TOMVS VI. TRACTATVVM.

COLLECTI SVNT IN HOC Tomo, Tractatus, qui de publicis fiscalibus, pace, & bello percunctantur.

INTER QVOS MVLTI EXISTVNT QVI IN Cæteris hucusq; Volumi. Tract. impressis, minime reperiunt, multi et qui antea nunq; in lucē prodiere, non sine maximo sumptu vndecunq; excerpti, ac summo studio, diligentiaq; a multis Excellen. Iurisperitis in vnum redacti, atq; recogniti.

Diolo al Collegio [illegible] de sevilla año de 163[illegible]

Quoq; facilius inuenias Tracta. qui additi fuerunt, sequens pagina, sub his signis

* ☙

tibi indicabit.

VENETIIS

SEXTO TOMO

TRACTATVS SEQVENTES AD FOLIORVM CALCVLVM. REPONVNTVR.

De fisco, Martini landeñ. car. 2.
De priuilegio fisci, Fran. lucani. car. 6.
De muneribus, Guil. de cunio. car. 17.
De muneribus, Petri antiboli. car. 18.
De gabellis, tributis, & vectigalibus, Bertachini. car. 49.
De collectis, Petri de vbaldis. car. 72.
De collectis, Baldi. car. 75.
De exemptionibus, Baldi. car. 76.
De monetis, Marti. landeñ. car. 78.
De monetis, Fran. curtij. car. 80.
De monetis, & ipsarum valore, Joan. regnaudi. car. 82.
De mensuris, Joan. regnaudi. car. 82.
De priuilegijs pacis, Anto. corseti. car. 83.
De amicitia, Joan. de lignano. car. 86.
De securitate, Guil. de cunio. car. 100.
De bello, Martini landeñ. car. 102.
* De bello, Fran. arias. car. 103.
De represalijs, Jacobi de canibus. car. 114.
De represalijs, Marti. landeñ. car. 119.
De duello, Joan. de lignano. car. 121.
* De duello, Jacobi de castello. car. 123.
* De duello, Andreę Alciati. car. 132.
De brauio, Joan. corseti. car. 146.

Ant.

FINIS

Tractatus quos addidimus, asterico signo * demonstrantur.

Qui autem nunq̃ antea fuere impressi, sub hoc signo ☞ patent.

TOMVS SEXTVS

Continet Tractatus de publicis fiscalibus, pace ⁊ bello.

Tractatus de Fisco disertissimi doctoris do. Martini Laudensis.

¶ De fisco. Rubrica.

¶ Questio prima.

Confiscationem bonorum ex officio preter legem nemo põt facere, nisi sit in supprema potestate, vt Imperator, Rex, vel Dux, text. in. l. vnica. C. ne sine iussu princip. iudi. liceat confisc. ⁊ ibi per doc. maxime Bartho. de saly.

Questio secunda.

¶ Fiscus habet tacitam hypothecam in bonis administratorum, que trahitur etiaȝ ad futura bona. l. si qs post. coniuncta gl. in verbo habuit. C. de prescrip. non aũt hȝ tacitam hypothecam in bonis publicandis ex delicto, vt not. Bartho. de sali. in. d. l. si qs post.

Questio tertia.

¶ Per confiscationem factã a iudice laico nõ perditur ius patrona. gl. in cle. pastoralis. de re iudi. ⁊ q ꝑdit emphyteosim per ꝯfiscationem pricipis, vel iudicis secularis non ꝑdit emphyteosim quam hȝ ab ecclesia, nisi per sniam ecclesie, iõ renitẽte ecclesia nõ ꝑdit, Bal. in. l. fi. ff. de re. di. ix. q. v. c. qꝛ, ⁊ vide Albe. in. l. cũ duobus. §. fi. ff. ꝓ so. ⁊ Old. de laud. cuius ciuitatis mihi origo est, ꝯsi. xvij. vbi iter cetera ꝯcludit, ꝙ si clericus, q hȝ in ẽphyteosim prediũ a dño tpali, ⁊ per epm ob delictũ ꝓueꝛ emphyteosis illa applicaꝛ dño tpali nõ aũt ecclesie. Et aduerte ꝭm eũ, ꝙ cõfiscatio bonoꝝ quedã est extraordinaria, id est in casu nõ expresso a iure, lȝ ex iudi. ptãte, ⁊ ista ꝯcediꝛ illustrib. in sũma ptãte positis. l. j. C. ne sine ius. ꝑn. alia est ꝯfiscatio ordinaria. i. in casu a lege ꝑmisso, vel ex ꝑncipis ꝯsuetudie gñaꝛr, ⁊ ista fit per quẽcũqȝ iudicem hñtem merum imperiũ rõne territoꝛij, ⁊ non per alium.

Questio quarta.

¶ Licet Albe. in. l. j. ⁊ Bal. in. l. hr̃ditas. C. de his q. vt indi. dicant, ꝙ ciuitates nõ hñt iura fiscalia, tñ illud limita, nisi ciuitas non recognosceret supiorẽ, vt est ciuitas Sena, vel Florentina, vel hñet iura fiscalia ꝑuilegio ꝑncipis, vꝛ tãto tpe cuius initij memoria nõ existeret. l. sup qbusdã. §. ꝑpea. ff. de ver. sig. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. ⁊ Bal. in. l. ij. ff. de iu. fis. quam tñ prescriptionẽ potest facere non imponendo per hoc legem Cesari, ꝭm Bal. in. l. si ex venditione. C. de compensa.

Questio quinta.

¶ Auc. bona dãnatoꝝ. C. de bo. dã. nõ hȝ locũ, qñ qs dãnatur viuens, Bar. ⁊ Ang. in auc. nouo iure. C. de pe. iud. q ma. iudi. scdo nõ hȝ locũ. d. auc. bona dãnatoꝝ, qñ bona auferunꝛ, vt ab indigno, Bal. in. l. hereditas. C. de his q. vt indi. tertio non habet locum, qñ qs dãnaꝛ ad morteȝ ex forma statutoꝝ bona non publicanꝛ, nisi nominatim hec caueantur a statuto, quo casu succeditur eis de iure cõi, ac si ab intestato ꝺcessisset, scȝ per liberos, ⁊ parentes, ⁊ agnatos, ⁊ cognatos, ꝭm Bal. in. l. ij. C. qui te. fa. pos. ⁊ ꝭm Ang. in. d. auc. bona damnatoꝝ. quarto non hȝ locuȝ de iure canonico. xxvij. q. j. c. siꝰquis rapuerit. in gl. no. istas limi.

Questio sexta.

¶ Legitima filij non ꝯfiscaꝛ, si filius delinquat viuo pr̃e, Bald. in. l. j. C. de bo. lib. vide eundẽ Bal. in. l. execu. C. de execu. rei iudi. nec peculiũ ꝯfiscaꝛ. l. iij. §. sed viuo. ff. de mino. ⁊ ibi Bal. vide pulchre do. Fran. zaba. cle. pastoralis. de re iudi.

Questio septima.

¶ Administrationẽ fisci Romani hȝ ꝑnceps, gl. in rub. C. ꝺ iu. fis. li. x. vide Cy. ⁊ alios scrib. in. l. respublica. C. ex qui. caus. ma.

Questio octaua.

¶ Qui fraudẽ fecit fisco in querendis puniꝛ in duplũ, sed in quesitis in quadruplum, gl. in. l. facultas. C. de iu. fis. li. x. ⁊ ibi est gl. ꝙ officiales plura mala sciunt, ⁊ committunt, quam alij.

Questio nona.

¶ Predia ꝑncipis data in emphyteosiȝ nõ soluũt supindictũ. gl. in. l. ꝑuato. C. de excu. mu. ꝙ no. ꝑꝑ munera extraordinaria.

Questio decima.

¶ In publicatiõe bonoꝝ nõ veniũt bona postea q̃sita, nec legata, quoꝝ dies nõ cessaret. gl. in. l. nã ad ea. ff. de ꝯdi. ⁊ de. ⁊ Bal. i. l. iij. C. ꝺ ꝑui. fis. lita ħ veꝝ i ꝯdõne cãli, secꝰ i mixta, vel ptãtiua. l. fcã. §. fiscꝰ. ff. de ꝯdi. dem. ⁊ lita in iure ꝯditionali ex vltima voluntate, secus ex ꝯ̃ctu. l. inter soceꝝ. §. fi. ff. de pac. quod no.

Questio. xj.

¶ Fiscus hr̃s institutus si nõ facit iuẽtariũ oblꝛaꝛ vltra vires hr̃ditarias. Ang. in. l. j §. ħ stiplꝛo. ff. si cui plusq̃ꝫ ꝑ. l. fal. secus si nõ succedit, vt hr̃s institutus. l. j. §. an bona. ⁊ ibi Bar. ff. de iu. fis. ⁊ bal. i. l. iij. ⁊ ad. l. fal. forte i nullo oblꝛaꝛ. dy. ⁊ bar. i. d. §. an bõa.

Questio. xij.

¶ Debitoꝛ fiscalis, vel ꝑncipis manifeste ꝯuictus nõ appellat, alꝛs secus. l. nõ abstinẽduȝ. C. quo. app. nõ reci. l. qm̃. C. de appel.

Questio. xiij.

¶ Nullus officialis, vel curialis, vel miles potest accipere predia fiscalia in emphyteosim, vel in conditionem, licet remaneat heres conductoꝛ. l. j. C. qui ad conduc. predi. fis. lib. xj.

Questio. xiiij.

¶ Fiscus in dubio regulariter vtitur iure communi. l. j. C. de pe. here. ⁊ l. quod placuit de iure fisci, ⁊ in magnis dubijs est iudicãdum contra fiscum. l. non puto. ff. de iure fisci.

Questio. xv.

¶ Emens a fisco non teneꝛ ad solutionẽ reliquoꝝ, tex. in. l. fi. in fi. C. ꝺ fide instru. ⁊ iure haste, fisca. lib. x. secus si emat a priuato. l. imperatores. ff. de publi. ⁊ gl. in. d. l. fi. in solutione contrarij. d. l. imperatores. Ex qua sol. vidi consilium Bal. ⁊ Ang. ꝙ si ciuitas donet predia Titio, ⁊ statuto caueaꝛ, ꝙ de donatione soluanꝛ cõitati quatuoꝛ ordinarij pro lib. non dȝ aliqd solui cõitati in casu premisso, qꝛ statuta non ligant contrahentẽ cuȝ fisco quo ad onera, vide Bar. in. l. licitatio. §. fiscus. ff. de publi.

Questio. xvj.

¶ Procuratoꝛ fisci hȝ liberam glo. in. l. instar. C. de iure fisci. ⁊ in domibus fiscalibus nõ hȝ locũ cautio dã. infec. gl. in. l. si finita. in verbo. vectiga. ff. de dã. infec. ⁊ i causis fiscalibus nõ ꝺferꝛ iurm calum. gl. in. c. sacramentũ. de ꝯsue. recti feud. in vsib. feu.

Questio. xvij.

¶ Si ab oibus oneribus realibus ⁊ personalibus ꝯcedaꝛ a ꝑncipe imunitas, nõ intelligiꝛ de his oneribus, q̃ ꝑñt breuiter ⁊ leuiter expediri. casus no. in. l. decurio fortuitã. C. de decurio. li. x.

Questio. xviij.

¶ Emphyteota fisci teneꝛ stare colono. tex. ⁊ ibi Bar. in. l. pe. C. de municip. ⁊ colo. vide. l. fi. cum Bar ff. de iure fisci.

Questio. xix.

¶ Nota ꝯtra fiscum, qꝺ dos non publicatur ex delicto vxoris vel viri. gl. in. l. quinqȝ legibus. ff. de bo. dam. ⁊ Inn. in. c. per vestras. de dona. inter virum ⁊ vxorem.

Questio. xx.

¶ Qñ ex diuersis cameris fisci ẽ debitũ ⁊ creditũ nõ hȝ locum ꝯpensatio. l. j. C. de compẽ. gl. in. l. idẽ iur. ff. de ꝯpen. l. j. C. eo. titu. ꝑpterea si ego sum debitoꝛ camere ordinarie ꝑncipis, ⁊ creditoꝛ camere extraordinarie principis nõ hȝ locũ ꝯpẽ. ⁊ in vectigalibus debitis principi nõ hȝ locũ ꝯpensa. l. in ea. C. de ꝯpens.

Questio. xxj.

¶ Fiscus non potest recipere cessionem a priuato. glos. in. l. res §. lites. ff. de iure fisci. nec fiscus accipit bona eorum, qui morteȝ sibi consciuerunt. glo. in. l. fi. C. de iure fisci. lib. x.

Questio. xxij.

¶ Fiscus institutus heres nõ acqrit dñium sine aditione, secus qñ succedit ab intest. gl. in. l. j. C. de bo. vacã. lib. x. ⁊ i. l. j. ff. ꝺ iu. fisci. ⁊ fiscus ꝑt cedere ꝑuilegiũ. tex. no. i. l. fi. C. ꝺ ꝑuile. fisci. lȝ ꝑuile. ꝑsonale nõ põt cedi a priuato. l. ex pluribus. ff. de admi. tut.

Questio. xxiij.

¶ Militantes in curia principis fori prescriptio. non habẽt in publicis functionibus, vel si pro priuatis negotiationibus conueniuntur Bar. in. l. j. C. in qb. cau. mili. fori. ꝑscrip. vti non pos.

Questio. xxiiij.

¶ Cõsului in cã nobiliũ de Solario in do. illustrissi. ducis Sabaudie. nam ibi est ꝯsuetudo qꝺ de bonis hereticorũ ꝯfiscatis tertia pars sit dñi tẽporalis in cuius iurisdictiõe sunt bona, altera tertia pars inquisitoꝝ. Contingit qꝺ qdã dãnatus de heresi

habet quedam bona in territorio ducis Sabaudie, ꝛ quedã alia bona in iurisdictione illoꝝ nobiliũ de Solario, q recognoscũt in feudũ dictã iurisdictionẽ a dicto duce Sabaudie. ꝗrit̃ cuius erit tertia pars bonoꝝ dãnati de heresi, an dicti ducis an vero nobiliũ de Solario in quoꝝ territorio erãt bona dãnati heretici. dixi ꝙ bona sita in iurisdi. dict. nobiliũ erũt ꝑ tertia pte ducis, dũmõ sint distincte iurisdictiõis ꝛ burse, ꝛ dicti nobiles habeant ius fiscale ꝯm Guil. Bar. ꝛ Bal. in. l. cũctos populos. C. de sum. tri. ꝛ fi. cat. ꝛ vide Jo. an. in. c. cũ ꝯm. de here. lib. vj. in nouella. vide Oldra. ꝯsi. xvij. vide Alber. in. l. ij. ff. de cap. dimi. ꝛ in. l. j. C. ð here. insti. ꝛ in opere suo statu i. j. q. iij. partis. ꝛ Bar. in. l. interdũ. §. eisdem. ff. de pub. ꝛ Bar. in. l. pp litem. §. licet. ff. de excu. tuto.

Questio. xxv.

Propter necessitatẽ publicã dbitores fiscales in diẽ certã exigunt̃ ante diem interusurio medij temporis eis cõcesso. tex. sing. in. l. j. C. de conditio. ex lege. qð no. qꝛ plerũqꝫ propter necessitates publicas principes ante diem exigunt a publicis.

Questio. xxvj.

Procurator fisci si fecerit ꝯfessionẽ de recepto valet talis cõfessio, nec reqrit̃ realis numeratio. cãus est in. l. ij. in fi. ꝛ ibi Cy. ꝛ Ange. C. de quad. prescri. ꝛ Bar. in. l. si procurator. ff. de iure fis. lꝫ videat̃ tenuisse ꝯriũ, ꝛ male, in. l. diuo. §. lꝫ emptor. ff. ð re iudi.

Questio. xxvij.

L. vẽditor. ff. ð iudicijs nõ hꝫ locũ i fisco. gl. in. l. iij. C. ð iur. fis. quã sequũt̃ Ja. ð are. Old. ꝛ Cy. i. l. fi. C. si aduersus fiscũ, lꝫ Albericus ꝯriũ tenuerit. ꝛ aduerte, qꝛ Ang. i. l. j. C. de fide instru. ꝛ iure haste fiscalis in sua repetitiõe ait spãle eẽ i fisco, qꝛ qñ fiscus est denũtia. põt ex sua ꝑsona opponere. vide disputationẽ quam feci Papie, ꝛ posui in rubri. ff. de ꝯdi. triticaria oĩa substãtialia.

Questio. xxviij.

In fiscum non transit instantia Jac. de are. in. l. si constante. §. fin. ff. solu. matrimo.

Questio. xxix.

Res ecclie nõ ꝯfiscant̃. xvj. q. vj. cognouimus, ꝛ q admistrat res fisci, excusat̃ a tute. ꝛ cura. isti. ð excu. tu. §. itaqꝫ diu⁹ Mar.

Questio. xxx.

Edictũ ediliũ ciuiliũ nõ hꝫ locũ in re fiscali siue in vẽditiõe fiscali. sed in vẽditiõe rerũ ciuitatis secus. l. j. §. illud. ff. ð edil. edic.

Questio. xxxj.

Jus fisci facilius debet remittere princeps, quam ius priuatorum, Bal. in. l. quicunqꝫ. C. de ser. fugi.

Questio. xxxij.

Magistratus illustris põt mulctare vsqꝫ ad libras auri. l. illustres. C. de mõ mulc. Specta. vsqꝫ ad tres vncias auri. Clarissimi vsqꝫ ad duas. l. fi. C. de mo. mulcta. ꝛ iudex, qui ꝓtulit sñiam mulcte, nõ põt eã reuocare, lꝫ posset ad superioꝛez appellare. l. si qua. ꝛ. l. aliud. §. fi. ff. de ver. sig. iuncta. l. eos. in fi. C. de mo. mul. ꝛ contra magistratus mulctãtes vltra dictã taxationẽ. d. l. eos. est pena, vt teneant̃ ꝯdẽnato in duplũ, ꝛ soluere fisco mulctam. tex. no. in. d. l. eos. ꝙ est notandũ ꝯ officiales mulctãtes.

Questio. xxxiij.

Reges possunt imponere vectigalia ex causa, alias peccant. Inno. in. c. innocamus. de consulibus.

Questio. xxxiiij.

Quedã est res publica magna, quedã pua, nã non interest ꝑncipis, vt subditus taxet̃ potius in vna ciuitate ꝙ̃ in alia ex ciuitatibus suis, sed bñ interest ciuitatis, cuius est ciuis, Bal. in. l. j. §. huius studij. ff. de iusti. ꝛ iur.

Questio. xxxv.

Pene bannitoꝝ in aliqua pecunia prestãda nõ pñt exigi ab herede, qꝛ pena criminalis ex interlocutoria nõ trãsit ad heredẽ Bal. in. l. si plures. C. de ꝯdi. inser. forte hoc dictum Bal. est limitandum, nisi bannitus habeat pro confesso ꝛ iudicato ex forma statutorum Jtalie, vide Bal. in. l. interlocutio. C. ex qui. cau. infa. irrog. Bal. in. l. confessus. ff. de cust. reo.

Questio. xxxvj.

Causa fiscalis potest agitari tempore feriato ob necessitatem hominum, tex. in. l. publicas. C. de fer.

Questio. xxxvij.

Collector pape nõ põt trãsigere, vel cõponere nisi habeat speciale mandatum a principe. l. nulli. ꝛ ibi Bal. C. de transa.

Questio. xxxviij.

L. j. ꝛ. ij. C. de aduo. fisc. hodie non habet locum, qꝛ non recipiunt salarium de publico ꝯm Albe. in. d. l. j.

Questio. xxxix.

Propter absentiam aduocati fiscalis rescinditur sñia, glo. ꝛ doct. in. l. velamento. C. de postul. l. idem puto in republica arg. tex. ꝛ glo. in. l. res publica. C. ex qb. cau. maio.

Questio. xl.

Doctores vel aduocati non debẽt esse exactores. l. ij. ꝛ. iij. C. de aduo. diuer. iud. quod no. contra vicarios principum doctores qui faciunt exactiones.

Questio. xlj.

Curiales non tenent̃ ad onera extraordinaria, gl. in. l. curiales. la prima. C. de decurio. lib. x.

Questio. xlij.

Fiscus tanquam ab indigno auocat hereditatem ab herede, qui non adhibuit medicos defuncto. glos. not. in. l. indignum. ff. de his quibus vt indignis.

Questio. xliij.

Propter iustam guerram imminentez potest princeps imponere onera suis subditis, si non habet aliunde vide Alber. ꝛ que scripsi in. l. neminem. C. de sacrosan. eccle.

Questio. xliiij.

Depigere arma pncipis sup domo alicui⁹ ẽ signũ ꝯfiscatiõis vꝉ interpositiõis bonoꝝ vide Bar. in. l. ocultas. C. ð iu. fis. lib. x.

Questio. xlv.

Referendarius principis clam dicitur vendere datium quando venditur coram duobus testibus, cũ consueuerit fieri publice Barto. in. l. j. C. de his que ex pu. causa. lib. xij.

Questio. xlvj.

Clerici nõ pñt ꝯducere datia a fisco. xxj. q. iij. c. placuit.

Questio. xlvij.

Publicatis bonis publicantur actiones. l. si ademptus. C. ð senten. pas. faciunt no. per Albe. in. l. j. ff. de sta. ho.

Questio. xlviij.

Generalis consuetudo est, ꝙ vbi quis possidet, ibi collectetur Bal. in. l. ẽt. C. de execu. rei iud. ꝛ ideo forẽsi imponit̃ collecta ꝑ predijs, q̃ ibi hꝫ. Bar. ꝛ Ang. C. de mulie. ꝛ in quo loco. l. j. lꝫ de iure communi sit secus. l. rescripto. §. fi. ff. de mu. ꝛ ho.

Questio. xlix.

Princeps qui grauamina iniusta exigit a subditis non prescribit, quia potius ex timore quam ex debito. Innocen. in. c. si diligenti. de prescriptio.

Questio. l.

Collecta imposita non põt quis recedere de ciuitate, ꝛ ire ad aliam ciuitatem habitandum. Bar. in. l. incola. iam. ff. ad muni. si princeps restituat bona bannitis tenetur fisco, ꝛ alijs creditoribus per Barto. in. l. j. ff. de sen. pas.

Questio. lj.

Licet sterilitas ꝯtingẽs in re emphyteotica priuata cedat ad incõmodũ emphyteote. Cy. ꝛ alij in. l. j. C. de iu. emphyt. Tñ secus in emphyteota reipublice. gl. in. l. si vno. in ꝑn. ff. loc. no. bñ.

Questio. lij.

Periculo officialis principis dat̃ in emphyteosim ꝑdiũ fiscale vel ꝑncipis, si emphyteota repiat̃ nõ soluẽdo. l. qcũqꝫ. in fi. C. de fun. pat. lib. xij. nã ꝑdia fisci ꝑncipis, vel ciuitatis possunt dari in emphyteosim. l. j. C. de loca. pred. ciui. vel fisc. lib. xj.

Questio. liij.

Fiscus habet priuilegium, vt possit vendere rem communez. l. ij. C. de commu. re. alie. ꝛ. l. j. C. de vend. re. fisc.

Questio. liiij.

Emphyteota fisci potest vendere, ꝛ donare irrequisito fisco. tex. coniuncta gl. in. l. j. C. de fun. patrimo. lib. xj. licet secus sit in priuato. l. fi. C. de iure emphyteo.

Questio. lv.

Imperator ꝯcessit nobili nouũ vectigal in aliquo loco, q erat alijs pedagijs oneratus, ꝯcessio est obreptitia, qꝛ nihil dꝫ taceri, ꝙ possit ꝑncipẽ mouere. c. sup lr̃is. de rescri. Nã si ꝑnceps sciuisset locũ illũ alijs vectigalib. oneratum, non concessisset. l. titia. §. q inuita. ff. de le. ij. c. mãdatũ. ð rescri. ꝛ Albe. in rub. C. no. vecti.

Questio. lvj.

Forma diuisionis vectigaliũ inter impiũ, ꝛ ciuitates, qꝛ dat̃ ciuitati tertia pars, fisco due ptes, casus ꝛ gl. in. l. fi. C. de vect. ꝛ ꝑ his que qs ꝑ vsu suo portat nõ tenet̃ soluere, ꝛ idẽ ꝑ familia ꝯm gl. in. l. vniuersi. C. de vecti. ꝛ clerici nõ sunt exẽpti si cã negociã. portãt. c. ꝙ̃ꝙ̃. ꝛ ibi ꝑ Archi. de cẽsi. lib. vj. ꝛ scolares ꝑ libris nõ tenent̃ soluere. no. in auc. habita. C. ne fil. pro pat. Et tributũ capitibus, vectigal predia ponit̃, gl. in. l. ij. §. si qd pu. ff. de here. vel ac. ven. ꝛ ciuitates Jtalie hñt ius imponẽdi vectigal ex pace cõstantie cum habeant regalia ꝯm Albe. in rubri. C. de vectigal. ꝛ not. in. l. hi qui. C. de rescin. vendi. contra frandantes onera publica,

blica, qui vendunt bona sua potentibus.

Questio.lvij.

¶ Officialis vẽdens gabellas vltra pcã solita nihil agit quo ad illa pacta. Bar.in.l.j.de pa.publi.lib.xj.qd not. ꝙ referẽdarios plerumqȝ gratificantes publicanis in subbastatione datiorum.

Questio.lviij.

¶ Minor restituitur aduersus fiscum.l.j.C.si aduer.fisc.

Questio.lix.

¶ Principes male faciunt qui pcipiũt tributa a iudeis, ⁊ ↄcedunt eis priuilegiũ, vt mutuent sub vsuris in ciuitatibus suis, qȝ incidunt in penas.cle.j.de vsu.ſm Jo.de lig.in.d.cle.j.

Questio.lx.

¶ Exitittij quoꝝ bona sunt publicata, puta qȝ rebelles nõ tenentur soluere collectas.l.de pollicitationibus.in gl.ff.de polli.secꝰ si bona nõ sũt publicata, vt sũt relegati. Ang.i.l.fi.ff.ð i ite.rest.

Questio.lxj.

¶ Officialis fiscalis subbastat datium pro mille aureis, si duo respondent eodem tempore locus erit gratificationi. ſm Ang.in repeti.l.j.C.de fide instru.⁊ iu.baste fisc.lib.x.vbi Ang.pulchre dicit de subbastatione vectigalium.

Questio.lxij.

¶ Principes ex causa possunt imponere subsidia subditis suis, si mensa principis non sufficit.l.ab hostibus.§.si titio.ff.de leg.j. ⁊ Bal.in.c.conquerente.de offi.ordi.

Questio.lxiij.

¶ Lȝ bona publicent̃ ipso iure, tñ nõ trãsfert̃ possessio ipso iure, Bar.in.l.cõmissa.ff.de pub.fateor ꝙ lex põt trãsferre possessionẽ.l.si adoptauero.ff.de pca.⁊ Jac.de bel.in auct.de monachis. §.illud, ⁊ appellat̃ ciuilissima possessio. Bal.in.l.fi.C.ð sa.san.ec.

Questio.lxiiij.

¶ Ciuitates nõ hñt iura fiscalia, ⁊ sic nõ pñt accipe bona dãnatoꝝ, ẽt si hñt ꝑuilegiũ, qȝ pſumit̃ obreptitiũ.l.j.⁊ ibi gl.C.de bo. vac.nisi de hoc habeat spãle ꝑuilegiũ, ſm Guil.de cu.in.l.j.in fi. C.cõia de vsuc.veꝝ cũ hodie oẽs ciuitates, vel pncipes q nõ recognoscũt supiorẽ eodẽ errore ꝑtẽdũt se hr̃e iura fiscalia. Cy.in l.j.C.ne qs in sua cã, in ciuitatibus q̃ supiorẽ nõ recognoscũt, ordo siue ↄsiliũ apud quẽ est oĩs ptãs hr̃ loco pncipis, ⁊ dȝ adiri, vt pnceps, ſm Bar.in trac.represa.q.ij.⁊ ita seruat̃ in hac ciuitate Senarum, in qua in presentiaꝝ iuris ciuilis iura lego.

Questio.lxv.

¶ Conductor datij ꝑ anno tenet̃ ꝑ sequẽti anno recipe datium eodem precio qñ sequẽti anno nõ põt locari tãto precio, hoc est veꝝ qñ in pcedẽti anno hũit multos fructꝰ vltra solitũ al's secꝰ. l.ij.§.qdã.ff.de iu.fis.l.si cũ hermes.C.loc.⁊ no.Ang.in repe.l. vectigalia.C.noua vecti.vide.l.cotem ferro.ff.de publi.

Questio.lxvj.

¶ Emẽs a pncipe frumẽtũ, vel salinas tenet̃ soluere vectigal ordinariũ nõ extordinariũ.bar.i.l.licitatio.§.mercatores.ff.ð pub.

Questio.lxvij.

¶ Vectigalia sunt munera personalia que imponuntur persone pro rebus, vide Bar.in.l.j.§.hi.⁊.l.licitatio.ff.de publi.

Questio.lxviij.

¶ Rex in regno suo sine concessione principis põt imponere nouum vectigal. Spe.in ti.de can.pos.⁊ proprie.§.qȝ veꝝ.quidam de colligentibus, vide doc.in.l.vectigalia.C.noua vectig.

Questio.lxix.

¶ Potestas ⁊ officiales pro rebus quas ducũt in officio nõ tenent̃ soluere vectigal.l.vniuersi.C.de vectig.vide gl.⁊ not.in.l.si publicanis.§.rebus.ff.de publi.

Questio.lxx.

¶ Pena nõ soluẽtis vectigal ẽ ↄfiscatio ⁊ publicatio.l.emissa. ⁊.l.interdũ.§.lȝ.ff.de pub.⁊ ↄtra exigẽtem pedagia ↄtra iura debitum competit interdictum.l.j.§.fi.ff.ne qd in loco pub.

Questio.lxxj.

¶ Qui in fraudẽ bona delinquentium volunt defendere tanꝗ̃ alienata, vel cessione facta puniuntur in quadruplum.l.qui contractibus.C.de iu.fis.⁊ Nic.de neapo.

Questio.lxxij.

¶ Puniunt̃ crĩe ↄcussionis, ⁊ falsi q exigũt collectas vltraꝗ̃ debeãt.gl.in.l.j.C.de exact.trib.lib.x.⁊ officiales negligẽtes in exactione tributoꝝ puniunt̃ in salario.l.iudices.C.de anno.⁊ trib.

Questio.lxxiij.

¶ Lȝ debitor publicus a pncipio possit cedere bonis ne detrudat̃ in carcerẽ, tñ si est ↄtumax in soluẽdo pdit bñficiuȝ cessionis. l.sacrilegij.in fi.C.ad.l.iul.pec.⁊.l.nouo.C.ð exac.tri.debitor ãt puatꝰ si ẽ ↄtũax i soluẽdo hȝ bñficiũ cessionis.l.j.C.q bo.ce.pos.

Questio.lxxiiij.

¶ Camerariꝰ siue thesaurarius pncipis ↄfitẽs se recepisse a debitore pncipis nõ põt opponere exceptionẽ nõ nũerate pecunie, ⁊ pnceps hȝ regressuȝ ꝯ camerariũ.no.ad.l.j.C.de nõ nu.pec.si sit soluẽdo, al's nõ liberat̃ debitor ex dcã ↄfessiõe, cũ nõ ↄstet de reali nũeratione.l.securitates.C.de suscep.⁊ archa.li.x.circa fi.lib.

Questio.lxxv.

¶ Collecta ⁊ functio imponitur secundum redditus, non ſm valorem rei.l.ij.C.de pred.⁊ reb.nauic.lib.xj.

Questio.lxxvj.

¶ Onus datij vel gabelle, pro fructibus rei dotalis pertinet ad virum, vide Spec.in ti.de censi.⁊ gl.in.l.j.C.de mul.⁊ in quo loco, ⁊ in.l.lucius.§.constante.ff.ad municip.

Questio.lxxvij.

¶ Recipiẽtes vectigalia a clericis spõte soluẽtibus nõ incidũt in penas, de qbus in.c.ꝗ̃ꝗ̃.de cẽsi.lib.vj.gl.est valde no.in cle. fi.ð cẽsi.in ꝟbo, extorqueãt, secus aũt si extorqueãt, vt cõiter fit.

Questio.lxxviij.

¶ Ecclesia dr̃ hr̃e fiscũ, cui bona ↄfiscata q̃runt̃.gl.in.c.qȝ diuersitatẽ, de ↄces.preb.⁊ tex.cũ glo.in cle.ij.de heret.⁊ bona ecclesiarum propter delictum clericoꝝ non pñt confiscari, sed bona proprie clericorum sic.glo.⁊ tex.in cle.ij.de hereti.

Questio.lxxix.

¶ Pro dbito cõitatis singularis psona illius cõitatis nõ dȝ capi. Ang.in.l.j.§.quibus.ff.quod cuiusqȝ vniuers.quod not.ↄtra exactores detinentes rusticum pro debito ville.

Questio.lxxx.

¶ Milites sunt exempti a muneribus sue ciuitatis, non autem eius cognati vel affines.l.iij.§.j.ff.de mu.⁊ ho.

Questio.lxxxj.

¶ Onera ⁊ honores sunt distribuenda a principibus, vel magistratibus, ſm dignitates gradus, ⁊ facultates, ne frequenter hisdem oppressi viribus, ⁊ viris respubli.destituatur.l.iij.§.preses. ff.de mune.⁊ honori.quod tene menti contra grauantes magis vnam ciuitatem ꝗ̃ aliam in oneribus.

Questio.lxxxij.

¶ Officiales pñt mittere ꝑ notarijs, q habẽt insftra eius, cuius bona sunt publicata.tex.⁊ gl.que exponit ꝑ notarijs, in.l.defensionis facultas.C.de iure fis.lib.x.⁊ calculatio facta a rationatori cõis cũ thesaurario nõ hȝ vim sentẽtie.l.instar.C.eo.ti.qd no.

Questio.lxxxiij.

¶ Lȝ emphyteota fisci sit immunis ab extraordinarijs, tenet̃ tñ ad restaurationẽ viarũ.l.j.C.ð colla.fun.⁊ fiscus põt ↄuenire debitorẽ debitoris sui q nõ est soluẽdo, secus in ꝑuato.l.j.⁊.ij.qñ fis.vel pri.l.oẽs.ver.sed vero C.de agri.⁊ censi.lib.x.quod not.

Questio.lxxxiiij.

¶ Bannum generale vt soluatur gabella, non extenditur ad ea que sunt pro vsu. Bal.in.l.cum proponas.C.de nau.feno.

Questio.lxxxv.

¶ Prestãtia dr̃ munus pr̃imoniale.⁊ iõ forẽsibus hñtibus pr̃imoniũ ibi iponi pt.l.fi.§.pr̃imonioꝝ.ff.de mu.⁊ ho.⁊ ibi Bar.

Questio.lxxxvj.

¶ Fiscus habetur loco heredis non filiorum. Bal.in.l.j.C.de bo.liberto.quod no.ad multa.

Questio.lxxxvij.

¶ Postꝗ̃ semel est remissa mulcta vel bannum propter paupertatem, licet postea efficiatur soluendo, non potest exigi post remissionem.l.illicitas.§.fi.vbi glo.ff.de offi.presi.

Questio.lxxxviij.

¶ In publicis causis confessio absente parte probat, secus in priuatis. Anto.de bu.in.c.si constiterit.de accu.qd no.ad limita.l.certum.§.si quis absente.ff.de confes.

Questio.lxxix.

¶ Per extimuȝ libri, in quo appareat solutio.x.an. pbant censualem esse. Bal.in.l.fi.C.sine censu vel reliquis.

Questio.xc.

¶ Arbiter non potest confiscare.l.non distinguemus.§.iulianus.l.nõ ex oibus.ff.de arbi.⁊ no.in.l.j.ff.si qs ius di.nõ obtẽp.

Questio.xcj.

¶ Preuentionis iurisdictionis exceptio non habet locuȝ in fisco successore. Ange.in.l.cum quedam puella.in princ.ff.de iurisdi.om.iudi.⁊ vide que scripsi Papie.in.d.l.in secun.recol.

Questio.xcij.

¶ Commissa die vltimo quo finitur datiuȝ debentur primo datiario, siue publicano.licet processus fiat tempore secundi publicani. Bal.in.l.fi.C.de iurisdi.om.iudi.

Questio. xcij.

¶ In fisco non habet locum titulus ne vis fiat ei, vt est glos. in. l. questione. C. de exac. trib.

Questio. xciij.

¶ Quo ad iuramentum in litez in obligatione iam contracta fiscus habetur loco heredis, non autem in obligatione contrahenda ex causa de preterito, tex. ⁊ ibi Bar. in questione. ff. de nouat. ⁊ vide no. in. l. inter eos. §. fi. ff. de fideius.

Questio. xcv.

¶ Camera epi nō hz iura fiscalia nec ciuitates, lz habeāt bursaz cōem. Bal. in rub. C. de priui. fisc. de ɔsuetudine, tñ plene applicant camere epi. fm Bar. in. l. j. ff. si quis ius di. non obtempera.

Questio. xcvj.

¶ Fauore fisci presumitur obligationē fisci precessisse, vbi fiscus ⁊ alius creditor pretēdit porē oblonē cuz eadem die sunt ɔcta. l. j. C. de iure fisci. ⁊ per Bal. in. l. si debitor. C. de priuile. fisc.

Questio. xcvij.

¶ Lz ɔfiscatus nō possit agere neqz ɔueniri. l. tutelas. §. fin. ff. de capi. di. tñ si fiscus nō vult acceptare bona sua, poterit agere ⁊ ɔuenire. fm Bal. in. l. si vero p cōmēdato. in prin. ff. q satis. cog. ⁊ fiscus psumit soluēdo. gl. in. l. in fraudē. §. si pncipalis. ff. ō iu. fi.

Questio. xcviij.

¶ Si ex forma statuti bānitus habeat pro ɔfesso ⁊ condemnato ipso iure, in causa criminali in qua imponitur pena pecuniaria transit pena in heredes. glo. in. l. iij. §. antepe. ff. quod qsqz iuris. secus si non dicit habeatur pro commendato. l. j. C. ne ex del. defun. facit quod no. Bar. in. l. eius qui. ff. de iure fisci.

Questio. xcix.

¶ Camera fiscalis exemplo fideiussoris agit contra eos, qui approbant fideiussores in causa fisci, cum fideiussores non reperiātur idonei, fm Ang. in. l. si vero. §. pro rei qualitate. ff. qui satisd. cog. quod no. contra officiales approbantes fideius. fiscales.

Questio. c.

¶ In fiscū ɔtumacē non potest imponi mulcta, si citatio non peruenerit ad notitiā citati, fm Ang. ɔsi. viij. in opere ɔsiliorum.

Questio. cj.

¶ In querēdis bonis fiscalibus pōt iudex pcedere ex offō suo. Bal. in. l. j. si qs reū. in fi. ff. de cust. ⁊ exhi. re. ⁊ vide Ang. in repe. l. si vacātia. C. de bo. vac. ⁊ lz delegatus nō possit subdelegare. fallit si sit delegatus ad vniuersitatē cārū. gl. i. l. fi. C. de spor.

Questio. cij.

¶ Pro pena que imponit ɔtra ɔtumacē ɔtēnentem iudicez qlibet pōt accusare, qr popularis, ɔsuluit Dy. vt refert ⁊ sequitur Albe. in. l. j. C. de postu. ⁊ Bal. in. l. j. §. fi. ff. si quis ius di. non obtē. ⁊ fiscus vel res publica nō hz heredē, qr non pōt mori, vt. d. l. j. §. fi. ⁊ a tributis non appellatur. ij. q. vj. c. a diffinitiua.

Questio. ciij.

¶ L. eos. de mō mulcta. non hz locū, qñ certa pena est apposita in precepto, nec hz locū qñ imponit mulcta pro causa criminali, nā pōt excedi numero. fm Old. ɔsi. xliij. vbi sing. loquitur.

Questio. ciiij.

¶ Cōtrahētes cū fisco ēt minor obligat oia bona sua tacite. casus est not. in. l. ij. ff. de reb. eo. ⁊ lz collectā gñalem camere fiscali applicādā nemo possit imponere sine permissu principis. l. j. C. de exac. trib. tñ quecūqz vniuersitas pro necessitatibus suis pōt pticularē collectā iponere. gl. in. l. j. §. q si nemo. ff. qō cuius. vni. no.

Questio. cv.

¶ Ex pace ɔstātie ciuitatis Lōbardie hñt ius fiscale, ⁊ vectigalia instituēdi. Ja. bu. in auc. sed nouo iure. C. de iu. aure. anul. ⁊ vide pulchre que dixi in. l. imperiū. ff. de iuris. om. iud.

Questio. cvj.

¶ An hodie dux Mediolani habeat, ⁊ sic in eum trāslatum sit ius ciuitatum Lōbardie, vide disputa. quā feci in studio Papiē. anno proxime preterito, incipit Laudē. ciuis vbi pulchre.

Questio. cvij.

¶ Regula quod turpia lucra aufert fiscus habet locum in dominio translato. alias secus. fm Bal. ⁊ Ange. in. l. iurisgen. §. si ob maleficium. ff. de pactis.

Questio. cviij.

¶ Venditio rerum fiscalium semper videtur fieri sub pacto additionis in diem, tex. ⁊ Bart. in. l. lucius. §. idem respondit. ff. ad munici. licet secus sit in ciuitate.

Questio. cix.

¶ Res fiscales dicuntur quasi res proprie ⁊ priuate principis, ideo in eis potest princeps disponere. l. j. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loco publico.

Questio. cx.

¶ Alienata in fraudem fisci applicantur fisco. Spe. in tit. de dona. §. j. ver. pone. ⁊ inter laicos sine consensu principis non sunt noua pedagia constituenda. gl. in. c. inuocamus. de censi.

Questio. cxj.

¶ Fiscus non tenetur de euictione vltra simplum, ēt si expressim promisit de duplo. Bal. in. l. j. C. de here. vel actio. vē. vbi enumerat multa priuilegia fisci.

Questio. cxij.

¶ In integrum resti. que dat fisco contra sniam pp omissam pbationē non potest peti post triennium. l. j. C. de sen. ad fis. la. sed hodie intra quatuor annos. Bar. in. l. j. ⁊ bonis ɔfiscatis fiscus agit, ⁊ conuenit. l. j. C. ad. l. iul. de vi publi. l. si constante. §. fi. ff. solu. matrimo. ⁊. l. ij. ff. de capi. dimi.

Questio. cxiij.

¶ Socius quē sibi associauit emptor vectigalis, vel emptor gabelle principis vel communitatis habet vtilem act. sine cessione, ⁊ potest agere licet regulariter secus, prefertur tñ emptor socio si concurrant. glo. ⁊ tex. not. in. l. j. ff. de loco pub. fruen.

Questio. cxiiij.

¶ Conducens a republica etiaz ad modicum tps hz vtile dominium. gl. in. l. j. ff. de lo. pub. fru. ⁊ publicatis bonis actoris perit instantia. tex. in. l. si constante. §. fi. ff. so. mat.

Questio. cxv.

¶ Qui in aliqua arte obtinet monarchiā, vel docēdo eā dz eē immunis ab oneribus, nō aūt alij artifices. Azo in sum. triū lib. C. eo. ti. de excu. artifi. q ita intelligit illum titulum.

Questio. cxvj.

¶ Exemptores reddituum Ducis, vel Regis non gaudent immunitate prout Rex, si vendunt bladum, vinum, ⁊ similia ex huiusmodi venditionibus. Spec. in ti. de immu. eccle. §. j. in fi.

Questio. cxvij.

¶ Pena ignis est officiali, qui sciēter scribit literas, quibus sua potestate dicit aliquem immunem ab oneribus. glo. ⁊ text. in. l. j. C. de immuni. ne. conced. ⁊ prouinciales soluentes tributa principi sunt immunes ab hospitio, opera, salgamo, ⁊ angaria, vide gl. in. l. j. C. ne ope. a colla. exigat. quod not.

Questio. cxviij.

¶ Tempore necessitatis vel fame, vel guerrarum, licitū est principi imponere subditis superindictum ad emendum frumentuz ⁊ cetera victualia ⁊ ad vēdendū. tex. ⁊ gl. in. l. j. C. de superindi.

Questio. cxix.

¶ Si ter citatus, nō veniens qui habetur pro confesso in fauorem, si vult purgare moram non potest. Ang. in. l. si post tres. ff. ex qui. cau. ma. qui alleg. gl. in. l. ij. ff. de iure fisci.

Questio. cxx.

¶ Si cōitas soluat principi centum omni anno. ⁊ princeps fecerit vnū de dicta ciuitate exēptū, qui soluebat. x. erit dānū principis, q nō petet nisi nonaginta. Ang. i. l. si vnus. §. pe. ff. ō pac.

Questio. cxxj.

¶ Licet pcurator fisci iuribus fisci non posset nocere ex postfacto tñ in ipso contractu pōt. Ang. in. l. sinaūt. ff. de pac. ⁊ qō intellige quo ad qualitatem, nō autem donando, vt ibi dicit glos.

Questio. cxxij.

¶ Spāle est in fisco, vt possit agere ⁊ ɔueniri a creditoribus hereditarijs. Cy. in. l. cogi. C. de peti. here. itē spāle. vt si ei sit legatus vsufructus nō teneat satisda. gl. in. l. iiij. C. de vsufru. ⁊ ɔtra fiscū competit querela inofficiosi testamēti. l. si heredū. C. de inoffi. test. ⁊ adoptiuus filius prefert fisco. l. pe. cū gl. ff. de bo. vacā.

Questio. cxxiij.

¶ Fiscus agit petitione hrditatis qñ abstulit bona ab indigno. Ang. in. l. pdonis. ff. de peti. here. ⁊ vide Bal. in. l. titia. C. ad. l. fal. ⁊ peccat qui fraudat vectigalia. Bar. in. l. vectigalia. ff. ō publi. nisi sint excessiua quo ad forēses. bal. i. l. fi. C. ō iure aur. ann.

Questio. cxxiiij.

¶ Quando bona auferunt alicui ⁊ applicant fisco, fiscus tenet legatarijs, ⁊ creditoribus. vide Ang. in. l. cōtrouersia. ff. de trās.

Questio. cxxv.

¶ Qui iactauit velle instituere principem heredē, fiscus non potest vendicare eius bona. l. fi. ff. de testa.

Questio. cxxvj.

¶ In criminibus fiscus nō est creditor, nisi lata sententia. Bal. in. l. aduersus. C. de furtis.

Questio. cxxvij.

¶ Vxor excludit collegium ⁊ fiscum, ⁊ succedit viro ⁊ eɔ. l. ij. ⁊ ibi Cy. C. de here. decu. ⁊ in causa vniuersitatis sufficit citari de-

curiones

curiones. Inno. in c. fi. de malo. et obed.

Questio. cxxviij.

¶ Qui accipit mutuo pecuniam principis absque sui vel deputa ti licentia, punitur, et si sit aurea magis punitur. l. j. et ij. C. de his qui ex pu. ra. mu. pecu. acce. vbi tex. clarius. lib. x.

Questio. cxxix.

¶ Aureus soluitur a masculo pro censu soluendo, medius aureus pro femina. glo. in rub. C. de anno. et trib. et fiscus non potest opponere de iure tertij. Ang. in l. cum seruus quispiam. C. de ser. fu gi. vide in l. is consequenter. §. fi. ff. fa. hercis. in glo.

Questio. cxxx.

¶ Si aliquis puta curialis principis recepit pecuniam ab electo in presidem, vel in aliam administrationem, vt habeat dictum officium, debet reddere quadruplum, et bona sua confiscantur, et cingulo priuatur. tex. est in auc. vt iudi. sine quoquo suffragio. §. sic igitur. no. bene.

Questio. cxxxj.

¶ Vide septem limitationes ad. l. bene a zenone. C. de quad. prescri. quas posui. s. in rub. de dnis et princi. conclusio. x. vel. xj.

Questio. cxxxij.

¶ Princeps concedendo vel reddendo bona alicui intelligitur iura ac tiue et passiue concedere, si concesserit omnia, vel quotam bonorum. l. princeps. ff. de ver. sig. et. l. ij. C. de sen. pas. secus si concedit rem singula. gl. not. in l. fuus. ff. de ac. et ob. vide Bal. et Ang. in l. si constante. §. fi. ff. so. ma.

Questio. cxxxiij.

¶ Publicatis bonis non publicantur bona alij concessa. text. et Ange. in l. iij. C. de bo. dam.

Questio. cxxxiiij.

¶ Qui defert fisco, et non probat, punitur infamia, et tamen debet dare fisco. gl. in l. iiij. C. de delat. nisi ex necessitate officij faciat. l. ij. eo. ti. et qui defert fisco habet lucrum. gl. in d. rub. C. de del. et. l. j. C. de his qui se defe.

Questio. cxxxv.

¶ Collecta proueniens ex extimo communis non potest dici tributum, quia non continet certum, vt vniuersale. Spe. in ti. de cle. coniug. ver. ad huius modi. et Jo. an. in c. j. de immu. ec. lib. vj. ex quo Bal. in l. nemi nem. C. de sa. san. ecc. infert quod statutum non potest facere predia tributaria, nisi imponat speciem et qualitatem tributi.

Questio. cxxxvj.

¶ Si princeps concedat alicui bona, que debent applicari fisco, non valet concessio, nisi dicat, non obstante. glo. in l. j. C. de peti. bo. subla.

Questio. cxxxvij.

¶ Si inueniatur thesaurus in loco Cesaris, vel ciuitatis, dimidia est inuentorum, et dimidia fisci. insti. de re. diui. §. thesaurus. secus si inueniatur in suo, vel alieno, nisi casu. l. j. C. de thesau.

Questio. cxxxviij.

¶ Italia et alique prouincie habent priuilegium, vt non teneantur soluere tributum gl. in rub. C. de ann. et trib. et si vnus ex heredibus non est soluendo tri butum ex persona defuncti, alij heredes tenentur insolidum. gl. in l. j. C. de an. tri.

Questio. cxxxix.

¶ Munus patrimonij quod imponitur rebus, debet imponi secundum formam traditam in rub. C. de ann. et trib. sed munus patrimonij, quod imponi tur persone pro rebus, debet imponi secundum formam traditam in gl. in rub. C. de indic. vide glo. in l. indictiones. C. de anno. et tribu.

Questio. cxl.

¶ Princeps potest reuocare exemptionem ratione ingratitudinis Bal. in l. ij. C. de lib. et eo. lib. not. contra exemptos.

Questio. cxlj.

¶ Bursa communis idem est quod fiscus. Bar. in rub. C. de iure fis. et an res publice idem sint quod fiscus, et an sit idem camera fisci et camera Imperatoris, vide ibi Bar. et officiales tenentur soluere col lectam. glo. in l. actores. C. de exac. trib.

Questio. cxlij.

¶ Descriptio idem est quod incorporatio in fiscum, vt depingentur arma, et non debet fieri lite pendente, sed bene potest fieri descriptio, ne res perdatur. Bar. in l. facultates. C. de iure fis. item ibi dicit Bar. quod si in bona tanquam hereditaria alicuius mortui deferuntur in fiscum, agitur petit. he redi. secus si deferuntur vt viuentis, quia tunc rei vendi. agit fiscus.

Questio. cxliij.

¶ Reus antequam condemnetur potest libere administrare, vide plene Bar. in l. post contractum. ff. de dona. et debitores fisci non conueniuntur summatim, quando est dubium, an sint debitores. l. hi qui fisco. C. de conueni. fis. debi.

Questio. cxliiij.

¶ Si in venditione rei debitorum fisci non sit seruata solenitas, re tractatur res cum fructibus. l. j. C. de fi. instr. et iu. ha. fis. et emens gabellas a principe, vel a communitate, habet auctoritatem ven dendi res debitoris vectigalis. Bar. in d. l. j.

Questio. cxlv.

¶ Debitores fisci relati in numero debitoris fisci non possunt probare solutionem nisi per scripturam, secus si sint contrahentes cum fisco, vide Bar. in l. et si instrumenta. C. de fi. instru. et iu. haste fis. et officium exa ctoris durat anno. gl. in l. missi opinatores. C. de exac. tribu.

Questio. cxlvj.

¶ Sententia lata contra fiscum absente eius aduocato est nulla. gl. in l. j. C. de sen. aduer. fis. lat. et speciale est in fisco, vt ratione partis possit vendere totum quando proportionabiliter maiori precio vendi tur totum quam pars, alias secus. Bal. in l. j. C. de ven. re. fis.

Questio. cxlvij.

¶ Leges que dicunt quod inter fiscum et priuatum est iudex procura. Ce saris, intelliguntur si procurator est in prouincia, alias est iudex preses pro uincie. Bar. in l. si vacantia. C. de bo. vac. quod not. ad limita. ti. C. vbi cau. fis. Et singulis annis de mense Septemb. vel Octob. debet pre fectus mandare presidibus, vt subiectis nuncient quod sint parati ad soluenda onera debita. glo. in l. fi. C. de largi. tit. cano. tribu. li. x.

Questio. cxlviij.

¶ In predijs fiscalibus non habet locum l. ne cui. C. loc. gl. in d. l. ne cui.

Questio. cxlix.

¶ An thesaurus repertus per artem magicam est fisci, secundum gl. et Bar. in l. j. C. de thesau. et quam partem lucretur se deferens fisco. vide Bart. in. l. senatus. §. senatus. ff. de iu. fis. et no. in l. j. C. de his qui se defen.

Questio. cl.

¶ Conductor qui percipit fructus et soluit nummos, tenetur ad tri buta non dnis nisi consuetudo aliter se habeat, secundum gl. in l. j. C. de an no. et tribu. quod est verum in realibus oneribus, sed in colle. que imponuntur persone pro rebus est inspiciendum persona cui im ponitur. l. rescriptis. §. fi. ff. de mu. et ho.

Questio. clj.

¶ Qui plus recolligit de fructibus plus soluere debet in oneribus quam qui minus recolligit. Et no. quando imponuntur onera comitatensibus minus debent grauari qui plus distant propter onus itinerum. tex. et Bart. in l. pro la. C. de ann. et trib. et nunquam cogitur extra prouinciam. l. nemo. C. e. tit.

Questio. clij.

¶ Exactores mittere debent in scriptis ad curiam principis quid sit exactum vel non. l. apparitores. C. de exac. trib. et exactores non possunt facere exactionem, sed presides debet exigere, nam officium exacto ris est instare, et monere, vt preses, vel pretor ciuitatis exigat, offi cium potestatis est mittere pro debitoribus. l. missi opinatores. C. de exacti. tributo. quod no. contra exactores exigentes, quia pos sent accusari de robaria nisi habeant mandatum a principe.

Questio. cliij.

¶ Qui plus exigit tenetur ad duplum. l. j. C. de supindictionibus. et qui tenetur facere exactionem pro principe intra tempus si non exigit cogitur soluere de suo Barto. in l. missi opinatores. C. de exactio tribu.

Questio. cliiij.

¶ Thesaurarius tenetur facere de suspecto cautionem solenem, et exacto res ciuitatis debent singulis quatuor mensibus rationem exactionis mit tere ad curiam principis. l. j. C. de apoc. publi. lib. x. et extimum non habet effectum donec designetur officialibus debentibus exigere, et solo tri butorum non debet probari per testes. Bar. in l. j. C. de apoc. publi. lib. x.

Questio. clv.

¶ An vnus possit cogi soluere onera fisco vel possit capi pro alio non soluente. Dic si est onus persone vnus potest cogi pro alio qui non potest susti nere illum laborem. l. honor. §. fi. ff. de mu. et ho. aut consistat in prestatione pecunie vel alterius rei. Et tunc aut imponitur tale onus ciuitati simpliciter aut cuilibet de ciuitate. primo casu quod non potest vnus soluere tota ciui tas tenetur soluere secundo casus vnus non tenetur pro alio. l. j. vt nul. pro alio debito. sed forte propter defectum non soluentium fieret supindictum. si ve ro est onus reale, quia pro rebus soluitur tributum. tunc pro non soluente coguntur alij soluere, sed eis assignabitur possessio pro qua soluitur. l. j. C. de o agro deser. vide Bar. in l. semel. C. de apoc. pub. li. x. vbi pulchre.

Questio. clvj.

¶ Qui ostendit solutionem trium annorum presumitur retro onera soluisse. l. quicumque. C. de apo. pub. et quod particulares exactores ciuitatum exigunt debent soluere thesaurario generali, qui est in prouincia. l. j. C. de ca. larg. ti.

Questio. clvij.

¶ Collatores, qui soluunt certam partem suorum fructuum fisco, non possunt compelli ad alias operas. l. j. C. ne opere a colla. exigam.

Questio. clviij.

¶ Si tempore belli mandat princeps vt fiant muri vel fouere castra onus imponitur pro modo patrimonij non per capita. l. per bythiniam. C. de im mu. nemi. conce. et ibi vide Bar. qui tenentur reficere vias publicas.

Questio. clix.

¶ Probandi onus incumbit officiali quod recte extimauerit patrimo nium, et facultatem alterius in extimo. vide Bar. in l. j. C. de fideius. li. x.

Questio.clx.

¶ Qui de nouo venit ad habitandum in aliqua ciuitate, vel sub aliquo nouo dominio non tenetur ad onera preterita. Bar. in. l. prouidendum. C. de decu. §. incola. ff. ad muni.

Questio.clxi.

¶ Licet onus collecte quod imponitur persone pro rebus non possit imponi forensibus possidentibus in ciuitate, vel in comitatu. l. rescripto. §. fi. ff. de mu. et ho. tamen fallit in ciuitatibus que fecerunt predia tributaria pp collectas, et alia onera, ita quod collecta sit munus reale. l. fi. §. patrimoniorum. ff. de mu. et ho. secundo fallit in ciuitatibus habentibus priuilegium, vel sit tamen tempus cuius initij memoria non extat. l. hoc iure. §. ductus aq. ff. de aqua quo. et esti. vide Bar. in. l. cum neque. C. de ico.

Questio.clxij.

¶ Munus ordinarium dicitur quod imponitur lege senatusconsulto, vel constit. principis, sicut immunitas similiter concessa non extenditur ad ordinaria. l. j. C. de vaca. mu. pat. lib. x. sicut princeps, ita aduanantia generalis non recognoscens superiorem potest concedere immunitatem. l. j. C. de excu. mu. et ibi no. lib. x.

Questio.clxiij.

¶ Predia propria principis vel emphyteotica ab extraordinarijs, et sordidis muneribus sunt exempta. l. fi. C. de excu. li. x. et medicus donec est in exercitu excusatur a munere personali. l. j. C. de prof. et me.

Questio.clxiiij.

¶ Doctores actu legentes sunt immunes etiam a munere personali et patrimoniali. text. et Bart. in. l. medicorum. C. de prof. et med.

Questio.clxv.

¶ Fiscus vendens rem alienam, vt alienam tenetur seruare solemnitatem. de qua per Cy. in. l. fi. C. si aduer. fis. vbi ponit materiam. l. bene a zenone. C. de quadri. prescrip.

Questio.clxvj.

¶ Principales conductores vectigalium gaudent imunitate non autem conductores conductorum. l. j. vbi no. C. q. mu. excu. li. x. vide materiam munerum per Bar. et Ang. in. l. j. C. de mulie. et in quo loco.

Questio.clxvij.

¶ Non licet emere de bonis administratoris fisci. l. ij. C. de susce. li. xj. et quando fit estimum debet regi sindicus ciuitatis. l. susceptores. C. eo. tit.

Questio.clxviij.

¶ Puniuntur thesaurarij qui pecuniam deputatam doctoribus legentibus conuertunt ad alios vsus, vide Bar. in. l. fi. C. de his qui. ex pu. col.

Questio.clxix.

¶ Qui portant res principis non debent soluere pedagium. l. licitatio. §. res. ff. de pub. et Bar. i. l. j. C. de instr. auri. cela. licet secus in ciui. vt ibi.

Questio.clxx.

¶ Si comitatensis facit a magnate vel ciue emere rem pro eis sub ficto titulo, vt non subsit oneribus, dicta res empta publicatur fisco. l. j. C. de naui. non excu. et ibi Bar. et quantum metallarij, et fodientes metallum, debeant soluere fisco, vide. l. j. cum seq. C. de metalla.

Questio.clxxi.

¶ Si nauis propter tempestatem maris, vel padi peruenerit ad portum non debet soluere datium. l. j. C. de naufra. quod not.

Questio.clxxij.

¶ Populus liber qui non recognoscit superiorem in temporalibus habet iura regalia. Bar. in. l. quidam consulebant. in fi. ff. de re iud. et ideo talis ciuitas potest vendere sine auctoritate superiorum cum consilio generali. Bar. in. l. iij. C. de vend. re. ciui. et qualiter ciuitas citetur, vide Bar. in. l. j. C. de iure reipu.

Questio.clxxiij.

¶ Si princeps vendit gabellam eam non potest auferre publicano. Bal. in. l. j. C. de admi. reipu. sicut quando princeps, vel ciuitas vendidit non debet recedere ab emptione licet postea conferatur maius precium ab alio. l. j. C. de vend. reb. ciui.

Questio.clxxiiij.

¶ Deriuans scienter aquam ex publica aqua conducta ad fundum suum priuatur fundo suo. l. si quis decetero. C. de aqueduc.

Questio.clxxv.

¶ Qui confugit ad alterius patrocinium, vel vendit, vel aliud facit in fraudem, vt non sustineantur onera, si sit nobilis puniatur pena. c. librarum auri, si autem non sit nobilis, tunc punitur in publicatione bonorum, et contractus est nullus et puniatur tabellio, et prosoneta. l. j. C. vt nemo ad suum pat. lib. xi.

Questio.clxxvi.

¶ Sentiens se grauatum in estimo potest petere intra annum, vt exgrauetur. l. qui se grauatos. C. de censi. et priua.

Questio.clxxvij.

¶ Institutus heres a debitore ciuitatis, vel principis repudians hereditatem priuatur omnibus bonis quocunque titu. acquisitis a testatore. l. heredes. C. de omni agro deser. et ibi Bar.

Questio.clxxviij.

¶ Agrum tributarium desertum quilibet propria auctoritate potest vendere, sed dominus post biennium potest recuperare. l. qui agros. C. de omni agro deserto.

Questio.clxxix.

¶ Officialis principis puta referendarius in Lombardia vendens gabellas non potest facere pacta insolita. l. j. C. de pasc. pub. li. xj. et ibi Bart.

Questio.clxxx.

¶ In causis fiscalibus seruandus est ordo iuris. Bart. in. l. j. C. de condu. et procu. lib. xj.

Questio.clxxxj.

¶ Fiscales possessiones non tenentur ad onera extraordinaria. l. j. C. de priuileg. do. Auguste.

Questio.clxxxij.

¶ Frater vel filius fratris condemnati ad mortem excludunt fiscum, et habet locum auc. bona damnatorum. C. de bo. dam. et ita consuluit Bal. vt ipse refert in. l. ij. C. q. test. fa. poss. et hoc anno. M. cccclxv. dum legerem in studio Senensi. d. l. ij. defensaui hanc partem tanquam humaniorem et equiorem.

Questio.clxxxiij.

¶ Thesaurarius deputatus ad soluenda salaria debet sua manu soluere non per substitutum. l. iubemus. et ibi Bar. C. de erog. mili. anno. li. xij. et thesaurarius negligens ad soluendum salaria puta stipendiarijs vel doctoribus tenetur ad interesse eorum. d. l. iubemus. et ibi Bar. quod no. quia aliquando accipiunt stipendiarij pp necessitatem ad vsuras pecuniam.

Questio.clxxxiiij.

¶ Princeps in omni ciuitate, debet habere duos tabellarios quorum vnus sit ratiocinium arce fiscalis, alius super ti. largi. i. super his que donantur principi. l. iij. C. de immu. lib. xij.

Questio.clxxxv.

¶ Diocesani publicent sententiam excommunicationis contra exigentes datia, vel pedagia a personis ecclesiasticis pro proprijs rebus quas non negociandi causa deferunt, tex. in cle. fi. de censi. notent principes ne exigant a personis ecclesiasticis.

Questio.clxxxvj.

¶ Fiscus prefertur substituto quando substitutus est indignus. Bar. in. l. j. ff. de vulg. et pup. in primo effecto substitutis vulgariter. et vide Bar. in. l. si sequens. ff. ad sille. quem defensaui contra Ange. et scripsi in l. j. C. de impu. et alijs substi. in recolle. Senen.

Questio.clxxxvij.

¶ Instantia causarum fiscalium non clauditur triennio, tex. et gl. in. l. properandum. in prin. C. de iudicijs.

Questio.clxxxviij.

¶ Fiscus succedens in spe conditionali non tenetur implere adueniente conditione, vide Bal. in. c. hic potest esse titu. qui succes. te. Et vide vnum aliud. d. Bal. in. l. j. C. ne ex delic. defuncto.

Questio.clxxxix.

¶ Licet conductor prediorum Cesaris excusetur a muneribus ciuilibus vt tutele, tamen non excusatur conductor prediorum fiscalium. tex. et gl. in. l. coloni. C. de excu. tuto.

Questio.cxc.

¶ Mulier non succedit in conductione vectigalium. Alberi. in. l. adeo. ff. pro socio. qui dicit ita fuisse iudicatum per glo. ibi.

Questio.cxcj.

¶ Si officialis non reddiderit rationem et non restituit reliqua fisco vel principi presumitur ditatus ex bonis fisci, vel principis, vel si emerit predia presumitur ex bonis fisci, secus si reddidit rationem, et soluit secundum Bal. i. c. j. de controuersia inuesti. feu. iter do. et fide. Et sic no. lita ad gl. i. l. facultas. C. de iu. fis. et no. Jac. de bel. i. d. c. j. q. ait quod si repiuntur bona principis vel fisci penes officialem presumitur subtracta nisi probetur contrarium.

Questio.cxcij.

¶ Speciale in fisco quod agens contra emptorem fisci adeat iudicem fisci non emptoris tex. et ibi Ang. in repe. l. j. C. de fi. instru. et iu. ha. fisc. li. x.

Questio.cxciij.

¶ Deuolutio bonorum in fiscum non facit fiscum heredem quando auferuntur bona vt ab indigno et applicantur fisco lex facto. §. iulianus. ff. de vulga. et pupil. et ibi Ange. et Bal. in. l. iij. C. ad leg. fal.

Questio.cxciiij.

¶ Securitas alicui data a principe non extenditur ad debitum fiscale nisi id expresse dicatur. §. publicanorum. in auc. de man. prin. et consuluit Bal. consi. incipiente. Jacobus thesaurarius. et vide Ang. consilio. ccxxx. vbi pulchre. et in exac. tributi non potest opponi exceptio compensa. l. aufertur. §. qui compensa. ff. de iure fisci.

Questio.cxcv.

¶ Vbicunque ex pena statutorum imponitur pena mortis nunquam publicantur bona condemnati nisi expresse ita caueatur a statuto, licet

alias

alias de iure cōmuni secus Bal.in.l.ij.C.qui test.fac.pos. et Ange.in auc.bona damnatorum.C.de bo.dam. et ita consului in ciuitate Senarum contra fiscum.

Questio.cxcvi.

Priuilegium fisci pōt cedi.l.fi.C.de priui.fisci. et ibi Barto. et fiscus habens tacitam hipotecam anteriorem prefertur habenti posteriorem expressam Cy.in.l.si fundū.C.qui pot.in pig. ha.

Questio.cxcvij.

Quod vulgo dicitur criminalē esse cām qñ pena applicatur fisco hz locū qñ pena infertur ex accusatiōe aliqua secus si aliqua actio ne ageretur noie fisci vt peti.hereditatis, et tūc est ciuilis.l.j. et p to. tit.ff.de iure fisci.sm Bar.in.l.pretor.in prin.ff.de sepul.viola.

Questio.cxcviij.

Habēs priuilegiū imunitatis liberorum nō perdit priuilegiū licet post priuilegiū aliqui decesserint liberi.Jo.and.in.c.decet.de re iud.in mercur.lib.vj.no.qr obtinui in cā illorum de Casate in ciuitate Lauden.cum Illu.d.mediolani qui concesserat priuilegium immunitatis, et postea duo ex liberis decesserunt.

Questio.cxcix.

Si referēdarius fuisset negligens in suscipiendo idoneos fideiussores pro vectigali principis a publicanis tenetur ad omne interesse, vt not.in.l.fi.C.vt in pos.lega.

Questio.cc.

Quātū ad effectū bonorum ɔfiscatorū preuētio fit lit.ɔte. Bal. in.l.si plures.ff.de le.j. et vide Ang.in.l.si quis postq̄.ff.de iudic.

Questio.ccj.

Tres sunt cāe pnci.ex quibus hrditas aufertur, et fisco applicatur pmo qñ nō vlciscitur necē defuncti nisi esset pr qui occidisset testatorē, qr filius heres nō tenetur accusare prēz suū, sm Albe.in rub. de his quib.vt indig.scda cā est, qñ testa.dr nullū vel falsuz.l.j. et.ij. .C.de his quib.vt indi.tertia cā est, qñ accomodatur fides tacite de restituēdo incapaci.l.hereditas.C.de his quib.vt indi.

Questio.ccij.

Ubicūqz ɔtēplatione tertij qs iudicatur idignus id applicatur illi tertio nō fisco.l.plene.C.de leg. et Ang.in.l.j.C.d his qb.vt indi.

Questio.cciij.

Pena assessoris est vt ablata in quadruplū restituat, qd quadruplū diuiditur iter fiscū, et spoliatū casus i.l.ɔsiliarios.C.de asse.

Questio.cciiij.

Negociatores in curia pncipis sunt imunes, vt purpurarius et vestiarij, etc.vt.l.negociatores.C.de excu.mune. et quid iuris in procuratore cesaris.vide.l.j.C.eo.titu.

Questio.ccv.

Qui dat pecuniā vt nō subeat onus pu.perdit pecuniā et subdit onus gl. et tex.in.l.illud.C.de excu.mune.

Questio.ccvj.

Fiscus ecclesie romane, est vbicūqz, sm Bal.in.l.hereditas.ff. de here.insti. et vide Bal.in rub.ff.de re.diui.

Questio.ccvij.

Ueneti, et Genuenses ex inueterata consuetudine habent maria distincta, et imponunt gabellas nauigantibus, et habēt iura fiscalia, sm Bal.in rub.ff.de re.diui. et in.l.pe.C.de condi.insti.

Questio.ccviij.

Publicani tenentur ostendere librū eorū, vt vsurarij, clemē.j.de vsu.sm Bal.in.l.dissolute.C.de condi.sine causa.

Questio.ccix.

Qñ testator metu coactus est ad instituēdū aliquē, hrditas applicatur fisco Bar.plene in.l.fi.ff.si qs ali.test.phi. et Bal.i.l.j.C. eo. et hodie vsure nō debentur fisco, qr sunt phibite, vt no.in auc.ad hec.C.d vsu. et hz Bal.i.l.cūctos populos.C.de sum.tri. et fi. ca.

Questio.ccx.

Qui suffragio habēt dignitatē nō gaudēt imunitate, glo.in.l. eos.C.de excu.mu.lib.x. et fiscus cui applicatur hereditas nō tenetur vlcisci necē defuncti, gl.in.l.recusare.§.si fisco.ff.ad treb. et qñ hereditas trāsfertur ad fiscū, tenetur fiscus ad legata, et fideicō.l.marcellus.§.fi.ff.ad treb. et qñ hereditas trāsfertur ad fiscū tenetur fiscus ad legata, et fideicō.l.marcel §.fi.ff.ad treb.l.iij.C.ad.l.fal.

Questio.ccxj.

Cubicularij principis qui custodiūt lectū principis habent immunitatē, vide tex.in.l.maximarū.C.de excu.mu.lib.x.

Questio.ccxij.

Ubicūqz instituitur incapax sine culpa eius hereditas nō applicatur fisco sed venietibus ab intestato puta si palā pater instituit spuriū Bar.in.l.hereditas.C.de his qui.vt indi. et in.l.fi.C.eo.ti. et fauore fisci qs cōpellitur ɔhere.l.cotem.§.fi.ff.de publica.

Questio.ccxiij.

Si frater minor trāseat ad episcopatū vel aliā regulā que potest in cōmuni habere nō recuperat bona alij quesita q̄z fisco, secūdum Bar.in vlti.libro minoricarum facit qd not.in.l.gallus.§. et quod si tantum.ff.de libe. et posthu.

Questio.ccxiiij.

Maior thesaurarius principis qui in hac ciuitate Senensi in qua Deo dante pficiā hoc opus inceptū Papie. Itē.iiij.annis appellatur Camerlingus gabelle in cuius bursam regulariter veniunt oēs introitus principis hz officiū primipilatus.sz Ang.in.l. j.C.de priui.fisci, ex quo seqtur q filij eius sunt obligati fisco, lz non sint hrdes pris.l.fi.C.de pmipilo.li.xij. et bona vxoris data in dotē marito primipila sunt obligata fisco.l.satis.C.in quib.cau. pi. tacite contrahatur nō aūt propria bona vxoris tex. et glo.in.l.j.C. de priui.fisci. et impeditur cōfirma.donatio.facta vxori a primipilo.l.si non verū.C.de dona.inter virum et vxorem.

Questio.ccxv.

Heres tenetur liberare prediū qd dz tributū fisco gl.in.l.iij.C.d leg. et spāliter in fisco qñ vēdit hereditatē, vt non teneatur creditori nisi in subsidiū tex. et gl.in.l.j.C.de here.vel actio.ven.

Questio.ccxvj.

Credens bonis licet excusetur ab oneribus realibus nō tñ a personalibus puta a custodia ciuitatis quā psonaliter potest glo. in.l.j.C.de sen.que pro eo quod interest.

Questio.ccxvij.

Fiscus non pōt in ius vocari nisi venia impetretur.gl. et Bald. .C.de quadri.pres.in.l.bene a zenone.

Questio.ccxviij.

Ciuitas hñs iura iperij vel ɔcessa vel pscripta pōt alienare rē subditi irreuocabiliter, bal.i phe.decre.vide Bar. in.l.si pcurator ff.de iu.fis.no.qr facit ad.l.hñ a zenone.C.de quadri.prescrip.

Questio.ccxix.

Fiscus nō pōt in integ.resti.ppea cū rex Frācie noie fisci peteret in integ.rest.dcm fuit nō posse Cy.i.l.res publica.C.ex q.ca. ma.vide ibi doc.q tenēt ɔriū, et qualiter diuidantur onera vide plene p Alb.i rub.ff.d mu. et ho. et p bar. et ang.i.l.j.C.d rela. et i q loco.

Questio.ccxx.

In legato annuo dz solui gabella illius anni gabellatoribus illius anni quorū est gabella gl.in.l.in aialibus.C.de leg. q̄z vide.

Questio.ccxxj.

Jus dliberādi trāsmittitur i fiscū bal.i.l.si qs mihi bona.§.si qs plene.ff.de acq.here.qd not.hñ pp bānitos in ere et in persona.

Questio.ccxxij.

Priceps i cā fiscali ē iudex ɔpetēs iter duos puatos sicut pses puincie.tñ qñ qd iter puatos dpēdet a.q.feu.pcura.fisci erit cōpetēs iudex.l.cū vēdente.C.vbi cause fisca. et Bar.in.l.cū eorum .C.d sen. et inter.om.iu. et inter fiscū et priuatū siue actor sit fiscus, siue reus sp procurator fisci est iudex.eo.tit.C.vbi cause fiscales.

Questio.ccxxiij.

Fiscus cedēs iura sua intelligitur ēt cedere priuilegiū fori ppria cā erit agitāda corā pcuratore Cesaris Bal.in.d.l.cū eorum. et exceptio excussionis hz locū ɔ fiscum.l.moschis.ff.de iure fisci.

Questio.ccxxiiij.

Qui percipit fructus tenetur ad onera, et tributa, Bald.in.l. predia.C.de fideicomissa.

Questio.ccxxv.

Neqz pro debito publico pōt mulier detineri Bar.in.l.ij.C. de exactio.tribu. et de iuribus fisca.vide pulchre Bal.in.l.j.C.de heredi.vel actio.vendi.

Questio.ccxxvj.

Si fiscus nō velit bona deportati viuo etiam deportato succedentes ab intestato habebunt glo.in.l.ea sola.ff.de regu.iur. et in l.eam quā.C.de fideicō.vide not.per Bar.in.l.certa forma.ff.de iure fisci, et iste est casus in quo deportatus hz heredē alioquin decedente deportato in deportatione nō pōt in illis habere heredēmo deueniūt in fiscū si velit, et ita intelligūt.l.ij.C.de bo.prescri.

Questio.ccxxvij.

Per cōfiscationē bonorum lz pprie fiscus nō sit heres, tñ quasi extraneus heres iudicandus est, hoc pbatur in.l.nō intelligitur.§. cū ex cā in gl.in vbo, ptineat de iure fisci, iūcta gl. in.l.j.C.de bo. lib. et Bar.in.l.eū q.ff.de inter. et relega.ergo in fiscū trāseūt iura actiua, et passiua Bal.in.l.tā mādantis.C.de non nu.pecu. et per Bal.in rub.de penis.

Questio.ccxxviij.

Bannitus cuius bona sunt confiscata non tenetur ad onera collectas cū nō recipiat fructus.l.hactenus.ff.de vsufruc. et per Bal.in.c.j. et p quos fiat iuestitu.nec pōt subire onus cui est an-

neta dignitas, imo punitur conferens bānitis. l. qui cum vno. §. insulam. ff. de re mili. Bal. in. l. cassius. ff. de sena. & not. in. l. j C. de reis postulan. nisi hoc sit odiosū bānito & vtile reipublice s3 bal. in. l. si si qs solidū. ff. de he. inst. s3 si ꝯ rebānitū bene admittit̄. l. q origine. §. si in metallū. cū no. per Bar. ff. de mune. & hono.

Questio. ccxxix.

¶ Statutū disponēs qd̄ d̄ ꝯctu soluat̄ gabella publicano, nō ītel ligit̄ d̄ ꝯctu rescisso Cy. i. l. fi. §. s3 nr̄a. C. cōi a deleg. & ibi Bald.

Questio. ccxxx.

¶ Necesse est prius excuti fiscū q successit loco debitoris priusq̄ ꝯueniat̄ fideiussor hodie l3 oli secus tex. est i. l. nō recte ꝯiūcta auc. sua. C. de fideius. & eodē mō prius fiscus q̄ȝ exneus possor, & hāc similitudinē facit glo. in auc. hoc si debitor. C. de pigno.

Questio. ccxxxi.

¶ Statur cū dicto iuramento portantis qui dicit portare ꝓ vsu suo, vt non soluat vectigal. glo. in cle. fi. de censi. Bal. in auc. habi. C. ne filius pro pa. not. contra Daciarios, & publicanos.

Questio. ccxxxij.

¶ Ciuitates vel principes q nō recognoscūt supiorē de fcō hn̄t regalia, & dn̄r ꝓcuratores in rē suā s3 Bar. in. l. cūctos populos. C. de sum. tri. & fi. cat. & vide Bal. in. l. ij. C. de here. ab actio. vē.

Questio. ccxxxiij.

¶ Titius habēs bona in Illu. dn̄io Venetoꝝ, & Ducis Sabaudie fuit ꝯdēnatus in ꝯfiscatione oiu3 bonoꝝ, certe nō h3 locū ius accrescēdi fisco illu. d. Ducis, l3 fiscus Venetoꝝ repudiet hāc cōfiscationē bonoꝝ, q2 fiscus nō est ꝓprie heres s3 bal. i. l. j. C. qn̄ nō pet. partes, & faciētes simulatas factiōnes ꝯ fiscū non puniuntur gl. & tex. in. l. j. C. vt nemo ad suum patro. qd̄ no. ꝯ magnates.

Questio. ccxxxiiij.

¶ Prelatus pōt īponere penā ꝓ delicto si faciat cā correctiōis puta q̄re timeat̄ magna pena pecuniaria q̄ȝ spūalis. c. dile. d̄ offi. or. s3 si faciat cā auaritie nō l3. c. l3. de penis. & ibi plene per doct.

Questio. ccxxxv.

¶ De proprio patrimonio clericus nō tenet̄ soluere gabellas laicis. no. i. c. fi. d̄ vi. & ho. cle. amplius si bona eccl'ie d̄ferunt̄ ad certū locū cā negociationis non tenetur soluere gabellā secundum Frederi. consi. cc. quod not. ad limitationem. c. q̄ȝ q̄ȝ. de censib. & not. Abb. sicu. in. c. fina. de vita & hone. clerico.

Questio. ccxxxvj.

¶ Nota qualiter imponat̄ collecta, q2 debemus īspicere causa3 si imponit̄ pro cā q insPiciat onus cōmunitatis ꝓ viribus p̄rimo nij tūc īponit̄ ꝑ solidū, & librā nō ꝑ capita, si aūt inspiciat cā3 psonalē tūc īponit̄ ꝑ capita s3 Bar. in. l. iiij. §. actor. ff. de re iu. & bal. in auc. defuncto. C. ad tertu. & Bal. in. l. ēt. C. de execu. rei iud.

Questio. ccxxxvij.

¶ Speciale est in fisco vt reus teneat̄ edere instr3 ad fundādā intētionē suā. s. ipsius agētis. l. iij. C. de edē. & no. in. l. j. C. eo. tit.

Questio. ccxxxviij.

¶ Quicquid est fisci est cesaris sed nō conuertitur, vnde regnum Bohemie qd̄ est Cesareum, non est fisci secundum Ang. in. l. bene a zenone. C. de quadri. prescri. & dicit ibi Ange. quod non valet instrumentum Cesaris sine signis que ꝯsueuerunt apponere Imperatores videlicet literas grossas cum lineis.

Questio. ccxxxix.

¶ Regulariter ab intestato post vxorē admittitur fiscus in quacunq3 ciuitate quis decedat non relictis agnatis, neq3 cognatis vsq3 ad decimū gradū. neq3 ascēdētiū. neq3 descēdētiū. l. j. C. de bo. vac. no. i. l. j. C. vn̄ vir & vxor, fallit in nauicularijs, scdo i crialibus. iij. in cohartalibus. iiij. in fabricēsibus. i. facientibus arma. l. j. & ꝑ to. illū tit. in quo reperiunt̄ fal. C. de here. decu. nā collegiū succedit collegiato exclusso fisco. Ang. in. l. nutritoribus. cū sua auc. C. cō. de suc. vide Dy. in tractatu suo de succes. ab intestato.

Questio. ccxl.

¶ Si imponitur collecta forensi, & postea efficiatur ciuis non tenetur soluere Bal. in. l. pen. C. de fideicom.

Questio. ccxlj.

¶ Priores ciuitatis vel preses nō possunt remittere penas que applicantur fisco vel priuato imo requiritur consensus principis vel consilij generalis ciuitatis Bal. in. l. preses. C. de transac. vide Bar. in. l. ambitiosa. de decretis ab ordine facien.

Questio. ccxlij.

¶ In penis fiscus habet causam lucratiuam non onerosam. l. apud celsum. §. de auctore. ff. de exce. doli. not. pp scripta in. l. me uius. §. duorū. ff. de le. ij. & colligere pedagiū nō est seruitus, vide Bal. in. l. preses. C. de condi. inser.

Questio. ccxliij.

¶ Post quadriennium non admittitur fiscus bonis vacātibus l. j. C. de quadri. prescrip.

Questio. ccxliiij.

¶ Alienatio que fit a delinquente in coniunctum cui potest imperare presumitur in fraudem fisci. Bal. in. l. si quis post hac. C. de bo. damna. & ibi Bal. ponit multa pulchra.

Questio. ccxlv.

¶ Si quis possederit biennio predia tributaria vel censualia vacantia biennio acquirit dominium. l. qui agros. C. de omni agro deserto Bar. in. l. rem que nobis. ff. de acqui. pos. & Ang. in auc. nisi. C. de bonis vacan.

Questio. ccxlvj.

¶ Casus spālis est in fisco. vt debitor exigat̄ an̄ diē. l. j. C. de ꝯdi. ex lege. ſm Cy. in. l. j. §. exactio. C. de rei vxo. actione.

Questio. ccxlvij.

¶ Incorporatio in fiscū est quedā executio facti qn̄ fit descriptio ad incorporan. puta ponendo signa principis, ſm Bar. in. l. j. ff. de ventre in pos. mit. & accusans quem non soluisse fisco tenetur probare Bal. in repeti. l. cum mulier. ff. solu. matri.

Questio. ccxlviij.

¶ In causa fisci ēt ciuiliter agitur, & proceditur per inquisitionē. Bal. in. l. j. C. de here. vel actio. ven. vbi pulchre loquit̄, & ꝑ Ange. in repe. l. si vacantia. C. de bon. vacan.

Questio. ccxlix.

¶ Quando collegiū destruit̄, & reprobatur a principe bona eius tanq̄ȝ vacātia pertinēt ad fiscū secus si omnes de collegio moriātur, q2 d3 renouari collegiū, ſm Ang. in. l. sicut. §. j. ff. qd̄ cuiusq3. vniuer. nomi. vide Bar. in. l. fi. C. de colleg. illicitis.

Questio. ccl.

¶ Tacita hipotheca tpe anterior p̄fert̄ expresse posteriori in fisco in. l. j. C. rē alie. ger. Dy. in. c. q prior. de reg. iu. in. vj. Cy. i. l. si fundū. C. q po. in pi. ha. l3 gl. dubitauerit. in. l. si pignus. C. q pot. in pig. ha. & vide consi. Rapha. fulgo. ita consulentis.

Questio. cclj.

¶ Quādo tacita fides accōmodat̄ testōri vt restituat̄ hereditas incapaci puta spurio fiscus aufert hereditatē vt ab indigno fallit i filio, & huo, & i eo q se d̄fert tex. & gl. & Bal. i. l. iij C. ad le. fal.

Questio. cclij.

¶ Vbi accusatur quis propter bona publicanda interim pendēte lite debet ali de bonis. l. ait pretor. §. si fundus. ff. de iure delib. secundū Albe. in. l. fi. de ordi. cogni. vide vnū bonū verbū Bar. in fisco in. l. pretor. in prin. ff. de sepul. viola.

Questio. ccliij.

¶ Quando hereditas applicat̄ fisco an valeant legata si hereditas nō adeat̄ ab indigno gl. Bal. qd̄ sic. in. l. eā quā. C. de fideicō. l3 Bar. ibi ꝯtrium teneat. & Ang. in. l. recusare. §. si fisco. ff. ad trebel. vide Bar. in. l. fina. de his quibus vt indig.

Questio. ccliiij.

¶ Auctentica bona damnatorum. C. de bo. damna. non habet locum quando solum perditur status, vel solu3 perduntur bona, ſm Bal. in dicta auc. & vide Barto. in. l. j. ff. eo. tit. & titulus de requirendis reis non est correctus quando per contumaciam fit annotatio bonorum, ſm Jaco. butrig. Bal. in. d. auc. licet Angel. ibi contrarium teneat, & equius forte.

Questio. cclv.

¶ Speciale est in fisco vt re ipsa contrahatur mora glo. no. in. l. cum quidam. §. fiscus. ff. de vsu. in ver. inferunt.

Questio. cclvj.

¶ Pene datiorum applicantur publicano Bal. in. c. j. §. fin. de feud. cogni.

Questio. cclvij.

¶ Contra hereticum defunctum potest procedi, & bona applicātur fisco. c. accusatus. §. in eo. de here.

Questio. cclviij.

¶ Is cui bonis est interdictum a lege. vt propter crimen lese maiestatis heres institutus non potest adire hereditatem sed fiscus glo. in. l. mutuum. §. fi. ff. de acqui. here.

Questio. cclix.

¶ In fisco res succedit loco pretij in subsidium sicut in ecclesia & minore Bal. in. l. si eum seruum. ff. si cer. peta. & vide nota. in. l. si vt proponis. C. de rei vendi.

Questio. cclx.

¶ Speciale est in fisco vt res inter alios acta prosit glo. in. c. penul. de re iudica.

Questio. cclxj.

¶ Procurator vel aduocatus fiscalis potest procurare seu postulare

stulare contra fiscum pro patre, filijs, & pupillis, quorum sunt tutores. l. penul. ff. de postula.

Questio. cclxij.

¶ Vitium litigiosi non impedit confiscationem, text. & ibi Angel. in. l. si constante. ff. solu. matrimo.

Questio. cclxiij.

¶ In confiscatione bonorum non veniunt bona prohibita alienari vt emphiteosis vel feudum secundum Bar. in. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infec. vide Bal. in. l. j. C. de bo. lib.

Questio. cclxiiij.

¶ Licet emptor qui emit a fisco precise teneatur stare colono. l. fi. ff. de iure fisci. & expellens perdat ius suum. l. cognouimus. C. de colo. & mancip. lib. xj. tamen ipse fiscus emens non tenetur stare colono. l. diuortio. in prin. vbi Bal. ff. solu. ma. & fiscus habet priuilegium additionis in diem, secundum Bart. in. d. l. fi.

Questio. cclxv.

¶ Possessio & proprietas impedit incorporationem, non autem obligationem secundum doc. max. Bal. in. l. si marito. in prin. ff. soluto matri. & ibi vide quando bona proueniunt ad fiscum an teneatur fiscus quia aut sub nomine quote &c. l. princeps. ff. de verb. signi.

Questio. cclxvj.

¶ In rebus commissis in fiscum vel vacantibus licet transferatur dominium in fiscum, non tamen transfertur possessio nisi apprehendatur glo. in. l. cum duobus. §. idem respondet. ff. pro socio. & Guil. in aucten. seruis. C. de epis. & cleri.

Questio. cclxvij.

¶ Iura que non transeunt nisi ad filios non confiscantur. l. insulam. in prin. vbi Bal. ff. solu. matrimo.

Questio. cclxviij.

¶ Saluus conductus concessus a principe quod a creditore non possit quis molestari non extenditur ad creditorem ratione delicti, & securitas alicui data non se extendit ad debitum camere fisca. vide contra in titu. de priuilegio & rescripto in conclusione. xiiij.

FINIS

Celeberrimi Juris Utriusque Doctoris domini Francisci Lucani, de Parma, optimi practici, Tractatus de priuilegio Fisci.

PRÆFATIO.

Maiorum nostrorum legimus exempla que pro sublimi excelso triumphantique Imperio dignitateque tua Illustrissime princeps tradita sunt, pro erario quoque & fisci tui commodo quam longe profutura sint, ad aliquid conscribendum nunc sese nobis offert, vt saltem ex nobis celsitudo tua, ita habere videatur quod aliquid, & honoris, & commodi illaturum sit iudicandum. ¶ Aliqua igitur odiernis temporibus cum valde perficua sint, & quotidiana statuimus in medium afferre. quod ita libentius fecimus si non vulgaria, nec vana tradidisse coperiamur, & ne forte omni solertia, & summo cordis affectu circa fiscales causas flecti, & semper vigiles vlla in re; & inexpertes, ac penitus negligentes fore iudicemur. Turpe. n. est id in nobis cotemni, quod omnium prouidentia indiget. ex hoc in futurum non dubitent magistratus, & presides tui, qui quod recte sentiunt pro fisco exequi posse, & rei fiscali omni in re, itaque rationis dictamine esse fauendum. erunt profecto hec ob omnibus expectanda, quam ad rempublicam regendam gubernandamque studet, ac sindicis fiscalibus perpetuo monimenta, quemadmodum in re fiscali exercenda teneantur, & sese admodum obnoxios intelligere valeant. ¶ Quecunque ergo in fisci fauorem statuta sunt, diligenter, & accurrate seruent, quem necdum iure ita tibi persuadere possunt, vt ipsorum dolo malo culpa vel negligentia fiscales res, & omitti, & nunquam male agi, pertractarique liceat. nam etenim fiscum plurimis ac pene infinitis priuilegijs, vti dicimus, que tamen hic seriosius erimus tractaturi, ea quippe videbuntur impresentiarum attingi posse, que merito fiscali camere noscentur fore accomodantia, Celsitudinique tue ni fallor grata erunt, & acceptissima. Potissimum vero cum a iure communi sic legimus disposita fuisse, vt igitur videamus quid, & quale peculium, ac quantum sibi iure fiscus acquirere possit de quatuor erit hic breuibus pertractandum. Primo, que & qualia sunt fisci priuilegia, quibus fiscus ipse vti possit, & ceteris personis perfrui. Secundo in quibus casibus bona veniant fisco applicanda, & quo iure. Item qui sunt casus in quibus committitur crimen lese maiestatis. Tertio quis sit modus & forma imponendi collectas, & alia grauamina, & que persone grauari possint, in quibus casibus, & quibus non. Quarto ad quid teneantur publicani in vectiga. exercendis.

¶ Prima pars principalis huius Tractatus in quo de Fisci priuilegijs tractatur.

SVMMARIVM

1 Priuilegium quid sit, & vnde dicatur.
2 Statuti pena nunquid cessare faciat penam a iure communi introductam.
Priuilegia dicuntur leges priuatorum.
3 Priuilegiorum quot sint species.
4 Priuilegiorum natura qualis.
Verba non semper sectanda, sed mens.
Priuilegia non facile retractanda.
5 Priuilegium speciali persone concessum an intelligatur reuocatum per regularem priuilegiorum reuocationem.
Priuilegium quando per successores reuocari nequeat.
6 Fiscus quid sit, & vnde dicatur.
7 Instrumenta edere tenetur reus in fisco.
Publicanus tenetur librum suum, etiam contra se ostendere.
Debitor in fiscum ante diem exigitur.
8 Fiscus in penis habet causam lucratiuam.
Fiscus in sua causa etiam ciuiliter agens procedere facit per inquisitionem.
Pacta insolita in fraudem fisci non possunt fieri in gabellarum vendone.
Clausula insolita vitiat instrumentum.
Venditio rei debitoris fisci sine solennitate facta retractatur.
Sententia lata contra fiscum absente eius aduocato est nulla.
11 Fiscus ad bona delinquentis mortui quando agat.
Conductor vetus rerum fiscalium nouo preferendus.
12 Onera fisco quando quis cogi possit, vt pro alio soluat.
13 Fisco succedit res loco pretij in subsidium.
Contumax in fauorem fisci non potest moram purgare.
14 Fiscus pro legato sibi vsufructu non tenetur satisdare.
Fisci fauore publicatis bonis heredis vsufructuarij, publicatur etiam perceptio vsufructus.
15 Clausula non obstante requisita in concessione principis de bonis confiscandis, & quid operetur talis clausula.
16 Fiscus habet dimidium thesauri in loco Cesaris reperti.
17 Fisci fauor compellit quem contrahere.
Frumentum compellitur quis emere a republica.
18 Filij etiam non heredes quo casu sint obligati ex patris causa.
19 Vxoris bona in dotem marito primipilo data fisco sunt oblata.
20 Fiscus vendens hereditatem non tenetur creditoribus, nisi in subsidium.
21 Fiscus in ius sine venia non vocatur.
22 Vectigal non soluitur de rebus a principe emptis.
23 Ius deliberandi in fiscum transmittitur.
24 Fisci procurator quando sit iudex competens.
25 Contractus in fiscalium rerum venditione efficax esse potest ad obligandum, licet non inducatur dominij translatio.
26 Fiscales possessiones non tenentur ad onera extraordinaria, & idem de predijs principis emphiteoticis.
27 Fiscus quando preferatur substituto.
28 Fiscalium rerum instantia triennio non clauditur.
29 Fiscus succedens in spe conditionali adueniente conditione non tenetur adimplere.
30 Officialis fisci locupletior quando ex bonis fisci presumatur acquisiuisse.
31 Fisci iudex adeundus per agentem contra emptorem fisci.
32 Securitas a principe concessa non trahitur sine expressione ad debitum fiscale.
33 Exceptio compensationis in executione tributi opponi non potest.
34 Mora nunquid contrahatur in fisco de re ipsa.
35 Fiscus rem communem totam vendere potest. nu. 47.
36 Fiscus precellit consortem in re communi.
37 Officialis fisci negligens damna resarcit.
38 Pedagium soluere non debet, qui principis res portat, aut eius officialis, aut in fiscum ducit.
Scholaris pro libris, & rebus suis ad vectigal non tenetur.
39 Emere de bonis administratoris fisci non licet.
40 Jurisdictionis preuentio non habet locum in fisco.
41 Fiscus loco heredis habetur non filiorum.
42 Fiscus conuenit debitorem debitoris sui.
43 Fiscus cogit ad confitendum, etiam si constet de veritate.
44 Fiscus in bonorum publicatione cogit notarios ad exhibenda instrumenta.
45 Thesaurarius principis quando non possit exceptionem non nu-

merate pecunie opponere.
46 Debitor publicus ꝛ contumax perdit beneficium cessionis, ꝛ in carcerem truditur.
48 Fisci predia in emphiteosim dari possunt.
49 Fisci emphiteota tenetur colono stare.
50 Sterilitas rei emphiteotice fisci, vel reipub. non cedit ad cōmodum emphiteote.
51 Restitutio in integrū, que datur fisco contra sententiam propter omissam probationem, quantum duret.
52 Mulier publicationē bonoꝝ mariti impedire nō pōt pp fiscum.
53 Fiscus non tenetur de euictione vltra simplum.
54 Venditio rerū fiscaliū vꝫ ſp fieri sub pacto additionis in diem.
55 Minor contrahens cū fisco tacite obligat bona sua.
56 Fiscus nō habet heredem, ꝛ etiam respublica.
57 Fiscus cōpellit inquilinum ad reparationem viarum, ꝛ pontiū.
58 Incarceratus pro debito priuati recōmendatur pro debito fisci.
59 Proceditur de facto in actionibus fiscalibus.
60 Pene legales omnes nunquid fisci vtilitatem respiciant.
61 Iudex ex officio procedit fauore fisci.
62 Fisco mulcta non imponitur.
63 Fideiussorem approbans in causa fisci obligatur.
64 Fiscus presumit obligationem precessisse.
65 Fiscus in obligatione iam ꝯcta heredis loco habetur.
66 Sententia rescinditur propter absentiam aduocati fisci.
67 Fiscalis causa tempore feriato potest agitari.
68 Collector principis non transigit sine mandato.
69 Edictum edilium curulium cessat in venditionibus fiscalibus.
70 Instantia non transit in fiscum.
71 Fiscalis res cur non vendatur nisi presente pecunia.
72 Fiscus potest cedere priuilegium.
73 Compensatio cur locū non obtineat in debito fisci ex diuer. cau.
74 Fiscus habet tacitam hypothecam in bonis administratoris, secus in bonis ex delicto publicandis.
75 Fisco fraudem faciens qualiter puniatur.
76 Immunitas in preiudicium fisci concedi non potest.
77 Fiscalis debitor conuictus non appellat.
78 Cautio damni infecti in fiscalibus non habet locum.
79 Iuramentum calumnie in causis fiscalibus non defertur.
80 Pene fisco applicande non remittuntur sine principis licentia.
81 Fiscus est magis priuilegiatus ꝙ pupillus.
82 Sententia in paritate probationum ferenda est in fisci fauorem.
83 Fiscus pecuniam consumptam ꝛ solutam quomodo aduocet.
84 Fiscus prefertur habenti hypothecam priorem.
85 Unus de consortibus pōt cogi ad tributum soluēdū pro vtroqꝫ.
86 Fiscus coram proprio iudice agit.
87 Fiscus proprios notarios habet.
88 Fiscus publicanum an ꝛ qñ cōpellat ad reconducendum.
89 Instrumenta non exhibens fisco subtraxisse presumitur.
90 Fiscus in vacantibus bonis solus succedit.
91 Fiscus priuatam hereditatem adire an possit per procuratorem.
92 Fiscus priuilegio inuentarij an indigeat.
93 Procurator fisci iubet seruo hereditatem adire.
94 Fiscus soluendo semper presumitur.
95 Fiscus quolibet titulo rem alienam transfert.
96 Bona indigno ablata fisco applicantur.
97 Aduocatus fisci causam pp nō solutū salariū nō dꝫ deserere.
98 Fisci concessio in publicis causis parte absente probat.
99 Thesaurarius per substitutum soluere non debet.
100 Fiscus quando preferatur substituto.
101 Fiscus necem vlcisci non tenetur eius cui succedit.
102 Debitores fisci qualiter solutionem probare possunt.
103 Pecunia pro specie fisco non soluenda.
104 Fiscus cogit glebam sterilem acceptare.
105 Hereditatē debitoris fisci repudians quibus bonis priuetur.
106 Alienari non potest, quod in fiscum est transmissibile.
107 Fiscus non curat remissionem inter delinquentes.
108 Procurator fiscales pecunias non mutuat.
109 Exactores ciuitatis quando rationem exactionis ad curiam principis mittere debeant.
110 Exactores publici an possint pecuniam in aliā monetā redigere.
111 Fiscus ēt in delictis habet priuilegium hipothece.
112 Fiscus capit bona debitoris sui insolutum.
113 Fiscus omnia scelerate quesita potest vendicare.
114 Fiscus habet tacitam hypothecam priuilegiatam.
115 Res vendita per fiscum non facile retractatur.
116 Emptio rei emphiteotice fiscalis an teneat.
117 Cauere quid debeat accipiens a fisco in emphiteosim.
118 Metallarius qualiter ad decimas fisco teneatur.
119 Alienatio post delictum quando teneat.
120 Accusans quem non soluisse fisco probare tenetur.
121 Incorporatio in fiscū fcā presumit̄ p signū p̄ncipis rei affixum.
122 Heres tenetur liberare fundum, qui fisco debet tributum.
124 Referendarius principis quando vendere dicatur.
125 Iudex ex officio confiscationem bonorum vtrum facere possit.
126 Princeps reuocat exemptionem ratione ingratitudinis.
127 Princeps de rebus fiscalibus disponit.
128 Probandi onus officiali super extimatione facultatū incūbit.
129 Fiscus in integrum restituitur.
130 Delator non probans qualiter puniendus.
131 Bona fisco incorporata quanto tempore prescribantur.
132 Preuentio per sententiam quantum ad effectum confiscandorum an consideranda.
133 Ius statutum in fisco cuius effectus sit.
134 Fructus bonorum bāniti recipiens ad quid teneatur.
135 Pape factū oēm sinistram suspitionem tollit, ꝛ idē de principe.
136 Adoratur etiam princeps in terris ꝛ qualiter.
137 Princeps vltra petita iudicat ꝛ post condemnationē absoluit.
138 Pannos pretiosos quibus liceat gestare.
139 Princeps secundum conscientiam potest iudicare, ꝛ de principum priuilegijs ꝛ virtutibus.
140 Immunes a muneribus qui sint.
141 Cocus principis dignitatem habet, item ꝛ notarius.

Verum illustrissime pŕceps, vt omnibus, que hic in presentiarū sub breui compendiolo acturi sumus clara, ꝛ expedita veritas satis enucleari possit. Putaui primum necessario videre quid sit, ꝛ vñ dicat̄ priuilegiū. Scđo quot sunt species priuilegiorum. Tertio que sit natura, ꝛ effectus ipsorū priuilegiorū. † 1 Est autem priuilegium contra ius cōe indultū. Nō. n. est priuilegiū, nisi aliqd indulgeat speciale. c. abbate sane extra de ver. sig. l. j. ff. ad munici. l. si qñ. ff. de leg. j. ꝛ. l. vnica C. de thesau. lib. x. ꝛ sic est necesse, qđ concedēs priuilegiū alicui videat̄ aliquod speciale ꝯ ius cōe indulgere. sic dicimus quod per penā statuti sublata videatur pena iuris cōis. cū sit rō, qꝛ potestas iurat seruare statuta, ꝛ iuramentum obligat ad formā. c. ad nostrā el. j. extra de iureiuran. de quo per Bar. in l. senatus. §. fina. ff. de accu. no. in. l. sanctio legū. ff. de pen. p Saly. in. l. qui crimen. C. de accu. voluit Bar. in. l. qd ergo. ff. de hijs qui no. infa. in. l. ij. in fi. C. de reb. credi. p Specu. Jo. and. in. c. dictis de pena temere litigantiū. §. fin. tetigit Inn. in. l. ij. in. ij. car. de pub. iudi. ꝛ idem Imo. in. l. cū mulier. in. ix. col. ver. item non ob. ff. sol. mat. † 2 Et hanc opi. vꝫ ꝙ pena statuti faciat cessare penam iuris cōis, tenuit ēt Bal. in. l. data opera in. ix. col. C. q accu. non possunt. ꝛ Pet. de anch. in. c. canonū statuta. ver. quero. ꝛ Jo. andre. in tit. de fur. in addi de quo tñ vlterius me non extendo, cum non sit materia nostra, ꝛ hic dicendi locus non datur. ¶ Priuilegia vero dicunt̄ leges priuatorū. i. a iure cōi exceptorū. ij. dist. priuile. ꝛ in. c. sane extra de priuilegijs. † 3 Priuilegioꝝ aūt spēs sunt due. Nā p̄uilegiorū aliud est gñale, aliud spāle, gñale est illud, qđ corpori, ꝛ collegio, concedit̄, vt in. c. si de terra. ꝛ in. c. porro. ꝛ. c. in his extra de priui. c. si diligenti. extra de foro cōpe. xvij. q. iiij. c. si quis suadente. Jō dicimus, ꝙ mortuo vno de collegio nō dicitur extincta priuilegia collegij, p Bar. in. l. j. §. fi. ff. de acq. pos. p gl. in. l. sicut. §. fi. ff. qđ cuiusqꝫ vniuersitatis. speciale est qđ psone ꝯcludit̄, ꝛ extinguit̄ cū psona. l. priuilegia. ff. de reg. iur. insti. de iure natu. gen. ꝛ ciui. §. sed qđ p̄ncipi, facit. l. maritū. ff. sol. mat. vbi Bal. sic inquit. qđ aut priuilegiū ꝯcedit̄ psone pp psonā, aut simpliciter, ꝛ mere ꝯcedit̄ persone propter causam. Aut simpliciter, ꝛ mere conceditur ipsi cāe. Primo casu, aut loqt̄ an transeat ad aliā psonā, que sit cā priuilegij ꝯcedēdi, ꝛ trāseat, vt. l. assiduis. C. qui pot. in pig. ha. ꝛ. l. amicissimos. §. lucius. ff. de excu. tu. aut ad aliā psonā, que nō erat cā priuilegij, ꝛ nō trāsit. l. sciendū. ff. de re iud. Scđo casu qñ ꝯcedit̄ psone pp cāꝫ, aut illa cā coheret psone, ꝛ nō trāsit ad aliud. l. iij. §. si quid in filio. ff. de mi. aut non coheret psone, vt rei familiaris dānū vel īteresse, ꝛ tūc trāsit ad aliū l. pātonius. ff. đ ac. he. ꝛ. l. si minores. ff. đ ad. tu. Tertio casu, qñ p̄uilegium dat̄ mere cāe, tūc est trāsitoriū. l. j. §. ꝑmittit̄. ff. de aqua

quoti.

quoti. & esti. & in. l. in omnibus. ff. de reg. iur. de quibus et tetigit Dyn. in. l. priuilegiū, de reg. iur. lib. vj. & not. Bart. in. l. sordido rum. C. de execu. mune. lib. x. & per eundē Bar. in. l. pen. ff. de ser uitu. lega. ¶ † Est aūt natura priuilegiorum, vt verba ipsorū inspi ciend a sint, vt in. c. porro. & in. c. recipimus. extra de priuile. cum verbis priuilegij sit standū. cle. j. de proba. Bar. in. l. ex hac scri ptura. ff. de dona. plus tū mētē attēdere debemus q̄ verba. xxx viij. dist. sedule, & l. scire. ff. de leg. nō tū verba semper sectari debe mus. l. cū delanionis. §. asinā. ff. de fund. instruc. lega. c. quanto. & ibi not. extra de priui. de quo et per Gof. in summa in tit. de pri uile. dandū nō est etenim priuilegium nisi certa rōne inspecta. vij. q. j. petisti. & non subito, sed cū magna deliberatione cōcedi dz, se cunda distin. c. cōis filius. & xvj. q. iiij. in parochia. ita et inqt gl. in. d. c. cum recipimus. de priui. Sed postq̄ priuilegia concessa sunt decet perpetuo fore mensura. c. decet de reg. iur. lib. vj. nec possunt per ꝯcedētē retractari, nisi iusta subsistente causa ſm Jo. andr. in nouella. in. c. dilecti. de consan. & affi. † Similiter dr̄ qd̄ in regulari reuocatione priuilegiorū nō intelligunt̄ reuocata priuile gia concessa speciali persone. l. decurionibus. C. de decur. lib. vj. Preterea dicimus qd̄ qn̄ principes concedūt alicui aliquod pri uilegiū propter beneficium receptum ab eo cui conceditur, tunc ipsum non possunt reuocare, nec eius successores. Ita inquit bal. in. l. qui se patris. C. vnde liber. per. l. si cū mihi. ff. de dolo. no. per Bar. in. l. qd̄ semel. ff. de decre. ab ordin. facien. & idem firmauit Inno. in. c. nouit de iudi. vbi voluit qd̄ priuilegia, que transiue runt in ꝯcum remuneratorium, non possunt reuocari, & idē voluit Jo. and. in tit. de censibus. §. nunc dicendū. in addi. que incipit p hanc legem, & idē firmauit Jo. and. in tit. de instru. editio. §. nunc vero aliqua. in finali additio. incipien. hinc omnino vide. & Bal. in. l. nupte. ff. de sena. Inn. in. c. ad nostrā. de iniur. put refert An to. de but. in. c. cum. M. ferrarien. de consti. & receptione. Pro q bus tū fisci priuilegijs declarandis et premittēdū puto quid sit, & vnde dicatur fiscus, ne cognita natura priuilegiorum ignoremus fi sci nomen. ¶ † Est aūt fiscus bursa communi, vel dicamus qd̄ fi scus est ipsa imperialis camera, vel potest intelligi pro ipso loco, vbi est domus, que vocatur camera fisci, ita not. Bar. in rub. de iure fisci. lib. x. vbi et dicit qd̄ fiscus ideo dicit̄, q2 fixus, & firmus, q2 semper est diues, & soluendo. & ideo fiscus quasi flos, vel dici pt qd̄ fiscus. idē est q̄ saccus ſz Bal. in. c. fi. §. ad hoc in. iij. col. de pace iuramē. firman. in vsib. feu. sic inquit qd̄ fiscus idē est qd̄ custos sacrista lege animatus, & qd̄ sacrista seu repositorium pu blici thesauri hz priuilegia, & proprios iudices, & vice persone pu blice fungitur, & ei legari, & donari pōt, & hz procuratorem q agit & ꝯuenit nomine fisci, & est saccus siue capsa, qui imbursat omnia male acquisita. l. in heredē. ff. de cal. & l. papinianus. §. meminisse ff. de inoffi. testa. que vero sint ista priuilegia que nume. cxl. seria tim describenda veniunt aggrediendū puto. Sunt igitur priuile gia fisci. ¶ † Primum videlicet, q2 in fisco tenetur reus edere in strumenta ipsius agentis. Preterea si quis litigat cū fisco, & ha beat aliqua iura, vel instrumenta, vel rationes ꝯ se in fauorē fisci tendentia tenebitur illa edere ꝯ se. l. iij. ff. de eden. no. in. l. j. C. eo. tit. idem not. do. Rolan. de luca. in summa. C. de iure fisci lib. x. di cimus et q̄ publicani tenentur ostendere librum suum et ꝯ se fa cientē, vt vsurarij secūdū qd̄ inquit Bal. in. l. dissolute. C. de con di. ex lege. ¶ Secundus casus specialis est in fisco, vt debitor exi gatur ante diem. l. j. ff. de condi. ex lege ſm tex. in. l. j. §. exactio. cir ca fin. C. de rei vxo. actio. cum aliter sit regula qd̄ qui ante diem, agit male agit. l. j. in fi. ff. qn̄ dies vsufru. lega. ced. & inquit Albe. in. d. l. j. de condi. ex lege qd̄ ille tex. melior est de iure probans q̄ re fiscus ita sit priuilegiatus, que ratio probatur per tex. ibi, qd̄ fisco cuius ob necessitates publicas causam potiorem esse opor tebat debita pecunia exoluatur. ¶ † Tertius casus est in penis, q2 in penis fiscus hz causam lucratiuam nō onerosam. l. apud cel sum. §. auctoris. ff. de excep. doli, non prescriptam. l. meuius. §. duo bus. ff. de leg. ij. ¶ Quartus casus est, q2 cā fisci et ciuiliter agitur & proceditur per inquisitionē, ſm qd̄ hr̄ in. l. j. C. ꝯ here. vel actio. ven. & Ang. in repe. l. si vacantia. C. de bo. vacan. lib. x. & ibi hoc et voluit Bar. per tex. ibi preses prouincie presente fisci patrono diligenter inquirat, & Bal. in. c. j. §. si titius. de conuer. inter do mi. & vassal. cū regulariter in ciuili cā nō ꝓcedatur per inquisitio nem. d. l. si vacantia. ¶ † Quintus casus est, qd̄ officialis princi palis puta referendarius vendens gabellas nō pōt in fraudem fisci pacta insolita facere. l. j. C. ꝯ pascuis publi. lib. x. diximus. n. qd̄ clausula insolita, & inconsueta per notariū apposita in instru mento vitiat illud, & presumi facit falsitatē ꝯ ipsum, vt est gl. in. l. si quis sub conditione. ff. de condi. insti. & ibi Barto. & Bal. post Cy. in. l. emptorem. C. plus valere quod agitur. Bal. in. l. ordo. & in. l. et. C. de execu. rei iud. allegat Bal. in. c. j. in. ij. col. de feudo dato. vbi alteratio instrumenti & pacta insolita arguunt falsitatē. tex. est & ibi Bal. in. l. fi. C. de fideiusso. gl. expressa. ix. distin. c. scri pturas. & iij. q. ix. pura. & ibi Arch. xxviij. q. v. c. qd̄ ergo. ¶ † Se xtus casus est, qd̄ si in venditiōe rei debitoris fisci non sit seruata solennitas, retractatur res cum fructibus. l. j. C. de fide instru. & iure haste fisca. vbi Bar. subdit, quod emēs gabellas a principe vel a cōmunitate, habet auctoritatem vendendi res debitorum ve ctigalis, qd̄ dixit esse menti tenendū. ¶ Septimus casus est, qd̄ sentētia lata ꝯ fiscū absente eius aduocato, est nulla, vt not. in. l. j. C. de senten. aduersus fiscum latis. ¶ † Octauus casus specialis est in fisco, quod licet bona delinquentis mortui non pertineant ad fiscū nisi veniens, fuerit cōdemnatus, vt. l. eorum. & ibi nota. Bar. C. de iure fis. fallit in crimine lese maiestatis, vt et post mor tē rei possit sup actione ꝓcedi, vel de nouo accusari, vt memoria eius damnet̄, & bona fisco applicentur, ſm qd̄ inquit tex. in. l. fin. C. ad. l. iul. maie. & l. fi. in pn̄. ff. eo. facit. l. ex iudiciorum. ff. ꝯ accu. & latius in scd̄o articulo dicet̄. ¶ Nonus casus dicitur qd̄ in pre dijs fiscalibus non hz locū. l. ne cui. C. locati. dum tex. dicit qd̄ lo catori finito tpe locationis potest rem conductam, a primo ꝯdu ctore accipere & alteri locare conductori, q2 hoc fallit in fisco, & scholari ratione priuilegij ibi concessi, & ibi hoc dixit glo. in versi. locandi. ¶ † Decimus casus est specialis in fisco, q2 pōt quis co gi soluere onera fisco, & et capi poterit pro alio nō soluēte, in quo tamen articulo sic distinguendū puto, aut onus est speciale, & po terit vnus cogi pro alio qui non potest sustinere illum laborem. l. honorū. §. fina. ff. de mu. & hono. aut consistit in prestatione pecu nie, vel alterius rei, & tūc aut imponit̄ tale onus ciuitati simpliciter aut alteri cuilibet. ¶ Primo casu, quando non potest soluere vnus tota ciuitas tenetur pro alio. l. j. C. vt pro alio debito. Sed propter defectum non soluentium fieret superindictum, si non est onus reale. q2 pro rebus soluitur tributū, tunc pro nō soluente co guntur alij soluere, sed eis assignabitur possessio, pro qua soluit, l. j. C. de omni agro deser. libro. xj. ¶ † Undecimus casus est, vt res succedat in fisco loco pretij in subsidium, sicut in ecclesia, & in minore, secundum Bald. in. l. si cum serui. ff. si certum petatur. sic inquit, quod quando officialis emit pro se de pecunia domini, quod si dominus est persona priuilegiata, vt fiscus, ecclesia, & mi nor, vel miles poterit rē vendicare in subsidium, alias nō de quo habetur in. l. si vt proponis. C. ꝯ rei vendicatio. ¶ Duodecimus casus est, quod si ter citatus non veniens quasi habetur pro con fesso in fauorem fisci vult purgare moram non potest secundum Angel. in. l. si post tres. ff. si quis caut. allegat glo. in. l. secunda. ff. de iure fisci. ¶ † Tertiusdecimus casus est, quod si fisco sit lega tus vsusfructus non teneatur satisdare vt est glo. in. l. quarta. C. de vsufru. & ibi etiam voluit Bald. & text, iuncta glo. in. l. prima. §. si ad fiscum. ff. vt lega. nomine caueatur. in versiculo quia nec solet fiscus satisdare, vt est glo. ibi reddit rationem dicens, nam semper idoneus est soluendo allegat. l. secunda. ff. de fundo instru cto. leg. ¶ Quartusdecimus casus est, vt fauore fisci publicatis bonis alicuius heredis vsufructuarij, publicata etiam intelliga tur vsufructus perceptio secundum Angel. i. l. si postulauerit. §. iubemus. & ff. de adulte. de quo per Barto. & Ange. in. l. si fini ta. §. si de vecti. ff. de damno infecto. ¶ † Quintusdecimus casus specialis est in fisco, quod si princeps cōcedit alicui bona, que de bent fisco applicari, non valebit talis concessio, nisi concedat mo tu proprio, vel dicat non obstante tali lege vt est tex. & glos. & ibi etiam hoc not. Barto. in. l. prima. C. de petitio. bo. subla. libro. x. quod idem puto, si in rescriptis adiecta fuisset clausula ex certa scientia, que tantum operatur, quantum clausula non obstante, vt voluit Bald. in. l. item vulpianus. ff. de excusatione tutorum. & Bal. in. l. & si impetrata. C. senten. rescindi nō poss. & per Bart. in. l. finali. C. si contra ius vel vtili. publi. vbi debet fieri specialis expressio non obstante decreto vel lege vt contra fiat capitulo. j. de ꝯstitu. lib. vj. ¶ † Sextusdecimus casus est, qd̄ si inueniat̄ the saurus in loco Cesaris vel ciuitatis dimidia ē inuentoris, alia di midia fisci insti. de rer. diui. §. thesaurus. secus si inueniat̄ in suo, vel alieno, nisi i casu i. l. j. C. de thesau. vbi et Bar. dt q̄ si thesau rus inueniatur per artem magicam est fisci. ¶ † Septimusdeci mus casus est, vt in fauorem fisci quis compellatur contrahere. l. cotem. §. fin. de publicanis facit in simili tex. in. l. j. C. de condi. in horreis publicis libro. x. vbi fauore publice vtilitatis compelli tur emere merces corruptas cum incorruptis. & text. l. j. C. vt ne mini liceat in emptione speci. se excu. lib. x. vbi cōpellit̄ qs emere frumētum ab ipsa republica. & tex. in. l. si quis in graui. §. de his

quoq3.ff.ad fi.le. vni libertas dari pot scripto fauore publice vti-
18 litatis in casu prohibito dari. ¶ † Octauusdecimus casus spālis est, si maior thesaurarius principis q appellat̄ Camerlingus gabelle, in cuius bursa veniunt regulariter oēs intrate principis, hʒ officium primipilatus ꝑm Ang. in. l. j. de priuilegijs fisci. Ex quo sequit̄, qđ filij eius sunt obligati fisco, licet nō sint heredes patris
19 l. fi. C. de primipilo. lib. xij. ¶ † Decimusnonus casus est, qđ bona vxoris data in dotē marito primipilo sunt obligata fisco. l. satis. C. in quibus causis pi. taci. cōtraha. nō aūt bona ꝓpria vxoris.
20 tex. est ⁊ glo. in. l. j. C. de priuilegio fisci. ¶ Uigesimus † casus est, qđ quando fiscus vendit hereditatē, nō tenētur creditoribus nisi in subsidium. tex. ⁊ gl. in. l. j. C. de heredi. vel actio. vēdi. iō Bald. ibi dixit, qđ si emptor hereditatis est nō soluēdo, qđ de equitate tenebit̄ fiscus quāto ꝑuenerit ad ipsum fiscuʒ ⁊ nō vltra ne locupletet̄ cū aliena iactura. arg. l. si quis mancipijs. §. proculus. ⁊. l.
21 fi. de eo per quē factū erit. ¶ † Uigesimusprimus casus est, vt fiscus nō possit in ius vocari nisi venia impetrata. ⁊ ibi Bald. in. l.
22 bene a zenone. C. de quadri. prescrip. ¶ † Uigesimussecundus casus est, vt emens a principe frumentū vel alias salmas rerū non tenetur vectigal extraordinariū soluere, ꝑm Bal. in. l. licitatio §.
23 mercatores. ff. de publicanis. ¶ † Uigesimustertius casus est, vt ius deliberandi trāsmittat̄ in fiscū quasi in heredē, ⁊ queādmodū ius deliberandi trāsmittatur in verum heredē. Ita trāsmittat̄ in fiscū, vt. l. cum antiquioribus. C. de iure deliberan. ita not. Bald.
24 in. l. si qs mihi bona. §. si qs plane. de acquiren. heredit. ¶ † Uigesimusquartus casus ē, vt princeps in cā fiscali sit iudex cōpetēs inter duos priuatos. tamen quando questio inter duos priuatos. dependet a qōne fiscali, procurator fisci erit iudex cōpetēs, vt est textus in. l. cum vēdentis. C. vbi cause fiscales. ⁊ Bartol. in. l. cuʒ eoꝝ. C. de senten. ⁊ interlocuto. omniū iudicum. qꝛ inter priuatuʒ ⁊ fiscū, siue fiscus sit actor, siue reus, procur. fisci est iudex. C. eo. ti. vbi cause fiscales, sic dicimus qđ princeps in causa sua potest esse iudex. l. proxime. ff. de his que in testamēto delen. xxvj. distin. c. mine. licet honestius faceret princeps alteri cōmittere. vt not. in. l. bene a zenone. C. de quadri. prescri. ⁊ not. in. in. c. cū venissent. extra de insti. cū agat̄ de rebus tēporalibus, quarū imperator est dominus, maxime quo ad interdictionem, ita inquit Albericus in
25 auc statuimus. ⁊. C. de episc. ⁊ cleri. ¶ † Uigesimusquintus casus est, qđ licet in venditione fisci nō sit habita fides de pretio, nō est contractus nullus, imo efficax est quantum ad obligandum, licet nō inducatur translatio dominij. vt. l. procurator. ff. de iure fisci. quod dixit Bald. in. d. l. cū vendi. C. vbi cause fiscales. esse bene
26 no. ⁊ mēti tenendū, cū dicat Bal. iam dubitasse. ¶ † Uigesimussextus casus est, qđ fiscales possessiones nō teneant̄ ad onera extraordinaria. C. de priuilegio fisci domus Auguste. vbi Bar. ēt hoc notauit. similiter predia emphyteotica principis extraordinaria onera nō subeunt. l. priuate. vt ibi not. Bart. C. de excusa.
27 munerum. lib. x. ⁊. l. fi. eo. titu. ¶ † Uigesimusseptimus casus specialis est, qđ fiscus preferat̄ substituto, quando institutus est indignus. vt voluit Bartol. in. l. j. ff. de vulgari ⁊ pupillari. de quo ꝑ
28 Bar. in. l. si sequēs. i prin. ff. ad silleia. ¶ † Uigesimusoctauus casus est, qđ instantia causarū fiscaliū nō claudit̄ triennio. tex. ⁊ gl.
29 in. l. properandū. in prin. C. de iudi. ¶ † Uigesimus casus specialis est, qđ fiscus succedēs in spe conditionali non tenet̄ adimplere adueniente conditione, de quo per Bart. in. c. j. hic potest esse titulus qui successor tenetur. ⁊ ꝑ Bar. in. l. j. C. ne ex delic. defun.
30 ¶ † Trigesimus casus est, ꝙ si officialis nō reddiderit rationē ⁊ nō restituerit reliqua fisco vel principi presumitur ditatus ex bonis principis vel fisci si emerit predia. secus si reddiderit rationē ⁊ soluerit ꝑm Bal. in. c. j. de cōten. inter dominū ⁊ feuda. ⁊ sic est notandū ad literā glo. in. l. defensionis facultatis. C. de iure fisci. que dicit quod officialis fisci reipublice, qui pecunias publicas hʒ in potestate, si nescitur vnde emerit administratione durante,
31 presumitur de pecunia publica emisse. ¶ † Trigesimusprimus casus est, vt agens contra emptorem fisci adeat iudicem fisci nō emptoris. tex. ⁊ ibi Ang. in rep. l. j. C. de fide instru. ⁊ iur. haste fisca.
32 ¶ † Trigesimussecundus casus est specialis ⁊ notādus, qđ securitas alicui data a principe nō extēditur ad debitū fiscale, nisi id expresse dicat̄, vt habet̄ in. §. publi. in aucten. de mādatis princi. Et ꝯsuluit Bal. i ꝯsil. incipiē Jaco. thesaurarius. Ang. in ꝯsil. xxiij.
33 ¶ † Trigesimustertius casus est, ꝙ in executione tributi non pōt opponi exceptio compensationis. l. aufertur. §. qui compensatio
34 nem. ff. de iure fisci. ¶ † Trigesimusquartus casus est in fisco vt re ipsa contrahatur mora vt est glo. in. l. cum quidam. §. fiscus. ff. de
35 vsuris. in versiculo referantur. ¶ † Trigesimusquintus casus est, vt res inter alios acta prosit. glo. est in penul. c. extra de senten. ⁊ re iudi. ⁊ est tex. in. l. ij. C. de commu. rerum aliena. Fallit i fisco rē communem etiam totam alienante, vt non possit consors reclamare, nec partem suam petere, sed pretium. l. j. C. de venditione rerum fisca. libro. x. vbi glo. dicit hoc solum procedere propter communionem, ⁊ videtur velle. Secus si fiscus venderet rem alienaʒ.
36 vt in glo. d. l. ij. ¶ † Trigesimussextus casus est. vt re cōmuni vendita per fiscum debebit pretium solui fisco. ⁊ inde fiscus partem suā faciet socio ratione excellentie fisci. hoc ponit Bald. in. d. l. ij. C. de commu. rerum aliena. facit. l. senatus. ⁊. l. res que. §. j. ff. đ iure fisci. ⁊ Bartol. in. l. j. C. de vendi. rerum fisca. vbi dixit essentiale, qꝛ fauorabilius fit executio quando debet solui fisco ꝙ̄ quādo debet solui alio. allegat. l. pe. C. de fide instru. ⁊ iure haste fis.
37 lib. x. ¶ † Trigesimusseptimus casus. fiscus emens nō tenet̄ stare colono, sed qui emit a fisco precise teneatur stare colono. l. diuor. in prin. ⁊ ibi Bal. ff. sol. ma. Sunt aūt predia principis que in perpetuū locantur diuitibus vel alijs cū fideiussoꝝ idoneoꝝ ꝓstatione. ¶ Et officialis predicta negligēs de suo resarcit omne
38 detrimentū. ¶ † Trigesimusoctauus casus est, qui portat res ꝑncipis nō dʒ pedagiū. l. licitatio. §. res. ff. de publicanis. ⁊ Barto. in. l. j. C. de lustra. auri colla. l. licet secus sit in ciuitate. Idē voluit Bal. in. l. vniuersa. C. de vectig. ⁊ cōmissis. quod pro rebus que portant̄ ad fiscū vel proprij vsus cā nō dʒ vectigal solui, ⁊ idē dicimus qđ potestates, ⁊ officiales pro rebus quas ducunt in officio non tenebuntur soluere vectig. l. vniuersa. C. de vectig. ⁊ commis. per not. gl. in. l. publicanus. §. rebus. ff. de publi. ⁊ Alberi. in auc. habita. C. ne filius pro patre, ꝙ scholares pro libris, vel rebus quas deferunt nō tenent̄ soluere vectigal, vel pedagium, qꝛ res ēt quas deferunt non sunt cā mercan. sed pro eorū vsu. l. lege
39 censoria. ff. de ver. signi. ¶ Trigesimusnonus casus est specialis in fisco, vt non liceat emere de bonis administratoris fisci. l. ij. C.
40 de succes. lib. xj. ¶ † Quadragesimus casus specialis est in fisco, vt preuentio iurisdictionis non habeat locū in fisco succes. hʒ Ange. in. l. cū quedā puella. ff. de de iur. om. iud. nā iudices fiscales.
41 cognoscūt. ¶ Quadragesimusprius casus ē, qđ fisc° hr̄ loco heredis si loco filioꝝ, hʒ bal. i. l. j. C. đ bo. li. ⁊ qđ no. i. l. noua. ff. đ no.
42 ¶ Quadragesimussecūdus casus ē, qđ fiscus pt ꝯuenire debitorē debitoris sui, q nō sit soluēdo, secus in ꝑuato. l. si in cā. ⁊. l. si debitā. ⁊. l. nō ꝓus. C. qñ fisc. vł ꝑuat°. facit. l. oēs. C. đ agr. ⁊ cēsi. li. xj. Qđ litat verū Alber. in rub. C. qñ fiscus vł ꝑua. si debitor vel debitoris fiscalis debitū ꝯfiteat̄, si negare opus eēt, qđ eidē offer
43 ret̄ libellus. ¶ † Quadragesimustertius casus est, ꝙ in cā fiscali pōt qs cogi ad ꝯteñ. ex quo ꝯstat de veritate ꝑm Bal. in. d. l. si in cā. C. qñ fiscus vel ꝑua. qđ secus ē in priuato, q si habuerit pro
44 se ꝓbationē ꝓbatā, nō poterit ꝯpelli ad ꝯfitēdū vt ibi. ¶ † Quadragesimusquartus casus est, qđ qñ bona alicuius publicant̄, fiscus pōt mittere ꝓ oibus notarijs, qui habēt instrumēta oīa ad illum pertinentia, ⁊ eos cogere. vt sibi instrumēta exhibeant. vt est tex. ⁊ gl. ⁊ hoc ibi etiā no. Bar. in. l. facultas. C. de iure fisci. libr.
45 x. ¶ † Quadragesimusquintus, qđ camerarius seu thesaurarius principis ꝯfitēs se recepisse a debitore principis nō pōt opponere exceptionē non numerate pecunie. ⁊ pnceps habet regressum contra camerariū si sit soluendo. alias nō liberat̄ debitor ex dicta ꝯfessiōe, cū nō ꝯstet de reali numeratiōe. l. securitas. C. de suc
46 ces. ⁊ arch. li. x. ¶ † Quadragesimussextus casus, ē qđ lʒ debitor publicus i priu. possit cedere bonis ne detrudat̄ in carcere, tñ si ē ꝯtumax in soluēdo perdit beneficiū cessionis, ⁊ poterit capi personaliter. l. sacrilegij. i fi. ff. ad. l. iuli. pec. ⁊. l. nemo. C. đ exac. trib. debitor aūt priuatus ēt ꝯtumax in soluen. hʒ beneficiū cessiōis. l. j. C. qui bo. cede. pos. ¶ † Quadragesimusseptimus casus ē in fis
47 co specialis, qm̄ fiscus pōt vendere rē cōem. l. ij. C. de cōi. re. alie. ⁊. l. j. C. de bonis vendendis rebus fiscalibus. tetigi. ꝭ. xxxv. nota.
48 ¶ † Quadragesimusoctauus casus, ē spālis in fisco, vt ex periculo officialis principis det̄ in emphyteosim prediū fiscale, vel principis, vel ciuitatis res possunt dari si emphyteota reperiat̄ nō soluēdo. l. quicūq3 in fi C. de fun. patri. li. x. nā predia fisci vel principis vel ciuitatis possunt dari in emphyteosim. l. j. C. de loca. ꝓ
49 dio. vel ciuitatis vel fisci. lib. x. ¶ † Quadragesimusnonus casus est, vt teneat̄ emphyteota fisci stare colono. tex. ē ⁊ ibi Bar. in. l. pe. C. de mācipijs ⁊ colon. lib. xj. ⁊ Bar. ibi redit rōnē vcʒ ne colonus fiscalis hēat retētionē ꝯ fiscū alle. l. j. C. e. ti. de q̄ ēt ꝑ Bar. in. l. fi. ff. de iure fis. ꝙ secus ē in ꝑuato. vt. l. emptorē. ⁊ q̄ ibi not.
50 Bar. ⁊ Bar. ⁊ Ange. C. locati. ¶ † Quinquagesimus casus allegat̄ spālis i fisco ⁊ republica qđ lʒ sterilitas ꝯtingens in re emphyteotica ꝑuati cedat ad incōmodū emphyteo. vt no. Cy. ⁊ alij i. l. j. C. đ iu. empby. tñ secus ē i empby. rei publi. ⁊ fisci, vt ē gl. i. l. si vno. ff. loca. cū res publica duo hēat pͥmonia quoꝝ alterū appellatur

pellatur fiscale puta introitus ⁊ exitus camere fiscalis, aliud ap pellat totius reipublice ſm Bal. in. l. j. C. de here. vel acti. ven.

51 ¶ † Quinquagesimusprimus casus est, qd̃ licet alias in integrũ restitutio, que datur fisco ꝯ sniam pp omissam ꝓbatione, nõ pos set peti post triẽniũ. l. j C. de sen. aduer. fiscũ latis, sed hodie da tur intra quatuor annos. l. ij. C. ad. l. iuli. de vecti. publi. l. si con stante. §. fi. ff. solu. matri. l. ij. ff. de capi. dimi.

52 ¶ † Quinquagesimusſecũdus casus est specialis in fisco. vt mu lier impedire non possit publicationẽ bonorum mariti, nec etiã vẽditionẽ, ſm Bal. in. l. marito. ff. sol. matri. vr̃ tñ esse secus, ſm qd̃ inquit Bal. in. l. fi. C. de pigno. ac. dũ dt̃ qd̃ res dotales vel ꝓ dote obligate possit mulier ꝓpria auctoritate retinere ꝺ quo per Cy. ⁊ ibi scribẽtes in. l. ob maritorũ. C. ne vxor pro marito.

53 ¶ † Quinquagesimustertius est qd̃ fiscus nõ tenet̃ de euictiõe vltra simplũ, ẽt si exp̃sse ꝓmittat de duplici, ſm Bal. in. l. j. C. ꝺ he. vel act. vẽ. allegat tex. nota. in. l. si ꝓcurator. C. de iure fisci.

54 ¶ † Quinquagesimusquartus casus est, vt vendi. rerũ fiscaliũ ſp videat̃ fieri sub pacto additiõis i diẽ. tex. est ⁊ ibi Bar. in. l. lucius. §. idem respondit ad municip. licet secus sit in ciuitate.

55 ¶ † Quinquagesimusquintus casus ẽ, vt ꝯhẽs ẽt minor cuꝫ fi sco obliget tacite bona sua casus est nota. in. l. ij. ff. de rebus eo.

56 ¶ † Quinquagesimussextus casus est, vt fiscus vel respublica nõ habeat heredem, quia non potest mori. l. j. §. fin. ff. si quis ius dicenti non obtempera.

57 ¶ † Quinquagesimusseptimus casus est, qꝛ fiscus poterit com pellere inqlinũ ꝓ dñο suo ad reparationẽ viaꝝ ⁊ põtium. l. edi les. ff. ꝺ via publica ſm Bal. i. d. l. j. in. ij. co. ꝺ here. vel ac. vẽ.

58 ¶ † Quinquagesimusoctauus casus est, quod ille, qui est in car cere pro debito priuati, potest recommendari pro debito fisci, ſm Barto. in. l. quoties. C. de exac. tribu. lib. x.

59 ¶ † Quinquagesimusnonus casus est, qd̃ ꝓcedit de facto in ac tionibus fiscalib⁹ vt. l. missi opinatores. C. ꝺ exac. tribu. ⁊ Bal. in. l. j. ꝺ here. vel ac. ven. adeo qd̃ accerrima fieri dꝫ idagatio ꝓ rebus fisci inueniẽdis ẽt ꝑ tormẽta vt. l. j. C. ꝺ nãlibus. dicimus tñ qd̃ debitores fisci nõ ꝯueniuntur summatim, qñ est dubium, an sint debitores. l. hi qui cũ fisco. C. de conueni. fisci debi. li. x.

60 **Sexagesimus** † Casus specialis est, vt omnes pene legales ꝑ totũ corpus iu ris disperse, nisi priuatã vtilitatẽ respiciãt, fisci commodũ repre sentant. l. mulctarũ. C. de mõ mulctaruꝫ. ⁊ ibi voluit Saly. ⁊ ita inquit Bal. in. d. l. j. C. de ver. oblig. vbi multos enumerat ca sus, quibus fiscus priuilegiatur, de quibus ibi per euꝫ. ¶ Dici mus. n. in penis, quod in duobus applicant̃ fisco, casu quo im ponat̃ a iudice. not. in. l. j. C. de epis. audiẽ. in gl. spãle ⁊. l. j. ff. si quis ius dicẽ. non obtẽpe. in gl. vt penam. Inquit tñ Bal. in. l. si qs maior. i. j. col. C. de trãsac. ver. vj. Nota qd̃ fisco nõ appli cant̃ pene ꝯuentionales, nisi in ꝯtractu fiat mẽtio de fisco. l. i. in ver. ex cõtractu priuato. ff. de iure fisci. facit. l. fi. ff. de litigiosis.

61 ¶ † Sexagesimusprimus casus ẽ, vt i ingrẽdis bonis fiscalib⁹ possit iudex ꝓcedere ex officio suo ſm Bal. i. l. si qs. i fi. ff. de cu sto. ⁊ exhi. reo. ⁊ Ang. in repe. l. si vacãtia. C. de bo. vacã. qd̃ tñ itelligi dꝫ, vt dixi in quinquagesimonono casu superius notato.

62 ¶ † Sexagesimusſcd̃s casus ẽ, qd̃ i fiscũ ñ p̃t iponi multa, si ci tatio nõ puenit ad notitiã citati hꝫ Ang. i ope ꝯsilioꝝ, ꝯsi. viij.

63 ¶ † Sexagesimustertius ẽ, qd̃ camera fiscalis agit ꝯ eos q ap ꝓbãt fideiussores i cã fisci, cũ fideiussores ñ repiant̃ idonei, ſm Ang. i. l. si vo. §. q ꝑ rei q̃litate. ff. q satisd. cogã. qd̃ summe ẽ no tã. ꝯ approbãtes fideiussores fiscales allegat. l. cũ oñdimus. §. fideiusso. ff. ꝺ fideiusso. tuto. Subdẽs ẽt cautelã ne vnq̃ qs ap probet fideiussorẽ, qꝛ approbando dr̃ obligari, vt fideiussor, ⁊ Bal. in. d. §. fideiussor. dixit caue tibi ne vnq̃ repiaris scriptus in libris camere Romane in aliqua ꝓmissione vel obligatiõe.

64 ¶ † Sexagesimusquartus casus est spãlis, qd̃ fauore fisci presu mitur obligatio fisci precessisse, vbi fiscus vel alius creditor pre tendit obligationẽ priorẽ, cum ⁊ eadẽ die sit ꝯtracta. l. j. C. de iu re fisci. ⁊ per Bal. in. l. si debitor. C. de priuilegi. fisci.

65 ¶ † Sexagesimusquintus casus est, qd̃ in obligatione iaꝫ ꝯcta fiscus hr̃ loco heredis, non autem in obligatione contrahenda ex cã ꝺ ꝑterito textus est, ⁊ ibi Bar. in. l. quoties. ff. de nouatio. de quo etiam per notata in. l. inter eos. §. fi. de fideiusso.

66 ¶ † Sexagesimussextus casus dr̃ qd̃ pp absentiam aduocati fi sci rescindit̃ sententia. gl. est, ⁊ ibi doc. in. l. velamento. C. de po stulan. l. fi. C. de aduo. fisci. c. i. extra vt lite non contest. Idẽ pu to in re publica. argu. tex. ⁊ gl. in. l. res publica. C. ex quib. cau.

67 ¶ † Sexagesimusseptimus casus est, quod causa fiscalis põt agitari tempore feriato ad necessitatẽ hoium, vt est tex. in. l. pu blicas. C. de ferijs. ⁊ per Jo. and. in fi. extra de iudi. Facit etiã qꝛ in causa fiscali tanq̃ summaria procedi põt etiã tempore fe riarum, messium, ⁊ vindemiarũ, vt est casus in clemẽ. sepe. ver. etiam tempore feriarum. extra de ver. signi. Et inquit Alber. in. l. prouinciarum. C. de ferijs, qd̃ de quolibet maleficio cogno scitur etiam die feriato. allegat etiã illud Psal. Beati qui fa ciunt iudicium ⁊ iustitiam omni die, ⁊ ita dicit seruari de facto.

68 ¶ † Sexagesimusoctauus est, qd̃ collector pape, vel principis nõ p̃t trãsigere vel ꝯponere, nisi hẽat spãle mãdatũ a pncipe. l. nulli ⁊ ibi voluit Bar. ff. ꝺ trãsa. qd̃ intelligit ibi gl. qñ res pncı pis alienaret. Secus si occasione transactionis eã retineret, qꝛ eius meliorẽ ꝯditionẽ facere põt. l. j. §. si reꝫ. ff. de offi. ꝓcu. cesa. ibi non. n. alienare res cesaris, sed diligeter gerere ꝯmissuꝫ est.

69 ¶ † Sexagesimusnonus cãus ẽ, qd̃ edictũ edilũ curuliũ nõ hꝫ locũ in vẽditionibus fiscalibus, sed in vẽditione ciuitatis secus iõ nõ tenebit̃ redhibitoria nec q̃to minore, vt est tex. in. l. j. §. il lud. ff. ꝺ edi. edic. Aiunt. n. ediles q mãcipia vẽdunt palã, ac re cte ꝓnũciãt, ita inqt tex. ad lraꝫ. in. d. l. j. §. aiunt. ff. de edi. edic.

70 ¶ † Septuagesimus casus est, qd̃ in fiscum nõ trãsit instãtia, ⁊ poterit vti ꝓprio iudice ſm Jac. de are. ⁊ Bal. in. l. si ꝯstãte. §. fi. soluto matri. ⁊ ibi Bal. voluit. in. l. i. in. ij. col. C. de here. vel act. vendi. qd̃ ꝓcedit in causa pncipali, sed i causa appellatio nis secus, vt voluit Saly. in. l. i. C. si pẽde. appel. mors interue.

71 ¶ Septuagesimusprimus casus est, vt res fiscales vẽdi nõ pos sint, nisi pñte pecunia. ⁊ est ratio, qꝛ non põt vendi, nisi ex cã vt creditoribus satisfiat, que causa non impleret̃, si haberet̃ fides de pretio. ita voluit Bar. in. l. a diuo pio. §. si emptor. ff. de re iu di. allegat. l. si ꝓcurator. in fi. ff. de iu. fisci. Inqt tñ Cy. ⁊ Ang. in. l. oẽs. C. de quadrien. prescrip. qd̃ si ꝓcura. fisci fecerit ꝯfes sionẽ de recepto valebit talis ꝯfessio, nec requiret̃ realis nume ratio, ⁊ rationem allegat Cy. vbi. s. qꝛ fiscus non indiget pecu nia, ⁊ sic non hꝫ necesse ꝯfiteri spe future remunerationis sicut alij homines, ⁊ ideo si confiteatur, sibi preiudicat.

72 ¶ † Septuagesimussecundus casus specialis est, qd̃ lꝫ alias pri uilegiũ nõ possit cedi a priuato. l. pluribus. ff. ꝺ admi. tu. poterit tñ fiscus cedere puilegiũ, vt ẽ tex. ⁊ no. ibi Bar. i. l. fi. C. de pui legio fis. ⁊ idẽ Bar. in. l. i. C. ꝺ priuilegio do. non põt tñ fiscus re cipere cessionẽ a priuato, vt ẽ gl. in. l. res. §. lites. ff. de iure fisci.

73 ¶ † Septuagesimustertius casus est, qd̃ qñ ex diuersis causis fisci est debitũ, non hꝫ locuꝫ ꝯpensa. l. j. de compen. gl. in. l. idẽ iur. ff. de cõpen. ¶ Preterea si sim debitor ordinarius camere principis ⁊ creditor camere extraordinarie principis nõ hꝫ locũ ꝯpensatio. l. in causa. C. de ꝯpensationibus. Et ratio põt esse, qꝛ vnus officialis fisci non dꝫ tangere de officio alterius. l. quicũq; C. de executoribus. lib. xij. ⁊ in. l. prouincijs. C. de numerarijs, ⁊ actuarijs. ita no. Bal. in. l. j. C. de compensatio.

74 ¶ † Septuagesimusquartus casus spãlis ẽ in fisco, vt fiscus ha beat tacitã hypothecã in bonis administratoris, q̃ trahit ẽt ad bona futura. l. si quis post hancꝯiuncta. glo. in verbo habuit. C. de bonis ꝓscrip. non autem hꝫ tacitã hypothecã in bonis publi candis ex delicto. ⁊ no. Barth. de sali. in. d. l. si quis post hanc in publicatione tñ bonoꝝ nõ veniũt bona postea quesita, nec le gata quorum dies non cesserat, vt est gl. in. l. non ad ea. ff. de con di. ⁊ demon. ⁊ Bal. in. l. iij. C. de priuilegio fisci. qd̃ tñ sic est ad mittendũ ⁊ intelligendum in ꝯditione casuali. Secus in mixta vel potestatiua. l. in facto. §. fiscus. ff. de condi. ⁊ demon.

75 ¶ † Septuagesimusquintus casus est, qd̃ qui fraudẽ facit fisco in querẽdis punit̃ in duplum, vt est glo. in. l. instas. C. de iure fi sci. lib. x. vbi ẽt dicit gl. quod officiales plura mala faciũt ⁊ cõ mittunt quam alij, hoc etiam voluit Barto. in. l. qui in contra ctibus. C. eo. titu. vbi dicit etiam menti tenendũ in istis qui re cipiunt in fraudẽ fisci venditionem fictitiam, vt teneantur in du plum. facit. l. aufertur. §. fi. ff. de iure fisci.

76 ¶ † Septuagesimussextus casus ẽ qd̃ lꝫ al's ciuitas possit ꝯce dere immunitatem venientibus de nouo ad ciuitatem non pote rit tñ hec immunitas ꝯcedi in preiudiciũ fisci. Ita voluit Bar. post glo. in. l. vacuat. C. de decurionibus ⁊ filijs eorum. lib. x.

77 ¶ † Septuagesimusseptimus casus ẽ, qd̃ debitor fiscalis vl' pn cipis manifeste ꝯuictus nõ appellat, alias secus. l. abstinendũ. C. quorum appellationes nõ recipiũt. ⁊. l. qm̃. C. de appel. not. Bal. in. d. l. j. C. de hereditate vel actione vendi.

78 ¶ † Septuagesimusoctauus casus est, qd̃ in oĩbus fiscalibus non hꝫ locũ cautio damni infec. gl. in. l. si finita. §. si de vectigali bus. ff. de damno infecto.

79 ¶ † Septuagesimusnonus casus ẽ, ꝙ in cãis fiscalib⁹ nõ defert̃ iuramẽtũ calũnie, vt est gl. in. c. sacramẽtũ de ꝯsue. recti feudi.

Octuagesimus Casus est, qd priores ciuitatis vel preses non possunt remittere penas que applicantur fisco vel priuato, imo requirūt ɔsensuʒ principis vel consilij gnālis ciuitatis, Baldus in. l. preses. C. de transactio. ⁊ Bart. in. l. ambitiosa. ff. de decretis ab ordi. facie.

81 ¶ †Octuagesimusprim⁹ casus ē, qd magis ē ꝑuilegiatus fiscus quā pupill⁹, ƀʒ qd notāter dixit Bar. i. l. i. §. ƀʒ ad illos. ff. ď fal.

82 ¶ Octuagesimussecūdus casus spālis est in fisco, qd snia datis paribus probationibus ferenda est in fauorem fisci tanq̄ priuilegiati. ita eleganter voluit Barto. ⁊ doc. in. l. j. C. de iure fisci. ⁊ Raph. i. l. nō puto. ff. de iure fis. Ang. ⁊ Moder. in. l. sciēdū. ff. de appellatio. recipien. ⁊ Saly. in. l. j. §. fi. C. de cadu. tollen. non ob. d. l. non puto, q⁊ loquitur, qñ fiscus venit ex debito alterius, secus qñ vtraq3 partium tractat de lucro acquirendo.

83 ¶ †Octuagesimustertius casus est, vt fiscus pecuniā ɔsumptā ⁊ absolutam quam nō pōt reuocare per hypothecaʒ, auocat cōditione ex lege. l. pecuniam. C. de priui. fis.

84 ¶ †Octuagesimusquartus casus est, q⁊ prefertur fiscus ei, qui habet hypothecam priorem ex conuentione, sed pareʒ inspecta acquisitione rei facta debitori. l. si is qui. ff. de iure fisci. Secus in prima. o. ⁊. l. fi. ff. qui po. in pig. habe. secundum Bar.

85 ¶ †Octuagesimusqntus casus est, vt possit qs cōpellere vnū de duobus consortibus, vt soluat tributum pro vtroq3. l. cuʒ possessor de cēsi. ⁊ latius dicā. j. in tertia parte huius operis.

86 ¶ †Octuagesimussextus casus est, quia fiscus coram proprio iudice agit, licet non sit iudex rei. l. j. ⁊. ij. ⁊. l. fiscum. C. vbi cause fiscales. ⁊. l. j. C. de iuris. om. iudi.

87 ¶ †Octuagesimusseptimus casus est, q⁊ fiscus proprios notarios habet, qui eius acta scribunt, alias scriptura non valeret, vt. l. in fraudem. §. quoties. ff. de iure fisci.

88 ¶ †Octuagesimusoctauus casus est, vt fiscus conductorem vectigaliū, qui multū est lucratus ex vna ɔductiōe, ⁊ maiores fructus colligit possit ipsuʒ ɔpellere ad recōducendū ď nouo. l. cotē ferro. §. q maximos. ff. de publica. ⁊. l. si cū hermes. vbi etiam Bal. dixit. C. loca. qd alias esset secus, videlicet quia in hoc fiscus non priuilegiaret, nisi maximos fructus collegisset, vt ibi.

89 ¶ †Octuagesimusnonus casus est, vt non exhibens instrumenta ad cām fisci ꝑtinētia ꝑsumat ipsa instrā subtraxisse. l. ij. §. diu⁹ adrianus. ff. ď iure fisci. ⁊ no. in. l. ij. C. ď edē. ⁊. s. fuit aliqd dcm̄.

90 ¶ †Nonagesimus casus est, quia in bonis vacantibus solus fiscus succedit. l. j. C. de bonis vacan.

91 ¶ †Nonagesimusprimus casus est, qd ꝓcurator fisci facit euʒ hēdem sicut Cesarē. l. ij. ff. de offi. ꝓcura. cesa. lʒ priuatā hēditatē non possit adire per ꝓcuratorē. l. paulus. ff. de ac. here. cū si.

92 ¶ †Nonagesimussecūdus casus spālis est in fisco, q⁊ fiscus nō idiget puilegio inuētarij, q⁊ vltra vires hēditarias nō tenet̄. l. i. §. an bona. ff. de iure fis. ⁊. l. nō pūt. eo. ti. Dicit tñ Ange. in. l. hec stipulatio. ff. si cui plusq̄ p. l. falci. qd fiscus heres institutus, si nō fecit inuētariū oblat, vltra vires hēditarias, ⁊ secus si ñ succedit, vt heres institutus. l. j. §. an bona. ff. ď iu. fisci. vbi sic inquit. Quod qñ bona veniunt publicanda occasione alicus delicti, que publicatio fit ipso iure vel per sniaʒ, statiʒ fisco acquirant̄ sine aliqua additione, ⁊ Bal. in. l. iij. C. ad. l. falci. dicit fiscū non teneri facere inuentariū vltra vires hēditarias. allegat dcm̄. §. an bona.

93 ¶ †Nonagesimustertius casus ē, q⁊ ꝓcurator fisci hʒ iubere huo fisci, vt hēditatē adeat. lʒ hui nō sit dñs. l. j. ff. ď off. ꝓcu. cesaris.

94 ¶ †Nonagesimusquartus casus est, qd fiscus semp presumit̄ diues ⁊ esse soluēdo. l. ij. ff. de fundo do. ⁊. l. j. §. fi. ff. vt leg. nomi. caue. ⁊ gl. in. l. in fraudē. §. si principalis. ff. de iure fisci. ⁊ tactuʒ fuit supra, vbi de diffinitione fisci fuit dictum.

95 ¶ †Nonagesimusqntus casus ē, qd fiscus q̄libet titulo rē alienā trāsfert, vt ꝓpriā, ⁊ accipiēs statim ē securus. l. bñ, a zenone. ⁊. l. oēs. C. de quādri. ꝓscrip. ď quo p Cy. i. l. fi. C. si aduer. fiscū.

96 ¶ †Nonagesimussextus casus ē, qd bona q̄ auferunt̄ alicui velut idigno applicant̄ fisco. l. j. ⁊. l. diuus. ff. ď his qbus vt indig. l. papinianus. §. meminisse. ff. de inoff. testa. ⁊ publicatis bonis publicant̄ actiōes. l. si adeptis. C. de sen. pas. ⁊ faciūt not. p Albe. l. j. ff. ď sta. ho. Sic dicimus qd publicatis bonis actoris perit instātia. l. si ɔstāte. §. j. ff. solu. matri. Sūt aūt tres cāe principales potissime ex qbus hēditas aufert̄, ⁊ fisco applicat̄. Prima qñ non vlciscitur neceʒ defuncti, nisi esset pater, qui occidisset testatorē q⁊ filius heres non tenetur accusare patrē suū ƀm Albe. in rubrica. C. de his quibus vt indig. Secunda causa, qñ testamētum dr̄ falsuʒ vel nullū. l. j. vel. ij. C. de his quibus vt indi. Tertia causa est, qñ accommodatur fides tacite de restituēdo incapaci. l. heredias. C. de his quibus vt indi. ⁊ infra in secūdo articulo latius attingā, vbi de confiscatione bonorum tractatur.

97 ¶ †Nonagesimusseptimus casus est, q⁊ nō dʒ fisci aduocatus fiscalē cāʒ deserere ꝑtextu salarij nō soluti, qñ salariatus est de publico, ita ingt Alb. in. l. j. C. de aduo. fisci. vbi Bal. dt legē illā facere i arg. qd lʒ doc. nō soluat̄ salariū, nō pūt facere iter dici studiū, put temporibus meis pluries vidi fieri Bononie ⁊ male, ⁊ si hoc fieret Papie accurate esset prouidendum.

98 ¶ †Nonagesimusoctauus casus est, q̄ i publicis cāis fisci cōfessio absente pte ꝓbat, secus in pua. ƀm dñm Ant. de but. i. c. si ɔstiterit. de acc. qd ē notā. ad. l. certū. ff. de confessis.

99 ¶ †Nonagesimusnonus casus est, vt thesaurarius deputatus ad soluen. onera ⁊ salaria dʒ manu sua soluere ⁊ nō per substitutum. l. iubemus. ⁊ ibi Bar. C. de ero. mili. an. lib. xij.

100 **Centesimus** †Casus ē, vt fiscus pferat̄ substituto, qñ istitut⁹ ē idignus ƀʒ Bar. i. l. j. ff. ď vulg. ⁊ pup. in prin. de quo per Bar. in. l. sequē. ff. ad sille.

101 ¶ †Cētesimusprimus casus est, qd fiscus cui applicat̄ hēditas nō tenet̄ vlcisci necē defūcti, vt ē gl. in. l. recusare. §. si fisco. ff. ad tre. tenebit̄ tñ fiscus ad legata ⁊ fideicō. qñ hēditas trāsfert̄ ad ipsum fiscū. l. marcellus. §. fi. ff. ad treb. ⁊. l. iij. C. ad legē falcid.

102 ¶ †Centesimussecūdus casus est vt debitores fisci translati in numero debitoꝝ fisci nō pūt ꝓbare solutionē factā nisi p scripturā secus si sint ɔhētes cū fisco de quo p Bar. in. l. ⁊ si instrumēta. C. de fide instru. ⁊ iure haste fiscalis. lib. x.

103 ¶ †Centesimustertius casus est, q⁊ pecunia ꝓ specie solui nō debet fisco secundum Bar. in. l. j. C. de fabricēsibus. lib. xj.

104 ¶ †Cētesimusquartus casus est, qd si fiscus alicui successit, q fundos steriles, ⁊ fertiles possidebat, ⁊ aliqs p potētiā fertiles occupauit cogit̄ steriles ex eadē substātia ꝓ portione acceptare, ƀm Bar. in. l. q per potētiā. C. de omni agro deser. lib. xj.

105 ¶ †Centesimusquintus casus est, qd si qs institutus heres a debitore cōis (Perusij) repudiet eius hereditateʒ priuat̄ oibus bonis ei acqsitis quocūq̄ titulo a testatore, ƀm qd ingt bar. i. l. hēdes. C. de colonis illiricianis li. xj. vbi hoc dt eē fisci fauore introductū, ergo in ɔriū ē ius cōe, qd singulariter ibi no. Ang.

106 ¶ †Centesimussextus casus est, qd qñ alienatio rei ē iterdcā fauore reipublice, ⁊ nō vēditoris, ꝓtiū debebit̄ fisco, ƀʒ bar. i. l. quēadmodū. C. de agri. ⁊ cē. li. xj. iō ingt Bal. i. l. senatuscō. ff. ad silleia. qd alienatio nō impedit vindictā fisci. ¶ Dicimus enim qd illud qd est trāsmissibile in fiscū nō pōt alienari, vt est casus not. in. l. imperator. ff. de fideicom. liber.

107 ¶ †Cētesimusseptimus casus ē, vt fiscus magis dicat̄ dñs cāe capitalis q̄ ipsi litigatores, put notāter dixit Bal. i. l. minime. C. de appe. iō Bal. in. l. si creditoribus. C. ď serno pigno. dato manu. sic ingt, qd si duo sint se adinuicē vulnerātes, nō cōpelsabit fiscus dolū cū dolo, sed vtrūq̄ puniet, cū remissio fcā inter ipsos delinquētes nō habeat obesse iuribus fisci, vt ibi. qd ēt tenuit Ang. i. l. q cetu. §. vacātē. ff. ad. l. iu. de vi publi. Idē voluit Bar. i. l. jde iniurijs. facit. l. iurisgētiū. §. si pacisicar. ff. ď pac.

108 ¶ †Centesimusoctauus casus est, vt nō possit officialis pecunias fisci mutuare vel alio quouis titulo i suā vtilitatē ɔuertet̄. l. j. C. ď his q̄ ex publica collatione illata sunt nō vsurpan. li. x. sub pena de qua ibi, i. d. l. pōt tñ officialis publicus mutuare pecunias stipēdiarijs sub vsuris, ƀʒ qd ingt bar. in. l. diuus. ff. ď bonis dā. ⁊ idē qñ iudex volēs aptari facere camerā suā cū nō possit habere pecuniā a cōmuni. vel si vult soluere aliquibus nuntijs ꝓ inuestigando maleficio. poterit hoc licite facere ex pecunijs, que rediguntur ex quibuscūq̄ mulctis ordinarijs.

109 ¶ †Centesimusnonus casus est, q̄ exactores ciuitatum singulo quadrimestri debent rationem exactionis ad curiam principis in scriptis mittere. l. j. ⁊ ibi glo. C. de apoc. pub. lib. x.

110 ¶ †Cētesimusdecim⁹ casus ē, qd si exactores publici pecuniā exigāt eā redigere nō dñt i flore. vel flore. i. pecuniā siñ lnia, ⁊ sic omne lucrū qd inde ꝑcipiet̄ dʒ esse publicū, ⁊ similiter q tale lucrū retinet ɔ ɔsciētiā retinet, ⁊ fiscus pōt ab eo repetere ƀm qd inquit Bar. in. l. vnica. C. de auri publici. persecutoribus. li. x. qd dicit esse notandum pro istis exactoribus publicis.

111 ¶ †Centesimusundecimus casus est, spālis in fisco, vt ēt i delictis hēat ꝑuilegiū hypotece. l. j. ⁊ ibi no. gl. C. de pe. fisca. li. x. tenuit Ant. de but. i suo reptorio, in ver. fiscus. no. p doc. in. l. post ɔctum. ff. de donatio. in. l. rescriptum. §. j. ff. de pactis.

112 ¶ †Cētesimusduodecim⁹ casus ē, vt possit fiscus cape isolutū bona debitoris sui, eo qd liqdatū est debitorē eē ñ soluē. qd nō pōt ꝑuatus, nisi sit debitor ɔdēnatus. in. l. ij. ⁊ ibi no. bar. C. ď iure fisci. lib. x. qño aūt dicat̄ liqdari posse tetigit gl. i. l. si ď meis. §. fi. ff. de arbi. Ang. in. l. qui rome. §. augerius. ff. de ver. oblig.

113 ¶ †Centesimus-

113 ¶ † Centesimusdecimustertius casus est, quod fiscus oia scelerate quaesita pot vendicare. l. lucius. ff. de iure fisci. de quo p glo. in. l. cum
114 te. C. de cōdi. ob turpē causam. ¶ † Centesimusdecimusquartus casus ē, quia fiscus hz tacitā hypothecā priuilegiatā, sicut mulier. l.
115 antiochēsiū. ff. de priuile. credi. ¶ † Centesimusdecimusquintus casus est, qd res vendita p fiscū nō facile retractari dz. vt est text. in. l. si hypothecas. C. de remis. pigno. vbi Bal. dixit fore notā. quia fiscus pcipue est, q dz seruare fidē in suis ḋctibus. & idē dixit in re publica, maxime ſm illos qui dicunt rem publicā & fiscū idē esse, preterea Bar. in. l. quecunqz. C. de fide instrumē. & iure haste fisca. in principio. dixit qd vēditio facta fisco solēniter nō retractaṫ pretextu rescripti vel minoris etatis, & hoc idē voluit Bal. in pemio
116 decretaliū. & in. l. pcura. ff. de iure fisci. ¶ † Cētesimusdecimus sextus, casus est, qd emptio rei emphyteotice fiscalis facta a priuato, vel ēt a ciuitate sub pacto, vt teneaṫ ad canonē tm, sed pactū est
117 irritū, ſm Bar. in. l. si qui. C. de diuer. predi. li. xj. ¶ † Cētesimus decimusseptimus casus ē, qd accipiēs in emphyteosim a fisco dz cauere de nō deserendo sub hypoteca bonoꝝ suoꝝ, si est idoneus facultatibus suis, alias satisdare teneṫ, quā satisdationē si magistratus omisit. ad suū redundabit periculū. Jta voluit Bar. in. l.
118 quicūqz. C. de fun. patrimo. li. xj. ¶ † Cētesimusdecimusoctauus casus est, vt metallarius, idest q metallū fodit de toto eo quod percipit facta purificatiōe metalli dz dare fisco duas decimas, hoc est de decē partibus duas, si fodit in publico. Sed si in priuato, vnā decimā soluat priuato, aliā fisco, residuū sibi retineat, et metallū quod vult vēdere, vēdat fisco ṗtio cōpetēti, ſm Bar. in. l. j. C. de me
119 tallis & metalla. lib. xj. ¶ † Cētesimusdecimusnonus casus est, quod alienatio que fit p delinquentē in coiunctū cui pōt imperare, presumiṫ in fraudē fisci facta. ideo nō valebit fauore fisci. ſm quod ingt bal. in. l. si qs post hac. C. de bon. dāna. & idē dixit, si est facta ante delictū, & immediate sequiṫ delictū. l. si ventri. C. de priuileg. credito. Jtē si esset vniuersalis alienatio oim bonorum. l. omnis. §. lucius. ff. de his que in fraud. credito. Jtē si est facta post delictum in quo qs sit deprehēsus, ita qd delictū sit quodammodo manifestū. nam ex suspitione pene videtur emanasse, secundū Dyn. ita inquit Bal. & ēt voluit Salic. in. d. l. siquis post hac.

120 **Centesimusvigesimus** † Casus est qd accusans aliquē nō soluisse fisco teneṫ probare. ita voluit Bal. in. l. cū mulier
121 in repetitione sua. ff. solu. matri. ¶ † Cētesimusvigesimusprimus casus est, qd ponēdo signa principis super domo vel bonis alicuius presumiṫ esse facta incorporatio in fiscū, ſm Bart. in. l. facultas. C. de iure fisci. lib. x. & Bart. in tractatu suo de insignijs. & ar
122 mis. ¶ † Centesimusvigesimussecūdus casus est, vt heres teneaṫ liberare predium, quod debet tributum fisco. l. iij. de lega.
123 ¶ † Centesimusvigesimustertius casus est, qd res que ḋfiscantur pp gabellam nō solutā, vel tributum nō solutū, poterūt vendi cū salua ḋscientia ſm Jo. and. in. c. eos. de immu. eccle. li. vj. de quo
124 per Bald. in. l. iubemus nullam. C. de sacrosanctis eccle. ¶ † Cētesimusvigesimusquartus casus est, qd referēdarius principis, et dr publice vēdere datiū qn vēdiṫ corā duobus testibus cū cōsueuerit fieri publice, ſm Bal. i. l. j. C. de his q ex publico ra. lib. xij.
125 ¶ † Cētesimusvigesimusquītus casus ē, qd ḋfiscationē bonoꝝ ex offi. suopter legē nemo iudex facere poterit, nisi sit in suprema pṫate vel Jmpator, Rex. vel Dux. l. j. C. ne sine iussu pricipis. & ibi p dnm Bar. de salice. & doc. iō arbiter nō pōt ḋfiscare, nec ō iure ḋfiscādi se intromittere. l. nō distinguemus. & l. nō ex oibus. ff. de ar
126 bi. not. in. l. j. ff. siqs ius dicen. nō obtempe. ¶ † Centesimusvigesimussextus casus est, qd princeps pōt reuocare exēptionē rōne ingratitudinis ſm Bald. in. l. y. ad finē. C. de liber. & eoꝝ libe. & in
127 fra subijciā de pṫate principis, circa fi. huius articuli. ¶ † Centesimusvigesimusseptimus casus est. qd res fiscales dicūtur res quasi pprie & priuate principis, ideo poterit princeps in eis dispone
128 re. l. j §. hoc interdictū. ff. ne quid in loco pulico. ¶ † Cētesimusvigesimusoctauus casus est, quod pbādi onus incūbit officiali, qd recte extimauerit pṫimoniū & facultates alicuius i extimo, ſm quod
129 ingt Bar. in. l. j. C. de prescrip. lib. x. ¶ † Cētesimusvigesimusnonus casus est, vt fiscus possit in integrū restitui, iuxta ea que habētur. & not. per doct. in. l. res publicas. C. ex quibus causis maio. & in. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno infecto. Quāquam Cy. & Alberi. contrarium tenere videantur. d. lege res publica.
130 ¶ † Cētesimustrigesimus casus est, qd ille qui defert fisco vel qui bona fisco nuntiat, & nō probat punitur infamia, & tñ dz dare fisco, quantum detulit, vt est glo. in. l. iiij. C. de delatoribus. lib. x. l. senatus. §. senatus. ff. de iure fisci. nisi ex necessitate officij faciat. l. ij. eod. tit. & qui defert fisco lucrum hz. glo. in dicta rubrica. C. de delatoribus. & in. l. j. C. de his q se deferūt, imo ingt tex. in. l. oēs iudices. C. de delatoribus. eod. lib. x. quod delator nō admittitur sine patrono fisci, & male disserentes capitis pena puniunṫ. vt ibi.
131 ¶ † Cētesimustrigesimusprimus casus est, qd vbi bona sunt incorporata fisco, nō prescribunṫ nisi spatio triginta annoꝝ, ſm qd inquit Cy. in. l. j. C. de quadri. prescrip. allegat. l. omnis. C. eodē tit.
132 ¶ † Centesimustrigesimussecūdus casus est, quod quātū ad effectū cōfiscādoꝝ bonoꝝ non ḋsideraṫ preuentio per sniā, sed per litis cōtestationē vel ḋsi. nā vbi pcedit p inquisitionē pprie nō fit litis cōtestatio ſm Bal. in. l. si pluribus. circa fi. de legatis. ij. & Ang.
133 in. l. siqui postquā. ff. de iudicijs. ¶ † Cētesimustrigesimustertius casus est, qd regulariter ius statutū in fisco ē in dubio speciale ne porigatur ad priuatos, nisi qn cōtinet ius cōe, vel vbi est par & eadē rō in priuilegio fisci, ſm qd inquit Alber. in. l. j. C. de pet. here.
134 ¶ † Centesimustrigesimusquartus casus est, quia si sit bannitus cuius bona sunt cōfiscata, cū nō recipiat fructus, sed alius, tenebiṫ recipiens fructus ad onera, tributa, & collectas ſm Bald. in. l. pdia. C. de fideicōmis. in. c. j. in ti. p quos fiat inuestitu. facit. l. hacte
135 nus. ff. de vsufru. ¶ † Centesimustrigesimusquintus casus est, vt oim dolus excludi intelligaṫ quōcunqz in pñtia principis actus geraṫ. l. pbatorias. C. de diuersis offi. li. xij. qn actus gestus a principe videaṫ geri ab ipso deo. c. nisi. de preben. vbi pp factū pape excludiṫ omnis sinistra suspitio simonie, ideo Bald. in. l. si cōtra. C. de his qui per metum iudicis, dixi quod vbi princeps, ibi securitas est, & nulla formido, nisi vana q formidolose non pcinaṫ.
136 ¶ † Cētesimustrigesimussextus casus est, vt princeps eatenus dicatur respectu officij, quia nō dz facere finē, & quasi vt deus pro quadam exhibitione reuerentie adorari dz, quod alijs personis nō cōuenit. l. primicerium. C. de fabricen. lib. xj. Sunt. n. principes ministri dei. c. lz. de foro cōpe. & dñi per orbē. l. deprecatio. ff. ad. l. rhodiā. de iactu. cū ēt oia principis esse intelliganṫ. l. bñ a zenone. C. de quadrien. prescrip. hinc ēt magnitudo regie virtutis apparet qd precipue dei similitudinē gerit dū agit in regno, quos deus in mundo, vnde & in Exodo, iudices multitudinis dij vocantur imperatores, etiam apud Romanos diui vocabantur ſm quod inquit sanctus Tho. de aquino in libro de regi. principum in. ij. lib. c. ix.
137 ¶ Cētesimustrigesimusseptimus casus est, quod princeps vltra petita iudicare potest ſm Jo. and. in. c. cum inter de consue. & in. c. cū super de exces. prelato. & hoc quia est supra legem & post condemnationē absoluere pōt. l. j. in fi. ff. de quest. & l. diui fratres. ff. de pen.
138 ¶ † Centesimustrigesimusoctauus casus est, vt panni de scarlata & vestes deaurate soli principi cōueniant, que nō liceat alicui alij psone portare dictos pānos sub pena capitis apponēda. l. auratas. l. vellera. & l. tēperēt, vbi ēt hoc not. Bart. C. de vestibus olo
139 ber. lib. xj. ¶ † Cētesimustrigesimusnonus casus est, vt princeps possit iudicare ſm verā & iustā ḋscientiā. lz alij inferiores ſm allegata & pbata, ſm qd inquit Bart. in. l. j. C. vt hinc ēt magnitudo regie virtutis apparet, quod princeps precipue dei similitudinē gerit, dū agit in regno, quod deus in mundo. vnde in Exodo, iudices multitudinis dij vocanṫ, ſm qd ingt sanctus Tho. de aquino in libro de regimine principum, in. ij. lib. c. ix. aduo. cauere igiṫ dz princeps ne sua ḋscientia sit male formata. c. cū eterni. de re iudica. lib. vj. est ēt principis priuilegiū qd possit princeps mādare, vt sic faciat ſm quod Jnno. in. c. significantibus. extra de offi. deleg. vt Bal. in. c. j. Si de inuestitura inter dñm & vasallū lis ori. in vsibus feudoꝝ. Jdeo pessime agūt magistratus & presides, q ad ius ministrañ. deputati nitūtur eoꝝ abuti pṫate, gratias faciēdo sine speciali effectu principis, & multa que his fieri nō lz, qn nō pñt delinquentibus gratias facere, nec causas criminales suspendere, nec nunqz terminare in nō mediocre fisci dānū & iacturā, pōt qs insup appellare ad principē tanqz male informatum ipsum hñ informatū de veritate. l. j. C. de re iudi. l. j. quesitum. ff. de appella. facit quod not. Bal. in. l. j. C. de relationibus. ¶ Jnterpretanṫ quoqz testantium voluntates per principem, vt inquit. Bal. in. l. cū apō de seruo cōmuni ma. Preterea, quicquid princeps facit, vt deus facere vr, ſm quod inquit Bal. in. c. i. de noua forma fide. hz aūt celeste arbitrium. l. j. C. de summa trinitate & fide catho. ¶ Jtē p prium principis est vt sit liberalis & gratiosus, ſm qd ingt Bal. in. l. & in legatis. C. ad. l. falci. Sed Bald. in. l. fi. C. de dona. inter virū & vxorē. sic dicit, quod princeps dz esse humanus, & nō superbus ¶ Dicimus etiā quod filius principis appellaṫ princeps, Et filius regis Rex. Et filius ducis Dux. ēt patribus viuētibus. not. xxvij. q. j. c. iudei. ita no. Alberi. in. l. partim. C. de rei vendi. & ingt Bald. in. c. j. quis dicatur dux, vel marchio, qd oēs dignitates a principe pfluere dicunṫ, tanqz a fonte, & qd in principe Romano sunt oēs thesauri dignita. recōditi, facit ēt ad pbādū pricipes, quia

princeps semp intelligit motus iusta causa, adeo, vt nō admittat probatio in ɔ̄rium ita determinat Cy. in lege rescripta. C. si ɔ̄ ius vel vtilitatē publicā. & Ant. de but. in. c. que in ecclesiarū. extra de cōsti. qd tñ intelligi dz verū, qñ princeps aliqd statuit gñaliter vel specialiter motu ꝓprio. Secus vero vbi ad postulationē alicuius qꝛ tunc magis presumit ɔcessisse pp importunitatem, quā ob iustā causam. vt probat in. l. j. C. de petitione bonorum subla. lib. x.

140 ¶ † Centesimusquadragesimus & vltimus casus est, qd intātū priuilegiat fiscus & princeps ipse, vt dixi. adeo qꝫ ēt principis cubicularij, q custodiūt lectū principis immunitatē hñt, vt ē tex. in. l. maximarum. C. de excu. mune. lib. x. idem dicimus qꝫ curiales principes non tenentur ad onera extraordinaria, vt est gl. in. l. curiales la pria. C. de cu. ¶ Itez negociatores in curia principis, vt purpurarij, & vestiarij sunt imunes. l. negotiatores. C. d excu. mu. ¶ Idē dicimus in procuratore cesaris. l. j. C. eo. tit. idem est sciēdū qd rōne excellētie principis medicus principis dr̄ fungi dignitate principis, qꝛ ēt equiparatur cōmitibus. l. j. de comiti. & Archi. li. xij. ibi voluit Bar. cum alias esse medicum nō sit dignitas, qꝛ equiparat obstetrici, vt hr̄ in. l. iij. C. cōia de leg. & c. nō sane. xxvj. q. v.

141 ¶ † Itē esse cocuz principis dr̄ dignitas fm Bald. in. c. j. de feu. ff. de edil. edi. ¶ Sic dicimus in notario principis, qꝛ esse notariū principis, dr̄ esse dignitas. l. j. C. de mancip. principum. fm bal. in. c. j. de feudo guar. Quos casus priuilegiorū, ita pertactos dicim⁹ eē cōscribēdos, ac notādos, & nēpe Cel. Tria qd lgerit didicerit, que recte intelligat & bene intellecta hec mea non contemnat, quo modo sint legibus & iuribus satis munita, & omni medulla equitatis & honestatis inuiolabiter edificata.

¶ Secunda pars principalis de casibus bonorū publicandorū.

SVMMARIVM

1 Lese maiestatis crimen quam penā secum trahat.
2 Monetarius falsus quomodo puniatur.
3 Alienantis in fraudem fisci punitio.
4 Pena legis iulie repetundarum que sit, & cui applicanda.
5 Monopolium committens, quas penas habeat.
6 Exilium patiuntur prohibitas negotiationes trafigantes.
7 Vectigal nouum imponens quali puniatur pena.
8 Fisci dominium subit res cadens in commissum.
9 Fisco que res empte veniant publicande.
10 Defendentes bona delinquentium quomodo mulctentur.
11 Lucra turpia fisco applicantur.
12 Interfector non succedit interfecto.
13 Crimen. l. iul. pub. quam habeat penam, & quos includat.
14 Collegiuz illicitum faciens, quibus penis afficiatur.
16 Fiscus an auferat hereditatem spurio.
17 Collegij destructi bona fisco reconduntur.
18 Fiscus qualiter & quibus ab intestato succedat.
19 Terminos statutos euellentes quomodo veniant mulctandi.
20 Crimen lese maiestatis hrēdi instituto hrēditatē aufert, et fisco dat.
21 Hereditas quo casu fisco applicari debeat.
22 Fiscus agit contra hereticum defunctū.
23 Cōfugiens ad alterius p̄rimoniū, vt fraudet onera q̄liter puniat.
25 Dos vxoris pro herede mariti quando confiscetur.
26 Rem litigiosam alienans, qua pena afficiatur.
27 Thesaurus per artem magicam inuentus, fisci est.
28 Curialis pricipis pretio corruptus in electione quō puniendus.
29 Equos spectaculis deputatos ducens in suum commodum fisco libram auri pendit.
30 Arbores iuxta publicos aqueductus non plantande.
31 Naues tpe belli iusti occultate publicantur, & idem de plaustris.
32 Tutoris pupillam vitiantis pena.
33 Diuinatores deportantur.
34 Maledicentibus principi, que pena imposita.
35 Magistratus carceratos sine causa detinentes, quō puniantur.
36 Morientem inquietans punitur.
37 Violatoribus sepulchrorum que pena indicta.
38 Iudex audientiam denegans, an & quando puniatur.
39 Lusores alearum, quomodo puniantur.
40 Apostatantium bona publicantur.
41 Pena leg. iul. de annona per quem committatur, & que sit.
42 Ambitum committentes sunt infames.
43 Falsum perpetrans, quam incurrat penam.
44 Stuprator, quibus penis condemnatur.
45 Mensuras, & pondera falsificantes, qua iudicentur pena.
46 Sacrilegus gladio percutitur.
47 Pecuniam pro opere publico capiens, qꝫ habeat penam.
48 Iudices singulis diebus dominicis notitiam carceratorū habere debent sub pena.
49 Crimen leg. corne. de sica. quante grauitatis sit, & pene.

Superest igit & secūdo videre in quibus casibus veniant bona fisco applicanda, & quo iure, quos si enarrare & conscribere voluerimus aliquos necesse est casus, & questiōes satis notandas, quas tñ legibus hincinde sparsis tactas cōperuimus in medium afferre, ne forte malorū fraudibus & dolo fiscalis camera ledat, nec in varias, vt assolet partes, ac si idefensa sit trabi queat ad ruinā. multa enim periclitant indefensa, que si defendant, ac eorum consulatur vtilitati firma erunt, intacta permanebunt, & perpetuo duratura, videamus ergo qd celsitudini tue tractare polliciti sumus vcz casus in quibus bona applicantur fisco.

1 Sunt itaqꝫ casus publicandorū bonorum. ¶ † Primus vcz, qñ quis cōmittit crimen lese maiestatis, ꝓprie cōmittens crimē lese maiestatis capitis pena venit puniendus, & oia bona sua tam mobilia qꝫ imobi. fisco applicāda, qd assumptū ꝓbat p tex. i teris. l. qsqs. in pn. C. ad. l. iul. maie. reus glaudio feriat bonis eius oib⁹ fisco nr̄o additis, facit. l. j. in prin. ff. ad legē iuliā maie. hoc ēt probat p theoricā Bal. in. c. j. in. iij. colū. de pace tenēda. in auctē. vt nulli iudicū. §. fin. idē notat Alberi. in materia statutorū. in prima parte. in. xxxij. charta. in. c. cōstitutionibus dñi Fede. & Bald. i. l. iij. C. de manu. testa.

2 ¶ † Secundus casus est quod siquis nūmos falsa effusione formauit vniuersas eius facultates fisco nr̄o addi precipimus ita inquit tex. ad literā. in. l. siquis. C. de falsa moneta. vbi Sali. de hoc reddens rationem dicit, quia fabricans falsam monetam dicitur committere crimen lese maiestatis quasi tunc principis maiestas impressa ledatur, immo dicemus quod domus in qua falsa moneta fabricatur publicari debet fisco. l. prima. C. de falsa moneta.

3 ¶ † Tertius casus est, qd alienat i fraudē fisci, ne cōmisso maleficio publicarentur, applicarent fisco. fm qd notanter inquit Spec. in tit. de dona. §. si vero. & dixi. §. latius. in. cx. notabili. que sunt priuilegia fisci.

4 ¶ † Quartus casus est, qd pena legis iulie repetūdaruz, que est pena quadrupli applicat fisco. iuxta. no. gl. in. l. j. ff. ad. l. iul. repet. tñ gl. in. l. j. C. ad. l. iul. repe. qꝫ ēt ibi sequit Salic. sic dixit. Aut turpitudo est ex parte dantis, & totū applicat fisco. alleg. l. lucius. in fi. ff. de iure fisci. Aut tm̄ recipientis, & tunc dimidietas fisco. l. iij. C. de asses. drqꝫ in legez iul. repetundarū cōmitti quotiescūqꝫ officialis extorquet pecuniam a subditis, vel alterum ex casibus commiserit descriptis in. l. iubemus. C. ad. l. iul. repe. & l. j. & l. lege iulia. cum seq. ff. eod. tit.

5 ¶ † Quintus casus est, vt cōmittens monopoliū duplici pena puniat, vcz pena exilij & publicatione bonorū fisco applicanda, vt est tex. in. l. vnica. C. de monopol. qd crimen ita cōmittit, qñ ɔuentiones inter negotiatores, & artifices sunt facte, ne qs eorum minori pretio ab eis taxato, vendat res, vel ne quid per vnum incboatum per alium expediatur, seu perficiat, & sunt a iure improbate. dicta. l. vnica. C. de monop. quod summe notanduz est ɔ̄ medicos quorum consuetudines pessime sunt vt recuset medicus illi medèri, quem alter in manibus habuerit sanandū.

6 ¶ † Sextus casus est, vt transgredientes ciuitates publicas vel negotiationes prohibitas cuiuscunqꝫ sint dignitatis puniuntur pena exilij & publicationis bonorū, ita inquit Bal. in. l. siquis. C. de cōmer. & merca.

7 ¶ † Septimus casus est, quod imponens nouuz vectigal. & accusatus sic criminaliter punit pena duplici fisco applicāda, fm bal. in. l. fi. C. noua vectiga. imponi non posse. Sunt eniz vectiga. munera personarū que imponuntur persone pro rebus. l. j. §. hic titulus. & l. illicitatio. ff. de publica. & latius infra dicaz. Sic dicimus illos crimine ɔcussionis & falsi esse puniēdos, q exigunt collectas vltra qꝫ debeant, vt est gl. in. l. j. C. de exacto. tribu. lib. x. Et dicit ēt crimen cōcussionis committi, qñ quis occasione alicuius dignitatis, quam hz vel officij, & ēt sine officio, aliquem premit vt est gl. in. d. l. j. in ver. eiusmodi. ff. de concussio. & glo. in. l. j. ver. simulato dixit qd officialis qui dixit iussu presidis debere aliquem capere, & non dicendo verum, si ei aliquid fuerit datum pp hunc timorem vt faciunt nuntij communis, committit crimen cōcussionis cuius pena est extraordinaria, vt ꝓbat tex. iuncta gl. in. d. l. in versi. coercet. Sed officiales negligentes in executione tributorum puniuntur in salario iudicis. C. de aduo. tribu. lib. x.

8 ¶ † Octauus casus est quod res que cadit in commissum ipso iure efficitur sub dominio fisci, vt inquit Bal. in. l. neqꝫ. C. de vectiga. & cōmissis, concordat

dat.l.commissa.ff.de public.hoc tñ limitat, et intelligit Bald. ibi esse verum, vbi fisci noĩe colligitur vectigal. Sed ibi noĩe singularium personarum, que emerunt, vel conduxerunt vectigal a fisco, dõm ẽ, qd illis tũc applicat, et nõ fisco, vt est tex.sing.ſm eũ in.l.si quis.C.eodẽ tit. Preterea Bal.in.l.except.C.de vectiga.sic inquit, qd vectigalis solutio duas hʒ partes, fiscus tertiam, ciuitas vel municipiũ nisi sit vectigal, principi reseruatũ, tñ Bal.in.c.i.§.fina.d feudi cog.pulchre dr, qd pene datiorum triplicant publicatis.

9 ¶ † Nonus casus est, qd si comitatẽsis faciat a magnate vel ciue emere rem ꝓ eo, vt nõ subsit oneribus, dicta res empta fisco publicat.l.j.C.de nauibus nõ escus.et ibi no.Bar.

10 ¶ † Decimus casus est, qd qui in fraudẽ bona delinquẽtiũ volũt defendere, tanq̃ alienata, vel cessione facta puniuntur in quadruplum.l.qui contra ctibus.C.de iure fisci.libro.x.et ibi not.Nico.de neapo.

11 ¶ † Undecimus casus est, vt turpia lucra auferantur, et fisco applicentur ſm Bar.et Angel. in.l.iurisgẽtiũ.§.fina.ob maleficiũ.ff.de pac.Alber.ro in.l.j.C.ne ex delictis defunctorum, sic inqt, qd turpia lucra ad hr̃des nõ trãseunt, et iõ dr̃ de turpi lucro, nõ gaudebit tertius heres.lʒ.n.pena non transeat ad hr̃dem, tñ qd turpiter et fede quesitũ est qd ad cõpendiũ heredis pertinere nõ debebit, allegat.l.qd diximus in fin.ff.qd metus cau. faciat ad ꝓdicta quod maritus sibi ꝓmissum per questum vxoris petere ꝓhibeat.l.mercalez.C.de condi.ob turpem causam, poterit tñ fiscus id repetere ſm Alberi.in.d.l.mercalẽ. allegat.l.lucius.ff.de iure fisci. et nota.in.l.cũ te.C.de cõdi.ob turpẽ causam.dixit tñ Bal. in.l. si possessor.ff.de peti.heredi.et inhonestus q̃stus dʒ restitui, ex quo dubitari cõtingit. An vxori cui datur turpe lucruʒ hodie debeat fisco, et dõm est, quod non, per no.in aucten.ad hec.C.de vsu. et ꝑ Bald.in.l.cunctos populos.C.de summa trinita.et fide catho.

12 ¶ † Duodecimus casus est, qd quis nõ põt succedere ei quẽ ipse interficit, sed illa bona veniunt in fiscũ, nisi sit alius nõ interficiens q sit in eodẽ gradu, cũ interfectore.l.ij.§.fratris.ff.si qs aliquẽ testari ꝓhibuerit.ita inqt Bar.in.l.cũ rõ.§.si plures.ff.d bo.dãna.

13 ¶ † Decimustertius casus est, qd cõmittẽs crimẽ leg.iulie publice, et de vi priuata puniant in publicatione tertie partis bonorum suorum.l.j.in princip.ff.ad.l.iuliaʒ de vi priuata.et.l.ij.et.l.si qs.vbi Salice.C.eo.tit.dr̃ aũt cõmitti crimẽ de vi priuata.cum qs vocatis hominibus vim fecerit, quo quis verberet et pulsaret neq̃ homo occisus erit, et si qs aliquẽ deiecerat et agressus hominibus cõgregatis sine armis, et inqt tex.ad literã in.l.hac lege.et.l.si qs aliquem.ff.de vi priuata et.l.q̃m multa facinora.C.eo.tit. Preterea inquit An.l.ij.ff.de vi priuata, quod faciens rumorẽ et cõcursum ꝑ quẽ captus a familia fugit.ita quod ad palatium duci non potuit, quantuncũq̃ nulla violentia interuenerit tenetur.l.iulia de vi priua.et Angel.in.l.in eadẽ.ff.ad.l.iuliam de vi priuata.vbi dixit notabiliter ꝯ tenẽtes hoĩes armatos in domo, et ꝯ tenentes consilium causa seditionis, naʒ incidunt in hanc legem licet ad nullum actũ ꝑuenerint, et inquit Ange.in.l.qui vsq̃.ff.ad.l.iul.maie. esse notãdũ ꝯ faciẽtes sectas cũ pactis et iuramẽto firmatis tendẽtibus in exitiũ reipublice.nã illi incidũt in maiestatẽ. Sed crimẽ iulie de vi publica dr̃ cõmitti q̃n quis hominibus armatis possessionibus domo agro ve suo aut naui sua expugnauerit, q vel ꝯmissa turba seditione incendium fecerit, qui ve hominẽ dolo malo inclu serit obsederit, q ve fecerit, quominus sepeliatur et alijs modis de qbus in.l.ij.in fi.et.l.q cetu.cũ duobus seq.ad.l.iul.de vi priuata.

14 ¶ † Decimusquartus casus est, vt committens collegium illicitũ puniat crimine lese maiestat.et pena legis iulie de vi publica, vt est tex.iũcta gl.in.l.ij.ff.de colle.illici. vbi et hoc no.Bart.nec miraris dũ diximus hmõi delinquente s ꝓdictis penis affici debere cũ talia collegia, vt secte sint a iure prohibite, et tanto magis quanto status principis ledit.hinc est ꝙ dixit Bar.in.l.sodales.in.ij.col.ff.de colle.illici.qd ciuitates vel baronesq sunt sub vno dño, vel rege.nõ poterũt ꝯfederationẽ facere quin semp presumit tales lige, et ꝯfederationes facte ad destructionẽ et ruinã status principũ.

15 ¶ † Decimusquintus casus est, quod q̃n milites nolunt accipere annonã sibi debitã certo tpe fisci cõmodis applicat, ita inqt bar. in.l.fortissimi.C.de eroga.mili.anno.lib.x.

16 ¶ † Decimussextus casus ẽ, ꝙ q̃n tacita fides dat testatori ab hr̃de, vt restituat hr̃ditas incapaci, puta spurio, fiscus aufert hr̃ditatẽ, vt ab idigno.fallit in filio et seruo.iura q̃ ñ trãseũt nisi ad filios nõ ꝯfiscat qd voluit tex. in.l.insulã, et ibi bal.solu.mat.

17 ¶ † Decimusseptimus casus est, ꝙ q̃n collegiũ destruit et reprobat a pricipe bona ei' tanq̃ vacãtia ꝑtinẽt ad fiscũ. Sec' si oẽs de collegio moriant, qr dʒ reuocari collegiũ ſm Ang.in.l.sicut.§.j.ff.qd cuiusq̃ vniuer.nomi.Bar.in.l. fi.ff.de colle.illicitis.

18 ¶ † Decimusoctauus casus est, qr ab intestato post vxorẽ admittitur fiscus in quacũq̃ ciuitate quis decedat non relictis agnatis vsq̃ ad decimũ gradum, nec ascendentibus et descẽdẽtibus.l.j.C.de bonis vacã.no.in.l.j.C.vnde vir et vxor. ¶ Fallit tñ hoc in nauicularijs et cohartalibus, et fabricẽsibus.i. faciẽtibus arma.l.j.et ꝑ totũ illũ tit.in quo enumerant fallacie.C. de hr̃.decuri.et ibi ꝑ cõi.et iõ dicte fallacie reddit, qr collegiũ succedit, collegiato excluso fisco, ſm Ang.i.l.nutritoribus cũ aucte.sua.C.cõmunia de succes. Dy.in tractatu suo de successionibus.

19 ¶ † Decimusnonus casus est quod euellentes terminos statutos extra suum gradum fines ve mouerunt dolo malo puniuntur in quinquaginta aureis fisco applicandis, vt est tex.et ibi Bar.in.l. agraria.ff.de termino amoto.et Angel. plene cum pulchra distinctione, in.l.j.C.de accusa.

20 **Uigesimus** † Casus est, qd ille cui bonis est interdictũ a.l.vl' ꝑp crimẽ lese maiestatis heres institutus nõ potest adire hereditatẽ, sed fiscus.glo.in.l.ventre.§. j.ff.de acqui.here.

21 ¶ † Uigesimusprimus casus est, q̃n testator metu coactus est per aliquem ad instituen. tunc hereditas applicat fisco, vt voluit Bart.in.l.fi.ff.si qs aliquem testari prohibuerit.et Bal.in.l.j.C.eod.tit.in.iiij.col.vbi inquit, aut ille qui impedit est ꝑrimor successurus ab intestato, et hr̃ditas aufert sibi, et applicat fisco, vt.ff.eod.l.j.in prin. Aut ipse hʒ precessorem seu priorem in gradum vel equalem sibi, et nõ preiudicat, vt.l.ij.§.fratris.ff.eod. ita tʒ Guil.in preallleg.l.j.in prin.

22 ¶ † Uigesimussecũdus casus est, qd ꝯ hr̃ticũ defunctum potest procedi, vt bona applicentur fisco.c.accusatus.§.in eod.extra de here.naʒ pena de hereticis est deportatio et bonorum oĩm publicatio.l.manicheos.C.de here.

23 ¶ † Uigesimustertius casus est, qd si quis cõfugit ad alterius patrimonium, vl vendat vel alias facit in fraudem, vt non sustineat onera, siquidem sit nobilis, tunc punitur in publicationem bonorum et contractus est nullus, et punitur vt proxeneta.l.j.C.vt nemo ad suum patroci.lib.x. Sicut dicimus qd notarius qui scripsit acta insinuationis prohibite in priuatione dignitatis et amissione bonorum punitur, ſm quod inquit Bald. in.l.iubemus nulli.§.sane.in prin.C.de sacrosan.eccle.vbi in fine.d.§.etiam dixit quod dictator illiciti instrumẽti.si scienter dictat, punitur, voluit idẽ Bal. in.c.j.§.calidis.de prohibita feudi aliena.per Fede. et Angel.in l.si sciente.ff.de parricidijs.

24 ¶ † Uigesimusquartus casus est qd fiscus tanquam ab indigno auocat hereditatem ab eo qui nõ adhibuit medicos defuncto, vt ẽ gl.in.l.indignũ.ff.de his q.vt idig.

25 ¶ † Uigesimusquintus casus est, quod pro heresi mariti confiscatur dos vxoris cum eo contrahentis, si sciuerit eum hereticũ. Secus si ignorauerit, vt in.c.decernit, de here.lib.vj.

26 ¶ † Uigesimussextus casus est, quod si quis rem litigiosam alienauerit ꝯpellit rẽ, nõ tantũ redhibere.sed etiã pretio eius priuat, nõ vt lucro cedat ei, cũ rẽ alienauit, sed vt et alia tãta quãtitas ab eo fisci iurib' referat, ita inqt Bal.tex.i.l.fi.circa ꝑn.C.de litigiosis.ex quo dubitari posset, an vitiũ litigiosi impediat ꝯfiscationẽ, et dõm est ꝙ nõ.ꝑ tex.et qd ibi no. Ange.in.l.si ꝯstante.§.fi.ff.solu.ma.

27 ¶ † Uigesimusseptim' casus ẽ, qd si thesaurus ꝑ artẽ magicã inueniat sit fisci, ſm Bar.in.l.j.C.de thesauris.li.x.et dixi.§. de priuilegijs fisci.i.xxvj.no.

28 ¶ † Uigesimusoctauus casus ẽ, qd si curialis ꝑncipis pecuniã receperit ab electo in ꝑsidẽ vl' in aliã administrationẽ, vt hẽat dictũ officiũ dẽbit reddere quadruplũ, bona sua ꝯfiscabunt, et cingulo priuabit, vt est tex.in auc.vt iudices sine quoquo suffragio.§.sic igit.

29 ¶ † Uigesimusnonus casus ẽ, qd accipiẽs equos deputatos spectaculis, et vtẽs ad sui ꝯmodũ i vna libra auri punit fisco, ſm Bar.in.l.quisquis.C.de specta.lib.x.

30 ¶ † Trigesimus casus est, vcʒ qr iuxta publicos aqueductus nullus plantare arbores põt, ne aqueductui publico noceat.et ꝯfaciẽtium ꝑdia publicant, ad que aqua deriuata fuit et arbores plãtate fuerunt, et dicta pena nõ remittit et ꝑ sacros apices.no.Bar.in.l. decernimus.C.de aqueductu.lib.xj.

31 ¶ † Trigesimusprimus casus est, ꝙ plaustra vel naues, que tempore exercitus occultãtur, pñt publicari, ꝙ est verum, si bellum sit iustum, ita not. Alberi.de rosa.in.l.iubemus nullam.C.de sacrosanctis ecclesijs, quod bellum q̃n sit iustum, vel ne plene notat Host.in summa.in titulo.de vectigalibus et pace.§.est aũt nullũ bellũ.et.§.sequentibus.et.xxiij.q.ij. c.j.in tex.et glo.et propterea Albericus in.l.nemineʒ angarijs.C. de sacrosanctis eccle.dixit quod iustum bellum fieri dʒ sine grauamine subditorum suorum, prius tamen expediendo aurum suum, allegat.tex.in aucten.vt iudices sine quoquo suffragio.§.illud.

32 ¶ † Trigesimussecundus casus est, quod si tutor pupillam suam violata castitate stuprauerit, vniuersa eius facultas fisci viribus vendicet.l.vnica.C.si qs eam cuius actor fuerit, arripuerit.

33 ¶ † Trigesimustertius casus est quod diuinatores concremantur et eos euocantes cum publicatione bonorum deportantur, vt est

tex. & ibi hoc no. Salice. i. l. nullus. C. de malefi. & mathematicis.

34 ¶ † Trigesimusquartus casus est, qd obloquẽs de principe si non ex lubrico lingue pena erat arbitraria ipsius, vt est tex. in. l. prima .C. siqs imperatori maledixerit, vt. l. famosi. ad. l. iuliam maiesta. vbi Angel. dixit quod si in cõtẽptũ principis quis oblocutus fuerit incidit in maiestatẽ, & propterea cũ pena sit arbitraria, vt est dictũ poterit princeps arbitrari. & ad imponeñ. penaz mortis, vt est gl. elegans instit. de iniurijs. §. in suam quã sequit Inn. in. c. inquisitionis. extra de accusationibus. & in. l. ij. ff. de publi. iudic. & in. c. ex litteris. de ɔstitutionibus. Et ibi Panor. sequit illam gl. & allegat tex. in. l. sacrilegij. ff. ad. l. iuliã peculatus. & illã glo. sequit et Bald. in. l. j. C. de his qui latrones in. c. j. §. iniuriaz. de pace iura. firmã. Idẽ Bal. in. l. incredibile. C. de penis. in. c. j. de pace tenenda. in vsibus feudoꝝ. & ibi dixit qd illo casu poterit imponere penã publicationis bonoꝝ.

35 ¶ † Trigesimusquintus casus est, qd si cõmẽtariensis vel alius iudex infra trigesimũ diem reũ nõ liberauerit vel cõdemnauerit. xx. aur. erario nostro iubemus inferre, vt est text. ad cõmentariensem. C. de custodia et exhibitione reoꝝ. sic inquit, mulctandi sunt magistratus, qui carceratũ sine causa dimittũt. Sint ergo cauti cõmentarienses seu milites in tpe, quo custodiũt ipsos carceratos ligatos ligamine cõpetenti & bono teneãt, iuxta gl. l. j. §. fin. ff. de seruis fugitiuis. Ita not. Ang. in. l. milites ff. de custo. reoꝝ. nec permittat custos carceris ferruz vel aliquod aliud pp qd incarceratus possit aufugere, nec dz pretio corrumpi aliter contra talem custodẽ procedi poterit per inquisitionẽ & puniri ſm Ang. in. l. carceri. ff. de custo. reoꝝ.

36 ¶ † Trigesimussextus casus est, qd ille qui inquietat morientẽ, vl funus eius hodie punitur, qr tertia pars bonoꝝ eius publicatur, ſm quod voluit Sali. in. l. cũ sit iniustũ. C. de sepul. viola.

37 ¶ † Trigesimusseptimus casus est, quod violatores sepulchroꝝ puniuntur. xx. libris auri. l. si quis. C. sepulchroꝝ violato. & locus ad quez aliquid de sepulchro exportatur. l. si seruus. C. eo. titul.

38 ¶ † Trigesimusoctauus casus est, ꝙ iudex nõ audiens volẽtẽ facere suã defensionẽ, qñ inquietat ꝓ grauitatibus, punit fisco in libris. xxx. auri. l. ij. de offi. ciui. iud.

39 ¶ † Trigesimusnonus casus est, quod ludentes ad ludum azari, debent pena extraordinaria puniri ẽt cum publicatione domus, vt in aucten. alearum vsus. de aleato. & alearum vsu.

40 **Quadragesimus** † Casus ẽ, vt bona apostatarũ publicent. l. j. ꝺ apostatis ibi facultates eiusdẽ dño fisci iubemus vẽdicari. no. i auc. ingressi monasteriũ. C. de sac. san. eccle. nisi forte hẽat filios vel cognatos qbus defe at auc. si qmulier. C. eo. ti. & hr in. l. apostatarum. C. de apostatis.

41 ¶ † Quadragesimusprimus casus ẽ, vt ɔmittẽtes in legẽ iuliã de annona, puniant in. xx. aureis. l. ij. ff. ad. l. iuliã de annona. que pena ɔmittit per emẽtes bladũ cã reuendendi & faciẽdi caristiam, ac etiã per faciẽtes societatẽ, vt cõiter bladũ emat. Itẽ tenet quis dicta pena, qñ scit naues venire cũ blado, & facit differre euentũ suũ, vel capere nauẽ vel nautã, vt possit vẽdere blada sua cariora, qd ꝑfecto hic multiplurimũ viget, & cõis oiuz est morbus & vitiũ.

42 ¶ † Quadragesimussecundus casus est. vt ɔmittentes ambitum, puniant in centuz aureis, & fiunt infames. l. j. ff. ad. l. iul. de ambitu, in quã penã incurrit officialis in officio existens & dederit pecuniaz, vt confirmet in tempore sequenti. l. j. C. eodem titu. vel qui dat pecuniã occulte, vt habeat aliquod offiñ. l. j. ff. de ambitu. plures modos enumerat, quibus committitur pena ambitus.

43 ¶ † Quadragesimustertius casus est, vt cõmittens falsum deportetur, & omnia bona sua publicẽtur. l. j. §. fina. ff. de fal. l. si ex falsis et Imo. in. c. ij. extra de emptio. & venditio. Sed hodie de iure nouo auctẽ. bona dãnatoꝝ nõ publicant. in aucten. vt nulli iudicum §. fina. Sed de iure canonico falsitas pluribus & varijs modis cõmittitur, & punitur ſm diuersitatem causarũ. c. super litteris. extra de rescript. c. ex parte. de crimine falsi. & c. lз. extra de verboꝝ significatio. & c. ad falsarioꝝ. extra de crimine falsi.

44 ¶ † Quadragesimusquartus casus est, vt committens stu prũqñqз pena capitis puniat, qñqз cõfiscatione dimidie partis bonoꝝ suoꝝ, qñqз relegatione. instit. de publi. iudi. eadem.

45 ¶ † Quadragesimusquintus casus est, vt falsantes mensuras, et pondera puniant pena extraordinaria. l. prima. & l. hodie. ff. de penis. pondera enim & mẽsure non debent augeri nec minui. c. vt mensure. extra de vẽditione et emptione. eadem pena extraordinaria punitur mutans sibi nomẽ ꝓpriũ, vel pronomẽ. vel agnomen. c. j. extra de crimine falsi. facit, l. nullũ. in fine. C. de testi.

46 ¶ † Quadragesimussextus casus est, vt cõmitens sacrilegiũ pena extraordinaria puniat, aliqñ capitali. l. sacrilegij. ff. ad. l. iuliaz pecu.

47 ¶ † Quadragesimusseptimus casus est, qd siquis pecuniã accepit ad aliquod opus publicum faciendum non expendidit, sed in se retinuit, vel alteri in vsus proprioз conuertit, punitur ad restitutionẽ dicte pecunie, et in triplũ plus ꝙ habuit fisco dandũ. l. ij. & iij. §. sed & q publici. ff. ad legẽ iul. pe.

48 ¶ † Quadragesimusoctauus casus est, quod iudices singulis diebus dominicis habere debeat notitiam carceratorum, & intelligere si habent victum, & taliter prouidere, ne qd eis deficiat sub pena libraꝝ. xx. auri, vt est tex. in. l. iudices. C. de epi. audi.

49 ¶ † Quadragesimusnonus & vltimus casus est, vt incidens in. l. corneliam de sicarijs & veneficis in insulã deportetur, & bona sua fisco applicantur. & hoc de iure digestoꝝ. l. iij. §. legis cornelie. ff. de sicarijs. ibi deportatio est & oim bonoꝝ ademptio. Sed gl. ibi dixit quod hodie est ɔ̃. vt. C. de bonis damna. auctenti. bona damnatorum. ¶ Et alij sunt modi ɔfiscãdoꝝ bonoꝝ de qbus in discursu tetigi. §. in trac. de priui. quos casus hic nõ repetam, ne bis idẽ videar.

¶ De publicatione bonorum.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Bona seipsum occidentis, cui applicanda.
Fiscus proijcienti se in flumine incaute, an succedat.
Memoria interficientis seipsum desperatione criminis ꝑpetrati damnatur, nec habet heredem.
Reus crimine lese maiestatis seipsum perimens, caret herede.
Deprehensus qui non fuit nec conuictus, non inculpatur de crimine, nec videtur confessus.
Iudex q̃liter ꝓnũtiare debeat sup bonis mortẽ sibi cõsciscentis.
2 Legitima filij delinquentis viuo patre an possit confiscari.
3 Peculium castrense confiscari an possit.
4 Statutũ de publicatione bonoꝝ, an trahatur extra territorium,
5 Alimenta quotidiana an possint publicari.
6 Ecclesiastica bona propter clericorum delicta confiscari nunquid possint.
7 Dos ex vxoris delicto vtrum publicetur.
8 Ius ꝑronatus per confiscationẽ factam a iudice laico an ꝑdatur.
9 Fisco onera retro soluisse quando presumatur qui trium annoruз solutionem ostendit.
10 Bona damnatorum quando fisco adiudicanda. 14.
Intellectus & restictio ad auctent. bona damnatorum. C. de bon. damnato.
Monasteriũ expellens monachum tenetur assignare bona eius.
11 Concubina non intelligitur publicata publicatis bonis.
12 Coadiutor an teneatur ad solutionem fisco.
13 Statuta circa publicationem bonorum seruanda.
15 Fisco bona publicanda quo iure veniant.

Hinc tamen queri & dubitari contigit de multis questionibus circa publicationẽ bonorum fisco applicandorum notandis.

1 ¶ † Primo an bona interficientis seipsum fisco sunt applicãda, in qua questione, vt breuibus me expediam Bal. in. l. ij. C. qui testamen. facere pos. sic ingt. Aut interficiens hoc fecit tedio vite, vel eris alieni pudore, vel propter impatiẽtiam doloris, vel propter causam retractaniie, vel propter rabiez furoris vel incaute proiecerit se in flumine, & tunc hз heredem, & nõ succedit fiscus. l. ij. C. qui testa. facere pos. l. si quid filio. §. qd siquis. ff. de iniusto testa. Aut interfecit seipsum desperatione criminis perpetrati, & tunc aut erat crimen lese maiestatis, vel heresis, de quo post mortem memoria damnatur, & talis nõ hз heredẽ. institu. de heredi. que ab intesta. §. per ɔ̃rium. & in aucten. idẽ de infirmis. C. de hereti. Aut est tale crimem, quod extinguitur morte, & tunc aut ex eo non imminebat bonoruз confiscatio, & habet heredem, verbi garia, Erat fur manifestus, qui fur suspenditur. sed bona non confiscantur, quia est crimen extraordinarium, & priuatũ vt. l. ij. in prin. ff. de bo. eoꝝ qui mortem sibi consci. Aut est tale crimẽ exquo non imminet cõfiscatio, tunc aut mortem sibi cõstituit antecꝫ esset deprehensus crimine vel accusatione, aut post, si ante nõ perdidit bona, & habet heredem. l. iij. in prin. ff. de bo. damna. Si vero post non hз heredem. d. l. ij. C. qui testa. facere posſ. Et est rõ diuersitatis, qr non deprehensus nec conuictus nõ est inculpatus de crimine. & ideo non vr confessus. Si aũt erat deprehensus vel accusatus tũc vr condemnatus vt. d. l. iij. ff. de bonis eo. Et istud est verum, nisi heres vellet probare innocentiam vt illud quod ꝓ eo innocẽtia reputat, vt est qlibet alia defensio puta prescriptionis, vel quod ad suam defensionez ita distinguẽdo no. dixit Bal. in. d. l. ij. C. qui testa. face. pos. & idem voluit Sali. in. l. defunctis. C. si

.C. si reus vel accu. mortuus fuerit, ⁊ plenius per Sali. in .l.j.C. de bo. eo. q morte sibi cõsciue. ad quē ibi me remitto pp eius lōgā ⁊ prolixā distin. quā fecit super predicto articu. vnū tñ verbum cōmemorabo quod ibi Sali. tetigit in .d.l.j. vcʒ ꝙ hr̃des dicāt reuʒ pro cōdemnato non haberi, qꝛ ob impatiētiam odoris, doloris, ⁊ pudorē eris alicui fecerit, ⁊ super hoc fit contentio iudex debebit pnūtiare expresse vel tacite super illo pnūtiādo bona vēdicari posse. ⁊ in fiscū incorporari debere nō obstātibus oppositis ⁊c. ¶ Subdēs ēt quod titulus de his q sibi mortē cōsciuerūt hodie sit correctus per auc. bona damnatorum. C. de bon. damna.

2 ¶ † Secūdo queritur an legitima filij delinquentis viuo patre cōfiscetur, ⁊ dōm est, qd̄ non p theoricam Bal. in .l. prima. C. de bonis liber. vbi etiam aliquos casus ponit quibus ꝯfiscari non pñt, vcʒ iuspatro. eccle. vt not. in cle. pasto. de re iudi. Item non cōfiscatur feudū nec emphyteosis. ccc. vt i auc. de alienatiōe ⁊ emphy. §. j. Item non confiscatur vsufructus, sm Bal. ibi. d.l.j.C. de bonis liber. ⁊ allegat. l. corruptionē. C. de vsufruct. qd̄ tamē nō est verū, vt dixi. ꝟ. in. cxl. notabili de priuilegijs fisci. ⁊ hanc opi. vcʒ qd̄ confiscetur vsufructus tenuit etiam Alberi. in .d.l. corruptionē. ⁊ idē in auc. Si vero dominus temporalis. C. de hereti. Sed Cyn. in .d.l. corruptionem. ⁊ idem in aucten. si vero. circa finem. dixi quod perdatur vsufructus, nisi quo ad alimenta quorum cōmoditas in vsufructu cōcluditur. l. is qui. ff. de alimentis ⁊ ciba. Et an alimenta publicari possint dicaʒ. j. seriosius.

3 ¶ † Tertio queritur an cōfiscari possit peculium castrēse vel aduentitiū. ⁊ dicen. qd̄ non. l. iij. §. sed vtrū. ff. de minorib. ⁊ ibi Bald. ⁊ Albe. ⁊ Francis. zaba. in. cle. pasto. de re iudi. ⁊ est expressuʒ in .l. si filius. de bonis proscripto. ⁊ idem voluit ⁊ secutus fuit Albe. in .iij. parte statutoꝝ i. c. viij.

4 ¶ † Quarto querit̄ an si ex forma statuti debeant bona alicuius publicari poterunt bona que habentur in alieno districtu publicari. hāc questionem ponit Albericus in materia statutoꝝ in .iij. parte. in. c. ij. vbi recitat multoꝝ doctorū opiniones ⁊ multa que breuitatis causa omitto recitare cū ꝺ per se videri possunt ⁊ discerni, Conclusiue tñ dr̄ qd̄ si ex lege municipali sit facta publicatio non extenditur de bonis alterius territorij, ⁊ illa bona pertinebunt ad eū vel hr̄dem eius. Aut iudex publicauit bona ex iure cōi. tūc publicatio ⁊ effectus bāni seu sñie extendit̄ ad omnē locū subiectum iure communi. nō vt sint publicata per illam sñiam sed publicāda ⁊ incorporanda in fiscū auctoritate talis sñie, per officiales tñ illius territorij in quo sita sunt bona. arg. l. a diuo pio. §. j. ff. de re iudica. ⁊ lege cum vnus. §. pen. ff. de bon. auctor. iudi. pos. cum simi.

5 ¶ † Quinto querit̄ si alicui erāt relicta alimēta in quo Albe. in materia statutoꝝ in .iij. parte. c. xj. dixit qd̄ forte de stricto iure cuʒ talia alimēta sint de bonis malefactoris ⁊ ad terrorē malefactoꝝ posset dici ꝙ publicarent̄ cū tñ primo teneat in ꝯtrium, vcʒ qꝛ qs non dʒ fraudari alimētis quotidianis. l. fi. ff. qui bonis cede. pos. l. pen. de capi. di. ⁊ qd̄ no. in .l. is cui annua. ff. ꝺ alimē. ⁊ ciba. lega.

6 ¶ † Sexto queritur, an bona ecclesiaꝝ propter delictū clericoꝝ possint cōfiscari, dōm est qd̄ nō, sed bona ꝓpria clericoꝝ sic, vt est tex. ⁊ gl. in cle. ij. ꝺ hr̄ticis, vbi ēt tex. dicit ꝙ eccle. dr̄ hēre fiscū cui bona ꝯfiscata querunt̄. facit gl. in .c. qꝛ diuersitatē. de cōcess. prebē.

7 ¶ † Septimo querit̄. an ex delicto vxoris dos publicet̄ ⁊ dōm est ꝙ nō cōstante marito, alias secus cum maritus contra fiscū oēs actiones habeat omnino, ⁊ multo magis oēs exceptiones hʒ saluas. iuxta no. per gl. in .l. quinqꝫ legibus. ff. de bo. dam. ⁊ p Inno. in .c. per nostras. de dona. inter virū et vxorē. l. ꝯstan. §. si bona. in fi. ff. solu. mr̄imo. Albericus in tertia parte statutoꝝ. c. iij. ibi, ex delicto mulieris, ⁊ ideʒ Alber. in prima parte dictoꝝ statutoꝝ. ver. an dos publicet̄ ex delicto vxoris ⁊c.

8 ¶ † Octauo queritur an per cōfiscationē factā a iudice laico perdatur iuspa. ⁊ dōm est ꝙ non, per cle. pasto. de re iudic. ⁊ qui pdit p iudicē laicū nō perdit feudū vel emphytesim ꝙ tʒ ab ecclesia nisi p sñiam ecclesie. iō remittēdo ecclesia nō pdit, sm Bal. in .l.j. ff. de re. diui. ⁊ Albe. in .l. cuʒ duobus. ff. solu. matri. ⁊ ibi p Bart. in .l. si de vectigalibus. ff. de dam. infec. ⁊ Inno. ibi contra.

9 ¶ † Nono queritur, an ille qui ostēdit solutione triū annoꝝ presumat̄ retro onera fisco soluisse. ⁊ dōʒ est ꝙ sic, p .l. quicunqꝫ. C. de apochis publi. ⁊ ibi voluit Bar. qd̄ ibi intellexit esse veruʒ, qn̄ facta fuit trina solutio diuersis tēporibus. Secus si solutio facta fuisset eadeʒ die ⁊ tpe. ita notabiliter dixit Bal. in .l. ij. C. de dotis ꝓmissio. qd̄ ēt locū hʒ in iure emphyteotico sm Bar. in .d.l. quicūqꝫ, allegat. l. ij. C. de iure emphyteotico. ⁊ iō Bar. in .l. litibus. C. de agri. ⁊ censi. lib. x. sic dicit, ꝙ si colonus ꝑstitit possessionē diuturā vr̄ ꝓbasse colonū qd̄ secus est in vasallo. vt ibi per eum. de quo p Bart. in .l. cū de in rem verso. ff. de vsur. Bar. ⁊ Bal. in .l. si certis annis. C. de pactis. inquit tamen gl. in .olent. ff. de offi. procōsulis ⁊ legati, qd̄ id quod fit gratis non dʒ trahi nec deduci ad necessitateʒ. ideo si rusticus soluisset quandiu vixit par caponum, non tenet̄ post mortem eius successor soluere.

10 ¶ † Decimo dr̄ ꝙ bo. dam. nō applicantur fisco. sed ascēdētibus ⁊ descendētibus vsqꝫ ad tertiū gradū si supersint, postea succedit vxor, qua deficiente succedit fiscus, nisi in crimine lese maiestatis et hr̄sis. vt est tex. in auc. bo. dam. C. de bo. dam. Sed an habeat locū qn̄ quis dānat̄ viuens. Bar. ⁊ Ange. in auc. nouo iure. C. de pena iudi. qui male iudic. dixerunt qd̄ non Secūdo quod non hʒ locum. d. aucten. qn̄ bona auferuntur, vt ab indigno, sm Bal. in. l. hereditas. C. de his quibus vt indig. Tertio nō hʒ locuʒ, qn̄ qs dānatur ad mortē ex forma statuti bona non applicantur, nisi nominatiʒ hoc caueatur a statuto, quo casu succedat̄ eis de iure cōi. ac si ab initio successissent si p liberos ⁊ parentes ⁊ agnatos et cognatos. l. ij. ⁊ ibi voluit Bal. C. q testa. facere pos. ⁊ Ang. in auc. bo. dam. sic dicimus qd̄ qui expellit personam non dʒ habere bona eius sm Bal. in .l. cū de euitari. C. de ingenu. et manumiss. vbi dicit esse ibi in argumentū, qd̄ si monasteriū expellit monachum tenetur assignare bona eius. Item si vir expellit vxorem suam debet perdere lucrum dotis. allegat. l. si ab hostibus. ff. soluto matrimonio. Et inquit Bal. in .c. j. de forma fideli. quod domini terrarum non possunt sine causa expellere mercatores forenses a suis territorijs, ⁊ nō recedentibus bona auferre. Quarto non habet locū de iure auctētico. d. auctē. bona dānatorū. vij. q. j. c. si qs rapuerit in gl.

11 ¶ † Undecimo qrit̄, an publicatis bonis intelligant̄ publicata ꝯcubina, vel filij, ⁊ naturales, ⁊ dr̄ qd̄ nō, p .l. bonis. ff. de priuileg. credito.

12 ¶ † Duodecimo qrit̄, ꝙ si ꝯductor nō soluerat pēsiones ꝓ pluribus annis, vt fieri ꝯsueuit, nūqd tenebit̄ fisco, ⁊ dōm est ꝙ non qꝛ semel soluit, ⁊ sic soluere potuit. l. qd̄ certo die. ff. ꝺ so. al's dic ꝙ in dieʒ incipit. ¶ Uerūtñ cū hodie adsint statuta ⁊ decreta ducalia circa publicationē bonoꝝ, vidēdū est an seruare dēamus ius cōe an ēt statuta ⁊ decreta ducalia, in quo tñ longa verboꝝ ꝓlixitate omissa dr̄ statuta seruari dēre, cū p penā statuti videat̄ derogatū fuisse pene iuris communis, vt est abunde per me dictum in preuidentialibus priuilegiorum. ⁊ propterea Bar. in .l.j. ff. de bo. dāna.

13 † qd̄ hodie circa publicationē bonoꝝ sunt statuta. ⁊ qd̄ illa sunt seruāda, ⁊ Ang. in .l. qui sepulchra. C. de sepulchro viola. sic inquit, qd̄ vbi delictū pluribus legibus punit̄, ⁊ diuersimode, ꝙ iudex semp ferre dʒ penā minoꝝ ⁊ qd̄ imponāt assessores nunquā discedere debēt a penis statuti. Sufficit eniʒ qd̄ imponāt penā statutariā, ⁊ sic dicimus qn̄ pena statuti excedit penā iuris cōis, vt puta qꝛ dicat̄ qd̄ p certo delicto ius cōe exigit, vt pes vel manus amputet̄, vt .l. si fugiti. C. de ser. fugi. sed statutū ꝓ eodē delicto vniformiter vtrunqꝫ exigit abscindi, ⁊ simpliciter ita qd̄ de correctione nō apparet qd̄ attēdi debebit pena statuti cōis tollit̄ vel suspēdit̄ ita inqt Sali. in .l. q sepulchra circa fi. C. de sepulc. viola. Et sic ius dicens circa publicationē bonoꝝ imitabitur statuta ⁊ decreta vt dixi nā ⁊ ipsa decreta vi legis detinēt cū sint a pricipe ꝯdita. §. sed ꝙ prin. institu. de iure naturali genti. ⁊ ciuili. l. j. ff. de insti. princip. lex enim animata. l. digna vox. ⁊ quod ibi no. C. de legi. ad que nunc recurrenduʒ puto, vt videri possint casus in quibus bona fisco applicentur.

14 † Quicunqꝫ igit̄ cōmiserit homicidium, assasinamentuʒ robariam, incendium, aut raptum virginum, mulierum seu cōmitti fecerit, ⁊ per contumaciam cōdemnatus fuerit ad mortem, ex aliquo casuum predictoꝝ bona ipsius camere ducali applicentur ⁊ ipso iure publicata, ⁊ incorporata a die cōmissi criminis intelligant̄, iure tñ legitimo ascendentium ⁊ descendentium reseruato. ¶ Item faciens ligas, vnitiones, cōfederationes, sectas, ⁊ cōueticulas, ac coniurationes, ⁊ ꝯspirationes vniuersas quomodolibet ⁊ cuiusuis maneriei nois vel tituli censeant̄ in ere ⁊ in persona arbitrio domini, eadem pena puniant̄ oēs ⁊ singuli auctores ⁊ participes, nec nō prestantem auxilium, cōsilium, ⁊ fauorem in predictis quouismodo. ¶ Item committens crimen lese maiestatis, vl̄ aliter veniens ꝯ fiscum statim punitur in publicatione oim bonorum suoꝝ, ⁊ ipso iure pro publicatis ⁊ confiscatis habentur, ⁊ hoc vltra penam corporalem quaʒ patit̄, vt de predictis casibus in decretis ducalibus continetur, ad quos casus vltra alios in ipsis decretis annotatos, ne prolixus efficiar me remitto. iuxta illud, gaudent breuitate moderni.

15 † Cum vero dicantur bona publicari posse in casibus p me superius enarratis, restabit videre quo iure veniant dicta bona fisco publicanda, an ipso iure, vel per sñiam. ⁊ breuiter dicendum vr̄, quod per sñiam, vt voluit Bar. in .l. j. ff. ad .l. iuliam de vi priuata. probantur enim illa verba in tex. apposita que denotant sñiam, vt .l. in criminali. C. de iurisdic. om. iudi. ⁊ .l. is cōsequeter. §. j. ff. familie herciscūde. l. iij. sic dicimus qd̄ nō sunt bona fisci anteqꝫ sint incorporata. l. iij. C. de bo. vacan. lib. x. facit. l. j. eo. titu. ⁊ .l. j. C. de canon. largi. libro. x. ad pdicta facit qn̄ bona ex de-

ficto veniant confiscan. fiscus non habet hypotecam nisi a die sententie, fm By. in. l. post cõtractum. ff. de dona. alleg. l. j. C. de iure fisci. libro. x. de quo per gl. in. l. rescriptum. ff. de pact. By. in. l. qd placuit. ff. de iure fisci. & Cy. in. l. si quis post. C. de bonis damna. ¶ Occupat tñ fiscus bona vacantia ipso iure quo ad possessionē gl. i. l. sicut. §. fi. ff. qd cuiusq; vniuer. vbi Bar. ↄ̃riuz tz ḋ quo p gl. in. l. ij. & in. l. si vacā. C. ḋ bo. vac. li. x. qd ē verū si bona sint soluen̄. vt no. gl. in. l. fi. eo. titu. ¶ Dicimus quoq; qd bona queruntur fisco de iure speciali queruntur ipso iure sine apprehēsione. l. j. §. an bona. ff. de iure fisci. sed bona que acquirit filius de iure cõi nõ habebit, nisi apprehēderit. l. j. ff. de offi. ꝓcurato. cesaris, & dixi. s̃. de priuileg. ¶ Ex qbus ne imperfectā partē hāc relinquamus videndū igit̃ erit successiue, q sint casus, & q̃liter & quõ cõmittatur crimen lese maiestatis, quos casus hic vltio loco statuim⁹ celsitudini tue conscribere cum satis vtile, nec a iure alienum intelligi possit hoc pertractari debere.

SVMMARIVM

1 Crimen lese maiestatis qui committant.
2 Seditionis autor furca suspenditur.
3 Affectus non sequuto effectu punitur in crimine lese maiestatis.
4 Nuntius portans sciēter literas rebellionis punitur.
5 Desertor militie quo crimine notetur.
Cantilenas famosas faciēs vel affigēs in publico quõ puniatur.
6 Facere contra statū principis quando dicatur.
7 Carcerem priuatum frangens quomodo puniendus.
8 Eripiens e manibus iustitie reum quo crimine afficiatur.
9 Bellū mouens sine principis licētia lese maie. crimen incurrit.
10 Lex iulia maiestatis qbus casibus locum habeat.
11 Offensa magistratui illata principi videtur esse facta.
12 Vasallus feudū amittit p ↄ̃ctionē parentele cū inimico domini.
13 Rebellis & proditor quis dicatur.
14 Conspiratio quid sit, & confederatio.
15 Tyranni qui sint.
Memoria etiam damnatur in crimine lese maiestatis.

¶ De crimine lese maiestatis.

Tangitur casus in quibus committitur crimen lese maiestatis & rebellionis, vcz quotiesq; subditus principis aliquid committit, insidias ponendo aduersus personā & vitaz & honorem dñi sui, vel astantiū corporis eius, ac ēt ↄ̃ ↄ̃seruationē status sui & cū publice & occulte ↄ̃ debituz subiectionis & rebellionis opera cõmittit, maxime attento cum in prosperitate domini sui veniet. hec ꝓbantur per text. in terminis in. l. j. ij. & iij. Et ibi ēt per Bar. Bal. Ang. & alios scribētes. tangit̃. ff. ad. l. iuliā maie. vbi multi modi enumerātur & casus quibus dr̃ committi crimen lese maiestatis de quibus infra seriosius declarabimus.

¶ † Est igitur primus casus, qñ qs dolo malo & opera ↄ̃siliū inierit vt obsides. i. ad custodiā existē. sine iussu pricipis aufugerit, vt armati homines cū telis lapidibus ne in vrbe sint. ¶ Itē quādo quis cõuenit aduersus rēpublicā, vt loca occupentur vel templa. ¶ Item qñ cetus & ↄ̃uentus fit, vt hoies ad seditionē ↄ̃uocent̃ ex quo dicit Bal. in. c. j. §. furtum de pace iur. fir. † quod actor seditionis & tumultus dz furca suspendi. allegat. l. iij. §. is qui. ff. de remili. & l. siquis aliquid. §. j. ff. de penis. ¶ Item qñ quis curauit vt magistratus populi Romani qui imperium potestatem ve habebat, vt occidatur, propterea Angel. in. d. l. ij. ff. ad. l. iuliam sic inquit. Non quod ex solo ↄ̃sensu & tractatu de occidendo potestatē Bononie incidit i crimine lese maiestatis quātū ad penā mortis. Itē qui facit aduersus cõsules, senatores, & cõsiliarios principis, qui sunt partes corporis ipsius, cõmittit crimē lese maiestatis, fm Albe. in. l. qsqs. C. ad. l. iul. maie. vt clarius ex. j. dicēdis videbit̃.

¶ † Itē in crimine lese maie. punit̃ affectus q̃uis non sequat̃ effectus fm Ang. in. l. fi. §. fi. ff. qd quisq; iur. qd ēt reassumpsit Arc. xij. q. ij. c. ego no. per Spe. tit. de calunia. hr̃ in. l. j. ff. de extraordi. crimi. & in. l. aut facta. §. euentus. ff. de penis. p doc. in. l. siqs nõ dicā rapere. C. de epis. & cle. ¶ Itē q ↄ̃ republicā ferat, & q hostibus & rebellibus populi romani nuntiū, literas misit, signū ve dederit, nuntius vero sciēter portās literas rebellibus punit̃, vt no. Bar. in. l. j. ff. ad. l. iul. maiest. & l. j. §. incidit. ff. ad turpil. not. Cy. in. l. nõ iõ minus. C. de accu. idē voluit Bal. i. l. j. §. ne aūt. C. de cadu. tol.

¶ † Idez dicimus qñ quis mutuaret pecunias rebellibus aut aliquo modo eos iuuans, qm̃ incidit in crimine lese maiestatis. fm Ang. in. l. cuiusq; dolo. ff. ad. l. iul. maiesta. probat̃ ibi pecuniā &c. ¶ Item siquis fecerit dolo malo, vt hostes populi romani ↄ̃silio iuuētur aduersus rēpublicā, & q milites sollicitauit, & cõcitauit, vt seditio & tumultus aduersus rēpublicaz fiat. ¶ Item q non vult pati qd successor suus in offic. intret offm̃ ipsum. & ꝓpterea Ang. in. l. q ve. ff. ad. l. iul. maie. sic inqt. no. esse casuz ꝙ si potestas Bononie denegat dare baculū suo successori incidit i maiestatē in q̃ʒ penā ēt incurrūt rustici, & populi q recusant illū habere in pretorē quē princeps elegit, & hoc ꝓuenit pp lesam principis maiestatez.

¶ † Item qui exercitum deseruit, cum priuatus ad hostes profugit, qui ve sciens falsum cõscripsit vel recitauit in publicis tabulis ideo Angel. in. l. famosi. ff. ad. l. iuliā maiesta. dixit non cõtra proponentes famosum crimen ↄ̃ antianos in scriptis, & sine scriptis, de qua plene per Ang. in. l. lege cornelia. §. senatus. ff. de iniurijs. nā si ex lubrico lingue nõ punitur. l. j. C. siquis imperatori maledixerit. q lubricū lingue nullus hoim deuiare põt. & inqt Ang. in. l. lex cornelia. §. si quis librum. & §. & eadē pena. ff. de iniurijs. ꝙ scribens, dictans, manifestans, aut alterū eorum fieri faciens, libelluz famosum continentem ignominiam aut ipsum emens vel vēdens capitaliter ↄ̃demnatur, & inestimabilis efficit̃. subdens ibi Ange. notabilem cautelam, ꝙ cauere debent illi qui cantilenas cõponūt in infamiaz alicuius, aut ēt scripturas ponunt in publico, puta in vna columna in platea ad infamiam forte magistratuuz. ¶ Item dr̃ cõmittere crimē lese maiestatis, q maiestatē publicā leserit, vt puta est qui victoriaz hostibus dederit. ¶ † Dicimus ēt qd ille dr̃ facere contra statum principis, qui vult dirigere statum ad aliuni regem vel principem, vt not. Bal. in. l. j. §. huius studij. ff. de iusti. & iur. vel tz castrū rebellatū contra rem publicam, fm Bal. in. l. j. C. de seditiosis. per illū text. & q nõ restituerit castrum seu arcē domini. aut castra hostibus conceden. crimē lese maiestatis incurrit. ¶ Propterea Angel. in. l. qui ve. ff. ad. l. iuli. maiesta. dixit no. cõtra nõ restituētes castellū ciuitati Bononie ad iussum ancianoꝝ vel si concedunt hostibus, quia vtroq; casu incidunt in maiestatis crimen. Et ibi refert gl. valde notanda, ꝙ in ↄ̃finibus nõ est licitum habere castellū alicui priuato. & ideo bene faciūt ciuitates cū ea ponūt in ruinā, & maxime cū teneantur ab illis q sunt sollicitī ad predā. cõcordat. l. quicūq; castroꝝ. C. de fundo limitato. Nec ēt intra cõfines licitū est facere castellū aut fortilitiū ēt in solo proprio ad tribullationem reipublice vel aduersus quietē alicuius ciuitatis. l. ꝓuincias. C. de edific. priua. l. deuotū. C. de metha. li. xij.

¶ † Itē cõmittit crimen lese maiestatis, qui carcerem priuatū cõmittit fm qd inquit Cyn. in. l. j. C. de priuat. carceribus. Subdēs vnū verbū satis notabile, qd si pater vel dñs ponat vnum filium in domo sua, in carcerē, nõ puniet̃ pena. l. j. C. de priua vel seruum tis carceribus, & rõnē allegat, q2 pater vel dñs faciūt ad correctionē, cūz. d. l. j. loquatur vbi quis ponatur in carcerem ad custodiā. ¶ Preterea dñs põt seruos confinare in certo loco. ergo ēt lex ex facto. §. proinde. ff. de hr̃dibus institu. & l. mēsa. de manu. testa.

¶ † Itē cõmittit crimē lese maie. q ductū ad iudicē ēt ↄ̃fessuz criminē iudicio arripiat. l. cuius. in fi. ff. ad. l. iuli. maiesta. fm Sali. in l. fi. C. de malefi. & mathe. & dixit qd captū vt ducat̃ ad iudicē nemini lz arripere, rapiens dãnat̃ ad mortē, qd est satis mēti tenēdū cõtra rusticos, & alios ꝓteruos ac pestiferos viros qui quotidie imponūt familias rectoꝝ dū executiones reales & psonales fiūt. ¶ Itē incidit in crimē lese maiestatis, qñ qs facit papa viuēte de papatu cõuēticulā fm Io. an. in. c. veniēs. extra de testib. & ita sentit Bal. in. l. qui. C. de testibus. ¶ † Itē dicimus cõmittere crimē lese maiestatis, qui sine iussu pricipis bellū gessit. Et qui militē elegit sine iussu principis ad bellū q exercitū ꝑparauit sine iussu principis, qui exercitū successori suo non tradidit, cū ei successum sit. ¶ Item qui imperij exercitū vel populi romani deseruit. ¶ Item cū priuatus pro potestate magistratu sciens dolo malo se gessit, q casus superius enarrati & sine lege muniti ꝓbant̃ vt dixi per text. in teris in. d. l. j. ij. & iij. Et inquit Ange. in. l. vtrū. ff. de sepul. vio. quod ille q frangit saluū ↄ̃ductū tenet̃. l. iul. maie. de quo p Bar. i. l. iij. & §. trāsfugas. ff. de sica. & i. l. nullā viz. C. ḋ susceptor. & arc.

¶ † Item curando aliquem ex dictis casibus facere legem iuliaz maie. incurrit. d. l. iij. §. ad. l. maie. Albericus vero vltra predicta allegēta in. l. j. C. ne quis in sua. in. iiij. col. pulchre dixit quod qui ledit magistratum populi Romani incidit in crimen lese maiestatis. allegat dictam. l. iij. ff. ad legem iuliam maiesta. & rationem allegat, quia in quolibet magistratu representatur persona imperatoris sicut psona dñi in seruo. l. si pamphilo. ff. de optione legata.

¶ † Subdēs ibi Albericus, quod offensa illata magistratui ipsi imperatori videtur illata, sicut dicimus quod iniuria facta vasallo videt̃

lo videt etiam facta domino de quo per Bar.in.l.j.§.fi.ff.de iniurijs. Inno.in.c.dilectus.extra de appel.no.p gl.in.c.auctoritatibus.de priuilegijs.li.vj.⁊ Bal.in.c.j.§.initia.de pace iura.fir.in vsib.feu.vbi ĕt dixit qd dans alapã potestati Bononie pp singularẽ iniuriã q̃ habebat cũ eo capitis pena venit puniẽdus. ⁊ Alberi.in.l.siquis in hoc genus.C.de episcopis ⁊ cleri.sic inquit qd ille qui mittit manus in prepositum seu magistratum suum capitali pena punitur per legem omne delictum.§.j.ff.de re milita.

¶ Pro corrobatione tñ pdictorum vide qd voluit Bal. in.c.porro que fuit prima causa bene.amit.vbi inquit qd vasallus copulando societatẽ cũ inimico dñi sui perdit feudũ,si cõtingat iniuriã domini,cũ talis proditor,⁊ rebellis esse dicatur,vt infra subijctã.

12 ¶ †Et idem dicimus de vasallo qui ꝯhit parentelã, vel facit conspirationẽ cũ inimico dñi,qr feudũ pdere dz q̃ in dubio videat facere in preiudiciũ dñi.ita voluit glo.quã ibi alleg. Bart.in.c.j.in tit.q.mo.feu.amit.p tex.in.l.liberti.C.de inoffi.test.⁊.l.j.§.cũ prõnũ.ff.de offi.prefec.vrb.naz accusatores q cũ inimicis morant vel suspecti ab accusatore repellunt.vt Sinnachus testat.iij.q.v.accusatoribus.Itẽ voluit gl.in.c.j.que fuit pria causa amittẽdi feu.

¶ Eo eniz ipso qs suspectus dr q inimicorum ẽ amicus,vt hr ⁊ no. In.c.si inimicus.ix.dist.⁊ dixi in tractatu meo de feudis in prio articulo oportet.l.qbus modis ⁊ causis vasalli priuari possunt feudo suo videamus igitur qui sunt proditores ⁊ rebelles a quibus

13 celsitudo tua plurimuz sibi precauere puto. ¶ †Rebellis autez ⁊ proditor is esse dr qui relinquit principem suum ⁊ adheret alteri.iuxta not.per Bar.in extrauagãti.in.c.nuper. in ver.rebelles.

¶ Item iuuando aliam partem,scz inimicã pditor esse dr, q assumptũ pulchre probat,quarto p theoricã Bal.in.l.athletas.§.calũniator.ff.de his q no.infa.vbi inqt qd proditor dr ille.q cũ dz iuuare vnã partẽ secrete cũ dictis ⁊ factis tz se cũ alia parte.bal. vero in.c.j.quib.mod.feu.amit.sic inqt,qd pditor est ille q sine vlla cã ⁊ diffidatione eũ q de eo ꝯfidebat vulnerat, vel grauiter offendit. Qui ergo dz defendere nõ dz impugnare. iuxta no.in.c.si. de cõsti. ¶ Dicimus quoqz q ille dr rebellis dño suo q nõ est obediens in his que spectant ad causam siue impediãt iurisdictionez delegati,fm Host.⁊ ibi p scribẽtes.in.c.sane.extra de offi.deleg. mouetur p tex.in.c.si qñ.in.c.significasti.eo.tit. Siue nõ obediat delegato ꝯ executionẽ.d.c.sane. Et q ꝯ debitũ subiectionis rebellionis opa cõmisit,vt dixi.⁊ pbat p Bal.in tractatu ad reprimẽdũ.in dicto rebellãdo Torquatũ legimus filiũ suũ ex eo q ꝯ eius iussuz ob defendẽdã patriã hostẽ suũ deuicit manibus pprijs trucidasset,vt ait August.lib.v.de ciuitate dei.c.xviij. Idõ grauissime puniẽdi sunt q similes rebelliones ⁊ pditiones cõmittũt. ac ĕt cõfederationes ⁊ cõspirationes faciunt cũ inimicis principis ⁊ dñi

14 sui.† Est autem conspiratio inter aliquos in preiudicium principis vel alterius domini,secunduz Joan.and. in.c.exhibita in quibusdã penis.in.vj.⁊ Jo.de Imo.⁊ in.c.petitio.extra de iureiurã.

¶ Ex quibus profecto conspirationibus ⁊ ꝯfederationibus iniquis dona tollunt,⁊ principes tyranni insurgũt,pullulãt inimicitie, intestina succrescũt odia ⁊ ꝯtumelie,tacẽt iura, partialitates crescere q̃plures dignoscunt , multaqz discrimina, ⁊ alia deteriora, faciliter pñt euenire,qs sine periculo nõ furet:qs nõ latrocinabit sine reatu:hinc homicidia,adulteria,inuasiões ⁊ vulnera,raptus virginũ,⁊ cõmerciorum cõfusio, cõtemptus legum ⁊ iudices , vt inquit text.in auc.vt iudices sine quoquo suffra.§.an certe.col.ij.

15 ¶ †Sunt aũt tyranni qui propter partialitates ciuitatũ faciũt se dominos.l.nemo exterus.in fi.C.de iudi.j.q.j.c.principatus de qbus scribitur Numeri.c.lxj.vbi dr. Tolle cũctos principes populi,⁊ suspẽde eos ꝯ sol ez in patibulis,vt auertat furor meus, Dicimus.n.qd isti tyranni ⁊ barones qui faciunt ꝯ statum principis magis debẽt puniri q̃ alij,fm Bar.in.l.j.C.de ꝯdi.procur.lib.x.

¶ Ideo bene faciunt subditi,qui mala sentientes pertractari contra principem suũ subito reuelabũt proditiones,alias enim puniẽtur fm qd inqt Bar.in.l.vtrũ.ff.de parricidijs,⁊ hr in.l.quisquis.C.ad.l.iul.maie. ¶ Quinimo dicimus quod in crimine lese maiestatis damnatur etiam rei memoria,vt est tex.in.l.fina.ff.ad.l.iul. maie.glo.est in.l.j.C.si reus vel accusator.in versi.extinctum.⁊ in l.ex testa.de testame.manu.not. Baldus.in.l.principaliter.el primo.C.de libera.cau.in quibus iuribus etiaz habentur casus,quibus memoria rei damnatur.

SVMMARIVM

1 Collecta quid sit,⁊ vnde dicatur.
2 Collecte ponende modus quis.
3 Collectas quas imponat ciuitas, ⁊ quãdo possit ad illas imponendas cogi.4.
4 Collectã p vtilitate publica totius regni nõ põt quis imponere.
5 Superindictum tempore necessitatis imponi potest.
Subsidium quando liceat principi petere a subditis.
6 Collecta imponi quomodo debeat.
7 Res quibus modis possint haberi.
Paupertas excusatur a collectis.
8 Fenerator habens bona in diuersis locis quomodo collectetur.
9 Collectari non debet quis vltra q̃ habeat in bonis.
10 Collecte tempus impositionis attenditur.
Terra palustris exsiccata ⁊ ad glebam feracem redacta nunquid in estimo ponenda.
11 Perequatorum collectarum officium. 12.
13 Statutum de describendis ciuium bonis sub pena an comprehẽdat qui leuem rem non describere fecit.
14 Eximatio territorij ciuitatis quomodo facienda.
15 Exactorum officium quale.
16 Collecta quibus ⁊ de quibus imponenda. 21. 24. 28.
17 Colonus in villa quomodo veniat estimandus.
18 Fructus percipiens ad grauamina tenetur imposita rebus.
19 Conductor coactus ad collectas vel decimas soluendas an repetat a locatore.
20 Uniuersitas qñ nõ teneat partez exempti per priuilegiũ soluere.
Incola cuius loci quis presumendus.
22 Priuilegium receptis fraudulenter non datur.
Filius cum patre habitans quando munera no subeat.
23 Immunitas quando a collectis non excuset.
Uicini tenentur ad collectam pro vicino inope.
25 Uxor relicta domina subit munera.
Dolus interueniens in contractu an ipsum rumpat.
26 Uiarum refectio qbus iniungẽda ⁊ ad quos spectat,item ⁊ pontiũ.
27 Magnanimus quis presumitur ex edificiorum magnitudine.
28 Excubias facere opes non excusant.
29 Taleaz pro alijs soluentes an repetant solutuz.
30 Officiales ad collectas an teneantur ⁊ quando.
31 Clericus quando includatur in collectis. 35.
32 Intellectus.l.fiscus.ff.de iure fisci.
33 Clericus pretextu priuilegij nõ defendit bona cõia cũ fratribus.
34 Judex ex officio diuidit bona indiuisa ad collectas soluendas.
36 Emptor quando ad collectas pro venditore teneatur.
37 Creditor quando pro debitore teneatur ad collectas.
38 Obligatus ad psonalia munera an teneat ad receptionẽ hospitũ.
39 Priuilegio largo vtens stricte an possit postea vti large.
40 Extimum quale in collectis inspiciendum.

¶ Tertia pars principalis huius Tractatus de Collectis.

Superest igitur ⁊ tertio principaliter querere,quis sit modus ⁊ forma collectas imponendi,⁊ alia grauamina,⁊ q̃ psone grauari pñt , in quo ne forte qd introitum celsitudinis tue ordinariũ cõcernit omittamus,nec in re ipsa aliquod intactũ ⁊ indiscussum penitus relinqui posse videat,statuimus necessario presupponẽdũ ⁊ declarandũ fore. Quid sit ⁊ vnde dicat collecta

1 qd sic exponat. †Est aũt collecta naturaliter onus rerum primoniale sed formaliter est onus mixtũ.l.rescripto.§.fi.ff.de mune.⁊ hono. Ita ad literã inquit Bal. in.l.pp.C.q bonis cedere pol.et idẽ Bal.in.l. prima.C.de senten. que pro eo quod interest. Sed Bald.in.d.l.rescripto.§.sciẽdum.ff.de mune.⁊ hono.sic inqt qd collecte dicunt onus qd imponit p rebus.ideo nõ põt imponi nisi ciuibus ⁊ incolis,vt ibi no.q ĕt no.super secũda rubr.C.de mune.primo.li.x.⁊.Bar.in.l.j.C.de mulieribus.⁊ in quo loco.i vlti. col.vbi dixit q qñ onus imponit psone pro rebus habita contẽplatione matrimonij in vulgari appellat collecta. allegat gl.in.l. rescripto.§.fi.ff.de mune.⁊ hono. ¶ Dicitur aũt collecta a colligẽdo.vt ad id qd in extimũ datum est omnes conferre teneantur.

2 ¶ †Modus ergo ponendi collectam est , vt principes et domini terrarum ad possibilitatem quoruncunqz locorum ⁊ personarum primum inspicere debeant , ne subditi sui pauperia ⁊ calamitate degãt exemplo Tyberij in.l.j.C.de fundis limitrofis. lib.xj.quod probat ibi tex.dum dicit Tyberianus ad possibilitatem quorumcunqz locorum intuens statuit certas possessiones ⁊c. Semper eniz principes laborare debent subditoruz commodis,vt est tex.⁊ etiã ibi not.glo.in auc.vt iudices sine quoquo suffragio. circa principium.colla.ij.⁊ probat ibi tex.dum dicit Ita agere querẽtes que

vt ilitatem nostris subditis introducendo omni eos honore liberét ꝛ oī dāno illato circa publicū cēsu ꝛ iustā legitimāq3 collōnē.

3 ¶† Pōt aūt princeps solus iponere collectas ꝓ publica vtilitate, sed ꝓ necessitate ciuitatis vel ꝓuincie ipsa ciuitas iponet, ꝛ cogit iponere, fm Bar. in. l. j. C. de mulieribus et in quo loco. eo. li. ꝛ ppea queri posset, an hñs iurisdictionē i castro possit taleas imponere. in quo Ubertus ǒ rāponibus in. l. p iniquū. C. de iurisdi. om. iudicu3. distinguēdo dixit. Aut vult ponere pro republica ꝛ potest. l. j. C. de indicto. ꝛ. l. j. C. de superindicto lib. x. Aut ad vtilitatē priuatā, ꝛ nō pōt, nisi vrgēte necessitate, dūmodo seruet forma. l. placuit. C. ǒ excusa. mune. lib. x. ¶ Pōt igit vniuersitas nō hñs bursa3 cōe3 cogi tūc imponere collectā, ꝛ facere bursa3 cōe3. l. j. §. j. ff. qǒ cuiusq3 vniuer. vbi Bar. exonerat ꝙ ꝓ necessitatibus vniuersitatis pōt iponere collectā, nō vt donet alicui, q2 illud appellaretur decretum ambitiosum. ff. de decre. decurio. per totum.

4 ¶† Pro vtilitate vero publica totius imperij nō posset qs imponere collectā. C. de superindicto. l. j. not. ēt glo. ꝙ superior pōt cōpellere, vt inueniat modus habēdi pecuniā. de quo p Bar. in. l. j. §. qbus. ff. qǒ cuiusq3 vniuersi. Bar. in. l. iiij. §. cōdemnatū. ff. de re iudica. Idē voluit Ant. de but. in suo repertorio. in versi. vniuersitas. versic. si vniuersitas nihil h3 cōe ꝛc. ¶ Ite3 vniuersitas pōt cōpelli, vt imponat collectā ꝓ dādo salariū sindico vl ꝓcurāti. l. j. C. de superexac. lib. x. ꝛ qǒ not. in. d. l. j. §. qbus. qǒ cuiusq3 vniuersi. Poterit tñ vniuersitas seu villa sibimet iponere collectā sine superioris aucto. fm Ange. in. l. iiij. §. actor municipij. ff. de re iudica. de qbus ibi p eū. Et hr p Spec. in tit. de sent. §. sequit. ver. qd si vniuersitas. facit. l. j. in prin. ff. de alimē. ꝛ ciba. lega. imo si vniuersitas recusauerit collectā imponere. poterit iudex collectā iponere, ipsis tñ prio vocatis. l. fin. C. de mune. primo. lib. x. ꝛ Bart. in. d. §. actor municipij.

5 ¶† Pricipi quoq3 ēt de iure l3 tpe necessitatis fame vel guerrarū imponere subditis superindictū ad emēdum frumētū vel alia victualia, vt est tex. ꝛ glo. in. l. j. C. vt nemini liceat in emptione specierū. lib. x. ꝛ iō Alb. in rubri. C. sine censu, vel reliquis, dixit qǒ princeps pōt implorare a subditis suis charitatiuū subsidiū, vt facilius possit hostibus resisti, pp talē vtilitatē, tñ oēs cōpellunt cōtribuere ad fortificationē ciuitatis. allegat. l. absit. de priui. domus auguste. ꝛ de operibus publicis. l. ad potius. Itē l3 principi petere subsidiū qñ vellet emere castrū sibi conuicinū ꝛ iuxta comitatū suū, q2 dñs illius castri grauis ꝛ potēs ꝯuicinus erat q elongabat. l. qǒ sepe. §. fi. ff. de ꝯhen. emp. ꝛ. l. si cuius fundus. ff. de leg. ij. ꝛ. l. fi. vbi est expressu3. C. de agri. ꝛ manci. dominicis vel fiscalibus. ita voluit Alb. in. d. rub. C. sine cēsu vel reliquis qǒ est valde notādū.

6 ¶† Imponi itaq3 d3 collecta ꝓ mō substātiuo qǒ vulgares appellāt ad solidum ꝛ librā, fm qǒ inquit Bal. in. l. pp. C. q bon. cede. pos. ꝛ nō p capita psonarū. Supplēs ēt qǒ si psoluēdo tributo qǒ iponit p capita ciuitas acceperit pecuniā mutuo, ꝓ eo satisfaciēdo imponi collectā certe debebit iponi p capita. de quo p Bar. notabiliter ꝛ cū magistrali distinctiōe in. l. iiij. §. actor municipij. ff. de re iudica. ꝛ aliqd p Inn. i. c. grauē. extra de sentē. excōi. ¶ Itē qñ forēses stipēdiarij veniūt in ciuitatē causa distribuēdi p domos, vt sunt pedites ꝛ guastatores cōputant ꝓ mō facultatū. l. j. C. de episco. ꝛ cleri. ꝛ ibi no. Sed Bald. in. l. ēt. in. vij. colū. C. de executio. rei iudica. sic inqt ꝙ aut collecta est volūtaria, ꝛ ciues hñt intra se distribuere, ꝓut sunt in ꝯcordia, vt si volūt facere honorē alicui cardinali vel nobili veniēte ad partes nā in rebus volūtarijs nemo necessarius existit. l. tutori. ff. ǒ nego. gest. Aut collecta iponit ꝓ vtilitate publica, vt p soluēdis armigeris ꝯducēdis ad negotia cōis vel emēdo castro ipsi ciuitati.

7 † Aut imponit collecta ꝓ necessitate publica. vt causa soluēdi es alienū iā ꝯctū, vel est ipsi ciuitati imposita talea a supiore puta ꝙ soluant mille, tūc iusta distributio est p es ꝛ librā. ¶ Nā quidam sunt q hñt res imobiles extimatas in extimo cōis, vt not. in. l. incola. ff. ad muni. Quidā sunt q hñt res ꝛ non extimū vt feneratores. qdā sunt q hñt vtrūq3 vt astēses ꝛ iuxta mensurā ꝑimonij extimati vl eximabilis vnusq3q3 soluere d3. Pauperes aūt quoru3 notabilis ē eorū paupertas, vt hi q dieti3 laborāt ꝓ victu q̄rēdo, nihil ꝯferre debēt. facit. l. illicitas. §. ne potētiores. ff. ǒ offic. psid. Ant. de but. in reper. suo in vltima collecta. Idē in his qbus lapse sunt facultates. Unde Bal. in. l. ēt. alleg. glo. ꝙ ꝓpter paupertates fit nouū extimū, ꝛ ꝙ exactores hēre se debēt paternali mō, vt no. i. l. oēs idictiōes. C. ǒ annonis ꝛ tributis lib. x.

8 ¶† Et subdit Bal. d. l. ēt, ꝙ si fenerator t3 tapetū ǒ diuersis ꝓuincijs nō collectat i loco originis ꝓ oibus locis, s3 ꝓut i loco negotiat. Gñralis. n. ꝯsuetudo seruat qǒ vbi qs possidet, ibi ꝛ collectam patiatur causatiue, q2 si nō soluit nō ponet i carcerē, s3 auferret sibi res vel rei fructus. l. apō iulia. §. hrs ǒ leg. j. c. si pēdētes. §. si ꝙ. ff. ǒ vsufr. ꝛ lege ediles. ff. de via public. ¶ Item dicimus quod habentes extimum possunt etiam precise compelli. d. l. in cola. ff. ad munic. ¶ Idem voluit ꝛ sequutus est Bald. in auct. defuncto. in. iij. col. cum not. distinc. C. ad tertu. facit ad predicta quod fenerator etiā aliene iurisdic. si hic multi tenerentur non tamen possessiones habeat, sibi imponi poterūt collecte, p tex. in. l. filij. §. fi. ꝛ ibi p doc. ff. ad munici. imo plus i casu necessitatis tenebit ad pstādū pecuniā cōi. p illū tex. Aliq vo scribētes sic dicūt, ꝙ aut talea seu collecta iponit grā rerū, ꝛ tūc fit ꝓ quātitate possessionū. aut fit grā psonarū ꝛ tūc fit ꝓ nūero psonarū. l. qǒ bitiniā. C. de imunitate ꝯcedenda. li. x. facit. l. nihil. ff. ad muni. ꝛ no. Ra. l. ǒ iure. in prin. fm bar. q ēt hoc ponit in. l. incola. eo. tit. Iō ēt dicimus qǒ si p vicinia collecte iponant, vt aliqbus de publico salariādis psoluat, tenebunt ēt mulieres ꝓ bonis suis. l. his oneribus. ꝛ. l. sunt munera. ff. ǒ vacatio. mune. Ita ēt voluit Alb. in trac. suo quē fecit de grauaminibus sup rub. de mune. ꝛ honori. Qñ igit villa seu vniuersitas ē nimis grauata deberet reduci ad id qǒ soluere pōt. l. fi. C. de anno. ꝛ tribu. lib. x.

9 ¶† Nō d3 itaq3 quis in extimo poni vltra id ꝙ h3 in bonis. l. hos quidē. ꝛ ibi nota. C. de annona ꝛ tributis. li. x. ꝛ. l. ij. eo. titu. vbi ꝛ ideo vltra modum ꝛ earundem possessionum quas possidet collectā soluat, et qǒ de bonis extimandis detrahi debeant tot bona, quot sint eius debita, qǒ dr circa prin. in gl. vniuersitatis. ff. de impen. ꝛ rebus dotalibus. ꝛ. l. nō amplius. de legatis prio. Quinimo dicimus, ꝙ qñ expēsa est necessaria cōi melius est facere nouū datiū q̄3 nouū extimum. l. j. C. noua vectigalia, vbi tex. nos admonet ꝙ qñ patrie nouū vectigal iponit adeo tenuis est, vt extraordinario auxilio iuuari debeat nūciari d3 psidi, vt rediligēter inspecta vtilitati cōi ꝓuideat. ꝛ Bal. ibi dixit notādū, ꝙ

10 vtilitas cōis ēt in vectigalibus imponēdis inspicēda est. ¶ † Imposita itaq3 collecta fm quātitatē ꝑimonij, vt dixit nō attēdatur augmētū vel diminutio post collectā, cū attēdat tēpus impositionis fm ꝙ voluerunt Bar. ꝛ Bal. in loco preallegato, refert Guidiū dicere, ꝙ si statutū dicit, ꝙ hñs librā seu extimū mille libraru3 l3 postea decrescat eius extimū, nihilominus tenebit, cu3 attēdat tēpus impositionis. de quo hr in. l. dāni. §. sabini. ff. de dam. infec. ꝛ qǒ not. in. l. placet. C. de sacrosan. eccle. per. l. m. l. seruitus. ff. de seruitu. vrba. in. l. oia priuilegia. C. de epis. ꝛ cleri. ¶ Sic dicimus ꝙ terra que ruit p alluuionē, ꝛ paludes ꝛ pascua que ad frugē fertiliorē de nouo deducta sunt. nō d3 poni in extimo, nec de ipsis sol

11 ui cēsus. l. fi. C. ǒ alluuionibus ꝛ paludibus. ¶ † Et vt oia coequali ꝛ iusto partito regant, eligunt nrīs tēporibus p singulas ciuitates Italie pequatores ꝛ discursores, q alibi calculatores appellātur bona singlr discutiētes ꝛ ipsorū bonorū describētes extimationē quo eos fm facultates suas perequare cogant. l. omne territoriū. C. de cēsibus. lib. x. Si vero inuenerint aliqua predia deserta, faciāt ꝙ sindici cōis intrēt possessionē dictorū bonorū. p cōi. l. j. C. de oi agro deserto. Sin aūt dñs ipsarū possessionū ieniāt, ꝛ cogat eos ad accipiēdū ꝛ laborādū ipsa pdia deserta intra sex mēses, vt respublica ꝯsequat debitū suū. l. locorū. eo. tit. q2 interest reipublice ne qs re sua male vtat. insti. de his q sunt sui vel alieni iuris. §.

12 dominorū. ¶ † Ex quo dubitari ꝯtingit, an si statutū est in ciuitatē ꝙ q nō posuerit i extimo oēs suas res nō fiat ei ius de re, q̄3 nō posuerit in extimo, vel qǒ pdat illā. Et si aliqs p errorē facti fetit qǒ nō posuit vnā solā rem in extimo nō debit ppea illā pdere, fm bal. in. l. quādiu. in prin. C. q admitti. ¶ Teneant quoq3 pequatores ipsi describi facer p suos tabelliōes noia ꝛ ꝑnoia ciuiū ꝓfitētium ꝛ oia bona sua sunt extimāda. l. j. C. de apochis publi. lib. x.

13 ¶ † Itē ꝯsiderari d3 quot iugera, ꝯfines, ꝛ q̄litates. l. forma. ff. de cēsibus. ¶ Itē q sunt bona pciosiora. l. pcia. ff. ad legē falci. ꝛ sique ex re ꝓfessa ꝯseq possit vtilitatē ꝛ redditū. ꝛ si res est fortiliciū vel qd sterile. d. l. forma. §. eqtatē. ff. de cēsibus. ¶ Est tñ sciēdū, ꝙ exactor anteq̄3 exigat d3 mittere breuia cuilibet, i qbus ꝯtineat quātū quisq3 seu q̄libet vicinia soluere dēat. l. j. C. de exac. tribu. lib. x.

14 ¶ † Itē qñ fit extimū d3 reqri defensor ciuitatis, cuius territoriu3 extimat. ꝛ sic sufficit requiri sindicū ville nec est necesse qǒ singuli de villa requirant. ꝛ hoc qñ fit extimatio vniuersalis. Sed qñ fit extimatio particularis puta qñ extimat prediū vnius vel mēsuratur ille d3 requiri cuius prediū extimatur. l. ij. ꝛ. iij. ꝛ finium regundorum. Si vero actor tributorum recepta non scripserit manus sibi abscindi debet. nota. in aucten sed nouo iure. C. de seruis fugitiuis. Nec debent doctores vel aduocati exactores fieri. l. secunda ꝛ tertia. C. de aduoca. diuer. iudiciorum, quod summe est notā. contra vicarios principu3 doctores, qui faciunt exactiones.

15 ¶ † Officium aūt ipsorū exactorū est, vt mittant in scriptis ad curiam principis qǒ sit exactū vel non. l. apparitores. C. de exactio. tributo. ꝛ exactores nō possunt exactione3 facere. Sed potestas

eligere

eligere dz quē dēat exactor instare et monere vt pretor vel rector ciuitatis exigat. ¶ Officiū vero potestatis est mittere ꝓ debitori b⁹.l.missi opinatores.C.de exac.tribu. qđ summe ē notādū ꝙ exactores, qr pñt accusari de robaria, nisi h̄ a pricipe in mādatis haberet, imo dicit Bar.i.d.l.missi opinatores, qđ q tenet̄ facer̄ exactionē ꝑ principē infra tempus si nō exigat cogit̄ soluere de suo.

26 ¶ † Potest itaqz imponi collecta cuilibet et incolis tantum.l.rescripto.ff.de mune.et bonori.et ideo si forēsis possideret in territorio vnius ciuitatis nō posset iponi collecta, qr cum imponat̄ psone licet pro rebus, et psona nō subdita non potest sibi collecta imponi.d.l.rescripto.et ibi p Bart.in.l.liber nec sola.ff.ad munici. Bar.in.l.j.C.de mune.et in quo loco, et Bar.in.l.munerꝝ.§.preterea.ff.de mune.et bono.et alie psone de qbus infra clare demōstrabit̄ grauari possunt namqz infrascripte persone grauari.

¶ Primo vez siquis vēdiderit prediū extimatū et de pecunia seu pretio rei vendite aliud prediū emerit, tenebit̄ grauitates soluere ꝓ dicto pretio empto.l.pr̄.ff.de adimēdis legatis, qr nō vr̄ ꝯsumptū, qđ in corpus patrimonij ꝯuersum est, ideo Bal.in.l.siqs.C. qbus ad liber.proclamare nō lz, dicit quod res empta cū fructi-

27 bus succedit loco fructuū. ¶ † Scđo ꝙ lz merardus vel emphyteota nō teneat̄ pro re locata soluere grauedines, tenebit̄ tñ̄ dominus q fructus ꝑcepit et pensionē.l.si in rē.ff.de peti.here.l.si is.§.j.ff.de pig.hoc idē tenuit Jaco.de are.in.l.si sine.ff.de admi.tuto.p.l.missi.C.de exac.tribu.lib.x. ¶ Colonus vero extimari poterit in villa respectu partis, quā pc.pit de fructibus illius possessionis.l.neqz.ff.de ipēsis, ſm Jac.de are.de quo no.i.l.litibus.§.

28 hoc.C.de agrico.et censi.lib.x. ¶ † Dicimus aūt ꝙ vbicunqz aliqua grauamina iposita esse reperiant̄ rōne bonoꝝ, ille q fructus ꝑcipit, tenet̄ soluere.l.j.C.de anno.et trib.lib.x.vbi tex.sic inquit, annonas aūt is soluere dz, q possessiones tz et fructus ꝑcipit. Jō si Titius habens prediū extimatū et pecuniā inextimatā decesserit duobus heredibus quoꝝ vni in partē venit prediū alij pecunia, quod fiscus ambos nō couēniet pp tributū sed possessorē predij p dictā.l.pmā.C.de annonis et tributis, facit.l.eodē titulo, vbi dū tex.dicit indictiones non psonis sz rebus indici solent, et quod not.p Bal.post Bar.in.l.inter debitorē.ff.de pact.vbi creditor cogit̄ soluere tributa predij qđ possidet, et tex.in.c.de terris, extra de decimis.l.cū possessor.§.fi.ff.de cēsibus, et.l.si forma.§.si vero qs eodē titu.facit.l.si pēdentes.§.si qd.ff.de vsufru.hinc est qđ dicimus qđ pēsionarius vel embhiteota.q nō est extraneus possessor sz noie dñi possidet couinci poterit ꝓ pēsione debita debitori cōmunis cōpensatio fit ex bonis dñi seu debitoris.l.nō solū.§.j.i fine.ff.de vsur.si in area.ff.de cōditio.indebiti.et qđ not.in specul.de solutio.§.nūc aliq, versi.illō vbi debitor debitoris cogit̄ solue-

29 re errorē. ¶ † Ex qbus dubitari cōtingit, qd si cōductor rōne bonoꝝ cogat̄ soluere collectas vel decimas, nunquid solutū possit a locatore repetere, cū bona sibi restituet. Et dicendū est qđ sic.l.in summa.et ibi no.Bal.C.de pigno.et in.l.cū notissimi.in.iiij.colū. .C.de pscri.xxx.anno. Et idē Bal.in.l.j.C.de iure emphyte.et bonus tex.in.l.eū ad quē.C.de vsufruc.vbi vsufructuarius id qđ ꝓ ipsuz in re sibi locata erogatū fuit repetit, et ꝓbat ille tex.dū dicit Si qd vltra quā ipendi debeat erogatū, potest docere solēniter, riposces, faciat qđ voluit Bal.in.l.in fundo.ff.de rei vēdica. qđ possessores quotidie faciunt expensas in re ad ꝑpetuā vtilitatem rei. Tñ fructus quos ꝑcipiunt illas expensas extenuant qđ dicit eē mēti tenendū. Nā colonus ꝓ expensa quā ꝓ vtilitate fecit sup fundo nō pōt ipsuz retinere.l.colonus i prin.ff.locati, et.l.colonus

20 ff.de vi et vi arma.cū simi. ¶ † Tertio si vniuersitas alicuius loci tenet̄ alicui dño ad certā annuā pstationē, dictus vero dñs cōcedit priuilegiuz alicui psone de ipsa vniuersitate, ne pstare teneat̄. Si qdē prestat̄ exemptio ante obligationē contractam, et non tenetur vniuersitas soluere partem cōtinētē ex empto, qr satisfactū intelligitur eximēti, licet gratis remiserit. ¶ Jdez cum obligatio certam formam assumpserit distributiuam, a statu ipsius nō est recedendū.l.insulam, de verbo.oblig. Jta ad literaz inquit Bal.in l.etiā, in.vij.col.C.de excep.rei iudica et pro hac secūda parte facit bonus tex.in.l.si creditores.C.de pact.l.si contra ius vel vti. publi.l.si fund.de lega.j.et.l.cū possessor.ff.de censibus. ¶ Quarto, si vniuersitas facit pactum rustico de non potendo ab eo collectām si quidem est oriundus in villa tenebitur ad grauedines nec valebit tale pactuz, nisi ex vera causa et approbata.l.j.C.de his q vica.a princi.ac.lib.x. Si vero nō sit de villa seu subditus, fides ei seruat̄.l.j.ff.de in.imu. Jta voluit specu.in titu.de censibus.

21 ¶ † Quintus, si rusticus q stat in villa in qua posita erat collecta iuit ad habitādū illā villā causa euitādi collectā, tenebit̄ tamē soluere collectā in prima villa, qr ibi ꝓuētus est.l.ꝓuidēdū.C.de decu.lib.x.ſm Jaco.de are.de quo in.l.siqs.C.ad munici.lib.vj.p docto.in.l.j.§.fi.ff.de colleg.illicitis, alias aūt si ꝓcessit in fraudez soluere dz in loco, vbi habet maiorez partem facultatum suaruz. l.ciues.C.de incolis, lib.x.vbi Bar.sic inquit quod quis efficitur incola, vbi habet maiorez partem suarum facultatum. ¶ Jtē ibi cōstituit sedē suā, qđ dixit esse notabile, subdens ēt quod si probo te habere in ciuitate ista aliquid, presumeris incola, nisi probes, qđ alibi habes plus, ꝑpterea Bar.in.l.omnes, in fi.C.de agri.et cēsi.lib.x.dixit esse notan.ꝙ colonos nostri tēporis, qui rupto pacto vadunt ad colendū terras alioꝝ, et pp hoc possessiones remanēt iculte, adeo qđ dominus nō potest tributa soluere ꝓ possessione, nā hi coloni tenētur ad alia tributa, et etiā dñi pdioꝝ ad quorum culturam accesserunt si non ignoranter res reaptauerunt.

22 ¶ † Sexto, si dominus cōcessit imunitatē colonis Titij dum haberet vnicū colonū, recepit Titius ipse aliuz colonū, vt gauderet imunitate, qđ talis receptus nō gaudebit imunitate, qr nō datur priuilegiū receptis fraudulenter.c.fi.ff.de verbo. signifi. libro.vj. ¶ Septimo, si duo sint fratres simul habitātes et imponatur collecta, qlibet.n.de per se sustinebit munera sigillatim, vt est text.in. l.licet.C.de decurio.lib.x.et.l.iij.C.de colla.fundi patrimo.lib.xj. de quo p Bar.et Bald.in.l.diximus, et.l.tria onera.ff.de excusa. tuto.et Bar.in.l.fi.§.si plures.ff.de bonis dam.et in.l.q fundum. §.coheres, circa fi.ff.ad.l.falci. Propterea queri pōt, quid si pro missione cauetur, ꝙ quilibet, q est caput familie, faciat custodiaz, vel soluat tantū in anno, filiussa.stat in alia domo separatus a patre cū vxore sua, an dicat̄ caput familie. Et dicendū est qđ sic ſm Jnno.in.c.ij.in fi.extra de ope.no.nuncia. Secus si staret in eadē domo cū patre, licet esset emancipatus, qr solus pr̄ caput est ibi. Et sic si filius stat p se et pater est extimatus pro bonis suis, q de ipsis bonis filio suo designauit pro illis tenebitur soluere grauedines, qr qđ censet̄ de persona cēsetur et de bonis, que sunt seque la persone, in.l.iij.C.de fami.lib.x.contrarium dicitur, quod solus pater soluit pro filio etiam a se separato, nisi sit emancipatus.

23 ¶ † Octauo, quādo facit exercitium nullus se excusare potest ab his que necessaria sunt, extimat̄ etiā si alias sit exemptus.l.j.et.ij. .C.de quib.mune.vel psta.nemini liceat se excusare lib.x.Barto. etiā ꝓbat ꝙ qñ dñs eqtat ad aliqua loca debent̄ sibi expense, nec poterit quis se imunitate excusare. ¶ Jtē dicimus si collecta imponitur pp necessitatem aliquam nullus habēs immunitatem potest se excusare.l.j.C.de inducto.lib.x.et est ratio, qr nō est ordinaria psta.sicut abide retro fuit, facit.l.ptor.§.diu⁹.ff.đ sepul.viola. ¶ Nono, siquis pauper inuentus sit, ita ꝙ collectā soluere non possit, tenebuntur vicini pro eo.et est gl.in.l.ij.C.de apochis pub. lib.x.et ibi hec etiam not.Barto.cū notabili distinctione, de qua ibi late p euz scribitur Leuitici.xxvij.c.si pauper fuerit in extimatione reddere nō valebit.stabit corā sacerdote.et q̄tū ille extimauerit et videbit eū reddere posse, tm̄ dabit.et h̄ ꝓuenit, qr paupras excusat quē a muneribꝰrealibus, vt ē dcm̄ i ꝓiudicialibus đ colle-

24 cta ibi, pauperes āt quoꝝ notabilis ē ꝓuptas. ¶ † Decimo, si qs fecerit se ꝯuersum alicuius monasterij, vt euitet munera et grauedines dēbit exhi đ mōasterio, et soluere grauedines, vt dr̄ Odof. in.l.q sub prextu.C.đ collegia.lib.xj.vbi Bar.ēt dixit qđ ille, q đ vno collegio trāsit ad aliud cā fugiēdi munera ab illo, teneat̄.facit.c.lz.ex̄ đ rl̄a.voluit Jo.an.i.c.j.đ oblig.ad rōcinia in nouella. Spe.i tit.đ sta.mona.§.j.v.xxij.et.xxiij.de quo i.c.ex pte.đ clericꝰ ꝯiugatis.ēt ē bonus tex.i.l.qdā ignauie.C.đ decu.lib.x.et ibi ēt hoc no.Bar.loco substituent̄ capiūt bona sua, qđ itelligit i religiōe fcā, sz si intraret faciat ad pdicta qđ no.i.c.ij.ex̄ đ foro ꝯpe. vbi dr̄, qđ scholares seu ꝯuiētes eccl'ie deputati ad onus obsequētiū ꝓuilegio eccl'ie excusant̄.arg.xxij.q.ij.c.ecclesiaꝝ fuos.et.l.ij. .C.đ epis.et cle.et idē erit i eo q acceperit ordinē.s.Frāci.i fraudē,

25 sz Bar.in.l.sp.§.qbusdā.ff.đ iure imunitatis. ¶ † Undecio.vbi vxor relinquit̄ dña et masaria tenet̄ soluere grauedines ꝓ alijs bonis, et sic i alijs fructuarijs.l.qro.ff.đ vsufru.legat. Propterea dicimꝰ, qđ si qs relinqrit vxorē suā dñaz et masariā, et ꝙ hz alimēta sufficiētia ad vitā suā ꝯtigit ꝙ pp grauediēs sibi expedit victualia vēdere.de qbus viuere debebat, et sic nō pt̄ hr̄e alimēta sibi necessaria poterit vxor ipsaz masaritiā vēdere vel alia ex dictis bonis. l.diu⁹.circa pn.ff.de pe.hr̄.ibi, sz pp familie cibaria.et.l.itē veniūt §.simili mō.ff.eo.ti.voluit Bal.i.l.si marit⁹.ff.so.ma.et i.l.q bo. .C.qui bo.cede.po s. ¶ Duodecimo non pōt ciuis in extimo ville poni, vt onera ciuitatis euitet.l.vnica.C.si curialis relicta ciuitate.lib.x.vbi tex.ꝯfacieti imponit penas, qđ fundus, quē quis pretulit ciuitati fugiēdo, ne vocet̄ ad ꝯsilia, fisco debet applicari. ¶ Decimotertio, si quis locauit se pro famulo alicuius, vt collectas, euitet talis locatio non tenebit, cum dolus dederit cāz ꝯtrui

l.iij.in fi,ꝛ ibi no.ff.ꝑ socio. Ideo Barto.in.l.hi penes,in fi.C.de
agrico.ꝛ censi.lib.xj.sic inqt,quod dñs nõ tenetur ad collectas ꝓ
famulo suo,que ipsi famulo imponunẽ ratione possessionũ suaꝝ.
26 ¶†Decimoquarto,quod ad põtes ꝛ vias reficiendas ꝛ similia
debent regri ville magis propinque,ꝛ maxime ꝑsone,q̃ cõmodi-
tate vie vel põtis fungunẽ.l.nemo possessoꝝ.C.de anno.ꝛ tribu.
lib.x.vbi Bart.dixit,ꝙ qñ expensa itineris est maior q̃ȝ sit valor
eius ꝑ que vadit,nõ debebit quis longius mitti,ſȝ debebit itine-
ris rõ haberi,ꝛ idẽ Bar.in.l.pro locis eo.ti.ꝛ ibi dixit,ꝙ illi qui
sunt prope limina minus grauantur in portanda annona,ꝛ illi q
magis distant a liminibus,qꝛ plus grauanẽ in expẽsis itineris re
leuanẽ,vt minus portent,quod dixit eẽ notandũ pro grauamini-
bus que quotidie ponuntur comitatensibus ne grauenẽ,q plus
distant,vt sic ab onere itineris releueẽ,facit ad hoc.l.eũ.C.de vsu
fruc. Secus aũt si põtes vel vie sunt publice,qꝛ tunc refectio spe
ctat ad cõmune.l.ij.§.publicas,in fin.ff.ne qd in loco publico.ibi
refectio.n.qꝛ vsum ꝛ vtilitatẽ cõmunẽ hȝ,facit tex.in.l.ediles,in
prin.ff.de via publi.ibi studeant eas que ad ciuitatẽ sunt,vt vtiqȝ
adequentur ꝛ effusiones nõ noceant domibus,ꝛ põtẽ faciant vbi
cunqȝ oportet,ꝛ text.not.in auc.de mãda.ꝑnci.§.siquis autẽ.col.
iij.ibi ſȝ ẽt pro vbertate necessarioꝝ ꝛ operũ ciuitatũ diligẽtiã ad
hibeas,procurans ex cuiuslibet pecunijs parte que valde necessa
27 rie sunt operũ facere,ꝛ pontiũ similiter,ꝛ viarũ.†Propterea in-
quit Bar.in.l.in his.C.de predi.nauicu.lib.xj.ꝙ ex magnitudi-
ne edificioꝝ presumitur qs magnanimus,ꝛ probat ibi tex.q ꝑ in
dustriã hominis animosi accesserat ad ꝑdicta faciant notata per
bar.in.l.ꝑ bitiniaȝ de immunit.nemini conceden.libr.x.vbi dixit
qꝺ qlibet dȝ munire viã ante domũ suã nõ aũt dȝ fieri de publico.
allegat.d.l.ediles.ff.de via publi.ideo recte aget celsitudo tua su
biectorũ cõmodis semꝑ vigilans que reipublice veniunt ad com
modũ prouidere,vias ꝛ pontes per vniuersitates ꝛ cõmunia,vt
iura docent aptari ꝛ reparari faciat,hoc qppe cunctis summope
re ꝑtiũ erit,cũ vtile celsitudiniqȝ tue ꝑhẽnis laus honor ꝛ gloria.
28 ¶†Decimoquinto,qꝺ si priuilegiũ sit obtentũ,ne quis cogatur
soluere collectã de bonis suis,nõ habebit locũ in bonis que tꝑe
priuilegij obtẽti bona fide possidebanẽ ab alio,quo casu talia bo
na subiecta remanebunt collectis ꝛ grauaminibus ſm Jo.an.sin
gulariter in.c.ij.de decimis,lib.ij.ꝛ idẽ tenuit Lud.i suis singula
ribus. ¶Decimosexto,lȝ qs excuseẽ a custodia ciuitatis ꝑꝑ eta-
tẽ,si tñ diues est,nõ excusaẽ,qꝛ dȝ mittere aliũ ꝓ se.l.sextũdecimũ
29 §.corporis.ff.de vaca.mune.ꝛ.l.semꝑ.ff.de iure imuni. ¶†Deci
moseptimo,si ĩposita est talea vniuersitati seu vicinis ĩfra certũ tẽ
pus soluen.sub pena,si qdẽ vicini diuites de pena dubitãtes ꝯ se
exequẽ.soluant ꝓ se ꝛ alijs,illa ꝓ qbus satisfactũ fuit coguneẽ eis
ad restitutionẽ soluti.vt no.in.c.cũ instãtia.extra de cẽsi.ꝛ est bo-
nus tex.in.l.in fraudẽ.§.q ꝓ alio.ff.de iure fisci. ¶Decimoocta-
uo,si pr̃ emãcipauit filiũ agnoscẽdo sibi certa bona,tenebiẽ filius
ad collectam impositam pro dictis bonis assignatis,ꝛ nõ pater.
¶Secus aũt eẽt,si filius esset in potestate,vt est tex.in.l.cũ facul
tates.C.de his q numero liberoꝝ.li.x.ꝛ no.in.l.ij.C.q etate eodẽ
lib.ꝛ facit dictũ.s̃.in.vij.nota.i fi. ¶Decimonono teneneẽ officia
les ad collectas ꝛ tributa.l.actores.C.de exacto.tributo.lib.x.in
quo tñ sic distiguẽdũ puto. Aut munera q̃ ĩponuneẽ sunt munera
p̃rimonialia,seu realia,ꝛ teneẽ.l.j.§.patrimonij.ff.de mune.ꝛ ho-
no.l.fin.C.de exacto.tribu.ꝛ.l.j.C.de apochis publicis,libro.x.
30 †Aut sunt munera ꝑsonalia ꝛ horũ q̃dã sunt in qbus consistit la
bor ꝑsone,ꝛ tũc si qdẽ ꝑ illud onus auocareẽ ab illo officio excu-
saẽ. Si xo ꝑ illꝺ nõ auocareẽ,ab alio officio nõ excusareẽ.l.curia
lis.C.de decurio. Si xo tale munus ꝯsistit ĩ ꝑstatiõe pecunie tm̃,
ꝛ tũc aut est minus ordiariũ,ꝛ ab isto nõ excusaẽ.l.actores.C.de
exactio.tribu. Aut est munus extraordinariũ.l.his honoribus.
§.fi.ff.de vaca.mune.l.hi qui.ꝛ.l.in honoribus.§.q munere.eo.
ti.ita pulchre ꝛ notanter inqt bar.i.l.j.C.de imunitate nemini cõ
cedẽda.tetigit bar.in.d.l.actores,q̃ distinctio satis notabilis est,
31 ꝛ mẽti tenenda. ¶†Uigesimo,si ad clericũ ex patris,vel alterius
successione,vel aliter ꝑuenit aliqua res,ex qua pr̃ vel alius laicus
dabat collectã ꝓ illa possessione tenebiẽ clericus ad eandẽ colle-
ctã,qꝺ ita ꝓbaẽ,quotienscunqȝ possessio est ascripta dare ꝓ soli-
do ꝛ libra ad collectas,qꝛ quãdoqȝ p̃rimonialia munera posses-
sionibus inducuneẽ,vt.l.rescripto.§.fi.ff.de mune.ꝛ hono.tũc ipsa
res onerata est,ꝛ cũ onere suo trãsit,vñ clericus ad quem perue-
nit ꝑ ea soluere tenetur.l.alienatio.ff.de actio.empti.l.traditio.ff.
de acqui.rerum dominio,ꝛ.c.j.de cẽsibus vel not.clericus,qꝛ mu
tata ꝑsona nõ mutaẽ status rei,qꝺ tñ intelligiẽ esse verũ si posses-
sio illa certũ ꝛ ꝑpetuũ cẽsuȝ,vel tributũ tenuit,nã tũc illud ad pos
sessorẽ trãsit,ꝛ solui dȝ ita ad literã distinguendo,ꝛ ad partes ar-
guẽdo tenuit Spec.in tit.de clericis ꝯiuga.§.ad huius aũt arti-
culi. Itẽ voluit Tancredus in titu.de cautelis.c.x.vbi talẽ caute
lã ꝑstat,qꝺ dñi terrarũ faciũt qꝺ qlibet ciuis ꝓmittat ꝑ se ꝛ suis
hr̃dibus soluere oẽs collectas de bonis ipsorũ ꝑñtibus,ꝛ futuris
quocũqȝ tꝑe ꝑ cõe ĩponereẽ,ꝛ ad hoc obligauit eoꝝ bona ꝛc.vñ
vr̃ qꝺ per hoc pactũ põt exigi a clerico,vt ab hr̃de seu possessore
bonorũ obligatoꝝ cõi,qꝛ vt est dictũ res aliene trãseunt cũ onere
suo.d.c.j.de cẽsi.vbi hr̃ qꝺ si res q̃ prio obligata erat ad aliqꝺ tri
32 butũ ꝑstandũ deuenit ad ecclesiã,teneẽ ecclesia ad tributũ.†Nec
obstat.l.fiscus.ff.de iure fisci,qꝛ illud intelligit Tãcredus ipse hr̃e
locũ in tributis ꝛ collectis de nouo imponẽdis Archi.vero.in.c.
de imunitate eccle.lib.vj.tȝ ꝯriũ,scȝ clericũ nõ teneri ad dictã col
lectã,nisi forte collecta prius esset imposita ꝑꝑ rẽ anteq̃ȝ ꝑueniret
ad ecclesiam,vel si res esset censualis,vel confiscata.iuxta no.per
Inn.ĩ.c.postulasti.de fo.ꝯpe.faciũt notata ĩ.c.nõ minus.extra ꝺ
imunita.ecclesiarũ.q̃ȝq̃ȝ in hoc arti.multi ergo scribẽtes vñr tene
re ꝯriũ,ꝛ maxime bar.in.l.j.C.de mulie.ꝛ in quo loco.lib.x.ꝛ i.l.
j.de imunitate nemini ꝯcedeñ.ꝛ in.l.labeo. Itẽ bar.in.l.actores.
.C.de exac.tribu. Ray.in.l.j.ꝛ Ant.itẽ Imo.C.de epis.ꝛ cle. Ar
chi.in.c.de bigamis.lib.vj.gl.in.c.ecclesia.s.Marie.de consti.gl.
in cle.j.de vita ꝛ honesta.cleri.ꝛ gl.in.c.fi.extra de vita ꝛ honesta.
cleri.q̃ tñ iura ĩtelligere ꝛ interꝑtari possumus,ꝓut intelligit Tã-
33 credus.in.d.c.prestã.dictã cautelã de qua.s̃.fuit dictũ. ¶†Uige
simoprio,si dñs ꝯcessit imunitatẽ Petro ꝓ bonis suis,q postea
aliq̃ bona extimata quesiuit in aliqua terra nõ hẽbit imunitatẽ ꝓ
dictis bonis postea quesitis,iuxta no.ꝑ doc.in.l.oia priuilegia.C.
de epis.ꝛ cle.arg.l.fi.§.gaio.ff.de lib.leg.ꝛ.l.iulianus.§.celsus.ff.
de actio.ꝛ in.c.cũ capella.extra de priuile. ¶Uigesimocũdo qꝺ
si clericus habens cõia cũ fratribus vel nepotibus indiuisa,vult
oĩa illa defendere a collectis ꝛ alijs muneribus.ꝑtextu priuilegij
clericalis,nõ poterit alia bona defendere.arg.l.iij.§.fi.ff.de mino
ri. Ita voluit Spec.in titu.de clericis ꝯiugatis.v̂.qd si clericus.
34 †Subdens etiaȝ,quod iudex ex officio diuidit.seu illos diuidere
cogit,alleg.l.j.ꝛ.ij.C.qñ ꝛ quibus quarta pars debeatur,ꝛ ponet
collectam,seu aliud munus cuilibet ex fratribus,seu nepotibus,
iuxta partem de bonis ipsis eos ꝯtingentẽ.l.j.de mune.patrimo
nia.quia obtentu clericalis priuilegij,non debet publica vtilitas
vacillare,arg.l.j.C.de priuileg.scho. Pro parte vero clerici que
priuilegiata ẽ,nõ grauabuneẽ.l.fi.C.queadmod.ciui.muner.iudi.
qꝺ tñ est hñ põderandũ ꝑꝑ repugnãtiã quã in se hr̃e vr̃ hoc dictũ
cũ.xx.notabili superius narrato. Propterea Ang.in.l.si cui.§.
imperator.ff.de accusatio.sic inquit,qꝺ clericus volens venire ad
defensionẽ laici pro interesse ꝓprio nõ poterit trahere actoreȝ ad
forum episcopi,quod dicit esse notandum contra prelatos nolen
tes defendere colonos,subdens cautelam quod colonus nomi-
net prelatum in iudicio,quod colit pro prelato,ꝛ tunc necessario
53 trahitur ad forum ecclesie. ¶†Uigesimotertio Clericus ad mu
nera imposita pro negotijs ecclesie ꝛ pijs operibus,vel necessitati
bus ciuitatũ subire cogitur ſm Inn.in.c.nõ minus de imuni.ec-
cle.allegat.c.auditis eo.ti.c.cũ apostolis de cẽsi.ꝛ.c.pastoralis,
de offi.deleg. ¶Itẽ dr̃ qꝺ si ꝯcessa est ecclesia clerico,q tamẽ non
recepat redditus,ĩposita ei grauitate,tenebiẽ eã subire,vt est glo.
in.l.liberos.ff.de excu.tuto. ¶Uigesimoquarto,qꝺ habens im-
munitates a muneribus,vt sunt medici tꝑe guerrarũ debent cu-
stodiã ciuitatis faceẽ.l.vt gradati.§.quoties.ff.de mune.ꝛ hono.
36 ¶†Uigesimoquinto,qꝺ si extimatus vendidit meliora predia q̃
habebat,ꝛ recessit,ita quod exactor a dicto vẽditore exigere non
potest,tunc qꝛ recessit,tũ qꝛ predia q̃ sibi remanserunt,sunt incul
ta tenebitur emptor ad tributa fertiliũ,ꝛ infertiliũ prediorũ subi
re.l.si quis ab emph.triticario.ꝛ ibi ẽt no.Bar.C.de oi agro de
serto.lib.xj. Idẽ erit si Titius,cui imposita est collecta,vẽdiderit
mihi domũ,siquidẽ penes eũ nõ reperianẽ alia bona,tenebor ad
solutionẽ collecte,per ea q̃ habeneẽ in.l.j.C.de iure fisci.lib.x.ꝛ.l.j
.C.de muneri.patrimo.ꝛ.l.j.C.de anno.ꝛ tribu.eo.lib. ¶Uigesi
mosexto,qd si qs imunitatẽ habens ꝯdẽneẽ,ꝛ nõ appellat,nõ au
diẽ in executiõe ꝓducẽdo imunitatẽ.l.hi q.ꝛ.l.ciues.C.de appel
37 la.ꝛ dictũ fuit.s̃.de priuilegijs fisci.nono notabili. ¶†Uigesimo
septimo,quod prohibẽs exactoreȝ capere posse debitorem suum,
tenebitur illi debitum soluere.l.quoties.C.de exacto.tribu.lib.x.
¶Uigesimooctauo,siquis extimatus in.x.vnam possessionẽ ven
diderit,aliam reliquerit ecclesie,vt vendatur ꝛ detur pretium pau
peribus,cõuentus ad oia onera ratione istius possessionis pro ra
ta tantum illius possessionis tenebitur. Alij aũt qui alia bona es-
sent pro residuo cõuenietur.l.in his,in fi.C.de ꝑdi.nauicu.lib.xj.
¶Uigesimonono cõstitutiõe cauetur,qꝺ vbi qs steterit in kalẽdis
x.soluat grauedinẽ si familiam quis in villa habuerit,ꝛ ipse staret

In ciuitate, tenebitur grauedines soluere in villa, ⁊ est gl.in.l.j.in prin.ff.de libe.agno.que incipit manere, etiã tex.in.l.cũ scimus, in
38 fi.C.de agri.⁊ cẽsi.lib.xj. ¶ †Trigesimo, nõ obligatus ad ꝑsonalia munera cogeť ad recipiẽ.forẽses ⁊ hospites i domo sua, q2 patrimonij munus est.l.⁊ q2 originẽ.§.munus.ff.de mune. ¶ Trigesimoprimo, si vniuersitas ꝑ cõpromiss.sniaȝ obtinuerit, q2 Titius ĩ alia vniuersitate ⁊ territorio solueret grauedies, ⁊ sic mlto tpe, postea soluet cũ dicta vniuersitate victrice, ꝙ nõ poterit alias de iure reclamare.l.j.in fi.C.de iuris ⁊ facti ignorã.⁊.l.ad solutionẽ.C.de re iudi. Ex quo dicimus qͦ siquis de iure volens se excusare si coactus fecit custodiã, vel ẽt nolẽs, nõ poterit vlterius se defẽdere.l.volũtarie.C.de excu.tuto. ¶ Propterea hñs priuilegium multũ largũ de aliquo faciendo, ⁊ minus stricte vtať, non põt vti large.ꝭm Bar.in.l.vsuȝ aque.C.de aqueductu, li.xj. Idẽ Bart. In.l.fi.ff.de vetera.⁊.l.i.de his q spõte munera susceperunt, ⁊ Cy.
39 late, in.d.l.voluntarie.C.de excusa.tuto. ¶ †Trigesimoscdo, si cõstitutione caueť, qͦ artes vnius ciuitatis debeant cõferre ad aliqͦ grauamẽ, ⁊ si qs duas artes fecerit, an teneať ex ambabus cõferre, vř esse casus, in.l.procuratores.§.si plures.ff.de tributor. ⁊ est rõ, q2 ad vtrũqȝ lucrũ sentit, facit.c.cũ qs, de sepultu.lib.ij.vbi canonica portio dȝ diuidi in duas partes, in ambas ecclesias, si defunctus hȝ diu domicilia, facit.l.titia textores, ⁊.l.q senatus.ff.de leg.cũ tñ aliquoꝝ scribẽtiũ sit opinio, qͦ ꝯsiderare debeat in qua arte quis magis verseť, ⁊ ex qua magis lucreť, vt ad illã conferat argu.eorũ q̃ not.in.c.relatũ de testamẽ.in gl.vt eis extra de feu-
40 dis, ⁊.l.legatis.§.si vnius.ff.de leg.ij. ¶ †Trigesimotertio, si repeřiãtur duo extimati Titius ⁊ Sẽpronius ad summã.x. inspici dȝ extimũ bonoꝝ ꝑꝑ q̃ extimati sunt, ⁊ ꝓ rata bonoꝝ daroꝝ in extimo sustineat qlqȝ ipsoꝝ extimũ.l.fi.C.de dotis promis.hoc ẽt denotat verbũ in summã, arg.l.plures.§.j.ff.de pactis. ¶ Trigesimoquarto, si boues mei pro talea ville iposita pignorati fuerunt, adeo qͦ terre iculte remãserunt, illi quoꝝ occasione boues mei pignorati sunt, tenebunť ad emẽdationẽ dãni, qͦ supportaui.l.si is cũ quo.ff.cõmuni diuidũdo. ¶ Trigesimoquinto, qdã Becharij vẽdũt pisces tpe quadragesime, modo impositũ est onus becharijs, quod non poterunt dicti becharij se excusare a dicto grauamine, q2 ars sua principalis est becharia, licet ad tempus aliud faciunt, arg.l.textoribus.ff.de lega.iij.⁊.l.legatis.§.j.eo.titu.

SVMMARIVM.

1. Rebelles ⁊ banniti collectas non soluunt secus relegati.
2. Collectaȝ nunquid soluere teneatur qui ab extraneo factus est ciuis, ⁊ an pro represalijs capi possit.
   Pia loca a collectis sunt immunia.
3. Etas a collectis excusat.
4. Instrumenta ⁊ aialia agricolationis nõ pignorãda pro collectis.
5. Proles numerosa a muneribus excusat.
6. Collectarum exactores an teneantur vnus pro alio.
7. Clericatus nomine venit etiam prima tonsura.
8. Cecus a muneribus ꝑsonalibus excusatur. Item ⁊ podagricus.
9. Exempti nõ includuntur sub collectis impositis.
10. Ciues ex statuto vel pacto possunt tollere immunitatem.
11. Exactor an petat taleam ab herede coexactoris mortui.
12. Expense ꝑ nõ solutionẽ collectarum facte pro rata refundende.
13. Priuilegio ciuitatis an gaudeat q semel extorris iteruȝ habitat.

¶ De collectarum immunitate.

Sunt autem he persone a collectis ⁊ grauaminibꝰ exempte. ¶ †Primo, vcȝ exititij quoꝝ bõa sunt publicata, puta q2 rebelles nõ teneнť soluere collectas.l.de pollicitationibus.ff.de pollicitationibus. Secus si bona nõ sunt publicata, vt sunt relegati, ꝭm Ang.in.l.fi.ff.de in itegrũ rest. bãniti vero de crimine capitali nõ teneнť soluere collectas.l.inter quos.§.dãdũ.ff.de dam.infec. Sȝ cõmune habẽs bona ad grauedines tenebitur. arg.l.ij.ff.de cap.dimi. facit qͦ no.in.l.j.§.in eam.ff.de dam.infe.
2 ¶ †Scdo, si iponiť collecta forensi q postea efficiť ciuis, nõ tenebiť soluere collectas, ꝭm Bald.in.l.pe.in fi.C.de fideicõmis. Et subdit, qͦ nec ẽt capi poterit ꝓ represalijs ante cõcessis. Itẽ dicimus qͦ nõ teneнť forẽses habitãtes faceř custodias, vel ꝯsulatũ, vel collectas soluere.l.est veꝝ.C.de ico.lib.x. Hoc nisi ꝑ decẽniũ habitasset, vt ibi.no.glo ꝑꝑea inqt bar.in tex.⁊ ibi ẽt not.bart.in glo.nec qñ.C.de icolis, qͦ scholares nõ dicunť ꝯstituere domicilium, i quo studẽt, nisi ꝑ decẽniũ steterint, vel prima rõne ꝯstituerit. ¶ Tertio, hospitalis ⁊ alia loca pia nõ debẽt solueř grauedines xxiij.q.viij.c.quãuis, circa finẽ, ⁊.l.sancimus.C.ď sacrosan.eccle. faciũt notata in.c.nos qdẽ extra de testamẽ.q̃ tñ itelliges, ⁊ vt.s. declaraui, i vigesimo notabili q̃ ꝑsone teneanť ad grauamina, ⁊c.
3 ¶ †Quarto maiores.lv.annis nõ debẽt vocari ad onera ꝑsonalia, sȝ ad ꝯsilia, sȝ tex.in.l.si vltra septuagesimũ.C.de decurio.li.x. sic inqt, quod q excedit annũ septuagesimũ hȝ excusationẽ a muneribus personalibus, facit etiam tex.in.l.maiest.C.q etate.lib.x. ¶ Quinto custodes procoꝝ ⁊ aialiũ nõ dñt grauari muneribus ꝑsonalibus.l.j.C.de suarijs, lib.x. Et rõne forte bestie aliquod dãnũ inferãt. Sȝ bar.ibi aliã reddit rõnẽ dicẽs, ꝙ vrbs Rome abũdabat multis gẽtibus, ⁊ sic egebat multis carnibꝰ, priuilegiabat
4 ergo istos, vt multi vẽdant. ¶ †Sexto boues ⁊ instrumẽta culture nõ debẽt pignorari ꝓ grauaminibꝰ, vel alijs.l.executores, ⁊.l. pignoꝝ, ⁊ auct.agricultores.C.q̃ res pigno.obli. possunt. Et rõne sterilitas agroꝝ ⁊ fructuũ interueniat.l.j.§.de ope.ff.de aqua pluuia arcẽ. Imo dixit Cy.in.d.l.executores, qͦ nõ possunt etiã spõte pignorari. Et subdit nunquid in subsidiũ si nõ hȝ agricultorẽ aliunde possit pignorari, ⁊ dixit videri ꝙ sic.allegans notata ꝑ eũ in.l.spem.C.q̃ res pignori, lȝ Pe.ꝯ̃, vt nõ possit nisi vna cum ꝑdio, ⁊ illud dixit sufficere, ⁊ ꝓ hac euitať dãnũ reipublice qͦ cre
5 dit Cy.ibi eẽ veꝝ. ¶ †Septimo, qͦ q hȝ.xij.filios excusať a muneribus, ẽt realibus, no.in.l.fi.C.q numero liberoꝝ lib.x.⁊ multo magis si hȝ sexdeci.l.semp.§.demõstrať.ff.ď iure imuni.l.siqs decurio.C.de decurio.li.x. Octauo referẽdarij pricipis hñt imunitatẽ ab extraordinarijs muneribꝰ ꝭm Bar.i.l.eos.C.de excu.mu.li.x. ¶ Nono, si misi famulũ ad villã cã custodie mee, ⁊ vt laboraret, poterit famulus ipse ꝓ bucha ⁊ ꝑsona grauari.l.ex facto.§.cete
6 rũ.ff.de hered.insti. ¶ †Decimo si sunt duo ꝯsules collectã exigẽtes, ⁊ recessit vnus ex ꝑdictis cũ dimidietate collecte, qͦ nõ tenebiť alius.l.tres tutores.ff.de admini.tuto.⁊ casus etiã.l.ex persona iũcta.vbi gl.C.ď.ꝓba. ¶ Undecio, ꝙ postq̃ȝ fideicõmissarius restituit, seu distribuit hřditatẽ ꝭm voluntatẽ testatoris, nõ tenebi
7 tur ad grauedinẽ nota gl.l.in testõ.C.ad.l.falcidiã. ¶ †Duodecimo, si dñs nõ mandat clericos molestari rõne grauaminum, qͦ habẽs primã tonsurã intelligiť clericus.⁊ ꝑ ꝯñs nõ poterit grauari, vt est gl.in.c.cleros.xj.dist.⁊ ibi plene hř. ¶ Decimotertio, qui dedit bona sua in solutũ creditoribus, nõ põt postea inquietari ꝓ talea ⁊ grauedinibus occasione predictorũ bonorũ.vt est ea
8 sus in.l.cũ facultates.C.de his q numero liberoꝝ.lib.x. ¶ †Decimoquarto, cecus non teneť ad grauedines ꝑsonales.c.lȝ. extra de cẽsi.⁊ tex in.l.j.C.q morbo.lib.x.vbi orbatus ab vtroqȝ oculo excusareť a muneribus ꝑsonalibus, secus si vno tantũ. Et Bar. ibi etiã dixit, ꝙ nõ excusať cecus opera ꝯsilij.iuxta illud. Cõsilio pollet cui vim natura negauit. ¶ Decimoquinto, podagrosi, qui ita grauanť, ꝙ ambulare nõ pñt a muneribus ꝑsonalibus excusanť. Aut nõ sunt debilitati, qm̃ qñqȝ nõ, ⁊ tũc nõ habent excusationẽ.l.podagre.⁊ ibi no.Bar.C.qui morbo.lib.x. ¶ Decimosexto, si pñt rustici ducẽtes vecturã ad ciuitatẽ cogi ꝑ officiales, vt cũ plaustris suis ducãt exinde fimũ, vel stercus extra ciuitatẽ.l.ij.
9 in prin.ff.de nundinis. ¶ †Decimoseptimo, qd si dñs mãdat imponi grauedines ciuibus, ⁊ districtualibus nõ includunť exẽpti. vt inquit Archi.in.c.si ꝑꝑ.de rescrip.lib.vj. ¶ Decimooctauo, si mater alicuius pupilli, velalter propinquus soluere cepit grauitates ipsas amplius nõ poterit ꝯpelli.vt est casus in.l.fi.C.ne vxor ꝓ marito. ¶ Decimonono, qͦ lȝ frostarij ponãtur in domibus ciuiuȝ, non tñ debent poni in domibns militũ, vel doctoꝝ.l.fi.ff.de mune.⁊ bono.in.l.j.C.de sacrosan.eccle. Eadẽ rõne.nec in domibus aliorũ aduocatoruȝ.p.l.aduocati.C.de aduoca.diuer.iudi.
10 ¶ †Uigesimo, ꝙ hřs de bonis delinquẽtis nõ teneť soluere collectas ꝑteriti tpis occasione dictoꝝ bonoꝝ no.i.l.si qs ꝑscribẽte.C.de fide instru.⁊ iur.haste fis.lib.x. Ex quibus modo. ¶ Prio queriť quid si statuto vel prouisione cauetur, quod qui habitant in tali castro habeant imunitatẽ ꝑꝑetuo si postea anciani faciant statutũ vel ꝓuissionẽ, qͦ oẽs teneanť ad talẽ grauedinẽ, nõ obstãte aliquo priuilegio vel imunitate vt habitãtes arg.ff.de cõdi. ob cãm.l.si pecuniã, ⁊.l.quod semel.ff.de decre.ab ordine faciẽ.⁊ ibi
11 no.ꝑ gl.⁊ Dy.quod est satis notabile ⁊ menti tenenduȝ. ¶ †Secundo q̃riť an possit ꝑ̃scribi solutioni, ⁊ dicendũ est qͦ nõ nota.in c.ad audientiã, extra de prescri. Casus est in.l.cõperit.C.de ꝑ̃scriptio.xxx.annoꝝ. Tertio q̃riť, qd si sunt duo ꝯsules i vicina, quoꝝ vnus collegit taleã, ⁊ moriť, nunqd alius ꝯsul poterit ab heredibꝰ exactã pecuniã petere, ⁊ dicit qͦ nõ, ꝑ tex.in.l.cũ nos.C.de delegatiõibus, vbi Bar.sic dixit qͦ si Titius ⁊ ego sumus certi i cã fisci vel ꝑ̇ncipis ad defendẽdũ quãdã cãm ꝑ̇ncipis, ⁊ accepimus

pecuniã ꝓ sumptibus litis ego iui ꝛ cãz defendi qḋ dictã pecuniã exactã repetere nõ possũ, sꝫ res publica. ¶ † Quarto qd si exactor exiuit ad villã ꝓ exigẽdo taleã ab his, q nõ soluerũt, quoꝝ vnus tenebat ad. xx. libras, alius ad. x. alius ad qnqꝫ, ꝛ facta ꝯtrouersia quousqꝫ ipsoꝝ soluere dẽat ꝓ expẽsis factis, qrit̃ qd iuris. ꝛ bꝫ dicendũ est qḋ tantũ debebit qs soluere, qꝫtũ tenebat̃ ꝓ rata sibi assignata, ꝑpterea, qꝛ q in plus offendit, in plus punit̃. ẜm Archi. in. c. j. circa fi. de re iudi. lib. vj. ¶ Quinto qrit̃, si qs ẽ oriũdus in vno districtu, qualiter sibi cõsulat̃, est dõm, ꝙ forte in ambabus soluet per. l. si quis. C. q municipibus. ꝛ si vtraqꝫ villa ꝯcurrit ꝑfert̃ villa originis. no. in. l. j. C. de muneribus ꝛ originarijs. libro. x.

13 ¶ † Sexto statuto ciuitatis continetur, ꝙ qui venerit ad stãdũ ad ipsam ciuitatẽ sit immunis a collectis ꝛ alijs oneribus vsqꝫ ad decẽ annos. aliqui q erãt ciues dicte ciuitatis recesserunt ꝛ iuerunt standum ad aliam ciuitatẽ, ꝛ modo redeũt ad istam ciuitatem volentes gaudere beneficio ꝛ immunitate statuti, queritur an gaudere debeant. Jacobus de arena tenuit ꝙ sic. per. l. cum emancipati. §. si pater. ff. de contratabulis. ꝛ prout refert ꝛ sequitur Albericus in materia statutorum. in. j. parte ibi, adhuc quero.

¶ Quarta pars principalis huius Tractatus, de Vectigalibus ꝛ publicanis.

SVMMARIVM

1 Publicani qui dicantur, ꝛ cur.
2 Vectigal quid sit.
3 Publicanorũ nomen deo ꝛ hominibus odiosum.
4 Vectigalia ꝛ pedagia qui imponant, ꝛ quomodo licitentur.
5 Vectigalium subhastatio quid requirat.
6 Cõductor vectigaliũ cõductione durãte, an ꝛ qñ repelli possit.
7 Gabellarij licẽtiã rei alicuius ꝯcedentes ꝑsonã nõ curent, sꝫ rem.
8 Remissio propter sterilitatem in locationibus maxime vectigaliũ an facienda.
9 Periculum in emptorem nunquid transeat.
Sterilitas vel vbertas agri quando dicenda ꝛ consideranda.
10 Merces licite cum illicitis publicari an debeant. 17.
11 Statutum potest disponere vt licitũ propter illicitũ confiscetur.
12 Statutum laxans penam portanti pro vsu suo an eã infligat mutato proposito.
Confiscatio an habeat locum in rebus que nondum ad locũ prohibitum peruenerunt.
13 Verbum temporis quid significet.
14 Suspitionem probet ambulans per vias indirectas.
15 Vectigal illicitum faudans an peccet.
16 Gabella soluenda de naui vi tempestatis in portum allata.
18 Statutũ de rebꝰ nõ extra ferẽdis an cõprehẽdat exneos ferẽtes.
19 Farina bladi nuncupatione an veniat in statutis ꝛ legatis.
Statuta quando recipiant extensionem.
20 Cõtractus alibi celebratus in fraudem gabelle per statutum soluende an teneat.
21 Molitores episcopi an veniant alioꝝ appellatione in pacto publicani de molituris soluendis.
22 Ciuitas vna in aliam ciuitatem gabellam soluere an debeat.
Commune a seipso non potest exigere.
23 Publicanus an possit artem vnã causa lucri exercere inuitis artificibus qui gabellas soluunt.
Ementes ab ecclesia pedagia soluunt.
24 Vectigal de rebus omnibus soluendum an includat res que ad exercitum vehuntur.
25 Mensor falsum modum describens qua puniatur pena.
26 Utilitas publica in omni priuilegio an intelligatur excepta.
27 Publicanorum pacta an ligent ignorantes maxime extraneos.
28 Impositio an soluenda de fructibus adhuc pendentibus.
29 Conuenta in prefationibus repetita censentur in prefationibus.
30 Judex noue impositionis super vectigali quis esse debeat.
31 Conductor datij an teneatur pro factoribus suis.
Vectigalis exactio prescribi an possit, ꝛ quanto tempore.
32 Priuilegium durat donec durat actio.
33 Gabella conducta pro bestijs postea abactis an soluenda.
34 Judex gabelle an procedat ad partẽ pene gabellario remittente.
Legatũ an veniat donationis appellatione in gabella soluẽda.
35 Respublica an necessitetur per suam ordinationem si non egeat rebus ordinatis.
36 Gabellas soluere pro quibus rebus quis excusetur.
37 Anuli quos quis gestat in digitis non debent pedagium.
38 Socius nunquid teneatur cõsocio de male gestis ꝑ factorẽ suum.
Vectigalium societas ad heredes transit.
39 Bulleta de extractione bladi extra vrbem quid cõtinere debeat.
Filiusfamilias ad vectigal non obligatur.
40 Gabelle que munera sint.
41 Impositio alia sup̃ vino vẽdẽdo an possit inuito ꝯductore ordiari.
42 Aues an veniant appellatione animalium in statutis.
Homo est simplex animal ꝛ est dignissima creaturarum.
43 Verbũ dare an icludat̃ sub vbo vẽdere i statutis i fraudẽ gabelle
44 Macellarij ꝑ frustra carnes vendentes an debeant gabellam vi statuti de animalium venditione.
Lane nuncupatione in statutis an veniant pelles lanate vel pili.
45 Statutum de gabella soluenda ex contractu infra certum tempus quomodo intelligendum.
46 Gabelle onus pro fructibus rei dotalis ad quem spectet.
47 Vectigalia subhastator cui concedere debeat.
48 Statuti pena per negligentiam an incurratur.
49 Negligentia collateralium officiali non nocet.
Statutum de emptore vtrum trahatur ad venditorem.
50 Statutum de credendis publicanis cum iuramento, an admittat probationem in contrarium.
Juramentum quod ex veritate statuti vel legis defertur, de facili non retractandum.

Superest igitur quarto et vltimo querere ad que teneantur publicani in vectigalibus exercẽdis, ꝛ quomodo, in quo vt publicanoꝝ materiã que lꝫ quotidiana, paucis tñ nota sit ꝓ igenij nostri tenuitate clarã reddimus, putaui necessario ꝑmittendũ fore quid sint, ꝛ vñ dicãtur publicani. ¶ Sḋo que sint priuilegia vectigalia. ¶ Tertio q̃ ꝛ quãta sit ipsoꝝ ꝛ publicationũ obligatio. ¶ Postremo rẽ ipsaꝫ in aliqbus qõnibꝰ breuibus aggrediemur. ¶ †

1 Sũt igit̃ publicani, q publice fruunt̃, vel q ius aliquod publicũ hñt, ꝛ oẽs qꝛ fisco cõducũt recte appellant̃ publicani, vt est tex. iũcta gl. in. l. j. §. hic titulus, ꝛ. ff. de publicanis, facit tex. i. l. cũ q. ꝛ. l. iter pub. ff. de verb. sig. ¶ Dicunt̃ aũt publicani ꝑp officiũ publicũ qḋ habẽt, vel qꝛ publice peccãt. vt est glo. in. l. j. in. d. §. hic titulus, vtputa, qꝛ stant publicani sup portis ciuitatũ, vt canes aduersus trãseuntes tex. no. i. l. quãte. §. fi. ff. de publicanis, dixit. publicani aũt dicunt̃ qꝛ publica vectigalia cõducunt.

2 ¶ † Est. n. vectigal qḋ praticat̃ ex rebus q̃ vehunt̃, ꝛ inde nomen assumpsit, est octaua portio eius mercis q̃ vehit̃, cuius noie ẽ ꝑ prestãdũ. l. vniuersi. ꝛ. l. ex ꝑstatione. C. d vectigalibus, tributũ vel annonalis publica functio, seu pẽsitatio ꝑstat̃ rõne soli a possidẽtibꝰ, ꝛ dr̃ esse cẽsus. l. ij. C. sine cẽsu vel reliquijs, ꝛ. l. fi. C. de tributis, gl. magistra. in. d. §. hic titulus. Et pedagia q̃ daut̃ a trãseũtibꝰ. Guidagia q̃ guida dant̃ notat̃ in. c. sup qbusdã, extra de verb. sig. ꝛ. c. quãq̃. de cẽsibus, li. vj. ¶ Praticat̃ itaqꝫ vectigal regulariter ꝑ q̃libet re q̃ vehat̃ de vna ciuitate in aliã cã cõmertij, nec ꝑ rescriptũ, nec ꝑ malitiã qs excusat̃. d. l. ex ꝑstatione. l. oim, ꝛ. l. vniuersi. C. de vectigalibus, qḋ fallit vt infra dicã, †

3 publicani igit̃ cũ publico fruant̃ officio maxime ꝗpe nois ꝛpali vtant̃ audacia ꝛ temeritate, quãteqꝫ audacie, quãteqꝫ temeritatis sint publicanoꝝ fictiones nemo est q nesciat, vt est tex. in. l. quante. ff. de publicanis, vbi Jmo. dixit fore notãdũ ꝙ eoipso, qḋ qs ẽ publicanus nõ presumit̃ bonus vir, nisi aliud appareat, nomẽ aũt publicanoꝝ odiosũ est deo ꝛ hoibus, vt scribit̃ Matthei. xviij. ꝛ notat̃ in. c. nouit extra de iudicijs. Jḋ Egidius de regimine pricipũ inqt quod ad principẽ magis ptinet refrenare extraneos appetitus ꝛ audacias quã eoꝝ audaciã cõtinuare, sic lex nr̃a volẽs publicanoꝝ audaciã cõpescere edictũ de publicanis ꝑposuit, vt ꝑuiderent̃, ne datia ꝛ illicite extorsiones a publicanis sub pena dupli ꝯmitterent̃. l. j. in prin. ff. de publicanis. l. j. C. de superexactoribus, li. x. ¶ Propterea vult lex ipsa publicanũ teneri ad dãnũ si ipse de ꝑ se aliqd vi exemerit, vl̃ ñ eius familia eo mãdãte. Jtẽ qñ familia eo mãdãte, sꝫ rata habẽte vi exemerit, qꝛ in delictis ẽt ratihabitio mãdato eqparat̃. l. j. §. deiecisse, ꝛ. l. quoties. ff. de vi ꝛ vi arma, vel qñ familiã vi ademit ipso publicano ignorãte ꝛ nõ ratũ habẽte, sꝫ familiã nõ exhibẽte, vt est tex. ꝑ dictos casus eminẽtes, iũcta ibi gl. i. l. j. ff. de publicanis. ¶ †

4 Imponunt̃ itaqꝫ vectigalia, ꝛ pedagia ꝑ soluꝫ principẽ, nec licitũ est ea addere, nec minuere, nec alr̃ reformare, vt ẽ tex. i. l. vectigalia, in prin. ff. de publica. dr̃ aũt reformare q aliquid addit vel diminuit, vt no. in. d. l. vectigalia, facit. l. iurisgẽtiũ §. adeo. ff. de pac. Jmo. Xo i. d. l. vectigalia, dixit forte dici posse, ꝛ licet inferior a principe possit imponere collectam, nõ posset tamen

men nouum vectigal imponere ex quo expresse hoc prohibetur. p d. l. vectigalia. τ. l. ij. C. noua vectiga. venduntur aūt vectigalia ipsa, dū publice subhastātur sub his mō τ forma, qz publice notū fit p vocē preconis, vel edicto, qcūqz vult emere tale vectigal, seu tale datium veniat .ī. certū terminū statutū corā magnificis magistris intratarū ordinariorū ducaliū, vel aliter deputatis sup intratis ducalibus, pmitten. τ plus offerēti dabitur. aucte. hoc ius porrectū. C. de sac. san. eccle. no. p Bar. in. l. licitatio. in prin. ff. de publicanis. τ Ang. in. l. j. C. de fide instru. τ iure haste fiscalis. lib. x. Poterūt tm̄ pfati magistri vel aliter deputati super intratis pncipū vel ciuitatū superiorē nō recognoscentiū promissiōes illas facere p quas introitus habeatur. ar. l. cui iurisdictio. ff. de iurisd. om. iudi. c. j. τ. c. preterea. extra de offi. deleg. vñ pñt prouidere qd districtuales nō detineantur vsqz ad certū terminū, vt libere ac tute venire pñt ad vēdendū victualia τ accipere pecuniā, vnde soluāt onera cōis. Itē accipere pñt pecunias mutuo, τ dare auētagia publicanis, vt melius datia incantentur. arg. l. j. §. nō autē. ff. de executo. Pñt insuper facere pactū publicanis, vt melius datia vēdi possint. Itē qd fiat eius ius summariū τ credatur eis vna cū vno teste fidedigno, hec probantur p notabilē theoricā Bar. in. l. ambitiosa. in. iij. col. ff. de decre. ab ordi. facien.

5 † dum vectigalia incantantur debent interesse officiales τ antiani, τ qd bonafide faciēt, iurare debebunt. l. fin. C. de vendendis rebus ciuitatis. li. xj. ¶ Cū vero magistri vel aliter super intratis τ datijs ducalibus deputatur alicui datiū τ deliberauerint, nō poterunt postea id ab eo auferre. l. fi. C. ne fiscus rē quā vēdidit emat. qd dicimus prouenire, qz ctus iā est cōsummatus. Itē hoc maxime procedere vr̄, qñ post vēditionē vectigal emptor soluit tpe statuto. sm Bar. in. l. fundū. C. de admi. reipublice, pro quo est casus i. l. qd semel. ff. de decre. ab ordi. faciē. τ in. l. cesar. ff. de publicanis.

6 ¶ † Cōductor aūt datij nō soluto datio vel pēsiōe debitor pōt repelli, etiam durante cōductione, eo quod nō soluit, vt est tex. in. l. vectigalia. §. nō solū. ff. de publica. dixit tm̄ Imo. in. l. cotē. §. agri publici eo. titu. qd si hñs rē vectigalē reipublice non soluat, nō debebit ab ipso auferri, si ipse est paratus dare reipublice tm̄ quātum pōt ab alio reperiri allegat casum quē dicit valde notabilē τ singularē in. l. fi. C. de loca. predi. curia. lib. x. Dicimus quoqz qd si dū incātantur datia Titius protulerit dare velle pro datio. x. Sēpronius vero. ex. cui Sēpronio deliberatū extitit. Modo videt dictus Sēpronius se male egisse allegā. dare velle illa cētū cōmuni, τ dimittere datium primo. s. Titio pro illis decem, qd nō poterit Sēpronius ipse dimittere dictū datiū ratione, qz ctractus fuit cōsummatus τ primus absolutus p probationē secundi hic vero Sempronius nō potest resilire in dānū τ pdiciū alterius l. si vēditor. §. fi. ff. de in diē addictione. no. in. l. qd autē. in pri. eo. tit. in fi. glo. Si vero Sēpronius nō fuit idoneus, τ sic non potuit obligari remanebit dictū datium ipsi Titio. d. l. si venditor. §. fin. ¶ Vñ queri potest, quid si Titius, q anno preterito datiū habuit x. proferat, que Sēpronius primo in dictis licitationibus seu incātationibus datiorū protulerit, τ restituēs ipse Titius dicto Sēpronio auētagiū preferri debebit τ sibi datiū liberari. vt est tex. in l. cōgruit. C. de locati. predi. curia. lib. xj. Nō debet itaqz in illa reqs datiarios circūducere.

7 † Preterea si gabellarij portarū dederūt mihi licētiā portari arnexia mea extra ciuitatē τ districtū, qd si arnexia portantur postmodum p mulionē, licet mulio nō sit descriptus in licētia, sz solū ego, tm̄ licite poterūt p eū portari, sm Bar. in. l. corpus. C. de cursu publico. lib. xj. hinc est qd publicani tenentur sine cā ostendere librū suū, vt vsurarij, ita Bald. in. l. dissolute. C. de cōdi. collige vt dixi. S. de priuilegijs fisci. Et tenētur custodire sua teritoria vbi exigunt datia τ si in eis aliqua fiat robaria tenentur derobatis restituere secundum Bar. in. l. ne quis. ff. de incen. rui. τ nauf. Archi. in. c. si quis peregrinos. xxiiij. q. iij. per Bal. in l. conuenticulas de pac. iur. fi. in vsib. feud. τ in. c. j. qui feud. dar. pos. est autem vectigal locādum per triennium, τ non p vnū annū vt est text. in. l. penes. C. de vectiga. quia in locationibus propter sterilitatem fit remissio. l. licet. τ. l. ex empto. C. locati. τ ex vbertate alterius anni fit cōpensatio. d. l. licet. si igitur locaretur pro vno anno tm̄ fiscus subiectus esset restitutioni, seu remissioni, τ nō haberet quid ratione vbertatis cōpensare eum posset, tm̄ in. l. esset. Ideo legislator noluit vt per annum tantum non locaretur eligēs trienū infra qd si sterilitas aliqua fuerit in aliquo anno. verisimiliter fertilitas in aliquo aliorū annorū esse debet, ex qua re cōpensatio fieri potuit. Ex quibus tamē hic queri τ dubitari contingit.

8 ¶ † Primo, quid si vectigal nō est locatū, sed vēditum esset ius percipien. fructus τ vectigaliū, τ eius emolumētū, vt quotidie fieri solet p oēs, vt dixerim Italie vrbes, an emptor teneatur ad vectigal. quo casu nec fortuna interueniēte, nō obstāte vtputa, qz interuenit sterilitas, vel guerra, tamē locus fit remissioni in quo non esse locū remissioni, τ emptorē in dubio teneri nulla facta mercedis remissione, propterea qz videntur cesse actiones in ctu emptionis τ vēditionis. l. ij. C. de actio. τ oblig. impletus est. n. ctractus ex parte fisci vēdētis, qz in incorporalibus cessio habetur pro traditione, in fi. C. qñ fiscus vel priuatus, vñ fisco debetur prediū quicqd cōtingat a casu τ fortuna, qz impleuit ctractū ex parte sua. Item qz emitur spes τ ius quoddam, τ qz emptor debuit cogitare hoc posse euenire, imputet ergo sibi si nō cogitauit, ita inquit Bal. ad literā, in. l. si calū. in. iij. col. C. de vsuris. facit tex. in. l. nec emptio. ff. de cōhen. emp.

9 † Itē omne piculū in emptorē trāsit. l. j. C. de pericul. τ cōmo. re. ven. predicta tm̄ intelligit τ limitat Bal. ibi. in. d. l. si ea lege esse vera. si guerra interueniret culpa, vel inimicitia venditoris, vel possit remouere guerrā, τ velit. l. si merces. §. culpe. τ. l. si fundus. ff. locati. naz tale est quale, τ si iactor retis vel piscari, ita est cū fiscus venditor possit remouere guerrā τ nō vult. Nā tenebitur habito respectu ad id qd cōsuetū est pcipi posse tempore pacis. l. si iactū retis. in glo. in verbo naturali. ff. de actio. empt. hoc idē vr̄ firmare Bal. in. l. j. in. iij. q. C. de iure emphy. τ in. l. licet. C. locati, τ Imol. in. l. cotē ferro. §. q maximos. ff. de publica. Est aūt sterilitas in fundo illo anno, quo vltra fenū nō recolligitur, vel si vltra fit est modicū, qd de eo nō est fienda extimatio. l. fi. §. finautē legata. C. de bonis que liberis. Vbertatē vero dicimus, qñ vltra frequētē τ regulariter cōsuetū percipitur, qz hoc vltra determinatū vr̄ ad iudicis arbitriū, ad vulga. opinionē est recurrēdū, sm qd inquit Bal. in. l. licet. in. iij. col. C. locati. vbi Cyn. ēt plurimorū doctorū tetigit opiniones in articulo de quo post Jo. and. in. c. post sterilitatē extra de locato. τ ibi p Inn. p Bar. τ scribentes, in. l. si merces. §. vis maior. ver. p declaratione. ff. locati, τ. l. si vno. §. vbi cūqz. eo. ti. τ Bar. in. l. cotē. §. q maximos, in. iiij. q. pricipali. ff. de publicanis.

10 ¶ † Scdo, vt vectigaliū materiā prosequamur querēdū est, nunquid merces licite cū illicitis debeāt publicari, vt puta quidā impetrauit licētiā portādi in naui versus Papiā modios x. frumēti, τ ipse i naui modios. xx. imposuit. Vel pone statuto cōtinetur, cp nullus possit extrahere de ciuitate τ eius districtu res pertinentes ad quotidianū victū, accidit cp quis portauit res licitas nunqd oia veniant fisco vel cōmuni publicāda, hanc questionem formauit Cy. i. l. cū proponas. C. de nautico feno. vbi tenuit cp nō publicantur, nisi illicite mouetur p tex. in. l. publicanus. §. j. ibi vt ii qd amplius, τ. ff. de pub. arg. l. sancti. C. de pen. τ. l. rescriptū. ff. de his qui. vt indig. idē voluit Bar. in. l. cotē. §. diuus. ff. de pub. facit. l. iij. §. idē iulianus. ff. de iti. actuqz priua. Alij vero scribētes vt refert Bal. in. d. l. cū proponas, sic distingūt. Aut res erāt deliquētis, τ oēs cōfiscantur. Aut quedā erant delinquē. τ qdā alterius, et ille q alterius erāt nō cōfiscantur. d. l. cotē. §. dñs, nisi allegetur illi conscius delicti. l. fi. C. de ex. mili. an. lib. xij. Et dixit ēt Bal. in. d. l. cū proponas,

11 † qd statutū τ cōsuetudo disponere pōt, τ vz de iure, vt licitum pp illicitum confiscetur, qz ista pena tā imponitur persone p re, cp pro capite, alias oficialis fisci non potest conficere vel incorporare licitū propter illicitum, qz separatorū separata est ratio. l. fin. ff. de calumnia. τ. l. rescriptum. ff. de his quib. vt indign. Ideo Bal. in. d. l. cū proponas, dixit qd si qs nō possit molere sine apodexe cōmunis, τ accepit apodexē pro vna salma, τ portat duas, nō potest extrahere nisi p suo victu, τ si extrahit pro suo τ alieno, τ qd solū illicitū cōfiscabitur, de meta. n. nō intelliguntur in eo qd qs poterit sui victus causa vel sue familie. l. si publicanus. §. fin. ff. de publi. l. viij. C. de vectig. c. super quorūdam, de verb. sig. τ dicetur. ī. ¶ Ad predicta vero qd illicita dūtaxat perdāt voluit Gādinus in lib. suo maleficiorū, in ti. de rebus vetitis, circa princi. τ Alber. in mr̄ia statutorū, in secūda parte, Itē quritur, pñt forte cōsuetudines, τ statuta se aliter in ctrariū habere, que seruāda esset, vt est dictū.

12 ¶ † Tertio queritur, qd si statuto cauetur, qd bladū possit exportari pro vsu suo, postea mutato proposito venditur, nunqd incurrat in penā, τ dicē. est cp non inspecto primo pposito. l. j. §. nō autē. ff. de exercitoria, faciat. l. j. §. illud. ff. de aqua quoti. τ esti. l. cesar. ff. de pub. τ. l. senatus. ff. de cōhē. emp. hoc idē tenuit Albe. in materia statutorū, prima parte ibi. Itē quero statuto cauetur qd de rebus que portantur ad vsuz proprium τc. refert Jaco. de Rauen. ita tenuisse, dicit tamen exigen. iuramentuz purgationis quod tēpore quo extrahat pro vsu suo. argu. ff. rerum amota. marcellus. ¶ Quarto queritur, quid si res que illegitime vehūtur vel exportantur, deprehendūtur in via priusqz perueniatur ad locū ad quē ire non licet, nunquid sunt in causa confiscationis. Cyn. in. l. cum proponas. C. de nautico fenore. tenuit cp non, qz redire poterat τ penitere. l. qui falsum. ff. de falsis. Sed Bal. ibi in. d. l. cum proponas sic fuit loquutus, vcz consideranda esse verba statuti. vt dicūt

si iposuerit, vel si quis portauerit, vel si quis extraheret, & tūc ad hoc vt puniaꝛ requirit quod facinus sit cōsummatū † pp verbuȝ tpis significantis pfectionē. l. j. §. hec verba. ff. qd qsqȝ iur. ad qd facit quod no. in. l. arboribus. §. si detracta. ff. de vsufruc. in glo. q̄ dicit si qs exijt siluā, nō tñ exijt. Nec. n. dicit potest quod in statutis maxime vbi iponiꝛ pena ipso iure maleficiū inchoatū bř p cōsummato. l. si qs dicā non rapere. C. de episco. & cle. tñ aliqua alia pena initio dȝ priuari, qꝛ q incipit delinquere nō est sine crimine. l. j. circa fi. ff. de cri. stelliona. qd ēt alia ratione p euȝ corroboratur, qꝛ clam & furtiue prefert ad locū probibitū, arg. l. si qs preferēdis §. fi. ff. de fur. vnde media pena pecuniaria nō psonalis venit iponenda, vbi statutū loquiꝛ p verba que precise significāt perfectionē actus, & dicta pena imponetur nō ex interpretatione statu. sed ex regula iuris cōmunis. Gādinus vero in lib. suo maleficioꝝ. ti. de rebus vetitis, ver. si ille dixit hunc repertū in itinere puniendū fore, sȝ nō intātū inquātū si illas res vetitas expectasset, qꝛ iste nō relinqt intātū in pena irrogabili dȝ ei q deliquit pro modo delicti l. sancimus. C. de pe. vñ in hoc casu si pena statuta erat qd pderet res priuareꝛ in. x. sufficit quod in altero istoꝝ priuaꝛ, qꝛ interpretatione legis pene veniunt molien. l. interpretationes. ff. de penis, & de quo late p Albericū in materia statutoꝝ. in prima parte versi. itē quero si ꝯducens illicite, vbi multoꝝ doctoꝝ recitat opin. de qbus ibi p eū. Mibi aūt nō displicet opinio Bal. in. d. l. cuȝ proponas. † Ad predicta facit quod inqt Bar. in. l. presidium. C. de cur. publi. lib. xij. qd si quis dȝ semper seq viā rectā & publicā qua cōmuniter oēs vtuntur adeo φ si extra eā reperiaꝛ mala suspicio generaꝛ ꝯ eum, quod dixit esse notandū ꝯ portantes aliquid ꝯ deuetuȝ. Itē Bar. in. l. q fiscales. C. de nauicu. li. xj. vbi dixit φ si qs reperiꝛ cū farina frumēti vel alijs rebus vetitis portari extra territoriū in alia via nō recta & nō ꝯsueta est suspectus φ exportare velit ꝯ deuetū, de quo p Bal. in. d. l. cū proponas. C. de nauti. feno.

¶ Quinto queriꝛ, quid si quis metu hostium nō seruat locuȝ itineris nunquid priuaꝛ, & dicēdū est φ nō, qꝛ cessat ratio de inutili audacia que assignaꝛ p tex. in. d. l. cū proponas, facit ad hoc tex. in. l. ij. §. si quis eū ibi angustie. ff. si quis tanti, & l. cesar. ff. de publicanis, hoc voluit Bal. in. d. l. cū proponas, circa fi. Et subdit etiā si quis hoc faciat cā iuris seruādi, vel qꝛ vectigal erat illicitū nō est peccatū. † Ideo si rex imposuit vnū grossuȝ pro salma, si passagerij de facto accipiunt duos, licitū est quoqȝ ingenio fugere manus eoꝝ, qꝛ predones sunt. Est aūt damnū quod cōtingit regi pp hoc dȝ refici per passagerios, quoꝝ vitio hec accidunt, argu. l. j. §. fi. ff. de libe. lega. & pro corroboratione predictoꝝ facit, qd voluit Albericus in materia statutoꝝ, in prima parte, ibi, item quero cōmuniter &c. vbi dicit, quod si in statutis ciuitatū cōtineꝛ, φ mercimonia & victualia conduci debeāt per vias directas & nō anfractas sub certa pena, aliqua via nō erat secura pp guerrā, vnde aliquis omisit directā viā, & iuit per idirectā φ incidit in penā statuti. l. nō solum in prin. ff. de excusa. tuto. & ibi hoc ēt Albericus tetigit.

¶ † Sexto q̄riꝛ, qd si pp tēpestatē venit nauis ad portuȝ, an dēat solui gabella, & dicendū est φ nō, sȝ Bald. in. l. j. C. de naufragijs, lib. x. l. cesar. ff. de publicanis, & l. fi. §. si necessitatem eodem titu. Et eadem ratiōne dixit, si propter incursum hostium illi qui erant in territorio vicino fugierunt in territorium nostrum, φ inde possint redire, & res suas exportare & extrahere non soluta aliqua gabella subdens etiā ibi Bal. facere in arg. φ si tpe siccitatis homines vicini territorij nr̄i veniunt ad macinandū ad molendinū territorij nr̄i φ pssit reportare sine solutione gabelle, qꝛ illuc veniunt pp necessitatē famis, q̄ est magna necessitas. l. j. C. de prībus q filios distraxerunt. ¶ † Septimo querit Bar. in. l. cotē. §. dñs. ff. d publi. pone statuto caueꝛ, qd si qs reptus fuerit aliquid portare ꝯ deuetū pdat illd, & animal sup quo portaꝛ, reperiꝛ portari quedaȝ licite & quedā illicite, vt in themate scd̄e questiōis tetigi, qd iuris, & breuiter respōdit distinguendū esse, an dñs aialis fuerit sciēs vł ignorans, ideo qñ talia aialia venduntꝛ pōt dñs cōparere & impedire venditionē si eo ignorante, refert tñ videre ꝯsuetudinē in quibusdā partibus vel ciuitatibus cuiuscunqȝ aial est pdaꝛ, sed tunc habebit regressum ꝯ ducentē. l. fi. C. de pigno. acti. hoc idē voluit Imo. in. d. §. fi. ff. de aqua. plu. & l. ij. C. de noxa. Imnio plus dicit Imo. in. d. §. dñs, φ si nō esset illic soluē. debebit cōcedi restitutio in integrū saltē ex clausula gn̄ali. de quo i. l. j. C. ex qui. cau. maio. aduersus tale statutū vł ꝯsuetudinē allegat, qd singulariter notat Inno. sup rubrica extra de ꝯsuetudine. Idē tenuit Gandinus in dicto tit. de rebus vetitis, ex quo successiue queri posset, qd si probibitū est portari bladū sup asinis, an intelligendū sit qñ portatur cū bobus cū curru & iumēto. & dicendū est φ sic, qm̄ in statutis ad mittiꝛ extēsio rōne absurditatis euitāde, fm qd inqt dñs Sig. de homodeis de Mediolano in repetitione. l. cesar. ff. de publicanis in. x. col. ¶ † Octauo queriꝛ si statuto caueꝛ qd res aliqua nō possit portari extra territoriū sub pena amissionis rerū, ecce quidam forēsis repertus est portare & facere ꝯ dictū statutū, an incidat in penā ipsius statuti, & vř dicendū qd sic, primo vcȝ qꝛ nō vř quod possit allegare ignorātiā, qꝛ debuit querere de cōditione loci. Itē nō possunt se excusare, qm̄ crassa & supina ignorantia erat, cū palā & publice eēt promulgatū p ciuitatē hoc statutū & deuetū, vnde nō debuit singuloꝝ auribus imitti, aľs intimari, nā in ea puincia in qua quis deliquit, in ea venit puniēdus, nō aūt in alia puincia. C. vbi de crimine agi oportet, & l. iij. ff. de officio pſi. Ita inqt Gādinus, in titu. de rebus vetitis, versicu. preterea pone questionem vbi refert opinionem Guido. de Suza. Mar. de fano. Jacob. de are. & aliorum scribentium, quorum tamē opiniones, ne prolixus nimis videar, omittendum putaui. Sed Albertus calici Parmensis in sua margarita. versi. pone questionem de facto videtur iudicio meo melius dicere videlicet, φ aut est tale statutum, quod de leui in alia ciuitate non erat statutum, tunc ignarus non punitur. l. generali. C. de tribut. lar. lib. x. Si autem erat tale statutum in qualibet fere ciuitate fieri consueuit, tunc tenetur. l. prima. ff. de iur. & fac. igno. & l. si putator. ff. ad. l. aquil. tetigit Alberi. de rosate, in materia statutorum in secunda parte. ver. quid si regius.

¶ † Nono queritur, si statuto probibeatur bladum exportari, an exportans farinam tali statuto puniatur. Et dicendum est φ non quia mutata forma mutarur res. l. iulianus. §. sed & si quis. ff. ad exhi. Item quia qui legat frumentum simpliciter non videtur legasse farinam, sicut qui legat lanam, non videtur legasse vestem, & qui legat marmor, non videtur legasse columnam marmoream, quia talia specificata non possunt reduci ad suam pristi nam materiam. l. quesitum. §. illud. ff. de lega. ij. Ita inquit Albe. in materia statutorum in secunda parte ibi. item dicitur si statuto probibetur &c. vbi subdit idem dici posse, si statuto continetur, quod p quolibet quarto vini soluatur denarius vnus, quod non extendetur ad vendentem stellaciaȝ, hoc idem voluit Gandinus in dicto titu. de rebus vetitis. Refert tamen Albe. in materia statutoruȝ, in prima parte ibi, item quero questionem disputatam in. iiij. col. φ statuta ratione absurditatis euitan. extenduntur verbi gratia statutum probibet de nocte ire cum lumine, multofortius sine lumine intelligam. l. i. §. calumnia. ff. de ven. in poss. mitten. Item si probibet portari bladum extra districtum cum asinis. Ideȝ intelligendum si cum plaustro vel equis vt dixi. s. in. vij. q. Et si probibet portare frumentum multofortius farinam, semper enim absurditas a lege extinguitur, etiam si verbis non exprimatur. l. pōponius. ff. de negotijs gestis. l. in ambigua. de legibus. l. nam igiꝛ absurdum. ff. de oper. lib. ¶ † Decimo queritur statuto cauetur, quod de quolibet contractu celebrato Perusij soluatur gabella, modo duo Perusini, vt non soluerent gabellam, contraxerunt in ciuitate Assisij, solutione tamen collata Perusij, vtruȝ debeat solui gabella, & dicendum est quod sic, quia si isti actus haberent aliquid fictionis habent tamen plurimum veritatis, & illud est potissimum, nam habet verum consensum & veram voluntatem, que ibi est, vbi vult esse. l. nihil. ff. de capti. & postlimi. reuer. l. ex facto. §. rerum. ff. de here. institu. & l. debitor. ff. de pig. Ita ad literaȝ inquit Bald. in. l. multum. C. si quis alteri vel sibi. in vlti. colum.

¶ Undecimo, Janue statuto caueꝛ, qd quis nō portet in naui ferrū ad extraneas personas sub certa pena & amissione dicte nauis l. cotē. ferro. ff. de pub. denunciaꝛ corā officiali Janue qd portauerit i naui ferrū. pbaꝛ qd vnus ex illis quos hēbat i naui ipo nauta ignorāte ferrū portauit in naui, an nauta dēat pdere nauē. do. Jaco. d ruffi. in. l. ꝯcticulā. C. d epi. & cle. tenuit φ nō p illā. l. ij. & d. l. cotē de pub. ¶ † Duodecimo caueꝛ pacto datiarij qd oēs molinarij soluāt p molēdinis ꝯductori i anno florenum vnū, an molinarij epi teneātur, & dōm ē φ nō fm Richa. malū. i. l. j. C. d epis. & cle. p illā. l. in sacris. C. de primis sacro. scrineo. & de pn̄. agen. in rebu. l. fin. & l. iubemus. C. de aduo. diuer. iudi. ¶ Decimotertio, pacto datiarij caueꝛ, φ durāte tpe ꝯductionis dicti datij nulla nouitas fiat in dicto datio, qūo intelligantur dicta verba, & dōm est qd nō dȝ aliqd fieri vltra id qd ꝯtineꝛ in pactis datij. l. nō plures res. in fi. & ibi no. in. l. nouatiōes. C. de sac. san. ecc. ¶ † Decimoquarto q̄riꝛ nūquid vna ciuitas in aliā ciuitatē debeat soluere gabellā. primo dř φ nō per. l. licitatio. §. fiscus. ff. d publicanis. In ꝯriū vř. l. j §. in cū. ff. de questioni. p cuius ꝯrij solutione dř, aut loqmur d ciuitate Romana, & illa nō soluit gabellas. d. §. fiscus. aut de alia ciuitate soluit. d. §. meū. ¶ Decimoquinto, pone qdā emerūt aliquā gabellā, puta ꝯctuū, q fiēt, vel aialiū, q̄ vēderenꝛ cū pacto a quolibet exigēdi emente & vendēte tantū. puta. xij. denarios

pro libra

pro libra. Cõtingit, quod cõe vẽdidit aliquod animal, puta equũ ad incantũ, vel emit, vel ꝯxit, emptores gabelle volũt quod cõmune soluat gabellã, cõmune se defendẽte, q̃rit̃ quid iuris, ⁊ vr̃ ꝙ cõmune possit defendere. d. l. licitatio. §. fiscus. de publicanis, preterea cõmune a se ipso nõ põt exigere. l. heredes. §. qđ si seruũ. ff. de fideius. vẽdens ergo nõ trãsfert nisi ius qđ hꝫ. l. traditio. ff. de acqui. rerũ dom. a se ipso ius exigẽ. nõ hꝫ ergo ⁊c. Jnde Bar. in. d. §. fiscus, ꝑ supradictas rõnes determinauit. Quidã emerũt gabellã salis a cõmuni, dictũ cõmune emebat sal, ementes gabellaꝫ volebant quod commune solueret gabellam quod dictum commune poterit se defendere nõ soluendo quicquã dictis emptoribus.

23 ¶ † Decimosexto q̃rit̃, qdã datiarius volebat vendere carnes in vna apotheca seu statione penes becharia Bononi. dicebant becharij qđ fieri nõ poterat, qꝛ ipsi soluebant pẽsiones apothecarũ becharie dicte cõmuni Bononie, an poterit ipse datiarius in dictis becharijs vẽdere, ⁊ dicendũ est qđ nõ, ſm Jnn. in. c. significante extra de appel. ¶ Decimoseptimo q̃rit̃ eccle. Romana habebat salinas in terris Romãdiola modo qdã emerunt sub ecclesia salinas, ⁊ portabant Bononiã ꝑ ciuitatẽ Fauentie, petebat̃ pedagiũ illi dicebant nos eminus ab ecclesia, que nõ dꝫ soluere, an soluere teneant̃. Dy. in. l. licitatio. §. mercatores. ff. de publicanis dixit ꝙ sic. Jdẽ tenuit Jaco. de belui. in auc. de nõ eligẽdo secundo nubẽ. §. ante nuptial. col. j. Ang. in. l. vectigalia. C. noua vecti. ⁊ Bar. in. d. l. licitatio. §. mercatores, vbi distinguit. Aut vectigal est extraordinariũ, qđ nõ iponit̃. l. vel statuto, cõsulto, vel ꝯsuetudine vacatione ista. n. sunt extraordinaria. l. j. C. de vacatio mu. lib. xj. ⁊ l. in honoribus. ff. de mu. ⁊ ab istis immunitas transit ad emptores. l. j. C. de priuile. do. augu. lib. xj. ⁊ quã opi. ẽt sequutus fuit Bal. in. d. l. vniuersi. C. de vectigalib⁹ ⁊ cõmissis, vbi illud intellexit procedere de supinducto post emptionẽ. allegat. l. de etate. §. ex cã. ff. de interrogat. act. nemini aũt lꝫ sal emere vel vẽdere sine licẽtia publicanoꝝ, alias salis pretiũ cadit in cõmissuꝫ, ⁊ publicanis debet̃, ſm qđ inquit Bal. i. l. si quis. C. de vectigalibus.

24 ¶ † Decimooctauo querit̃, quid si ciuitas vendidit vectigal cum pacto ꝙ de oibus reb⁹ soluat̃ vectigal vllo priuilegio vel aliqua exceptione nõ obstante, an tũc debeat solui de rebus q̃ mittuntur ad exercitũ, in qua questio. Jmo. in. d. l. licitatio. §. res. ff. de publicanis, dixit sub dubio forte dici posse qđ ad hoc nõ p̃stabit̃ vectigal. de eis fauore vtilitatis publice, ⁊ illa verba nõ obstãte aliquo priuilegio intelligent̃ nõ clauso in corpore iuris, ꝓ ea que habent̃ in simili in auctẽ. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opo. dicimus aũt clericos non posse cõducere a fisco. j. q. ij. c. placuit igitur ⁊c. ¶ Decimonono queritur plerunqꝫ vendit̃ datiũ panis ⁊ vini intra duo miliaria a ciuitate, vbi debemus incipere mẽsurare, ⁊ dicẽdũ est qđ a muro ciuitatis. l. mille passus. ff. de vb. sig. ⁊ Guiel. de suza. in materia statutoꝝ circa finẽ, ⁊ Albe. in materia statutorum in prima parte versi. sꝫ si statuto cauet̃, ⁊ idẽ Albe. in. d. parte stat. an ꝑcutiẽs in ꝯfinibus.

25 ¶ † Uigesimo querit̃ ꝙ officiales missi fuerunt in districtũ pro imbotatura vini ad describendũ vina, facta descriptione significatũ fuit potestati ⁊ ancianis, quod fraudẽ cõmiserunt in omittendo magnas quãtitates vini scribere, ex quo cõmune seu dñs cuius erat datiũ magnũ dãnũ supportauit, ⁊ missi fuerunt alij officiales, q maiores quantitates vini inuenerunt, qualiter primi officiales debeant puniri, colligit̃ ex. l. si qs in fi. C. de bonis damna. qꝛ de suo proprio cũ negligẽtes fuerint dãnũ reficere debebũt, vt vr̃ esse casus in. l. fi. ff. si mensor falsum modiũ dixerit. ¶ Uigesimoprimo q̃rit̃, aliqui datiarij erant socij in vno datio, quoꝝ vnus medietatẽ dicti datij habebat, tres alij aliã medietatẽ habebãt, cõtingit ꝙ cõmune indiget pecunia, ⁊ voluit facere aliquã additionẽ dicto datio pro recuperando dictã pecuniã, quã facere nõ possunt anciani sine voluntate dictorũ datioꝝ habens dictã dimidiã nõ vult consentire dicte additioni. Alij vero tres videntes vtilius esse dictã pecuniã recuperare per modũ datij quã ꝑ modũ talee assentiunt quod dicta additio fiat.

26 † Querit̃ an hoc possit fieri ꝯ voluntatẽ habẽtis dictã medietatẽ, ⁊ vr̃ casus qđ sic in. l. fi. §. pari vero quantitate. C. q bonis cedere possunt, ⁊. §. secus, ⁊. l. maiorẽ. §. j. ⁊. §. sin autẽ. ff. de pac. Nã cum dicti tres tractẽt de vtilitate publica, ⁊ habẽs dimidietatẽ de priuata preferri debebit vtilitas publica. l. vtilitas. C. de priuilegio. lib. xj. extra q filij sint legi. ⁊. c. iij. extra de prebẽ. c. bone memorie, de postu. prela. in versi. preferentes speciali vtilitati in auct. de nõ alie. §. qꝛ vero verisimile. Jdeo dixit Bal. in. l. iubemus. C. de sacrosanc. eccle. qđ in oi priuilegio intelligit̃ excepta publica vtilitas. l. in prouinciali. §. fi. cũ. l. sequenti. ff. de oper. no. nuntia. ⁊ qđ voluit idẽ Bal. in rub. C. q accusa. nõ possunt. Jn ꝯtrarium tamẽ videtur facere, quod in pari causa potior est causa prohibentis. l. sabinus. ff. cõmuni diuidundo. l. si ex duobus reis, ⁊. l. per fundũ. ff. de serui. rusti. predi. cũ simi. Jteꝫ quod omnes tangit ab omnibus debet approbari. l. fi. i fi. C. de aucto. tut. Jtẽ regula iuris est, vt alteri ꝑ alterum iniqua conditio auferri non debeat, in qua cõtrariate breuiter pro solutione puto dicendũ, ꝙ additio fieri põt sꝫ habẽti dictã medietatẽ debebit fieri cõpẽsatio de dãno ꝑ dicta iura, cogitabitis tñ.

27 ¶ † Uigesimoscđo querit̃, pone qđ hospes dat vinũ hospitibus suis nõ datiatũ, an dicti extranei hospites incidant in penã pacti datij vini, quo puniunt̃ bibentes in hospitijs vinũ nõ datiatũ, doctores i materia varie loquunt̃. An pacta publicanoꝝ ligent ignorãtes, de quo ꝑ eos in. l. j. C. de sum. trini. ⁊ fi de catho. tñ in p̃senti casu dico esse casuꝫ iuris, qđ ignorãtia excuset in casu isto extraneos, qꝛ nõ dꝫ interrogare stabulariũ, an vinũ qđ dat eis bibere, sit datiatũ vel nõ, qꝛ dicit apostolus, si quis infideliũ vocauerit vos ad cenã quicquid vobis appositũ fuerit comedite nihil interrogãtes. Si qs tñ vobis aliqs dixerit, h̓ idolis idolatũ est, nolite comedere, ⁊ ibi plena glo.

28 ¶ † Uigesimotertio querit̃, cõduxit Titius datiũ imbotature bladi stante ꝓmissione qđ de quolibet sextario bladi nõ conducti ciuitati soluat quilibet datiarius sex ꝓ stario. Jste datiarius iuit ad describẽdũ blada, ⁊ descripsit melicas, ⁊ miliũ que erant in cãpis nõdũ tñ collecta, an pro his dꝫ solui, ⁊ dõm est qđ nõ. l. nõ solũ. in fi. cũ. l. seq. ff. de in integ. restit. ⁊ ibi per dñm Andreã de barulo de Pisis. ⁊ Bal. facit arg. l. diuortio. ff. sol. mat. qꝛ pactũ datij intelligi dꝫ de illo blado, qđ est actum ⁊ dispositũ remanere extra ciuitatẽ, nõ de illo ꝙ suo tpe introduci dꝫ in ciuitatẽ, nec põt imputari domino militie qꝛ nõ cõduxit, cũ nõdũ esset collecta, ⁊ qꝛ nõ attẽditur accessoriũ vel ꝯsecutiuũ sed solũ principale. d. l. nõ solũ. ⁊. l. seq. ⁊ arg. l. si ꝙ ex pãphila. ff. de leg. ij. qꝛ tales fructus pẽdẽtes cẽsent̃ pars fundi. l. fructus. ff. de rei vẽ. ⁊ solũ tanq̃ pricipale dꝫ inspici. l. fi. ff. de impẽsis in re. dota. factis. ⁊. l. si duobus. in fi. ff. de pec. ita inquit Albe. i materia statutoꝝ. in. ij. parte. in. ccxxvj. q.

29 ¶ † Uigesimo q̃rto querit̃, pone qđ qs fecit ꝯuẽtionẽ cum cõi qđ teneret tribus annis fulcitã doanã necessario ad solidoꝝ. xx. rõnẽ pro stario, qđ stariũ salis est libr̃. cẽtũ. postea ꝯduxit datiũ sali hoc pacto, ꝙ cõe sibi dare teneat̃ sal necessario ꝓ p̃tio cõpetẽti, cõe vult dare ei ad stariũ ꝯsuetuꝫ, qđ est libr̃. cxxj. salis pro stario. dictus conductor vult ad mensuram ad q̃ꝫ cõe vendidit, quid iuris. ⁊ dõm est dictũ cõmune teneri sibi dare stariũ ad rõnem librarũ centũ. hec assumptio ꝓbat̃ ꝑ no. in. l. triticũ. in vb. cogitauit. ff. de ver. obli. vbi si stipulat̃ qs informiter reddi triticuꝫ, intelligit̃ eiusdẽ bonitatis plerũqꝫ ea q̃ in prefationibus ꝯcipiunt̃. ⁊ in stipulationibus suis repetita censent̃. l. titia. ff. de ver. obli. ⁊ Angel. pulchre. i. l. j. ff. de iudi.

30 ¶ † Uigesimoquinto q̃rit̃. pone cũ expediret hr̃e pecuniã ꝓ supplẽda intrata cõis, mãdatũ fuit datiario salis, qđ colligat solidos q̃tuor ꝓ libra salis, ꝯputato eo qđ solui ꝯsueuit vertit̃ exinde qõ, qs exigere debeat hãc impositionẽ, an iudex q est sup collectis exigẽdis, an iudex gabelle q est sup datijs. Et vr̃ qđ iudex gabelle qꝛ hec additio est facta sali, ⁊ datio salis ẽ ei annexã grauedinẽ. l. eũ qui. ff. de neg. gest. preterea si voluissent impositores hanc imposuissent super extimo, ⁊ sic esset grauedo collecte, ⁊ nõ datiũ, qꝛ ex actib⁹ extrinsecis itrinsece declarant̃. l. cũ heres. §. j. ff. de statu libe. l. stigmata. C. de fabricẽsi. li. xj. facit tex. in. l. sed si meis. §. penul. ff. de aqui. re. do. ibi si qd additũ erit toto cedit. ¶ J qđ agregat̃ alij naturã illius assumit. no. in. c. recolentes, de statu monac. ¶ Jtẽ qđ de principali, disponit̃ de adiuncto. l. j. C. qñ tu. vel cur. Jn ꝯriũ tñ argui posset. negari enim nõ põt hãc esse grauiditatem supindicti, ⁊ collectã. ⁊ nõ datiũ, qꝛ datia ⁊ eorũ additiones ꝯducunt̃, ⁊ ꝓ ipsis soluunt̃ depositario cõis, de mẽse in mẽsem, ⁊ dant̃ fideiussores. l. vectigalia. j. ff. si publi. vñ iã seq̃ret̃, si ꝯductor doane cũ istos denarios exigeret ꝙ fideiussores quos dđit pro datio doane ad hoc tenerent̃ qđ esset iniquũ, qꝛ tpe dicti datij nõ fuit actũ, nec cogitatũ de hac ipositiõe. ⁊ sic nõ põt dici datiũ.

31 ¶ † Uigesimosexto q̃rit̃, an ꝯductor datij teneat̃ ꝓ factoribus suis, ⁊ dõm qđ sic, ſm Dy. in. l. quoti. in princip. §. j. ff. de noxali ⁊ si nescit̃, qs fuerit factor, qui dãnũ fecit, dꝫ exhibere oẽs factores suos. l. iij. §. penul. ff. de pub. imputet enim sibi qđ tales factores elegit. d. l. iij. princi. ⁊. l. j. sunt quidã. ff. nau. caupo. stabu. Et idẽ dicimus, qđ qñ factor seu negociorũ gestorum vsurarij deputatus ad banchũ publicũ feneratitium aliquid ꝯmiserit in pignoribus, tenebitur dominus factorem constituens ad dictum banchũ, ⁊ videtur est tex. notabilis. in. l. cuiuscunqꝫ. §. labeo. ff. de institoria. ¶ Uigesimoseptimo queritur, an quis possit prescribere exactionem vectigalis colligendo illud in alterius terra vel flumine, dicẽdũ est quod nõ nisi tanto tempore colligit, cuius memoriam non extat. c. si super. §. preterea. de verbo. signi. l. pluress. §. item rescripserunt. ff. de pollici.

z.l.fi.C.noua vectigalia,de quo plene p Bar.post Cy.in.l.si pu blicanus.§.fi.ff.de pub.vbi ét h notauit Inn.qué vide,z no. Cy. in additionib⁹ suis,z i.l.si pub.§.oibus.ff.de pub.qd si q̃s exigit mlto tpe vectigal i vno loco,absq3 alio titu.pscribit ipm vectiga.

32 ℂ†Uigesimooctauo,pacto gabelle cauet,qd credit datiario,an finito datio credit,si vult aliqd recuperare occasióe dicti datij.d. Jac.in proe.ff.illud vero in.x.iperator in mercatore oliz tenuit q̃ nó p glo.ibi positá q̃ mercator est,q actualiter mercat,ɔ̃riũ tamé no.Cy.in.l.assiduis.C.q po.in pig.habe.qr priuilegiũ durat do nec durat actio,ét si in aliũ transferat arguédo de psonis ad tps no.in.l.vinũ.ff.si cer.pe.facit qd no.in.l.miles.§.fi.ff.de adulte.z l.iureiu.C.eo.titu.videat tñ Cy.in.l.vnica.C.de priui.dotis, vbi eius qd dixit in.d.l.assiduis ɔ̃riũ tenere vr̃,z inquit Bald.in.l.fi. .C.de iu.om.iudi.qd cómissa die vltimo quo finit datiũ debet pri mo datiario seu publicano,lz pcessus fiat tpe scdi datiarij publi cani. ℂUigesimonono querit,statutũ est,q̃ de oibus redditibus soluat gabella.cótingit,qd si locaui fundũ p centũ florenis,certe qr soluta est p fructib⁹,cuius cótéplatione habeo florenos,z pp ea gabellã minori pretio locaui nó debeo soluere gabellã de flore nis hoc ponit Inno.in.c.pastoralis,z in.c.tua.extra de decimis. Jté facit q̃ si pmisisti védere ré z de pmissione soluta est gabella, nó dz solui de véditione,ſm Bar.q pdicta notauit in.l.interdũ

33 §.quoties.ff.de pub. ℂ†Trigesimo querit,pone q̃ códucés ani malia pactũ fecit cũ datiario in certa quátitate p datio introitus z exitus,q dũ ɔduxisset bestias in districtũ derobatus fuit eis, et sic nó extraxit,an nihilominus teneat soluere qd promisit,z vr̃ q̃ nó,arg.l.si extraneus.ff.de ɔdi.cau.da.nó secuta,z.l.j.in fi.C.eo. ti.z ibi not.qr vbi deficit cã deficit effectus,facit.l.si liber.C.de có di.ob cau.da.In ɔ̃riũ.l.pecuniã.C.eo.ti.vbi Bal.dicit qd si pe cunia data fuerit medico p cura infirmi,tñ iste infirmus nó culpa sua,nec culpa medici,lz casu,vel facto tertij nó potuit liberari, qr forte interi fuit interfectus. Querit vtrũ datũ possit repeti.z dicit q̃ nó,z hoc ideo esse vr̃,qr vr̃ iplesse,z p eũ nó steterit,lz p casum superuenienté in infirmo,nó habebit ergo i casu nro dictus casus fortuit⁹ obesse dictis datiarijs,put ex thémate psupponit.d.l.pe

34 cuniá. ℂ†Trigesimoprimo q̃rit,qd si datiarius remittit accusaz, nũquid iudex datiarioꝝ pcedet p parte pene que dz in cã eueni re,z dicendũ est qd sic.l.iurisgentiũ.§.si paciscar.ff.de pactis, nisi in pacto datij caueret,q̃ possit remittere accusationé,imputet.n. sibi cómune,qd tale pactũ sibi apposuit,possuz.n.mádare alicui, vt transigat sup re mea no.in.l.transactione.C.de transac.z no.in c.dilectus,extra de reli.nã in re sua qlibet mediator z arbiter.l.in re mádata,cũ si. ℂTrigesimosecũdo q̃rit,pacto datij gabelle ca uet,q̃ de oibus donatióibus soluat gabella,nunqd solui debeat de legato,z vr̃ dicendũ q̃ sic,p tex.in.l.legatũ est quedã donatio. ff.de leg.ij.de quo cóteti essent datiarij si hoc scirent. Cótrarium tñ de iure vr̃ dicen.qd penes vulgares nó sic intelligit.l.si filiusfa.

35 in prin.ff.de dona. ℂ†Trigesimotertio q̃rit,pone quod ordina tione cómunis ɔtinet,qd oés q habent puteos salis teneant face re totũ sal,qd facere poterũt,z dare cómuni p solidis.vj.p sexta rio.Cótingit quod cómune nó indiget sale,habentes puteos fe cerunt certã quantitaté salis,z volunt qd cómune accepter,an có mune teneat acceptare,certe vr̃ quod nó,sed eis tenebit ad inte resse.l.sed addes.§.si dominus.ff.locati.z.l.si cũ mihi.ff.de dolo. ℂTrigesimoquarto querit pone quod datiarius códuxit doaná salis hoc pacto,quod véderet salté pro eo pretio,z tpe quo decla rabit referédarius,anteq̃ referédarius declaret,qd védere tenea tur stariũ salis p solidis.xij.datiarius p duos mẽses iã inceptos calendis Maij proxime preteriti vendidit an datiarius pro tem pore retro teneat cómuni reseruare id,quod plus védidit,z vide tur dicé.q̃ sic.arg.l.q̃q̃.ff.de excusa.tut.z vr̃ bonus tex.in sim. in.l.si ita stipulatus fuero si Titius ɔsul.in prin.ff.de verb.oblig.

36 z.l.huiusmodi eo.ti. ℂ†Trigesimoquinto querit,p qbus rebus excuset quis soluere gabellas,dicédũ est q̃ p rebus quas q̃s por tat,p vsu suo nó dz soluere gabellã,p alijs aũt rebus maxime qñ eas portat cã negociádi dz soluere.l.vniuersi.C.de vectigal. stat sacramento vtrũ sit p suo vsu.vt est glo.in cle.fi.de censibus, qd intelligaz qñ emit,vt vendat,nó vt laboreriũ faciat,no.Archi.in c.q̃q̃ de césib.lib.x.z ibi p Joã.and.de quo in.c.sup,ver.prete rea.extra de verbo.signi.Jté nec de vestibus.l.j.§.ij.ff.ad.l.rho. de iac.Jtem quando portauit bona ad vsum familie siue ad vsuz exercitus. Et ideo rectores vel potestates ciuitatum pro rebus quas secum deferũt causa vsus sui,vel suoꝝ vectigal non soluunt d.l.vniuersi.de qbus etiã hr̃,z no.plene.p Bar.z Jmo.post glo. in.l.si publicanus.§.de rebus.ff.de publi.z dixi.s̃.de priuilegijs fi

37 sci. ℂ†Trigesimosexto,an si q̃s debeat soluere gabellã seu peda giũ p mercibus,debeat etiã soluere p annulis,quos portat in di gito.z dõm est q̃ nó,cũ dictos annullos portet cã sui vsus,ſm qd voluit Bal.in.l.ij.§.sed si volũtate.ff.ad.l.rho.de iactu.allegat p hoc.l.lege césoria.ff.de ver.sig.d.l.si publicanus.§.j.ff.de publi.z l.vniuersi.C.de vectigal. ℂTrigesimoseptimo q̃rit,statuto cauet qd si q̃s inuẽtus fuerit védere vinũ ad morganicã soluat.x.q̃dam ex socijs,dõm est qd sic.p.l.qui hr̃di.§.paulus.ff.de ɔdi.z demõ.

38 simile not.do.Ray.in.l.cũ ipse.C.de ɔ̃hé.empt. ℂ†Trigesimo octauo q̃rit,pone duo sunt socij in datio,quoꝝ vnus ponit facto ré in datio an alius socius teneat reddere róné,z dictũ est,qd nó. l.si ex duobus.ff.de nego.gestis.sed ille q dictũ factoré posuit ges sisse vr̃,z sic socio tenet,si male gessit factor.l.nó solũ.ff.de admi. tut.z vr̃ casus in.l.filie.ff.de solu.l.j.z.ij.ff.de institoria.z.l.cuius cunq3.§.j.ff.eo.tit.de istitoria.z dixi.s̃.in.xxvi.q.Jté vr̃ q̃ lz vnus socioꝝ occulter ré,z vectigalia nó soluãtur,non dz alijs nocere.l. fraudati.z ibi no.Jmo.ff.de publi. ℂTrigesimonono q̃rit,an so cietas vectigaliũ morte finiat,dic nó,sed trãsit ad heredes.l.adeo morte.z.l.actióe.§.morte.ff.p soc.no.in.l.j.§.qd cuiusq3 vniuer. qd tñ sic intelligendũ est,qñ dicta societas solũ trãsit ad primũ hr̃ dé sed nó vltra,vt est gl.in.l.nulla.ff.p soc.l.cũ societas.ff.eo.ti.in l.licitatio.§.socij.ff.de publi.vbi Jmo.dixit q̃ qñ sunt plures socij vectigaliũ,si diuiserũt administrationé de ɔsensu fisci,piculũ z lu crũ cuiuslibet est ppriũ in parte sua. Si aũt diuiserit sine ɔsensu fis ci,tũc alter p altero tenet fisco,si tñ vr̃ q̃ se diuiserũt aio diuiden. societaté,nó tenet vnus alteri cóicare,lucruz. Secus si diuiserunt grã ɔmodioris administratióis.facit qd hr̃ in.l.gaius.ff.de leg.ij.

39 cũ si. ℂ†Quadragesimo q̃rit,pone q̃ factor datiarij fuit in ɔcor dia cũ Petro vt in crastinũ sibi portet pecuniã gabelle ipso facto re faciéte sibi bulletã,an icidat in ɔmissuz.dic q̃ nó,vt é tex.i.l.fi. §.penu.ff.de publica.z p Bar.z Jmo.post dñm Ray.dz aũt bul leta de extrahédis bladis de ciuitate certã q̃titaté bladi ɔtinere, in qua psonã cui dat licétia,z dies datur,z quáto tpe dz durare,z scribi debet in libro.vt no.per doc.in.l.fi.C.de attest.publi.lib.xj. ℂQuadragesimoprimo querit,an filiusfa.obligat ad vectig.di cendũ est quod sic.l.ij.ij.respon.ff.ad muni.non minor.xxv.annis. l.in fraudé.§.fi.ff.de iure fisci.C.si aduer.fiscuz per totum.Sed an pater teneat pro tali obligatione.dicendũ est q̃ non,not.Spe.in

40 ti.de exec.sen.§.sequitur.ver.qd si filius. ℂ†Quadragesimose cundo querit,an gabelle,z datia sint munera realia an psonalia. breuiter dr̃,q̃ sunt psonalia,tñ iponũtur psonis p rebus ideo cle rici nó tenent.l.fin.C.de vectiga.c.q̃q̃.de censi.lib.vj.z Bar.in l.j.§.hic titulus.ff.de publica.qd facit,si q̃s hz immunitaté qd nó sustineat munera psonalia,qd excuset ab istis,facit.l.cũ in plures

41 §.pen.ff.locati.qd tñ male seruat. ℂ†Quadragesimotertio que rit,pone cómune ordinauit aliquod datiũ sup vino vendendo pu ta q̃ de quolibet corbe vini véditi ad minutuz soluatur denarius vnus,postea dictũ commune datiũ ipsum locauit alicui sub dicto ordinaméto facto,an inuito ɔductore possit aliud datiuz addere sup vino védédo. Alberic.in materia statutoꝝ in prima pte ver. vidi ét talé q̃stioné de facto,hanc questionem tetigit arguédo ad partes,z demũ post multa vr̃ soluere,q̃ possit cómune supadde re nouũ vectigal.qr qlibet est rei sue moderator z arbiter.l.in re mádata.C.mãda.z.l.nemo.de iud.Jté vnaqueq3 ciuitas pót sibi ius statuere.l.oés populi.ff.de iusti.z iu.maxime inter subditos, quales erant isti conductores,q ligant statuto ciuitatis.l.j.C.de summa tri.z fi.catho.z qr isti vident ɔsentire,q̃ maior pars fe cit.l.qd maior.ff.de aqua plu.arcé.verũtamé,qr p indirectũ salti dãnificarent dicti cónductores,ideo possent agere ɔ̃ cóe actióe ex ɔducto siue in totũ siue in parté nó poterit vtifrui re locata.l.ex

42 ɔducto.in prin.ff.locati. ℂ†Quadragesimoquarto querit,ɔces sum est alicui p statutũ,q̃ exigere possint pedagiũ de oibus aiali bus trãseuntibus p talé póté,an exigere possint de anseribus,aui bus,z psonis hominũ trãseuntiũ. Alb.in materia statutoꝝ in pri ma parte,quest.clvj.versi.rex Frácie concessit cómiti ollosano po nit ét predictã questioné de predictis aialibus z homine pedagiũ solui nó debere,qr est odiosum.l.iij.ff.ad.l.rho.de iac.l.y.in prin. z.§.j.ff.ad.l.aqui.homo.n.nó est simplex animal,lz distinguit ab alijs aialibus p rónale z passibile,vt pz in eius diffinitione. Et est homo dignissima creaturaꝝ.l.in pecudum de vsu.z.l.iustiss.ff.de edil.edic.ideo nó est verisimile regé cócedété pedagiũ de hoibus intellexisse z de gallinis z anseribus z alijs auibus.Jté qr ista aia lia minuta sunt,z portant,nó aũt ducunt,z qr aues ponunt i spe cie distincta de aialibus.l.j.§.ius naturale.ff.de iusti.z iu.i auc.vt oés obediant iudi.§.z hec ɔsideratis,z.l.auibus.ff.de leg.iij.z ió nó est ꝟisimile statutũ ad ista extédi,ar.§.nc autem.de iudicibus.

43 ℂ†Quadragesimoquinto querit,pone statuto cauet,q̃ de qua libet

libet venditione soluatur gabella, quidā promisit dare. x. corbes frumēti in gñe p decē volens euitare solutionē gabelle diceñ. ꝙ ñ erat vēditio pp verbū dare, ꝙ est accipiētis facere, ꝛ est ꝯ materiam venditionis. l. ex emp. ff. de dona. emp. sufficit enim tradi ꝛ de euictione caueri. Terminatū fuit ꝙ esset vēditio, qꝛ lꝫ dare nō sit de natura rei promisse, qꝛ qui tenet ad genus vel ad q̄titatem teneť facere rem accipientis. l. qui ꝯcubinā. §. si heres. ff. de lega. iij. de qua tñ q̄titate tetigit ēt Albe. in. l. ij. in ver. ex predictis. ff. si cer. peta. ¶ Quadragesimosexto queriť, si statuto caueať, qđ ꝺ qualibet naui onerata vno modio salis, vel vltra trāsiens talem pontem soluat pro pedagio solidos duos, ꝛ aliquis habens magnā nauē sale oneratā, volēs transire non pōt exonerauit dictam nauē in pluribus nauibus paruis. Ita ꝙ in qualiben erat plus i vno modio salis, ꝛ transiuit pontē, an teneať soluere ꝓ oibus nauibus, vel semel tm̄, ꝛ distinguiť. Aut exonerauit voluntate, ꝛ teneť soluere pro oibus. Aut ex necessitate, ꝛ tūc semel tm̄. l. fi. §. j. ff. ad. l. rob. de iac. Albe. in trac. statutoꝝ. in. ij. p. in vlti. qō.

44 ¶ † Quadragesimoseptimo queriť, si statuto caueť, ꝙ vendētes bestias teneanť soluere tm̄ pro gabella cuiuslibet bestie, nunquid macellarij, qui vēdūt bestias p frustra soluere teneanť. dñs Ray. rñdet, ꝙ allegauit Bononie ꝙ tenerenť, ꝑ gl. in. l. cū delanionis in prin. ff. de fund. inst. Idem ꝯriū allegauit. l. si seruus. §. boue. ff. de condi. furti. ꝛ. l. mortuo boue. de lega. ij. quā ēt qōnem posuit Albe. in materia statutorum in. ij. pte in. q. ccxiij. ¶ Quadragesimooctauo q̄riť pone statuto ꝓhibeť portari lanā extra ciuitatē vel districtū, ꝛ aliqui exportabant pelles lanutas nunqd incidāt in penam statuti, ꝛ dōm est ꝙ nō ꝭm Albe. in materia statutorū in. d. ij. parte. q. ccxij. qꝛ appellatione lane non ꝯtineť pilus hois vel alius pilus, qꝛ poniť pro specie distincta a lana. §. in pecudū. insti. de rerū diui. Obstat tñ tex. in. l. sicui lana. versi. sed an ꝛ pelles. ff. de leg. iij. vbi diciť ꝙ appellatione lane continentur pelles lanute, vnde dici ꝛ rñderi posset, ꝙ illud ꝓcedit fauore legati. Se-

45 cus forte erit in statuto, ꝙ est penale. ¶ † Quadrasimonono queritur, caueť statuto, ꝙ ꝯctus ex quo nō soluiť gabella intra octo dies non valeat, quomodo intelligať. Bar. de canone frumētario circa fi. li. xj. dicit intellige debere ope exceptionis, de quo per Bar. in. l. si ita quis. §. ea sunt. de verbo. obli. ex qua subsequenter queri contingit, an non soluens gabellam possit petere ꝯctus executionē, stante statuto, ꝙ si gabella de ꝯctu non sit soluta, non possit peti executio contractus, in qua. q. Ang. in auc. vt iudices sine quoquo suffragio. §. itaqꝫ. circa fi. dixit ꝙ si statutū pp gabellā nō ꝯsolutā vult tm̄modo agērē repelli, ꝙ tūc nō possit petere. Secus si statutū annullet contractū, qꝛ executio nullitatis nō opponiť ꝯ p̄sonā agentis, sed contra ipsum contractū, merito tunc dꝫ excipiēs audiri, pro quo facit optime. l. si nō fuerit. ff. de iure-

46 iuran. cum si. ¶ † Quinquagesimo queritur, an onus datij seu gabelle ꝓ fructibus rei dotalis pertineat ad virum, videatur Spe. in titu. de ꝯsul. vbi tenuit ꝙ ad virū pertinet. ꝛ glo. in. l. j. C. de mulie. ꝛ in quo loco. ꝛ. l. lucius. §. constante. ff. ad munici. ¶ Quinquagesimoprio queriť, si statutū disponēs ꝙ de contractu debeat solui gabella publicatio non intelligiť de contractu rescisso, ꝭꝫ

47 Bal. in. l. ꝙ. §. seruum. C. de lega. ¶ † Quinquagesimosecundo queriť, cum vectigalia subhastanť dixerit vnus. volo dare tantuꝫ alius vero dicat volo tm̄, an videať p scđm recessum a primo, dicendū est ꝙ non, ꝑ. l. sabinus. ff. de in diez addiectione. imo est in electione subhastantis dimittere ꝭm plus offerentē, ꝛ dare primo si ex iusta cā faciat, ꝙ est verū, qñ sola licitatio interuenit, vcꝫ volo dare tm̄, sed si dicat emptor ego accepto, ꝛ esset contractus pfectus, non posset a tali acceptante auferri ꝛ dari primo offerēti, nisi fauor fisci aliud indicaret. l. cotē. §. qui maximos. ff. de publica. in. l. licitatio. eo. titu. no. Bal. in. l. penes. C. de vectiga. tetigi aliquid. §. in peuidentialibus de vectigalibus ꝛ publicāis. Ex quo ēt sequitur vnum quotidianuꝫ videre, qđ si aliquis licitatus est datiū in libris mille, deinde subhastať, ꝛ in dcā subhastatione dicitur ꝙ licitās datiū in. M. cc. lucreť libras. l. quidā licitatus est ipsum datiū in dictis libris, M. cc. an lucretur. l. ꝛ dicēdū ꝙ sic p tex. in. l. itē. §. i. ff. de in diez adiectio. cū sit ratio ꝛ qꝛ in icantationibus datioꝝ danť anentagia, vt melius expediri possint, vt

48 §. dixi. ¶ † Quinquagesimotertio queriť, statuto vel ꝓmissione caueť, ꝙ libra carniū vēdať. xij. iper. vel ꝭm ꝙ dabiť calmeriū, ꝛ ꝙ becharij nō vēdāt nisi ꝭꝫ calmeriū, ꝙ eis dabiť per cōe, ꝯtigit ꝙ cōe seu agētes ꝓ illo neglexerūt facere calmeriū, nūqd aliter vēdētes incidāt in penā ꝓuisionis vel statuti, ꝛ diceñ. est ꝙ nō, ꝭꝫ ꝙ voluit Tan. in materia statutoꝝ ꝺ qōnibus circa statuta. c. vij. moueť p tex. in. l. Titius si statuas. ff. de ꝯdi. ꝛ demon. arg. l. cuꝫ quidam. ff. de vsu. ꝛ. c. cū quid. extra de vsur. ꝛ arg. c. imputari. de reg. iur. li. vj. Ideo Albe. in materia statutoꝝ. in. i. p. versi. Item quero statuto caueť ꝙ cōitates, ꝛ sic inquit ꝙ si cōitates ꝛ certi ciues teneantur ꝯsignare certā q̄titatē frumēti in caneua, quedā cōitas volens ꝯsignare q̄titatē debitā inuenit caneuā plenā, ita ꝙ nō potuit ibi reponere, ꝙ plus hic nō incidit in penam statuti. alleg. in arg. d. l. titius. de ꝯdi. ꝛ demō. Curare tñ dꝫ ꝓ posse ꝙ impedimētū tollať. l. quibus diebus. ff. de ꝯdi. ꝛ dmon. ꝛ pro determinatione predictoꝝ allegat illud ꝙ per me non stat, adimpleuisse videor. l. iure ciuili. ff. de condi. ꝛ dmō. ꝛ. l. q opas. ff. loca-

49 ti. † Ex quibus iuribus supius deductis, ꝛ allegatis determinari etiam posset illa qō q̄ pridie vidi ventilari corā magnificis dominis intratarū ordinarioꝝ celsitudinis vestre. Quid si in ꝓmissione caueť, ꝙ nullus officialis possit salariū seu pagas suas ꝯsequi, nisi fecerit mōstrā p collaterales, ꝛ in hoc collaterales fuerunt negligētes ad faciēdū mōstrā dicto officiali, ꝙ pp hoc non debebit negligentia dictoꝝ collateraliū ipsi officiali obesse, qn sp officialis presumať in officio suo diligēs. no. in. l. si surdus. in pri. ff. de rebus eoꝝ. ar. l. merito. ff. pro socio. nā ꝓ officiali sp presumere debemus, ꝭꝫ Bal. in. l. ea quidē. C. de accu. Idem Bal. in. l. j. in fi. C. ne quis in sua cā. ¶ Quadragesimoquarto queriť, qđ si statutū dicit, ꝙ nullus possit emeť frumētū sine lnia officialis, ꝺ vēditore nihil ōt. An videať idē statutū in vēditore. Et dōm ē ꝙ sic, ꝭm Bar. in. l. vnica. C. de cupressis ꝛ luco dānēsi. lib. xj. Bar. in. l. fi. ff. de acceptila. ꝑ illum text. in. l. fi. C. de indic. vidui. tollē.

50 ¶ Quinquagesimoquinto queriť, ꝛ erit vltima. q. notāda ꝓ datiarijs quid si statuto, vł pacto datij, vel. l. caueať, ꝙ credať dicto alicuius, cū iuramēto, nunqd ꝯ assertionē suam admittiť ꝓbatio in ꝯriū, ꝛ dicēdū est ꝙ sic, vt no. gl. xl. di. c. fenū. l. cū precibus. C. de proba. vbi publico instrumēto stať donec reprobeť. ꝛ. l. antiq. §. ij. C. ad velleia. voluit Tācredus notabiliter in materia statutorum de qōnibus circa probationes. c. vno. vbi distinguēdo sic inquit. Aut petiť reprobari iuramentū p testes, vel p aliqua argumenta siue indicia, ꝛ tunc nō audiť, ꝙ non dꝫ facile retractari iurm̄, ꝙ ex veritate legis vel statuti deferť. l. fin. ff. de in lit. iuran. Aut petiť reprobari p instrumēta vel alias scriptutas post receptationē, ꝛ est audiēdus. l. iij. §. si tñ. C. si minor se maiorē dixerit.

FINIS

Tractatus Munerū Vetusti

illius, sed perennis memorie legum prudentis Do. Guilielmi a Cune. dum. l. nemine. C. de sac. san. eccle. in auditorum frequentia perlegeret traditus, cum Additionibus. D. Raynerij Forliuiensis, ꝛ alterius doctoris.

SVMMARIVM

1 Munus, donum quandoqꝫ significat, ꝛ aliquando dicitur astrictio quedam ad aliquod dandum necessaria, ꝛ alio modo idē quod officium dicitur.
2 Munus quid hic dicatur.
3 Munera alia sunt personalia, alia patrimonialia, ꝛ alia mixta.
4 Munera personalia honoribus annexa que sint.
5 Munus habēs honorem annexum nil aliud est quam officium publicum.
6 Munus sordidum dicitur, qñ aliquid alcui explicādū imponiť.
7 Munera personalia que sint, que nec sordida, nec honoribus sunt annexa.
8 Pupillis non sunt indicenda munera.
9 Scholares actu in studio existētes a qbus excusenť muneribus.
10 Munera in loco originis ꝛ domicilij possunt indici.
11 Ciuis originarius an possit se excusare a soluendis muneribus i loco originis, si alibi moretur.
12 Domicilium habens alibi, quo iure cogatur ad munera subeunda in loco originis.
13 Munus patrimoniale dupliciter dici potest.
14 Uxor an subeat munera in loco, vbi hꝫ bona, ꝛ ēt i loco viri sui.
15 Munus indictum persone pro rebus duplicem causam habere potest.
16 Collecta indicta persone pro rebus non debetur, nisi pro patrimonio, causa indictionis existente locali.
17 Seruus per contractum sum suum quando preiudicet domino.
Domicilium habens in duobus locis in vtro eorum collectam soluere debeat.

18 Collecta non potest indici in vno domicilio pro rebus alterius domicilij.
19 Munerum patrimonialium, quedam sordida sunt, et quedam nō sordida, et qualia sint vtraqz.
20 Munus vel collecta non sordida dicitur, si pro pontium, vel viarum refectione indicatur.
21 Munera ordinaria sunt, que certi habent temporis demonstrationem, extraordinaria autem que hoc ipsum non habent.
22 Munera extraordinaria quis et quando indicere possit.
23 Collecta pro viarum refectione an possit etiam indici his, qui nō prope morantur, quamuis in eodem territorio.
Uia priuata duplex est, scilicet mere priuata, et ea que non est mere priuata.
24 Uia mere publica regalis dicitur, et potest esse duplex.
25 Refectio viarum publicarum extra ciuitatem ad omnes in territorio commorantes pertinet.
26 Uia si de nouo sit facienda proximus vicinus conferre tenetur.
27 Murorum vel villarum refectioni qui contribuere teneantur.
28 Cōsules an teneantur ad collectas et munera.
29 Cōsules ad munera ordinaria tenent̄, sz nō ad extraordinaria.
30 Angarium munus quod dicatur.
31 Perangaria, quale munus dicatur.
32 Exercitus quando iuste possit recipere, et quid.
33 Uasallus certum a domino tenens fundum, vt ipsum quolibet anno cum quinqz equitibus recipere teneatur, si dominus aliquot annis non venerit, an teneatur vasallus ad id quod expendisset, si dominus venisset.
34 Legatum sine lucro non censetur legatum.

Hic volo vobis materiā Munerum ptractare, lz possz tractari. s. eo. l. plz. ¶ Et iuxta munera seu materiā munez. Primo quero, qd est munus, et est sciēdū, anteq̄ veniam ad diffinitionē, †q munus vno modo, idē est q donū, alio modo idem est q quedā necessaria astrictio ad aliquid dandū vel faciēdum, et nō est donū, tūc cū nō fiat gratis. Alio modo dicit̄ munus, idē q officium, de quibus modis no. ff. de verb. sig. l. munus de primo nihil ad nos in presenti. Sed de scdo principaliter tractabimus et sub tractatu istius tractabo de tertio. Quid est ergo munus, put hic sumitur, dico †q munus est quo necessitate astringimur, seu subijcimur. l. more. vel. l. imperio eius qui potestatem habet. ff. de verb. sig. l. munus proprie.

Additio Melius diffinit̄. ff. de mun. et hono. l. honor §. munus Ray. Istud recita p modū quo vis et nō teneas te in verbis, sz remittas ad. l. j. in fi. ff. de mune. et hono. vsqz ad inferiorē proximā qōnē Rayne. et circa ista munera ē sciēdū †q munez quedā sunt psonalia, quedā patrimonialia, quedā mixta. (Adde de hac munez partitiōe. Cy. in. l. volūtarie. in j. q. j. de excu. tuto. Car. in cle. j. q. xviij. de vi. et ho. cle. et q notāui in apo. ad istū in. l. plz. nu. vj. in ver. et quedā sunt realia. s. eo.) Et fm mēbrū subdiuidit̄, vt inferius apparebit, et ita munera diuidunt̄. ff. de mu. et ho. l. munez. in princi. Uideamꝰ prio de psonalibus, iuxta q sciēdū, q queda sunt psonalia, que honoribus sūt annexa, quedā sunt sordida, quedā nec sordida, nec honoribꝰ annexa. †Primo dico, q quedā sunt munera psonalia, q̄ honoribꝰ sunt annexa, sicut q aliqs sit iudex vel magistratꝰ, vel q habeat iperiū vel ptātē. nā istud est munus publicū et hz honorē annexū, qz honor eis debet̄. ff. in ius voc. l. ij. et. ff. de iudi. l. ps. et pdest h, qz si qs ipetret vacationē munez, nūqd vr̄ ipetrasse vacationē illius muneris, cui est honor annexus. j. de vaca. mune. pa. l. j. ff. de mune. et hono. l. cui munꝰ. et de vaca. et ex. mu. l. xviij. §. muneris. ¶ †Istud aūt munus, cui honor est annexus, nihil aliud est q̄ officiū publicū, vt dicit̄ alibi in tex. ff. d ver. sig. l. pupillus. §. munꝰ. Itē habemus scdo qdā munera psonalia, q̄ sunt sordida, nec pnt indici, qn̄ alicui psone iniūgit̄ aliqd offm̄ exercēdū sumptu suo, et istud est pprie munus psonale, vt. d. l. munez. §. j. †Sz sordidum munus est, qn̄ psone indicit̄ aliqd munus explicādū, qz dr̄ vel reputat̄ esse vile vel abiectū, vt sunt oia officia, in qbꝰ qs hz ex suo corpe laborare, vt sit coquus, vel balbitator, vel similis, de qbus habes. ff. de mune. et ho. l. vl. §. ij. et h dt qlibet tex. loquēs in mersaginarijs pascuoz. j. de digni. l. nemo exultās. et in auc. de testib. vij. colla. §. sancimus. et habes d istis fcāz intētionē. j. de ex. mu. l. maximaz. §. sordidoz. et habuistis. s. eo. l. plz. et. j. tit. pximo. l. ij. †Tertio repiunt̄ qdā munera psonalia, q̄ nec sūt sordida, nec honoribꝰ annexa, vt qn̄ iponit̄ alicui actꝰ, quē fac sicut sumptū vt in tutela vel cura q̄ sit psonalia et sit publica auctate, sz vtilitate pūata, et id nō est sordidū, nec honori annexū. idē posset dici in iudice d legato si est in administratione, vel aliter qn̄ hz territoriū, vt. j. vbi et apud quē cogni. resti. agitā. sit. l. vlti. circa mediū. et de isto loqt̄ tex. ff. de mune. ho. l. vlt. §. adiudicādi. Sed pōt dici. q sit aliquis honor adiectus vt aliqui voluerūt dicere. †Circa ista videdū q sunt illi, q hnt sustinere ista munera, vel illi qbus idicunt̄ nūqd q buslibet psonis. dico q nō pupillis. ff. de vacan. et ex. mu. l. ij. §. j. maioribus aūt q sunt puberes, lz minores. xxv. annis dicūt qdā q nō indicent̄, nisi in subsidiū. qn̄ alij nō inueniunt̄. ff. de mu. et bono. l. adrem publicā. Sz ego distinguerē sic circa istos, aut sunt talia munera, in qbus inducit̄ piculū, et tūc dicerē q nō indicerētur eis nisi in subsidiū, vt. d. l. ad rēpublicā. Si āt sūt talia munera, in quibus nō vertit̄ promptū piculū, tūc dico qd ipsis minoribus. xxv. anno. sicut alijs indicunt̄, vt in portatione armoz vel in regimine alicuius lz sint minores. vidētur tn̄ magis ad h apti q̄ alij seniores, et hoc vr̄ dicere qdā lex †que excusat illos q sunt in studio a talibus muneribus, et nūc dicā q cū illi de studio excusētur, q sit in eis speciale, et q omnes alij qui non sunt excepti admittunt̄. j. qui eta. se. ex. l. j. et. ij. ad fi. lib. x.

Additio Et hoc dicit. l. ad rēpublicā. ff. de mune. et hono. j. de decu. l. spurij. §. minores. et. ff. ad muni. l. incola. et. l. qui ex meo. et de mune. et bo. l. rescripto. §. fi. Nec ob. ff. ad munici. l. sacra. vt ibi no. Rayne. †Sed quero in qbus locis ista munera indicant̄. et dico q in duobus locis, scz in loco domicilij et originis. (Adde Spe. in ti. de cēsi. §. ij. ver. que aūt et seq. Saly. in. l. fi. siue cē. vel reli. Cy. in. l. volūtarie. j. de excu. tut. in. j. q. Bar. in. l. j. et ibi Jac. rebuf. vbi no. in apost. ad ipsum. j. d mune. et bo. li. x. et in. l. indictio. vbi latius dixi in apostil. ad Rebuf. j. de mu. pa. eo. titu.) Nā si aliqs hēat domiciliū in villa, pōt sibi indici munus tutele vel cure. Itē in loco originis, vt. j. d mu. et ori. lib. x. l. ij. Sed quero qd erit, si vtroqz loco tā domicilij q̄ originis vocet̄ ad talia munera, cui prio dz parere. dico sine arg. q ciuitati vel loco originis, qz potior. ff. ad munici. l. assumptio. j. de muni. et ori. l. fi. et eo. ti. l. j. in gl. et intelligo predicta in origine materna vel paterna. j. de mu. et ori. l. filios. et. l. originē. cū ibi no.

Additio Et est expressum. ff. ad muni. l. libertus. et fac q no. ff. de excu. tuto. l. si duas. in prin. et. j. titu. j. l. nulli. et q ibi diximus. Rayne. ¶ †Sz quero si aliqs vocetur ad munera in loco originis, et hz domiciliū alibi, nūqd si alij sint sufficiētes in loco originis, ille q vocat̄ possit se excusare vr̄ q nō, qz origo astringit eū. ff. ad municipa. l. assumptio. et sibi imputet, qui se trāstulit alibi. ar. ff. de edēdo. l. ptor. §. fi. Quid dōz, dico q subuenient̄ sibi, qz primo incole sunt vocādi. j. ti. pxi. l. ij. et pz q primo agit̄ q̄ principalē, q contra fideiussorē. ff. de tuto. et cura. da. ab his. l. tribus. et. j. de omni agro deser. lib. xj. l. j.

Additio Hoc nō puto verū. cū ipse sit pariter principalis, sicut alij. vt. d. l. assumptio. et. l. incola. et in his et. l. libertus. §. prescriptio. et de munici. et ori. l. origine. lib. x. raynerius. ¶ †Sz qro, quo iure ꝯpellit̄ venire ad munera aliquis, si habeat alibi domiciliū. dico qd vēdicat̄ tanq̄ oriundus de illa ciuitate, in qua vocat̄. ff. ad municipa. l. de iure. ff. de rei vēdica. l. j. §. p hāc. nā filius vēdicat̄ in. §. p hāc. statim alleg. ¶ †Sz venio ad munera pt̄imonialia iuxta qd sciēdū, qd pt̄imoniale muus dupliciter dr̄. vno mō q principalr̄ rebꝰ indicit̄. aliō est q indicit̄ principalr̄ psone pro rebus. Et est dña inter ista, qz qn̄ indicit̄ pricipalr̄ rebus attēdit̄ locus, vbi res est, et ibi pōt collectari, lz nō fuerit ibi domiciliū, sed vbi psone indicit̄ pro rebꝰ attēdimꝰ tūc locū domicilij, et psonā tanq̄ principalē, et vbi est psona et hz domiciliū ibi collectat̄, qz ibi presumit̄ esse. j. de incolis. l. ciues. lib. x. et pbat̄ h distinctio de muneribus et bono. rapto. in fine. ad municipales. l. liberti. §. sola. et. j. de incolis. l. cū neqz. lib. x. et ex istis reprehēdūt doc. quādā gl. alibi positā. vel dcūt q mulier seqt̄ forū viri. ff. de iuris. om. iudi. l. cū qdā puella. ¶ †Sz pone qd qdā mulier de Carcassona hz virū i villa, et hz quasdā res Carcassone, q̄dā in villa indicit̄ collecta, nūqd talliabit̄ in domicilio viri. et in loco vbi morat̄ cū viro, cū seqt̄ forū eius. gl. dt q si. j. de mulie. et in quo loco munera. lib. x. l. vnica. imo dt ibi gl. qd i diuersis locis talliabit̄, et sup h reprehēdit̄ p doc. Nā istud est ꝯ distinctionē q̄ feci, et ꝯ. l. dn̄t ēt q ibi indicit̄ collecta psone p rebus si in loco incolatus collectaret̄. ff. de mune. et bo. l. rescripto. §. fi. gl. illā sustineo, †et dico vno mō q munus q indicit̄ psone p rebus pōt hr̄e duplicē cām, vnā gn̄alē, q̄ nō ꝯcernit certi loci determinationē, vt si princeps mādet, vt qcūqz hz cētū in redditibꝰ teneat̄ ad equū armatū. Nā ista indictio nō ꝯcernit magis vnū locū q̄ aliū, et ideo dicerē q collectaret̄ in loco domicilij, et sic intelligo.

telligo.d.l.rescripto.§.fi.(Adde Ja.rebuf.in.l.j.nu.j.⁊ q̄ ibi no tavi in apostil.⁊ ibi an hoc casu dn̄s teneat̃ illas soluere an colonus.j.ꝺ anno.⁊ tribu.lib.x.eūdē in.l.indictiōes.nu.j.vbi ēt addi di.eo.ti.) ¶ †Sz qn̄ indicit̃ collecta psone ꝓ reb⁹,si cā indictionis ē localis,⁊ tūc nō tenet̃ nisi ꝓ patrimonio,ꝙ hz in loco illo.

16

Additio In quo possiones sunt site. Ray. vt pone incola vel ciues alicuius loci litigāt ꝓ aliquo qđ ptinet ad vtilitatē cōem,⁊ indicūt collectā, in hoc casu ꝓ pr̄imonio ꝙ quisq̃ hz in loco illo collectabit̃,⁊ ita obseruat̃ de fcō ⁊ ita intelligit̃ gl.illa.⁊ ꝓbat̃ rōne,qꝛ lz talis collecta indicat̃ psone ꝓ pr̄imonio nō extēdit̃,nisi q̄tū hz ptātē .ff.de iurisd.om.iud.l.fi.ff.de bonis auct.iud.possit.l.cū vnus.§.de sum.tri.⁊ fide cath.l.j.⁊.j.de mulie.⁊ in quo loco.lib.x.l.vna.⁊ ꝓ hoc specialis .ff.de pecu.l.sed si damnum.§.j.⁊ eo.titu.l.ex facto.

17 **Additio** Melius.l.hinc q̄rit̃.⁊ de iudi.l.si fideicō.§.tractatū. Ray. †⁊ hoc qn̄ seruus ignorāte domino ꝯhit,sz si sciente dn̄o ꝯhat,tūc preiudicat̃ dn̄o,vt ꝓ tributoria vocet̃.ff.de tribu.l.j.§.j.⁊.ij.tūc venit.l.q̄ h̄ ðt.ff.de tribu.l.ꝓ curatoris.§.sz si duas.⁊.§.si pp mortē. Alio modo pōt gl.sustineri iuxta ꝙ moueo vnū dubiū,ex quo apparebit dissolutio ꝯrīorum.pone ꝙ qs hz domiciliū in duobus locis,ꝙ esse potest.ff.ad munici.l.labeo.⁊ eo.ti.l.eius q̄.§.i.⁊.ij.tūc q̄ro si indicat̃ collecta psone ꝓ rebus,in quo loco debeat indici,videt̃ ꝙ in loco,in quo prius vacaret̃.ar.ff.de ꝓcura.l.pluribus ad munici.l.icola.vt sit potior ꝯditio p̄uenientis. Sz vr̄,ꝙ sit electio sua.arg.ff.de reli.l.si plures.de le.ij.l.si qs seruū.§.si inter duos.⁊ sic est in seruo.ff.ad sillea.si qs in graui.§.si cū oēs. Sz vr̄,ꝙ sit electio indicētis,⁊ crederē hn̄ istā,si princeps,q indicit posset de facili adiri, quid erit ꝺ iure. dico ꝙ tūc vtrobiq̃ indicat̃ sibi collecta ꝓ reb⁹ ꝯcernētib⁹

18 suū.†Nā nō possemus dicere ꝙ in vno domicilio collectaret̃ ꝓ rebus alterius domicilij.nā nō pōt h̄ fieri pp diuersitatē pr̄imoniorum.ar.ff.de tuto.⁊ cura.da.ab his.l.pupillo.⁊ habemus simile alibi.j.de ꝯpē.l.j.⁊ ideo dicā ꝙ pp ꝯfraternitatē pr̄imonioꝝ isti⁹ nō fiat collectatio in alio domicilio.ff.de mili.testa.l.si certaꝝ.§.testō.⁊ lz res vni⁹ domicilij deferret in alio nō obstaret,si inspicerẽt ratio ipsius domicilij.ff.de pigno.l.debito.ff.de here.insti.l.ex facto.§.rex italicaꝝ.⁊ de admi.tut.l.titiū ⁊ meuiū.§.res.⁊ p ista que hic dixi.gl.potest sustineri de muliere q̄ habebat patrimoniū in diuersis locis,vt ſm diuersa patrimonia indicat̃ sibi collecta

Additio Pro h̄ no.respectu adde.l.rescripto.§.fi.q̄re tene pr̄imo dicta Ray. Uisa ergo vna diuisione muneꝝ psonaliū,qꝛ q̄dā sordida,quedā nō sordida,vidēda

19 est nunc alia. ¶ †Et sciēdū,ꝙ muneꝝ pr̄imonialiū,q̄dā sunt sordida,q̄dā nō sordida,vt sunt illa qn̄cūq̃ fit ꝓ munere psonali explicādo collecta,vt vidisti ēt de munere psonali sordido,ꝙ fit cū labore psone.vt.ff.de mune.⁊ hono.l.fi.(Adde Bar.⁊ Jac. rebuf.in.l.cū neq̃.in fi.j.de incor.⁊ in quo loco.li.x.⁊ Jo.an.in addi.ad Spe.in titu.de ꝯsi.§.ij.ver.sz pōe regnū.)Sic q̄ dicā i isto munere pr̄imoniali sordido ꝙ pōt vocari illa collecta , q̄ indicit̃ ꝓ munere psonali indicādo.vt.j.tit.ij.l.ij. ⁊.§.eo.l.plz.⁊.j.ꝺ excu.

20 mu.l.maximaꝝ.§.sordidoꝝ.lib.x.†Aliud est munus, vel collecta nō sordida,vt qn̄ indicit̃ ꝓ refectione pōtiū vel viaꝝ.j.de p̄uileg.do.Ang.l.absit.l.nemině.vt.§.in.l.ad instructiones.Itē pt dici collecta,nec sordida qn̄ idicit̃ ꝓ collecta publica,vl̄ ꝓ munere publico explicādo.Itē sciēdū,ꝙ istoꝝ muneꝝ pr̄imonialiū,q̄

21 dā sunt ordinaria,quedā extraordinaria.†Ordinaria sunt,q̄ hn̄t certi tp̄is demōstrationem,⁊ q̄ preuideri pn̄t , sicut est in tributis vel similibus,vt qꝛ singulis lustris,vel annis indicunt̃. vt.§.eo.l.plz.⁊ talia ordinaria reputent̃ facit.ff.de an.leg. seio.§. medicū. Alia sunt extraordinaria,qꝛ nō hn̄t certi tp̄s pscriptionē.vt habes in ferijs.ff.ex qbus cau.ma.l.sed ⁊ si.§.si ferie. Sz nūc restat vidēdū,ꝓ quē talia munera ordinate indicant̃,⁊ dico ꝙ p exactorē tributoꝝ idicunt̃,cū sint ad hoc destinati,⁊ dn̄t adire sup hoc psidē,vt eis tradat pecuniā.j.de mu.⁊ actua.lib.x.l.in ꝓuincijs ⁊ ibi gl.⁊.C.ꝺ pala.sacra.lar.l.j.⁊.ij.ꝺ exac.tribu.l.missi opinato-

22 res cū ibi no.in gl.⁊ cū multis si. ¶ †Sed nūc quero p quē extraordinaria indicunt̃.(Adde Bar.in.l.j.j.de mulie.⁊ in quo loco lib.x.col.iiij.ver.venio ad ſm.eo.in fi.j.de supindic.eo.ti.Bal.in l.ēt.in pe.col.mō videndū est de collecta.j.de excu. re iudi.⁊ Alexan.ꝯsi.cxiiij.vol.iiij.)Nō q̄dā sunt extraordinaria q̄.l.vel ꝯstitutione,vel sic cū sunt pmissa,⁊ ista talia dico,ꝙ pōt indicer̃ preses vel magistratus suis subditis ⁊ sunt extraordinaria, q̄ veniūt ex accidēti.ad ꝙ.ff.de mune.⁊ hono.l.cui muneris.⁊.j.de vac.mu.pu.l.vna.li.x.⁊ vaca.mu.l.in honoribus.§.j.q̄dā sunt alia munera extraordinaria patrimonij,siue reꝝ,q̄ nō ordinant̃ p legē , vel ꝯstitutionē,sz remanēt in dispositione principis,⁊ talia nō posset p aliquē indici,nisi p principē.j.de supindic.l.vna.⁊ in auc.ꝺ mādatis principū.ij.col.§.illud.⁊ de excu.mune.lib.x.l.plz in auct. vt nulli..⁊.d.§.j.⁊ colla.ij.cū nec ibi de ꝯsue.pōt aliqs talia munera indicere,qꝛ nō cēset̃ ꝯsuetudo,sed potius corruptela.Sed collectas pontiū vel viaꝝ pōt preses indicere,in auc.de mādatis principū.iij.colla.§. deide ꝯpetēs.Nā refectio viaꝝ munus reale est,vt.ff.de muneribus ⁊ ho.l.honor.§.viaꝝ. ¶ †Sz iuxta hoc

23

pone via publi.indiget refectione.(Adde de hoc Bart.in.l.ad instructiōes.⁊ ibi istū plene vbi notaui in apost.ad ipsum.in p̄nc..§.eo.titu.)Aliq̄ sunt posteriores q̄ nō sunt ꝓpe viā , sed sunt in eodē territorio,q̄ro nūqd qlibet equaliter ꝯferre teneat̃, ⁊ circa hoc assumo māz ⁊ distinctionē,qua tractat̃ de via pub.⁊ p̄uata. Et p̄uata ē duplex,qꝛ q̄dā pōt dici p̄uata mere,vt si habeo i fundo tuo viā,p eā possim ire ad fundū meū ⁊ in refectione istius,dico ꝙ ille cui dētur seruitus talis,dz reficere,qꝛ q dz seruitutē, nihil tenet̃ facere,nisi pati.ff.cōia p̄dio.l.refectionis.ff.ꝺ iti.actuq̃ p̄uato.l.iij.§.j.in fi. ⁊.ff.de seruitutib⁹.l.seruitutes.§.seruitutuz. Est alia p̄uata nō ita mere,⁊ ista vocat̃ vicinalis,⁊ est priuata,sz pōt effici publica p tm̄ tp̄s,ex quo nō existit memoria.ff.de loca. ⁊ titu.pu.l.fi.⁊ ad refectionē istius tenent̃ oēs illi q hn̄t p̄dia ꝯuicina.⁊ illi soli q hn̄t vtilitatē.ff.ne qs in loco publi.l.ij.§.viarum.

24 †Alia est via mere publica,⁊ vocat̃ regalis,⁊ ista duplex,qꝛ q̄dā sunt vie publice extra ciuitatem , ⁊ iste sunt mere regales,⁊ tales muro finiunt̃ ciuitatis. Sz ille q̄ sunt intra ciuitatē,n̄ sic dicūtur regales.ff.de seruitu.vrba.predio.l.fi.⁊.ff.ne qd in loco publico.l.ij.§.hoc interdictū. Si ergo queras de refectione viaꝝ,q̄ sunt itra ciuitatē,dico,ꝙ illa ptinet ad vicinos,put via ꝯcernit frontē cuiuslibet domus.⁊ ꝓ hoc est tex.ff.de via publica.l.ediles cu

25 rules.§.ꝯstruāt .⁊ eo.ti.l.j.in prin.sub specie.†Si aūt q̄ras ꝺ refectione viaꝝ publicaꝝ extra ciuitatē,dico ꝙ nō solū illi , q hn̄t predia ꝯuicina,imo oēs,q hn̄t possessiones in illo territorio,tenētur ꝯferre.ar.ff.ne quid in loco pub.l.ij.§.viaꝝ.⁊ ꝓ hoc est tex.in auc.de elec.titu.ix.colla.§.ad hoc scimus,⁊ ꝓ hoc ꝙ dicit̃ i agro vel villa.j.de imu.nemini.ꝯce.lib.x.l.ꝓ bitiniā.⁊ ideo dico cū vtilitas ꝯriū ꝯcernat,dicā ꝙ qcūq̃ illius territorij ꝯferre teneantur

26 †Sed vbi tractat̃ de via de nouo faciēda,dico ꝙ vicinus ꝓrim⁹ tenet̃ ꝯferre.ff.queādmo.serui.amit.l.si locus. Sz nūqd res publica tenet̃ emēdare extimationē.gl.vacillauit in.l.alleg .ff.quēadmo.ser.amit.si locus.⁊ innuit ibi gl.ꝙ sic,credo verū.j.ex qb⁹ cau.ꝓ pre.lib.ac.l.j.⁊.ij.ff.ꝺ his q sunt sui vel alieni iuris.l.ij.⁊ iō dico,ꝙ cū pp rempublicā ipse sustineat dānū dicā sibi p rēpublicā emēdari.ff.ne qd in loco publi.l.si p publicū.†Sed q̄ro quid

27

erit in muris ⁊ vallis reficiēdis.⁊ gl.ðt alibi no.ar.ꝓ muris ⁊ vallis reficiēdis.j.ꝺ imu.nemini ꝯcedē.l.ꝓ bitiniā. Sz distingue,aut muri,vl̄ valli indigēt refectione magna vl̄ nō,⁊ tūc oēs ꝺ territo. tenent̃ ꝯferre ꝓ modo possessionū ⁊ facultatū.j.de ope publico.l.oēs.⁊.d.l.ꝓ bitiniā.Si aūt tractet̃ de modica refectione vel fulcimēto,tūc dico ꝙ illi,q hn̄t vsum valli,vel muri,⁊ illos q hn̄t domos vel p̄dia iuxͣ muros tenent̃ ad talē refectionē.j.de ope publico.l.turres.⁊ ibi casus.nā qn̄ habes terrā tuā iuxta vallū vel murū tu habes vsuz.ff.ne qs in loco sacro.l.ij.⁊ de re.diui.l.fi.nā potes ibi extēdere pānos vel alia facere sine dāno muri vel valli , ⁊ ita habes in vsufruc.ff.de vsuf.⁊ ha.l.si dom⁹.⁊ de vsufru.l.ha-

28 ctenus.⁊.j.de vsufr.l.eā quā. ¶ †Itē quero nūquid ꝯsules teneātur ad collectas vel vtrū sint excusati,ideo qꝛ gerūt publicū offm̄ Adde Bar.in.l.onere.ff.de mu.⁊ hono.⁊ Ja.rebuf.in.l.via nume.j.⁊ q̄ ibi no.in apost.nu.vij.addi.j.j.de supindicto. lib.x.⁊ in l.actores.nu.ij.j.de exac.tri.eo.lib.Leges vident̃ dicere,ꝙ nō teneat̃.ff.de mu.⁊ ho.l.honorē sustinenti.⁊.ff.de vac.⁊ excu.mu.⁊ ho.l.his honorib⁹.in fi.⁊,ꝓ hoc.j.de decur.lib.xij.l.curiales.⁊.j.de cano.largi.ti.precedit nostra serenitas.in prin.in ꝯriū videt̃, ꝙ nō sunt imunes.⁊ sic habeo in rurore,qui gerit ibi offm̄ publicū.ff.de pac.l.cū in eo ⁊ de admistra.tuto.l.cū hereditas. Idē h̄ vr̄ tex.cū gl.j.de exac.tribu.li.xij.l.exactores.⁊ ꝓ hoc.j. de apo.

29 pu.l.fi.⁊.j.queādmo.ciui.mune.vēdi.l.fi.lib.x.†Quid dōm,dico ꝙ ꝯsules tenētur ad munera ordinaria,quibus nō excusant̃ priuilegiati.ar.§.ea.l.neminē.⁊.j.vt nemini lice.in emp.spe.se excu. lib.x.⁊ sic intelligo alleg.ll.actores.Sed in illis extraor.ad que psone priuilegiate nō tenent̃,nec ipsi tenent̃.ar.ff.de mu.⁊ hono.l.honorē.Si aūt tractaret̃ de refectione pōtiū vel viaꝝ dicerē ꝙ ipsi essent imunes p iura.§.alle.de mixtis muneris nihil dico, qꝛ inciderē in supius iā dicta.Sed q̄ sunt habes .ff.de mune.⁊ ho.l.

30 muneꝝ.§.itē mixta. ¶ †Itē q̄ro deide sup.l.ista quid dicit̃ angarium munus.(Adde ꝙ angarie sunt psonales prestationes, sz p angarie,sunt ex quibus prestant̃ pecunie ⁊ ope.no.gl.in.c.j.⁊ ibi do.pceptor meus Ja.de.S.Grego.post Bal.in ver.angarie.i ti.

q̄ sint regalia in vsi. feu.) dico φ angariū est munus psonale.ff.de mu.⁊ hono.l.vltima.§.primo.in fi.vt si alicui mandetur, vt ducat equos principis sine sumptu suo,⁊ sic munus angarium potest dici munus psonale sine detrimento sumptuum. Sed dico, φ imo pōt dici reale ⁊ personale,vt si exerceat aliquid,vt dicitur in passione illi ēt vt tolleret crucē.vel pōt dici angariū munꝰ reale,vt si dicat alicui princeps, φ ducat animalia sua.vt.ff.de vaca.⁊ excu.mu.l.sunt munera.⁊ ita no.gl.de mu.⁊ hono.l.vlt.⁊ ō hoc est tex.qꝛ possessiones eorum qui presunt sacro cubiculo non sustinent angariam,⁊ sic apparet quod est munus reale.J.de prepo.sac.cubi.lib.xij.l.ij.j.respon. Item dico φ potest dici primoniale,nisi indicatur persone pro rebus,vt si alicui indicat,φ ducat equos principis cum sumptu publico ⁊ preiudicatur reipublice,vt soluat illoꝝ sumptus tūc est munus patrimoniale.ff.de vaca.⁊ excu.mune.l.sunt munera.⁊.l.his honoribus .ff.j. ⁊ sic potest dici angaria mun.personale,vel reale,vel patrimoniale de

31 quolibet potest loqui.l.ista.†Sed perangaria est munus mixtuȝ vt si dicat alicui,vt ducat equos princicis suo sumptu, tūc vocat mixtū .ff.de muneri.⁊ hono.l.vltima.§.iteȝ mixta.ego non nego hoc,sed dico,φ sicut est reperire perangarium munus personale mixtum cum sumptu,ita reale mixtum cuȝ sumptu,vt potes videre in pangaria exēplū,qꝛ presides nō possunt indicere pangarium,in auc.de mandatis principum.iij.colla.§.illud.J.de cur.pu.lib.xij.l.cursum ambulare. ⁊ ideo dico φ potest esse reale tale perangarium tm̄ rebus ⁊ sumptibus tale munus indicatur non psone,sed potest esse perangarium patrimoniale,vt ille cui indicatur perangarium non sit sufficiens ad illud munus,sed indicitur collecta,tunc dico φ est reale ⁊ patrimoniale,⁊ φ sit reale habes.J.titu.proxi.l.ij.§.ad perangaria,⁊ sic potest de quolibȝ loqui.l.ista in hoc quod dicitur de plaustro nihil muto,qꝛ illō potest dici me

32 re reale,quia nihil muto circa eius materiam.†Sed quero iuxta glo.nunquid illud quod recipit exercitus iuste recipiat, sic distingue aut in tempore necessitatis,⁊ tunc possunt recipere illi de exercitu a priuato cū omnia sint in tempore necessitatis ꝯmunicanda ad.l.rhodi.de iactu.l.secunda.ff.de officio consu.l.vna. Sed post fiet talea per vniuersitatem,vt resarciatur damnum ille passo.argu.de ser.qui pro pre.li.acci.l.prima,⁊ secunda.ff.ad silleia.l.lege corne.⁊ ideo dicerem quod si illi qui sunt pro principe nec possent expectare taliam dico quod preses vel superior debet facere quod aliqui diuites mutuent quousqȝ fuerit facta collecta J.de alexand.primati.l.vna.Item pro hoc textus specialis cum princeps det priuilegiuȝ aliquibus,quod ipsi non teneantur mutuare,ergo in contrariuȝ ius commune scilicet φ alij teneant.ar.J.de mi.⁊ ac.li.x.§.scriniarios.aut non loquimur in tali necessitate,⁊ tunc non debet prouideri per priuatos cum ipsa a republica recipiant.allega.J.de re mili.l.milits.imo potest eis optime resisti J.de salga.hospi.non prestan.lib.xij.l.vna Sed quod pretio dato habeant,vt.J.de luc.aduoca.l.prima.⁊ ideo dico φ non debet ab alijs accipere.ff.loca.⁊ conduc.l.prima.Item queritur.§.exercitu veniente.⁊.J.de re milita.lib.xij.l.tam collatores.§.si vero

33 necessitatem.¶Et istum text.inducit Gui.ad questionem†pone quidam tenet fundum a domino,ita quod debet ipsum recipere quolibet anno cum quinqȝ equitibus,stetit per duos vel tres annos,φ non venit dominus,dn̄s petit illud qd̄ expēdisset,si venisset q̄ritur nūquid vasallus teneatur,⁊ videt quod sic, cum teneatur ad certum seruitium.ff.de ver.obl.l.stipulationes non diui.§.plane.⁊.ff.de re iudi.l.si quis ab alio.ff.de vsufruc.l. quesituȝ.ff.ō vsufruc.l.si quis vsumfructum.⁊ pro hoc.ff.de alimen. lega.l.libtis.§.ab heredibus.⁊ eo.titu.l.cum vnus.§.verbis.Quid dicendum,contrarium tenet ipse per istam.l.⁊.J.titu.proximo.l.ij.§.ad perangaria.⁊ pro ista parte videntur iura,φ vasallus solum teneatur ad victualia prestanda.Sed si dominus posset conuertere in pecuniam victualia,esset magnum preiudicium vasalli,quare dicam φ non teneatur ei ad extimati onem.ar.ff.ō oper.li.l.he opere.§.prio.Itē ꝑ hoc de eroga.mili.an.li.xij.l.nulli.cū.l.fortissimi.Iura in contrarium non ob.quia ille leges loquuntur in eo,

34 cui reinquitur species propter lucrum,†qꝛ legatū debet habere lucrum,aliter non censetur legatum.s̄.communia de leg.l.j.§.j.⁊ ideo non videtur legata extimatio.ar.ff.de ali.leg.l.cum alimenta.§.primo,⁊ ideo cū iste essȝ obligatus ad certū quid ⁊ ad bonorem dicam, cum sit magis odiosum q̄ fauorabile,φ non teneatur,nisi veniat,arg.ll.alleg.

FINIS

Tractatus Munerum editus

a domino Petro Antibolo Allobroge, iuris vtriusqȝ perito,quem vocauit,diuersoriuȝ Juris.

¶Prefatio.

Ege scribitur in humana,φ lex scripta non sufficit ad expressam determinationem omniuȝ de facto emergētiuȝ.q.vt in corpore auc.quibus mod.natu.effi.legiti.in prin ci.⁊.ff.de legibus.l.neqȝ leges.⁊.l.nō possunt.⁊ ratio huius est, qꝛ leges certe sunt ⁊ finite.certoqȝ nu.in quinqȝ iuris ciuilis voluminibus ꝯprehēse.vt.ff.in proemio.§.pro rū.⁊ insti.in ꝓemio.§. cūqȝ.in fi.§.facta vero.⁊ negotia infinita sicut ⁊ incerta, de quibus legislatores cogitare minime potuerūt, vt euidēter colligit ff.de iur.⁊ fa.igno.l.in oi.⁊ de prescrip.verb.l.nutura.cū.l.preced.⁊ alijs legibus .s̄.dictis.⁊ in dicto cor.qui.mo.na.effi.le.§. si qs ergo.⁊ no.in ipso cor.vt hi q ob.§.sȝ ⁊ hec dicimus, Multo minus glosato.legū hoc pagere voluerūt, vtpote legibus certis ⁊ theorice iuris potius operam dātes q̄ circa facta incerta iurisqȝ praticā intēdētes,multas ⁊ diuersas facti q̄ones de facto inter hoīes ꝯtingentes,qui nouas lites quotidie inuenire conant, vt in ꝓemio.vj.lib.decretalium ꝓpe prin.a legibus aūt expressaȝ certamqȝ,vt in pluribus determinationē minime suscipientes occurrisse viderunt,⁊ in iudicijs,arbitrijs,arbitratibus ,mercatis ⁊ palatijs,agitari,⁊ hoc causam eis tribui ipsas extraordinarie ad aliquā iuris determinationē,put eoꝝ valuit sciētie possibilitas adaptare.Qm̄ vero sapientes hmōi plures ⁊ diuersi fuerunt ⁊ q̄ones ēt hmōi plurime ⁊ diuerse humanaqȝ natura sp ad isfinita decurrēs,nouitates sepe nitit inuenire,vt in corpore auctentiçoꝝ de ꝯsanguineis ⁊ vterinis fratribus.in prin.⁊.C.de veteri iure enucleando.l.tāta.§.sȝ qꝛ diem.Sapp ego Pet. Antiboli, lȝ inter iuris pitos satis isufficiēs,multas,⁊ varias,ex his q̄nibꝰ sparsas⁊ in diuersis libris,⁊ locis,habēs colligere,⁊ in vno volumine simul inserer dispositi.Cui qꝛ noia rebus ⁊ res ꝯgrua ꝯuenire, vt.ff.de bonis dānatoꝝ.l.diuus.in prin.cū suis multis sororibus hoc nomē,Diuersoriū assignaui,vt queadmodū in diuersorio vident diuersa.Ita ⁊ in h̄ volumine similitudo extraordinaria iueniunt diuersa.Ea sola mihi attribuēda disposui i quoꝝ fine hāc dictionem Antibolus,vel saltem literā istā.A. ꝯtigerit inueniri.Sicqȝ fiet de ceteris prudētibus iuris,eoꝝ nāqȝ noia, vel sparse,vel sub q̄dā abbreuiatione,vel mētione,seu designatione,in singulis ipsoꝝ extraordinarijs,put tn̄ certitudinē hr̄e potero,ꝯsimili mō conscribā,alio qn vero, absqȝ appositione nominis seu subscriptione, vel designatione, alia remanebūt. Dicta aūt mea,seu dicēda, suppono correctioni cuiuslibȝ melioris,nec mirer aliquis,si ordinē tituloꝝ,⁊ materiaꝝ singuloꝝ libroꝝ ordinarioꝝ,hec extraordinaria nō seruāt,qꝛ in locis varijs,⁊ diuersis reperiunt descripta, ⁊ ea ēt rōne qꝛ eoꝝ q̄ extra ordinē agunt,nihil pōt ordinabiliter agi,vt extra de accusa.c.qualiter ⁊ quando.

¶Diuisio operis.

Uoniā materia Munerū diffusa est in iure ciuili,tn̄ dignoscit p modū diuisuȝ vt ipsa in vnū collecta,dicta textuū,⁊ glossaꝝ,⁊ alioruȝ Modernoꝝ dictoꝝ,remaneant dilucida, ⁊ preclara.Diuido eā hī in tres ptes.Diuisio eniȝ tria ꝯmoda affere ꝯsueuit.Primū siqdē mētē legentis incitat.Scd̄o aium audiētis preparat. Sed tertio memoriā artificiose reformat. isti.de leg.§.sed ēt.ff.ō doli excep.l.ij.⁊ no.in.§.pe.in ꝓemio insti.Jdcirco diuisionē p̄mitto.¶Igit in prima pte tractare itēdo de psonis munera sub cūtibus.¶In.ij.subijciet modus muneꝝ diuisiuus,coruūqȝ naturā subiunctiuus.¶In tertia annectit effectus excusationis muneꝝ decisiuus.Postea subiciā pūcta q̄ plurima, varia, ⁊ diuersa in qbꝰ dubitare ꝯsueui.Prima ergo pars erit huius materie nālis.Scd̄a essentialis ⁊ substātialis.Sed tertia accidētalis.

SVMMARIVM

1 Diuisio tria censetur affere commoda.
2 Municeps dicitur proprie quasi muneris particeps.
3 Municipum alij ciues sunt ⁊ alij sunt incole dicendi.

4 Ciues

4 Ciues multis effici possunt modis.
Ciues origine duobus modis possunt esse.
Origo paterna per accidens repudiari non potest.
5 Filius qñ paternã, et quando maternam sequatur originem.
6 Filius patrem legitimum, et naturalem simul habens, patris sequitur originem.
7 Descẽdẽtes an sequant̃ ascendentiũ originẽ vltra primũ gradũ.
8 Nepos quando originem aui debeat sequi.
9 Partus quo ad hominis statum ventrem sequitur.
10 Filiũ, propriã, vel paternã, sequi originẽ, qualiter intelligatur.
11 Incola is dicitur, qui ad aliquam regionẽ in qua nunc moratur domicilium transtulit.
12 Natus viuo auo, originem paternam et auitaz retinere censetur.
13 Forum an dicatur quis sortiri ratione mere originis, vt ibidem conueniri possit.
14 Origo ipsa, ipso domicilio priuilegiatior esse creditur.
15 Remissio communiter in causis ciuilibus locum non habet.
16 Ciuis origine Lugdunẽsis, morã trahẽs Viẽne, et ibi mecuz cõ rahens, an Lugduni repertus ibi possit conueniri.
17 Priuilegia volens habere alicuius loci, an teneat̃ ibidẽ morari.
18 Testator in vna ortus ciuitate, et domicilium habens in alia, si testamentum fecerit, vtrius ciuitatis episcopus agere poterit.
19 Testatore habẽte bona in loco originis, et in loco domicilij, poterit vtriusqz loci episcopus administrare.
20 Filius adoptiuus patris adoptiui seq̃r originẽ, sz nõ domiciliuz.
Ciuis ex manumissione quis effici potest.
21 Libertus an sequatur originẽ et domicilium patroni, an vero alterum tantum.
22 Filius et libertus quo ad quid equiparantur.
23 Municeps ratione electionis militie, vel officij potest quis effici
24 Electus ad dignitatem quo ad onera locum originis declinare potest, sed non quo ad honores.
25 Incola est, q cã domicilij ꝯhendi aliquam ciuitatem inhabitat.
Domicilium multis constituitur modis.
26 Domicilium expressa voluntate qñ dicat̃ quis constituere.
27 Loco originis renunciari non potest, lz bene loco domicilij.
28 Filijfamilias et liberti quo volũt suũ domiciliũ trãsferre possunt.
29 Exules, et expulsi an pro delictis antea cõmissis cõueniri possint in locis, in quibus degunt.
30 Actio que intentari possit aduersus eum, qui se incolam negat.
31 Ciuitas qñ et q̃ actione ager ꝯ eum qui negat se incolam esse.
32 Incola quando desinat esse incola licite et quando dolose. et numeris sequentibus.
35 Incola an et qñ domiciliũ transferre possit dño irrequisito.
36 Incola domicilium transferre volens, superiorem pro licentia habens adire debet.
37 Incola simplex, absqz domini loci licentia, se transferre potest.
38 Incola se ad alium locum transferens dolose, et sine licentia, omni iure et possessione spoliatur.
39 Incola dolose recedens, nihilominus tenetur ad munera.
40 Legatum ecclesie relictum simpliciter cui debeatur ecclesie.
41 Testatore, post conditum testamentum, domicilium mutante, cuius loci ecclesie spectabit legatum, quod fecit.

¶ Prima pars, De personis munera subeuntibus.

1 REdeo ad primuz vbi tractare †intẽdo de psonis munera subeũtib⁹, et erit huius materie naturale, iõ qr tractat iste. §. munera diuisionis, et de munere psonali, et ideo de psonis est prio querẽdũ. ar. ff. õ testa. l. si queramus. Iuxta qd ẽ sciẽdũ
2 qd psonaꝝ munera subeũtiũ est repire genus et species †genus dr̃ municeps sicqz pprio attẽto vocabulo dr̃ qñ muneris particeps. ff. ad munici. l. j. in prin. Et qd sit gen⁹ no. C. õ mu. et ho. l. i re. et no. C. de icol. l. ciues. Et hz sub se duas spe
3 cies. †Nã municipũ. i. munera subeũtiũ alij ciues, alij icole appellant̃. ciues h̃ est gen⁹ subalternũ, qm̃ plurib⁹ spẽbus subalternat̃. Nã ciuiũ quidã fiũt origine, qdã adoptiõe, qdã ex manumissione, quidã electione, vt hec oia. j. p ordinem pbabũtur. Dico ergo qd ciuiũ qdã fiũt origine, et h̃ dupliciter, qñqz origine ppria, qñqz paterna. ppria, vt in loco in quo quis est natus, lz fuerit alibi conceptus. ar. ff. ad muni. l. adsumptio originis. et ar. l. eius q. in co. ti. vbi casus. nã ante natiuitatẽ, lz iã sit ꝯceptus nõ ꝯsiderat̃, vt ipse, qr nõdũ ẽ, sz viscez maternoꝝ portio iudicat̃. ar. ff. õ vẽ. ispi.
4 l. i. §. ex hac re. et. l. i. §. si qs prim⁹. ff. vñ co. †Et istã originẽ, q eã hz ñ pt p accidẽs eã repudiare, et ille q eã nõ hz, nõ pt p accidẽs eã acqrere, vt. l. assumptio. in prin. ff. ad mu. et est rõ, nã cũ insit a natura, vt ibi pbat̃, idcirco p accidẽs nõ admittit̃. insti. õ iur. na. §. pluralr̃. de legi. ag. tu. §. fi. Accidẽs. n. nature pposterat̃. ff. de
5 tute. l. q hz. §. j. et h̃ de origine ppria. †Interdũ ẽ qs ciuis attẽta origine pr̃na. Iuxta qd sic distingue, qr aut hz patrẽ naturalẽ tm̃, aut legitimũ tm̃, aut naturalẽ, et legitimũ sil̃. Si hz patrẽ naturalẽ tm̃, tũc nõ pr̃is, sz mr̃is seq̃r originẽ. ff. ad muni. l. j. §. fi. et arg. l. eius q. e. ti. Multofortius, si nullũ hz patrem, vt qr sit vulgo qsitus, iuxta. l. i. §. fi. alle. aut hz legitimũ tm̃. et de h̃ dicã, cũ de ado
6 ptiuo tractabo †aut naturalẽ et legitimũ sil̃, et tũc pr̃is, nõ mr̃is sequit̃ originẽ, et h̃, nisi ciuitas mr̃ne originis priuilegiũ sup h̃ haberet vt palleg. l. i. ff. ad muni. Et dico seq originẽ pr̃is, sz nõ eius
7 domiciliũ. vt. l. assump. §. filius. et. l. libert⁹. §. pr̃is. ff. ad mu. †Iuxta h̃ qro an descẽdẽtes ascendẽtiũ sequant̃ originẽ vltra primũ gradũ. et gl. dicit qd ñ vltra primũ gradũ. aliter. n. seq̃r absurdũ qr oporteret nos seq, et qrere, vbi fuit natus Adã. l. in agro Damasceno. ita no. ff. ad mu. l. assump. §. filius. et. C. de mu. et ho. l. ij. Sz Iac. de are. et Old. tenẽt ꝯriũ. l. originẽ pr̃is et aui, et ñ vltra, et sic nõ seq̃r absurditas q̃ glo. alleg. et alleg. p se. C. de decuri. l. si il le. li. x. et palleg. l. assum. §. fi. ff. de sena. l. emãcipa. ff. ad mu. l. filij. in prin. et expresse in. l. libeus. §. in adoptiua. e. titu. et ex illis. l. teneo me cũ eis, qrere. n. vbi nat⁹ fuit Adã ñ opz, cũ nõ lz auũ trãscẽdere, cũ nõ inueniat̃ iure cautũ. idẽ tñ no. C. de mu. et ori. l. filios. li. xi. Sed idẽ Iac. de are. alibi. sic distinxit †aut nepos nascit̃ viuo
8 auo, et tũc seq̃r originẽ aui, aut nascit̃ eo mortuo, et tũc nõ. ar. d. l. emãcipatũ. et cũ hac distinctiõe pñt saluari gl. et intellige filiũ, seq
9 ꝯditionẽ pr̃is et originẽ q̃tũ ad honores, sz †q̃tũ ad illa, q̃ respiciunt statũ hois. s. libertatis vel seruitutis, vt sit liber ptus, si mater sit libera, vel sit ptus seruus, si mater sit ancilla. vt insti. de ige nu. in prin. C. de rei vẽ. l. partũ. tũc ptus vẽtrẽ et matris ꝯditionẽ
10 seq̃r, fm Pet. de bellap. †Nõ aũt dixi filiũ seq originẽ ppriã vl̃ paternã, intelligit. gl. in. d. l. assump. q̃tũ ad honores et tutelas supportãdas, vel vt ibi ꝯueniat̃, nõ q̃tũ ad alia. h̃ ẽt tz Azo. in sum. C. de iurisd. om. iudi. §. pe. et in sum. inci. C. de iur. imu. li. x. qõ quidã Moderni, vt Mar. õ fano. et Mod. vt Ia. de are. et Hy.
11 nõ approbãt, qd sic pbat̃. l. cauet̃, †qd incola est qui in aliqua regione domiciliũ ꝯtulit. ff. de verb. sig. l. pupillus. §. incola. et talis parere dz magr̃atibus, apud quos incola est, et illis apud quos ciuis est. vt. ff. ad muni. l. incola. et his magr̃atibus et c. Ciuẽ aũt facit origo. vt. C. de incol. l. ciues. et ita ibi exponit̃ et vr̃ hec sen
12 tire gl. interlinealis, q̃ est in. d. l. incola, retinet̃ g̃ qs originẽ pr̃nã et auitã, qñ nascit̃ viuo auo, et suã quo ad honores et munera psonalia. vt. d. l. filios. et eo. ti. l. fi. ẽt quo ad h̃, vt ꝯueniri possit ibidẽ. ff. ad munici. l. incola. de mu. et ho. l. fi. ff. de interdi. et releg. l. relegatoꝝ. §. dubitatũ. ad mu. l. libertus. §. pscriptio, et qd de ꝯuentione dixi, intelligo si inueniat̃ ibidẽ. ar. ff. de iudi. heres absens. et argu. ff. ad mu. l. si qs instruc. §. fi. qd est notabile fm eos. Sz hic re
13 uoco in dubiũ, vt clarius pcedẽs liqat articulus, †qro nũqd rõne mere originis qs sortiat̃ foꝝ q̃tũ ad hoc, vt ibidẽ valeat ꝯueniri, et vr̃ qd sic. vt. C. de mu. et ori. l. j. in gl. q̃ incipit necnõ, et idem tz gl. ff. de iudi. l. heres absens. in pri. gl. est ꝯria in. d. l. assum. §. j.
14 Sed vr̃, qd rõne originis qs sortiat̃ foꝝ †nã magis origo q̃ domiciliũ est priuilegiata. vt. d. l. libertus. §. pscriptio. ad mu. lz rõne domicilij qs sortit̃ foꝝ. vt. d. l. j. C. de muni. et ori. ergo et rõne originis. Sz credo ꝯriũ, vbi alibi hz domiciliũ fm Ber. de deu. Nã nõ dñt plus ꝯstare sumptus q̃ cã. C. de anno. et tribu. l. mediterranee. et in auc. de op. et intra q̃ tpa. §. illud ẽt. Sed ꝯstat qd plus posset ꝯstare, vt puta si a loco originis distaret p multas dietas p hoc. qr vbi diuersa rõ diuersum ius nõ esset. vt. l. adiget̃. §. q̃uis. ff. de iurepa. sz diuersa rõ est in vtroqz. Nã loco domicilij põt puideri actori, qr fit missio in bonis meis. vt. l. ij. ff. de li. ho. exhi. et. l. pleriqz de in ius voc. sec⁹ in loco originis. vbi nulla bo
15 na habeo. ergo nec ẽt fit remissio †cũ in ciuilib⁹ causis regulariter remissio locũ nõ hz. vt no. d. l. heres absens. in prin. de hoc videt̃ casus, nisi esset gl. in. l. puinciales. ff. de ver. si. nec obst. l. incola. ff. ad mu. vbi vr̃ casus p prima pte, qr intellige qd ibi dicit̃ municipali iure conueniri q̃tũ ad munera, nõ aũt vt ibi possit sortiri fo
16 rum. †Sed iuxta hoc qro Narbonẽsis habitauit p decẽ annos i ciuitate Biterrensi, et ibi tectũ ꝯxit. demũ reperit̃ Narbone, nũqd ibi sortit̃ foꝝ rõne sue originis, videt̃ qd sic. C. de muni. et ori. continu. lib. x. et. d. l. assumptio. ff. ad mu. et hec tz actor, put ibidẽ no. Azo. cum notauit. C. de iuri. om. iud. §. pe. qd non. et premitta

vera sunt quo ad honores τ munera, vt. l. j. C. qui petāt tu. τ vide ꝙ dixi. s. ver. iuxta hoc q̄ro. Spe. ¶ † Sȝ q̄rit̄ si aliq̄s vult esse ciuis τ priuilegia habere loci alicuius, an ꝯpellat̄ ibi morari, vt est de ꝯsuetudine, vī ꝙ sic, p. l. valde bn̄ faciēte. C. de curia. vr. ro. al. de priui. corpo. l. nulli sit liberū. i fi. Credo ꝯ, dūtn̄ ibi dies festos

17

celebret, vt. l. ei⁹. §. si q̄s negotia. ff. ad mu. † sȝ hic posset q̄ri, si testator in vna ciuitate ē ort⁹, i alia hȝ domiciliū, τ fec̄ testm̄, nūqd ep̄s vtriusq; ciuitatis agere poterit, gl. tȝ ꝙ sic. C. de epi. τ cle. l. nulli. p. l. eius. §. celsus. ff. ad mu. τ. l. assump. §. iure. e. ti. C. de adopti. l. adoptio qdē. i fi. q̄ leges salua gl. reuerētia h̄ nō dn̄t, sȝ dn̄t ꝙ diuersis locis q̄s domiciliū h̄re pōt. Sȝ credo ꝙ in dubio ep̄s vbi hȝ domiciliū, aget. ar. in cor. de elec. titu. §. si aūt. τ. ff. de ꝯdi. τ de. l. q̄ ꝯditio. §. fi. τ hoc, nisi in ciuitate in qua ortus est, haberet domiciliū, nā tūc posset ꝓcedere opi. gl. τ nisi esset aliqua presumptio ꝓ ciuitate originis, tūc ep̄s illius loci originis ageret, τ nō alter, vt pote, q̄ ibi erāt capti ab hostibus coniuncti testatoris. nec ob. §. sinautē. in. d. l. nulli. q̄ loq̄t̄ vbi in loco originis habeat domiciliū τ si alibi. qdā tn̄ soluēdo dictū gl. dn̄t, ꝙ vtrobiq; habebat domiciliū, ꝙ nō plȝ, q̄ tūc cā originis iūcta cū domicilio preferret̄, tanq̄ h̄ns duplex vinculū, ar. in cor. de ꝯsan. τ vte. fra. §. hec oīa. adde ēt ꝙ in. l. diuus. ff. si cui plus q̄ p. l. fal. τ. l. co

18

dicil. j. r̄n̄so. de leg. ij. Bernar. sapo. Sed posset distingui, † aut testator hȝ bona in vtroq; loco. s. τ in loco, vbi mortuus ē, τ in quo natus fuit, τ tūc dico ꝙ ep̄s vtriusq; ciuitatis dȝ administrare. ar. ff. de tu. τ cu. da. ab. l. pupillo. aut hȝ tm̄ in loco, in quo ortus ē τ tūc ep̄s illius ciuitatis hȝ administrare. Aut nō hȝ bona in ciuitate in qua ortus est nec in qua mortuus est, sȝ alibi, τ tūc dico, ꝙ ep̄s illius ciuitatis, in qua natus est dȝ administrare. ff. ad mu. l. libertus. §. cū simul. de hoc vī lex in cor. de elec. ti. §. sinaūt hoc nō fuerit exp̄ssum, τ. l. ꝓuinciales. ff. de ver. sig. Aliq̄ est q̄s ciuis ex adoptione ꝓpria vel paterna, vt. l. libertus. §. in adoptiua. τ. l. i. in prin. τ. l. assump. in fi. l. filij. in prin. ff. ad mu. sȝ retinet locū prie originis, vt. d. l. ordine. §. fi. soluta tn̄ adoptione desijt esse munici-

19

ceps ciuitatis patris adoptiui, vt. l. sȝ τ si is. ff. ad munici. † Et intellige filiū seq̄ originē patris adoptiui, nō aūt eius domicilium, q̄ ita est in filio legitimo τ naturali, vt est. s. ꝓbatū, ergo ita erit in legitimo tm̄, q̄ ars imitat̄ naturā. insti. de adopt. §. adop. τ h̄ de adoptione. Fit ēt q̄s ciuis ex manumissione, vt. l. i. ad princ. ff. ad mu. τ hoc vel manumissione ꝓpria vel paterna, vt ex cā fideicōmis. vt. l. libertus. §. ex cā. ff. ad mu. τ. C. de mu. τ ho. l. ij. τ si a pluribus fuerit manumissus oīum seq̄t̄ originē, vt. l. si quis. ff. ad

20

muni. Hug. Rog. Ber. d deu. ¶ † Sȝ q̄ro nūqd originē τ domiciliū patroni seq̄tur, an tm̄ vnū, sc̄ originē vī domiciliū. Et Azo tȝ vtrūq;, vt no. l. assump. sed ꝯtriū puto. s. ꝙ locū originis tm̄ hȝ Hug. Rog. τ Ber. de deu. τ hoc nisi ibidē eēt domiciliū, q̄ tūc locū domicilij seq̄ret̄, eo q̄ est in loco originis. τ ita itelligo. d. l. assump. §. fi. τ ꝙ ibi no. in. i. opi. Et ꝓbo ꝙ Azo. opi. nō ꝓcedat nā preal. §. fi. in. l. assumptio. loquit̄ alternatiue, ergo sufficit alterū esse verum. insti. de here. insti. §. fi. Itē q̄ lex eius q̄ hoc deci-

21

dit, nisi fiat violētia litere. † Itē eq̄parant̄ filius τ libertus. ff. si q̄s a pa. ma. fue. l. ij. Si ita est in filio, vt. d. l. assum. §. filius. ergo ita dȝ esse in liberto, q̄ de similibus ad similia est ꝓcedēdū. ff. de legi. l. de q̄bus. rō diuersitatis colligit̄ ex. l. libertus. §. patris. Unum tn̄ est sciēdū ꝙ si patronus est municeps duoꝝ locoꝝ in vno rōne ꝓprie originis, in alio rōne paterne, tūc seq̄t̄ ambo loca. vt. l. ei⁹

22

qui. r̄ndeo τ hoc de municipe rōne manumissionis. † Interdū est aliquis munice ps rōne electiōis, vt. ff. ad mu. l. municeps. C. d in co. l. ciuis. li. x. τ intellige electiōis, sc̄ militie, vel offi. vt ille. l. patent. τ lȝ aliquis nō possit declinare locū originis, vt. d. l. assump.

23

facit in electo ad dignitatē, qui locū originis dclinat quo ad onera nō quo ad honores. vt. d. l. municeps. τ h̄ d municipe rōne electionis. Et h̄ sufficiāt quo ad q̄tuor species ꝯtētas sub hoc genere subalterno ciuis. Hug. Rog. Ber. de deu. ¶ Habemus ēt incolā, τ h̄ est species ꝯtēta sub gn̄e generalissimo. s. sub municipe.

24

† τ dicit̄ incola ille qui inhabitat aliq̄ ciuitatē, grā domicilij ibidē ꝯhēdi, sic dictus q̄si valde colēs τ onerans terrā, in quā se trāstulit. ita no. C. de incol. l. ciues. Et est sciēdū, ꝙ domiciliū ꝯstituit̄ d facto. i. re τ voluntate, nō aūt nudo verbo, sȝ q̄nq; volūtate tacita. i. presumpta, q̄nq; volūtate expressa tacita volūtate. i. p̄sumpta a lege ꝯstituit q̄s domiciliū p trāscursum decēnij ꝯtinuū. C. d

25

incol. l. ij. li. x. cū gl. † sȝ expressa volūtate dicit̄ quis domiciliū ꝯstituere, q̄n non inita ꝯtestatione. i. q̄n nō nudo verbo, sed re τ facto aīo suū trāsfert domicilijū, larē, τ fortunā reꝝ suaꝝ trāsmutādo, vt d. l. ciues. ff. ad municipa. l. domiciliū. τ ibi no. Sed in duobus locis si in eis q̄s se equaliter instruxerit, pōt h̄re domicilium. vt ad muni. l. labeo. τ. l. assumptio. §. viris prudētibus. τ. l. si q̄s istruc.

26

τ hoc si ꝯstat in ambobus locis eū velle habere domicilium. nā si dubitet̄, tūc ex actibus extrinsecis est ꝯiecturādū. ff. ad muni. l. eius qui. §. i. τ. §. ij. † Sed lȝ loco originis renūtiari nō possit. vt. d. l. assump. i. r̄n̄. tn̄ loco domicilij q̄s renūtiari pōt. vt. l. incola. ff. ad mu. τ hoc nisi iā antea publicis esset destinatus, nā tūc nō pōt renūtiari in preiudiciū muneꝝ iā destinatoꝝ. ff. ad muni. l. incola

27

iā muneribus. † Unū tn̄ est no. ꝙ filiusfamilias τ liberti quo volūt suū possunt mutare domiciliū. vt. l. plȝ. τ. l. filij. §. municipes. τ l. de iure. §. libertos. ff. ad muni. sed mulieres ꝯctis nuptijs domiciliū suū mutāt in domiciliū mariti. vt. l. ꝑatores. §. idē rescripserūt. ff. ad muni. Et hoc nisi illegitimū matrimoniū ꝯxerint, tūc. n. nō mutat̄ vt. l. de iur. §. fi. C. vbi de cau. stat. Sȝ si legitimū ꝯxerit tūc trāsfert domiciliū. vt iā dixi. τ hoc ꝯstāte m̄rimonio, idē si soluto, dūtn̄ d nō nubat. vt. l. filij. §. fi. ff. ad mu. s̄m Hug. τ Ber. d

28

deu. ¶ † An aūt illi, qui sunt exules τ expulsi de suis ciuitatibus poterūt ꝯueniri in locis, vbi degūt q̄ expulsi sunt ꝓ delictis aīa ꝯmissis. Si cōparemus eos relegatis planū est, ꝙ ꝯueniri possūt ff. de mino. l. parui. ff. ad mu. l. eius qui. §. fi. in eis aūt locis, vbi tēpore exilij morant̄, nō vī posse ꝯueniri, cū sint in fuga. ff. de seruis expo. l. titius. in fi. i. r̄n̄. Sȝ dic ꝙ si bona eoꝝ sunt publicata. τ ipsi ꝯdēnati ob tale crimē, pp ꝙ ciuitatē τ bona amiserunt, ꝙ non debeant, vel possint ꝯueniri in ciuitate eoꝝ, nam tales deportatis ꝯparantur. ff. de bo. dā. l. j. τ arg. ff. de capi. di. l. ꝑtinet. in prin. τ. l. tutelas. §. si libertatē. τ. §. vlti. C. de fideius. l. j. τ ad. l. iul. de vi pu. l. tutores. Si vero retinēt bona oīa vel p̄tē bonoꝝ τ ciuitatē, tūc p̄nt in eis locis ꝯueniri vbi sunt expulsi. vt. d. l. papi. exuli. τ. C. d fideius. l. i. τ. d. l. tutores. ar. ꝓ hac disti. ff. si q̄s cautio. l. sȝ τ si q̄s rei capi. §. rei. ff. qui satis. cog. l. si decesserit. in fi. τ facit ꝙ no. isti. quibus mo. ius pa. pa. sol. l. relegati. in gl. no. dn̄am Gui. de suza

29

ria. ¶ † Sȝ iuxta premissa q̄rit̄, q̄ actionē intētabūt isti, q̄ volū t agere ꝯ illū, qui se negat incolā. Quidā dn̄t, ꝙ reuocatoriā. ar. ff. de suspicie. l. i. §. fi. vel vti posside. vtilē. vt. d. §. fi. Alij dicūt ꝙ officiū iudicis vel actionē in factū. τ hoc credo veꝝ, vt vī dicer̄ gl. C. de agri. τ cesi. l. si coloni. τ. C. in q. cau. colo. cē. l. j. li. xj. tn̄ ꝓ prima p̄te facit ꝙ agāt reuocatoria. ff. de rei vēdi. l. j. §. ꝓ hac doc.

30

¶ Sed quis aget an ciuitas vel incola. † Circa hoc dic, ꝙ aut cōstat, ꝙ ciuitas est ia quasi possessione istius incole, τ planū est, q̄ agit ipse incola, qui negat se incolā ꝯ ciuitatē eū quasi possidētez τ vocantē ad munera, ita pōt loq. l. de iure. ver. cū in q̄e se negat

31

τ. l. ad muni. † Aut ꝯstāt ꝙ ciuitas nō est in quasi possessiue isti⁹ incole τ tunc dic s̄m Dy. ꝙ aut ciuitas ista desijt icolā quasi possidere rōne veri doli ipsius incole, q̄ dolose trāstulit se ad aliū domiciliū, vel ēt pp dolū presumptū ex q̄litate facti, puta q̄ iaz erat iposita aliqua collecta seu grauamē in ea ciuitate, de q̄ aufugit, τ tūc idē, ꝙ in primo casu, sc̄ q̄ ciuitas q̄si possidet, τ ipse aget. vt. ff. de decur. l. i. τ. d. l. de iure. C. vbi cau. stat. l. j. C. de libe. cau. l. eā que. C. de prescrip. que pro lib. ꝯpe. l. i. ff. de req. reis. l. i. ff. de suspec. tu. l. impuberibus. §. preterea. † nā in isto casu rōne veri doli vel p̄sumpti istius incole ciuitas est spoliaata, τ adhuc vī in quasi possessione incolatus, aut se trāstulit bonafide ad aliud domiciliū vt q̄ ibi est sibi aliqua delata hereditas, τ ibi cepit subire munera in nouo domicilio, tūc ciuitas nō est in quasi possessione, nec ipse agere dȝ, sȝ defendē si ciuitas eū vēdicat. vt. d. l. de iure. in ꝑn. τ ar. a ꝯrio p̄dictaꝝ. ll. Aut est dubiū, sicut erat i casu illius ver. cū tn̄. τ est idē ꝙ in primo casu, sc̄ ꝙ ciuitas est in quasi possessione incolatus, τ ipse agēdo ꝓuocat in libertatē ꝯ ciuitatē vocātez ipsum ad munera. τ hoc rōne dubitationis vt in gl. no. † Hoc vltimū mēbrū huius diuisionis siue distinctionis credo veꝝ, si certū sit ciuitatē fuisse in quasi posſione incolatus aliquo tp̄e, τ nō ē dubiū an de p̄nti sit in q̄si posſione. τ hoc vī dicere gl. in. d. l. de iure alias si in dubio indistincte presumeremus ciuitatē quecūq; vocaret q̄si possideret τ maxima absurditas seq̄ret̄. Dy. ¶ † Sȝ pone ꝙ aliquis est incola, τ hȝ domiciliū Tharascone, vult se trāsferre ad alium locum dn̄o irrequisito. q̄rit̄ an possit se mutare vel an requirat̄ auctoritas dn̄i Tharasconis vel alteri⁹ castri sub quo al's icola est. Circa ꝙ s̄m Ber. de deu. breuiter sic distingue. aut icola, qui vult se mutare, est simplex τ mer⁹ icola, aut dn̄s habebat ius reale in illo incola vt q̄ habebat in eo Casalagiū isto enim casu non pōt se mutare sine ꝯsensu dn̄i, τ p hoc facit. l. C. de decur. l. qui derelicta. τ. l. quedā ignauie. l. q̄uis. eo. titu. Itē q̄ si hoc permitteret̄ maximum preiudicium dn̄is pararet̄. vt. C. de agri. τ cēsi. l. colonos. ad fi. lib. xj. Item pro hoc quod aliquid dicitur de vasallo in feu. de va. qui cur. ven. §. fi. Item hoc intellige q̄tūcunq; dominus male tractet enm. vt. C. de agri. τ censi. l. cuȝ satis. §. caueant. † Sed hoc casu potest superiorem adire, τ compellet̄ dominus incole auctoritatem prestare vt domicilium possit mutare

32

33

34

35

36

sit mutare, ꝛ p h ꝙ supio2 adiri dẽat. facit. C. ꝺ agr. ꝛ cẽsi. l. i. ꝛ. ij. Jtẽ ꝓ hoc q2 sic vides, ꝙ pater ꝯpellit filiũ emãcipare. vt. ff. si qs a pa. fue. ma. C. de episc. audi. l. si lenones. ff. de ver. ob. l. vtrũ. C. ꝺ spectacu. ꝛ sceni. l. fi. Jtẽ ꝓ h ꝙ dicit de dño. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. ij. ꝛ insti. eo. titu. §. fi. Sic habeo in iudice, q2 põt recusari. vt. C. si qua predit. po. l. j. circa mediũ. ꝓ hoc. C. de offic. pcõ. ꝛ leg. l. j. ꝛ. ij. iuncta. l. potestatis ꝺbo. ff. ꝺ verbo. si. †aut est simplex incola, ꝛ tũc aut vult se trãsmutare oino. aut nõ oino, sed remanere in primo loco adhuc, sed nõ tãq̃ incola nec gratia domicilij primo casu est licitũ sine licẽtia dñi. ꝓ hoc. ff. ad muni. l. nihil, ꝛ. l. plꝫ. ꝛ. l. domiciliũ. ꝛ hoc. C. de op. li. l. pe. ꝓ quo. C. de icolis. l. i. scdo casu qñ nõ in totũ se mutabat, imo remanebat, lꝫ non cã domicilij, tũc nullo mõ põt hoc facere sine auctoritate sui baronis, rõ est, q2 licitũ sic sibi esset iurisdictionẽ sui iudicis recusare ꝙ iura nolunt. vt. C. de iur. om. iud. l. nemo. ꝛ ꝓ hoc facit. l. iuris ordine eo. ti. Jtem q2 durũ esset sibi remanere in illo loco, ꝙ non pareret iudici illius loci, ꝙ esset si ita fieret ar. in auc. de defen. ciuita. §. pe. ibi dum dicit ꝯuenit enim ꝛc. Jtẽ arg. C. de offi. magi. mili. l. ij. ¶ †Sꝫ q̃ro que dãna patiant̃ hmõi rustici recedẽtes cã habitãdi aliũde. ad ꝙ dic, ꝙ primo possonez, ꝛ omne ius amittunt. vt. l. i. C. si curia. reli. cui. ꝛc. li. x. ꝛ adde q̃ ibi no. Jtẽ q2 coꝛ psone retineri possunt ꝛ reuocant̃. vt in auc. de mã. prin. §. si etiã cũ ibi no. ꝛ de colo. pale. l. i. ꝛ de dolo. l. i. circa fi. ꝛ adde que ibi no. ꝛ facit. ff. de rei vẽ. l. si ergo psona pt retineri multofortius, ꝛ res cũ oia sunt grã hoium adinuenta. vt. ff. de stat. ho. l. ij. ꝛ facit. ff. loca. l. quero. §. vlti. ꝛ facit. C. de agri. ꝛ cen. l. omnes. cũ si. ꝛ in auc. vt oẽs obed. iud ꝓuincie. §. si vero quis. ꝛ repe. que ibi nor. ar. C. de omni agro deserto. l. q agros. facit. C. de colo. pa. l. j. ꝛ ij. ꝛ de agrico. ꝛ cẽsi. l. cum satis in fi. cum his que ibi no. ꝛ. l. oẽs oino fugitiuos. cũ his que ibi nota. ꝛ vide. C. de iure emphy. l. ij. †Jtẽ q2 nihilominus ad munera tenent̃. ¶ Et iuxta hoc si q̃ras nunquid hmõi recedẽtes vtrobiq̃ ad soluẽda munera sint astricti. Sic est hr̃ ẽm Ber. de deu. distinguẽdũ, q2 interdũ aliquis se trãsfert de loco originis ad aliquod domiciliũ, ꝛ isto casu siue faciat frudulenter siue nõ vtrobiq̃ munera subire tenet̃, nisi fraudulenter abest. C. de muni. ꝛ ori. l. fi. e. ti. l. i. qñq̃ de vno domicilio ad aliud, tunc aut facit animo prius domiciliũ deserẽdi; aut non deserendi. isto scdo casu vtrobiq̃ teneat̃ ad munera ꝛ honores. ff. ad muni. l. si quis instruc. primo casu subdistingue aut locꝰ domicilij indixerat sibi munus ꝛ adimplere tenet̃. vt. l. icola. ij. ff. ad municip. aut non, ꝛ tũc vtrobiq̃ adiplere tenet̃. vt. C. de col. l. j. ¶ †Sed iuxta premissa posset queri. aliquis reliquit legatũ cuidã ecclesie, certũ ẽ ꝙ vbi simpliciter dicit ecclesie domicilij debet̃ vt in auc. de eccl. ti. §. si quis in noie dei. ꝛ ar. l. que ꝯditio. §. i. ff. ꝺ ꝯdi. ꝛ demon. Sed pone ꝙ mutat domiciliũ, q̃ro que ecclesia habebit legatũ, nũqd ecclesia primi domicilij vel illius, in quẽ se trãstulit, circa ꝙ dic ẽm Ber. de deu. ꝙ aut iste qui se trãstulit voluit deserere primũ domiciliũ, aut nõ. si nõ, diuidet̃ equaliter iter ambas ecclesias. arg. extra de sepul. c. ij. lib. vi. Aut gratia mutandi primũ, ꝛ tũc aut fuit facta translatio ante testm̃ factum, aut post. primo casu dꝫ ecclesia loci, in quo inde se trãstulit, ꝓ quo rõ, quia presens domiciliũ nõ preteritũ dꝫ inspici. ar. ff. de postu. l. sꝫ cui. §. affinitatis. ꝛ ar. l. si ita. ff. de auro ꝛ arg. leg. ꝛ. l. fi. e. ti. in pri. † aut post ꝯditũ testm̃ se trãsfert, ꝛ tunc aut simpliciter est factũ legatũ aut pp cãm, vt pp sepultu. Si pp cãm ꝛ postmodũ se transtulit, tunc locus in quo se trãstulit dꝫ hr̃e pro hoc rõ, q2 ꝙ faciat gratia mutãdi domiciliũ, hꝫ habebit nõ primũ. ar. l. nesennius. §. fin. cum. l. seq. ff. de excusa. tu. ꝓ hoc itẽ legato. §. si vxori. ff. de leg. iij. ꝓ h q2 cũ eccle. hi domicilij in quo se trãstulit, subroget̃ i onere, ꝯ ꝛ i honore. ar. C. de decu. l. si ad magistratũ. ꝛ. ff. de ꝯdi. ꝛ dmõ. l. filie. §. i. pro quo. l. gaio. in prin. ff. de ali. le. pro hoc. ff. ad muni. l. titio. de adimẽ. lega. l. alumne. §. titia. Aut huiusmodi legatum simpliciter erat legatũ, ꝛ tũc prima ecclesia habebit. nã tps testamẽti dꝫ attẽdi. vt. l. vxor. §. testamẽto. de leg. ij. pro hoc. l. lucius. la. derniere. de leg. ij. pro hoc dicta. l. si ita. de auro ꝛ arg. lega. l. fi. in prin. e. ti. Et hec sufficiant de psonis munera subeuntibus. Et sic hoc primum mẽbrũ, ꝙ est huius materie naturale, sic clare ac dilucide discussum remaneat expeditum. Pet. Antiboli.

SVMMARIVM

1. Muneruꝫ quedã sunt psonalia, alia patrimonialia, ꝛ alia mixta.
2. Munus personale quid proprie dicatur.
3. Tutelam suscipere quis cogitur tanq̃ munus personale.
4. Tuto2 an debeat sumptus cõputare factos in administratione.
5. Capitatio est munus personale tanq̃ persone inherens ꝛ eam concommitans.
6. Munera personalia sunt incolis indicenda.
7. Ciuis qualitercunq̃ qs sit munera personalia subire tenetur.
8. Munus mixtum quare sic dicatur, ꝛ qualiter describatur.
9. Munus mixtum quare patrimoniale vocet̃ quandoq̃.
10. Munus mixtum incolis imponitur, ꝛ an ciuibus possit indici.
11. Munera patrimonialia sunt in duplici differentia.
12. Munus mere patrimoniale quod dicatur.
13. Possessionis nomine veniunt proprie res immobiles.
14. Lex viua, scilicet princeps munera, indicere potest, quemadmodum ꝛ lex mortua.
15. Munus persone pro rebus indictum quod sit.
16. Munus personis pro rebus indici solitũ, quibus cõiter indicat̃.
17. Superindictum quod dicatur, ꝛ quare sic vocetur.
18. Munera ordinaria, ꝛ extraordinaria, seu superindicta quibus indicantur.
19. Munera an possit indici possessoribus tantum, qui nec ciues sũt nec incole.
20. Fenerato2 domicilium vel alia immobilia non habens in ciuitate non tenetur ad superindicta.
21. Collecta an debeat indici Lugdunensi, pro rebus, quas habet Vienne. ꝛ nu. 22.
22. Mobilia bona quo ad collectas soluendas in loco domicilij extimantur.
23. Domicilium ꝛ possessiones habens in duobus locis an teneat̃ vtrobiq̃ collectas soluere.

¶ Secunda pars principalis, de modo munerum.

Nunc trãseo ad secũduz mẽbrum principale, in quo subijcit̃ modus munerum. materiam diuisimus eorũq̃ naturã subiũximus. diuido igit̃ materiam muneꝝ in tres partes †Vñ muneruꝫ, alia sunt psonalia, alia pr̃imonialia, aut mixta. vt ff. de mu. ꝛ ho. l. fi. in prin. de quibus singulariter annectamus. Dico ergo ꝙ munerũ qdã sunt psonalia. Et vt ad materiã pueniã huius psonalis, quero qualiter describat̃. Rñdeo sic†munus psonale ꝛ mere est administratio reipublice vel priuati hois in eius creatione auctoritatẽ habẽs sine vlla patrimonij erogatione bene dico administratio reipulice, q2 rem publicã administrare munus est psonale. ff. de mu. ꝛ ho. l. fi. in prin. ad ꝙ qs de iure cõpellit̃. vt. l. si quis magistratus. eo. ti. Bene dico vel priuati hois in eius creatione auctoritatẽ habẽs, vt est tutela. nã eius administratio est priuati hois, sꝫ hꝫ in se creationẽ publica aucto. ar. ff. ꝺ excu. tuto. in prin. †ideo tanq̃ psonale munus quis eã subire cõpellit̃. vt. d. l. si quis magr̃atus. ꝛ. l. fi. ꝛ. l. i. §. illud. ff. de mu. ꝛ ho. Si. n. in eius creatione publica auctoritas nõ interueniret, subire quis tutele munus nõ ꝯpelleret̃. ff. de pcura. l. filiusfa. §. inuitꝰ. Jtẽ bene dico sine vlla patrimonij erogatione. vt. d. l. i. §. illd. alr̃s nõ psonale, sed mixtũ iudicaret̃, iuxta. l. fi. §. mixta. ff. de mu. ꝛ ho no. ¶ Sꝫ ad hãc descriptionẽ opp. tutela est munus psonale, vt probaui, †ꝛ tñ tuto2 nõ cõputat sumptus. ar. ff. de admi. tuto. l. a tutori. ergo munus psonale ꝯsistit in patrimonij erogatione. Sꝫ dic ꝙ. l. ꝯria loquit̃ qñ tuto2 circa pupillũ nõ vacabat. alias sumptus factos in admistratione ꝯputaret. iuxta. l. i. §. itẽ sumptus. ff. de tut. ꝛ rõ. distra. ꝛ hoc nisi modũ excedat, iuxta id ꝙ not. ff. man. l. idemq̃. §. labeo. Ad idẽ opponit̃ munus capitationis est psonale iuxta gl. intellectũ, ꝛ tũc alias tñ ꝯsistit in patrimonij erogatione. Juxta. l. fi. §. fi. ff. de mu. ꝛ ho. †Sed dic ꝙ capitatio est munus psonale. i. inherens psone ꝛ psonã cõcomitat̃, sicut dicit̃ reale. i. rei inherens, sed nõ est personale in sui exercitio. i. a psona agentium, sed a bonis soluentiũ rõne persone, ꝛ sic non est administratio, quare non obstat. Hug. rog. Ber. de deu. ¶ Sed quero munera psonalia quibus†indicant̃, rñdeo incolis. vt. l. incola. ij. ff. ad mu. sed quid de ciuibus, vel rõne originis vl̃ alias. rñdeo gl. videt̃ expresse pedẽ figere, ꝙ quo ad honores habẽdos, ꝛ tutelas supportãdas sequunt̃ locũ, cuius sũt ciues, sꝫ quo ad alia nõ, si alibi domiciliũ suũ fouent. in hoc videt̃ remanere gl. lꝫ ꝯfuse. vt. l. assumptio. §. filius. ff. ad mu. † Dñs autem Dy. tꝫ absolute ꝙ ciuis quacũq̃ specie sit ciuis munera psonalia oia subire ꝯpellat̃ ad hoc allegat duos casus legũ, in qbus videt̃ fore decisum. C. de mu. ꝛ ho. l. ij. li. x. ꝛ dicta. l. incola. ij. ff. ad mu. Dñs vero Ja. de are. tꝫ idẽ ꝙ Dy. hoc excepto, ꝙ nõ possit ꝯueniri in loco, cuius est ciuis, si sit absens, q2 in ꝯtibus nõ fit remissio, vt. l. heres absens. ff. de iudi. Sed do. Old. seq̃t̃ Dy. scꝫ ꝙ

locū cuius est ciuis omni casu subire cōpellat̄, ēt si alibi habeat
domiciliū, ⁊ h̄ tꝫ ꝑ.l.fi.C.de mu.⁊ ori.ꝑ quā gl.in prealle.l.assum
ptio.§.filius.videt̄ ꝯriū sentire, sꝫ nō facit,, qꝛ ipse Old. intelligit
illā gl.circa fi.cū dicit, sꝫ hoc reprobat̄.C.de muni.⁊ ori.l.fin.ipse
sic interlineat, sed hoc.s.ꝙ dixi nisi alibi habeat domiciliū ⁊c.sed
in residuo approbat̄, ꝑ.l.illā ⁊ ideo pōt dici ꝙ pria sit vera. Ego
sequor By.⁊ Old.lꝫ videant̄ rigorose oppressiones, tn̄ expressis
legibus ꝯprobat̄. Et hec de ꝑsonali sufficiant. Pet.de antiboli.
¶ Alia sunt patrimonialia, ⁊ ista ꝑꝑ eoꝝ intricationem dimitto
8 nūc, sꝫ statim reassumā. †Sꝫ recipio tertiū mēbrū.s.mixtū de ꝑso
nali ⁊ pr̄imoniali. Qd̄ sic describo. mixtū munus est administra-
tio reipublice cū honore vel sine, vt qn̄ suo sumptu administran-
tis indicit̄. bene dico reipublice. nā si priuati hōis nūq̄ꝫ suo sum-
ptu curā administrat, arg.preal.§.itē sumptus.l.i.ff.de tut.⁊ ra.
distra.⁊ .ff.de ꝓcur.l.q ꝓprio.§.litis. bene dico cū honore vel si-
ne, vt.ff.de mu.⁊ ho.l.rescripto.§.sciēdū.⁊.l.hono.ij.rn̄so. Item
bene dico suo sumptu ⁊ ꝑiculū patrimonij subit. ⁊ sic qꝛ admini-
strat est ꝑ h̄ ꝑsonale, ⁊ qꝛ cū sumptu est ꝑ hoc patrimoniale. ⁊ iō
9 iudicat̄ mixtū, vt.ff.de mu.⁊ ho.l.fi.§.mixta. †Sed qn̄q̄ꝫ tale mi
xtū patrimoniale appellat̄, vt.ff.de mune.⁊ ho.l.j.§. patrimonia
lis, ⁊ hoc qꝛ vnā partē capit ab eo. nā sicut a patrimoniali regu-
lariter nullus excusat̄, ita nec a mixto. vt.ff.de mu.⁊ ho.l.iij.§.de
10 caprotos. cū gl. Hug. Rog. Ber. de deu. ¶ †Sꝫ quero qbꝰ indi
cat̄ h̄ munus. rn̄. incolis, vt.l.incola.i.ff.ad mu.⁊.C.de mu.⁊ ori.
l.j. Sed nūqd ēt ciuibus, rn̄de vt dixi de ꝑsonalibus meris, nam
ſm gl. indicit̄, qn̄ alibi habēt domiciliū. Sed iuxta By.⁊ Old. te
nui ꝯriū.s̄.q.xv.ꝑ.l.preal.incola.ij.⁊ ꝑ.l.fi.C.ď mu.⁊ ori. Et hec
11 sufficiāt de mixto munere. Antiboli. ¶ †Alia sunt patrimonia-
lia ⁊ hec patrimonialia sunt duplici generis, qꝛ quedā sunt patri
monialia ⁊ mere que rebus ipsis indicunt̄, quedā vero sunt patri
monialia que indicunt̄ ꝑsonis ꝓ rebus primū sic describit̄. †mu-
12 nus mere patrimoniale, est illud ꝙ singulis annis, vel necessita-
tis tp̄e ipsis rebus, vel possessionibus indicit̄ lege vel principe sta
tuente. Bene dixi singulis ānis. nā.l.statuēte ab ipsa re certa por
tio tribuebat̄, vini, largi, ⁊ olei, vt.l.modios.C.de suce.⁊ archa.⁊
.C.de mu.⁊ tri.in rub.⁊ vocat̄ ordinariū patrimoniale, vt.C.ď
mune.⁊ archa.l.indictiones, cū gl.⁊ ideo sic vocat̄, qꝛ est ordina
riū in sui prestatione ⁊ prestāda q̄ꝫtitate. Et talia satis ordinaria
possunt dici, iuxta.l.scio amico.§.medico.ff.de mu. ¶ Quibꝰ er-
go talia indicunt̄. rn̄. Hug. Rog. Ber. de deu. oibus posſſoribus
siue sint municipes siue nō, vt.d.§.sciēdū.⁊ no.in prealleg.l.indi
ctiones. Seq̄t̄ vel necessitatis tp̄e ⁊c. exēplū, refectio viaꝝ, ⁊ pō-
tiū ⁊ similes reparationes agroꝝ ⁊ munus hospitis suscipiēdi, ⁊
similes hec oia sunt mere patrimonialia, vt.d.l.sciendū.⁊.l.ho-
nor.§.viaꝝ, ⁊.l.fi.§.patrimonioꝝ.⁊.§.ab hmōi.eo.titu. Et lꝫ hec
oia nō habeāt certā prestationē nec certū modū prestādi, tn̄ ordi
naria reputant̄ quo ad hoc, vt nullus excuset̄, vt.d.§.ab hmōi. ⁊
hec indicunt̄ oibus possessoribus ēt nō municipibus, vt.d.§.sciē
dum.⁊.d.§.ab huiuſ.⁊.ff.ad mu.l.fi.§.fi. ¶ Seq̄t̄, ipsis rebus. iō
dixi ipsis rebus, qꝛ talia munera debent̄ ab ipsis rebus nō a ꝑso
nis. vt.d.l.honor.§.viaꝝ.ff.de mu.⁊ ho.⁊.C.de mu.⁊ tri.l.ij.de ꝑ
dijs naui.l.ij.⁊ dic, rebus.s.mobilibus vt lardi prestatione que a
re mobili nō prestat̄. ¶ Seq̄t̄, vel posſionibus, subaudi imobili
bus, vt in prestatione vini vel bladi, ⁊ in refectione vie ⁊ similibꝰ
13 claꝝ est hoc videre. †verbū enim possessio sumptū ꝓprie de re im
mobili tanq̄ꝫ de magis nobili est intelligēdū. ar.ff.de acq.pos.l.si
rem. vide de ista materia bonā.q.ꝑ Cy.de cōpē.l.fi.§.fin.iuncto
eo quod de dominio diximus.ff.si ager vecti.vel emphy.pet.l.j.
¶ Seq̄t̄, lege. subaudi mortua, vt est videre in tributo vini, lardi
⁊ olei ⁊ viarum refectione ⁊ similibus, vt est.s̄.exemplificatum ⁊
14 ꝓbatū. †Seq̄t̄, vel principe statuente, nā sicut.l.mortua indixit,
sic ⁊.l.viua, vel iperator idicere posset.i auc.de ꝯsuli.ad fi.co.iiij.
¶ Est ⁊ aliud munus, ꝙ indicit̄ ꝑsonis ꝓ rebus, ꝙ sic describit̄.
15 Munus †ꝑsone ꝓ rebus idictū dicit̄ illud, ꝙ ordinarie lege sta-
tuēte, vel extraordinarie necessitatis tp̄e, ꝑsonis ꝓ rebus indicit̄.
Bene dico ordinarie lege statuēte, vt in collecta que fit ꝑ lustra.
nā primo lustro auꝝ, scdo argētū, tertio es prestat̄, vt in auctē.de
collato. ꝑ totū lꝫ obscure. Sꝫ clare no.C.de mu.⁊ tri.in rub.⁊ di
cit̄ ordinariū, vt.C.de supindic.l.j. ideo quia ordinarie sine inter
pellatione ꝑ singula lustra indicebat̄. Sed ſm Odof.⁊ Bert.lꝫ
qdam ꝯxerint dico ꝙ non habebat certā formā in prestādo, sed
tm̄, q̄ꝫtū princeps indicebat.⁊ videt̄ pro eo gl.C.de mu. ciui.l.ij.
16 lib.xj. ¶ †Sꝫ quero qbus indicitur. De ciuibus ⁊ incolis non ē
dubiū quin eis indicat̄, vt.ff.ad mu.l.incola. Sed in posſoribus
qui nō sūt municipes gl. videt̄ tenere ꝙ sic.C.de mune. patr.l.ij.
⁊ ita sentit ibi Odof. ponendo casum.⁊ hanc sequit̄ Hug. Rog.

Sed ꝯriū vꝫ, nā qn̄ indicit̄ ꝑsone ꝓ rebus, solū incolis ⁊ ciuibus
indicit̄, vt.d.§.sciēdū.l.rescripto.ff.de mu.⁊ ho.⁊ notauit gl. qď
vbi ꝑsonis ꝓ rebus indicit̄, possessores nō tribuūt.C.de anno.l.
indictiones.⁊.C.de mu.patri.in rub.⁊ hāc ꝑtē vꝫ sentire By.i.l.
ij.C.de mu.pa. qꝛ eā intelligit qn̄ patrimonijs indicunt̄ directo, n̄
aūt ꝑsone ꝓ rebus. Quid dōꝫ. Certe videt̄ expeditū ꝙ oibꝰ ciui
bus ⁊ incolis indicat̄ ⁊ posſoribus ꝑ.l.j.C.de indictis. ibi possi-
dentes ⁊c. Sed ego credo ꝙ vbi indicit̄ ꝓ rebus, ꝙ posſores n̄
teneant̄ ꝑ iura alleg. nec ob.l.ij.C.de mu.pa. qꝛ intelligo vbi ip-
sis rebus erat indictū, vel dic, ibi, ab oibus. subaudi ciuibus ⁊ i-
colis, ita ꝙ nullus excuset̄. nō aūt iplicet posſores, qui ad talia n̄
tenētur. vt.d.§.sciēdū. sic.C.sine cē. vel reli.l.oēs.⁊ ꝑ eūdē modū
possum tollere.l.j.C.de indictis, verū est ꝙ in ꝯriuꝫ facit ꝙ no.C.
de mu.⁊ in quo lo.l.j. Sed puto debere attēdi modū indicti. naꝫ
si dicat̄ volo ꝙ prouincia Narboñ. mittat nobis tot marchas
auri quasi onerās locū, tunc rem.i.possessores ꝯcomitat̄.⁊ sic in-
telligātur iura ꝯria. ar.ff.de cēsi.l.forma.§.q̄ꝫ q̄ꝫ.iuncta.l.ſm na-
turā.ff.de reg.iur. Si aūt Narbonēsibus, ⁊ sic ꝑsonis, tūc secus.
17 ⁊ sic intelligunt̄ alie gl. ¶ †Seq̄t̄ vel extraordinarie necessitatis
tp̄e; sed hoc supindictū vocat̄, qꝛ.s̄.ipsum indictū indicit̄. vel ne-
cessitate principis iminente multū coacta. vt qꝛ tp̄e guerre. ⁊ de
hoc habes.C.vt ne.lice.in spe.se.l.j.⁊.C.de qui.mu.vel presta.ne
li.se.ex.l.j.lib.x. vel nō multum exacta vt filius principis est natꝰ
facit collecta. vt.l.plꝫ.s̄.alleg. cū gl. vel ēt nulla necessitate immi-
nente, sed vbertate supueniente. vt no.in.d.l.plꝫ.⁊.l.j.C.de supin
dic. sic qn̄q̄ꝫ collecta ꝑꝑ reparationē itineris publici vel muroꝝ
vt.C.de immu.ne.conce.l.per bithyniā.C.de opi.pu.l.omnes.ij.
18 ¶ Quero igit̄ quibus †indicant̄ hec munera. rn̄sio. ciuibus ⁊ in
colis. ⁊ de istis nullū est dubiū, ⁊ intellige ꝙ indicent̄ ꝓ solido ⁊ li
bra. vt.d.l.omnes.ij.de ope.pu.ibi currat descriptio ⁊c.⁊.C.de
apo.pu.l.j.in gl.⁊.C.de aduo.diuerso.iudi.l.scimus.in sup ver-
bo ꝑequationes.C.de equo prestā.l.i.ff.de mune.⁊ hon.l.iij.§.ꝑ-
ces.C.de cessio.bonoꝝ.l.ꝑꝑ honorē.C.de vec.⁊ co.l.oium. Gui
lielmus de Ferrarijs. ad hoc ēt facit.C.de imu.ne.ꝯce.l.fi. lib.x.
de anno.⁊ tribu.l.fi.eo.li.de mu.patri.l.i.lib.xj.⁊ quēadmo. ci-
19 ui.mu.indi.l.fi.li.xj.⁊ ibi no. ¶ †Sed nūqd possessoribus tm̄ q
nō sunt ciues vel incole. gl. vꝫ tenere ꝙ sic.C.de mu.⁊ in quo loc.
l.j.⁊ vꝫ casus in.l.ꝑalle.C.de imu.ne.cōceden. ꝑ bithyniā. cū gl.
in ꝯriū videt̄ ꝑ ꝑalleg. oēs.ij.ibi incol. verbū ⁊c. quero quid dice
inus. Hug. Rog. tꝫ ꝙ posſores nō teneant̄ ꝑ ꝑalleg.§. sciēdū. ⁊
hoc nisi possessor sit originarius illius loci, in quo possidet, sed alī
bi domiciliū suum fouet. sic dicebat debere intelligi glo. illius.l.
.C.de mulie.⁊ in quo lo. in ducēdo materiā illius.l. Sed tūc mul
tū ob.l.ꝑ bitiniā.C.de imu.ne ꝯce. cū gl. quare posset dici, qꝛ aut
fit supindictū rōne negotioꝝ principis, ⁊ tūc possessores nō ꝯtri
buūt. vt.d.§.sciēdū. ⁊ est rō, qꝛ pro eis ꝯtribuēt in loco, i quo do
miciliū fouēt. vt.j.patefit. aut fit superindictū rōne negotioꝝ ciui
tatis ⁊ tunc aut negotium tm̄ tāgebat incolas. vt ꝓ franquesijs
eoꝝ tenēdis vel ꝓ saluādis inducijs, ⁊ tūc tm̄ incole. vt.d.§.sciē-
dū. aut negatiū ꝯcernebat cōmoda possessorum. vt ꝓ muris, aut
vallis, aut portibus faciēdis, vel reparandis, ⁊ tūc soluant pos-
sessores. vt.d.l.ꝑ bitiniā. cū gl.⁊.d.l.j.C.de mu.⁊ in quo loco. in
gl.⁊.d.l.oēs. ibi opꝫ nāq̄ꝫ ꝑ singula. ⁊ ibi, vt par euētus ⁊c. ⁊ sic
illa.l. tria dicit. primo in territorijs incolaꝝ. scdo in territorijs ci
uiū. tertio in territorijs posſoꝝ. ⁊ est rō nā ex quo ꝑ ista territoria
possessores muniunt̄ ⁊ securius morant̄ ⁊ hn̄t ꝯmodū. ergo in-
cōmodū. vt.l.i.§.deniq̄ꝫ.ff.de aq̄ plu.ar. Et intelligo de possiden
20 tibus.s.res imobiles, nō autem mobiles. †Und fenus exercēs
ad talia nō tenet̄, si ibi domiciliū nō habeat, vt.d.§.sciēdū. nā ces
sat ratio, ꝙ res sue nō gaudēt, cū statim possint transmutari, ⁊ in
locū sui domicilij trāsduci, ⁊ hoc si guerra. vt.l.oēs.loc.ij.C.de
opi.pu. nā anteq̄ꝫ ad territoria distribuēda ꝯcurrat, dicit prio ico
las dēre facere. vt ꝓcurrat descriptio ꝓ viribꝰ singuloꝝ. ḡ ad ico
las tm̄ talis ďscriptio se refert. ¶ Et istā.q.ē via ad aliā.q.q̄ q̄rit̄.
21 †Si idicat̄ collecta Narbone ꝑsonis ꝓ rebꝰ, ⁊ ego i Bicterris
aliq̄s res habeo, an ille sint extimāde in. Narbona, vt fit ꝓ eis cō
tribuēdū ꝓ solido ⁊ libra. Et vꝫ ꝙ sic, nā vniꝰ hōis n̄ st̄ duo pr̄i-
mmonia.ff.ď excu.tu.l.iurispi.§.cū oriūdꝰ ḡ dicā ꝙ pr̄imonium
Bicterrēse iūgat̄ cū Narbonēsi, cū ibi sit in ea ꝑsona, q̄ꝫ dꝫ seq
res ar .ff.ď pub.l.licitatio.§.fiscus.⁊.§.vertatur.⁊ de ipo.lu.de-
scrip.l.i.ꝓ h̄ vꝫ tex.in ꝑalle.l.oēs ibi ꝓ viribꝰ singuloꝝ. ꝯriū no.
.C.ď mu.⁊ in q̄ lo.l.i. sꝫ Hug.rog. itelligit eā, qn̄ i loco in q̄ possi
debā erā originarius, cꝰ noīe ꝯxi domiciliū, cui nūc renūtiare nō
possū. vt.l.assum.§.i. q̄re cū rōne ꝑsone q̄ ē subiecta rōne originis
tc̄ rōne reꝝ q̄ ibi repiunt̄ subire teneor ibi saltꝫ ꝓ alijs rebꝰ q̄ ibi
repiunt̄ q̄re h̄ n̄ sunt extimāde, ne duplici afficiar honore, ⁊ ꝙ ita
debeat

deat itelligi pz p serie.l.S.q̃ dsignat,nã mulier vni⁹loci origiaria i alio loco domiciliũ ꝯxerat,ꝛ in h originis pdiũ reliqrat,sꝫ Dy.aliter repellit illã gl.intelligẽdo qd loqr in onere mere reali indicto i loco Bicterrẽsi,vñ ꝓ onere reali cuiusdã rei nõ debeo ꝯtribuere in Narbona,ꝛ bñ dicit attẽta decisio.illius gl.q.seu terminis qõ
21 nis.†Tu dic qd aut indicit mihi collecta Narbone,ꝛ ego suꝫ originarius Bicterrẽsis,ꝛ tũc ꝓcedit gl.ꝛ eius rõ iuxta Hug.rog.qm̃ talleari ibi ꝓ rebus illis possuꝫ,cũ sim illius loci ciuis.arg.d.§.sciẽdũ,ꝛ.d.l.oẽs,ibi,deinde ꝛc. Aut nõ suꝫ icola ibi nec ciuis ꝛ tũc aut inducit mihi collecta ex tali cã Narbone,ex q̃ si indiceret Bicterris ꝓ illo fũdo haberẽ pstare vt in refectione viaꝝ, et tũc ꝓcedit gl.ꝛ eius rõ,nec ob.tũc.l.oẽs,cũ dt ꝓ viribus singulorũ,qꝛ intelligo in mobilibus,qd appet,qꝛ postea de imobilib⁹ iũ
23 git.†Et quo ad mobilia fateor,qd vbicũqꝫ ea haberẽ extimant i loco domicilij,ꝛ ita intelligo dcm̃.§.sciẽdũ,ꝛ h nisi ea haberẽ i loco originis ꝓ illis soluerẽ,ꝛ iõ i loco domicilij soluere nõ tenerer p palle.gl.ꝛ p iura supius alle. Aut indicit ex tali cã tallea Narbone,q̃ si indicta Bicterris foret,ibi soluere nõ tenerer,ꝛ tũc extimat h in Narbona,qꝛ currit pscriptio ꝓ virib⁹ ꝛc. Et sic cessat absurditas sup qua fundat seipsa gl.q̃ ẽ.C.de mu.ꝛ in quo loco.
24 A.†Sꝫ q̃ro si in duob⁹locis aliqs hẽat domiciliũ,ꝛ hẽat pos.in quo loco hẽat soluere,ꝛ credo qd in ambob⁹ ꝓ pte qua possedet in quolibet loco,sicut video cũ possidet in loco originali ꝛ in loco domicilij,vt in gl.superius allega.C.de mu.ꝛ in quo loco.l.j. A.

SVMMARIVM

1 Princeps solus collectas indicere potest.
2 Iudex nullus collectas indicere potest sicut ꝛ nulla ciuitas.
3 Collectam vniuersalem solus princeps indicere potest,particularem autem quis possit.
4 Armorum vsus committitur inferioribus.
5 Prefectus incolis ꝛ ciuibus collectas ad commodum fisci applicandas imponere non potest.
6 Collecta ab inferioribus iudicibus potest imponi volentibus.
7 Baro vel comes pro sua militia vel filia nuptui tradenda an possit subditis collectas imponere.
8 Prefectus pretorio nõ põt facere exactiones extraordinarias.
9 Dominus sufficiens patrimoniũ non habens potest subditis collectas imponere.
10 Militia armata est militie inermi equiparanda.
11 Consuetudo quandoqꝫ licitum esse facit,quod alias illicitũ esset.
12 Refectio vie ad quem dicatur spectare,
13 Via de nouo constituenda a quo sit fienda,seu cuius expensis.
14 Actus aliquis si fieri debeat,ij quorum interest vocandi sunt.
15 Exẽptio a collectis soluendis an possit prescribi,ꝛ quanto tpe.
16 Possidere non dicitur,qui iure familiaritatis vtitur.
17 Tempus prolixum non sufficit ad scribendum,ne quis ad collectas,vel munera teneatur.
18 Obligatus ad vnum equum quolibet anno,si per longissima tempora non det equum,sed aliqua alia,an prescribat in equo.
19 Debitum an prescribatur,si ratione seruitutis aliquid prestetur.

Restat Nunc videre ꝛ querere anteq̃ descendã ad tertiã pticulã huius materie principalẽ,q pñt colle
1 ctã indicere.†Et vr̃ qd nullus nisi princeps,ẽt Senescallus, vel ꝯsules,vel decuriones,nã soli principi ius regale ꝯpetit, sed collectizare est ius regale,ergo ab alio nõ occupãdũ.C.nulli licere i frenis.l.j.lib.xj.Itẽ qbusdã ciuitatibus p priuilegilegiũ est ꝯcessuꝫ.ff.de mu.ꝛ ho.l.fi.§.preterea,ergo alijs iure cõi est denegatũ.ff.ad muni.l.j.Itẽ est expressuꝫ,qd nullus nisi princeps possit in
2 dicere.C.de supindic.l.j.ꝛ not.in.d.l.plꝫ.C.de excusa.mu.†Qd aũt nullus iudex possit,est casus de excu.mu.l.plꝫ,qd aũt nulla ciuitas possit,no.ff.de cẽsi.l.forma.§.si vero qs agrũ, sed vr̃ qd magr̃atus possit indicere collectã.ff.de vaca.mune.l.in bono.§.qui muneris,ad idẽ.C.de vaca.mune.publi.lib.x.Et vr̃ expressuꝫ qd denegat ptãs indicẽdi collectã paruis psonis, vt in feu.de statu.ꝛ ꝯsue.ꝯ li.ecclesie.§.itẽ nulla cõitas.Quid dõm. ¶Vt clare pa
3 teat hic articulus breuiter distingue ẽm Ber.de deu.†qꝛ aut q̃ritur de collecta vniuersali,ꝛ dico qd nullus põt eã indicere,nisi pñceps,sic intelligo.C.de supindic.l.j.aut vult aliqs facere collectã singularẽ.seu particularẽ,ꝛ tũc aut queris de officialibus, aut de ꝯsulibus,seu defensoribus ciuitatũ,primo casu distingue, aut volunt facere collectã ad publicã fisci vtilitatẽ,puta vt fisco aliquid det,ꝛ dico qd nõ pñt ẽt pfecti,q sunt maiores,vt.d.l.j.C.de supindic.aut volũt ordinare collectã nõ ad cõmodũ fisco applicãdũ sꝫ pp eminẽtẽ ꝛ emergẽtẽ de nouo necessitatatẽ, ꝛ tũc si sit negociũ tãgẽs totã vnã magnã ꝓuinciã,tũc pfectus illius loci põt ordinare,sed principi hꝫ referre.sic intelligo.l.plꝫ.C.de excu.mu.li.x.aut ẽ negociũ tãgẽs iurisditionẽ magr̃atus,ꝛ tũc põt ad eã cõseruãdã.ita intelligo.l.in bono.§.q muneris,ꝛ.l.j.C.de vac.mu.li.x.ꝛ de hoc est casus in.l.oẽs.C.de opi.pu.Et huius est rõ,nã lꝫ sit ius regale,tñ ex quo officiũ est ꝯcessum ad eundẽ modũ tallea regalia vñr eẽ ꝯcessa.arg.ff.de iur.om.iud.l.ij.ff.de ꝓcu.l.ad rẽ,ꝛ
4 l.ad legatũ,ꝛ de hoc est.l.spãlis in rõne. †nã armoꝝ vsus est ius regale,vt.C.vt armo.vsus.l.j.li.xj.ꝛ tñ necessitatẽ officij ꝛ administrationis inferioribus cõmittit,vt in auc.de mã.prin.§.fi.coll.iij.C.de raptu virgi.l.j.Sic intelligo.§.Itẽ nulla.in feu.de stat.ꝛ ꝯsue.ꝯ liber.eccle.fa.aut queris de ꝯsulibus seu defensoribus, ꝛ hic subdistingue,qꝛ aut volũt facere oibus volẽtibus ꝛ pñt, qꝛ arcã cõem pñt hẽre, ꝛ iõ in ea pñt ponere.l.j.§.qbus.ff.qd cuiusqꝫ vni.ꝛ de colleg.illicitis.l.collegia.Sꝫ ob.eo.tit.l.j.ibi, sed pmittit de senioribus ꝛc. ¶Sꝫ ibi in collegio hic in vniuersitate, aut volũt facere oibus volẽtibus ꝛ cur.aut volũt indicere possessoribus,aut tm̃ incolis ꝛ ciuibus,primo casu,aut hñt puilegiũ ꝛ pñt vt.l.fi.§.preterea.ff.de mu.ꝛ ho.aut nõ hñt priuilegiũ, ꝛ nõ pñt,
5 vt.l.forma.§.si vero qs agrũ,cũ gl.†Aut incolis,ꝛ ciuib⁹ꝛ tũc, aut ad cõmodũ fisco applicãdũ,ꝛ nõ pñt,qꝛ pfectus.q est maior defensore nõ põt hoc,vt.l.j.C.de supindic.li.x.ergo nec põt defẽsor,q est minor,vt in auc.de defen.ciui.§.interiꝫ,colla.iij. nã ille pstat q dat,vt.d.§.sꝫ interiꝫ.Sꝫ decuriones nõ pstãt collectã, nec remittũt,g̊ nec indictũ.C.de decurio.l.vacuatis,li.x.aut volũt indicere collectã nõ ad fisci vtilitatẽ,ꝛ tũc aut volũtarie, vt puta faciũt paramẽta vel alias expẽsas volũtarie in introitu pñcipis alicuius,aut necessario,primo casu nõ pñt,qꝛ tales supiores nõ pñt volũtate ꝓpria subiectos grauare,ar.ff.de pollicita.l.toties.§.fi.ar.eius qd no.C.q̃ sit lon.ꝯsue.l.ij.C.de stat.ꝛ ima.l.plurali. Qd
6 intelligo nisi tales expẽse fierẽt oiuꝫ ciuiũ vel aliquoꝝ.†nã collecta inter tales volẽtes bñ posset fieri,vt ꝓbat,qꝛ ꝯsensus tacitus puta ꝯsuetudo hoc facit,g̊ ꝛ expressus p volũtatẽ emissaꝫ.C.d expẽ.ludo.l.j.li.xj.ff.de le.l.de qbus ꝓ hoc optime.C.de specta.l.j.l.xj.C.de paga.vt ꝓphanos,aut loquimur in actu necessitatis,ꝛ tũc credo,ꝙ ꝯpellant,ar.ff.qd cuiusqꝫ vniuersita.l.j.§.fi.cũ gl.ꝛ.
7 d.l.in bono.§.q muneris. ¶†Sꝫ q̃ro nũqd baro vel comes possit ꝓ sua militia vel ꝓ sua filia maritãda facere collectã subditis, ꝛ vr̃ qd nõ.p.l.ꝛ virtutũ.ꝛ.l.iij.§.nostre.C.de stat.ꝛ imag.ꝛ vr̃ casus.C.de auro corona.l.j.Et ꝓ hoc facit rõ,qꝛ qd denegat superioribns,nõ dꝫ inferioribus ꝯcedi.C.de dec.l.fi.§.j.li.x.ff.de ser
8 uis expor.l.cui pacto,ꝛ de sena.l.q indignus.†Sꝫ habeo,ꝙ prefecto pretorio nõ ꝯcedit facere tales extraordinarias exactiões, ergo ꝛc.C.de supindic.l.j.Itẽ qꝛ hoc regale est,ꝛ ad principẽ ptinet,in feud.q̃ sunt reg.circa mediũ iuxta.l.j.C.vt armo. vsus.C.de sac.san.eccle.l.plꝫ sup ṽbo ab hinc, ꝛ p hoc.C.de cursu pu.l.nõ patimur.li.xij.Itẽ iudex hoc nõ põt.C.de excu.mu.l.plꝫ,ergo nec comes,cũ equiparẽtur in feu.de cle.vio.pa.§.si ministralis,ꝓ hoc.C.in qui.cau.colo.l.ij.ad fi.Itẽ iste dñs nõ dꝫ locupletari cũ dãno alterius.ff.de ꝯdi.inde.l.nã hoc natura.extra de reg.iur.l.locupletorius,li.vj.ꝛ ibi p Dy.Et qd hoc sit verũ,facit rõ,nã nemo de suo ꝯpellitur facere bñficiũ.x.q.j.c.precare, ꝛ ar.C.de testi.l.qm̃ liberi,ergo dicamus,qd iste baro nõ possit ꝯpellere subditos ad collectã,nã nec frater tenet ad honorẽ fratris.ff.de mu.ꝛ ho.l.ꝛ q originẽ.§.fi.de hoc vr̃ casus.C.de agri.ꝛ cen.l.cũ satis.§.caueant.C.q.cau.colo.cẽ.l.ij.C.de excu.mu.pa.l.plꝫ.lib.x.ergo ꝛc.Et hoc tꝫ Ber.de deu.Sꝫ credo ꝯriũ ẽm Raymun.fa
9 bri,ꝛ teneo,†ꝙ dñs maxime vbi nõ hẽret sufficiens patrimoniũ, possit subditos talleare,si scissum est imperiũ in ptes, vt no.C.de stu.li.vrb.ro,in rub.ergo si primitus ꝯpetebat ex tali cã in ipo toto.s.imperio,quo ad totũ.s.imperiũ,dꝫ ꝛ nũc hoc ipsum ꝯpetere ipsi parti.ff.pro dereli.l.cui pars,ꝓ hoc ar.in feu.de cap.corra.§.similiter,ꝛ de probi.feu.alie.p Fed.c.imperialẽ.§.firmiter,ꝓ hac vna rõ,nã quedã ꝯcedũtur rõne dignitatis adipiscẽde,q̃ alias nõ ꝯcederent.ff.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.qd adipiscẽde.C.fa.her.l.
10 iiij.†Itẽ eqparo militiã armatã,ꝛ inermẽ.C.de sum.trini.l.nemo.C.de aduo.diuer.iudi.l.de aduo.Sꝫ doctor nõ põt pro docẽdo accipere pecuniã ar.ff.de va.ꝛ extraordi.cog.l.j.§.ꝓinde,sꝫ hẽo, qd si nõ habeat sufficiẽtes facultates põt,vt no.p Ber.extra de magr̃is.§.qꝛ nõnulli,ꝛ.ff.d ori.iur.l.ij.circa fi.ibi sustẽtat⁹ꝛc.maxime h dici dꝫ in barõe,sub cuius isti rustici sũt,ꝛ sua eẽ recognoscũt.C.in qui.cau.colo.cẽ.l.ij.C.de ope.li.l.j.ꝛ hoc seruat in pluri
11 bus locis ꝯsuetudo,in multis casibus,†q̃ qdeꝫ ꝯsuetudo facit licitũ,qd alias eẽt illicitũ,ꝛ necessiretẽ inducit,vt in auc.vt ea que sũt isinuata sup cle.in ma.ecclesia dent.circa prin.coll.v.ꝛ d san.

epis.§.ꝑ ꝯsuetudinibus, coll.ix.ꝛ de defen.ciui.§.qꝛ vo, coll.iij. De h̃ hẽs tex.cũ gl.extra de simo.c.suã nobis, ibi multa iura gl. inducũt. ¶ Sꝫ nũqd boarias vel assiuarias idicere pñt. Dico ꝙ nõ fꝫ Ber.õ deu.C.ne ope a coll. exig.l.j.li.x.C.ne comiti rei mi lita. vel tribu.laua.pſtent.l.j.ꝛ hoc nisi ꝯsuetudo in ꝯ̃riũ se hr̃et ꝑ iura supius alle.nõ ob.l.an pars, qꝛ illud ius nõ ꝯcernit ptes singulas, sed ipꝫ totũ, ꝛ iõ nõ ambulat cũ pte, qđ apparet ex preall. l.j.C.de superindi.ꝛ.ff.õ leg.j.ꝛ.l.ẽt si ptis nõ ob.in feu. qꝛ hoc fit rõne seruitij ex re õbiti iã omissi. ¶ Sꝫ queri iã ꝯsueuit, nũqd barra debeat ꝯcedi ꝑ regẽ ꝯsulibus eã ponẽtibus ꝓ reparatione itineris, ꝛ dico ꝙ nõ, qꝛ possessores tenent̃ ad hoc.l.honor.§.viaꝝ. ff.de mu.ꝛ ho.ar.ff.de lo.pu.fru.l.ediles.ff.queadmodũ ser.ami. l.si locus, ꝛ hoc, nisi illa ciuitas, in qua ẽ, petat h̃, qꝛ tunc sec⁹. Nã vna ciuitas aliã iuuare dꝫ, ar.ff.de tu.ꝛ cur.l.diuus, ꝛ arg.C.de of fi.prefe.pret.afri.l.ij.§.postq̃, ꝛ optie.ff.de penis.l.aut dãna.§.ẽ pena, ꝛ facit.C.no.vec.l.j.vbi ẽ cãus, Ber.de deu. ¶ Et vt scias

12 iuxta hoc† ad quẽ ptineat vie refectio, dic, qđ aut tractam⁹ õ via intra ciuitatẽ, ꝛ tũc a ꝓximis via ẽ reficiẽda.ff.ne qd in loc.pu.l. ediles. Jdẽ dico ꝓ fonte, q ẽ vsus carreriã, nõ q ẽ itra hoc hẽo i cõmodo, ğ ꝛ in onere, insti.de re.diui.§.insula, aut de his q̃ sũt ex tra ciuitatẽ, ꝛ tũc aut ẽ via ꝑuata, ꝛ tũc ille cui debet̃ hꝫ reficer̃.ff. com.ꝓdio.l.refectionis, ꝛ de itinere ac.qꝫ priua.l.iij.in fin.aut est via vicinalis, ꝛ tũc vicini dñt reficere.ff.ne qd in lo.pu.l.ij.§.viaꝝ aut ẽ publica via, ꝛ tũc oẽs possessores illius territorij dñt soluer̃ ꝑ mõ iugerũ.C.de imu.ne.ꝯce.l.fi.in auc.de coll.§.j.coll.ix.ff. de

13 mu.ꝛ ho.l.honor.§.viaꝝ, ꝛ hoc vbi tractat̃ de reficiẽda.† Si aũt de noua ꝯstruẽda, tũc aut est de vicinali ꝛ tũc vicini, vt.d.§.viaꝝ. Si ãt sit via publica tꝫ gl.qđ fiscus.ff.qneadmo.serui.amit.l.si locus.C.de operi.publ.l.cũ turres. ¶ Quid si ciuitas vult põtẽ facere principaliter ad eius ꝯmodũ, ex q̃dã ꝯ̃tia alie ciuitates cõ modũ recipiebãt, nũqd tenent̃ ẽt ꝯtribuere, vr̃ ꝙ nõ p.l.mediteranee.C.de anno.ꝛ tributis, ꝯ̃ vr̃, vt ẽt oẽs quoꝝ interest ex ꝯ̃tia ar.ff.de aqua plu.ar.l.in ꝯcedẽdo, ꝛ.l.in diẽ, ꝓ hoc.ff.de dãno infec.l.q bona.§.cũ aũt, ꝛ de ope.no.nũ.l.nõ solũ, in prin. ꝯ̃riũ credo, ꝙ dũtaxat illi quoꝝ interest p̃ncipaliter, ñ quoꝝ interest secũ dario, ar.ff.fa.her.l.si ex pte, cũ principaliter fit ob eius vtilitatẽ,

14 ꝓ quo.ff.de ipen.l.fi.de vsufru.l.si abñte.† Pro hoc qđ dñt vocari in aliquo actu illi quoꝝ interest ꝓxime.ff.de vẽ. inspi.l.j.§.de nũtiare, nec obstant ꝯ̃ria, qꝛ vbi maius piculũ ꝛc.de car. edic.l.j. §.si qs iux.no.in.l.fi.C.q̃ res pig.obli.pñt. Vñ isti sumpt⁹ ñ dñt venire, cũ nõ tm̃ sit ꝑiudiciũ in istis sumptibus fꝫ qđ ẽ in amissione iuris mei seu dñij, vt.d.l.in ꝯcedẽdo, ꝛ alijs legibus in ꝯ̃riũ al

15 le. ar.l.si ita.ff.de auro ꝛ argẽ.le. Jac.alasardi. ¶ † Sꝫ pone iux. istã materiã hic, qdã hoies talleabiles ex ꝯsuetudine, q ẽ seruãda vt.§.ꝓbaui, stetit p.xl.annos, qbus collectã nõ idicit, q̃ro an possint allegare pscriptionẽ, ꝛ vr̃ qđ nõ, qꝛ illđ, qđ nõ est, pscribi non põt.C.de pscriptio.xxx.vel.xl.an.l.cũ notissimi.§.illđ. Sꝫ collecta indicta nõ est, ergo añ nõ pscribit̃.ff.de opi.li.l. si qs hac.l.§. iudiciũ. ꝓ ista pte allegat Arnau.scara.C.de decu.l.in filijs, ꝛ ꝓ

16 hoc qꝛ sine posses. vsucapio nõ ꝓcedit.ff.de vsucapio.l.sine. † Sꝫ q iure familiaritatis vtit̃ nõ possidet.ff.õ vsucapio.l.q iure, ğ ꝛc. Jtẽ qđ est incõcedibile est ipꝛescriptibile.ff.de aqua quot.ꝛ esti.l. h̃ iure.§.duct⁹ aque. Sꝫ talis tallee imunitas dari nõ pt̃, ꝛ ita est qd incõcedibile, ğ ꝛ ipꝛescriptibile.C.de imunit.ne.ꝯce.l.j. ꝓ hoc facit.ff.de publ.l.si publicanus.§.eas. Jn ꝯ̃riũ vr̃, qꝛ sicut seruit⁹ pscribit̃ in hoie q̃si libero, sic ꝛ libertas in hoie q̃si seruo, sꝫ primũ pscribit̃, ğ ꝛ fꝫ.C.de fundis rei priua.l.eũ q.li.xj.iũcta.l.j.C.de p scrip.q ꝓ liberta vel ꝯ̃. Sꝫ moderni circa h̃ sic distinguũt, aut facta ꝯ̃dictiõe dño isti steterũt frãchi p lõgũ tp̃s sufficiẽs ad pꝛescriptionẽ, ꝛ tũc nõ pꝛescribũt.ff.de acqr.po.l.iij.§.si seruus, aut steterũt frãchi sine ꝯ̃dictione, ꝛ tũc aut illi allegãt titulũ forte remissionis cuius ꝓbationẽ inducũt tpis ꝓlixitatẽ, ꝛ tũc vincẽt rustici, h̃ notauit glos.q̃ mille animas dãnauit.ff.de seruitu.l.seruitutes, la grãde, ꝓ quo.ff.de vsu.l.cũ de in rẽ verso, ꝛ est gl. similis.ff.de aq̃ plu.l.j.circa fi.i gl.sup vbo q̃diu, ibi, sic ğ loquit̃ ꝛc. ꝛ ꝓ hoc.C.

17 de fundis pat.l.fi.li.xj.ꝛ de fundis rei priua.l.nemo.† aut nõ allegãt titulũ, sꝫ tm̃ tp̃s ꝓlixũ.ꝛ tũc hoc nõ sufficit, imo succũbet, qa tp̃s nõ ẽ modus ꝛc.ff.de act.ꝛ obli.l.obligationũ fere.§.plꝫ, ꝛ.C. de testa.l.scim⁹, ꝛ.l.ꝑcimus, ad fi.C.de appel. ¶ Quid si baro q i⁹ collectizãdi hẽbat subiectos, hẽbat quẽdã baiulũ, q cũ recipiebat ab alijs, a seipso nũq̃ recipiebat, ꝛ sic stetit p longissima tpa. mõ cũ ab eo petit̃, vel ab eius hr̃dibus collecta, dixit se pscripsisse ius collectizãdi, q̃rit̃ qd iuris, dic fꝫ Ar.scara.si p cẽtũ ãnos ꝛ plus p hũc modũ abstinuisset, nũq̃ potuisset pscripsisse, ꝛ hoc dico spãliter p.l.altius.ff.si serui.vẽ.ꝛ.ff.de neg.gest.l.at q nã, circa princ. ꝓ hoc.l.in filijs.C.de decur. Jtẽ qꝛ in dubio cãu familiaritatis vr̃ si soluisse.ff.locati.l.si vno ãno.ff.de of. ꝓcõs.ꝛ le.l.solẽt, in fi. Vñ nõ vr̃ suo iure pscribere qđ ẽ necessariũ.ff.queãdmo.ser. ami.l.fi.ff.de acq.pos.l.q iur.ꝛ ꝓ hoc.ff.õ itinere actuqꝫ ꝑua.l.fi.

18 ¶ † Sꝫ iuxta hoc pone occasione cuiusdã castri, qđ tenebã a te, debebã tibi dare quolibet anno vnũ equũ. Ecce ꝙ ego ꝛ ꝑdecessores mei lõgissima tpa stetimus, qđ nõ pstitim⁹ tibi equũ, sꝫ quolibet anno dabam⁹ forte aliquas alberguas, vel certũ bladũ, nũ qd pscripsimus in equo. dico ꝙ sic, p.l.is cui.ff.queãdmod.serui.

19 ami.ꝛ.l.prece.eo.ti.l.si qs alia in prin. ¶ † Vñ iuxta hoc breuiter si querat̃ vtrũ si rõne seruitutis aliqđ pstet̃, an õbitũ pscribat̃ distingue ꝭm Arnau.scara.qꝛ aut oĩo aliud diuersuꝫ in forma ꝑ stat̃, ꝛ tũc amittit̃, vt.d.l.is cui.j.rñso.ꝛ.l.prece.§.aut in eadẽ forma, ꝛ tũc aut pstat̃ in pluri, ꝛ debitũ qđ minus est retinet̃, vt.d.l. is cui lo.ij.ꝛ.iij.rñso.ꝛ.ff.si serui.vẽ.l.eo tpe.§.fi. Aut in minori, ꝛ tũc aut ex certa scia eius cui pstat̃, ꝛ tũc vere debitũ, qđ ẽ plus, retinet̃.ff.de serui.rust.ꝑdio.l.vna ẽ via.ff.queãdmo.serui. ami.l. stillicidij.§.j. Aut qꝛ si credit sibi pl⁹ dẽri, ꝛ tũc in eo qđ ẽ pl⁹, ẽ sibi ꝑiudicatũ.ff.qui.mo.serui.ami.l.is cui. Et hec circa numeꝝ diuisionẽ, ꝛ eoꝝ decisionẽ dixisse sufficiant. Petrus Antiboli.

SVMMARIVM

1 Excusationes munerum varijs ex causis competunt.
2 Etas pupillaris seu puellaris in femina est vsqꝫ ad annũ duodecimum, ꝛ in masculo ad decimumquartum.
3 Etas legitima dicitur iuuentus, ꝛ senilis dr̃ a septuaginta ãnis.
4 Delicta puniuntur in proximo pubertati.
5 Minor septemdecim annis postulare non potest.
6 Etas viginti annorum ad quos actus sit idonea.
7 Etas an possit aliquem a muneribus excusare.
8 Minor quando ꝛ a quibus excusetur muneribus.
9 Excusari a muneribus q̃n possit quis propter etatem maiorem.
10 Morbus quando ꝛ a quibus excuset muneribus.
11 Senex non excusatur a munere consilij prestandi.
12 Liberorum numerus quando excuset a muneribus.
13 Filij adoptiui non excusant a muneribus prestandis.
14 Filius religionem ingressus an prosit patri quo ad excusationem a muneribus.
Patria potestas per religionis ingressum soluitur.
15 Jmmunitas patri ꝯpetẽs an porrigatur ad liberos emãcipatos.
16 Priuilegium quod parentibus conceditur, quando ad liberos extendatur, ꝛ nu.sequen.
18 Priuilegium super vacatione muneris concessum, quando excuset a muneribus, ꝛ nu.sequen.
20 Priuilegiũ qđ loco ꝯcedit̃, loco desinẽte priuilegium perditur.
21 Priuilegium persone cõcessum an extinguatur psona extincta.
22 Ciuitas vel dominus quispiam an possit aliquem subditorũ eximere a prestatione collectarum.
23 Priuilegia omnibus concessa sunt seruanda.
24 Approbari debet ab omnibus, quod omnes tangere reperitur.
25 Functiones, seu pensitationes publicas pro rebus possessis quilibet soluere debet.
26 Munera ciuilia pro fortunaꝝ suaꝝ quãtitate quilibet dꝫ subire.
27 Priuilegium neminem excusare potest a muneribus soluendis.
28 Jmmunitas sub generalitate concessa a muneribus patrimonialibus neminem excusat.
29 Collectas, talleas ꝛ exactiones ceteras asserens licitas, hoc ipsum probet, nam iure canonico sunt damnate.
30 Princeps solus est legibus solutus.
31 Jmperator solus plenitudinẽ potestatis habet in temporalibus.
32 Reges ꝛ principes possunt in suis terris priuilegia, ꝛ immunitates concedere.
33 Priuilegia imperatoris, vt sonant, prorsus sunt seruanda.
34 Vniuersitas collectas solutura si ob priuilegium aliquibus concessum grauetur, poterit se excusare.
35 Priuilegium ꝭm quando deroget priuilegio prius alij concesso.
36 Priuilegiatus soluens munus reale a quo excusatur per priuilegium, an censeatur iuri suo renunciare.
37 Exempti a decimis soluendis, sibi in priuilegio suo preiudicant, si annis triginta soluerint.
38 Protestatio seu quiuis actus quando per actuũ ꝯ̃riũ vitietur.
39 Decedere nemo potest pro parte testatus, ꝛ ꝓ parte intestatus.
40 Sententia lata contra aliquos de vniuersitate an preiudicet ceteris de eadem super eadem materia.
41 Statutum secundum non preiudicat his, qui per pactum, ꝛ statutum primum soluere non tenentur.

42 Priuilegium

41 Priuilegium regium baroni concessum ad talliandum subditos an possit extendi ad futura.
43 Priuilegium alicui ciuitati concessum & suis oppidis, an extēda tur ad oppida postea instructa.
44 Priuilegiū concessum habitantibus in aliquo loco an sequatur eos ad alium locum se transferentes.
45 Paupertatis pretextu qñ excuset qs a muneribus prestandis.
46 Diuiti magis creditur quam pauperi.
47 Paupertas qñ & quo ad qd prodesse possit, & quo ad qd noceat.
48 Pauper pretextu paupertatis excusatus a muneribus an teneatur, si bona habere incipiat.
49 Pauper cui concessum est sine molitura molere, an perdat hoc priuilegium, si ad pinguiorem peruenerit fortunam.
50 Negociatio quando excuset quem a muneribus soluendis.
51 Professio qñ legitimā pbeat excusationē a numerib⁹ subeūdis.
52 Doctores artium liberalium an sint exempti a muneribus.
53 Doctores legum Rome docentes a muneribus excusantur.
Leges in ciuitatibus regijs legi debent.
54 Princeps sciens & tolerans consentire censetur.
55 Docto. seu artiū liberaliū pfessores a qb⁹ excusent muneribus.
56 Licentiatus in artibus an sit excusatus a muneribus.
57 Doctoratus insignia que sint.
58 Doctor bene morigeratus & scientia preditus esse debet.
59 Incboatū quo ad reipublice cōmodum pro completo habetur.
60 Officium qd quis gerit, quando eum a muneribus excusabit.
61 Officia duo gerere quando quis possit.
62 Elect⁹ in vna ciuitate ad duo officia an possit acceptare qd velit.
63 Elect⁹ ad tutelā duoꝝ pupilloꝝ a qua voluerit se excusare poterit.
64 Officio duplici nemo potest fungi.
65 Bona patris an prosint filio electo, stante statuto ꝙ nemo possit eligi in potestatem non habens viginti iugera terre.
66 Filius rerum paternarum censetur dñs etiam patre viuente.
Habere quis dicitur duobus modis.
67 Dos nō computatur, si maritus ad aliquod munus vocetur.
68 Officialis ab officio remotus an possit iterum eligi.
69 Electus ad aliquod officium, si ei opponatur, an lite pēdente habeat exercitium.
70 Officiales an a collectis sint excusabiles.
71 Emptores vicariarum an excusentur a contributione munerum.
72 Notarij an sint ab exactionibus personalibus exempti.
73 Curiales trāseūtes p pōtes vel alia loca an teneant ad pedagia.
74 Cōductor vectigalis fisci, vel colonus an excusetur a munerib⁹.
75 Fideiussor in certū an possit eē ↄductor vectigaliū, stāte statut. &c.
76 Debitor publicus quando excusetur a muneribus.
77 Pollicitatio quando obliget pollicentem.
78 Miles an & quando ad munera contribuenda teneatur.
79 Veterani a quibus eximantur muneribus.
80 Nobiles an sint a muneribus excusabiles.
81 Priuilegia sunt in suis finibus continenda.
82 Priuilegiatus, ne ad collectas teneatur, si non priuilegiato successerit, an teneatur.
83 Milites nostri temporis, cum violentia talleas imponētes, predones sunt, & raptores.
84 Burgensis miles effectus an potiatur militum priuilegijs.
85 Plebeioꝝ & nobiliū in qbus sit equa ↄditio, & in quib⁹ differēs.
86 Rusticus an teneatur soluere collectas pro possessione, quam emit a milite, qui ad functiones non tenebatur.
87 Alienatio cum sua causa transire censetur.
88 Vasallus in feudo, vel vsufructuarius quantum ad effectum non preiudicat domino.
89 Rex ad quem reuertitur feudum an teneatur obseruare ea, que per vasallum sunt mutata.
90 Ecclesia seu psone ecclesiastice qñ & a quibus excusent munerib⁹.
91 Munera mixta persone, rebus sunt indicenda.
92 Imperator & ecclesia in quibus equiparentur.
93 Ecclesiastici a quibus debeant muneribus excusari.
Munerum generalis diuisio est in sordida & honesta.
Munus angarium quod dicatur.
94 Munera que pietatem concernere censeantur.
Subditi in quibus domino subuenire debeant.
95 Ecclesia non tenetur ad munera sordida.
96 Ecclīa tenet tm̄ ad tributa, que patrimonij causa sunt imposita.
Clerici ab angarijs & perangarijs sunt liberi.
97 Rex episcopos & Abbates ad exercitum mittere potest, quia in temporalibus sunt ei subiecti.
98 Cursus longi temporis non obstabit, si bona fides adsit.
99 Exactiones omnes, quas princeps non precepit, sunt illicite.
100 Libertas stabilis quedam res est, cui & fauendum est.
101 Imperator quemadmodum nullū ius in decimis, sic & papa nihil habet in feudis.
102 Papa aduersus laicos clericorum priuilegia tuetur.
103 Ecclesia ad quam deueniunt possessiones collectas debentes, an ad eas erit subiecta.
104 Ecclesia non subit onera extraordinaria vtilitatem publicam cōcernentia.
105 Ecclesia patronum egentem alere tenetur.
106 Clericus patri succedens, an teneat ad collectas patri īpositas.
107 Priuilegiatus succedens priuato iure priuati debet vti.
108 Successor non debet esse precessore priuilegiatior.
109 Clericus habens bona communia & indiuisa cum fratribus an possit ea defendere a collectis.
110 Rata haberi non debent, que in fraudem gesta sunt.
111 Bigami sunt omni priuilegio spoliati.
112 Clerici coniugati quando gaudeant priuilegio clericali.
113 Clerici soluere tenētur pensiones, & tributa, ad que ipsoꝝ predia sunt obnoxia.
Clerici ab omnibus vrbium, & castroꝝ oneribus sunt exempti.
114 Rustici ad onera & collectas indirecte cogentes sunt excōicādi.
115 Negociatio honesta que dicatur, & que inhonesta.
Clericus nō dꝫ vsuras exercere, nec delanio eē, seu carnifex, vel faber publicus, & huiusmodi.
116 Clericus que negocia exercere possit.
117 Clerici mercaturam honestam exercere possunt.
Rustici hospitalia facientes, & habitu mutato hospitalitatem tenentes, an sint excusati a muneribus.
118 Promittens episcopo se cum vxore caste victurum &c. an sit religiosus censendus.
119 Clericus in minoribus, tutor ↄstitutus, an a munere tutele excusetur, si ad maiores ordines assumatur.
120 Clerici ī maiorib⁹ ordinibus ↄstituti ad tutelā nō sūt admittēdi.
121 Actus vitiatur, si peruenerit ad id, a quo incipere non potuit.
122 Tutor penit⁹ ībabilis effect⁹, a munere tutele se poterit excusare.
123 Notarij a soluendis tributis sunt excusati.
Tributa & alia munera qui soluere non teneantur.
124 Silentiarij & decuriones sacri palatij sunt a muneribus & tributis excusati.
125 Munera personalia si indicantur, que attendi debeant.
126 Munera patrimonialia pro facultatum mō sunt imponenda.
127 Uniuersitati in quibusdā debitis obligata, an teneatur quilibet de vniuersitate ad debiti solutionem.
Consuetudo est in muneribus indicendis attendenda.

¶ Tertia pars principalis de excusatione munerum.

His igitur clare & lucide discussis, trāseamus ad tertiā particulā huius materie principalē, in qua subijcitur modus excusationis muneꝝ decisiuus, & dr̄ huius materie accidentalis, iō qꝛ accidētaliter & ex abrupto facta est hec mētio de excusatione muneꝝ. †1 Sciendū est igitur muneꝝ excusationes cōpetere varijs & diuersis causis, quas sub mō artis theorice, vt in pluribus, numerabo. Et primo excusat quis qñqꝫ pp etatē. Et anteꝗ ad decisionē huius articuli veniā est sciēdū, qd etates in iure ciuili sunt distincte. Quedā. n. est infantia, vt in minore septē annis, vt. C. de iur. delib. l. si infanti. †2 Alia est pupillaris etas vsqꝫ ad duodecim annos in femina, & quotuordeciꝫ in masculo, & huius etatis pars alia est proxima infantie, & alia pubertati, vt insti. de inuti. stipu. §. pupillus, de aucto. tut. l. pap. Alia est adolescentia, vt a quatuordecim annis in masculo, vel in duodecim in femina vsqꝫ ad. xxv. ff. man. l. si vero nō remunerādi. §. adolescētes, & de mino. l. j. †3 Alia dr̄ legitima etas, vt. C. de his q ve. eta. impe. l. fi. & in ea etate dr̄ qs iuuenis, vt. ff. de leg. iij. l. non alr. §. fi. Alia dr̄ etas senilis, vt a. lxx. annis. &. vt in feud. de pace tenen. in prin. &. ff. de iure immunita. l. maiores. C. qui eta. se excu. l. fi. Alia ē etas septem annoꝝ quantū ad sponsalia ↄbenda, vt. ff. de sponsalib. l. in sponsalibus ↄbendis. †4 Alia est etas proxima pubertati quātū ad delicta punienda, vt. ff. de falsis. l. impuberem, & insti. de obliga. ex delictis. §. penul. & quo ad naturale vinculum contrahendum, vt. ff. de nouatio. l. j. Alia est duodecim annorum in femina, quatuordecim in masculo, quo ad nuptias contrahendas, & testamentum faciendum, tutelamqꝫ finiendam. vt institu. de nuptijs, in princi. & qui. mo. tu. fi. in princ. & ff. de testamentis. l. qua etate.

5 † Alia est etas decē, & septē annorum quātū ad postulandū, vt. ff. de postulādo. l. j. §. pueritiā. Alia est. xviij. annorum quo ad pacē iuro firmādā, & quātū ad alimēta, & legata, vt in feu. de pa. tenē. circa princi. & ff. de ali. le. l. mela. & quo ad veniā etatis, vt in femina, vt

6 .C. de his q ve. eta. impe. l. oēs. † Alia ē. xx. annorum quātū ad masculū ēt quo ad veniam etatis, vt. d. l. oēs. Item etiam alia quantū ad hoc vt possit quis arrogare, vt. ff. de adop. l. arrogato. §. j. Alia est. xxv. annorum quo ad ꝯhendum, & quo ad honores suscipiendos. ff. de mu. & ho. l. ad rempublicā. ff. de mino. l. j. Alia est etas. lv. annorum. Alia. lx. Alia. lxx. quo ad immunitatē & studium propagādē prolis. ff. de adop. l. si pater. §. similiter, & d. l. maiores, de iure immuni. C. q eta. se excu. l. fi. li. x. fm Jaco. de bello visu.

7 ¶ † Hoc viso pro euidētia, si querat an pp etatē qs valeat a muneribus excusari, sic breuiter fz Ber. de deu. distingue. qm̄ aut vult se excusare a patrimonialibus, & nō pōt. ff. de vaca. mune. l. sunt munera. ff. de mune. & ho. l. fin. §. ab huius. C. de mu. patri. l. neqꝫ, aut vult se excusare a mixtis, & nō pōt, ar. ff. de vaca. mu. l. in honoribus, in prin. & d. l. fi. de mu. & ho. Aut a psonalibus, & tunc aut pp

8 etatē maiorē, aut pp minorē. † Si pp minorem, aut est pubes, aut impubes. Si sit impubes excusat, sꝫ improprie, q nec volens ad mitti dꝫ. ff. de iur. immunit. l. ij. §. impubes, iuncto. §. minores, inst. de excu. tutorum, aut est pubes, & tūc aut est ingressus. xxv. annū & tūc excusat improprie, q nec admittit nisi in subsidiuz, vt. ff. de

9 decur. l. spurij. §. minores, & l. si tm̄. §. j. † Aut vult se excusare pp etatē maiorē, & hic subdistigue, aut vult se excusare a munere publico auctoritate, & vtilitate, aut a munere publico aucto. sed priuato vtilitate, pmo casu pōt si excesserit. lv. annos, vt. d. l. nō tm̄, de decur. & l. ij. §. fi. eo. ti. Scdo casu pōt si habeāt. lxx. annos. C. qui eta. l. j. li. x. & C. q eta. l. fi. li. x. Et ē rō diuersitatis maiorum ab vna parte & minorum ab altera occupatio. ¶ Hic posset qri an minor xxv. ānis possit eē doctor. Sꝫ q nō est hn̄ de mā dimitte eā, & recurre ad ea q scripsi in. d. l. spurij. §. minores. ff. de decur. fm Pe. de bella per. Interdū qs excusat a muneribus pp morbū. Et vt hic clare pateat articulus, sic distingue fm Ber. de deut. & Hug.

10 ro. † q aut queris in muneribus patrimonialibus, & tūc qs nō excusat. C. de decur. l. honores. §. j. ff. de vaca. mu. l. ij. §. corporis debilitas, & l. sunt munera, eo. ti. aut queris in psonalibus, & tūc aut vt excuset a munere ꝯsilij, aut a munere laboris psone, pmo casu subdistingue, q aut hꝫ qs morbū animi, q est furiosus, & tunc a

11 munere excusat. ff. de acqui. here. l. cū heres. † Si hꝫ morbū corporis vt q senex vel alias, tūc nō excusat. ff. de vaca. mu. l. xvj. §. corpis, & est rō, q talis valetudo nō impedit, quominus possit sanū prestare ꝯsiliū, p quo. C. de transact. l. sanū. C. qui testa. fa. po. l. seniū, aut ꝯsistit in labore psone, & tūc aut queris de deferendo, aut de iā delato. si de deferēdo, sic distingue, q aut est infirmitas ppetua, & tūc ppetuo excusat, ita loquit. l. j. §. mutus. ff. de tutelis, & l. furiosus, eo. ti. & de excu. tu. l. idē vlp. in prin. Et hoc credo verū, dūm̄ sit talis infirmitas, que eū auertat a suis negocijs, nā aliās nō excusat, pro quo. ff. de excu. tu. l. nō solū. §. pe. ff. de re iudi. l. q situ. Aut ē infirmitas tpalis, & tūc ad tps excusari dꝫ. vt. d. l. idē vlp. & l. nō solū. §. pen. alle. & C. qui mor. alle. li. x. aut queris in iā delato, & tūc aut qris in honorē i dignitate ꝯsistēte, & ab illo nūqꝫ excusat, pro quo. ff. de iudi. l. secus, de statu ho. l. q furore. ff. de po stu. l. j. §. casus, aut queris de munere in onere ꝯsistente, & tūc aut erat administratio vniuersalis, & tūc ppetuo qs excusat, si infirmitas erat ppetua, alias tpaliter, p hoc facit. ff. de excu. tu. l. post susceptā. C. de re mili. l. qui semel. lib. xij. ff. de vaca. mu. l. pe. in prin. Aut erat administratio pticularis, & tūc aut ifirmitas est diu duratura, & excusat. ff. de indi. l. si lōgius in prin. aut nō est duratura

12 & nō excusat, vt. d. l. pe. de vaca. mu. §. fi. ¶ † Interdū qs excusat a muneribus pp liberos. Juxta qd, vt clare liqueat hic articulus, sic distingue, fm Hug. rog. & Ber. de deu. q aut hꝫ quinqꝫ tm̄, & tūc a muneribus mere psonalibus excusat, vt. C. q numero li. l. fi. insti. de excu. tu. in prin. ibi exēplo ceterorum munerū &c. Admixtis nō, vt. l. in honoribus, in prin. ff. de vac. mu. fallit in sacerdotio, vt ea. l. in prin. a patrimoniali aūt nō excusat. C. de mu. patr. l. neqꝫ, li. x. & hoc nisi habeat. xvj. vt. ff. de iur. immu. l. semp. §. demōstratur, vel saltim. xiij. q tūc a patrimonialibus excusat, vt. C. de decur. l. si qs decurie pa. & C. de his q numero li. l. fina. & ibi not.

¶ Sed qdā intelligunt predicta in munere pr̄imoniali extraordinario, vt in supindicto nō ordinario, vt. d. l. neqꝫ, & ar. ff. de vaca. mu. l. in honoribus. §. q numeris, & hoc satis vr̄ pbabile, & gl. vr̄ hoc tenere in. l. ij. §. numerus. ff. de vaca. mu. & sic intelligunt. l. rescripto. §. sciēdū. ff. de mu. & ho. Et intelligo, qd filij pstant imunitatē & excusationē, nō mortui, sꝫ viui, nisi i acie pncipis decesserint ar. insti. de excu. tu. in prin. & §. j. & ff. de va. mu. l. fi. Et intelligo liberi ꝯcepti & nati tpe inducti muneris, alias secus. ff. de va. mu. l.

13 ij. §. incolumes. ff. de excu. tu. l. ij. C. q numero li. l. nepotū. † Adoptiui ergo nō excusant, vt. l. ij. §. ij. ff. de vaca. mu. Quid in capto ab hostibus, necdū reuerso, dic q patri nō pdest ad excusationez munerum psonaliū, vt. l. ij. C. q nume. lib. li. x. Sꝫ vr̄ qd iste meli⁹ deberet excusare qꝫ mortuus, vt. ff. de ho. li. l. si necē. Sꝫ dic q hoc fit, vt magis fit curiosus, vt liberet eū, sꝫ ex quo ē mortu⁹, nō hꝫ lo

14 cū h, imo in solatiū dꝫ hēri. ¶ † Sꝫ qrit an filius religionē ingressus ad excusationē psit. vr̄ q nō, sicut nec filius apd hostes, vt. C. q numero li. l. ij. lib. x. ergo nec iste, q est in ptāte abbatis pderit, nā p ingressuz religionis patria ptās soluit, vt no. ff. de minor. l. si ex cā. §. pap. & arg. insti. qui mo. ius pat. po. sol. §. cū aūt, & C. de epis & cle. auc. verum, & auc. sꝫ dignitas, p hoc rō, q filij prestāt excusationē, q patri succedēt, & subeūt onera, q rō cessat in religioso. ff. de mu. & ho. l. & q originē. §. ꝯꝫuis. Sꝫ dic ꝯ, q emācipati pstant excusationē, & psunt, ergo & iste. ff. de vaca. mu. l. ij. §. incolumes. Itē q filius iste viuit p gloriā, ergo &c. insti. de excu. tu. §. sꝫ q in bello. ff. de excu. tu. l. bello. nō ob. q filius penes hostes non pdest, q ibi est, rō, q p oia mortuus reputat. ff. de test. l. lex cornelia, sꝫ iste viuit p gloriā ergo &c. Itē nō ob. §. ꝯꝫuis, q ibi est rō impulsiua, nō finalis, q filij succedūt. ergo &c. nā de cā impulsiua nō est querendū, no. ff. de postu. l. j. §. sexū, & colligit in. d. §. sꝫ q. Tho

15 mas. ¶ † Sꝫ nūqd immunitates patribus ꝯpetentes ad emancipatos liberos porrigantur, vt sic lex immunitatis. ff. de iur. immunitatis, vēdicet sibi locū, vr̄ qd sic, p. l. qd his verbis, ad fi. de leg. iij. & de gradi, ad parētes, gl. est in ꝯrium. ff. de mu. & hon. l. vaca. & est casus. ff. de agen. in rebus. l. fi. ad fi. Sꝫ dic q priuilegiū non extenditur ad emancipatos patre viuēte, post sic. ar. C. de impu. &

16 alijs substi. l. si autez. de iureiuran. a mo. presti. §. j. ¶ † Et vt sciat circa hoc vtrū priuilegiū patri ꝯcessuz videat ꝯcessum & filijs, sic distingue, fm Ber. de deut. quia aut istud priuilegiū ꝯceditur ab hoie aut a. l. si a. l. aut istud priuilegiū tāgit magnū preiudiciuz, & publicū, aut non, pmo casu nō trāsit ad filios, vt. l. in honori. §. vacationū. ff. de va. mu. & no. C. de his q nō imple. sti. §. fi. aut nō ē magnū preiudiciū nec publicū, & tunc aut illud priuilegiū est pene exēptionis, seu mitigationis, & tūc priuilegiū indultū alicui, ad liberos se extēdit. ff. de vetera. l. veteranus. ff. de decur. l. iij. §. in filijs, & l. moris. §. iste. ff. de penis, & l. diuo marco, & l. milites. C. de qd. aut est ꝯdōnis exēptionis, & tūc ad liberos nō extēdit, q non erant illi ꝯdōni obnoxij. sic intellige. l. fi. §. interioribus. C. de decur. sic. C. de murilegu. l. si qs ex corpore, hoc fallit in. l. neqꝫ dorotheū, & l. docticij. C. de decur. aut est ꝯdōnis inductionis, & tunc priuilegiū trāsit ad liberos. ff. de senato. l. iij. ad fi. sic. C. de digni.

17 l. senato. lib. x. † Si aūt tangat priuatū preiudiciū, & nūc, aut pōt eē magnū preiudiciū, aut nō, pmo casu nō extēdit ad filios, vt. ff. de ho. lib. l. qui cū maior. §. antepe. ff. de ritu nup. l. fi. §. si pupille. Si nō est magnū preiudiciū bene trāsit, vt. C. de castren. l. fi. §. si pupille, & de proxi. sacro. scrini. l. in sacris, lo grāde, libr. xij. pro hoc facit. C. de pfesso, & medi. l. medicos. li. x. Et intelligo, quod ꝯꝫdiu parentes viuunt, habeant priuilegiū, vt ibidē not. fallit. C. de priuil. eorum q in sacro pala. mili. l. ij. Si autē indulgeat ab homine, regulariter nō transit ad filios, vt. l. priuilegia. cū ibi nota

18 tis. ff. de reg. iur. † Interdū quis excusatur a muneribus pp priuilegiū sup vacatione muneris sibi ꝯcessum, & de hoc artic. pen. no. .C. de vaca. mu. pu. l. j. Juxta quod vt clare pateat hic articulus, sic distingue fm Bert. de deut. & Hug. rog. qm̄ aut fit ꝯcessio priuilegij ab alio qꝫ a principe, & tūc nō valet ꝯcessio in preiudicium fisci, seu in preiudiū ꝯcedētis sic. C. de immuni. conce. l. j. C. de decur. l. vacuatis, cū sua gl. aut ꝯceditur a principe, & tunc aut cum militia, aut sine, si cū militia, aut queritur an excusetur a muneribus patrimonialibus, & dico q non, ar. ff. de mun. & ho. l. fi. §. ab hmōi, & hoc nisi expresse bn̄ficio pncipali eximat ar. l. sunt munera. in fi. ff. de vaca. mune. iuncto eo qd no. in. d. l. vacuatis, aut qritur nūquid a mixtis, & puto qd sic, nā honor, & si sumptū hēat, honor est, vt. l. honor. ff. de mu. & ho. Sꝫ ille qui habet nudā munerum excusationē sine militiā nō excusatur ab honore, vt. l. cui muneris. ff. de mune. & ho. Igit cū habens excusationē muneris publici cū militia, hn̄tem aliū siue militia excedat, vt. l. penul. de vaca. mu. ergo cū nullus eorum a pr̄imonialib⁹ excuset, vt est pbatū, necessario ꝯcludet, quod in mixto habēs militiā excedat militiā

19 non habentem. † Aut queris nūquid a personalibus excusetur, & dico q sic, vt. d. l. cui muneris, aut datur vacatio muneris publici sine militia, & tunc a patrimonialibus nō excusatur, vt. ff. de mu. & ho. l. fi. §. ab hui⁹, & §. fi. aut queris an a mixtis puta ab honoribus, vel similibus, & nō exculatur, sed tm̄ a personalibus, vt. d. l. cui muneris, & ff. de vaca. mu. l. honoribus. §. qui muneris.

¶ Quod

¶Quod aũt hñs vacationẽ cũ militia excuſet a mixtis, tex. eſt in.
l. ⁊ q orig. §. decaprotos. ff. de mu. ⁊ ho. ⁊. l. fi. §. mixta, eo. titu. Et
hec differẽtia colligit ex. l. pe. §. duo. ff. de vaca. mu. ¶ Sed que-
ro an. §. duo allegatus intelligat tm̃ d militia armata, ⁊ credo ꝙ
nõ, imo de militia. j. officio, ſeu negociatione, in quo quilibet dr̃
militari. ff. de bo. poſ. ex teſta. militis. l. j. cũ gl. vñ dic qd tũc hꝫ ſi-
ne militia, cũ hꝫ rõne officij ſeu negociationis, ⁊ tũc tm̃ a pſonali
bus, ⁊ a collectis extraordinarijs excuſat. vt. d. l. in honorib⁹. §.
q muneris, ⁊. l. ij. §. qui mu. qꝛ p illũ. §. iubet poni caſuꝫ Bert. de
deur. Sꝫ qñ cũ militia intelligo. j. cũ officio, tũc. n. hꝫ plene, vt eſt
exẽplũ in. l. hi qui. iũcta. l. eos. §. paulus, de vaca. mu. nã ⁊ talis a
mixtis excuſat, vt. l. ſemp. §. negociatores. ff. de iur. immunita, ⁊
intelligo illũ. §. negociatores, lꝫ gl. det aliũ intellectum, de quo. j.
20 ſubijciã. ¶†Et ẽ ſciẽdũ ꝙ aliquoties dat pͥuilegiũ loco, ⁊ durat
qꝫtũ durat loc⁹. ff. de cẽſi. l. forma. §. qꝫqꝫ, aliquoties cãe, ⁊ tũc du
rat quãtũ durat cã. ff. de reg. iu. l. pͥuilegia, aliquoties rei ⁊ fauore
pſone, ⁊ tũc extincta pſona extinguit priuilegiũ. ff. de ſeruit. ruſti.
predi. l. pecoris. ff. de aqua quoti. ⁊ eſti. l. j. §. pmittit. Aliquoties
dat rei, ⁊ fauore rei, ⁊ tũc quãtũ durat res ⁊ priuilegiũ, vt. ff. de cẽ
21 ſi. l. etatẽ. §. fi. C. de pfeſſo, ⁊ medi. l. medicos. †Aliquoties eſt cõ
ceſſuꝫ pſonis, ⁊ pſona eſt cã imediata ſpecialitatis, ⁊ tũc extincta
pſona extinguit priuilegiũ. ff. de vac. mu. l. in honoribus. §. vaca.
ff. ſolu. ma. l. ẽt, ſpãle tñ eſt in qbus trãſit, vt. C. de priuile. dotis. l.
ij. Aliquoties pſona eſt mediata, vt pꝫ in minoribus. xxv. annis,
⁊ tunc priuilegiũ trãſit ad hr̃dẽ, vt. ff. de mi. l. minor magr̃atus. §.
fi. ⁊. l. ſeq. ⁊ hoc ſi priuilegiũ eſt datũ a lege mortua, ſi aũt a viua,
tũc aut eſt facta mẽtio vnius, ⁊ nõ trãſit ad hr̃dẽ. ff. de regu. iur. l.
priuile. aut eſt facta mẽtio pluriũ, ⁊ tũc aut in ſingulari, ⁊ trãſit ad
primũ hr̃dẽ, vt. C. de vſufru. l. antiqtas, aut in plurali, ⁊ tũc aut p
modũ heredũ, ⁊ tũc in ppetuũ heredes maſculi habebunt, vt. C.
de leg. l. in annualibus, aut eſt ꝯceſſuꝫ tibi ⁊ poſteris, ⁊ tũc ex ma
ſculo deſcendentes habebunt. ff. de iur. immuni. l. j. §. pſonis do-
tis. Et qñ in dubio preſumatur perſonale vel reale priuilegiũ, dic
vt no. xxv. queſtio. ij. in ſumma circa medium glo.
22 ¶†Sed iuxta premiſſa querit de. q. de facto. Pone preſes pro
uincie, dux, Marchio, vel Comes, cõitas, vel alius dñs tpalis,
alicui habitatori ciuitatis, caſtri, vel alteri⁹ loci, ſibi ſubiecti, hanc
imunitatẽ, pͥuilegiũ, ſeu libertatẽ, ꝯdit, ne in aliqua tallea, ſeu col
lecta, vel exactione alia, a quacũqꝫ, vel ex quacũqꝫ cã hominibus
eiuſdẽ loci impoſita, aliqd dare vel ꝯtribuere teneat, inſtat caſus
in quo ſm cõem ꝯſuetudinẽ patrie, eſt tallea faciẽda, talleat vna
cũ alijs, p illos, qbus hoc offm̃ eſt cõmiſſuꝫ, ille dicit ſe nõ teneri,
dictũ allegans priuilegiũ, ⁊ oſtẽdens, nũqd ꝯpellẽdus eſt ad par
tẽ ſibi impoſitã pſoluẽdã, tali ꝯceſſo priuilegio nõ obſtãte, vr̃ qd
nõ, imo ẽ i ſibi ꝯceſſa tuẽd⁹, ar. xxv. q. ij. c. j. ⁊. ij. ⁊ p totũ, ⁊ diſt. iij.
pͥuilegia. C. de inof. teſta. l. fi. circa mediũ, ibi, ſed prior qũo erat ſi
23 oẽs ⁊c. †oĩbus. n. priuilegia ꝯceſſa ſeruãda ſunt, vt pꝫ in eo qd le
git, ⁊ no. extra de pͥuile. c. dilecti filij. ad fi. c. porro, ⁊. c. recepim⁹,
alioquin nihil aliđ agit, ⁊ ordo eccl'aſtic⁹ ꝯfundit. xj. q. ij. pueniſt
ad idẽ. C. de vaca. mu. l. j. li. x. maxime, qꝛ oẽs tallee, ⁊ exactiones
⁊ cõiter ſunt dãnate ꝯſuetudine, imo abuſu ꝯrio nõ obſtã. vt in. l.
Federici, hac edictali. §. illicitas, ⁊ alia. l. que incipit ad decus, ⁊
decorẽ. §. itẽ nulla cõitas, ad idẽ in auc. de eccle. ti. §. ad hꝯ ſcimus
vt nulli iudi. §. nulli vero liceat, colla. ix. ꝯcordat hoc. j. §. v. ſolo.
24 ¶†Sed ꝯ, qꝛ qd oẽs tãgit, dꝫ ab oĩbus approbari, ⁊ ſupportari
ar. extra de immuni. eccle. c. puenit, ⁊ in eo qd legit ⁊ no. extra de
tẽp. ordi. c. ſi archiepi. §. fi. ⁊ maxime in ꝯtributionibus huius p
portionaliter faciẽdis, ẽt ſi d religioſis agat, vt pꝫ in eo qd legit,
25 ⁊ no. extra de ſtat. mo. in ſingulis. §. j. ver. fi. †oẽs. n. pro his reb⁹,
quas poſſidẽt pẽſitationes, ſeu publicas functiones ſoluere tenẽ
tur, nec pñt ꝯrijs pactionib⁹ adiuuari. C. ſine cen. vel reli. l. fi. nec
priuilegio, qꝛ nullla pragmatica ſanctio, que gñali iuri, vel vtilita
ti publice aduerſet, pdeſt, ita ꝙ nec ſup hoc diſceptari vel litiga-
ri opꝫ, ⁊ ſi celeſte oraculũ in medio pferat. C. de ſac. ſan. ecc. l. iu-
bemus, imo ſunt hmõi priuilegia arripiẽda a forẽſiũ manibus, ⁊
ad ſciaꝫ principis referẽda. C. de ſacrifi. paga. l. iij. Sꝫ nec ob. pre
ſcriptio quo minus par ⁊ equa cũctis prebẽdaꝝ ſumptuũ neceſſi
26 tas iponat. C. d ope. pu. l. j. ⁊. l. pſcriptio, ⁊. l. oẽs, i fi. †Ciuilia nẽ
pe munera p mõ fortunaꝝ ſunt ab oĩbus ſubeũda, q̃ facilius ob
ſequijs publicis pareat. C. de mu. pa. l. ciuilia, ⁊. l. munera, ⁊. l. fi.
li. x. nec iuri publico priuatoꝝ pactionibus derogat. ff. de pact. l.
ius publicũ, ⁊. l. inter debitorẽ, in fi. ⁊ legit ⁊ no. extra de fo. ꝯpe.
c. ſi diligẽti, ⁊ adeo vt publicis functionibus pſoluendis, equa dꝫ
eẽ inſpectio, vt priuilegiũ ꝯ hoc ipetratũ, nullius ſit momẽti. C. d
vec. ⁊ co. l. ſine, ⁊. l. qſqs. Itẽ qꝛ nec p hoc priuilegiũ, dꝫ iuri vni-
uerſitatis detrahi, vel ipſi vniuerſitas onerari, ar. C. de inoffi. te. l.
ſi qñ. j. rñſo, de emã. l. nec aũt, ⁊ expreſſuꝫ. C. de cen. l. añpe. ⁊ fi. li.
xj. C. vt nemo ad ſuũ patr. acci. ruſt. l. j. C. vt nullus ex vica. p ali.
vica. debi. te. l. j. li. xj. Ad idẽ facit optime. C. de preci. impe. offe.
27 l. reſcripta, ⁊. l. nec dãnoſa, †quinimo expreſſa lex eſt, ꝙ in talib⁹
priuilegiũ aliquẽ nõ defendit, ẽt ſi ꝯſenſerint ꝯuicini. C. de decur.
l. vacuatis, li. x. maxime ſi talis priuilegiatus ſemel ſoluit, vel ſol-
uere pmiſit in talibus poſt priuilegiũ ipetratũ ar. ff. de ꝯdi. ind. l.
ſi qs p pa. ⁊. l. ſi nõ ſortẽ. §. indebitũ. ⁊. §. qui filio, ⁊. C. de trãſa. l.
qꝫuis, ſi cer. pet. l. eo ꝙ. C. de ꝯhen. emp. l. nõ idcirco, ⁊ melius. ff.
de bo. poſ. ſm ta. l. j. §. ſemel. de aqua plu. ar. l. in diẽ, de fideic. lib.
l. q̃dã, qd met. cau. l. videamus, depoſiti. l. ei apd quẽ. §. fi. C. d re-
miſ. pig. l. fi. in fi. ff. quoꝝ lega. l. j. ⁊ optime. C. de his q ſpõte mu.
ſub. l. j. vbi de tacita renũciatione plura notant, ⁊ extra de ꝯſti. c.
cũ acceſſiſſent, ad fi. extra de priui. c. ſi de terra, ⁊. c. accedẽtibus.
28 ¶†Hoc ẽt ꝯſiderãdũ eſt, qd immunitas ſub generalitate ꝯceſ-
ſa nulla facta ſpecificatione nullũ excuſat ab oneribus patrimo-
nialibus ſupportãdis, ſed pſonalia tm̃ remitti vñr. C. de mu. pa. q
immu. C. de iur. immu. p totũ. li. xj. nõ tñ ciuilia munera. ſ. pſona-
lia pr̃imonialia, vel ẽt mixta, q̃ ⁊ ciuilia dñr vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. fi.
§. fi. imo p ordinẽ p mõ facultatũ, vt pbatũ ẽ, ſunt ab oĩbus cõi
ter ſubeũda. Sol. ſm Hoſt. credo oẽs talleas ⁊ exactiones gñali
ter eẽ dãnatas p noua iura, ⁊ maxime quãtũ ad eccleſiã, vt legit
⁊ no. extra de immu. ec. c. nõ minus, ⁊. c. aduerſus, ⁊ plenius in ſũ
ma eo. ti. §. a qbus muneribus, ⁊ alijs iuribus. ſ. in iſto v. ſ. maxi-
29 me alleg. †Qui ipſas ergo licitas aſſerit, hoc pbare tenet, vt p. l.
vel p ſenatuſcõ. vel ꝯſtõnẽ principis. C. de vac. mu. pu. l. j. li. x. vel
p ꝯceſſionẽ a principe ex cã ⁊ ſpãliter ipetratã. C. d ſupindi. l. j. li.
x. vel p ꝯſuetudinẽ diuturnã nõ violẽtã, ſed ſpõte ab oĩbus cõiter
ꝯprobatã. C. de cano. larg. l. pcepit, ⁊ de auro corona. l. j. lib. x. vñ
dr̃. l. corradi, ꝙ vñ añceſſores habuerũt, hr̃e voluimus, illud vo
qd nõ habuerũt, nullo mõ exigemus, vt in feu. ſub rub. d nõ alie.
iud. l. ꝯradus dei gr̃a ad fi. Hoc aũt intelligas quo ad laicos, ⁊
inter laicos eſt vera. Eccleſia nẽpe, ⁊ pſone eccleſiaſti. in pſonali
bus ẽt legibus in his aſtringi nequeunt, vt pꝫ in eo qd legit ⁊ no.
extra d ꝯſti. c. q̃ in eccleſiaꝝ, ⁊. c. eccleſia, ⁊ de ſol. c. fi. ⁊ extra d de
ci. c. tua, extra de immu. eccle. c. nõ minus, ⁊. c. aduerſus, nec ꝯſue
tudine ꝯria que in hac pte cẽſenda eſt eccleſijs oneroſa, ⁊ iõ remit
30 tẽda, vt extra de ꝯſu. c. j. ¶†Quãtũ vero ad laicos põt princeps
vel iperator ſup his leges ꝯdere, ⁊ priuilegia dare, vt pbãt iura
ſupius alle. q ſolus inter principes ſeculares ſolutus eſt legibus.
ff. de leg. l. princeps. C. de legi. l. digna vox. ff. de leg. iij. l. ex impfe
cto, ⁊ ipſe ſolus mũdi dñs dr̃. ff. ad. l. rhodiã d iac. l. dprecatio. C.
de quadri. preſcr. l. bene a zenone, ipſe. n. eſt vnus ⁊ ſolus inter ſe
culares principes, p quẽ neceſſe eſt reipublice ꝯſuli, cui ẽt datũ, ẽ
ius, vt qdcũqꝫ ꝯſtituerit ratũ ſit. ff. de orig. iur. l. ij. §. nouiſſime, in
31 fi. ij. vel in prin. iij. col. †hanc igitur plenitudinẽ ptãtis in tpibus
nõ pſumimus extẽdere ad aliquẽ aliũ principẽ ſecularẽ, qꝫuis et
multi alij, nõ ſolũ reges, ſꝫ ẽt inferiores hãc ſibi appropriauerint
vſurpãdo, extra de priui. c. ſane, nec tñ talleas exigere in talibus
32 licitis de iure, vel de ꝯſuetudine approbatis. †Sꝫ nõ nego, quin
reges ⁊ principes poſſint priuilegia ⁊ imunitatẽ ꝯcedere, vt pꝫ in
eo qd legit ⁊ no. extra de reſti. in integ. c. auditis, ⁊ extra de offi.
Archi. c. fi. ⁊ de religio. do. ꝯſtitutus. Sꝫ occaſione priuilegiorũ
huius nõ eſt vniuerſitas hcim onerãda. Quid. n. ſi locus aliquis
ꝯſueuit dare cẽtũ libras, ⁊ dñs terre alicui de habitatoribus im-
munitatẽ preſtiterit, dico ſm Hoſt. ꝙ ſibi preiudicare potuit nõ
tñ vt vniuerſitati detrahat de ſumma cẽtũ libraꝝ pars que hunc
priuilegiatũ ꝯtingeret, ſi priuilegiũ nõ hr̃et, ⁊ ꝙ reſtat pportiona
liter ſingulis alijs iponat, ⁊ ita dđꝫ ẽ in pmiſſa hic mota. q. Alio
quin ſi ſinguli ſic priuilegiarent aliqbus exceptis durũ ⁊ iniuſtũ,
⁊ iniquũ eẽt, ⁊ qñqꝫ ipoſſibile, ꝙ pauci, q remanẽt, ſoluerẽt totaꝫ
ſummã, g̊ nõ eſt ſentiẽdũ, ar. ff. de ꝯdi. iuſti. l. ꝯdões, ⁊. l. filius. ff.
de reg. iur. l. ipoſſibiliũ, extra de pac. c. fi. ⁊ ſic intellige iura indu-
33 cta. ſ. ver. ſꝫ ꝯ. ⁊ ſeq. vſqꝫ ad ver. ſolutio. †priuilegia vo iperato-
ris oĩmõ ſeruãda ſunt, ſicut ſonãt, vbi pprio motu principis ſunt
ꝯceſſa, ⁊ ſic intellige iura poſita. ſ. verſ. vr̃ ꝙ nõ, ⁊ ſe. vſqꝫ ad ver.
ſꝫ ꝯ. ſecus ſi p ambitionẽ, vel iportunitatẽ potẽtiũ ſunt obtẽta, ⁊
ſic loquunt pfata iura. Sꝫ ẽ p priuilegiũ principis, pprio motu
ꝯceſſuꝫ, vniuerſitatẽ aliqꝫ grauiter ledi ꝯtingeret, eſt ſup hoc ip-
ſius remediũ iplorãdũ, vt pꝫ in eo qd legit ⁊ no. extra d elect. ſug
geſtũ, dꝫ. n. vniuerſitas eq̃nimiter ferre leſionẽ modicã, qꝛ nec pro
modico ẽ reſtõ faciẽda, vt. ff. de integ. reſti. l. ſcio, ⁊ pꝫ i eo qd legi
tur, ⁊ no. ex de reſti. in integ. c. j. Hoſt. Sꝫ vr̃ vniuerſitatẽ nihilo-
minus ad integrã collectã teneri, nec de dcã ſũma eẽ aliqd detra
hẽdũ ar. C. de decu. l. vacuatis, lib. x. nã priuilegiũ vni conceſſum
nõ eſt vniuerſitati conceſſum. ff. de re. diui. l. in tantum, vnde non

debet ad eã extẽdi.insti.de iure naturali.§.qðcũq3.ff.de cõstit. pri. l.j.idẽ in pacto.ff.de pact.l.si vnus.§.ante omnia,priuilegia enĩ singulorum legem cõem non faciunt,vt.xxv.q.ij.non ex. 34 † Sed dic cõtra, vt dixi, ꝙ vniuersitas possit se pro parte illius excusare.C.de pact.l.creditores.C.si contra ius vel vti.pu.l.fi.ff.de leg.j.l.si fundus.§.si libertus.ff.de ali.⁊ ciba.leg.l.iij.ff.de censi.l.cũ posses sor.ff.de doli excep.l.si a patre,⁊ hoc tenet Spec. qui hoc not.in tit.de censi.§.nunc dicendum,ver.quid si vniuersitas.

35 ¶ †Sed pone qõnẽ de facto,papa ꝯcessit qbusdã sororibus religiosis priuilegiũ,ne teneant̃ soluere collectas aliquas,vel procurationes,accidit ꝙ venit cardinalis vel alius legatus,⁊ hz in priuilegio ꝙ possit imponere collectas ꝑ sua ꝓcuratione aliquo priuilegio nõ ob.nũqd tenebunt̃ sorores predicte,vr̃ qð nõ,p.l.j.C.qñ impe.inter pu.⁊ vi.⁊ mi.pso.l.j.§.vlti.vbi hoc tãgit Cy. de verbo,ad vbũ,qꝛ vbi ꝯceditur priuilegiũ alicui ꝑsone miserabili siue priuilegiate nõ v3 fm,nisi de miserabilitate vel ꝑsone priuilegio,cui fuerat ꝯcessuz primũ priuilegiũ,faciat mentionẽ. Quid si dicat,ẽt si de eo nos oportet facere spẽalẽ mẽtionẽ,vr̃ qð nõ sufficiat ꝑ ea que dixi.C.an ꝑ proc.cã in integrũ rest.agi oporteat.l.j. Cy.

36 ¶ †Sz querit̃,nũqd si priuilegiatus solueret munus reale a quo ꝑ priuilegiũ excusat̃,an suo iuri videat̃ renũciasse,⁊ vr̃ quod nõ arg.ff.de ope.lib.l.operis nõ impositis,vr̃ ꝯ̃ in auct.de here.⁊ fal.§.nõ aũt,que est.C.ad.l.fal.auc.s3 cũ testator,in hac.q.distinguo fm Pet.de bella pert.aut iste priuilegiatus nõ soluit tãto tẽpore,qð sufficiat ad prescriptionẽ inducẽdã,⁊ tũc sibi nõ preiudicat vt.C.de his qui spon.mu.sube.l.ij.lib.xj. Aut tãto tpe soluit ⁊ tũc sibi preiudicat,⁊ dic fm doct.qð tps est a quo nõ extat memoria,cũ nõ habeat cãm ꝯtinuã. Sz idẽ Pet.dt ꝙ si ꝑscriptum fuerit ꝑsone,tũc sufficiũt.xxx.vel.xl.annos. Sz si reb⁹,tũc vex dicũt doc.

37 †Et hinc ẽ qð qdã dcretalis dt,ꝙ cisterciẽses q ꝓuilegiati sũt ne decimas ð terris suis q̃s ipimet laborãt exsoluãt. Si tñ soluãt.xxx.an.sibi ꝑiudicãt i ꝓuilegio suo ex de priuileg.c.si ð terra.⁊.c.accedẽtibus,⁊ ꝑ hoc facit.C.de agri.⁊ cẽsi.l.cũ satis,li.x.

¶ Sz pone qð aliqs ꝓuilegiat⁹ subit munera cũ ꝓtestatiõe,ne ad aliqua munera teneat̃,nũqd v3 talis protestatio,vr̃ ꝙ nõ,vt.ff.de here.insti.l.si qs heres ex vno fundo,ꝯ̃ vr̃ ar.ff.de vsu ⁊ habi.l.ꝑ seruũ.§.j.ad solutionẽ huius qõnis dõm est fm Pet.de bella ꝑtica,ꝙ qdã sunt actus,q debẽt ꝯcipi ꝑ formã certã in ꝗuentione formatã,sicut sunt ꝯctus nominati,⁊ q̃liter in istis actus ꝯ̃rius vitiet nihil ad pñs.

38 †Quidã alij sunt actus,q nõ hñt fieri ꝑ certaz formatã ꝗuentionẽ,sed ꝑ quãdã dispositionẽ,sicut est in legato,qð ignorãti acquirit̃,vt decurionatus,⁊ hmõi,⁊ in istis dicũt canoniste,ꝙ ꝓtestatio,vel actus ꝯ̃rius nõ vitiat,vñ dicũt ꝙ hac rõne decretalis dicit,ꝙ qꝛ matrimoniũ hz fieri sub certa forma per actũ ꝯ̃rũ a ꝓtestatione vitiat̃. Sz ingressus monasterij nõ fit per certã formã,sed ꝑ votũ,⁊ iõ nõ vitiat̃,sic dõm est in ꝓposito,hic.n.loquimur de munere,qð nõ hz certã formã ꝯfirmatã,vt ẽ munus decurionatus,vel hmõi,⁊ iõ ꝓtestatio ꝯ̃ ipsuz nõ vitiat actũ sed valebit fm distinctionẽ,que hr̃.C.de his q spõ.mu.sube.l.j.⁊.ij.lib.x. Ad.l.ꝯ̃riã rñdeo,ꝙ refert,aut ꝓtestatio est ꝯ̃ria rei substãtie agẽde,⁊ tũc totus ꝯctus vitiatur sicut vsus est substãtialis vsusfructus,⁊ sic loquit̃.d.l.ꝑ seruũ.§.j. aut nõ est ꝯ̃ria substãtie rei agẽde,sed solũ solẽnitati ⁊ accidẽtie rei,⁊ tũc aut actus valere nõ põt si ꝓtestatio,vel additio valeat nisi magna sequeret̃ absurditas,⁊ tunc ꝓtestatio,vel retentio vitiat̃,⁊ non actus ipse,sicut dicimus in monacho vitietur ꝓtestatio nõ ingressus,sic loquitur.d.l.si qs heres institutus.

39 †Nã magna eẽt absurditas, vt qs eẽt pro parte testatus,⁊ pro pte intestatus,aut vtrũq3 valere põt sine magna absurditate ⁊ tunc vtrũq3 valebit,sicut est in proposito,vt.d.l.j.⁊.ij.Cy. ¶ Sed pone vniuersitas huius loci est adeo priuilegiata,vt ꝑ possessionibus,quas hñt alibi,nõ teneant̃ ꝯtribuere in alijs collectis.

40 †Cõtingit ꝙ cũ duo,vel tres,de hoc litigarent fuit lata sñia ꝯ̃ eos,mõ venit alius,⁊ vult se defendere dicti priuilegij ꝓtextu,opponit̃ ei qð ꝯ̃ duos,vel tres, de vniuersitate lata est sñia,nũqd de iure tales sñie sibi preiudicent,dic qð non fm Arnaudũ scara.qꝛ qñ fertur sñia ꝯ̃ illũ,a quo cãm nõ habeo imo equale ius hz mecũ,mihi nõ preiudicat.ff.de excep.rei iud.l.j.Si aũt ferat̃ ꝯ̃ illũ,a quo habeo cãm,vel q est principalis,vt administrator,vel ꝯsules ciuitatis,tũc omnibus nocet, qui habent causam ab illo.ff.de pign.l.si superatus, nisi de collusione appareat.ff.de appe.l.a sententia, ⁊.l.si perlusorio, ad hoc facit.ff.ad mu.l.munici.ff.de ap.l.si consistat,⁊ de collu.dete.l. cum non iusto.ff.de agno.li.l.j.§.j.⁊.l.seq.⁊ se.in prin.fm eum.

41 ¶ †Quid si statutũ est in ciuitate Forliuij,ꝙ ciues nõ soluãt pedagia,sed extranei,illi de ciuitate acceperunt quẽdã Bononiesẽ.in ciuẽ hoc pacto,vt gaudeat imunitate,elapsis quinq3 annis, fecerũt statutũ,qð oẽs qui a.x.annis citra habitauerũt soluerẽt pedagia,dic ꝙ primũ statutũ mutari nõ potuit in ꝑiudiciũ illius, q ꝑ pactũ soluere nõ tenebat̃,p.l.qð semel.ff.de decret.ab ordi. fa. 42 s3 Dy.

¶ †Sed pone qdã Baro hz payseriã quãdã,que indigebat refectione,hoĩes sui nolebãt ꝯferre in huius reparatione,adiuit regẽ,vt sibi priuilegiũ ꝯcederet,vt ꝑ payserie reparatiõe posset subditos taliare, qð ⁊ fecit,nunc queritur an prefatũ priuilegiũ ad futuras reparationes extẽdit̃,⁊ vr̃ ꝙ nõ,vt.ff.qui.mo.vsufru.amit.l.sicut,vbi non repetit̃ legatũ nisi expresse agat̃,vt.ff.de leg.iij.l.fideicõ.§.si qs.x.ꝯ̃ vr̃ ar.ff.de an.le.l.cũ erat.Circa h̃ dic ꝙ fm Arñ.sca. ꝙ si ex tenore priuilegij posset aliquo mõ intelligi,ꝙ si rex ad pñtẽ payserie reparationẽ se referat ad futuras refectiones minime extẽdat̃ ar.ff.de ꝯben.emp.l.iij.ff.de dã. infe.l.si is q vicinas.ff.de ver.si.l.boues.§.hoc sermone,si aũt põt intelligi se referre ad pñtẽ refectionẽ,si ꝯ̃naliter locutus est tũc priuilegiũ ad futuras refectiones extẽdat̃,ar.ff.de serui. vrba. pdio.l.si

43 si serui.⁊ optime eo.ti.l.eũ debere. Arnau.scara. ¶ †Sed pone qõnẽ de facto Mutinẽses ꝯcesserunt imunitatẽ castro bazanij,⁊ oĩbus villis ꝯtẽtis sub se,post illã imunitatẽ datã multe ville edificate sunt in districtu illius castri,dubitatũ fuit nũqd illud statututũ,in quo data fuit imunitas,extẽdat̃ ad villas,que postea date fuerunt,ar.qð nõ.ff.de leg.iij.l.vxori.§.vxori.ff.cõia predio.l.j.si seruitus vend.l.vlti.ff.de dam.infec.l.dãni infecti.in prin.eꝯ vr̃ ꝙ hñficia siue priuilegia debent eẽ largissima.ff.de ꝯsti.prin.l. hñficia.extra de do.ca.cũ dilectus.C.q̃ res pig.ob.po.l.vltim. Ad hãc qõnẽ optime facit.ff.de li.⁊ posth.l.plz.Itẽ facit.ff.de seru.l.si seruitus.in fi.sed primũ respõsũ illius legis posset pro pria ꝑte allegari,⁊ ꝑ ⁊ ꝯ̃ inuenies ibidẽ allegatũ,s3 dic primũ verius,p.l.

44 iul.§.vlt.ff.de leg.iij.⁊c. ¶ †Iuxta hoc pone rex ꝯcessit multa priuilegia habitantibus in hoc castro.Ecce qð habitãtes castrũ mutãt ad aliũ locũ,nũqd durabũt eadẽ priuilegia,videtur ꝙ sic, ar.ff.de cẽsi.l.etatẽ.§.fi.iuncta.l.si quis.ff.de incen.rui.nau.

¶ Sed ꝯ̃ vr̃,qꝛ rõne loci princeps ꝯcessit,vñ cũ affectione loci fecerit,durare nõ vr̃.ff.de aqua quotid.⁊ esti.l.hoc iur.§.si aquam. Sol.dic qð si ꝯstat,ꝙ indulsit affectione ꝑsonarum,qꝛ hñ se habuerãt adhuc durant ꝑ prima iura.si vero ꝯstat ꝙ affectione loci, vt qꝛ volebat fieri ibi magnũ locũ,vt facit in ptibus pluribus regni tũc nõ durãt,in dubio aũt credo durare,si ex iuxta cã mutãt, ar.ff.de bo.aucto.iud.po.l.cũ vnus.§.fin.cõ.l.seq.⁊.ff.de adi.leg.l.aliũne.§.ab heredibus,alias incipit.§.seia.ff.de ꝯdi.⁊ demõ.l.fi.

45 lie.§.titia. †Interdũ quis excusatur paupertatis ꝓtextu.Iuxta qð sic distingue fm Hug.ro.⁊ Bert.de deut.qꝛ aut loquimur in patrimonialibus, ⁊ tũc nõ habẽdi necessitate excusatur.ff.ð mu.⁊ ho.l.cura.§.inopes.j.rñso,aut de mixto,⁊ tũc idem, quatenus remanet pauper,⁊ nõ in futurum,nisi ⁊ tunc pauper reperiat̃,vt.d.l.cura.§.deficiẽtiũ,⁊.l.honor.§.de honoribus,eo.ti. Aut ẽ munus mere personale,⁊ tũc nõ excusatur,vt.d.§.inopes.Sed Dy.aliter sic distinguit,aut laborat inopia tolerabili tñ, ⁊ tũc nõ excusat̃ a ꝑsonali vt.d.§.inopes,alias si intolerabili,vt qꝛ vix viuere põt,oĩa munera euitat etiam ꝑsonalia.C.qui nu.lib.l.fi.insti.ð excu.tu.§.item pp.ff.de excu.tu.l.athlete.§.mediocritas, cum.l.seq.C.de decu.l.ad subeunda.lib.x.Sed.l.ad subeunda,⁊.l.fi.ꝯ̃ alleg.loquuntur in munere sumptum habente,vt in eis p3, sed.§.item propria,videtur bene facere,sed nõ ob.nã eo casu quo taxaretur tutori salarium quod expediret forte propter notitiam patrimonij pupilli,tunc non posset se excusare,quia cessat ⁊ ratio illius.l.ad quod,facit.ff.de tutel.l.a tutoribus,ad fi.⁊.ff.de tute.⁊ ratio.distra.l.j.§.si pupillus.ij.rñso.nec obst.qꝛ ibi loquitur in liberto ⁊ patrono,quem alias esset alimentaturus, vt ibi not.nam hoc est vex,si operari nõ posset,sed ibi poterat operari,vt p3, qa tutor erat ⁊ administrabat arg.ff.ð agno.li.l.si quis a liberis, vñ concludo ex his contra Dy.quod cum semper munera personalia sumptu reipublice expediantur,vt.l.fin.§.legati,⁊ ibi no.ff.de mune.⁊ hono. Ideo semper ad personalia remanebat obligatus paupertate nõ obstante. ¶ Vt aũt circa hoc plenius instruaris,an paupertas ꝓsit,vel noceat,sic distingue f3 Iac.de are.⁊ Pe.de bella perti.aut tractamus de fide,aut de honore,aut de donatione,aut de remissione,si de fide nocet paupertas,

46 †qꝛ si producat̃ in testẽ ex vna parte hõ paup,ex alia diues,magis credit̃ diuiti oĩbus ꝯpẽsatis,q̃ ipsi pauperi,ita intelligit̃ in auc. de test.§.j.colla.vij.ff.de testi.l. testiũ fides in prin.aut loquimur de honore hñdo in republica,verbigratia tractaturi de decurione eligendo in republica.certe facilius est admittẽdus diues q̃ paup, vñ tunc nocet paupertas,vt.C.de decu.l.ad subeunda,iõ qꝛ melius poterit resarcire damnũ datũ in republica diues,q̃ paup , vt ibi no.aut de illo q dat,si de illo qui donat paupertas nocet,insti. ex qui.

qui.cau.ma.pos.in prin. Sed speciale in.§.primo,eod.tit.fauore
47 vltime volūtatis,& libertatis.†Si vero loqmur de illo cui dona
tur tunc paupertas prodest, quia quando relinquitur, vel dona-
tur paupibus,paupes sunt admittēdi.C.de epi.& cle.l.si qs ad d
clinādā,in auc.de ec.titu.§.si qs vnū. Aut loqmur de remissione
pene,aut de remissione culpe,aut de remissione muneꝝ publicoꝝ
aut de remissione satisdationis, prio casu, aut tractat̃ de remissio
ne pene corporalis,& tūc pauptas nocet;qr in casu in quo remit-
tit̃ diuiti,iponit̃ pauperi,sic loquit̃ de incen.rui. nau.l.pedius.C.
de sum.tri.l.iij.circa fi.aut pene pecuniarie, & tūc aut illa iponit̃
pp dolū,& tūc pauptas nocet,qr in casu,in quo eēt iponēda pe-
na pecuniaria,luet in corpore.ff.de iureiuran.l.si quis id qđ.ff.de
in ius voc.l.pen.allegat.l.fi.ff.de pe.l.j.§.gñaliter, aut illa pena
est iponēda pp culpā,& tūc pauptas ꝓdest.ff.de offi.presi.l. illici-
tas.§.fi.de mo.multa.l.eos.§.fi.aut loqmur de remissione cul-
pe,& tūc pauptas ꝓdest.Sic loqt̃.ff.mā.l. si ꝓcu.§.si ignorātes,
aut loquimur de remissione muneꝝ publicoꝝ, & tunc aut allegat
pauptatē ꝓpriā,& tūc ꝓdest,qr a munere publico excusat̃, insti.d
excu.tu.§.itē si pp,aut allegat pauptatē alienā,& tūc nō prodest,
imo nocet.ff.de excu.tu.l.spadonē.§.fi.aut loqmur de remissione
satisdationis,aut loqmur de eo,q necessario hʒ eā prestare,vtpu-
ta de illa cautione iudicio sisti,& tūc illa pauptas nocet,qr ꝯpor-
tet,ꝙ possideat imobilia ad hoc,vt excuset̃ a cautione iudicio si-
sti.ff.q satisd.cog.l.sciēdū,in prin.C.d episc.audi.l.de creationibꝰ
.§.fi.aut loqmur d eo,q nō hʒ eā de necessitate pstare,sʒ nō admit
tit̃ alias ad actū,nisi pstet eā,& tūc pauptas ꝓdest.Ita est, qñ ali
qs petit legatū,si dubitet̃ de falcidia,hʒ cauere,ꝙ restituet quātū
apparuerit eū recipisse plusq̄ p.l.falcidiā licuerit,si ergo pauper
hō,q nō pōt eā prestare,petat legatū tūc excusaret̃, ita habetur.
ff.si cui plusq̄ per.l.falci.l.non facile.

48 **Iuxta hoc** Querit̃,†si aliqs obtētu pauptatis fuerit excusatus,an teneat̃,si incipiat bona hr̄e,
dixerūt qdā qđ sic p.l.quātuberonis.ff.de peculio, qđ non credo
veꝝ,ꝯm Bernar.sapo.nec ob.finis illius.l.qr loqtur in obligō-
ne ꝯcernēte psonā & ex ꝯtu,ac talia ꝯcernit res tm̄, & de hoc est
casus in.l.cura.§.j.ff.de mu.& ho.& hoc nisi tales post quesitū pa
trimoniū indicēdis,vt ibi innuit̃,dū dicit suo tpe.Itē nisi appella
tione pēdēte quereret bona,qr tūc teneret̃ etiam ad iam inductā,
vt.ff.de vaca.mu.l.his honoribus.§.auctis,imo nō tenet̃ pro tē-
pore preterito,sed pro futuro secundum eum.

49 **Sed pone** †qđ ꝯcessuʒ est alicui,vt posset molere bla dū suū sine molitura,vel coquere absq̄ for
nagia panē,tpe ꝯcessionis erat homo paup, q modicū de blado
molebat,siue coquebat,nūqd aucto suo statu,si magnā quātitatē
bladi habeat deuastare,nunqd possit molere absq̄ molitura,vel
fornagia &c.vr̄ qđ nō,nec ob.l.diuus.§.lʒ.ff.de vsu & hab.nā pōt
dici.qđ ibi totius domus vsus erat relictus,ac qñ ꝯcessio molen
di,vel coquēdi facta fuit,nil fuit de tpe cogitatū, nec aliqua tota
litate,sed de pn̄ti statu tm̄ in dubio,arg.l.si ita.ff.de aur.& argen.
lega.& ar.eoꝝ que not.C.que res pigno.oblig.pn̄t.l.fi.Itē p ta-
lē ꝯcessionē nō vr̄ ꝯstitui ius in re.in.§.lʒ,sic in legato habitatio-
nis,vel vsus,Bernar.sapo.& pro hoc facit.ff.de pac.l.veteribus
.ff.loca.l.si qs domū.§.j.ff.de ver.ob.l.qcqd astringēde,extra de
seruis nō ordinā.c.j.cū ꝯcor.Sʒ vr̄ ad statū pristinū reducēduʒ,
extra de cēsi.c.quāto,& c.cū canonicis.& C. d serui.l.preses.ff.cō
munia predio.l.vēditor,in fi.extra de deci.suggestū,cū ꝯcord.qđ
50 vr̄ verū,nisi sit prescriptū,extra de censi.c.olim.Hosti.†Interdū
excusat̃ qs a muneribus pp negociationē,q̄ gerit,iuxta qđ sic di
stingue ꝯm Hug.ro.& Bert.de deut.qr aut gerit priuatam,& ad
priuatū cōmodū,& nō excusatur.ff.ad mu.l.filij.§.fi.ff.de mune.&
hono.l.fi.§.ab huius,aut gerit publicā & ad publicū cōmodū, et
tunc excusat̃ a psonalibꝰ & a mixtis,& hoc q̄diu gerit negociū cō
currētibus tm̄ que debēt ꝯcurrere,q oia dic, vt.ff.de iur.immu.l.
semp.§.negociatores,in gl.Sed an a patrimonialibus excusetur
gl.mouet.C.de naui.l.nauiculare,& vr̄ tenere ꝙ nō, ꝑ qua facit,
qr lʒ sint abn̄tes cā reipublice, vt.d.§.negociatores,tn̄ p h̄ a pa-
trimoniali nō excusant̃,vt in milite diximus,vt.l.sunt munera.ff.
de vaca.mu.iuncta.l.pen.ff.ex qui.cau.ma.ad hoc facit qđ no.ff.
de mu.& ho.l.& qui orig.§.fi.Cōtrariū no.in.d.§. negociatores,
& istud vr̄ verius vt in.§.licet,in.l.semper,in glo.sumēdo a ꝯtra-
rio sensu,& pōt esse rō,vt gaudeant in bonis,qr de bonis seruiūt,
ita nō ob.ꝙ de milite est arg.qr tacitū de psona seruit ar.C.de re
mili.l.milites q aurū,aut gerit negociationem priuatam, sed ad
publicū cōmodū,& hʒ idē priuilegiū p eadē iura,sʒ vsq̄ ad quin-
quenniū tm̄,vt.d.l.nauiculare, iuncto.§.negociatiores.s̄.allega.
& dic vt ibi,aut gerit publicam,sed ad priuatum commodum, et
tunc nullum habet priuilegium,vt.ff.de iur.immuni.l.prima.

51 **Interdum** †qs excusat̃ a muneribus rōne professio nis,iuxta qđ vt clare liqueat hic articu-
lus,sic distingue ꝯm Hug.ro.& Bert.de deut.qñ aut vult se ex-
cusare pretextu ꝓfessionis literalis,aut mediante, primo casu sic
distingue,qñ aūt loqmur in primas lr̄as docētibus, & dic ꝙ non
excusant̃.ff.de mune.& ho.l.vt gradatim.§.fi.ff.d va.mu.l.ij.§.fi.
& est rō,qr liberalē artē docere nō dr̄, aut loquimur in docenti-
52 bus liberalem artem. †Et hic subdistingue, quia aut loquimur
in philosophis, aut in non philosophis, primo casu dico, ꝙ a
personalibus excusantur,sed a patrimonialibus vel a mixtis nō,
qui autem non habent patrimonium non excusantur, nā cū talia
pauperibus nō inducant̃,vt.l.circa.§.deficientiū.ff.de mu. & ho.
l.rescripto,in prin.idcirco excusari nō dicuntur,nā nō potest que
ri priuatio,qñ habitus nō precedit,ar.ff.de ver.ob.l.decē,aut ha
bent priuilegiū.& tūc nō excusant̃ veri phi,nā sic de essentia phm
hērer,si ipse habeat,appet tūc ꝙ ipse nō est phs.ff.de vac. mu.l.i
honoribus.§.phs.C.de mu.pat.l.neq̄,& ibi no.sed hoc est corre
ctū p.l.fi.C.de profes.& me.& ibi no.& in.d.§.phis,qđ veꝝ nō pu
to,qñ preallegata.l.fi.nō loquit̃ de phantibus,sʒ de phiam do-
centibus,vt ibi pʒ in principio,cum dicit phis preceptoribus &c.
aut loquimur in nō phis,& tūc siue sint doctores,siue medici,siue
alij phie magri ab oi munere excusant̃.C.de profes.& me.l.fi.& .l.
medicos,& ibi no.Et hoc verū,siue doceant in roma, siue in sua
53 patria.ff.de vac.mu.l.eos.j.rn̄so. †preter legū doctores, qui tm̄
rome docentes excusantur.ff.de exc.tu.l.sʒ & reprobari.§.fi.& no.
de hoc.C.de profes.& me.in rub.ꝯm eos,& pōt dici etiā rō, quare
habent priuilegiū Rome docētes,nō aūt alibi ꝯm glo. qr leges
debent legi in ciuitatibus regijs,nō alibi,pp sui nobilitatē, & emi
nētiā,vel pōt eē rō,qr ex statuto,vel legis ordinatione debent le-
gi in regijs ciuitatibus,vt.d.l.sed & reprobari,nunc dicunt iura,
qđ faciens ꝯ statutū,vel legis ordinationē amittit priuilegiū.C.
de dig.l.iudices.li.xij.ar.C.de iudeis.l.iud.C.vbi senator,vel cla.
l.j.frustra.n.legis auxilium &c.ff.de mi.l.auxiliū.§.in delictis, cū
si.sed cū hodie in alijs ciuitatibus legantur & hoc sit factū de cō
scientia principis,vel imperatoris,vr̄ lex illa abrogata.ff.de le.l.
54 de quibus.†nā cū imperator scit aliqd fieri,& patit̃,vt alibi legat̃
ipse vr̄ ꝯsentire,vt.ff.de his qui no.infa.l.quid ergo.§.j.& sic dicā
eos hr̄e immunitatē in oibus ciuitatibus,in quibus leges legun-
tur,& in illis obtinet,qđ dr̄ in.d.l.sed & reprobari,pro hoc qđ no.
.C.de stu.li.vr.ro.in rub.ꝯm Iaco.& Pe. quod autem dixi.s̄.do
ctores,& Medicos,& alios ab omni munere excusari,vt.d.l.me
dicos,& ibi no.& .C.de excu.mu.in rub.& de decu.l.vacuatis.& .ff.
de vaca.mu.l.sunt munera.& .l.in honoribus.§. qui publici, hic
aduerte,qr ꝯriū no.in proemio.ff.§.hoc autē,pro quo facit,quia
nullus a muneribus patrimonialibus excusat̃.C. de mu. pa.l.ij.
lib.x.ad quod.ff.de mu.& ho.l.fi.§.patrimonioꝝ, pro quo ēt fa-
cit,qr diuina domus nō excusatur.C.de exac.tri.l.fi diuina domꝰ
de priui.di.do.l.pe.& fia.li.xj.Et ideo has glo.ꝯrias sic concor.
55 †qñ aut queris in muneribus patrimonialibus ordinarijs,puta
in tributis,& similibus,& tunc nō hn̄t immunitatē,vt.l.& glo. pro
hac parte alle.aut in extraordinarijs,vt puta deferre aquā ad pa
latiū principis,& tunc habent priuilegiū,vt.l.medicos,cū ibi no.
aut vult se excusare pretextu professionis mechanice,& hic subdi
stingue,qr aut sunt mechanici docentes,& tunc excusantur a per
sonalibus,dumtamen fuerint in illis artificijs enumeratis.C.de
excu.arti.l.j.& .ij.& ibi no.& in rub.aut sunt mechanici non docen
tes,& tunc aut sunt de corpore approbato,& ad seruitium rei pu-
blice destinato,& tunc habent immunitatem,alias non,sic intelli-
go.ff.de iure immu.l.penult.§.fina.cum.l.sequen.

Sed iuxta hoc posset queri,an.d.l.medicos, intelli- gatur i scholari, videt̃ ꝙ sic,cū tex.illius.
l.loquatur simpliciter,cum dicat medicos,nō autem magistros,
sed dic contra,ꝙ demum intelligatur in magistro duntaxat,arg.
l.fi.§.nec omnibus.ff.de iure immu.& ar.eius quod no.C.de iur.
omn.iudi.l.per iniquum.C.de excu.arti.l.fi.Ber.de deut.

56 ¶†Sed iuxta hoc queritur quia dixi.s̄.quod doctores excusan-
tur a muneribus, nunquid licentiatus antequam receperit insi-
gnia habeat priuilegia doctoris, seu gaudere possit quamuis in
signia nōdum hēat. Et vr̄ ꝙ non,nam illud est speciale &c.ff. ad
mu.l.prima,sed in duobus casibus ex sola electione quis habet
immunitatem,quamuis non sit confirmatus,vt in consule,& pa-
tricio.vt.C.de decu.l.fina.§.primo, glos.&c. Item pro hoc,quia
quando plura in aliquo actu requirunt̃,vno omisso,actus vitia-
tur.C.de pre.cur.l.j.lib.x.& de fid.instr.& iure haste fisca.l.j.& .ff.d
57 transa.l.cū hi.§.si pretor.†Sed in doctore multa requirunt̃, q nō

sunt in licētiato saltē de ꝯsuetudine, vt birretum, pacis osculū, libri traditio. ergo cū ista deficiant nō habeat priuilegiū maxime, qꝛ in electionibus ꝯsuetudo attendiť, vt. C. de iure fisci. l. sup creādis. ff. qd̄ cuiuscꝫ vni. l. nulli. cū ibi no. ꝓ hoc qꝛ actus ab executione denominať, ⁊ tūc censeť pfectus, ar. ff. de lega. iij. l. j. §. q depor tatos. ff. de iniusto rup. testa. l. si qs filio exheredato. §. eius q. cuz ergo in licētiato deficiat executio puta birretū ergo ⁊c. ꝓ hoc. l. ex eo. ff. de testa. mi. ꝓ hoc. C. de quadri. prescri. l. bene a zenone, in fi. ꝓ hoc. l. reus delatus. ff. de mu. ⁊ ho. ꝯ vř, vt licentiatus doctoris habeat priuilegiū, nā quotiescūcꝫ multa eēntia in aliquo actu requirunť, si oia in illo actu ꝯcurrant, ex tali actu qs priuilegium ꝯsequiť, ⁊ actus ille tꝫ ar. in auc. de mā. prin. §. pe. cū ibi not. ff. ex qb. cau. ma. l. pe. cū ibi notatis, sed hec oia q̄ in doctore requirun tur sunt obseruata d̄ iure, nā fuit pñtatus priori doctoꝝ ar. l. j. C. q mili. pñt vel nō. ⁊. l. j. C. de offi. magi. offi. ⁊. C. de aduo. diuer. iu

58 di. l. veri. Jtē examinato sup moribus fuit facta † opꝫ. n. ipsuz esse ꝓbatū morib⁹, ⁊ preditū scia, vt. d. l. j. C. de offi. ma. offi. ⁊. C. de ꝓ fes. ⁊ medi. l. magi. j. rñso. Jtē sup gñe, nā spurius ad honores venire nō pōt ar. l. gñaliter. §. spurios. ff. de decu. eo. ti. l. spurij, iūcta. l. j. C. de pfes. q in vrbe ꝯstāti. docē. co. ha. me. nā cū ibi hēat priuilegiū, vt efficiať comes cū legerit per. xx. an. qui regꝛř sunt spectabiles, vt. l. precipimus. C. de ap. ergo ante erat clarissimus, ar. l. vt gradatim. ff. de mu. ⁊ ho. §. gerendoꝝ. Jtē sup scia facta fuit ēt examinatio, vt. d. l. magistros. Jtē data fuit licētia p epm, vel p illū cui eps cōmisit, ad quē spectare vř, cū sit res spūalis ar. in auc tē. qūo opoꝛ. epos in prin. extra de ma. ⁊ obe. c. solite. iūcta. l. fi. C. de prescri. lon. tēp. ꝓ hoc extra de magistris, ⁊ ne qs ꝓ eis litere do. ac. p totū ti. Cū ergo oia sint in licētiato quare ⁊c. Jtē pro hoc, qꝛ qñcꝫ in aliquo actu sunt aliq̄ eēntialia alia q̄ꝫ de solēnitate, vt in nuptijs, in qbus de essentia requiriť ꝯsensus, vt. l. nuptias rū. C. de re. iur. ⁊ in auc. de nup. §. nuptias. C. de repu. l. iubemus. j. rñso. ff. de don. inter vi. ⁊ vxo. l. cū hic status. §. si mulier, vñ quāuis solēnitas nō sit obseruata puta aque, ignis, vꝫ tñ actus ar. ff. de do. inter vir. ⁊ vxo. l. pe. in princ. §. j. sꝫ ita est, ꝙ in licētiato oia eēntialia sunt obseruata, ergo q̄ꝫuis sint omissa ea, que sunt de solēnitate puta birretū ⁊ similia habeat doctoris priuilegiū. Jtē qa nō dꝫ nomē sed substātia actus attēdi ar. ff. pro dona. l. fi. ⁊. l. insulā. ff. de prescri. verbis. Jtē qꝛ birretū nō aponiť nisi, vel ad ornādū, vel ad honorē doctoratus iā inductū d̄signādū ar. l. libroꝝ. §. qs ergo. ff. de leg. iij. pro hoc versus illi. Ampla corona satis ⁊c. Jtē pro hoc, qꝛ vbi dubitať de psona tūc ex veste querimus vt. l. itē apud. §. si qs virgines. ff. d̄ iniur. ⁊. l. atrocē. ff. de iniu. ergo vbi certū est nihil querimus de vestibus, vt. l. seq. post. l. magistros. C. de profes. ⁊ medi. quare nō queriť de birreto. ꝓ hoc. l. decreto. C. de his q no. infa. pro hoc qꝛ licētiato nō deficit nisi exercitiū, puta legere, disputare, ⁊ similia, nō aūt dignitas ar. C. de ꝯsul. l. pen. lib. xij. ꝓ hoc. l. spāles, ⁊. l. spurij. §. minores. ff. de decu. pro hoc. l. tutoꝛ. §. lucius. ff. de testa. tut. ꝓ hoc in auct. de col. §. ad hoc ꝓhibemus, cū ibi no. Nec ob. ꝯ. l. fi. C. de decu. nam ibi eēt dānū rei publice, puta vt a cura libereť, hic d̄do, vt licētiat⁹ ꝓ doctore ha

59 beať ad rēpublicā gubernādā, allegať instit. in proe. §. fi. † Jtē qa vbi tractať de cōmodo reipublice, qd̄ inceptū est pro cōpleto hř, ar. l. ad rē. ff. de mu. ⁊ ho. lꝫ hic sit ꝯpletus, nō ob. scd̄a ratio, nam eēntialia fuerunt obseruata q̄ꝫuis solēnitas omissa. nō obst. §. deportatos, nā illud odiosuz, istud fauorabile. Preterea ibi ꝯfirmatio fiebat p superiorē, hic p inferiorē puta doctorē sub quo fit, nō ob. l. ex eo. nā illud erat essentiale, hic autē birreti datio est de solēnitate, nō ob. l. bene a zenone, nā susceptio insularū erat de essentia non de solennitate. Bert. de deut.

60 **Interdum** † qs excusať a munerib⁹ rōne officij quod gerit, ⁊ hoc vt clare pateat hic articulus sic distingue hꝫ Hug. rog. ⁊ Ber. d̄ deut. qꝛ aut rōne officij qd̄ geriť ab alio, aut rōne officij qd̄ geriť a seipo, prio casu cū sit eiusdē ⁊ in eadē ptāte duret offm̄ tūc excusať qs pp aliū in his q̄ hñt sū ptū, alias secus, qd̄ dic vt. C. de ho. nō ꝯtin. l. j. cū glo. Scd̄o casu sic distingue. qm̄, aut vult se excusare rōne officij, qd̄ gessit, tūc aut vocať ad eosdē honores, ⁊ hꝫ quiquenniū, aut alios, ⁊ hꝫ vacationē ad trienniū, ⁊ hoc nisi legatione fuerit finitus, qꝛ tūc tm̄ ad biēniū, nisi in subsidiū, que oia dic, vt. C. de ho. nō cō. l. ij. cū gl. aut ꝓtēdit excusationē rōne officij qd̄ gerit, ⁊ tūc aut gerit publicū officiū aucto. sed priuatū vtilitate, ⁊ tūc si illud offm̄, qd̄ gerit, ē multū honorabile, excusať ab his, alꝛs nō. ff. de excu. tuto. l. tria onera. iūcta. l. si is q tres, eo. tit. out offm̄, qd̄ gerit, est publicū auctoritate ⁊ vtilitate, ⁊ tūc aut deferť sibi offm̄ publicū aucto. sꝫ priuatū vtilitate, ⁊ tūc a scd̄o hꝫ immu. nisi prius offm̄ in municipio gerat, vt. ff. de excu. tut. ⁊ tēp. eaꝝ. l. athlete. §. remittunť. iūcta. l. pp magistrū, eo. ti. aut illud qd̄ nō deferť est publicū aucto. ⁊ vtilit. ⁊ tūc aut vtrūcꝫ ē sine administratiōe ⁊ ꝯcurrūt, insti. in ꝓemio. §. qꝛ, ⁊. C. de veteri iur. enu. l. ij. §. q̄ oia. C. de dig. l. maioꝛ dignitas, aut vnū est cū administratione aliud sine, ⁊ tūc idē. C. de no. C. cōpo. l. j. C. de ꝓpupillo. l. j. de excu. mu. l. eos, aut vtrūcꝫ est cū administratione. ⁊ tūc aut primū erat cū honore ꝯm sine honore, ⁊ ab isto ꝯo excusať. ff. de mu. ⁊ ho. l. honorē. C. de excu. mu. l. maxima rū, aut ꝯm est ēt cū honore, ⁊ tūc aut sunt ꝯiuncta, ⁊ nō pōt excusari, in auct. vt iud. sine quo. suffra. §. istd̄. C. qui mili. pñt. l. v. in. fi. aut nō sunt ꝯiuncta, ⁊ tūc aut diuersis tpibus, ⁊ pōt hře. C. ad. l. coꝛ. de fal. l. si qs decu. aut eo. tpe, ⁊ tūc aut in diuersis locis non pōt ꝯpelli, sꝫ excusať. ff. ad mun. l. libertus. §. prescriptio. aut eod. loco, ⁊ tūc si vnū est via ad aliud, non excusať alias sic. ff. de vaca. mu. l. ad decurionatū. C. de excu. l. alexādrinus, eo. ti. l. curialis q honorariā, vel distingue aliter q̄ꝫ do. Ber. ⁊ satis clare cū queri

61 tur † an aliquis possit duo officia gerere, aut illa duo officia sunt publica aut priuata. Si priuata aut sunt ꝯpatibilia, ⁊ illa pōt qs hře. ff. de ope. li. l. duoꝝ, aut nō sunt ꝯpatibilia, ⁊ nō pōt. ff. de fid. ius. l. vranius, aut vnū illoꝝ est publicū, ⁊ aliud priuatū, ⁊ tūc, aut ambo sunt ꝯtētiosa, ⁊ tūc nō hꝫ vicē duoꝝ subire. ff. d̄ iu. l. iul. aut loquimur in volūtarijs, ⁊ tūc si sit presumptio ꝯ gerentē, nō pōt. Sic intelligo. ff. de aucto. tu. l. j. in prin. aut nō est psumptio ꝯ gerētē, ⁊ tunc potest. sic. ff. de ma. vin. l. an apud ꝓconsulē. aut loquimur in publicis, ⁊ tūc distingue, vt. s. qꝛ aut illa officia sunt publica auctate tm̄, vt tutela, ⁊ tūc pōt duo gerere officia, vt ⁊ persona agētis ⁊ excipiētis. ff. de aucto. tu. l. accipiētis, aut illoꝝ vnū offm̄ est publicū auctoꝛitate tm̄, aliud auctoꝛitate, ⁊ vtilitate. Et tunc si primo ꝓcedit offm̄ publicū vtilitate, tūc pōt subire duo officia, sic intelligo insti. de excu. tu. §. itē q in ptāte. ⁊. ff. de ma. vin. l. j. aut precedit offm̄, qd̄ ē publicū auctoꝛitate tm̄, ⁊ tūc si offm̄, qd̄ sequiť, est magnū, ⁊ tūc pōt gerere duo officia, vt. d. §. remittunť, aut ꝯm offm̄ nō est magnū, ⁊ tūc ēt pōt ambo officia gerere. ff. de excu. tu. l. pp magistratū, aut sunt publica ambo officia auctoꝛitate, ⁊ vtilitate, vt assessoꝛia, ⁊ iudicatura, ⁊ tūc aut ista duo officia sunt sine administratione, ⁊ tunc pōt vtrūcꝫ gerere, sic intelligo. l. maioꝛ dignitas. C. de dig. lib. xij. q̄ aliter intelligi nō pōt, aut sunt cū administratione, ⁊ tūc aut sunt connexa, ⁊ bene pōt in. d. §. illud. n. calūnia, aut sunt seperata, ⁊ tūc aut vult gerere ista diuersa officia diuersis tpibus, aut eo. tpe, primo casu, aut est suspitio ꝯ eū, ⁊ tūc nō pōt, vt. C. de asses. l. nemo. in fi. ⁊. l. ꝓtoꝛ. ff. de iur. om. iu. aut nō est suspitio ꝯ ipsuz, ⁊ tūc diuersis tpibus pōt. C. ad. l. coꝛ. d̄ fal. l. si qs decurio, aut vult iste gerere simul ista diuersa officia, ⁊ tūc, aut vnū est via alterius, ⁊ pōt. ff. de vaca. mu. l. ad decurionatū, alias non, sic intelligo. d. l. nemo. ⁊. C. de proxi. sacro. scri. l. vnicuicꝫ, ⁊. ll. pro hac pte alleg. ꝯm Raymundum fabri.

62 **Sed iuxta** † premissa queriť de. q. de facto, pone, statutū est in aliqua ciuitate de certa forma eligēdi officiales, mō qdā electus fuit primo ad quoddā officiū. Jtē in eo. ꝯsi. ij. electus fuit ad aliud officiū mai⁹, ⁊ honorabili⁹, vñ añq̄ꝫ velit acceptare ꝯm, queriť nūqd possit acceptare, qd̄ velit. Et vř ꝙ sit in sua electione, qd̄ velit, acceptare, ar. ff. de colla. ho. l. j. de leg. j. l. q duos, ⁊ facit. ff. de colleg. illici. l. j. §. fi. ff. de iure

63 iur. l. plerunqꝫ, in fi. † Jtē si electus est aliquis tutoꝛ duoꝝ pupillorū pōt se excusare a qua vult ⁊ aliā acceptare. ff. de testa. tut. l. duobus. Jtē si aliqs electus ē ad duas dignitates eligere pōt, q̄ꝫ vult. C. q mili. pos. vel nō. l. fi. circa prin. lib. xij. Et ꝯ vř, qd̄ primū hře debeat ⁊ nō ꝯm, qꝛ munera distinguunť, vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. munerū, ⁊. l. j. circa prin. Sꝫ d̄dm est, ꝙ ille. ll. loquunť in patrimoniali munere, sed hoc ꝯtingit ex priuilegio, nec ptās hꝫ inde facere nisi dare breuia, qꝛ functus est offic. suo siue bñ siue male. ff. de re iud. l. iudex. Vñ vocatus debebat appellare, vt. C. de app. l. is q. ⁊ de

64 tēp. ap. l. j. † Jtē nemo pōt duplici offic. fungi, vt. d. l. nemo. C. de asses. extra de of. archi. c. j. C. de test. l. ꝯsulta. Jtē qꝛ facit sibi preiudiciū p electionē, vt. ff. de leg. j. l. serui, quare vř nulla electio vt. l. si soꝛoꝛis. C. qui dari tu. po. so. non credo ꝙ habeat electionez, sed primū facere debeat, vt. l. libertus. §. prescriptio. ff. ad muni. ⁊ p. l. j. C. de tēp. ap. ⁊ in auc. de defen. ciui. §. interim, ⁊ qꝛ declinare nō pōt a muneribus psonalibus ēt p bñficiū appellationis, vt. C. de ap. l. si ad scribatū, ⁊. l. hi q ad ciuilia. ⁊ hoc id̄ qꝛ ius fuit sibi acquisitū ex prima electione, vt. ff. de offi. procō. l. obseruare, ⁊ id̄ si hñs dignitatē velit aliam habere nō potest. ad hoc facit. C. qui dari tu. po. l. si soꝛoꝛis, nec ob. C. de confir. tu. l. si vt proponis, qꝛ primus fuit datus inutiliter. Bononiensis.

65 **Quid de questione** † de facto statutū est in quodā castro, vř burgo quod aliquis non possit eligi in ptātem illius castri, vel burgi, vel eligi

eligi consiliarius, nisi habeat .xx. iugera terre in eo burgo, vel ca stro in quo eligendus est, ꝛ statutum est precisum. Contingit qḋ quidam filiusfa. fuit electus potestas, vel consul illius castri, vel burgi, qui non habebat tantam terram, ſm formam statuti, sed pater eius bene habebat ꝛ plus, modo queritur an bona patris debeant prodesse filio electo, ita quod possit habere, vel nō pote stariam, vel ꝯsulatum. Et vr̄ ꝙ hr̄e possit, qꝛ persona patris ꝛ filij est eadē. insti. de inu. stip. §. ei qui. ꝛ §. post mortē. itē pars cor poris patris est filius. C. ad. l. iul. mai. l. qsquis. itē filius possidet bona patris patre viuēte, vt. ff. pro here. l. ij. itē patris hr̄ditas iu re nāli est debita filio. ff. de bo. dā. l. cum ratio. C. de codicil. l. vlt.

66 †Et dr̄ filius dn̄s reꝝ paternaꝝ patre viuente insti. de here. qua. li. ꝛ diffe. §. sui. itē recurramus ad opinionē vulgi, nōne dr̄ filius talis est diues, certe sic vt. ff. de fun. instr. l. cum delanionis. §. asinam. item hr̄e dr̄ quis duobus modis. ff. de ver. obli. l. stipulatio ista. §. habere. ff. de ver. sig. l. habere. ꝛ ꝯtra vr̄, qꝛ lʒ filius habeat detentionem, tn̄ non possidet, nisi quo ad promiscuum vsum, vt. d. l. in rebus. itē dicit statutum, ꝙ habeat, ꝛ sic non intelligit de filiofa. qui non possidet, vt. ff. ex q. cau. ma. l. cum miles. nisi dicit transit ꝯiunctim, si ergo possideret non diceret transit, ꝛ ꝙ nō diceret transit, ꝛ ꝙ non possideat probatur. ff. de acq. he. l. posses-

67 sio quoqꝫ. §. qui alienā. †Itē dicit. l. ꝙ si maritus vocat ad aliqḋ munus non computat dos. ff. ad mu. l. lucius. §. idē rn̄dit. Solu. de stricto iure potest dici ꝙ filius admittatur ad potestariam, vel ꝯsulatū ar. sumpto de vxore, que euitat satisdationē iudicio sisti, ꝛ tn̄ maritus est dn̄s rei dotalis, vt insti. q. alie. licet in pn̄. C. de rei ven. l. doce. ꝛ tn̄ ambo satisdationem euitant, vt. ff. qui sat. cog. l. sciēdum. §. si fundus. ꝛ arg. insti. de here. qua. ꝛ diffe. §. sui. Et mens in talibus attēditur, arg. ff. de adi. leg. l. iij. §. conditio. ff. qui pe. tu. l. vlti. Dy. de musel. ¶Sed pone qōnē de facto statutum est Padue, ꝙ qui habuit officium campe, vel sigilli illud vsqꝫ ad triennium habere non possit, tpe dandoꝝ officioꝝ colliguntur oēs illi, qui debēt hr̄e officia, ꝛ dant ad breuia officia inter ipsos, datis oībus breuibus, cum duo tn̄ breuia remāsissent, ꝛ per ꝯñs duo officiales, ꝯtingit ꝙ inter illa duo officia, que remāserūt, est officiū sigilli, vel cāpe, ꝛ iter illos duos officiales est vnus, qui habuit officium campe, vel sigilli, ille, qui non pōt hr̄e rōne officij prehabiti, dicit alteri illud breue sigilli, vel campi, dʒ ad me pertinere, cum ad te pertinere non possit, ꝛ illud breue qḋ ego habui dʒ ad te pertinere, cum istud habere possis, non autē hoc ꝙ habuisti, non ob. mihi ꝙ illud officium peruenerit ad te sorte, ꝛ hoc mihi qꝛ certum erat illud officium campe, vel sigilli non posse ad te pertinere, ꝛ ideo sorti non est locus, arg. ꝙ hn̄ dicat. ff. de fideic. lib. l. si legatarius. in prin. ad idem. ff. de opt. lega. l. si

68 cū optio. Jac. de are. ¶†Et vt scias circa hoc, vtrū remotus ab officio possit iteꝝ esse officialis, ideo sic distingue, qꝛ aut iste remotus est causarie, vel honeste, tunc subdistingue, nā aut vult redire ad illud idē officiū cū rescripto principis, ꝛ pōt. C. de diuer. offi. l. ij. lib. xij. aut vult redire sine rescripto principis, ꝛ tunc aut vult redire ad idem officium, aut ad aliud. Si ad idē adhuc subdistingue, qꝛ aut est inopia alioꝝ, ꝛ tunc potest, sic intelligo. l. licear. C. de asses. vt in gl. ꝛ est. l. C. de agen. in rebus. l. ex agētibus in prin. lib. xij. Si autē sit copia alioꝝ, ꝛ sunt idonei, tunc iste non pōt redire ad idem officiū, sic intelligo. C. de excu. l. sine preconia na. in fi. lib. xij. ꝛ. C. de diuer. off. ꝛ de castrē. ꝛ ministeria. l. j. ita distinguit. l. C. de mu. ꝛ bo. non cōti. l. j. cum ibi no. lib. x. ꝛ. C. ꝺ de cu. l. si quis tā iniquus. ꝛ. C. qui eta. se excu. l. j. ꝛ. ij. lib. x. aut vult redire ad aliud officium, ꝛ tunc pōt ēt sine rescripto principis, sic. C. de consul. l. nemini. lib. xij. aut iste fuit remotus ab officio ꝑp ignorantiā suam, ꝛ tunc aut cōmitti delictum extra officium, aut in officio primo casu, aut vult redire ad officiū cum rescripto principis, ꝛ tunc potest, sic. C. de cohorta. l. si qs ex grege. lib. xij. ꝛ ita intelligit Dy. aut vult redire sine rescripto pncipis ad idem officium, ꝛ non pōt, sic. C. de dig. l. iudices. li. xij. Aut iste cōmisit delictum in officio extn̄s, puta notarius fuit falsarius, ꝛ non pōt redire, nec ad illud idē officium, nec ad aliud, sic. C. de diuer. of. l. q cunqꝫ. lib. xij. sic intelligit Dy. C. de pal. sa. lar. l. ij. lib. xij. ꝛ in autē. de armis. vj. col. §. fi. vbi est tex. ꝛ notabilis, tu habes casum. l. ꝛ ibi tangit Dy. C. de susce. ꝛ archa. l. si qs. lib. x. ꝛ hoc est veꝝ, nisi pnceps in rescripto diceret restituimus eum ad aliud, vel ad idem officiū, nō obstā. tali lege, qua cauet ꝛc. Sic est gl. in auc. vt iud. sine quoquo suffra. col. ij. §. scimus. sup verbo. priuilegiis, ꝛ est gl. additio. in auc. vt oēs obe. iud. prīncie. v. col. §. fi. sup verbo infirment, ꝛ ꝙ no. C. de test. auc. hoc inter liberos, ꝛ. ff. de leg. iij. l. si quis in principio testamenti. doc. Tholosani. ¶Possem hic querere de qōne, statutum est Papie, ꝙ octo tabelliones tātum, ꝛ non plures debeant eligi ad aliquod officiū, contingit ꝙ nouem aliquo errore fuerūt electi ꝛ scripti in quaterno, potestas volens videre qualiter iste electiones facte fuerunt, inuenit electos nouem tabelliones, cū octo tn̄ debebant eligi precepit oībus electis, ꝙ apportent breuia, ꝛ sortes pro quibus, ꝛ in qbus erant electiones sue notarie, vnus q est scriptus in quaterno ante ꝙ nonus, qui nonus vr̄ esse superfluus, non pōt ostēdere breue, siue sortē, qꝛ lacerauerat, vel casu pdiderat, tn̄ bene ostēdit, ꝙ scriptus est, ꝛ in quaterno primo ꝙ̄ nonus, nonus ostēdit ꝙ scriptus scḋo, ꝛ ostēdit breue suū, siue sortē, mō qrit qs eoꝝ dbeat admitti siue pferri, an iste vltimus nonus, an alius eū ans in ordine scripture quaterni, lʒ breue suū ostēdere non possit, vt facit vltimus. ¶Item si statutum est Bononie, ꝙ officiales eligant ad sortē, qdam habuit vnam sortē, ꝛ elegit aliquē, qui non poterat esse ad illud officium statuto impediente, vult iteꝝ eligere, querit an possit, ꝛ si nollet aliū eligere, an ꝯpellat, ꝛ has duas hic nō psequor qōnes. Sed recurre de eis ad not. per Albe. de gan. ꝛ Guid. de suza. in libel. malefi. ꝯstituto per eosdem, vt no. Dy. ff. de le. j. l. serui electione. ¶Sed qd Titius electus fuit in ptātem cuiusdam castri, qdam se huic electioni opponunt dicētes eā non valere.

69 †Queritur an pēdente lite exercitiū exercebit, dic ꝙ non, si non inchoauit exercere. ff. de re mi. l. q statꝰ. secus si inchoauerit, nil no. ap. pē. l. j. §. pe. ff. de mu. ꝛ bo. l. reus. §. j. de ap. impe. §. j. vij. q. iiij. nōne. in electo aūt in prelatū, dic vt extra ꝺ ap. c. ꝯstitutus. ꝛ de elec. c. nihil. §. fi. Spec. ¶Sed quero redeundo ad ꝓpositum, nunqd officiales excusentur a collectis, ꝛ aduerte, qꝛ ꝺ hoc sunt gl. ꝯrie, vna est. ff. de mu. ꝛ bo. l. honorē. alia. C. de exac. trib.

70 l. auctores. lib. x. Et ideo eas sic ꝯcorda, †qꝛ aut loqueris de collectis, que imponunt pp munera ordinaria, ꝛ tūc nullus excusat nec ēt iperator. C. de indi. l. j. C. de ann. ꝛ trib. l. oēs. li. x. C. de priui. domus Aug. l. j. ꝛ. l. absit. ꝺ immu. ne. ꝯce. l. j. ꝛ sic loqur gl. d. l. honorē, aut loqmur ꝺ collectis extordinarijs, ꝛ tūc a talibus excusant officiales, ꝛ sic reputo gl. verā positā in. l. actores. p h. C. de susce. ꝛ archa. l. humilioribus. lib. x. a qbusdā tn̄ excusantur, vt. l. curiales. C. de decur. ſm Bert. de deu. ¶Sed presup-

71 posito ꝙ officiales a muneribus excusentur, †quero nunqd emptores vicariaꝝ excusent, ꝛ habeant idem priuilegiū, vt ſmꝙ officiales excusant, ita ꝛ eorūdē officioꝝ emptores, dico nō, ar. ff. ex q. cau. ma. l. miles. §. qui operas. pro hoc rō, qꝛ in istū vr̄ emolumētum potius officij, ꝙ̄ ipsum officium descendisse, arg. insti. ꝺ fideicom. he. §. restitura. iuncta. l. j. ff. de ꝯd. ꝛ demon. qui hr̄di. §. hereditas. pro hoc, qꝛ hoc beneficiū persone potius ꝙ̄ cause datur, esse vr̄ arg. ff. de admi. tu. l. ex pluribus. pro hoc. l. j. C. de excu. mu. vbi vr̄ dūtaxat dignitati esse datū. pro hoc. C. a q. mu. vel stipē. ex. l. j. ꝛ optime. ff. de publ. l. licitatio. §. fina. Bert. de deu.

72 ¶†Sed nūqd notarij sunt immunes a questis, seu exactiōibus psonalibus, vr̄ ꝙ sic. C. de priui. l. j. et. ij. Sed arg. ꝯ. ff. ex q. caus. ma. l. inter eos. §. vlti. ꝛ. C. de exac. trib. l. actores. ꝛ vide que ibi no. vel dic ꝙ non obst. qꝛ ibi loqur de officialibus cōis, qui constituti erant ad exigendas collectas, non aūt de officialibus curie siue tabellionibus creatis per principem, ꝛ alibi dūr dignitatē hr̄e, vt. C. de mā. prin. l. j. ad ad fi. Sed ꝯ notarios facit, qꝛ decuriones prohibent esse nota. vt. C. de decu. l. vniuersos. qꝛ est vi

73 le officium, vt ibi not. doc. ¶†Sed quero an curiales trāseuntes p pontes, vel alia loca soluere pedagiū teneant, arg. qḋ non. C. de vetera. l. j. in fi. li. xij. ar. ꝯtra, qḋ ꝯcedit certis psonis. s. veteranis, ergo in alijs vr̄ ꝓhibitū. ff. ꝺ iud. l. cū pretor. ꝛ qꝛ verbis edicti deseruire debemus. ff. de execu. l. j. §. si is q nanc. ꝛ qꝛ non dʒ recedi a psona. ff. de le. iij. l. fideiuꝯ. in fi. Et qꝛ facile erat imperatori hoc adijcere, si placuisset ei, vt. C. de ca. tol. l. j. §. pe. Itē qꝛ hoc est priuilegiū veteranoꝝ, ergo psonam non egredit, vt de excu. mu. l. sordidoꝝ. ff. ꝺ immu. l. j. ff. de admi. tu. l. ex pluribus. cū si. arg. ꝯtra, qꝛ cum qd ꝯcedit alicui, ꝛ similibus vr̄ esse ꝯcessum vt. C. de diuer. rescri. l. j. cū si. ꝛ facit. ff. ad. l. aql. l. illud. Sed posset dici, ꝙ hoc veꝝ est in fauorē illoꝝ, p qbus sunt inuēta. Alioqn si alij haberēt, non esset coꝝ pnilegiū, cū priuilegiū sit lex pnsata, vt. ff. de legi. l. ius singulare. nā si est priuilegiū istoꝝ veteranorū, ergo hr̄t istud ꝯ ius cōe, vt. l. j. ff. ad mu. ꝛ qḋ ꝯ rōne iuris ad inuentū est, nō dʒ trahi ad ꝯñas, vt. ff. de le. l. qḋ vero, ꝛ hoc credo veꝝ. ¶Qḋ aūt pedagiū dēat solui de iure postꝙ̄ statutū est a principe pbat. ff. de pub. p totū. Interdū qs excusat a muneri-

74 bus, †qꝛ ꝯductor vectigalis fisci, vel eius colonꝰ, iuxta qḋ sic distingue ſm Hug. rog. ꝛ Ber. deu. qꝛ aut qris ꝺ ꝯductore vectigalis fisci, aut de eius colono, primo casu, aut est debitor fisci, ꝛ tūc nisi soluerit, vel satisfecerit excusat iproprie, qꝛ nec volēs admittit, ꝛ est imunis nō fauore sui, sed fauore fisci. ff. de iur. imu. l. pe.

§.cõductoribus.ff.de mu.⁊ ho.l.rescripto.§.si debitores.aut nõ est debitor,qꝛ iam soluit,⁊ tunc hꝫ excusationem si per se exerceat,⁊ noie suo se volente.ff.ꝺ vaca.mu.l.in honoribus.§.in alios. in honorem ⁊ fauorem fisci,arg.ff.de iu.fis.l.non intelligit.§.diuus adrianus.vbi fauent iura vt ꝯductores reperiant,aut loquimur in colonis,⁊ tunc hic gl.variant,dñt enim ꝙ coloni partiales,vel cesaris habeant excusationem,sed fiscales nõ,ita not.gl. in.l.coloni.C.de excu.tu.sed illa gl.est falsa per.l.pe.§.ꝯductores.ff.de in.immu.⁊.l.vj.ad fi.C.de iu.fisc.vbi coloni fisci hñt excusationem,quare nõ credo illam gl.fore verã,presertim cũ priuilegium cesaris,⁊ fisci sit idez,vt.d.l.vj.⁊ ideo tu distingue, aut loqmur in ꝑpetuo colono fiscali,vel cesaris, ⁊ tunc ille hꝫ immuni.fauore fisci.C.qui dari tu.po.l.fi.⁊ ibi no.aut loqmur de tpali colono,⁊ iste non hꝫ immunitatẽ,ꝰm no.in prealleg.l.fi.sed tu hic distingue,qꝛ est partiarius,⁊ hꝫ priuilegium,vt idoneiores ꝑ cijs fiscalibus habeant, arg.prealléga.§.ꝯductores.cum.§.seq. nec ob.si dicat,ꝙ hꝫ partem in eo,qꝛ magis inspicit priuilegiuꝫ. ff.quemad.ser.amit.l.si cõem.aut non est colonus partiarius,sꝫ pecunia data tollit,⁊ tunc aut est debitor fisci,⁊ hꝫ immu.non qꝛ colonus,sed qꝛ debitor,vt.d.l.si coloni.⁊.ff.de mu.⁊ ho.l.rescripto.§.si debitores.⁊ hoc non vr̃ honor coloni,sꝫ fisci,vt.d.§.cõductores.aut non est debitor,qꝛ in ingressu totuꝫ soluit,sed vt cõductor excusationẽ pretendit,⁊ nõ põt,vt.d.l.si coloni.⁊.C.qui da.tu.po.l.fi. ¶ Sed tunc quero,que erit rõ specialitatis in conductore vectigalis,qui iuxta meum intellectũ,ẽt si soluerit excusatur,vt.s̃.dixi,rñdeo vectigalis officium ꝑꝑ transeuntium ꝯtinuationẽ hꝫ curam ꝯtinuam,quare vt ꝯductores vectigalis facilius reperiant,cũ scirẽt se a tali sollicitatura ꝯtinua se nõ posse denegari,que ratio in prediorꝫ colono cessat in quo tãte cure cõtinuatio non inheret.

75 ¶ †Iuxta hoc pone baro qdam introduxit,ꝙ nullus eius subditus debitor in centum accederet ad ꝯductionem pedagiorꝫ suorꝫ sub certa pena,Titius fideiussit pro aliquo in.c.ꝯduxit pedagium,nunqd incidit in penã,vr̃ ꝙ non,per l.spadonem.§.si ciuitatis.ff.de excu.tu.⁊.l.si quis tutor.§.j.ego credo sic distinguẽdum ꝰm Pet.de bel.perti.vtrum soluẽdo sit vel non principalis debitor,si sit nõ soluẽdo,vel inhabilis ad cõueniendum,tunc iudicarẽ fideiussorẽ in penã incidisse, qꝛ fideiussor nullum regressum habiturus erat ꝯtra debitorẽ,arg.ff.de dona.nam is ⁊ hoc dico attenta rõne statuti,que fuit,vt non accederet ad ꝯducendum,qui nõ posset bene soluere,si aũt soluẽdo, tunc absolueremus fideiussorem,arg.ff.de pact.l.quod dictum. ¶ Hic posset queri an ꝯstitutio,vel ius vectigalia , seu pedagia ꝯstituendi,seu ꝯcedendi sit meri imperij,vel iurisdictionis alterius,⁊ qꝛ nõ bene de mã dimitto,sed recurre ad no.ꝑ do. Pau. fabri.in mã meri imperij,quam recitauit sup.l.imperium.versi. item quero,an ꝯstitutio ⁊c.ff.de iur.om.iu.

76 †Interdũ quis excusatur a muneribus,qꝛ debitor publicus,iuxta qđ , vt clare liqat hic articulus,sic distingue ꝰm Hug.rog.⁊ Bert.de deut.qꝛ aut est debitor fisci,⁊ tunc si non sit preiudiciũ fisci euꝫ gerere officiũ non excusat,alias sic improprie tñ,qꝛ nec volens admittit.ff.de iure immu.l.pen.§.ꝯductores.iuncta.l.scienduꝫ.§.debitores.ff.de leg.⁊ ibi no.aut est debitor reipublice, ⁊ tunc aut sunt debitores ex pollicitatione,vel ex mala admistratione,⁊ tũc nisi soluat vel satisfiat excusat improprie,⁊ repellit ab honoribus , vt.d.l. sciendum.j.rñso.de le.⁊.ff.de mu.⁊ ho.l.rescripto.§.debitores. aut sunt debitores ex alia cã,⁊ tũc secus,vt.d.§.debitores.⁊ est ratio,nam ex quo posuit se in necessitate,sibi non subuenit,qñ ex mala administratione,qꝛ tunc ꝯtra eum presumit,cũ semel malus fuerit.ff.de re mili.l.non oẽs.§.a barbaris. Itẽ in pollicitatione est rõ,nam ex quo posuit se in necessitate sibi non subuenit, arg.ff.si quis cau.l.iij.

77 ¶ †Et vt plene scias,qñ ex pollicitatione quis obliget,distingue ꝰm Ia.de ar.qꝛ aut est facta sine cã, ⁊ nõ obligat,nisi soluere incipiat,ff.de polli.l.j.§.ij.⁊ pen.aut est facta ex causa puta ob honorẽ,vt hic,aut ob honorem ꝓprium, ⁊ subdistingue,qꝛ aut loqueris de persona pollicẽtis,⁊ indistincte obligatur.ff.de polli.l.ex pollicitatione.j.rñso,aut loqmur de ꝑsona heredis,⁊ tunc aut testãtor habuit honorẽ,⁊ tenet heres insolidum,vt eo.ti.l.si qs.⁊.d.l.ex pollicitatione.ij.rñso.aut non fuit pollicitus honorem,⁊ tunc tenet heres eius opere incepto , alias non.ff.de polli.l.si qs honorẽ,⁊ tenet iuxta modũ in fi.d.l.si qs. aut est facta ob aliorꝫ honorẽ,⁊ hic dñt quidam,ꝙ siue inchoauerit siue nõ,tenet indistincte,qꝛ parificat honor ꝓprius ⁊ alienus vt in prin.d.l.si quis sui.⁊ ideo sicut ꝓprio honore non cepto qs tenet,vt.d.l.ex pollicitatione.j.rñso.ita ⁊ hic,alij distinguũt,aut pollicitatio hꝫ alterius honoris pecuniã,⁊ non tenet,nisi soluere incipiat.ff.de mu.⁊ ho.l.estimationẽ.§.j.ff.de polli.l.quoties.§. j.aut pollicitatio non ꝯsistit in pecunia , ꝰm opera,⁊ tunc dñt,ꝙ tenet ẽt non facta inchoatione operis,vt in prin.d.l.si qs sui.tu dic,ꝙ pollicitatione facta ob alium honorẽ siue ꝯstat in pecunia siue in opere statim obligat pollicentẽ,ẽt opere nondũ cepto , vt ff.de polli.l.j.§.j.⁊.l.ꝑꝑ.⁊.l.ob cãm.⁊ ad.l.extimationẽ.⁊ ad.l. quotiẽs.subaudi,maxime,qꝛ tunc non ob.vt ibi not.Ia.de are. interdum quis excusat,lꝫ improprie , qꝛ reus postulat,iuxta qđ vt clare liqueat hic articulus,sic distingue ꝰm Hug.rog.⁊ Ber. de deu.qꝛ aut loqmur snia lata, aut pẽdente iudicio,primo casu si absolutoria,non est dubiũ ꝙ ab illis remanet. Si ꝯdemnatoria ⁊ infamiã importãte a muneribus non excusat,sed ab honoribus sic improprie tñ,qꝛ nec volens admittit.C.de infa.l.j.li.x. aut loqmur pendente iudicio,⁊ tunc aut querimus an a muneribus excuset,⁊ dico ꝙ non.C.de reis postu.l.j.in gl.lib.xij.aut loquimur de honoribus,⁊ subdistingue,aut de antiqs , aut de nouis. Si de antiqs,aut sunt cum administratione, ⁊ nõ excusant, imo retinet.ff.ad mu.l.libertus.§.in qõnibus.aut sunt cum administratione,tunc aut accusat de crimine circa administrationẽ cõmisso,⁊ tunc interim non excusat,qꝛ suspendit.insti.de suspe. tu.§.si qs.⁊ ibi no.C.de suspe.tu.l.eũ qui.aut accusat de delicto circa administrationẽ non cõmisso,⁊ tunc interiꝫ non excusat,qꝛ suspendit.ff.de sol.l.reo.⁊.l.q̃uis.alias incipit,pedius,⁊ arg.d. §.in qõnibus.aut loquimur de nouis, ⁊ tunc aut pendet iudiciũ minori tpe q̃ꝫ sit vnus annus,⁊ tũc interim excusatur , vt.d.§.in qõnibus.aut durat plus anno,⁊ tunc transacto anno,ꝙ nõ excusatur,imo põt vocari,nisi per eum extitisset quominus cã impleta fuisset,vt.ff.de mu.⁊ ho.l.reus. Antibo.

78 ¶ †Interdũ qs excusatur a muneribus rõne militie,iuxta ꝙ vt clare hic liqueat articulus,sic distingue,ꝰm Hug.rog.⁊ Bert.de deu.qꝛ aut loqueris in milite militante,aut in non militante,primo casu subdistingue,qꝛ aut loqueris nunqd excusent a mere patrimonialibus, ⁊ dico ꝙ non.ff.de vaca.mu.l.sunt munera.ff.de mun.⁊ ho.l.fi.§. ab hmõi.⁊.§.fi.aut queris de mixto,⁊ dico ꝙ excusat.ff.de mu. ⁊ ho.l.⁊ qui orig.§.decaprotos.aut queris an excuset a personalibus,⁊ dico ꝙ sic.ff.de mu.⁊ ho.l.⁊ qui orig.in prin.aut queris in non militante,⁊ tũc aut est remissus ignominiose,⁊ a nullo munere excusat,sed ab honoribus sic in eius odium.C.de his q non implẽt stipẽ.l.ij.iuncta.l.sed ⁊ milites.ff.de exc.tu.aut ex cã honesta,puta qꝛ sunt impleta stipẽdia,⁊ tunc si in cohorte militauit,non gaudet immuni.C.de his qui non impl.stip.l.fi.in fi.aut militauit in legione,seu vexillatione, ⁊ tũc gaudet immunitate. ¶ Sed quali distingue,qꝛ aut loqueris circa ꝑsonalia ⁊ gaudet. ff.de vete.l.fi.C.de vete.l.j.lib.xij.C.de his qui non impl.stipẽ.l. fi.in pn̄.lib.xij.aut querit de patrimonialibus,⁊ tunc ab ordinarijs exactionibus non excusat.ff.ꝺ vete.l.pe.⁊.l.ij.ff.de vac.mu. l.sunt vniuersa.ff.de mu.⁊ ho.l.fi.§.ab huius.⁊.§.fi.sꝫ ab extraordinarijs ⁊ collectis ex improuiso indictis sic,vt.C.de vet.l.j. sed an a mixtis,dubito,nã vr̃ ꝙ non,qꝛ militantibus huius muneris datur immunitas,vt.d.l.⁊ qui orig.§.decaprotos. Cõtrarium vr̃,nã honor dr̃ siue sit cum sumptu,siue sine sumptu , vt.ff. de mu.⁊ ho.l.honor.in pn̄.sed indistincte ab honoribus excusatio istius datur,igit extendã ad honorem sumptum hñtem,⁊ ita de mixto,sic induco.l.ij.C.de his qui non impl.stip.

79 ¶ †Itẽ veterani excusant ab omni munere ꝙ non indicit patrimonijs,lꝫ si ꝑsonis indicant,ab eis excusant,⁊ hanc partẽ teneo.⁊ repello. §.decaprotos.eo modo quo possint,cum dicit non militant intelligo actu,vel pro militantibus habeant,vt veterani qui ꝑ laboribus ꝓteritis in actu nũc fictione iuris militare dñr,sicut in simili dr̃,insti.de excu.tu.l.sed si in bello.

80 ¶ †Iuxta hoc q̃ro nunqd nobiles a muneribus excusant. Et primo q̃ro de pr̃imonialibus,⁊ vr̃ ꝙ sic,nã cui ꝯcedit ꝙ est plus,⁊ qđ est minus ꝯcedit. ff.de adul.nec in ea. Sed nobilibus imunitas ꝯcedit circa ꝑsonas,⁊ ꝑsonales,ꝙ est plus,ergo ⁊ ꝯcedit circa reales,ꝙ minus ar.C.ad.l.iul.maie.l.nullus.ꝙ vero ꝑsona sit plus, res vero minus ꝓbat.C.de sa.san.ec.l.scimus.⁊.l.fi.arg.ff.ꝺ edi.edi.l.iustissime.itẽ nobilitati scie hoc ꝓuilegiũ dat.C.de ꝓfes.⁊ medi.l.medicos,⁊ ibi de hoc no.ergo ⁊ nobilitati gñis dari dꝫ cũ eqparetur,arg.C.de ꝓxi.sacr.scri.l.ꝓximos.⁊.ff.de vacac.mu.l.his honoribus.§.angariorꝫ.ꝯtra credo.s.ꝙ nobiles nõ excusentur ꝰm Bert.de deu.vt.ff.de mu.⁊ ho.l.⁊ q originẽ.§.j.ibi,ceteri autez nec a realibus nec a ꝑsonalibus excusent,⁊ qđ nõ a realibus pꝫ, cũ nec Augusta domus excuset,que maior est nobiliũ.C.ꝺ ꝓui. domus Augu.l.ij.li.xj.⁊ ar.l.rescripto.§.sciẽdũ.ff.de mu.ho.⁊ facit.eo.ti.l.⁊ q originẽ.§.j.nã eo tpe,quo militãt,nõ excusant a reali,nec ẽt qñ nõ militãt,hẽbãt imunitatẽ a ꝑsonali, sꝫ ita idicitur ꝑ rebus,hoc idez puto in ꝑsonalibus, q̃ ꝑsonis ꝑ pr̃imonio indicuntur

indicantur, ⁊ casum reputo in auc. de dfen. ciui. §. pe. Si ergo in personalibus, ⁊ ita in maioribus non sunt digni. ergo ⁊ in patrimonialibus erunt indigni, arg. ff. de sena. l. qui indignus. C. de anno. ⁊ trib. l. ij. ⁊ l. oés. C. de mu. pa. l. ij. ⁊ l. vlti. C. de ope. pu. l. ad portus. C. de of. mi. l. eos. non ob. l. nullus. qz ibi loqtur de actu

81 odioso, ⁊ vili, hic de honesto, ⁊ fauorabili. non ob. l. magros. †nã priuilegia in suis finibus sunt tenenda. ff. de legi. l. ius singulare. Et ꝙ teneantur nobiles probo, nam circa cõmoda puta honorem ꝓcedunt nobiles ignobiles. ff. de ori. iu. l. ij. §. deinde. cũ post aliquos. Si ergo circa ꝯmoda recipiunt, ergo ⁊ circa incõmoda arg. ff. de re iu. l. ẜm nãm. pro ista parte facit. l. sunt munera. ff. de vaca. mu. ibi nec vllum aliud priuilegiũ ⁊c. ⁊ est de hoc glo. ord. in. ij. opi in. d. §. angarioꝝ. in. j. gl. lz videaẜ prima facie facere cõ

82 tra. l. fi. §. pe. ff. de mu. ⁊ ho. ibi exceptis militibus. ¶ †Sed nunquid nobiles teneñẜ soluere in collectis, ⁊ vr̃ ꝙ sic, p. l. j. C. de of. prefe. augu. Sed dic aut loqmur in collectis ordinarijs, ⁊ nõ excusanẜ, nec milites, nec alij nobiles, vt. d. l. j. ⁊ est rõ, qz nec imperator, qui miles est, excusaẜ. C. d exac. tri. l. fi. li. x. de priui. domus Augu. l. ij. li. xj. cũ bñficio. ff. de test. mil. l. j. ergo multominus alij milites, aut loqmur in extraordinarijs, ⁊ ab illis excusanẜ veterani. C. de vete. l. j. lib. xij. alij aũt nobiles non excusanẜ, qz talis excusatio ꝑsonalis non trãsit ad heredes, vt. C. de excu. mu. l. sordidoꝝ. pro hac ꝑte in auc. de defen. ciui. §. audiant. nõ obst. ꝙ sit d parẽtela militum, vt. d. l. ⁊ qui originem. §. j. ẜm Ber. de deu. ⁊c.

¶ Quero qd si aliqs est nobilis, qui est comes duoꝝ locorũ, vel duos titulos hz, vt comes Fuxi qui dr̃ comes Palleati, ⁊ dñs Biarni. Rex vult ꝙ comites dent equum, Vicecomites. xx. dñi x. an iste, qui locum tz pluriũ, soluet, vt comes, ⁊ dñs, ⁊ certe lz videreẜ ꝙ sic, qz vtilitatẽ hz, tñ cã honoris sic dr̃, ⁊ vnũ officium reputatur, ⁊ ideo sufficit vna solutio, ar. ff. de auc. tu. vel cur. l. accipientis. ff. fa. herc. l. heredes. §. si de pluribus. ff. de act. emp. l. nõ est nomẽ. de he. insti. l. liber homo. §. ac titius. ẜm do. Arnau. scaraboti, ego allego in auc. de sanc. epis. §. si vero pro. ⁊ ad hoc facit. C. de metropo. be. l. j. ¶ Quid si nobilis priuilegiatus q non soluit collectas succedat non ꝑuilegiato, an rõne illius successionis ad collectas, ⁊ taleas pro illis bonis teneaẜ, argu. ꝙ sic. ff. de vsu. l. cum quidam. §. fiscus. sed dic ẜm Arnau. scaraboti, ꝙ cuz nõ priuilegiatus succedit non priuilegiato non vtiẜ suo ꝑuilegio circa illa, in qbus est ius quesitum, sed super iure querẽdo bñ vtitur suo priuilegio, ⁊ intelligo ius quesituz esse super his que sunt futura, si tñ sunt certa ꝙ in oẽm euentũ debeant deberi, vt in annua pensione, tunc enim non vtiẜ suo priuilegio. ff. de iure fis. l. fiscus. C. de qua. prescri. l. bene a zenone. pro hoc. C. de epi. ⁊ cle. l. omnia. ⁊ in auc. de eccle. ti. §. ad hoc, ⁊ pro hoc ratio. l. C. de impo. lu. descrip. l. j. §. j. Quod autẽ ius vr̃ quesitum in futuris que sunt certa, apparet pro hoc ꝙ dicimus in operis, que si sunt certe, vr̃ ius quesitum, vt transeant ad heredes, si autem sunt incerte, non transeunt. ff. de ope. lib. l. si operaꝝ. ⁊ l. si hac lege. §. si iudicio. ⁊ l. si opere. quid autem in clerico succedente laico, dic vt

83 subijciam. j. in sequenti excusatione. ¶ †Sed qd de militibus nostri tꝑis qui cum violentia faciunt taleas semel, vel scdo, vel quoties eis vr̃, ⁊ nunc plus nunc minus, rñdeo predones sunt, raptores sunt, ⁊ ad restõnem tenentur, nec aliqua ꝯsuetudo, siue abusus excusat, ⁊ est ratio, qz cum incerta sit ꝯsuetudo quam allegãt qz nunc plus nunc minus, ꝯsuetudo non vendicat sibi locũ, vt apparet in his que no. extra de ꝯsue. c. vlti. ver. pen. ⁊ vlti. maxime cum violẽtia fit, arg. insti. de vsuc. §. furtiue quoqz res. in quo casu ẽt serui denunciare pñt, ꝙ male tractanẜ a dñis. ff. de offi. pre. vrbis. l. j. ⁊. §. j. ⁊. §. quod aũt. ⁊ insti. de his qui sunt sui vel ali. iu. §. sed hoc tꝑe superiori, tñ tam eqtate rõnabili ꝗ̃ lege nãli, diuina, ciuili, ⁊ canonica ꝯfirmanẜ, ⁊ ad claraz ⁊ sanã ꝯsonãtiã re

84 ducuntur. Hosti. ¶ †Sed pone ꝙ aliqs burgẽsis est factus miles, an habeat priuilegia militum, ⁊ vr̃ ꝙ sic, arg. C. de nup. l. impiales. §. si miles. ⁊ pro hoc. C. de colla. l. liberos. ff. de nat. resti. l. fi. de re iudi. l. quidam consulebant. de excu. tu. l. idem pomponius. in fi. sed contra vr̃. C. de his qui veniã eta. impe. l. fi. ff. de cõdi. ⁊ demon. l. fi. ff. de ver. ob. l. ex ea parte. §. insulam. de leg. ij. l. cum pater. §. hereditatem. in feu. si de feu. defun. mili. contro. fuerit. §. si nãles, dic ẜm Guil. de cu. ꝙ aut loqmur de priuilegijs datis in honorem militum, vt ire ad bellum, ⁊ tunc concedo ꝙ iste Burgensis miles teneaẜ. ff. de excu. tu. l. cum oratione. in fin. aut loqueris in priuilegijs indultis in fauorẽ, ⁊ tunc si ꝯtinent lesionẽ tertij, vt puta ꝙ non teneatur ad collectas, tunc dico ꝙ ista priuilegia non hz, in auc. qui. mo. nat. effi. sui. §. filium. aut loqueris in priuilegijs alias indultis a lege, vt puta vt nõ questioneñẜ ⁊ similia, vt. C. de quest. l. milites. de re mil. l. iij. §. j. ⁊ tunc dico, ꝙ etiaz ista priuilegia hz, arg. l. pro hac parte alleg. C. de preci. impe. off. in rub. ff. de re. dub. l. si cognatis. ⁊ pro hoc. C. de iu. aure. annullo. l. ij. C. de vete. l. j. ⁊ facit optie. C. de nup. auc. maximis ẜm eũ.

85 ¶ †Est sciendum, ꝙ credunt plebei ⁊ humiliores, ꝙ ipsis sit cũ nobilioribus, ⁊ honestioribus equa ꝯditio in oibus que sunt iuris, ꝙ tñ non est verum, imo valde differunt. In ciuilibus enim non est omnibus equa conditio. ff. de dolo. l. non debetur. nec in legatis, arg. ff. de iudi. l. sed ⁊ si susceperit. §. ij. nec in tutelis, vt. ff. de excu. tu. l. nõ tñ. §. illiricẽsibus. nec in honoribus, vt in auct. ⁊ defen. ciui. §. interim. ff. de mu. ⁊ ho. l. rescripto. j. rñso. C. de tut. ⁊ cu. illustrium perso. l. j. C. de pred. mi. l. ij. ff. de leg. iij. l. iij. §. pe. C. de excu. tu. l. iij. C. de epis. ⁊ cle. l. pen. nec in testimonijs. C. de iur. om. l. iuris ordinem. nec in fide habenda. ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. j. ff. de iureiu. l. iij. §. j. j. rñso. nec in procurationibꝰ faciendis. C. de procu. l. pen. ⁊ auc. qd ius. ⁊. C. de iniu. l. fi. nec in alimentis recipiendis, vt. ff. de transac. l. cum hi. §. sed si personarum, nec in questionibus, vt. C. de questio. l. milites. C. de dign. l. veterani. lib. xij. nec in vsuris. C. de vsu. l. eos q. nec in matrimonijs, vt. C. de commer. ⁊ merca. l. nobiliores nec in electionibus, vt. C. de epis. aud. l. de creationibus. nec in donatione. ff. de don. l. filiusfa. §. j. nec in nuptijs. C. d nup. l. impiales. ⁊ auc. maximis, nec in mrĩmonijs, vt. C. de nup. l. vidue. ⁊. l. in ꝯuẽtione, nec in dignitatibus ꝯseruandis. ff. de sena. l. femine, nec in adultero occidendo. C. de adul. l. gracchus. ff. de adul. l. marito. item nec in custodiendis personis male fame, vt. C. de accu. l. j. ⁊ de cu. reo. l. j. ⁊. l. diuus. Item nec in pena. ff. de iniu. l. fi. ⁊. l. si seruus. §. quedã. ⁊. l. apud labeonez. §. quod ait pretor. ⁊. ff. de incen. rui. nau. l. pe nulti. §. pedius. ⁊. l. fina. ⁊. l. qui edes. ⁊. ff. ad. l. corneliam. de sica. l. tertia. in fi. ⁊. l. j. in fin. ff. de pen. ⁊. l. diuus. ⁊. l. diui. §. fi. ⁊. l. capitaliũ. §. j. ⁊. ij. ⁊. §. penu. ff. de sepulch. vio. l. ꝑtor. §. qui de sepulchro. ⁊. l. fi. ⁊ insti. de pub. iud. §. itẽ lex iulia. C. ad le. iuli. d vi. l. seruos. ⁊. ff. de abig. l. j. §. pen. ⁊ de furibus balne. l. j. in fi. ⁊. l. fi. ⁊ de effracto. l. j. in fi. ff. d cri. stel. l. iij. in fi. de termino amo. l. lz in fi. xxiij. q. j. c. qui ꝯ. Sic de maiori qs grauius puniẜ. ff. d dolo. l. si oleũ. §. fin. ⁊. l. seq. ff. de incen. rui. nau. l. pedius. de abig. l. j. §. j.

86 Hy. ¶ Sed pone qõnem de facto, †quidã miles nobilis vendidit quasdã possessiones cuidã rustico, de qbus miles nunq̃ functionẽ aliquã fecit, mõ vicini illius ville, ĩ qua rusticus moraẜ, petunt, qd ponãt in questis ⁊ exectiõibus, q̃riẜ an teneatur. ⁊ vr̃ qd sic, qz cũ sit mutata ꝯditione ꝑsone, ⁊ ꝯditio rei mutata vr̃ vt. C. de impo. lu. descrip. l. j. ibi. nã cũ ꝑsone. a ꝯrio sensu sic est hic, ꝙ res ꝑuenit de priuilegiatã ꝑsona ad nõ priuilegiatã. ad ꝙ fac. C. de decu. l. fin. itẽ hec est ꝑsona militis qui meruit hẽre fauorẽ, nam honor deferendus est in memoriã prioris dignitatis. ff. de iudi. l. si longius. in fi. itẽ nec est recedẽdum a persona. ff. de leg. iij. l. fidei com. in fi. facit. ff. succes. edic. l. j. §. vlti. ibi persona enim ⁊c. Itez quicquid per seruum acquiriẜ domino, ac rusticus seruus ville ẽ quo ad hoc vt ville seruiat ⁊ subiaceat ꝯditiõibus ⁊ vicinis. Incolla eniz his magis parere dz, apud quos incola est. ff. ad muni. l. incola. Item illud beneficium tale est qd non potuit cadere in persona rustici, si enim relinquatur legatũ militie seruo non tenet quia militia non cadit in seruum. ff. de leg. iij. l. fideicõ. §. si seruo. ¶ Itẽ si aliquis emat a fisco qui ab oi vectigalis ꝑstatione est immunis, nihilominus soluere dz tributuz. ff. de public. l. licitatio. §. vltimo. ¶ Econtra videtur. C. de incolis. l. cum neqz. Itẽ qz tra

87 ditio tantũ transfert in accipientẽ, quantum erat penes dantem. ff. de acqui. re. do. l. traditio. †Item alienatio transit cum sua cã idest talis debet esse penes emptorem, qualis est penes dñm, ⁊ ei prodest, donec venditor viuit, vt. ff. de leg. ij. l. peto. §. predium. q semper presumitur viuere, cum semper viuat eius heres, arg. ad hoc. ff. de pac. l. si tibi. §. pactus. ⁊. l. heredi. in. j. rñso. ff. de priuil. cred. l. si venditor. §. earum. ff. de cessio. bo. l. ij. ff. de reuo. his que in frau. cre. l. ait pretor. §. j. ff. de vsur. l. herẽnius. §. nihil. ff. de cõtrahen. emp. l. dolia. §. j. pro eodem vr̃, qz si res onerata tributo transferatur in priuilegiatam personam, non propter hoc mutatur ius siue cõditio rei, sed apud ipsum priuilegiatum suam retinet conditionem, vt. C. de exac. trib. l. vlti. que vr̃ hoc determinare, ergo idem est econuerso, vt si de priuilegiato transeat in non priuilegiatum retinere debet suam conditionem, vt contrarioꝝ eadem sit disciplina, vt. ff. de leg. j. l. titie textores. ¶ Solu. si reperiatur quod causa nobilitatis sue non prestitit miles functiones, tunc nobilitas rustico non prosit, vt. ff. de mu. ⁊ hon. l. ⁊ qui originem. in prin. ⁊. C. de excu. mu. l. sordidorum. ⁊ hoc est qd dr̃ ꝙ predijs daẜ, persona extincta non admittiẜ, vt. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. l. j. §. pen. ff. de censi. l. etatem. §. rebus. ⁊. l. semper. §. cõductores. ⁊. l. j. de iu. immu. cum ergo rusticus soluat questam de

omni possessione, quam hz in territorio illo, vt. ff. de censib. l. forma. §. j. vel posset dici, si vicini imponant sibi questam pro acquisita possessione, dicentes, pro tali possessione imponimus tibi tm̄ hoc non potest, si aūt pro toto patrimonio imponant sibi plusq̄ consueuerunt pro augmentato tz impositio, ꝛ hanc distinct. facit aduerbium separatim positum. C. de allu. l. vlti. ꝛ de iure do. imper. l. j. vbi dr̄, ꝙ multa ꝯcessa sunt per genus, que sunt per speciem denegata, ꝛ ad hoc illud generale, quedam transeunt cum vniuersitate, que per se transire non possunt. ff. de acqui. re. do. l. quedam. ff. de fun. do. l. j. de ꝯtraben. emp. l. in modicis. ¶ Nec ob. ꝙ dicitur de priuilegijs creditorum, ꝛ de cessione bonoꝝ, qꝛ non est beneficium personale, sed actoris ꝛ cause, nec obst. litera de edendo, qꝛ ibi loquitur de vniuersali herede, nec ob. l. herennius. qꝛ non loquitur de tpe ꝙ sequitur cessionem, sed currit a tēpore quo competit actio fisco vsqꝫ ad tps cessionis. ¶ † Sz pone rex concessit cuidaz militi baroniam in feudum, iste miles baro, cum haberet ratione baronie multos vassallos, qui ad plura seruitia sibi tenebantur, quibusdam dicta seruitia, vt puta ius collectizandi remisit, postmodum ex aliqua causa feudum peruenit ad regem, nunquid rex istas remissiones ꝛ cōcessiones tenebitur obseruare, ꝛ videtur ꝙ non, per. l. ff. de vsuf. l. sed ꝛ si quis. §. sed nec seruientem, vbi dr̄, ꝙ si fructuarius aliquid fecit, quantū ad effectum non preiudicat dn̄o, pro hoc. ff. de in diem adie. l. iiij. §. sed ꝛ marcellus. contra videtur ꝙ obseruare teneatur, arg. ff. de mi. l. in integrum. de bo. auc. iud. pos. l. in venditione. §. j.

88

89 ¶ † Tu dic ꝫm Arnaudum scarabori, ꝙ aut feudum ad regem reuertitur ex causa noua, ꝛ tunc facta ꝛ concessa per baronē obseruare tenetur, qꝛ quasi tanq̄ successor in eius locum successit, vt. ff. de iure fis. l. fiscus. ꝛ. d. l. in integrum. aut feudum ad regem reuertitur ex causa antiqua, vt qꝛ regi non seruiuit, pp ꝙ feuduz specialiter datum fuit, vt in feu. que sit prima causa benefi. amit. §. sed non est alia iustior causa, ꝛ tunc rex non tenetur obseruare, cū veniat suo iure, arg. ff. de pig. l. lex vectigali fundo, ꝛ pro hoc. ff. de publi. l. licitatio. §. fiscus. melius in prealle. §. sed ꝛ marcellus. ꝛ est casus expressus in feudo. de inuesti. de re. alie. fac. §. j. ꝑ hoc. C. cō mu. de leg. l. fi. §. pen. de condi. ꝛ demon. l. si fundus. nō ob. C. de fun. patri. l. possessores. qꝛ ibi non poterat seruos manu tenere emphy. qꝛ cum illi serui non essent glebe astricti, poterat illos sustinere, arg. ff. de vsufr. l. vetus. §. fi. ꝛ cum. l. seq. ꝛ princ. l. seq. C. de man. ꝛ colo. l. ij. lib. xi. lz glo. aliter legibus illis soluat, vel dic ꝙ ibi tz, q̄diu perseueret emphy. non vltra, vt. l. immunitates. ff. de iure immu. ¶ † Interdum quis excusatur a muneribus rōne ecclesie statutis, iuxta ꝙ vt liqueat hic articulus, sic distingue, qꝛ aut loquitur in personalibus, aut in patrimonialibus primo casu subdistingue, aut queritur, an ecclesia excusetur, ꝛ qō non procedit, nam cuz in personalibus meris labor persone versetur, vt. ff. de mu. ꝛ ho. l. fi. ꝛ ecclesia personam non habeat, ideo in ecclesia qō non procedit, sed si queras de personis ecclesiasticis, tunc procedit, ꝛ subdistingue, qꝛ aut loquimur de personalibus muneribus publicis auctoritate ꝛ vtilitate, ꝛ tūc dico, ꝙ excusant̄ improprie, qꝛ nec volentes admittuntur, vt. l. placet. ꝛ. l. repetita. C. de sac. san. eccle. aut sunt publica auctoritate, priuata tamen vtilitate, vt tutela, ꝛ cura. vt insti. de excus. tu. in prin. ꝛ tunc si sunt de cognatione non alias accipere volentes possunt, sed non coguntur, vt. C. de episc. ꝛ cle. auc. presbyteros, aut loquimur in patrimonialibus, ꝛ hic dic ꝙ excusantur ab omnibus exceptis tributis, ꝛ exceptis subsidijs, que fiunt in repentino aduētu principis, vt. d. l. plz. ꝛ. l. neminez angarijs. eo. ti. sz ꝫm gl. hoc hodie est correctum per auc. item nulla cōitas. que est. C. de epi. ꝛ cle. hoc notauit glo. in. l. de his. eo. ti. ꝛ in prealleg. l. placet. qō verum non puto, ꝛ auc. item nulla cōitas, intelligo in superindicto, vt ex tenore illius satis apparet fore veruz, aut loquimur de mixtis, ꝛ tunc dic ꝙ excusantur, † nam ꝑsone pro rebus talia indicuntur, arg. eoꝝ que no. C. de immu. ne. ꝯce. l. ij. ꝛ ideo cum ꝑsona non sit subiecta indici non poterit, arg. preall. l. placet. ꝛ sic bona regulant̄ ꝫm conditionē persone, arg. ff. de pu. l. licitatio. §. mercatores. iuncto. §. fiscus. ꝛ. C. de impo. lu. descrip. l. j. li. x. ꝛ. l. paulus. per procu. ff. de acqui. he. vel dic ꝫm Ber. de deut. circa munera patrimonialia, qꝛ aut queris de ordinarijs, aut de extra ordinarijs, ꝑmo casu subdidistingue, nam quedam sunt ordinaria que hn̄t certam ꝛ ordinataz prestationem, ꝛ certum modum prestandi, ꝛ tunc nec ecclesia, nec ecclesiasticus excusat̄, ꝙ sic ꝑbo, munus capitationis est munus ordinarium, vt probatur. C. de ann. ꝛ trib. l. fi. lib. x. ꝛ ibi not. in rub. Itē illud est speciale ꝛc. ff. ad muni. l. j. sed imperator dicit esse speciale in ecclesia Thessalonicēsi, vt nō teneat̄ ad munus capitationis, vt. C. de sac. san.

90

91

eccle. l. sacrosanc. ergo in alijs ꝯrium ius cōe esse voluit. Itez de hoc est casus in. l. plz. ꝛ in. l. fi. C. de exac. trib. † Item eqparatur imperator, ꝛ ecclesia, arg. in cor. auc. ꝺ nō alie. §. si minus. ꝛ qūo opz epōs. in prin. sed imperator a talibus non excusat̄, ergo nec ecclesia, arg. ad hoc. C. de priuil. do. au. l. ij. aut loquimur in ordinarijs, que non hn̄t certā formaz per prestationem, nec in modo prestandi, ꝛ ab illis excusant̄ ab illatione quā. s. recitaui in mixto, aut loqmur in extraordinarijs, ꝛ tunc aut sunt sordida, ꝛ nō tenent̄, vt. d. l. plz. ꝛ in auc. de collato. §. ad hoc, aut non sunt sordida, ꝛ tunc aut tendunt ad pietatē, ꝛ tunc nō excusant̄. C. de sa. san. eccle. l. ad instructionem, aut tendunt ad necessitatē, ꝛ tūc ēt nō excusant̄, vt. C. de sa. san. eccle. l. iubemus nullaz. ꝛ. l. neminē. ꝛ. C. de qui. mu. l. j. ꝛ. ij. aut tēdūt ad vtilitatē, ꝛ tunc excusant̄, vt. d. l. plz. ꝛ. C. de epi. ꝛ cle. auc. item nulla cōitas. Licet aūt iam dicta sufficerēt q̄stū ad excusationē p̄ntē, attn̄ ꝑ vberiori ꝛ clariori doctrina, vt in aio hic legētis nequeat aliqd̄ scrupulū generari, sed vt qd debeat ꝺ iure ciuili, ꝛ can̄. obseruari notitiā habeat pleniorē. ¶ † Quero a qbus muneribus ecclesiastice persone, ꝛ res eccle. debeāt esse immunes, dic ita ꝫm Host. qꝛ vt dicūt doc. munerū alia sordida, alia honesta, sordida sunt, vt calcis coquēde, aree faciēde, ꝛ palatij custodiēdi, ꝛ stabula curanda, vt. ff. de mu. ꝛ ho. l. fi. j. rn̄. eo. ti. l. j. honestoꝝ alia ordinaria, alia extraordinaria, ordinarioꝝ alia angaria, alia perāgaria, alia reꝝ tantum. Angariū dr̄ munus ꝑsonale qn̄. s. quis tenetur ire, vel mittere in caualcatā dn̄i, sz expen̄. ipsius dn̄i, vt. d. l. ver. itē angarioꝝ, perāgariū, mixtū est. s. partim reale, partiz ꝑsonale, vt qn̄ qs tenet̄ ire vel mittere in caualcatā dn̄i expē. eūtis, vel mittētis, ꝛ est primoniale, sic vr̄ poni. ff. de mu. ꝛ hon. l. fi. §. patrimonioꝝ, ꝛ. §. mixta. Extraordinarioꝝ aliaꝑ tinēt ad publicā vtilitatē, alia ad pietatē, alia ad capitaneā volūtatē, sic volo, sic iubeo, sit ꝑ rōne volūtas. Publicā vtilitatē respiciūt ꝺfendere rēpublicā. ire i exercitū principis contra sarracenos, ꝛ similia. † Pietatē vero respiciūt refectio viarū, ꝛ pontiū, ꝛ subuenire dn̄o in necessitate, vel qꝛ emptionē fecit, qꝛ vl̄ captus ē, vl̄ qꝛ filiā maritauit, vl̄ qꝛ miles fact⁹ est, vel qꝛ ad principē iuit ꝑ suis negocijs vel alias expēsas intolerabiles ꝛ graues fecit vl̄ alias quacūqꝫ de cā depauperatus ē vel nimis obligatus. vel nō hz qd comedat, cū in talibus vel similibus vr̄ ꝙ subditi debeāt dn̄o subuenire, qꝛ cū qlibet homo idigēti naturaliter ꝛ ex ꝑcepto dn̄i subueniri debeat, vt. ff. de ser. expo. l. seruus ea. extra de ꝯmoda. c. j. ad fi. ff. ꝯmo. l. in ꝯmodato. §. sicut. in fi. l. xxxvi. di. nō satis. ꝛ multo fortius in talibus. ꝛ hꝫ quasi vbiqꝫ ꝯsuetudo ꝯprobat gn̄alis, q̄ cū sit rōnalis, sicut ꝑ ꝑdicta apparet, merito est ab oibus s̄ruāda vt extra de elec. c. cuz eccle. ꝛ ꝺ ꝯsue. c. fi. §. fi. ꝛ iūge hic qō dicā. s. iij. q. q̄ icipit, qd si sine violentia. hoc aūt intelligas qn̄ ex iusta cā eget, cui est potius succurrēduz, ar. extra de ꝯsue. c. pe. nā ꝛ ꝫm Augustinū, vt illius esurieti panis tollit̄, si de cibo securus, iustitiā negligat, q̄ esuriē ti frangitur, vt iniustitie seductus acqescat. v. q. v. nō oēs. † Ad sordida aūt munera non tenetur ecclesia. C. de epis. ꝛ cle. l. ij. ꝛ. l. placet, ꝛ. l. precedē. ad fi. ꝛ. l. presbiteros. ¶ Ad ordinaria vero que rerū sunt, sicut sunt tributa, ꝛ census certi, siue seruitia certa ꝛ annalia, possessionibus que ad eos peruenerunt, ꝛ annexa tenentur. xi. q. j. si tributū. ꝛ. c. magnū. xxiij. q. viij. c. ꝯuenit. ꝛ. c. tributū. sic intellige extra de censi. c. j. in fi Et talia possunt vocari indicta. i. rebus imposita a qbus nullus excusat̄. C. de indic. l. j. ꝛ. ij. lib. x. sic pt itelligi. C. a q. mu. ne. lice. se excusa. l. ij. li. x. Alij aūt dn̄t, ꝙ indictū imponit̄ tpe fertilitatis, ꝛ est munus ordinariū, ad qō quilibet tenet̄, sed illud non subit ecclesia, vt. d. l. plz. Sic intelligūt nostri doc. sed prius dictuz satis pōt tolerari. s. ꝙ intelligat̄ de tributo, vel censu certo, rei imposito, ad qō tenetur ecclesia, si res perueniat ad eādē. Cū enim quelibet res cū onere suo trāseat, ex̄ de empt. c. ex literis. §. fi. ꝛ de deci. c. pastoralis. §. fructus. ꝛ. c. cū sit in noie. ad fi. ff. ꝺ pub. l. imperatores. aut alijs vendat ecclesia aut soluat, alias incidet in cōmissum. C. de epis. ꝛ cle. l. iij. C. de exac. tri. l. si diuina. lib. x. qꝛ reddi debēt, que sunt Cesaris Cesari, ꝛ que Dei Deo, extra de cler. coniug. ex parte. in fi. Alij dn̄t ꝙ nō cōmittit̄, sz loco pignoris retinet̄, quousqꝫ ꝺ tributo fuerit satisfactū, sic intelligūt. d. l. si diuina. que hoc inuit. ad hoc. C. de fun. pat. l. professio ēt. ꝛ. l. fi. lib. x. Alij dn̄t ꝙ illa. l. diuina. nō tz ꝫm Ca. vel expone diuina. i. impialis ꝫm Gof. qꝛ in rebus ecclesiasticis nulla sollicitudo cōmissionis signat̄, vt. d. l. plz. vn̄ ꝛ si clericus, vel abbas vassallus regis, ꝯtra dn̄m suū feloniam cōmiserit, eo viuēte feudū ad regē ꝑtinet, sed eo mortuo dz ipm̄ rex restituere successori in feu. de capi. cōrad. c. si clericus vel vti eps, ꝛ est rō, qꝛ delictū ꝑsone ꝛc. xvi. q. vj. si epm̄. ex̄ de exce. c. cū venerabilis. §. itelligimus, ar. C. de epi. ꝛ cle. l. si qs ꝑsoiter.

92

93

94

95

¶ Ad hec

96 ¶†Ad hec ergo tributa, que rõne patrimonij, siue rei imponuntur, tenet̃ ecclesia tm̃, vt.d.l.plz.⁊.C.de epis.⁊ cle.l.qcqd.excipe mansum ecclesie.i.dotẽ, que oino dz eẽ libera, ex̃ de cẽsi.c.j.xxiij.q.viij.c.ẽm cano. ab angarijs vero, ⁊ perãgarijs sunt clerici oino liberi.C.de epis.⁊ cle.l.ij.extra de immu.eccle.c.nõ minus, ⁊ eoꝝ vxores, ⁊ filij, vt ibi.⁊.xvj.q.j.nouaꝝ, ⁊ ipsoꝝ coloni.lxxxix.dist. iudicarũ.C.de epi.⁊ cle.l.oĩa priuilegia.Bar.C.de dig.l.iiij.lib.xij.nisi cũ impator trãsit per locũ.C.de sa.san.eccl.l.neminẽ.ẽm Azo.⁊ alios doc.ꝙ puto verũ quo ad res deputatas alimonijs illoꝝ, qui ecclesie deseruiunt, ⁊ nõ multũ abũdãt, vt.d.l.plz.⁊.l.priuilegia. Secus puto, si eps, vel abbas tz magistrum, ⁊ nobile feudũ ab aliquo pñcipe, ꝙ ɔsueuit ei certo mõ seruire, nã in hoc casu q̃uis nõ teneat̃ ire in caualcatã psonalẽ, arg.xxiij.q.viij.§.j.⁊.c.de his a qbus.⁊ extra de voto.ex multo.§.vlti.puto tñ ꝙ

97 debeat mittere qcqd solitũ est, ⁊ hoc de iure cano. ¶†Sed ꝺ iure nr̃o vr̃ ꝙ rex posset mãdare epos ⁊ abbates sui regni ad exercitũ, qꝛ subsunt ei pro tpalibus, vt no.ff.de mu.⁊ ho.l.fi.§.ab huius.in gl.sup verbo, põtifex, pro hoc.C.de sa.sanc.ec.l.iubemus nullã.⁊.C.de anno.⁊ tri.l.fi.melius.C.de naui.non excus.l.j.lib.xj.dico tñ ꝙ pñt seruire per substitutũ, vt in feu.de vassal.mili.q ar.bel.ꝺpo.c.j.in fi.⁊.C.de epi.⁊ cle.l.quisqs censibus, hoc enĩ vassallus facere põt in feudo.de phi.feu.alie.per fed.c.firmiter.melius.ff.de ver.obl.l.ɔtinuus.§.si ab eo.pro primo facit extra ꝺ cẽs.c.oĩs aĩa, aut nõ tz bñficiũ ex quo nõ vult facere seruitiũ, nisi mittẽ velit, ꝙ est solitũ, ar.ex̃ de cle.ɔiu.ꝙ a re.⁊.c.aduersus ⁊.c.ioãnes.⁊ de preb.c.cũ scdz.⁊.c.extirpãde.⁊ hoc intelligo si sit bellũ iustũ, al's si iniustũ sit, tũc dz recognoscere imperatorẽ celi.xj.q.iij.iul.nec pp hoc in tali casu, si non mittat, põt feudo priuari, arg.extra de prescrip.c.fi.⁊ de ɔsue.c.fi.faciet inde fidelitatẽ si ɔsuetũ sit, ⁊ qcqd ɔsuetudo feudi reqrit pstabit, extra de iureiur.⁊ qcqd iuris expressum est, extra de pen.c.in qbusdã.§.fi. ibi nos ecclesiã ⁊c. Alioqn si prescribit libertatẽ ɔtra dñm, in libertate sua tuẽdus erit, sic põt intelligi.C.de epis.⁊ cleri.l.j.⁊ qꝛ sufficit in talibus prescri.xxx.an.in feu.de feu.da.inuicẽ legis cõmi.c.qdã obligauit, ⁊ qualiter iurare dz.§.donare.si de feu.vas.interpella.si qs per.xxx.ann.vñ dicit.l.ɔtra.ꝙ nostri antecessores habuerũt, hr̃e volumus ⁊c.ad idẽ.C.ꝺ cano.lar.tit.l.pcipit.⁊ de auro.coro.l.iij.li.x.munera aũt ex longa ɔsuetudine intelli-

98 gunt̃.ff.ꝺ mu.⁊ ho.l.j.rñs.ad fi.†h, si pscriptũ fuerit bonafide, alias cursus tpis nõ obstabit, extra de prescr.vigilãti, ⁊ sic põt intelligi in feu.de capi.ɔra.§.preterea.⁊ q debẽt succe.in feu.§.itẽ sciẽdũ.⁊ in.l.imperialẽ.§.vñ imperator lotharius, ⁊ hoc est peccatũ mortale, quare ẽt psonalia nõ subdit ecclesia.C.ꝺ epi.⁊ cle.l.oẽs qui vbiqz.§.priuilegijs. Excipe vigilias, a qbus nullus excusat̃.extra de immu.eccle.c.peruenit.nisi sex sic.C.de decur.l.si vltra.lxx.lib.x. ¶Expedit enim reipulice, ⁊ qlibet dz defendere patriã.xxiij.q.viij.c.tpe, pro cuius defensione, si pr̃ occidat filiũ, excusat̃.ff.de relig.⁊ sum.fu. Et hoc intellige quo ad hoies ecclesie, clerici.n.non sunt a matutinarũ vigilijs euocãdi.lxxiij.di.c.fi. xxj.q.iij.cyprianus.C.de episc.⁊ cleri.l.si qsqs.⁊.l.oẽs vbicũqz.j.rñs.nisi forte tãta immineat necessitas, ꝙ de precepto epi illud fiat.extra de reg.iur.c.qꝺ nõ est licitũ qui legere nõ hz.de ɔse.di.j.sicut.extra de obserua.ieiunij.ɔsiliũ.p laicũ nullaten9 distinguatur.extra de ɔsti.c.ecclesia.vbi nec ad extraordinaria, quecunqz sint illa, etiã supindicta que semp oino phibita sunt, nisi auctoritate principis fiant.C.de superindic.l.j.li.x.qꝛ nec est munus publicũ, nisi a lege senatuscõsulti, vel ɔstõne principis indicat̃.C.de vaca.mu.pu.l.j.li.x.oẽs ecclie sunt imunes.xvj.q.j.plz.C.de sa.sanc.ec.l.plz.C.de epis.⁊ cle.l.j.⁊.ij. Esaie.viij.nobis aũt oibus sacerdotibus, leuitis, ⁊ sacris corporibus, ⁊ seruis, ⁊ scribis templi, his nullũ tributũ, nec vlla alia inductio irroget̃, nec qsq̃z potestatẽ hẽat obijcere eis qcq̃z. Excipiunt tñ legiste ea que pertinent ad pietatẽ, puta refectionẽ põtiũ, vel viaꝝ.C.de sa.san.ec.l.ad instructionẽ, vel vtilitatẽ publicã in duobus casibus tm̃.s.cũ felix embola, vel impator trãsit, vt.d.l.plz.eo.ti.iubemus. Ego puto, ꝙ hodie oẽs sint immunes a talibus, ⁊ maxime ecclesie respectu laicoꝝ, nã oẽs tales exactiones extraordinarie indebite sunt ⁊ dãnate, abusu ɔ̃rio non obstã.in auc.de eccle.tit.§.ad hec scimus.⁊ nulli iud.§.nulli vero liceat.col.ix.hoc est q̃z expressuz dicit.l.q̃ incipit.hac edictali.§.illicitas. Itẽ ⁊ alia.l.federici.que

99 incipit, ad decus decorẽ.§.itẽ nulla ɔditas.†Et not.ꝙ oẽs sunt illicite, nisi pñceps pcipiat, vt dictũ est, q tñ ex cã pcipe pt, extra de iniu.c.in nr̃a, al's nihil eẽt exigẽdũ, q̃uis dicat̃, ꝙ cã pietatis sit, in auc.de mã.prin.§.j.⁊.§.deinde cõpetẽs, vbi est hoc expressum etiã de his q̃ pietatẽ respiciunt.⁊.§.nõ permittas, que loquitur de ɔsiliarijs questuosis.⁊.§.eos aũt.⁊ pcedẽ.de defen.ciui.§.sed neqz.coll̃.in auc.de san.epi.§.sportularũ.col.iij.p q̃, oia iura antiqua, q̃ vr̃r ɔ̃riũ suadere corrigũtur, cũ.n.libertas fauorabilis sit, de facili ɔ̃ seruitutẽ pscribit, extra ꝺ priuil.cũ olim.§.penul.⁊.c.ex ore.§.fi.nõ sic eɔ̃.C.de prescri.q̃ p li.l.fi.⁊ pretores fauent libertatibus.ff.de alie.iudi.mu.cã fac.l.iij.§.j.vnde ⁊ fauores amplianẗ, odia restringunt̃.ff.de lib.⁊ post.l.cũ quidã.de iure enim nãli ⁊ primeuo res ois libera psumit̃.insti. de liber.§.j.

100 ¶†Stabilis igitur dz esse libertas.insti.de iure natu.§.sed naturalia.⁊ ꝺ facili rddit res ad id, qꝺ ius ⁊ nã ab initio sibi ɔcessit.ff. de pac.l.si vnus.§.pactus.ver.qꝺ si nõ tolleret.⁊ ar.extra ꝺ ɔsi.c.cũ venerabiles, ergo nisi res pbet̃ sua.hodie psumit̃ libera.C.ꝺ pba.l.siue possidetis.hec ṽa puto, nisi gratis, ⁊ cõi ɔsensu fiãt siue iter laicos.extra de imu.ecc.ne ɔce.c.aduersus siue inter clericos.extra de sta.mo.c.in singulis.§.huius vero.⁊.c.ea pp.§.h eadẽ.vel nisi sit eps, vl' alius, vel nisi sit ɔsuetudo, ꝙ in certis casibus q ad vtilitatẽ publicã ptinent, vel pietatẽ respiciũt, moderate det̃, ⁊ hoc quo ad laicos, secus quo ad clericos.ar.extra ꝺ cõsue.c.j.⁊ de vita ⁊ honest.cle.c.fi.⁊ extra de puile.c.viarũ.i fi.ff. de iure imuni.l.semp.§.fi.⁊ sic ẽt pñt intelligi iura q̃ posui.s̃.i ꝟ. ab angarijs. Itẽ hoc intelligas, nisi sit ɔsuetudo, ꝙ certa tallea quolibet anno det̃, sic intellige.C.de agri.⁊ censi.l.j.libr.xj.talis enim, q̃uis talea vocet̃, census est, nec ob.extra de censi.c.peruenit, qꝛ psumere debeo ꝙ ab initio fuerit sibi ɔuẽtũ vel pactũ.ff.ꝺ pac.l.i tradõnib9.ex̃ ꝺ cẽ.c.q̃to.ꝺ iu.pa.c.pterea.ad ꝙ pbãdũ ⁊ ɔscientiam informãdã facit patiẽtia pstationis tpis cuius nõ extat memoria. Itẽ hec sunt nisi a principe aliud mandet̃ laicis, ⁊ sic intelligo iura alleg.s̃.ver.verũ, vel ẽt clericis rõne feudoꝝ q̃ tenẽt ab eo imunitatẽ, vel a comite, vel a Marchiõe, sub eo, nec ob.prealleg.c.de imu.eccle.qꝛ illud nõ imponit legẽ impatori, nec hoc facere debet papa extra de elec.c.venerabilẽ.⁊ de iudi.

101 nouit.de priui.c.j.†sicut enim ad imperatorẽ nihil ꝺ decimis.extra de decimis.c.tua.sic nihil ad papã de feudis, nisi rõne violentie, vel pacti extra de fo.cõpe.c.ex parte.⁊.c.ex trãsmissa, ⁊ de iudi.nouit põt ẽt intelligi dictũ.c.nõ minus.⁊.c.aduersus.in patrimonialibus nõ feud.bonis, in quibus clerici ẽt quo ad patrimonialia priuilegiati sunt, nisi sint mercatores extra de vita ⁊ hone.cle.c.fi.nec inuenies decretalẽ vel ius canonicũ ꝙ in feudalibus imperatori, vel regi legẽ imponat, sed inferioribus tm̃ quasi reputet absurdum dñs papa ꝙ inferior rege ecclesijs vel personis ecclesiasticis, vel rebus suis ẽt feudalibus legẽ iponat, ⁊ ẽm hoc potest intelligi, extra de re.ec.nõ alie.c.cũ laicis.xij.q.ij.c.quicunqz militum ⁊.c.predia ⁊ prece.⁊ se.extra de fo.compe.c.conquestus.cum.n.ɔductores prediorum fisci, vel cesaris immunitatẽ habeãt, ne depauperent̃.ff.ꝺ iu.imuni.l.semp.§.ɔductores ⁊ se.multo fortius dei seruitio insistens, arg.xxxiij.q.j.ita diligere.C.ꝺ nup.l.si qs alũnã.in fi.extra de deci.c.tua nobis.§.i.⁊.ij. ¶Cũ ergo pñceps in his ecclesiaz simpliciter puilegiauerit, vt pbãt iura inducta.s̃.ver.ego puto ꝙ puilegiũ ꝙ ɔcedit puatus auferre nõ pt, imo decet eẽ mãsurũ, in auc.ɔstit.q̃ de dignitati.§.illud colla.vj.⁊ ꝺ nup.§.de augmẽ.⁊.xxviij.di.c.de his.C.de sa.

102 san.ec.l.puilegia.⁊ ꝺ epi.⁊ cle.oia puilegia.†Et iõ nõ est mirũ, si papa tuet̃ puilegia ecclesiarũ, ⁊ clericorũ ɔ̃ laicos.extra de ɔsti.c.qꝺ in ecclesiarũ.⁊.c.ecclesia.de re.ec.nõ alie.c.cũ laicis.⁊.d.c.nõ minus.⁊.c.aduersus.extra de imu.ec.de sen.excõ.c.nouit.⁊ c.graue.qꝛ resistẽdũ est violẽtijs eorũdẽ, ex̃ de pui.c.j.clericis.n.laici oppido sũt ifesti.ex̃ de imu.eccl.c.clericis.li.vj. Ergo si iferior impatore, vel a laicis, vel a clericis aliqꝺ indictũ extraordinariũ petit, vel hoc faciat auc̃te imperatoris, vt dcm̃ est, vel auctoritate pape, al's excõicatus est, si violẽtiã ingerat, vt.d.c.aduersus in quadruplũ cogit̃ restituere, qꝺ excepit.C.de excu.mun.l.placet.lib.x. Apparet ergo, ꝙ extraordinaria, que ad publicã vtilitatem pertinent, tenent̃ vassalli recepta lr̃a imperatoris, vel principis, aliter nõ, vt apparet.s̃.ver.verũ ad ea q̃ pietatẽ respiciũt, tenent̃ charitatiue, nõ violẽter, vt.s̃.ver. Itẽ vera sunt. Sed ad ea q̃ ptinẽt ad volũtatẽ capitaneã, nullatenus tenent̃, extra ꝺ cõ-

103 sti.c.j.extra de prebẽ.c.graue nimis.j.rñso. ¶†Quid si ad ecclesiam veniant possessiones.quarũ rõne debeat prestari personale munus seu militare, puta exercitus vel hospitiũ seu aliud simile nunquid illud prestabit.argu.xviij.dis.c.si eps metropolitanus.xxiij.q.viij.c.a nobis.⁊.c.sepe principes.ff.ꝺ publi.l.imperatores. Sed tunc predicta subit tanquam munera, sed velut ex pacto vel tanquam tenens rẽ oneratam, quelibet enim res cũ onere suo transit, extra de decimis.c.pastoralis.§.fructus. h autem munera pprie patrimonialia appellantur.ff.de mu.ho.l.j.§.primonialis.⁊.l.fi.§.pr̃imonioꝝ.eo.tit.⁊ hoc bñ subit ecclesia, nisi sint supidicta, qꝛ ad illa nõ tenent̃.C.de epis.⁊ cle.l.oẽs.xj.q.j.si

tributū.ꝛ.d.l.fi.C.de indic.l.j.C.de exac.tri.l.si diuina.C.ð mu. ꝓfes.ꝛ.l.fi.li.x.ab his et supindictis, imunes sunt clerici, vxores ꝛ liberi.xvj.q.j.§.nouaꝝ.C.de epis.ꝛ cle.l.oēs.nisi necessitas im/mineat.extra de imu.ec.puenit. Ab his aūt oibus excusat̄ eccle sia q̄tū ad decimas oblatiōes, ꝛ alia spūalia, ꝛ et q̄tū ad māsuꝫ ecclesie siue dotē.xxiij.q.ꝺm cano.extra de cē.c.j.ita ꝙ si fundus dotalis, siue in quo ecclesia est fundata p̄us erat tributari⁹ redi/met̄, sed tributū nō soluet.xxiij.q.vj.cōperimus, q̄tū aūt ad al's possessiōes subdit ecclesia munera et extraordinaria, dūm respi ciat pietatē.C.ð sa.san.ec.l.si ad istructionē, ꝛ sic pt intelligi.c.p/uenit, ad hec tñ ecclesia, ꝛ clerici nō sunt p secularē, ſꝫ p eccliasti/cū iudicē, de cuius foro sunt psone, lꝫ sint de foro laici, cōpellēdi.

104 extra de fo.cōpe.c.si diligēti.† Extraordinaria vo q̄ publicā vti litatē respiciūt nō subdit ecclesia, nisi in aduētu pncipis ꝛ felicis embole.C.de sa.san.ec.l.plꝫ.ꝛ.l.iubemus nulla.ꝛ.l.neminē. Itē ecclesie a lucratiuoꝝ inscriptionibus sunt immunes.xxiij.q.viij. scimus.tenentur autem clerici prelatis suis, ꝛ personis misera/bilibus charitatiue in suis necessitatibus subuenire.extra de cē/sib.c.cum apls.§.inhibemus.vbi de hoc.lxxxviij.di.c.j.ꝛ.ij. Sꝫ ꝛ pncipibus ꝛ ciuitatibus p̄us tñ ꝯsulto Romano pōti.extra ð imu.ec.aduersus.§.j.Hosti. ¶ Quid si sine violentia petat dñs egēs secularis ab eccl'ia vel a clerico vasallo suo, puto ꝙ ecclesia tenet̄ ei dare, si egeat, q̄ cū teneat̄ cuilꝫ in necessitatibus subue/

105 nire, vt pꝫ in his q̄ no.ex.ð testa.cū in officijs.† vñ ꝛ pronū egētē alere dꝫ, in quo casu puto ꝙ eps pt distinguere subditos, si nolūt eē charitatiui, extra de cēs.c.cū apls.§.inhibemus.sicut ꝛ ad ho spitalitatē tenēdā pt cogere.extra de emp.c.j.ꝛ.xlij.di.c.j.ꝛ.c.qe scamus.lxxxv.di.diaconū.extra de pb.c.de monachis.de supp. neg.pla.c.ij.xvj.q.j.qm̄ qcqd, ſꝫ tñ dꝫ fieri scriptura, ꝙ nō ex de bito, ſꝫ gratis dat̄, ne piudicet in futuꝝ.vij.q.j.pōtifices, nec ob. extra de imu.ec.c.aduersus.q̄ illud pt intelligi, qñ petit̄ violēter, pñt.n.multa honeste recipi, que inhoneste peterent̄.ff.de va.ꝛ ex traor.cog.l.j.§.est qdē. Et iō solo ex pcō cōprobat̄, q̄ violētia re

106 probat̄. Hosti. ¶ Sed pone qōnē de fcō, † indicta fuit collecta pr̄i meo vel agnatis meis, ego clericus succedo eis, nūqd teneor soluere collectā, vr̄ ꝙ sic.C.de of.pfe.augu.l.ij.C.de pred.naui. l.ij.C.de epis.ꝛ cle.l.de his.C.de exac.tri.l.fi.de mu.pat.ꝛ.l.pa/trimonioꝝ.ꝛ.l.fi.ff.de va.ꝛ extraor.cog.l.his.ꝛ.l.spōte.ar.ff.de vsur.l.cū qdā.§.fiscus.ꝛ sic dicamus, ꝙ ex psona successoris nō dēat oblo mutari.ff.de ver.ob.l.ij.§.in his.ff.de re.iu.l.heredē. ꝛ.l.q̄ in ius.ff.de ver.ob.l.eadē.§.cato.ff.de ꝯdi.ꝛ demonst.l.cui fundus.p hoc facit.ff.de sena.l.femine.§.j.ar.p hoc.C.ad sillei. l.polla.ff.de iu.fis.l.fiscus.ff.de cēsi.l.forma.de na.li.l.ij.C.de im po.lu.descri.l.j.§.res vo.eo.li.de iu.fis.l.nō intelligit̄.l.si poste/

107 riori.ff.de vsur.l.dbitores.C.de nō nu.pec.l.si intra.† Itē cū p̄/uilegiatus succedit puato vtit̄ iure puati.ff.de interrog.ac.l.ſꝫ ꝛ si.ꝛ.l.si qs mā.§.si pu.ff.de iud.l.hr̄s abñs.ꝛ.l.ſꝫ is.ꝛ vr̄ expedi tū.C.de epis.ꝛ cle.l.plꝫ.ſꝫ illa loqt̄ de extraordinarijs psonalib⁹. ꝛ loquit̄ de pdijs ecclesie nō clericoꝝ, nā ꝺm psonā debēt res sta/ri, ſꝫ psona est puilegiata, ergo ꝛc.sic vr̄, ar.ff.de cēs.l.forma.§.di uus vespasianus.C.de ipo.lu.descri.l.j.§.j.a ꝯrio sensu illius.l. ¶ Itē ois inique exactionis acerbitas a clericis repellit̄, vt.C.ð epi.ꝛ cle.l.ij.in pn̄.in auc.itē nulla.ꝛ in palle.§.nouaꝝ.ꝛ.§.quā/uis.arg.ad hoc ꝗstōne Alexā.quid dōm, qdā distinguere volue rūt, q̄ si ciuitas hꝫ iurisdōnē a pncipe directo, vel p obliquuꝫ q̄ ista succedit loco tributi ordiarij, ꝛ tūc soluāt, alr̄ nō, vt.ff.ð mu. ꝛ bo.l.fi.§.pen.alij distiguūt, an pr̄ erat rē possessus i ciuitate an nō, añq̄ clericus fieret, ad hoc.ff.de ꝯhen.emp.l.alienatio.C.de don.l.cēsualis.itē ꝯsuetudo in h̄ multū facit.ff.de ver.ob.l.iij.in fi. Uber.de bo.alij dñt ꝙ illa.l.de exacto.tri.determinat hāc.q. s.ꝙ clerici teneant̄ quēadmodū pr̄es, vel alij agnati tenebant̄, a qbus cāz hūerūt clerici, alij dñt, ꝛ pbabilr̄, ꝙ clerici nō teneant̄, nā si est onus sordidū, vel psonale ꝙ rōne psone pstat̄, illō onus psonale nō egredit̄ psonā extraneā, vt.ff.de aqua quoti.ꝛ esti.l. j.§.pe.cū si.ad qō facit.C.de ꝯhē.emp.l.vlti.§.lucius.ad treb.l. j.§.si hr̄s.nā sicut puilegiū psonale nō egredit̄ psonā extraneaꝫ. C.de excu.mu.l.sordidoꝝ.nec onus psonale egredit̄ illā psonā, vt ꝯrioꝝ eadē sit disciplina, vt.l.titie textores.ff.de leg.j.nec ob. C.de exac.trib.q̄ loqtur in honore, ꝙ erat rei affixū, qō qdē trā sit cū sua cā, vt ibi no.alij dñt, ꝙ si qd restat p pteritis annis, siue ipōnib⁹ soluēdū illō soluet, q̄ res ad illū trāsit cū onē, p futuris vo nihil, ſꝫ vtent̄ suo puileg.ff.ð iu.fis.l.fili⁹.ff.ð vsu.l.cū qdā.§. dbitores alij dñt, ꝙ si poss.illa erat astricta dare p solido ꝛ libra ad collectas, q̄ qñq̄ patrimonialia munera possessionibus indi/cuntur, vt.ff.de mu.ꝛ hon.l.rescripto.§.fi.ꝛ.l.muneꝝ.§.patrimo niorum.tunc res ipsa onerata est, ꝛ cū onere suo transit, vnde cle

ricus ad quē peruenit pro ea soluere tenetur.ff.de ac.emp.l.alie/natio.ff.de ac.re.do.l.traditio.extra de deci.c.cum non sit ꝛ pba/tur hoc in prealleg.§.huic datur.ꝛ.c.tributum.ꝛ.c.couenioꝛ.in al leg.ꝛ no.in prealle.l.munerū.§.ab huius alias clericus nō tenet̄ q̄ mutata psona mutat̄ ꝛ status rei, vt colligit̄ ex palleg.l.de im/po.lu.descri.extra de iure patro.c.j.li.vj.de nouo tamen non po/test hoc alcribi, vt.s.dixi. ¶ Sed certe cū descriptio vel estimatio que fit pro solido ꝛ libra nō sit perpetua ꝛ certa imo mutat̄, ꝛ va riat̄ p varietate iminētiū negotioꝝ, non vr̄ onus huius durare, postq̄ res peruenerint ad priuilegiatā psonaꝫ, ꝛ penaꝫ extraordi nariaꝫ incurrit dans, ꝛ accipiens, vt extra de immu.eccle.c.cleri cis lib.vj. Si aūt possessio illa certū, ꝛ ppetuū censum, vel tribu/tuꝫ dꝫ illud cū possessione trāsit, ꝛ solui dꝫ vt.s.ꝛ hoc tꝫ Spe.alij

108 vt dñs Bertrā.de deu.† dicere voluerunt, quod si indicta est col lecta, non poterit se excusare, quia nō dꝫ habere maius priuilegiū successoꝛ, q̄ predecessoꝛ.ff.de reg.iur.l.in his.§.nō debeo sic hr̄s in fisco, vt nō vtit̄ p pterito puilegio.C.ð iu.fis.l.fiscus.ff.ð vsu. l.in fidei.§.cū qdā.ꝛ ð hoc ē casus cū rōne.ff.ð iu.imu.l.sp.§.cir ca p hoc.ff.ð iud.l.si qs postea.ꝛ.ff.de iuris.om.iu.l.cū qdā puel la.p h̄.ff.ad mu.l.icola.so.ij.cū gl.aut q̄tū ad futura tpa, ꝛ tūc aut q̄ris an excuset̄ in psonalibus, ꝛ tūc dic ꝙ vtit̄ iure puilegia/ti.C.de epi.ꝛ cle.l.psbyteros.aut i reali ꝛ tūc nō vtit̄ clericus p̄/uilegio.C.ð epi.ꝛ cle.l.his, q̄ res nō psona ꝯuenit̄, vt ibi ꝛ.C.de exacto.trib.l.si diuina domus.sic.ff.de public.l.imperatores.sic pōt intelligi.C.ð anno.ꝛ trib.l.j.ij.et.iij.aut loq̄ris in munere, qō indicit̄ psone p rebus, vt qcūq̄ hñs cētū in pr̄imonio teneat̄ cō ferre ad refectionē viaꝝ tñ, ꝛ tūca tali munere clericus nō excu sat̄, q̄ nec et diuina dom⁹.C.ð pui do. Augu.l.si diuine domus de sa.san.ec.l.ad istructionē.C.de ope.pu.l.v.aut vbi indicit̄ re/bus p psonis vt qcunq̄ hēat tñ in bonis, vadat ad aciē, vel te/neat dare tñ.h̄ collecta indicit̄ pp psonā, q̄ hꝫ ire ad exercituꝫ, rō est in p̄rio dicto, qñ indicit̄ psonis p rebus, q̄ tūc res sunt in iurisdictione dñi tpalis, ꝛ res principalr̄ cogitat̄, ꝛ nō psona cle rici. Et iō hñ pt indici talis collecta.sic.ff.ð bo.aucto.iudi.possi. l.cū vnus.§.is q.iūcta.l.iperatores.ff.de public.q̄ res nō hꝫ cō surā.C.ð anno.ꝛ tribu.l.j.ꝛ.iij.C.sine cēsu vel reli.l.pen.§.fi.vbi aūt rebus p psonis, tūc psona pncipalr̄ ē subiecta. Sꝫ psona cle rici nō subest iudici seculari, sic pt intelligi.C.ð epi.ꝛ cle.l.j.et.ij.iū cta auc.statuimus.eo.ti.vbi dr̄ ꝙ clerici nō sunt subiecti.ꝛ i auc.

109 qūo opoꝛ.epos.in pn̄. ¶ † Quid si cleric⁹ hñs bona cōia cū fra tribus vel nepotibus idiuisa vult illa oiā defendere a collectis ꝛ alijs munerib⁹ pretxtu puilegij clericalis nūqd pt̄ ꝛ vr̄ ꝙ sic ar. ex ð ꝯse.ec.vel al.ꝙ i dubijs i fi.qō.n.cōe ē suū ē vr̄, ar.ff.ð v.si. l.pupillus.§.fi.ff.de au.ꝛ ar.le.l.qntus.ff.ð ri.nup.l.illud in pn̄. nec vr̄ ad diuisiō.cogēd⁹, cū sit cohr̄dibus petētibus faciēda.ff. fa.her.l.j.in pn̄. Itē duab⁹ actiōibus simul vnitis actio vnica re tinet, ꝙ meli⁹ ē i vtraq̄, sic ꝛ h̄ bōa oia iūcta ꝛ idiuisa puilegio i munita.gaudebūt.C.ð rei vxo.act.l.vnica.j.rñ.ꝛ.§.ſꝫ si nō igno ramus.idē in legatis.ꝛ fideicō.vnitis.C.cō.deleg.l.ij.prope fin. ¶ Sꝫ dic ꝙ l'z idiuisa sūt, hꝫ Spe.ar.ff.de mu.ꝛ bo.l.iij.§.fi.ꝛ iu dex ex offō suo diuidet, seu diuidē eos coget, vt.C.qñ ꝛ q.qrt.ex bo.decur.l.j.ꝛ.ij.li.x.iponet collectā, seu aliō munus cuilꝫ ex fr̄i/bus, seu nepotibus, iuxta ratā he bonis ipsis eos ꝯtingērē, vt.C. de mu.pat.l.ij.li.x.q̄ obtētu puilegij clericalis nō dꝫ publica vti litas vacillare, arg.C.de pui.scho.l.ij.in fi.li.x.p pte aūt clerici, q̄ puilegiata est nō grauabunt̄, vt.C.quēad.ciui.mu.ind.l.fina. ¶ Sed qd si fr̄es, vel nepotes dant ipsi clerico ptē suā, vel bona sua, vt ab illo defendat̄ a taleis, ꝛ collectis alijsq̄ munerib⁹. Et vr̄ ꝙ ea defendere poterit, nisi pbet̄ illud in fraudē actū eē.ff.de pba.l.quoties.§.q dolo.C.de dol.l.dolū.ꝙ de facili psumit̄, vt. ff.mā.l.proc.§.dolo.ꝛ.C.de do.l.si fideiussori.j.q.vij.scim⁹.pser tiz in clerico.ex de no.ope.nū.c.j. Sup h̄ dici pt ꝺm Spe.ꝙ ad hoc vt fraus psumat̄, vel nō cā pp quā fit donatio, ꝛ et psonarū donatiū, ꝛ donatarij ꝯditio ꝯsiderāda sūt, ex de empt.ꝛ vē.c.ad nostrā.extra ð pig.c.illo.i fi.xlvj.di.sunt nōnulli.in fi.ꝛ si eis ispe ctis fraus psumat̄, donatores iudicis offō p bonis illis munera iniūcta subire cogent̄, ar.C.pl.va.ꝙ agit̄, p totū ex q fi.sint legi.

110 per tuas, † nā q̄ in fraudē gesta sunt rata hr̄i non debēt.ff.que in frau.cre.l.j.in prin.ad idem.C.de debi.ciui.l.j.extra de rescript. ex tenore ipsi.n.possidere intelligunt̄, qñ dolus pro possessione hr̄.ff.de reg.iur.l.q dolo psumit̄.n.fraus, si totā ptē suā, vel oia bona sua donauerit.arg.ff.que in fra.cre.l.oēs.§.j.nā nō est ve/risimile, ꝙ se expoliēt oib⁹ bonis suis, vt.ff.ð.pb.l.cū ð idebito. ¶ Quidā aūt dicūt, ꝙ iudex pp hāc psumptionē coget illos iu/rare de veritate dicēda, ꝛ si fraudē ꝯfessi fuerint ꝯtribuere cogē/tur, alioquin nō deficiēte pbatiōe.ff.de test.tu.l.duo sunt titij.nō

tñ ꝙ

tñ q̄ clericus .p sulo ꝛ .p illis bonis ɔtribuere cogat̄.C.de epis.ꝛ

111 cleri.de bono.ꝛ de sacrosan.eccle.l.sacrosan.ad fi.ꝛ.l.seq.†Bigami aūt oī ꝑuilegio sunt exēpti,nec tuēdi sunt in aliquo, ſʒ sunt de foro seculari nulla ɔria ɔsuetudine obsistēte,vt in ɔsti.Grego rij.x.de big.altercationis.Et intellige q̄ rōne possessionū suarū clerici ɔtribuere tenent̄,vt extra de vi.ꝛ ho.cler.c.fi.ſʒ ɔ̄.xij.q.ij. ecclesiaꝝ.xvj.q.j.silr̄,vbi dr̄ q̄ eodē ꝑuileg.gaudēt res clericoꝝ quo ꝛ res ecclīaꝝ,vt ex̄ de imu.ec.nō min⁹,ibi sacerdotes ꝛ bona eoꝝ ꝛc.ꝛ ibi de bonis eccle.ꝛ clericoꝝ ꝛc.ꝛ.xvj.q.vlti.§.vlti. ꝛ.§.ɔ̄uis.ꝛ.l.vniuersos.ac ecclesiaꝝ possessiōes a talibus sūt immunes.vt.xvi.q.j.§.nouaꝝ.in preal.§.nō minus.ꝛ exp̄ssuʒ est.C. de epis.ꝛ cle.auc.itē nulla.vbi eximunt̄ ecclesie,vt pia loca,ꝛ psone ecclīastice a collectis,ꝛ ab angarijs,ꝛ perāgarijs.ꝛ eo.tit.l.ij.

112 ꝛ bñ in ɔsti.Alexā.de imu.ec.c.q2 nōnulli.†Sed illud veꝝ est ꝺ clericis clericalr̄ viuētib⁹,q vcʒ lʒ ɔiugati sunt,tñ clericalr̄ in tōsura ꝛ hitu incedūt saltē in festiuis officiare,a negociatiōibus secularibus ꝓsertim inhonestis abstinēt,hi.n.gaudēt ꝑuilegio in se ꝛ reb⁹ suis,vt ꝓbat preal.decre.in,fi.a ɔ̄rio sensu ibi,dū his se implicāt ꝛc.Sʒ si hmōi vilib⁹ se imisceāt,ꝛ nihil de clerico p̄tēdāt, nisi forte habitum ꝛ tonsuram , tunc priuilegium suum perdunt, vt ibi , ꝛ extra de priuil. ex parte.ꝛ de senten.excommuni.in audiētiā.ꝛ de elec.trāsmissa,ꝓus tñ q̄ tales talia exercendo ꝑuilegiū ꝑdāt,solēniter tertio sunt monēdi,vt ibi dr̄,ꝛ.xij.q.ij.idigne, ꝛ sūt in sua quasi pos.clericatus,siue ꝑuilegij clericalis tuēdi,ar. preal.decret.ex pte.nō sunt ergo ferēdi rustici clericis oppido sp infesti,vt.xij.q.vij.laicos,q cū singulis ānis tenent̄ dño certā facere talleā,vel certā ex aliq cā soluē pecunie q̄titatē illā sup oēs ꝛ singulas possessiones castri,vel ville iponūt, vt sic clerici se excusare nō valeāt,ſʒ rōne possessionū soluē teneant̄,q2 nō solū priuilegiati sunt in ꝑsonalibus,vt in̄ ɔcor.ā.ꝑ ɔ̄rijs iductis , imo ēt

113 in possessionibus dū clericalr̄ viuūt,vt dixi.nō tñ nego qn ꝑsiones,ꝛ tributa ad q̄ ipsoꝝ ꝑdia sunt obnoxia soluere teneant̄ , vt ea.q.§.huic dat̄,ꝛ.c.tributū.ꝛ.c.quenioꝛ.ꝛ.ā.ver.vr̄ aūt.ꝛ gn̄aliter clerici exēpti ab oibus onerib⁹ vrbiū vel castroꝝ,nisi vrgēs necessitas imineat,ꝛ mācipia eoꝝ,vt in pal.c.ecclesiaꝝ.ꝛ.xvj. q.j.§.nouaꝝ.ꝛ prealle.c.nō min⁹.ꝛ.C.de epis.ꝛ cle.l.ij.et vbi necessitas talis iminet,sūt ꝑ p̄latos ad h̄ cogēdi,vt.ā.dixi,vt ex̄ ꝺ imu.ec.c.ꝑuenit.q2 de ipsius foro sunt,vt ex̄ ꝺ fo.cōp.c.si dilligē

114 ti.¶†Excōicent̄ ergo rustici,q indirecte eos ad h̄ cogere volūt statuētes ne qs eis loquat̄,vel iuuet eos in aliquo,nec ignē , nec aquā donet,nec eis aliquē fructū faciat,nec dānificās eos in rebus,vel possiōibus puniat̄,nec aliqd eis vēdat̄,nec bladū molatur,ꝛ silia,vt ex̄ de ꝑui.c.q̄to.imo ipso iure excōicati sunt,vt ex̄ de sen.excō.c.grauē.ꝛ.c.nouit.ꝛ no.q̄ nō solū clerici ꝑuilegiati sunt,imo ēt eaꝝ vxores filij,ꝛ hoies,vt.C.ꝺ epi.ꝛ cle.l.ij.C.de fabri.l.eos.ſʒ circa h̄ posset dici aut clericus iō hʒ ꝑuilegiū,q2 seruit ecclesie,aut ex solo hitu.Pͥo casu sunt ꝑuilegiati filij,ꝛ vxores,q2 seruiēdo sibi vīr seruire offō,cui ipse deputatus est , ꝛ ita intelligo.l.ij.C.de epi.ꝛ cle.ar.l.j.de vxo.de mili.ſʒ si hn̄t ꝑuilegia ex solo hitu,vel ex tōsura,tūc credo q̄ ipsi retineāt,nō tñ trāsit ad alios,cū sit ꝑsonale,ar.ff.de le.ij.l.cū ꝑponus.ff.de reg.iu.l. neratius.ꝛ.l.ꝑuilegia,nec ob.d.l.eos.q2 ibi ēt vīr fuire offō diuino ꝑuilegiari dr̄t,vt ꝑdixi,ar.C.de sa.san.ec.l.nō p̄ses.de epi.

115 ꝛ cle.l.gn̄alr̄.Spe.¶†Sʒ quā dices honestā,vel ihonestā negociationē,ne ꝓcedamus ꝑ ignota,r̄ndeo ſm Spe.inhonestū ꝛ interdictū est eis tabernas publicas tenē,vt.xliij.di.nulli lʒ, sic cōtra.C.de epi.ꝛ cle.l.ij.Sed istud ꝑt intelligi ɔcedi ꝑꝑ necessariā ꝛ honestā negociationē,ex qua ēt cā ꝑnt ꝑesse ergasterijs,seu stationib⁹ opaꝝ,vt in eisdē iurib⁹.Itē est eis iterdictū vsuras exercere,vt.lxvj.di.seditionarios.ꝛ.c.seq.ex̄ de vsu.c.p̄terea.Itē inhonestū puto si sit delanio,seu carnifex,vel publicus faber, vel si pelles,vel coria parat,vel hmōi vilia,ꝛ imūda exercet, clerici.n. sordida tractare nō debēt,q decēter ēt in ꝑꝑhanis se hr̄e debēt, extra de cust.eucha.c.ij.i fi.vel si publice locat opas suas ad arādū,vl̄ fodiēdū,ꝛ silia sordida,vt ꝑdic.§.nouaꝝ.q̄ āt munera sordida dicant̄ hēo multa.ff.ꝺ mu.ꝛ ho.l.muneꝝ.vsq3 ad.§.ꝑimo

116 nioꝝ.†verūtñ nō ꝓhibeo ipsas vineas ꝓꝑias putare , vel fodere,vel domos suas reficere,ꝛ hʒ qōlibet iustū negociū decens tñ exercere ꝑt ꝑꝑ diuersas eoꝝ necītates,nā legim⁹ ap̄los negociatos fuisse,ꝛ manib⁹ ꝓꝑijs victui necīa q̄sisse,vt ex̄ ne cle. vel mo. c.j.i fi.xj.q.iij.cauēdū.x.di.§.j.ꝺ ɔse.di.v.nūq̄.ꝑnt ēt cānistros facē seminare,plātare,rigare,arbores iserere,apū aluea fabricare,retia texere,libros scribē,ꝛ silia,vt preal.c.nūqd lʒ, ibi mona

117 chi nō clerici istruant̄,vt ibi pʒ.†ꝑnt ēt honestā mercaturā exercere,vt.d.l.ij.de epi.ꝛ cle.j.r̄n.ꝛ emere honeste, ꝛ vēdē, dūn̄ ecclesias oino nō negligāt,vt.ꝛ.di.cleric⁹.ij.ꝛ ex artificio honeste

victū querere,vt ea.di.c.ij.ꝛ.iij.inhonestū ergo negociū, ꝛ turpe lucrū eis inhibet̄.lxxxviij.di.c.ij.ꝛ.di.§.j.ꝛ.xxiij.de his igit̄,bonestū xpo ɔcedit̄,vt pʒ ex ꝑmissis.¶Sʒ q̄ro qd de rusticis,q faciūt hospitalia,q mutāt habitū ꝛ accipiūt signū certū,ꝛ aliquā hospitalitatē,hn̄t tñ vxores,ꝛ ꝓꝑiū tenēt,nūqd tales censent̄ xpi religiosi ꝛ ab eccle.defendēdi existūt,sicut ꝛ alie ecclesia.ꝑsone,si vr̄ q2 si h̄ eēt absurditas seq̄ret̄,q2 sic posset qlʒ rustic⁹ facē se religiosuʒ ꝛ ɔstituere regulā quā vellet ɔ̄ ɔciliū gn̄ale,extra ꝺ reli.do.c. fi.ꝛ fraudat̄ dños suos telleis antiqs ꝛ rōabilib⁹,vl̄ alijs ꝺbitis fuitijs,angarijs , ꝛ pangarijs, ɔ̄ mētē ɔcilij Lateran̄.ꝛ gn̄alis ex̄ ꝺ ꝑui.cū ꝛ plātare §.ꝺ ɔfratribus.ꝛ.c.vt ꝑuilegia.§.j.ſʒ ɔ̄.q2 cōsuetudo tales ꝺfendit sicut ꝑsonas ecclesiasticas,maxīe in ꝓuincia ꝓuinciaꝝ,q̄ ꝛ imunitates,manus violētas in tales excōicatos reputat,cui in hac in pte vr̄ standū.¶Sol.ſm Hosti.aut h̄ facit rusticus sine auctoritate epi.ꝛ tūc nō dʒ defendi vt primus ɔcor.nec tūc obstat ɔsuetudo ɔ̄ria,q2 oio irrōnabilis eēt.xiiij.di. nulla rōne.ex̄ ꝺ ɔsue.c.fi.aucte epi,ꝛ tūc dʒ ꝺfendi,ꝛ tā loc⁹ q̄ ꝑsone religiose cēsent̄,vt ex̄ ꝺ relig.do.c.iij.et.iiij. nec ob q̄ vxorē hʒ,nā ꝛ talis itelligit̄ caste viuere.xxxj.di.nicena.sed ea mortua aliā ducere nō dʒ.nec obstat.ex̄ de reli.do.c.fi.q2 h̄ religio approbata ē ex̄ de reli.do.de xenodochijs.vel illud.c.fi.itelligas qn̄ h̄ fit sine aucte epi,nec ob.q̄ ꝓꝑiū hʒ,q2 illud pōt hr̄e rector rōne

118 administrationis extra de sta.mo.c.monachi.§.qui vero.†Ergo si qs in manu episcopi ꝑmisit caste viuere cū vxore,ꝛ ea mortua aliā nō ducere.ꝛ ꝓꝑio renūciauit.ꝛ obedientiā ꝑmisit,vel i manibus rectoris q hoc hʒ forte de ɔsuetudine,vbi plures sunt fr̄es in hospitali,sicut pʒ in hospitali sancti Ioā.Hierosolymita. ꝛ in multis alijs religiosus censet̄,talis tñ nō ꝑt spiritualiū administrationem hr̄e,ɔsulimus tñ epis,q̄ ad oēs de vna dioces.vniformē habitū ꝛ regulā certā tradāt.ar.extra de vi.ꝛ ho.cle.de⁹ q.de regula.statuimus.absurdū ē eniʒ q̄ vna ꝛ eadē ecclesia diuersis habitibus ꝛ regulis,ex quo vna ꝛ eadē religio ꝛ rō deformet̄.ar.extra ꝺ deci.cū i tua.xij.q.ij.cognouimus.Cōsulimus ēt q̄ eis graue nō erit,sic credim⁹ q̄ librā piperis,vel cere vl̄ aliud certū fuitiū i fundatiōe vl̄ approbatiōe i signū subiectiōis sibi retineāt,vt eoꝝ ꝓtectio euidētius elucescat, ad h̄ ex̄ ꝺ cē.c.ois aia

119 extra ꝺ ꝑui.c.recipimus.Host.¶Sed pone q̄nē†ꝺ facto,qdā est clericus in minorib⁹ ordinib⁹ ɔstitutus,hn̄s tñ etatē legitimā h̄ hēbat fr̄ez scutiferū,q filijs suis eūdē tutorē clericū ɔstituit,tpe date tutele assumptus fuit ad maiores ordines.cōueniebat̄ nūc, vt tutelā gereret , ipse ab h̄ tutele munere se excusare volebat ꝑ textu maioꝝ ordinū supueniētiū,q̄rit̄ nūqd possit,ꝛ vr̄ q̄ nō,q2 si alicui deferat̄ imunitas circa tutelā susceptā nō excusat̄.ff.ꝺ ex

120 cu.tut.l.excusant̄.ꝛ ꝑ hoc inst.ꝺ le.§.ex̄rio.†Cōtrariū teneo,ſʒ ꝑmit⁹ mihi vr̄,qō clerici i maiorib⁹ ordinib⁹ ɔstituti, ad tutelā testamē.vl̄ datiuā volētes ñ admittūt̄.Itē qō nūq̄ tutela lriā vēdicat sibi locū,vbi hʒ locū testāria,vt.l.si qs sub ɔdi.ff.ꝺ te.tu.his viñs ꝑ euidētia vr̄,q̄ ꝓtextu supueniētiū ordinū se valeat excusare.ꝑ hoc tex.xxi.q.iij.c.cyprianus.Si ergo fuerit noiatus ɔ̄ ꝑdictū decretū nulla ē noiatio.ar.l.nō dubiū.ff.ꝺ legi.pro hoc ar.

121 optimū in feu.de mili.va.q ar.bel.de.c.j.ꝑ hoc rō,†q2 quotiescūq3 res ꝑuenit ad eū casuʒ a quo incipere nō ꝑt dʒ actus vitiari.ff.de his q̄ ꝑ nō scri.ha.l.si a me.ꝛ in.l.metallū.ff.de iudi.l.iulia.ad.l.aql.l.i eū casuʒ,sic,ꝛ h̄,q̄re ꝛc.ꝑ h̄.l.ita dēmū.ꝑ h̄ ex̄ de of.dle.c.insinuāte.ꝑ h̄.l.cū qs.i ꝑn.ff.ꝺ so.ꝑ h̄.c.sic te.ex̄ ne cle.

122 vel mo.se.neg.imisc.ꝑ h̄ ex̄ ꝺ postu.c.j.et.ij.ꝑ h̄ rō,†non dubiū q̄ si aliqs post tutelā susceptā fact⁹ fuerit totalr̄ ihabilis,licitū ē sibi se excusare,vt.l.post susceptā.ꝺ excu.tut.sic i ꝓposito cū pro mortuo reputet̄,vt.l.deo nobis.q̄re ꝛc.ꝑ h̄.l.filiusfa.§.veterani ff.ꝺ pcu.ex̄ ꝺ pcu.c.q̄uis.li.vj.ꝑ h̄ sūt leges.l.spadonē.ff.ꝺ excu.tu.vbi senator fact⁹ post tutelā susceptā excusat̄,sic ꝛ h̄,nisi esset fact⁹ senator Dei,iux.auc.gazaros.C.ꝺ hr̄t.ꝑ h̄ fac.l.geometri.ff.ꝺ excu.tu.ꝑ h̄.C.ꝺ exc.tu.l.fi.iūcta.l.nō ꝑsit.ff.ꝺ leg.ꝑ h̄ vr̄ casus i.l.nō distiguem⁹.§.sacerdotio.ff.ꝺ arbi.Bertrād.de scā

123 dalis.¶Nūc ꝛ alij p̄ses,q a munerib⁹ excusant̄.†Excusant̄.n. notarij a soluēdis tributis scribēdis.C.ꝺ cano.la.ti.l.ꝑcipit.Itē excusant̄ illustres ꝛ comites ɔcistoriani,ꝛ alij viri,vt.C.de excus. mu.maximaꝝ.itē excusant̄ illi,q fungunt̄ offi.pto.C.ꝺ excu.mu. l.ij.itē excusat̄ negotiator purpur̄ ipialis.C.ꝺ excu.mu.l.nōgētoꝝ.itē excusāt officiales ꝑpositi ipialib⁹ libellis faciēdis,vt eo. ti.l.eos.itē excusant̄ athlete.C.ꝺ athle.l.j.ꝛ isti a ꝑsonali⁹ excusant̄.itē magr̄i scrinioꝝ,ꝛ ei⁹ ꝑximi a ꝑrimonialib⁹ excusant̄,vt. l.j.C.ꝺ magris scri.qō ego itelligo i extraordinarijs,iuxta tenorē il

124 lius.l.†itē excusant̄ silētiarij ꝛ decuriōes sacri palatij,vt.C.ꝺ silē.l.ij.et.iij.lib.xij.itē excusat̄ senator.C.de digni.l.iiij.ꝛ.v.C.ꝺ silē.l.ij.ſʒ h̄ intelligit Odof.vt a ꝑsonalib⁹ tm̄ excusant̄.ar.l.iij.C.

de pri.sac.scri. Itē excusant palatini, et primi sacrorum scrinio. C. de priui. eorū qui in sa.pa.mili.l.j. hoc recitat Odof. C. de mun. pa.l.j.lib.x. sz addidit alios casus quos nō recito, per pcedētes theoricas clarius et plenius hūr, vnū tñ est notā. iuxta do. Odo.

125 quod circa munera psonalia idicēda qdā gsiderant. † Primo origo, nā rōne originis, pprie, vel pñe qs ad psonalia vocant. C. de inco. puile. et l. ciues. Scdo gsiderat domiciliū, et incolatus cuius rōne qs ad psonalia vocat, vt. d.l. ciues. Tertio cōsiderat ordo vt ceteris paribus, primo pr quam filius pmo genitus quam scdo genitus, arg. C. de decur. l. in successione. et l. nemine. et arg. C. de mu. pat.l.j. Sed vr mihi quod hec iura clare nō gcludūt. Itē seruat ordo vt de minoribus ad maiora, nō eq indicant munera. C. quēadmo.ciui.mu.indic.l. maioribus. ff. de mu. et ho.l. vt gradatim. Itē gsiderat origo nataliū, si ingenuus vocat, nō enim nō libertus. C. si ser. aut liber. ad decu. aspi.l.j. et.ij. Et hoc quo ad honores, secus quo ad onera. C. ad.l.iul. visce.l.j. Itē gsiderant facultates, vt sit diues, q eligit. Itē etas, vita, et fama. C. de decu.l. ad subeūda. et in pn.l. rescripto. ff. de mu. et ho. eo. ti.l. ad rēpub. et l.

126 vt gradatim. et l. hon. §. de gerēdis. C. de epis. au.l. psides. † Itē pñmonialia imponunt, p mō possessionū masculis, et feminis minoribus, et maioribus. ff. de mu. et ho.l.fi. §. pñmoniorum. C. eo. ti. p totū. C. quēad. ci. mu. indi.l.fi.li.x. de anno. et tri.l. in fraudē. et grauati leuamē accipiūt quod p criosa gmēta est eis impositū. C. de

127 cen.l. grauatos. lib. xi. ¶ † Hic posset queri qd si aliqua vniuersitas tenet in qbusdā debitis nunqd qlz de vniuersitate tenet cōferre ad debiti solutionē, et de hoc vide qd no. ff. qd cuiusqz vniuer.l.j. §. quibus aūt. Itē et cōsuetudo in muneribus indicendis obseruat, vt. ff. de iure immu.l. super. §. legē. et ex his que dicta sunt hec presens tertia particula in qua annectitur effectus excusationis munerū decisiuus remaneat expedita Antibolus.

SVMMARIVM

1. Possessores extranei qñ teneantur ad collectas pro possessionibus in territorio alieno existentibus.
2. Domiciliuz habens in vno loco, et prediū in alio, an pro illo predio teneat ad collectas in loco domicilij psone, p rebus iposita.
3. Munus patrimoniale duplex est.
4. Munus reale quis possit indicere.
5. Munus pñmoniale seu ordinariū, qd sit, et q ad ipm teneantur.
6. Munus extraordinarium personis pro patrimonio indictū qd dicatur, et a quibus prestetur.
7. Ciues soli et incole munus personis pro patrimonio indictum soluere tenentur.
8. Munus pñmoniale psonis p rebus imponi qualiter itelligat.
9. Viam struere vnūquēqz ante domū vel possessionē suam est munus quod rei solitum est apponi.
10. Possessor extraneus habens possessiones in loco originis, an p ipsis ad munera teneatur.
11. Munus reale, et ordinariū, quare personis pro rebus indictum a possessoribus extraneis prestetur, et munus extraordinariuz a solis ciuibus, et incolis.
12. Sententia non ligat a non suo iudice lata.
13. Possessores extranei an teneantur ad contributionem pro fontibus reficiendis in loco, in quo possessiones habent, etiam si ibidem domicilia non habeant.
14. Ecclesie domus diuine, et possessores extranei, ad extructionem itinerum, pontium, et fontium contribuere tenentur.
15. Ciues, et in ciuitate habitātes soli ad munus mer psonale tenent.
16. Munus in retributione consistens, et persone pro patrimonio indictum duplex est.
17. Munus extraordinarium personale, ciuibus tantum, et non extraneis possessoribus indicitur.
18. Munus mixtū i labore psone gsistit, et ciuibus tm, et icolis idicit.
19. Res seu ipsum patrimonium personam sequitur.
20. Tallea seu collecta pro fontibus reficiendis, ciuibus tantum, et non possessoribus extraneis imponi potest.
21. Fontium refectioni qui contribuere teneantur.
22. Muro extruendo, vel reficiendo gtribuere tenent soli ciues.
23. Priuilegio remoto recurritur ad ius commune.
24. Usura an dicatur, si ciuis aliquam summaz det mutuo ciuitati, cuz pacto, quod donec ei reddita fuerit dicta summa, ipse nō teneatur ad munera.
25. Usura dicitur quicquid vltra sortem recipitur.
26. Munus an teneatur quis etiam subire, pro re super qua sibi mota est controuersia.
27. Rex an possit alicui loco, prope ciuitatem existenti, eadem gcedere priuilegia, que habet ipsa ciuitas.
28. Vicinus, vt euitet collectas pro puteo, vel clibano reficiēdo impositas, an possit illis commode renunciare.
29. Inquilinus pro refectione putei, vel clibani soluēs collectam, in solutione pensionis deducere debet.
30. Habitatores quidam alicuius castri, qui soluerant aliquas collectas an possint eos, qui non soluerunt, cogere ad gferendū.
31. Pactum an valeat, quod vniuersitas fecit, de collecta a rustico non petenda.
32. Uniuersitas aliqua si inuitauerit aliquem ad morandum in ciuitate cū pacto de seruādo eū immunē a talleis, et alijs collectis an possit postea cogi p dñm, vel fiscū ad illas prestandas.
33. Ciuitas, vel villa an debeat emēdare damna in itinere ipsius ciuitatis facta.
34. Rapina vel aliud dānū fcm in gfinio duorum castrorum in potētia dispariū, an dēat eqliter ab vtroqz emēdari, stāte statuto quod et cetera.
35. Agens contra villam pro damno sibi in eadem dato, an cum ceteris contribuere teneatur ad damnum sibi resarciendum.
36. Collecta audita, quis patrimonium suum extimans, se quinqz tantum debere reperit, cum tamen sibi decez imposita fuerit, an sit ei standum, saltem iuranti.
37. Extimatio rerum alicuius per quem debeat fieri.
38. Presumptio mali per iuramentum censetur tolli.
39. Collectā factā p ciues et vicariū ciuitatis an teneant ciues soluere, stante statuto, quod fieri debeat per ciues, et nō per vicariū.
40. Nuncius in vita captus a latronibus, an possit contra mittētez se ad contributionem agere.
41. Consules duo ad regendum castrum electi sunt, quorum alter nobilis, et alter ignobilis, si ignobilis semp regat, et talleas vniuersitatis recipiat, an ipso mortuo teneat heres ipsius rationes reddere, an vero alter consul sibi consocius.
42. Exigens plus quam debeat, qualiter puniatur.
43. Exactoribus non vt decet exigentibus, quo subditis subueniatur remedio.
44. Absentes an teneant ad gdēnationē soluēdaz, pro maleficio in contractu commisso, sicut et presentes, stante statuto quod et cetera.
45. Pactum potest quilibet adijcere in traditione rei sue.
46. Subdito sponte sua domino aliquid offerēte, an possit licite dominus recipere.
47. Militibus nil pter talleas i subditis pcipiētibus, qliter gsulat.

¶. §. Primus diuersarum questionuz super muneribus.

Nunc ordine successiuo subijciā pūcta quamplurima varia et diuersa, in qbus dubitare cōsueui. Et iō p qro de qōne de fcō, vniuersitas Montispessulani subsidiū diuersis vicibus gratiose dño regi Francorum dr pstitisse pp qd pdicta vniuersitas collectā idicit qbusdā de Latis possidētibus aliquas possessiōes in territorio Mōtispe. lz pdicti ciues de Latis negēt pdictū castrū Montispe. territoriū habere. Tandē super hoc oblata petitiōe p vniuersitatē Mōtispe. contra aliquos possessores de Latis, dicit vniuersitas Montispe. debere possessores extraneos gtribuere in tallea memorata vna cū alijs ciuibus dicti castri Mōtispe. p mō possessionū, quas ibi possident. Modo querit an pdicti ciues de Latis p possessiōibus pdictis cū predictis hoibus de Montepes. in casu pdicto cōtribuer teneant, nūc et in futurū, si casus similis eueniret. Et ad examinationē huius qōnis. primo vidēdū est, an de iure cōi extranei possessores ad similes talleas teneant. scdo, si non de iure communi, an propter longam gsuetudinē seu possessionem obligent.

1 ¶ Ad primum videtur, † prima dōm facie quod sic, quia predicta tallea est qdā munus patrimoniale, cū de pñmonio, pter dictas possessiones debeat pstari. Qd munus pñmoniale non tm ciues sed etiā extranei possessores pstare tenent, vt. ff. d mu. et ho.l.fi. §. pñmoniorum aūt. et. ff. de cēsi.l. forma. §. si vero qs agrū. ergo et cetera. Preterea de hoc vr tex. cū gl. C. de mulie. et in quo lo. mu. sexui

2 congru. et ho. a.l.j. in fi. lib. x. vbi querit si aliqs † in aliquo loco habeat domiciliū et in alio prediū et indicat tallea persone pro rebus in loco domicilij, an predictū prediū alibi positū extimabit, et dicit gl. quod nō et reddit rōnē, quia si hoc fieret in duobus locis dictum prediū et onus patrimonij ligaret. s. vbi est ad tributū et in loco domicilij ad prestationē patrimonialē, qd esse non debet, tñ istis nō obstātibus dico predictos hoies de Latis nō debere cōtribuere in pdicta tallea, p possessiōnibus antedictis, ex quo non sunt ciues vel incole dicti castri Montispes. Et ad hoc videndū, est sciendum

3 est sciendū† ꝙ duplex est munus patrimoniale, nam quoddaʒ est munus patrimoniale, qđ certe rei vel possessiōi per legē seu ꝑ principē indicit̄ tempore necessitatis publice, vel singulis annis, vt est mun⁹ vie reficiēde, nauiū ꝓbitio, vel hospitis receptio ⁊c. Et istō ꝓstat̄ in ciuitate, in qua est possessio ꝑ quoscūqȝ sub eius territorio possidētes sint ciues vel nō ciues. sic loquit̄ dictus. §. si vero quis agꝝ. ⁊ oīa iura supius alle. ⁊. ff. de vac. mu. l. his oneribus. in ꝓn. ⁊. l. sunt munera. Et est rō q̄re ad istud munus tenent̄ etiā extranei possessores, qꝛ istud munus cōcernit ipsam rē nō ꝑsonā, ⁊ ipsi rei indicit̄ ad instar cuiusdā seruitutis realis, ⁊ iō qcūqȝ possessor tanq̄ possessor illius rei tenet̄, cū semp ipsam rē cōcomitet̄ vt. C.
4 de an. ⁊ tri. l. indictiones. ⁊ no. C. de exac. tri. l. fi. lib. x. † sʒ q̄ro qs pōt istō munus reale idicere, ⁊ ad qđ cognoscat̄, ⁊ dico ꝙ sola lex siue princeps, cui oēs populi sunt submissi pt istud munus idicere nō āt aliqua ciuitas siue castrū, nisi hoc hr̄et ex priuilegio spāli, ⁊ cognoscit̄, cū in eius indictiōe seu primeua ipositiōe ipsa res singulariter ꝑut possidet̄ ꝯcernit̄, nō aūt vniuersaliter totū patrimoniū, ⁊ hoc est expresse qđ innuit̄. ff. de mu. ⁊ ho. l. fi. §. preterea. ⁊. ff. ad munici. l. filij. §. fi. ⁊. d. l. sunt munera. ⁊. d. §. si vero qs agruʒ. ⁊ istud munus ꝑprie dr̄ ꝯsistere in retributione. Et de isto munere nō loquit̄ questio nostra, cū predictū munus indicat̄ a ꝑdicto castro de Montepessulla. nec inueniat̄ de hoc habere priuilegium
5 speciale. † Est etiā qđdā munus patrimoniale, qđ indicit̄ ꝑsone ꝑ patrimonio, seu pro modo patrimonij cuicunqȝ. Et istud munus subdiuidit̄, qꝛ est qđdā munus indictū ꝑsonis ꝑ patrimonio ordinariū, vt est illud qđ certuʒ ordinē a lege vel a principe sumpsit, vtpote, qꝛ alias qđ prestat̄ ꝑ singulis annis, vel de lustro in lustrū vt est videre in munere, qđ olim principi prestabat̄, in vno qnquēnio auꝝ, alio argentū, tertio es, istud. n. est munus ordinariū, quia certū ordinē hʒ perpetuo ⁊ certaʒ prestationē ⁊ indictū ꝑsonis ꝑ toto patrimonio, vt ꝓbat̄. C. de indictio. in rubri. ⁊. l. j. de mun. patri. l. ij. cū ibi not. lib. x. Et ab isto munere nullus excusatur. immo
6 tenent̄ etiā extranei possessores, vt not. d. l. ij. de mu. patri. † Aliō est munus indictū ꝑsonis ꝑ p̄rimonio extraordinariū, vt est illud qđ singulariter rē nō ꝯcernit, sʒ ꝑ eius p̄rimonio seu valore p̄rimonij ⁊ nō hʒ certū ordinem neqȝ i tpe, qꝛ certū tēpus nō est in eo statutū, sʒ ab euētu aliquoties ꝑstat̄, si accedat tēpus necessitatis, nec hʒ ordinē in ei⁹ ꝑstatiōe, qꝛ aliquoties ꝑstat̄ plus, aliquoties minus, sicut casus reqr̄it. de isto. n. loquit̄. C. ō supindi. l. j. li. x. ¶ Et si querat̄, qui istud habeant ꝑstare, dico ꝙ soli ciues ⁊ incole, si ab aliqua ciuitate, vel castro indicat̄, nō aūt extranei possessores. ita no. ff. de mu. ⁊ ho. l. rescripto. §. fi. Sʒ ista distinctio nō placet mi-
7 hi, videtur enim mihi ꝙ † omne munus, qđ imponit̄ personis pro patrimonio, siue sit ordinariū siue extraordinariū, soluunt soli ciues, vel incole, nō aūt extranei possessores. ff. de mu. ⁊ hon. l. refert pto. §. sciendū. qui. §. idistincte loquit̄. ⁊ no. C. de mu. patri. in rub. nec distinctionē eius inuenio in aliqua lege. ergo homo distinguere nō pōt ordinariū ab extraordinario, vt dixit vexillū iuris. ff. de pub. l. de pretio. Et respondeo ad. l. ij. de mu. pat. ad tex. qꝛ qđ dicitur ibi oēs teneri refert se ad ꝑsonas, nā nō excusat̄ aliqua ꝑsona, vt sonat ipsa lex, si bene ꝯsideretur, ⁊ sic alias leges hoc dicentes, vt ad. d. §. sciendū. ver. q̄ munera. ⁊. l. munerꝝ. §. ab huius. eo. tit. nō aūt dicit hoc vt cōprehēdat oēs possessores extraneos ⁊ ñ extraneos, vel qđ dicit oēs teneri. verū est illos qui ad munera talia que imponunt̄ ꝑsonis pro rebus tenentur. s. oēs ciues ⁊ incolas, qꝛ isti soli tenent̄, vt. d. §. sciendū. in. fi. vt generalitas. d. l. ij. determinet̄ per specificationē, ⁊ determinationē. d. §. sciendū. naʒ. l. noua determinationē recipit ab antiqua, ⁊ ad antiquā trahit̄, vt. ff. de legi. l. sed ⁊ posteriores. ⁊ not. in. e. tit. l. nō est nouū. Ad gl. aūt. d. l. hic alleg. rñdet̄, ꝙ illa gl. se refert, vt ipsamet dicit, ad gl.
8 rubrice, in qua dicit̄ † ꝙ munus patrimoniale impositū ꝑsonis ꝑ rebus potius est intelligendū q̄ de illo qđ imponit̄ ipsis rebus ergo ea intelligitur in vtroqȝ, si in vtroqȝ, ergo eaʒ intelligā in eo qđ imponitur ipsi rei. Et exēplifico si capiat̄ res alicuius priuati ⁊ assignetur militi qui virtuose gessit se, qđ pōt, vt. ff. de euic. l. lucius. ⁊ not. ff. de nata. resti. l. patron. ⁊ per Dyn. extra de regu. iur. c. sine culpa, lib. vj. Certe istud munus imponit̄ ipsi rei, ⁊ respicit pu-
9 blicam vtilitatē. Itēʒ collatio vie. † Item struere viam vnūquēqȝ iuxta suā fronteriā, hoc est munus qđ imponitur ipsi rei, ⁊ spectat ad publicam vtilitatē. Item si via publica sit impedita, vicinus ꝑximus dabit viam. ff. quemadmod. ser. amit. l. si locus. §. cum via. ¶ Istud autē est munus qđ imponitur rei ⁊ parti, nec ad publicā vtilitatē spectat, ⁊ ad hos casus ⁊ similes pōt gl. d. l. in se referre, vt tale munus subeant ⁊ agnoscant, iuxta tex. illius. l. oēs possessores etiā extranei. De ista qōne dixi. j. in tractatu meo de muneribus. §. eodē modo quero. A. fallit in vno casu, vbi etiam posses-

10 sores tenentur prestare, † vcʒ si illi possessores extranei, q alibi nūc morantur seu habent icolatū sint originarij i loco in quo sunt possessiones, qꝛ tūc cū domicilio rōne originis contracto renuntiare nō possint, tenentur in dicto loco, vbi possident, ⁊ vbi sunt originarij, licet alibi nouū acquisierint domiciliū possessiōibus ꝯtribuere, arg. ff. ad mu. l. assumptio. §. j. ⁊. §. ij. ⁊. l. incola. sic intelligit̄ gl. q̄ ē. C. de mulie. ⁊ in quo lo. l. j. si referat̄ iuxta materiā legis sup qua cadit. loquit̄ enim de muliere, que possessiōes in loco originis hʒ, ⁊ alibi domiciliū nouū per patrimoniuʒ acquisiuit. Et si querat̄.
11 que est ratio diuersitatis, † quare predicta munera mere realia. ⁊ etiā munus ordinariū personis ꝑ rebus seu patrimonio indictuʒ prestant omnes possessores etiam extranei. Sed munus extraordinariū personis pro rebus indictum prestant soli ciues ⁊ incole, non autēʒ extranei possessores. ratio est, qꝛ prima duo indicunt̄ a lege vel a principe, cui omnes subduntur indifferēter, ⁊ ideo oēs indifferenter legantur, nisi quis habeat priuilegiū, sic loquitur. C. de extract. tribut. l. exactores. ⁊. ff. de mu. ⁊ ho. l. fi. §. fi. Sed istud vltimum indicitur multoties. sicut necessitatis casus requirit vniuersitati alicuius ciuitatis vel castri, sicut pʒ. C. de ope. pu. l. omnes. nā castrum vel ciuitates, non possunt legem imponere, nisi suis ciuibus vel incolis, vt patet. ff. ad mu. l. libertus. §. sola. ⁊. C.
12 de incolis. l. est verum. ⁊. l. cum neqȝ. iuxta illud qđ dicimus, † qꝛ sententia nō a suo iudice lata nō ligat. vt. C. si a nō compe. iudi. l. fi. pro hoc etiā facit. ff. ad municip. l. de iure omnium. ⁊ in auc. de defen. ciui. §. si qua vero. ibi conuenit, ⁊ vnūquēqȝ nobiliū functionem semper agere ciuitatis, quam inhabitant ⁊c. Et est alia rō, qꝛ istud munus vltimum indicit̄ extra ordinem, ⁊ ita odiosum, ⁊ ꝑsonis pro rebus, vt predictum est. ⁊ ideo restringendū, vt tm̄ liget ciues ⁊ incolas, nō autem extraneos possessores, cum persona ipsoꝝ possessorū sit exempta tanq̄ extranea, ⁊ per ꝯsequens res eius vbicunqȝ posite iuxta conditionē persone exēpte esse debent, cū personā res sequantur, ⁊ nō contra, vt. ff. de acqui. her. l. paulus per procurationē. §. j. ⁊. C. ne fideiusso. do. den. l. ij. de hoc vide in questio. sequen. ver. sic est videre, ⁊ de vltimo munere loquitur questio nostra.

¶ Et ideo patet ex premissis, qꝛ de iure ciuile predicti ciues de Latis nō tenentur contribuere in tallea indicta ꝑ castrū de Mōtepessulano, cū nō sint ciues eius vł incole, nec exinde fuerūt oriū-
13 di, ⁊ ita tʒ Hug. ro. ¶ Iuxta qđ quererē de qōne de facto, † qdā nobiles ⁊ populares de Lunello hn̄tes possessiōes certas, sed nō domicilia intra territoriū castri Montipessulani, molestent̄ ꝑ vniuersitatē castri predicti Montisp. sup ꝯtributione facienda in tallea ibidē facta ꝑ quibusdā fontibus ibi factis seu refectis, dictis nobilibus, seu popularibus dicētibus se nō teneri ꝑ ꝓmō possessionū ꝑdictarū ꝯtribuere, cū ibidē domiciliū nō habeāt. Mō q̄ritur qđ iuris. Et vr̄ ꝙ dicti nobiles p̄ria facie teneant̄, ⁊ ꝙ nullus excusari possit, etiā ꝑuilegio alicuius dignitatis, vt. C. de ope. pu. l. ad portus. ⁊ ibi vn̄r multi casus huius qōnis i eo qđ ibi loquit̄ de
14 aqueductu, ꝑ hoc etiā vr̄ rō manifesta, † qꝛ ad instructionē itinerū ⁊ pontiū tenent̄ ecclesie, ⁊ diuine domus, ⁊ etiam extranei possessores. vt. C. de sac. san. ecc. l. ad instructionē. ⁊. C. de ꝑuilegio do. l. absit. de coll̄. fund. patri. l. j. ⁊ in aucten. de eccle. ti. §. ad hec. collatio. ix. ⁊ extra de imunita. eccle. c. ij. Sed riuorum ⁊ fontiuʒ magis est necessaria, ⁊ fauorabilis cā q̄ itinerum, ergo multofortius ꝑdicti nobiles, ⁊ populares, extranei possessores ad eius refectionē ꝑ predictis possessionibus ꝯtribuere sunt ꝯpellēdi. ar. ff. de riuis. l. fi. ⁊. ff. de frōte. l. j. §. hoc interdū. ¶ Tñ istis nō obstantibus dōm est ꝑdictos nobiles ⁊ populares ꝯtribuere nō teneri in talijs memoratis. Ad cuius euidentiā sciendū est ꝙ triplex est munus. vnū mere ꝑsonale, aliud p̄rimoniale, aliud mixtū, vt dixi. s. i scđa
15 particula principali, vt. ff. ō mu. ⁊ ho. l. fi. circa ꝓn. † Ad primū tenent̄ tantūmodo ciues ⁊ habitātes in ciuitate ⁊ nō alij. vt in auc. de defen. ciui. §. interiʒ. col. iij. Ad sm aliquoties tenent̄ extranei possessores ⁊ aliquoties nō, sm ꝙ munus p̄rimoniale subdiuidit̄ qꝛ aliud ē qđ ꝯsistit in ꝯtributiōe quadā, qđ ab ipsa re tribuit̄ ⁊ ipsaʒ rē singlr̄ ꝯcernit, sicut ē tributū cēsuale, vt. ff. de cēsi. l. forma. §. si qs vero agrū. ⁊ munus hospitis recipiēdi, vie sternēde, angariaruʒ ꝓbitio, agminales eq̄, ⁊ qdā alia similia. q̄ hn̄r. ff. de mu. ⁊ ho. l. fi. §. p̄rimoniorꝝ aūt munera. ⁊. l. rescripto. §. fi. ver. in tributiōes agris fiūt. ⁊ ē rō, qꝛ talia munera loco cuiusdā suitutis hn̄r, ⁊ quē cūqȝ possessorē ad instar realis seruitutis sequunt̄. ar. ff. ad exhi. q.
16 l. de eo. §. fi. ⁊ no. C. de exac. trib. l. fi. † Aliud vero ꝯsistit in retributione ꝑsone seu ipsi ꝑsone indicit̄ pro patrimonio, ⁊ istud est duplex, qꝛ qđdā ē ordinariū, sicut ē munus qđ ꝑstat̄ ꝑ lustra, vtpote ꝑ vno lustro aurū, alio es, alio ferrū, ⁊ istud ēt possessorib⁹ ex̄neis indicit̄ sm vnam opi. vt probatur. C. de indic. l. fi. ⁊ de anno. ⁊ tri.

17 l.ij.ꝛ no.in predicta rub.C.de indi.lib.x.† Aliud est extraordina rium,ꝛ istud licet sit patrimoniale,tñ ciuibus tantũ indicitᷣ,ꝛ nõ extraneis possessoribus,sicut collecte hodierni temporis,q̃ cer to ꝛ per legẽ limitato tẽpore nõ prestanẗ,sed ex cã extraordinaria ꝛ repentina aliquoties indicunẗ,vt ꝓbaẗ ꝛ not.in palleg.l.rescri 18 pto.in.fi.† Est ꝛ tertiũ munus qđ vocaẗ mixtũ qđ in labore per sone ꝯsistit,ꝛ impẽdio patrimoniali.ꝛ nãm sapit muneris mere ꝑ sonalis,q̃tũ ad hoc,vt ciuibus ꝛ incolis tãtũmodo indicaẗ,ꝛ nõ possessoribus extraneis,vt.§.mixta preallegata.l.fi. Sic est vide re in actionibus,in quibus q̃dã sunt ꝑsonales,quedã reales,que dam mixte.vt insti.de act.§.quedam. Et iste mixte,q̃tũ ad quid sapiunt magis nãm ꝑsonaliũ,q̃ realiũ,vt.C.de pet here.l.here 19 ditatis.†ꝛ est ratio,qꝛ ad ꝑsonã vt digniorẽ res seu patrimoniũ trahiẗ,vt.C.ne fide.do.denẗ.l.ij.ff.de religio.ꝛ sump.fune.l.cum in diuersis.ff.de tuto.ꝛ cura.do.ab his.l.j.in fi. ¶ Itẽ sciẽdũ est, qđdã est munus reale,qđ ꝯcernit ꝓximos possessores,sicut mun⁹ vie sternẽde,nõ ãt remotos,vt.ff.queãdmo.ser.amittaẗ.l.si locus §.cũ via publica.iuncta.l.maritus.ff.de acquir.re.do. Ex istis ãt põt manifeste colligi,qđ ad contributionẽ fontiũ predictoꝝ, seu refectoꝝ predicti nobiles ꝛ populares nõ teneẗ siue ꝯsidereẗ mu nus ꝑsonale,vel mixtũ,cũ illud ciuibus tm̃modo imponaẗ,siue cẽ seatur mere reale,qꝛ nõ est munus , qđ ꝯsistit in retributiõe, sicut est tributũ,seu census.qui,seu qđ possessoribus etiã extraneis in dicitur.tanq̃ quedã seruitus inherẽs ipsi rei, vt.d.l.rescripto.§. fi.ff.de mune.ꝛ ho.ꝛ.d.l.forma.§.si vo quis agrũ.ꝛ no.C.de exa 20 cto.tribu.l.fi.lib.x.† Et posito qđ esset mere reale,nõ est ordina riũ,seu extraordinariũ,ꝛ ideo ciuibus tm̃ imponi dꝫ, ꝛ nõ extra neis possessoribus,per preal.l.fi.§.rescripto. Et posito ẽt ꝙ pos sessoribus indicaẗ, tm̃modo indiceẗ possessoribus proximis, seu per quorum fines aqua duceretur,vt.C.de aquedu.l.j.libro.x. Ad instar predicti muneris vie reficiende. Et ideo cuꝫ predicti nobi les ꝛ populares non habeant possessiones in predicto territorio Mõtispess.predictis fontibus proximas,sed remotas, patet qđ 21 nõ tenentur,arg.dicti.§.cum via publica.supra alle.† Preterea hoc ostendiẗ euidenter,aut enim predicti fontes sunt irrigui.i.fa cti gratia rigandi agros,ꝛ tunc contribuere debent in eis tantuꝫ, qui inde sentiũt vtilitates per irrigationes.vnde cũ possessiones predictorum nobilium ꝛ populariũ nõ rigenẗ inde,nec aliquã vti litatẽ accipiãt,patet qđ ad ꝯtributionẽ aliq̃ ꝓpea nõ teneñ. qđ pro hoc facit.C.de man.ꝛ colo.patri.ꝛ sal.ꝛ emp.fundo.l.j.libꝛ. xi. Aut facti sunt fontes predicti gratia ꝑsonaꝝ tunc ad vsum ci uiũ tm̃ facti vñr,ꝛ iõ ciues,nõ extranei possessores, sunt sicut ꝑdi cti nobiles ꝛ populares,in eis faciẽdis,seu reficiẽdis ꝯtribuere ñ teneanẗ,ꝛ ꝑ hoc valde bene facit.C.de equeduc.l.j.ibi siue aque singulis ciuibus ꝛc.li.xj.iũcta.l.ꝛ virtutũ C.de sta.ꝛ imagi. Nec ob.d.l.ad portus.C.de ope.publi.qꝛ illa.l.nõ dicit, ꝙ exñei pos sessores teneanẗ ꝯferre in aqueductus instauratione, seu refectio ne,sed simplr̃ dicit,ꝙ oẽs certaꝝ operaꝝ facta collatione,ꝯferrẽ debent.intelligã ergo iuxta iura.š.in ꝓrium alleg.omnes.s.ciues quoꝝ gr̃a predicti fontes sunt facti,ar.d.l.vsum aque.ꝛ dicte.l. ꝛ virtutũ,ꝛ hoc etiã innuitur in predicta.l.ad portus.in eo qđ ibi 22 equiparatur extructio aqueductus ꝛ muroꝝ.† Sed in muꝝ non cõtribuũt extranei possessores,sed tantũmodo ciues,vt.l.omnes ꝓuinciarũ rectores.eo.tit.ergo pari ratiõe,nec in aqueductu,vel fontibus predictis,contribuere debẽt. Et si dicaẗ per eandẽ.l.ad portus.qđ nullus debet a predicta cõtributione excusari,verũ est si sit ciuis,qui si excusareẗ contra ius cõmune,excusareẗ pretextu priuilegij,qđ priuilegium ibi tolliẗ,ꝛ predicti possessores nõ excu santur pretextu priuilegij,ſꝫ qꝛ teneñ de iure cõi,cũ eoruꝫ gratia. dicti fontes nõ sint facti,nec ibi domiciliũ habeãt,vt patet per iu ra superius alle.ꝛ lꝫ ibi tollaẗ priuilegiũ,nõ tñ tolliẗ ius cõmune. 23 †imo remoto priuilegio reducunẗ ad ius cõe,vt.ff.de excu.tuto. l.sed ꝛ militis.§.j.ꝛ.l.administra.§.fi.ꝛ.l.se.ꝛ.l.propter.§.fin.ꝛ ĩ lib.ꝛ post.l.filiusfa.miles.nõ ob.etiã ratio,que in contrariũ alle gaẗ parificando refectionẽ itinerũ ꝛ fontium.per.l.fin.ff.de riuis. ꝛ.ff.de fon.l.j.§.hoc interdictum, qꝛ veꝝ est,ꝙ parificari possunt quo ad ĩpediẽtes refectionẽ,vt teneanẗ illis iterdictis,ſꝫ nõ pari ficanẗ q̃tũ ad ꝯtributionẽ,de qua loquimur hic. Et qđ hoc sit ve rum,satis põt colligi,ꝑ gl.que est.C.de sa.san.eccl.l.ad instructio neꝫ.in eo qđ ibi dicit,ꝙ ecclesia,licet teneaẗ contribuer̃ in refectio ne pontiũ itinerũq̧,nõ teneẗ ꝯtribuere in instructiõe seu refectiõe muroꝝ,cui muroꝝ instructioni equiparaẗ instructio fontis ꝛ iti neris,nõ tñ sequiẗ,qđ teneanẗ extranei possessores,ſꝫ ciues posses sores vel hñtes ꝓxima predia,nõ remota,ar.d.l.si locus.§.si via 24 publica.ꝛ sic hec questio remanet expedita. ¶ Sꝫ pone† aliq̃ cõi tas recipit cẽtũ mutuo a quodã habitatore eiusdẽ loci hoc pacto vt donec ei satisfieret,nihil solueret ꝓ collectis, ꝛ sic diu suatũ ẽ. demuꝫ cõmunitas soluit debitũ,ꝛ repetit ab eo collectas nõ solu tas tanq̃ vsuras, queritur quid iuris. Et videẗ ꝙ sit vsura , nam collectas soluisset,ergo tantum est lucratus.ff.de ꝯdi.ob causam. ad idẽ.ff.man.l.inter cãs.§.si quis.de le.j.l.si fundũ titio. Ad col lectas enim teneñ oẽs patrimonium habentes.ff.de mune.ꝛ ho no.l.rescripto.in fin.ꝛ.C.de mune.patri.l.fi. vnde absolutus tan tum accepisse videtur.ff.de regu.iur.l.si quis obli.quinetiã puto, ꝙ cum soluisset , nihil speratum fuisset tantum videtur de alie no percepisse.ff.de peti.heredi.l.sed ꝛ si.§.quod autem.ꝛ.§.seq. Unde videtur hic vsura compensari cum collectis,ꝛ sic vsure per cipiuntur.ff.de rei vend.l.emptor.§.fi. Primo respondeo, qꝛ vi detur soluere,qui compensat.ff.qui po.in pig.hab.l.si debitori.ꝛ scriptum est,mutuum dantes,nihil inde sperantes.extra de vsur. 25 c.consuluit.†ꝛ quicquid sorti accedit vsura est.xiiij.q.iij.pleriq̧. ꝛ pro hac parte facit.ff.de heredi.vel acti.vendi.l.ij.§.non tantuꝫ ff.ad.l.aquil.l.vt seruuꝫ. Sed dic contra ẜm Specul.multũ eniꝫ interest de suo lucrũ nõ tribuere,ꝛ aliena nõ capere.ff.de dã.infe. l.proculo.nec est vsura suum tenere,ꝛ non perdere.nam aliud est acquirere,ꝛ aliud est non amittere.ff.de collati.bono.l.iij.§.si is qui bona.ꝛ aliud est lucrum,ꝛ aliud est sumptus queꝫ quis factu rus erat.ff.de leg.iij.l.si meliores.ꝛ.l.si rem.ꝛ aliud est penaꝫ eua dere,ꝛ aliud aliquid lucratiue percipere.ff.eo.l.imperator.§.si cẽ tum.ꝛ facit.C.de codicillis.l.fi.ꝛ C.de cadu.tollen.l.j.§.sin autẽ nec est idem damnum inferre ꝛ lucrum non capere.ff.de furtis.l. si cui.commo.§.fin.nec est idem tua tibi non auferre,ꝛ lucra non capere.ff.de neg.gest.l.q sine.vel solue ẜꝫ ea q̃ no.extra de vsur.c. 26 ꝯquestus. Sed quid de questiõe† de facto.aliquis hꝫ patrimoniũ in villa Barioli,tractaẗ,vt ratiõe patrimonij habeat munus sub ire pro modo fortunaꝝ,vt C.de mu patri.l.i.inter alias sui pa trimonij res,est vna res,de qua sibi ꝯtrouersia moueẗ.ꝛ eam pos sidet,nunc queritur nunquid res ista litigiosa debeat extimari.ꝛ videtur ꝙ nõ,qꝛ quis non videtur habere,qđ penes eum non est remansurum,sed poterit esse quod ꝑ sententiam eam amittet,er go ꝛ c.ar.ff.de leg.j.nõ quocũq̧ mõ ꝓ hoc facit.l. lucius.§.idem rñdit.ff.ad municipa.cõtrariũ credo ẜm Ber.de dentio.nã pos sessores pro collectis ꝛ talleis ꝯferre teneñ.C.de mu patri.l.fin. ꝛ de immu.ne.conce.l.ij. Sed iste est possessor,ergo ꝛc.ꝓ h̃ facit. qꝛ talis qui possidet,fructus q̃nq̧ ꝑcipit,vt.l.si mulieri.§.fi.pos sessor.ff.qđ me.cau.ergo ꝛ onus sustineat,arg.de anno.ꝛ trib.l.j. Scđo rñdeo ꝓ hoc.qꝛ nõ vr̃ possessor dãnum pati,si soluat, qꝛ si postmodũ ab ea euincaẗ,poterit ab aduersario recuperare quod soluerit,vt infra in summa.C.de pig.ꝓ quo.l.speciales.ff.qui sa tisda.cog.l.sciendũ.§.penul.ꝛ de dam.infec.l.inter quos.§.si do mus.alias incipit.paries.ꝛ.l.cuiuscunq̧.§.j.ff.de vsufru.nõ obst. dictus.§.idẽ rñdit,qꝛ ibi certum erat,qđ dos non debebat penes maritũ remanere,in qõne aũt nostra erat dubiũ,cũ euentus litis 27 dubius sit,vt.l.qđ debeẗ.ff.de pecu.ẜm eũ. ¶ † Sed pone qđ cui dam ciuitati erãt ꝯcessa multa priuilegia, postea fiebat quedam bastita ibi prope,ꝛ rex ꝯcessit oĩa priuilegia bastite,q̃ habebat ci uitas,ciuitas dicebat qđ non poterit fieri certe dic qđ imo,vt.l.j. .C.de metropoli.nisi ciuitati ꝑiudiciũ fieret nã tunc non põt,arg. ff.de aqua quoti.ꝛ esti.l.lucio.ff.de serui.rusti predi.ex meo.ff.ne quid in loco publi.l.ij.§.si quid in ꝑn.ff.de suspect.tu.l.si tutor do ctores. ¶ Sed pone rusticus quidaꝫ tenebaẗ dare dño loci quo libet anno vnã albergam,dñs stetit ꝑ quatuor annos,qđ nõ fuit in domo sua tñ dñs vult extimationem,quia non fuit per tantum tempus,an debeat habere.videtur quod non.ff.de ope.liber.l.he opere.§.si patroni,quia per rusticum non stat.pro hoc.C.de ero gatio.mili.l.fortissimi.cum glos.ibi ꝑposita libꝛ.xij.C.de sacrosan tis eccle.neminem. ¶ Sed pone questionem de facto que diciẗ. 28 † Vicinia habet puteum,vel clibanum,vel porticum communem qui eget refectione,vel purgatione. Nunc quidam ex vicinis vo lens euitare collationem siue collectam vult renunciare vsui ꝛ cõ modo illis rei,queritur an possit,ꝛ videtur quod nõ euitabit, Nã si in puteo,vel clibano non est vnde id fieri possit,collatio ẽ a quo libet facienda,vt.C.de aqueductu.l.ad reparationem.de operi. public.l.ad portus.nec priuilegio dignitatis se potest aliquis ex cusare,vt ibi,etiam ecclesia,vt.C.de sacrosanctis ecclesijs.l.ad in structionem,imo omnes compelluntur,vt.C.de edific.priuat.l.si vt ꝓponis.ff.pro socio.l.cum duobus.§.item si communem. Col latio autem nõ fit propter personam,sed propter damnum , nec 29 est a persona sed a domo facienda,quod patet,† quia inquilini nõ debent soluere pro illa collatione,ꝛ si soluerint possunt in pensio nem computare,vt.ff.de via publica.l.greca.ꝛ ad hoc.C.de plꝫ. in summa,vnde dꝫ soluere,etiaꝫ si ad aliam se transferat ciuitatẽ

¶ Argumen.

¶ Argumē.cōtra quod possit renuntiare.ff.de colle.illicitis.l.j.
in fine.C.de pac.l.si quis in cōscribendo.extra de deci.ad apo-
stolice.ff.pro derelicto.per totū,ratio eniʒ quare dʒ soluere est vti
litas,quā inde sentit.ff.ne qd in loco publico.l.ij.§.vicinales. Itē
facit.ff.de dam.infec.l.pretor ait.§.fi.ff.si seruitus ven.l.⁊ si forte
§.ij.⁊.iij.ff.de vsufruc.l.si absente.in quibus dicit̃ ꝙ nō cogit̃ qs
rudera tollere ⁊ domū reficere,si velit domū pro derelicto habe-
re.Sʒ certe hic nolebat domui renūtiare, sed solū vsui ⁊ vtilitati
putei,qḋ si facere vellet nō coget̃,dōm est ergo ſm Spec.ꝙ cogē
dus sit conferre,etiā si velit vsui renuntiare,nisi forte velit domū
pro derelicto habere.ff.de lega.ij.l.si quis filios.§.fi.⁊.l.si heres.
§.vitis.tarda enim est renuntiatio,cū iaʒ habuerit vtilitatē. ⁊ dic
ꝙ aut indiget refectione,qꝛ corruit propter operis vitiū,⁊ tūc nō
tenet̃,aut indiget ꝓpter vsum,⁊ tunc teneat̃.ff.loca.l.martianus.
⁊.l.fi.in fine.⁊ facit.ff.de mu.⁊ hono.l.cura.§.fina.ff.de re milita.
l.qui cum vno.§.non omnis.C.de pigno.act.Compost. ¶ Sʒ q-

30 ritur † si aliqui alicuius castri soluāt in quistis, ⁊ aliqui eiusdē ca-
stri nō,an illi qui soluerūt,possint petere ab alijs, qui nō soluerūt,
qḋ veniāt ad collationē restituendo eis ea,que soluerunt.⁊ videt̃
expressum ꝙ sic officio iudicis,vt.C.sumptus iniunct.mu.ad oēs
col.per.l.j.li.xj.⁊ vide ea que ibi no.sed videt̃ ꝙ non,nisi actiōes
sint eis cesse a fisco,vt.ff.de cēsi.l.cū possessor.j.rñ. Sʒ certe recte
inspicienti nō est ꝯtrariū,qꝛ ibi ꝯueniebatur ille,qui adhuc nō sa-
tisfecerat fisco,⁊ nō erat sublata actio ipsi fisco,quare causa debet
cedere ⁊ potest,vt.ff.de solu.l.modestinus.hic aūt iam facta erat
solutio fisco,⁊ ideo ea solutione sublata fuit oīs obligatio, taʒ na
turalis,q̃ʒ ciuilis,vt insti.qui.mo.tollitur oblig.in prin.⁊ ideo hic
nullam potest cedere fiscus,cum nullam habeat, vt.d.l.modesti-
nus.quare competit officiū iudicis hic. Et hunc puto intellectuʒ
esse illius.l.j.C.sumptus iniuncti mu.⁊c.qcquid not.⁊ hoc innuit
illa litera prouisione presidis ⁊c.quasi dicat officio p̄sidis. Nō tñ

31 nego,quin etiā alie possint cōpetere actiōes. ¶ † Quid si vniuer-
sitas fecit pactū rustico de nō petēdo ab eo collectā,nunquid va
let.no.Accur.ꝙ non.C.ḋ decur.l.vacuatis.lib.x.vel dic qḋ si est
oriūdus de villa,nō valet,nisi ex causa vera ⁊ approbata.C.ḋ his
qui va.a prin.l.j.Si vero nō sit de villa,seu subditus,fides ei ser-
uanda est.ff.de iure immuni.l.ij. ¶ Sʒ quid si aliquis rusticus ve
niat ad habitandū in aliqua villa vel castro,que iam erat debitis
obligata.dic ꝙ nō tenet̃ cōferre ad solutionē,vt.C.de decur.pro-
uidēdū.Specu. ¶ Sʒ quid erit,si rusticus alicuius ciuitatis gra
uate,inde recedit,qui tñ fuit ibi tēpore debiti cōtracti nūquid ip̄e
tenet̃.dic ꝙ si iam erat ei denuntiatū tenet̃.ff.ad mun.l.incola.ff.
de indi.l.si quis post,extra de foro cōpe.c.penult.Si aūt nō erat
denuntiatuʒ videt̃ ꝙ non sit obligatus,qꝛ si vniuersitas haberet
aliquas res ex collatione.ipse suā partē reciperet.ff.ḋ colle.illici.
l.j.ad hoc.ff.de iure immuni.l.semper.§.ꝯductores.⁊ no.in pal-

32 lega.l.incola.Specu. ¶ † Sʒ pone vniuersitas alicuius loci seu
homines fecerunt ire fabrū ad ciuitatē seu castrū, sub hoc pacto
qḋ seruarēt ipsum immunem a talleis,exactioibus,⁊ collectis ve
nit baiulus castri,seu dñs ipsius castri ⁊ exigit ab eo,querit̃ nun-
quid possit,⁊ videt̃ ꝙ nō.ff.de vsufru.l.an vsufru.nō est.que ad h̄
fuit allegata.Tu dic ſm Arnandū scaraboti ꝙ potest.C.sine cen
su vel reliquis.l.omnes.ff.de episco.⁊ cle.l.de his.ff.de pact.l.epi
stola.⁊ notat̃ hec questio in.d.l.vacuatis.Faber aūt hʒ actiones
ꝯtra populares illius castri,vt ipsum seruent indemnem ſm euʒ.

33 ¶ † Quid si datū est dānū alicui in itinere alicuius ciuitatis, ca-
stri vel ville,nunquid predicte ciuitates emendare debent,arg.qḋ
sic.ff.de incen.ru.naufrag.in.l.ne quid.ibi,id a possessoribus ⁊c.
facit.C.de cap.⁊ postli.reuer.l.final.⁊ eadē.l.ne quid.§.a domi-
no.ff.de fund.instructo.l.si ita testamēto.§.final. Hodie autē que
libet ciuitas habet statutū. Jacobus de arena. ¶ Sʒ nunquid in
capita tenebunt̃ homines illius loci, vel ſm patrimonij quantita
tem.videt̃ qḋ in capita.nam ideo tenet̃,qḋ nō occurrūt,⁊ sit pari
negligentia,argu.C.de episc.⁊ cleri.l.si quēquaʒ.in fi. Econtra ⁊
verius,qḋ pro quantitate patrimonij.ad hoc.C.de mune.patri.l.
j.lib.x.⁊ de naufra.l.fina.lib.xj.⁊ ita cōsuluit Dyn.de facto Bo
nonie.pro hoc.C.de ope.public.l.omnes.ij. ¶ Sed pone statutū
est in ciuitate,vt ciuitas castrū vel villa in cuius territorio rapina
fieret,illā emendet.Si vero in ꝯfinibus duaꝝ villaꝝ nec apparet

34 in cuius confinio,vtraqꝫ emēdet.xxiij.q.ij.dominus. † ꝯtingit fie
ri rapinā in cōfinio duoꝝ castrorum,nec apparet cuius territoriū
quorum vnuʒ magnum aliud paruuʒ.queritur an equaliter con-
tribuēt,⁊ videtur quod sic.C.de episc.⁊ cleri.auc.causa que fit cū
mo.C.de appella.qm̃.ff.de leg.j.l.seruus.§.fi.arg.contra qḋ ma-
ius magis soluat,qꝛ loca nominata nō sunt.ff.de lega.j.l.si here-
des.ff.de re.dub.l.vtrū.§.fi.ff.ad trebellia.l.quoties.de reb.dub.
.l.antepenul.de stipu.seruo.l.si cōmunis seruus. ¶ Solu.videt̃
qḋ pro locoꝝ quantitate diuisio fiat.ff.de censi.l.cū possessor ibi
vt omnis pro modo ⁊c.C.li.xj.ḋ naufra.l.fi.ff.de incēd.rui.na.l.

35 pedius.Specu. ¶ † Quid si dānuʒ datū alicui est in castro vel vil
la,agit ad emēdationē dāni,nunqd ipse idē dʒ cū alijs ꝯtribuere.
dic ꝙ sic.ff.de leg.j.l.huius.§.si a titio.argu.ff.fa.hercis.l.ij.§.cuʒ
in eadē.⁊.§.si nauis a piratis.Specu.ff.de ꝯdi.⁊ demōstra.l.he-
redi.§.plaucius.⁊ hāc sequit̃ Jaco.de are.sʒ credo ↄ qḋ ꝯtribuē
nō habeat,nimis.n.esset graue qḋ iste ꝯtribuēt ↄ se,ar.C.de edē.
.l.q accusare.⁊ de testi.nimis graue.q̃ʒuis.n.al̃s ipse teneret̃ cō-
ferre ad collectas,tñ qꝛ agit ↄ vniuersitatē nō cōpellit̃, ar.ff.de in
ius voc.l.is quoqꝫ. Nec ob.l.huiꝰ.§.si a titio.qꝛ ibi hēbat semꝑ
titulū lucratiuū.iste aūt tractabat de dāno vitādo.⁊ facit.ff.ḋ tu.
⁊ rat.distra.l.iperator. Itē ꝓ hoc,qꝛ q hʒ actionē furti ↄ aliquē,
ipse furti nō tenet̃.C.de fur.l.apud antiquos.⁊ ꝓ hoc alle.qꝛ tm̃
ius dʒ fieri vni ḋ vniuersitate,sicut vniuersitati.pro hoc.C.de offi.
prefec.preto.l.j.Sed si ipsa ciuitas contra aliaʒ litigaret ipsa nō
teneretur conferre alij,ergo nec hic,⁊ pro hoc qꝛ nō debet qs po
stulare id cuius contrarium non esset postulaturus.C.de soluti.l.

36 penul.de excu.tu.l.humanitatis. Bert.de deut. ¶ † Sed pone
qōnem de facto.audita collecta extimaui patrimoniū meū,⁊ cuʒ
esset mihi imposita collecta.x.ego extimaui taliter,qḋ nō debereʒ
nisi quinqꝫ,nunquid crederetur mihi saltem cum iuramento, vi-
detur mihi credi per glo.positā in proemio insti.super verbo, ce-
sare.ꝓ hoc facit.ff.ad velleia.l.q̃ʒq̃ʒ.qꝛ ille debet extimare,q cer-
tus melius potest esse.Sed ego cuius est patrimoniū,certior sum
magis q̃ʒ alius,qꝛ nō possum facultates mei patrimonij ignora-
re,vt.d.l.q̃ʒq̃ʒ.⁊.C.de rei ven.l.qcq̃ʒ.qꝛ facta mea melius q̃ʒ aliꝰ
scio.ff.de acqren.heredi.l.nec is.§.j.ergo ⁊c.in ↄriuʒ videt̃ ꝙ im
mo sit munus ꝑsonale,extimare patrimoniū , ⁊ equare ad colle-
ctam.Sʒ dicit lex,ꝙ excusant̃ aduocati fisci a munere perequa-
tionis.⁊ exponit glo.vt equare homines ad collectā.sic no.gl.C.
de aduo.diuer.iudic.l.scimus.⁊ hoc videt̃ innuere lex qḋ sit mu-
nus personale,⁊ quod ipsemet non extimet,imo alius.C.de ꝯue.
fisci debi.l.j.§.diuus.C.de censi.⁊ perequa.l.perequatores.libr.
xi.Si ergo est munus personale,ad consules illud pertinet,vt ali
quē ad hoc eligant,nō ad illum cuius est patrimonium, qui colle
cte subijcit̃.C.de decu.l.ij. Et ratio hoc dictat, quia si crederetur
alicui suꝑ extimatione de suo p̄rimonio faciēda,sequeret̃ qḋ esset
iudex ⁊ testis in re ꝓpria,qḋ tñ iura non patiunt̃.C.de testi.l.oi-

37 bus.C.ne qs in sua cā.l.j. † Quid dōm si vr̃ ꝙ habeat oīa imobi
lia vel aliqua,qḋ in illis extimatio ꝑtineat ad decuriones.⁊ in.l.
sermo.alle.Si aūt oīa habeat mobilia vel aliqua,qḋ in illis sibi
credat̃ saltē cū iuřo,hoc dico ꝓ tanto,nā imobilia se exhibēt cui-
cūqꝫ,mobilia aūt nō.nec est dōm,ꝙ ꝯsules debeāt domū illius i-
trare ad vidēdū ibi res mobiles quas hʒ,qꝛ forte modice sunt vi-
les,⁊ pauperes,vt.C.q.⁊ qñ quarta pars.l.ij.§.mobiles.C.ḋ ali.
pu.prestan.l.ij.C.de anno.⁊ trib.l.fi.ibi dū dicit nullus inspector
accedat.⁊ in p̄n.ergo sequit̃,ꝙ sibi credat̃. Et si dicas p̄sumptio

38 est ↄ ipsum ꝙ nō dicet fideliter,p.l.superius allegat.dic † ꝙ illa
p̄sumptio mali tollit̃ ꝑ iuřm.nā postq̃ʒ iurauit.p̄sumit̃ nō deiera-
re,vt.C.ad.l.iul.repe.l.iubemus. Et qḋ sibi credat̃ cū iuřo,faciūt
.C.de iure delib.l.fi.§.licentia.C.de his q ad eccle.ꝯfug.l.p̄nti.§.
sane.ꝓ hoc.ff.de excu.l.scire opʒ.§.sufficit.ibi,cuiꝰ fidē sufficit fir-
mare ⁊c.vñ ibi intelligūt doc.ꝑ iuřm.ꝓ hoc.l.sicut ꝓhibet̃ ingres
sio domus regulari ⁊c.⁊ in casu cū iuřo ꝑmittit̃,vbi aliquis suuʒ
querit thesaurū in fundo alicuius.Si iste malit se extimare suum
patrimoniū,⁊ euitare sue domus introitū iurādo dʒ audiri.sic in-
duco.ff.ad exhibē.l.thesaurū i fundo alicuius.sic si iste malit se ex
timare suū patrimoniū,⁊ euitare sue domus introitū iurādo indi
cat,ſm Jaco.de are.⁊ Pe.de bel.perti. ¶ Sed pone dñs quoti
die molestabat subiectos vnus agit ↄ dñm,nūquid ab alijs subie
ctis petere poterit,vt in expen.contribuāt,dico ꝙ nō,p.l.ex par-
te.in prin.ff.fami.her.si tantū erat ꝓ se expensurus,vt argu.l.ibi
alle.ff.man.l.inter.§.nō omnia.de impē.l.fi.ad exhibē.l.sed si he-

39 reditas.§.quo aūt loco.in fi.Arnau.scara. ¶ † Sed pone statu-
tū est in ciuitate,ꝙ si fiat ibi collecta,qḋ debeat fieri ꝑ ciues,⁊ nō
ꝑ vicariū ipsius ciuitatis,⁊ si ꝯtingat,qḋ fuit facta per ciues vna
cū vicario,nunqd vʒ talis collecta,⁊ vtrum ciues teneant̃ ad ta-
lis collecte solutionē.⁊ vr̃ ꝙ nō.per.l.humanū.C.de legi.vbi dr̃,
ꝙ si aliqua dubitatio,seu altercatio oriat̃ inter ius ⁊ equitatem,
ꝙ illud dʒ interpretari per imperatorē,⁊ non per alium.⁊ ad hoc
facit.ff.de aqua quoti.⁊ esti.l.item querit̃.de aqua plu.arcē.l.iij.
vbi qui minus accipiebat de tota amittit totum, In contrarium,
⁊ hec est veritas,videt̃,qḋ valeat.nam superfluitas contractum
non vitiat,vt.C.de test.l.testamentū.ff.de aqua quoti.⁊ esti.l.j.§.

40 trebatius. Jac. ¶ † Sed queritur, ecce mittebam quendã nũtiuʒ propter mea negocia, ille captus est in via a latronibus, querit̃, nunquid ille possit contra me agere, qđ in ipsius redẽptione ꝯtribuã. ⁊ videt̃ qđ nõ, q̃ꝛ hoc potius videtur imputari casui, ꝗ̃ mandato, vt. ff. mãda. l. inter causas. §. nõ omnia. Itẽ que fortuitis casibus ⁊c. C. de pigno. actio. l. que fortuitis. Itẽ imputet̃ sibi, q̃ꝛ ꝑiculũ iter locauit operas suas ad eundũ. ff. cõmo. l. si vt certo. §. interdũ. ⁊ l. fina. fuit enim quasi locator operarũ. vnde casus fortuitus in eius persona ꝯtinens, sibi imputet̃, imo qđ plus est merces data repeti posset, vt videt̃ si per eum steterit, quominus impleret, qđ ꝓmisit. ff. locati. l. si vno. §. cum quidam. Item facit. ff. de ꝯditionibus causa da. l. si pecuniã. extra de pigno. c. significãte. ff. cõmoda. l. argentũ. ff. đ administra. tutor. l. a tutoribus. in fi. argumen. tñ ꝯtra. ff. pro socio. l. cum duobus. §. cum quidaʒ. ff. de furtis. l. si seruus cõmunis. ibi nã licet alicui ⁊c. nec ob. ꝑalleg. §. interdũ. ⁊ l. fina. q̃ꝛ necessitas officij euʒ excusat. ff. de his quib. vt indi. l. post legatũ. §. aduocatũ. Super hoc dici potest, qđ aut nũtius iste se obtulit, ⁊ causa lucri sui principaliter opera data iuit, ⁊ tũc sibi imputet, q̃ꝛ nihil ꝯsequit̃. ff. ex quib. cau. maio. l. ⁊ q data. ⁊ l. rei. ff. de pen. l. j. §. sepe. extra eo. bona. aut se nõ obtulit, sed iussus, vel etiã instanter sollicitatus iuit, nõ tñ volũtarius allegãs itineris periculũ, ⁊ tũc nihil est, qđ sibi debeat imputari. ff. de reg. iur. l. nõ põt dolo carere. ⁊ l. nõ videt̃. §. quãuis. ff. de his q notã. infami. l. furti. §. qui iussu. ff. de aqua plu. arcen. l. ꝗ̃ ꝗ̃. cuʒ aũt cõmodũ mittentis ⁊ missi, puta merces, ⁊ etiã alioꝝ in itinere vertebatur, equum est, vt omnes cõtribuant. ff. ad. l. rhodiam de iactu. l. ij. §. sed si nauis. ff. ne qd in loco publi. l. pretor §. viarũ. Specu.

¶ Quid si rusticus, qui dño facit annuatim seruitiũ, dicit ꝙ de cõsuetudine dʒ habere prestandiũ, cuʒ forte prestandiũ tantũ valeat quantũ ⁊ seruitiũ, vel fere tm̃. ⁊ quidẽ si consuetudo in pace cõpleta sit, ꝓ rustico iudicabo, ꝗ̃uis dñs dicat ꝙ de gratia siue de curialitate hoc factũ fuit. sic enim pro rustico ꝓ̃sumi põt ꝯtra dñm, sicut pro dño ꝯtra rusticũ. ad hoc. C. de agri. ⁊ cen. l. litibus. li. xi. Host. Quid si sub tali ꝓstatiõe admissus fuit ad prestãdiũ. s. qđ đ gratia admittebat̃, fatuus est rusticus, si talẽ ꝓstationẽ admittat, nisi ⁊ ipse replicet, qđ ibi intẽdit comedere iure suo. ad hoc. ff. de lib. agno. l. j. §. denũtiare extra de post. prela. c. bone memorie. ij. rñ. ff. de aq̃ quoti. l. j. i. rñ. §. arsto. ⁊ §. trebatius. x. q. iij. q̃ꝛ cognouimus. extra de ver. obl. c. abbate. §. ad hec. Sic ergo in cẽsibus, seruitijs antiquis ⁊ similibus, nõ hʒ qs necessario ꝓbare in. c. secus in realibus seu corporalibus. insti. de vsuca. §. nouissime. ⁊ §. se C. de prescri. lon. tẽp. diuturna. ⁊ l. antepe. ⁊ penul. ⁊ C. in qui. cau. cessat lon. tẽp. prescrip. ⁊ C. si aduersus credi. l. fi. extra de prescrip. c. j. ⁊ c. auditis. ⁊ hec negligentia certis modis perimit̃. C. đ anna. exceptio. l. vlti. in fi. in corporalibus aũt voluntas donanti imputari põt. ff. de probatio. l. cũ de indebito. ⁊ de ꝯdictio. indebi. l. j. ff. de regu. iur. l. cuius per errorẽ. C. de donatio. l. censualis. Host.

41 ¶ † Sʒ pone, duo fuerunt electi, vnus nobilis, ⁊ alter nõ, ꝯsules per vniuersitatẽ castri alicuius, ad regẽdũ ⁊ defendenduʒ castrũ vel ciuitatẽ, nõ habẽdo ꝯstitutiones nec ꝯsuetudinẽ, vnus istoruʒ ꝯsulũ, qui nobilis nõ erat, rexit ⁊ recipit talee pecuniã vniuersitatis, ⁊ expen. faciebat pro causa reipublice, cõtingit ꝙ mortuus est iste regens relicto herede, modo querit̃, an iste heres teneatur reddere rationes tallee vniuersitatis loco defuncti, an alter ꝯsul, qui nobilis erat vnus idẽqʒ socius, qui dicebat se non teneri, q̃ꝛ nobilis, imo heres defuncti. ⁊ dic ꝙ heres rõnes reddere nõ tenet̃, per. l. heres socij. ff. ꝓ socio. ⁊ l. si fundus. ⁊ l. nemo. ⁊ l. actione. §. societas. ⁊ ff. de neg. gest. l. nã ⁊ seruius. ⁊ §. si viuo titio. ⁊ ibi gl. vbi gl. ꝯcord. ⁊c. tex. imo tenet̃ alter socius vnꝰ idẽqʒ nobilis reddere rõnes. vt. d. l. heres. ⁊ C. de aduo. diuer. iu. l. restituende. ⁊ ibi gl. notabilis. ⁊ ita obtinui per. ll. predictas ⁊ l. cũ societas. ff. pro soc. ⁊ si deficiat pecunia reddito cõputo, dʒ restituiio fieri vl' cõicari equaliter inter herede ⁊ aliũ nobilẽ. ff. pro socio. l. si vnus. ⁊ l. pen. Ja. ⁊ Bert. saporis.

42 ¶ † Et iuxta hoc si querat̃ qua pena puniri debeat is qui plus exigit, dic ꝙ aut queris qua pena criminaliter aut qua pena ciuiliter. Si ciuiliter, dic qđ si is q exigit nullã hʒ ꝓtãtẽ ipse punit̃ in q̃druplũ. C. de cẽ. l. pequatores. de decu. l. ij. Si aũt hʒ ꝓtãtẽ exigẽdi, dico ꝙ si exigit ꝑ violẽtiã tenet̃ etiã in quadruplũ. C. de cen. l. pequatores. Si sine violentia, dico ꝙ tenet̃ in simplũ. ff. de publica. l. licitatio. §. si titio. Si vero queras qua pena criminaliter puniat̃, dic ꝙ si nõ hʒ ꝓtãtẽ exigendi punit̃ pena cõbustionis. C. vbi cãe fisca. l. vniuersi. Si v̊o hʒ potestatẽ, dico ꝙ si ꝯtinuat multũ illud delictũ, punit̃ capitaliter, vt C. de superexacto. ⁊ C. de loca. l. oẽs, in fi. Si aũt nõ cõtinuat punit̃ extraordinarie, vt. d. l. licitatio.

43 ¶ † Sʒ iuxta hoc q̃ro, si exactores, quocũqʒ noie cẽseant̃, ñ exigãt, vt debẽt, an ꝑsonale remedũ subditis det̃. dico ita, aut iste exactor exigit nõ ostẽdẽdo mãdatũ, ⁊ tũc põt sibi de facto resisti, vt in auct. de colla. §. eos. cũ. l. ꝓhibitũ. C. de iure fisci. aut ꝯstat de mãdato. ⁊ tũc aut nõ est debitor cõuictus, ⁊ põt, si grauet̃ appellare. C. de appella. l. qm̃. i auc. de colla. §. si quis aũt. C. de appella. l. eo casu. Si aũt sit ꝯuictus, si qdẽ nõ exigat̃ in plus ꝗ̃ sit ꝯuictus, nõ põt appellare. C. quoꝝ appel. ñ recip. l. abstinẽdũ. ⁊ l. fi. Si aũt in plus ꝗ̃ sit ꝯuictus exigat̃, ꝓ̃t appellare. C. de censi. l. q grauatos, ar. C. quoꝝ appel. non recipi. l. ab executore. doc. hic posset queri cuius expen. debeant tributa portari. Itẽ si aliquis veniat ad partes istas pro tributis exigẽdis, cũ falsis literis, nunquid soluẽtes sint liberati. ⁊ has hic nõ curo prosequi, sed recurre ad no. ꝑ doc. C. de offi. ꝓ̃fect. augu. l. omnia. ⁊ ibi scripsi.

44 ¶ Sʒ pone ciuitates † sepe ordinãt siue castra, qđ homines contracte debeant capere malefactores, cõmisso maleficio, nõ fuit captus malefactor, cõdẽnata est ꝯtracta vel vniuersitas ꝭm statutũ dicunt presentes, absentes teneri, ⁊ cõtribuere debere ad condemnationẽ soluendam, an tenebũtur absentes. dic qđ nõ, per. l. C. de remissione pig. l. si eo tẽpore. ff. de adult. l. in adulterij questione, ⁊ q̃ꝛ non legat nisi presentes. ff. de decu. l. presentes. §. nullũ. sʒ an infirmi ꝯferre tenent̃ ⁊ dic ꝙ nõ, q̃ꝛ infirmitas ꝓ̃stat excusationẽ. ff. ad sille. l. si qs in graui. §. ignoscit̃. Sʒ an inqlini dñi tenent̃. dic ꝙ sic, vt. ff. de his q dei. l. j. §. vbi ãt ⁊ l. si p'les. l. pen. §. habitatores bono. ¶ Sʒ qd erit de qstis ⁊ talleis. ⁊ qdẽ ꝭm Host. si ⁊ appareat instr̃m ide fcm̃ qñ dñs colono ꝯcessit pr dia, sicut aliquoties fieri ꝯsueuit, pacta seruãda erũt ex̃ de pac. Antigonus.

45 † nam ⁊ quilibet in traditione rei sue potest pactum apponere. extra de conditio. apposi. verum. xviij. questio. ij. eleutherius. Et si de his que certa sunt, aliquid retinuerit subditus, vel subtraxerit, vel diminuerit, vel cancellauerit ex certa sciẽtia, debet tanquam fur ⁊ latro ad restitutionem faciendã induci. Ideʒ intelligas, ⁊ si instrumentũ non extet, est tamen antiqua tallea ⁊ certa si scitur ⁊ creditur ꝓbabiliter quod ab initio ex iuxta causa fuerit imposita. Si vero non est dictum, tota tallea fiat, sʒ indefinite dictum est ꝙ dñs in tali homine vel in tali casamento possit talleam facere intelligi debet moderate, considerãda facultate hominis seu casamẽti, ar. extra de cen. c. cũ ap'ls. §. fi. x. q. iij. §. fi. ff. de leg. ij. l. filie. de iu. om. l. q̃ro. C. de nup. l. si furiosi. ⁊ si đ

46 hoc hʒ dñs lesaʒ ꝯsciẽtiã inducit̃ ad restõnẽ faciẽdam. ¶ † Quid si subditus nõ exactus tacite vel expresse sine fraude ⁊ dolo aliqd vltra dño obtulit licite recipit dñs, nec ad restõnẽ tenet̃, arg. xviij. dist. de eulogijs. j. q. ij. placuit. lʒ. n. inhoneste exigeret̃, honeste tñ recipit̃. ff. de var. ⁊ extraordi. cogni. l. j. §. est quidẽ. extra de simo. dilectus filius. a. in fi. ⁊ c. si qõnes. §. fi. Si vero violẽter vltra exigit dñs ad restõnem tenet̃. xiiij. q. vj. si res. Hosti. ¶ Sed qd si difficilis sit restitutio. q̃ꝛ forte tot exigit dñs ⁊ sui predecessores, qđ si vẽderet quicquid habet, ad restõnem non sufficeret scripsit Ray. ꝓ̃t ei mederi hoc mõ, remittat hoibus in recõpensationẽ aliquam seruitutẽ, ad quã ei tenent̃ in perpetuũ, vel det aliquã certã imunitatẽ seu libertatẽ, vel faciat aliqđ hospitale, vel aliã elemosinã cuʒ consensu ⁊ voluntate damni passorum vel successorum eorum.

47 ¶ Quid de militibus † qui nihil ꝑcipiunt in hoibus nisi talleas, hoc vix credibile est ꝭm Ray. quin ad minus percipiãt rusticias ⁊ caluacetas, ⁊ similia. Si tamen est ita dicit Ray. qđ de volũtate hominũ esset aliquid certũ statuere, vt ei darent ad insigniũ dominij, alias penes tales milites inutile ⁊ vacuum nomen domini remaneret arg. xviij. q. ij. eleutherius. j. q. iij. si qs obiecerit. quod si dubitet̃ quid vel quantum illud esse debeat, remittenduʒ est ad ꝯsuetudinem vicinorum arg. extra de offi. arch. c. fi. extra de censi. super. ⁊ c. in ecclesijs. c. dist. contra morem. Et si diuerse sint cõsuetudinis illa eligenda est. que melius portari potest, sine grauamine subditorum, ar. extra de ꝯsue. c. cum oliʒ. in fi. de cẽsi. ex parte. ff. de leg. iij. l. nũmis. ff. de re. iur. l. semper. ⁊ hoc intelligas nunc verũ, nisi forte domini ex aliqua cã vendidissent id, qđ in talibus hominibus percipere ꝯsueuerant, ⁊ hr̃e, nã si hoc esset, nullus esset dñis regressus, suas remittendo actiones. ff. de edil. edi. l. queritur. §. si venditor. Item hoc intellige, nisi subditus ꝯ̃ dñm prescripsisset libertatẽ. Hosti. ¶ Hic possem alia plura querere, sed recurrere ad meuʒ repertoriuʒ, ⁊ iunge ibi posita que hic desunt.

¶ Ex his ergo que dicta sunt, quantum ad presens, hec presens materia remanet expedita.

SVMMARIVM

1 Munerum quoddam personale est, quoddam patrimoniale. ⁊ quoddam mixtum.

2 Munus personale, in labore ꝯsistit ꝑsone, ⁊ animi sliciotudine.

3 Munera

3 Munera sordida que dicantur.
4 Possidẽtes iuxta viã, tenent aliqñ transitũ prestare, et viã reficẽ.
5 Munera personalia sunt in multiplici differentia.
6 Patrimoniale munus dicitur, cum de patrimonio vel de bonis alicuius, aliquid soluitur.
7 Munera patrimonialia qñ dicant reb⁹ indicta. et nume. sequẽti.
9 Decime ecclesijs debite, munus dicunt, qd rebus ipsis imponit.
10 Munus rebus indictũ censetur, si castrum aliquod domino certam quotam fructuum annuatim largiatur.
11 Tasqua dicitur pars vndecima, que de fructibus pceptis soluit. Munus iponi reb⁹ dr, si nauis ad opus felicis embole accipiat.
12 Munus patrimoniale dicit, qd personis pro rebus imponitur.
13 Perequatores qui dicantur, et quale sit eorum officium.
14 Perequatores, et eoꝶ notarij in suo officio delinquentes qualiter sint puniendi.
15 Munus patrimoniale quando ipsis rebus, et quando personis pro rebus imponi dicatur.
16 Quiste seu collecte que fieri solite, et prestari a quolibet, pro suorum valore bonoꝶ, personis pro rebus imposite censentur.
17 Munus pr̃imoniale dicit qd de hospitibus suscipiẽdis imponit.
18 Alberga an sit munus patrimoniale, pro rebus indictũ persone.
19 Imperatorem et eius milites quilibet hospitio recipere tenetur.
20 Munera mixta dicuntur in quibus labor et sollicitudo personis, cum expensis proprijs interuenit.
21 Honor dr reipublice administratio, cũ dignitatis gradu sinullo.
22 Munera psonalia scire discernere a pr̃imonialibus quod psit.
23 Maior. lv. annis a quibus excusetur muneribus.
24 Numerus quinqȝ liberorum a quibus excuset muneribus.
25 Liberi quinqȝ legitimi et naturales patrem a muneribus personalibus reddunt immunem.
26 Pater sexdeciȝ liberoꝶ a patrimonialibus excusat muneribus.
27 Surdus excusatur a munere personali, sed nõ a patrimoniali.
28 Cecus a quibus immunis sit muneribus.
29 Statutũ de iur canonico nõ põt ius legũ tollẽ i casu et foro ciuili.
30 Cecus tanq̃ psona miserabilis ab ecclesia secundũ ius ptegi ds.
31 Podagre morbus quando excuset a muneribus.
32 Immunitas a muneribus publicis ↄcessa, restringit ad psonalia.
33 Munera patrimonialia rebus indicta, qualiter differant ab his que pro rebus imponuntur personis.
34 Municeps quis proprie dicatur.
35 Incola quis sit dicendus.
36 Possidens in alio territorio quando ad collectas pro illis possessionibus impositas teneatur.
37 Munus personis impositum pro rebus an solui debeat pro rebus alibi possessis.
38 Collecta qualiter bis et in duobus locis, p eadẽ re indici possit.
39 Possessor extraneus ad collectas in loco possessionum suarum indictas tenetur.
40 Munus an possit imponi pro nominibus debitoruȝ, et bonis im mobilibus, que habentur alibi q̃ in loco domicilij.
41 Rei appellatione veniunt tam mobilia q̃ immobilia.
42 Incola an teneat ad collectas in loco originis indictas personis pro rebus et pro possessionibus quas ibi habet.
43 Disiunctiua ad sui veritatẽ nõ requirit vtranqȝ partem esse verã.
44 Locus originis an pferat loco domicilij i soluẽda collecta gñali.
45 Iuramentũ nõ vergens in detrimentuȝ salutis eterne seruari ds.
46 Focum habere quis dicatur.
47 Verba statuti in forma debent formari.
48 Focagia an debeant ab omnibus solui equaliter, vel quilibet p rata bonorum suorum, stante statuto q͂ etc.
49 Obseruatio communis est optima dubitationum interpretatio.
50 Focagium est munus quod indicitur personis pro rebus.
51 Pauperes a focagijs, questis, et talijs sunt excusandi.
52 Paupe non hñte vñ soluat focagiũ, an teneat alij p eo soluere.
53 Locatarij quando ad focagia teneantur.
54 Foci locatorioꝶ nõ debẽt inter focos focagia debẽtes numerari.
55 Collecta seu talea an debeat augeri focis auctis.
56 Collecta an sit minuenda focis minutis.
57 Possessor extraneus an teneatur ad focagia indicta in loco possessionum suarum.
58 Domicilium et bona habens in duobus locis, contribuere debet in vtroqȝ pro rata bonorum que ibi habet.
59 Domini in quibus casibus possit collectaȝ subditis imponere.
60 Actiones quot olim filiofamilias, et quot hodie cẽseant cõpeter.
61 Imperator solus focagia et alia munera indicere potest.
62 Exactio cõpulsiua seu violenta non tribuit ius in re.
63 Detentatio seu occupatio violẽta nõ tribuit ius possessionis.
64 Prescriptio locum non habet in occupatis et inuasis.
65 Possessio an dicatur per vnicum actum queri.
66 Statutum est lex municipalis que pro lege scripta seruari debet.
67 Factum alterius alteri nocere non debet.
68 Pactũ cũ certis personis factum ceteris non preiudicat.
69 Homines castrorum, an per pactum possint se abstringere dominis ad aliqua munera.
70 Tacens quando consentire censeatur.
71 Pactum nudum an sufficiat ad seruitutem inducendam.
72 Domini temporales an possint sibi retinere annũ et diẽ, intra quẽ emphyteosim venditam retinere possint.
73 Statuto stante quod comes effectus miles possit facere quistaȝ, si ipso mortuo successor efficiatur comes, an possit quistaȝ facere, sicut et precessor.
74 Indefinita quando equipolleat vniuersali.
75 Statutum, in quo exprimitur nomen proprium, non extenditur ad futuros successores.
76 Seruitutes sunt odiose, et ideo restringende.
77 Liberi omnes veniunt filiorum appellatione.
78 Focagia de quibus monetis solui possint, stante statuto q͂ etc.
79 Indebitum gratis a sciente solutum repeti non potest.
80 Rustici qualiter dominis castrorum in emptione terre, ad quistã censeantur se obligare.
81 Modus vulgaris loquendi in quibus debeat attendi.
82 Interpretatio in dubio fit contra obscure loquentem, cum intentionem suam potuerit clarius dicere.
83 Rustici domino se astringentes ad quistam pro filia maritanda, prima nuptui tradita, an teneantur ad quistam pro secunda.

¶ §. Secundus de prima diuisione munerum.

1 Multiplex est diuisio muneruȝ. Prima diuisio hec. † Munerum aliud est personale, aliud patrimoniale, aliud mixtum. hec tria dicuntur publica, et ciuilia munera vt ff. de muneri. et hono. l. munerum. §. hec omnia. et no. C. de mune. patrimo. l. prima aliud est honor. ista adiectio de honore probatur ff. de mune. et hono. 2 l. curandum. §. sciendum. Munus personale est illud quod cõsistit in labore persone, et sollicitudine animi, ac vigilantia sine sumptu vel erogatione, et detrimento gerentis, vt ff. de muneri. et bono. l. j. §. illud. et l. munerũ. in princip. veluti tutela, cura chalendarij quoqȝ curatio, hic. s. qui deputatur in aliqua ciuitate, vt si quis presit pecunijs acquirendis, vt. d. l. munerũ. in prin. et d. l. j. versi. eque. et in ver. seq. nouoꝶ militũ, equoꝶ, et alioꝶ animaliũ necessarioꝶ pductio. Et si res, vel pecunie fiscales, vel annona, vel vestis prouehẽda, vel prosequenda, vt ibidem. Qd verum est, si sine sumptu, alias esset munus patrimoniale, vt ibi no. et C. de mu. patri. non vr prebere vehiculũ sine sumptu, vel publico sumptu, vt. d. §. tyronum. Angariarum prohibitio vt ille qui preest, vt ab illis exigatur, qui non tenent, sed exhibitio angariarũ est patrimoniale. ff. de vacat. mune. l. sunt munera. Cura emẽdi frumẽti de pecunia publica, vt. d. §. tyronum. Sed si de suo, patrimoniale est, 3 vt. ff. de mu. et bono. l. j. §. j. et ibi no. et in. d. §. tyronum. † Calefactio balnei publici sumptu ciuitatis, vt. d. l. iiij. §. inter. Et istud est sordidum munus. vt ibi no. et C. de sac san. ecc. l. placet. Custodia aqueductus, vt dicto. §. irenarche, qui querũt latrones, vt dicto. §. inter qui eliguntur ad vias publicas reficiendas qui nihil conferunt de suo vt. d. §. inter. Qui pani et carnibus et alijs venalibus ad victũ necessarijs psunt, personalibus fungunt muneribus, vt. d. l. munerũ. §. item episcopi. Item qui deputantur, vt annonã suscipiant, vel exigant, vel erogẽt, vel pecuniaȝ pro capitibus, vt. d. l. munerum. §. qui annonam. Nocturni vigiles electi ad custodiẽdũ edes, vel alia loca ciuitatis, velut liminarche, vel ad extruẽda reficienda edificia publica, vel palatia siue naualia, vel mansiões cum sumptu pecunie, vel faciẽdis nauibus, vel reficiẽdis vbi vsus exigit, vt. d. l. muneruȝ. §. hi quoqȝ. Camelarij vt eadẽ munerũ. §. camelasia. legati qui mittunt ad principem accepto viatico, vt eadem. l. muneruȝ. §. legati. Nicostrategi et pistrinorũ curatores cũ publico sumptu electi, vt eodem. §. legati. Sindicus vel actor vniuersitatis, vt dicta. l. munerum. §. defensores. et in eod. titu. l. j. §. personalia, iudicandi necessitas. Electus vt ↄpellat illos qui pecuniã publicam possident sm vnam lecturam, vel secundum aliam illos qui prope viam publicam possident sternere viam, vt dicta. l. muneru. §. indicandi. † Et secundum istam lecturã vltimã habemus. 4 qd illi, qui iuxta viã possident predia, tenentur sternere, et al's etiã

ad ob are viā, si eget. concor. ff. queadmo. servi. amit. l. si locus. §. cum via. ille qui preest accipiēdis censualibus, pfessionibus, vt di cto §. iudicādi. †Et per hoc habemus, q recognitiones solidi et libre, et scriptores eoꝝ, et qui recipiunt recognitores seruitiorū, et possessionū, funguntur publico munere personali, et ad id possunt compelli, per istum. §. iudicādi. Magistrophori qui associāt ano theas in certaminibus, vt. d. l. muneꝝ. §. magistrophori. Scribe magistratuū, vt. d. §. magistrophori. legatio ad census accipiēdos illi qui annottant et scribunt bona alicuius. Cura annone deferē de, et cura exercitȳ et similiū reꝝ. Cura prediorum publicoꝝ locā dorum. Cura emendi frumenti ad opus exercitus. Cura aquedu ctus. Equoꝝ circensiuz spectacula munitiones vie publice, custo dia arce frumentarie. Calefactio balnei, annone distributio inter milites facienda. Et si que cure sunt istis similes. Et que ex lōga locoꝝ cōsuetudine colligi possunt, sunt psonalia munera. hec om nia habentur. ff. de mu. et ho. l. j. §. psonalia. Itē et cura operis ꝯstruē di vel reficiendi in ciuitate, vt. ff. de mu. et ho. l. cura in prin. Anti.

6 ¶ Patrimoniale † est, qn aliquid soluitur, vel accipitur de patri monio seu de bonis alicuius, vt. ff. de mune. et ho. l. j. §. patrimo niale. et. l. munerū. §. patrimonioꝝ sunt munera. Sz ista recipiunt subdistinctionē, nam quedā imponuntur rebus ipsis, quedā vero imponuntur personis pro rebus vt contribuant pro valore rerū, hec subdistinctio probatur. ff. de mu. et hon. l. rescripto. §. sciendū. et. l. muneꝝ. §. patrimonioꝝ aūt. et. C. de immu. ne. cō. l. fi. no. et de mu. patri. in rub. et de ann. et tri. l. indictiones. Sed quodlibet isto rum est patrimoniale. Istud pbatur. ff. de mune. et ho. l. muneꝝ. §. pr̄imonioꝝ aūt. et melius in. l. rescripto. §. sciēdū eo. tit. Antibo.

7 †¶ Rebus aūt imponuntur, scz si prebeantur animalia, ad por tandū pondus imperatoris vel reipublice, sine tamen labore pso ne, vtpote equi, vel muli, vel alia animalia, vel vehiculū, siue cur rus ad vehēdū, vel alia res angariatur. hec expresse dicuntur in. d. §. patrimoniorum autē. et. l. j. in prin. ver patrimonȳ. ¶ Idē credo, si accipiantur animalia ad equitandū, vel ad portandum personas pari ratione, per eundem. §. patrimoniorum aūt, vel etiaz maiori ratione, eo qr corpora hoim debēt cunctis alijs rebus preferri, vt arg. C. de sac. san. ecc. l. scimus. Itē si ciuitas, vel castrum tribuat certum numeꝝ mensuraꝝ frumenti, vel alterius bladi annuatim pro quolibet iugere terre, vt. d. l. munerum. §. preterea. Quod in telligo, si de fructibus quos acqrit, quis in anno tribuat illas mē suras, alioquin crederē, q licet esse patrimoniale munus, non tñ imponerentur rebus, sed persone pro rebus, vt. i. statim proximo

8 ver. apparebit. † Itē rebus etiā munus imponitur, si certa pars fru ctuū, qui in anno quolibet a possessoribus percipiuntur prestetur, vtpote, si de frumēto detur quinquagesima pars, de hordeo, qua dragesima, de vino vicesima, de lardo prouento vicesima pars, vt probatur hec. C. de suscep. et archa. l. modios. lib. x. et no. C. de an no. et tri. super rub. lib. x. et hoc in partibus vicinis seu ppinquis, sz si in Armenia, vel in alijs partibus remotis indicatur, magis tribuitur, vcz qr tam de frumento q̄ de hordeo prestatur quadra gesima pars, de vino autē et de lardo quintadecima pars prestatur, vt. d. l. modios. Et ratio quare magis loca remota prestāt illa est qr magis laboratur, et magis expenditur in eundo illuc, et afferēdo tributū, minus āt si sint loca vicina, vt no. in. d. l. modios. Et idē credo, si de ipsis fructibus seu prouentibus prestetur maior quan titas, et idē si minor pari ratione, vt si munus quod imponitur re bus, idem etiam credo si de alijs fructibus seu prouētibus preste tur aliqua certa et quota pars eadē rōne. Sed quid si de argento vel auro vel ere prestatur certa pars, an idē sit, videtur q rebus imponatur, in ipsa enim re imponitur de ipsa re quota soluit. quare hoc autē esset plus in fructibus seu prouentibus q̄ de corpore au ri, vel argēti, vel eris nō video. et p hoc facit gl. posita. C. de anno. et tri. sup rub. ¶ Illud autē verum esse credo, q si de lucro auri vel argenti, vel eris alicui, vt certā quotaz partē tribuat, illud erit mu nus rebus impositū per dicta iura, et per dictas rationes. ad hoc facit. ff. de mu. et ho. l. munerum. §. preterea. et. d. §. patrimonioꝝ. ver. sed et eos. cuz ratio diuersitatis reddi nequeat, cur hoc possit plus dici in fructibus agroꝝ q̄ in lucro pecunie ar. ff. de ver. obli. l. a titio. in fi. et ꝯcordantijs multis ibi scriptis. que argumētatio in hac materia muneruz cōprobatur, vt. ff. de vacat. mu. l. sunt mune ra. in fi. Maxime si a colonis agroꝝ acqsita sit pecunia. ar. ff. de

9 vsu. l. qr cum cōcor. ibi positis, † et idē dico in primitia et decima, quā percipit ecclesia de fructibus possessionum parochie sue, vt illa dicatur munus, qd imponitur rebus. Idē quoqz in decima fructuū alias fetuū, seu napoꝝ, pulloꝝ, canapū, linoꝝ, et alioꝝ fructuum, Et idē credo de decima eoꝝ, que acquirit aliqs ex labore suo q̄tū tenetur dare eccle ie, p rationes predictas et iura predicta. Et si di catur, pdicta prima decima est psonalis, Rñdeo, nō est verū isto respectu quo tractamus de munere personali, qr hic soluitur de pa trimonio, ideo patrimonialis est. licet eo respectu possit dici pso nalis decima, qr datur de eo qd acquisitū est a persona, nō a pre

10 dȳs. ¶ † Ex his dicere possumus qd si homines alicuius castri te neantur dño annuatim decimā partē vel qntadecimā, vel vicesimā, vel aliā quantūcunqz partē quotā dare, sicut in aliquibus terris fit, vel ex pacto, vel ex ꝯsuetudine, et ego vidi in aliquibus locis, et instrumenta questionalia alicubi vidi, q tale munus pōt dici, qd imponatur rebus vt. d. l. modios. C. de susce. et archa. et p ea q̄ not. C. de anno. et tri. sup ru. Idē quoqz iudiciū dico eē de tasqs, quas recipiūt hodie in aliqbus locis dñi castroꝝ de faucibus terraruz tasqueriaꝝ, vt de gastis vel similibus terris sz diuersas terraꝝ cō suetudines, legitimas tñ, que ꝯsuetudines i hac materia muneꝝ ꝯsiderāde sunt, et seruāde, vt. ff. de mu. et ho. l. j. §. personalia. vers. et q̄cūqz. et. l. muneꝝ. §. mixta. ver. sz ea. et. l. vt gradatiz. §. et si lege. et. l. honoꝝ. §. de honorib⁹. et de iure immu. l. semp. §. legē. ad h. j. §. pri. vers. et ista.

11 † Et vidi cōiter accipi p tasqua vndecimā partē fructuū. et ita obseruatur Cāneti i aliqbus terris nō in oibus, nā ta le munus dicitur imponi rebus, qr de ipsis fructibus pcipitur, p prie allegata loca, et p alia. s. tradita. Cessāte āt ꝯsuetudine vel pacto qd iuris sit, vide. C. de alluuio. et palu. l. fi. Antibol⁹. ¶ Porro si nauis ad opus felicis embole vel trāsportatiōis publicaruz spe cieꝝ accipiatur, istud munus pot dici iponi rebus. vt. C. de sac. san. eccle. iubemus. et. ff. de mu. et ho. l. j. in prin. ver. patrimonū. sz et si ad vnā nouā statuēdā, vel reficiēdā, vel ampliādā, accipiatur aliqua q̄titas, seu aliqua pars predioꝝ. Istud munus pōt dici iponi re bus, vt. ff. q. mo. serui. ami. l. si locus. §. cū via. et. ff. de mu. et ho. l. ho noꝝ. §. viaꝝ. dū ibi dicit pdioꝝ collatiōes, lz sternere viā sit mun⁹ psonale, vt. l. muneꝝ. §. sternere. Sic et si de sobole porcoꝝ debean tur dño ex pacto vel ꝯsuetudine legitima, vt in pluribus locis fit in pu incia, et maxime in mōtaneis partib⁹, pōt dici hoc mun⁹ re bus iponi p iura. s. dicta et rōnes, Idē quoqz et i linguis bouū pa ri cā, vt fit Grasse et in multis alijs locis. Et hoc oia in similib⁹ ca sib⁹ pōt dici quos enumerare eēt difficile, pp diuersaꝝ terraꝝ con suetudines, quare exēpla sufficiāt. s. dicta, cū etiā vnū solū casum ponēdo, lex sit ꝯtēta, vt. ff. ad. l. aq. l. ita vulnerat⁹. in fi. Antibo.

12 ¶ Munus āt † pr̄imoniale, qd iponitur psonis p rebus, ē illud qd iponitur hoibus. vt soluat qlibet p valore pr̄imonȳ sui, bonoꝝ ve suoꝝ vt sūt hodie collecte, q̄ fiūt, p solido, et libra cuiuslibz psone, i pu incia, et vt pbatur. ff. de mu. et ho. l. rescripto. §. sciēdū. et ibi no. et. C. de cano. lar. lib. x. l. vlti. et in tex. et in gl. ff. de mu. et ho. l. mune rū. §. pr̄imonioꝝ aūt. p locū a ꝯrio intellectu. et no. C. de mu. pr̄i. sup rub. lib. xj. et. C. de anno. et trib. l. indictiones, nō eniz tunc sol uitur sic, sicut in casu in precedenti, vbi imponitur tantū rebus sed p valore bonoꝝ seu fortunaꝝ suarū, put fortūa reddat hoiez di uitē vel pauperē, vt. C. de mu. pr̄i. l. j. et ibi no. lib. x. et ibi no. C. de apo. pu. l. j. li. x. et q̄cqz p lustra. vt no. i. d. l. indictiōes. et de idictio

13 nibus. sup ru. † Et ppterea eligunt perequatores, qui extimāt fa cultates oim hoim. tā diuitū q̄ pauperū, et perequāt oēs faculta tes, vt quilibet tā pauper q̄ diues soluat bm modū facultatū sua rū, vt vnus nō alleuietur in grauamē alterius, vt. C. de cēsi. li. xj. l. j. et. l. qui grauatos. et. d. l. j. de apo. pu. nec eꝯrio vnus grauetur in ele uamen alterius. ver. hac etiā. et ver. qd etiam. et ibi no. super ver.

14 et inopes. et no. in. d. l. j. de censi. et. l. q grauatos. † et si in hoc deliq rit vel defecerint perequatores ēt p negligētia vl p g̃ras puniunt bm formā traditā. C. de cēsi. l. perequatores, et notarȳ etiā eorū pu niunt bm formā traditā. eod. titu. de ceusi. l. j. in vlti. gl. et concor. ibi scriptis. Et si aliquē grauauerint, si quod fecerint non probēt, illud grauamen redundat contra eos, et ipsi illud soluunt, vt. C. de discus. libr. x. l. j. et grauati soluent tantum vt prius soluebant, et non plus, vt. C. de cen. l. j, Exempla autem huius muneris patri monialis qd inducitur personis pro rebus, in multis posset consi stere, posui tamen vnū exemplum, vt in collecta hodierna que fit i pu incia p solido et libra. i. p vniuersis bonis seu fortuuis. Pos sunt etiam in genere dare aliud exēplū, qr in singulis casibus tra

15 dere exemplū esset laboriosuz, † vt ecce, quoties inuenies munus patrimoniale imponi homini pro vniuerso patrimonio, et non sit tale, q indicatur ipsis bonis, nec de ipsis bonis certū quid. i. cer ta quota pars capiatur, vel ipse res no capiantur, et sic nō sit onus rei vt in exemplis traditis. s. §. rebus. in singulis versiculis eius il lud indica qd ē munus, qd imponitur personis p rebus, sic patrimo niale, qd nō imponitur rebus iudicare potes, qd est illud, qd indici tur personis pro rebus, ar. insti. qui sunt sui vel alie iur. in princip. et de tutel. in prin. ff. de his qui sunt sui vel alie iur. in prin. et de in

16 colis. in princ. † Ex his igitur scire potes q oēs quiste, que fiunt, et

colliguntur

colligunt̃ in castro Braguiniani, que colliguntur, ⁊ prestantur a quolibet valore bonoꝝ suoꝝ possunt iudicari sub hac specie mũneris ꝯtineri.s. qꝛ imponunt̃ personis ꝑ rebus, ⁊ ista species muneris, qđ imponit̃ ꝑsonis pro rebus prestãda est ſm ꝯsuetudinez regiõis, vt no.C.de cano.lar.l.fi.in.fi.li.x.sicut ⁊ ꝑstatio vectiga. vt.ff.de publicanis.l.publica.§.fi.¶ Sed de qbusdã dubitari solet.s.de alberga sancti Michaelis, sub qua istaꝝ duaꝝ specierũ ꝯtinet̃, videt̃ ꝙ sit illud qđ imponit̃ rebus.i.domui vel domibus, que capiunt̃ per dñm comitẽ ꝓuincie ad habitãdũ, ⁊ sic est onus

17 rei, † qđ quidẽ munus hospitis suscipiendi pr̃imoniale est, vt.ff.đ mune.⁊.bon.l.⁊ qui originẽ.§.munus.vbi vr̃ expressum, ꝙ onus est ipsius domus.C.de mune.patrimo.l.q vniuersitatẽ.⁊.ff.de vaca.mune.sicut munera. Cõtra vr̃, ꝙ nõ albergat̃ comes, sed solũ anno quolibꝫ quadraginta libre colligunt̃ vl'iter ab vniuersitate. ⁊ a singulis hominib⁹ castri Braguiniani pro solido ⁊ libra vt.s̃.hoc.§.in principio.ꝑ vniuersis bonis cuiuslibet.ergo vr̃ ꝙ sit munus, qđ imponat̃ ꝑsonis pro rebus vt.s̃.hoc.§.in principio.ver. exẽpla.⁊ se.versi.vsqꝫ huc.

18 † Certe esset valde vidẽdũ ad quid homines tenebant̃ ante statuta foroiuliensis baiulie, ⁊ añquã alberga esset redacta ad pecuniã. vtrũ tenerent̃ tm̃ ad ꝑbẽdũ domos, ⁊ stabula, ⁊ hmõi. quo casu qꝛ pecunialis prestatio succedit loco illius susceptionis, videret̃ qđ esset munus, qđ imponitur rebus, arg.ff.si quis cautio.l.si eum.§.qui iniuriarũ.insti.de actio.§.fuerat. Si autẽ tenebantur ad domos prebendas ⁊ sumptus eoruz, ⁊ illi sumptus colligerent̃ de cõmuni, videret̃ qđ eo casu esset munus, qđ imponeretur ꝑsonis pro rebus, per superius dicta, vel saltez mixtũ inter hec duo munera. ⁊ pro ista scđa videtur facere statutum, qđ est in titulo de albergis.⁊ incipit, statuimus ꝙ alberge. vbi dicit̃ qđ soluta pecunia, dominus comes, vel eius baiulus, nõ possit albergare in aliquo castro, vel villa, nisi ꝓprijs expẽsis, ex quibus videret̃ qđ ante albergabat expẽsis hoim, alioquin frustra ꝑ statutũ ꝯcederet̃ hominibus, illud ad qđ als nõ tenerent̃, arg.C. de thesau.l.j.lib.x.cũ sororibus suis allegatis ibi. Finaliter esset videre, ad quid anteatenebant̃. Sꝫ si nõ posset constare, ꝙ tenerent̃ eum recipere in domibus suis, vel si hoc ꝯstaret, tamẽ non constaret, ꝙ ꝓprijs expensis, cũ de iure cõi nõ tenerent̃ hoies ipsi ad hoc,

19 † cũ comes nõ esset imperator, vl' milites eius, quos qs tenet̃ suscipere, vt no.C.de epis.⁊ cle.l.j.restare videt̃, ꝙ cũ hodie soluat̃ ꝑ valore ꝑ modũ collecte, ꝙ videat̃ esse munus, ꝙ imponitur ꝑsonis ꝑ rebus, nisi aliud forte ostẽderet̃. Sequẽdo in hoc cõsuetudinẽ, ꝙ ita fit, vt seruatur, que cõsuetudo in hac specie muneris ꝯsideret̃.vt.s̃.isto.§.ver.⁊ ista. Antibolus. ¶ Mixta mune-

20 ra † sunt illa, in quibus labor ⁊ sollicitudo persone ad dispendiũ.s. expensa rerum interuenit.vt.C.de mu.patri.super ru.no.vt est de caprotos.i.de capitaneis.x.militũ vel peditũ, qꝛ ibi vtrũqꝫ interuenit.s.labor ꝑsone, ⁊ subiacet periculo ꝑ alijs, ⁊ ideo mixtũ munus est vt.ff.de mu.⁊ ho.l.fi.§.mixta.⁊ no.in.e.ti.l.iij.§.de caprotos.⁊ no.in eo.ti.l.j.in prin. Itẽ qui annonã exigunt ⁊ subiacent periculo defectorũ, vt.d.§.mixta. Itez per oia ꝑsonalia de qbus dixi.s̃.§.ꝑsonale.in diuersis articulis, alias versiculis, si fiãt proprijs expensis sunt munera mixta, vt dicitur in.d.§.mixta. Anti.

21 ¶ Honor est † administratio reipublice, cum gradu aliquo dignitatis, cum sumptu vel sine sumptu, vt ecce iudex vel viguerius, vl' ꝯsul, vel hmõi tale, vt.ff.de mu.⁊ ho.l.honor.in prin.⁊ ibi no.vel decurio vt.e.tit.l.ad rez.⁊.l.⁊ si filium.⁊.l.sponte.§.j.⁊ magistratus.vt eo.ti.l.cui ⁊ sacerdotium, vt eo.ti.l.sponte.⁊ ibi no.idem dico de ꝯsiliarijs ciuitatũ, vel locorum hodiernis, nam in decurione, hoc est, vt.s̃.proxi.ver.vel decurio, sed consiliarij hmõi sunt decuriones, vt no.C.de decu.l.j.in rubr.lib.x.⁊ idẽ in similibus ho-

22 noribus dico. Antibolus. ¶ Sed quid prodest † scire que sunt munera personalia ⁊ que patrimonialia. Respondeo ad hoc prodest, qꝛ multi sunt qui excusantur de iure communi a personalibus, qui non excusantur a patrimonialibus, vt hi qui sequuntur. Minor.xxv.annis excusatur a muneribus personalibus, vt.C.q eta.se excu.lib.x.l.j.⁊.ij.ff.de vaca.mune.l.sextũ.§.j.nisi in defectum aliorum, vt.d.l.ij.⁊ nisi sit ꝯsuetudo patrie, vt.d.l.sextuz.in prin. Sed a muneribus patrimonialibus nõ excusatur.vt.d.l.ij.⁊.ff.de mu.⁊ bono.l.rescripto.§.sciendũ.⁊.l.muneꝝ.§.patrimoniorũ aũt.⁊.ff.de vaca.mu.l.sunt munera.nec ẽt a mixtis, vt.d.

23 .l.ij. † maior quinquaginta quinqꝫ annis excusatur a ꝑsonalibus. vt.d.ti.qui eta.l.manifesti.⁊.ff.de decu.l.ij.§.fi.⁊.l.non tantũ.§.pen. Sꝫ a patrimonialib⁹ nõ.vt.d.§.sciendũ.⁊.d.§.patrimonioꝝ autẽ.⁊.d.l.sunt munera. habens tres liberos superstites Rome, in Italia quatuor, in ꝓuincia qnqꝫ a munere ꝑsonali excusant̃ vt Institu.de excu.tuto.in prin.⁊.ff.de mune.⁊ hoñ.l.ij.§.q̃uis.C.de his qui nu.liber.li.x.l.nepotes.⁊.l.de ꝑsonalibus.⁊.l.fi. Sꝫ a pr̃imoniali mõ nõ excusant, vt.ff.đ vaca.mu.l.sextũ.§.q pr̃imonioꝝ.⁊.§.numerus.C.đ mu.pa.l.neqꝫ tpe.⁊.d.§.sciẽdũ.⁊.d.l.sunt munera.C.đ his q nu.libe.li.x.⁊.l.j.⁊ ibi no.nec a mixto, vt.ff.de vaca.mu.l.i honorarijs.⁊ ita intelligit̃ ipsa lex i honoribus, vt no.i.

24 d.l.sextũ.§.numerus sup v̾bo nõ ꝑstat. † vel pt̃ dici ꝙ sufficiũt.v. liberi vbiqꝫ q̃tũ ad hec munera, de qbus agimus, q̃ sunt publica auctoritate ⁊ vtilitate, vt.ff.de v̾b.sign.l.pupillus.§.munus.⁊ sic intelligit̃.d.l.nepotes. Sꝫ in tutela, ⁊ cura q̃ sunt publica auctoritate tm̃, nã vtilitate sunt ꝑuata, vt.ff.de excus.tutor.l.athlete.§.tutela distinguunt̃ loca, vt ẽ.s̃.distinctũ.nisi forsan velles dicere, ꝙ sõ secũdario sunt publica vtilitate, qꝛ reipublice expedit, ne qs re sua male vtat̃ vt inst.de his q sunt sui vl' alie.iu.§.pe.vt no.i.d.§.tutela.⁊ inst.de excu.tu.in ꝑncip. quo respectu, si verũ esset, posset

25 hr̃e locũ in oi casu distinctio ista, no.i.d.l.nepotes. ¶ † Qđ dixi, ꝙ.v.liberi excusant pr̃ez a muneribus ꝑsonalibus intelligẽdũ ẽ, si sunt legitimi ⁊ naturales, siue in ptãte sint siue emãcipati, siue in adoptionẽ alij dati, siue mares sint, siue femine nati tñ nõ nascituri, sꝫ nãles tm̃ vel legitimi tm̃, nõ excusant pr̃ez, hec no.in.d.l.nepotes. caue tñ ne decipiaris, qđ dixi, ꝙ numerus liberoꝝ nõ excusat pr̃ez a pr̃imonialibus, verũ est, si sint.v.sed si sint.xij.excusant pr̃em a ꝑsonalibus, si hñt onus annexũ, vt.C.de decu.l.si qs decu-

26 rio.lib.x. † Sꝫ si sint mere pr̃imonialia excusant euz liberi.si sint. xvj.vt.ff.de immu.l.semp.§.demõstrant̃.⁊ no.optime in.d.tit.de his qui nu.li.l.j.lib.x.filij tñ mortui nõ ꝓsunt ad excusationẽ pr̃is vt.d.ꝓxi.ti.l.de ꝑsonalibus.⁊ no.in.d.l.j. Itez nepotes mortuo patre vel matre eoꝝ, qꝛ succedũt in locũ pr̃is, vel mr̃is, ꝓsunt auo ad excusationẽ, lꝫ aũt plures sint nepotes, ꝯputant̃ ꝑ vno. Et opꝫ ꝙ nepotes sint ex filio nõ ex filia. Et si pr̃ viueret non auxiliarent̃ auo, sed pr̃i ⁊ numerus liberoꝝ postea impletus, nõ iuuaret ad ex-

27 cusationẽ, hec oia hñr ⁊ no.i.d.l.nepotes.ꝑ multa iura. † surdus in totũ.i.q oino nõ exaudit a ꝑsonali excusat̃, vt.ff.de dec.l.honores.§.j.C.q morbo.l.vna.lib.x. Sed a pr̃imoniali nõ, vt dictis ꝓxime legib⁹.i v̾.surdus.⁊.C.q mor.se excu.l.j.li.x.⁊ ibi no. Perpetua valetudine tentus excusat̃ a personali, sed a patrimoniali nõ vt per iura proxime alle.in versi.surdus. Sed in casibus proximis quatuor contentis in quatuor versibus precedentibus nõ est ꝓprie excusatio, qꝛ ⁊ nolẽs quis nõ admittitur, vt no.in.d.l.j.

28 ¶ Quod aũt † dixi qđ luminibus captus hꝫ excusationẽ a ꝑsonalibus, veꝝ est corpori annexis, sꝫ ꝯsulere tenet̃, vt no.in.d.l.j.C.q mor.libr.x.per.d.l.sextũ.§.corporis.ff.de vaca.mune. Sꝫ decretalis noluit se immiscere in istis, ponẽdo falcẽ suã in messem philosophie legalis, ⁊ seipsaz nõ intelligens precipit defendi cecũ, vt ad collectã pariter cum alijs nõ cõpellat̃, vt extra de cẽsi.c.licet. Sed si Gregorius cõditor illius decretalis bene sentiret virtutẽ collecte de qua decretalis dicit, nunq̃ȝ ita statuisset, si voluit cecũ excusari a personalibus, sicut intelligunt eã Hoſt.⁊ Inn. vnde cũ collecte que hodie fiunt exigunt̃ de patrimonio, ⁊ sic contributio collectaꝝ sit munus patrimoniale, qđ imponit̃ personis ꝑ rebus vt.ff.de mu.⁊ ho.l.rescripto.§.sciendũ.⁊.s̃.plenius multotiens dictum est merito, sed in ius ciuile dicta decretalis loquitur in munere patrimonij, vt cecus ad illud nõ teneat̃, sed hoc stare nõ põt

29 ſm.ll.s̃.alle. † ⁊ ideo illud dicã esse statutũ de iure canonico, ꝙ nõ potest tollere ius legum in hoc ciuili casu.⁊ foro ciuili, vt ar.C.de inoffi.testa.l.si quando.in princ. Sed restringerem eam ad illa tãtum loca, que subsunt ecclesie temporaliter, per ea que habentur extra de iu.c.nouit ille.in tex.⁊ in.ij.gl.⁊ in auc.qũo oporteat episcopos.in prin.col.j.⁊.no.extra de testamẽtis.c.cũ esses.⁊ potest optime probari.in eo.tit.relatum.⁊ dixi multa de ista materia in.

30 d.c.cum esses. ¶ Si dicatur † ꝙ cecus est miserabilis persona, ⁊ ideo tenetur eum protegere ecclesia. respondeo, protegat eum ſm ius, non autem contra ius. nam sequeretur maxima iniquitas, si cecus sit diues homo, ⁊ locuples, erit ne equum, vt ipse sit immunis a collecta in grauamen aliorum collatorum. certe non, immo iniquum. pro hoc facit optime.ff.de iur.immu.l.semper.§.j. super hoc vide que dixi in dicta decr.lꝫ.⁊ etiã in.d.decre.cuz oẽs.⁊ in.d.auct.qũo oportet.episcopo. auriculari morbo, qui dicit̃ arteticã laborans excusat̃ a personali, sed nõ a patrimoniali, nec a ꝯsilio, vt.C.qui morbo.li.x.l.cũ articulari.⁊ ibi not.⁊.d.l.sextus.§.corpis.ff.de vaca.mu. † Podagre valetudine sic afflictus, vt re-

31 bus suis supesse nõ possit, licet nõ teneat̃ ad corporalia munera, tñ ad pr̃imonialia tenet̃, ⁊ ad ꝯsilia prebenda, vt.C.qui mor.l.vl.⁊ ibi no.lib.x. mulier in quibusdã ꝑsonalibus muneribus hꝫ excusationẽ, licet nõ in omnibus, vt.ff.de mu.⁊ ho.l.iij.§.corporalia. sꝫ patrimonialia munera necessario sustinet, vt.C.đ mu.⁊ in quo lo.l.j.§.fi.li.x.⁊ de mu.pa.l.patrimonioꝝ.lib.x.⁊ ibi no.in.d.l.vnica.ẽt no.⁊ no.bene.C.de mu.patri.l.qui immunitate. In multis

etiā casibus alijs ⁊ diuersis, quos oēs hic scribē esset laboriosum nimis, plusq̄ subtile, qr i diuersis iuris partibus sparsi sunt, vt habeat hic locū qd̄ scribit glosator. ff. de act. ⁊ obli. l. in honorarijs. ⁊ ff. so. ma. l. j. super verbo, semper. ⁊ vbiq3 nō tenet̄ qs ad munera ciuilia, s3 ad p̄rimonialia. Et ideo expedit scire, que sint psonalia munera, ⁊ que patrimonialia. pōt etiā hoc scire ⁊ in alio casu. 32 †qr si alicui cōcedat̄ per priuilegiū imunitas munerꝫ publicorum ista imunitas se restringit tm̄ ad psonalia, ⁊ nō se extēdit ad munera p̄rimonialia. illa etenī3 necessario sustinere d3, vt. C. de mu. pat. l. q imunitatē. illa eni3 nō remittunt̄ gn̄ali ɔfessione. S3 spāle3 requirunt, ⁊ no. ibide3 qbus modis, ergo ⁊ qbus psonis p̄rimonialia munera remittunt̄ no. ibidē ⁊ j. pleni⁹ dicet̄. §. ⁊ qdē. Antibolus. ¶ Eodē modo q̄ro, que vtilitas est scire dr̄iam inter munera p̄rimonialia, q̄ idicunt̄ reb⁹. ⁊ illa q̄ indicunt̄ psone p rebus, de qb⁹ 33 dixi. s̄. §. rebus. ⁊. §. munus. r̄ndeo, magna est. †nā illa que imponunt̄ reb⁹ soluunt̄ ⁊ agnoscunt̄ p possessorē i loco, in quo res possessa est, siue possessor, incola, vel municeps sit in loco, i quo est possessio, siue alibi, illa vero q̄ iponunt̄ psone p reb⁹, nō soluit aliqs, nisi sit municeps, vel incola illius loci, in quo tale munus indicit̄. hoc habes exp̄sse. ff. de mu. ⁊ ho. l. rescripto. §. sciēdū. ⁊. l. munerꝫ. §. p̄rimoniorꝫ aūt. ⁊. ff. de censi. l. forma. §. si vero ⁊ no. bene. C. de anno. ⁊ tribu. l. indictiones. ⁊. C. de mu. pa. super rub. Nec distinguo q̄ztū ad istū articulū iter munera ordinaria ⁊ extraordinaria, cū nō inueniā p. l. distinctū. lex. n. d3 distinguere, ⁊ nō homo, vt. ff. de offi. presi. l. iij. ⁊ de pub. l. de pretio. cū notatis in ipsis, l3 viderim aliquos presumptuosos distinguere, nesciētes forte quo spiritu ducerent̄. Antibolus. ¶ Expedit, imo necesse est hoc videre, maxime ad euidētiā aliquorꝫ, que inferius tangent̄, qs est municeps, 34 ⁊ qs incola. †Municeps ergo est qs illius loci, in quo ipse natus est. Itē municeps est quis illius loci, i quo pater eius natus est, vt pbat̄. ff. ad muni. l. i. in prin. ⁊ ibi not. ⁊. l. assumptio. §. filius. ff. de verbo. signi. l. municeps. C. de mu. ⁊ orig. lib. x. l. filius. ⁊. l. origie. ⁊ locus manumissionis, pprie, vel paterne. Itē locus in quo aliqs ad honorē electus est. Itē locus adoptionis. Et municeps dicit̄ etiā cuius, vt. C. de inco. l. ciues. in prin. ⁊ ibi not. in. i gl. ⁊. d. l. j. ff. 35 ad municip. †Incola vo loci dicit̄ ille qui domiciliū ibi ɔstituit, vel vbi larē, vel maiorē partē rerꝫ ⁊ fortunarꝫ suarꝫ, ibi ɔstituit, vt d. l. ciues. vbi de hac mā plene habes. ⁊. ff. de verbo. significat. l. pupillus. §. incola. ⁊ nedū incola est, qui se trāffert ad habitādū in aliqua ciuitate vl' castro, s3 etiā si in territorio eius, vt. d. §. incola. ⁊. C. de incolis. l. est verꝫ. ⁊ fit solo animo ⁊ facto eius, ad cuius ēt alieno facto, ⁊ est talis verus incola. Et etiā incola presumptus, si ille qui. x. annis sedē in aliquo loco constituit, vt. d. tit. de incolis. l. ij. ⁊ ibi not. ⁊. l. iij. d. l. ciues. not. Antibolus. ¶ Ex his igit̄ recipit determinationē illa solita qōne ⁊ antiqua, q̄ de facto quotidie ɔtingit, ⁊ ventilat̄ inter rusticos, veniunt quotidie rustici ad aduocatos, ⁊ q̄rūt ɔsiliū ab eis, dn̄e sumus de tali loco, hoies talis castri, vicini nobis, possidēt agros diuersos in territorio nr̄o, tenent̄ ne ɔferre in q̄stis ⁊ taleis nostris. quas iter nos inuicē colligimus, vt intantū ab onere releuemur p ipsos. Et sunt aliq pauci tn̄, q per viā ambulāt veritatis, tn̄ bene nouerūt viā trahēdi aurū, ⁊ argētū, quā qōnē vidi frequēter agitari tēpore meo, vc3 vna vice dū agerē in puerili etate inter hoies de Canneto, vn̄ mihi origo est, ex vna pte, ⁊ hoies de Luco, ex altera. ⁊ fuit decisa p quēdā peritū in iure. i. in brodio, qui tn̄ nō credebat fabā esse nigrā. veruntn̄ ipse decisionē suā nunq̄3 intellexit nec sciuit quid diceret, dicit. n. vt audiui dici, q̄ ad psonalia nō tenent̄, s3 ad realia sic, ⁊ cū lata snia per eū partes interrogarēt ipsum que sunt psonalia ⁊ que realia, ipse rn̄dit q̄ p vno equo centū librarꝫ hoc nō diceret, ⁊ forte ideo dicit qr nesciebat. s3 tn̄ bursa3 suā iniuste ferrauit. Et alia vice vidi eā inter hoies Draguiniani vbi sum incola ex vna parte, ⁊ hoies Flayosci ex altera. Et alia vice inter hoies de carceribus ex vna parte, ⁊ hoies de Cotiniaco ex altera in qua ego fui p vna pte aduocatus. Et in vicaria Aquen. ⁊ alibi in pͥuincia durat. Pone ergo qōnē in terminis, ego su3 incola Draguiniani, tā verus q̄3 psumptus de quo. s̄. tetigi in. §. proxi. attn̄ habeo possessiōes in territorio Luci. rustici de Luco volunt q̄ p ipsis possessiōibus in oibus eorꝫ q̄stis talleis ⁊ collectis ɔferā cum 36 eis. teneor ne? respōdeo ⁊ dico distinguēdo †Aut indicit̄ ibi munus tale, qd̄ imponit̄ psonis, vt exēplis traditis. s̄. in. §. rebus. ⁊ tūc nō teneor, p ea q̄ dixi. s̄. §. eodē modo. s3 si in Draguiniano imponatur munus, qd̄cunq3 illud sit, siue rebus impositū, siue psonis p rebus, teneor in castro Draguiniani ɔferre p rebus quas habeo Draguiniani, vel i eius territorio per. d. l. rescripto. §. sciēdum. cū alijs que dixi in. d. §. eodem modo. Antibolus. ¶ Sed 37 pone aliud †in castro Draguiniani imponit̄ munus psonis p rebus nunquid cōferam in Draguiniano p rebus quas possideo Luci, videtur primo q̄ sic. qr su3 incola Draguiniani, ⁊ ibi agnoscere teneor hmōi onus, vt. d. §. sciendū. ⁊. s̄. dixi. ⁊ qr debeo ɔferre p valore rerꝫ ⁊ fortunarꝫ mearꝫ, vt. C. de mu. pa. l. j. cū multis similibus. s̄. inductis ⁊ per ea que no. C. de apo. pu. lib. x. l. j. super verbo inopes, nec distinguat̄, vtrum illas habeam in loco vbi indicit̄ tale munus, vel alibi. ergo pro bonis vniuersis que habeo. vbicunq3 illa sunt, in dicto munere ɔferre debeo. veruntamen gl. determinat ɔ̄triū, q̄ nō teneor, ⁊ vtinā bene, ⁊ hac sola ratione, qr pro eadē re quā habeo Luci soluerē Luci, in his que imponunt̄ rebus, in his vero que imponuntur personis p rebus, soluerem Draguiniani, qd̄ videret̄ iniquū, q̄ pro eadē re bis soluerem. ita not. C. de mu. ⁊ in quo lo. l. j. lib. x. sed vereor q̄ nō sit verꝫ p duas leges predictas quas allegaui, si bene intelligantur ⁊ ɔiungant̄. Ad iniquitatē autē quā glo. alleg. respondeo hoc nō esse iniquū. nā nō soluerē pro vna re duabus vicibus, s3 magis pro diuersis. 38 Et vt hoc clarificē †suppono rem exēplis, pone q̄ Luci indictum est munus rebus, vt pote qr indictū est ibi, q̄ quilibet tribuat vigesimā partē fructuū, qd̄ munus qdē est impositū rebus, vt. C. de anno. ⁊ tri. l. indictiōes. ⁊ ibi no. ⁊ no. ēt in ru. eiusdē tituli. ⁊. s̄. plene dixi. in. §. reb⁹. Ecce qd̄ d̄ vindemia mea ibi pcepi. xx. modios vini. tribui ego vnū modiū, remanerēt mihi. xix. modij, q sunt mō in patrimonio meo, ⁊ in bonis meis. Ecce q̄ postea indicit̄ Draguiniani munus psonis p rebus, si soluā Draguiniani collectas p illis. xix. q sūt i p̄rimonio meo. nō soluā d̄ eadē re, s3 d̄ alia, ⁊ d̄ eo qd̄ est in p̄rimonio meo, ad quod teneor per. ll. predictas. Vel pone clarius, habeo Luci multa bona, vt dictū est, inter q̄ habeo vehiculū, vel mulū, qui semel ibi acceptus est ad portandū pondus, postea indicit̄ Draguiniani munus psonis p rebus, si soluā Draguiniani in collecta, pro alijs que habeo Luci. que sunt i patrimonio meo, nō soluit̄ pro eadē re, s3 pro alia. Itē si partē fundi mei ɔtuli ad viā, nā si de alijs bonis soluā in tallia Draguiniani imposita personis p rebus, non soluam pro illa re, sed pro alijs. Multa alia exempla possem de hoc ponere, iuxta premissa ɔtenta. s̄. §. rebus. nec ob. l. forma. §. si vero. ff. de censi. q̄ in dicta glo. alle. qr ille nihil facit ad rombū, si bene inspiciat̄. Itē nō soluitur bis in vno munere, s3 in diuersis ēt s̄m gl. Preterea si vera esset gl. sequeret̄, q̄ nunq̄3 solueret̄ pro rebus p̄dictis, quas habeo Luci in collecta que iudiceret̄ psonis p rebus, nā certū est q̄ hoies Luci nō tenent̄ p illis q nō sunt incole nec municipes, nec ea possidēt sed ego. Si ego igit̄ nō teneor, ergo bona illa imunia erant ⁊ libera, ⁊ ego p eis hmōi ɔtributiōe ⁊ onere. qd̄ esset ɔ̄ ius, qd̄ dicit q̄ quilibet cōtribuere in tali patrimoniali munere tenet̄, nisi p speciale priuilegiū principis, vel legis sibi sit imunitas ɔcessa, vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. munerū. §. patrimoniorꝫ aūt, ⁊ ibi not. d. l. rescripto. §. sciēdū. ver. que munera. in fi. ⁊ ibi not. super verbo talia. ⁊ de vac. mu. l. si munera. in fi. ⁊ ibi no. in gl. de nouo. ⁊. l. sextū. §. numerus. in verbo nō p̄stat. ⁊. C. de mu. pa. l. ij. ⁊. l. qui imunitatē, ⁊ ibi de hoc plene no. Sequeret̄ etiā alia maior iniquitas, qd̄ huius releuamē cederet in grauamē aliorꝫ, qd̄ esse nō d3, vt dictū ē supra 39 . §. manus. ver. ⁊ pp. †Itē ⁊ alia qr aperiret̄ via malitijs. nā aliquis habēs magnū ⁊ diffusu3 patrimoniū in vno loco si vellet vitare ɔtributionē munerū posset mutare domiciliū, re ⁊ facto, vere vel presumptiue. iuxta ea que dixi. s̄. §. vt aūt. i alio loco. ⁊ postea nunq̄3 in dicto munere, qd̄ indiceret̄ psonis p rebus conferret, ⁊ sic esset imunis ⁊ libera a taleis, ⁊ questis, ⁊ talib⁹ malitijs, ⁊ fraudibus obuiant iura, vt. C. de sac. san. eccle. l. qui sub pretextu. ff. de mu. ⁊ ho. l. cura. §. fi. ⁊ multis ɔcor. ibi scriptis ord. ⁊ extraord. ff. de rei ven. l. in fundo. cū ibi scriptis. Propriū etenim est legi obuiare fraudibus. in cor. q. mo. na. effi. legi. col. vj. §. nouimus. in fi. §. Posset tn̄ aliqs dicere, imo ɔferret i munerib⁹, q̄ idicēt reb⁹, vt. s̄. §. ex his. S3 eis pt̄ rn̄deri. q̄ raro illud accidit i pͥuincia, q̄ illa munera indicant̄. ⁊ iō de his nō debemus multū curare, sed d̄ illis q̄ inducunt̄ ɔtinue in pͥuincia. s. psonis p rebus vt dixi. s̄. §. 40 rebus. hec probantur. ff. de legi. l. na3 ad ea. ⁊ in auc. vt fine phibi. ma. §. qr vo. col. vij. Antibolus. ¶ Resultat †āt qdā alia. q. Pone ego sum incola Draguiniani, habeo multa noia debitorꝫ in castro de modio, vel bona mobilia, certu3 est q̄ pro illis non teneor ɔferre cū hoibus de modio, in munere, qd̄ indicit̄ personis p rebus. vt. s̄. §. ex his. Sed nunqd in castro Draguiniani, si indicat̄ tale munus, teneor conferre cū hoibus de Draguiniano s̄m opi. gl. posite in. l. preal. j. C. de mu. ⁊ in quo lo. nō teneor. S3 s̄m aliā opi. meā, teneor. nec ob. q̄ illa bona nō sunt imobilia, nā cū teneat̄ p toto p̄rimonio meo ɔferre, ⁊ put fortūa me reddit diuitē. vt dixi. s̄. §. pxi. ⁊. §. s3 pone, ⁊ fortūa pt̄ me reddere diuitē, nedū i possessiōib⁹ imobilibus, imo ⁊ i reb⁹ mobilibus, ergo p illis teneor.

Item,

Itē, quare leges dicerēt, ꝙ hoc munus indicit personis ꝓ rebus
41 ergo pro oibus rebus. nā† verbum rei generale est ad oia bona mobilia, ⁊ etiam immobilia, iura noia, vt. ff. si cer. pe. l. j. in fi. ⁊ in sti. de cor. ⁊ incor. re. per totum titulū. De noibus aūt minus dubium est, qꝛ illa ꝯtinentur sub appellatione immobiliū vt. ff. de v. sig. l. mouentium. no. de hac qōne, ⁊ est casus ⁊ gl. C. de mu. pa. l. j. in fi. ⁊ in aucten. de colla. in prin. ⁊. §. j. col. ix. Antibolus.
¶ Infertur etiā ex his alia qō, vtrū in castro Draguiniani, dēant allibrari seu extimari bōa mea, que alibi habeo in alio castro, seu in alio territorio, ſm opi. gl. predicte posite in. d. l. j. C. de mu. ⁊ in quo lo. non. Sed ſm aliam meā opiñ. sic, cū pro eis habeā conferre cū hoibus Draguiniani in casu, quo imponit munus personis pro rebus, vt dixi. Ad hec enim fit perequatio vt in collecta sol-
42 uatur vt no. C. de discu. super ru. ⁊. l. j. lib. x. Antibolus. ¶ † Subtilius quero. vex est ꝙ originē traxi de castro Cāneti, vt dixi, ibiqꝫ multas possessiones habeo, sum autem incola in castro Draguiniani, vbi similiter multa possideo. Ecce quod in castro Cāneti indicitur munus. i. collecta personis pro rebus, nunquid ibi teneor cōferre pro rebus, quas ibi possideo? dicet aliqs, tu fatue queris nugatorie, qꝛ vr̄ iam ista qō decidi per ea que dixisti. s̄. §. eo. mō. ⁊. §. ex his. ex quibus vr̄ terminari qō nō tenearis, qꝛ nō soluit in tali collecta, nisi incola vel municeps. Sed certe nō est eadē qō ista ⁊ illa. imo tanta est dr̄ia inter hoc ⁊ illud, quanta est inter hominem ⁊ asinum, ⁊ dico ꝙ ego teneor, quod probo sic. municeps ad soluendū in tali munere ⁊ collecta tenet, vt. d. §. sciendum. in fin. Sed ego sū municeps castri de Cāneto rōne originis, vt. s̄. alle. est in. §. vt aūt ergo tanqꝫ municeps dicti loci ad hoc teneor ibidē per. d. §. sciendum. in fi. vbi dr̄ ꝙ tale munus non indicit nisi municipibus, vel incolis, no. dictionem, vel. nō aūt requirit ꝙ sit municeps ⁊ incola in concursu, sed sufficit quod sit incola solus, vel
43 municeps solus. † nam ad veritatē disiunctiue sufficit alterū adesse, nec requiritur in ea diuersorum disiunctorū concursus, lꝫ in copulatiuis alio iure vtamur vt. ff. de verb. oblig. l. si quis ita stipulatus est. x. aureos. ⁊. l. si ita quis stipuletur siue. in fi. extra de rescriptis. c. inter ceteras. ⁊ de reg. iu. c. in alternatiuis. li. vj. ⁊. ff. de condi. ⁊ demon. l. cum pupillus. §. disiunctio. Antibolus.
¶ Sed nūquid in castro Draguiniani exsoluam pro illis bonis? ſm gl. predictā positā in. d. l. vna. C. de mulie. ⁊ in quo lo. non, sed ſm meā predictā opi. videret ꝙ sic, vt dixi. s̄. §. sed pone sic. Sed dico ꝙ nō teneor, nō per rōnē glo. sed eo qꝛ nunc soluerē vere pro eadem re in vno munere bis, qō esset iniquum ſm gl. Antibolus.
44 ¶ † Ex hoc causat ⁊ alia qō. pone ꝙ munus qō imponit personis ꝓ rebus, indicit gn̄aliter in ꝓuincia, ꝓ bonis que habeo Cāneti. volunt hoies Draguiniani, ꝙ soluā cum eis, hoies de Canneto volunt ꝙ conferā cū eis ꝓ eisdē bonis. queritur quis istorū duorū locorū preferat. vr̄ ꝙ hoies Cāneti per. s̄. ꝓxime dicta. Itē qꝛ bona ipsa sunt in castro seu territorio Cāneti, vñ pro eis videor ibi teneri non in castro Draguiniani, qꝛ tributū leuari dꝫ in illo teritorio in quo qs agrum hꝫ, vt. ff. de censi. l. forma. §. si vero. Sed tributū dr̄ etiā illud qō imponit personis ꝓ rebus vt. C. de indictio. l. j. ⁊ ibi no. et de anno. ⁊ tri. not. in rub. ergo cū hoibus Canneti soluere debeo. Item duplici vinculo teneor conferre cū hominibus Canneti. s. quia ibi sunt bona. ⁊ quia ibi sum municeps, vt. s̄. dixi, vno aūt solo vinculo cū hominibus Draguiniani, qꝛ incola ibi tm̄ sum, ergo Cāneti cōtribuere teneor tm̄. ⁊ ipsi sunt preferendi in hoc hoibus de Draguiniano ar. in cor. de consan. ⁊ vte. fra. §. hec igitur lex. col. vj. Sed ista qō fit per glosatorem in simili casu. C. de incol. l. ciues. in mag. glo. ibi posita vbi diuersimode ista qō vr̄ decidi. ad qꝫ glo. te remitto. Et hec ſm opi. meā. s̄. tactā ꝓcedūt. Sed ſm opi. gl. positā in sepe. d. l. vna. C. de mo. ⁊ in quo lo. qō nō ꝓcedit, qꝛ ſm eū nō teneor in aliquo dictorū locorū ꝯtribuere, vt dixi supra. §. sed pone. ⁊ in sequē. vsqꝫ nūc. Antibolus. ¶ Ecce quidam habitās in castro de Cāneto, ⁊ multa bona immobilia ibi possidens. promisit ⁊ iurauit vniuersitati loci ipsius ꝯtribuere vna cū hoibus ipsius vniuersitatis in oibus quistis talleis ⁊ collectis, que indicerent seu fierēt i futurū in ipso castro, postea mutauit domiciliū, ⁊ habitat nūc in castro Draguiniani, nūc vero indicit in castro Canneti, munus ꝑsonis ꝓ rebus, querit vtrum iste teneat contribuere in eo munere, an vero, nō. ⁊ vr̄ ꝙ tenatur, pacto etenim standum est vt. ff. de pac. l. iurisgentiū. §. pretor ait. C. eo. tit. l. pactū qō bona. extra eo. tit. c. j. ⁊. c. ij. cum
45 multis similibus. † Preterea omne iuramētū seruandū est, dummodo nō redūdet in detrimētū salutis eterne vel tēporalis, vt extra d iure iu. c. si vo. ⁊ ibi no. ⁊. c. cū ꝯtingat. ⁊. C. si aduersus vēd. l. j. auc. sacramēta. Sed istud nō ē tale, ꝙ redūdet, ergo seruari dꝫ ꝯ qꝛ res ꝑuenit ad illū statū a quo incipere nō potuit, nā mutato domicilio eoqꝫ habitāte in castro Draguiniani nō tenet ar. ff. de mu. et ho. l. rescripto. §. sciēdū. ⁊ dixi hñ. s̄. eo. §. eo. mō. ⁊. §. ex his ergo res vitiata est, ⁊ nō tenetur. ⁊ hec est regula contraria ergo sunt specialia vt. ff. d v bo. obl. l. pluribus. §. ⁊ si placet. vbi de hoc cū simi. Itē promissio ⁊ iuramenti prestatio, in se habuerūt tacitā conditionē. s. hanc, si res in eodem statu permaneret, vt. ff. de solu. l. cum quis. in prin. ⁊ concor. ibi positis. ff. de testa. tut. l. patri. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. cum quidā. extra de iureiur. c. quēadmodum. ⁊. §. ita. ⁊. §. nam si post. ⁊ no. hñ in eo. c. in. iij. gl. Sed hoc casu res nō manet in eodem statu, qꝛ domicilium mutauit ergo ⁊c. Quid ergo erit? mihi vr̄ fore distinguēdū, aut ille qui ita ꝓmisit ⁊ iurauit, erat clericus, ⁊ non tenet. extra de immu. ecc. c. clericis. lib. vj. Aut erat laicus, ⁊ tūc si erat originarius de Cāneto tenet ꝑ iura primo inducta, qꝛ ⁊ sine ꝓmissione ⁊ sine iurō tenet. vt. d. §. sciendū. in fi. ⁊ dixi. s̄. eo. §. subtilius. Si aūt nō erat originarius de Cāneto, sed alias habitabat ibi qñ ꝓmisit ⁊ iurauit, ⁊ tūc nō tenet ꝑ argumēta ⁊ iura ꝓ secūda parte statim inducta in ver. ꝯ. q̄ qō recte cadit in ꝑsona nr̄a, q aliqñ dū agerē in etate puerili, malo ductus cōsilio ita ꝓmisi ⁊ iuraui, vt dr̄ ibi. Et ꝓ me facit. qꝛ ego steti ꝑ. xxx. vl. xl. an. ꝙ ñ solui ibi i collectis, quo tpe oē ius tollit. vt. C. de ꝑscrip. xxx. vl. xl. an. l. oēs Sꝫ ꝯ me facit, qꝛ fratres mei ꝓ me soluerūt, ⁊ ꝓ me fecit, qꝛ erā clericus, Sꝫ ꝯ me fecit qꝛ duas habui vxores ⁊ sic bigamus sum. Anti. De focagijs aūt aliqua querere expedit, eo qꝛ materia ē de facto sicut ⁊ ꝑcedētes qōnes. verūtñ focagiorū qōnes nō tangūt hodie hoies Draguiniani ꝓ eo, qꝛ ibi ad focagia nō tenent vigore ꝯpositionis inde facte inter ipsos ⁊ curiā regiā, quare exempla qōnum nō possumus ponere in hominibus Draguiniani. Ponamus igitur exempla in hominibus aliorum castrorum, que ad ipsas focagia tenentur.
¶ Sed qꝛ verba statuti Baiulie Foroiulien. ꝑbēt materiā qōnibus, id verba statuti ꝑmitto q̄ inter alia sunt hec. Itē statuimus ꝙ dñs comes quistas. s̄. dictas possit facere mō supradicto, vt ꝓ quolibet foco possit exigere ⁊ habere sex solidos regaliū corona-
46 torū ⁊ nō vltra ſm magis ⁊ minus. † focū āt intelligimus illū hr̄e q hꝫ domiciliū ꝓpriū in ciuitate, castro, vel villa, qō statutū est in statutis Baiulie Foroiulien. in tit. de questis. ⁊ incipit. Itē statuimus qō dñs comes. ⁊ a verbo predicto. s. foco assumptū est nomen focagiorum. Ex verbis predictis resultant quādoqꝫ qōnes.
Primo pone in castro de Trancio qō ad focagia ipsa tenentur. sunt aliqui diuites hoies aliq mediocres, aliq pauperes. Aliqua tñ bona ibi possidētes, ibiqꝫ inducit focagiū. . diuites dicūt, ꝙ qlibet, tā diues qꝫ mediocris, qꝫ pauper. redimat focū suū, ⁊ sic soluat quilibet sex soli. regaliū, ⁊ diuites nō releuent mediocris nec pauperes, nec mediocres releuent pauperes ⁊ pñt per se induce-
47 re verba statuti ibi dum dicit, vt ꝓ quolibet foco ⁊c. † que verba seruāda sunt, qꝛ vt scriptū est, dꝫ seruari, ⁊ a forma verborū nō dꝫ recedi, vt. C. de offi. prefe. preto. illyri. ⁊ orien. l. forma de predijs cur. l. j. lib. x. ar. ff. de leg. iij. l. nō aliter. ⁊ spālr nota. ꝙ a verbis statuti recedendum non est, vt in Spec. de requisi. consi. ver. quid si ss. Item istud verbum quilibet, est distributiuū, ⁊ distribuit focos vnum ab altero. ita ꝙ qlibet focus persoluat sex. sol. nō aūt colle-
48 ctiue sumitur, vt legit ⁊ no. ff. de le. ij. l. si pluribus. in prin. † Pauperes vero ⁊ mediocres dicūt, ꝙ omnes debent ꝯtribuere ſm valorem bonorū suorū, ⁊ inducūt ꝓ se illa verba statuti. s. ſm magis ⁊ minus, que verba sic debēt patēter intelligi, vt ſm ꝙ magis qs hꝫ in bonis, magis soluat, prout autem minus hꝫ, minus soluat. nam verba ista sequentia nō permittunt precedentia verba. s. pro quolibet foco stare in suis finibus, sed ea determināt ⁊ restringūt vt. ff. de verbo. obliga. l. si cum tibi fundū. vbi de hoc. ⁊. ff. de penu le. l. nā ꝙ. §. fi. vbi ēt de hoc ⁊ ꝯcordantijs in ipsis duabus. ll. scriptis. Et hāc ꝓ pauperibus teneo ꝑ iura predicta ꝓ parte ipsorū inducta maxime qꝛ ita obseruat ⁊ obseruari vr̄ cōiter in dicta baiulia, que obseruatio sequenda est, vt ita in futurum fiat vt. ff. ad muni. l. constitutionibus. in fi. C. de serui. l. si manifeste. C. de fun. limi. l. j. lib. xj. ff. de admi. tu. l. quidam decedens. in princ. cum si.
49 † Que quidē obseruatio communis est optima interpretatio dicte dubitationis, si tñ dubitatio sit, vt ita debeat postea fieri, vt. ff. de legi. l. si de interpretatione. ⁊. l. se. nam in omnibus dubijs bona est coniectura ex consuetudine, vt not. ff. de auro ⁊ argen. leg. l. pediculis. §. de argento. Et ita vidi istam questionem determinatā in prouincia ꝑ Senescallū, de cōsilio dñi Joānis caballale, Aqs me pñte. nā añ cōpositionē Draguiniani ꝑdictā, erat ista questio inter diuites ⁊ pauperes draguiniani, me exñte aduocato ꝓ vna parte, nō tñ ita plene fuit per decisionē, vel eius ꝯsiliariū predictū tacta, sicut ꝑ me est tactū ⁊ tractatū. Reduc igit hoc ad praticā.
¶ Pone in castro de Trancio sunt centum foci. Accipe sex so-

lib.regal. ꝓ quolibet foco erūt.xxx.libre Iste.xxx.libre colligētur cōiter sed non eque inter oēs hoies dicti loci, ⁊ ſm valorē bonoꝝ qſqʒ cōtribuet, ⁊ ſm quod perequati sunt cōtribuēt, ille magis, ⁊ ille minus, quousqʒ ille.xxx.libre fuerint collecte, ⁊ ille.xxx.libre soluenꝰ, ⁊ ita cōtingit, ꝙ vnus diues soluet pro viginti vel ꝓ.xxx. focis, qꝛ magne fortune sue hoc exigūt, vnus vero pauperrimus soluet vltra sex denarios, vel ēt minus, qꝛ patrimoniū suū pauper

50 vltra nō pōt portare. † Itaqʒ pro valore bonoꝝ exiguntꝰ focagia, apparet, ꝙ est munus, quod indicitꝰ personis pro rebus, vt.s̄.tactū est.§.munus. ⁊ multis alijs.§.supra ⁊ hoc sonant ēt verba illa statuti.s.pro quolibet foco, ſm magis ⁊ minus personis ergo imponitꝰ pro rebus, ⁊ ↄsuetudo p̄dicta ēt hoc approbat, ergo restat, ꝙ pauperes nihil hn̄tes nihil soluere dēnt vt.C.qui nu.li.l.cū facultates, ⁊ in rubr.ibi.dr.n.in rub.q nu.li. vel paupertate excusa-

51 tionē meruerūt. ⁊ hoc not.ēt.C.de mu.pa.sup rub. ⁊ sup.l.ij. † illi enim.s.pauperes nihil hn̄tes hn̄t excusationē ⁊ immunitatem nec tenenꝰ ↄferre in talleis, vel quistis, nec hn̄t pensare. vn̄ habebunt qd ↄferāt, sicut multi alij hn̄t, ⁊ secure pn̄t in nemore corā latrone cātare, nō.n.timēt latrōes, nec fures, nec mures, vt.ff.d fur.l.itaqʒ fullo.in prin. ⁊.ff.de reg.iur.l.nō pōt videri. ⁊.l.nō vr̄ rem lʒ contrarium nota.ff.vsufru.quemadmo.ca.l.omnes.§.j. Sed a tali excusatione, immunitate ⁊ securitate liberet nos deus. Antibolus.

52 ¶ Sed pone quod homo † est ita paup, quod non pōt cōmode soluere partē suā, nunqd cedet ad onus alioꝝ, vel alij ꝓ eo soluere teneanꝰ. certe ista qō nō procedit ſm predicta. nā · nt nō hʒ domiciliū propriū in loco, ⁊ tunc nō tenetꝰ in aliquo, vt in statuto predicto continetꝰ a ↄrio intellectu, qꝛ illi soli dicunꝰ habere focum, qui illū hn̄t ꝓpriuʒ, vt ibi, ergo illi qui nō hn̄t ꝓprium, non intelligunꝰ habere focū, ⁊ sic nō tenenꝰ, cū illi soli teneanꝰ, qui focū hn̄t, vt ibi attento tenore statuti qō stricte, vt loquitꝰ, dʒ intelligi, vt supra.§. ꝓximo dictū est. Aut hʒ illud proprium, ⁊ nihil amplius in bonis ⁊ tūc tenetꝰ, ꝓut ipsum tangit, non q̄tuʒ valet suum domiciliū, sed habita proportione alioꝝ, iuxta quod hʒ quilibet, vt prout quilibet hʒ in bonis, magis, vel minus, sic magis, vel minus ↄtribuat, vt est supra.§.proxime dictū. nō omittas videre.C.ad.l.fal.auc.similiter.in gl. Antibolus. ¶ Super hoc pone ꝙ locatarij sunt in castro, q sunt ibi ad laborandū, ⁊ ↄducūt domū, ibiqʒ faciūt focū, nunqd ille focus habebitꝰ ꝓ foco? certe nō, cū illū nō habeant propriū, sic eueniet, vt nec ille locatarius soluat ꝓ tali foco, nec cedet in cōputatiōe focoꝝ, ⁊ sic nō augmētabit focos illius loci, nec alij hoies loci tenebunꝰ ꝓ illo foco soluere. hoc ꝓbatꝰ per tenorē sta-

53 tuti. Antibolus. ¶ † Sʒ si forte ita staret locatarius p.x.an. ⁊ sic esset effectus incola p̄sumptus, vel qꝛ vbo, ⁊ facto esset factus incola.s.animo perpetuo habitādi ibi, ⁊ sic verus, tūc crederē ꝙ focus taliū locatarioꝝ cōputaretꝰ pro foco, ⁊ focos alios augmētaret, ⁊ sic ꝓ valore bonoꝝ teneret vna cuʒ alijs hoibus ↄtribuere, qꝛ dr̄ in statuto focum illum habere, intelligimus, q hʒ domiciliuʒ proprium, nec est dubiū ꝙ per illū modū aliqs cōstituit sibi ꝓpriū domiciliū, ad similitudinē scholaris alienigene, q ↄducit domum alienam, qꝛ presumitur ex tēpore predicto constituisse domicilia, alias autem sola habitatio non facit domicilium, nec incolam, vt C.de incol.l.ij. ⁊ in.l.ciues.cum no.in eis. ⁊ dixi supra.§.vt aūt dixit aūt statutū domicilium proprium, non autem focum propriuʒ.

54 ¶ Sed vidi qn̄qʒ † ꝙ illi q recognoscebant focos locoruʒ in prouincia numerabāt ↄ iustitiā, focos locatarioꝝ, qui nullo modo cōstituerūt domiciliū verū, vel presumptū, qꝛ statutū, dicit, domiciliū ꝓpriū, nō aūt focū.s.vt talis focus nō numeretꝰ inter alios focos nec augeat eos. Sed si alia sit statuentium mens vel intentio, vt ꝓ domicilio proprio intelligerent focum proprium, ignoro, ⁊ in hoc dubio esset recurrendum ad interpretatores dubiorum, scʒ ad episcopum Foroiulien. ⁊ duos milites, vel barones quorū vnus eligeretur per dn̄m comitem. alter vero ꝑ barones ⁊ milites. vt hoc expresse continetur in statutis predictis, in tit. de interpretatione dubiorum.c.item statuimus quod si super predictis. Antibolus.

55 ¶ Circa materiam quero, † si post statutū factū sint augmētati foci, an propter hoc talia seu collecta debeat augmentari, verbi gratia pone, illo tempore quo factum fuit statutum erant in castro de Trancio centū foci, ita ꝙ collectis oibus focis. vniuersitas tenebatꝰ ad.xxx.libras. vt dictū est supra.§.j. Pone modo sunt cētuʒ ⁊ decē foci tenebitꝰ ne vniuersitas vltra ꝓ istis.x.focis. vt ita dēat. xxxiij.libras. vr̄ ꝙ sic, qꝛ statutum dicit ꝓ quolibet foco, ↄsiderādū ergo est quot foci sunt, vt pro singulis teneatꝰ vniuersitas ad sex solidos predicte monete, vt predictū est. In contrarium arguitꝰ. ⁊ videtꝰ ꝙ inspiciēdū sit tm̄ munus certum focoꝝ, qui erant ibi tp̄e statuti, ꝙ fuit edictum currente. M.cc.xxxv. vt de tēpore isto in istis statutis legitꝰ expresse. nam de tempore predicto qō tunc erat loquitur statutū de presenti, q̄tum ad qualitatē ⁊ numerū focorū, dicit enim sic, focū intelligimus illū habere, qui hʒ domicilium ꝓpriuʒ ⁊c. non ergo hʒ istud.n.verbū hʒ est presentis tp̄is ⁊ nō se extēdit ad futurū tēpus. nec ad numeꝝ futurū. vt.ff.de auro ⁊ argē.leg.l. scribit.§.ideʒ scribit. vbi vr̄ esse casus pro ista parte. cui concor.in titu.eo.l.si ita legatū, ⁊ ibi not. ⁊.ff.de verb. oblig.l.si a colono. et l.si stipulatus fuerim.§.cuʒ stipulamur. ⁊ maxime qꝛ hic agitur de seruitute imponenda, seu honore imponēdo, quo casu expressum ius est, quod in presenti tp̄e non includitur futuꝝ vt.ff.de serui.vrba.predio.l.si seruitus.j.rn̄so. ⁊ talia onera tanq̄ odiosa restringi debent, libertas aūt hominuʒ tanq̄ fauorabilis ampliari, vt.ff.de lib. ⁊ posthu.l.cum quidam. cum materia sua Antibolus.

56 ¶ Versa autē vice queret † diminuti sunt foci, nunqd minuetꝰ tallea pro numero focoꝝ, q deficiunt. Idē videretꝰ arguēdū ⁊ dōm, p̄sertim, qꝛ hoies qui petunt diminui collectā nō postularent ↄriuʒ. s.augeri eaʒ in casu ↄrio, scʒ in quo foci essent augmentati, vt.C.de solu.l.eum qui pecunia. ⁊.ff.de euict.l.ex mille.§.si totus.q.§. ⁊ q̄ l.in prin.hn̄ faciūt ad determinationem istius.§. ⁊ proxime precedentis. Item si vniuersitas redierit ad minorem numerum, ēt ad vnū hoiem, tn̄ eadē vr̄ esse vniuersitas, ⁊ ius vniuersitatis retinetꝰ in eod. vt.ff. qō cuiusqʒ vni.l.sicut.§.i decurionibus. Sed hoc vr̄ durū ideoqʒ, aut dicemus qō ad augmentū focoꝝ sequitur augmentum tallee, ⁊ ad diminutionem eoꝝ sequatur diminutio tallee aut si ad augmentuʒ focoꝝ nō sequatur augmentū tallee, ad diminutionē eoꝝ nō sequetur diminutio tallee, vt ↄrioꝝ eadē sit disciplina, vt insti.de his qui sunt sui vel alie.iuris.in prin.et.ff.eod.tit. l.j.institu.de tutelis.in princi. Antibolus. ¶ Quid si primi mutati sunt, ⁊ alij superuenerūt ad locū. rn̄deo, representant ꝑsonas primoꝝ, ⁊ in locum ipsoꝝ sunt, eadē est vniuersitas, eadēqʒ in tit. vt.

57 d.§.in decurionibus. ⁊.ff.de iudic.l.ꝓponebatur. ¶ † Idem pone ꝙ hoies de Trācio hn̄t possessiones in castro seu territorio de arquibus, ⁊ hoies de arquibus petūt, ꝙ hoies de Trācio pro possessionibus quas in castro, vel territorio de arquibus habēt, conferant in tallea de arquibus, que fit pro focagio indicto, an teneātur. Credo indubitanter ꝙ non, qꝛ aut illud munus focagij est focoꝝ, ⁊ sic ipositū rebus, ⁊ hoc casu cū hoies d Trācio nō hēant focū seu focos in castro de arquibus. sed in castro de Trancio, vbi res est, vt.d.l.rescripto.§.sciēdū.ff.de mu. ⁊ ho. Aut dicemus, ꝙ focagiuʒ sit munus, quod imponitꝰ personis pro rebus, quod vr̄, qꝛ in statuto dr̄ pro quolibet foco magis ⁊ minus, quo casu non tenentur, qꝛ in tali munere non tenētur soluere nisi municipes, vel incole, vt.d.§.sciendum. ⁊ dixi supra.§.ex his incole, itaqʒ sunt de Trācio. ergo ibi soluāt. Antibolꝰ. ¶ Sʒ an hoc casu ipsi hoies de Trancio in quista de Trancio soluēnt pro bonis ipsis, que hn̄t in castro seu territorio de arquibus, ſm opi.glosatoꝝ non, sed ſm meam sic. de quo dic vt supra.§.pone, vbi te remitto. Antibolus.

58 ¶ Iuxta hoc ponamus † quod aliqs hō hʒ domiciliū, tā i castro de Trācio, q̄ in castro de arquibus, ꝙ pōt. vt.ff.ad muni.l.labeo. l.assumptio.§.precedentibus. in vtroqʒ loco hʒ bona, quid erit, respondeo contribuat in castro de Trancio pro bonis, que ibi hʒ ⁊ in castro de arquibus ꝓ bonis, que ibi hʒ. hec questionis solutio probatur per precedētes questiones de focagijs suprafactis. Quod intelligo si est instructus equaliter i vtroqʒ loco, ⁊ nō plus cōmoretur in vno loco q̄ in alio. vt.ff.ad muni.l.si qs instructus. In vtroqʒ autem locorum soluere esset iniquum, qꝛ sic eadeʒ re ⁊ pro eodem munere solidum solueret, quod nō patitur bona fides nec.l.bonam fidem sequens, vt.ff.de reg.iur.l.bona fides. ⁊ extra eo.tit.c.bona fides. ⁊ hoc casu hʒ locum ratio. q̄ ponit glo.C.de mu. ⁊ i quo loco.l.vnica. de quo te remitto supra.§.sʒ pōe Anti.

¶ Potest autem hoc facere ad questioneʒ, que fuit de facto inter hoies. Draguiniani ex vna p̄te, ⁊ curiā dn̄i Comitis ex altera, in

59 qua ego fui aduocatus hoim, in statuto dr̄ † ꝙ in qnqʒ casibus, dn̄s Comes possit facere quistā, vcʒ semel eundo ad imperatoreʒ sine armis, quoties reqsitus ab iperatore ad eū iuerit cum armis omni dolo cessante. Si dominus fieret miles, vel filius eius, q comes esset futurus prouincie, si trāsfretaret cuʒ armis cum exercitu cruce signatoruʒ in subsidiū terre sancte omni fraude cessante. Si filiam, vel filias maritaret, pro qualibet semel tm̄ postea subiungit, ꝙ nullus alijs de causis dn̄s Comes possit facere quistā i hominibus militū, vel alioꝝ sibi subiectorum, vt hoc expresse continet statutum vt titulo de quistis.c.statuimus qō dominus Comes, tempore auteʒ statuti quod fuit, vt dixi.s̄.§.circa. Quoddā castruʒ erat multoruʒ militum, qui habebant in ipso castro diuersos homines ibi habitantes, postea vero ipsi milites cōuentionē fecerant cū dn̄o Comite, vt ipse ibi habeat ⁊ teneat suos officiales ⁊ ibi teneat curiā sumptibus ipsius Comitis, ⁊ habeat, ⁊ per

cipiat

cipiat dñs Comes tertiam partem condemnationũ. ⁊ alio℞ que ex iurisdictione proueniunt, milites aũt percipiãt duas partes. Ecce post hec, dñs Comes vult indicere hominibus ipsis quistã in alio casu, qui non est de predictis quinq; casibus, vt pote pro emptione terre, dicens ꝙ homines sunt sui, ⁊ nõ cõtineri in dicta imunitate. hoies hoc denegãt, dicẽtes se adhuc esse hoies militũ. ¶ Modo queritur vtrum ad quistam teneanť. Ista qõ nõ potest esse amõ inter hoies Draguiniani ⁊ dñm Comitẽ, q2 vt dixi supra. §. de focagijs. ad focagia nõ tenentur vigore cõpositionis pdicte postea facte, de qua ibi mentionẽ feci. Ulterius in hoibus Draguiniani ista qõ cadere nõ põt, q2 p ipsam compositionẽ fuit decisa. Sed in hoibus de Luco recte cadit, ⁊ adhuc in eis qõ durat, q sunt eiusdẽ ꝯditionis, ⁊ forte idẽ est in hoibus de Lonacis. Et si in pdictis finibus iacet qõ, vř mihi, ꝙ hoies nõ teneanť, ⁊ lʒ alicui cõpetat exercitiũ, nõ ideo sequiť, ꝙ habeat iure dñium, vel

60 proprietatem rei cuius hʒ exercitiũ. qõ sic pbo, † filiofa. olim cõpetebãt sex actiones, sed non oẽs, hodie vero hʒ oẽs actiones, tã illas, q̃ alias, oẽs prouenientes ex cã aduentitia ⁊ sue ppie sunt patri tñ cõpetit exercitium earũ, ⁊ lʒ aũt patri cõpetat earũ exercitiũ. nõ ob hoc dñiũ seu proprietas earum est patris, sed ⁊ filij hec probanť. ff. de act. ⁊ oblig. l. filiusfa. ⁊ l. in factum. ⁊ C. de bo. que lib. l. cũ nõ solũ. §. vbi aũt. ⁊ ff. de indi. l. si longius. ⁊ ibi no. in vlti. gl. Itẽ pater in repetitiõe dotis filie hʒ exercitiũ actionis, hʒne propterea dominium ⁊ proprietatem actionis, certe non, immo dominium ⁊ proprietas est cõis. s. sibi ⁊ patri, vt. ff. sol. ma. l. ij. §. deniq; ⁊ not. in eod. tit. l. non solum. in glo. fit relatio. ⁊ not. ff. de pac. l. hẽdi. §. filia. pʒ itaq; ex his, quod aliud est habere dominiũ, ⁊ pprietatem rei, p qua alicui cõpetit exercitiũ. Sed sm pmissa, ⁊ curie comitali solum exercitium iurisdictionis in hoibus militũ cõpetit, ⁊ in eam est translatum, ergo dñium ⁊ proprietas hoim ⁊ iurisdictiones remansit militibus, ⁊ eis solis cõpetit. Si ita est, ergo hoies nõ sunt curie comitalis, sed sunt militũ, si militũ venit statutũ, ⁊ dicit ꝙ in hoibus ipsis, qui sunt militũ, nõ põt co-

61 mes facere quistã, in alijs casibus vltra dictos sex casus. † Itẽ ante statutũ nõ poterat dñs comes de iure hoibus indicere hmõi focagiũ seu focagia. nedũ hoibus nobiliũ, imo ẽt nec hoibus suis proprijs, q2 solus imperator hoc ius hʒ indicãdi, ⁊ alia munera, vt probať. C. de anno. ⁊ tribu. l. oẽs pensitare. li. x. ⁊ ibi no. ⁊ de in dictis. l. j. ⁊ melius de superindi. l. vnica. ff. de ver. sig. l. munus ppzie. vbi de hoc not. ordi. ⁊ extraordi. vbi not. ꝙ tria debẽt cõcurrere in tali indictione. s. lex, ꝯsuetudo ⁊ imperator, que tria nõ cõcurrerũt in dño respondendo ar. vt possit talleã indicere subiectis alias non procedit impositio seu indictio. His aũt obstare vř, qõ tradit Spec. in tit. de feu. §. qm̃. ver. ⁊ no. dicẽs ꝙ vasalli comitũ, vel baronũ imperij, tenenť dominis suis, in predictis casibus ⁊ in quibusdã alijs seruire, ⁊ obedire, pp feudũ, qõ ab eis recipiũt. sed ipse nescit quid dicat, q2 leges predicte dicũt expressim ꝯriũ. Sed vollo eum excusare, q2 forte refert se ad consuetudinem illarũ terrarum. sed ista excusatio parum valet, q2 consuetudo terre ad hoc non sufficit, vt no. in. d. l. munus proprie. Item q2 nec sola forte. l. sufficeret, nec imperator solus vt ibi not. vel forte refert se Spec. ad pactum, qñ homines ad talleam se pacto astringunt, vel aliter respondeo. Spe. loquitur in vasallis, qui propter feudum, qõ hñt a comitibus vel baronibus, ad talleã tenentur, vt ipse dicit quemadmodum, ad alia multa teneanť, que consistunt in faciendo, ⁊ que consistunt in nõ faciendo, que nota. in. d. §. qm̃. ver. xvij. ⁊ ver seq. Sed in casu nostro hoies nõ sunt tales vasalli, nec feudum hñt a domino Comite, sed an pactum sufficiat. j̃ §. proxi. dicetur.

¶ Sed pro parte curie comitatis arguebatur, quod curia ipsa hmõi focagiũ alias in simili casu exegit pignorando, ⁊ cõpellẽdo

62 ad hoc homines. sed ad hoc respondetur † ꝙ talis exactio cõpulsiua seu coactiua non tribuit curie ius in re. i. in proprietate. ff. de mu. ⁊ ho. l. cura. in prin. ⁊ extra de reg. iur. c. qõ latẽter. cũ ibi no. ⁊ C. in quibus causis col. censi. l. j. lib. xj. ⁊ ibi not. ⁊ ff. de indi. l. ij. in prin ⁊ ff. de ap. l. cũ ex causa. Sed nedum ad futura hoies non teneanť, imo dʒ ante oia ipsa curia eis reddere, qõ ita extorsit, vt in d. l. j. ⁊ in. d. l. cũ ex causa. Et si gratis soluissent, nõ fieret eis i posterũ preiudiciũ in eo casu, nec in simili, nec in alijs dissimilibus vt C. de his qui spon. mu. sube. l. ij. ⁊ ibi not. ⁊ nota ẽt in. d. l. cura. in prin. ⁊ concor. ibi positis. ⁊ not. C. de agrico. ⁊ cen. l. j. in gl. super ẋbo extraordinaria onera, allegabat ẽt curia, ꝙ dicta exactio tribuebat sibi ius in possessione. respondendo sibi p interemptionẽ,

63 † q2 talis possessio nõ tribuit ius possession s, n c iustum initium possessionis, nec cõmodum possessionis vt. C. de proba. l. vis eius. et. ff. eo. tit. l. si quis liberũ, nec prebet talis possessio ꝙ im̃ de facto est, vt no. in. d. l. si quis liberũ. causã prescribendi, vt instit. de vsucap. §. furtiue. cum concor. suis. Sed et si esset compulsiua vis, nõ prescriberetur minori tempore. xxx. an. vt. C. quod met. cau. l. si vi vel metu. secundum primam opin. ibi scriptã que veritate iuuari vř, q2 text. ibi facit pro ipsa, quod posset habere locum q̃tum ad repetitionẽ ablatorũ vt ibi loquiť. Sed vt nõ preiudicet in futurũ, non vř ꝙ prescriptio iuuet cogentẽ. Sed si res seu bona hominum capiantur per violentiam curie, dummodo nõ interuenia hoim cõsensus ẽt cõpulsiuus, nõ credo ꝙ locũ habeat prescriptio

64 maxime in futurũ. p preal leg. l. supra ꝯcor. † ꝙ in occupatis ⁊ iuasis nõ hʒ locũ pscriptio, vt extra de pba. c. lʒ. ⁊ ibi no. in ẋbo occupasse, ppe fi. c. vide ibi. Nã ⁊ rebus mobilibus, q̃ al's triẽnio pscribunť, nõ currit in talibus pscriptio, nisi. xxx. an. ⁊ no. i. d. §. furtiue. de hoc vide Inn. de pscri. diligẽti. ⁊ ff. de vsu. l. cũ de in rẽ ẋso. ⁊ infra. §. pmisi, Arguebať p curiã. ꝙ erat i possessiõe, ⁊ iõ debebat in ea ꝯseruari, lʒ violẽta esset, vt in auc. de man pn. §. coges ⁊ ibi no. extra de resti. spo. c. r̃as. vbi hř, qõ pdo ẽ in sua possessione tuẽdus. sed forte illud posset esse verũ, forte q̃tũ ad rẽ ablatã q̃ dʒ restitui, vt. s̃. dictũ ẽ. Sʒ q̃tũ ad hoc, ꝙ teneanť ob hoc in iure pcipiẽdi vel exigẽdi in futuris, nõ credo, ꝙ adhuc futura capta

65 nõ sunt, ⁊ sic nõ possidet ea p alia iura. s̃. allegata. ¶ † Sed si dubiteť vtrum per vnum solũ actum quis bene possideat, vel quasi tale ius tuẽdus sit in possessione, vel quasi. hoc not. ꝙ sic extra de cõsuetu. c. vlti. in vltima glo. ver. fin. glo. ⁊ de causa po. c. cum ecclesia. §. nos igitur. in gl. ex hoc vř, ⁊ in glo. nõ ergo. ꝙ fatetur verũ nisi possideat vi, aut clam, vel precario, tunc enim qui dedit, auctoritate sua põt illud reuocare, vt ibidem not. quod vltimũ pro parte hoim valde facit. De ista qõne plene tunc allegaui, que allegationes fuerunt vise Auenioñ per magnos aduocatos, ⁊ laudate, ⁊ introducte in ꝯsilio regio, vbi fuerãt multi doctores ⁊ iuris prudentes. quas hñt homines Draguiniani, que hic vidende essent Itẽ sup hac qõne esset valde videre formã ꝯuentionis pdicte de his habite inter dominum Comitem et milites. Antibolus.

¶ Sed fortius exped t querere, vtrũ ẽt ad casus predictos. s̃. in statuto expressos hoies nobiliũ huius regionis teneantur. vř pri-

66 ma facie ꝙ sic, q2 in statuto hoc contineť. † statutũ enim est lex municipalis, que lʒ sit scripta, tñ p. l. scripta dʒ seruari. vt. C. de emã. lib. l. j. ⁊ insti. de iure naturali. §. sed naturalia. vt ibi not. ⁊. §. ius aũt ciuile. cũ ibi no. que quidẽ lex municipalis valde considerari dʒ in hac materia munerum, vt plene dixi supra. §. rebus. versi. idẽ quoq;. maxime q2 in statutis predictis ⁊ in compromisso prouide facto ita cauetur, ꝙ pro. l. scripta seruentur, non obstante vsu vel abusu ꝯrio. Item caueť in ipsis, quod omnes cause ciuiles, ⁊ criminales, termineneť sm ipsa statuta non sunt talia statuta, qualia predicta iura dicunt, facta vcʒ a populo. talia aũt statuta sunt leges municipales, ⁊ debent seruari pro lege scripta in corpore iuris vt proxime supradictũ est. Sed statuta predicta Baiulie Foroiulieñ. nõ talia sunt, nam non fuerunt cõdita a populo. imo fuit quedam sententia arbitraria lata per quatuor arbitratores. s. per epm tunc Foroiulieñ. ⁊ Ray. saugij. de rocabruna. Guliel. de cotiniaco, Romeum de villa noua, electos per dominum illustrem. R. berengarij. bo. me. tunc comitem ⁊ marchionem prouincie ab vna parte, ⁊ certos barones, milites prouincie, vcʒ Blacium, ⁊ Aycardum de vidalbano, Bertandum de pugeco, Reginaldũ de caradello. R. de Aquinea, Guliel. de mosterijs, Restagnũ petrũ audeberti. Guli. de Draguiniano expresse noiatos, ⁊ multos alios innoiatos, q iurauerũt qõ ipsi p se ⁊ hẽdes suos i perpetuũ seruarent, ⁊ custodirent, ⁊ p iure, ⁊. l. haberent statuta, seu ꝯsuetudines, que, vel quas, quatuor pdicti electi arbitratores statuerẽt, seu scriberẽt, aut scribi facerẽt in Baiulia Foroiulieñ. ista. n. ꝯtineť in cõpromisso puide in eis facto, ⁊ apparet i principio ipso℞ statuto℞, q quatuor postea statuerunt, vt ꝯtineť in ipsis statutis.

¶ Sed pro deo qua fronte aliqs sani capitis dicere poterit, ꝙ pdicta statuta ligẽt hoies terra℞, cũ ipsi hoies non cõpromiserint,

67 nec alius quisq̃ p ipsis? certe, nõ. † nã alterius factũ alteri nocere nõ dʒ. ff. de reg. iur. l. nõ dʒ. cũ simi. ibi assignatis. ⁊ maxime in talibus male seruiẽtibus, vt dř expresse. C. de transactio. l. trãslactione matris. ⁊ hoc pcedit de medio iuris precepto, qõ a iustitia velut a matre descẽdit, qõ mediũ est ne alter alte℞ ledat, vt. ff. de iusti. ⁊ iu

68 re. l. iustitia. §. iuris pcepta. ⁊ ita not. in. d. l. nõ dʒ. † Itẽ pactũ cũ vna psona, vel certis psonis factũ alijs nõ preiudicat vt. ff. de pac. l. si vnus. §. añ oia. cũ ergo ꝯpromissa pcedãt ex pactis. vt. ff. de recep. arbi. l. nõ distinguemus. §. de offi. ⁊ §. Itẽ si iubeat. §. fi. ⁊ etiã optime. ff. de verb. obliga. l. titia. in prin. ⁊ ideo nõ dʒ dictũ cõpromissum, nec sententia dictorum arbitratorũ, ex ipso compromisso secuta, hoies non compromittentes ligare, maxime q2 cõpromissa sunt stricti iuris, ideo nec laxanda, nec amplianda eorũ ptãs,

sed stringenda tanq̃ pacta, nec in eis veniūt, nisi ea de quibus expressum est vt not. extra de arb. c. cū dilectus. ff. de verb. obliga. l. quicquid. C. de transac. l. si de certa. instit. de oblig. ex ɔ̃ctu in fi. ⁊ ibi not. ff. de condi. ob tur. causam. l. vlti. §. vlti. ⁊ ibi no. ⁊ no. C. de inuti. stipu. l. dolo. ⁊ etiã in multis alijs iuribus que posui in. d. l. quicquid. maxime q2 in compromisso predicto cautum est, qḋ dicti cōpromittentes per se ⁊ suos heredes seruarent perpetuo statuta, de hoībus nullā mētionē facientes, ⁊ idē si mētionē de eis facerēt, prout ꝓbāt predicta. Audacter igit̃ cōpromittētes eorūq; hr̃des, illa seruent in eternū, dūmodo hoīes nō ledant, quos ledere de iure nō pn̄t, per dicta iura nō obstat, qḋ ipsi arbitratores dicūt, statuimusq; ob hoc nō ē statutū. i. lex municipalis, q2 illud fit dūtaxat a populo, vt. d. §. sed naturali. cū ibi not. ⁊ alijs similibus supra inductis. Sed est verbū qḋ proprie pertinet ad ꝓnuntiationez sn̄ie, vt. ff. quod quisq; iuris in rub. ⁊. l. j. per totaz. l. ⁊ extra de verb. sig. c. cū in his. ⁊ extra de verbo. sig. l. ꝓnūtiatū, in prin. Ad focagiū igit̃ non tenent̃ hoīes extra noīatos predictos sex casus de quo dixi supra. §. proxi. ad quos ēt ad casus noīatos non tenētur, vt dixi, nec hoīes ēt dn̄i Comitis ad hec tenentur, de iure cōmuni, nec de iure statutorum, q2 de ipsis non fit mentio aliqua in eisdem statutis nec ad expressos casus, nec ad non expressos, vt dicto supra proxime. §. dictum est. Antibolus.

69 ¶ Promissi. s̃. dicere, † an possint hoīes castrorum se astringere dominis ad talia munera, quod vidi cōtineri q̃nq; ⁊ frequēter in aliq̄bus instrumētis in cōsilio mihi exhibitis p rusticos castroꝝ ⁊ in multis alijs hoc permittit̃ in ꝓuincia, maxime in terra diabolica imbuta astricta montanoꝝ. Et vr̃ ꝙ valeat talis astrictio pactiōalis, pacta enim iubet lex seruari, vt. ff. de pac. l. iure gentiū. §. pretor ait extra eo. tit. c. antigonus. ⁊. C. de pac. l. pactū qḋ bona fide. cū si. Cōtra vr̃, q2 pactū, qḋ fit cā onerāde libertatis, non vz vt. ff. quarū rex ac. nō da. l. j. §. que onerāde. ⁊. §. si libertatis. ⁊. l. fi. in fi. Sed talia pacta onerare vident̃ libertatē, ergo vident̃ non valere. Sol. casus est. s. qḋ possint se astringere vt. ff. d̃ iure immu. l. ij. in prin. ⁊ concor. ibi scriptis. vnde vr̃ distinguedū, aut pactum nudū in talibus interuenit, ⁊ tunc nō vz talis ꝓmissio, imo si spōte aliq̄bus vicibus seu annis rusticus prestitit, ad prestādū in futurū nō astringit̃. Si aūt interuenit stipulatio, vz, vt. C. de pac. l. si certis. de quo dic vt ibi ⁊. ff. de vsu. l. cū de in rem vso. vbi de hoc plene extra de cēsi. c. peruenit. vbi ēt de hoc. ⁊ ſm Inn. de prescri. c. si diligēti. ⁊ supra. §. potes. ver. sed pro parte. ⁊ ver. seq. Ad. ll. in ɔ̃rium allegatas rn̄deo, ꝙ de alio onere libertatis loquunt̃, vt pz euidenter in. d. l. vlti. in fi. ff. quarū rerū actio nō da. ad id qḋ dixi, ꝙ pactum nudū ad hoc non sufficit, verum vr̃ cum illud nō ꝓficiat ad agendū, lz ad excipiendū bn̄ valeret, vt. ff. de pactis. l. iuris gentiū. §. sed cū nulla. ⁊. l. diuisionis. nisi forte in casu proposito esset iuxta vestitum. s. incontinenti ante vel post tunc enim vestiri dicitur coherentia contractus, ⁊ ex eo posset agi, nedum excipi, vt. d. l. iuris gētiū. §. quinimo. ⁊. C. de pac. l. petēs. qḋ est veꝝ si vestitum erat ex parte illius, cui nudo pacto promittit̃, vt pote ex parte dn̄i castri, cui hoc promittitur nudo pacto. Sed si vnū pactū sit vestitum ex parte rustici, ⁊ postea, vel ante incontinēti rusticus promittat talia onera nudo pacto, nunq̃ dn̄s aget ex illo pacto, q2 nudum est nec enim vestitum ex vestimento rustici, vt hoc not. in. d. §. quinimo super verbo, in bone fidei, ⁊. d. l. petens. Et hec omnia sunt valde consideranda ⁊ aduertenda in instrumētis de hoc factis. vtere ergo consilio illius. l. de his. ff. de transactionibus. adde quod dicam. s̃. an rusticus reperitur. Antibolus.

70 ¶ † Questionē ex facto emergentem proponere disposui. dn̄i castrorum concedūt quandoq; immunitatem rusticis, q̃ vulgo appellant assensoyre, ⁊ enfranquere, retentis sibi mōturis, fornagijs ⁊ q̃nq; quistis in sex casibus, de quibus dixi supra. §. potest. vel similibus. modo posset verti in dubiū, vtrū talis retētio valeat, ⁊ videtur valere, si non ɔ̃dicant rustici. debent enim ɔ̃dicere, si eis hec retentio displicet, aliās vr̃ eis placere ⁊ consentire, vt. ff. ad mace. l. filiussa. patre absente. C. de postu. l. j. ⁊ concor. sibi scriptis. et de sententijs que sine certa quāti. l. fi. ⁊ ibi not. C. si sepius in integ. restitu. po. l. j. spontanea enim ɔ̃dictionis omissio turpitudinē retentionis purgare vr̃, vt. ff. de condi. ob tur. causam. l. si ob turpem. ⁊ not. extra de offi. delega. c. pastoralis. in magna gl. super verbo ⁊ si sciat. ⁊. ff. de decu. l. honores ad decurionatū. que. l. valde facit ad qōnē. ⁊. C. de filijssa. lib. x. l. cū appellasse. ⁊ melius. ff. ad municipa. l. quoties. cū concor. ibi positis quas hic vide, ⁊ dic vt ibi. C. de dec. l. j. li. x. ⁊ ibi no. ⁊ no. bn̄ extra de test. c. veniens ad ap. sup verbo, quos vtraq; pars ⁊c. ⁊ quod not. ff. de pig. acti. l. gaius. ⁊ ff. de leg. ij. titia cū. §. lucia. no. extra de p̄sump. c. nonne. dic vt nō videantur tacite consentire. ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. ff. de ꝓcura. l. filiossa. §. inuitus. ⁊ qḋ ibi not. in distin. ibi posita. dic vt ibi. ff. de regu. iur. c. qui tacet. ⁊ vr̃. l. expressa, vt in his malis seruitutibus nō videat̃ qs cōsentire, nisi expresse cōsentire ꝓbetur. ff. de serui. vrba. p̄dio. l. inuitū. ⁊. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. nō vr̃. ⁊ ibi vr̃ glo. ordi. in eo qḋ dicit glo. ꝙ in libertate concedenda vr̃ quis consentire, ⁊ in eo casu sit sp̄ale fauore libertatis, ergo in casu contrario. s. seruitutis inducende, vel talis oneris inducēdi, quod ad seruitutem trahit est ɔ̃rium, arg. ff. ad muni. l. j. in fin. ⁊. d. l. inuitum. ad idem. ff. de compen. l. quod in diem. §. si rationez.

71 † Preterea pactum nudum ad hoc non videt̃ sufficere, sed oportet stipulationem interuenire, vt supra. §. proxi. dixi. per taciturnitatem autem non fit stipulatio, q2 stipulatio non contrahitur nisi vtroq; loquēte. vt. ff. de verb. oblig. l. j. in prin. ⁊ insti. eo. ti. in pri.

¶ Preterea verbum retentio hoc dubium determinare vr̃, nam retinere proprie est illud qḋ antea aliquis habebat. q̄uo ergo pōt retinere dn̄s illud, qḋ antea nō habebat, certe nō. nā aliud est retinere, aliud vero de nouo acquirere. hoc ꝓbat̃. C. de acqui. pos. l. lz in princ. instit. de interdi. §. adipiscende. ⁊. §. retinende. ⁊. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. vi possidere. ver. sed qui per vim, lz igit̃ posset dn̄s stipulari ⁊ acquirere, vt. s̃. proxi. §. dictū est, tn̄ q2 nō apposuit verbū aptum ad acquisitionem eius quod nō habebat pp vitium verbi retentionis, nō valet, qḋ agit argu. ff. de excu. tuto. l. qui testō. cuz ibi not. ⁊ per ea que not. ff. de acqui. heredi. l. si is ad quē. in fi. vnde pōt domino dici, qḋ potuisti, scz stipulando acquirere, noluisti. Quod voluisti, scz retinere, qḋ nō habebas, nō potuisti. Et sic pūgitur dn̄s aculeo illius legis multū interest. C. siquis alteri, vel sibi cū sua materia. Moueor itaq; ex predictis distinguere, aut dn̄s habebat ante illud quod in assensoymento retineret, tunc posset dici retentionē bn̄ valere, siue rusticus expresse consentiat, siue taceat, q2 nihil rusticus de suo amittit. si autē illud ꝙ retinet dn̄s ante non habebat, nihil retinendo sibi acquirit, vt hec distinctio a p̄dictis colligitur, ⁊ specialiter per id quod no. in. d. l. filiussa. §. inuitus. ⁊ p. d. l. inuitum. cum alijs concor. supradictis. Cōsulerē tamen, quod rusticus nō consentiret retentioni, sed cōtradiceret expresse postea esset ius clarū pro rustico, per ea que nota. ordi. ⁊ dixi. ff. de condi. inde. l. quod quis. ⁊ p. l. filiū. ⁊. l. si filiussa. patre absente. ff. ad mace. ⁊ per multa alia iura. s̃. in isto. §. alleg. Antib.

¶ Auaritia itaq; dominoꝝ tēporaliū castroꝝ cohibet̃ ⁊ reprehēditur nedū in casu §. precedentis. imo ⁊ in alio.

72 † Si enim res emphyteotica hodie vendit̃, ⁊ veniat emptor ad dn̄m, sub cuius dominio directe res tenent̃ pro laudādo seu cōcedēdo, sunt aliq̄ qui laudant, ⁊ trezenum suū recipiūt, ⁊ vltra retinēt sibi annū ⁊ diē, intra quē illā retinere possint. An igit̃ hec retētio valeat. certe non, q2 illud qḋ retinet dn̄s. s. annus ⁊ dies, sibi ante nō cōpetebat, q2 nō est de natura iuris emphyteotici, qḋ dn̄s hoc facere possit, nec qḋ illud tēpus sibi cōpetit ad hoc. l. enim aliqua hoc nō cauetur. nullus ergo hoc dicere pōt, qḋ hoc fieri possit, vt. ff. de preuari. l. iij. §. fin. in auc. de trien. ⁊ sem. §. consideramus. col. iij. cū ibi not. extra de supplen. negli. prela. c. romana. ⁊ de sent. excō. is q lib. vj. ergo illud non potuit retinere vt. s̃. pxi. §. dictū est. Preterea alterum de duobus habuit facere, aut retinere rē pro eodem pretio intra duos menses, aut cōcedere, seu laudare emptori, vt. C. de iure empy. l. si vnū. ergo scz cōcedere ⁊ trezenum recipere eligendo retentioni rei renuntiare videt̃, vt. C. de pactis inter empto. ⁊ vendi. l. cōmissorie, cum sua materia ⁊ similibus suis ibi concor. p me alleg. Maxime quia concessio ⁊ laudatio contraria est retentioni seu protestationi domini, ⁊ quia retentio, seu protestatio, est cōtra substantiam rei de qua agitur, ideo non valet talis retentio seu ꝓtestatio, vt extra de cōstitu. c. cum. M. ferra. ⁊ ibi notatur. Consulerem tamen emptori, vt non consentiret, immo expresse contradiceret retentioni, vt supra. §. proximo dixi. Antibolus.

¶ Quid in tali questione. In statuto predicto focagiorum cauet̃ inter alios articulos. ꝙ dn̄s Comes possit facere quistam, si ipse factus fuerit miles, lz ex hoc statuto hoīes non ligentur vt dictuz est supra. §. sed fortius, tamen pone

73 † qḋ ligētur ⁊ qḋ Raymūdus dn̄s Comes predictus vere fuit factus miles, ⁊ pro eo fuit soluta quista, postea successit ei alius, qui fuit factus miles, nunquid pro isto debuit solui quista, ⁊ ita ꝑ alijs singulis comitibus successiue sic in futurum faciendum, videtur ꝙ sic. Nam statutum dicit qḋ Comes possit facere in casu predicto quistā. Sed alius successor fuit comes. ergo ipse pōt facere quistaz, vt enim sonant verba ita intelligenda sunt vt. ff. de lega. iij. l. vxori. §. vxori. ⁊. l. non aliter. ff. ad macedo. l. sed iul. §. mutui. cū simi. Itē statutū loquēs in comite loquitur in appellatiuo nomine ⁊ dignitatis, non aūt ꝓprio nomine ideo cū verum sit successorē eius esse comitē, quicunq; sit comes in futurū, poterit facere quistam, vt. ff. de an. leg. l. annua. §. titia, ⁊

tia ꝛ.cócoꝛ.ibi scriptis.ff.de leg.ij.l.quod principi.ff.de pac.l.tale pactuꝫ.§.fi.ff.de statu libe.l.ita liber.gl.si partes.C.de iure delib. l.cum aliquis.ꝛ extra de offi.deleg.c.quoniam abbas,ꝛ alijs con coꝛ.multis,quas posui in.d.§.tertia. ¶† Preterea indefinita locutio habetur pro vniuersali, ꝛ ei equipollet.vt.C.de offic.prefe. pret.afri.l.j.§.optamus.ꝛ.§.ergo.ꝛ.ff.de offic. prefe.vrbis.l.j.§. cum vrbem.C.de bo.vac.l.si quando.lib.x.in proemio.§.circa.vide ibi et multis alijs concoꝛ.quas posui in.d.l.si qñ.Cuꝫ ergo statutū faciat mentionem de militia comitis,ergo de militia omniū comitū intelligitur esse dictum.Item etiam in hmói seruitutibus imponendis,intelliguntur oēs militie sequentium militum, alias comitū,sicut de seruitute luminū,intelligitur seruitus imposita de futuris luminibus,vt.ff.de serui.vrba. predio.l.si seruitus.ij.rñso. In ɔ̃triū vr̃,ꝙ militia tm̃ primi comitis intelligaᵗ,ꝛ nō se extendat ad militias futuroꝝ nā expresse facit mētionē statutū de dño Ray.beren.vt infra probabo,ergo ad militiā aliquoꝝ comitū sequentiū seu futuroꝝ nō se dꝫ statutū extendere,de ipso nāqꝫ dño Ray.beren.sonant verba statuti,ergo de eo dñt tm̃ intelligi,vt in primis concoꝛ.s.pro parte ɔ̃ria inductis ꝛ not.in ipsis,ꝛ ēt spāliter per id quod no.in.d.c.qm̄ abbas.† vbi hr̃,ꝙ si propriū nomē in talibus exprimatur,nō extenditur ad futuros successores.ff.de leg.j.l.iiij. ꝙ aūt in proprio noīe dicti d.Ray. beren.sit factū statutū predictuꝫ apparet,qꝛ in cōpromisso predicto de hoc facto fit expressa mētio,ꝙ ipse dñs Ray.beren.comes compromisit,vt.s̄. dictū est in.§.sed fortius.ꝛ postea sequuta fuit snīa, seu statutū faciens mentionē de comite,ergo de ipso domino Ray.beren.ꝛ nō de sequentibus comitibus dꝫ intelligi,vt est dictum,nam quod in cōpromisso expressuꝫ est,dꝫ in snīa sequenti,que dr̃ statutū,intelligi repetitū vt.ff.de verb.obl.l.titia.§.ideꝫ rñdit.ꝛ.ff.de pac.do.l. cū pater.ꝛ in alijs concoꝛ.quas scripsi in.d.§.idē rñdit.Itē aut curia dñi Comitis hoc confitebitur.scꝫ quod de illo comite loquaᵗ sententia predicta seu statutum de quo loquiᵗ cōpromissum predictum,ergo de dño Ray.beren.ꝛ sic nō dꝫ ad futuros comites extendere.Si aūt hoc neget,ergo ex dicta snīa seu statuto nō debuit dñs Ray.beren.nec successores comites prouincie habere aliqd remediū,cū ipse nō sit ille comes,de quo loquiᵗ snīa seu statutū,q tm̄ ex solo statuto,seu snīa predicta innituntᵗ,ꝛ si inniteretur ex sola indictione curie,nō sufficeret curia,qꝛ soli imperatoꝛi tale indictionis ius cōpetit vt dixi supra.§.potes.Itē statutū predictū est stricti iuris,vt dixi supra.§.ꝛ ēt dictū cōpromissuꝫ.similiter est de stricto iure,qꝛ de gñe pactoꝝ est,vt.ff.de arbi.l.nō distinguemus.§. de officio.que pacta sunt de iure stricto,vt arg.etiam.s̄.dixi.§.predicto ꝛc.quare restringenda sunt verba predicta statuti ad psonā dicti dñi Ray.beren.tm̃.† Item impositio talis male seruitutis odiosa est ꝛ iō restringēda,vt dixi supra.§.circa.certe et in hoc dubio dicerem locum fore interpretationi cōium interpretatorum, prout alias dixi.§.sed si forte.ꝛ forsan contra dictum dominū Comitem fieri deberet interpretatio,ꝛ pro hominibus,qꝛ cum snīa predicta descenderat ex pactis vt est dictum,debuit in ipsa sententia seu statuto lex apertius pro parte domi Comitis declarari,vt. ff.de pac.l.veteribus.cum sua materia.adde infra.§.eo.themate. ꝛ.§.quero rustici.Antibolus. ¶Eadem ēt dubitationis materia posset cadere i primo maioꝛe filio dicti dñi Comitis,q sit futurus comes prouincie,si ꝑpter eius militiā fuerūt soluta focagia nunquid pro alio filio maioꝛe dñi hodie comitis possint focagia indici,ꝛ sic fieri ꝛ seruari debeat ēt in futurū,ꝛ eadē argumēta pñt pro vtraqꝫ parte fieri,sicut in proxima precedēti qōne facta sunt. Antibolus.Idē quoqꝫ ꝛ de filia hodie dñi Comitis pōt queri, ꝛ argui pro,ꝛ ɔ̃,si pro maritagio prime filie fuit exactum focagium an pro ista filia hodierna possit exigi,ꝛ sic ēt in futurū seruari ꝑ filiabus futuris.ꝛ vide infra.§.mō cōsimili prepositione,tm̃ sine veritatis preiudicio dico ꝙ ꝑ filio teneaᵗ deinceps solui focagium. Pone aūt quod dñs Comes prouincie nō hꝫ filium primi gradus,sed ex filio pmortuo hꝫ nepotē,nunqd ꝑ illius nepotis militia debiᵗ focagiū,ꝛ vr̃ ꝙ sic†,qꝛ appellatiōe filioꝝ oēs liberos intelligimus.vt.ff.de ver.si.l.filij.ꝛ.l.iusta.ꝑ hꝫ valde vr̃ facere.l.ff. de lib. ꝛ posth.l.posthumoꝝ.vbi nepos ex filio pmortuo nāciscitur iura pris defuncti.Sꝫ ɔ̃ puto vt.ff.de test.tu.l.qd si nepotes.cum cōtinuatione.l.pcedētis.ꝛ insti.de his q tu.dari pñt.§.fi.vbi si detur tutoꝛ filio,nō intelligitur dari nepoti, ꝛ tm̃ est fauoꝛ.multo ergo minus in muneribus seu malis seruitutibus que sunt odiose, hoc erit.vt expresse no.in.d.l.filij.ad qd facit.ff.de libe. ꝛ posthu. l.cū qdā.ꝛ ꝙ dixi supra.§.circa.ꝛ.§.qd in tali.ꝛ in.d.tit.de libe.ꝛ posthu.l.ij.ꝛ ꝙ ibi no.in glo.pp odiū,lꝫ dicat glo.in.d.l.iusta esse speciale in datione tutele, ꝛ cuius specialitatis rōnem non video. nec gl.etiam dicit,nec in hac specialitate residet.Et hanc questionem sepe vidi de facto agitari inter curiam dñi Comitis ex vna parte,ꝛ hoies Foroiulieñ.baiulie ex altera.Cōsimilis qō hr̃ ꝛ fieri pōt ō filia filij,nunqd ꝑ maritagio eius dēbiᵗ focagiū.ꝛ idē dic vt in pcedeñ.ꝑxima.q.Anti. ¶Eiusdē ēt cēsure ē illa qō,si forte neptis sit ex filia eaꝫ,scꝫ mortua vl̃ viuēte vt dictū ē i.§.suppone ꝛc. Antibo. ¶† Quid aūt diceᵗ in.q.illa esse ꝙ in predicto statuto dr̃,ꝙ focagia soluanᵗ de regalibus coronatis, curia frequēter habuit ꝛ exegit de melioꝛi moneta scꝫ de reffoꝛtiatis,vel de patrimonialibus coronatis nūqd hoc nocebit hoibus.vt in futuruꝫ soluāt de melioꝛi,an solūmō tenebunᵗ ad monetaꝫ minoꝛē ĩn statuto expressaꝫ.de qua moneta dūtaxat pdicta in statuto ɔ̃tenta debeᵗ nō aūt maioꝛ postea mutata,vt extra de cē.c.cū canonicis.ꝛ i tractatu meo de moneta i rub.vtrū vna moneta ꝑ alia possit solui.§. ad huc pone nisi pdicta moneta pria sit diminuta vel in totū annihilata.His.n.duobꝰ casibus solueᵗ extimatio seu valoꝛ prie ꝑut volebat ab initio,vt.d.c.cū canonicis.legiᵗ ꝛ no.ꝛ dixi i dcō meo tractatu de moneta,in.§.sed pone ꝙ pria.† Et dic aut agimus de repetēdo indebite solutū,ꝛ tūc si gratis a sciētibus se nō teneri solutū fuit,ñ pt̃ repeti,qꝛ psumiᵗ dōatio,vt.ff.ō re.iu.l.cuius ꝑ errorē.ꝛ.ff.ō ɔ̃di.indebi.l.j.ꝛ.C.eo.ti.l.indebitū.in pñ.ꝛ hoc verū si a priuato maioꝛe soluaᵗ,Sed a minoꝛe.ꝛ est impubes,repetit,vt.ff. de iur.ꝛ fac.igno.l.fin.Si vo est pubes,restituitur,vt not.ff.de cōdi.inde.l.interdū.Sed si maioꝛ animo titubanti soluit,repetit,vt .C.de condi.inde.l.pro dubietate.nec ob.in.d.l.j.ff.de condi. ¶Quid ergo si ab vniuersitate soluaᵗ ꝛ sciēter indebitū, vt in casu nr̃o supponiᵗ,ꝛ dic in vniuersitate Romanoꝝ,ideꝫ vt in impubere vt restituaᵗ,vt.C.q.ex causis ma.l.res pub.ꝛ.C.de iur rei publice.l.rē publicā.lib.x.in alijs ēt ciuitatibus idē,vt no.in.d.l.reꝫ publicā.in vniuersitatibus aūt castroꝝ,vel villaꝝ nō idē,qꝛ ille loco priuatoꝝ habenᵗ,vt not.in.d.l.res publica.Sed Fran.dicit ɔ̃rium in ea.l.ꝑ quo facit.ff.de lega.j.l.si heres.§.vicis.ff.ex quib. cau.ma.l.legatis.ff.sigs cau.l.ij.§.si qs municipalis. vide ad hoc quod not.ff.de excu.tuto.l.athlete.§.remittunᵗ.ꝛ.l.propter.ꝛ dixi in.d.l.res publica.Si aūt ab ignorāte indebitū solutū fuit,tūc repetiᵗ,vt.ff.de ɔ̃di.inde.l.j.j.rñso.Et sic loquiᵗ totus Tractatus de condi.indebi.C.ꝛ.ff.dūmodo serues distinctionē,aut est vtroqꝫ iure.s.ciuili ꝛ naturali idebitū,aut naturali tm̃.aut ciuili tm̃,aut ē vtroqꝫ iure indebitum.Sed obstat exceptio,de quibus dic,vt plene not.in d.l.ꝑ erroꝛē.ꝛ.ff.de cōdi.inde.l.si vero per vim exactuꝫ est,ante oīa dꝫ reddi, quod indebite solutum est, vt.C.in qui.cau. co.cen.l.j.lib.ꝛ.ff.de appel.l.cum ex cau. ꝛ.C.de superindi.l.vna libro.x.ꝛ in quadruplum,vel duplum.C.de censi.l.perequatoꝛes. lib.xj.dic vt in eis proximis.l.no.ꝛ dixi supra.§.potes.ver.sed ꝑ parte. Si autem queramus an preiudicet in futurum soluētibus maiorem monetam,cuꝫ deberent minorem, videtur quod non, ꝑ ea que dixi supra.§.promisi.ꝛ.§.potes.versi.sed pro parte.ꝛ seq. versicu. ꝛ est casus.d.l.j.C.in qui.cau.col. censi.ꝛ proxi.allegare. Sed decretalis extra de censi.c.olim videtur dicere quod prescriptio quinquaginta annoꝛum preiudicet, verumtamē illa loquitur in casu contrario quando maioꝛ moneta debebatur,ꝛ soluiᵗ tāto tempoꝛe minoꝛ.Itē loquitur in sponte recipiente minoꝛē,cui maioꝛ debebaᵗ.Hic aūt querimus,qñ minoꝛis monete debitoꝛ coactus soluit maiorem,quo casu,cum sit impressio,vr̃ locum habere quod tradit Inno.extra de p̄script.c.si diligēti.ꝛ dixi supra.§.ꝑmisi.ꝛ.§.potes.ver.sed pro parte.ꝛ ver.seq.Antibolus. ¶Quero rustici qñqꝫ † se astringunt plerunqꝫ dñis castroꝛum ad quistā in casu emptionis terre,quō hoc sit intelligendū,an in casu in quo dñs emit castrū vel iurisdi.an vero in casu in quo emit vnā ferraginē vel cāpū possit facere quistā,naꝫ ita sumiᵗ terra in iure, vt extra de priui.c.si de terra.ꝛ in coꝛ.vt nullus mu.agri. teneat illius terrā.in rubro ꝛ nigro.C.vbi de cā agi opoꝛ.auc.qua in ꝑuincia.ꝛ in coꝛ.vnde il'a sumiᵗ.vt oēs obe.iudi.ꝑuincie.§.hec ɔ̃siderātes.col.v.ꝛ extra de deci.c.cōmissuꝫ.ꝛ.c.lꝫ.ꝛ.c.qñ a nobis.ꝛ.c. de terris.ꝛ extra de verbo.sig.c.quid per nouale cū simi.ff.de vb. sign.l.sylua.§.nouale.ꝛ in auc.de man.pri.§.si vero pro veritate. Et ɔ̃ vr̃,ꝙ habeat locū ꝑmissio,qñ dñs emit castrū,vl̃ iurisdictionē,vt extra de priui.ca.ex parte.lo.iij.ꝛ qꝛ ita consuetudo accipit terrā,ꝛ ideo sic seruādū ꝛ intelligēdū est.vt.ff.de fundo instruc.l. cū delanionis.§.asinā.cū not.ibi.† Cōsiderādū enim est qualiter vulgare loquitur,vt no.Jo.an.extra de iniur.c.ꝛ si pignoꝛatiōes. lib.vj.super verbo eloquutio.alibi scribit Accur.qō vsus loqueñdi omni regule omniqꝫ constitutioni in exaudiendis sermonibus derogat solus,qui nulla iuris seu facti constitutione mutari pōt tam ceteris q̃ꝫ Prisciano,ꝛ Horatio nostri eloquij auctoribꝰ in hac re inuocatis testibus,vt hoc not.ff.de leg iij.l.librorum.§.qō tm̃ cassius.in glo. qꝛ appellatione.pro qua parte facit optime ex

tra de rescriptis.c.nonnullis.in glo.sup xbo duas dietas.de his dixi in.§.a snia.facit.ff.de verbo.signi.l.in vulgari.§.si quis ita.τ.l.dimissorie. vñ ẽt qđ intelligaꝛ de regione esse actum, scʒ qñ dñs qꝛ ita emit regionẽ lex sumit terrã vt.C.de episco.τ cleri.l.gñaliter.in fin.pro prima parte ẽt facit,qꝛ vsus loquẽdi est,qđ ferragines,τ cãpi,† τ fundi vocãtur terra.Sed hoc plus est,ꝙ facit pro secunda parte,qđ dñs potuit stipulando legeʒ cõuentionis facere clariorẽ.qꝛ cũ nõ fecerit, interpretatio illa dʒ in dubio sumi que ꝯ eũ facit.vt.ff.de pac.l.veteribus.cũ materia sua.Anti. ¶ Eodeʒ themate retẽto,pone ꝙ pro vna emptione terre dñs Rustico fecit qstã,τ habuit nũquid ꝑ.ij.τ.iij.τ sequẽtibus emptionibus põt rusticus indicere qstã.credo qđ nõ,qꝛ talia pacta stricti iuris sunt τ stricte intelligẽda,vt.ff.de verbo. oblig.l.qcqd.C.de transa.l.si de certa.ff.de pac.l.si vnus.§.añ oia.τ in ꝯcor.quas posui in.d.l.qcqd loquiꝛ.n.ꝯuẽtio de vna emptiõe terre singularis , igiꝛ eloquutio vna sola emptiõe ẽ ꝯtẽta vt no.Dy.extra de re.iur.lib.vj.c.iij.v.ꝑ opi.argu.ff.de testi.l.vbi.soluit.n.rusticus semel pro emptione terre ac ꝓmisit , iõ liberatus est ipso iure ab obligatione, vt insti.qb.mod.tolli.oblig.in prin.cũ simi.τ obligatio semel sublata nunꝗ postea reuiuiscit.vt.ff.de sol.l.qui res.§.areã iunge ad hoc illud qđ dixi supra.§.quid in tali τ duobus.§.seq.Anti.

83 ¶ Modo ꝯsimili queritur †qđ erit si rustici alicuius loci se astringunt dño ad qstã ꝑ filia maritãda,τ hʒ plures filias,τ ꝑ pria soluerint,an pro.ij.tenebunꝛ,an vero ꝑ priori maritagio prio liberabunꝛ,vt ꝑ aliјs nõ teneanꝛ.Hec qđ põt recipere determinationeʒ ꝑ ea , ꝗ dicta sunt.s.ꝑximo.§.τ supra.§.qđ in tali.τ duobus.§.q post illũ sequunꝛ quoꝝ vnus icipit eo.τ alius,idẽ quoqʒ.τ ad hoc addo.ff.de xbo.sig.l.boues.§.j.τ fi.de ꝑcu.l.iuitus.§.xiij.τ vide ꝑ τ ꝯ que ibi no.τ ꝗ no.extraor.ff.de mu.τ bo.l.estimationẽ.§.fi. Anti. ¶ De facto est qđ dñs in casu ꝓposito.s.duobus.§.proximis ꝑ modica emptiõe terre vult indicere magnã quistã vltra preciuʒ,dico ꝙ nõ põt vt.C.quẽadmo.ciuilia mu.indi.l.fi.lib.x.C.de ope.pu.l.oẽs prouinciarum.τ extra de immu.eccle.c.qꝛ pleriqʒ.τ ibi est casus expressus.τ de censi.c.eaqʒ.Antibolus.

SVMMARIVM

1 Munus pro secunda sui diuisione in angarium.plaustrum,τ perangarium secatur.
2 Munera sordida que sint.
3 Porcos custodire est munus sordidum.
4 Ecclesia non tenetur ad munera sordida subeunda.
5 Munera honesta dicunꝛ,que inter sordida non connumerantur.
6 Munerũ sordidũ differentiã ab honestis scire,quid prosit.
7 Munera sordida qui subire nõ teneantur.
8 Suarij principis,τ priuatorum eterne vrbis,ad sordida non obligantur munera.
9 Munera ordinaria que dicantur.
10 Tributum generaliter dictum quid sit,τ quid specialiter.
11 Tributum agrorum quod dicatur,τ quantum.
12 Decime τ primitie ecclesijs debite munus ordinariũ dici possunt.
13 Munus ordinarium dicitur,quod imponitur rebus.
14 Munus prĩmoniale psonis imponiꝛ,τ hoc duplex esse reperitur.
15 Munus superindictum,personis pro rebus impositum , sed non per lustra,quod dicatur.
16 Extructio τ reparatio pontium τ itinerum publicoruʒ est munus ordinarium.
17 Uiam sternere an sit munus ordinarium.
18 Instructio portus , aqueductus, τ murorum , an dicatur munus ordinarium.
19 Munus ordinariuʒ dꝛ quodcunqʒ per legem aliquam indicitur.
20 Munera extraordinaria que sint.
21 Extraordinarium munus dꝛ,quod a magistratibus,vel aliјs iudicibus ex improuiso inducitur.
22 Munitio vie est munus extraodinarium.
23 Uiam sternere,τ alias aptare dicitur munus ordinarium.
24 Subsidium quotidianum dicitur extraordinarium.
25 Munerum ordinariorum differentiã ab extraordinarijs cognoscere,ad quid sit vtile.
26 Cõductores reꝝ ꝑuata.pricipis excusanꝛ a mũeribus exꝯdina.
27 Agricola ad que teneatur munera.

¶.§.Tertius de secunda diuisione munerum.

Explicita itaqʒ materia prime diuisiõis munerũ ꝓceditur ad secũdã diuisionẽ. Anti. ¶ †Munerũ aliud est angariũ.aliud plaustrũ,aliud plaustrũ, aliud perangariũ.angariũ est psonale.pleustrũ est reale seu prĩmoniale. Perãgariũ est mixtũ.ista distinctio ꝓbaꝛ.C.de sac.sau.ec.l.neminem angarius.s in cor.de man.prin.§.illud.τ no.in c.s.sed ista diuisio est eadẽ cũ prima supra.τ que sunt ista munera dixi.s.in prima diuisione,τ iõ ea hic repetere esset nugatoriũ,a qua nugatione cauẽdũ est,vt.C.de appel.l.ampliorẽ.§.in refutatorijs.τ de preci.imp.offe.l.vltima.cum similibus.Antibo. ¶ Tertia diuisio munerũ.

2 aliud sordidum,aliud honestum. †Sordida sunt hec,que sequũtur,calcis coquẽde,arene fodiende,calefactio balnei,custodia aqductus,τ buratellatio farine,coctio panis,offiñ pisterni,τ pauceredorũ,perãgariaꝝ prebitio exceptis duobus casibus operarum atqʒ artificũ diuersorum,materia lignoꝝ τ tabulata ad publicas edes ꝯstruẽdas,Carbonum ad fabricandã monetaʒ τ arma vel alia.Cõstructio τ reparatio publicarũ edium τ sacrarum in quibus arma reponunꝛ, hec habenꝛ.C.de exc.mu.l.maximaꝝ.§.sordidoꝝ.li.x.τ.ff.de mu.τ bo.l.munerũ.§.psonalia.τ not.C.de sac.

3 san.eccle.l.placet.sup verbo sordidoꝝ.†Item custodire porcos est sordidũ munus.vt.C.de suarijs.l.j.τ ibi not.lib.xj.τ notaꝛ in.d.l.maximaꝝ τ ibi dixi.Quid de ꝯstructione vel reparatiõe ecclesie,vñ qđ sit sordidũ,vt expresse dicere vñ.l.maximaꝝ.§.publicis. Sed glo.vñ ibi sentire de alia ede sacra τ publica, in qua vcʒ arma reponũtur,nõ aũt de ecclesia,ar.ad.l.instructionẽ.C.de sacro sanc.eccle.Sed illa.l.nihil facit.Honestius vñ dõm qđ lʒ olĩ eẽt sordidũ munus.vt.d.§.sordidis.hodie tñ nõ sit sordidũ,sed honestũ,vt ar.C.de priuileg.domus auguste.l.absit.lib.x.Qđ posset ẽt

4 roborari ea rõne,†nã ecclesia nõ teneꝛ ad sordida munera subeũda.vt.C.de sacrosan.eccle.l.placet.nec clerici seu ecclesiastice persone. vt.C.de epis τ clericis.l.ij. Sed ecclesia τ clerici tenenꝛ ad iuuamẽ operis eccle.vt extra de ecc.edifican.c.j.cũ ibi notatis.ergo opus ecclesie seu munus nõ est sordiduʒ. Et ista sordida qñqʒ appellanꝛ inique exactiõis improbitas.C.de epi.τ cle.l.ij.in prin. qñqʒ xo appellanꝛ vsurpatiõis ꝯtumelia.vt.C.de sacrosan.eccl.

5 l.plʒ.§.j.†Hõesta aũt sunt oia alia mũera, ꝗ nõ sunt sordida seu de sordidis supradictis.Nã cũ oia munera sint, aut sordida, aut honesta,nec sit dare tertium mẽbrum restat ꝙ illud munus, ꝙ nõ est sordidum,sit honestum. Nam scito vno contrarioruʒ aliud intelligitur.vt.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.j.τ insti. eodem titulo in principio.τ de tutelis in principio.Ant. ¶ Sed ꝑ dto qđ

6 proficit†scire differentiã inter sordida munera τ honesta.Rñdeo ꝓficit hoc scire,qꝛ multi sunt, ꝗ non teneanturad sordida tenentur tamẽ ad honesta, vt ecce ecclesia non tenetur ad sordida, vt.C.de sacrosan. eccl.l.placet.Sed tñ teneꝛ ad honesta.vt.ff.de mune.τ ho.l.munerũ.§.prĩmonioꝝ aũt.τ ibi notaꝛ.τ.C.de exactio.tributo.l.si diuina.τ ibi notaꝛ.lib.x.C.de sacrosan.eccle.l.ad instructionẽ.τ de priuile.domus.Aug.l.absit.lib.xj.τ.d.l.placet.§.postremo.clericus vel ecclesiastica psona nõ teneꝛ ad sordida.vt.C.de epis τ clericis.l.ij. sed tñ ad honesta tenenꝛ. vt eo.tit.l.de his.τ.d.§.prĩmonioꝝ aũt.τ ibi notaꝛ,ex đ eccl.edifi.c.j.cũ notatis ibi.

7 ¶†Uiri maximaꝝ dignitatũ,illustres τ superillustres,cõsistoriani comites, notarij,excubinarij,cubicularij, principis,ꝓportionarij vrbis eterne,silentiarij τ ꝓximi sacroꝝ scrinioꝝ nõ tenẽtur ad sordida,exceptis perquaʒ paucis sordidis.vt.C.de excusatio.mune.l.maximarum.τ ibi nota.in prin.τ.§.sordidorũ.τ.§.publicis, τ suarij custodes porcorum principis τ priuatorum.vt.C.de suarijs.li.xj.Sed tñ ad honesta tenenꝛ.vt.§.d.patrimoniorum autem

8 τ multis similibus.†Suarij.j.custodes porcoruʒ principis et priuatorum vrbis eterne nõ tenenꝛ ad sordida.vt.C.de suarijs.l.j.li.xj.Sed tamen ab honestis nõ excusanꝛ. vt dicto.§.patrimonioꝝ cuʒ similibus.Priuate possessiones principis a sordidis excusantur.vt.C.de priuileg.domus Aug.l.j.Sed ab honestis nõ.vt.d.§.patrimoniorum.τ.d.l.si diuina.C.de sacrosan.eccle.l.ad instructionẽ cũ similibus multis.Apparet itaqʒ ex ꝑdictis que sit vtilitas cognoscere,ꝗ sunt sordida munera , τ ꝗ sunt honesta. Anti. ¶ Quarta diuisio munerũ alia sunt ordinaria alia extraordina-

9 ria.†Ordinaria suntilla que lege,senatusconsulto,constõne principum,iniunguntur prestari,vt habes expresse.C.de vaca.mun.l.vnica.lib.x.τ ibi notaꝛ.τ nota.de agrico. τ censi.l.j.in gl.ad officia lib.x.Et ista ordinaria quandoqʒ appellanꝛ canonica.j.regulata.hoc est a iure iniuncta per.d.l.vnicã.vt.C.đ indi.l.j.et ibi notaꝛ.C.de sacrosan.ec.l.placet.§.postremo.τ ibi notaꝛ.Ex his aũt ordinarijs quedaʒ vero erant olim ordinaria τ hodie similiter ordinaria sunt,qdã vero erãt olim extraordinaria,hodie tamẽ sunt

10 ordinaria que sequunꝛ,primo tributuʒ,†et dꝛ gñaliter tributũ qcquid tribuiꝛ cuicũqʒ.specialiter vero qđ tribuiꝛ principi.vt no.C.de anno.

de anno.⁊ tri.in rubrica.li.x.Et istud tributū est duplex.vnū capitis,quod daꝛ ꝑ capite persone,⁊ est ſm aliquos pro masculo integer aureus,ꝑ femina aūt medius.Secūduʒ aūt alios semper est

11 medius,vt notatur in rubrica.§.prime dicta.† Aliud tributū est agroꝝ,⁊ est quinquagesima pars frumēti,quadragesima ordei vicesima aūt vini ⁊ lardi in partibus propinquis,in remotis autem magis prestatur,⁊ que sit ratio diuersitatis dixi supra.§.rebus,hec habentur.C.de suscep.⁊ archa.l.modios.lib.x.⁊ ibi nota.⁊ nota.in rubrica supra proxime dicta de anno.⁊ tribu.l.indictiones ⁊ dixi plene.§.§.rebus.v̄.Jtē rebus.⁊ istud munus est ꝓprie indictio.vt.d.l.indictiones.⁊ erat olim ordinariū,⁊ hodie similiter est ordinariuʒ.vt dictis iuribus.⁊ est patrimoniale,⁊ imponiꝛ rebus,vt in eadē.l.indictiones.in tex.⁊ ibi not.⁊ dixi plenius.§.§.patrimoniale.in princi.⁊.§.rebus.Et dr̄ ēt in tributis.vt.ff.de

12 mune.⁊ bon.l.rescripto.† Munus autem decimarū ⁊ primitiarū que tribuuntur ecclesijs,pōt dici ordinariū pari ratione,qꝛ datur certa seu quota pars fructuū,⁊ debetur a.l.seu canōe,sicut dictū est in tributo per dicta iura eo.§.sciendū.l.munerū §.patrimoniorum autem.⁊ istud munus seu tributū erat olim ordinarium ⁊ hodie similiter est ordinariū,pro eo qꝛ tam per.l.veteris testamēti ꝙ̄ per.l.noui testamenti debetur.⁊ est iniunctū vt extra de decimis.c.j.⁊ per totū.de quo munere dixi supra.§.rebus.Jdem quoqꝫ vr̄ dōm de alijs muneribus,que imponuntur rebus,de qbus dixi.§.§.rebus.in prin.⁊ ver.j.⁊ ver.item si ciuitas.⁊ versi.⁊ idē credo.⁊ ver.Jdem ēt.⁊ ver.sed quid.⁊ ver.illud.⁊ ver.porro.⁊ ver.sed ⁊ si ad viam.vt hec munera olim fuerunt ordinaria.⁊ hodie sunt.Sed munera de qbus fit mentio.in.d.§.rebus.versic.ex his.⁊ v̄.idē quoqꝫ ⁊ ver.sic ⁊ de sobo.cū nō iniunguꝛ aliqua.l.senatuscōsulto,aut constitutione.vel quod non sint ordinaria,sed extraordinaria per.d.l.vnicam.de vaca.mu.publi.nisi forte velis dicere,ꝙ si ex pacto vel ex consuetudine debeanꝛ,iō sint ordinaria,qꝛ pactū est lex.vt.C.de pac.l.legem.⁊.ff.deposi.l.j.§.si cōuenerit.⁊ cōsuetudo,vt.C.de eman.lib.l.j.⁊.ff.de legi.l.de quibus.⁊.§.dixi.Sed hoc est nimis generale,nec forte lex preallega.vnica.C.de va.mu.pu.de tali.l.intellexit.Sed si forte ea ratione possent dici ordina-

13 ria,tamē olim fuerunt extraordinaria per eandē.l.vnicā.† Apparet itaqꝫ ex predictis.quod munus,quod imponitur rebus,olim erat ordinarium ⁊ hodie similiter est ordinarium,per.d.l.indictiones.de anno.⁊ tri.per.d.l.omnes oino.C.de anno.⁊ tribu.prout legitur in titu.ipso,⁊ añ titulū de indictionibus vt dixi in.d.l.oēs omnino.⁊ no.in.d.rubri.de indictionibus,⁊ per alia iura ṗdicta.

14 Munus aūt patrimoniale,† ꝙ imponiꝛ ꝑsonis,est hodie ordinariū ⁊ vocaꝛ superindictū.Sed istud est duplex.vnū qd̄ indiciꝛ per tria lustra.i.ꝑ tria quinquennia,vt primo.s.quinquennio soluatur aurū ad ponendū in thesauro.vt tpe necessitatis expendatur,vel ſm aliquos,vt inde simulachra fabricarenꝛ.scdo argentū ad soluendū stipendiarijs.tertio es seu ferrū ꝑ armis fabricādis.vt no.C.de indictionibus in rub.⁊.C.de iusti.co.cōfir.in fin.super v̄bo septime indictionis.⁊ in Spe.ð instru.editio.§.j.ver.post annos.lʒ Spec.dicat ibi alio ordine predicta soluendi,⁊ istud erat olim extraordinariū,hodie tñ est ordinariū ⁊ nouiter inductū ꝑ.l.j.C.de indi.⁊ ibi in rub.⁊ no.⁊.d.l.oēs oino.C.de anno.⁊ trib.ꝑut legiꝛ post dictū titu.de indictionibus.⁊ dixi in dicta.l.oēs omnino.

¶ Et si daretur mihi loquēdi audacia dicerē ꝙ munus ꝙ imponitur ꝑsonis ꝑ rebus olim erat ordinariū.Nā ꝑ.l.antiquā.ff.iniungebatur.vt.ff.de mune.⁊ bon.l.rescripto.§.sciēdū.⁊ ēt ꝑ.l.omnes omnino.C.de anno.⁊ tribu.ergo ordinariū erat.vt.C.de vaca.mu

15 ne publi.l.vnica.⁊ de hoc dixi.C.de indictio.sup rubrica.† Aliud vero munus superindictū,ꝙ imponitur ꝑsonis ꝑ rebus,qd̄ nō indicitur,per lustra,sed aliter qñ contingit casus.vt pote qñ contingit lites,vel publica necessitas,⁊ istud erat olim extraordinariuʒ,hodie tñ est ordinariū.vt.C.de superindictis.l.vna.li.x.⁊ ibi not.in rubrica.⁊ de indic.in rubrica no.⁊.C.de mu.sacri.l.vltia,⁊ ibi not.⁊ notatur ēt.C.de sac.san.eccle.l.placet.sup v̄bo superindictū.Jtē apparet ꝙ sit ordinariū ex ordine dicte.l.placet.qꝛ diuidit exponēdo extraordinariū ⁊ superindictum.⁊ sic innuit superindictum esse ordinarium.vt ibi dixi.⁊ ē casus expressus.C.de excusa.mune.l.euidenter.lib.x.⁊.C.de priuileg.domus Aug.l.fi.li.xj.⁊.l.prima.Sed Jnno.dicit ꝙ munus,quod imponitur ꝓpter publicā vtilitatem,est extraordinariū.extra de immunita.eccle.c.non minus.super verbo prohibemus.ver.extraordinaria.

16 ¶ Ordinariū ēt munus † est instructio ⁊ reparatio pontium ⁊ itinerum publicoꝝ.qꝛ lex expresse iniūgit hoc munus.vt.C.de sacrosanc.eccle.l.ad instructionē.⁊ ca.de priuile.domus Augu.l.absit Nā et verbū ēt,positū in dictis duabus legibus implicat oēs ad hoc munus teneri,nō tñ ad istructionē vel reparationē viaꝝ vicinaliū vel priuatoꝝ.vt no.in.d.l.ad instructionē.istud erat olim extraordinariū,qꝛ lex antiqua hoc iniungit vt.ff.de vaca.mune.l.sunt munera.cū similibus,⁊ dicte due.ll.noue ad instructionē ⁊ absit.Sed si dicaꝛ olim nō cauebaꝛ de ponte.Respōdeo,imo qꝛ cauēdo de via,de ponte cauebat,qꝛ pons est via ⁊ nihil aliud.Sed Jnno.dicit instructiones itineruʒ et pontiū esse munus extraordi

17 narium.vt.d.c.nō minus.ver.extraordinaria.† Jtē sternere viam est,vt credo,hodie ⁊ olim ⁊ erat ordinariū.vt.d.l.sunt munera.et ꝑ.l.ad instructionē.⁊ ꝑ.l.absit.Sed vr̄ qd̄ sit extraordinariuʒ vt.ff.de mune.⁊ bono.l.cui muneris.so.vt infra.ver.extraordinariū ⁊ v̄.seq.⁊ se.Aduentitie necessitatis sarcina repētina.j.si ꝯtingat iperatoreʒ ad aliqs ptes venire ⁊ ei aliqd necessariū fuerit hmōi munus vr̄ esse ordinariū,qꝛ lex illud iniūgit.vt.C.de sacr.san.eccle.l.plʒ.§.postremo.⁊.l.nemīnē.Sed gl.ibi posita dicit ꝯ̄riuʒ.s.qd̄ est extraordinariū.⁊ ibi repetit dictionē preter.⁊ pro vltia opinio.est Azo in summa de sacrosan.eccle.vt in.d.l.placet vt not.ꝑ aliquos.Pro ista opi.⁊ Jan.in.d.c.nō minus.ver.extraordinaria.i.si vr̄ casus in feudis in tit.q̄ sunt rega.c.regalie.Sed vereor ne illa.l.faciat ius cōe,sed pro prima opi.s.qd̄ sit ordinariuʒ est illud,qꝛ ꝑ predictā.l.placet.iniungi vr̄ quare dʒ esse ordinariū

18 vt.d.l.vnica.C.de vaca.mu publi. ¶ † Quid de instructiōe portus ⁊ aqueductus ⁊ muroꝝ seu meniorū.vr̄ pari rōne qd̄ sit ordinariū,qꝛ per.l.iniunguꝛ oibus hec munera.vt.C.de operi.publ.l.ad portus.cū concor.ibi positis.⁊.l.oēs ꝓuinciarū.⁊.C.de immuni.ne.conce.l.ij.li.x.ibi dū dicit,⁊ ceteris hmōi.i.in vallis seu fossatis ciuitatū vt ibi exponit gl.valla ergo ciuitatis sunt menia vide infra.§.item ecclesia.⁊.§.sequē.⁊ sequen.Et idē dōm vr̄ de naue vltra duoꝝ miliū modioꝝ capacē necessaria ad felicis embole vel publicaꝝ specieꝝ transuectianē,qd̄ munus iniungiꝛ ꝑ.l.iubemus nullā.C.de sacrosan.eccle.qd̄ munus hoc sit ordinarium.Sed Jnno.dicit in.d.c.non minus.vt extraordinaria.i.ꝙ est extraordinariū.Jtē illud qd̄ debeꝛ reipublice est ordinariū.vt

19 no.C.de decurio.l.decuriales omniū.lib.x. † Et hr̄ quodcunqꝫ munus qd̄ per.l.aliquā iniungitur illud iudicio esse ordinariū,q̄ oia ꝑ singula exēpla q̄rere nō eēt sine labore ꝑ.l.supra sepissime allega.vnicam.C.de vaca.mu.publi. ¶ Aliqui tñ sunt,qui dn̄r,qd̄ ordinarium est illud tm̄,qd̄ quolibet anno indiciꝛ,⁊ soluitur,vt in tributo,vel per lustra.vt.C.de colla.do.l.j.lib.x.⁊ per.l.j.C.de indic.eo.lib.ꝑ qbus vr̄ hn̄ facere.ff.de mune.⁊ bo.l.cui muneris.sed istud non multū approbo,qꝛ ad.l.prealle.vnicam.C.de vaca.mune.pub.que clarissima est,nō posset bene respōderi,alias si verū esset,ꝙ ipsi dicunt sequereꝛ quoddam valde absurdū,scʒ ꝙ illud superindictū qd̄ imponiꝛ pp facilitatē vel publicā necessitatē,qd̄ nō cōtingit quolibet anno,nec ꝑ lustra nō esse ordinariū,qd̄ tñ falsuʒ est,ergo ⁊ illud ordinariū nō est.vt.C.de superindic.l.vna.⁊ ibi not.⁊ no.C.de superindic.l.j.sup rubrica.⁊ supra in hoc.§.plene dixi.Jtē sequereꝛ ꝙ munus sternēdi viā vel instructio,vel refectio pontiū vel itinerū publicoꝝ,vel portuū,vel aqueductus,vel muroꝝ que munera nō cōtingūt quolibet anno nec per lustra nō eēt ordinaria,q̄ tñ ordinaria videnꝛ eē.vt.§.dixi.Et idē in multis alijs exēplis,q̄.§.posui in isto.§.possent reprehēdi,q̄ nō cōtingūt anno vel certo tpe,⁊ tñ sunt ordinaria.vt.§.dixi.Ad leges autē ipsoꝝ pōt optime rn̄deri,qꝛ lʒ dicāt in dictis duob⁹ casib⁹ suis eē mun⁹ ordinariū,nō sequiꝛ,nec negāt ipse leges,quin ⁊ alia munera possint esse ordinaria,quare restat ordinaria esse illa,q̄ dicit dicta lex vnica.de vac.mu.publi.s.illa que.l.vel senatuscōsulto,vel

20 cōstōne pricipū sunt iniūcta.vt.§.dixi.† Extraordinaria aūt sunt illa que nō sunt iniuncta.l.aliq̄ vel senatus cōsulto vel cōstōne pricipū.vt.d.l.j.ꝓxima in tex.exꝑsse dr̄ ⁊ ibi no.Et ista extraordinaria qñqꝫ appellanꝛ noue collatiōes.vt.C.de epis.⁊ cle.l.j.⁊ ibi no.qñqꝫ vero appellanꝛ indebite cōuentionis iniuria.vt.C.de epis.⁊ cle.l.ij.in prin.⁊ ibi no.qñ.l.ea appellat collationes ex improuiso indictas.vt.ff.de vac.mu.l.i honoribus.§.q muneris,⁊ sunt ista extraordinaria,ſilla vcʒ que indicunꝛ a principe,qꝛ nat⁹ ē sibi fili⁹ vel qꝛ vxorē ducit.vt not.C.de sac.san.eccle.l.placet.Et idem crederem loquendo de iure scripto.vt si fieret nouus miles vel filius vel si filium vxoraret,vel filiam maritaret,vel terram emeret,vel iret visum papam,vel similem aliam causam,hec enim in.l.aliqua vel senatusconsulto vel constituione principum non iniungūtur,ideo extraordinaria sunt.vt.d.l.vnica.expresse dicitur.

21 ¶ Jtem extraordinariuʒ est † illud munus quod a iudicibus vel alijs magistratibus ex improuiso indiciꝛ.vt.d.§.qui muneris.⁊.C.de excu.mu.l.placet lib.x.⁊ not.in.d.l.j.C.de vac.mu.pu.Extraordinariū munus est ēt viaꝝ munitio.vt.ff.de mu.⁊ bon.l.cui muneris.Sed vr̄ ꝙ sit ordinariū.vt.C.de vac.mu.l.sunt munera.

22 Ad quod vr̄ dōm distinguēdo de muneribus.† Est aūt viaꝝ mu

nitio, vt pote si sit in via aliqs locus insidiosus ꝓpter latrões, ꝛ timeât ibi dari dãnũ ab ipsis latronibus, apponunẗ ibidẽ qñqꝫ custodes ꝛ armigeri ad custodiã passus, ꝛ ita dr̃ locus muniri, vl̃ forte ẽ i via aliqs passus arctus, ꝛ si timeaẗ ꝑ illũ locũ venire ad nos hostes apponunẗ ibidẽ milites custodes ꝛ armigeri ad custodiaꝫ passus, ꝛ ita dr̃ locus muniri. vel forte ẽ i via, q nõ patiunẗ, imo resistũt ne hostes vel inimici nr̃i possint ad nos venire, sicut fecerunt Israelite ne exercit⁹ Holofernis posset ꝑuenire ad ciuitatẽ Hierusalẽ, vt legiẗ i Judith. ꝛ ego ibi dixi, ꝛ hodie ẽt sepe fit i guerris. istõ mun⁹ ꝓprie dr vie munitio, ꝛ istõ ẽ extraordinariũ, ꝛ sic itelligo.

23 l. cui muneris. † Et ẽ mun⁹ sterneẗ viã, vt pote si via ẽ lubricosa, saxosa, vel lapidosa, vl̃ ihabilis, vel eget refectiõe, vl̃ istructiõe, tũc si ad aptãdũ vel reparãdũ viã vl̃ speyregãdũ vl̃ applanãdũ viam vel ad hoc vt illa habilis fiat idicaẗ mun⁹, vr̃ ꝙ hoc sit ꝓprie sternere viã, ꝛ illud ꝓprie munus sit ordinariũ, ꝛ sic põt itelligi. l. sunt munera. ꝛ alie ꝯcordãtie scripte. s. in hoc. §. xv. ordinariũ. ꝛ q̃tuor xv. seq. ꝯcordãtie hñ ad hoc. ff. de flu. l. fin. q̃ icipit ediles. ꝛ est ꝯsti

24 tutio greca, q̃ꝫ aliq libri nõ hñt. ¶ † Quid de subsidio ꝙ quotidie postulaẗ credo idẽ. s. qd̃ sit munus extraordinariũ qꝛ nõ iniũgiẗ ꝑ aliquã. l. vel senatuscõsultũ, vel ꝯstõnẽ pricipiũ, vt. d. l. j. de vac. mu. publi. Et breuiter oia illa munera, q̃ ꝑ legẽ, vel senatuscõsultũ, vel ꝯstitutionẽ principũ nõ iniunguntẽ iudico esse extraordinaria ꝑ. l. sepissime allegatã vnicã de vac. mu. publi. Anti. ¶ Que aũt vtili

25 tas sit sciẗ h̃ sunt ordiaria illa extraordinaria. † Rñdeo qꝛ multi sunt q excusanẗ ab extraordinarijs, ab ordinarijs nõ. vt ecce. Si cui ꝯcedaẗ vacatio seu imunitas muneruꝫ, excusaẗ ab extraordinarijs tm̃, sꝫ ad ordinaria teneẗ. vt. C. de vac. mu. pub. l. j. li. x. ꝛ ibi notaẗ. ff. de vac. mu. l. hi q. ꝛ. l. i honorib⁹. §. q mũeris. ꝛ. C. d̃ idic. l. j. li. x. ꝛ ibi no. C. d̃ mu. p̃rimo. l. q imunitatẽ. li. x. ꝛ. ff. d̃ mu. ꝛ ho. l. cui mune-

26 ris. ꝛ ibi notaẗ. † Cõductores seu empyteote reꝝ ꝑuataꝝ principis excusanẗ ab extraordinarijs. vt. C. de pri. do. Aug. l. j. ij. rñso. lib. xj. cũ ꝯcor. ibi scriptis. ꝛ. C. d̃ exc. mu. l. priuate. ꝛ. l. euidẽter. li. xj. ab ordinarijs aũt nõ excusanẗ. vt. C. d̃ coll̃. fũdo. fisc. e. li. l. fi. ꝛ no. in. d. l. ꝓxima. l. j. Eccl̃ie ẽt excusanẗ ab extraordinarijs, ab ordinarijs nõ. vt. C. de sac. san. eccl. l. plꝫ. ꝛ de exac. tri. l. diuina. li. x. epi ꝛ clerici ab extraordinarijs excusanẗ, sꝫ ab ordinarijs nõ. vt. C. de epi. ꝛ cle. l. j. ꝛ. l. ij. ꝛ. l. d̃ his. ff. de mu. ꝛ ho. l. muneꝝ. §. p̃rimonioꝝ autẽ.

27 Agricola † dũ sationib⁹ vel colligẽdis frugib⁹ vt pote messi vl̃ vindemie isistit, nõ trahiẗ ab extraordinaria onera sꝫ ad ordinaria aliq̃, lꝫ nõ oia agnoscere teneẗ. vt. C. d̃ agri. ꝛ cẽsi. l. j. li. xj. ꝛ ibi no. in. ij. gl. ꝛ iiij. nõ aũt hoc locũ hꝫ in ꝯductore, q nõ ẽ agricola. vt ibi no. sup v̂bo trahãẗ. ¶ Decurio excusaẗ ab extraordinarijs. vt. C. d̃ decurionib⁹. li. x. l. curiales oim. sꝫ ab ordinarijs ñ vt ibi no. Sic ꝛ possent cũ studio iueniri alij casus, in qb⁹ qs excusaẗ ab extraordinarijs, nõ aũt ab ordinarijs, sꝫ eẽt magis fastidiosũ, q̃ꝫ subtile. Sꝫ ꝑdicta exẽpla sufficiũt ad satisfaciẽdũ dubio hui⁹. §. qꝛ ꝛ vnicũ ꝛ solũ exẽplũ sufficeret. vt. ff. ad le. aq. l. ita vulnerat⁹. i fi. Ant. ¶ Quita diuisio muneꝝ aliõ ẽ publicũ, aliud priuatũ, q̃ aũt ista sunt habes. ff. de mu. ꝛ ho. l. honor. §. j. ꝛ. ij. Et de his breuiter dr. C. de vac. mu. pu. in rubrica. lib. x. ꝛ ideo in isto plus non insisto. Anti.

SVMMARIVM

1 Munera indicere potest solus princeps.
2 Princeps de nouo munus extraordinarium indicere potest.
3 Munera patrimonialia quis conferre teneatur.
4 Priuilegium speciale principis requiritur, vt quis a muneribus patrimonialibus eximatur.
5 Doctor docens Rome a quibus muneribus sit exemptus.
6 Milites a quibus muneribus sint immunes.
7 Milites morantes in proprijs laribus, ꝛ negotijs suis insistentes an teneantur ad collectas.
8 Milites nostri tẽporis nullo potiunẗ priuilegio immunitatis.
9 Imperator solus potest immunitatem concedere.
10 Statutum a lege scripta interpretationẽ recipere dꝫ.
11 Militem se effici procurans, vt munerũ contributionẽ euitet, an potiatur immunitate.
12 Confessio facta extra iudicium facit aliquando indicium.
13 Dolus ꝛ fraus indicijs probatur ꝛ coniecturis.
14 Miles litigans sup libertate, an sit miles libertatis. q. pendente.
15 Militia i morte facta an valeat, ꝛ an talis miles, ad posteros nobilitatem transmittat.
16 Militia an possit conferri a non milite.
17 Solennitas que sit in creatione militis seruanda.
18 Doctor vel doctus nõ põt quis effici ab indocto, vel nõ doctore.
19 Militia collata a nõ milite, an valeat, si conferens postea efficiatur miles.
20 Miles an possit negotiari, ꝛ si nogtieẗ, an spolieẗ priuil. militari. Clerici nullo pacto debent negotiari, sunt enim, vel saltem esse debent, militie celestis milites.
21 Miles negotiationẽ honestã exercere potest, non aũt inhonestã.
22 Clericis interdictũ est, velut ihonestũ, publicas tenere tabernas.
23 Clericus vsuras exercere non dꝫ, nec delanio esse, nec alia queuis inhonesta tractare.
24 Clerici vineas proprias putare. ꝛ fodere, ꝛ domos reficere pñt.
25 Milites a quibus debeant abstinere negotijs.
26 Ecclesia a sordidis excusatur muneribus.
27 Ecclesia est a superindicto eximenda.
28 Ecclesia ꝛ clerici pro suis predijs tributum soluere debent.
29 Ecclesia Christi pauperes hospitio recipere tenetur.
30 Clerici a qua hospitis receptione sint excusati.
31 Clerici ꝛ ecclesia tenentur ad perangaria.
32 Pena imponitur exigẽti collectas vel alias exactiones ab ecclesijs ꝛ personis ecclesiasticis.
33 Clerici clericaliter viuentes priuilegio gaudent clericali.
34 Laici clericis semper infesti non sunt ferendi.
35 Clerici ab omnibus vrbium vel castrorum oneribus sunt exẽpti.
36 Vxores ꝛ filij ꝛ homines clericoꝝ potiũtur priuilegijs ipsorum.
37 Ecclesias ꝛ clericos per omnia immunes dicere erroneum est.
38 Bigamus non excusatur a muneribus.
39 Domini castrorum conferre teneñẗ ad reparationem murorum.
40 Ecclesia acquirere potest rusticorum bona.
41 Bona clericorum eodẽ priuilegio gaudent quo res ecclesiarum.
42 Pedagiũ qd sit, ꝛ quid guidagiũ, ꝛ que licita sint, ꝛ que illicita.
43 Vectigal motu inducẽs proprio, qua sit afficiendus pena.
44 Barra siue exactio, que fit in ingressu ciuitatis, ita vt trãseuntes ad soluendum compellantur, alias nõ transituri, est illicita.
45 Comes vectigal instituere non potest.
46 Salinas tenere quibus permissum sit.
47 Rusticus emens redditus ab aliquo immuni a vectigali, an eadẽ gaudeat immunitate.
48 Vectigal soluitur, quãdo res causa commercij de vna ciuitate in aliam transportatur.
49 Prescriptio. xx. annoꝝ admittitur contra patriam potestatem.
50 Clericus vel quelibet alia persona immunis a collectis, ad quem deuoluuntur bona rustici, an teneatur ad collectas.
51 Priuilegiatus ad quem deuenit res astricta ad collectas, an pro eadeꝫ soluere teneatur.
52 Ecclesiastice persone que dicantur.
53 Miles de bonis acquisitis ad collectas tenetur.
54 Consuetudo inducta in vno articulo, non extenditur ad aliũ prorsus extraneum.
55 Immunitas alicui concessa ne teneatur ad quistas, talleas, ꝛ exactiones alias, an extẽdatur ad bona, que acquirit postea.
56 Bona priuilegiati deuoluta ad non priuilegiatum, an teneantur ad collectas.
57 Priuilegiatus an teneatur ad collectas pro bonis suis, que ã rustico recuperauit.
58 Rusticus soluens talleas ꝛ collectas pro modo bonorum suoruꝫ an ad easdem teneatur, si clericus efficiatur.
59 Miles factus infamis an spolietur militaribus priuilegijs.
60 Militiam assumere potest quilibet virtute preditus.
61 Homo qualis sit, in facto cognoscitur ꝛ verbis.
62 Milites facti per pecuniam an potiãtur militaribus priuilegijs.
63 Miles matrimonium contrahens cũ plebeia seu ignobili, an teneaẗ ad collectas pro bonis dotalibus que ab ea habuit.
64 Vxor an sit domina rei dotalis.
65 Priuilegia mariti ad vxorem porriguntur.
66 Coloni ad certam pensionem nũmis colentes an subeant munera ciuitatis, an domini locatores.
67 Clericus habens bona cum fratribus communia an possit illa a muneribus seruare immunia.
68 Vtilitas publica pretextu priuilegij clericalis grauari seu negligi non debet.
69 Dolus vel fraus non de facili in clerico presumitur.
70 Fraus qualiter ꝛ quot modis percipi et presumi possit.
71 Donatio facta filio emãcipato vl̃ nepoti, ꝑsumiẗ in fraudẽ facta.
72 Fraus presumitur, si res donatas, donator a donatario ꝯduxisse reperiatur.
73 Pater donans filio suo clerico omnia bona sua, an efficiaẗ imunis a muneribus contribuendis.
74 Vniuersitate litigante cum priuato eiusdem vniuersitatis, ꝛ pro

huiusmodi

huiusmodi lite collectas indicẽte, an teneatur ille priuatus, cũ quo litigatur, ad easdem collectas.
75 Lis seu causa non debet quem possessione priuare.
76 Litigans cũ vniuersitate, vel ei in aliquo actu contradicens, an teneat ad collectas ꝓ sumptibus ibidez factis in dictas.
77 Factũ a maiori parte nõ semper ab omnibus censetur factũ esse.
78 Litere plures si pluribus committantur iudicibus, omnes de eis dem cognoscere debent.
79 Officiales an ꝛ ad que munera teneantur.
80 Usurarius an teneat munera subire in loco, vbi vsuras exercet.
81 Dñs castri an possit aliquẽ subditorum suorum cogere, vt sit baiulus suus seu municipalis magistratus.
82 Dñs castri vel ville an possit subditũ cogere ad fideiubẽdũ ꝓ se.
83 Filius non potest cogi ad fideiubendum pro patre inuitus.
84 Rusticus repertus soluisse cuidam militi aliquod seruitiũ quotãnis, ꝛ nihil tenet a milite, an tale seruitiuz presumatur debere.
85 Monasterium, cui collatum est castrũ, in quo prior dñs poterat quistam facere, pro filia nuptui tradenda, an poterit ipsam facere quistam, cum filiam non habeat maritandam.
86 Tempus probare nõ sufficit, si ex timore potius q̃ debito aliqd factũ eẽ presumatur, sed cũ tempore probari debet ẽt titulus.
87 Uasallo, emphyteote, colono, censito, contra dominum exigentẽ vltra debitum subuenitur iudicis officio.
88 Ciui seu rustico in collectis grauato, succurritur iudicis officio.
89 Munera personalia triplici possunt ratione indici.
90 Rusticus veniens ad quãdã villã debitis oneratã habitaturus, an teneatur ad collectam pro huiusmodi debitis exoluendis fiendam.
91 Filius an possit conueniri in loco originis paterne.
92 Electus ad duo officia in eodem loco, vtrum eorum obtinebit.
93 Munera patrimonialia qui contribuere teneantur.
94 Munera soluere debet quis pro modo sue substantie.
95 Dñi castroꝝ ꝑdia ꝛ alia bona possidẽtes nõ sũt a collectis exẽpti.
96 Uacatio vel immunitas a muneribus a solo cõceditur principe.
Priuilegium immunitatis valet tribus concurrentibus.
97 Imperator solus prĩceps dicitur, nec rex quãuis potens aut magnus, principis nomine est censendus.
98 Imperator solus immunitatẽ concedere potest a muneribus.
Rex Francie in suo regno loco imperatoris habetur superiorem non recognoscens.
99 Imperium nunquam vacare dicitur.
100 Uniuersitas, vel dominus quispiaz an possit aliquem a collecta soluenda eximere.
101 Uerba ex q̃litate ꝯctus ꝯ significationẽ ꝓpriã q̃nq; capiuntur.
102 Uerba quandoq; impropriantur vt ad contractuz reducantur.
103 Uerba ad quid fuerint inuenta.
104 Immunitas seu exemptio concessa subdito per dñm, quando valeat iure pacti de non petendo, ꝛ q̃n iure immunitatis.
105 Priuilegiũ imunitatis, ab iperatore ꝯcessũ, nõ semp ẽ validũ.
106 Immunitas simpliciter alicui cõcessa nec ab ordinarijs, nec a tributo, seu annona tributoria eum excusat.
107 Fontes publici non possunt in vsum priuatum conuerti.
108 Immũitas alicui ꝯcessa sine ꝑncipis autoritate, nõ v; ipso iure.
109 Munus ꝑsonis ꝓ rebus ab imperatore indictum, ab omnibus est prestandum.
110 Priuilegium fisco damnosum est inualidum.
Priuilegium contra legem dei vel euangeliorum est nullum.
111 Priuilegium impetratum, vt meum efficiatur tuuz, est cõtra ius naturale ꝛ gentium.
112 Seruus ab iperatore vł ppł̃o Romão iudex factus, liber efficit.
113 Seruũ habens cõem cuz alio illo inuito eũ manumittere potest.
114 Dñs seruum male tractans, eum vendere compellitur.
115 Uendere quibus casibus quis cõpellatur, ꝛ nu. sequentibus.
116 Priuilegiuz principis tollens ea, que sunt de iure ciuili est nullũ ꝛ in quibus casibus alijs sit nullius valoris, ꝛ nu. seq.
120 Uniuersitas collectã vel quoduis mun⁹ solutura, an possit deducer portionẽ, q̃ nũc ꝑuilegiatus einsdẽ, añ ꝑuilegiũ soluebat.
121 Priuilegium alicui concessum non debet alteri esse nociuum.
122 Pactum de non petendo collectam a rustico, factum ab vniuersitate, an valeat, ꝛ nu. seq.
125 Imperator vel alius dominus an possit alicui cum consensu vniuersitatis remittere munera ciuilia.
126 Notarij fastuosi peritiores cõsulere non curantes in istrumẽtoꝝ confectione, caueant sibi flamma enim comburet peccatores.
127 Notarius falsas scribens immunitates, qualiter puniatur.
128 Notarius in suo deliquẽs officio nõ põt amplius illud exercer.
129 Immunitas seu libertas alicui ꝯcessa an extẽdat ad ipsi⁹ bona.
130 Uerba debent esse consonantia rebus.
131 Priuilegiũ alicui simpł̃r ꝯcessũ an trãseat ad heredes ꝛ n. 132.
133 Priuilegiũ rebus concessum transmittit ad succedentẽ in eisdẽ.
134 Priuilegium cause concessuz, ad successores trãsmittitur.
135 Immunitas militibus concessa an transeat ad heredes.
136 Milites noie tm̃ ꝛ nõ re, nõ dñt priuilegio militari gaudere.
137 Immunitas alicui ꝛ heredibus suis concessa, de quibus sit heredibus intelligenda.
138 Immunitas concessa alicui a muneribus, an transeat ad succedentem in bonis illius, ꝛ nu. seq.
140 Immunitas concessa alicui ꝛ bonis suis, an extendatur ad bona postea acquisita.
141 Bona postea quesita veniunt in societatem prius contractam.
142 Immunitatis concessio nil aliud est q̃ quedam donatio.
143 Immunitas alicui generaliter ꝯcessa extẽdit ad futura tẽpora.
144 Immunitas ex liberalitate ꝯcessa nõ extẽditur ad bona futura.
145 Immunitas hodie a paucis liberaliter conceditur.
146 Cõtrahentes licite citra dimidiã iusti pretij se pñt decipere.
147 Procurator an remittere possit munus dño debitum.
148 Procurator speciale mãdatum habens omnia potest.
149 Filius an possit immunitatem concedere homini seu subdito patris sui.
150 Filius auctoritate propria non potest hominem patris sui a munere liberare.
151 Pater quando possit hominem vel debitorez filij liberare a munere vel debito.
Tutor vel curator non potest infranquire vel liberare a munere homines pupilli minoris.
152 Nobilis an possit infranquire seu a seruitutibus immunes facere homines castri sibi in dotem dati.
153 Maritus quando possit seruos dotales vxoris liberare a muneribus aut manumittere.
154 Nobilis habens castrum cum hominibus valde malseruis, obligauit ipsum cum dictis hominibus ꝛ oibus iuribus suis suo creditori, an durante obligatione, possit ipsum castrum ꝛ homines infranquire seu liberare.
155 Homines liberi nequeunt obligari pignori.
156 Ascriptitius testari potest, sed non seruus.
157 Dominus obligans simpliciter subditos, non ipsoruz personas sed iura que ipsis habet obligare censetur.
158 Subditi non veniunt in generali obligatione bonoruz dñi.
159 Jura, que dominus habet in subditos, an veniãt in generali omnium bonorum obligatione.
160 Obligatio generalis, ad alũnos, concubinaz, liberos, naturales ꝛ res similes, non extenditur.
161 Creditor an possit homines castri obligati sibi pignori infrãquire seu liberare, credito manente.
162 Emphyteota an possit seruis in possessione emphyteotica existẽtibus libertatem prestare.
163 Subditus detegens domino insidias ad mortez paratas, an mereatur immunitatem ab oneribus, que sibi debet.
164 Dominus an possit homini seu subdito suo immunitatem prestare in aliquibus, retentis sibi quibusdam muneribus.
165 Seruus propter manumissionem domino pecuniam promittẽs liber factus est ad soluendum cogendus.
166 Pactum non valet, quod in preiudiciũ libertatis est adiectuz.
167 Retẽtio facta in libertatis concessione quando valeat.
168 Retẽtio est vna ex tribus ptibus, i qbus ꝯsistere cẽset totũ ius.
169 Interdicta plura possessoria quare sint a iure introducta.
170 Interdictum vti possidetis quod sit, ꝛ ad quid introductum.
171 Rusticus presens in retentione que fuit in sui infranquisione, an sibi preiudicet, si non contradicat.
172 Consentire non cẽset is tacite, qui spãliter obligari intenditur.
173 Actio que oriri censeatur ex consensu verbis non expresso.
174 Cõdictio certi stip̃lone nõ ꝯrit ex ꝯlensu, q verbis nõ exprimit.
175 Obligatio naturalis sola non tribuit ius agendi.
176 Actio non oritur ex nudo pacto.
177 Jurans mortaliter peccat, si iuramento contrauenĩat.
178 Actio prescriptis verbis datur in pactis incõtinenti appositis.
179 Conuentio inter dominos an valeat, vt dominus vnius castri, possit dominari subdito suo, qui ad aliud castrum se trãstulit.
180 Pactum aliquorum eos tantum ligat, non autem alios.
181 Conditio iniqua non est alteri per alterum afferenda.
182 Pactum alterius alteri nocere non debet.
183 Domicilij mutandi vnicuiq; debet esse libera facultas.

Domini duo alicuius castri an possint homines suos diuidere.
184 Snia est nulla, qua pronuntiatur liberti inter coheredes diuidẽdi.
185 Uasallorum diuisio per consequentiam fieri pôt licet nõ directe.
186 Uasalli quando inter se feuda permutare possint.
187 Uasalli an possint feudum diuidere.
188 Feudum iurisdictionis an sit diuisibile.
189 Iudiciuꝫ cõmuni diuidundo an possit inter vasallos interuenire.
Dñi alicuius castri an possint eiusdeꝫ castri territoriuꝫ diuidere.
190 Territorium dicitur vniuersitas agroruꝫ intra fines cuiusqꝫ ciuitatis constitutorum.
191 Territorium ius terrendi ꝛ submouendi dicitur.
Iurisdictio qualiter ꝛ quando diuidi possit.
192 Dñs castri qñ pascua sui territorij alienigenis concedere possit.
193 Herbam predij mei nemo me inuito depascere debet.
194 Ciues seu hoies loci in pascuis territorij habent ius depascẽdi.
195 Dñs castri non est dñs prediorum personarum priuatarum.
196 Dñi castroꝝ sunt subiectis semper infesti, ardore ducti auaritie.
197 Dñi castroꝝ an possint bãna augere sine ꝯsensu subditoꝝ suoꝝ.
198 Uectigalia antiqua augere non debent.
199 Banna antiqua ꝛ consueta sunt seruanda.
200 Bannerios in castris seu ciuitatibus eligere ad quẽ spectet.
201 Homines castrorum an possint herbam vel fructus predioꝝ suorum vicinis suis concedere sine bãni cõmissione.
202 Pactum cum vna persona factum alteri nocere non debet.
Donare quid proprie dicatur.
203 Iniuria volenti non potest fieri.
204 Amico meo per bannerium in vinea mea deprehenso an possim bannum remittere.
205 Argumentis ꝛ indicijs cognoscẽda sunt, q̃ clare pbari nõ pñt.
206 Bannerio asserenti aliquem inuenisse an sit standum.
207 Testi vnico quãuis polleat dignitate, non creditur.
208 Bannerio referenti quando credatur.
209 Consuetudo irrationabilis non est seruanda.

¶ §. quartus super pluribus questionibus munerum.

1 **Amodo expedit** Querere de aliquibus. Antibolus. ¶ † Et primo quis possit indicere munera, respondeo princeps solus, non autem aliquis iudex, potestas, vel magistratus quantuncũqꝫ magnus sene scallus, vt. C. de anno. ꝛ tri. l. omnes pensitare. lib. x. ꝛ ibi not. melius. C. de superindic. l. j. lib. x. ꝛ. C. de excusa. mune. l. placet. lib. x. quod facit p suas literas vt dictis iuribus, quod veꝝ est in extra

2 ordinarijs. Antibolus. ¶ † Sꝫ an princeps possit de nouo indicere, vel ponere munus extraordinariũ, respõdeo sic, vt. dicta. l. placet, nã ꝛ extraordinariũ potest facere ordinarium, vt. d. l. omnes pensitare. l. oẽs omnino, ₰m vnũ intellectũ, ꝛ. C. de indic. l. prima. lib. x. ꝛ ibi not. ꝛ de superindic. l. prima quod itellige ₰m quod dixi in. §. porro. versi. item ante statutum, aliqui tamẽ aliter dicũt vt notaui. ff. de verb. signifi. l. munus proprie, dic etiam vt ibi not. in glo. Antibolus. ¶ Est videre quis tenet̃ ad hec munera. Anti-

3 bolus. ¶ † Et quidẽ ad munera patrimonialia oẽs tenent̃ etiam primipilaris, veteranus, miles, põtifex, clericus, ꝛ ecclesia, ꝛ alius quilibet puilegiatus, dũmodo aliqd possideat, ꝛ fructus pcipiat, vt. ff. de mune. ꝛ hono. l. muneꝝ. §. patrimonioꝝ autem. cũ cõcor. ibi scriptis, ꝛ. l. rescrip. §. sciendũ, ꝛ. C. de mu. pa. l. ij. li. x. ꝛ. l. vlti. gl. ꝛ no. in eo. tit. in rubri. ꝛ eo. tit. l. cũ imunitatẽ, ꝛ. l. neqꝫ, ꝛ. ff. de vaca. mune. l. ij. §. q̃ pr̃monioꝝ. C. de anno. ꝛ tributis. l. j. ꝛ. l. fraudẽ, lib. x. ꝛ. l. oibus. C. de exac. tri. l. si diuina. li. x. ꝛ. C. de mu. pa. l. fi. ꝛ not. C. de anno. ꝛc. ꝛ. l. in fraudẽ in vlti. ꝛ ibi i tex. C. de operi. pu. l. oẽs, ꝛ de vec. ꝛ com. oẽs. C. de supindicto. l. j. C. sine cẽsu vel reli. l. fi. ꝛ no. C. de imunita. ne. cõce. l. j. li. x. C. de vaca. mu. pu. l. j. lib. x. nullusqꝫ a pr̃monialib⁹ se excusat. vt no. C. õ vaca. mu. pu. l. j. li. x. itatũ qꝺ ĝnaliter imunitas a pncipe ꝯcessa, nõ prodest, vt dictis iuribus, ꝛ specialiter hoc dr̃ in. d. l. q imunitatẽ, ꝛ ibi not. ꝛ dixi. s. §. sꝫ qd pdest ꝛ. C. de decur. l. vacuatis, vbi de h ꝛ. l. nullus. C. de vaca. mune. pu. l. j. ꝛ ibi no. ff. de vaca. mu. l. his oneribus, i

4 princi. ¶ † Specialis ergo immunitas seu priuilegium principis requirit, vt talia munera patrimonioꝝ remittantur, vel oia patrimonialia vel aliqua ex ipsis, vt. d. l. sunt munera, ꝛ not. in. d. l. qui immunitatẽ, ꝛ. d. l. vacuatis, ꝛ. C. de his qui a prin. va. acce. l. vna li. x. An aũt ab alio data imunitas valeat q̃ a pricipe nõ, vt no. C. de immuni. ne. conce. l. j. lib. x. ꝛ dicetur. j. §. vel lex scripta specialiter de munere patrimoniali dans immunitatẽ vt epo ꝛ clerico. C. de epi. ꝛ cle. l. j. ꝛ ibi no. vel magistro liberaliũ artiũ, doctori legenti, grãmatico, oratori, medico, philosopho, quibus remittit munus recipiendi hospitis, ꝛ vxoribus ꝛ filijs ꝛ rebus ipsoꝝ, ꝛ psonale, ꝛ ista tantũ ₰ꝫ vnã opinionẽ sed ₰m aliã opi. remittunt̃ eis oia patrimonialia, quam credo veram, vt. C. de profes. ꝛ medi. l. medicos, lib. x. et ibi no. ꝛ no. ff. de vaca. mu. l. his honoribus. §.

5 angariarum. † Quod dictum est de doctori. est verum, si docent in vrbe Romana, non alibi, vt nota. ff. de vaca. mune. l. eos, ꝛ. l. sed reprobari. §. fi. ff. de accusa. ꝛ not. C. de professo. ꝛ me. l. j. in rubrica lib. x. tñ militibus ꝛ veteranis remissa est tñ capitis pstatio de qua habes. C. de anno. ꝛ tributis super rubrica, ꝛ dixi supra. §. quarta diuisio. circa prin. §. vbi vnum capitis ꝛ veteranis ne fiãt tributorum exactores. Sed patrimonialia non remittuntur eis per leges mulieres ẽt nõ subeunt corporalia quãuis sint rei annexa, vtpote mixta, hoc no. in. d. l. qui immunitatem, ꝛ dicta. l. sunt munera. Item hoc munus patrimoniale remittitur clerico, vt ibi not. Antibolus. ¶ Item nemo se excusat ab his muneribus, que imperator indicit. C. de anno. ꝛ tri. l. oẽs, lib. x. ꝛ. C. de indic.

6 l. j. ꝛ de superindic. l. vna lib. x. ¶ † Ex premissis supra proximo. §. tacitis est soluta questio, qꝺ milites veri, illi qui vere dicuntur milites secundum leges, qui pro salute reipublice nõ euitant mortem, ꝛ qui continue stant in expeditione, ꝛ qui sunt creati secundum formam iuris, de quibus loquuntur. l. penulti. cum sua glo. ff. ex qui. cau. ma. ꝛ ibi not. cum legibus similibus, ꝛ not. bene in cor. de man. prin. §. fi. in glo. hic no. col. iij. non sunt liberi vel immunes a conferendo in taleis vel quistis ꝛ collectis patrimonialibus, per dictam. l. munerum. §. patrimonioruꝫ autem. ff. de mu. ꝛ ho. ꝛ not. in. d. l. qui immunitatem, ꝛ. C. de mune. pa. l. fin. ꝛ per alia iura allegata. s. §. proximo. Antibolus. ¶ † De militibus

7 autem nostri temporis qui morantur in laribus domoꝝ suarũ, ꝛ faciunt negotia sua priuata, quid dicemus, an euitabunt exactionẽ tallearum ꝛ collectarum, Certe nullam rationẽ video, ꝙ euitent ꝛc. etiam illi qui sunt vere milites eã non euitant. vt supra. §. proxi. ꝛ ante proximo dictum est maxime qꝛ nulla lex dat eis immunitateꝫ, quare stabunt sub cõi regula ꝛ forma, que dicit oẽs teneri. vt. d. §. ante proximo. qui incipit, ꝛ quidem. cuꝫ enim miles talis non inueniatur exemptus a regula, ergo ꝯtineri dꝫ sub ipsa. vt in auc. de non alie. aut permu. §. vt aũt lex. coll. ij. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. patre. in prin. ꝛ de actio. ꝛ oblig. l. obligatiõ nũ fere. §. plꝫ. ꝛ not. bene. ff. de fundo instru. l. quesitũ. §. idẽ respõ. dic domo instructa cũ similibus presertim. Iteꝫ si vere militibus denegat̃ immunitas seu libertas, que tamẽ denegat̃ eis, vt supra dixi i duobus. §. pximis, multofortius denegari debet istis militibus nõ veris, sed vanis, quorũ militiã non video alicuius vtilitatis nec fructus, sed dũtaxat vanitatis, ꝛ superbie, ꝛ pter hoc veris militibus ex cã priuilegia conceduntur in testamẽtis concedẽdis, nõ tñ in hac immunitate munerũ, de qua agimus, scꝫ. qꝛ continue dant operã seruitio ꝛ saluti ꝛ securitati reipublice, qua operã cessante, eisqꝫ ad ppria redeũtibus, incõtinẽti priuilegiũ cessat vt. d. l. pen. ff. ex qui. cau ma. ꝛ in eo. titu. l. miles. ꝛ in his q̃ no. ibi ꝛ no. extra de ꝯcess. prebẽ. c. qꝛ diuersitatẽ. in glo. sic miles. ꝛ. C. de testa. mili. l. ne quidã. ꝛ. C. de epis. ꝛ cleri. l. generaliter. Et istud in-

8 dubitanter verum est de iure † qꝺ milites predicti nostri tpis nõ habent aliquod priuilegiũ imunitatis. primo in muneribus agnoscẽdis, ꝛ in oibus alijs sunt pagani ꝛ priuate ꝯditionis. vt. C. vbi de ratioci. agi. opor. l. ij. lꝫ habeãt de facto aliquem honorẽ infiatum ꝛ impruntatum atqꝫ vanũ, qui aliqbus ꝛ multis ipsorũ magis obest, q̃ prosit, qꝛ si ante ibũt pedes, modo oportebit ꝙ emãt equum qui pastorabit ꝛ ibunt eques, ꝛ si ante ibant soli sine verecũdia, modo oportebit, ꝙ pcurẽt de socio. Et si ante erant vestiti de bruno, mõ oportebit qꝺ emant pãnos nobiles ꝛ caros, ꝛ si ante nõ portabant pẽnas, mõ oportebit ipsos emere pẽnas varias. Itẽ si ante faciebant per se operas rurales, mõ oportebit, qꝺ locent nuncios ꝛ bubulcos. ꝛ multi adhibẽt vxoribus domicellas, qꝺ ante opus nõ erat. Et sic crescẽtibus sumptibus in his ꝛ multis alijs esset eis cõmodius nõ militari q̃ militari. Et si de facto euitãt talleas, magis expẽdũt in alijs, q̃ in talleis euitẽt. Itẽ non euitãt, qꝛ si haberẽt immunitatẽ, vtiqꝫ eam haberẽt vel ab impe-

9 ratore, † qui solus pter preeminentiam dignitatis ꝛ precellẽtiaꝫ potestatis pôt eam ꝯcedere, vel a lege. vt. s. §. ꝛ qdẽ. sed non habent eã ab imperatore, ꝛ si habent, ostẽdant priuilegiũ qꝺ habẽt necesse facere. vt no. extra de puilegijs. c. porro. nec a lege, qꝛ nulla lex dat eam eis, ergo nõ habent illã. ꝛ si habẽt legẽ p se aliquã, ostendant eã, quã non inuenient, etiaꝫ si legãt totũ corpus iuris. cum a neutro istorum ipsam habeãt. Et qꝺ ad hec munera teneãtur, videtur casus de offi. mili. l. eos. ꝛ. C. qui. non ob. lon tẽporis pscriptio. l. fi. Ad id tamen quod dixi, qꝺ in oibus sunt pagani, vident̃ aduersari due gl. que dicũt aliquẽ esse militeꝫ nõ militantem.

tem, vna est. ff. de testa. milita. l. fraudē. §. qui testamento. alia est l eo. ti. l. tribunus. §. j. quibus nō adhereo, vt ibi dixi, habēt tamen aliquas rationes pro eis, primo qꝛ subrogatur eoꝝ militia vana loco militie vere ⁊ armate, ideo debēt eoꝝ priuilegijs vti. arg. insti. d act. §. fuerat. ff. si quis cautio. l. si eū. §. qui iniuriaꝝ. Sz istud falsum est, quia nō stant in seruitio rei publice, ideo cessare dz eoꝝ priuilegiū, sicut cessaret in militibus veris, vt dictum est. Itez ⁊ in ista imunitate horū munerū, de qua agimus, dicimus, quod eam nō habent, non possunt isti vani ⁊ ficti subrogari, vt. ff. de regu. iu. l. in his officijs. §. non debeo, ⁊ l. nemo plus, cum similibus multis. Secūdo videtur facere pro eis, qꝛ statutū in ista regione facit ꝑ eis, in quo cauet̃, ꝙ milites ⁊ filij militū, ⁊ nepotes militis, vsqꝫ quo nepotes attigerit tricesimū annū, nō aūt vltra, sunt liberi immunes ab omni quista ⁊ exactione, vt legit̃ in statutis Foroiuliē. baiulie, in ti. de libertate militis. Sz istud statutū nihil vz in alioꝝ preiudiciū, q nō affuerunt, vt supra. §. sz fortius dictū est. Itē non fuit datū in priuilegiū ꝑ imperatorē, ideo nō valet, vt dictū est supra. §. ⁊ quidē, nec speciale, qd̃ est necessariū, nec sufficit gñale, vt ibidē. Itē licet ab imperatore esset datū, nō extenderet̃ nisi ad extraordinaria, ad ordinaria, que hodie iponunt̃ pro solido ⁊ libra,

10 nequaqꝫ, vt supra. §. que aūt. † Itē statutū debet recipere interpretationē a lege scripta, vt. ff. de mu. ⁊ hono. l. vt gradatim. §. si lege. sz verbū debet secundū legē recipi ⁊ intelligi in sua propria significatione, vt. ff. de exercito. l. j. §. in re igitur dubia, ⁊ de leg. iij. l. non aliter, ⁊. ff. qui ⁊ a qui. l. prospexit. Sz verbū miles, proprie significat militē armate militie, qui stat cōtinue in exercitu armorum, de tali loquuntur ⁊ intelligunt̃ iura loquentia de militibus, ergo de illis veris militibus statutū debet intelligi. Et quod ita debeat in dubio intelligi miles, est casus expressus in. l. licet. C. loca. §. iubemus, ⁊ l. prealleg. ne qdā. C. de test. mili. ⁊ C. qui nō obst. lon. temporis prescriptio. l. fi. facit. C. ad. l. iul. de adul. l. si quondam, facit ēt ꝑ ista parte lex dicens, ꝙ ideo ordinati sunt milites, vt ꝑ ipsos prouincie vindicet̃, vt. C. de offi. ꝑfec. preto. afri. §. hoc aūt, colla. iiij. ⁊ ibi dū dr̃ in codē. §. ⁊ vnūquēqꝫ ducem ⁊ tribunos eorūdem militū iubemus, vt semꝑ milites ad exercitationē armoꝝ teneāt, ⁊ nō cōcedāt eos deuagari, vt si qñ necessitas cōtigerit, possint inimicis resistere, ⁊ nullū audeant duces aut tribuni comentalem de ipsis dimittere ⁊c. Sz ꝯ hoc videtur facere, qd̃ no. in. l. nō aliter, de cōmuni ⁊ vsitata significatione, ⁊ ꝭm cōsuetudinem regionis. Tertio qꝛ ꝯsuetudo hmōi regionis tenet milites nostri tpis francos, sz tñ in ista consuetudine inducenda ⁊ probanda, ⁊ pendent leges ⁊ prophete, ⁊ hic labor hoc opus est, vt plene dixi in tractatu meo de cōsuetudine, ad quē in hoc casu te remitto, ⁊ inter alia videretur qd̃ nō sit rationabilis. Itē ꝙ sit contra ius naturale, et multis alijs ꝯtrarijs flatibus mētis, ⁊ fluctibus ⁊ procellis, posset ista ꝯsuetudo agitari ⁊ vacillare, que dicit vt ibi dixi. Antibolus.

¶ Sed ꝑsupposito ꝙ dicta ꝯsuetudo recte, rite, ⁊ de iure ꝓcedat,

11 ⁊ qd̃ legitime probet̃, pone † ꝙ aliquis se facit fieri militē, vt euitet muneꝝ contributionē, nūquid habebit hanc imunitatē, dic ꝙ nō, vt. ff. de muneri. ⁊ hono. l. cura. §. qui obnoxius, ⁊. ff. de iure immunita. l. semꝑ. §. diuus quoqꝫ, ⁊ alijs cōcor. multis positis in. d. §. q obnoxius, legi eteni displicet, tali militi, hmōi fraudē ꝓdesse vt. C. q mili. possunt. l. ij. li. duodecimo, cōcor. C. de sac. sanc. eccle. l. q sub pretextu, ⁊ quod ibi nota. i vltima glo. Sz quomodo probabit̃, respōdeo si ipse hoc cōfiteat̃ in iudicio, vt. C. de confessis. l. vna cum similibus. Itez credo si extra iudicium, cum per indicia

12 probetur, vt infra statim † nec est dubiū, quin cōfessio extra iudiciū facta faciat idiciū, vt. ff. de adulte. l. capite, cū ibi notatis ⁊ ibi dixi, vel si mota est questio sibi, vt ꝯtribuat, vel ipse eam mouerit, ne cōtribuat, per ea que not. Dynus. ff. de donatio. l. post contractuz, ⁊. ff. de bonis eoruz qui ante sentē. mor. sibi consciue. l. fina. in princi. ⁊ §. j. vel si intellexit sibi moueri questionē, vel vidit, aut cognouit eā sibi preparari, vel si dixit. Yen luren sabray pron. vel dicit, ego accipiā bene aliud consilium, vel quia aliter nō erat factu

13 rus se fieri militē, aut alia huiusmodi indicia ꝑcedant. † Indicijs eni ⁊ cōiecturis probatur dolus ⁊ fraus, vt. C. de dolo. l. dolum. ⁊ C. de euic. l. nō ex eo. in fine, facit bñ ad hoc qd̃ notauit Dy. extra de regu. iur. pro possessore. ⁊ §. itē cū semper, ⁊ in cōcordātijs ibi positis, ⁊ in. d. l. dolum, ⁊ ibi ēt dixi. ad hoc facit bene. C. de rescin. ven. l. dolus, ⁊ qd̃ ibi nota. ⁊ concordantie ibi scripte, ⁊ facit. C. de litigio. auc. litigiosa. ⁊ l. ij. ⁊ ꝑ totum, ⁊ videt̃ expressus casus extra de renuntia. c. fina. lib. vj. ꝑ totaz decretalē, ⁊ specialiter in fi. vt eoipso qd̃ post hoc fuerit militiā assecutus, fraus itelligat̃ eē ꝓbata, vel forte dedit pecūiā alicui militi, vt eū militaret, de q̈ dixi infra. §. de illis. Antibolus. ¶ Sz pone qd̃ nō faciunt hec in fraudē, sz tm̃ se vltro offerunt ad militiā, certe nō hñt imunitatem muneꝝ, vt. C. q mili. pos. l. iij. li. xij. ⁊. ff. de re mili. l. q cū vno §. temporaliū, ⁊ ibi no. in glo. j. dicere, ⁊ §. ad tēpus, ⁊ §. reus, ⁊ §. ignominia, ⁊ §. q post, ibi no. sup ꝟbo, detractare, facit qd̃ no. ff. ex q. cau. maio. l. itē hi. sup verbo, reuerti pōt, ⁊ l. q data. Antibolus.

14 ¶ † Sed quero quid si pendente questione litigatur miles videtur ꝙ non habeat militis libertatem, vt no. C. de libe. causa. l. litem, quod intelligitur ꝭm quod dicit. l. ff. de re milita. l. qui status, concordat. C. de litigio. l. ij. ⁊ auc. ē. ibi posita litigiosa. ⁊ per totū titu. ⁊ dictum est supra. §. proximo. de quo dic vt ibi dixi. Antibolus.

¶ Queritur aūt si rusticus, qui dño alicuius castri tenet̃ ad munera ⁊ mādatarias ⁊ corroatas ⁊ multas alias malas seruitutes, fiat miles inuito, vel ignorāte, vel nō ꝯsētiēte dño, an valeat talis militia. vr̃ qd̃ nō, nec gaudere dz militis libertate. vt. C. de agri. ⁊ cēsi. l. colonos nulla. ⁊ l. oēs ꝓfugi. lib. xj. ⁊ ꝑ ea q̃ no. C. de sa. sanc. eccle. l. qui sub pretextu. in gl. vlti. ff. de aqua plu. arcē. l. in diē. ⁊ l. in cōcedēdo, ⁊ C. de auctori. prestan. l. vlti. ⁊. ff. de regu. iur. l. non debet alteri, ⁊ quod ibi dixi. ⁊ quod ibi not. per Accur. facit bene. C. de episcopis ⁊ cleri. l. quisquis censibus, ⁊ l. in ecclesijs, licet in censibus loquātur. Eadē potest fieri q̃stio in vniuersitate, si ea inuita, vel ignorante, vel nō ꝯsentiēte, aliquis rusticus de ipsa vniuersitate ad talia munera tenebatur, vt in preiudiciū cōciuiū non valeat talis militia, vt. d. l. colonos nulla, vbi dixi expresse in fi. et in alijs similibus suis ⁊ alijs etiam cōcord. j. qōne ꝓxima scriptis ⁊ videtur de hoc casus expressus. C. de fabri. l. si quis consortium lib. xj. interest nāqꝫ ipsorū conciuiū, naz qd̃ a pluribus soluitur facilius soluitur, ⁊ minus a quolibet, ⁊ per cōtrariū qd̃ a paucioribus soluitur grauius ⁊ magis a quolibet, vt. C. de mu. pa. l. fi. lib. x. ⁊ ibi no. in vlti. gl. vide eā ⁊ in eod. titu. l. j. no. ⁊ not. C. de exac. tri. l. actores, li. x. ⁊ no. C. de ꝑuileg. do. augu. l. ij. li. xj. Antibol⁹.

15 ¶ † De illis aūt qui se faciunt fieri milites in morte dubitari posset, an valeat talis militia vel nō, quod frequēter vidi fieri in prouincia ad hoc, vt trāsmittant ad posteros nobilitatē, vel libertatem. Et videt̃ qd̃ parū prosit eis ista astutia, qꝛ nō videtur valere arg. ff. de manu. testa. l. libertas, in prin. ⁊ not. C. de heredi. insti. l. extraneū ēt cū moreretur, melius ergo esset eis, vt in tali articulo

16 periculoso essent solliciti de aīa. † Sūt ēt quidā qui fiunt milites ab illis, qui nō sunt milites, an ergo valeat talis militie collatio, posset dubitari, quā questionez habui frequenter, ⁊ vidi de facto, ⁊ hodie sepe in prouincia hec cōtingit, videt̃ qd̃ valeat, qꝛ nō est forma certa data, a quo tales milites debeāt fieri, a quocūqꝫ igit̃ fiant milites, milites sunt, ⁊ sic priuilegia militaria ꝯsuetudinaria habere debēt, arg. ff. de verb. oblig. l. cū seruus, cū multis concor. ibi scriptis. C. de ꝑci. impera. offe. l. vniuersis, cū similibus ibi no. C. de insti. ⁊ substi. sub cōdi. fac. l. si mr̃. ff. si certum pet. nō videt̃, pretera in creatione militis veri nō est certa persona designata, a qua fiat principaliter miles, sed sufficit qd̃ fiat miles, nā dūmodo solēnitas i iure tradita seruata sit, miles est vt no. ff. ex quib⁹ cau.

17 ma. l. penul. † Sic ⁊ in militibus nostri temporis, de quibus agimus, dūmodo solēnitas consueta seruetur, vt qꝛ in ecclesia, añ altare, ille qui facit, eū osculet̃, ⁊ eum percutiat in maxilla, ⁊ ensem sibi cingat, ⁊ calcaria sibi calcient̃, miles est. Pro opinione facit extra de ordi. ab epō. c. cuz clericis. ⁊ de sen. excōi. ca. duobus. ⁊ qd̃ no. ff. de reg. iur. l. nemo plus. in fi. glo. in contrariū arguo, qd̃ nō valeat, nisi ille, qui facit eum militem, sit miles. vt. C. de hereti. l. ij. ⁊ q nō est curialis, nō pōt alium facere curialē, vt. C. de decu

18 rio. l. nullus solis. lib. x. ⁊ ibi no. † ⁊ qui doctor non est, vel non est doctus, alium non potest facere doctorē, nec doctum, in eadez. l. l. no. ⁊ faciunt ad hoc multe ꝯcordantie decretoruz, que sunt no. in. c. cum clericis. in glo. facit, ⁊ id quod no. in dicto. c. duobus, ⁊ maxime si ille, qui fit miles, sciat illum, qui eum facit, non esse militem. vt in alleg. titu. de ordi. ab episcopo. c. primo. potestatē autem, quā quis habet, nō potest alij concedere. vt. j. q. vij. daiberiū. ⁊ ita not. Inn. de relig. do. c. cōstitutus, super verbo, ordinationē ⁊ vr̃ hoc optime ꝓbari. C. qui pro sua iurisdi. l. j. in prin. ⁊ §. qd̃ si. ⁊ extra de iur. patro. c. qd̃ autē. in fi. ⁊ quod no. ibi iura. ⁊ c. ꝯsultationibus. C. de peda. in. l. j. ⁊ C. de reg. iur. l. nemo plus, ⁊ extra eo. ti. c. nemo plus, ⁊ extra eo. ti. nemo pōt, ⁊ optime. ff. de offi. proconsu. l. obseruare. §. fi. C. de dona. l. si filius tuus. ff. de acquirē. re. do. l. traditio. cū ibi no. ⁊. ff. ad maced. l. filiū habeo. Antibolus.

19 ¶ In causa autem proxime q̃stionis precedentis, pone ꝙ ille nō miles, qui fecerat illū militem, est postea factus miles, nunquid ille factus prius a non milite, erit miles, ⁊ reconualescit eius militia, videtur qd̃ sic, a tempore quo ille faciens, est factus miles, nō autem ante, vt dicta. l. obseruare, in fi. pro quo facit, quia peruenit res ad illum casum, a quo incipere potuit, vt. ff. de donatio. inter virū ⁊ vxo. l. si enim. §. fi. ⁊ l. seq. Cōtra videt̃, qꝛ res ab initio

vitiosa, non validatur, si perueniat ad illum casum, a quo incipere potuit, vt. ff. de sta. homi. l. paulus. Item quia non valuit ab initio militia, ideo ex postfacto valere nō potest, vt. ff. de reg. iur. l. quod initio, & facit optime lex q̄ dicit, qḋ si nō dn̄s seruū meū manumittat, & postea manumittens efficiatur dn̄s serui, nō ob hoc validatur libertas, q̄ s̄m ꝯsuetudinē sequitur militātē, nō recōualescit, si postea fiat miles ille, q eū prius fecerat militē, cū nō esset miles, vt. d. l. si seruo. satisfacit insti. de leg. §. an seruo cōcer. ēt. ff. de regu. carbo. l. j. in princi. & hec est regula, lʒ in multis casibus fallat, vt not. in. l. quod initio. Dū ergo i casu nr̄o nō inueniatur expr̄sse fallere, ergo in eo stabūt regule p̄dicte, vt dicta militia nō cōualescat, nec eius priuilegiū, vt in cor. de nō alie. aut pmu. §. vt autē. col. ij. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. l. patre. in prin. cū similibus, q̄ notaui i. d. §. vt autē. de quo dic. d. l. quod initio. not. huius secūde sentētie pro

20 cliuior sum. Antibolus. ¶ † Illud aūt quero vtrum miles possit esse negotiator, & si negotietur, an priuilegiū militis amittat, videtur ꝙ nō possit, vt. C. nego. ne milit. in rubrica. & l. vnica, lib. xij. & not. ff. ex q. cau. ma. l. penul. ad eē aūt militis requiritur, qḋ nō sit negotiator, vt ibi no. nā video ꝙ clerici, q milites dici possunt, scʒ militie celestis, vt no. ff. de testa. milita. l. filiusfa. nō debēt esse negotiatores, sʒ omnē negotiationē debent dimittere, alioquin pdūt priuilegiū clericale, vt. C. de episco. & cleri. l. ij. circa prin. ver. & cū negotiatores, vbi dr̄ qḋ cū negotiatores, ad aliquā pstationē cōpetētē vocantur, a clericis, huiusmodi strepitus ꝯquiescat. Ex hoc habes qḋ alij sunt negotiatores, & alij sunt clerici, & sic clerici si sunt nec eē debēt negotiatores, cū ex opposito, ibi clerici a negotiatoribus distinguantur, & in eo. ti. l. ḡnaliter, hoc pbatur. Alibi ēt dr̄, qḋ illi clerici hn̄t priuilegiū, q stant vt clerici, nō aūt alij, vt not. i auc. de sanc. epis. §. deo aūt, sup verbo, hoc fecerit col. ix. sic & in militibus scholaribus, de qbus agitur, ar. l. j. C. de testa. mili. l. ne qdā. C. loca. l. lʒ retro. In ꝯtrariū arguitur, qḋ possint esse negotiatores, naʒ & clerici possunt esse, vt. d. l. ij. C. de epis. & cle. ergo & isti milites pn̄t

21 colere agros, vt. C. de vetera. l. veterani. † Sic in militibus vr̄ dicēdū, qḋ honestā negotiationē possint exercere, vt. d. l. xxi. veterani, & C. de epis. & cleri. l. ij. §. si qd. n. Si aūt inhonestā exerceat, tenetur eā dimittere, & si nō dimittat eā, pdit p̄uilegiū. Si aūt dimittat eā nō pdit p̄uilegiū, sʒ si eā reassumat, pdit simile p̄uilegiū. d. l. j. C. neg. ne mili. expresse, & specifice de clerico q negotiationē honestā pōt exercere, inhonestā nō, & si inhonestā exerceat, dʒ ter moneri, & si admonitus nō cesset, nō defendetur ab ecclesia, & pdit p̄uilegiū, extra de vita & ho. cleri. c. vlti. & de elec. c. trāsmissa, & de p̄uileg. c. ex parte, & de sen. excō. c. in audiētia, & tradit bn̄ Specu. extra de cleri. cōiu. ver. lʒ illud, & p totū titu. & d. versi. sʒ intellige, & ita tʒ Inn. de cleri. ꝯiug. c. ioānes. De clerico aūt pōt eadē vel ꝯsimilis q̄stio suscitari, vtrū possit eē negotiator retinēdo priuilegiū vel nō & eisdē iuribus & rōnibus pōt hec qḋ solui, q̄ dicte & allegate sunt in questione prima pcedēti, & in mouēdo & in distinguēdo honesta ab inhonestis, & in soluendo, vt ibidē. Sed que sit honesta negotiatio, que vero inhonesta, habebis stati in. §. seq. Antibolus.

¶ Quam autem negotiationem dicemus honestā, & quā inhone-

22 stā, dicit spec. † inhonestū & interdictū est clerico tabernas publicas tenere, vt. xliiij. dis. nulli lʒ, sic ꝯ. C. de epis. & cleri. l. j. cui rn̄det idē spec. qḋ illud pōt intelligi cōcedi pp necessariā & honestā negotiationē, put not. lxxxviij. dis. negotiatoreʒ, ex qua ēt dicta pn̄t pesse ergasterijs seu stationibus oparū, vt in eisdeʒ iuribus. Sʒ Accur. glossator legū aliter respōdit, ad. d. l. ij. itelligit. n. qḋ si clericus tabernā propriā hʒ, lʒ eā tenere, vt in ea. l. ij. not. Itē clerici nō debent intrare tabernā, imo debēt eas prorsus euitare, vt no. in. e. l. ij. & extra de vita & ho. cleri. nisi cā necessitatis adsint, vtpo-

23 te, si sint ir itinere forsitan ꝯstituti, vt in eo. ti. clerici. † Itē est clerico iterdictū vsuras exercere, vt. xlvj. disti. seditiōarios, & c. seq. extra de vsu. c. pterea, itē inhonestū reputat spec. si sit delanio seu carnifex, vel faber publicus, vel si pelles, vel corria parat, & hm̄oi vilia, & imunda exercet. Clerici aūt sordida tractare nō debent, q̄ dedecent ēt in probanis, vt extra de custo. eucha. ca. ij. in fine. vel si publice locāt opas suas ad arādū vel fodiēdū, & ad similia sordida, vt in pcedēti. §. nouaꝝ. Que aūt munera sordida dicantur, dicit idē specu. esse multa. ff. de mu. & ho. l. muneꝝ, vsqꝫ ad. §. patri-

24 moniorū. Ego aūt dico sordida illa q̄ dixi supra. §. ij. & §. seq. † verūtamē nō phibēt clericū pprias vineas putare, vl' fodere, vel domos suas reficere, & breuiter pōt quodlibet iustū negotiū decenter exercere pp eoꝝ necessitates, nā legimus apostolos negotiatos fuisse, & manibus proprijs, victui necessaria q̄siuisse, vt extra ne clerici. vel monachi. c. j. ad finē. xj. q. iij. cauēdū. xc. distinctio. §. j. de cōsecratio. distinctio. v. nunquā. Pn̄t ēt canistros facere, seminare plantare, rigare, arbores insertare, apum aluea fabricare, retia texere, & libros scribere. Addo ego p hoc no. in. d. l. ij. C. de epis. & cle. similia, vt in p̄alleg. c. nūqꝫ. n. lʒ monachi nō clerici instruantur, vt ibi pʒ in fi. Pn̄t ēt honestā mercaturā exercere, vt. C. de epis. & cle. l. ij. §. j. & emere honeste & vēdere dūtamē ecclesias nō negligāt vt. xcj. dist. clericus. ij. & ex artificio honesto q̄rere victū, vt. c. dist. c. ij. & iij. inhonestū ḡ negotiū & turpe lucrū eis ihibetur, vt. lxxxviij. dist. c. ij. xc. dist. §. j. & xxiij. dist. igitur. Honestū vero ꝯceditur, vt patet ex premissis, & ita not. Spec. in tit. de cle. cōiu. ver. sed quā dices. Et que dicta sunt in clerico, idē pōt dici in milite, vt duobus pri-

25 mis. §. precedētibus dictū est. † Scōꝫ aūt statutū Foroiulien. basilie opera rusticalia sunt militibus & filijs & nepotibus militū interdicta. s. arare, fodere, ligna ducere cū asino, vel alis, & alia opera rustica facere pro magna parte, alioquin nō habeant militis libertatē, vt in dictis statutis, i titu. de libertate militū. Antibo.

¶ Et autem dem causam multis alijs questionibus & solutionibus ipsarum, quero, a qbus muneribus ecclesia habeat imunitateʒ, & quibus etiā muneribus teneatur, & idē etiā de clerico est vidēdū.

26 Antibolus. ¶ † Et certe ecclesia excusationeʒ meretur a muneribus sordidis, ad que nō tenetur de iure, vt. C. de sacrosanctis eccle. l. placet. §. j. & xvj. q. j. §. nouarum, & dixi supra. §. sʒ pro deo, versi. ecōtra, & not. Inno. extra de immunita. eccle. c. nō minus, sup verbo, prohibemus. Et clerici eodem modo a sordidis excusantur, vt. C. de episco. & cle. l. j. & l. omnis, in prin ver. & nunqꝫ, & ver. nulla & dixi in dicto. §. sed pro deo. versi. clericus. Que aūt sint sordida. ꝯ. §. tertio, nec ob. C. de exac. tri. l. si diuina, qr illa loquitur in nō sordidis, vel illa. l. placet, intelligitur in predijs dedicatis ad colligendū panem & vinum pro consecratione altaris, vt p illis ecclesia nō teneatur, illa aūt. l. si diuina, in alijs predijs ecclesie, vt pro illis ecclesia nō teneatur, vel illa. l. placet loquitur i p̄dijs ecclesie, vt ecclesia p illis non teneatur, Illa vero si diuina, in p̄dijs patrimonij iperatoꝝ, quā solutionē approbat do. meus Bermūdus de Monteferrato, vt not. in. d. l. placet, vel illa lex placet, i predijs ecclesie que ab alijs priuatis acquisiuit, vt pro illo illis ecclesia teneatur, nō tamen ob cessationem trāsferuntur in rem publicam. vt. d. l. placet. versu. Illa. si diuina, loquitur eodem modo in eisdem predijs ecclesie, vt similiter pro illis ecclesia soluere teneatur, & sic concordant, & quod ibi dixi de translatione, sed non de captione in pignus, & in hac opiniōe videtur residere glo. in. d. l. si diuina, vel in dicta. l. si diuina ecclesia habuit causam a priuato, ideo debet in locū illius succedere, vt sic teneatur pro illis cōferre, vide, bene. n. facit. C. de nō numera. pecu. l. si intra, in fi. & ibi nota. Accur. & si non faciat ecclesia patiatur translationem. Et hoc est quod ibi dicit tex. emptionis iure vel quolibet alio titulo legitimo possederint &c. & ibi queadmodum prior dominus dependebat &c. vt pro illis ecclesia teneatur vel fiscus. lex autem placet, loquitur in alijs predijs ecclesie, non a priuatis acquisitis, vt pro illis ecclesia teneatur, & ita videtur tenere Odofr. i. l. placet. §. nihil de quo dixi supra. §. que autē. versi. ecclesie. vt quia natus est filius principis, vel ipse princeps duxit vxoreʒ. ista sunt extraordinaria, vt nota. in. d. l. placet. Et idem intelligo in quolibet alio munere extraordinario q̄ multa esse possunt. de quibus dixi supra. §. quartam. versicu. extraordinaria. Clericus quoqꝫ ab istis extraordinarijs meretur excusationem. &c. C. de episcop. l. j. & l. omnis. j. responso. & versicu. itaqꝫ

27 & dixi. ꝯ. §. que autem. versicu. episcopi. ¶ Preterea ecclesia † a superindicto excusatur, vt est illud munus, qḋ imponit solus imperator non alius, propter fertilitateʒ vel propter publicam vtilitatem. vt dicta. l. placet. §. nihil. licet autem solus imperator illud imponat verū est, alijs, non autem ecclesie, vt ibi notatur. & de isto superindicto dixi plene supra. §. quarta. versicu. munus autem. & seq. Item propter cessationem solutionis tributi, si illud ecclesia non soluat, ad quod tenetur, vt. ꝯ. statim dicam, non publicatur res ecclesie. vt dicta. l. placet. §. nihil. Huic auten dicto est contra. C. de episcopis & clericis. l. de his. Solutio illa loquitur in predijs clericorum. sed. l. placet. in predijs ecclesie. Et secundum hoc clerici si cessent in solutione tributi patiuntur translationeʒ, id est publicationem. vt dicta. l. de his. ecclesia autem, non, vt dicta. l. placet. Alij soluunt qḋ. l. placet. loquitur in predijs deputatis ad eucharistiā, vt si non soluat ecclesia pro illis tributū, non patiatur publicationem, sed pro alijs predijs bene patitur ecclesia publicationem si non soluat tributum. vt dicta. l. de his. Sed primā solutionem approbat dn̄s meus Bermūdus de Monteferrato. adhuc est contra. C. de exac. tribu. l. si diuina. vbi diuina domus seu ecclesia, si pro predijs suis non soluunt imposita reipublice functiones predia ecclesie publicantur. sed solue, vt soluitur ibi, & in dicta. l. placet. super verbo, dedita & plene dixi supra statim in isto. §. in

28 princip. & versic. j. et. ij. † Apparet ergo ex predictis legibus placet, de

cet, de his si diuina qđ ecclesia ⁊ clericus tenent̄ ad soluendū tributū ꝓ predijs suis, vt no. C. de sacrosanctis ecclesijs. l. sacrosan. Hoc aūt fallit in ecclesia Coloñ. ciuitatis, que iure speciali gaudet ī hoc libertate, vt nō teneat̄ ad tributa, vt dicit ī. d. l. sacrosan. ¶ Quod aūt dixi ꝙ ecclesia ⁊ clericus tenent̄ ꝯferre ī tributis, sane intellige, dūmodo non sit munus sordiduꝫ, nec extraordinariū nec superindictū, alioquin nō tenerentur, vt supra hoc. §. dictum, est. Ad ordinariū ergo tm̄. i. canonicum ⁊ regulare honestum nō superindictū referr̄ quod dixi. Nā ad tale munus ordinariū bene tenet̄ ecclesie ⁊ clericus, vt est dictū, ⁊ est exp̄ssum in. d. l. placet. §. postremo. Itē tenet̄ ecclesia ⁊ clericus ad sarcinā repentinā, id est si imperatorē ad aliquas partes venire contigerit, ⁊ aliquid ei necessariū fuerit, ⁊ inde fiat collecta, ecclesia ⁊ clerici ꝯferre in ea tenent̄, vt. d. l. placet. §. postremo, ⁊. l. neminē, ⁊ notat̄. C. de episc. ⁊ cleri. l. ij. sup verbo, facultates, siue istud munus sit ordinariū siue extraordinariū, de quo dixi supra. §. quarta, versi. aduētitie, ⁊ versicu. seq. ⁊ sequē. 29 † Itē tenet̄ eccl̄si. recipere hospites. s. pauperes Christi. ⁊ hoc est quod dicit apostolus Paulus, hospitalitatē sectantes, vt nota. C. de episcopis ⁊ clericis. l. prima. Hospites aūt id est milites recipere nō tenent̄, vt in eadē. l. j. in tex. Sed videret̄ qđ teneant̄, nā patrimoniale munus est hospitis receptio, vt. C. de mune. p̄rimo. l. iij. ⁊. l. eccle. lib. x. ff. de mune. ⁊ honori. l. fina. ⁊. l. ⁊ qui. §. munus hospitis, ergo ecclesie ⁊ clerici illud debent subire, vt. ff. de mune. ⁊ honoribus. l. muneꝝ. §. patrimonioꝝ aūt, ⁊. C. de epis ⁊ clericis. l. de his. Solutio. dicunt qdā, quod munera patrimonialia tenent̄ subire, vt in proximis dictis legibus, sꝫ nō oīa, sꝫ solū tributaria, vt in. l. de his, ⁊ sic nō recipere hospites, vt. d. l. j. 30 C. de episcopis ⁊ clericis. † Alij soluunt ⁊ distinguūt, q2 quedaꝫ est hospitis susceptio rei coherēs, ⁊ ab hac n̄ excusant̄ clerici, nec milites, nec mulieres, nec impuberes, nec veterani, nec p̄cipes, vt. d. §. patrimoniorum autem. C. de muneri. patri. per totum. C. vt in emptio. li. se excus. ꝑ totū, ⁊. ff. de vaca. mune. l. sunt munera. ¶ Alia hospitis receptio est, que nō coheret rei ꝓprie, sed quasi ex inopinato suspicit̄, vt. ff. de offici. procōsulis. l. obseruare, in principio, ⁊ ab illa clerici ⁊ milites excusant̄, ⁊ ista approbant aliq doctores Bononiēses, vt audiui, vel aliter speciale est ī ecclesia ⁊ clericis, vt nō teneant̄ ad suscipiendū hospites, licet patrimoniale sit munus pp speciale bn̄ficiū legis prime preallegate. C. de episcopis ⁊ cleri. sicut sunt ⁊ alij multi, q beneficio legis a tali munere excusant̄, vt philosophi, ⁊ artiū professores, milites veterani, vt. ff. de muneribus ⁊ honoribus. l. fi. §. penultimo ⁊ fina. ⁊ in ista opinio. residet glo. in. d. l. j. de episcopis ⁊ clericis, ⁊ ibi nota. de hoc ēt no. C. de muneri. patrimonia. l. iij. ⁊ dixi ēt. s. §. ⁊ qdē. Itē ꝓuinciales nō tenent̄ recipeř hospites, vt. C. de metatis. l. deuotū, lib. xij. Itē nō tenent̄ clerici nec facultates ipsoꝝ ad perāgaria, vt. C. de epis. l. oīs. §. ad perangaria, nisi sint talia, que accipit imperator in expeditiōe sua, vt ibi notat̄, vt. l. neminē. C. de sacrosanctis 31 eccle. ⁊ supra hoc. §. dixi. versi. proxim̄. p̄cedē. † Itē tenet̄ ecclesia ⁊ clericus ad perangaria, quid sit perāgarium dicitur in. l. neminem, in glo. verūtamen Innocen. intelligit, scilicet quod ecclesia nō tribuit in aduentum principis, ⁊ legem neminem, sic intelligit quod nemo excusatur, etiā si possessiones permittant ad ecclesiā, scilicet hoc modo, quod rustici coloni possessionum ecclesie nō excusantur in aduentu principis, clerici tamen excusantur, cuꝫ tamē alias serui ⁊ coloni ecclesiarum, angarij, vel perangarij, nō fatigētur. xij. q. ij. ecclesiarum. C. de epis ⁊ clericis. l. omnis, vel speciale dicit esse vt angaria ⁊ perangaria prestet, etiam in aduentu principis, ⁊ etiaꝫ alia si ecclesia habeat possessiones, ꝓ quibus debeat personale munus, sed tunc illa nō subit tāquam munera, sed quia ex pacto vel ad ea prestāda tenetur, hec sub compendio recito, q2 hec ⁊ quedaꝫ alia sunt verba Innocentij plenius tacta ⁊ probata per eū, extra de immunitate ecclesia. c. non minus, super verb. prohibemus, quare vidas ibi. Sꝫ ad id quod dixi, quod ecclesie ⁊ clerici ad aliqua, scilicet patrimonialia honesta ordinaria tenentur, ⁊ bona sua seu facultates, est ꝯtra in. l. preallega. omnis. §. ad perāgari. C. de episcopis ⁊ clericis, ⁊ alia iura, que dicebāt ipsos ⁊ bona sua teneri, sunt correcta, vt dicit gl. in dicta. l. placet. §. postremo, super verbo, canonicam. C. de sacrosanctis ecclesijs, ꝑ authenti. Item nulla communitas, que est. C. de episcopis ⁊ clericis 32 l. sup omnis, vbi dicitur † quod ecclesia ⁊ pia loca, ⁊ p̄sone ecclesiastice nō tenentur ad collectas seu exactiones vel angarias per angarias, ⁊ pena imponitur cōtrafacienti, vt ibi. ⁊ ideꝫ approbat ius canonicuꝫ, vt. xij. q. ij. ecclesiaruꝫ. xvi. questio. j. similiter, vbi dicitur quod eodem priuilegio gaudent res clericoruꝫ, quo ⁊ res ecclesiarum. cōcor. xxiij. q. vltima cōuenior. versi. quamuis. C. de sacrosā. eccl. l. placet. xvj. q. j. si tributis. xvj. q. j. nouaꝝ. xj. q. j. sacerdotibus, ⁊ est expressuꝫ extra de immuni. eccle. non minus, ibi sacerdotes ⁊ bona eoruꝫ ⁊c. ⁊ ibi de bonis ecclesiaꝝ ⁊ clericoꝝ ⁊c. ⁊ ibi hoc no. bene super verbo, sub tributo. ⁊ Inno. in prima glo. vbi notant ꝙ sacerdotes ⁊ clerici debent esse imunes ab omni exactione seculariū, naꝫ Hieremias prophetādo hoc deplorās ait, princeps prouinciaruꝫ facta est sub tributo, vt dicit dicta decretalis nō minus, in tex. ⁊ not. Spe. de immunit. ecclesia. ver. ⁊ scias, hoc tn̄ sane itellige, vt dicā. j. versi. verūtamē, ⁊. xvj. qđ. vltima. §. quāuis, ⁊. l. vniuersos, ⁊ ecclesiaꝝ possessiones a talibus sunt immunes, vt. xvj. qđ. j. §. nouarum, ⁊ in prealleg. c. nō minus, ⁊ in dicta auct. item nulla cōmunitas. Et est hodie expressuꝫ de iure canonico. extra de imu. eccle. q2 nōnulli, lib. vj. ⁊ de censi. c. ꝗꝗ eo. 33 lib. §. j. † Sꝫ illud veꝝ est de clericis clericaliter viuētibus, q licet ꝯiugati sint, tn̄ clericū in tōsura ⁊ habitu pretendunt, ecclesiā saltē in festiuis officiant, ⁊ a negotiationibus secularibus, saltē inhonestis, abstinent, tales. n. gaudent priuilegio in se ⁊ rebus suis, vt approbat p̄cedens decretalis, ī fine, a ꝯrio sensu, ibi, dū his se implicant ⁊c. Sꝫ si huiusmodi vilibus se imisceant, ⁊ nihil de clerico p̄tendant, nisi forte solū habitū vel tōsurā, tunc priuilegiū suū perdūt. vt ibi. ⁊ extra de priuileg. ex p̄te, lo. iij. ⁊ de sn̄ia excōmunica. in audientia, ⁊ de electio. trāsmissa. Prius tn̄ quā tales talia excedo priuilegiū p̄dant, solēniter tertio sunt monendi, vt ibi dr̄ ex. ij. q. ij. ⁊ indigne, ⁊ sunt interi in sua quasi possessione clericatus siue priuilegij tuendi. argu. p̄alleg. decretalis ex parte, ⁊ extra de vi- 34 ta ⁊ hone. clerico. c. si. † Nō sunt aūt ferendi rustici clericis oppido semp infesti. vt. ij. q. vj. laicos, ⁊. c. laici, ⁊ extra de immunitate ecclesiaꝝ. c. clerici, in princi. lib. vj. q cū singulis annis teneant̄ domino certā facere talleā vel certā ex aliq̄ cā soluere pecunie quantitatē, illā sup oēs ⁊ singulas possessiones castri vel ville iponunt, vt si clerici se excusare nō valeant, sed ratione possessionuꝫ soluere teneantur, quia non solum priuilegiati sunt in personalibus, vt in cōcordātijs supra pro cōtrarijs inductis, imo etiam in possessionibus dūtamen clericaliter viuant, vt dixi. Nō tamen nego, qn p̄ensiones ⁊ tributa, ad q̄ ipsoruꝫ predia sunt obnoxia, soluere teneātur, vt ead. qđ. §. hinc datur, ⁊. c. tributum, ⁊. c. cōuenior. ⁊ in spec. 35 de clerico coniugato. versi. ad huius. † Et generaliter clerici exempti sunt ab omnibus oneribus vrbium vel castroꝝ nisi vrgēs necessitas immineat, ⁊ mācipia eorum, vt in preallega. ca. ecclesiarum. ⁊. xvj. q. j. §. nouarū. ⁊ in preallega. c. nō minus. C. de episco. l. ij. Et vbi necessitas talis iminet, sunt per prelatos suos, ⁊ nō per alios ad h̄ cogēdi. vt extra de eccle. imunita. c. pueīt. q2 de ipsius foro sunt. vt extra de foro ꝯpe. ca. si diligenti. excōicent̄ ergo rustici, qui indirecte eos ad hoc cogere volūt, statuentes, ne quis eis loquatur, vel eos iuuet ad operādū, vel alio modo in aliquo, nec ignē, nec aquā donet, nec eis aliq̄ seruitium faciat, nec dānificās eos in rebus vel possessionibus puniat̄, nec aliquid eis vendant̄, nec bladū molat̄, ⁊ similia, vel panis eoꝝ coquat̄, vt extra de priuilegijs. ca. ꝗto. imo ipso iure excōicati sunt vt extra de sentē. ex cō. ca. grauem. ⁊ ca. nouiter. extra de immunita. eccle. ca. eos lib. 36 vj. † Et no. qđ non solū clerici ꝑuilegiati sunt, imo etiaꝫ ⁊ eorum vxores, ⁊ filij, ⁊ homines, vt. C. de epis. ⁊ cleri. l. ij. in fine. In qbus aūt clerici, ⁊ ecclesie priuilegiati sunt no. s̄m Inn. ⁊ etiā s̄m Ber. de deutio. c. sed vtrunqꝫ. extra de immunita. eccle. ca. non minus In quibusdam autē locis, ꝯsuetudo interpretat̄ predicta iura, vt solum bona clericorū in locis ecclesiasticis intitulatoꝝ gaudeant priuilegio in p̄missis. hec oia ab illo versi. ¶ Sed ad id vsqꝫ huc aliquibus exceptis ⁊ p me additis tradit Specu. in titu. de cleri. ꝯiuga. versi. intellige. ⁊ sequē. vsqꝫ ad versi. sed, quantū dices. Verūtamen Bertrā. ⁊ Inn. non sic simpliciter intelligunt, sed ita, clerici, ⁊ ecclesie sunt immunes, quo ad illa, que vsibus ecclesie sunt deputata quo ad fundationē ecclesie, scilicet cemiteriū, domos ⁊ ortos iuxta positos vel mansum, vel dotē ecclesie. Cetera autē bona ecclesie vel clericoꝝ non sunt franca seu immunia, imo cū suo onere transeunt ad ecclesiā, ⁊ clericos, alias cōtradicerent multa iura. xxiij. q. viij. tributum. xj. q. j. magnum. C. de episco. ⁊ clericis. l. de his. ff. de publica. l. imperatores. extra de censi. c. j. ita not. dicti duo domini extra de immunita. ecclesia. c. nō minus. Et ita sequitur, qđ bona clericorū modernorum, qui possideant; bona secularia paterne vel materne successionis. ꝯcor. C. de non numera. pecu. l. si intra. in fine. ⁊ ibi not. vel alias acquisita nō sunt imunia nec etiam bona ecclesiarum, nisi quo ad dotē ecclesie, vt est dictū, qđ est valde notanduꝫ. ⁊ s̄m hoc intellige omnia supradicta ⁊ in- 37 fra dicenda. † Error est ergo hodie, qđ ecclesie ⁊ clerici sint ꝑ omnia immunes, lꝫ dixerit Specu. ⁊ ego etiam dixerim, qđ clericus coniugatus gaudet immunitate munerū, ne teneant̄ ad collectas ⁊ ad angaria, ⁊ perangaria, vt videt̄ dicere. C. de episcopis ⁊ cle-

ricis.l.omnis,in fi.ꝛ alia ẽt iura multa supra p specu.in isto.§.al lega.tñ hoc nõ est hodie verũ,quãuis ad hec hodie tenetur,lz cũ vnica ꝛ virgine sit coniugatus,ꝛ tonsuram,ꝛ veste deferat clericales ꝛ est de hoc casus,extra de cleri.cõiuga.c.clerici.§.in ceteris.lib. vj.ꝛ ibi hoc no.Jo.and.ꝛ in decretali ẽt antiqua extra eo.titu.c.

38 Joãnes.ꝛ ibi ẽt no.ꝛ ita ibi itelligit glo.loq tex.† Multofortius ergo bigamus ad tales collectas ꝛ exactiones tenetur,vtpote; ille qui duas habuit vxores,ẽt ambas virgines,vel q vnã solã,viduã tñ habuit vel corruptã,qꝛ ille nihil de clerico retinet,nec põt portare tõsurã,vt ex ỏ biga.c.altercatiõis,al's icipit,i ꝯsi.ꝛ ibi no.li. vj.ꝛ no.Jo.and.in pallega.c.clerici.su p vbo,vnicis. Antibolus.

¶ Item ecclesia tenetur ad instructionem itinerum, ꝛ pontium, ꝛ ẽt domus imperatoris ꝛ auguste.nã istud munus respicit ad pietatẽ,ꝛ dr̃ laudabilis titulus. Et quod dixi de itinere,itelligo si sit publicũ,nõ aũt si sit vicinale,vt.C.de sacrosanctis eccl.l.ad instructionẽ,ꝛ ibi not.ꝛ alia.s.dixi.ꝛ.C.de priuile.do. Augu.absit,lib. xj.vbi de hoc ẽt not. Inno.de imunita.ecclesia.c.nõ minus,versi. extraordinaria,ꝛ not. Ber.i eadẽ decretali. Antibol. ¶ An ad muros ciuitatis dicit glo.in.d.l.ad instructionẽ,qd nõ tenetur ecclesia.p.l.vltimã.C.de exactio.tribu.sz illa lex nihil loquitur de isto Martino. Aliq alij allegant ad hoc aliã.l.ff.de excu.mune.l.maximarum.§.publicis,nec illa aliqd facit,qꝛ de isto articulo nihil loquitur,lz loquatur de publicis ꝛ sacris edibus,sz nos loqmur de menijs seu de muris,q̃ nõ sunt edes,nec sacre,lz sint sacra,q̃ duo diuersa sunt,vt.ff.de rer diui.l.j.§.j.cũ ibi no.ꝛ.l.sac.§.proprie,nec ibi loquitur in aliquo de ecclesia,an ad illa teneatur vel nõ. Sz vr̃ qd ecclesia teneatur,p.l.ad portus.C.de ope.pub.pꝛiuilegiũ.n. neminẽ excusat,vt ibi.ꝛ ita vr̃ ibi sentire glo.ꝛ.C.de imunita.ne.cõce.l.p bithyniã,lib.x.in tex.ꝛ glo.nã ꝛ fiscus soluit in tali opere,vt.C.de diuer.pdijs.l.restaurationi.lib.xj.Frãciscus instat p ista parte,vt ecclesia teneatur ꝛ tz,ꝛ allegat legẽ,q̃ valde facit.C.de qui.mu.vel pstã.ne.li.se excu.l.fi.lib.x.Sz glo.ibi posita dicit,qd muror instructio est sordidũ,vt.C.de excu.mu.l.maximarum.§.publicis,lib. x.Vñ forte ecclesia excusatur,vt.C.de sacrosan.eccl.l.placet,vt ibi notatur. Cui glo.posset forsitan rñderi,qd in.§.publicis,nõ loquitur de tali opere.Sz de prorsus alio,vt hic stati dixi.Idẽ Bal. post Jaco.de are.in.l.ad instructionẽ.C.de sacrosan.eccle.ꝛ allega.in aucte.de mu.in pn.§.sed ẽt,ibi,muror curã ꝛc.dñs meus Bermun.de Monteferrario distinguebat aut necessitas iminet ꝛ tũc ecclesia teneatur p dictã.l.p Fran.alle.aut nõ,ꝛ tũc nõ tenetur.Verũ tamen decretalis vr̃ determinare ꝯriũ.s.quod ecclesia nõ teneatur. vt extra de immuni.eccle.c.nõ minus,ꝛ lz loquatur in fossatis,tñ negari nõ põt,quia menia sint fossata,qꝛ fortificant ꝛ vallant ciuitates ꝛ castra,sicut valla,vt ibi sit idẽ iuris effectus,vbi eadez cã est argu.ff.ad.l.aquil.l.illud,cum simili. Antibolus.

39 ¶ † De dñis aũt tpalibus castror nõ credo esse dubiũ quin ad reparationẽ ꝛ cõstructionẽ murorum teneantur p preallegata iura,ꝛ maxime,qꝛ fiscus ab hoc munere nõ excusatur,vt.d.l.ad instructionẽ,cũ itaqꝫ iperator,q est dñs mundi,vt.ff.ad legẽ rho.de iactu.l. deprecatio.nõ excusatur,multominus excusabuntur alij dñi locorum particulares,q oẽs habent causam ab iperatore p locũ a minori, q facit ius,vt.C.de procurato.l.exigendi.cũ similibus. Ad expeditionẽ aũt felicis embole tenetur ecclesia,vt.C.de sacrosan.eccle.l. iubemus nullã,que autez sit ista embola nota ibidẽ. Itẽ nõ cogũtur ecclesie vel ecclesiastice persone ad distrahenduz,vel alienandũ,aut extra manum ponendo bona acquisita vel acquirenda, vt

40 extra de imunita.ecclesi.c.qꝛ nõnulli.lib.vj.† Ex quo colligo,qd ecclesia,vel ecclesiastica persona potest bona rusticorũ acquirere p dictã decretalẽ,qꝛ nonnulli.§.sane.versi.ꝛ inter cetera,ꝛ in fine decretalis. Sz an cũ suo onere dicã infra. Antibolus. ¶ Ad pedagia aũt vel guidagia nõ tenetur ecclesia,vel ecclesiastice persone, nec ad vectigalia soluẽda,sz transeunt p districtũ,in quo talia munera soluuntur,nec p psonis,nec pro rebus suis quas nõ cã negotiandi,seu cõmercij deferunt,vel deferri faciunt,vel transmittũt, ꝛ pene statuuntur ab ipsis exigẽtibus,vt extra de censi.c.quãq̃,lib.

41 vj.ꝛ not.Specu.titu.de imunita.ecclesi.versi.vt scias. † Res.n. clericor seu ecclesiasticar psonar eodẽ gaudent priuilegio, quo res ecclesiar,vt.xvj.questio.j.si mulier.ꝛ ratio huius est,qꝛ bona episcopi,qui est persona ecclesiastica sunt tacite obligata ecclesie, si male administrauerit,ꝛ ideo equum est,vt bona episcopi gaudeant priuilegio,quo res ecclesiar,ita not.Ber.extra de pigno. ca.ex literis,in glo.hoc priuilegiuz.Ex hoc habeo,qd ecclesie,ecclesiasticeqꝫ persone,non tenentur ad solutionem lesde pro blado proprio ecclesie,quod deferunt ad vsum suum,ꝛ vendunt in foro Draguiniani,vel in alijs foris,seu nundinis,per dictaz decretalem.Sed si causa commercij seu negotiationis deferunt,teneri videntur ad talia munera persoluenda,per locuz a cõtrario per dictam decretalem,ꝛ ibi not. Joan.and.super verbo negotiandi,ꝛ no.extra de verb.signi.c.sup quibusdã,ꝛ est expssuz.C.de vecti.l. vniuersi.ꝛ idẽ no.Spec.in.d.versi.ꝛ scias. Qd forte posset locũ hr̃e post trinã mõitionẽ,si tñ sit illicita negotiatio.vt ex ỏ vi.ꝛ bone.cleri.c.vlti.fm qd dixi.s. §.illud aũt.ꝛ.§.de clerico. ¶ Dubitari posset qd sit pedagiuz ꝛ quid guidagium.Exponit ergo ista

42 Ber.ꝛ dicit † qd pedagiũ dr̃ qd datur a trãseuntibus in locis a pncipe ꝯstitutis.Guidagiũ vero,qd datur pro ducatu per terrã alicuius,vt securus vadat.ista no.ipse Ber.in.d.c.super quibusdam.

¶ Expedit autẽ querere que pedagia ꝛ guidagia sunt licita,que vero illicita.dõm est quod regulariter omnia talia sunt damnata ꝛ illicita a iure vtroqꝫ tam humano,q̃ canonico q̃ ciui.vt dicto.ca.q̃q̃.de censi.lib.vj.canonico.vt dicta decretali super quibusdã ciuili.C.noua vectig.insti.nõ po.in rubro ꝛ nigro.per totum. ꝛ no.Jo.an.in.d.c.q̃q̃.Casualiter aũt sunt licita ꝛ concessa,vtpote illa,q̃ ꝯceduntur a principe,vt.C.noua vecti.l.j.ꝛ.l.non solent,in princ.ꝛ dicto.c.super quibusdaz,ꝛ extra de consan.c.innouamus,vel a rege,vt in dictis decretalibus,super quibusdã.ꝛ innouamus.Et a ꝯsuetudine inducta tanto tpe qd non existat memoria in ꝯriũ,vt dicta decretali,super quibusdaz.In omnibus

43 autẽ alijs casibus,vt est interdictũ vectigal,† ꝛ si aliqs suo motu inducat vectigal,debet de iure legum puniri in centum aureis,ꝛ efficitur infamis.vt.ff.ad.l.iul.de ambitu.l.vnica.ꝛ tenetur.l.iulia. de vi publi.ꝛ pena eius,vt.ff.ad leg.iul.de vi publi.l.fi.Itẽ dãnari dz in exiliũ perpetuum vt.C.no.vecti.l.fi.ꝛ nihilominus ablata restituet.vt in eod.titu.l.non solent.De iure autem canonũ,ꝯmunione careat christiana,vt dicta decretali innouamus.intantum, qd ciuitas seu vniuersitas nõ potest nouũ vectigal iducere, vt.C.

44 noua vectigalia.l.ij.Antibolus. ¶ † De barra aũt que apponitur p vniuersitatẽ hominũ Mõtispessulani i ingressibus ville,ꝛ a trãseuntibus pecuniã exigunt,nõ pmittentes alioqn transire eosdẽ, an hoc licite fieri possit,ꝛ certe nõ,p dictã.l.ij.C. noua vectiga.p alia q̃ supra proximo.§.dicta sunt,imo credo,qd villa pdicta teneretur ad penas pdictas in pdicto pximo.§.cõtetas. Antibolus.

¶ Nec puto esse securũ vel licitũ,quod olim fuit factuz in Draguiniano,vbi fuit institutuz per aliquos minus prudenter, quod in furnis ꝛ molendinis acciperetur certuz quid a coquentibus ꝛ molẽtibus de singulis sextarijs molitis ꝛ coquinatis,maxime cũ in talibus indebite cõferant illi,q ad munera eor agnoscẽda non tenentur, vtpote aduene,extranei,ꝛ peregrini, q nihil accipiunt de cõmoditatibus loci,nec tenentur conferre cum eisdem,vtpote nihil possidẽtes,nec habitantes in loco,prout in superioribus

45 fuit alias plene dictũ. Antibolus. ¶ † Itẽ an comes possit vectigal instituere,certe de iure nõ põt,cũ solũmodo a tribus possit instititui.s.a pꝛicipe,a rege,ꝛ a ꝯsuetudine,vt ẽ dictũ.Comes aũt ab hac institutione exclusus est,vt.ff.de indi.l.cũ pretor.cũ sua materia,ꝛ est casus de hoc expressus ꝯ comitem in dicta decretali, sup qbusdã,qꝛ superscriptio dicte decretalis dirigitur cuidã comiti. Cui tñ pedagia,guidagia,ꝛ salmagia interdicta sunt,vt ibi. Antibol. ¶ Pari quoqꝫ ratione Marchione ꝛ Duci Delphini ꝛ similibus sunt ista interdicta, cum rõ diuersitatis reddi nequeat. argumen.ff.de verborum obligatio.l.a titio. Antibolus.

¶ Habes ex dicta decretali super quibusdam,cui est permissuz habere salinariam,qꝛ non comiti,nec marchioni,nec duci,nec Delphino,vt ibi,sed ibi loquitur de salinario,idest de portorio seu vectigali, quod prestatur pro sale quod transuehitur. Antibolus.

46 ¶ † Quid ergo de salinis,an habere talibus permittitur,videtur qd non,nam hoc videtur esse de regalibus,ꝛ ad principẽ iure precipuo pertinere,vt in feud.in tit.que sint regalie. Antibol. ¶ Sz de milite ꝛ nobili queritur vtrum ab huiusmodi pedagijs ꝛ lesdis, licitis tamẽ sit immunis,certe non,immo obnoxius,vt.C.de vectiga.l.omnibus,ꝛ.l.a prestatione,ꝛ statim infra.§.itez regulariter, absurdum est ergo qd milites nostri temporis a talibus sint immunes,cum ꝛ milites veri armate militie ad hoc teneantur, vt dictum est. Accedant ad hoc ea que dixi.s.de militibus. Quod tamen sane intellige,si causa commercij res transuehunt. Alioquin si ad vsum proprium nõ tenentur. Antibolus. ¶ Idem quoqꝫ iuris est in prouincialibus rusticis,vt si ad vsum propriũ res transferant,non teneantur ad soluẽduz vectigal seu lesdaz. Sed si causa commercij seu negotiationis tenetur,vt.C.de vectiga.l.vniuersi.Et sic pares sunt milites ꝛ rustici prouinciales in hoc,quinimo ecclesie ꝛ ecclesiastice persone secũduz supius dicta. Antibolus.

47 ¶ † Illud potest queri,si aliquis rusticus vel alius,q ad talia vectigalia vel lesdas pstandas tenetur,emit redditus ab ecclesia, vel ab ecclesiastica psona,vel ab iperatore,vel a rege,vel alio q nõ teneatur

neaṫ ad hoc. An rusticus ēptor possit gaudeṙ illa imunitate. Istā questionē mouet spec. male tamē eā explicat. de imuni. eccle. vsi. ꝛ scias, male ergo studuit digestū nouū vbi est casus in titu. de publica. l. licitatio. §. mercatores. s. qđ tales emptores seu cōductores imunitatē talē nō habent. Antibolus. ¶ De illo sis certus, qꝛ ille q p̄scripsit nō soluere vectigal vel lesdā, ad illud, vel illaz vlterius nō teneṫ. Itē ꝯsuetudo in hoc excusat, vt. ff. de publica. l. si publicanus. §. fi. ꝛ. l. licitatio. §. earū, ꝛ not. i eadē. l. §. de rebus.

48 Antibolus. ¶ † Itē regulariter oēs tenenṫ ad vectigal vel lesdā de re, q̄ vehiṫ de vna ciuitate ad aliā causa cōmercij, nec p rescriptū, nec p militiā excusaṫ aliquis. Fallit hoc in qbusdam casibus, quos habes p ordinē numeratos in. d. §. de reb⁹. s. prime alleg. Ad quos casus si h̄ scire desideras, te remitto ibidē. Antibolus.

¶ De castanis autem nostri temporis quid dicemus, q nō sunt milites, nec filij, nec nepotes militū, sed sunt rustici ꝛ ruralibus negotijs intēdentes, nunq̄ tñ ipsi vel eoꝝ bona soluerunt in munerib⁹ nunqd tenebunṫ ꝯtribuere in eis, an vero ita perpetuo in libertate manebūt. Et vr̄ primo q nō teneanṫ, nā dicit lex, eaꝝ reꝝ quarū vectigal nunq̄ p̄stituꝫ est, p̄stari nō potest, vt. ff. de publica. l. licitatio. §. eaꝝ, vnde cum tanto tpe steterit castanus frācus, p̄scriptū est p̄stationi, vt not. ibidē, ꝛ not. in eodē titu. l. si publicanus. §. de rebus, ꝛ probaṫ p eadē. l. si publicanus. §. in oibus, vbi dr̄ q in vectigalibus fere ꝯsuetudo spectari solet, vide ad hoc. C. de excu. tuto. l. negotiantes, ꝛ que ibi dicuntur ordina. ꝛ extraordina. Item quadraginta anni ad hoc videnṫ sufficere castano, qꝛ tali tempore omne ius tollitur, publicū ꝛ priuatū, vt. C. de p̄scri. triginta anno. l. omnes, ꝛ extra de p̄scrip. c. ad aures. Item minori etiā tempore videtur iuuari castanus fauore libertatis, nam si aliquis seruus bona fide credens se liberū p. xx. annos in libertate moratus sit, ꝛ sine titulo p̄scripsit sibi libertatē, vt. C. de longi tēporis p̄scriptio. que pro liberta. l. p̄star, ꝛ ibi not. in duabus glo. Sic ꝛ in proposito casu dicamus, nā bene possumus argumentari de illa libertate ad istam de qua agimus, qꝛ ꝛ ibi argumentaṫ glo. per legem illaz ad p̄scriptionem sue potestatis, ad

49 casum magis extraneū, † vt si filiusfamil. xx. annis tanq̄ sui iuris extiterit, p̄scripsit sibi existentiaz potestatis sue, seu sui iuris, per l. j. C. de patria potesta. in cōtrarium arguitur, tempus nō est modus tollēdi obligationem, vt. ff. de actio. ꝛ obliga. l. obligationuꝫ fere. §. placet. Itē videtur quod p̄scriptio centum annorum, ꝛ nō minoris temporis, requiraṫ contra rem publicam, ꝛ contra ciuitatem seu vniuersitatē loci, vt. C. de sacrosan. eccle. l. inter diuinuꝫ. Itē videṫ casus expressus q castanus nullius tpis cursu possit iuuari, vt. C. de p̄scrip. xxx. anno. l. comperit. ꝛ hoc vr̄ de iure verū per illam. l. comperit, nisi forte aliquando fuerit prohibitus seu interpellatus, ꝛ postea quasi possederit bona ꝛ libertateꝫ per. xl. annos, vel forte per. xx. quia ab eo tempore prohibitionis inceperit possidere suo iure ꝛ p̄scribere libertatem, vt. ff. queadmo. serui. amit. l. sed cū ibi no. Et ibi not. per Bazianum, ꝛ in eo. tit. si quis alias. §. si cuꝫ ius, ꝯcor. ff. de seruitu. vrbu. predio. l. hoc autem, cū no. ibi in gl. Et sic no. ꝛ cōcor. ff. de itine. actuq̄ priua. l. fi. ꝛ. l. j. §. viuianus, ꝛ. ff. de aqua quot. ꝛ esti. l. j. §. si iure. Dic vt ibi. ꝛ §. aristo. ꝛ no. bene extra de verb. sig. c. abbate, in glo. hoc modo ꝛ no. etiam. C. de seruitu. l. si aquam, in. j. glo. ad hoc facit qđ no. Specu. in titu. de feudis. §. quoniam, versi. tertio.

¶ Vel forte castano poterit obijci q p̄scriptio non currit quantum ad futuras p̄stationes, vt. C. de p̄scrip. xxx. anno. l. cū nouissimi. Sed quantum ad preteritas non poterit obijci quin sit eis p̄scriptū, sicut in annuis legatis, licet in annuis promissionibus sit p̄scriptum etiam quantum ad futuras, vt. C. de p̄scrip. xxx. anno. l. cum notissimi. §. in his. Cum ibi nota. in duabus glo. ꝛ et in glo. martini. Sed obligationem munerum, que nō procedit ex lege, neq̄ ex p̄missione, sed a lege debetur, cui assimilabimus, nunquid annuo legato, an vero annue pensioni, nam dictus. §. in his, loquitur etiam de hac obligatione, cum loquatur, nedum de predictis duabus obligationibus, imo ꝛ de omnibus alijs, vt ibi. dicitur expresse in princip. §. Sed videtur quod annuo legato, vt in aucten. de nup. §. disponat. Item quia proximior est legato quam promissioni in ordine litere dicti. §. in his, ꝛ sic ad proximum debet fieri relatio, vt. ff. de testamen. l. heredes palam. §. sed si nota. ꝛ de leg. j. l. si seruus plurimum. §. fina. ꝛ institu. de actio. §. econtra, super verbo. iste quoq̄ videretur quod annue pēsioni, vt. ff. de po. l. j. §. si ꝯuenerit. C. de pac. l. legē. Hic labor hoc opus est, ꝛ iō vide per te dū scias quod talia munera debentur ex promissione quod quādoq̄ contingit, tunc applicari potest ad annuam pēsionem ꝛ promissionem. Sed finaliter multum cogit me. d. l. cōpetit

50 ad iudicandū semper ꝯtra castanū. Antibolus. ¶ Si bona rustici q de bonis suis semp ꝯsueuit ꝯtribuere pro eis in tallijs ꝛ quistis si p̄ueniant aliqñ ad ecclesiā, vel clericū, vel aliā p̄sonā, que de iure, vel more contribuere in talibus nō teneṫ, quero nūquid ecclesia vel vel persona noua pro illis ꝯferre tenebiṫ, vr̄ qđ nō, qꝛ mutata ꝯditione p̄sone mutaṫ ꝯditio ꝯsequenter rei, vt. C. de impo. lu. descrip. l. j. ver. nisi is, lib. x. p locū a ꝯrio sensu ibi sumpto. Et no. Hy. extra de reg. iur. c. nemo. lib. vj. ꝛ p̄baṫ etiaꝫ iuribus que sequunṫ in cor. de eccle. tit. §. si que vero. C. de sacrosan. eccle. l. penul. lꝫ in his duabus legibus videaṫ notari aliqua specialitas in ecclesia, vt in eis no. Et no. in. d. l. j. de impo. lu. descri. in glo. sup v̄bo, imutari, ꝛ. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus nulli. §. vex. in fi. §. lꝫ loquaṫ in p̄hibitione alienationis, vt. C. de epis. ꝛ cleri. l. ij. §. ad perāgarias, ꝛ ibi dixi. ꝛ extra de imu. eccle. c. qꝛ nōnulli. lib. vj. ff. de vsur. l. cū qdā. §. si debitores, extra de p̄uile. c. porro. extra de iur. patr. c. si laicus, lib. vj. ff. de test. mili. l. idēq̄ erit, ꝛ. l. in fraudez. §. testm̄, ꝛ. l. tributus. §. j. C. de epis. ꝛ cleri. l. si qs p̄sbyter. Et no. ꝛ tꝫ Roffre. in tit. de offi. p qđ subueniṫ colonis. ff. de ꝯdi. ꝛ de mon. l. in fisco. §. fiscus, ꝛ. l. legatū sub cōditiōe. C. de excu. mune. l. euidēter. li. x. C. de indi. l. j. ꝛ. ij. C. de nō mune. pecu. l. si intra. in fi. ꝛ ibi no. ꝛ ꝯcor. ibi scriptis, in vltima glo. extra de deci. c. nuper extra de reg. iur. c. nemo pōt plus. ff. de acq. re. do. l. traditio. cū similibus. ff. de ꝯhē. emp. l. alienatio. extra de vsur. c. quāto. §. hac eadē. Tñ in iudeis loquiṫ. extra de decimis. c. dilecta, sꝫ ibi loquiṫ i predijs nō acqsitis, sꝫ ꝯductis. ff. de vsur. l. cū qdā. §. fiscus, cū ibi notatis, ꝑ ꝛ ꝯ. ff. solu. matri. l. si marito. in prin. ꝛ. §. si maritus, in cōcordan. ibi scriptis. ff. de publi. l. iperatores. ff. de cēsi. l. forma. la. j. C. de natu. lib. l. ij. iij. in fi. ff. de verbo. obliga. l. ij. prope princi. versicu. ex his. ff. de reg. iur. l. nō debeo. C. de his q. vt indig. l. polla.

¶ Multa etiam argumenta possent fieri pro ꝛ contra, que argumenta restantia poteris inuenire in specu. de cleri. coniuga. versi. ad huius. Sꝫ ea ꝛ alia multa causa breuitatis omitto. Unde ad solutionem huius questionis dicunt quidam, qđ si pro tēpore preterito aliquod remanet ad soluendum quod ecclesia vel persona noua priuilegiata teneatur illud soluere, ꝛ ita intelligerentur secūda iura, pro tempore autem futuro non teneatur soluere, ꝛ sic intelligerentur prima argumenta. Et pro hac disticta solutione valde facere videtur. ff. de iure fisci. l. fiscus, ꝛ. ff. de publ. l. impatores ꝛ. ff. de vsur. l. cū quidam. §. si debitores. ff. de leg. j. l. apud iulianū

51 §. heres, ꝛ ibi dixi, ꝛ dixi etiā. ff. de iure fisci. l. fiscus. † Alij vo dicunt, q si possessio illa erat astricta pro solido ꝛ libra ad collectas que possessionibus indicuntur, tunc res onerata est. ꝛ cū suo onere transit, ꝛ persona priuilegiata pro ea soluet, alias nō, qꝛ mutata conditione persone, mutaṫ per consequens ipsius rei conditio vt dicta. l. prima. de impo. lu. descript. Tamen dicunt qđ de nouo non poterit in dicto casu indici tali persone. Sed illi qui sic dicūt qđ de nouo non intelligunt seipsos, ꝛ sibypsis in dictis suis sunt contrarij, ꝛ etiam iuri quod allegant. Specu. autem dicit qđ cum descriptio seu extimatio, que fit pro solido ꝛ libra nō sit perpetua ꝛ certa, imo mutatur, ꝛ variatur pro varietate imminentiū negociorum, non videtur huiusmodi onus durare, postquam res peruenerit ad priuilegiatam personam. Sed si possessio illa certum ꝛ perpetuum censum vel tributum debet, illud cum possessione transit, ꝛ solui debet. ita nota. Specu. in dicto. §. ad huius. Veruntamen vr̄ distinguendum fore. Aut agimus de ecclesia ꝛ ecclesiastica persona. aut de clerico alio simplici, aut de milite. Si de ecclesia ꝛ ecclesiastica persona, tunc videtur soluere ꝛ contribuere teneatur pro huiusmodi bonis sic a rustico nouiter acquisitis. vt. ff. de mu. ꝛ ho. l. munerū. §. patrimoniorum aūt. ꝛ. d. l. si diuina domus. alijs iuribus pro ista parte secunda allegatis, dumtñ non sint bona quibus ecclesia est dotata ꝛ fundata, vt est locus ecclesie cemiterium domus ad ecclesiam ꝛ ad seruitium ecclesie pertinētes ꝛ horti iuxta positi, qꝛ pro illis soluere non teneṫ. vt extra de censi. c. j. ꝛ ita determinat Ber. extra de immunitate eccle. ca. non minus. super verbo, sub tributo. ꝛ Inno. in eodem. c. in. j. gl. ꝛ in secunda. in multis locis. ꝛ Jo. an. extra de immunitate eccle. c. quia nōnulli. §. sane. super verbo, honorum. lib. vj. verūtamen idē Joānes se refert ad tributariū predium, quasi sit tunc onus rei annexum, vt tūc transeat cum onere suo, p hoc valde facit. C. de episc. ꝛ cler. l. de his. licet loquatur in clericis. Sed tamen videtur esse tributum quicquid tribuiṫ, specialiter vero quod principi, vt not. C. de anno. ꝛ tribu. super rubrica. lib. x. ꝛ dicta. l. de his astringit clericos ad omnia fiscalia. Sed quicquid iura antiqua predicta, siue sint leges, siue canones, dicant tamē est expeditum iure nouo per dictam decretalem, quia nonnulli. de immunitate ecclesia. vbi est casus expressus de ista questione, scilicet qđ ecclesie vel ecclesiastice persone non teneṅṫ pro bonis nouiter sic a rustico acqui-

tis,ad talleas,vel collectas,vel exactiones,cui cócordat et hodie lex federici nouissima.C.de episc.& cleri.auct.itē nulla cómunitas pp gñalitatē suā,lz nō loquat̄ specialiter de bonis nouiter acqsitis,q tributaria predia,vt ibi notat̄.Idē Joan.and.& proxime dixi,& Ber.& Inno.notauit in.d.cap.nō minus,de cēsi.c.j. vide ibi.& facit ad hoc.d.l.de his,que decretalis,q2 nōnulli nō erat facta,tpe Ber.glossatoris & Inno.ideo de ea nō potuerunt sibi cauere,vt.C.de testam.l.iubemus in fine,vbi de hoc dixi dupliciter &.l.et not.in glo.oia.n.futura sunt incerta,vt.ff.de iudi.l.lz & si restituat̄.§.fi.& si pars heredi.peta.l.antiq.& institu.de verb.oblig. §.cōditiones,& not.ff.de re iudica.l.ait pretor.§.si iudex,& in spec. de renuntiatio.versi.quod si iudex,& versi.qd si quis.Quod autē dixi de tributario predio,vt si ad ecclesiā vel ecclesiasticā psonaz perueniat,quod tenetur ecclesia vel ecclesiastica persona tributuz agnoscere,idem iuris credo et in fundo censi bili,vt censum,& seruitium rei annexum soluere teneantur per dictam legem, de his, & ibi dixi,& per.d.capi.j.extra de censi.vbi de hoc per Ber.& Innocen.& per eos in.d.c.non minus.de immunita.eccle.& p Specula.in tit.de cle.coniug.ver.non tamen nego, & versic. ad huius vbi valde videtur clericum defendere. ¶ Sed istud membrum prosequendo libet querere que sunt ecclesiastice persone,quia de istis loquor.

52 †Credo q omnes isti qui sunt deputati ad seruitiuz ecclesie,vel monasterij,vel alterius pij loci,siue sint clerici,vl laici, vel religiosi,vel seculares,vel plati,vel cōuersi,vel tēplarij,vel hospitalarij,vt.xvij.q.iiij.quisquis,& C.de episco.& cleri.l.gñaliter, extra de imunita.ecclesia.ca.clericis lib.vj.& not. Joan.and. extra de electio.ca.sciant.lib.vj.idē et dicerē de alijs clericis,q officiant quotidie,ac cótinue,vel saltē in diebus festiuis in ecclesi.Et clerici q vestē & tonsurā clericalē ostēdunt,& negotiationibus maxime inhonestis abstinent,vt in specu.de clericis coniuga.versic. sed illud.Et dixi.§.certe,vsi.sed ad id,& seq.facit ad hoc.d.l.generaliter.Uerūtamē lex illa loquit̄ de illis clericis qui omnibus alijs derelictis dei oipotentis inherent ministerijs.Si autem prosequendo distinctiones agamus de clerico simplici,aut ille ostendit de clerico tonsuraz & vestes clericales deferente, & in ecclesiaz officiante,saltez diebus festiuis,dico idē sicut in ecclesia & ecclesiastica psona,vt p bonis nouiter acqsitis minime teneat̄,vt.§.proxime dixi.Alioqn,nequaquā excuset̄ nedū p nouiter acqsitis,imo nec p antiqs,p iura.§.p scda pte inducta.Uerūtñ gñalitas illius decretalis de immuni.ecclesia.c.clericis.lib.vj.valde vr̄ clericū defendere.Sed rōnabile vr̄,vt dicta decretā.ad hāc determinationē reducat̄.Unde tutū esse crederē,vt ter moneret̄ vt clericaliter vt statim dictū est,se haberet,vt exemplū de vita & hone.cle.c.vlt. & plene dixi.§.§.& certe.Nec pōt se excusare ob māsuz suū vl dotē cū māsuz vl dotē si hēat,sicut ecclia hz,vt dixi.Sz tm̄ pr̄imoniū ppriū seculare,& profanum.Sed si hr̄et titulū in ordinatiōe collatū a laico & clericaliter se hr̄et,vt dixi,forte idē posset dici,sicut in dote & fundatione ecclesie,vt dictū est,qō eadē est vel similis cā. arg.ad le.aquil.l.illud,Unū tñ scias,qō si clericus sit cōiugatus, etiā cū vnica virgine,sp cōtribuere cū laicis tenet̄,multo ergo fortius bigamus,vt dixi in.§.certe.Si vero agamus de milite,siue de milite armate militie,siue de alio milite simplici & fatuo nr̄i tpis.

53 †Dico qō de iure p bonis acqsitis & acquirendis tenet̄ conferre nisi forte cōria cōsuetudine legitime inducta,prescripta & pbata iuuet̄.de quo dixi.§.§.& qdē.& §.sequē.& §.subsequē.De isto autē milite,nō pōt dici,qō habeat mansuz,sicut ecclesia hz,vt.§.in hoc §.dictū est.Istā aūt questionē vidi in castro de Bargemono,& in castro de Lonacis,& in castro de Modio,& in duobus ex eis ad vocatus,& cōsiliarius fui.Et quotidie de facto cōtingit in puincia. Quod autē proxime dixi,nisi cōtraria consuetudine adiuuet̄ miles simplex nostri tēporis,sane intellige,qō si probaret legitimaz cōsuetudinē & legitime qō pro bonis proprijs,que sunt de patrimonio proprio,nō teneatur cōferre.Tamē non propter hoc excusaretur quātum ad bona acqsita nouiter a rusticis,

54 † q2 consuetudo i vno articulo iducta nō se extēdit ad aliū articulū penitus extraneū,prout dixi plene in tractatu meo de cōsuetudine. Et si dicat̄ qō ius non scriptum in vno casu inductū,trahitur ad aliuz casuz similē,vt.C.que sit lon.cōsue.l.j.& ibi not.Tu respōdeas vere,qō nō sunt similes isti duo casus,vnus si queratur de bonis pprijs & antiquis sui patrimonij.Alius vero si queratur de bonis nouiter acquisitis a rustico,pro quibus est cōsuetū,& solitum cōferri,& de ista materia te remitto ad tractatū predictū meū,quē de cōsuetudine feci,de ista questione tractat bene Sy.in aucten.quas actiones.§.quinto quero. Antibolus.

55 ¶ †Sed quid dicemus de illo,cui immunitas est cōcessa,ne teneatur cōferre in talleis,cōstis, & exactionibus,si iste acqrat postea bona a rusticis,q pro ipsis bonis cōtribuere cōsueuerunt.Nūquid p istis bonis sic postea acquisitis cōtribuere tenebit̄,videt̄ dicendū qō nō valeat immunitatis cōcessio,si ab alio q̄z a principe sit concessa.vt dixi.§.§.& qdā.imo nec a principe,nisi fm determinationē,quā ibi tradidi,& nisi ad extraordinaria tm̄,vt dixi.§.§.q autē vtilitas.Sed si a principe sit cōcessa & legitime & valide & ad ordinaria sic qō hmōi imunitas bene valeat & pcedat,aut est simplex & indeterminata cōcessio,scz vt nō teneatur cōferre p bonis suis, tūc vr̄ qō hmōi imunitas ad bona postea totaliter acquisita non se extendat,vt.ff.de auro & argen.leg.l.si ita legatum esset,& ff.de verb.obli.l.si stipulatus fuerim.ff.de leg.i.l.nuper.§.j.& l.si a colono,& de verb.signi.l.verbū erit,& C.de exac.tribu.l.diuina.vbi vr̄ casus cū multis alijs similibus,que allegata sunt supra proximo.§.versi.in cōtrariū.¶ Sz p cōria parte qō se extendat cōcessio ad bona postea acqsita,facit.ff.de serui.vrba.predio.l.si seruitus scdo respōso.Nā cū seruitutis cōstitutio,q̄ est odiosa,ideoq3 restringēda videret̄,cum se ad futura extendat,vt ibi,multofortius vr̄ vt cōcessio libertatis,que res fauorabilis est ad futura bona se extendat,vt.ff.de liberis & posthu.l.cū quidā,cū similibus,ad istā partē faciunt multe leges allegate pro cōrijs,vt.l.si ita legatum in glo.Et vide eas & solutiones earū,vide et pro & cōtra,quod not. ff.de actio.& oblig.l.obligationū fere.§.placet,sup verbo,sit & intrando. Antibolus.

56 ¶ †Dixi qñ bona perueniunt ad priuilegiatū,quid autē ecōtra si bona priuilegiati perueniant ad rusticum nunquid ea tenebit rusticus frāca & imunia ab huiusmodi muneribus,an vero p illis cōtribuet,vr̄ qō nō teneat̄ p illis cōtribuere, vt.C.de imposi.luc.descri.versi.tres,& versi.cōtra.lib.x.& ff.de publi.l.licitatio.§.ea,cō vr̄,qō teneatur cōferre,vt.d.l.j. versic.nisi hic a cōrio intellectu.Ex quo.n.mutata est cōditio psone possessionis,p cōsequēs mutata esse videt̄ cōditio rei,vt ibi colligit̄,& not. Sy.extra de regu.iur.§.nemo potest lib.vj.§.sz opponit̄.ff.de iure patron.l.gaius.C.vbi de ratio.l.ij.ff.de acquiren.possesl.l.pomponius.§.primo & ibi videtur esse casus. Antibolus.

57 ¶ †Sed ponamus,quod bona militis vel priuilegiati perueniunt ad rusticum,postea ista bona redeunt ad militem vel alium priuilegiatuz nunquid ista bona erunt a muneribus franca. videtur dicendum quod sic,qua si redierint ad propriā naturā,vt.ff.de pac.l.si vnus §.pactus ne peteret,ver.qō in specie dotis.C.de impo.lucra.descrip.l.j.lib.x.versicu.nisi forte,& not.sup verbo,puenit,& arg.C. de episco.& cleri.l.si quis presbyter. Antibolus. ¶ Idem diceres econtra,si bona rustici perueniant ad priuilegiatum & postea rederit ad rusticum,vt ad naturam seruitutis & ad conditionez pristinam reuertantur contrariorum enim eadem est disciplina,vt in sti.de his qui sunt sui vel alie.iur.in princip.& ff.eod.tit.l.j.§.cuz simi. Antibolus.

58 ¶ †Si rusticus habens bona pro quibus soluere consueuit in taleis & collectis,postea fiat clericus,vel talis qui non teneatur conferre,vtpote,si sit persona ecclesiastica,vel clericus talis qui officiat ecclesiam,saltez in diebus festiuis de quo dixi.§.nunquid modo factus clericus teneatur pro illis bonis contribuere,pro quibus contribuebat antequam clericus esset effectus,videtur quod nō,vt.ff.de testamen.mili.l.idemq3 erit,& l.in fraudem.§.testium,& l.tribunus.§.j.& insti.de testa.milit.§.sed & si quis,mutata est eni cōditio persone,& ideo conditio rei est mutata,vt dixi.§.proxi.§.qō autem,versi.contra vr̄. Antibolus.

¶ Idem iudicium etiam videtur,si rusticus habens bona,pro quibus consueuit conferre,fiat miles,vt non teneatur tunc factus miles pro illis bonis conferre,per dicta proxime iura. ¶ Quid erit econtra,si clericus efficiatur laicus vel rusticus,vtpote,quia cōtraxit matrimonium vel cum virgine,vel cum vidua qui contribuere,vt dixi supra.§.& certe.ver.licet dixerit,& versic.multofortius, vel miles efficiatur rusticus aliquo casu, vtrum isti de nouo facti laici vel rustici pro bonis conferre teneantur. videtur dicendum quod sic,quia cessat causa priuilegij,ergo cessare debet priuilegiū & hoc probatur in clerico,vt.C.de episco.& cleri.l.gñale,& in milite,vt.C.de testa.mili.l.ne quidam,facit extra de appel.cap.cum cessante,& de iureiur.capitu.& si Christus,prope fin.de hoc videt̄ etiam lex expressa.C.vbi de ratio.l.ij.& ff.de testamen. milit.l.qō constitutum,& l quod dicitur,& institu.de testament.milita.§.sed alijs,& §.& quod in castri.facit etiam ad hoc quod mutata est cōditio persone,ideo mutata est conditio rei,vt dixi.§.proxime.§.si rusticus.Super hoc vide glo.positam in capitu.& si Christus,q̄ incipit,propter quā,que videtur in aliquo contrariari de iur.iur. Antibo. ¶ Multofortius priuantur ergo a priuilegio immunitatis,si clericus degradatus postea fuerit,vel miles deauctoratus,vt probatur extra de penis capitu.degradatio.libro.vj.& de verbo.signi.capitu.nouimus,& ff.de his qui not.infa.l.ij.§.ignominie,

mſnie.cū ver.ſed ſi exauctorauit.ꝛ in auc. vt cleri. apud ꝓprios epiſ.j.col.§.fi.ꝛ efficit̃ ex tali exauctoratione infamis,vt in.d.ẜ. ſed ſi exauctorauerit. Antibo. ¶ Poteſt ex hoc reſultare illa q̄ſtio,† vtrum miles ſi efficiatur infamis pdat priuilegiū imunitatis.ꝛ preſtat arg.dictus ver.ſed ſi exauctorauerit,ꝙ pdat.ꝛ facit .C.de digni.l.ij.lib.xij.cū ſua materia.ꝛ ibi no.vide p te. Alij aūt dicunt ꝙ militia ſit dignitas,vt habet̃.C.de queſtio.ꝛ dig.l.vna. lib.xij.ꝛ.C.qui mili.poſ.l.fi.eo.lib. Antibolus.

59

¶ Illud aūt occurrit querere,vtrū ſit neceſſe,ꝙ miles ſit de gener̃ militari,an vero nō.Et certe nō vꝫ hoc neceſſariū.nam libertus militare poteſt,vt.ff.de bo.lib.l.ſi filius qui.§.papinianus.ꝛ.C.q mili.poſ.l.ſuper ſeruis.multomagis quilibet ingenuus poteſt fieri miles,dūmodo nō aſſumatur ex vili officio.ita habet̃ ꝛ no.C. nego.ne mili.l.i.lib.xij.ꝛ de perfec.dig.l.i.eo.lib.ꝛ ibi no. Itē ex probitate quis dꝫ aſſequi militiā,vt no.in.d.l.i.Nō ergo requiritur ꝙ pcedat ex genere militari,qꝛ hoc non inuenio iure cautuꝫ.

60 † Ergo cuilibet dūmodo ꝓbitate imbuto ē cōceſſuꝫ aſſumere militiam.vt.ff.ex qui.cau.ma.l.necnō.§.ꝙ eis.cū no.ibi.Et predcā locū habent in eq̄ſtri militia ſeu armata,vt dicta iura ōſr. Multo ergo fortius hoc ꝯceſſum eſt probis aſſequi militiā p dicra iura,cū illa nō ſit dignitas,vt in dictis iuribus pꝫ.ꝛ habet̃ ꝛ no.in. d.l.i.C.de pfectiſſima dig.ꝛ.C.qui mil.poſ.l.fi. maxime qꝛ boni mores faciunt hoiem nobilē,vt no.C.de poſtu.l. prouidēdū. Et nihil tñ valet ad ad promotionē q̄ntū boni mores,vt.ff.ō tu.ꝛ cura.da.ab his.l.ſcire opꝫ.§.cū reliquis.ꝛ.C.de epiſ.ꝛ cler.l.ſi quē q̄.Taceāt igitur aliqui hodierni,qui ſe dicūt nobiles,quibus nō eſt nobilis conueniens nomen,imo potius nomē villāi eis conuenit,qꝛ re ꝛ verbis ſunt villani,copore,ore,opere,gula,ꝛratione,q popularibus oppido inuidentes ꝛ infeſti,dicunt ꝙ nō dꝫ fieri aliquis miles niſi ſit de genere militari,qꝛ multi populares ſunt nobiliores ipſis.† Ad verba enim ꝛ ad facta cognoſcit̃ qualis ſit homo,vt.ff.de cōditio.inſti.l.quidā in ſuo.ꝛ.ff.de tuto.ꝛ curato. da.ab his.l.his qui.§.diuus.Sed miro modo obſtat in feud.de pace tenen.c.ſi tres.§.ſi miles aduerſus militē.vbi dicit̃ ꝙ ſi miles aduerſus militem bellū indicat pro pace non tenneda alias ſeruata vel cauſa capitali,non prius dꝫ admitti, niſi probau erit ſe,ꝛ p pdeceſſores ſuos eſſe vel fuiſſe de genere militari.Sed dic ꝙ forte illa nō eſt lex cōis,vel illud eſt inductū in odiū duelli, qꝛ duellū eſt odioſum,vt ibi no. Alias autem miles eſt, ꝛ hoc ꝓbat ibi tex.Nam dicit ſi miles aduerſus militem,ergo vterqꝫ erat miles,ꝛ ſic non facit contra,imo pro.Item contra lex dicit vxorē ex genere mariti nobilitanius, vt.C.de di.l.mulieres. li.xij.ergo nobilitas prouenit ex genere.Sed ibi nō dicit propter hoc ꝙ miles debeat eſſe de genere militari,ſꝫ dicit ibi ꝙ maritus erat de genere nobili,vt qꝛ parentes mariti fuerūt dcorati ſciētia, ꝛ bonis moribus.Iſta omnia hominē nobilitāt, vt.d.l. prouidendum,ꝛ.ſ. pri.dixi.Unde ex hoc maritus preſumitur nobilis,vt.ff.de edili. edic.l.quod ſi nolit.§.qui mācipia. Alibi autem traditur ꝙ non ex genere,ſed ex virtutibus ꝓuenit nobilitas,vt extra de preben. cap.venerabilis,de quo dixi in dicta.l.ꝓuidendum. Antibolus.

61

62 ¶ † De illis autem qui ſe faciunt fieri milites p pecuniā,videtur ꝙ nō habeant militis immunitatem,vt dicta.l.i. de perfectiſſima digni.li.xij.in tex.ꝛ gl.quod qñqꝫ audiui i ꝓuincia eſſe factū. Et iſtud pōt eſſe vnū de idicijs quod videat̃ i fraudē munerū eſſe factū,de quo dixi.ſ.§.ſꝫ pſuppoſito,qꝛ nō preſumit̃ alias pecunias ſuas velle pder̃,vt.ff.de ꝓba.l.cū de idebito.cū ſimi. Antibolus.

¶ Pono queſtionem quotidianā quā de facto habui in caſtro

63 de Modio.† quidam nobilis,qui non tenetur ex pſona ſua ſoluere,cōtraxit matrimoniū cū plebeia ſeu villana,que habebat bōa ꝓ quibus ſolita erat contribuere cum alijs vicinis in collecta,cui nobili bona ipſa in dotem dedit,queritur nunquid nobilis maritus pro dictis dotalibus bonis i collectis plebeiorū cōtribure teneat̃ noie ſuo,vel ſaltē noie vxoris. iſtā queſt.mouit Iac. de belui.ſed anteq̄ veniā ad ſolutionē eius,volo ratiocinari vtrobiqꝫ, ꝑmittendū eſt tamē ꝛ querēdū, quis ſoluere in collecta tenetur, vtrū vxor,an vero maritus pro bonis dotalibus.Et videret̃ primo ꝙ cū veritate inſpecta ꝛ naturali ratione vxor ſit domina dotis ſue.C.de iur. do.l.in rebus,cum ibi no.ꝙ ipſa vxor et nō maritus pro ea ſoluere teneatur,maxime qꝛ ipſa rē dotalē poſſidere dicit̃,vt.ff.qui ſatiſda.cog.l.ſciēdū.§.ſi fundus,poſſeſſor aūt tenetur cōtribuere,vt.C.de āno.ꝛtribu.l.i.ꝛ.ij.l.x. Cōtrariū aūt verū eſt.ſ.ꝙ marit⁹ tenet̃ non vxor,vt no.C.de mulie.ꝛ in quo lo.l.i.li. xij.Naꝫ ipſe poſſidet,vt.d.§.ſi fundus,ꝛ recipit fructus,vt.C.de iur.do.l.pro oneribus, ꝛ.ff.eo. titu.l. dotis, in princip.ideo ipſe tenet̃ nō vxor,vt.d.l.i.C.de āno. ꝛ tri.in fi.ꝛ de mune. patrimo. l.fi.ꝛ.ff.de vſufru.l.hactenus.§.i. Sꝫ mirabiliter obſt.ff.de mu. l.lucius.§.idem rñdit cōſtāte.ſed illa intelligitur in perſonalibus muneribus.Nos autē querimus de patrimonialibus.ita ſoluit in.d.l.i.C.de mulie.ꝛ in quo loco.Sed vereor,qd̄ iſta ſolutio nō ſit bona,qꝛ.d.§.idem reſpondit.certo modo videt̃ loqui in patrimonialibus ꝛ hoc eſt vex,ꝙ in patrimonialibus loqt̃, aut dicemus,ꝙ mulier non tenet̃ p.d.l.j.in fi.aut neuter cum maritus nō teneat̃.vt.d.§.idē rñdit.ꝛ erit caſus ſpecialis in quo ꝓ dote ꝯſtāte matrimonio nullus confert fauore dotis,tñ ſo.predicta cōiter tenet̃. Ad.l.in rebus.rñdeo ꝙ de iure primeuo quo nō diſtinguebantur dominia rerū,niſi q̄tū ad vſum,† vxor poteſt dici domina,non aūt de iuregentiū vel ciuili,ſed bene maritus,vt bene no. in.d.l.in rebus.ad.§.ſi fundus.dico qd̄ ipſa non dicit̃ poſſidere niſi illo reſpectu,vt euitet ſatiſdationē iudicio ſiſti, maritus ver⁹ poſſeſſor eſt dotis vt ibi no. Probatio itaqꝫ,ꝙ maritus tenetur ꝯferre in collectis non vxor,reſtat quod debemus conſiderare,ſi maritus eſt talis ꝯditionis,vt ꝯferre alijs teneat̃,inſpecta ꝛ ꝯſiderata ꝯditione pſone.ꝛ ita intelligunt̃ predicta,ſed ſi talis conditio eſt mariti pſone ꝙ non tenet̃ ꝯferre pp priuilegiū vel immunitatē ſue pſone,videret̃ ꝙ nō teneret̃.ꝛ ideo preſens queſtio recte cadit in illis terminis queſtionis,que eſt facti.ſ. §.ſi bona.ꝛ recipere videtur determinationem,que cadit in muliere in. d.§.ſi bona.verſicu.ſi vero agamus de milite.

64

¶ Sane dictus Iaco.de bel.aliter eam determinat in.d.§. idem rñdit.ꝛ dicit qd̄ a muneribus mere patrimonialibus,neuter excuſatur,ꝛ ꝙ ea preſtare cogatur poſſeſſor.vt.§.idē rñdit ꝯſtāte. .ff.de mune.ꝛ ho.l.ſi.§.pe.ꝛ fi.ꝛ de vaca.mu.l.his honoribus.in prin.ꝛ.l.ſunt munera.ꝛ.ff.de publi.l.ipator.ꝛ de ſupindicto.l.j.

65 † Sed a muneribus mixtis vel extraordinarijs vterqꝫ excuſat̃.i his enim ꝓſunt priuilegia ꝛ ſatis dici pōt.ꝙ porrigunt̃ ad vxorem.facit ad hoc.d.§.idē rñdit.ꝛ.C.de mulie.ꝛ in quo loco.l.j. vbi de hoc li.xj.ꝛ de ſuperindic.l.i.vbi ēt de hoc.ꝛ ꝓfeſ. ꝛ medi. l.medicos.ꝛ de proxi.ſacro.ſcri.l.in ſacris.ꝛ in aucten. de conſull.ꝛ.C.de epiſco.ꝛ cleri.l.ſecunda.ꝛ de aduo.diuer. iudi.l.iubemus.Iaco.de belui.ita no.ꝛ ego idē notaui poſt eū in.d.§.idē rñdit ꝯſtante.de iſta queſtione trāſit Spe.ſicco pede in ti.de cenſi.§.nunc dicendū.verſicu.vlti. Antibolus. ¶ Sed ſi vxor habet alia bona propria nō dotalia,quis confert pro illis bonis,dicendum eſt cōi opinione,ꝙ mulier nō maritus,vt.d.l.j.de mulie.ꝛ i quo lo.ſ.primo.§.alleg.ſed ego diſtinguerē,aut mulier illa bona poſſidet,ꝛ tunc verū eſt,ꝙ vxor tenet̃ conferre.ꝛ ſic loquit̃ expreſſe illa lex.aut maritus ea bona poſſidet, ꝛ fructus oēs pcipit, ꝛ tunc maritus tenet̃ conferre,non aūt vxor.vt.C.de anno ꝛ tribu. l.j.in fi.ꝛ.ij.cum alijs ꝯcor.ſ.proxi.ſcriptis,ſed ſi nō oēs percipit maritus,vt pote,qꝛ muliter nuturales fructus pcipit, ꝙ pōt de iure.Et eo caſu dignū eſt,vt ꝓ parte qua quis de fructibus pcipit ꝯtribuat p.d.l.j.de ann.ꝛ tri.ꝛ.ff.de vſufru.l.hacten⁹. Anti.

66 ¶ Ex hoc cauſatur alia† queſtio.qd ergo de colonis.qui ad pēſionē certā annualem nūmis colūt tribuēdam, ꝛ fructus pcipiūt an teneātur ad munera ciuitatis vel loci agnoſcēda,an vero domini locatores.dico ꝙ coloni tenent̃ nō domini locatores.lꝫ poſſeſſionē recipiant, niſi contraria conſuetudo reperiatur , ꝛ ꝓbet̃. vt.C.de anno. ꝛ tribu.l.i.in fi.ꝛ ibi no.in vlti.glo.vide ibi,ꝛ extra de decimis.c.de terris.§.fi. Antibolus. ¶ Si plebeius cum magnis ſalarijs contraxit cuꝫ muliere nobili,que de cōſuetudine vl̃ forte de negligentia preſcripta nō conferebat in muneribus,imo bona ſua tenebat frāca,que bona dedit viro in dotē,an plebeius ſeu ruſticus iſte tenebit iſta bona frāca,ſicut vxor nobilis ante tenebat,cum dixerim ſupra.§.pono ꝙ hoc onus eſt mariti, ſcꝫ conferre pro bonis dotalibus. videt̃ ꝙ ꝯſiderata ꝯditione mariti q ad talia tenetur,ipſe maritus in caſu propoſito conferre teneat̃, p ea que dixi ſupra.§.qd aūt.ꝛ.d.§.pono. Antibolus.

67 ¶ Clericus habens bona† cōmunia cū fratribus,vel nepotibus indiuiſa vult illa oia defendere a collectis ꝛ alijs muneribus pretextu priuilegij clericalis,nūqd poteſt,videtur quod ſic.argu.extra de conſecra.eccle.vel alta.c.quod in dubijs.in fi. quod enim commune eſt,ſuum eſſe videtur.ar.ff.de ver.ſigni.l.pupillus.§.fi. ff.de auro ꝛ argē.leg.l.quintus.ff.de ritu nup.l.illud.in princip. Nec videtur ad diuiſionem cogendus,cum ſit coheredibus petentibus facienda.ff.fami.hercis.l.j.in prin.Item duabus actionibus vnitis actio vnica retinet,quod melius fuerat in vtraqꝫ,ſic ꝛ hec omnia inuenta ꝛ indiuiſa priuilegio immunitatis gaudebunt.vt.C.de rei vxo.act.l.j.primo reſponſo.ꝛ.§.ſed ſi non ignoramus.Item etiam eſt in in legatis ꝛ fideicommiſſis vnitis.C.cōmunia deleg.l.ij.ꝑpe fi.ſed dic contra,licet indiuiſa ſint.argu.ff. de mune.ꝛ hono.l.iij.§.fi.ꝛ iudex ex officio ſuo diuidet,ſeu diuidere coget.vt.C.quando ꝛ quibus quarta pars.l.j.ꝛ.ij.libro.x.

& imponet collectas seu illud munus cuilibet ex fratibus seu nepotib⁹ iuxta ratã de bonis illis eos ɔtingētē, vt.C.ð mu.pñi.l.j.

68 †q: obtentu priuilegij clericalis,nõ debet publica vtilitas vacillare,arg.C.de priuile.scho.l.ij.li.x. Pro parte aūt clerici que priuilegiata psona ē,nõ grauabunt.C.quēadm.ciuil.mu.indi.l.fi.& spe.ita tradit vt dictū est in ti.de cleri.ɔiu.ver. qd si cleric⁹. Ego autē addo ad primã ptē.l.que istã.q.determinare vř.s.q pars priuilegiata ptē nõ priuilegiatã ad se & ad naturam suã trahere videt.ff.quēadmo.serui.amit.l.si cõem.& qð ibi not.& extra de iurepa.c.si laicus lib.vj.& no.in gl.sup vbo, ecclesiasticus. Sȝ pro scða pte videt casus duaꝝ legū.s.de sacro san.eccl.l.sacrosancte & de episco.& cle.l.de his.s.q clericus teneat pro illis ɔtribuere. Sȝ alia lex dat onus ɔtributionis donatori,vt.C.de his q numero libe.l.cum facultates. li.x. & ibi no.& dixi.j. proxi.§. Antibo.

¶ Si fratres vel nepotes habētes bona cõia cum fratre vel patruo clerico dent ei bona sua,vel partē suã, vt ab illo defendant a collectis & exactionibus,vř q ea defendere poterit, nisi probetur id in fraudē esse factū.ff.de proba.l. quoties.§.qui dolo.C.ð dolo.l.dolū.†qð nõ de facili psumit.ff.mãda.l.si proc.§.dolo.& .C.de dolo.l.si fideius.i.q.vij.sanximus.presertiȝ in clerico.extra de no.ope.nūc.c. ij.§.sup hoc dici potest,q ad hoc vt fraus presumat vel nõ cã pp quã fit donatio,& ēt psonaꝝ donantiū,& donatarij conditio consideranda sunt extra de emp.& vendi.ad nostrã.extra de pigno.in fi.xlvj.di.nonnulli.in fi. & si e is inspectis fraus presumatur donatores iudicis officio pro bonis illis munera inuiti subire tenētur,alias cogentur,argu.C.plus vale. quod agi.per totū.extra qui fi.sint legi.c.p tuas. Nã q q fraudē gesta sunt,rata haberi non debent.ff.que in frau.credi.l.j.in princi. ad idem.C.de debi.ciui.l.i.extra de rescrip.ex tenore ipsi enim possidere intelligunt,qñ dolus pro possore habetur.ff.de reg. iur.l.q dolo presumitur autem fraus,si totam partē suam seu omnia bona donauerit,ar.ff.que in frau.cre.l.oēs.§.j.& ibi not. Nam non est verisimile.q se expoliet oibus bonis,vt.ff.de proba.l.cū de indebito. Quidã autem dicunt,q iudex,pp presumptionē,coget illos iurare de veritate dicenda,& si fraudē cõfessi fuerint,contribuere cogent. Alioqn nõ deficiente pbatione.ff.de testa.tute.l. due sunt.ar.tñ q clericus & p suis & pro illis bonis contribuere coget.C.de epi.& cle.l.de his.& C.de sac.san.eccle.ad fi.l.sequē. Spe.ita tradit in ti.de cleri.coniuga.§.sed q si fratres omni archi.vř q si fraus pbet vere vel presumptiue,q bona veniūt confiscanda sic donata, vt expresse dicit.l.ff.ad muni.l. ordine.§.in fraudē. Et si venditio sicca interfuerit seu intercessit,si emptor soluit pretiū in fraudē muneꝝ venditori illud pretiū pdet emptor & cogetur illud soluere fisco,& si nõ soluerit illð vēditori, coget illð soluere fisco,& si prosoneta seu carraterius in tali contractu fraudoloso interuenerit,tm̃ de suo fisco soluere coget q̃tū ascēdit pretium rei.no.in palleg.§.in fraudē.ſȝ alia.l.vř clericū & laicū constringere ad soluendū pro illis bonis sic in fraudē donatis,vt.d. l.de his bonis.& C.de sac.san.eccle.l.sacro sancte. Alia aūt.l. onerat donatorē,vt ipse teneat conferre pro bonis sic in fraudeȝ alienatis vt.C.de his qui nu. li. se.l.qui facultates.& ibi no.li.x.

70 ¶ †Sed qualiter presumet fraus,cū statim hic fecerim de fraude psumpta,in ver.mihi aūt,rñdeo duobus modis dt Spe.s. §. pxi. Ego aūt addo multos alios modos quos vide.s. §.ſȝ si presupposito.est & alius modus presumēdi fraudē.s.si donator post donationē cõtinue bona donata possideat sicut prius,vt.C.ð distra.pig.& l.sub imagine.& tribus ɔcor.ibi positis in prima gl.& .C.de natu.li.l.iij.§.& q de subeunda,& in cor.quib.mo.natu.effi.sui.§.si vero ab initio & in hoc ēt concor. Spe.in titu.de dona. ver.itē pone aliquis ad qð vide ēt ibi.†Item si suspectã reputo

71 donationē,si dõat filio emãcipato vel nepoti,vel fratri.idē si tali psone venderet. Aliter autē si extranee psone,q: tūc cessat fraudis prescriptio,& vȝ vt qdã dicūt.ita scripsit ipse Spe.in dicto v si.item pone aliquis. Itē presumit fraus,si omnia donauit,vt.s. dictum est,idem si quasi omnia,vel maiorē partem, secus si partē alicui minorē,vel rem certã,vt.d.l.oēs.§.lucius.& ibi not.in gl.& per me.& ff.de leg.iij.l.nomē.§.filio.& ibi no. Et breuiter idustria iudicis magis poterit fraudis causas ex suo officio cognoscere, q̃ verbis exprimi seu numerari possit ar.C.de testi.l.testamentuȝ .§.& ideo.cum si. Ista questio fuit in castro Flayscij in cõsistorijs, ego fui tunc aduocatus vniuersitatis contra eos,& obtinui, q: donatarij laici reperti fuerant post donationē possidere vt prius p.l.preallē.& qui sub imagine,quã inter cetera allegaui.& p alias leges sorores suas.s.inductas,de quo habui multos argēteos, & quotidie de facto contingit. Antibolus.

¶ Circa hoc aūt posset malitia fabricari,non aūt vtaris ea,ſȝ ponã vt contra eã scias te defendere & clientulos tuos. nam posset contingere,q donator ɔduceret a donatario res donatas,& mercedem inter se statuerēt & assignarent ad istū finē, vt si ɔtingeret de hoc qõnē moueri,donator oñderet iustū locationis quasi ex ɔducto illud haberet,non aūt ex alia fraude,sed certe istud induxit multã presumptionez fraudis.† Nã magis dȝ apud intelligē

72 tes presumi,q suo iure vellet donator res donatas habere q̃ iure alterius noie alterius. Ex quo ineffabilis presumptio fraudis insurgit.arg.ff.de pba.l.cū de indebito.§.si vero ab initio. Item videt casus expressus.d.l.& qui sub imagine.vir qui alieno noie possidet rem imaginē illius representat.cuius noie ipsam tȝ.arg. .C.de appel.l.ēt eos.cū ibi no. Que quidē imago nõ excusat donatorē.sed magis psumptionez fraudis inducit ɔ eū. vt expresse dicit.l.palle.& qui sub imagine. Antibolus. ¶ Si ergo pater hȝ filiū clericū,& emãcipans ipsum donat sibi oia bona sua,vt p eū defendat a ɔtributione muneꝝ patrimonialiū,an p hoc poterit pater ab his defendi.hec qdē qð põt satis recipere determinationē ab his que dicta sunt.s.in tribus preced. primis.§.Sed.l. vř hanc qõnē principalitet mouere.C.de his qui nu.li.l.cū facul

73 tates.li.x.& dici t†q vȝ donatio,ēt si oia bona donet & defendit a muneribus nisi in fraudē muneꝝ donatio facta sit, vt ibi glos. Sed pro deo,quõ poterit esse facta sine fraude,qñ oia bona donata sunt,nõ video,cū lex in eo casu presumat sp fraudē.vt.d.l. oēs.§.lucius.ff.que in frau.cre. Sic ergo vř q.l.predicta,cū facultate,stare nõ põt,sed intelligo q in.l.cū facultates.fuit bona fide facta donatio,& q illa bona fuerūt sufficienter pbata. Alioquin aūt sp presumerez fraudē p.d.l.oēs.§. lucius. de ista qõne vide plene in tribus.§. pxime precedentibus. Istã.q.vidi frequēter de facto & quibusdam ēt dedi repulsam,qui huiusmodi emancipationers,& donationes fraudulosas facere procurabant, & ita quoqȝ tu facias idem. Antibolus.

74 ¶ Quidã de vniuersitate †litigabat cū vniuersitate,ista vniuersitas vult facere collectaȝ p sumptibus faciēdis vel factis occasione dicte litis modo queritur vtrū ille solus,qui litigat cū vniuersitate,teneatur conferre in hmõi collecta,que fit ɔ eū.& videt primo q sic.vt.ff.de leg.i.l.ab oibus .§.si a titio.si bene inspiciatur & l.si tibi homo.§.si fundus.ff.de condi.& demõ.l.qui heredem. .§.plautius.sed melius.ff.ad.l.rbo.de iac.l.nauis. in prin.& no.i eo.titu.l.i.& ij.§.equissimū.& §.cū in eadē.sed videt distingnendū de quo litigatur,vt ille contribuat in oibus cū vniuersitate,& in hoc casu distinguerē. Aut ille singularis est in quasi possessione nõ conferendi,& vniuersitas eum prouocat ad ɔtribuendum & ipse se defendit,& tūc nõ tenet ɔferre. Si aūt ipsa vniuersitas ē in possessione,vt ille contribuat,ille aūt est in quasi possessione cõtribuēdi,sed pclamat in libertatē,tūc ipse teneat cõferre.vt.ff.ð pba.l.circa cū materia sua. Sed ɔ videt sentire.l.que dicit, q interim ordinata lite dȝ haberi p libero.vt.ff.de libera.cau.l. ordinata.& C.eo.l.lite. Sed verū est,qð habetur interim pro libero quo ad quedã,nõ aūt quo ad oia.vt no.in.d.l.vt lite.& ēt in.d.l. ordinata.facit ad predictam dis.C.si seruus expor.l. moueor.cū si.ibi alleg.& C.de inoffi.testa.l.ij.extra vt li.pen.ij.j.& ij.extra de appel.c.significante.in.j.gl.extra de iure patro.ex literis.in glo. ar.est hic†nec enim lis seu causa dȝ aliquē a possessione priuare.

75 vt scribit Spe.de appel.§.nouissime.ver.illud aūt.secūdo.extra de offi.ordi.c.vno.sup verbo,consuetudo. Quibus oibus ɔcordare dicitur,q in statu & possessione quo & qua quis repit, tueri & defendi dȝ.ɔcor,extra de sen.excõ.c.si iudex laicus.& in Spe. de feu.§.qm̃.ver.iij. Si aūt.q.est de alia materia inter illū singularē & vniuersitatē,tunc sic distinguat. Aut illud p quo litigatur concernit cõem oim vtilitatē,tūc tenet ille singularis cõferre. vt.d.l.nauis.in prin.& glo.predicta sup hoc sarciat, aut nõ tangit cõem oim vtilitatē,& tūc ille singularis nõ tenet ɔtribuere.vt ff.ad.l.rob.de iac.l.ij.§.q vero.& pbat hec dis.vlt. in ea.l.§.eqssimū.& ibi no. Uerūtamē videt mihi qð cū ille expense que fiunt p vniuersitatē,nõ fiant pp vtilitatē illius,imo ad eius incõmodū & dãnū,qð in illis expensis nõ teneat ɔferre,vt q̃uis cã principalis tenderet ad vtilitatē cõem.vt.§.q aūt,& p.d.gl.& nouã. Aut ille singularis vincetur,& tūc nõ illo iure soluet expeñ.sed alio.s. quo cauet victus victori &c.vt.C.de iudic.l.pperandū.§. sinaūt Aut vincet & esset iniquū,si solueret in expeñ.cū magis sibi sint sue restituēde.in eo.§.sinaūt.ſȝ prime iura.s.§.si a titio.cum duobus similibus videant in aliquo contrariari. Sed illa iura,i alio casu loquuntur penitus. Antibo. ¶ Sed Spec.mouet hãc qõnē vcȝ in ti.de cēsi.§.nuc dicendum.ver.quod si damnum.qui determinat ib,quod indistincte tenetur conferre,verūtamen nimis sicco pede videt pertransire iudicio meo. Antibolus.

76 ¶ Si

76 ¶ Si contingat fieri sindicatum †indaginis p numeruz legitimū me presente, ego aūt contradico eidem sindicatui ne fiat, ⁊ postea per syndicū sic me cōtradicēte factus fuit sumptus, vel in litigando, vel alio mō, si postea fiat in loco collecta, p sumptibus hmōi exsoluēdis. An ego tenear cōferre in collecta, videt̄ primo ꝙ tenear, q: si fit per maiorē partē duarū partiū vniuersitatis p̄sentiū perinde est ac si oēs de vniuersitate illud fecissent, ⁊ ad oēs etiam illud refertur. vt. ff. de re. iur. l. aliud. §. refertur. ff. ad munici. l. qđ maior. C. de decur. l. noiationū. ff. qđ cuiusq: vniuer. l. nulli. vnde contradictio in ea nihil operari videt̄. Cōtra, ꝙ nō tenear, quia me tangit, ⁊ ideo a me dʒ approbari. si ergo reprobē, seu ꝯdicaʒ, videt̄ nō valere, seu saltē mihi preiudicare nō dʒ. vt. C. arbi. tu. l. fi. extra de re. iur. c. qđ oēs. li. vj. Itē ſi ꝓhibeo alicui, qđ negotia mea nō administret, nō teneor sibi si administret, ēt si in administratiōe aliqđ ipēdat. vt. C. ō neg. ges. l. fi. ⁊ ff. ō cur. fur. l. ꝯsi. §. fi. Ultio vr̄ sic ⁊ h. p hac sn̄ia vr̄. ff. mā. l. p̄cedēte. §. lucius. cū no
77 ta. ibi sup verbo, presens. ¶ †Solu. nō est semp verū, ꝙ oēs fecisse videant̄, qđ a maiori parte, factū est, imo opus est distinctione. Aut enim aliquid est cōe pluribus, nō vt collegiatis, ſʒ vt singulis, quo casu qđ fit a maiori parte nil valet, ⁊ eo casu nō teneor si ue absens fueriʒ, siue presens ⁊ contradicens. vt. ff. de serui. rusti. predio. l. per fundū, ⁊ l. receptū. ¶ Fallit, qñ cedūt reʒ in natura ſi vsu suo, qđ pōt etiā vnus solus etiā inuitis alijs, ⁊ contradicētibus, vt insti. de re. diui. §. religiosum, ver. in cōe vero sepulchrum ¶ Fallit etiā, quādo i re cōi volo facere, qđ mihi prodest, ⁊ socio nō nocet. ff. de ser. vrb. predio. l. fistulā. §. scbalas, ⁊ ibi not. ¶ Fallit etiam in patrono ecclesie, quia eo inuito potest aliquis i ecclesia ititulari, vt extra de iur. patro. ca. postulasti. ¶ Fallit adhuc, si plures sint patroni vnius ecclesie, ⁊ i p̄sentādo rectorē dissentiāt et variant, vt ille p̄feratur, qui maiorib⁹ meritis iuuatur, ⁊ plurimorum eligetur, ⁊ approbatur consensu, vt in eodem titu. c. quoniā in quibusdam. ¶ Fallit quoq: in pluribus creditoribus vni⁹ debitoris, qui paciscuntur cum herede de quarta parte debiti remittenda, quia statur maiori parti creditorū, inspecta maiori parte in cumulo debiti, nō autem in numero p̄sonarū, vt. ff. de pactis dot. l. ⁊ suum heredem. §. fi. ⁊ l. seque. que sit ratio specialitatis, not. ibi. ¶ Fallit similiter, quando plures sunt dn̄i sepulchri, quia quilibet potest ibi sepeliri, etiā sine consensu aliorum, vt. ff. de religo. l. si plures, fallit etiā. ff. de cur. furio. l. cōsi. §. fi. ver. eni quoq: ¶ Si vero sint plures, vt collegiū, distingue, quia si aliqua faciēda sint ex necessitate, ⁊ vtilitate, vt alienationes, ⁊ electiones, institutiones, ⁊ consilia, sufficit quod maior pars facit, ⁊ habēt locum iura primo allegata. ⁊ extra de his que fi. a maio. parte ca. c. cum in cunctis. dūtamē alij absentes vocentur, vt extra de elec. ꝙ sicut ⁊. c. venerabilē, ⁊ no. in. d. §. refertur. ¶ Fallit hoc i causa ep̄i pluribus iudicibus cōmissa per papā, quia nō sufficit, ꝙ maior pars iudicū statuit. Sed oēs cōcor. oportet, vt. vj. q. iiij. si qs ep̄s crimi
78 naliter, ⁊. c. j. ⁊ est speciale in causa ep̄i. ¶ Item fallit in alio casu †vbi plures ⁊ diuerse litere cōmissorie diuersis, ⁊ pluribus iudicibus dirigūtur, ⁊ si querat̄, q iudices, an primi, vel an vero scđi habeāt cognoscere de reuocatiōe literaꝝ, tūc oēs iudices habēt cognoscere, nec staret̄ in h maiori parti iudicū. vt extra de rescrip. c. pastoralis, i prin. hi duo casus speciales not. extra de re iudica. c. nō possunt, i alijs aūt q ex necessitate vel vtilitate nō fiūt, nil pōt fieri, nisi oēs cōsentiāt, ⁊ sic intelligūt̄ iura ho inducta. cōcor. extra de cōsti. cū oēs, vbi hoc bene no. Ber. ⁊ Inno. sup ꝟbo coeq̄tis, ⁊ ita etiā in effectu sentit ⁊ tradit Dy. extra de regu. iur. c. qđ oēs lib. vj. ⁊ idem Dyn. not. ff. ad municipa. l. qđ maior ⁊ est pro me, vt nō tenear in proposito casu cōtradictionis. imo etiā si nō contradicerem, si in mea absētia talia fiant, vt i gl. posita, ⁊ q̄ fit lo. cō sue. l. cōsuetudinis, i magna gl. ꝟ. ſʒ possʒ rn̄deri, ⁊ ꝟ. ſʒ ioā. dr̄ ⁊ h idē sentit ⁊ not. Innoc. de cōsuetudine. ꝟſi. sed illa Antibolus.
79 ¶ Posset dubitari vtrum †officiales teneātur ad munera cōtribuenda. videt̄ ꝙ sic. vt. C. de exac. tribu. l. rectores. ⁊ ibi no. Dicēdū ē, ꝙ ad munera extraordinaria nō tenētur, vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. honorē. Ad ordinaria aūt tenent̄. vt in eo. titu. l. munerū. §. ab huiusmodi. vel ad munera que imponunt̄ rebus tenent̄. vt. d. §. ab hmōi. Ad alia vero, quecūq: sint, ſi tenent̄. vt. d. l. honorē ⁊ h
80 not. ibi ⁊ hoc ad consules potest trahi, vt ibi no. Antibo. ¶ †Si vsurarius veniat ad aliquem vicū, ⁊ ibi exerceat vsuras, an ad cōtributionē munerū ibi teneatur, videt̄ ꝙ sic, ſcʒ ad illa que possessionibus seu patrimonijs indicunt̄. vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. munerum §. patrimoniorum aūt, ver. sed eos. Dy. tamē dicit ibi, ꝙ ad collectā que imponitur personis pro rebus, nō tenet̄, neq: per pecuniam quam sic administrat, neq: etiam pro alijs rebus, seu bōis mobilibus vel imobilib⁹ ipsius, nisi sit ibi ciuis vel incola, q: tūc

81 ad illa tenet̄. vt. ff. de mune. ⁊ ho. l. rescripto. §. fi. Dy. ¶ †An āt dn̄s alicuius castri possit hoiem suū cōpellere, vt sit baiulus suus seu magistratus municipalis. Et videtur ꝙ sic, remedijs pretorijs, quibus cogit tutores. vt. ff. de mune. ⁊ hono. l. si quis magistratus. cū cōcor. alijs scriptis. ⁊ in eo. ti. l. munerum. §. indicandi ⁊ qđ no. C. de pri. sacro. scri. l. in sacris. lib. xij. ⁊ in cor. auc. de cē si. §. interim. ff. de ver. sig. l. munus ꝓprie, nec videt̄ ab hoc posse appellari. vt no. in cor. de iudi. §. nostros. C. de appel. l. is qui ad ciuilia contra videt̄. C. ne quis lib. inui. actū reipublice ge. ce. lib. xj. l. si cū. Sed ibi de actu. qui conuenit tm̄ seruis dicit a quo remouet seruū reipublice postq̄ manumissimus est. vt no. in eo. tit.
82 l. j. Antibolus. ¶ In dubiuʒ autem posset †reuocari. an dominus castri, vel ville possit compellere hoiem seu rusticū suū, vt fideiubeat p eo. euenit enim quotidie, qđ isti qui se faciunt nobiles velit deus aut nolit, sunt acorsati, ⁊ dicūt. ego sum nobilis homo ⁊ gentilis, tn̄ horrea ⁊ promptuaria ⁊ cofra ipsoꝝ sunt plena vacuitate ⁊ mendicitate, ⁊ qñ volunt se vestire vel emere bladuʒ p victualibus vel pecuniam habere p expendendo veniunt ad mercatores, ⁊ accipiunt ad haucta ʒ ad sostā ista necessaria, mercatores aūt scientes eorum indigentiā, nolunt eis sostare, nisi datis sibi bonis fideiussoribus. ipsi aūt veniunt ad hoies seu rusticos suos, ⁊ requirūt eos, vt fideiubeāt pro eis. Sʒ rusticis ꝯdicētib⁹ ⁊ reuocātib⁹, volunt ipsos cōpellere, modo querit̄ vtruʒ possint. istam. q. vidi frequenter de facto ⁊ quotidie accidit in ꝓuincia. Et videtur ꝙ dominus nō possit hoiem suuʒ ad id ꝯpellere, etiā si homo teneat̄, vel sit obligatus eidē domino in aliqua pecūie q̄titate, vt pote in seruitijs, vel in questa, vel ex alia cā. vt. C. ō noua. l. j. si bene inspiciat̄. ⁊ ibi no. in. i. gl. ⁊ in eo. ti. l. nec creditorū
83 . C. de actio. ⁊ obli. l. ob causas. †Nam ⁊ pater, qui hʒ maiorem potestatē ⁊ maius ius in filio quā dominus in homine suo, nō potest filium cōpellere, vt pro eo fideiubeat. ff. de admini. rerū ad ciuita. perti. l. prior. §. filium. ff. de mu. ⁊ ho. l. estimatiōnē. §. inuitus ⁊ videtur esse casus. ⁊ glo. ff. de mu. ⁊ ho. l. honor. §. plebei. ⁊ est p hoc glo. ordi. in feu. ō alie. feu. pater. c. nō est cōsuetudo. in fi. sup ꝟbo periurium. Et est tex. in titu. an feu. amit. si vas. nō ob. debi. ser. c. licet. §. inde quesitum est. Item nulla. l. cauetur ꝙ homo ad hoc onus domino teneatur. qs ergo hoc dicere poterit, certe nullus in auc. de trien. ⁊ semis. §. consideremus. colla. iij. ⁊ no. inst. de actio. in prin. super verbo, actio. ⁊ ff. de priua. l. iij. §. fi. ⁊ hoc pu
84 to esse verum de iure. Antibo. ¶ Rusticus reperit hodie †ꝙ anno quolibet soluit militi quoddā seruitium, ⁊ nō tʒ aliquid a milite, nunquid istud seruitium est debitum, vel presumitur debituʒ. Et videt̄, ꝙ si nō cōstet de aliqua ꝓmissione, ꝙ nō possit peti seruitiū. vt extra de cen. c. peruenit. nisi p. xl. ann. esset p̄stitum, vt ibi no. vel nisi cā allegaret̄, ⁊ tēpus ꝓbaret̄, vt ibi no. ⁊ hr̄. ff. de vsur. l. cū de in rē ver. nā presumit̄ impressio. vt. C. de salgamo. l. ij. lib. xij. ⁊ ibi no. cū multis concor. scriptis. ⁊ no. Inno. extra de p̄scri. c. si diligenti. Sed si ꝯstaret de ꝓmissione tunc debetur, dato etiā ꝙ nihil teneat a milite, nec res appareat pp quā debeat extra de cen. q̄to. ⁊ ibi no. in gl. super verbo, teneatis. ⁊ ibi dixi de hoc. ⁊ . C. de dona. l. si quis argentū. §. j. de hac materia vide plene per Inno. in. d. c. si diligēti. adde ad h id qđ dixi. ſ. §. ꝓmissi. Antib.
85 ¶ Placet querere de vna †bona qōne. comes prouincie potest facere in baiulia Foroiulien. quistā, p filia maritanda, ecce donauit comes vnū castrū, ꝙ est in dicta baiulia alicui monasterio vl̄ ecclesie, in quo monasterio seu in qua ecclesia nō pōt contingere dictus casus iuris ⁊ nature impossibilitate, quia monasterium vel ecclesia filias naturales nō hʒ maritandas. querit̄ vtrū dictū monasteriuū vel ecclesia hmōi quistā facere possit. videt̄ ꝙ nō est eius cōditionis ⁊ status, quoꝝ est ille, qui dedit ⁊ cōcessit castruʒ ⁊ q: capax nō est ipsius, nec ad id trāsire potuit arg. bonū ad hoc in feu. de. l. conradi. c. si inter. §. similiter. ⁊ ad idem in eo. ti. feu. in titu. an mutus vel aliter imperfe. c. j. ff. de leg. i. l. filiusfamilias §. si quis alicui. cum no. ibi. ⁊ l. apud iulianū. §. fi. cuʒ. l. seq. ⁊ ad mutationē p̄sone mutatur conditio rei. vt. ff. de acqui. here. l. paulus. §. i. ⁊. C. de inoffi. testa. l. fi. in fi. ff. de leg. ij. l. titia. §. vsuras. ad idem extra de decimis. c. q̄uis. ⁊ de prescri. cām que. ⁊. C. ō fun. limi. l. ij. lib. xi. de hoc scribit extraor. in. d. §. similiter. per quem
86 autē nescio. † Ad hanc munerum materiam est notandū ⁊ sciēdū, ꝙ vbi potius ex timore, q̄ ex debito presumit̄ aliqđ esse factū vel prestitū non sufficit ꝓbare tempus, nisi ⁊ titulus ꝓbet̄. xvj. q. iij. q: ea. ⁊ idē est, si credat̄ cā hospitalitatis, seu curialitatis prestitum siue factum. arg. ff. de acquir. pos. l. qui iure. que dic ꝑ Inn. extra de prescrip. c. si diligent i. ⁊ sm̄ Spe. de instru. edi. §. nūc āt. ver. qđ ergo. ista no. Spe. in ti. de p̄scri. ver. hoc ēt. Spe. †i Quia
87 vero sepe ꝯtingit ꝙ dn̄s a vasallo, dn̄s ab emphy. dn̄s a colono

censito,pro possessionibus quas tenẽt sub eo,plus exigit q̃ȝ sibi
debeat,vnde qꝛ nulla eis actio ꝯpetebat ꝯ dñm,qꝛ nec vi bonoꝝ
raptoꝝ,nec ꝙ met.cã,nec ꝯstitutio si qs in tãta , nec aliq̃ alia, iõ
in subsidiũ dat in eis offm̃ iudicis,vt deinceps talia nõ faciãt exa
ctaqȝ reddãt.C.li.xj.in q.cau.co.cẽ.ꝛ in coꝛ.auc.de.q. col.vi. de
quo ꝛ q̃liter formẽt libellos suos ꝯ dños in his casib⁹.no. Spe.i
88 ti.de cẽ.§.nũc dõm.x.sepe.ꝛ ver.vasallus.Spe.†Cõtigit ẽt fre
quẽter ꝙ ciui,seu rustico iponit collecta vltra vires pr̃imonij sui,
vel vocat qs ad munus,ad ꝙ nõ tenet,ꝛ ꝓuidet sibi p offm̃ iudi
cis,ꝯ collectorẽ,seu exactorẽ,vt.C.queãdmo.ciui.mu.indicã.l.j.
ij.iij.ꝛ.iiij.li.xj.de quo ꝛ q̃liter formet libellus ꝯ collectorẽ seu ex
actorẽ,ponit Spe.in ti.p̃dicto.§.nũc dõm.ver.porro.Spe. Qñ
aliqs ad munus vocat in.d.c.de cẽ.§.nũc dõȝ.ver.si vero.Spe.
eꝯ qñqȝ dñi ab ascriptitijs seu colonis,redditus,siue sint in pecu
nia,siue in alijs speciebus,exigũt,illi vero recusant,dubitãtes an
dñi sint p̃dioꝝ,ꝓ qbus exigũt,vnõ dñis p offm̃ iudicis succurrit
de quo ꝛ q̃liter ꝯcipiat libellus,d̃t Spe.in.d.§.nũc dõm.ver.eꝯ.
89 Spe.¶Sciẽdũ ẽ ad hãc mãȝ muneꝝ,†ꝙ munera p̃sonalia idi
cũtur rõne originis,vel incolatus,vel priuilegij, ꝛ in h̃ munere p
sonali inspiciẽda sit etas,facultas,vita,ꝛ familia, pr̃imonialia ãt
iponunt ꝓ mõ possionũ masculis ꝛ feminis,maiorib⁹ minorib⁹
ꝛ q̃uati leuamẽ accipiunt,ꝙ p criosa ꝯmercia ẽ eis ipositũ,ꝙ dic
vt idem Spe.in.d.§.nũc dõm.ver.qđ ãt.Spe.¶Pone ꝙ qdã
vicinia hȝ puteũ,vel clibanũ,vel porticũ cõem,q eget refectione,
vel purgatione.Nũcq̃ qdã ex vicinis volẽs euitare collectionẽ seu
collectã ꝓinde fiẽda vult renũtiare vsui,ꝛ ꝯmodo illius, q̃rit an
possit.de hoc bñ no.Spe.in.d.ti.de cẽsi.§.nũc dõm.ver.itẽ pone
vide ibi Spe.sȝ ego addo ei.l.optie ad mãm faciẽtẽ ꝓ illa pte,
vt nõ teneat.ff.ne qd in lo. pub.l.ij.§.hr̃e. Antibo.¶Rusticus
aliũde venit ad habitãdũ in q̃dã villa vel castro,q̃ iã erat debitis
90 †obligata,nũqd iste rusticus ad collectã ꝓinde fiẽdã ꝯferre tene
tur.vr̃ ꝙ nõ,vt.C.de d̃cur.l.ꝓuidẽdũ.lib.x.h̃ d̃t Spe.in.d.ti.de
cẽ.§.nũc dõȝ.x.ꝙ si aliqs rustic⁹.Spe.¶Eꝯ ãt qđ erit,si loc⁹
est debitis grauatus,vnus ex hoibus seu rusticis recedit,nũqd te
nebit ꝯferre in collecta ꝓinde fiẽde.Spe.distinguit.Aut erat d̃
nũtiatũ,ꝛ tũc nõ teneat,aut nõ erat denũtiatũ,ꝛ tũc teneat p.ll.
istas.ff.ad mu.l.incola iã.ꝛ.ff.de iudi.l.si qs postea.extra de foro
ꝯpe.ꝛ.c.pe.ita dicit ipse in tit.p̃dicto de censi.§.nunc dicendum.
versi. sed quid ego credo ꝙ Specu.ibi somniauit, aut dormita
bat,aut biberat,aut ego ipsũ nõ itelligo,qꝛ p̃dcã iura ꝯriũ dñt.s.
qđ si denuntiatũ erat tenet si ñ erat d̃nũtiatũ,ñ tenet,vt no.i.d.l.
incola iã,peto ergo viã ab ipso.Antibo.¶Quid si vniuersitas
hȝ aliqđ supfluũ in cõi,aliqs tñ ciuis,vel rusticus recedit, nũqd
recipiet ptẽ suã sic,vt.ff.de colle.illici.l.j.in fi.ꝛ no.in.d.l. incola
iã.ad hoc.ff.de iur.imuni.l.sp.§.ꝯductores.ita ẽt no.Spe.in tit.
91 p̃dic.de cẽsi.§.nũc dõm.ver.sȝ quid erit.Spe.¶†Querit an fi
lius possit ꝯueniri in loco originis paterne,verbi gratia,pr̃ meus
natus fuit Areis,ego suȝ habitator seu incola Draguiniani,ec
ce ꝙ reperior in castro d̃ Areis,nũqd ibi potero p̃sonaliter ꝯue
niri,ꝛ vr̃ ꝙ sic,vt.ff.ad muni.l.assumptio.§.j.C.de mu.ꝛ ori.l. fi
lios,ꝛ.l.seq.ff.ad mu.l.libertus.§.patris.d̃t Spe.ꝙ nõ. ꝛ ꝙ in
dictis.ll.dr̃,ꝙ filius sortit seu seq̃t originẽ patris,est veꝝ quo ad
honores ꝛ tutelã,vt.C.vbi pe.tu.l.i.ꝛ in preal le.l.assumptio.§.ij.
ꝛ in sum. Azo.de iure imunita.ꝓpe fi.ita no.ipse Spe.de ꝯpe.iu
92 di.adi.§.generaliter.ver.xlij.ꝛ ver.seq.Spe.¶†Sȝ qđ si aliqs
electus sit in aliquo loco ad duo officia querit ꝙ dictoꝝ officio
rũ habebit,multe sunt opi.plene d̃t ꝛ no.Spe.de cẽsi.§.nũc dõȝ
ver.quid si quis electus.Spe.¶Pono ẽt ꝙ qdã est electus po
testas alicuius loci, alius vero se opponit hmõi electioni,dicens
eã nõ valere,quero an pẽdẽte lite exercebit hmõi offm̃ d̃ hoc no.
Spe.in.d.§.dõm.ver.pono.de quo ꝛ de eo qui est electus in pre
93 latũ,dic vt ibi.Spe.¶†Illđ aduertẽdũ est in ista muneꝝ mã,ꝙ
oẽs hoies posŝores,diuites,potẽtes,paupes,mares,fẽmine,mili
tes,nobiles,plebei,maiores,minores,tenent ad ꝯtributionẽ mu
neꝝ pr̃imonialiũ,ꝛ nullus excusat,vt.C.de anno.ꝛ tri.l.oẽs oino
ꝛ.l.in fraudẽ.li.x.C.de imuni.nemi.ꝯce.l.j.lib.x.vbi de hoc.C.d̃
cẽsi.l.omne territoriũ.lib.xi.C.de ope.pub.l.oẽs.in fi.C.de vec.
ꝛ cõ.l.cõmerciũ.C.de indi.l.i.li.x.C.sine cen.vel reli.l.fi.ꝛ no.C.
de vaca.pu.mune.l.i.ꝛ p multa iura.ꝛ de mu.patri.l.ij.ꝛ ibi no.
li.x.ꝛ no.ibi in rub.ꝛ.l.patrimonioꝝ.C.de q.mune.vel prest.ne
mi.liceat se excu.l.i.Et no.ff.de mune.ꝛ ho.l.fi.§.pr̃imonioꝝ ãt.
Nisi tñ excusent speciali priuilegio principis vel legis,vt in qbus
dã p̃sonis,vt no.C.de mu.patri.l.q imunita.lib.x.ff.d̃ vaca.mu.
sunt munera.ꝛ no.ff.de mu.ꝛ ho.l.fi.§.pr̃imonioꝝ aũt.ꝛ.C.de d̃
cu.l.vacuatis.lib. x.C.de apo. pub.l.i.in prin.ꝛ ibi no.sup ver
bo,descriptiones.ꝛ ver.qđ ẽt. ꝛ ibi no.sup verbo,inopes.lib.x.ꝛ

94 dixi in alle.s̃. §.Antibo.¶Tenet ãt qlibet†ꝯferre ꝓ mõ substã
tie sue,quã possidet,ꝛ ꝓut fortuna reddit aliquẽ diuitẽ, vel pau
perẽ.vt ꝓbãt.ll.iste.ff.ad muni.l.lucius.§.idẽ rñdit ꝯstãte.C.de
qbus mune.vel presta.nemi.lice.se excu.l.j.lib.x.ꝛ ibi no.Et ibi
fit mẽtio de rota fortune,paupes aũt dñr infimi in rota.C.d̃ mu.
patri.l.j.ꝛ ibi no.C.de immu.ne.ꝯce.l.p bitiniã.li.x.C.de anno.
ꝛ tribu.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.l.iij.ꝛ ꝓ locis.ꝛ.l.oẽs oino.ꝛ.l.in fraudẽ.lib.x.
ꝛ in Spe.de cẽsi.§.nũc dõm.ver.q̃ aũt sint,ꝛ in alijs.ll.s̃. ꝓximo
.§.alleg.ꝛ.C.de operi.pub.l.oẽs ꝓuinciaꝝ.C.de apo.pu.lib.x.l.
j.in prin.ꝛ ver.ꝙ ẽt,ꝛ ibi no.sup verbo,descriptiones. ꝛ sup ver
95 bo,vt mores.Antibo.¶†Idẽ est ergo,qđ dñi castroꝝ q possi
dent predia ꝛ alia bona,sicut ꝛ alij populares,nõ excusant a cõ
tribuẽdo i collectis hodiernis, p dictas.ll.alle.s̃. §.ꝓximo.ꝛ añ
ꝓximo.ꝛ per.l.numera.C.de mune.pat.ex quo enim nõ hñt ex
cusationẽ specialẽ a principe, nec a lege,ergo d̃ iure cõi tenent,ꝛ
maxime nõ excusant ab ordinarijs, qꝛ nec pr̃imoniales feudi ab
his excusant , lȝ ab alijs excusent.vt.C.de indictio.l.j.ꝛ de exac.
tribu.l.diuina.li.x.ꝛ no.glo.de anno.ꝛ tribu.l.fi.sup verbo,ido
neos. facit.C.de priuile.domus Auguste.l.absit.li.xj.ꝛ.l.j.p to
tum titulũ.Uerũtñ abusus de facto excusat ipsos.Sȝ tñ nõ cre
do,ꝙ talis abusus d̃ iure ipsos excuset,alias dixi.s̃. §.vbi remit
96 to Antibo.¶†De illo q̃ro, qs põt ꝯcedere imunitatẽ vel vaca
tionẽ a muneribus,dico qđ solus princeps aut iperator , ad qđ
scire debes,ꝛ notare,ꝙ tria ꝯcurrere necesse est, vt valeat,quoꝝ
si qđ deficiat,priuilegiũ imunitatis nõ ꝓcedit.Primũ, vt ꝯce
dens sit princeps ,id est iperator.cui,cũ sit dñs mũdi.vt.C.de q̃
dri.prescri.l.bene a zenone.ꝛ.ff.ad.l.rho.de iac.l. deprecatio, ꝛ
q legibus solutus est,vt.C.de legibus.l.digna vox.iure priorita
tis,ꝛ preexcellẽtie, ꝛ preminẽtie hoc ius est tributũ.Scđm qđ ex
cau.necessitatis ꝓbata cõcedebat. Tertiũ, qđ ad tẽpus nõ in p
petuũ,vt.C.de his qui a princ.va.mu.l.j.li.x.de hoc.C.de agri.ꝛ
cen.li.xj.l.imunitates,vbi de hoc.ff.de va.mu.l.j.in prin .C.d̃ de
cur.l.j.li.x.ꝛ ibi no.Alioquin si sine cã vel p i ppetuũ passim pe
tẽtibus tribueretur,nõ esset,q munera subiret, vt.d.l.j.ff.de vac.
mu.Ex quo ergo imperatori soli hoc ius est tributũ,ergo nullus
alius dare imunitatẽ põt p dictas.ll.qđ em̃ vni,speciali iure cõce
ditur,ceteris denegat,vt no.ff.de iudi.l.cũ p̃tor.ꝛ in alijs seruabi
tur ius ꝯriũ,vt.ff.ad munici.l.j.in fi.ꝛ clarius in coꝛ.de alie.§.vt
ãt.col.ij.ff.de re milita .l.omne delictũ,in prin.ff. eũ qui appel. in
97 ꝓuin.defen.l.j.ꝛ.ij.†Nullus g̃ rex quãtũcũqȝ magn⁹, nullus co
mes,null⁹ marchio,nullus delphinus, princeps subalternus,q̃
rũ multi sunt hodie nominati principes,nõ tamẽ sunt principes,
vt princeps auraice,sȝ solus imperator est princeps,vt.d.§.ꝛ qđ
p̃ncipi.Nullus seneschallus, nulla cõitas, nulla potestas,nulla
vniuersitas,nullus iudex,ꝛ nullus magistratus,nullus baro,nul
lus dñs castri,ciuitatis vel ville,nullus ẽt vicarius imperatoris,
null⁹ rector ꝓuincie,nullusqȝ alius cuiuscũqȝ cõditionis, aut pre
eminẽtie,dignitatis,vel potestatis,vel honoris põt cõcedere im
98 munitatẽ. †qꝛ hoc soli impatori iure supioritatis seruatũ est, vt
ver.primũ ẽ tactũ,ꝛ ꝓbatur optime.C.de decur.l.vacuatis,ꝛ ibi
no.ꝛ dixi etiã ibi.ꝛ bene ꝓbatur.C.de anno.ꝛ trib.l.oẽs pẽsitare
ver.nã si quis.lib.x.ꝛ ibi bñ no.in duab⁹ vltimis gl.ꝛ de va. mu.
l.sunt munera.Quod dixi qđ imperatori subsunt omnes princi
pes.excipiũt quidã regẽ Frãcie, quẽ dicũt esse imperatorẽ in re
gno suo,nec recognoscere supiorẽ i tẽporalibus,vt no.idẽ Spe.
in dicto loco,ꝛ in ti.de feudis.§.qm̃.ver.xv.ꝛ p.c.p venerabilem
extra q filij sunt legiti.Sȝ vereor ne hoc sit veruȝ de iure etiã, qđ
vbi dr̃,qđ rex Frãcie nõ recognoscit superiorẽ in tẽporalibus, vt
no.idẽ Spe.in.d.loco,ꝛ in tit.de feu.§.qm̃, verũ est d̃ fcõ de iure
tñ subest imperio,ꝛ ibi no.s̃.p dictũ.c. in apibus.Inno.tamẽ te
net qđ nõ subest imperio Romano,sed pape,vt ipse no.in dicto.
99 c.per venerabilẽ.Sȝ nõ alleg.aliquid.†Nec obstat si quis dicat
ꝙ vacat imperiũ,nã vacare nõ põt,qꝛ semper est.vt in auct.quo.
opor.epis.coll.j.§.q igitur,ꝛ semper est presens,vt no.C.de qua
dri.prescri.l.j.Antibolus.¶Dices tu vniuersitas alicuius loci
tenetur domino ad annuã qstã cẽtũ libraꝝ,nũqd dñs poterit vni
de ciuitate cõcedere imunitatẽ,vt nõ cõferat in collecta,istud val
de videt iniquũ,si nõ posset.iã.n.video,qđ in eo casu in quo quis
dño nõ tenet põt se ad id dño obligare. vt dixi.s̃.in.§.multo for
tius videt ꝙ dñs possit eũ ab hmõi onere liberare,cuȝ iura prõ
ptiora sint ad liberãdũ q̃ȝ ad obligãdũ,vt.ff.de act. ꝛ oblig.l.ar
rianus,p̃terea,domino semel renũtiãti,nõ dȝ illud qđ remisit vl
terius cõcedi regressus,vt.C.de admi.tu.l.cũ quedã mulier.ff.de
solu.l.qui res.§.aream,ꝛ de edili.edic.l.itẽ claudius.§.si vẽditor
ꝛ p exceptionẽ pacti videtur tueri homo,cui est remissum , ꝛ etiã
si pactũ esset nudũ,vt.ff.de pac.l.iurisgẽtiũ.§.sed cũ nulla.ꝛ insti.
de exce.§.

100 de excep.§.preterea.cū si.†Sed mihi vr̄ ꝙ talis dn̄s imunitatē concedere non possit per modum immunitatis, qꝛ character immunitatis est quoddā ius, ⁊ bn̄ficiū, qd̄ afficit psonam illius, cui concedit̄, ⁊ istud priuilegiū imunitatis ꝯcedēde est impressio huius characteris, ēt precipuū est ⁊ propriū imperatoris rōne sue preeminētie ⁊ superioritatis, ⁊ potestatis attributū eidē. vt.s̄.§.xxi. est dictum. Sed p modū pacti de nō petēdo, bene credo qd̄ dn̄s ille bene posset vni ex hoibus vniuersitatis debitū illud remittere. sic intelligo iura.s̄. alle. Antibo. ¶ Sed ponamus ꝙ in casu.§.precedentis dn̄s particularis castri vel ville homini seu rustico, ꝯcedat imunitatē, lꝫ nō valeat iure imunitatis, nūqd saltē vꝫ iure pacti d̄ nō petēdo, vr̄ ꝙ sic. Nā si nō vꝫ, vt agit̄, dꝫ valere, eo modo, quo pōt valere, vt.ff.de serui.l.si tā anguste.⁊ de serui.
101 rusti.pdio.l.via.in prin.⁊ ibi no.†Itē vides ꝙ verba semel prolata, ex qualitate ꝯctus accipiunt ꝯ propriam significationē. vt ff.loca.l.si vno.in princ. vbi verbū remitto, sumit̄ pro transigo, ex qualitate ⁊ modo ꝯhēdi. ⁊ ibi no. ⁊ in eo.ti.l.in.l. ⁊ hec opinio vr̄ reprobari multis iuribus.ff.de contraben.emp.l.pen.§.fin. extra de verbo.signi.c.intelligentia. ⁊ ibi no.in vlti.glo. vbi dicit̄, ꝙ vba ad extraneū sensum sunt trahenda, vbi res aliter salua esse nō pōt.C.de ver.sig.l.cū quidā. ⁊ de leg.cū questio.facit.l.satis est. de here.inst. ⁊.l.vlt. Itē negotiū intelligēdū est fieri in illū casum seu modū, p quē res pōt valere.ff.de ver.ob.quoties in stipulationibus.de re.du.quoties.facit p hac parte.C.ad maced.l.filius. la.ij.C.loca.l.exceptio. i gl.sup verbo fructus. ⁊ optime ꝙ no.ff. de reg.iur.l.si librarius. ⁊ melius qd̄ no.extra de ver.sig.c.j.i vlt. gl.multū ēt, facit pro ista parte, qd̄ no.ff.de re.iur.l.nō videt̄ da-
102 ta.in prin.in quibus oibus iuribus habemus†ꝙ vbi contrahentes volunt p vnū modū contrahere, lꝫ alijs verbis vtant̄, q̄ non pertinēt proprie ad illū contractū qualitate tn̄ contractus inspecta, ⁊ ꝯsiderata verba illa trahimus ad ꝯctum. ¶ Sicut videtur dom, ꝙ cuꝫ dn̄s velit remittere munus ꝯtribuēdi, homini seu rustico suo, lꝫ vtit̄ verbo imunitatis, qd̄ valeat illud tanq̄ remissio seu pactū de non petēdo. In ꝯtrium arguit̄, ꝙ nihil vꝫ, nā ex quo ꝯcedēs dn̄s in concessione vsus est verbo imunitatis, vr̄ sensisse qd̄ sit imunitas, nisi illud exprimat, vel aliud appareat p pbationē legitimā de ꝯria voluntate proferentis. vt.ff.de exercito.l.j.§.
103 in re igitur dubia.ff.de le.iij.l.non aliter.† Ad hoc enim verba sunt inuenta, vt per ea proferens det intelligi mētē ⁊ intentionē suā. vt.ff.de suppellec.le.l.labeo.§.idē tubero, ⁊ quasi per totam legem, ⁊ ideo dicimus, ꝙ verba inuenta sunt, vt deseruiant volūtati ⁊ mēti non aūt ecōtra ꝙ volūtas ⁊ mens deseruiant verbis. vt.d.c.intelligentia, vnde fit, vt si non vꝫ illo modo quo agit̄, fm verba, vel fm verborum significationem non valebit, prout valere aliter posset. vt.ff.de iure codicil.l.j.cum concor.ibi descriptis vbi de hoc, pro ⁊ contra. ⁊ pro ista parte facit bene.C.de codicil. l.fi.§.illud. Sed tamen non valeat imunitas, qꝛ talis dominus iferior non potest eam conferre, non valebit per consequēs iure pacti, licet illo modo posset valere, si fieret sub forma pacti. concor.multū.ff.de excu.tuto.l.qui testamēto.in prin. ⁊ no.ff.de acqren.here.l.si is ad quē.in fi. De ista materia multa dixi pro ⁊ cōtra, in.d.l.si vnus. videtur etiā facere pro ⁊ contra.ff.de le.i.l.iiij. ¶ Quid ergo dicem⁹, vr̄ casus p rustico, vt valeat iure pacti.ff.de pact.l.si vnus.§.si acceptilatio. ⁊ hec in suo casu fuit sententia Martini. Bulgarus aūt dixit contrarium, qd̄ non vꝫ iure pacti per.l.an inutilis.ff.de acceptil.in prin.⁊ in.d.§.si acceptillatio. ⁊ est prelium inter eos, vel videt̄ dicendum, quod aut constat d̄ voluntate concedentis, ⁊ tunc illa dꝫ seruari, qꝛ si voluit valere iure imunitatis, nō valebit iure pacti. ⁊ sic intelligaꝫ secunda iura. Si autē voluit valere iure pacti de non petēdo, tunc illo iure valebit. nam quēadmodū in vltimis voluntatibus, mens ⁊ voluntas testantis, verba proferentis, verbis debet proferri, vt signuꝫ verborum. vt.C.de lib.prete.l.si quis filium. vbi de hoc dixi. ⁊ d̄ fideicōmis.l.cum virum. ⁊ cōcor. descriptis ibi ⁊ similibus multis. Ita ⁊ in contractibus dicimus. vt.C.que res pig.ob pos.l.fi. insti.de ver.obli.§.sed hec solēnia.ff.de adimē.lega.l.iij.§.conditio.de ver.signi.l.cōuentionibus.C.de iure do.⁊ ibi no.ff.de contraben.emp.l.sed celsus.§. si fundus.ff.de condi.⁊ demon.l.pater seuerinam.§.conditionū. ⁊ dixi in.d.l.si quis filium. Quid āt in dubio erit, potest dici, quod vt valeat negotiū, valeat iure pacti de non petendo, p dictaꝫ.l.quoties. in dicto.c.intelligentia. ⁊
104 p alia iura prima.†vel distingue, qꝛ aut imunitatis cōceptio deficit rōne inepte conceptionis, ⁊ tūc nō vꝫ iure pacti, aut rōne rei ⁊ tūc vꝫ iure pacti quēadmodū distiguim⁹ i acceptillatiōe. vt no.i. d.l.an inutilis. ⁊.d.§.si acceptil. vel possꝫ forte aliter distigui. aut est defectus ex parte concedentis, ⁊ in casu nostro, cū talis dominus inferior non possit dare immunitatē, vt tunc concessio nō trahatur ad pactum si autem ratione solennitatis, tunc trahatur ad pactum, sicut distinguere cōsueuerunt aliqui docto. Moderni, in substitutione, que fit directis verbis, vt si est defectus ex parte psone nō trahatur substitutio ad fideicō. vt insti.de pupil. subst.§. fi.ff.de vulga.⁊ pupil.l.verbis.⁊.l.centurio. si autem sit defectus ex parte solēnitatis, tunc trahitur ad fideicōmis. vt.ff.ad trebel.l. sceuola. Predicta non dico determinate, sed vt moueam animos legentium ad studium. Antibolus. ¶ Licet autem dixerim supra.§.de illo. ꝙ imperator potest cōcedere immunitatem, non
105 tamē ob hoc intelligas, †ꝙ semper priuilegium immunitatis valeat, licet ab imperatore cōcessuꝫ, vt ecce primo immunitas ciuiliū munerum per principem cōcessa non excusat eum, cui concessa est ab annona. ¶ Secūdo, non excusat eū ab angarijs. ¶ Tertio, non excusat eum a veredo. ¶ Quarto, nō excusat ab hospite ¶ Quinto, non excusat a naue. ¶ Sexto non excusat a capitatione, ⁊ hoc si cōcederetur priuatis, seu paganis. Secus si cōcederetur militibus seu veterannis priuilegiū immunitatis ab eis excusarētur, vt habes hoc.ff.de mune.⁊ ho.l.munerum.§.siue autem.⁊.C.de āno.⁊ tri.l.in fraudē.li.x. quod verū i veterano. quo ad fabricā nauium. Sed a sua naui, quominus seruiret, nō excusaretur, nisi immunitas istud specialiter cōtineret, vt no.in.d.§.si-
106 ue autē. ¶ Septimo, is cui simpliciter cōceditur immunitas, nō excusatur ab ordinarijs, vt.C.de indictio.l.pma, ⁊ ibi no. p multa iura. ⁊ dixi de hoc supra.§. ¶ Octauo, is cui cōceditur immunitas simpliciter nō excusatur a patrimonialibus. vt.C.de mu.patrimo.lib.x.l.qui immunitatē, vbi de hoc. ⁊.C.de decur.l.vacuatis.li.x. ⁊ ibi notaui. ⁊ dixi de h.s̄.xxi.§. ¶ Nono, nō valet imunitas cōcessa, vt qs nō soluat tributū, seu vt ānona tributaria nō soluat̄, nisi tn̄ sa iussio interueniat, vt i auct. vt nulli iud.§.⁊ h vero iubemus.C.de pci.impe.offe.l.nec dānosa. ⁊ ibi no. ⁊ habet̄ ēt bn̄.C.de anno.⁊ tribu.l.in fraudē.li.x. ¶ Decimo, si predia in cēsuꝫ descripta, casmate pierūt, vel vitis siccitate, ⁊ ppterea releuata qd̄ fieri dꝫ. vt.ff.de cen.l.forma siue in totū, siue in parte fuerit releuata, siue alij donata, vel in aliū trāslata, qꝛ prior dn̄s nō soluebat, pp hoc scd̄s minus soluat q̄ primus illud, qd̄ sup hoc fuerit statutū pstādū siue p pterito tēpore, siue p futura tenaciter seruādū ⁊ priuilegiū ꝯ hoc cōcessum nō valet.C.libro.x.de colla.dona l.j. ⁊ ibi not. ¶ Undecimo, nō valet, si cōcedat̄ alicui ne soluat canonē frumēti, qd̄ singulis annis Romā mittebat̄, vt.C.li.x.de cano.feud.vrbo.ro.l.si quid. ⁊.l.neminē. ¶ Duodecimo, nō valet, si cōcedat̄ alicui d̄ pistorib⁹ deputatis ad faciēdū panē, vt admit-
107 tat̄ ad aliq̄ dignitatē vel officiū. vt.C.li.xi. de pistori.l.j. ¶ †Decimotertio nō valet, si cōcedatur alicui, vt fōtes publici, vel q in vsum publicū sunt, reuertant̄ vel cōuertant̄ in ius priuatū. qd̄ vidi recte quādoq; de facto in castro Cāneti, vnde mihi origo est, de fōte illo vocato in vulgari Frufranca, apud Corriolā, nec iuuat ēt in hoc priuatū lōgi tēporibus pscriptio. vt.C.li.xi.de aqueductu.l.diligēter. ¶ Decimo quarto, si alicui remittatur simpliciter publica munera, nō ob hoc remissum est ei, vt nō sit magistratus. vt.ff.de mu.⁊ ho.l.cui muneris. ¶ Decimoquinto, concessa decurioni imunitas nō eximit eū a decurionatu. vt.C.decu.l.quoties.et ver.curiales q se.⁊.l.oēs qui curia. ¶ Decimosexto, si cui concedat̄ imunitas ab emptione specierū, vt frumēti, aut ordei, vel aliarū rerū, q tempore necessitatis, vt pote famis, vel guerre, oportet colligi, nō valet priuilegiū. vt.C.nemini lice.in emp. specierū.l.j.li.x. ¶ Decimoseptimo, ad felicē expeditionē imperatoris, oēs puincie, etiā Italia tenētur prebere solita ministeria imperatori, p loca p que trāsit, siue sint angaria, siue pangaria, siue plaustra, hoc est psonalia, siue mixta, siue patrimonialia, aut realia, cui nec aliquis ab hoc munere excusatur, etiā domus imperatoris, nec Auguste, nec ecclesie, nec alicuius illustris domus, ⁊ si imputet̄ sup hoc priuilegium immunitatis, nō valet. vt.C.de qui. mu.l.ij.lib.x. ⁊ de sacrosanctis eccle.l.neminē. ¶ Potui hic querere incidēter, an Gualdana imperatoris iuste accipiat auenā, ⁊ alias res priuatorū, ⁊ ea iuste alienet, ⁊ solue, vt soluit gl.in dicta. l.neminē, scilicet qd̄ nō, quare dic. vt ibi. Et vidi quādoq; armatā domini comitis talia temere accipere, de qua re eis male accidit.
108 ¶ †Decimooctauo, immunitas alicui data ab aliquo, sine autoritate principis, ⁊ sine pbatione communis iuste nō valet, scriptura talis immunita. debet capi ac eripi de manibus violēter illius, cui cōcessa est, ⁊ est licita talis rapina, ⁊ hoc facto ille i pristina fūctione redibit. vt.C.li.xi.de agrico.et censi.l.immunitates. sicut ⁊ alibi rapina est licita. vt.C.de sacrifi.pagano.l.sicut. ⁊ in.d.l.immunitatis. ⁊.j.versiculo.xlij. dicā. ¶ Decimonono, qꝛ priuilegiū concessum colono censito, vel originario alicuius dignitatis, vel

cessionis cēsus, in totum vel in parte nō valeret eo; cassato ab ipso iure tali priuilegio dn̄o vel p̄dio reddit', vt. C. de agr. ⁊ censi. l. angario. ⁊ li. xj. vt. s. ¶ †Uicesimo si iperator indicat mun' psonis pro rebus, qđ vno modo vocatur superindictum, alio modo indictum, ab omnibus p̄stādum est, ⁊ nullus excusat', etiā si priuilegiū aliquod habere doceat', vt. C. de indictio. l. j. li. x. ¶ Uicesimoprimo, censitus, astrictus glebe, p̄hibet' fieri clericus, domino inuito, nisi in loco proprio, sed tunc ea lege, vt censum, ⁊ operas rurales, per se vel per alium, prout voluerit subrogatum, prestet, excepta capitis prestatione extraordinaria, q2 ordinariā prestat, priuilegiū aūt̄ ꝯ hoc indultū nō valet, vt. C. de epis. ⁊ cle. l. quisquis censibus. ¶ Uicesimosecundo, ad portus ⁊ aqueductus instaurationē ⁊ reparationē murorū, oēs tenētur, ⁊ nullus p priuilegiū ab huiusmodi munere excusatur, vt. C. de operi. pub. l. ad portus ⁊ l. omnes prouinciarum. ⁊. C. lib. xj. de diuersis pred. l. restaurationē, vel forte in predictis. ll. loquitur de priuilegijs. l. quod verius videtur. ad hoc. s. de vaca. mune. l. sunt munera. ⁊ quod ibi no. ¶ Uicesimotertio, ad traslationē felicis embole ⁊ publicarū specierū, nulla nauis vltra duorū miliū modiorum capax, excusatur, ⁊ si aliquis ab hm̄oi munere, impetret priuilegiū immunitatis, nō valet, vt. C. de sac. san. ec. l. iubemus nullam. ⁊ sicut in predictis, que ad munera pertinēt, nō valet immunitatis priuilegiū, ēt ab imperatore datū seu cōcessum, ita nō v3 in multis alijs casibus, q sequunt', vt ecce. ¶ †Uicesimoquarto, nō valet si quocūq3 modo sit dānosum fisco, vt. C. de pci. impe. offerē. l. nec dānosa. ⁊ in cor. vt nulli iud. §. hoc vero iubemus. ¶ Uicesimoqnto, nō valet, vt minor. xiiij. an. possit testari, vt. C. qn̄ puo. nō ē neces. l. ij. ⁊ no. in. d. l. nec damnosa. ¶ Uicesimo sexto, nō valet si cōtra legē dei vel euangeliorū sit impetratū priuilegiū, vt. C. si cōtra ius vel vtili. publi. l. omnes. ⁊ ibi no. Nā inferior legē dei, q est superior, tollere nō pōt. ff. de arbi. l. nā magistrat'. ff. ad treb. l. ille a quo. §. tempestiue. Et Paulo dictū fuit. Durū ē tibi ꝯ stimulū calcitrare, ⁊ no. in dicta. l. omnes. ⁊. C. de vsu. auct. ad hec. licet possit lex Dei per hominem. i. per legē humanā distingui vt in ea. l. omnes notatur. ¶ †Uicesimoseptimo, nō valet, si sit impetratū, vt res tua sit mea, cōtra ius naturale, seu gentiū est impetratū, de quo iure gentiū, sunt dominia rerum, vt. ff. de iusti. ⁊ iu. l. hoc iure quod est immutabile inst. de iure nā. §. sed naturalia. ⁊ hic no. i. d. l. oēs. ¶ Fallit tamen hoc in casibus in quibus dominiū rei inuito domino ad alium peruenit. ¶ Primus est. C. de vend. re. fisca. l. j. li. x. Nā fiscus habens rem cū alio communem potest ea3 vendere, vt ibi. ¶ Secundus, q fiscus possidens rem, que creditur esse sua vendere eam potest emptorq3 erit securus, licet fiscus teneatur intra quadriennium, vt. C. d̄ quadrien. prescri. l. bene a zenone. ¶ Tertius, vt q2 pp delictum fiscus aufert bona criminosi, vt. C. ⁊. ff. de bo. dam. p totū. isti casus no. in. d. l. oēs. ¶ † Quartus q populus Romanus vel imperator faciendo seruum alienum iudicem, scienter vel ignoranter, ꝯn̄r facit eum liberū, l3 ad pretium serui non teneatur, ⁊ hoc est pp publicam vtilitatem, vt. ff. de offi. preto. l. barbarius. ¶ Quintus in obsidibus datis imperatori, q2 aufert bona eoꝝ acq̄sita in obsidiatu, ⁊ s3 aliquos ēt omnia, vt. ff. de iure fis. l. diu'. ¶ Sextus q2 res aufertur possessori, ⁊ assignatur militi, qui in bello virtuose se habuit, modico sibi gratia honoris dato, vt. ff. de euicti. l. lucius. ⁊ de rei vendic. l. itē si verberatum. §. itē si forte. Et no. Hy. extra de reg. iur. c. sine culpa. lib. vj. ¶ Septimus si habeo sepulchrū, ⁊ nō habeo via3 ad ipsum, vicinus proximus eam mihi prestabit, vt. ff. de reli. do. l. si quis sepulchrū. in prin. ¶ Octauus, si modicū ledit aliū. ff. ne qd in loco pub. l. ij. §. merito. ⁊ §. si qs a principe. ¶ Nonus, si leget' mihi vsusfructus predij, ⁊ non patet accessus, nisi per alienū locū accedam ad prediu3, heres prestabit iter, vt. ff. de ser. vrba. p̄dio. l. binas. §. non āt. ⁊. ff. si vsusfruct. peta. l. j. §. j. §. ⁊. iij. ⁊ no. in prin. ipsius. l. binas. ¶ Decim', si habeo †seruū cū alio, seu cū alijs cōe3, possu3 eū manumittere alijs inuitis, dū alij seu alijs prē seu partes pretij seu valorē eis soluā, vel si per eum steterit, offerā cōsignationē ⁊ deponā, vt. C. de cō. ser. manu. l. j. ¶ Undecimus, est in pu. qui maximos fructus a vectigali percepit, compellitur emere, si nō inueniat' alius emptor, vt. ff. de pu. l. cotem. §. fina. de quo dic vt ibi not. ⁊. C. loca. l. si cū hermes. ¶ Duodecimus, si fundū habeo cū alio cōmunē, ⁊ partē meam alij vendo, ⁊ postea anteq̄3 tradam, socius egit mecum communi diuidūdo, ⁊ totus fundus est mihi adiudicatus, totū tradā emptori. Sed emptor id qđ dedi socio, propterea mihi prestabit. ff. de act. emp. l. iulianus. §. idē celsus, ⁊. ff. cōmuni diui. l. cōmuni diuidūdo. §. si debitor. ver. nam ⁊ si. §. sed ⁊ si distracta. Et sic cogor vendere inuitus ⁊ alter emere. ¶ †Tertiusdecim', si dn̄s seruum male tractet, cogitur eū vēdere, vt insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. si. ¶ Decimusquartus si habeo totum commune predium, ⁊ partē meā pignori obligaui creditori meo, ⁊ creditor meus prouocatur a te, vel ab aliquo alio creditore ⁊ in licitatione vincit creditor meus, ⁊ soluto debito meo, qđ debebā, volo partē meam recuperare, non aliter audiar, nisi ⁊ parte3 illā, quā per licitationem eius creditor. ⁊ sic cogit' emere, vt. d. l. cōi diuidūdo. j. respōsso. ¶ †Decimusquintus. Creditor ecclesie vel domus venerabilis. cogitur recipere in solutum pro debito, rem ecclesie, si non inueniat emptorem, vt in cor. de alie. ⁊ empby. §. si vero scd̄m predictū. ¶ Decimussextus si marito pars fundi data fuerit in dotem, ⁊ inter socerū et maritum actū sit iudicio communi, diui. ⁊ totus fundus fuerit adiudicatus marito, soluto matrimonio restituet totum vxor, soluto marito pretio partis alterius, quā soluerat socio, et sic alterutro inuito. vt. ff. de iure dotium. l. cū in fundo. §. si fundus. ¶ Decimusseptimus, si testator iusserit heredem equo pretio vendere fundū suum Titio, valet legatum sic Titio factum, q2 forte interest Titij, illum fundum habere, q2 confines fundos habet, vel fuit maiorum suorum, et compellitur heres sibi fundū vendere iusto pretio. Idem si iubeat heredem emere fundum Titij, valet, q2 forte Titius non inuenit emptorem, sic heres cogitur emere iusto pretio, sic legatu3 valet. vt. ff. de lega. ij. l. si titij. ¶ Decimusoctauus creditor qui s'm legem conuentionis pignus potest vendere cogitur ipsum vēdere. ff. de pigno. actio. l. quāuis. ¶ Decimusnonus in communi diuidundo iudicio, si res commode diuidi non pōt, fiūt adiudicationes, ⁊ sic alter inuitus vēdit. ⁊ alter inuitus emit vt. C. cōmuni diuid. l. j. ⁊. ij. ead. l. iij ⁊ in eis not. In p̄dictis itaq3 casibus. in quibus compellitur quis vēdere vel concedere, debet stati3 p̄tiū dari domino, vt in seruitutibus, aqueductibus, ⁊ passagijs, exitibus, ⁊ similibus, vt ar. C. de cō. seruo manu. l. j. ⁊ ibi dixi. ⁊. C. de apo. pu. l. omnes prouinciarū. ⁊ ibi dixi. argu. ff. de act. emp. l. iulian'. §. idē celsus. fallit etiā in quatuor casibus in quib' pater cogit' emācipare filiū, q no. insti. q. mo. ius pat. pot. sol. §. j. Redeam' ergo ad principale. Non valet priuilegium principis.

¶ †Uigesimooctauo, si prorsus tollat ea que sunt de iure ciuili nō valet, sed vt differat valet. vt. C. de preci. imp. offe. l. quoties. et ibi no. dūmodo fideiussio idonea p̄stetur creditori, vt eo. titu. l. vniuersa, que fideiussio nō potest remitti p priuilegiū. vt ibi not. ⁊ no. in. d. l. oēs. S3 si diceret princeps nō obstāte tali lege, prorsus tollere posset. vt no. in. d. l. quoties ⁊. l. oēs Sec' in his q̄ sunt de iuregentiū, vt no. in eisdē legibus. ¶ Uigesimonono, nō ualet in effectu, si p mēdaciū sit impetratum. vt. C. si ꝯ ius vel vti, pu. l. ij. ¶ Tricesimo si sit impetratu3 cōtra publicā vtilitatem, nisi secūda iussio interuenerit. vt. d. l. omnes, et ibi not. ¶ †Trigesimoprimo, non valet si tollat exceptionē peremptoria3 seu perpetuā secus in dilatoria, vt no. in. d. l. quoties. ¶ Trigesimosecūdo, nō valet si sit contra ius. vt. d. l. nec damnosa. ⁊ in. d. titulo de preci impe. offe. rescripta. ¶ Trigesimotertio, non valet vt quis possit opponere exceptionem peremptoriam post sententiam. vt. s. no. ¶ Trigesimoquarto, nō valet si nuptie ex rescripto petantur. vt. C. eo. l. j. ¶ Trigesimoquinto, non valet si ledat alium multū. vt dicta. l. rescripta. ⁊. C. de eman. li. l. nec minus. secus si modicum vel nihil. vt. d. l. quoties, cum concor. ibi positis, ⁊. d. l. rescripta ¶ Trigesimosexto, non valet, vt in loco publico quis edificet cum incōmodo alterius magno secus si cu3 modico. ff. ne quis in loco publico. l. ij. §. si qs a principe. ⁊. §. merito. ¶ Trigesimesexto, nō v3 a seruo ipetratū p se, nisi pinceps sciat eū seruū. vt no. C. d̄ pci. impe. offe. l. vniuersis. ¶ Trigesimooctauo, non valet, si concedātur alicui illa predia, que retro principibus fuerunt deputata militibus stantibus in limitibus imperij. vt. C. lib. xj. l. omnes. ⁊. l. mili. ⁊ eo. lib. de fun. limitro. l. i. ⁊. l. fi. ¶ Trigesimonono non valet, si sit impetratum contra illum, qui deputatus est, vt presit vectigalibus exigendis. vt. C. de vectiga. l. quicquid. ¶ Quadragesimo nō valet si princeps concedat alicui bona sibi cōmissa propter crimen lese maiestatis. vt. C. de peti. bo. subla. l. i. lib. x. ¶ Quadragesimoprimo, non valet, si per importunitatem petentium concedatur. vt in ea. l. quod intellige, nisi ex certa scientia, ⁊ non obstā. d. l. concedat', vt ibi no. ¶ Quadragesimosecūdo, non valet, si cōcedat pricepe, vt iudex iudicet aliter q̄3 i. l. dicat vt in cor. auc. de iudi. §. omnis autem iudex. ⁊ ibi de hoc multa dixi. ¶ Quadragesimotertio, non valet priuilegium, vt sacrificium paganu3 fiat in tempus ipsorum paganorum, vel vt liceat alicui templa, vel ornamenta destruere, ⁊ ipsum priuilegium debet derumpi violenter de manibus illius, cui concessum est, ⁊ est rapina licita, vt de sacri. paga. l. sicut. ¶ †Quadragesimoquarto, non valet vt fiscus teneatur vltra quadriēnium, cum vendit rem alienā vt suam. vt insti.

insti. de vsuca. §. fina. ¶ Quadragesimoquinto, si p obreptionem impetrata immunitas non valet. extra de senten. excommu. cum pro causa. vide ibi pro & cōtra, in magna gl. & ibi dixi. C. de ano. & tribu. l. in fraudē, & dicta. l. nec damnosa. C. de immunita. nemini conce. l. pma. & ibi no. ¶ Quadragesimo sexto, si notarius vel susceptor delinquit in suo officio nō debet postea redire ad illud etiam p priuilegium clandestinū. vt. C. li. x. de suscep. & archa. l. si aliquid. & dixi in. §. sed pone q imperator. in fi. In pmissis itaq3 casibus non valet priuilegium principis, & possent forte alij casus de hoc reperiri, nō tñ sine sudore laboris, quos relinquo studētibus. Antibolus. ¶ Dixi. s. §. de illo. & §. dices, q imperator, & etiā alter dñs inferior pōt remittere munus alicui subdito, q ad il-

120 lud tenetur. †Sed diuersimode sc3 imperator p modum immunitatis specialis, inferior agit p modum pacti de non petendo, nunquid hmōi remissio tantū valet, vt alijs piudicet. verbi gratia, vniuersitas alicuius loci tenet imperatori, vel alij dño ipsius loci ad certam annuā pensionē, puta centū librarū, dñs autē cōcedit priuilegium alicui persone de ipsa vniuersitate, ne pstare teneat, vñ vniuersitas tm minus soluere vult, quātū illū priuilegiatū de illa collecta cōtingebat, querit vtrū teneat vniuersitas ad integrā collectā. Et vr q sic arg. C. li. x. de decur. l. vacuatis. nā priuilegium vni concessum, nō est vniuersitati cōcessum. ff. de re. di. l. nō tm. §. vniuersitatis. vñ nō d3 ad eā extendi. insti. de iure na. §. quodcūq3 ff. de 9sti. prin. l. j. Idē i pacto. ff. de pac. l. si vn9. §. ante oia. priuilegia em singulor legē cōem nō faciūt. xxv. q. ij. non ex. Dic 9 q vniuersitas possit se p parte illi9 excusare. C. de pac. l. creditore. C. si 9 ius vel vti. pu. l. fi. de le. j. l. si fundus. §. libertus. ff. de ali. & ciba. le. l. iij. ff. de censi. l. cū possessor. ff. de exce. do. l. si a patre. ita no. Spe. i ti. de cē. §. nūc do3. x. qd si vniuersitas alicuius. Spe.

121 ¶ Addo q beneficiū †seu priuilegiū alicui cōcessum nō d3 alteri esse nociuū. vt. C. de emā. l. nec au9. C. de pci. impe. offe. l. rescripta. C. de sta. & imagi. l. virtutū. ff. ne qd i lo. pu. l. ij. §. merito & §. si qs a principe. C. de rei vē. l. inciuile. ff. de admi. tu. l. impuberi. & qd not. C. ad. l. falcid. ff. de le. j. l. ab oibus. in prin. & qd no. extra de deci. c. ex multiplici. & qd no. extra de cōsue. cū olim. in fi. extra de religi. do. c. ij. in glo. extra de priuileg. eo. tit. & de offi. deleg. super eo. & de offi. ordi. licet. C. de loca. predio. ciui. l. fina. §. sane q3

122 libro. xj. Antibol9. ¶ Cōsimilē facit questionē fm Spec. †Vniuersitas loci pactum fecit rustico de non petēdo ab eo collectam nunqd valet. No. gl. q nō. C. de decurio. l. vacuatis. li. x. vel dic q si est oriundus de villa non valet, nisi ex causa vera & approbata. vt. C. de his q a principe vaca. mu. l. j. lib. x. Si vero non sit de villa, seu subditus, fides ei seruāda est. ff. de iure immuni. l. ij. hoc no. Spe. de censi. ver. qd si vniuersitas fecit pactū. Spe. ¶ Ego

123 autē distinguerē. †Aut cōmoditas illius collecte est ptinentura ad ciuitatē seu vniuersitatē, & ad eā ptinet idictio ipsius collecte pp 9stionē, vel publicā vtilitatē, vl necessitatē eius, vt qtidie i vniuersitatibus de facto occurrit, & tūc in forma imunitatis facta remissio ab ipsa vniuersitate nō valet, q3 hoc ius imunitatis precipuū videtur esse imperatorū, vt dixi. s. §. de illo. Si aūt in forma pacti de nō petēdo, tūc bñ credo q valeret, q3 ius suū bene pōt quis pacto remittere, & ei renūtiare. vt. C. de pac. l. si qs in cōscribēdo extra de priuile. c. si de terra, & de foro cōpe. si diligēti. cū si. & in ti. de pac. C. & ff. p totū, dūmodo ex causa iusta vera & approbata h pactū fiat, & ex hoc vniuersitas nō ledatur. Alioquin posset vti iure minoris, si est ciuitas. Si vero est castrū vel villa, secus, h3 aliquos. S3 h3 alios, idē vt i ciuitate, iuxta qd hec materia no. C. de iure rei publi. l. rem publicam. lib. xj. & C. quibus ex causis maio.

124 l. res publica. & ibi dixi. †Si autem collecte vtilitas non pertinet ad ciuitatē vel vniuersitatē loci, sed forte ad imperatorē, vel alterum dominum inferiorem, tunc ipsa vniuersitas non posset illud ius alteri competens remittere. ff. de reg. iur. l. non debent alteri. C. de pac. l. seruus. & l. filius. & C. de transac. l. transactione matris, cum simili. concor. & not. in. d. l. nō d3. S3 eo casu quo ad imperatorē, vel alium dominū inferiorē ptineret, bene posset imperator in forma immunitatis remittere, dūmodo ea interueniāt, & 9currāt que dixi. s. §. de illo. alter vero inferior dñs in forma pa-

125 cti. vt dixi. s. §. dices. Antibolus. ¶ S3 pone qd impator †vel dñs remisit munera ciuilia simpliciter alicui cum cōsensu vniuersitatis vel populi, nunquid valet. Respōdeo nō casus est in. d. l. vacuatis. & ibi no. Nō ergo gaudeat ille notarius castri de Arcub9, cui cōcessa est immunitas p dominū, & homines loci, q3 nō valet, vt in dicta. l. vacuatis, & ibi no. Crederem esse verū quātū ad pimonialia, & quātū ad ordinaria, licet quātū ad extraordinaria posset dici valere, dūmodo nō in forma immunitatis, q3 illud propriū est principis vt dixi. s. §. de illo. S3 per modum pacti de nō petēdo, vt dixi supra. §. dices, & §. dixi. & §. cōsimilē. s. pximo. Sed forte, nec tunc valeret, q3 nō interuenerunt illa tria, de quibus dixi i. d. §. de illo. Et notarij qui de talibus imunitatib9, & franquesijs faciunt instrumenta nō stent securi; q3 erit eis flamma

126 suppliciū, vt. C. lib. x. de immunitate, ne. l. j. †Tristentur ergo miseri notarij qui non curant in hoc & similibus casibus 9sulere peritiores. Aliqui pp simplicitatem, aliqui vero pp presumptuositatē & arrogātiā credentes scire plusq3 iuris periti, & tñ nil sciunt, nisi habeant ab eis, & sunt omnino idiote, nec sciunt quod addiscunt iura. Et ppea benedicta sunt iura que tales feriunt, puniunt, & castigant, qnq3 enim viui cōburuntur, vt in hoc casu per dictā. l. j. de immunitate ne. 9ce. Et ēt qñ ppria auctoritate scriberent aliquē

127 imunem qui nō est, vt. d. l. no. †Et eo ēt casu notatur qd notarius perequatorū nō profiteatur tales indebitas immunitates, & non ascribat indebite infranquitos in perequationibus aliorum, vt in eadē. l. j. ij. respōso, qnq3 ēt perdunt manum, vt in aucten. de man. princi. §. coges, & in alio vt in Lombarda de eo qui falsum testamentū. l. j. qui no. C. de seruis fugi. auct. sed nouo iure, qnq3 etiam notarius efficitur infamis & perdit officiū notarie & manum, vt in feu. de probi. feu. ali. per fede. c. j. §. de scriba. qnq3 in exiliū irreuocabile dānatur, vt. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus nulli. §. his tabellionibus, qnq3 etiam, vt quando male versantur, & nō bene se habent in descriptionibus, & perequationibus, incriminabuntur pro motu imperatorum vel presidis, vt. C. de apo. publi. l. j. lib. x. no. C. de censi. lib. x. quandoq3 torquentur, & eculeo a laceratorib9 tradunt, vt. C. de numerarijs. l. prima & secunda, lib. xij. Et in alio ēt casu torquentur, vt. C. de fal. l. si quis decurio, quandoq3 deportantur & perdunt omnia bona, vt. ff. de fal. l. j. §. vlti. quantum tamen ad bona est hodie correctum, vt. C. de bonis damna. aucten.

128 bona damnatorum. †Item si deliquerint in officio non possunt neq3 debent deinde amodo illud officiū exercere, & ipso facto priuati sunt eo officio, in tantum quod rescriptum super iterando simili officio impetratum non valet, vt. C. de suscep. & archa. l. si aliquid, lib. x. Uerumtamen de rescripto impetrando dicit lex, qd vr sentire, quando clandestine fuit suppositū, & sic tacita veritate,

129 & dixi supra. §. l3 in fi. Anti. ¶ †Expedit querer vtrū data vel cōcessa libertate alicui rustico per principem, vel per dominum inferiorem, per modū seu modos, de quibus dixi supra. §. de illo, & §. dices tu. vtrum videatur 9cessa per consequēs bonis suis. Spec. dicit q sic, vt ipse no. in ti. de seruis nō ordi. ver. vlti. per. l. j. C. de peculio eius qui li. meru. Spec. Sed mihi videtur distinguendu3 vtrum cōcessa sit libertas inter viuos, an vero in vltima voluntate. primo casu data persone videtur data cōsequēter bonis. Sed in secundo non. vt dicta. l. j. in textu distinguit, que autē sit diuersitatis causa. not. ibi veruntamen in alio casu & in alia libertate loquitur ibi vel aliter videtur, quod simpliciter concessa libertas a muneribus non comprehendat libertas nisi solas psonas, nō autem res seu patrimoniū. vt. C. de mune. patrimo. l. q immunitatē vbi de hoc. & dixi de hoc plene. s. §. nec comprehendat etiam nisi extraordinaria, ordinaria autē nequaquā. vt. C. de indictio. l. j. & ibi not. & dixi plene supra. §. pxi. & sic parū vel modicū operabit talis concessio libertatis. Sed hoc vltimū videtur multum facere ad propositum, q3 illud habet locū, cū querimus, qd est munus reale vel psonale, & quādo cōceditur immunitas, vtrum concessa sit immunitas personalium, vel patrimonialiū munerū, vel ordinariar, vel extraordinariorum. ¶ Sed hic querimus vtrū immunitas cōcessa alicui videat per cōsequens concessa, & bonis suis. Sed certe bene videtur facere ad ppositum, Uel aliter videtur distinguendū inter munera. Nam mere realia non sunt remissa, personalia autem sic, & illa que indicuntur persone pro rebus, licet illa sint patrimonialia. verum est quantum ad modum impositionis, vel solutiōis, q3 prout habet quis imponitur ei, & soluitur, vt supra. §. tenetur. Sed quoniā ipsi persone imponitur, & consideratur conditio psone cui imponitur, principaliter concernitur, vtrum sit talis persona, cui imponi debeat, siue possit, an nō sit talis. h sonāt vba isti9 mu. Nā dr, q iponit psone, p rebus principaliter, ergo imponit psone, s3 pstatur p bonis, seu p valo-

130 re bonorū. †Ex verbis igitur ipsis possumus argumētari, q3 cōsonare debent rebus, vt institu. de donationibus. §. est & aliud. cū si. Cōsiliū ergo est, vt expresse 9cedat psone, & rebus, seu psone & patrimonio, seu remittat angaria, pangaria, & plaustra, instrumēta autem super hoc sunt conficienda. vide. j. §. & sepe. & instrm ipsum dictat in dicto titu. de seruis nō ordi. ver. vlti. Antibolus.

¶ Porro si alicui simpliciter cōcedat immunitas vel frāquesia, vtrū trāseat ad filios vel heredes, iura diuersificāt istā materiam. Sup quo vtēdū est breuiter distinctiōe gl. tradite in canone que

131 talis est. † Aut certū est, q̄ dat̄ priuilegiū tm̄ persone, ⁊ tūc personā nō egredit̄, sed cū psona extinguit̄, vt. ff. de iure immu. l. j. §. j. ⁊ insti. de iu. nat. §. plane. xx. q. j. huic. ff. de regu. iur. l. priuilegia. vij. q. j. non autē. ⁊ c. pacisci. Reale est q̄ loco vel rei datur, si certum est q̄ loco vel rei datū sit ppetuum est, vt. ff. de censi. l. etatē. in fi. ⁊ xvj. q. j. huic. C. de diuer. rescrip. l. falso. ff. de censi. l. forma. §. q̄q̄ ver. tñ. In dubio autē si cōcedat̄ priuilegiū ⁊ nō appareat vtrū sit reale vel personale, semper presumitur potius reale q̄ psonale vt extra de insti. cū venissent. Non enim ob hoc dicit̄ psonale, q̄z sola inserit̄ psona, vt. ff. de pac. l. iurisgētiū. §. pactorū. ⁊ l. tale pactū. ita notatur in decre. xxv. q. j. ideo in glo. vidēdū quis possit. Glos. decretorū gl. aūt legū distinguit. C. de excus. mu. l. sordidorū. li. x.

132 † Aut defert̄ psone viri, vel omnibus de illa militia immunitas, vel priuilegiū ⁊ nō trāsit ad heredē, vt hic. ff. de cē. l. ij. in fi. ff. de regu. iur. l. oib⁹ priuilegia. ⁊ de iure immuni. l. j. §. psonis. ⁊ ff. de vsu ⁊ ha. l. vsus. aut rebus, ⁊ datur succedētibus in eam rē, vt ff. de censi. l. iij. cum cōcor. Aut datur generi vel psonis, hoc acto vt ad posteros descendat, tunc descendit, nisi ad eos, qui ex fratre nati sunt, vt. ff. d iure immuni. l. j. §. j. ⁊ l. iij. Aut ciuitati vel loco, ⁊ tunc transit. ff. de censi. l. forma. quāq̄, q̄z semper est idē populus, vt. ff. de iudicijs. l. proponebatur. gl. legum. Dyn. vero plenius distinguens dicit, aut priuilegium cōceditur persone, aut cōceditur rebus, aut generi personarū aut ciuitati vel loco, aut cause. primo casu, aut persona est proxima causa priuilegij concedēdi ⁊ tunc extincta persona, extinguitur priuilegium, vt. ff. soluto matrimo. l. maritum. ⁊ l. sequēti. ⁊ de rei vendi. l. sciendū. ⁊ l. fideiussor. §. si maritus. C. de excusa. mune. l. sordidorū. lib. x. ⁊ ibi not. ⁊ de iure immunita. l. j. §. psonis. ⁊ extra de regulis iuris. c. priuilegiū. lib. vj. Aut persona est causa remota, ⁊ alia proxima, vt potestas, ⁊ tunc priuilegiū non extinguitur cū persona, vt. ff. de in integrum resti. l. non solū, ⁊ de mino. l. minor aūt. §. vltimo. ⁊ l. seque.

133 ⁊ de tempo. in integrū resti. l. ea que. ⁊ ad vel. l. heredes. † Secūdo casu qñ cōcedit̄ rebus trāsit ad succedentē in eam rez siue succedat tit. vniuersali siue particulari, vt. ff. de aqua quoti. ⁊ estiua. l. j. §. permittitur. ⁊ de censi. l. etatem. §. rebus. arg. ff. de serui. rust. predio. l. via. §. quandoq̄z, in tertio casu, qñ cōceditur generi psonarū hoc expresso vel intellecto, qd ad postereos trāseat ad ascēdentes per lineam masculinā, nō autē ad descēdentes trāsibit, vt ff. de iure immunitatis. l. j. §. vlti. ⁊ l. imunitatis. ⁊ de mune ⁊ ho. l. j. §. vlti. ⁊ l. immunitates. ⁊ de mu. ⁊ hono. l. vacatio. In quarto casu, idem quando conceditur ciuitati vel loco, cū semper idē populus videatur, vt. ff. de iudi. l. proponebar. ita concedi videtur quod ad omnes in eadem ciuitate, vel loco successiue in habi-

134 tātes perpetuo extendātur. ff. de censi. l. formā. §. q̄ q̄. † In quinto casu, quādo cōceditur. s. cause, vt est videre in causa depositi, ⁊ similibus, nō extinguetur cū psona, sz transit ad successores. vt. ff. de reg. iur. l. in oibus ⁊ l. priuilegia. ita no. Dy. in d. c. priuilegiū. Dyn⁹. ¶ Emergit ex predictis. §. proximo. §. tactis, quoddā dubiū tale, imperator aliquē rusticū facit militem, vel concedit alicui Baroni, vt rusticum faciat militē, ⁊ propter huiusmodi militiam imperator dat illi rustico immunitatem, moritur iste rustic⁹ factus miles, nunqd imunitas seu frāquesia hmōi trāsibit ad posteros. Ex predictis in proximo. §. precedēti tactis, potes colligere solutionez. Sed videt̄ esse imo est expressus casus. l. ꝯtra successores. vt ad eos nō trāseat immunitas, vt. C. de excusationib⁹ arti. l. sordidorū. Istum casum vidi de facto Canneti in Guilel-

135 mo pugeti. † Cōcessit eniz dñs nr̄ Comes Prouincie dño Arnaudo de villanoua quodā militi dño de arcubus vt ipsum Guilelmum militari cingulo militaret atq̄z decoraret, qd ⁊ fecit, ⁊ pp hoc ipse dñs Comes, ipsi Guilelmo cōcessit imunitatē, ⁊ postea idē Guilelmus decessit, q̄z fuit interfectus gladio, me teste, filij heredes, q̄z sui, volunt gaudere priuilegio imunitatis, ⁊ litigauerūt sup hoc cū vniuersitate hoim Cāneti, i q̄ cā ego fui vniuersitatis patrōus, ita q̄ finaliter fuit cōpromissum in peritos tres, quorū ego fui vnus, ⁊ p duos eoꝝ fuit pnūtiatum ꝯ heredē. ipsi tñ allegabāt p se statutū Foroiu. baiulie, in quo cauet̄ q̄ filij militū sūt immunes a talleis ⁊ quistis. Sz pr̄ fuit miles ergo filij debēt esse imunes. Sz dicta imūitatis ꝯcessio multis ꝯrijs falsitatib⁹ vētis posset agitari. Prio nō fuit statutū, q̄z nō fuit factū vniuersaliter a pplo qd fieri dz vt insti. d iur̄ nālīgē. ⁊ ciuili. §. ius aūt ciuile, & ūa qd est ⁊. §. sz naturalia. ver. ea vero. cum ibi no. C. de emācipa. li. l. j. ff. de mu. ⁊ ho. l. vt gratiam. §. ⁊ si lege. cū similibus. Sed fuit quedā sentētia arbitraria seu arbitrata descēdēs ex quodā cōpromisso facta p dñm comitē tūc Prouincie ex vna parte, ⁊ quosdā nobiles puincie paucos valde nō habētes cōpromittēdi aliquā potestatē ab alijs baronib⁹ ⁊ militibus et populis ex altera, ideo nō valuit ipsa snia in preiudicium non compromittētiū vt alias dixi supra. Itē non fuit factū ab imperatore ipsum cōpromissum nec ipsa immunitas concessa ab imperatore, sed a comite ideo nō valuit. vt dixi supra. §. de illo. ⁊ §. sequē. Item non interuenerunt illa, nec aliqd illorū que in cōcessione immunitatis interuenire necesse est. vt dixi in d. §. de illo. ergo nō valuit imunitas. Et si dicatur. imo interuenit vnū de illis, scilz causa q̄z ex causa militie concessum qd cōcedit̄ militi armate militie, q̄z virtuose se in bello gessit, tales etenim milites portāt pōdus diei ⁊ estus. Et idcirco dantur eis priuilegia militaria. vt. C. de testamento militis. l. nec qui

136 dā. † Sed illi qui nō habēt de militia nisi solū nomen nō sunt milites immo pagani ⁊ priuate persone. vt dixi supra. §. 2 c. Et ideo illa militia non est iusta causa nec in iure approbata. Item si valuisset, non valuisset, nisi ad extraordinaria, et forte ad personalia. vt dixi in §. expedit. ⁊ illa etiā non omnia, sz illa dūtaxat q̄ ptinent ad dñm comitē, q̄z iura ptinentia ad dñm loci de cāneto ⁊ ea que pertinebant ad populū, remittere dominus Comes non potuit, nec nec per compromissum predictum. nec per concessionem immunitati. vt dixi supra. §. consimilem, ⁊ concor. ff. de pactis. l. si unus. §. ante omnia. C. ad veleia. l. vlti. iubemus. Istis addere posses illa, que dixi cōtra milites nostri temporis. §. Antibolus.

137 ¶ De vno autem queri potest † si sit data immunitas seu cōcessa per imperatorem vel per alium, eo tamē modo quod potest valere alicui ⁊ heredibus suis, de quibus heredibus est intelligēdum Reiectis disputationis superuacue anfractibus, casus est, q̄ de heredibus masculis imperpetuum, non autem de feminis. vt. ff. de iur. immunitatis. l. immunitates. ⁊ l. j. in fi. ⁊ no. in eis De ista materia varia iura ⁊ varie notata habes. C. de leg. l. in annalibus extra de fil. presby. c. ex transmissa. ff. de ver. sig. l. sciendum. C. de penis. l. honor. ff. de. ver. sig. l. in conuentionibus. ⁊ ibi bene distinguit Dy. prout ibi dixi. Breuiter casus est dicte. l. sciendū, qd regulariter tenendū est qd nō tantū primi heredes, sed etiā vlteriores cōtinentur, ⁊ ita no. ibi. ⁊ in dicto. c. ex transmissa. fallit tamen in tribus casibus in. d. l. sciēdum. in tex. positis, ⁊ in alijs duobus. qui. mo. ff. de reg. iur. l. qui per successionem. Antibolus.

138 Elicitur expredictis † dubium tale, pone concessa est alicui immunitas angariorū, ⁊ plaustrorū ⁊ perangarioꝝ, vel quod idē est personaliū ⁊ patrimonialiū, seu realiū, ⁊ mixtorum, postea bona illa perueniunt ad nouum possessorē aliquo tit. singulari, vtpote, emptionis, vel donationis, vel legati, vel cōsimilis, nūqd iste nouus possessor poterit se tueri priuilegio, seu imunitate prioris possessoris, a quo cām habuit. Super hoc videtur distinguendū, aut isti nouo possessori indicitur munus personale, ⁊ tunc nō potest se tueri, nā illud respicit dūtaxat laborem persone, cui concessa ē immunitas, ⁊ ex persona illius, cui concessa est immunitas, se tueri nō potest, q̄z personā eius nō representat, cū nō successerit sibi in titulo vniuersali, aut inducit̄ ei munus mere patrimoniale, seu mere reale, ⁊ tunc videtur priuilegium ad istū nouū transire nō ex psona sua, sed ratione rei, q̄z concessum est rei, vt dixi sm Dy. supra §. porro, ver. ij. casu, per iura ibi allegata per ipsum, aut indicitur isti nouo possessori munus persone pro rebus, ⁊ tunc cum sit munus patrimoniale, seu reale, vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. rescripto. §. sciēdū vr̄ idem qd in mere patrimoniali, seu reali mere, vt transeat, p dictum ver. ij. casu vel aliter, tūc licet illud sit patrimoniale, seu reale quantum ad modū prestationis, tñ primo principaliter, ⁊ ipsa psona principaliter concernitur, ⁊ consideratur, ⁊ ideo non vr̄ trāsire immunitas ad istū nouum possessorē sicut in primo casu. s. in munere psonali dixi, per ea que dixi supra. §. expedit vere, vel aliter vr̄ distinguendū, ⁊ facit valde ad istā materiaz illud quod dixi §. qñ vcz bona priuilegiati peruenerūt ad nō priuilegiatū. Anti.

139 ¶ † Quid autē si sit concessa imunitas Girardo ⁊ bonis suis, ⁊ postea bona ipsa vel aliqua ex ipsis bonis peruenerunt aliquo tit. singulari, vt supra §. proximo dictū est ad aliquem nouū possessorē puta Petrum, an iste Petrus poterit se tueri, hec questio vr̄ recipere eādē determinationem sicut precedens questio proxima. Posset tñ opponi, q̄ concessa fuit immunitas Girardo, ⁊ bonis suis. Sed ista bona hodie non sunt Girardi sed Petri, ergo ista bona non debent illa immunitate gaudere. Nā cessantibus verbis immunitatis, debet ⁊ effectus immunitatis cessare. ff. sol. ma. l. si vero. §. de viro. ff. ad mace. l. si iulian⁹. §. mutui, ⁊ melius. ff. de leg. iij. l. vxori. §. vxori. Item videtur illa immunitas ad bona illa extendi, ita tamen si res eodem statu maneant quo fuerunt tempore concessionis. Sed non sunt Girardi, sed sunt Petri, ergo ad ea hodie non se extendit immunitas, vt. ff. de solu. l. cum quis, in prin. ⁊ concor. scrip. quibus etiam cōcor. ff. de testa. tu. l. pater, in fi. ⁊ que dixi. ff. loca. l. quero. §. inter locatorem. Antibolus.

140 ¶ Retẽto eodẽ themate† ꝙ ꝯcessa ẽ imunitas Girardo ⁊ hõis
suis, ipe tñ Girard⁹ multa bona postea acqſiuit, nũqd ad ista bo
na postea acquisita ista imunitas poterit extendi, ⁊ primo videt̃
ꝙ sic contraria argumentatione superiori que.s̃.proxi.§.facta est
nã ista imunitas est cõcessa bonis Girardi. Sed ista bona postea
acquisita sunt Girardi, ergo ad ea imunitatẽ extẽdã. Naʒ vbi v
ba imunitas adsunt, ⁊ effectus imunitatis debẽt adesse, vt arg.ff.
de testa.mili.l.qḋ ꝯstitutum.cum cõcor.ff.de suppellec.le.l. labeo
.§.idẽ tubero.⁊.ff.de le.iij.l.non aliter. ⁊ ḋ exercito.l.j.§.in re igit̃
141 dubia.† Itẽ si contraxi tecũ societatem omiũ bonoꝝ bona etiam
post contractam societatẽ acqſita, veniũt in societatẽ vt.ff.p so-
cio.l.societatẽ vniuersoꝝ.in prin.⁊.§.j.item si obligaui tibi bona
mea, bona ẽt q̃ postea acquisiui veniunt in obligatiõe.vt.C.q̃ res
pig.ob.pos.l.fi.⁊.ff.de pig.l.j.in prin. Itẽ bñficia sunt plenissime
interpretanda.vt.ff.de consti.prin.l. beneficium. Sed constat ꝙ
huiusmodi imunitas est beneficium, vt ostẽdã, ergo interpretatio
eius debet esse plenissima.probatio minoris, beneficiũ nihil aliḋ
est q̃ꝫ beniuola actio, tribuens gaudiũ tribuentibus ⁊ capientib⁹
vt in constitutione fede.in titu.qui.mod.feu. amit.c. obertus de
orto.sed certo certius ⁊ claro clarius est, ꝙ ille homo Girardus
qui erat malseruus gaudere dʒ hmõi imunitate sibi cõcessa. Naʒ
⁊ malseruitus debebat sibi esse ad dolorẽ ⁊ tristitiã ⁊ ignominiaʒ
vt.ff.de lib.cau.l.ij.iuncta cũ.l.j.ergo beneficiũ est. Itẽ probo for
tius.donatio est beneficiũ, vt extra de do.c.cum dilecti.⁊ ibi not.
142 glo.sed quere.† Sed huiusmodi imunitatis concessio nihil aliud
est q̃ꝫ donatio, quod apperet, q2 donatio nihil aliud est, nisi qḋ ali
cui conceditur gratis ⁊ sponte, ⁊ nullo imperio cogente ⁊ muni-
ficientia liberali.vt.ff.de do.l.j.in prin.ff.de ver.sig.l.minus pro-
prie.§.donati.⁊.ff.de reg.iur.l.donati.⁊.ff.de adimẽ. lega.l.rẽ le-
gatã. Et qḋ sit beneficiũ, probat̃ optime.ff.solu.matri.l.si vero.§.
item quãq̃ꝫ.ver.ceterũ.ergo huiusmodi immunitatis cõcessio be
neficium est, si est beneficium, ergo plenissime interpretari dʒ. Sʒ
tunc plenissima est eius interpretatio qñ inter alia bona ẽt futura
in ea veniunt, ergo futura bona in ea venire debent. Item ad ideʒ
143 magis expresse ad casum nostre imunitatis.† Nam imunitas ge
neraliter alicui concessa etiam ad futura tempora extendit̃.vt.ff.
de iure imunitatis.l.imunitate. ¶ In contrarium arguit̃, si testa
tor legat argẽtũ suum, vel vestem suam nõ venit in legato argen-
tum, vel vestis postea acquisitum, vel acquisita per testatorẽ. Sed
tantũ illud vel illa, qḋ vel que erat tempore, quo condidit testamẽ
tum.vt.ff.de auro ⁊ argẽ.leg.l.si ita legatũ. Sed legatum est do-
natio.vt.ff.de le.j.l.legatum est.⁊ donatio est beneficiũ.vt.s̃.est p
batum, ergo ⁊ imunitas beneficium vt ẽt est ostensium ergo de ṗ-
mo ad vltimũ imunitas ad futura bona non poterit trahi. Item
expressius, si aliquis donat bona sua, bona tantũ presentia in do-
natione veniũt, nõ aũt futura.vt notat̃ in.d.l.fi.⁊ que res pig.ob.
pos. Sed tu dicas ꝙ imunitas est donatio, ergo in imunitate nõ
veniunt bona futura. ¶ Quid ergo dicemus. Certe fortissima sũt
argumenta predicta pro ⁊ contra facta. Sed habito respectu ad
rationẽ quã glo.reddit in preallega.l.fi.C.que res pig.ob.pos.vt
donatio bonoꝝ non comprehendat bona futura, ideo q2 ibi agi-
144 tur de maiori preiudicio q̃ꝫ in obligatione.† forte nõ male dicere
tur ꝙ huiusmodi imunitas non se extendat ad bona futura, si ta-
men ipsa imunitas ex liberalitate processit. vnde considerata di-
cta ratione diuersitatis, videret̃ vtenduʒ tali distinctione. Aut.n.
imunitatẽ concedens, habuit inde pretiũ seu premiũ ab eo quem
infranquiuit, seu cui imunitatẽ cõcessit, ⁊ tunc videt̃ ꝙ ẽt futura
bona ipsa imunitas ꝯprehẽdat, eo q2 tũc nõ agit̃ de tãto priuile-
gio ꝯcedẽtis hʒ.n.meritũ seu pretiũ suũ, nec est dubiũ ꝙ bona fu
tura possunt vẽdi, vt.ff.de ꝯhẽ.emp.l.si in emptione.§.liberos.⁊
l.nec emptio.⁊.ff.de actio.emp.l.si iac.⁊ similibus. Itẽ si ex mera
liberalitate ꝓcessit libertatis seu imunitatis ꝯcessio, tũc ad futura
bona nõ vr̃ hmõi imunitas extẽdi, q2 tũc de maiori ꝯcedẽtis p̃iu
145 dicio agit̃.† Raro ãt fiũt seu ꝯcedũtur hmõi imunitates hodie a
baronibus seu nobilibus liberaliter. Sʒ sp̄ hñt inde p̃tiũ seu me-
ritum, ⁊ spãliter nobiles acorsati ⁊ indigẽtes. ⁊ talia quotidie fiũt
in ꝓuincia ⁊ appellant̃ vulgariter assensoymẽta. Verũtñ gl.p̃di-
cta.l.fi.C.q̃ res pig.ob.po.vr̃ eqparare vẽditionẽ, ⁊ donationeʒ.
vt in neutra veniãt bona futura. Ideo videret̃ alia distinctiõe vtẽ
dũ, q̃ꝫtũ ad vẽditionẽ, q2 si in ea vẽditione veniat pretiũ ẽt futuro
rũ, siue in totũ, siue in p̲te, tũc veniãt in eã ẽt bona futura, ⁊ hñ di-
xi in totũ vel in p̲te, q2 nõ curo si iustũ pretiũ futuroꝝ nõ interue-
nit, dũmõ aliqḋ interuenerit, q2 lʒ iustũ in vẽditione nõ interueni-
146 at, nihilominus tñ vẽditio hñ ꝓcedit† ⁊ est licitũ ꝯhentibus i ven
ditionis pretio se decipere, dũmodo vltra dimidiã insti pretij de-
ceptio se nõ extẽdat.vt.ff.de minori.l.in cãe.⁊.C.de rescin.vẽdi.l.
rẽ maioris, ⁊ dato ẽt ꝙ vltra dimidiã iusti precij deceptio se exten
dat, adhuc valet venditio, ⁊ emptio, ⁊ ex vendito agitur, vt in.d.
l.rem maioris, quod nõ fieret si vẽditio, nõ valeret. Si aũt in con
cessione imunitatis preciũ aliquod futuroꝝ bonorũ nõ interueni
ret, tunc posset idẽ dici, vt in donatione, ⁊ vt in tali imunitatis cõ-
cessione nõ veniant bona postea acquirenda pari ratione. Sʒ pre
dicta procedunt tm̃ in realibus. Sʒ in personalibus nõ procedũt
q2 quantũ ad illa semper immunitas procedit, q2 semper est eadẽ
p̲sona, infranquitus, seu ille cui immunitas est data. Idẽ qḋ de p̲-
sonali, vr̃ dõm de patrimoniali, qḋ imponitur p̲sone pro rebus, q2
p̲sonã principaliter cõcernit eius, cui imponit̃, lʒ in modo solu ẽdi
res consideret̃. Alio autem respectu idẽ videret̃ qḋ in mere reali,
de quo dic, vt dixi supra.§.expedit, ver.vel alteri vr̃ distinguendũ
vt supra.§.elicitur. Antibolus. ¶ Quoniam vero dixi supra.§.ḋ
illo, ⁊.§.dices, ⁊ sequentibus.§.qḋ ille cui debentur munera, po-
test ea remittere imperator.s.vno modo. Alij inferiores alio mõ,
ꝯgruũ est, ⁊ esse videtur hic querere de aliquibus dubijs.

147 ¶ † Et primo vtrum procur.possit remittere munus dño debitũ,
de hoc vr̃ casus qḋ nõ possit.C.de vindic.lib.l.nec mulierẽ, quod
verũ vr̃ de simplici procuratore. Et rõ huius est, q2 procur. est ad
ministratio patrimonij concessa, sed manumittere non est admini-
strare patrimoniũ, vt.ff.de manumis.l.seruus furiosi, ergo procur.
manumittere nõ põt, hec rõ redditur in.l. preallegata, nec mulie-
rẽ. Idẽ ergo est in hmõi cõcessione imunitatis, seu remissione mu-
neris, ⁊ multominus valet muneris remissio, q̃ꝫ manumissio, quia
magis videret̃ fauẽdũ libertati q̃ꝫ immunitati, cũ ergo nõ valeat
in casu magis fauorabili, in quo minus vr̃, quod debeat valere, p
locũ a maiori, q locus facit ius, vt in auc.qui.mo.natu.effi. sui.§.
generaliter.col.vij.hoc locũ hʒ in simplici ꝓcuratore, vt dictũ est
procur.aũt in rem suã, bene potest, nec mirũ, q2 dominus est, vt i
148 ea.l.nec mulierẽ.no.sʒ ego distinguerẽ, † aut enim hʒ speciale mã
datũ, ⁊ tũc valet, q2 talis procur.oĩa potest regulariter.sʒ lex, nec
mulierem.videt̃ contra sentire in textu, ⁊ maxime p̲p̲ distinctam
eius locutionem, ⁊ videt̃ expressum.C.de his qui a non do.ma.si
pater cum ibi no.⁊.C.communia de ma.l.j.§.fi.cũ ibi no.qḋ cre-
do verius.s.ꝙ nõ prosit speciale mandatum.aut est simplex ꝓcu.
scʒ hñs generale tm̃. ⁊ tũc aut donat imunitatẽ nullo pretio rece-
pto, ⁊ tũc siue habeat liberã p̲tãtẽ, siue nõ habeat, nõ vʒ.vt not.ff.
de procur.l.procurator cui libera.⁊.l.ignorãtis.aut vendit eã, ⁊
tunc si hʒ mandatũ spãlem vendendi, vʒ venditio.⁊ idẽ si genera-
lem ⁊ liberam.ff.de ꝓcur.l.procurator cui libera.⁊.l.ꝓcurator to
toꝝ.⁊ ibi no.⁊.C.eo.ti.l.procuratore. si aũt nõ hʒ speciale mãda
tuʒ, nec liberã, tũc vʒ vẽditio.vt dictis proximis tribus.ll. Anti.
149 ¶ De filio queritur vtrum † possit infranquire seu assensoyre ho
minẽ seu rusticũ patris sui.gl.tʒ ꝙ sic in.l.nec mulierẽ.per.l.duas
.C.cõia de ma.l.j.§.fi.ff.de ma.vindi.l.surdi. Sʒ contra gl.insto.
filius non potest debitũ patris remittere, nec pactũ de non petẽ-
do facere debitori patris.vt.C.de pac.l.filius.⁊ concor.ibi scri-
ptis. Sed munus erat patri debitum a rustico, ergo filius nõ po-
test rusticum infranquire, maxime q2 dixi.s̃. §.dices. quod infe-
rior imperatore non potest infranquire, nisi sub forma pacti. Sed
si posset sub forma immunitatis.adhuc obstat dicta lex, filius ⁊
150 sue sorores. Solutio.† Crede ꝙ filius rusticum seu hominem pa
tris non possit auctoritate propria infranquire hoc est a munere
liberare.vt.d.l.filius.cũ si. Sed cũ voluntate vel mãdato patris
precedente, bene potest.⁊ sic loquitur ⁊ intelligit̃ gl. Et quod hoc
sit verũ, quod mandatuʒ patris precedere sit necesse, est casus.d.
l.vltime.C.communia de leg.§.fi.⁊.d.l.surdi.⁊.ff.de manu.l.ne-
pos.⁊ de manu.vindi.l.si pater.⁊.l.pater. Aliter autem, nisi pre
cedat mandatum patris, non potest filius seruum patris manu-
mittere.vt no.in.d.l.§.fi.C.communia de manu.ꝙ valde facit ad
filios aliquoꝝ nobiliũ, qui forte lusores, vel adolescentes, vel lu-
xuriosi, volũt expendere, ⁊ pecunia egentes veniunt ad debitores
patris, ⁊ modica pecunia sumpta, faciunt eis pactum de non pe-
tendo debitum paternum.⁊ idem faciunt de hominibus seu rusti
cis patris.nam pro modico liberant ⁊ infranquiunt eos a mune-
ribus, quibus patri tenentur, confidentes filij, ⁊ etiam ipsi debito
res, ⁊ homines seu rustici ferme, ꝙ si pater prius moriatur q̃ꝫ fili⁹
vt sic postea sint omnino liberati, ⁊ immunes. Sed ipsi decipiu
tur, q2 contingit aliquando ordine turbato, quod ipsi filij premo
riuntur patre, ⁊ sic remanent laqueati debitores ⁊ rustici, vt prius
⁊ amisisse se reperiunt, id quod filijs dederunt. ⁊ frequẽter istud
151 cõtingit de facto, quare cauendũ est. Antibolus. ¶ † Quid ve-
ro econtra nunquid rusticum se hominem filij, pater poterit afrã
quire seu assensoyre. Breuiter dico quod si filius est maior.xx.an
nis ⁊ ꝯsentiat, vel mãdet patri, valet, aliter nõ vʒ. Sʒ si est minor

xx. annis distingue, siue mandet, vel velit filius, siue nõ, vt arg. C. qui a nõ do. ma. l. si pater, cũ ibi notatis. ¶ Itẽ qd erit, aliqs nobilis minor habens magnã terrã, hz tutorẽ vel curatorem, iste tutor vel curator infranquiuit, seu assensoyuit homines istius nobilis, valebit ne forte recepta pecunia vel nõ recepta, dic qd nõ, vt ar. ff. de manu. l. seruus furiosi, ꝛ rõ huius est, qr in administratione patrimonij nõ est manumissio. vt ibi, ꝛ dixi. s. §. ꝛ prio. Antib.

152 ¶ De facto autem contingit† qd alicui nobili est datum castruz in dotem, vbi sunt homines seu rustici valde malseruí ac multis grauibus ꝛ oneribus onerosis astricti, sicut in prouincia in plerisqz locis est. Et specialiter in terra diabolica montanorum. nobilis iste vult rusticos seu homines infranquire vel assensoyre alíquo sibi dato vel non, quero an hoc facere possit. gl. dicit indifferenter in. d. l. nec mulierez. C. de vindic. liber. qd valet. Distinguẽdum est tamen. Aut eniz iste nobilis maritus est soluẽdo aut nõ, si nõ est soluẽdo, nõ valet immunitas huiusmodi. vt arg. ff. de manu. l. seruum dotalem. secundo respõso. ꝛ. C. de ser. pig. da. manu. l. j. ꝛ no. ff. solu. matri. l. dotalem. ꝛ poterit incontinenti constante matrimonio rem dotalem seu dotem totam repetere. vt. in. d. l. seruum dotalem. Si autem soluendo sit maritus. vz immunitas seu infrãgmentum, seu assensoymentum predictum siue volente vxore, siue inuita hoc maritus fecerit vt. ff. solu. matri. l. si cõstante. §. si vir. ꝛ. l. dotalem. ꝛ ibi no. ꝛ. l. seq. ꝛ seq. C. de iur. do. l. ꝛ si dotis ꝛ. C. de ser. pig. da. ma. l. j. ꝛ. d. l. seruum dotalem ꝛ ratio huius est qr maritus est dominus hominum vt. C. de ser. pig. da. ma. l. fin. ꝛ ff. solu. ma. l. seruus dotalis. ꝛ insti. qui. alie. lz. in princip. non dominus enim non potest. vt. C. de his qui a non do. manu. l. si non a ꝓprietate. ꝛ quasi per totũ titu. ꝛ. C. de ma. testa. l. seruus. Sed

153 in alio est opus distinctiõe, † qr aut infrãquiuit seu assensoyuit maritus homines volũtate simplici vxoris, aut ea inuita, seu refragãte aut ea mandãte gerendo vir negotium vxoris, aut ea ignorante. Si ea simplici voluntate ꝛ ea consentiente, tunc videt vxor donasse homines, seu rusticos, seu ius quod i eis habebat, marito, ꝛ desinunt esse dotales. vt. ff. solu. matri. l. qd si vir. ꝛ. l. seq. ꝛ eo. casu. vz donatio inter coniuges. vt. C. de dona. inter. vir. ꝛ vxo. l. maritum. ff. e. l. qd autẽ in fi. ꝛ. l. seq. ꝛ. ff. solu. matri. l. desinit. ꝛ no. in. d. l. dotalẽ. d. §. si vir. ꝛ tunc maritus omnia cõmoda habet, ꝛ nihil tenebitur restituere, etiam si pp infranquimentum, seu assensoymentuz ab hominibus seu rusticis infranquitis seu assensoytis aliquid recipit seu sit recepturus, nisi forte inter ipsos coniuges actum sit, ꝙ vir quicquid habuit ab eis restituat vxori, ꝛ maritus debet de hoc interponere cautionem. vt. d. §. si vir. ꝛ. d. l. qd si vir ꝛ. d. l. ꝛ desinit. Si vero ea inuito vel refragante, valebit nihilominus, sed omnia consecuta restituet vir vxori. vt. d. l. dotalem. Si aũt mandãte vxore, gerendo negotium vxoris maritus infranquiuerit seu assensoyuerit, tũc maritus dz vxori restituere quicquid ad eum peruenerit etiam in ipso infranquimento, siue post, ipsis rusticis fuerit impositum ꝛ obligationem proinde contractam cedet vxori oia ergo restituet que quasi ad patrimonium ꝛ ad eũ peruenerint. non autem si alio iure ad eum perueniatur. ꝛ. ff. solu. ma. l. si vero. in prin. ꝛ. §. item quicqd. ꝛ idẽ si sine mandato vxoris, dũmodo nõ animo donãdi. vt no. in. d. l. si vero in prima glo. Si aũt vxore ignorante, tũc perinde est, ac si cõtradixisset vxor. vt no. in. d. l. si vero. in prĩma gl. ꝛ hoc casu habent locum ea que dixi. s. ver. si vero ea inuita iste casus accidit tempore meo in psona dñi Raybaudi de simiana, qui assensoyuit aliquos homines qui sibi fuerant constituti in dotem a domina Macelda de pontinis consorte sua. vide Cy. C. de fun. do. l. i. §. ij. oppo. cum remissio. sua Antibolus.

154 ¶ Ecce autem aliquis nobilis † habet castrũ cum hominibus, ꝛ rusticis, ꝛ casamentis, qui homines sunt valde malserui. vt. s. proximo. §. dictum est in themate. Iste nobilis istõ castrum cũ casamentis, ꝛ hominibus, ꝛ rusticis, ꝛ omnibus iuribus suis, que in eis habet, obligauit alicui suo creditori, nunc autem durante obligatione iste nobilis vult infranquire seu assensoyre istos rusticos nunqd potest distingue, aut isti homines sunt creditori obligati generaliter aut specialiter, si generaliter vt pote, qr bona sua oia iste nobilis obligauit, vel vniuersaliter castruz ꝛ iura eius, vel bona sua presentia ꝛ futura, in hoc casu manente debito bene potest iste nobilis debitor infranquire istos rusticos vt ar. ff. de ser. pig. da. ma. l. ab eo. j. rñso. ꝛ. ff. q sine mã. ad li. per. l. si quis obligatuz. Si autez specialiter sunt rustici obligati, non potest eos debitor infranquire. vt. d. l. ab eo. ij. rñso. ꝛ. ff. de manu. l. seruus. ff. qui ꝛ a qui. ma. l. seruum. ꝛ. l. pignori. ꝛ hoc intelligo siue inter viuos siue in vltia volũtate. vt. ff. de leg. ij. l. seruum filij. §. si idẽ. C. de neces. ser. l. j. licet contradicat in vultima vuluntate vt de hoc no. ff. de fideicõ. libe. l. generaliter. §. si quis seruus. ꝛ hoc verum est, qd nõ possit hoc facere debitor nisi in duobus casibus, vnus est si ꝯsentiat creditor huic infranquitioni. vt. ff. qui ꝛ a q. l. q in fraudẽ. §. pignori. ꝛ. C. de ser. pig. da. ma. l. j. ꝛ. l. si vt proponis. alius est si solutum est debi tum creditori. vt. ff. qui ꝛ a qui. l. pignori. intantũ vt et si manente debito infranquitus est, ꝛ postea solutũ sit debitũ, tz infrãgmentũ, vt in fi. d. l. pignori. ꝛ ibi no. ꝛ est magis expressum. C. de ser. pig. da. ma. l. si creditoribus. ff. de here. insti. l. pignori. ita tamẽ, qd si creditor est pupillus, non sufficit consensus creditoris, nisi tutoris auctoritas interueniat. vt. d. §. pignori. secus si esset adultus. vt. ff. de ma. l. ij. ꝛ. l. iij. §. fin. ꝛ no. §. pignori. Sed hec questio videtur fatua, ꝛ ꝓcedere ex fal-

155 sis. † Naz liberi hoies pignori nequeunt obligari. vt. C. que res pig. ob. po. l. qui filios. ꝛ creditor qui tales personas liberas in pignus accipit, seipsum decipit, vt in eadem. l. ꝛ debẽt relegari. vt ff. e. ti. l. fi. ꝛ iure nouissimo ꝑdit debitũ, ꝛ tãtũdẽ, ꝛ corpales patitur penas, vt in cor. auc. vt nulli iudi. §. qr vero huius. Ista ergo questio, cum fundamentum non habeat, non ꝓcedit, nec alia, que ad eam sequntur, locũ haben qr fundamentũ deficit. ideo nõ põt aliquid superedificari. vt. ff. de excep. rei. iudi. l. egi. ꝛ. ff. de le. ij. l. si fundus. extra de presby. non bap. c. veniens. ꝛ in decre. j. q. j. paulus consonatꝰ predictis. C. de. leg. l. non dubium. Sed respõdeo huiusmodi rustici velut ascriptitij, habentur pro seruis, ꝛ tanquã serui. vt. C. de agri. ꝛ cẽsi. l. ne diutius. §. si quis autez. lib. xj. sed h non videtur multum de iure procedere, tum quia rustici hoies castroꝝ non sunt ascriptitij, qr illi sunt cũ scriptura, ꝛ alia solẽnitate ꝛ sunt terre ascripti. vt in eo. ti. l. cũ scimus. ꝛ ibi no. sup verbo inter cetera ꝛ iter acta. tũ ẽt qr ascriptitij sunt liberi. vt extra de iudeis. c. multaꝝ. ꝛ no. i. d. l. ne diutius. §. si qs ãt sup ꝟbo itelligat

156 ꝛ dic vt ibi † ꝛ testari pñt vt in eo. ti. l. cũ satis. §. cũ ãt, sup ꝟbo ꝑmanere. huus ãt testari nõ põt. vt. ff. de testa. l. filius. cũ ꝯcor. ibi si gnatis. ꝛ no. i eo. ti. l. si qram⁹. vel dic ꝙ hm illã opi. ꝙ sint serui, hñ ꝓcedit so. sz nõ opi. vel alr solue, nõ intelligas, ꝙ psone rusticoꝝ seu hoium sint pignori affecte, seu obligate, qr iuris ipossibilitas repugnaret. vt dictũ est hm ꝙ iura, q̃ dñs in rusticis hz, sint obligata. Et ita intelligo ꝑdicta ꝙ ꝓbo. Nã qñ vnũ negotiuz se habet vniformiter ad duo diuersa, quorum vnum potest fieri de iure, ꝛ aliud nõ illud negotium referimus ad illud, qd de iure fieri potest, non autem ad reliquum, quod de iure fieri non potest. vt ff. de condi. ꝛ demon. l. si ꝓcur. §. celsus ꝛ melius. ff. solu. matri. l. gaius. ꝛ no. in eis. ꝛ. ff. de sti. seruo. l. proinde. §. interdum. cuz duabus. ll. seq. ꝛ eo. ti. l. j. §. cõis. ꝛ. ff. de acq. re. do. l. qui bona. §. fi. in fi. Cũ ergo rustici iure pignoris affici vel obligari non possint, vt. d. l. q filios. Sz bona ꝛ iura, que dñs in eis hz, bene obligari possint, vt. ff. que res pigno. ob. po. l. nomẽ, ꝛ. C. de here. vel ac. ven. l. postq̃, ꝛ. ff. de pig. actio. l. si ꝯuenerit. Negociũ aũt obligationis pignoris referimus ad iura ꝛ debita, que hz dñs in eis, qr illud de

157 iure fieri nõ põt. † Itẽ plus vr dicẽdũ, qd si dñs obligasset simpliciter rusticos. s. hoies suos creditori, intelligitur obligare, nõ personas ipsoꝝ, qr eos nõ hz in dominio, sed duntaxat iura que in ipsis hz, vt. ff. de ꝯhen. emp. l. qui tabernas, ꝛ. ff. de le. j. l. senatus. §. fi. ꝛ. l. si dñs. §. fi. ꝛ. l. si tibi homo, in prin. ꝛ ibi no. concor. bene ad hoc, extra de dona. c pastoralis, ꝛ ibi no. Sed contra hoc vr facere illud generale, quod dici solet, si illud quod agitur nõ vz vt agitur, valeat, vt valere potest, vt. ff. de iure codicil. l. j. cũ concord. ibi scriptis, ꝛ de testa. l. nõ codicillũ, cũ si. Cũ itaqz dominus nobilis expresse obligauerit de facto homines, seu rusticos, vt in themate propositum est, ꝛ nõ valet ipsa obligatio. vt est sepe dictum in hominibus seu rusticis, vt dictuz est, ergo nõ valet in nominibus, seu in iuribus, que ipse nobilis hz in hominibus ipsis, vt. s. allegatuz est, non tamen valuit quod apparet ex eo quia hoc non dixit. voluit autem obligari pignori personas ipsorum hominum, sed non potuit, ideo potest ei dici, quod potuisti. s. obligare nomina, seu iura predicta noluisti, ideo non procedit in eis obligatio cessante voluntate, ꝛ consensu, quod autem voluisti. s. obligare personas hominum, non potuisti, iuris impossibilitate, vt. C. si quis alte. vel si qi. l. multum interest, cum sua materia. Et isto respectu, si non valuit obligatio hominum, seu rusticorum, indubitãter dicemus, qd nobilis iste debitor nõ ꝓhibebitur dictos hoies infranquire. Ista questio videtur valde dubia. ¶ Quid ergo dicemus finaliter vi-

158 detur mihi tali distinctione vtendum. † aut enim nobilis debitor obligauit generaliter omnia bona sua, ꝛ in ista obligatione nõ veniunt homines, seu rustici, cum sint liberi ꝛ ingenui, vt dicta. l. qui filios, ꝛ tunc poterit debitor eos infranquire, cum ꝛ si essent serui hoc facere ꝓposset. s. manũmittere, vt dictum est in prin. huius. §. versi. si generaliter, per iura ibi allegata. Multo ergo fortius in casu proposito, cum sint liberi. Cuz enim possit seruos suos in eo casu

casu debitor manumittere, vt ibidem, multo fortius, seu saltim pari ratione, poterit homines, seu rusticos. Non enim prestat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, vt. ff. de lega. ij. l. si iure. et de iniusto testa. l. ij. et de noua. l. j. extra de reg. iur. non prestat lib. vj. quod enim non iure fit, perinde est ac si factum non esset. vt. ff. de condi. ob causam. l. dedi. §. si liber. et ibi no. ¶ † Sed an veniant in obligatione alia bona ipsius nobilis debitorum. Respondeo sic vt. ff. de pigno. l. j. et C. que res pig. ob. po. l. vlti. Et sic venient in tali obligatione generali, nomina, et alia iura, et munera, que idem nobilis debitor habet in ipsis hominibus seu rusticis. vt. d. l. nomen. et dicta. l. postq̃, et in talibus bonis que obligari possunt, licet valeat infranquimentum, quantum ad personas hominum seu rusticorum, vt dictum est, non tamen valebit quantum ad alia in preiudicium creditorum, sed cum sua causa, seu onere perueniet infranquimentum ad homines, seu rusticos, quia creditori erit saluum ius pignorum, in his, in quibus ipsi homines, seu rustici, eidem nobili creditori tenerentur, vt. ff. de pigno. act. l. si conuenerit, et ff. de contrahen. empt. l. alienatio. cum simi. † Quod autem dixi, quod in obligatione predicta veniunt alia bona, verum est, nisi sint talia, que ad refectionem delictorum pertineant. Ita quod verisimile est quenq̃ nolle specialiter ea obligare, vt est simplex alumnus, concubina, liberi, naturales, et similes res, ille enim non veniunt in obligatione generali, vt. ff. de pig. l. obligationem, et C. que res pigno. ob. po. l. alumnos, et ibi no. cum simili. Aut iste nobilis obligauit expresse, seu specialiter, huiusmodi homines, seu rusticos, et tunc non valebit obligatio talis de ipsis facta, cum sint liberi, et ingenui, vt. d. l. qui filios, et creditor patietur penas predictas ibidem notatas. Sed si essent serui, eos posset dominus eorum, pignori obligare, vt. ff. de acquirendo re. do. l. per seruum qui pignori. et C. de ser. pigno. da. ma. l. j. et quasi per totum titulum. Et hoc casu poterit dominus idemq̃ debitor, et eosdem homines, seu rusticos infranquire seu assensoyre ex quo non procedit obligatio in eis vt. s. dictum est, nec obst. l. ab eo. secundo responso. C. de seruo pig. da. ma. quia illa loquitur in seruis. Nos autem loquimur in liberis hominibus, qui non possunt pignori obligari, vt sepe dictum est. Sed in hoc casu. s. hominibus rusticis specialiter obligatis de facto venient in obligatione bona alia debitorum, et sic nomina seu iura, que dominus idemq̃ debitor habet in ipsis hominibus, seu rusticis, verum mihi quod non, per ea que dicta sunt. s. ver. contra hoc videtur, et ver. item potuit, que hic repetuntur, et per consequens poterit ipsos homines, seu rusticos in hoc casu ipse debitor infranquire, cum obligatio non teneat, vt. s. alias est sepe dictum. Antibolus. ¶ † Quid econtra in creditore, nunquid manente credito poterit homines, seu rusticos castri sibi obligati pignori infranquire. Distinguendum videtur, aut infranquiuit eos directe, et non valet iure directo, quia alienum seruum, non dominus manumittere non potest, vt. C. de testa. ma. l. seruus. Si per fideicommissum valet, vt. ff. de fideicom. lib. l. generaliter. §. si quis seruo, vbi de hoc. Sed si verbis directis, nunquid verba directa trahemus ad fideicommissum. Respondeo non quantum ad alium dominum, sed in creditore dicam trahi, vt dicto. §. si quis seruo, et ibi not. et notatur etiam in. d. l. seruo. Antibolus.

¶ † Queritur quid si serui sunt in re vel in possessione emphyteotica constituti, nunquid emphyteota poterit libertatem prestare. Respondeo sic. ar. C. de fun. patri. l. possessores libr. xj. et extra de re. permuta. c. iij. et. iiij. et idem videtur etiam in ascriptitijs posse dici. Sed potest responderi ad illam. l. quod illud ideo ibi contingit, quia conductorum prediorum patrimonialium domini efficiuntur, sicut in plerisq̃ legibus eiusdem tituli habetur, sed isti non sic. Potest tamen dici, quod si emphyteota prestet ei libertatem, vt catenus non compellatur domino seruire, quatenus emphyteota in emphyteosi durare debet, nisi eo animo fecerit, vt ius quod habet, vellet ad proprietatem pertinere, vel distingue, an ascriptitij, vel coloni fuerint in possessionem, vel in re emphyteoticaria ante contractam emphyteosim, an vero postea acquisiti sint, vt sic possint ad libertatem produci, alias non, arg. ff. de censi. l. forma in fine. C. communia de le. l. fina. circa medium. l. ita no. Spec. in titu. de loca. §. nunc aliqua, versic. clxij. Specul. Antibolus. ¶ † Si inter aliquos maleficos tractetur de nece, seu de morte alicuius domini alicuius castri, qui dominus habet multa seruitia, iura, et onera in hominibus, seu rusticis illius castri, et aliquis homo, seu rusticus illius castri hoc sciens vel sentiens detegat domino, ad hoc, vt dominus sibi precaueat, et illud periculum euitet. An ille homo, seu rusticus ab huiusmodi oneribus libertatem mereatur. Argumentum est validum, quod sic. ff. qui sine ma. ad lib. perue. l. qui ob necem. ff. de ma. vindic. l. iusta. et idem est si ob vitandum periculum infamie domini, idem faciant, vt in dicta. l. iusta. nam periculum amissionis fame, lex predicta, iusta. equiparat amissioni vite, vt in ea expresse habes. Antibolus. ¶ Quotidianam questionem expedit in ista materia munerum suscitare. Duo sunt domini, seu parerij alicuius castri, homines ipsius castri tenentur aliquo iure, vtpote, conuentionali ipsis dominis ad aliquod munus vel ad aliq̃ certam quantitatem, petitur prestandam in aliquo casu scilicet in casu militie, ecce quod vnus tantum ex dominis factus est miles alter non queritur vtrum ille, qui miles factus est, totam quantitatem habebit, an vero partem suam, seu solum portionem dominicam. Validum argumentum prestat. l. quod ille qui militatus est totum habere debeat, cum alteri non possit aliquid de ipso munere seu prestatione acquiri. vt probatur. ff. de sti. seruo. l. proinde. §. interdum. et. l. sequen. quibus cor. in eodem titu. l. prima. §. omnes et. l. si alienus. et ff. de acquiren. re. do. l. qui bona. §. fi. in fi. Contrarium videretur, vt nullus eorum habeat. vt. ff. de serui. le. l. et si maxime, sed aliud est in legato, et aliud quando ex contractu inter viuos, vt ex donatione aliquid acquiratur. vt no. ibi et dicto. §. interdum. Adhuc contra, quod ille militatus non habeat nisi medietatem. vt. ff. de vsufruc. l. sed et si quis. §. si duos. Alias est in. l. si suo. Sed aliud de rigore de equitate autem totum debet habere, vt inprimis concor. que equitas cum sit scripta debet preferri rigori. vt. C. de iudi. l. placuit cum sua materia. Antibolus.

¶ Sepissime euenit mihi in consilio questio talis, dominus cuiusdam castri habet hominem seu rusticum, qui domino tenetur ad multa munera, ad multas prestantias et ad multas malseruitutes. ecce dominus infranquiuit seu assensoyuit eum ab omnibus huiusmodi muneribus, prestantijs, et malseruitutibus. Retentis in ipso homine fornagijs multurarum coroatis vel his similibus. † Modo queritur nunquid per talem retentionem dominus habeat in homine illo predicta retenta. Et videtur quod sic, quia in traditionibus rerum quodcunq̃ pactum per tradentem appositum valet. vt. ff. de pac. l. in traditionibus. et C. eo. titu. l. legem. C. de pac. conuentis. l. j. C. depo. l. is penes. quod intelligo, etiam si pactum esset alias nudum, quod hic dici non potest, cum sit vestitum rei interuentu, et ideo proficit nedum ad exceptionem, seu ad excipiendum imo etiam ad agendum. vt in dictis. ll. et no. in. d. l. in traditionibus. et ff. de pac. l. iuris gentium. §. quinimo. vnde versus. rei quam soluo, dicere possum legem, quam volo. vt no. C. de so. l. j. in. j. gl. sed dominus infranquendo, seu assensoyendo hominem, seu remittendo ius huiusmodi, quod in eo habet vtiq̃ transfert in eum ipsum ius, et libertatem, et liberationem, seu immunitatem, ergo dicta retentio opposita valere debet. ¶ Item si seruus in manumissione vel ante promisit patrono operas aliquas facere, vel prestare, licet post manumissionem iuuare noluerit eas facere, vel prestare, tamen ipse iam per manumissionem factus est liber, et tuebitur ex promissione facta in seruitute eas facere vni prestare per actionem in factum. vt. C. an seruus ex suo facto. l. promisse. et no. ff. de li. causa. l. licet. vbi de hac questione dixi sic et in proposito ex huiusmodi retentione facta infranquitione seu assensoytione vel ante, tenebitur iste infranquitus domino actione in factum, licet postea ad id non se astringat iuramento eidem. ¶ Item ingenuus se potest ad operas obligare. vt not. ff. de operis lib. l. operarum. §. non solum. in glo. per hoc patet. Item qui in ipso assensoymento promittit, se obligat, et valet idem si ante incontinenti. vt. ff. de oper. lib. l. vt iurisiurandi. iurare autem debet post manumissionem. et ibi no. in glos. etiam ante et etiam post quandocunq̃ si sponte iuretur, vel si in assensoymento actum fuit, vt postea iuretur, vt ibi in versiculo et fine, et ibi no. in glo. si ex interuallo. ¶ † Item si seruus propter manumissionem id est, vt a domino manumittatur promittat domino pecuniam siue seruus postea per huiusmodi manumissionem liber factus, eam promittat domino, siue non potest dominus ab eo pecuniam exigere, alioquin iniquum esset, si dominus et seruo careret, et pretio propter quod eum manumisit, vt. ff. quarum rerum ac. non da. l. fin. §. si seruus, et dicta. l. vt iurisiuran. in principi.

¶ Presumitur autem quod propter manumissionem, et non ob aliam causam, talis promissio sit facta per seruum domino, et quod alias non esset manumissus, nisi huiusmodi promissio esset facta, vel nisi promissa darentur domino, ex quo in ipsa manumissione, vel incontinenti promittetur, et not. in dicta. l. vt iurisiurandi, in principio super verbo, libertatis cau. et sic in proposito diceremus, cum ipsa infranquitione, seu incontinenti actum est, vt aliquid retineretur, non videtur valere. ¶ In contrarium arguitur, et videtur, quod non valeat talis retentio, nec ex ea agi possit, illud † pactum non valet, quod causa libertatis onerande imponitur, vt. ff. quarum rerum actio non datur. l. prima. §. que onerande. et. §. seq. et l. si filio. §. toties. et ff. de operis lib. l. que onerande. et C. de ope-

ris lib.l.si quã.in fi. Sed per talem retentionem libertas hominis seu rustici oneratur,ergo talis retentio non valet.

¶Item ad hoc, vt aliquis in tali casu obligetur per iuramentũ necesse est qđ sit libertus nõ autem ingenuus,ergo in tali casu nõ obligatur,vt.ff.de fideiuss.l.si quis ꝓ eo.in prin.⁊ dicta.l.vt iurisiurandi in prin.⁊ ibi no.sup verbo opz. Sed isti rustici seu homines castrorum sunt ingenui qđ est eo ipso qđ nõ probantur liberti seu manumissi per dominos castrorum,⁊ per alias rationes ⁊ iura supra plene dicta in.§.ecce,ergo non possunt in tali casu infranquitionis ad talia obligari. ¶Quid ergo in proposita questione dicendũ videtur mihi tali distinctione vtendum,aut enim in infrãquitione huiusmodi apponitur,retinetur,vel promittitur aliquid causa onerande libertatis,aut alias propter infrãquitionem. Si causa onerande libertatis,vt in casibus et exemplis qui ponũtur ⁊ colligũtur in dicto.§.que onerande.⁊.§.seq.⁊ dicto.§.toties.ff.qua.re.ac.non.⁊ dicta.l.que onerande.ff.de operis libe.⁊.C.eo.titu.in fi.si qua in fi.⁊ in glo.ipsarum legum,tunc non valet in cõtractibus bone fidei ipso iure.ff.qua.re.ac.non da.l.j.§.si libertatis. In contractibus autem stricti iuris vt in casu proposite questionis nõ valet in effectu,quia obstat exceptio, vt in eadem.l.§.que onerãde.⁊.§.exceptiones,⁊ no.in dicto.§.si libertatis. Et habet locũ siue in ipsa infrãquitione siue ante,siue post incontinẽti, vel ẽt post interuallũ,talia imponant̃,vt.d.§.que onerãde,in princi.⁊.§.⁊ ver.in summa,⁊ ver.sed si post.

167 ¶†Scđo casu qñ pp infranquitionẽ talia imponuntur, subdistingue,aut imponuntur in modũ retẽtionis,aut in modũ pacti,seu ꝯuentionis,aut in formã iuramẽti,aut in formã modi,aut in formã conditionis,aut in formam donationis, si in modum retentionis,sicut hodie in instrumẽtis assensoimentoꝝ fit iterũ subdistingue, aut illa que retinent̃ per dñm erãt ei ante retẽtionẽ debitã,aut nõ,si erant ei debita, hꝫ locũ retẽtio,⁊ valet,qꝛ ea que habemus dicimur proprie retinere vt.j.statim plenius dicaꝫ,vt ꝓbat̃.ff.qui.mo.pignus vel hypothe.sol.l.si debitor.§.si in venditione,satis ꝯcordat.C.de his qui spõ.mu.sub.l.j.§.⁊ fi.cũ ibi notatis in ipsis, lib.⁊.C.de pecu. eius qui liber.me.l.j.ver.cum superior,⁊ multis concordantijs ibi scriptis ⁊ optime.C.de emancipa.li.l.fi.q̃ loquitur in reseruatione.

¶Et breuiter omnes iste concor.loquunt̃ de iure qđ añ cõpetebat,ꝯseruando vel retinendo,ea etenim que habemus possumus

168 retinere.†Nã retentio est vna pars de tribus de quibus consistit totũ ius,vt.ff.de leg.l.fi.cum concor.predictis.ff.de act. empt.l.si sterilis.§.fi.cũ infinitis similibus, que ad hoc induci possent. Si autẽ ante nõ debebant̃ dño illa retentio nil valet. Nã illa que nõ habemus nõ possumus retinere,ſꝫ ea tm̃ acquirimus, illa vero q̃ habemus retinemus,⁊ iõ dicit.l.predicta fi.ff.de leg. qđ totũ ius nostrũ ꝯsistit,aut in acquirẽdo quod nõ habemus,aut in admittẽdo quod habemus,aut in seruãdo,seu retinendo quod habemus ex hoc habemus quod aliud est retinere,⁊ aliud est acquirere per dictam.l.fin.⁊ ob hoc.l.j.duo volens facere inter se differre,dicit qđ possessio solo animo nõ acquirit̃,ergo retinere nõ est acquirere,vt.C.de acqr.pos.l.lꝫ,⁊ ꝯcor.ff.eo.l.possideri.§.in admittẽda.

169 ¶†Et iõ ista consideratione ius statuit diuersa interdicta possessoria,est enim quoddam interdictũ per qđ acquirimus possessionẽ,q̃ꝫ nõ habemus,⁊ istud vocatur interdictũ acquirẽde,seu adipiscende possessionis,⁊ tale interdictum quorum bonorum,⁊ quorum legatorum,⁊ saluianum,de istis tribus habemus.ff.⁊.C.quorum bonorum,per totũ,⁊.C.quorum legatorum,per totum,⁊.ff.⁊.C.de sal.inter.per totũ,⁊ melius insti.de interdictis.§.adipiscende,

170 cũ tribus vers. seq. ¶†Aliud aũt ex opposito est, distinctum interdictũ,per quod retinemus possessionem,q̃ꝫ habemus, ⁊ istõ vocatur interdictum vti possidetis, quod ad retinendam possessionẽ rerũ imobiliũ,q̃ꝫ habemus,competit,⁊ interdictũ vtrobi, ꝑ qđ possessionẽ rerum mobiliũ q̃ꝫ habemus,retinemus, vt.ff.⁊.C.vti pos.per totũ,⁊.ff.⁊.C.vtrobi,per totũ,⁊ melius ꝓbatur instit. de interdictis.§.retinende. Cuꝫ multis ver.seq. Ex hoc igitur habemus quod retinere non est acquirere. Et ideo in proposito,dominus retinendo in homine suo, seu rustico, illud quod in ipso

171 ante nõ habebat,nil agit. ¶†Sed nũquid eo ipso qđ homo, seu rusticus est pñs in retentione,⁊ tacet,⁊ nõ cõtradicit, vr̃ tacite cõsentire,vt sic sibi preiudiciũ sup retentis parauerit, videtur primo qđ nõ,imo ꝓ ꝓhibitione debeat haberi,vt.ff.de furtis.l.q vas.§.vetare sufficiat ista.l.pro parte quia sua similia habet, videtur in ꝯtriũ qđ sibi preiudicaret,quasi videatur consentire,cum expresse non cõtradicat,vt.ff.ad mace.l.si filiusfa.⁊ ista.l.sufficiat pro ista parte,quia habet similia sua. ¶Sup hoc oportet nos reduci ad illam materiam brocardicam,presens ⁊ sciens cõtradicit, nisi expresse consentiat,vt prima.l.⁊ secunda.l.cum suis concordã. Et causa breuitatis ad huiusmodi materiã te remitto ad tradita diffusiter in dictis duabus legibus proximis,que cum suis coadiutoribus tanquam pugiles quotidie preliantur in campo iuris tanq̃ꝫ in bello campestri,coadiutores sunt hincinde.ff.de procu.l.filiusfa.§.inuitus.ff.de serui.vrba.predi.l.inuitum.ff.nau. caupo.sta.l.fi.in prin.ff.si quis cau.l.ij.§.j.vbi extraordi.de h̄ habeo.ff.de regu.iur.qui tacet,de pigno.actio.l.gaius.ff.de leg.ij.l.titia.§.lucia.ff.de euict.l.quidam ex parte,extra de presump.c.nõne, extra de regu.iur.c.is qui.lib.vj.⁊.c.qui tacet,secundum Dy.⁊ Joan.an.ff.furti aduer.nau.cau.sta.l.j.in fi.ff.de condi.inde.l.quod qs, vbi plura de ista materia dixi. ¶In predictis itaqꝫ iuribus inuenies in ista materia pluuiã abundantem,⁊ de mari,⁊ vẽto copiã, que materia in eis valido turbine,nunc huc,nunc illuc,nunc hac, nũc sursum,nunc deorsum,nunc a dextris,nunc a sinistris, agitat̃ contrarijs flantibus ventis. Ad tuendũ rusticum potest dici, qđ regula predicta qui tacet,facit pro eo,vt assentire non videatur, sed cõtradicere. ¶Cõtraria vero sunt specialia, vt ĩ ipsa regula, sed non reperitur in iure expresse cõtrarium regule in casu nostro seruandum,ergo casus nostri debent sub regula cõtineri, vt in cõcor.§.vt autem lex.col.ij.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur.l.p̃e fu-

172 rioso, in prin.⁊ de ac.⁊ ob.l.obligationum fere.§.placet. †Item pro eo quod vbi agitur de aliquo obligando non videtur tacite consentire. In alijs secus,vt notatur in dicto.§.inuitus. Sꝫ melius,⁊ expressius ad casum nostrum adaptando,cum agitur in casu nostro de seruitute imponenda rustico,videatur inuitus ⁊ contradicens,nisi expresse consentiat,de hoc videtur.l. expressa.ff.de serui.vrba.predio.l.inuitum, ⁊ notatur in.d.l.qui tacet, fortius si posset fateri, ꝙ rusticus habeatur pro consentiente in huius-

173 modi retentione, pro deo responde mihi, † que actio orietur ex huiusmodi consensu verbis non expresso,ex stipulatu non, quia nec stipulatio interuenit,nec illa datur ad certa,insti.de ver. oblig.in prin.ff.si cer.pe.l.si quis certum. ¶Et dicatur quod retenta in themate questionis sunt incerta, ideo bene cõpetit actio ex stipulatu,per dicta duo proxime iura.responsio ad hec est euidens pro rustico,quod nulla stipulatio interuenit, retinere enim non est stipulari,vt colligitur ex predictis,⁊ ex eo,quia certã formam habet stipulationis conceptio,que est.ff.de verbo. ob.l.j.in princi.⁊.l.stipulationum.§.stipulatio,eod.titu.que forma per retentionem non seruatur. Et ideo mutata forma, mutata est per consequens substantia stipulationis, vt.ff. ad exhi.l.iulianus.§.sed ⁊ si quis,cum concor.ibi positis,⁊.ff.de verb. sign.l.si mulier

174 .§.res.†Certi enim condictio ex stipulatione, non, qꝛ stipulatio non interuenit. Ex pacto,nõ,qꝛ pactũ nõ interuenit. Cõditio ex.l.nõ,qꝛ.l.aliqua in isto casu speciali actionem aliquã non induxit.

¶Breuiter non video aliquaꝫ in hoc casu domino cõpetere actionem ex huiusmodi presentia ⁊ taciturnitate,sine qua domin⁹ non poterit contra istum rusticum experiri. vt.ff.de admi.tut.l.quoties.§.iteꝫ si temporali.ff.de neg. gest.l.si pupilli.§.videam⁹. Sed forte contra rusticum posset induci actio prescri.ver.vel in factũ,iuxta illa que no.ff.de prescri.ver.super rub.vide tamen illam glo.fortissime autem rustico obstat,quod qꝛ illa retentio fieri non potuit sine consensu suo,sua presentia,scientia,⁊ patientia habeat pro consensu per ea que not.in.d.l.gaius.

¶Obstat etiam ei lex prealle.fi.si filiusfa.absente.⁊ que no. Dy. in.d.c.is qui.⁊ multa similia,que prealle.iuribus pro illa parte, quod valeat habentur. Sed primum verius ⁊ tutius reputo,qđ pro rustico dictum est. Ad propositum modo redeamus,sinautẽ per modũ pacti seu cõuentionis,tũc vꝫ ⁊ tenet, ⁊ si quidẽ stipulatio interuenit,si quideꝫ opere artificiales.i.certe vel alie res que certe sint in stipulationeꝫ deducte agetur certi conditione ex stipulatione.sinautem opere fabriles.i.mechanice,vel alie res incerte agetur actione ex stipulatu,vt insti.de verbo.ob. in princi.⁊.ff.si cer.pe.l.si quis certũ.⁊ no.bene.ff.de oper.lib.l.vt iurisiurandi.ver.⁊ sine in glo.f.ex interuallo.⁊.l.fabriles. ⁊ hoc habet locum ⁊ verum est quandocunqꝫ talis conuentio intercessit, siue in ipso actu infranquitionis,siue ante incontinenti,siue post etiam ex interuallo,vel saltim hoc acto in ipso actu,vt postea promittatur.vt no.in.d.glo.f.ex interuallo. ¶Si autem simplex pactum intercessit sine stipulatione,sed per modum pacti nudi, tunc valebit, ⁊ agetur prescript. ver his ad certa ⁊ incerta ⁊ etiam certi conditione generali ad certa. vt.C.de pac.l.legem.⁊ ibi not.⁊ ff.de pac.l.in traditionibus.nec potest dici,si in ipsa infranquitione interuenit,imo vestitum est rei interuentu,vt in eadem.l.legem ⁊ ibi no.nec agetur actione speciali in factum, sicut agitur ex ꝓmissiõe iurata simplici a seruo facta in manumissione v'l añ.

175 vt.C.an ser.ex suo fac.l.ꝓmisse.⁊.S.dixi. Nã ibi iõ ẽ qꝛ ibi seru⁹ promittit,

promittit, qui non potest domino alias regulariter obligari ciuiliter, sed tantum naturaliter, que obligatio non sufficit ad agendũ vt. ff. de condi. inde. l. si is qui melius. ff. de pecu. l. nec seruus. et l. qđ seruus. et ff. de fideiuſ. l. si quis pro eo. §. Item si filios. et ibi no. ¶ Sed i nostro casu homo seu rusticus nõ est seruus sꝫ liber et ingenu⁹, vt dixi. s. in h. §. et meli⁹ in. §. ecce aũt, et hñ potuit ciuiliter et naturaliter obligari, iõ põt agi actione cõi, si aũt in modũ iuramenti, videretur quod tunc in casu nostro, agatur actiõe in factũ que ex iuramento ꝓcedit, vt. C. de iureiurando. l. actori. et not. in dicta. l. iurisiurandi, versicu. et siue, in gl. scilicet ex interuallo, vt. ff. de li. cã. l. licet, de quo dic vt in ipsa. l. licet in glo. imo videtur, et in dicta. l. vt iurisiurandi, in glo. s. ex interuallo. Sꝫ hoc nõ puto verũ, nam istud ideo ẽ, qꝛ pactũ etiã iuratũ erat nudũ, et inefficax, veluti a seruo interpositũ vt dictũ est, et ideo iuraměto fuit vestitum et informatũ. Sed in casu nostro pactũ nõ eget tali vestimento. s. iuri, qꝛ alio vestiměto vestitũ est. s. rei interuẽtu, vt est dictũ, nã et hõ satis vestitus, alio vestiměto nõ eget, qꝛ nõ dꝫ frigus timere, et sic in ꝓposito, et est spãle in pđicto casu. s. in oparũ ꝓmissione a seruo facta, vt p iurm̃ postea sequens obligeť, sic et in alio casu est speciale. s. quãdo pubes in suo cõtractu sponte iurat illud nõ reuocare, vt i auct. de pace iurõ fir. l. iudices. §. itẽ sacrã. coll. x. que est. C. si aduer. vendi. auct. sacraměta. in his duobus casibus tãtũ iurm̃ inducit obligationẽ, alias aũt non, nec firmat iurm̃ qđ nõ vꝫ, vt no. in. d. l. iurisiurãdi, in gl. s. ex interuallo. ff. de leg. j. l. si qs inquilinos. §. fi. in gl. vt lego et in cõcor. ste. nõ solũ, circa prin. sup ꝟbo do. et dicto. §. itẽ sacrã, sup ꝟbo qrimoniã, et de lib. cã. l. fi. no. in glo. ideo videť, et ff. de cõdi. et demõstr. l. municipibus. §. extrauagãdo. Ex his de facto, et quotidianum habeo vnũ quod multos posset decipere. ¶ Pone qđ aliquis maior. xxv. annis ꝓmisit mihi nudo pacto dare. xx. vel aliquid facere, et iurauit ita facere, vel dare et cõtradicere, vel facere, nũqd teneť, certe nõ efficaciter. †nam ex nudo pacto nõ, qꝛ ex eo agi nõ põt, vt. C. de pactis l. legẽ, cũ sororibus suis. s. alleg. et ff. de pact. l. iuris gẽtiũ. §. sꝫ cũ nulla. Ex iurõ, nõ, qꝛ iuramẽtũ nõ est aptũ natũ, vt inducat de sui natura obligationẽ, vt in iuribus alle. s. ver. ꝓximo in his et c. Ex pacto iurõ vestito, nõ, qꝛ iuramẽtũ nõ induit pactũ nudũ, nec cõfirmat illud, qđ d iure nõ valet, vt eisdẽ iuribus, et. C. de leg. l. nõ dubiũ, idẽ et multo fortius dico, si aliquis simpliciter iurat aliqd mihi dare vel facere, qꝛ si iuramẽtũ cũ pacto nudo nõ obligat, multominus p se solũ obligabit, p iura eadẽ, et hoc solo respectu posset irritare statuta Foroiulieñ. baiulie, qꝛ in cõpromisso inde facto diciť simpliciter, iurauit dñs Berengarius comes ab vna parte, et barones, et milites et c. ab altera, multis etiaꝫ alijs causis põt irritari, vt dixi. s. alias sub loco, qđ verũ est, et ꝓcedit de iure legũ. Sꝫ de iure canonũ etiã nudũ pactũ ꝓcedit, et ex eo agi põt, vt extra de pac. c. antigonus. † Nam qui iurat mortaliter peccat recedẽdo a pacto ar. xxij. q. j. pđicãdũ. Nam inter simplicẽ loquelã et iurm̃, nõ facit deus differẽtiã. xxij. q. ij. iuraměti. de hoc no. xij. q. ij. c. quicũqꝫ suffragio, et dicto. c. antigonus, et ibi plene dixi. et extra fideiuſ. c. peruenit, et omne iuramẽtũ dꝫ seruari, qđ nõ vergit i detrimentũ anime, extra de iureiur. c. si vero, et de pac. c. qͣuis, li. vj. cũ simi. et hec sunt valde notãda et memorie tenẽda, qꝛ d facto quotidie occurrunt, vt. ff. de lib. leg. l. legũ. ¶ Reuertamur ad ea que restant de materia principali, sin aũt in forma modi, verbigratia, do tibi frãgsiã, vt mihi facias quolibet anno tot opas, vel aliqd aliud, vel vt mihi des. xxv. libras, qđ sepe hodie euenit in prouincia pp inopiã dñoꝝ castroꝝ, q vt in pluribus egestate laborãt, et pecunia egent, et si quidẽ preciũ in pecunia venit, erit vẽditio, et dñs hꝫ actionẽ ex vẽdito, vt. C. de predi. curi. l. curiales, lib. x. sin autẽ nõ interuenit preciũ, erit ꝯctus innominatus, et si qdẽ hoc mõ do tibi libertatẽ et franquesias, vt mihi facias quolibet anno tot opas, et tũc erit do vt facias, et ꝯpetit dño pscriptis ꝟbis actio. vel vt mihi des anno quolibet par caponũ, tunc erit ꝯctus, do vt des, et competit dño actio prescrip. verbis, vel facio te francũ, seu immunẽ, vt facias mihi tot annuales opas vel coroatas, et erit ꝯctus innominatus, facio vt facias, et cõpetit dño actio pscriptis verbis, facit ẽt ad hoc qđ dꝛ, †qđ in pactis incontinenti appositis datur actio prescriptis ꝟbis, vt. C. de pac. inter empt. et ven. l. ij. et. d. l. legẽ. C. de pac. et. d. l. in traditionibus. ff. de pac. et. s. in isto §. dixi et not. in rubrica de prescriptis verbis, vel facio te liberuꝫ, seu immunẽ, vt des mihi anno quolibet par caponũ, et erit similiter ꝯctus innominatus, facio vt des, et competit dño actio de dolo, vt hic habes. ff. de prescript. verbis. l. naturalis. p totã legẽ, et no. hñ ibi in rubrica. Et q̃ sit rõ diuersitatis q̃re in tribus primis ꝯctibus inominatis deť prescri. ꝟbis actio. sed in quarto, actio d dolo, no. in. d. l. nãlis. §. ꝙ si faciã. Sin aũt in forma ꝯdõnis hoc factũ sit, nõ est obligõ, nisi ꝯditio existeret, et tũc agi poterit, et non añ, vt insti. de ꝟb. ob. §. sub ꝯdõne, et. §. ex ꝯdõnali, et. ff. de ver. sig. l. cedere, et. ff. qñ dies le. ce. l. j. Sin aũt in forma donationis, tunc liue per modũ, qui hꝫ fieri per modũ, vt siue conditione, que hꝫ fieri per verbũ si, et p ꝟbum cum, vt no. C. de do. que sub mo. sup rubrica, et de his que sub mo. l. j. et. ij. et per totum titulũ. Antibo.

¶ Precedẽs questio parit aliã qõnẽ, quã vidi de facto in vicaria Braguiniani, et quasi p totã prouinciaꝫ ꝯsuetudo et vsus ino leuit talis, qđ si in aliquo castro sunt plures dñi habẽtes iurisditionẽ, et plures hoĩes eis subiectos, ꝙ ignis ĩportat iurisdictionẽ. i. vt ille dñs habeat iurisdictionẽ in illo loco seu hoĩe, q habitat et ignẽ fouet in domo, que sub eius directo dñio teneť, ille homo diciť homo illius sequẽdo ergo hãc cõsuetudinẽ, cum homines a iure hãc habeãt libertatẽ, qđ possint de vna iudicatura ad aliam se trãsferre, et ille dñs ad cuius iudicaturã se transfert, coercet eũ, et iurisditionẽ hꝫ, et exercet in eũ, q̃ translatio videtur de iure posse ꝓcedere, vt. ff. ad mu. l. nihil. et ꝯcor. ibi positis. C. d ope. li. l. qui manumittunť, et no. de ope. li. l. qđ nisi. §. prouincia. seruata distinctione Azonis. vtrũ si qs recedat a domicilio originis, et tũc nõ admittit domiciliũ, qꝛ retinet prius domiciliũ, an vero recedat a domicilio, qđ sibi cõstituit, et tũc mutat. vt no. ff. d senato. l. senatores, et. ff. ad muni. l. domiciliũ. et. l. si qs instructus §. si quis domicilio, et tunc liberatus est penitus a iurisdictione prioris dñi, vt in ipsis duabus legibus, et not. extra de parochi. c. vlti. ¶ Ex hoc sepe contingit et frequenter qđ pp frequentia grauamina, que dñi suis subiectis inferũt, veluti palatine canes, vt ait Boetius de cõsolatione suo loco ipsi subiecti mutãt se de dñio et iurisdictione vnius in dominio, et iurisdictione alterius, dñi aũt hoc vidẽtes ad hoc et hoĩes non possint se mutare vel si se mutẽt possint ipsos suppeditare, faciũt inuicẽ pacta et cõuentiones, vt si homo vnius domini se mutet sub dño seu iurisdictione alterius prior dñs possꝫ illũ sic mutatũ dominari, ac si nũq̃ se mutasset, †modo queriť vtrũ talis conuẽtio valeat, et liget, et astringat vel nõ. Et videť ꝙ valeat, qꝛ pacta seruãda sunt vt. ff. de pac. l. iuris gentiũ. §. pretor ait, extra eo. ti. c. j. et. iij. Nihil enim est tam naturale q̃ꝫ pacta cõuenta seruare, que natura li ingenio, seu industria naturali hoĩum, que sunt de iure gentiũ sunt introducta, vt. ff. de pac. l. j. in prin. cũ ibi no. Itẽ de suo tm̃ iure dñi vñr pacisci. s. de iurisdictione sua, quis ergo ꝓhibebit quominus hoc facere valeat, certe nõ videť, qꝛ iustũ est vnicuiqꝫ sua cõmitti. vt. C. de iudeis. l. nemo exterus, et in iure suo, q̃ minus prohibita sunt, vnicuiqꝫ facultas libera nõ denegať. C. d relig. l. statuas. ff. de pec. leg. l. stichus. in prin. et no. ff. de pe. here. l. vtiles. ¶ Itẽ videť casus legis ꝓ ista pte. ff. de captĩ. l. in bello §. manumittẽdo, ibi dum dicit, nõ de iure domini, habet enim qlibet ex dominis solum iurisdictionẽ hominis sui in dominio suo seu in iure suo. In contrarium videtur, quod non valeat talis conuentio. †Nam pactum, licet forte valeat in preiudicium paciscẽtium, in aliorum preiudicium valere nõ debet, nec potest, nec aliũ ligat, nec tenet, nec alij nocet. vt. ff. de pac. l. si vnus. §. ad vltimum sed si istud pactum valeret in preiudicium hominũ, noceret vtriqꝫ eis, quia auferret eis quominus se posset mutare in effectu. Naꝫ si se mutarent possent adhuc grauari per priorem dominum, et nõ cessaret grauamen, sed augeretur et mutationem seu translationẽ domicilij. et sic per mutationem seu translationem grauior efficeretur hominis se mutantis conditio, q̃ꝫ si non se mutaret, que tamen mutatio ad alienationem grauaminuꝫ est adinuenta, nõ aũt ad onus. Et sic qđ prouisum est ad remedium, tenderet ad noxaꝫ quo esse non debet. imo hoc iura valde remouẽt et euitãt, vt extra de excep. c. pia. lib. vj. et de transla. c. inter corporalia. ver. nec qđ, et no. in eis. nec debent domini occasione iuris, quando liceat eis super iurisdictione sua conuenire, ad iniquum compendium hoc est ad dãnũ hominũ trahere. vt. C. pro emp. l. fi. facit bene ad hoc extra de appel. c. suggestum. ia tex. et in glo. et. c. cũ speciali. §. porro, ergo ꝯuentio hominibus nõ nocebit. Itẽ dicit. l. preall. nihil qđ nihil est impediměto, quominus qs vbi velit domicilium habeat, nec põt ei hoc interdici, ꝓ hoc facit bene. ff. de cap. l. in bello §. manumittendo, ibi dum dicit, qđ vt sabinus scribit et c. Sed si pactũ predictũ valeret in preiudiciũ hominum, vtriqꝫ domino a quo recedit, adhuc dñaretur ei, et non efficeretur homo illius, quẽ eligeret, et sic p consequens domicilium non mutaretur in effectu, sicqꝫ nõ haberet domiciliũ, nisi vellet prior dñs, imo interdiceret ei per istum modum in effectu, et sic ipsum pactum esset impeditio dicte mutationis, et beneficio eius, qđ esse non debet, ergo illud pactum non ligat ipsos homines. † Item non debet alteri per alterum iniqua conditio afferri, vt. ff. de reg. iur. l. non debet alteri.

(Marginal numbers: 176, 177, 178, 179, 180, 181)

Sz p huiusmodi pactum si valeret, conditio hominũ subiectorũ efficeretur deterior, ꝛ iniqua conditio eis per dños efficeretur, seu afferetur, qꝛ de franquis ꝛ liberis efficerent̄ malserui, ergo pactũ hmói valere nõ pót nec debet. Item pactum hmói venit contra preceptũ mediũ iuris, qd est alterũ non ledere, vt. ff. de iusti. ꝛ iu. l. iusti. §. iuris precepta, ꝛ insti. eo. ti. §. iuris precepta. Sz per huiusmodi pactum homines lederentur, vt. s. ergo non valet pactum.

¶ Item pactum cã onerande libertatis factũ nõ vz, vt. ff. qua. re. ac. nõ da. l. j. §. que onerande libertatis, ꝛ alijs concor. s. proxima questione posit. ver. in pñũ, ꝛ ver. illud, ꝛ ver. si cã, sed p hmói pactũ libertas oneraret̄, qꝛ lz se mutarent nõ gauderent bñficio mutationis, nec illa libertate in effectu ad mutationez dz sequi ꝛ maxime qꝛ dum cogitant, quod si se mutarent adhuc eundem primũ dñm, ꝛ correctorem ꝛ castigatoré haberent, ꝛ sic non possent effugere manus prioris dñi, quantum ad correctionem, ꝛ punitioné.

¶ Ex hoc cogitãtes quod se frustra mutarent ob hoc in dñio prioris dñi semp oporteret eos manere. Ideo ista róne ꝯsiderata, ꝙ ꝯpellunt̄ sub priori dñio remanere, pp hoc libertas mutationis offenditur ꝛ subiectionis, suppeditationis, ꝛ seruitutis materia ampliat̄. Nã quedã seruitutis spẽs imponitur alicui, vbi denegatur opportunitas recedẽdi, vt. ff. qd vi aut clã. l. nam ꝛ seruus, iõ istud pactum valere nõ dz, quominus mutãtes possint bñficio mutationis gaudere, vt omnia predicta hominibus fauorãtia, ꝛ dominis aduersantia, locũ sibi vendicent ꝛ effectũ, ꝛ maxime, qꝛ si pactũ valeret semp homines prioré dñm timerent, ꝛ magis obedirent ei, quare nõ valet, vt locũ habeat. l. j. ff. quaꝝ re. act. nõ da.

182 l. vlt. §. fi. ꝛ vr̃. l. quasi expressa ad casum nostrũ, † nam lex dicit qd pactũ alterius nõ nocet alterius libertati, et si mater sit paciscẽs. C. de transactio. l. transactione matris. C. de liber. causa. l. j. ꝛ. ff. de iureiuran. l. iij. §. sed an. Sed per hmói pactũ inducit̄ quidam seruitutis modus, vt dictum est, ergo pactum nõ valet in preiudiciũ hominũ. Itẽ vr̃ lex expressa pro ista parte. C. de monopo. l. prima. §. edificiorum, vbi dicitur, quod non potest pacisci, vt id quod alteri ex pluribus commissum sit alter non impleat sic ꝛ in proposito, si alteri ex dominis aliquis homo perueniat ex diuisione, vel ob aliam cãm non possit cũ alio pacisci, ne ad alterũ perueniat, vel ne immutare se possit, vel si se mutauerit non possit p nouũ dominũ dominari, vnde videntur dñi sic paciscendo monopoliũ cõmittere ꝛ pena dicte legis, de monopo. teneri, vt ibidẽ facit bene pro ista parte. ff. de pac. l. pe. ꝯ tñ ibi vr̃ no. vt si intersit paciscentis valeat pactũ. Sed illud quo ad paciscẽtes nõ aũt ꝙ̃tum ad alios. Istam secũdã parté existimo tutioré, ꝛ hec questio fuit de facto inter homines de canneto, qui fecerunt fraudulenter hmói ꝯuentioné, vt possent fortius subiugare, ꝛ suppeditare homines ex vna parte, ꝛ ipsos hoies ex altera in qua ego fui aduocatus p pte hoium, ꝛ obtinui sñiam ꝯ dños. Sed sup hoc eẽt valde videre ꝯuentioné, seu ꝯuentionis formã qd cuilibet est libe

183 ra facultas ꝛc. qd aũt dixi † qd cuilibet est libera facultas mutãdi domiciliũ sane intellige vt possit operas debitas dño exhibere vt. ff. de ope. liber. l. qd nisi. §. ex prouincia, ꝛ. l. hoc edictũ, in fin. ꝛ no. in. l. prealleg. que manumittuntur. C. de ope. libe.

¶ An autem duo domini alicuius castri possint homines suos diuidere, vr̃ primo qd sic vt. C. cõia vtriusqꝫ iudi. l. possessionũ. C. de agri. ꝛ censi. l. diffinimus. §. illud, ꝛ alijs concor. scriptis in eis. Et vr̃ exprimi pro ista parte. ff. de ali. leg. l. solent, in princ. Contra vt diuidi non possint, nam tales homines castroꝝ sunt liberi, qui nõ pñt vendi, vel alienari, si accipiens sciat liberos, vt. ff. de ꝯtrahẽ. emp. l. ꝛ liberi, ꝛ. l. idẽ liberi, cũ concor. ibi alleg. Sed diuisio ẽ vẽditio ꝛ alienatio vt. C. cõia vtri. iudi. l. j. cum ibi nota. C. de reꝝ pmuta. l. ij. cũ ibi nota. C. de predijs mino. l. inter oẽs, ꝛ ibi not. ff. de verb. oblig. l. qui rome. §. duo fratres. C. fa. bercis. l. familie, ꝛ ibi no. ꝛ alijs ꝯcor. scriptis. j. proximo. §. ꝛ seq. ergo homines castroꝝ diuidi nõ possunt, itez pro ista parte vr̃ casus. ff. fa. berciscũ.

184 l. quedã mulier, ꝛ. ff. de iure par. l. cornelia pia, vbi habes † quod si iudex sententiauit libertos diuidendos inter coheredes nulla ẽ sententia. Sed certe liberti sunt liberi vt. ff. de statu homi. l. ꝛ seruoꝝ, ver. liberoꝝ aũt, ꝛ instit. de iur. perso. §. si. ergo hoies castrorũ diuidi nõ possunt multo fortius ꝙ̃ liberti, qꝛ licet liberti sint liberi homines tamen castroꝝ sunt nedum liberi, imo, ꝛ vltra sunt ingenui, vt dictis duabus primis legibus, ꝛ inst. de inge. in prin. ꝛ. d. l. seruoꝝ. §. ingenui. ¶ Solu. vr̃ distinguendũ, aut agimus d hominibus ascriptitijs, ꝛ cẽsitis, ꝛ tunc aut nõ separant̄ agnationes, ꝛ valet diuisio, siue fiat a coheredibus, seu a dominis predictis, vt in primis iuribus, si aũt separent̄ agnationes tunc refert, aut fit a iudice diuisio aut ab ipsis dominis, si a iudice, aut ipsi domini ꝯsentiunt diuisioni, ꝛ stare debẽt ei, aut nõ tenent̄ stare, si ab ipsis dñis fuit facta diuisio, seu a iudice, ꝛ ipsi postea ita tenuerũt homines censitos, sicut iudex diuisit, tũc semper debent stare diuisioni, arg. ff. de leg. j. l. si domus. §. qui confitentur, ita not. in. d. l. possessionũ, ꝛ hoc ꝙ̃tum ad dominos inter se quãtũ aũt ad censitos dico ꝙ ꝯdicere nõ pñt, sic intelligo prima iura. Si aũt agamus de liberis, tũc siue sint ingenui siue liberti, nõ vz diuisio in p̄iudiciũ hominũ, vt in legibus pro secunda parte alleg. pro hoc ẽ gl. d. l. solent, que gl. incipit, nõ tamen. Sed textus loquit̄ in alio casu, facit. j. eo. §. emergit, ꝛ dixi in. d. l. solent. Sed an in preiudiciũ dñoꝝ vr̃ distinguendum, aut enim diuisio fuit facta a iudice, ꝛ tunc non videtur valere, vt. d. l. quedaz mulier, aut a dñis, ꝛ tunc aut domini fuerunt in diuisione ignorantes, aut scientes, ꝛ serua distinctioné traditã in. d. l. ꝛ liberi, ꝛ in. d. l. possessionũ, ꝛ hec sunt vera ꝙ̃tum ad diuisionem hoium. Sed si dñi diuidunt ius, quod habẽt in hominibus, tunc procul dubio credo, ꝙ valebit diuisio, vt tñ fiant assignationes, non autem ꝓprie diuisiones in hoc, fm ea que hñr. C. fa. bercis. l. ea que, cũ suis simili. p quo est valde. d. gl. nõ tñ ꝛ sic hoies vñr remanere cões vt ibi. Antibolus.

185 ¶ Uerumtñ Spe. sicco pede trãsiens sup. q. ista, † dicit sequẽdo dicta alioꝝ, qd licet vasalloꝝ diuisio nõ possit directe fieri, fit tñ p ꝯñtiam, qꝛ dñi diuidunt inter se feuduz, quod eis licet, cũ habeãt dominiũ directũ, arg. ff. vsufru. quemadmodũ ca. l. si seruum, que dam enim conceduntur per consequentiam, que directe nõ conceduntur, vt. ff. de proba. l. cũ probatio. Spe. Istud no. ipse Spec. in tit. de feud. §. quoniam, ver. xxxj. iij. col. de interdictis, ꝛ pro eo videtur facere quod no. in. d. l. ea que. ff. de vi ꝛ vi ar. l. j. §. ꝛ illud, ꝛ. ff. de fun. do. l. j. ꝛ no. extra de re iudi. c. j. in. j. gl. Antibolus.

186 ¶ † Quero vtrũ vasalli possint feuda inter se pmutare, ꝛ vr̃ qd nõ quia vasallus alienare nõ pót, vt habet̄ in Spe. de feud. §. qm̃ vsl. xix. ergo nec pmutare, qꝛ sub alienationis vbo cõtinet̄, vt extra de re. eccle. nõ alie. c. nulli. ff. ad. l. fa. de pla. l. facit. ff. de libe. causa. l. rectissime, ꝛ. l. i tãtũ, ꝛ. l. seq. C. d pdi. minorũ. l. nõ solũ. ff. de iur. dot. l. titia cũ esset, i prin. arg. ꝯ. C. de pd. cur. l. iij. ꝛ ita not. Specu. i titu. de feu. §. qm̃, ver. xxix. ij. co. de interdictis. Spe. vide alias cõcor. positas. s. ꝓximo. §. ꝛ ver. seq. Antibolus.

187 ¶ † An uero vasalli possint diuidere feudũ, ꝛ videt̄ qd nõ qꝛ diuisio vicem emptionis obtinet. C. cõia vtri. iudi. l. j. ff. cõi diui. l. iij. ꝛ l. pmutationis, ꝛ. C. fa. bercis. l. si filia. §. si pr̃, ꝛ hec vera sunt de p̄dijs non ꝓuenientib⁹ hereditario iure ita tradit Specu. in tit. de feu. §. qm̃ ver. xiij. col. iiij. de interdictis. l. i feu. de phi. feu. ali. p Fede. l. iperialẽ. §. pterea ducatus, vbi distinguit̄ de feudis, qꝛ feudũ ducatus feu. marchionatus, feudũ comitatus, nõ diuidũt vasalli. Alia vero feuda possunt diuidere. Antibolus. ¶ Sed vtrũ feu

188 dũ † iurisdictiõis possit diuidi. ꝛ videt̄ qd nõ, ad exẽplũ seruitutũ q̃ diuidi nõ possunt, vt. ff. q in frau. pat. l. j. §. ꝙ̃uis. ff. fami. bercis. l. heredes eius. §. an ea. ff. de vb. oblig. l. ij. ꝛ. l. stipulationes nõ diuidũt̄. ff. si serui. ven. l. loci corpus. §. si fund⁹, in fi. Dici tamẽ posset, vt diuidi possint ad exẽplũ vsufructus, nisi sit feu. iurisd. marchionatus, comitatus, vel ducat⁹, vt i palleg. l. iperialẽ. §. pterea ducatus, facit. ff. si serui. ven. l. ꝛ si forte. §. si edes, ꝛ ar. ff. ad legẽ fal. l. j. §. si vsufructũ. ff. de accep. l. p iusiurãdũ. §. j. ita dicit Spe. in ti. de feu. §. qm̃ ver. xxxiij. iiij. co. de interdictis. Spe. ¶ Ad

189 mãm q̃ro † vtrũ iter dñm, ꝛ vasallũ possit cõi diuidũdo iudiciũ intẽtari respondeo nõ, cum nulla sit communio inter eos, vt. ff. de rebus eorũ. l. magis puto. §. fina. ꝛ. l. fina. hoc not. Specu. in titu. de feud. §. quoniam, versicu. xxxv. iiij. col. Spec. ¶ Emergit ex p dictis alia questio vtrum duo domini alicuius castri possint diuidere territorium ipsius castri, videtur quod non, quia territorium videtur esse ciuiũ, vt. C. de ope. pu. l. omnes prouinciarũ, de decu. l. duumuirũ. C. lib. x. quia ergo non est, nec fuit cõe dominorũ, ergo nõ pót iter eos diuidi. vt. C. cõmuni diuidũ. l. i. in fin. vbi de h

190 ꝛ. ff. fa. bercis. l. inter. in prin. ꝛ. s. proximo. §. † Nam territorius est vniuersitas agroꝝ intra fines cuiusqꝫ ciuitatis vt. ff. de verb. signi. l. pupillus. §. territoriũ. Sed agri sunt singuloꝝ priuatorũ, ergo non sunt dominoꝝ, sicqꝫ nec diuidi possunt ab ipsis. Sz vr̃ ꝯtrium. nã territoriũ est iurisdictio, vel saltẽ territorio coheret. ff. de offi. prefec. vrb. l. i. §. cum vrbem. ꝛ de offi. presi. l. illicitas. §. q vniuersitas. vt in auc. quo. op. episco. §. si vero metropolitana. ꝛ ibi no. C. de fun. limito. l. qcũqꝫ. li. xi. ꝛ. d. §. territoriũ. ꝛ. ff. de iur.

191 om. iud. l. fi. † Est. n. territoriũ ius terrẽdi ꝛ submouẽdi, ꝛ sic iurisdictio. vt. d. §. territoriũ, qꝛ ergo iurisdictio est dominoꝝ, null⁹ negare poterit quin ipsam iurisdictioné, ex quo cõis est inter eos, possint diuidere vt. d. l. i. ff. cõi di. ꝛ. d. l. inter. ff. fa bercis. dũmodo nõ in in preiudicium ciuium. Uidet̄ dicẽdũ quod domini possint diuidere iurisdictionem, vt in supradictis iuribus, non aũt in preiudiciũ hoium, qui habent ibi predia, ꝛ vsuz in vniuersitate agrorum

rum. Nec et ipsa predia singulorum, vt in primis iuribus, ꝓbaẜ hoc ꝑ ea que no. ff. de ali. ⁊ ciba. leg. l. solent, in prin. in glo. nõ tamẽ. Et dixi supra. §. an autem, ver. si aũt agamus. Pro determinatione huius questionis vide. §. precedẽtẽ, ⁊. §. an autẽ duo, ⁊. §. seq. vsqȝ huc. Antiholus.

192 ¶ †Exoritur ex his alia questio vtrũ dñs alicuius castri possit apascayrare alienigenis, seu extraneis territorium castri, ⁊ vr̃ primo qḋ nõ, qꝛ predia, que sunt in territorio, hñt diuersos dños, quoꝝ quilibet est dominus pascue, ⁊ herbe predij sui, nam nemo põt pascere pratũ meũ me inuito, vt not. per glo. ff. de verbo. signifi. l. pratum, quod probo, qꝛ quod ex solo alicuius superest, suum est, ergo ⁊ herba prati, vel alterius predij est illius, cuius solum est, vt. ff. de rei vendi. l. solũ. §. j. ⁊ ꝯcord. ibi positis. Itẽ qcqd nascit̃ in predio alicuius, ex quo radices immisit in eo, suũ est, qꝛ pars predij est, sic ⁊ herba, vt. ff. de acquiren do reꝝ domi. l. qua rõne, ⁊. l. adeo. §. fin. institu. de rerũ diuisio. §. qua rõne, ⁊. §. si titius, ⁊. §. ex diuerso. Quod fortius ꝓbo, actio. l. aquilie, nõ datur nisi dño, vt. ff. ad legẽ aqliam. l. item mela. §. legis, ⁊ ꝯcordantijs ibi scriptis in gl. ⁊. ff. si quadrupes pauperiẽ fecisse dicat̃. l. j. §. si post, ⁊ institu. ad legẽ aquil. in prin. cũ simili. Sȝ pro herba rei mee ꝯpetit mihi actio. l. aquilie, vt. ff. ad le. aq. l. si seruus seruũ. §. si oliuã, q̃ herba rei mee mea ẽ, vel saltẽ dabit̃ vtilis, si ad illũ vsuȝ peracta est, vel actio in factũ, vel in officiũ iudicis, prout immissa sunt pecora, vel alia animalia per has. ll. C. ad. l. aquil. l. si. ff. de prescrip. ver. l. qui seruandaꝝ. §. fin. ⁊. ff. ad. l. aquil. l. qui occidit. §. si qs alienũ, ⁊ que in eis no. ⁊ in Spe. de iniu. ⁊ dam. da. §. sequitur, ver. porro si oues, cũ tribus ver. sequen.

193 ¶ †Ex quibus omnibus iuribus apparet expresse, ꝙ nullus pascuam meã, vel herbã meã, seu predij mei depascere cũ animalibꝰ suis pt̃, ⁊ sic hoc faciat, tenet̃ mihi ad emẽdã. ⁊ potero quẽlibet ꝓhibere, ne hoc faciat, si hoc preuidero, vt institu. de rer. diui. §. plane, ⁊. §. j. cũ simi. nec obst. quod not. in eisdẽ. §. qḋ si quis añq̃ ꝓhibeat, capiat feram, vel aues, vel fannos in predio alieno, vel in arbore aliena, suũ facit, qꝛ illud ideo est, qꝛ illud, qḋ capitur, nõ erat illius, cuius est solũ, vt dictũ est. Nã fructus pẽdentes pars sunt predij, vt. ff. de rei vendi. l. fructus. Itẽ vr̃ expressuȝ hoc. C. li. xj. ꝺ pascu. pub. vel priua. l. ij. cũ ibi no. ⁊ no. i. e. ti. l. j. i. j. gl. ⁊ p. l. nemo. C. de iudeis, sua enim debent vnicuiqȝ remitti vt ibi.

194 †Iteȝ negari nõ põt, quin homines ciues habeant ꝺm ꝯsuetudinẽ generalẽ totius mundi in territorio ius pascendi, ⁊ sic nulli põt ꝑ dominũ loci ꝯcedi ius pascendi in eod. territorio sine hominũ ꝯsensu, qꝛ per talẽ ꝯcessionẽ, seu apasturationẽ dñi ius hominũ diminuitur, vt. ff. de aqua plu. arcen. l. in ꝯcedendo. In ꝯtrium arguit̃, nã dominus castri hȝ iurisditionẽ in territorio, ⁊ sic hȝ ius terrendi, ⁊ submouendi extraneos, vt nõ possint immitere suum hauere in territorio, sine ꝯsensu suo, ergo cũ ꝯsensu suo poterunt, vt. ff. de verb. signi. l. pupillus. §. territorium, cũ alijs concor. positis supra §. proximo. Et sic dñs apascayrare poterit. Itẽ video ꝙ iura dominũ castri appellant dñm, vt extra de here. c. statutũ, ⁊. c. inquisitionis, circa prin. ⁊. §. prohibemus, lib. vj. ergo dñs apascayrare tãquã dñs poterit territoriũ ꝑ. d. l. nemo. C. de iudeis. Itẽ cum iurisditio sit dñi, vt dictũ est, que descendit a principe ad eũ, ergo ⁊ ipse dñs castri erit dñs prediorum priuatoꝝ hominũ, vt. C. de quadrien. prescrip. l. bene a zenone, ⁊. ff. ad legẽ rbo. de ia. l. deprecatio. ⁊. ff. de offi. preto. l. barbarius. ¶ Sol. credo de iure scripto, qḋ dñs hoc facere nõ possit, per iura prima, ⁊ rñdendo contrario

195 †nego dñm castri eẽ dñm prediorum personaꝝ priuatarũ quantuȝ ad proprietatẽ, qḋ euidẽter probo. duo nõ pñt esse dñi insolidum eiusdẽ rei vt. ff. de castren. pecu. l. hereditas. §. patri. ⁊. ff. cõmo. l. si vt certo. §. si duobus. Cũ ergo singulares sint dñi predioꝝ singulorũ territorij, ergo dñs castri nõ põt ipsoꝝ predioꝝ ius alijs concedere, licet quo ad iurisditionẽ sit dñs, vt no. in. d. l. bene a zenone, ⁊. d. l. barbarius, in fin. Sed lȝ habeat iurisditionẽ, non tñ ob hoc sequitur, qḋ possit apascayrare, qꝛ apascayrare nõ est de iurisditione inspecta, seu ꝯsiderata diffinitione, seu descriptione iurisditionis, que est. ff. de iur. om. iudi. l. j. super verbo põt, ⁊. l. imperium, sup verbo mixtũ, ver. ⁊ dic. que diffinitio non põt cadere in dominio reꝝ hoiũ priuatoꝝ, possum enim eẽ dñs codicis mei, nõ tñ in eo habeo iurisditionẽ, ⁊ eꝯ. Licet habeã iurisditionem in castro, vel in territorio, nõ ob hoc habeo dominiũ reꝝ singulorũ, imo dominiũ est singulaꝝ ꝑsonarũ, quarũ ipse res sũt, sic ergo dominiũ ⁊ iurisditio nõ sunt idẽ, sed diuersa, ⁊ vnũ nõ est reliquũ, vt ex superioribus apparet, ⁊ no. in. l. bene a zenone. C. de quad. prescrip. Uerumtñ ꝯsuetudo approbat hanc partẽ. s. vt dñs apascayrare possit, ⁊ forte hoc hȝ cã a preconizationibus, quas sepe faciũt fieri dñi castroꝝ. s. vt nullus extraneus imitat hauere ad pascendũ intra eoꝝ territoriũ. Et hoies timidi timẽtes penã nõ audent immitere sine ꝯsensu ipsoꝝ dñoꝝ, ⁊ dant aliq̃ pecuniã dñis ⁊ permittunt ipsos immittere, ⁊ pascere, ⁊ inde sumptus est vsus, ⁊ modus apascayrandi. Sed hoc nõ est proprie talis vsus, q nũcupari valeat ꝯsuetudo, imo est potius corruptela, que cepit, ⁊ ꝓcedit a radice auaritie, ⁊ est ꝯsuetudo irrationabilis, ⁊ de hoc, et qualiter debeat ꝓbari, ⁊ quanto tpe prescribatur, dic vt extra de ꝯsue. c. vlti. ⁊ de prescrip. c. si diligẽti, ⁊ ibi bene per Inn. ⁊ in tractatu meo de ꝯsue. plene hr̃. Sed si hmõi ꝯsuetudo valeret, dico ꝙ si homines loci ex hoc lederẽtur, dominus hoc facere nõ põt, vt in primis iuribus, ⁊. s. dictum est. §. proximo. Antiholus.

196 ¶ †Quia vero dñi castroꝝ sunt hominibus subiectis semper infesti, ⁊ pleni auaritia, q̃ quotidie de die cogitant. de nocte vero somniãt vt in pluribus, lȝ forsan nõ oẽs hãna ꝯsueta crescere moliuntur, nec mouet eos zelus iustitie, sed ardor auaritie atqȝ cypꝰ nec in hoc hoc requirunt ꝯsensuȝ hoiũ loci nec expectant, modo querit̃ nũqd possint. Et primo vr̃ qḋ sic, nã hãnũ est de iurisditione, cũ sit multa, vt apparet notorie precipue ius sciẽti, ⁊ ꝓbatur. ff. de ven. inspicien. l. j. §. ex hoc rescripto. versi. qd ergo, ibi, qꝛ not. in gl. ⁊ aliquibus locis, ⁊ not. ẽt. C. de edifi. priua. l. si qs post hanc, q̃ mulctam solus ille, qui iurisditionẽ hȝ, põt imponere, seu inducere, vt. ff. si qs ius di. non obtempe. l. vnica, in prin. ⁊ ibi notat̃ sup verbo, penali, ⁊. §. j. ⁊. ij. ⁊ melius. ff. de verbo. sign. l. aliud fraus, ⁊. l. si qua pena. Ad qd ergo ꝯsensus ciuium requiret̃, cuȝ ipsi nõ possint ipsam imponere, cũ iurisditionẽ non habeant, videtur ergo ꝙ augere ipsa hãna pñt dñi, qꝛ in ipsoꝝ ptãte est, quantã mulctam indicant, seu imponãt, vt. d. l. si qua pena in fi. ⁊ alijs iuribus. s. allegatis, maxime qꝛ hoc nõ est de iurisditione voluntaria, sed de ꝯtentiosa, que ꝯsensum alterius non requirit. Sed redditur in inuitum, vt. ff. de verbo. obli. l. inter stipulantẽ. §. si stichũ, ⁊ maxime crescere hãna possunt domini, vbi multis crassantibus est opus exẽplo vt. ff. de pen. l. aut facta. §. fi. In ꝯtriũ arguit̃, ⁊ vr̃,

197 †qḋ domini nõ pñt hãna ꝯsueta propria voluntate augere. Sed hoiũ ciuiũ ꝯsensus sit requirendus, quod sic probo. Consuetudo vim legis scripte obtinet, vt. ff. de leg. l. de quibus, ⁊. l. diuturna, ⁊. l. sed ea. cum simili. diuersis. Sȝ certum est, quod penam legis iudex, vel alius, qui iurisditioni preest, non potest augere, vt dictis legibus, aliud fraus. ⁊ si qua qua pena, ergo ⁊c. ergo etiaȝ pena, q̃ ꝯsuetudo certã efficit, dñs mutare nõ põt, cum. l. nõ põt plusq̃ ꝯsuetudo, qꝛ purificate sunt. s. Itẽ ipsa hãna auget̃, vel nõ augere tangit omnes ciues, ergo omniũ, vel saltem maioris partis ipsoꝝ requirendus est consensus, vt. C. de omni agro deser. l. quicunqȝ desertum, lib. xj. ⁊ ibi no. cum multis concor. ibi scri.

¶ Itẽ si domini hoc possent vtiqȝ pro eoꝝ auaritia in imensum ipsa banna augerent, quod sustineri nõ dȝ, vt. C. de pascu. pup. vel priua. l. j. ⁊ per totũ titulũ lib. xj. Et iõ bannis antiquis stãdũ est, nõ autem nouis repentino ⁊ importune statutis a dominis, arg. d. l. proxime allega. in fin.

198 †Et ad hoc facit optime, quod vectigalia antiqua nõ debẽt augeri, qḋ fit cũ plusq̃ ꝯsuetudinario more accipitur, vt. C. no. vecti. l. fin. ⁊ simili. ibi allegatis, ⁊. ff. de pol. li. l. imperatores, in fi. ⁊. C. de fun. ⁊ salti. rei dominice. l. ij. libr. xj. Coadiuuat hoies decretalis, que dicit, quod veteres census nõ debẽt augeri, vt extra de censi. c. prohibemus, facit bene pro ista pte ex̃ de ꝯsuetu. cũ ꝯsuetudinis, vbi nouitates reprobant̃, ⁊ reprehendunt̃, qui nouitates inducunt, vt. xj. qõ. quis nesciat, ⁊ de hac materia ibi plene in tex. ⁊ gl. Iteȝ pro ista parte est gl. C. de decre. decurio. super rubri. lib. x. vbi dr̃, qḋ in bannis ciuitatũ, dȝ interuenire decretũ decurionũ. Sed decuriones representant vniuersitatẽ, vt. ff. quod cuiusqȝ vniuersi. l. nulli, ⁊ quod ibi no. ⁊. l. plane ⁊. l. item eorum, quasi per totã. l. ⁊. l. sicut municipum. §. fi. ⁊ dicetur plenius infra. §. proximo, ergo vniuersitas consentire debet.

¶ Quid ergo dicemus in proposita questione, videtur dicenduȝ

199 †quod antiquis ⁊ consuetis bannis standum est, nec augeri pñt sine cã, vt in secundis iuribus, sed ex causa propter necessitatem, vel vtilitatem bene possunt augeri, vt in primis iuribus, pro qua distinctione bene facit. ff. de const. pe. l. in rebus, ⁊ extra de consa gui. ⁊ affi. c. non debet, ⁊. ff. de decret. ab or. fa. l. quod semel, et in cor. auc. quib. mod. natur. effic. leg. in prin. colum. vj. ⁊ in eo. cor. de testa. imperfe. in prin. colum. viij. ⁊ extra de sen. excom. c. alma in prin. li. vj. ⁊. ff. de his qui not. infa. l. quid ergo. §. pena grauior, cum not. in ea, ⁊ extra de ꝯsti. c. cognoscentes. Sed an tunc consensus hominũ sit necessarius, non credo per prima iura, nec ob. c. cum consuetudinis, quia loquitur in episcopo, ⁊ capitulo, q faciunt vnum corpus, vt ibi not. Ideo non est mirum, si vtriusqȝ cõsensus requiritur. Sed dominus ⁊ homines nõ sic. nec homines participant in aliquo cum domino in iurisditione. Sȝ tamẽ credo, qḋ homines vocandi sunt, ⁊ audiri debent rationes ipsorum.

Tū qz ipsi tanguntur per ħa iura, ꝛ.C.de aucto.prestan.l.fi.ꝛ.ff.ð adop.l.nā ita diuus. Tū qz cāe cognitio dz interuenire, vt ꝓxime dcm̄ est, p.l.in cause.§.causa ff.de mino.ꝛ concoꝛ.ibi scriptis, qḋ enim fit parte absente nō dr̄ fieri cā cognita, vt no.C.de accusa.l. liij.sup verbo cognita, ꝛ in Spe.de primo, ꝛ ƀo decreto.§.nūc di cemus, versi.j.ꝛ dixi in,d.§.eā, ꝛ hoc obtinet, si bāna ꝓcedant dn̄ ꝑat a dominis, sed si per modum statuti procederent, tunc obtine ret glo.posita.C.de decret. decurio.ꝛ.ff.de decre.ab oꝛdi.fac.l.fi. Statuta.n.fiunt a populo, vel ab vniuersitate, vt insti.de iur.na tura.§.plebs autē, ꝛ no.extra de maioꝛ.ꝛ obedien.c.j. De ista ma teria dixi in.d.rubrica, de decre.decurio. ꝛ.ff.de decre.ab oꝛ.fac.

200 l.j. Antibolus. ¶ † Sz quis cōstituet, seu eliget de iure bānerios in castris, vel ciuitatibus, nūqd iudices aut alij officiales, vel do mini castroꝝ, an vero hoīes locoꝝ, vr̄ qḋ homines, non aūt iudi ces, vel magistratus, vel domini, vt probaꝛ.ff.de decre.ab or.fac. l.j.ꝛ ibi dixi, ꝛ in coꝛ.de defen.ciuita.§.interim, col. iij. ꝛ p ea que ibi no.sup verbo, circulus, ꝛ p ea que no.ff.ad.l.iul. de ambi.l.j.i glo.large, ꝛ est glo.C.de decre.decur.super rub.lib.x. cū decurio nes repꝛesentēt vniuersitatē vt.§.proxima.q.dixi, vt sunt ꝯsiliarij ciuitatū, vel locoꝝ, vt no.C.de decur i.in rubri.li.x.ꝛ.no.in eo.tit. l.ij.ꝛ no.ēt.ff.quod cuiusqꝫ vniuersi.l.nulli, ꝛ est expꝛessuꝫ.ff.de ꝟ bo.sign.l.pupillus.§.decuriones. Sz hoīes ipsi, seu decuriones, vel ꝯsiliarij, q idē sunt, vt.§.vocabunt p iudicē, seu magistratū, vt veniat ad curam, vt eos eligant, ꝛ cum ibi erunt eligent coram ip sis officialibus, ipsos bannerios, vel hmōi tales officiales, nō au tem eliget ipse iudex vel alius magistratus, casus est de hoc.C.de decurio.l.ij.ꝛ ibi no. Idē dicerē de exequatoribus, ꝛ perequatori bus panis, ꝛ similibus officialibus, q in diuersis officijs in locis hodie ponunꝛ, licet de vsu curia, vel dn̄s loci tales eligat, ꝛ consti

201 tuat. Antibolus. ¶ † Uidi quandoqꝫ a nonnullis in dubiū reuo cari, vtrū homines castroꝝ possint abādonare herbā, vel fructus prediorū suoꝝ vicinis, vel amicis suis sine cōmissione bāni, ꝛ dn̄t dn̄i locoꝝ qḋ nō, ꝛ pro eis facit quia cū banna, seu cōmoditas bā noꝝ ad ipsos pertineant, eēt eis preiudiciū, si talis abandonatio valeret, ꝛ iniquum eēt, si per abandonationē hmōi, fieret eis pre iudiciū, qꝛ ergo nō dz alteri per alterū iniqua conditio afferri, vt.ff. de reg.iur.l.nō dz alteri, imo homines sic abandonādo pecca rent contra secundū preceptum iuris, qḋ est, vt nullus alium iniu ste ledat, vt ibi not.qḋ preceptū est.ff.de iusti. ꝛ iure.l.iustitia.§.j. ꝛ insti.eo.ti.§.iuris precepta, ergo hmōi abandonatio non dz va

202 lere. † Itē pactuꝫ factū cū vna persona alteri nocere non dz, vt.ff. de pact.l.si vnus.§.ante omnia.C.ad velleia.l.iubemus. Sz abā donatio hmōi nil aliud est q̄ pactū, vel remissio, ergo valere non dz in preiudiciū dn̄oꝝ. In ꝯtrariū arguo, cuiuslibet est libera facul tas donādi quod suū est, qḋ ꝓbo sic, donare est illud, qḋ nulla ne cessitate cogente ꝯceditur, vt.ff.de dona.l.donari, ꝛ.ff.de reg.iur. l.donari, ꝛ.ff.de adi.leg.l.rem legatam.ff.de dona.l.j.in prin.ꝛ.§. igitur, ergo in ꝑtāre est hominis libera donandi. Nec dz sibi au ferri hmōi libera facultas, alias nō diceret libera facultas, cuz er go abandonatio hmōi nil aliud sit q̄ donatio, quod apparet, qa nulla necessitate cogente concediꝛ. Igitur hmōi abandonatio va lere dz. Itē iustū ē vnicuiqꝫ sua bona cōmitti, ꝛ de eis facere sicut vult, ergo ꝛ donare vt.C.de iude.l.nemo.C.de relig.l. statuas, ꝛ concoꝛ.ibi scriptis.ff.de pecu.leg.l.stichus, in prin.ꝛ no.ff.de pe titio.heredi.l.vtiles, sup verbo dedi. Itē titulus, seu ꝯctus dona tionis iustus est ꝛ licitus ꝛ approbatus a iure, vt.ff.C.ꝛ insti. de dona.per totū, ꝛ.C.ꝛ.ff.pro donato.per totū, ꝛ iō iustā causaꝫ hz ille, cui res ab aliquo donaꝛ, vt expꝛesse hēs.ff.de publi.l.cū q.§. j.ꝛ.l.j.ad q̄ continatur dictus.§. Et iō iuste pōt pascere herbaꝫ, ꝛ accipere fructus ille, cui donati sunt, seu abandonati per illū cu ius sunt, cū ēt si a nō dn̄o abandonentur, seu ꝯcedantur bona fide tn̄ iuste, ꝛ licite hoc facere possit, vt.d.l.eum q.§.j. Item gl. est de qōne nostra.C.de pascu.pu.vel priua.l.j.in.j.glo.lib.xj. Et hanc ħam partē reputo ipsam veritatē. Ad argumēta dn̄oꝝ que nō a iure, sed a cupiditatis fonte procedūt, responsio est facilis. Nam quod primo allegant, qḋ banna pertinent ad eos, veꝝ est, cū fue rint cōmissa. Sz volente dn̄o nō cōmittiꝛ, vt.ff.de furt.l.inter oēs §.recte, ꝛ insti.de obli.ex deli.§.placuit, imo ēt si volēte dn̄o, dum mō accipiens credat dn̄m velle, multo ergo foꝛtius vbi vtrunqꝫ concurrit, ꝛ domini voluntas ꝛ accipientis opinio, vt in.d.§. re

203 cte, ꝛ placuit. † Sic ꝛ iniuria, que nō cōmittitur in volente, vt.ff. de iniur.l.j.§.vsqꝫ adeo, cū multis similib.ibi adiunctis, ꝛ in alijs maleficijs, vt.ff.de reg.iur.l.nemo vr̄ fraudare, cū ꝯcoꝛ.ibi scrip. ꝛ extra de reg.iur.c.scienti, lib.vj.cū nota.ibi p Dy.ꝛ Jo.and.sic ergo cessante furto, cessat bannū, seu mulcta, nā vbi nō est delictū ibi nō dz esse pena, seu mulcta, vt.C.de pe.l.sancimus, ꝛ ad fille.l. si ideo, extra de his que fi.a ma.par.ca.c.quesiuit, ꝛ de ꝯsti.c. co gnoscentes, cū simi.frustra enim dn̄i de banno, seu mulcta labo rant post ꝯuentionē partiū, vt.ff.si qs cau.l.ij.§.j. Ex his apparet q̄ preiudiciū nō fit aliqḋ dominis ex hmōi abandonatione, cum nullū ius eēt, vel fit acquisitū ei, vt pote delicto nō cōmisso, nec bā no cōmisso, vt dictū est, vt.C.de codicillis.l.fi.§.si quis vero, ꝛ de testa.l.hac ꝯsultissima.§.si qs. Ista solutio, ꝛ opinio mea non be ne cantat pro dominis castroꝛum, necꝫ placeret eis, si eam audi rent. Sed ego nō curo, cum talis sit veritas iuris. Antibolus.

204 ¶ † Sed ecce qdā amicus meus, vel vicinus accepit fructus vi nee mee, vel arboꝛis mee, vel pauit herbā prati mei cum suis pa stoꝛibus me inscio ꝛ ignorāte, ꝛ ibi fuit p bannerių deprehensus, seu inuentus. Sed eo audito plz mihi, qḋ ille amicus, seu vicinus fecit, nunc queritur, vtrū ipse teneaꝛ dn̄o castri ad bannū, ꝛ vr̄ q̄ sic, qꝛ semel fuit cōmissuꝫ bannū dn̄o, ꝛ sic debitū eidē, iō debituꝫ dn̄i nō possuꝫ debitoꝛi remittere, nec ei preiudicare, vt.C.de pac. l.seruus, ꝛ.l.filius, ꝛ de transa.l.transactione matris.ff.de pact.l. si vnus.§.in summa, ꝛ concoꝛ.ibi scriptis. Itē hoc ius meum pos sum illi remittere, vcꝫ rē acceptā, vel actioneꝫ.l.aquilie. vel furti, vel actionē, de pascu.pecoꝝ, vel instrumentū, vel aliā quācūqꝫ mi hi cōpetentē, vel quesitā, tn̄ vigoꝛ publice discipline aliud pro do mino cātat, vt.ff.de publica.l.licitatio.§.qḋ illicite. Est aūt publi ca disciplina illa, ne maleficia remaneāt ipunita, vt.ff.ad.l. aql.l. ita vulneratus, ad hoc facit.ff.de fideiusso.l.si adeo.§.fi.ꝛ ibi no. Odof.ꝛ hoc no.ff.ad sille.l.diuus, in gl. que cogit, ꝛ vr̄ casus.ff. ad.l.iul.de vi publica.l.qui cetu.§.qui vacātē, ver.ꝛ si pater, facit satis ad hoc qḋ no.C.de trāsac.l.trāsigere, in gl.s.accusato. ꝛ me lius extra de sententia excō.c.cū desideres.§.fi.cū no.ibi sup ver bo, q̄ offendit, ꝛ sup ꝟbo, nisi formā. In ꝯtrium arguitur, nam ex quo mihi plz nō cōmisit furtū, ꝛ nec deliqt vt.ff.de fur.l.inter oēs §.recte, ꝛ insti.de ob.ex malefi.§.placuit, ꝛ.ff.de reg. iur.l.nemo vr̄ fraudare. ꝛ concoꝛ.ibi scriptis, ꝛ extra de reg.iur.c.scientie, li. vj.cum ibi no.p Dy.ꝛ Jo.an.ꝛ dixi.§.§.proximo. Et hoc vlti mū teneo si ꝑe quo ille fructus meos accepit placuit mihi, quaꝫ placētiam, seu voluntatē meā mō, cum hoc audio, declaro, vt.ff.ð suppelle.lega.l.labeo.§.idē tubero, ꝛ per totā.l.nō enim nouam volūtatē nunc facio, sed eā que prius erat detego, vt.ff.de testam. l.heredes palā.§.quod vero, ꝛ.ff.de acquiren. re. do.l.ad eos.§. cū qs, in fi. Si aūt ante mihi nō placebat, sed nunc mihi plz, ꝛ ip se accipiens credebat, quod mihi placeret, vel ei me ꝑmissurūz, si scirem, idē, vt nō teneaꝛ ad bānū per dictos.§.placuit, ꝛ recte, cū simi.suis.§.inductis. Si vero nō tūc credebat hoc mihi placere, tn̄ placebat, nunc vero mihi placet, hoc casu vero credo, quod mi hi preiudico in iure meo, ꝛ in actione mihi ꝯpetēti ꝯ eū, tn̄ dn̄o ca stri nō preiudico, ꝑ iura.§.allegeta pro prima parte in versi. item licet, facit optime.ff.de regu.iur.l.non debet, ꝛ extra eo.tit.c.ciui tas, lib.vj.ꝛ quod ibi no.per Dy. ¶ Quid autem in dubio vcꝫ, si nō apparet, qḋ crederet me permissurum ea, tunc ꝯsiderabo qua litatē personarum mei, ꝛ sui, ꝛ si erat frater meus, vel ꝯsanguineꝰ vel affinis, vel amicus, presumi debet mihi placuisse, ꝛ ipsum cre dere mihi placuisse, vel permissurum, ꝛ sic non teneatur, alias autem non debet hoc presumi, nisi hoc probetur, argum. ad hoc

205 .C.de sicarijs.l.prima. ꝛ per ea que ibi nota. † ea enim que non pn̄t clare probari, argumentis cognoscenda sunt vt.ff.de re mili. l.nō omnes.§.a barbaris, ꝛ hoc iure vtimur in iure legū, lz in con suetudinibus feudoꝛum alio iure vtamur, vt in feud.de cog. feu. c.vbertus de hoꝛto.§.fi.ꝛ ibi no.sup verbo, absqꝫ, in incertis eni locus est coniecturis, vt.ff.de verbo.obl.l.continuus.§.cū ita, cō coꝛ.quod scribit Cy.ſm Jaco.de ra.C.de repudi.auct. hodie.§. queritur, cū remissionibus ibi positis, quo quidē casu credo expe dire deferri iuramentum purgationis p ea, que not.in.d.l.j.C.de

206 sica. Antibolus. ¶ † Si bannerius dicat se inuenisse aliquem in banno, an credi, vel stari debeat in hoc, ꝛ vr̄ quod sic, nam nūtio cum iuramento creditur in eo, quod pertinet ad officium suū, vt legitur, ꝛ not.extra de appellatio.c.cū parati, ꝛ probatio.c. qm̄ contra falsam, sup ꝟbo, citationes, ꝛ de presump.c.illud, ꝛ de pre scrip.c.ad audientiā.ff.de offi.prefec.vrb.l.j.§.ꝛ sane.ff.de reb.e. l.magis.§.nec tamen, sic dicam in banniero, qui cum sit iuratus facere officiū fideliter suum, dz stari sibi, si dicat talē inueni in bā no, cū pertineat istud ad officium suum. Item video, quod statur alicui soli in his, que ad suum officiū pertinent vt.C.de fal.l.si qs decurio. Itē ꝛ officiali deputato ad crimina nuncianda vt.C.de decurio.l.j.lib.xij.C.de accus.l.ea quidē. Quare ergo nō sic erit

207 in casu nostro, non videtur. In ꝯtrium arguo † qḋ vni testi nō cre ditur, nec per eum fit legitima seu sufficiens probatio quacunqꝫ ille presulgeat dignitate.C.de testi.l.iurisiurandi.§.simili modo,

extra

extra eo.tit.c.l3 ex quadam.z.c.l3 vniuersis.ff.de qô.l.maritus. cũ simi. Et l3 dicta regula fallat in multis casibus, q habent̃ z numerant̃ in Spec.tit.de teste.§.restat.versi.l3.z ver.sequenti. tñ casus noster est ab exceptis casibus remotus, ergo subest regule, vt ei soli nõ credat̃ vt.ff.de his q sunt sui, vel alie.iur.l.patre furioso z in co.de nõ alie.aut pmu.§.vt aũt cũ similibus.presertiz cũ bãnerij hodierni nõ prefulgeãt aliqua dignitate, vel honestate, imo viles z abiecte psone ad bannerie officiũ hodie statuuntur, vt de facto videmus vbiq3. Item in delictis d3 esse clara et approbata probatio, z alias non tenetur quis, nec d3 ꝯdemnari, vt.C.de probatio.l.sciant. Quare ergo ad dictum vnius hominis ad banna aliquis tenebitur, non video bene. ¶ Super isto dubio Specul. transiens sicco pede, dicit quod de rigore nõ creditur, neq3 statur dicto bannerij, vt in Spec. de accusatio.§.qualiter.versi. hoc aũt scias. mihi aũt vr̃ qd l3 ꝯsuetudo admittat solũ bãneriũ, verum tñ distinctione in hoc articulo opus esse credo. † Nã aut bannerius nõ est iuratus, z tũc nõ est ei credendũ. vt.d.l.iurisiurãdi.§.similiter mõ. Si aũt est iuratus, aut est psona honesta, z legalis, seu fidelis. Et subdistinguo, aut iste bannerius non pcipit partẽ in bãno, aut percipit, vbi nõ percipit partem, tunc satis crederem eius dicto standum z sic intelligo iura prima maxime sequendo cõsuetudinem generalem hodiernam. Si antez percipit partẽ, tunc nõ starem eidẽ, q2 in sua causa diceret sibi ius. z non d3 tali dicto stari sine iudicis cognitione, vt.ff.ne quis in sua causa in ru. z nigro per totum. siue vt vestis vt.C.de testi.l.nullus.z.C.eo.tit.l.oibus.

208

209 † Non obstante consuetudine, q2 non est rationabilis, ideo non d3 valere vt extra de consue.c.vlti.cum sua materia. z eo.tit.c.cũ consuetudinis. si autem est vilis, z inhonesta persona, vt hodie cõiter sunt bannerij de prouincia, tunc non starem eius solius dicto, vt in co.de testi.§.scimus.z.ff.eo.tit.l.testium.in prin.extra de pbatio.c.l3. Non obstante consuetudine predicta, q2 nõ est rõnabilis, vt est allegatũ. Et ita repellerentur hodie quasi oẽs bãnerij de prouincia, cũ vel oẽs, vel in maiori parte percipiãt partẽ in bãnis z sunt vilissimi, z ribaldi, nullusq3 bonus homo, vel honestus illud offm̃ assumit, imo respuit, z recusat velut vilissimuz z infame facti infamia. vt notorie de facto vbiq3 videmus maxime in castris z villis Baronum. Et sic explicit. Antibolus.

FINIS

Tractatus singularissimus

Gabellaꝝ, Tributoꝝ, atq3 vectigalium diligentissimi. I.V. Doctoris. D. Ioannis Bertachini de Firmo, Aduocati consistorialis.

SVMMARIVM

1 Gabellarum materia a paucis pertractata.
Varij varia scripserunt.
2 Scriptoris cuiusq3 laudandus conatus.
3 Compendia hodie vtilia, z placida.
Diuisio conducit.

PROEMIVM

Animaduertens sepe numero Reuerendissime dñe vectigaliũ seu gabellaꝝ materiam esse quotidianam, z vtilem, † z a nemine doc. vnq̃ seriose tractatã, Constitui eam aggredi, seriosiusq3, q̃ pleriq3 fecerint, pertractare. Qui velut alta maria siccis vt ita dixerim pedibus, vel vt Caius inquit in.l.j.ff.de origi. iuris. illotis manibus pertrãsierũt. Multi varias iuris ciuilis, ac pontificij materias, varijs, z quidẽ studioꝝ laboribus, modisq3 varijs collegerunt. Alij de testibus. Alij de arbitris. Alij de iudicijs. Alij de q̃onibus. Alij de sindicatu rectoꝝ. Alij de maleficijs. Alij de statutis. Alij de legitimationibus illegitimoꝝ. Alij de vltimis voluntatibus. Alij de societatibus plene scribentes. † Eoꝝ quisq3 laudandus est, ac posteris iuris professoribus percolẽdus. q̃ leuius in addiscẽdo passurus sit onus, qui collectas in vnam materias lectitabit. Nec igit̃ gabellis videat̃ defuisse scriptor, que nedũ in latio sed in toto fere orbe terraꝝ habent̃ in vsu libẽs eaꝝ ꝓuinciã ingenioloso calamoq3 meo cõponendã cõmisi. vt nõ taz mihi, q pluries prefui gabellaꝝ muneribus q̃ alijs, q de vectigalibus iudicaturi sunt, ꝓdesse pos sim. † Itaq3 sub hoc breui cõpẽdio claudaz omnẽ fere gabellaruz materiã p tot iuris volumina passim dispersaz. Primo ponã plu dia quedã, vt melius intelligant̃ ea, que in ceteris opusculi partibus tractabuntur. Tractatuz deinde peragã in nouẽ partes principales diuisuz quaꝝ quãlibet explicabo p q̃ones. Prionãq3 videbit̃ a qbus vectig. iponant̃. Scdo, de locatiõe seu vẽditiõe eorũdẽ. Tertio, q possint vl̃r gabellas ꝯducere. Quarto, qũo agãt, vel ꝯueniant̃ gabellarij, z ad qd. Quito. quoties sit soluẽda gabella. Sexto vbi vel quo loco debeat solui gabella. Septimo, qui teneantur vel nõ ad solutionem gabelle. Octauo, de qbus rebus sit soluẽda gabella vel nõ. S3 hãc partẽ octauã distinguã in quinq3 mẽbra, cũ vniformiter tractari nõ possit. Primo nãq3 de gabella reꝝ animataꝝ vel animaliũ tractabo. Scdo de gabella reꝝ inanimataꝝ quarũcunq3. Tertio de gabella ꝯtuũ, vel instrumẽtoruz. Quarto de gabella iudicioꝝ, vel litis. Quinto de gabella vltimarũ volũtatũ, sicq3 pars octaua plenius absoluet̃. Nono vero z vltimo, de fraudibus gabellaꝝ plene cẽsui disserẽdũ, ac qcqd in singulis partibus singulisq3 partium q̃onibus dixero, cuiusuis dicti non inuidi iudicio z correctioni sponte subijcio.

SVMMARIVM

1 Diffinitio vocabuli cognitionem aperit.
2 Vectigal quid dicatur, z que synonyma habeat, z vñ deriuet̃. 7.
Vectigal quis prior romanorum auxit.
3 Edictum de vectigalibus de quibus rebus locum habeat.
Gabella cõi vsu loquendi nomen est sortita.
Archimandia quid sit.
4 Pedagium a pede dictum. Guidagium a guida.
5 Tributuz quid sit, z an vectigalis nomine comprehendatur. z in quo inter se differant.
Predium vectigale quod dicatur.
6 Tribuni vnde orti, z quod officium gerant.
Tributum quis primus constituerit.
7 Christus tributum soluit, z precepit soluere.
8 Contractus censualis quis proprie dicatur.
Censuarius p non solutionẽ infidelis dr̃, sed põt moras purgare.
Libertatem vsurpat, qui censum non soluit.
9 Tributum a collecta in quo differat.
Collecta quod munus sit. 11.
Pẽsitatio publica an sit latior tributo, z qd eius noie veniat. 15.
10 Munerum que sint species.
11 Capitatio que dicatur.
Munus ordinariũ, quod z indictum appellatur, quod sit.
12 Superindictum quid vocetur, z an semper sit ordinarium.
Collecta imponenda populo est significãda.
Indictio vnde deriuata.
13 Temporum supputatio fm Romanos qualis, z in quo differat a Grecis.
Greci tempora quomodo numerabant.
Olympias quid sit, vnde deriuetur, z quando incepit.
14 Munus extraordinarium quid sit.
16 Decima papalis accedit potius collecte q̃ tributo.
Vectigal quod munus sit. Et quid sit nouum vectigal.
17 Publicani qui dicantur, z cur.
18 Edictum de publicanis est bimembre z an procedat Venetijs.
Guidagia licite recipiuntur, z propter que dentur.

¶ Preludia.

Tractaturus de vectigalibus imitabor iuriscõsultũ Pau. patauinũ † q volens docere de mutuo, mutuum ante omnia diffiniuit in.l.ij.§.appellata.ff.si certum petat̃. Idẽ volens de instrumentis tractare. vocabulum prius fuit interpretatus, in.l.j.de fide instrumen. Imperator etiam tutelas declaraturus premisit tutele diffinitionem insti.de tu.§.est autem. Idez non omisit agnationis interpretationem, cum eius materiam aggrederetur. insti.de legi.ag.suc.§.nos vero. ¶ Premittenduz est 2 igitur, † q vectigal qñq3 dr̃ pensio fundi.l.lex vectigali.cum gl.ff. de pig. sed in materia nostra vectigal dr̃ octaua pars eius, quod debitur, que pars fisco prestatur nomine vectigalis.l.vniuer. z in l.a legatis.z.l.ex prestatiõe.C.de vecti.z cõmi.z gl. in.l.j.§.hic tl

tu.ff.de publi.l.ij.C.de eunu. Azo in summa de vecti.⁊ gl.in.l.eū
qui vectigal.de vbo.signi.⁊ Salice.in.l.vectigalia.C.vt no.vect.
hoc prior auxit Caius Caligula ex gerulorꝫ questibus diurnis,te
ste Suetonio de vita C.Caligule.ver.vectigalia noua,ibi ex ge-
3 rulorꝫ diurnis questibus.†Edictū tñ de vectigalibus seu gabel-
lis locū hꝫ ēt pro rebus,que nō vehūtur de loco ad locuꝫ.sed que
sunt intra ciuitatē vel oppidum ob rationis identitatē. ſm Sali.
in.d.l.vectigalia.in prin. ¶ Nomen vectigal equiuocū est gabel
la a cōi vsu loquendi.quo ēt iura municipalia cōdūtur. Hoc ve-
ctigal qñqꝫ dr̃ Archimādia ſm vnā expositionē,q̃ꝫ ponit Bald.
in.c.j.in prin.que sint regal.in vsi.feu.qñqꝫ dr̃ teolonia a tollēdo.
d.c.j.⁊ ibi Bal. qñqꝫ dr̃ portoriuꝫ ſm gl. in.c.super quibusdam.
de verb.sig.vbi ēt vide de salinarijs que dicanť. de quo ibi ꝑ glo.
4 Host.Inno.⁊ Abb.sic. ¶ † Pedagiū vero a pede dictū est ꝙ a
trāseuntibus soluiť.d.c.sup q̄busdā.§.preterea. ⁊ ibi glo.⁊ doc.⁊
no.in.c.q̃ꝫq̃ꝫ.de cēsi.li.vj.⁊ ibi Jo.an.in nouel.⁊ Abb.in.c.inno-
uamus.eo.tit.⁊ in.d.c.sup quibusdā. ¶ Est et guidagiū qđ datur
alicui,vt tutū ꝯducat ꝑ loca alterius ſm gl.⁊ Abb.vbi.s̃. ¶ Iteꝫ
premitto ꝙ noīe vectigalis ēt tributū cōprehēdiť nō tñ ꝓprie , vt
5 per gl.doc.⁊ Ang.de periglis in.l.impatores.ff.de pub. † dr̃ aūt
ꝓprie tributū ꝙ fisco vel principi soluiť ꝓ bonis immobilibus.l.
ij.§.si q̄d.ff.de here.vel act.ven.⁊ gl.xj.q.j.si tributū.⁊ gl.in.c.gñā
li.de elec.in.vj.⁊ Bar.in.l.plꝫ.C.de sac.san.eccle.⁊ ꝙ ꝑ Bal.in.
l.neminē.eo.tit.no.in.l.ij.⁊ fi.C.sine censu vel reli.⁊ gl.in.d.§.hoc
tit.l.j.⁊.ij.C.de anno.⁊ tribu.li.x.Gabella vero vel vectigal solui
tur ꝓ bonis mobilibus,id est ꝓ his que vehunť.d.l.vniuersi.cum
simi.s̃.alle.⁊ similiter dici prediū vectigale,ꝙ p̄stat vectigal fisco.
l.ēt cū gl.de predi.mino.ff.si ager vect.ꝑ totū.l.lex.vectig.de pig.
Sed Archi.in.c.si morte.§.j.xxij.q.vlt.dicit tributū esse qđ sol-
niť ꝑ regiones.sed vectigal dr̃ qđ dať ꝓ his,q̄ vehunť ꝑ patrias.
vel dr̃ tributū qđ domi soluiť vectigal vero qñ ad domū vehiť.vt
i gl.ad romanos.c.xiij. ¶ Et dr̃ tributū a tribuo is.vel a tribu.qꝛ
6 prius soluebať ꝑ singulas tribus ſm Isidorꝫ.† Inde ⁊ tribuni di
cebanť q̄ preerāt tribus partibus populi romani. cuius sumptus
appellabanť tributa.ſm Archi.vbi.s̃. ¶ Et adde,ꝙ tributuꝫ est
signū subiectionis,nō tñ plena ꝓbatio.c.recipimus.de priui.⁊ gl.
in.c.magnū.xi.q.j.⁊ Inno.in.c.preterea.de trāsac.queꝫ sequitur
Bal.in margarita.ver.census.⁊ in.l.iij.⁊ ibi Ang.C.de natu.li-
be.⁊ in.l.data opera.xvj.col.C.q accu.nō pos.⁊ no.in auc.q.mo.
nat.effi.sui §.si quis.⁊ in.c.ij.vbi ēt doct. ⁊ Abba.sicu.de censi.⁊
Alexan.de imo.in ꝯsi.xxxiiij.iiij.parte.⁊ gl.in.c.tributuꝫ .xxiij.q.
viij.Fuit aūt primo statutū tributuꝫ a Cesare augusto vt cōtineť
in euangelio. Exijt edictum a Cesare augusto vt describereť vni
7 uersus orbis ⁊c.ſm Arch.in.d.c.magnum.†vbi etiā dicit Chri-
stum precipisse solui tributū Cesari.quinetiam Christus ipse sol-
uit tributū Cesari.vt dicti ibi tex.versi. Si enim cēsum filius dei
soluit.tñ nemini fuit subiectus, ſm gl. ibi in ver.omnis.an autem
ecclesia teneať ad tributa.diceť infra.vij.parte.pro materia autē
tributi,vide gl.ordi.in rub.C.de anno.⁊ tribu.lib.x. ⁊ adde ꝙ si-
nonyma sunt tributū,cēsus,pensitatio,⁊ annua prestatio,ſm glo.
in.l.j.in hoc tit.de pub.quod verū est ſm Bar.⁊ doct.ibi. ⁊ Ab.
in.d.c.innouamus,qñ debetur fisco nō qñ priuato vel ecclesie. vn
8 de ex verbis Bar.vbi.s̃.sumitur †ꝙ ꝯctus cēsualis ꝓprie dr̃,per
quē omne ius trāsferť in censuariū, hoc acto ꝙ aliq̄d soluať noīe
census.quo casu censuarius nō soluens nō cadit a iure suo,qꝛ pōt
morā purgare.c.cōstitutus.de reli.domi. Sed presumiť infidelis
sicut qui soluit cēsum,p̄sumiť fidelis.ſm Bal.in marga.ver.cen-
sus.hic dr̃ qđ nō soluere censum est vsurpare libertatem,vt inquit
Bal.in.l.plures.C.de fide instru. Qñ aūt ꝯcedens retinet sibi ali
quod ius.vt directū dñm, prout facit dñs emphyteosis dr̃ ꝓprie
pēsio vel canō,⁊ nō census.⁊ tunc nō soluēs cadit.c.potuit de lo-
9 ca.⁊.l.ij.C.de iure emphy. † Quid aūt differat tributū a collecta
Bal.in.l.neminē.C.de sac.san.eccle.dicit collectā ex extimo cōis
ꝓuenientē esse munus ordinariū nō aūt tributū,qꝛ nō ꝯtinet vni-
forme ⁊ certū,ſm Spec.in titu.de cle.cōiu.Sed vide melius per
Bal.⁊ Sali.in.l.fi.C.sine cen.vel reli.vbi Sali.latius loquēs di-
cit,latius esse vocabulū publice pensitationis q̃ꝫ tributi strictius
⁊ proprie loquēdo non large.tunc enim quicquid tribuiť,dici pōt
tributū.Stricte vero tributū nō ē id,quod iure emphy.fisco debe
10 tur ⁊ tñ est publica pēsitatio. †Sunt enim ſm Sali.⁊ doct.multe
munerū species.quedā sunt mere personalia vt que inducunť per
sonis ꝑꝑ personas.⁊ cōsistunt in labore persone.quedā sunt mere
realia,que rei imponunť propter rem,⁊ que rei possessorē comitā
tur.que tributa nuncupanť.⁊ faciunt dici predia tributaria.que-
dā sunt mixta cōsistentia in labore persone ⁊ in rebus , vt ꝙ quis
vadat cū bobus,mulis,vel curru in exercitu,vel ꝙ rustici ꝯducāt

lapides vel calcē ad castellū. quedā sunt neutralia ad predicta, sꝫ
in rebus ꝯsistāt,⁊ horꝫ aliqua inducunť ꝑsone ⁊ ꝑꝑ ꝑsonaꝫ. vt si ꝑ
sona nō laboret,sꝫ vt soluat ꝓ ꝑsona publica soldū annuū ꝓ quo
11 libet†⁊ hec capitatio nūcupať.l.sac.san.C.de sac.san.eccle.l.fi.C.
si ꝑꝑ pub.pensi. Aliqua indicunť ꝑsone non ꝑꝑ ꝑsonā, sed ꝓpter
res possessas vt sunt collecte,⁊ hoc munꝰ qñqꝫ dr̃ ordinariū,qñqꝫ
extraordinariū. Ordinariū est, qđ ⁊ inductū appellať, ſm text.et
Bar.in.l.j.C.de indic.li.x.qñ precedit lex vel prouisio gñalis, ꝙ
singulis mēsibus,vel annis quisqꝫ allibratus soluat vnū solduꝫ ꝓ
libra.tūc qꝛ tractū hꝫ successiuū ⁊ regulatū, ⁊ nō ꝯcernit tp̄s pre-
sens dr̃ ordinariū,sicut qñ ꝓuinciales soluebāt aurꝫ vel ferruꝫ, vt
no.in rub.C.d idic.s̃.alle.li.x.⁊ si huic vnico soldo ordinario adij
ciať aliq̄d singulis tēporibus soluēdum, vt facit qñqꝫ cōitas nr̃a
Firmana cū iponit duplū ⁊ qñqꝫ decuplū quolibet mēse vocať su
12 perindictū,†ꝙ ēt ordinariū est,qꝛ toties soluiť cū ordinario,quo
ties ⁊ ordinariū.C.de indic.l.j.li.x.sꝫ ex̃ ordinē ponať ex necessita
te,ſm gl.⁊ Bar.in.l.j.C.de supindic.eo.li.Illud singlr̃ no. in pro
posito,ꝙ nō pōt indictū seu munus ordinariū seu collecta iponi,
nisi prius populis notificeť.vt se p̄parēt casus ē no.ſm bar.in.l.ij.
13 .C.de indic.li.x.⁊ ibi ēt poniť forma notificationis dicto casu fiē-
de.qđ tñ hodie nō seruať.ab indicto traxit nomē indictio,†q̄ erat
apud romanos cōputatio tēporꝫ.s.annorꝫ.xv.q̄bus tripartitis ꝑ
lustra.i.ꝑ quinquēnia soluebať impatori aurꝫ argētū ⁊ ferrū.vt ꝑ
gl.ord.in.j.ꝯsti.C.⁊ in rub.C.de indic.li.x.⁊ plenius ꝑ Spe.de in
stru.edi.§.j.ver.post annos.⁊ ver.hr̃ ⁊ se. Apud grecos vero tē-
pora ꝯputabanť ꝑ quadriēnia, ꝙ spaciū appellabať Olympias.
dicta eo ꝙ in olympo mōte spectaculum fiebat in quatro anno,qꝛ
sic filius Herculis luduꝫ instaurauit q ab Hercule quolibet anno
exercebať in olympo,vt docet Solinus post principium.Incepit
prima olympias post delatā Troiaꝫ anno.ccccviij.ante vrbeꝫ xp̄o
ꝯditā anno.xxviij.ab Heliēsibus instituta.vt ibi ꝑ Soli. quo tp̄e
regnabat rex Ioathā ⁊ Romulus ⁊ Remus gñati sunt ex matre
Ilia.vt legiť in historia scholastica.ij.regū.c.anno.ij. Pharee re
14 gis ⁊c. ¶ † Extraordinariū xp̄o munus ē,qñ eius ipositio nō fit ex ꝓ
uisiōe vel.l.gñali seu regulari.nec ob cām ordinariā ⁊ successiuaꝫ,
sꝫ ob cām extraordinariā occurrētē,vt ꝓ hastiludijs vel ꝓ latrūculis
ne dāna inferāt,vel ob aliā similē cām momētaneā, q̄ reiterationē
nō expectat.⁊ sic dꝫ intelligi gl.in.l.rescripto.§.fi.ff.de mu.⁊ ho.⁊
in.l.plꝫ.C.de sac.san.eccl.q̄ dicit collectā eē munꝰ extraordinariū
qđ ēt tꝫ Bar.in ꝯsi.pūctus qōnis talis ē q̄dā legitimus ⁊c.ꝑ.l.j.
15 .C.de vac.mu.li.x.dicit ğ post Sali.vbi.s̃.†ꝙ oīa,q̄ ordinarie de
benť reipublice,pēsitatiōes publice nūcupanť.Tributa v̄o sunt,q̄
debenť ex p̄dijs,vel ex capitibus,vel q̄ nō a singulis ꝑsonis,sꝫ a ci
uitatibꝰ,vel baronibꝰ debenť Cesari,siue i auro,siue i speciebus ī
signū subiectionis,q̄ ēt cēsus vulgo nūcupanť. ⁊ vide Bal.i.l.ij.
.C.sine cēsu vel reli.⁊ ꝙ ꝑ Bar.in.l.ij.ff.de iure imu.⁊ in Spe.de
cle.cōiu.Arc.⁊ Jo.an.in.c.j.de imu.eccl.in no.li.vj.⁊ ꝑ bar.in.l.
16 j.vlti.col.C.de mul.⁊ i quo lo.li.xj. ¶ † Nec omitto,ꝙ decima pa
palis accedit potius collecte,q̃ꝫ tributo. ⁊ iō dꝫ solui potius indi
ctione ecclie qđ rex. ſm bal.in.l.neminē.C.de sac.san.eccl. Pre
mitto vlterius ꝙ vect.seu gabelle dicunť munera ꝑsonalia, q̄ ipo
nunť ꝑsone ꝓ rebus.vt tꝫ Bar.in.l.j.§.hic ti.ff.de pub. ⁊ sicut in
telligiť qđ dicit Bar.in.l.j.x.col.C.de muli.⁊ in quo lo.lib.xj.vbi
dicit esse munus reale.per.l.ij.C.de priu.vete.⁊ in.l.fi.C.de cano.
lar.lib.x.Sed qꝛ.j̃.pluries fiet mētio de nouo vectigali,scias illud
dico siue de nouo imponať siue vltra solitū augeať, vel minuať.l.
vectigalia.in prin.ff.de pub.⁊ Sal.post. Azo in sum.eo.ti.in.l.ve
17 ctigalia.C.no.ve.impo. ¶ Ultimo premittendū est†,ꝙ publica-
ni dicunť,q publica vectigalia hñt ꝯducta.l.quā.§.fi.ff.de pub.⁊
talis fuit sanctus Mattheus apostolus,vt dicit gl.in.l.eū qui ve
ctigal.ff.de ver.sig.⁊ in.d.l.j.§.hic ti.dicunť ergo publicani qꝛ pu
blico fruunť,siue fisco soluāt,vel pendāt vectigal,vel ēt tributū cō
sequanť.⁊ oēs qui aliquid a fisco cōducūt recte publicani appellā
tur.d.§.hic tit.lꝫ largo modo dicunť publicani quasi publice pec-
cantes,ſm Abb.sic.post Jo.an.in.c.nouit.de iudi.sup gl.⁊ ethni
cus.vbi loquiť de mōte Ethna siculo ignē vomēte dicēs ibi eē os
⁊ signū inferni.ꝓprie tñ dicunť publicani hi qui habēt conductuꝫ
18 vectigal a populo romano,† improprie xp̄o q ab alijs ciuitatibus
vel municipijs.d.l.euꝫ qui.⁊ ideo directū edictū de publicanis hꝫ
locū in publicanis populi romani,sed vtile in alijs.l.sed ⁊ hi.§.p̄-
terea.ff.de pub.l.j.§.j.eo.ti.qđ tñ in Venetis nō procedit,qui cuꝫ
nō recognoscāt superiorem,vt tꝫ Bal.in.l.j.ff.de rerꝫ diui. ⁊ ꝙ ꝑ
Sali.in.l.iij.ff.de na.feno.⁊ diceť.j̃.prima parte prin. dicunť hēre
rē pu.sicut romāi.⁊ in eorꝫ publicanis locus est directo edicto nō
vtili.vt tꝫ.d.meus Bar.cep.in.d.l.eū q vectigal.in.ij.not. sed qꝛ
.s̃.dixi de guidagijs,addo ꝙ ea licite recipiunť, cuꝫ denť propter
locationē

locationē operaꝝ ad tute ducendū. ſm Jo. an. ⁊ Ab. ſicu. in. c. ſu p quibuſdam. §. preterea de verbo. ſign. nunc deo duce aggrediamur primam partem tractatus ſm ordinem. ſ. propoſitum.

SVMMARIVM

1 Gabellarum imponendarum vel exigēdaꝝ ius cui ꝯceſſum. 13.
Jus vectigalium eſt maximi imperij.
2 Pedagia indifferenter a caſtellanis hodie imponi eſt iniquum.
3 Gabellas nunquid imponāt reges.
4 Rex francorum chriſtianiſſimus ſuperiorem in temporalibus nō agnoſcit. 7. 9.
Reges oēs pape ſubdunt̄, quē protegere tenētur cū ſua eccleſia.
5 Imperator eſt ſupremus omnium, qui preeſt in tēporalibus etiaꝫ eccleſiaſticis perſonis.
6 Imperator an quicquam habeat in rebus eccleſie per Conſtantium donatis.
8 Imperij tranſlatio in germanos cur ⁊ quando facta.
9 Appellari a ſententia lata in curia Francie non poteſt.
10 Sicilia eſt eccleſie romane patrimonium.
Donatio facta eccleſie Romane p Cōſtātinū an valuerit ⁊ cōprehendat meꝝ imperiū. 11. Et an p imperatorē reuocari poſſit.
12 Dōatio ō Romādiola ⁊ Bonōia facta p Rodulphū an valuit.
13 Gabellarum ius in conceſſione regalium numeratur.
14 Baro an poſſit indicere nouas gabellas in baronia, ſua, ⁊ quid de ſtatutis ⁊ conſuetudinibus.
15 Gabellarum ⁊ pedagiorum iura nunquid ciuitates habeant ⁊ q̄.
16 Gabella noua reſtituenda tanq̄ʒ indebite exacta.
Nouitates non inducende.
17 Ciuitas ſuperiorē nō recognoſcens hꝫ fiſcuꝫ, ⁊ locū tꝫ principis.
18 Statutum ciuitatis imponens gabellas ſtricte intelligendum.
Gabella an imponatur per conſilium ciuitatis, ⁊ adunantiaꝫ.
Conſilium populi totum repreſentat populum, ⁊ qualiter, ⁊ vbi fieri debeat, vt geſta per eum valeant.
19 Conſiliarij dicunt̄ decuriones, qui e rure in vrbem pñt reuocari.
Venetiarum libera ciuitas vectigalia ⁊ in mari ⁊ in terra ponit.
Pedagium in mari ſicut in terra imponi poteſt.
20 Veneti dominant̄ mari adriatico, cuius littora i genere poſſidēt.
Gabellam nouam non imponunt caſtella ⁊ pagi ciuitatibus ſubditi, collectas vero ſic.
21 Primores vrbis gabellas qñ imponere poſſint.
Primores ciuitatū arbitrium faciēdi ad placitum habētes p ſtatutū ad boni viri arbitriū illō hñt. Et qd poſſint i ciuitate. 22.
22 Verbum placet in ſtatutis poſitum quam habeat naturam.
23 Gabellaꝝ ius ex principis priuilegio etiam priuato conceditur.
24 Priuilegium exigendi gabellas conceſſum a principe cur non poſſit reuocari.
Priuilegium iuris pedagij per principeꝫ loco alijs pedagijs grauato conceſſum eſt tanqꝫ ſurreptitium nullius momenti.
25 Gratia a papa pro aliquo in eccleſia grauata impetrata an ſurreptitia ⁊ quando.
26 Gabelle colligende ius ⁊ pedagiorum ex preſcriptione immemoriali preſcribitur, ⁊ conſuetudine queritur.
27 Conſuetudo temporis immemorialis vim habet priuilegij.
28 Tempus immemoriale quot annorum ſit, ad cuius probationē q̄ʒ te etatis requirantur teſtes.
29 Scientia cuius requiratur in preſcriptione immemorialis iuris exigendi gabellas, ⁊ an requiratur perſeuerantia.
30 Cautela ſuper iure exigendi gabellas.
31 Vectigal reſpectu directi dominij non preſcribitur ſed vtilis.
Gabelle exigende quaſi poſſeſſio cauſam hꝫ continuam.
Seruitutes reales cauſam diſcontinuam habētes immemorialeꝫ requirunt preſcriptionem.
32 Patientia ſuperioris in inq̄ſibilibus ſine principis priuilegio geſtum non iuuat.
Preſcriptio iuris vectigalium an trahatur ad omnes res etiā de quibus non ſit conſuetuꝫ vectigal exigi.
33 Juriſdictio quatenus preſcriptibilis. 41.
34 Gabelle ius legatum tranſit ad heredem.
Legatum purum debetur etiam heredi legatarij. Et quid in cōditionali ſi legatarius moriatur conditione pendente.
35 Jus patronatus in teſtamento relictum an tranſeat ad heredes.
Et quid de filia dotata per ſtatutum excluſa a ſucceſſione. Jtē qd de bonorum poſſeſſore.
Heres in qbus ſubintelligat̄ etiā ſi de eo nulla fuerit facta mētio.
36 Subſtitutus in legato datus an intelligatur conditionaliter.
Gabelle ius an cedat emptori territorij.
37 Furcarum erectio iuriſdictionem probat.
Jus patronatus in quibus contractibus veniat.
38 Jus patronatus tranſit per pactum ſpeciale.
Gabellario nobili ius exigendi indultum vendi qñ poſſit. 40.
39 Emphyteota emphyteoſim alij non cōcedit ſine domini volūtate
41 Juriſdictio vni conceſſa an ſit vendibilis.
52 Subijci imperio eſt preſcriptibile, ſed nō pape.
43 Imperatoris iuriſdictio a papa pendet.
Imperator pōt ex cauſa p papā deponi, ⁊ quid in illo agat papa.
Sacerdotio nullo temporalis dignitas maior.
44 Jus accreſcendi in gabellis duobus conceſſis an habeat locū.
45 Jus accreſcendi locum habet in iuriſdictione ordinaria nō autem in delegata.
Gabelle exigende ius indultum an poſſit locari, ⁊ pignorari.
46 Pedagiorum ius locari poteſt.
47 Gabellarius in iudicio conuentus an poſſit nominare auctoreꝫ.
Pedagij conceſſio quid comprehendat.
Conceſſio vſufructus caſtri comprehendit etiam dominium.
48 Gabelle ius duobus indultum diuiſionem an recipiat ⁊ qualiter.
Juriſdictio eſt indiuiſibilis, quod ſecus dicas in eius exercitio, et adminiſtratione.
49 Juriſdictio tranſit cum qualibet parte territorij diuiſi.
Debitum non multiplicatur diuiſa hereditate inter heredes.
50 Pedagij collector falſus qūo, ⁊ per quem ſit arcendus.
Spoliatus iure pedagij an ⁊ qualiter agat.

¶ Prima pars a quibus Gabelle imponantur.

Rimam partem aggrediens. primo quero 1 †cui cōpetat ius imponēdi vel exigēdi gabellas ſeu vectigal. Rñ. qd ſoli principi, vt domino orbis p. l. deprecatio. ff. ad. l. rhod. ō iac. ⁊. l. bñ a zenone. C. de q̄drīe. preſcrip. cū ius vectigaliū ſit de maximo imperio. pp qd inferior a principe nō pōt illud imponere. l. vectigalia. ⁊ ibi Sali. in pri. ⁊ Azo. C. noua vect. ⁊. l. nō ſolēt cū gl. ⁊ doc. ⁊. l. fi. C. eo. tit. facit. l. ⁊ iō. ff. de legi. l. in rebus cū gl. ff. de cōſti. pri. l. qcqd. C. de vect. ⁊ cō. in Spe. de cauſa poſ. ⁊ ppri. §. j. ver. quid de colligētibus. cle. fi. ⁊ ibi doc. ⁊ Car. zaba. de cēſu. c. ſup qbuſdā §. pterea. ⁊ ibi doc. ⁊ gl. de verbo. ſigni. vbi Hoſt. dicit veꝝ in rege Romanoꝝ q eſt dñs orbis ⁊ nō in alijs regibus. ſm Car. vbi. ſ. in vno no. ⁊ in. vij. q. de quo tñ infra dicet̄. ij. q. ⁊ tꝫ Ab. in. d. c. 2 ſup qbuſdā † vbi dicit qd hodie ō facto oēs reges, ⁊ ciuitates Jtalie, ⁊ qd peius eſt oēs caſtellani imponūt pedagia, qd fieri non dꝫ. ſed an peccent, qui vectigal imponūt cū nō pñt, dicet̄. j. eo. pe. qō. Et predicta vera niſi inferioribus a principe cōcedat̄, vt. j. dicet̄ in ſeq. q. que p ordinē ſubijcient̄. ¶ Scdo quero an rex in ſuo regno poſſit nouas gabellas inſtituere. Rñ. diſtinguēdū eſſe, an recogno 3 ſcat iperatorē in ſuū ſuperiorē vel nō † primo qdē caſu nō pōt, cuꝫ ſoli principi tale ius cōpetat. vt. ſ. j. q. oſtēdimus ⁊ idē dico, ſi de facto nō recognoſcit. vt tꝫ Sali. i. d. l. vectigalia. ij. col. ij. Ꝯo caſu. ſ. qñ rex de iure nō recognoſcit ſuperiorē pōt inducere nouas gabellas. vt ibi firmat Salic. ponēs exēplū in Rege frācoꝝ, lꝫ ipſe ſm quoſdā ſit ſubditus impatori de iure, p tex. in pemio. ff. ⁊ in reſcrip. ff. ⁊. C. ⁊ pbat̄. vij. q. j. in apibus. ⁊ in. d. l. deprecatio ad lege rho. de iac. l. bñ a zenone. de q̄dri. pſcrip. ⁊. l. leges. C. de leg. ⁊ no. in. l. in noie. de offi. prefec. preto. affri. ⁊. l. fi. C. de cēſi. ⁊ Oldr. ꝯſi. 4 lxix. ⁊. j. dicet̄. † Quē regē frācie ſubditū fuiſſe olim nō hodie iperio Romanoꝝ tꝫ bal. poſt gl. in. c. j. §. i. de pace iura. fir. in vſi. feu. ⁊ Bar. in. l. ſi duas. §. grāmatici. de exc. tuto. Bal. vero in. c. j. de īueſt. in mari. fac. in vſi. feu. tenuit ſimplr Regē frācoꝝ non recognoſcere ſuperiorē. Jdeoq̄ʒ in cauſis ſuis poſſe ꝯſtituere iudicē ordinariū. ſed oēs reges ſubditos eſſe pape tꝫ Jnn. in. c. p venerabilē. q filij ſint legi. ⁊ ibi Abb. ſicu. Jdeoq̄ʒ tenent̄ tueri papā ⁊ eccleſiā Romanā. xxij. q. v. de forma. ſed di. Adrianus cū gl. ⁊ tꝫ Cardi. in cle. j. §. j. de iureiur. Subſunt ēt iperatori. d. l. in noie. Oldr. 5 vbi. ſ. cū ſimi. † Jmperator enim eſt ſupremus oim, ergo ⁊ Regū. l. pe. ⁊ ibi Bal. C. de bonis q̄ libe. imo ēt pape in tēporalibus, non in ſpiritualibus. no. in. c. ſolite. de maio. ⁊ obe. l. j. C. de ſumma tri ni. cle. paſtoralis. §. deniq̄ʒ. de re iud. c. ad honorē. de vſu pal. ⁊ gl. no. ⁊ ibi Car. ⁊ cle. j. in prin. iiij. op. de iureiuran. Quinetiā imperator in tēporalibus preeſt oibus ēt eccleſiaſticis pſonis, nō reb⁹ ⁊ terris donatis dudū eccleſie romane. vt p Jnn. in. c. nouerit. de ſent. excōic. ⁊ gl. in. l. j. §. cum orbē. ff. de offi. prefec. vr. ⁊ Bald. in marga. verſi. impator. verſi. iij. hinc dicit gl. in auc. vt eccl. Ro. §. 6 fi. in fi. † qp imperator nō pōt donare res eccleſie Romane dona

tas per Constātinū tanꝙ in eis nullum ius habeat, nec potest disponere ꝯ indulta ecclesie Romane dudum per imperatores concessa. que varia sunt ꝫ Inn. vbi.s.ꝛ adde ad id ꝙ.s.dixi, Reges oēs subditos esse imperatori. qd idē tꝫ gl. ordi. sed di. Adrianus. ij. que dicit veꝝ, nisi reges probent se exēptos. xxiiij. qō. iij. §. ecce. quinimo ēt ꝓ capite suo tenentur ad tributū imperatori, nisi doceant de exēptione. ꝭm d. gl. per. l. fi. ff. de cēsi. ꝛ gl. in. d. c. adrianus intulit hoc ꝓcedere ēt in rege Francie, ꝛ in rege Hispanie, vt sub sint Impatori, lꝫ in fine dicat, ꝙ reges Hispanie nō subsunt Imperatori, qꝛ regnū ab hostiū faucibus eruerūt. ꝛ ꝑ Abb. in. c. nouit. de iudi. Car. vero zaba. in. d. cle. j. in princ. iiij. op. de iureiurā.

7 tenuit † ꝙ nec de iure Rex francie subsit imperatori, qꝛ Carolus magnus in cuius ꝑsona fuit translatū imperiū in Germanos, nō vr̄ verisimiliter suū tēporale p̄rimoniū, qd erat regnū Frācie, voluisse subijcere alteri, quinimo in quasi possessione diuturna libertatis fuit dictus rex. hec aūt translatio fuit facta ex causa, qꝛ iperator Grecoꝝ tūc existens in ciuitate Cōstātinopolitana requisitus a papa, vt tueret ecclesiā Romanā aduersus Astulphū regē

8 Longobardoꝝ, recusauit. † ꝑp qd papa euꝫ priuauit imperio, qd trāstulit ad Germa. cōferēdo eis ꝑtātē eligēdi aliū imperatorē deputatū ꝑ electionarios archiepiscopū Magnūtinū, Colonieñsēꝫ, ꝛ Treueriensem, comitē Rheni, ducē Saxonie, ꝛ Marchionem brādaburgensēꝫ, ꝛ regē Bohemie, vt refert gl. in. c. ad apostolice de re iudi. in. vj. ꝛ Bal. in tit. de pace ꝯstan. §. in ciuitate. ꝛ Card. in cle. j. de iureiur. fuitq; tunc electus Carolus rex Francie filius Pipini regis, quē zacharias papa substituerat loco Ludouici regis Francoꝝ ꝑ ipsuꝫ papā depositi. xv. q. vj. alius. vt ꝑ gl. ꝛ Ab. in. c. venerabilē. de elec. ꝛ dicit ibi gl. dictā trāslationē fuisse factā anno dñi. cccccccclxxvj. sed Landu. dicit fuisse facta anno domini. cccl. ꝭm Cardi. in. d. cle. j. vbi ipse dicit fuisse anno dñi. ccclij. pro quo facit ad predicta opin. Specu. titu. de appel. versicu. pe. vbi

9 dixit † quod a sententia lata in curia Francie non appellatur. cū rex ipse in temporalibus nō recognoscat superioreꝫ. c. ꝑ venerabilē. q filij sint legi. ꝛ dicit sic d facto seruari. Idē ēt tꝫ ipse. Spe. eo. tit. §. iiij. post prin. ꝛ est gl. sing. ꝭm Abb. in. d. c. ꝑ venerabilē. que dicit qd rex Frācie de iure subest pape, ꝛ nō imperatori. lꝫ Hosti. ꝭm eū dicat ꝯtriū in rege Francie, Hispanie, ꝛ Anglie ꝑ gl. in. d. c. adrianus. lꝫ de facto nō obediāt, ꝛ ꝓpterea peccāt, sed a peccato excusantur, duꝫ imperator ab eis nō exigit obedientiā. ꝭm Abb. arg. c. cū oēs. de consti. vbi etiā subdit idem Abb. qd dicti Reges cōtra imperatorē possunt prescribere libertatē ꝛ exemptionē ꝭm Car. zaba. cōtra Jo. an. ꝛ Ant. de but. qui cōtrariū tenuerūt. rex

10 vero Sicilie subest pape, qꝛ † Sicilia est p̄rimoniū ecclesie Ro. vt in cle. j. §. j. ꝛ ibi Car. de iureiur. ꝛ Abb. in. c. si diligēti. in princ. de prescri. ꝛ no. in. c. mādata. de ꝑsump. ꝛ in cle. pastoralis. ꝛ in. c. ad apostolice. de re iud. in. vj. ¶ Et qꝛ. s. tetigi de donatione facta ecclesie Roma. per Constan. imperatorem, scias contra illos qui debent eam probare aliquo iure, quod probaꝛ in. d. c. per venerabilem. circa mediū ꝭm Abb. ibi. ꝛ in. c. fundamenta. de elec. in. vj. ꝛ in. c. ꝯstantinus. xcvj. di. vbi ponitur eius forma ad verbū, ꝛ ꝓbaꝛ ēt in. c. translato. de ꝯsti. ꝛ in cle. romani. ver. porro. ꝑ Car. zaba. de iureiur. vbi plene. ꝛ in cle. j. de summa trini. ꝛ fide catho. ꝓbaꝛ ēt in pe. ver. his offerre. ꝭm Bal. ibi. C. de bonisq; lib. ꝛ in. c. j. ad. fi. de iureiu. vt ꝑ Pau. de cast. ꝯsi. lxxij. ꝛ ꝑ Bal. ꝛ doc. in. j. ꝯsti. C. ꝛ in Spe. de instru. edi. ꝛ ibi Bal. i v̄si. pape. ꝛ iperatori. ꝛ ꝑ Bart. in. j. cōsti. ff. ꝛ in. l. oibus ad treb. ꝛ in. l. j. in prin. ꝛ. §. j. de offi. presi. post gl. ibi. ꝛ in. d. l. ꝓhibere §. plane. ff. qd vi aut clam. ꝛ in. l. hostes. ff. de cap. ꝛ in. l. j. §. differētia. de acquiren. posses. ꝛ Bal. in. c. j. si de feu. fue. cōtro. ꝛ in. l. barbarius. ad fin. de offic. presi. ꝛ ꝑ Jo. an. in addi. Spe. de iurisi. om. iudi. §. j. ꝛ in addi. vidisti duas opi.

11 versi. habeo cōsiliū Dy. † vbi ēt dicit qd dicta donatio cōprehēdit ēt merū iperiū terraꝝ donataꝝ. ponūt ēt moder. ꝛ Alex. de imo. in. l. j. ff. de verb. obliga. ꝛ in. l. legatus. de offi. presi. ꝛ in. j. consti. ff. post Bar. ꝛ iteꝝ Bal. in prelu. feu. xij. col. doc. in. c. ex ore. de his q̄ fi. a ma. par. ca. ꝛ in. c. ex insinuatione. de simo. Uerba aūt formalia dicte donationis sunt registrata. lxvj. disti. cōstātinus. Sed eius ꝯfirmatio poniꝛ. lxiij. disti. ego Lud. vbi ēt dicit gl. ꝙ illa donatio reuocari non posset per imperatorem. de qua etiam loquitur Lud. ro. in. l. is qui heres. in prin. ff. de acquiren. heredi.

12 ¶ Predictis Addo † qd donatio de Romādiola, ꝛ de Bononia facta ꝑ Rod. regē Alamanie ēt nōdū coronatū valuit d iure ꝭm Bal. in addi. Spe. de rescrip. presen. ver. donatio post Spe. ibi. in. §. fi. ver. itē qd obtētū. Quinēt valuit lꝫ nō insinuata tā illa quā aliā facta ꝑ Cōstā. vt tꝫ Bal. ꝛ Mode. in. d. j. ꝯsti. ff. ꝛ no. in auc. itē ꝛ a priuatis. ꝛ ibi Bal. C. de don. ꝛ Bal. ꝛ Ang. in. l. filio quē pater. de lib. ꝛ posthu. ꝛ Bal. in. j. ꝯsti. C. ꝛ in. l. si certaꝝ. ꝛ ibi Ang. de test. ma. ꝑ gl. in. l. j. ff. de iureiur. ꝛ i Spe. de instr. edi. d. §. nūc aūt x. fi. qd ēt ꝓcedit in donatiōe, q̄ fieret ecclesie priuate, ꝭm Bar. ꝯ Bal. in. l. illud. C. de sac. san. eccl. ꝛ gl. in auc. de non alie. §. sancimꝰ. ꝛ ꝓbaꝛ in. l. sancimus. §. exceptis. C. d don. ꝛ tꝫ Pau. de cast. in ꝯsi. xxx. redeūdo aūt ad ꝓpositā. q. de gabella, vt ēt per regē nō recognoscētē impatorē in dñm ꝛ superiorē imponi possit.

13 † Addo qd idē est in quolibet rege subdito dño pape. qꝛ in eoruꝫ coronatiōe vr̄ papa ꝯcedere eis oīa regalia, ꝭm Bal. in. c. j. in fi. que sint reg. in v̄si feu. vbi ꝯcludit oibus regibus cōpetere ius imponēdi gabellas, saltē ex vi ꝯnalis ꝯcessionis regaliū. inter que tale ius numeraꝛ, vt in. d. c. j. ꝛ idē firmat do. meus. Bar. cep. in. d. l. eū q. de verb. sig. ꝛ in trac. de ser. rusti. c. de portu. ꝓ qua opi. facit qꝛ rex in regno suo dr̄ imperator. vt tꝫ Bal. in. l. nec exēplo. C. de ꝓba. Itē rex iperatori assimilaꝛ, ꝭm Bal. in. c. j. §. si vasallus. de pace iur. fir. ꝛ Oldra. consi. ccl. ꝛ maxime si sit comes, vt inquit Bald. in. l. receptitia. C. de pe. ¶ Quinēt rex pōt alijs ꝯcedere iura vectigaliū. ꝑ. d. c. sup. §. preterea. de verbo. signi. vt tꝫ Bar. in. l. si publicanus. §. in oibus. ff. de pub. ꝛ Spe. de causa pos. ꝛ ꝓprie. §. j. versi. quid de colligēribus. que omnia tene menti. ¶ Ter

14 tio quero † quid de barone. Rñ. qd cuꝫ recognoscat superioreꝫ. s. regē, nō potest indicere nouas gabellas in baronia sua, vt tꝫ Sal. in. d. l. vectigalia. ij. col. C. noua vectig. ꝓ quo facit, qꝛ nō pōt subditos grauare plus solito, ēt si ipse plus solito grauetur a rege, vt dicit no. Floria. in. l. filia nuptura. ff. fami. her. statuta vero ꝛ constitutiones possunt Barones facere in sua baronia, sicut comites in comitatu suo, ꝭm Bar. in. l. omnes populi. iiij. q. j. principalis. ff. de iusti. ꝛ iure. in. l. j. in prin. ff. quod quisq; iur. per. c. ij. de ma. ꝛ

15 obe. ꝛ. c. ij. de ꝯstitu. in. vj. ¶ Quarto quero † nunquid ciuitates habeant iura gabellaꝝ ꝛ pedagioꝝ. Rñ. sic si sunt tales, que non recognoscāt superiorē, vt sunt ciuitates Tuscie ꝛ Lōbardie habētes merū imperiū ex prescriptione ꝭm Bal. in. c. j. de pac. tenē. in v̄si. feu. ꝛ in. l. fi. C. de vec. ꝛ cōmi. ꝛ Ant. de but. in. d. c. sup. §. preterea. de verbo. sig. ꝛ Ang. in. l. illud. ij. ff. de ap. post gl. in auc. de defen. ciui. §. iusiurandū. ꝛ Sali. in. d. l. vecti. ij. col. ꝛ. d. meus Jo. de porto vicentinus in consi. omnipotēt s dei postulato ꝛc. Idē dico in alijs ciuitatibus habētibus merū imperiū ex priuilegio principis, vel ex ꝯsuetudine, vel ex ꝯstitutione. de pace cōstā. vt tꝫ Bar. in. l. presidis. C. de epi. au. ꝛ in. l. quominus. ij. q. ff. de flu. ꝛ Car. zaba. in cle. fi. vij q. de cē. ꝛ Bar. cepo. in tractatu de ser. rusti. pred. c. de flumine. Ciuitates v̄o de facto nō recognoscētes superiorem nouas gabellas non possunt indicere de iure. de facto tñ indictio seruareꝛ, sicut ꝛc. gesta. ꝭm Sal. sed si de iure ciuitas superiorē recognoscat, vt sunt ciuitates Marchie anconitane ꝛ aliaꝝ ꝓuinciaꝝ sac. san. Ro. eccle. subditaꝝ nō posset instituere nouas gabellas sine superioris auctoritate ꝛ licentia. d. l. vectigalia. ꝛ ibi doc. ꝛ. l. nō solēt. ꝛ ibi Bal. in fi. ꝛ. l. j. ꝛ ibi Sal. eo. tit. ꝛ tꝫ Bar. in. l. si publicanus. ff. de pub. ꝑ. d. l. vectigalia. ꝛ ita loquiꝛ Spec. de cau

16 sa posses. ꝛ ꝓprie. §. j. §. in oibus. ver. quid de col. ¶ † Quinetiam si noua gabel. exigatur, dꝫ restitui tanꝙ exacta indebite. d. l. nō solent. cum gl. ꝛ doc. nō enim nouitates in ciuitatibus sunt inducende. d. l. vectigalia. ꝛ ibi Sali. j. col. ꝛ. l. pen. ff. de decre. ab or. fa. ꝙ est veꝝ ꝭm eū etiam si cōis vtilitas nouitatū inductioneꝫ suaderet nisi tunc superior cōsulaꝛ. d. l. j. C. no. vec. imp. non pos. ¶ Quod dixi de ciuitatibꝰ Lōbardie, addo ꝙ ille fiscū habere dicunꝛ, iōq; succedūt in bonis vacātibus. vt tꝫ Bar. in. l. j. C. de bo. va. li. x. ꝛ in. l. itē veniunt. §. ait senatus. ff. de pet. here. ꝛ Bal. in. l. j. C. de here. decur. qd secus esse dicimus in ciuitatibus Marchie superiorē recognoscentibus, qꝛ fiscū nō habent, nisi ecclesiam romanam que fiscus est ꝛ superior, cui talia bona sunt applicāda. vt inqt ibi

17 Bar. in. l. hostes. ff. de capti. vbi ēt dicit, † ꝙ ciuitas non recognoscens superiorē hꝫ fiscū, ꝛ tꝫ locū principis, quod ēt tꝫ Bal. in. l. hereditas. in fin. C. ad sille. ꝛ Pau. de cast. in. l. j. §. huius studij. ff. de iusti. ꝛ iu. idem in alijs ciuitatibus habētibus meꝝ imperiū ex priuilegio vel consuetudine, ꝭm Bal. in. l. j. vlti. col. C. de here. instit. ꝛ in marga. versi. ciuitates. ver. ij. Et ideo Jo. an. ꝭm Abb. sicu. in. c. super quibusdam de ver. sig. dicit quod de facto videmus post factam pacem Constantie ex qua ciuitates Italie receperūt merum ꝛ mixtum imperium vsurpauerunt sibi de facto ius imponēdi vectig. Idē tꝫ Car. in. d. cle. fina. vij. q. de cen. ¶ Predictis

18 Adde † quod statutum ciuitatis imponens gabellas est stricti iur. ꝛ stricte dꝫ intelligi ꝭm Bal. in. l. contractus. C. de fide instr. j. ¶ Quinto quero quō intelligaꝛ quod diximus. s. preced. q. ciuitates posse inducere nouas gabellas. Rñ. quod intelligi dꝫ id fieri posse in casibus permissis, vt. s. per adunantiā populi ꝯnaleꝫ nō aūt ꝑ ordinē decurionum, nec per consiliū populi, cū adunātia ꝯnalis sit superior, ꝛ habeaꝛ loco imperatoris, nisi consilium populi

pulli haberet auctoritatē vel ptātē ab adunantia generali per legē probibitē. §. plane. ff. qd vi aut clā. Ita determinat Sali. in d. l. vectigalia. j. col. pro quo facit. q: ɔsiliũ gñale pōt committere certis ɔsiliarijs aliquid faciendũ, & qd per illos fit a ɔsilio fieri dr. l. illud. §. si decuriones. & ibi Bar. ff. qd cuius. vni. no. Et ita quotidie practicat̄ in populis faciētibus remissiones prioribus, vel adunātie particulari. ¶ Cōsiliũ vo populi totũ populũ representat. gl. est in rub. C. q̄ sit lon. ɔsue. Intellige tñ, vt gesta p ɔsiliũ populi nō valeāt nisi eo ɔuocato in publico & solito loco, sono tube, vel cāpane, de mādato potestatis, iuxta not. p Bart. in. l. ij. C. de decur. li. x. & in. l. oēs populi. ij. q. pri. ff. de iust. & iure. ad minꝰ due partes eius ɔuenerit. l. nulli. cũ gl. ff. qd cuius. vni. no. l. noiationum. C. de decu. lib. x. & Bar. in. l. qd maior. ff. ad muni. & in. l. ij. de decre. ab or. fa. & in. l. aliud. §. referr. ff. de iure fis. & in. d. l. oēs popul. ij. qd. prin. v. col. & in. l. curiales. C. de predi. curia. li. x. vbi ēt singlr dicit ꝙ nō pōt cōsiliũ ɔuocari ad sonũ tabelle, sicut faciunt hodie ecclesie in die lamētatiōis. s. die veneris sancti, nisi tunc due partes sint presentes quo casu valeret ɔuocatio, nō rōne citatiōis, tanꝗ̄ facte illegitime pp inhabile instrumētũ sonādi. sed vi pñtie. ar.

19 no. p Bal. in. l. j. ff. de fer. & in. l. j. ff. de in ius vo. ¶ Adde † ꝙ ɔciliarij dicunt̄ decuriōes gl. ē & Bar. in rub. C. de decu. li. x. & Bar. in. d. l. nulli. & l. nō ambigit̄. ff. de leg. per no. i rub. C. q̄ sit lo. ɔsue. & in. l. j. C. de decu. Qui quidē a rure in q̄ habitāt reuocari pñt ad ciuitatē, alias mulctant̄. l. j. & ibi Bar. C. si curia. reli. ciui. rus ba. li. xi. ¶ Sexto quero, qd de ciuitatem Venetiar̄. Rñ. ꝙ pōt pro mercibus maritimis gabellas imponere, fm Bal. in rub. ff. de rerũ diui. & Bar. cep. in trac. de serui. rust. tit. de mar. Nō est q: ciuitas est libera cũ sit in mari situata, in quo edificiũ factũ cedit edificāti, vt ibi p Bald. dz ēt solui pedagiũ in mari, sicut in terra, si est ipositũ p dñm maris, vt dicũt Bal. & Sal. in. l. iij. C. de nau. feno. Quinimo dicit ibi Sal. valere statutũ Venetor̄ disponēs ꝙ oēs

20 merces portent̄ Venetias, & ibi soluāt datia vel gabellas † q: Veneti ex ɔsuetudine sunt dñi maris adriatici, & pñt statuere sup gabellis maris. Et sciēdũ ꝙ littora dicti Maris adriatici sunt Venetor̄ in genere, sz in particulari sunt ciuitatũ vicinar̄, vt tz Bal. in. l. pe. vj. col. C. de cōdi. inser. vide Bart. in. d. l. quominus. ij. q. de flum. & in. l. sane. ff. de iure. ¶ Septimo q̄ro, an castella vl' ville ciuitati subiecte possint indicere nouas gabellas. Rñ. nō q: superiorē recognoscunt p ea q̄ diximus. s. in. iij. q. seq. & tz Bald. in. l. fi. C. no. vect. ¶ Collecte vero pñt iponi fm Ang. post gl. i auc. q mo. nat. effi. sui. §. si qs igit̄. ij. & Ang. & moder. pñtiũ do. Bal. nouel. de Perusio nr̄i tēporis doct. insignis in. l. iiij. §. actor. ff. de re iu. quod ver̄ est non spōte, sed pro necessitate, vt tz Jo. de imo. in. d. §. actor. per. c. j. que sint rega. & Bal. in. l. etiam. C. de exc. rei iudi. & in. l. ciuitas. ff. si cert. petatur. ¶ Qui ēt possunt comitatiui habētes ius imponēdi collectas p necessitatibus suis. vt. s. dictũ est ēt mulctas seu penas apponere cōtra nō soluentes q: possunt omnia facere ɔsequētia ad illud. l. ij. ff. de iuris. om. iu. & ita firmat Bar. loquēs de prioribus ciuitatis habētibus ptātē ad aliqd faciēdũ, q: vr̄ etiā eis cōcessa ptās faciēdi illud ēt per penarũ adiectione per. l. j. in fi. ff. si qs ius di. nō ob. l. ambitiosa. iiij. col. versi. tertia regula est de dec. ab or. fa. quod tene menti. ad multa.

21 ¶ Octauo Quero † nunquid priores ciuitas hñtes arbitriũ prouidendi super necessitatibus possint imponere nouas gabellas. Rñ. sic. vcz in casibus, in quibus ciuitas posset, vt. s. diximus in. iiij. q. Et si talis ciuitas consueuit imponere gabellas, & necessitas immineat ciuitati. ff. Si vo ciuitas non cōsueuerit iponere nouas gabellas, nō pñt priores eius, nisi fuerit eis specialiter pmissum a populo, fm Bar. in. l. ambitiosa. ver. item an possint vigore alicuius arbitrij. ff. de decre. ab or. fa. pro quo facit, q: priores habētes arbitriũ prouidēdi ad necessitates cōis & super bono statu ciuitatis, pñt accipere pecuniā mutuo, & obligare vniuersitatē. Itez pñt statuere, ꝙ mercatoribus reddat̄ ius summariũ, & ꝙ salariati possint seruire p substitutũ soluēdo certā summā cōi. Itē pñt iponere penas, vt eor̄ dispositio sortiat̄ effectũ, fm Bar. in. d. l. ambitiosa. vbi plene ponit de arbitrio, & ptāte prior̄, & ancianorũ populi. ¶ Et adde notāter qd priores habētes arbitriũ a statuto pñt facere quicquid eis plz, arbitrio tñ boni viri, fm Bar. in. l. cũ ppo-

22 nas. C. de fideicom. lib. † nam verbum placet regulatur arbitrio boni viri, vt ibi. & tenet Bart. in. l. j. §. si plures vlti. col. ff. de exerci. & in. l. creditor. §. lucius. ff. manda. & in. l. si sic. de legat. j. & in. l. alio. ff. de ali. & cib. leg. ¶ Pñt ēt priores facere fieri bannũ, vl' p clama, qd soluētibus antiquas collectas remittat̄ pena iaz cōmissa, vt tz Bar. in. l. fi. C. de vesti. olobe. & aur. lib. x. nō tñ pñt statuta corrigere, nisi sit eis expresse cōmissum vel nisi supueniat noua causa correctionis, vt ingt Bar. in. j. cōsti. C. §. qbus. Itē nec pñt facere gratiā ɔdēnatis sine ɔsilio, vt tz Bal. in. l. preses. C. de transac. & qd no. in. l. ciuitas. ff. si cer. pe. ¶ Itē nec pñt absoluere officiales a sindicatu, fm Bal. in. l. mā. C. de ser. fugi. ¶ Itē nec pñt remittere debitũ cōis, nisi habeāt spāle mādatũ. not. in. l. itē magistri. ff. de pac. & in. l. iperatores eo. tit. & in. d. l. preses qd est veruz, nisi intersit reipu. l. ɔ iuris. §. fi. ff. de pac. Itē nisi negligēdo, vt curraret prescriptio fm Bal. & doc. in. d. l. impatores. q̄ oia bene not.

23 ¶ Nono quero, † an ius exigēdi gabellas, vel pedagia possit ɔcedi p principē alicui populo vel priuato. Rñ. sic, vt. d. c. super qbusdā. §. ptere a de v. sig. & tz Bal. i. l. si plures pe. col. C. de ɔdi. inser. & dicet̄. j. Idē tz Spe. in ti. de cā pos. & ppꝛie. §. j. ver. qd de colligētibꝰ vbi ēt dt ius pdictũ ɔcedi posse auctoritate ɔsilij lateranēsis & Regũ, p. d. §. pterea. & facit, q: pōt priceps ɔcedere p puilegiũ iurisdictionē nō hñti tā expsse ꝗ̄ tacite. s. ɔcedēdo castrũ. vt tenet Bar. & Ang. i. l. ij. i fi. C. de bo. vac. li. x. & l. ij. de v. sig. & i. l. j. §. i. d offi. prefe. vr. & in. l. j. de iuris. om. iu. & Bal. in. c. j. de cōtro. inuest. in vsi. feu. & in. c. j. de capi. q curi. vē. & in. c. j. §. itē si quis. qui. mo. feu. amit. & Pau. de ca. cōsi. cxxxij. sed idē Bal. in. c. j. §. ad hoc. de pace iura. fir. in. iij. col. dicit ꝙ in ɔcessione castri non venit iurisdictio tacite, nisi sit in eodē loco prescripta. vide Inno. in. c. ex literis de iurepatro. & quod per Bar. in. l. a procuratore. C. manda. vbi dicit, quod in venditione fundi cum oibus iuribus, non venit iurisdictio coherens fundo, in quo furce sunt erecte, quod not.

¶ Illud Autē tene mēti perpetuo, ꝙ tale priuilegiũ exigēdi ga-

24 bellas, vel collectas cōcessum a principe nō pōt reuocari †, q: trāsiuit in vim pacti, vel ɔuētiōis. l. qd semel, & ibi Bart. ff. de decre. ab ordi. facti. & in. l. hi q in fi. ff. de iu. imu. Et idē in priuilegio, ne teneat̄ ad collectas, fz Bar. i. d. l. qd semel. & Bar. tz idē in. l. oēs populi. de iusti. & iur. & Bal. in. l. si cũ mihi. ff. de dolo. & Inn. in. c. nouit. de iudi. & Jo. an. in addi. Spe. de censi. §. nũc dōm. ver. qd si vniuersitas. & de instru. edi. §. nũc vo aliq̄ in addi. hic omnino. Anto. de butr. in. c. cũ. m. & in. c. q̄ in ecclesiar̄ de ɔsti. & Arc. xj. q. j. quicꝗ̄. & Ab. sicu. in. c. suggestum de deci. & Alexan. de imo. in consi. ccxv. quod est signanter notandũ. ¶ Sed quero incidenter, nunquid valeat concessio iuris pedagij facta per principē alicui loco grauato alijs pedagijs. Rñ. nō, q: priuilegiũ est surreptitium, si fuit impetratũ hoc tacito. s. ꝙ locus erat grauatus pedagijs. priceps. n. certificatus nō ɔcessisset nouũ grauamē, de rescri. c. super literis. §. si vero. & c. postulasti. in fi. de pac. c. cũ pridē in fi. & de leg. ij. l. titia. §. que in vita. ff. de in ius vocā. l. sed si hac. §. pronuz p gl. & doc. & in. l. prescriptione. & ibi doc. C. si ɔtra ius vel vti. pub. vbi ēt Bar. & l. pe. de do. prele. xxv. q. ij. prescriptione. xij. q. iij. quisquis de crim. fal. c. j. l. si putas. C. de peti. her. ¶ Pro quo

25 facit † q: gratia ipetrata a papa scribēte pro aliquo in ecclesia grauata dr̄ surreptitia eo nō expresso. de rescrip. c. mādatum & seq. & c. duobus. eo. ti. li. vj. quod ver̄ est nisi princeps motu ppꝛio hoc ɔcesserit. c. si motu. de preb. in. vj. & in cle. si romanus. eo. tit. Sed tũc posset adiri princeps cōcedēs. vt reuocet grauamē, qd ignorauit p. l. neratius. in fi. ff. de reg. iur. l. ex facto. in princi. de vul. & pupil. in auc. de nup. post prin. Itē & eius successor, qui potest reuocare cōcessionez predecessoris. c. j. de phi. seque. pos. & fru. Ita dicit Jo. an. singulariter in addi. Spe. de causa pos. & ppꝛi. §. j. ver. qd

26 de colligētibus. ¶ Decimo quero, † an ius colligēdi pedagia vel gabellas possit ɔqueri prescriptione, vel cōsuetudine. sicut priuilegio quāuis exactio gabellarũ sit a iure prohibita. l. j. & p totũ tit. C. noua vecti. & omnis locus sit liber, nisi is cui ius pedagij sit iniunctũ ex priuilegio, fm Bal. in. l. si plures p col. C. de ɔdi. inser. & dixi. s. proxima. q. tñ. Idē est dicendũ in cōsuetudine, qd in priuilegio, fm Bal. ibi & est casus in. d. c. sup. §. pterea. & ibi doc. de v. sig. & in. c. innouamus. de cē. & Bar. in repet. l. vectigalia. s. alle. & Host. in summa de censi. ver. ex quibus. & Bar. in. l. si publicanꝰ. §. in omnibus. ff. de pub. & Bal. in. l. fi. C. de vec. & cōmi. & in. c. j. ij. col. q̄ sint rega. & gl. in. l. dñi. C. de agri. & cē. li. xj. & Sal. i. d. l. vectigalia. & in. l. iij. C. de nau. feno. cōtra Bar. in. l. si puincialiũ. C. noua vec. ¶ Et itellige verũ in pscriptiōe tāti tēporis ꝙ nō sit me-

27 moria in ɔriũ. d. §. preterea. & doc. vbi. s. † Talis enim cōsuetudo hz vim priuilegij. l. ij. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. & esti. & gl. & doc. in. d. §. preterea. ix. q. vlt. seruitũ. iij. q. vj. hoc quippe. ix. q. iij. cōquestus. & Bal. in. c. j. ij. col. q̄ sint rega. & in. l. iij. de nau. fe. & in. l. si solēnibus. C. de fide instr. & in suo tractatu de tabel. ij. q. princ. ¶ Itē hz talis ɔsuetudo pricipis ptātē. l. dñi predior̄. C. de agri. & censi. lib. xj. & Bal. in. d. l. iij. & in. l. nec exēplo. C. de proba. Intellige tñ ꝙ cōsuetudo tanti tēporis sufficiat sine iussu vel licentia principis, nec requirit̄ ɔcursus vtriusq3 cũ alter̄ sufficiat. s. vel pricipis permissio. d. l. vectigalia. et. l. seq. & l. j. eo. tit. & s. plene tetigi ix. q. vel ɔsuetudo de p se. lz glo. in. l. minus proprie. de ver. sig. di

xerit vtrūq; requiri copulatiue. que gl. reprobat̃ cōiter ꝛ maxime p Bar. in. l. si publicanus. §. in oibus de pub. ꝛ Sali. in. d. l. vectigalia. ij. col. ꝛ Cy. in. l. ij. C. noua vecti. p. d. c. sup. §. ꝑterea. ¶ Itē ītellige ve℞ de ꝓscriptiōe tāti tēporis qñ qs vult acqrere ius exigēdi gabellas nemini alteri quesitū in illo loco, secus vo qñ esset ius alteri prius quesitū, quo casu minus tps sufficit ad ꝓscribendū habita distinctiōe an ꝓscribēs habeat tit. vel nō, ꝛ an habeat bonā fidē vel malā. sicut dr̃ in prescriptiōe vsufructus. vt tȝ Bar. ꝛ doc. in. d. §. in oibus. ꝛ Sal. in. d. l. vectig. iij. col. de q̃ distinctio

28 ne vide plenius p eū. in. l. ij. C. de serui. ¶ † Et scias qđ dr̃ memoriaȝ hoim nō extare p lapsuȝ cētū anno℞. vt tȝ Bald. in. l. fi. C. de lon. tēpo. pre. ꝛ Cy. in. l. ij. ix. q. C. de serui. Floria. in. l. seruitutes in. xviij. col. ff. de serui. Bar. cep. i trac. de serui. vrba. c. xix. ꝛ ad pbationē talē reqrunt̃ testes maiores. xl. annis q ð visu deponāt p dictū tps. ꝛ de auditu p residuo tēporis. tu ēt vide in Spe. de pba. §. j. vlt. q̃rit̃ ꝛ seq. ꝛ ibi Bal. in addi. x. q̃liter pbet̃. vide etiā Bar. l. ij. §. pen. ff. de aqua plu. arcen. ꝛ qđ p Inn. ꝛ Hostiē. in. c. quid per nouale. de verbo. signi. ꝛ Jo. an. in. c. de prescrip.

¶ Sed dubitari pōt cuius sciētia requirat̃ in prescriptione dicti iuris exigēdi gabellas p exactionē tāti tēporis, ꝙ nō sit memoria in ꝯriū. R̄ñ. fm Bart. in. d. §. in oibus. ꝛ Sali. in. d. l. vectigalia. ver. sed p ꝑdicto℞ ꝛc. ꝙ si prescribit̃ ꝯ priuatū, hñtē tale ius apō se sufficit eius scia, ꝛ patiētia, ꝛ in hoc oēs ꝯcordāt, sed si tale ius nulli cōpetit ꝙ alter vult acqrere p cōsuetudinē varie sunt opinio

29 nes. doc. † Nā Bal. vbi. s. dicit sufficere sciētiā eius iudicis in cuius territorio vectigal nouū exigit̃, p. l. iij. C. noua vec. vnde si nullus iudex fuit in ꝓuincia nō ꝓcedit prescriptio, ꝛ ponit Bar. exēplū in ciuitatibus Tuscie, ꝯ quas ponit ꝯclusionē, qđ nō habēt legitimū ius gabella℞. Ex quo in Tuscia nunq̃ fuit ꝓses vel rector ꝓuincie, ergo ꝯ principē abñtē ꝛ insciū ꝓscriptio nō ꝓcedit. Alia fuit opi. d. Signo. de homode. q tenuit requiri sciētiā imparoris, que nō ꝓsumit̃, nisi pbet̃, p. c. j. de cōsti. in. vj. ꝛ ar. l. verius. ff. de pba. ꝛ hoc verius vr̃ fm Sal. vbi. s. qꝛ requirit̃ sciētia illius, qui hȝ ꝑtātē ꝯcedēdi tale ius. l. ij. C. de serui. sed imperator vt. s. dictū est hȝ dictā ꝑtātē, ꝛ nō iudex ꝓuincie. d. l. j. ꝛ. l. vecti. C. noua vecti. ꝛ. l. vectigalia. de pub. ꝙ ꝛc. Nec ꝓcedit arg. l. nō solēt. eo. ti. qꝛ nō se quit̃ iudex curare dȝ ne qd illicite exigat̃, ꝙ eo sciēte ꝓscribo ius exigēdi. Nā ꝛ iudex dȝ ꝓuidere ne qs inuito dño iter faciat p fundū alienū vel plaustrū ducat, ꝛ tñ si iudex patit̃ inscio dño ꝑdij nō pōt q̃ri ius seruitutis. d. l. ij. C. de serui. ¶ Predictis addo ꝙ talis sciētia imperatoris requirit̃ nedū semel ꝛ in pricipio ꝓscriptionis, sed etiā semper ꝛ perseuerās. qꝛ ꝛ eius patiētia non aūt sola sciētia requirit̃, sicut dr̃ in prescriptionibus alio℞ iuriū. vt p doct. in. d. l. ij. C. de serui. ꝛ in. d. l. seruitutes. la grāde. ꝛ ibi Flo. ff. de ser

30 ui. ꝛ tȝ Sal. in. d. l. vectigalia. † vbi dat cautelā, ꝙ quis alleget tit. per viā concessionis a principe factā de exigēdis gabellis, deinde probet exactionē tanti tēporis. s. x. vel. xx. an qꝛ lȝ titulus allegatus non probet̃, sufficit probare quasi possessionē exigēdi. que cautela probatur per gl. Bar. ꝛ Flori. an. d. l. seruitutes. ꝛ in. l. cuȝ de in rem verso. de vsur. p Bar. ꝛ in. l. j. §. fi. ꝛ. ff. de aqua quoti. ꝛ esti. vbi etiam Jo. de imo. ꝛ in. l. q aliena. §. j. ꝛ ibi Jo. de imo. ꝛ Lud. pō. de acqui. her. ꝛ gl. in. l. si quis diuturno. si serui. ven. Ang. are. insti. de act. §. eque. ꝛ Bar. cepol. in trac. serui. vrba. c. xix. ꝛ in cautela. cxcv. quod limita ve℞ si titulus alleget̃ habitus ab eo q potuerit ius ipsum concedere. nō si ab alio. fm Jo. an. in addi. Spe. de causa pos. ꝛ proprie. §. j. x. qd de colligētibus. vbi dicit vtrūq; dictum. ꝛ Pau. de cast. in. d. l. seruitutes. ¶ Et quod. s. dixi sciētiā superioris reqri est verū, lȝ Bal. in. c. j. ij. col. q sint rega. in vsi. feu. ꝯrium dixerit. ¶ Et subdit Sali. vbi. s. ꝙ ꝯ ius exigendi gabellas alicui competens currit prescriptio longissimi tpis, sicut in seruitutibꝰ. vt qꝛ steterit p. xxx. vel. xl. annos ꝙ nō exgerit. l. ij. C. de serui. ꝛ tȝ Bar. in. l. licitatio. v. ea℞. ꝛ ibi no. ff. de publ. ꝛ als. ꝯ. dicet̃. Nec omitto ꝙ ꝯsuetudo exigēdi gabellas acqrit dictū ius territorio non personis. vt tȝ Bald. in. d. c. j. iij. colū. q̃ sint regal.

31 ¶ † Quinetiam addo, ꝙ vectigal respectu directi dominij non pōt prescribi. sed respectu vtilis ꝛ datur publiciana. l. cum sponsus. §. in vectigalibus. ꝛ ibi Bar. ff. de pub. ¶ Illud ēt est hic subdendū, ꝙ quasi possessio exigēdi gabellas vel iurisdictionis retinetur animo, ꝛ dr̃ habere cām cōtinuam. vt tȝ Bart. in. l. iusto. §. nō mutat. ff. de vsucap. Et est mirabile ꝛ ꝓpāle in tali iure hñte causaȝ continuā, ꝙ requiratur prescriptio tanti temporis ꝙ nō sit memoria in ꝯrium, cum alias secus sit. s. in seruitutibus realibus habētibus causam cōtinuaȝ in quibus sufficit prescriptio longi tēporis. l. i. ꝛ. ij. ꝛ ibi doc. ꝛ Bar. C. de serui. Sed in habētibus causaȝ discontinuā requiritur prescriptio tāti tēporis ꝙ nō sit memoria in ꝯriū. fm doc. ibi. ꝛ Bal. in. l. j. C. de anna. excep. ꝛ. l. sicut. p Bal. C. de prescrip. xxx. an. ꝛ in. l. fi. C. de lon. tēpo. prescrip. l. foramē. ꝛ ibi Bar. ff. de serui. vrb. predi. ꝛ not. in. l. seruitutes. ff. de serui.

32 Pau. de cast. cōsil. v. ¶ Addo ēt singlr̃ ad ꝑdicta, † ꝙ tolerātia superioris nō iustificat gestū quātocūq; tpe in his, que nō sunt ꝓsibilia sine pricipis ꝯcessione. vt tȝ do. Domi. de sctō gemi. in. c. ij. de pb. in. vj. in antepe. col. vbi infert. qđ quātūcūq; papa tolleret ꝙ decime p laicos nō soluantur, non tñ vr̃ posse per laicos queri ius nō soluendi decimas. quod perpetuo tenendum est cordi.

¶ Undecimo Quero post predicta. Nunqd prescriptio iuris vectigaliū causata ex consuetudine exigēdi p tm̃ tēpus qđ nō sit memoria in ꝯriuȝ. vt. s. procedat g̃naliter de oibus rebus ēt de alijs quā ꝯsuetū sit exigi vect. R̄ñ. nō, sed tm̃ ꝓcedit de rebus de qbus exigi ꝯsueuit. fȝ Bar. in. l. si publicanus. §. in oibus i fi. ff. de pub. ꝛ qđ Bar. in. l. licitatio. §. ea℞. eo. tit. ꝛ melius in. l. j. §. hoc interdicto. ff. de iti. actuq; pri. ꝛ Sali. in. d. l. vect. in fi. facit qđ no. in. c.

33 auditis. ꝛ ibi p Inno. de prescrip. ¶ Accedūt, † qꝛ iurisdictio nō prescribit̃ ex actibus exercendi eā, nisi in illis tm̃ in qbus sit exercitata. fm Bar. in. d. §. si qs hoc interdicto. ꝛ in. l. cū de in rē vso vlti. colū. de vsur. sed Flo. in. l. seruitutes. ff. qui. mo. ser. amit. dicit post Inno. in. c. dilectus. de capel. mona. ꝙ generalis quasi possessio iurisdictionis acquirit̃, ēt si vnicus actus iurisdictionis exerceatur. predicta vero sunt in acquirenda iurisdictione. Sed in retinenda secus est, cum tota retineatur etiā per vnicū actū exercitatum vt inquit Bar. in. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufr. ¶ Quinēt si quis exercet iurisdictionē accusando nō inquirendo dr̃ quasi possessio ēt totius iurisdictiōis retineri, vt si currat ꝯ eū ꝓscriptio. fm Bar. in. l. si vnus. ꝛ in. l. vna est via. ff. de serui. rusti. predi. vbi ēt Flor. idē tȝ. ꝛ in. l. si sic constituta. ff. queād. serui. amit. vbi ēt dicit nō prescribi iurisdictionē que in vno loco tm̃ ē exercitata ꝛ nō in alio. ad qđ vide no. in. c. cū olim. ꝛ in. c. auditis. de ꝓscrip. ꝛ gl. in reg. odia. lib. vj. ꝛ in cle. j. de renū. ꝛ in Spe. de prescrip. §. j. ver. Sed pone miles. ꝛ in ti. de iurisdi. om. iudi. ver. illud. ꝛ in. c. cōtingat. de deci. ꝛ in. c. cū ex iniuncto. de here. ꝛ vbiq; p doc. ¶ Duo

34 decimo quero † si ius exigēdi vectigal alicui nobili ꝯcessum a principe vel ex ꝯsuetudine q̃situ legatū alicui an trāseat ad hr̃dē. R̄ñ. sic fm Bal. in. l. j. §. excepto. C. de cadu. tol. nec mi℞, qꝛ legatū purū debet̃ ēt heredi legatarij. vt dicit bald. in. l. si auia. in lec. ant. C. de iure deli. ꝛ i. l. qm̄ i ea. lec. eo. ti. ꝛ in. l. j. C. ð his q añ aper. tab. ꝛ in. d. §. exceptio. adde gl. lȝ reprobatā. ꝛ bal. in. l. is cui. ff. de act. ꝛ obli. ꝛ gl. in. l. seius saturninus. ff. ad treb. ꝛ bal. in. l. si cui. in fi. ð leg. j. l. ex facto. ꝛ ibi bal. ff. de hr̃. insti. qđ verū est ēt in extimatiōe, qm̄ res legata tradi nō pōt. l. mortuo. §. j. ꝛ ibi Bar. de leg. ij. ideȝ in legato seruitutis predialis, sed secus in legato pro militia fm Bal. in. d. §. excepto. ¶ Sed an sit idē in legato cōditionali, si legatarius moriat̃ ꝯditione pendente bar. tȝ qđ nō, nisi sit adiectuȝ verbū exnunc, in. l. is qui p emptore. xviij. col. de vsuca. vide bar. in. d. l. is cuius. legatū vero facti. j. ꝙ legatario liceat aliquid facere nō trāsit ad hr̃dē. l. apud iul. §. si qs alicui. de lega. j. ꝛ. l. auguste de le. ij. ¶ Et limita ve℞, nisi legatario sit facta substitutio in legato, qꝛ subintelligit̃ ꝯditio si sine filijs decesserit. l. g̃naliter. §. cū aūt. C. de insti. ꝛ substi. sub cōdi. fac. vnde legatum debet̃ filio legatarij, lȝ de filio nō fuerit habita mētio, nō aūt substituto, vt vbi in fi.

¶ Jus autem patronatus in testō relictum alicui transit ad heredes. glo. in. l. si operarum. ff. de ope. lib. ꝛ bald. in. c. decedenti. ij. col. q feu. dare pos. ꝛ in. l. vnica. C. de in ius vo. gl. ꝛ Archi. xvj. q. vij. ꝯsiderādū. Inn. in. c. j. de iurepa. ꝛ doc. post gl. in cle. fi. eo. ti. Ad filiū vo nō hr̃dē. Itē ad filiā dotatā p statutū exclusaȝ a successiōe nō trāsit ius ꝓnatus eccl̃ie fm Fed. de sen. in ꝯsi. cxxxix. qđ incipit itē filius ꝛc. Sed ad bono℞ possel. trāsit vt tȝ idē Fed. cōsi. ccxvj. si opi. Jo. ꝛc. ¶ Et adde ꝙ iurisdictio cōcessa baroni transit ad filios, bal. tȝ in. l. j. ix. col. C. de emā. libe. ꝛ in. l. mādatū. iij. colū. C. man. qđ tñ nō ꝓcedit in imperio qđ querit̃ p electioneȝ nō per successionem hr̃ditariā, vt dicit Bart. in. l. non ambigitur. ff. de legi. ꝛ Bal. in. l. j. viij. col. C. de ope. lib. ¶ Predicta vera sunt ēt si simpliciter sit facta cōcessio, qꝛ alias in ꝯctibus hr̃s subintelligit̃ ēt si de eo nō sit dictū expresse. l. si pac. tñ. ff. de pba. l. veteris. C. de ꝯbē. ꝛ cōmir. stip. l. si necessarias. §. de vēdēdo, de pig. act. l. ij. ꝛ ibi gl. ꝛ Bal. C. de pac. inter emp. ꝛ ven. ꝛ bald. in addi. Spec. de em. ꝛ ven. ver. iij. post Spec. ibi ꝛ bar. in. l. si marito. §. si pater. ff. solu. ma. l. si vxor. ꝛ ibi gl. ꝛ bar. C. ð pigno. vbi heredi dȝ pignus reddi lȝ de herede dictuȝ nō fuerit in contractu. l. sicut. §. si debitori. ꝛ ibi bar. ff. qui. mo. pig. sol., vbi creditor ꝯsentiēs debitori alienandi pignus vr̃ consentire etiam eius heredi sed non extraneo. d. l. §. fin. ¶ Predicta vera sunt in transitorijs ad hr̃des alias nō vr̃ cōstitutus se solutu℞ p alio ēt heredes eius obligare vr̃. l. j. ꝛ ibi bal. C. de cōsti. pecu. ꝛ stipulans sibi videt̃ etiam heredibus

dibus stipulari. bal. in. l. j. vlti. col. C. per quas perso. nobis acqui. secus in stipulatione vsusfructus que nõ cõprehendit heredẽ nisi 35 actum sit. l. stipulatio. §. si quis ita. de v. obli. ¶ † Itẽ vera sunt ni si in pacto negatiuo φ ad hr̃dẽ nõ transit nisi actũ sit vt tz Bar. in. l. q in futurũ §. j. ff. de pactis. ¶ Itẽ verũ est ẽt in inuest tura q̃ extẽdit ad filios ẽt de qbus in ea nõ sit dictũ si tñ ifeudatiõe actũ sit fm Bal. in. c. j. in fi. q. mo. feu. ɔstit. põt post gl. ibi in vsi. feu. z pbatur in. c. j. de duo. fra. a capi. inuesti. z Bar. cep. in. c. j. de co gni. feu. in. j. ɔcor. in vsi. feu. ¶ Item verum est ẽt si sit apposita di ctio taxatiua. s. dumtaxat vel solummõ qz subintelligit psona hr̃dis, cũ psona extranei cẽseat exclusa z nõ psona hr̃dis fm Bal. singu. in. l. fi. C. de actio. emp. per. l. stipulatio ista. §. sed z si se. ff. de verbo. obli. ¶ Item verum etiam in statutis in quibus heres sub intelligitur fm Bar. in. l. postulante. in prin. ff. ad trebel. vbi loqui tur in statuto de captura debitoris, secus est in pacto φ quis capi possit fm Bar. in. l. decesserit. qui satil. cog. Item vez ẽt in testa mentis in quibus certo casu filius subauditur. l. cũ acutissimi. C. de fideicõ. z. l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. z substi. sub cõ di. fac. l. cum auus. de con. z demon. Item in legatis, vt diximus. §. eo. nisi in legatis factis quibus heres excluditur si de eo nõ fiat expressa mentio. l. apud iul. §. si quis alicui. de lega. j. z ibi doct. et 36 Bar. z in. l. si auguste, de leg. ij. ¶ † Et scias quod qñ in legato ẽ datus substitutus intelligit. s. si sine filijs decesserit. l. generaliter. §. cũ aũt in fi. C. de insti. z substi. vbi de hoc est casus ab alijs non bene ponderatus. ¶ Sed quid si quis promittat facere compro missum toties quoties lis erit finita. an heres teneat ad cõpromit tendum. Pau. de cast. not. consuluit quod non in cõsi. xxix. quod no. ¶ Terriodecimo quero vtrum emptor territorij in quo vendi tori competebat ius exigendi gabellas possit eas exigere sicut po terat vẽditor. Rñ. qd nõ etiã si fundũ vel territoriũ vẽdidit cũ oi oibus eius iurisdictio. qz tale ius in venditionẽ nõ venit sed rema net apud venditorem qui põt exigere z vti cãpanis vel domibus sitis in. d. territorio pro exactiõe gabellarũ duz tñ emptori soluat pensionẽ dictarũ domoz, vt tz singulariter Bal. in. l. a procura tore. C. mã. φ ẽ mirabile cũ secus dicat in iurisdictione, que venit in cõcessione castri vel territorij vt tenet Bart. in. l. j. in fi. ff. de iu. om. iudi. z in. l. j. §. cũ vrbẽ. de offi. prefect. vr. z in. l. si qñ. C. de bo. vac. lib. x. z. z in. l. inter de acqr. re. do. z in. l. j. §. damus. z ibi Dy. ff. de suspe. tu. z Pau. de ca. cõsi. cxxxij. z Bal. in. c. j. de cap. qui curi. vẽ. z in. c. j. de ɔtro. inu. z in. c. j. §. Itẽ si qs. q. mo fe. am. z in c. j. §. ad hec de pac. iu. fir. in vsi. feu. z in. l. pe. ij. col. C. de cõ. inser. z dicit Bal. in. d. §. ad hoc verũ esse qñ talis iurisdictio est pscri pta in illo fundo vel castro. Alias nõ nisi expsse cõcedat. Idẽ bal. in. d. l. a pcuratore. dicit qd vẽdito fundo cũ oibus iuribus nõ ve nit iurisdictio coherẽs fundo in quo furce sunt erecte in signũ iu 37 risdictionis, † furcarum enim erectio probat iurisdictionem fm Bald. in. d. l. z in. c. j. quid sit inue. z in. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufru. vbi Flo. dicit verũ ẽt si per. c. annis in illis non fuerit aliqs homo suspensus. per glo. in. c. cũ ecclesie. de causa pos. z proprie. facit quod no. per Bar. in. l. cum in filijs. C. de decu. li. x. z Inno. in. c. cũ dilectus. de cap. mona. z Flo. in. l. seruitutes. la grande. ff. de ser. z in. l. si parrẽ. in princ. ff. queãd. ser. ami. vbi singulariter lo quit z dicemus infra. vij. parte. vlt. q. ¶ Predictis adde φ etiaz ius patronatus venit in vẽditione z feudo et emphyteosi vile, nõ autem in locatione fm Pau. de cast. ɔsilio. lv. ¶ Itez in qualibet alienatione vniuersali. i. cũ vniuersitate non aũt in speciali. qz do nari vel vendi specialiter nõ potest sine auctoritate epi dioce. c. ex literis. z ibi Inn. z Abb. z doc. z. c. de iur. z. c. cum secundũ de iu repa. z Bal. in. l. j. ad sill. C. de bo. que lib. z in. l. cũ nõ solũ in pri. eo. tit. z in. l. si. pe. col. C. de edic. diui adri. tol. vbi dicit illud nõ ve nire in donatione oim iuriũ donantis. ¶ Quinetiam subdit post 38 Inn. in. d. c. ex litteris. † qd ius pronatus trãsit per pactũ speciale Itẽ dicit Bal. ibidẽ, φ si ecclesia sit in fundo vẽdito nõ venit i vẽ ditione, ẽt si aditus ad eã sit ex fundo, qd ẽt tz Bar. in. l. si merce dẽ. §. j. ff. de act. emp. ad idẽ φ. §. diximus de iurepa. adde φ idẽ tz Pau. de ca. in. l. j. in fi. pri. ff. de offi. eius cui mã. ẽ iuri. ar. l. quedã de acq. rez do. z p bar. in. l. hanc legẽ. ff. de contrahen. em. vt dicit ius patronatus transire cũ vniuersitate bonorum vendita, nõ aũt in vẽditione rei singularis, vt. §. z vide glo. in cle. fi. de iurepa. ¶ Quartodecimo Quero vtrũ ius exigẽdi gabellas ɔcessum per pricipẽ alicui nobili in aliq̃ territorio possit alteri vẽdi sine ɔsensu pricipis ɔcedẽtis. Rñ. φ nõ, fm Bar. in. l. in diẽ in fi. pri. ff. de aq plu. arc. ar. d. l. lz se ibi nõ firmat. ego credo p nũc dictũ eius esse vez. p q̃ facit φ dixi. §. pxi. q. vcz φ tale ius si venit i vẽditiõe fun di, sed remanet apud vẽditorẽ fundi, vt dixit Bal. in. d. l. a pcura tore. C. mãdati, cuius decisionis rõ põt esse dictũ Bart. vbi. §. vcz φ expsse nõ põt vendi tale ius, vt ibi p bar. q̃ nec mirũ, si nec taci 39 te fm Bal. vbi. §. Itẽ p decisione Bar. melius facit †, qz emphy teota nõ põt rem emphyoticã alij concedere sine consensu domi ni. l. fi. z ibi doc. C. de iure emphy. z bar. in. l. pe. ff. de pac. z Spe. de loc. §. vj. in multis ver. z Pau. de cast. ɔsi. cxxxiij. nisi cũ clau sula saluo iure domini. fm bal. in. c. j. §. donare qui. vl. col. qualiter oliz feu. pos. alie. z in addi. Spe. de loca. ver. nunq̃. z in tit. de pa ce cõstã. §. libellarie. xxv. col. z in. d. l. fi. de iure emphy. z Jac. de alua. in. c. j. añpe. col. de phi. feu. alie. p fede. φ vez est nisi fiat tra ditio. quo casu dicta clausula sola nõ sufficit, nisi addat clausula, z nõ aliter, nec alio modo, fm bal. in. c. j. §. fi. que sit. j. causa benefi. amit. lz aliter loquatur in. l. is qui. C. de his que pene no. vel nisi cũ clausula saluo honore domini fm quosdam, quod tñ reprobat sing. Host. fm Jo. an. in. c. eã te. de iureiu. vt refert Lud. põta. in sing. ver. tu habes qd si vasallus zc. de his tñ vide plenius p bar. cep. in cautela. xlv. cum tribus seq. ¶ Et aduerte ad propositam. 40 q. † quod si ɔcessum esset per principem ius gab. alicui nobili p se vel alio cuicũqz voluerit concedere, crederem indistincte dici pos se venditionẽ ab eo fieri posse sine principis cõsensu. p no. p Flor. in. l. iij. §. fi. de ser. rust. pred. vbi dicit emphyteotam recipiẽtez sub tali forma fundũ in emphy. posse illud sine ɔsensu dñi concedẽtis venedere qd no. Idẽ crederem si concessio facta fuisset pro se z hr̃ dibus, z successoribus quibuscunqz, qz tũc intelligeret ẽt de succes sore particulari, z sic de emptore, fm Bal. singu. in. c. j. vj. colum. ver. sed quid si ɔcessum. de probi. feu. alie. per fede. p not. in. l. que dam. §. is autẽ. ff. de eden. Idem tz do. meus Alexan. de neuo. de vincẽtia. in. c. potuit. vj. q. de loca. extra predictos vero casus nõ recederem a decisione Bar. in. d. l. in diem. pro quo ẽt facit. qz be neficium vni concessum non põt alteri cõcedi ab eo cui cõcessum fuit. vt tz Bar. in. l. j. C. de peti. bo. subla. lib. x. facit etiam. c. qd in dubijs. de renũ. Itẽ facit φ dr̃ in vsufructuario, qui nõ põt vsufru ctum alteri cõcedere. l. arboribus. §. vsufructuarius. ff. de vsufr. z tz Bar. in. d. l. j. z qd no. insti. quibus mo. vsuf. am. §. finit. z Bal. in. l. voluntas. C. de fideicom. z in. l. φ in reruz. §. j. de leg. j. ¶ Vl 41 timo facit pro opi. Bar. † qz iurisdictio vni ɔcessa non potest ven di per eum. in auc. vt iud. sine quo. suffr. §. cogitatio. vt tz Bald. in. c. j. col. j. de feu. march. z in. c. ex eadez. de. l. corne. z in. c. j. §. ad hec. in. j. col. de pace iura. fir. z in. c. j. in fi. que sint rega. i vsi. feu. et gl. z doc. in. c. j. ne pla. vic. suas, sed ɔ̃ bar. facit, qz cessionarius po test alteri cedere ius sibi cessuz. vt tz ipse bart. in. l. modestinus ad fi. ff. de solu. z gl. Bar. bal. z doc. in. l. emptor. in fi. C. de here. vel ac. ven. Ego autem vt tollatur ois disceptatio, do pro cautela scz quod volẽs alienare patiatur illud ɔ̃ se prescribi ab eo, in quẽ di ctũ ius cupit transferri, qz procedit prescriptio. vt. §. dixi. in. x. qd. z tz Bar. in. l. licitatio. §. earũ. de publi. z. l. fin. C. de serui. nã etiã iurisdictio prescriptibilis est bz Bar. in. l. j. §. si qs. ff. de iti. actuqz priu z in. l. si. ff. vti pos. z in. l. sequit. §. si viam. ff. de vsuca. z in. l. si aliena. z in. l. iusto. §. non mutat, eo. tit. z in suo consi. quod incipit primo queritur an iurisdictio zc. z bal. in. l. j. C. de emã. li. z Pau. de cast. in consilio. cxxxij. ¶ Et hic omnino adde no. p car. zab. in 42 cle. fi. vij. q. de cẽsi. † vbi dicit prescriptibile quod quis non subsit imperio, lz non sit prescriptibile quod quis non subsit pape, vt in extrauagan. bonifa. octaui que incipit vnam sanctã. z Inno. in. c. bone. ij. de postu. prela. Ratio primi est qz imperator hz iurisdi ctionem a populo romano z exercituum. xciij. di. legitimus. non a deo inmediate. lz omnis potestas sit a deo, ad roma. c. xij. xxiij. q. j. quid culpatur. xxiij. q. iiij. quesitum. hodie autem hz in ecclesia romana cui fidelis est cle. romani. de iureiur. z hz etiam sine preiu dicio eorum que sibi non subsunt, sicut rex Francie. c. per venera bilem qui fil. sint le. z similes qui remanent quasi sui iuris rõne su perioritatis, tñ sunt sub ptãte pape de priui. cum persone, sed in eo quod dicit prescribi posse, quod quis non subsit imperio, ɔ̃riuz tz Cy. in. l. competit. C. de prescrip. trigin. an. z Pe. de ancha. in d. cle. fi. qz contra obedientiam actiue non prescribitur. Sed pas siue. c. cum non liceat. de prescrip. ¶ Et ideo Cardi. vbi. §. subdit 43 post Pau. φ † presupposito quod iurisdictio imperatoris pẽdeat a papa, potest papa prescribere subditum imperatoris. vt imme diate subsit sibi, ita quod non imperatori, non econtra. per no. in. c. bone. ij. de postu. prela. Ex quo iurisdictio imperatoris dicatur dependere a papa, z vide per Abba. cardi. in. c. venerabilem. de ele. z de iudi. in. c. nouit. z tene menti. ¶ Et hinc est, quod impera tor hodie potest ex causa deponi per dominum papam. vt tz bal. in. l. fi. z ibi Bar. C. de legi. gl. in. c. ad apostolice. de re iudi. in. vj. xv. q. vj. alius. z Card. in cle. j. §. fi. in fin. de iureiur. xcvi. di. duo. z seq. papa enim est. §. imperatorem propter sacerdotij dignitatẽ. que preualet potestati temporali. sicut sol lune fm gl. xcvi. d. duo.

sunt. ꝛ pbatur in. d. c. ad apostolice. ꝛ in. c. venerabilē. ꝛ ibi doc. et Abb. de elec. ꝛ plenius p Abb. in. c. nouit. de iudi. Itē ꝛ qꝛ ad papā spectat approbatio nō ꝯfirmatio impatoris elec. itē vnctio, itē coronatio. vt plene hr̄. in. d. c. venerabilē. ꝛ in. d. c. ad aplīce. Qui nimo impator subest epo ꝓprio. d. c. duo. ꝛ tꝫ Abb. in. d. c. venerabilē. imo ēt minimo sacerdoti, ſm Abb. ibi p. c. nō ab homine. de iudi. ꝛ iō gl. in. d. c. duo. dixit nullā esse dignitatē tēporalē sacerdotio similē. ¶ Quintodecimo quero, si duob⁹ est ꝯcessum a pncipe ius exigēdi pedagiū, ꝛ alter moriaṫ, an habeat locū ius accresc. ita

44 qȯ alter possit in totū exigere. † Ista qȯ ē subtilis ꝛ noua. ꝙ formāt dn̄s meus monarcha sui tp̄is Anti. rose Areti. in. l. j. C. qn̄ nō pe. par. ꝛ post eū solēnis doct. Reccolēde memorie dn̄s meus in legib⁹. d. Frāci. de capitibus liste de padua. in. xij. charta. ver. ꝛ circa pmissa, dicēs qȯ aut illi duo habuerunt ex causa onerosa, et tūc hꝫ locū ius accresc. p. l. fundus ille. ff. de ꝯhen. emp. qꝛ interesset ꝯcedētis impleri totū ꝯctū, vt ibi. aut ex cā lucratiua, ꝛ tūc si ꝯcessio fuit realis, vt qꝛ fuerit facta eis hoībus territoriū aliqȯ p not. in. l. vecti. C. noua vecti. lꝫ Bar. dubitauerit in. l. coté ferro. de publi. in. §. q maximos. facit qȯ no. p Bar. in. l. pater. de do. ple. et in. c. cū venissent. de insti. ꝯcludit ipse, qȯ hꝫ locū ius nō decresc. qn̄ portio vnius deficit an̄ ꝯstitutionē iuris ꝛ acq̄stionē oblationis. p. l. ꝓpriū. ff. cōia pdi. Sed si oblatio ē acq̄sita duobus nō tn̄ ꝯfirmata. ꝛ tūc si ius vnius pdaṫ ex obligatiōe fundi vel partis sue totū ius pimiṫ. l. ꝓpea. de serui. si vero deficit pp sn̄iam, tunc alteri nō fit preiudiciū. l. si de cōi. si serui. ven. ꝛ nō decrescit cū socio nisi quo ad cōmoditates diuisibiles. Sed quo ad ipsum ius ꝙ est indiuiduū sic. p. l. si duo. de iureiur. ꝛ. l. si aquā. in fi. quēad. ser. ami. pdēdo aūt rē vel partē rei sue dicit, qȯ pderet ius colligēdi pedagiū. ꝛ tn̄ nō accresceret ꝯiuncto, cū illud ius nō defecerit in re, cui debebaṫ sed acq̄riṫ acq̄rēti rē, qn̄ vero cōcessio eēt psonalis, ꝛ sine territorio, vt qꝛ facta esset psonis propter ipsas, vel esset electa industria personaꝝ, ꝛ tūc cōsiderāda essent verba cōcessionis, qꝛ si ē cōcessuꝫ ius exigēdi pedagij, ēt post acq̄stionē hꝫ locū ius accresc. cū illud sit incorporale psone coherēs. p. l. cōi liberto. de ope. lib.

45 ꝛ. l. vtrū. de assi. lib. de hoc tn̄ vide plenius per eos vbi. s. † Cuius dictis ad propositū addo, qȯ in iurisdictiōe ordinaria hꝫ locū ius accre. nō aūt in delegata vel inter arbitros, ſm Bald. in. d. l. xij. q. C. qn̄ nō pe. par. per. l. j. de offic. cōsul. ꝛ ideo Bald. in. l. j. §. j. in pri. pe. col. C. de cadu. tol. dicit qȯ iter fratres Comites vl' Marchiones vel barones hꝫ locum ius accresc. in priuilegijs vero non, ſm Bal. in. l. pe. vij. col. C. de condi. inser. Sed in decreto iudicis iterposito sup parte locū hꝫ, vt ad totū trahaṫ. vt tꝫ Bart. in. d. l. j. in prin. qn̄ nō pet. par. que oīa bene sunt no. ¶ Sextodecimo q̄ro, vtrū ius exigēdi pedagij cōcessum alicui nobili possit per eum pignorari. ita ꝙ creditor habēs in pignus possit exigere pedagiū Bar. in. l. si is q. §. iura prediorū. ff. de pigno. dicit qȯ sic, si ex eo p cipiaṫ cōmodū pecuniarium, alias secus, idem dicit in iurepatronatus eccl̄e, sed de ea dic, vt in. c. cū bertoldus. ꝛ ibi doc. de re iu. qꝛ pignoratū tale ius non transit in creditorem. vt ibi. ¶ Usufructus autem potest pignorari, tam per proprietarium ꝙ p vsufructuariū. l. si is qui. §. an vsufruc. ꝛ ibi Bar. ff. de pigno. ꝛ Flo. in. l. arboribus. §. vsufructuarius. ff. de vsufru. ¶ Et in proposito tenementi qȯ ius imponēdi collectas nō cadit in tenutā, nec pignorari potest creditoribus ab vniuersitate, sed commoditas sic. vt te

46 net Bal. in. l. ēt. vj. col. C. de execu. rei iudi. ¶ † Sed an ius pedagij possit locari, dic ꝙ sic. l. fi. ꝛ ibi bal. C. de vec. ꝛ cō. l. locare. ff. locati. ꝛ. l. cotem. §. qui maximos. de publi. ꝛ Flor. in. l. arborib⁹. §. vsufructuarius. ff. de vsufru. ꝛ dicetur. j. ij. parte. in prin.

¶ Decimoseptimo quero, vtrum gabellarius vnius baronis habentis ius gabellaꝝ cōuentus in iudicio ab alio possit in iudicio nominare auctorem suum, pro quo exigit Bal. in. l. ij. iiij. colum. C. vbi in rem actio. dicit ꝙ sic. ex quo not. quod etiā in iuribus incorporalibus potest quis alium in iudicio nominare. quod etiam tenet ibi, ꝛ Inno. in. c. quoniam frequenter, vt lit. nō contest. Ideꝫ in conuento. rei ven. d. l. ij. ꝛ ibi gl. ꝛ doct. ꝛ Bart. in. l. officium. ff.

47 eo. tit. ¶ † Not. tamen quod nominator tenetur in subsidiuꝫ pro nomiato. l. noiatori. ꝛ ibi Bal. C. ꝺ pigno. ¶ Et scias ꝙ qs teneṫ auctorē suū in iudicio noiare ad euitandaꝫ suspitionem de ipso. l. ius ciuile. ꝛ ibi Bal. C. de furtis. ¶ Quid autem i emphyteota. vide in Spe. de primo ꝛ secundo decreto. §. iij. ver. sed nunquid est.

¶ Decimooctauo quero, si princeps concessit alicui pedagiū, qd videaṫ ei concessisse. Rn̄. qȯ ius exigendi illud. vt tꝫ Bar. in. l. aqlius. ff. de dona. vbi etiā dicit, qȯ cōcessio habitationis intelligitur de facultate habitādi. ¶ Et subdit qȯ ꝯcessio talis iuris cōprehēdit etiā modū cōmodius vtēdi iure concesso. l. quintus. ꝛ ibi Flo. de serui. vrb. predi. ¶ Et intelligitur in dubio facta cōcessio de to to iure concedentis. l. qui taberna. ff. de contrahen. emp. ꝛ bald. tenet in. l. j. pe. col. C. quādo non pe. par. ¶ Concessio autē vsufructus castri cōprehēdit ēt dominiū. vt tꝫ Flo. in. l. procul. ff. de vsufru. Illud ēt scias qȯ concessio iuris pedagij non valet, nisi cōstet de iure concedentis. l. si mihi. ꝛ ibi Dy. ꝛ Bart. de leg. j. l. legaui.

48 de libe. leg. quod no. ¶ † Decimonono quero, an duo nobiles habentes cōe territorium possint inter se illud diuidere, vt qlibet possit exigere, credo ꝙ sic, ꝛ vnus dr̄ p alterū vt iure pedagij ſm bar. in. l. cū cōstet. §. inter duos. ff. de aqua quoti. ꝛ esti. facit. l. tres tutores. de administra. tuto. Sed intellige ꝙ iurisdictio nō possit diuidi, sed eius exercitiū vel administratio. s. per loca ꝛ tēpora. vt not. Bar. in. l. inter tutores. eo. tit. ꝛ tꝫ Flo. in. l. quoties. de vsufru. dicens ꝯsensu partiū quarū verseṫ vtilitas diuidi posse exercitiū iurisdictiōis. ꝛ sic intellige ꝙ dicit Bar. in. l. arbor. §. iudex. ff. cōi diui. vbi dicit ꝙ iurisdictio coherēs territorio venit in iudicio cōi diui. nō aūt coherēs psone. ¶ Sed an diuiso exercitio iurisdictiōis possit alter alteꝝ in sua parte delinquētē punire. Bar. tꝫ ꝙ nō. in. d. l. inter tres, qꝛ iurisdictio delinquētis est, ꝛ in illa parte territorij in q̄ deliquit, ꝛ que socio ꝯtigit in diuisione, ꝛ ꝙ pōt superior exeq̄ ꝯ bona vtriusq3, ēt ꝓ delicto vnius tm̄, sed idem Bar. tꝫ cōtrariū in primo dicto de punitione. in. l. cū ex oratione. in fi. de exc. tuto. Bal. vero. in. c. preterea. de probi. feu. ali. p Fede. dicit sibi nō placere dictū Bar. in. d. l. inter tres. Iō aliter distinguit, dicas vt ibi p eū. ꝛ per Bar. in. l. fi. ff. de re. di. ꝛ i Spe. de fe. dixit plene in tra

49 ctatu de epo. in. iiij. li. ¶ † Illud tn̄ no. qȯ iurisdictio trāsit cū qualibet parte territorij diui si. s. insolidū. vt tꝫ Pau. de ca. ꝯsi. cxxxij.

¶ Credo tn̄ in proposita qōne, qȯ lꝫ qlibet possit exigere pedagia vel gabella. s. quilibet in parte sua, nō tn̄ pōt quilibet exigere insolidū. s. tm̄ quātū simul exigebāt tp̄e cōionis, sꝫ ꝓ dimidia, vt sic inter ambos exigāt tantūdē ꝙtū prius, qꝛ diuisio eorū nō dꝫ piudicare tertijs, q nō debēt plus soluere duob⁹ in bina solutiōe ꝙ soluebāt prius ambob⁹ simul exigētibus. al's eēt noua gabella nō eadē pp augmētū, ꝓ no. p Azo. in summa. C. noua vecti. ꝛ Sali. in. d. l. vectig. in prin. ꝛ dixi. s. in plud. ꝓ quo facit, qꝛ diuisa hr̄ditate inter hr̄des creditoris vel debitoris non multiplicabitur debituꝫ contra debitores hereditarios sed pro rata solui dꝫ cuilibet heredum, non cuilibet in soliduꝫ. ar. l. pro hereditarijs. C. de here. act.

50 ¶ † Uigesimo ꝛ vltimo quero. siquis colligit pedagiū i loco aliq cum tale ius non habeat, an potest prohiberi a dn̄o territorij. Rn̄ sic, per interdictum negatorium, ne pedagiū colligat, ſm Spe. de causa pos. ꝛ ꝓprie. §. j. ver. qd de colligētibus, qȯ intellige ſm Ioand. ibi, in addi. qn̄ exigēs fundat se solū in tp̄e nō si in tp̄e ꝛ titu. allegato, lꝫ nō probato, de quo plenius dixi. s. x. qō. ¶ Item talis exigens incidit excōicationē, ꝛ peccat mortaliter, ꝛ tenetur ad restitutioneꝫ. nec potest de eo elemosynā facere. c. innouamus. ꝛ ibi tꝫ Abb. sicu. de censibus. ¶ Sed quid ecōtra, an spoliatus iure pedagij petat se restitui. Rn̄. sic. s. vtili interdicto vnde vi. ꝛ vel vtili actione surrogata eius loco, vel vtili constitutione. l. siquis in tātam. C. vnde vi. ſm Spe. in tit. de resti. spo. §. ij. ver. sed si aliquis. ꝛ dicetur plenius. j. in. iiij. parte prin. vbi vide.

¶ Secunda pars de locatione Gabellarum.

SVMMARIVM

1 Gabellarum ius certo tempore alienatum, an dicatur vendi vel locari.
2 Uenditio quando resoluatur in locationem.
Emptio, venditio, ꝛ locatio, quando dicantur.
3 Uerba que sparsim in iure impropriata comperiuntur hic cumulantur. 9.
4 Subintelligendum quid veniat in libellis.
5 Clausula ſm formā iuris in libello criminali qūo intelligenda.
6 Locatio pro concessione posita i emphyteosi.
7 Dictio partitiua aliter qualiter stet, ꝛ quid de dictione alius. 8.
8 Papa scribens cardinalibus simul ꝛ separatiꝫ quomodo eos nominet. Item ꝛ epos.
10 Forma contractus locationis gabellarum.
11 Gabelle an possint locari cum pactis nouis.
Stipulatum censetur quicquid est consuetum.
12 Gabelle locatio quid comprehendat.
13 Gabellarius an possit cogi ae recōducēdū gabellā anno sequēti.
Clausula rebus sic stantibus in omni contractu subauditur. Iteꝫ ꝛ iuramento. ꝛ vltimis voluntatibus.
14 Iuramentum scholastici de non se doctorādo alibi qualiter intelligendum.

15 Conductor

15 Conductor domus non cogit̃ reconducere pro anno sequenti,⁊ quid de domino.
Relocatio simpliciter facta quo pretio facta intelligatur.
16 Gabelle de iure communi locantur pro triennio.
Remissio in locationibus propter sterelitatem fit.
Subbastator vendens fidem de pretio habere nõpotest.
17 Gabelle locatio an requirat subbastationẽ,⁊ qualẽ,⁊corã qbus.
18 Subbastatio an reqrat̃ in venditione bono⁊ ecclesie ⁊ minorũ.
19 Subbastationis forma de iure communi.
20 Gabelle an locande plus offerenti.
21 Ecclesiastica res vẽdẽda offerenti pretiũ iustũ,nõ plus offerenti.
Gabelle licitator an possit penitere.
22 Licitator vectigalis offerens preconi vel notario an obligetur.
23 Gabelle subbastatio an requirat scdaz subbastationem,vt possit plus offerri.
24 Terminus etiã extraiudicalis,an sit peremptorius,⁊ qui termini dicantur peremptorij,⁊ qui minus. 25.
25 Gabelle conductor qui alteri locauit,si aufugiat aduersus quem aget communitas.
Gabelle secundus conductor non eque sufficiens potest expelli.
26 Gabelle ius conductum a pluribus transit ad heredes vno moriente,⁊ quid de herede heredis.
27 Heredis nominatione venit heres heredis,sed quo iudicio.
28 Heres heredis quibus beneficijs succedat.
Gabelle diuisa societate qũo ꝯductores ad p̃tiũ fisco teneantur.
29 Diuisio inter debitores facta,an noceat creditoribus,qui possint in solidum agere contra quemlibet.
Gabellarum locatio an possit reuocari propter nõ solutũ p̃tium.
30 Conductor domus potest expelli per non solutionem pensionis.
31 Conductor secundus soluens primo an possit expelli.
Gabelle pretium quo tempore locatori soluendum.
32 Pensio locatori per conductorem in fine anni soluenda.
Gabelle ius durãte locatiõis tp̃e vẽditũ cui cedat i solõne pretij.
33 Cõductor factus emptor rei conducte an liberetur a conductionis pretio,⁊ quando.
34 Gabellarij qui proprie dicãtur.
Artifex quis dicatur.
Statutũ de libris mercato⁊ loquens,an trahatur ad mercatores de preterito.
35 Gabelle an conducantur vel emant̃ salua cõscientia ꝯductoris.
36 Pane fraudantiuz gabellas,an veniãt in venditione vel locatione gabellarum,vt gabellarijs debeantur.
37 Gabella in confinibus duo⁊ territoriorũ per quẽ locari possit.
38 Aluens fluminis inter duas ciuitates,an sit communis.
39 Gabelle redditus crescens cui cedat.
Emphyteote canon non augendus ex melioratiõe fundi, ⁊ quid pro insolito fortune incremento.
40 Molendinario pensio non augenda propter additionem mole.
41 Gabellarum conductor non impediendus.
42 Molendinorum reddituũ communitas vendens tenet̃ ad iteresse, si cursum aque impediat.
43 Cõductor ipeditus vti re ꝯducta qñ agat ad iteresse ꝯ locatorẽ.
Gabellarum ꝯductori remissio propter bellum an fienda.
44 Bellum iam ceptum non tribuit remissionez in locatione rei corporalis,⁊ quid de incorporali.
Emphyteote propter bellum impedito fit remissio canonis.
45 Gabellarum conductori,an fiat remissio propter pestem.
46 Pestis est iusta causa recedendi de domo conducta ante tẽpus, vt ad pensionem pro residuo temporis non teneatur.
47 Citatus an teneatur comparere in loco pestilenti.
Instantia currit tempore pestis,sed datur restitutio in integrum.
48 Fatalia appellationum currunt tempore pestis
Prescriptio an interrumpat̃ per bellũ,aut pestem superueniẽtẽ.
49 Pestẽ quomodo multi populi olim aufugerunt.
Pestis vnde multoties generetur.
Infectus peste expelli potest,⁊ debet.
50 Instr̃i ꝯfectio regrẽs ex fo⁊a statuti duos notar.fallit tp̃e pestis.
Testamentum tempore pestis in loco pestilenti conditum cum minori testium numero a iure requisito an valeat.
51 Gabella⁊ cõductori propter sterilitatem,remissio an sit faciẽda.
52 Conductori fundi propter sterilitatem remissio quando faciẽda.
53 Colono quando remissio propter sterilitatez facienda.
54 Conductori molendini pensio quando remittenda.
55 Emphyteote ⁊ emptori fructuũ remissio propter sterilitatem,an fieri debeat.
56 Sterilitas quid sit,⁊ quando dicatur,⁊ quid vbertas fundi.
57 Conductor recipiens in se casus tempestatis quatenus teneat̃.
58 Obligãs se ad casus fortuitos,an teneant̃ ad isolitos, ⁊ ad oẽs.
59 Gabellarũ conductori remissio nõ fit pp paucitatẽ transeuntiũ.
Gabella locata per tyrannum postea eiectum cui veniat pretiuz soluendum.
Gabelle lucrum per filium familias factum est aduenticium, ⁊ quid de lucro mercatorum.
60 Lucrum factum per filiuz familias de dote,pro qua pater voluit se obligare,an queratur patri.
Lucruz qñ dicat̃ aduẽticiũ,⁊ ex quibus rebus,⁊ qñ profectitiuz.
61 Lucrum filijfa.doctoris,vel aduocati est quasi castrense, in quo pater non habet vsumfructum.
62 Gabelle locatio facta p cõitatẽ,an liget totum populum.
Ciuitas in contractu potest obligare bona singulorum.
63 Gabelle redditus an sit vxoris vsufructuarie.
Redditus ꝓtocollorum vxori vsufructuarie omnium bonorum non debitus,⁊ cur.
64 Usufructus omnium bonorum vxori relictus debetur pro rata, etiam in rebus alijs personis legatis.
65 Gabelle locatio cõprehẽdit capanã in qua bedagio exigi solet.
Piscina vendita trahit secum naues piscatorias.
66 Gabelle ius ecclesie cõpetẽs locari non potest per ep̃m ad vitaz.

SEcundo loco vidẽdũ ẽ de locatiõe,seu vẽditione gabella⁊. Circa qd̃ primo queritur. ¶ 1 †An gabelle dicant̃ vẽdi vel locari, qñ ciuitas vel baro habẽs ius gabellarum alienat in aliquem dictum ius pro certo tẽpore. Rñ. ꝙ ꝓprie talis contractus dicit̃ locatio.ꝓbat̃ in.l.penes.⁊ i.l.fi.⁊ ibi Bar.C.d̃ vecti.⁊ ꝯmi.⁊ ibi tz Saly. Idẽ tz bar.i.l.locare.ff.loca.⁊ Flo.i.l.arboribus.§.vsufru.ff.d̃ vsufru.bar.tñ in.l.cotẽ ferro.§.q maxios.ff.d̃ pub.mixtiz loquit̃,⁊ indifferẽter qd̃ sit locatio,⁊ qd̃ sit vẽditio.ꝑ tex.ibi.ex redẽptiõe,⁊ ibi,locari.⁊ d̃t ibi bar.qd̃ exponit̃ vẽditio ꝓ locatiõe,adeo qd̃ si ꝓ gabellis fit solo ꝑtij annuatiz dr̃ locatio, vel si est emptio iudicat̃ vt locatio. Idẽ ẽt tz bar.no.⁊ eũ sequitur Saly.in.l.j.ij.oppo.C.d̃ iure emphy.dicẽs qd̃ vbi annua q̃ntitas 2 dz solui,locatio ẽ iudicãda,ẽt si in ꝯctu sit verbũ vẽdẽdi,†qꝛ improp̃riat̃ ⁊ exponit̃.i.locauit.vt ibi p gl.ar.l.insula.de p̃scrip.xx.⁊ no.in.l.si tibi pecuniã.⁊ ibi bar.ff.si cer.pe.⁊ tz bar.in.q.publicanus ⁊c.nã p̃tiũ ꝓprie dr̃,qd̃ vnica solone ꝯsistit.gl.ẽ ⁊ ibi bar. in.l.j.§.j.ff.de superfi.iũcta gl.in.l.j.C.de iure emphy. Qñ autem dicat̃ emptio ⁊ vẽditio,⁊ qñ locatio.vide in.l.conuenit.ff.de contrahẽ.emp.⁊ in.l.ij.§.adeo.⁊ ibi bart.ff.loca.⁊ in.l.itez quare.§.quoties.⁊ ibi bar.eo.tit. ¶ Ad materiã autem impropriationis 3 verborũ.†addo quod in contractu actorie vel sindicatus verbũ actor exponit̃ pro sindico,quando sindicus dz constituti.⁊ econtra fm bar.in.l.j.§.j.ff.quod cuius.vni.no.⁊ in.l.neqz.C.de ꝓcu.gl.⁊ doc.in.c.cum post electionem. ¶ Item ponitur curator pro tutore in.c.j.cũ gl.de obli.ad rõ.l.pater seuerinã.§.ꝯductionum.de ꝯdi.⁊ demon. Itẽ ꝓcurator ꝓ actore.c.petitio.de ꝓcu. Idem dicimus in iuramẽto,cuius verba impropriant̃,qñ ꝓprie nõ possunt itelligi.l.sz ⁊ si possessori §.itẽ si iurauero.de iureiu. ¶ Idẽ in bellis tradit̃ ꝓ eorũ sustentatiõe,fm bart.in.d.§.si iurauero. Jo.de imo.in.c.cum bertol.de re iudi.⁊ in.c.cũ ad sedem.de resti.spo.⁊ bal.in rub.C.d̃ iure emphy.i fi.⁊ in.l.ij.C.de for.⁊ bar. i.l.scire.d̃ xsi.ob.⁊ in.l.si olei.C.loca.⁊.i.l.j.⁊ ibi doc.⁊ Pau.d̃ ca.C.d̃ vsufr.⁊ Pau.d̃ ca.i ꝯs.vij.⁊ bar.i.l.mior.§.si fuus.ad fi. ff.d̃ euic. d̃t qd̃ si i libello dr̃ iure dñij,vel q̃si sufficit ꝓbatio de p̃scriptione,qꝛ exponit̃ iure dominij,vel quasi.i.directi,vel vtilis, qd̃ etiam tenet bar.in.d.l.j.C.de vsufr. ¶ Idẽ si in libello dicitur possedit iura,quia valet,licet iura non possideant̃ fm Abb.sic. in.c.olim inter de resti.spo. ¶ Idem si libellus continet,qd̃ patronus ecclesie elegit rectorẽ,qꝛ intelligit̃.i.p̃sentauit ꝙ prius est 4 fm Abb.in.c.ij.de iurepa. ¶ †Adde predictis qd̃ libellus in offi.iudi.valet,q̃uis non narret̃ in eo iudicem teneri ad id faciendum,sed partem,cum contrarium debeat in eo dici,fm bartol. in.l.j.ff.de iuris.om.iu.vt ibi tenet Alexã.de imo.in antepe.col. ⁊ Jo.an.in rub.de offi.om.iud.in addi.Spe.⁊ Spe.de li. ꝯcep. §.fi.ver.sis etiã cautus. ¶ Idẽ ecõtra, si debẽs ꝓponere actionez implorat officiũ iudicis, qꝛ valet,⁊ intelligitur de officio mercenario fm Anto.de bu.⁊ Jo.de imo.in.c.ex literis.de pigno. p illũ tex.⁊ An.in.c.examinata.ix.col.de iudi.⁊ Bal.i.l.si sine. C.ad vell. ¶ Itẽ in libellis de dominio intelligit̃ etiã de vtile.vt tenet Jo.de im.in.c.ij.de libel.obla.⁊ Bar.in.l.mater.§.eandẽ. de execu.rei iud.⁊ plenius per Alex.in.l.j.ff.si ager vecti. ¶ Itẽ verbũ,dare in libello exponitur ꝓ restituere.fm Bald.in.l.sub

tracto.C.de fur.itē in istrumēto qńq; impropriat dare pro trade re in Spe.de emp.& ven.§.j.v.primo aūt.& gl.& Bar.in.l.a substituto.§.j.& ō leg.j.Bar.& Flor.i.l.si stipulat⁹.ff.ō vsur.& Bar.

5 in.l.ex empto.de ac.emp.& in.l.fi.ff.de ɔdi.ob causā. ¶ † Item verbū,fm formā iuris, in libello criminali intelligit.s.iuris municipalis,qñ actus est criminosus ex forma statuti tñ.vt extractio frumēti de territorio,fm Bal.in.l.j.C.de confes. & Lud.pon.in rub.de arbi.viij.col. ¶ Idē si iudex dicit do.T.agnatū in tutorē exponit.i.datū ɔfirmo,fʒ Bar.in.l.j.C.de neg.gest.& Alexā.ō imo.in ɔsi.xlij.in.iiij.parte ɔsilioꝝ.vbi etiā ponit mlta exēpla ad ꝓbandū verba impropriari,vt actus valeat. ¶ Itē verbū reddere exponit pro dare.fm doc.& Bal.in.l.cū etiā.C.de re.cre.& iureiu.& in addi.Spec.de emp.& ven.ver.vbū dare. ¶ Itē vbum mutauit,exponit pro cōmodauit.& econtra in attestationibus.l.fi.& ibi Bart.C.de his qui ex publ.ratio.li.x. ¶ Itē locatio pro

6 ɔductione accipit,fm Cy.& Bar.post gl.C.de loca. ¶ † Itē locatio i emphyteosim ponit,ꝓ ɔcessiōe in emphyteosiʒ fʒ Jo.and. in addi.Spe.de loca.§.v.in prin. ¶ Itē vbū heres,i libello eius qui successit de iure ꝓrio exponit,ꝓ bonoꝝ possessore.fʒ Bal. in.l.j.C.vnde liberi. ¶ Itē verbū,vendidit,quādoq; ponit pro ꝑmutauit fm Bal.in.l.j.C.de reꝝ pmu. ¶ Itē si in libello cōfessorie dico mihi seruitutē deberi exponit.i.fundo meo.Bar.no.in. l.j.ff.si serui.vend. ¶ Idē in vbis snie,qz impropriantur, ne snia ruat.fm gl.& Bal.in.l.& puta.§.j.ff.fami.herc.& Bal.in.l.cū virtuʒ.C.de fideius.& tu.l.si cū antea.C.de do.ante nup.fm Bar.in l.j.de neg.ge.& in.l.nō solū.§.finaūt.C.de bo.qlib.& in.l.ij.si serui.ven. ¶ Itē in verbis testamēti,ne relictū pereat,gl.est in.d.l.& puto.l.titia.§.lucius.& ibi gl.& Bar.de leg.ij.l.fi.& ibi Bart.C. de post.here.insti.vñ legatū ꝓ falcidia, exponit pro legitima.fm Bal.in.l.imperator.ff.de statu ho. ¶ Itē legatū filie iure restitutionis intelligit.i.institutiōis fm Bal.in.d.l.si cū ante.C.de do. ante nup. ¶ Itē institutio in hereditate intelligit.i.in bonis,cum hereditas nō appellat viuētis.vt tenet Bar.in.l.j.iiij.q.de sacro san.eccle. Idē in donatione de hereditate facta ꝑ viuētē de bonis suis sub vocabulo hereditatis.vt dicit Bar.post gl.in.l.qsitū.§. cum seruus de leg.j. ¶ Itē si tutor in testamento det vsq; ad.xx. annos.intelligit.s.tutor vsq; ad.xiiij.annos.& abinde.s.intelligitur curator.fm Ang.in.l.ij.C.de ɔfir.tu. Adde omnino ɔsilium Pau.de cast.ɔsil.xviij.qō vba testatoris impropriant in exem-

7 plo ibi posito,† qz dictio alter partitiua duoꝝ tñ ponit,ꝓ dictione alius,qō est partitiuū pluriū duobus.vt ibi ꝑ eū,qō no ad destructionē doctrine quā tradit Bal.in.l.ancille.C.de fur.vbi dixit qō irritat inquisitio,in qua dicit alteꝝ alteri auxiliū pstitisse si inquisiti sunt tres,vel vlti.qz ad eam saluādā exponi dʒ alter pro alius.vt ɔcludit Pau.ō ca.vbi.s. Idē dicimus de vbo alius posito in rescripto,qz impropriat,si nō licite importat eādē qualitatē,vt si papa appellat cardinales fratres,deinde subdat,& alios prelatos nō intelligit appellare alios prelatos fratres,qz esset illicita & impropria locutio,vt dicit no.Card.zaba.in cle.j.§.vrba

8 nus.& ibi no.de reliq.& vene.san.† Papa.n.loquēs de cardinalibus simul,vel scribēs eis appellat eos fratres,sʒ separatim appellat cardinales epos etiā fratres.epos vero appellat filios,fm gl.in.c.j.de offi.deleg.in.vj.& no.Card.zab.in ꝓhe.cle.in prin.& in.cle.j.§.j.de iureiu.& in.d.cle.j.§.j.de reli.& vene.san.& Abba. sicu.in.c.quā graui.de cri.fal.vbi papa regē appellat filiū.qō ēt ꝓbat in.d.cle.j.§.j.& ibi Card.de iureiu. Ad idē qō.s.dictū est, ꝙ dictio alius impropriat,qñ licite nō pōt iportare eandē qualitatē,fʒ Card.vbi.s.facit exēplū illō,crucifixus est xp̄s & alij duo latrones,qz dictio alij nisi impropriaret inferret qō xp̄s fuerit latro,qō est hereticū.vt est gl.& doc.in auc.ex testamēto.C.ō colla. & per Abb.sicu.in.c.accedēs.de ꝓbē.de cuius vbi natura ꝓpria est iportare similitudinē,vt ibi.& tʒ Bald.in.l.quēticulā.v.col.C. de epis.& cle.& i.l.si fugitiui.vl.col.C.de ser.fugi.& in.l.j.C.de his q a nō do.& Bar.in.l.sʒ & reprobari.de excu.tu.l.argēto.§.margarita.de aur.& arg.leg.& in Spe.de spon.in prin.ver.qd si ita. ¶ Qńq; tñ impropriat.vt.s.& ideo dñi de rota in deci.lxxiiij.Si clericus &c.in nouis tenet qō rescriptū contra laicos & quosdam alios includit etiā clericos,sʒ clerici nō sint similes laicis. ¶ Re-

9 deundo ad materiam impropriatiōis verboꝝ in testamētis.† ad de ꝙ si testator dicit, & si nullus dictorum heredum decedat sine filijs &c.exponitur.i.si aliquis,secundum Barto.singu.in consi. c.vcciarellus quondam cichi &c.item institutio intelligitur substitutio quando post testamentū continens intestationem extranei supernascitur filius testatori,& sic institutio resoluitur in fideicommissum secundum Pau.de ca.consi.lxvj.& seq. ¶ Ad qō. vero propositam redeundo,scias ꝙ Joā.de imo.in.l.cotem.§.

qui maximos.de publi.dicit esse venditionem & non locationem, quod etiam sentit Bal.in.l.eden.C.loca.& in.l.licet.eod.tit.effectus āt est,qz si est emptio non fit remissio pretij, secus si est ɔductio, vbi per docto. ¶ Sed.d.Ange.de perig.in.d.§.qui maximos.dicit post Bal.quod est emptio,& fit remissio contra Jo. de imo.de hoc tamen infra plenius dicetur in alia questione,vbi

10 videbis. ¶ † Secundo quero de forma contractus locationis gabellarum.& dic secundum Spe.in titu.de loca.§.j.ver.porro. ꝙ debet sic concipi, videlicet A.concessit & locauit B.recipienti pro se & suis heredibus tale pedagium suum cuꝫ omnibus suis iuribus,prouentibus, & vsibus suis, prout in tali loco leuari, & percipi consueuit vsq; ad annum integrum & completum die tali incohoandum, dans eidem B.plenam potestatem,& liberam licentiam colligendi, leuandi, & percipiendi, per se vel per alium, dictum pedagium in loco predicto,promisitq; dictus A.pro se & suis heredib.& successoribus dictum pedagiuꝫ,& ius dicto B. defendere & auctorizare,& eius prouentus contra quamlibet vniuersitatem & personaꝫ,ac facere & curare quod dictus B.& eius nuntij illud leuare, colligere, & percipere poterunt libere & expedite vsq; ad dictum tempus, & ei nihil super imponere, nec impedire,nec imbrigare. Idē vero b.promisit dicto a.dictum pedagium fideliter,prout consuetum est, colligere, & ab insolitis & indebitis exactionibus abstinere, & pro ipso pedagio, eiusque prouentibus,& vsibus locatis dare, & soluere sibi centum. Que omnia & singula dicte partes inter se promiserunt attendere.& obseruare sub pena dupli.hec est forma secundum Spec.vbi.s. Sʒ alij faciunt in forma venditionis.s.ꝙ vendantur fructus, redditus, & prouentus pedagij, vel gabellarum.alij addunt verbum vsusfructus, quo casu debet exponi.i.commoditas & vtilitas,qz vsusfructus non cadit in incorporalibus,& iuribus scdʒ ibi nota. in addi.in versicu.j.vbi ponit effectum differentie circa formas,

11 vcʒ de remissione pretij vel pensionis. ¶ Tertio quero † an gabelle possint locari vel vendi per officiales ad hoc deputatos cuꝫ alijs pactis ꝙ̃ consuetis. Respon.ꝙ non quia videtur ei concessa potestas locandi more solito, & non aliter,nisi expressum aliud actum sit in ɔcessiōe.l.j.& ibi Bar.C.de pascu.pub.lib.xj. ¶ Quin imo in dubio in ipso contractu & quolibet alio censetur repetita consuetudo & stipulatum censetur quicquid est consuetum,scdm Bal.in.l.fi.iij.col.C.de suc.edic.per.l.qō si nolit.§.si ardua.ff.de edi.edic.idē tʒ Bal.in.l.j.ij.q.C.ꝑ so.p.l.lʒ.C.loca.facit qō no. bal.in.l.incendiū.C.si cer.pe.& bar.in.l.errore.C.de testa.qō est

12 notādū ꝑpetuo. ¶ † Quarto qro,qd intelligat locatū vel vēditū ꝑ dicta verba,vēdidit,vel locauit gabellas vel pedagiū. Rñ. ꝙ ɔuis dici possit,qō ipsuꝫ ius ꝑcipiēdi censeat locatū.ꝑ no.in. l.vectigalia.ff.de pub.& C.no.vecti.in ru.& in tex.in.l.dotis fructus.§.fi.cū.l.seq.de iure do.Tñ ipsa cōmoditas percipiendi vř vēdita vel locata p.l.si vsufru.ff.de iu.do.de peri.& cōm.rei ven. l.si necessario.§.fi.cū gl.& l.arboribus.§.vsufructuarius.de vsufru.l.aquilius.& ibi gl.Ja.de are.& Bar.ff.de do.& Bar.in.l.cotē.§.qui maximos.ij.q.ff.de pub.& dixi.s.in pria parte.xviij.q. ¶ Adde etiā post Bar.in.d.§.qui maximos.fm Ange.de perig.ibi,ꝙ psupposito iure vectigaliū qō ɔpetat ciuitati vel dño vēdenti vel locanti illud alteri transfert in emptorē vel ɔductorē ius vtile. ¶ † Quinto qro an gabellas conat ɔducere is,q cō-

13 duxit āno ꝑcedēti. Rñ.ꝙ sic si anno ꝑcedēti lucrū fecit ex eis.casus ē no.in.d.l.cotē.§.q maximos.& ibi doc.de publica.& Bal. tʒ in.l.j.C.de here.vel ac.vend.qō est verū alio nō offerēte tantūdem,vt.in.d.§.& ibi doc. ¶ Ego idē crederē esse veruꝫ rebus sic stātibus & nō mutatis de pzio anno ad aliū.alias āt mutatis rebus,vt qz bellū vł pestis vel alia iusta cā de nouo orta essent impediētia verisimiliter redditū gabellarū ꝓ anno futuro teneo primum ɔductorē non cogēdum recōducere,ꝓ anno seq.arg.not.ꝑ gl.in.d.l.qō seruius.& ibi doc.ff.de ɔdi.ob cau.vbi no.qō cła rebus sic stātibus,subaudit in oi ɔctu. Itē & in iuro.l.fi.& ibi doc. ff.qui satisda.cog.c.breui.de iureiu.& gl.in.c.quēadmodū.eo.ti. & Bal.in.l.clari.C.de fideicō.l.cū qbus in ꝑn.de solu.& Anto.

14 bu.in.c.cū.ꝑ.de renū.vbi dt † ꝙ iurm scholaris de nō se doctorādo alibi ꝙ̃ Bononie intelligit rebus sic stātibus. Itē facit gl.in. c.ne qs.xxij.q.ij.qō depositio gladij penes Titiū cū honore restituēdi intelligit nisi Titius efficiat furiosus. Ad idē bene facit ɔsiliū.ccxxiij.Fed.de se.& plenius ꝑ doc.& Saly.in.l.fi.C.de nō nu.pe.& ꝑ Host.& Jo.an.in nouel.in.c.significauit.de cēsi. Ideo Fed.de se.consi.ccxix.tenuit,ꝙ debitor iurans soluere intra annum non est periurus,si non soluat creditori interim publicato. ¶ Subaudit etiam dicta clausula in vltimis volūtatibus. Bar. tʒ in.l.quoties.§.si duo.de here.insti.l.paulo.§.j.de leg.ij.& in.l.

mevia

meuia.§.fi.de annu.le. Adde etiã exẽpla posita.in.l.i ɔfirmãdo.ff.de cõfir.tut.facit.l.quero.§.inter locatorẽ.ff.loca.ꝛ.l.si ɔuenerit pro socio.ꝛ.c.suggestũ.de decl.vbi etiam in priuilegijs subauditur clausula rebus sic stãtibus.de qua etiã per Alexã.de imo.i

15 .l.qui rome.§.duo fratres.vlti.col.ff.de verb.obliga. ¶ †Cõductor vero domus seu iquilinus nõ cogit̃ recõducere ꝑ anno seq. imo nec volẽs põt cogere locatorẽ ad sibi relocãdũ,nisi sit ꝓmissa relocatio.l.ne cui.ꝛ ibi Bal.ꝛ Sali.C.loca dꝫ tñ de vrbanitate relocare eidẽ,ſm Ant.de bu.post Host.ꝛ Jo.and.in.c.j.ḋ locat. ¶ Si tñ fiat relocatio simplr̃ intelligit̃.s.pro eodẽ ptio,etiaꝫ si de domo recesserit finita prima locatiõe,vt dicit notabilr̃ Bal. in.l.etiã.ad fi.C.de iure dot.vbi dicit idẽ in famulo,qḋ etiã tenet Bar.cepol.in sing.suis.versi.x. ¶ Jtẽ intelligit̃ facta sub eisdeꝫ pactis pignoribus, penis,renũtiationibus, ꝛ clausulis.de qbus ſꝫ Bal.in.l.legẽ.C.de locat.ꝛ no.in.l.itẽ q̃ro.§.q ipleto.ff.loca.

16 ¶ †Sexto quero,ꝑ quãto tẽpore possint locari gabelle. Rñ.ꝙ de iure cõi pro triẽnio.ꝛ nõ ꝑ minori tẽpore.l.penes.ꝛ ibi Bal.ꝛ doc.C.de vecti.ꝛ cõmi.ratio est ſm Sali.ibi,qꝛ in locatiõibus fit remissio pp sterilitatẽ.l.licet.C.loca.l.ex ɔducto.ff.eo.tit. ꝛ ex vbertate alterius anni cõpẽsatio.d.l.licet.ꝛ.l.si vno.ff.eo.tit. Sꝫ si locarent̃ ꝑ vno anno tm̃ fiscus locans esset subiectus remissioni mercedis,ꝛ nõ haberet qd ratione vbertatis cõpensare posset cũ nihil esset. Jdeo pro anno vno tm̃ ꝓhibet̃ locatio,ſꝫ pro trienio permittit̃,intra qḋ si ɔtingat sterilitas põt etiã ɔtingere vbertas,ex qua poterit fieri cõpensatio,qḋ no. ¶ Finito aũt triennio debent iteꝝ gabelle subhastari,ꝛ dꝫ fisco statim solui pretiũ,adeo qḋ nec momẽto dꝫ expectari emptor vel ɔductor ad soluẽduꝫ,vt ibi est tex.no.ꝛ doc.ꝛ Bal.in.d.l.penes. Ratio est,qꝛ subhastator vẽdens nõ põt habere fidẽ de pretio.l.a diuo.§.sed si emptor ff.de re iudi.ꝛ Bart.in.l.j.ad fi.C.de fide instr.ꝛ iure haste fisca. lib.x.ꝛ ideo Pe.papieñ.in pratica ti.de execu.sen.ver.ꝑ publi-

17 cum nuntiũ.ꝛ infra dicetur. ¶ Septimo quero †an requirat̃ subhastatio in locatione,vel venditione gabellaꝝ. Rñ.sic.d.l.penes ꝛ ibi docto.ꝛ.l.licitatio.in princip.ff.ḋ pub.ꝛ dixi.s̃.pxi.q. ¶ Jn alijs vero rebus fisci vel ciuitatis locãdis an reqrat̃ subhastatio, vide gl.in.l.q̃uis.C.de ven.reꝝ ciui.lib.xj.ꝛ.l.iij.C.de fun.patri. eo.lib.que distinguit inter locationẽ perpetuã ꝛ temporalẽ. Et dꝫ talis subhastatio fieri presentibus officialibus cõmunis.l.fi.ꝛ ibi Bal.C.noua vecti.impo.nõ pos.ꝛ ita seruat̃ in pratica. ¶ Jllud etiã no.in ꝓposito,qḋ nõ põt subhastator reꝝ fiscaliũ trãslatare ante.xx.dies,ꝛ sic ante terminũ a lege taxatũ, quo durare debẽt subhastationes rerũ fisci ꝛ minoris ꝛ eccle.in auct.hoc ius porrectũ.C.de sac.san.ec.ꝛ Bar.in.d.l.licitatio. Ang.in auc.de alie.ꝛ emphy.§.hec etiã.col.ix.ꝛ Bar.in.l.si tẽpora.ad fin.C.de fid. instru.ꝛ iu.hast.fis.lib.x.ꝛ ibi dicit illud tẽpus augeri posse,nõ minui per officiales cõmunis,ꝛ hec de iure cõmuni,ſꝫ statuta ꝛ consuetudo aliter prouidẽt,que sunt seruanda.l.omnes populi.de insti.ꝛ iure.ꝛ.l.de his.ꝛ.l.minime.ff.de legi. Jn alijs vero est arbitrariũ tẽpus,ſm Bar.in.l.alio.de alimẽ.ꝛ ciba.legat.in.l.ait pretor.§.hodie.ff.de minor. Angel.in auct.de alie.ꝛ emphy.§.h̄ ẽt col.ix.qḋ est veꝝ de iure ciuili ſm Bal.in.d.auc.hoc ius porre-

18 ctuꝫ. †Sꝫ de iure cano.nõ reperit̃,qḋ subhastatio requirat̃ in vẽditione bonoꝝ ecclesie,ꝛ minoꝝ.vide Bart.in.l.j.C.de p̃di.vrb. lib.xj.qui dicit ibi probari subhastationẽ requiri in rebus tẽplorum.ſꝫ Bald.in.d.auc.hoc ius porrectũ,dicit valere alienationẽ reꝝ ecclesie ꝛ minoꝝ sine subhastatione,qḋ intellige ḋ iure cano. vt.s̃.dicit̃ idẽ dici potest de iure ciuili,ex quo.d.auc.est canonizata ꝛ incorporata iuri canonico.x.q.ij.hoc ius.cogita. Jtẽ requirit̃ subhastatio in alienatione reꝝ,que fiunt pp collectas nõ solutas,nisi sint mobilia. Bal.tenet in.l.j.C.si ꝓpter pub.pensi. Jteꝫ requirit̃ in venditione pignoꝝ,etiã facto pacto in ɔtrariũ.l.fi.ꝛ ibi Bal.C.de iure do.impe. Debet aũt fieri subhastatio seruata forma statuti,al's est nulla.vt dicit Bal.in.l.ordo.C.de execu.rei iud. Et si qd promittat̃ cũ fit subhastatio censet̃ repetitũ in ɔ̃ctu, postea sequẽte,ſꝫ Bart.i.l.sciẽdũ.§.deiñ.ff.de edil.edic. Et scias qḋ subhastatio nõ ꝓbat iustũ p̃tiũ,ſꝫ Bar.i.l.j.C.ḋ p̃scri.xxx.an

19 no. ¶ Que †aũt sit forma subhastatiõis de iure cõi.vide in Spe. de cita.§.iiij.ver.si vero.ꝛ tit.de primo ꝛ scḋo dec.§.v.ver.ſꝫ qualiter.ꝛ seq.tit.de empt.ꝛ ven.§.iiij.ver.hoc quoqꝫ.ꝛ Bar.i.l.licitatio.i p̃n.de pub.ꝛ Ang.in.d.§.h̄ etiã.vbi dicit fieri debere cuꝫ tribꝰ respectibꝰ.s.respũ loci,vt fiat i loco pub.vno vl' plibꝰ ꝑ cõsuetudine. Jtẽ respectu modi,qꝛ subhastator dꝫ dicere qḋ dabit̃ plus offerẽti. Jtẽ respectu tp̃is,qꝛ durare dꝫ.xx.dies,qḋ not.sed

20 serua ɔsuetudinẽ ꝛ statuta locorũ,vt.s̃. ¶ Octauo q̃ro,† an gabelle sint locande plus offerẽti in subhastatiõe. Rñ.sic.l.penes.ꝛ ibi doc.C.de vec.ꝛ cõ.qḋ est veꝝ si plus offerẽs,nõ tñ calore ira

cundie p̃stet idoneũ fideiussorẽ,al's nõ vt ibi ꝑ gl.Bar.ꝛ Saly. in.l.licitatio.in p̃n.de publi.imo eo nõ satisdãte scḋs licitator ẽt minus offerẽs nõ ẽ liberatus.l.qḋ aũt sabinus.ff.de in diẽ addie. nisi exp̃ssim actũ sit de ɔ̃rio.l.sabinus.ad fi.eo.titu. Talis.n.ɔditio ip inest.s.vt p̃mus offerẽs liberet eũ. Scḋs plus offerẽs securũ fecerit fiscũ vel cõe.d.l.qḋ autẽ.vt tꝫ Bar.d.l.licitatio.ꝛ Saly.i.d.l.penes.qḋ no.ꝑpetuo. Et tene mẽti post p̃dicta,ꝙ minus offerẽs cogit̃ emere,si plus offerẽs nõ sit idoneus,vt ɔsuluit bal. in consi. Jn Christi noie amẽ. Sup pũcto.ꝛ tꝫ Bar.cep.in sing. ver.xxxvij. Sic ẽ etiã qḋ qñ subhastatio fuit facta simpliciter,qḋ quicũqꝫ vult emere vel ɔducere gab.ad offerendũ nõ cogit̃ subhastator dare plꝰ offerẽti.nisi fuerit dictũ,qḋ dabit̃ plus offerẽti, vt signãter dicit bar.in.d.l.si tẽpora.ꝛ in.d.l.licitatio. Sꝫ limitat ibi bar.verũ,si fisco expedit dari plus offerẽti.qꝛ tũc dari dꝫ,al's secus.vt qꝛ magis intersit dari plus offerẽti.qꝛ tutior sit ꝛ magis idoneus,ꝑ.l.iiij.i fi.de i diẽ addi.cũ simi.qḋ tene mẽti. ¶ Res vero ecclesie dꝫ vendi offerẽti pretiũ iustũ,nõ aũt plus offerẽti.gl.ẽ sing.i.c.hoc ius porrectũ x.q.ij.ꝛ ibi Arch.ꝛ tꝫ Bar.cep.i tra. de ɔ̃cti.sil.ij.p̃sum.ꝛ bal.in.l.in cen.§.pe.ff.de mi.ꝛ Lu.põ.i sin.

21 v̇.tu scis ꝙ res ꝛc.vbi viḋ. ¶ †Nono q̃ro,vtꝝ offerẽs i subhastatiõibus possit penitere. Bar.i.d.l.licitatio.i p̃n.tꝫ ꝙ sic,si publice ita peniteat sicut publice ꝓmisit,ꝑ.l.sed si pupillus.§.p̃scribẽre.ff.ḋ isti.qḋ nõ plꝫ Ang.cũ emptio sit ꝑfecta,a q̃ ñ lꝫ discedere. ar.l.sicut.C.ḋ ac.ꝛ ob.l.j.ꝛ.ij.C.qñ li.ab emp.di.l.ij.ḋ rescin.vẽ. l.ab em.de pac. Tu dic ſm Ang.ḋ perig.post bar.i.d.l.licitatio. qḋ opi.bar.p̃t eẽ vera,si expedit reipu.al's secus,qḋ no. Si tñ ceteris ꝑibus in offerẽdo locus ẽ gratificatiõi.vt tꝫ bal.i.l.fi.in fi. .C.ḋ mã.te.facit gl.in.c.venerabilẽ.ḋ ele.ꝛ i.l.fi.§.j.ḋ reli.ꝛ sum. fune.q̃ ponit an ꝛ qñ sit locus gratificatiõi supioris.de quo ẽt in Spe.ḋ dila.ver.qd si actor.ꝛ ḋ feu.§.ij.xv.xij.ꝛ seq.ꝛ de inci.q.v̇. qd si plures.de quo ẽt ꝑ gl.in.c.venerabilẽ.de ele.l.di.fideli. Ar-

22 chi.xij.di.nos ɔsuetudinẽ.ꝛ in.c.statuimus.lxj.di ¶ †Decio q̃ro vtrũ offerẽs in subhastatiõe gabellarũ notario vel p̃coni obliget̃ Bart.tenet ꝙ sic.in.d.l.licitatio.i p̃n.qḋ est mirabile,qḋ ꝑ positionẽ edicti vel bannimẽti ꝑficiat̃ cõtractus ꝛ obligatio causet̃, cũ alias requirat̃ presentia partiũ,ꝛ tẽporũ ɔtinuitas.l.j.ff.ḋ v̇b. obli.ſꝫ mirabilis est,ꝙ ɔ̃ctus valeat cũ incerta ꝑsona, cõtra.l.in emẽti.de ɔ̃hen.em.ꝛ tñ in casu subhastatiõis nõ dicit̃ factũ ex interuallo, q sit.j.tẽpora subhastationũ.nec requirit̃ p̃sentia ꝑsone, cũ sufficit ire ad preconẽ,vel illũ de quo dr̃ in preconio,ꝛ hoc fir-

23 mat Bar in.d.l.si tp̃a.j.q. ¶ Undecimo quero,†si quis obtulit in prima subhastatione vel termino,vtrũ sit danda scḋa dilatio, vt alius possit plus offerre,gl.ij.i.d.l.si tp̃a.tꝫ ꝙ nõ.qḋ Bar.ibi ḋt veꝝ,qñ i p̃mo termio is obtulit,cui ius erat q̃sitũ. ¶ Jdẽ ḋct veꝝ,nisi in scḋo termino cõpareat ꝑsona,que restitui possit in integrũ,vt maius tp̃s apponat̃ in subhastatione.per.l.ꝛ si sine.ff.ḋ mi.ꝛ tenet Bart.in.l.licitatio.in fin.p̃n.de pu. ¶ Ex quo no.infert Bar.ꝙ etiã terminus extraiudicalis sit ꝑemptorius,ẽt si nõ dicat̃,ꝓbat̃ in.l.titia.§.vsuras.de le.ij.in iudicalibus xo idẽ est, vt tenet gl.no.in.c.j.de dolo ꝛ ɔtu.in.vj.l.mãcipioꝝ.ꝛ ibi Bar. de optio.legata. Jnn.in.c.per tuas.de appellat.ꝛ Bar.in marg. ver.terminus.versi.iij.dicens veꝝ in termino dato a iudice,i quo

24 tñ tenet ɔ̃riuꝫ Pau.de ca.in.l.cũ oratione.in fi.ff.de feri. † Jtẽ ꝛ qlibet terminus est perẽptorius.c.pia.de exc.c.frequẽs.de resti. spo.in.vj. Bal.in.l.ɔ̃ctibus.C.de non nu.pe.in prin.ꝛ in marg. vbi.s̃.ver.vij.post Jnn.in.c.consuluit.de offi.dele.glo.in cle.j.de exc.ꝛ in Spe.de dila.§.j.ver.ꝛ not.in.§.vidẽdũ.ver.qd si sit data.idẽ in termino iuris.qꝛ perẽptorius intelligit̃,nisi ꝓbet̃ legitimuꝫ impedimẽtũ,ſꝫ Bal.in.c.fi.de probi.feu.alie.ꝑ Fede.doc. ꝛ Ange.in.l.fi.C.de dila.vbi dicit verum,siue sit precisus a iure communi,siue a statuto,ꝙ etiam tenet.d.meus Joan.de porto Uicentinus in.l.si innulã.in fi.de ver.obli.ꝛ Jnnocen.in.c.cuꝫ in tua.qui matri.accu.pos.hic dicit̃ ꝙ terminus iuris est improrogabilis,ꝛ precisus.vt inquit bald.in.c.j.ij.col.quo tẽpore miles.ꝛ in titu.de pace constan.§.in causis. ꝛ bal.in addi. Specu. de sententia.ver.terminus. ¶ Jdem in termino ad excipienduꝫ, quia dicitur perempto ius.glo.est ꝛ doct.in dicta clemẽ.prima de excep.ꝛ bald.in.l.consentaneum.iiij.col.C.quomodo ꝛ quando iudex. ¶ Jdem in termino probatorio.bart.in.l.fi.ff.de fer.in princ. Jdem in termino conuentionali ſm Jnno.in.c.super eod. de appel.ꝛ bald.in.d.ver.terminus.in margar.ver.xj. Secus est

25 tamen in termino ante lit.conte.vel añ litis ingressuꝫ,†qꝛ nõ dicitur peremptorius,nisi ex numero edictorum,vel nisi exprimatur, sed post litis ingressum quilibet terminus dicitur perẽptorius,ſꝫ bal.in addi.Spe.de cita.ver.ante li.ingressuꝫ.ꝛ ibi Spec.§.viso versi.dicunt etiam quidam,ꝛ Bald.in.l.fin.ij.colum.ff.de fer.ꝛ

spec. in titu. de dil. §. j. ibi Bal. in addi. ver. post lit. contest.

¶ Duodecimo quero, pone qd emptor vel ꝯductor gabellaꝝ locet vel vendat alteri, ꝛ primus ꝯductor fugiat, vel factus sit non soluẽdo, an cõmunitas in subsidiũ agat ꝯ̃ scd̃oꝝ ꝯductoreꝫ vel emptorẽ ad p̃tiũ. R̃ñ. sic ar. l. j. de isti. cũ. l. seq. ꝛ tꝫ do. Pe. de vbal. in tracta. societatis. x. parte. j. co. ad fi. vbi ẽt dicit, ꝙ si secundus ꝯductor aufugiat, vel fiat nõ soluendo tenet̃ primus, q nõ liberatur cedendo cõitati iura ꝛ actiones ꝯ̃ ſm p. l. de illo in prin. ff. pro socio, põt ergo ꝯductores gabellaꝝ eos alteri locare ꝑ p̃dicta, et probat̃ in. l. nemo. C. loca. qd est veꝝ ſm doct. post glo. ibi, dũtamẽ locatio fiat alteri eque idoneo, alias põt expelli scd̃s ꝯductor ꝑ locatorẽ, vt ibi. ꝛ tꝫ spec. ti. de iudi. §. ij. ver. circa hoc qd not.

26 ¶ † Tertiodecimo q̃ro, an si vnus ex pluribus cõductoribus gabellarum moriatur durãte tempore ꝯductionis, heres eius in societateꝫ succedat. R̃ñ. sic, licet in alijs societatibus secus sit in quibꝰ heres nõ succedit. l. adeo. ꝛ ibi Bar. ff. ꝑ socio. vbi dicit bart. verũ, si heres est idoneus, ꝛ de eo sit dictum in ꝯtractu, alias non quod etiã tenet gl. in. l. j. in prin. ff. qd cuiuſ. vni. no. ꝛ Bal. in rub. C. ꝑ socio, ꝛ Pet. de vbal. in. d. tracta. societa. xj. parte, ꝛ i prin. xiij. q. ꝛ sic patet, ꝙ possunt eẽ plures socij i gab. vt ibi, ꝛ est tex. ꝛ glo. in. d. l. j. in prin. ff. qd cuiuſ. vni. no. Nã dicta societas gabellarũ nõ trãsit ad heredẽ heredis, licet trãseat ad heredem glo. est no. in. l. nulla. ff. ꝑ socio, sed ibi Bal. innuit ꝯtrarium. Ego vo sequerer opi. d. Pe. in. d. xiij. q. vbi dicit gl. esse verã, nisi fauore rei

27 pu. verteret̃, vt ad heredem heredis trãsiret ipsa societas, † cum heredis appellatione etiaꝫ heres heredis ꝯtineatur. l. in annalibus. C. de leg. ſm eum tu adde idẽ probari in. l. fi. C. de here. isti. ꝛ ibi per Bal. in. xxj. q. ꝛ seq. vbi in penalibus cõtrariũ dicit. Sꝫ ꝯtra facit. l. qui liberis. §. hec verba, versi. neqꝫ heredis heres, de vul. ꝛ pup. sꝫ in. l. si qs filiũ. §. fi. de acqui. here. Bar. bene loquit̃ ad ꝓpositũ, ꝛ in. l. si filius. §. diui. de leg. j. ꝛ i. l. paterfam. de vul. ꝛ pup. ꝛ in. l. j. de ꝯsti. prin. ꝛ qd habetur in. l. qui per successoreꝫ, de reg. iur. in. l. sciendũ, de ver. sig. ꝛ. l. ij. cũ gl. ꝛ. l. iij. ꝛ ibi Bar. ff. de peti. here. ¶ Ad materiã adde ꝙ heres heredis si venit iudicio testatoris, sꝫ legis ſm Bal. i. l. qdã elogio, vlt. char. C. de iure delib. sꝫ Bal. in. l. ab eo. C. de fideicõ. dicit eũ venire iudicio transmissiõis nõ iudicio principali. vide Bar. i. l. si fuerit. §. j. de le. iij.

28 ¶ † Jtẽ adde ꝙ heres heredis succedit i beneficiũ, auc. res q. C. cõia de leg. ſm Bal. ibi, in. j. col. Jtẽ succedit in bñficiũ. l. edicto. C. de edic. diui adri. tol. ſm Bar. ibi. vij. col. ¶ Sꝫ an succedat i ius arbitrandi cõmissuꝫ defuncto, vide Bal. in. l. volũtatis, pen. col. C. de fideicõ. ꝛ in. l. fi. ver. v. q. C. de ꝯtrahen. emp. sꝫ an in ius arbitrandi cõmissuꝫ heredi Bal. ponit in. d. l. volũtatis, pe. col. Jtẽ an in officiũ exequẽdi cõmissuꝫ heredi Bal. tenet ꝙ nõ, in. l. fi. ꝛ. vj. q. C. de he. isti. ¶ Quartodecimo quero, si plures ꝯductores gab. diuidãt societatẽ, ꝛ administrationẽ, quomodo teneant̃ fisco ad p̃tiuꝫ. R̃ñ. ꝙ si diuiserunt sine ꝯsensu fisci, tenet̃ quilibet insolidum, ꝛ alter pro altero, si vero cum consensu fisci periculum ꝛ lucrũ quẽlibet sequitur in parte sua. l. licitatio. §. socij, ꝛ ibi doc. de pub. vbi ẽt dicit Ang. de perig. ꝛ Jo. de imo. qd si diuiserunt animo diuidendi societatẽ nõ tenet̃ vnus lucruꝫ cõicare alteri. secus si gratia cõmodioris administratiõis, ꝑ no. in. l. gaius, de le.

29 ij. ꝛ in. l. ij. C. de admi. tu. ꝛ tenet Pe. de vbal. i. d. trac. societa. xj. parte. xix. q. ¶ † Sꝫ an diuisio inter debitores facta noceat creditoribus, qui possint insolidũ agere cõtra quẽlibet, vide specu. de iudi. §. quarto. ver. potest eẽ, ꝑ Bar. in. l. fi. §. i. ff. si cer. pet. l. si creditores, cũ glo. C. de pac. ꝑ Bar. in. l. inter eos, de fideicom. ¶ Quintodecimo quero, an locãs gabellas possit reuocare locationẽ ex causa p̃tij nõ soluti debito tpe. R̃ñ. ꝙ sic, al's non. l. vectigalia. §. nõ solutis, ꝛ ibi doc. ꝛ Bar. de pub. ꝛ Bar. in. l. fundũ vectigalẽ. C. de iur. reipu. li. xj. vbi ꝓbat̃, ꝛ in. l. qd semel. ff. de decre. ab ordi. faci. facit. l. cesar. ff. de pub. Põt aũt cõductores gabellarum etiã ante tẽpus cõstitutum cogi ad soluendũ p̃tiũ,

30 si fisco necessitas imineat, ſm Bal. in. l. j. C. de ꝯdi. ex lege. † Cõductor ẽt domus vel fundi nõ soluẽs pẽsionẽ potest expelli statiꝫ ꝛ priuari cõmoditate fruendi re cõducta. l. edem. ꝛ ibi doc. C. loca. l. vtiqꝫ, de dam. ifec. ꝛ Bar. in. l. ij. C. de iur. emp. ꝛ in. l. iij. v. q. prin. C. de pig. vbi veꝝ dicit ẽt propria auctoritate, ꝛ tenet Bal. in. l. certa. C. vt in pos. leg. sed aliter loquit̃ in. l. edem. C. loca. vide gl. ꝛ Bal. in. l. si quis in tãtã. C. vnde vi. ꝛ Bar. in auc. q rẽ. C. de sac. san. eccle. ꝛ i. d. §. nõ solutis, ꝛ in spe. de loca. §. postq̃, ver. sed nunquid, ꝛ Bal. in marg. ver. ꝯducens, ver. fi. ꝛ nihilominus expulsus tenetur ad pensionẽ. l. colonus, in pri. ꝛ ibi Bar. ff. loc. quod dicit verum etiã ad integram, ꝛ pro toto tempore, q̃ culpa

31 sua expellitur, ꝛ tenet glo. Bar. ꝛ doc. in. d. l. edem. ¶ † ꝙ si conductor locauit alteri, q scd̃s ꝯductor soluit pensionẽ primo conductori, a quo ipse cõduxit, nõ potest expelli scd̃s ꝯductor a p̃mo locatore domino rei, ſm Bal. no. i. d. l. edẽ. Adde no. ꝑ Bal. in. l. certa. C. vt in po. leg. Jtẽ dic veꝝ esse, etiã si secũdus ꝯductor defecit in solutiõe vnius nummi ſm Bal. in. d. l. edem. s. post duos mẽses, ꝛ Bar. i. l. ij. C. de iure emp. Casus aũt expellẽdi ꝯductorem, ponit spe. ti. de actore, ver. itẽ excipitur ꝯ̃ locatorẽ, ꝛ doc. in. d. l. edem. ¶ Sꝫ quo tpe sit soluendũ p̃tiũ gabellaꝝ cõitati vẽdenti, vel locanti. R̃ñ. ꝙ statim cũ de pretio fides haberi nõ possit, ſm Bar. in. l. j. ad fi. C. de su. bast. fisca. li. x. ꝛ al's. s. dixi in materia subbastationũ, qd est veꝝ, nisi aliud tps sit p̃fixũ solutioni. l.

32 penes. C. de vecti. ꝛ cõmi. † Pẽsio vo solui dꝫ locatori ꝑ ꝯductorẽ in fi. anni, ſm gl. ꝛ doc. in. l. defuncta. ff. de vsufru. in. l. diuortio §. j. sol. ma. in. l. sꝫ edes. §. si qs eum, ꝛ ibi Bar. ff. loc. ꝛ ꝑ bar. in. l. j. ff. de migra. ꝛ ꝑ gl. in. l. quero. §. inter loca. ꝛ in. d. l. edem. vbi doc. ꝛ Bal. dicunt veꝝ, nisi ꝯsuetudo se aliter habeat, q̃ seruãda est, ꝛ tenet Angel. in auc. de non alien̄. §. scire. colla. ix.

¶ Sextodecimo quero, si nobilis habens ius gabellarum postq̃ eos locauit alicui per certum tempus vendat illud ius alteri durãte tempore locationis, an sibi vel emptori solui debeat p̃tiũ. R̃ñ. ꝙ emptori soluendum est pro rata temporis. s. post venditionem ei factam, ꝛ sic pro futuro non pro preterito tẽpore pro quo spectat ad venditorem, per not. per Bar. in. l. valerius. §. tribonio. de iure fisci. ꝛ quod per Bal. in. l. j. iij. colũ. C. de vsur. ꝛ fruc. leg. Sed ad materiã vide omnino Bal. vbi. s. ꝛ tex. glo. ꝛ Bal. in. l. iulia. §. si fructibus, ver. si loca. ff. de actio. emp. ꝛ in. l. insulã, in prin. ꝛ ibi Bar. eo. ti. ꝛ per Bal. in. d. l. j. ꝛ i. l. si traditio. in fi. C. de act. emp. ꝛ intellige hanc questionẽ, qñ nobilis vendẽs vendit cum ꝯsensu principis, al's questio non procederet, per not. s. i prima parte. xiiij. questio. ꝛ per bar. in. l. in dieꝫ in fi. prin. de aqua

33 plu. arcẽ. ¶ † Sed quero, quid se emat ius ipsuꝫ ipse idem q eas conduxit. R̃ñ. ꝙ liberatur a pẽsione seu pretio ꝯductionis, ꝑ. l. si quis fun. §. fi. ꝛ ibi bar. ff. loc. ꝛ probatur in. d. §. si fructibus, p̃mo respõ. quod est verum. s. pro tempore futuro nõ ꝑ preterito ante emptionem, vt ibi, cum. l. seq. ¶ Jtem verum si pretium emptionis soluerit. l. sicut. §. fi. cũ. l. seq. ꝛ ibi bar. ff. locat. ¶ Decimoseptimo quero. qui dicant̃ proprie gabellarij, vt scias intelligere sta

34 tuta de illis loquẽtia. † R̃ñ. ꝙ illi ꝓprie dñr q de p̃nti habẽt principaliter ꝯductas gabellas noibus eorũ in ꝯ̃ctu deductis, nõ autem participes gabellarũ, nec eoꝝ fideiussores. Jtẽ nec qui in preteritum conduxerunt, si ꝯductio sit tẽpore finita. l. eum qui vectigal. ver. qui conductuꝫ. ꝛ ibi doc. ꝛ Bar. cepo. ff. de ver. sign. pro quo facit, q̃ artifex dr̃ qui artẽ exercet ꝑ se non per aliũ. l. fi. ꝛ ibi Bar. ꝛ Nico. de Neapo. in lectu. Bar. ff. de execu. tuto. Jtem ꝛ ille quẽ vulgus vocat artificẽ. ſm Bar. in. j. consti. ffoꝝ. ꝛ Bal. in. l. sciendũ. §. illud. ff. de edil. edic. vbi ẽt dicit ꝛ illũ dici artificeꝫ qui hꝫ peritiam artis. Juxta predicta scias, quod statutuꝫ repellens notariũ a decurionatu hꝫ locum etiã in eo, qui fuit notarius sed post fecit se cassari de mñcula. l. fi. ꝛ ibi Bar. C. de primicer. lib. xij. ¶ Nec omitto qd statutũ de mercatore vt eius libro credat̃ intelligit̃ ẽt de eo qui fuit, non tñ de p̃nti est mercat. ſm doct. moder. l. pretor. §. sed is. ff. de eden. ꝛ gl. in auc. de pe. ꝛ Jac. but. in proe. ff. Publicani vo qui dicant̃ diximus. s. in plu. vbi vide.

35 ¶ † Decimooctauo q̃ro, vtrũ gabelle possint ꝯduci, vel emi salua conscientia ꝯductoris. Bal. tenet quod sic in. c. j. que sint rega. in vsib. feudo. ꝛ in. l. j. ꝛ ibi Ange. ff. de rerum diui. ꝛ in. l. velu ti. de iusti. ꝛ iure. in Spec. de censi. §. ex quibus verb. exactiones autem pedagiorũ. Per. de anch. in reg. possessor. iiij. q. libr. vj. ꝛ dicet̃. j. in materia fraudum. vlti. par. ¶ Jdem dicimus in imprestitis mõtis Venetiarum que licite ꝛ sine suspitione vsuraꝝ emũtur ſm Pau. de cast. in consi. cccLxxxiiij. post Cald. in. l. cunctos populos. vj. col. C. de sum. trini. ꝛ fi. cat. ꝛ in. l. hac edictali. §. his illud. C. de secun. nup. ꝛ in. l. j. C. de exac. rei iudic. ꝛ Jo. de imo. in. l. si maritus, solu. matri. ꝛ Jo. de prato dñs meus in. l. si quis nec cãm. ff. si cer. peta. ꝛ doc. cano. in. c. in ciuitate. de vsuris. ¶ Deci

36 monono quero †, vtrũ pene fraudantiũ gabellas veniant in venditione vel locatione gabellarũ. vt ille debeant̃ gabellarijs. R̃ñ. sic, ſm Cy. in. l. creditor. §. j. ff. de ac. emp. in prin. in addi. ꝛ Bal. in. c. ij. de feu. cogni. in vsi. feu. l. si quis, ꝛ ibi Bald. ꝛ Saly. C. de vec. ꝛ ꝯmi. ꝛ bal. i. l. j. iiij. col. C. d̃ fruc. ꝛ li. expẽ. ꝛ Bar. cepo. i. l. inter pub. §. pu. iiij. q. de vb. sign. qd ẽ verũ, ẽt si in ꝯ̃ctu nihil fuerit dictũ, dũmodo ꝯ̃riũ non sit cautum ſm Saly. vbi supra nec valere rescriptum in contrarium. vt ibi per Saly. nec mirum, quia gabellarij dicuntur habere ius in re, ſm Bar. in. l. vectigalia. §. non solutis. ff. de publi. glo. ꝛ Barto. in. l. j. ff. de loco public. fruen. ꝛ in. l. j. §. quod aut. de superfic. ꝛ. j. dicetur in. iiij. quest. vlti. partis.

37 ¶ † Uigesimo quero, ꝑ quẽ possit locari ius gabelle, que exigit̃ in via

via cōmuni inter duo territoria. Rñ. ꝙ p vtrūqz dñz territoriorū adeo ꝙ vtriqz soluendū est, qd exigitur, vt cōmuniter diuidaꝛ, ſm Bal. in. l. pe. vj. col. C. de cond. inser. ꝛ firmat Pet. de vbal. i tractatu socieṫa. xj. parte. xxiiij. q. ¶ Idem dicitur in maleficio commisso in via cōmuni ad duo territoria, vt p vtrūqz sindicū denuntietur. s. in vtroqz foro p quēlibet i suo proprio, ſm. d. Pe. vbi. s. ꝛ Bal. in. l. ij. C. vbi de cri. agi. oportet. Alias vterqz teneꝛ ad penā statuti, vt ibi. ꝛ tenet Ang. are. i tracta. maleficio ꝝ, ver. ad denūtiā. viij. col. ¶ Itez debet vterqz iudex de dicto crimine cognoscere ꝛ cōdēnare, qꝛ cuiuscūqz territorij maiestas offendiꝛ ſm do. Pe. vbi. s. post Ober. de cremo. Idē tenet Py ꝛ Bar. in. l. iurisperitos. §. cum oriundus, de excu. tuto. ꝛ Bald. in. l. pe. v. col. C. de ꝯdi. inser. ¶ Ad idē facit, qꝛ vtraqz villa tenetur ad emendaz damni illati in. d. via cōi vigore statuti. s. insolidum vna tñ soluente altera liberatur, vt dicit do. Pe. vbi. s. ꝛ Bal. i. d. l. pe. v. col. adde etiam no. per Bal. in. l. ex maleficijs. ff. de ac. ꝛ ob. qd intellige pro rata territorio ꝝ, si vnū sit maius altero, vt tenet spec. i ti. de raptore. ver. sed pone. ¶ † Alueus tñ fluminis nō est cōis inter duas ciuitates, vt tenet Bal. in. c. j. in prin. q̄ sint rega. in vsi. feu. Sed idem Bal. tenet contrarium in. c. ex literis, pe. col. de ꝑ ba. ꝛ Bar. in tractatu de aluuio. j. li. vj. charta. ver. Item vidēdū est vtrū, ꝛ Bar. cepo. in tractatu de serui. rusti. c. lxxv. ꝛ in titu. de fluminibus, tꝫ ꝙ iurisdictio cōpetit vsqz ad mediū fluminis vicinis ab vtraqz parte, ſm Bar. vbi. s. ꝛ qd in dubio flumen est cōmune vtriqz ciuitati, qua ꝝ q̄libet habet iurisdictionē vsqz ad mediuz, vt ibi. ¶ Uigesimoprimo quero, si locatis gabellis augeaꝛ comitatus, ꝛ per cōsequēs introitus earū, an augēda sit ēt pēsio vel pretiū. † Rñ. sic, ſm An. no. per illū tex. in auc. vt deter. sit nume. cleri. in fi. vbi auctis operibus ecclesie debet augeri numerus clericorum eius, facit. l. item si fundi. de vsufru. que loquiꝛ de augmento vsufructus, qd cedat vsufructuario. Colono aūt pēsio nō potest augeri ex eo, quod lucratus sit ex casu inopinato. l. si merces. §. vis maior. ꝛ de loca. Idē i emphyteota, cui canō nō dꝫ augeri ex melioratione fundi, ſm Sal. in. l. cū fundus. C. de sol. ꝛ in. l. fi. C. de alluuio. ꝛ Bar. in. l. j. C. de iure emph. ꝛ i. l. qcūqz. C. de omni agro deser. lib. xj. ¶ Sꝫ tene menti singulariter, qd ꝑ insolito fortune incremēto ꝛ non cogitato potest augeri canō, nō aūt pro solito vel ꝑ incremēto ex operis vel alio, de quo debuerit cogitari, qꝛ ratione soliti non fit remissio, nec augmētū, sed ratione insoliti, gl. est no. in. d. §. vis maior. quā tenet ēt Bal. in additio. spec. de loca. ver. emphyteota gaudet, vbi ēt allegat Azo. ꝛ Cy. ¶ † Sꝫ qd si conduxit molendinuz cū quatuor rotis pro. xx. An sit augenda pensio propter aliā rotaz additā. rñ. qd nō, ſm Alb. de ro. in. l. rutilia. ff. de ꝯtraben. emp. ꝛ Bar. cepol. in trac. de serui. vrba. c. L. ꝛ in ti. de fur. qd no. ¶ Ex decisione. q. nr̄e colligeꝛ ꝙ illud augmentuz gabella ꝝ cedit ad cōmodum cōductoris, nō autem ad cōmoduz locātis, ex quo dictū est augeri ꝑtiū, vt sic sentiat commodum, qui sentit onus, vt in re. iuris, ꝛ in. l. j. §. pro secūdo, ꝛ ibi glo. Bal. C. de cadu. tol. qd facit ad. q. Cy. in addi. in l. vt ibi. ff. de peti. heredi. ꝛ ibi Bal. ꝛ ꝑ Flo. in. l. vbi. ff. de vsufru. s. an auctis gabellis in duplū propter aduētū curie lucrū illud debeaꝛ conductoribus gabellarū, vel cōitati locāti. ¶ † Uigesimo scdo, quero quid veniat in ꝯtractu locationis gabella ꝝ. rñ. id videri actum, ne quid fiat ꝑ cōitaten, vel dominiū locantem in ꝑiudiciuz cōductoris, propter qd impediatur redditus gabella ꝝ, puta qd statutum faciat, ꝙ granū vel grassia nō extrahatur de territorio, vel qd nundine non fiāt tempore cōsueto, ꝛ similia, possunt enim gabellarij ꝯtradicere pro interesse suo, ꝛ illud petere aduersus cōmune. Ita singulariter dicit Flo. ꝑ illum text. no. in. l. ꝑculus. §. fi. ff. de vsufru. vbi vsufructuarius agit cōtra dominum non patientē frui operis pro rata tēporis, quo fuit impeditus, ꝑpter quod Flo. ibi infert ad materiā gabella ꝝ, ꝙ ꝯductores ea ꝝ impediti facto vel culpa locantis agūt ad interesse ꝯtra communitatē locantē, nec ipsis inuitis concedi potest restauratio tēporis, vt ꝙ impediti ꝑ annum nō coguntur recipere fructū alterius anni, ꝙ not. ¶ Facit optime †, qd cōitas vendens redditū molendino ꝝ tenetur ad interesse, si cursum aque impediat, ſm Flo. in. d. l. ꝑculus. §. fi. de vsufru. Adde tñ, ꝙ colonus impeditus colere fundū in prin. anni agit ad interesse totius anni. l. ij. ff. de annu. le. l. si i lege. §. colonus. ff. loc. Scias etiam, ꝙ ꝯductori impedito vti re cōducta sine culpa locatoris fit remissio mercedis, sꝫ si culpa eius sit impeditus agit ad interesse totale contra eum. l. si fundus quē in prin. ꝛ ibi Bar. ff. loca. ꝛ in. l. si quis domū. §. j. ꝛ ibi Bar. eo. tit. Nec omitto hic, qd si locator q potest ꝑp. necessitatē sibi incūbentem ante tp̄s finitū expellere inquilinū per. l. edem. C. loca. ꝑtendant falsam causam, ex qua eū repellat, eāqz alteri locet, teneꝛ ex pulso ad interesse, vel domū ei ad habitandū restituere, vt ibi per Bal. qd bene no. ¶ Ad materiā ēt subdo †, qd conductor impeditus vti ꝯducta ob volūtariā dñi refectionez domus agit ad interesse ꝯ locatorē, secus si ob necessariā, qꝛ tūc ei fit remissio necessitatis pro rata, non autem datur actio ad interesse. l. qui insulam. in prin. ꝛ ibi Bart. in. l. habitatores. ff. loc. vnde si necessaria sit refectio cogitur conductor exire de domo, donec reficiatur domus, vt ibi. ꝛ. l. eden eo. titu. ꝛ glo. ꝛ Barthol. in. l. si duo. §. cum inquilinus. ff. vti pos. ¶ Qualiter autem agat gabellarius impeditus, vide in specul. de causa. pos. ꝛ ꝑprie. §. iiij. ver. xj.

¶ Uigesimotertio quero, an emptori gabellarum vel conductori fiat remissio pretij propter guerram. Rñ. ꝙ non, siue emerit, vel conduxerit pro annno tantum, siue pro pluribus, dumtamen vnica solutio pretij sit facienda, vt quia quis cōduxerit pro. x. annis pro mille ducatis, vel pro vno anno pro centū. vt tenet Bar. in. l. corē. §. qui maximos, de pub. ij. ꝛ. iij. q. ꝛ in sua. q. publica &c. ratio est ſm eū, qꝛ emptus videtur futurus euentus, seu alia presupposita forma cōtractus, vt perceptio seu commoditas empta sit. l. si iactū. ff. de actio. emp. tūc enim periculū est emptoris, vt ibi. ꝛ Bal. in addi. spe. de loca. ver. j. ꝛ in. l. si ea. C. de vsur. ꝛ no. in. l. necessario. ff. de peri. ꝛ cōmo. rei. ven. qd limita ve ꝝ esse, ſm Bart. vbi. s. ꝛ in. l. si merces. §. culpe loca. qñ guerra nō est illata ex cā ciuitatis, que vēdidit gabellas. Als secus, vt. d. §. culpe. ꝛ. l. fi. so. ma. † Itē tꝫ Bal. in. d. l. si ea. ꝙ si locaꝛ res corporalis, fit remissio ꝑp guerram supuenientē, nō si guerra iaz cepta erat ante locationem. Sed pro re incorporali pu. pedagio tenetur emptor, qꝛ debuit cogitare, nisi culpa venditoris guerra ꝑuenerit. Si aūt ꝑ gabellis esset faciēda solutio pretij annuatiz cēseretur locatio, et si in contractu esset verbū vēdidit, ꝛ censeretur de ea ꝑut de locatione, in qua fieret remissio, ſm Bar. in. d. §. q maximos. ij. q. ꝛ in q. publicanus &c. ꝛ Bal. in addi. vbi. s. ꝛ i. l. lꝫ. iij. q. de locat. ꝛ qd ꝑ Bar. in. l. j. C. de iure emp. ꝛ dixi. s. ea. ꝑte. j. q. ¶ Emphyteote vero propter guerrā ipedito fit remissio canonis, ſm doc. bar. Bal. ꝛ Sali. in. l. j. C. de iure emp. glo. ꝛ Ang. i auc. de nō alie. §. qꝛ vo, ꝛ gl. in auc. si quas. C. de sacrosan. eccle. ꝛ Bal. in ti. de pace ꝯstan. §. vasalli. vbi idē dicit de treuga. Idē etiam tenet Pau. ardizo. in cōsi. vtrum emphyteota. ¶ † Uigesimoquarto quero, quid si fuerit pest s. Rñ. idem, qd de guerra conclusimus. s. pro xi. q. qꝛ cogitare debuit, qui emit aleam vel futurum euentū. d. l. si iactuꝫ, ꝛ firmat Bal. in. l. licet. iij. q. C. loca. ꝛ ita consului ꝑ cōmunitate mōtis alti, qd ꝑcedit in emptiōe iuris incorporalis, vt in pedagijs ꝛ si. qꝛ ius ꝑcipiēdi ꝯmoditatē vēdiꝛ. d. l. si iactū. ꝛ. l. nec emptio. §. fi. de ꝯbē. emp. Ideo tūc periculū est emptoris, vt ibi. Secus si res corporalis, vt notāter determinat Bar. in. d. §. q maximos. ꝛ in. d. q. si publica. ꝛ Bal. in. d. l. si ea. adde etiā no. ꝑ Bar. i. l. si in lege. §. si domus. i fi. ff. loca. † vbi dr̄ pestē eē iustā cām recedēdi de domo ꝯducta añ tp̄s. vt ad pēsionē ꝑ residuo tēporis nō teneaꝛ, vt tꝫ Bar. in. l. j. §. si pēsio. ff. d migrā. ꝛ Abb. sicu. in. c. si ꝑp. post Io. an. ibi de loca. qui tñ dicit, ꝙ lꝫ hoc sit de iure verū, vix tñ posset in pratica obtineri. Idē etiā tꝫ Ray. in. l. recusare. §. si qs alio. ad tre. loquēs in scholare ꝯducēte domū, sed nō audet firmare, vt refert Alex. d imo. in. l. si vno. ff. loca. Idē tꝫ do. Phil. de fran. doc. Perusinus in. c. ex parte. de app. ego tñ in locatione domo ꝝ vtor cautela ad euitāduz scrupulos opinionū, qꝛ facio in ꝯtribus exprimi, ꝙ ꝯductor teneaꝛ ad pēsionē, ēt ꝑ tp̄e pestis. ¶ † Predicti adde incidēter, ꝙ locus pestilens nō est tutus ad ꝯparendū, ideoqz citatus non teneꝛ ꝯparere. d. c. ex pte. ꝛ ibi doc. Bal. Abb. ꝛ Phili. ꝛ. l. recusare. §. fi. ꝛ ibi Bal. ꝛ Mod. ff. ad treb. ꝛ qd no. in. l. d pup. §. si qs riuos. de ope. noui nū. c. ad supplicationē cū gl. d renū. ꝛ gl. xxiij. di. cōis fil us. Nec pōt dici ꝯtumax, si nō ꝯpareat, qꝛ non pōt reputari contumax, q citatus nō teneꝛ comparere, ſm Bal. i. l. ꝯnaliter. ij. col. C. d epi. ꝛ cle. qd no. pro statuto nostro firmano vetante ꝯtumacē in criminalibus appellare. qꝛ intelligitur de eo qui tenetur comparere, ꝛ non ꝯparet, nō de citato ad locū pestiferum per predicta. Si tamen in loco pestilēti ius reddiꝛ ex decreto vel statuto spāliter facto, nō excusareꝛ citatus, ſm An. de bu. no. in. c. cū dilecti. de dolo ꝛ ꝯtu. vbi ēt de materia plenius vide, ꝛ ibi per Io. an. ꝛ doc. ꝛ tꝫ Alex. de imo. in. l. ij. §. si qs. ff. si qs cau. Illud etiam no. ꝙ tp̄e pestis currit instantia, sed datur restitutio in integrū. vt tenuit notanter solēnis doc. compatriota tuus. d. Mar. Soci. senen. in. c. pe. ver. circa. xxiiij. &c. de iu. ¶ † Item currunt fatalia appellationum, nisi pacto partiū actū sit ꝯrium. gl. est in cle. ꝙdiu. de appella. qd est verū, si iam prius cepit currere, q̄ pestis oriretur, ꝛ vt dicit Inno. in. c. ex transmissa. de prescrip. ꝛ Philip. de fran. in. c. ex ratione. iiij. q. de app. ver. circa. v. impedimentū. Sed pestis

superueniens interrumpit prescriptionē, ſm Bart. in l. naturaliter. §. j. ff. de vſuca. vbi idē dicit de guerra. vide Bal. i. l. cū notiſſimi. §. imo. C. de preſcri. xxx. an. doc. cano. in. d. c. ex trāſmiſſa. dicunt preſcriptionē dormire tempore peſtis & belli, quibus ceſſantibus tēpora ꝯtinuantur, vt ibi per Inno. & Abb. dicentes idem in ferijs repentinis. Sed ibi Ant. de but. Jo. de imo. & Bene. capra dñt eſſe tutius tenere, ꝙ curat, ſʒ decꝫ reſtitutio, ſecus vero in alijs ferijs ꝯſuetis, ſm doc. & Sic. & do. Balio. de Peruſio ibi, predicta tamen nō ꝓcedūt in preſcri. xx. an. vel ſtatutaria ſurrogata loco illius, q2 habet tēpora continua, q2 cū ſit mere odioſa currit qualitercūqꝫ ipeditis ſm Pau. de ca. ſing. in ꝯſil. ccxciij.

49 ¶ Et quia † incidenter occurrit hic mentio de peſte, ſcias eam Autarios populos aufugiſſe per. xxiij. dietas, Celtas vero vſqꝫ Pyreneos montes, vt refert Apianus Alexādrinus in. v. libr. de bellis ciuilibus in. j. car. vbi etiam in Illyria dicit fuiſſe maximam peſtilentiam ex multitudine ranarū, & Garararuʒ ex pluuia vel cum pluuia cauſatam, quod exemplum facit ꝯ nos Italos, qui ex ciuitatibus peſtilentibus fugimus in villas earū, & in caſtela vicina pp qđ fuga parū prodeſt. Nec omitto ꝙ morboſus poteſt licite expelli de loco ne ſanos inficiat, quia.

Morbida facta pecus totum corrumpit ouile. Et illud Ouidij. j. Metamor. Sed immedicabile vulnus.

Enſe reſcindendum, ne pars ſyncera trabatur. Et ita firmant Guil. de cu. Bal. & Pau. de ca. in. l. ij. C. de ſum. tri. & fi. cath. ꝑ tex. in auc. iuſiurandū qđ preſta. ab his. §. fi. & Bar. cep. de ſer. ruſti. ti. de paſcuis. vj. q. pri. & Ale. de imo. i. l. caſus. C. ď teſt. ¶ Vl-

50 timo circa materiā peſtis debes ſcire, † ꝙ ſi ex forma ſtatuti, requirantꝫ duo notarij in ꝯfectione inſtrumēti ſufficiet vnus notarius tpe peſtis, vt dicit ſing. Ang. in. §. qđ aūt, i auc. de nō alie. ¶ Itē ſufficit notarius nō matriculatus, lʒ ſtatutū reqrat notariū eē matriculatū, ſm Ang. no. in. l. ſi vacātia. §. fi. itē patet ex ꝓdictis. C. de bo. vacā. lib. x. Nō tñ valet teſtamentū tpe peſtis in loco peſtilenti ꝯditū cū minori nume. vij. teſtiū requiſito a iure cōmuni, ſm opi. doc. in. l. fi. C. de teſt. vbi Ang. Raph. Fulgo. & Pau. de ca. & Ale. de imo. ſic tʒ ꝯ Bal. ibi, & eſt de mēte Bar. i. l. j. C. de bo. poſ. ex teſta. milita. & Ludo. pon. in auc. ſimiliter in. ij. ſpeciali pie cauſe. C. ad. l. fal. & Alex. de imo. i ꝯſi. clxxvj. in. iij. col. ij. pte ꝯſi. niſi qñ teſtator eſſet in loco peſtilenti ex cā reipub. ſm Alex. in. d.

51 l. fi. q ſic ſaluat opi. ꝯriā, & vide que dicenꝫ. ſ. proxi. qđ. ¶ † Vigeſimoquinto quero, an pp ſterilitatē fructuū fiat remiſſio pretij emptoribus gabellarꝫ. Rñ. ꝙ nō, ex eadē rōne de qua. ſ. in precedētibus qſtionibꝰ, ꝑ. d. l. ſi iactū, de ac. emp. & colligiꝫ ex no. ꝑ bar. in. d. §. q maximos. Sʒ ſi eſſet factus ꝯctus locationis earꝫ fieret remiſſio, ſicut in alijs locationibus dꝛ, vt ſemp cōcludit Bar. in. d. §. q maximos, & in. q. publicanus &c. i. l. j. C. de iure emp. & Salic. in. l. penes. C. de vect. dū reddit rōnē, quare pro triēnio ad minus locande ſunt gabel. & ꝓbaꝫ in. l. ſi vno. ibi & in vectigali. ff. loca. & dixi. ſ. vj. q. ¶ Scias tñ, qđ ꝯductori hoſpitij impedito pp guerras, vel peſtē, vel aliā ſimilē cauſam fit remiſſio penſionis, ſi ꝯductor nullū fructū ꝑcepit. Secus ſi recepit fructū aliquē, licet paruū, q2 ipſe habitauit, niſi ꝯſtet, quod ꝑ ſola habitatiōe ſua nō ꝯduxiſſet, ſed cauſa hoſpitandi, vt q2 erat ſolitus retinere hoſpitiū, vel domus erat ſolita ꝑ hoſpitio, vt tenet Bar. no. in. l. cum plures, in prin. ff. loca. qđ no. ad limitationē eorꝫ que dixi. ſ. proxi

52 ma. q. ¶ † Et in propoſito no. ꝙ ꝯductori fundi realiter fit remiſſio pp ſterilitatē. l. ex ꝯducto. §. ſi vis, & ibi doc. ff. loca. & l. lʒ, & ibi doc. C. eo. ti. qđ verꝫ eſt niſi pactū eſſet in ꝯtrium. l. ſi quis funduʒ. eo. ti. Itē niſi alias ꝯtingat vbertas. l. ſi vno in prin. eo. ti. Itē niſi culpa ſua ꝯtigat ſterilitas. d. l. ſi vno. §. itē ſi alio. rñ. itē niſi pp fructuū vitioſitatē & corruptionē. d. l. ex ꝯducto. §. ſi qua tñ, & ſ. dicetur. Itē niſi pp fructuū exiguitatē. d. l. ſi vno. verſi. cū qdā, ita tradit Bar. i. d. §. vbicūqꝫ, & i. l. ſi merces. §. vis maior. eo. ti. ¶ Cōductor vero impeditus caſu ſuā pſonā ꝯtingente nō liberaꝫ a pēſione, niſi locator alteri rē locauerit. l. ſed addes. §. cū qdaʒ, & ibi Bar. ff. loca. & Bar. in. l. ſi in lege. §. ſi domus, eo. ti. & ita nuper ꝯſului ꝑ cōmune mōtis Giberti in cauſa furni locati tribus, quorū vnus peſte infirmus nō potuit fructare, dixi quod tenebaꝫ ad

53 penſionē, licet nō ſtetit ꝑ eū predicta. ¶ † Itē adde, qđ colono nūmis colenie fit remiſſio pp ſterilitatē. l. ſi vno, & l. ſi merces. §. vis maior, & vbiqꝫ ꝑ Bar. ff. loca. & l. excepto. C. eo. ti. ¶ Itē pp caſum ꝯtingentē in fructibus tā diuina ꝙ̄ humana potentia. d. l. ex ꝯducto. §. j. & ibi Bart. vbi dicit ſecus, ſi caſus ꝯtingat in rebus coloni, per. l. damnū, ꝯtra glo. ibi. C. loca. vbi Bar. & doc. ¶ Itē propter incendium in fundo. d. l. ex cōducto. §. fi. ¶ Item & colono promittenti. x. corbes frumēti quanticūqꝫ fructus percipianꝫ ex fundo, ſm Sali. per glo. no. in. l. excepto. C. eo. titu. ¶ Nō tñ fit remiſſio colono partiario. §. vis maior. & ibi Bar. vide in. d. l. ex ꝯducto. §. j. & fi. eo. ti. Pet. de vbal. in tracta. ſocie. xj. pte. xiij. col. ¶ Itē nec ei qui fructus percepit, ſed perceptos caſu ꝑdidit Bal. in. d. l. lʒ. ¶ Item nec colono vinee antique, quia eam debuit propagare. d. l. ſi vno. verſi. item alio reſcripto. ¶ Item nec propter qualitatē fructuū, ſm Bal. in. d. l. lʒ. vj. & vij. q. & ibi vide omnino per Sal. ¶ Sed an remittatur colono conductori ad lōgum tempus, vide Bald. in. l. j. C. de iure emp. In caſibus vero predictis in quibus dixi fieri remiſſionem, intellige verum, ſi colonus ſoluit decimas, non alter per glo. no. in. c. j. de deci. libr. vj.

54 ¶ † Vltimo No. ꝙ conductori molendini deſtructi & reparati ꝑ conductorem ad id obligatum fit remiſſio penſionis, ſi iterum corruat, niſi ſit obligatus toties reparare, quoties opus fuerit. Bald. in. d. l. licet. iiij. queſt. alias enim ſemel tantum tenetur reparare, ſcdm Bal. ibi. & Bar. cep. in ſingu. verſi. clviij. ¶ Plus dicit Bal. ibi, ꝙ ſi molendinuʒ caſmate perijt, vel propter inūdationem aquaruʒ molere nō potuit, fiet conductori remiſſio, vt ibi ꝑ Bal. in. ij. q. & ꝑ Bar. plenius in. d. §. qui maximos. vij. q. qui concluſiue dicit, ꝙ ſi molendinum eſt locatum debet refici per dominum, & iterum fit remiſſio. ſi vero eſt venditus eius fructus, ꝑ certo tempore refici debet ſumptibus domini, ſed cura reficiendi pertinet ad emptorem vel fructuariū, ideoqꝫ fiet ei remiſſio, & periculum eſt domini, qui ſi ceſſet pecuniam dare conductori pro refectione, tenetur ad intereſſe, ſi non totaliter corruit, ſed in aliqua parte remanſit, quo caſu manet integer vſufru. ſecus ſi in totum corruit, quo caſu extinguitur vſufructus, & ideo non eſt tractandum de refectione, quia etiam eo ex toto refecto non debetur vſufructus. l. repeti. §. rei mutatione, & l. qui tamen. §. nō tantum. ff. qui. mo. vſufru. amit. l. ſi cui. & l. qui vſumfructum, in prin. de vſufru. ſecundum Bart. que etiam vide an ad vſufructuariuʒ ſpectet refectio rei, in. l. quamuis, & in. l. damni. §. eius qui. de dāno infec. in. l. neſennius. ff. de nego. geſtis, & in. l. ſecunda. C. eodē titu. & in. l. eum, & ibi Bald. C. de vſufru. & Bald. in. l. j. C. de nego. geſt. & in auc. excipiꝫ. C. de bonis que libe. & glo. in. l. ex cōducto. ff. loca. & Bar. cep. ď ſer. vrb. ver. lix. viij. q. & l. vſufructu leg. de vſufru. l. ſed cū fructuarijs. §. i. eo. tit. & l. ſi domus. ff. de vſu et

55 habi. ¶ † Sed an emptori fructuum certi fundi fiat remiſſio pp ſterilitatem, vide Bar. in. d. §. q maximos. iiij. q. & Sali. plenius in. l. emptio. C. de ꝯben. emp. Emphyteote vero pp ſterilitatē nō fit remiſſio. l. j. i fi. & ibi Bar. Bal. & doc. C. de iure em. & ibi Sali. ij. q. & in. d. l. lʒ. vj. op. C. loca. & Bar. in. l. qcunqꝫ. la. j. C. ď fun. pa. li. xj. & in auc. ꝑpetua. C. de ſac. ſan. eccle. & Ange. in auc. ď nō alie. §. nos itaqꝫ. ¶ Sed ꝙ dicaꝫ ſterilitas fuit opi. iter doc. tu dic ſm Bar. & i. d. l. lʒ. qđ tūc dꝛ qñ ſoluta pēſiōe. ex fructibus recollectis ſupſunt adeo modici, vt leſus eſſet vltra dimidiā ſm Bar. ibi, & in. l. ſi in vno. §. vbicūqꝫ. eo. tit. Sed in. l. ſi merces. §. vis maior. eo. tit. dt qđ tūc dꝛ qñ nihil ꝑcipiꝫ. Saly. in. d. l. lʒ. tʒ ꝯ Bar.

56 & Jo. an. q dixit ſtandū eſſe opi. vulg. dicēs † qđ ſterilitas ē in fundo, qñ nō recolligiꝫ vltra ſemē. vel vltra adeo modicū, qđ extimatio nō ſit faciēda de eo. In vineis vō & pratis in qbus nō poſuit ſemē, ꝓcedit opi. Jo. an. vt ſteꝫ opi. vulgi qñ percipiꝫ fructus ꝑ dimidia eiꝰ qđ cōiter ſolitum ē Bal. i. d. l. lʒ. dicit qđ ſterilis fundus dꝛ qñ nō ſeuit & illo anno colonꝰ dʒ rñdere, vt ptiarius nō deductis expenſis, ꝑ. c. tua nos. de deci. quod bene no. ¶ Vbertas vero dicitur, qñ fructus percipiꝫ vltra frequēter & regulariter ſolitum, iudicis tamē arbitrio ſm Saly. in. d. l. lʒ. vbi vide ꝑ Bal.

¶ Circa predicta oīno ſcire debes ꝑpter locatiōes que quotidie

57 fiunt, † ꝙ ſi cōductor recipiat in ſe caſus tēpeſtatis, vt verba aliquid operentur, ꝑ. l. ſi qñ. de leg. j. intelligiꝫ in ſe recipere ſterilitatē, vt ſibi ob eā remiſſio nō fiat. ſed ſi locator recipiat eā in ſe tenetur de inſolita, que multū ledat, nō de ſolita, de qua non vꝛ actū. caſus eſt no. in. l. fiſtulas. §. frumenta. cū glo. ff. de ꝯbend. emp. & tenet Saly. in. d. l. in fi. ſed aduerte ad caſum. d. §. frumēta. q2 loquiꝫ in obligante ſe ad caſus fortuitos, vt tūc videaꝫ ſe ad inſolitos obligare, vt ibi dicit tex. no. quē ſic vt iacet, intelligit Sali. in. d. l. licet. in fi. Sed Bar. ibi aliter ſummat intelligēdo ꝑ ꝯriū, qđ obligās ſe ad caſus fortuitos nō teneꝫ ad inſolitos. & eodeʒ mō intelligit Bar. in. l. ſeia. §. medico. de annu. lega. & Bal. in. l. falſus. vlti. C. de fur. & in. l. fi. in fi. C. de ac. & obli. cogita. ¶ Pōt ergo qs ſe obligare ad caſus fortuitos. d. §. frumēta. & l. j. C. ꝯmo. & l. ſi qs fundū. in prin. ff. loca. ſed tūc teneꝫ ad illos, qui pñt ꝯtingere culpa ſua, vel dolo, vnde ſi nauiget per mare, cū poſſit ire per lacū, & pereat nauis cū rebus, tenetur de periculo, ſm Salice. in l. iij. C. de nau. feu. q2 tunc nauigare per mare culpa eſt, vt ibi not. in tex. quod no. non tamē tenetur ad eos, quibus reſiſtere nō poteſt prouidentia hominis, ſm Bar. in. l. j. C. q res pigno. ob. pol.

¶ Itē nec ad eos, qui contingant dolo vel culpa aduersarij. l. qui officij. §. fi. de ɔtrahē. emp. ⁊ Bal. in. d. l. falsus vlti. col. ⁊ in. l. iij.
58 ⁊ ibi Bar. de nau. feno. ¶ † Plus no. in ꝓposito, qd obligatus simpliciter ad casus fortuitos tenet̃ ad oēs casus, etiā si non specificauit incendiū, ruinā, naufragium, ⁊ si. ƀm Bar. in. l. titius. ff. de libe. ⁊ posthu. Itē obligatus de incendio nō tenetur de casuali, nisi culpa sua ꝑcedat. l. si quis fundū. §. j. ff. loc. vel sue familie. l. si vina. ff. de peri. ⁊ cōmo. rei ven. ⁊ nisi ꝓmiserit ignē in illa domo nō retinere. l. videamus. §. j. ff. loc. ¶ Ulterius not. ꝙ is q suscipit in se res cū ꝑiculo ⁊ fortuna, tenet̃ de casibus fortuitis, ƀm Bar. in. l. si is q in aliena. ff. de acq. rerū dñio, sed q se obligat ad periculū, nō tenet̃ de casu fortuito, ƀm Bar. post gl. in. l. opus. ff. locati, ⁊ in. l. j. C. que res pig. obli. pos. vbi ēt ꝑ glo. ⁊ doct. qd no. ¶ Ultimo sciendum, ꝙ obligans se ad plures casus fortuitos in specie, intelligit̃ ēt se obligare ad alios similes, non ad maiores, nisi actum sit expresse, ƀm Bal. in. l. j. C. commodati. sed vide plenius ꝑ Bar. in. l. sed ⁊ si quis. §. quesitum. ff. si quis cau. vbi vide.

59 ¶ † Uigesimosexto quero an emptori pedagij fiat remissio pretij, ex eo qd pauci trāsierint ꝑ territorium. Rñ. ꝙ nō qꝛ cogitare debuit esse paucos inde trāsituros, ƀm Bal. in. l. si ea. C. de vsuris, ⁊ dixi. §. xxiij. q. ¶ Uigesimoseptio q̃ro, tyrānus ciuitatis vendidit vel locauit gabellas, ⁊ postea expellit̃ de ciuitate, cui debeat solui ꝑtiū. Rñ. quod solui dꝫ eius successori, vel fisco, seu cōitati, vt tꝫ Flori. singulariter in. l. si operas. ff. de vsufru. quod perpetuo tenemēti. ¶ Uigesimooctauo quero, si filiusfa. cōduxit gabellas, ⁊ ex eis lucrū fecit, an illud dicatur aduentitium. Rñ. sic, ⁊ ideo debetur vsufructus patri, ƀm Bal. i. l. cū oportet, pe. col. C. de bo. que li. ¶ Itē dic in lucro mercatorū. ƀm Bal. in addi. Spe. de actore, versi. an ois, in fi. ⁊ in. l. fori. C. de aduo. diuer. indi. ⁊ in. l. cum oportet, in principio per Bar. de bo. que lib. ¶ Iteꝫ in lucris nuptialibus factis per filiuꝫ vel filiā. l. j. ⁊ ibi Bal. i fi. C. de bo. que
60 libe. ¶ † Circa hoc tamē not. quod lucrum factū per filiumfa. de dote, pro qua pater noluit se obligare, nō requiritur patri, quādo species fuit data in dotē, vel pecunia ex qua species empta sit, ex cuius rei fructibꝰ vir lucratus est. Secus si pecunia est i dotē data ⁊ ex pecunia, etiā pro qua pater se nō obligauit, filius lucratus est, qꝛ in tali lucro queritur vsufructus patri, secunduꝫ Bar. not. in. l. cōtra. §. quot. ff. rerum amo. ¶ Subdenduꝫ est etiā, quod lucruꝫ ex fructibus fundi dati filio quoad patreꝫ pro alimētis dicitur aduentitium, si filius ipse colat, sed si colonus colat, dicit̃ profectitiuꝫ, secundum Bar. in. d. l. cum oportet, in princi. ¶ Quinetiaꝫ dico, quod lucrum ex opera ⁊ industria ꝑsone dicitur aduentitiū ƀm Bar. ibi, sed lucrū ex pecunia dicit̃ ꝓfectitiū, vt ibi per
61 Bar. ⁊ i. l. illud. C. de col. † Quid aūt de lucro filijfa. doctoris vel aduocati dic esse quasi castrense, in quo patri non requiritur vsufructus, secus in lucro filijfa. notarij nō salariati ex publi. ¶ Iteꝫ secus in lucro ꝓcuratoris, arbitri, vel tutoris, vel publicani, qꝛ dñr aduentitia, ƀm Bal. in. d. l. cū oportet, in prin. penul. colum. vbi idem dicit de lucris ex publico officio, ꝑ. l. fi. ⁊ ibi Bal. C. de inoffi. test. ⁊ in. d. l. fori. ⁊ ibi Bar. qui idē dicit in lucris assessorū vel aduocatorum etiā nō habentiū ex publico salariū. sed a clientulis, qꝛ lucrum assessoris dr̃ quasi castrense. l. velut. ⁊ ibi Bart.
62 C. de assesso. que omnia no. ¶ Uigesimonono quero † an pacta deducta i ɔtu locationis gabellarū inter cōmune ⁊ gabellarios afficiant totū populum ⁊ singulares personas. Rñ. sic, ƀm Bar. in. l. donationes. C. de dona. inter virū ⁊ vxo. Ratio est, qꝛ contractus factus per habentem potestatem legis condende habet viꝫ legis, vt ibi. ⁊. l. cesar. ff. de publi. ⁊ ibi Bar. Iteꝫ dic a fortiori in contractu principis. d. l. cesar. Itē idem est in contractibus baronum. ƀm Bal. in. l. ij. C. de dona. in augu. ⁊ ab augu. fac. vbi subdit Ange. not. qd si baro vel princeps dat castrum filie in dotem cum pacto qd nō alienetur, vr̃ talis alienatio ꝓhibita ab ipsa lege. Quinetiam dicit Angel. qd ciuitas in contractu pōt obligare bona singulorum. Idem tenet Bar. in sindico creato per populum habentem potestatem legis condende. d. l. donationes. ⁊ in. l. iiij. §. si actor. ff. de re iudi. vide etiā Bar. in. l. ciuitas. ff. si cer.
63 pe. vbi plene. ¶ † Trigesimo quero, maritus emptor gabellaruꝫ decessit vxore superstite, cui reliquit vsum fructum omniuꝫ bonoruꝫ suorum, an redditus gabellarum debeatur vxori. Rñ. sic, ƀm Bal. no. in. l. j. C. de vsufru. vbi dicit, ꝙ potest vxor gabellas exigere, prestita tamen cautione heredi. Sed secus dicitur in redditu protocollorum, quia nō dicitur fructus. Ideoqꝫ vxori non debetur, ƀm doct. ⁊ Bar. in. l. quidam. §. nihil. ff. de eden. vbi limitat verum, nisi sint tales scripture ex quibus plures fructus perciperetur, pro quo etiam facit, quia fructus protocollorum nō dicitur esse in bonis, ƀm docto. Bar. ⁊ Bal. in. l. diuortio. §. si vir. solu. matri. vbi etiā dicunt idem qd supra in. d. l. nihil. vide etiam
64 Bal. in. l. j. vlti. col. de fru. ⁊ li. expēsis. † Et adde singulariter, ꝙ si vsufructus oim bonoꝝ sit relictus vxori debetur ꝓ rata ēt in rebus legatis alijs ꝑsonis, casus est no. ƀm Bar. i. c. sempronio. ff. de vsufru. leg. ⁊ tenet Pau. de cast. in ɔsi. cij. quē ēt vide in consi. ccxxxviij. lꝫ alr̃ loquat̃ Bal. in. l. quoties. C. fam̃. her. ƀm Pau. de ca. q eū reprehendit. ¶ Trigesimoprimo quero, an cāpana in qua ɔsueuit exigi pedagiuꝫ veniat in locatione pedagij, vt ea vti
65 possit conductor pro tempore, quo facta fuit locatio. † Rñ. sic, argu. no. per Bal. in. l. ij. C. de ver. sig. vbi dicit ꝙ in venditione lacus veniunt etiam naues piscatorie, qd no. ⁊ facit. l. patronus. §. fi. de leg. iij. vbi legatus vsus balnei cōprehēdit oia necessaria ad vsum eius, facit etiam. l. ij. ff. de iurisdi. om. iud. Iteꝫ facit ꝙ legatum fundi ad vsumfructum comprehendit etiā instrumenta necessaria ad fruēdum. l. sed si quid. §. proprietatis, ⁊. l. itē si fundi. §. seminarios, ⁊ ibi Flo. ff. de vsufr. Item ⁊ vsus frumenti ad seminandū ƀm Ang. ibi, ⁊ Bar. cep. de serui. ti. de vsufru. que oia
66 bene no. ¶ † Trigesimosecundo ⁊ vltimo quero, an ius pedagij competens ecclesie possit locari ad vitam per prelatum ecclesie. Respon. non, ƀm Cardi. in clemen. j. ix. q. de rebus eccle. nō alie. vbi etiam dicit illud bonis immobilibus comparari, quod not.

SVMMARIVM

1 Gabellas qui possint locare.
2 Clerici an possint gabellas conducere.
3 Lucrū qd clericus in negotiatiōe facit pauperibus erogādū est.
4 Clerico qñ permissum negotiari, ⁊ quam artem possit exercere.
5 Clericus potest locare domū pro exercenda taberna. Et an possit tabernas ingredi.
6 Gabella an conduci possit a conductore primi anni.
7 Gabellas an conducant tutor ⁊ curator.
Gabellarius non excusatur a tutela.
8 Gabelle an possint locari per officiales communis pro seipsis.
Mulier an possit se obligare viro stāte statuto, ꝙ mulier nō possit se obligare sine consensu viri.
9 Pater potest ɔsentire renuntiationi q̃ facit filia de bonis suis.
10 Officiales communis an conducant gabellas a communi.
Officiales an possint contrahere in loco officij, ⁊ quibus casibꝰ.
11 Gabella an recipiat societatem in conductione.
Iudeus gabellas nō ɔducit nisi per aliuꝫ modo sit Christianus, Et a quibus arceantur iudei.
12 Iudeus publicum officiuꝫ inter iudeos gerit, Et an possit esse tutor ⁊ medicus.
13 Iudei cur a Christianis fouendi.
14 Iudei signum separationis gerere debent. Et vnde dicti, ⁊ similiter hebrei ⁊ saraceni.

¶ Tertia pars. Qui possint vel nō gabellas cōducere.

TErtio principaliter videndū est, q possint vel nō gabellas cōducere. ¶ † Quero igi-
1 tur primo, an oēs possint regulariter, ⁊ dicendū est ꝙ sic, nisi q reperiunt̃ a iure ꝓhibiti, arg. l. ꝑcipimus. C. de appe. ⁊. l. scimus. C. de test. Quilꝫ. n. intelligit̃ habilis, nisi militet ꝓhibitio ɔ eū, ƀm Bal. in. l. cū virū, vlti. col. C. de fideicō. facit ēt qꝛ a ꝑncipio qsqꝫ ɔhere pōt. l. sicut. C. de act. q aūt reperiā-
2 tur ꝓhibiti dicet̃. j. in seq. q̃stiōibꝰ. ¶ † Scdo q̃ro, an clerici possint ɔducer̃ gabellas. Rñ. nō, ꝑ tex. i auc. de san. epis. ⁊ cle. §. aliū col. ix. ⁊ no. i. c. j. de obli. ad rō. ⁊ i. c. j. de postu. ⁊ tꝫ do. meus do. Io. de prato. i. l. filiusfa. §. veterani. ff. de ꝓcu. Immo nō pñt fideiubere ꝓ laicis ɔducētibus gabellas. d. §. aliū autē. ⁊ ibi Ange. Itē nec pñt clerici negotiari. c. fi. ⁊ ibi doc. de vit. ⁊ hon. cle. xiiij. q. iiij. i sum. ⁊. c. j. ɔnimo si ɔ facit, ꝑuilegia clericalia ꝑdit. c. q̃ꝫ q̃ꝫ de cēsi. in. vj. cle. fi. ⁊ ibi doc. eo. ti. vbi ꝑ Car. q dicit veꝝ in his, q̃ negotiant̃ ꝑ dicta iura. ¶ Itē ēt i pr̃imōialibꝰ si ter monitus nō desistat, ƀm do. Domi. de sctō Gem. in. d. c. q̃ꝫ q̃ꝫ. ⁊ do. meus Io. de porto in cōsilio oipotētis dei postulato suffragio ⁊c. vij. colū.
3 ver. ex predictis. † Nō tamē perdit priuilegiū canonis si qs sua ɔ̄ēte. xvij. q. iiij. ƀm Inn. in. c. Ioā. de cle. cōiu. Et nedū tanq̃ pestis est fugiendus. lxxxviij. di. negotiationē. Sed ēt eius lucrum est pauperibus erogādū. xiiij. q. v. q habetis. ⁊ Car. in cle. j. in fi. de vita ⁊ hone. cle. Quinimo ꝑdit priuilegiū fori, qꝛ pōt ɔueniri coram ɔsulibus mercatoꝝ ⁊ iudicibꝰ laicis, ƀm bal. post Spe. in addi. tit. de reo. v̉. scholaris. ⁊ ti. de cle. cōiu. ver. ij. vbi ēt dicit ꝙ perdit oēs immunitates clericis a iure indultas, ⁊ dixi de his

plenius in tractatu de epo.iiij.lib.j.parte principali,dū tractauit de vita epi,qualis eē debeat. ℂ Predicta tñ vera sunt,nisi clericus
4 sit inops,q viuere nō possit,nisi negotieť,† quo casu lz ei artē exercere ꝛ negotiari.c.j.ne cle.vel mo.ꝛ.c.clericis,ꝛ gl.i.d.c. clerici. xiiij.q.iiij.ꝛ not.xxj.q.j.c.j.de ɔse.dist.v.nunq̄,vbi dr̄ qđ ꝓ euitādo ocio dz clericus se exercere in diuersis operibus,ꝛ dz officium dicere attēte,ne mēs vageť,qđ facere,qꝛ difficile est,pauci seruāt. Teneņť ēt clerici negotiatores seruare statuta laicoꝝ,ſm Abb. anti.in.c.ex literis,de vita ꝛ ho.cle.quē sequiť Bal.i marg.ver. clericus,ver.xvij. ℂ Et qꝛ dixi.s̄ ꝙ clericus pōt artē exercere,addo ꝙ nō pōt exercere artē vilē ꝛ imūdā,q̄ horrori est in ciuitate, vt est ars Macellaria ꝛ tabernaria,vt.d.cle.j.đ vita ꝛ hone.cle. cū glo.qđ est veꝝ.s.p se.nā ꝑ alios pōt,vt ibi ꝑ glo.doc.ꝛ Card. ℂ Itē veꝝ qđ nec ꝑ alio pōt exercere,nec ꝑ se,qꝛ oimodo subest horror,ꝛ cā ꝓhibitiōis ſm Car.i.v.q. ℂ Sz an pt clericus exercere artē pelliū.s.aptare pelles ꝛ coria gl.z̄ezel.ꝛ Car.ibi.iiij.q.dicūt ꝙ nō,ꝛ idē dn̄t qđ nec pōt clericus eē custos publicus, nec le
5 no balneoꝝ ſm z̄ezel. ℂ † Tabernarius aūt lz eē nō possit,pōt tñ locare domū suā ꝓ excercēda taberna in ea,ſm Joā.de Jmo.i.c. si.vj.col.de vita ꝛ hone.cleri.post Arch.in.c.nonnulli.xliiij.dist. ℂ Pōt ꝛ ipse tabernas ingredi ex cā necessaria.xliiij.di.nō oportet,ꝛ.c.clerici.de vita ꝛ hone.cler.ꝛ Car.i.d.cle.j.iij.q.e.ti. ℂ Illud ēt not.ꝙ clericus nō ɔiugatus icedēs vt laicus,sz cū sola tonsura si exerceat artes ꝓhibitas,nō icidit i penas.d.cle.j ſm Car. ibi.xiiij.q. Qn̄ aūt clericus dicať negotiari.R̄n.ſm Car.i cle.fi. iij.no.de cē.qn̄ emit rē,vt eā i sua forma integra vēdat,ñ si eā emit vt sit ei materia ide aliqd operādi.lxxxviij.di.eiciēs,nā vbi vendit rē mutatū lucrū ꝓueit ex artificio,vt si emat chartas ꝓ libro scri
6 bēdo,de ɔsecr.dist.v.nūq̄. ℂ Tertio q̄ro † an possit ɔduceř gab. is q eas ɔduxit anno precedenti.R̄n.qđ sic.imo cogiť cōducere, si ex eis lucrū fecit anno precedenti.l.cotē ferro.§.q maximos,ꝛ ibi Bar.ꝛ doc.ff.de pub.ꝛ Bal.in.l.j.C.de her.vel act.ven.ꝛ dixi.s̄.ij.pte principaliter,qđ est veꝝ,si alius nō offerat tātūdem,vt ibidē ꝑ doct. ℂ Itē verū,nisi ille remanserit debitor fisci ad ptiū, ꝛ sic sit debitor ex eadē causa.l.j.§.ad cōducendū,ꝛ ibi doc.ff.de pub.quod tamen limitatur ibi,nisi fideiubeat,quod bene not.
7 ℂ † Quarto q̄ro,an tutor pupilli vel curator minoris possint gab. cōducere.R̄n.ꝙ nō,siue durāte siue finita tutela,si tñ rō administrationis nō sit reddita,alias puniť pena falsi,nisi vterq̄ satisfecerit idonee.l.j.ꝛ ibi glo.Bar.ꝛ doc.C.ne tu.vel cur.vect.cōd.secus eē,qꝛ gabellari⁹ nō excusať a tutela.l.spadonē.§.q vec.ꝛ ibi Nic.de nea.ꝛ doc.ff.de excu.tu. Ad alia tñ onera ciuitatis nō te
8 nenť.l.j.ꝛ ibi bar.C.q mu.excu.hi q li.x.ꝛ alias.j̄.diceť. ℂ † Quinto quero an gabelle possint ɔduci ꝑ officiales cōis,quoꝝ p̄sentia reqriť ꝑ statutū in locatiōibus gabellaꝝ.R̄n.nō,ſm Ang.i auc. de ali.ꝛ emphy.§.economus,col.ix.ꝑ illū tex.q̄ dicit res ecclesie dādas eē in emphyteosim p̄sentibus economo ꝛ chartularijs, q tñ eas accipere nō pn̄t ꝓ seipsis in emphyteosim,ꝓ quo facit, qꝛ stāte statuto,ꝙ mulier nō possit se obligare sine ɔsensu ꝛ p̄sentia viri,nō poterit mulier se obligare viro, ſm Ang.in.d.§. economus,ꝛ i.l.j.§.ꝛ filij,ad treb.sz in.l.j.C.vn̄ vir ꝛ vxor. Ang.ꝛ Ludo.dn̄t post Bal.cautius eē,qđ vir se absentet,ꝛ iudex suppleat. s.ɔsentiēdo ꝑ viro.Bal.do ibi dicit qđ vir renūtiet iuri ɔsentiēdi ꝛ postea ɔsentiat,vt sic saltē de facto ɔsēsus adhibeať ꝛ forma statuti serueť,sz Bar.in.l.j.in prin.ff.de auc.tuto.dicit dictū statutū hr̄e locū,qn̄ nō tractať de cōmodo viri,vel eius cuius ɔsensus est reqsitus,tūc.n.sufficit iudicis decretū,ſm Bal.in.l.si furiosi,in fi.C.de nup.vide in fin.not.ꝑ Bal.in.l.sancimus,in p̄nc. .C.de inoffi.test.Pau.de cast.in.l.sceniū.C.q testa.face.pos.ꝛ in l.si ɔsul.ff.de adop.ꝛ in.l.j.ꝛ in.l.bonoꝝ.C.q admit.ꝑ Bal.in.l. filius.§.veterani.de ꝓcura.ꝛ qđ not.ꝑ Bar.in.l.ij.ff.si qs,in ius
9 voc.nō ie. ℂ Predictis tñ adde † ꝙ pr̄ pōt cōsentire renūtiationi filie sue,quā sibi facit filia in bonis suis ſm Pau.de ca.no. in cōsi.ccclxx.Nō tñ pōt pr̄ auctorari in donatione cā mor.facta sibi vel filio suo ꝑ filiā suā,ſm Bal.in.l.si vxorē.j.col.C.de ɔdi.in ser. ℂ Executor do testamēti hn̄s potestatē vēdēdi ꝓ satisfactione relictoꝝ i testamēto pōt palā ꝛ bona fide emere ab altero ɔsocio đ bonis hereditatis,ſm Bar.no.i auc.qbulcūq̄.C.de sacrosan.eccle.ꝛ in.l.cū ipse.C.de ɔhen.emp.ꝛ Bar.in.l.alio. de alimē.ꝛ ciba.leg.ꝛ in.l.si in emptiōe.§.tutor.de ɔhen.emp. ℂ Idez dic in tutore gl.est not.in.l.neq̄ tutores.C.de ꝓcura.Cyn.ꝛ Docto.in.d.l.cū ipse,vide i.l.pupill⁹.§.itē ipse,ꝛ ibi Bar.ff.de auct.
10 tuto.ꝛ Docto.in.l.j.de ɔtra.iudi.tut. ℂ † Sexto q̄ro,an alij officiales cōis possint ɔducere gabellas.R̄n.ſm Bal.in.l.qsqs.C. si cer.peta.ꝓ quo facit.l.nō lz,ꝛ.l.q officij,in p̄n.ff.de ɔhen.emp vbi officiales ꝓhibentur emere in ꝓuincia sua.l.j.de cōtra.iudi.

ℂ Pōt officialis qđ prohibitū est emere in pignus accipere,ſm Bart.ꝛ Lau.de fano ɔ gl.in.l.in quorū.ff.de pig. ℂ Sz an ꝛ qn̄ possint officiales ɔhere in loco officij,dicas ſm doct.ꝙ regulariter nō pn̄t.d.l.q officij,in pri.ꝛ.l.nō lz,eo.ti.l.pe.C.si cer.pe.l.pre sides,ꝛ.l.principalibus,e.ti.c.fallit. ℂ Prio qn̄ officialis est in loco sue originis.d.l.p̄sides,ſm vnā lecturā,vn̄ antiani vel priores nō ꝓhibenť ɔheř ēt,donec sunt i officio,vt ibi ꝑ Bar. ℂ Secūdo fallit in officialibus ꝑpetuis,quos esset iniquū nunq̄ posse ɔhere.d.l.p̄sides. ℂ Tertio in officialib⁹ datis ad beneplacitū, qꝛ intelligunť ꝑpetui,donec reuocenť,ſm Cyn.Bal.ꝛ doc.Moder.in.d.l.pen.ꝛ.l.iurisperitos,de excu.tu.ꝛ Jo.de por.in.l.ceteris,de ver.obli. ℂ Quarto si ɔhat cū nō subditis.d.l.principalibus. ℂ Quinto,rōne necessitatis,vt in emēdis victualibus.l.j.de ɔtra.iudi. ℂ Sexto,si cōtrahat noie reipu.cui preest.l.gaius.ff. de vsufru.qđ intellige in habētibus administrationē cōmunis ꝛ bonoꝝ vt sunt priores ꝛ regulatores,nō in potestate vel capitaneo,ſm Bar.no.in.l.principalibus. ℂ Septimo,si velit emere a fisco distrahente bona patris sui.d.l.q officij. ℂ Octauo in officiali exercente officiū publica auctoritate ꝛ priuatum vtilitate.l. si in emptione.§.fina.ff.de contrahen.emptio.ita tradit dominus meus Pet.de sonci.Paduanus post Salic.in dicta.l.penulti. ꝛ colligitur ex not.per Bar.in.d.l.principalibus.
11 ℂ Septimo quero † an plures simul socij possint ɔducere gabellas ꝛ corpus facere in tali societate ꝑ se.Respō.sic casus est no. cū gl.in.l.j.in p̄nc.ff.qđ cuiusq̄ vni.no.ꝛ.l.adeo.ꝓ soci. ℂ Octauo q̄ro,an iudeus possit ɔducere gabellas.Respon.qđ nō,casus est in.c.pe.de iudeis.qđ intellige ſm doc.ꝛ Abb.ibi,ꝛ tex.ꝓbat scz,vt ipse iudeus exerceat ꝛ colligat,qꝛ nō pōt,vt ibi.Sed vt ꝑ aliū sic,qui tñ deputeť per superiorē vendentē vel locantē gabellas,ꝛ deputatus sit christianus,nō aūt deputeť ꝑ ipsos iudeos ne fiat fraus,tz ergo locatio regaliū,vt gabe.facta iudeis,dūtamen christianus ꝓ eis exigat,nō vt ipse.vt ibi qđ no. ℂ Idez nō pt iudeus deputari ad aliqđ officiū publicū iter christianos exercēdū vt ibidem ꝛ no.in auc.iusiuran.qđ presta.ab his.in p̄n.col. ij.ꝛ Cardi.in cle.j.de iureiuran.ꝛ.l.fi.C.de iudeis.xvij.q.iiij.ɔstituit.liiij.dist.nulla.c.cū sit.ꝛ ibi Abb.sicu.de iude.qđ verū est,ēt si sit baptizatus,imo sacrilegiū est ɔcedere officiū publicū.d.c.cōstituit ꝛ precedēti.ꝛ hoc dicit Bar.no.in rub.ff.de iust.ꝛ iure.qđ iudeus nō pōt habere iurisdictionē temporalez,nec pōt esse imperator,qđ ēt ꝓbatur in.c.venerabilez.de ele. ℂ Itē nec pōt esse iudex.vt.d.auc.iusiuran.presta.ab his,cū gl.Itez nec notarius, ibi ꝑ Ang.sed potest aduocare.l.fi.ꝛ ibi Bar.de post. ℂ Item nec potest esse docto.ſm Bal.in.l.j.C.ne rei do.vel templorū.est enim doctoratus dignitas ꝛ preeminētia.not.in.c.quāto.de magist.ꝛ ibi plene tz Abb.sicu.qui tenet idē in.c.cū sit.de iudi.ꝛ in. c.iud.in fi.de testi.ꝛ Bar.in.l.generaliter.§.fin.ff.de decu.ꝛ in.l. fi.post gl.C.de iudeis.ꝛ in.l.oēs.ij.C.de decu.libr.x.ꝛ Angel.in auc.iusiurā.gl.in.l.spadonē.§.ita aūt.de excusa.tuto.ꝛ Bar.in.
12 j.consti.C. §.hec que. ℂ † Potest aūt iudeus habere officiū publicū inter ipsos iudeos.d.l.generaliter.§.fi.quaz sic intelligēdo non corrigiť per.l.fi.C.de iude.que ɔtrium dicit,vel ſm aliū intellectum.d.l.fi.tanq̄ ius nouū corrigit ius vetus,vt.d.l.generaliter.ſm Abb.ꝛ in.c.cū sit. ℂ Item potest iudeus esse tutor.l.spadonem.§.iam aūt.de excusa.tuto.vbi dr̄ verum ꝓ pupillo iudeo non ꝓ christiano,qꝛ non pōt iurare tactis euāgelijs,put hodie requiriť,ſm Bar.in rub.ff.de iusti.ꝛ iure.de quo vide Bar.i.d. .§.iam autem.ꝛ in Specu.de iura.calum. ℂ Item iudeus potest esse medicus,sed non christianoꝝ.xxiij.q.j.nullus.vbi gl.dicit qđ potest christianus emere a iudeo medico preparamenta medicinarum.
13 ℂ Et no.† qđ iudei sunt fouēdi a christianis rōne humanitatis ꝛ nature,licet subditi sint christianorum capi.iudei, ꝛ ibi docto.ꝛ Abb.sicu.de testi.non tamen sunt serui vendibiles, ſm Alexan.de Jmo.consilio.lxxj.in.ij.parte consil.ꝛ ita intelligit.c. ꝛ si iudeos,de iud.vbi tex.dicit mortez Christi fecisse christianos liberos,ꝛ iudeos seruos.Potest tamen christianus alloqui iudeos,glo.est vigesimaoctaua questione prima omnes, non tamē conuersari cum eis,ea.questio.sepe.vbi pena conuersantibus, ꝛ tenet specu.titu.de iudeis. ℂ Non autem possunt iudei habere in domibus nutrices ꝛ seruientes christianas.d.capi.ꝛ si iudeos ꝛ ibi Abb.quia simul cohabitatio est prohibita,vt ibi ꝛ capitu. ad hoc,de iude.ꝛ ibi Abba.ꝛ doctor.ꝛ dicto capitu.sepe.ꝛ seq. ꝛ predicta vera ēt ex dispēsatione episcopi,ſm Abb.nota.in.d. capi.ad hoc.in fi.Quinetiam christiani debent fugere mēsas iudeorum.xxviij.questio.j.nullus,ꝛ glo.d.cap.quam sit,de iudeis. xj.quest.iij.ad mensam,cum gl.ꝛ in.d.c.omnes.xxviij.q.j.xxiij.q. iiij.infideles.Nec comedere debet de rebus eorum,vt ibidem cū glo.

glo. Sed non possunt christiani iudeos in suis ritibus molestare xlv. distinc. qui sincera. †Debent autem iudei signū portare per qđ recognoscant a christianis in cōuersando. ne ignorāter inuicē cōmisceant. c. in nōnullis. & ibi Abb. sic. de iud. Itē debēt i die parasceue. i. veneris sancti retinere ostia & fenestras clausas, vt i. c. qr sup, & ibi Abb. de iud. ¶ Ultimo no. ad materiā qđ iudei dicti sunt a iuda, cuius tribu fuit pre ceteris bellicosior. Hebrei vero dicti sunt ab Heber. cuius familia tenuit cultū vnius dei, vt dicit Car. i cle. j. de iu. Itē dicti sunt Agareni ab Agar. Sar. vero nō a Sar. sz a Samaria ciui. appellati. fz Spe. in ti. de iu. vbi vide.

¶ Quarta pars quomodo agāt vel cōueniant gabellarij, & ad qd.

SUMMARIUM

1 Gabellarij agunt condictione ex statuto.
Condictio ex statuto qñ detur & cōpetat, & quanto tēpore duret.
Gabellariorum libris an credendum,
Libris danda fides quibus sit. 4. 5. 6. 7. 8.
3 Liber censualis nō publica manu scriptus an probet.
6 Consuetudo indiscreta tanq̄ ad malum prona non valet.
9 Gabellarij an teneantur edere libros suos, & quomodo.
Instrumentum quando sit totum edendum.
10 Legatario p testamentū totum non edēdum, sz legati particula.
Libri qualiter edendi.
11 Gabellarius exigens gabellam iniustam qua teneatur actione.
Forma libelli cōtra gabellarium iniuste exigentē, Item & forma positionum eius, Item & sententie iudicis.
12 Gabellarius auferens merces illicite tenetur.
13 Gabellarius restituens ablata anteq̄ cōueniatur penam euitat.
Fur penitens & restituens penam non euitat.
14 Cōmunitas tenetur ad custodiam sui territorij.
15 Gabellarius iniuste exigēs tenetur cōmunitati ad interesse.
Colonus quando teneatur ad interesse domino.
16 Piscine conductor, aut viuarij tenet ad iteresse, si oino euacuat.
17 Gabellarij eximuntur ab oneribus ciuitatis.
Gabellarius inops bonis non cedit.
18 Gabellarij domus propter debitū fisco dirui nō potest, & cur.
Domus non deregulanda pro pignore.
19 Gabellarij plures non exigunt insolidum.
20 Tutores possuut insolidum administrare.
21 Gabellarij fraudem cōmittentes insolidum cōueniuntur. Et qui teneantur insolidum.
22 Gebellarij an conueniendi insolidum ad pretium persoluendum.
23 Fideiussores plures simpliciter obligati tenentur insolidum.
24 Spoliatus a iure pedagij quomodo agat. Et forma libelli quem proponere debet.
25 Gabellarij quo iure agant ad res que in cōmissum acciderūt, Et quid probare debeant. 26.
26 Gabellarius an teneatur pro sua familia.
27 Officialis non tenetur extra officium pro cōmissis per familiam.
28 Statutum pōt disponere, q dominus pro famulo teneatur.
29 Gabellarius an agat contra heredem fraudantis.
30 Gabellarij heredes quādo teneātur ad male gesta per testatorē.
31 Heres an de delicto defuncti teneatur.
Gabellarij an petere possint pretij remissionem ex causa.
32 Publicani an compellantur ad testificandum.
33 Gabella an solui debeat de stipēdijs doctoris ad legēdū cōducti.
34 Uoluntas superioris in contractu electionis intelligitur excepta que etiam iurantem excusat.

Quarto principaliter videndū est, qūo agant, vel conueniantur gabellarij, & ad quid Circa qđ quero † primo, quo iure agant gabellarij cōtra debitores gabellarum ad solutionez gabelle. Rñ. qđ agūt cōdi. ex statu. disponēte gab. solui debere, vt tenet Bal. in. l. ex placito. pe. col. C. de re. pmu. ¶ Et no. qđ cōditio ex lege vel statuto datur quotiescunq; ex lege, vel ex statuto iducitur obligatio, nec in ea dicitur qua actione agitur fm Spec. in titu. de fer. ver. v. de instru. edi. §. xij. versi. sz quo iure. & docto. in rubric. ff. de condi. ex leg. ¶ Et cōpetit statim condito statuto, cū illud semper loquatur, fm Bar. in. l. arriani. C. de here. ¶ Item competit disponente formiter nō expressa aliqua causa, que cadat in ꝯtū vel formam contractus, alr enim oriatur actio ex illo cōtractu fm Bar. in. l. si duo. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. ¶ Durat autez annis. xxx. l. j. C. de cōsti. pecu. & Pau. de castr. tenet in cō. cxxxij. sicut & actio. l. sicut & l. oēs. C. de pscrip. xxx. anno. que oia tene menti. ¶ Scđo quero, † an libris gabellariorū sit credēdū. Rñ. sic. fm Bal. in. l. quedā. §. nūmularios. ff. de edē. vbi dicit verum esse, ideo qr gabellarij sunt electi publica auctoritate, licet nō sint publice persone. ¶ Idem dicit ibi Bar. de libris collectariorum publica auctoritate electorum ad exigēdū collectas, & in libris stationariorum ex publico electorum. facit. l. argētarius. in prin. eo. ti. Idē in libris officialiū ex publico electorum cū potestate scribendi, vt qđ quis soluerit vel nō collectas, vt ibi. & tenet Bar. in l. titie textores, de lega. j. & Joan. de imo. in. l. ij. ff. de test. Libri vero massariorum villarum, vel castrorum, licet ex publico electorum, tamen sine potestate scribēdi nō probāt. l. solennibus. p Sali. C. de fid. instru. & Bal. in. l. fi. C. sine cēsi. vel reli. Ang. & Imo. in. l. debitoribus. ff. de re iudi. † Liber autē cēsualis probat etiā nō scriptus manu publica fm gl. & Inno. in. c. ad audientiā. de prescr. & Bal. in marga. x. credulitas. ver. iij. Jo. de imo. in. l. ij. ff. de test. & Flori. in. l. celsus. ff. de pba. vbi dicit verū. scz cōtra descriptos in eo, de quo ēt p Jo. an. in addi. Spe. de instru. edi. §. nūc dicēdū in addi. & Bal. in rub. C. de fide instru. penul. col. & Pet. de anchar. consi. xlj. in Christi noie amē. circa primā dubitationem ad vtraq; partē &c. Bal. vero in. l. exēplo. C. de pba. dicit pbare ꝯ subditos tātū, sz in. l. fin. C. sine censi. vel reli. dicit probari consuetudinem ex libro censuali, in quo dicitur sic esse consuetum per. x. annos. quia non est inquirēdū aliud. Salic. vero in. d. l. exemplo. dicit signanter post Nico. de mata. qđ libri vel scripture, quibus fiscus vel prelatus quotidie vtitur ad exactionē suorū redditū, qñq; sunt confecte ab officialibus publicis ad id deputatis, & ille p publicis habētur. arg. l. in fraudem. §. quoties. ff. de iure fisci. quādoq; non sunt scripta ab illis, & tunc si eis tam iudices q̄ alie persone vtuntur pro publicis, idem est vigore consuetudinis. argu. l. barbarius. de offi. preto. si vero non omnes vtuntur pro publicis, qr non spectant ad omnes, vt scripture priuilegiorum antiquorum ciuitatis territorij vel ecclesiarum, & tunc si diu viguet ūt inter subditos probant intra territorium, non extra, vt ibi etiā p Bald. subdētem etiā extra territoriū probare, qđ ēt ibi tenet Sali. ¶ † Aduerte tñ, q debet cōsuetudo probari, quādo tales libri sumunt robur a ꝯsuetudine, & nō a iure cōmuni, vt est in ciuitate tua Senarum, in qua probāt libri mercatorū, ideo producētes libros ad bācbuz iuris probant consuetudinem, & obtinent, & ego ibi pluries iudicaui fm libros mercatorum tempore, quo fui vicarius potestatis anno. dñi. M. cccclxiiij. quo erā satis iuuenis. Et propterea Sal. in. d. l. ex singu. dicit fuisse alias iudicatū de facto et oportuisse probare dictam cōsuetudinem de fide data scriptis exactoris cōmunis, cui quidā fideiussor conductoris gabellarum soluerat p cōductore, & ab eo recepit scripturā de solutione, nā fideiussore repetente solutū pro datiario dicebat scripturā illa non probare, qr nō erat in ea subscriptio no. illius exactoris per. l. fisco. de cōue. fis. debit. li. x. obtinuit ergo, qr pbauit ꝯsuetū eē credi scripturis illius exactoris. ¶ Et scias, q liber fiscalis pbat solutionē fisco factā. l. illate, & ibi Bar. C. de fide instr. ¶ † Sz an probet liber priuati defuncti, vide Bar. in. l. nuda. de dona. & in. l. ad monēdi, de iureiur. & Pau. de ca. ꝯsi. cxxxviij. & ꝯsi. cxlix. ¶ Quero successiue, qd de libris mercatorum. Rñ. q probāt ꝯ eos, nō pro eis fm bar. post gl. in. l. qdā. §. nūmularios. ff. de eden. p gl. & doc. in cle. j. de vsuris, gl. & Bar. in. l. rōnes. C. de prob. qđ pbat si continet accepta & data, & p bal. in. l. ad hoc. C. de quadr. prescri. & in rubri. C. de ꝯsti. pecu. vlti. col. vbi dicit q ꝯ scribētē pbat. ¶ Idez dicit bal. de libro memoriali, idē bal. in rub. C. de fid. instr. pe. col. dicit p scribēte nō pbare, sed in. l. in bonefidei. iiij. colū. C. de reb. cred. dicit q liber mercatoris facit indiciū nō semiplenā pbationē, qñ ad officiū fuit deputatus cū iuro, pbat tñ ēt pro immodica quātitate, fz bal. in. l. j. iij. col. C. de ꝯfes. qđ est verū, ēt si sit scriptus in charta papiri, vt tz bal. in. l. qm indig. C. de testa. ¶ Itē verum, nisi sit ꝯsuetudo, qđ pbet indistincte, sicut est Senis, & ē. dixi, & tz bal. in. l. j. in fi. & ibi Salic. C. de eden. vel nisi sit statutū, vt ibi per Bal. † Si tamen consuetudo sit indiscreta. s. quod omni libro credatur tanquam ad malum prona non valet, fm bal. in. l. j. iij. colū. C. de ꝯfes. qđ facit contra consuetudinem Senensiuz, que habet, q tātum credatur libris cuiuslibet Pizi Caroli, ēt vilis quantū libris cuiuslibet magni mercatoris. Liber vero repertus apđ mercatorem probat cōtra eum, & presumitur scriptus eo mādāte, nisi contrarium doceatur, fm bal. in. d. rub. pe. char. ver. sed hic quero. ¶ Item probat contra eum, si haber cām, alias non, q̄ etiam ꝯiecturalem sufficit probare, vt ibi per Bal. qui etiam dicit, quid si sit scriptus absente parte. ¶ Itē & liber vsurarij probat ꝯ eum, cle. j. de vsuris, & bal. in. d. ru. ¶ Cōtra tertiū āt liber mercatoris

ꝓbat semiplene, ſm bal. in. d. rub. pe. col. ⁊ bart. in. §. nummularios. vbi dicit verū, niſi mercator eſſet perſona ſuſpecta. ¶ Probat vero indiſtincte liber mercatorū, qui ſunt ex publico deputati, ſm bar. ibi in fi. ⁊. l. argentarius. in prin. eo. titu. ⁊ ſ. dixi.

7 ¶ Sed quero † ſucceſſiue, quid de libris tutorū. Rñ. ꝙ ꝓbāt pro ⁊ ſm Ang. in. l. ſumptu. C. de admi. tuto. ⁊ in. l. lucius. §. tutele. ⁊ ibi Rayn. ff. eo. tit. in. l. j. §. officio. ⁊ ibi bart. ⁊ in. l. ij. de tut. ⁊ ratio. di. Cyn. in. l. ex que tutores. C. de admi. tuto. qui tenet, ꝙ ꝓbāt in paruis ſummis. ⁊ qd̄ ꝓ tutore ꝓbet, tenet bar. in. l. ex ſentētia. ff. de teſta. tut. ⁊ in. l. cōſilio. factū ſic ſe habet Titius ⁊c. ⁊ bal. in. l. iudices. C. de fide inſtrum. et in. l. j. C. de cōue. fiſ. debi. libr. x. ⁊ in rubri. C. de fide inſtru. vltim. charta. vbi vide. ⁊ per bar. in. l. fi. §. in computatione. C. de iur. delibe. ⁊ Pau. de caſt. in cōſi. xcij. ⁊ cōſ. cxxxviij.

8 ¶ † Vlterius quero qd de lib. executorū teſtamēti Rñ. ꝙ probat in paruis ſummis. bal. tenet in. l. id qd̄ pauperib⁹. vlti. col. C. de epiſ. ⁊ cle. ⁊ plenius in rub. C. de fi. inſtru. vlti. char. ⁊ di. in. l. j. §. officio. de tu. ⁊ ratio. diſt. ⁊ in Spec. de inſtru. edi. §. xiij. verſic. ſed nunquid. cum ſi. et Pau. de ca. conſi. xv. vbi vide, ⁊ tene mēti. ¶ Tertio quero, an gabellarij teneant̄ edere libros ſuos. Rñ. ſic, ſicut ⁊ naute, caupōe, ⁊ ſtabularij, ⁊ vſurarij, ſʒ bal.

9 in. l. j. C. de condi. ex le. † qd̄ eſt ꝟbū tātū in particula faciēte ad ꝓpoſitū, ſicut dicit̄ de libro mercatorū, ſm bar. in. l. argentarius. §. j. ff. de eden. Itē ſicut inſtrumentū, qd̄ edi debet tātū in particula de qua eſt. q. ſm docto. bar. bal. ⁊ Sali. in. l. fina. C. de preci. impera. offe. l. argētarius. §. j. ⁊ ibi Bar. ff. de edēdo. Bar. ⁊ Bal. i. l. ij. C. quemadmo. teſtam. ape. vbi Bart. dicit. verū etiā ſine die ⁊ cōſule, que tñ particula nō facit fidēʒ ſʒ Bar. in. l. j. §. fi. ff. de edē. predicta vero niſi inſtrumētū allegetur falſum, qꝛ tunc debet edi totū ſm Abb. antiquū in. c. cū cōtingat. de fide inſtru. ⁊ Bal. in marga. ver. inſtrumētū. ver. fi. niſi ſit inuentariū qd̄ etiā ſit allegatū falſum non debet edi totū ſm Bar. in. l. tutor qui repertoriū. ven. nihil. ff. de admi. tut. ſʒ bal. ⁊ Ang. ꝯ in. l. j. ff. de ali. pub. preſtan. ¶ Editio vero ſubſtituto fieri nō debet, nō de ſubſtitutione ſola, ſed etiā de inſtitutione ſm bar. in. l. vt bonorū. ff. de ſecū. tab.

10 ¶ † Sed legatario dʒ edi particula legati tātū nō totū teſtm̄ ſm Jac. de are. in. d. l. fi. C. de pci. impe. offe. ⁊ ibi Cy. doc. ⁊ bar. que dicit idē in quolibet inſtrumēto, ⁊ eſt gl. in. c. eccleſia. la. ij. de elec. que dicit verum, ſi capitula inſtrumenti ſunt ſeparata, ⁊ bar. in. l. argen. §. edi. ff. de edendo. Et adde ꝙ cū particula debet edi etiā clauſula derogatiue particule, ſm bar. no. in. l. qui filiab⁹. de leg. j. Item ⁊ inuētarium edi in particula, ſm bal. in marg. ver. inſtrumentum, ver. fin. Eſt etiā edēdus liber mercatoris vt dicit bal. in. d. l. quedā. in prin. ⁊ in. §. nūmularios. qd̄ verum etiā ab eius herede, ſm bart. et bal. l. j. C. eo. ti. ⁊ bar. in. d. l. quedā. §. nihil. Idē de illo libro proſonete, ⁊ in libro ꝓcuratoris dōm eſt ſm bal. in. d. l. j. iiij. col. Idē de libro tutoris, inſtitoris, vel factoris, ſʒ bar. in. l. fi. §. inter cetera. de li. le. ⁊ in. l. cū ſeruus. ⁊ ibi Jo. de para. de cōdi. ⁊ demō. ⁊ in. l. j. §. officio. de tu. ⁊ ratio. di. ¶ Idē de libro vſurarij. cle. j. de vſu. ⁊ tenet bar. ⁊ bal. i. d. l. j. C. de eden. vbi dicūt verʒ ēt ab herede, niſi qñ apud heredē nō remāſit, ſm bal. in. l. fi. C. de fi. inſtru.

11 ¶ Quarto quero, † qua actione teneat̄ gabellarius exigēs gabellā iniuſtā. Rñ. ꝙ ſi ſcienter exigat, tenet̄ actio. fruti. l. etiā. ⁊ ibi docto. ⁊ bal. C. de fur. ſʒ ſi ignoranter tenet̄ ad duplū. c. j. §. cōuēticulas. ⁊ ibi bal. C. de pace iur. fir. in vſi. feu. Eſt ergo pratica, ꝙ ꝯ eū taliter exigētē cōcipiat̄ libellus ſub hac forma vcʒ. Conqueror de tali publicano, qui ſciēs me nihil debere ꝓ gabella exigit a me. x. vnde illa. x. peto mihi reſtitui in duplum, ⁊ ꝓpono ad hoc actionē in facrū ex edicto de publi. Ita tradit Spe. tit. de cē. §. ij. in prin. vbi etiā ſubdit formam poſitionū pro parte actoris. vcʒ pono ꝙ es publicanus. Itē ꝙ tanꝗ̄ publican⁹ extorſit a me. x. ſcienter, et ꝑ viʒ. Poſitiones vero ꝓ parte rei. i. publicani formantur ſic. Pono ꝙ fui publicāus. Itē ꝙ. x. que accepi a te nomine gabelle ꝓ talib⁹ reb⁹ accepi. Itē ꝙ illud qd̄ accepi debebas ſoluere ex forma ſtatuti, ⁊ ſic iuſte exigi, ſʒ Spe. vbi. ſ. Forma xo ſnie ꝯ eū eſt, vcʒ ꝓnūtiamus. T. nō habere ius colligēdi gabe. vel pedagia ⁊ ei ꝑpetuū ſilētiū imponim⁹ ſm bal. in. c. j. vlt. col. de mili. vaſal. q cōtu. eſt ⁊ ibi ēt vide, qūo fiat miſſio i poſſeſſionē ꝯ ꝯtumacē exactorē, ⁊ no. i. l. ſi ꝑus. ibi alle. ꝑ bal. tene mēti in pratica.

12 ¶ Quinto quero † quid ſi gabellarius auferat merces non portatas illicite. Rñ. ꝙ tenet̄ vi. bo. rap. ⁊ ad duplum ꝯ. annū. l. j. §. j. ⁊. l. hoc edicto. ꝑ bar. ff. de publi. ⁊ no. in. l. ij. C. de infamib⁹. Itē tenet̄ actione furti. d. l. etiā. ⁊ ibi bar. C. de fur. poſt annū vo tenet̄ ad ſimplū, in Spe. de cen. §. ij. in prin. ꝑ. l. j. in prin. ff. de pub. No. tñ ꝙ penā dupli euadit reſtituens ante ſententiā, vt ibi per Joan. an. in addit. ⁊ ſ.

13 ¶ Sexto quero, † an gabellarius reſtituēs res ꝑ eū vi ablatas anteꝗ̄ cōueniat̄, ſit puniendus. Rñ. ꝙ non. l. j. §. j. ff. de publ. ⁊ eſt gl. no. in. c. qd̄ ſicut. §. fi. de elec. bar. doct. ⁊ Ang. de peri. in. l. hoc edicto. de pub. Ratio eſt ſm bar. in. l. q ea mēte. ff. de fur. qꝛ a principio actio non fuit penalis. Ideo tenet idē. ſʒ alij cōmuniter tenent ꝯ, arg. l. penul. ff. vi bo. rap. ſm Ange. de perig. in. l. ſi multi. de pub. adde. ſ. proxi. q. raptor vero reſtituens rē nō liberat̄ a pena. d. l. pe. ff. vi bono. rapto. ⁊ gl. in. d. c. qd̄ ſicut. §. fi. ¶ Sed quid in fure penitentie, ⁊ reſtituente rē furtiuā. Rñ. qd̄ nō euitat penā, ſm bart. in. l. ſed ſi vnus. §. ſi ea. ff. de iniu. ⁊. l. q ea mēte. ⁊ ibi bar. ff. de fur. vbi vide, an ⁊ quādo in delictis ſit locus penitentie, de quo etiā per doc. ⁊ Jo. de port. in. l. ſi inſulam. de verbo. oblig. ⁊ in. l. quāuis, ⁊ ibi docto. ⁊ Ludo. pon. ff. de ius vocā. gl. ⁊ doct. in. c. imperialis. C. de nup. ⁊ per bal. in. l. ſi qs nō dicā rapere. de epiſc. ⁊ cleri. et in. l. j. vj. colum. ⁊ in. l. iij. C. de ſer. fug. ⁊ in. l. alia. C. ad ſilleia. bart. in auctenti. ſed nouo iure. C. de pena iud. qui male iudic. et gl. in. l. quid ſi fugitiuus. ꝺ edil. edic. ⁊

14 Pau. de ca. in. l. qui fidē. de trāſa. ¶ Septimo quero † an cōmunitas, vel baro habens ius exigendi gab. in territorijs ſuis teneātur cuſtodire territoria ſua. Rñd. ꝙ ſic, vnde ſi cōmitat̄ robaria tenetur dñs territorij ad emēdādum damna vel ad exhibendum malefactores ſm Archi. xxiiij. q. iij. ſi quis peregrinos, p. c. dñs. xxij. q. j. ⁊ q. v. adminiſtratores. ij. q. vij. q ſine, in auc. vt diffe. iu. §. pen. ⁊ fi. col. ix. ⁊ in. c. j. §. conuenticulas, de pace iura. fir. in vſi. feu. per bar. in. ij. col. l. ne quid, de incē. rui. naufra. Odof. in auct. habita. C. ne filius pro pa. Hoſtien. in ſum. de cenſi. §. ex quibus. Flo. in. l. j. in ſumma, de his qui deie. vel effu. que limitat eē veruʒ qñ colligens pedagium potuit prouidere ⁊ non prouidit, ꝑ not. ꝑ glo. ⁊ bar. in. d. l. ne qd, ⁊ Flo. in. l. ſcientiā, in princi. ff. ad. l. aquil. ⁊ bar. cepo. in. l. eū qui vecti. ad fin. de verb. ſig. ⁊ in tracta. de ſerui. ruſti. de via. xxv. q. ⁊ i ti. de aqueduct. q. viij. vbi vide.

15 ¶ Octauo quero, † quid ſi conductor gabellarum iniuſte exigat ⁊ ꝑꝑ moleſtias quas ſolet inferre tranſeuntibus deterreat eos, ne decetero trāſeant ꝑ territoriū, ſicqʒ cōitati inferat preiudicium, an teneatur ad intereſſe. Rñ. ſic, ſm bal. in. l. iij. C. de nau. fen. ⁊ ſentit Specu. de loca. §. j. ij. forma, ver. porro. j. Idē vero. B. promiſit. Idēʒ in quolibet ꝯductore aliquid faciente in preiudicium locatoris, ⁊ pone exēplū in colono vinee, qui ſi non colat omni anno, tenetur dño ad intereſſe pro deterioratione ꝑpetua, ſm bal. in auc. qui rē, pen. col. C. de ſacroſan. ecc. ¶ Idēʒ ſi per ineruditū laborantē faciat eā putari, ⁊ coli, ſcd̄m bar. no. in. l. j. C. de man. ⁊ colon̄. patri. li. xj. ¶ Idem ſi incidat colonus, vel fructuarius arbores fructiferas, vel infructiferas, que tñ ſint ad voluptatē forte in viridario vel horto, vt buxus, ⁊ Laurus, ⁊ ſimiles. l. equiſſimū. §. fructuari⁹. ff. de vſufruc. in Spec. de loca. §. j. ⁊ ibi bal. in addi. ver. an colonus, dʒ enim proſpicere ꝯductor, ne eius rei fiat deterius. l. videamus. §. iuxta hoc. ff. locat. ⁊ bar. in. l. ſi pignori vlt. col. ff. fa. herciſ.

16 ¶ † Et predicta faciunt ad. q. qd̄ cōductor lacus Peruſini nō pt piſcādo totos piſces deſtruere, alias tenet̄ cōi ad intereſſe, arg. ēt in. l. vſufructuarius. §. in viuarijs. ff. de vſufruc. ⁊ tʒ bartho. cepo. tit. de ſerui. ruſti. c. de piſcatione in fin. ¶ Facit ēt ſingulariter qd̄ ꝯductor molēdini non poteſt ad preiudicium futuri conductoris molere pro minori gabella vel mercede, ꝗ̄ ſolita, ſcd̄m Flor. in. l. ſi abſentem. §. filiam. ff. de vſufru. ¶ Ad propoſitū vero. q. adde qualiter puniatur alius officialis cōis exigēs plus debito, de qua q. vide Ange. in. l. nemo carcerem. C. de exac. tribu. lib. x.

17 ¶ † Nono quero, an gabellarij teneantur ad onera ciuitatis. Reſpon. non, ſed ſunt exempti. l. j. ⁊ ibi barto. C. qui mu. excu. hi qui. libro decimo, quod eſt verum in principalibus gabellarum cōductoribus, non in alijs, vt ibi. a tutela vero nō excuſantur. l. ſpadonē. §. qui vectegalia. et ibi Nic. de neapol. de excuſa. tuto. Adde qd̄ alij officiales cōmunis non tenentur ad onera extraordinaria, ſed ordinaria ſic, ſm bar. in. l. honore. de mu. ⁊ hono. ibi per gloſ. ⁊ per barto. in. l. j. C. de immu. ne. conce. ⁊ in. l. actores. C. de exac. trib. lib. x. vbi vide. ¶ Decimo quero, an gabellarij non habentes vnde ſoluant fiſco pretium gabellarum, liberentur cedendo bonis. Rñ. nō, arg. l. propter honorem. ⁊ ibi doc. C. qui bon̄. ced. poſ.

18 ¶ Vndecimo qro, † an domus gabellarij debitoris fiſci ſi non ſoluit, ⁊ non ſit ſoluendo poſſit deſtrui. dic qd̄ non Ang. in l. cetera. §. hic ſenatus. j. de legat. j. Ratio, eſt ne deformet̄ vrbis aſpectus, propter qd̄ etiā dicitur qd̄ domus legari non poteſt, vt deſtruatur. l. filiuſſa. §. edes. eod. titu. Et facit qꝛ domus non poteſt diſcooperiri pro pignore faciendo de tegulis tecti, ſm Bar.

19 in. l. nutū. §. fi. ff. de lega. iij. quod no. ¶ † Duodecimo quero, an quilibet ex conductoribus gabellarum poſſit gabellas exigere in ſolidum. Rñ. nō, ſicut nec vſufructuarij, ſm Bar. in. l. fi. in fin. ff. vti poſſi. poteſt tamen vnus exigere gabellā de animalibus alter de vino. ⁊ ſimilia, ſm Bar. ibi, ſʒ cōtrariū no. in. l. ſi vnus in prin. ⁊ ibi

& ibi Pau. de ca. ff. de pac. & i. l. j. in prin. cũ gl. ff. de loco pu. frue. vbi vide, pro quo facit, q: sociorũ quilibet põt agere ꝓ dãno dato in re cõi ꝯ damnuz dantes. l. si in re cõi, & ibi Bart. ff. de noxa. Itẽ facit, q: quilibet ex socijs mercatorib⁹ potest agere cõtra debitores societatis, ſm Pau. de ca. ibi, & facit qd no. Bar. in. l. eã dẽ. vij. q. primo mẽbro. de duo. reis. Cy. bar. & bal. in. l. cũ te i gallıã. C. si cer. pe. & Ang. in. d. l. si vnus. & qd ꝑ doc. in. l. plurib⁹. ff. de pcu. Et retẽta opi. Pau. de ca. no. ꝙ si vnus exigat insolidũ a debitore, nõ tenenť ei cauere de ratihabitione socij. Sz de defẽdẽdo eũ aduersus sociũ si conueniatur ab eo in futurũ. l. fideicõ. §. plerũq3, & ibi bar. de lega. iij. & qd ꝑ doct. & bar. in. l. nõ solum solu. matri. & Bar. in auc. hoc itaq3. xij. q. scđe prin. C. de duo. re. vbi idem dicit, cuius doctrina non est sine sapore, & qd dixi de vsufru. adde qd nõ ẽ mirũ, q: diuidi potest iter plures. l. j. §. si vsufructus. ff. ad. l. fal. per. l. v. ff. de vsufru. vbi Barto. dicit verum siue 20 ab initio, siue ex post facto. ¶ † Idẽ dicitur in tutoribus qui possunt insolidũ administrare, ꝫ bald. in. l. iij. C. ad tertul. & probať in. l. ij. C. de admi. tut. & i. l. fi. C. de aut. pstan. l. j. C. si vnus ex plu. tu. & Bar. in. l. j. §. si plures. iij. col. ff. de exerci. & ideo qlibet tenetur insolidum. d. l. ij. & ibi bar. in. l. j. §. si apud. ff. depo. per Bart. quẽ plenius vide in. l. j. §. nunc tractemus. ff. de tu. & ratio. di. & in l. diui. & in. l. tutores. §. curatores. ff. de admi. tuto. & in. l. eandem de duo. reis. in. l. j. C. de transac. ¶ Itẽ & qñ pluribus cõmittitur administratio insolidum intelligitur, qd & qlibet pro ea teneatur insolidũ, ſm Bar. in. d. §. si apud per. l. pe. de cur. bo. dan. qd no. 21 perpetuo. ¶ † Decimotertio quero, an gabellarij fraudem cõmitẽtes in exactione gabellarum possint insolidũ cõueniri. Rñde. ꝙ sic, si aliter non sit soluendo. casus est singu. ſm Barto. & doc. in. l. j. si multi. ff. de pub. ex quo patet, ꝙ quãdo plures delinquunt ratione officij, non exigitur quilibet insolidum, vt ibi. no. ꝑ Joã. de imo. Ang. de periglis. & doc. secus si nõ ratione officij, & ibi ꝑ docto. & Jmo. & tenet Bar. in. l. qui cõtractibus. C. de iure fis. li. x. ¶ Sed inter omnes sufficit vnã penã solui, vt ibi, & tenet Bar. in. l. si quis id qd. §. fi. ff. de iurif. om. iudi. & bald. in rub. C. de pena iudi. qui male iudi. vbi dicit, ꝙ omnes iudices tenentur pro rata de iniustitia. Adde tamen, ꝙ si plures emãt in fraudem fisci, quilibet tenetur ad solidũ quadruplum. l. aufertur. §. fi. ff. de iure fisci. & d. l. qui cõtractibus. et ibi barto. eo. tit. ¶ Ad rei vero ablate restitutionem, puto oẽs teneri insolidũ, sed vno restituente alterum liberari, q: quãdo cõmittitur pluribus administratio insolidum tenentur & insolidũ pro administratis, ſm Bart. in. d. l. j. §. si apud. ff. depo. per. l. pe. de cur. bo. dan. & colligitur ex. no. ꝑ bar. in. l. eãdẽ. vij. & viij. q. de duo. re. & probať in. l. j. & ibi Bar. C. quo or. qs conue. lib. xj. & d. §. si plures. de exercitoria. & adde dicta. ş. 22 proxima. q. ¶ † Quartodecimo quero. an gabellarij cõueniantur insolidum ad pretium cõi persoluendum. Rñ. ꝙ in dubio censentur pro parte obligati ad illud, & ideo quilibet pro parte debet cõueniri. nisi se insolidũ obligauerit ex pacto, vel nisi alter sit inops vel absens, quibus casib⁹ teneť quilibet insolidũ in auct. de duob. re. in prin. & ibi glo. & Ange. col. vij. & in auc. hoc ita. & ibi bald. & docto. & bart. in repe. l. j. q. j. ꝑin. C. eo. tit. & bar. post gl. in. d. l. j. C. quo or. quis conue. dum dicit, ꝙ hodie duo rei non cõstituuntur nisi expresse agatur, & gl. & doct. in. l. reos. ff. eo. ti. & institu. de fideius. §. si plures. ¶ Itẽ adde, nisi in diuersis orationibus duo promiserint eandem summã, q: quilibet tenetur insolidum, ſm glos. Bar. Bal. & doc. in. d. auct. hoc ita. ꝑ. l. stipulatio ista. §. eũ. & ibi 23 doc. de verb. oblig. institu. de duo reis. §. duo. ¶ † Fallit in fideiussoribus, qui plures obligati simpliciter tenentur insolidũ. §. si plures, & ibi docto. Cautela tamen est hodie ad tollẽdum omnia dubia ꝙ in instrumẽto renũtietur bñficio de duo. reis, vt sic quilibet teneatur insolidum, ſm glo. & Angel. in auct. de duo. reis, qd no. ¶ Decimoquinto quero, qũo agat is q habet ius exigẽdi pedagij si eo spoliatus sit, vt exigere nõ possit, Rñdeo ſm Spec. titu. de resti. spolia. §. nunc dicamus. ver. sed si aliquis. ꝙ hodie aduocati cõiter tenent ꝓponendũ esse vtile interdictũ vnde vi. vel vtilẽ actionẽ surrogari loco eius, vel vtilẽ cõstitutionẽ. §. si qs in tantã. ¶ Ideo autem vtiliter ista ꝓponũt. nã interdictũ, & cõstitutio locũ habẽt, cũ quis a possessione rei expelliť. cum istud sit ius non possideť, ſʒ quasi. ff. de acquirẽ. pos. l. seruus. §. incorporales. vnde locũ habet vtile interdictũ, q: sentẽtia locũ hʒ, lʒ verba deficiant ar. l. pe. ff. si quadr. pau. feci. dica. de verb. sig. c. intelligẽtia. & c. ꝑterea. 24 ¶ † Et subdit Spe. formã libelli. Peto restitutionẽ iuris colligẽdi pedagij, quo indebite spoliatus sum. & propone ad hoc interdictũ vtile vnde vi, que forma probatur, de censi. in. c. cũ venerabilis. & de elec. querellã. de causa pos. & propriẽ. cũ ecclesia. ff. de mor. infe. l. itẽ si. & ff. vnde vi. l. iij. §. vnde vi. & §. pertinet. & §. qd vsus. nã interdictũ quasi vti pos. dať pro iuribus turbatis. ff. de serui. l. quoties. ff. si serui. vẽ. l. sicuti. §. aristo. pari ergo ratione & interdictum quasi vnde vi cõpetit pro iuribus spoliatis seu ablatis inquãtum aduersarium peruenit. ff. de vi & arma. l. j. §. si filius Azo tamen in questione de facto consultus respondit cõtrarium in questio. predicta, vcʒ interdictũ vnde vi. vtile vel directũ non habere locũ, nec etiã interdictũ quasi vti. pos. sed actionẽ in factũ vel officiũ iu. ex quo alia remedia desunt. ar. l. in cause. ff. de mino. & de prescri. ver. l. quoties, & ita tenet Spe. vbi. ş. Aduerte tamẽ post pdicta, ꝙ indictum vtile datur quasi possessori iuris, ne turbetur in quasi possessione iuris sui. c. licet causam. in prin. & in fi. de prob. facit. l. sicuti. §. arist. & l. si quis diuturno. si serui. vẽ. 25 & tenet Pau. de ca. in cõsi. v. que oia no. ¶ † Decimosexto quero, quo iure agãt gabellarij ad res, que inciderũt i cõmissuz. Rñ. quod eis cõpetit rei ven. naz dñiuz ipso iure translatũ fuit in eos l. commissa. in princip. & ibi doct. & Bartol. ff. de publi. sed requiritur factum hominis. i. ꝙ possessio auferatur, ſm Bal. in. l. si qs in tãtam. xiij. col. C. vnde vi. qd intellige de facto iudicis. s. qd ferať sentẽtia declaratoria ad rei restitutionẽ, als frustra dareť rei vend. sed posset propria auctoritate gabellarius res intercipere, nisi aliud statuto caueret, vt dicetur infra vltima parte, vbi vide. 26 ¶ † Decimoseptimo quero successiue, qd debeat gabellarius ꝓbare qñ agit rei vẽ. ad res que inciderũt in cõmissum. Rñ. qd debet probare se esse talẽ. s. gabellariũ, & sic titulũ, nec sufficit probare quasi possessionẽ iuris exigẽdi gabellas, ſm Flor. in. l. sicuti. §. si querať. ff. si ser. ven. Itẽ dʒ probare fraudẽ eẽ cõmissam, ar. l. qui accusare. C. de eden. Modus aũt ꝑbãdi fraudẽ diceť. ĵ. in vlt. parte in qua tractabitur de fraudibus. ¶ Decimooctauo quero, an gabellarius teneatur pro sua familia, si fraudẽ cõmittat in exigẽdo pedagia, vel gabellas. Rñ. sic, per. l. quãte audacie, & ibi doct. ff. de publi. qd est verum, nisi exhibeat famulũ viuũ, qui male versatus sit, non si mortuũ, vt ibi. Qd facit ad questionẽ de potestate ciuitatis, vt teneať pro famulo delinquente, quẽ tñ viuum exhibẽdo liberatur, nõ si sit mortuus, ſm doc. & Ange. de periglis ibi, & probať in. l. fi. & ibi Bar. C. de assesso. & in. l. j. §. familie, & ibi bar. 27 plene, & in. §. qd nouissime. ff. de pub. † Et sic qd potestas teneť ꝓ cõmissis in officio per familiã nõ pro cõmissis extra officiũ, scđm Bar. in. d. l. dʒ, in prin. ff. nau. cau. sta. Bal. vero in rub. C. de pe. iudi. qui male iudi. dicit, ꝙ ptãs non teneť de gestis per familiam extra officiũ, nisi ad exhi. vel nisi mandauerit, vel nisi ratũ habuerit, vel nisi ex pacto se obligauerit, de quo ẽt per bal. in. l. obseruare. §. proficisci, in prin. ff. de offi. procõ. & lega. sed barto. in. d. §. qd nouissime, dicit qd si in electione ptãtis accepta dicať simpliciter, ꝙ teneať pro familia & officialibus liberatur exhibẽdo, sed si promittat soluere omnẽ ɔdẽnationẽ fiendã ꝯ familia teneť, si libellus ꝯ ptãtẽ fuit directus, sed si contra familiã dirigať teneť ptãs lata snia, nec tũc liberatur exhibẽdo, si vero eẽt simplex fideiussor ꝯ iudi. sist. põt exhibere, & liberatur ptãs, qui dicto casu nõ teneť pro mortuo, bar. ibi, qd bene no. ¶ Sed an scholaris vel alius dñs teneať ꝓ delicto famuli sui. Dy. dixit ꝙ nõ ꝑ. l. quoties. §. j. ff. de noxa. nisi in casu illius. §. sed bar. ibi dicit, ꝙ pro delicto famuli prepositi ad aliquod officiũ teneť dñs pro cõmissis in officio tm̃, non 28 extra, qd ẽt not. ¶ † Põt aũt per statutũ disponi, ꝙ dñs pro famulo teneať, ſm bar. Ang. & doc. ibi, q: ẽt pacto hoc fieri põt. ar. no. in rub. C. de decre. decur. li. x. adde. ĵ. vij. parte. xj. q. i. ¶ Sed quid probare dʒ agens ꝯ officialẽ vel famulũ. Rñ. ꝙ dʒ probare eũ eẽ de familia & fuisse ad tale officiũ deputatus, & illud exercuit dño sciente & patiente. Agens vero ꝯ famulũ debet probare euz esse famulum, quia associauit & seruiuit tanq̃ famulus, & cũ alijs famulis, ſm bar. singu. in. d. §. familie, quod not. pro pratica, & ĵ. 29 dicetur in vltima parte. ¶ † Decimonono quero. an gabellarius agere possit contra heredem fraudantis ad penaz. Rñ. sic. l. fraudati. & ibi bar. ff. de pub. ꝫ vnã lec. qd intellige, si possideat heres res ipsas, que inciderint in cõmissuz ob fraudẽ, & sic quatenus ad eũ peruenerit, scđʒ gl. ibi. per. l. cotem ferro. §. illicitarũ, & l. commissa. ff. eo. tit. l. ij. C. eodẽ titu. & dixi. ş. de frau. gabell. v. questio. 30 & adde omnino ea que dicetur. ĵ. proxima. q. ¶ Uigesimo quero an heres teneatur pro male cõmissis in officio exigendi gabellas Rñ. ꝙ sic. si factus est locupletior. l. si publicanus. in pri. & ibi gl. et Bar. & doct. & d. l. fraudanti. in prin. ſm aliam. & ibi glo. doc. & Barto. pro delicto enim defuncti tenetur heres, vt ibi, & l. j. C. ne ex delic. defunc. quod est verum, si fuit lis cõtestata ɔtra defunctum, vt ibi, idem est in herede assasini, qui tamẽ lucratus sit ex delicto, ſm Ang. in. l. j. §. fi. ff. de eo per quẽ fact. erit. Et procedit. d. regula etiam pro delicto cõfessato per defunctũ, ſm Spe. in ti, de accu. §. j. ver. qd si latro. & Bal. in. d. l. j. C. ne ex delic. defun. vbi

idē dicit de sñia ꝛ cōclusione in causa, vt heres postea teneat. Qđ dixi de confessione, intellige de vera, nō de ficta. s. p ꝯtumacia inducta, ſ Bar. not. in. l. eius q delatorē. ff. de iure fisci, ꝛ Flo. in. l. inde nerati⁹. §. hāc actionē. ff. ad legē aquiliā, nisi ꝯ ficte ꝯfessuꝫ sit datū primū decretū, qꝛ tūc heres afficitur, vt ibi tꝫ Flo. ¶ Itē nisi sit pronūciatū qđ ꝯtumax habeat̃ pro ꝯfesso, ſm Bar. in. l. j. §. ſꝫ hec ꝯstitutio. ff. de calū. de quo per Bal. in. l. trāsigere, vlti. col. C. de trāsac. ꝛ in. c. si vasallus, si de feu. fue. ꝯtro. ꝛ in. d. l. j. iiij. col. C. ne ex delic. defun. vbi dicit idē, nisi ꝯfessio ficta trāseat i ꝯditionē. Et subdit in. v. col. qđ si ꝯtumacia negat̃, dꝫ iudex ꝓnūciare sup ea. s. q ꝯtumax habeat̃ ꝓ ꝯfesso, qꝛ talis ꝯfessio nocet hrēdi, ꝛ ita intelligit̃ bar. in. d. l. eius q delatorē, alias nō est interloquēdū, cū de ꝯtumacia constet ex actis ꝛ nocet heredi. ¶ Itē verū, si ꝯfessio defuncti ēt extra iudiciū facta sit parte p̄ñte, qꝛ afficit hrēdē, secūdū Bal. in. d. l. j. vlti. col. ꝛ ibi vide in. iij. col. An idē sit in banno

31 lato contra defunctū. ¶ † Circa predicta tñ no. vnā cōclusioneꝫ, q hodie de iure canonico heres teneat̃ de delicto defuncti quatenus est in hereditate siue lis sit cōtestata cū defuncto siue nō. Siue heres sit lucratus siue nō. s. ad interesse dānū passo, nō ad penas, ſm Flo. vbi. s. in fi. ꝛ Bal. in. l. furti. C. de furtis, qui idē dicit ēt inuentario nō ꝯfecto, per. c. quāꝗ̄, de vsuris, qꝛ oia bona defuncti sunt obligata ꝓ satisfactione, argu. c. parochia. de sepul. ꝛ in. c. in archiepatu, de rapto. ꝛ Bal. in. d. l. j. pe. col. vide per glo. in. c. tua, de decimis, ꝛ bal. in. l. filiū quem habētem. C. fami. her. ¶ Uigesimoprimo quero, an gabellariꝫ petāt pretiꝫ remissionem pp guerrā, pestē, vel sterilitatē. Rñ. vt dixi. s. ij. pte. q. xxiij. xxiiij. ꝛ

32 . xxv. vbi vide. ¶ † Uigesimosecūdo q̄ro, an publicani cōpelli possint ad testificandū. Spe. de testi. §. testiū, in prin. vbi vide omnino de testi. inui. ¶ Uigesimotertio quero, quō procedatur cōtra gabellariū cōtumacē, vide in Spe. de primo ꝛ secūdo decre. §. iij. ver. ꝛ idē iuris. ¶ Uigesimoquarto, quero qualiter agat ideꝫ gabellarius impeditus, vide in Spe. de cā pos. ꝛ proprie. §. iiij. versi.

33 xj. ¶ † Uigesimoquinto quero, si doctor ꝯductus est ad legendū pro salario. cc. flo. an debet de dicto salario solui gabella, seu capita soldorū cōitati conducenti simpliciter nō expresso onere soluendi gabellā, seu capita soldorum vigore statuti soluendorū de quolibet salario. Rñd. sic. Sed ipsa cōitas tenetur ad interesse doctori cui dꝫ reficere, qcqd doctori retentū est de salario, ſm bart. no. in. l. ij. §. idē querit, de dote preleg. arg. illius tex. ¶ Propter q Pau. de ca. ꝯs. cccxv. in quo allegat dictū bar. vbi. s. dedicit similē casuꝫ, vt ptās electus cū certo salario simpliciter possit agere ꝯ cōmunitatem ad reficiendum sibi quicquid potestati retētum est ratione decime per depositariū cōmunis vigore statuti, quod credo verum in terminis bar. vt quādo retentio fit per officialem cōmunis, ꝛ pro ipso communi, qꝛ sibi imputet communitas eligēs si non expressit in electionem onus retentionis sibi cognitum, secus putarem, quādo decima post electionē acceptatā a potestate imponeretur per superiorē cōmunitatis, vt p papā, q cōitas nō potuit diuinare, nec potuit prouider̃, ne fieret. Ideo nō debet de suo

34 reficere, † qꝛ in ꝯtractu electionis intelligitur excepta volūtas superioris, que etiā iurāteꝫ excusat a periurio. c. veniētes. ꝛ ibi doc. ꝛ Abb. de iureiur. ꝛ Fede. de se. in cōsi. lxj. ꝛ probat̃ in. l. fi. ff. de cōmis. ꝛ Sali. in. l. fi. C. de non nume. pecu. facit qđ no. Spe. de cita. §. j. ver. pe. vbi dicit factū iudicis excusare citatū a contumacia ad idē. l. fi. ꝛ ibi Bar. ff. qui satis. cogā. l. imperatores. ad muni. ꝛ in Spe. de leg. §. vj. v. xxiiij. ꝛ Car. in cle. fi. ix. q. de prebē. qđ no. ꝛ ſm hoc alias iudicaui cōtra potestatē cōmunis Fir. tēpore quo Sixtus papa imposuit decimas propter guerras Ferrarie.

¶ Quinta pars principalis. Quoties sit soluenda gabella.

SVMMARIVM

1 Gabelle quot soluende de testamento diuersis membranis scripto, vbi statutum gabellam a quolibet statuto exigit.
Testamentum vnum pluries describi an possit, ꝛ quando.
2 Gabella per colonum pro fructibus soluta an debeat solui p dominum pro pensione eiusdem prediꝫ.
Pensio appellatione fructuum an veniat.
3 Pensionis dies cessus fructibus solo separatis equiparatur.
Fructus ꝛ redditus idem sunt. plus tamen habet redditus.
Dictio redditus quomodo intelligenda.
4 Gabella de promissione soluta an iterum soluenda de venditiōe.
Uenditio non dicitur ipsa ꝓmissio de vendendo, ꝛ qualiter intelligenda, ꝛ quis contractus sit.
5 Gabella soluta de promissione, an etiam soluenda de acceptione positionis, ꝛ de bonorū adiudicatione facta creditori p lapsuꝫ termini in promissione facti.
6 Gabella de contractu soluta an soluenda de distractu.
7 Gabella de contractu inualido aut illicito non soluenda. Et qd de cōtractu semel resciso postmodum reformato.
8 Gabella semel soluenda de contractu vno in alium transfuso.
9 Contractus appellatione non venit distractus, quamuis sint eiusdem nature.
Distractus firmatur iuramento et est bone fidei, sicut cōtractus.
10 Gabella de instrumento refecto ex causa an debeat iterum solui.
Refectio instrumēti cōtractus qd sit, ꝛ an dicatur nouus ꝯctus.
11 Refectioni locus est probata ꝓtocolli amissione, ꝛ quomodo ꝓbanda veniat.
12 Instrumenti amissio liberationem non arguit.
Amissio rerum cōtra furem, vel violētū qualiter ꝓbari debeat.
Gabella nunquid soluenda de tertio arbitro electo, ꝛ quando.
13 Gabella pluries an soluenda per accusatum de pluribus delictis in vno libello.
Accusatio quot modis in iure capiatur.
14 Gabella vna nūquid soluenda per plures accusatos in vno libello de pluribus delictis
15 Loquendi cōis vsus preualet statuto constitutioni qui non debet a statutis maxime dubijs abesse.
Loquendi vsus communis quomodo probandus remissiue.
16 Gabellam vnā plures accusati de vno delicto vno libello an sufficiat, vt soluant.
Insultus tot dicuntur quot persone sunt insultate.
17 Gabellas plures plurib⁹ nominib⁹ accusatus soluere an teneat̃.
18 Gabella soluta de contractu conditionali an iterum soluenda impleta conditione.
19 Gabella de venditione ꝓcuratore emptoris facta soluta, an iterū soluenda de cessione emptori facta.
20 Gabella an soluenda tam de dote ꝗ̄ extimatione.
21 Gabella an vnica tantum soluenda vbi in contractu mariti interuenit vxoris renuntiatio.
Renuntiatio an dicatur cōtractus, ꝛ veniat appellatione eius.
22 Gebella nunquid vna tantū soluēda de ꝯctu plures res cōtinēte.
Gabella de contractu acquisite proprietatis fundi soluta an iterū soluenda de vsufructu.
23 Gabelle quot soluende in via cōmuni duorum territoriorum.
Gabella de illatiōe semel soluta an iterū de extractione soluēda.
24 Gabelle due an soluēde vbi fundus est scriptus in extimo vēditoris ꝛ emptoris.
Gabella de contractu semel soluta an iterū soluēda de penali stipulatione.
25 Gabella an soluenda pro additione ad libellum.
Additio quando nouitatem non inducat.

Quinto principaliter est differenduꝫ. Quoties sit soluenda gabella. ¶ Circa qđ pri-

1 mo quero. † Si statutū dicit, q de quolibet testamēto soluatur gabella, ꝛ vnū testamētū scribat̃ in pluribus chartis, an de singulis sit soluēda gabella. Rñ. q nō, nisi statutū cōtrarium expresse disponat, ſꝫ Bar. no. in. l. j. i fi. prin. ff. de test. potest enim vnum testamētum in pluribus chartis scribi pluries, vt qꝛ velit testator vnum domi remanere, alterū vero velit recessurus secū ferre. l. vnū. ꝛ ibi doct. ff. de testa. ¶ Et intellige siue in chartis papiri siue in membranis scribatur. l. qm̄ indignuꝫ, ꝛ ibi Bal. C. de testa. tenet q sic in. l. j. §. ne autē. iiij. col. C. de cadu. to. per. l. ne casu. C. de discu. lib. x. Qđ est verū, ſm Bar. ibi si primū instrumentū est perditū, ſꝫ extat protocollum, qꝛ notarius cogit̃ alio ex protocollo cōficere. Quinimo perdito ꝓtocollo, cogitur pars iterū facere instrumētū, ꝛ ibi, ꝛ Bar. cōsi. satis dubia queritur ꝛc. qđ ſm quosdā est cōsiliū Bal. ꝛ ibi etiā dicit tūc non soluī

2 nouā gabellā. ꝛ. j. eo. in. vj. q. vbi vide. ¶ † Scđo quero, si colon⁹ soluit gabellā pro fructibus, an iterū dñs dꝫ soluere pro pēsione eiusdē fundi, qui similiter fructus est, stāte statuto q de fructibus vel redditib⁹ soluat̃ gabella. Rñ. q nō, ſꝫ Bar. in. l. fi. §. quot. ff. de pub. post Inn. in. c. fi. de decimis. Scias tñ q appellatiōe fructuū ꝛ pēsio cōtinet̃, qꝛ dr̃ fructus industrialis potius ꝗ̄ naturalis. ſm. d. Maria. soci. de senis in cōsi. an fructus rerū paraphernalium ꝛc. vbi nihil allegat, sed idem tenet Bal. in. l. ij. in prin. C. de vsu. ꝛ fru. leg. lꝫ Bal. idē in. l. si traditio. in fi. ff. de actio. emp. dicit q imo dr̃ fructus industrialissim⁹ nō industrialis nec naturalis, al's dicitur, q pensio est ex re. glo. in. l. liber homo. de ver. obl. Bal. in. d. l. si traditio. dicit q est quasi ex re. Itē dicit̃ pēsio quasi naturaliter

si naturaliter debita etiã venit in sententia et si nõ fuit petita, sicut

3 & fructus, fz Bal. in. l. cũ archimedorã. C. vt in pos. lega. ¶ † Et no. ꝙ si cessit dies pẽsionis equiparatur fructibus separatis a solo. al's quimo fructibus pẽdentibus, fm Bal. in. c. j. in fi. de pace tenẽ. & in. c. pen. i fi. hic fini. lex corra. in vsi. feu. ¶ Nec refert, an statutũ loquat de fructibus, an de redditibus, qꝛ idẽ sunt fructus et redditus, fm Bar. i. l. fundi trebatiani. de vsufru. leg. Spe. tñ i titu. loca. §. j. ver. illud aũt, dicit, ꝙ generalioꝛ est appellatio redditus ꝙ̃ fructus. & ideo glo. no. in. cle. j. de reb. eccle. non alienã. dicit plus esse in redditu ꝙ̃ in fructu. & tenet glo. in. c. generali. de elect i. vj. ¶ Et quomodo itelligatur verbum redditus. vide bal. in. l. coheredibus. C. fa. herc. & Bar. cep. in tit. ð ser. rust. §. de vsu

4 fru. ¶ † Tertio successiue quero, si gabella est soluta de promissione de vendendo. an iterũ dꝫ solui de venditione. Rñ. ꝙ non. fm Bar. in. l. fi. §. quot. in fi. de pub. & Bar. & Ang. in. l. si pupillis. ad. l. fal. & Pau. de ca. in consi. clxxxv. in prin. & j. dicetur. ix. q. & Alex. de imo. consi. lxxxiiij. iiij. parte cõsiliorũ. pro qua est gl. not. in. l. bonorẽ, de mu. & bo. ꝙ de ꝯctu vno dꝫ solui vnica gabella qð etiã tenet Alex. l. inter quieẽtes. ff. ad mu. qð ẽ mirũ, qꝛ sunt duo ꝯctus, nec dr̃ venditio ipsa promissio de vendẽdo, lꝫ Pau. de ca. consi. xl. sicut promissio de donãdo nõ dr̃ donatio, vt tenet idem Pau. consi. ciiij. ¶ Itẽ promissio dandi librum pro. x. non de vẽdito. sꝫ ꝯctus innominatus do vt des, fm Bar. in. l. ex empto. in prin. ff. de ac. emp. ¶ Et adde, ꝙ ꝓmissio de vendẽdo intelligit. s. pro pretio iusto declarãdo tempore vẽditionis non ꝓmissionis, & nisi soluatur & declaratur nõ trãsit dñium in emptorẽ, fz Bal. in l. j. pe. col. C. cõia de le. vbi etiã dicit, ꝙ promissio de locando intel

5 ligitur. s. pro iusta pensione, qð no. perpetuo ¶ Quarto † Ro. de alia notabili. q. qd si gabella sit soluta de ꝯctu ꝓmissionis facte de cẽtũ in quo fuit dictũ, ꝙ si dicta centũ non soluerent. j. terminum mẽsis. liceret creditoꝛi propria autoritate intrare possessionẽ bonorũ debitoris, & ea vendere pro libito volũtatis. Nunqd de acceptione possessionis & de adiudicatiõe bonoꝝ facta creditori debeat iterũ solui noua gabella. & licet ex doctri. Bar. i. l. fi. §. quot. de pub. de qua in ꝓxi. q. diximꝰ. s. eo. videat dici posse ꝙ non, tñ reperio Pau. de ca. singulariter cõsuluisse ꝯtriũ. in consi. clxxxv. In Christi nomine amen. videt dñm ꝙ dictus &c. Ratio est fm eũ. qꝛ sunt duo ꝯctus diuersarũ rerũ in diuersis obligati onibus ð ductarũ, primus est de ꝓmissione cẽtũ ad que debitoꝛ se obligauit, secundus est de dandis bonis in tenutã & dñium, si cẽtũ. j. tempus nõ soluãtur, & sic est de rebus in obligationẽ sub cõditiõe deductis. ergo nec mirũ, si pro vtroqꝫ, ex quo fit noua acquisitio & obligatio dꝫ solui noua gabella. Ex quo tenet respõsio ad bar. in. d. §. quoties. qꝛ in casu suo, in quo fuit promissum de vendẽdo dictum, fuit facta vẽditio. sola vna obligatio fuit contracta, & vna res in vtroqꝫ cõtractu deducta, & non diuerse, ergo &c. Ex qbꝰ infertur ꝯ decisionem Ang. in. l. cũ eiu ldẽ. ff. de edil. edic. vbi dixi, ꝙ si ꝓmittat dos in pecunia, & postea pro dote datur res insolutũ vnica tãtũ debet solui gabella. qꝛ cũ sint due res in diuersis ꝯctibus deducte dñt solui diuerse gabelle, fm doctrinam Pau. ð

6 ca. quã puto veram. ¶ † Quinto quero, vtrũ si sit soluta gabella de ꝯctu, debeat iterũ solui de distractu, vt qꝛ venditio rescindatur ex nouo cõsensu partiũ. Respon. ꝙ nõ, fm Bal. in. l. j. ij. q. C. de rescin. vendi. & Sali. in. l. j. C. quãdo lice. ab empt. di. qð est verũ nisi retardatur res ipsa, qꝛ tunc dicitur nouus cõtractus, qui nouã gabellã exigit, fm Guil. de cu. Ang. & Paul. de cast. in. d. l. ab emptione. vbi etiã vide bar. & al's. j. dicet in titu. de gab. cõtrac. xv. q. bal. vero in. l. ij. §. sed quia nostra post Cy. C. cõia de legat. dicit ꝙ si cõtractus rescindit tanꝙ̃ iualidus, nõ dꝫ solui noua ga

7 bella. secus si reformetur, vt qꝛ fit noua trãsactio. † Ad qð ẽt facit qð ibi dicit bal. in lec. anti. & in. l. ij. vbi etiã Salic. C. de eunuchis. ꝙ de contractu inualido & illicito, puta de matrimonio in casu prohibito nõ debet solui gabella & al's. j. dicetur de gab. ꝯctus bar. autẽ in. l. iurisgẽ. §. edicto. ff. de pact. dicit ꝙ aut primo contractui apponitur scõm pactum cuꝫ vno ex pluribus contrahẽtibus. & tũc pro parte tantum receditur, nec cõtractus in totũ renouatur, vt ibi, ver. sed cũ duo. Aut cũ eodẽ, & tunc si verba nõ sunt apta ad renouationẽ primi cõtractus, vt qꝛ detrahitur primo pretio vel addit, & tunc nõ dicitur contractus renouatus, ideo non dꝫ iterum solui gabella. Si vero verba sapiunt reuocationẽ vel dubitatur, & tũc videt reuocatus, & debet solui noua gabella, vt

8 ibi per eum, qð no. ¶ † De contractu vero vno in alium transfuso debet vnica solui gabella, fm Bal. in. l. cũ dotẽ. C. de iure do. Bal. vero in. l. quid ergo. §. contrarium. de contra. iudi. tu. dicit qð etiã de refectione facta per pactum debet solui gabella. qꝛ est nouus cõtractus. secus si per solutionem, quia dicitur distractꝰ.

9 ¶ † Et adde ꝙ appellatione cõtractus non venit distractus, fm Bal. in. l. fi. in prin. C. si tu. vel cu. inte. et in consilio In dei nomine amen. Ille dr̃ &c. sunt tamen eiusdem nature contractus, & distractus, fm bar. in. l. & ideo. de condi. furti. Item firmatur iuramento distractus sicut contractus, fm Bar. in auct. sacramenta C. si aduer. ven. Itẽ est bonefidei sicut ꝯctus bar. in. l. ab emptione. ff. de pec. bal. & Sali. in. l. j. j. q. C. quãdo licet ab emp. disce. vbi etiam dicunt, ꝙ si venditio rescinditur per cõtrariũ precariũ emptoris, non debet iterum solui gabella, que omnia tene menti.

10 ¶ Sexto † Quero, celebratus est ꝯctus inter partes, qui anteꝙ̃ publicet combustũ est ꝓtocollũ. partes vero illud iterum reficiũt ne cõtractus pereat. qritur an si de primo rogatu fuit soluta gabella, debeat iterum solui pro eo. refecto. Respon. nõ. qꝛ sufficit semel esse solutã. ar. l. fidei cõmissa. §. si sic de lega. iij. & l. fi. §. quoties. ff. de publi. Itẽ qꝛ bonafides nõ patitur bis idẽ exigi. l. bonafides. ff. de re. iur. Itẽ qꝛ noua refectio nõ dr̃ nouus ꝯctꝰ ꝓpe, sꝫ qdã declaratoria, ꝓmi. l. manumissionis. ð iusti. & iur. Itẽ qꝛ talis refectio hꝫ oculos retro, vt dicet i. l. aq. & no. i. l. ex placito. C. de rerum pmu. Itẽ & qꝛ refectio predicta dicitur in pristinum statum repositio. l. fi. C. de sen. pas. Itẽ & qꝛ probata perditione protocolli locus est refectioni, ar. l. qui res. §. areã. de solu. & admi.

11 tut. l. chyrographis. in prin. † que amissio protocolli probatur iuramẽto partis, vt seruat vsus, vt in Spe. de instru. edi. §. postquã versi. vbi autẽ, & ita cõsuluit Bar. per rõnes predictas in cõsi. satis dubie qritur, qð fm quosdã fuit cõsiliũ Bal. adde. s. j. q. Qð aũt dixi de protocollo perdito, ꝙ pars cogitur illud integrare, dic idẽ probari in. l. ne casu. & ibi barto. C. de discusso. lib. x. Qð dixi de amissione protocolli, adde etiã iã iuramẽto probari. l. emãcipatione, & ibi doc. & Bar. & l. sicut. & ibi Bar. & l. fi. per glo. C. de fide instru. & bar. in. l. fi. si quis ex argẽ. §. an vero heredi. ff. de edẽ. & in auct. si qs in aliquo. & ibi gl. Bar. & doc. C. eo. tit. bar. in §. si ita. i. l. hic. de leg. j. & Flo. in. l. in lege aql. iiij. col. ff. ad. l. aql. in. c. cũ olim. & ibi gl. Inn. & doc. de priui. in Spe. de pigno. ver. sꝫ qliter et seq. vbi verũ dicit adiectis aliqbꝰ ꝓsumptionbꝰ, Sꝫ ꝑ quẽ sit ꝓbãda amissio ꝓtocolli. dic ꝙ ꝑ eũ, qui illud tenebat apð se, q dicit esse ꝑditum, fm bal. in. l. publicati. j. colun. C. de testa. &

12 in. l. testamẽtũ. vij. no. C. de test. ¶ † Et scias ꝙ amissio instrumẽti nõ arguit liberationẽ. l. j. & ibi bal. & in. l. instrumentis, & l. cũ in instrumẽtis. C. de fid. instru. vbi ẽt vide, an amissio testiũ noceat heredi, de quo ibi per gl. & doc. ¶ Amissio ẽt rex ipso probat ꝯ furẽ & ꝯ violentũ. l. si qñ. C. vnde vi. insti. de verb. ob. §. pe. & Inn. in. c. fi. qð me. cã. alias vero probatur eo ꝙ facta inquisitione diligẽti nõ reperit res, fm bar. in. d. l. si qs. §. an vero heredi, per. l. iij. §. nerua. ff. de acquir. posse. qð no. ¶ Incidenter quero, si vigore statuti de soluenda gabella pro cõpromisso sit soluta gabella, an electo tertio arbitro sit soluẽda gabella iterũ tãꝙ̃ de nouo cõpromisso. Rñ. sic, si tertius sit electus a partibus, qꝛ tunc dr̃ nouũ cõpromissuꝫ, secus si ab ipsis arbitris, fm bar. in. l. si dominiũ. ff. de furtis, cui adde no. per Alex. de imo. ibi ad fi. tene mẽti hoc dictum.

13 ¶ † Septimo quero, quid si vnus accusatur de pluribus delictis in vno libello, & statuto cauet, qð desistens ab accusatione soluat. x. pro gabella, an tunc erit soluẽda vna tãtũ, prout vnus fuit libellus accusatorius, an vero plures, quot sunt delicta in libello deducta. Rñ. breuiter post Jaco. bu. qui de facto consuluit, qð accusatio duobus modis accipi potest, primo prout in iure accipitur. s. ꝙ est ius accusandi, sicut actio ius agendi. institu. de publ. iudi. in prin. & tunc tot sunt pure accusationes, quot sunt delicta. l. scire. ð verb. obli. l. si pluribus, eo. ti. & hoc casu vna gabella solui non dꝫ sed plures. Scdo mõ accipit accusatio pro libello vel charta fm cõem vsuꝫ loquẽdi, & tũc dꝫ accipi pro vna tñ, & per ꝯñs vnica dꝫ solui gabella, dũ tñ probet cõis vsus loquẽdi, qð vnica dicatur accusatio ẽt in qua qs accuset de pluribus delictis. Alias eniꝫ tot dicerent accusationes, quot sunt crimina, & per cõsequẽs toties eẽt soluẽda gabella, ita dicit no. bar. in. l. ij. §. sed & si aliud. ff. ð ac.

14 ¶ † Octauo successiue quero, qd si vno libello plures accusantur de diuersis delictis, qð fieri põt, scõm bar. no. in. l. j. ad fi. C. vnde vi. vel si vno libello accusatur occisoꝛ, & mandatoꝛ qð ẽt fieri põt, scõm bar. & bal. in. l. minoribus. C. de his quib. vt indig. An vigore dicti statuti sint soluẽde plures gabelle, vel vna tñ Rñ. vt. s. ꝓxi. q. diximus. s. ꝙ in dubio tot dicantur accusationes quot ꝑsone accusantes maxime de diuersis delictis, argu. l. scire, de ver. obl. l. si cũ exhibuissent, & ibi doc. & bar. de publ. & l. si plures. ff. ð iniu. & per cõsequens plures gabelle solui debent per predicta, nisi ꝓbet cõis vsus loquendi, ꝙ vnica accusatio dicetur, etiam si in vnica charta plures persone de pluribus delictis sunt accusate.

15 † Nam communis vsus loquendi preualet statuto & ꝯstitutio n,

fm Bar. in. l. talis scriptura. in prin. de leg. j. per. l. librorum. §. qd tñ cassius. de leg. iij. ⁊. l. labeo. de sup. leg. ⁊ in. l. omnes populi. in q. vj. princi. de iusti. ⁊ iu. Et hꝫ locum ét in statutis dubijs, secūdum Bar. ibi in. l. j. de suis ⁊ legiti. sed in hoc vlti. Bart. aliter loquitur in. l. si qd eaꝝ. ff. de leg. iij. ⁊ in rub. de ope. noui nūtiat. ⁊ in. l. j. §. potestatis. ff. de pecu. maxime si alio statuto caueat, ꝙ statuta proprie intelligant fm Bar. in. l. cū delanionis. §. asinaꝫ. de fun. instru. ⁊ facit, qꝛ statuta capacia intellectus iuris cōis, ⁊ cōmunis vsus loquēdi debent intelligi fm cōem vsum loquendi fm doc. ⁊ Bar. post glo. in. l. stipulatio ista. §. hec quoqꝫ. de ver. ob. ⁊ in. c. veniens, de spō. ⁊ Ang. in reperto. ver. verbum positum. Sed de hoc vide Bar. in. l. si qs filiabus. ꝺ testa. tut. ⁊ in. d. l. librorum. §. qd tñ cassius. ¶ Quomodo aūt probet cōis vsus loquendi. vide Bar. in. l. j. ff. de sup. leg. ⁊ in. l. chorus. §. j. de le. iij. ⁊ in. l. j. pe. col. C. de digni. lib. xij. ⁊ Bal. in. l. testiū. in fi. C. ꝺ test.

16 ¶ † Nono querit, ét successiue quid si plures maleficiū vt puta furtū cōmittant ⁊ vno libello cōprehendant an gabella pro omnibus soluat vt vna nō sufficiat. Rñ. ꝙ quo ad eos censent plura delicta, vt sic oēs tenent. d. l. si plures. ff. de iniu. ⁊. l. itē mella. §. si plures. ad. l. aquil. sꝫ quo ad extraneos cēset vnū. l. si exhibuissent. §. si plures. ff. de pub. Et ideo fꝫ doc. ⁊ Bar. vbi villa ē obligata capere malefactorē sub pena cētū libraꝝ ꝓ quolibet, nō tenet nisi ad vnā penam si non capit plures qui idē maleficiū comiserunt, cū quoad alios illi plures pro vno censeantur, q̃uis ipsi singuli ad singulas penas teneant ꝑ predicta. Ex quo infert, ꝙ vnica gab. ꝓ oibus solui dꝫ ob desistētiā ab accusa. eoꝝ, ar. no. ꝑ doc. ⁊ Bar. in. d. §. si plures de pub. Adde predictis ꝙ insultus tot dñr quot ꝑsone sunt insultate ét ab vno fꝫ Bar. in. l. j. §. si ad plures. ff. de sepul. vio. ⁊ no. insti. ꝺ iniur. §. pariter. ꝟ. itaqꝫ. ⁊. §. si cōi. ⁊ ibi doc. in apostil. ꝙ ēt no.

17 ¶ † Decimo quero, stante statuto ꝙ accusator teneat soluere gabellā, an accusatus pluribus nominibus teneat soluere plures gabellas. Rñ. sic. fm Jo. de pra. ⁊ ibi no. in. l. si defunctus. §. qui ad cōi. de procu. Representat. n. qs tot ꝑsonas, quot nominibus agit, ⁊ quot q̄litates in eo cōcurrūt. vt ibi per doc. facit. l. tutorē. ꝺ his quib. vt indig. l. si plures. ff. de pac. ⁊. l. si cōsul. ff. de adop. vbi vide.

18 ¶ † Undecimo quero, nunquid soluta gabella de ꝯtu conditionali tpe ꝯtus debeat iteꝝ solui tpe existentis cōditionis. rñ. nō fm Bar. no. in. l. sancimus. j. C. de consul. nō sper. lib. xij. vnde si quis donauit vel vēdit fundū. pro. x. cū pacto, ꝙ non querat ei dñium, nisi post mortem donātis, vel vēdentis. ⁊ tpe venditionis, vel donationis vigore statuti fuit soluta gabella nō dꝫ iterum solui gab. post mortē, ⁊ sic tpe quo transfert dñium in emptorē, vt ibi ꝑ Barto. argu. illius tex. vbi dicit ꝙ electus cōsul, sine administratione, si soluit centū libras auri pro aqueductu, nō dꝫ iteꝝ soluere tpe delate sibi administrationis. ¶ Quinēt dicit ibi Bar. in fi. ꝙ gabella dꝫ solui tpe contractus, nō tpe existentis conditionis, nec tpe quo contractus sortit effectū, vt ibi, ⁊ infra dicet in titu. de gab. contractus. ⁊ in titu. vbi gab. sol. deb. in prin.

19 ¶ Decimosecundo † quero, si de ꝯtu vēditionis facte procuratori emptoris sit soluta gabella vigore statuti, an iteꝝ solui dꝫ de cessione, que seqt post vēditionē, qꝛ emptori cedat ꝓcurator, vel cedat vēditor ius suū in illa re. ⁊ an de acceptione possessionis rei empte ꝑ quā dñium ⁊ ius transit. Rñ. ꝙ nō qꝛ talis cessio, vel acceptio possessionis est executio primi contractus vēditionis. Ideo noua gab. nō dꝫ solui. Secus tñ esset, si fieret cessio ꝑ se, nec depēderet a primo ꝯtu fm Bal. ⁊ Saly. no. in. l. cū ꝑ eos. C. si quis alteri vel sibi. ⁊ facit qd no. Pau. ꝺ ca. in ꝯs. clxxxv. ⁊ ꝙ dixi. s̄. iij. q. huius ptis. Que oia no. pro cessione quā procurator emēs pro dño facit ipsi dño, vt nō teneat iteꝝ soluere gabel. si prius soluit tpe emptionis per predicta.

20 ¶ † Decimotertio quero, pone ꝙ pro dote dat res extimata sicut duo sunt ꝯtus. s. emptionis ⁊ dotis, quot gab. solui debeāt stāte statuto ꝙ de quolibet ꝯtu soluat gabel. Rñ. quod vnica tm̄, fm Bal. in. l. cū dotē. C. de iu. do. ¶ Sꝫ an valeat statutū, ꝙ gabell. soluat de dote. vide Lap. in alle. cxxix. vbi plene.

21 ¶ † Decimoquarto quero, statuto disponit, ꝙ de quolibet ꝯtu soluat gabel. pone, ꝙ vir vēdidit de ꝯsensu vxoris renūtiātis oibus legū auxilijs, an dꝫ vnica solui gabella. Rñ. sic, vcꝫ vna, ⁊ nō due, quasi duo sunt ꝯtus. s. vēditionis, itē consensus, vel renuntiationis, qꝛ talis ꝯsensus ⁊ renūtiatio sunt coherentia primi ꝯtus. ideo de his non dꝫ solui noua gab. fꝫ Bal. no. in. l. ij. ad fi. in le. anti. C. de condi. inser. ¶ Itē ēt dōm esset, qñ renūtiatio, aliqua fieret ꝑ se, qꝛ renūtiatio simpliciter nō dicit ꝯtus, nec venit eius appellatione secus tñ est in obligatione de renūtiando. secūdū Bal. in ru. C. de pac. ⁊ in. l. siue apud. ij. col. C. de transac. ⁊ in l. si maior. in fi. C. de dolo vbi dicit ꝙ renuntiatio non est ꝯtus, nec distractus, sed idē Bal. ꝯriū sentit in. l. i. C. si aduer. dona. ⁊ in. l. pacti. pen. q. C. de colla. vbi vide oino ⁊ tene mēti.

22 ¶ † Decimoquinto q̄ro, si in ꝯtu vēditionis ꝯtinētur plures res, an debeat vnica solui gabella, vel plures tot, quot sūt res. Rñ. ꝙ si ꝓ q̄libet re certū pretiū sit taxatū, qꝛ dicunt plures ꝯtus, dñt solui plures gabelle, nō aūt si vnicū pretiū pro oibus rebus. fm bald. ⁊ Ang. no. in. l. cū eiusdē. ff. de edil. edic. post Bal. in. l. cū quidā. §. ꝓterea. C. de iur. do. l. ⁊ si. ⁊ ibi bar. de ac. emp. ꝙ no. ad materiā. l. scire debemus. de ver. ob. ¶ Decimosexto quero, sit fuit soluta gabella de ꝯtu acquisite proprietatis fundi, an iteꝝ sit soluēda de ꝯtu, quo acquiritur vsufru. illius rei. Rñ. nō, fm Barto. no. in. l. si ꝓprietati. de iur. do.

23 ¶ † Decimoseptio quero, an mercator trāsiēs cū mercibus ꝑ viam cōem duobus dñis diuersorū territorium debeat soluere gab. semel, vel bis. Rñ. ꝙ vnicā soluere dꝫ, que diuidat inter vtrūqꝫ dñm territoriorū, fm Bal. in. l. pe. vj. col. C. de condi. inser. ⁊ Pet. de vbal. in trac. societa. xj. pte xxij. q. ¶ Decimooctauo quero, quid si de frumēto in portū adducto aliunde sit soluta gab. an de eodē cum extrahit sit soluēda vigore statuti disponētis solui gab. de frumēto, ꝙ exhit. Rñ. nō qꝛ dictū statutū intelligit de frumēto recollecto in loco statuti extrahendo, ⁊ nō de frumēto aliunde adducto, fm glo. ⁊ Cy. no. in l. si quis post hac. C. de edi. priua. Bar. Ang. ⁊ Paul. de cast. ⁊ Jo. de po. ⁊ Alex. de imo. in. l. cetera. §. si quis ad opus. de lega. j. sed vide plenius ꝑ Alex. de imo. in cōs. lxvij. visa inquisitiōe ⁊c. in. iiij. parte consi. ⁊ dicet. j. viij. parte in prin. in. j. q. vbi vide.

24 ¶ † Decimonono quero, quid si idē fundus sit descriptus in catastro emptoris, ⁊ vēditoris. Rñ. vnica esse soluēdam collectam, vel gabellā, fm Bal. no. in. l. j. §. qd si nemo. iiij. col. ff. qd cuiusqꝫ vni. no. vbi vide. ¶ Uigesimo quero, si soluta est gabella pro contractu principali vigore statuti an iteꝝ soluat de stipulatione penali. Rñ. nō qꝛ pena succedit pro sorte. ⁊ qꝛ stipulatio penalis nō dicit proprie ꝯtus. l. labeo. §. contractus per gl. ff. de verb. sig. fꝫ Bal. in. l. ij. C. de iure emphy.

25 ¶ † Uigesimoprimo ⁊ vltimo quero, an pro additione ad libellū facta post lit. ꝯte. in quo prius fuerunt petita. x. ⁊ postea fuerūt addita quinqꝫ, sit soluēda gabella, vigore statuti disponētis de quolibet libello solui gabel. rñ. nō, qꝛ nō dicit nouus libellus talis additio, si facta sit ex eadē cā secundum Pau. de ca. ⁊ Alex. de imo. in. l. scire debemus. de ver. ob. qd ego limito, vt ꝓcedat, nisi statutū diceret pro libello solui gabellā vcꝫ tm̄modo pro libra, qꝛ tunc esset soluēda gab. pro qnqꝫ additis, ⁊ sic pro quantitate addita. ar. no. per Bald. in. l. generaliter. pe. col. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ quod dixi. j. de gabel. iudeorū. ij. q. Et sic intellige quod dicit Barto. in. l. ius ciuile. de iureiur. ꝙ additio dicitur nouus libellus.

¶ Sexta pars principalis vbi sit soluenda gabella.

SVMMARIVM

1 Gabelle contractus conditionalis in quo loco soluenda. 4.
Loci ⁊ temporis idem iudicium.
2 Factū aliqd a pricipio pure, vel sub ꝯdōne purificata parificant.
Uenditio conditionalis quando purificetur.
3 Conditionis implementum est cā perfectionis contractus.
5 Gabella nunquid solnenda in loco instrumenti vel ꝯtus.
6 Contractus ab instrumento differt.
7 Gabella vbi soluenda de re alibi sita.
8 Gabella in constitutione solutionis alibi vbi soluenda.
9 Gabella de fetu nato extra territorium vbi solui debeat.
10 Gabella soluitur in mari sicut in terra.
Gabella qualiter soluenda in via cōmuni duorum dominorum.
11 Gabella an soluēda vel pedagium vbi alias fuit pons.
12 Usufructus amissus mutatione forme reparat restituta forma.
Et quid in vsufructu quem habet pater in re filij.
13 Pactum quando afficiat emptorem.
14 Gabella an debeat exigi, priusq̄ de territorio exeatur.

Sexta pars principalis est vbi vel quo loco sit soluenda gabella. ¶ In qua querit primo, in quo loco sit soluenda gabel. ꝯtus ꝯditionalis celebrati Uenetijs, cuius conditio purificat Firmi.

1 † Rñ deo, qd solui dꝫ in loco celebrati ꝯtus, ⁊ sic Uenetijs, stante statuto ꝙ de quolibet ꝯtu solubt gabella. Ita ꝯsuluit do. Fede. de capitibus liste Padua. in ꝯsi. pone statuto ciuitatis caueт, ꝙ de qualibet re ⁊c. ꝙ in pauci hñt insertas rōnes ꝑ eū adductas dicam. Nā loci ⁊ tpis idē est iudicium. l. vnū. ff. si cer. pet. ⁊.

l. si. de

l.fi.de tritica. Sed in tpe est q inspicitur tps initi 9ctus, ad q refertur tps existētis 9ditionis.l.potior.§.j.ff.q po.in pig. habe.l. creditor.§.si primus.de piculo & cómo.rei vé.l.q si pédéte.in pncip.cū si.ergo idē in loco. ¶ Ex quo infert, q gabel.dz solui gabellario, qui est tpe 9ctus celebrati, nō ei qui est tpe 9ditionis existētis ar.l.qd dicit de re mili. ¶ † Preterea, paria sunt aliqd a principio pure factū, vel sub 9ditiōe purificata.d.l.potior. & gl. no.in auc.de sanctis.epis.§.hic d presenti. & ar.l.nec emptio ibi q si tūc.ff.de 9hen.emp. Sicut cō, nō esset factū vel sub 9ditione q deficiat esse factū.l.pecuniā.ff.si cer.pe. ¶ Itē 9ditiōalis vēditio nō purificat, si 9ditio ipleat.l.hec venditio.de 9hen.emp.no.in institu.e.ti.§.emptio.ergo 9dō ipleta purificat, & si purificet dz psici in eo statu & loco, in q fcā fuit vl adiecta, ar.l.vt bona.§.fi.dv. signi.&.l.ij.in prin.ff.d adul. ¶ † Preterea iplemētū 9dōnis est cā pfectiōis 9ctus.d.l.hec vēditio.in prin. Sz qñ 9currit casus & cātum, agit nō ex cānte, sz ex cāto.l.cū.n.ff.d noua. ¶ Preterea inspicit tps 9firmationis.ar.l.qdā.de iu.codi. Preterea vēditio est actus principalis, 9dō est accessorius, & accessoriū seqt principale.l.ēt.C.de iure do.no.in.l.itē si fundū.§.huic.ff.de vsufruc. facit.c.accessoriū.de reg.iur.in.vj. pdicta sunt fundaméta domini Fede. Tu adde doc. Bar.in.l.sancimus.in fi.C.de 9su.asper. lib.xij. † vbi dicit, q gabella dz solui tpe celebrati 9ct⁹ nō tpe cōditiōis iplete ergo idē in loco.ar.d.l.vinū.nec aliter dici pōt, qr tpe 9ctus initi nō dēat solui, nisi gabella 9ctus, nō aūt gabella p iplemēto 9ditionis, imo illa nō dz solui ipleta 9dōnec, ū semel tātū debeat, fm Bar.ibi & dixi.s.pro.pte.xj.q.ergo dōm est soluēdā esse in loco 9ctus. ¶ Ad idē adduco gl.no.in.l.si vxor.ff.de iudi.que in terminis dicit inspiciēdū esse locū 9ctus, nō locū existētis 9ditionis, q ēt tz.d.meus Pet.de 9unci.paduanus.in.l. exigere dotē.ff.eo.titu. Ex predictis infert, q si 9ditio 9ctus existit in eodē loco, vbi celebratus est 9ctus diuerso tñ tpe, dz solui gabella illi q repit gabellarius tpe initi 9ctus, nō ei qui est tempore existentis 9ditionis, put ēt tz Fede.in.d.9si. & Bar. sentit in.d.l.sancimus. ¶ † Scdō quero, si 9ctus celebrat inter ptes in ciuitate Firmi.sed instrm de eo 9ficit in ciuitate Anco.vbi debeat solui gabella. Rñ.q in ciuitate Firmi vbi factus ē 9ctus.i.partiū 9uētio, stante statuto q de 9cto soluat gab.secus si diceret, q de instrō soluat gabel.qr tūc locus, in quo 9ficit instrm de 9uentione partiū, inspicit.ar.no.in.l.exigere dotē.iij.lec.ff.de iud.que dicit, q qs nō pōt 9ueniri in loco 9fecti instrumēti de 9ctu alibi celebrato, cū ex sola instrumēti 9fectione, ptes for ñ sortiant, vt ibi per doc. Accedit ēt dcm Bal.in.l.vniuersa.in fi.C.de preci. impe.offe.vbi dicit, qd p solutione gabelle dz inspici locus celebrati 9ctus, nō locus rememorati 9ctus, que rememoratio fit p instrumēti 9fectionē, de eo, qd alibi fuerit inter ptes 9uētū. Differt aūt 9ctus ab instrō, qr 9ctus est ptiū, sz instrm est notarij.i. 9ctus est ipsa mētio ptiū, instrm vero est ipsa scriptura, q notari⁹ facit 9tinēs 9uētionē ptiū, fm Bar.in.l.si quis legatū.ff.de fal. & sunt adeo diuersa, q falsitas instrumēti nō arguit falsitatē contractus, qr pōt eē instrm falsuz, & 9ctus ver⁹.fz Bal.in.l.alia.C. ad sil.lz ipse Bal. 9rīū teneat in marg.ver.notarius.ver.viij. ¶ Itē si instrm ē nullū, forte rōne solēnitatis omisse, vl qr nō sit a notario 9fectū vel nō relictū si sit testm, iuxta.l.fideicō.§.quot. d leg.iij.tñ pōt pbari p testes 9cqd in instrō 9tinet.i.9ctus vel cōuētio ptiū vel testm, & valent & habēt effectū, sicut si 9starēt p scripturā validā, vt firmāt doc. Mod. Jo.de imo. & Paul. de cast. Raph.cu. & Jo.de porto.9 Bal.in.l.seruuz filij.§.eū qui chyrographū.de leg.j. & Pau.de cast.9s.xcix.9 Bal.q ēt idē tz in.l.si absentis.C.si cer.pe.dū dicit nullā esse 9fessionē, q facta est in instrumēto nullo, qd nō credo ver si illa pbet p testes p predicta. & ita pluries praticaui ad 9seruādū vltimas voluntates. ¶ † Tertio quero Firmanus ciuis vēdidit Firmi rē existētem Anchone, vbi sit soluēda gab. Rñ.q Firmi in loco 9ctus fz bal. in.l.j C.d 9hē.emp.inspicit.n.locus 9ctus p ea que dixi.s.ea.pte.j.q.sz in 9rīū facit, qr collecta solui dz i loco i q res sita est, fz bar.in.l.i.§. forma.ff.de cēsi.& in.l.j.v.col.C.de muli.& in quo loco.lib.x.sz nō ob.qr statutū loqt de 9ctu, & qr est diuersa rō, cogita. ¶ Quarto † qro si h firmi titius pmittat soluere Ancone cētū flo. vel vēdere, similia, vbi sit soluēda gab.psupposito vbiqz statuto, q d quolibet 9ctu soluat gabe. Rñ.q solui dz Ancone & sit in loco destinate solutionis in quo 9ctus sumit effectū & executionē ar.l.9xisse.ff.de act.& ob.&.l.quiro.ff.de so.& ita firmat Bal.quē seqt Saly.in.l.multū.in fi.C.si quis alteri vel sibi. & Alex.de imo.i.l. si vt pponit.ff.de fideius.lz in 9rīū videat inclinare. Idē Bal.in l.i.C.de 9ue.q certo loc.da.pmi.vbi dicit hoc forte verius vide ri cogita. ¶ † Quinto qro dicit statutū, qd pro quolibet vitulo nascente soluat gabel.mō qdā rusticus subditus statuto hz extra territoriū vacas pregnātes, q pariūt vitulos, vbi dēat solui gab. Rñ.qd in loco statuti solui dz, si in fruadē statuti & gabl.rusticus vaccas duxit extra territoriū parituras.ar.l.cū satis.fz bar.ibi in gl. Itē daret occasio in fi.C.de agri.& cēsi.lib.xj.facit.l.ex facto.la grāde.de here.insti.fraus.n. non dz patrocinari doloso, fm Cy.& Bal.in.l.si infantē.C.de lega.nec vz q fit in frandē legis vel statuti.sed est nullū ipso iure, fm Bal.in.l.i.C.si quid in frau.pa.facit q no.in.l.cū hi.§.sz cū is.ff.de trans. Et ex his ais in capitolio vrbis iudicaui, qd femina d Viturchiano nō potuit ire ad testm 9ficiēdū in ciui. Viterbij sine solēnitate statuti Viturchiani.i.9sensu ppinquor, q ēt tz Bart.in.l.j.de sum.tri. ¶ † Sexto qro, an sit soluēda gab.in mari, sicut in terra. Rñ. sic fm Bal.& Saly.in.l.iij.C.d nau.feno.& dixi.s.i.pte.vj.q. ¶ Septimo qro, Mercatores trāseūt cū mercibus p viā cōem duob⁹ territorijs, cui & in quo loco sit soluēda gab.rñ.q vtriqz gabellario, & sic in vtroqz loco solui dz vnica gab.q dz diuidi iter vtrūqz fm Bal.in.l.pe.vj.col.de 9di.inser.& dixi.s.v.pte.xvij.q. ¶ † Octauo qro, si 9sueuit gabel.exi.in pōte aliquo fluminis, q post corruat, an dz ibi solui gabel.vel pedagiū.rñ.nō, donec pōs nō reficiat, & interim trāsitus fiat p flumē. Sz pōte refecto in eodē loco vbi prius erat dz ibi solui, nō si alibi reficiat, fm Bal.singu.in.l.pe.iiij.col.C.de 9di.inser.& in.l.si eū.C.de priuil.fi.vbi ēt dicit seruari 9suetudinē, qñ pedagiū exigit in pōte, & qs nolit trāsire p pōtē, sz p aquā fluminis, & vadit, qr oino tenet ad pedagiū si 9suetudo sit 9 eū.& primū dcm tz ēt Bar.cep.in trac.de serui. vrba.c.viij.vbi refert & seqt Bal.& tu no.p quo facit, qr vsufructus amissus mutatione forme restituit, si forma restituat in pstinū statū.l.si in area.p Flo.ff.de vsufru. ¶ † Adde tñ, q si pr hz i re filij vsufructū, talis vsufructus finit mutatione rei lz nouus incipiat in eadē re mutata forma sui.qd ēt tz Flo.i.l.qui vsufructū in fi.pncipij.ff.de vsu.q bñ no. ¶ Et tene mēti ad materiā pōtis q si cōitas Firmi 9cedit Ripanis lniam trāseundi p pontē lese fluminis intermedij sine solutione gab.& postea dictus pons alienet p cōe Firmi mōtis rubiani, poterūt Ripani trāsire p illū pōtē alienatū sine onere gabel.vigore pacti initi cū Firmanis, qr illud afficit successorē pticularē.fm Bal.singu.in.d.l.pe.C.d 9di. inser.vbi loquit de pōte Paduanor. ¶ † Et adde q pactū nō afficit emptorē, nisi sit reale, vt pmitto nō edificare in fundo, ne officiat luminibus, qr tūc afficit quēcūqz rei possessorē futurū, fz Bar.no.post gl.in.l.iij.§.opus nouū.de alie.iudi.mu.cau.fact. ¶ Sic ēt pactū, ne altius castrū, vel murus tollat sub pena cōcep tū imperialiter afficit singularē successorē, lz 9 eū pena ñ cōmittat, fm Bal.singu.in.l.cū in fundo.& ibi Flo.de serui.rusti.pdi. p quo vide oino Bar.cepo.in tracta.seruitut.in rub. de serui. rea.& in.c.xij.& in.c.lxij.& Floria.in.l.vt pomū.de serui.vbi dicit pactū de non faciendo fenestrā in pprio muro vel pariete nō afficit emptorē.& gl.no.in.d.l.iij.§.opus.& p bar.cep.in.l.sub vna. §.j.de ver.oblig.& bal.in.l.ea.l.viij.q.C.de 9di.ob cām.& p bar. in.l.venditor.in prin.ff.cōia predio.& in Spe.de emp.& vē.§.j.v. sz pone.& ibi bal.in addi.ver.an pactū vbi vide oino. ¶ † Quod dixi de gabel.nō soluēda p Ripanos successores, facit ad.q.que vertitur nūc inter cōe Firmi & gabellarios, qui emerūt gabellas post licentiam datam per cōe Firmi. illis comit. de riario. Hieronymo de frumento sine gabella extrahendo, de quo consultus respōdi dictos gabellarios affici dicta licentia vel pacto p do. bal.in.d.l.penul.qd no. ¶ Et quero hic incidenter, an gabellarius vnius territorij stans in confinibus debeat exigere pedagiū anteqz mercator exeat d territorio suo, & intret territoriū vicinū. rñ.sic sicut dicit in simili de nauta, passagerio, qui anteqz cū phasello trāsuehat viatorē i aliō litus fluminis vel maris pōt petere sibi solui mercedē passus vel trāsfretationis, fm bal.& Flo.i.l. venditor.§.si constat.ff.communia predio.& ita seruat vsus.

¶ Septima pars principalis. Qui teneant vel non ad gabellas.

SVMMARIVM

1. Gabellam soluere tenetur emptor mercium.
2. Gabellaz an debeat soluere creditor, an debitor.
3. Gabellam mulio pro alienis mercibus non soluit, sed pedagium pro mulo.
4. Nauta non tenetur ad gabellas pro rebus, quas in naui gestat.
5. Gabellam forensis an teneatur soluere.
Ignorantia statuti an excuset.
Pena arbitraria qualiter intelligatur.

6 Forensis transiens cum mercibus tenetur explorare de gabellario, vt euitet culpam.
7 Forensis quis proprie dicatur.
8 Collecta forensibus an ⁊ quomodo possit imponi.
9 Gabellã soluer̃ an teneant̃ clerici de ɔ̃tctibus vigore statuti.
Statuta laicoꝝ odiosa clericos non ligant.
10 Clerici an teneant̃ ad gabellas pro rebus, ⁊ quando. 12. 13.
11 Clericis negotiatio cur interdicta.
Fratres minores an tenant̃ ad onera, si possideant immobilia.
Negotiari quando quis dicatur.
13 Juramento clerici standum, ⁊ eius nuntij.
14 Colonus clerici priuilegijs ecclesie non gaudet. Et si soluat gabellam, quomodo repetat.
15 Statutum laicorum imponẽs penam coniunctis clericorum ꝓpter clericorum inobedientiam non valet.
16 Colonus ecclesie tenetur ad decimas pro parte sua fructuum.
17 Gabellarius exigens gabellas clericis in casibus prohibitis, qua pena puniendus.
Gabellam soluere an debeat, qui a clerico fructus emit.
18 Clerici an possint vinum vendere ad minutum, sicut ad grossum sine gabella.
19 Artaxerxes Persarum quali priuilegio clericos donauit.
Clerici an teneantur ad collectas, ⁊ quando. 20.
20 Statutum de predijs tributarijs an etiam includat ecclesiastica.
21 Consulens ad collectas contra ecclesiam qualiter teneatur.
22 Collectas clerici possunt sponte prestare.
23 Collecta de re prophana ecclesiastica an soluenda ⁊ quando, ⁊ quid econtra.
Fratres minores sancti Francisci non tenentur ad collectas, ⁊ quando possint elemosinam pecuniariam querere.
24 Judex laicus nõ est ɔ̃petẽs inter clericũ ⁊ laicũ in cã gabelle.
25 Cõitas, fiscus, ⁊ Augusta nũquid ad gabellas teneantur. 27.
26 Loquentis persona in generali dispositione nõ venit.
28 Priuilegiatus an teneatur ad gabellas.
Gabelle principis rescripto non remittuntur.
Clausule non obstantie ⁊ ex certa scientia cuius sint effectus.
29 Exempti de iure an teneantur ad gabellas non obstante pretore.
Emphyteota etiam dispensatus per papam non soluens canonem intra tempus priuatur.
Pedagium soluere pro famulis dominus tenetur.
30 Dominus an teneatur pro famulo proijciente turpitudinem per fenestram. Et quando pro famulis teneatur.
31 Gabellam occupans derelicta nunquid soluere teneatur.
32 Gabellam non euitat emptor salinarum principis.
Munera ordinaria que dicantur. Et que extraordinaria.
33 Emptori gabellarum fiscalium actori reus edere tenetur instrumenta, sicut fisco.
Sal vendere sine licentia principis nemini licet.
34 Gabellas soluere officiales pro arnesijs an teneantur ⁊ in loco officialatus.
35 Ambasiator an ⁊ quando ad gabellas teneatur ⁊ possint capi pro represalijs.
36 Ambasiatores esse ꝓbant̃ ꝑ lr̃as. Et an ⁊ q̃liter possint ɔ̃ueniri.
37 Gabella an soluenda per heredem vel legatarium.
38 Judeus de loco exempto an teneatur ad gabellas. Et de penis contra iudeos transgredientes mandata Christianorum.
39 Papa iudicat contra infideles.
40 Gabellã an teneant̃ soluere habiti pro ciuibus. Et quid ecõtra.
41 Forensis factus ciuis retinet priuilegia forensium.
42 Exemptus portans res non exempti in fraudem gabelle quomodo teneatur.
Cautela maritorum, vt eorum vxores portent manicas sericeas.
43 Gabella de cõtractu inter patrẽ ⁊ filiũ an soluenda.
Contractus vel obligatio inter patrẽ, ⁊ filiũ an valeat. ⁊ q̃n. 44.
44 Filius ex mutuo potest patri obligari ⁊ an valeat quietatio per patre filio cum iuramento facta.
45 Donatio inter patrẽ ⁊ filium hodie valet, ⁊ iuramẽto firmatur.
Donatio facta filio per patrem an cõputetur ei in legitimam.
46 Gabellam soluere an teneatur minor, Et quid de pupillo.
47 Gabellam an debeant subditi episcopatus.
Gabella an resoluatur per resignantem beneficium ecclesie.
48 Gabella per legatarium an debeatur.
Negotiatores qui dicantur.
Mercatoris appellatione qui veniant.
49 Gabella per creditores mercatoris an soluatur.
50 Miserabiles persone immunes a gabella que sint.
Miserabiles sub ecclesie protectione esse debent, ⁊ quo gaudeant priuilegio.
51 Gabellam soluere de scortatione lenones an teneantur.
Caligula imperator lenonibus gabellam imposuit.
Leno quis dicatur, ⁊ qua pena plectatur.
Lenocinij crimen est maius adulterio.
52 Scholares de libris an teneantur ad gabellas.
Scholaris absens a studio si reuertitur, an teneatur ad gabel.
53 Scholaris q̃n dicatur cõtrahere domicilium in loco studij.
Et iterum reuersus an egeat noua matricula.
54 Doctor legens an soluat gabellam de salario.
55 Nouicij exempti a gabella qui dicantur.
56 Nouicij monasteriorum intra annũ professionis sunt liberi.
Nouicius portans habitum professi videtur professus. Et vide materiam ad plenum nouitiatus.
57 Gabellam an debeat, qui nũdinarũ tp̃e merces gerit per plateã.
58 Miles tenetur ad gabellas, ⁊ quando.
Milites non sunt exempti a collectis.
59 Gabella an debeatur ab herede pro legato repudiato.
Pactum de conducendis mercibus sine solutione gabelle an habeat locum post. xxx. annos.
60 Seruitus negatiua quomodo constituatur.
Gabella solui debet per promittentem.
61 Exemptio pro eundo ad nundinas an intelligatur pro redeũdo.

Septimo principaliter tractare proposuimus qui teneantur vel nõ ad solutionem gabellarum vel pedagij. ¶ Unde primo q̃ritur † an teneat̃ emptor vel venditor ad gab. stante statuto ꝙ de rebus emptis ⁊ venditis soluatur gabel. R̃n. ꝙ emptor tenetur, qui ex contractu acquirit per tex. no. in. l. dz. in fi. ff. de euic. ⁊ tz Bal. in. l. si prediũ. C. de edil. act. ⁊ facit qđ no. bart. in. l. cũ mulier. solu. matri. ⁊ Saly. ⁊ Pet. de sun. in rub. C. de re. credi. no. in. l. eos. C. de vsuris. ꝙ est verum etiam si sit pactuz ꝙ non teneatur ad gabellam si res euinceretur, ⁊ res fuerit euicta facto suo, ẜm Bal. Jo. de imo. ⁊ Moder. in. d. l. cũ mulier. secũda. solu. matri. ꝙ no. ¶ † Scđo quero, quis teneatur soluere gabellã an creditor, an vero debitor, stante statuto ꝙ de cõtractu đbiti soluatur gabella. dic ẜm Saly. ⁊ Pet. de sun. post Bald. in d. rub. C. de re. credi. ꝙ si contractus est vsurarius, ex quo creditor sentit commodum vsurarum ipse tenetur ad onus gabel. si ñ sit contractus mutui, ex quo nullũ cõmodum sentiat creditor, tenetur debitor ad gab. pro qua distictio. facit. l. si quis nec causaz. ff. si cer. peta. si aũt sit alius ɔ̃ctus, puta promissio de donãdo dz gabel. solui per creditorẽ qui habiturus est cõmodũ ex eo, secundũ Saly. ibi pro quo vide not. per Bal. in. d. l. si predium. C. de act. emp. ¶ Sed accessorie quero, an creditor teneat̃ ad gabellã rei, quã reportauit ad domũ ipsius debitoris, in casu quo debitor reportare tenebat̃, R̃n. nõ si gabella sit iposita rebus que portant̃, qr ad eã tenet̃ dñs ⁊ sic debitor q portat cuius adhuc res ipse sunt. Sed si imposita sit portatoribus, ⁊ sic ꝑsonis, vt nautis, ⁊ mulionibus spectat ad portatores tale onus gab. nõ ad creditorẽ, vel debitorẽ, nisi aliud ɔ̃uenerit inter eos, ẜm Bar. no. in. l. j. ff. de ali. ⁊ ciba. leg. ⁊ Saly. in. l. acceptã. viij. col. C. đ vsur. ꝟ. itẽ iuxta h̃, ⁊ adde. j̃. ea pte. xvj. q. ¶ † Tertio q̃ro, an mulio teneat̃ soluere gab. ꝓ mercibus, q̃s portat mulus eius. R̃n. nõ, cũ dñs mercis teneat̃, ꝓ mulo vero tenet̃ mulio soluere pedagiũ, si id solui dẽat ex forma statuti, nõ alias, ⁊ hoc, nisi ɔ̃suetudo aliter se haberet. l. cũ in plures. §. vehiculũ. ⁊ ibi doc. Bart. ⁊ glo. ff. loca. ⁊ Bar. ⁊ doc. in. l. j. §. hic titulus. ff. de pub. ¶ Jntm̃, ꝙ si mulio vl̃ nauta soluat gabel. ꝓ salma mercis repetit a dño ꝑ retẽtionẽ mercis, ẜm Bal. no. in. l. fi. C. cõmo. facit gl. in. l. si nõ sortẽ. §. libert⁹ ff. de ɔ̃di. inde. in q̃õne de scriptore retinẽte q̃nternũ scriptũ pro mercede sibi soluẽda. ¶ Sed an mulio teneat̃ ad penã ⁊ interesse fraudate gabel. dicet̃. j̃. in vlt. parte. de fraud. gabel. ¶ Aduerte tamen, ꝙ licentia extrahendi res concessas mercatori operat̃, vt mulio portans res eius licet in bulleta nõ sit descriptus non possit a gabellarijs molestari ẜm Bar. no. in. l. parphipum. C. de cursu pu. lib. xij. ⁊ dicetur. j̃. in vlt. parte. de frau. gab. ¶ † Quarto q̃ritur, vtrum nauta vel nauclerus teneat̃ soluere gabel. pro rebus quas defert in naui. R̃n. nõ ẜm Bar. in. l. i. C. de naui. lib. xj. vbi dicit. Jdẽ de pedagijs pro personis quas vehit, vt ibi. ⁊ no. in. l. cũ in plures. §. vehiculũ. ⁊ ibi gl. ⁊ Bar. ff. loca. ⁊ adde. s̃. proxi. q. Secus tamen pro naui, sicut ibi dictum est de mulo. d. §. vehiculum. ⁊ ibi doc. ¶ Quinto † quero an forensis contrahens in loco statuti disponentis solui gabellam, de contrahentibus teneatur

neant ad solutioné gabel. Bal. & ꝙ sic, in. l. j. C. de ꝯben. empt. & Lud. pon. in singu. versi. gabella, versi. statutū dicit. ¶ Ité & pro mercibus quas defert, tenet ad gabel. forensis, ſm Bal. no. in. l. cūctos populos, vlt. charta. C. de sum. trini. x. circa maleficia &c. vbi dicit forēsem trāseuntē sine solutione pedagij puniendū eē ſm statuta loci, per quē trāsit, & sentit Bar. in. l. j. vlt. col. C. de mul. & in quo loco lib. xj. & bal. in. c. j. vlti. col. que sint regalia, in vsi. feu. vbi dicit ꝙ pedagiū solui dꝫ a forensibus transeuntibus cū reb⁹. Nec excusatur ignorantia dicti statuti, qꝛ illud est cōiter per Italiā. l. fi. §. si quis, & ibi Bar. ff. de publicanis, & tꝫ Spec. tit. de constitutio. §. j. versi. pone ergo, & ibi Joa. an. in additio. vbi dicit ꝙ forēsis ligatur statuto pro extrahente grassiā, sed pena ei mitigatur, qꝛ dimidiatur, ſm Spe. ibi post Jaco. balduini. qđ ēt tꝫ bald. singu. in. l. iij. C. de nau. feno. vbi dicit ꝙ pena arbitraria intelligitur. s. dimidia eius, que a statuto taxata est pro delicto quod not. 6 qꝛ alij nō dicūt. ¶ † Ad id qđ dixi de ignorantia statuti, adde ꝙ intrans per portā ciuitatis dꝛ fraudē cōmittere, si nō p̄sentat res de qbus solui dꝫ gab. qꝛ facit ꝯ generalē ꝯsuetudinē, nisi eēt noua & insolita gab. ſm Bal. singu. in. l. leges, in fi. C. de legib. la. iij. qđ not. semper. ¶ Quinetiā dicit bal. in. d. l. iij. C. de nau. feno. quod forensis transiens cū mercib⁹ tenet explorare de gabellario, al's est in culpa, nec excusat ignorātia, vt dicemus. j. vlti. pte. ¶ Predictis subdo, ꝙ forensis tenetur ad gabel. pro predictis, que possidet in loco statuti, ad quā cogitur causatiue. s. captis & distractis fructibus, nō precise, ſm Pau. de cast. no. in. l. inter debitorez. ff. 7 de pac. ¶ † Et dꝛ proprie forensis, qui alibi natus est ſm Paul. de cast. no. in ꝯsi. cxciij. in vlti. col. ¶ Incidenter hic q̄ritur de collecta, an forensibus possit imponi. Rn̄. ꝙ non, pro p̄sona, sed pro rebus sic. s. pro his, quas possidet in loco. l. rescriptum. §. fin. & ibi Bar. ff. de mune. & ho. & in. l. si forma. §. j. ff. de censi. & in. l. munerū. §. patrimoniorū, de mu. & ho. & in. l. j. v. col. C. de muli. & in quo loco, lib. xj. qđ est verū non de iure cōi per. d. l. rescriptū. §. fin. sed qn̄ ciuitas sibi facit statutū, ꝙ predia sint tributaria, & ꝙ collecta sit loco tributi, ſm Bart. ibi, & in. l. libertus. §. solā. ff. ad muni. & Bal. in. l. fi. C. sine cen. vel reli. vel si ciuitas sit priuilegiata ad id, vel si sit ꝯsuetudo, ſm Bar. vbi. s. & vide ad predicta p bal. in. c. i. vlt. col. q̄ sint rega. in vsi. feu. & in. l. j. ix. col. C. de sen. q̄ pro eo qđ inter. profe. & in. l. ēt, vlti. char. C. de exec. rei iudica. vbi ēt dicit forenses habētes extimū teneri precise ad collectas, vel possidētes, 8 si ibi mensaz seu bāchū hēant. † Et intellige forensibus posse collectas imponi pro rebus quas possident in loco vt. s. tꝫ Spec. in tit. de censi. versi. pone reginus. Nō aūt pro rebus alibi sitis, ſm Flo. in. l. si pendentes. §. si qui cloacarij. ff. de vsufru. adde not. per gl. in. d. l. j. de mulie. & in quo loco. ¶ Ad onera vero personalia puta ad custodiā terre tpe guerre nō tenet forensis, ſm Spe. vbi. s. & bar. in. l. j. C. de auro lib. x. vbi dicit verū nisi ꝯsuetudo sit in ꝯtriū. Ad prestantias aūt tenet forensis, ſm Bar. in. d. §. patrimoniorū, & in. l. interdū. ff. qđ cū falso tu. au. & Flo. in. d. §. si qd cloacarij, vbi ēt dicit post bar. vbi. s. ꝙ tenet prestare equū ad bellū, si habeat, sed nō tenet emere, vt prestet, nisi sit vsurarius, qđ sem- 9 p no. ¶ † Sexto quero, an clerici teneant soluere gabellas de ꝯtractibus vigore statu. Rn̄. nō, imo nec vꝫ statutū quo ad clericos, nisi clericus forte vti velit beneficio statuti seculariū, ſm bal. not. in. l. j. vj. q. C. de ꝯben. emp. alias enim secus, pro quo facit, qꝛ statuta laicoꝝ odiosa nō ligant clericos, ſm Bal. in. l. cūctos populos. xj. col. C. de sum. trini. & alias dicet. j. adde no. p Bal. in. d. c. si qs p triginta. v. col. si de feu. fue. ꝯtro. & tꝫ Alex. de imo. ꝯsi. ccx. Redēptoris &c. pōderatis &c. & in ꝯsi. seq. vbi plene ponit, ꝙ statuta laicoꝝ ligent clericos, & que nō, in secunda parte ꝯsilij, vbi vide.

10 ¶ † Septimo successiue quero, nūquid clerici teneant ad solutionē gab. pro rebus. Rn̄. nō vt hꝛ Esdre. c. vij. ibi, vobis quoqꝫ totū &c. & j. dicet, & tꝫ Bar. in. d. c. j. C. de mu. & in quo loco, & in. l. j. §. hic titulus vbi p doc. & Ang. de periglis. ff. de pub. & in suo cōsi. pūctus questionis talis est, p bar. & tꝫ Bal. in. l. plꝫ. C. de sacro san. eccle. & in. l. j. C. de ꝯben. emp. & in. c. quāq̄, de censi. in. vj. & in cle. presenti. eo. ti. & in. c. j. de immu. ecc. in. vj. & in. c. j. de decimis, & in cle. j. & ibi Car. de immu. eccle. & in. c. nō minus, eo. tit. & in. c. verū, de ꝯdi. appo. & qđ per Inn. in. c. proposuisti, de foro cōpe. & Abb. sicu. in. c. innouamus, de cēsi. vbi dicit clericos nō teneri ad pedagia, que sunt onus p̄sonale, si sunt imposita p dn̄os tpales, imo potest licite fraudare vt ibi, & predicta vera, nisi clericus sit negotiator. arg. a ꝯrio sensu in. d. cle. fi. cū gl. de censi. & in. d. c. q̄q̄, & tꝫ domi. meus Jo. de porto. in. d. ꝯsi. omnipotētis dei postulato suffragio in primis sciendū &c. in. vij. col. & Spec. in ti. de im- 11 mu. eccle. ad fi. † est enim negociatio clericis interdicta, cū abstrahat a diuinis. d. c. quāq̄, & c. fi. de vi. & ho. cle. xiiij. q. iiij. in sum, ma. & c. j. lxxxviij. distin. negociatorē, & dixi plenius. s. in pte. ij. q. principali, & Fede. de senis ꝯsi. ccvij. nos grifolus &c. facit. c. recolentes post prin. de sta. mon. p quē tex. Pe. de anch. ꝯsi. cviij. consuluit fratres minores de facto possidētes imobilia teneri ad onera pro eis, sicut alij nō mendicantes, adde in simili Car. in cle. pastoralis. ij. col. đ re iudica. Dicitur aūt quis negociari, qn̄ rē emit, & integrā lucrādo reuendit nō mutata forma, nō qui emit, vt sibi sit materia operādi cū ea, etiam si de venditione lucretur. lxxxviij. distin. eijciens que est palea. & tꝫ Jo. de por. in. d. ꝯsi. & d. Gemin. in. d. c. q̄q̄, & Car. in. d. cle. presenti, & dixi. d. ij. q. iij. partis. Intellige tn̄ predicta qn̄ clericus portat res proprias cā negociādi, qꝛ is tenet ad gabellā, nō si dicta ex cā portat res ecclesie ſm Nico. Pe. de anch. & Jmo. in. d. c. fi. de vita & hone. cle. quod not. ad li- 12 mitationē. d. c. q̄q̄, & d. cle. presenti. ¶ † Item verum etiam pro equis, vel alijs rebus, quibus clerici vtunt ad pōpā, ſm. d. Joan. de por. in. d. ꝯsi. ver. ex predictis potest, qꝛ & in his viget rō đ qua in. d. c. j. de censi. in. vj. & in. c. clericis, de immu. eccle. eo. lib. ꝙ clerici sunt omnino immunes ab exactionibus secularibus, & secularium potestas sit in clericos penitus interdicta, qꝛ seculares non possunt grauare ecclesiasticam libertatē, ca. nouit. de sen. excom. & in auc. cassa. de sacrosan. eccle. ¶ Ité verū ēt pro rebus, quas clerici transmittunt de loco ad locum sue habitationis pro necessitatibus suis, qꝛ pro his non tenentur ad gab. cū faciant principaliter ad questum, & vt negocientur, vt in. d. consi. x. tertia dubitatio &c. & Bar. in. l. sed & ipsi. ff. nau. cau. stabu. pro quo facit, qꝛ etiā laicus non tenetur ad gabel. pro rebus quas inferat ad pro priū vsum. l. vniuersi. & ibi docto. C. de vecti. & cōmis. & alias. j. di- 13 cetur. Idē ēt tꝫ gl. in. d. c. q̄q̄, ver. negociandi. ¶ † Statur autē iurō clerici, & eius nuncij, ꝙ res conducat causa sui vsus, & hoc nisi qualitas rerum & personarum aliud suaderet, vel contraria probatio esset in promptu, ſm glo. no. docto. in. d. cle. fi. & ibi Car. in. iiij. q. vbi etiā dicit sufficere portātem res in habitu & tonsura, vt credatur esse clericus, ſm no. ibi, & subdit Car. ꝙ iudex laicus loci est adeundus, nisi pro questione clericatus exorta, ad idē est ar. in. c. fi. de iureiur. & in. c. fi. ꝙ met. causa. & Bal. tenet in. l. iij. C. de nau. feno. dicens stari iuramēto portātis res, qđ portet causa sui vsus ſm tn̄ verisimilia, qđ no. ¶ Item verum etiam pro reb⁹, seu fructibus clerici per ipsum vel eius familiam portatis in ciuitatē, pro quibus non tenetur soluere datium, vel gabellam soluendā p introitu porte. secus si per colonū eius, qui non est immunis, nec gaudet priuilegijs eccle. ſm do. Ge. in. d. c. q̄q̄, post fede. de sen. ꝯsi. x. Archi. xj. q. i. c. ij. Jo. de porto. vbi. s. & Bal. in tit. de pace 14 constan. §. nos romanos. ij. col. qui dicit ecclesiam teneri ad gab. porte pro plaustro. ¶ † Et not. quod si colonus clerici soluat gabel. de facto coactus repetit a clerico per retentionem fructuum clerici de eius pte, ſm Bal. no. in. l. j. C. de iure emphyt. & in. l. cū duobus. §. si in coeunda. ff. pro socio, & Pet. de vbal. in tracta. societatis, vj. partis. xiij. ¶ Quid autem de colono secularis, an teneatur ad gab. pro fructibus, quos defert ad domū domini. Rn̄. sic, si non sit partiarius, alias secus, ſm Bal. in. l. acceptā. xv. q. C. de vsur. si tamen cogeretur colonus partiarius ad soluendum cōputaret domino in fructibus, qꝛ ad dn̄ꝫ spectat onus gabel. ꝫ Ja. bu. in. l. j. C. de fruc. & lit. expen. & Pe. de vbal. vbi. s. xj. parte. xiiij. col. ver. no. hoc expressum, & in. vj. parte. xiij. q. ¶ Et adde, ꝙ nō vꝫ statutū, qđ colonus teneat ad gab. pro dn̄o, vel ecclesia, que nō teneretur, vt puta pro clerico, ſm Bald. in. l. hi penes. C. de agri. & censi. lib. xj. & in. l. colonos. j. eo. ti. & Bal. in. l. j. C. đ epis. & cleri. & Ang. in auc. de nō alie. §. qꝛ vero, secus vero qn̄ ecclesia tenetur, ſm Bal. in auc. sed periculū. C. sine cen. vel reli. qꝛ qđ nō licet indirecte &c. vt in regul. cū qd, in. vj. & l. fi. C. si manci. 15 ita venie. ne post. † Et facit qꝛ statutum laicoꝝ imponens penaz coniunctis clericoꝝ pp inobedientiā clericorum non vꝫ, ſm bar. in. l. i. in fi. ff. de his que pe. no. & Bal. in. l. i. C. de indi. vidui. & in. l. j. & ibi Ang. & Alex. de imo. ff. in ius voc. vt eant. Jo. de imol. in. l. heres meus. §. fi. ff. de ꝯdi. & demon. Pet. de ancha. in. c. i. de ꝯstitu. in. vj. in repe. & dominus Fede. de se. in ꝯsi. cxi. questio talis est, an diocesanus, in penul. co. dicit, ꝙ coloni ecclesiarū vel fictuarij lꝫ non sint exempti pro parte sua a collectis, tn̄ si laici nimis grauarent eos, vt non carerent omni eo qđ nō possent exigere ab ecclesia, episcopus dꝫ eis resistere, per. c. fi. de immu. eccl. in. vj. facit consiliū Pet. de anch. cxij. Magnifice & illustris princeps &c. vbi concludit statutum laicorum contra concubinas clericorum non valere, qꝛ per indirectum resultat infamia clericorꝫ, quod etiā tenet idem Pe. in. c. eā que. xxiij. q. de reg. iur. in. vj. & Jo. de ana. in rub. de adulte. vlti. col. de quo indirecto grauamine clericoꝝ, facit qđ no. idē Pe. de anch. in. c. j. de ꝯsi. & in consi.

cl. optimis rónibus &c. & Alex. de imo. cons. cclxxxij. in. ij. pte. Et

16 qd. s. dixi de parte coloni eccle. soluẽdã eẽ collectã. †adde q colonus ecclesie tenetur ad decimas pro parte sua fructuũ, s3 Car. in clemẽ. j. xxiij. q. de decimis, vbi vide omnino, q dicit ve, si priuilegiũ ecclesie vel religiosorum sit personale non si reale. i. cessum terris eorũ, vt ibi per gl. & t3 idẽ Car. in. d. q. dicens decimã soluẽ dã esse p colonũ partiariũ vel censualẽ. s. de parte coloni partiarij, vel censualis. i. qui cẽsum soluat ecclesie pro fructibus, nõ si sit censualis passiue. i. cui soluatur census pro cultura, qui dr colonus nummis colens, & tenet ad decimas personales s3 Car. ibi, colonus vero qui nũmos domino soluit, & totos fructus sibi h3, tenet ad collectas, nisi suetudo aliter se habeat, sm Bart. in. l. j. C. de anno. & tribu. li. x. ¶ Scias aũt q colonis collecta nõ põt imponi regulariter. l. litibus, in fi. C. de agr. & censi. li. xj. & t3 Ja. de are. in. l. fructus. sol. matr. & Ja. but. in. l. fi. C. de fruc. & lit. expẽ. Inn. & doc. in. c. tua nobis. ij. de deci. & in Spe. de cẽsi. & Pet. de vbal. in tracta. socie. xj. parte. xiiij. col. ¶ †Incidenter queritur, qua pe

17 na puniatur gabellarius exigens a clericis gabellas in casibus p hibitis. Rñd. q si persona priuata est, ipso iure excõicatur. Si vero est vniuersitas incurrit interdictum, nec absoluitur, vel nõ relaxatur, donec restituat exactũ. d. c. q, & ibi doc. & Jo. an. & Ge. qui ponit casus, in quibus fieri debeat restitutio exact. immo etiã mortaliter peccat, qui exigit. d. clem. fi. ¶ Predicta vera in exigente ab inuitis, nõ aũt si spõte soluat clericus, sm glo. not. in. d. cle. ver. extorquẽ. arg. c. dilectus. ij. de simo. no. & Jo. de poz. in. d. sil. iiij. col. ¶ S3 quid in emente fructus a clerico. Respõ. q d3 soluere gabellas pro parte sua, sm gl. no. & doc. in. d. cle. fi. de censi. Jo. de poz. in. d. sil. vij. col. & videt sentire Spe. tit. de immu. eccle. ad fi. & Fede. de se. consi. cxj. questio talis est, an diocesanus.

18 ¶ †An autẽ possint clerici vendere vel vendi facere vinũ ad minutũ sicut ad grossum sine solutione gabelle, reperi sultũ q sic, p do. Hiero. zãnetinũ Bononiensem nostri tpis doctorẽ insignem in silio casus sup quo &c. in tertio dubio, q si põt ad grossuz, ergo ad minutũ, nã idẽ iuris est de toto quo ad totũ, qd de pte quo ad partẽ & e, & q iura permittunt indistincte eis fructuũ alienationẽ ergo &c. pro quo facit q Cy. in. l. ij. C. de episco. & cler. dicit simpliciter clericũ nõ teneri ad gabellã pro vinis vel frumẽtis sue prebẽde venditis per ipsuz, & adde no. ibi per glo. & Bald. & tenementi. ¶ Queritur ẽt iuxta premissa nũqd clericus teneat ad col

19 lectas, & rñ. q nõ ex priuilegio †regis Artaxerxis Persa regis, vt legitur Esdre. vij. c. Idẽ ẽt hr Genesis. c. xlvij. vbi vide, & idẽ est iure codicis. l. placet, & ibi doc. Bal. & Sal. C. d sacrosan. ec. Idẽ iure auctentico, vt in auc. itẽ nulla. C. de episc. & cle. & in corpore, & in tit. de pace constan. §. nos romanos, p Bald. qui t3 idẽ in Spec. de cleri. coniu. ver. ij. & ibi Spec. & tenet bar. in. l. de his. C. de epis. & cleri. & in. l. rescripto. §. sciendũ. ff. de mu. & bono. ¶ Idẽ ẽt iure canonico. d. c. q, de cẽsi. in. vj. & cle. j. & ibi Card. de iure immu. Sed limita ve eẽ, nisi tpe guerre occurrat hostibus, tũc eni3 ẽt ecclesia nõ excusatur a parangarijs, casus est not. sm bar. in. l. fi. C. de cursu publico. li. xij. Pro quo facit singulariter, q immunitas alicui cessa nõ extẽditur in dubio ad onera, tẽ pore guerre subeunda s3 Dy. & Albe. de ro. in. l. ex toto. in prin. de leg. j. nisi expresse dicat vt ibi, & t3 Bart. cepol. in caute. cxviij. ¶ Itẽ verũ, nisi sit iugatus talis clericus, s3 Abba. anti. in. c. ex pte, de cle. coniu. quem refert, & sequit Bal. in Margarita, ver. clericus, ver. fi. ¶ Itẽ nisi predia sint tributaria, sm Barto. in. d. auc. itẽ nulla, & ibi omnino vide Bal. qui t3 idẽ, in. l. fi. C. fine cen

20 su vel reli. & subdit. †Statutũ qd predia sint tributaria itelligi ẽt de ecclesiasticis, & qd põt per statutũ expresse imponi collecta pro ecclesiasticis, vt ibi. Item nisi pro fundo proprio sit solitus clericus soluere collectas, q tenet, alias nõ, sm Spe. vbi. s. ver. in quibusdã aũt locis, & bal. in sil. p cõe ciuitatis ducalis &c. pro patrimonialibus enim nõ tenet clericus soluere collectã, vt ibi, & bart. in sil. punctus qõnis talis est. Quidã Titius oli3 de perusio &c. glo. & doc. in. d. c. q. Car. in. c. fi. vj. & vij. q. de vita & hon. cle. & Jo. d pon. in. d. sil. & Spe. vbi. s. qd no. Pro rebus vero pprijs qñcũq3 sint siue ẽt clerici nõ tenent ad collectas, vt probat Gẽn. c. xlvij. ver. preter terrã sacerdotũ &c. & Arch. xxiij. q. viij. tributũ. Itẽ q clericus ad collectas nõ teneat pro bonis proprijs, vel ecclesie, t3 ẽt Lud. pon. in. l. si publicanus. §. de rebus. ff. de publica. & Abba. sicu. in. c. j. de censi. quod no. ¶ Itẽ nisi ad collectas impositas pro salarijs custodũ ciuitatis & muro. c. puenit. & c. nõ minus, de immu. ec. & ibi doc. l. instõnes. C. de sac. san. ec. & Bal. in. d. sil. Et an ad collectã pro muris, vijs & põtibus clerici teneãtur, vide ẽt Bar. & doc. post gl. in. d. l. ad instructiones, & Ant. de bu. in. d. l. nõ minus. & Bar. cep. ti. de serui. rust. c. de via. xxv. q.

21 vbi plene. †Et circa predicta scias qd ẽt is q soluit qd ecclesijs imponat collecta tenet ad restitutionẽ vel ad interesse, sm Pau. & Bar. in cle. j. de immu. ec. & no. in. c. aduersus eo. ti. ¶ Sed an pro rebus ecclesie traditis sit soluenda collecta, vide in Spec. de cle. iiu. & ibi Bal. in addi. ver. ij. vbi t3 qd sic. & Joã. an. in. c. j. de immu. ecc. in no. & in. c. verũ de fo. cõpe. & in. l. incola. ad muni. & Bal. in. l. neminẽ. C. de sac. san. eccle. ¶ Et sic sm Car. in cle. j. d immu. eccle. ij. op. p. c. j. de cẽsi. & c. magnũ. xj. q. j. xxiij. q. viij. tributũ. qd p rebus datis ad fundationẽ ecclesie, vel hortũ, vel mãsum, vel dotẽ, vel vsu3 eius nõ d3 solui, q ista sunt immunia, q vero postea dant, trãseunt cũ onere suo, vt dictis iuribus. fund vero ecclesie in quo ecclesia fundata est, vel officina eius, est liber, & immunis. c. sancitũ de cẽsibus, & glo. xj. q. j. si tributũ. ¶ Et not. qd fundi ecclesie sunt adeo pro tributis obligati, qd vẽdicari pñt p illis impatorẽ. d. c. si tributũ, & ibi gl. & l. d his. C. de epis. & cle.

22 ¶ †Licet autẽ laici prohibeãtur exigere collectas a clericis, pñt tñ clerici eas spõte prestare. d. cle. j. & ibi Car. & in. c. aduersus, eo. ti. vbi dicit ve de licentia pape ex cã. de qua ibi sm Cardi. ibi. ¶ Aduerte tñ, qd d re pphana facta ecclesiastica nõ d3 solui collecta, sm Bar. Bal. & doc. in. l. pl3, & Bar. post gl. in. l. incola. & in. l. fi. C. de exacti. tribu. li. x. & in rescripto. §. sciẽdũ, de mu. & ho. & in sil. pũctus qõnis talis est si aliqua possessio &c. Bal. in auc. sed periculũ. C. sine cen. vel reli. & in Spe. de cle. cõiu. ver. ad huiusmodi aũt, qd est verũ, ẽt si pactũ fiat in riũ. s. q ecclesia teneatur ad onera pro rebus ei traditis vel donatis, sm Floria. bar. in. l. caueri. ff. cõia predio. in quo tñ riũ dicemus. j. eo. ¶ Itẽ verũ, si ecclesie sint relicta vel tradita pleno iure, & in perpetuũ, non si in vsufructu ad tps, sm Floria. sing. in. l. si pendentes. §. si quid cloacarij. ff. de vsufru. Itẽ ve, qd nõ solui d3 p ecclesiã vt. s. sed p venditorẽ vel alienatẽ in ecclesiã, sic nisi ecclesia recipiens soluere pmiserit, vel nisi ea sibi describi fecerit in extimo cõis, sm Bald. in. d. auc. sed periculũ. Sic ergo onus collectarum potest imponi rebus que tradunt ecclesie, sm Bal. ibi, & Bart. in. d. l. caueri, l3 ibi Floren. dixerit sm quod. s. proxi. retuli, & t3 Inn. in. c. verum de foro cõpet. vide Bal. in marg. ecclesia, ver. fi. & in ver. onus.

23 ¶ †Econtra vero de re ecclesiastica facta prophana, q sit alienata p ecclesiam in laicum, d3 solui collecta, vt tenet Bar. in. l. paulus, in fi. de acqui. here. & Bal. in marg. ver. ctas, ver. fi. & doct. in. l. licitatio, in fin. ff. de pub. ¶ Ulterius scire debes, qd fratres minores santi Francisci nõ tenentur ad collectas, s3 bar. in. l. semper. §. fi. de iure immu. & in sil. in dubium reuocatur &c. nisi de facto possideant immobilia sm Pe. de ancha. in consi. cix. ¶ Ite3 pñt querere elemosinã pecuniariã p soluẽdo pedagio, ad qd forte de facto compellantur, vt t3 singulariter Cardi. in cle. exiui de paradiso. §. cũ etiam, de verb. sig. ¶ Sed quid de conuersis, vide Bal. in. l. placet, de sac. san. eccle. ¶ Circa predicta omnia scire debes, q episcopus loci tenetur inquirere, etiam clerico nõ cõquerente, qui coactus soluerit gab. s. inquantũ tãgit ius publicũ cum episcopus sit defensor iuris publici, & reipublice. c. j. de offic. ordi. non inquantum concessit ius priuati. i. clerici soluentis, sm

24 Car. i cle. fi. x. q. de cẽsi. ¶ †Nec preterea, quod iudex laicus nõ est cõpetens inter clericũ & laicũ gabella in cã gabelle, sed episcopus adiri d3, vt ibi t3 Car. in. vj. q. qd est ve, scdm eu3. in. iiij. q. & seq. qñocunq3 sit questio inter eos, etiam emergens, & in ca iurari oporteat, quod no. ¶ Quinẽt potest episcopus requirere episcopos vicinos vt publicent excommunicatos gabellarios exigentes gabellas a clericis, secundum glo. & Cardi. in. d. clemen. fin. in. xj. q. non tamen potest eos requisitos, & recusantes ei parere punire, vt ibi. xij. q. ¶ Sed illud etiam est hic subnectendũ, qd ecclesia Forensis, puta ecclesia Firmana possidens bona in territorio Ancone tenetur ad onera imposita per papa3 populo Anconitano, si imposita sint pro rebus, non si pro persona, secundum Card. in clemen. in vltim. q. de immu. eccle. vbi plenius vide per eu3. Et an ecclesia Romana teneatur ad tributa imperatori, tex. xj. q. prima si tributum dicit quod sic, & Archidia. xxiij. q. viij. tri

25 butum, vbi vide que alias. s. dixi. ¶ †Octauo quero, vtru3 communitas vel dominus territorij locans gabellam alteri teneatur soluere gabel. illi pro contractibus suis, quos facit cum alijs per sonis post locatas gabellas, vel pro rebus fisco, vel ipsi domino emptis, stante statuto, quod pro quolibet contractu, vel pro rebus emptis soluatur gabel. respon. quod non, vt firmat Barto. & doct. & Ange. de periglis, in. c. licitatio. §. fiscus, & ibi vr casus. ff. de publi. nam ibi dicitur quod fiscus est immunis ab omni prestatione vectigalis. Itẽ & quia fiscus a seipso non potest exigere, ergo nõ cẽset vendidisse alteri plus iuris, q ipse haberet, vt ibi p doc. & bart. idẽ ẽt t3 Bald. & Sal. in. l. emptor. C. de here. vl act. ven.

ven. & sentit Saly. in. l. vniuersi. C. de vecti. pro quo facit, q2 statu tum non est interpretandũ ꝯ cõitatem, qñ potuit operari ꝯ alios, fm Bal. in. l. ij. C. an seruus ex facto suo. & fm hoc vidi pluries

26 iudicari de facto, & facit, † q2 in generali dispositione nõ venit p-sona loquentis. l. inquisitio. & ibi Bal. C. de solu. l. si mercedez. §. fi. & ibi Bar. ff. de act. emp. glo. & Bar. in. l. j. de senato. tex. cum gl. in. c. qui insulã. §. fi. ff. loca. & p Barto. in. l. cũ acutissimi. C. de fidei. vbi dicit qd promittẽs auxiliũ ꝯ omnẽ psonã intelligit. s. se excepto. qd ẽt tz Bar. in. d. c. j. de sena. fallit in casu. c. paulus. §. fi. ff. de pig. ¶ In qone tñ proposita ipse idẽ Bar. in. l. j. C. de na ui. lib. xj. sentit ꝯriũ. arg. l. j. §. ad muni. ff. ad. l. fal. dicens fiscũ vel principẽ non esse imunẽ a gabellis pro ꝯctibus suis, pro qua opi. facit, q2 subiacet princeps statutis gabellaꝝ, si vtatur bñficio sta-tutoꝝ, fm Bal. in. l. iiij. C. ad. l. falci. & in simili in. l. omni nouatio ne. C. de sac. sanc. eccle. & hanc opi. tenuit idẽ Bar. in cõsi. statu-to ciuitatis Eugubij cauet pro ꝯctu quolibet &c. vbi per plures rationes cõcludit cõitatem teneri ad gab. cõtrarietas potest sal-uari, vt prima opi. pcedat in fisco, secunda in alijs cõitatibus non

27 habentibus fiscũ, & sic minus priuilegiatis, cogita. ¶ † Sed an vna cõitas teneat alteri cõitati ad solutionẽ gab. Rñ. sic, nisi ciui tas Romana, fm do. Signorolũ de Mediolano. & doc. in. l. ve-ctigalia. C. noua vecti. & Bart. in. l. licitatio. §. fiscus. ff. de publi. ¶ Quid aũt de augusta. Rñ. qd nõ tenet ad vectigalia, sicut nec fiscus, cũ habeat omnia priuilegia fisci, fz gl. no. in. l. princeps. ff. de leg. vbi ẽt gl. dicit, ꝙ lz augusta non sit soluta legibus. vt ibi, in tex. hz oia priuilegia principis, nisi ea que viris conueniãt, vt ꝯce dere leges, qd non põt. qd ẽt tenet gl. in. l. si auguste. de leg. ij. vbi ẽt dicit Bar. in. l. quod principi. qd Augusta non hz dignitatem per se, sed per virũ. & ideo legatũ si factũ non transmittit, sicut pn ceps, vt ibi. ¶ Et adde qd Augusta choruscãt dignitate viri, fz Rayn. ibi, p tex. in. §. si vero. in auc. de consuli. & subdit ibi eadez esse dicenda de comitissa, qd no. ¶ Nono querit an teneat sol-uere gabellas is qui hz a principe priuilegium ne teneat. Rñ. sic,

28 † q2 gabelle principis rescripto non remittuntur. l. omnium. & ibi doc. Bald. & Saly. & l. quicquid. & ibi Saly. C. de vecti. & cõmis. Idẽ dicitur in collecta, vt ibi. & l. in fraudẽ. & ibi Bar. C. de ann. & tri. lib. x. l. j. C. de indic. l. vacuatis. de decu. eo. lib. in Specu. de censi. §. j. ver. quid si vniuersitas. & ibi Jo. an. in addi. & Bal. in. l. ẽt. C. ꝺ execu. rei iu. Sed limita verũ, nisi dicto casu ꝯ ius cõe prin cipis rescribat cum clausula, nõ obstãte. l. omniũ. C. de vecti. & cõ mis. fm gl. Bar. & doc. in. l. omnis, in fi. C. de aqueductu. lib. xj. & in. l. rescripta. C. de preci. impe. offe. per Bal. & tz Bar. in auctẽ. hoc inter liberos. C. de testa. vel verius vt praticatur satis est ap-ponere clausulã nõ obstãte aliqua. l. in ꝯriũ faciente fm bar. in. l. fi. C. si ꝯ ius vel vti. pub. vbi dicit secus esse in sola clausula nõ ob stante aliqua. l. ¶ Itẽ si sit clausula ex certa scientia, que facit pre sumi principẽ velle, ẽt si deficit clausula nõ obstãte tali. l. fm bal. in. l. oẽs. C. de quadri. prescri. & in. l. nõ solũ. §. sin autẽ, de excu. tu to. per glo. in. d. l. fi. si ꝯ ius, & tz Bar. & Nico. de neapo. in. l. idẽ vlpianus. §. sunt & alij. ff. de excu. tut. & qd per bar. in auc. quod si-ne. C. de testa. adde no. p bal. in. c. j. ij. col. q feu. da. pos. in vsi. feu.

29 & in. d. l. fi. C. si ꝯ ius vel vti. pub. ¶ † Decimo quero, qd si fiat pa ctũ, qd quilibet teneat ad gab. nõ obstãte aliquo priuilegio ei cõ-cesso sicut fieri solet in locationibus gabellarũ, rñ. qd intelligitur de priuilegio nõ clauso in corpore iuris, no. in auc. qua in prouin-cia. C. vbi de cri. agi oportet, & firmat Ange. de peri. in. l. licitatio. §. res que de publi. & bar. in. l. ij. §. legatis, de iudi. & in extrauag. ad reprimẽ. ver. nõ obstãtibus, & Pau. de cast. in. l. j. ff. ꝺ legi. Et ideo nõ dz soluere gab. qui de iure cõi est priuilegiatus ne soluat nõ obstãte tali pacto. ¶ Predictis adde notãter qd in emphy-teota nõ soluens canonẽ intra tps priuat, ẽt si hz priuilegiũ a pa-pa, quod res emphyteotica nõ reuertatur ob canon. nõ solutum, fm Bal. singu. in. l. si a te. C. de pac. inter em. & ven. qd est notan-dũ. ¶ Undecimo quero, an dominus pro famulis teneat soluere pedagiũ. Rñ. sic. vt no. in. l. vsurpatione. & ibi bal. & Salice. C. de vecti. & cõmis. p. l. si qs vxore. C. de do. inter virum & vxo. ¶ Ad collectas vero, pro possessionibus impositas nõ tenet dñs pro fa

30 mulo. l. hi penes, & ibi Bar. C. de agri. & censi. lib. xj. ¶ † Sed an dñs teneat pro famulo proijciẽte turpitudinẽ ex fenestra. Rñ. sic. l. j. in prin. ff. de his qui deiece. vel effu. qd verũ est, si proiecit in lo cũ p quẽ ꝯsuetũ erat homines trãsire, alias non. l. j. §. in summa. co. ti. l. si putato. ad. l. aquil. & Barth. cepo. de seruit. vrba. c. lxix. ¶ Itẽ tenet dñs pro dãno dato a famulo, no. in. l. si seruus. §. ser ui aũt, ad. l. aquil. & not. in. l. apud antiquos. C. de fur. non tñ pro delicto famuli tenet dñs, nisi quatenus ad eum peruenerit imme diate, nõ aliter, fm Inn. c. cũ ad sedẽ, de resti. spoli. vt refert bart. in. l. j. §. familie. ff. de vi & vi ar. Uel nisi dominus sciat, & nõ prohi beat, q2 vr ratificare, vel nisi faciat de volũtate, & mãdato domi ni, fm Flo. in. l. is cuius, in fi. ff. si serui. ven. vel nisi statuto caueat dominũ teneri pro famulo, quo casu ẽt tenet de cõmissis ante, se-cus si statutũ dicit, qd dñs teneat pro delicto famuli, q2 intelligit . s. de cõmisso, quo fuit famulus, fm bar. no. in. l. titius. ff. de test. mi li. Aduerte ẽt, qd dñs soluens penã pro famulo in casibus, in qui bus nõ tenet, repetit ab eo, vt in Spe. de iniur. & dãno dato. ver. in summa. & ibi bal. in addi. ver. fi. adde hec dicta. s. in. iiij. parte.

31 q. xviij. & no. predicta. ¶ † Duodecimo quero, vtrũ occupans rẽ habitã pro derelicta teneat soluere gabellã, que ex forma statuti dz solui pro re alienata, vel donata. Rñ. qd sic. fm Bart. in. l. qd seruus. & Ang. & Imo. ff. de stipu. seruo. & in. l. j. ff. si ex noxa. cau-sa agat, rõ est, q2 dñs rẽ pro derelicta vr donare, vt ibi qd nota. ꝯ volẽtes habere rẽ suã pro derelicta in fraudẽ gabelle, quã vellet vendere vel donare, q2 nõ euitat ppea gabelle solutio, & j. de gab. ꝯctus. ix. q. ¶ Decimotertio quero, vtrũ ementes salinas ceruie in Romãdiola, vel salinas castri in castro sancti angeli in pantha no comitatus Firmi in ecclesia Romana, & portãtes sal p terras

32 ecclesie teneant soluere gabellas. Rñ. † qd sic. lz ecclesia Roma-na, vel fiscus nõ teneat soluere. l. licitati. §. fiscus. ff. de publi. & ita determinant doc. & bar. in. d. l. §. mercatores, p illũ text. vbi dicit veꝝ in gabellis ordinarijs, que imponunt a. l. vel principe, nã ad extraordinarias gab. vel sup indicta nõ tenent ementes a fisco, vel principe. i. ad imposita pp necessitatẽ aliqã tunc imminẽtẽ, p. l. j. C. de pri. do. Augu. li. xj. Itẽ tz Sal. in. l. vniuersi. C. de vect. & cõmi. & bar. in. l. j. C. de naui. li. xj. & Spe. de immu. eccle. ver. fi. & ibi bal. ver. fi. ¶ Dicunt aũt munera ordinaria, que imponuntur a. l. vel principe. Extraordinaria vero, que a prioribus vel mino-ribus officialibus, vt plene per Bar. in. l. hi. ff. de iure immu. vbi vide omnino. ¶ Ex predictis infertur ꝯ bald. in. l. ne quisqã. ff. de

33 eden. tenẽtẽ ibi, † qd sicut fisco actori reus edere tenet instrumen-ta ad cãm fiscalẽ facientia, vt ibi. Ita emptori gabellarũ fiscaliũ, ꝯ quod ibi. d. Alex. de imo. inducit no. in. d. l. licitatio. §. fin. & qd per Bar. ¶ Adde hic ad materiam salinarũ, qd non licet alicui vendere sal sine licentia principis, alias cadit in cõmissum sal ven ditũ, & debet officialibus. l. si qs, & ibi doct. & Sal. C. de vect. & cõ mi. qd no. q2 quotidianũ. ¶ Decimoquarto qro, vtrũ officiales teneant soluere gabellas de Arnesijs, & rebus quas secũ portãt pro vsu suo. Rñdeo. nõ. l. si publicanus. §. de rebus, & ibi glo. or-di. bar. & doc. ff. de publi. & probatur in. l. vniuersi. & ibi Sali. C. ꝺ vect. & cõmis. vbi dicit ꝺ libris iudicũ & scholarũ nõ dz solui gab.

34 hoc tñ nõ seruat ꝯsuetudo. ¶ † Sz an in loco in quo sunt officia les officiũ exercẽtes teneant soluere gab. Rñ. qd nõ. fm barto. in. l. athlete. §. gẽtiũ. ff. de excusa. tu. per gl. in. l. onera. ff. de mune. & hono. vide gl. in. l. neminem. C. de sacrosanc. eccle. & in. l. acto-res. C. de exacto. tribu. li. x. vbi dicit bar. qd ad collectas tenent, de quo vide in. l. j. C. de immu. ne. conce. lib. x. ¶ Decimoquinto quero, an ambasiatores teneantur soluere gabel. rñ. qd non, pro rebus quas portant sui vsus cã ad patriã, sed pro alijs rebus sic. l. allegaris, & ibi doc. & Sali. C. de vecti. & cõmis. & gl. in. d. §. de re bus. ff. eo. ti. Ambasciatores vero hostiũ indistincte tenent, scdm gl. & doc. in. d. c. a legatis, sed nõ põt offendi Ambasiatores ho-stiũ. l. j. ff. de leg. & Bar. in. l. j. in prin. ff. ad. l. iul. maie. & in. l. con-

35 uentionum. ff. de pac. ¶ † Et adde quod ambasiatores nõ põt ca pi pro represalijs. l. si qs legatũ. & ibi Bart. ff. de leg. l. ij. §. j. & ibi bar. ff. de iudi. qui dicit veꝝ, ẽt in ciuitatibus per quas iter faciũt, nec sui famuli vel socij numerarij, qui sunt eis deputati, fm Bal. in. l. administrantes. §. eorum. ff. de excu. tuto. ¶ Itẽ nec eorũ bo-na & res ad legationem necessaria, vt equi, muli, vestes, fm Jo. de ligna. in tractatu represal. l. ij. parte. ij. prin. j. q. in fi. probant autẽ se esse ambasiatores per literas, sine quibus eis nõ crederet, fm Bar. in. l. palatinos. C. de col. fun. lib. xj. nisi in legato pape, qui sit cardinalis, q2 ei creditur ẽt sine literis dñi pape. xcvij. dist. no-bilissimus, & tenet bar. in. l. j. C. de superindic. libr. x. & bald. in. l. si qua per cal. C. de epis. & cleri. & in. l. iusiurandi. C. de testi. & in mar ga. credulitas, versi. j. & in. l. nec exemplo, in fi. C. de proba. & Lu-do. pon. in. l. sciendũ, de verbo. obli. & glo. in. c. sicut nobis, de sen. excom. & Inn. in. c. cũ dilectus, primo, de accu. & in. c. cũ olim, de priuile. & no. in. c. ex literis, de resti. spo. Predicta de ambasiato-ribus limitantur non procedere in electis data opera, quia non gaudent immunitatibus. l. vniuersi. & ibi Bar. C. de leg. libro. x.

36 † Sed an ambasiatores possint conueniri in loco, ad quez vadũt pro debitis ante contractis, vel pro possessione ante adepta, dicit quod non. d. l. ij. §. legatis, & ibi doc. & Bar. ff. de iudi. sed pro co-tractis i dicto loco sic, vel pro possessione postea qsita, vt ibi, & l.

non alias.§.i.ꝛ ibi Bar.eo.ti.Sed rei ꝯueniri possunt indistincte. d.§.legatis.ꝛ gl.ꝛ Old.ꝛ Dy.in.l.paulus scđa.ff.de lega. ꝛ.l.tutor.§.fi.ff.de iureiuran.ꝛ.c.cum inter. de exce.corā arbitro vero cogunt̄ litigare in casibus,in quibus cogerētur,ꝛ corā iudice.l.ñ distinguemus.§.itē si quis.ꝛ ibi Bar.ff.de arbi.¶Cogit̄ autem litigare ex cā ambasiator,inquantū subest necessitas.l.sed si restituat̄.§.sed si dies.ꝛ ibi Bar.ff.de iudi.Ulterius est no.qđ ꝗ credit̄ iuramēto ambasiatoris d̄ morte equi sibi locati cū scriptura faciēte fidē de morte ſm Bal.singulariter in rub.C.de fide instru.iij. col.qđ no.¶†Sextodecimo quero,stāte statuto ꝙ de alimentis legatis soluatur gabella,an teneat̄ heres,an vero legatarius.rñ. qđ si est īposita psonis tenet̄ legatarius,si rebus quas teneat̄ heres deferre ad domū legatarij,tenet̄ heres,ſm Bar.in.l.j.in fin. ff.de ali.ꝛ ciba.leg.ꝛ Saly.in.l.acceptā.viij.col.C.de vsur. ꝛ aꝉs dictum est.ſ.Debet aūt heres portare ad domum legatarij pecuniā pro alimentis,ꝛ similia que sine sumptu portant̄,nō aūt frumētū,vinū,ꝛ similia,qꝛ sunt prestāda domi p heredē,ſm Bar. in d.l.j.de quo ēt in.l.itē illa.ff.de consti.pecu.ꝛ in.l.pe.C.de condi. infer.ꝛ plenius p Saly.in.d.l.acceptā.versi.itē iuxta hoc.de vsuris.qđ no.perpetuo.¶Decimoseptimo quero,an iudeus Anconitanus tenet̄ pro mercibus delatis p eum in portū Firmanum ad gab.si Anconitani sunt exempti in dicto portu ex priuilegijs. rñ.ꝙ nō,†cū talis exemptio ꝯprehendat ēt iudeos, vt consuluit do.Jo.bombelius.in ꝯsi.in dei nomine amen.viso ꝯsilio.ſ. facto ꝛc.ꝛ.d.Prosper in con.venditio introitus cōmercij.Et in consi in Christi nomine amen.lꝫ bene subtiliter ꝛc.ꝛ bene facit consil. Ang.datus est saluus conductus ꝛc.vbi tꝫ saluū conductū concessum Titio ꝛ socijs prodesse,ēt iudeo socio Titij,cū non debeat fieri distinctio psonaꝝ.¶Illud tñ miror, qđ Fede.de se.in consi. in Christi nomine amē.statuto cauet̄ ꝙ nullus artifex ꝛc.ꝙ si qs tenuerit in iudeū tenentē apothecā apertā die festo,non incidit in penā statuti disponētis,qđ nemo sub pena teneat apothecā apertam die festo,sed eius dictum nō seruat̄ in pratica,pro qua facit. ꝛ contra Fede.ꝙ quo ad penā tpalē iudei subsunt Christianorū legibus ꝛ ecclesie,lꝫ de eis nihil ad nos in his que foris sunt,ꝛ sic quo ad penā spiritualē ſm gl.xxviij.q.j.sepe.ꝛ Cardi.in cle.j §.j. viij.q.de vsur.xvij.q.iiij.constituit.xlv.di.qui sincera.ij.q.i.multi. de diuor.c.gaudemus.ꝛ per Cardi.in cle.j.prima op.de testib.ꝛ in.ij.op.†vbi papa iudicat contra infideles.ad idem facit gl. Jo. an.in.c.in archiepiscopatu.in prin.de rapt.ꝛ in.c.postulasti.ꝛ vide per Old.ꝯs.lxxxvj.ꝛ quod no.in.c.qđ sepe.de voto.ꝛ in.c. ad hec.ꝛ in.c.in nōnullis.ꝛ in.c.si iudeos.ꝛ in.c.iudei.ij.de iudeis. ꝛ ideo iudeus cognoscēs carnaliter christianā.puniri dꝫ p iudicem laicū pena capitis.vt consuluit Lud.pon.in ꝯsil.an iudeus q cognoscit christianā ꝛc.de quo in.d.c.in archiepatu.ꝛ Jo.cal.in ꝯs. xij.in titu.de fo.cōpe.ꝛ in titu.de iudi.vbi est idē ꝯsiliū.ꝛ Pet.de ancha.in consi.xiiij.ꝛ Jo.an.in.d.c.gaudemus.ꝛ p Pet.de pu.i consi.quidē dictus Gaius.ꝛc.non enim dꝫ tolerari p christianos qđ iudei faciant aliquid in contēptu christiane religionis. no. in. c.gaudemus.cū si.ſ.alleg.Quomodo aūt puniant̄ iudei receptātes christianum apostatam,vel ementes puerū christianū, ꝛ eum circuncidentes,vel facientes eum iudaizare,vel accipientes christianam in vxorem,vel ementes ꝛ reuēdentes christianū, vel crucifigentes agnū die veneris sancta vide singu.per Old.ꝯs.xxxvi. Sed an iudei ligentur statutis christianoꝝ circa validitatē ꝛ obseruantiam iuramēti.vide Pau.de cast.in consi.xcviij.ꝛ gl.i auc. iusiurandum.C.de iureiuran.ꝛ ibi Bart. qui ēt ponit in.l.spadonem.§.iā aūt.de excu.tutoꝝ.ꝛ in Spe.de iur.calum.§.restat.vers. sed pone iudeus vide ibi, qꝛ nō est materia nostra.¶†Decimooctauo quero,an qui habentur pro ciuibus ex forma statuti teneantur soluere gabellā impositā in ciuibus.ꝫ Bal.in.l. quod fauore.C.de legi.ꝛ est mirum.qꝛ tale statutū faciens eos haberi p ciuibus est fauorabile,ꝛ tñ resultat in odium,ꝙ teneatur ad gab. sed illud est ideo,qꝛ tale odiū non consideratur,ꝙ afficit veros ciues.¶Itē est mirū ex alio,qꝛ statutū non hꝫ locum in dispositione ficta,sed vera ꝛ propria.l.iij.§.hec verba.ff.de neg.gest.ꝛ tenet Abb.sic.in consi.in hac cā.ꝛc.ꝛ in sua qōne,stante statuto cōiter per Italiam.ꝛ Pau.de cast.in repe.auc.sacramenta.C.si aduer. vend.ꝛ p Bar.in.l.si is qui pro emptore.ff.de vsuca. sed haberi pro ciuibus est fictio,ſm gl.ꝛ Bar.in.l.mercis.scđa de verb.sig. ꝛ Bal.in.l.ingenui.C.de inge.man.sed dic vt plene per Barto. in.d.l.si is qui.iij.q.prin.ꝛ in fi.ꝛ in.l.maritus.§.legis.ff.de adul. ꝛ per Bal.in.l.j.C.de iure aure.annu.ꝛ in.l.qđ si nolit.§.si mancipium.ff.de edili.edic.ꝛ in.l.fine.C.d̄ proba.vbi dicit,dici factionem in statuto,qđ tales habeantur pro ciuibus,qꝛ tūc veritas importatur vt ibi,ꝛ per bal.in.l.que fortuitis.in.iiij.colū.C.de pig. ac.que omnia tene menti.¶Decimonono quero,quid econtra. †dicit statutū,quod ciues nō teneātur ad gabel.an habeat locū i his,q habent̄ p ciuibus.Rñ.ꝙ sic.vt ꝛ illi non teneant̄.arg.l.qđ fauore.C.de legi.ꝛ ita firmat Lu.pon.in.l.pretor ait.§.patronū. iiij.col.ff.de in ius vo.ar.c.ad audiētiā.ꝛ.c.cū dilectus.de cleri.ñ resi.ꝛ hic adde q̄ diximus.ſ.pxima.q.¶Et subde,ꝙ tale statutū ꝙ habeant̄ pro ciuibus,intelligitur quo ad fauores,non quo ad oia.ſm Bal.in.l.si Ruffinus.C.de test.mili.Ex quo infertur, ꝙ tales gaudent exemptione gabellaꝝ cōcessa ciuibus,vt.ſ. ¶Itē sequitur,quod tales habiti pro ciuibus nō possunt capi pro repsalijs inductis ꝯ ciues.ſm Bal.ꝛ Pe.de sun.in.l.ciues.C.de appella.ꝛ in.l.qdā.C.de fideicō.non enim dꝫ priuilegiū indultuꝫ cā fauoris in odium retorqueri.d.l.qđ fauore.ꝛ tꝫ Bald.in.c.j. de nau.fen.Sed an tales habiti pro ciuibus retineant priora priuilegia,que alias habebāt vt ciues.rñ.sic.ſm Bar.in.l.nō tm̄.§.si emancipatus.ff.de bo.pos.ꝯtabu.ꝛ Bal. in.l.ea.l.vij. colū.C.de condi.ob cām.ꝛ doc.Mod.ꝛ Jo.de prato.in.l.falsa.§.i.ff.de cōdi.ꝛ demon.vbi dicit forensem factum ciuem retinere priuilegia forensium,quod no.¶Uigesimo†quero,an teneat̄ ad gabel.clericus vel alius exemptus,qui in fraudē gabelle secū defert res alterius non exempti,ꝛ dicit esse suas.rñ.quod sic,quin ēt facit res ipsas incidere in ꝯmissum.casus est no.ſm Bar.in.l.fi.C.de ann. ꝛ tribu.lib.x.Non tñ res proprie ēt cum alienis portate incidūt in ꝯmissum.ſm Bal.in.l.iij.C.de nau.feno.ꝛ dicimus.ī.in vltima parte,qđ no.Simile est in collectis,nā si ciuis exēptus dicit res comitatiui obligati ad collectas esse suas,ꝛ eas emi faciat nomine suo debent res ipse confiscari.l.j.ꝛ ibi Bar.C.de nauic.nō ex. lib.x.¶Que oia faciunt ꝯ multos de nostris, qui cū non habeant in extimo cōis bona pro.l.lib.ꝛ propterea sint prohibite eoꝝ vxores vti manicis siriceis,sub pena.x.floren.faciunt sibi in suo extimo describi fundum ꝯsanguinei vel amici tanquā emptū ab ipso,cum re vera venditio ꝛ descriptio in catastro sit facta.ad effectum vtendi manicis siriceis,qꝛ incidunt in penam statuti predicti.ꝛ ita sepe consultus rñdi.ꝛ adde no.p Bald.in.l.sacrosan. .C.de sacrosan.eccle.vbi tꝫ idem qđ in.d.l.iij.de nau.feno.

¶†Uigesimoprimo quero, vtrū statutū de soluēda gabel. contractus habeat locum inter patrem ꝛ filiuꝫ contrahentes.rñ.sic, nisi specialiter sit exemptus talis contractus,vel nisi sit cōtractus lucratiuus,qꝛ talis non subiacet oneri gabellaꝝ.ſm Barto.no. ar.illius tex.in.l.i.C.de impo.lucra.descrip.lib.x.Ludo.pon.i.l. j.ij.col.ff.de in ius voc.vt eant.¶Sed an valeat contractus vel obligatio inter patrem ꝛ filium.Bar.post gl.in.l.frater a fratre. ij.col.ff.de condi.inde.dicit quod hodie valet obligatio naturalis ꝛ ciuilis in aduentitijs.ꝛ.l.pactum.ꝛ ibi Bal.C.de pac. conuē. sup dote.ꝛ in.l.iubemus.§.fi.C.ad treb.vbi ēt Bal.tenet. Idem addens,quod ex mutuo filius potest obligari patri.ꝛ vide bald. in.l.ij.C.qui ꝛ aduer.quos vbi dicit valere cōtractum inter patrē vel matrem,ꝛ filiū.ēt cū consensu patris,nec rescindi potest p restitu.in inte.nec presumit̄ lesio inter eos,pōt tñ rescindi quasi ex nimia reuerentia celebratus,non propter decreti iudicis defectū quod no.¶†In profectitijs vero non cadit immediate obligatio inter parentes ꝛ filiuꝫ. per.l.si quis pro eo.§.i.ff.de fideiuſ.sed mediate sic per alium caderet obligatio naturalis,secundū bald. in auc.ex testamento.vi.colum.C.de col.Bal.autem in.d.l.si qs pro eo.§.item si filius.dicit quod oritur ciuilis,nisi in causa donationis.in.d.l.frater a fratre.iiij.col.dicit,ꝙ pater promittēs filio directo,ꝛ nō p interpositā psonā,obligatur naturaliter.Idē bar. in.d.l.si vēditor.§.j.de in diē addi.dicit ibi probari,qđ inter patrē ꝛ filiū illo iure nō cōsistebat ēt obligatio naturalis,vide ēt barto.in.l.imperator.ff.ad treb.ꝛ Ang.in auc.de nup.§.si vero, vbi dicit,qđ lꝫ inter patrē ꝛ filiū nō cadat obligatio,tñ cadit inter matrē ꝛ filiū,vt ibi,qđ dicit de obligatione inter patrē ꝛ filiū. Idem Ange.eo.tit.in.§.sed qđ sancti,intelligit de ꝯuentionali, qꝛ legalis cadit,vt ibi Bald.in.l.si is qui.de vulg.ꝛ pup.dicit valere ꝯctū onerosuꝫ,nō lucratiuū inter patrē ꝛ filiū.Sꝫ ꝛ vꝫ quietatio cū iuro q̄ filius facit patri.scđm Jo.an.in addi. Spec. de testa.§.j. ver.pone qđ de quo vide plenius per doc.ꝛ bal. in.l.pactū qđ dotali.C.de col.ꝛ in.l.fi.C.de pac.†Donatio autē inter patrē ꝛ filiū hodie vꝫ ſm Bar.in auc.vnde si parens.C.de inoff.testa.ꝛ firmatur iuro ſm bal.in.l.iij.C.pro dona.ꝛ Pau.de ca.consi.ciij.ꝯtra Rapha.fulgo.in consi.in supradicto instrumento ꝛc. de quo ēt p Bar.in.d.l.frater a fratre,vlti.col.ver.vj.quero de condi. inde. vbi dicit quod valet secuta traditione ꝛ morte patris,vide ēt per doc.Bal. in.l.cum oportet.§.j.de bonisꝫ lib.ꝛ in.l.j.§.ne autez. C.de cadu.tollē.gl.Bal.ꝛ doc.in.l.ij.C.de inoffi.dona.ꝛ in auc. ex testa.per Bald.in.vj.col.C.de col.ꝛ in.l.filie cuius.iij. col. fa. hercis.

bercis. ⁊ in. l. ij. ij. col. C. de condi. ob cām. ⁊ in. l. si mortis. C. ad. l. fal. Ang. in auc. de imen. don. ij. col. Cy. in. l. j. C. d dona. añ nup. l. ij. C. si quis alteri vel sibi. ⁊ Jo. an. in Spe. de testa. §. j. ver. pone filius. ¶ Sed an donatio facta filio per patrē computet̄ ei in legitimā. vide Bart. in. l. in quarta ad. l. fal. ⁊ in. l. j. §. si parens. ff. si quis a pa. fue. manu. in. l. peto. de lega. ij. ⁊ in. l. si qn̄. §. generaliter, ⁊ ibi Bal. C. de inoffi. testa. 46 ¶ Uigesimosecundo quero, an minor teneatur soluere gabel. Rn̄. sic, ⁊ si nō soluat res eius incidit in cōmissum. l. si ex cā. §. si in ꝯmissum. ⁊ ibi Bar. ⁊ Bal. ff. de mino. Potest tn̄ soluere intra. xxx. dies quo casu ipso iure euadit impunis. l. imperatores. §. fi. ⁊ ibi doc. ⁊ Bar. ff. de publi. sed post hꝫ beneficium restitutionis in integrū. d. §. si in ꝯmissuꝫ, ⁊ ibi Bar. ¶ Predicta vera, siue in pupillo, siue in adulto, vt habeat quilibet ipsoꝝ dictos. xxx. dies ad soluēdū sine bn̄ficio restitutionis in inte. ſm doc. ⁊ Bar. in. d. §. fi. vbi et̄ tꝫ idē Ang. de periglis. hodie tn̄ pupillus ipso iure seruatur illesus ante ⁊ post. xxx. dies. p. l. fi. C. in qui. cau. in inte. resti. non est ne. ſm doc. ⁊ Ange. de pi. in. d. §. fi. ⁊ glo. in. l. si tutoris. C. de admi. tu. ⁊ Barth. cep. in singu. suis ver. xxvij. ¶ Adde etiam nota. per Barto. in. l. ij. C. de fun. patri. lib. xj. vbi dicit minorē restitui intra terminū statuti non soluti vecti. sed si ciuitati sint concesse gabelle ꝑmissione principis, que ciuitas nō habeat vigore statuti iura vectigaliū, si minor non soluat, non incurrit penā tex. ibi qd̄ no. ¶ Illud et̄ tene menti, quod si tutor, vel curator gab. non soluat, ⁊ propterea res incidat in ꝯmissum, tenet̄ ad interesse. d. l. si tutoris cum glos. 47 ⁊ doc. C. de admi. tuto. ¶ Uigesimotertio† quero an hoīes de castro subdito epatui teneantur soluere gab. vigore statuti disponētis forenses ad gab. teneri. Rn̄. qd̄ non, qꝛ illi nō censent̄ forēses, cum idē sit forus oīum. ita determinat Bal. in auc. qua in ꝓuincia. C. vbi de cri. agi oportet. ⁊ addō dicta. s. in. q. v. ¶ Uigesimoquarto quero, si quis renuntiat beneficiū ecclesiasticū, de quo colligit fructus illius anni, ⁊ ex forma ꝯcessionis sit soluēda gab. de fructibus, quis teneat̄ eā soluere pro illo anno. Rn̄. qd̄ is qui renūtiauit ⁊ fructus ꝑcepit, nō is cui renūtiatū bn̄ficiū fuit collatū, vt tenet do. Ge. in. c. fi. de offi. or. li. vj. ¶ Uigesimoqnto q̄ro, an legatarius teneat̄ soluer̄ gab. de legato vigore statuti disponētis 48 solui gab. per mercatorē† vel negotiatorē. Rn̄. qd̄ non, lꝫ eniꝫ lucrum sentiat ex legato, non tn̄ dicitur negotiator, ſm Bar. doc. ⁊ Ange. post gl. in. l. cetera. §. si quis ad opus d leg. j. ⁊ Jo. de porro in ꝯsi. oipotentis Dei postulato suffragio ⁊c. viij. col. Negotiatores enim dicunt̄ qui ꝯhunt. l. legatis. ⁊ ibi Bar. de lega. iij. vcꝫ frequenter nō semel tantū, vt ibi Bar. in. l. j. C. de nauicu. lib. xj. ⁊ gl. ⁊ Bar. in. l. j. §. j. ff. de tribu. ⁊ Bar. in. j. ꝯsi. ff. ij. col. ⁊ in. l. ij. ff. de fur. ⁊ Bar. in rub. C. de ꝯstitu. pecu. in fi. vbi dicit verum, nisi precedat professio, vel matriculatio, qꝛ tunc et̄ ex vnico actu dicitur mercator, qd̄ et̄ tꝫ idē Bal. in tractatu de mercatore qui incipit. Qr sum aduocatus mercantie ⁊c. ⁊ Ang. ⁊ doc. in. l. titius. §. fi. de excu. tuto. nō tn̄ artifices. ſꝫ Bar. in. d. l. i. de naui. ¶ Item nec qui locat suas possessiones ⁊ alienas cōducit, ſꝫ barto. ⁊ Moder. in. l. ij. ff. vbi pupi. edu. deꝫ. ¶ Sed qui facit mercantiā questuariā. vt ibi. ⁊ Bal. in. d. l. seruis. ¶ Itē ⁊ locatores ronzinoꝝ seu equoꝝ, ſꝫ Bar. ⁊ Bal. in. d. l. seruis. ⁊ Ang. in. d. l. titius. §. fi. ¶ Nō aūt ex contractu dotis inito dicit̄ quis mercator ſm Bar. in. d. l. ij. in fi. vbi pu. edu. de. ⁊ Bar. in. d. l. lega. ¶ Itē nec qui mutuat. Bar. tꝫ in. l. lega. ⁊ Ang. in. l. cuicunqꝫ. §. labeo. ff. de institoria. vide Bal. in. l. i. C. e. ti. que omnia tene menti pro 49 solutione gabel. ¶† Uigesimosexto quero, dicit statutū, qd̄ gab. soluere non teneat̄ pellipiarius vendens pelles alteri pellipiario. An habeat locū, si creditor pellipiarij vēdat pelles pellipiario. Respon. ꝙ sic, qꝛ vēditio facta per creditorē habet̄ perinde, ac si esset facta p debitorem. ſm Bal. not. in. l. j. ij. colū. C. si seruus extero. imo p talē venditionē transfert̄ dominiū in emptorē ac si creditor esset dominus. l. si liberā. ⁊ ibi doc. ⁊ Pet. de sun. C. qd̄ cū codeꝫ. Nec tenet̄ creditor vendens de euictione. l. j. C. credi. euic. pig. si de. l. ij. eo. tit. vide Bal. in. l. si cū militaribus. C. de restit. mili. qd̄ verꝫ dicit, si doceat se in eo esse potiorē, alias tenet̄, ⁊ idē si vēdat vt rem suam. ſm Bal. ibi, vel vendens se obliget de euictione. l. ij. ⁊ ibi Bal. C. eo. titu. vel si malafide vēdat sciēs rem non esse de 50 bitoris sui. vt in. d. l. ij. ⁊ ibi Bal. qd̄ no. ¶† Uigesimoseptimo q̄ro, quomodo intelligat̄ statutū eximēs a gabellis psonas miserabiles. Rn̄. qd̄ intelligit̄ de pupillis, ⁊ viduis, ⁊ infirmis. l. j. ⁊ ibi Bar. Bal. ⁊ doc. C. qn̄ impera. inter pupi. ⁊ vidu. ⁊ Pau. de ca. consi. vij. ¶ Item ⁊ omnes alie persone dicuntur miserabiles ex arbitrio iudi. ſm Pet. de bellap. Bar. ⁊ Bal. ibi. ¶ Iteꝫ ⁊ dormientes, ſm Bal. in. l. pe. C. de testa. mili. ¶ Illud et̄ hic not. qd̄ miserabiles psone debent esse sub protectione ecclesie. c. sup qbus dam. in fi. de ver. sig. ¶ Et possunt sp omisso medio appellare ad papam, secundum Joan. post Hostiē. in. c. fi. de iudi. ⁊ Anto. de but. in. c. lꝫ. de foro ꝯpe. Nec trahi possunt extra prouinciam ad iudicium. d. l. prima. ⁊ ibi doc. vbi et̄ dicit gl. ⁊ Bald. ꝙ priuilegio illius. l. renuntiari nō potest, que omnia bene no. ¶ Uigesimooctauo quero, nunquid lenones teneātur soluer̄ gab. de lucro 51 meretriciū. Ang. †tꝫ ꝙ non. in auc. de lenonibus. in prin. col. iij. vide. s. de gab. vlti. vol. q. xvj. in fi. oliꝫ tn̄ secus erat ex decreto Gaij Callicule iperatoris teste Suetonio. i ver. vectigalia noua. Dicitur autem leno qui feminam rōnalē tꝫ ad lucrū palā ex libidine ꝓstitutā. no. in. d. auc. ⁊ in. l. palam questu. ff. de ritu nupt. ¶ Iteꝫ ⁊ vir qui sciens retinet domi vxorē adulterā, secundum gl. ⁊ Cyn. in. l. ij. C. de adul. ⁊ in. l. ij. §. lenocinij. ff. eo. ti. Item ⁊ is cuius opa fiat vt adulteri pecunia redimantur. d. l. ij. ⁊. l. castitati. eo. ti. ⁊. l. is cuius. i. Rn̄. eo. titu. ¶ Punitur autem leno pena capitis etiā effectu nō secuto. l. i. in fi. ff. de vari. ⁊ extraordi. crimi. ⁊ Lud. ponta. in singu. versi. pena. ver. qui domum. vide et̄ casum. l. fina. C. de specu. sceni. ⁊ leno. lib. xi. ⁊ in auc. de lenoni. §. preconizamus. in glo. ver. inuitā. Nec omitto qd̄ lenocinij crimē est maius adulterio, secundum glo. Bar. ⁊ doc. in. l. athletas. §. qui lenocinium. ff. de infa. vide per Ang. ⁊ Jo. de imo. post Bar. in. l. is qui reus. ff. de pub. iudi. ⁊ per Bar. in. d. l. palam. de ritu. nup. Et dicit̄ leno vilis persona, secunduꝫ Baldum. in. l. humilem. C. de ince. nupt.

52 ¶† Uigesimonono quero, an scholaris teneatur soluere gab. de libris. Rn̄. quod non, quia libri sunt ad vsum eius. l. fi. §. diuus. ⁊ ibi Barto. ff. de pub. ⁊ in. l. si publicanus. §. de rebus. eo. titu. ⁊ in auc. habita. ⁊ ibi doc. C. ne filius pro parte. ⁊ Saly. in. l. vniuersi. C. de vecti. ⁊ commis. ⁊ Cardi. in cle. fi. iiij. q. de cēsibus.

¶ Trigesimo successiue quero, dicit statutum quod scholaris studens non teneatur ad gab. prout etiam de iure. vt. s. xxi. q. an habeat locum in eo qui fuit scholaris, ⁊ per aliquod tempus desijt. Rn̄. secundum Bar. ipsum teneri. in. l. naturaliter. §. apiū quoqꝫ ff. de acqui. re. do. sed tu melius distingue secundum eundē Bar. in. l. aut facta §. tempus. ff. de pe. ⁊ in suo ꝯsi. quidā scholaris ⁊c. post Dy. in. §. pauonum. institu. de re. diui. ⁊ Flo. in. l. i. §. habitare. ff. de his qui deie. vel effu. quod aut post recessum a studio incepit esse aduocatus, iudex, vel mercator, ⁊ tunc tenetur, quia reuertens non gaudet priuilegijs, que recedens amisit. d. l. legatis. §. si ex officio. de lega. iij. Aut non diuerti tad aliud exercitium, ⁊ tūc licet sit in arbi. iudicis quantitas temporis absentie, tamen si per qnquennium abfuit a studio, Idem est, vt nō gaudeat priuilegijs. per. l. iij. C. de domesti. ⁊ protec. li. xij. ⁊ no. in. l. ij. C. de primice. ⁊ 53 eo. lib. ¶† An aūt ⁊ qn̄ scholaris dicatur contrahere domiciliū in loco studij. vide Barto. post glos. in. l. lex corne. §. domuꝫ. ff. de iniuri. ⁊ Flo. in. d. §. habitare.

¶ Illud tamen not. quod reuertens ad studium, de quo recessit, n̄ tenetur iterum soluere matriculam, ſm Bar. in cōsi. Quidā scholaris ⁊c. facit. l. sancimus. in fi. ⁊ ibi bar. C. de ꝯsu. lib. xij.

¶ Ulterius tene menti, quod scholaris, vel doctor, si confinetur, ⁊ restituatur ad gratiam debet iterum matriculari, ⁊ nō recupat primum locum in collegio, sed habetur pro nouitio, secundum bar. in. l. i. C. de his qui in exili. dati sunt. lib. x. ⁊. l. qui ad temporis. ff. de decu. ¶ Sed quid si scholaris tempore vacationum recedat a studio, Rn̄. censeri eum in studio stetisse dicto tempore. ar. l. si quis ita. secundum domi. Joan. de prato, ibi. ff. de condi. ⁊ demon. ⁊ tene menti. ¶ Trigesimoprimo quero, si doctor est conductus ad legendum cum pactione ꝙ de salario suo teneatur soluere gabellam, an teneatur soluere, si statuto cauetur, quod camerarius communis non soluat salaria salaritatis communis, nisi re-54 tenta gabella duorum denariorum pro qualibet libra. † Respon. quod non, immo si camerarius doctori retineat, debet ei restitui a communitate. secundum docto. ⁊ bar. in. l. si socer. §. idem querit. ff. de do. prelege. pro quo facit, quia statuto generali de salariatis loquenti est derogatum per speciale de doctoribus loquens, vnde pactum speciale vni. statutum locum habet in casu suo, ⁊ derogat generali, vt in regula generi per speciem in. vj. ⁊ in. l. vxorē. §. felicissimo. ⁊ ibi gl. ⁊ doc. de leg. iij. qd̄ est verum, etiam si vnum sit legale, ⁊ alterum conuentionale. secundum bald. in. l. si quis. §. certum. C. de secun. nup. ⁊ facit quod pulchre no. bal. in. l. sacris. C. de prepositis sacro. scri. lib. xij. ¶ Trigesimosecūdo q̄rit̄, q di-55 cant̄ nouitij, de qbus loquit̄ statutū eximēs a gab. † Rn̄. qd̄. s. annum dicunt̄ tex. est no. ſm doc. ⁊ bar. in. l. interdum. §. quoties. ff. d pub. l. cū vetus. ff. de vi. tri. ⁊ ole. leg. xxxv. q. viij. d gradibus. ⁊ Car. in cle. fi. de pe. sic ⁊ nouitia vxor dicit̄ intra annū gl. in. c. generali de elec. in. vi. xxxv. q. viij. c. i. Idē dicit gl. de crismate. per. c. literas. §. ij. de cōse. dist. iij. qd̄ no. Sed an quis p sex mēses di-

catur nouitius. Respon. ꝙ non. vt in Spe. de sta. mo. §. j. versic. xxviij. nisi defectus persone superuenerit in recessu, quo casu modica dilatio danda est ei arbitrio superioris. vt ibi per Jo. and. ꝛ Pet. de ancha. in. c. j. de vita ꝛ hone. clerico. in. vj. Lud. pon. i. l. fi. §. quoties. ff. de publi. ꝛ gl. in regula eum qui certus in. vj. ꝙ nota. vt scias determinare annū ꝓfessionis. ¶ †Et no. qđ tales nouitij monasteriorū, qui sūt intra annū professionis, sunt liberi. c. si solum. de reg. iur. in. vj. ꝛ in extrauagan. c. iij. que fuit Benedicti pape. xij. Dicuntur tamē religiosi. c. nullus. de ele. in. vj. ꝛ tȝ Car. in cle. j. eo. ti. ꝛ in cle. ij. xij. q. de preben. vbi ēt dicit eos gaudere ꝑuilegio clericali quocūqȝ ēt quo ad cano. si qs suadēte. xvij. q. iiij. per. c. religioso. de sentē. excō. in. vj. vbi ēt dicit̄, qđ nō est monachus. ꝛ idem tenuit Car. in cle. j. v. q. de priuile. Et debent tales nouitij monasterioꝝ habere magistros, cle. j. §. pe. ꝛ ibi Car. ꝺ statu mona. ¶ Sed quid si nouitius moriat̄ intra annum probationis. vide Car. in. c. dudū. §. verū. xiij. q. de sepul. Dicit̄ aūt nouitius aliquādo non professus. in cle. fi. in prin. ꝛ ibi Car. de regu. ꝛ vide in cle. i. §. sane. de statu mona. ¶ Et adde qđ nouitius portans habitū professoꝝ videtur professus. cle. eos. ꝛ ibi Cardi. de regu. habitus aūt nouitioꝝ ordinis minoꝝ. s. Francisci est cuȝ caputio non suto. d. cle. eos. ꝛ ibi Car. vbi ēt vide gl. ponētem triplicem habitū nouitioꝝ. ¶ Et no. qđ nouitius beneficiatus hȝ vocem in electione, ſm Car. in. d. cle. eos. x. q. ¶ Item scias qđ non dicitur nouitius monachus, qui habitum portauit extra monasterium. s. i domo propria, ſȝ Bar. in. d. l. fi. §. quot. ¶ Ultimo hic adde, quod nouitius, qui intra annū stetit in monasterio monialium tranuestitus vt monialis causa cognscendi carnaliter monialem, quam cum cognouerit, ꝛ de monasterio aufugerit, cogit̄ per episcopum monachari, nec prodest ei dicere, quod infra annū ꝓfessionis sit liber, ſm Spe. singu. in. d. §. i. ver. xxxix. quod not.

57 ¶ † Trigesimotertio quero, stante statuto, qđ oēs mercatores venientes ad nundinas ciuitatis, ꝛ tenentes merces in platea venales, teneantur soluere gabellam pro platea, an teneatur is qui portat secum merces per plateam, ꝛ non tȝ eas in certa parte platee, prout in nundinis multi faciunt portantē cassetam ȝoiaꝝ, seu margaritaꝝ, vel aliaꝝ mercium portatiliū in manibus, vel in spatulis, vel ad collum. Rñ. qđ sic. ſm Bar. ꝛ Flo. in. l. qui sellam. i princi. ff. de ser. ru. pre. ¶ Idem si statutum dicit, ꝙ soluatur gabella pro piscibus vel mercibus in platea retentis, qꝛ locū hȝ etiā in eo q tȝ bancham mutabilē in platea non affixam cuȝ piscibus, vel mercibus, ſm doc. ꝛ do. And. in. l. ij §. si insulam. ff. de fluminibus, ꝛ ita pluries iudicaui in ciuitate Pbani ꝛ Cesene. Idem si statutū dicit, qđ occupans plateā cū aliquo corio, soluat gabellā, qꝛ tenetur retinens coria venalia, vel ea portans manibus per plateam, non si cā sui vsus retinet in platea. ſm Bar. singulariter in consi. statuto castri plebis. ꝛ qđ est consiliū. cxij. in numero cō

58 si. ¶ † Trigesimoquarto quero, an miles teneatur soluere gabel. Rñ. ꝙ sic. si tamē non soluat, res eius non incidūt in cōmissum. l. omnibus. ꝛ ibi doc. Bal. ꝛ Saly. C. de vecti. ꝛ cōmis. ꝙ non credo verū hodie, quo tempore milites non gaudēt priuilegijs antiquorum militum. ſm Cy. in. l. i. vj. q. C. de iur. ꝛ fac. igno. ꝛ Bar. in. l. miles. ff. ex qui. cau. ma. ꝛ in. l. fi. §. si post gl. C. de iur. delibe. ꝛ vide in Spe. de procur. §. j. ver. itē qđ est miles. Itē nec in militibus mercatoribus. vt sunt milites Florentini exercentes se in mercantijs ſm Bal. in. l. in testamento. in fi. C. de test. mili. ¶ Sȝ secus est in militibus armis vacātibus ꝛ reipublice, ſm Bal. ibi. hinc dicitur ꝙ milites nō militantes, non gaudent priuilegijs, ſȝ Pet. ꝛ Bal. C. de testa. mili. l. si duas. §. grāmatici. ver. ꝛ philosophos. ꝛ ibi Bar. ff. de excu. tu. ꝛ. l. fi. C. de testa. mili. ¶ Ad collectas tamē tenentur omnes milites, etiam vacantes reipu. ꝛ militie, ſm bal. in. d. l. pe. per. l. cura. §. fi. ff. de mu. ꝛ bono. vide ēt per

59 bald. in. l. placet. C. de sac. san. eccle. ¶ † Trigesimoquinto quero an heres apud quem remanet legatum repudiatum teneatur ad solutionem gab. pro legato soluende ex forma statuti. Rñ. qđ sic. ſm bal. no. in. l. pe. vij. col. C. de condi. inser. in ver. itē ad. q. de gabel. ꝛ dicimus. ꝭ. in rub. de gabel. vlti. volu. ¶ Trigesimosexto q̄ro de pulchra questione, si cōmunitas Anconitana promisit mercatori Firmano, ꝙ possit conducere in portū eius quatuor naues mercium sine solutione gabel. Mercator vero stetit per. xxx. annos. ꝛ naues in portū non conduxit, post vero conduxit vult gaudere pacto ꝛ exemptione iam sibi concessa, queritur vtrum possit Rñ. quod sic. qꝛ non perdit beneficiū pacti per cursum. xxx. ann. sed illud ēt post seruandum est cū necessitas iminet, nisi dict⁹ mercator fuisset quandoqȝ prohibitus conducere naues in portuȝ a cōmunitate, ꝛ post prohibitionē transiuisset tm̄ tēpus, ꝙ prescriptio resultaret. Ita singu. tȝ Flo. in. l. si partē. in princip. ff. quēad. serui. amit. cui adde no. per ipsummet. in. l. seruitutes. la grande. ff. de serui. ꝛ qđ per Bar. in. l. cū in filij. C. de decu. lib. x. ꝛ ꝙ dixi. ꝭ. i. parte. xiij. q. ij. Ad id quod dixi de prohibitione facit optime

60 † qꝛ seruitus negatiua constituitur per prohibitionem ēt vnicam cum obedientia per longum tp̄s. gl. est in. l. i. C. de serui. ꝛ in. l. qui liminibus. ꝛ ibi Bar. ꝛ Flo. ff. de seruitu. vr. pred. ꝛ Dy. ꝛ Bar. in. l. si prius. de no. ope. nun. ꝛ Bar. ꝛ Floria. l. ꝛ si forte. §. sciēdū ff. si serui. ven. ꝛ Flo. in. d. l. seruitutes. xiij. col. ꝛ gl. ꝛ doc. in. c. ab ba. de ver. sig. Spe. de cā pos. ꝛ proprie. §. in confessoria. vers. sed pone habuisti, quod est bene no. ¶ Trigesimoseptimo quero, an gabella solui debeat ꝓ promittētē. Rñ. sic vt qui tenet̄ dare rē, teneatur ēt ad gabelle solutionē ſȝ Pe. ꝺ anc. in cle. q̄uis. de app.

61 ¶ † Trigesimooctauo q̄ro, si cōcessa sit imunitas eūtib⁹ ad mercatū certi loci, vl̄ ꝯducētib⁹ merces, vt nō teneant̄ ad gab. an itel ligatur concessa ēt redeuntibus, vel recōducentibus ab eodē mercato. Rñ. qđ nō. vt in terminis consuluit do. Alex. de imo. consi. xlvj. ij. pte, quod incipit, redemptoris ꝛc. ponderatis verbis dicti capituli ꝛc. vbi vide latissime, licet sit ar. contra de saluo conductu pro veniendo, qꝛ intelligitur ꝛ pro redeundo. l. vtimur. ꝛ ibi Bar. ꝛ Ang. ff. ꝺ sep. vio. l. i. ꝛ ibi Bar. ꝛ Ang. C. de naui. li. xj.

¶ Octaua pars principalis de quibus rebus soluat̄ gab. vel nō.

Octauo principaliter tractare instituimus ꝺ quibus rebus sit soluenda gab. vel non. i. de quibus non sit soluenda. Sed vt hec pars clarius ꝛ melius absoluatur in quinqȝ mēbra est distinguenda. primo enim tractabimus de gabella animalium, vel rerum animatarum. secundo de gabel. rerum inanimatarum. tertio de gab. contractuum. quarto de gab. iudiciorum vel litis, q̄nto de gab. vltimarum voluntatum plene dicemus. Nunc ad p̄mum membrum descendamus.

¶ Primum membrum octaue partis principalis de gabella animalium, seu rerum animatarum.

SVMMARIVM

1 Gabella de animalibus per transitum ductis an debeatur.
2 Statutū ne quis annonā extra ditionē vehat q̄ō restringenduȝ.
3 Gabella an solui debeat de animalibus minutis.
Animalium appellatione homines non veniunt.
4 Decima non soluenda de partu ancille.
Pecudes sunt aīalia, minuta ꝛ an ꝯprehēdāt porcos vi statuti.
Statutum de ouibus ad agnos non extenditur.
5 Gabella de armēto soluenda non includat pecudes.
6 Gabella an debeatur de fetu quē vacca habet in ventre.
Partus adhuc in vtero non venit appellatiōe boium in statuto.
7 Partus cedit ex titulo ex quo cedit mater.
8 Mancipiorum appellatione non includitur partus.
Partus pignoris quando sequatur pignus.
9 Gabella de animalibus mortuis an soluenda.
Homo mortuus an ꝛ quando dicatur homo.
Gabella de animali vēdito soluta, an eo reddibito sit restituēda.
10 Gabella de lactantibus an debita.

1 PRo expeditione prime ptis principalis q̄ro ꝑmo vtrum de boue, † quē quis ꝑ transitū ducit ꝑ hanc ciuitatem debeat solui gabella vigore statuti disponētis. ꝙ ꝺ quolibet boue, vel animali extracto, vel ꝙ extrahitur de ciuitate soluat̄ gabella. Rñ. ꝙ nō, qꝛ illđ statutū intelligit̄ de animalibus que sunt de ciuitate ꝛ extrahunt̄ non de forensibus, que per transitum extrahunt̄ ſm gl. no. ꝛ Cy. in. l. si qs post hāc. C. de edifi. priua. ꝛ Joā. de por. i. l. cetera. §. si qs ad opus. ꝺ leg. ꝛ ꝓbat̄ i. l. cesar. ff. de pub. ¶ Idē dn̄t doc. moder. post Cy. in. d. l. si qs, q̄n bos, vel animal ductū sit ad ciuitatē cā pignoris, vel ꝯmodati, vel depositi, qꝛ cū extrahit̄ nō dȝ solui gabella ꝓ eo vigore dicti statuti, ꝛ aľs de facto iudicaui i ciuitate Cesene. ¶ Facit hec decisio ad q̄sti. que anno ꝑterito occurrit in Apprutio. Nā q emit frumētū in portū Salini, de quo prius ꝓ introitu portus fuit soluta gab. nō dȝ gab. denuo soluere ꝓ eodē vigore statuti dicētis, gabel. solui debere ꝓ extrahentē frumētuȝ, qꝛ illud statutū dȝ intelligi de frumēto recollecto in territorio, nō de frumēto illuc aliūde aduecto. vt ēt dixi. ꝭ. v. pte. xviij. q. vbi vide. Pro his facit, † qꝛ statutum ne quis portet bladum extra di-

2 strictum sub pena non cōprehendit illū qui de alio loco portauit

causa illud ad alium locum conducendi, lz transeat per districtuz in quo est statutum predictum sm Pet. de anc. r Joan. de imo. in c. j. de cler. nō resid. post Joan. and. in addit. Spec. de osti. §. j. in addi. Guido de Suza. r Bar. r Ange. in d. l. si quis, vbi etiā Jo. de imo. ñ dicit, qd si sit statutū, qd nemo portet bladū extra districtum per districtū, nō intelligitur de blado aliunde portato in districtū, vt ad aliū locū cōduceretur. ¶ Ex qbus Alex. de imo. in osi. lxvij. Redēptoris rc. visa inquisitione rc. in. iiij. pte cōsi. cōcludit in casu occurrenti, quod statutū ꝓhibens sub pena emi sal extra territorium, r conduci in territorio, intelligitur de emente, r conducente sal remansurū in territorio statuti ꝓhibentis pp preiudicium conductorum Datij salis, ad quos pertinet vēdere sal. non autem de transeunte cum sale empto extra territorium cōducendo ad alium locū, r confirmat hic Alexan. per dictum Pauli de castro in dict. §. si quis, vbi idē tz in statuto prohibente cōduci pannos in ciuitatem, que oia tene menti perpetuo, qr sunt quotidiana.

3 ¶ † Secundo quero quomodo sit intelligendum statutū disponens, quod de animalibus soluatur gabella. Respon. illud intelligi de animalibus magnis, que ducuntur, non de minutis, q̄ feruntur, vt anseres, r galline r si. sm Guil. de cu. in. l. de quibus. ff. de legib. r dist. j. q. Supposita consuetudine rc. r Flo. in. l. hec actio. ff. si quadru. paupe. fec. dica. licet contrafaciat. d. l. hec act. vbi dr̄ dari vtilem actionem de pauperie pro damno dato etiā ab animali bipede, r minuto, sed pro prima opin. facit tex. in auct. vt oēs, obedi. iud. pro §. considerantes, ver. quid enim, collat. v. ¶ Et scias quod nec in hominibus hz locum dictum statutuz, qr appellatione animalium homines non continentur. sm Flo. in. l. ij. ff. ad. l. aqui. qui dicit vigore statuti non solui gabel. de hominibus, r probatur in. l. ij. §. j. ff. ad. l. rhod. de iac. r hoc pp odium. l. obligatione generali. ff. de pignor. r de priui. credi. l. pe. r sic patet non obstare. l. quod dr̄, de lib. r posthu. r. l. Itē si verberatum. §. primo. ff. de rei vendi. sm Flo. secus si dicit statutū quod de qualibet re soluatur gabel. qr hz locū, ēt in homine, ēt libero, secundum Ray. de for. r bar. cepo. in. l. pecunie. ff. de verb. sig. nisi esset soluēda pro extimatione, vt dicetur. ī. de gabel. rerum inanimatarum.

4 ¶ † Et adde sm Card. in clem. j. xvij. q. de deci. quod nec de partu ancille debet solui decima, que dz solui de animalibus, cū partus non sit in fructu. insti. de rer. diui. §. partus. ¶ Et qr dixi. s. dictum habere locum in animalibus magnis, dic ea intelligi de boue, equo, asino, mulo, r similibus. Item si statutuz loquatur d̄ animalibus grossis vel magnis, quia verificatur in predictis. Itez r in porcis, non in ouibus, r capris. l. j. §. j. ver. ceterum. si qs bouē. r versi. sed r qui porcum. iuncta. l. oues. ff. de abige. sm Bar. ibi, in fine. r Bar. in fi. C. de milita. veste. lib. xij. vbi dicit pecudes esse animalia minuta, quod no. pro statutis damnorum datoruz punientibus animalia grossa, vel minuta. ¶ Et scias quod statutuz de ouibus non habet locum in agnis, nisi aliter se habeat cōsuetudo. l. seruis. §. ouibus. de leg. iij. quod facit ad multa, r maxime ad statutum damnorum datoꝝ r gabellarum. Statutum vero de pecoribus habet locum etiam in porcis. d. l. seruis. §. penul. r ad de. ī. proxi. q. ¶ Item r in iumentis r bobus. non econtra. l. ediles. §. iumentorum. ff. de edi. edi. que omnia tene menti.

5 ¶ Tertio † quero an debet solui gabella de pecudibus vigore statuti loquentis de armento, vel econtra. Rñ. q non sm Bart. i. l. fi. C. de mili. vesti. lib. xij. qr armentum intelligitur de animalibus grossis r magnis. grex vero d̄ minutis, vt sunt pecudes vel oues. ¶ Quarto quero, si dicit statutum, quod de quolibet animali nascente in territorio soluatur gabella, an habet locum quando rusticus habens vaccam pregnantem in territorio, ducit eam extra territorium parituram in fraudem gab. Rñ. q sic, si constet quod animo fraudandi fecerit non aliter. sm Bar. in. l. cum satis. C. d̄ agri. r censi. lib. xj. r dixi. s. vj. parte. v. q.

6 ¶ † Quinto quero statuto cauetur, quod de quolibet animali legato soluatur gabella. an si legata sit vacca pregnans, sit soluenda gab. etiam pro partu, q est in vtero. Rñ. q nō, secūduz Ang. no. in. l. ij. ff. ad. l. fal. facit. l. sz addes. §. si qs mulierem. ff. loca. r quod no. in. l. que in vtero. ff. de sta. ho. quia appellatione hominum in statuto non venit, qui ē in vtero, secundum Bal. in. l. cum in veteres. C. de fideicommis. liber. ratio est quia partus dum est in vtero, dicitur persona incerta. sz Bal. in rub. C. ad treb. Ideo non est in consideratione maxime in odiosis, secus in fauorabilibus. vt dicitur in. q. de capiente lupam pregnantem admisso ad premium per statutum. qd est verum, siue agatur de fauore testamenti, siue de fauore cōtractus secunduz Bald. in. l. fi. C. de suis r legi. Ideo Bald. in. l. iij. C. ad tertul. dicit quod causa partus, qui est in vtero fauorabilior ē, q̄z causa iam nati.

7 ¶ Et no. q † ptus cedit ex titulo ex quo cedit mater vel venter. l. non quocū qz. §. iulia. r ibi Bar. de leg. j. r. l. si q ex pamphyla. §. i. r ibi Bar. de leg. ij. Nā dicit̄ partus pars rei dum est in vtero, nec facit rem preciosiorē, sicut faciūt fructus pēdētes. casus ē sing. sz Bar. in. l. in. l. fal. placuit. ff. ad. l. fal. ¶ Sz an debeat̄ legatario cui vacca seu mater legata est. vide in. l. huius. §. legatum. r in. l. si ancillas. de leg. j. Item an in venditione vacce. no. in. l. vacce. de euictio. r Bar. in. l. si quod ex pamphyla. de lega. secundo. r in. l. si vt certo. §. vsqz adeo. r ibi Guili. d̄ cuneo. ff. commo. ¶ Natus tamen ex re legata conditione pendente non debetur legatario. l. lucius locusta. in prin. de lega. ij.

8 ¶ † Nec omitto quod appellatiōe mancipiorum non venit partus. l. vxorem. §. sorori. de leg. iij. adde. l. legatis. §. ouibus. r ibi Bar. de leg. iij. ¶ Partus vero vacce, vel ancille dotalis ad virum pertinet, qui de periculo vacce, vel ancille tenetur. l. pe. §. ij. r ibi Bar. ff. sol. ma. ¶ Quid autez de partu pignoris, dic quod sequitur pignus, si percipitur a debitore. l. paulus. §. si mancipia. r ibi Bar. ff. d̄ pig. r bar. in. l. j. ff. de saluia. interdi. secus si nascit̄ apud emptorem pignoris sm bar. ibi, quem videas. ¶ Potest etiam dari in pignus partus futurus, si tempore, quo datur, sit in bonis debitoris. l. si colonus. §. i. ff. qui. po. in pig. hab.

9 ¶ † Sexto quero, vtrum gabella soluēda de bestijs, vel animalibus qbuscunqz debeat solui de aialibus mortuis. Rñ. q non, sz de viuis tm̄, nisi alid statutū disponat. sm bar. in. l. cū delanionis in prin. ff. de fun. instru. ꝑ quo facit, qr homo mortuus non dr̄ hō xxxij. q. ij. Moyses. de cele. mis. in quadam. r in cle. j. de sum. tri. nisi in crimine heresis, r in crimine notorio. xxiiij. q. j. in sum. d̄ here. si eps. xxiij. di. quorundā. lxxxvij. dist. neqz de sen. excō. a nobis. adde bar. in. l. promissor. ij. ff. de osti. pecu. Facit ad predicta qr statutū qd fur suspendatur intelligit̄. s. si est viuus, nō si est mortuus. sm bald. in. l. j. j. col. C. ne ex delic. defun. sed in. l. ij. C. qui testa fa. pos. dicit esse in arbitrio iudicis, quando fur seipsum necauit. r adde hoc quod dicetur infra de ga. rerū innanimatū. xiij. q. ¶ Septimo quero, an gabella soluta de boue vel de equo vendito, si animal ipsum redhibeatur, debeatur restitui ei qui soluit. rñ. sic hz Ange. notabiliter in. l. debet. in fi. ff. de edil. edic. r bal. in. l. fi. C. eo. titu.

10 ¶ † Octauo quero, si statutū dicit, qd de qualibet bestia vaccina soluat̄ gab. an dz solui de vitulo lactante. Rñ. q nō. arg. l. sed addes. §. si quis mulierem. ff. loca. r q p Cy. in. l. i. C. de partu pigno. sm bal. in. d. §. si quis. sed potest rñderi q ibi tpe cōtractus erat vnicum corpus, ex quo dicitur ibi natū esse in naui. ergo tempore contractus erat in vtero. Sed in vacca petita fiat condemnatio ad vitulum. vide in Spe. de expen. §. iij. in prin.

¶ Secundum membrum octaue partis principalis de gabellis rerum inanimatarum.

SVMMARIVM

1 Gabella de rebus necessarijs ad vsum sui, an soluenda.
Necessitas nō includit̄ sub stat. penali de annona nō distrahēda.
2 Panem gerens pro vita, puniri non debet, secus si pro gustu.
3 Destinatio prima inspicienda.
4 Res causa sui vsus quando dicantur r probentur.
5 Gabella de annulis r vestibus solui, nunquid debeat.
6 Gabella de rebus inextimabilibus, de hoie, r de sacris an soluat̄.
Homo liber venit appellatione rerum.
7 Gabella soluēda de q̄ntitate an soluat̄ de re petita, r sic de hoie.
8 Gabella de fructibus soluenda quomodo intelligatur, an deductis expensis.
9 Fructus an r quando intelligantur deductis expensis.
10 Gabella pro rebus in portum illatis vi tempestatis vel pyratarū an debeantur.
11 Necessitatis causa iuris dispositio suspenditur, r quid necessitas operari in iure faciat.
12 Gabella an soluēda de rebus in exercitum delatis, r qd de fisco.
13 Gabella de lapidibus pretiosis an soluatur, r quid de farina. 14.
15 Statutum penale ad que extendatur.
16 Farina an veniat appellatione frumenti, r quid de lana filata, lane nuncupatione.
17 Panis nuncupatione an veniat frumentum, r econtra.
Bladum frumento largius habet significatum.
18 Gabella de fructibus a colono, r de pēsiōe a dño, an sit soluēda.
19 Gabella de rebus emptis in nundinis, an sit soluenda.
Nundinarum priuilegia r iura, r de mercatis.
20 Gabella de rebus agriculture necessarijs an debita, r quid de rebus ad fabricandum. 21.

21 Uini nuncupatione an veniat acetum in statutis, & quid de lora, & alijs liquaminibus. 22.
24 Gabella an soluenda de fructu hominis, & quid de pecunia, etiã sub vsuris mutuata.
25 Meretrices an teneantur ad gabellam de stipe.
26 Fructuum nuncupatione maxime in statuto gabellarum imponẽte quid comprehendatur.
27 Glandes non veniunt sub verbo pomum in statutis.
28 Gabella an soluenda de lucro officij, & de officio procuratoris.
29 Gabella soluenda de qualibet noua possessione, an solui debeat de possessione naturali acquisita per ciuilem.

Secundo Loco videamus de gabella rerũ quarũcunq; inanimatarum. Un de primo queritur, †an de rebus quas quis defert cã sui vel sue familie vsus & necessitatis, vt de vestibus & de rebus aptis esui & potui sit soluenda gabella stãte statuto q̃ de qualibet re soluatur gabella. Rñ. q̃ non, imo contra exigentes ẽ inducta pena capitalis. l. vniuersi. & ibi doc. Bal. & Saly. C. de vecti. & cõmis. l. si §. diuue. & ibi Old. & Py. Bar. & doc. & l. si publicanus. §. de rebus. ff. de pub. Bar. & doc. & Joan. de por. in. l. cetera. §. si quis ad opus. de leg. j. & in. l. iij. in fi. ff. naut. caup. stab. Bal. in. l. ij. C. de nau. feno. Jo. de por. in cõsi. oipotentis dei postulato suffragio &c. vij. col. & Bart. cepo. in. l. inter publica. §. j. ff. de verbo. significa. & Car. zaba. in cle. fi. cõclusio. no. in. iij. q. de cẽsibus. ¶ Jmo stante statuto penali contra extrahentem bladum non punirετur cã necessitatis sue, ẽm Joã. de por. in. d. §. si qs ad opus, vnde non punitur, qui portat panem pro victu per predicta †secus si pro gustu idest monstra. l. prima. & ibi Bal. & Saly. C. q̃ res export. pos. vbi loquitur de eo qui portat vinum in fiascheta. J. xvij. q. ¶ Quod aũt dictum est. s. de portante cã sui vsus, verũ est, etiam si mutetur propositum, & vendat̃ dicta res, s̃; doc. Bar. & Jo. de por. in. d. l. certa. §. sed si parauerit, dum dicunt scholarẽ ementem frumentum pro toto anno, & postea penitentem, & reuẽdentem illud non teneri ad penam statuti prohibentis emi frumentum in platea cã reuendendi, sed limita ẽm. d. Bar. ibi verũ esse, si constet de primo ꝓposito, alias ab initio presumitur fuisse ementis propositũ reuẽdendi, sicut postea fecit. l. j. §. idẽ offilius. ff. de exerci. vbi per Guiliel. de cu. & ibi t; Bald. in. §. ne autem. ¶ †Et propterea dicit̃, q̃ d; inspici prima destinatio. d. §. sed si parauerit. vbi plene p doc. & Bar. vnde l; pecunia sit res mobilis. l. iul. ff. de pe. here. l. j. §. fuit quesitum. & ibi Bart. & doct. post glo. ff. ad trebel. in auc. de nup. §. & q; parum. & ibi Ang. & in auc. de non eligen. secun. nubẽ. §. aliud vero, etiam si sit redacta ex vẽditione rei immobilis. ẽm Bal. in. l. ea demum. C. de col. tamen si est destinata ad emptionem prediorum dicit̃ imobilis, & sine dcreto non potest alienari. ẽm Ray. de forli. & doc. in. d. §. sed si parauerit. & est casus no. in. l. quid ergo. §. quid ergo. & ibi Lu. pon. ff. de contrario iudi. tu. & adde. J. x. q. Ex quo seq̃t̃ q̃ si sit statutũ de diuidendis bonis immobilibus, certo modo h; locũ ẽt in pecunia destinata ad emptionẽ imobiliũ. ar. l. cũ in fundum. §. si fundum. ff. de iure do. ẽm Lu. pon. in sing. ver. dos vsi. dic. l. j. §. exactio &c. sed cõrium in hoc tenent Bal. & Ang. in. d. §. sed si parauerit. cogita. & no. ¶ †Sed circa questionẽ nostrã potest dubitari qñ dicat̃ res ferri cã sui vsus, & pro necessitate, & qũo hec probetur & dic q̃ probet̃ eius iuramẽto ẽm verisimilia, alias nõ h; bal. in. l. iij. C. de nauti. feno. facit glo. no. in cle. fi. de censi. q dicit iuro pbari q̃ clericus portet res cã sui vsus & familie sue, nisi rex & psona; qualitas aliud suaderet, ẽm Car. ibi. in. iiij. q. q ẽt in. vj. q̃ subdit esse adeundũ iudicẽ ecclesiasticũ nõ secularẽ. & idẽ dicit, si neget̃ esse clericũ. & vide q̃ dixi. s. vij. q. vij. ptis. pricipalis. ¶ Et q̃ dixi de vsu familie, nõ est mirũ, q; pbat̃ in. d. l. vniuersi. cũ gl. & in. l. plenũ. cũ gl. ff. de vsu. & habita. & qd̃ h̃r in. l. ij. C. de epis. & cle. ¶ †Scdo quero, successiue qd de ãnulis, quos qs portat in digitis, & qd de vestibus, quas qs portat in dorso, an sit soluẽda gabella. Rñdet̃ nõ, ẽt si sint pretiose satis & pulchre, cũ cã vsus ferri dicant̃, ẽm Bar. & Bal. in. l. ij. §. cũ in ea. ff. ad. l. rhodiã de iac. & in. l. sed & ipsi. & ibi Bart. ff. nau. cau. sta. q̃ dicit ve; de oibus rebus q̃ portant̃ ad vsũ quotidianũ. & adde. s. q. precedẽti. ¶ Tertio qro, an de re inextimabili sit soluẽda gabel. stãte statuto, q̃ de qualibet in instro deducta soluat̃ gabel. ẽm rei extimationẽ vc; duo denarij ꝓ libra. Rñ. nõ ẽm Bar. in. l. iiij. §. pretor in fin. ff. de dam. infec. & Pau. de ca. in. l. neq; leges in fi. ff. de leg. & Bar. cepo. in rub. de ver. sig. xv. col. p. l. ita aũt in prin. ff. de admi. tut. & in l. pecunie eo. titu. vbi. n. verba nõ cõueniũt nec ẽt dispositio. l. iiij. §. i. ver. toties. & l. hos accusare. §. oibus. ff. de acc. ¶ † Ex quo seq̃t̃, q̃ dictum statutũ nõ h; locũ in re, cuius extimatio nõ ascendit ad librã, q; verba statuti de libra nõ verificant̃ in minus libra, ẽm Bart. not. in. d. l. ita tñ. ¶ Jtẽ seq̃t̃, q̃ de hoie libero q nõ recipit extimationẽ. l. homo liber. de ver. ob. & l. liber hõ. ad. l. aql. nõ d; solui gabel. stante. d. statuto. secus tñ esset si statutũ loq̃ret̃ de rebus, q; & hõ liber venit appellatione rerũ, ẽm doc. & Ray. de forli. post gl. ibi, & Bar. cep. in. d. l. pecunie. iij. col. nisi tũc statutũ vlti. ꝓcederet dicẽs gab. soluẽdã esse de rebus ẽm extimationẽ, vt ibi p Bar. cep. & s. dixi. ¶ Jdẽ dic de re sacra vel religiosa, vt de ea sit soluẽda gabel. iposita a supiore habẽte ius imponẽdi gabel. ẽt rebus sacris & religiosis. & statutũ vellet simpliciter solui gabellã, q; intelligit̃ ẽt de sacris & religiosis, h; gl. & Bar. cep. in. d. l. pecunie. nisi statutũ requirat solutionẽ gabel. ꝓ extimatione rei, q; cum sacra non extimentur, statutũ nõ h; locũ in eis. ¶ Quarto q̃ritur, pone q̃ †statutũ velit quacũq; quantitate petita solui gabellã duo; denario; ꝓ libra, an habeat locũ in re petita. & videt̃ q̃ nõ q; verba statuti nõ adaptant̃ ergo &c. ar. eo; q̃ dicta sunt. s. p xi. q. Sed cõrium est verius, q; imo verbo adaptant̃ saltẽ implicite, cũ q̃titas extimationis semper insit rei petite extimabili ẽm glo. not. in aucten. generaliter, & Bald. C. de episco. & cler. facit. l. ita fideiussorem accepero. ff. de fideius. vnde debet solui gabel. scdm extimationem dicte rei, que fieri debet vt sciatur quantitas gabelle soluende, vt ibi. ¶ Et potest solui gabella predicta i quacunq; parte iudicij, quod non vitiatur ex eo quod in princip. soluta non fuerit, q; solẽnitas reqsita circa preparatoria iudiciorum omissa nõ vitiat, ẽm Bal. no. in auc. contra rogatus. in fine. C. ad treb. adde no. per Bar. in. l. si queramus. ff. de testa. & in. l. si mancipiũ. §. j. ff. de euictio. & Bal. in. l. exceptionẽ. iij. col. C. de pba. vnde talis excusatio non solute gabel. infringit̃ p solutionem eius quandocunq; factam pendente iudicio, vt ibi, & t; Bal. i. l. per diuersas. xiij. q. C. man. & in. l. i. §. puto. ff. de postul. & alias. s. diximus ¶ †Quinto quero, an de re habita ꝓ derelicta soluatur gabella. Rñ. vt dixi. s. vij. pte. xij. q. vbi plene. ¶ Sexto quero, dicit statutũ q̃ de fructibus soluat̃ gab. an intelligat̃ deductis expẽsis puta in fructibus molẽdini. Rñ. sic, nisi dicat̃ pro quolibet corbe vel stario vel salma, q; tunc non intelligitur deductis expẽsis ẽm Bar. Ang. & doc. in. l. fructus. ff. so. ma. & ibi plene per bart. ponitur, an & qñ fructus intelligantur deductis expensis. & per Bald. in. l. si a patre. §. fructus. ff. de petitio. heredita. circa quod not. quod fructus a colono partiario debiti intelliguntur non deductis expensis, secundum Bartho. & Docto. ibi. & Bart. in. l. si quis domũ. iiij. not. ff. loca. & in. l. cũ duobus. §. si in coeunda, vbi casus. ff. ꝓ soc. vide Bar. in. l. si merces. §. si vis maior. ff. loca. vbi dicit nõ dici fructus pcipi nisi deductis expẽsis. ¶ †Jn cõtu vero lucratiuo intelliguntur fructus deductis expẽsis, p gl. sing. in. l. si qs arg. §. j. C. de dona. l. nõ amplius, in princi. & ibi Bar. de leg. j. & no. in. l. j. C. de fruc. & lit. expẽ. vbi ẽt dicit Bar. q̃ fructus beneficij ecclesiastici intelligunt̃ deductis expẽsis. Jdẽ dicit in fructib⁹ fornacis, s; secus t; in fructibus vaccarũ, vt ibi in. iij. col. ¶ Quid aũt de fructibus pecudũ, vide Bal. ibidẽ. ¶ Septimo quero, an gabella solui debeat ꝓ rebus in portũ illatis vi tẽpestatis vel pp incursũ hostiũ seu piratarũ. †Rñdet, q̃ nõ de iure cõi, l; aliõ seruetur in pratica pp statuta terrarũ, casus est no. in. l. fi. §. si pp necessitatẽ, & ibi Py. & doc. ff. de pub. & in. l. cesar. & ẽt. ti. no. in. l. j. & ibi Barto. C. de nau. feno. lib. xj. & Bal. in. l. ij. in fi. C. de nau. fen. & Bal. in repe. Spe. versi. gabella, vbi dicit sic fuisse cõsultũ in causa cõis firmi, & do. Ray. ꝓ collegiũ, qd̃ not. ¶ Ex quo Bar. in. d. l. j. in fi. infert q̃ nec d; solui gabella de rebus, quas qs portat de ciuitate ad q̃; venit pp caristiã, q; necessitas famis eũ excusat, q; magna est. l. i. C. de pri. q filios di. rõ põt eẽ, necessitas ñ subest legibus. l. i. & ibi Bar. C. de oper. lib. & l. ij. de offi. consu. doc. in. l. ij. ff. si certũ pet. l. in re legata. ff. de adi. le. qd̃ p; †q; necessitatis cã iuris dispositio suspenditur, sed non in totum tollitur. l. casus, & ibi Bal. C. de testa. ¶ Jtẽ necessitatis ex cã potest sententia ferri de nocte cum solennitatibus tamen iuris, ẽm Bal. in. d. l. casus, & l. non minorem. C. de transac. ¶ Jtem necessitatis causa potest missa inchoata suspendi, vt q; superueniat excommunicatus, secũdũ Bal. in. d. l. casus, de quo in. c. episcoporum de priuile. in. vj. & in. c. is cui. & in. c. is qui. de senten. excom. in. vi. & ibi per Ge. ¶ Jtẽ necessitatis causa subrogatio fit etiam de inhabili, ẽm Bal. in. l. cum antiquitas. C. de testa. ¶ Jtẽ necessitatis tempore omnia sũt communia. l. ij. §. cum in eadem per Bal. in fi. ff. ad legem rhod. de iac. ¶ Octauo quero, vtrum sit soluenda gab. de rebus q̃ portantur in exercitũ. †Rñ. nõ. l. licitatio. §. res que exercitui. ff. de publ. & ibi doct. & Bar. vbi Ange. de perigl. post Barto. dicit verum, etiam si fiat pactum inter cõmunitatem, & gabellarios, q̃ omnes teneantur

teneant non obstante aliquo priuilegio, qꝛ intelligitur preterquam de priuilegio clauso in corpore iuris, prout est in casu proposito, in quo lex cócedit priuilegium ne de missis in exercitum soluatur gabella. per no. Bal. in auc. qua in puincia C. vbi de cri. agi. opꝫ ꝛ dixi. s. vij. parte. x. q. vbi plene. ꝛ Pau. de ca. in. l. j. ff. de leg. qd est notabile ꝛ quotidianum. ¶ Nono quero vtrum de rebus que portant ad fiscum soluatur gabella. Rñ. ꝙ non. casus est in. l. vniuersi, ꝛ ibi per doc. C. de vecti. ꝛ cómiss. ¶ † Decimo quero, quid ð margaritis, ꝛ lapillis, vł gémis, an sit soluéda gabella vigoꝛ statuti dispoñétis gabel. solui de lapidibus. Rñ. ꝙ nó, ſꝫ Bart. in. l. fi. §. species. ff. de pub. qꝛ appellatione lapidũ nó veniũt lapides pretiosi, vt ibi, ꝛ not. in. l. ꝛ si nó sunt. §. perueniamus. ff. de aur. ꝛ argen. leg. ꝛ ibi vide dñam inter lapillos, gémas, ꝛ margaritas. Sed an appellatione lapidũ veniat calx. vide Jo. an. in Spe. de loca. §. j. ver. fi. ¶ No. tñ ꝙ lapides inter mobilia cóputant, siue preciosi, siue nó, ſꝫ Ang. in auc. ð nup. §. ꝛ qꝛ parũ. col. iiij. ꝛ bar. in addi. Spe. §. scias. ver. ſꝫ pone prelatus cũ quatuor seq. qd est verũ, nisi sint iam deputati ad murandũ edificiũ, vt ibi p Bal. post Spe. ꝛ adde. s. ea parte. ij. q. ꝛ not. ¶ † Undecimo quero, an de farina sit soluéda gabel. vigore statuti loquétis ð fruméto, qd trabit de territorio. Rñ. sic licet Dy. in. §. illud fortasse in. l. quesitum de leg. iij. dixerit ꝯriũ ſꝫ Rayn. ꝛ Bar. ibi qui tenét ꝯ Dy. ꝯ qué ét tꝫ Bal. in. l. nó dubiũ. C. de leg. ꝛ not. in. l. triticũ. ve ver. obli. ꝛ in. l. certa. §. si quis ad opus de leg. j. ꝛ ibi Jo. de port. ꝛ Mod. vi de Albe. de rof. in tractatu statu. j. pte. ix. q. in prin. ꝛ in. iiij. col. ꝛ in rub. an probibitio Bal. ꝛc. vbi sequit Dy. lꝫ. n. farina nó possit redigi ad primá materiá. i. ad granũ seu frumétũ. pp qd vnum non venit appellatione alterius. d. §. illud tñ eadé rõ probibendi plus vꝫ, qꝛ facit statutũ de fruméto extédi ad fariná, ſm Ray. ꝛc. ꝛ in. l. oés populi, ꝛ ibi doc. de iust. ꝛ iur. † Ná statutum ét penale extédit ad similia ex idétitate rõnis, ſm Bald. in. c. j. §. porro. iij. col. que sit prima cá bene. ami. post Inno. in. c. qualiter ꝛ qñ de accu. ꝛ est glo. in. c. j. de tépo. ordi. in. vj. ꝛ in cle. j. de deci. in. §. qꝛ periculosum, de sen. excó. in. vj. ꝛ in. c. j. de elec. eo. lib. Ant. de bu. in c. fi. de ꝯsue. ꝛ in auc. vt bi qui pbi. obli. resti. mi. §. j. in. l. venia. C. de in ius voc. per Bar. in. l. j. §. vidédũ. ad tertul. ét. l. libertorum. de ver. sig. ꝛ doc. in. l. si vero. §. de viro. ff. sol. ma. Pau. de cast. cósil. cccxxxiiij. ꝛ cósi. cccxlvij. Cy. in. l. j. iiij. op. C. que sit lon. consu. ꝛ firmat Ant. rosel. in trac. de succes. ab. intest. vj. ꝛ. lxij. col. p hoc facit, qꝛ probibitũ in alio si par ratio sit in vtroqꝫ. l. coré. in pn. ff. de publi. vbi sicut est probibitũ ferri ad hosté ferrũ, ꝛ arma. Ita ꝛ cotes, sine quibus ferrũ acui nó pót pp ꝙ doc. ibi, ꝛ Ang. de periglis inferunt ad. q. de fruméto, ꝛ farina, vt statutũ probibitũ in vno hꝫ locũ in altero. ¶ † Ité facit ſm Bar. in. d. §. illud qd in simili dr de lana, qꝛ siue filata, siue non, lana dr per not. in. l. si cui lana. de leg. iij. ergo pariformiter dicédũ est ét fariná ét frumétũ an teqꝫ fiat panis vt ibi. Ité facit, qꝛ fraudibus est obuiádũ. l. cũ hi. §. sed cũ lis. ff. de trás. ꝛ in cle. j. §. fin. ꝛ ibi Card. de conces. preb. c. sedes. de rescrip. ꝛ diuor. quáto. l. in fundo. de rei vé. ꝛ in Spe. de instru. edic. §. iij. ver. pone ergo, sed fraus cómitteret de facili ꝯ statutũ de fruméto per extractioné farine, ergo ꝛc. ita ꝯcludit Bal. in. vj. col. in. l. nó dubiũ. C. de legi. lꝫ ꝯriũ tenuerit in. l. si cóuenerit. §. si. ff. de pig. ac. ꝛ idé Bal. in. l. j. iij. col. C. de fruc. ꝛ li. expen. dixit fariná nó cótineri appellatione frumenti, sed pót saluari in alijs dispositionibus, vt puta in legatis, ꝛ ꝯctibus, ꝛ similibus. ¶ Not. tñ ꝙ appellatione panis nó venit frumétũ. l. j. ꝛ ibi Bar. C. de frumé. vr. ꝯstan. li. xj. vbi obligatus dare pané nó pót dare frumétũ. ¶ † Item econtra de appellatione fruméti nó venit panis, ſm Bar. in. d. §. quesitũ, in fi. ꝛ predicta vera, nisi ex paritate rõnis per predicta, ꝛ adde hoc not. in. l. triticũ. de ver. ob. ¶ Et scias ꝙ in statuto de frumento, intelligitur frumentũ in potiori significatu, ꝛ sic granũ nó ordeũ, ſm Bar. in. l. frugé de ver. signi. ꝛ Alex. de imo. in. d. l. triticũ, qd verũ est ex cómuni vsu loquendi, vt ibi nó ex proprio significatu, ex quo hꝫ spicam ordeum sicut ꝛ granũ. d. l. frugé. vide in. l. modicos. C. de succes. ꝛ Arch. lib. x. ꝛ Bar. in. l. j. §. de eo. ff. de aqua plu. arcen. vbi tꝫ idé. ꝛ Abbas sic. in. c. ex multiplici. de deci. vbi etiam addit, ꝙ bladũ seu triticũ largioré hꝫ significatũ cóprehédés ét legumina, ꝛ omnia que terra ꝯterunt, ꝛ ét semen lini, ꝛ ideo Alex. in. d. l. triticũ tꝫ asportanté semen lini, ꝛ ordeũ puniri pena statuti loquentis de asportate frumétũ, que omnia tene méti, qꝛ sunt quotidiana. ¶ † Duodecimo quero an soluta gabel. de fructibus p colonũ vigore statuti debeat etiá solui per dñm de pecunia sibi soluta pro pensione fundi per colonũ. Rñ. ꝙ nó ſm doc. ꝛ Barto. in. l. fi. §. quoties. ff. de pub. ꝛ Mod. in. l. vectigalia. C. noua vecti. post Inn. in. c. fi. ð ci. ꝛ dixi. s. v. parte. ij. q. ¶ Decimotertio quero, quid de cadauere an sit soluéda gabel. Rñ. ꝙ non, ſm Flo. in. l. nec corpora. per illum tex. ff. de reli. ꝛ sum. fune. ꝛ probat in. l. ij. §. pretor. ff. eo. titu. vbi ét per Flo. ꝛ Bar. cepo. in. l. inter publica. §. j. ff. de ver. signi. licet ar. ꝯ in. l. j. ij. ꝛ. iij. ff. de cada. pu. ꝛ in. l. functis ibi, vectigalia de reli. ꝛ sum. fun. adde omnino que dixi. s. proxi. c. j. v. q. ¶ Sed si statutũ dicat solui gabel. de cadauere, nó hꝫ locũ in ossibus cadaueris dissoluti, arg. no. in. l. j. §. j. ꝛ ibi Bar. ff. de reli. ꝛ sum. fu. ¶ † Decimoquarto quero, vtrũ de rebus emptis in nũdinis sit soluéda gab. Rñ. ꝙ nó ét si post ex interuallo extrahant de ciuitate, vel si traditio rei empte in nũdinis fiat ex interuallo, ſm Bal. in. l. j. C. de nundinis, ꝛ ibi est casus not. ꝙ nũdine sunt secure pro debitis ante gestis nó ibi pro gestis. Ité ꝛ pro gabellis pro accessu, ꝛ recessu, vt ibi per Bal. ꝛ Saly. nó tñ bánitis ét iniuste, secũdũ Bal. ibi. ¶ Et scias ꝙ ius nundinarũ pditur decénio. l. j. ff. ð nundi. ꝛ Bar. in. l. fi. ff. de cóst. princi. Sed an tpe nũdinarũ possit qs capi pro represalijs, Rñ. nó ſm Bal. ꝛ Saly. i. l. j. C. de nũdi. ¶ Et singulariter no. ꝙ pro represalijs non pót capi, qui soluit gab. ſm Odof. in auc. habita. C. ne fil. pro pa. ꝛ Bal. in. c. j. q̃ sint rega. in vsib. feu. ꝛ Bar. cep. in. l. eũ qui vectigal. vlt. colũ. de ver. sig. Predicta sunt vera in nundinis, secus tñ in mercatis, q̃ non sunt tuta pro debitis que mercata fieri possunt ét sine priuilegio principis, nó aũt nũdine ſm Bal. in. d. l. j. ꝛ no. tex. loquentem de mercatis in auc. vt nó fiát pigno. ꝛ no. p statutis. ¶ † Decimoquinto quero, an de rebus ad culturam agroꝝ necessarijs debeat solui gabel. Rñ. nó. l. vniuersi. ꝛ ibi doc. ꝛ Saly. C. de vecti. ꝛ cómi. secundum vnam lec. prout est in tex. iuris, ꝛ ita intelligit propter qd infert ibi Saly. qd de grano qd quis extrahit cá seminandi non dꝫ solui gabel. ꝛ idé credo de rastris, ꝛ bobus, ꝛ similibus que instruméta aratoria, ꝛ boues sunt adeo puilegiata de iure cói, vt pro executione instruméti vel senétie capi non possint. l. executióes, ꝛ ibi Bal. C. q̃ res pig. ob. po. ¶ Nec veniũt i hipotheca p pésióe. l. si nó inducta. ff. q. mo. pig. ta. ꝯ. ꝛ Spe. in ti. de primo ꝛ secundo decre. §. iij. ver. ꝛ scias, tene menti. ¶ † Decimosexto quero, vtrũ debeat solui gabel. de rebus necessarijs ad fabricationé, vel refectioné domus, Rñ. ꝙ sic, cũ nó reperiat specialiter excepte, vel exépte, glo. est not. in. d. l. vniuersi. C. de vecti. ꝛ cómis. ꝛ ibi doc. ¶ Decimoseptimo q̃ro, an gabel. ex forma statuti soluéda de vno debeat solui de aceto. Rñ. ꝙ nó secũdũ Bal. in. l. ij. in fi. C. de peri. ꝛ cómo. rei ven. quia appellatione vini non venit acetũ. ff. de vino tri. ꝛ oleo lega. ꝛ in. l. j. C. de erog. mili. anno. lib. xij. Ex quo infert Bal. in. d. l. ij in fi. qd statutũ probibens vinum extrahi nó hꝫ locũ in aceto. Sed argu. contra, qꝛ omnis liquor procedens ex vino dicitur vinũ. l. si quis vinũ, ꝛ ibi Bar. ff. de vi. tri. ꝛ oleo leg. Ité appellatione vini non venit oleum, ꝛ maxime in materia gabellarum, ſm Bal. in. l. j. C. que sit long. consuetu. ad fi. sicqꝫ ſm eũ statutum ꝙ gabel. soluatur de vino nó hꝫ locũ in oleo, qd ét tenuit do. Alex. de imo. in. l. iura. ff. de legib. † Ité nec acquaticũ seu picciolum qd fit ex aqua piecra in vuas pistas, ꝛ expressas musto ſm do. Simoné sic. in cósi. statuto cauetur ꝙ védés vinũ ꝛc. p. l. si quis vinũ. ff. de vino triti. ꝛ oleo lega. qd not. ſꝫ an veniant vasa vinaria, vide tex. ꝛ Bar. in. l. si cui. §. si vinũ. ff. e. tit. ¶ † Ultimo singulariter adde, qd probibitio statuti probibétis vinũ extrahi extédit ét ꝯ eũ, qui portat modicũ vini i fiascheta cá gustus, ſm Bal. not. in. l. j. C. que res expor. pos. ſm ibi Saly. C. dicit verũ qñ ad hostes ferri pbibitum est, vt loquit. d. l. j. alias ſm eum non fit extensio ad portanté cá gustus, sed an argu. de vino vel liquamine ad arida. i. ad frumenta procedat respondeo qd sic si subest eadem rõ, ſm glo. no. in. d. l. j. ꝛ. l. ij. ꝛ ibi Saly. de periculo, ꝛ cómo. rei ven. ꝛ adde. s. eadé parte. j. q. ꝛ no. perpetuo. ¶ † Decimooctauo quero vtrum de fructu hominis sit soluéda gabel. que per statutum fructibus est imposita. Rñ. ꝙ nó ſm Flo. in. l. vetus. ff. de vsufruc. ꝛ Bartho. cepo. in tractatu de serui. rusti. C. de vsufr. facit. l. in pecudũ. ff. ð vsuris. Secus si statutum loquit de redditu. l. paulus. §. heres. ff. de vsuris, ꝛ tꝫ Spec. titu. de loca. §. j. ver. illud. quod est not. ¶ Decimonono quero, vtrũ de pecunia cómuni mutuata ét sub vsuris sit soluenda gabella vigore statuti dispoñétis, qd de pecunia que mittitur in communi soluatur gab. Rñ. ꝙ non, secũdũ Bar. in. l. nesennius apolinaris. ff. ad. l. falci. ¶ Uigesimo queritur vtrum de lucro meretricis sit soluenda gabel. † Rñ. non qꝛ dr turpe lucrũ ſm Ang. in auc. de lenionibus in princi. col. iij. sed ꝯriũ seruauit Caius calicula teste suetonio in eius vita ver. vectigalia ibi ex capturis pstitutaꝝ ꝛc. alias. s. diximus. vij. pte. q. xxviij. ¶ Uigesimoprio q̃ro si statutum vult solui gab. de fructibus simpliciter an habeat locum in quotidianis distributionibus. Rñ. ꝙ non, secundũ Jo. and. in rub. de conces. preben. in addi. Specu. ꝛ Gemi. in. c. con-

suetudinem §. qui vero. de cleri. non rescin. in. vj. ¶ Sed an de redditu protocollorū. Rñ. nō, ſm Bar. ꝛ doc. in. l. quidā §. nihil. ff. de edē. ꝛ S. ij. parte, vlti. q. ¶ † Itē an de auibus, ꝛ feris solitis capi in fundo, dic ꝙ sic si alij fructus non percipiant̄ ex eo ſꝫ Bar. in. l. cū in plures. ff. loca. per. l. itē si fundus. §. itē si venatus ff. de vsucap. ¶ Idē dic in palea. l. vsusfructuarius mensem ver. stipulā. ff. qb. mod. vsufr. ami. ꝛ in Spe. de deci. §. j. ver. fi. ꝛ Bal. in. l. fi. C. de ꝯdi. inser. ꝛ. l. certo. ff. de ser. rusti. predio. no. in. l. cum manu. §. j. ff. de contrahē. emptio. ꝛ Pet. de vbal. in trac. societa. xj. pte. xij. col. ¶ Idē de feno. l. pratū. de ver. sig. ¶ Idē de arboribus ceduis tm̄ in Specu. de loca. §. j. versi. illud vbi plene. Sed non de operis, qꝛ nō sunt in fructu, vt in Spe. de here. ad finem. per. l. iij. ff. de operis ser. ¶ Itē nec de calce, ꝛ vt tꝫ Io. and. in add. Specu. de loca. §. j. ad fi. ¶ † Quid aūt cōprehendat̄ verbo fructuū, vide Inn. in rub. de re iud. ꝛ Io. an. in. c. j. eo. tit. vbi bene loquit̄. ¶ Uigesimosecū do quero, quid de statuto qd̄ gabel. de pomis soluat̄ an hꝫ locū in glandibus. Rñ. nō qꝛ glandes nō dr̄ poma, ſm Pliniū de natura. histo. lib. xv. c. xxiiij. in rub. de siliqs cuius auctoritas sufficit ad cāruꝫ decisionē. ar. l. in tm̄. ff. de rerū diui. ꝛ ibi gl. ꝛ. l. vij. de sta. ho. ꝛ. l. si pater de solu. qd̄ not. ad statuta damnoꝝ datoꝝ. ¶ † Uigesimotertio quero, si statutū dicit soluēdā esse gabel. de offi. seu de lucro officij. an teneat̄ ꝓcurator de lucro suo. Rñ. ꝙ sic, qꝛ vt ꝓcurator dr̄ habere officiū. ſm. d. Gemi. in. c. si quē. de ꝓc. in. vj. idē dic de aduocato. per not. per Butri. in. c. ij. de postu. Idē in ambasiatore, ſm Alb. de rosa. in. iiij. parte. statu. q. lxxxvj. adde. d. Pe. de anch. ꝛ Io. de imo. in rubri. de offi. deleg. ¶ Uigesimoquarto, an gabel. dotibus possit imponi per statutū, vide Cap. in alleg. cxxix. ¶ † Uigesimoquinto quero. an statutū qd̄ de qualibet possessione acquisita de nouo soluat̄ gabel. habeat locum in habente possessionem ciuilem, vt postea ingrediēs dicat̄ querere naturalem, ꝛ de ea teneat̄ ad gabel. Rñ. ꝙ nō cū tunc dicat̄ cōtinuare nō de nouo querere possessionem, ſm Abb. sic. in. c. cū venissent. ij. col. de resti. spo. quod not.

¶ Tertium membrum octaue partis prin. de gabel. contractuuꝫ.

SVMMARIVM

1 Gabella soluēda de cōpra an habeat locū in permutatione.
Compra est vocabulum generalius emptione.
2 Gabella de permutatione soluēda an habeat locū, quando res pro re datur etiam cum augmento.
3 Permutatio est nomen generale ad omnes contractus.
4 Gabella de venditione soluenda an debeatur de permutatione.
5 Uenditionis appellatione quid contineatur.
6 Dominium vtile transfertur per locationem ad longum tēpus.
Locatio ad longuꝫ tempus prohibita censet̄ vēditione ꝓhibita.
7 Donatio censetur prohibita pro gabella soluēda de venditione.
8 Uenditio quando comprehendat solam venditionem.
9 Gabella an soluenda de datione in solutum.
Datio in solutum est alienatio necessaria.
10 Gabella de adiudicatione que fit in iudicio an debeatur.
Statutum de contractu non extenditur ad quasi contractum.
11 Gabella de vēditiōe post statutū soluēda icludit ꝯctus onerosos.
Donatio nō dicitur proprie vbi pretium interuenit.
12 Gabella an de permutatione soluēda vbi ꝑ statutū de quocunqꝫ contractu alienationis solui debet.
Fideiussio improprie dicitur contractus pro qua nō debetur gabella que soluitur per statutum de contractibus.
13 Gabella de alienatione per statutū soluēda nunquid trahatur in transactione, ꝛ quid de compromisso, ꝛ laudo.
14 Statutum de alienatione an comprehendat vsucapionem prescriptionem, promissionem, ꝛ pignorationem realem.
15 Alienationis appellatione quid veniat.
16 Occupans rem derelictam ex qua causa dicatur eam habere.
17 Gabella an soluenda de actibus, que nō sapiunt alienationem.
Diuisio nō est ꝯctus noīatus, nec innominatus, sed nomen gñis.
18 Gabella per statutū de instrumento soluēda qūo soluenda sit.
19 Gabella de quolibet ꝯctu soluēda nūqd extēdat̄ ad trāsactionē.
20 Stipulatio quis cōtractus sit, ꝛ an de ea soluēda gabella.
Transactio est contractus innominatus.
21 Statutum ꝯctibus gabellas imponens non includit dationem.
22 Statutum de datione prohibitiuū comprehendit donationē causa mortis, ꝛ non permissiuum.
Donatio a traditione incipiens est contractus nominatus.
Insinuatio in datione quando requisita.
23 Gabella ex statuto de contractu soluēda an soluatur de promissione de vendendo.
24 Statutum pro soluenda gabella de contractibus an habet locū in distractibus.
25 Gabella a statuto imposita pro ꝯctibus nō debet̄ ꝑ ꝯctu nullo.
26 Statutū de instrumētis exequendis trahitur tantum ad valida.
Contractus nullus quando dicatur.
27 Exceptio non solute gabelle an possit replicari.
Replicatio impedit processum super actione.
28 Conditio rei in pari causa potior est.
29 Exceptio nō solute gabelle de contractu que solui debet ex statuto, an possit obijci inter mercatores.
Exceptio pacti nudi inter mercatores opponi non potest.
30 Gabella de deposito soluēda an hēat locū de deposito ꝯdōnali.
31 Statutū annullans contractum propter gabellam non solutam non recipit locum in testamento.
Testamentum appellatione contractus non venit.
Extensio in statutis odiosis locum non habet.
32 Statutum eneruans instrumentum per non solutam gabellam non annullat contractum ipsum.
33 Gabella de emptione soluta an restituenda redhibita re.
Compromissum an sit transactio.
34 Statutum de quolibet instrumento gabellam exigēs non includit instrumentum legitimationis.
35 Actus nullus fit per defectum solēnitatis requisite.
36 Statutū precipiens solutionem gabellarum de instrumētis qualiter aut quomodo intelligendum.
37 Actus contra formam statuti prohibentis factus non tenet.
38 Satisdari potest in quacūqꝫ parte iudicij.
39 Forma a lege tradita omissa vitiat, ꝛ qd de forā ab hoīe tradita.
40 Forma a principe tradita an parificetur forme a. l. tradite, ꝛ qñ dicatur tradita forma.
41 Forma iuris non seruata quibus casibus vitiet actum.
42 Actus non seruata forma quando valeat.
Accusatio an procedat sine subscriptione a statuto requisita.
43 Statutū quod mulier sine consensu propinquorum non contrahat quomodo intelligendum.
Actus factus non citatis citandis an valeat.
44 Statutum de quolibet contractu an trahatur ad contractū inter patrem ꝛ filium.
45 Gabella de contractu soluēda an intelligenda deductis expēsis.
46 Statutum de gabellis soluendis ꝑ pena quomodo intelligēdū.
More purgatio nunquid admittatur post terminuꝫ a statuto datum in solutione gabellarum.
47 More purgatio facta executione a. l. vel ab hoīe nō admittitur.
48 Gabella locatione ad multum tempus facta cui soluenda.
49 Alienatio rei fideicōmisso subiecte facta per heredem pendente conditione valet, ꝛ quid de gabella super ea soluenda.
50 Alienatio fideicōmissi reuocat̄ ꝓbata sciētia heredis alienātis.
Pena in transactione inualida de alimentis peti nō potest.
51 Cedens ex cessione inualida nō incidit in penam.
52 Pena contra vassallum malignum etiam per viam contractus inualidi committitur.
Actus inualidus quando puniatur.
Pena legalis pro facto cōmittitur non autem cōuētionalis.
53 Pena an ꝛ quando cōmittatur pro actu inualido.
54 Pena ratione actus deficientis imposita committitur actu etiā interueniente.
55 Statutum de gabella soluēda ex donatione an cōprehendat heredis institutionem, ꝛ quid in legato.
56 Remuneratio an veniat appellatione donationis.
Remuneratio quid sit.
Fideicōmissum potest alienari causa restitutionis.
57 Remuneratio a donatione in quo differat.
58 Apodissa appellatione instrumentorum venit.
Loquendi cōis vsus quomodo per testes probetur.
59 Testes non dicuntur instrumenta.
Apodissa in iudicio producta parte nō opponēte hr̄ ꝑ publica.
60 Contractus an vitietur gabella non integre soluta. nu. 62.
Error in calculo dierum nocet.
Emphiteota deficiēs i solutiōe canonis i nūmo cadit a iure suo.
63 Error in calculo ꝑ officiales cōmissus nō nocet cōdemnato in pena per statutum.
62 Heres grauatus conditionaliter inter terminum termiuo elapso non habet electionem.
63 Statutum gabellam de instrumentis exigens instrumentum electionis

ctionis pauperum non includit.
64 Gabella pro contractibus a statuto imposita non soluenda pro contractu extra territorium celebrato.
Statutum fines sue ditionis non egreditur.
65 Renũciatio simplex appellatione contractus non venit.
Quasi contractus dicitur improprie contractus.
66 Gabella pro vsufructu deducto in contractu quomodo soluẽda.
Gabelle non solute excusatio an competat fideiussori.
67 Contractus imperfectus ratione scripture non includitur sub statuto de gabellis soluendis ex quolibet contractu.
Statutum de crimine loquens intelligitur de crimine perfecto.
68 Gabelle immunitas an extendatur ad supernumerarios de collegio exempto.

Videndum est tertio loco de gabel. cõtractuũ, circa q̃ pmitto q̃ñ. qđ de ꝯctu sit soluẽda vnica gabel. & nõ plures, ſm glo. l. honorẽ sustinẽti, de mune. & hono. & Alex. de 1 imo. in l. inter ꝯueniẽtes. ff. de iure fisci. ¶ † Quero primo, dicit statutũ quod de qualibet cõpra soluaꝛ gabel. an habeat locũ in ꝑmutatione. Rñ. q̃ sic de iure cõi, q: cõprare est largũ vocabulũ, & generalius q̃ emere, q: emptio fit solo pretio, sed compra alijs oĩbus modis, ſm Bar. post glo. in l. si quid eaꝝ. de leg. iij. §. penul. cũ glo. & ibi doc. & Bar. ff. de ꝯhẽ. emptio. l. j. & ibi Barto. & doc. C. de reꝝ permu. & Bar. in l. fi. §. in cõputatione. C. de iu. de libe. ex quo patet q̃ statutũ de cõpra hꝫ locũ in emptione, & similiter dictũ testis loquẽtis de cõpra, ſm Bar. in d. l. si quid earuꝫ. ¶ Itẽ & in permutatione, ſm Bar. in d. l. j. de ꝯhẽ. emptio. & in. l. j. C. de reꝝ permu. tñ de ꝯsuetu. secus est, ſm quã & ex cõi vsu loquendi cõpra differt a ꝑmutatione, cũ tũc nomine cõpre comprehendatur emptio sola, & nõ permutatio, & ideo statutũ predictuꝫ nõ habebit locũ, ſm Bal. in d. l. j. quod no. q: quotidianum est.

2 ¶ † Secũdo quero, quid de statuto loquente, q̃ de permutatione soluaꝛ gabel. an hꝫ locũ, q̃ñ pretij loco datur res, & sic res pro re. Rñ. sic, ſm Bal. in l. j C. de reꝝ permu. pro quo facit, q: si ꝑ pecunia promissa daꝛ res in dotẽ. l. insolutũ dꝫ solui vnica gabel. & nõ due, q: iudicaꝛ vnitas ꝯctus, ſm Ang. no. in l. cũ eiusdẽ. ff. de edil. edic. & dixi. s. v. parte. iiij. q. vbi vide. ¶ Itẽ an habeat locum q̃ñ daꝛ res ꝑ re, & vni additur quãtitas pecunie pro gionta. Rñ. q̃ sic, q: tunc dꝛ permutatio. l. si in emptione. in princi. & ibi Bar. ff. de ꝯhẽ. emptio. de quo tñ vide plenius per Bar. in l. j. ff. de reꝝ permu. & per Bal. in l. j. C. eo. tit. & in prelu. feu. vj. q. & no. in l. fundi partẽ. de ꝯhẽ. emptio. q̃ si ab initio agitur de vendẽdo rem pro. x. & pro libro nõ dꝛ permutatio, sed venditio, si vero agitur de permutando rem cũ re, & cũ. x. pro augmẽto dꝛ permutatio in dubio aũt dꝛ ꝯctus innominatus, ſm Bar. in d. l. j. qđ no.

3 ¶ † Adde. Rñ. q̃ permutatio est nomẽ gñale ad oẽs ꝯctus, ſm glo. & Bar. in rub. C. de reꝝ permu. sed nõ hꝫ locũ statutũ de permutatione in alijs ꝯctibus ad rõnẽ gabel. ſm Bal. ibi. ¶ Iteꝫ nec hꝫ locũ dictũ statutũ, si nuda possessio permuteꝛ cũ nuda possessione, q: nõ dꝛ permutatio, vt tꝫ Bal. in d. l. j. C. ꝺ reꝝ permu. permutatio. n. trãsfert dñium, alias nõ dꝛ permutatio. d. l. j. ff. eodẽ tit. l. cũ precibus. C. eo. tit. l. j. C. de fun. do. & c. nulli. de rebus eccle. nõ alie. ¶ Tertio quero, vtrũ statutũ disponẽs solui gabel. de quacũqꝫ vẽditio. & emptio. locũ hẽat in ꝑmutatiõe, & vꝛ q̃ sic.

4 † q: appellatione emptionis permutatio ꝯtineꝛ, ſm Bald. no. in l. emptorẽ. §. sciẽdũ. ff. de edil. edi. & l. statulib. a ceteris. §. quintus ff. de statulib. verbũ. n. vẽditio est gñale, ſm Bar. in l. fi. §. in cõputatione. C. de iure delib. & s. proxi. q. dictũ est. ſꝫ Jo. and. in addi. Spe. de empt. & vẽdi. §. nũc dicẽdũ. in addi. m. que incipit. circa mediũ &c. tenet ꝯtrũ, cuius opi. probaꝛ in c. j. & ibi Abb. sic. ꝺ his que fiunt a prela. & in l. j. C. de decu. lib. x. ¶ Itẽ venit omnis ꝯctus dñij trãslatiuus, & omnis alienatio appellatione venditionis. d. §. quintus. & tꝫ Bar. in l. sicut. §. vẽditionis. ff. quib. mod. pig. vel hipo. sol. & Bal. in d. §. emptorẽ. & in l. volũtas. vlti. col. C. de fideicõ. & Pau. de cast. in ꝯsi. xvj. sed vide Bal. in c. j. vlti.

5 col. de alie. feu. vbi dicit † appellatione vẽditionis cõprehẽdi oẽm alienatio. ẽt in ꝓhibitiõe, nõ aũt in forma ꝯhẽdi q̃ data vẽditioni nõ extẽdiꝛ ad alios ꝯctus, & ꝑ Bar. in c. j. in vlt. col. de ꝯtro. inter do. & emp. & in c. j. per quos fiat inuesti. & in l. fin. C. de rebus alie. nõ alie. & Ja. de bel. in auc. de nõ alie. §. q: vero. & glo. in l. ij. C. pro emp. & in l. si qs fun. ff. de ꝯhẽ. emp. & per Pau. de cast. in cõsi. clxxiij. vbi ponit, an sub noĩe vẽditionis alij ꝯctus cõprehendanꝛ. ¶ In q. tñ ꝓposita Spe. tꝫ ꝯtrũ in simili tit. de ꝯhen. emp. §. nũc dõm, restat v. sed pone statutũ, vbi dꝫ statu. q̃ agnati vẽdentis possint intra mẽsem vendicare, nõ hꝫ locũ in dante insolutũ, solutio gabel. pro vẽditiõe nõ hꝫ locuꝫ in ꝑmutatione, nisi fcã sit in fraudẽ gabel. per multas rões quas ibi vide, & idem tꝫ do. Alex. de neuo. Vincẽtinus in c. potuit. x. car. de loca. & ꝯ prima

6 questio. ¶ † Nec omitto, q̃ verbũ vẽditio cõprehẽdit oẽm ꝯctũ similẽ. s. onerosuꝫ seu alienationẽ ex titu. oneroso, ſm Bal. in l. fi. ff. de ꝯdi. ob cãm Alex. de imo. in cõsi. j. iiij. parte. vbi ẽt subdit, qđ vẽditione prohibita censeꝛ ẽt ꝓhibita locatio ad longũ tẽpus per quã trãsferꝛ vtile dñium, ſm Bal. in auc. ei qui. C. de bo. auc. iud. pos. nisi in casu. l. fi. C. de pred. lib. x. qđ no. ¶ Et adde Car. in cle. j. §. fi. de rebus eccle. non alie. vbi dicit trãsferri dñiuꝫ vtile ꝑ locationẽ ad longũ tẽpus. Quid aũt de datione an veniat appellatione vẽditionis. Rñ. q̃ nõ. l. si quis fun. ff. de ꝯhẽ. empt. & c. j. & ibi Abb. de his que fi. a prela. qđ est veꝝ in penalibus, non in fauorabilibus, ſm Bal. in l. volũtas. pe. col. C. de fideicõ. ver.

7 vel dic, aut actui &c. ¶ † Ex quo sequiꝛ de gabel. soluẽda de venditione cẽseꝛ ꝓhibita ẽt douatio, q: tũc agiꝛ de fauore gl. est not. & ibi Bar. & Bal. in l. ij. C. de vsuc. pro empt. & ꝓbaꝛ in d. l. volũtas, & ibi Bar. & Bal. qui veꝝ dicit, si prohibeꝛ a testatore cũ cãre cõcernẽte, nõ aũt si cã ꝯcernat speciẽ ꝯctus secus si prohibeꝛ a lege arg. in l. quoꝝ. ff. de pig. vel a ꝯhẽtibus. arg. l. quicq̃d astringẽde. de ver. obli. ſm Bal. ibi pp qđ ipse Bal. in d. l. volũtas in lectu. antiqua infert q̃ episcopus iurãs nõ alienare bona ecclesi põt ea donare. capitulo, & tꝫ Bal. in l. dudũ. C. de ꝯhẽ. emptio. & not. in c. si vna. de rebus eccle. nõ alie. ¶ Et de hoc articulo. s. an prohibitio vẽditionis extẽdaꝛ ad donationẽ, vide Bal. in c. j. in fi. de feu. alie. & in c. j. vlt. col. per quos fiat inuesti. & in l. fi. C. ꝺ rebus alie. nõ alienã. & in l. ij. C. pro emp. & Bar. in l. filiusfa. §. di

8 ui. de leg. j. Abb. vero sic. not. in c. j. de his que fi. a prela. † ꝺr q̃ q̃ñ fit mẽtio pretij, verbũ vẽditio nõ cõprehẽdit omnẽ ꝯctũ dominij trãslatiuũ, sed solã vẽditionẽ. s. que fit cũ pretio p. l. j. C. de rebus decur. sine decre. nõ alie. li. x. vñ in statuto qđ quis nõ vẽdat sine certa solẽnitate, ne decipiaꝛ in pretio, nõ cõprehendiꝛ donatio, que fieri põt sine illa solẽnitate, q: statutũ fecit mẽtionẽ pretij. tex. est in d. l. j. sed si pretij mẽtio nõ fiat capiꝛ largo mõ pro omni ꝯctu, nisi in materia odiosa. Itẽ ex cõi vsu loquẽdi proprie capiꝛ pra ipsa vẽditione distincta ab alijs ꝯctibus. ¶ Illud tñ singulariter not. q̃ si statutũ dicit pro donatione solui. xiij. denarios pro qualibet libra pro vẽditione vero. xij. & in fraudẽ maioris gabel. quis vẽdit, & pretiũ recepisse cõfiteaꝛ vel recipiat palã, sed clam restituat, cũ intẽtio fit donãdi dꝫ solui gabel. tanq̃ pro donatione nõ tanq̃ pro vẽditione, & si nõ apparet animus donãdi presumiꝛ ꝯctus simulatus ex quo apparet actũ de pretio nõ exigendo, ſm Bal. in l. cũ in vẽditione. ff. de ꝯhẽ. emptio. quod not. ad multa.

9 ¶ † Quarto quero, nũquid dictuꝫ statutũ locũ habeat in datione insolutũ, vt de ea sit soluẽda gabel. Rñ. sic. no. in l. si pupilloꝝ. §. si pretoꝝ. ff. de rebus eoꝝ. ꝑ Bar. & l. fi. ff. ex qb. cau. in pos. ea. & l. j. §. cũ prediũ. ff. de pig. qđ est veꝝ nisi detur insolutũ species pro specie, ſm Bar. in l. libera. C. de sen. qđ facit ꝯ ea q̃ diximus. s. proxi. q. prin. sed q: datio insolutũ est alienatio necessaria statutũ ne alieneꝛ inforẽseꝫ intelligitur ẽt ne deꝛ insolutũ, ſm Jo. de porto. in l. certa. §. hic senatus. de leg. j. ꝯ Alb. de rosa. i. l. j. ff. ꝺ fun. dota. & in l. peto. §. prediũ. & ibi Rof. de leg. ij. & facit. l. si prediuꝫ. C. de euic. & l. apud celsuꝫ. §. auctoris. de doli excep. & qđ ꝑ bar. in l. si quis aleã. de solu. & per Cy. in d. l. libera. ¶ Spe. tñ i. d. §. nũc dicẽdũ restat. ver. sed pone statutũ in tit. de ꝯhen. emptio. dicit q̃ statutũ de vẽditione nõ hꝫ locũ in datione in solutũ qđ ẽt se

10 quiꝛ Alex. de neuo, Vincen. in d. c. potuit. x. car. de loca. ¶ † De adiudicatione vero que fit in iudicio credo nõ solui gabel. q̃ solui dꝫ vigore statuti pro ꝯctu, q: in iudicio quasi ꝯhiꝛ. l. l. ꝫ idem, & ibi Bar. ff. de pecu. & in Specu. de actore ver. quid si curator, & de feu. §. ij. ver. j. aũt. & statutũ de ꝯctu nõ habeat locũ i quasi ꝯctu. i. fisco ꝯcto. ar. l. iij. §. hec verba. ff. de neg. gest. pro hoc facit, q: statutũ de ꝯctu nõ hꝫ locũ in additione, per quã quasi ꝯhiꝛ, ſꝫ Bal. & Ange. in l. more. & in l. motũ. §. j. ꝯ Bar. ibi. ff. de acq. heredi. adde Bar. in l. apud iulia. §. fi. ff. ex quib. cau. in pos. ea. & adde. s.

11 j. q. xl. & tene mẽti predicta. ¶ † Quinto quero, vtrũ dictũ statutũ de vẽditione habeat locũ in alijs ꝯctibus onerosis, rñ. q̃ sic, ſm Bar. in l. per diuersis. iij. col. C. man. ¶ Sexto quero, si statutuꝫ dicit, qđ de quolibet pretio soluaꝛ gabel. duoꝝ den. pro libra in quo ꝯctu locũ habeat. Rñ. solum in ꝯctu emptionis, nisi statutũ loquaꝛ de pretio cõi, q: tũc adaptaꝛ ad oẽs ꝯctus, ſm Bal. not. in l. cũ dote. C. de iure dot. q: per pretiũ intelligiꝛ ꝯctus emptionis, vt ibi tꝫ Bal. in l. ex ꝯuẽtione. C. de pac. & gl. in d. l. cũ dotẽ. & si pretiũ interuenit in donatione nõ dꝛ proprie donatio, hꝫ bar. in l. si tibi pecuniã. ff. si cer. peta. qđ not. & adde no. ꝑ Abb. in c. j.

12 de his que fiũt a prela. ¶ † Septimo quero, quid ꝺ statuto q̃ de

quolibet ɔ̃cu alienationis soluat̃ gabe. an de permutatione sit soluenda. R̃n. sic, qꝛ verbo alienationis ɔ̃tinet̃ ois ɔ̃ctus dñij trãslatiuus. l. fi. ⁊ ibi Bar. ⁊ ibi doc. C. de rebus alie. nõ alie. ⁊ maxime permutatio vt ibi, ⁊ institu. quibus alie. nõ licet. §. j. ⁊ Bal. in aucten. res que vlti. col. C. cõia dele. ⁊ in Spec. de reꝝ permu. versi. in hac forma. c. nulli. de reb. eccle. nõ alie. ⁊ Pau. de cast. in cõsi. cxvj. ⁊ ita teneo ꝗ̃uis Bal. aliter dixerit in. l. volũtas. in lec. anti. C. de fideicõ. sed de fideiussione que improprie dr̃ ɔ̃ctus nõ dꝫ solui gabel. que solui dꝫ ex forma statuti de ɔ̃ctibus, ꝭm Bal. in auc. sacra. C. si aduer. ven.

13 ¶ †Octauo q̃ro nũquid. d. statutũ procedat in transactione. R̃n. ꝙ sic, qꝛ alienationis verbo ẽt transactio ɔ̃tinet̃, ꝭm Bal. in. l. j. C. si aduer. transa. ꝑ. l. j. si quid in fra. pa. qd̃ veꝝ est qd̃ si tradat̃ nõ si retineat̃ trãsigẽdo, ꝭm Bar. in. l. nonnulli. ff. de trãs. lꝫ Bal. aliter loquat̃ in. c. j. de ɔ̃trouer. inter vassal. ⁊ ali. que ẽt vide in. l. quoti. C. de fideicõ. secus tñ si statutũ simpl̃r dicit qd̃ de quolibet ɔ̃ctu ⁊c. qꝛ nõ hꝫ locũ in trãsactione que improprie dr̃ ɔ̃ctus, ꝭm Bal. ⁊ Saly. ⁊ in. l. ɔ̃ctus. C. de fide instru. ¶ Itẽ nec in cõpromisso, nec in aliquo, ꝭm Jo. de imo. in. c. si q̃n. de offi. dele. ⁊ Bal. in rub. C. de reꝝ permu. in fi. ⁊. J. dicet̃ pro quo ẽt facit, qꝛ statutũ loquẽs de ɔ̃ctu nõ hꝫ locũ in compromisso, ꝭm Flo. in. l. si quis donaturis. ff. de vsufru.

14 ¶ †Nono quero, an prefatũ statutũ loquẽs de alienatione habeat locũ in vsucapione. R̃n. sic, per not. in. l. fi. C. in quib. cau. in integ. resti. non est nec ⁊. l. alienationis. cũ gl. de ver. signi. l. si fundũ. C. de fund. dot. ⁊ Bal. in auc. hoc ius por. C. de sac. san. eccle. ¶ Itẽ hꝫ locũ ẽt in prescriptione dñij trãslatiua, ꝭm Bal. in. l. fin. xvj. opposi. de edi. di. adri. tol. ¶ Itẽ ⁊ in promissione, que verbo alienationis cõprehẽdit̃. l. fi. ⁊ ibi Bal. C. ad le. fal. ¶ Iteꝫ ⁊ in pignoratione reali nõ in verbali, vt est hypotecatio sine traditione, ꝭm Bald. not. in. c. j. §. rursus. quib. mo. feu. amit. in vsib. feu. ꝙ intellige si detur in pignus res pro tãta q̃titate, ꝙ nõ sit spes luitionis, ꝭm Bar. in. l. rem legatã in fi. ff. de adi. leg. ⁊. l. qui habebat, ⁊ ibi doc. de leg. iij. ⁊ Bal. in. l. fi. C. de rebus alie. nõ alie. ⁊ in. c. j. in fi. per quos fi. inuesti. ⁊ in Spe. de here. ver. in fauorẽ.

15 ¶ †Itẽ appellatione alienationis venit habere rẽ ꝓ derelictã, ꝭm Bar. in. l. j. ff. si ex noxa. cã aga. qd̃ est veꝝ, ꝭm Alex. de imo. ibi q̃n ɔ̃stat d̃ fraude, alias nõ ẽ proprie donatio. ¶ Ex quo infert, ꝭm Guil. d̃ cu. in. l. j. ff. d̃ reꝝ diui. qd̃ insinuatio nõ req̃rit̃ q̃n res dr̃ pro derelicta, sine fraude, lꝫ donatio requirat insinuationẽ, presumit̃ autẽ fraus, ꝭm eũ ob cõnexitatẽ actus habẽdi pro derelicto, ⁊ actus occupãdi argu. l. si vẽtri. ff. de priui. cred. ⁊. c. officij de ele. vel si cõ

16 iunctus occupat arg. l. data. C. de dona. ⁊ facit, †qꝛ occupãs rem habitã derelictã nõ dr̃ proprie habere ex cã donationis, ꝫ Bal. post gl. in. l. mater. in fi. C. de reivendi. adde no. per bar. ⁊ Ang. ⁊ Imol. ⁊ Alex. in. l. qd̃ seruus. ff. de stipula. seruo. vbi ẽt querit Alex. an gabella sit tũc soluẽda tanq̃ de donatione de quo per Bal. in. l. ɔ̃tractus. j. col. C. de fi. instru. ⁊ dixi. s̃. vij. pte. xij. q. qd̃ sic. ¶ Itẽ ⁊ datio in dotẽ, ꝭm glo. ⁊ bal. in. l. nulla. C. de iure dot. qd̃ est veꝝ si prohibitio alienãdi est fcã in ɔ̃ctu, nõ si in testõ. auc. res que. C. cõia delega. ⁊ adde not. per bal. in. l. voluntas. C. de fideicõ. ⁊ Spe. de emp. ⁊ vendi §. iij. versi. quid ergo. ¶ Itẽ venit alienatio paruo tpe duratura. l. cũ sponsus. §. fi. ff. de publi. ⁊ bal. in. d. auc. res que. j. col. ¶ Itẽ cessio, ⁊ vtilis dñij trãslatio, ꝫ bal. in. c. j. per quos fiat inue. ¶ Itẽ vẽditio. l. fi. C. d̃ reb. alie. nõ alie. ¶ Itẽ donatio in Spe. de loca. §. vj. ver. cvij. ¶ Itẽ seruitutis, ⁊ vsusfructus ɔ̃stitutio. d. l. fi. ⁊. l. meuius. §. fi. de leg. ij. ¶ Itẽ ⁊ manumissio. d. l. fi. ⁊ ibi doc. ¶ Itẽ locatio ad longũ tẽpus seu perpetuũ. d. l. fi. ⁊ ibi doc. l. j. de fun. dota. ⁊ bar. in. l. sicut. §. vẽditionis. ff. qui. mo. pig. vel. hypo. sol. doc. post gl. in. l. codicillis §. instituto. de leg. ij. ⁊ bal. in. c. j. §. donare qua. oliꝫ feu. pote. alie. ⁊ ꝑ bal. in. l. j. C. si aduer. trãsactio. ⁊ in. l. ij. C. de fun. do. ⁊ in auc. ei q. C. de bo. auc. iud. po. ⁊ Alex. in ɔ̃si. j. iiij. pte. ¶ Itẽ ⁊ heredis institutio vel legare. l. si quis. §. certũ, ⁊ ibi bal. C. de secun. nup. nisi quo ad effectũ mutãdi iudicij. l. ex hoc. §. alienare, ⁊ ibi bar. ff. de alie. iudi. mu. cã fac. de quo vide bal. in. l. ea lege. ij. q. C. de ɔ̃d. ob cãm in Spec. de loca. §. vj. ver. cxiij. ⁊ Pau. de cast. cõsi. cclxxix. ¶ Itẽ datio vel ɔ̃cessio in emphiteo. d. l. fi. ⁊ ibi doc. ⁊ in Specu. eo. ti. §. vj. ver. cxxv. ⁊ ver. clxv. ⁊ in. §. ij. ver. ⁊ not. de reꝝ permu. itẽ in hac, que omnia tene menti, vt scias iudicare q̃n de predictis debeat solui gab. soluẽda de alienationibus ex forma statutoꝝ.

17 ¶ †Ecõtra aduertas ad ea que dicent̃. j. proxi. vt scias an sit soluenda gab. de dictis actibus, que nõ sapiunt alienationẽ, sicut est alienatio fructuũ ꝭm bal. in. c. j. §. donare qui feu. po. alie. ¶ Iteꝫ obligatio personalis, ꝭm bal. in. l. ij. §. fi. C. cõia dele. ¶ Itẽ compromittere, secũdũ bal. ibidẽ. ¶ Itẽ supplitio donationis iam facte, secũdũ Abb. anti. in. c. per tuas de dona. quẽ refert, ⁊ sequit̃ Bal. in marga. ver. alienatio. ver. fi. ¶ Itẽ diuisio, ꝭm Bal in. l. j. C. si aduer. transac. ⁊ in. l. quoties. C. de fideicõ. ⁊ Alex. de imo. in. l. ab empti. ff. de pa. vbi dicit diuisionẽ nõ esse ɔ̃ctũ per. l. iubemus. de sac. san. eccle. ⁊ in auc. de litig. §. ij. ⁊ bona gl. in. d. l. quoties. Tu adde ꝙ diuisio nõ est ɔ̃ctus nominatus, vel innominatus, sed nomẽ generis, scdm bar. in. l. diuisionis. ff. de pac. ⁊ ideo nõ cõprehendit̃ in statuto de ɔ̃ctu, ꝙ not. ¶ Itẽ heredis institutio ꝙ ad effectum mutandi iudicij. l. ex hoc. §. alienare, ⁊ ibi bar. ff. de alie. iudi. mu. cã fac. itẽ cessio litis si nihil promittat̃, alias sic ꝭm bal. in. c. j. vj. col. de probi. feu. alie. per Fed. ꝑ. l. si pro fundo. de trans. ¶ Itẽ repudiatio, ꝫ bal. in. l. pupilloꝝ. C. de repu. here. ¶ Itẽ renũciatio. l. iubemus. C. de sacrosan. eccle. ⁊ bar. in ɔ̃stit. ffoꝝ. pen. col. que omnia bene no. ¶ Itẽ quero dicit statutũ ꝙ vẽditor nõ soluẽs gab. nõ possit petere pretiũ, an habeat locũ ẽt in emptore, vt possit petere reꝫ emptã, ⁊ quomodo intelligat̃. R̃n.

18 vt dixi. j. vlt pte. xix. q. vbi plene. ¶ †Decimo q̃ro, q̃ũ sit soluẽda gabel. pro instrumẽto. stante statuto ꝙ de instrumẽto ɔ̃tinente summã. c. libraꝝ denarioꝝ soluat̃ gab. R̃n. ꝙ solui dꝫ, ꝭm quãtitatẽ in eo ɔ̃tẽtã, nõ ꝭm ꝙ debet̃, ꝭm Flo. no. in. l. in lege acquil. si deletũ. §. si quis in prin. ff. ad. l. acql. pro quo facit, qꝛ si statutuꝫ dat iurisdictionẽ iudici cognoscendi vsqꝫ ad summã. x. lib. ⁊ non vltra dꝫ inspici qd̃ petit̃, ⁊ nõ qd̃ debetur. l. pe. in fi. ⁊ ibi doc. ff. d̃ iuris. om. iud. ⁊ in. l. in offerendis. C. de appella. nisi forte agens fraudẽ cõmittat augẽdo, vel minuẽdo de summa, ⁊ in auc. de defen. ciui. §. videamus. ¶ Nec omitto, qd̃ q̃n prima facie est quãtitas petita inter iurisdictionẽ iudicis, lꝫ postea ɔ̃stet esse vltra, vel. s̃. vt qꝛ iudiciũ fuit vniuersale, poterit snĩa ferri super toto. ca

19 sus singul. in. l. fi. §. fi. C. de tẽpo. appel. ¶ †Undecimo quero, dicit statutũ, qd̃ de quolibet ɔ̃ctu soluat̃ gab. an habeat locũ in trãsac. R̃n. nõ, ꝭm bal. Saly. ⁊ doc. in. l. ɔ̃ctus. C. de fide instru. quia trãsactio nõ dr̃ proprie ɔ̃ctus, sed iproprie, cũ nõ sit vltro citroqꝫ obligatoria. l. labeo. §. ɔ̃ctu. de ver. signi. ⁊ gl. ⁊ doc. in. d. l. ɔ̃ctus vbi bal. ⁊ Saly. sed bar. in. l. si ex causa. C. de trãs. dicit ꝙ transactio non est ɔ̃ctus liberatorius sed vltra citroqꝫ obligatorius, ⁊ iõ bal. in. q. proposita determinauit ɔ̃triũ in. l. si donationis. C. ꝙ metus cã. vcꝫ ꝙ tale statutũ de ɔ̃ctu loquẽs habeat locũ in transactione qd̃ credo verius, vt dixi. s̃. eo. in. viij. q. ¶ De stipulatio

20 ne vero tunc nõ dꝫ solui gab. †cũ stipulatio sit ɔ̃ctus improprie, ex quo nõ est vltro citroqꝫ obl̃toria, ꝭm Jo. de imo. ⁊ Alex. post Lap. pon. in. l. stipulationũ alie in prin. de ver. ob. ⁊ Alex. in. l. j. ff. de pac. sed an tale statutũ habeat locũ in laudo vel arbitramẽto, qd̃ dr̃ quasi trãsac. R̃n. ꝙ nõ, qꝛ improprie dr̃ trãsactio, ꝫ Joan. de imo. in. c. si q̃n de offi. dele. ⁊ bal. in rub. C. de reꝝ permu. in fi. ⁊ dixi. s̃. vij. q. hoc tñ dic verũ, q̃n laudũ est declaratiuũ ɔ̃ctus, vt qꝛ declarat̃ pretiũ sicqꝫ gabel. dꝫ solui emptoribus gabellarũ q erãt tpe vẽditionis rei, nõ his qui erãt tpe declarationis pretij l. fi. de stip. ser. ¶ Et sci. ꝙ trãsactio dr̃ ɔ̃ctus inoiatus, qꝛ hꝫ nomen generis, ꝫ doc. ⁊ bar. post gl. in. l. siue apud acta. C. de trans. pro quo vide bal. in. l. quãuis. eo. tit. ⁊ in rub. C. de reꝝ permuta. ⁊ gl. in. l. si intra. ff. de pac. ⁊ per bar. in. l. ij. ff. de iureiu. vbi vide.

21 ¶ †Duodecimo quero, vtrum dictum statutũ imponens gab. ɔ̃ctibus habeat locũ in donatione. R̃n. nõ, qꝛ donatio est iproprie ɔ̃ctus non proprie, ꝭm gl. bal. ⁊ Sal. in. l. ɔ̃ctus. C. de fide instru. ⁊ in. l. fin. C. de litig. per bal. qui dicit dictũ statutũ debere intelligi, ꝙ soluatur gabella ꝭm extimationeꝫ rei in ɔ̃ctu deducte, nõ in donatione, ⁊ tꝫ Jo. de imo. in. c. si q̃n de offi. deleg. ⁊ ita intellige l. si dona. C. qd̃ met. cã, que dicit donationẽ esse ɔ̃ctũ, qꝛ ibi bar. intelligit veꝝ. s. iproprie, qd̃ ẽt tꝫ bal. in auc. sacramẽta. C. si aduer. ven. bar. tñ in. l. qd̃ seruus. de stipu. ser. presupponit statutũ de cõtractu habere locũ in donatione. cuius cõtrariũ tenuit in. l. labeo ij. ff. de ver. signi. ⁊ bal. in. l. ɔ̃ctus. ij. col. vide Pau. de cast. consi. c. ⁊ glo. in. l. emptionis in p̃n. si quis C. de prescrip. xxx. ann. vbi dicũt donationẽ esse ɔ̃ctũ, ⁊ iuramento firmari, q̃n fit a minore.

22 ¶ †Hic adde singl̃r, ꝙ statutum ꝓhibitiuũ de donatione comprehendit etiam donationem causa mortis, non autem statutum permissiuũ, ꝭm bal. in. c. j. vj. col. de probi. feu. alie. per Federi. in vsib. feudoꝝ. ¶ Est autẽ donatio olim, ⁊ hodie ɔ̃ctus nominatus, si incipit a traditione. l. aristo. de dona. ⁊ Bar. in. l. iurisgentiũ in prin. ff. de pac. ⁊ in. l. ij. C. de ɔ̃di. ob cau. vbi bal. d̃t secus in pacto de donãdo. ¶ Itẽ secus est in donatione ob cãm, qꝛ est innominatus, ꝭm bar. in. d. l. ij. hodie tñ firmior est q̃ȝ olim donatio simplex, ꝭm bal. ibi, ⁊ in rub. C. de rerum permu. ¶ Sed si statutum sit, ꝙ soluat̃ gabel. de donatione an habeat locũ in eo, quo pluri res venditur vltra dimidiũ iusti pretij. R̃n. sic, qꝛ illud plus, tñ est douatio, ꝭm bal. in rub. C. de ɔ̃hẽ. emptio. xij. q. Et i eo pluri requirit̃ insinuatio, q̃n excedit summã req̃sitã, vt requirat̃ insinuatio

natio, ſm Lud. pon. in. l. ij. in prin. iiij. car. ff. de ver. ob. per. l. cũ hic status. §. pe. ver. idẽ Rñ. de do. inter vir. ⁊ l. ſi quis donationis. C. de ꝯben. emp. Pet. de anch. ⁊ Ioã. de imo. in. c. cũ cauſa. de emptio. ⁊ ven. ⁊ Alex. de imo. in. l. ſi quis cũ aliter. de verbo.

23 obli. ꝯ Io. cal. in conſi. ij. tit. de emptio. ⁊ vendi. qđ no. ¶ † Decimotertio quero, ſi ex forma ſtatuti dꝫ ſolui gabel. de quolibet cõtractu ex quo ius oritur, an ſolui dꝫ de promiſſione de vẽdendo. Rñ. ꝙ ſic, nõ tñ ẽt de vẽditione poſtea ſequente cũ ſemel tm̃ ſolui debeat, ſm Bar. ⁊ Ang. in. l. ſi pupillus. in prin. ff. ad. l. falcid. ⁊ Bar. ⁊ doc. in. l. fi. §. quot. in fi. ff. de publica. ⁊ Pau. de caſtro cõſi. clxxxv. ⁊ Alex. de imo. conſi. lxxxix. viſo themate ⁊c. in. iiij. parte. ⁊ dixi. s. v. parte. iij. q. vbi vide. ¶ Decimoquarto querit̃ an gabella ſoluenda pro ꝯtu vigore ſtatuti habeat locũ ẽt in di-

24 ſtractu, vt ⁊ pro eo ſit ſoluenda. † Rñ. ꝙ nõ qñ ex ſolis verbis fit diſtractus, ⁊ ſolo ꝯſenſu ꝯrio, ſm Bar. no. in. l. ab emptione. ff. de pac. ſecus ſi pro primo ꝯtu fuit facta traditio rei, nã ſi ꝯtus reſcindat̃, fieri dꝫ rei traditio, ⁊ dr̃ nouus ꝯtus, ꝑ quo dꝫ ſolui noua gabella, ſm Guil. Ange. ⁊ Pau. de caſt. ibi quos ẽt ſequitur Alexã. de imo. ibidẽ, ⁊ Bal. in. l. j. C. qñ lꝫ ab empt. diſce. ⁊ in. l. ſi donationis. C. qđ met. cã ⁊ gl. in. l. iij. §. ꝯrium. ff. de ꝯrio iudi. tu. Sed ⁊ pro ipſo ꝯtu ẽt diſſoluto dꝫ ſolui, ne ꝯſenſu partiũ preiudicetur fiſco in gabella, pro qua per ꝯtũ fuit ei ius queſituꝫ. l. fi. ff. de pac. ſcđm Angel. ⁊ Paul. de caſtro. in. l. iuriſgen. §. adeo ff. de pac. ⁊ per Bal. in. l. ſi prediũ. C. de edil. actio. ⁊ Ang. in auten. de nup. §. qꝛ vero in fi. ⁊ Ang. ⁊ Ioã. de imo. in. l. acta. ff. de re iudi. Ang. ⁊ Raph. Fulg. in. l. petens. C. de pac. ⁊ Bald. poſt Gil. de cu. in. d. l. ab emptione. de pac. qđ eſt verum, ſm Ange. ⁊ Alex. de imo. in. d. §. adeo, niſi incontinẽti poſt ꝯtũ ſit ab eo receſſum, ꝯſenſu partiũ arg. l. pleriqꝫ. ff. de ritu nuptia. ⁊ dr̃ incontinenti, anteq̃ ſit diuerſum ad extraneos actus, ſm Pau. de caſt.

25 in. d. §. adeo. vel aliter vt per doc. in. l. in bone. C. de pac. ¶ † Quitodecimo quero, an de ꝯtu, qui nullus eſt ſit ſoluẽda gabel. a ſtatuto impoſita pro ꝯtibus. Rñ. ꝙ nõ, qꝛ illud ſtatutũ intelligitur de ꝯtu valido, nõ de inualido, ⁊ illicito, ſm bal. ⁊ Sal. in. l. ij. C. de eunuc. ⁊ Bald. in. l. non dubiũ. ij. col. C. de legib. vbi dicit gabellã non ſolui de ꝯtu a iure reprobato. ⁊ ſubdit, ꝙ de pace fcã poſt terminum ſtatuti, ⁊ ſic inualida nõ dꝫ ſolui gabel. pro actu enim inutili non dꝫ ſolui gabel. per not. per Bar. in. l. vnum ex familia. de lega. j. ⁊ Alex. de imo. in conſi. xxxv. in. iiij. parte. Item nec dꝫ ſolui de ꝯtu matrimonij inualidi, nec de alia venditione inualida, ſm Bal. in. l. ij. §. ſed ⁊ noſtra. in lectu. anti. C. cõmu. dele. ⁊ in. c. j. in fi. de natura feu. in vſib. feu. ⁊ adde ꝙ. ꝯ. dicetur in alia. q. item nec de legato inutili, vt dicemus. ꝯ. de gab. vlt. volu. iiij. q. pro predictis facit, qꝛ ſtatutũ de bãnito intelligitur. ſ. de rite bannito, ſm Bar. in. l. iiij. §. condemnatum, in fi. de re indi. ⁊ in. l. nõ

26 putauit. §. non queuis. ff. de bo. poſ. ꝯtab. l. pe. ff. de adul. ¶ † Itẽ ſtatutũ de inſtrumentis exequendis intelligitur de validis, ſecundum bar. ibidẽ, ⁊ idẽ in ſtatuto de ſnia exequenda intelligitur. ſ. de valida, ſm Bar. in. l. j. §. ij. ff. de ope. no. nun. ⁊ doc. ⁊ Pau. de caſtro in. l. inter omnes. ff. qui ſatiſ. cogan. ⁊ Ioan. and. in additio. Specu. de execu. ſenten. §. poſtremo. ver. ꝯrium. ¶ Itẽ ſtatutũ de teſtamento intelligitur de valido, ſm Bal. in auc. ex cã. in fi. C. de lib. prete. ¶ Itẽ ſtatutum de laudo intelligitur de valido, ⁊ lato ab eo, qui arbiter eſſe poterat, ⁊ erat ſm Bart. in. l. fideiuſſor. §. ꝓtor. ff. qui ſatiſ. cogã. ¶ Dicitur aũt cõtractus nullus, qñ ab eo lex vel ſtatutũ remouet potentiã. l. a diuo. ff. de ritu nup. l. nõ dubium. C. de leg. ⁊ ibi Bal. qui tenet idẽ in. l. j. C. plus vale. quod agit̃. ⁊ in. §. ad hec. vj. col. de pa. iu. fir. in vſib. feu. que omnia no.

27 ꝑpetuo. ¶ † Decioſexto q̃ro, diſponit ſtatutũ, ꝙ de ꝯtu ſoluatur gab. alias ſit nullus, an vna partiũ excipiente de nullitate cõtractus ꝑp nõ ſolutã gab. poſſit altera pars replicare de pari culpa. ſ. ꝙ ipſe excipiens nõ ſoluit. Rñ. ꝙ ꝗuis exceptio nõ potuerit opponi in ꝯtu tñ ꝯ eã oppoſitã poterit replicari, qꝛ paria delicta mutua cõpenſatione tollunt̃. l. viro. ff. ſolu. matri. ⁊ l. finali. §. penul. ⁊ ibi doc. ⁊ bar. ff. de eo per quem fac. erit. ¶ Quin etiam dicit ibi bar. ꝙ talis replicatio fieri dꝫ incontinenti, vt impediat̃, examinatio fienda ſuper ipſa exceptione, nam replicatio impedit proceſſum ſuper exceptione. l. qñ alexandrum. C. de adul. ⁊ predictã. q. format Bar. in. l. cum mulier. ff. ſolu. matri. vbi lꝫ idez dicens ſic fuiſſe in publica diſputatione ꝯcluſum bononie, ⁊ doc. ibi ſequunt̃, vbi etiam per bal. ⁊ not. in. l. apud celſuꝫ. ⁊ ibi doc. poſt bar. in. §. marcellus. de doli excep. ⁊ per bar. in. l. acceptã. xxj. q. C. de vſur. vbi dicit talẽ excep. nõ ſolute gabel. poſſe opponi per partem fauore publico, ⁊ idẽ lꝫ bal. in marga. ver. doli. ver. penulti. ⁊ vide ẽt bal. in. l. ſi creditoribus. C. de ſer. pig. da. ma. ⁊ oĩno ꝑ Ang. in auc. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. itaqꝫ. col. ij. vbi dicit, ꝙ ſi ſtatutum tollit executionem ꝯtus de quo non ſit ſolu. gabe. nõ poteſt debitor excipere de ea non ſoluta a creditore, ſecus ſi ſtatutum annullat contractum, qꝛ tunc datur. d. excu. ⁊. d. q. Abb. ſicu. ꝑ Anto. de butrio in. c. dilecti. de excep. ſequitur Bar. vbi. ſ. tu ẽt vide bald. in. l. j. §. officius. ff. ne quis eũ qui in ius voc. eſt. Sed Raph. fulg. in. l. fi. §. pen. tenet ꝯ Bar. per. d. §. marcellus.

28 † qꝛ in pari cã potior eſt cõditio rei. l. ij. ff. ne quis eũ, ideo tenet non poſſe replicari per actorez, vt in hoc vr̃ inclinaſſe bar. in. d. l. cum mulier. per. d. §. marcellus. nõ tñ eſt bar. ſibi ꝯrius, ſi bene inſpiciatur, qꝛ ſi venditor a principio fundat ſe in dolo emptoris petendo rez, cũ ꝯtus, nõ valuerit ꝑp nõ ſolutã gabel. ab emptore poterit reus excipere ꝯ eũ, ne audiat̃ ꝑp parẽ culpã, ⁊ ita procedit. d. §. pe. ſi võ actor nõ fundat ſe in dolo rei, ſꝫ in iure cõi, qꝛ petat pretiũ reus excipiens replicatione repellet̃, ⁊ ita ꝓcedet. d. §. marcellus, ſm Alex. de imo. in. d. §. pen. quod not. ¶ Decimoſeptimo quero an excep. nõ ſolute gabel. de ꝯtu que ſolui debuit ex forma ſtatuti, poſſit obijci inter mercatores inter quos dꝫ ꝯ eq

29 tate procedi ex forma alterius ſtatuti. † Reſpon. qđ ſic gratia publici fauoris, ſecundum Bald. in. l. ſi pro ea. in fine. C. man. ꝙ forte ꝓcedit qñ gabelle nõ ſint vẽdite vel locate alicui ꝓuato tunc enim ceſſat fauor publicus, qñ eſſent locate priuatis. argu. c. cũ ceſſante. de appel. l. adigere. §. quãuis. ff. de iu. pat. niſi dicat̃ ꝙ cõitatis intereſt, qꝛ pro futuris annis venderent̃ gabelle ꝑ minori pretio propter attenuatas exactiones, ideo ſtes cum Bal. ¶ Adde ſm Bal. in. d. l. ſi pro eo. ꝙ excep. pacti nudi nõ põt inter mercatores opponi, qđ ẽt tenet Bar. in. l. quintus. ff. eo. titu. nã pactũ nudũ ꝯ iure canoni. ad equitatẽ ſapit, ⁊ rigori nõ innitit̃ eſt obligatoriũ in. c. j. de pac. in. vj. ¶ Decimoctauo quero, ſtante ſtatuto ꝙ de depoſito ſoluatur gabella, an habet locuꝫ in depo-

30 ſito facto, vt vadat Romã vel ſimili. Rñ. ꝙ ſic. † nõ tñ dꝫ ſolui ꝯ pacto appoſito. ſ. eũdi. romã qꝛ illud nõ ẽ nouus ꝯtus, ſꝫ iformatio ꝯoris, vt deter. Bal. i rub. C. depo. ⁊ in. l. ꝑ diuer. C. mã. qꝛ depoſiti applone venit etiã conditionale vnde cõprehendit̃ in ſtatuto loquẽte de depoſito, ſiue ſtatutũ velit de depoſito ſolui gab. ſiue de oĩ ꝯtu excepto depoſito ſolui, qꝛ tũc nõ ſoluet̃ de depoſito exceptuato ẽt ꝯditionali, ſm Bal. ibi, qđ no. ¶ Et intelligit̃ etiã de depoſito ſine xp̃a numeratiõe facto, qꝛ ⁊ illud vex̃ dr̃ ſꝫ Pau. de ca. ꝯſi. ix. ¶ Scias autẽ depoſitũ dici ꝯtũ noiatũ, ſed pactuꝫ de deponẽdo dr̃ innoiatus, ſm Bar. in. l. iuriſgẽ, in prin. ff. ꝯ pac.

31 ¶ † Decimonono q̃ro, an ſtatutũ annullãs ꝯtũ ꝑp gab. nõ ſolutũ habeat locũ in teſtõ. Rñ. ꝙ nõ, qꝛ ꝯtus appellatiõe nõ venit teſtm̃, ẽt ſi teſtator in ſuo teſtõ teſtm̃ appellauit ꝯtũ, ſꝫ Bal. poſt gl. in. l. teſtm̃. C. de teſta. nõ. n. curamus de verbis, qñ ꝯſtat de mẽte, vt ibi. ⁊ l. qm̃ indignũ. eo. titu. ⁊ l. ij. in prin. ⁊ ibi bal. C. cõmu. de leg. ¶ Ex quo Bal. vbi. ſ. infert ꝙ intelligit̃ ꝯſtitutus ꝓcurator ẽt ꝑ verba vcꝫ ꝯſtituo. T. aſinũ meum ad agẽduꝫ in iudicio. ¶ Itẽ infert ꝙ vẽdita gab. ꝯtuũ nõ vr̃ vẽdita gab. teſtõꝝ. Iõ ſtatutũ ꝓdictũ annullans ꝯtũ propter non ſolutã gab. nõ annullat teſtm̃, qꝛ ſunt diuerſa. l. verba ꝯfferũt. de ver. ſig. ⁊ l. eadẽ de duo. re. ⁊ gl. in. §. itẽ ſacramẽta. de pace iur. fir. in vſi. feu. vñ ſtatutũ odioſuꝫ loquẽs de vno nõ extedit̃ ad alterũ ꝑ ꝓdicta. Bal. ãt in. l. ſi pater. in fi. C. ꝯ ſpõ. ꝯr ꝙ ſtatutũ qđ filiuſfa. nõ ꝯhat ſine cõſenſu p̃ris intelligit̃ ẽt de vltima volũtate. Sed põt dici, ꝙ illud

32 iõ eſt, qꝛ tale ſtatutũ ẽ fauorabile. ¶ † Uigeſimo q̃ro, vtrũ ſtatutũ annullãs inſtrm̃ ꝑp gabellã nõ ſolutã de ꝯtu videat̃ etiã annullare ꝯtũ ipſum. Rñ. ꝙ nõ, qꝛ differũt inter ſe inſtrm̃ ⁊ ꝯtus, qꝛ inſtrumentum dicitur carta per notarium ſcripta continens ꝯtractũ. i. ꝯuentiõnẽ partiuꝫ ſm Bar. in. l. ſi qs legatum. ff. de fal. vñ vnũ nõ trahit̃ ad alterũ, ſm do. Io. de imo. ⁊ Pau. de caſ. ⁊ Io. de porto. ⁊ moder. poſt Bar. in. l. ſeruũ filij. §. eũ q chirographũ de leg. j. ⁊ vide oĩno. ſ. vj. parte. ij. q. ⁊ qđ no. Bal. in. l. fi. C. ꝯ fal. cã adiec. lega. dũ facit dr̃ĩa inter ꝯtũ dotis ⁊ inſtrm̃ dotale. vide

33 ibi. ⁊ no. ¶ Uigeſimoprimo quero. † ſi per ſtatutũ ſolui dꝫ gab. de emptiõe, ⁊ res empta redhibeat̃, an dꝫ emptori reſtitui, qui eã ſoluit. Rñ. ꝙ ſic, ſꝫ per venditorem non ꝑ gabellarios, qbus ſoluta fuit ſm Bal. in. l. prediũ C. de edil. edic. vide Ange. in. l. de bet. in fi. ff. e. ti. ⁊ dixi. ſ. de gab. animaliũ. pe. q. ¶ Uigeſimoſcđo quero, vtrũ ſtatutũ ꝙ de trãſactione ſoluatur gabel. locum habeat in compromiſſo. Rñ. ꝙ nõ. nã cõpromiſſuꝫ ſecuto laudo eſt quaſi trãſactio non proprie trãſactio in auc. ſi vero ꝯtigerit. C. de iudi. ⁊ in corpore vt differen. iudi. ⁊ doc. ⁊ Io. de prato in. l. j. ff. ꝯ

34 tranſac. ⁊ alias. ſ. dixi. ¶ † Uigeſimotertio q̃ro, ẽt ſtatutuꝫ ꝙ de quolibet inſtrumento ſolu. gab. an habeat locuꝫ in inſtrumẽto legitimationis. Reſpon. ꝙ non ſm Bal. ⁊ Pau. de caſt. in. l. his. ff. de legi. quod no. ¶ Uigeſimoquarto quero de vtili ⁊ quotidiana. q. ſi pro ꝯtu non ſit ſoluta gabel. intra. x. dies iuxta for-

mam statuti disponẽtis ꝯctũ esse nullũ si nõ soluaꝛ de eo intra. x. dies, an ꝯctus sit nullus ipso iure. Rñ. ꝙ nõ, sed ope exceptionis ſm Bar. no. in. l. ij. in fi. C. de cano. frumen. vrb. ro. lib. xj. ⁊ in. l. si ita quis. §. ea lege. de ver. obli. ⁊ in. l. cũ lex. ff. de fideiuſ. ⁊ Bal. in. l. j. C. de cadu. tol. ⁊ in rub. C. de reſcin. vẽdi. ⁊ in. l. j. C. ne lice. tertio prouo. qđ est verũ, nisi statutũ vltra ꝓcedat addendo quod alias ꝯctus sit ipso iure nullus, ſm Bar. ⁊ Bal. in. l. vniuersa. C. de preci. impe. offe. vbi dñt, 35 † ꝙ si forma vel solẽnitas est requisita in ipso actu vel ante actũ, ⁊ illa nõ adhibeꝛ, actus est ipso iure nullus, ꝑ. l. nõ dubiũ. C. de legi. ⁊ tꝫ Pau. de ca. cõsi. lxxj. ⁊ glo. in c. dudũ. de elec. ⁊ not. in auc. hoc ius porrectũ. de sac. san. eccle. ⁊ in. l. cũ hi. ff. de tran. ex quo membro sequiꝛ, ꝙ si statutũ tpe ꝯctus requirit expressim gabel. solutionẽ si ea nõ soluaꝛ, ꝯctus erit ipso iure nullus, vt sentit Bar. in. l. vniuersa, dum dicit, qđ quandocũqꝫ põt solui, nisi ꝯctus esset limitatur. Sed si forma vel solẽnitas requiriꝛ a statuto post actũ, intelligiꝛ ꝙ ea cessante actus valeat, sed reddaꝛ inefficax ope exceptionis, ſm eos qui inferunt ad dictũ statutũ de gab. soluẽda intra. x. dies, ⁊ ad statutũ đ insinuatione instrumẽti fienda intra mensem, alias nõ valeat, qꝛ intelligitur. s. ope exceptionis nõ ipso iure nisi expresse dicaꝛ, qđ nõ 36 semp. ¶ † Illud ẽt adde qđ si statutũ dicit de instrõ solui gab. nõ intelligiꝛ, qđ ea nõ soluta instrm nõ valeat tanꝗ̃ ex defectu forme, sicut ẽt si statutũ requirat tres testes in instrumẽto vel insinuationẽ, qꝛ si fiat đ duobus, vel sine insinuatione nõ vꝫ, ſm Car. zabare. in cle. j. §. j. ad fi. de exce. prela. vbi singulariter tractat, an ⁊ qñ valeat instrm ꝯ̃ prohibitionẽ, vide ibi per eũ. ¶ Accedit predictis qđ no. Bal. in. l. si tutor. in fi. C. in quib. cau. in integ. resti. non est ne. qđ statutũ, qđ accusator fideiubeat de prosequendo, intelligiꝛ, qđ nisi fideiubeat, accusatio sit nulla, qꝛ talis forma requiritur ante factũ, de quo ẽt. j. diceꝛ. Et ideo Bal. in. l. comparationes. C. de fide instru. ⁊ in. l. j. C. vt in pos. leg. ⁊ in. l. non possunt. đ sta. ho. ⁊ in. l. si quis mihi bona. §. corã. de acqui. here. dicit qđ in dubio statutũ ẽt nõ annullãs intelligiꝛ dare formã actui que omissa vitiat sed ipsemet Bal. in. l. j. ff. de lib. ⁊ posthu. dicit hoc verũ esse si statutũ vltra procedat annullãdo actũ, si forma non seruꝛ, 37 qđ ẽt tꝫ ibi Imo. sed Bal. indistincte ibi sequiꝛ Bal. ¶ † Et dic inclusiue, qđ forma censeaꝛ data statuto prohibitiuo, lꝫ vltra nõ ꝓcedat annullando, qꝛ actus factus ꝯ̃ formã statuti prohibẽtis, lꝫ nõ annullãtis nõ tꝫ, ſm Bal. in. l. nõ dubiũ. in. ij. ⁊ antepe. colũ. C. de leg. ⁊ Ja. bu. in. l. fi. ff. de post. ⁊ Jo. đ prato. in. l. pau. ff. đ ꝓcur. ⁊ ita tꝫ Alex. de imo. i ꝯsi. xxxiij. iiij. pte. vbi secus đt, qñ statutum mandat fieri sub certa forma, qꝛ actus sine forma vꝫ, si statutũ vltra nõ procedat annullando, secus si annullet, ꝙ ẽt tꝫ ipse Alex. in ꝯsi. xxxv. iij. parte. in prin. ¶ Itẽ si statutũ prohibitiuũ addicit penã, nõ vꝫ actus prohibitiuus, ẽt si statutũ vltra nõ procedat annullãdo, ſm Bar. no. in. l. j. ff. de his que pro non scrip. hab. ⁊ vide Bar. in. l. pretor. §. j. ff. de oper. no. nuncia. Itẽ tenet Bar. in. l. quod ait. in prin. ff. de diuor. ⁊ in. l. non dubium, ⁊ ibi 38 Bal. C. de legi. ¶ † Dixit tñ Bal. in. l. si quis decurio. post glo. C. de fal. circa statutũ prohibitiuũ ꝙ gesta gebellini electi ad officium ꝯ̃ formã statuti prohibẽtis eũ eligi valent, lꝫ statutũ prohibens eũ esse in officio vltra non procedat annullando quod semꝑ no. ¶ Et adde qđ forma data a statuto i ꝑparatorijs iudicij, vt ꝙ satisdeꝛ alꝛs qs nõ audiaꝛ iudiciũ vꝫ, ẽt forma i pñ. nõ seruata, qꝛ pt satisdari in quacũqꝫ parte iudicij, ſm bal. singulariter in auten. generaliter. iiij. q. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ in auc. ꝯ̃ rogatus. in fi. C. ad treb. ⁊ in. l. per diuersa. xij. q. C. man. ⁊ in. l. j. §. puto. ff. de postu. ¶ Nec est ꝯ̃, ꝙ dicit Bal. ipse in. l. si tutor. in fi. in quib. cau. in integ. resti. nõ est necess. qꝛ ibi statutũ dat formam nõ in preambulis, vel ante iudiciũ; sed in ipso ingressu iudicij. i. in accusando, si recte ꝯsidereꝛ, ⁊. j. diceꝛ, ⁊ idẽ tꝫ Alex. de imo. in ꝯsi. xxxvij. ij. pte. consi. ⁊ limita verũ esse, nisi opponatur, ſm Bart. in. l. si manci- 39 pium. §. j. ff. de euic. ⁊ ibi per glo. not. ¶ † Forma aũt a lege tradita omissa vitiat. l. nõ dubiũ, ⁊ ibi doc. l. cõparationes. ij. col. C. de fide instru. ⁊ in. l. j. C. vt in pos. leg. ⁊ in. d. l. si tutor. nec põt dicte forme a lege tradite renũciari, ſm Bal. in tractatu si sine. iiij. col. dixit tñ Car. in cle. j. xxx. q. in op. de decimis. ꝙ actus valet, licet forma a iure tradita non sit seruata secus in forma tradita ab homine, sed ibi, ⁊. j. diceꝛ. ¶ Diciꝛ aũt tradita forma sine expresse siue tacite verbis colligi possit, ſm Bal. in. l. eos. v. col. C. de appel. in. l. fi. C. de suis ⁊ legi. ¶ Nec presumiꝛ seruata forma nisi ꝓbeꝛ, ⁊ ideo opponens de ea nõ seruata dꝫ probare, ſm Bald. in marga. ver. negatiua in fi. post Inno. in. c. super his. de accu. qđ 40 facit ad no. in. l. in illa. ff. de ver. obli. ¶ † Quod dictũ est de forma tradita a lege procedit ẽt in forma tradita a pricipe, que dicitur lex animata in terris, ſm Spe. tit. de ser. §. j. ver. pen. vt ea nõ seruata nõ valeat actus, qꝛ ⁊ illa dꝛ de substãtia ſm Bal. in. l. ꝓlatã. C. de sen. ⁊ scias ꝙ forma a iure inducta, vt quid fiat ab ordinario in eo, super quo hꝫ iurisdictionẽ, lꝫ non seruꝛ actus vꝫ, nõ tñ si ordinarius reciperet iurisdictionẽ, ab ipsa lege ad illud faciẽdũ, qꝛ tũc actus esset nullus forma nõ seruata gl. est sing. ⁊ ibi doc. to. in cle. j. de iure pat. ſm do. Phi. de fran. in. c. qua fronte vlt. q. de appel. ex qua no. ſm Card. zab. ibi in prin. ꝙ forma tradita alicui nõ habenti potestatẽ, si non seruꝛ, actus nõ valet secus si alias habenti potestatẽ faciẽdi fuerit forma tradita, qꝛ ea omissa vꝫ actus, qđ perpetuo tene mẽti, forma vero tradita delegato dꝫ ſuari ẽt i ꝑparatorijs iud. alꝛs omissa vitiat, ſꝫ Inn. i. c. dilecta. đ rescrip. qđ intellige ſm Abb. post Jo. and. in. c. pisanis. de restit. 41 spo. ¶ † Sꝫ vlterius not. ⁊ tene menti, ꝙ forma iuris nõ seruata in alienatione rei ecclesiastice vitiat eã, ⁊ facit haberi pro infecta cle. j. ⁊ ibi Cardi. in. §. j. de reb. eccle. nõ alienan. facit. x. di. vides. idẽ est in alienatione rex ciuitatis, que non valet forma iuris nõ seruata, vt tenet Alex. de imo. consi. j. iiij. parte. ꝯsi. ¶ Itez est in absolutione, quã facit sacerdos audiens aliquẽ in cõfessione penitẽtiali, que nõ vꝫ sine forma, ſm glo. ⁊ Card. in. c. dudũ §. statuimus, ⁊ ibi doc. de sepul. ¶ Idẽ ẽt est de doctoratione, qꝛ valet de muꝫ seruata forma cle. ij. de magist. vt sicut ante, ⁊ nõ post doctoratum iurãdũ, vt ibi per gl. ⁊ Card. ¶ Idẽ in electione cuius forma nõ seruata dꝫ electus iterũ eligi. cũ. j. electio sit nulla, nec põt alius eligi, ſm Cõpostel. qui refert Inn. i. ij. ita substituisse in publico ꝯcistorio. vt inquit Car. post eũ in. cle. j. in prin. iiij. nota. de iure pat. ⁊ not. in. c. publicato. de ele. ⁊ ibi doc. facit qđ dicit bar. in. l. actuarios. C. de nu. ⁊ adiu. lib. xij. ⁊ in. l. si cõstat. C. de appel. ⁊ Bal. in marga. ver. ꝯctus. ver. ij. ꝙ electio sindici, ⁊ officialis non seruata forma solita nõ vꝫ. Sed in baptismo secus est, qꝛ valet ẽt nõ seruata forma. cle. j. de baptis. ſm Card. ibi in fi. ¶ Idẽ est in absolutione, ab excõmunicatione, qꝛ vꝫ ẽt forma non seruata, ſm Card. post glo. in cle. j. vj. q. de seque. pos. in §. j. ⁊ Cardi. 42 cle. j. xxx. q. in op. de decimis, vbi idẽ đt in excõicatiõe. ¶ † Postremo sciendũ est, actũ valere ẽt nõ seruata forma tradita a testatore vltra nõ procedẽte ad annullãdũ, qñ actus alias valeret de iure nõ seruata tali forma, ſm Bal. not. in. l. si testatore. de leg. ij. ⁊ Alex. de imo. in. l. cũ lex. ff. de fideiuſ. vbi dicit verũ, si actus habet perpetuã cãm prohibitionis, non si tpalẽ, nisi tũc vltra procedat per glo. sing. in. d. cle. j. de iure pat. ¶ Sed quid si statutũ ꝓhibet inquiri de delicto, nisi prius fiat bãnũ, ꝙ si quis velit defendere vel cãe assistere cõpareat deinde fiat bãnũ si quis velit defendere, nec in eo sit dictũ esse velit, vel assistere, ꝑut in statuto tradiꝛ. Rñ. ꝙ inquisitio formata non valet, qꝛ forma bãni tradita a statuto nõ est seruata. ſm Jaco. but. in. l. fi. ff. de postu. ⁊ Jo. de porto in. l. paulus. ff. de procur. imo nec ipsum bãnũ latũ nõ seruata forma statuti valet, ſm Bar. in addi. Spec. de execu. sen. versi. bãnũ. ¶ Itẽ si statutũ requirit subscriptionẽ, ⁊ promissionẽ in accusando, an sine illis procedat accusatio. Richar. de sal. cõsuluit ꝙ sic in cõsi. lꝫ statutũ ⁊c. ⁊ tꝫ Bal. in addi. Spe. de accusatore. ver. sed quid si statutum dat hãc formã. ⁊ in. d. l. si tutor in fi. ⁊. s. 43 diximus. ¶ † Sciẽdũ est ẽt, ꝙ statutũ, ꝙ mulier sine ꝯsensu propinquorũ, nõ ꝯhat, licet vltra nõ ꝓcedat, intelligitur ꝙ ꝯctus sit nullus sine dñi ꝯsensu, ſm Bal. ⁊ doc. post glo. in. l. si quis mihi bona. §. corã. de acqui. here. rõ est qꝛ statutum est prohibitũ, per ea q̃ diximus. s. eo. ⁊ Bal. l. j. C. q admit. pe. col. ⁊ Flo. in. l. j. ff. si mes. fal. mo. di. iiij. col. Nec pretereo, ꝙ statutũ mãdãs acta reponi in archiuo publico intelligiꝛ, ꝙ acta tanꝗ̃ nulla nõ probẽt, si nõ sint reposita in archiuo, ſꝫ Ang. in auc. de defen. ciui. in prin. col. ij. ¶ Sed an valeat reformatio facta sine forma statuti, vide Bal. in. l. humanũ. C. de legi. ¶ Itẽ an valeat actus factus non citatis citãdis ex forma statuti, vide glo. ⁊ doc. in c. statutũ. de rescrip. in. vj. ⁊ adde dictum Joan. and. in addi. Specu. de electio. ad finem. vbi dicit, ꝙ valet episcopi facta non citatis illis ex forma constitutionis sinodalis, qui fuerunt citandi certo modo. ¶ Quod aũt de forma licẽtie nõ seruata dic penam committi, ⁊ haberi ꝓ nõ licẽtia, ſm Car. in cle. fi. xij. q. de elec. Itẽ nõ tꝫ ꝓcessus nõ petita lñia, que peti debuit pro forma agẽdi, ſm Card. in cle. j. §. volumus. ij. q. de foro cõpe. Nec sufficit ratificatio pro licẽtia ad validitatẽ processus, ſm Card. ibi, in. iij. q. ⁊ Bald. in. l. fi. C. ad mace. que omnia tene menti, qꝛ sunt vtilia, ⁊ quotidiana nec inuenies alibi tam bene, ⁊ clare cumulata. ¶ Uigesimoquinto quero, si statutũ dicit solui gabel. de quolibet ꝯctu, an habeat locũ in ꝯctu inter patrẽ, ⁊ filiũ. Rñ. ꝙ sic, nisi ꝯctus sit lucratiuus vt donatio, ſm Bal. in. l. j. C. de impo. lucra. descr. lib. x. ⁊ dixi. s. vij. parte. xxj. q. ¶ Uigesimosexto q̃ro, quid si statutũ mãdet solui gab. de ꝯctu sub pena. Rñ. ꝙ lꝫ nõ soluaꝛ gab. valet ꝯctus, sed pena

pena cõmittit, fm Bal.no.in.l.nõ dubiũ.pe.col.C.de leg. ⁊ al's .s.diximus in prece.q.qđ no. ¶ Uigesimoseptimo q̃ro, stãte statuto qđ de ꝯctu soluat gab. qñ sit soluẽda de ꝯctu ꝯdõnali. Rñ. ꝙ tp̃e celebrati ꝯctus, nõ aũt tp̃e existẽtis ꝯdõnis, fm Bar.in.l. sancimus.la.j.C.de ꝯsu. ⁊ nõ asper.lib.xij. ⁊ .s.v.pte.xj.q. vbi vi-

45 de plenius. ¶ † Uigesimooctauo quero, gab. dꝫ solui ꝑ statutũ de quolibet ꝯctu ad rõnẽ.x. ꝑ cẽtenario quãtitatis, vel p̃tij i eo deducti quõ itelligat̃. Rñ. ꝙ solui dꝫ de cẽtenario deductis oibus expẽsis factis in ꝯctu forte in prosonetis ⁊ subhastationibus, fm doc. Moder. ⁊ Ang.in.l.nõ amplius.de leg.j.in.l.fructus.sol. mat. ⁊ in.l.j.de fruc. ⁊ lit.expen. ⁊ qđ ꝑ Bar.in.l.quãtitas.ff.ad.l.fal. qđ verũ est siue statutũ dicat de precio rei solui simpl'r, q̃ intelligitur gab. quatenus remanet apud debitorẽ, ⁊ sic deductis expensis, siue dicat de precio recepto a venditore, secus si dicat de precio quo res sit vendita, fm Bar.sing.in.l.sed si hoc.§.cuidã.ff.de ꝯdi. ⁊ demõ. Pro quo facit, q̃ si fiat donatio.s.quãtitatẽ legitimã, nõ insinuata vꝫ, nõ obstãte.l.sancimus.C.de don. si ꝑ gab. soluit̃, tñ ꝙ ea detracta nõ r'stat quãtitas legitima a iure requisita, vt insinuatio requirat̃, fm Bar. Ang. ⁊ doc.not. in.l.quoties.ff. ad le.fal. q̃ inspicit̃ qđ remanet, vt ibi, ⁊ tꝫ Lud.pon.in sing.ver. donatio, ver.est facta ⁊c. ⁊ Barth.cep.in sin.ver.cxiij. ⁊ adde qđ

46 dicemus.j.de gab.vlt.vol.ix.q. vbi vide, ⁊ no. ¶ † Uigesimonono quero, si sit statutũ ꝙ gab. solui debeat pro pena sicut ꝓ sorte quõ intelligat̃. Rñ. qđ intelligit̃ qđ solui debeat demum qñ pena est liquidata nõ ante, fm Bal.in.l.j.xv.q.in lec. anti.C.de his q̃ pe.no. ¶ Trigesimo quero, statutũ disponit, qđ de quolibet ꝯctu vel testamẽto nõ insinuato intra mensẽ soluat̃ gab. intra.x.dies, al's sit nullus, an admittat̃ purgatio more, vt ga. solui possit post x.dies. Rñ. qđ nõ, q̃ nõ admittitur purgatio more dicto casu, fꝫ Bal.in.l.fi.ix.op.in lec.anti.C.de condi.inser. ⁊ facit, q̃ ex quo ꝯctus semel fuit nullus, nõ põt amplius cõualescere, vt ibi, ⁊ tꝫ Inn.in.c.prudentia.de offi.dele. ⁊ Bal.in.l.fi.§.necessitatẽ.C.de bo.que lib.in.vj.col. ⁊ in.l.quedã.C.de fideicõ. vnde testm̃ filijfa. nullũ ꝑ.l.que in potestate.ff.de test.cũ si.nõ ꝯualescit, lꝫ postea testator fiat sui iuris.l.si filiusfa. ⁊ ibi Bar.eo.ti. ¶ Idẽ si testator factus inhabilis restituat̃, fm Bal.in.l.j.§.fi.de le.iij. idẽ in testõ

47 heretici, fm Bal.ibidẽ. ¶ † Ad id ꝙ dixi de mora, facit, q̃ facta executione a lege, vel ab homine nõ admittit̃ more purgatio.l.q ob rẽ. ⁊ ibi Bar.ff.de ꝯdi.inde.in.l.si seruũ.§.de illo.de ver.obli. ⁊ in.l.si quis.§.si plures.ff.iudi.sol. ⁊ Bar.in.l.si insulã.de verb. ob. ⁊ in.l.si quis maior.C.de trãs. ⁊ in.l.si is qui.de leg.ij. ⁊ Pau. de cast.in ꝯsi.xxxj. ⁊ Bar.in.l.pe.in vlt.col.C.de ꝯdi.inser.accedat, q̃ nõ põt mora purgari post terminũ, que perimit gratiã, fm Bal.in.l.j.xiij.q.C.de his que pe.no.ꝑ cle.cũ ei.de ꝯces.pre. ad de tñ qđ mora põt purgari soluẽdo stante statuto qđ nõ soluens collectas nõ audiat̃, q̃ intelligit̃, qđ audiat̃ quãprimũ postea soluat, fm Bal.in.l.j.§.j.C.de postu. ⁊ in.l.per diuersas.xiij.q.q.C.

48 mand. ⁊ dixi.s.xxiiij.q. ¶ † Trigesimoprimo quero, stãte statuto qđ de quolibet ꝯctu, vel legato soluat̃ gabel. duorum den. pro libra si fiat locatio.pro.x.an. vel legatũ annuũ de decẽ, quõ soluet̃ gab. Rñ. ꝙ p̃mo anno dꝫ solui illis gabellarijs, qui illo anno sunt ⁊ pro alijs an. soluet̃ alijs qui singulis an. fuerint presupposito ꝙ singulis annis mutẽtur, vcꝫ ꝓ rata annoꝝ, ⁊ quãtitatis. fm Bar. ⁊ Ang.in.l.in lege fal.nõ hr̃.ff.ad le.fal. ⁊ in.l.cũ titio.per Bar. eo.tit. Bal.in.l.in annalibus.C.de leg. ⁊ Flor. in.l.defuncta.ff.de vsufr. vide Ang.in.l.j.§.si in annos.ad.l.fal. ⁊ Bal.in.l.ij.§.sed ⁊ nostra in sing.in lec.anti.C.cõia deleg. ⁊ Alex.de imo.in consi.

49 xxxv.iiij.parte. ¶ † Trigesimosecũdo quero, statuto cauet̃, qđ de quolibet ꝯctu alienationis soluat̃ gab. alias alienãs perdat rẽ, pone qđ quis alienauit rẽ fideicõ. subiectã in casu a iure nõ permisso, ⁊ nõ soluit gab. an habeat locũ pena statuti, vt si alienãs ꝑdat rẽ ista qđ depẽdet ab altera.s. an valeat alienatio rei fideicõmis. subiecte facta ꝑ hr̃dẽ pẽdẽte ꝯdõne vel die fideicõ. cõis opi. est qđ sic, fm Bar. ⁊ Ang.in.l.marcellus.§.res q̃.ff.ad treb. vbi ẽt Pau.de ca.q tꝫ idẽ in ꝯsi.x. vbi dt, qđ filius heres grauatus fideicõ. põt alienare vsq; ad dimidiã.s. quatenus eas ascẽdit legitimã, ⁊ treb. Itẽ ⁊ pro residuo tꝫ alienatio ignorãter facta nõ sciẽter, sed pretiũ venit in fideicõmisso, si heres est soluẽdo.l.fi.§.fi. ⁊ ibi Bart.de leg.ij. alias põt res vẽdicari.l.plane.§.j. de lega.j.

50 ¶ † Et iõ Ang.in.d.§.res que ꝑ.d.l.fi.§.fi. dt posse reuocari alienationẽ demũ probata sciẽtia hr̃dis alienãtis, ⁊ tꝫ Pau.de cast. i.d.ꝯsi.x. ⁊ in ꝯsi.xiij. ⁊ in ꝯsi.xvij. Eãdẽ opi.s. ꝙ valeat alienatio tenet Bart.in.l.seruo legato.§.j.de leg.j. ⁊ in.l.fi.§.fi C.cõia deleg. ⁊ in.l.si locus.ff.de reli. ⁊ sum.fu. ⁊ in.l.cũ pr̃.§.libertis.de le. ij. ex quo ꝯcludit ipse ẽt penã cõmitti ꝯ alienationẽ, q̃ alias nõ cõmitteret̃, si alienatio nõ teneret, ⁊ iõ gabel. nõ soluta pro tali alienatione pena statuti locũ haberet, vt ꝯcludit Bar. in.d.l.fi.§.fi. .C.cõia deleg. ⁊ Ang.in.d.§.res que. pena.n. ex fcõ frustratorio ⁊ inualido nõ cõmittit̃.l.ea. ⁊ ibi Bal.C.si manci.ita fue.alie. facit gl.no.in.§.patronũ.in.l.si p̃fonus.ver.a fauiana.ff.si quid in frau.pa. que dt penã super inualido ꝯctu nõ tenere qđ ẽt tꝫ Bal. in.l.j.vj.col.C.de inof.dona. ⁊ Spe.de emp. ⁊ ven.§.iij.v̄.sꝫ pone vxor. adde.d.Bal.in.l.ij.C.de epis.aud. facit gl.in.c.imperialẽ. de ꝓhi.feu.alie.ꝑ Fed. vñ pena in trãsactione inualida de alimẽtis, nõ põt peti, fm gl.in.l.cũ hi.in prin.ff.de trãs. ⁊ ꝑ gl.in.l.qui fi

51 dẽ.eo.ti. ¶ † Itẽ sequit̃ ꝙ cedẽs ex cessione inualida nõ incidit in penã, fm Bar.in.l.filiũ.§.si quis.de leg.prest. ⁊ in.l.nõ putauit. .§.nõ q̃ vis.de ꝯta. ¶ Itẽ sequitur, ꝙ nec pena cõmittit̃ ꝯ eũ, qui venit ꝯ suũ ꝯctũ inualidũ.l.ꝯtinuus.§.cũ quis.de ver.ob. qđ est verũ, si nõ tenuit ꝯctus, q̃ ꝯ ius, secus si preter ius.l.stipulatus. .§.alteri.de ver.obli. ⁊.l.iurisgẽ.§.gñaliter.ff.de pac. fꝫ Flo. in.l. vẽditor.in fi.prin.ver.itẽ no. ꝙ qñ.ff.cõia predio. Sc ⁊ alias pꝫ, ꝙ ꝯsensus ad actũ inualidũ nõ nocet, fm bar.in.l.iiij.§.si in venditione.ff.qui.mo.pig.vel hypo.sol. facit q̃ nõ tꝫ p̃ncipale nõ tꝫ penale.l.seius ⁊ augerius. ⁊ ibi bar.ad.l.fal. fm bal.in auc. habita.iiij.q.C.ne fil.pro pa. ⁊ in.l.j.iiij.op.C.de his que pe. nomine.

52 † Argu.tñ ꝯ q̃ pena cõmittit̃ ꝯ vasallũ cogitãtẽ aliqd ꝯ dñm ẽt ꝑ vim ꝯctus inualidi, fm bal.in.c.j.in prin.de prohi.feu.alie. per loth.in vsib.feu. ¶ Itẽ ⁊ q̃ petitio fcã ꝯ ꝓhibitionẽ, lꝫ nõ sit fructuosa punit̃, fm bar.in.l.j.C.de peti.bono.subla.lib.x. sed bal. tꝫ ꝯ in.l.j.C.si rec.prouin. ¶ Et vltra predicta an actus inualidus puniat̃, vide Pau.de cast.ꝯsi.cxlix. ¶ Adde qđ de pace inualida post terminũ statuti facta nõ dꝫ solui gabel. a statuto imposita fm bal.in.l.nõ dubiũ.ij.col.C.de legi. ⁊ dixi.s.xvj.q. ⁊ dicemus.j. de gabel.vlt.vol. ¶ Cõclude circa predicta, qđ pena legalis, cõmittit̃ ẽt ꝑ facto inualido, nõ aũt ꝯuẽtionalis, fm Bal.in.d.l.ij. .C.de epis.aud. vbi dicit, ꝙ ideo illud est, q̃ lex dicit penã cõmitti, ⁊ sic statui, ergo in dubio secus esset, vt in exẽplo bar.de cessione inualida, adde bar.in.l.vbi pactũ in fi.C.de trãsa. ⁊ oĩo per

53 Pau.de ca.in ꝯsi.ccxlij. † vbi ponit an ⁊ qñ pena cõmittat̃ pro actu inualido ⁊ in.c.super.eo.de ꝯdi. ⁊ Car.in cle.j.iiij.oppo. de ꝯsan. ⁊ affi. ⁊ in cle.ij.§.j.de here. ⁊ gl.in.c.ij.de preca. ⁊ ibi doct. ⁊ ꝑ bar.in.l.cũ precario.ff.de preca. ⁊ per bal.in.c.j.§.aut si libellari.quib.mo.feu.amit.in vsib.feu. ⁊ in.c.ij. ⁊ ibi Abb.sic. de sol. vbi in casu illo pena cõmittit̃, lꝫ actus sit nullus, ⁊ idẽ in casu.d. cle.j.de ꝯsan. ⁊ affi. nisi per viꝫ vel metũ ꝯhat̃ matrimoniũ in gradu prohibito, q̃ matrimoniũ nõ tꝫ, ⁊ pena nõ cõmittit̃, fm Car. ibi.xvij.q. Itẽ pena cle.j.de sen.excõ. hꝫ locũ ꝯ religiosos violatores interdicti ẽt inualidi, vt ibi, vbi ẽt tꝫ Car.in.iiij.op. ¶ Pena vero pro locatione ad.c.annos, inualida nõ cõmittit̃, fm Archi.xij.q.ij.abbatibus, ⁊ bal.in.c.j.ver.ꝯsuetudo. qui feu.da.po. i vsi.feu. qđ ãt.s.dixi qđ pena ꝯuẽtiõalis nõ ꝯmittit̃ ex facto frustratorio, fm bal.in.d.l.ij.dic probari in.l.ea. ⁊ ibi tꝫ bal. ⁊ Saly.C.si mãcip.ita fue.alie. ⁊ iõ pena cõpromissi inualidi nõ cõmittit̃, fm Alex.post bar.in.l.licet.§.si seruus.ff.de pecu. licet ꝯtriũ ꝯsuluerit de facto ipsemet Alex.ꝯsi.xxxij.ij.parte. ⁊ adde, ꝙ pena nõ cõmittit̃, qñ stipu.prin.est nulla rõne incertitudinis.l.ita stipulatus.la grãde. ⁊ ibi Alex.de imo.ff.de ver. ob. in.iiij. colum.

54 ¶ † Itẽ no. ꝙ pena imposita ratione alicuius actus deficientis cõmittit̃, ẽt si actus interuenit, sed de iure est innalidus, fm Car. i cle.fi.xij.q.de elec. q̃ paria sunt nõ interuenire actũ vel interuenire actũ de iure nullũ, vt ibi. nec est omittẽdũ, hic ꝙ pena priuationis iuris sui nõ cõmitit̃ ꝯ feminã emphiteotã alienãtẽ sine ꝯsensu propinquoꝝ ꝯ formã statuti, q̃ alienatio est inualida, fꝫ bal. no. in.l.ij.C.de epi.aud. Postremo ad propositũ predictoꝝ scire debes penã statuti ꝯ opponẽtẽ exceptionem aliquando impositam non committi contra opponentem inepte, fm Bal. ⁊ Alex.in.l. j.§.j.ff.quod quisque iuris. ⁊ Bald. ⁊ Alexand.in.l.aduersus.ff.

55 de in ius voc. tene mẽti p̃dcã, q̃ sunt vtilia, ⁊ quotidiana. ¶ † Trigesimotertio quero, an statutũ de gabel. soluẽda de donatiõe habeat locũ ẽt qñ fit institutio heredis. Rñ. ꝙ sic si institutio sit lucrosa, ⁊ vtilis, q̃ hr̃ditas sit soluẽdo, nã tũc dr̃ titulus lucratiuus sicut donatio, alias secus, fm Ang.no.in auc.de nup.§.si vero expectet.col.iiij. Idẽ ⁊ in legato dicẽdũ est, q̃ dr̃ quedã donatio.l. legatũ de lega.iij. pro qua vide ẽt in Spec.de loca.§.vj.ver cviij. ⁊ in tit.de do. ¶ Trigesimoquarto q̃ro, an dictũ statutũ habeat

56 locũ in remuneratione dic ꝙ nõ, † q̃ verbo donationis nõ cõprehendit̃ remuneratio, fm Bar.in.j.ꝯsti.ffoꝝ pro quo vide not.in l.aquilius, ⁊ ibi bar.ff.de dona. facit q̃ inter virũ ⁊ vxo. nõ est ꝓhibita remuneratio, sed donatio sic ergo diuersa sunt.l.qđ autẽ. .§.si vir.ff.de don.inter vir. ⁊ vxo. ⁊ bal.in.l.si volũtate.C.de dotis promis. est aũt remuneratio datio ex cã beneficij ante recepti

ſm bar.in.l.ſed ſi lege.§.ↄſuluit.ff.de pe.here. ¶ Et itantū eſt de bita remuneratio, ꝙ pro ea pōt alienari fideicō.ſubiecta, ſm bar. ſing.in.j.conſti.ff.in prin.vlt.col.per.l.iubemus nullū.C.de ſacro

57 ſan.eccle.qḋ adde ad no.in auc.res que.C.cōia de le. †Differt re muneratio a donatiōe vt not.in.l.ſi vero.nō remunerandi.ff.mā da.ſecundum doc.⁊ Bar.in.d.l.aquilius vbi etiam dicit, quod in ea non requiritur inſinuatio,ſicut requiritur in donatione, ſiue fiat ex cauſa de preterito,ſiue de futuro,non ſi fiat ſimpliciter,qḋ not.Idem ſentit Bar.in.l.iuriſgentium.§.quinimo.ff.de pac.dū dicit,ꝙ.l.ſi quis argē.§.pe.C.de don.nō habet locū in remunera tione,q꞉ improprie dr̄ donatio.d.l.aquilius.verſi.non merā,⁊ ibi glo.⁊ tenet Saly.in.l.legem.vj.q.C.de pac.ſed Rapha.ful.ſub tiliter tenet ↄ̄ cuius opi.acquieuit Alex.de imo.in.d.§.quinimo. vbi vide,ſed idē Alex.in conſi.lxij.iiij.parte.tenet in ea non req ri inſinuationem,per not.in.d.l.aquilius.⁊ in.l.pe.cū glo.eo. tit.

58 ¶ †Trigeſimoquinto quero,an ſtatutum,ꝙ de quolibet inſtru mento ſoluat̄ gabel.habeat locū in apodiſſa. Rn̄.qḋ ſic,q꞉ de iu re cōi cōprehēdit̄ appellatione inſtrōꝝ,ex quo cām,⁊ veritatē in ſtruit.l.j.ff.de ſi.inſtru.⁊ ita dicūt Bar.⁊ Bal.in.l.j.ij.col.C.de fide inſtru.vbi dicit veꝝ,niſi probet̄,ꝙ de cōi vſu loquēdi nō ve niat apodiſſa,vel apocha ſub vocabulo inſtrōꝝ,qḋ no.qūo autē ꝓbet̄ ꝑ teſtes cōis vſus loquēdi,vide Bar.in.l.labeo.ff.de ſup.le ga.ex quo infert̄,qḋ nec ſolui dꝫ gabel.vigore dicti ſtatuti de atte ſtationibus teſtiū,qui lꝫ cām inſtruant,⁊ veniant appellatione in ſtrumentoꝝ.l.j.ff.de fide inſtru.⁊ tenet Bar. in.l.admonendi. in

59 fi.ff.de iureiur.⁊.c.peruenit.de teſti.cogen.†tn̄ q꞉ ſm cōem vſum loquendi teſtes non dr̄ inſtrā,ſm Bar.no. in.l.notionē.§.j.de ver.ſigni.ꝓbato dicto cōi vſu loquendi ſtatutū ceſſabit arg. not. per Bar.⁊ Bal.d.l.j.de iura.calum.Itē ⁊ q꞉ in ſtatutis teſtes non veniunt appellatione inſtrōꝝ,ſm Jo.de imo.in rub.extra de fide inſtru.⁊ Lanfran.brix.in.c.qm̄ ↄ̄ falſam.ver.inſtrumenta.in prin.de proba.Itē infert̄,ꝙ ſicut inſtrumēta de nouo reperta poſ ſunt in cā produci vſq꞉ ad ſniam,ſm Bar.in.l.admonēdi.de iu reiur.⁊ no.in.c.cū dilectus.de fide inſtru.tn̄ ꝓbato dicto cōi vſu loquēdi ſecus erit in priuata ſcriptura arg.no.vbi.ſ.Predictis adde ꝙ apodiſſa in iudicio producta parte non opponente hr̄ ꝑ publica,ſm An.de but.poſt Hoſt.in.c.qm̄ ↄ̄ de prob.Sed an di ctum ſtatutū habeat locū in actis,que cām inſtruunt. Rn̄.ꝙ non ſm Bar.in.l.j.§.j.ff.de eden.de quo ēt in.l. in fraudē §.neq꞉.ff.d

60 iure fiſ.⁊ tene mēti predicta. ¶ †Trigeſimoſexto quero,ſi pro ga bel.ſoluat̄ minus ꝗ̄ debeat ex forma ſtatuti pro ↄ̄ctu, an vitietur ↄ̄ctus. Rn̄.ꝙ ſic etiā ſi per errorem minus ſoluatur,ſecus ſi ſol uatur plus ꝗ̄ debeat.l.is qui putat.ff.de acqui.heredi.⁊ in.l.fin. in prin.⁊ ibi Bal.⁊ doc.⁊ Pet.de ſun.C.de tempo. appellatio. dum dicunt ꝙ bānum non dꝫ ceſſari ei qui intra terminum ſtatuti etiam per errorē nō ſoluit penā,q꞉ error in calculo dieꝝ nocet, vt ibi,⁊ tenet Ange.Jo.de imo.⁊ Alex.de imo.in.l.in executione .§.ſi ita.ff.de verbo.obli.⁊ Bal.in.l.ſenatus.alias vt res per gl. ibi de ↄ̄hē.empt.Pro hoc facit,q꞉ emphyteota cadit a iure ſuo etiam ſi in vno nūmo defecit in ſolutione canonis,ſm Bal.in au ctēn.qui rem.C.de ſac.ſan.eccle.⁊ in rub.C.de ↄ̄trahe. emptio.⁊. qḋ.per tex.cum glo.in.l.res bona fide.ff.eo.tit.adde no.in.l.edē .C.loca.per Bal.qui idē dicit in conductore deficiente in ſolutio ne penſionis,vt poſſit expelli,⁊ tenet Bar.in.l.ij.in principio.C. de iure emphi.aliud aūt dr̄ in emptore,qui lucratur fructus pro rata pretij ſoluti,ſm Bar.in.l.fiſtulas.§.que fundum.ff.de con traben.emptio.l.fi.⁊ ibi Bar.ff.de fun.dota.⁊ in.l.iulianus §.of

61 ferri.ff.de act.emp.⁊ Bal.in.l.ſi traditio.xj.q.C.eo.ti. ¶ †Quid autem dicis in condemnato in pena centum lib.quas ſi non ſol uerit amputetur ei manus,⁊ ille non ſoluit tota centum propter errorem in calculo cōmiſſum per officiales,an amputetur ei ma nus. Rn̄.quod Jo.de imo.poſt Bal.⁊ ibi Rapha.cu.⁊ Joā.de prato.in.l.quamuis.ff.de condi.⁊ demon.dicunt ꝙ non per illuꝫ tex.⁊ ideo in.q.propoſita de gabel.dicti docto.ibi tenent ↄ̄rium, ſm do.Jo.de prato.ibi veꝫ,ꝙ ſi minus ſoluatur pro gabel. pena non cōmittatur qḋ ēt tenet Ange.erit in tractatu maleficiorum. verſi.amputetur manus in vlti.col.contra quos tn̄ tenet Ang.⁊ Alex.de imo.in.l.ſi ſeruus.§.ſi plurium.in fi.ff.ſi quis cau.⁊ bal. in.l.cū ſit.C.de ſepul.vio.⁊ in.l.pro hereditarijs.iij.col.C.de he

62 re.actio.ſed pro prima opi.ſ.† ꝙ ↄ̄ctus ſit nullus eſt deciſio bal. in.l.j.C.ſi aduerſus reꝫ iudi.vbi dicit ſniam eſſe nullam,ſi pro ea nō ſit ſoluta tota gab.que ſolui debuit ex forma ſtatuti.idē tenet Bal.in addi.Spec.de appel.verſi.ſed pone dicit ſtatutum ꝙ il le,⁊ in.l.ij.xij.q.de reſcin.vendi.vbi dicit ꝙ ſi appellans non ſol uat integre.per errorem decimum a ſtatuto iniunctum vitiatur ꝓ ceſſus,qḋ ēt tenet Flo.in.l.res bona.ff.de contraben.emptio. di cens non valere proceſſum ſi per errorem fuit pro eo minus ſolu tum noie gab.pro quo eſt glo.ibi dūm ponit caſum.l.ſed glo. po ſitionem non firmat,⁊ ideo Bal.in reſpon.C.de ↄ̄hē.emptio.di cit per illā glo.reſcindi venditionē ꝑ nūmum nō ſolutū in tēpo re facto pacto qḋ reſcindatur ſi pretium non ſoluatur. ¶ Et fa cit,quia heres grauatus dare decē intra menſē Titio alias fun dum.ſi det quatuor poteſt poſt menſem ab eo peti fundus, ſecū dum Bal.not.in.l.j.penul.col.C.de his que pe.no.⁊ adde om nino dicta per Bal.in addi.Spe.de appel.verſi.dicit ſtatutum

63 quod ⁊c. ¶ †Trigeſimo ſeptimo quero,an ſtatutum ꝙ de quoli bet inſtrumento ſoluatur gabel.locū habeat in inſtrumēto electio nis pauperum facte per executores teſtamēti ad bona teſtatoris. Rn̄.ꝙ nō,q꞉ illa electio nō tribuit ius pauperibus electis,ſed dꝫ ſolui de teſtamento,in quo relinquitur pauperibus eligēdis,q꞉ ex teſtamēto fuit eius ius queſitū,ſm Bar.not.in.l.vnū ex familia. in prin.de leg.ij.qḋ ſemp no. ¶ Trigeſimooctauo q̄ro,dt̄ ſtatutū qḋ ſoluat̄ gab.de quolꝫ ↄ̄ctu ex quo alteri ius querit̄, an habeat locū in ↄ̄ctu cōmodati. Rn̄.ꝙ ſic.ſ.facta extimatione vſus rei cō modate,in quo ius querit̄ cōmodatario,ſecundū Bar.in.l.j.§.

64 huius edicti.ff.de conſti.pec. ¶ †Trigeſimonono q̄ro,an pro cō tractu extra territorium celebrato debet ſolui gab.a ſtatuto im poſita pro ↄ̄ctibus. Rn̄.ꝙ non,ſecundum Anto.de but.in.c. li cet de foro compe.vbi etiam per Moder.ſtatutū.n.vires nō por rigit extra territoriū.l.fi.⁊ ibi doct.ff.de iur.om.iu.⁊ in.l.oēs po puli.de iuſti.⁊ iure.⁊ in.l.j.C.de ſum.trini.⁊ fide catho.c.a nobis primo.de ſen.excō.c.vt animaꝝ.de ↄ̄ſti.in.vj.l.ij.C.que ſit long. conſue.⁊ Hoſt.in ſum.de conſue.adde not.per bal. in.l.fin.C.de ↄ̄mer.⁊ merca.doc.in.c.fi.de foro cōpe.Jo.de lig.in ↄ̄ctu de ſen. excō.ver.ↄ̄ūr q̄rit̄ qd de ſtatuto,⁊ ver.ↄ̄ūr q̄ro nūquid ſuperior.

65 ¶ †Quadrageſimo q̄ro,an vigore ſtatuti diſponētis d ↄ̄ctibus ſolui gabel.debeat ſolui de renūciatione ſimplici. Rn̄. nō.q꞉ illa nō venit appellatiōe ↄ̄ctus,ſm Bal.no.in rub.C.de pac.⁊ in.l. ſiue ap.acta.C.de tranſ.ij.col.⁊ in.l.pe.C.de dolo licet aliter ſen tiat i.l.ij.C.ſi aduer.dona.⁊ in.l.pactū.xxj.q.C.de colla.⁊ dixi.ſ. v.parte prin.xiij.q. ¶ Sed an dictū ſtatutū habeat locū in quaſi ↄ̄ctu. Rn̄.qḋ nō q꞉ improprie dr̄ ↄ̄ctus, ſm Bar. in.l.apud iul. .§.ſi.ff.ex quib.cau.in poſ.ea.⁊ bal.Ange.⁊ Moder.cōtra bar. in.l.mutuū.§.j.⁊ in.l.mora.de acqui.here.⁊ Bal.in.l.j.in prin. ff.de ↄ̄rio iud.tut.⁊ in.l.j.C.quando lice.ab emp.di.⁊ in.l.finali. .C.ſi tuto.⁊ cur.⁊ in.l.ſiue ap.C.de trā.⁊ Abb.in.c.qua fronte. de appel.⁊ Alex.de imo.in conſi.viij.ij.parte.in fi.de quo tn̄ ali ter loquit̄ Lud.pon.in ↄ̄ſi.xij.⁊ vide.ſ.ea.parte.iiij.q. ¶ Itē an habeat locū in ↄ̄ctu incluſo tacite vel trāſfuſo,vel in aliū,vel in ac

66 ceſſorio vide per bal.in.l.cū dotē.C.de iu.do. ¶ † Quadrageſi moprimo quero,qūo ſoluat̄ gab.pro vſufructu deducto in ↄ̄ctu, ſeu ↄ̄ſtituto ꝑ ↄ̄ctū. Rn̄.ꝙ dꝫ fieri eſtimatio vſufructus,per not. in.l.j.§.ſi vſufructus.ff.de lib.leg.fal.vbi per gl. doc.⁊ Ang. in. l.omniū.ff.de vſufru. ¶ Et idē dn̄t in vſufructu legato de quo.j. in tit.de gabel.vlti.vol. ¶ Quadrageſimoſecundo quero,an ex cu.nō ſolute gabel.de ↄ̄ctu cōpetant ēt fideiuſſori. Rn̄.ꝙ ſic,ſm Bal.in.l.ſi ea.C.de fideiuſ.mino.de quo dicet̄.j.tit.proxi.x.q.vbi vide. ¶ Quadrageſimotertio quero,an ſtatutū de gabel. ſoluen da de quolibet ↄ̄ctu habeat locū in ↄ̄ctu non perfecto, vt q꞉ deſit ſcriptura de qua actum ſit. iuxta.l.contractus.C.de fide inſtru. Rn̄.nō argu.not.in ſimili de eo quod ſtatutū diſponit in crimina

67 libus.†q꞉ intelligitur de crimine perfecto,⁊ cōſummato,ſecundū bal.in.l.ſi quis non dicam rapere.iiij.col.C.de epiſ.⁊ cle. ⁊ in.l.ſi quis ſeruo.C.de furtis.⁊ Bar.in.l.j.§.diuus de ſic.⁊ in.l.ſi rixa. eo.tit.⁊ Ang.in.l.⁊ ſi certus.§.ſi vnus.ff.ad ſille.⁊ Flo. in.l.ar boribus.§.idē.ff.de vſufru.⁊ in.l.in lege.ff.ad.l.aql.cū ſi. ¶ Qua drageſimoquarto quero,qualiter intelligatur dictum ſtatutū, ꝙ de quolibet ↄ̄ctu ſoluat̄ gab. Rn̄.ꝙ intelligit̄ de ↄ̄ctu trāſlatiuo dn̄ij,nō de nō trāſlatiuo ꝑ no.ꝑ bar.in.l.vnū ex familia de leg.ij.⁊

68 Alex.d imo.in.l.ab emptiōe de pac. ¶ †Quadrageſimoquinto quero,de notabili queſtione,in qua conſuluit Alexan.de imo.cō ſilio.clxxvij.ſecunda parte.Si collegium aliquod vt puta colle gium dominorum Sexdecim de Bononia eſt exemptum a ga bel.contractuū ex forma ſtatuti,⁊ venditis datijs vel gabel.col legio ſuperaddatur aliquis ciuis ſupernumerarius,vtrum ille ſu pernumerarius teneatur ad gabel.contractus,⁊ determinauit ip ſe quod non. ¶ Eſt enim ille exemptus ſicut alij numerarij de col legio,per rationes de quibus plene in.d.cōſi.quas hic cauſa bre uitatis non refero.

¶ Quartum membrum octaue partis principalis de gabella iudi ciorum vel litis.

Summarium

SUMMARIUM

1 Gabella pro snia soluenda an includat iurm, & confessionem.
Heres tenetur de delicto defuncti post confessionem.
2 Sententie appellatione in statutis venit diffinitiua.
3 Interlocutoria perpetuū silentiū imponens vim hȝ diffinitiue.
4 Statutum de sententia non trahitur ad laudum.
Preceptum de soluendo non dicitur sententia sed executio.
5 Gabella an soluenda de re petita non extimata.
6 Gabella nō soluta pp inopiā an inducat applonis desertionem.
Argumentum de litibus ad pias causas an procedat in solutione gabelle vigore statuti.
7 Gabella non soluta an reddat nullum iudicium.
8 Statutum, quod gabella soluatur de extimatione litis, quomodo intelligendum.
9 Gabelle non solute excusatio an detur prohibito agere. Item & fideiussori.
10 Gabelle non solute excusatio per quem probanda.
Gabellaȝ non soluens a quo foro repellatur stante statuto, quod non audiatur.
11 Gabella an soluenda de additione ad libellum.
12 Gabella soluta per emptorem an repetatur a venditore obligato ad sumptus litis.

Restat Quarto loco videre de gabellis indiciorum, vel litiū, quas prius impositas a Caio cesare Caligula teste Suetonio in eius vita vectigalia noua. ibi pro litibus ac iudicijs. ¶ †Circa qd quero, primo si statutū mandat solui gab. pro snia, an hēat locum in iurm, & in confessione iudicialibus. Rñ. qd nō, fm Bart. & Rapha. cu. in l. j. ff. de cōfes. arg. tñ ɔtra in l. ij. ff. de iureiu. vbi cōfessio, & iurm equiparatā hñt vim snie, & l. j. & ibi doct. C. eo. tit. & Pau. de ca. in ɔsi. lx. ¶ In tm̄, qd post sniam heres tenet̃ de delicto defuncti, ita & post ɔfessionem, fm Bald. in l. j. ij. col. C. ne ex deli. defun. Iteȝ ɔfessio & snia paribus passibus ambulant. l. post rem. de re iud. & Bar. in l. certum. §. sed an ipsos. de ɔfes. Et tale statutū de snia itelligit̃ in potiori significatu. i. de diffinitiua nō de interlocutoria, fm doc. in rub. ff. de re iudi. & ibi Ludo. pon. & Bal. in addi. Spec. de execu. sen. vel noie snie. in fi. † qr ēt in statutis appellatione snie venit diffinitiua, vt ibi, & no. in l. qd iussit. de re iud. & gl. in l. j. §. qd in sentētijs. ff. qñ appel. sit. facit, qd not. in l. j. C. de suc. edi. Non aūt venit preceptū de soluēdo, per not. per Bar. in l. ij. ff. de appel. reci. & per Bald. in l. si preses quasi. qūo & qñ iud. & no. in c. vt debitus. de appel. Itē nec scdm decretum, qd improprie est diffinitiua. l. j. ff. de iur. om. iu. Item nec interlocutoria, vt. s. eo. & gl. in d. §. in sentētijs. & Flo. in l. proinde. §. notādū. ad. l. aql. c. cum olim. cū gl. de testi. & in. c. sup eo. & ibi doc. & Phil. de fran. de appel. facit. c. si qs. de sen. excō. & per gl. & Alex. in l. j. ff. qd qsqȝ iu. & melius per Alex. ɔsi. l. ij. parte. qd verū est nisi sit interlocutoria imponēs ppetuū silentiū, † qr hȝ vim diffinitiue, fm Ang. in reperto. versi. arbiter. versi. si ex forma. & Bal. in auc. qui semel. iiij. colū. qūo & qñ iud. Idem, si qūocunqȝ interlocutoria hēat vim diffinitiue, fm Abb. anti. & Jo. an. in. c. peruenit. de appella. & Ang. vbi. s. Ergo locum hȝ in pronuncia de exequendo, que est diffinitiua, fm Joā. de lig. in ɔsi. si in instro ɔtinetur &c. & Saly. & Pet. de peru. in ɔsi. In Christi noie amē. Uiso prefato pūcto, lȝ Lud. ɔrium sentiat in rub. ff. de re iudic. & An. in l. v. in prin. de ver. ob. & ibi Alex. de imo. qui dñt eaȝ esse interlocutoriā, qd ēt tȝ Bal. in l. ab executore. C. quorum appe. nō reci. quē ēt vide in l. si pecuniā. C. de re iud. & in l. actori. C. de re. cre. & Pau. de ca. ɔsi. cccxxv. sed glos. in l. qui restituere. ff. de rei ven. dicit esse diffinitiuā, qd etiam tȝ Alex. de imo. in ɔsi. l. pe. colū. ij. parte. ɔsi. vide Jo. an. in addi. Spec. de appel. §. in quibus. ver. v. in fi. † Item tale statutum de sententia non hȝ locū in laudo, qr nō dr̃ snia, fm Pau. de ca. ɔsi. lxxj. Item nec in snia in cā summaria, fm Pau. de ca. in l. iij. in prin. ff. de iur. om. iu. ¶ Ad id aūt qd dixi de precepto. adde qd preceptū de soluendo non dr̃ snia, sed executio, fm Bar. in l. j. C. de ɔfes. qd verum, nisi sit factum precedente libello, & lite pendente, fm glo. & Bal. in l. fi. §. necessitatem. C. de bo. qȝ lib. & Abb. sicu. in rub. de re iu. ¶ Sed quid si snia hȝ plura capitula. Rñ. qd tot dñr snie, quot sunt eius capitula, sed Pau. de ca. in l. in fideicom. §. si legatum. ff. ad trebel. vñ tot gabelle soluende sunt, quot sunt eius capitula, ex quo tot dñr snie, vt ibi. ¶ † Secundo quero, dicit statutū pro ɔ̃titate in iudicio petita soluatur gabe. ad rōnem duorum denariorum pro libra, quid si sit petita res. Rñ. qd res debet extimari, & fm extimationem eius soluatur gabel. que solui potest in quacunqȝ parte iudicij, fm Bal. in auc. generaliter. pen. col. C. de epi. & cleri. & dixi. s. de gab. rerum inanimatarum, & adde hic, qd si statutum dicit capitaneū debere cognoscere de causis a centū libris. s. & potestatē abinde. s. si petat̃ res, vel hereditas, cuius hrditas sit incerta, cognoscit ptās, nisi ɔrium probetur per capitaneum, fm Bald. no. in l. ampliorē. §. cū scimus. C. de appel. ¶ † Tertio quero, an non soluens gabellā in cā applonis, quā soluere dȝ ex forma statuti, incurrat dānū desertionis, si soluere non potuit pp paupertatē. Rñ. qd non, fm Bal. sing. in l. ij. §. si quis in iudicio. si qs cau. p. c. lȝ. de cēsi. & Bal. in l. acceptā. d vsu. in. xxiij. q. & gl. in l. eos. C. de ap. & Inn. in c. ex rōne. eo. ti. ¶ Quarto quero, vtrum de litibus ad pias cās debeat solui gabel. vigore statuti disponentis gab. solui de litibus. Rñ. qd nō, hȝ Bal. in l. nulli. C. d epis. & cle. & Bar. in auc. sed hodie. eo. ti. lȝ Bal. sentiat ɔrium in l. cū clericis. C. eo. ti. ¶ † Quinto quero, vtrum gab. nō soluta p petitione in iudicio facta reddat iudicium nullū stāte dcō statuto. Rñd. qd nō, imo pōt solui in qualibet parte iudicij, fm Bal. in auc. generaliter. pe. col. de epis. & cle. & Bal. in l. p diuersas. xiij. q. C. mā da. a dixi. s. de gab. rerum inanimatarum. iiij. q. & s. eo. ij. q. ¶ Sexto quero qualiter soluat̃ gab. per eum qui petit. xxx. & obtinet in. x. stante statuto qd soluat̃ gab. de ɔ̃titate petita ad rōnē duorum denariorum pro qualibet libra. Rñ. qd inspici debet summa, que petit̃, nō que debetur, fm Bar. Ang. & Pet. de sun. in l. in offerēdis. C. de appel. & no. in l. si idem cum codeȝ. de iuris. om. iud. & Bar. & Bal. in l. cum quedaȝ. §. quoties. eo. ti. & Ang. in auc. de defen. ciui. §. decetero. col. iij. & J. papien. in summa in libello reali verbo, non tñ animo contestandi. in fin. qd no. ¶ † Septimo quero, qūo intelligat̃ statutum, qd gab. soluatur de extimatione litis. respon. qd gab. solui debet, fm qd extimatur in processu litis non a principio litis, fm Bar. in l. fi. §. fi. C. de appel. ¶ Octauo qro, si sit questio de possessione tm̄, qūo soluat̃ gabe. Rñ. qd debet extimari possessio, nō res, fm Bar. in l. si duo. §. fi. per illum text. ff. vti pos. qd no. ¶ † Nono quero, vtrum statutū phibēs vēditorē non soluentē gab. agere ad preciū obstet ei ɔuentio ad rē tradendam, ne excipiat de precio non soluto. Rñ. vt dicemus infra de fraud. gab. xix. q. ¶ Decimo quero, an excusatio nō solu. gab. cōpetat ēt fideiussori. Rñ. qd sic, qr excusatio cōpetens principali competit etiā fideiussori. etiā si reus nolit ea vti fm Bal. in l. si ea q. C. de fideius. mi. vbi dicit de restitutiōe & de qualibet alia defensione. & idē facit. l. excep. ff. de exceptio. l. tam mādatori. & ibi doc. Saly. C. de non nu. pecu. & l. iij. & ibi Bar. C. de vsur. rei iudi. in Spec. de accu. §. vj. ver. itē quare. de fideius. §. j. x. & not. qd est verū, etiā si excu. sit mere personalis, qr competit etiam fideiussori comparēti, pcuratorio noie dñi, fm Bar. in l. & si fideiussori. ff. de re iudi. Nec potest principalis renūciare in preiudicium fideiussoris. l. sed & si quis. §. fi. ff. si qs cau. l. fi. ff. de pac. Et ɔpetit excusatio rei fideiussori iudici nō ɔtractus statu rei mutato. d. l. tā mandatori. & ibi Bal. Sed an imputet̃ ei si fideiussor omittat talē exceptionē. vide in Spe. de iudi. §. iij. ver. qd si fideiussor. ¶ † Undecimo quero, si opponit̃ excu. non solu. gab. cōtra executionem guarētigie, cui incumbat onus pbandi, dic, qd si solutio gabel. habet se per modum solennitatis ad contractū, debet probare, qui petit excusationem. Alias vero excipiens, cū agentis intentio sit fundata ex instrumento, fm Ange. in reperti. l. j. C. de iure fisci. lib. x. qd no. ¶ Duodecimo quero, qd de statuto disponente nō audiri eū, qui nō soluit gab. Dic qd intelligit̃, scȝ tā in foro, ecclesie q̃ in seculari, fm Bal. in c. j. §. si qs p triginta. vj. col. si de feu. fue cōtrouer. in vsi. feu. & doc. moder. & do. Ballionus de perusio in c. fi. de prescriptio. ¶ † Tertiodecimo qro, si statutū dicit, qd de quolibet libello soluat̃ gabel. & pducto libello soluat̃ gabella de. x. sit facta additio de quinqȝ, an solui debeat noua gabella ex additione. Rñ. qd nō, qr nō dr̃ nouus libellus, fm Pau. de ca. & Alex. de imo. in l. scire. d v. ob. & dixi plenius. s. v. pt. in fi. vbi vide. ¶ † Quartodecio qro si emptor soluit gab. litis de euictiōe ex forma statuti, an repetat a vēditore obligato ad sumptus litis. Rñ. qd nō, vt sing. tȝ Pau. d ca. & ibi Alexan. de imo. eū sequit̃, in l. venditores. ff. d v. obli.

¶ Quintum & vltimum membrum octaue partis principalis de gabellis vltimarum voluntatum.

SUMMARIUM

1 Gabella de testamentis an soluatur iure communi.
2 Gabella de legato an soluēda deductis expensis, & grauamine.

3 Gabella de legato liberationis vtrum solui debeat, vbi statutũ de legatis loquitur.
Liberatio a debito legatario ex legato liberationis acquiritur ꝓpter executionem, quam secum trahit.
Legatum liberationis quot modis fiat, ꝛ quid operetur, ꝛ quaꝫ recipiat limitationem.
4 Gabella quomodo soluenda de annuo legato.
5 Gabella de legato inutili, ꝛ de pio, vtrum solui debeat vi statuti de legatis.
6 Gabella de legato de vendẽdo pro minori precio quomodo solui debeat, ꝛ quid de legato dotis facto vxori a viro.
7 Gabellam heres an teneatur soluere de testamento nõ lucroso.
8 Gabella de legato facto consanguineis pro anima, nunquid soluenda statuto gabellam legatis imponente.
9 Gabella soluta an computanda in legato.
10 Gabella de legato remissionis cautionis nunquid soluenda.
Gabella de legato post terminum statuti si non fuit soluta in termino non soluenda.
11 Gabellam de legato repudiato heres tenetur soluere.
12 Onus sequitur legatum quocunqꝫ eat.
Gabella pro legato male ablatorum incertorum nõ soluenda.
13 Falcidia an detrahenda de legato male acquisitorum.
Statutum simpliciter loquens non comprehendit causas pias.
14 Gabella pro alimentis legatis per heredem est soluenda, ꝛ quãdo per legatarium debeat solui.
15 Statutum exigens gabellas ab omni hereditate non habet locum in hereditate patris delata filio.
Lucrum dicitur deducto damno, sicut damnum deducto lucro.
Gabella de lucro meretricio an soluenda.
16 Lucrum meretricium an sit licitum.
Elemosina an soluenda de lucris illicitis.

SEquitur Nunc q̃nta pars huius octaue principalis, in qua videamus de gab. vltimaꝝ volũtatũ. ¶ † Primo igit̃ q̃ro, vtrum de iure cõi sit soluẽda gab. de vltimis volũtati. rñ. ꝙ non, q2 sublata est ex eis omnis deductio, per. l. fi. C. de edic. diui adri. tol. ꝛ ibi hoc firmat Bal. in. iiij. col. v. nota. vbi ẽt Pau. de ca. tenuit idẽ, dicẽs esse stricte intelligẽdũ, ꝛ ꝓpea Bal. ibi, subdit, ꝙ male faciunt illi, qui ꝯrium statuunt, si tñ fiat statutum in ciuitate, ꝙ de vltimis volũtatibus gab. soluat̃, illud seruãdũ est. l. oẽs populi. de iust. ꝛ in. l. j. C. de sum. tri. c. j. de ꝯsti. in. vj. ꝙ no. ꝑ statuto Cesene. ¶ † Scd̃o q̃ro, dicit statutũ, ꝙ de quolibet legato soluat̃ gab. ad rõnem. x. soli. pro cẽtenario, q̃o intelligat̃ rñ. ꝙ solui dꝫ gabel. de eo ꝙ restat legatario deductis sumptibus, ꝛ grauamine, ẽm Dy. Bal. ꝛ Ang. in. l. nõ amplius. in p̃n. de leg. j. facit. l. circa. §. sicuti. ꝛ ibi doc. ꝛ Ang. ff. ad. l. fal. ꝛ Bar. ꝛ doc. in. l. quoties. eod. ti. ꝛ in. l. sed si hoc. §. cuidã. ꝛ in. l. q̃titas. ad. l. fal. ꝛ gl. in. l. per diuersas. C. mã. Itẽ dr̃ preciũ ꝙ restat deductis sumptibus ꝓsenete, ꝛ subhastationũ. d. l. q̃titas. ꝛ ibi Barto. ꝛ doc. adde q̃ dixi. s. ð gab. ꝯctus. xxix. q. ¶ † Tertio q̃ro, an gab. solui debeat de legato liberationis, stãte statuto, ꝙ de quolibet legato, de quo aliqd acq̃rat̃, gab. soluat̃. Rñ. ꝙ sic, ẽm doc. ꝛ Ange. in. l. querebat̃. ff. ad. l. fal. ex legato. n. liberationis acq̃rit̃ legatario liberatio a debito, ẽm Bal. in. l. creditoris. C. de fideicõ. q2 tale legatũ trahit secũ executionẽ, ẽm Bal in auc. hoc amplius. iij. col. eo. ti. Item si fiat possessori rei acq̃rit dñium rei possesse, ꝙ ipso iure transit in legatariũ, ẽm Bal. in. d. l. si creditoris. Item tollit interim ciuilẽ oblĩonẽ, ẽm gl. ꝛ Bar. in. l. si non sortẽ. §. adeo. ff. de ꝯdi. inde. Itẽ si fiat ad tp̃s operat̃, vt interim heredi silẽtium imponat̃. l. aurelius. §. centũ. de lib. leg. Item dictũ legatuꝫ parit exceptionẽ. d. l. si creditoris. ꝛ ibi Bar. Iteꝫ si fiat ꝯducto ri, operat̃ gratuitã ꝯductionẽ. l. si ei. ꝛ ibi Bar. ff. de lib. le. Item operat̃, ꝙ debitori restitui debeat instr̃m õbiti, si illud habeat creditor vel heres, ꝛ si nõ habeat õbeat ei facere ꝯcetationẽ ꝑ instrꝫ, ẽm Bal. in. l. instra. C. de fideicõ. Item operat̃ multa alia, de q̃bus in ti. ff. de lib. le. per totũ. ¶ Sed limita predicta vera esse, ꝛ maxime decisionẽ ꝓposite q̃onis, nisi fiat legatũ liberationis debitori prius liberato. ẽm Bal. in. l. iij. in fi. C. de leg. vbi dicit tũc esse inutile. Itẽ nisi factũ sit debitori tuto exceptiõe. l. creditor, ꝛ ibi Bar. ff. de lib. le. Quibus duobus casibus nõ dꝫ solui gab. de eo, cuꝫ ex eo nõ hic queratur legatario. ¶ Sed quot modis fiat legatũ liberationis, vide Bar. in. l. iij. in prin. ff. de lib. le. ꝛ Bal. in. l. cum necessitatem. C. de fideicõ. ¶ † Quarto quero q̃o debeat solui gab. de annuo legato, stante statuto, ꝙ de quolibet legato soluat̃ gab. rñ. ꝙ solui dꝫ de quolibet anno pro rata legati illis gabellarijs, qui erunt in principio cuiuslibet anni, ẽm Bar. ꝛ Ang. in. l. falci. non hr̃, ꝛ in. l. cum titio. ff. ad. l. fal. ꝛ Bal. in. l. annalibus. C. de leg. ꝛ in. l. ij. §. sed ꝛ nr̃a. in fi. in lec. antiq. C. cõia de leg. ꝛ Flo. in. l. defuncta. ff. de vsuf. ꝛ tꝫ Alex. de imo. ꝯsi. xxxv. iiij. parte. ꝛ dixi. s. de gab. ꝯtractus. q. xxxij. ¶ † Quinto quero, an de legato inutili sit soluenda gabella stante predicto statuto. Rñ. non, arg. l. non est dubium. ff. ad. l. fal. vbi dr̃ ꝙ de eo non detrahitur, facit quod no. Bal. in. l. ij. C. de eunuc. ꝛ Alex. de imo. consi. xxxv. iiij. parte, ꝛ quod dixi. s. de gab. ꝯtractus. q̃o. xvj. Ex quo potest inferri ꝙ nec de legato pio dꝫ solui gabe. ex quo, ꝛ illud non patitur falci. auc. similiter. C. ad le. fal. arg. d. l. non est dubium, ꝛ tenet Bal. in. l. nulli. C. de epis. ꝛ cle. dum loquitur de legato ad piam causam, ꝛ infra dicetur, ꝛ dixi. s. proxi. parte. q. iiij. quod not. ¶ † Sexto quero, testator mandauit heredi, ꝙ pro decem venderet fundum valentem. xx. q̃o debeat solui gab. ꝑ. x. an vero pro. xx. stante statuto, quod de quolibet legato soluat̃ gab. ad rõnẽ duoꝝ deñ. pro libra. Rñ. ꝙ solui dꝫ quoties legatũ est vtile, ꝛ sic dicto casu solui dꝫ pro. x. cũ legatarius lucret̃. x. tm̃, ita tꝫ Ang. no. in. l. qui fundũ. in p̃n. ff. ad. l. fal. ¶ Ex quo seq̃tur ꝙ de legato dotis facto vxori a viro non dꝫ solui gabel. quoties fuit, ꝛ est in dote, sed demũ quoties est vtile vxori ꝑꝑ cõmodũ representationis. i. q2 statiꝫ ꝛ non expectato termino iuris solui dꝫ vigore legati, ẽm Bal. no. in. l. iij. C. de fal. cau. adie. leg. ꝙ nota. ¶ † Septimo q̃ro, dicit statutũ ꝙ de quolꝫ testõ soluat̃ gab. q̃o intelligat̃. Rñ. ꝙ dꝫ intelligi. s. si hereditas est lucrosa, alias hr̃s non tenet̃, ẽm Pau. de ca. in. l. fi. §. in cõputatione. C. de iure delib. ꝛ ꝓbat̃ in auc. de nup. §. si vero expectet. ꝛ ibi Ange. col. iiij. ¶ † Octauo q̃ro, an de legato facto pro aĩa ꝯsanguineo pauperi testõris sit soluẽda gab. stãte statuto, ꝙ soluatur gab. de lega. nisi pijs. Respon. ꝙ nõ, q2 tale legatũ dr̃ ad piam cãm, ẽm glo. no. ꝛ doc. in. c. ij. de sepul. secus si factũ sit ꝯsanguineo diuiti, ꝙ non dr̃ piũ, q2 nõ ꝑsona, sꝫ cã ĩspicit̃ in leg. ẽm gl. ꝛ Bal. in. l. illud. j. co. C. de sa. san. ec. ꝛ in. l. j. ij. col. e. ti. ꝛ in auc. sĩr. ad. l. fal. ꝛ Bar. i. l. alio. ð ali. ꝛ ci. le. ꝛ in. l. diuus. ff. si cui plusq̃ꝫ p. l. fal. Et lita vex nisi testõr legãs ꝯsanguineo diuiti, credat eũ esse inopẽ, quo casu lꝫ sit diues ad piã cãm dr̃ legatũ, ꝛ idẽ si sit diues, nõ tñ q̃tũ spectat ad eius ꝯditionẽ, q2 sit nobilis genere non volẽs, ꝛ mẽdicare erubescens, ẽm Bar. in. l. j. ij. q. ij. princi. C. de sa. san. eccle. q̃d no. q2 quotidianũ est ꝛ pulch. ¶ † Nono q̃ro dicit vnũ statutũ, ꝙ de quolibet legato soluat̃ vna gab. ꝛ aliud statutũ dicit ꝙ vir vxori nõ possit legare vltra centũ. pone ꝙ vir legauit vxori cẽtũ ꝛ grauauit hr̃dẽ testator ad soluẽdũ gab. an valeat legatũ. Rñ. ꝙ sic, ꝛ solutio gabelle nõ cõputatur in legato facto de centũ, q2 si ꝯputaret̃ legatũ excederet formã statuti, ꝛ nõ valeret ita determinat Bal. in. l. ij. §. ij. in lec. anti. C. ꝯmu. de leg. ꝑ quo facit doctri. Bar. in. l. sed si hoc. §. j. ꝛ ibi doc. ff. de ꝯdi. ꝛ demon. q̃d est notãdũ. ¶ † Decimo q̃ro, si testator remittit vsufructuario cautionẽ, quã prestare tenet̃ hr̃di de vtendo ꝛ fruẽdo arbi. boni viri, an soluet gab. de tali legato remissiõis, stãte statuto, ꝙ de quolibet legato gab. soluat̃. Rñ. ꝙ nõ, ẽm bal. in. l. ij. in lec. anti. C. de condi. inser. adde. s. iij. q. ¶ † Undecio q̃ro, an solui possit gabel. ꝑ legato post terminuꝫ statuti, si non fuit soluta in termino. Bal. tꝫ ꝙ non, in. l. fi. ix. op. in lect. anti. C. de ꝯdi. inser. ꝛ dixi. s. de gabel. ꝯctus. xxx. q. vbi vide. ¶ † Duodecimo quero, si legatarius repudiat legatũ de quo dꝫ solui gab. vigore statuti, an heres teneat ad illud onus gab. Rñ. ꝙ sic, q2 legatum, q̃d legatarius acceptare nõ cogit̃ remanet hr̃di cũ onere gab. ẽm bal. singulariter i. l. pe. vij. col. v. itẽ ad. q. ð gab. i lec. anti C. ð ꝯdi. iser. ꝑ quo facit, q2 onus sequit̃ legatũ ad quẽcunqꝫ vadat. l. gaio. in p̃nci. de adi. leg. Itẽ onus legatario iniunctũ remanet apud hr̃dẽ cũ legato caduco. l. celsus. alias. l. pr̃ meus. de leg. ij. Et adde ꝙ onus iniũctũ duobus remanet totũ vni, cui legatũ accrescit recusante. l. ciuitatibus. §. lucius. de le. j. ꝛ bal. in. l. quoties. ij. C. de fideicõ. ꝛ in. l. j. §. in primo. C. de ca. tol. ꝛ in. l. j. viij. q. xj. col. C. q̃ñ nõ pe. par. vbi dicit ꝙ onus accrescit cũ parte legati. ¶ † Decimotertio q̃ro an ꝑ legato male ablatorũ incertorũ sit soluẽda gabella. Rñ nõ, q2 illud dr̃ piũ, ꝛ debitũ ẽm Bal. in. l. si seruo fideicõ. de he. insti. ꝛ bar. in. l. iiij. q. ij. prin. C. de sac. san. eccle. qui ẽt dt̃ de eo nõ detrahi fal. si ꝓbet̃ deberi ei cui fiat restitutio alias sic. Sed vide Bar. in. l. qui vxori. ff. de auro ꝛ argẽ. lega. sed de legatis pijs nõ soluit̃ gab. nec statutũ simpliciter loquẽs ꝯprehendit cãs pias, ẽm Bal. in auc. sed hodie. C. de epi. ꝛ cle. ꝛ Bal. in. l. nulli. eod. titu. ergo ꝛc. ꝛ. s. q. v. vbi diximus, lꝫ Bal. aliter sentiat in. l. cũ clericis. eo. ti. ¶ Decimoquarto q̃ro, an gabella soluẽda de oĩ liberalitate seu de relicto facto ex cã liberalitatis ex forma statuti solui dẽat ð relicto facto ꝑ p̃rẽ filio adoptiuo.

adoptiuo, cui non tenebatur de iure aliquid relinquere. Rñd. q sic, fm Bal. not. in l. cum in adoptiuis. in. vj. col. C. de adop. qd no. ¶ † Decimoquinto quero, an pro alimentis legatis sit soluenda gabel. per heredez. Rñ. sic, si imponit pro rebus, quas heres portare tenet, sed si imponit psone nō rōne rei, dz solui per legatariū, fm Bar. in. l. j. in fi. ff. de ali. leg. ¶ † Decimosexto quero, vtrum statutum, q de qualibet hereditate soluat gabel. locū habeat in hereditate patris delata filio. Rñ. q non, fm Jo. de pla. in insti. super rub. in ver. alemanicus. & Ange. & Rapha. cu. in. l. in suis. de lib. & posth. arg. ꝯtra in. l. si emancipata. C. de iu. & fac. ign. vbi dicit verum, fm Bar. nisi statutū vellet de lucro solui gabel. qz intelligitur et de eo q est quasi debituz, qz dr lucrum, vt si patris hereditas filio deferat vt ibi. ¶ Et scias dici lucrum deducto damno. l. iij. ff. de in rem verso. & l. sed si adijciat. ff. pro soc. & l. mutius. & ibi Bar. eo. ti. sicut dānuz dr deducto lucro, vt ibi & Pau. de ca. ꝯsi. clxv. Jtē lucrum dr etiam q peruenit ex delicto, fm Bal. in. l. j. C. si qd in frau. ¶ Sed an de lucro meretricū sol. gab. Ang. tz q non, in auc. de lenoni. in prin. col. iij. sed argu. ꝯtra in. l. idem quoties. ff. de ꝯdi. ob tur. cau. & ibi per Bald. qui alle. Jnno. in. c. qz pleriqz. de immu. eccle. & Archi. lxxxvj. di. qui venatoribus. j. q. j. non est putāda. ¶ † An aūt sit licitū lucrū meretricium, vide Archi. in. d. c. non est. & in. d. c. que venatoribus. & Jnno. in. d. c. qz pleriqz. & ibi et de lucris illicitis aduocatoruz, medicorum, vsurariorum iudicum, & testium falsorum, & simoniacorum, & an de talibus fieri possint elemosine, vide ibi, qz non est materia nostra. ¶ Sed de illicitis & extorsionibus gabellariorū elemosina fieri non potest, fm Abb. sicu. singulariter in. c. innouamus. de censib. quod semper not.

¶ Nona pars principalis de fraudibus gabellarum.

SVMMARIVM

1 Gabellas fraudare an liceat in foro conscientie, & quando.
2 Fraudans iniustam gabellam euitat onus, nec fraudez facit.
Venia culpe impenitenti non datur.
Gabellam quis dicat fraudare, & qñ res in cōmissum cadat. 6.
4 Vectigalis non soluendi data per publicanum licentia quanto tempore duret.
5 Licentia extrahendi merces de territorio non specificata quantitate quomodo limitanda.
Concessio in materia restringibili ad primam vicem se adaptat.
Presentare obligatus liberatur per primam presentationem.
6 Statutum priuans quē dñio rei nō se extendit ad possessionem.
7 Gabellam fraudantes qua pena puniendi.
Bona occidentis episcopum cui applicanda.
8 Occidens episcopum quam penam incurrat, & quid de plebe.
9 Res in commissum propter non solutam gabellam intra quantum tempus vendicetur a fisco.
10 Heres fraudantis gabellam an teneatur.
11 Mulio portans licentiam an excuset dominum.
12 Publicanus an, & cui possit vendere res, que inciderunt in commissum & quando.
13 Cōmissum an habeat locum gabella non soluta pro vectura rerum licitarum & illicitarum.
14 Licentiam habens pro rebus suis si portet alienas an commissum de omnibus faciat.
Mulio tenetur de periculo rerum quas portat.
15 Commissum an ꝯbatur sup rebus portatis cum bestijs alienis.
Animal gestans res, pro quibus non fuit soluta gabella, an trabatur in commissum.
16 Animalia, & currus portantia res, pro quibus est fraudata gabella, an publicanda.
Saccus cum farina an incidat in commissum, si pro farina non est soluta gabella.
17 Scapha & pullus an incidant in commissum appellatione nauis & animalis, tam in statuto, quam in legatis.
18 Fraudare an dicatur, qui transit per vias indirectas. 20.
19 Statutum loquens per verbum preteriti perfecti an requirat actum consumatum.
Proficisci dicitur, qui iter arripit.
21 Locus suspectus an possit esse causa rerum publicandarum.
22 Cautela pro portitoribus rerum prohibitarum.
Publicanus an teneatur interpellare transeuntes cum mercibus de gabella soluenda.
23 Fraudare an dicatur qui non patitur se presentari a gabellario.
Gabellam fraudans an possit capi pro represalijs.
24 Venditor fraudans gabellam an excipiat contra emptorem.
25 Inquisitio an procedat pro fraudante gabellam.
Actio etiam per statutum cui denegatur, iudicis officiū non denegandum.
26 Remissio pene per non solutam gabellam fieri per pactum non potest vt de adulteranda vxore.
Statutum de bannitis impune offendendis an liberet offendentem per modum adulterij.
Adulterium non est solius mariti iniuria.
27 Sententia diffinitiua lite non contestata potest fieri contra non soluentem gabellas.
Snia lite non contesta. in. xxxvij. casibus hic enumeratis valet.
28 Statutum quod fraudans gabellas non audiatur quomodo intelligendum.
29 Gabellā vini fraudare nūqd dicatur qui vendit acetū vel loraz.
Publicanus reperiens mulum oneratum sine ductore an possit illum capere pro commisso.
30 Animal an pluries publicandum quod pluries transierit sine gabelle solutione.
Fiscus non venit in tributum cum creditoribus delinquentis.
31 Pene duplicatio non cadit in speciebus.
Gabella an debeat inquiri per transeuntes.
32 Gabellarijs designande res a transeuntibus.
Libri scolaris sine bulleta an cadant in commissum.
33 Sindicus denunciare dz maleficia etiam impunibilia.
34 Gabellam vnus sociorum fraudans nō includit partem socij in socij vt cadat in commissum.
35 Priuatus iure suo culpa socij agit contra alterum ad interesse iudicio familie herciscunde.
36 Canonis cessatio quando vni ex emphyteotis noceat tantum, & quando solutio vnius prosit alteri.
37 Gabellam venditaz a cōmunitate, vel fisco fraudans an teneat.
38 Denunciator fraudis an possit esse testis ꝯ fraudantē gabellas.
Sindicus maleficiū denūcias an possit a iudice in testē recipi.
39 Publicani error in scriptura non nocet mercatori bona fide versato.

1 NOno Principaliter & vltio est differenduz de fraudibus gabellarū q pars ē valde vtilis & necessaria pp frequētiā fraudū. ¶ † Prio igit qro, nunquid in foro ꝯscientie sit licitū fraudare gabellas & datia. Rñdeo fm cōem opi. doc. qd si gabelle sunt inducte a principe, vel alio habēte ptātem, nō pñt sine peccato fraudari. i. earū solutio omitti tā a ciue q̄z a forense, sed inducte a nō babente ptātem inducendi, vt sunt multi populi, vel nobiles de facto exigētes gabellas, pñt licite fraudari tā a subditis q̄z a forēsibus, cū tūc dicant extorsiones, qd ē verū, nisi talis iferior a principe hēat priuilegiū a principe, vel ex pscriptione, qz tunc fraudari pñt a forēsibus tātū nō a subditis sine peccato, fz doc. Moder. & Ang. de periglis post Bar. in. l. vectigalia. in prin. ff. de publ. & Bal. in. c. j. i. col. q̄ sint rega. in vsi. feud. & ita dz intelligit dictū Bal. in. l. ij. & ibi Ang. C. de iure aureo. annu. q dicūt licitū esse fraudare gab. q̄ sapiunt nimias extorsiones, & maxime forensibus, & qd dicit Bal. in. l. j. in princ. C. de ca. tol. qd licitū ē fraudare gabel. iniustas, & qd tz idē bal. in. l. iij. C. d nau. feno. vbi dt, q si a passagerijs accipit duos denarios p gab. cū debeat accipere vnū, licitū est declinare viā & passagiū fraudare. sed ipse passageris tenetur ad interesse passus deuiari culpa eius dño pedagiorꝫ a quo ꝯduxit. & vide p articulo p bal. i. l. j. ij. col. ff. de rerū diui. & in. l. veluti. ff. de iusti. & iure. & Host. in tit. de cēsi. §. ex quibus causis. v. exactiōes aūt pedagiorꝫ. & Pet. de anch. in regula. possess. iiij. q. lib. vj. Abb. sicu. in. c. inouamus de cēsi. dt q sine metu peccati lz laicis & clericis fraudare gab.
2 nō legitime impositas. † cū ppie nō dicat fraus, sed oneris euitatio. ipsi vero ciues, qui sibi cōi consensu imposuerūt gabellas nō pñt, eas licite fraudare, quia possunt, & potuerūt hoc statuere in preiudiciū ppriuz, fm Abb. ibi qd singul. tene mēti. Jllud tamē no. fm Bal. in. l. ij. C. de vecti. & ꝯmis. qd si fraudans gab. ꝯ. quinquēniū moriat. ꝯ. quod potest fiscus vēdicare res, que inciderint in cōmissuz, eius anima non tenetur, de qua doctrina non est iudicio meo multū confitendū, ratio est, qz contra ipsum fraudantē, qui peccauit, & non penituit restituendo, vel iubendo restitui statiz post mortē Deus iudicauit. xiij. q. ij. tempus, nec absoluit anima eius, ex eo quod post mortem fiscus rez vendicet, que incidit in cōmissum, quia forte vendicat fiscus preter voluntatez

fraudantis, vel quã rẽ fiscus inscius non vendicabit, per not. in c. significasti. de eo qui duxit in matri. xj. q. iij. cum aliqs. de pe. ⁊ remis. ꝙ quidam facit, ⁊ illud Dantis aldegeri poete, absoluer non se po chi non se pente. Non enim datur venia culpe non pe- tenti. xxiij. q. ij. lega. ⁊ glo. not. iiij. disti. deniq3. que dicit secus in venia pene. ¶ Et ideo mortuis non ꝓdest venia culpe, fm Bal. not. in. l. seruis. ad fi. C. de lega. ¶ †Scđo quero, qs dicaꝛ fraudare gabellam. Rñ. ꝙ is, qui cum mercibus transit, ⁊ gabellam nõ soluit, ẽt si gabellarius eum non interpellet ad soluendũ, cũ tacere possit, donec transeat, ⁊ illo non pñtante merces, ⁊ non soluẽte gab. potest ei merces auferri per gabellariũ, casus est not. in. l. fi. §. diui. j. ⁊ ibi Bar. ⁊ doc. ff. de pub. ¶ Quod limita verum, si dolose transiuit, non si per errorem, qꝛ tunc res, que inciderunt in cõmissum, liberari vñr solutione duple gabelle. d. l. fi. §. diui. ij. ⁊ dicet. j. xv. q. ij. in. q. xxviij. Item vex, si gabellarius erat in loco, alias transiens non est in culpa, vt ꝯsuluit do. Alex. de Imo. ꝯsil. clxxj. ij. parte. in primo dubio. Itẽ vex, nisi gabellarius remiserit transeunti gabellam. d. l. fi. §. si qs professus. Remissio. n. facta a gabellario excusat a pena, vt ibi ẽt per Bar. qui dicit eẽ vex, qñ gabellarius exigebat gab. pro se, s3 cõitati soluebat, vel fisco, vel ẽt si hñs ꝯgnale mãdatũ ad exigendũ tanq̃ officialis gabellarum exigebat, ⁊ officiũ exercebat, non si solũ spãle mandatũ habebat ad exigẽdum, qꝛ tunc nõ posset gab. remittere, arg. l. mãdato generali. ff. de pcu. ⁊. l. j. §. magistratũ. ff. de exercit. fm Bar. vbi. s. ꝙ perpetuo tene menti, idem est ẽt in exactore collectax, qui non põt eas remittere. l. iij. C. de anno. ⁊ trib. lib. x. ¶ †Aduertas autem, ꝙ si gabellarius fecit licentiã trãseundi, ⁊ portãdi merces ꝑ territorium in casibus supradictis. s. qñ potest dare licentiã, ⁊ remittere, talis licentia durat septẽ diebus, vnde si post trãsit, ⁊ nõ soluat gab. dr̃ fraudare, fm Bar. no. in. l. j. C. de exacto. lib. xij. ⁊ Lud. pon. in rub. de arbi. xxij. col. ⁊ Pet. de sun. in. l. j. iiij. col. C. de sen. que pro eo ꝙ inte. profe. Et not. vex esse, ẽt si tps licentie intret in tps successoris, fm Lud. pon. in. l. mancipia. §. interdũ. ff. de pub. sed vide ꝯsilium Bal. visa licentia ⁊c. in ꝯ̃rium tñ facit gl. in. l. j. C. de positu. Item contra facit doctrina Car. zaba. in cle. fi. v. q. de elec. dicentis licentiam durare perpetuo, nisi ad certum tps, vel certũ vsum ꝯcessa sit, ⁊ facit de cõmodao. c. j. de preben. si cui. lib. vj. d3. n. tanq̃ gratia ampliari, qꝛ licẽtia est quedam gratia, per quam l3, ꝙ alias non liceret, vt ibi per Car. qui ẽt singulariter subdit, ꝙ nec põt talis licentia reuocari sine cã, nisi re integra, sed ex cã potest ẽr per successorem ꝯcedentis, nec expirat morte ꝯcedẽtis, ꝑp ꝙ infert, ꝙ ẽt mortuo epõ ꝯcedente licentiã capiendi ordines sacros a quocũq3 epo, põt clericus ea vti. pro hoc. c. si cui. de preb. lib. vj. ¶ †Unum tñ non omitto, ꝙ licentia extrahendi merces de territorio nõ specificata q̃titate mercium intelligiꝛ de prima extractione, ⁊ prima vice quãtecũq3 extrahãtur. l. boue. §. hic sermone. de ver. sig. sicut securitas, fm Joã. de pla. in. l. j. C. de naui. lib. xj. ⁊ Bar. in. l. dotis. ff. õ iu. do. arg. tex. ibi, ⁊ in. l. j. ff. ad. l. iul. maie. item qꝛ concessio in materia restringibili intelligiꝛ pro prima vice, sicut dispensatio de retinendis duobus beneficijs curatis, intelligitur de primis impetrandis. c. non potest. de preb. in. vj. Item obligatus pñtare liberatur per pmam pñtationem, fm Pau. de ca. in. l. duobus. §. j. ff. de iureiur. ⁊ Alexand. in consilio. xix. ¶ Sed posset dubitari circa predicta, qñ res dicanꝛ incidere in cõmissum, †⁊ dic ꝙ aut est omissa ꝓfessio, ⁊ solu. gab. qꝛ transeuntes non dicunt gabellario, quid portent, nec gabellam soluunt de eo, ꝙ portant, ⁊ tunc tota res perditur ipso iure. i. eius dñium transit in gabellarium, vt. l. cõmissa. ⁊ ibi Bar. ff. de publ. non tñ possessio, fm glo. ⁊ Bar. ibi, ⁊ no. in. l. fi. C. de sa. san. ec. ⁊ in. l. cũ duobus. §. idem rñdit. ff. pro so. ⁊ Bar. propter ꝙ infert in. d. l. cõmissa. aut dicit statutum, ꝙ quis priuetur ipso iure dominio rei, qꝛ non intelligitur, ꝙ priuat ẽt possessione, ꝙ singul. nota. ¶ Et limita ꝙ supra dictum est de professione rerum omissa, ⁊ de solutione, qñ per dolum fuerint omissa, non si per errorem, fm Dy. quo casu, si error prouenit facto publicani, res cadit in cõmissum, alias sic, per. l. fi. §. diui. ij. de pub. sed si professio non est omissa, sed solutio tñ, ⁊ tunc duplicatur, ꝙ solui debuit pro gabel. d. §. diui. ⁊ ita determinat Saly. c. not. in. l. ij. C. de vecti. ⁊ cõmi. ⁊ Bar. ⁊ Mod. in. d. l. cõmissa. ff. de pub. que omnia tene menti. ¶ †Quarto quero, que sit pena de iure communi inducta contra fraudantes gabellas? Respond. ꝙ res, que vehuntur, de quibus non sit facta professio ⁊ solutio gab. incidunt in cõmissum, id est confiscanturfisco, cui debuit pro eis solui gabel. l. j. et. ij. C. de vecti. ⁊ cõmis. l. cõmissa. in prin. ⁊ doc. ff. de publi. quod verum, si pro fisco gab. exigatur, alias vero d3 applicari emptoribus gab. vel tam res que incidit in cõmissum, q̃ pena contra fraudantes inducta per statutum, casus est sing. in. l. si qs fine. C. de vect. ⁊ commis. ⁊ ibi Bal. ⁊ Saly. qui dicit verum, ẽt si de hoc nihil fuerit actũ in locatione, cũ sufficiat actũ nõ eẽ ꝯ̃riũ. idẽ t3 Saly. in. l. j. C. eo. ti. Cy. in addi. in. l. creditor. §. j. ff. de act. emp. ⁊ Bal. in. c. ij. de feu. cog. ⁊ in. l. j. iiij. col. C. de fruct. ⁊ li. expen. ⁊ Ang. in. l. ait. vbi. ff. de peti. here. per. l. fi. §. diui. ff. de pub. ⁊ colligitur ex no. per Bar. in. l. in prouinciali. §. si ego. ff. de ope. no. nun. ⁊ Bal. in. l. j. in fi. C. si propter pub. pen. ⁊ Alex. de imo. contra Ange. in. d. l. si quis id quod. ff. de iuris. om. iu. ⁊ Barth. cep. in. l. inter publica. §. publica. iiij. q. de ver. sig. ⁊ dixi. s. de loc. gab. xix. q. vbi vide, pro quo facit, qꝛ bona occidentis epm applicanda sunt ecclesie lese, cuius eps erat rector, ⁊ presul. xvij. q. iiij. si quis deinceps. ⁊ glo. in. c. si quis in atrio. ⁊ ita nuper rñdi in cã illox ciuium, qui hoc anno prima die quadragesime interfecerunt do. Jo. bap. Pantagatum de capranica epm Firmanum. †Et que sit pena occidentis epm, vide in. c. si quis deinceps. ⁊. c. qui subdiaconum, ⁊ in cle. j. per totum. ⁊ in. §. que omnia. de pen. ⁊ in. c. in quibusdam. de pe. sed pena occidentis, vel capientis cardinalem ponitur in. c. felicis. de pen. in. vj. ¶ Sed quid de ciuitate, ⁊ populo interficiente epm, vel cardinalem quibus penis afficiatur, vide in. d. cle. j. §. ciuitas. ⁊ in. d. c. felicis. §. fi. vbi idem dr̃ de auxiliatoribus, vide ibi qꝛ non est materia nostra, ⁊ adde tex. no. xxv. dist. ita nos, ⁊ ibi Archi. ¶ Quod aũt supra dixi applicari res fisco, sic intellige, ꝙ ipso iure nõ trãseat dñium, sed requiraꝛ factũ hominis. i. ꝙ auferaꝛ possessio, fm Bal. in. l. si quis in tantã. xiiij. col. C. vñ vi. ⁊ alias. s. diximus tene mẽti. ¶ Quarto qꝛ. s. dixi, que sit pena fraudantis gab. de iure cõi, quero intra q̃tum tps possit fiscus, vel cõitas vendicare res, que inciderint in cõmissum ratione gabel. non solute. Respon. ꝙ intra quinquennium non post, casus est no. ⁊ ibi Bar. Bal. Saly. ⁊ doc. in. l. ij. C. de vec. ⁊ cõmis. ⁊ Bar. in. l. cõmissa. in prin. ff. de pub. qui infert in fi. prin. ad statutũ ꝯtra non allibrãtes, vel describẽtes bona in catastro, vel extimo cõis, vt illa habeanꝛ pro publicatis, qꝛ intelligiꝛ, sc3 dũtamen fiscus ea vendicet intra ꝗnquenium, quo elapso ius in eis fisco non competit, ꝙ ẽt t3 Bal. in. l. fi. C. si propter pub. pen. ⁊ Saly. in. d. l. ij. †vbi ideo Bal. infert, ꝙ si fraudator gab. intra quinquenium moriatur, non teneꝛ in foro conscientie, qꝛ põt fiscus eũ de peccato extrahere intra ꝗnq̃ annos, de quo aliter dixi. s. j. q. ¶ Qui ẽt subdit ibi Bal. qd̃ intra quinquenniũ nõ teneꝛ fraudator de casu ꝯtingente in rebus, que inciderint in ꝯmissum. Itẽ nec de culpa leui ⁊ leuissima, sed de lata. ¶ Ex quo infert, ꝙ vadens cõtra deuetũ cũ frumẽto si pyratis obuiat, ⁊ derobaꝛ nõ teneꝛ fisco, l3 frumẽtum inciderit in ꝯmissum, qd̃ est bene notandũ ¶ †Quinto queriꝛ, an põt fiscus, vel gabellarius vẽdicare res, q̃ inciderint in ꝯmissum etiã ab herede fraudãtis mortui. Rñ. ꝙ sic, vt t3 Bar. in. d. l. ij. C. de vect. ⁊ cõmis. imo etiã vẽdicat a singulari possessore. casus est in. d. l. ꝯmissa. in prin. ⁊ ibi Bar. ⁊ doc. rõ ẽt. qꝛ dñiũ ipso iure trãsiuit in fiscũ ergo ⁊ pena transit in heredẽ. ⁊ ita in quẽlibet possessorẽ, vt ibi pbaꝛ. Itẽ ⁊ in hrẽdẽ daꝛ actio, quatenus ad eũ peruenit. l. si publicanus. in pn̄. de pub. ⁊ adde no. p Bar. in. l. j. in prin. C. ne ex delic. defun. Illud tñ no. ꝙ l3 fraudator dicto casu priueꝛ dominio, tñ requiriꝛ factũ hominis. s. qd̃ expellaꝛ de possessione rei ꝑ sniam. alias. n. frustra dareꝛ vẽdicatio, fm bal. in. l. si qs in tãtã. xiij. col. C. vñ vi. cuius dictũ sic d3 intelligi, ⁊ alias diximus. s. eo. ¶ †Sexto qro, vtrũ si mercatori sit ꝯcessa lnia extrahẽdi merces, possit mulio portãs eas cũ bulleta licẽtie molestari a gabellarijs, cũ in scriptura licẽtie sit noiatus dñs mercis, ⁊ nõ mulio. Rñ. ꝙ nõ, ꝑ tex. no. i. l. parphipũ. i fi. ⁊ ibi bar. C. de cursu pub. li. xij. Cõiecture võ ex qualitate psonarũ, rerũ, ⁊ literarũ, quas portat, tunc indicabũt, cuius sunt merces portate per mulionẽ, fm Bal. ⁊ Saly. in. l. iij. C. de nau. feno. Aduertat aũt is q licẽtiã habuit, vel q aliter est exẽptus a gabel. qd̃ nõ mentiaꝛ dicẽs res socij suas esse, vt sic eximat eum a solone gab. quia cognita fraude res incidũt in ꝯmissum. l. j. ⁊ ibi bar. C. de naunicu. nõ excusa. lib. xj. ⁊ in. l. fi. C. de anno. ⁊ tribu. lib. x. qd̃ facit ẽt ꝯ̃ rusticos, emẽtes sub noie ciuis res vel possessiones in fraudẽ collectarũ, fm Bar. in. d. l. j. ⁊ Bal. in. l. sacrosan. C. de sac. san. ec. ¶ †Septimo quero, an gabellarius possit vẽdere res, q̃ inciderũt in cõmissum, sicut fiscus. Rñ. ꝙ sic. l. creditor. §. j. ⁊ ibi Bar. ff. õ act. emp. qd̃ ẽ vex ẽt eidẽ cuius fuerunt. i. q. dño, qui fraudauit gab. l. fi. in prin. ⁊. l. cotẽ ferro. §. eam rem. ⁊ ibi Bar. in. l. cõmissa. in prin. per Bar. ff. de pub. facit. l. si tibi mãdauero. §. si hi. ff. mandati. ⁊ Cy. in. l. j. q. j. C. si seruus extero. ⁊ bal. ⁊ Saly. in. d. l. iij. C. de nau. feno. vbi Bal. dicit esse compositionẽ ꝓpri ⁊ nõ vẽditionẽ, imo potest dñs alteri cõmittere redemptionem fm bal. in. d. l.

in.d.l.j.C.si ser.extero. ¶ Item potest vendi etiam heredi eius, ad quem transmittitur redimendi potestas, sm glo. Bar. & doc. in dicta.l.commissa. ¶ Predictorum ratio esse potest, quia gabellarius hz ius in re.i. in iure gabellarum, & dr procurator in rem suam, vnde potest vẽdere, & facere, sicut posset dñs, a quo gabellas cõduxit, sm Bar.in.l.ij.§.si ego.ff.de ope.no.nun. & in.l.j.ff.de lo. pub.fru. & in.l.j.§.quod autez.ff.de superfi. & idem in.q.nostra tz Bal.in.l.j.C.si pp pub.pensi. ¶ Idem dicas in bonis, de qbus non fuit soluta collecta, que solui debuerit.l.j. & ibi gl. & Bar.C. de ven.re.fisca.lib.x. & d.l.creditor.in prin. & ibi Bar. q verum est etiam pro pena sm Bal.in.l.fi.C.si aduer.fi. ¶ Item verum, scz rẽ ipsam tm̃, de qua nõ sit soluta collecta, non alia pro ea, sm Bal. in.l.j.C.si pp pub.pen. & Bar.in.l.fi.C.de iure emphy. ¶ Item verum, scz factis subhastationibus.d.l.fi. & ibi Bal. que loquitur in minore, qui dz reqri, vt compareat legitime, & eius tutoris auctoritas requiritur in cause cognitione non in ipsa venditione.d. l.fi. & ibi Bald. nec rescindetur venditio legitime facta, si postea offeratur collecta, per gab.d.l.j. & ibi Bal.si pp pub.pẽs. Possunt autez tals res emi salua conscientia, sm Bal.in.l.iubemus. la.j.de sa.san.ec. & Jo.an.in.c.eos.de immu.eccl.in.vj.q̃ oia no.

13 ¶ † Octauo quero, si quis portat multas res, de quarum parte dz solui gabe. de parte vero non, an omnes incidant in cõmissum, si gabel. non soluatur de his, de quibus solui debuit. Respond. q nõ, sz illicite tm̃ casus est in.l.si publicanus.§.de rebus. & ibi bar. & doc.ff.de pub. lz in contrarium videatur tex.no.in.l.iij.C.de nau.feno. & in.l.cotẽ ferro.§.dñs. & ibi Bar.ff.de pub. q Bar. ibi dicit verũ, nisi portãs licita cuz illicitis contra deuetuz puniretur pena capitis, & pub.bo.d.§.dñs. secus si forma statuti puniretur alia pena, & ita loqtur.§.de rebus. & sentit Cy.in.l.j.C.de nau.feno. sz Ang. vbi .s. dixit aliter vcz, q si res licite & illicite erãt eiusdẽ persone, oẽs publicantur.d.§.dñs. secus si diuersarum psonarum.d.§.de rebus. & l. fraudãti.§.j.eo.ti. sz Bar.in.d.l.iij.C.de nau.feno. dicit simplr, q ratione vnius rei illicite possunt alie licite auferri Bald. vero ibi tz contrarium, nisi qñ esset statutum vel consuetudo, quorum vtrũqz valeret, qnetiam subdit, qd dñs rei licite amisse pp illicitas alterius hz regressum contra alterum portantẽ res illicitas cuz licitis, q ẽt tz Bar. Jo.de imo. & Ang.de perig.in.d.§.dñs. tu vero altius distinguendo circa predicta, dicas sm Saly.in.d.l.iij.C.de nau. feno. q aut queritur in rebus que portari pñt licite, sed non sine solutione gab. si quid amplius portatur q non denuncietur, & gabel. non soluat, illud plus perditur, & incidit in cõmissum, & non aliud,

14 de quo gab. solui non debuit.d.§.de rebus. ¶ † Et ideo Bal.in d.l.iiij. dicit, q hñs licentiam extrahendi duas salmas mercis, si extrahat tres perdit vnam tm̃, vel si hz licentiam pro suis rebus tm̃ portat res ẽt alienas cũ suis, aliene tm̃ res incidunt in cõmissum, aut queritur in rebus que licite portari non pñt ẽt cum solutione gab. vt sunt res de quibus in.d.l.iij. cũ gl.de nauti. feno. & tunc si sunt alterius, quam portãtis, & dñs rerum nõ fuit conscius, nõ publicantur licite, sed illicite tm̃.d.§.dñs.in fin. & C.de euic.l.j. & l. fi.C.de ero.mili.anno.lib.xij. & argu.l.j.C.vt ne.priua. & hoc nisi expressim aliud statuto caueatur, sm Bal.in.d.l.iiij. sed nauta vel mulio tenetur ad interesse damnũ passo.l.iubemus.§.nulla.de sac. san.ec.l.meminerint.C.vnde vi.l.imperatores.de publ.l.fi.in fi. de pig.ac. & Jac.bu.in.d.l.j.C.vt ne.priua. ¶ Et ideo Bar.in. l.ij.C.de naui.non excu.lib.xj. dicit mulionẽ portantez res meas contra deuetum teneri fisco ad extimationẽ rerum, vt sic dãnũ sit suuz non meum, per.d.c. quia mulio tenetur de periculo rerum, quas portat, sm Bal.in.d.l.iij. & ita iudicaui Cesene, si vero res licite & illicite portantur. & tunc si de iure cõi omnia bona sua sunt publicãda pp talẽ portationẽ, pcedit solutio Bar. dicentis, tũc publicari licita cũ illicitis ex conã delicti nõ ex conã reruz, per.d.§.dñs. sed si omnia non veniunt confiscanda, & tũc si licita portantur separatim cum illicitis, puta sup diuersis animalibus, vel curribus, vel nauibus nõ confiscentur licita pp illicita, arg.l.fi.de calũ. & ita Cy. intellexit.d.§.de rebus. & doc. cõiter euz sequuntur. Si vero portantur super eodẽ mulo, vel curru, vel naui, & tunc est dubia questio, & sz quosdam idem est, vt fiat separatio, nisi aliud sit expressum, alij dicunt contrarium, per.d.§.dñs. sed dic vt.s. sm cõem opin. & not.

15 ¶ † Nono quero successiue, vtrũ statutũ prohibẽs extractionem farine, vel mercis sine solutione gab. sub pena confiscationis rerũ, & mulorum, vel currus, cum qbus fieret extractio, habeat locũ, qñ bestie, vel currus sunt aliene. Rñ. q sic, si dñs bestiarum, vel currus fuerit sciens, alias secus, nisi statutũ, vel consuetudo sit qd ẽt aliene bestie confiscentur cũ mercibus portatis in fraudẽ gab. quia tunc ẽt in alienis statutũ, vel consuetudo seruatur, sed dño bestiarum succurritur contra portãtẽ, vel mittẽtem bestias cũ mercibus contra deuetũ, arg.l.fi.ff.de pig.act. & doc. & Bar.in.d.§.dñs. ¶ Decimo quero, si statutum puniat fraudantem gab. in amissione salme, vel mercis, vel farine extracte sine licentia, an intelligatur, vt & animal scz mulus, cuz quo extrahitur, vel nauis, vel currus perdatur, & cõfiscetur. Rñd. q non, quia in penis fit stricta interpretatio.l.interpretatione.ff.de pe. sm Bal. & Saly.in.l.iij.C.de nau.feno. vbi ẽt idem dñt econtra, q si statutũ publicat animalia, cũ qbus fiat extractio farine, vel mercis, non intelligitur publicare salmas mercis, vel res eadem ratione. Nec ob.l.cotem ferro.§.dñs. quia loquitur in phibitis a iure cõi, nos vero loqmur in prohibitis a iure municipali,

16 sm Saly. vbi.s. ¶ † Undecimo quero, pone q statutuz velit cõfiscari currum, cum quo fiat extractio, nec aliqd dicit de animalibus, puta Bobus, vel bubalis trahentibus currũ, an & ipsa sint confiscãde, vr q sic, tanq̃ accessoria ad currũ sine qbus currus ire non posset, arg.l.nã q liquide de penu leg. Itẽ & quia talia animalia pro tunc vñr pars currus, arg.l.pecudũ.§.quadrige.de lega. ij. sed contrarium verius est, quia non sunt pars currus, & quia aliud est in quadriga, qd est notãdum collectiuũ consistens ex pluribus, nec est eius accessio, cum alterum sine altero stare possit. Quinimo hic de odio agitur ibi de fauore, ergo strictius agi dz.c.odia.de reg.iu.li. vj. & ita determinat Salyc.in.d.l.iij.C.de naut.feno. ¶ Duodecimo quero, si statutum dicit, q extrahens farinã perdat illã, an intelligatur ẽt de sacco, cũ quo farina portatur extra territoriũ. Rñ.

17 q nõ, sm Bal.in.d.l.iij.C.de nau.feno. q no. ad multa. ¶ † Decimotertio quero, qd si dicat statutũ, q extrahens farinam perdat animal, vel nauiz, nec aliqd dicit de scapha, vel pullo animali, an scapha, vel pullus publicentur. Rñ. q nõ, quia statutũ penale, & odiosuz non dz extendi, sm Bal.in.d.l.iij.de nau.feno. In legato vero animalis vel nauis etiam puto non venire scapham vel pullum, arg.l.legatis.§.ouibus.de leg.iij. vbi ouibus legatis nõ veniunt agni, nisi consuetudo sit in contrarium, q agni intelligãtur oues, vt qñ tonsi sunt, vt ibi per Bar.in.l.cuz quid.in.j.col. ff.si cer.pet. adde casum.l.vacce.de euic. & Bar.in.l.si qd ex pãphila.de leg.ij. & in.l.si vt certo.§.vsqz adeo.ff.cõmo. que omnia

18 tene mẽti. ¶ † Decimo quarto quero, an dicatur fraudare gabellã is, qui trãsit cũ mercibus sine bulleta per viã nõ rectã, sed inusitataz. Rñ. q sic, per.l.qui fiscales. & ibi Bar.de nauic.li.xj. & l.iij. & ibi Bal. & Saly.C.de nau.fen. & bar.in.l.si psidibus.C.de cur. pub.lib.xij. facit.l.si qs eo.ti. & ff.de excu.tu.l.nõ solet.§.annus & arg.in.d.l.iij. & qd not.p gl.in.l.eos.§.fi.ff.de fal. Itẽ tz Bal. in.d.l.iij. vbi dicit idem in portãte res phibitas extrahi. & tenet Bal.in.l.j.iij.col.C.de edil.edi. & in.l.cũ ante.C.de dona.ante nup. sed limita verũ esse, nisi iusta cã motus quis iuerit per viaz inusitatã, & non rectã, puta quia via recta erat ab aquis inundata, vel a latrũculis occupata, vel hostibus, arg.l.ij.§.si quis tñ.ff.si quis cau.l.imo.de lib.causa.l.cesar.ff.de sepul. sm Saly. singulariter in.d.l.iij.in fi. Itẽ verum etiã si repertũ in loco suspecto, & inusitato pereat, quia nõ ẽ amplius liber, & in suo arbitrio, postq̃ captus est, sm Flo.no.in.l.arboribus.§.idẽ tractat.ff.de vsufru. & Bal.in.l.fugitiui.C.de ser.fugi. Jo.an.in addi. Spec.de confi.§.j.ver.sed incidit. sed si spõte peniteat, quia reuertebatur, cum fuit deprehẽsus, nõ tenetur ad penã. secus si requiescebat forte in tugurio, vel cabana cũ animalibus, & rebus prohibitis extrahi forte propter pluuiam, quia nõ creditur ei, qd penituerit sine alijs indicijs, sz Jo.an.sing.in.d.addi. qd no. quia nemo alius dicit de legistis, qd ego viderim, & est quotidianum & vtile. Itẽ veruz etiaz si extractio nondũ sit consumata, quia sufficit esse repertum in via non recta, licet nondũ exierit de territorio, vt per Alb.de rosa. in trac.statutorũ.ij.parte.iij.q. & Bar.in.d.l.qui fiscales. qd est verum, si statutũ dicat de extrahente, ita q loquatur p verbũ presentis temporis vel preteriti imperfecti, Secus si per verbũ pre

19 teriti perfecti, puta extraxerit, † quia tunc statutũ non hz locuz, sed requiritur actus perfectus, & consumatus sm Bal. & Jac.but. in.l.si quis non dicã rapere.ij.col.C.de epi. & cle. & in.l.si fugitiui.ij.col.C.de ser.fugi. & in.d.l.iij. & ibi Saly.C.de nau.feno. vbi etiam doc. Mod. & tenet Ange.in.d.§.idẽ tractat, & .j. dicetur, & idẽ tenet Bal. & Alexã.de imo.in.l.qui rome.§.calimachus. de ver.obl. vbi etiã no. q dr proficisci etiã qui arripit iter. vt ibi per Ang. illud tñ no. qd tunc est mitior pena imponẽda, scilicet arbitraria sm Bal.in.d.l.si quis non dicã. & in.d.l.si fugitiui. videlicet dimidia pena eius, que a statuto sit imposita pro actu cõsumato, sm Bal. signanter in.d.l.iij.de nau.feno. Sed fuit originale dictũ Spec. quem Bal. non alleg. in titu.de confi.§.j.ver. pone ergo statutũ &c. ibi dicit tamen qd pena debet mitigari, vt si pena sit dupli simplũ amittat, si simplici tunc medietatẽ, & hãc doctrinã tradit ẽt Sal.in.l.j.N.ex pdictis infero &c.C.de rapt.

20 virgi. ꝙ no. perpetuo, qꝛ pauci sciunt, ꝛ est quotidianũ. ¶ † Circa predicta vero bene aduertas tu iudex gabellarum, ꝙ si repertus in via non recta cum rebus prohibitis ꝯfiteaꝛ se velle extrahere, pena cõmittitur, vt. s. diximus, si vero neget, dicẽs se portare ad domũ suam, vel ad vicinum, vel ad molẽdinuꝫ, cum portat frumẽtum dꝫ inspici, an per illam viam vltra locum, in qua repertus est, sit domus sua, vel domus vicini, qui idem fateaꝛ, nõ si negat, vel si sit molendinũ, vt tunc excuseꝛ, alias secus, ſm Jo. and. no. in addi. Spec. de ꝯsti. §. j. ver. sed incidit hec questio, ꝛ tꝫ Saly. in. d. l. iij. que non alleg. Jo. an. ¶ Et subdit Salyce. ꝙ etiam ꝯuincitur fraude, si probeꝛ per testes, quibus ipse dixerit se velle extrahere contra deuetum, vel per alias coniecturas ex qualitate personaꝝ, ꝛ rerum ex arbi. iudi. ꝙ bene no. ꝛ idem tenet Flor.

21 in. d. §. idem tractat. ꝛ Bal. in. d. l. si fugitiui. ¶ † Idem dicendũ est, qñ quis reperitur in loco suspecto, vt in littore maris cum rebus prohibitis extrahi in frumento, vel grassia, ſm Bal. no. in. l. non quia. C. que res ven. non pos. ꝛ ideo Flo. vbi. s. dicit esse puniendũ illũ, qui repitur in limine territorij, vel in territorio vicino per custodes deueti, ꝙ etiam tꝫ Bal. in. d. l. si fugitiui. sed idem Bal. in. l. cum ante. C. de dona. ante nup. dicit ꝙ repertus in via non tenetur tanꝙ extrahens, qꝛ actus non est cõsumatus, quod requiritur in statutis, ꝛ propterea ibidem dicit, ꝙ statutum de accedente cum armata ad domuꝫ alicuius, habet locum non in eo, qui in itinere repertus est, sed ad domum nõdum appulit, ꝙ etiã tene menti. Illud etiam no. ꝙ si reperitur quis in loco non suspecto, sed in via recta, credendum est eius iuramento, ꝙ non portet contra deuetum ſm Bal. ꝛ. d. l. si quis nõ dicã rapere. iij. col.

22 C. de epi. ꝛ cle. per. l. j. C. de iti. custo. li. xij. ¶ † Cautela tñ est, ſm Bar. in. d. l. j. ꝙ volens portare frumẽtũ, vel alias res ꝓhibitas vadat ad officiales custodie, ꝛ eis notificet locũ, ad quem iturus est cũ frumẽto, ꝛ tũc tutus erit, vt de extractione accusari nõ possit quod bene no. pro bãnimentis, que quotidie fiunt in ciuitate nostra, ꝙ nullus vadat cũ frumẽto ad molẽdina sine bulleta officialis. Postremo scire debes, ꝙ statutũ permittẽs ferri victualia per vias rectas, intelligiꝛ si tute sunt, ſm Albe. de ros. in opere statu. j. parte. lvij. q. ꝛ Bart. cepo. in. l. iij. viij. col. ff. de ver. sig. ꝙ est notandum. ¶ Decimoquinto quero, an gabellarius teneatur interpellare transeuntes cum mercibus, ꝙ soluant gabel. rñ. ꝙ non, sed qui transit dꝫ soluere etiam non interpellatus, qꝛ scire dꝫ se teneri ad solutionem gabel. casus est not. in. l. fina. §. diui. j. ꝛ ibi Bar. ꝛ doc. ff. de pub. ꝙ est veruꝫ, si gabellarius reperiatur tunc in loco, alias transiens non est in culpa, ſm Alex. de imo. in consi. clxxj. ij. parte. in primo dubio. ꝛ in. j. col. ꝛ dixi. s. ij. q. quod no. etiam pro his, qui transeunt, cũ non inueniant gabellariuꝫ in loco passagij, dimittunt pecuniam in fenestra domus, vel sub lapide, vt eã gabellarius reuersus inueniat, qꝛ sic oñdiꝛ eũ non habuisse aiũ fraudãdi passagiũ, ꝓut qñꝙ vidi obseruari de facto.

23 ¶ † Decimosexto quero, quid si minor non soluat gabel. vide. s. viij. parte. xxij. q. ¶ Decimoseptimo quero, an dr̃ fraudasse gab. is, qui in via repertus nõ est passus se ꝑscrutari a gabellario. rñ. ꝙ non, debet aũt de sola resistẽtia puniri. l. iij. ꝛ ibi Bar. C. decu. pub. li. xij. ꝛ hoc sepe de facto contingit. ¶ Decimooctauo quero an fraudans gab. capi possit pro represalijs. Rñ. ꝙ sic, qꝛ soluens gab. non posset capi occasione represaliaꝝ, ſm Bal. in. c. j. que sint rega. in vsi. feu. post Odo. in auc. habita. C. ne fi. pro pa.

24 ꝛ Bartho. cep. in. l. cum qui vectigal. vlti. col. de ver. sig. ¶ † Decimonono quero, statuto cauetur, ꝙ venditor non soluens gab. non possit petere precium, vtrum emptori rem petenti ꝯtra venditorem possit vẽditor excipere de precio nõ soluto. Rñ. ꝙ sic, qꝛ statutum excludẽs a petitione precij nõ excludit ab excipiẽdo, ꝙ precium soluaꝛ, qꝛ per statutuꝫ non tolliꝛ equitas naturalis, que est, ꝙ quis non habeat rẽ, ꝛ preciũ. Itẽ quedã denegaꝛ agẽdo, que non denegãtur excipiendo. ff. de in ius voc. l. libertus. de bo. lib. l. qui cũ maior. §. libertus. ita Bal. ꝛ Saly. in. l. fi. C. de picu. ꝛ com. rei ven. contra Bar. in. l. bona fides. ff. de act. emp. ꝛ subdit ibi Saly. ꝙ dictũ statutum locum hr̃et, qñ venditor reꝫ tradi differt emptori, qꝛ volens petere precium non audiretur ꝑꝑ obstaculum statuti ex capite fraudate gabel. vel haberet locum, si rem non tradidisset, sed rem offerret, ꝛ precium peteret, qꝛ tunc posset opponi ꝯtra eũ de statuto, ꝛ de gabel. non soluta qnetiam infert ibi Salyc. singu. ꝙ statutum repellens bãnitum a iudicio, vt non audiatur, si bannitus vendat rem suam obstabit ei precium petenti, sed non teneꝛ tradere reꝫ, nisi preciũ persoluaꝛ, ꝙ est no. dignum. ¶ Et facit ꝙ tꝫ Bal. in. l. peremptorias. vj. col. C. senten. rescin. nõ pos. vbi dicit exceptionem dari bannito, cui ex forma statuti actio denegeꝛ ꝙ est veꝝ in ciuilibus, naꝫ in criminalibus omnino repelleꝛ, ſm Bar. in. l. j. §. sublata. ff. ad trebe. adde ꝙ dixi. s. de gabel. iudi. vel litis. in fi. ꝛ ꝙ dicemus. j. in. q. sequen.

25 ¶ † Vigesimo quero, vtrũ statutũ disponẽs nõ audiri in iudicio tam ciuili ꝙ criminali eũ q non soluit, sed fraudat gabellas habeat locũ ẽt in crialibus, vt pro eo ad sui iniuriã puniẽdã nõ possit iudex inqrere ex officio ꝯ offendẽtẽ, ꝛ vr̃ ꝙ possit iudex inqrere, arg. l. ij. §. vsꝙ adeo. ff. de iniur. itẽ ꝛ qꝛ cui denegaꝛ actio ẽt ꝑ statutum non denegaꝛ officiũ iudi. ſm gl. doc. ꝛ Ange. are. insti. de actio. in prin. ꝛ Barth. cep. in. l. verbum oportebit. de ver. signi. in. §. actionis. Jo. de pra. in. l. sed ꝛ he. §. non solũ. ff. de ꝓcu. facit ꝙ no. per Bar. in. l. ij. §. ꝛ parui. ff. ꝙ vi aut clã. sed ꝯriũ est verius ſm Bar. no. in. l. non solũ. §. ꝙꝙ. ff. de iniur. ꝛ in. l. ꝯsitũ. de in ius voc. Bal. in. l. j. C. si a nõ cõpe. iud. ꝛ in. l. cũ mulier. antepe. col. ff. sol. mat. vbi vide oino. ꝛ qd per Bar. in. l. j. §. sublata. ff. ad treb. ꝛ in. l. j. §. ꝙ autem. ff. de aleato. ꝛ in ꝯsi. a do. Cyn. ꝛc. Ja. bu. in. l. que adulteriũ. C. de adul. ꝛ Bald. in. l. j. §. offilius. ff. ne quis eum qui in ius voc. est vi exi. ꝛ in. l. falsi. C. de falsis. ꝛ ibi Ang. ꝛ in. c. dño guerrã, hic fi. lex correa. ꝛ Ang. in. l. si vacãtia. ad fi. C. de bo. vac. lib. x. ꝛ in. l. iurisgẽtiũ. §. si paciscar. ff. de pact. ꝛ in. l. j. de his q sunt sui vel ali. iu. ꝛ in. d. §. ꝙꝙ. vbi plenius per Alex. de imo. ꝛ Saly. in. d. l. falsi. ꝛ Pet. de ancha. in. c. nulli. ꝺ accu. tu distingue, vt per Bal. in. d. l. cum mulier. ꝛ Ang. in. d. l. falsi. adde Bar. in. l. trãsigentiũ. C. de transf. ꝛ in. l. inter oẽs. §. recte. de fur. ꝛ per Bar. in. l. si qs in hoc genus. de epi. ꝛ cle. ꝛ in. l.

26 nõ dubium. vlti. q. C. de legi. ¶ † Et in ꝓposito nõ omittas, ꝙ si adultereꝛ vxor nõ soluẽtis collectas, vel gab. põt inqri ꝯ adulterũ ẽt stãte statuto ꝙ nõ audiaꝛ is qui gabel. vel collectã nõ soluit, qꝛ talis remissio pene nõ põt fieri ꝑ pactuꝫ. l. transigere. C. de trãsa. ergo nec ꝑ statutũ, ꝫ Bal. in. d. l. nõ dubiũ. post Ja. ꝺ bel. in sua. q. statuto caueꝛ ꝛc. qnimo ẽt statutũ diceret bãnitũ posse impune offendi, nõ posset offendi ꝑ modũ adulterij, ꝑ tex. in auc. de lenoni. §. j. rõ est qꝛ ꝑ adulteriũ nõ iniuriaꝛ solus maritus. ꝫ affines ꝛ res publi. ar. l. j. §. vsꝙ adeo. ꝛ. l. j. §. cũ ibi no. ff. ꝺ iniu. ꝛ ita tꝫ Alex. i. d. §. ꝙꝙ. vbi vide, ꝛ tene mẽti ꝑpetuo. ¶ Vigesimoprimo qro, an forẽsis intrãs ad portaꝫ ciuita. cũ rebus, de qbus sit soluẽda gab. si eas nõ pñtat gabellarijs, dicaꝛ fraudẽ cõmittere. Rñd. ꝙ sic, qꝛ vr̃ facere ꝯtra ꝯsuetudinem generalem, que est ꝙ vbiꝙ soluatur gabel. ſm Bal. not. in. l. leges. in fine, la tertia. C. de legi. vbi dicit verum, nisi gab. esset noua ꝛ insitata. Adde. s.

27 qui re. ad gab. v. q. j. eo. q. xxviij. ꝛ no. ¶ † Vigesimosecũdo qro an ꝯ fraudantem. i. non soluentem gabel. ferri possit sentẽtia diffinitiua lite non contesta. Respon. ꝙ sic. arg. l. ij. ſm Guil. de cu. Bar. ꝛ Bal. in. c. vbi quis dec. vbi habetur de obligato ad publicas functiones. ¶ Alij casus multi sunt in quibus valet sententia lite non contesta. vcꝫ qñ potest de plano procedi, secundũ Innocen. in. c. olim. de accusa. ꝛ Lanfran. brix. in cle. sepe. x. de plano. de verbo. signi. Item in causa vsuraria, decimali, ꝛ beneficiali, ſm Lanfr. ibidem doc. Item qñ est questio iuris, ſm Inn. in. c. cũ inter. de consue. ꝛ Lanfran. vbi. s. Item in causa resti. in integrũ. vel cum agiꝛ offic. iudi. contra absentem, ſm Inn. in. c. dudũ. de ele. ꝛ Ang. in. l. fi. §. illud. C. de tẽp. appel. in auc. si oẽs ꝛ ibi Bar. C. si vt se ab here. absti. ꝛ ibi Cy. Bar. in. l. in cause. §. cã. ff. de mino. quẽ etiã vide in. l. diuus. in fi. de resti. in integ. ꝛ in. l. ab hostibus. §. sed qd simpliciter. ff. ex qui. cau. maio. Itẽ in causa appellationis, nisi vtraꝙ pars sit presens. d. l. fi. §. illud. ꝛ ibi doc. Bar. Bal. Ang. ꝛ Bar. in. d. §. sed qd simpliciter. viij. col. vide in. c. per tuas, ꝛ ibi doc. de appel. qd sufficit lite contest. facta in causa principali. ꝛ tꝫ Bal. in rub. C. de vsu. ꝛ fruc. leg. ꝛ in auc. hodie. de iura. calum. vbi dicit nõ requiri parte contumace per. c. imposita. in fi. de appella. ꝛ Bal. in marga. ver. lite cõtesta. versi. iiij. ꝛ in auc. qua in ꝓuincia. C. vbi de cri. agi opor. ꝛ in. l. ita demum. C. de procur. dñi de Rota in decisio. vij. fuit dubitatuꝫ ꝛc. in nouis. tenet lit. contesta. requiri in appellatione a diffinitiua vtraꝙ parte presente, secus altera absente. ꝛ idem tꝫ in decis. ccccclxv. sed in decis. ccccclxx. Audito ꝛc. tꝫ eam requiri in causa principali fuit omissa. vide Old. ꝯsil. xij. ꝛ in Specu. de lit. contesta. §. ij. versi. sed cum in cã. ꝛ de libel. concep. §. nunc dicendum. versi. sed nunquid in causa quod requiritur, ꝛ vide no. in. c. ij. de iuramen. calum. in princip. in sexto. In appellatiõe vero ab interlocutoria semper requiritur etiam si pars sit contumax. ſm Rot. in. d. deci. ccccclvj. alias. ccccclxx. ꝛ Abb. in. c. raynaldus. ix. colum. de testa. vide Barto. in. l. eius qui de appel. reci. ꝛ in Spe. de offi. om. iudi. §. vj. versi. j. ꝺ recus. §. vj. ꝛ Philip. ꝛ docto. in. d. c. per tuas. ꝛ in. d. c. interposita. Item ꝛ quando non est satis consultum per primum ꝛ secundum decretum ſm Bart. in. l. fi. vbi pupil. edu. debe. ꝛ in. d. auc. si oẽs. vt quando petitur

do petitur liberatio,cessio,vel cessatio instri,fm Barto.ibi,& in l.pen.§.j.C.ad trebel.& in.l.si finita.§.iulia.de dam.infe.& Bal. in Spec.de primo & ij.decre.versi.vbi non cadit. Item in causa beneficiali contra ꝯtumaces.c.j.& ibi doct.de eo qui mit.in poss. cau.rei ser.in.vj.Item in causa querele,fm Bar.in.d.auc.si om nes.Itez in notorijs ꝯtra absentem,fm Bal.in Spec.de noto. cri.ver.in notorijs ꝯtra absentem,fm Bal.in Spe.de noto.cri. versic.in notorijs.Item ꝯtra prelatum dilapidatorem bonorum ecclesie,fm Inno.in.c.cum ex officij.de prescrip.& Ludo.pon.in sing.ver snia diffinitiua.Item in iudicio finium regun contra cõ tumacem,fm Bart.contra glo.in.l.si quis super.C.fini.reg.sed Bal.ibi tenet ꝯtra Bart.& idem doc.in.c.qr indicante.de pre scrip.Item in casu auc.qua in prouincia.vbi de cri.agi opor.fm Bar.ibi.Itẽ odiuz actoris,fm Bar.in auc.qui semel.C.quo.& qñ iu. ¶ Sed an in causa rei criminali,vide Bar.in.d.l.fi.ff.vbi pup.edu.debe.& de hoc articulo,vide per Bal.plene in.l.incer ti.C.de interdic.& per Bart.in.l.iiij.§.hoc autem.vij.q.de dam. infe.& in cle.dispendiosam.de iudi.& Spec.de cita.§.iij.& de iur. om.iu.§.fi.ver.vj.& de teste.§.nũc tractemus. ¶ Et adde ꝙ nec requiritur lit.contest.in causa electionis vel ꝯfirmationis.d.cle. sepe.& cle.dispendiosam.& doc.contra gl.in.c.ad probanduz.de re iud.Item nec in causa resti.in integ.propter lapsum fataliuz, fm Rot.in decis.ix.si petatur in no.Item nec causa resti.in inte. ad appellandum,fm Rot.n deci.xlvij.in restitutione in no. Itez nec requiritur declarari quem incidisse in excõicatione late snie pro iniectione manus in clericum vel simili,fm Rot.in deci.lvij. si petatur in no.Item nec requiritur in inquisitione de psona pro mouendi,fm Car.in cle.j.iiij.q.de ꝯcess.preb.Item nec in causa nullitatis sententie,fm Bal.in Spec.de li.ꝯtest.ver.fi.& ibi per Spec.§.pen.ver.qui de causa.& ibi Jo.and.& Bal.in Spec.de sen.ver.causa nullitatis.& Old.consi.xij.ꝙ verum est,si est noto ria,fm Rot.in decis.cccxliij.fuit dubitatuz &c. Abb.sicu.in.c. auditis.de procu.Item verum,nisi nullitas principaliter dedu catur per viam actionis,vt in Spec.de lib.conce.§.x.vers.pen.& Cardi.in cle.j.xvij.q.de re iudica.secus si per viam acceptionis. Spec.eo.ti.§.v.ver.quid de causa.Item in causis nullitatis te stamenti,in qua non speratur diffinitiua sententia,fm Bal.in.l. j.pen.col.C.de ordi.cog.Item nec quãdo tertius comparet pro interesse suo ad causam,fm Inno.in.c.cum super.de re iud.Itez nec in causa,in qua non sit certus aduersarius,fm Bal.& Ang. in.l.quinquaginta.de excus.tu.& Bar.in.l.si.vbi pupil.edu.de be.Item nec in causa,in qua ex forma statuti potest procedi sine scriptura,fm Ang.in auc.vt iudi.fine quoquo suffra.§.necessita tem.Item nec in publicatione instrumentorum vel testium, fm Bal.in.l.publicari.j.col.C.de testa.Itez nec in inqsitione gene rali,fm Abb.in.c.cum.J.& A.de re iudi.Alex.de imo.in.l.ab hostibus.ff.ex qui.cau.ma.Item nec in causis bonorum possess. qñ non est contradictor,alias sic fm Bald.in.l.pendente.C.de bo.pos.fm tab.& in.l.fi.vj.q.C.de edi.di.adri.tol.vide Cardi.in cle.ij.iij.eppo.de iudi.contra glos.in.c.per venerabilem.§.prete rea.qui fil.sint leg.Item nec in causa,in qua psona rei non est ne cessaria,fm Bal.in.d.l.fin.vj.q.Item nec in causis breuibus,& paruis in Spec.de li.contest.§.pen.ver.quid de breuibus.Item nec contra eum,qui non soluit collectas.l.ij.C.vbi quis de.Itez nec in causa illegitimitatis,vt in Spec.de sen.§.vj.ver.si autem. Item nec in probatione fame,fm Cardi.in cle.j.vij.q.de offi.or di.Item nec super examinatione testium ad perpetuam rei me moriam,que fit officio iudi.fm Bald.in auc.si quis.C.de testib. Item super officio iudicis implorato pro tutore dando in Spe. de offi.om.iudi.§.ij.ver.porro.Item nec super officio iudi.inci denter intentato,secus si principaliter,fm doc.in.c.accedens.vt lit.non contest.& in.c.fi.de offi.iudi.& in.l.j.§.de qua.ff.de postu. & gl.in.l.pomponius.de mino.c.i.& in auc.si omnes.C.si vt se ab bere.absti.& in Spec.de offi.iud.§.j.&.ij.§.vj.& Alex.de imo.in d.l.ab hostibus.& in.l.ij.§.si publico.ff.de adul.nũc ad materiaz

28 redeamus. ¶ † Uigesimotertio quero,qño intelligatur statutũ, ꝙ fraudans,vel non soluens gabel.non audiatur.Rñd.ꝙ intel ligitur,scz tam in foro seculari ꝙ ecclesia.fm Bal.in.c.j.§.si qs. per.v.col.si de feu.fue.cõtro.in vsi.feu. ¶ Uigesimoquarto que ro,an ad obuiandum fraudibus possit gabellarius interesse mẽ surationibus rerum venditarum,puta olei,frumenti, vel vini,& venditionibus rerum.Rñd.ꝙ sic.l.si quis.& ibi Bal.C.de ve

29 cti.& cõmis. ¶ † Uigesimoquito quero,an dicatur fraudare ga bellam vini,qui vendit acetum,vel aquatitium.Rñd.ꝙ non, vt consuluit do.Simon sicu.in consi.statuto cauetur ꝙ vendens vi num per.l.si quis vinum.ff.de vi.trit.& oleo leg.& dixi.s.de gab.

rerum inanimatarum.xvij.q. ¶ Uigesimosexto quero,si gabel larius inueniat mulum oneratuz mercibus euntem sine ductore, vel mulione vltra terminum,vel in via non recta, an possit illum arripere,& confiscare tanquam inciderit in commissuz. Respon. ꝙ non,qr posset esse quod mulus aufugerit patrono inuito,vn de sit cautus iudex inquirens,vt asserat in inquisitione quod mu lio eum ducebat,alias inquisitio non concludit intentionem ga bellarij,casus est not.& ibi Bar.& doc.in.l.fi.§.serui.ff.de publi. animal enim cum sensu careat,non potest dici dolo versari,nec p iniuriam damnum dari,vt in Specul.de iniur.& dam.dato.§.ij.

30 quod not. ¶ † Uigesimoseptimo quero,de pulchra.q.dicit sta tutum,quod animal, cum quo merces extrahitur sine solutione gabel.publicetur,an si pluries cum eodem mulo,vel asello,quis extraxerit res veritas non soluta gabella, debeat idem animal pluries publicari.Respondeo ꝙ non,quia in eadem re non pos sunt concurrere plures cause lucratiue,fm Bar.singul.in.l.me uius.§.duobus.de lega.ij.in fi.sed fiscus in penis dicitur habere causam lucratiuam,vt ibi,& tenet Bar.in.l.j.ff.solu.mat. ¶ Ex quo alias dicitur,ꝙ fiscus non venit in tributum cum creditori bus delinquentis habentibus causam onerosam.C.de penis fi sca.credi.prefer.lib.x.& ibi Bart.l.j.& glo.in.l.rescriptum.ff.de

31 pac.per.l.fi.§.licentiam.C.de in.delib. ¶ † Ad idem facit, quia in speciebus nõ cadit duplicatio pene,fm Bar.in.d.§.duobus. pen.col.& in.l.lucius.§.impuberez.de leg.ij.& in.l.fideicõmiss.§. si quis.x.de leg.iij.& in.l.vulgaris.ff.de fur.& Bal.in.l.j.vlti.co lum.C.de sen.que si.cer.quan.profe.& Bal.Raph.& Imo in.l. ex facto.§.j.ff.de vul.& pup.conclude ergo dictum animal semel tantum confiscari debere,ꝙ not. ¶ Uigesimooctauo quero,an transeuntes per territorium alienum cum mercibus teneant ex plorare de gabel.si soluatur,vel non.Respond.ꝙ sic,immo non explorare culpa est,fm Bal.in.l.iij.C.de nau.fen.qui dicit pro pterea non excusari transeuntem etiam ignarum, quia fuit in cul pa,si non explorauit,quod no.& adde ꝙ dixi.s.q.xxj.& in tit.qui

32 tene.ad gabel.q.v.&.j.proxi.q.s.eo.in.ij.q.vbi vide. ¶ † Uigesi monono quero,an gabellarijs sint assignãde res, que portantur a transeuntibus,rñ.ꝙ sic,etiam si sunt tales de quibus non de beat solui gabella,casus est no.& ibi doc.in.l.fi.§.diuus.ff.de pu bli.& Cardi.zaba.in cle.fi.iij.q.de censi. ¶ Et Bart.in.d.§.in fert ad.q.de scholare portante libros a gabellis exemptos per l.vniuersi.& ibi Saly.C.d vec.& ꝯmis.qd si vadat sine bulleta nõ incidat in ꝯmissum libri, quos defert,sz qr in ꝯriũ est.l.fi.§.quo ties.e.ti.ibi distinguit,qd aut qs portat ea de qbus liquet gabel lario,ꝙ solui nõ dz gabel.qr iã soluta sit,& tũc nõ dz peti bulle ta.d.§.diuus. Aut gabellario non liquet,vt qd qs portet cã sui vsus,& tũc dz peti bulleta,vñ cũ ei nõ ꝯstet eũ eẽ scholarẽ,dz pe tere bullerã,alias libri incidũt in ꝯmissuz,& ita loquit.d.§.quo ties.secus si esset res ex qua nõ deberet solui gabella ex forma statuti,qr tũc bulleta nõ est petenda,& res nõ pñt incidere in cõ

33 missuz,fm Bar.& doc. ¶ † Ex his infert ibi Bar.ad.q.de sin dico,vt debeat denunciare maleficia etiam impunibilia de qua ibi per docto.& Joã.de imo.& Bar.& Ludo.in.l.si quis in gra ui.§.si maritus.ff.ad sille.i.l.j.§.q dnũciatiõez.pe.q.ff.ad turpi. & Bal.in Spe.de accu.ver.sed an tenet.& in.l.ij.& ibi Ang.C. vt nemo pua.& in.l.data.C.qui accusa.nõ pos.& Saly.i.l.ea q dẽ.eo.titu.& Ang.areti.in tracta.malefi.versicu.ad denũcian. ¶ Quid ãt si oriat qd iter gabellariũ,& clericũ,vel scholarẽ,qd nõ sit clericus,vel qd res nõ sint eius,vel qd res sint mercãtiles vide p gl.& Cardi.in.d.cle.fi.iiij.&.v.q.de cẽsi.& diximus.s.vij.

34 parte.vij.q.vbi vide. ¶ † Trigesimo qro si vnus sociorũ portat rem cõem cum altero,& gabellam non soluit.an incidat in com missum pro parte socij inscij.Rñ.ꝙ nõ,sed pro parte fraudãtis tantum.l.fraudanti.§.j.ff.de pub.& ibi doc.& Bart.quod facit ad.q.de extrahente rem communẽ prohibitam extrahi,vt tan tũtum pars sua publicetur.Idem si res sunt plures,que possunt separari.naz solũmodo res fraudatoris incidunt in commissuz non res sociorum insciorum,secus tamen si & ipsi sciant.l.si pu blicanus.§.j.&.l.cotem.§.dñs.eo.tit.& tz Ange.de periglis.in. d.l.fraudãti.vbi Bart.infert ad.q.de hr̃dibus emphyteote,vt altero canonem non soluente,pars eius sola ad ecclesiam reuer tatur,sed contrarium firmat ibi post gl.in.l.communi diuidun. ff.communi diuidũ.& tenet Bar.Ang.& Bal.in.l.necessarias §.si vnus.ff.de pign.ac.& Ange.in.l.si seruus.§.si pluriũ.si qs

35 cau.& in Spec.loca.§.nunc aliqua.ver.xxxvij.& versi.lxxj.† vbi addit,ꝙ vnus priuatus iure suo culpa socij agit ꝯ alterũ ad in teresse iudicio famil.hercis.quod est notandũ ad.q.de gabel.vt res sit cõmunis & indiuisibilis,que inciderit in commissuz culpa

vnius socij gabellario cedat tota, sed socius fraudans teneat so cio inscio ad interesse pro parte illius. Et de predicta. q. emphy teosis, vide et Bal. in. l. j. §. j. iiij. col. C. de cad. tol. & Jo. de imol. in. c. potuit. de loc. vbi et Alex. de neuo. ver. & ex predictis. & per Lafran. in trac. de arbi. vij. par. ix. q. Jo. de porto. in. l. v. §. fi. & §. cato. de ver. ob. ¶ Et adde secus esse dom, si a principio fuerunt duo emphyteote, qz vnius cessatio nocet sibi tm in pte sua, & non socio, fm doc. & Bar. in. d. l. fraudati. in fi. & Bal. in. l. j. §. in pri mo. C. de ca. tol. & in addi. Spe. de loc. ver. si duobus. ¶ Et sub

36 dit Bar. in. d. l. fraudati. † q si sunt duo emphyteote vnius fun di, quoꝝ qlibet quolibet anno dz soluere duos denarios, si vnus soluit duos den. tam in primo q̄ in scdo anno, & alter nō, qd ista particularis solo prodest socio, qui non soluit, & hr ac si pro vno anno soluti essent quatuor denarij inter vtrūqz emphytheotaz, & sic solo vnius, pro scdo anno facta iungit cū solutiōe pro primo anno in fauorē socij, qui non soluit, vt res non reuertat, & in com missum non incidat, q est singlr notandum, sed intellige fm An ge. de perig. veꝝ esse, si simplr fuit fcāsolo, secus vero si specifice pro primo anno, & pro scdo, vt vr sentire Bal. in. l. solēnibus. C. de rei ven. dum dicit non referre, a quo solutus sit canon, & ibidē dicit in feudatario quod not. ¶ Sed qd si vnus heredum soluit totum canonez. Rndeo, q emphyteosis non reuertit, sed socius a socio repetit partem canonis per eum soluti, fm Jo. de imo. in

37 d. c. potuit. ver. ex predictis. quod no. ¶ † Trigesimoprimo que ro, an statutum de fraudantibus pecunias cōis habeat locum in fraudante gabellas a cōitate, vel fisco venditas priuate persone. Rnd. q non, qz mutatione psonaꝝ mutant priuilegia, fm Pet. de anch. 9si. Jn Christi nomine amen, eiusqz matris &c. q et sub scripsit do. Ant. de but. que 9silia originalia sub sigillis ego vi di. ¶ Et ex hoc ego in ciuitate Phani determinaui, q statutuz de fauore prestando per officiales ad exigendas pecunias cōis non hz locum pro gabellis venditis per cōitatem ad instantiam emptoris eaꝝ 9tra debitores gabellarum, sed solum 9tra ipsum emptorem ad instantiam cōitatis volentis exigere precium eaꝝ,

38 quod no. ¶ † Trigesimoscdo quero & penultimo, an mulier, que denunciauit fundatorem gabelle, possit esse testis pro gabellario accusatore 9tra fraudantē. Rn. q sic, vt in terminis 9suluit Sa ly. in 9sil. Jn nomine dñi amen. Casus talis ponit cauet in pau cis datij vini &c. & in. l. ea quidem. C. de accu. Bal. vero tenuit cō trarium in 9si. Jn nomine dñi amen. an mulier admittatur ad de nunciandum. Tu potes 9cordare opinio. a simili q dr in sindico denunciante maleficium, vt possit a iudice inqrente ex officio re cipi in testē super maleficio, nō qn procedit super eius denuncia fm Bar. in. l. diuus. de cust. reo. per. c. lz hely. de sim. & Saly. in. d. l. ea quidez. xiij. q. & Ang. de imo. in. l. qui bona. §. dāni. de dā. infe. Ang. are. in opere malefi. ver. ad denunciā. vj. col. Bar. ve ro in. l. j. §. cura. de offi. prefe. vig. dicit sindico credi ad inqrendū non ad 9dēnādum, lz Spe. ti. de accu. §. j. in fi. dicat sindico cre

39 di, nisi 9riuz probet denunciatus. ¶ † Trigesimotertio & vltimo quero, si mercator assignauit gabellario tres petias panni lane, & vnam lini, & de his petijt fieri sibi bulletam extrahendi de ciuita te, & gabellarius fecit bulletam de petijs panni lane tm, an petia panni lini omissa inciderit in cōmissum. Rnd. q non, qz error in scriptura gabellarij cōmissis non dz nocere mercatori bona fide verlato, & que assignauit etiam petiam pāni lini, vt 9suluit notā ter Alex. de imo. apud Cesenam. in 9si. ccxiiij. ij. parte q incipit Redemptoris &c. visis probationibus &c.

¶ Tractatus gabellarum vectigaliuz, & tributorum excellentis. ingenij doctoris. Juris Utriusqz Domini Bertachini de Fir mo, Finem sortitur optatum.

Perutilis ac quotidianus

Tractatus collectaruz consumatissimi doctoris do mini Petri de Ubaldis de Perusio, cum ad ditionibus domini Feliciani de Rubeis, de Canino. Utriusqz Jur. Pro fessoris eximij, Jncipit.

SUMMARIUM

1 Collecte frequenter laicis imponuntur.
Collecta per quos possit imponi.
2 Ciuitas nō pōt imponere collectam causa donandi principi.
3 Collectarum impositio est de regalibus.
Jmpositio collectarum est vnum de iuribus reseruatis supreme potestati.
4 Collecta cui possit imponi.
Consuetudo antiqua que dicatur.
5 Collecta quando est voluntaria potest imponi per ciues ad eo rum libitum.
Necessarius nemo existit in rebus voluntarijs.
6 Collecta quādo imponitur pro vtilitate publica, imponitur per es & libram.
7 Collecta qualiter debeat imponi per ciuitatem, que non habet extimum. 8.
9 Pauperes, quorum nota paupertas, & illi qui dietim pro victu querendo laborant, non tenentur ad collectam.
10 Statutum si dictat, q quilibet debeat ire ad exercitum, cum de uenitur ad compositionem, collecta imponitur per capita.
11 Statutum si dicit, q vnus de qualibet familia debeat ire in exer citū, si deuenit ad cōpositionē, collecta qualiter imponetur.
12 Collecta vbi non liqueret, in dubio imponitur personis pro viri bus patrimonij.
13 Statutū si dicit, q q̄libet villa in qua sunt. xxv. focularia, vel vl tra debeat tenere. x. equos, vel soluere tm, qualiter intelligat.
14 Onus mittendi tantum ad principem non est personale, sed pa trimoniale.
Militare nemo suis sumptibus cogitur.
15 Recedentes an teneantur ad collectam.
16 Allibrari se faciens in loco, an possit inde recedere.
17 Collecta si imponitur alicui, qui non sit soluendo, an alij de vni uersitate teneantur soluere portionem illius.
18 Exemptio vnius de vniuersitate an grauet alios.
19 Exactor collectarum, an possit gratis remittere onus soluendi collectam pauperi.
20 Jmmunitatem quis possit concedere. 21.
22 Jmmunitas qualiter concedatur.
23 Munera ordinaria & extraordinaria que dicantur.
24 Ciuitas si 9cessit aliquod priuilegium an possit illud reuocare.
25 Statutum dictans q priores nihil facere possint contra proui sa per adunantiam generalem qualiter intelligatur.
26 Princeps habens plenitudinem potestatis potest quē vult ab oneribus eximere, & cui vult imponere.
Appellari non potest contra principis dispositionem.
27 Soluentes collectas pro ipsis an possint conueniri pro alijs.
28 Consiliarij & officiales ciuitatum an teneantur ad collectam, & tributa.
29 Pupilli a quibus oneribus excusentur.
30 Puberes minores. xxv. ann. excusant ab aliqbus muneribus.
31 Munera in quibus locis indicantur.
32 Ciuis si vocatur simul & semel ad munera a ciuitate originis & domicilij dz subire onus a ciuitate originis vt principaliori.
33 Ciuis originis si habet domicilium alibi, & vocetur ad munera in loco originis, si in loco originis sunt alij sufficientes ad ta lia munera, an possit se excusare.
34 Collecta respectu quorum bonorum imponatur.
35 Collecta an possit imponi in diuersis locis.
36 Bona ingressi monasterium an possint grauari pro collectis.
37 Uia publica si indiget refectione, qui teneantur cōferre in eius refectione.
Refectio viarum, que sunt intra ciuitatem, ad quos pertineat.
38 Fratres tertij ordinis, & milites gaudētes an sint exēpti ab one ribus & muneribus.
39 Murorum refectio ad quos spectet.
40 Res eadem si reperitur in extimo emptoris & venditoris an de beant solui due collecte.
41 Uniuersitati quesita qualiter inter eam diuidantur.
42 Uniuersitati si mandatur vt aliquid faciat pro rata qualiter in telligatur, an per capita, vel per es & libram.
43 Rem habens pro derelicto an teneat p illa ad munera realia.
44 Confirmatio sub forma communi non firmat actuz inualidum.
45 Ciuitas non potest effici tributaria sine principis auctoritate.
46 Uniuersitas si est debitrix an qlibet de vniuersitate possit ca pi & insolidum exigi.
47 Exactores collectarum si sunt in negligētia exigendi an possint capi & insolidum exigi.
48 Tributi prestatio an pertineat ad heredem vel legatarium.
49 Fiscus pro bonis confiscatis an teneatur ad gabellam.
50 Uniuersitas si emit campanam que pulsatur per diuersas cau sas an istud onus imponatur per solidū & librā, an p capita.

Si que

Si que quotidiana plenius ob vtilitatē sunt attīgēda, vt est apud Paulū in.l.legati.de li. le.si etiā que notabiliter fiunt,ne ne glecta videant̄,speciali sunt designā da trac.vt i.l.apō labeonē.§.ħ edi ctū ō iniur.ꝛ.l.j.ff.ō pub.¶Si ēt de laicoꝝ collectis†q̄ frequēter iponūt̄ fisatis p doc.ptractat̄,lꝫ de collectis clericis imponendis p eos disputet̄ abunde,vt per Jmo.in.c.fi.de vi.ꝛ bone.cle.per Jnn.ꝛ Panoꝛ. in.c.puenit.c.nō minus.c.aduersus.de immu.eccle.nō ab re vi deri poterit si hic collectarum tractatus plenius q̄ȝ hactenus fa ctū fuerit,pponet̄.¶Additio.Vide Cep.in.c.fi.de vita ꝛ bo ne.cleri.vbi etiā ponit an clericus pretextu sui priuilegij possit de fendere omnia bona communia inter ipsum ꝛ fratrem,ꝛ an cle rici teneant̄ ad faciēdū viā vel pōtē.Vide Bar.ꝛ scribē.in.l.ad instructionē.C.de sacrosa.eccl.ꝛ an teneant̄ ad faciendū muros ciuitatis.vide glo.in.c.genera..§.nouarū.xvj.qōne.j.Cep.in ti. de serui.vrba.predi.in.c.i.in titu.de refec.in vlt.col.ꝛ an teneat̄ ad gabellam.vide docto.in.l.j.§.hic titulus.ff.de pub.Bald.in. l.placet.C.de sacrosan.eccle.ꝛ de materia vide Panoꝛ.in cōsi. iij.ꝛ consi.vj.Corne.in consilio.lxxij.in quarto volu.¶Ponam hic igitur solū collectas iponēdas laicis,vel inter laicos,ꝛ pmo videndū est,quis possit imponere collectam,secūdo cui possit im poni,tertio vtrū collecta imponat̄ per capita,vel per fumantes, vel per solidū,ꝛ libram.¶Circa primū quis possit imponere col lectā.Respondeo,aut imponit̄ pp̄ter necessitatē ciuitatis,ꝛ pos sunt ipsi ciues imponere, vt not.ff.qō cuiuſ.vniuer.nomine.l.i.ꝛ penulti.ꝛ probat̄ in.l.ij.de ope.pub.ꝛ in.l.ij.C.de innmuni.nemi. conced.lib.x.Aut imponit̄ propter publicam vtilitatē,ꝛ nō pōt imponi sine expressa licentia principis.l.placet.C.de execu.mun.

2 l.j.C.de superin.¶Unde si † quedam ciuitas vellet imponere collectā vt donaret principi,nō esset de iure per dictas leges,hec vera in ciuitatibus que recognoscūt supiorē,sꝫ si ciuitas esset li bera,posset imponere,put sibi placeret,ſꝫ Bar.in.l.j.C.ō mul. ꝛ in quo loco.li.x.cui adde ſm Angel.in.l.iiij.§.actoꝛ municipiū ff.de re iud.q2 est vna glo.generalis ordinaria in auct.qbus mo dis natur.effi.sui.§.si vero.ver.nec eius.que vult qō villa etiam possit iponere collectā sine superioris auctoritate,secundū Ang.

3 qō videtur miruȝ.Cū impositio†collectarum videtur esse de re galibus ad solū principem spectantibus, vt in.c.primo que sint rega.in vsib.feudo.ꝛ ideo dicit Jmol.in.c.fin.de summa trini.ꝛ fi.cath.qō vbi imponenda esset ex causa legitima pp̄ter debituȝ ex causa vniuersitatis soluendum,ꝛ possit sibi imponere per tex. in.l.j.§.nemo.ff.qō cuiusq; vniuer.no.sed si ex causa mere volū taria vellet imponere,non posset ſm eum.ꝛ vide Bal.in.l.ēt.C. de execu.rei iudi.qui dicit qō ius imponendi collectas cuȝ sit pu blicum vtilitate ꝛ auctoritate,non potest alicui priuato concedi, sed bene postq̄ȝ imposita est,potest vendi,vt alij colligant.domi nus Ludouic.in.d.§.actoꝛ municipium.dicit q̄ aut vult villa nu da voluntate ꝛ non existenti probabili causa,ꝛ tunc nō potest, ꝛ ratio est,q2 impositio collectarū est vnū de iuribus reseruatis su preme potestati.s.principi seu alteri superiorem non recognoscē ti,vt in dicto.c.primo que sint rega.in vsib.feu.vbi hoc est expres sum,igitur non videtur alteri inferiori competere.Jtē probatur in.c.in generali.in glo.super ver.realia.de elec.in.vj.ꝛ in.c.super quibusdam.de verb.sig.secundo nedū villa,sed nec ciuitas rem priuate persone poterit auferre sine consensu eius nō subsistente aliq̄ iusta cā.l.si puatus.ff.q ꝛ a qbus.l.toties.ff.ō polli.aut vult imponere istam collectā ex causa necessaria,que concernit onus totius ville,ꝛ tūc hoc videt̄ posse.videmus eniȝ in simili q̄ q̄uis auctoritas legis condende sit soli principi reseruata..l.nō ambi gitur.ff.de leg.l.fi.C.e.ti.Attamen populus inferioꝛ particularē legeȝ municipio potest statuere ad regimen suijpsius.l.oēs popu li.ff.de iusti.ꝛ iur.ꝛ in effectu do.Ludo.ꝫcordat cū Jmo.¶Ad di.ꝛ an ciuitas possit obligare singulares personas ciuitatis vid Bart.Sali.Coꝛ.ꝛ scribētes in.l.ciuitas.ff.si cer.pe.Bart.in.l. pe.C.de do.inter vi.ꝛ vxo.Bal.in.l.j.C.ne fi.pro pa.Alex.in.l.

4 iij.in.iiij.col.ff.de re iu.ꝛ in consi.xliiij.in.j.vo.¶Cui†possit im poni collecta?Respondeo ciuibus,ꝛ incolis tm̄.l.rescripto.§.fi. ff.de mune.ꝛ bono.ꝛ ideo si forēsis possideret in territorio vnius ciuitatis sibi nō posset imponi collecta,q2 pro rebus persona nō est subiecta vt.d.l.rescripto.§.fi.ꝛ.l.libertus.§.sola.ff.ad muni cip.fallit in vsurario.¶Addi.facit tex.in.l.filij.§.fi.ff.ad muni ci.ꝛ i.l.muneꝝ.§.pr̄imonioꝝ.x.sꝫ ꝛ eos.ff.ō mu.ꝛ bo.ꝛ ibi no. bar.ꝛ bal.i.l.ēt.C.ō execu.rei iu.i.j.co.bar.i.l.j.C.ō mul.ꝛ i q̄ lo. fallit in ciuitatibus q̄ de hoc hn̄t puilegiū.l.muneꝝ.§.pr̄imonio ruꝫ.ff.de mu.ꝛ bono.¶Jtē fallit in ciuitatibus que hoc habent ex cōsuetudine,in cuius ꝫriū nō extat memoria,que hꝫ viȝ pri uilegij.l.hoc iure.§.ductus aque.ff.de aqua quot.ꝛ esti.c.cū con tingat.de foꝛ.ꝯpe.c.sup qbusdā.§.preterea.de ver.sig.itē fallit i ciuitatibus q̄ fecerūt sua predia tributaria pp̄ter collectas;ſm Bar.in.l.j.C.de mul.ꝛ i quo loco.¶Addi.vide Bar.in.l.j.C. de mul.ꝛ in quo lo.in.iiij.col.versi.itē fallit in ciuitatibus.ex quo dat̄ intelligi q̄ ꝯsuetudo.x.anno.nō sufficiat qō videt̄ contra il lud qō vult Bar.in.l.j.C.de aur.coꝛ.vbi;vult q̄ lꝫ forensis non possit ō iure cogi ad munera psonalia,tn̄ si ciues hēant ħ ex an tiqua ꝯsuetudine poterunt cogere forenses,sed antiqua ꝯsuetu do dicit̄.x.anno.ſm Panoꝛ.in.c.fi.extra de consue.in.viij.col.ꝛ sequnt̄ moderni Papienses in.l.de qbus.in.xij.col.ff.de leg. merito est,ꝛ i terminis ꝯsuluit Alex.in ꝯsi.lxvij.in.iiij.col.ij.vo.

5 ¶Circa tertium an collecta imponat̄ per capita,vel p fumātes vel per solidū ꝛ librā.Rn̄deo,aut†collecta est volūtaria ꝛ ciues habēt inter se distribuere,put sunt in concordia,q2 huic libertati nō iponit̄ meta,vt si vult facer̄ honorē alicui cardinali,vel nobili

6 veniēti ad ptes,nā in reb9 volūtarijs,nemo necessarius existit.l. tutori.C.de neg.ges.aut†collecta imponit̄ vtilitate publica,vt p soluēdis stipēdiarijs,armigeroꝝ cōducēdoruꝫ ad seruitia cōmu nia,vel pro emēdo castro ipsi ciuitati,vel iponit̄ collecta p neces sitate publica,vt pro soluēdis debitis ex ꝯtu, vel ex maleficio,ꝛ talis collecta dꝫ solui per solidū,ꝛ librā,ſm Bal.in.d.l.ēt.C.de exec.rei iud.facit tex.in.l.rescrip.§.fi.ff.de mu.ꝛ ho.vbi dicit̄ q̄ collecta imponit̄ psone pro patrimonio,ergo pro rata patrimo nij qlibet tenet̄ ad soluendū collectaȝ,hoc probat tex.in.l.oēs.in ver.p viribus.C.ō mu.pub.ꝛ in.l.sancimus.iūcta gl.C.ō aduo. diuer.iu.ꝛ.l.j.C.de mu.patrimo.li.x.ibi,p modo fortunarū.ꝛ in l.indictione.in ver.vltra moduꝫ.ꝛ in.l.preses.la prima.C.de an. ꝛ trib.eo.lib.ꝛ in.l.fi.C.de nauf.lib.xj.ibi,parata est,ꝛ in.d.l.re scripto.§.fi.ꝛ habetur per Spe.in.tit.de rapto.§.j.ver.sed pone. ¶Addi.Si imponit̄ collecta pro soluendo penam.vide Bart. in.l.ne quid.ff.de incen.ꝛ nauf.Coꝛ.in consi.ccxij.in.scdo.volu.

7 ¶†Et i ciuitatib9 in qbus fit existimū,vt hic Perusij,recurrit̄ ad extimū,ꝛ pro quātitate,ꝛ rata extimi,dꝫ onus collectarū sup portari,ꝛ q̄ recurrendū sit ad extimū no.ff.ad municip.l.incola. ſm Bal.in.l.j.§.qbus.ff.q̄ cuiuſ.vni.nomi.¶Quidā q hn̄t es, ꝛ nō extimū,vt feneratores,qdā sunt q habēt vtrūq;,ꝛ iuxta mē surā pr̄imonij extimat,vel extimabilis vnusquisq; soluer̄ dꝫ vt.d.

8 l.ēt.¶†Jn ciuitatib9 vō vbi nō ē extimū,vt florentie,dn̄t cuius libet facultates per publicos officiales circunspici,ꝛ nō solū imo bilia,sed etiā mobilia extimari.l.forma.ff.de cēsi.l.pe.C.de imu. nemi.ꝯce.lib.x.vel etiam pecuniā numeratā,quā habēt,vel fene rauerūt,argumēto.l.libertoꝝ.§.fi.ff.ad munic.ſm Bal.in.l.j.§. qbus.ff.qō cuiuſ.vni.nomi.ꝛ hāc opinionē,q̄ collecta debeat i poni ſm extimationē factā vel fiēdā,tꝫ Jnno.in.c.graue.de sent. excō.¶Addi.Jntelligas tn̄ demptis possessionibus sterilibus, ꝛ sic possessiones steriles que non afferunt aliquam vtilitateȝ non grauant̄,eo q2 istud est onus fructuū.l.neq; stipendiū.ff.de imp.i reb.dot.fac.ſm Bal.in.l.ad instructionē.C.de sacrosan.eccle.ꝛ in auc.defuncto.in vlti.col.C.ad tertu.facit tex.in simili.ꝛ ibi no. bart.in.l.q bonis.ff.de ces.bo.qō late fuit psequutus reuerēdus pater do.Paulus de rubeis de canino,olim sacri Palatij apo stolici causarū auditoꝛ Patruus meus.in quodā suo ꝯsi.incipi.

9 casus talis est,qdā domina innocētia.¶†Pauperes aūt quoꝝ nota paupertas,ꝛ illi qui dietim laborant pro victu querēdo,ni hil ꝯferre debēt.Jtē in his q lapsi sunt facultatibus,vnde dt glo. qō pp depauperatos fit nouū extimū,ꝛ qō exactores debēt se in hoc paternali amore habere,vt no.C.de anno.ꝛ trib.l.indictio nē.lib.x.l.p bitiniā.C.de imu.nemi.ꝯced.l.fi.C.queadmodū.ci ui.mune.indic.ꝛ pdicta vera in collecta,q̄ imponit̄ principaliter sed qn̄ collecta,descendit secūdario ab alio onere,tunc cā dꝫ inspi ci,ꝛ ipsum principale onus,q2 si p redimēdo onere,qō capiti fuit impositum,imponitur collecta per capita ꝛ distribuitur,vt puta.

10 ¶†Ex forma statuti quilibet debet ire in exercitū,cum deuentū est ad compositionem quod soluatur tantum,vel vadant,tūc im ponitur collecta per capita,sicut enim per eam pecuniam sentiūt grauamē per capita,ita p capita soluant.§.illud.insti.pro socio. l.secundum naturam.ff.de regul.iur.si vero debebat subire illud

11 onus propter fumantes.¶Puta dicit statutum qō † vnus de qualibet familia debeat ire in exercitum,distribuitur collecta p familiam siue focos,quia tunc omnes habitantes in vna familia

habent pro vno, si vero causa pp quā imponit collecta est debitū vrgens, vel stipendiū soldatoꝝ, tunc ſm librā ꝛ solidū debet, nisi statutū distribuat expresse p alium modum, qꝛ prout expresse dꝫ distribui, ita debet solui, argumētū.ff.ad trebe.l.quoties, ꝛ.l.non nunquā, ꝛ qd inspiciat causa pp quā fit solutio pecunie, vt cognoscat, quomodo collecta debeat imponi, ꝛ probat, qꝛ semp debet inspici initiū, ꝛ cā, vnde aliquid descendit.l.tutor datus.ff.de fide iusso.l.si pcuratorē.ff.man.l.ij.C.ad macedo.c.dudū, vbi gl. allegat ꝯcordantias extra de ele. Itē qꝛ subrogatū sapit naturā ꝛc.l. si donatū.§.sponsus.ff.de dona.inter vi.ꝛ vxo.c.maiores, cū si.ex

12 tra de baptismo. ¶ † In dubio aūt, vbi de hoc nō liqueret, collecta iponit psonis ꝑ viribus patrimonij, vt.d.l.rescripto.§.fi. ſm Bar.i.d.§.actor municipū, ꝛ Bal.i.d.§.qbus.ff.ꝙ cuiusqꝫ vni. nomi.ꝛ pdicta vera, qn̄ obligatio principalis, cuius loco fuit subrogata pecuniaria, erat iā ꝯcta, si aūt nō erat ꝯcta, sed principem penituit, ꝛ tunc originē sumere nō possumus ex eo. quia nihil est. §.desinere.ff.vsuf.queādmod.caue.c.ad dissoluendū, de despon. impu.ꝛ ideo hoc vnus debet solui per es ꝛ libram, secundum euꝫ allegat nota. per Innocen.in cap.grauem, de senten.excommu.

¶ Addi. Uide Bal.in auc.defuncto.C.ad tertul.in vlti.colū. vbi dicit, ꝙ pauperes, quoꝝ opera vix sufficit ad alimēta, nō debent cōcurrere ad onus ipositionis collecte. Alex.in.l.iiij.in.iiij.col.ff.de re iu. Jas.in.l.auus.ff.de pac. adde ēt, qd facultatibus diuites, corpore tn̄ infirmi, vt fructus suaꝝ possessionum vix sufficiant ad alimenta, sunt in his collectis leuiandi, argumento.l.j.ꝛ.ij.C. qui mor.ꝛ in.c.licet, extra de cen.ꝛ est rō, ne afflictio det afflicto.auc. nauigia.C.de fruc.c.j.de cler.egro. idē procedit in artificibus nihil possidētibus, nā licet tales nō possint dici pauperes, vt no.in.c.ꝙ super, extra de vo.ꝛ scribit eccle.xxx.c.melior paup sanus ꝛ fortis viribus quā diues ibecillis, in descriptione tamen huiusmodi artificum, ꝛ pauperum pensandum est, vt eis necessaria pro vita corporis reseruentur, argumēto.l.suo victu.ꝛ.l.pen.ff.de ope. liber. necessaria enim non sunt corpori subtrahenda.c.non mediocriter, de cōsecra.distin.v. facit tex.in.l.filij.§.fi.ff.ad munici.

¶ Adde quod collecta debet solui scdm tempus impositionis, et non scdm tempus, in quo venit soluēda. glo.in.l.incola.ff.ad munici.ꝛ est ratio, quia res est tacite obligata pro oneribus, de quo vide Alexan.in.l.cum seruus.§.si quis, circa fi.ff.de leg.primo.

13 ¶ Iuxta predicta quero, dicit statutum qd quelibet villa, in qua sunt.xxv.focularia vel vltra debeat tenere.x.equos, vel dēat soluere tantū in mense, queritur qualiter distribuat istud inter istos, ponamus in illa sunt centum focularia, vtrum quia in statuto fit mētio de focularibus, debeat distribui per focos propter commemorationem focoꝝ, nō ad capita psonaꝝ, nec ad quantitatē patrimonij, vn̄ ex commemoratione fōculārioꝝ, videt quod sit prius distribuendum.l.fina.§.cui dulcia.ff.de vino ꝛ triti.leg.cū vul.

14 ¶ † Sed pone secūdo, quod dominus mediolani mandauit mediolanensibus quod mitterent mille armigeros in exercitum, demum composuit cum eis in certa quantitate, qualiter cōmunitas Mediolani debet inter se illā quantitatē distribuere, ꝛ cōsidera, qd in exēplo predicto onus mittendoꝝ armigeroꝝ explicat pecunia, nam eos conduci oportet, quia nemo tenet gratis ire, argumentum.l.nauicularioꝝ.C.de nauiculari.lib.x. que est in hoc no. ¶ Itēꝫ onus mittendi tantum in exercitum nō est personale, sed patrimoniale. Illud eni pecunia expeditur, vt in auctentico vt iu. sine quo.suffra.§.illud, ibi, dum dicit ꝛ non possunt extra pecunias hoc agere, cum nemo suis sumptibus cogatur militare.c.cū in officijs, de prescrip. ¶ Sed pone tertio reperitur in extimo emptionis ꝛ venditionis, an vterqꝫ debeat soluere collectam, dic sufficere vnum soluere, ꝛ lex dicit, ita demum tenetur venditor, si emptor solutioni non paret.l.inter debitorem.ff.de pac. ergo sufficit, quod vnus soluat, licet officiales faciant contrarium, tamen est quedam extorsio illicita, secundum Bald.in.d.§.quibus.

¶ Adde Sozi.in consi.cccij.in secunda parte, idem in simili, si ex vno contractu fiunt plura originalia, vna tantum soluitur gabella, vt habetur per Barto.in.l.interdum.§.quoties.ff.de publi.p Are.in.l.ij.penulti.colum.ff.de testa.per Bertha.in trac.de gabel.in.j.parte.x.q.per Sozi.in preallegato consi.cccij.

15 ¶ † Quarto est videndum quid de recedentibus, vtrum recedentes teneantur ad collectaꝫ, dic aut collecta erat imposita destinationi, quia erat bannita destinatio, ꝛ qꝛ erat factum statutum, quod imponeretur, ꝛ tunc recedentes onus non euadent.l.incola.ff.ad municip. aut collecta non erat imposita, nec deliberata, vt imponeret, ꝛ tunc aut recedētes habent extimū, ꝛ bona extimata in archiuo publico, idem, qꝛ quicunqꝫ qui habet extimū in communi potest grauari per collectas, siue sit subditus siue non, vt vult glos.in.d. l.incola.licet ille qui nō habet extimū non possit collectari, vel nō sit subditus.l.rescripto.§.fi.ff.de mune.ꝛ hono. vt.s.patet. Aut iste qui recessit non habet extimum, ꝛ tunc aut obligatio, propter quam imponitur, erat iam contracta, ꝛ tenetur recedens, ita sentit glosa in preallegata.l.incola. que est not. secundum Bald.in.

16 d.§.quibus, vide Bar.in.d.l.incola. quando † quis fecit se allibrari in loco, an possit inde recedere. glo. videtur dicere quod nō. Bar. intelligit illud verum in illis oneribus, que iniunguntur personae pro rebus, que assignantur in extimo non potest quis renunciare, nisi forte illas res venderet, ꝛ describi faceret alij ꝛ ponere ad collectā soluēdā in extimo.l.ij.cum auc.ibi posita.C.sine cen. vel reli. ¶ Addi. ꝛ an noui ciues teneātur ad debita prius facta vide Bart.in.l.prouidendum.C.de decu. Alex.in consi.cxliiij.in

17 fi.in.ij.vo. Cor.in consil.xxiiij.in princ.in.iij.vol. ¶ † Quinto dubitatur, quid si aliquis ex illis quibus collecta est imposita reperiatur non soluendo. Nunquid portionem illius inexigibilem alij de vniuersitate soluere tenebuntur. Bar.in.d.§.actor. dicit quod sic, quia ad illam soluendam quilibet contribuit pro viribus patrimonij. allegat.l.j.C.de om.arg.deser.lib.x. quo tamen videtur dubitabile, qꝛ ex quo modus soluēdi collectam ab initio inter personas ꝛ vniuersitates fuit pro rata cuilibet distinctus merito est consequens, ne defectu vnius persone ex ipsis non existentibus soluendo debeant alij pregrauari, argumentum optimum.l.legatorum petitio.ff.de leg.ij.l.creditores.cum si.C.de pac.

¶ Addi. Uide Bar.in.l.semel.C.de apoc.pub. qui facit bonaꝫ distinctionem, qn̄ aliqui de vniuersitate non possunt onus subire,

18 an alij teneātur.ꝛ Alexan.in.d.l.iiij.in.iiij.colum. ¶ Sexto † dubitatur, nunquid si aliqui de vniuersitate sunt exempti a solutione collectarum, nunquid reliqui tenebuntur soluere totam illam quantitatem mouet Dyn.ꝛ post eum Imol.in.l.ab omnibus in prin.ff.de leg.j.ꝛ Bal.i.d.l.ēt.C.de exec.rei iu. Spec.ꝛ ibi Joa. and.in addi.in titu.de censi.in.§.nunc dicēdū, ver. quid si vniuersitas. Et dn̄s Ludoui.in.d.§.actor. qui dicit, aut cōtingit aliquarū exemptio ante obligationē ꝯtractam, ꝛ alij tenētur soluere totam istam quātitatē, ad hoc tex. optimus in.d.l.ab omnibus, aut ꝯtingit post obligationē indistincte inter omnes, tunc non tenentur reliqui soluere parteꝫ ꝯtingentē exēpto triplici ratione, primo, qꝛ satisfactū intelliget eximēti, q gratis remisit, ad hoc.ff.de pign.acti.l.si rē.§.si satisfactū. scdo, qꝛ obligatio certā formā distributionis a pncipio assumpsit, qn̄s ē, vt nō sit recedēdū. ad hoc tex.i.l. insulā intra biēniū.ff.de ver.obli. tertio ad hoc vr̄ casus.C.quē.cici.mu.indi.li.x.i.l.fi.ibi eleuatis alijs pses ꝓuincie nō patiet ꝛc.

19 de quo.j.latius. ¶ † Septimo dubitat, nūqd exactor possit pauperi soluere nō valēti gratis remitere onus soluēdi collectā, ꝛ vr̄ pria facie dōm qd nō, qꝛ ꝓcurator reipublice nō itelligit hr̄e mādatū ad renūciandū, seu donādū, nisi habeat spāle mādatū.ff.qd vi aut clā.l.ꝓhibere.§.plane.C.de trāsac.l.pses.gl.in.l.inter magistri.de pac.in ꝯriū est verū vt no.gl.sing.in.l.oēs.la.j.C.de anno.ꝛ trib.lib.x.facit.l.fi.C.de indi.facit tex.no.in.l.si puenire.ff. de verb.sign. ¶ Octauo dicit statutū, ꝙ oēs habitātes in castro diruti teneant ad salariū ptātis dicti Castri, modo quidā de villa sancti Martini iuit ad habitandū in castro diruti, deinde extractus ē potestas, deinde anteqꝫ potestas iret recessit de Castro diruti, querit modo vtrū possit grauari pro salario potestatis.ꝛ vr̄ ꝙ sic, qꝛ iam muneribus destinatus, qꝛ ptās iam erat extractus. in ꝯriū vr̄, qꝛ dies officij nō venit, nec cedit, sic nec obligatio salarij, arg.de ꝯdi.ꝛ demō.l.publicis. qꝛ ex quo recedit eo tpe, quo vniuersitas isto salario nō est effecta. nec obnoxia, vr̄ qd nō dēat

20 teneri, ſm Bal.in.d.§.qbus. ¶ † Nono est videndū de exēptis ꝛ videndū est quis possit ꝯcedere immunitatē. Rn̄deo, certū est, quod per principē seu per legem pōt concedi immunitas ab omnibus oneribus ꝛ muneribus etiam realibus.ff.de vac.ꝛ excu.

21 mu.l.si munera. ¶ † Sed dubitandum est, vtrū ciuitates suis ciuibus possint concedere immunitatē. vide Bal.in.l.hi qui.ff.de iur.immu. vbi Bar. etiā dicit, ꝙ doctoribus, ꝛ medicis concedi potest per decuriones.i.per ordinem ciuitatis, alijs vero non potest concedi per illos, ꝛ sic requiritur adunantia generalis.l.j.C. de decu.ſm eū. ¶ Addi. An ꝛ qn̄ ciuitas possit concedere immunitatē ciuibus de nouo venientibus, vide Bart.in.l.vacuatis.C.de decu. Guid.de suza.in suis questionibus.in.q.inci. statutū est qd quisqꝫ venit ad habitandū in ciuitate Rhegij, adde ꝙ priuilegiū generaliter indultū nō includit casum contra rēpublicā, ꝛ si includeret, non valeret. bal.in.l.iubemus.in prin.C.de sac.san. eccle. hinc est, qd si alicui est concessa immunitas a ciuitate, tenet ad collectas que imponunt ratiōe guerre, vt volūt doc.i.l.ex toto.in prin.ff.de le.j. Jas.in.l.principalibus.in.iij.colū.ff.si cer.pe.

Fely.

Fel.in.c.causam que.in.xj.col.ver.quinta declaratio.de prescri. ⁊ in.c.nonnulli.xxij.col.eo.ti.⁊ an excusetur ab onere emendi frumentum tempore caristie.vide Areti.in.d.l.ex toto,⁊ an excuset̃ a nouis collectis pp pestē,vide Cor.in ɔsi.lxxxij.in.iiij.volumi.

22 ¶ † Decimo quero qualiter cõcedit̃ ista immunitas.Rñd.debet concedi specialiter,⁊ indistincte,vt fiat mētio de muneribus realibus ⁊ personalibus,ordinarijs ⁊ extraordinarijs,nā si concederetur a muneribus simpliciter,nō haberet immunitatē a munerib⁹ patrimonialibus.l.bi qui.ff.de vac.mu.l.j.C.de his qui vac.re. ¶ Addi. Uide Bar.in.l.ij.ff.de iu.immu.⁊ i.l.vacuatis.C.de decur.Panor.in.c.ij.extra de iur.immuni.Cepol.in caut.lxxxviij. qui ponit talē formā,prior F.cõcessit priuilegiū exēptionis ⁊ immunitatis oibus ⁊ singulis munerib⁹ ⁊ honoribus realibus, personalibus,⁊ mixtis,⁊ ordinarijs,⁊ extraordinarijs quoqꝫ,⁊ ab illis,etiam que imponerentur ratione guerre, ⁊ de omnibus alijs cuiuscunqꝫ generis quocūqꝫ ⁊ qualitercūqꝫ imponerentur, vel indicerent̃ in genere ⁊ in specie,nō obstāte.l.vacuatis.C.de decur. ¶ Item ista immunitas nō porrigitur ad honorem.l.cui muneris.ff.de mu.⁊ ho.vnde sis cautus,quādo fiunt talia priuilegia.

23 ¶ † Undecimo q̃ro,que dicant̃ munera extraordinaria ⁊ ordiñ. Ordinaria sunt que imponunt̃ a pñcipe,seu a lege, vt.d.l.j.C.de his q a prin.vac.re.⁊ ideo que iponit̃ a lege municipali in ciuitate,a toto populo dr̃ munus ordinariū.idē in his que imponūtur a papa clericis,vel ab imperatore alijs,he collecte que imponuntur ab aliquibus magistratibus,vt a prioribus,vel maioribus gabellarijs,qui habent super hoc auctoritatē,dicitur munus extraordinarium.l.in honoribus.§.qui muneris.ff.de vac.mu.⁊ in.d.l.j.ff.de his qui vac.re.fm Bart.in.d.l.hi qui.ff.de iur.immu.

24 ¶ † Duodecimo quero vtrū ciuitas que predictum priuilegium dedit,possit per suaꝫ legeꝫ ipsum reuocare, respondeo, quādoqꝫ tale priuilegium transiuit in formaꝫ pacti,vel cõuentionis,⁊ ciuitas nō pōt ipsum reuocare,alias secus.l.quod semel.ff.de decre. ab ordi.faciē.secūdū Bar.in.d.l.hi qui.de quo plene per eun.in l.omnes populi.ff.de iusti.⁊ iu.ex supueniēti aūt causa dñs vel cōmune legē,que trāsiuit in formam ɔtractus,modificare potest.l.nō nuptie.de defen.⁊ tūc dr̃ trāsire in forma ɔtractus qñ talis lex fit ad hoc vt quis aliquid faciat, vide.l.donationis.C.de do.inter vir.⁊ vxor.fm dominum Mattheum Feliciani in vtroqꝫ iure doctorem excelsuꝫ,facit quod notat Bal.in.l.diuus.ff.de pet.here.ex causa videt̃ pmissum,⁊ quod de necessitate statutū habetur pro non statuto,⁊ ideo ibi dicit,quid si sit statutū qd̃ nullus possit proponere vel arrēgare,ꝙ collecta iponatur sub pena centuꝫ, tandē superuenit guerra propter quā quidā allegāt ⁊ pponūt,vt imponatur collecta,querit̃ nūquid incidat in penā,⁊ dicit qd̃ nō, qꝛ propter necessitatē statutū habetur pro nō statuto,⁊ quia si secus diceremus,statutū fauore publico generaliter latuꝫ retorqueret̃ in damnū ⁊ odium cōmunis,lex eniꝫ debet esse possibilis ⁊ honesta.l.j.ff.de le.l.si hominē.ff.mā.inde dicit Bar.in.l.ex facto.ff. de vulga.⁊ pup.declarādo.l.pspexit.ff.q ⁊ a qui.que dicit,ꝙ lex quantūcūqꝫ dura est seruāda,qꝛ illa debet intelligi quando tractatur de lucro captando,secus vbi tractatur de damno euitando, nā tūc ipune a lege recedit̃,vt iniquitas tollat̃,⁊ ne qd dānosum reipublice ɔtingat,facit theorica Bal.in.l.iij.C.de nauicu.vbi dicit,ꝙ si statutū dicit,qd̃ priores nihil facere possint ꝯ.puisa p adunantiā ɔnalē,⁊ p adunātiā ɔnalē in potestatibus eligēdis data ē certa forma,modo ɔtingit qd̃ si forma illa seruat̃,ciuitas illa remaneret sine rectore,psidētes ciuitati possunt ꝓuidere de potestate habēdo nō seruata forma,ēt ꝯ,vel pter formā statutoꝝ. Circa ꝓpositā questionē,qñ aliqui sunt exēpti,nunquid solū remanētes teneant̃. Rñdeo,qd̃ si sunt exēpti ante obligationē ɔtractā,⁊ reliq tenent̃ soluere totū.l.ab oibus,in prin.ff.de leg.j.fm Bal. ibi facit tex.in.c.accedentes,de prescri.⁊ in.c.cū instātia,de cēsi. qd̃ procedit qñ tale onus fuisset ipositū pluribus,vt vniuersitati, vt voluit Bal.in.d.l.ab oibus,vel si pluribus vt singulis,⁊ tunc nō remanebit apud reliquos insolidū,imo tātū ꝓ eoꝝ rata,argumē. l.epistola.⁊.l.si vnus.§.ante oia.ff.d pac.hoc nisi fuerit taliter impositū,qd̃ singuli sint insolidū obligati.l.j.C.si plu.vn.sen.l.fin.ff. de duo.re. Itē procedit,qñ aliqs eximeret̃ ab ipso onere a principe habēte plenitudinē potestatis,vt a papa vel Imperatore cum tūc alijs accrescat,itaqꝫ ꝙ alij tenent̃ ad illud onus integrum, vt in.d.c.cū instātia.⁊ vt no.per Joā.and.extra de immu.eccle.c.ij.

25 Pōt enim talis † princeps habens plenitudinē potestatis, queꝫ vult ab onerib⁹ eximere,⁊ cui vult iponet̃ onus.l.medicos.C.de ꝓfes.⁊ medi.l.j.C.de supin.c.sup qbusdā,de vb.sig. Si vero eximit̃ ab inferiore a principe,puta a Rege,Barone,⁊ simili nō habēte iura iperij,⁊ tūc nō accrescit alijs,sed tantominus erit, quātū est illud,i quo ille eximit̃,cū nō habēs iura iperij eximere possit in suū piudiciū,⁊ nō alioꝝ,ita ꝓcedet̃ potuit qd̃ voluit Spe.i ti. de cen.§.nūc dicēdū,vsi.qd si vniuersitas,vbi tenēt,ꝙ si dñs eximit aliquē de vniuersitate a pstatiōe,ad quā tenet̃ vniuersitas,qd̃ tūc ipsa vniuersitas nō tenet̃ ad integrā pstationē,sꝫ tātominus, quātū est illud,in quo eximit̃ ille exēptus,qd̃ veꝝ est,nisi ex causa rōnabili eximat̃ p ipsum inferiorē a principe,cū tunc eximi potuit in piudiciū alioꝝ.l.ij.C.de decurio.lib.x.⁊ ita poterit ꝓcedet̃ qd̃ voluit Bar.post Jacob.de aret.in.d.l.ab oibus,dicens,qd̃ si statuto cauet̃,qd̃ Comitatēsis teneat̃ soluet̃ salariū potestatis,si postea eximit̃ aliqua villa,reliq tenebunt̃ soluere eidē integrū salariū,⁊ hoc ēt sentit Bar.i.l.naturali.C.de decurio.lib.x. Itē hoc ꝓcedit,qñ ipse princeps eximēdo aliquē ab illo onere,ipsi vniuersitati iposito nō grauet nimiū seu multū alios, cū tunc remaneat apud alios illud onus integrū,vt.s.patet,potest.n. pñceps alijs modicā lesionē facere,argumentū.l.quoties,de preci.impera.offe.⁊.c.rescripta.xxv.q.ij.alias si eximēdo aliquem alios nimium seu multuꝫ grauaret,⁊ tūc in dubio non presumitur principē hoc velle.c.super eo.extra de offic.delega.l.secunda.§.merito, ⁊.§.si quis a principe.ff.ne quid in loco publi.c.suggestum,extra de decimis poterūt reliqui resistere,ne soluant illud integrum onus, ⁊ appellare expressa i appellatiōe causa hac,quia enormiter ex hoc grauatur,quo viso debebit illam exceptionem reuocare tanquaꝫ tendērem ad noxia,vt dicto.c.suggestum,vel minuere, vt voluit dominus Floren.in.d.c.accedentes,dicens ita se de facto cōsuluisse,quod verum intelligit,quando princeps talem exceptionem concessisset ad instantiam ipsius exempti,⁊ non de certa scientia, cum reliqui possint resistere ⁊ excipere,⁊ si nō admittitur exēptio poterūt appellare,vt voluit Joā.and.in dicto.c.secundo, de immuni.eccl.alias vero,si ipse princeps ex certa sciētia vel proprio motu talē exēptionē cōcessisset,⁊ tunc reliqui nō poterunt resistere,

26 nec appellare,cum cōtra principis dispositioneꝫ non possit appellari,c.cūcta.ix.questio.iij.⁊ per.c.principalē,sed bene poterit ad eum recurri,⁊ ab eodem misericorditer remediuꝫ implorare, cum ad eum spectet disponere de suo priuilegio,vt dicto cap.suggestum,⁊ vt not.in.c.cum venissent,extra de iudic.secundum do. Nico.in.d.c.accedētes.aut post oblōnē ɔctā,⁊ tūc nō tenet̃ soluere partē ɔtingētē exēpto,qꝛ satisfactū itelligit̃ eximēti,lꝫ gratis remiserit. Itē cū oblo certā formā distributiuā assumpsit,a statu ipsius nō est recedendū,argu.ff.de do.l.insulā.fm Bal.in.d.l.ēt. .C.de execu.rei iudi.⁊ vide cū i.d.l.ab oibus. ¶ Additio. Uide Bar.in.l.qd̃ semel.ff.de decre.ab ordi.faci.Areti.in.c.nouit.in. iij.col.extra de iud.Fely.in.c.j.de ꝓba.⁊ in.c.q in ecclesiarū.xxj. col.ver.limita scdo extra de ɔsti.Roma.in ɔsi.ccclj. ¶ Decimotertio q̃ro,an † soluētes ꝓ se possint ɔueniri ꝓ alijs,qui soluerūt

27 distingue,aut ē onus psonale aut reale,si psonale,aut h̃ ɔcessit i labore psone tantū,⁊ qd̃ p vnū expediri nō pt,expedit̃ p alios.l.honor.§.fi.ff.de mune.⁊ hono.aut ɔsistit in pstatiōe pecunie vel alterius,⁊ tūc aut imponit̃ tale onus ciuitati simplr̃ aut cuilibet de ciuitate. Primo casu,nō est dubiū,qd̃ illud,qd̃ nō pt soluere vnus tota alia ciuitas soluit,qꝛ adhuc eadē ciuitas remanet,vt.l.ꝓponebatur.ff.de iudi.l.sicut municipibus.ff.qd̃ cuiusqꝫ vniuersi.no. Scd̃o casu,vnus ꝓ alio nō tenet̃ ipso iure.l.legatoꝝ petitio.ff.de leg.ij.l.j.C.vt nul.vic.lib.x.sed possibile esset,qd̃ pp defectū non soluentium fieret nouū superindictum,sic per ɔsequens alij grauarent̃.C.de superindicto.in rubro.⁊ nigro.lib.x.si vero est onus reale,qꝛ pro rebus soluit̃ tributū,tunc qd̃ per vnum nō soluit̃,alij coguntur soluere,sed eis assignabit̃ possessio,pro qua soluit̃.C.de omni agro deser.l.j.C.de superin.l.fi.fm Bart.in.l.ij.ff.de oper.

28 pub. ¶ † Decimoquarto quero,an consiliarij officiales ciuitatuꝫ teneant̃ ad soluendum collectam,⁊ glo.in.l.honorē.ff.de mune.⁊ hono.dicit,quod tenent̃ ad ordinaria,non extraordinaria. Ideꝫ tenet Guil.in.l.neminem.C.de sac.san.eccle.distingue fm Bart. in.l.j.C.de imuni.nemi.conce. Quedaꝫ sunt munera patrimonialia,seu realia,⁊ ad illa tenentur.l.fi.§.patrimonioꝝ.cum.§.sequen.ff.de mune.⁊ hono.l.fi.C.de exac.tribu.vbi etiā imperialis domus tenet̃.C.de apo.pub.l.j. Quedā sunt munera personalia, ⁊ ista sunt quedam,in qbus ɔsistit labor persone,⁊ tūc si quidem per illud onus quo cauet̃ ab officio,ab illo excusat̃.C.de cano.largitio.titu.l.precepit.in principio,si vero pp illud onus ab officio nō auocaret̃,tunc non excusat̃.l.curialis.C.de decurio.que ꝓbat istā distinctionē,ex magna tamē cā potest ab officio auocari vt ibi patet.si vero tale onus consistit in prestatiōe pecunie tantū,⁊ tūc aut est munus ordinariuꝫ,⁊ ab isto non excusat̃.l.exactiones.C. de immunita.nemi.conce.lib.x.aut est munus extraordinarium, ⁊ excusatur,vt dicta.l.honorem,⁊.l.his honoribus.§.fina.ff.de

excu.mune.z.l.hi qui.z.l.his q muneris.C.eodem titu.secundū Bart.in.d.l.j.C.de immuni.nemini conceden.

¶ Additio.z an teneantur soluere gabellā.vide Bar.in.l.athlete.§.gentium.ff.de excu.tuto.Berth.in tract.de gabel.in.vij.parte in.xiiij.q.text.in.l.si publicanus.§.de rebus.ff.de publi. ¶ Decimoquinto quero magis generaliter, que persone sint exempte. Respondeo, quedā sunt munera patrimonialia, z ab istis nemo excusatur.l.j.C.z.d.l.ij.§.j.de vac.z excus.mune.quedā sunt munera personalia, z ab istis † excusantur pupilli.l.ij.§.j.ff.de vaca. mune.secundum Guil.de cunio.in dicta.l.neminem.C.de sacrosan.eccle. Maiores † autē qui sunt puberes, licet minores.xxv. annis, an excusentur, quedam sunt munera personalia in quibus requiritur consilium z discretio, vt esse de consilio, z habere regimen, tunc non conceditur minori.xxv.annis, nisi in defectū.l.ad rempublicam.ff.de mune.z hono.l.tertia de decurio. Quedā sunt munera personalia, in quibus priuilegiū nō vertit, vt facere custodiā ad portas, vel in muris, z ad ista possunt vocari minores, a quibus liberantur pp studium.l.j.C.qui etat.sm Bart.ibi excusant a muneribus psonalibus illi, de quibus in.l.eos, z in.l.maximarum, cum duabus sequentibus.ff.de excu. mune.l.ij.C.qui profe.l.j.C.de his qui a princi.vac.re.l.muneris, vaca.publi.l.iij.mune. patri.C.qui mor.per totum, de his qui mili.p totū.l.penul. z fin. de his qui imple.stipen.l.prima.de decre.decurio.illi etiam excusantur, de quibus glo.in.l.qui immunitatem, de mune.patrimo.

¶ Et istud onus non potest indici clericis, Bart.in.l.rescripto.§. sciendum.ff.de mune.z ho.z ibi vide, an possit adhiberi remediū, vt clericis idicatur. Bal.in.l.placet, z ibi Jason.in lectu.in.xxij. q.C.de sacrosan.eccle.cano.in.c.fina.de vi.z honesta.cleri. Panor.in consi.ix. Anchar.in consi.cccij. Soci.in consi.ccxliij.

31 ¶ † Decimosexto quero, in qbus locis munera indicent, dic aut sunt munera patrimonialia, aut personalia, si personalia, dic φ in duobus locis, scilicet in loco domicilij, z originis. Nā si aliquis habet domicilium in villa, ibi potest indici munus tutele, vel cure. Itē in loco originis.l.prima.C.de muni.z origi.sed † quid erit si vtroqz loco tā originis φ̄ domicilij vocetur ad talia munera, cui primo debebit parere, dic quod prefertur ciuitatis originis, quia potior est.l.assumptio.ff.ad muni.l.prima.C.de munici.z orig. et ibi glos.z Bartho.predicta intellige de origine paterna, vel materna.l.filios, z.l.origimen.C.de muni.z orig.secundum Guil.de cunio in dicta.l.neminem.C.de sacrosan.eccle.

33 ¶ † Decimoseptimo quero, si aliquis vocetur ad munera in loco originis, z habet domiciliū alibi, nunquid si alij sunt sufficientes in loco originis, ille, qui vocat, possit se excusare, z videtur quod non, quia origo astringit eum dicta.l.assumptio.ff.ad munici.z sibi imputet, qui se transtulit alibi dicendum est tamen, quod subuenitur sibi, quia primo incole sunt vocandi propter hoc, quia primo agitur contra principalem quam contra fideiussorem.l.trib⁹. ff.de tuto.z curato.dat.z.l.prima.C.de omni agro deser. secundum Guil.de cunio in dicta.l.neminem. ¶ Decimooctauo quero, quo iure compellatur venire ad munera aliquis, si habet alibi domicilium dic quod vendicatur tanquam originalis de illa ciuitate, in qua vocatur.ff.ad municip.l.de iure.ff.de rei vendi.l.j. §.per hinc, nam filius vendicatur, vt dicto.§.per hanc secundum Guil.in.d.l.neminē. Secundo vero casu circa munera patrimonialia sciendum est, quod patrimoniale munus dupliciter dicitur vno modo, quod principaliter indicit rebus, aliud est quod principaliter indicitur persone pro rebus, z est differentia inter ista, qr quando principaliter indicitur rebus, attēditur locus, vbi res est, z ibi potest collectari, licet ibi non fuerit domicilium, sed vbi persone indicitur pro rebus, attendimus tunc locum domicilij, z personam tanquam principalem, z vbi est persona, z habet domicilium ibi collectatur, quia ibi presumitur esse.l.ciues, z.l.cum neqz.C.de inco.libro decimo secundum Guiliel.in dicta.l.neminem

34 .C.de sacrosanctis eccle. ¶ † Decimonono quero, respectu quorum bonorum collecta imponitur, respondeo, aut imponitur ab eo, qui habet iurisdictionem vniformiter in omni loco, vt in principe, z ex causa generali, que non concernit certi loci determinationem, vt si princeps mandet, vt quicunqz habet centum in redditibus, teneatur ad equum armatum, nam ista indictio non concernit magis vnum locum quam aliū, z tunc dicitur solui pro omnibus rebus, que sunt extra territorium, argu.l.fina.ff.de iurisdi. omni.iudi.secundum Guilel.in dicta.l.neminem, z Bartho.in.

35 l.prima.C.de mul.z in quo loco. ¶ † Uigesimo est videndū, nunquid quis possit collectari diuersis locis, z dicendum est, qd quis pro eadem re in diuersis locis grauari non potest, vt not.in.l.j.C. de mul.z in quo loco, sed p diuersis, si haberet diuersa domicilia bn̄ pōt grauari, sm Bal.in.l.j.§.quibus.ff.qd cuiusqz vni.nomi.

¶ Adde etiam quod quis non debet soluere duas gabellas, vnā loco contractus, aliam in loco domicilij. Cor.in consi.cvj.in fin.

36 in.iiij.volu.Soci.in cōsi.ccclij. ¶ † Uigesimoprimo quero, an bona ingressi monasterium possint grauari pro istis collectis, vel muneribus, dicit glo.in dicta.l.incola, φ per ingressum in monasterium ille, qui est ingressus, habetur pro mortuo, z bona sua videntur esse liberata a muneribus patrimonialibus, quia translata in monasterium sunt.l.placet.C.de sacrosanctis ecclesi.Bartho.in quodam suo consilio tenuit simpliciter, quod ecclesia non tenetur, secundum hoc est verum pro tempore futuro, postquam bona sunt incorporata ecclesie.c.non minus.z.c.aduersus.de immu.eccle.sed pro tempore antecedenti, ecclesia tenetur ad munera obligatione reali. ¶ Additio.z hoc habent tam ex iure humano φ̄ diuino, ex iure diuino, ex priuilegio regis artaxersis vt legitur Esdre.c.vij.z Genes.xlvij.ex iure humano in.l.placet.C. de sacrosan.eccle.cum vulg.z in.c.φ̄φ̄.de censi.lib.vj. ¶ Additio. Item nō excusatur ecclesia a perangarijs tempore guerre.l. fi.z ibi Bar.C.de cur.pub. Itē nec excusat clericus ꝯiugatus, vt per Bal.in marg.in verb.clericus.ver.fi. Itē si predia sunt tributaria. Bar.in.l.fi.C.de sacrosanc.eccl.Bal.in.l.fi.C.sin.cen.vel reli.vbi querit quomodo laici cogant ecclesias vel ecclesiasticas personas, z dicit φ cogent rem ipsam.pro quo facit quod no Jnno.in.c.postulasti.de foro compe.vbi dicit, φ per occupationem possessionis cogent personas ecclesiasticas ne incidant in excommunicationem, quia faciunt auctoritate iuris. ¶ Uigesimosecun

37 do quero, via † publica indiget refectione, quis teneatur conferre z circa hoc distingue, aut tractatur de via publica aut priuata. de priuata dupliciter, quedam potest dici priuata mere, vt si habeo in fundo meo viam vt per eam possim ire ad fundum tuū, z in refectione illius, est dicendum ille, cui debet seruitus talis dā reficere, quia, qui non debet seruitutem, nihil tenet facere, sed pati.l.refectionis.C.comunia predi.l.neqz.§.pe.in fi.ff.de iti.actuqz pri. est alia priuata non ita mere, z ista vocatur vicinalis, z est priuata sed potest effici publica per tantum tempus ex quo nō extat memoria.d.§.ductus aque.cū si.z ad refectionem istius tenent omnes q habēt pdia vicina, z illi soli qui habent vtilitatē.l.ij.§.verū.ff.ne quid in lo.publi. Alia est via mere publica, z vocatur realis, z ista dupliciter est, quia quedam est via publica extra ciuitatē z ista est mere realis, alie sunt intra ciuitatem, z iste dicuntur regales.ff.de serui.vrb.pred.l.fin.§.hoc interdictum.ff.ne quid in loco publi.si vero queris de refectione viarum, que sunt intra ciuitatē z illa pertinet ad vicinos, prout via concerneret frontem cuiusqz domus.ff.de via publi.l.ediles.vbi de hoc est tex.si autem queris de refectione extra ciuitatem publicarum viarum, tunc dic, quod non solum ille, qui habet predia conuicina, immo etiam omnes, qui habent possessiones in illo territorio, tenentur.argumento.d. §.viarum.z hic est textus notabilis in auctenti.de eccle.titul.§. ad hec scimus.collatione nona, z ideo quemcunqz concernat vtilitas.dicendum est quod quicunqz illius territorij conferre tenetur.si vero tractaretur de via de nouo faciēda, vicinus proximus teneretur conferre lege si locus.ff.quemadmodum seruitu. amittatur, sed nunquid respublica tenetur emendare extimationem, glo.vacillauit in dicta.l.si locus, z innuit glos.ibi.quod sic de iure quod videtur verum, quia cum per rempublicam ipsa sustinet damnum per rempublicam debeat emendari.l.si per publicū locum.ff.ne quid in loco publico, secundum Guiliel.de cuni.in.l.si neminem.C.de sacrosanctis ecclesi.glos.tamen in dicta.l.si locus dicit quod communiter non seruatur, sed illi glo.inquantum allegat consuetudinem non est credendum ei, nisi consuetudo probetur, vt dicit Bald.in.l.consentaneum.C.quomodo z quando iudex, vbi dicit φ glos.alleganti aliquid esse de consuetudine, cum

38 sit facti, non est credendum, nisi probetur. ¶ † Uigesimotertio quero quid de illis, qui non ingrediuntur monasterium, sed assumunt habitum quoddam, puta fratrum tertij ordinis, vel militū gaudētium, si hoc fieret in fraudem collectarum, non prodest eis, vt not.in.l.cura.§.fi.ff.de mu.z hono.alias seruant eis pulegia.

¶ Adde Barto.in.l.semper.ff.de iur.immu.Bald.z Alexan.in l.penulti.C.de testamen.mili.Panor.in cap.z plantare, extra de priuileg.z Ange.in consilio.ccxviij.in quibus locis communiter tenetur, φ isti sint immunes, saltem vigore eorum constitutionū, de quo Cor.in consilio.ccv.in primo volumi. z in consilio.ccxx. in tertio volumi.latissime per Barba.in.c.officij.xxvj.col.cū tribus sequen.extra de testa.hoc tamen non habet locum in his, q in fraudem accipiunt habitum, iuxta not.p Bar.in.l.j.ff.de pen.

39 ¶ † Uigesimoquarto quero, qd in muris, z vallis reficiēdis, dic aut

aut muri, vel valla indigent refectione magna vel noua, ꝛ tūc omnes de territorio tenenꝰ cōferre ꝓ modo possessionū ꝛ facultatuꝫ .C. de oper. publi. l. omnes, ꝛ l. per Bitiniā. C. de imu. nemi. concē. lib. x. si aūt tractaꝰ de modica refectione vel fulcimento, tunc dico qꝺ illi, q̄ habent vsuꝫ valli, vel muri, ꝛ illi qui habēt domos, vel predia iuxta muros tenentur ad taleꝫ refectionē. l. turres, vbi casus. C. de oper. publi. nam quando habes viā iuxta muros vel vallum, tu habes vsum. ff. ne quid in loco sa. l. fi. ꝛ l. fi. ff. de rerum diui. nā potes ibi extendere pannos ꝛ alia facere sine dāno muri.

40 ¶ † Uigesimoquinto quero, quot sunt species munerum, dic qꝺ tres, quedā sunt personalia, quedam patrimonialia, quedam mixta, quod prosequitur plene Barthol. in l. prima. C. de mul. ꝛ in quo loco, ꝛ ibi ponit quibus possit indici, ꝛ quibus non.

41 ¶ † Uigesimosexto quero, q̄ queruntꝰ vniuersitati, qualiter diuidanꝰ inter illos de vniuersitate, dic quod quedā queruntꝰ vniuersitati tātū, ꝛ nō singulis, ꝛ tunc nō procedit questio, nisi vniuersitas dissoluaꝰ, quedā acquiruntꝰ vniuersitati distribuēda iter singulos, verbigratia, illi de castro sancti Martini emerūt quedā predia, vt ibi faciant castrū, ꝛ intra castrū domos querīt, qualiter illud solum, vt ibi faciant domos diuidatur inter eos, respondeo qualiter tribuunt ad pretiū, ita debet fieri distributio soli. argumētum. l. quoties. ff. ad trebel. ꝛ l. nōnunꝗ̄, ꝛ no. Bar. in l. j. C. de colleg. illi. in pen. q. ſm Bal. i. d. §. qbus, ꝛ i. l. plane. §. si duo. ff. de leg. j.

42 ¶ † Uigesimoseptimo quero, vniuersitati mādaꝰ, vt aliqd faciat ꝓ rata, qualiter intelligaꝰ, an ꝑ capita, vel solidū ꝛ libram. Bal. in auctē. defuncto. C. ad tertul. dicit quod inspicitur causa, quare tale onus imponiꝰ, facit quod dicit Bart. in l. tertia. ff. de annuis legat. quod quando diuisio debet fieri equaliter intelligitur per capita vel libram secundum subiectam materiam.

43 ¶ † Uigesimooctauo quero an volens delinquere rem teneatur ad onera. vide Bar. in l. is cū quo. ff. de aqua. plu. arcen. ꝛ Bal. in l. ij. C. de serui. titu. generali, ꝛ in l. j. in fi. vj. col. C. de sen. que ꝑ eo. ꝛ ibi etiaꝫ ponit, an possit indici forensibus collecta, de quo vltimo habetur per Bart. in l. hi qui. ff. de iure immu. ꝛ in l. munerū. §. patrimoniorū. ff. de mune. ꝛ hono. ꝛ consuluit dominus Petrus de Perusio, cuius verba sunt hec, homines castri campelli habent possessiones in districtu castri passignani, pro illis quideꝫ possessionibus non debent, nec possunt compelli homines castri campelli ad subeundum munera personalia tantum, vel que iponuntur personis tantum, vel que imponunꝰ personis pro bonis, vt not. Bar. in l. libertus. §. sola. ff. ad munici. ꝛ in l. rescripto. §. fina. ff. de mune. ꝛ honori. nec possunt illi de passignano aliquid in hoc statuere cōtra illos de Campello, debent tamen illi de campello onera mere personalia, vel que personis tantum imponuntur vel que imponuntur personis pro bonis subire in castro campelli, sinautem essent onera mere realia, tunc homines de campello debent subire illud ꝓ rebus, quas habent in districtu passignani. l. j. C. de mul. ꝛ in quo loco. l. forma. §. si vo, de cēsi. nec pōt vniuersitas castri passignani statuta facere ꝯtra homines castri campelli, qꝺ homines dicti campelli subeant onera mere personalia, vel que personis tantuꝫ imponuntur, vel personis pro rebus, qui hoīes castri cāpelli habēt i districtu castri passignani absqꝫ auctoritate principis, vt. d. l. rescri. §. fi. facit qꝺ no. Bald. de alie. feud. §. cliētulus, vbi dicit ꝙ ciuitas, ꝛ castra nō p̄nt iponere collectas forēsibus sine principis auctoritate ex priuilegio, vel ex ꝯsuetudine antiqua, ꝛ ita dicit ꝯsuluisse Bar. nō. n. p̄nt derogare legi superioris, ſm Bar. ꝛ Bal. in d. l. oēs populi. ff. de iusti. ꝛ iur. in l. placet. C. de sacrosan. eccle. ꝛ no. Inn. in c. postulasti. de fo. cōpe. ꝛ lꝫ legatus ꝺ lateꝰ ꝯfirmet statuta facta ꝑ vniuersitatē castri passignani, illa qdē ꝯfirmat in forma cōmuni, que † ꝯfirmatio nō firmat actum inualidum, vt est casus in ca. qꝛ diuersitatem, de concess. preben. nec in preiudicium tertij. c. fi. de confir. vti. vel inuti.

44

45 ¶ † Uigesimonono quero, nunquid q̄libet de vniuersitate possit pro debito capi, ꝛ insolidum exigi. dic ꝙ non, qꝛ debituꝫ vniuersitatis nō est singuloruꝫ de per se singulariter ꝯsideratoꝝ. l. sicut. §. si quid vniuersitati. ff. quod cuiuſ. vni. nomi. ergo nō est ꝯdecens, qꝺ vnus de vniuersitate capi possit seu exigi insolidū ꝓ debito totius vniuersitatis, † ꝛ nedū ciuili, imo naturali iuri repugnat, vt alius ꝓ alio molesteꝰ. l. j C. vt nul. ex vic. lib. x. ꝛ i auc. vt nul. iudi. §. quoniā vero. ꝛ de iniur. ꝛ dam. dat. c. j. in vj. cum simi. hi tñ ad quos spectat onus exigēde collecte elapso tpe, ꝑ quod sunt in negligentia, capi possunt, ꝛ exigi insolidū, ipsi tñ ab illis de vniuersitate postea recuperabūt ꝓ viribus singuloꝝ. l. j. circa fi. ff. de mu. ꝛ hono. ꝛ illā ad hoc allegat Bar. ſm do. Lud. in d. §. actor municipū, q̄ ad hoc allegat. C. de exac. tribu. l. missi opinatores, lib. x. vñ † si ad ꝯsules seu superiores ciuitatis spectat onus exigēdi collectas, cū tñ isti quadā fictione populū presentent, argumēto. l. ossa. ad finē. ff. de relig. ꝛ sump. fune. si cōstituanꝰ in negligentia exigendi collectam impositam pro soluēdo debitum ciuitatis, poterunt ipsi capi ꝛ insolidū exigi. per. d. l. j. ꝛ. d. l. missi opinatores, ꝛ ita debet intelligi quodno. Bal. in l. etiam. C. de exe. rei iudic.

46

47

¶ Additio. Itē tꝫ Bar. in l. iiij. ff. de re iudi. in iiij. col. vbi ēt q̄rit, an abbatissa possit ꝑsonaliter capi ꝑ epm̄ pro debito monasterij.

¶ Trigesimo quero, vtrum ꝛ quando pertinet ad heredē prestatio tributi, vel ad legatarium, dic qꝺ cū predium vectigal sit affectum pro preterito tēpore, cum sit iam debitum, heres tenetur. l. apud iulianū. §. heres. ff. de lega. j. ꝓ futuris autē tēporibus, cum nondū sit in rerū natura debitū heres nō teneꝰ. facit qꝺ no. in l. si res obligata. ff. de leg. j. nec distinguiꝰ in hac legali obligatiōe, an testator sciuerit vel ignorauerit. vt per bal. in l. predia. C. de fideicōmis. ꝛ intelligas preteritum tp̄s non solum tp̄s vite testatoris, sed ēt tp̄s post mortē testatoris ante euentū conditionis vel diei,

48 si legatū fuisset factū sub ꝯditione, vel in diē. Nam cū † onus soluendi tributa pertineat ad eū, ad quem pertinent fructus. l. neqꝫ stipendiū. ff. de impen. in reb. dot. fac. l. si pēdentes. §. cloacarij. ff. de vsufru. ꝛ fructus dicto tp̄e ꝑtinent ad heredē. l. apud iulianū. §. fructus. ff. de leg. j. ergo ꝛc. sed dubitari pōt si collecta vel tributū esset impositum tempore vite testantis puta de mense martij, ꝛ solui deberet de mense nouēbris, ꝛ testator post menseꝫ Martij mortuus est ante mensem Nouēbris cessat enim dies soluēdi tributū de mense Martij, ꝛ sic in vita testatoris, sed nō venit, nisi de mēse Nouēbris post mortē testatoris qui soluere debebit hr̄s vel legatarius. vr̄ primo qꝺ heres. l. incola. ff. ad municipa. in ꝯrium qꝺ legatarius, si fructus recollegit, vel sibi dn̄r, vt. d. §. si qd cloacarij. ꝛ. d. l. neque stipendiū. ꝛ si hoc casu dictos fructus legatario debitos recollegisset, qꝛ tunc aut eos restituere dꝫ aut tributū soluere, vt legatarius elegerit argu. l. hec distinctio. §. cum fundum. ff. loca. sed si fructus rei legate essent ciuiles, vt possessiones domus legate, que diuersis temporibus debenꝰ, vt est glo. in l. si defuncta. ff. de vsufru. ꝛ l. idē. ff. loca. tunc dōm est qꝺ pro rata fructuū heres vel legatarius teneꝰ, que induci posset ad multa, ꝛ maxime ad collectā papalē, que vno tempore imponitur, ꝛ alio soluitur, ꝛ interim mutationes beneficiorū fiunt, qꝛ ex predictis videbunt, quis soluere debeat, facit qꝺ dicit Bar. in l. pe. §. fi. de leg. iij. ꝛ in l. j C. de mul. ꝛ in quo loc. ꝛ dixit Bal. in d. §. heres. qꝺ legatarius teneꝰ facere leuari de extimo testātis, ꝛ ponere in suo ꝓ collectis, que imponunꝰ, qꝺ si nō fecerit heres soluendo ꝓ futuro tp̄e solutū repetit per actionē neg. gesto. ꝛ qꝺ plus est si possessor recusaret soluere, posset paratus soluere, vt res, pro qua soluit collectas adiudiceꝰ ex primo decreto, ſm quosdā. in d. §. heres. per solutionē aūt census vel per extimum an ꝓbeꝰ possessio soluētis. Bal. in l. si patri. ff. de actio. emp. dixit ꝙ nō, per illuꝫ tex. ꝛ vide que hn̄r in l. solennibus. ff. de rei ven. ꝛ l. multū interest. C. si quis alteri vel sibi. ¶ Additio. Nec etiam probatur dominium secunduꝫ Bar. in l. censualis. C. de do. si autem res tua te sciente esset posita in meo catastro, mihi acquireret dominium Bar. in l. rura. C. de om. agro deser. ꝛ ibi vide Alex. in Apost. vide Deciū in ꝯsi. xxj. in pen. col. ꝛ an per extimum probetur valor rei. vide bar. ꝛ ibi Alexan. in apost. in l. fin. C. de predi. nauic. ꝛ an dominium probetur per libros censuales ecclesie, vide Flo. in l. census. ff. de pba. doc. in c. ad audientiam, de prescri. Roma. in consi. cxxvij.

49 ¶ † Trigesimoprimo quero, an fiscus pro bonis rebelliū ꝯfiscatis teneaꝰ ad solutionē gabelle, vide in l. licitatio. §. fiscus, ꝛ in §. fi. ff. de pub. vbi fiscus nō cogiꝰ soluēꝛ vectigal. qꝺ intelligit Bar. in d. §. fi. i repu. romanoꝝ, ꝛ vide Pet. de Perusio in ꝯsi. qꝺ incipit, ex forma, in. xij. lib. char. cxxxv. q̄ dicit, ꝙ cōmune teneꝰ pro bonis rebelliū ꝯfiscatis cōmuni soluere gabellā ēptoribus gabelle, quia illa gabella exigebatur per extimum ad bona allibrata.

¶ Additio. Uide Bertachi. in tracta. de gabel. in. viij. col. qui indistincte tenet, ꝙ fiscus, vel cōmune nō teneatur ad gabellas per plures rationes, de quibus ibi per eum. cōtrarium tamē videtur tenere Barthol. in consilio. cclxxvj. incip. cauetur statuto montis.

50 ¶ † Trigesimosecūdo ꝛ vltimo quero vniuersitas emit campanam, que pulsatur per nouas ꝛ diuersas causas, quādoqꝫ per celebrationem diuinorum officiorum, quādoqꝫ pro funere, an onus imponaꝰ per solidū ꝛ libram, an per capita, ꝛ videtur quod istud onus non sit mere personale, nec mere reale, sed videtur mixtum, quoniam respicit salutem anime, sicut est audire diuina, percipere ecclesiastica sacramenta, ꝛ mortuorum sepultura respicit personas singulares. c. interest. de offic. ordi. c. si sentētia. §. cuꝫ vero. de sen. excom. in. vj. sed cōgregare vniuersitatem per sonum campane respicit vniuersitatē. Item pulsare campanam, ne castrum

occupeť ab inimicis, vel a gētibus armoꝝ respicit vniuersitatē, et ex his videnť, qđ expense fiant partim p librā ⁊ solidū ⁊ partim p capita hominū. Item si ꝯsideramus qđ magis euenire solet, vř qđ p capita fiat distributio, qꝛ plus ⁊ frequētius euenire solet, qđ cāpana pulsať ꝑ ꝯgregatione populi ad audiendū diuina officia, ⁊ pro funere, q̄ȝ ꝑ ꝯgregatione vniuersitatis ad ptinētia ad vniuersitatē, nā lex adaptať ad ea q̄ cōmuniter accidere solent. l. naȝ ad ea. ff. de leg. ⁊ Judex ergo arbitrabiť, an p capita tm̄, an p solidū ⁊ librā, an pro parti p solidū ⁊ librā, ⁊ parti p capita, ex dictis tn̄ Bar. in. d. §. actor. videtur concludi qđ expensa fiat p solidum ⁊ libram, ibi, dicit ꝙ in pertinentibus ad ius parochiale cōtributio fiat p solidum ⁊ librā, ⁊ de iure parochiali est celebrare ⁊ alia facere, de quibus per Inno. in. c. j. de sepul. ita consuluit Pet. de Peru. in consi. quod incipit pro intellectu. in. xvj. lib. car. xlij.

FINIS.

Interlegendum dum materiā

istā viderē, occurrerūt nōnulle. q. nō posite p auctorē, quas hic inserere libuit, succincte tn̄. ¶ Primo q̄ro si communitas habeat soluere subsidiū camere ⁊ nō hȝ vn̄ soluat, an pro eo debeat poni collecta, ⁊ si iponitur, qualiter imponať. De primo habemus gl. ꝙ debeat imponi in. l. j. §. qđ si nemo. ff. qđ cuiu. vni. no. Ad. ij. dico ꝙ cum sit debitum necessarium, debet imponi pro viribus patrimonij ipsius communitatis, ⁊ sic per solidum ⁊ libram. l. rescripto. §. fi. ff. de mune. ⁊ honori. ⁊. l. per bitiniam. C. de immu. nemi. conce. ⁊ hoc tenet Innocen. in. c. grauem, de senten. excommu.
¶ Secundo quero, qualiter imponatur collecta pro reparatione murorū ciuitatis. Spe. in titu. de cen. in. §. nunc dicendum, versi. Item pone, videtur tenere qđ imponatur per capita, ꝯtrariū tenet Bar. in. l. per bitiniam. C. de immu. nemi. conce. imo imponatur p solidum ⁊ libram, pro quo facit illud qđ vult Bal. in. l. etiaȝ. C. de exe. rei iud. vbi dicit ꝙ collecta imponēda est per es ⁊ librā nō solū si imponatur pro necessitate publica, vt causa soluendi es alienum iam cōtractū, sed etiā si imponereť pro vtilitate publica.
¶ Tertio q̄ro, qualiter iponať collecta pro expensa, que fit ꝑ scoptis ⁊ scoltis, dico qđ cū talis expēsa fiat ꝑ tuitione boiūm ⁊ aialiū, qđ erit iponēda per solidū ⁊ librā, cū imponatur ꝑ viribus patrimonij cuiuscunqꝫ p id, qđ habetur in. d. l. per bitiniaȝ, ꝑ quo facit illud qđ dicit Bar. in. l. iiij. ff. de re iudi. qđ in dubio si aliud non apparet collecta est imponenda pro viribus patrimonij.
¶ Quarto quero an hospitalia sint exēpta ab oneribus, de eo vide Bar. in. l. oia. C. de epis. ⁊ cle. Bar. in. l. si quis ad declinandā. C. eo. tit. Alex. in consi. cxxiij. iij. col. prima par. ex quorum dictis concluditur, ꝙ si sunt constructa auctoritate episcopi, qđ gaudēt priuilegio ecclesiastico, ꝑ not. in. c. ad hec, cum si. de reli. domi. aľs secus, vt not. in. d. c. ⁊ in cle. quia ꝯtingit, eo. titu. ¶ Quinto quero, an soluať collecta de re ꝓfana facta ecclesiastica, de quo vide Bar. in. l. rescripto. §. sciendum. ff. de mu. ⁊ hono. Bald. in. l. placet, ⁊ ibi Jas. in. ij. lec. C. de sac. sanc. eccle. Soci. in cōsi. ccxlij. ⁊ qđ econtra, vide quod no. Bar. in. l. paulus. ff. de acquirē. heredita.
¶ Sexto quero, an onus collectarum ante traditionem rei vēdite spectet ad emptorē, de quo vide Bal. i. l. fi. C. sin. cen. vel rel. ⁊ in. l. cū proponas. C. ꝑ soc. ⁊ in. l. si negotium, ⁊ ibi Alex. C. de nego. gest. vbi ꝯcludunt qđ spectat ad emptorē, cū onus collectaruȝ sit onus fructuū. l. si pēdentes. ff. de vsuf. l. neqꝫ. ff. de impen. i reb. dot. fac. ⁊ an tpe venditionis emptori fructus debeantur. l. iulianus. §. si fructibus. ff. de ac. emp. ¶ Septimo quero, collecta post quā est vendita, si fit augmentatio, cui debeatur augmentū Bal. in. l. at vbi. ff. de pet. hered. dicit qđ emptori debetur augmentuȝ, idem tenet And. Barba. in tracta. de prestā. car. in. iij. q. xix. col.

Sequuntur duo consilia

in eadem materia collectarum, q̄ cū sint excellentissimi Doctoris in hoc Tractatu connectere visum fuit.

SVMMARIVM

1. Possessione aucta an census augendus.
2. Conductor si propter eius diligentiaȝ recolligit maiores fructus non debet ei accresci pensio.
3. Uinea si modico tempore non colitur, exiccatur, ⁊ in perpetuum deterioratur.
4. Extimatio rei per quid probetur.
5. Collecta potius iponiť hito respectu ad redditus q̄ȝ ad valorē.
9. Munus patrimoniale quotuplex.
7. Collecta principaliter imponitur personis.
8. Census an debeat augeri medio tempore.
9. Ratio legis vbi cessat, ergo cessare debet ⁊ lex.
10. Extimum quomodocunqꝫ augmentatur melioratis predijs.

¶ Consilium primum.

In Magro Alexandrino est prediū nuncupatū Frascheta, qđ p multa tēpora retroacta fuit incultū. ⁊ ꝑ pascuis habitū. Nunc redactū fuit ad culturaȝ, ita vt ex eo ꝑcipianť plurimi fructus ⁊ redditus in noua ꝯfectione extimi seu catastri, rōne cuius imponuntur collecte, censitores auxerunt extimū dicto predio. Queriť an hoc de iure fieri potuerit. ¶ Et vř dōm qđ nō, ꝑ tex. in. l. fi. C. de alluuio. vbi dicit tex. Et que paludibus vel pascuis videbantur ascripta, si sumptibus possessorum ad frugū fertilitatē translata sunt, vel vendi, vel peti, vel quasi fertilia separatiȝ censeri vel functiones exigi non ꝯcedimus, ⁊ subdit rōnem, ne doleant diligētes operā suā agri dedisse culturā nec diligētiam suā sibi dānosaȝ intelligant, ⁊ iō dicit ibi Bal. summādo illū tex. qđ † cēsus nō est augēdus, lȝ possessio reddať fertilior sumptis ⁊ sollicitudine possessoris. ⁊ ibi inuehit ꝯ isatiabiles miseros ⁊ auaros platos. Saly. etiā ibi dicit ꝙ impinguatio terre vel melioramēta culture nō faciūt tributa crescere. Ad idē facit tex. in. l. pe. C. de oi agro deser. lib. xj. vbi dicit tex. ꝙ si aliqs susceperit fundū sterilē sub pollicitatione certi canonis, si eū magno labore ⁊ expensis meliorauerit nullā descriptionē, siue adiectionē, aut innouationeȝ sustinere debebit. ⁊ ibi etiā Bar. no. illū tex. ꝯ platos, ꝑ hoc etiā facit tex. in. l. quisqꝫ. la. iij. in princi. eo. tit. ⁊ in. l. cuȝ satis. §. caueant. C. de agri. ⁊ cēsi. ⁊ in. l. j. C. in qb. cauſ. col. cen. do. eo. lib. ⁊ tex. in. c. fin. extra de priuile. ¶ Tertio adduci ꝑ hac parte pt qđ voluit gl. ⁊ doc. l. si merces. §. vis maior. ff. loc. qđ si ꝯductor † pp eius diligētiā recolligit maiores fructus nō dȝ ei accresci pēsio, ꝑ quo bn̄ facit tex. in. l. ij. C. de fun. rei pua. ⁊ i. l. ij. de fun. ⁊ al. pre. nauic. li. xj.
¶ Supradictis tn̄ non obstātibus cōtrariā sententiā de iure puto veriorē. ⁊ primo moueor per tex. in. l. forma. ff. de cēsi. vbi tex. dt ꝙ in censuȝ referri dȝ aruū ꝙ in decē annos ꝑximos satū erit vinea quot vites hēat, oliua quot arbores habeāt, ⁊ tūc nulli dubiū ē, qđ segetes vinū ⁊ oleū ⁊ similia sunt fructus industriales i q̄bus acquirēdis plurimū versať idustria ⁊ diligētia hominis, vt p Bar. in. l. ⁊ ex diuerso, in. ij. col. ff. de rei ven. ⁊ in. l. fi. i fi. prin. ff. ad. l. fal. ⁊ p Bal. in. l. ꝑ oneribus. C. de iur. do. ⁊ in ru. C. de fruc. ⁊ lit. expē. ⁊ in. l. j. in fi. C. de vsu. ⁊ fru. leg. ⁊ in. l. ancille. in. viij. oppo. C. de fur. ⁊ dicit in auc. q rē. C. de sac. san. ec. in. ij. not. ꝙ † si vinea modico tēpore nō colitur, exiccatur, ⁊ in perpetuū deterioratur, ergo probať, ꝙ ea que industria, ⁊ diligentia hominis fertiliora redduntur, dn̄t in censum poni, ⁊ vel plus vel minus extimari, prout etiam industria hominis meliorata inueniuntur, nam dicit Bar. in. d. l. forma. per illum tex. ꝙ si res deterioratur debet catastrum minui, ergo augmentari re meliorata, cum valeat argumentum de damno ad lucrum, ⁊ probatur in illo tex. ¶ Tertio, quia onera collectarum imponuntur pro modo facultatum. l. j. C. de mun. patrimo. ⁊ ibi glos. l. fina. C. quo. ciui. mun. indi. ⁊. l. ij. ⁊. l. ꝑ locis. C. de anno. ⁊ trib. lib. x. Bar. in. l. j. C. de mulier. ⁊ i quo lo. lib. xj. ⁊ docto. in. l. placet. C. de sacrosan. eccle. Et ideo dixit bar. in auc. sed cum testator. in. ij. col. C. ad leg. falci. quod in ciuitatibus, vbi fit catastrum, quis non presumitur ignorare vires patrimonij, facit quod voluit Bald. in. l. ij. in pe. col. ver. denuo quero. C. de rescin. vēdi. quod per † catastrū probatur extimatio rei, bene etiā facit qđ dicit Bar. ⁊ ibi sequitur Ale. in. l. iij. C. de predi. nauicu. lib. xj. qđ res tātuȝ presumitur valere quantum est extimata in extimo. ⁊ subdit ibi in fi. qđ id quod dicitur, qđ res tātum valet quātum vendi potest, habet locū in rebus mobilibus, quarum nulli sunt redditus, secus in immobilibus, qꝛ extimantur ſm redditus, adduci etiam potest qđ voluit Joā. And. ⁊ post eum Gemi. in. c. si pluribus, in. j. col. de prebē. lib. vj. quod beneficium dicitur eē maioris valoris, qđ habet plures redditus. Hoc stante, ille dicitur habere plures facultates, qui habet plures fructus, ⁊ redditus, vt inquit Bar. in. d. l. ꝑ locis, quia res tantum valet quantum de fructibus respondet, ergo merito cum fructus predij sint augmentati, ⁊ per cōsequens facultates, ideo debēt, qui talia predia habent, maiorem collectā subire, ⁊ sic maius extimum, ⁊ bene

ad propositum nostrum dixit Jmo.in.l.apud iulianum.§.heres.ff. de lega.j.refert et sequit Alex.in.l.rescripto.§.fin.ff.de mu.et bo no.quod collecta † potius imponitur habito respectu ad redditus quam ad valorē rei.et hoc probatur in.d.l.forma.ibi,aruum quod in decem annos proximos satum erit,vinea quot vites habeāt,oliua quot arbores.et post subdit tex.illā enim equitatē dz admittere censitor vt officio eius congruit releuari eum.qui in publicis tabulis dela to modo frui ex aliquibus causis non potest.Jstud etiam nri cen sitores obseruant.nam pro domo etiam pretiosa soluitur tm quā tum pro vili,nec plus talem domum in catastro ponunt quam vilem, et hoc est,quia domus pretiosa dicitur quodammodo sterilis,quia non respondet redditus pretio domus,vt no.Bal.per illum tex.in.l. fi.§.finautem legata.C.de bo.que lib.et ideo solent nostri censito res si in domo aliqua fiant apothece,vel taberne meritorie,auge re extimum,quia per illas augentur redditus domus.

¶ Restat modo ad adducta pro parte contraria rñdere,ad quod permit tendū est,quod † ē triplex munus pr̄imoniale.vt p gl.in.l.j.C.de mu. et bon.lib.x.et per Bar.in.l.j.C.de mu.et in quo loco.li.xj.p doc. in.l.plz.C.de sac.san.ecc.et in.c.nō minus.ex de imu.ecc.Quod dam est enim,quod imponitur personis tm nullo habito respectu ad res.et istud dr capitatio.l.etatem.ff.de censi.Quoddā quod im ponitur rebus,tñ nullo habito respectu ad personas,et istud voca tur tributum seu census,et quō hoc imponeret declarat Pau.de ca.in.d.l.plz.Quoddaz est qd imponit principaliter personis,ha bito respectu ad res,et istud appellatur collecta,et in isto principa liter obligatur psona,secundario res.et ideo non imponit clericis et forensibus,vt est tex.et gl.in.l.rescripto.§.fi.ff.de mu.et bono.et doc.in locis.s.allegatis.et ideo quamuis regulariter vocet munus pa trimoniale,tñ Bal.vocat illud mixtū in.l.predia.C.de fidei.in.l. pp.C.q bo.ced.pos.et in.l.ciuitas.in.iij.colum.ff.si cer.pet.his sic premissis,dico quod contraria loquunt in tributo,et in munere,quod im ponitur tm rebus,nullo habito respectu ad personas,vt apte ap paret in illis.ll.nos vero loquimur in collecta † que imponit prin cipaliter personis rō aūt diuersitatis ē,quia tributa dnt tm solui de rebus tributarijs,et non de alijs,sed ex industria et diligentia hois nō sunt subiecte tributo,secus aūt est in collecta,que principaliter imponit psonis pp res et iuxta modū facultatū vnde siue in aug mēto facultates interuenerint expense siue industria et dil gētia nō est curādū,quia in his obligat psona,et dz solui de omnibus rebus, vnde si iste expense non essent facte in illo predio,haberentur,vel in pecunia,vel in alijs rebus,de quibus omnibus soluitur col lecta,vt p Bar.in.d.l.j.de mul.et in quo lo.in.iij.col.Bal.in.l.ét .C.de exec.rei iudi.et similē distinctionē facit Bar.in consi.clxxx.

¶ Sed specialius respondēdo dico quod non ob.l.fi.de alluui. nam non dicit tex.quod non dz augeri census,sed quod non debent sepa ratim censeri.et ita intelligit ibi glo.in verbo,exigi.vbi ponit que sit vtilitas,et audio qd ita intelligit Odof.quem tñ non vidi,et aliter intelligendo contrariaretur legi precedenti.vel secundo dico quod † nō dz augeri cēsus medio tempore,sed qñ fit nouus census,tunc non vr dubiuz,quod possit augeri,quia de hoc est tex.in.l.vitia,que est.l.ij. ff.de censi.et ita ibi intelligit gl.vltra allegan.d.l.fi.de alluuio.et fa cit.d.l.forma.vbi dr quod qñ fit nouus census minuētur arbores que sine culpa perierunt,sic etiam augētur,si aucte sunt,medio au tem tempore non videtur licere.et facit etiam in proposito,qd quamuis locator non possit augere conductori pensionem medio tem pore propter maiores fructus perceptos,tñ finita locatione pōt carius locare,si inuen[i]t conductorem.Non ob.l.pen.C.de omni agro deser.quia in casu nostro cessat ratio † illius legis,ergo cessa re dz et lex.dicit enim ibi tex.qui fundos steriles reddiderant ma gno labore et impensa pene exhausto patrimonio,sed qui hoc pre diuz coluerunt ex egenis et pauperibus diuites facti sunt.Jtē pos set dici,quod ibi fuerunt compulsi a principe,vnde magis subueni tur,cum facerent ex necessitate,preterea aduertendum est,quod istud predium non erat sterile,sed incultum,quia cum essent pauci homi nes,et sufficerent predia viciniora,illud remansit incultuz.accedit qd erat commune pluribus pro indiuiso,et ideo illis discordanti bus negligebatur,et ideo cum creuissent homines,et pretium tan dem fuisset diuisum,redactum est ad culturam.Ex quibus conclu ditur Censitores potuisse iure illi augere extimum.Que conclusio confirmatur et absqz dubio procedit,quia † extat consuetudo,quod extimum augmentatur melioratis predijs quomodocunqz.Naz vt dicunt doct.in locis.s.allegatis.cōsuetudine induci potest,vt imponatur collecta forensibus,licet alias de iure hoc nō possit fie ri,ergo facilius consuetudine induci poterit,vt extimum augeat. arg.l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.vltimo tollit omnis difficultas pp auctoritatem principis,que interuenir,quia princeps potest augere extimum et onera,vt per Bar.in.l.j.C.de coll.do.libro.x.Laus Deo et Virgini.

SVMMARIVM

1. Onere duplici quis non dz grauari. Utile dominium emphyteote sequitur persone conditionem.
2. Ratio cum sit falsa,sequitur quod dictum sit falsum.
3. Coloni ecclesiarū an teneantur ad gabellas pro fructibus,quos colligunt in predijs ecclesiarum.
4. Onera matrimonij transcendunt redditus bonorum dotaliuz.
5. Ecclesiastica bona an collectari possint a domino temporali.
6. Collectans non potest collectas exigere,nisi de bonis in quibus hz iurisdictionem.
7. Pactum inter emphyteotam et dominuz vt emphyteota non te neatur ad collectas sed dominus an valeat.
8. Emphyteota non soluente,tenetur soluere dominus.
9. Possessum an assumat naturam possessoris.
10. Coloni ecclesie an teneantur ad gabellas fructuum perceptorum in bonis ecclesie.
11. Emphyteota an possit collectari pro melioramentis factis in re ecclesie.

¶ Consilium secundum.

VErtitur in dubiū an em phyteota ecclesie,p bonis,q tz ab ecclesia possit a domino temporali collectari.in quo dubio ma gne auctoritatis viri diuersa senserunt,quorum dicta prius referam,et post sniam nostram subijciaz. Partez negatiuā tenuit Bar.in.l.priuate.C.de excusa.mune.li.x.motus,quia † nō dz duplici onere grauari.vnde cū soluat canonem ecclesie,nō dz gra uari in solutione collectarum eundē nō tanquam Bar.sed Ang.sequit ibi Jo.de pla.refert illud dictū Alex.in.l.licitatio.§.mercatores .ff.de publica.in.l.iiij.in.iiij.col.de re iudi.in.l.lucius.§.itē rescrip sit si constante.ff.ad municipa.in.l.rescripto.§.sciendum.ff.de mu ne.et bo.in.l.j.C.de anno.et tribut.lib.x.in apostil.ad Bar.et eius rationem sequitur in consi.iiij.in.v.volu.in.ij.col.

¶ Contrariā partem tenuit And.de iser.in.c.j.in versi.et plau strū.in.ij.col.in tit.que sint regal.motus,quia vtile dominiuz emphy teote sequitur persone conditionē.l.fi.in fi.C.de imponē.lucra.de scri.l.fi.C.de inoffi.testa.refert illū Alexā.in.d.l.priuate.sequit in consi.cj.in.vij.col.j.volu.Jas.Mainus obseruantissimus precē ptor meus in.l.j.in.iij.gl.in.vij.col.C.de iu.emphy.allegat vtrāqz decisi.et nihil decidit Alb.Brun.Asteñ.in tract.de sta.fe.et line. cognat.a succes.exclu.in.xxij.q.viij.articuli disputat hoc dubium et reprehendit vtrunqz,dicit eniz quod si ratio Bar.esset vera,seque retur idem in emphyteota priuati,qui et ipse soluit canonez domi no,quod communiter no.in.l.ij.C.de iur.empy.cum ergo † ratio sit falsa.sequitur,quod dictum sit falsum.Jtem dicit quod Jser.equiparat emphyteotā ecclesie et fisci,quod si esset veruz,destrueretur sua cō clusio,nam decisum est in emphyteota fisci vt non teneatur,ergo idem esse deberet in emphyteota ecclesie.cuius contrarium ipse tz,et ne quis pro parte negatiua ex ista equiparatione argumentetur, respondet quod nō inueniuntur equiparati in hoc a.l.antiqua,er go lex noua superueniens in vno non trahitur ad alium,vt voluit Mathesil.in trac.astensi.in.vj.col.Jtem quia non sequitur fiscus et ecclesia equiparantur,ergo et eorum emphyteote cum diuersum sit ius domini et emphyteote,vnde ipse distinguit,quod aut canon qui prestatur per emphyteotam,est magnus correspondens colle cte,et tunc non tenetur propter illaz rationem,quia nō debet quis duplici onere grauari,que ratio in materia onerum recipitur,vt habetur in.l.honores subeunti.ff.de mune.et hono.et alibi.

¶ Si autem canon non equiualet oneri,quod pro collecta impo nitur,tunc tenendam putat opinionem,quod soluere teneatur colle ctam per rationes,quas deduxerat.maxime,quia istud ius nō est ecclesiasticum,sed rei ecclesiastice coherēs.pro quo allegat dictuz consi.Fede.consi.xxj.incipien.questio talis est.quod dictuz multi doc.sequuntur,videlicet quod † coloni ecclesiarum tenētur ad gabel las,p fructibus,quos colligunt in predijs ecclesiarum.Jta sunt verba formalia,lz post multa alia subdat.Hec distinctio vtcunqz intelligatur,non video,quō possit habere locum.nā idē esset dōm in emphyteota priuati,sed.l.ij.C.de iur.emphy.dicit indistincte et gñaliter qd emphyteota tenetur ad collectas,nec distinguit an soluat magnus canō vel paruus.ergo nec nos distinguere debe

mus.l.j.cũ vulga.de leg.prestan.ꝛ imputet sibi, qui soluit magnũ canonem, qꝛ potuit pacisci, ne teneretur.d.l.ij.C.de iure emphyt. Item est ꝯ illud fundamentũ pp quod maxime tenet, ꝙ emphyteote teneant ad collectas, vꝫ qꝛ habens ius in re possidet, ꝛ colligit fructus, q̃ oĩa militant, siue sit magnus canõ, siue paruus, tertio est ꝯ rõnẽ tex.in.l.j.C.de anno.ꝛ trib.lib.x.ꝛ ibi q fructus percipit ꝛ supplet glo.ꝛ nõ q pẽsionẽ recipit, ꝛ ꝯ rõnẽ tex.i.l.neqꝫ.ff.de impen.in reb.dotal.fact.vbi dicit tex.quod onus fructuũ, nec dicatur, ꝙ vbi non soluitur canon, quia † vt notorioꝝ est onera matrimonij transcẽdunt redditus bonoꝝ dotaliũ. Hec sunt que inuenio in hoc dubio dicta per alios, quibus bene consideratis mihi magis placet pars negatiua, quam probabo multis medijs.

¶ Primo p vnã rõnẽ, q̃ꝫ adduxit Bar.sꝫ ego aliter deduco.ꝛ est vna maxima in materia oneꝝ, vꝫ ꝙ nullus dꝫ duplici onere grauari, sꝫ emphyteota eccle. põt collectari a dño ecclesiastico, ergo nõ põt a dño tẽporali, qꝛ sic subiret duplicem collectam, ꝛ duplex onus, ꝯclusio mãifesta est, nec maior negari põt, qꝛ est tex.in.d.l. honores subeunt, minor aũt ꝓbatur per.xj.fundamenta, q̃ adducit excellens doc. Barth.soci.in ꝯsi.cxix.q̃ nõ est visum transcribere, pro qua optime facit, qꝛ non debet esse deterioris conditionis ecclesia quã priuatus.l.sunt psone, cũ vulg.ff.de reli.ꝛ sump.fune.sed si non solueret emphyteota collectam impositam a dño ecclesiastico, opus esset, vt solueret ecclesia, que est directo domina, cõtra.l.ij.C.de iur.emphyt.l.obsistere.C.de anno.ꝛ trib.lib.x.

5 ¶ † Scdo probatur sic.bona ecclesiastica a domino tẽporali collectari nõ pñt, maxime munere extraordinario, vt est collecta, ista cũ sint bona ecclesiastica, ergo collectari nõ possunt, ꝯclusio de se patet. Maior probat, tã de iure diuino ꝛ canonico q̃ꝫ ciuili, vt hꝛ Genes.xlvij.ꝛ Esdre.j.c.vij.ꝛ in.c.nõ minus, de imu.eccle.ꝛ in.c. q̃qꝫ, de censi.lib.vj.ꝛ in.l.placet.C.de sac.san.eccle.ꝛ ibi p glo.ꝛ doc.minor vero nõ indiget ꝓbatiõe, cũ directũ dominiũ sit apud eccle.qḋ est magis dignũ q̃ꝫ vtile, vt dicit Sali.i.d.l.ij.C.de iure empby.

6 ¶ † Tertio ꝓbat sic, collectans nõ põt collectas exigere, nisi de bonis, in qbus hꝫ iurisdictionẽ, sꝫ cũ ista sint bona ecclesiastica, laicus in his iurisdictionẽ nõ potest habere, ergo conclusio manifesta est, maior probatur p notata per Bart.in.l.j.i pe.col. .C.de mul.ꝛ in quo lo.lib.xj.ꝛ p Oldra.in quodaꝫ tractatu circa materiã muneris in.iiij.pte sequit Soci.in ꝯsi.cxxix.p iura p eos ibideꝫ allegata, minor aũt ꝓbat p.c.si clericus laicũ, ꝛ.c.verũ, de fo.cõpe.ꝛ.c.ceteꝝ, de iud.ꝛ tꝫ Hostiẽ.ꝛ Jo.an.in.c.postulasti.de fo.cõpe.ꝯtra Jnno.ibi.ꝛ Bal.in.l.fi.in.iij.col.C.sin.cen.vel reli.

¶ Quarto deducitur sic.vbiqꝫ nõ est obligatus dñs ad collectas, ibidẽ nec emphyteota, qꝛ emphyteota obligatur respectu domini ꝛ eius psona ĩspecta, ꝛ nõ aliter.hanc ꝯsequẽtiã ꝓbo sic, vbiqꝫ qs obligat principaliter nõ valet pactũ inter ipsum, ꝛ aliũ, vt talis q pricipaliter obligat, nõ teneat ad collectas, sed teneat alter.

7 valet † aũt pactũ inter emphyteotã ꝛ dñm, vt emphyteota nõ obligat principaliter, ꝯclusio patet, maior probat in.l.fi.C.sine cen. vel reliq.minor ꝓbat in.d.l.ij.C.de iure empby.ꝛ ideo ponamus qḋ esset factũ pactũ inter emphyteotã ꝛ dñm ecclesiasticũ, ꝙ emphyteota nõ teneat ad collectas, emphyteota nõ posset, collectari, p.d.l.ij.nec dominus, qꝛ psona ecclesiastica, ergo lex esset iposita verbis, ꝛ credo hanc eẽ rõnẽ decidendi in.d.l.priuate.s.ꝙ emphyteota fisci nõ tenet, qꝛ fiscus ẽt non tenet, ꝛ ideo si emphyteota nõ obligat principaliter, nec ẽt secundario, qꝛ si obligaret secũdario, hoc eẽt, qꝛ dñs esset obligatus principaliter, ꝛ hoc manifeste ꝓbat in.d.l.ij.vbi dr ꝙ emphyteota tenet dare apochas functionũ publicarũ domino, qꝛ † ipso nõ soluẽte tenet soluere dñs,

8 ꝛ melius ꝓbat in.l.obsistere.C.de anno.ꝛ trib.lib.x.ẜm tertiã lectu.glo.a Bar.approbatã, ꝛ p hoc infero gñaliter, qḋ vbiqꝫ dñs directe non tenetur, ꝙ nec ibi tenetur emphyteota, ꝛ regulaꝫ, que habet quod possidens habẽs ius in re, ꝛ percipiens fructus tenetur ad collectas, intelligo modo bona ꝛ psona directi domini ipsoꝝ bonoꝝ sint supposita iurisdictioni collectantis, vt per suprascripta probatum est. Nõ obst.quedã ratio Jser.qḋ debet in hoc inspici persona accipiẽtis, ꝛ non cõcedẽtis, quia ex pluribus ostẽditur falsa, debet enim inspici causa, ꝛ persona magis digna.c.ꝙ in dubijs, de cõsecra.eccle.vel alta. Jtem quia idem iudicium facimus de re coherenti rei ecclesiastice, quod de ipsa re ecclesiastica. l.qui religiosis, ꝛ ibi Bald.in summario, de rei vendic.ꝛ est text. not.in capi.quanto de iudi.vbi in terminis nostris dicit Panor-

9 mita, in vltimo nota.ꝙ ibi est casus, ꝙ † possessum non assumit naturaꝫ possessoris, videlicet quando quis possidet ius coherens rei ecclesiastice, ꝛ ꝙ magis inspiciatur persona concedentis satis clare probatur in.c.ceterum, de iudi.ꝛ in capi.verum, de foro cõpe.vbi dicitur ꝙ clerici ꝛ ecclesia ratione feudi, quod habent a laico, ꝛ ab ipso iudicari possunt, ꝛ tamen alias cum iuramento ꝛ cum consensu iudicis ecclesiastici non possunt a laico iudicari.c.si diligenti, de foro competen.ꝛ sic econuerso laicus habens feudũ ab ecclesia ab ipsa iudicatur, ꝛ facit quia potentior conditio inspicitur.l.queritur, de statu hominum, sed potentior est conditio

10 domini directi quam vtilis, igitur ꝛc. ¶ † Non obst.dictum Fede.quod coloni ecclesie tenentur ad gabellas fructuum perceptorum in bonis ecclesie, quia intelligitur solum de fructibus iaꝫ perceptis, qui amplius nõ sunt coherentes rei ecclesiastice, sed sunt effecti colonorum, questio vero nostra est, an pro bonis ipsis emphyteoticarijs possit emphyteota collectari, quod est diuersum, ꝛ stante hac opinione pro vera econuerso dicerem, ꝙ ecclesia habens bona emphyteotica a laico non potest collectari a domino ecclesiastico pro illis bonis, sed bene posset a domino temporali,

11 per suprascripta. ¶ † Uidi etiam dubitari an stante predicta opinione possit emphyteota pro melioramentis factis in re ecclesie collectari, ꝛ breuiter idem puto, quod non possit, quia vna res non debet diuerso iure censeri capitu.cum in tua, de decimis, ꝛ.l. eum qui edes de vsucap.ꝛ faciunt nota.in.c.quanto de iudi.ꝛ in d.l.qui religiosis, ꝛ maxime quia melioramenta nõ vidẽtur posse separatim censeri.l.fina.C.de alluuio.l.penul.C.de omni agro deser.lib.xj.l.quandoqꝫ.la.iij.eo.titu.ꝛ.l.cuꝫ satis.§.caueant, de agrico.ꝛ censi.lib.xj.ꝛ.l.j.C.in quibus cau.col.cen.do.eo.lib.

FINIS

Tractatus de Exemptionibus domini Baldi de Periglis Perusini.

SUMMARIUM

1 Exemptiones a quibus approbate ꝛ roborate.
2 Pontifex romanus canones condere potest.
3 Ecclesia romana per verbum eternum fundata.
Preces regum ꝛ aliorum principum in confessionibus accesserunt exemptionum.
4 Cause exemptionum que sint in capitulis ꝛ religionibus.
5 Oppssio occasionũ a sublimitate psidẽtie epalis dignitatis orit.
6 Exemptionum concedendarum que fuerit prima causa.
7 Epi ꝓhibent missas publicas in cenobijs religiosoꝝ celebrare.

Sciendum est ꝙ vtroqꝫ iur i oib⁹ rite ꝛ ltie ordinatis ẽt i legibus ciuilibus, canonicis gñalibus ꝛ ꝑuatis, due pcipue sunt põderãda.s.auctoritas, ꝛ cã siue rõ.ꝛ i illa cã ꝯsiderant tria spãliter.s.qd liceat ẜꝫ eqtatẽ, qd deceat ẜꝫ honestatẽ.qd expediat ẜꝫ vtilitatẽ. Jsta patet i multis locis pserti i.iiij.pmis disti.decreti. ¶ † Jtẽ est, qḋ ista oia ꝯcurrunt, ꝛ

1 ꝯcurrerũt i ꝯcessiõe exẽptionũ facta quãplurimis, capitulis, ꝛ religiosis, pserti ordinis sancti Bñdicti Cluniacensis, ꝛ Cistercięsis, quos duos.s.Cluniacẽsis ꝛ Cisterciẽsis ꝯmẽdat Petr⁹ blesẽsis qui fuit angelicus in suis epistolis, ꝛ idẽ de origine Chartusiẽsiũ celestinoꝝ, mẽdicãtiũ.ꝛ ꝙ ꝑus poni potuit de ordine sancti Joãnis ꝛ dñoꝝ Xpi multoꝝ alioꝝ. ¶ Jn his.n.nõ defuit auctoritas.interenit enim in illis sancte romane ecclesie auctoritas.cui dcm̃ ẽ. Qḋcunqꝫ ligaueris sup terrã erit ligatũ ꝛ in celis.c.solite de maio.ꝛ obe. Cui dcm̃ ẽ, pasce oues meas.ꝛ multa alia q̃ ẜmo euãgelicus declarat, ꝛ qs ius ꝛ auctoritatẽ sacris canonibus im-

2 partitur. † hꝫ enim ius condendi canones, vtpote, qꝛ caput ꝛ cardo est omniũ ecclesiarum, a cuius regula nemini lꝫ dissentire.ꝛ qꝛ ita canonicus auctoritatẽ prestat vt seipsam non subijciat eis.q̃ auctoritas semp in sacris canonibus intelligit reseruata, ꝛ q̃ generalibus ꝯsilijs robur prebet, hec oia patẽt varijs in locis, pserti in.xxxv.cã, maxime in.§.his ita respõdet.q.j.ꝛ in.c.significasti de elec.ꝛ q põt plures epatus in vnũ ꝯiũgere, ꝛ vnũ in plures diuidere, vt in.c.sicut vnire, de priuilegijs, cũ suis cõcor.ꝛ q̃ oẽs dignitates ẽt patriarchatus instituit in ca.omnes.xxij.di.illa vero solus ipse fundauit ꝛ sup petrã fidei mox nascentis erexit, q beato Petro eterne vite clauigero terreni simul ꝛ celestis ipeij iura

3 cõmisit. † Quam quidem romanã ecclesiam nõ quelibet terrena snia, sed illud verbũ, quo constitutũ est celum ꝛ terra, p ꝙ deniqꝫ omnia

oia ꝯdita sunt elementa, fundauit, vt ibi illa Pet. apostoli meritū deinde secuta iussione dñi ꝯciliorꝫ venerādorꝫ auctoritas singula rē tradidit i ecclesijs ptātē, scꝫ exequēdo mādatū dñi, vt in. §. huic ēt. xviij. di. ⁊ multa talia pñt adduci, q̄ sunt vulgatissima ptātē se dis aplice ⁊ romani pōtificis declarātia. iste est, cui dici nō pōt sal ua regula fidei, cur ita facis. ¶ Itē i multis confessionibꝰ exēptio nū iteruenerūt p̄ces regū pricipū ⁊ aliorꝫ gloriosorꝫ fundatorꝫ ec cliarꝫ, ⁊ mōasteriorꝫ, quorꝫ aliq nūq̄ꝫ illa seu illas erexissent, dotas sent, ⁊ fundassent nisi fuisset eisdē ꝯcessa exēptio a iugo ordinario rū, sicut pꝫ i fundatione monasterij Cluniaceñ. ⁊ multorꝫ mēbrorꝫ suorꝫ. ¶ Itē in multis interuenit ꝯsensus epōrū ex abūdāti caute la. ⁊ insup recōpēsatio equiualēs inquātū asserebāt sua interesse i 4 exēptionibus. ergo nō defuit auctoritas ⁊ ꝯsensus. ¶ †Cause ve rō exēptionū i capitulis ⁊ religionibus sunt plures, inter quas est vna oppressio, que vt cōiter videmus, que fit p ordinarios, ⁊ suos officiarios religiosis presertim in exactionibus ⁊ mulctationibus peccantiū monachorꝫ q pena pecuniaria puniri nō deberēt, cū ꝓ priū nō habeāt delictū psone in dānū ecclesie redūdare nō dꝫ in d. c. de reg. iur. lib. vj. in multis alijs varijs modis p ordinarios ⁊ suos officiaros opprimunᷣ, sicut p legē. tit. xviij. cām ⁊ totū tit. de excessi. prelato. in antiquis vi. ⁊ cle. luculenter apparet. ⁊ experiē tia quotidiana hoc manifestat. his aūt oppressiōibus vt plurimū occasionē prebere solet dispar ordinariorꝫ ⁊ religiosorꝫ professio, ⁊ habitus, in quo nō bñ ꝯcordat psalteriū cū cythara in. c. diuer sis fallacijs. de cleri. ꝯiuga. ⁊ scriptū est, nō arabis cum bone ⁊ asi no, ⁊ regulariter quisqꝫ ꝓpria sorte ꝯsulta requirit talē exterius, ⁊ iō solet dici, ꝙ sicut laici clericis oppido sunt infesti, ita clerici re 5 ligiosis. ¶ †Scōa oppssio occasionū oriᷣ a sublimitate p̄sidētie di gnitatis epalis. dignitas. n. ⁊ potestas arēta inclinatione huma na, q̄ ꝓcliuis est ad malū, si improbissimū, quēqꝫ ceciderint innu merabilia dāna, ⁊ strages inexecrabiles dāt. vt dicit Boetius in ij. de ꝯsolatione. vnde ꝯsulare imperiū, ꝙ libertatis principū fue rat pp superbiā ꝯsulū veteres romani abolere cupiuerūt, q pp eā dēꝫ superbiam prius regnum de ciuitate nomen abstulerūt, ⁊ bre uiter perraro huiusmodi dignitates probis deferunt vt dicit ibi Boetius. grandis ergo potētia ⁊ dignitas cum p̄eminentia hu militate ⁊ infirmitate religiosorꝫ scōaꝫ occasionē tribuit oppressio nuꝫ. Tertia occasio est insatiabilis vorago habēdi ordinarij. n. in petitiōe, q̄ꝫ faciūt de reuocatione exēptionū plus ꝯuertūt aciē mē tis sue ad lac ⁊ lanā ouiū recipiēdū, q̄ꝫ ad pabulū vite eterne oui bus ministrādū. ambiūt igiᷣ ordinarij honores, pōpas, ⁊ nūmos, ⁊ plus preesse q̄ꝫ ꝓdesse desiderāt. Pōt ⁊ alia sumi occasio varijs 6 modis hmōi oppressionū. †Prima igiᷣ cā ꝯcessionis exēptionuꝫ fuit oppressio ordinariorꝫ, que tāgit ēt exēptiones capitulorꝫ eccle siarꝫ cathedraliū, que regulariter priuato odio ꝓsequunᷣ epi. ⁊ iō vt alibi dicit Host. lꝫ eps sit spōsus ⁊ ecclia seu capitulū sit spōsa. nō formidādū, ꝙ mutuo amore se spoliēt pp ꝙ ꝓcedūt inter eos donatiōes ⁊ hmōi talia, q̄ nō ꝓcederēt iter virū ⁊ vxorē. ¶ Alia aūt cā hmōi exēptionū, q̄ satis oriᷣ a prima fuit quies, q̄ multū est necessaria ꝯtēplatione, ⁊ ppea beatus Gregorius nō solū ꝓhibet epos mala inferre religiosis, imo ⁊ ꝙ plus ē, ꝓhibet fieri in locis ipsorꝫ id ꝙ als ē ð genere boni. ꝓhibet. n. missas publicas p epos in cenobio fieri oino. vnde dicit in. c. luminoso. xviij. qō. ij. in hunc modū plurimis in monasterijs multa a presulibus preiudicia atqꝫ 7 grauamina monachos pertulisse cognouimus. † oportet ergo de futura quiete eorꝫ salubri ordinatiōe, disponere, quatenus cōuer santes in illis in dei seruitio gratia illis suffragāte, mēte libera per seuerēt, missas quoqꝫ publicas in cenobio fieri oino ꝓhibemus, ne in dei seruorꝫ recessibus ⁊ eorꝫ receptaculis, vllā populis p̄bea tur occasio cōuentus, qꝛ non expedit animabus eorꝫ, nec audeat ibi eps cathedrā collocare, nec q̄ꝫlibet ptātē exercere iperādi, nec aliquā ordinationē q̄ꝫuis leuissimā faciēdi, nisi ab abbate fuerit ro gatus, quatenus monachi semp maneāt in abbatū suorꝫ potesta te, vt remotis vexatiōibus, ac cūctis grauaminibus diuinū opus cū summa animi deuotione pficiant. hec ibi ponuntur ad literam.

SVMMARIVM

1 Episcopi religiosos exactiōibus aut obsequijs quoquo modo ve xare vetantur.
2 Magister esse nō dꝫ in disciplinis regularibus, ⁊ cōtemplationis actibus, qui se discipulum fuisse non meminit.
3 Religiosus in prelatum religionis disparis habitus, aut professio nis elegi non debet.
4 Popularitas capitū seu prelatorum in eodem monasterio quot generet absurda.
5 Recompensatio quedā mutua ⁊ religionis fauor fuit in causa exē ptionum concedendarum.
6 Exemptiones pluribus fuerunt ꝯcesse in fauorē sedis apostolice.
7 Beneficia ecclesiastica an possit conferre solus Eps romanus. Ordinarij locorꝫ in pluribus vsurpant papale ius.
8 Exemptionum concedendarum causa septima que fuerit. Exemptiones qualiter ortum habuerint a patria potestate.
9 Exemptiones etiam ab emancipatione ortum habuere.
10 Religiosos ab ordinariorꝫ iurisdictione eximi conueniens fuit. Epi malos euehentes ⁊ probos deprimentes taxantur.
11 Exemptiones a manumissione orte sunt vtcunqꝫ, ⁊ a tutele vel cu re functione.
12 Exemptiones ortum acceperunt a superioruꝫ oppressione ⁊ lega li prouisione.
13 Exemptiones a presidiū ⁊ iudicū constitutione ortum habuerūt.
14 Papa ad similitudinem principuꝫ seculariū aliquos eximere po tuit, ⁊ suo iuri reseruare.
15 Pontifices romani ⁊ sancti patres qua intentione exemptiones a predecessoribus concessas sequuti fuerint.
16 Patres sancti abbates ⁊ ceteri exēptionibus fuerūt suo tpe vsi.
17 Exēptiōes ꝯcesse sunt canonice, ⁊ lōgā interpretationē habenᷣ.
18 Papa qualiter contra canones prius editos potuerit exemptio nes conferre in preiudicium ordinariorum. Papa in his que ad fidem spectāt, nil pōt immutare, nec nouos fidei articulos condere.
19 Ecclia Romana canonibꝰ viꝫ ⁊ robur ipartiᷣ, lꝫ eis nō ligeᷣ.
20 Ordinē originis in naturalibus seruare quando sit necesse.
21 Exemptio non est causa dissolutionis. Epi nrī tpis q̄ꝫ difformes sint ⁊ dissimiles antiquis patribus.
22 Exemptiones non reuocande nec priuilegia cassanda. Abusus episcoporum pretextu sue iurisdictionis non pauci.
23 Episcopi in collectis sine causa imponendis excessiui.
24 Episcopi ⁊ alij ordinare plures faciunt abusus quam exempti.
25 Presbyteri ex episcoporum abusibus remanent indocti, impuni ti ⁊ ad scelera proni.

Similia fere Quātū tāgit ad qetē, scribit idē beatus Gregorius oibꝰ epis in. c. q̄ꝫ sit eadē cā ⁊. q. vbi iter cetera dicit, q̄ꝫ sit necessariū monasteriorꝫ qeti ꝓspicere ⁊c. Et sequiᷣ in 1 fra † hanc ergo scriptorꝫ nostrorꝫ paginā omni futuro tpe ab epis oibus firmā statuimus, illibatamqꝫ seruari, vt ⁊ sue ecclesie domi nio tm̄modo sint iure ꝯtenti, ⁊ monasteria ecclesiasticis ꝯditioni bus, seu angarijs, vel qbuslibet obsequijs secularibus nullo mō su biaceāt, nullis canonicis iuribus deseruiāt, sed remotis vexatiōi bus, ⁊ cūctis grauaminibus diuinū opus cū summa animi deuo tiōe pficiāt. hec ponunᷣ ibi ad literā, que ēt patēt in varijs alijs lo cis, qes ergo in ꝯtēplādo vna cā potissima exēptionum existit.
¶ Alia causa assignari potuit professionum diuersitas, ꝙ licētia 2 decentia, ⁊ expedientia coadiuuant. †non enim vr̄ decēs illuꝫ esse magistrum in disciplinis regularibus, ⁊ ꝯtemplatiuis actibus, q non nouit se fuisse discipulū, vt in. c. cum in magistrum. de ele. naꝫ si difficile ē inexpertos diuinis officijs applicare. multo difficilius inexpertos exptis presidere. multa sunt iura ad hoc. videmus eniꝫ per experientiam oculatā, ꝙ nunq̄ꝫ fuit ante conuersationis eps in ecclesia Matisconeñ. qui si regulare potuisset monasteriū Vir ziaceñ. vel etiam Cluniacēse, ⁊ sic de multis alijs sicut diuino mu nere sub abatum pleno regimine floruerunt, ⁊ florent in sanctita te ⁊ religione. eadem videmus etiam propter habitus ⁊ religio 3 nis diuersitatem †religiosus non potest eligi in prelatum disparis religonis habitus vel professionis, in cle. j. de electio. cum suis cō cordan. ⁊ ad primum punctum adhuc adduco.
¶ Alia causa est mandatorꝫ per plures ⁊ diuersos superiores fa ctorum contrarietas ⁊ diuersitas. Cum enim cōstet s̄m Arist. xij. Metaph. qō pluralitas principū est seditiosa, quoties abbas vel episcopus presunt monasterio regulariter videmus ꝙ semper est dissentio in mandatis et iurisdictione ipsorum. vnus asserit ad se quandoqꝫ cognitionem vniuersam causarum in subditos pertine re ratione maioris superioritatis. Alius asserit qō imo ad se pti net ratione immediati dominij, vel saltem iure preuentionis. Epi scopus asserit quādoqꝫ, ꝙ abbas nō debet se intromittere de mo 4 nachis, nisi in facto cerimoniarꝫ. †Abbas asserit, ꝙ imo ⁊ de trās gressione mandatoruꝫ dei maxime sic ꝙ ⁊ alias varie tāta est con trarietas, tanta perplexitas, presertiꝫ ex ambitione alias causata tanta qō inde sepe eliciuntur contraria mādata, vnus ligat, alius absoluit, vnus persequitur subditū, alter defendit, vnus deprimit

alter extollit, vnus odio hꝫ, ⁊ alter diligit. seditiones diffundunt per claustra ⁊ dissolutio, interim factũ est qꝺ cultũ superioris plu ralitas in multis religionibus est seditiosa, scandalũ ⁊ ludibrium populoꝝ pbẽs monachis occasionẽ multoꝝ maleficioꝝ. Utilius igit religiosoꝝ cócio regit ⁊ gubernat sub ditione vnici pastoris, scilicet abbatis potẽtis in ope ⁊ sermone, quẽ nedũ doctrina mãdatoꝝ dei, ⁊ statutoꝝ regularium, quinimo ⁊ experientia obseruantie regularis doctum reddit ⁊ commendatum, quam expetere talem superiorum concursum seditiosum, quoꝝ vnus inexpers est obseruantie ⁊ discipline regularis, ⁊ alibi scribitur quod populus sub vno principe solet proficere, ⁊ cadere sub diuersis.

5 ¶ † Quinta causa exẽptionũ fuit quedã mutua recompensatio ⁊ generaliter religionis fauor. nã sicut dicit beatus Thomas, religiosus, q totũ se deo dedicauit deũ eligit nõ solũ i creatorẽ ⁊ preceptorẽ, quinimo ⁊ vt in doctorẽ, quãtũ ad illa q̃ sunt fidei, vt ceteri christiani, qꝺ amplius est ipsũ reliquit in cóciliatorẽ, quantum ad illa q̃ sunt ꝯsilij ⁊ pfectionis, q: reliquit oĩa, vt liberius deo adhereret. Si igit religiosus specialius elegit deũ in patrem preceptorẽ, doctorẽ, ⁊ ꝯsiliariũ quã ceteri christiani, decens ⁊ expediẽs est vt dei vicarius i terris huiusmodi religiosũ eligat ⁊ suscipiat in specialẽ ⁊ peculiarẽ filiũ sibi cõcedens a ceteris ordinarijs exẽptionẽ, ⁊ merito q: scriptũ est, qꝺ q spiritu dei ducunt nõ sunt sub lege. c. lꝫ quibusdam, de regu. ⁊ tran. ad reli. qꝺ sane intellectum potest applicari ad propositum vulgatum, ⁊ potest iungi materia clemẽtine que incipit. ad nostrum, de heret. in cle. super facto pfectionis, ⁊ pdicte auctoritatis post sanctũ Thomã, vbi est gl. not.

6 ¶ † Sexta causa exemptionum est fauor sancte sedis apostolice, cui multis debet, fauor. n. eius est multos imediatos subiectos ⁊ ligios habere diuersi generis in casu nostro. Si eniꝫ episcopi, qui persepe moliuntur cõtẽdere de pari cum Romano pontifice, ⁊ iura sancte sedis apostolice deprimere, cuꝫ augmẽto suorum, expedit, vt sedes ipsa alterius generis homines preserti religiosos habeat defensores, ⁊ manutẽtores, sicut apparere potuit durãte scismate, ⁊ apparet omni die cũcta rimanti, vidimus. n. quod cũ Romana curia vel ecclesia pro suo statu indigeat procurationibus, ⁊ eas pro suo statu moderatissime recipet soleat, moderatissimas a subditis episcopi nõ permittunt dictã sanctaꝫ sedem in suis indigẽtijs subleuari de procurationibus huiusmodi moderatis ⁊ ipsas episcopi ⁊ alij ordinarij immoderatis, ⁊ plures in numero, ꝯ iuris dispositionem non proposito verbo dei, non dato sacramento confirmationis, ⁊ quãdoqꝫ nullo modo ipleto visitationis officio sine vtilitate salutis animarum, sed cum detrimento subditorum illas exigunt, ⁊ sibi applicant pro suis fastuosis pompis tenendis, vel minus vtilibus vsibus prosequendis, ꝯtra qꝺ sanctaꝫ sedem apostolicam teneretur exempti, si daretur facultas fandi.

7 ¶ † Itẽ licet sancta sedes apostolica oẽs dignitates ordinauerit, ⁊ beneficia, ⁊ oĩa cõferat a primitiua ecclesia, sicut vult. c. omnes. xxij. di. ⁊ no. Jo. an. in. c. quanquã, de ele. li. vj. Ordinarij tñ exquisitis coloribus dicẽtes qꝺ Romanus põtifex prouidet indignis, cogantur sibi totam hãc potestatem auferre, cum ipsi tamẽ si illis detur facultas prouidendi, prouideant persepe indignissimi.

¶ Itẽ in absolutionibus, dispẽsationibus, habilitationibus, multi ex ordinarijs de facto iure papali vtunt, ⁊ presertiꝫ durãte scismate se fecerũt pdicari i suis sinodis papã fore i suis diocesibus.

¶ Itẽ nunc cogantur prefate sancte sedis auferre subditos suos immediatos, scilicet exemptos quos sanctorum patrum veneranda antiquitas canonice ab eoꝝ iure ⁊ iurisdictiõe exemerat, ⁊ dicte sancte sedis in filios spãles ꝯcesserat, hec ⁊ inumera alia ꝯ iura dicte sancte sedis ⁊ eius prerogatiuã varijs exquisitis modis ordinarij psepe attentãt, volẽtes quasi de pari ꝯtẽdere, vt est dictũ. presertim hijs dolendis temporibus, qñ Romana ecclesia, ⁊ sedes ipsa caret potenti defensore, vcꝫ vnico ⁊ indubitato pastore, Multorũ eniꝫ ex ipsis existimatio nõ rerũ merita, sed fortune spectat euẽtũ, sicut latius scribit Boetius in primo de ꝯsolatione. Non est igit mirabile, sed ꝯmendatiõe dignũ, si sancta sedes apostolica ꝓ suoꝝ iuriũ defensiõe alterius generis habeat hoĩes ligios ⁊ imediatos filios spãles defensores. Hec est igit sexta cã exẽptionum religiosorum ⁊ multoꝝ aliorũ maxime quorundã celebrium capituloꝝ ecclesiarum cathedraliuꝫ ⁊ hmõi talium, vcꝫ fauor sancte sedis apostolice.

8 ¶ † Septima causa exemptionum fuit, que singulariter tangit hmõi capitula cathedralium ecclesiarum vcꝫ libertas amplius ꝯsensus, vel dissensus per capitula prebendi in his arduis, que aguntur per prelatũ, in quibus assensus vel dissensus hmõi est habendus. Si enim capitula non sint epo subdita, nec ipsius formident oppressiones liberius prestant, vel denegant consensum. ¶ Ortum autẽ habuerunt huiusmodi exẽptiones preter pdictas cãs exẽplariter ab his que iuris naturalis gẽtiũ, ⁊ ciuilis peritia etiã antequã sancta sedes apostolica cõstitueretur. adinuenit, vt a patria potestate, ab emancipatione, a manumissione, a tutele vel cure fruitione, a superiorum etiam seculi prouisione, ⁊ presidum seu iudicum constitutione. ¶ Prio a patria ptãte. nã sicut videmus ꝙ pater habens filiũ in sua potestate, ita ſm iuris dispositioneꝫ retinet nepotẽ ex filio imediate in sua ptãte, absqꝫ ꝙ filius facit mediũ in in illa, ⁊ sicut quicqd filius acquirit ex profectitijs acquirit ipsi auo, qui amboruꝫ stipes est, ⁊ sicut in bonis aduentitijs quicqd acqrit filius patri acqrit vsumfructũ. ita ⁊ de nepote est censendũ. Non est igit nouuꝫ, qꝺ pr patrũ summus põtifex, qui hꝫ ꝓ suis immedietate filijs patriarchas, primates, epos, qñqꝫ sibi reseruat imediate subiacere etiã epos, ⁊ abbates, ⁊ priores, ⁊ hmõi tales, qui lꝫ patriarcharuꝫ ⁊ archiepoꝝ ex ordinatione primitiua dicte sancte sedis filij nomine solẽt assumere, cũ sedes apostolica pro nepotibus vel pnepotibus aut abnepotibus, vel hmõi illos hẽat sibi eos qñqꝫ decernat immediate subiacere, sicut fecit epm Aniciẽ. magistrum Rhodi, magrũ Prucie, quãplures abbates capitula ⁊ põres.

9 ¶ † Scdõ ab emãcipatiõe, nã sicut pr filiũ quãdoqꝫ de vltraneo ꝯsensu amboꝝ emãcipat filiũ, ita archiepiscopi quãdoqꝫ spõtanee cũ solẽnitate debita a sua iurisdictione exemerũt, vel exẽptioni ꝯsenserunt, ẽt quandoqꝫ recipiẽtes premiũ ⁊ remunerationem huiusmodi exẽptionis seu emãcipationis. Et sicut pr filiũ ꝑ suum superiorẽ quandoqꝫ inuitus cõpellitur emancipare filium in certis casibus, quos no. per. gl. inst. qui. mo. ius pa. pot. sol. ⁊ est bona glo. in. c. ꝯstitutus in verbo, emancipauit eosde, de resti. in inte. vcꝫ si agnouit legatũ ad hoc sibi relictũ, videlicet filiũ emanciparet, ⁊ si adoptiuo facto puberi nõ expedit se in potestate paterna ⁊ si filiũ peccare cogit ⁊ ꝯ pietatẽ pater filiũ afficit. ff. si quis a pa. pot. l. fi. q est quartus casus. Ita sepe papa, q cũctoꝝ superior est, eximit a potestate episcoporum etiam inuitoruꝫ, ⁊ eos compellit exẽptioni ꝯsentire, que fit de suis subditis in dictis quatuor casibus, videlicet primo si recõprehensionẽ ad hoc his datã accepta uerũt, sicut fuit factũ de multis episcopis, in quoꝝ diocesibus caput ⁊ mẽbra ordinũ sancti Benedicti ⁊ Cluuiacen. sunt posita.

10 ¶ † Scdõ, si prefatis subditis nõ expediebat eẽ in potestate ipsorũ epoꝝ, sicut non expedit illis, q exẽpti sunt canonice, ⁊ hoc ꝑꝑ rõnes supra tactas, in qbus multũ deberet põderari qes ꝯtẽplationis, ⁊ totalis dedicatio ꝑsone deo facta ⁊ huiusmodi, q̃ dicta sunt. ¶ Tertio, si dictos subditos peccare cogũt, quod vtiqꝫ multi ordinarij faciunt, dantes licentias tenendi concubinas pro vno aureo ⁊ libra cere, vel huiusmodi censu annuatim exoluendo, benefacientes quandoqꝫ deprimendo, ⁊ puniendo, ⁊ malefacientes bonis temporalibus honoribus ⁊ potentia exaltando mala exẽpla, in vita ⁊ minoribus atqꝫ doctrina subditorum tribuendo.

¶ Quarto, si ꝯ pietatẽ huiusmodi subditos afficiãt, qꝺ vtiqꝫ multi fecerũt ordinarij, ⁊ faciũt plures excessus ⁊ oppressiões i subditis cõmittẽdo, put supra narratũ est, iura hoc testant, ⁊ expientia manifestat, nõ est ergo noua huiusmodi subditoꝝ emãcipatio, et exẽptio.

11 ¶ † Tertio manumissione, nã sicut dñs spõtaneus seruũ benemeritum manumittit, ita in fauorem religionis multi episcopi manumiserunt vel manumissioni cõsensernnt multos suos subditos eos relinquentes libertati spiritus ⁊ immediate ditioni vicarij dei in terris, ⁊ sicut quandoqꝫ dominus inuitus cõpellit manumittere seruum in multis casibus, presertim in fauorem fidei, ⁊ christianitatis, vel si male seruum tractet ⁊ huiusmodi, ita i ꝓposito, quia videlicet in fauorem religionis, ⁊ quia benemeriti. Et quia non bene tractati eximuntur subditi a potestate immediate dominorum his ⁊ alijs de causis. ¶ Quarto a tutele vel cure functione, sicut enim tutoris vel curatoris suspitio tutele vel cure peruersa functio tutoris vel curatoris cessare facit officium auctoritate superioris. §. desinunt autem tutores esse in quib. mod. tu. fi. ⁊ de suspe. tu. vel cur. per totuꝫ, sic in proposito ⁊ facto exemptionis.

12 ¶ † Quinto a superiorum etiaꝫ seculi oppressione, legali prouisione. Nam si dominus frequenter me grauat quantuncunqꝫ sit merus laicus, possum petere a superiore, quod me eximat, ⁊ ipse tenetur, hoc facere. C. de offic. procon. et lega. l. ij. que incipit, officiũ helesponti consularis ⁊c. que est notabilis lex ad hoc. Et ita seruat venerabilis Francie parlamenti curia. Nam si dominus frequenter subditum grauat, ⁊ ter requisitus iustitiam facere denegat, parlamentum subditum eximit ab ipsius domini superioritate perpetuo simile habemus. xxv. questio. ij. capitu. ita nos ad propositum materie exemptionum ⁊ priuilegiorum adductum, nam ciuitas que freqẽter salteꝫ his solet occidere suos episcopos spoliatur, ⁊ destruitur ꝑpetuo dignitate episcopali, ita quod

quod nunquam ibi sedebit ep̃s, nec dicetur ciuitas. Sic in proposito pp oppressiões ordinarioꝝ frequẽtes, quas quotidie mũdus experiť. nõ mirũ, si multi subditi a dominio ⁊ potestate epõꝝ fuerũt, ⁊ sunt p papã, qui cunctoꝝ est superior exempti. Et videri potest simile saltẽ ſm quid in appellatione emissa a grauamine iudicis illa pendẽte eximit iudicis grauãtis potestate, qñqꝫ vniuersaliter, quandoqꝫ saltem in illa causa in qua appellatum est. pꝫ per habita ⁊ not. in. c. ad hec. j. ⁊ quasi per vtrunqꝫ titulũ in vtroqꝫ iure.

13 ¶ † Sexto a presidum seu iudicum ꝯstitutione. Constãtinus eniz imperator tempore beati Siluestri, quando vices domini executoris gerens dignitatẽ apostolicaz exaltauit, inter cetera voluit et ordinauit, ꝙ illã potestatem, quam imperator habebat in ꝯstitutionibus iudicum, ⁊ presidum in diuersis prouincijs, illaz haberet ⁊ maiorez papa in episcopis ⁊ archiepiscopis, ⁊ huiusmodi prelatis. ⁊ hoc approbauit latius gñale cõsiciliuz in quo presidebat dominus Gelasius papa, vt continetur in libro consilioꝝ latius ⁊ clarius. ⁊. xvj. di. in palea que incipit, Constãtinus. Certum est autez ꝙ imperator ⁊ rex in prouinciaꝝ presidibus, senescalis, baillíuis, castellanis, ⁊ prepositis, ⁊ huiusmodi iudicibus illã habet potestatem, ꝙ pro suo libito voluntatis ẽt cessante quecũqꝫ alia causa populos quibusdã ex illis subditos ab eorum iurisdictione eximit, ⁊ alijs submittit, vel supremo auditorio suo reseruat per sua priuilegia, mãdata, ⁊ cõstitutiones. ⁊ hoc persepe ꝯtingit in suis familiaribus. ⁊ in armis militaribus. ⁊ in regno Frãcie in viris ecclesiasticis in cõstitutione ducũ, eximit rex oẽs ecclesias ab eoruz ditione, ⁊ sibi sueqꝫ ditioni immediate reseruauit, qñqꝫ maiorẽ qñqꝫ minorẽ ptãtem tribuit. laxat, restringit, imperator ⁊ rex hmõi suis ꝑsidentibus seu iudicibus.

14 † Quid ergo impediet, quo minus papa idẽ facere possit, ⁊ multo melius de suis archiepiscopis ⁊ epĩs nõ videt, presertim cũ habeat tãtaz ptãtẽ, quod nullus est qui sibi dicere possit, cur ita facis. Itez de iure canonico omnia monasteria exẽpta sunt a. l. diocesana, ⁊ hoc approbauerunt generalia cõsilia ex causis predictis. Si igiť Romani põtifices exemptiones fecerũt a ptãte ipsoꝝ ſm quid ⁊ in parte ⁊ valuerũt ⁊ approbate sunt ꝑ cõsilia. quare nõ procedent exẽptiones in toto, qꝛ eadẽ est rõ de parte ⁊ de toto. plus cõsilia approbauerũt exẽptiones totales in multis locis. nam illas reformauerũt in aliquibus, quotiescũqꝫ cõditor legũ aliquẽ statũ hoĩum reformat in quibusdã, quo ad reliꝗ vr̃ ipsum approbare, nisi potesteť de ꝯrio, vt hr̃ in cle. attẽdens. §. illas. de sta. mo. in cle. quod aũt gñalia concilia hmõi exẽptiones totales reformauerint, ⁊ approbauerint, defensauerint, ⁊ cõsolidauerint, pro nunc allego conciliũ Lateranen. in. c. cũ ⁊ plãtare. de priui. ꝯciliũ Lugdunẽ. gñale vbi prefuit iuris aquila Innocẽtius. iiij. in. c. volẽtes. eo. tit. lib. vj. ⁊ ꝯcilium gñale Vieneñ. vbi prefuit clemẽs quintus presertim in. c. cũ olim. ⁊. c. ád nr̃m. de cẽsi. ⁊. c. frequẽs. de exces. prela. expresse increpantur epi violantes exemptiones. ⁊ est. c. qꝛ regulares. ⁊ in multis alijs locis.

15 † Itẽ multi romani põtifices ⁊ sancti patres, qua moti intẽtione hmõi exẽptiones sequunť, perlegẽti totũ corpus iuris canonici clare ꝯstat in varijs locis, quoꝝ aliꝗ meritis sue sanctitatis multũ illustrauerit ecclesiã in terris, ⁊ nũc regnant cũ deo in celestibus, inter quos fuit beatꝰ Greg. magnus, sicut ꝯstat in allegatis capitulis, ꝙ̃ sit necessariuz. xviij. q. ij. ⁊ in. c. abbas. ⁊. c. abbatẽ. j. ⁊. ij. eo. causa. ⁊ quest. ⁊ nõ est verisimile, ꝙ si tales exẽptiones facere ꝯ bonos more extiterit, vel in offensione diuine maiestatis, ꝙ tãti amici de illas fecissent ꝑpetuo duraturas, ⁊ nõ illas reuocauerunt ẽt in fine vite sue. de multis aũt alijs romanis põtificibus exẽptiões facien. reformãtibus approbãtibus, ⁊ tenẽtibus cõstat in multis capitulis corporis iuris canonici, presertim in cle. de priui. ⁊ de exces. prela. ⁊ specialiter i. c. quãto. de priui. vbi Honorius ostẽdit oĩbus archiepĩs monasteria ⁊ mẽbra oĩa ⁊ ꝑsonas ordinis Cluniacẽ. esse exempta.

16 ¶ † Item multi sancti patres, abbates, ⁊ ceteri talibus exẽptionibus sibi ꝯcessis, vel in totũ, vel in partẽ vsi sunt. sub quibus laudabiliter viuẽtes multos fructus in dei ecclesiã attulerũt, sicut pꝫ de santis Hugone, Mayolo, Odone, Odilone, Petro venerabilibus Abbatibus monasterij Cluniacen. ⁊ de multis alijs sanctis patribus abbatibus, ⁊ religiosis ordinis sancti Bñdicti. de mõasterio Cluniacen. dr̃ ꝙ anteꝙ̃ esse erectũ fuit ab omnimoda ptãte epõꝝ exẽptuz, Similiter de beatis Antonio, bñdicto, Mauro, Egidio, Lautbenno, Anselmo, Lanfrãco, Roberto, ⁊ sic de multis alijs, ꝗ in suis monasterijs de hmõi exẽptionibꝰ vsi ⁊ gauisi fuerũt, ⁊ sub illis floruerũt. Itẽ videmus ꝑ experiẽtiã, qꝺ regulariter laudabilius reguntť, ⁊ viuunt exẽpti vbiqꝫ terraꝝ. lꝫ oẽs simus homines, ⁊ ꝓcliui ad malũ.

17 ¶ † Cõcesse igiť sunt exẽptiões, ⁊ facte canonice, ⁊ legitime ac lõgã habuerũt iterpretationẽ. nã ꝑ tm̃ tẽporis cursuz cuius initij memoria hoĩum nõ existit, ꝓcesserunt exẽptiones, vsus, obseruãtia, ⁊ cõsuetudo illaꝝ, quõ ergo immutabũtur, que tam lõgã habuerũt interpretationẽ in. l. minime. ff. de leg. nã ⁊ ꝯsuetudo ẽt ꝑuate ꝑsone iurisdictionẽ tribueret. ꝯsuetudo et prescriptio ẽt singularibus ꝑsonis multa ⁊ ĩnumera iura acquirit. Quare ergo in re tã longeua erit inualidior, nõ vr̃, qua fronte igiť ordinarij nũc conãtur exemptiones reuocare, violare, infringere, que tñ sunt tãtis auctoritatibꝰ, tãtis persuasionibus, exẽplis, ⁊ rõnibus, tãto vsu, tãto fructu, ⁊ auctoritate circũfulte presertim, qꝛ cause exẽptionũ durãt hodie, sicut ⁊ vnquã maxime, qꝛ ordinarij a suis oppressionibꝰ nõ cessant, imo ampliꝰ solito ꝑseuerãt. ¶ Nõ ob. si adduceretur i mediũ illa argumẽtatio, ꝗ ponit i. xxv. causa. late ꝗ arguunť ordinarij ꝯ Papã, ꝙ ex ꝗ sedes apľica, a qua ꝓcesserũt ordinatiões oĩuz dignitatũ vt. s. dictum est, sicut a trunco arboris rami, ⁊ sicut a fonte riuuli ⁊ sicut a corpore luminis radij, vt

18 xxiiij. q. iij. † Si igiť diceret, quod cũ sedes apľica semel ordinauerit oẽs ecclesias, ẽt monasteria intra diocesim cuiuslibet epĩ ꝯstituta subesse episcopo. ⁊ eius ditioni seu dispositioni, vt ꝯtinent multa iura in. c. omnes basilice. xvj. q. vij. ⁊ in. c. monasteria. ⁊. c. abbatibus. ⁊. c. cognouimus. xviij. q. ij. vnde ⁊ ꝑfatũ. c. monasteria fuit cõcilij gñalis Arelateñ. quõ igiť Romani põtifices postea potuerũt ꝯferre exẽptiones ius quesitũ epĩs ⁊ ecclesijs cathedralibus auferre, ⁊ reuocare priores canones. vnde dicit tex. in. c. ꝯ. xxv. q. j. in hunc modũ ꝯ statuta patrũ cõdere aliꝗd, vel mutare, nec huius qdẽ sedis põt auctoritas. apud nos. n. in ꝯuulsis radicibus viuat antiqtas, cui dicta patrũ sanxere reuerentiã. ad hoc rñdeť prout in dicta causa. xxv. dicunt Gratianus ⁊ alij doctores. nã lꝫ papa in his que sunt fidei nihil possit immutare, nec totũ statũ ecclesie vniuersalis subuertere, tñ in istis positiuis sua auctoritas semp intelligiť excepta etiam si nõ dicať. qñ. n. aliꝗd statuiť, intelligitur, ꝙ sue interpretationis auctoritatẽ sancte Romane ecclesie reseruat eius cõditor, vt vcꝫ illud intelligiť nisi auctoritas romane ecclesie aliter iperauerit. vel salua in oĩbus apľica auctoritate. ⁊ hec in pluribus capitulis expresse exprimunť.

19 † Vel aliter põt rñdere ꝙ ꝗ̃si in idẽ sonat vcꝫ ꝙ sancta Romana ecclesia vim ⁊ auctoritatẽ sacris canonibus impartiť, sed nõ eis alligať, ita. n. canonibus auctoritatẽ prestat vt seipsam nõ subijciat eis. Sed sicut Christus ꝗ legẽ dedit ipsaz carnaliter impleuit octaua die circũcisus. xl. die cũ hostijs in tẽplo est presentatus, vt in seipso eaz sanctificaret, postea vero vt se dñm legis ostẽderet, multa ꝯ litterã immutauit inter cetera duas exẽpla, qñ venit ad eũ Dauid, ⁊ dedit ei panes propositiõis, de ꝗbus nõ licebat edere, nisi solis sacerdotibꝰ ⁊ comedit ipse ⁊ pueri eius. hec oĩa vide. in. c. iõ ꝑmittente dño. xxv. q. j. ¶ Itẽ ẽt fecit i baptismo, ⁊ sic de multis alijs exẽplis, de ꝗbus rñsionibus põt videri Gratianꝰ. xxv. q. j. in. d. c. iõ ꝑmittẽte in. §. his ita rñdeť. vnde sancta Romana ecclesia ꝯgregata valet disiungere, ⁊ disiũcta ꝯgregare, rõnis tñ eqtate cõsiderata. Quapropter. vel pietatis, vel necessitatis intuitu semel a se cõcessa, vel in totum vel partẽ cõmutare, vt in. d. §. his ita. xxv. q. j. presertim, qꝛ nõnunꝙ̃ cõiectura futuroꝝ aliꝗd fore vtile credidit, ꝙ postea experiẽtia nociuũ ostẽdit, vt in extuagãti, qꝛ i futuroꝝ. ⁊ in. c. nõ dꝫ de ꝯsan. ⁊ aff. Nec ob. si arguať de persuasione beati Bernardi dicẽtis, qꝺ inordinate ꝓcediť, si digitus ꝗ a capite ꝑ mẽbrũ brachij ⁊ manus ordinate descẽdit, abscindať a manu, ⁊ capiti adiungať equo gradu cũ brachio, sic videreť absurditas, cũ monasteria, capitula, prioratus, ⁊ hmõi tales, ꝗ ordinate descẽdũt a capite, lꝫ sancta Romana ecclesia ⁊ sũmo põtifice ꝑ mediũ patriarchaꝝ, archiepiscoporum, episcopoꝝ per exemptionẽ ab episcopis abscindãtur ⁊ capiti adiũganť sine medio equali origine cũ brachio a quo natura

20 li cursu depẽdere debeãt. ¶ † Respõsio hec nõ obstat. nã ⁊ si regulare sit i naturalibus, vt sit vtile seruare ordinẽ originis, quãdoqꝫ tamen membrũ mediatũ a capite distãs ab seorsum imediate iungatur capiti vtilius, placidius, ⁊ iocũdius prosperabiť, verbi gratia. de vngula, que abscindiť a pede caponis. ⁊ inseriť a quibusdã in eius capite, vbi crista esse solebat, talem eradicationẽ, ⁊ alibi plãtationẽ approbat Gregorius in suis homelijs inter ceteras dicẽs Olerum plante transponũtur, vt proficiãt, atqꝫ vt ita dicã eradicantur, vt crescãt. sic in ꝓposito sepissime religiosi, ⁊ huiusmodi tales exẽpti, vt experiẽtia docet, que est rerũ magistra. vt in. c. quam sit. de ele. li. vj. plus proficiũt eradicati a potestate episcopoꝝ ⁊ immediate iũcti ditioni romani põtificis. discurrẽdo eniz ordinẽ sancti Bñdicti, in quo sunt ꝙ̃ plurima monasteria, dignitates, ⁊ bñficia, atqꝫ prioratus exempti, nec non ⁊ ordines Cartusiẽsis, Celestinoruz, Cluniaceñ. Cisterciẽñ. mendicãtiũ, ⁊ multa alia hoc clare patebit, licet prohdolor ibi etiã sint multa corectione digna, tã propter temporis malitiã, quo nõ potest libere ministrari iustitia ⁊ quo multi ꝓmouẽtur indigni ad prelaturas religiõsoꝝ, ꝙ̃ ꝓpter

alias occasiões, quibus cessantibus, cũ diuino suffragio resumet antiquitas obseruantie regularis guerre igit̃ magnã cãm tribuũt dissolutionibus exemptoꝝ, ꝛ oiuz alioꝝ nõ exẽptoꝝ, qꝛ nõ nisi pacis tẽpore bñ colit̃ pacis auctor in.c. dudũ. de sepul. in cle. Sed nihilominus adhuc gratia dei exẽpti minus male regunt̃, q̃ alij nõ exẽpti. ¶ Nec ob. si argueret̃ de illo generali, ꝙ cessante causa cessare dꝫ effectus. l. gñaliter. C. de epi. ꝛ cle. ꝛ. C. de here. insti. l. si pater. ꝭ. ff. de postu. l. j. §. sexuꝫ. ꝛ. C. de fal. cau. adiecta. cessare aũt vr̃ causa exẽptionũ scꝫ debita obseruãtiã religiõis, que hodie paucis locis hr̃. ¶ Rñdet̃ ad hoc quod illa causa nõ est impulsiua, sed finalis, iõ ea cessante cessare nõ dꝫ effectus. de qua mã in. c. ꝛ si christus. de iureiur. per Henri. ꝛ qđ plus est illa causa nõ est solũ exẽptionũ vt. ꝭ. patuit. Nec illa per dei gratiaꝫ adhuc omnino cessat vt est dictũ presertiꝫ qꝛ spes est reformatiõis ꝛ maioris religionis

21 acqrẽde cessantibus dictis impedimẽtis. ¶ † Nec exẽptio salua gr̃a dissolutionẽ operat̃, sed tẽporis malitia si igit̃ cessante guerra ꝛ controuersia moderni summi pontificis Eugenij quarti ꝛ alijs diuersis impedimentis, Papa promoueat, vel ꝓmoueri permittat dignos ad prelaturas, si per curiã laicã in administratiõe iusticie tollant̃ impedimẽta que ab ipsa inferunt̃, spes est magne reformationis. nã vt dictũ est nõ exẽptio, sed temporis malitia cãm p̃bet dissolutioni. Et si ordinarij dicãt, quod abbates moderni ꝛ p̃ores essent, sicut sanctus Bñdictus, vel sanctus Hugo, ꝛ vitã illoꝝ tenerẽt tũc fideliter procedere possent exẽptiones, sed non sic sunt vt clare pꝫ ergo ꝛc. ¶ Ad hoc rñdet̃, quod si epi essent tãtoruꝫ meritorũ, sicut beatus Pet. aut ceteri apostoli, ꝛ viuerẽt sicut ipsi apostoli vixerunt cũ locũ apostoloꝝ teneant, vel sicut beatus Augustinus siue Ambrosius. Hylarius, Nicolaus, ꝛ hmõi sctĩ Epi ꝓcul dubio salubre foret subesse talibus p̃sidibus ꝛ p̃onis, nec religiosi indigerent, vel alij exẽptionibus, sed nõ sunt tales dñi Epi ꝓhdolor ergo ꝛc. Et in pari causa turpitudinis potior est cõ

22 ditio possidẽtis, vt in regula iuris in pari. de re. iu. li. vj. ¶ † Non igit̃ debẽt reuocari, vel in aliquo violari priuilegia ꝛ exẽptiones, nec dꝫ fieri sup hoc tam inutilis, imo dãnosissima reipublice nouitas plena scãdalis, discordijs, scismatibus, ꝛ diuisionibus, satore zizanie instigãte ꝓcurata, ꝛ i agro dominico malitia diaboli, ꝛ ab inuẽtione suoꝝ satellitũ attẽtata ꝛ superseminata. nã tales nõ querunt que Jesu Christi sunt, sed que sua. ¶ Abusus aũt quos faciũt epi pretextu sue iurisdictionis, q̃ hñt super suos subditos in paucis mẽbranis describi non valerent, sed notorij sunt toto orbi specialiter in excõicatiõibus ferendis sine causa, sine scriptis sine ordine, in interdictis apponẽdis ẽt pro causis pecuniarijs ꝯ iura qñqꝫ sine causa, qñqꝫ sine scriptis, qñqꝫ sine alio debito ordine, in ꝓmouẽdis indignis ad bñficia, ꝛ sepe simoniace ꝑ pecuniã, ꝛ obtẽtu tẽporalis seruitij exhibiti, vt possint sic satisfacere suis seruitoribus insufficientibus ꝛ indignis, vel alios ꝑ fauores carnales in ordinatos preferẽte tales seruitores suos bonis magistris, licẽtiatis, vel baccalarijs. ¶ † Itẽ excedũt ipsi ordinarij in collectis im

23 ponẽdis sine causa, ꝛ nõ vocatis vocandis, ꝛ sine aliq̃ alio debito ordine. ¶ Itẽ isubditis mulctãdis, qñqꝫ penas corporales q̃ magis timent̃ ꝯuertẽdo i pecuniarias, qñqꝫ innocẽtes. ꝯdẽnãdo molestãdo, ꝛ inqetãdo, qñqꝫ ꝑuersos ad mala licẽtiãdo, vt per pecunias ꝛ officia sua sup bonos eis ꝯcedẽdo, ꝛ alias varias exactiones faciẽdo. ¶ Itẽ in visitationibus nõ faciẽdis, sed eaꝝ occasiõe ꝓcurationibus exigẽdis, ꝯ iuris formã, qñqꝫ nõ ꝓposito xp̃o dei nec sacramẽto ꝯfirmationis ministrato, qñqꝫ debito mõ alias nõ impẽso visitationis officio, qñqꝫ lꝫ plures ecclesias in die visitauerint suo mõ integrã ꝓcurationẽ ꝑ singulis exigẽdo, semꝑ ẽt ab inuitis in pecunia numerata victualia recipere respuẽdo semꝑ vltra q̃ ascẽderent victus sui in dictis pecunijs extorquẽdo. ¶ Contra vero exẽptos omnes abusus, vide in cle. frequens. de exces. prela.

24 in cle. † Ceteri abusus recitãdi relinquunt̃ arbitrio cuiuslibet sciẽtis, ꝑ quos clare pꝫ, ꝙ plures abusus committũt ordinarij pretextu sue iurisdictionis, q̃ hñt, q̃ exẽpti, pretextu sue exẽptionis hoc clare ꝯstabit ꝯsilio si det̃ cõmissarijs super iã ꝑmissis ꝛ alijs infinitis. Nec est omittẽdũ ꝙ cũ de iure ꝛ ꝯsuetudine p̃sbyteri diocesani dẽant venire ad sinodũ semel vel bis in anno, vt videat eps pastor vultus pecoꝝ suoꝝ ꝛ audiãt ab epo, vel suo deputato verbuꝫ dei, ꝛ recipiãt eius mãdata, ꝛ reformationes, atqꝫ correctiões reales: nihilominus plures epi ante aduẽtũ synodi mittũt nũtios per vniuersaꝫ diocesim dicẽtes presbyteris ꝛ qbuscunqꝫ precipient̃. qđ nõ veniãt ad synodũ, sed tradãt ei pecunias, quas expẽsuri essent in eũdo, stãdo, ꝛ veniẽdo, ꝛ ipsos nũtios presertim mittunt ad loca distãtia, ꝛ sic pecuniam recipiunt de sanguinibus siue peccatis.

25 ¶ † Itẽ ex his abusibus p̃sbyteri remanẽt indocti, ipuniti de commissis cũ spe futura maleficia cõmittẽdi ꝑꝑ facilitateꝫ venie, ꝛ spe future obtinẽde. cũ facilitas venie incẽtiuũ tribuat delinquẽdi in. c. vt clericoꝝ mores. de vita ꝛ hone. cler. ꝛ. xxiiij. q. iiij. c. ẽ iniusta. ¶ Per que iuste petere possent ꝓcuratores sancti Erarij. i. fiscalis sancte sedis ap̃lice, ꝙ iurisdictio, q̃ remãsit epis saltẽ pluribus eis auferret̃, ꝛ ꝙ sedes ap̃lica a qua hmõi iurisdictiones descẽderũt, illas sibi reseruaret ꝑ electissimos viros, quãdiu bñ regerẽt ex ercẽdas. Et q̃ cito ꝑuerse in suo officio versarent̃, vel inutiles reperirent̃ ab illo officio reuocarent̃, si moniti ñ resipiscerẽt. ¶ Epi enim si ꝑuerse agãt, nõ sic p̃nt reuocari, cũ sint intitulati ꝛ ꝑpetui, ꝛ in magna dignitate, ꝛ ordine ꝯstituti, remaneret aũt epis exercitium eorum, que sunt ordinis. Et si expedire videretur ea q̃ sunt iurisdictionis foro in penitentiali solũ, iurisdictio autem contentiosa regetur vt est dictum per probos ꝛ electos viros auctoritate Pape procedentes.

FINIS

Tractatus Percelebris

De Monetis Domi. Martini Garrati Laudensis, toto orbe celebratissimi Doctoris.

SVMMARIVM

1 Monete cudende ius, quis habere dicatur.
2 Rescriptum quod a principe de moneta cudẽda priuate persone conceditur subreptitium presumitur.
3 Creditor an possit cogi ad recipiendam pecuniam principis nõ sui a suo debitore.
4 Augmentatio pecunie quo sit introducta iure.
Pecunia vna qñ solui possit pro alia.
5 Consuetudo patrie seruanda est in pecunijs soluendis.
6 Expense in pecunia cudenda an debeant de publico fieri.
7 Rex, vel dux, an possit pecuniam cudere minoris extimationis q̃ esset ipsa materia.
8 Princeps an ꝛ qñ monetam mutare possit absqꝫ populi asensu.
9 Pecunia multis fraudatur modis.
Moneta tribus reprobatur modis.
10 Moneta ex tribus causis falsa esse potest.
Pecunia falsa vtens qua plectatur pena.
11 Socius in crimine false monete ad accusandum ꝛ testificandum admittitur.
Condemnatus de falsa moneta appellare non potest.
12 Moneta tribus reprobatur modis, scilicet in materia, põdere, ꝛ cursu.
13 Monete penitus reprobato cursu cuius sit periculum creditoris scꝫ an debitoris.
14 Pecunie cursu reprobato an possit debitor ante moram de pecunia reprobata soluere.
15 Pecunia alterius ponderis vel materie quã esset tempore ꝯctus quando solui possit.
16 Moneta circa formam mutata an possit solui creditori nolenti.
17 Mutatio monete in sola extimatione qñ attendi debeat.
18 Bonitas rei circa que attendi possit.
19 Variatio extimationis pecunie quando attendi debeat, ꝛ quando non.
20 Pecunie deterioratio qñ cedat debitoris periculo.
21 Periculum est debitoris, si post moram pecunia efficiatur extimationis vilioris.
22 Tempus ꝯctus quo ad pecunie extimationem an debeat attendi an vero tempus solutionis.
23 Pecunia vna solui non potest pro alia forme, materia, vel pondere diuersa.
24 Creditor cuius interest pecuniam alterius forma non tenetur recipere.
25 Tempus contractus quando attẽdatur in solutione debiti, si moneta fuerit mutata.
26 Mutuum si alicui factuꝫ sit, vt ad pascha reddere teneatur, a die pasche extimatio quanti plurimi venire censetur.
27 Pecunia in testamento legata extimatur secundum quod valebat tempore testamenti.
28 Monetam falsam expendens arbitrio iudicis punitur.
29 Mutuum factum de centum ducatis ad rationem decẽ solidoꝝ qualiter intelligatur, si pecunia in valore minuatur.
30 Tempus contractus in extimatione attenditur, quando ꝯtrahentes

tes pactum fecerunt in totidem ꝛc.

31 Promissio facta de pecunia de qua sit intelligenda.
32 Iuramentum in litem in nummis non datur ratione affectionis.
33 Stipulatio facta in diuersa materia est nulla.
34 Promittens centum libras in denarijs potest de quacūqз vult pecunia soluere.

CUpiens strictam monete materiam amplecti, non per disputandi amplam viam, nisi quatenus expediat, sed potius decisionis veritatem ꝯsiderans, hoc opusculuz sub compendio ponere curaui, subjiciens me cuiuslibet rectius sentiētis auctoritati. ❡ † Quero primo, quis possit cudi facerē pecuniā. rñdeo Papa, Imperator, vel alius hñs a sede Apl'ica, vel imperiali maiestate, vel consuetudine cuius initij memoria nō existat auctoritatē. gl. in rub. ō veteris numi. ꝑtāte. li. xj. facit in rōne sui. c. sup qbusdā. §. ꝑterea. de verb. sig. ❡ † Scđo q̄ro, an rescriptuз ꝯcessum a principe priuate ꝑsone, vt possit cudere pecuniā presumaᵗ subreptitiū. Rñ. subreptitiū presumi, si priuate ꝑsone sit ꝯcessuз, secus, si ꝯcedaᵗ ciuitati, vel proceribꝰ. tex. gl. ꝛ Bar. ꝛ Sal. in. l. fi. C. de fal. mo. limita nisi priuate ꝑsone, vel ꝓprio motu, vel cū clausula nō obstāte sit cōcessum rescriptū, arg. c. si motu proprio. de preben. in. vj. ꝛ quod no. Bal. in. l. eos in pri. C. de appel. ꝛ quod plene dixi in. l. fi. C. si ꝯ ius vel vti. publi.

❡ † Tertio quero, an nō subditus creditor cogaᵗ recipere pecuniā principis nō sui, puta an Venetus creditor cogaᵗ accipere pecuniā Florētinā. Rñ. ꝙ nō ẜm Ang. in. l. fi. C. de ve. nu. po. lib. xj. qꝛ in dubio augmētatio pecunie non extendiᵗ vltra iurisdictionez principis cudi faciētis pecuniā. l. fi. C. ꝛ. ff. de iuri. om. iud. limitat Ang. nisi in patria creditoris sit ꝯsueta moneta alteriꝰ ꝑcipis expēdi. gl. in. c. statimꝰ. de maledi. Scđo itelligiᵗ Ang. veꝝ dicere, si creditoris nō subditi iterest nō recipere pecuniā alterius dñi, vt qꝛ nō expēderet illā pecuniā ita cōmode i partibꝰ suis, vel aliud simile, al's secus. l. Pau. ff. de sol. vbi ꝑ Bar. ꝙ creditor nō dꝫ pati dānū. ❡ † Quarto q̄ro, an augmētatio pecunie sit de iure ciuili an de iuregētium. Rñ. qđ est de iure ciuili, ẜm Bal. in rub. de ꝯben. emp. vide tñ que notaui, in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ꝛ iur.

❡ Quinto q̄ro, an vna pecunia possi. solui ꝓ alia. Rñ. ẜm Bar. ꝛ Ang. in. l. Pau. ff. de so. ꝛ Bar. in. l. ij. §. j. ff. si cer. pe. ꝛ Ant. de Bu. in. c. quāto. de iureiu. qđ vna pecunia pōt solui ꝓ alia, dūmō sit eiusdē lige, vt puta sextinos eiusdē lige argētee, ꝙ recipiāt functionē in genere suo. d. l. ij. in. prin. ff. si cer. pet. ꝛ. l. j. §. fi. ꝛ. l. titie. ff. de au. ꝛ arg. leg. limita hoc veꝝ esse nisi creditor iturus ad lōginquas partes facilius grossaз pecuniā, q̄ꝫ paruā afferret, arg. d. l. Pau. ff. de so. Si aūt pecunia nō est eiusdē lige ſꝫ deterioris, non pōt solui vna ꝓ alia, puta argētea ꝓ aurea, vel argētea ere ꝯtaminata pro argētea bone lige, qꝛ tūc nō redderet in eisdē mā ꝛ pōdere. l. j. C. de ve. nu. po. li. xj. ꝛ. d. l. Pau. nisi ꝯsuetudo esset in oppositū. l. si qs argētū. in gl. C. de do. † Nā est vna maxima in iure nr̄o in numeratiōe pecunie, vt in soluēdis pecunijs seruetᵗ ꝯsuetudo patrie. gl. in. d. l. si qs argētū. in prin. Et est notādū ꝯnālē esse ꝯsuetudinē totius mūdi, vt vna pecunia soluaᵗ ꝓ alia, ẜm Bal. in. l. libera theodora. C. de sen. ꝛ interlo. om. iud. ꝙ dictū intelligo fore verū, si creditor ex receptione alterius pecunie nō sentiat dānū, ꝛ sic solui. d. l. Pau. vbi casus, puta est debitor cētū aureoꝝ Venetorū, vel ducaliū pōt soluere pecuniā in argēto, ꝛ eꝯ, si creditor non patiaᵗ aliqđ dānū. Sed si debitor argenteam non bone lige soluere vellet, vel interest creditoris magis recipere auream debitā q̄ꝫ argenteam, vt puta qꝛ melius expenderet, vel alio mō creditoris interest, nō cōpellitur creditor damnuз pati recipiendo in alia forma. d. l. Pau. vbi casus. Et predicta omnia intellige vera, qñ nō est facta mutatio monete. Si aūt esse facta mutatio monete dicaз i articulo mutationis monete. ❡ † Sexto quero, an expēse q̄ fiūt in cudēdo pecuniā debeāt fieri de publico. Bar. in. l. ij. §. j. ff. si cer. pe. ꝛ in. d. l. Pau. ꝛ cōiter legiste tenēt, ꝙ expense, que fiunt in cudēdo, dñt fieri de publico, qꝛ pecunia dꝫ valere tm̄ in massa ꝛ mā, q̄ꝫtū in forma, ꝛ eꝯ. l. j. ff. de ꝯbē. emp. ꝯ vero tenēt Inn. Jo. An. ꝛ Ant. de Bu. in. c. quāto. de iureiur. quoꝝ Cano. opinio est de ꝯsuetudine approbata. Nā de ꝯsuetudine minus est in forma, q̄ꝫ in mā ꝓp expensas, q̄ fiunt in cudēdo. quā ꝯsuetudinē alle. Bart. in. d. l. ij. §. i. seruāda igiᵗ est cōsuetudo, vt pecunia dēat valere tm̄ in forma, quantum in materia deductis expensis cudendi.

❡ † Septimo quero, an rex, vel dux, possit facerē pecuniā aliquātulū minoris extimationis q̄ꝫ esset mā ēt deductis expensis. Rñdi posset hoc licite fieri, vt modicū nō magnū lucrum percipiat, si indiget, ꝛ vbi moneta nō spargereᵗ extra regnum, vel ducatū ẜm Inno. ꝛ Jo. an. in. d. c. quāto. ❡ † Octauo quero, aggrediens articulū mutationis monete, an princeps possit mutare monetaз sine consensu populi. rñdi ꝙ nō, ẜm Inn. ꝛ Joā. an. ꝛ cōiter doc. in. d. c. quanto. de iureiurā. Sed de ꝯsensu populi sui posset mutare, nō tñ in preiudiciū alioꝝ non subditoꝝ. arg. l. fi. ff. ꝛ. C. de iurisdi. om. iudi. putarem tñ, ꝙ si princeps cōsueuisset mutare, monetam auctoritate propria, sine consensu populi tānto t'pe cuius initij memoria non existat, mutationem fieri posse sine ꝯsensu populi. arg. §. ductus aque. in. l. hoc iure. ff. de aqua quoti. ꝛ esti. ꝛ. c. super quibusdaз. §. preterea. de verbo. signifi. latius tamen infra subijciam circa articulum mutationis. ❡ † Nono quero, quot modis fraudeᵗ pecunia, rñde multis modis fraudatur pecunia. Nam aliquādo raditur. Aliquando destruitur, aliquando miscetur aliqua materia nō eque bona. vt ꝑ Host. ꝛ Joā. an. in. d. c. quanto de iureiu.

❡ Decimo queritur, quot modis reprobatur moneta. dic quod tribus in materia, ꝛ pondere, ꝛ cursu. In materia, vt qꝛ non est argentea bona, vel materia aurea vt ꝯsueuit, in pōdere, qꝛ non in tāto pondere, vt consueuit. In cursu, qꝛ non currit vt consueuit, qꝛ ē maioris extimationis. Nam bonitas intrinseca cōsistit in tribus materia, pondere, ꝛ forma, extrinseca vero in extimatione ꝛ valore, gl. in. d. c. quanto. facit. l. j. ff. de contraben. emp. ꝛ. l. ij. C. de ve. numis. po. lib. xj. Sint igitur cauti creditores, vt apponi faciāt in instrumento de reddendo pecuniam eiusdem materie, forme, ponderis, ꝛ cursus, ꝛ ẜm Jo. An. ꝛ An. de but. in. d. c. quanto. qꝛ forte male dixit Bar. in. l. lecta. ff. si cer. pe. qui ait quod illa verba q̄ ponuntur in instrumentis quotidie in tot florenis boni auri ꝛ iusti ponderis, non sunt de necessitate, nisi saluando Bar. dicas quod loquitur de necessitate, non autem ex consilio. Nam in bonis nūmis semper intelligiᵗ facta promissio, cum reproborum solutio nō admittatur. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pig. actio.

❡ † Undecimo, quero, an moneta dicatur falsa ex tribus causis materiali, formali, ꝛ causali vidi consilium Bal. concludentis, ꝙ tribus modis pecunia dicitur falsa, vt quis puniaᵗ de falso. Primo modo materia, quando auro admiscetur alia materia, vel ex tonsura, vel rasura. l. j. ff. de contraben. empt. ꝛ electa est materia. secundo formali causa est falsa moneta, vt quia imago principis deficit. l. j. C. de vet. nu. po. lib. xj. ❡ Tertio est falsa, ex causa causali. i. efficiente. vt quia baro cudi facit pecuniam, cum non habeat cudendi monetam potestatem a. l. priuilegio, vel cōsuetudine. c. j. que sint rega ꝛ. l. fi. C. de fal. mo. ꝛ. §. si ministrales. Titulo de violato. pacis, ꝛ punitur quis ex vsu. lз non fabricauerit, mitius tamen quod si fabricasset. l. fasi. §. de ord. ff. de fal. oportet ergo, ꝙ vt quis puniatur de falso, sit falsa altero ex tribus modis, de quo dixi. s. vbi igitur non simus in illis casibus, nō punitur crimine falsi, sed extraordinarie, puta, vt expendatur aureus antiquus, sed nouum expendens non antiquuз extraordinarie punitur arbitrio iudicis. l. j. §. effractores. ff. de effracto. ꝛ expila. ꝛ pro dicto consilio Bal. hñ facit ꝙ vtens falsa pecunia expēdēdo puniᵗ arbitrio iudicis, ẜm alb. in rub. C. de fal. mo. facit. l. j. C. de vet. nu. po. li. xj.

❡ † Duodecimo quero, an socius criminis admittatur ad accusandū, ꝛ testificādū in crimine false monete. dic admitti vt ꝑ Spe. in tit. de accusatione. ❡ Tertiodecimo, an condemnatus de falsa moneta possit appella. dic ꝙ nō. vt ꝑ Spe. i ti. ō ap. §. ij. v. xix.

❡ † Quartodecimo q̄ro, quot modis reprobatur moneta. dic ꝙ tribus, in materia, pondere, ꝛ cursu. in materia, qꝛ non est talis aurea, vel argentea bona, vt cōsueuit expendi. In pondere, quia nō est in tanto pondere, vt consueuit. in cursu, qꝛ non currit, vt consueuit, quoniam est minoris, vel maioris extimationis, nā intrinseca bonitas pecunie consistit in materia, pondere, ꝛ forma, extrinseca vero in extimatione, ꝛ valore, vt per glo. in. c. quanto. de iureiur. ꝛ. l. ij. C. de vete. numis. po. lib. xj. ꝛ. l. j. ff. de contraben. emp. Ut tñ melius et clarius intelligatur materia mutationis monete singulos articulos examinabo. ❡ Primo, quid iuris de mutatiōe monete, que est reprobata, vel cursus eius est reprobatus. vel qꝛ non inuenitur de antiqua, que currebat antea, ꝛtempore contractus. ❡ Secundo examinabo de mutatione monete in pondere, vel in materia. Tertio de mutatione monete in forma. Quarto de mutatione monete rōne valoris. ❡ † Circa primum artic. mutationis, quando eius cursus est in totum reprobatus, aduertendum est cuius erit periculū, an debitoris, an creditoris. in quo articulo ex mente doctorum distiguendū est aut post cōtractum est reprobata a principe pecunia ex iusta causa, qꝛ est postea effecta minus

debilis, vel minus diminuta ꝙ̃ antea erat, vel q2 nõ legitimi ponderis erat. l. j. C. de vet. nu. po. lib. xj. tũc periculũ est debitoris, q2 dz reddere in eadem qualitate intrinseca eiusdẽ materie ⁊ ponderis prout tempore cõtractus erat. l. cũ quid. ff. si cer. pet. ⁊ Jo. an. in. d. c. quanto. de iureiur. ⁊ hoc casu dz fieri solutio de noua moneta ad rationẽ ⁊ extimationẽ antique monete. c. olim. ⁊. c. cũ canonicis. de censi. si autem esset reprobata auaritia principis, vt in reprobatione aliqd lucret, q2 eam facit recolligere, vt post eaȝ cudi faciat, vt videmus sepe fieri, tũc sufficit, ꝙ reddat pecuniã in eadem materia, ⁊ eodẽ pondere, lȝ illa pecunia sit reprobata quo ad cursum. i. vt nõ expendat̃. l. ij. ⁊. l. cũ quid. ff. si cer. pet. nisi debitor sit in mora, vel culpa, vt q2 cõscius ⁊ particeps huius reprobationis monete. Exemplum in debitore consiliario principis consentiente sponte reprobationi monete. l. ij. §. fi. ff. si quis cau. ⁊. l. ꝙ te. ff. si cer. pe. Predicta vera sunt nisi esset specifice aliter iter creditorẽ ⁊ debitorẽ ꝯuentuȝ, q2 tunc esset seruanda illa conuentio. j. ff. deposit. l. ꝯtus. ff. de reg. iur. quod notant praticantes, q2 primo debẽt attẽdere ꝙ̃tionẽ partiũ in moneta reddẽda. si aũt nõ inueniret̃ de moneta veteri, tũc dz fieri solutio de noua ad rõnẽ monete antique, q2 subrogat̃ vna pecunia loco alterius. l. j. §. fi. ⁊. l. titie. ff. de au. ⁊ arg. leg. facit. d. c. olim. ⁊. c. cũ canonicis ḋ cẽsi.

14 † Et est aduertẽdũ, qñ cursus pecunie est reprobatus in totũ, vtrũ debitor añ morã posset soluer̃ de pecunia reprobata. Pe. de bella. ⁊ Cy. in. l. minor. C. in q. cau. in integ. restit. nõ est necessa. ⁊ Bart. in. l. qḋ te. ff. si cer. pet. tȝ qḋ sic, q2 añ morã periculũ reprobationis monete nõ ꝑtinet ad debitorẽ, sicut nec interitus periculũ. l. si ex legati causa. ff. de verb. obl. ꝙ dictũ Bar. ⁊ Cy. intellige verũ, qñ ẽ reprobata pecunia sine debilitate pecunie superueniẽte post ꝯtũ, q2 nõ est tãti põderis, quãti erat tpe ꝯtus, tũc debitor nõ põt soluere de hac moneta effecta debili post ꝯtũ, q2 dz reddere post ꝯtũ pecuniã eiusdẽ materie, ⁊ ponderis, ꝑut tpe ꝯtus. l. j. C. de vete. nu. po. l. j. ff. de ꝯben. emp. ⁊ not. Host. ⁊ Jo. An. in. d. c. quãto. et intelligẽdo hoc mõ Pet. ⁊ Cy. in. d. l. in minor. nõ ꝯdicũt dicto Jo. an. i. d. c. quãto. q ait, qḋ imo in casu premisso Pet. ⁊ Cy. de bitor nõ posset soluere pecuniã debilẽ aut reprobatã, imo dz soluere ḋ noua ad extimationẽ antique allegãdo Bar. in. d. l. Pau. ff. de sol. q2 rñdeo qḋ imo Bar. in. d. l. Pau. sequit̃ Cy. dũ eũ alle. in. d. l. in minor. nec bona est ꝯsequẽtia, est reprobata, ergo pecunia solui nõ põt, q2 rñdeo illud verũ qñ mora, vel culpa debitoris illud ꝯtingat, sȝ si sine culpa tũc nõ ꝑtinet ad eũ periculũ. d. l. si ex legati causa. ⁊ dixi statiȝ. s. ⁊ ita tenẽt Host. ⁊ Jo. An. in. d. c. quãto, fateor tñ quod si debitor velit possit nouam ad extimationẽ veteris soluere ẽm ꝯsuetudinẽ generalẽ in. l. si quis argentũ. in prin. C. de do. facit. d. c. olim. ⁊. c. cũ canonicis.

15 ¶ † Accedo ad ẽm articulũ, qñ est mutata, vel in põdere, vel in materia, puta tpe ꝯtus erat vnius põderis, postea vero fit alterius ponderis, vel tpe ꝯtꝰ ipsa moneta erat argẽtea bone lige nunc est lige argẽti ꝯtaminati ere. In quo articulo dõm est, quod tunc dz solui de moneta prima non de noua mutata, vt not. Bar. in. d. l. Pau. vel si antiqua non habeat̃ soluat de noua ⁊ supplebit bonitatẽ in noua ad rõnẽ monete antique, si antiqua erat melior. ⁊ ꝑ extimatione antiq in pondere ⁊ mã. d. c. olim. ⁊. d. l. j. C. de vet. nu. po. ⁊ Alb. in. d. l. cũ qd. et facit qḋ no. Ant. de Bu. in. d. c. quãto.

16 ¶ † Capio tertiũ articulũ. qñ est mutatio in forma. q2 vna imago principis, erat nũc est alia tñ eiusdẽ materie ⁊ eiusdẽ põderis tũc ista mutatio nõ dz attẽdi, nisi intersit creditoris. d. l. Pau. vbi casus. ⁊ no. in. d. c. quãto. de iureiu. Nã si interest creditoris, puta, q2 esset iturus ad lõginquas ptes, ⁊ melius expẽderet denarios vnius forme, ꝙ̃ alterius tũc nõ cogit̃ recipere in alia forma, lȝ Bar. in. d. l. Pau. videatur parificare materiã, ⁊ formã ⁊ male ꝯ. d. l. Pau. sed Ang. melius dicit nisi ꝯcordãdo dicas ꝙ Bar. dz intelligi, si patit̃ damnum et tunc non est cõtra Ang. vt dixi in. l. cũ quid. ff. si cer. pe. ⁊ predicta hñt locum etiam si debitor non sit in mo. d. l. cum quid.

17 ¶ † Circa quartũ articulũ, qñ est mutatio in sola extimatione pecunie. ⁊ hic attẽde, aut loqmur añ morã, aut post morã, añ moraȝ tũc liberat̃ soluẽdo illã monetã eiusdeȝ materie, ⁊ põderis, et forme, lȝ sit mutata extimatio, arg. gl. fi. in. d. c. cum qd. q2 nihil dz imputari debitori, cũ nõ sit in mora, nec culpa, ẽm bar. in. d. l. Pau. Ja. de are. in. d. l. cũ qd. et Alb. ⁊ nõ est vera opi. ꝙ̃ refert. Odofre. in. d. l. in minor. ⁊ in. d. l. cum quid, quod sufficiat solui de mutata lȝ vilior, ꝙ no. Odof. Cy. ⁊ Old.

18 † q2 quedã sunt quor bonitas attendit̃ penes materiã vt in vino, ⁊ in illa est bonitas intrinseca, vt in. d. lege cum quid. Quedam sunt quorum bonitas attenditur penes vsum, vt in pecunia. l. labeo. §. sabinus. ff. de ꝟb. sign. ⁊ ista ẽ bõitas eor itrinseca. Jḋ ñ põt reddi eiusdẽ bõitatis extrinsece. d. l. cũ qd, q2 vr̃ ꝙ imo bonitas itrinseca ꝯsistit i rebꝰ, scȝ mã. põdere ⁊ forma. l. j. vbi tex. C. ḋ vet. nu. po. li. xj. ⁊. l. j. ff. ḋ ꝯb. emp. et gl. in. d. c. quãto. bonitas extrinseca est variatio pretij. l. ij. C. de vete. numis. pot. ⁊ in. l. vinũ. ff. si cer. pe. ⁊ gl. fi. in. d. l. cum quid. iḋ si reddit̃ moneta in eadẽ bonitate extrinseca sufficit lȝ variet̃ extimatio monete añ morã, vt in. d. l. cũ quid in gl. fi. ⁊ ita tenẽt Bar. ⁊ Ang. in. d. l. Pau. ⁊ Cy. in. d. l. in minor. ⁊ Jac. de are. Ang. ⁊ Alb. in. d. l. cũ qd. ⁊ ita Fulg. ⁊ ita ibi dixi, ⁊ ẽ de mẽte Hosti. ⁊ Jo. an. in. d. c. quãto. in nouella. Not. tñ qḋ Bar. vr̃ loq solũ in lucro in mutata pecunia quasi sentiat secus in dãno. nec ẽt est vera opinio bu. in. d. c. quãto. q sequit̃ Odof. q dicit dẽre solui de noua ad extimationẽ antique. Et sic est ꝯcludẽdũ, ꝙ sufficit soluere añ morã debitoris eandẽ pecuniã in mã ⁊ forma lȝ sit mutata extimatio, ꝯ Odof. Old. ⁊ Ant. de Bu. ⁊ ipsemet Ant. ẽ sibi ꝯrius, dũ dicit, quod extimatio monete est bonitas extrinseca in ver. nec est vex vbi tȝ conrarium eius, quod dicit in dicto. c. quanto.

19 ¶ † Tertius casus dum cõstituit differentiã inter perpetuã variationẽ extimationis monete, ⁊ tẽporalẽ. Nã ẽm eum vbicunq cõtingit variatio extimationis pecunie tẽporal iter nõ perpetuo, puta q2 ducati valent aliqñ minus aliqñ plus, nõ attẽdit̃ talis variatio extimationis, imo sufficit soluere ẽm extimationẽ tpe solutiõis q2 partes potuerũt cogitare. secus vbi est perpetua mutatio extimationis pecunie, q2 tũc dz solui de noua ad rõnẽ antique, nã hec differẽtia nõ est vera, cũ idẽ iuris sit de toto tpe ⁊ ꝑpetuo ad tps temporaliter, cũ sit eadẽ rõ. l. que de tota. ff. de rei vendi. Nam rõ quare debitor nõ tenet̃ de hac variatione pecunie est, q2 periculũ non est debitoris ante moram. l. quod te. ff. si cer. pet. ⁊. l. si ex legati causa. de verbo. obl. que rõ vendicat sibi locum siue in temporali siue in perpetua mutatione extimationis pecunie alias monete.

¶ Fateor quod Ant. de But. potest saluari in mutatiõe monete pauci temporis vt vnius diei vel duorum, q2 illa non attenditur. l. pretia rerum. ff. ad. l. fal. ⁊ Bar. in. d. l. Pau. Itẽ potest saluari But. qñ ambo contrahentes scirent de mutatione monete. l. ser. §. j. ⁊. l. nec semel. §. si in habitationem. ff. quãdo dies leg. ced. ⁊. l. j. §. fi. ff. de actio. emp. que scientia non presumit̃ in dubio. l. verius ff. de proba. maxime cũ dependeat a principe, vt in. c. quanto. al' egato. notatur in. l. j. C. de vete. numis. po. ⁊. l. ij. eo. tit. facit. l. apud iul. §. j. ff. de leg. j. alias nõ video q̃liter ꝑcedat dictũ An. predicta ante moram vera sunt. Si autẽ esset facta mutatio extimationis monete post morã debitoris, vel creditoris, tunc distinguit Bar. in. d. l. Pau.

20 † quod cum debitor est in mora soluendi, aut pecunia est grossa, que recipit extimationeȝ a minuta, vt sunt grossi valẽtes duos solidos, vt florenus, ducatus, aut pecunia est ita minuta, vt nõ recipiat inferiorem extimationem pecuniariam, vt est imperialis siue nummus, qui valet nisi vnum nummum, primo casu periculum est debitoris. l. vinum. ff. si cer. pe. secũdo casu, periculũ non pertinet ad debitorem morosum, ratio est q2 pecunia minuta non recipit extimationem. l. si ita fideiussor. ff. de fideiu. ⁊ ibi patet ad sensum non variatio extimationis, q2 in nummis non consideretur interesse extra rem, quod est in lucro. l. nũmis. ff. de in lit. iur. ⁊. l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. emp. mihi vr̃ verius contra Bar. quod non sit constituenda differentia post moram debitoris, quando cõtingit variatio extimationis pecunie inter pecuniam grossam ⁊ minutam, q2 non reperitur lex que faciat hanc differentiam. l. illam. C. de col.

21 † ratio, q2 regula est, qḋ post moram periculum est debitoris. d. l. quod te. ⁊. d. l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. preterea nullus alius doc. facit hanc differentiam inter minutam ⁊ grossam, nisi Barto. sed Angel. in. d. lege Pau. ⁊ alij doc. Pet. ⁊ Cy. in. l. i minor. ⁊ Alb. ⁊ alij vt Ang. in. d. l. cum quid, ⁊ Joan. And. in. c. quanto. tenent indistincte periculum esse debitoris post moraȝ, ⁊ equa sententia est ꝯtra Bar. nam si tu debes mihi decem libras imperialium minutorum, ⁊ postea valeat duos denarios, vbi non valebat antea nisi vnuȝ, equũ est, vt tua mora non tollat lucrum meum. d. l. vinum. quia omnia iura clamant contra morosos. plene in. l. mora. ff. de vsuris. ⁊ in. l. mora. ff. solu. ma. ⁊. d. l. quod te, nec obstat quod in pecunia nõ sit lucrum, quia immo consistit, vt ipsemet Barto. tenet in lege si qs stipulatus fuerit decem in melle. ff. de solu. ⁊ ꝓbatur in lege prima. C. de sent. que pro eo quod interest, ⁊ ibi Bar. ⁊ in. l. iij. §. fi. ff. de eo ꝙ cer. lo. nec ob. §. cũ per venditionem, q2 loquitur in re, in qua cadit interesse intrinsecũ, vt ibi ⁊. d. l. j. C. de sent. que pro eo ꝙ inter. vbi scripsi sequendo Bar. Nec obstat ꝙ pecunia minuta nõ hȝ extimationem per aliã. quia respondeo ꝙ sufficit eam habere extimationẽ vnius imperialis, quia idem est de principio numeri prout de numero. l. si quis ꝯduxerit. ff. loca. ⁊ dic ꝙ sic, si res non existat digna maiori pretio, ⁊ ꝑdicta intellige indistincte. siue sit diminuta, vel augmentata extimatio pecunie minute ꝑpter augmẽtationem

tationem, vel diminutioneꝫ grosse pecunie, siuẽ alio modo contrã
Ant.in.d.c.quãto.qꝛ nõ video rõnẽ diuersitatis, imo est eadẽ rõ,
qꝛ mora dꝫ nocere moroso, vt iuribus ꝑallegatis, ⁊ sic tenẽda est
prima ꝯclusio, ꝙ indistincte periculũ pecunie post morã ptinet de
bitori moroso, sicut eꝯ periculuꝫ pecunie ptinet creditori moroso
cui esset facta oblatio a debitore.l.q.x.in prin.ff.de sol.tene predi
cta mẽti, qꝛ quotidianũ est. Et hec vr̃ sñia cõior, vt pꝫ p Cy.in.d.
22 l.in minoꝝ Alb.⁊ Ang.in.d.l.cũ qd. ¶ Ulterius q̃rẽdũ est, † an
inspiciatur tempus contractus in solutione quo ad extimationeꝫ
pecunie. Naꝫ tẽpore cõtractus mutui vel depositi, vel locationis,
vel vẽditionis moneta est vnius extimationis, postea fuit augmẽ
tata, vel diminua in extimatione, ⁊ similia ante morã, qꝛ post mo-
ram vt vidistis.s̃.periculum est morosi a die more, questio est ergo
añ morã, itẽ qõ nõ est, qñ reducit̃ añ morã eadẽ pecunia in põdere
materia ⁊ forma, qꝛ tũc qõ est.s̃.decisa, ꝙ sufficit reddere eãdẽ pe
cuniã in pondere materia ⁊ forma.d.l.cuꝫ quid, sed dubiũ est, qñ
volo reddere extimationẽ pecunie añ morã, puta mutuaui tibi cẽ
tũ florenos vel grossos tũc floren⁹ valebat duas libras ⁊ grossus
duos solidos añ morã aliquã, qꝛ nõ erat apposita dies neqꝫ facta
interpellatio mutata est extimatio post annũ, qꝛ florenus valet q̃-
tuor libras grossus q̃tuor solidos, an solui possit cũ sextinis ẜm ex
timationẽ ꝯctus an ẜm extimationẽ tẽporis solutionis añ moraꝫ
Bal.in.d.l.cũ quid, tenet, quod tempus solutionis inspiciatur.
¶ Cõtrarium tenuit in.l.acceptã.C.de vsur. qꝛ imputet debitor
si non expendit, ⁊ sic non est curãdũ de auctoritate Bal. cũ sit cõ
trarius, ꝯsuluit tñ in Urbino, vt ipse Bal.refert in.d.l.si qs argẽ
tum.in prin.C.de dona.quod inspiciat̃ tẽpus solutionis. Ideꝫ vr̃
velle Bar.in.l.cũ aurũ.ff.de aur.⁊ arg.leg.per illuꝫ tex.cũ gl. Cõ
trariũ qõ inspiciat̃ ẜm qõ pecunia valebat tpe ꝯctus tꝫ Jac.but.
in sua disputatiõe que incipit, quidam colonus. Idẽ tꝫ Alb.in.d.
l.cũ qd.idẽ vr̃ tenere Old.cõsil.xiij.per.c.olim.de cẽsi. Mihi sal
23 uo saniori consilio vr̃ dõm primo antequã veniã ad decisionẽ, qõ
titulus questionis nõ procedat, † qꝛ vna pecunia nõ põt solui pro
alia, qñ est diuersa in materia, põdere, vel forma, vt dixi.s̃.in pri-
mo articulo, an vna moneta ꝓ alia possit solui.qõ ergo ꝓcedit ex
generali cõsuetudine, ẜm Bal.in.l.libera.C.de sen.⁊ interlo.om.
iudi.vt pro auro pecunia argẽtea solui possit, vt.s̃.dixi. Redeo igi
tur ad ꝓpositũ, ⁊ ꝯsiderãdũ est, ꝙ aut loquimur in pecunia argẽ
tea, vt in grossis, ⁊ tũc dꝫ reddi ẜm eandem materiã ⁊ põderis idẽ
titatẽ, nec attendit̃ extimatio, vt puta mutuaui, vel deposui centuꝫ
grossos, si vis mihi reddere sextinos eiusdẽ lige argenti, ꝓut erãt
grossi mutuati ⁊ in eodẽ pondere, ita vt sextini oẽs quos dabis,
sint oẽs tãti ponderis ⁊ eiusdẽ lige argentee, quãti grossi.d.l.cum
quid ⁊ tũc nõ interest creditoris magis accipere sextinos q̃ꝫ gros
sos, nec eꝯ ꝑꝑ functionem eiusdem generis ⁊ qualitatis.l.ij.§.j.ff.
si cer.pet.l.fi.§.fi.ff.de aur.⁊ arg.lega.nam similiter augmentatur
etiam extimatio sextinoꝝ proportionabiliter cũ sint eiusdem lige
argentee ⁊ eiusdẽ ponderis, si aũt solum augmentatur. vel dimi-
nuit̃ extimatio grossoꝝ non aũt sextinoꝝ eiusdẽ lige, immo sexti-
ni semper essent eiusdẽ extimationis, tunc periculum esset debito-
24 ris, rõ † qꝛ creditor non tenet̃ recipere in alia forma, si sua intersit,
⁊ dãnum patiat̃.d.l.Pau.vbi casus ⁊ dixi.s̃.in mutatione forme
Si aũt loquimur in mutatione extimationis in pecunia aurea.pu
ta mutuaui centũ ducatos Uenetos, ⁊ tunc est distinguendũ, aut
volo soluere ducatos eiusdẽ forme materie ⁊ põderis, ⁊ ante mo
rã periculum est creditoris.d.l.cũ quid.vt.s̃.dixi, aut volo soluere
alios aureos alterius materie, vel ponderis, vel forme, vel argen
teos pro aureis ẜm ꝯsuetudinẽ generalem, ⁊ hic aduerte, qꝛ ẜꝫ ve
ritatẽ, tũc inspicit̃ tp̃s ꝯctus, qꝛ posset soluere aureã, vel argẽteaꝫ
alterius materie, vel põderis, vel forme ẜm extimationeꝫ pecunie
tpe ꝯctus, qꝛ hec extimatio nõ venit ẜm rõnẽ more, iõ nõ inspicit̃
tẽpus petitionis, vel solutiõis, vel more, imo venit hec extimatio,
ne dãnũ patiat̃ creditor recipiẽdo in alia quãtitate ⁊ sic i alia for-
ma, vel mã.d.l.Pau.⁊.d.l.cuꝫ qd.si aũt veniret extimatio rõne
more inspicit̃ tp̃s more, vt qꝛ iterpellatus.d.l.vinũ, ⁊ isto mõ pñt
25 cõcordare doc.q sunt varij in hoc articulo.vt dixi.s̃. † nã inspicit̃
tp̃s ꝯctus, qñ extimatio venit loco q̃litatis intrinsece põderis, vel
materie deficiẽtis in pecunia, q̃ soluit̃ ẜm pecuniã, q̃ debet̃.d.l.cũ
qd.⁊.l.fundũ cornelianũ.ff.dõ noua.⁊.l.stipulatio hec. la pichola
.ff.de verb.obl.⁊.l.vbi.eo.ti facit, qꝛ sicut in alijs reb⁹ inspicimus
tp̃s ꝯctus.l.si volũtaris.in fi.⁊.l.ij.C.de rescin.vẽd.cũ simi. Ita in
extimatione pecunie, que fit, ⁊ sic subrogat̃ loco bonitatis deficiẽ
tis, inspicit̃ tp̃s ꝯctus, vt subrogatũ sapiat nãm ⁊c.§.fuerat.insti.
de act.⁊ ita loquit̃ Jac.But.in.d.disputatione cum seq.suis. Si
aũt nõ fieret extimatio rõne q̃litatis intrinsece bonitatis monete,
tũc inspicit̃ tp̃s petitionis, vel more.d.l.vinũ.ita loquit̃ Bald.in
d.l.cũ quid.cũ sequentibus, ⁊ ita dꝫ intelligi dictũ Bar.in.l.cum
certũ.allegata.qõ inspiciat̃ tp̃s solutionis quo ad hoc, qñ non est
mutata q̃litas intrinseca. Si aũt apposita esset dies in solutione
fiẽda, inspiciat̃ illa dies solutiõis quo ad extimationẽ quãti pluri
mi rõne more.d.l.vinũ.ñ quo ad extimationẽ q̃litatis monete, qꝛ
in.d.l.cũ qd.venit q̃litas ex nã obligationis in.l.vinũ.venit ex of
ficio iudicis.l.fundũ cornelianũ.ff.de noua.vbi Bart.cũ tex.d.l.
26 cũ qd. † sicut i simili si mutuaui tibi vinũ, vt reddas ad pascha, cer
te extimatio quãti plurimi venit a die pasche.d.l.vinũ q̃litas autẽ
itrinseca a die ꝯct⁹ inspicit̃.d.l.cũ qd iõ si añ morã vellẽ i pascha-
te vinũ, ꝙ nõ esset ita bonũ, qꝛ nõ potui reperire, veniret extima-
tio illius bõitatis deficiẽtis.facit.c.olim.⁊ ca.cũ canonicis.de cẽ
si.ita vidi ꝯsiliũ prestantissimoꝝ doctoruꝫ legentiũ in hac ciuitate
Papie dum dux Mediolani emisset sal a Januẽsibus, vt inspice
ret̃ extimatio pecunie tpe ꝯctus emptionis añ morã. facit.l.ij.C.
27 de ve.numi.po.lib.xj. ¶ † Quero qd in testõ, an inspiciat̃ extima
tio tpe testamẽti, an tpe solutionis.sol.testamenti ẜm oẽs doct.l.
vxori.§.j.⁊.l.vxor.§.testõ.ff.dõ leg.iij. ¶ Quid aũt in.l.vel statuto
dic aut loqmur de.l.dãte solẽnitatẽ, ⁊ inspicit̃ tp̃s legis, vel statu-
ti, aut de.l.loquẽte de solutione, ⁊ inspicit̃ tp̃s solutionis.cle.fi.de
deci.⁊ Bal.pulchre in.l.illud.in fi.C.de sac.san.ecc.⁊ Spe.in ti.
de sol.§.nũc aliq̃.ver.fi.vide Anto. de But.i.d.c.quãto. Jo.an.
in addi.Spe.d.§.nũc aliq̃.ver.fi.⁊ Alb.in.d.l.cũ qd.⁊ Bal.i.l.
28 ij.in.prin.C.cõia de lega. Utẽs falsa moneta † expẽdẽdo punit̃ ar
bitrio iudicis. Alb.in rub.C.de falsa mone.q alle.l.j.C.dõ vet.nu.
po.lib.xj. ¶ An inspiciat̃ extimatio tpe sñie vel solutionis.sol.tẽ
pore sñie, vt p Old.ꝯsi.xiij.facit.l.imperatores.ff.de ꝯhen.empt.
⁊ vide Alb.in.d.l.cũ qd. ¶ Quid aũt, si pecunia est extimata pu
ta mutuaui, vel deposui, vel dedi dotẽ in cẽtũ libras in florenis, vl̃
cẽtũ libras in grossis, an inspiciat̃ tp̃s ꝯctus, an solutionis intelli-
gẽdo qõnem añ morã, qꝛ post morã est periculũ morosi, vt dixi.s̃.
Bar.in.d.l.Pau.circa finẽ dicit, ꝙ inspicit̃ tp̃s solutionis, qꝛ vi
dent̃ dati floreni, vel grossi in solutũ ꝓ cẽtũ libris, iõ omne lucruꝫ
⁊ dãnũ in dictis florenis est debitoris.l.si inter.C.de iure dotiũ.l.
extimate.ff.sol.mat.imo inspicit̃ tp̃s solutionis.l.si qs stipulatus
fuerit decẽ in melle.ff.de sol.⁊ idẽ ẽt vr̃ sentire An.de Bu.in.d.c.
quãto.in ꝟbo quartus casus.hoc limitat Bar.veꝝ nisi eẽt factũ
pactũ, vt reddãtur cẽtũ libre in florenis p.l.pen.§.si mãcip.ff.sol.
29 mat. † Et sic ex hac theorica Bar.sequit̃ si mutuaui tibi cẽtũ du-
catos ad rõnẽ solidoꝝ.xxxij.ꝓ ducato augmẽtũ.vel diminutio ex
timationis floreni non attendit̃, ⁊ cõiter hodie fit in instrumentis.
attende vt intelligas Bar.qꝛ dictũ suũ dꝫ intelligi, vt fiat solutio
pecunie argentee, ⁊ sic eiusdẽ lige, ⁊ bonitatis intrinsece, ꝓut erat
tpe ꝯctus, ⁊ ita seruat̃ Papie, per.d.l.cũ quid ⁊ dixi.s̃.verbi gr̃a
mutuaui cẽtũ libras in florenis, pecunia tũc argentea erat bone li
ge certe tempore solutionis debent reddi in eadem bonitate pe-
cunie argentee vt dixi.s̃.qꝛ attendit̃ in bonitate intrinseca tp̃s ꝯ-
ctus.d.l.cũ quid.dubito tñ contra Bar.qꝛ Bart. in.d.l.Pau.
sentit in fi.qõ floreni non sint in obligatione sed in facultate soluẽ-
di. Et ideo non inspicitur valor floreni per.d.l.si quis stipu.fuerit
decem in melle.qꝛ immo dr̃, qõ floreni sint in obligatione.per.l.et
si equo.ff.de lega.j.⁊ ita voluit ipsemet Bar.in.d.l.si quis stipu-
latus fuerit.x.ergo illa extimatio nõ est facta, vt fiat venditio, vel
datio in solutum floreni vt.d.l.extimationem.ff.solu.mat.⁊.l.res
in dotem.ff.de iure dotium.⁊ not.in.d.l.si inter.ideo crederem ꝙ
Barto.melius loquitur, in.d.l.si quis stipulatus, vt floreni etiam
sint in obligatione, vt fit quotidie in instrumentis, quia dicitur de
posuit, vel mutuauit, vel dedit in dotem centum florenos ad ratio
nem solidorum.xxxij.pro floreno, naꝫ fit extimatio, vt sciatur quã
tum valuit florenus tempore cõtractus, vt in.d.l.si extimat. ideo
debitor ante moram poterit reddere, vel ducatos aureos in eadẽ
bonitate, vel extimationẽ ducati aurei ẜm tempus contractus nõ
solutionis, predicta vera semper ante moram. Nam post moram
potest intelligi Bar.vt veniat extimatio a die more vsqꝫ ad tem
pus solutionis.d.l.vinum.facit contra Bar.d.l.pe.§.si mãcipio.
ff.sol.mat.⁊ vr̃ ita sentire Bart.in.d.l.si quis stipulatus fuerit.x.
30 ¶ Preterea cõtra Bar.facit † sicut inspicitur tempus ꝯtractus
in extimatione, quãdo contrahen.fecerunt pactuꝫ. libre in totidẽ
florenis, idem si non fit pactum, qꝛ ita tacite agitur.d.l.cum quid
in ratione sui.⁊.l.res in dotem.ff.de iure dotium.ideo dicerem, cũ
hodie dicitur in instrumentis centũ ducati ad rationẽ.xxxij.soli-
dorum dꝫ soluere. aut aureos eiusdem qualitatis aut extimatio-
nis ẜm tempus cõtractus. Nota qõ Mediolani seruat̃, ideo de
bet dicere auri in auro.ẜm collegiũ Mediolani, qõ si in instrumẽ
to dicitur Titius mutuauit centum florenos boni auri, ⁊ iusti põ
deris intelligitur de solidis.xxxij.in moneta, tñ vbi non esset illa

consuetudo. tūc dꝫ intelligi de auro ⁊ de ducato. l. j. C. de vet. numis. pote. li. xj. † qñ fit promissio pecunie de qua intelligat᷑ dic inspici cōsuetudinē, alias similitudinē, ⁊ vbi nō apparēt coniecture intelligatur de minima. l. semp in stipulationibus in gl. ff. de reg. iu. l. nummis. de leg. iij. cum simi. Nota vnum, in quo consului, nā in instrumento continetur qualiter Titius promisit centum florenos omni anno ex tali possessione, deinde per decenniuꝫ fuit facta solutio per debitorem ducentorum florenorum in auro, vel in tanta pecunia, certe ꝯsului, qꝺ illa promissio de centum florenis intelligitur de aureis, nō autem de solidis. xxxij. pro floreno. qꝛ sequēs solutio continata per decenniuꝫ declarat qualitatē monete dubie. l. cum de in rem verso. ff. de vsu. Ang. in. l. si certis annis. C. de pactis. alias intelligit᷑ de minimis. d. l. nūmis. predicta vera, qñ dubiū est de qua pecunia, si aūt esset certū, puta promisi centum aureos Venetos iusti pōderis, ⁊ boni auri ad hoc vt possit prescribi qualitas pecunie requirunt᷑. xxx. anni. in priuato. xl. in ecclesia. ca. olim. de censibus. ⁊ ita Butri. in disputatione quidam colonus.

32 ¶ † An in nummis in litem iuretur ratione affectionis Barto. ⁊ Ang. dicunt ꝙ non in. l. nummus. ff. de in li. iur. ¶ An in moneta eiusdem substantie, ⁊ lige lꝫ diuersa admittetur compēsatio. l. fi. C. de compensa. vbi Bal. ⁊ ego in disputatione mea pulchre vide Bar. in. l. lecta. ff. si cer. pet. ¶ Quid si dico promiti centū grossos ⁊ tu dicis promitto valorem centum grossorꝫ in medalijs, nō valet stipulatio pp diuersitatem materie. Bart. in. l. que extrinsecus. ff. de ver. obl. qꝺ imo valet. Bal. in. l. singularia. ff. si cer. pet.

33 ¶ † Si promitto centum libras in denarijs possum soluere de q̃ pecunia velim. Ang. in. l. fi. C. de vete. nu. po. ⁊ de materia monete vide Ja. But. in. d. disputa. Alb. in. d. l. cum quid. ⁊ ibi Bald. et Ang. ⁊ Fulgo. in. l. ij. in. §. j. ff. si cer. pet. ⁊ in. l. vinū. ⁊ in. c. quāto. Jo. An. ⁊ Anto. de But. ⁊ Bal in. l. illud. C. de sac. san. eccle. et in. l. acceptā. C. de vsu. ⁊ Ang. in. l. fi. C. de vete. numis. pote. ⁊ Bar. i. l. Ang. ⁊ Pau. Spe. ⁊ Joan. And. in tit. de solu. in. §. nūc aliqua ⁊. §. fi. ⁊ in. l. si quis stipulatus fuerit decem in melle. p Barto. de solu.

FINIS

Tractatus Monetarum pra/cticabilis ac vtilis taꝫ Doctoribus q̃ꝫ Aduocatis, ⁊ Procuratoribus. Editus ab eximio Jureconsulto D. Francisco Curtio, dum legeret. l. cum quid. ff. si cer. pet. Anno domini. M. cccclxxxij. in florido Ticinensi studio.

SVMMARIVM

1 Monete cudende ius qui habeant.
2 Expensa cudende monete ex quo fienda.
Monete bonitas duplex.
3 Pecunia debita qualiter restituenda. nu. 4.
Monete character mutatus nō officit creditori si liga remāserit.
5 Debitor in diem decrescente pecunie extimatione an teneatur ad interesse. nu. 9.
6 Debitor morosus an transferat in se monete periculum.
7 Mora moroso nocet.
8 Ratio diuersitatis inter monetam grossam et minutam an possit assignari.
10 Monete extimatio an referēda ad tempus mutui vel solutionis. nu. 12. maxime in dote. 14. ⁊ quid in statutis. 17. ⁊ quid in laudo ⁊ sententia. 19. 27.
11 Lucrum cum aliena iactura est damnosum.
13 Tempus contractus odio morosi inspicitur.
Azo est fons iuris.
15 Tempus in legatis pecuniarijs in testamento factis variata monete extimatione quod inspiciendum.
16 Frumentum per testatorem vxori legatum postea ꝯsumptum per eundem quomodo veniat soluendum.
17 Legata particularia tempus testamenti conspiciunt, vniuersalia vero testatoris mortem.
18 Statuta magis equiparantur vltimis voluntatibus quam contractibus.
19 Donatio quingentos aureos excedens insinuanda.
20 Monetam reprobatam expendens an teneatur pena falsi.
Pena falsi in moneta imponitur in quatuor casibus.
21 Aurifices an possint in sua arte de falso accusari.
Pena. ll. vel statutis pretermissa est arbitraria.
22 Industria expēdentis pecuniam reprobatam an prosit mutuāti.
23 Solui aliud pro alio inuito creditore an possit.
24 Mutuans aureos qñ nō teneatur argenteos recipere.
25 Mariti verba receptionem dotis in aureis auri confitentis qualiter intelligenda. 26.
Verba duplicata magis operantur.
28 Tempus contractus in mutuis quando inspiciendum.
29 Bart. sibijpsi contrarius saluatur.
30 Monete electio in diuersitate cuius esse debeat debitoris an creditoris.
31 Solutio precedens declarat sequentem.
32 Pecunia, in obligatiōe talis esse presumitur qualis solutio est sequuta.

AD euidentiā premitte, † qꝺ nemo potest facere cudi Monetam, fundi, seu stampari, nisi Papa, aut Imperator, vel quibus ipsi concesserunt facultatem cudēdi, stampandi, vel fundendi Monetaꝫ, vel nisi aliquis haberet ex consuetudine prescripta. ista est glo. ordinaria in Rub. C. de vet. nu. pote. lib. vj. Et iō caueant alij vt ab igne. ⁊ vidi multos periclitari.

2 ¶ † Scdo ad euidentiā premitto, ꝙ expensa cudēdi Monetā dꝫ fieri de publico, vt tm̄ valeat pecunia ī massa, quātum in forma, ſm vnam opinionē, vel ſm aliam detractis expēsis cudendi, vt late explicaui in. l. ij. §. j. s. e. ⁊ retuli oēs auctoritates. ¶ Tertio scire debetis ex verbis Bar. hic. ꝙ duplex est bonitas Monete altera intrinseca, que cōsistit in liga pōderis ⁊ charactere. altera extrinseca, ꝯsistente in valore ⁊ extimatione, ꝓ qua expēditur. l. j. ⁊ fi. C. de vet. nu. pote. lib. xj. l. j. ff. de cōtrahen. emp. doc. in. d. c. quāto. extra de iureiur.

3 † Et nemo dubitat, quod semp pecunia est reddenda in bonitate intrinseca, quando de illa reperit᷑. Si vero nō reperitur, poterit solui de noua, habita semper relatione ad extimationem pecunie mutuate. c. cum olim. ⁊. c. cum canonicis. extra de censi. ⁊ sic semper habetur respectus ad materiā, ⁊ pondus. respectu aūt characteris ⁊ forme, potest de alia solui, dū mō creditor nō afficiat᷑ dāno. Exēplū. aliqs ducatos venetos mutuo dedit, possem sibi redddere testonos Mediolan. vel Genuēses, q hn̄t anguē, nisi creditor esset passurus aliquod dānū in diuersitate forme ⁊ characteris. puta, statuisset ire ad ptes maritimas ⁊ lōginquas, ⁊ ibi ducatus Venetus magis esset ꝯgruus, ⁊ congruens Naꝫ isto modo non posset alios soluere, quia creditor. esset passurus damnum. l. Pau. vbi Bar. no. omnes. ff. de solu.

4 ¶ Querit Bar. hic de quotidiana. q. † mutuanti tibi pecuniā an recipiens teneatur reddere ſm antiquam formam, an vero ſm nouam: Decidit Bar. ꝙ si mutat᷑ bonitas pecunie intrinsece. ⁊ fiat pecunia in alia forma ⁊ materia, ꝯcluditur ꝙ tūc debebit᷑ reddi ⁊ solui de antiqua, qꝛ noua est omnino diuersa, ⁊ hoc si pōt de antiqua reperiri, si aūt nō reperit᷑, dꝫ soluere extimationē, qꝛ tunc agit᷑ vt reddatur in eadē bonitate ⁊ eodē genere, vt hic in tex. ⁊ gl. aut nō mutatur pecunia in bonitate intrinseca, sed variat᷑ extimatio ⁊ valor ipsius, vt qꝛ ducatus aure9, q tūc valebat ⁊ expēdebat᷑ ꝓ q̃tuor libris, ⁊ decē solidis, si hinc ad aliquos mēses crescat valor, et extimatio, qꝛ forte valebit libras quinqꝫ vel forte decrescat ad libras q̃tuor. ⁊ in ista bonitate, q̃ vocat᷑ extrinsecanō curam9, nec inspicimus nisi eo tpe que cepit esse in mora ⁊ in mora constitutus est. l. vinum. j. eo. ista est doctrina Barto. hic, ⁊ in. d. l. Pau. ⁊ trāseunt ēt doc. hic in hac. l. nostra cū quid. Pet. ⁊ Cy. in. l. in minorꝫ. C. in qbus causis resti. in inte. nō est neces. Jo. An. ⁊ doc. in. d. c. quāto. ⁊ in. c. cū olim. ⁊ in. c. cū canonicis. extra de cēsi. Jo. de Jmo. ⁊ Moder. in. d. l. Pau. ⁊ plus vult Bar. in. l. ꝓinde. j. eod. ꝙ si mutat᷑ cursus monete antique ante moram debitoris, qꝺ debitor poterit soluere de antiq̃ moneta. Cuius ꝯriū vult ipē Bar. in. d. l. Paulus. quod vltimum tangam. in d. l. proinde. j. eod.

5 ¶ Successiue quero. ponamus † qꝺ debitor, qui mutuum accepit teneatur reddere ad pascha pecuniam, decrescit extimatio eiusdē monete, an debitor tenebitur pro illa deteriorazione: Bar. in. d. l. Pau. fuit in mirabili opinione. ⁊ ipsam sequitur Ang. ibi distinguēdo, Aut loquimur in moneta grossa, que pōt recipere extimationē per monetā inferiorem, ⁊ tunc debitor tenebitur satifacere creditori de ipsa mora ꝓ iusto damno. Aut loquimur in moneta minuta inferioris gradus, ⁊ isto casu tꝫ Bart. debitorem non teneri

neri ad extimationem, nec etiam post moram, qr semper periculum erit creditoris, qr ista moneta, ita minuta non recipit extimationem per aliam monetam, vñ non pôt dici extimatio variata, & deteriorata, sed potius dr̃ quoddam lucruz cessans, iste defectus de nouo ɔtingens, cuius lucri non hr̃ ɔsideratio, qñ debeẽ pecunia, sed non hr̃ rõ damni, qp penes extimationem ɔsideraẽ. l. nũmis. ff. de in lit. iur. Et sic vult Bar. qp in moneta ista minuta potius censeamus lucrum cessans, qꝫ dammnum emergens, qp lucrũ & interesse extrinsecus non venit in nummis fm damnuz, vt dixi in. l. si sterilis. §. si per venditorem. ẜ. de act. emp. d. l. nũmis. & l. si ita fideiussorem. ẜ. de fideius. ¶ Cõiter tñ ista opi. Bart. non seruatur in pratica, neqꝫ teneẽ, 6 † qr indistincte in quacunqꝫ moneta periculum spectat ad morosum, ita Lauden. in trac. suo mone. referens Cy. & doc. in. d. l. in minorum. C. in qb. cau. resti. nõ est ne. Jo. an. & doc. in. d. c. q̃sto. & Ange. in. d. l. paulus. ẜ. de solu. sed in hoc decipiẽ Marti. laudẽ. hic in tract. suo notularum Bar. que cõiter reprobanẽ, nec seruanẽ in pratica. Idem tenẽt Imo. & do. Ant. in. d. c. q̃sto. qr iste pecunie inuicem functionem hñt, & equi pollere vñr, qr sicut. xij. denarij faciunt vnum solidum, ita vnus solidus facit. xij. denarios. & ista opi. vr̃ verior, tñ qr post moram debitor teneẽ ad interesse, siue ɔsistat in lucro, siue in damno. l. ij. in fi. ẜ. de eo qd cer. lo. & quod veniat interesse in lucro tꝫ gl. & doc. cõiter post Bar. in. l. j. C. de sen. que pro eo qp inter. ergo venit istud interesse extrinsecus in minima pecunia sicut in grossa, 7 † tñ qr mora semper dꝫ nocere moroso. l. quod te. ẜ. eo. si cer. pe. l. si ex legati cã. ẜ. de ver. ob. c. mora cui. de reg. iu. in. vj. tunc qr non pôt assignari ratio diuersitatis inter monetam grossam, & minimam, qr si mutuaui tibi centum flo. in pecunia minuta, certe post moram tuam augebiẽ extimatio. puta, si princeps mandaret imperialem, qui expendebaẽ pro vno imperiali, qp expendaẽ deinceps pro vno cum dimidio, certe debitor morosus tenebiẽ satisfacere creditori, qr mora dꝫ eẽ sibi nociua, ɔñuis. d. Ant. & Imo. in. d. c. q̃sto. vñr saluare Bar. 8 † qñ augeẽ extimatio monete grosse, puta, mutuaui. xij. libras tpe quo ducatus valebat quatuor libras, si postea veniat ad qnqꝫ, mutuans non poterit petere, quãuis cũ. xij. libris potuisset acquirere tres aureos tpe mutui, & tũc non, qr non patiẽ damnũ, sed pdit lucruz, & hoc mõ saluaẽ Bar. ¶ Scdo si variatio, & diminutio monete minute ɔtingeret post moram, qr creditor poterit ɔsequi a debitore in quo damnificatur, qr hꝫ damnum ɔtingens, & nõ lucruz cessans. 9 † Solitus sum sequi vnam opi. contra Bar. qr data cõi opin. Bar. pro vera, si creditor esset persona, que ɔsueuisset verisimiliter mercari siue lucrari, non esset dubium tunc, qp hr̃etur ratio interesse rõne lucri cessantis. l. iij. §. fi. incipit, in hanc arbitrariam. ff. de eo qp cer. lo. & declarat Bar. in. l. j. C. de sen. que pro eo qp. Et ibi in hoc tractat Ang. Imo. & Cu. in. d. l. paulus. & pulchre Mod. hic, sꝫ dato ẽt qp non esset mercator, nec solitus mercari, tñ indistincte tenebitur debitor ad extimationem in quacunqꝫ moneta, per argumẽtum, & rõnes quas. ẜ. adduxi. et sic est expeditus iste passus.

10 ¶ † Tertio quero, pone mutuaui tibi centũ ducatos, qui nũc valent libras quatuor & septẽ solidos pro quolibet, & qp tẽpore solutionis fiende augeatur valor ducati, an debitor tenebiẽ soluere & poterit soluere centum duca. habito respectu ad extimationez currentem tpe ipsius mutui, vel ad extimationem currentem tpe solutionis, prout sibi esset vtilitas. Et sic qd stat in hoc, an inspiciamus tp̃s ɔtractus, vel solutionis, Bar. in. l. cum aurũ p text. ibi. ff. de au. & arg. lega. tenuit qp inspicitur tp̃s solutionis, & non ɔtractus, & idẽ tꝫ Bar. in. d. l. paulus. circa prin. vlti. col. idẽ tenuit Bal. hic per text. in. d. c. q̃sto. & in cle. fi. cum ibi no. de deci. alleg. Bal. in addi. ad Spec. in ti. de solu. §. nunc aliqua. vers. fi. ¶ Contrariam sñiam tenuit Albe. hic per tex. in. l. nostra. idem tꝫ Bal. in. l. acceptã. in. xvij. q. C. de vsur. vbi arguit ad partes, & tandẽ ɔcludit, qp ɔsiderari deberet tp̃s ɔctus, & non solutionis, & moueẽ friuola rõne, qr debitor pecuniã intrinsecaꝫ conuertit in suos vsus, & suam vtilitatẽ, 11 † ergo non dꝫ lucrari cum aliena iactura. l. si vina que in dolijs erant. ff. de peri. & cõmo. rei vẽ. vt dixi friuola est ratio. Clarius tñ per multa argumenta qp attendamus tp̃s ɔtractus, tꝫ Ja. but. in. q. sua incip. Questio tñ pponiẽ, alias incipit qdã colonus, qr pecunia est in ɔctu, & obligatione, & certum est qd, quale, & q̃tuꝫ datum fuit, ideo teneẽ reddere de moneta antiq̃, & vsitata tpe ɔctus, vel illius extimationis, & istud in omni dispõne, arg. l. si stipulationũ quedã certe sunt. ff. de ver. ob. ergo debitum esset in actione. l. certi conditio. in prin. & §. j. ẜ. eo. & pro ista parte adduxit. l. fundum vendi. ff. de noua. & qdam alia. 12 † Alias ista qd fuit in ɔtingentia facti, vt refert Laud. hic, qr dux Mediolani emerat maximã q̃titatẽ salis a do. Genuẽs. certo precio florenoꝝ, quoꝝ extimatio fuit postea mutata & variata, & fuit ɔsultũ per plurimos doc. huius collegij ɔsiderandũ fuisse, & cogitãdũ tp̃s ɔctus, & non solõnis. Laudẽ. hic in hoc dubitat, & non firmat pede sustinẽs sic posse distigui. Aut dies adijcitur soloni, & tunc inspiciẽ tp̃s solonis, in hoc mõ pcedit doctri. Bar. in. l. cum aurũ. ff. de au. & arg. le. & bene pbatur fm eũ in. l. ɔtraxisse. ff. de ac. & ob. Aut non est statuta dies solutioni, & isto casu inspicitur tp̃s petitionis per casuz in. d. l. vinũ. nisi debitor fuisset in mora, 13 † qr odio morosi inspicimus tp̃s ɔctus, qr mora dꝫ eẽ semp nociua moroso. d. l. qp te. & l. mora. ff. de vsur. & isto casu procedat opi. Ja. but. Alb. & sequaciũ. ¶ Ego indistincte teneo tp̃s ɔctus inspici in extimatione extrinseca penitus, qr ita tenuit Azo fons iuris, vt vtar verbis Bal. in. l. ɔctus. C. de fi. instru. q ita tenuit in suis Brocardicis, vt refert & sequiẽ Old. Laudẽ. in ɔsi. suo. xxxj. in fi. & aliqd tangitur in ɔsi. clxviij. Et ideo in omni ɔctu, siue locationis, siue mutui, siue alterius attendimus tp̃s ɔctus ẽt q̃tum ad bonitatẽ extrinsecã, ideo variata extimatione tenebiẽ debitor ad illã extimationez, que currebat tpe ɔctus, fm Azo. & Old. idẽ tenuit Panor. in. iiij. not. post Imo. & do. Anto. in. c. cum olim. extra de censi. Jo. and. & cõiter doc. in. d. c. q̃sto. Pet. de anch. post do. Card. & Imo. in clem. fi. per tex. ibi in 14 verbo consuetam de deci. & ita tenẽt cõiter Mod. † & dixit Pe. de anch. in. d. clemen. fi. fuisse consultum doctorem suum in ciuitate Arioll. vbi quis dederat in dotẽ florenos. cc. boni auri, quo tpe minus expendebantur pro libris quatuor, & solidis. x. consuluit qp debuit restitui florenos. cc. auri qui erant in obligatione nisi tempore contractus fuissent dati in dotem ad rationez librarum, & non florenorum simpliciter, quia tunc illa extimatio deberet reddi, & non maior, & hoc habuisse a Bartol. in dicta. l. paulus. ff. de solu. de quo vltimo videbimus. ẜ. in. xi. q. & est expedita tertia questio. ¶ Quarto quero, qd in legatis pecuniarijs factis in testamento qp tempus attendimus variata extimatione, vel tempus testamenti, vel mortis, vel adite hereditatis, 15 † Prima fronte videtur considerandũ tempus mortis. §. dispo nat in auc. de nup. & lex semper est in viridi obseruãtia. l. arriani. C. de here. ergo vr̃ legasse eo tempore, quo moriebaẽ. Sed istud argumentum potius facit cõtra, & ista doctrina, & opinio probatur per doc. Bar. Bal. Ang. in. l. si seruus legatus. §. qui qnqꝫ. ff. de leg. j. Bar. in. l. fi. §. j. ff. de libe. leg. in. l. fi. §. j. ff. de fun. instr. instrõqꝫ legato. vbi dicit, qd si maritus legauerit vxori frumentũ in horreo suo, vel in domo sua existẽtia si testator postea illud ɔsumpserit, & aliud frumentũ imposuerit, qd vxor habebit illud qd reperiẽ tpe mortis in horreo, sed ista doctrina nihil ẽt facit, 16 † qr illa decisio pcedit nõ ex natura verborũ, sed ex psumpta, & interpretatiua volũtate testatoris, fm bal. & Ang. i. d. §. q qnqꝫ. In hac. q. Old. i. d. ɔsi. xxxj. decidit debere solui ð moneta vsuali currẽti & expẽdibili tpe testamẽti p tex. in. l. vxori. §. testõ. ff. de leg. iij. l. medico. ff. de au. & arg. leg. l. aurelius. §. testamẽti. & §. titij. ff. de libe. leg. & ita sequiẽ Bal. Albe. & Moder. hic & semp sum admiratus qp tanti pr̃es nõ allegauerunt gl. singularez approbatã, & perpetuo memoria dignã. in. l. pe. ff. de fun. instru. 17 † q̃ decidit qd in legatis particularibus, siue rerũ, siue pecuniarum semp attẽdimus tp̃s testamẽti, sꝫ in fideicõmissis vniuersalibus & legatis attẽdimus tp̃s mortis testatoris. ¶ Quinto q̃ro, qd in legibus & statutis facientibus mentionẽ de pecunia, seu imponentibus penã pecuniariam. quod tp̃s attẽdimus in extimatione pecunie. Prima fronte diceret quispiam attendi tp̃s statuti 18 & legis, sicut tp̃s testamẽti ex doctrina aurea † qd statuta magis equiparanẽ vltimis volũtatibus qꝫ ɔctibus. ita Nico. de matarellis, quẽ sequiẽ Bal. in. l. pe. in fi. penul. col. ver. q̃ro qd in verbis legis vel statuti. C. de verb. signi. idẽ Bal. in pace ɔstãtie. in verbo, nos Romanoꝝ. Bar. in. l. diuꝫ. C. de testa. & in. l. post gl. ibi fm. C. de his quibus vt indig. videte latius per Alexã. in. l. si ita stipulatus. in. v. col. ff. de verb. oblig. Et ego latius in cõsilio meo eleganti. qd incipit, magnificus do. Vgutio &c. Attẽta in hoc passu varietate dñm fore arbitror. qd aut statutũ loquiẽ circa solẽnitatẽ. 19 † puta dr̃ statutũ, qp donatio excedẽs qngẽtos aureos dẽat insinuari, put ẽt de iure cõi est, & isto casu attendimus tp̃s legis vel statuti, aut statutũ disponit sup solone pecunie faciende. & isto casu inspicimus tp̃s quo dꝫ solui. & quo oriẽ obligatio. ita decidũt Spe. & Jo. an. in addi. in tit. de solu. §. nũc alique. ver. fi. Clarius Bal. in. l. illud circa fi. C. de sac. san. eccle. & in. l. ij. C. cõia de leg. Imo. in cle. fi. de deci. & sequiẽ Laud. hic, & cõiter mod. ¶ Sexto q̃ro qd in laudo & sñia faciẽtibus mẽtionẽ ð pecunia soluẽda. Breuiter attẽdimus seu attẽdere dẽmus tp̃s laudi, attẽstate Old. in ɔsi. xiij. & aliqd sentit in consi. clxviij.

20 ¶ †Septimo quero, an expendens monetam, seu pecuniam sciē-
ter a principe reprobatam teneatur pena falsi, quilibet vestrū di-
ceret prima facie ꝙ sic, per tex. in. l. lege cornelia. ff. de fal. tñ veri
tas est in ꝯtrarium, ꝛ ita ꝯsuluit Bal. alias in ꝯtingentia facti in
ciuitate Papie, qꝛ pena falsi ꝺm eum non imponit, nisi in tribus
casibus. Primo, qñ falsificat̃ moneta in pondere. Scdo, qñ fal-
sificat̃ in materia. Tertio, qñ cudit̃ moneta sine auctoritate prin-
21 cipis. Omisit tñ quartuʒ qñ liquefaceret monetā cā auaritie. † se
cus in aurifice qui liquefacit cā minuendi vasa, vel corrigias, ita
Saly. in. l. j. ꝛ. l. fi. C. d fal. mo. ꝛ bene probat̃ in. d. l. lex cornelia.
ꝛ pro opi. Bald. ꝯsulentis facit, qꝛ vbi pena non est apposita in
statutis, vel a iure, illa est arbitraria. l. j. §. j. ff. de effra. ꝛ expil. ꝛ. l.
j. ff. de iu. deli. c. de causis. extra de off. dele. ꝛ hoc est ꝙ voluit gl.
fi. in fina. verbis in proemio decre. vbi dicit ꝙ pōt excōicari qui-
libet faciens contra preceptum superioris. ¶ Octauo quero, ali
quis mutuat tibi pecuniam reprobatā, tu industria tua expendi-
sti pro bona, an creditor poterit te cogere ad solutionem. Jac. de
22 are. ꝛ Albe. hic tenuerunt ꝙ non, † qꝛ industria expendentis nō
prodest ipsi mutuanti, per tex. in. l. ij. ff. ad. l. fal. iuncta. l. elegāter.
§. qui reprobos. ff. de pig. act. ¶ Nono quero, an possit vna ma
teria pro alia argentea solui, vel aurea pro alia aurea, vel aurea
pro argētea, ꝛ eꝯ. Breuiter de iure istud est expeditū, ꝙ pōt vna
moneta pro alia, dūmodo recipiat functionem in genere suo, ita
Bar. ꝛ Ang. in. d. l. paulus. Bal. in. l. ij. §. j. ff. si cer. pet. Exem-
pli grā, tibi mutuaui grossos Mediolani, tu vis mihi reddere te
stonos eiusdem lige, vel soldos, certe poteris, qꝛ eadem est mate
ria, ꝛ pondus idē, recipiētia functioneʒ in genere suo. l. j. §. fi. ꝛ. l.
titia. ff. de au. ꝛ ar. le. secus si nō reciperēt inuicē functionē, puta,
23 † mutuaui tibi bologni. argēteos, tu vis redder̃ monetā alterius
lige eree ꝯtaminatā, certe nō poteris, nec creditor cogit̃ accipe,
qꝛ dr̃ pati dānū, ꝛ diminutionē p̃rimonij. d. l. paulus. attñ de con
suetudine totius mundi seruat̃, vt dixi in. l. ij. §. j. s̃. eo. ꝛ ponaʒ in
seq. q. ad fi. ꝙ diuersa pecunia in forma, ꝛ aurea pro argentea, ꝛ
econtra solui pōt, qꝛ ex generali ꝯsuetudine dr̃ recipere functio-
nem, ita gl. in. l. si qs argentū. C. de dona. Bar. ꝛ doc. in. d. l. pau
lus. Bal. in. d. l. ij. melius Bar. in. l. libera. C. de sen. ꝛ interlo. ꝙ
veꝝ intelligit̃, vt dixi in. d. l. ij. §. j. nisi creditor foret passurus ali-
24 quod damnum. d. l. paulus. † pur si mutuasset aureos, ꝛ esset in
longinquas partes profecturus, nō cogeret̃ recipe argenteā, qꝛ
difficile portat̃, vt si mutuat Venetos, seu alios aureos incogni-
tos in partibus infideliū, ad quas est ꝓfecturus, certe non coget̃
acceptare in alia forma, qꝛ pateret̃ damnū. d. l. paulus. ꝛ ita trā-
sit Lauden. in. d. trac. monete, ꝛ in lectura hic. ¶ Decimo que-
ro, maritus in instr̃o dotis ꝯfitet̃ habuisse, ꝛ recepisse florenos cē
tum boni auri ꝛ iusti ponderis, qualiter intelligentur ista verba.
25 † Collegium ꝛ ciuitas Mediolani obseruat de ꝯsuetudine, ꝙ in
telligat̃ de florenis ad computum soldoꝝ. xxxij. pro flore. l. num-
mis. ff. de leg. iij. nisi adijciātur in instr̃o illa verba, ꝛ in auro, post
illa, florenos centum auri, qꝛ illa additio, ꝛ in auro, significat sub
stantiaʒ, vt ipsa duplicata verba plus operent̃. l. balista. ff. ad tre
bel. cum suis ꝯcor. sine dubio non data ꝯsuetudine, illa verba bo
ni auri intelligunt̃ de aureis, ꝛ non de florenis argenteis in mo-
neta soldoꝝ. xxxij. ꝛ plus si essent illa verba in qōne apposita bo
ni auri ꝛ iusti ponderis, ꝛ per hoc est tex. in. l. j. ibi, iusti ponderis
sint. C. de vete. nu. pote. lib. xj. q̃sto cum gl. ꝛ de iureiur. ꝛ ita seq
26 tur Laud. hic. † Ego plus addo inuenisse solēnes doc. Medio.
do. Pet. bexutium, ꝛ do. Thorober. de tortis Papiē. ꝛ fere om
nes consuluisse ꝯsilio incipiente Antonius ottonus, ꝙ vbi in in
strumento apponuntur illa verba, boni auri, recte lige, ꝛ iusti pō
deris ꝙ talia varba multum important, ita ꝙ non posset eo casu
creditor cogi recipere monetam pro auro, per ea que no. Bart.
Bal. ꝛ Ang. in. l. lecta. circa. ij. col. s̃. eo. vr̃ sentire Ange. in. d. l.
paulus. ff. de solu. ¶ Undecimo quero mutuaui seu deposui cen
27 tum libras florenis, † quid importabunt ista verba, ꝛ ꝙ tp̄s attē
damus, vel ꝯtractus, vel solutionis, Bart. in. d. l. paulus. circa
vlti. col. subtiliter decidit istam esse dationem insolutum quasi de
derit florenos pro centum libris, ꝛ sic omne lucrum, ꝛ damnū flo
renoꝝ pertinebit ad debitorē. l. res in dotē. ff. de iu. do. l. extima-
tis. ꝛ. l. extimate. ff. sol. mat. ꝛ sic decidit inspici tp̄s solutiōis, quo
ad extimationem, per tex. in. l. si quis stipulatus deceʒ in mille. ff.
de sol. nisi expresse dixisset ꝙ deberet libras centū in florenis sub
eadem extimatione per. l. pen. §. mancipia. ff. so. ma. ita Bar. ma
gistraliter ibi, cum quo transeunt doc. ꝛ sequitur Pet. de anch.
in cle. fi. de deci. quā supra retuli circa fi. iij. q. Ista tñ decis. Bar.
28 † ꝛ cōis non vr̃ tuta per text. nostrum hic, qꝛ inspicere debemus
extimationem ipsius contractus, cum videant̃ partes tacite age
re, vt in eadem qualitate, ꝛ bonitate reddatur, ergo si tempore
contractus paciscuntur contrahentes reddi centum florenos ex
timatos centum libris inspiciam, seu inspicere debemus tp̄s con
tractus. Ad istud potest faciliter responderi, quia opinio Bar.
probatur per tex. in. d. l. extimate. iuncta. d. l. si quis fuerit stipu-
latus decem in mille. ff. de sol. Et lex nostra non loquitur in exti-
matione extrinseca, vt dicit glo. nostra fin. Fortius vrget contra
Bar. decisio ipsiusmet Bar. cōmuniter approbata in. d. l. si qs
29 stipulatus, vbi decidit, † quod si promittam centum libras flore-
nis quod floreni erunt in obligatione, si ergo in obligatione er-
go non inspicitur tempus solutionis, sed obligationis. l. vbi au-
tem. §. qui sortem. s̃. de verbo. oblig. Cogitabam si posset saluari
hoc modo Bar. a contrarietate, vt non dicatur aduersus, sed di
uersis, idest loqui in diuersis casibus, quia in. d. l. si quis stipula-
tus decem in mille. Queritur ꝛ deciditur an floreni dicātur in ob
ligatione, vel in facultate soluendi, sed in. d. l. paulus. querit, an
consideretur extimatio tempore contractus, vel solutionis, ꝛ istā
diuersitatem colligo ex verbis Laudeñ. tamen dura est, ꝛ vix vi-
30 deo quomodo possit saluari ꝛc. ¶ † Duodecimo quero, in ciui-
tate frequenter diuerse libre pecuniaruʒ, siue diuerse pecunie cur
runt, ꝛ mutuant̃, cuius erit electio debitoris, an creditoris. An-
ge. in. l. fi. C. de vete. num. pote. lib. xj. decidit electionem esse de-
bitoris, de qua pecunia soluere velit, nisi forte contingeret credi
torem pati damnum, ꝛ conditionem effici deteriorem, arg. l. de-
cem. l. paulus. ff. de sol. tamen Bar. ibi clarius locutus est, ꝛ exē
plificat in ciuitate Florētie. Et etiam potest exemplificari in hac
regia ciuitate vbi libra Papieñ. est decem solidorum, ꝛ libra im
perialium est solidorum. xx. ꝛ in hoc Barto. concludit ꝙ primo
debemus attendere consuetudinem ꝛ verisimilitudinem, an in-
telligemus de pecunia minori. l. nummis. ff. de lega. iij. ꝛ glo. or-
dinaria, ꝛ docto. in. l. semper in stipulationibus. ff. de regu. iur. ꝛ
31 ita communiter transeunt docto. hic omnes. ¶ † Decimotertio
ꝛ vltimo quero circa monetam, instrumentum locationis dictat
conductorem teneri quolibet anno ad soluendum centum flore-
nos, iste conductor, seu emphyteota decem, seu viginti annis
soluit singulo anno ad computum soldorum quadraginta pro
quolibet floreno. iste postea in processu temporis vult soluere flo
renos ad computum de soldis trigintaduobus pro floren. ꝛ do-
minus petit florenos aureos. Quid iuris est, Lauden. alias ꝯsu-
luit in hac regia ciuitate, qd vbicunqꝫ dubiuʒ est de qua pecunia
senserit ꝯhentes, ꝛ nihil dixerint, qd ista dubitatio subleuat̃ ꝛ de-
clarat̃ per solutiones p̄cedentes longo tp̄e, ꝛ adducebat̃ doctri.
Ang. in. l. certis annis. C. de pac. arg. l. cū de in rem verso. C. de
32 vsu. † qꝛ talis in dubio p̄sumit̃ pecunia in obligatiōe fuisse qualis
solutio sequuta est ꝺm vnū intellectū. in. d. l. cū de in rē verso. quē
posuit Ange. qui in se verus est, vide Fely. in. c. cum bertol. in. xj.
col. extra de re iudica. ꝛ de diuturna prestatione, ꝛ de intellectu.
d. l. cum de in rem verso. vide Fely. in. c. causam. in. iij. ꝛ penul. co
lum. ex̃ de prescrip. ꝛ vide multa pulchra ad hoc per Fely. in. d. c.
cum bertol. in. xj. colum. in versi. perceptio. extra de re iudica. ꝛc.

FINIS

Tractatus monete seu pecuniarum, an debeat inspici valor tempore contractus, vel loci. ꝛc. D. Joannis regnaudi, Auenionensis.

SVMMARIVM

1 Valor monete qui est tempore contractus attendi, ꝛ secundū ipsius contractus tempus debet solutio fieri.
2 Azo, vas electionis, ꝛ fons. ll. dicitur, ꝛ tuba veritatis.
Valor monete, in solutionibus fiendis, inspici debet, que currebat tempore contractus.
3 Valor ꝛ estimatio intrinseca, in testamentis attendit̃, que currebat testamenti tempore.
4 Contrahentes, de moneta tempore contractus currente cogitasse presumuntur.
5 Damnum, deterioratio, seu diminutio monete, debitoris damno censetur cedere.
Lege tacente ad iustitiam naturalem recurrendum est.
6 Lex in rōne dʒ consistere, ꝛ dictum rationabile iudicē dʒ mouere.
7 Opiniōes q̃ teneri potius debeāt si inter doctores sit ꝯtrouersia.
8 Debitor nō liberat̃ soluendo pecuniā diminutā seu deterioratā.
Dos dicitur mulierum proprium patrimonium.

Dotis

Dotis cā est fauorabilis pro qua in dubio dʒ fieri interpretatio.

9 Dos iuxta psonaꝝ qualitatē, ⁊ patrimonij q̄titatē dari debet.

Dos solui debet de moneta currente promissionis tempore.

10 Pecunia grossa ⁊ aurea per minutaꝫ extimatur sed non ecōtra.

11 Monete seu pecunie deterioratio non debet cedere periculo debitoris non morosi.

12 Bonitas seu extimatio extrinseca monete aliquando crescit, ⁊ decrescit quandoqꝫ.

Questio hec seu

presens materia de qua fuit cōsultus iurisperitus, vcꝫ cuius tp̄is valor intrinsecus monete inspici dēat, an inspiciat̄ volor, ⁊ extimatio que est tp̄e ꝯtus, vel solutionis, vel more, non est noua, sed pōt de ea dici ꝙ antiqua res est, ⁊ est alta magna, ⁊ ꝓfunda. Eam enim mouerūt ⁊ disputauerunt preceptores vtriusqꝫ iuris doc. ⁊ sepe contingit de facto, ac venit in medium tam in Romana curia q̄ꝫ alibi, ⁊ alijs curijs. Est enim materia Brocardica, ⁊ Azo in Brocardis suis in materia de ꝯtibus sub rubricella, an eadeꝫ mensura, vel moneta debeat̄ que erat tp̄e ꝯtus mouet dubium de quo queritur, cuius verba tꝫ Jac. de belui. ff. de auro ⁊ ar. leg. l. si ita. Dy. etiam eam mouet notabiliter de leg. iij. l. vxorem. §. testō. per quem tex. multum se fundat. ⁊ per. l. medico. de au. ⁊ ar. le. in prin. ⁊ vtrobiqꝫ sunt ꝯcordes quas adducit ad ꝓbandū, † ꝙ inspiciat̄ valor q̄ est tp̄e ꝯtus, ⁊ ſm illud tp̄s debeat fieri solutio. facit ēt ꝙ not. de reg. iu. c. inspicimus. per eundē gl. ordi. tangit auc. de fideiuss. §. qō autem colla. j. Guid. de suza. ēt mouet cām in suis qōnibus statu. xviij. fol. ver. sed pone lucius titius locauit feudū ⁊c. que fuit. j. q. Pilei in qōnib. suis. q. lxxix. ⁊ incipit, lucius titius meuio, ⁊ ēt idē mouet. q. xxx. que incipit, quidam creditor Boñ. ⁊ Odo. ēt eam mouet. Jac. de raue. Jac. de are. ⁊ Pet. de bel. perti. Guil. de cug. ad idē, ⁊ Cy. C. in qb. cau. non est ne. in integ. resti. l. in minoꝝ. do. Oldr. de ponte de laude qui fuit magnus aduocatus in curia Romana eam mouet in qōnibus suis in. q. cōi. cxviij. et. clxxj. do. Alber. de rosa. plenissime de ista. q. ⁊ eius materia. ff. si cer. pe. l. cū qd. ⁊. d. l. vxorē. §. testō. de leg. iij. ⁊. C. de iu. emphy. l. ij. ⁊ recitat multoꝝ op. do. Bal. tāgit. C. de ser. fugi. l. qcunqꝫ. in fi. ⁊ plene. C. cōia de le. l. fi. in princ. per eundē Jo. fa. mouet. C. de sol. auc. nisi debitor. satis plene. ⁊ ēt insti. qui. mo. tol. ob. §. j. Bar. ponit satis plene. ff. de sol. l. paulus. r̄ndit alias incipit creditorē. Pet. Ja. tangit in ti. de cer. cōdi. ex gn̄ali stipulatione. do. Cano. ad ideꝫ ēt mouent in gl. Bernardi. de of. ordi. ꝯquerente. ⁊ de censi. olim. ⁊. c. cum canonicis. vbi ēt sunt tex. de hoc. ⁊ ibi ēt Jnn. Host. ⁊ Jo. and. ⁊ plene in. c. q̄to. de iureiur. vbi Jo. an. latius post Hosti. ⁊ ibi plenissime per Henri. bohic. Spec. in ti. de sol. §. nunc aliqua. in fi. mouet. ⁊ clare loqtur. ⁊ ibi ēt Jo. an. in addi. qui recitat effectualiter opinio. Old. lꝫ eum non alle. Hosti. in sum. de censi. §. ex qbus. versi. sed qd in moneta. ⁊ ver. qō si Raymundus. ad idem gl. decreti tangit. xxxij. q. iiij. c. qs ignorat. Jo. and. ēt in gl. ord. ⁊ Gentil. ⁊ alij mouēt de deci. c. ij. lib. vj. multi alij mouēt locis predictis, ⁊ alijs diuersis quos querere magis eēt laboriosum quā subtile, ista. n. ad p̄ns p̄nt sufficere ēt si ageret̄ de vno regno. Qui aūt oēs opi. ⁊ disputationes predictoꝝ vellet recitare non esset opus vnius diei, tp̄s. n. mihi datū fuit sufficiens ad querēdū loca, ⁊ angulos vbi qō mouet̄. Breuiter aūt quo ad p̄ns me expediendo dico ꝙ opi. ⁊ s̄nia que vr̄ verior, ⁊ rōnabilior, ⁊ in qua plures ꝯcordant

2 fuit s̄nia Azo. in brocardis suis, vbi. s̄. † qui Azo vocat̄ ꝑ Bal. vas electionis, ⁊ fons legū, vt no. per euꝫ. C. de fi. instru. l. ꝯtus. ab alijs audiui eum tubā veritatis noiari, ꝙ inspici debeat valor monete que currit tp̄e ꝯtus, ille. n. attendi dʒ ēt, ⁊ si nihil dictuꝫ fuerit, hoc. n. tacite actum vr̄ inter ꝯtus, ⁊ ꝯhentes, vt valor illius tp̄is, scꝫ ꝯtus inspiciendus sit, vt. ff. si cer. pet. l. cū qd. ⁊ istaꝫ opi. seqtur Jac. de belui. vt. s̄. dixi, ad idē do. Dy. qui inter alios multum bene, ⁊ notabiliter in hac mā loquutus est istā partē tꝫ.

3 † Et ideo tenent, qꝛ ēt in testamentis attendit̄ valor, ⁊ extimatio intrinseca que currit tp̄e testamenti, vt. d. l. vxorē. §. testō. ⁊. l. medico. s̄. in prin. alle. plene fundat per quas ꝯcordātias hoc constanter tꝫ, cuius opi. sequit̄ Pil. ⁊ Guid. de suza. quos. s̄. alleg. ⁊ Ja. de are. ⁊ Guil. vt plene not. in. d. l. cum qd. si cer. pet. vbi do. Albe. de rosa. postqꝫ plures, ⁊ diuersas recitationes in ista opi.

4 residet, ⁊ ēt eo. ti. l. vnum. circa fi. vbi subdit notabilem rōnē, † ꝙ contrahentes de illo tempore, ⁊ valore currenti tempore contractus vr̄ sēsisse, ⁊ nullo modo de tp̄e futuro cogitasse, nisi hoc appareat, vt. ff. de ꝯben. emp. l. in lege. ⁊. l. rutilia polla latū sabbatum. Old. ēt tꝫ in. q. s̄. quotatis. Bal. ēt vbi. s̄. tꝫ istā partem, fundant se ēt prefati do. Albe. ⁊ alij doc. Mod. legū per iura canonica que hoc vr̄ ꝓbare, ⁊ dubitationeꝫ decidere ad l'rām. extra de censi. c. olim. vbi gl. fi. clare loqtur, ⁊ vr̄ expresse. eo. c. cum canonicis. in tex. ⁊ gl. ⁊ hoc ēt tꝫ gl. Ber. in. c. ꝯquerente. de offi. ordi. s̄. alle. Guil. in Spe. vbi. s̄. in ti. de sol. §. nunc aliqua. in fi. qui notabiliter, ⁊ rōnabiliter loquitur istā partē, tꝫ vbi ꝯtus interuenit sicut in casu precedē. ⁊ allegat fundamenta, ⁊ iura que nō trāscribo gr̄a breuitatis. Cuius opi. seqtur Jo. and. in addit. suis q̄ recitat qōnes Old. quas. s̄. alleg. ⁊ quotaui ſm ordi. libri mei. ⁊ istā opi. Guili. in Spec. que mihi multū rōnabilis visa est seqtur Henri. in. d. c. q̄to. de iureiur. ad literā, ⁊ alleg. gl. Jo. and. in. d. c. ij. de deci. in cle. super verbo currentis, ego habeo melius super verbo ꝯsuetā. Hosti. ēt in. d. c. q̄nto. qui late distinguit prout vidi ēt in casu in quo diminuta est pecunia, vel vilior facta est sicut

5 in casu nr̄o tꝫ ideꝫ, vcꝫ † ꝙ dānum deterioratio ⁊ diminutio cedit pi̅culo, ⁊ dāno debitoris, qꝛ al's esset grāde preiudiciū, ⁊ dānum creditoris ꝙ ēē non dʒ, ⁊ iō debitor dʒ soluere in valore q̄ erat tp̄e ꝯtus, vel obl'onis, allegat multa iura que cā breuitatis ommitto, qꝛ ibi faciliter videri p̄nt, ⁊ hoc multū in rōne euidēti ēt si nō esset lex, hec dictat ipsa iustitia nālis, vt. ff. de excu. tuto. l. scire opꝫ. §. p̄ns. ⁊. §. sufficiat. ibi, cuius fidē firmare sufficit ex ipsa naturali iustitia, ad ꝙ facit insti. de loca. §. fi. ⁊ ō testi. l. q̄situ. lex. n. rō nālis loqtur. ff. de sta. ho. l. lex nature. ⁊ de bo. dam. l. cū rō. in

6 prin. † Lex. n. est que in rōne consistit, ⁊ dcm̄ rōnabile, ita dʒ mouere iudicē sicut lex. Ratio. n. est illa que legē cōmēdat. j. di. c. cōsuetudo. Et ad istā rōnē ꝙ nō dʒ esse detrimētū creditoris facit optime gl. in auc. de fideiuss. §. qō aūt. col. j. gl. sup verbo ardeat. ⁊ sup ver. seq. gl. ⁊ ista p̄it, ⁊ debēt sufficere quo ad p̄ns in cā breui tp̄is, nō. n. esset sanū a tot, ⁊ tātoꝝ opi. recedere, maxime vbi ꝓ iura, ⁊ rōnes iustificant̄ euidēter, ⁊ maxime vbi gl. ordi. vtriusqꝫ iuris, ita determināt quoꝝ opi. tenēda est, ⁊ in iudiciū tenerent, vt dicit Cy. Ja. but. Pet. Ja. Bald. in diuersis locis que quo-

7 tabo al's si sit opus, † vnum ēt est ꝙ illoꝝ opin. in quibus plures ꝯcordant, ⁊ qui sunt maioris auctoritatis, ⁊ est cōior, ⁊ qui ꝯsueuerunt in pluribus cōmuniter approbari sunt in causis dubijs sequende ⁊ tenende, specialiter vbi rōnibus, ⁊ auctoritatibus pluriū fulciunt̄. ita ēt facit papa in. c. fidei. de sum. trini. ⁊ fi. ca. in ꝟsu. Nos igit̄ ⁊ ibidē circa fi. ibi. Tanquā probabiliora dictis sanctorū ⁊ doctorū modernoꝝ consonā ⁊ ꝯcordē ⁊c. ⁊ ita faciēduꝫ esse ⁊ sequendū dicit tex. expressus. xix. dis. c. in canonicis scripturis. quē tex. videre placeat. facit etiā ad hoc. ff. de excu. tut. l. scire opꝫ. §. erit igit̄. Et firmiter ꝓ nūc credo qō si q̄ sunt opi. ꝯrie lꝫ respectu p̄dictoꝝ sint pauce numero, ⁊ nō tante auctoritatis nō viderūt forsitan ad oculū graue dānū ⁊ p̄iudiciū qō est creditori in diminutiōe monete, sicut nos. ꝓh dolor, hodie facti experiētia, nimis vt experti nouerunt. Et hoc bn̄ tāgit etiā Albe. vbi. s̄.

8 nō eniꝫ est reducibilis ad valorē debite materie. † ⁊ iō nō liberat̄ soluens eā in tam vili valore respectu materie. ff. de leg. iij. l. quesitā. §. illud. Non est illud omittēdū, qō hic agit̄ de dote domicelle, que est eius ꝓpriū p̄rimoniū. vt. ff. de mi. l. ij. §. sed vtrū. cuius cā in omni loco, tp̄e ⁊ casu fauorabilis ⁊ in dubijs semp ꝓ dotibus est faciēda interpretatio. ff. so. ma. l. j. Et istā rōnē mouit ideꝫ dn̄s, q̄ primo scripsit. ⁊ vr̄ mihi, est notabilis licentiatus, q̄ rō bn̄ facit ad ꝓpositū. Non est. n. verisimile attēta qualitate potentie diuitijs p̄ris dotātis, qō cogitauerit de tā vili pecunia, ⁊ q̄ in materia sua tā modica vellet filiā suā esse contentā. maxime vbi non

9 hꝫ aliā filiam. † Dos enim ſm qualitatē psonarū ⁊ q̄titateꝫ matrimonij dāda est. ff. de iu. do. l. cū post. §. gener. cū ꝯcordātijs infinitis. Nec maritus in alio valore ad restitutionē tenebit̄, vt eo. ti. l. res in dotē. Cōcludo igit̄ qō solui dʒ dos in florenis, q̄ currebant in Delphinatu tp̄e contractus, ⁊ ꝓmissionis dotis, si reperiantur, vel si non currant, vel non reperiantur, debet solui de pecunia minuta argentea, tunc currenti ad valorem dictorum florenorum alias si non reperiatur moneta alba, que illo tp̄e currebat, soluet̄ de hodie currēti ad valorē tn̄ itrinsece bonitatis mo-

10 nete tūc currētis. Et ista est s̄nia iuriū ⁊ doctoꝝ. s̄. allega. † Per minutā eniꝫ pecuniā extimat̄ grossa, ⁊ aurea nō eꝯ. vt. ff. de solu. l. Paulus. rubri. creditorē. alias. l. creditoreꝫ. ⁊ ibi no. ꝑ Bart. Unū nō omitto, qō idē dicit Bar. ibidē, qui quidē no. ibidem

11 vnū qō facere vr̄ ꝯ premissa. † qō vbi debitor nō est in mora, deterioratio vel diminutio nō dʒ esse periculo suo, ⁊ alle. ff. si cer. pe. l. vinū. ⁊ nihil aliō ad hoc. Si hec opinio esset vera, multū facerēt

contraria dicta, sed ipsaz nō credo verā, per ea que dicta sunt, que prevalent, nec fundamētū suū obstat de. l. vinū. in ver. sabinus rñ. si dictū esset quo tpe ꝛc. qꝛ ibi loqtur in vino, in quo inspicit valor extrinsecus, ꝛ hꝫ respectus ad accidētia, que respiciunt
10 extrinsecā bonitatē, † aliqñ. n. illa extimatio crescit, aliqñ decrescit, ꝛ iō ibi inspicit tps more. Nos āt loqmur hic in moneta, in qua valor intrinsecus nō est idē cū extrinseco, imo valde diminutus ꝛ deterioratus, vt de se pꝫ, ꝛ ita gl. ꝛ doc. concordant. d. l. vinum. cum. l. cum quid. alle. que alias essent contrarie, vt in qualibet earum no. ꝛc. Salua veritate ꝛ deliberatione veriori amplio ri deliberatione captata, ꝛ cuiuslibet correctione ꝛc.

FINIS

Tractatus de mensuris ꝛ cuius auctoritate possint fieri, ſm dominum Joan. Regnaudi doctorem eximium.

SUMMARIUM

1 Princeps solus mensuras ponere potest.
2 Consules an possint rebus mensuralibus mensuras dare.
3 Mensura qua mensuratur publica annona a solo dat pncipe.
Consules de auctoritate principis mensuras quibus mensuratur bladum, vel vinum statuere possunt.
4 Signum principis in qualibet mensura imponi debet.
5 Mensura publica signum publicum, ꝛ auctēticū habere debet.
6 Mensure false sunt per magistratum frangende.
7 Magistratus falsas frangens mensuras, ꝛ verberans tenentes eas non tenetur actione iniuriarum.
8 Mensuras habere quis debeat, emptor scilicet an venditor.
9 Venditor rem tradere, ꝛ omnia necessaria ad tradendum, tenetur habere.
10 Mensura que teneatur, si in loco contractus plures reperiant.
11 Mensure plures si inueniantur, minoribus mensurabitur.
12 Mensura precio magis conueniens vtendum est.
13 Contrahentes diuersoꝝ locorum, quibus mensuris vti deant.
14 Falsantes mensuras, a quibus puniri debeant.
15 Emens vel vēdēs p falsas mensuras si decipiat, an possit agere.
16 Dolus non fit scienti ꝛ volenti.
17 Deceptus in pondere ad quid possit agere.
18 Deceptus in mensura, vel pondere qua actione possit agere.

AD hoc vt mēsurarū materia cuiqꝫ pateat intuēti, queram de aliqbus qōnibus. 1 † Et pmo quero, qs hēat ponere in villas mēsuras, ꝛ vr̄ ꝙ solū ad pncipē ptineat ordinatio mensuraꝝ. C. de suscept. ꝛ archa. l. modicos. li. x. in auc. de frumen. alexan. l. ij. Sed vr̄ ꝙ imo ptineat ad prefectū ptorio, vt allegant quidā casum in pdicto. §. eos. colla. ix. Sed vr̄ ꝙ imo ad ꝯsules illius loci. ff. de decre. ab ordi. fa. l. j. ꝛ. ij. ꝛ qō no. C. de decre. decu. in rub. lib. x. ꝛ arg. ff. ō ꝯben. emp. ꝛ ven. l. impatores. ꝛ de dolo. l. arbitrio. §. de eo. 2 † Et qō ꝯsules hoc possint, ꝛ non alij, vr̄, qꝛ sic habeo in medicis, vt. d. l. ij. ff. de decre. ab ordi. fa. Sed vr̄ ꝙ iudex, arg. in feu. de clerico vio. pas. §. post natale. ꝛ pro hoc. ff. de loc. ꝛ ꝯduc. l. itē querit. §. si qs mēsuras. iuncto. §. interiꝫ. in auc. de defen. ciui. ver. nō hñte. colla. iij. Sed vr̄, ꝙ imo qlibet priuatus mercator possit facere ꝛ hr̄e mēsuras pro libito volūtatis, arg. l. prealle. impatores, ꝛ de leg. l. si qd extraordi. vt solū volūtatē ꝯbentiū attendamus, pro quo. C. fin. reg. l. ij. ff. fin. reg. l. j. circa prin. ꝛ de le. j. l. qō rerū. 3 ¶ † Juxta hoc dic hī, ꝙ quedā sunt mēsure, cū qbus mensurat annona publica, que dꝫ dari fisco, ꝛ talis ordinatio ptinet ad principē, vt. l. pro hac parte. alleg. Quedā sunt, cū qbus mēsurat cōiter bladū vel vinū, ꝛ alia que in ciuitate vendunt, ꝛ istas mēsuras statuunt ꝯsules cum auctoritate principis, seu supioris, tñ vt ita dicā, sic. l. pro ista parte allegata. ad qō. ff. ad. l. corn. de sica. l. pen. ꝛ. d. §. eos. ꝛ pro hoc ratio, qꝛ sic habeo in decurione, vt. C. de decu. l. si quis. ꝛ. d. §. interim. Sic est, cum quis facit oratoriam domū requiritur eps, vt in auc. de eccle. titu. §. si quis orator. do. in princ. arg. §. j. Non obstant ꝯtraria, qꝛ in talibus loquatur de mēsuris que per priuatos tenentur non publicis, ꝛ ideo obstāt. 4 ¶ † Sed queritur, an in qualibet mensura signū regis debeat imponi, ꝛ dico ꝙ sic, qꝛ in talibus que ꝯcernunt vtilitatē publicā, signū principis dꝫ imponi. C. de fabricē. l. stigmata. lib. xj. ꝛ vr̄ tex. C. de frumen. alexan. l. ij. ibi, ꝛ nostre pietatis. 5 † Et circa hoc aduertendū qꝛ si sit mensura publica, debet habere signū publicum, ꝛ auctenticum, argu. ff. de au. ꝛ arg. leg. l. quintus. §. si aurū. ꝛ de ope. pu. l. fi. ꝛ. C. de noua consti. co. confir. §. fi. pro hoc. l. stigmata prealleg. ꝛ de aque ductu. l. decreuimus. §. vniuersos. lib. xj. ꝛ. d. l. ij. C. de frumen. alexan. ea. l. j. vbi allegat casus. 6 ¶ † Et istas mēsuras si falsas reperierit magistratus ipsas franget, argu. l. iubemus C. de defen. ciui. ꝛ argu. ff. de peri. ꝛ cō. rei ven. l. lectos. ꝛ. ff. ne quis in lo. pub. l. ij. §. si quis nemine. ꝛ vr̄ casus in. d. l. item q̄ritur. §. si qs mensuras. 7 † Nec actione iniuriarum teneret, si fecerit, in auc. de collato. §. iubemus. imo ꝛ verberare pōt istos mēsurantes cū istis falsis mēsuris, nec actione iniuriaꝝ tenet, si fecerit, vt. ff. de decu. l. hos qui vtensilia. ꝛ arg. ff. de iniu. l. item apud labeonē. §. adijcit. ꝛ pōt esse rō, qꝛ tales pmpti sunt ad turpe lucrum faciendū. ff. de edi. edi. l. iustissime. §. pponitur. 8 ¶ † Tertio querit, qs ꝯbentium debet habere mensuras, an emptor, vel venditor, ꝛ vr̄ ꝙ emptor, arg. ff. de act. emp. l. si quis a me primo respon. ꝛ pro hoc, qꝛ emptor soluit laudimiū, qñ emit rem emphy. vt. C. de iu. emphy. l. fi. §. ꝛ ne auaritia. Insuper verbo accipe. sic dixit tex. in vendito oleo, vt. d. l. si quis a me. ꝛ vr̄ casus. ff. de fur. l. si quis vxori. §. si quis maiora. ꝯtra vr̄ notari. ō. de dolo. l. arbitrio. §. de eo. circa ꝙ dic ꝙ aut emptor vult hr̄e, ꝛ preponit venditori. sic iura primo allegata, aut nō, ꝛ tunc venditor hr̄e cōpellit, 9 ꝛ sic est ꝯsuetudo, vt dicit gl. in. d. §. de eo. † Et est ratio, qꝛ venditor tenet tradere rē, vt. ff. de act. emp. l. ex empto. in princ. ergo ꝛ habeat omnia, que sunt necessaria ad mensurādum, ꝛ vendendū vt. ff. de le. iij. l. patronus. §. pe. ꝛ. l. heres meus. §. pe. ꝛ fi. ꝛ de tri. vin. ꝛ ole. leg. l. iij. §. si nimiū, ꝛ p hoc. ff. de pcu. l. ad rē. Dico tñ, qō tūc ambo debēt soluere salariū mēsuraꝝ equis partibus. ff. finium regun. l. iiij. §. j. in iudice delegato. in auc. de iudi. §. nūc aūt labeo. 10 ¶ † Quarto queritur, qd si diuerse mēsure sint in loco, vbi contractus celebratur, quibus mensuris sit mensurandū, ꝛ super hoc diuersi diuersa sentiunt. ꝛ contra gl. positā in. §. dicto. de eo. insurgunt doct. ideo aliquas recitabo opiniones. dicunt enim qdā, aut p vēditorē sunt verba plata, qꝛ dixit vēdo centū sextaria bladi, ꝛ tūc maioribus mēsuris ē mēsurādū, aut sunt plata p emptorē, ꝛ tūc minoribus, vt scꝫ ꝯ loquente interpratio fiat, vt. ff. de pac. l. veteribus. ꝛ. l. labeo. ꝛ de ꝯben. empt. l. si emp. in dubio. n. minoribus est mēsurādū, vt. ff. de leg. iij. l. nūmis. vt. ff. de reg. iu. l. semp in obscuris. gl. aūt in prealle. §. distinguit. aut ē actū, qua vel quo pondere, ꝛ tūc illa demensurabit de qua actū ē, nā ex cōuentione partiū ꝛc. ff. depos. l. j. §. si ꝯuenerit. aut nō est actū quo pōdere, ꝛ tūc dꝫ mēsurari mēsuris, vel pōderibus, que obtinēt in illa regione, vñ si tibi in ciuitate isto vēdo. x. minas bladi. intelligit, qō mensurare debeo ad minas huius ville. ff. de ꝯbē. emp. l. nu. ꝛ hoc verū dicit gl. vbi in ciuitate vnū pōdus vel mēsura exercet, 11 † vbi aūt sunt diuerse mēsure vel pondera vno noīe, tūc dicūt doc. qō vēditor dꝫ mēsurare minori mēsura nā i ambiguis qō minimū ē sequēdū. ff. de pdi. mino. l. sp in ambi. de lega. iij. nūmis. h nō credo vex. Vñ dico, ꝙ si sint diuerse mēsure, ꝛ nō ꝯstat ō qua agit, tūc aut de altera mēsura magis conuenit cū pcio statuto ab emptore, aut vtraqꝫ mēsura eque pt ꝯuenit cū pcio. 12 † si magis cōueniat cū vna quā alia, tūc cū illa, q magis cōuenit, vt pone, due sunt mine, vna est q valet. xx. solidos. alia est q nō vꝫ nisi qnqꝫ, pone dico tibi, vēdo minā p. xvj. sol. magis cū pcio magne mine cōuenit, ꝛ iō de illa est intelligendū, argu. ff. de reb. dub. l. j. ꝛ de leg. iij. l. qui solidū. §. j. aut vtraqꝫ mēsura ꝯuenit cū pcio, vtpote due sunt mine, vna magna que valet. xx. solidos, alias q valet. x. do tibi p. xv. sol. eqꝫ ꝯuenit cū modica mina sicut cū magna, vñ tunc ad minorē mēsurā mēsurari dꝫ, sic itelligo. d. l. semp. ꝛ. l. nūmis. p̄alle. ſm Pe. de bel. per. 13 ¶ † Quinto querit, si ꝯbentes sint diuersorū locoꝝ, quibus mēsuris sit mensurandū, ꝛ vr̄ mensura loci ꝯctus attendenda. ff. de euic. l. si fundus. p hoc in ꝯsuetudine loci inspicit. ff. de testa. l. fi. ꝛ quē. test. ape. l. ij. Circa qō dic, ꝙ aut ꝯctus factus est in aliquo mercato, ꝛ tūc illis mēsuris, qbus mensurat ibi, dꝫ mēsurari. C. de eroga. mili. an. l. septē diebus. lib. xij. extra de emptio. ꝛ vēd. ca. qō verū intelligo, nisi pmisit alibi tradere, qꝛ ibi ꝯtraxisse vr̄. ff. de actio. ꝛ obli. l. ꝯtraxisse, ꝛ est pro hoc casus. ff. de actio. emp. l. cū nato. §. fi. ꝛ ista vera, cū vendunt res mobiles, si autem imobiles, tunc mensurat mensura loci, in quo site sunt. C. de pdi. minorū. l. si patre. 14 ¶ † Sexto querit, p quos falsantes mēsuras sint puniendi. iuxta qō sic distingue, qꝛ aut qrit de mensuris,

de mensuris,cũ quibus mensurantur,ꝛ tunc prefectus pretorio talē falsitatē punit pena capitis,vt.d.§.eos.in auc,de collat.aut queris de falsante mēsuras factas per ꝯsules,ꝛ tũc per iudicē oꝛ dinariũ illius loci dꝫ puniri,ꝛ est pena relegationis,vt.ff.de fal.l. pen.c.j.de extraoꝛ.cri.l.annonã.§.fi.si aũt querit̃ de falsante mē 15 surã priuatã,tunc dic vt.l.arbitrio.§.de eo.ff.de dol. ¶†Septimo querit̃,si emens,vel vendēs per falsas mēsuras sit deceptus, nunqd possit agere,iuxta qd distingue,aut q deceptus est,vel incōmodũ sensit,sciebat falsas mēsuras,vel pondera,ꝛ tũc ex quo 16 decipit,non pōt vlterius agere,nec dolũ imputare alicui.†scienti.n.non infert̃ dolus,ꝛ iō illud imputare non pōt,vt.ff.de ac.em pti.l.j.ad fin.ꝛ.C.de dona.l.cũ donationis, aut qui deceptus est ex ista ponderatione ignoꝛabat falsũ pondus,ꝛ tunc aut est actum ꝙ certo pondere ponderaret̃ merces,ꝛ tunc lꝫ falsa sint pōdera,vnus non pōt ꝯtra aliũ agere,nisi diceremus alteꝝ esse in dolo,ꝛ per dolũ aduersariũ induxisse,qꝛ illa mēsura est,tũc.n.teneret̃,sic intelligo.d.§.de eo.ꝛ arg.ff.de act.emp.l.quero.de here.vel act.ven.l.hoc aũt.ꝛ.l.precedēti.aut non est ꝯuentũ de certo pondere,ꝛ tũc subdistingue,qꝛ gl.variat.aut vēditoꝛ adhibet falsa pondera,aue emptoꝛ,aut tertius,si venditoꝛ ipsemet deceptus fuit non vr̃ hr̃e ꝯtra emptoꝛem regressum,arg.l.quisqs.C. de rescin.ven.sed dic ꝯtra venditorē eũ qui falsa pondera ignorans adhibuit,ꝛ emptorē obligari, alias claudicaret ꝯtractus, vt.ff.de ac.emp.l.nihil.§.per ꝯtrariũ.aut emptoꝛ adhibuit,ꝛ tũc aut sciens,ꝛ tenet̃,aut ignoꝛans,ꝛ tunc dicit gl.non teneri,nisi vltra dimidiũ iusti precij fuerit deceptus.C.de rescin.vendi.l.ij.sed istud non hꝫ colorē,nec veritatē,vnde dic ꝙ sicut venditoꝛ indistincte tenet̃ sic emptoꝛ,nam non dꝫ claudicare ꝯctus, arg.iuriũ allegatoꝝ de act.emp.nihil.§.si vēditoꝛ sibi obligat̃, aut a tertio adhibet̃,ꝛ tunc si scienter,ꝛ dolose accōmodauit tꝫ deceptio,nisi possit deceptus ꝯtra ꝯtrahentē hr̃e regressum, sic intelligo.d.§. de eo.sed si accōmodatoꝛ ignoꝛaret non tenet̃,vt.ff.cōmo.l.in re 17 bus.§.item qsqs,vt pene. ¶†Octauo querit̃ ad qd deceptus possit agere. Aliquis ad pondus vēdidit mihi mensurauit ꝑ falsa instrã pondera ad qd agã,dic ꝙ aut deceptus vult crialr̃ agere,ꝛ tũc pōt crimē extraoꝛdinario cuius pena arbitraria erit,vt l.annonã ꝑalle.aut vult ciuiliter agere,ꝛ tũc agit̃ ad iteresse, vt.ff. eo.l.rem.aut vult ꝯ secum ꝯhentē agere,ꝛ tũc aut est venditoꝛ q deceptus est ꝛ subdistingue,aut in specie vēdebat,aut vēdebat rē in qͣtitate,si in specie vt vēdebã tibi fundũ,tñ volebaꝫ scire quot iugera ꝯtineret quot arpenta in falso mēsurasti, qꝛ dixisti ꝙ non erãt ibi nisi.x cũ essent.xx.iugera,ꝛ tũc interesse petã ꝙ deciparis in.d.§.si vēditoꝛ.ꝛ.§.ꝑ ꝯrũ. Aut in gn̄e vel qͣtitate vēdebat,vt pote decē modios bladi,vel.x.amphoꝛas vini ꝛ tũc aut vēdebat in gn̄e gn̄aliſſimo,vt vendo tibi decē lagenas vini,nec agebã qd tu hr̃es totũ vinũ ꝑ decē lagenis mēsurasti qd.xv.sunt,tũc repetã qd plus habuisti,sic intelligo.d.§.de eo.aut tibi vēdebã in genere spāli,ita tñ qd totã illam rē volui qd hr̃es,vt vēdidi tibi dolium,ꝛ quãlibet lagenã ꝑ.x.tñ ibi erant.xxx.dicis qd nō sunt nisi.xx.ꝛ mēsurasti.per.xx.ꝛ tũc nō repetã qd est vltra.xx.de.x.lagenis ꝑciũ petã,vt.ff.si agrimē.fal.mo.di.l.j.§.si duobus.ꝛ.§.ij. aut emptoꝛ deceptus est,ꝛ tũc dic eodē mō. Nã aut emptoꝛ obtinebat certã rē totã,vtpote tu fundum meũ voluisti emere,dico ꝙ sunt ibi.xx.iugera.ꝛ nō sunt nisi.xv.ꝛ tũc tu agere potes ad interesse actione ex eo ꝯctu qd ꝑstēꝫ tibi.xx.vt.d.§.ꝑ ꝯrũ. Aut in qͣtitate emit ꝛ tũc aut actũ est in gn̄e generaliſſimo,vt cētũ lagenas emit,aut totũ doliũ emit sine gn̄e generaliſſimo,tũc emptoꝛ aget,qd sibi prestet qd deest.v.g.tu vendidisti.x.lagenas vini,ꝛ nō sunt nisi.v.vt de actio.emp.l.j.in prin.aut emebas totũ vinũ qd ē in dolio ad mēsurã lagenaꝝ,vtpote dixi qd.xxx.lagene erãt tñ nō sunt nisi.xx.nō ages tũc qd residuũ tibi prestet̃,nec ad interesse sed ad repetendũ preciũ qd dedisti ꝑ illis lagenis quas dixi ibi esse cũ nō essent,vt.ff.de ꝯh.emp.l.si debitoꝛ.§.verisimile,ꝛ de 18 actio.empt.l.qro.ꝛ.ff.de euic.l.j.†Nono querit̃ qua actiōe aget̃ per deceptũ, dic aut vult criminaliter agere,ꝛ tũc nō aget actiōe sed accusatione que est iudicis officiũ imploꝛãdo de qua tetigi in. l.imperiũ.ff.de iuris.om.iudi.aut vult agere actione,ꝛ tunc aut ꝯ eũ qui accōmodauit,ꝛ tũc aut ille cui accōmodate sunt vult agere,ꝛ tũc aget actiōe ꝯria cōmodati,vt.ff.cōmo.l.in rebus.§.iteꝫ. aut ille vult agere cui nō sunt accōmodate,ꝛ tũc aget actione de dolo.sic intelligo.d.§.de eo.in fi.aut vnus ꝯhentium vult contra alium agere,ꝛ tũc aut queritur de venditiōe qua deceptus est , ꝛ tunc aut agit ad repetendum qd plus prestitit ꝛ aget ꝛ ei tenet̃, vel si extat illud,vel condictione indebiti, vel cōdictione furtiua. Nam non transtulit dominium , vt.d.§.de eo . ꝛ.ff.de furtis.l.si quis vxoꝛi.§.si maioꝛa.aut nō vult agere ad repetendũ qd plus prestitit,sed ad interesse,ꝛ tũc aget actione ex eo ꝯctu,vt.ff.de ac. emp.l.iulia.§.si venditoꝛ,aut agebat ad preciũ,qꝛ nō est solutũ, ꝛ tũc agit act.ex eo ꝯctu,sic.ff.de ac.temp.l.ex empto.in prin.aut emptoꝛ ꝯ venditorē volebat agere,ꝛ tũc aut emptoꝛ voluit agere ad repetendum preciũ,ꝛ tunc potest agere condictione indebiti,qꝛ preciũ transtulit in venditoꝛem,tamen non erat causa,ideo agit ꝯdictiōe indebiti,ꝛ sine causa per totum, aut non vult agere ad precium,sed ad interesse,ꝛ tũc aget actiōe ex eo ꝯctu , vt.d.§. per contrariũ,aut volebat agere ad prestandũ quod deest,ꝛ tunc similiter aget actione ex eo contractu ad tradendum,vt.ff.de actio.empt.l.j.in princip.ꝛ.l.ex empto.j.ſm Pet.de bel.perti.

¶Deo gratias.

FINIS

Tractatus priuilegioꝛum pacis,editus ab excelso doctoꝛe domi. Antonio Coꝛseto Neptino Siculo.

SVMMARIVM

1 Reges pacem seruare,ꝛ procurare tenentur.
Pax quid sit.9.
2 Arbiter in casu pacis potest de non contentis in compromisso cognoscere.
3 Arbitratoꝛ pro bono pacis potest partis iustitiam ledere.
Compromissum super beneficio spirituali fieri potest.
4 Filius quando non obligetur ad alimoniam patris.
Papa quando iudicet inter laicos.
5 Discoꝛdes possunt ad concoꝛdiam cogi.
Beneficium tempoꝛale tempoꝛe excluditur.
6 Penitentia calumnioso accusatoꝛi ꝑꝑ pacem non imponitur.
Ep̃s data compensatione qñ teneatur ep̃atui cedere.
7 Offensus cogi non potest ad pacem,sed persuaderi in foꝛo contentioso,secus aliter.17.
Pacis lenitas soluit,quod belli calamitas induxit.
8 Judex sumptus in arbitrum per partes,quid possit in causa.
10 Juris executio non habet iniuriam.
11 Pax non dicitur fracta per adulterium in vxoꝛem eius.
12 Pax extinguit excusationes a tutelle onere,ꝛ qualiter,ꝛ inducit legati reintegrationem.
Pax vim restitutionis in integrum habet.
13 Sacerdos recipit pacem pro absente.
Pax in dubio dicitur perpetua.
14 Bella propter quas causas a Deo populis immittantur.
Concoꝛdia quid dicatur.
15 Pupillus nunquid possit pacem facere de moꝛte sui patris, sine tutoꝛis auctoꝛitate.
Pactum de iniurijs illatis includit in se pacem.
16 Differrentia qualis inter pacem ꝛ concoꝛdiam.
Interpꝛetatio largiſſima in contractibus cessat.
17 Partes possunt compelli ad concoꝛdiam in causa criminali,ꝛ ad compromittendum.18.Et iudex capitulat eam.19.
20 Legis habet vigoꝛem quicquid fit propter pacem.
21 Procuratoꝛ pacis quos limites excedere non potest.
22 Episcopus potest litigatoꝛes aſſiduos compellere per ecclesiasticam censuram ad concoꝛdiam.
Bellamus,vt sine iniuria in pace viuamus.
23 Pacē faciētes an teneant̃ insolidũ,si vnus ex illis pacē frãgat.
24 Princeps ius priuati auferre potest bono pacis.
25 Episcopi tenentur ad pacem protegendam.
Famuli rixantes an intelligatur pacem rumpere dominoꝛu m.
26 Pax quibus modis soleat fieri.
Pax absenti fieri nequit,nisi ei notarius stipuletur.
27 Pax per tutoꝛem cum obligatione ad penam non valet.
Pax probatur ex legato facto inter inimicos.
28 Pacis faciende mandatum non expirat moꝛte mandantis.
29 Pax fieri pōt a spurijs occisi.ꝛ ab eo qui iurauit pacē nō facer̃.
30 Pax facta vni videtur facta etiam consiliarijs eius.
Pax tollit accusationem faciendam,vel factam.
31 Pacis fractoꝛ potest a quolibet de populo accusari.
Amico nouiter reconciliato non fidendum.
32 Compensatio doli cum dolo respectu reipu.non fit.
33 Pacis fracte quis teneat̃,vbi nō appet,qs pꝛimo ꝑuocauerit.

Inducias vno frangente alius impune potest frangere.
34 Differentia qualis inter pacem, et inducias.
35 Inducie nunquid includantur sub lege de pace loquente.
Tempora tria sunt, scilicet pacis, belli, et induciarum.
36 Inducie quando pacis accedant. 38.
Inducie quid operentur, et ad quid inducte.
37 Inducie quid sint.
38 Pacis appellatione inducie quando veniant.

QUero an reges 1 †Seculi debeāt suis tꝑibus ꝓcurare, et seruare pacem ecclesie. Dic ꝙ sic, vt. xxiij. q. iiij. qñ. et. xxiij. q. v. princeps. et. c. administratores. et. c. regum. et. xxiij. q. iiij. non inuenit. et. c. seq. et. c. si ecclesia. et adducā aliqua de pace, seu aliqua priuilegia pacis memoratu digna. ¶ Et primo, ꝙ quilibet verus rex Christi exemplo debet esse pacificus, id est procurator, et auctor pacis. l. hominibus bone voluntatis, ac improbis nō erit pax dicit dñs, et dr̄ pacificus ex quadā similitudine defensiua, q2 omne ꝙ ab aliquo descendit eius imaginem, et similitudinē tz, vt no. C. de prescri. xxx. anno. l. cū notissimi. post princ. Est aūt pax tranquilla libertas. vt not. per Archi. xxiij. q. j. noli. Uel est animi tranquillitas naturā seruans, et temperantiā non relinquens. Uel pax est psuadibile bonū non cōpulsibile. Uel dic ꝙ si pōt fieri sine dāno, vel scādalo alicuius partis, tunc debēt inimici ad pacem cōpelli, q2 rex pacificus ita decreuit, vt in proemio Grego. et ibi Bal. in. iiij. et. v. col. et arg. ff. de ser. vrb. pred. l. iure cōi. ¶ Scdo adduco tex. singu. in. c. nisi. de preb. ꝺm But. ibi, 2 †nā lz arbiter nō possit ponere manus ad ea, que non ꝯtinentur in cōpromisso. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbi. et. c. examinata. de ꝯfir. vti. vel inut. et voluit Bar. in. l. aquiliana. ff. de transa. tñ in casu pacis poterit apponere manus ad non ꝯtenta in cōpromisso, nā ibi pro bono pacis fuit alteri litigantium statuta pensio de redditibus ecclesie ad vitā alterius partis, et per illū tex. et per. c. ad qōnes. de re. ꝑmu. ꝯsuluit Pet. de ancb. ꝯsi. cclxxiiij. qō proponit̄ ꝙ ex cā rōnabili, puta ob euidentē vtilitatē ecclesie de redditibus ipsius ecclesie pōt Eps in collatione ecclesie imponere onus alimentādi illum, qui renunciat ecclesie, et loqtur in sene inepto ad curā animarum, quo casu sicut dari dz ei coadiutor, et ambo viuerēt de redditibus ecclesie, ita ēt dz fieri dicta reseruatio. et dixit Ana. in. c. audiuimus. de simo. ꝙ epā pōt pro bono pacis ordinare, vt det̄ aliquid alteri parti, dz tñ istud ordinare per viam q̄titatis pecunie, vel bladi. non aūt per modū quote. puta detur sibi tertia, vel quarta pars, q2 esset scindere beneficiū, ꝙ est de iure probibitū. c. maioribus. ꝺ preb. et. c. de cetero. de trans. et tex. in. d. c. nisi. alle. But. in. c. ij. de arbit. ꝙ auctoritate supioris licite fieri pōt, ꝙ dimittendi beneficiū det̄ aliquod tꝑale, refert Archieps florēti. in. ij. parte sue sum. ti. j. c. v. de renun. et do. Fely. in. c. ad audientiā. el. ij. in. iij. q. ꝺ rescri. et pro predictis, vide eūdē ibi in. ij. ꝯclu. ¶ Tertio adduco tex. in. c. ꝙ sicut. in fi. j. rñ. ibi, nisi pp bonū pacis curauerint ꝯsentire. de elec. 3 †vbi electio facta aliqbus de capitulo ꝯtemptis venit cassanda et irritanda, nisi ꝯtempti curauerint ꝯsentire pp bonum pacis. ¶ Quarto adduco text. in. c. bis que. de maio. et obe. vbi est tex. sing. ꝺm Abb. ibi in vlti. no. ꝙ nedū in ecclesia cathedrali vacāte ecclesia succedit capitulū, in. c. cū olim. eo. ti. sed ēt in ecclesia inferiori, et hanc opi. sentit glo. fi. in. d. c. bis que. que dicit ꝙ si Papa pro bono pacis non reseruasset, illa de quibus in fine transissent in capitulū, et hoc ꝑfecto satis innuit illa litera in versi. pro bono pacis nostre prouidentie reseruamus, iuncta gl. in ver. pacis, et ibi Abb. ex illis verbis colligit argm̄ bonū pro arbitratoribus, vt ꝑ bono pacis possint partis iustitiā ledere, sicut ibi facit papa, et bn̄ facit. c. nisi. de prebē. no. legi. in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. et in. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro so. ¶ Quīto adduco Abb. in. c. ij. in. vij. no. de arbi. vbi sup bn̄ficio ſpāli pōt fieri cōpromissuz. ꝯcor. c. ex parte. eo. ti. et. c. nisi. de preb. dz tñ fieri cōpromissum in clericos, et non in laicos, vt in. c. ꝯtingit. de arbi. et istud est ꝑ bono pacis. ¶ Sexto adduco casuz in. c. ij. de despō. impub. vbi pp pacē permittit̄ ꝯtrus mr̄imonij inter eos, q nō hn̄t etatē habilē. ¶ 4 †Septimo adduco tex. in. c. j. §. si qs oēm. de pa. tenē. vbi si pr̄ fregit pacē, et pp hoc bānit̄ filius, nō tenet̄ alere pr̄em bānitū pp pacē ruptā, lz regl̄r filius teneat̄ alere pr̄em bānitū, vt in auc. de inces. nup. in. §. j. et ibi Nic. de neap. et voluit Bar. in. l. si qs a liberis. in. §. sed vtrum. ff. de lib. agno. et hos duos casus. s. sextū et septimū posuit Lud. ro. in. l. si vero. §. ꝺ viro. in. vj. fallē. ꝑn. ff. so. ma. ¶ Octauo adduco tex. in. c. sicut. el. ij. de iureiu. vbi pp pacē ruptā papa iudicat inter laicos, et idē ꝓbat̄ in. c. nouit. de iudi. regulariter ꝯtra, q2 distincte sunt ꝑtātes. c. solite. de maio. et obed. ¶ Nono adduco gl. sing. in. c. placuit. xc. di. vbi pōt eps laicos diu litigātes per cēsuras ecclesiasticas ad ꝯcordiā reducere, et allegat̄ ille tex. per But. et Imo. in. c. j. ad fi. de mutu. pet. et Abb. in rub. de treu. et pace. et in. c. cū inter. et in. iij. col. de elec. et in. c. fi. in. iiij. no. de mai. et obe. et in. c. cū pridē. de pa. et in. c. nouit. in. iij. col. de iudi. Pau. et Alex. in. l. qdā. ff. si cer. pet. et ꝺm Alex. in. l. j. §. post operis. in. iiij. col. ff. de no. ope. nun. et in. l. si qs mihi bona. §. iuxta. post Ro. ff. de dam. infe. ¶ 5 †Decimo adduco Bal. in proe. Grego. in ver. rex pacificus. in. v. col. vbi colligit arg. ꝙ discordātes possint cogi ad pacē. ff. de vsufr. l. eqssimum. dicit tñ ibi in. iiij. col. ꝙ vbi cōpositio de iure nō teneret, nō dz iterponere iudex ptes suas ad ꝯponēdū, vt no. ꝑ Arch. xc. di. c. studēdū. ¶ Undecimo, qd si aliq fecerūt pacē duraturā ꝑ mēsem, vtrum finito mēse videant̄ se inuicem diffidare, et vr̄ ꝙ sic, q2 tꝑale bn̄ficium excludit̄ tꝑe, vt. ff. de leg. ij. l. stichū. §. statuliberū. al's. l. statuliber. §. stichū. in ꝯtrium vr̄, et ꝯsidera, ꝙ qdam sunt termini relatiui, vt pater, et filius, isti seinuicē generant, et corrumpunt, nā si pater, ergo filius, et ecōuerso, et ideo ille qui iuris fictione nō hz patrem spurius est, vt. C. de cap. et postli. l. j. qdaz sunt termini cōtrarij, et tūc vnus tollit alterum, sed nō ponit alterum, q2 pōt esse ꝑuatio sine surgēti habitu, et iste est casus nr̄, qdam sunt termini dispariti, et isti inuicē, nec se generāt, nec corrūpunt. ff. de ser. vrb. pred. l. si domus. et facit. ff. de pac. l. si vnus. §. j. vbi per Cy. ita pulchre dixit Bal. in. d. proe. Grego. in. vj. col. in ver. sed qd si fecerunt. ¶ Duodecimo adduco tex. in. c. j. de mutu. peti. in. c. causamqz. el. ij. de testi. in. c. fi. de ꝓba. et in. c. querelā. de simo. vbi iudex nō solū iustitia, sz ꝯcordia, et pace litē determinare dz. ¶ Decimotertio Bar. in. l. furti. §. q iussu. ff. de his qui no. infa. ꝙ si ciuitas inquietaret̄ pp discordiam aliquorum, ꝙ posset eos superior compellere ad pacē. ¶ 6 †Decimoquarto adduco. c. accusasti. ꝺ accu. vbi pp pacez non imponitur penitentia calumnioso accusatori. ¶ Decimoquinto Bar. in rub. de treu. et pa. ꝙ iudex dz studere paci, si bona est et equa, alias nō. et alleg. Goff. dicētē, ꝙ iudex ante factū dz studere paci, sed post factum dz punire, et recte dixit Bal. si capax est bona et equa alias secus, q2 idē Bal. in. c. qntaualis. ꝺ iureiu. dixit ꝙ si arbiter pp bonū pacis mādat ꝙ aliq ꝑtiū exulet a pr̄ia, nō recte laudat. ¶ Decimosexto adduco. c. hec quippe. iij. q. vj. vbi ꝑ bono pacis ecclesia tolerauit depositionez quorūdā eporum et subrogationē aliorum pter ꝯsciētiā Romani pōti. ¶ Decimoseptimo adduco. c. cura. ꝺ iurepa. vbi pp bonū pacis tolerat̄ ille, q diu de manu laicorum accepit ecclesiā, nulla iterueniente auctoritate epi. ¶ Decimooctauo adduco Inn. in. c. nisi cū ꝑdē. de renū. quē refert Abb. in. c. j. de electi. et in. c. cū inter et. i. ij. col. ibi, an aūt possit papa eo. tit. ꝙ ꝑ bono pacis tenet̄ eps dato sibi bono cambio renūciare episcopatui pp pacem habendaz inter eū, et populū. ¶ 7 Decimonono adduco, ꝙ † voluit Bal. in. l. j. §. quies. ff. de offi. prefe. vrb. ꝙ lz offensus sit suadendus ad faciēdā pacē, nō tñ est cogēdus. ¶ Uigesimo adduco eūdē Bal. i. d. l. j. §. quies. q2 regens ꝓuinciā, vel ciuitatē dz subditos ꝯseruare in pace. et dz remorē ipedire, et subditos ad quiete viuēdū hortari, et cogere, q2 sepe status pu. ledit̄ odijs priuatorū. l. si quis ingenuā. §. in ciuilibus. ff. de capt. ¶ Uigesimoprimo insti. de iniu. in. §. fi. ꝙ lz offensus nō possit ꝯpelli ad pacē in foro contentioso, tñ secus est in foro conscientie, ita dixit Bal. in. d. l. j. in. §. quies. ¶ Uigesimosecūdo adduco tex. in. l. vnica. in prin. C. de cad. tol. vbi tꝑe pacis debēt tolli statuta facta tempore guerre ad locupletandū fisco, qō nota contra Tyrannos qui finita guerra non reuocant, et illuz tex. allegat Roma. ꝯsi. cccclix. in proposita consultatione. vbi dicit quod id quod belli calamitas introducit pacis lenitas soluit. ¶ Uigesimotertio adduco Joan. and. et Specu. in tit. de prepa. iudi. vbi dixerunt, ꝙ si aliquis est potens, et diues, et vult concordiam, et litigat cum aduersario paupere recusante cōcordiam, fouente tamen iustitiam, sed illam non pōt consequi propter potentiā aduersarij, ꝙ iudex poterit eos concordare detrahendo aliquid de iure illius pauperis, nec peccat concordando eos. Refert et sequitur illud dictum do. Cardi. in. c. fi. de transac. ¶ 8 †Uigesimoquarto adduco Bar. in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbit. ꝙ si partes assumunt eum in arbitrum, nunq̄ fertur laudum, sed reducit eas ad concordiam et pacez. ¶ Uigesimoquinto Bal. in. c. cum venissent. de testib. ibi iustitia mediante terminetis, dicit

tis, dicit q per hoc non tollitur, quin concordia terminetur, adducit. c. cãmqz. el. ij. eo. tit. tu adde. c. querelam. de simo. z. c. fi. de proba. ¶ Uigesimosexto adduco Bar. 9si. clvij. q minister, q si vnus hz ex priuilegio, q possit liberare diebus certis aliquos de carceribus, z statuto cauetur, q nullus liberet de carcere, nisi primo habuerit pacem cum offenso, z Titius blasphemauit Deuz, z propterea missus est in carceribus, poterit liberari per illud priuilegiũ si habuit pacem a Deo per solam remissionem, z 9fessionem simplicis sacerdotis. ¶ Uigesimoseptimo adduco eundez Bar. 9si. clxxv. incip. dño potestati, vbi 9suluit, q lz facere pacẽ super crimine adulterij, vt habeat locum remissio certe partis cõdemnationis ex forma statuti, per tex. expressum. C. de adulte. in auc. sed hodie, z sufficit pacem habere cum marito tñ, qz mulier non põt dici iniuriata, z ibi rñdet ad. l. transigere. C. de transa. qz lz pax z 9cordia per quam rancor qui est in animo iniuriati reijciatur, per hoc processus non impeditur, lz pena minoret ex forma statuti, nam pax in omni maleficio est licita. insti. de iniu. in. §. fi. z de pace. l. fi. z. l. si tibi. §. quedam. ¶ †Uigesimooctauo adduco Bar. in 9si. incip. ad declarationem qõnis. nu. cc. vbi dicit q pax per Goff. diffinitur in sum. de treu. z pac. si pax est discordie finis, sed qz finis discordie posset accidere multis modis, vel decedẽtibus ambobus his, qui habuerunt discordiam, vel guerram, vel altero facto, ideo putat Bar. pacem potius sic diffiniẽdam esse, pax est pactũ quo fit finis discordie, seu guerre introducte per pactum, vt. ff. de pac. l. j. ff. de pac. l. in bello. in princ. C. de cad. tol. l. j. z. C. publi. leti. que est vlti. rub. C. libr. xij. l. vnica. z de pa. tenen. z de pace iu. fir. quo premisso apparet fm eum, q eorũ diffinitio non est vera, z inqñtum allegat, q pactũ est remissio poris offense. ff. ad muni. l. q si inter. z. C. de cad. tol. l. j. non põt. n. remissio in iure fieri ab vna parte absente, vel non acceptare altera, vt insti. de iniu. §. fi. z ibi no. z tñ nõ esset pax, qz nõ esset finis discordie, z 9cludit q ab vtraqz parte dz pactũ pacis, lz ex vna parte tñ fuerit facta offensa, nam possibile est, q lz aliqs me offendat, adhuc hz animuz me offendendi plus, z ita est guerra inter nos inuicẽ, nam guerre non põt imponi finis, nisi per mutuaz pacez inter nos redditam, nã pone q imponat guerra licite, z sic ex eius parte fit iniuriã cum iuris executio non hz iniuriaz, vt in l. iniuriarum. §. j. ff. de iniur. tñ fit pax et cõmissio inuicẽ, z ita loquuntur 9stões ille. de pa. tenẽ. z de pa. iu. fir. †nã ibi inferebantur guerre per principẽ, ex parte cuius licite inferebant, z tñ fuit facta pax inuicez, z promissiones inuicem de non offendendo, ex quibus concluditur inuicem teneri ad non rumpenduz pacem, z non offendendum pacem, q est contra Specu. in titul. de treu. z pa. in. §. j. vbi dixit, q qñqz inter duos est guerra, qz vterqz fecit iniuriam alteri, vel hñt animũ faciendi, z tunc pax est faciẽda, q ad inuicez fiant remissiones, z in hoc bene dicit, qñqz ex vna parte tñ est lata iniuria, z tunc solũ ex vna parte est remissio facienda, z in hoc reprobat per Bar. per rões suas, z an capitulũ q ponit in instro pacis rupte extendat ad dantẽ auxiliũ, vel fauorem, ex quo modo cõmittat 9tra pacem, vide ibi Bar. vbi dicit quãtuz ad auxiliantẽ z fauentẽ q qualitas que est in maleficio, z persona cõmittentis aggrauat maleficiũ in personã auxiliantis, p. l. vtrum. ff. ad. l. pom. de parri. z cõmittit 9tra pacẽ eoipso, q non seruant capitula pacis, ẽt nullo interueniẽte instro. ¶ Uigesimo nono adduco eundẽ Bar. in 9si. incip. 9ciliũ ciuitatis Pisane, q non reperio in impressis, vbi disputat vtrũ qs possit in libello petere a iudice aduersariuz cõpelli ad trãsigendũ. ¶ Trigesimo adduco †tex. in. l. eqssimum. ff. de vsufr. vbi iudex põt compellere partes ad pacẽ, z 9cordiam, facit. c. fi. de trans. ¶ Trigesimoprimo adduco Lud. Roma. cõsi. clxij. incip. in casu pposito. quod non dr quis fregisse pacem, si non offendit ex causa pp q̃ est facta pax, sed ex noua. z voluit Bal. in. l. aut facta. §. causa. p text. ibi. ff. de penis. z in. l. verum. ff. de fur. z Rom. in. l. licitatio. §. qõ illicite. ff. de pub. vbi per adulterium cõmissum in vxorẽ eius aut furtũ bonoz eiusdẽ nõ dr pax esse fracta. faciat q voluit Jo. an. in rub. de treu. z pace. Bal. in. l. cũ proponas. in aliquibus lecturis C. de pac. plenius in. l. semel mora. ff. solu. mat. z in. l. qui fidẽ ff. de transac. in lectura Florẽtina. z per canonistas in. c. constitutus. de penis. z idem voluit Ludo. Roma. consil. xlviij. incip. in casu proposito. z Bal. in. c. j. circa princip. de pace tenen. in vsi. feu. z Alex. consil. cxix. incip. viso themate. s. dicto. in. iiij. parte. ¶ Trigesimosecundo adduco Roma. in 9si. cccclix. incip. in proposita 9sulatione, vbi 9suluit an ciuilitas acquisita ex priuilegio perdatur per guerram superuenientem cũ ciuitate originis, z an demum sequuta pace recuperetur ciuilitas. ¶ †Trigesimotertio adduco tex. in. l. quod si iterum. ff. de adimẽ. lega. vbi sequẽs reintegratio amicitie inter testatorez, z legatarium inducit reintegrationem legati q extinxerat superueniens inimicitia. ¶ Trigesimoquarto adduco tex. insti. de excu. tu. in. §. inimicitie. vbi superueniens reintegratio amicitie inter partem pupilli atqz tutorem ei designatum extinguit excusationes a tutele onere, quã induxerat superueniens inimicitia. ¶ Trigesimoquinto adduco Bal. in ti. de pa. constan. in gl. super ver. priuilegia omnia, vbi dixit ibi esse tex. q pax non soluz hz vim simplicis indulgentie, sed restõnis in integrũ, cum sublata guerra p pacẽ tollat omnis affectus sequutus pp guerrã. ¶ Trigesimosexto adduco Cyn. in. l. si seruus. C. de noxa. q si officialis videt aliquos rixari, z non interponit se, est ab officio remouendus. ¶ Trigesimoseptimo, vbicũqz est publica accusatio, offensus non põt facere pacẽ, nisi delictũ esset in omittendo, qz tunc posset, gl. est sing. z fi. in. l. diuus. ff. ad sille. ¶ †Trigesimooctauo, si quis non facit iniuriam alicui non indiget pace, nec fit mutua pax, si ex vna pte est lata iniuria tñ, dixit Spec. in tit. de treu. z pa. tu tene 9trium per id quod voluit Bar. in 9si. cc. z dixi. s. in. xxviij. priuile. ¶ Trigesimonono, ille, qui fecit concordiam de pena, postea se adinuicem vulnerando, non dr pacem rumpere, qz vulgus aliter intelligit pacez, z aliter 9cordiã. Bal. in rub. de treu. z pa. ¶ Quadragesimo, sacerdos recipit pacẽ, p absente. gl. fi. insti. de iniur. in. §. fi. ¶ Quadragesimoprimo, Bal. in rub. de treu. z pa. dixit q tempore treuge possunt partes facere tracta. de pace. ad hoc alleg. l. dies festos. C. de fer. z est notãdum pro eo, q dixit do. meus in. c. j. eo. ti. q diebus dominicis possunt partes habere colloquiũ de pactis, z trãsactionibus fiendis, per. l. fi. C. de fer. ¶ Quadragesimosecũdo, pax est desiderata a populo, tex. in. c. j. de pace tenẽ. ¶ Quadragesimotertio, pax in dubio dicitur esse perpetua, casus est elegãs in. c. j. de pace constan. z ideo si in capitulis pacis non est prefixũ certum tempus, presumitur pax facta in perpetuum.

¶ †Quadragesimoquarto vide gl. in. c. apostolice. in ver. pacẽ. de sen. z re iudi. lib. vj. enumerat causas, p quas aufert deus pacẽ populis, z mittit guerrã. ¶ Quadragesimoquinto tpe pacis est statutũ iurare corã prẽte, qõ nemo portet arma, deinde superuenit guerra vel partialitas in ciuitate q potestas poterit venire 9 tale statutũ iuratũ, q omnes portent arma. ita pulchre dixit Bal. in rub. C. qui admi. in. j. col. ¶ Quadragesimosexto, q pax ira potest fieri in testamẽto, sicut in 9ctu. ita dixit sing. in. §. fi. insti. de iniur. ¶ Quadragesimoseptimo, pax est habenda ab hoie ad seipsum item ad proximum, itẽ ad superiorẽ, itez ad deũ qui est summus oiuz. Refert Bal. in. l. j. ff. de pact. in tex. pacis noie. Augusti. de ciuitate dei lib. xix. c. xiij. vbi ponit plenã diffinitionẽ, quid est pax. z vide Bal. in 9sil. viij. incip. laudare. in. j. vol. vbi declarat quotuplex sit pax z qũo dicat rũpi z qõ pax est stricti iuris. z ibidẽ an pax dicat rupta, si occido fratrem meum. ¶ Quadragesimooctauo, 9cordia dr quasi 9iunctio cordiũ, vt no. in. c. indennitatibus. de elec. lib. vj. differt tñ 9cordia a pace, 9cordia appellat qdã remissio. pax vero est plena sedatio discordiarũ, z ita fm nostrũ vsum loquẽdi accipimus ista duo vt diuersa. Augusti. tñ dicit qõ pax nõest aliud, nisi ordinata concordia. Refert Bal. in. d. l. j. in. ij. col. ff. de pac. ¶ †Quadragesimonono, q pp pacẽ habendã põt qs trãsferri de vna ecclesia ad aliã, fm Roma. consi. ccccxxviij. incip. quo ad primũ 9sultationis articulũ. Refert dñs meus in. c. j. de ferijs. col. xviij. sed illud 9siliũ nõ reperio. faciat qõ ipse voluit Roma. 9si. cccxlv. ¶ Quinquagesimo, pupillus nõ põt facere pacẽ de morte sui patris, nisi auctoritate tutoris, z decreto iudicis, ita dixit. Spec. in titu. de homi. dũmodo non sit dedecori pupillo, z eius agnationi. arg. l. iij. §. si emancipatus. ff. de 9ta. ita dicit Bal. in rub. de treug. z pace. z faciat quod voluit Saly. in. l. pactuz curatoris. C. de pact. ¶ Quinquagesimoprimo tanta est pacis excellẽtia q attribuit deo z regi. ita hr in proe. Grego. in ver. rex pacificus. vñ qlibet rex dz esse pacificus, vt dixi. s. in. j. priuilegio. facit illud qõ dixit Christus. Pacẽ meã do vobis, z illud Beati pacifici. z illud, z i terra pax hoibus bone volũtatis. z illud, Pax vobis. ¶ Quiquagesimoscdo, adduco gl. in. l. j. in verbo, pactum. ff. de pac. de qua fecit testũ ibi Ang. q qui facit pactũ de iniurijs sibi illatis intelligit facere pacẽ, z 9cordiã, z ideo dicit ibi Ang. satisfactũ esse statuto requirenti pacem, z concordiam, vt bannitus rebanniatur, vel accusatus non puniatur. ¶ †Quinquagesimotertio, pax est genus, z concordia est species, vt est glo. in. d. l. j. z qui nõ habet concordiam, non habet pacẽ. Pax enim est perpetua, cõcordia potest esse temporalis, fm Ange. ibi, qui subdit, q si statutũ requirat instrumẽtum pacis, non sufficit instrumentum 9cordie, sed si pax requiratur, sufficit pactũ, qõ idem est, q pax. Bal.

& Pau. de ca. in. l. j. ff. de pac. vbi dicunt instrumentum prodesse ad beneficium statuti loquẽtis de pace. ¶ Quinquagesimoquarto, duo principes fecerunt pacem adinuicem, & promiserunt sub certa pena non offendere terras alterutrius, vtrũ adherẽtes, seu bona adherentium illis includantur in capitulo pacis, dicq̃ nõ, q2 in cõtractibus cessat largissima interpretatio. c. cum dilecti. de dona. pro quo est tex. in. c. ad apostolice. in ver. volebat. de re iudi. lib. vj. vbi clare probatur, q̃ isti adherentes non includuntur in capitulis pacis, & hoc tenet Gemi. ibi, q̃ pax facta cum auctore guerre principali non se extendit ad adherẽtes, nisi fiat de eis expressa mentio, & Inno. ibi cõmendauit fidelitatem ecclesie Romane, que nunq̃ voluit hr̃e pacem, nec pacis tractatum, nisi promitteretur de adherentibus, & impunitate eorum, refert Abb. in c. j. in. vij. col. ibi, & ex predictis no. singu. de postu. prela. vbi colligit, q̃ infideliter agunt, qui faciunt pacem cum principali, & illi, sibi prestiterunt auxilium, non includuntur in tractatu pacis, voluit Bal. in consi. lj. incip. dr̃ circa medium in. j. parte, q̃ qui non veniunt in capitulis pacis, non gaudent priuilegijs pacis, vt in. c. j. §. nomina vero. in ti. de pa. constan. & sic non descripti in capitulis, & adherentes non veniunt, nisi exprimãtur. 17 ¶ † Quinquagesimoquinto speciale, est vt diebus dominicis, & festiuis prestari possint sacramenta pro pace ineunda. tex. in. c. j. de fer. ¶ Quinquagesimosexto, adduco Bal. & Ange. in. l. equissimũ. ff. de vsu fru. q̃ in ciuilibus iudex potest hortari, sed non arctare ad cõcordiam amicabiliter faciendam, seu per viam iuris, seu per viã facti, idem But. in. c. j. in pen. col. de mutu. peti. alleg. gl. j. in. l. j. in §. & post operis. ff. de no. ope. nunc. idem voluit Abb. in. c. cum pridem. in vlti. not. de pact. & in. c. cum inter. r. in. iij. col. de elect.

¶ Quinquagesimoseptimo, adduco Bal. in. l. ex stipulatione. C. de sent. & interl. om. iu. q̃ cõcordia potest suaderi, nõ imperari, ideo non pñt ptes cogi ad compromittendum in arbitratorẽ, et si timeatur scãdalũ, neq̃ põt cogi offensus ad pacẽ faciẽdã, imo dz ptãs vẽdicare, & punire, facit q̃ voluit Bal. in. c. j. §. fi. de pa. tenẽ. & Alua. in. d. c. j. §. si ministrales. & Bal. in. l. j. §. qs. de offi. prefe. vrb. ¶ Quinquagesimooctauo, partes pñt cõpelli p iudicẽ ad cõcordiã in cã criminali. Bar. in. l. congruit. in fi. ff. de offic. presi. & Abb. in rub. de treu. & pa. & But. in. c. de mutuis peti. q̃ intellige anteq̃ nascatur delictũ, vt est tex. in. l. denunciamus. C. de his qui ad eccle. confu. & in. l. illicitas. §. ne potentiores. & ibi Bar. ff. de offi. presi. & Bal. in. l. ex stipulatione. C. de sen. & in. d. l. eqssimum. ff. de vsuf. & in. l. transigere. in. vij. col. ibi, ista solutio est notabilis. C. de trãsa. & ibi Saly. in. viij. opi. & Alex. ibi in pe. col. & in. l. j. §. & post operis. ff. de no. ope. nun. 18 ¶ † Quinquagesimonono, rex seu princeps potest cogere litigantes ad cõcordiã, & ad compromittendum, ita pulchre Inn. in. c. cum inter. r. in primis verbis. de elec. per illum tex. in versi. inuitum cogit, & illum tex. clarius not. ibi Abb. in. j. no. dicens non reperiri alibi, ita expressum, & illum tex. no. Pau. de cast. in. l. quidam estimauerunt in. ij. col. ff. si cer. pe. & Alex. in. d. §. & post operis. limitant vt per But. in. c. j. ad fi. de mutu. pet. vt hoc procedat in his, in quibus princeps hz liberã administrationẽ, sed in priuatis iuribus aliorum non putat, q̃ possit compellere, nisi cã subsit, idem Abb. in. c. cum pridem. in vlti. not. de pac. ¶ Sexagesimo, adduco Ro. post Ang. in. l. ij. §. ex his. in. v. col. ibi, sed ibi succedit dubitatio. ff. de ver. obl. q̃ lz partes non compellantur ad cõcordiam, qñ discordia tendit solum ad eorum incõmodum, vt ibi per Bart. tñ vbi ex ea causaretur rixa, vel probabiliter dubitaret, ne venirent ad arma, tunc iudex compellet eos ad cõcordiam, per. l. eqssimũ. ff. de vsuf. & idem dicit Imo. in. d. §. ex his. in. iiij. col. ¶ Sexagesimoprimo, qñ est dissentio inter personas isignes, ex qua respu. turbatur, possunt compelli tales persone ad pacem & concordiã. Bal. & Ang. in. d. l. equissimum. per tex. in. l. si quis ingenuã. §. in ciuilibus. ff. de cap. & Bal. in. l. j. furti. ff. de his qui not. infa. & Bal. in. l. j. §. quies. in prin. ff. de offi. prefec. vrb. & in. l. cum affirmes. C. de lib. cau. & Ana. in. c. j. in. xvj. col. de maledi. & Bar. in l. ambitiosa. in. iiij. col. ibi declarans istas regulas. ff. de decre. ab or. fa. & in. d. l. si qs ingenuam. §. in ciuilibus. & ibi Alex. in apostil. & Abb. in rubr. de treug. & pa. 19 ¶ † Sexagesimosecundo, vbi discordia aliquorum tendit ad incõmodum alterius, tunc potest implorari iudicis officium, vt cogat eos conuenire. Barto. post Old. in. l. ij. §. ex his. ff. de ver. ob. & Bart. in. l. huiusmodi. §. fi. ff. de leg. j. & plene per do. Fely. in rub. de treu. & pa. in. vj. fallẽ. vbi ponit plura, in quibus succedit officium iudicis partibus discordantibus. ¶ Sexagesimotertio adduco Bar. in. l. de die. in princi. ff. qui satis. cog. q̃ partes coacte per statutum certo casu facere pacem nesciunt capitulari ipsã, iudex capitulabit, & ibi Alex. in. ij. & iij. nota. ¶ Sexagesimoquarto, in omnibus casibus, quibus partes possunt compelli ad pacẽ, pñt etiam cõpelli ad treugam. ita singu. dixit Abba. in rub. de treu. & pace. ¶ Sexagesimoquinto, adduco gl. j. in. §. studendũ. xc. dist. quod partes inducũtur ad pacem, qñ ciuiliter agitur de crimine, vel dum agitur de crimine iniuriarum, secus vbi ageretur mere criminaliter. & idez gl. in. c. j. ea. dist. & dicit Archi. in. d. c. studendum. qd̃ in priuatis criminibus potest induci concordia, nõ in publicis, & vbi iudex non poterit dispensare, siue sint ciuilia, siue criminalia ibi nõ põt cõpellere. non enim põt dispensari, vel componi, vt vir sua vxore dimissa habeat aliã. c. fi. de transac. vel vt monachus habeat proprium, & istis modis debẽt intelligi verba Bal. in. l. ex stipulatione. C. de sen. 20 ¶ † Sexagesimosexto, p̃ pace facta cõmune potest remittere damna singulorum. Inno. in. c. nostra. de iniur. hoc tñ si singuli consenserunt statuto iurarunt, scz in casu. d. c. nostra. refert Bal. in marga. in ver. guerra.

¶ Sexagesimoseptimo, pacis vigore multa fiunt, que de iure fieri non poterant, quia quicquid fit propter pacem legis habet vigorẽ. Bal. consi. ccxiij. in fi. incip. quidam nobilis. in. iij. parte cõsiliorum, vbi limitat gl. sing. fi. circa fi. in. l. talis scriptura. ff. de lega. j. que dicit, q̃ fictio non trahitur retro ad ea, que sunt impossibilia de iure. fallit in conuentione legitima, que fit propter pacẽ & illam gl. magnificat idem Bal. in. c. innotuit. de elec. & in. c. cuz cõsuetudinis. de consue. & in. c. cõtingit. de do. & contu. & in. l. siue possidetis. C. de proba. & in rub. de procu. in. ij. col.

¶ Sexagesimooctauo, adduco Pau. de cast. consi. lxxij. incip. q2 frustra disputaretur. in. vj. col. in fi. ibi circa quartum. qd̃ vna pars veniens ad arma contra pacem, potest etiam alia pars contrauenire, & ibi quando videatur discessum a pace & ea annullata per partes tacite, vel expresse.

21 ¶ Sexagesimonono † adduco Pet. de anch. cõs. lxxiij. inci. viso diligenter de instrumẽto procurationis, vbi consuluit q̃ procurator cõstitutus ad faciendã pacem, & cõcordiã, si pactus sit, q̃ dñs eius ac filius nõ possint stare, vel morari in ciuitate, ac comitatu, nõ potuit talis procurator ad hoc dñm & filiũ obligare vĩtute talis mãdati procuratori per motiua adducta ibi per eum. Ego adduco bonũ tex. in arg. in. c. veniẽs. de iureiu. ¶ Septuagesimo, adduco Ange. cõs. cclxvj. incip. inter capitula pacis, vbi cõsuluit de pace ducis Mediolani & cõis Florentie, & adduco eundem cõs. cclxxxix. vbi consuluit de pace facta inter dominos Venetos, & Ianuẽses circa capitula pacis inter eos, circa quorum aliqua dubitabat, an Ianuẽses possint nauigare bona fide in gulfo Venetorum, & si sic an poterant applicare libere ad portũ Venetorũ in dicto gulfo, & si sic an poterant cogi soluere maiora datia solito.

¶ Septuagesimoprimo, addo dominum meũ And. sic. consil. xxxviij. in. j. vol. incip. paralipomenon. & viso puncto. in. ix. colũ. vbi consuluit, si firmata pace inter duos reges, & mota per alterũ eorũ guerra cõtra tertiũ principem, si iste tertius subijciat, vel adhereat regi nõ hosti, videat etiã ipse tertius cum eius hoste pacificus, vbi determinat q̃ sic, per pulchra motiua, & adducit Ioã. an. in addi. Spe. de treu. & pa. in pe. q. 22 ¶ † Septuagesimoscdo adduco eundem do. meum in consi. xj. incip. illud afferam in medium. ij. col. in. ij. volu. vbi dicit q̃ pacis gratia quedam sunt specialiter permissa, & adduco eundẽ in consi. xiiij. incip. Clemẽtissimi dei patris. in. iiij. colum. in eod. volumi. quod episcopus loci per censuram ecclesiasticam potest compellere litigatores assiduos etiã non subditos ad concordiam, & imponere finem liti, per glo. singu. c. placuit. xc. distinctio. quod. c. allegauit glo. in. l. equissimum. ff. de vsufru. & dixi. s. in priuilegio. ix.

¶ Septuagesimotertio, adduco Fulgo. consi. cxlix. incip. super inquisitione formata. circa mediũ. quod pax inita inter duas ciuitates prodest cuilibet ex illis ciuitatibus, & ibidẽ ponit qd̃ pax inter Florentinos & Senenses facta fuit in qua remisse fuerunt hincinde iniurie. ¶ Septuagesimoquarto, adduco Gaspa. de Cald. in consi. j. in tit. de treug. & pace. in. viij. colum. vbi dicit, q̃ bellamus, vt sine iniuria in pace viuamus. & q̃ bellum debet esse necessitatis. xxiij. qõ. j. militare. ¶ Septuagesimoquinto, pena adiecta in prouisione pacis seruande non cõmittitur, nisi semel per primam offensaz, nisi sit adiecta clausula, q̃ pena toties cõmittatur, quoties contra factum fuerit, per. l. si duo. in. §. j. ff. de arbi. ita vult Io. an. in addi. Spe. in rubri. de treuga. & pace. ad finem. de quo plene per Alexan. in consi. cxix. vide ibi plene.

23 ¶ Septuagesimosexto, † si plures fecerunt pacẽ cũ pluribus, & vna pars promisit alteri non contrauenire sub pena mille ducatorũ, & vnus fuit occisus ab aliquibus de alia parte, an pena cõmittatur in totum, & quibus acquiratur, & pro quibus portionibus, an insolidum,

an insolidū, & in totū ꝯ quēlibet, vide pulchrū consi. Alex. ordi-
ne.cxx.incip. viso instrumēto pacis, in.iiij. parte & vide Bar. in. l.
fi.ff.de duo.reis. in versi.ij. quero cū quo ibi transit Ang. & Mo
der. & Bar. in repe. auc. hoc ita in.xiij.q.C.de duo. re. & in.l.ope
re.ff.de ope.lib. & per Mod. in.l. si id qd.ff.de duo. reis in qbus
locis concluditur, qd si plures fecerūt pacē cū pluribus, & ꝓmise
runt de nō offendere sub pena mille postea ꝯtingit vnū esse offen
sum, omnes ex illa parte offensa non possunt agere insolidū, nec
ēt insolidū possunt ꝯueniri illi, qui sunt de parte offendente, vt ꝓ
bant ipsi p.d.l. si id qd. & per.d.l. opere. vnde quilibet de parte of
fensa potest petere virilē portionē, & qlibet qui sit de parte offen-
dente, potest conueniri pro parte virili. ¶ Septuagesimosepti-
mo vtrū pax, & remissio iniuriaꝝ possit fieri absentibus. Alex. in.
24 iiij. parte. cōsilioꝝ in cōsi. cxxxj. in.ij. col. ¶ † Septuagesimoocta
uo Dux, vel princeps pro pace territorij sui habenda potest ca-
strum sui subditi alteri ꝯcedere, qr in pace vertit̄ publica vtilitas
propter quā potest auferre ius priuati ita ꝯsuluit Alex. ꝯsi. xciij.
in prin. pe. col. in. v. parte ꝯsilioꝝ, & voluit Bar. in.l. q̄cūqȝ. in fi.
.C.de fide instru. & iure haste fisca. li.x. Inn. & Io.and. in.c. in no-
stra de iniur. p illū tex. expssius Ang. in.l. bñ a zenone. C.de qua-
dri. prescri. & in.l. antiocensium. ff.de priui. credi. & not. Bal. in.l.
ꝯuentionū. ff.de pac. & in.l. quicūqȝ. in vlti. col. C.de ser. fugiti. &
per eundem post antiquos in tit. de pace constan. in ver. priuile-
gia. ¶ Septuagesimonono quero, si est facta pax, vel treuga in-
ter duos inimicos, & vnus istorum offendat fratrē, vel ꝯiunctos
alterius an videatur incidisse in penā editā in cōpositionē pacis
& Iaco. ardizo. disputat hāc qōnē late, de pace tenēda sub rubri
cella vtrū fecerit pacez vbi arguit ad partes. & tandē inclinat ad
hanc partem, vcȝ vt videatur incidisse in penam. argu. ff.de ope.
liber.l. si libertus artem. & ff.de offi. prefec. vrb.l.j.§. cū patronus
ita pulchre dixit Alua. in ti. de pace iur. fir. in.§. si qs vero temet
25 rario. ¶ † Octuagesimo episcopi tenent̄ ṡm sacras constitutio-
nes, vt pax ꝯseruetur pro quo facit id qd dixit gl. auc. quo. opor.
epi. in.§.j. & qd no. Aluaro. in tit. de pace tenen. in.§. si clericus. &
etiam de iure ciuili spectat ad officium episcopoꝝ facere tueri, &
conseruari pacē, & punire violatores pacis per tex. in tit. de pace
iu. fir. in.§. episcopus, & ibi Alua. post alios, de iure vero canoni-
co est expeditum, vt in.c.j. de treu. & pace. pro pace enim multa &
infinita bona perueniunt, que numerant̄ in tit. de pace constā. per
glo. fi. ¶ Octuagesimo, si facta pace vnus dat dānū in bonis al-
terius an ex hoc videatur rumpere pacē, vide Alua. in ti. de pa-
ce tenē. in.§. si quis quinqȝ. in ver. quero ab extra. & ꝯcludit ꝙ sic,
per illū tex. post Bal. nisi hoc fieret ex discordia orta de nouo, q̄
a principio non fuit cogitata. ¶ Octuagesimosecundo quero, an
famuli dominoꝝ rixantes intelligant̄ rumpere pacez dñis, & vtrū
dñi pro ipsius teneantur, vide Alua. in.§. si ministrales. in versi.
quero an ex dicto delicto. in titu. de pace tenen. vbi remittit semel
plene per Bar. in.l.j. in.§. familie. ff.de publi. & ad.l.ij. ff.ad.l.iul.
reperū. & in.l. ne quid. ff.de incen. rui. nau. & per Bal.l. obseruare
.§. proficisci. ff.de offi. procon. & leg. & concludit ꝙ debēt puniri
tanqȝ violatores pacis si violaret̄ pax propter discordiam eorū
ṡm Nic. de nea. ibi, & an teneantur dñi vide per Bar. & Bal. in
preallega. locis. ¶ Octuagesimotertio, pax qn haberi debet non
sufficit treu. Ang. & Pau. de cast. in.l. conuentionum. ff.de pact.
26 ¶ † Octuagesimoquarto, pax fit per tactū manuū, per risuz reci-
procum, per potū, per osculum, & similia not. in.l. ipsius. C. fami.
hercis. glo. insti. de iniur.§. in summa. docto. & Pau. de cast. in.l.
j.ff.de pac. Bal. in.l. & in epistola. C.de fideicō. & qd dixit de oscu
lo non hȝ locum in domino feudi, vt per Firmia. in reperto. suo
in ver.j. in verbo pax. ¶ Octuagesimoquinto, pax absenti fieri
non potest, nisi notarius ei stipuletur, sed iniuriaruz remissio sic.l.
athlete.§. dat remissionem. per Bal. ff.de excu. tut. ¶ Octuagesi
mosexto, pax nō dȝ fieri pretio, vel recepta pecunia, alias nō pro
dest.l.j.ff.de dona. inter vir. & vxo.l. furti.§. pactus. ff.de infa. ꝙ
est verū ṡm Bar. in.l. athletas.§. fi. eo. tit. ante sententiā ꝯdem-
natoriā, qr post fieri pōt ēt recepta pecunia vt ibi p eū. ¶ Octua
gesimoseptimo, pax si fiat ab herede occisi recepta pecunia, vide
tur adire hereditatē Bar. in.l. pro herede in.§. fi. ff.de acqu. here
27 dita. ¶ † Octuagesimooctauo, pax per tutorem cum obligatio-
ne ad penā nō valet Bald. in.l. pactū curatoris. ad fi. C.de pact.
¶ Octuagesimonono, pax probatur ex legato facto inter inimi-
cos, Bal. in.l. in ipsius. C. fami. her. & in.l. iij.§. fi. & ibi Bar. ff.de
adimē. leg. Itē per salutationem verbo, vel epistola, si iniuria nō
fuerit a princi. ad animū reuocata. Inno. in.c. olim. de iureiuran.
¶ Nonagesimo, pax facta cuz promissione pene applicāda fisco
non valet, nisi notarius stipuletur penam pro fisco, qr nō sufficit,
quod partes permittant sub pena fisco applicanda. Bar. in.l. ar
biter. la.ij. ff.de arbi. & latius in.l.j. in vltima colū. ff.de iure fisci.
¶ Nonagesimoprimo, pax a dominis facta non preiudicat pri-
uatis psonis subditis gl. Bar. & Bal. in.l. vnica. C.de in ius vo
can. & Pau. de ca. in.l.ij. ff.de pac. ¶ Nonagesimosecundo, pax
a minore fieri potest, nec datur ei restitutio in integrū. Dyn. in.l.
diuus. in apostil. ff.ad sille. & Pau. de cast. cōsi. cxcj. vbi ponit, an
28 pax facta per minorem possit rūpi per eū factū maiorez. ¶ † No
nagesimotertio pacis faciende mandatū nō expirat morte man-
dantis, vt heres non teneatur eam facere vulneranti. Spec. in ti
tulo. de homi. ver. sed pone. ¶ Nonagesimoquarto, pax a testa-
tore in testamēto fieri pōt & prodest Bal. in.l.j. in fi. C. commu.
dele. in lect. antiqua. ¶ Nonagesimoquinto, pax ab herede par
ticulari fieri potest, & prodest. Bal. in.c.j. in pñ. in vlti. col. de suc-
ces. feu. & not. in.l. quoties. C.de here. insti. ¶ Nonagesimosepti
mo, pax per alium fieri potest, & ratificari per heredem Bald.
in addi. Spe. in tit. de homi. ver. sed pone. ¶ Nonagesimosepti
mo, si pacem habuerunt due ciuitates habentes guerram inter se
& apposuerunt pactū ꝙ alteri liceat vindicare se, vel federa pa-
cis rumpere an valeat pactū Bal. in auc. sacramenta puberum.
.C. si aduer. vendi. tenet ꝙ non. ¶ Nonagesimooctauo, pax a ꝓ
curatore fieri potest, si habeat speciale mandatum. Spe. in tit. de
homi. ver. hoc quoqȝ expresse tenet Bar. ꝙ reqrat speciale mā-
datū.l. cōiunctionū. in fi. ff.de pac. ¶ Nonagesimonono, pax fie
ri pt a spurijs occisi, & ꝓdest stāte statuto, ꝙ pax hēat̄ a filijs occi
si, Cy. i.l. si qs. C.ad.l. iul. maie. bar. i.l.ij. ff.de accu. & i.l. tutelas.
ff.de capi. dimi. & in.l. ꝓnūciatio. in.§. familie. ff.de ver. sig. Fran.
de rampo. & Saly. in consi inci. super primo dubio, an filius &c.
consuluerunt cōtrarium quod refert, & sequitur Ang. are. in tra-
29 cta. male. ver. in termino defensionis, ibi quid si statuto. ¶ † Cen
tesimo, pax fieri potest etiam per filium occisi, non heredem, etiā
stante statuto ꝙ pax habeatur ab heredibus occisi. Bal. in.l. si fi
lius qui patri. in fi. ff.de vulg. & pupil. vbi Bar. Ang. Imo. & do
cto. ¶ Centesimoprimo, pax fieri potest etiam ab eo qui iurauit
pacem non facere. Specu. in tit. de prepa. iud. in fi. ¶ Centesimo
secundo pax. filiofamilias iniuriāto non potest fieri in preiudiciū
patris cui actio sit quesita. Pau. de cast. in.l. in psonā. ff.de pac.
¶ Centesimotertio, pace facta inter duces belli in dubio non de
bent refici damna, nec castra expugnata restitui, Angel. in.l. sȝ si
hac.§. pretor. ff.de in ius vocan. licet Bal. contra.l. fina. C.de cō
di. ob tur. cau. ¶ Centesimoquarto, pax a femina succedēte of-
fensso fieri nō potest, & facta non prodest, stante statuto ꝙ pax ha
beatur ab offensio, qr femina non est habilis ad vindictam, glo.
singu. in.c.j.§. hoc aūt notandum in glos.j. magna, qui feud. da.
30 pos. ¶ Centesimoquinto, pax facta vni vr̄ facta etiam cōsiliarijs
eius Bal. in marga. in ꝟ. liberatio. versicu. fina. ¶ Centesimo-
sexto pax potest fieri mandatori criminis, si statutum dicat quod
pax fiat percussori. Bal. in.l. transigere ad finem. C.de transac. &
in.l. si seruum. in.§. pretor. ff.de acquiren. here. ¶ Centesimosepti
mo, pacis instrumentum productum post terminum statuti etiam
ex consilio aduocati non prodest Bal. in.l. iuris ignorātia. C. qui
admit. & eius productio sufficit sine pronuncia. iudicis. Bal. in.l.
omnium. in ver. item not. quod sufficit producere. C.de testamen.
¶ Centesimooctauo. pacis beneficium datur ex sola productio-
ne instrumenti pacis coram iudice etiam non pronunciāte, Bal.
in dicta.l. omnium. in versi. item not. ¶ Centesimonono, pax nō
tollit inquisitionem faciendam, vel factam Bar. & Bal. in dicta.
l. transigere. C.de transactio. in penul. colum. versi. secunda con-
clusione. Specula. in titulo de accusatore, versi. sed pone. a, in ver
sicu. circa, & ibi Io. and. in addi. ¶ Centesimodecimo, pax tollit
31 accusationē faciendam, seu factam. Specu. vbi supra. ¶ † Cente
simoundecimo, pacis fractor potest a quolibet de populo accusa
ri inquantum dimidia pena fisco debetur, Barto. in.l. prima in fi
ne. ff.de iure fisci. & in.l. arbiter. la.ij. ff.de arbi. ¶ Centesimoduo-
decimo, pax rumpitur etiam per castramentationem factam ab
vniuersitate contra aliam. i. per edificationem castri muniti fossa
tis, & barbacanis. Barto. in rubri. C.de meta. libro duodecimo.
¶ Centesimodecimotertio, pax facta inter bellātes debet esse ni
mis firma intantum est hoc verum, ꝙ si Dux belli aliquod pactū
cū hostibus faciat nedū ipse tenet̄ seruare, sȝ etiam ipsi de exerci-
tu. glo. quam communiter docto. sequuntur in.l.j.§. non fuit. ff.
de dolo. quid autē si a duce belli nō esset pax facta, an fides sit ho
sti seruanda, dic ꝙ sic, vt in.c. noli. xxiij.q.j. & in.l.j. ff.de dolo. tex.
cū glo. in.l. conuentionum. ff.de pactis, vbi dicit Bal. ꝙ hoc non
debet fieri sine iussu populi. & populo inconsulto, ita pulchre dixit
Prepo. in.c. ius militare. in.ij. no. per illū tex. in ꝟ. nexus.j. dist.

¶ Centesimodecimoquarto, Bal. in titu. de pa. constan. in versi. vasalli qui tempore per illum tex. dicit q tempore treuge non est tutus accessus ad alios aduersarios, ad qd facit cle. pastoralis. de re iudic. de pace constan. §. sententie quoq; idem fm Prepo. in. c. insigentium. j. dist. forte posset dici facta pace, dũmodo pax illa esset recens, nam non est confidendũ de recenti amico, id est nouiter reconciliato, vt voluit gl. in ver. capitales. in. c. per tuas. el. j. de simo. & in. c. accusatores. el. j. iij. q. v. & Inno. de accusa. c. cuz

32 oporteat. ¶ † Centesimodecimoquinto, si vnus frangit pacez prouocatus, & non apparet, quis ceperit, nullus tenetur ad penã fracte pacis, Abb. in. c. j. in ver. sed quero. de tre. & pa. allegat bar. in. l. cum pater. in. §. libertis. ff. de legat. ij. text. & ibi But. in. c. cõstitutus. de penis. Bar. in. l. j. §. cũ arietes. ff. si quadru. pau. fe. dica. per illũ tex. cũ glo. facit qd legitur & no. in. l. scientiã. §. instrumenta. ff. ad. l. aquil. facit. l. si bi qui inuicez. ff. de don. causa mor. vbi si illi qui donauerant sibi inuicem cã mor. moriant̃, & nesciat̃ quis predecesserit, nõ debet donatio heredibus, voluit Ange. in dispu. reuocata guerra, & Bar. in. l. si seruũ. §. sequit̃. ff. de verbo. obli. & ibi latissime Alex. in fi. dicens hoc cõmuniter teneri facit qd no. Bal. in. l. j. in. xij. q. C. vnde vi & in. l. vt vim quasi in fi. ff. de iusti. & iure. & Ana. de homi. significasti el. ij. xxix. col. dicentes, q si inter duos fit insultus reciprocus, & non apparet de prioritate, nõ nullus punitur quãtũ ad interesse partis tamẽ respectu reipu. fit cõpẽsatio doli cũ dolo. d. Fely. in. d. c. j. i. iij. col. de treu. & pace cogitandũ esse dicit, q si vnus ex insultãtibus esset robustior vel audatior altero ille presumitur incepisse, per id qd de animalibus brutis scribit Floria. in. d. l. j. §. cum arietes. ita limittando illum tex. pro quo facit. l. qui duos. §. si maritus. ff. de reb. dub. cum cõcor. quas dedit de ref. capitulũ ad fi. ponens quod inter duos geminos robustior presumitur primo natus, tñ hoc nõ affirmat, nec ego affirmo, quia in dubio in penalibus promptiores esse debemus ad absoluendũ, q̃ ad condemnandũ, qr vbi agitur de pena criminali saltem capitali probationes debent esse liquidissime. l. sciant. C. de proba. & l. qui sententiã. C. de pe. vnde ex presumptionibus nõ est dãnandus, sed potius absoluendus, si probatio est dubia. l. absentẽ. ff. de pe. cũ alijs simi. allega. per Alex. cõsi. xv. in

33 cip. viso processu in. j. parte consiliorum. ¶ † Centesimodecimosexto, si constaret, quis primo conuenit, & tunc primus non potest agere contra secundum, sed secundus bene potest agere contra primum, pro hoc facit tex. in. d. §. libertis. l. cum pater. ff. de lega. ij. & l. quero. §. inter locatorem. ff. loca. & quod nõ. glo. fin. in. c. dilecti. de arbit. nam secundus non tenebatur seruare pacez primo, ex quo primus non seruauit eam, qr promittens penã, vel quicqd aliud intelligitur promittere, inquantum alius seruat, qd pmisit. vnde si ille non seruat promissum non tenet̃ iste ad obseruantiaz, vt in. c. peruenit. el. ij. de iureiur. & in regula frustra. de reg. iur. lib. vj. sed primus incidit in penam, in violando pacem, seu treugam ergo secundus non tenetur, & istud vltimum voluit Ab. in. c. quẽadmodũ. in. iij. not. de iureiuran. & in. c. bone memorie. de elect. & Bal. in. c. sicut. el. ij. de iureiuran. & voluit Jo. and. in addi. Specu. super rubri. de treuga & pace, & Jaco. de are. Bald. Jmola, & Pau. de cast. in. l. semel mora. ff. soluto matrimo. & ibi plenius p Roma. & Alex. ¶ Centesimodecimoseptimo, considerandũ est diligenter, qr Abb. in. d. c. j. de treu. & pa. vult expresse, q si vnus frangit treugã, potest alius eandem frangere impune. c. peruenit. el. ij. de iureiuran. nam cõtrium fm do. Fely. ibi firmat. Jo. andre. & But. in. d. c. peruenit. & Joan. andre. in addi. Spe. super rub. de treu. & pace. in prin. dicens fuisse originale dictum Vincen. in. d. c. j. eo. tit. & dicit idem Archi. in. c. illi qui. ante mediũ. xxiij. q. iij. & subdit Joan. And. ita obseruari in Hispania, & cum istis transit Ang. & Jmo. in. l. si ex legati cã. ff. de verb. ob. & Ang. Raph. & Pau. de ca. i. l. q seruũ eo. ti. & bal. i ru. d treu. & pace i vlti. col. Jmo. tñ in. d. l. qui seruũ in ver. sed certe dicit istud potius procedere de cõsuetudine, q̃ de iure, per regulã. d. c. peruenit. el. ij. & l. cum proponas. ij. C. de pact. respondet ad. c. inter verba. xj. q. iij. quod loquitur in foro conscientie, & ita transit Alex. & Anto. de alexãdro. in. d. l. cũ proponas. ver. ij. fallit. & Alex. in. d. l. semel. ij. col. & in. d. l. qui seruuz in fi. quã legit sub. l. qui insulam, & idem voluit Jmol. in. d. c. peruenit per illum tex. & Ab. in. d. c. j. de treuga & pace reperitur tñ pro opi. Archi. consuluisse Maria. consi. xxvj. Januensiũ Dux. ix. col. propter differentiam, que est inter pacem & treugam, qr pax est finis discordie perpetuo duratura, secundum Host. & alios in sum. de treu. & pa. † sed treuga fit ad

34 tempus, qua finita potest aduersarius illatas sibi iniurias vlcisci ideo videtur expectandus lapsus temporis cum possit idez seruare intra tempus, & vlcisci post tempus, nõ sic in pace, qr cũ sit perpetua, nunq̃ posset offensus vlcisci iniuriam acceptam post pacẽ ideo inconueniens esset, q puniretur pena fracte pacis offendendo primum violatorem fidei, dat simile exemplum in officiali perpetuo, & in temporali, nã primum potest conueniri durante officio, qr non est dare tempus, qd sit expectandum attenta perpetuitate officij, secundus autem non conuenitur durante officio cũ sit saluũ ius parti, vt eũ postea conueniat, vt traditur. in. l. principalibus. ff. si cer. pet. in. l. pars literarũ. ff. de iudi. & cum ista ratione simplr̃ trãsit do. Fely. i. d. c. j. in. iij. & iiij. colũ. de treu. & pace, mihi plz opi. Abb. & sequatiũ, propter regulã indistincte loquentem, in. d. c. peruenit. & in. d. l. cum proponas. Item qr ille qui non facit, qd debet non recipit, quod oportet glos. j. in. l. si non fuerit. ff. de iureiuran. Item qr treuga & pax equiparãtur quoad fedus seruandum. c. nouit. de iudi. Nec obstat ratio diuersitatis data p Maria. cum qua transit do. Fely. qr lz illa ratio perpetuitatis & tẽporalitatis sit in treu. & pa. tñ iure non cauetur, vt non seruanti mihi treugam debeã expectare post tempus treuge elapsuz, vt vlcisci debeam, qr incontinenti, q quis non seruat mihi cõctum non teneor incontinenti ego seruare, cum vltro citro. sit obligatorius l. labeo. §. cõtũ. ff. de reg. iu. & non dicitur quis venire contra contractum, & scriptum, si ex parte alterius contractus, seu scriptum non seruetur, vt pulchre voluit Inno. in. c. mandatum. de rescrip. quem Bal. & Saly. sequuntur in. l. cum proponas. C. de pac. vnde circunscripta cõsuetudine per predicta de iure videtur verior opi. Abb. & sequacium. in pratica tamen vbi est consuetudo ser-

35 uaretur opi. Archi. & sequacium. ¶ † Centesimodecimooctauo superest vna dubitatio, an lex loquens de pace hẽat locuz in treuga dominus meus in. c. j. de ferijs tangit hanc questionem, & dicit quod non quia exceptio firmat regulam in casibus non exceptis. l. nam quod liquide. ff. de penu. lega. nec obstat secundũ euz quod treuga accedat paci, & idem iudicandum sit de treuga, sicut iudicatur de pace, vt in. c. nouit. de iudi. quia responder, quod treuga magis accedit guerre, q̃ paci, & ideo de ea iudicabitur, vt de guerra, vt habetur in tit. de pace constan. in. §. vasalli. qui, & ibi Bal. dicit idez iudicandum de treuga, quod iudicatur de guerra & quod tempore guerre non est tutus accessus adducit. c. significauit. de iudeis. & Pet. de ancha. in consi. lxxxvij. incipiente premissa facti serie vbi dicit q tria sunt tẽpora, pacis, guerre, & treuge, & secundum quosdam tps treuge pt dici potius tps guerre q̃ tps pacis per. d. c. significauit, & aliter Car. in. c. j. de treu. & pace, vbi dicit q treuga est pax improprie sz proprie est guerra in cõtrium allegat glo. in titu. j. de pace tenen. in. §. si quis hominem. in glo. ij. que voluit, q id quod dicitur in violatore pacis habet locuz in violatore treuge, & probatur secundũ eũ in. c. illi qui. xxiij. q. iij. vbi tex. dicit pax vero illa quam treugam Dei, dicimus fideliter obseruetur, & adducitur Joã. and. in addi. Specu. in tit. de treuga & pace in rub. vbi dicit q magis accedit paci q̃ guerre, tamen predictis fm eũ aduersatur theorica Bar. in. l. cõuentionũ. ff. de pac. q capitaneus belli potest facere treugam, & non pacez nec guerrã, & sic pax est quodã tertiũ, concludit dominus meus,

36 q aut loquimur in materia fauorabili, † & tunc treuga accedit paci, aut in materia restringibili, & penali, & tũc secus, & pcedit hoc, quãdo treuga est facta ad tempus, sed si treuga esset facta perpetuo, tunc iudicaretur de ea, vt de pace, & in hoc casu habebit locũ dispositio. d. c. j. de fer. si aũt esset facta ad tempus, ex quo agitur de cõmodo subditorum, videretur dicendum quod possit iurare diebus dominicis, & feriatis pro treuga, & si iurislator considerasset de treuga, illud idem expressisset de ea, sicut expressit de pace, & ita resider, tamẽ facit pro hoc vltimo suo dicto glo. singu. in. l. tale pactum. §. fi. ff. de pac. ego adduco Jaco. alua. in. d. c. j. in. tit. de pace constan. in. §. si quis hominem post glo. ij. vbi dicit, q ea que statuta sunt in violatore pacis, possunt habere locum in violatore treuge, & est ratio fm eũ, qr sicut per pacẽ imponitur finis discordie, ita & eodem modo treuge operantur enim tuitionẽ, & securitatem vsq; ad tempus, quo stabilite sunt, vt in. c. j. de tre. & pa

37 ce, † nã treuga est securitas prestita personis, & rebus ad tempus concessa nonduz finita discordia, & vocatur fedus, vel inducie, vt ff. de capti. l. nõ dubito, & in. l. postliminium. in. §. inducie. pax vero imponit finem discordie. & adduco eundẽ Alua. eo. tit. in prin. in. v. col. vbi dicit q idem est effectus & pacis, & treuge, licet pax sit perpetua, & treuga tpalis, & istud probat̃ in. d. c. significauit. & adduco ego Abb. in rub. de treu. & pace. vbi sing. dicit, q in omnibus casibus, qbus partes possunt compelli ad pacem, possunt etiam compelli ad treugam, vnde licet proprie & stricte differunt treuga & pax probatur tamẽ in rub. de treuga & pace propter copulam, &, que ponitur inter diuersa, vt gl. rub. ff. de iu. & fac. igno. & voluit

et voluit Pau. de cast. in. d. l. conuentionum. et scripsit Ange. in l. ij. ff. de pac. tamen cõsiderato effectu et omni moderatione in casu nostro vendicat sibi locũ dispositio. d. c. j. de ferijs tam in pace quam i treuga, et ad hoc adduco bonuz tex. in. c. j. ad fi. iũcto pncip. de treuga et pace, vbi ille tex. treugam appellat pacem, et ad hoc illum tex. ponderaut ibi doc. et ad hoc adduco illum tex. ad istam questionem in ratione sui, qr si treuge sunt inuiolabiliter obseruãde in aliquibus precipuis ferijs ibi expressis, licet hodie de facto illud non seruetur ergo poterit etiam treuga fieri, et pro ea iurari tempore feriato attento fine scilicet ipsa securitate, cum in hoc il 38 le tex. † circa ferias honorandas equiparet nominando treugam et pacem, nam hoc reputatur fauorabile. Preterea facit ad hoc bonus tex. in c. nouit. §. postremo. ibi ad terminum prefixum, vbi tex. treugam factam appellat pacem, qr negari non potest, qr interim non sit pax fateor tamen q in materia penali statuti appellatione pacis non veniret treuga, vt voluit hic dominus meus, cui adde Pau. de cast. et Alex. in. d. l. conuentionum. in. ij. nota. et Ange. et Jmol. in. l. si ex legati causa. et in. l. qui seruũ. ff. de ver. obli. et Archi. in. d. c. illi. et Abb. in. d. c. significauit, nam treuga non dicitur esse solida pax, vt dicit tex. in. c. nouit. ad fin. preterea ille tex. d. c. j. de ferijs prohibet abstinere ab opere illicito, sed treuga est opus licitum, et pium, vt euitentur discordie et rixe. ergo ille tex. vendicat sibi locum in treuga. ¶ Centesimodecimonono ad pacem pertinet vt familiariter, et secreto amicus conqueratur amico de ipso, vel eius superiore, vide tex. et ibi Cardi. in clemen. vnica in versi. dudum. in. xij. nota. de iureiuran. vbi plenius per euz.

FINIS

Tractatus de amicitia certe

Omnium amenissimus, mireque cõducibilis Juriũ Monarche profundissimi do. Joã. de ligna. Bononiensis legum interpretis celeberrimi, qui quidem Tractatus tam est rarissimus, quam ab omnibus hactenus desideratus, sed ab infinitis liberatus mendis.

DIVISIO

Circa Circulũ amicitie discutiendũ. ¶ Primo premittaz plura significata huius termini amicitia, vt eligatur proprium significatũ in hoc Tractatu explicabile. ¶ Secũdo subiũgã necessitatem, vel vtilitatem ipsius explicando ad omnes facultates circulum arboris, ad quem pertinet ipsius examinatio. ¶ Tertio explicabo, quid sit, describendo accidentia circa ipsius quiditatem explicando. ¶ Quarto diuidam ipsam, species ipsius singlr discutiẽdo. ¶ Quinto de effectibus, seu opationibus ipsius. ¶ Sexto iter quos cõbi possit. ¶ Septio quo casu sit opus amicitia. ¶ Octauo discutiã aliq ad amicitiã ptinẽtia.

SVMMARIVM

1 Amicitia quot modis sumatur.
Proportio generalis vocatur amicitia.
Empedocles quod principium vniuersi posuerit.
2 Etas ab adolescentia ad quam repugnantiam inclinetur.
3 Amor et odium sunt passiones appetitus humani.
Amicitia quando vocetur charitas.
4 Virtus est medium refrenans extremitates.
5 Amicitia vnde ducat originem.
Juris naturalis varie species.

Circa primum est Sciendum, q amicitia sumitur multis modis. ¶ Primo modo sumit 1 † amicitia latissime pro consonantia et debita proportione entium ad inuicem, et vt referuntur ad vnum principium primum, siue finem. ¶ Et hoc potest sumi generaliter, et specialiter, generaliter, vt cum dicimus armoniam, seu conuenientem proportionem omnium que sunt in vniuerso, vt ordinãtur ad Deum, a quo cuncta dependent, et in quem omnia terminantur de summa trinitate. c. penul. et. l. j. C. eodem tit. est eniz conformitas simplicium, mixtorũ, genitorũ, et corruptibiliũ, regulatorum, et machina celesti. vt scribit Philosophus. j. Celi. et. j. Meteororum, ibi necesse est hunc Mundum superioribus latoribus fore cõtiguũ, vt omnis virtus inde regatur. ¶ Est enim mirabilis armonia, siue proportio in machina celestiũ corporum, et motum multiformium, a qua proportione, vt pote instrumẽto altissimi, hec inferior proportio introducitur, et conseruatur nutu Dei, sicut est proportio intelligentiarum gradualis, secundũ esse magis, et minus distãs a primo in gradibus perfectionis. ¶ Et hec generalis proportio vocat amicitia, quã Empedocles ponit vnuz principium vniuersi in sua naturali philosophia. et scribit Aristo. j. phisic. tertio Metaphisice, et. j. de anima. ¶ Potest etiam sumi particulariter pro proportione partium singularium relatarum ad totuz particulare, vt in corpore humano proportio elementorum humanorum, et qualitatuz cum qua stat forma humana, et procedũt opiniones solite. ¶ Vocari potest amicitia de celebra. mis. in quadam autem, quaz sequitur dissolutio vocari potest inimicitia, potest etiam sumi particulariter proportio, nõ in complexione corporea, sed in viribus anime, vtpote cuz appetitus sensitiuus proportionaliter se habet ad dictamen rationis, idem obediendo, tunc enim est in homine amicitia eiusdem ad seipsum. cum aũt repugnat, tũc est sibiipsi inimicus, vt scribitur. ij. ethicorũ, et de hac repugnantia loquitur Apostolus ad Ro. vij. ibi video aliaz legem repugnantem legi mentis mee. xxxij. q. v. si Paulus. vj. dist. sed pensandũ. xxiij. q. j. vbi mel 2 la de consti. nam concupiscentiam, † et in hãc repugnantiam inclinatur etas ab adolescentia. xij. q. j. omnis etas. xx. q. j. proclinus. declarationem autem notaui, in tractatu de bello, circa princip. ¶ Sumitur etiam amicitia pro naturali concordia, vel cõmunicatione multorum animalium eiusdem speciei adinuicem etiam circunscripto quolibet vsu rationis, naz videmus canes, canibus leones, leonibus, et sic de singulis vniformiter principiorum naturalium. ¶ Sumitur hec et strictius pro naturali concordia insurgente ex coniunctione, siue vnione productiua etiaz circunscripto vsu rationis, qr videmus inter bruta parentes affici filijs, et elaborare in educando, et defendendo, qd prouenit ex iure naturali. ff. de iusti. et iur. l. j. §. ius naturale. j. di. ius naturale. ¶ Sumit etiaz amicitia p amore, prout est passio appetitus sensitiui. vt dicimus 3 amorẽ † et odium fore passiones appetitus humani. xj. q. iij. quatuor. c. quicunq. de consti. nam cõcupiscentiam. xxx. q. v. si paulus. ¶ Sumitur et amicitia pro beneuola cõmunitate hominum directa ex dictamine rationis humane. et hoc modo potest sumi, put dirigitur in Deum, et tunc vocatur charitas. de qua de pe. distin. ij. charitas. cum sequen. et quasi per totum. et potest dirigi in hominem propter deum, et tunc etiam vocatur charitas vt ibidem. ¶ Põt etiaz dirigi in hominẽ pp hõiez attẽtis solis moralibus, et tũc vocat amicitia, et de hac. j. tractat. ¶ Hec tñ põt sumi p habitu acqsito refrenante et cõmoderãte passiones amoribus et odijs circa singula amabilia et odibilia, et tũc nõ est vnus habitus, imo multi. Fortitudo enim est virtus que moderat amorem et odiũ circa timores et audacias. Temperantia circa amorẽ, et odiũ, et dilectionuz corporaliũ, et sic de singulis. ¶ Potest etiã sumi pro habitu moderante passiones vel amoris et odij hominũ pp se nã multi sunt qui plus diligunt, quam oportet, et aliqui, qui minus attentis circunstantijs, sicut contingit excedere, et deficere ergo fuit ne4 cessaria † virtus media refrenatiua istarum extremitatum, et hec, vt credo, est vna virtus moralis, vt. j. latius prosequar. ¶ Potest ẽt sumi pro actuali dilectione hominum adinuicem constituta in summo dilectionis gradu regulata dictamine rationis pensatis quibusdam circunstantijs, que omnem supponit virtutẽ et hec vt credo nõ est virtus moralis licet sit summus actus virtutis, vt inferius declarabitur, et de hac loquuntur morales Philo. Aristo. viij. et. ix. ethico. cuius mentẽ per qõnes. j. discutiã. Tulius in libro suo de amicitia, et Seneca in pluribus epistolis suis, et vale5 rius in titul. de amicitia, et alij morales, quorum aliqua inferius ostẽdam. † De omnes amicitie ortuz habent a iure naturali cõi insito nature, priorum entium prout aggregatũ vniuersuz. ¶ Scdo a iure naturali pticulari cuiuscũq entis distincti quacũq spẽ differente sic. ¶ Tertio a iure naturali insito nature vnius specifice. Quarto a iure naturali insito nature indiuiduate. ¶ Quinto a iure naturali insito appetitui sensitiuo. ¶ Sexto a iure naturali insito humane intelligẽtie, et dictamini recte rõnis de quibus varijs speciebus iuris naturalis hr in. c. ius naturale. j. distinctio. et. l. j. §. ius naturale. ff. de iustitia. et iure, de quo etiam tractatum facio specialiter. Hic autem in hoc tractatu pretermissis omnibus

alijs significatis amicitie tractabitur de amicitia, put est habitus acquisitus moderatiuus amoris, ꝛ odij hominuz propter se, regulatus a dictamine recte rationis, ꝛ prout est actus procedés ex illo habitu constitutus in summo perfectionis gradu.

SVMMARIVM

1 Amicitia cuius vtilitatis sit.
2 Fortuna quanto maior tanto instabilior.
Natura nec abundat in superfluis nec deficit in necessarijs.
3 Homo vt homo debet homini obsequium.
4 Amicitia ceteris bonis humanis preferenda.
5 Vita heremitica ꝛ solitaria an sit sociali ꝛ ciuili preferenda.

¶ De necessitate ꝛ vtilitate amicitie.

1 Circa Secundum est attendendum † ꝙ vtilitas amicitie explicatur per Aristo. viij. Ethicorum, per hec breuia verba, sine amicis vtiqꝫ nullus eligeret viuere habens reliqua bona, Hác ꝓportionem declarat ibidem explicando hanc necessitatem in fortunatis, aut infortunatis hominibus, ꝛ secúdum varietatez etatú ꝛ Tullius i libro suo de amicitia ꝙ declarat. i. ð diuitibus, ꝛ principatum habentibus, primo quo ad vsum bonorum, secúdo quo ad custodiam. ¶ Primo quo ad vsum sic dicit, que enim vtilitas talis bone fortune ablato beneficio, ꝙ sit maxime laudabiliú ad amicos, si hec est bene facere, ꝛ cómunicare. viij. distin. quo iure. v. distin. per totum. lxxxvj. distin. non satis. xij. q. ij. aurum. ꝛ. c. pa
2 sce. ¶ Secúdo quo ad custodiam sic dicit, † ꝛ qualiter vtiqꝫ saluabitur, ꝛ seruabitur sine amicis, quanto enim maior fortuna tá to minus securus, post declarauit idem de pauperibus, dicens. Inopia, ꝛ reliquis infortunijs solum refugium extimabitur esse amicos. Tullius in libro suo de amicitia de diuitibus, ꝛ pauperibus idem declarat, dicens, quis esset fructus tantus in prosperis rebus nisi haberes que illis eque, actu ipse gauderet aduersa vero ferre difficulter sine eo ꝙ grauius illas etiam ꝙ̃ tu ipse ferres ꝛ subdit, ná ꝛ secundas res splendidiores facit amicitia, ꝛ aduersas facit leuiores. ¶ Idem Philo. necessitatem amicitie declarat secundum diuersitatem etatum dicens, ꝛ iuuenibus quedam necessariam amicitiam ad bonum delectabile, senioribus autem ad famulatum, ꝛ deficentiam actionis ipsius ꝑꝑ debilitatem adiutorij, idé declarat Philoso. distinctioné vite speculatiue, ꝛ actiue, dicés, simulqꝫ duo viuentes, ꝛ intelligere, ꝛ agere sunt potentiores. cui conuenit. vij. q. j. illud de capel. monacho. c. fi. de statu monacho. c. ij. ¶ Postea quantuz ad omnes declarat statú amicitie necessitatem, per hoc ꝙ natura, q̃ nec abundat in superfluis nec deficit in necessarijs, ipsam instituit humano generi. ¶ Propterea vidimus homines quátumcúqꝫ ignotos per amicitiam se
3 dirigere in erroribus viarum. ¶ † Nam homo, vt homo, debet homini obsequiuz, ꝛ eum diligere tenetur. ij. q. j. multi de iudi. nouit. lxxxiij. distin. per totum de sententijs. dilecto lib. vj. ¶ Ex his infertur, quod ad moralem spectat examinatio amicitie, ꝛ sumit ex predictis duabus rationibus Philosophi. ¶ Secunda ratio Philosophi illud spectat ad moralem, qꝺ maxime saluat ciuitatos, ꝛ ad quod maxime tendunt legislatores hoc est amicitia, ergo, vnde Tullius in lib. suo de amicitia, quid si exiueris extra rerum natura coniunctionem, nec domus vlla, nec vrbs stare poterit, nec agroꝝ cultus permanebit, ꝛ idé Tullius, intelligitur quátatis amicitie concordieqꝫ discordijs percipi potest, que eniz domus tam stabilis, que tam firma ciuitas, que non odijs, ꝛ discordijs funditus possit euerti. ¶ Quarta ratio Philo. de illo cóstare debet morali, quod est maxime necessarius de ciuili conuentione conuenit tamen precunti. ¶ Quinta ratio de illo debet constare morali, qꝺ maxime vꝛ interesse iustoꝝ talis amicitia. ¶ Sexta ratio de illo debet constare morali quod non est vtile, sed honestuz talis est amicitia, item legislator maxime intendit amicitie, ex his concluditur ad circulum moralis scientie hoc spectare, imo ꝛ
4 ad moralez sepectat maxime sollicitari circa amicitiaz, † inter quá cetera bona humana cómendat Tullius in lib. suo de amicitia, sic dicens, est enim amicitia nihil aliud, nisi omnium humanaꝝ, diuinarumqꝫ rerum cú beneuolentia, ꝛ charitate summa concessio, qua quidé quicꝙ̃ aut scio, an excepta sciétia melius sit homini a Dijs imortalibus datum diuitias alij preponunt, bonam alij valetudiné, alij potétiá, alij honores, multi et voluptates, Belluaꝝ hoc quidé extremú, illa aút superiora caduca, ꝛ incerta, posite nó tá in ꝯsilijs nr̃is, ꝙ̃ in temeritate fortune, q aút in virtute summú bonú ponút, preclare illi qdé, sed hec ipsa virtus amicitiá gignit ꝛ ꝯtinet, nec sine virtute amicitia vllo pacto esse pót. post p. xij. lineas subdit, deniqꝫ cetere res, q̃ expetunꝭ, oportune sunt singule rebus fere singulis, diuitie, vtare opes, vt colere honores, vt laudare voluptates, vt gaudeas valetudo, vt dolore careas, ꝛ muneribus fungare corpis, amicitias res plurimas ꝯtinet quoquo te verteris pſto est nullo loco excludiꝭ, nunꝙ̃ intépestiua est, itaqꝫ nó aqua, nó igni, nó aere (vt aiút) locis pluribus vtimur, ꝙ̃ amicitia, nec ego núc ð vulgari aut de mediocri (que ipsaz delectat, ꝛ ꝑdest) sed de vera, ꝛ ꝑfecta loquor, qualis eoꝝ q noiaꝭ pauci fuit ná ꝛ res scðas splédidiores facit amicitia, ꝛ aduersas partiés cóicásqꝫ leuiores cúqꝫ plurimas, ꝛ maximas cómoditates amicitia ꝯtineat, ꝛ ꝑsequere Tulliú ibi, in. c. ij. vbi pulchre. ¶ Sed ꝯ vnú dictú Philo. tu opponés dist. x. itaqꝫ nullus sine amicis eligit viuere. ná. s. hr̃mi. sine ꝯuiuétia amicoꝝ, sic ꝛ multi religiosi. ¶ Ad hoc dðz ꝙ. Phi. loquutus est moraliter, ꝛ ẜm legé moralé, nó cómédaꝭ vita hr̃mitica, imo dicit cómétator. v. Metaphi. qꝺ hr̃mi-
5 ta neqꝫ bonus, neqꝫ malus. † An aút ẜz veritaté, ꝛ fidé ponderaan altiori ꝛ eterna vita ꝙ̃ qs ꝯsequi pót gratia super naturali dominio sit vita heremitica preferenda vite sociali alibi explicabitur in circulo scientie canonice in capit. nisi de renunciatione.

SVMMARIVM

1 Legislator an magis respiciat amicitiam ꝙ̃ iustitiam. nu. 4.
Iustitie vis atqꝫ energia.
2 Amicitia obnubilat interdum veritatem.
3 Iudicium humanum quot modis peruertatur.
Virtus amicitie preferenda.
4 Conscientie Deo patent nó hominibus.
5 Legislator cómune bonum preferre debet priuato.
6 Amicitia inordinate affectionis a legislatore respuitur.
7 Liber politicoꝝ qd ꝯcernat, ité ꝛ ethicorú, economicorum.

¶ De legislatoris intentione.

Quia dictú est. ẜ. q. ꝓxima, ꝙ legislatores maxime intédút circa amicitiá, idcirco in du-
1 biú reuoco, † an magis intédat circa iustitiá, ꝙ̃ amicitiá, vel eꝫ apparet, ꝙ circa iustitiá, ná oia precepta legislatoꝝ sunt circa iustitiá. ff. de iust. ꝛ iu. l. iustitia. §. iuris ꝑcepta. insti. eo. ti. §. iuris ꝑcepta in ꝓemio cópillationis gregoriane. Ité in omni ciuili cóitate operaꝭ iustitia, ná illa saluat oés ꝯctus. xij. q. ij. cú deuotissimá. ꝛ. l. iustitia. ff. de iust. ꝛ iu. ꝓhibet fieri violentias, ꝛ sic ꝑ ipsam oés pn̄t pacifice viuere, ꝛ in sibi debitis operi-
2 bus lucrari debitú suú, † amicitia aút interdú obnúbꝛat veritaté, ꝛ ex ipsa insurgit iustificatio, vt scribit Phi. i. rethorice, ibi Judices ꝑꝑ amare, ꝛ obedire nó pn̄t sufficiéter videre veꝝ. ꝛ. ij. retori. amáti quidé eú de quo facit iudiciú, aut nó iustum fecisse, aut ẜm praua vꝛ iniustú fecisse odienti aút ꝯtriú, ꝛ idé scribit cómentator
3 j. celi, ibi maxima cá diuersitatis in iudicijs est amor, ꝛ odium. ¶ † His omnibus cósonat Grego. dicens. quatuor modis humanú iudiciú peruertiꝭ, timore duz metu alicuius ꝑtatis veritatez loqui ꝑtimescimus, cupiditate, duz premio qñqꝫ alicuius corrumpimur, odiú duz ꝯ quélibet aduersarium molimur, Amore dum propinquo, vel amico prebere auxiliuz contemnimus, ꝛ habetur. xj. questio. iij. quatuor, idem Augusti. in. c. quicunqꝫ, idem sequenti, ꝛ conuenit, de regulis iuris. c. j. libro. vj. xxij. questione quarta. ꝛ. c. ne amisso. Item virtus est amicitie preferenda, vt scribitur primo Ethicorum maxime ergo iustitia que est omnis virtus, vt visum fuit cum de iustitia agebatur. Item si hoc esset hoc eueniret, quia omnibus existentibus amicis non foret opus iustitia. Sed hoc est falsum, nam iustitia est bonum honestum perficiens amicitiam interius, vt visum fuit cum de iustitia agebatur ergo quolibet alio bono habito opus est iustitia ad esse perfectú hominis. ¶ Oppono, scribit Philosophus octauo Ethicoruz.
4 ¶ Pro declaratione huius dubitationis est attendendum † legislatores magis student circa iustitiam, quam circa amicitiam proprie sumptam, ꝛ hoc propter maiorem ipsius necessitatem in salute ciuitatis, etiam quia non est in potestate legislatoris scire, cum quo tu singulariter inire debeas amicitiam, vel non, cum ipsum lateat secrete hominuz conscientie, que soli Deo innotescút. xxxij. distinctione. erubescunt. vj. questio. j. si omnia de iud. nouit. ¶ Sed bene possibile est legislatorem aliquando plus studere ad amicitiam communiter dicam, quam ad particularem iustitiam ꝛ hoc quia actus amicitie communiter sumpte est ad plurimos

inter

inter plures, actus autem particularis iustitie est inter particula-
5 res, ⁊ paucos. †Sed legislator plus debet intendere bono com-
muni ꝙ priuato. l. vtilitas. C. de primipilo. lib. xij. C. de cadu. tol.
l. vna in fi. de postu. prela. bone. primo. vij. q. j. scire. Itez qr actus
amicitie cōiter sumpte cōtinet virtualiter actum particularis iu-
stitie, ⁊ extinguit actū iniustitie esset enim iniustus cōtus, si ex ple
na, ⁊ libera nostrū duorum concordia ego permutarem tecum rē
meam magni valoris cum re tua modici valoris, nam in re mea
ego sum moderator, ⁊ arbiter. C. manda. l. in re mandata insti-
tu. de rerum diui. §. per traditionem. ¶Dico ꝙ sumendo amici-
tiam pro cōmuni ciuium concordia, ⁊ beneuolentia ipsa soluat in
ciuitate esse bonum, ꝙ soluat particularis iustitia, qr continet ip-
sam virtualiter sicut dictum fuit, ⁊ addit supra iustitiam multam
beneficiorum actionem inter ciues adinuicem, quod est multum
necessarium ad perfectionem ciuitatis. ¶Quando autem dicit̄
quod amicitia est causa iustificationis, id non est verum de vera
amicitia, cum illa sit virtus, vt. s. visum fuit. ¶Item nec est verū
de amicitia sumpta pro cōmuni concordia ciuium de qua nūc di
xi. Sed procedit de amicitia, secundum quod est quedam inordi
nata affectio de qua loquitur. c. quatuor. xj. q. iij. de preben. gra-
6 tie. ¶†Ad hanc autem non student legumlatores, imo in iudi-
cijs ipsam reprobant, ⁊ sumendo amicitiaz vt supra hec vera om
nibus existentibus amicis, non est opus iustitia. ¶Item non est
indigentia iustitie, qr adest, cum sit clausula virtualiter, vt. s. visuz
est. vel potest verificari de iustitia, quantum ad actum discussiuū,
quia non erit opus litigio, ⁊ controuersia, cum amicitia sit bonuz
exclusiua, tamen bene esset opus iustitia cōmunicatiua, ⁊ distri-
butiua, ⁊ tributiua, infertur ergo ad facultatis circulum spectat
examinatio amicitie, nam illatum est ꝙ ad moralem spectat.
¶Sed videndum ad quem specialiter spectet, ⁊ dicendum qd
ad librum Ethicorum, secundum quod vnicuiqz conuenit ad vi-
tam delectabilem, ⁊ decentem vitam ducendam, ⁊ ad felicitatez,
7 mundanam obtinendam. ¶†Ad librum autem Politicorum
spectat, secundum quod valet ad conseruationem ciuitatum, ⁊
abundantiam diuitiarum ordinatarum ad felicitatem. ¶Spe-
ctat etiam ad librum economicorum, secundum quod regimen
economicum, ⁊ domesticum preparat in politicam vitam, vel po
test dici quod liber Politicorum subalternat librum Ethicoruz
⁊ economicorum, naz bonū regimen vniuersitatis politice, vt re-
gni, vel ciuitatis, supponit bonum regimen suipsius, ⁊ sic examē,
⁊ discussio de amicitia spectat ad librū Politicorum subalterna
te ad librum economicorum, ⁊ ethicorum. ¶Et sic ad scientiam
legalem, ⁊ canonicam, vt subalternate ⁊c.

SVMMARIVM

1 Amicitie diffinitio, ⁊ accidentia.
2 Uirtutes morales singule singulas refrenant passiones.
3 Amare proximuz sicut nosmetipsos cur teneamur.
4 Amicitia est trimembris.

¶Amicitie accidentia.

1 **Circa** Tertiuz est attendenduz, ꝙ Philosophus secūdo
Rethorice describit, dicens † qd amicitia est poten
tia benefactiua multoruz. Tullius in libro suo, de amicitia, aliter
describit, dicens sic, est eniz amicitia nihil aliud nisi omniuz diui-
naruz humanarūqz reruz cuz beneuolētia, ⁊ charitate summa cō
sensio. Salustius amicitia est idez velle, ⁊ nolle, Diogenes ami
citia est vna anima in duobus corporibus, si bene pōderas Ari
stoti. describit amicitiaz per effectuz qui est beneficentia, Tullius
per effectuz, qui est beneuolentia, ⁊ concordia Salustius, per ef-
fectuz vniformitatis, ⁊ voluntatis, Diogenes describit per subie
ctuz suum. ¶Sed aggregādo que pertinent ad esse amicitie, po-
test sic describi amicitia, prout est habitus, amicitia est habitus
acquisitus in voluntate moderatiuus amoris, ⁊ odij hominis ad
hominez gratia sui dictamine rationis regulatus cuz beneficen-
tia, beneuolentia, ⁊ concordia. ¶Dixit habitus, per hoc tangit̄
genus in quo cōmunicant̄ omnes virtutes morales, acquisitus in
voluntate, per hoc differt ab appetitu sensitiui, moderatiuus ⁊c.
2 per hoc differt ab alijs virtutibus, †moralibus que singule singu
las suas refrenant passiones, dictamine rationis ⁊c. per hoc dif-
fert ab inordinata affectione, cuz beneficentia ⁊c. per hoc tangun
tur imediati effectus amicitie. ¶Potest etiam describi sumen-
do ipsaz pro actu, ⁊ sic amicitia est actus dilectiuus hominis gra
tia sui regulatus dictamine rationis vltro citroqz omnium virtu-
tem implicans, ⁊ expertam reamationē supponēs cuz summa be
neficentia. ¶Dixi actus, p hoc differt a virtute, que est habitus
dilectiuus hominis gratia sui, ⁊ per hoc excluduntur amicitie p-
pter vtile, ⁊ propter delectabile, que sumuntur propter se princi-
paliter, ⁊ nō propter aliuz dictamine rationis regulatus, per hoc
excluditur inordinatus effectus, vltro citroqz omniuz virtutē im
plicans per hoc concluditur quiditas vere amicitie, reamationē
supponere, per hoc differt a simplici beneuolentia, que potest esse
ad ignotos, cum summa ⁊c. per hoc tangunt̄ effectus, ⁊ de hac
3 loquuntur tex. canonuz cuz dicunt. †amare proximū sicut nos, est
non propter aliud, sed propter participationez ipsum diligimus
de penitentia distinctione secunda charitas est, ⁊ cuz dicit, nō om
nis qui parcit amicus, nec omnis q verberat inimicus, ⁊ melius
est cuz seueritate diligere quā cuz lenitate decipere. v. q. v. nō om
nis. ⁊. c. seq. xxiij. q. iij. qd faciet, ⁊ alibi amor proximi hz plagas
suas, que sunt dulciores cū amarissime inferuntur. v. q. v. nō oscu
latur. xxiij. q. j. paratus inde fuit. xxiij. q. v. nō osculat̄ pictos. ⁊ ali
bi, sic debemus affici ad pximos affectu charitatis, vt velimus
ipsos saluos fieri. xxiiij. q. iij. corripiant̄ alibi nō est ibi maior, sed
lāgor, vbi mali mores nō corrigunt̄. xxiij. q. v. nō putes. ¶Et sic
ɔcludit̄ descriptio amicitie de qua tractaturus circa descriptio-
nē querēdū est de qbusdā. ¶Primo, an amicitia sit virtus mo-
ralis. ¶Secundo, an distincta ab alijs. ¶Tertio, an beneuolen
tia, beneficentia, ⁊ concordia, que ponunt̄ in descriptione amici-
tie sint virtutes. ¶Circa dictū tertiū est attēdendū qd Philo.
4 viij. ethico. diuidit † amicitiā in amicitiā pp vtile, ⁊ pp delectabi
le, ⁊ pp honestū bonū. circa quā diuisionē est dubitādū. ¶Pri-
mo, an pcedat. ¶Secūdo, que magis vnient̄ amicitie vere que
propter bonū honestū, an illa que est propter delectabile. ¶Ter-
tio, an vera amicitia, que est propter virtutez, sit transitoria.

¶Amicitie effectus.

Circa quartum Est attēdēdū ꝙ effectus ami
citie sunt amare, benefacere,
retribuere, cōmunicare. ¶Circa que sigillatiz querenduz.
¶Primo, quid sit melius, an amare, an amari.
¶Scdo, an amicus se debeat habere ad amicū sicut ad seipsuz,
¶Quarto, an benefactor magis debeat diligere, ꝙ econtra.
¶Circa retributionem querendam.
¶Primo, an cuilibet benefactori sit retribuendum.
¶Secundo qualiter mensuretur retributio, an ex effectu benefi
ciati, an benefactoris.
¶Tertio, an in amicitia equalium sit magis tribuendum, ꝙ re-
tribueudum, vel econtra.
¶Quarto, an filius patri possit retribuere digna retributione.
¶Circa conuenientiam an amicis sit delectabilissimum conui-
uere simul.

Circa quintum Scilicet inter quos possit argui
contrahi amicitia.
¶Primo querendum, an inter solos bonos sit amicitia.
¶Secūdo, an inter principem, ⁊ subditos sit amicitia.
¶Tertio, an mariti ad vxorem sit amicitia.
¶Quarto, an patris ad filium sit amicitia. ⁊ econtra, ⁊ hic que-
rendum. quis magis diligat, an filius patrem, vel econuerso.
¶Secundo quis magis diligat, an pater, vel mater.
¶Tertio, an amicitia patris ad filium, ⁊ illa filij ad patrem, ⁊ sic
de marito, ⁊ vxore, ⁊ ecōtra, ⁊ de domino, ⁊ subdito, ⁊ ecōtra.
¶Quarto, an filius magis subuenire debeat prī, ꝙ cuilibet alij.
¶Quinto, an liceat patri abnegare filium.
¶Sexto principaliter, an possit quis habere plures amicos.
¶Septimo, an sit expediens habere plures amicos.
¶Circa sextum scilicet quando sit opus amicis.
¶Et querendum primo, quando magis sit opus amicis, an for-
tunato tempore, an infortunato.
¶Secundo, an homini existenti in tristitia conueniant amici.

SVMMARIVM

1 Amicitia nunquid sit virtus moralis. nu. 7.
Diuisio tractuum materie differentiam arguit.
2 Amicitia, amor ⁊ dilectio pro eodem posita.
Amor ⁊ odium peruertunt rationis iudicium.
3 Amoris excessiui effectus.
4 Amoris exemplum de Damone ⁊ Pythia.
5 Dilectio quam debemus Deo, quando perfecta.

6 Amoris experientia nunquid longum tempus requirat.

¶ Amicitia que virtus sit.

1 Redeo Ad primum, et primo discutiendum est, †an amicitia sit virtus moralis, mouet dubium, quod non, quia Philosophus tractat de amicitia. viij. et .ix. Ethicorum, postquam compleuerat tractatum de virtutibus moralibus secunda questione secunda, et de intellectualibus. S. Et sic videtur ipsam non habuisse pro virtute propter separationem tractatuum. C. de codicil. l. si idem eum, et idem Philosophus secundo magnorum moralium cum tractat de amicitia, dicit se tractasse de singulis virtutibus, etiam Tullius in libro suo de amicitia dicit, vos autem hortor, vt ita virtutem locetis, sine qua amicitia esse non potest, vt virtute excepta, nil amicitia prestabilius putetis. Idem Tullius in eodem sic inquit. Qui autem in virtute summum bonum ponunt preclare illi quidem, sed hec ipsa virtus amicitiam genuit. ¶ Uidetur ergo Tullius in his duobus locis posuisse amicitiam distinctam contra virtutem. ¶ Oppositum dicit Seneca in epistola ad Lucillum, cum dicit, Sapiens etc. si contentus se tamen amicum habere vult, non tam magna virtus iacet, ergo amicitiam vocat virtutem. ¶ Item Tullius, vbi supra preponit amicitiam omnibus rebus humanis, ergo est virtus, cum aliter communiter non debeat sic preponi, excipit tamen sapientiam. ¶ Pro so-

2 lutione huius quarti est premittendum, † quod amicitia siue amor, siue dilectio, que vt plurimum summuntur pro eodem, possunt sumi prout sunt passio, appetitus ad beneuolendum, et ad benefaciendum inclinans appetitum, vt dicitur, quod amor, et odium sunt passiones peruertentes iudicium rationis. xj. q. iij. quatuor de preben. graue. de re iudica. cum eterni. libro sexto. Et sic sumit Philoso. secundo Ethicorum, ipsam enumerans inter alias passiones, et idem secundo Rethoricorum vbi describit, quod amicitia est passio appetitus ipsum inclinans ad beneuoluendum, et benefaciendum amico gratia ipsius. ¶ Hoc sic premisso potest argui. circa quascunque passiones appetitus contingit excedere, et deficere. et mediocriter se habere circa illas, est dare virtutem moralem refrenantem appetitum, et nec excedat, nec deficiat, sed ad medium tendat hoc supra tractatum fuit, sed circa passiones amoris odij conuenit quem excedere, et deficere, hoc patet ad sensum. Nam sunt aliqui excessiue se diligentes, et excessiue se habentes in diligendo sunt enim aliqui qui statim extraneum quemcunque diligunt,

3 et qui sic † diligatur quod amissione dilecti desperantur, et occasionem mortis suscipiant, et sic aliqui deficiunt qui multum diligunt, vel quod parum sic in odio illius excedunt, et aliqui deficiunt, que omnia sensuali experientia sine alia deductione clarent. cum ergo sit necessaria virtus moralis redigens ad medium, et illa vocabitur amicitia. ¶ Aliquando autem amicitia sumitur non pro passione, nec habito morali versante circa passiones predictas, sed sumitur pro quodam actu excellentissimo ipsius amicitie, vtpote cum aliquis sic perfecte, secundum dictamen rationis aliquem diligit, quod se totum condonat illi, et in totum transformat voluntatem suam in voluntatem dilecti, vt amborum dicuntur idem velle, et nolle, vt scribit Salu. in Catilinario. et sic sumit Philoso. viij. Ethicorum cum dicit, amicitiam non habitum, sed similem habitui. Amationem autem similem passioni. nam si aliquis ex dictamine rationis sic feruentissime amat, vocatur amicitia, et de hac scribit in vitis Philosophorum, quod est vna anima in duobus corporibus. Si autem ex impetu passionis appetitus, tunc vocatur amatio, de hac etiam

4 scribit Ualerius cum dicit † Damon, et Pythias Pythagorice preceptionis sacris initiati. tam inter se fidelem amicitiam iunxerunt, vt cum alterum ex his Dionysius Siracusanus interficere vellet, atque is tempus ab eo quo prius quam periret, domum profectus res suas adaptaret impetrasset, alter se vadem dedit, ibi vide in Ualerio amicitia sic sumpta includit omnes conditiones de quibus loquitur Philosophus. viij. Ethicorum. ¶ Est secunda conditio, quod amicus sit plenus virtute. ¶ Tertia reamet amantem. ¶ Quarta hoc vtrique manifesta. ¶ Quinta, quod per longum tempus experta, et talis si dirigatur in Deum, est charitas, vel actus

5 ipsius vt dicit canon. Nam† dilectio dei tunc perfecta est, quando ipsum toto corde, et tota anima omnibus viribus diligimus, de peniten. distin. ij. charitas est, vt mihi videtur, et ibidem, Deum diligere, illum occupari animo, et concipere fruende vnionis effectum peccati odium, et mundi fastidium, si autem dirigatur in proximum propter Deum etiam charitas est vel ipsius actus, et propterea scribitur, quod amor proximi habet plagas, que sunt dulciores cum se uerissime inferuntur quinta questione, quinta non osculatur. xxiij. questio. prima paratus. in fine. xxiij. q. v. non putes. Sic autem sumendo amicitiam non est virtus moralis. ¶ Et sic probatur. Ille habitus, vel actus non est virtus moralis, cuius generatio supponit omnes virtutes morales, amicitia est huiusmodi, probatur hoc nam supponit quasdam, et prudentiam in amante, et amato, ergo omnes per connexionem ipsarum cum prudentia, vt. S. visum fuit. ¶ Nam vt scribit Philo. viij. Ethicorum, nec acceptari oportet, nec prius esse amicos, quam vterque amabilis esse appareat, sed soli virtuosi sunt amabiles, vt ibi ergo non debet esse amicus antequam alter sit expertus de virtute alterius. ¶ Tu opponens, quod non requiratur sic longum tempus ad experiendum. nam cum prudentes simul conueniunt faciunt simul opera amicabilia, ergo statim amor. ¶ Ad hoc respondet Philosophus. viij. Ethicorum, sic dicens,

6 † quia autem cito amicabilia adinuicem faciunt, volunt quidem esse amici, non sunt autem, et amabiles, et hoc sciunt volentes, ergo cito fuit amicitia, aut non sic, ergo statim volunt esse amici, sed non statim sunt, et hoc idem Seneca in epistola tertia ad Lucillum. j. libri. cum dicit. erat, et ille qui amicum in atrio querit, et in conuiuio probat diu cogita an tibi sit in amicitia recipiendus, cum placuerit fieri totum illum pectore admitte, tu vero cum amico omnia delibera, sed de ipso prius confirmatur, nulla virtus moralis aufertur propter vitium alterius, sed amicitia totaliter propter vitium amati cum non possit esse, nisi inter virtuosos, ergo. ¶ Confirmatur virtus moralis, non subijcitur, sed amicitia subijcitur, cum fortuito conuenit amatum deficere, et per hunc modum patet solutio ad quartum, et concordia dictorum, qui videbatur aduersi potest dari modus soluendi quesitum. Nam circa quaslibet passiones, et operationes que sequuntur, est dare virtutem inclinantem ad aggrediendum, et fugiendum, quando, et sicut oportet, sic circa amorem, et odium est dare virtutem ad inclinantem ad amandum, quos oportet, et quando oportet. Sic odiendum quos, et quando cum debitis circunstantijs. ¶ Et licet nomen istius virtutis non proprie amicitia, cum largo sumpto vocabulo potest dici amicitia. de hac tamen non loquitur Philosophus. viij. ethicorum, nec Tullius in libro suo, de amicitia, nec Seneca, cum loquitur de amicitia, sed loquuntur de amicitia, que exigit amationem, et reamationem hincinde notam, et expertam, et virtutem,

7 vltro citroque. ¶ † Posset tamen dici, quod amicitia proprie sumpta de qua loquuntur morales Philosophi in libris suis, sumitur pro illo habitu de quo dictum est, non secundum suum totum ambitum. Sed pro illo actu excellentissimo, de quo est dictum, et sic vterque modus soluendi concordat in effectu dicendo, quod si sumatur stricte pro illo actu non est virtus moralis, sed si sumatur pro ipso actu moderatiuo passionis connumerando illum actum excellentissimum, tunc est virtus moralis. ¶ Per hoc patet solutio ad rationes adductas hincinde. ¶ Ad partem negatiuam procedunt rationes sumendo amicitiam pro illo actu precise, et simpliciter. ¶ Ad auctoritates Tulij qui dicit amicitiam prestantiorem excepta virtute, responde, quod non excepit quamlibet virtutem, sed virtutem sapientie. ¶ Ad illud quod dicit Aristo. non tractauit de amicitia mixtim cum alijs virtutibus, hoc fecit, quia dubitabatur, an ipsa foret virtus, vel quia requirebat longiorem tractum. ¶ Hinc tamen in hoc tractatu de amicitia aliter sumo amicitiam quam. S. scilicet vbi de amicitia tractaui sumendo pro habitu quo quis delectabiliter colloquitur, et communicat alijs, vt. S. ibi opponitur discordia, et blanditio, de quibus. S. discussi, et Philo. tractat. ij. ethico. ille ergo circulus amicitie, vtrique deseruit quem tractatum, et glossarum extensionem non tamen differunt specie, vt. j. declarabitur.

SUMMARIUM

1 Iustitie quid proprium sit, et circa que consistat. nu. 3.
2 Benefacere est proprium liberalitatis.
Temperantia et liberalitas circa que versentur. nu. 5.
4 Amicitia ab amore deriuata.
Amicitia simultates nescit.
6 Blanditio quid sit. Item discolia.
Homo naturaliter inclinatur in descendentem ex se.
7 Amicitia a natura inter homines est orta.

¶ De distinctione amicitie a virtutibus moralibus.

Consequenter dubitatur Supposito, quod amicitia sit virtus, limitando, vt. S. an sit distincta ab alijs virtutibus moralibus

1 mouet dubium, et quod non differat a iustitia. † Nam iustitie proprium est esse

est esse ad alterum,& in hoc differt ab alijs,& visum est supra tractatu,de iustitia,& probatur.ff.de iustitia & iure.l.iustitia.&.§.iustitia. institu.eo.&.c.cum deuotissimam.xij.q.ij.sed hoc idē est proprium amicitie hec proprie ostendit Tullius in libro de amicitia.c.iij.cū dicit,est enim amicitia nihil aliud nisi omnium diuinarum humanarumq; rerum cum beneuolentia,& charitate summa consensio, & in eodem.c.post parum subdit,quid dulcius,q̄ habere aliquē, quo cum loqui audeas vt tecum,quis esset satis fructus in prosperis rebus,nisi haberes q ille eque,ac tu ipse gauderet. aduersas vero res ferre difficile esset, sine eo, qui illas etiam grauius, q̄ tu ferret,& vide qd ibi pulchre prosequitur,ergo videtur quod amicitia nō differat a iustitia,etiam non videtur, quod differat a 2 liberalitate.nam proprium † liberalitatis est benefacere , vt.s.in tractatu de liberalitate.& probat.c.apostolice regule liberalē &c. numerantur.xxv.distinctio.sed hoc idem est proprium amicitie q̄ h dinumeratur, nam proximum diligere debemus,sic ad alios affici,vt velimus illos saluos fore.xxiij.q.iij.corripiuntur. Item proprium est benefacere etiam propter cōmunicationem nature qd probatur per canonem charitas de peniten.distin.ij.ibi, nam proximum amare sicut nosipsos propter participationem ad ipsum,& nō propter aliud ipsum diligimus.Item Philoso.diuidit amicitiam propter delectabile,propter vtile.propter honestum, & idem Tullius,vbi.s.&.J.declarabatur,sed temperantia est circa amorem delectabilium.xlij.distin.per totum liberalitas circa amorem bonorum vtilium.xlij.distinctio.omnes.c.sicut magnanimi- 3 tas circa amorem istorum,ergo non differt ab istis.¶ †Oppositum probatur,nam iustitia consistit circa conuentiones equando lucra damnis,& econtra.xij.q.ij.cum deuotissimam.&.l.iustitia.ff. de iustitia & iure.&.s.visum vbi de iustitia tractatum,amicitia autem circa dilectionem simpliciter,non attenta aliqua equalitate lucri & damni,imo a cotrascripto quolibet aliquo temporali , & p hoc etiam differt a liberalitate,nā liberalitas est circa temporales vtilitates,amicitia autem est circa personas simpliciter amatas,& hoc pulchre demonstrat Tullius in libro de amicitia.c.iiij. cum dicit sepissime ergo mihi de amicitia cogitanti maxime illud considerandum videri solet,vtrum propter imbecillitatem , atq; inopiam desiderata sit amicitia,an dandis recipiendisq; meritis quo quisq; minus per se posset id accipere ab alio vicissim , que redundaret,an esset hec quidem proprium amicitie.sed antiquior & pulchrior,& magis a natura proferrēte est alia causa , amor.n. 4 a quo † amicitia nominata cum princeps est ad beneuolentiam cōiungēdam,nā vtilitas sepe ab his percipitur,qui simulatione amicitie colluntur,& obseruanf tēporis causa.In amicitia autem nihil fictū,aut simulatū,& sic inferet magis a natura,q̄ ab indigentia ortam amicitiā,cum quodam sensu amandi,q̄ cū cognitione vtilitatē percipiēdi & cōcordat canon,cum dicit.Nō omnis qui parcit est amicus,nec omnis est inimicus,& melius est cum seueritate diligere,q̄ cum leuitate decipere.v.q.v.nō omnis, & seq.xxiij.q. iiij.quod faciet.¶ Pro solutione huius quesiti, qd amicitia , vt idem est q̄ amor,prout amor,& hodiū sunt quedam passiones appetitus non pertinentes ad suam virtutem, imo circa passiones omnium virtutum moralium versatur amor,& odium,nam circa passiones circa quas tēperantia versatur amor,& odium sic,de fortitudine,& similibus.¶ Et hoc modo dicit Philoso.ij. Ethicorū quod non omnes delectationes sunt eiusdē moris,sed diuersorū morum,secūdū veritatē passionum,& propterea nō est vna virtus 5 circa omnes,delectationes,& tristitias,imo plures.¶ †Est enim tēperantia circa dilectiones gustus,& tactus , Liberalitas circa dilectiones ad pecunias. Magnanimitas ad honores , & sic de singulis.Si autem sumatur amor,siue amicitia non sic cōmuniter vt se extēdat ad omnes passiones,sed stricte,prout concernit pecunias,nec dilectiōes,tactus, nec honores,put in nos redundāt vel nostros.sed pro affectione ad aliū ipsius gratia tunc erit passio specialis,circa quā versatur virtus amicitie de qua Philosophus tracta.viij.ethi.& Tullius i libro suo,& seneca i pluribus epistolis suis,& oēs alij morales Philosophi,& de hac ēt loquūtur canones.xxiij.q.j.paratus in fine.xxiij.q.iij.corripiātur.v.q.v.nō omnis.sic sumendo dico amicitia est virtus distincta ab alijs virtutibus.¶ Et hoc probatur , ille virtutes sunt diuerse , que sunt circa diuersas speciales passiones.¶ Sic est in ,pposito , probaf minor discurrēdo p passiones singularium,vt.s.visum fuit. ¶ Sed est fortius dubium,vtrum amicitia sit eadem illi virtuti,quā Aristoti.viij.Ethicorum locat amicitiam.que consistit etiam in colloquijs,cui opponitur discordia.& blāditio, & si ponderantur illa amicitia consistit in colloquijs,vt quis colloquendo alium delectet,alium non principaliter,ad hoc tenendo,quia foret blandi-

6 tio.†Sed quando,& quomodo oportet blanditio autem est etiam approbando omnia dicta discolia autem in contradicendo omnibus,& hec sunt extrema vitia.Ista autem virtus est circa affectiones ad alium gratia alterius,tamen q2 potest esse remissa,& incrementum suscipere,intantum enim augeri potest,vel propter cōsanguinitatem,vel expertam virtutem,q2 vocabitur amor, vel amicitia potest esse preparatio ad amicitiam.¶ Potest etiam concludi,q̄ non sit distincta virtus specie , cum sit distinctio solum penes intensum,& remissum circa passionem , & hoc potest declarari , satis exemplariter,nam homo naturaliter inclinatur in filium.ff.qd metus causa.l.isti quidem in fine.&.l.liberorum.ff.de verborum significatione.l.finali.C.de impuberum & alijs substitutionibus.xxxiij. questione.v.§.hac auctoritate.Postea remissius in alios sibi cōiunctos.C.de emendatiane propinquorum.per totum postea illos cum quibus mutuo conuersatur,remissius aūt quoscūq; alios , & inclinaf specialiter,vt quecūq; iuuet si pt & ds.lxxxij.distin.error. cū capitu.seq.de sen.excō.lib.vj.& Philoso.viij.Ethicorū.videbitur aliquis in erroribus,vt familiaris omnis homo homini , & amicū,& Tullius in libro de officijs,allegās Platonē, scribit qd nō a nobis solū nati sumus,sed homines hominum causa geniti 7 sunt,vt ipsi inter se alius alij prodesse possit,†& ppea dicit amicitiā a natura inter homines ortam esse,hoc scribit in libro de amicitia,in.c.iiij.& debet exponi id est naturaliter hominibus inesse quandam beneuolentiam,& hec est leuis perueniens ab ipso primo motu naturalis postea superuenit datio , & acceptio beneficiorum,& prospectio futurorum,& augetur amatio,& beneuolentia,dicemus ergo q̄ Philosophus quarto ethicorum , determinat de amicitia,videlicet prout se habet indifferenter circa leuem,& fortē affectionē.& propterea dicit virtutem illam posse esse ad ignotos,& consuetos,& ad notos cōsuetos, sed q2 secūdū dictamen rationis virtus illa ds fortiores,& excellentiores actus circa virtuosos,& expertos.Idcirco.viij.ethico.reasumpsit de amicitia de qua tractauerat in cōmuni secūdum excellētiā suorum actuū & prout denominaf ab illis.¶ Sic ergo cōclusum est,q̄ amicitia stricte sumpta,put loquunf morales est virtus distincta formaliter ab illis virtutibus moralibus, preterq̄ ō amicitia,de qua tractat.iiij.ethicorum.a quo differt penes esse intensum, & remissum in passione,& actu amātioris,& per hoc patet responsio ad obiecta hinc si attendantur que.s.declarata sunt.

SVMMARIVM

1 Beneuolentia,& beneficentia nunquid sint virtutes, & vnde deriuentur,nu.4.et.5.
2 Leges singulariter tendunt ad concordiam.
3 Virtus inter malos non moratur.
4 Bene velle,& bonum velle,differunt que sunt malitie opposita.
6 Excessus & defectus vitiosi presumuntur mediū vitiosum.

¶ De beneuolentia,beneficentia,& concordia.

1 Quia visum est quod proprium est amicorum benefacere, bene velle,idcirco reduco in dubiū, †an beneuolentia sit virtus,idē de beneficentia, vel concordia. de beneuolentia probari videtur,nā amicitia est virtus vt supra visum est,ergo & beneuolentia,probatur consequentia per textus Philosophi in viij. Ethicorum qui dicit beneuolentiam in contra passum fore amicitiam.¶ Confirmatur per locum a coniugatis.Nam hec prepositio de per se. Amicus bene vult,ergo hoc erit de per se.amicitia est de beneuolentia,secundo beneficentia, probatur per tex. Philosophi secundo Rethorice,vbi dicit quod virtus,& potentia acquisita bonorum est conseruantia sic est de beneficentia. ¶ Item omnis actus laudabilis est virtus , vt scribitur primo Rethorice,& laus est sermo illucidans magnitudinem virtutibus Sed beneuolentia,beneficentia,& concordia sunt actus laudabi- 2 les,sunt ergo.¶ †De concordia singulariter probatur. nam leges ad hoc singulariter tendunt ad concordiam , vt in proemio compillationis Gregoriano.ff.de noui ope.nunciatio.l.j.& primo opus in.c.si quis membrorum.xxiij.questio.viij.Sed omnes tendunt ad opera virtutū,ergo inferenf hec omnia fore virtutes. ¶ Oppositum probatur.Nam si beneuolentia foret virtus,non esset alia ab amicitia,sed hoc est contrarium,& probat Aristoti. falsitatem consequentie multis ratiōibus.¶ Preterea amicitia non est inter ignotos,vt supra monstratum,sed beneuolentia potest esse inter extraneos ignotos , sola fama notos . Nam aliquibus sola bona fama notis multa bona volemus.

¶ Item amicitia non queritur, nisi longa consuetudine, et conuersatione, vt scribit Philosophus. viij. ethico. sed beneuolētia etiā statim, vt patet inspiciētibus ad oculum statiz quis preferret vnū alteri, et ludēdū vnū statiz inspectat preferre alteri. de ɔcordia qd nō sit virtus probatur. nā inter malos, nō est virtus, sed inter malos pōt esse ɔcordia, de furtis si quis cū fure. de testi. cogen. c. vlt. xj. q. j. cōspiratores, cū capi. seq. De beneficētia ēt nō pōt dici, q sit virtus. nā omniū virtutū est benefacere, ergo nō pōt plus dici vna virtus, q̄ alia, nec est omnis. ¶ Pro solutione istius qōnis quesite est attēdēdū, qd beneuolētia, et beneficētia dnr ab hoc adverbio, bene, et nō ab hoc nomine bonū, alias diceretur boniuolentia, et bonificentia, et sic sicut differunt bene velle, et bonū velle, sic differūt beneficētia, et beneuolētia, et sicut benefacere, et bonū facere, sic beneficentia, et bonificētia. ¶ Secūdo est sciēdū, qd beneuolētia, et beneficētia possunt accipi pro actibus, quibus formaliter alicui bene volumus, et bene facimus. Possunt ēt accipi p habitibus inclinātibus ad beneuolēdū, et benefaciendū, si accipiantur pro actibus, quibus formaliter benefacimus, nō est dubiū, qd nō sunt virtutes, cum virtutes sint habitus, et nō actus, vt visum est cū de virtutibus in genere tractabatur. Nec ēt est necessariū, qd isti actus procedāt a virtutibus, cū volūtas pp sui libertatē, quātumcūq sit inuoluta malitijs, possit bene velle, et benefacere, cum a mera libertate procedāt hi actus. xv. q. j. in princi. xxiij. q. iiij. vasis ire. licet hec ratio eueniat. tamen illi actus nunq̄ procedunt a malitia. nā sicut impossibile est sm virtutē male velle, et male facere, sic impossibile est, sm malitiam bene velle, et benefacere, si autem sumantur pro habitibus fundatis in veritate, voluntate, vel alia potentia anime ipsam inclinātibus ad beneuolēdū, et benefaciendum. ¶ Tunc dicendū primo, q isti habitus non possunt reperiri in malis. Hoc probatur. nam isti habitus formati acquiruntur ex actibus multiplicatis vt. s. visum est, sicut dicimus de consuetudine. xj. dist. consue. j. distin. mos. in. j. c. consuetudo, sed malis impossibile est multiplicatos fuisse actus beneuolēdi, et beneficiendi, licet aliquādo, et raro eueniat ex libero imperio voluntatis ergo ibi nullus habitus firmus inclinans ad beneuolendū, et benefaciendū. ¶ Secūdo est dicēdū, q quelibet virtus moralis posset dici beneficentia et ppea Philosophus. j. rethoricorum, describit q est potentia benefactiua multorū. ¶ Tertio est dicendum, q beneuolētia, et beneficentia stricte sumēdo restringuntur ad illos habitus, quibus inclinamur ad beneuolēdū, et benefaciendū per sone gratia sui. Et si sic sumātur stricte, et amicitia sumatur ppijssime, tūc omnis amicitia est bñuolentia, et beneficētia, sed nō cōuertitur, pbatur ista pars ɔclusionis, nā amicitia strictissime sumpta est habitus inclinās ad benefaciendū persone gratia, et beneuolēdum, ergo est beneuolētia, et beneficentia. ¶ Secūda pars probatur sic, nā amicitia strictissime sumpta est habitus inclinās ad beneuolēdū homini bono prestito, q sit bonus. et ad benefaciēdum, et subueniēdū ei, si positus fuerit in necessitate, vel si indiguerit, et nobis fuerit oportunū hoc facere, secūdū nostrā facultatē. xij. q. ij. bone rei, de dona. apostolice. lxxxvj. dist. not. satis hoc ergo addit amicitia. s. beneuolētiā, et beneficētiā requirit, ergo circūstantias, quas non requirunt beneuolētiā, et beneficentia simpliciter. ¶ Posset tñ dici, q beneuolētia sumpta pro habitu firmo inclinante ad beneuolēdū est virtus moralis. ¶ Hoc probatur. naz vbi est dare excessum, et defectum vitiosos, ibi est dare medietatez virtuosaz, extra de consue. ex parte, de offi. deleg. c. ɔsuluit, sic est hic. nā contingit bene velle, excessiue, vt cū quis vult alterius diuitias et principatus vltra dispositionē status, si ɔtingit, et effectuose, vel nihil boni velle. est ergo dare medietatē virtuosaz inclinantez ad beneuolēdū quātū oportet attētis ɔditionibus persone, et dictū est de beneuolētia. Idē est de bñficētia. Idē dicas de cōcordia. nam illa sumendo, pro actu concordanti aliqñ raro tamē reperitur in malis, et prouenit nō ab habitu firmo nō inclinante nec a malitia, sed a libera volūtate. Si aūt sumatur pro habitu firmo inclināte, tūc dicēdum. s. ¶ Per hoc patet clara solutio quesiti, et rationes hincinde inducte cedūnt cum diffinitione prebabita.

SVMMARIVM

1 Amicitia in que membra diuidatur.
2 Amici in plus se habent q̄ amicitia.
Amoris naturaliter sumpti extensio. Item et amicitie.
3 Bonitatis tres sunt rationes formales.
Sermo vulgi cōmunis est attendendus.
4 Amicos vocari quos debeamus, et ex quo dignoscitur. nu. 5.
Bona sensualia an sint amabilia.
5 Amicitia omnis nunquid propter honestum bonum.
6 Finem qui cupit, consequentia ad finem velle debet.
Amicitie principalia opera que sint.
7 Amicitie diuisio quomodo procedat.
8 Pater viuit in filio, et filij sunt quasi parentes.

¶ Amicitie partes.

Visum est de amicitia an sit virtus, et an ab alijs distincta. restat videndū qualiter diuidatur. nā Philosophus. viij. ethicorum, diuidit in amicitiam propter honestū amicitiam propter delectabile, et amicitiam propter vtile. ¶ Et hoc idem colligitur ex dictis Tullij in libro suo de amicitia. Hec autē distinctio non videtur procedere. Naz impossibile est nullo predictorum modorum decidere amicitiam. Nam pater amat filium, vt. l. liberorum. ff. de verborum significatione. et. l. iste quidem. ff. quod metus causa. et hoc est non propter honestum, cum sepe sit vitiosus filius, nec vtile cum sepe damnificet substantiam patris, nec delectabile, cum spe tristitias multas inferat patri. ergo non est bona diuisio. ¶ Item simul nutriti se diligunt, etiam si separentur, et tamen possibile est nihil predictorum interuenire non honestum, cum sepe sint vitiosi, nec delectabile, nec vtilis cum sint separati. ¶ Item Philosophus. viij. Ethicorum, dicit amicitiam propter honestum simpliciter amicitiam, alias autem per accidens, et secundum quid diuisio premissa fuit Philosophi. viij. Ethicorum, et colligitur ex dictis Tullij in libro suo de amicitia. ¶ Pro cuius euidentia est attendendum quod amici in plus se habent quam amicitia. Nam amor generaliter sumptus se extendit ad animata, amat enim quis pecunias, et quecunque temporalia. xlvij. distinctio. sicut his. et capitulo omnes dilectiones huius seculi decimaquarta questione secunda. iij. et. iiij. per totum, amicitia autem proprie sumpta solum extenditur ad animata. Nam amicitia exigit beneuolentiam. sed non potest velle bonum rei inanimate, non vult quis bonum vino, licet diligat vinum. Si enim vult saluari vinum, hoc est, quia velt ipsum sibi, vt bibat, etiam amicitia requirit reamationem. sed inanimata nō possunt reamare, quia carent appetitu, et ipsius inclinatōie ad dilectionem. ¶ Itez requiritur quod reamatio, et amatio neutrum delectent, et sic amborum experta notitia non est amicitia, sed posset esse beneuolentia. v. Ethicorum. Pro hoc infertur descriptio amicitie, vt dicatur, quod amicitia est amor sumendo amorem pro habitu, non pro passione boni mutuus manifestus. ¶ Secundo est attendendum, quod nihil est simpliciter delectabile, et vtile, nisi sit honestum, nec econtra, ita declaratum fuit supra in principio huius tractatus. ¶ Diuiditur ergo bonum, in bonum honestum, delectabile, et vtile, simpliciter loquendo nō est diuisio in tria bona realiter distincta, immo hec tria sunt vnuz bonum, sed sunt tres ratione formalis bonitatis. Sic etiam dicetur, quod diuisio amicitie in tres amicitias non est diuisio in tria differentia, secundum speciem, immo sunt tres rationes amabilitatis, siue bona amabilia. Hec autem quedam sunt, que procedunt, secundum veritatem, et simpliciter loquendo. ¶ Sed loquendo secundum communem sermonem vulgi, qui etiam debet attendi. ff. de fundo instructo et instrumento lega. l. cum delanionis. §. asinam. ff. de suppelle. lega. l. labeo. de iudeis. de spōsalibus ex literis. Tunc bona delectabilia vocat vulgus corporalia subiecta gustui, tactui, et alijs sensibus corporeis. de quibus. xlij. distinctione. xxxvj. quasi per totum. Vtilia autem pecunias, et temporalia emolumenta. de quibus. xlvij. distinctione omnes, et tribus sequentibus decimaquarta questione secunda. iij. iiij. et. v. per totum Inherendo ergo illi communi vulgari possumus diuidere in amicitiam propter honestum, quia vulgus appellat bonum virtutum, et operationem ipsarum propter delectabile, et vtile que appellat vulgus, et supra. Quod autem secundum illaz vulgi opinionem diuidatur. potest sic declarari. ¶ Nam quos videmus inuicem conuersantes, et in suis actibus communicantes, et sibijnuicem subuenientes illos vocamus amicos. ¶ Sed aliquos virtuosos sic comunicare videmus, aliquos meritando ad lucra captando, Aliquos inuicem solatia suscipiendo, ergo sic diuidetur amicitia vulgariter sumpta. Sed reuera amicitia pter delectabile, et propter vtile, vt distinguantur a bono honesto nō sunt vera amicitia, nec simpliciter amicitia. Hoc probatur, amicitia simplr est amabilis simplr, s3 bona sensualia nō sunt amabilia, nisi inquantum ordinantur in bonum honestum, ergo sunt amabilia sub ratione honesti, in qd ordinantur vere. Omnes virtuosi amant cibum, Potuz, Pecunias, prout psunt eis ad virtutes

tutes querendas, & beatitudinem consequendam, immo Theologice loquendo, hec diliguntur, vt ordinent hominē in summum bonum. & preparantia ad id. de conse. distinctio. j. nihil cū. c. seq. ¶ Confirmatur eadē conclusio. ¶ Nam habitus distinguuntur p obiecta simpliciter, non per accidēs, sz bona sensualia sunt bona nisi per accidens, scz vt bona prosunt querenda. Itē vera amicitia est ad aliud pp & non pp seipsum. Sed amicitia pp vtile & delectabile vulgariter sumendo est ad aliud pp seipsum. hec conclusio pulcherrime describitur p Tulliū in libro suo de amicitia qui sic scribit. ¶ Non ergo erunt homines diuitijs affluentes audiēdi si qñ de amicitia, quā nec vsu nec rōne habēt cognitā, disputabunt. Hec enim est nimirū vita tyrannorū, in qua nulla fides, nulla charitas, nulla stabilis beneuolentie pōt esse fiducia oia sp suspecta, nullus locus amicitie. Quis enim aut eum diligat quez metuit, aut eū a quo se metui puter, coluntur tñ simulatione dūtaxat ad tēpus, & quēadmodū bonorum mores quos dixi amicos veros parare non potuerūt, sic multorum opes prepotentium excludunt amicitias fideles. nō enim ipsa solum fortuna ceca est sz etiam eos plerumqz cecos efficit quos amplexa est, quos si tales vt fit plerūqz ceciderunt tunc intelligitur, qp fuerunt inopes amicorum. Itē in eodem capitu. parū ante Tullius sic inqt. atqz etiā mihi qudem videntur, qui vtilitatis causa fingunt amicitiā amabilissimum modum amicitie tollere. non. n. tam vtilitas parta p amicum, quā amici amor ipse delectat. Et Seneca in epistola. ix. li. j. ad Lucillum. Qui se spectat, & pp hoc ad amicitiam venit male cogitat. Qui vtilitatis cā assumptus est, tam diu placebit, quamdiu vtilis fuerit. Hac re florentes amicorum turba circunsedet circa euersos ingens solitudo est, & inde amici fugiunt. vbi probatur ex quo † sumitur ratio cognitionis amicorum. Nam cum depressus fueris, videas, qui tecum remanserint. Nam amici propter vtile diuiti assistunt, Et oppressi reijciuntur. ¶ Tertio principaliter potest dici, qp amicitia vera pōt diuidi in amicitiā pp honestum, & pp vtile, & pp delectabile nō totius in ptes subiectas. Sed dicere nominis in diuersas rōnes sibi attributas. Et est hoc dicere qp omnes vera amicitia est pp bonum honestum, & pp bonum vtile, & pp bonū delectabile. ¶ Probatur primū. nā ois vera amicitia est vere amabile, est vere bonū, est honestū. nō est aliquid bonū, nisi rōne honestatis, & hoc qp scribit Seneca ad Lucillū. Summū bonū est, qd honestuz est, & qp magis mireris vnū bonū est, qp honestū est. Cetera falsa & adulterina bona sunt. Et in alia epistola vnū est enim bonū qp honestum, in alijs nihil inueniens veri, nihil certuz. ¶ Et sic infertur, qp ois amicitia est propter honestū bonū. Probatur sm, scz quod omnis amicitia est pp bonū honestū, & vtile. Nam ois amicitia est pp bonum honestū. Sed esse honestum est vere vtile, & vere amicabile, vt declaratuz fuit. in prin. tractatus. ¶ † Etiaz volens finē vult consequentia ad fi. ff. de procu. l. ad legatum. & l. ad rē mobilē de offi. dele. c. j. & c. preterea. Sed omnis amicitia natura tendit ad boaum honestū. ¶ Ad bonū aūt honestū consequitur declaratio, & vtilitas summa, ergo etiam amicus verus vult amico perfectissima, & omptima bona, & honestissima pertinentia ad amicitiā. Et idcirco amicus non solum vult exercere opera principalia ad amicitiā ptinētia, sed ēt vult amicū suū similia exercere, ergo vult ab eo dilectiones & vtilitates. Cum principalia opera amicitie sunt benefacere & delectare. & hoc notanter scripsit Philosophus. viij. Ethicorum cū dicit. Amicorum pp honestum vtroqz est bonū simpliciter, & boni simpliciter adinuicē vtiles & delectabiles. vnicuiqz enim secundū delectationē pp actiones & talis bonorum aut talis sz qp similes. ¶ Ex quibus infert, qp ois amicitia vera est pp honestum & sic de quesito surgunt tres conclusiones. ¶ † Prima qp diuisio amicitie vere non est in tres species predictas. ¶ Secūda, quod amicitia secūdū opinio. vulgi bene diuiditur in illas tres species. ¶ Tertia, quod vera amicitia hz illas tres rōnes amabilitatis. ¶ Sed prima & principalis est honestas, ad quā seqr vtilitas, & dilectio nō est ergo diuisio totius in species, sz nominis in rōnes attributas. ¶ Et per hoc patet solutio ad obiecta. ¶ Potest tñ concedi qp amicitia propter vtile & propter delectabile sz opinionem vulgi sm accidens sunt amicitie. ¶ Secundo habent aliqs conuenientias cum vera amicitia. Et propterea cadunt sub arte. ¶ Et hoc est, qp scribit Philosophus. viij. Ethicorum, cū dicit. due enim pp delectabilē similitudinē eius habz, scz vere amicitie. habent enim boni dilectiones adinuicē & boni. ¶ Ad rationem de amicitia patris ad filium dicendum, quod illa est amicitia propter delectabile. Nam scribit Philosophus. ix. Ethicoruz. Sētire quoniam venit delectabilissimum est secundum seipsum natura enim bonum. bonū autem in ipso sentire delectabile patet. ¶ † Nam pater viuit in filio. ff. de ver. sig. l. liberorum. & l. isti qdem. ff. qp me. cā. Et filij sunt quasi parentes. C. de imp. & alijs substitu. & l. in suis. ff. de libe. & posthu. xxxiij. q. v. §. hac auctoritate. scribitur. viij. Ethicorum. parentes diligunt filios sicut seipsos, qui enim ex ipsis sunt velut sibi inseparati. & probant iura statim allegata sentire ergo filiū viuere, est delectabile patri. ¶ Ad rationem de simul nutritis post separatis potest dici, qp post separationē adhuc habitualis amicitia lz si actualis, & si concludit qsitū.

SVMMARIVM

1 Amicitie propter honestum que amicitia propinquior.
Spiritualia sine bonis temporalibus que cuilibet conueniūt etati diu stare nequeunt.
2 Dilectiones corporales bonum virtutes impediunt.
Beati & Philosophi que bona temporalia non deijciant.
Entia gradus inferioris ordinant ad entia gradus superioris.
3 Amicitia propter delectabile est liberalior & insurgit altero de duobus modis. 4.
5 Amicitia propter vtile super quo fundata.
Utile a solo egenti queritur.
6 Amicitia propter vtile est versatilis.

¶ De amicitia que est propter honestum.

Uisum est qualiter amicitia diuiditur in amicitiam propter honestum vtile & delectabile. ¶ Surgit dubium, que † magis vicinetur vere amicitie, que est propter honestum, an amicitia propter delectabile, an propter vtile. ¶ Apparet, qp illa que est propter vtile, quia illa permanentior. Nam conuenit senibus propter indigentiam, & paucitatem spirituum que parum possunt delectari, vt philosophus. viij. Ethicorum. & visum fuit supra, vbi de moribus sm etatem tractatum fuit. ¶ Confirmatur, illa est permanentior cuius obiectum minus est mutabile, & sic est hic. nam bona temporalia vtilia conueniunt cuilibet etati, vt pecunie vestimenta & similia, immo nec sine talibus possunt esse diu spiritualia. j. q. iij. si quis obiecerit. de prebē. c. dilectus. & c. relatū. secus aūt in dilectionibus simpliciter. ¶ Itē amicitia pp delectabile, vel vt delectabile distinguunt ab honesto, sic sm passionē citissime variabitur. qp patet in iuuenibus quibus conuenit qui modo ludunt, & statim irascuntur. & sic subijcitur varietate. Secus autem in obiecto vtili qp diutius permansiuum. ¶ Item amicitia propter vtile magis se compatitur amicitie vere propter honestum qp amicitia propter delectabile. ¶ Nam † dilectiones corporales impediunt bonum virtutis. xlij. distinctione per totum. bona autem temporalia ordinant in bonum virtutis. xciij. distinctione clericus metum ꝺ consec. di. v. nihil cū capitulis seq. ¶ Item Auerrois. Item pro lege octauo phisicorum. dicit Philosophus abstinentes fieri. Sic cum eniz fiant indigentias voluptatum, quia non sunt de necessarijs inesse nec de perfectionibus ipsorum eijciunt de seipsis voluptates animo. ¶ Bona autem vtilia cū sint de necessitate vite, nec Philosophi, nec beati deijciunt. Sed vtuntur eis ipsa ordinando ad bonum simpliciter & honestnm. & sic omnia entia gradus inferioris ordinando in entia gradus superioris. ff. de vsu. l. pecuduz. ff. de statu hominum. l. ij. de consecratione distinctione. v. nihil cum capitulis sequentibus. ergo infertur necessario amicitiā propter vtile viciniorem vere amicitie. ¶ Oppositnm sentit Philosophus. viij. Ethicorum vbi dicit. horum autem magis videt amicitia propter delectabile. ¶ Et probat multis rationibus. ¶ † Preterea amicitia propter delectabile est liberalior, ergo vere amicitie propinquior. ratio illa amicitia est prior quam magis querunt beati. hec est huiusmodi, naz vt dicit Philosophus ibidem. Beati quidam vtilibus nihil indigent, delectabilibus autem indigent, quod probat sic, conuenire omni velut aliquib9 triste autem pauco tempore fuerunt. continue autem nullus sustinere nec ipsum bonum si triste ipse erret propter quod amicos delectabiles querunt. ¶ Item illa est prior que est permanentior hec est huiusmodi ergo probat minor. Nam amicitia patris ad filium, que fundatur super delectabili, ēst permanentissima. ff. de verbo. significa. liberorum. & l. isti quidem. in fi. ff. quod metus causa. xxxiij. q. v. §. hac auctoritate, & amicitia coetaneorum. ff. de vi & vi. l. si coetaneus. Et amicitia fratrum adinuicem, & connutritorum. Ergo pro solutione quesiti est attendendum, quod hic queritur de amicitia propter vtile & delectabile, vt distingūntur ab honesto, alias non procederet questio. Cum eadem sit amici-

tia propter bonum honestum & propter vtile & delectabile, que sunt sequele honesti. vt .s. visuz est. ¶ Ulterius debet attendi, ꝙ amicitia pp delectabile insurgit altero de duobus modis, vno

4 †modo pp conuenientiam amicoꝝ in natura vel morte, vt consanguinei amici pp ꝯuenientiā in sanguine naturali parentū, cōpatriote pp ꝯuenietiam patrie, & ꝯnutritionis. ¶ Scdo modo, pp exhibitionē mutuā actuum in quibus concurrit vltro citroqꝫ delectatio, vt in iuuenib⁹ circa choreas, & silia delectabilia. amicitia pp delectabile sumpta primo modo est durabilior alia, ꝙ pꝫ nam vbi est insurgens pp exhibitionem actuū, cessat cessante exhibitione, & pp superuenietē nouā exhibitionem alioꝝ, vt patet ad sensum. Tunc dico, ꝙ amicitia pp delectabile primo mō sumpta, est vicinor amicitie verꝰ, quā sit amicitia pp vtile. Hoc pbaꝛ. Nā illa ē maior amicitia, q̄ maioris amabilitatis est. hec ē hui⁹ ergo probaꝛ minor. Nam delectabile ꝫm se est magis amabile quā vtile. nam vtile scdm ꝙ vtile nullam hꝫ amabilitatē, nisi sub ratione ordinati in fi. dilectio secundum se est amabilis vt dicit Philosophus. x. Ethicorum. primo rethorice. Et probaꝛ. xlij. di. queritur per totum. xxxvi. di. p totū. de exces. prela. q̄ꝫ graue. ¶ Item ex parte amantis est maior. nam illa est maior, que fundatur super naturam perfectam, quā illa que fundaꝛ sup indigētiam.

5 ¶ Amicitia †aūt pp vtile fundaꝛ sup indigentia amantis nullus enim querit vtile nisi egeat vel reuera. x. vel opineꝛ. xlvj. distin. omnis. & c. sicut hi. xiiij. q. ij. iij. iiij. & v. p totū. amicitia autē propter delectabile fundatur super naturam pfectā, vt .s. visum. ¶ Item illa amicitia est maior, in qua pauciores fiunt accusationes, sic est inimicitia pp delectabile nam vt dicit Philosophus. viij. Ethicoꝝ. Inter amicos pp vtile vt plurimū fiunt accusationes immo in talibus cōio parit discordiā. vt. l. cū pater. §. dulcissimā. ff. de lega. ij. & c. j. de parochijs. nec transeunt contractus in talibus sine plica. de peni. di. ij. qualitas. lxxxij. di. ejciens ne cler. vel mona. c. j. & ibi no. ¶ Hec procedunt in amicitia propter delectabile adhuc conuenientie in nautra vel amore, que fundatur sup delectabili principaliter, lꝫ aliqn̄ illam conuenientiam sequatur vtilitas, tn̄ principale est ibi dilectio. ¶ Remanet tamen dubium an amicitia propter delectabile secundo modo sit durabilior, quam sit amicitia propter vtile, & ibi non posset dari certa regula. nam vtraqꝫ est valde transitoria †amicitia propter vtile va-

6 riabilis propter variationem fortune propter accusationes circa eos vertentes. amicitia propter delectabile propter varietatem passionum, & transitum etatum vna ergo quandoqꝫ plus quam illa, quandoqꝫ econtra. ¶ Sed per hoc solutio ad principale q̄situm & rationes omnes que videntur repugnare conclusioni, pcedunt super delectabili secundo modo, sic non obstant.

SVMMARIVM

1 Amicitia propter honestum nunquid corruptibilis. &.
2 Amicitia vtrum mutetur absentia, senectute, honore.
Uirtus in senio iuuenescit.
Absentia corporis mentis presentiam non tollit.
3 Amicitie nomen quid noter.
4 Uirtutem atqꝫ amicitiam non tollit status mutatio.
5 Perfectior in gradu est in benefaciendo potentior.
6 Fortuna virtutem non mutat.
Amicitia quibus modis cessare potest.

¶ De amicitia propter honestum.

1 Restat dubitandum, an †amicitia vera que est propter honestum, sit transitoria, & corruptibilis. Apparet illam corruptibilem. nam est genita ergo corruptibilis. xxxij. q. ij. moyses. de celebra. mis. in quadam. ¶ Item moritur amās, & amatus. ergo. ¶ Item contingit amatum viuentē fieri malum, cum amicitia malitia & bonitas pendeant a libero arbitrio. xv. q. j. in prin. xxiiij. q. iiij. vasis. ire cum capitulis sequenti. ¶ Item cōuenit amatum sublimari. ¶ Item de amante & sic insurgit disparitas tollens amicitiam, vt scribit Philosophus. viij. Ethicoruꝫ nam disparitas virtutū vel status & c. ¶ Oppositū scribit Philosophus. viij. Ethicoꝝ. ibi, sola aūt bonoꝝ amicitia intrāsmutabilis est. Et dicit illā mansiuā, qm̄ fundaꝛ sup virtute, virtus autē mansiua. ¶ Itē non vꝛ posse corrumpi p mortē, qm̄ durat amor, cuius virtus est que est immortalis, vt in clementina vna de sum. trinitate. Et hoc sentit Tullius in libro de amicitia vbi dicit. mihi. quidam. Scipio q̄q̄ subiecto est exemptus, viuit tamen semper virtutem anima quippe illius extincta non est. ¶ Item nec

2 corrumpitur †amicitia pp absentiam, nec pp senectutem. nec pp status excellentiam cum dicat Philosophus amicitiam bonoꝝ durare, donec bona durent. Sed pp cās predictas nō desinit bonitas, pp senectutē nō minuitur virtus imo augeꝛ vt scribit Alexand. Londeñ. Episcopo cū dicit. vergente deorsum conditione corporea feruor spiritus in sublimiora conscendit. de renuntiatio. c. j. nec pp excellētiam status imo, & tunc augeꝛ. viij. q. j. lꝫ. & c. in scripturis. & qui episcopatum nec pp absentiam, cū corporis absentia non excludat presentiam mentis. de cleri. non residen. ō cetero. & c. cū dilectus de electione dudū. primo. ¶ Pro solutione huius quarti est attēdēdū, ꝙ amicitia vt est virtus moralis, vt supra discussum est importat actum amationis, vel ipsum actum connotat, & non quemcūqꝫ actum amationis, sed ꝫm ꝙ bene volumus amato gratia ipsius importat reamationem, vt .s. discussum. nā bene potest dici, quis bene velle alteri sine reamatione, sꝫ nō potest esse amicos hoc enim addit †nomē amicitie scꝫ beneuo-

3 lentiam. s. reamationem, notat ēt nomen amicitie condemnationem inuicem vt ipsorum fiat idem velle & nolle. vt scribit Salustius in Catilinario & scribitur in vitis Philosophorū, ꝙ amicorū est vna anima. ¶ Connotat ēt amicitia frequentē bonorū cōicationem. Et hec omnia colliguntur ex dictis Philosophi. ix. Ethicoꝝ. Et idem scribit Seneca in tertia epistola ad Lucillum sic. Si aliquem amicū existimas, cui non tantūdem credis quantum tibi vehementer erras, & non satis nosti viꝫ vere amicitie. Nullum maius malū hꝫ occupatus homo & bonis suis obsessus, q̄ quod amicos sibi putat quibus ipse non est. Diu cogita, an quis tibi in amicitiam sit recipiendus, cum placuerit fieri, toto illum pectore admitte, tā audacter cū ipso loquere, ꝙ tecum cū amico omnes curas omnes cogitationes misce. Et idē in epistola. vj. amicos se scire omnia cor habet. eo ꝙ ipsorum animos in societatem honestā pertransit voluntas. Hoc idem probatur per tex. xxiij. q. iij. corripiatur. & c. charitas. de peni. di. ij. xxiij. q. iiij. quid faciet. v. q. v. non omnis cum. c. seq. ¶ His ergo sic p̄missis, patet quod amicitia strictissime sumpta dicitur, cū hec oia cōcurrunt. Quibus attētis surgunt cōclusiones de quesito. Preterea erit, ꝙ amicitia sic sumpta non corrumpitur, imo manens ꝫm substantiaꝫ cessat esse amicitia pp desinentiaꝫ conuocati, sicut dicimus in simili filius manens ꝫm substantiam desinit esse filius

4 per mortem patris. ¶ Secunda ꝯclusio, ꝙ vtroqꝫ †amicoꝝ viuēte non cessat amicitia quantū ad actum beniuolētie & beneficiētie amationis & reamationis, nec ēt q̄tū ad esse notā vtrorūqꝫ amationē & reamationē. Nam si erat amicitia inter eos, vterqꝫ erat virtuosus, vt .s. visum est, alter de altero vicissim sciebat per multam experientiā. Si aūt homo sciuit, sequitur, ꝙ semper sciuerit, & virtutē incorruptibilē, vt visum .s. in prin. tractatus. & hoc est ꝙ scribit Philosophus. viij. Ethicoꝝ cū dicit permanet ergo horuꝫ scꝫ bonoꝝ amicitia, donec boni permanent, virtus aūt permansiua, & intelligit ꝙ sola bonoꝝ amicitia est intransmutabilis. nā nec sententia, nec abseñ. nec sublimitas status sunt modi tollendi virtutē, vt visuꝫ est, nec alijs modis possit verissimiliter tolli amicitia, vt claret. ꝙ mutatio status non tollat virtutē, pulchre scribit Seneca in libro. ij. c. v. de tranqlitate vite ad. Serenum, si dicens. nihil eripit fortuna, nisi ꝙ dedit, virtutē aūt non dat, ideo nec detrahit. Libera est imota & inuiolabilis. Sic contra casus indurat, vt nec inclinari quidem, nedū vinci possit Aduersus apparatus terribiliū rectos oculos tꝫ, nihil ex vultu mutat, siue illi dura, siue blanda ostentantur. ¶ Itē Augusti. cū dicit aduersitas, que bonis votis objicitur, pbatio virtutis est, non est indiciū reprobationis, quis. n. nesciat, quā prosperū fuit ꝙ beatus Petrus apostolus predicaturus ad Italiā veniebat, & tamē veniens naufragiū pertulit, sed tn̄ nauis cordis in maris fluctibus integra stetit. habeꝛ hoc. vij. q. j. aduersitas. ¶ Idem scribit Grego. cum dicit Abel esse renuit, quē Caiꝫ malitia nō exercet, ferrū quippe nostre mentis ad acumē non potest peruenire veritatis, nisi hoc eraserit lima alterius prauitatis. vij. q. j. c. aduersitas vltra mediū, ꝙ probat libertus, cū dicit, vnde namqꝫ beata est perseuerantia nisi de virtute patientie, quoniā ꝫm apostolicaꝫ predicationē, oēs, qui voluerint in Christo viuere pſecutionē patiuntur. vij. q. j. suggestū. & pbaꝛ in. c. percussio eadem questione.

5 Nec tollitur amicitia propter exaltationem. nam qui †preficitur & exaltatur in gradu potentior efficitur in benefaciendo. viij. questione prima. qui Episcopatum. xlij. distinctio. sit rector. Nec propter absentiam, cum mentalis conceptus duret. Nec propter vitulum vtroqꝫ amico viuente non tollitur amicitia quo ad mutuā condonantionē, sic ꝙ vtrorūqꝫ fiat idē velle, & nolle. ¶ Naꝫ nō perdetur per excellentiam status alterius, quod magis videreꝛ.

nam

naz amici non vellent ad se inuicez nisi quod virtuosum, & bonestum foret, qr amicitia supponit vltro citroqz virtutē. Sz virtuosus aliud nō peteret ab amico nisi bonestū. miles ergo alter efficiatur Papa, vel imperator, nollet alter conuersari cum in potestate & diuitijs, nec requireret nisi qp bonestū †fortuna enim non mutat virtutem. ¶ Dico tn̄, qp amicitia potest cessare q̄tū ad frequentē cōicationē bonoꝝ. Nā pp alterius sublimationē tollit quo ad actum illū. Si enim amicoꝝ alter efficiat̄ Papa, nō poterit pariliter cōicare cū amico, qr tollereṫ ordo politice ciuilitatis, qua subditus subesse dz, & non parificari superiori suo. xciij. dist. per totū. de maiori. & obedien. per totum. ¶ Secundo pōt cessare amicitia quo ad actū illū pp senectutē & infirmitatē, cum non possint sibi inuicem actus virtuosos, & delectabiles cōmunicare, qp requiritur ad esse pfectum cōis amicitie. ¶ Tertio potest cessare, quo ad actū illū pp diuturnam absentiam. Et hoc pp cāz .s. dictam. Et hoc est qp scribit Philosophus. viij. Ethicoꝝ. cuz dicit, queadmodū aūt in virtutibus hi qdē s̄m habitū, hi autem s̄m operationē dicunṫ, sic & in amicitia, hi quidē conuiuētes gaudent ad inuicem, & tribuunt bona. hi aūt dormientes vel separatis locis non operentur, quidā sic se aūt hn̄t, vt operati amicabiliter. loca enim dissoluunt amicitiam. ¶ Scōo operationē. Et p hoc patet solutio quarti. & ad singulas rōnes. ¶ Ad primā † qp morte corrumpatur, dōm qp sic corrumpitur s̄m opi antiquoꝝ quorūdā Philosophorum, qui non credunt aliam vitam. Sed s̄m veritatem & fidem anima immortalis & separabilis vita eterna viuit. & tunc bene dubiū. An virtutes morales maneāt in anima separata, & alibi discutietur. De alijs aūt modis scz senectute absentia & similibus. s. plane discussum.

SVMMARIVM

1 Amare nunquid potius conducat q̄ amari. 7.
Amari cui conueniat, item & amare.
2 Amicorum virtus est amare.
Dare q̄ accipere beatius est.
Honorare prestat magis q̄ honorari.
3 Argumentum a simili concludit in iure.
Amans an sit melior amato.
4 Amicitia vera duo requirit, & quomodo distinguatur. 6.
5 Amicitia vtrum propter inopiam desideranda.

¶ De amante & amato.

Dubitari consueuit, qd sit melius †amare, vel amari. ¶ Asseritur melius amari. Nā amatū melius est, q̄ amans, qm̄ amatū hz rationē finis, amans aūt rationē agentis. finis aūt nobilior agente. ff. de aur. & arg. leg. l. si non sint. §. perueniamus. ff. de ac. rerū do. l. si id qp. xxxij. q. ij. moyses. ¶ Item appetibilius est amari, q̄ amare, ergo melius, cum bonum sit omnibus appetitus. antecedens probat Philosophus. viij. Ethicoꝝ ibi, multi videntur amari, magis quam amare. ¶ Et probaṫ, qm̄ melius est bene pati, quā bene facere. vij. qō. j. in princip. ergo amari quā amare. ¶ Item amari conuenit pfectiori, amare autē indigenti perfectione, qui enim amat, appetit. ergo eget appetibili, qui amari appetiṫ, de pe. di. ij. charitas cum c. sequenti. ¶ Contrarium probari videṫ per Philosophū. viij. Ethicoꝝ, vbi dicit, qp †amicoꝝ virtus est amare. ¶ Itez beatius est dare q̄ accipere de cele. mis. cū marthe. ¶ Itē amare est liberius, q̄ amari. amare. n. requirit volūtatē amantis cū ex volūtatis arbitrio. xv. q. j. in prin. amari aūt non pendet ex voluntate amati. ¶ Cum ignorans & inuitus possit amari, conuenit, qp habetur de cle. excō. mini. Illud in fi. ¶ Item pp amare magis laudamur, quā pp amari, ergo melius. probat antecedens Philosophus. viij. Ethicoꝝ. Cū dicit verū & fidelem amicum non dicimus ex eo qp amatur multū, sed ex eo qp multū amat, ꝯsequentia tenet. Cum id melius & laudabilius de accusa. qualiter primo. ¶ Item melius honorare quam honorari. ergo amare, quam amari †arguendo a simili cōsequentia valida est in iure. de constitutionibus translato. de transla. prelatorum inter corporalia. l. fina. C. ad. l. falci. l. illud. ff. ad. l. aquil. antecedens. probatur. iiij. Ethicorum. ¶ Pro solutione huius quesiti est attendendum, qp questio habet triplicem intellectum. primus, an actus, quo quis amat, sit melior actu, quo quis amatur. & iste non habet dubium quia idē est quo amo te, quo tu amaris a me, sicut idez est motus quo moueo aliquid, & quo illud mouetur a me, vt scribitur tertio Physicorum. ¶ Secūdus intellectus, an amare sit melius amāti quam amari ipsi amato, & hic queritur an amor, quo qs amat sit melior amanti, quam amato. & hic parum dubiuz, qr idez quo amo te, & quo tu amaris a me. sicut idē est motus quo moueo aliquid, & illud mouetur a me, vt scribitur tertio Physicoruz, quoniaz amare est melius amanti, q̄ amari amato. Quod probatur nam amare prouenit amanti ab intrinseco amari autem prouenit amato ab extrinseco. & hoc loquendo de amore, qui est aptus amicitie vere propter virtutem. Si autem loqueremur de alio amare, que est passio, peius est amare amanti, quam amari amato. ¶ Tertius est, an amans sit melior amato, vel ecōuerso. Tūc potest dici, qp non est necesse alterum fore meliorem altero. Ideo tunc est amicitia proprijssime, cū amici sunt pariter se habētes in virtutibus & in summo esse perfecto. & si oportet alterum fore meliorem altero, sequeretur qp altero & econtrario simul & semel foret melior, qd implicat, probatur consequentia. nam in †amicitia vera requiritur amatio & reamatio, vterqz ergo amat, & amatur, vterqz ergo melior. Sed restat bene dubitandum. cū amans reamando reametur in vera amicitia, s̄m quem respectum maior nobilitas debeat ipsi amanti, an s̄m respectum quo amat, an s̄m illum, quo amatur. ¶ Et hic dicerem, quod sit respectus, & ideo amans sumitur. ad hoc quod est in se habere amorem ad alium. & respectus siue ratio amati sumitur ad hoc, qp est alium habere amorem ad se, tunc maior nobilitas debetur amanti, quam amato. Nam amans hz amorz, qui est actus virtutis. amatus autez vt amatus non habet amorem, imo alter habet odium ad eum. ¶ Sed procedere posset questio cū maiori dubio. ¶ An scz maior nobilitas debeatur homini secundum rationem, secundum quam conueniens est, quod amet. Et hic dicunt aliqui maiorem nobilitatem deberi secunduz rationez, secunduz quaz conueniēs est, quod ametur, q̄ secunduz illaz, quod conueniens est qp amet probatur hoc. Naz omni perfectibili, secunduz qp perfectibile cōuenit quod amet suaz perfectionez, & perfectioni vt sic conuenit quod ametur a suo perfectibili. de pe. di. ij. charitas. sed maior nobilitas debetur perfectiuo, quaz perfectibili. ¶ Itez fini sub ratione boni conuenit quod ametur, & sub ratione optimi qp maxime ametur, vt in. c. charitas. cum seq. ordinatis. aut in finez cōuenit, qp amentur. ¶ Concludunt ergo isti, qp amare competit alicui ratione indigētie. Sed amari ratiōe perfectionis. Sed si bñ ponderetur loquendo de amare & amari, vt congruunt vere amicitie, ista illatio non est vera. Nam in amicitia vera propter virtutem conuenit amare non ratione indigentie, sed ratione virtutis suemet, vt scribit Philosophus. viij. Ethicoruz. vt. s. Nam si amare conueniret amico ratione indigentie, tunc amare terminaretur prin. ad recipiendum non autem ad largiendū. hoc scribitur. viij. Ethicorum. naz amicus vult amico bona sua gratia sui. etiaz scribitur secundo Rethorice ibi, amare est velle alicui bona, que putat gratia illius, & non sua sed posse esse actum eoꝝ. ¶ Et hanc sententiam sequitur Tullius in libro suo de amicitia, vbi format questionē. ¶ †Utrum propter inopiaz, & infelicitatē sit desideranda amicitia. & determinat quod non multis rationibus, & ratio sua, quia natura maximum dedit impetum ad amicitiam, non autem tantuz dedisset per succursum indigētie, cū multis alijs modis q̄ amicitia possit succurrere indigentie, vt mercātie, seruitio, & similibus. ¶ Alia sua ratio amicitia ad hoc principium tendit, quod est magis amabile virtus autem est amor q. libet. xlvij. distin. omnes. & c. sicut. ¶ Tertia ratio, nam sapiens & felix non curaret habere amicum, cum non egeat, cuius contrarium apparet. ¶ Quarta ratio, nam sicut liberales & benefici sumus, non vt gratiam exigamus, sed ad liberalitatem natura ppēsi sicut amicitiam non spe vtilis, sed quod omnis eius fructus in ipso amore sit spectando putamus. ¶ Quinta ratio, nā si amicitiam vtilitas conglutinaret, eadē mutatio dissolueret, vere aūt amicitie imutabiles sunt. ¶ Sexta ratio, nam sequeretur, qp mulieres magis amicitias quererent q̄ viri, cum prole egeant, & sic concludit Tullius contra opinionem predictam. hanc sententiā etiam tenet Seneca ad Lucillum in epistola. ix. libro primo incipien. An merito. ibi, Sapiens etiam si conuentus est se, tamen habere amicum vult, non ob id aliud, nisi vt exerceret amicitiam, ne tam magna virtus iaceat. non ob. quod dicebat Epicurus, vt habeat, qui sibi egro assideat, succurrat in vincula coniecto, vel inopi. Sed habeat aliquem, cui ipse egro assideat &c. ibi vid. Quod aūt arguebat opinio predicta procedit in amicitia sine amore propter vtile, vel delectabile, vt differunt a vera amicitia propter virtutem. ¶ Et tn̄ attendendum, quod †amicitia vera potest distingui. est enim quedam innati & potentis ad largiendum ad innatum, & potentem ad recipiendum, vt dei ad

hominem. vt in c. charitas patris ad filium. ff. quod metus causa. l. isti quidem. & l. liberorum. ff. de ver. signifi. & in hac est amãs melior amato. ¶ Et anima innati & potentis ad impendendum reuerentiam & honorem quibus debet, vt hominis ad deum, filij ad patrem, beneficiati ad suum benefactorem. Et in hac melior est amatus quam amans. ¶ Tertia est paris ad parem, in hac non est ponere alterum altero meliorem, quoniam vterq; est potens ad honorandũ & recipiendum, benefaciendũ & recipiendũ per hec si põderentur, patet solutio ab obiecta hincinde. Sic ergo repilogando est determinatio, ꝙ amor quo amat & amaẽ qs est idem. ¶ † Secũdo, qḋ melius est amare amãti, q̃ amari amato. Nec econtrario. ¶ Tertio, ꝙ amicitia non contrahitur propter indigentiam amantis ad amatum, vt sic dicatur, ꝙ propter amari maior nobilitas debeatur amico, q̃ propter amare amanti. ¶ Quarto, quod maior perfectio debetur amanti q̃ amato, & qñq; per illa distinguendo tria membra vere amicitie vt. s.

SVMMARIVM

1 Amicus qualiter se gerere ad amicum debeat, & quomodo intelligendum. 3.
2 Amicitia vera est ditissima res.
4 Amor hominis ad seipsum est cõmunis omnibus passionibus. Homo ad seipsum duplicem amorem habere potest.
5 Charitatis opus deum proximum & vtilitatẽ proximã respicit.
6 Uir bonus & sapiens a se abijcit quod libertatem animi aufert.
7 Peruerti in totum est penes impossibile.

¶ Amicus quomodo se habere debet ad amicum.

1 Uisum est ꝙ homo debeat ꝯdonare amico suo se totũ. ¶ Reuoceẽ ergo in dubium, an † taliter se deat habere ad amicum, sicut ad seipsum, cum dictũ sit debere esse idẽ velle & nolle, mouet dubium ꝙ sic, per tex. Philoso. viij. Ethicorum. nam ibi, ad amicũ aũt queadmodũ ad se. n. amicus alter ipse. ¶ Et pbaẽ de peñ. di. ij. Charitas est vt mihi videtur. & xxiij. q. iij. corripiantur. xxiij. q. j. paratus in fi. xxiij. q. v. non putes. ¶ Contrarium pbari videẽ per Tulliũ in libro suo de amicitia. c. vj. ibi statuẽdum autẽ est que sunt in amicitia fines, & quasi termini diligenti. De quibus tres video sñias ferri, quarum approbo nullã. Unã, vt eodem modo erga amicum affecti sumus quo erga nosmetipsos. Alteram, vt nostra in amicis beniuolentia illorum erga nos beniuolentie pariter & equaliter respõdeat. Tertiam, vt q̃tiquisq; seipse facit, tanti fiat ab amicis. ¶ Harũ sententiarum nulli prorsus assentio, nec enim prima vera, vt quemadmodũ in se quisq; est, sic in amicũ sit animatus, quã multa. n. que nostra cã nunq̃ fecerimus, facimus cã amicoꝝ precare ab indigno. Supplicare tamen alterius in aliquam mihi infectariq; vehementius, que in nostris rebus non satis honeste in amicorũ fuerit honestissime, multeq; sunt res in quibus de suis cõmodis viri boni detrahunt detrahiq; patiuntur, vt de his amici potius quam ipsi fruanẽ. Et sic ex dictis Tullij videẽ cõcludi quã aliter se habere ad amicum, quã ad seipsum, reprobando secundã sententiã Tullius sic dicit. aliter tertia sententia est, que diuisit amicitiam pluribus officijs, & voluntatibus. Sed hec quidem est nimis exigua, & exiliter ad calculos vocat amicitiam, vt par sit ratio datorum & receptorum, † ditior, & affluentior, mihi videẽ vera amicitia nec obseruare restricte, ne plus reddat, quã acceperit nec enim verendum est ne excidat, ne quid in terram defluat, aut ne plus equo ꝙ amicitiam congeratur. ¶ Tertius vero finis, vt quantiquisq; seipse facit tñ fiat ab amicis. sepe enim in quibusdam autem animis obiectio est aut spes amplificande fortune fortior non est, ergo amici tale esse in eum qualis ille in se est. Sꝫ potius afficere, vt amici iacentem animum excitet, indicatq; spẽ cogitationesq; meliores, subdit alius ergo finis amicitie est cõstituendus, si prius, ꝙ maxime reprehendere Scipio solitus sit. si vero negabat vllam necesse ꝓsequere in Tullio vbi. s. & clare ꝑbare videtur hec conclusio, nam habet quis ad amicum amicitiã, non autem ad seipsum, vt scribitur. secundo Ethicorum. Itẽ amici ad amicum. Item beneficium tribuere. v. q. v. non omnis. xxiij. q. iiij. qḋ faciat eiusdẽ autẽ ad seipsum non est hoc, cũ inter dantem & recipientem debeat esse distinctio personalis. de ha. de bitum. de iurepa. per tuas. ¶ Contraria conclusio probari videẽ nam illi ad inuicem se habent sicut ad seipsos, quorum est conclusio omnium rerum consiliorum & voluntatum. tales autem sunt amici, vt. s. visum est ergo amorem probat vbi supra, cum dicit his ergo finibus vtendum arbitror, vt cum emendati mores amicorum sunt cum sit inter eos omnium rerum consiliorum voluntatum sine vlla exceptione cõmunitas. Et Seneca in epistola tertia ad Lucillum, si aliquem amicum existimas, cui non tatũdem credis quam tibi vehementer erras & non satis nosti vere amicitie cum amico omnes curas oẽs cogitationes tuas miscere & ibi prosequere. & idem in Epistola. xlviij. non sine amicis quicq̃ agitur & cetera & ibi prosequere. Et probantur hec de peñ. di. ij. charitas. & c. corripiantur. xxiij. q. iij. Pro solutione huius quesiti ẽ attendendum, quod † amicum se habere ad amicum sicut ad seipsũ põt intelligi. ¶ Primo gñaliter, vt q̃tum ad omnia, & tunc non se habet ad amicum, sicut ad seipsum. Nam Titio & Seio existentibus amicis & Titius audit Seium & non audit seipsum cum non loquatur ad amicum non ad seipsum, loquitur de amico, & non de se, & sic de similibus. ¶ Secundo potest intelligi stricte, quo ad virtutem amicitie, & ipsius actum & tunc sumẽdo amicitiam, vt est virtus specialis moralis, vt supra visum adhuc non se habet ad amicum sicut ad seipsum. ¶ Hoc probatur. naꝫ amicitia, vt est virtus moralis, est moderatiua amoris, & odij ad alterum ꝑp se, non autem omnis amoris & odij. Talem autẽ amorem non habet homo ad seipsum, nam † amor quem homo habꝫ circa seipsum, est communis omnibus passionibus. nam homo habet dilectiones temporales. Si amat voluptates, hunc moderatur temperantia. si amat pecuniam, hunc temperat liberalitas & sic de singulis. non habet ergo homo ad ipsum amicitiam, vt specialis virtus moralis. & hec voluit Seneca in Epistola magna ad Lucillũ vbi ostendit, quod amor ad seipsum ducitur ad omnia genera vitiorum. ¶ Attendendum tamen, ꝙ homo potest habere duplicem amorem ad seipsum sensualem, quo quis inducitur secundum impetum omnium passionum, nisi virtus refrenet. xij. q. j. omnis etas. xx. q. iij. procliuis. xlij. di. ꝑ totũ. xxxvj. quasi per totum. iiij. distin. deniq;. & iste amor excedens extinguit amorem dei & proximi, vt pote incompassibilis cuꝫ eo. de pe. dis. ij. charitas cuꝫ tribus capitulis sequenti. de conse. distin. v. nihil cum capitulis sequen. & iste amor reformatur per prudentiam, & singulas virtutes morales. Aliũ amorẽ habet homo ad seipsum acquisitum ex quadaꝫ consuetudine consequendi rectũ rationis ordinem, & hoc amore nõ appetimus vtile, & delectabile, sensuale, & apparens. Sed apetimus bonũ simpliciter & honestũ & hoc amore laboramus ad deum referendo ad proximos, vt in casu charitatis sepius allegato, † laboramus ẽt pro vtilitate puplica. vij. q. j. sine, cum capitulis sequen. vsq; in fi. viij. q. j. in scripturis, cum capitulis sequen. ¶ Apparet ergo, quod homo non hꝫ ad seipsum amicitiam, prout est virtus specialis moralis moderatiua amoris & odij ad alterum gratia sui. si autem sumatur amicitia strictissime, vt sumit Philosophus. viij. & ix. Ethicorũ. & Tullius & Seneca & regulariter alij morales ad hoc homo nõ habet amicitiaꝫ ad seipsum. naꝫ amicitia sic sumpta ad redamationẽ. sꝫ homo secundũ ideꝫ non, potest amare seipsum, & reamari a seipso, cuꝫ nõ sit alia amatio, qui amat se, & reamatur a seipso & tamẽ attendendum qꝛ loquendo de amicitia strictissime quidã effectus consequuntur in ordine ad amicuꝫ. & beniuoleñ. beneficieñ. & concordia. de primo scribitur. ij. retho. & viij. Ethicorum. & ibi de benefi. de concordie. ix. Ethicoruꝫ. ¶ Ponã ergo duas conclusiones circa istos effectus. ¶ Prima, quod in homine bono & virtuoso illi tres effectus, qui consequuntur amicitiaꝫ in ordine ad alteꝝ, consequuntur amore eiusdẽ ad seipsum. ¶ Secunda conclusio, quod in homine male nõ consequuntur illi tres effectus, imo contrarij. probaẽ prima conclusio, nã homo bonus vult seipsũ viuere & saluari in bono virtutis, nõ eniꝫ sibi vult bona ficta & apparentia, imo vera. abijcit eniꝫ † bonus pecunias honores & similia. xij. q. ij. orate. xviij. q. prima in scripturis. & c. lꝫ. & sic beneuoleñ. secundo beneficieñ. naꝫ bonus semper agẽdo & secunduꝫ virtuteꝫ operando. tertio concordia in virtuoso eniꝫ oia consonant eniꝫ appetitus sensitiuus intellectui. secundo Ethicorum & tertio de anima. ¶ Tertia conclusio probatur, naꝫ malus diligit & appetit illa que peruertunt iudiciũ rationis, & que bonũ virtutis destruunt. ergo non habet beniuolentiaꝫ verã ad seipsuꝫ & etiaꝫ talia agunt, propter que ab alijs odiuntur, & desperati fugiunt viuere, vt scribit Philosophus. ¶ Secundo non habet bñficiẽtiã ad seipsuꝫ, nã aĩa est pretiosior corpore, de pe. & remis. cũ infirmitas. j. q. vij. sancimus. si ergo facit illa que deturpãt animã, peius sibi facit quã si faceret deturpantia corpus. tertio malus sibi ipsi discordat, cuꝫ sensus repugnet rationi, sed tu dices, ista discordia est in incontinẽtibus, nõ aũt in totaliter depraua tis, nisi ex toto iudiciũ in eis est peruersuꝫ. Solue, quod † impossibile est

bile est in totũ puerti, cum aliqñ veniat penitudo ⁊ repugnã. de peni. di. j. sup rebus ɔsequẽtibus. ex his duabus rñsionibus pȝ rñsio ad quesitum, nã homo bonus se hȝ ad amicũ sicut ad seipsum, non aũt q̃tum ad omnia, sed quantũ ad illos tres effectus, malus aũt non etiam qꝛ malus, non potest esse amicus amicitia vera vt. s. discussum. ad inducta hincinde per predicta pȝ solutio.

SVMMARIVM

1 Amicitia suĳpsius nunquid aliĳs preferenda.
Fortis pro salute publica sese periculo exponit.
2 Vitia omnia a philautia orta.
3 Amor suĳpsius bimembris est.
Concupiscentia hominis ad omnia vitia profluit.
4 Homo ex duplici natura cõpositus est.
5 Homo quid recipiat a se ⁊ ab alio.
Homo cur potius ducatur ad seipsum amanduȝ q̃ aliũ quẽcq̃.
6 Homo malus non diligit, sed odit. Et an teneatur ⁊ quomodo ad se amandum. 7.
7 Homo qualiter ad esse bonum obligetur.
8 Amoris origo.
Bonum commune appetibilius proprio.
9 Charitas ad quid hominem inclinet.

De philautia.

1 Consequenter consueuit dubitari, vtrum† homo maxie debeat seipsuȝ amarẽ. Mouet dubium ꝙ nõ, qꝛ deus est magis amãdus. de pe. dist. ĳ. charitas cũ cap. seq. ergo nõ dȝ maxime seipsum. Itẽ vtilitas publica magis amanda q̃ priuata, cũ sit priuate pferenda. vĳ. q. j. scire de postu. pla. bone. C. de cadu. tol. l. j. in fi. ⁊ l. vtilitas. C. de primi. lib. xĳ. ergo non seipsum maxime quis debet amare. Item qui seipsuȝ exponit morti pro aliena salute, magis aliũ amat q̃ seipsum, sed fortis se exponit morti ꝓ salute publica. vĳ. q. i. §. huic ⁊c. vsq3 in finẽ. ergo non maxime seipsum amare debȝ qs. Item qui seipsum maxime amat omnia nititur illa sibi attribuere, talis autem reprobaẽ a lege. ergo. Item meliori amore ⁊ nobiliori debemus alium amare, sed melior amor est amor amicitie, quo aliũ amamus pp se ⁊ non pp nos, deterior autem est amor concupiscentie, quo aliũ amamus propter nos ergo. Item Seneca in epistola ad Lucillum ⁊ incipit, magna. ostẽdit quõ† oĩa vitiata habent ortum ex eo, ꝙ nos nimis placemus nobis ipsis. Item si amor fertur obiectiue in bonum sub ratione, qua bonum plus amare debemus meliorem nobis quã nos ipsos. Si aũt dicas, ꝙ amor ferat in bonum sub ratione qua bonũ amanti, tũc erit amor ɔcupiscentie, qui nõ est verus amor. Oppositum probatur. nã ordinata charitas incipit a seipso. C. de serui. ⁊ aqua. l. preses. de regularibus lȝ. xix. q. ĳ. due. Item hoc explicat philosophus. ix. Ethicorum cum dicit amicabilius est que ad amicos, ⁊ quilibet maxime determinaẽ, videẽtur ex his que ad seipsum venisse, dicit ẽt ꝙ ab ipso amicabilia ad alios proueniunt. Item Philosophus sic arguit illũ magis amamus, cui omne bonum solemus ẽt si nullus, sed sic se habet homo ad seipsum, ergo determinat concludendo Philosophus ꝙ homo virtuosus maxime dȝ esse philautius. i. amatorsui ipsius. Pro solutione huius quesiti debet attendi, ꝙ† duplex

3 est amor hominis ad seipsum. vnus fundatus sup appetitu sensitiuo sibi derelicto, quo liberamus ad attribuenda nobis omnia, que statim sensuum deliberatione videnẽ. Alius est fundatus in voluntate per consuetudinem assequendi ordinẽ rationis, quo vtimur ad acquirenda bona virtutis. Dico ꝙ amore primo homo non dȝ seipsuȝ maxime amare. Hoc probaẽ. naturali amore siue concupiscentia homo duciẽ ad omnia genera vitiorum. de constitutionibus nã concupiscentiam, xlvĳ. di. omnes. ⁊. c. sicut. xl. ꝑ totum. xxxv. per totũ. de pe. di. ĳ. qꝛ radio isto amore recedimus a deo. de pe. di. ĳ. charitas. ⁊ sic icidimus vitia omissionis, ⁊ cõmissionis. Secundo dico, ꝙ amore secundo homo dȝ maxime se amare hoc probatur, nã illo amore virtutes queruntur, felicitas humana, tali amore nobis ⁊ proximis boni efficimur. Tertio dico, ꝙ simpliciter loquẽdo homo dȝ maxime amare seipsuȝ. Hoc ꝓbaẽ, nã amare simpl'r est hoc amare prio amore, quo debet maxime se amare, ergo simplicitur seipsum maxie

4 dȝ amare. probatur maior, nam† homo cõponiter ex duplici natura. s. sensuali ⁊ intellectuali, vt cle. vna de sum. tri. xxxĳ. ques. ĳ. moyses. Preterea est infirma in qua cõmunicamus cunctis animalibus. Secunda est summa in qua cõmunicamus deo ⁊ angelis. vnum quodq3 aũt denominatur a suo nobiliori esse, non aũt ab infirmo. ff. de auro ⁊ argẽ. le. l. ⁊ si nõ sint. §. perueniamus. C. de acqui. rerum do. l. quid ergo. Item qui amat seipsum primo amore plus se odit, quã se amet. Hoc probaẽ, nã amans inimicũ meum me, odit. de accusa. repellãtur. Sed amans appetituȝ sensualiter non regulatum ratione, sed repugnantem rationi amat inimicum suum hoc est ꝙ dixit apostolus, Video aliam legem repugnantem legi mentis ⁊c. de consti. nam concupiscentiam. ⁊. c. si paulus. Dicam etiam, ꝙ homo bonus plus se debet diligere q̃ aliquem aliuȝ preter deũ ꝙ probaẽ. ille est plus diligendus a quo plura bona recipiuntur. hec pluries probata, imo demonstrata, sed homo a seipso plura recipit, quã ab alio. ergo probaẽ

5 minor. Nam homo nõ recepit ab alio nisi bona corporis exteriora. A se aũt† recipit bona intellectus, ⁊ virtutũ. ab alio eniȝ principaliter non recipit bona intellectus nã lȝ a doctore recipiat doctrinã bonã, ⁊ in moribus bonã instructionẽ, hoc euenit administratiue tantũ, nõ principaliter. sed a seipso viribus proprĳ intellectus instruit administrata speculando sic ⁊ in moribus bonum eligendo, ⁊ ipsum exequendo. ergo seipsum maxime dȝ amare. Addo huic conclusioni. ꝙ homo bonus circunscripto quolibet debito obligationis magis liber inclinatur ad amandum seipsuȝ q̃ quẽlibet alium. hoc probatur. Nam de natura perfecti benefactoris est amare suum beneficiatum, ⁊ hec est cã, quare benefactor magis amet suum beneficiatum q̃ econtra. vt. s. monstratũ est, sed homo bonus est perfectus benefactor suĳpsius. vt. s. ostensum est ergo. Addo, ꝙ homo bonus de facto amat seipsum, q̃ quemlibet aliũ. Hoc ꝓbaẽ. homo bonus de facto facit ea, que debet, sed seipsum maxime amare debet. ergo de facto seipsum

6 maxime amat. † Quid de malo homine, hic dicẽduȝ ꝙ malus homo non diligit, sed odit. Nam diligit partem sensualem, vt repugantẽ rationi seipsum totaliter exponens concupiscentĳs. ⁊ passionibus. xlĳ. di. per. totũ. lxxxj. di. tanta. xlvĳ. di. omnes. ⁊. c. sicut hi. Secundo dico, ꝙ homo malus non dȝ seipsum amare moraliter loquẽdo amore cõplacentia ⁊ delectatiuo. Hoc probaẽ nam taliter amare non est aliud, quaȝ mores tales sibi placere. Tertio dicam, ꝙ malus homo maxime debet seipsum amara amore desiderãtis. Hoc probaẽ. nã amare amore non est aliud quam velle sibi bona adesse, quibus ipse caret. sed malus homo debet appetere bona simpliciter scȝ virtutes, quibus caret sibi adesse. Hoc probatur, nã illud dȝ appetere pp cuius nõ euentuȝ reditur culpandus ⁊ puniendus sed pp non euentum virtutum redditur quis culpandus ⁊ puniendus. l. sancimus. C. de penis. quesiuit. de his que fiunt a ma. par. cap. Hic tamen attẽdendum est, ꝙ aliqui ponunt hãc ɔclusionẽ sub aliĳs verbis dicũt. n. ꝙ malus non dȝ amare seipsum in ordine ad presentia ⁊ iam habita, sed bene dȝ amare seipsum in ordine ad querenda ⁊ habenda. Alĳ aliter dicunt, ꝙ malus non debet amare seipsum, ſm ꝙ malus, sed dȝ amare seipsum, ſm ꝙ futurus est bonus. Secundũ has conclusiones sic positas procedunt alique rationes, que videntur contrarie. Arguunt enim aliqui sic. nullus debet amare, nisi amabile, sed malus non est amabilis, ergo. Alĳ ad oppositũ sic. quicunq3 dȝ esse bonus, dȝ se habere ad seipsum, sicut se habet bonus ad seipsum. sed malus dȝ esse bonus. ergo amat seipsum. Per predicta rñdeẽ. nã nullus malus dȝ amare seipsum, ſȝ ꝙ est malus, ⁊ sic procedit prima ratio, sed seipsuȝ amare dȝ, ſm ꝙ futurus est bonus, ⁊ sic procedit scđa ratio. Sed statim

7 obĳcies. † Homo non obligatur solum ad esse bonuȝ in futuro, imo ad esse bonũ in presenti. alias non puniretur malitia de presenti contra id. ff. de fidei. l. si a reo. ff. de publicanis. l. licitatio. de sen. exc. vt fame. xxxiiĳ. q. j. ecce. Sȝ q obligaẽ ad eẽ bonũ i pñti obligaẽ ad hr̃e ad seipsuȝ in pñti. ſȝ hõ bonus sic se hȝ ad seipsuȝ in pñti, ꝙ amat seipsum de pñti. ergo ⁊ malus amabit seipsum de presenti, vel amare debebit. Rñde homo malus dȝ amare seipsum de presenti, amore desideratiuo, non aũt amore cõplacentie. vt vcȝ malitia pñs sibi cõplaceat. sed dȝ amare seipsuȝ de presenti desiderando sibi presentialiter bona virtutum. Et ꝑ hoc credo hanc concludendã. homo malus dȝ amare seipsum de presenti desiderando sibi presentialiter bona virtutũ. nã dȝ esse bonus, ergo vt sic debet amare seipsum, Itẽ dȝ se amare amore desideratiuo, ergo dȝ simpliciter se amare. Nã idẽ est amor. primo sub desiderio, ⁊ primo sub dilectione. post hoc dico, ꝙ hõ debet magis amare deum, q̃ seipsuȝ. Probatur, homo id maxime dȝ amare, ꝙ est maxime amabile. ille est deus. vt in. c. charitas de pe. di. ĳ. Et probatur qꝛ summe bonũ ⁊ q̃to quid melius tanto amabilius. Aduerte hoc si ista ratio foret vera, ꝙ homo bo-

mus plus deberet diligere alium meliorem, q̃ seipsum. cuius oppositum. s. monstratuz est. ¶ Tertio pater ꝛ mater plus diligerent alium meliorē filio bono cuius appositum est monstratum.

8 ¶ Debes ergo aliter cōsentire est ergo ponderandū, ꝙ † amor ꝑcedit originaliter ex quadā coniunctione, vel conuenientia generali amantis ad amatū. Et ideo scribit Philosophus. viij. ethicorum, ꝙ amor fundatur super secūda similitudine vel proportione actuū ad passiuum. Et cōfirmat, q2 delectatio fundatur super similitudine ꝛ congruenti proportione obiecti ad appetitum.

¶ Dicam ergo, ꝙ istud amabilius, ꝙ melius supposita maiori vel parili coniunctione, alias procederent instantie predicte videmus enim in naturalibus inanimatis, ꝙ ibi inconuenientia inducit instar amoris. graue appetit locum deorsuz leue sursum, calium odit frigidum, ꝛ ecōtra naturali disconuenientia. sed deus, est optimū coniunctissimum virtualiter, ergo. ¶ Item totale bonum est magis amandū, sed debet modificari ꝛ coniunctissimum alias nō procedere, ꝛ si dicas simpliciter procedere, q2 plus homo dz appetere bonum cōe q̃ propriū. vij. q. j. scire. ꝛ. l. vna in fi. C. de cad. tol. Confirmat eadē conclusio nihil ordinatum est amandum nisi pp fi. sed omnia creata sunt ordinata in fi. ꝛ ille est deus, ergo nihil amatur, nisi in ordine ad deū ergo maxime amādus deus. Itē pp vnūquodqz tale ꝛ id magis, vt in auct. multo magis. C. de sac. sanc. eccle. ꝛ. c. cū in cunctis de electione. Item summū bonū summe mihi coniunctuz est maxime amandū. Talis deus. Nam summū bonū cuilibet creature summe coniunctū cū sit continue assistens, ꝛ infundens etiā mihi melior q̃ ego mihi. Tum ego sepe mihi malū ille aūt semper bonū. ergo. Itē deus dat mihi esse ꝛ conseruat, ergo. Confirmat super naturali † infusa

9 charitas inclinat hominem ad deum magis diligendū q̃ seipsum de pe. dis. ij. charitas cū multis capitulis sequē. sed recta rō non inclinat oppositum eius ad ꝙ charitas inclinat. ¶ Et sic cōcluditur conclusio quesiti solutio. ¶ Ad allegata pz solutio per iam dicta. Saluo ꝙ de eo, ꝙ arguendo dicebam hominē plus inclinari debere ad bonū ratiōe q̃ proprij suijpsius. De quo quia vulgatum est ponam conclusiones breues. ¶ Preterea, ꝙ homo dz magis inclinari, ꝛ attendere ad bonū cōe, in quo includit propriū q̃ proprium soluz quale illi proprio ꝙ includit in cōmuni. si autem proprium nō includitur cōi modo predicto, ꝛ vtrūqz sit temporale. ¶ Secunda conclusio erit tūc, ꝙ sic procurās multum indiget proprio ꝛ alij parum erit cōi, tūc magis procurādū proprium. ¶ Tertia conclusio, ꝙ si procurans parum eget proprio, tūc attendendum cōi. hoc est, q2 procurando bonū cōmune consequitur bonum virtutis, ꝙ est spirituale. ¶ Quarta conclusio ꝙ similiter indigeat circa tamen extremam necessitatem ꝑcurandum est bonū cōmune. Et hoc q2 ex illa procuratione consequitur bonū virtutis, ꝙ est spirituale. ¶ Quinta conclusio, qȯ si egeat in extrema necessitate tūc procurandum proprium.

¶ Sexta conclusio, ꝙ si vtrūqz est spirituale, proprium est procurandum. Et multo fortius, si cōe est temporale, ꝛ propriū spirituale. ¶ Septima conclusio, ꝙ si propriū est temporale, ꝛ cōe spirituale, nec egeat in magna necessitate, tūc cōe est procurandum.

¶ Octaua conclusio, ꝙ si in extrema necessitate constitutus cōe bonū spirituale non procuratū redundet in cōe detrimentū procurandū erit cōe etiam moriendo, q2 exinde consequit maximuz actum virtutis. Istas conclusiones probabo iuribus singularibus in circulo iuris canonici super. c. bone. de postu. prela. Et sic hincide iuducta cedunt his quantum ad principale quesitum.

SVMMARIVM

1 Benefactor nunquid magis diligere teneatur q̃ beneficiatus.
2 Potentie sue manifestationem quilibet naturaliter diligit.
3 Diligere magis debemus a quibus maius bonum assequimur.
Laboriosius quesitum arctius dilectum.
Indigentia parit appetitum.
4 Amare amore ad quem petineat.
5 Dilectio dei in homines maior q̃ econtra.

¶ An benefactor magis debeat amare beneficiatuz q̃ ecōtra.

1 Quarto restat dubitandum. ¶ An benefactor † magis debeat amare suum bnficiatū vel eꝯ, Philoso. ix. Ethicoꝝ vr̄ determinat ꝙ benefactor magis debeat amare bn̄ficiatū q̃ eꝯ. Et ꝓbat, nā q magis bn̄ facit magis amat. cū bn̄ficiū sit effectus amicitie. sed bn̄ficiator magis bn̄facit bn̄ficiato, q̃ eꝯ, ergo magis amat. Itē amor bn̄ficiatoris est amor amicitie tēdēs ad bn̄faciendum. Amor aūt bn̄ficiati est amor ꝯcupiscentie, ergo. Itez faciens plus diligit opus suū, q̃ recipiēs. Itē qlibet naturaliter

2 † diligit manifestationē sue potentie. potentia aūt bn̄factoris cōsistit in bn̄faciendo, ergo. Itē vnūquodqz diligit id magis in quo ꝯsistit suū finale bonū, sz in bn̄facere ꝯsistit finale benefactoris. ergo. Itē bonū virtutis, ꝙ bn̄faciator hz ex operatiōe sua, est bonum ꝑmansiuū, bonū aūt vtile, ꝙ recipit bn̄ficiatus, est trāsitoriū hoc ꝓbat Seneca in pr̄io de bn̄ficijs ibi hec que tenemus, q̄ aspicimus in qbus cupiditas nostra inheret, caduca sunt, ꝛ ea auferre nobis fortuna pōt, ꝛ iuuari bn̄ficia amisso ꝛ eo, ꝙ datū ē dare ꝑmāsiuū, cū maneat presens delectabile ꝭm actū trāsitoriū, q2 ꝓterijt de delectabile ꝭz memoriā. sed delectabilissimū est ꝭm actū preterita, ꝛ futura nō delectant, nisi eo ꝙ actū memoramus, vt

3 speramus. † Itē magis diligere dēmus, a quo maius bonū ꝯseqr̄ sed bn̄ficiator bn̄ficiato ad mnus occasionaliter hz bonū virtutis, ꝙ est maius bonū q̃ sit bonū vtile ꝛ transitoriū, ꝙ recipit bn̄ficiatus, ergo. Itē illud plus diligitur ꝙ laboriosius q̄rit, bn̄factor aūt laboriosius dat, q̃ bn̄ficiatus recipiat, ergo. ¶ Oppositū aūt ꝓbari vr̄. nā melior magis amādus. hinc est, ꝙ deus est summe bonus, sūme amādus. de pe. di. ij. charitas, cū capi. seq. sz bn̄factor melior ergo amabilior. Itē appetitus fit rōne idigentie pr̄io phisicoꝝ. xlvij. di. sicut hi. sz amor est actus appetitus, ergo plus amat, q magis eget. talis est q recipit, ergo. Itez magis amare vr̄, q maiora bona tribuit amico. talis est q̄nficiatus, q tribuit bonū virtutis suo bn̄factori. ipse aūt recipit bonū vtile trāsitoriū. vt. s. visuz est, ergo. Item bn̄factor vt sic est virtuosior ergo

4 amabilior. ¶ Pro solutione huius q̄siti, est attēdēdū, ꝙ † amat amore amicitie spectat ad virtuosiorē ꝛ supiorē, amare aūt amore ꝯcupiscētie spectat ad inferiorē ꝛ deficiētē. vt. s. fuit discussuz. Et sic videt soluta qō, vt dicemus bn̄factorem magis amat amore amicitie, q2 vt sic virtuosior ꝛ excellentior. Amare vero amor ꝯcupiscentia magis spectat ad bn̄ficiatū, q2 vt sic inferior, ꝛ defectuosior. ¶ Aliq tn̄ volūt aliter distinguere. dicūt. n. ꝙ amicitia naturali, in q̄ ꝯnumerat rō ꝯiunctionis, bn̄factor magis amat beneficiatū, ꝙ eꝯ. sed in amicitia politica, in q̄ ꝯfirmat rō boni honesti dicūt eꝯ, q2 in bn̄ficactore est plus de homo honesto, q̃ i beneficiato, vt sic. Hec distinctio nō est bona nā vt. s. fuit visuz bonū honestū nō repugnat naturali, imo orit ex illo, nec ēt bonū bono. sz amicitia politica est bona, amicitia naturalis est bona, ergo absurdū ꝙ sint ad inuicē ꝯrie. Dōm est ergo, ꝙ bn̄factor sua bonitate ꝛ q2 excellentior inclinat libere ad magis amādū bn̄ficia-

5 tū, q̃ eꝯ. sic ꝛ † deus magis diligit nos, ꝙ nos ipsuz, ꝛ ꝙ nō possemus ipsum diligere. sed bn̄ficiatus magis obligat ad diligēdū suū bn̄factorē, q̃ eꝯ, ꝛ hoc pp bn̄ficiū receptū. sic ꝛ hoies magis ad Deū diligēdū, lz nō possint tm̄ diligere ipsuz, q̃tū ipse homines. Et sit ꝯcludendo distinctiue cedunt omnes rōnes suis vijs.

SVMMARIVM

1 Benefactori cuilibet nunquid retribuendum sit.
Amicitia conseruatur retributione.
2 Mali male omnibus vtuntur, digni qui male pereant.
Beneficium est donus.
3 Benefaciendi animū incitare meritoriū est ꝛ nonnulloꝝ officij.
Actus voluntatis qualificat actum qualitatis boni ꝛ mali.
4 Depositarij obligatio quatenus procedat.
Donatio vera liberalitatem habet sociam.
5 Impotentia excusat.
Discipuli retribuentis preceqtori suo memorabile exemplum.
6 Penitentia est actus in termino penitentie.
7 Jura actionem dant quantuncunqz malo.
8 Retributionis duplicia bona.
9 Mutuum recipiens in quo differat a recipienti donum.
10 Donum purum est amicitie actus.
11 Retributio benefactori quando facienda.
12 Amicitia hostes habet superbiam ꝛ auaritiam.
13 Dare ꝛ debito tempore donum seruare ligamentuz est amicitie.

¶ De retributione ad benefactorem.

1 Quia visum est de benefactore. Queret qs, † an cuilibet benefactori sit retribuendū. Philosophus octauo ethicorum dicit, quod sic, cū dicit patienti que retribuendum est secundum dignitatem eorum qui paſ. ꝛ si non possibili secundum dignitatem eorum tamen

men retribuendam ad possibile. hoc idez probat. ff. de here. pe. l.
sed si le. §. consuluit. de testamen. cũ in officijs. viij. q. ij. illud. Jtẽ
illa fieri debent inter amicos, p que saluat amicitia, sed illa salua
tur p cõdignas retributiones, vt scribit philosophus. viij. ethico
rum, ergo. Jtẽ quinto ethicorum de re familiari, oportet enim ei
qui fecit gratiam. Jtẽ oportet esse gratum ꝛ nõ ingratum, ꝺ iude
is. Et si iudeos. de spõsalibus. veniens. Jtẽ illud euitandum, per
qꝺ incurritur in seruitutem, sed non retribuere inducit in seruitu
tem, vt scribit philosophus. v. ethicorũ ibi. seruitus videtur esse
non contra facere. ¶ Oppositum probari videt. nam qñqꝫ im
possibile est retribuere. ergo non semper tretribuendum. ff. de re.
iur. l. impossibilia, ꝛ regula nemo ad ipossibile. eo. titu. lib. vi. Jtẽ
possibile est benefactorem fieri malum, ergo pro tunc non retri
buendum, cũ tunc non auget ipsorum malitia. † nam mali omniũ
2 male vtuntur. xlvij. di. omnes. ꝛ. c. sicut hi. Et propterea dicit di
gnum est qꝺ male meriti egestate laborent. ff. depositi. ꝛ. l. bona
fides. Jtẽ illud nõ est faciendũ, quod grauat facientem. ꝛ non iu
uat recipientem. vt in paupere retribuente principi. ¶ Jtem be
neficium est donum. ff. de constitu. principum. l. beneficium. ꝺ do
natio. cuz dilectus. C. de donatio. l. si qñ. li. x. sed donãti non est re
tribuẽdũ. Cũ donũ ꝓcedat a mera liberalitate circũscripta spe
retributionis. ff. de donatio. l. donari. ꝛ. c. j. eo. titu. Jtẽ si esset re
tribuendum, tunc benefactor deberet excitare beneficium ad re
3 tribuendũ. ꝯsequentia patet, qꝛ † meritorium est incitare quez ad
benefaciendũ, imo quidam ex officio ad hoc tenent. xliij. di. sit re
ctor. de here. cum ex iniuncto, sed consequens est falsum, naz tũc
non esset donum. vt. l. donare. ff. de dona. ¶ Pro solutione hu
ius quesiti est attendẽdũ, qꝺ sicut. s. visum fuit, refert benefacere
ꝛ bonuz facere. sic refert benefactor ꝛ bonifactor. nã bonifaciẽs
agit bona intentione. nam actus voluntatis boni, ꝛ mali. xv. q.
j. in prin. xxiij. q. iiij. vasis. de pe. di. ij. sic eniz, sꝫ actus, qui ex sua
natura est bonus, potest quis facere non cum bona intentione ꝛ
sic non bene. Dico ergo primo qꝺ non oportet omnez qui bonũ
facit retribuere. ꝛ hoc declarat Seneca in libro suo de benefi
cijs per multos casus. naz accipiendo beneficiũ improprie sic di
cit. Multa sunt propter que beneficium sine rectitudine debet
de suis, non qꝛ ablatum, sed qꝛ corruptum est aliquis reum me ꝺ
fendit sed vxorem meam stupro subiecit beneficium non abstulit
sed opponendo ille parere iniuriam debeo me liberauit. Aliquis
in pecuniam credidit, sed domum meam incendit, pensatum est
creditum damno nec reddi. nec tamen debeo. sepe inquantuz be
neficium manet. nec debet si secuta est dãtis penitentia. si miserũ
dixit quod dedisset. si cum daret spirauit multum adduxit perde
re se credidit si sua causa vel certe si non mea causa dedit. si non
desijt insultare gloriare vbicunqꝫ iactare ꝛ acerbum munus suuz
facere manet quidem beneficium ꝛ non debetur. Examinemus
singula dicta Senece, que quo ad primum casum sunt vera. s. cuz
opponitur beneficio maior iniuria ꝛ ad hunc casum reducit vlti
mus quo qui dedit non desinit insultare. Et quo qui dederit, non
desinit iactare. nam forte sic iactando facit maiorem iniuriam re
cipienteti, quã valeat receptum. Jtem est verũ, quod nõ suz obli
gatus illi qui gratia sui fecit, nisi gratia sui tradidit, vt deposita
4 rius † obligor enim ad depositum restituendum. ff. ꝛ. C. per totuz
depositi, sed non rõne alicuius beneficij. Jdem de illo qui se pro
dere credit. Talis. n. nihil amauit, nec bonũ voluit illi cui dedit,
dedit enim non audens non dare propter timorem vel ruborem.
istos casus reputo veros ex dictis Senece. sed dubium est ꝺ spe
rante qui benefacit sperans retributionem vbi scitur quod repe
ritur pura ꝛ mera donatio, que fit circunscripta qualibet spe re
tributionis. Et hec est vera donatio, que prouenit a mera libera
litate donantis. vt. l. donãtis. ff. de donatio. ꝛ cap. j. eo. lxxxvi. di.
donare. ¶ Reperitur secunda donatio, que fit cum spe retribu
tionis, ꝛ donatio. lꝫ non strictissime. imo conuenit donationes fie
ri modales ꝛ conditionales expressis modis, ꝛ cõditionibus. C.
de donatio. que sub modo per totum licita ꝛ honesta maxime, ni
si donatio causetur in vlla spe imo a libera ꝛ mera liberalitate. lꝫ
in vim consequentie ꝛ sequele speret retributionẽ. Simile ꝙ no
tatur de vsur. consuluit ꝛ capitulo in ciuitate. ꝛ capitulo nauigan
ti. ꝛ in hoc non credo verum dictum Senece. Jpsuz tamen saluã
do potest dici, qꝺ Seneca non intendit excludere sic donationez
a beneficio retributionis, sed intendit excludere, quod illa sit do
natio in suo strictissimo significato. Confirmo quod talis benefi
ciatus teneatur ad retribuendum. Nam si retinet, ꝛ non retribu
it aut hoc facit ratione cupiditatis, aut ratione impotentie, vel
ratione amicitie. Si ratiõe cupiditatis, peccat. xlvij. distinctio.
5 oratio. ꝛ capitulo. sicut hi. Si ratione † impotentie, excusatur. de
furtis. si quis deus distinctio. iiij. sicut debet tamen humiliter con
fiteri se impotentẽ, ꝛ seipsum offerre. talis recognitio habet vim
retributionis, vt scribitur in vitis philosophorum de discipulo q
cũ aliđ nõ hẽret, qꝺ offerret Socrati ꝑceptori suo, obtulit seipuz
quod strictius acceptauit. ¶ Si autem retinet ratione amicitie
multipliciter peccat moraliter. ¶ Primo qꝛ vel a principio non
debuit tale bonum recupare, vel vt dabat recuperare. dabat. n. il
le sicut sperans vt amicus propter vtile non autem propter ho
nestum recipientem. ergo a dante vt amico propter vtile tãqꝫ da
tum ab amico propter honestum male facit, qꝛ debuit conforma
ri danti. de donatio. pastoralis. ¶ Secundo, qꝛ vult facere ami
cum propter honestum illũ, q non vult sic, sed solũ vult illud pro
pter vtile, etiã sic peccat moraliter, vt scribit philo. viij. Ethi. ibi
nollentem autem amicum nõ est faciendum. ¶ Tertio peccat, qꝛ
dissoluit amicitiam inter eos talẽ qualẽ sicut supra dictum fuit.
¶ Ex his infertur, non esse simpliciter verũ, ꝙ dicit Seneca in
primo de beneficijs, cum dixit dignus est recipi qui de recipiẽdo
cogitauit, aut dedit hec enim est falsa in predicto modo donatio
nis. Et propterea scribit philosophus. viij. Ethicoruz. si potens
scꝫ recipiens reddendi animo, igitur sic dantem est decipienduz.
¶ Examinemus alium casum Senece, cum dixit non tribuendũ
6 cum penitentia sequi dantem, hoc non reputo. † Nam peniten
tia est actus in termino penitentie. de pe. di. j. in prin. ꝛ dist. iij. pe.
ꝛ. c. omnes eodem. talis autem a ctus interior per exteriora non
demonstratur, soli deo innotescit. xxxij. distin. Erubescãt. vj. q. j. si
omnia. ergo hec penitentia non excusat recipientẽ hoc ignoran
ter. Confirmatur benefactore primo effecto malo nihilominus
est retribuendũ, vt statim dicetur, ergo a principio gratis dante,
ꝛ bene licet superueniat actus excludens qualitatem bonitatis,
vt pote penitentia retribuenda. ¶ Jtem licet, qui dat primo pe
nitendo, non bene det, tamen bonuz dat, ꝛ lꝫ a tali principio non
sit recipiendum vt ab amico, qui non vult esse amicus, tamen a
tali est recipiendum in casu necessitatis vt debitore quod indigẽ
tijs ex debito moris subuenire. Et tali nõ est inconueniens retri
buere in licitis seruitijs, non qꝛ bene fecerit nec qꝛ sumus obliga
ti. Sed vt sicut bonum sit imitetur ad iterato faciendũ. Et sic as
sumat occasionem non faciendi. Et sic in hoc casu salua reueren
tia non reputo verum dictum Senece. ¶ Examinemus alios ca
sus tactos arguendo primo de positis in potente hic clarũ, quia
excusatur vt regulis preallegatis. tamẽ quasi impossibile est quã
do fit in amico potẽs. etiam si non ad tantundem ad minus in re
uerentijs honoribus, ꝛ oratione diuina seipsum offerat, si ad pin
guiorem venerit fortunam de solutioni. odoardus. ff. de dolo. nã
is de benefactore effecto malo an sit ei retribuendum. ¶ Hoc di
co. primo quod loquendo de legali retributione non precessit be
nefactio deducibilis in iudicium non obstãte superueniente mali
tia tenetur retribuere. nam † iura actionem dant quantuncunqꝫ
7 malo. imo illa est regula, ꝙ pretextu criminis non repellitur quis
a prosecutione proprij interesse. iiij. q. vj. omnibus de illa ergo nõ
est dubium. ¶ Secundo dico ꝙ loquendo de morali retributio
ne, que procedit vbi aliquod datum simplici donatione nõ dedu
cibili in iudicium, non debet effecto malo retribui in omnibus bo
nis, in quibus fuisset retribuendus, durante, scꝫ bonitate. Hoc ꝓ
batur, nam actus dationis mensuratur secundum dispositionem
dantis ꝛ recipientis. de donatio. pastoralis. de simo. ꝛ si questio
nes. Non ergo eadem sunt danda bonis ꝛ malis, sed conformia
his ꝛ illis. Non ergo malis danda, que data augeant ipsorum
malitiam, que danda fuissent ante superuentũ malitie. ¶ Tertio
dico, ꝙ illi retribuẽdũ est in nobis conueniẽtibus, vt infert ex ꝓ
8 pria ꝯclusiõe. ¶ Ubi scꝫ, qꝺ † duplicia sunt bona. qbus possumus
tribuere, ꝛ retribuer. quedã. n. sunt qbus mali male vtunt, vt sunt
diuitie. xliij. di. omnes. ꝛ. c. sicut. xiij. q. ij. iiij. v. ꝛ. vj. per totum
Alia sunt bona, quibus succurrit malitie ipsorum, sicut persua
siones, admonitiones, increpationes, punitiones ꝛ similia pon
deratis statibus hominũ. xlv. di. disciplina. xliij. sit rector. xxviij.
di. v. Sunt in his secundis bonis retribuẽdus malo effecto. hoc
probat si effecto malo nõ esset retribuẽdũ, hoc foret ne ipsius ma
litia augeretur. Sed per ista bona non efficit peior, imo corrigere
tur ergo. Cõfirmat tpe quesiti beneficij. Quarto est obligatio ad
retributionẽ, vt. l. sed si lege. §. consuluerit. ff. de hereditat. petitio.
Sed obligatio quesita non tollitur per malitiã, cuz ille nõ sit mo
dus tellendi naturalem quesitm ad retribuendũ nisi ex malitia
oblata sit iniuria beneficiato par beneficio vel nunci. vt. s. visum
per dicta Senece. ¶ Et sic solutum est, ꝙ dicebatur arguẽdo de
benefactore malo effecto. ¶ Ad aliud totũ concedo, quod nõ est
retribuendũ retributione generatiue retribuentẽ, ꝛ non releuan

tem benefactorez. ¶ Pro alio est attendēdū, quod donum non differt a mutuo, pro eo quod in mutuo veniat retribuēdus in dono nō. 9 Sed ni hoc differūt, quia † recipiēs mutuo ē obligatiōe ciuili i iudiciū deducibili, sed recipiēs donū ēt a dāte spe retributionis nō ē sic et tali obligatione ligatus. sed est obligatiōe morali obligatus adeo quod moraliter peccat, nisi retribuat. ¶ Ad aliud dōm, quod nō foret inconueniens, quod donās spe retributionis, si ageret, excitaret bñficiatū forte oblatū bñficij, et diuitē vt ei retribueret. hec tū excitādo dz eē sicut scribit Seneca, vbi. s. cū dicit. nō sit hmōi excitatio grauis et acerba, ne in odiū beneficia adducat. sed reuerentialis admonitio verecūda, que non poscat, nec minus vocet ¶ Nec obstāt auctoritates ad oppositū inducte. nā sicut scribit Seneca. vj. de bñficijs propter accerbas exactiones repetere prohibemus non vt nunquam, sed vt parce. ¶ Hoc tū nō credo verū dictū Senece in vero et puro dono. quod a mera liberalitate processit circūscripta q̄libet spe retribuēdi, de quo dono Ho loquit. l. donari preallegata. Nō credo, quod ille vnquā quātūcunque indigens debeat incitare beneficiatū ad retributionem. Hoc probo. 10 nā purū † donum est actus liberalitatis, vel amicitie. sed nobilior actus et excellentior virtus nō dz mutari in speciez minorē, quod hic contingeret. Nā mutaret in donū factū sub spe retributionis, bñfactor tū si egeat pōt petere a bñficiato, nō vt bñficiato, sed vt amico vero, nō vt retribuat, sed vt bñfaciat. hoc. n. nō ē deordinatio moralis. sed ordinis puersio moralis. si descēderet petēs retributionē. ¶ Ad rōnē Senece expedit rñdere, cū dicit quoscūque potero peccare, phibebo multo magis amicū et nepotē ne i me potiss ime peccet alter, illi bñficiū sed illum ingratum esse non patior. ¶ Ad quod respondeo, quod nunq̄ est malum faciendū vt exinde bonum sequatur, de vsuris. s. eo. ne clerici vel mo. Ego autem de puro dono de quo. s. moraliter peccarem ipsum donatarium excitādo ad retributionē. vt. s. tactum est. Et sic pz solutio quesiti et rationum inductarum. Et quia conclusum est retributionem fien 11 dam bñfactori, posset dubitari an † statiz debeat retribui, an morose. Apparet quod statim. Nā retribuere est tribuere. sed tributio est cito fienda, vt visum est, cum de liberalitate agebat, ergo et retributio cito fienda. Item benefator dat pure et sine termino. ergo quandocunque commode fieri potest retributio. ff. de verbor. obliga. l. quoties. et. l. eum qui. ¶ Oppositum probari vr auctoritate Senece. iij. de bñficijs ibi. Qui festinat vtique non hz reddere argumētū quarti hoīs, sz debitoris, vt breuiter dicamus. q minus cibo cupit soluere dz inuitus qui inuitus dat, ingratus est. Breuiter hic dicendum, quod non posset dari certa regula. sed illud faciendum cito vel tarde. sed quod recta ratio secundū circunstantias occurentis dictauerit. nam si benefator statim aduersa fortuna ad indigentaim deuenerit statim retribuendam. si aūt non eguerit, nec sibi adhuc retribuere voluerit, tunc suspenden- 12 dum retributioni. Nam non indigenti et non † volenti dare non amicitie, sed superbie, vel auaritie est. Seneca autem sexto de beneficijs de hoc querit ibi. ergo. Quid si nulla occasio interuenerit semper debebo. respondet. sed palam debebis, et enim magna voluptate apud te depositum intueberis. quasi qui dignus vsus es, a quo acciperes, indignus vr cui debeas, non moreris, est amici debere beneficiuz, quod dare eo quod quidem oppressius hoc quam istud beneficium quo maiori diligentia custodiuntur accepta quam dantur, eque delinquit qui ad reseruandam gratiā suo tempore cessat, quamque alienatio preparauit qui nimis de reddendo beneficio cogitat, nimis cogitare alterum de recipiendo putat, prestet se in vtroque facilem. si vult recipere beneficium, referamus, reddamusque leti, sicut apud nos custodiri mauult qui thesaurum eius et vias quid custos recusans. Nec rationes prius facte obstant nam sunt tribuende secundum dictamen rationis. ita et retribuende secundum dictamen recte rationis, tamen ratio dictat magis, cito dandum, quam retribuendum, tamen quia dare est petenti egenti et ipsius indigentie cito est succurrendum. 13 tamen quia † dare et debito tempore donum seruare ligamentum est amitie. Retribuere vero minus cito dissoluit amicitiaz. ¶ Fateor tamen, quod retributio tarditor, quam ratio dictat, reddit ingratum.

SVMMARIVM

1 Retributio quam habere mensuram debeat.
Satisfactio plena que sit.
2 Iustitie communicatiue proprium.
Retributio affectum attendere debet.
3 Donanti non licet quicquid repetere pro dono.
4 Modicum pauperi datum plus prodest, q̄ diuiti multum.
5 Iustitia equalitatem requirit.
6 Amicitia propter honestū erga retributionē quō se gerat. 8.
7 Commutationes sine amicitia fieri possunt.
Doni quantitas quomodo veniat mensuranda.
9 Res venalis in ꝯtu emptionis et vēditionis qualiter mensuret.
10 Donum cuius extimatione extimandum.
11 Retributor ad intentionem benefactoris aspicere debet.

¶ De retributione et eius mensura.

Consequenter circa articulum retributionis dubitatur, † qualiter debeat mensurari retributio. An arbitrio retribuentis primum beneficium, an retribuentis, et recipientis beneficium. Apparet, quod arbitrio, et extimatione tribuentis, et non retribuētis. ¶ Primo non potest fieri retributio sufficiēs nisi tribuens releuetur ab omni damno et interesse, quia illa est plena satisfactio. vt. l. satisfactionis. ff. de verbor significatione. insti. quibus modis tollit obligatio in principio. sed tribuēs melius suū damnū et interesse scit quam retribuens, cuz quilibet melius sciat pprium factum. de rescript. ab excōmunicato. ff. ad velleianū. l. q̄q̄. Item fit creditori cuz ipsius voluntate qualitercūque. ff. de pignoratici. actione. l. si rem alienam. §. satisfactionez. ergo ponderari dz extimatio tribuentis. Itē in retributiōe, que fit ratiōe amictie, magis amicus dz extimare. sed dās ē magis ami- 2 cus, ergo. Item sicut in iustitia cōicatiua † vendens extimat rem suā, et pretium ponit. insti. de ꝯbenda emptione. §. pretinm ita in amicitia tribuens, vt retribuatur dz extimare tributum suū. Itez Seneca primo, de beneficijs nō quid detur, aut quid fiat refert. sed qua intentione, sed in preteritis operationibus oportet semp magis tēdere ad principaliora. ergo in retributiōibus fiendis debemus attēdere affectū dantis, qui est principalior, sed dās magis nouit affectionē suā quā alter. ff. de in litem iurā. l. videamus in principio ergo. Itē nō oportet retribuere quecunque. sed que tribuentes appetunt, vt scribit nono ethicor. sed retribnens melius nouit, qui apetit, ergo. ¶ Oppositum probatur. nam in vera amicitia propter honestum tribuit non ea intentione, vt ei retribuat. vt. s. discussum, ergo ad ipsum nō pertinet, quid retribua 3 tur. † Item donanti non lz quicquid repetere pro dono. ff. de donationibus. l. donari. et. C. eodem titulo. ergo non licet extimare, quid si sibi reddat. Itez apparet quod retributor debeat extimare quantum retribuat primo auctoritate philosophi octauo ethicorū ibi propter vtile. Amicitia existente patientis vtilitatis mēsura quāta sit vtilitas ipse nouit. Itē idē nono ethicorum. non solum necessarium esse vr vtique prebentem ordinari. sed etiam iuxta eius rationē, quia iustitia equat lucrum damno sed qui recipit nouit lucrum ergo ipse extimat. Item tū dz retributor retribuere, quantum daret, si res vendita foret. sed ipse extimaret, quantum sibi vtilis ergo. ¶ Oppositū probatur. scz quod retribuēs non debeat extimare, quantum retribuerit. primo, quia recipiēs semper paruificat receptum, et magnificat retributum, scribit philosophus. viij. ethicorum ibi. Et sepe reperitur patientes quidē talia agunt accipere paruificantes. Item tributū variatur secūdum varietatem dispositionis recipientis. de donatio. pastoralis. de simon. Et si questiones. plus enim vtilitatis afferret vnus 4 † denarius datus pauperi, q̄ vnus florenus valde diuiti. Si ergo plus vtilitatis pauperi, ergo ipsi tenentur ad plus pro denario, q̄ diues p floreno. si deberet extimatio fieri p retributionē. ¶ Nunc ostēditur quod neutrius extimatio debeat fieri primo quia contingit beneficium fore extimabile, vt dicit philosophus de communicantibus in philosophia. nam ipse et dignitates sunt inextimabiles. ff. de varijs et extraordina. cognitio. l. j. Itez si extimaret tribuens magnificaret, si recipiēs paruificaret, et sic periret equalitas. ¶ Pro solutione huius quesiti est attendendum, quod hilosophus nono ethicorum soluit dicens. Dona et retributiones fieri possunt fm amicitiam propter honestum, que vera est, et fm amicitiam propter vtile, et delectabile, que est fm quid.
¶ Est tū diligenter hic aliqualiter ꝯsiderandū, quod oportet plura querēdo premia, vt enucleet difficultas q̄siti, primo. Utrū retribuēdū tū plus vel minus quantū tributū. ¶ Secundo quātitas doni mēsurabitur, an vtilitate recipientis, an grauamine dantis. ¶ Tertio cuius extimatione, an dantis, an recipientis.
¶ Quarto qualiter mensurabitur quantitas retributi.
¶ Quinto cuius extimatiōe. ¶ Sexto cuius sit inuenire debitā propor-

proportionem retributionis. ¶ Circa, primũ dicit philosophus viij. Ethic. Et reddi ipsi quantũ accepit, ꝛ plus. Et sic videtur qḋ plus sit retribuendũ. ¶ Ad hoc opponitur de dicto philosophi. v. Ethi. oportet itaqꝫ re familiari. Et postea subdite qualiter dicẽs, oportet equare. Et sic vr̃ qḋ ad tm̃ solum. Itẽ circa eadẽ est 5 amicitia ꝛ iustitia, † sed iustitia requirit equalitatẽ. xij. q. ij. cũ devotissimã, ꝛ. l. iustitia. ff. de iusti. ꝛ iu. ergo. Itẽ nullus tenet̃ ad impossibile, vt regula ipossibiliũ, ꝛ regula nemo ad ipossibile. ¶ Ad primũ dubiũ dõm ꝙ in amicitia pp honestũ non est aspiciẽdũ an tm̃ plus vel minus, qm̃ donans nullã retributionẽ intendit. Absoluende enim sunt donationes a retributionibus ꝛ retributiões a donationibus. iõ bñ dicebat Seneca, nõ qd sed qua intẽtione. ¶ Sed queres, an maiori affectione sit retribuendũ, q̃ȝ sit tributũ, vel econtra. vel minori. Soluẽdũ qḋ in amicitia equaliũ dꝫ eẽ equalis affectio, cũ nõ fiat retributio rõne donationis. In amicitia aũt equaliũ ostensuꝫ est, qualiter melior magis ꝛ maiori amore amat, ꝛ sic maiori affectione semp. In amicitia aũt pp vtile, vł pp delectabile dꝫ beneficiatus semper plus tribuere, q̃ȝ sit tributũ. Hoc probat̃, nam aut est amicitia inequaliũ ꝛ tunc declaratũ est sup hoc tractatu, qualiter plus sit retribuẽdũ, si aũt est equaliũ, aut similiũ, erit ꝛ similibus bonis indigentiuꝫ. Aut dissimiliũ, vtpote qꝛ vnus eget lucro. alter dilectione. Si sint dissimiles, tũc clarum qualiter plus quilibet recipiat secunduꝫ extimationẽ suã. Nã dans lucrũ indigenti, ꝛ recipiens dilectionẽ qua eget plus secũdũ extimationem recipientis, ꝛ plus recipit ẽm extimationem 6 suã. Idẽ si sint similes quo ad eadẽ bona, † nã posito qḋ vas vini, vas frumẽti sint eiusdẽ precij, si dat qs vas vini egẽti, ꝛ ipse recipiat vas frumenti, quo eget, vterqꝫ plus recipit extimationẽ. Itẽ si sint equales ꝛ similes in eodẽ bono specifico. Ecce do tibi modiũ frumẽti tibi egenti, ꝛ tu dabis mihi modium frumenti, cũ ege bo. certe vterqꝫ mediũ plus recipit tempore variato. vides ergo qualiter semper sic plus retribuitur. ¶ Posset dici, qḋ de mente philosophi est, qḋ semper in amicitia propter vtile plus retribuatur in quantitate, rõ, nã tibi tribuens gratiã fecit in illo precio tributo, retribuens non facit gratiã, sed soluit debituꝫ, ergo ad plus tenetur quantitatiue, vt fiat ecõtra proportio. etiaꝫ quia alias daretur materia querimonie, que sepissime eueniunt in tali amicitia. ¶ Ad primam instantiam philosophi ibi oportet equari loquit̃ de commutationibus. que fiunt etiam sine amicitia. ff. de re. pmu. per totum, ꝛ. C. eo. per totum. Ad aliam dõm, quod amicitia addit. s̃. iustitiam, de suo dare, cum sit iustitie solum. ¶ Ad aliud de deo, ꝛ patre solutũ est. s̃. hoc eo. tractatu. ¶ Sed dubium de doctore docente non pp amicitiam sed propter lucrũ, qualiter plus 7 retribuetur, cũ scientia sit inextimabilis. Dic † quod attenta sciẽtia non poterit nedum plus nec tantum recompensari etiam bonis corporalibus, cum nulla bona corporalia sint compensabilia cum bonis anime, vt. s̃. visum, sed tamen labore ꝛ defectione a rebus suis temporalibus bene poterit in alijs temporalibus compensari. ¶ Ad secundam dubitationem scilicet qualiter quantitas doni debeat mensurari, vtrum. s̃. lucro recipiẽtis, an dãno tribuentis, vel neutro modo, sed potius affectione donantis, nõ aũt exẽptio doni exterioris, nisi solo significatu, nã dicit philosophus octauo Ethi. In his autem amicitijs quod ẽm virtutem accusationis quidem non sunt, mensure autem assimilãtur electo electio virtutis enim aut moris in electione principale. ꝛ Seneca in primo, de beneficijs. Nunquid detur aut quod fiatur refert, sed qua mente. Et subiungit. si beneficia in rebus non in benefaciẽdis voluntate consisterent, eo maiores forent, quo maiora sunt ea q̃ recipimus, id autem falsum est, nonnunq̃ȝ autẽ magis nos obligat, qui dedit nobis paruum magnifice, q̃ȝ qui regnum equauit op⁹, non qui exiguum tribuit. Sed libenter qui paupertate sui oblit⁹ est, dum meam acciperet ꝙ accipere se presumit. cum daret q dedit, ꝛ tanq̃ȝ non recepturus recepit tanq̃ȝ non dedisset, qui accusationem quesijt, qua prodesset. Econtra ingrata sunt lꝫ re ac spe magni videantur qui dante autem extorqueatur autem, excidunt inultoqꝫ gratius venit quod facili quaꝫ quod plena manu datur. exiguum est, quod in me contulit, sed amplius nõ potuit ad id qḋ dedit magnũ est, sed dubitauit, sed distulit, sed cuꝫ daret, gemuit. sed superbe dedit, sed etiam contulit. Et placere non ei cui contulit voluit ambitiosi dedit non mihi, dixi autẽ non solũ significauit qui dona exteriora maiora si donantes doceat tm̃ dare interiores affectus ceteris paribus desinant maiores. Sic ergo conclu 8 dunt hi ambo patres moralium quod in † amicitia pp honestum non fit extimatio quantitatis tributi non fit ex precio tributi, sed ex electione ꝛ affectu donantis. In amicitia autem propter vtile nõ hꝫ donũ in ẽa ex affectione interiose donantis, qꝛ donãs nullam habet affectionem ad recipientem, sed solum hꝫ respectũ ad vtilitatem propter quam dat. In amicitia igitur propter vtile ꝑcise dationes ꝛ retributiones sapiunt naturam contractuũ innominatorum do vt des vel vt facias vel econtra, licet non fiat expressio illius propter qḋ ꝛ in hoc differunt. Uel ẽm alios quo ad effectum paruꝫ differunt ab emptione ꝛ vẽditione, differunt quo ad effectum, qꝛ ex forma contractus non est dubium differre. ¶ Uidendum est ergo quomodo in contractu venditionis ꝛ em 9 ptionis mensuratur † res venalis. ¶ Ubi sciendum, quod res dr̃ tantum valere quantum vendi potest, vt. l. pretia. ff. ad. l. fal. non autem mensurantur affectione dominoꝝ. Item sciendum, qḋ valor variatur ẽm varietatẽ indigentie humane regulariter, vt scribitur quinto Ethic. Propterea videmus variari extimationem victualium ẽm varietatem locorum, ꝛ temporum relatoꝝ ad humanam indigentiam, qꝛ omnia sunt propter hominem. ff. de vsur. l. in pecudum. ff. de stat. ho. l. j. Et vltra hanc cõem mensuram superadduntur particulares indigentie, nã indigens frumẽto plus daret de corbe vno, quam abundans, sic a simili in amicitia propter vtile. ¶ Primo, mensurabitur quantitas tributi ẽm cõem indigentiam humanam loco ꝛ tempore variatis. ¶ Scdõ, scdm indigentiam particularem de receptis, quanto enim magis indigebit, tanto maiori precio extimabit tributum. ¶ Tertio addet̃ indigentia vel non abundantia dantis, si enim recipiens indiget, ꝛ dans non abundet, imo ex datione damnum recipiat, illud addet ad extimationem. Et id ꝙ dictum est de mensura doni, procedit proportionaliter in mensura retributionis. ¶ In quarta que 10 stione de alia autem questione. s̃. cuius † extimatione extimabitur donum, an scilicet extimatione dantis an recipientis, hic dicẽdũ, quod vtriusqꝫ, nam dans extimabit, vt sciat quantam speret retributionẽ, retribuens autem extimabit, vt sciat, quãtũ retribuat, sic vterqꝫ extimabit tributionem, ꝛ retributionem, vt sciat an sufficienter retribuat, ꝛ si sufficienter satisfactũ sit, si non profiteatur benefactori suo se alias retributuꝝ, ꝛ tribuens extimabit, vt sciat an satis sit retributũ, vt sperabat. ¶ De sexta ꝛ vltima dist. dõm ꝙ ad retributionẽ spectat inuenire proportionem retributionis. ¶ Ad primũ sicut scribit philosophus. ix. ethic. nã benefactor sibi dedisse vr̃ auctoritatẽ hoc faciẽdi ꝑ modũ doni sibi tribuit, q̃ȝuis intẽderet retributionẽ. Dꝫ tñ retributor, si honeste potest, sci 11 re intentionẽ bñfactoris, ẽm illã faciet † ꝓportionẽ retributionis. si aũt illã ignorat, ipse ẽm propriã descretionẽ illud arbitretur, et hoc voluit philosophus. ix. Ethic. cũ dixit maxime quidem oportet fieri retributionẽ visam ambobus, addit philosophus, quod vt dignior sit retributio fiat indigenti, qꝛ plus appretiabitur. Et per hec cessant inducta in contrariũ. Ad primam dicendum, qḋ excellentior ꝛ melior extimatio eorum quoꝝ extimatio ad vtrũqꝫ pertinet, hic autem solum ad alterum. Item dicendum qḋ vterqꝫ debet extimare quantitatẽꝫ retributionis, sed solus retributor inuenit proportionẽ. Alia procedunt de amicitia propter honestã. Alie procedunt secundum distinctionem prehabitam.

SVMMARIVM

1. Retributio in amicitia inequalium quo gradu procedat.
   Dare habenti est perdere.
2. Iustitia distributiua personarum delectum habet.
3. Danda sunt que recipientem deceat recipere.
4. Pecunie finis qualis.
   Honor est virtutis signum.
5. Filius nunquid omnem honorem debeat patri.
   Comparationes quomodo faciende.
6. Honoris ad pecunias nulla comparatio.
7. Pauper per reuerentiam a potentiori acceptam honoratur.

¶ De retributione in amicitia inequalium.

Consequenter Posset queri vtrum in 1 † amicitia inequaliũ pl⁹ sit tribuẽdũ ꝛ retribuẽdũ magis ꝛ minus minori, vel eꝯ. Mouet dubiũ qḋ pl⁹ minori ꝑ rõnes philos. viij. ethi. ¶ Preterea qḋ amicitia nõ dꝫ eẽ inutilis amico, si pauperi foret inutilis si tm̃ vel plus teneret̃ q̃ȝ reciperet̃. Itẽ dona in amicitia sunt inuẽta ad subueniẽdũ hincinde amicis, ǵ magis indigẽti magis, nã bñti dar̃ ẽ pdere, pbat̃. lxxxvj. di. nõ satis. ꝛ. c. pasce. Itẽ excellentiori conuenit actus excellentior. sed excellẽtior act⁹ est dare q̃ȝ accipere, vt visum est cum de liberalitate agebatur. ¶ Oppositum probari videt̃, nã in amicitia vera surgit dilectio

pp virtutem, vt .s. visum est, sic ergo amatur quis, qr bonus, ergo magis amatur, qr melior. ergo illi plus benefaciendum, cũ benefi
2 centia sit precipuus actus amicitie. ¶ † Item ad iustitiam distributiuã pertinet plus dare maiori, ꝛ minus minori, qr ẽm exigentiã recipientiũ mensurantur donationes, de simo. ꝛ si questiones. de donat. pastoralis, de prebend. de multa. ¶ Pro solutione huius quesiti est attendendũ, qd philosophus. viij. ethi. soluere videtur qõnem hanc, cum dicit oportet vtriqz plus tribuere. Et recte vterqz significat se plus debere recipere ẽm amicitie legem ꝛ exigentiã, sed nõ ex eodẽ bono. sed plus retribuendũ est superexcellẽti qdẽ honoris, indigẽti autem lucri. ¶ Pro quoꝝ verboꝝ declaratione est attẽdũ, qd nõ sunt oĩbus eadẽ tribuẽda, vel retribuẽ
3 da, sed aliis alia, sunt enim † dãda que deceat recipientẽ recipere, vt .c. ꝛ si questiones, de simo. de dona. apostolice, debent enim dari, que recipienti sunt vtilia vel necessaria, ꝛ que maxime appetũt cum inde dantes non grauentur, ꝛ hoc est qd dicit philosophus, viij. Ethic. Tribuenti quidem superexcellenti quidẽ honorẽ, indigenti vero lucrũ. Nã diuitie sunt pauperibus vtiles, imo ꝛ necessarie ꝛ appetibiles, nec has dando grauatur dans. imo ꝛ declaratur diues bonus, cũ non possit cõsumere, debet aliis elargiri. Iste
4 enim est finis † pecunie. s. cõsumptio nõ aũt ꝯseruatio. ff. de vsufr. ea. re. que vsu consu. ꝛ .l. non omnis. ff. si cer. pe. honor aũt ꝛ reuerẽtia conuenit excellenti ꝛ diuiti, siue maxime virtuoso, cũ honor sit signũ virtutis. ¶ Pro solutione inductorum debet dici, quod nec pro honore, nec pro pecunia tribuitur, nec retribuitur, nec honor pro pecunia, nec econtra, si pecuniam tribuimus indigenti pp ipsius indigentiam ꝛ honorẽ excellenti pp excellentiam, nec in amicitia vera tribuimus, vt fiat retributio, nec retribuimus, qr facta sit retributio. ¶ Sed simpliciter ꝛ absolute vtrũqz fit, vt .s. discussum. Sed forte dicet qs nõ eẽ ꝯueniens, vt sicut nec deo sic nec homini per retributionem debitum posse exolui. sed assentiendum est, quod non omnes honores debiti deo debiti sunt homini
5 bus, sed alii deo, alii hominibus. Et est soluta questio an † filius debeat oẽm honorem patri, ꝛ dicendum quod non, nisi patres excedant filios omnibus modis excellentiarum. Alii enim sunt modi excellentiarum patrum ad filios, alii regum ad subditos, alii doctoꝝ ad discipulos, alii prudentum ad ignaros, alii dei ꝛ sanctoꝝ ad homines, ꝛ ẽm varios modos excellentiarum varii debentur honores. ¶ Ultimo est ẽt attendendum, qꝫ cõparationes ꝓprie nõ sunt eorum, que sunt diuersorum generum, sed solum eoꝝ que sunt eiusdẽ generis siue rationis quo ad comparabilitatem, que possunt mensura mensurari, vnde omnia venalia, qr mensurantur eadem mensura. s. pecunia. ff. de contrahen. emp. l. j. ff. de re. ꝑmu. l. j. ff. de fideius. l. si ita fideiussorem accepero, sunt ad inuicem cõparabilia. Sed honor cũ sit signum virtutis, non est extimabilis
6 pecunia, nec mensurabilis, nõ est ergo † cõparatio honoris ad pecunias, ꝛ intelligo de comparatione proprie sumpta. pñt tñ cõparari comparatione relata ad appetitũ, vt extimemus quod plus, vel minus appetat. Et ẽm hoc, bene loquitur philosophus cũ dicit, qd ẽm amicitiam inequaliũ plus tribuit vnicuiqz homini, honor eniꝫ ꝯuenientior diuiti ꝛ potenti qꝫ lucrum, econtra aũt indigenti, ergo vtriqz ẽm suã extimationẽ plus tribuit. ¶ Aliter põt exponi dictum philosophi, si queramus qd amicus potẽtior non solum lucrũ tribuit indigẽti, sed aliqñ honorem. Pauper enim a
7 † potentiori honoratur, si reuerentiam ab inferiori impensam benigne recipiat, ꝛ eum tractet amicabiliter, ꝛ pauper non soluꝫ honorem, sed aliquando aliqua venalia modici valoris vt fructus, ꝛ per hoc patet solutio ad rationes hinc inde inductas.

SUMMARIUM

1 Filius an possit digne retribuere patri. 8.
2 Satisfactio non dicitur facta vinculo obligationis manente.
3 Doctrina est anime vita.
4 Pater per quem actum dat esse filio.
5 Nutrimentum vt cetera venalia pecunia est mensurabile.
6 Alexander magnus vt bonus discipulus digne preceptoribus suis retribuit.
7 Pater ẽm communem cursum filio prudentior esse debet.

¶ De retributione filii erga patrem.

Circa Articulum retributionis ad hoc vt dubitari posset, qr dictum est .s. proxi. q. qd patri non dꝫ filius oẽs modos, ꝛ reuerentie ꝛ honoris.
1 ¶ † An filius possit digne retribuere patri, mouet dubiũ qd possit, nã philosophus. viij. ethic. expresse hoc vr dicere cũ dicit, ĩpossibile eniꝫ amicitia requirit nõ qd ẽm dignitatẽ, neqꝫ est eniꝫ in oĩbus queadmodũ in his que ad deos sunt honoris, ꝛ parentes, nullus. n. ẽm dignitatẽ aliqñ, ꝛ post ꝯcludit correlariuꝫ pp qd vtiqꝫ videbitur nõ licere filio patrẽ abnegare, patri aũt filiũ debendũ reddendũ, nihil autẽ satis dignũ eorũ que superfuerunt operatus est, quare semper dꝫ quibus aũt debeatur ptãs dimittere, ꝛ patri vtriqꝫ. Cõfirmatur ibi nõ põt fieri digna retribu
2 tio, qua facta semp beneficiatus remanet debitor. † nam vinculo obligõnis durãte nõ vr facta satisfactio .J. qui. mod. tol. obl. in pñci. ꝛ .l. satisfactionis. ff. de ver. sig. sic est in proposito, ergo probat minor. Nã durat obligõ, donec tñ, vel plus impendit, quãtũ tributũ est, hoc aũt recipit a patre eẽ substãtiale. s. corpus ꝛ animaꝫ. xxxij. q. ij. moyses. lvj. di. nasci. de ꝯdi. si in matris. vj. di. si mulier. Huic aũt bono substãtiali nullũ accidẽtale est cõparabile. Itẽ recipit ẽm directũ cursuꝫ naturalẽ nutrimẽtũ, quo post bonũ substãtiale nihil melius ad vitã, de ellect. c. nihil. cũ capitulis se. Dein
3 de recipit doctrinã, qua nihil melius, imo nec eque bonũ, † cũ illa sit vita anime. di. xxxvj. per totum, que nobilior. j. q. vij. sancimus que est legis. C. de sac. san. ec. de pe. ꝛ re. cum infirmitas. ¶ Oppositũ vr dissentire Seneca. ij. de beneficiis ibi. vr qd filius in beneficiis potest excedere patrem. Pro opinione Senece inducaꝫ rõnes. ¶ Prima, illa est condigna retributio, que fit ẽm dictamẽ recte rõnis, talis põt fieri a filio patri. vt .s. proxi. q. visum ẽ ergo. ¶ Itẽ illa est digna retributio, que maior pp excessuꝫ, ꝛ minor pp defectum foret indigna. cum in medio duarum extremitatum cõsistat virtus, ꝛ sic condignum, de consuetudine ex parte, de off. de le. ꝯsuluit, talis aũt põt fieri a filio patri. ergo probatur minor per iam dicta, cum ẽm dictamen recte rationis fieri possit, que recta rõ dictat, nec excedi, nec minui. ¶ Item digna retributio est, cum retribuatur quãtum oportet, sed fieri potest a filio patri. Hoc ꝓbatur, nam potest filius retribuere plus, qꝫ oportet, ergo, ꝛ quantum oportet, antecedens est philosophi. viij. ethic. non enim omnis honoris exhibitio debetur a filio patri, consequentia tꝫ per .l. si quis cum totum. ff. de excep. rei iud. ꝛ regula in toto, de reg. iu. li. vj. ꝛ .l. cũ furti. ff. de in lit. iur. qd enim pluris est vtiqꝫ tanti est. ¶ Confirmatur filius recipit a patre eẽ, nutrimentũ, ꝛ doctrinã. Si ergo nõ potest digne retribuere, hoc euenit rõne alicuius predictoruꝫ. Sed probo quod attento aliquo predictorum possit digne retribuere, ꝛ primo hoc attento esse, qd filius recipit a patre
4 † nã pater non dat eẽ filio per actum voluntatis, nec per accidẽs, sed per actũ nature. ff. de iusti. ꝛ iu. l. j. §. ius naturale. j. di. ius naturale. lvj. di. nasci. sed pro tali actu nõ debetur gratuita retributio, nec obligatur filius patri plusqꝫ brutum bruto. ¶ Itẽ nec pater vt agens principale dat eẽ filio, nam si pater post iniectum semen in matricem mulieris statim moriatur, nihilominus generabitur, ꝛ sic sol ꝛ astra sunt que principaliter in illo operantur. Et propterea scribitur scdo de anima, homo ꝛ sol generant hominẽ, filius ergo magis obligatur soli ꝛ astris, qꝫ patri. ¶ Iteꝫ nec forte aliqñ pater copulatur mulieri propter filium, sed propter delectationem suam, ꝛ si fit sui gratia, ergo filius non tenetur. ¶ Iteꝫ aliqñ in actu copule peccat, sed actus prauus non est in retributione, qd autem peccat aliquando pater. Naꝫ si copuletur cui nõ debet. C. de incest. nupt. auc. ex complexu ꝛ quasi per totũ. ¶ Itẽ si abutatur vxore, vt in casu extraordinario. ¶ Scdo hoc probo
5 attento nutrimento quod recipit filius a patre. † Nam nutrimentum est mensurabile pecunia, sicut ꝛ cetera venalia. ff. de cõtrahe. emp. l. j. ff. de re. permu. l. j. ff. de fideius. l. si ita fideiussor. ergo filius de nutrimẽto recepto potest patri digne retribuere in tanto, imo ꝛ pluri. ¶ Item possibile est, qd pater non nutriuit filium, sed filius ditatus nutriuit patrem depauperatũ non tenetur ad cõpẽsationẽ, cum sit res incompensabilis. ff. de var. ꝛ extraor. cog. l. j. ꝛ nullus obligatur ad impossibile, vt regula impossibilium, ꝛ regula nemo. ff. de reg. iur. li. vj. ¶ Itẽ aliqñ filius a patre nullam vel modicam recipit doctrinã, imo aliquando prauam. ¶ Item filius a magistro plus doctrine suscipit quam a patre, ꝛ tamẽ magistro
6 digne retribuit, non dico in collecta floreni in anno. sed potest † digne retribuere, vt in multis repertum est. Et legitur de Alexãdro erga Aristolem ꝛ Socratem. ꝛ sic concluditur opinio Senece contra Aristotelem. ¶ Quid dices de discordia tantorum patrũ moralium in philosophia, credo quod nulla sit inter eos discordia. ¶ Pro cuius euidentia est attendendum, quod sicut scribit idem Seneca in libro primo de beneficiis. Diuisio est inter materiam beneficii, ꝛ beneficium formaliter sumptum. Nam materia beneficii est illud quod extenditur vel tribuit ꝛ retribuit, formaliter aũt beneficiũ rationis. ¶ Secundo est distinguendum inter

patrem

patrē ꝛ filiū se hñtes ſm regularē cursuz rationis. ¶Tertio attē dēdū qꝺ retributio pōt dici digna. vna,qꝛ talis est qualē decet eē ſm iudiciū recte rōnis. ¶Scōo mō,qꝛ retributio ab obligatio≠ne absoluit,ꝛ reddit retributionē non amplius obligat̄. ¶Scōo mō qꝛ tāta vel maior est retributio.q̄ꝫ fuit prior donatio. His premissis surgunt questiones de quesito. ¶Prima ꝯclusio,qꝺ si accipiamus retributionē ꝯdignaz pro illa,que est digna,qꝛ decet ſm dictamen recte rōnis,ꝛ filius ꝛ homo deo,ꝛ quilibet benefa≠ctori suo potest facere ꝯdignā retributionē per seipsuz. Nam ſm dictamen recte rationis potest retribuere,ergo digne retribuere, cum illa sit digna,ꝛ ex eo dicatur digna. ¶Scōa conclusio,qꝺ si pater ꝛ filius habeant ſm cōem cursum,ꝛ ſm ordinez recte ratio nis,impossibile est filiū patri facere ꝯdignam retributionem, ac≠cipiendo condignam quod filius patri. ¶Tertio mō impossibile est,qꝺ tantum vel plus retribuat quātum recepit a patre. Hoc ꝓ batur primo accipiendo beneficium formaliter prout consistit in actu voluntatis regulato dictamine recte rōnis. Nā maius est be neficium,quod procedit a maiori amicitia ꝛ a maiori discretione

7 ꝛ prudentia,sed ſm cōem cursuz†pater est discretior ꝛ prudētior, qꝛ magis expertus.ff.de legiꝭ.l.seruis legatis.§.ornatricibus, ꝛ.c.quanquā,de elec.li.vj.similiter ſm dictamen recte rōnis pater magis diligit filium,q̄ꝫ econtra.ff.quod me.cau.l.isti quidem.ff.ꝺ ver.sig.l.liberorum,probatur ēt attenta materia beneficij. Nam pater dedit eē filio per generationē ipsaz,longo tpe nutriuit,ꝛ nō econuerso. ¶Item ſm cōez cursuz prebet ꝛ preberi facit filio do ctrinā aliqñ in habitibus intellectualibus preteritis,aliqñ specu≠latis,que nō recipiunt retributionē vt.s̄.visum est. ¶Tertia con clusio,quod si pater ꝛ filius se habeant ſm cursum casualē vel pre ter ꝛ contra iudicium recte rationis,potest filius facere dignā re≠tributionē,vt tantum retribuat,quantum tributū est. Hoc proba tur primo attento formali beneficio. nā possibile est patrem malū fuisse,ꝛ propter dilectionem propriam mulieri cui nō debuit co≠pulari attenta materia beneficij,nā possibile reliquisse filiū suum .C.de langui.expoſi.per totū.ꝛ.c.duo eo.ti.ꝛ filiū sic eiectū enu≠

8 triri ꝛ ad mores reformari. ¶Quarta conclusio,qꝺ†patre se ha bente ad filiū ſm cōem cursum ꝛ rectum iudicium impossibile est filium facere dignam retributionem patri,sic quod intantum la≠boretur,nec amplius duret obligatio ipsius ad patrem. Hoc pro batur,nā donec tantum vel plus retributum fuerit,quantum fuit tributum,semp durat obligatio.sed impossibile est filium patri tā tum vel plus retribuere,quantum pater eidē tribuit vt.s̄.visuz ē. ¶Et si diligenter predicta inspiciantur solute sunt omnes ratio≠nes hincinde,ꝛ concordati patres moralium,qui discordare vi≠debātur. Hec omnia procedant loquendo de morali obligatiōe, qua pater filio tenetur,de ciuili nihil ad presens,sed expresse alibi tangetur,vbi mere materia iuris ciuilis explicabitur.

SVMMARIVM

1 Amicis vna degere nunquid sit delectabile.
Felicitas est summum bonum.
2 Locutio rhetorica fit etiam ex dictionis impropriętate.
Actus procedentes a virtute amicitie qui sint.
3 Benefacere includit beneuelle.
4 Cōuiuere inter amicos qd sit,ꝛ cur illud summopere desiderent.

¶De amicorum conuictu.

1 Restat dubitandum an amicis† sit delectabilis simum conuiuere. Philosophus deter≠minat quod sic.ix.Ethic.in fi.dubium mouet in ꝯriū nā delectabilissimū virtuosis est ipsa felicitas,cuz illa sit summū bonū.ergo delectabilissimū,sed ꝯuiuere amicos illa nō est felicitas,cū illa ꝯsistat actu voluntatis,vel verius speculatim in illis vt.i̅.declarabitur. ¶Itē nō cōuiuere amico est eligibilius, q̄ꝫ quodlibet nō ꝯuiuere absenti,ergo ꝯuiuere simpliciter non est delectabilissimum,consequens pꝫ,probatur antecedēs. Nā ami≠cus preeliget amicū absentē bene fortunatū,q̄ꝫ ꝯuiuere infortu≠nato. ¶Et hanc partē aliqui fatent̄,qui plano asserētes qꝺ mul≠ta sunt amicis eligibiliora q̄ꝫ conuiuere,vnde attenta propria si≠gnificatione sermonis ꝯuiuere nō est delectabilissimum, fatentur tñ qꝺ est multū delectabile,ꝛ si Philosophus aliqñ vtetur hoc

2 superlatiuo,dicunt quod impropriat significatum verbi,†ꝛ est re thorica locutio. Et licet amicitia sit virtus moralis,vt.s̄.mōstra≠tum,sunt tñ alie virtutes excellentiores ea,vt iustitia,fortitudo,ꝛ plures alie,quarum actus sunt delectabiliores ꝛ eligibiliores,ꝛ forte Philosophus intelle‍xit qꝺ inter actus procedētes a virtu te amicitie actus conuiuendi est delectabilissimus,nā actus proce dentes a virtute amicitie sunt concordare.ff.de ope.no.nun.l.j.§. ꝛ post operas.xxij.q.vlt.si quis mēbrorū bene velle.xv.q.in prin cipio benefacere.xij.q.ij.bone rei.lxxxvj.di.nō satis,ꝛ.c.pasce.be ne ꝯuiuere bene velle aūt includit in se ꝯcordare substantia, velle qꝺ alter vult,est ꝯcordare ei. Sed quātūcūqꝫ tibi bene vult, ipse vult idē qꝺ tu.qꝛ tu tibi bñ vis,imo tibi melius q̄ꝫ alteri.C.de ser

3 ui.l.preses.vij.q.j.scire dꝫ. ¶†Itē benefacere icludit bene velle. Nā lꝫ aliqs possit bonū facere malū nolēdo,nō tñ benefacit ad≠uerbialiter.cū bñfacere ꝓcedat ex actu volūtatis.xv.q.j.in prin. xxiij.q.iiij.vasis ire. ¶Itē bñ cōcludere in amicitia includit in se benefacere. Nā amicos conuiuere est ipsis seipsos ꝛ sua cōicare, amicos aūt ꝯuiuere est ipsos verbis operibus virtuosis cōicare, ꝛ fortiores fiunt. Et ꝓpea dicit Philo.iiij.Ethic.de sapiente, qꝫ lꝫ ſm se sit sufficientissimus,melius tñ est ei cooperationes habe≠re. Ecōtra est de malis ꝯuiuēdo peiores efficiuntur. ¶Ex his pꝫ ꝯcludi. Et sic ille actus inter ceteros actus amicitie est delectabi lissimus,ꝛ eligibilissimus,q oēs alios implicat,hoc est ille, ergo. ¶Itē Philoso.sic arguit,amicitia est quedā cōicatio. cōicatio aūt maxime saluatur in ꝯuiuere.ergo ꝯuiuere est eligibilissimū,ꝛ delectabilissimū. ¶Itē arguit sic. vnicuiqꝫ est delectabilissimū co gnoscere se eē,ꝛ viuere,nō solū quo ad actū primū,sed ēt quo ad actum ſm,hoc autem conuenit conueniendo amico vero,ergo.

4 ¶Item arguit per experientiam. † Nā singuli amici desiderant cōicare in opere,ꝓp qꝺ sunt amici. Et propterea hi quidē ludere ad aleas,alij aūt coexcitātur ꝛ ꝯuiriant̄ ꝛ Philosophant̄, ꝛ hoc est amico ꝯuiuere. ¶Itē arguit,sic ꝯuiuere in amicitia ꝓportio≠natur ipsi videre in amore libidinoso,sed in amore libidinoso de≠lectabilissimū est secū videre,probatur minor. Nā sicut visus de≠cernit plures in amato,ꝛ decernit differentias amabiles,ita ꝯui≠ctis plures differētias amabiles in amico,maior nō est multū ꝓ≠babilis,qm̄ in tactu maior delectatio libidinosa,q̄ꝫ in visu. Sed pōt defendi propositio philisophi attento,qꝺ inter virū ꝛ mulie≠rē pōt pōderari delectatio bestialis,in qua cōicat bestijs,ꝛ illa ma xime ꝯsistit in tactu,pōt ēt pōderari delectatio,q̄ꝫ addit humana rō.s̄.bestialē dilectionē,ꝛ illa magis in visu ꝯsistit. ꝛ ꝑ hoc patet solutio quesiti,vt concludatur,qꝺ inter ceteros actus per cūctoꝝ a virtute amicitie conuiuere est delectabilissimum,rationes indu≠cte cedunt conclusioni prehabite,nec ipsi repugnant.

¶Intentio legislatorum.

q Via Legislatores intendunt circa amicitiam, id circo in dubium reuoco an magis intendāt circa iustitiam q̄ꝫ amicitiam. vel eꝫ, apparet qꝺ circa iustitiam,nā omnia precepta legislatoris sunt circa iu stitiā.ff.de iust.ꝛ iu.l.j.§.iustitia.§.iuris precepta,in proemio cōpi lati.Gregoriane. ¶Itē in omni ciuili cōicatione magis est opus iustitia,cū illa saluat oēs ꝯctus.xij.q.ij.cū deuotissimā,ꝛ.l.iustitiā .ff.de iustit.ꝛ iu.prohibet fieri violentias,ꝛ sic per ipsum oēs pſſit pacifice viuere,ꝛ in sibi debitis operibus lucrari debitum suum. Amicitia autem interdum obumbrata veritate,ꝛ ex ipsa insur≠git iniustificatio.vt scribit Philo.j.Rethorice ibi. Judices pro≠pter amare,ꝛ odire nō possunt sufficienter videre verum. ꝛ ho re≠thorice,amanti quidem eum de quo facit iudicium aut non iustū fecisse,odienti aūt ꝯriū,ꝛ idem scribit cōmentator primo celi ibi, maxima causa diuersitatis in iustitijs est amor,ꝛ odium. His om nibus ꝯsonat Gregorius dicens. Quatuor modis humanum iu dicium peruertitur. Timore,dum metu alicuius potestatis veri≠tatem loqui pertimescimus. Cupiditate,dum premio quandoqꝫ alicuius corrumpimur. Odio,dum ꝯ quemlibet aduersariuz mo limur. Amore,dum amico vel propinquo auxilium prebere con≠tendimus. Et habetur vndecima questio.tertia. quatuor. Item Augu.in capitu.quicunqꝫ,sequen.ꝛ conuenit de re iudicata cap. primo.libro sexto.xxiiij.q.iiij.est iniusta.ꝛ.c.ne amisso. ¶Itē vir≠tutus est amicitie preferenda,vt scribitur primo Ethicorum, ma xime ego iustitia que est omnis virtus vt visum fuit cum de iusti≠tia agebatur. ¶Itēz si hoc esset,hoc eueniret, quia omnibus exi stētibus amicis non foret opus iustitia, sed hoc ē falsum. Nā iu≠stitia est bonum honestum perficiens naturam interius, vt visum fuit supra cum de iustitia agebatur,ergo quilibet alius bono ha≠bito opus est iustitia ad esse perfectum hominis.

¶Oppositum scribit Philo. viij.Ethic. ¶Pro declaratione huius dubitabilis est attendendum,qꝫ legislatores magis studēt circa iustitiā q̄ꝫ circa amicitiā proprie sumptam,ꝛ hoc ꝓp maio≠

rē ipsius necessitatē in salute ciuitatis, ēt q̄r non est in potestate legislatoris scire, cū quo singulariter tu inire debeas amicitiam, vel nō, cū ipsuz lateant secrete ꝯsciētie, que soli deo inotescunt. xxxij. di. erubescant. vj. q. j. si omni, de iudi. nouit. Sed bene possibile est legislatorē aliquando plus studere ad amicitiam cōiter dictaz, q̄ ad particularē iustitiam. ⁊ hoc q̄r actus amicitie cōiter sumptus est ad plurimos, ⁊ inter plures, actus aūt particularis iustitie iter particulares ⁊ paucos, sed legislator plus d3 intendere bono cōi q̄ priuato. l. vtilitas. C. de primipil. li. xij. C. de cadu. tol. l. fi. in fi. de postu. prela. bene. vij. q. j. scire. ¶ Itē q̄r actus amicitie cōiter sumpti ꝯtinent virtualiter actū particularis iustitie, ⁊ extingunt actū iniustitie. eēt eni iustus ꝯctus, si ex plena ⁊ libera nostrū duorū ꝯcordia ego permutarē tecū rē meā magni valoris cum re tua modici valoris. Nam in re mea ego sum moderator ⁊ arbiter. C. mā. l. in re mandata. insti. de re. diui. §. pro traditione. Dico ergo qd̄ sumēdo amicitiā pro cōi ciuiū ꝯcordia, ⁊ beniuolentia ipsa saluat in ciuitate oē bonū quod saluat particularis iustitia, q̄r ꝯtinet ipsam virtualiter sicut dictū fuit. Et addit. s̄. iustitiā multā benefactorum actionē inter ciues ad inuicē, q̄r est multum necessarium ad perfectionē ciuitatis, q̄n autē dicitur qd̄ amicitia est cā iniustificationis, illud non est verum de vera amicitia, cuz illa sit virtus vt. s̄. visum fuit. Item nec est verum de amicitia sumpta pro communi concordia ciuium, de qua nunc dixi. Sed procedit de amicitia ḃm q̄ est quedā inordinata affectio de qua loquit̄. c. quatuor. xij. q. iij. de preben. graue. ¶ Ad hanc aūt non student legum latores, immo in iudicijs ipsam reprobant, vt sumendo amicitiam, vt. s̄. hec vera omnibus existentibus amicis nō est opus iustitia. Item non est indigentia iustitie, q̄r adest cū sit inclusa virtualiter, vt. s̄. visuz est, vel potest verificari de iustitia quantum ad actū discussiuum iudi. litigiosum quia non erit opus litigio, ⁊ controuersia, cū amicitia horum exclusiua, tamen bene opus eēt iustitia cōmunicatiua ⁊ distributiua ⁊ retributiua.

¶ Additio. Nescio qua cā adiectū sit hoc totuz iterum, vel cuius vitio. Nā. s̄. in. §. Q̄r dictū est. s̄. de verbo ad verbū hec inserunt̄, vsq3 ad ver. Infertur ergo ad facultatis circulū. Nō tn̄ visuz fuit vt expungeret̄ pp̄ antiquitatē exemplaris ⁊ reuerentiam. Argumenta tamen dedignati sumus his apponere. R. Frag.

SVMMARIVM

1 Amicitia inter quos soleat contrahi.
2 Amicorum vterq3 honestatem pre se ferre debet.
3 Honestum solos bonos ⁊ prudentes nouit.
4 Mali sepe se fingunt boni.

¶ De amicitia contrahenda, ⁊ inter quos.

1 Visum Est de amicitia quiditatiue, restat videndū inter † quos contrahatur amicitia, ⁊ scribit Philoso. viij. Ethic. quod solum inter bonos ⁊ Tullius. Cuius oppositum probari potest ⁊ sic. naz inter malos potest esse mutuus amor manifestus, ⁊ illa fuit descriptio amicitie. s̄. tradita, ergo inter nō virtuosos potest esse amicitia. ¶ Item viij. Ethic. inter iuuenes quibus non cōuenit eē virtuosos. ¶ Itē videmus multos malos adinuicez delectari, ⁊ vtilitatem vicissim afferre ⁊ mortē pro se inuicez subiri, quod est proprium amicitie vt. s̄. visum est, ergo inter nō bonos potest eē amicitia. ¶ Oppositum scribit Philo. viij. Ethi. cuz dicit, quod omnibus existentibus amicis non esse opus iustitia, sed hoc nō esset inferendū, nisi q̄r omnes sunt virtuosi. ¶ Item. s̄. proxi. q. proba-
2 tum est nullam veram eē amicitiam nisi pp̄ honestū, † ergo vterq3 amicorum debet esse honestus bonum autem est bonum virtutū, ⁊ operationum suarum, que pulchre explicat Tullius in libro de amicitia ibi. In talibus ea que dudū tractabamus stabilitas amicitie confirmari potest, cum homines beniuolentia coniuncti primum cupiditatibus quibus ceteri inseruiunt imperabunt, demuz equitate iustitiaq3 gaudebunt, omniaq3 alter pro altero suscipiet, neq3 quidam nisi honestum, ⁊ rectum alter ab altero postulabit, nec tollent ac diligent inter se sed etiam verebuntur. Nā maximū ornamentum amicitie tollit, qui tollit verecundiam, itaq3 in his p̄nitiosus est error, qui extimat libidinum peccatorum, quia omnē parit in amicitia licentiam virtutum adiutrix amicitia, a natura ē non vitiorum comes, vt quamuis non solitariaz posset virtus ad ea que summa sunt peruenire, coniuncta tamen ⁊ consociata cuz altera pueniret, que si quos inter societas aut est aut fuit aut futura est eorum habendum ad summuz bonuz nature optimus beatissimusq3 communicatus, hec est inquam societas in qua omnia insunt, que putant homines expectāda, honestas, gloria, trāquillitas, ⁊ cum hoc mediocritas, ⁊ cum hec adsint beata vita fit ⁊ sine his q̄ non possit quod cum optimum maximumq3 sit id volumus id ipsa virtute operanda cū sine qua nec amicitiam nec aliquam rationem extimandam consequi possumus, hec oīa Tullius vbi. s̄. c. cauendum, ante medium. ¶ Pro solutione huius q̄siti est attendū quod ex dictis Philoso. viij. Ethico. possunt elici
3 tres cōclusiones. ¶ † Primo quod amicitia vera est propter honestū ⁊ per ꝯsequens delectabile, ⁊ vtile, que ꝯsequuntur, honestū nō est nisi inter bonos ⁊ virtuosos, hec ꝯclusio probat̄ sic. Amicitia pp̄ honestū est ad hominē honestū gratia ipsius, hoc probat significatio terminorum, sed nullus est honestus, nisi aliquid habeat honestatis, nec habet aliqd honestatis, nisi virtuosus, vt. s̄. in prin. tractatus visum est. ¶ Confirmatur, vere amicitie pp̄ honestū propriū est amicis bene velle, ⁊ amicis benefacere ⁊ delectari in eis eorum gratia, prauorum autem contrarium est, nihil enim eorum que bona reputant ad alios operantur directa intentione pp̄ alios sed pp̄ se. Et propterea scribit philoso. viij. Ethi. quod mali non gaudent, nisi aliqua vtilitas fiat. ¶ Item prauus nunquā posset amare virtuosum gratia suipsius, cuz amantis ꝓferre sit condonare amico, ⁊ se transformari ḃm voluntatē ipsius vt omnia velit, que scit amicum velle, prauus autez vt prauus nō potest velle, que scit virtuosum velle, imo vult opposita. ¶ Et cōfirmatur, nam in amicitia oportet quod amatio, ⁊ reamatio sint vtrinq3 no. vt. s̄. visum fuit, virtuosus autem non scit, quod amet̄
4 ab alio nisi sciat ipsum fore virtuosum, ergo. † Nā virtuosus nō ignorat malos sepe se fingere bonos. ¶ Secunda conclusio est, propter delectabile ⁊ propter vtile sumendo secundum opinionē vulgi propter esse inter prauos. Hoc probatur, nam proprium talis amicitie est inter se delectabiliter conuiuere, ⁊ mutuas temporales vtilitates sibi inuicem afferre, hoc autem ad inuicē possunt praui, vt claret, immo tyrannorum ⁊ temporaliter mundo viuentium ad inuicē nulla est amicitia. ¶ Tertiam ꝯclusionem ponit, quod possibile est bonos esse amicos malorum, vbi scimus, qd̄ reperit̄ malus positus incorrigibilis, ⁊ tali virtuosus non potest eē amicus, reperitur ⁊ prauus corrigibilis, ⁊ tali virtuosus pōt esse amicus. ¶ Preterea perfecta amicitia de qua. s̄. probatur, nam virtuosus non potest vt sic cōicare prauo, nisi eū sepe reducamus hoc autem abest a prauo incorrigibili. ⁊ adest corrigibili. ¶ Hec pulchre probant̄. vij. q. j. §. hinc etiam vsq3 ad finē illius questionis ⁊ ibi vide. ⁊. ij. q. j. multi. xiiij. distin. sit rector. xxij. q. iiij. tu bonus, ⁊ per hoc patet solutio allegatorum hincinde.

SVMMARIVM

1 Amicitia principis ad subditos in beneficiorum excessu nunquid sit. 3. 5.
Filius cur censeatur esse idem cum patre.
2 Honor est de bonis optimis.
3 Amicitia pp̄ virtutem in quo differat ab amore concupiscētie.
4 Rex sine virtute non dicitur Rex.
Bonum facere in quo differat a benefacere.
6 Pater plus diligit filios amore carnali quā princeps subditos.
7 Princeps maiora bona dat subditis extensiue q̄ pater filijs.

¶ De amicitia magnatum ad subditos, ⁊ eorum munificentia.

Dictum est supra, qd̄ vbi est amicitia innati ad benefaciendum ad innatum ad bene recipiendum, quod tunc melior amans, ponitur exemplum de Rege ad subditos. Reuoco ergo in dubium, vtrū
1 † Regis ad subditos sit amicitia in superabundantia beneficiorum. Mouet dubium quod non, supponendo quod amicitia in superabundantia beneficiorum est, vbi est amor benefaciēti, quo non est dare maiorem beneficētiā, hoc probat verbum, superabūdantia. Tunc arguo maior est beneficētia patris ad filium, quā regis ad subditos, hoc probatur, quia filius recepit esse a patre. Et propterea censetur idem. C. de impu. ⁊ al. substi. l. fi. xxxij. q. v. §. hac auctoritate. ff. quod me. cau. l. isti quidez in fi. sic de matre. de conse. di. iiij. in matris. ⁊. c. fi. ¶ Item amicitia subditoruz ad regem implicat maiorem beneficentiam q̄ econtra regis ad subditos. Probatur hoc, nā subditi reuerētiam ⁊ honorē exhibent superiori suo di. xciij. per totū, de maio. ⁊ obe. per totum, honor autē est maius bonuz, qd̄ habere possumus, cū sit signū virtutis.

Item

Item videmus reges magis iniustificare subditos, nouos vsus imponendo q̄ econtra. ¶ Oppositum scribit Philosophus. viij. Ethic. ¶ Et pbaꝛ rõne amicitie est bene velle ⁊ benefacere amico, vbi ergo est maior facultas benefaciendi, ibi amicitia est in superabundantia beneficiorum, hoc aūt est in rege erga subditos, ergo. ¶ Itē vbi est maior virtus, ibi est maior facultas benefaciēdi, cū virtus sit potētia bñficētia multorū ⁊ magnorū, vt scribitur primo rethorice. ⁊. xxviij. q. j. §. is autē. Rex aūt ꝺ3 alios excedere virtute. vt scribitur primo Politice. ⁊. viij. q. j. l3, cū. c. seq. ⁊ ꝑceden. ¶ Item ad quē spectat magis amare, qꝛ virtuosior vt. s̄.

¶ Pro solutione huius quesiti est attendēdū, ꝙ hic sunt tria pncipalia puncta examinanda. 3 † primū vtrū superior magis debeat amare subditos q̄ eꝯ, ⁊ iste intellectus ꝺ3 decidi premissa distinctione duplicis amoris, quātū est in proposito. Nā est amare vere pp virtutē, de pe. dist. ij. charitas, cū. c. seq. Est ⁊ amare ꝯcupiscentie, que est pp delectabile. xlij. distin. p totū. Et pp vtile. xlvij. sicut hi. ⁊. c. oēs. xxiij. q. iij. iiij. v. ⁊. vj. per totū. Et multipliciter differunt. Nā amor amicitie vere est quo amamus aliū gratia sui. amor aūt concupiscentie aliud pp nos alia dicā, qꝛ p amorē amicitie volumus principaliter benefacere alij, p amorē aūt cõcupiscentie volumus principaliter bene pati, ⁊ recipere ab alijs, alia differētia. qꝛ amor amicitie fundatur super perfectione. amor aūt ꝯcupiscentie fundatur sup indigētia amātis. ¶ Ex his inferꝛ qd amare amicitie magis spectat ad regē superiorē quātū ad subditos, ⁊ eꝯ est de amore ꝯcupiscentie, rõ patet ex predictis, hic tamē pōdero qd loquimur ꝺ vero 4 † rege. s. vero ⁊ virtuoso alias nō foret rex, vt scribitur primo Politice. ¶ Pōdero ēt qd rex magis amat amore amicitie oēs amicos subditos vt vnū corpus, q̄ aliqs subditorū amet regē, possibile tñ est qd vnus subditus magis amet regē, q̄ rex illum, vbi est dare subditum virtuosiorem rege, secus referēdo morē ad totū qui nullius est. ff. de in ius voc. l. sed si hac. §. qui manumittitur. xij. q. ij. qui manumittitur. ff. de re. diui. l. intantū. §. vniuersitas. Dico tñ qd subditi magis obliganꝛ ad amādū regem, quam econtra, quoniam ab eo plura ⁊ maiora recipiuntur. ff. de peti. here. l. sed si lege. §. consuluit, de testamē. cū in officijs, ⁊ hoc de primo articulo. ¶ Secūdus articulus an rex magis benefaciat subditis q̄ econtra, vbi est attendendu3, quod refert bonū facere, ⁊ benefacere aduerbialiter, bonū eni3 facere ē extra productum facere quantumcunq3 malo animo, bene aute3 bono licet extra factū sic sit malum, aduerbialiter enim prouenit ex intentione, ⁊ voluntatis dispositione. xv. q. j. in prin. xxiij. q. iiij. vasis ire, de sen. excō. cum voluntate. Dicunt ergo aliqui qd subditi faciunt maiora bona regi, quā econtra, dicunt tamen qd rex 5 melius aduerbialiter facit subditis. Credo qd † superior maiora, ⁊ meliora melius faciat subditis q̄ eꝯ. Nā superior leges dat, eorū vitā disponit gubernādo, in felicitatē dirigendo, seipsum exponit pro subditis. vij. q. j. §. huic ēt vsq3 in finē, vt diui. iuf. sub. ba. col. viij. In auc. vt iud. siue quoquo suffr. in prin. ⁊ in proemio. vj. li. Nec ob. qd regnū tradiderunt ⁊ diuitias. qꝛ hec tradiderunt, vt maiora recipiant vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. deinde. De exhibitione honoris pōt dici, qd exhibitio honoris sumēdo pro actu exteriori circūscripta virtute pp q̄ ꝺ3 fieri, est bonū extrinsecū, vt tactu3 est. s̄. in prin. tractatus. ¶ Scōs aūt articulus ē vtrū superior ma6 gis diligat subditos, q̄ pater filios. Hic aūt est attendendū † ꝙ patres magis ⁊ attētius diligunt filios amore carnali q̄ pricēps subditos, tñ qꝛ filius ex substātia patris, vt sic cēseantur idē, vt. l. fi. C. de impu. ⁊ al. substi. ⁊. l. isti quidē in fi. ff. qd me. cau. qꝛ perpetuaꝛ in filio vt. l. liberoꝝ. ff. de ver. sig. S3 amore vere amicitie, q̄ est virtus moralis vt. s̄. discussum, ⁊ plus amat pater filios q̄ princeps subditos, tñ qꝛ princeps diligit subditos virtuosos pater filios bonos ⁊ malos, tñ qꝛ amicitia patris ad filium fundatur sup sensualitate, princeps autem ad subditos super rationis dictamine. ¶ Quis autem meliora ⁊ melius faciat an pater filio an prin7 ceps subditis. Potest dici, qd † princeps maiora bona dat subditis extensiue, q̄ pater filijs, sed pater filijs intensiue. Primū patet, qꝛ princeps plus abundat in potētia ciuili, ⁊ iudicijs, que omnia dirigit in subditos, tñ qꝛ toti vniuerso ⁊ populo. Pater autē minus abundat, ⁊ singulis erogat, fm patet, qꝛ pater dat eē filijs, qd est maximum, dat doctrinā intentius, ⁊ laborat pro ipsoꝝ educatione, ⁊ conseruatione, quā princeps, tamen princeps inquātu3 princeps melius facit subditis aduerbialiter, quam pater filio, ratio qꝛ inquantum rex ⁊ princeps est virtuosus, vt. s̄. dictum est, tñ quia dictamine rationis pater instinctum sensualitatis tamen qa ad finē publici boni preferendi. vij. q. j. scire, de postu. c. bone. C. ꝺ cadu. tol. l. j. in fi. C. de primil. l. vtilissi. lib. xij. Sic ergo determinādo questionē. ꝙ maior est amor principis pp virtutē ad subditoꝝ corpora q̄ ecōtra, licet possit plus diligere vnus subditus virtuosior principē, q̄ princeps illū singulariter amore aūt ꝯcupiscētie secus, licet subditi teneanꝛ plus amare principē q̄ econtra, scōo quod plus benefacit subditis ⁊ bonum, vt sic aduerbialiter, ⁊ nominaliter quam econtra. ¶ Tertio quod plus amat subditos vera amicitia, quam pater filios, secus amore sensuali ⁊ naturali, ⁊ plus bonum facit extensiue subditis quam pater filijs secus intēsiue, bene autem indistincte plus facit, ⁊ per hoc surgit conclusio de quesito. s. ꝙ amicitia principis ad subditos est in superabūdātia beneficiorum, ⁊ sic distinguendo patet solutio ad inducta.

SVMMARIVM

1. Amicitia serui ad dominum nunquid esse potest.
   Amor seruilis effectu vere amicitie caret.
2. Serui quot modis dicantur.
3. Serui reipub. qui esse debeant.
4. Paupertas nō tollit libertatē volūtatis, itē nec seruitus. 7.
   Homo ex quibus partibus compositus.
5. Diogenes philosophus cur dixerit Alexandro Regi, tu es seruus seruorum meorum.
6. Gubernatores tyrannos cur hodie permittat altissimus.

¶ De amicitia serui ad dominum ⁊ econtra.

Viso de amicitia principū ad subditos. Restat videndū, an sit amicitia serui ad dominū, ⁊ eꝯ. Philoso. viij. Ethic. vř inuere, 1 † qd nulla sit amicitia ad seruū cū dicit, fm ergo qd seruus nulla amicitia ad ipsu3, ꝯfirma seruus nō est habilis ad actus ciuiles. ff. de iud. l. vis certis, ⁊. C. eo. l. seruū, sed amicitia ē virtus ciuilis vt. s̄. mōstratū. ¶ Cōfirmatur seruilis amor nō h3 effectū vere amicitie, de pe. di. ij. sicut achab. ⁊. c. seq. ⁊ no. in. c. cū qui de prebē. lib. vj. ergo nec ad ipsu3 est amor amicitie, cū amicitia reqrat reamationē. ¶ Oppositū probaꝛ, principis ad subditos est amicitia, vt. s̄. mōstratū est, ergo nō minus ipsius ad familiares ⁊ officiales sibi seruiētes, cū sint magis ꝯiuncti, ⁊ ꝯiunctio auget gradū amicitie, vt. s̄. visum est. ¶ Cōfirmaꝛ in omni ꝯiunctione vbi sunt iustitia ⁊ amicitia, cū sit ad alterū, vt scribiꝛ. v. ⁊. viij. Ethic. xij. q. ij. cū deuotissimā, de pe. di. ij. charitas. qd pbat Seneca in epistola ad Lucillū que incipit, libenter, vbi vocat seruū amicū, ⁊ laudat Lucillū in hoc, qd amicabiliter ⁊ familiariter viuebat cū seruis suis.

2 ¶ Pro solutione quesiti est attendēdū, † qd serui multis modis dñr. nā dñr serui fm naturā. Dñr per solā beniuolētiā. Dñr p maliciā solū. Dñr p denominationē extrinsecā. Dñr serui p violētiā. Dñr per natiuitatē, captiuitatē, vel venditionē, vel aliā legis dispositionē. Discutiamus singula mēbra. Serui p naturā sunt homines multū hñtes corporeitatis, ⁊ viriū ipsius, parū aūt intellectualitatis. isti enim sunt robusti corpore, apti ad rudes actiones inepti penitus ad opera intellectus, nec apti ad principiādū. Liberi aūt his oppositi sunt hoies ingentis intellectus apti ad principiādū, sicut eni3 aia dominaꝛ corpori, vtiq3 seruo suo tanq̄ superior ⁊ dignior. C. de sa. san. ec. l. scimus, que poniꝛ. j. q. vij. ꝺ pe. ⁊ remissio. cū infirmitas, ita ingens intellectu vt liber dominātur ingenti solum viribus corporeis. Et de talibus loquitur Philosophus primo Politice. si de talibus loquimur, constat ꝙ inter istos est amicitia, nam inter istos est cōmunicatio, quia alter alterius auxilio eget. Sed ⁊ sic inter ipsos est iustitia communicatiua, ⁊ sic amicitia. ¶ Secundo modo, serui per solam beniuolentiam sunt homines ingentes prudentia, apti ad principandum, que sola beniuolentia ⁊ amore virtutis seruiunt reipublice, nam insistunt gubernari rebus publicis, viij. que. tione. j. in scripturis 3 cum. c. sequen. † ⁊ tales sunt ⁊ esse debent omnes prelati, imo papa vocat se seruum seruorum dei, vt in proemio compillationu3 tales sunt principes ⁊ barones, ⁊ de talibus non est dubiū, quod ad istos est amicitia, ⁊ ipsorum ad alios, immo est vera amicitia, que est propter virtutem serui. ¶ Tertio modo sunt propter indigentiam, ⁊ isti sunt homines, qui non sunt per se sufficiētes ad beneuiuendum, immo oportet ipsos alijs famulari ⁊ seruire, ⁊ de talibus nō est dubium, qd ad istos potest esse amicitia, ⁊ ipsorum 4 ad illos, cū possint esse virtuosi, † paupertas autem non tollit libertatē potentie volitiue, a qua pēdent merita ⁊ demerita. xv. q. j. in prin. lxj. di. palea sed pensandū. xxiij. q. iiij. Nabuchdonosor. ¶ Quarto modo sunt serui propter malitiam, sicut sunt ēt mali, licet sint principes ⁊ regnātes, hoc hñ probaꝛ. Nā homo cōponitur ex parte sensuali ⁊ intellectiua, ⁊ pars intellectiua, vt libera, ⁊

superior dominatur inferiori sensitiue regulari ordine ⁊ naturali, scribitur tertio de anima, sicut sphera superior mouet inferiorez, si aūt econtra fiat, est motus nō naturalis, sicut metus dñi ad me tuz serui. hoc aūt conuenit in malis, nā differunt ſm sensuz, vt passiones appetitus, que offuscant intellectū. Dñr, ergo ſm passionē appetitus sensitiui. Et legit̄ in vitiis Philosophoꝝ de Diogene, 5 †qd dixerit Alex. tu es seruus seruoꝝ meoꝝ, attēdēs, qd Alex. erat seruus passionū appetitus. ⁊ ipse erat dñs eos refrenādo viribus prudētie, ⁊ virtutū moraliū, ⁊ de his loquitur Sen. in epistola ad Lucillū que incipit, libenter, vbi dicit. Alius libidini seruit, alius ambitioni, alius auaritie, omnes timori, ⁊ ꝯcludo ħz veritatem nullum vocat seruū nisi malū. ⁊ nullū liberū, nisi virtuosum. de his ēt Greg. xlvij. di. oēs. ⁊ Ambr. ea. di. sicut. ⁊ habetur xiiij. q. iij. iiij. v. ⁊. vj. per totum. xlij. dist. per totū. si de istis querat̄ an inter talē seruū ⁊ liberum sit amicitia, nō est aliud querere, nisi an inter bonū ⁊ malū sit amicitia. ⁊ constat qd nulla vt. s. plane discussum est. Sunt serui per violētiā, vt cū aliqui aliquādo boni, ⁊ virtuosi cōpelluntur, ⁊ subijciuntur tyrannis, vt famulent̄ eisdez, 6 vt sepe hodie fit †altissimo permittente gubernationē tyrānicam, maxime in partibus Lōgobardie sine dubio pp demerita subditoꝝ, ⁊ de talibus si querat̄ ēt nō est dubiū qd iter istos bonos violenter ꝯctos ad talē seruitutē, ⁊ superiores tales nulla est amicitia, ⁊ hoc forte intēdit Philoso. viij. Ethic. ⁊ probat ibi tali rōne, inter quos nihil est cōe inter eos nulla amicitia, sic ē de tali seruo ⁊ tali dño, nā amici est bona sua cōicare amico, talis aūt seruꝰ de bonis fortune nihil hꝫ, nā ipse ⁊ bona sunt tyrāni principantis sibi. ¶ Ultimo ſm pmittētē vel aliā iuris dispositionē, de quibus sequitur tex. ff. de iusti. ⁊ iu. l. hoc iure. ff. de ope. seruo. ff. ð ser. cor. p totū. C. ð ser. fug. in toto tractatu manumissionū, ⁊ de seruis nō ordinādis, ⁊ de ꝯiugio seruoꝝ per totū. Si loquamur de istis loqͥmur ð amicitia vera, que est pp virtutē, nō video qd repugnet, qn 7 inter dominum ⁊ seruum virtuosum sit ⁊ possit eē amicitia, †vera seruitus enim non excludit liberum arbitrium voluntatis ad minus quo ad actum interiorem electiuū, ex quo pendet virtus. xv. q. j. in prin. licet forte impediat actum imperatiuum vel exteriorē, cum ille pendeat ex imperio domini. Et sic cōcluditur solutio questi distinguendo vt. s. concurrunt inducta hincinde cuz membris distinctionis prehabite. Jo. de lig. doctor. ⁊c.

SVMMARIVM

1 Amicitia viri ad vxorem qualis sit. 7.
2 Matrimonium solo consensu legitime perficitur.
Platonis opinio, quod mulieres sint communes, est contra religionem Christianam.
3 Homo est animal naturaliter communicatum.
Naturale quot modis capiatur.
4 Amor viri ⁊ vxoris cur esse debeat reciprocus.
5 Coniunctio matrimonialis viri ad vxorem duplicem habet finē.
6 Senex etiam si sit ad generandum inhabilis adolescentulaz pōt vxorem ad humanitatis solatium ducere.
8 Mulier que multis prostat non facile concipit.
9 Amor viri nobilior est vxoris.
Amor in largiendo nobilior est quam in recipiendo.

¶ De amicitia viri ad vxorem.

1 Restat Uidendū qualis sit amicitia viri ad vxorem, ⁊ vt dicit Philoso. viij. Ethic. †viri ad vxorē est amicitia ſm naturā, ⁊ pbatur, qꝛ per carnalē copulam sunt effecti vna caro. Et propterea cōicant sibi actiones spirituales. xxx. q. iiij. si status, ⁊. c. si quis, ð cog. spir. martinus, ⁊. c. veniens, ēt qꝛ mulier prima tracta ⁊ producta est de latere costali primi parētis Geñ. j. ⁊ cle. vna. de sum. tri. ¶ Confirmatur, pater naturali amicitia diligit filios. ff. quod met. cau. l. isti quidē, in fi. ⁊. s. ostensuz est, ergo ⁊ vxorem qua mediante producit filios. ¶ Oppositum probari vr̄. Nā amor viri, ⁊ vxoris prouenit a mera voluntate, vt eniz declinet plus ad hāc ꝗ̄ ad illam prouenit a voluntate, cuius est elicere de pluribus bonis presentatis, qd libuerit. xv. q. j. in prin. xxiij. q. iiij. Nabuchodonosor. 2 ¶ †Item matrimonium solo consensu perficitur legitime. xxvij. q. ij. sufficit, que lex est. ff. de spon. probatur eo. ti. c. j. ⁊. c. cum locum. huius autem consensus a voluntate peruenit. l. j. §. si conuenit. ff. deposi. ¶ Item si mariti ad vxorem esset amicitia, tūc peccarent religiosi vouentes perpetuam continentiaz. que est substantiale professionis, de sta. mona. cum ad monasterium, quod ē falsum, cum vouendo mereantur. xix. q. ij. due sunt de regula, consequentia probatur, nam vouendo contra naturam agerent, ⁊ sic facerent contra ius naturale. ¶ Item arguendo ſm opi. Platonis, que recitatur ſo politice, illud est quod melius ciuitati est ſm naturam, sed melius est ciuitati quod omnes mulieres sint cōes omnibus viris ſm opi. Platonis, cui cōuenit quod habetur. xij. q. j. dilectissimis, ibi omnia cōia etiaz vxores, ⁊ hoc probat, quia 3 omnes diligunt se vt fratres ⁊ genitos vt filios. ¶ †Item homo est animal naturaliter cōicatiuū, vt scribitur primo Politi. ergo naturaliter non debet se determinare plus ad hāc ꝗ̄ ad illam maxime, cum propter plurificationem prolis iungatur mulieri naturaliter, sed indifferenter se habendo plures fecundaret prole, ergo. ¶ Pro solutione huius quesiti est attēdēdū, quod sicut visuz fuit in prin. huius generalis tractatus, naturale potest sumi multis modis, vno mō, vt opponitur casuali, alio modo, vt opponit̄ violento, alio modo vt opponitur artificiali, alio modo, vt opponitur supernaturali, alio modo, vt opponitur volūtario. Dico ergo, quod amicitia viri ad vxorem non est casualis, nec violenta, nec artificialis, nec supernaturalis, ergo est naturalis, prout naturale his opponitur, non est tamen ſm naturam prout naturale opponitur voluntario, nec etiam prout opponitur non est tamen ħz naturam, prout naturale opponitur voluntario siue contingenti posito necessario, quod vir diligat vxorem nec econtra, cum inter multos coniuges sit odium, si etiam sumatur naturale pro conuenienti viri ad vxorem cum amicitia naturalis, ⁊ conueniens pro- 4 ut opponitur disconuenienti, est enim conueniens quod †vir diligat vxorē, ⁊ econtra cū habeant simul viuere per vitam propter carnis vnionē. xxx. q. iiij. suscitatur. ⁊. c. si quis, cū sit etiam socia diuine ⁊ humane domus. ff. re. amot. l. j. potest ēt aliquid dici naturale, qꝛ ad id inclinat natura, ⁊ ille est boni finis natura, si non sit impedita inclinat semper in proprium finem scd̄o Phisicoꝝ, ⁊ si natura inclinat in finem. inclinat etiam in media, per que veniatur in fi. ff. de procu. ad legatū, ⁊. l. ad rē mobilē. ff. de spon. l. oratio. de of. deleg. c. j. ⁊. c. preterea. Et hoc mō sumēdo etiam amicitiā viri ad vxorez est ſm naturā. ¶ Pro cuius euidentia est attē- 5 dendū, qd †coniunctio matrimonialis viri ad mulierem potest eē pp liberorum procreationem, hoc enim est vnum de bonis matrimonij. xxvij. q. ij. omne itaqꝫ, de ꝯdi. appo. c. fi. C. de nup. l. nupti. Scd̄o potest eē propter sufficientiaz ad bene viuere, ⁊ ille duplex finis conuenit viro ⁊ vxori ſm duplicē cōicationē, vna est ſm quā sunt perfecta ⁊ sufficientia inuicem ⁊ sigillatim ad bene viuendū sibi separatiz, ⁊ vt sic coniunguntur, vt largiantur alijs perfectionē. s. alios procurando, alios nutriendo. Alio modo cōicantur, ſm quod seperatiz non sufficiunt ad bene viuendum, sed coniun- 6 ctim melius, ⁊ propterea dicunt tex. quod vnus †impotens ad generandum pp antiquitatem contrahit, ⁊ habet vxorez in humanitatis solatium. C. de nup. l. sancimus. xvij. q. j. nuptiarum. xxiij. q. j. appareant defunctis qui sedere. ¶ His sic predíscussis surgunt alie conclusiones. ¶ Preterea quod connubium, ⁊ coniunctio viri ad mulierem est naturalis, hoc probatur, quoniā nō aliter consequitur finem a natura intentum. s. procreationem liberorum. Etiam qꝛ natura non debet eē minus solicita de speciebus perfectioribus quā minus perfectis, ſꝫ in brutis nā inclinat ad pcreationē, ergo ⁊ hoc pbat̄. ff. ð iust. ⁊ iu. l. j. §. ius nāle, ⁊ di. j. ius nāle. ¶ Scd̄a conclusio, qd indissolubilitas matrimonij est naturalis, cū proles diutina sollicitudine ad quā non sufficeret diu sine muliere, de conuer. infi. c. fi. C. de pa. pot. l. nec filium. C. de lāgui. l. ij. ⁊ qꝛ quos deus coniunxit ⁊c. xxxij. q. ij. an quod in subditis, ⁊. c. quos deus, de transla. prelat. inter. ¶ Tertia conclusio, 7 quod †appropriatio viri est ad vxorem. s. qd vnus sit vnius est naturalis ⁊ hoc nō rōne generis animalis, sed rōne speciei humane in brutis eniz videmus feminas sequi eundē masculū, ⁊ in gallinis ⁊ similibus. Sed hoc ꝯuenit rōne speciei humane ⁊ dictamine rationis. Nam si plures sequerentur eandē mulierem, incertū cuius foret proles, ⁊ periret sollicitudo nutritionis, ⁊ instructionis filiorū, que est necessaria. ¶ Itē vnus vir sufficit ad fecundandū vnā mulierem, abundare aūt in superfluis non est naturale, immo multitudo virorum circa eandē impediret procreationē liberorū, propter lubricitatē matricis, vt non possit retinere semen in 8 iectū. Sinautem vnius viri forent plures mulieres, †non sufficeret ipsius sollicitudo ad plures, nec ad prolē earū. Item eēnt rixe ⁊ contentiones contra bonum Economicum ⁊ domesticum. Nā in brutis videmus etiaz iungi vnū, ⁊ nō separari, donec proles sit enutrita. Et per hec infertur, qd viri ad vxorē est amicitia ſm naturam, qꝛ impossibile est personā ꝯiungere persone, ⁊ appropriari eidem ad totaz vitā sine amicitia. ¶ Itē viri ⁊ vxoris ad filios est amicitia,

est amicitia, & equalitas vt. s. visum fuit, ergo in ipsorum & inuicem est amicitia, qr necesse est amicorum amicos & ipsorum amatores amare, vt scribit Philoso. ij. rethorice. & v. Ethic. sicut & de inimicitiis de accusatis repellantur. ¶ Dubitari tn posset an vir magis diligat vxorē, an econtra. Hic posset dici vt. s. proxi. q. qd † vir nobiliori amore magis diligit vxorē, qr se hz sicut excedēs & perfectū. Et sicut dans ad recipientē, vir enim dat prolē vxori, & illa recipit, nobilior autem amor stat in largiendo, quam in recipiendo, & patiendo, vt. s. visum. ¶ Per hec patet solutio ad inducta, naz cū dicebatur, qd voluntate fiebat determinatio, fateor, natura tamē inclinat in mulierem & vnam, licet voluntas se determinet ad hunc, & sic tollitur alia de consensu, nec est verum, qd religiosi peccarent, imo merentur, vt. c. licet, nec est vera opinio Platonis, qr se quereret contrariū eius qd dicit, qr si foret incertitudo prolis periret sollicitudo nutritionis & instructionis, surgerent rixe, & contentiones.

SVMMARIVM

1 Amicitia patris ad filium an sit diuerse speciei.
2 Amor & odium omnes concernunt virtutes.
3 Esse eiusdem speciei quid sit.
4 Nomina differunt specie in operationum & circunstantiarum demonstratione.

¶ De specie amicitie patris ad filiū & eō, viri ad vxorē, & ecōtra.

1 Consequenter dubitari posset, † an alia sit species amicitie patris ad filiū & eō, viri ad vxorē, & eō an eadē. Primo apparet nullā fore amicitiā. Nā equalitas, & similitudo est cā amicitie. hic inequalitas, Eteniz nunq̄ videmus patrē vocare filiū, nec eō, sic de viro, & vxore, ergo. ¶ Oppositum vult Philo. viij. Ethi. & demōstrat amicorū vltro citroq; bn velle, & bn facere, hi. n. sūt act⁹ amicitie, sz hi act⁹ pcipue cōpetūt patri ad filiū & eō viri ad vxorē, & eō, ergo. ¶ Pro solutione huius
2 est attēdēdū sicut dictū fuit. s. eo. tract. † amor & odiū si sumantur generaliter, nō pertinent ad vnā virtutē, imo ad oēs. Naz amor dilectionis ad tēperātiā, amor honoris ad magnificentiā, & sic de singulis, si autē sumantur specialiter prout sunt ad psonaz gratia sui, vt. s. est amor psone amantis ad personā amatā gratia psone amate, tūc eadē est virtus moderatiua amoris ſm diuersitatē personarum, vt dñi ad subditos, & econtra, patris ad filiū, & eō, & sic de singulis, aliter eniz se habere dz amādo subditus ad dñm, q̄ eō. Et aliter pater ad filiū, q̄ eō, hec aūt diuersitas nō arguit diuersitatē amicitie, quo ad eē specificū, imo est eadē specie, que est moderatiua amoris circa quascunq; psonas ſm circūstātias singu-
3 las. ¶ Hec conclusio probatur, † nā eē eiusdē speciei nihil aliud est q̄ eē eiusdē rōnis quantitatiue, sz sic est in proposito, nā amicitia est vnius moderatiua circa amorē & odiū psonarū gratia sui, vbicūq; ergo sit siue in patre, siue in filio, siue in domino, & sic de singulis, semper durat hec formalis & quiditatiua ratio, licet varietur materialia, & circūstantie, sicut quiditatiua, & formalis ratio fortitudinis est esse moderatiuam circa amores, & audacias siue fortis sit dominus siue seruus, siue robustus, siue debilis semp est moderatiua circa timores, & audacias. Aliter tamen & aliter ſm varietatē personarum. Nā aliquos inclinabit ad fugam, & aliquos ad ad aggressiuā supposita identitate negocij, variatis tn personis, si amicitia in quibusdā psonis consistat, moderabitur circa odiū psonarū aliter tamen & aliter ſm varietatem personarum, & circū-
4 stantiarum. ¶ Fateor † tn quod nomina significantia non simpliciter sed cōnotādo aliam, & aliam operationem, & aliam circunstātiam materialem differunt specie, sicut dicimus in simili, summitas significat concauitatem, sed connotat in vaso. cena significat comestionem, sed connotat tempus serotinum sic dicemus aliam & aliam amicitiam paternam, aliam filialem, aliam dominatiuā, aliam seruilem, aliam maritalem, aliam vxoriam, ratione connotati & propter diuersitatem circunstantiarum.

SVMMARIVM

1 Pater nunquid plus diligat filium, quam econtra.
2 Amicitia patris ad filium est triplex.
3 Pater cur plus filio coniungatur, quam econtra.
Pater perpetuatur in filio, non econuerso.
4 Filius est patri proximior q̄ econtra, & plus obligatur patri.
5 Amicitia etiam quaslibet circunstantias metitur.

¶ De amore patris ad filium, & econtra.

1 Exurgit nō inutile dubiū, † an pater plus diligat filiū q̄ eō, mouet dubium, q filius diligat plus patrem, qr vt inferior naturali inferioritate exhibet honorē, & reuerētiā. xciij. di. p totū. ¶ Item maius bonū recepit filius a patre, q̄ eō, qr totū eē. xxij. q. ij. moises, & l. isti in fi. ff. qd me. cau. ergo plus amare tenetur, de testa. cū in officijs. ff. de pe. her. l. sed si. l. §. cōsuluit. ¶ Item filius dz amare patrē, sicut homo deū vt in cano. charitas, de pe. di. ij. cū. c. seq. ¶ Oppositū probari videt, nā pater plura benefacit filio q̄ econtra, vt. s. inductum est, ergo. ¶ Itē amare est nobilius q̄ amari, vt. s. visum est, ergo dz attribui nobiliori, ille est pater. ¶ Itē magis amare dz attribui virtuosiori, talis est pater. ¶ Itē amor superioris ad inferiorē est principaliter ad benefaciendū, ergo maior cū beneficentia fit actus amicitie. ¶ Pro solutione hu-
2 ius quesiti est attendēdū, qd tripliciter potest sumi † amicitia quātū est ad propositū, vno modo pro naturali amicitia, q̄ nihil aliud est, nisi quedā consonātia aliquorū ad primū principiū, vt sic dicamus conformia naturaliter amicabilia & difformia inunita, de q̄ Empedocles loquitur in sua naturali philosophia. & Arist. recitat primo de anima. & iij. Metaphysice, & i. Phisic. & de hac nō est sermo in proposito, cū hec cōpetat inanimatis conformis ad idē scdo modo potest sumi pro amicitia proueniente ex sensualitate mediante cognitione sensibili, & hoc conuenit quibuscūq; animalibus, & hac amicitia probatur, qd pater diligit plus filium q̄ filius patrē, imo hac amicitia animalia bruta, vt patres feruentissime elaborant pro nutritione filiorum & salute ipsorum, vt pz ad sensum, & ista amicia pater magis amat filiū q̄ eō. Hanc conclusionez probat Philoso. viij. Ethic. multis rationibus. Prima, qr hec amicitia prouenit ex actu sensuali, vbi ergo est maior amor, ibi firmius iudiciū sensus, vt in patre. Scda ratio intenditur amor ex longa assuefactione dilectionis, magis autē pater filiū diligit, q̄ econtra, cū tēpore infantilis etatis nō filius patrē, cum etas ista ignoret quid agat. C. de fal. mone. li. x. l. j. C. de iu. deli. l. si infanti. ff. de fur. l. impuberez. Tertia ratio, ibi maior amor sensualis, vbi
3 maior coniunctio, † pater aūt magis coniungitur filio, cū seipsuz infundat in filiū, filius aūt non se infundit in patrē, imo a patre diffusiue procedit. Quarta ratio. Pater perpetuatur in filio nō eō, & hoc fuit iurisconsulti in. l. liberorū. ff. de verbo. signi. Quinta ratio, quia filius proximior patri q̄ econtra, cū filius censeat pars, de conse. dist. iiij. si in matris, & c. in maternis, & l. partus. ff. de rei ven. Et propterea dicit lex qd filius censetur idē cū patre, vt. l. fi. C. de impu. & alijs substit. Sexta ratio, vnusquisq; magis diligit qd est aliquid sui, q̄ id qd nihil est sui. filius autē est suus, vtpote patris vt. s. visuz est, non aūt econtra, ergo. ¶ Potest sumi amicitia tertio modo, prout fundat in voluntate mediāte intellectuali ratione. Et de hac amicitia dicunt aliq, qd filius magis diligit patrē, q̄ ecōtra, hoc pbant, qr attenta rōne intellectuali ille plus
4 diligit, qui magis ad diligendū obligatus est, † sed filius magis obligatur patri, q̄ eō, cū ab ipso recipiat eē. xxxij. q. ij. Moyses. lv. dist. nasci. Itez plus diligit dilectio que consequitur intellectualē rationez, quā que concernit solaz propinquitatē, sed perfectionē rei amabilis, perfectior aūt filio pater, ergo. Contra ista tamē opin. mouet dubiū, naz si pater naturaliter magis diligit filiū q̄ econtra, naturalis intellectio habet ortuz a natura. vj. di. in prin. j. di. ius naturale. l. j. ff. de iusti. & iu. & vtrobiq; not. ergo pater naturali intellectione magis diligit filiū q̄ econtra, sed recta ratio non potest repugnare recte rationi, ergo nec forte est verū qd filius obligetur ad diligendū patrē, plusq̄ pater diligat filiū, quia nemo ad impossibile obligatur. ff. de reg. iu. ipossibiliū, & regula nemo ad ipossibile, eo. ti. li. vj. nec ob. qd dr qd filius ma-
5 gis obligatus est, † qr in amicitia nō solū debet ponderari obligatio, imo & singule circūstantie, etiā nō bona consequentia magis obligatus ad diligēdū simpliciter, ergo ad magis diligēdū q̄ pater filiū, vt statiz visuz est, ergo conclusio determinata de quesito qd pater magis diligit filiū q̄ eō amore sensuali, & ēt amore intellectuali rationis ad oppositum soluta sunt per iam dicta.

SVMMARIVM

1 Amor filij vtrius sit maior patris an matris. 3. 4. 5.
Femine cur ab officijs virilibus arceantur.
2 Amor qui constantior est maior.
Filium suum esse difficile est probare homini.
3 Diliguntur altius, que queruntur laboriosius.

5 Partus ad quid ventrem sequatur.
6 Filius quem plus diligat patrem an matrem.

¶ Quis magis diligat filium pater an mater.

1 ET surgit vulgaris questio, quis magis †diligat filium, an pater, an mater. Mouet dubium, q pater magis diligat, nã magis amare magis virtuoso ꝯuenit, vt. viij. Ethi. vir aũt virtuosior est ex natura sexus. Et propterea femine nõ admittunt ad officia virilia vt. l. femine, ꝛ. l. feminas. ff. de procu. ꝛ. l. femine. ff. de tut. c. noua quedã de re. p. Jtẽ pꝫ in productione filij se habuit p modũ agẽtis. xxij. q. ij. Moises. lv. di. nasci. mater autẽ p modũ patientis, agens aũt plus ꝯcernit effectuꝫ, q̃ patiens ergo. Jtẽ agens dat formã, ꝛ illa est que dat eẽ rei. ff. de au. ꝛ ar. leg. l. Seia. ꝛ. l. si non sint. §. perueniamus. j. q. j. detrahe. ꝛ cle. vna, de sum. tri. Et sic agens formã, magis assimilabitur, ergo plus diliget. Jtẽ filius magis diligit patrẽ q̃ matrem, sed qꝛ pater perfectior, ergo amabilior, tamen qꝛ magis recepit a patre q̃ matre, ergo a simili pater magis diligit filiũ q̃ mater, cũ amicitia requi
2 rat reamationẽ. Jtẽ ille†amor est maior, qui est constantior, sic est de amore patris ad filiũ, ergo. ¶ Oppositũ scribit philoso. viij. Ethic. Et probatur primo, qꝛ temporis diuturna ꝯuersione intẽdit amor mater aũt diuturnius conuiuit filijs q̃ pater, ergo. Jteꝫ firmitas iudicij rei amate intensiorẽ infert amorem, sed mater firmior ꝛ certior est qd filius sit suus, q̃ pater, imo difficillimũ ꝛ forte impossibile est quem probare filiũ. ff. de ꝯdi. ꝛ demõ. l. lucius. ff. de his qui sunt sui vel ali. iu. l. filium, ergo. Jtẽ magis diligimus,
3 †qd maiori labore querimus. ff. de capt. l. cum quid, mater ãt maiori labore querit filiũ, de ꝯuer. infi. c. fi. Jtẽ filius est pars vẽtris matris, ꝛ nõ patris, de ꝯsec. di. iiij. si in matris, ꝛ. c. in maternis, ꝛ. l. partus. ff. de rei ven. Jtẽ maiorẽ sollicitudinem adhibet mater in nutritione filiorũ, q̃ pater. Jtẽ vbi maior proximitas, ꝛ ꝯiunctio, ibi maior amor, sic matris ad filios cum vtero portauerit, ꝛ sanguine proprio nutriuerit. v. dist. ad eius, ꝛ. c. si mulier. ¶ Pro solutione huius quesiti est attendendũ, quod Albertus vr̃ velle, qd mater diligat filios feruentius, Pater autẽ ꝯstantius, sic notauit ipse. viij. Ethicorum. Et sic rationes hĩcinde inducte procederent cũ illa distinctione. ¶ Contra illã ꝯclusionẽ sunt alique ex rõnibus vlt. alle. ¶ Est ergo aliter põderandũ ꝛ est ꝯsideran-
4 dũ, q†amor patris vel matris ad filios põt sumi dupliciter, vno modo potest sumi naturaliter circũscripta qualibet consuetudine ꝛ diuturna ꝯuersatione. Et hac amicitia naturali mater plus diligit filios q̃ pater, hoc probatur, nã agens pp finẽ introducit effectũ in meliores fines q̃ possit cessantibus impedimentis cũ nõ deficiat in necessarijs. ij. Phisico. sed amor matris est magis necessarius filijs circa enutritionẽ ꝛ educationẽ, circa que non sustinent sic intensum laborem ex leui amore q̃ sit amor patris, q non posset tñ sufferre laborẽ. Qd aũt hic amor ꝯueniat ex meris naturalibus circũscripta diuturna ꝯsuetudine sumẽdi, pꝫ in brutis, nã matres brutorũ quanto plus cõuiuunt, tãto minus se diligunt immo reiectis semp prioribus feruent circa vltimos quibus est sollicitudo necessariorũ hoc enim ex naturalibus prouenit, que nõ deficiunt in necessarijs, si nõ impediant. Hunc aũt amorẽ augeat etiam ꝯuersatio diuturna ꝛ ꝯuiuẽtia, hoc ergo amore feruẽtius ꝛ ꝯstantius mater amat filiũ, imo ex presumptione dilectionis infertur matri. de presump. c. afferte. Et hec procedunt toto
5 tpe infantie durante necessitate de qua. s. †Concedendũ. n. q pater amat filium nobiliori amore ꝛ altiori q̃ mater, tũ qꝛ nobilior ꝛ qꝛ altior, tũ qꝛ filius hꝫ quasi animã a patre, vt agente introductiue, ꝛ corpus a matre. Et propterea post infantiã magis ꝯsequtur patrẽ, qꝛ nobiliores actiones ꝯseqnt̃ a patre, q̃ a matre. Et propterea dicunt tex. q filius sequitur ventrem, quo ad ꝯditiões status. Patrẽ aũt quo ad ꝯditiones honorificas, ꝛ dignas, per hoc soluitur alia questio. an. s. filius magis diligat patrẽ q̃ matrẽ
6 vel econtra. Ubi sciendum quod amor†filiorum ad parẽtes magis tendit ad bene patiendũ ꝛ recipiendum quã ad benefaciẽdũ. Pater enim thesaurizat filio non econtra, nisi ordine turbato. ff. de inoffic. testa. l. nam ꝛ si. Sed filius magis eget matre quam patre vsqꝫ ad tpa infantie finite, ꝛ pro illo tpe magis diligit matrẽ. Post aũt magis indiget patre quo ad eruditionẽ aĩe. Jdcirco ex tunc magis diligit patrem, ꝛ digniori amore, ꝛ magis sequitur hec decisio que sic eligitur ex. c. fi. de ꝯuersa. infideliũ, ꝛ. c. diuortio facto. l. vna, ꝛ auc. si pater eod. tit. ꝛ. l. nec filiũ. C. de patria potestate. C. de infantibus exposit. l. ij. ꝛ. c. vno. eod. tit. ꝛ per hec sic distincta, patet solutio hincinde allegatorum.

SUMMARIUM

1 Filius parẽtibus nũquid plus teneatur q̃ alteri cuiq̃. 14. 18.
Pater filium plus se amat.
2 Subueniendum potius magis dilecto.
3 Satisfactio quid proprie supponat, item ꝛ restitutio, solutio, ꝛ retributio.
4 Subuentio supponit indigentiam.
5 Jniustitia mera est leso nõ satisfacere, spoliato non restituere ꝛc.
Justitia est omnis virtus.
6 Depositum non semper reddendum.
7 Spoliator fortius spoliato obligatur q̃ deponẽti depositarius.
Jnterdictum recuperande est priuilegiatum.
8 Res aliena prius reddenda quam creditori soluendum.
9 Satisfactio quid significet.
10 Circunstantie nonnunquã ordinis peruersionem inducunt.
11 Actus hñficiales inter amicos ꝯsanguineos q̃tenus procedant.
12 Obligatio naturalis que ex donatione oritur in iudiciuꝫ minime efficaciter deducibilis est.
13 Uerba ad quid inuenta.
15 Amicus ꝛ vicinus quando filio preferendi.
16 Subueniendum cui magis patri, an filio eque indigenti.
17 Filij salus plus boni intuetur quam patris.

¶ De subuentione paterna ꝛ filiali.

1 HJc insurgit dubium, an sit a†filio magis subueniendum patri, q̃ cuilibet apparet qd sic. Nã plura recipit filius a patre, q̃ a quolibet alio, qꝛ esse. xxxij. q. ij. Moises. lvj. di. c. mulier. ¶ Jtem qꝛ magis coniunctus patri, cum censeatur idem. C. de impu. ꝛ al. substi. l. fina. xxxiij. q. v. §. hac auctoritate. ¶ Jtem sicut sibi est magis subueniendũ q̃ alteri, qꝛ charitas incipit a se. C. de serui. l. preses, sic contra dominabitur coniunctioni talis pater, vt. s. ergo. ¶ Jteꝫ pars magis tenetur suo toto, q̃ extraneo, sic filius patri. de ꝯse. di. iiij. si in matris, ergo. ¶ Jtem iura supponunt de necessitate subuentionis vt. ff. de libe. agn. l. si quis a liberis. ¶ Jtem illi magis est subueniendum, cui non possumus sufficienter retribuere, talis est pater qui filios plusq̃ se diligit. ff. qd met. cau. l. isti quidẽ, in fi. ꝛ. l. liberorum. ff. de verb. sig.
2 ¶ †Oppositũ probatur, nam illi magis est subueniendũ quẽ magis diligimus. Sed filios magis diligimus q̃ patrẽ, vt. l. liberorũ, ꝛ. l. isti quidẽ statim allegatuꝫ. Jtẽ ratione amicitie amico magis subueniendum, cum vnus effectus amicitie sit beneficẽtia, ſꝫ magis virtuosus est magis amabilis amicitia vera, vt. s. discussũ ergo. ¶ Jtem illi magis subueniendum, cui magis obediendũ, talis est superior. xciij. di. per totũ, de ma. ꝛ obe. ¶ Jtẽ amicitia secũdũ virtutem est multo melior amicitia ſm paternitatem. Hoc probatur. qꝛ prima est solum bonorum, scd̃a indifferenter bonorum ꝛ malorum, sed ꝯtingit esse peremptos. ¶ Jtem ſm primã distinguimur a bonis ꝛ excellimus ea, ſꝫ ſam conuenimus cũ eis, cum ꝛ inter brutos filij diligant patres. ¶ Jtem prima amicitia est in nobiliori subiecto, cum est in voluntate, vt. s. discussuꝫ, ſa est in appetitu sensitiuo. ¶ Jtem prima amicitia habet nobilius subiectũ
3 nã hꝫ bonũ anime. Scd̃a hꝫ bonum corporis, †anima auteꝫ multum nobilior corpore. C. de sa. san. ec. l. sancimus, ꝛ ponitur. i. qd. vij. ꝛ. c. cũ infirmitas, de pe. ꝛ remis. ¶ Pro solutione huius quesiti est attendendum, que sumpta de proprio suo significato distinguitur. s. satisfactio, restitutio, redditio, solutio, ꝛ retributio. Naꝫ satisfactio in suo proprio significato supponit illatã iniuriã, de iniur. c. veniens, ꝛ. c. quintauallis, de verb. sig. c. ex parte, de sen. excom. c. venerabilis, de iniur. quasi per totum. Restitutio supponit spoliationem, de off. dele. consuluit. de restit. spo. quasi per totum. ff. de vi ꝛ vi ar. quasi p totũ. C. vnde vi. p totũ. iij. q. j. p totũ. Redditio supponit rei traditionem dominio non translato, vt. ff. loc. ꝛ con. per totũ, ꝛ depo. Solutio supponit vinculũ obligationis ex qua insurgit debitũ. ff. ꝛ. C. de sol. per totũ. Retributio supponit donationẽ. ff. de peti. here. l. sed si lege. §. consuluit, de testa.
4 inoffi. †Subuentio supponit indigentiam. xvj. q. j. quoniam quicquid. xij. q. ij. aurum. Donatio autem non supponit quẽlibet actũ primũ, sed prouenit a mera liberalitate. ff. de dona. l. donari. Mutuatio non supponit actum primum. ff. si cer. peta. quasi per totũ. qñq̃ autem predicta supponunt actum primum, vt. s. discussum. Ex his declaratũ est, qualiter satisfactio in suo proprio significato non nisi illius qui iniuriam intulit illi qui iniuriam passus est, ꝛ sic singula singulis referendo, de quibus est prediscussum.

Erit

¶ Erit ergo vna & prima conclusio, quod primo est faciendũ restituendo, quam reddẽdo, soluendũ quã donandũ supposita parilitate virtutis & indigẽtie. Hec probatur, nã omnes primi ptinent ad iustitiã directe. Et propterea emanarunt tituli regales, vñ vi. depositi. comodati. de sol. de iniur. Sic ergo † nõ satisfacere leso, non restituere spoliato, nõ reddere deponẽti, nõ soluere creditori, est iniustificare. Itẽ tñ directo. Donatio ptinet aũt ad merã liberalitatẽ, & sic nõ donare, nõ est peccare contra iustitiã, sed contra liberalitatẽ, magis aũt peccant contra iustitiã, que est maxima virtutũ, imo est omnis virtus, vt. s. discussuz, cũ de iustitia tractabatur, quam contra liberalitatẽ, ergo. Et si dicas verorum amicorum est oia bona cõmunicare, dic hoc verum, deducto ere alieno, vel alteri debito, que ante oia deducenda. C. de iu. deli. l. sancimus, & hec cõclusio procedit, vbi cetera sunt paria. Nõ est ponẽda sic aliter hec cõclusio. Nõ enim † indistincte reddendũ depositũ, vt si deponens gladiũ effectus furiosus & petat, nõ est sibi restituendus, vel si cõcurrit dñs cum fraude. l. bonafides. ff. depo. ẽt si creditor sit multũ abũdãs, & pater debitoris moriatur fame. vel amicus vel extraneus, vel virtuosus. Nã tunc magis indigenti magis subueniendũ, cũ necessitas nõ habeat legẽ de furt. si quis de cõdi. sicut & tpe necessitatis omnia sunt cõmu. vj. di. p totũ. viij. di. quo iure. ¶ Scda principalis conclusio est cõparando actus precedẽtes adinuicẽ, & erit prima qd prius restituendũ spoliato, quã reddẽdũ comodati vel depositi vbi simul fieri ambo nõ pñt, & hoc ceteris paribus. Propter hoc. Nam vbi fortius vinculũ, ibi fortius puidẽdũ citius. xlij. di. quiescamus, de elec. vbi periculũ li. vj. sed fortius † obligatus est spoliator spoliato, quã depositarius deponẽti. Nam spolians obligatus est, quia rez habet alienã, & quia iniustificauit actum spoliando, depositarius, quia solũ rem habet alienam nam a principio nullũ actum iniustificauit, cum contractus depositi a principio fuerit voluntarius. C. de act. & obl. l. sicut. Itẽ peiora sunt citius reformãda, vt. s. iuribus stati alleg. sed nõ restituere est peius quam nõ reddere, nã ante petitionẽ depositi nõ male tenebatur depositũ deposito bonafides, sed spoliato ẽt ante petitionẽ male tenebatur, imo talis semp est in mora, vt. l. subtracto. C. de furt. Et propterea interdictũ recuperande est priuilegiatũ, de resti. spol. in literis, & c. itẽ cũ quis. C. si p vim vel alio mo. l. ij. ¶ Secũda conclusio, qd prius † reddẽda res aliena, quã soluẽdũ creditori, hoc probatur. Nã iniquũ est nõ reddere rẽ alienã, quã nõ tradere suã, sed pecunia est debitoris, q mutuo illã recepit, nõ autem creditoris, cum mutuum sit de meo tuũ. ff. si cer. pet. l. ij. §. mutuum, deponens autem retinet dominium rei deposite, sic locans & cõmodans, immo & possessionẽ. Sed hic opponetur, nã magis ego feci pro deponente, quia rem custodiui. ff. depo. l. qd norma. & c. bonafides eo. tit. mutuans autem magis fecit, & ego vel p eo, ergo magis teneor creditori quam deponẽti. Respondeo, qd quantum ad gratiã, magis teneor creditori quam deponenti, sed attẽta natura rei super qua fundatur, ratio est equa, & ratio statiz fuit tacta. ¶ Circa satisfactionẽ aũt est attendẽdũ, qd satisfactio sumitur cõmuniter, & sic sumpta † significat dissolutionẽ circunquaque vinculi obligationis. ff. de verb. sig. l. satisfacit. ff. de pic. act. l. si rem alienã. §. satisfactũ. Sumitur & specialiter & hoc subdistinguitur, naz aliqñ sumitur, prout respicit obligationẽ principalẽ, sic distinguitur contra restitutionẽ, & cõueniunt in hoc, quia vterque recipit iniuriã spoliatiuã illatã qua quis ad se cõuertit rẽ alterius, & illo inuito, satisfactio aũt respicit iniuriã illatã nõ spoliatiuã, sed corporis lesiuã, aut rerũ distractiuã, vel bonis & fame depressiuã. vj. q. j. deteriores. ¶ Alio modo sumitur satisfactio, put respicit solũ dãna & expen. & interesse, que cõsequuntur ad principalem obligationẽ, de dolo. c. finem, de arb. c. dilecti. & no. de vsur. c. cõquestus, & no. de sen. excom. c. sacro. de fo. cõpe. c. diligẽti. ff. qd cer. lo. l. j. & quasi p totũ. Si sumatur satisfactio hoc vltimo mõ, tũc prius est dissoluenda obligatio principalis quam attẽdendũ ad consequentias. s. interesse dãna & similia, sicut & principale prius. ff. de reg. iu. cũ q principalis, & regula accessoriuz. e. ti. li. vj. Et hoc regulariter, nã † circũstantie possunt inducere ordinis peruersionem, si autẽ sumatur priori modo, tunc prius restituendũ quam satisfaciẽdum, nam prius restituẽdus est equus spoliatus, quam reddendus equus pro occiso equo. Nã hoc modo proportionaliter se habet restitutio ad satisfactionẽ, sicut se habet redditio ad solutionẽ, de qbus statim visum. ¶ Tertio principaliter dicendũ de comparatione donationis, mutuatiõis, & retributiõis adinuicẽ. Et dico. Primo qd prius est retribuẽdũ, quam donandum, aut mutuandũ, & hoc ceteris paribus. Hoc probatur, nam retributio supponit pmũ beneficiũ, ex quo est ortũ naturale vinculũ ad antidora. ff. de pe. here. l. sed si lege. §. cõsuluit, de testa. cum in officijs. Donatio autẽ & mutuatio a mera liberalitate pcedũt. Scdo dico, quod iter verissimos amicos nõ habet locũ mutuatio, sed solũ donatio vel retributio. Hoc pbat, nã amicorum est oia bona communicare. viij. Ethi. cũ amicus sit alter ipse, & sic vna aia in duobus corporibus vt. s. visum est. Sic nec ad pauperes impotẽtes nec habet locuz mutuatio, cũ nõ possit mẽsurabiliter soluere, sed solũ donatio et subuẽtio. C. de mẽd. & valitu. p totum. In † amicis pp vtile & pp sanguinis cõiunctionẽ patrie procedunt mutuatio, donatio & ceteri actus, de qbus supra, in qbus aliqñ magis donandũ, aliqñ magis mutuandũ, sm diuersitatẽ amicitiarum, cõiunctionum, & circunstantiarum singulorum. De retributione autem relata ad solutionem vel redditionem est dubium, an magis sit retribuendum donatori, quam soluendum creditori, vel reddi commodatori. Et dicunt aliqui, quod magis retribuendũ donatori, ratio, quia maius beneficiũ recepimus a donante, cũ ex mera liberalitate processerit donatio. ff. de dona. l. donari. c. j. eo. titu. Item quia donatio ex maiori amore pcedit, ergo. Hec cõclusio nõ est vera & reprobatur sic. Illud prius exequendũ, qd durius habet vinculũ, sed mutuum & commodatum durius obligant ad soluendum & reddendũ quã donatum ad retribuendum, nã efficaciter deducitur in iudiciũ actio cõmodati & mutui, vt. ff. & C. cõmod. & si cer. pe. Ex donatione aũt licet oriatur naturalis obligatio † nõ tamen in iudiciũ efficaciter deducibilis, vt. l. sz si. §. consuluit. ff. de pet. her. &c. cũ in officijs, cũ si. nec &c. cõpescẽdo, nõ. n. est naturalis, de qua in. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. & l. si cũ. §. naturalis. ff. de solutio. c. j. de pact. de qua põt cõpensari, vt. l. etiam. ff. de compẽsa. ¶ Ad rationẽ in oppositũ dic quod magis obligatur obligatione naturali donatori, quã creditori, sed obligatione legali est econtra. Etiã maius beneficiũ habemus, ergo magis tenemur ad gratiarũ actiones quam creditori sic surgit dubiũ de donatione duplici. Est. n. quedã donatio que fit pure sine spe alicuius retributiõis. Est & alia, que licet fiat sub figura donationis, tamen semp spe retributionis. Et surgit questio cui magis teneamur, hic dicerẽ, qd magis retribuẽdũ ei q intẽtione retributionis donauit, & donatarius ea intẽtione recepit, qd pcedit in amicis pp vtile. Hoc probatur, nã † verba sunt inuẽta ad exprimendũ cõceptũ mentis, primo periermenias, de verborum signi. c. intelligentia, & c. preterea. ff. de suppel. leg. l. labeo. Iura aũt q introducunt obligationẽ inter contrahẽtes verbis expresso mutuo consensu nõ põderant verba simpliciter, sed vt exprimunt consensum, q nõ põt innotescere iudici nisi p signa exteriora. solus. n. deus est cognitor secretorum cordis. xxxij. di. erubescant. vj. q. j. si oia. cũ ergo hic vterque gesserit in mẽte retributionẽ facere & recipere, licet nõ fuerit signo expressum, infertur qd hec donatio est vicinior contractui efficaciter obligato, quã sit donatio simplex carens intẽtione retributionis, nõ ad alios actus, sed ad varietatẽ psonarum, vt concludatur stricte questiõ. Et pono casum, contingit donare filio pp paternã amicitiã, virtuoso pp amicitiã virtuosam, extraneo indigenti pp indigentiã ingentẽ. Dubiũ cui sit magis donandũ † supposito qd nõ possit oibus simul fieri, vel est dubiũ quẽ istorum in periculo existentẽ magis sit liberãdũ, vbi non possunt oẽs liberari. Similiter formatur questio de retributione. de primis dico, qd si vicinus filius, amicus, sint eque boni, eque virtuosi, minus donãdũ vicino quã filio & amico, quia quicquã est vicino pp quod donatur, est etiam in amico & filio & plus, quia amicitia & filiatio sic relatiue, de filio ad amicũ. Si autem vicinus egeret, nõ aũt amicus, nec filius, tunc magis dandũ vicino, quã amico, vel filio. Si aũt omnes egerẽt, sed minus egent filius, vel amicus, tũc debent põderari quantũ plus vel minus, sed vtrum plus vel minus, & vtrum magis filio quam amico virtuoso vinculo sanguinis non cõiuncto. Hic dico, qd filio magis dãdũ ante etatẽ virilẽ, ratio, quia hic tenetur vinculo obligatiõis ad necessaria vite ministrãda. Hoc ergo est debitũ persoluendũ. ff. de lib. agno. l. si vel parens. Postquam autem peruenitur ad etatem virilem, tunc ceteris paribus magis filio, quoniã addit vinculum filiationis. Posset tamẽ intantum † indigere amicus, & ita parũ filius, quod amicus, imo & vicinus foret preferẽdus filio, & per hoc soluta videtur consimilis questio, an in extrema necessitate sit magis subueniẽdũ amico propter idẽtitatẽ moris, an consanguineo, propter identitatem generis. ¶ Hic respõdet frater Geraldus, quondã generalis fratrũ minorum, quod magis amico propter identitatẽ moris, qd pbat. Nã amicitia propter bonitatẽ moris claudit in se simul bonitatẽ dilectionem & vtilitatẽ. Item claudit in se identitatem, quia est alter ipse. ix. Ethi. Item quia claudit in se qualitatẽ & similitudinẽ. viij. Ethi. Item quia claudit in se pacem, quia in ea non sunt accusationes. Itẽ quia claudit in se permanentiã & transmutabilitatem.

Item q2 meliori subueniendum, si autem consanguineus, tunc illi magis, q2 addit sanguinis coniunctionem.

¶ Sed an patri an filio eque indigẽtibus est magis subueniendũ, hic attendendũ, qd † si pater ꝛ filius nõ egeant, nisi ad ditãdũ, nõ aũt pp necessitatẽ, vere tunc magis est dãdũ filio, q2 hic ẽ ordo naturalis, vt filius succedat patri, nõ ecõ, vt.l.nam ꝛ fi.ff.de inof. test. turbatus aũt eꝫ, vt ibi. Itẽ q2 pater perpetuaꝛ in filio, nõ eꝫ, vt.l.liberoꝝ.ff.de ver.sig. Et ꝓcedunt hec supposita equali indigẽtia, ꝛ equali virtute. Itẽ illi magis debemus dare, quez debemus magis amare, sed filiũ magis debemus amare, vt.s. visum ergo. Sed stati oppones hoc ꝓcedere vbi cetera sint paria. hic aũt cetera nõ sunt paria, qm̃ filius plus recepit a p̃re q̃ a filio. Solue ad minus, hec cõclusio vera est vbi p̃r ꝛ filius sunt pares in bñfaciẽdo. Scdo dic qd donũ purũ nõ est indigẽti retribuendũ, nisi forte in seruitijs honoribus ꝛ reuerẽtijs, ꝛ ideo in statia nõ ꝓcedit in casu proposito. sed si ponas patrẽ tuũ ꝛ filiũ tuũ egere, tunc si indigẽtia est extrema.i.mortis illatiua ad hanc magis subueniendũ, q2 ipsum magis amare debemus, vt.s. Itẽ, q2 † plus boni saluaꝛ in salutẽ filij q̃ p̃ris, cũ verisimile sit filiũ diutius viuere naturaliter, vt.l.nã ꝛ fi. sepius allegata. Itẽ q2 eẽ ꝛ viuere p̃ris quãtũ ad qd, ꝯsistit in eẽ ꝛ viuere filij, vt.l.liberoꝝ.ff.de ver.sig. fatendũ tñ qd vbi p̃r tuus multa bona tibi fecisset, filius aũt nulla vel pauca, tũc dicẽdũ eꝫ nõ i modũ doni, sed potius in modũ retributionis, hec que dicta sunt ꝓcedũt in simplici dono. si aũt loquamur de retributiõe, ꝛ querimus cui magis, an patri, an virtuoso bñfactori, hic dicẽdũ qd supposito equali bñficio ꝛ ambob⁹ eque virtuosis magis retribuẽdũ patri, q2 sic ei foret magis donadũ. Et si quis magis amet extraneũ quã patrẽ eque virtuosum, illa amicitia est ꝯ̃ dictamen rationis, fatendũ tñ, qd si extraneus maiori ꝛ meliori intẽtione dederit vel magis egeat, tũc magis retribuẽdũ extraneo, hic tñ formaꝛ ꝯsueta questio. ¶ An †.s. filius cũ periculo sui magis teneref liberare p̃rez de manu hostiũ, q̃ aliũ, q liberauit filium a simili periculo. Pro patre faciunt argumenta q̃ inferunt filiũ magis teneri p̃ri q̃ extraneo, q2 extraneus vr̃ plus formaliter ꝛ cũ maiori suo periculo dedisse. Fr̃ Geraldus determinat ꝓ extraneo. viij. Ethic. Primo, q2 bñficiũ laudabile. Scdo, q2 difficilius. Tertio, q2 liberalius. Quarto, q2 fortius. Quito, q2 magis volũtarius. Sexto, q2 bñficiato magis gaudiosum. Posset tñ ꝓbabiliter cõtrariũ defendi, nã licet iste cõseruauerit qd pater dedit, tamẽ pater pluribus actibus laboriosis vsus est nutriẽdo, erudiẽdo, ꝛ iste semel, pater preseruauit iteratis vicibus ꝛ tempore multo. Itẽ pater animã liberauit ꝑ doctrinaz, et dico de patre virtuoso, ꝛ qui filium tractauit more paterno. Alia dicta ꝓcedunt a Geraldo. per hoc patet solutio quesiti, licet diffusa, tamen signabilis tota.

SVMMARIVM

1 Abnegare filium vtrum patri liceat, ꝛ econtra.6.
2 Pars non debet a toto separari.
3 Alimenta filiorum impuberum est de obligatione parẽtum.
4 Rationis vsus ad alimenta prouidus est.
5 Filij de alendis parentibus quando sint obligati.
6 Amicitia est ligamentum amicorum.

¶ An liceat patri abnegare filium, filio autem non patrem.

Surgit ex predictis questio, † an liceat patri abnegare filium, filio autem non patrem. Mouetur dubium, qd possit per dictum Philoso. viij. Ethi. In contrarium mouet, nam qd quis approbauit, non potest reprobare. viij.q.j. dilectissimi. xxxij.q.v. horrendum. ff.de ne.ge. pomponius, regula q semel, de re.iu.li.vj. pater autem filium longo tẽpore approbauit, vt filium, ergo. Item patris ad filium est amicitia naturalis, vt.s. discussum, nihil autem contra naturam licet, in auc. vt non luxurietur contra naturam.lx.dist. si gens Anglorum. Item filius est pars patris, de conse.di.iiij. si in matris.l.liberorum.ff.de ver.sig. sed non licet † partem separare a toto. eat. de prescrip. cum non lic.ff.de exce.rei iud.l.si qs cum totum. Item pater magis amat filium quam econtra. Itez pater est propinquior filio q̃ ecõtra, vt.s. discussum, ergo minus licet patri abnegare filium q̃ econtra. Item nõ licet patrem abnegare filium nisi propter incorrigibilem iniquitatem, sed filius potest habere patrem incorrigibilem, ergo sic licebit filio abnegare patrem, tamen liceat conuiuere malis. ¶ Pro solutione huius quesiti est attendendum, quod hic non est tractandum de separatione filij a patre, que fit per actum ciuilẽ emancipatione liberoꝝ. Nec de separatione a iure hereditario, que fit ꝑ dispositionẽ vltime volũtatis exheredãdo, vt.C.ꝛ.ff.de lib.prete. quasi ꝑ totũ. Sed est tractãduz de quadã abnegatione morali, que fit patris ad filiũ, cum pater excludit filiũ de domo sua, ꝛ sibi denegant alimẽta, sic ꝛ eꝫ cum filius denegat patri necessaria ad victũ. † Sit etiã premittendũ, q donatio est obligatio patris ad filiũ ꝛ ecõtra, vna ciuilis, alia moralis. Et illa duplex, vna que insurgit rõne amicitie, alia que insurgit ratiõe accepti beneficij, q2 teneꝛ bñficiatus benefactori suo, ne incidat in vitiũ ingratitudinis. Dico ergo primo, qd ratione ciuilis obligationis astringuntur parẽtes ad alimẽta filioꝝ anteq̃ accesserint ad vsum rõnis, nec possent patres hoc abnegare ipsis, q2 ipsos alere teneꝛ.C. vbi pup.educ.deb.C.de pa.pot.l.nec filiũ.C.de lãgui. expo.l.ij. C.de alen.lib.xxx.di.c.j.xxvij.q.iiij.inter ceteras.ff.de liber.alẽ. ꝑ totũ, ꝛ hoc nisi negent filios ꝛ seruauerint Plaucianũ senatusconsultum.ff.de lib.agn.l.j.§.ius naturale.j.di.ius naturale. ¶ Scda ꝯclusio, qd pro obligatione ciuili nõ astringiꝛ ad alimẽta filioꝝ post tps prouecte etatis ꝛ vsus rõnis, nã tunc artus filij † p̃nt sibi ꝓuidere de necessarijs, ꝛ cessat rõ prime dispositionis, et si filij efficiunꝛ peiores ꝛ deteriores. Fallit hoc in parẽtib⁹ diuitibus, qbus succedũt filij.C.de lib.here.in auc.de here. que ab inte.defe. filij. viuentibus parẽtibus cẽsenꝛ domini.ff.de libe. prete.l.in suis. ¶ Scda ꝯclusio, qd filij ante vsum rõnis nõ tenẽtur ad alimẽta parẽtũ, q2 nemo ad ipossibile obligaꝛ, ꝛ illa etas nõ videt, quid agat.C.de fal.mone.l.j.C.de iu.delib.l.si infanti. Si tamen filius habeat bona vsusfructus est patris.C.de bo.q̃ lib.l.nõ solum, ꝛ.l.cũ oportet. ¶ Quarta ꝯclusio, qd filij post tẽpus sue enutritionis ciuili obligatione nõ obliganꝛ ad parentes alendos, hic enim cessant rationes, que suberant in patre ad filiũ ante vsum rõnis. Fallit hoc † si parẽtes sunt egentes, ꝛ filij abundantes.ff.de lib.agn.l.si quis a liberis, in prin.ꝛ.l.j.ꝛ.ij.C. de lib.alẽ. imo ꝛ mater maritũ ꝛ liberos egẽtes, vt.l.si qs a liberis.§.vtrũ, ꝛ.l.pe.eo.tit.c. diuortio facto.auc.si p̃r, hec ꝓcedũt in ciuili obligatione. ¶ De morali aũt erit prima conclusio, qd si attendaꝛ moralis obligatio rõne beneficij accepti, potest pater abnegare filiũ, ꝛ nõ ecõtra, hoc probatur, filius loquẽdo de condigna retributione ad patrẽ, que est digna, q2 tãtum vel plus retributũ, quantum fuit tributum, nõ potest digne retribueꝛ, quin semper maneat obligatus, ergo non potest patrem quietare plene, cum semper duret obligatio. ergo nõ potest ipsuz abnegare. Pater autem ꝛ benefactor potest plene quietare filium ꝛ beneficiatum, ergo ꝛ hanc ꝯclusionẽ voluit Philosopho.viij.Ethi. ¶ Scda cõclusio, qd loquẽdo de morali que insurgit rõne amicitie patre ꝛ filio bonis existẽtibus, licet alter alteruz abnegare, hoc probaꝛ, nã † amicitia est ligamentũ amicoꝝ, quo alter alteri iungiꝛ effectu benefaciẽdi ꝛ in necessitatibus subueniẽdi, ergo amicitia durãte ipossibile est abnegatio, alias sequereꝛ iplicatio. ¶ Scda ꝯclusio erit, qd supueniẽtia vtriusq3 vel alterius potest vterq3 alteꝝ abnegare, hoc ꝓbaꝛ, nã superueniens malitia amicitiã tollit, ergo abnegatio possibilis iuxta stati inducta. ¶ Ultima cõclusio erit, attẽtis q̃ ꝓrime dicta sunt, minus põt p̃r abnegare filiũ, quã filius patrẽ, hoc probatur, q2 maiori vinculo amicitie afficiꝛ pater filio, q̃ econtra, vt.s. discussum, nõ tamen stati debet fieri abnegatio propter apparentem malitiam, immo primo adhibẽda correctio morum, ꝛ sic gradatim, donec cõstet de incorrigibilitate.c.cum non ab homine, de iudicijs.

SVMMARIVM

1 Filius nepos a quo alimenta petat, ab auo ne, an patre.
2 Neptis onus spectat ad auum propter filium.
3 Alimenta a quo petenda a patre, an filio eque diuitibus.
4 Frater vtrum teneatur alere fratrem.

¶ A quo petet alimenta habens patrem diuitem ꝛ auum diuitem si egeat.

Hic insurgit dubium, Quis habet patrez † diuitẽ, ꝛ auum diuitem, in cuius est potestate egens, a quo petet alimẽta. Primo videꝛ qd ab auo, q2 primo ei quesiturus vigore auite potestatis, vt.l.cũ oportet.c.de bo. que lib. iũcta.l.fm naturã.ff.de re.iu. Itẽ sicut ad dominũ spectãt alimẽta rõne dñice potestatis, sic ad auũ rõne auite.ff.ꝓ derelicto.l.fi.ꝑ hoc ẽt facit.ff.

cit.ff.de castr.pec.⁊.l.si maritus.ff.fa.her.⁊.l.j.§.totus.ff.de vē. in pos.mit. Et q̄ a patre, q̄r proximior in causa successionis, vt
2 auct.cessante.C.de legi.her. Jtē onus† neptis spectat ad auuz ꝑ pter filium.vt.l.dotem.ff.de coll.bo. ergo multomagis ad filiuz. si ergo sufficit filius nō recurritur ad auuz,vt.l.si quis.§.j.⁊ fin.ff. de lib.agno. Jtem facit.l.j.in prin.ff.eo.tit. cuius format.q.C.de alen.lib.l.j.⁊ sunt opiniones,quidā ab auo.p3 per.l.dotez.⁊.l.si maritus.alij eꝯ̄,per iura preal.⁊ hec vr̄ verior.de obligatiōe morali nō est dubium,qd̄ pater magis astringit̄,q̄r qui plus diligit, plus stringitur,plus vnitur. ¶ Surgit ēt dubiuz. Quis h3 patrē diuitem ⁊ filium diuitem,⁊ ipse eget a quo petet,an a patre, an a
3 filio. † Quidam, q̄ est in optione sua a quo petat.per.l.liberoꝝ .C.de fideius.alij qd̄ vterq3 ꝯtribuet,vt.l.iij.ff.de ali.leg.⁊ in auc. qui.mo.na.effi.lib.§.pe. Jac.de are.variauit in scriptis,aliqñ tenuit vnū,aliqñ aliud. Sed credo qd̄ filius magis astringat̄ patri q̄̄ ecōtra ⁊ supposita etate virili filij. Pēdet tñ solutio huius ex solutione precedentiū,l3 ti.nō firmet in.l.j.C.de alē.lib. ¶ Sur-
4 git dubiū an † frater teneat̄ alere fratrē,glo.format.q.in.d.l.j.⁊ apparet qd̄ nō,q̄r nulla.l.cauet̄,eꝯ̄.l.tut.de nomi.descri.⁊.l.q filiū.C.vbi pu.edu.deb. Et hec v̄a p.l.si qs a liberis,i pri.ff.de lib. agno.cū ēt teneat̄ alere fratrē naturalē,⁊ in auctē.l3.C.de nat.lib.

SVMMARIVM

1 Obediendum patri plus q̄̄ preceptori nunquid sit.4.
2 Justitia in quem finem dirigit.
3 Precepta,p̄ces,⁊ exauditiōes,i quo differāt ⁊ ad quos ꝑtineāt.
4 Jnobedientia est maximum delictorum.
5 Opera super quibus emanant precepta sunt duplicia.
6 Principi quando magis obediendum quam patri.

¶ An patri plus quam preceptori sit obediendum.

Ex solutione questionis qua.§̄.queritur, an filius possit digne retri-
1 buere patri insurgit dubium,an† patri plusq̄̄ preceptori sit obediendum. Apparebit cuilibet qd̄ sic.nā vbi maius vinculū,ibi magis parēdū.xcij.di.p totū. maius aūt est paternū p inducta.§̄.q.predicta. Jtē paterna superioritas implicat dominatiōnē,nō aūt eꝯ̄.ergo. Probat̄ antecedēs.nā pater i totū ē dñs filij, naz a patre filius recepit eē simpliciter.xxxij. q.ij.moyses.vj.di.nasci. Jtē nutrimētū q̄ ꝯseruat,⁊ auget eē,vt. lx.di.v.nihil.⁊.c.seq. Jtē mēs ⁊ doctrina q̄ est species vitalis aie relationis.xxxvj.di.p totū. Si ergo preceptis dominorū necesse est parere,xiij.q.j.precipitur de censi.omnis aia,plus paternis, quoniam ⁊ domini,⁊ insuper addit̄ vinculū paternū. ¶ Oppo-
2 sitū probat̄ † iustiori precepto magis obediēdū,cū iustitia sit directiua in finē humanū.xij.q.ij.cū deuotissimā.ff.de insti.⁊ iu.l.iustitia.⁊ insti.eo.ti.§.iustitia,l3 virtuosus iustius p̄cipit quā pater, ergo virtuoso magis obediēdū. Jtē magis obediēdū superiori quā inferiori. Et propterea oēs,principi,q est dñs orbis obedire dñt. ff.ad.l.rhod.de iactu.l.deprecatio.ix.q.iij.cūcta p mūdū ,⁊.c.p p̄ncipalē.vij.q.i.i apibus, ergo principāti magis obediēdū,d qd̄ aūt dño superiori magis obediēdū patet,q̄r supior est potior, ergo magis influit. Jtē q̄r bonū cōmune,in qd̄ tendit superior,p̄fertur priuato.vij.q.j.scire.de postu.prela.bone.C.de cad.tol.l.vnica,in fi.⁊.l.vtilitatis.C.de p̄mipil.li.xij. Jtē p regulā,si vinco vincentē te,ergo te.ff.de diuer.⁊ temp.presc.l.de accessionibus,de cōces.preb.auctoritate Martini.li.vj. Jtē q̄r ab inferiori ad superiorē appellat̄.ff.de app.l.iperatores.C.eo.ti.l.p̄cipimus,⁊.§.anterioꝝ.ij.q.vj.nō aūt ecōtra,vt in iuribus p̄al. ¶ Pro solutione
3 huius q̄siti est attēdēdū qd̄ † reperiunt̄ p̄cepta,⁊ hec ꝑtinent ad dños circa subditos ⁊ ipsoꝝ necessitatē.xiij.q.j.qd̄ p̄cipit̄. Repe riunt̄ p̄ces,⁊ hec ꝑtinent ad subditos.C.de preci. impe.of. p totū,⁊ ad equales,de tēpo.eta.⁊ quali.ord.tuā. de simo.⁊ si q̄stiones. Reperiunt̄ exauditiōes ⁊ hec ꝑtinent ad subditos.ff.de his que in test.delen.l.proxi. Scd̄o est attēdēdū, qd̄ questio ꝓposita pōt explicari multis modis. Primo, vtrū magis sit obediendū patri q̄̄ virtuoso. Scd̄o,an magis patri,quā principi,vel legib⁹. ¶ De primo dicendū est,qd̄ virtuosi ad virtuosum, vel amici ad amicū nō adsit aliud vinculū,nō est preceptū,q̄r par in parem nō habet imperiū.ff.ad tre.l.ille a quo.§.tēpestiuū.ff.de arb.l.nā magistratus,de ele.innotuit. patris autem ad filium bene est preceptum.C.de pa.pot.per totum.C.qd̄ cum in eo qui in aliena potestate,quasi p totum.ff.⁊.C.qd̄ iussu.quasi per totū.hic non pro-
4 cederet questio de precepto , sed procederet questio, †qd magis faciendum,an obediendum precepto patris,an exaudiēdo p̄ces vel monitiones virtuosi vel amici.hic posset dici qd̄ magis obediendū p̄cepto p̄ris,si alias sit licitū ⁊ honestū,⁊ spectans ad patriā ptātem.hoc probatur,q̄r obediētia subditi ad dñm pendet ex viribus infantie.xcij.dist.per totū.amici aūt ad amicū ex viribus amicitie,inobediētia ergo dño arguit iniustitiā,que maximum est delictoꝝ,vt.§̄.ostensum,vbi de iustitia agebat̄. De scd̄a specificatione q̄stionis,an.s.sit magis obediendū patri,q̄̄ principi,est attendendum,qd̄ duplicia sunt opera,super quibus p̄nt
5 emanare p̄cepta,sunt enim † opera ciuilia ⁊ publica,sunt ⁊ opera economica,siue domestica. Et hec sunt duplicia , sunt etenim quedā opera domestica tantū nulla ciuilitate qualificata, sunt ⁊ opera domestica,que etiā sunt ciuilia. Tolle exemplū,agros colere,arbores extirpare,frumēta,vel alia victualia vendere , sunt domestica,qm̄ tendunt ad bonū esse domus.p̄nt etiā esse ciuilia. Pōt enim princeps ciuitatis tēpore caristie mandare vendi victualia,de quo in.c.de emp.⁊ ven.⁊.l.nec emere.C.de iu.deli. Et mādare arbores extirpari tpe guerre. ¶ Ex his surgit distincta solutio. Primo enim quantū ad opera ciuilia in bonū publicuz
6 tendentia † magis obediendū principi q̄̄ patri. Jdē de domesticis qualificatis ciuiliter,⁊ ratio patet,qm̄ in talibus p̄ceptis spectat ad principē nō ad patrē. Scd̄o in operibus p̄cipue domesticis magis patri,imo in talibus nō est obediendū,vtpote nec.spectantibus ad officiū suū,imo si princeps vsurpat sibi talia precepta iniustificat,⁊ peccat. Pone ergo qd̄ princeps mādat tibi,vt vendas frumentuz in casu in quo nō potes,⁊ p̄r mandat,vt retineas,patri est obediēdū,ad quē spectat circa hoc precipere,non ad principē,vt.§̄.visum. Jtem pone pater mandat,vt portes frumentum ad villā,princeps in casu in quo non potest,hoc inhibet sub pena capitis,cui obediendū,dic qd̄ nō patri,nam preceptuz patris ponit filium in manifesto periculo perditionis,⁊ sic efficit̄ irrationabile,⁊ metus cadens in constantē excusat.ff.quod me. cau.l.metum.de sponsa.veniens.quod metus,ad aures.

SVMMARIVM

1 Amicos plurimos vtrum quis habere possit. Et idem esse amicus plurium. 5.
2 Prudentes plurimos esse in repub.possibile est.
Virtutes suas multi celant.
3 Homo eget tempore ⁊ experientia.
4 Multa ⁊ pauca relatiue dicuntur.
6 Dilectionis tres sunt modi.
7 Steriles facilius dissoluuntur.

¶ De pluralitate amicorum.

1 Consequenter † surgit dubium,an quis plures posset s̄m veram ⁊ perfectā amicitiaz habere amicos.⁊ surgit dubiū ꝓpter dictū Philoso.viij.Ethi.cuz dicit. Ad multos aūt eē amicū s̄m verā amicitiā non conuenit,quēadmodū amare multos simul. Et assignat rationē dicens.simulatur enim amicitia superabundantie,tale aūt vnum natū est fieri. ¶ Contrariuz probari videtur,nam omnis virtuosus amicari potest,etiā quia verū s̄m sui naturā extensum multiplicatū ⁊ discussum nō eoꝝ pariter,sed auget̄.de pe.dist.ij. charitas.⁊.c.sicut. Jtē Philo.viij.Ethi.nullus itaq3 sine amicis viuere pōt,⁊ vtit̄ plurali.ergo idē pōt eē pluriū. Jtē primo rethorice dicit,multoꝝ aūt amicitia ⁊ bonoꝝ nō in manifesta amico deficiētē q̄ est amicus talis q eoꝝ q̄ putat bona esse illi,opera eni est ꝓpter illū cui itaq3 multū talis. ¶ Propterea ꝓ solutione huius quesiti est attēdēdū q̄ Philoso.viij.Ethi.⁊.ix.tractat hāc q̄stionē ⁊ spāliter in nono ꝑtractat illaz. An expediat alicui facere plures amicos. ¶ Pono ergo p̄io hanc q̄stionē,q̄ pos-
2 sibile est,⁊ expedit aliquē h̄re plures amicos,quo ad subsistentiā v̄tutis,quā supponit amicitia,⁊ idē quo ad beneuolētiā,amationē,⁊ quo ad redamationē.hoc ꝓbat̄.† Possibile est in eadē magna cōmunitate ⁊ expediēs fore multos v̄tuosos,⁊ simul vltro citroq3 adinuicē eisdē notā fore v̄tutē ⁊ se inuicez pp dilectiuos ⁊ b̄nfactiuos,s3 hec sufficiūt adesse amicitie s̄m virtutē,vt.§̄.discussum est.ergo.p3 eni q̄ possibile est in vna ciuitate m̄tos fore virtuosos.⁊ expediēs est qd̄ sit̄ assumant̄ ad regimē ciuitatis,qd̄ regimē appellat̄ Aristocratia,vt sit̄ associent̄ principi,⁊ sic singuli experiant̄ v̄tutes suas inuicē,⁊ se inuicez pp mutuas virtutes diligant,⁊ mutuo b̄nfaciant. Dico tñ qd̄ difficile est. Primo qa

difficile est hominem fieri perfecte virtuosuz. & si difficile de vno, difficilius de pluribus est, & posito quod plures sint virtuosi difficilime est qd experiant mutuo ipsoz virtutes, cu & multi celet virtutes suas. Et ppea scribit Philosophus. viij. Ethic. † homo eget tpe & experietia. Hec. n. est magistra reru, vt. ff. de le. iij. l. seruis legatis. §. ornatricibus, & c. q sit, de ele. lib. vj. Est ergo quasi ipossibile eunde amicari pluribus amicitia pfecta quo ad virtute vltro citroqz expta, & mutua beneuoletia, nisi virtuosi simul assumant ad regime comune. Na no bene experiunt vel circa parua versant, no pcipit gradus alterius virtutis, hoc tn mo possibile est, lz difficile, expediens tn. ¶ Sed surgit dubitatio, an possibile sit eunde pluribus effici amicu quantu ad mutua coiunctione animoz, & integra bonoz comunione. Ubi sciedu est, qd mlta pnt sumi, vt opponunt vni. sic sumit. iij. q. iij. ver. numerus ff. de testi. vbi numerus, de re. iu. regula pluralis. li. vj. Pnt etia sumi multa, vt opponunt paucis, † multa. n. & pauca relatiue dicunt. xlv. di. disciplina. de accu. inqui. & ibi no. sumedo ergo multa vt opponunt paucis. Dica vnu no posse amicu pluribus quo ad plena codonatione animoz & quiuentia & plena comunione bonoz, hoc pbat. Na ipossibile est vnu simul quiuere plene pluribus, nisi in actionibus & sermonib9 distribueret se vnicuiqz eoru, qd nec possibile, nec decens. Ite amicus quo ad pdicta debet qgaudere gaudeti, & qtristari tristati, hoc aut no est possibile vni ad plures, na sequeret qd eode istati gauderet & tristaret, qd absit, cu qria simul no possint ee in eode subiecto, de baptismo. maiores o cele. miss. cu Marthe. ff. de ver. obli. l. si qs. ite talis amicitia qsistit in superabudantia, vt scribit Philoso. viij. Ethic. et tale vni soli quenit. ¶ Dubiu tn est, an † vnus possit ee amicus pluriu, put multa opponunt paucis. Huic qstioni rndet Erostratius, qd possibile est, & expedies pbari, p tex. Philoso. viij. Ethi. vbi dicit. Studiosos aut vtru plures fm numez. Et stati respodet, vel est queda mesura & amicabilis multitudinis, quemadmodu ciuitas, neqz. n. xxx. hoibus ciuitas qstituit, amicoz est qde multitudo terminatiua. Ex qbus infertur qd amicitia no solum ad vnum, sed ad plures pot ee. Et qfirmat, na virtuosus sic disponit amicitia, vt no subyciat fortune, hoc aut cotingeret, si ad vnu soiu foret, cu si qtigat illu mori remanebit iste sine amicitia actuali. Ite tuc pfecta est amicitia, cu in ea saluat ois modus dilectionis. Sz tres sunt modi dilectionis. † Est. n. dilectio. & hac pot qs diligere seipsum. Et est redilectio, qua qs diligit, & redamat. Est eteni dilectio, qua simul tertiu qdiligat. Si autem addat quartus, vel qntus, no surgit nouus modus dilectionis, sicut dicimus in excomunicatione, q no trasit in tertia psona, de sen. exco. nuper. & c. si cocubine. xj. q. iij. quonia iniustos. Ite in amicitia naturali q est viri ad vxore. Illa. n. pp prole auget, cum proles sit dilecta, vt singuli paretum a seipsis, vt. l. liberoz. ff. de verb. sig. & l. isti quidem, in fi. ff. qd me. cau. Et propterea scribit Philoso. viij. Ethi. qd † sterilles facilius dissoluunt, vr ergo ex pdictis triu ad nuice posse ee pfecta amicitia virtuosam, p hoc patet solutio ad obiecta hincinde. Ad dictu Philosophi concedo qd amicitia non pot esse ad plures, prout opponit paucis quo ad mutuu conuictum & integram bonorum communione, sed bene quo ad virtutem hincinde expertam, & quo ad amatione & mutuam reamationem, sed quo ad alia, de quibus dictu est, no, nisi ad duos ad plus. Et sic tollunt hincinde obiecta & c.

SVMMARIVM

1 Felix nunquid egeat amicis benefactoribus.
2 Felix plenus esse debet virtutibus.
3 Felicitas est quoddam delectatiuum.
4 Felicitas dupliciter capitur.

¶ An felix egeat amicis benefactoribus.

Consequenter qz visum est qd beneuoletia & beneficietia sunt virtutes, & amicitia & beneficentia est amicitia gratia huius. Querit an † felix egeat amicis benefactoribus. Mouet dubiu, qd no, na felix est sibi p se sufficiens, cu felicitas sit mater omnium bonoru aggregatione perfectus, vt scribit Boetius. iij. de qsolatione, & Philoso. viij. Ethic. dicit. Felice p se sufficiente. ergo no eget amicis, qui benefaciant, vel bene velint. ¶ Oppositum probatur, naz virtuosi magis est proprium benefacere, qua bene pati. sed felix est virtuosissimus, ipsius ergo est benefacere. Beatius eniz est dare, qua accipere. de cele. miss. cu Marthe. est ergo opus amicis, qbus det. Item amicitia est queda virtus, vt. s. monstratu est, † sed felix dz ee plenus virtutibus, ergo. Ite sic arguit Philoso. ix. Ethi. oes extimat delectabiliter felice viuere, ergo huic attribuedu id in quo possit delectabiliter viuere, sed hoc est in bono amico, qz eius operationes multipliciter felici sunt delectabiles, primo qz sunt fz seipsas delectabiles eo qd virtuose & felix in talibus delectatur. Tertio, qz qlibet, cu expedit delectari, magis delectat in ppria opatione, si ea cognoscat, q in aliena, sed felix in amico virtuoso cognoscit ppria operatione, sicut homo videt seipsuz melius in speculo, sic felix in amico, sicut in speculo cognoscit operatione ppria. Ite illud est opus felici p qd maxime pot operari continue, hoc quenit cu amico qd no adducit in solitario. Item cuz † felicitas sit quodda delectatiuu, illud attribuedu est amico, p qd auget ipsius dilectio, hic est amicus, cu quo fit comunicatio virtuosoz operu. Ite Philoso. ix. Ethi. ibi. Naturalius aut in tendetibus vsqz in fine capituli sic arguit. Illud est attribuedu felici, q sibi naturaliter est eligibile & delectabile, sz felici amicus est valde eligibilis & delectabilis, pbat minor. na si vnuquodqz ens naturale diligit esse, vt scribit Cometator. i. Phisic. Necessariu est, qd bene ee & bn viuere sit delectabilissimu & eligibilissimu bn enti & bn viuenti, & cognosceti suu tale ee & viuere. Felix ergo cu cognoscat suu ee, & viuere tale, ergo sibi est delectabilissimu bn ee & bn viuer, sicut Philosophus, vt ad seipsuz hz solus, vt ad altez, vel pximu ipe amicus, ergo felicis amicus valde eligibilis & delectabilis. ¶ His dictis Phi. cocordat Salomon Ecc. iiij. c. de quo libr. metio hr. xxiij. q. ij. in Ecclesiastico. & Jo. Chrysostomus, cu dicit, vbi no tenet repheса securus accedit tetator, sup hoc fundat tex. l. positiue. vij. q. j. Illud. lxxxj. di. in oibus. de sta. mo. c. ij. & c. q dei timore, de capel. mo. c. fi. ¶ Pro solutione huius qsiti dz attedi, qd sicut visum fuit cu de felicitate agebat, † felicitas pot sumi duobus modis, vno mo pro statu pfecto aggregatione oium bonoz, de quo Boetius. iij. de qsolatione, & hoc modo felix no eget amicis sumedo indigetiam in suo proprio significato, put est carere necessarys, hoc pbat. Felix est perfectus aggregatione oium bonoz, ergo nullo indiget, alias iplicat qdictio, qz egeret, & no egeret. Dico tn, q felici sic sumedo felicitate est oportunu habere amicu, vt. s. discussum, no ergo egeret, qz careat, sz eget ide ad pficiendu felicitate sic sumpta, sibi oportunu & coueniens est. Scdo modo pot sumi felicitas, p vno bono simplici pfectissimo, qd qsistit fm quosda in operatione intellectus, fm alios in operatione volutatis, & qd xius infra discutiet, & sic sumedo indigetia pprie hoc pz de se, na multi sunt sapietissimi viri valde paupes, & egetes necessarys q eget ergo amicis bnfactorib9 potest exul ee infirmitate grauati & no solum necessarys ad vita, sed his suppositis, q sunt supponeda, vt scribit Philosoph. iiij. Ethicoz ibi, natura no p se sufficiens adspeculari, sed oportet corpus sanu reliquis aut familiatu egere, potest multis ad decorem sue felicitatis. Per hoc patet solutio quesiti, & cedunt rationes hincinde distinctionis predicte.

SVMMARIVM

1 Amicis quo tempore sit magis opus. 2. 5.
2 Necessitas hominis multipliciter potest capi.
3 Bonitas simpliciter attribuitur fini.
4 Male fortunato non vsquequaqz negatum quin nonnunqua possit benefacere.
6 Delectabile potius eligendum quam triste.
7 Amicos prompte vocare ad bonas fortunas oportet.
8 Dans irrequisitus magis dare videtur.
9 Homines debent se diligere.

¶ Quo tempore sit magis opus amicitia, an aduerso tempore, an felici.

Restat dubium quo tempore sit magis opus amicis, an † tpe felici, an tempore aduerso, na tunc plus egemus, & tpe necessitatis est opus subuetione, imo tuc omnia communicanda. viij. di. quo iure, immo & solutio fit dispositiois legalis, de fur. si qs, de qse. di. ij. sicut. ¶ Ite cu scio pximu magis eger visitatioe mea, tuc magis visitare debeo, o cessi. c. romana. & c. fi. li. vj. & c. cu instatia. iiij. q. iij. qcuqz, hoc aut euenit tpe aduerso spirituali, vt ibi. ergo. Ite Philoso. viij. Ethic. inopia quidem & reliquis infortunys solum extimant refugiu ee ad

ad amicos, tūc aūt maxime opus est eis, quādo nō est eis aliud refugiū. ¶ Oppositū probaṫ, nā tūc magis opus amicis, qñ no bis sunt meliores, hoc aūt tpe felici, qꝛ tūc magis ei delectari cō uenit. ¶ Itē tunc magis est opus amicis qñ magis vocādi, sed hoc cōuenit tēpore felici, vt scribiṫ. viij. Ethi. ergo. ¶ Pro eui- dētia huius q̄siti est attēdēdū, qd̄ hec questio supponit qd̄ vtriqꝫ sit opus amicis, ꝛ hoc suppositū fuit decisuꝫ. s̄. q. proxi. sed q̄rit 2 † quo tpe magis sit opus, de hoc aūt quesito Philoso. ix. Eth. distinguit dicens, opus eē amicis euenire dupliciter, aut pp ne- cessitatē, aut pp bonitatē. Et sic ponit duas ꝯclusiones. ¶ Pri ma ꝙ in ifortunijs magis est opus amicis pp necessitatē. ¶ Se cūda qd̄ in infortunijs ad bonitatē. Et probaṫ hoc. vij. q. j. §. hic ēt, vsqꝫ ad fi. de renun. c. j. ꝛ. c. nisi. §. p malitiā. Pro euidētia ha rū cōclusionū est attēdēdū, ꝙ bonitas ꝛ necessitas in proposita q̄stiōe pñt sumi multipliciter, pōt. n. sumi necessitas hoīs quo ad salutē corporis, ꝛ sustētationē vite, ꝛ de hac. de fur. si qs, de ꝯdi. §. sicut, in cle. furiosi. de homi. l. j. C. vñ vi. ꝛ. l. vt vim. ff. de iusti. ꝛ iu. ꝛ d̄ hac philos. v. Metaphi. ibi, si necessariū d̄r sine quo nō ꝯuenit eē, nec viuere, bonitas aūt attēdiṫ quo ad virtutes, ꝛ ope 3 ra virtutis, de qua. xij. q. ij. sine exce. x. q. ij. hoc ius porrectū, † bo nitas aūt simpliciter attribuiṫ fini. ff. d̄ au. ꝛ ar. le. l. ꝛ si nō sint. §. ꝯueniamus. ¶ Itē necessitas humana subest fortūe, ꝛ cursui na turaliū, bonitas aūt pēdet ex liberalitate volūtatis nr̄e. xv. q. j. i prin. xxiij. q. iiij. vasis ire, deinde scribit Seneca in li. ij. ad Sere nū. Nihil eripit fortuna, nisi qd̄ dedit, virtutē aūt nō dat, ꝛ ideo nec detrahit. Libera est, inuiolabilis, imota, icōcussa, sic ꝯ casus indurat, vt nec inclinari qdē, nedū vinci possit. ¶ His premissis pñt declarari ꝛ exponi ꝯclusiones Philosophi, vt dicamus, qd̄ in infortunijs ꝛ tpe aduerso magis ē opus amicis necessitate tē dente ad salutē corporis ꝛ sustētationē vite, tpe aūt felici magis est opus amicis ad virtuose operādū. ¶ Prima ꝯclusio patet, nā male fortunatus ẜm qd̄ male fortunatus nō hꝫ vñ bñ faciat amico, ergo nō eget amico ad bñfaciēdū, ꝛ dico ẜm qd̄ male for 4 tunatus, nā † male fortunatus bonis v̄bis monitorijs ꝛ exēplis pōt bñfacere amico, sed vt sic nō est male fortunatus, cū iā dictū sit virtutes nō subesse fortune, sed male fortunatus ẜm qd̄ sic est ifunatus ꝛ sibi ꝯueniētissimū est, qd̄ iuueṫ ab amicis ꝛ suis indigē tijs subueniaṫ, ergo vt sic eget amicis. ¶ Scd̄a ꝯclusio patet, nā bñ fortunatus, vt sicut abūdat bonis corporis ꝛ necessarijs ad sustētationē vite, p his ergo nō eget amicis, ꝛ si dicaṫ, est opus ad talia ꝯseruāda, dicēdū hoc verꝫ, inquātū fortuna pōt sibi esse mala, sed ego capio bñ fortunatū, vt bñ fortunatū, ꝫ bñ fortuna to, vt sic est ꝯueniētissimū alteri bñfacere ꝙ hꝫ bñ pōt, ꝛ vñ de- bet, ꝛ ad hoc teneṫ ẜm virtutē liberalitatis. lxxxvj. di. nō satis, ꝛ. c. pasce, ꝛ ẜm virtutem amicitie, de pe. di. ij. charitas, cū cap. seq. ꝛ qꝛ melius est benefacere amicis, quā alij, tali est opus amicis. ¶ Ex his duabus ꝯclusionibus q̄ fuerunt Philoso. ix. Eth. in ferunṫ duo correlaria. ¶ Primum qd̄ infortunato, vt sic opus amicis vtilibus. s. potētibꝰ bñfacere. ¶ Scdꝫ qd̄ fortunato, vt sic est opus amicis virtuosis, qꝛ talibus maxime est bñfaciēdū. Et sic distinguēdo patet solutio q̄siti, ꝛ p hāc rōnē cedant rōnes 5 inducte vijs suis. ¶ Si aūt queras † rñsum indistinctū. i. idē, q plus indigeat simpliciter, tūc dicerē qd̄ bñ fortunatus, vt sic sim pliciter magis eget amicis. Hoc probatur, bene fortunatus eget amicis ad bona aīe, male autē ad bona corporis, sed cuili- bet est magis opus quereṫ bona aīe q̄ꝫ bona corporis, qꝛ anima multo nobilior corpore. C. d̄ sac. san. ec. l. sancimus, q̄ ponīṫ. j. q. vij. de pe. ꝛ re. cū infirmitas. Nā ꝯuenit bñ fortunatū pp bonuꝫ virtutis eijcere oīa bona corporis, imo ꝛ vitā. vij. q. j. §. hinc ēt, vsqꝫ in fi. ergo vel sic, tūc magis est opus amicis, cū sunt magis eligibiles. Sed hoc fit tpe felici, hoc ꝓbaṫ, nā eligibilius est be- ne dare, q̄ꝫ bene recipere, de cele. mis. cū marthe. fortunatus aūt eligit amicū, vt hūc faciat, male fortūatus aūt vt ab eo recipiat. ¶ Item illud est eligibilius qd̄ vndecūqꝫ delectabilius, q̄ꝫ illud 6 qd̄ † habet tristitiā admixtam, sed amicus in bonis fortunijs est vndecūqꝫ delectabilis, sed in malis habet tristitiā annexā. Pro bo minorē, nam ꝛ fortunato ꝛ infortunato delectabilis est p̄sen tia amici, hꝫ qd̄ amicus, ꝛ ẜm qd̄ amicus ꝯueniētissimus est ami co p̄sentia, ergo amicus est delectabilis amico, sed qꝛ amicus ad amicū se habere debet sicut ad seipsum, idcirco tristaṫ de aduer sitate amici, cū ergo infortunatus sciat amicū tristari de suo in- fortunio, oportet ipsuꝫ retristari de aduersitate amici, ergo ibi est delectatio admixta cū tristitia. eꝯ est de fortunato, naꝫ presentia amici est delectabilis, ꝛ amicus p̄sens delectaṫ de bona fortuna amici, cū se habeat ad illū sicut ad seipsum, ergo amicus sciens illum gaudere debet regaudere recipere de gaudio amici, ꝛ sic

ex omni parte dilectio ꝛ directa reciproca.
¶ Notanda tamē sunt tria pulcherrima documēta que tradit Philoso. ix. Ethi. circa accessum ꝛ vocationem amicorum. 7 ¶ † Primum, qd̄ ad bonas fortunas oportet vocare amicos prompte, ad malas autē tarde. ratio primi, qꝛ propriū est amici benefacere, sed temporis status felicis, maxime potest, ergo tūc statiꝫ vocare debet. ratio scd̄i repugnat amico tristari amicū, sed tēpore status aduersi hoc euenit, cū amicus se habeat ad ami- cum sicut ad seipsum, ergo tarde tunc vocandus. dicit tamē phi losophus vbi. s̄. qd̄ aliquando sunt cito vocandi ad aduersa, cū sint magna, ꝛ per amicos euitabilia. ¶ Scd̄m est documentuꝫ, qd̄ oportet amicum prompte ire ad infortunium amici etiaꝫ nō vocatum. causa, qꝛ amici proprium est benefacere maxime in ne cessitate constituto, ēt si non possit infortunio resistere, tamen ad ꝯsolandū, nam amicorū presentia minuit infortunium amicoꝝ ꝛ dixi nō vocatum, nā sicut dicit Philoso. vbi. s̄. si amicus suc- currat amico infortunato nō vocato, hoc melius est, ꝛ vtriqꝫ de lectabilis, quā si expectaret vocari, dico melius. i. honestius, nā 8 † dans non req̄situs magis ꝛ virtuosius dare videṫ, ꝛ nō requi- rens etiā virtuose agebat nolens grauare amicum, dico delecta bilius, qꝛ recipiēti remittitur verecūdia, quā habuisset vocādo. ¶ Tertium documētū est, ꝙ ad bonas fortunas amicoꝝ opor- tet amicos ire prompte ad cooperandū, tarde autem ad bene re cipiendū. Ratio primi, qꝛ benefaciēdum amico, ꝛ scd̄ꝫ ne videa tur onerosus ꝛ indelectabilis amicis propter vtile. Hoc aūt vlti mū documētum videtur dubitabile, nam proprium amici est be ne velle, ꝛ bene facere amico ꝛ prōpte, sed amico est delectabilis p̄sentia amici, ergo prōpte eūdum etiam ab bene recipiēdū. Itē vt Philosophus scribit magis iuuādū ad mores q̄ꝫ ad substā tiā, ꝛ preferendum est id qd̄ amicus operatur virtuose ei, p ꝙ re cipit amicus temporalia. non ponderato ergo ꝙ seq potest pre sumptiue ex tēporalium receptione, ponderāduꝫ est, qd̄ dat ami co causa dādi, ꝛ sic scd̄ꝫ virtutē operādi, ergo videtur documen tuꝫ vltimū Philosophi improbabile defendi Philo. Et respō 9 de ad primū, dic qd̄ † oīs homo debet se amare quātū amicuꝫ, cū charitas incipiat a seipso, vt. l. preses. C. de serui. ꝛ aqua. ꝛ. c. scire. vij. q. j. dꝫ ergo p̄ferre suum bonum honestū bono honesto amici, ꝛ etiā nō debet quis malū cōmittere, vt exinde ēt meliora sequātur, de vsur. s̄. eo. ¶ Ad scd̄m dicendum, ꝙ melius ꝛ vir- tuosius est amico fortunato, qd̄ vocet amicū, ꝛ eo vocato ei be- nefaciat, q̄ꝫ si ei peteti, ꝛ ꝓpea iura preferunt gratiam factā mo- tu proprio alijs, quantū ad quedam, vt. c. si motu proprio. li. vj.

SVMMARIVM

1 Amici presentia nunquid sit amico tristi delectabilis.
2 Tristitia presentia amicorum cur leuetur.
3 Homines muliebres illachrymantur merore.
4 Tristitia alleuiatur planctu ꝛ communicatione.

¶ An amico existenti in tristitia sit delectabilis p̄sentia amici.

Supra visum est, qd̄ p̄sentia amici est delectabilis, reuocāduꝫ est in dubium, an † amico existenti in tristitia sit dele- 1 ctabilis p̄sentia amici, mouet dubiū qd̄ non, naꝫ op posita simul esse nō possunt, de baptismo, maiores. xxxij. di. ho- spitiorū. xxx. q. j. cum renuntiatur, sed tristitia ꝛ delectatio sunt opposita. xlij. di. in prin. ¶ Item presentia amici auget tristitiaꝫ amici ergo non potest ipsum delectare, consequentia probatur, qꝛ eadē res nō potest parere contrarios effectus. ff. de ꝯdi. inde. l. cum his. §. si heres. ff. de sol. l. si quis. iiij. probaṫ antecedēs, nā primo amicus tristaṫ de infortunio proprio, postea videns ami- cū tristari de eodem, tristatur de tristitia amici, qꝛ ad illum se ha bet sicut ad seipsum. ¶ Item amico tristi presentia amici est tri- stis, ergo nō delectabilis, cōsequentia tenet per inducta. s̄. proxi me, antecedens probaṫ, naꝫ amicus non vult amicum tristari, qꝛ nec seipsum, ergo ipsius tristātis p̄sentia est tristis. ¶ Oppositū scribit Philo. ix. Ethi. cum dicit, presentia amicorum est dele- ctabilis in bonis fortunijs, ꝛ infortunijs, alleuiātur enim tristāti ꝯdolentibus amicis, ꝛ hec ꝯclusio philosophi, est ipsa veritas. Et ꝓbatur experiētia, que est magistra rerum. ff. de le. ij. l. seruis legatis. §. ornatricibus, de ele. q̄uis. li. vj. Sed dubiū est de cā, 2 † quare propter presentiam amicoꝝ alleuiaṫ tristitia, multi assi- gnant varias causas. Dicūt eniꝫ qdā, qd̄ tristitia amici diffundi tur p amicos p̄sentes, ꝛ sic ipsa differētia minor est seipsa vnita.

Ista causa nō est multū probabilis, naʒ amicus, qui tristatur de infortunio amici, tristaꝛ noua ꝛ propria tristitia, nō aūt parte tristitie amici infortunati, non. n. trāseunt accidētia, de subiecto in subiectū corrūpi possunt, nō migrare, nisi forte miraculose, vt. c. cū marthe. de cele. mis. de ꝯse. di. ij. in prin. Alij assignāt aliā cāʒ dīt. n. qḋ infortunatus videns amicū ꝯtristari aduertit ad illū, ꝛ sic minus attēdit infortunio proprio. hec rō ꝑcedere posset in hoībus demonstrātibus tristitiā plāctu ꝛ actibus exterioribus, quales sunt hoīes muliebres, nō aūt in virilibus, † q nō demonstrant tristitiā suā p actus exteriores. Alia cā assignaꝛ, nā medicus est delectabilis infirmo, cū speret egritudinē p eū amoueri, sic amicus amico. hoc nō ꝑcedit, nisi in amico q pōt auferre causam tristitie, sed vbi est causa irreparabilis, vt in morte parentū, vel ꝯsimili, nō ꝑcedit. Philos. ix. Eth. assignat alias causas, nā amicus ḃm seipsum est delectabilis amico, nā de rōne amici est, ꝙ sit simpliciter bonus, ꝛ bonus amico, ꝛ amans amicū, ꝛ amatus ab eo, hec aūt oīa inferunt dilectionē. Alia rō, nā pp ꝯsuetū ꝯiūctū amicus cognoscit oēs mores amici, ꝛ sic scit qbus ꝛ qualibus verbis ꝛ gestis ꝯsueuit amicus delectari vel tristari, ꝛ ingrediꝛ modos, qb⁹ ꝯsueuit ꝯsolari amicus alleuiabit tristitiā. In qbusdā aūt qbus plus placitū est amari, quā amare, facilius est rōnē assignare, nā tales videntes amicos ꝯtristari, in hoc recipiunt complacētiā videntes se amari. ¶ Itē est concedendū, qḋ † homines ꝛ mulieres alleuianꝛ a proprijs tristitijs ex plāctibus ꝛ communicationibus propriaꝝ tristitiarum, nam tristitia inclusa nō diffusa magis afficit animā, quā ipsamet expēsa, tū qꝛ tristitia taliū magis est appetitu sensitiuo, ꝙ̄ intellectiuo, sed tristitia appetitus sensitiui p planctū. Et sic patet solutio quesiti ad rōnes, nā non solū est delectabile qḋ delectat, sed ꝛ id qḋ tristitiā minuit, sicut ꝛ calidum frigiditatem temperat ¶ Item licet presentia amici non minuat causam extrinsecā, minuit tamen causam tristitie. ¶ Item bene credo, qḋ presentia amici non est proprie delectabilis, immo est amissio tristitie, illa tamen remittitur.

SVMMARIVM

1 Amici qui ꝛ quales sint eligendi.
2 Honorem amici nemo anteponit suo.
3 Vir ꝛ bonus, ꝛ sapiens, duo in amicitia tenere debet.

¶ De amicorum delectu.

Consequenter qui ꝛ quales † amici sint ꝛ similiter eligendi. Respondet Tullius in lib. de amicitia, sic dicēs. Sunt ergo firmi, ꝛ stabiles eligendi, ꝛ cōstantes, cuius generis magna penuria, ꝛ iudicare difficile est valde, nisi expertum, experiēdū aūt nō est in ipsa amicitia, ita precurrit amicitia iudiciū, tollitqꝫ experiēdi potestatē. Est ergo prudentis sustineꝛ, vt cursum sic impetu beneuolētie, quo vtamur quasi equis temperatis, sic amicitijs aliqua pte piclitatis morib⁹ amicoꝝ. Quidā sepe in parua pecunia pspiciunꝛ, quā sint leues, qdā autem quos parua mouere nō potuit, agnoscūt in magna. Si aūt erūt aliq reperti q pecuniā preferre amicitie sordidū existiment, vbi eos iuenimus q honores, magistratus, iperia, potestates, opes, amicitie, nō anteponāt. vt cū ex altera pte hec proposita sint, ex altera ius amicitie, non multo illa malint. Imbecillis. n. natura est ad ꝯtēnādū potētiā, quā ēt si neglecta amicitia ꝯsecuti sunt, excusari alias obscurari arbitranꝛ, qꝛ nō sine magna causa sit neglecta amicitia. Itaqꝫ vere † amicitie difficillime reperiunꝛ i his q honoribus reqꝫ publica versanꝛ, vbi. n. istū inuenies, q honorē amici anteponat suo. Quid hec vt omittā, quā graues difficiles plerisqꝫ videnꝛ calamitatū societates, ad quas nō est facile inuētus q descēdat, quanquā Ennius recte. Amicus certus in re incerta cerniꝛ. Tū hec duo leuitatis ꝛ infirmitatis plerosqꝫ cōuincunt, aut si in bonis rebus contēnunt, aut in malis deserunt. Qui igiꝛ vtraqꝫ in re grauem, constantem, stabilē se in amicitia prestiterit, hunc ex maxime raro genere hominū iudicare debemus. Firmamentū aūt stabilitatis constātieqꝫ est eius, quam in amicitiam querimus, fides. Nihil autem stabile qḋ infidum est. Simplicē preterea ꝛ communem ꝛ cōsentientē, ꝛ q rebus ijsdeʒ moueaꝛ eligi par est, que omnia pertinēt ad fidelitatē, neqꝫ enim fidū potest eē multiplex tortuosum ingenium, neqꝫ enim qui nō eisdē rebus mouetur, ꝛ natura ꝯsentit, aut fides, aut stabilis potest esse. addendum eodē est, vt ne criminibus, aut inferēdis delecteꝛ, aut credat oblatis, que pertinēt omnia ad eam, ꝙ iā dudū tracto cōstātiam, ita sit verum illud qḋ initio dixi, amicitia nisi inter bonos esse nō pōt. Est. n. † boni viri, quē eundē sapiētē dicere licet, hec duo tenere in amicitia, primū ne qd fictū sit neqꝫ simulatū, aperit. n. amare vel odisse magis ingenuū est, quā frōte occultare sentētiā, deinde nō solū ab amico oblatas examinationes repellere, sed ne ipsum qdē eē suspitiosum, semp aliqd extimātē ab amico esse violatū. Accedat huc suauitas quedā oportet sermonū atqꝫ morū haudquaquam mediocre condimentuʒ amicitie, tristitia autē ꝛ in omni re seueritas absit, habet illa quideʒ grauitatem, sed amicitia remissior eē debet, ꝛ liberior, ꝛ dulcior, ꝛ ad omnem comitatem felicitatemqꝫ procliuior.

SVMMARIVM

1 Amici noui nunquid veteribus sint preferendi, ꝛ quando.

¶ An noui amici sint veteribus preferendi.

Consequenter dubitandum, an † noui veteribus sint preferendi sine deductionibus. ¶ Conclusio est qḋ meliores minus bonis sunt preferendi. Hec conclusio ex predisscussis infertur, naʒ propter virtutem est amicitia vera, ergo vbi maior virtus, ibi maior. ergo vbi maius bonū virtutis illud magis amabile. Tullius tamē in libro de amicitia q̄stionē format ꝛ determinat, sic dicens, est autē hoc loco quedam q̄stio subdifficilis, nā quādo amici noui digni amicitia veteribus sint anteponēdi, vt equis vetulis teneros anteponere solemus. Indigna dubitatio est in hoīe. Non enim debent esse amicitiaꝝ sicut aliarum rerū sacietates, veterrima queqꝫ vt ea vina, que vetustatē ferunt, esse debent suauissima, verumqꝫ id est qḋ diciꝛ, multos modios salis simul edendos esse, vt amicitie munus expletū sit. Nouitas aūt si spem afferūt, vt tanq̄ȝ in herbis nō fallacib⁹ fructus appareat, nō sunt ille quidem repudiāde, vetustas tamē loco suo ꝯseruanda est. Maxima enim est vis vetustatis ꝛ ꝯsuetudinis, qḋ patet in ipso equo cuius modo mētionē feci. Si nulla res est, que ipediat, nemo est, q nō eo econuerso, quo consueuit, nō libētius vtaꝛ, ꝙ̄ intacto ꝛ nouo, nec modo in hoc qḋ est animal, sed in his etiā que non sunt animata, ꝯsuetudo valet, cum locis ipsis delectamur mōtuosis ꝛ siluestribus, qbus commorati fuimus. ¶ Cōcludit ergo Tullius antiquos simpliciter pferēdos, ꝛ qꝛ experti, ꝛ qꝛ cōsueti. ¶ Cōclusio Tullij ꝑcedeꝛ posset, vbi foret parilitas virtutis ꝛ parilitas expiētie, vꝛ sufficiēs vtrobiqꝫ expientia. ¶ Dicerem meliores preferendos, etiam si noui fuerint, nā nec noui possunt esse amici, nisi interuenerit consueta experientia virtutū vltro citroqꝫ, vt ꝓbat Philoso. viij. Ethic. Et per hoc differt amicitia a beneuolentia, vt. s. demōstratum. Sufficiens ergo experientia nouorum virtute superioruʒ faciet nouos preferri antiquis, etiam diuturnius expertis, nec hoc casu crederem procedere questionem Tullij.

SVMMARIVM

1 Amicitia vtrum equet superiorem cum inferiori.
2 Virtus maior maiorem honorem meretur.
3 Prelatio ex quo attendatur.

¶ An amicus superior ex vi amicitie debeat se infeferiori parificare.

Consequenter dubitaꝛ an † amicus superior ex vi amicitie debeat parificari inferiori sine deductionibus. ¶ Conclusio est ꝙ supior virtute nō dꝫ se parificare in actibus virtutis inferiori. Hoc ꝓbaꝛ. Intētio virtutis intēdit amicitiā, hec. s. demōstrata sunt, ergo amicis ex vi amicitie dꝫ intendi virtute, ꝛ nō remitti, de peni. distin. ij. dū sanctū. ¶ Scḋa ꝯclusio est, qḋ superior dignitate par vitute nō dꝫ se parificare inferiori amico in remissionē dignitatis, ꝛ eius extimationis. Hoc ꝓbaꝛ, amicitia iustitiā habet annexam, vt scribitur. viij. Ethicorum, iustitia aūt disponit dignitates superiores erga subditos se vt superiores exhibere. xciij. p totum, de maio. ꝛ obedientia. per totum. ff. de iudicijs, obseruandum. ¶ Tertia conclusio est, quod † amicus superior dignitate inferior virtute dꝫ niti, vt virtute parificetur inferiori, hec probata. s. cū extensis ꝛ intensis in gradibus virtutum approbetur a lege vt in casu preallegato.

¶ Quarta

¶ Quarta ꝯclusio, ꝙ idē vt virtute inferior, vt priuatus dz amico se subijcere ꝛ homine exhibere, hoc ꝓbatur, vbi maior virtus ibi maior honoris exhibitio, cū honor sit signū virtutis. iiij. Ethic. xciij. di. p totū. ¶ Quinta ꝯclusio, qd idē in dignitate cōstitutus in prīnētibus ad debitū dignitatis, dz seipsum amico pferre, hoc ꝓbatur, nā † platio cōcernens dignitatē attendit ex gradu ipsius nō meritis subiectoꝝ. iij. q. vij. p totā pmā ptē. xvij. di. §. hinc. xciij. p totū. In hoc tn̄ q̄sito Tullius in libro suo de amici. determinat, ꝛ vr̄ indistincte qd debeat se parificare. ecce verba Tullij, sed maximū est in amicitia superiorē parē esse inferiori, sepe eniz excellentie q̄dā sunt qualis erat Scipiōis in nr̄o vt ita dicā grege, nunquā se ille p illo nunq̄ȝ minoratione antepostuit nunq̄ȝ inferioris ordinis amicis. Quintū vero maximū fratrē suū egregiū viz cū sibi nequaquā parē ꝙ is anteibat etate tanq̄ȝ supiorē colebat suos oēs p se esse posse ampliores, dolebat qd faciendo mutandūq; oibus est, vt si quā pstantiā virtutis ingenij fortitudine ꝯsecuti ipartiant, ea suis cōmunicent cū ꝓximis, vt si parētibus nati sunt humilibus. s. propinqs hn̄t ibecilliores, vel animo, vel fortuna augeāt opes eisq; honori sint ꝛ dignitati, vt i fabulis dr̄, qd q aliquandiu pp ignorātiā stirpis ꝛ generis ēt famuliati fuerunt cū cogniti sint, ꝛ aut deoꝝ aut regū filij inuenti retinent tn̄ charitatē in pastores, quo patres multos amicos eē dicunt, ꝙ est multo pfecto magis in veris parētibus certisq; faciēdū. fructus. n. ingenij ꝛ virtutis omnisq; pstātie cū maximus capit eū in ꝓximū quoq; ꝯferet, vt igit hi q sunt in amicitie ꝯiunctionisq; necessitudine superiores exequare se cū inferiorib⁹ debent, sic inferiores nō debere se a suis, aut ingenio, aut fortuna, aut dignitate supiori, quoꝝ plerīq; aut querunt semp aliqd, aut exprobant eque magis si hr̄e se putant ꝓ officio se ꝛ amice, ꝛ cū labore amico suo factū querāt debere. odiosum sane genus hominū est officia exprobrātiū, q̄ meminisse dz is, i quē collata sunt nō cōmemorare q̄ tulit. quāobrē vt hi q superiores sunt submittere se debent in amicitia, sic quodāmodo inferiores extollere. ¶ Etenim q molestas amicitias faciunt, cū ipsi se ꝯtēni putant, qd non fere ꝯuenit nisi his q se ꝯtēnendos putant, q hac opinione nō modo verbis, sed ēt opere leuādi sunt tantū, aut cuiq; tribuendum primum quantum ipse efficere posset, deinde quātum etiam ille quem diligas atq; adiuues sustinere, nō enim tu possis quantum velis excellas omnes tuos ad honores amplissimos perducere, vt Scipio. P. rutilum potuit consulem efficere fratrem eius, lege non potuit qd si etiaȝ posset quid nos deferre ad alterum, videndum tamen est quid ille possit sustinere.

SVMMARIVM

1. Amicos habere multos ad quid potius expediat.
2. Variatio fastidium tollit.
3. Societas potest esse sine amicitia.
4. Lucris proprijs quilibet inhiat.
5. Dilectionum multiplicatione non licet abundare.

¶ An expediat habere plures amicos ꝓpter vtile, vel propter delectabile.

Consequenter dubitat an † expediat plures habeī amicos propter vtile delectabile, cuilibet apparebit hoc expediēs. ¶ Primo, q2 id expedit propter qd magis conseruatur, ꝛ queritur finis intentus, de voto. magne, sed propter vtilitatē amicoꝝ propter vtile ꝛ delectabile, ergo. ¶ Secūdo amicitia fundat sup iustitia communicatiua, vt scribit philoso. viij. Ethi. illa autem requiret multitudinem vt communis diffundatur, vt in tota materia cōtractuum ꝛ qua. ff. ꝛ. C. ꝛ compillat, canonicis, ergo. Itē politica amicitia est ad plures, ergo illā expedit esse inter omnes ciues, ergo. Item si non expediret facere plures amicos hoc eueniret, q2 nō eēt possibile omnibus recōpensare, vt scribit Philoso. viij. Ethi. sed propter hoc nō est desistēdum, q2 qd ab vno recipit, alteri potest tradere ēt, q2 plus ab amico propter vtile recipit quā retribuat, alias nō foret amicus vtilis. Item qd propter delectabile, nam eidem conuenit in esse diuersa genera tristitiarū, ergo opus pluribus generibus delectationū, cū sic tollat, iuxta no. lxxxvj. di. donare. Itē † vtilius generibus delectationū delectari quam vno, cū vnum dilectionis genus cito redūdat in fastidiū. ¶ Oppositum scribit philo. ix. Ethi. ¶ Pro solutione huius quesiti est attēdendum. qd nō omnes sibi inuicē vtilitatem vel delectationē afferentes vocantur amici pp vtile vel pp delectabile, sed oportet, ꝙ ꝟbalis vel gestalis demōstratio aliqua appareat, p quā qs in vtili ꝛ delectabili vnū alteri pferat, possibile est. n. a'iquos sibi inuicē vtile afferre, vt socios oium alias aliquoꝝ bonoꝝ. Interest societas indicta ꝟbo, vel re ipsa ad vtile ꝯsequendū. ff. ꝛ. C. pro soc. p totum, nec tn̄ cōmuniter vocant amici, † cū sine querela dissoluat illa societas, ꝛ transeat ad aliā. ff. pro socio. l. qua actione, ꝛ. §. morte, insti. eo. ti. sic in seruitoribus operātibus, operas suas locātibus dn̄is, sic. n. dissolutio finit q̄relā finito tpe ꝯuēto. vt ergo sint amici cōmuniter nūcupati, reqrit, qd inter illos sit aliqua cōmunicatio, p quā apparet, qd si inuicē in vtili ꝛ delectabili alijs pferunt, ꝛ pferre velint, ꝛ qd sepe se videant, ꝛ simul ꝯuiuere velint adinstar ꝟe amicitie pp bonū honestū. ¶ His pmissis dico, vt dicit philoso. ix. Ethi. qd nō expedit facere plures tales amicos propter vtile. Hoc ꝓbat, nā vt talium ꝯseruet amicitia, oportet oibus ꝯuiuere, ꝛ recōpēsare, hoc aūt laboriosum ꝛ distractiuū, nā pluribus intētus ꝛc. ¶ Itē si deberent ꝯseruari, oporteret ipsos vltro citroq; fore amicos, qd difficile pp accusatiōes, q̄ in talib⁹ insurgūt, † cū qlibet intēdat in propriū lucrū, ꝛ illa cōmunio mr̄ discordie, vt. l. cū pr̄. §. dulcissimis. ff. de le. ij. ¶ Itē oporteret cū quolibet habere ꝯsiderationē siue alligationē, ꝙ periculosuz maxime cū qlibet tractet de ꝓprio lucro, ꝛ supponit ipsos non fore virtuosos, alias nō foret amicitia vera, de qua. s̄. fateor, tn̄ loquēdo de simplici beneuolentia expedit multos habere, maxime diuitib⁹, q pp custodiā bonoꝝ egēt multis seruitoribus ꝛ negotiorū gestoribus, ꝛ cū sibi ꝛ suis p se nō sufficiant. Expedit ēt multos hr̄e amicos amicitia politica ad subditos ꝛ ad vicinos, iter quos conseruet cōcordia ꝛ similiter beneuolētia, nō tn̄ est inter eos amicitia propter vtile cōmuniter nūcupata. ¶ Scdo dico, qd nō expedit amicos facere propter delectabile. Hoc probat primo, q2 † nō expedit multiplicatione dilectionū abūdare, cū p eas superabundantes tollat vsus rationis, vel impediat. iiij. di. deniq;. xlij. di. p totum, ꝛ scdo, q2 eis foret omnibus recōpensandū, alias soluet amicitia, hoc aūt fieri est difficile, nā vtile pluribus recompensare pro delectabile impossibile, nisi valde dāti recōpēsare omnibus delectis ille p delectabili vni ad plures quasi impossibile vel ad minus laboriosum, p hoc patet solutio q̄siti. Et hincinde inducta cedūt vijs suis pdiscussis, si sane itelligant.

SVMMARIVM

1. Accusatiōes ꝛ obiurgatiōes in qua amicitia crebrius eueniāt.
2. Obiurgatio cur inter amicos interdum accidat.
3. Amici propter vtile sunt vt plurimum auari, ꝛ nonnunq̄ȝ contēdunt inter se. 5.
4. Vtilia sunt magis necessaria quam delectabilia.

¶ De accusatione in amore.

Consequenter dubitat, in qua † amicitia sepius accidant accusationes ꝛ obiurgationes, dubiū surgit, q2 philoso. viij. Ethi. dicitq; in amicitia pp vtile, cū dicit. Fiunt aūt accusationes ꝛ q̄rele, in ea q̄ ħm vtile amicitia, vel sola, vel maxime rōnabili. ¶ Oppositū aūt ꝓbari vr̄, nā inter patreȝ ꝛ filiū est amicitia nō pp vtile, sed potius pp delectabile, vt. s̄. visuz est, ꝛ tn̄ sepe inter eos sunt obiurgationes. ij. q. vij. q̄rit, ꝛ hoc ēt pp cōmunionē. ff. de le. ij. l. cū pater. §. dulcissimis. Itē sicut in vtilibus ꝯuenit recōpēsari ꝯdigne, sic in delectabilibus, ergo sic ꝯtingere pōt inter eos obiurgatio, sicut inter amicos pp vtile, sic ergo vtrobiq; obiurgatio q̄ ꝓuenit inter malos. ¶ Pro solutione huius est attēdēdū, qd in amicitia pp honestū, que est vera amicitia, nulla pōt obligatio interuenire. Hoc ꝓbat, nā interuenit iter † amicos obiurgatio, vel q2 alter putat se nō amari quātum amat, vel quātum amari debet, vel q2 nō recompēsatur, vel credit non recōpensari, quantū conuenit, hec autem non euenit inter bonos virtuosos, inter quos est amicitia ꝟa, nā virtuosus cū amat, recōpensat, quātum conuenit, ꝛ quantum, ꝛ qualiter, ꝛ pp ꝙ sic ꝛ recipit virtuosus amatus, ergo ibi impossibilis accusatio vel obiurgatio. ¶ Scdo, ꝙ in amicitia pp vtile vt vtile distinguit ꝯtra bonū honestū, necesse est fieri accusationes, ꝛ q̄relas, ꝛ obiurgationes. Hoc probat, nā cū queritur quid si nō hāt sibi ꝙ appetit, ꝛ quo idiget, ꝛ accusat alteꝝ, ꝛ sic nō facit ꝙ credit fecisse, sȝ amicus pp vtile nunq̄ȝ facit alteri quātū alter appetit, nec quātū idiget, nec quātū alter credit sibi fecisse. † Hoc pȝ, nā amici pp vtile sunt regulariter auari isatiabiles. xlvij. di. i. q2

radix ergo. ¶ Tertio, q2 in amicitia pp delectabile euenire pñt q̃rele ꝛ obiurgationes. Hoc ꝓbaꝛ, nã delectabile vt distinguiꝛ ꝯ honestũ est bonũ trãsitoriũ, ꝛ sic sepe redundans in fastidiũ, ꝛ sic sepe ꝯuenit alteri amico volente dilectionẽ recipere, alteꝝ tedia tũ nolle suscipeꝛ. ¶ Quarto, ꝙ inter amicos pp vtile, multo magis surgunt obiurgationes ꝛ querele, quã in amicitia pp delectabile. Hoc probaꝛ, nã † vtilia sunt nobis magis necessaria, quam delectabilia, adeo quod cessantibus vtilibus, nõ est locus dilectionibus, ideo appetitus magis in vtilia nititur, etsi cessent maiores q̃rele ꝛ obiurgationes. ¶ Itẽ si amicus pp delectabile nõ ꝓbeat nobis dilectionẽ affectatã, magis ꝛ facilius possumꝰ subuenire ꝛ remediare appetitui, quã si amicus pp vtile non afferat vtilitatẽ separatã, nã facilius inuenimus alios nobis dilectionẽ afferẽtes quã vtilitatẽ. Itẽ facilius abstinemus a delectabili ꝙ̃ vtili. Itẽ in amicitia pp delectabile, q dilectionẽ affert alteri mutuo delectando, delectatur, que autem vtilitatem afferre incipit actũ alitionis recipit. Et propterea magis cõuenit amicitia propter delectabile amicitie pp virtutẽ quaꝫ amicitia pp vtile vt.s. vilum est. Ista tñ ratio vltima nõ ꝯcludit regulariter, nã cõuenit ex eodẽ actu amicos propter vtile vtilitatẽ consequi, vt patet in mercatoribus ꝯsocijs ꝛ nauigãtibus ꝛ cõmilitãtibus, tñ adhuc stat inter hos ꝛ amicos pp delectabile differre, q2 † amicorum propter vtile regulariter alter plus altero laborasse vel impedisse. ¶ Itẽ inter amicos diuersoꝝ generum possunt sepe occurrere obiurgationes tales, diues ꝛ potẽs dilectionẽ suscipere a ioculatore, q2 delectationem affert tibi non propter vtile, nec propterea forte delectatur in actu ioculationis. Hic sepe occurrũt obiurgationes de vtilitate ꝛ ecõtra. ¶ Itẽ tolle. Senex turpis, luxuriosus, ꝛ diues recipit a iuuene pulchra paupere vagabũda q̃ delectationẽ affert ei, nõ propter vtile, hic sepe obiurgationes ꝛ q̃rele, vt sensus experimentalis demonstrat. ¶ Et per hoc patet solutio quesiti, ratio de patre ꝛ filio nõ procedit, nã inter eos proprie nõ est accusatio, nec punitio, nec accusatio. ff. ď iud. l. vix certis, nec punitio sed castigatio. C. de emẽda. propin. l. j. de amicis propter delectabile fateor interuenire posse obiurgationes, sed minus ꝙ̃ inter amicos propter vtile, ꝛ ratio statim visa fuit.

❧ FINIS ❧

Tractatus de materia Securitatis que tractatur in. l. denuntiamus. C. de his qui ad eccle. confu. per Docto. ꝛ maxime per dominuꝫ Guillielmum de cuneo.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Ignorari non debet quid per nomen dicatur.
2 Securitas quid sit proprie dicta.
3 Securitas an inducatur a lege.
4 Securitas quando ꝛ quibus sit prestanda.
5 Securitate superuacua non est vtendum.
6 Lex timenti sufficit ꝛ fauor imperij.
7 Securitas locum habet de re ad rem, ꝛ de persona ad ꝑsonam.
8 Obligatus mihi ad seruitutem, contra faciens conueniri potest, vt in futurum desistat.
9 Leges non denegant legitimum presidium.
10 Seruus petere potest, vt vendatur ob duritiam domini.
11 Iudex subditorum tranquillitati debet incumbere.
12 Securitas prestatur periculum iuste timenti.
13 Timor iustus quis dicatur.
14 Timere iuste dicitur is, cui tyrannus comminatur.
15 Timere iuste an dicatur is, cui aliquis ad aurem minatur.
16 Cognitio cause an versetur in securitate.
17 Securitas dum prestatur, quatuor cõuenienter attenduntur.
18 Conditio debet attendi, dum petitur securitas prestari.
19 Damnum in quo differat a periculo.
20 Securitas tribus prestatur modis.
21 Securitatem prestans an teneatur fideiubere.
22 Fideiussor factum alienum prestare non potest.
23 Securitas an possit peti a consortibus eius, a quo petitur.
24 Securitatem prestans quid promittere debeat.
25 Securitas alicui prestita, an extendatur ad eius familiam.
26 Securitatem prestans an promittat singula sub iuramento.
27 Iuramentum de futuro reprobatur.
28 Securitas prestatur per adhibitionem persone publice.
29 Iudex an possit alicui dare aliquem ad custodiendum eum.
30 Securitas per signi vel tituli appositionem prestatur.
31 Signum ratione securitatis alicui concessum, an debeat ipse secum deferre.
32 Securitatem frangens qua sit plectendus pena.
33 Pena duplicatur terram sibi a iudice interdictam ingredienti.
34 Frangens securitatem extra territorium iudicis coram quo ipsam promiserat, an per eundem puniri possit.
35 Prestatio securitatis quãto tempore censeatur durare.
36 Securitatem iniuste petens contra aliquem an teneatur actione iniuriarum.
37 Securitatem si quis petijt, ꝛ mortuus, vel vulneratus repertus fuerit, an sit presumptio contra eum, qui securitatem prestitit.
38 Iniuriam irrogans ei cui securitatem prestitit, an censeatur dictam fregisse securitatem.
39 Securitas non frangitur solo verbo, sed factum requiritur.
40 Uasallus inijciens in dominum violentas manus feudo est spoliandus.
41 Opem prestans ad securitatem frangendam ei, qui ipsam prestiterat, an teneatur pacis facte, sicut ꝛ principalis.

1 HIc potest tangi materia securitatis. ¶ † Et quero primo quid est securitas, ne ignoreꝛ quod dicitur per nomen quod esse non debet. ff. de iusti. ꝛ iure. l. prima. † Respondeo securitas est legitimum presidium, quod iuste timenti periculum vel damnum sibi inferri prestatur officio presidentis. Primo dico quod est legitimum presidium idest auxilium a lege introductum, sicut dicitur legitima conuentio, que lege confirmatur. C. de pac. l. legitima. Iuxta quod quero, an lex inducat istam securitatem de qua tractabimus.

3 ¶ † Et circa hoc est sciendum, quod aliquãdo tractamus de securitate prestanda a re rei, vt habes in materia damni infec. qď habet locum, vbi est periculum damni, vt. ff. de dam. infec. l. prima ꝛ per totum titulum. quandoq3 prestatur securitas a re persone, ꝛ ista non est. l. introducta, verbi gratia, iuxta domum meã ruinosam facis transitum, times quod persone tue damnum inferatur, petis securitatem tibi prestari, certe nõ potes, quid ergo fiet. certe iudex compellet me ad reficiendum, ꝛ sic indirecte prestabitur, vt. C. de his qui ad eccle. confu. l. curatores, ꝛ. ff. de offi. presi. l. preses, ꝛ inspectis propter quod agitur contra aliquem quando habet aliquid suspectum in publico quod potest nocere transeuntibus. ff. de his qui deie. vel effu. l. pen. §. ait pretor. ꝛ. §. seq. ꝛ de istis duobus nil ad propositum. quãdoq3 prestatur securitas a persona rei. verbi gratia, timeo quod transeas per fundum meum cum hominibus armatis. vel prestatur a ꝑsona persone, verbi gratia, timeo quod mihi damnum inferas, ꝛ de ista tractabimus. ¶ † Et ideo statim quero, an talis securitas sit prestanda, de q̃n a personã persone dicunt quidam ꝙ non, nam vbi habet locum ordinarium auxilium ꝛc. ff. de minor. l. in cause de ope. no. nun. l. in prouinciali, sed ibi habet locum ordinariũ, probatur, quia si sis insidiatus mihi, pro talibus insidijs potest agi. ff. de extraordi. cri. l. saccularij. §. sunt quedam. Itẽ pro hoc, nulli dubium est, quando securitas officio iudicis prestetur, ꝛ cum officium iudicis super futuris non habeat locum. ff. de vsuris. l. j. in principio, ergo ꝛc.

5 ¶ † Itẽ pro hoc superuacuis securitatibus nõ est vtendum. ff. de procu. l. nõ cogẽduꝫ, ꝛ. ff. vt le. no. caue. l. stipulatio. §. diuus, ꝛ. ff. de vsufru. l. si cuius in prin. sed securitas prestaꝛ iure naturali, ergo nõ erit vtendũ, istud probatur. ff. de no. ope. nun. l. ď pupillo. §. si qs riuos, ꝛ i feudũ de pa. tenẽ. ꝛ eius vio. de pa. tenẽ. ꝛ iura firmã. ꝑ ambos titulos. Itẽ pro hoc, q2 aut quis cõmunicaꝛ alicui dolose, ꝛ tunc ꝑ isto dolo põt agi. vt. d. §. sunt quedã, aut cõminaꝛ sine dolo. ꝛ tunc est vanus timor, q est spernẽdus vt. ff. de reg. iur. l. nã, ꝛ. ff. de re iudi. l. si quis ab alio, ꝛ ꝑ hoc videꝛ. l. naꝫ si ꝑdidisti rem commodatam, non habes cauere, ꝙ si perditam reperias, mihi restituas, q2 aut dolose perdidisti, ꝛ tunc teneris, aut sine dolo, ꝛ tunc non teneris, vt. ff. de dolo. l. si ex dolo.

6 ¶ † Item quia timenti sufficit lex ꝛ impij fauor in auc. de mãda. prin. §. patrocinia, nec est verisimile ꝛc. ff. qď met. cau. l. nõ est verisimile. Itẽ q2 pro futuro pro immobilibus habet locũ cautio. ff. de dam. ifec. l. inquilino, s3 homo est mobilis vt. C. in qui. cau. ces. lõg. tẽp. pscri. l. in seruoꝝ ergo ꝑ hoie nõ oꝫ pstari talis cautio interposita ꝑ damno futuro cõmittiꝛ ad interesse. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. si quis nouuꝫ opus. sed in homine libero nõ cadit

cadit extimatio.vt.ff.si qua.pau.fe.di.l.ex hoc.z ad.l.aquil.l.li

7 ber homo ergo zc. ¶ † Contrarium credo, nam si securitas habet locum de re ad rem, multofortius de persona ad personã. nã si ratione rei inanimate prestatur, multofortius ratiõe rei animate.ar.ff.de dam.infec.l.pretor.§.hoc edictum zc.ff.de edili. edic. l.iustissime.z de vsuris.l.in pecudum.z omnibus rebus prefertur.C.de sacr. san.eccle.l.sancimus in fin. Item pro hoc. nam sic

8 habes in simili.†nam si aliquis mihi teneatur ad seruitutem, si facit contra, possum agere contra ipsum.vt desistat, z ne in futurum faciat, ar.ff.si ser.ven.l.barum.z.l.legi.sed ita est hic, tamen quia quilibet est alij obligatus, cũ homo homini zc.ff.de ser. expor.l. seruus ea lege.z.ff.de inter.ac.l.ij.§.fisci.intantum q̃ si vnus insidietur alteri, facit nephas, vt.ff.de iusti.z iur.l.vt vim. z si ꝯ istõ officium fiat, potest peti, ne in futurum fiat. z quod qs possit po

9 stulare legitimũ presidiũ, habes in hac.l.†Itẽ dicit tex.q̃ leges nõ debent denegare legitimũ presidiũ.C.de prep.sacro.scri.l.iubemus.§.pen.z iõ dicit lex, ne potentiores opprimant humiliores zc.ff.de offi.presi.l.illicitas.§.j.sic habes in seruo, qui extrahitur de ecclesia, vel de religione per dñm, qui petit per securitatem.C.de his qui ad ec.confugi.l.pñti.§.sane si seruus, z in auc.

10 de monachis.§.si vero intra terminũ.pp qd dt lex†ob duritiã dominorũ serui pñt petere, qd vendant.insti.de his qui sunt sui vel alie.iuris.§.fi.z.C.de his qui ad eccle.confu.l.j.naz quicunq; dz eẽ securus in domo sua.C.de preto.z ho.prefec.l.vna. lib.xij.ff.de in ius voc.l.pleriq;.z ideo a creditore põt qs petere securitatez,

11 in auc.de man.prin.§.sed neq;.†Itẽ quia iudex dz vigilare circa trãquillitatẽ subditorũ.vt in ea.auc.§.deinde.z arg.ff.de vsufru. l.equissimũ.in prin.itẽ hoc apparet, qz ꝓ pace hñda qdã ꝑ ꝓuinciã mittuntur vt.C.de irenar.l.iij.ff.de mu.z ho.l.muneris.§.irenarche.itẽ pro hoc.l.nã aliqui colonos iubent eẽ in pace.C.in q. cau.colo.l.ij.ad quod.l.notabilis.C.de colo. z man.l.cognoui mus.z est tex.cũ gl.in auc.de man.princ.§.sed neq;.z istud est verũ, qñ persona persone.si aũt petas a persona rei, prestãda est, ne res distrahatur, z iõ prestanda est cautio de re non baratanda.ff. qui satisda.cogan.l.si fideiussor.ff.de ap.l.imperatores. propter quod dicit text.quod si ille, qui possidet, timet vim sibi inferri, iudex prohibebit vim sibi fieri.C. de transactio.l. si super pos. er

12 go ita prestabis. ¶ † Deinde dicitur in diffinitione quod iuste timenti periculũ vel dãnũ prestatur.bene dico iuste.z sic repello.l. que dicit vani timoris zc.iuxta quod quero, qualiter dicatur iu

13 stus timor.rñdeo.†si vnus valens hõ, qui talia ꝯsueuit attendere, sit cõminatus vim simplici hoi, nõ aũt hoc dicerẽ, si vnus inferior, vel par esset cõminatus, quia lubricũ lingue zc.ꝯ.si quis im

14 pera.ma.dixerit.l.vna.ff.quod met.cau.l.metũ.§.si cũ.l.† Sed sic dicitur de tyranno, qui fuit alij minatus qz iuste timuit.ff.ex qui. cau.in posses.ea.l.fulcinius.§.quid sit.z idem dicerem licet nõ esset minatus, si tamen de facto ipsum insidiabatur.dum tamen sit iustus timor.ff.quod met.cau.l.metum autem. Et licet ita non esset in veritate, tamen iustus timor sufficeret.ita habes in simili ex

15 pressum.ff.loca.habitatores.†Sed pone iuxta hoc quidam cominatus fuit te ad aurem, nõ quod aliquis audiuerit, tu petis securitatem, quero an videaris iuste petere.z certe circa hoc attenderem coniecturas.primo an iste haberet litem cum eo, z sic esset sibi odiosus, vt in auc.de testi.§.si vero odiosus.maxime si esset d maiori parte bonorum, qz tunc inimicus capitalis reputatur. insti.de excusa.tuto.l.propter litem.C.de reuo.dona.l.fi.nam tunc si talis esset, qui talia consueuit attendere, z posset dicere istũ audiendum, qui petit securitatem.ff.de re milita.l.non omnes.§.a barbaris.de damno infecto.l.ait pretor.in prin.ff.ad exhiben.l. thesaurus, vnde cum sacramento deberet ei credi.ff.de excusa.tuto.l.scire oportet.§.sufficit.alias autem istis.s.dictis deficientibus dicerem istum non esse audiendum, cum in securitate prestanda cause cognitio requiratur, vt in auct.de man.prin.§.sed neq;. nam presumptio est q̃ causa diffamandi eum diceret sicut in seruo dicitur, qui confugit ad statuam.vt.C.de his qui ad statu.con

16 fugi.l.prima. ¶ † Sed quero nunquid in securitate versetur cause cognitio.z videtur dicendum q̃ sic, per auc.de his qui obli. se perhibe.hab.zc.§.iij.qui incipit, vt autem nõ videmus vt sic malitijs hominum obuietur vt.ff.de rei vendi.l.in fundo.C.de agri. z censi.qui coloni.vnde summarie debet cognosci.vt in glo.§.sed neq;.z pro hoc in illo seruo qui dicit dominum crudelem.institu. de his qui sunt sui, vel alie.iur.§.fi.ff.eodem titu.l.ij.ad quod facit.ff.de transa.l.si super possessione.z.C.in quib.cau.l.j.in fine.

17 ¶ † Sed quero de quibus inspicitur in securitate prestanda. respon.z dico quod de quatuor, z primo qd inspicitur vite presentis actus hoc est illius a quo petitur securitas.ff.de re mil.l.iij.§. his qui ad hostem.nam attendendum est, an sit homo talis, q talia

18 consueuit attendere.ff.de accusa.l.si cui.§.fi.† Secundo inspicitur persone conditio ac status, puta, qz extraneum est sacerdotem in alium manus suas imponere, arg.in auc.de sanc. epis.§.sz neq;.z.C.de episco.z cle.l.si quis in hoc genus.§.circa medium. Tertio inspicitur presentis tpis potentatus, puta si pauper erat. ff.q̃ metus cau.l.nõ. Quarto inspicitur minor etas, vel senectus vt habes ad hoc in feudis de pace tenen.§.j.z sic ista quatuor in

19 spicerem ad hoc, vt securitas prestaretur. ¶ † Dicitur deinde periculum, vel damnum inferri, quero nunquid ista sint idem. z dico quod nõ, qz periculum refertur ad personas, damnum vero refertur ad res, vt.ff.de ver.sig.l.aliud est capere.§.j.z sic diuersum effectum obtinent verba ista, que in diffinitione sunt posita. Deinde dicitur, quod officio presidentis prestetur.sed non dicit per

20 quem.sed certe ideo hoc nõ dicit, †quia tribus modis prestatur, primo per promissionem, secundo per persone publice aditionez, tertio, per signi seu tituli appositionem. Primo dico, quod prestatur per promissionem.verbi gratia.iuste timeo, q̃ damnum mihi inferas, certe tu prestas securitatem.s.promittendo qd non fa

21 cies.vt in.§.sed neq;.z in auc.de monachis.§.si vero iter.† Sed quero an ille qui prestat securitatem habeat fideiubere.z videtur quod sic nam postq̃ tenetur prestare securitatem.vt.s.dixi. tenebitur etiam prestare z dare fideiussorem, vt magis sit securus ille cui prestatur, arg.insti.de replica.§.fi.ff.qui satisda.cogan.l.j. sic habes in viro, qui tenetur reddere dotem vxori.ff.sol.mat.l.si cõstante.§.quoties. Contrarium credo, quia solummodo lege exprimitur q̃ teneatur, ergo intelligitur simpliciter.C.de ver. sig.l. sancimus.propter quod solo verbo prestatur, vt in.d.§.sed neq;. z pro hoc, quia sicut iste tenetur cauere sic in damno infecto. z tamen ibi non fideiubetur.ff.de dam.infec.l.pretor in prin.z.l. qui

22 bona fide in prin.ergo zc.† Item qualiter illi fideiussores prestarent factum alienum certe nullo modo, arg.ff.de ver. obl.l.stipulatio ista in prin. Quid dicendum:iuxta hoc dicerem attendẽdũ qualitatem persone, naz si talis sit, a quo petitur, qd sit potens, z haberet pingue patrimoniũ, qd nõ deberet dare fideiussorẽ, qua si nunc sit satis ꝓmissum superiori corã quo prestatur talis securitas.si aũt non esset ita hõ potens, nec haberet ita magnas facultates, tunc haberet fideiubere, nisi in alio posset astringi.ar.ff. de re mili.l.j.§.heres aũt.z qui satisd.cog.l.si qui fideiussor.ff.de ap.l.imperatores.alij dicunt indistincte, q̃ habeant prestare fideiussores hoc ideo, qz de proprio facto agitur, z sic poterit fideius

23 sor interuenire optime vt.ff.de fideiusso.l.j. ¶ † Sed pone, quod ille, a quo petitur securitas, habet aliquos qui iuuant eum, nũqd pro illis poterit petere securitatem.dico breuiter quod sic. z licet non peteretur, credo q̃ satis intelligeretur ar.ff.de preca.l.cũ precario. z de vsu z habi.l.ceterum.z est textus.qui dicit, ne opprimant illos, qui eos sustinent.ff.de offi.presid.l.illicitas.§.ne potentiores, z ꝓ hoc est casus.C.si quacũq; predi.pote.l.vna. ¶ Sed

24 quero, qd ꝓmitteret†q prestat securitatẽ.dicũt qdã, q̃ solũ promitteret d se, z nõ d alijs.qz alias alienũ factũ ꝓmitteret, z sic nõ valeret insti.de inutili.stipu.§.si qs alienũ.ff.de ver.obl.l.stip.ista in prin.qd dõm.dico q̃ nedũ promittet de se, imo qd ꝑ aliũ nõ faciet fieri, ar.d.l.stipu.ista.§.ij.z.iij.z.ff.locati.l.in lege.z de actio. empti.l.emptores si qs habere.sic z iudex iurat q̃ rõne iudicature nihil dedit ꝑ se, nec ꝑ aliũ, in auc.iusiu.q̃ prestatr ab his.§.pen. z de man.prin.§.festinabit.z in auc.vt iudi.sine quo suffra.§.eos plus eẽt dico, q̃ ꝓmitteret de illis q sunt de familia sua, ar.ff.de v bo.ob.l.stipulatus fuero pro te.z ar.ff.loca.l.insulã.z ar.l. in le

25 ge.C.si rector ꝓuin.l.vna.z.ff.de verb.obl.l.in lege. ¶ † Sz quero, nũqd securitas se extẽdat ad familiã illius, cui ẽ prestita. z vr q̃ nõ, qz istud est ꝯ ius cõe.z iõ dz restringi vt vltra ꝑsonã illius, cui ꝓmittitr, nõ extẽdatur, arg.ff.de iur.immu.l.j.cũ suis ꝯcor. z de aqua quoti.z esti.l.j.§.ꝓmittitr.qd dõm.certe dicerẽ extẽdi ad vxorẽ illius, cui est prestita, z similiter ad filios, z ad liberos homines, q bona fide secũ morantr. arg.ff.de vsu z habi.l.ij §.j.z.l. iij.z ar.ff.de preca.l.pe.z.C.de of.procõ.l.officiũ.z.C.si quacũq; predi.po.l.vna.Itẽ de liberis hoibus pz.qz ꝑ tales patimur iniurias, vt.ff.de iniur.l.itẽ apud.§.si liberũ hoiem. Et q̃ ad oẽs predictos se extẽdat, facit.C.de ꝯsue.l.ij.lib.xij.z de procõ.cubiculi. l.in sac.li.xij.z de silen.l.ne ad diuersa.co.li.z argu.C.de digni.l.

26 iij.z.iiij.z de epis.z cle.l.ij.z de professo.z medi.l.fi. ¶ † Sz quero, nũqd oia ꝓmitter singulariter sub sacro.gl.tz q̃ sic.ita tñ q̃ si tãgat euãgelia, vt no.gl.in alle.§.sz neq;.vnde ipsum fateor.C.d iud.l.rẽ nõ nouã.§.j.in prin.sic habes in epo.C.de epis.z cle.auc. sed si iudex z ibi gl.sed videret, q̃ nõ debeat iurare, qz si iurauerit, postea non possit aliter interuenire, nec aliqd ꝓbare, sicut dr

in illa muliere.ff.si mulier ventris nomine calum.cau.l.ij.in prin.
27 ⁊ de iureiur.l.iij.§.j.in prin. ¶ †Item quia iuramentū de futuro re
probatur.ff.de cōdi.insti.l.sub conditione in princ. Contrarium po
test dici vt hic dicitur, nec ob. q de futuro nō iuratur. quia verū est,
vbi iuramentum est super licito, sed vbi totaliter est super illicito
bene prestatur super futuro, vt in administratoribus habes, qui
iurant illicitū aliquod non cōmittere. vt in auc. iusiurā. q presta.
ab his.§.ij.⁊ de hoc est casus in ratione in dn̄o, qui iurat, q seruū
quē recipit, nō tractabit male. vt in auct. de mona.§.si vero inter
triennium.⁊ sic habes in trāsactione iurata.C.de transa.l.si quis
28 maior. ¶ †Sed secundo prestatur securitas per publice persone
adhibitionem.s. vt detur seruiens, qui rem, in qua timetur pericu
lum imminere, custodiat, ⁊ talis vulgariter appellatur gardiator. li
cet soli principi videatur attribui, q detur, vt.C.de ero.an.mil.l.
cū sepe. Itē dicerē talē gardiatorem personam.s. vt quotidie iret
29 secū, ⁊ adeo dr̄ ibi pp innumeralibiles ⁊ multos casus.† Iuxta q
quero, nunquid talem gardiatorē possit dare iudex. vr̄ q non, quia
text. dicit neq iudex executorem ad postulationem alicuius tra
det.C.de recto.prouin.l.vt quis. quid dicendum. credo q iudex
cā cognita possit dare vocatis tm̄ partibus, sed princeps possit da
re absentibus partibus, ar.ff.vt in pos.leg.l.si is cui.§.si quis mis
sus ⁊.C.de offi.magistri iudi.l.fi.⁊ sic q traditur custodiendus car
30 ceri.ff.de custo.reo.l.nisi ⁊ sic loquitur.d.l.cum sepe. ¶ †Sz ter
tio dicitur, q per signi, vel tituli appositionē prestatur securitas.
verbi gratia. tu times q tibi damnum, vel periculum inferatur.
tu petis a iudice quod tibi apponatur velum, vel signum regium,
nunquid bene petis, certe.l.allegata cum sepe, loquitur, quando
milites ibi mittebantur [illegible]a tamen credo in hoc casu, debet tamē
hoc fieri cā cognita ⁊ partibus vocatis, argu.ff.de adop.l.nā ita.
sic pōt loqui, q nemo vela regia, vel signa imponat sine iudicis
auctoritate.C.vt nemo vela regia. in rubro ⁊ nigro. ⁊ in aucten.
de man.prin.§.titulo.⁊ in auc.vt defunctorum seu fu.§.j.⁊ de isto
titulo loquitur lex, que dicit predium velo regio signatum. vt.C.
31 de bo.vac.l.iij.⁊ de aqueduc.l.vniuersi.lib.xj. ¶ †Sed quero nū
quid talem signum debeat dari persone, q deferat ratione securi
tatis. credo quod non, nisi a solo principe, cum de nouo concedē
do tractatur, ar.C.de legi.l.cū de nouo. q autem princeps possit
apparet, quia sic fuit data herba in signum securitatis illius legatis
.ff.de re.diui.l.sumus.§.j.sic ⁊ vsum certe vestis concedit.ff.de iu
re fisci.l.diuus. ¶ Item postea dicitur officium presidentis largo
sumpto vocabulo vt sic preses ⁊ princeps intelligatur vt.ff.de of
fi.presid.l.⁊ etiam quilibet iudex vt dixi argu.huius.l.denuntia
32 mus.§.j. ¶ †Sed quero qualiter frangentes securitatem puniā
tur. dicunt quidam q s̄m qualitatem delicti puniantur.ff.de offi.
presi.l.congruit. Alij dicunt, q puniantur crimine lese maiesta
tis tanq̄ frangens pacem.ff.ad.l.iul.ma.l.j. de re mili.l.fi. Alij
dicunt q pars, cui fregit securitatem, eum puniant suo arbitrio,
⁊ sic q parti tradantur, sic in legatis.C.de leg.l.fi. quid dicendū.
certe nulla istarū opinionum placet. dico enim quod iste non tene
tur crimine lese maiestatis. quia directo non frangit pacem impe
ratori secundum istos duos, nec dico ipsuz tradi parti, sicut in le
gatis, quia ibi ideo, quia loquitur in hostibus populi romani. ⁊ ibi de
iure gentium. ergo securitas erat introducta, ⁊ econtra legati eis
tradebantur, secus tamen est in nostro casu. quia ideo vigor iudi
ciarius est in medio ⁊c.C.de iudeis.l.nemo.⁊.l.nullus. pp qd̄ di
cerē istum magis puniri q̄ alius. sed cum hec pena nō sit lege sta
tuta, dimitterem eū iudicis arbitrio, vel si alias frangens depor
taretur, q modo puniatur corporaliter. si autem tantum deberet
pecunialiter puniri q modo augmentaretur. ar. in feu. de pace te
nen.⁊ eius vio.§.si quis hominē.⁊.§.si quis aliquem.⁊.§. si quis
33 alieni.† Item forte q pena sibi duplicaretur, vt dicitur in illo qui
intrat terrā sibi interdictā a iudice, vt.ff.de pen.l.aut damnum.§.
iij.in fi. sic verius teneatur arg.ff.de his qui sunt sui vel alie.iuris.
l.ij.ver. quid si constitutioni mee, ⁊ etiam isti eo.§.si sic. ⁊ relinqui
tur pena arbitrio iudicis.ff.de effra.l.j.§.j.⁊.C.d colle. illicitis.l.
34 vna, li.x. ¶ †Sed pone iuxta hoc prestitisti securitatē corā Sene
scallo Carcassone, fregisti securitatem extra Senecaliam, quero
nunquid ipse possit te ad hoc punire, videtur q non, quia non po
tuit prestare securitatem extra senescaliam.ff.de iur. om.iud.l.fi.
de bo.auct.iu.pos.l.cum vnus.§.is qui. igitur te non possit puni
re, quasi non fregeris securitatez. de hoc videtur lex ꝓhibens po
stulare in vna prouincia. nam in alia poterit obtinere.ff.de postu.
l.ex eo. sic ⁊ procu. in ea prouincia, in qua agit, tenetur dominum
defendere, in alia sibi denegatur actio. non tamen tenetur in alia.
C.de procu.l.eum qui.ff.de procu.l.sed hec.§.non solum.⁊ istud
credo. dico tamen quod iudex illius Senescalie, in qua delinquit
grauius punire poterit ipsum, q̄ alias faceret, arg.ff.d iudi.l.om
nem.⁊ si quis in ius voca.non ierit.l.j.⁊ habes casum in clerico,
qui erat subditus iudici temporali. in auct. de san.epis.§.j.col.xj.
35 ¶ †Sed nunc quero, vsq ad quod tempus duret securitatis pre
statio.gl.tenet in.§.sed neq supra alle. q ad.xxx.dies. alij dicunt
q vsq ad quinq annos, arg. in feudis de pace tenen. ⁊ iura.fir.
.§.j.⁊ videtur gl.ff.de reg.iur.l.non videtur.§.q iussu. neutra ista
rum placet. prima non, quia sic sequeretur, q post illud tēpus nō
teneretur, nisi secundum q alias teneretur. nec de opinionibus il
lorum qui dicunt q post.xxx.dies renouetur.arg.ff.de dam.infe.
l.iiij.§.nec tamen. quia graue esset, q vlterius prestaretur, arg.C.de
prescri.xxx.an.l.si quis emptionis. credo igitur, q prestetur per
petuo, vel ad tempus, prout iudici videbitur. sic habes in rebus
tuendis.ff.de dam.infe.l.si finita.in prin.⁊.l.ait pretor. sic habes
q perpetuo possit prestari in seruo, qui alienatur, vt nunq̄ in po
testatem domini reuertatur.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.ij.
de adul.l.si postulauerit.§.iubet. Nec ob.§.sed neq. quia ibi iō
petebatur securitas ob debitum ⁊ post.xxx.dies poterit subueni
ri sententiando, non autem hic posset, igitur cum non si tempus
limitatum, dimittam iudicis arbitrio, argu.ff.de re iud.l.ij.⁊.j.de
iur.deli.l.j.§.j.⁊ de bo.aucto.iud.pos.l.in venditione.§.ij.de exe
cu.⁊ expila.l.prima.in prin.
36 ¶ †Sed pone, q ille, qui petebat securitatem, fuit repulsus a iu
dice, quia minus iuste petebat, quero, an teneatur actione iniuria
rum ille, qui petebat, certe istud dimitterem iudicis arbitrio. ⁊ si
apparet, q calumniose peteret, teneatur. alias autem si non ap
paret. sed haberet aliquē colorē, tunc nō teneretur, ar.C.de excu.
tu.l.feneretur.⁊ de calum.l.j.⁊.C.de sumptuum rece.l.vna.li.xj.
37 ¶ †Sed quero, si ille, cui est prestita securitas, reperiatur mor
tuus, vel vulneratus, nunquid presumitur, q ille fecerit, qui pre
stitit securitatem, ⁊ videtur q sic, ar. in aucten. vt lice.ma. ⁊ auie.
.§.pen. que est.C.de adult.auct.si quis. vt ad minus possit accusa
ri, licet non sint alia indicia, ar.ff.ad sil.l.prima, cum ibi not.⁊ istū
credo vnum effectum securitatis. Item est ⁊ alius effectus. quia
propter talem securitatez prestitam fortius abstinebit ab iniuria
38 in aucten. quo oportet episco.§.illud. ¶ †Sz quero, qd si tu di
cas iniuriā isti, cui prestitisti securitatē, an videaris fregisse securi
tatē, videtur q sic, quia sic punitur, q dicit iniurias, sicut q facit.ff.d
iniur.l.item apud.§.generaliter. Item quia non refert an verbis
vel factis ⁊c.ff.de le.l. de quibus in fin. item quia conuitium di
citur iniuria.ff.de iniur.l.item apud labeonez.§.ij.⁊.§.ex his. nec
refert quemadmodum fiat, dum tamen fiat.ff.de legat.iij.l.fidei
commissa, quemadmo.testa.aperiantur.l.si in duobus.§.primo,
39 contrarium credo, †quia in frangenda securitate factum requiri
tur, nec videtur solo verbo frangi securitas. sicut nec furtum fit.
ff.de fur.l.si qs vxori.§.neq verbo, sic nec error questionis est q̄
stio.ff.de iniu.l.item apud.§.questionem.⁊.§.questionis. item qa
a verbis securitatis in dubio non est recedendum, de le.iij.l.non
aliter. item quia securitas est contra ius commune, ergo q fran
gatur de iniuria verbali, non debet intelligi, ar.ff.ad muni.l.con
stitutionibus.⁊.l.certe forme.C.de iniu.
40 ¶ †Item hoc probo sic, vasallus, qui ingerit manus impias in
dominum, perdit feuduz, vt in feudis, quibus modis feudū amit
ta.§.porro. sed quid si non intulit. sed forte laborauit, vt infera
tur, vel dixit iniurias, nunquid perdit feudum. dico q non, vt in
feu.de cap.qui cur.ven.§.si vero. vnde talia verba iniuriosa non
crederem sufficere ad hoc, vt securitas fracta videretur. nisi suuz
posse fecerit, quo factum adimpleret, vt ibi dicitur, vt argu.ff.de
fur.l.qui ea mente.
41 ¶ †Sed pone, q promisi tibi securitatem, postea cum quodam
alio fregi. quero nunquid ille, qui mecū fregit, teneatur pena fra
cte securitatis sicut ego. videtur casus legis q sic.ff.de paricidijs
.l.vtrum.⁊.l.prima.in fi.cum glo.⁊ ad.l.iul.de priua.l.nec inter
est.⁊ sic in iudice.ff.ad.l.iul.repetun.l.comites. ⁊ ꝑ hoc quia scie
tes ⁊ consentientes ⁊c.extra de offi.⁊ pote.iud.dele.c.j.⁊ hoc ve
rum, si ille fuerit presens in facto criminis vt videtur casus.C.de
nili agge.l.vna. sed sine aliqua dictione hec pars videtur vera, ꝑ
.l.primā.C.de incest.nup.⁊.l.cum ancillis.⁊ videtur lex.ff.de sta.
lib.l.statu libera.§.j. Et hec sufficiant.

FINIS

Tractatus

Tractatus de bello. Exquisitissimi doctoris. D. Martini Laudensis.

Questio prima.

Inferentes iniustā guerram tenentur ad restitutionē omnium damnorum illatorum.c. in nostra.de iniurijs.ꝛ Inno.in.c.fi.qđ metus causa.ꝛ Bal.in.l.ij.C.de sen. que sine cer.quan.

Questio.ij.

¶ Quamuis qui preparauit exercitum sine iussu superioris incidat in crimen lese maiestatis,tamen principes vel ciuitates Italie,qui nō recognoscunt superiorem,pñt ꝑparare bellum contra subditos,ꝛ inimicos suos.Bart.in.l.ij.ff. ad.l.iul.maie.eodē modo,si princeps non haberet copiā sui superioris.l.si alius.§.bellissime.ff.qđ vi aut clam. ꝛ qđ no.in.l.nullus.C.de iude.facit.l.ait pretor.§.si debitorē.ff.que in frau. cre.

Questio.iij.

¶ Princeps christianus nō pōt vti defensiōe infideliū sine peccato,nisi quādo nō pōt aliter se tueri.Et econtra in bello iusto fideles adiuuant infideles contra infideles. xj.q.iij. c. iulianus.ꝛ. xxij.q.j.ordo.ꝛ Oldra.ꝯsi.lxij.ꝛ Alberi.in.l.i.C.vnde vi.ꝛ vide Oldr.in.d.ꝯsi.An contra saracenos Hispanie sit bellū illicitū. Et an iurisdi.ꝛ dominiū hodie potest esse penes infideles.Et ibi concludit quod licitū est bellū.Itē concludit secundum Hostiē. in.c.quod super.de voto.quod iurisditio ꝛ dominiū non potest esse penes infideles hodie.

Questio.iiij.

¶ Licet res mobiles que ab hostibus capiuntur iuregentiū capiētiū fiant.l.naturaliter.§.fi.ff.de acqui.re.do.tñ ducibus exercitus quos in Lōbardia capitaneos appellamus assignāde sūt, q eas pro eorū meritis donant,que donatio nō indiget insinuatione.xxiij.q.j.c.dicat aliquis.l.si quis ꝑ redēptione.C.de dona. ꝛ ibi vide Albe.ratio ne sit melior conditio male pugnātium cū bene pugnantes victorie nō prede in defensa dextra studeat, sed pugne cedētes predijs ꝛ spolijs hostiū se ꝯuenerunt. Ciuitates, ꝛ immobilia in bello capta sunt principis ꝛ ciuitatis que induxit bellū.l.diuus.ff.de iu.fisci.ꝛ Bal.in.d.l.si qs ꝑ redēptione.iō reprobatur gl.in.l.ij.de capti.ꝛ vide bar.in.l.si qd bello.ff.de capti.

Questio.v.

¶ Dux Burgūdie violēter ꝛ clandestine castra vel vrbes regis Frācie occupauit,deinde post multos annos rex Francie potuit de iure mouere bellū ꝯ ducē Burgūdie cā recuperādi castra sua. Nā aut rex Frācie pōt habere recursū ad papā vel imperatorē, ꝛ sic superiorē,ꝛ tunc nō dꝫ inducere bellū ꝓpria auctoritate, secus si nō potuit hr̄e recursū, ꝛ nō timeatur papa vel imperator a duce Burgundie,tunc rex posset inducere bellū. Ideo qꝛ licet ex interuallo nō liceat vim repellere.l.iij §.cū igitur.ff.de vi ꝛ vi ar.ꝛ gl.in.l.j.C.vnde vi.imo debet adire superiorē qui faceret restitui ablata.c.nouit.de iudi.l.si pacto.C.đ pact.Tamē vbi papa vel imperator nō timetur, bellū est licitū ēt ex interuallo postꝙ mediāte iudice nō pōt ablata recuperare.c.olim.de resti.spoli. ꝑ Inno.ꝛ no.Bal.in repeti.l.j.C.vnde vi.in.ij.fol.facit no.Bar. in.l.si alius.§.bellissime.ff.qđ vi aut clā.quod est no.pro principibus,quando eis occupantur castra,ꝛ ciuitates a tyranno potenti,qꝛ etiam ex interuallo pōt induci bellū,quando aliter superiorum copia,ꝛ defensio effectualis haberi non potest.

Questio.vj.

¶ Si princeps mādauerit capitaneo armorū,vt vadat ad bellū, ꝛ capitaneus vel miles amiserit equos,ꝛ arma,tenet̄ princeps vl ciuitas emēdare,qꝛ mādatarius hꝫ regressū ad dāna ꝛ expē. vt no.in.l.ēt.C.man.secus si miles,vel capitaneus esset conductus pretio,vt hodie faciunt principes.nā tūc nō tenet̄ princeps.Inno.in.c.sicut.el.ij.de iureiu.qđ est mēti tenēdum.ꝛ vide ibi doc.

Questio.vij.

¶ Si hostes capiunt equos,vel aliam predam,ꝛ alij milites capiant de manibus hostium dictā predā prosequēdo hostes , preda remanet primi dñi.l.si captiuus.§.expulsus.ff.de capti.ꝛ not. in.l.trāsfugā.ff.de acqui.re.do.Et recuperatū de manibus sociatū est prioris domini.tex.no.in.l.pōpo.§.fi.ff.fami.her. vbi bestia recuperata de ore lupi est prioris domini.

Questio.viij.

¶ Dux belli pōt facere treugā ꝛ inducias.vide Bar.ꝛ Ang.in .l.ꝯuētionū.ff.de pac.ꝛ q consecutus est suū in bello,nō pōt amplius conuenire aduersarium.glo.xxiij.q.ij.c.dominus.

Questio.ix.

¶ Ubi aliter mediante iustitia nō pōt qs ꝯsebui debitū, licitum est bellū premissa diffidatione.Inn.in.c.qꝛ pleriqꝫ.de immu.eccl. vide Bal.in.l.ex hoc iure.ff.de iusti.ꝛ iur.ꝛ not.in.c.humani. de homi.li.vj.vide que scripsi papie.in.d.l.ex hoc iure.

Questio.x.

¶ Duellum non est licitū,nisi cū causa concedatur a principe.gl. in.§.per contrarium.insti.de heredi.que ab intesta.ꝛ Bald.in.l. ex hoc iure.ff.de iusti.ꝛ iure.

Questio.xj.

¶ Acquisita licite in bello quis pōt retinere,secus si illicite. Inno.in.c.pleriqꝫ.de immu.eccle.ꝛ in.c.sicut dignum.de homi.

Questio.xij.

¶ Minor decē ꝛ octo annorū nō est idoneus ad pugnā.gl. not. in.c.j.circa princip.de pace iura.fir.quod not. quando princeps mādat,quod de qualibet familia vadat vnus ad bellum.

Questio.xiij.

¶ Bona hostiū nō sunt in cōmercio nostro ad contrahen.super ipsis.sicut ipsi hostes ꝯuersatione nostra excipiuntur.l.liber homo.el picolo.ff.de verb.obl.res autē nostre ab hostibus capte bene possunt deduci in contractum.l.fi.ff.de act.empt.ꝛ vide gl.in. d.l.liber homo.ꝛ intellige de hostibus populi romani,qđ dclara ꝭm scripta a Bar.in.l.hostes.ff.de capti.ꝛ postli.reuer.

Questio.xiiij.

¶ Mouentes guerram tenentur de omnibus malis,que exinde sequuntur,nisi guerra fuerit licita,qꝛ qui causam mali dat dānū dedisse videtur,quando cā est coniuncta damno.l.si mulier.ff.rerum amo.ꝛ Bal.in.c.sicut nobis.de testi.

Questio.xv.

¶ Si principi fit guerra iniusta amici eius etiam non vocati possunt eum iuuare.Bal.in.c.ad apostolice.de re iudi.ꝛ vide Bar. in.l.prohibitum.C.de iure fisci.lib.x.

Questio.xvj.

¶ Si enim cū armis subtraxeris iustitiā,arma erūt causa dlictorū ꝛ omnium malorum.in auc.vt omnes obe.iudi.Et propterea maiestatem principis non solum armis,sed etiam legibus oportet esse armatam,vt in proemio institu.

Questio.xvij.

¶ Die iouis nō est bellādū propter ascensionē dñi in celum,neqꝫ die veneris propter reuerentiā passionis,neqꝫ die sabbati,qꝛ eo die discipuli latuerunt pp metū iudeorū,ꝛ qꝛ corpus xp̄i latuit in sepulchro,neqꝫ die dominici pp honorē resurrectionis. Hosti.ꝛ Io.an.in.c.j.de treuga ꝛ pace.limita nisi sit cā necessitatis.tex.in .c.si nulla.xxiij.q.viij.ꝛ pax debet haberi in voluntate.bellum vero in necessitate.xxiij.q.j.nisi bella.ꝛ.c.noli estimare.

Questio.xviij.

¶ Deficiente iustitia potest ciuitas vel dominus terre qui circa iustitiam est negligens impeti,ꝛ aduersarius depredari. Hosti.ꝛ Io.an.in.c.j.de treuga ꝛ pace.premisso tamen spirituali gladio, si potest haberi.c.j.de iniur.lib.vj.ꝛ vide Bar. in tractatu repre saliarum vbi pulchre.

Questio.xix.

¶ Ius postlimi.inter christianos non habet locū in bello respectu personarum,qꝛ non efficiuntur serui,sed habet locum quo ad bona,que efficiuntur capientium de consuetudine,secundū bart. in.l.hostes.ff.de capti.ꝛ postli.reuer.ꝛ vide Ange. in disputatione que incipit,renouata guerra.vide Bald.ponentum limita.l. iiij.C.de inge.ꝛ ma.

Questio.xx.

¶ Prelatus nō debet personaliter pugnare etiam pro vtilitate sue ecclesie,sed alios potest hortari.Io.and.in.c.fi.de dila.

Questio.xxj.

¶ Ciuitates capte ab hostibus non efficiuntur serue hostium, sꝫ subdite quo ad iurisdi.ꝛ ciues illius ciuitatis retinēt bona,,ꝛ pñt testari.Iaco.de belui.in auc.de here.ꝛ fal.Bar.in.l.diuus.ff. de iure fisci.ꝛ Bal.in rub.de treuga ꝛ pace.

Questio.xxij.

¶ Qui mandata in bello nō seruauerit,etiā si res bene gesta fuerit capite puniuntur.l.desertorem.§.in bello.ff.de re mili.

Questio.xxiij.

¶ Ut bladum mittatur ad exercitum possunt capi boues,ꝛ animalia subditorum.l.ij.C.de nauibus non excusandis.

Questio. xxiiij.

¶ Redemptus ab hostibus non potest dicere contractum meticulosum, nec donatio facta indiget insinuatione. l. si pater. §. j. in gl. ff. de dona. nisi redimens metum intulerit contrahenti. l. metū. §. ꝛ licet. ff. quod metus causa. quod no. bene.

Questio. xxv.

¶ Redimens aliquem ab hostibus nō potest imponere maiorez taleam, quam ipse soluerit. Bal. in. l. j. C. de epi. audien.

Questio. xxvj.

¶ Si mortuo papa, vel imperatore capitaneus eius ceperit aliquem in bello, captus non dicitur seruus, ꝛ potest testari. ꝛ fuit ꝺ facto ista questio secundum Bal. in. l. cum cognatum. C. de inge. ma. ꝛ a duce belli est seruanda fides etiam hostibus. Bart. in. l. conuentionum. ff. de pactis.

Questio. xxvij.

¶ Si vna ciuitas capitur ab alia nō ꝑditur ciuilitas, vide Bar. in. l. eius qui. §. pe. ff. ad muni. alias est. l. si quis instructus.

Questio. xxviij.

¶ Si socialibus armigeris detur passus a principe per suam ciuitatem, armigeri debent transire viam rectam non dādo ꝑ vias damnum, alias impune possunt aggredi, ꝛ offendi. Angel. in. l. q sella. circa princip. ff. de serui. rusti. ꝑdi.

Questio. xxix.

¶ Finito tempore treuge non dicitur noua guerra, sed continuari prima. Ang. in. l. si vnus. §. j. ff. de pactis.

Questio. xxx.

¶ Ars balistariorum est prohibita. c. artem. de balistarijs. in gl. quod not. principes ne in bello teneant balistarios, ꝛ duellum est prohibitum. c. porro. in gl. de cleri. pugnan.

Questio. xxxj.

¶ Septem sunt species belli. primum appellatur bellum romanorum iustum contra infideles, ꝛ dr̄ a roma quod est caput mūdi de here. c. excōicamus. secundū appellatur iudiciale. tertium presumptuosum. quartum licitum. quintum temerarium. sextum voluntarium. septimum necessariū. de quibus omnibus per Gemi. in. c. j. de homi. lib. vj. Et ibi vide in quibus casibus ecclesia de iure habet potestatem contra laicum in rebus mundanis.

Questio. xxxij.

¶ Militare in bello iusto non est peccatum. xxiij. q. j. per totuz. ꝛ militaris disciplina potest die feriata fieri. l. pe. ff. de ferijs.

Questio. xxxiij.

¶ Exercitus non dicitur, nisi habeat vnam legionem ad minus. l. ij. §. quod ait. ff. de his qui no. infa. vbi Bart. quod nota. pro capitulis pacis, nisi consuetudo aliter se habeat, per Bald. in. l. labeo. ff. de suppel. lega.

Questio. xxxiiij.

¶ Castrensiarij sunt qui ꝑsunt castris ordinādis, vt no. gl. in rub. de castrensibus. Et si dux vel marchio facit bellum contra ecclesiam, captus non potest testari, qꝛ dicitur captus ab hostibus populi romani. secus si a latrunculis captus sit, quibus non est ius indicendi bellum. Bar. in. l. qui a latronibus. ff. de testa.

Questio. xxxv.

¶ Deputati ad custodiendum confines propter hostes dicūtur liminarche. gl. ff. de seruis fugi. l. liminarche.

Questio. xxxvj.

¶ Princeps qui concessit castrum in feudum potest ponere custodes in dicto castro amore guerre domino castri inuito. l. si vt legatum. §. dominus. ff. de vsu ꝛ habita. vide Ange. in auct. nunc autem. C. de litigi.

Questio. xxxvij.

¶ Non debet princeps peruenire ad bellum, nisi precedat monitio. Bal. in. l. pe. C. de obse. patro. a libe. prest.

¶ Questio. xxxviij.

¶ Propter delictum populi vel principis negligentis facere iustitiam potest indici bellum contra totam ciuitatez ꝛ subditos dicti principis, vbi aliud haberi non poterit. Bart. in tractatu represaliarum primo folio.

Questio. xxxix.

¶ Agentes bellum sine diffidatione dicuntur proditorie agere, ꝫm Bal. in. c. j. qui. mo. feu. amit. dixi. S. conclusione. xxxvij.

Questio. xxxx.

¶ Si baro regis Francie vel alterius principis moueat guerraz ipsi regi suo, ꝛ ipse baro mandet hominibus suis, vt iuuent euz in bello contra regem, dicti barones non tenentur iuuare baronem contra regem, quia baro mouens guerram regi suo incidit in crimen lese maiestatis. l. j. ꝛ. ij. ff. ad. l. iul. ma. Nec preceptum illius eos excusat. l. seruus. ff. de actio. ꝛ obli. nec iur. c. j. de iureiu. li. vi. Et quia debent obedire magis regi tanquaz maiori tribunali. l. contra pupillum. §. j. de re iudi.

Questio. xxxxj.

¶ Subditi ratione iurisdi. non autem ratione feudi, vt vasalli tenentur iuuare principem suum, ꝛ ire ad bellum personaliter, nisi excusentur propter etatem. tit. qui etate vel morbo. titu. qui morbo vel profes. C. de profes. ꝛ medi. vel sexu. vt mulieres vel similes cause nec agent ad perdita in bello, quia hoc faciunt ex debito secundum Joan. de lig. in tracta. de bello. ꝛ ibi vide, an miles possit seruire per substitutum. vide Inno. in. c. cum bertoldus. de re iudi. ꝛ ibi vide quid in vasallo.

Questio. xlij.

¶ Vadens ad bellum proprio motu nō conductus vel vocatus a principe animo obligandi illum, cuius negocia gessit, agit actione negotiorum gestorum ad equos ꝛ arma deperditos in bello. l. sed an vltro. ꝛ. l. fina. ff. de neg. gesto. ꝛ vide not. in. c. sicut. el tertio. de iureiuran.

Questio. xliij.

¶ Clerici vocati a papa ad bellum licite ire possunt. xxiij. questi. prima. c. primo, ꝛ. xxiij. q. iij. c. maximilianus. vide. xxiij. qō. j. §. in registro. vide Inno. in. c. sententiam. ne cleri. vel mona. ꝛ. c. olim. ij. colum. de resti. spo.

Questio. xliiij.

¶ In bellis iustis licitum est insidijs vti ad victoriam consequendam, dummodo non rumpamus fidem. iij. q. ij. c. dominus in gl. ꝛ. c. noli eadem causa. q. j. ꝛ gl. xxiij. q. ij. c. vtile. vide beatuz Thomam secunda secūde. q. xl. Not. qꝛ fui istis diebus. M. cccc. xlv. in hac ciuitate Senensi interrogatus a reuerendissimo. d. archiepiscopo Mediolaꝯ. transeunte de vrbe Romana ad ciuitatem Mediolaneñ. cum Christiani rumpissent fidem contra turchuz, qui dedit strages christianis.

Questio. xlv.

¶ Morientes in bello iusto pro defensione ecclesie ꝛ fidei, consequuntur celeste regnum. c. omnium romanorum. xxiij. q. viij. ꝛ. c. omnium. xxiij. q. v. vbi duo tex. boni. nota pro euntibus ad bellū contra infideles.

Questio. xlvj.

¶ Si in bello iusto comburantur, vel destruātur segetes, vel vinee, non tenetur cōburens ecclesie ad decimam. Jo. an. in. c. commissuz. de decimis. quod est singulare propter conscientiam.

Questio. xlvij.

¶ Miles etiam vulneratus non debet discedere a signis sine licentia. per tex. ꝛ ibi Ang. in. l. j. C. qui. ob. lon. temp. prescri.

Questio. xlviij.

¶ Donatio a patre in filiū militē de equis ꝛ armis valet, licet filius sit in potestate. l. iiij. C. fami. her. ꝛ gl. in. l. ij. C. de inof. donat.

Questio. xlix.

¶ Miles curatus ab infirmitate dꝫ adimplere stipendiuz, alias non habebit salarium tempore infirmitatis, sed captus ad hostibus non habet. secundum Bald. in. l. fi. ad fi. C. de condi. inser.

Questio. l.

¶ Miles non potest deferri. gl. in rub. de dilatio.

Questio. lj.

¶ Capitaneus faciens saluum conductum ad eundum, dicitur ꝛ concedere ad redeundum. secundum Barto. in. l. vtimur. ff. de sepul. viola.

Questio. lij.

¶ Captus in bello ciuili, qđ inter se populus mouit, non efficitur seruus capientium. ꝫm Bal. in. l. vnica. in prin. C. de cad. tol.

Questio. liij.

¶ Andreas de isernia, de bello dicit plurima titulo que fuit prima cau. benefi. amit. §. item si. inter cetera dicit quod auctoritas suscipiendi bellum est in principe.

FINIS

Franciscus arias

Jurisconsultus in tractatu de bello ꝛ eius Justitia, incipit.

SVMMARIVM

1 Bellum quid sit, ꝛ an iure diuino prohibitum sit.
2 Christus quare mortuus sit, ꝛ resurrexit.

3 Sociorum

3 Sociorum iniuria an armis propulsanda sit.
4 Vindicta an inferenda sit.
5 Occidere aliquem an liceat.
6 Episcopi vel clerici an possint arma accipere.
7 Milites christi seruiunt Christo.
8 Deus non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur.
9 Precepta patientie quomodo retinenda sunt, et nu. seq.
11 Peccantium felicitate nihil est infelicius.
12 Bellum quotuplex sit.
Duellum quotuplex sit.
13 Fides etiam hosti seruanda est.
14 Bellum debet esse necessitatis.
Bellum geritur vt pax queratur.
15 Pax dulcis est tam pro temporali quam pro eterna salute.
Militare quando peccatum sit.
16 Bellandum an sit quadragesimali tempore.
17 Fortitudo dicitur iustitia.
18 Bellum iustum quid sit.
19 Res nostra non est quam iniuste possidemus.
20 Regnum ab iniusto est auferendum, et dandum facienti iustitias.
21 Auarus non querit compossessorem, nec princeps consortem.
22 Homo a christo precisus iustitie spiritum tenere non potest.
23 Penitentiam non agens saluus esse non potest.
24 Belli iustitia qualis sit.
Et quod sit bellum iustum.
25 Occidere hominem licitum est se deffendendo.
26 Inuadens actionem bonorum raptorum non habet.
27 Religiosi quo ad actus naturales non censentur mortui.
28 Clericis vim illatam, vel inferendam in rebus repellere licitū est.
29 Occisorem insidiantem occidere licitum est, vim reppellens presumitur animo deffendendi facere dūmō incōtinenti faciat.
30 Mortem euitare non valens suum inuasorem occidere potest.
31 Hominis conseruatio magis consideranda est quam ecclesie pollutio.
32 Occupatio rerum inuasarum licitum est.
33 Celebrans si inuadatur potest occidere inuasorem et ad suum officium redire.
34 Minus malum est eligendum.
35 Percutere licitum est ad iniuriam propulsandam.
36 Iniuria quelibet corporalis maior est quam rerum iactura.
37 Deffensio pro rebus quando licita sit.
38 Iniuriam ab amico non repellens iniuriantem fouere videtur.
39 Excommunicatio a iure non infertur nisi pro mortali peccato.
40 Quelibet de populo an quemlibet deffendere possit.
41 Deffendere an debeamus potius vnum quam alium.
42 Vim vi repellere dicitur qui incontinenti rem recuperat.
43 Mendatium non licet pro saluanda vita alicuius.
44 Resistere licitum est contra iudicem irrecuparabiliter de facto inuadentem.
45 Moderamen inculpate tutelle quando dicatur fieri.
46 Moderamen excedens non ex proposito non tenetur.
Quid si ex proposito.
47 Percutere an quis possit incontinenti ad propulsandam iniuriam inferendam.
48 Quid autem quando iam iniuria est facta.
49 Quid si percussus sequitur percussorem fugientem.
Quid quando iniuria fit in rebus.
50 Incontinenti quando dicatur quid factum.
51 Multa rite prestantur que rite non petuntur.
52 Lex modum vltionis statuit.
53 Pro vita redimenda aliquid iuste offertur quod illicite exigit.
54 Iniurie propulsatio iuste prestatur, licet iniuste postuletur.
55 Ecclesia ab imperatore auxilium petit.
56 Iniuriam non inferre sed repellere lex virtutis est.
57 Qui obuiare potest et non obuiat scrupulo societatis occulte non caret.
58 Bellum omnibus suscipere sine principis auctoritate licitum non est.
59 Princeps propria pro consequenda iustitia bellum indicit.
60 Bellum iustum quod sit.
61 Christus quare iussit tributa cesari solui.
62 Vir iustus sub rege sacrilego recte illo iubente bellare potest.
63 Militibus quare stipendia dentur.
64 Milites non debent alicui calumniam facere sed suis stipendijs contenti esse debent.
65 Bellum ex animo iustificatur.
66 Intentio iniqua non variat equalitatem vel inequalitatem.
67 Bonus malum tollerat sic fecit christus qui iudam tolleravit.
68 Peculatus crimen quid sit.
Furans aliquid de ecclesia proditori comparatur.
69 Immundum tangere est peccatis consentire.
70 Pacificus quis sit.
71 Incorruptus non est qui cum corruptis sociatur.
72 A christi vnitate separatus vitam non habebit.
73 Communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed confessio factorum.
74 Nocentium facta innocentes non coinquinant.
Boni ob malos deserendi non sunt.
75 Conuictus testibus vel instrumentis punitur.
76 Gladium accipiens gladio peribit.
77 Malos non tollerans bonus non est.
78 Omnis iniquus bonorum est inimicus.
79 Penitenti venia promittitur per euangelicam legem.
80 Malorum vindicta deo reseruanda est.
81 Nemo sine accusatore damnatur.
82 Predestinati ad vitam sine correctione mutantur.
Presciti vero deteriores fiunt.
83 Predestinatio dei siue ad bonum siue ad malum non operatur quia in vtroque est voluntas.
84 Predestinatio dei semper in bono est.
85 Predestinatio diuina seu prescientia correctionis vel obdurationis necessitate non facit.
86 Necessitates due in homine sunt.
87 Mala nostra libero ascribuntur arbitrio.
88 Correctio delinquenti adhibenda est.
89 Ex correctione homo tunc proficit cum ei deus miseretur.
90 Predestinatio ita est a deo disposita vt ad hoc electi ex labore proueniunt quatenus mereantur postulando accipere quod deus donare disposuit.
91 Lex Theodosius contra hereticos.
92 Seueritati detrahitur ob multorum stragem.
93 Mala quando puniri non possunt tolleranda sunt potiusquam violata pace punienda.
94 Mali in ecclesia bonis permixti tollerandi sunt vsque ad tempus iudicij.
95 Sententia non est ferenda quando multitudo est in culpa.
96 Culpa in paucis punienda est, vt alij terreantur.
97 Christus peccata totius populi paucorum morte puniuit.
Deus quare quotidie aliquos puniat et aliquos non.
98 Culpa semel remissa ad animum reuocari non debet.
99 Peccata dimissa deus in vltionem redire non patitur.
100 Nimium iustus in iustitia sua perit.
101 Hereticos prosequi culpabile non est.
102 Decretum nabuchdonosor contra blasphemiam.
103 Pena facientium scisma in ecclesia.
104 Homicidij reus non est qui lege iubente homicidas occidit.
105 Deus per quos peccata puniat.
106 Deus per quos mortem christi puniuit.
107 Mali pro peccatis suis aliquando per iudices aliquando iussu diuino puniuntur.
108 Amici meliora sunt vulnera quam oscula inimici.
109 Vindicta que ad correctionem pertinet non prohibetur.
110 Deus quem diligit, corripit.
111 Peccatum amore potius vindicari debet quam impunitum relinqui.
112 Christianus iniquum persequens christi inimicus est.
113 Correctionis modus non debet excedere modum peccati.
114 Maleficos non patiaris viuere super terram.
115 Preceptum illud non occides quomodo intelligatur.
116 Qui gladio occidit gladio peribit, quomodo intelligatur.
117 Crimen committit qui crimen quod potest emendare non corrigit.
118 Homicidas sacrilegos et venenarios punire offensio sanguinis non est, sed legum ministerium.
119 Miles obediens potestati si occidat reus non est.
120 Malos percutiens, in eo quod mali sint, minister dei est, secus si ne licentia.
121 Occidens pontificem episcopum aut presbiterum per quem damnetur.
122 Officium regis quale sit, et nu. seq.
124 Crudelis non est qui crudeles iugulat, licet patientibus crudelis esse videatur.

125 Crimina pro deo punire pietas est.
126 Mortis causa prebens aliquando est in culpa potiusquam ille qui occidit.
127 Reus non est aliquis cuius bos aliquem ferit, aut equus calce occidat.
128 Lex nulla aliquem se occidere permittit.
129 Falsum testimonium contra se dicens punitur.
130 Occidere seipsum non licet in persecutionibus.
131 Mortem sibi inferentes ecclesiastica carent sepultura, nec pro eis orandum est.
132 Abraam non fuit culpatus eo ꝙ obediens deo filium occidere voluit.
133 Sanson an sit excusatus ꝙ se cum hostibus oppresserit.
134 Uindicta iustitie zelo est inferenda.
135 Deus coacta seruitia aspernatur ⁊ ⁊ hylarē datorem diligit.
136 Elemosinam inuitus dans vel ob pudorem vel ob honorem meritum perdit.
137 Pene timore seruiens spiritusancto non ducitur, ⁊ deo non plꝫ.
138 Charitas perfecta foras mittit timorem.
139 Deo nullus placere potest sine dilectione boni.
140 Mali flagellis a malo cohibendi sunt ⁊ ad bonum prouocandi.
141 Benefacere nemo potest nisi ellegerit.
142 Bellum ratione persone iustificatur.
Clerici manu propria pugnare non possunt, nec hortari ad occidendum, vel mutilandum.
143 Fidelis deo esse non potest qui carnali domino fidem exhibere non potuit.
Principes seculares ecclesiam deffendere tenentur.
144 Moriens pro fide christiana ⁊ patria celesti premiū ꝯsequetur.
145 Bellum quando fieri possit prelatorum auctoritate.
146 Iniuriantes in bello licet capere.
Prelati bella contra iudeos indicere non debent.
147 Clerici sine prelatorum licentia bellare non possunt.
148 Episcopus effusionem sanguinis imperare non potest, etiam imperatoris auctoritate.
149 Prelati oppressi contra infideles pugnare possunt.
150 Prelatus in conflictu si alios ad preliandum incitat ⁊ hortatur an in irregularitatem incidat.
151 Prelati ⁊ clerici quomodo auctoritate superioris bellis interesse possint.
152 Clericus assequens aliquid de bonis hostium ab his quibus licitum est rapere iuste retinet.
Quid quando ipse clericus rapuit.
153 Episcopi qui leuitica portione tantum sunt contenti non debent se circa militiam occupare.
154 Episcopi habentes castra an possint ratione iurisdictionis tēporalis bellum indicere.
155 Imperator ecclesie filius dicitur.
156 Ecclesie a laicis an incastellari debeant.
157 Bellantes an ⁊ quando promoueri possint.
158 Bellū omne regulariter presumitur iniustum quando indicitur a recognoscente superiorem, secus si a summo principe.
159 Ius postliminij quid sit.
160 Capti in bello ꝙ serui efficiantur inter christianos non seruatur.
161 Bestie ablate ab hostibus ⁊ recuperate a stipendiarijs, his quorum erant restitui debent.
162 Arma vituperose amissa non restituuntur, etiā ſm consciētiam.
Bona mobilia in bello capta an capientium efficiantur, ⁊ an distribui debeant.
163 Capta in bello per subditum mouentē bellum iussu domini an restitui debeant, ⁊ .J. nume. 165.
164 Ignorantie affectator sicut sciens punitur.
Capta in bello iniusto etiam consumpta restitui debent.
166 Pugnans iuste ad restitutionem prede quando non teneatur.
167 Capta in bello iusto an cum debito principali compensentur.
168 Iure occupans aliquid iuregentium suum efficitur.
169 Compensatio liquidi ad non liquidum quando fieri possit.
Penitentia quando iniungatur pro furto commisso sed non restituto.
170 Bellum iniustum mouens ad que teneatur.
171 Quid de mouente iustum bellum, ⁊ .J. nu. 173.
172 Imperator ex causa de rebus priuatis disponere potest.
174 Subditi domini iniuste bellantis non puniuntur.
175 Damni appellatione quid veniat.
176 Subditus a domino ad bellū vocatus si incidat in damnū si bellum est iniustum nullam contra dominum habet actionem.
177 Quid quando bellum est iustum.
178 Casus improuisus non dicitur quando debuit ⁊ potuit ꝓuideri.
179 Uocati a domino ad bellum ad quod ire non tenebantur an cōtra vocantem actionem mandati habeant.
180 Labor vbi eligitur ⁊ non industria persone sufficit per substitutum seruire.
181 Ad bellum accedentes animo obligandi illum cuius negocium gerunt an agant negociorum gestorum actione.
Quid si accedunt vti obligati ad antidora .J. nu. 183.
Quid si propter gloriam consequendam .J. nu. 184.
182 Beneficium etiam in inuitum confertur.
185 Clerici ⁊ omnes apti ad arma tenentur pugnare pro domino ex improuiso inuaso.
186 Subditi ratione originis vel domicilij a domino nil tenētes an sint compellendi ad bellum ire.
187 Milites veri ⁊ vasalli dominum committentem crimen lese maiestatis iuuare non tenentur.
188 Mandato regis potius ꝙ̄ domini obediendum est.
189 Patrem interficere licitum est pro deffensione patrie.
190 Uasallus cui ex duobus vasallis iussus prius seruire debeat.
191 Uasallus iussu domini an teneantur ire ad bellandū in vltramarinis partibus.
192 Christiani habentes guerram imminente necessitate auxilio saracenorum non habentium guerram cum eis vti possunt.
193 Insidie proprie que dicantur.
194 Bellantes iuste insidijs vti possunt.
Festiuis diebus vrgente necessitate bellandum est.
195 Milles contra mandatuꝫ ducis irruens in hostes, ⁊ vincens capite punitur, que pena relaxari potest.
196 Morientes in bello pro ecclesia, vel in alijs bellis licitis si decedant sine peccato mortali saluantur.
197 Bellum ex potestate iustificatur.
198 Imperator est aduocatus ecclesie.
199 Papa imperatorem ellectum examinat approbat ⁊ improbat.
200 Papa ex causa vasallos imperij ab obseruantia prestiti iuramēti de fidelitate absoluit.
201 Papa ex causa ardua potest imperatorem ⁊ Reges priuare, ⁊ contra eos bellum publicum indicere.
202 Papa ex ardua causa iurisditionem in temporalibus potest de habitu ad actum deducere.
203 Potestates ambe a deo procedunt.
204 Imperatoris potestas cum distributione mensuratur.
205 Pape vero potestas cum distributore.
206 Romana ecclesia est prima sedes qua apostoli Petrus ⁊ Paulus suo martirio consecrarunt.
207 Pape ⁊ imperatoris potestas quo ad exercitium distincta est.
208 A iudice seculari ad papam non appellatur nisi in terris ecclesi.
209 Ecclesie soluunt tributum imperatoribus ex temporalibus.
210 Imperator de rebus ecclesiasticis non se intromittit.
211 Papa archadium imperatorem excommunicauit.
Beatus Ambrosius Theodosium imperatorem ab ecclesia excommunicatione exclusit.
212 Papa omnem dignitatem ⁊ gradum instituit.
213 Papa Regem francborum deposuit.
214 Imperator ⁊ alij principes pape fidelitatem iurant.
215 Papa imperio vacante eius deffectum supplet.
216 Appellatur ad papam in defectu ab omni principe etiam si in tēporalibus superiorem non recognoscat.
217 Forma iuramenti quod reges pape prestant.
218 Papa vel imperator eo ipso ꝙ indicant bellum contra aliquē, ⁊ inferiorem iustum non est.
219 Bellum indicendi que sit causa legitima. Causa legitima indicēdi bellum in dubio in principe presumitur.
220 Imperator ex causa heresis bellum contra papam ⁊ non ecclesiam indicere potest.

I quidem in illo solēni disceptationis actu quē publice disputando excussi, in ꝯuentu cardinaliū, frequenti episcopoꝝ iuris sapientū. ⁊ omnifariā literatorū incursu. Ro. anno domini. M. D. xxxij. die vero. xj. mēsis Iunij cū inter alia centum quinquaginta dubia ex toto corpore iuris elicita, esset vnū hmōi, vtrū iustū sit bellū inductū ab imperatore

ratore ꝯ papã vel econuerso, quidã subtilis doctor quo ad primã sui partẽ assumẽdo eã negatiue argumentatus est, nec tñ res potuit attenta materie diffusione, ⁊ tpis breuitate, ⁊ importunitate expediri. Qua de causa iussu tuo amplissime presul summo omniũ fauore, ⁊ plausu progressus, hoc tractatu ad huius examen accinctus sum, ad cuius propositũ cetera, que memorie occurrũt breuiter, ⁊ quasi sũmarie in materia referã, que qꝛ de se est lõga, ⁊ hꝫ late per docto. maxime in. c. olim el. j. de resti. spo. ⁊ in. c. sicut el. iij. de iu. iu. ⁊ in. c. pro humani de homicidio l. vj. ⁊ in. l. hostes. ff. de capti. ⁊ in. l. hostes. ff. de verb. ⁊ in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ⁊ iu. ⁊ in alijs diuersis locis diuersimode. † Primo bellũ est iniurie propulsatio, vel vindicte illatio, iniuria autẽ vel a propria persona, vel a socio repellitur. qđ vtrũqꝫ euãgelica lege prohibetur, cũ dr̃, si quis te percusserit in vnã maxillã, prebe ei ⁊ alterã, ⁊ iteruꝫ, qui angariauerit te mille passus, vade cũ eo duo millia. item apostolus ad ro. nõ vos defendentes carissimi, sed date locũ ire. item Petro gladio magistrũ defendẽti, Christus dixit, ꝯuerte gladiũ tuũ in vaginã, an putas nõ possuꝫ rogare patrẽ meũ, ⁊ exhibebit mihi plus q̃ꝫ duodecim legiones angeloꝝ. Deniqꝫ sicut đ beato Andrea legitur, cũ fieret ꝯcursus populorũ, vt de manibus iniq iudicis eũ eriperet, ⁊ ab iniuria mortis illũ đfenderet. ipse eꝯ exẽplo, ⁊ verbo patientiã docens rogabat eos, ne suũ martiriũ impedirent. itẽ in prouerbijs dr̃, mihi vindictã, ⁊ ego retribuã. dicit dominus. ⁊ in euãgelio nolite iudicare, ⁊ nõ iudicabimini. Itẽ cũ pr̃ familias dicat seruis volẽtibus colligere zizaniã, sinite vtraqꝫ crescere vsqꝫ ad messeꝫ, ⁊ tũc dicã messoribus colligite zizaniã, ⁊ alligate fasciculos ad cõburẽdũ. itẽ cũ rex ille, qui nuptias fecerat filio suo missis exercitibus suis angelorũ vcꝫ dicatur ꝑditurus homicidas prophetarũ ⁊ apostoloꝝ, q vocati ad nuptias venire cõtẽpserunt credẽdo. itẽ cũ paulus ẽt ad Ro. dicat nolite inuicẽ iudicare. item tu qui es, q iudicas alienũ seruũ dño suo stat aut cadit. siue ergo viuimus, siue morimur dñi sumus, † in hoc. n. Christus mortuus est, ⁊ resurrexit, vt ⁊ viuis, ⁊ mortuis dominetur. in his omnibus qđ aliud precipitur q̃ꝫ vt vindictã delinquẽtiũ diuino referatur examini. Cũ ergo bellũ videatur indultũ, vel ob iniuriã propulsandã, vel ꝑꝑ vindictã inferẽdã, vtrũqꝫ aũt lege euãgelica ꝓhibetur, apparet ꝙ militare peccatũ est, hinc Grego. nisi bella ista carnalia, figurã spũaliũ bellorũ gererẽt, nũq̃ꝫ, vt opinor, iudaicarũ historiaꝝ libri discipulis Christi, q vẽit pacẽ docere, legendi in ecclesijs fuissent ab apostolis traditi. qũo. n. belloꝝ eis ꝓficeret ista đscriptio. qbus dr̃ a Jesu pacẽ meã do vobis, pacẽ meã relinquo vobis. ⁊ qbus ꝑ apostolũ inhibetꝛ, ⁊ dr̃ non vosmetipsos vindicãtes, sed magis iniuriã ꝑcipite, ⁊ magis fraudeꝫ patimini. Et iđ iudiciorũ vigor positus est in medio, ne qs sibi vltionẽ sumere presumat, ad hoc. n. locoꝝ gradus, rõnis ordo distinxit, ⁊ iudicia eẽ ꝯstituit, vt neqꝫ ꝑpositi in opprimẽdos se frustra valeant occupare subiectos, neqꝫ subiecti iterũ ꝯ suos ꝑpositos effrenata sit resultãdi licẽtia. c. ad hoc. xvj. q. j. l. nulla. C. đ iu. vñ deniqꝫ sciẽs apostolus nobis iã vltra bella nõ eẽ carnaliter peragẽda sꝫ varie certamina ꝯ spũales aduersarios desudãda, velut magister militie preceptũ dat militibus xpi, dicẽs, induite vos armaturã xpi, vt possitis stare aduersus astutias diaboli. † qđ vero iniuria socioꝝ armis ꝓpulsanda nõ sit, exẽplis ⁊ auctoritatib⁹ ꝓbatꝛ, dñs. n. cũ ab Herode q̃reretꝛ ad interficiẽdũ nõ patrociniũ sibi q̃siuit armoꝝ cũ occulto instinctu posset in eos ꝯuertisse manus iudeoꝝ, sꝫ ꝓfugiẽs in egiptũ latuit ibi ꝑ septẽniũ, sic ẽt cũ a iudeis lapidibus peteretur abscõdit se ⁊ exiuit de tẽplo, sic ẽt cuꝫ duceretꝛ ad crucẽ, noluit cõmouere aduersus seniores turbã, que nuꝑ ei obuiã ꝓcesserat, ⁊ cũ palmis ⁊ laudibus eũ receperat, sic ẽt interrogatus a Pilato, an rex eẽt, ait regnũ meũ nõ est đ hoc mũdo, si. n. eẽt de hoc mũdo ministri mei vtiqꝫ decertarẽt, vt nõ traderer iudeis. insinuãs illos ad regnũ huius mũdi ꝑtinerꝛ, q auxilio humanarũ viriũ, nõ diuino ꝓsidio ab iminẽti iniuria se tueri ꝯtẽdũt. itẽ cũ discipulis ait si vos ꝑsecuti fuerint in vnã ciuitatẽ, fugite in aliã, nõ arma armis, sꝫ fugã ꝑsecutoribus docuit opponi. sic legitꝛ in Esaia Egiptus a nabuchodonosor deuastata est qꝛ filijs Israel ꝯ asirios, ⁊ caldeos ꝓtectionis, ⁊ defensionis auxiliũ ꝓmisit, vñ dictũ est baculus arundine⁹ rex egipti, suꝑ quẽ si aliqs innixus fuerit, ꝯfringetꝛ, ⁊ ꝑforabit manus imittẽtis, ipsi. n. iudei captiui ducti sunt, qꝛ spẽ sue liberationis nõ i solo deo, sꝫ hoie posuerũt. sic ẽt de primis credẽtibus legitꝛ, ꝙ rapinã suoꝝ bonorum cũ gaudio suscipiebãt nõ querẽtes sibi alioꝝ patrocinia, sꝫ gaudẽtes, qm̃ digni iueniebantꝛ ꝓ noie Jesu ꝯtumeliã pati. sic ⁊ apostolus in. j. epist. suadet corinthis, vt iniuriã ⁊ fraudẽ patiẽter ferrẽt potius q̃ꝫ repetẽdo fr̃es scãdalizẽt, sic ab idolaticis ⁊ a qualibet esca cẽset abstinẽdũ, potius q̃ꝫ cũ scãdalo fruꝫ. edam⁹, sic ⁊ a sumptibus abstinet, ne aliqđ offẽdiculũ euãgelio xpi ꝓstaret. cũ ergo ille q ab iniuria armis arcetꝛ nõ min⁹ scãdalizetꝛ, q̃ꝫ ille a quo ablata corã iudice reposcuntꝛ, pꝫ ꝙ ad ꝓpulsandã iniuriã nõ sunt petẽda armoꝝ auxilia, qđ ãt petẽdũ nõ ẽ, illđ iure ꝓstari nõ dꝫ. ¶ Qđ † aũt vindicta inferẽda nõ sit, multis modis ꝓbatꝛ, mali. n. tollerãdi sunt nõ abijciẽdi increpatione puniẽdi nõ corꝑaliter expellẽdi. ¶ † Qđ aũt nulli liceat aliquẽ occidere, illo precepto ꝓbatur, ꝙ dñs in. l. homicidiũ prohibuit, dicẽs, nõ occides. Itẽ in euãgelio ois q acceperit gladiũ gladio peribit. ¶ † De epis vero ⁊ qbuslibet clericis, ꝙ neqꝫ sua aucto. nec aucto. rom. põtifi. arma arripere valeant, facile probatꝛ, cũ. n. Petrus, q primus apostolorũ a dño fuerat electus, materialẽ gladiũ exerceret, vt magr̃ũ a iudeorũ iniuria đfensaret, audiuit, ꝯuerte gladiũ tuũ in vaginã, omnis. n. q gladiũ accipit, gladio peribit, ac si aperte diceretꝛ, hactenus tibi tuisqꝫ ꝑdecessoribus inimicos dei gladio licuit corꝑali ꝑseq, deinceps in exẽplũ patiẽtie gladiũ tuũ. i. tibi hacten⁹ ꝯcessuꝫ i vaginã ꝯuerte, spũale tm̃ gladiũ, ꝙ est verbũ dei in mutatione veteris vite exerce. vñ Inno. papa. cũ a iudeis inqt dñs caperetꝛ ⁊ petrus cuiusdã inobediẽtis aurẽ abscinderet, ferire ꝓhibuit ⁊ forma omniũ sacerdotũ, quoꝝ prior erat, ẽt ꝑ seipso arma carnalia capi ꝓhibuit. itẽ illud apostoli, nõ vosmetipsos defendẽtes fr̃es carissimi q̃ꝫuis oibus gñaliter dicatꝛ, specialiter tñ prelatis dictũ intelligitꝛ. hinc. Jo. P. angelberge. impatrici. excusans Jo. epm̃ remoueri de militia dicit, nimiũ certe veretꝛ ⁊ iure formidat ꝯ professionẽ sui ordinis secularẽ militiã exercere, terrã defendere, đ ꝓlijs tractare, de armis terrenis portare. Itẽ Ambro. nõ pillea q̃runt ferrea, nõ arma xpi milites, conatus repugnare nõ noui, sed dolor fletus orationes lachrime fuerũt mihi arma aduersus milites. Talia. n. sunt munimẽta sacerdotum, aliter neqꝫ debeo, neqꝫ possuꝫ resistere. fugere autẽ ⁊ relinquerꝛ ecclesiã nõ soleo, seru⁹ xpi nõ custodia tꝑali, sed dñi ꝓuidẽtia perire ꝯsueuit. itẽ Nicolaus papa ad Carolũ imperatorẽ reprehẽsibile valde ꝯstat eẽ qđ subintulisti dicẽdo maiorẽ partẽ episcopoꝝ oiuꝫ, die noctuqꝫ cũ omnibus alijs fidelibus tuis ꝯ piratas maritimos inuigilare, ⁊ ob id epi impediantur venire, † cũ militũ xpi sit Christo seruire, milites vero seculi seruiant seculo, sꝫ ꝙ scriptũ est, nemo militãs deo, implicet se negocijs secularibus, ꝙ si seculi milites militie studẽt, qđ ad epos, ⁊ milites christi nisi vt orationibus vacẽt: itẽ Greg. si in morte lõgobardorũ me miscere voluissem, gens neqꝫ ducem, neqꝫ regẽ haberet, sed q̃ꝫ timeo deũ in morte cuiuslibet hominis me miscere formido. itẽ in ꝯci. tole. His a qbus dñi sacramẽta tractanda sunt, iudicium sanguinis agitare nõ lꝫ, ⁊ ideo magnopere talibus excessibus prohibendum est, ne indiscrete presumptionis motibus agitati, aut ꝙ morte plectendum est sententia propria iudicare presumant, aut per se inferant membroꝝ truncationes quibuslibet personis aut inferendas percipiant. ꝙ si quisq̃ꝫ immemor horum preceptorum aut in ecclesie sue famulis, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, concessi ordinis, ⁊ honore priuetur ⁊ loco. sub perpetuo quoqꝫ dãnationis teneãtur ergastulo relegatus, cui tamen communio exeunti ex hac vita non est deneganda ꝑꝑ domini misericordiã, † que non vult peccatoris mortẽ, sed vt conuertatur ⁊ viuat. item ex eodem. clerici q in quacũqꝫ factione arma volẽtes sumpserint, reperti, amisso ordinis sui gradu in monasterio ꝑenniter tradantur. Iteꝫ ex conci. triburien. quicunqꝫ clericus aut in bello aut in rixa aut gentiliuꝫ ludis mortuus fuerit, nec in oblatione neqꝫ in oratione pro eo postuletur, sed in manus incidat iudicis sepultura tamen non priuetur. hinc ⁊ Augu. ad marce. comi. de donatistis captis circũcelliones illos, ⁊ clericos partis donati, quos đ hipponẽsi ciuitate ad iudicium pro factis eorũ publice discipline causa deduxerat a tua nobilitate comperi auditos, ⁊ plurimos eorũ de homicidio, quod in restitutũ presbiterũ catholicũ cõmiserũt, ⁊ de cede Innoalterius catholici presbiteri atqꝫ de oculo eius efosso ⁊ digito ꝑciso fuisse confessos. vnde mihi sollicitudo maxima in causa est, ne forte sublimitas tua cẽseat eos tãta legum seueritate esse plectendos, vt qualia fecerint, talia patiantur, ideoqꝫ his literis, obtestor fidem tuam, quam habes cum Christo per ipsius domini nostri misericordiã, vt hoc non facias, nec omnino fieri ꝑmittas. q̃ꝫuis enim ab illorum interitu dissimularꝛ possemus, qꝛ non accusantibus nostris, sed illoruꝫ notarijs, ad quos tuende publice pacis vigilantia pertinebat, presentati videantꝛ examini, nolumus tamen passionẽ seruoꝝ Dei quasi in aliene partis supplicijs vindicari. Hinc ⁊ Grego. papa reos sanguinis deffendat ecclesia, ne effusione eius particeps fiat. ¶ † Ad primum precepta paciẽtie non taꝫ ostentatione corporis, q̃ꝫ preꝑatione cordis sunt retinẽda. vñ Aug. ait in sermone de puero cẽturionis, paratus; dꝫ esse

homo iustus ⁊ pius patienter eoꝝ malitiã sustinere, quos bonos
fieri querit, vt potius numerus crescat bonoꝝ nõ vt pari malitia,
se in numero addat maloꝝ. deniqꝫ ista precepta magis sunt ad p̃
parationẽ cordis, q̃ȝ ad opus, quod in aperto fit, vt teneat̃ in se-
creto, animi patientia cũ beniuolẽtia, in manifesto autẽ id fiat, qḋ
eis vr̃ prodesse, qbus bene velle debemus. Hinc liquido ostẽdit̃,
ꝙ ipse dominus Jesus exẽplũ singulare patiẽtie, cũ ipse percu-
teretur in facie, respõdit, si male loquutus suȝ, exprobra me ḋ ma
lo, si aũt bene, qd me cedis? nequaq̃ȝ igitur preceptũ, si verba in-
tuemur, impleuit, nec. n. prebuit percutienti alterã partẽ, sed po-
tius prohibuit ne faceret ⁊ iniuriã augeret, ⁊ tamen paratus ad-
uenerat nõ solũ percuti in faciẽ, verũ ẽt pro his, a quibus patie-
batur Crucifixus, occidi, pro qbus ait in cruce pendens, pr̃ igno
sce illis, q² nesciunt, quid faciũt. nec Paulus apostolus preceptũ
domini, ⁊ magistri eius vr̃ implesse, vbi ẽt percussus in facie dixit
principi sacerdotũ, percutiat te deus paries dealbate, sedes, me
iudicare ƀm legẽ, ⁊ ꝯ legẽ iubes me percuti, ⁊ cũ a circũstantibus
diceretur, iniuriã facis principi sacerdotũ, irridens eos admone-
re voluit, ꝙ dixerit, vt qui saperent, ẽt intelligerent iã destruendũ
eẽ in aduẽtũ Christi parietẽ dealbatũ, hoc est hippocrisim sacer-
dotij iudeoꝝ. Ait quippe nesciui fratres, q² princeps est, scriptuȝ
est. n. principi populi tui nõ maledices, cũ proculdubio, qui eodẽ
populo creuerat, atqꝫ in lege fuerat eruditus, illũ principẽ sacer-
dotũ nescire nõ posset eos, qbus ita notus fuerat, vllo modo fal-
10 leret. † ¶ Sunt ergo ista precepta patiẽtie semp in cordis prepa-
ratione retinenda, ipsa quoqꝫ beniuolentia ne reddat malũ ꝓ ma
lo semp in voluntate cõplenda, agenda sunt aũt multa ẽt cũ in vi
ctis quadã benigna asperitate plectendis, quorũ potius vtilitati
ꝯsulendũ est, q̃ȝ voluntati, nam in corripiẽdo filiũ quẽlibet aspere
nunq̃ȝ profecto paternus amor amittitur, fiat tamẽ quod nolit ⁊
doleat, q² ẽt inuitus dolore videt sanandus, ac per hoc si terrene
ista res publica christiana precepta custodiat, ẽt ipsa bella sine be
neuolẽtia nõ gerentur. Sed vt ad pietatis iustitieqꝫ facilius so-
cietatẽ virtus ꝯsulatur, nã cui licentia iniquitatis eripitur, vtilius
11 vincitur. † Quoniã nihil est infelicius felicitate peccantiũ quia pe
nalis nutritur impunitas, ⁊ mala voluntas velut interior hostis
roborat̃, nã si christiana disciplina omnia bella culparet, hoc po-
tius ꝯsiliũ salutis petentibus in euãgelio diceretur, vt abijcerent
arma, seqꝫ militie omnino subtraherent, dictũ est aũt eis nemineȝ
ꝯcusserit, estote ꝯtenti stipendijs vestris, quibus propriũ stipẽdiũ
sufficere debere precepit, militare itaqꝫ nõ prohibuerat, ideȝ noli
existimare neminẽ deo placere posse qui armis bellicis ministrat
in his erat sanctus Dauid cui dominus tã magnũ perhibuit te-
stimoniũ, in his ẽt plurimi illius tẽporis iusti, in his erat sanctus
ille centurio, qui domino dixit, nõ suȝ dignus, vt intres sub tectuȝ
12 meũ. ¶ † Duplex est ergo bellũ, publicũ, quod proprie dicitur, il-
lud qḋ inducitur auctoritate principis superiorẽ nõ recognoscen
tis. ¶ Aliud est Bellũ particulare, qḋ improprie dr̃ bellũ, multi
plexqꝫ est, vt duellũ represalie, ⁊ omne bellũ motũ, vel acceptatũ
auctoritate nõ publica, sed alicuius inferioris principis superio-
rẽ recognoscẽtis de quo. j. Justitia. n. publici fundat̃ prio ex iusta
cã, q̃ ꝓuenit ex necessitate nõ ex volũtate, vñ Aug. ad Bonif. h̃
ergo primũ cogita qñ armaris ad pugnam, q² virtus tua, ⁊ ip-
sa corporalis donũ Dei est. Si eniȝ cogitabis de dono dei, nõ fa
13 cies ꝯtra dominũ, † fides. n. quando promittitur, etiam hosti ser-
uãda est, contra quẽ bellũ geritur, quãto magis amico ꝓ quo pu
14 gnatur? pacẽ habere volũtatis est, † bellũ aũt dȝ esse necessitatis,
vt liberet deus a necessitate ⁊ ꝯseruet in pace, non. n. pax querit̃,
vt bellum exerceatur, sed bellum geritur, vt pax acquiratur, esto
ergo in bellando pacificus, vt eos quos expugnas ad pacis vtili
tatem vincendo perducas, beati. n. pacifici ait dominus, quoniã
15 filij dei vocabuntur. † si autem pax humana tam dulcis est pro tẽ-
porali salute mortaliũ, quanto dulcior est pax diuina ꝓ eterna sa-
lute angeloꝝ, Itaqꝫ hostẽ pugnãtẽ necessitas deprimat, nõ volũ
tas, sicut bellãti ⁊ resistẽti violẽtia redditur, ita victori capto mise
ricordia iam detur, maxime in quo pacis perturbatio nõ timetur
ad idem militare non est delictũ, sed propter predã militare pec-
catũ est, item apud vos dei cultores etiam ipsa bella pacata sũt,
que nõ cupiditate aut auiditate, sed pacis studio geruntur, vt ma
li coherceantur, ⁊ boni subleuentur, vnde Nicolaus papa ad cõ
16 sulta bulgaroꝝ. † Si nulla vrget necessitas non solũ quadragesi
mali tempore, sed ẽt omni tẽpore est a prelijs abstinẽdũ, si aũt ine
uitabilis vrget inportunitas, neqꝫ quadragesimali tpe pro defẽ
sione tam sua, q̃ȝ patrie, seu legum paternarũ est belloꝝ procul-
dubio preparationi parcẽdũ, ne vcȝ homo videatur deũ tentare,
si habet quod faciat ⁊ sue ac aliorum saluti consulere non procu-
17 rat, ⁊ sancte religionis detrimenta non precauet, † hinc ⁊ Ambr.
fortitudo, que bello tuetur a barbaris patriã, vel domi defendit
infirmos, vel a latronibus socios plena iustitia est, ⁊ vt qui impu-
18 gnantur hoc mereantur, † hinc idem Augu. iusta bella solent dif
finiri, que vlciscuntur iniurias, sic gens ⁊ ciuitas petenda est, que
vel vendicare neglexerit, quod a suis improbe factũ est, vel redde
re qḋ per iniurias ablatũ est, vel male possidetur ⁊ illicite. vñ ideȝ
ad vincen. contra here. quicunqꝫ vos occasione huius legis im-
perialis non dilectione cordis, sed odio inimicãdi persequitur di
19 splicet nobis. † ⁊ q̃uis res quecũqꝫ terrena nõ recte a quoq̃ȝ pos
sidere possit, nisi iure diuino, quo cuncta iustoꝝ sunt, vel iure hu-
mano, quod in potestate est regũ terre, ideoqꝫ falso res appella-
tis vestras, quas neqꝫ iuste possidetis ⁊ secundum legem terreno
rũ regũ amittere iussi estis, frustraqꝫ dicitis nos in eis congregan
dis laborauimus, cũ scriptũ legatis, labores impioruȝ iusti edũt,
sed tamen q̃squis ex occasione legis huius, quã reges terre Chri
sto seruiẽtes ad emendandã impietateȝ vestrã promulgauerunt,
res proprias vestras cupide appetit, displicet nobis, quisquis de
niqꝫ res ipsas pauperũ, vel basilicas cõgregationũ, quas sub no
mine ecclesie, tenebatis, que omnino non debentur nisi ei ecclesie,
que vera est Christi ecclesia, non per iustitiam, sed per auaritiam
tenet, displicet nobis quisquis pro aliquo flagitio, vel facinore
deiectum a vobis ita suscipit sicut suscipiunt, qui excepto erro-
re quo a nobis sepamini sine crimine apud vos vixerunt, displi-
cet nobis. item ꝯ petilianum. si de rebus vel locis ecclesiasticis, q̃
nõ tenetis, querimini, possunt ⁊ iudei iustos se dicer̃, ⁊ iniquitatẽ
nobis obijcere, q² locũ in quo impij regnauerũt modo Christiani
20 possident. † quid ergo indignũ si ea que tenebant heretici ƀm pa-
rẽ voluntatẽ domini chatolici tenent? ad omnes iniquos ⁊ ipios
illa vox domini valet, auferetur a vobis regnũ domini ⁊ dabitur
genti facienti iustitiã. an frustra scriptum est labores iniustoꝝ pij
edent? quapp magis mirari debetis ꝙ adhuc tenetis aliquid, q̃ȝ
ꝙ aliquid amisistis, item si qua iaȝ precisi possidere cepistis, quia
vobis ablata nobis dominus dedit, nõ ideo possidemus aliena,
⁊ concupiscimus, quia illius imperio cuius sunt, omnia facta sũt
nostra, ⁊ iuste nostra sunt. vos. n. vtebamini ad precessionem, nos
ad vnitatẽ. alioquin ⁊ primo populo dei possent illi obijcere alie-
ne rei concupiscentiam, qui diuina potestate ab eorum facie, qui
ea terra male vtebãtur expulsi sunt, ⁊ ipsi iudei a quibus ablatuȝ
est regnũ ƀm verbũ domini ⁊ datũ est genti facienti iustitiam po-
sunt obijcere aliene rei cõcupiscentiã, q² Christi ecclesia possidet
vbi persecutores Christi prius regnabant, nõ recte ergo obijciũt
quod res eoꝝ cõcupiscamus, ⁊ auferamus, sȝ vtinã catholici fiãt
⁊ nõ solũ que dicunt sua, sed ẽt nostra in pace ⁊ charitate nobiscũ
possideant. vsqꝫadeo aũt calũniandi cupiditate cecantur, ⁊ non
attendũt, q̃ȝ sint inter se ꝯria, que loquunt̃, ipsi certe dicunt ⁊ inui
diosissimi sibi ꝯqueri vĩr, ꝙ eos in nostra communione violento
leguȝ imperio cohartamus, hoc itaqꝫ nullo mõ faceremus, si res
21 eorũ possidere vellemus, † quis eniȝ auarus querit cõpossessorẽ?
quis dominandi cupiditate inflamatus, vel fastu dominationis
elatus, desiderat habere ꝯsortẽ? ipsosqꝫ certe attendant quo naȝ
suos modo etiam socios nostros ⁊ fraterna nobis dilectione cõ-
iunctos quẽadmodũ sua teneant, non solũ que habebant, sȝ etiaȝ
nostra, que nõ habebant. qui tamẽ si pauperũ cõpares sumus ẽt
nostra sunt ⁊ illorũ, si aũt priuatim que nobis sufficiant posside-
mus, nõ sunt illa nostra, sed pauperũ, quorũ procurationẽ quodã
modo gerimus, nõ proprietatẽ nobis vsurpatione damnabili vẽ
dicamus, quidquid igitur nomine ecclesiarũ partis donati possi-
debant Christiani imperatores legibus religiosis cũ ipsis cleri-
cis ad catholicam ecclesiam transferre iusserunt. cũ ergo nobiscũ
sunt plebs earũdẽ ecclesiarũ nobiscũ sunt pauperes, qui de eisdẽ
possessiunculis alebantur, ipsi potius foris positi desinant concu
piscere aliena, sed intrent vnitatis societatẽ, vt pariter guberne-
mus non illa tantũ quidẽ, que dicunt sua verũ etiam que dicunt
⁊ nostra. scriptum est. n. omnia vestra, vos autẽ Christi, Christus
autẽ dei. quẽadmodũ ergo mẽbrũ si precidatur ab hominis viui
22 corpore, non potest tenere spiritũ vite, † sic homo si preciditur de
Christi iusti corpore nullo modo potest tenere spiritũ iustitie, etiã
si figurã mẽbri teneat, quã sumpsit in corpore. in huius ergo com
page corporis veniant ⁊ labores suos nõ dominãdi cupiditate,
sed bene viuendi pietate possideant, nos aũt voluntatẽ nostram,
vt iam dictũ est, ab huius cupiditatis sordibus quolibet inimico
rũ iudicante purgamus, quãdo eos ipsos, quorũ labores dicunt̃
vt nobiscũ ⁊ illis ⁊ nostris in societate catholica vtantur quãtuȝ
valemus inquirimus, sed hoc est inquiunt quod vos mouet, si in
iusti sumus, quare nos queritis? quibus rñdemus, querimus vos
iniustos

iniustos ne permaneatis iniusti, querimus perditos, vt de inuentis gaudere possimus, dicentes, mortuus erat frater & reuixit, perierat, & inuentus est, quare ergo me inqt nõ baptizas, vt me abluas a peccatis, r͠ndeo, qꝛ non facio iniuriam charateri imperatoris, cum errorẽ corrigo desertoris, † quare inqt apud te vel penitentiam non ago? immo nisi egeris saluus esse nõ poteris, quõ enim gaudebis te esse correptum, nisi doleas te fuisse peruersum. quid ergo inquiunt apud vos cum ad vos trãsimus accipimus. R͠ndeo non equidem, accipitis baptismum, qđ vobis extra cõpagem corporis Christi in esse potuit prodesse non potuit, sꝫ accipitis vnitatem spiritus in vinculum pacis, sine qua nemo poterit videre Deum, & charitatem, que vt scriptum est operit multitudinem peccatorum, si autem ꝯsideremus ꝙ scriptum est in libro sapientie, ideo iusti tulerunt spolia impiorum, item ꝙ legit̃ in ꝓuerbijs thesaurizant̃ autem iustis diuitie impiorum, tũc videbimus non esse querendũ, qui habeant res hereticorum, sed qui sint in societate iustorum. & si corpus Christi tollit spolia impiorum, & si corporis Christi thesaurizẽtur diuitie impiorum non debent impij foras remanere, vt calumnientur, sed intrare potius, vt iustificent̃, quibus auctoritatibus liquido monstrat̃, ꝙ ea que ab hereticis male possident̃ a chatolicis iuste auferunt̃, neqꝫ ideo aliena possidere dñr. † Belli etenim & particularis iustitia est, vt resistat̃ in iusto inuasori, fundaturqꝫ in regula iuris naturalis, & positiui, boc est vim vi repellere lꝫ. c. ius naturale. j. dis. l. vt vim. de iust. & iu. neqꝫ requiritur auctoritas superioris, alioqn iam particulare bellum erit publicum & cõe, vnde ẽm Abb. vbi. ŝ. si per inferiores recognoscentes superiorem non bñtes iustam cãm necessitatiue precisam pugnandi, vt qꝛ non pugnant ad suam, vel rerum suarum defensionem, inducat̃ tale bellum iniustum est, & ipsi latrunculi dñr, vt in. l. hostes. ff. de capti. bñtes vero talem iustam cãm pugnãdi, vt qꝛ non pugnant, nisi ad prosecutionem, & defensionem necessariã iurium suorum, iustum est, & ẽm Inno. is qui bellum infert, si hꝫ iurisdictionem sup eos, quos impugnat tanq̃ ꝯtumaces & rebelles, potest cuiqꝫ ꝯcedere, vt res eorum inuadat, & suas faciat, & eos captos detineat, quo vsqꝫ tali dño iurisdictionem tpalem habenti assignet, † hinc & alias iuste pugnantibus se, vel sua defendendo lꝫ repellendo etiam occidere hominem, neqꝫ lꝫ capere aduersarium, aut bona & capiendo sua facere, nisi in sui, vel suorum recõpensationem. c. ius gentium. j. disti. c. si de rebus. xxiij. q. vij. † nec ex ipsa inuasione, vi bonorum raptorum competit iniuriarũ quoqꝫ actio denegatur cum exceptio paris criminis obstet, vt de adul. intelleximus, bene tamen potest vendicare, cum earum rerum, sicut & prius remaneat dñs, que & in clericis locum hꝫ, vt tenet. idẽ Inno. alias sequeretur ꝙ clerici se defendere non possent cum boc cõpetat iure naturali, vt supra, † & quo ad actus naturales etiam nec religiosi censeantur mortui. c. placuit. xxvj. qõ. j. vnde videtur ꝙ non solum laici, sed etiam clerici possint repellere iniurias, & rei & persone, vt in iuribus supra, & in. d. c. olim. & c. si vero. ij. & c. ex tenore. de sen. excom. nec ob. tex. in. c. seditionarios. xlvi. dist. qui loquitur de vindicta inferenda, non de iniuria expellenda, nec tex. in. c. suscepimus. de homi. nam loquitur in iniuria rerum, in cuius expulsione modum excessit, † vnde licet licitum sit clericis vim illatam, & inferendam rebus rpellere, & potius illatã q̃ inferendam, non tamen vsqꝫ ad offensionem alterius, maxime in personam, quia non euitatur irregularitas, si occidat, vel mutilet cum alias euitare mortem valeat, vt in cle. j. de ho. non autẽ incurrit in excõmunicationem seruato moderamine, cum ad boc requiratur diabolica suasio, iniuriam vero persone q̃ꝙ̃ repellere liceat priusq̃ sit illata, † vnde licitum est, occisorem insidiantẽ, occidere, vt. ff. ad leg. aquili. l. iij. & v. repercutiendo tamen nulli licet, sed si aliquis vim factam repellat potius presumi debet, ꝙ defendendi, q̃ vlciscendi causa fecerit, vt. ff. ad leg. aqui. si ex plagis. §. tabernarius. & hoc si primus percussor volebat denuo percutere, alioquin potius est vindicta q̃ repulsio iniurie, & ita intelligitur tex. in. l. ij. §. cum igitur. ff. de vi & vi arma. ꝙ incontinenti vis est repellenda, scilicet repercutiendo, vim repellere, opinio vero Ugo. tenentis ꝙ peccat mortaliter occidens ne occidatur, reprobatur expresse in. d. clem. per quem tex. † mortem aliter vitare non valens, suum potest occidere, vel mutilare inuasorem, & etiam illarum personarum, quarum iniuria propia est, iuxta no. per Inn. in. d. c. si vero. & per glo. in. d. clemẽ. licet nullus. ad boc teneatur scilicet, vt occidat, ne occidatur & esset maioris perfectionis secundum sanctum Thom. si se permitteret occidi, q̃ si se defendendo occideret, cum aliter euadere non posset, vt in. c. de occidendis. xxiij. q. viij. neqꝫ sit distinctio loci in tali necessitate, † nec obstat ecclesie pollutio, cum sit magis ponderanda hominis conseruatio irrestaurabilis, q̃ ecclesie restaurabilis, maxime cum iuxta nota. in. c. vnico. de consec. eccle. vel alta. in. vj. ad hoc requiratur effusio sanguinis iniuriosi † licitaqꝫ est occupatio & in quocunqꝫ officio, veluti baptizandi, confirmandi, ordinandi, penitentiam iniungendi, singulaqꝫ sacramenta conferendi, si inuadantur, quia licite postponunt illorum sacramentorum collationem inchoatam propter sui tutelam, † hinc ꝙ celebranti si inuadatur & aliter mortem euadere non potest, licitum est se defendere quia propter impedimentum corporale superueniens, inchoatum officium dimittitur inexpletum, vt in. c. illud. & c. nihil vij. qõ. j. & si se defendendo occiderit potest (reassumpto officio) celebrare, dũmodo habeat locum predi. clem. quia vt in ea probatur, neqꝫ peccatum, neqꝫ irregularitatem incurrit, sed predicta habent locum quando ex imperfectione, vel non collatione huiusmodi non sequeretur alias periculum anime alicuius, stante obligatione, quia ex morte sacerdotis vnum sequitur malum, tantum, & est temporale, aliter vero duo spiritualia, scilicet mors anime, & neglectus cure, quod obligatis est mortale, vt in. c. cum sit. de eta. & qualit. † preeligendum est minus malum maiori, per totum. xiij. dist. idem in dubio sufficienti per regu. iur. quando vero fugiendo inuasus euadere possit, Panor. in. d. c. olim. distinguere quosdam dicit vtrum sit verecundia fugere vel ne. Bart. vero indistincte, † ꝙ fugere quis nõ tenetur, quia fugere est iniuria. l. item apud labeonem. ff. de iniu. consequenter ad eam repellendam, & propulsandam percutere licet. nam si pro rerũ defensione licitum est armis resistere, vt in. d. c. olim. & c. dilecto. de sen. excom. in. vj. etiam vsqꝫ ad occisionem si res alias salue esse non possunt, iuxta not. in. l. furem. ff. ad. l. corne. de sicca. † & quelibet iniuria corporalis maior est rerum iactura. l. in seruorum. ff. de pen. ergo pro hac propulsanda, & licitum est percutere, ꝙ & temperãdum censent, iuxta no. per eundem Bar. in. l. j. ff. eo. in quo casu, & Pan. ꝙ lꝫ euitetur peccatũ non tñ irregularitas, cum non habeat locum. d. cle. sed si bene aduertamus. j. dist. Bar. est verissima, maxime in clericis, cum ex dicta clemen. solum licentia concedatur in casu, in quo aliter quis euadere non potest, et iniuria in isto casu perueniat ex facti proprij verecũdia, que nõ data vt suponit predicta distin. cessat iniuria. neqꝫ de tali loquit̃ text. in. d. l. in seruorũ †, sed aduertendũ ẽm Jo. de lig. ꝙ predicta defensio, ꝓ rebus ant ꝯpetit iuste posidenti, aut iniuste, si iuste & incõtinenti cum moderamine inculpate tutele potest quis & ꝓ rebus suis & sibi depositis, & comõdatis & pro rebus amicorum, propinquorum, vicinorum, & proximorum, & pro repellenda eorum iniuria impartiri suum auxilium. † imo si potest & negligit vr̃ iniuriantem fouere. d. c. dilecto. & c. consentire. lxxxiij. dist. & a fortiori in personali. inquibus licet euitetur peccatum, ꝙ in realibus non credo mutilando vel occidendo non tñ iregularitas † licet excommunicatio sicut dictum est sic ad quam requiritur diabolica persuasio, neqꝫ a iure imponatur sine peccato mortali. c. nemo. xj. qõ. iij. cum non sit incuitabilis necessitas, & iuxta gl. in. §. j. xxiij. q. viij. homo homini officiũ debeat si pt̃ sine periculo sui. l. cum seruis. ff. de ser. c. non est inferenda. xxiij. q. iij. c. relegentes. xxiij. q. v. † quinimo ẽm Cyn. in. l. j. C. vnde vi. & glo. in. d. §. j. & Bar. in. l. si quis in seruitute in fine. ff. de furtis & in. d. l. vt vim, vbi & gl. quilibet de populo potest quemlibet impune defendere & percutiendo, licet consultius fiat, ẽm Bart. si inuasus clamet, defendite, succurrite, & similia ad tollendũ omne dubium, vt no. etiam Bal. in. d. l. j. argu. l. graccus. de adul. & hoc quo ad euitãdam penam corporalem, aut pecuniariam sine personarum discrimine, secundum modum dicte. l. vt vim limitatum per. l. in priuatis. ff. de iudi. † inter defendendo autem iuxta potiorem obligationẽ potius vni, q̃ alio, si autẽ possidet quis iniuste ab alio aliquo, q̃ ab eo, contra quem vult vim vi propulsare, & tunc licet ꝯ illum alium quandocunqꝫ volentem violentiam inferre vim vi. vt. ŝ. repellere, aut ab eo contra quem vult vim vi repellere, & tũc aut possidet vi, aut precario, aut clam. in primo casu si statim venit, vt recuperet, non licet resistere. C. vnde vi. l. j. aut ex interuallo sic, quia tunc non licet alicui auctoritate propria ablata recuperare. in secundo vero casu post denegatam restitutionem licet petenti rem suam statim vim vi repellere, neqꝫ possidenti licet resistere. quia denegando vr̃ spoliare, sed ante denegatam restitutionem non, licet possit reuocare precarium, in tertio vero licitum est ingredi, neqꝫ licet vim vi repellere, qui a cõmiteretur violentia † vnde secundum Panor. in. d. c. sicut. si recuperatio fiat incontinenti, vim vi iste dicitur repellere, alias per iudicem dꝫ res recuperari si potest, alioquin in defectum iudicis, si aliter nõ potest violenter potest dominus rem suam recuperare, ar. l. nullus.

C. de iude. ⁊ l. ait pretor. ff. de his qui in frau. cre. no. Inno. in d.
43 ca. olim. vel furto, mendacio, † non, cum hoc non liceat pro alte-
rius vita saluanda, vt in c. ne quis. xxij. q. ij. vnde glo. c. cupiētes
de elec. in vj. intelligitur de cauillatione simulandi, vel occultan-
di, sed predicta militant in valentibus habere bona, vt excludan
tur serui, monachi, ⁊ similes, pariformiterq;, lz pro rebus sicut ꝑ
personis respectu eorū cui resistitur data vi, ⁊ absq; discrimine,
vnde licita est predicta defensio contra superiorem, quando cō-
stat ꝙ iniuste inuadit. l. prohibitum. C. de iure fis. maxime cū ali-
quid ad ipsum non expectans extra officium suum agit, alias si
44 iuste, ei resistendum non est. ij. q. iij. qui resistit, † eodem modo cō-
tra iudicem, vel potestatem irrecuperabiliter inuadentem, sic ⁊ ꝯ
ceteros habentes potestatem concessam cum excedunt, q; tunc
cōmuni regula regulantur veluti pater, Abb. dñs magister ⁊c.
45 † sed cum licere huiusmodi defensionis reguletur cum modera-
mine inculpate tutele, vt in predictis iuribus, quod est quādo id
fit quo omisso iniuria repelli non poterat, sine periculo persone,
vel rerum ſm glo. in c. significasti. de ho. ⁊ Bar in d. l. i. ⁊ Pa
nor. in c. olim. quia hoc nulli imputatur, iuxta. l. scientiam. §. qui
46 cum aliter. ff. ad leg. aquiliā. † si quis tamen moderamen excedit
non ex proposito non tenetur, vt. ff. ad leg. aqui. si ex plagis. §. ta
bernarius. ⁊ ſm Inno. ⁊ Hosti. ⁊ do. An. ⁊ hoc quantum ad dā
num illatum, ⁊ si persona ecclesiastica percussa sit, quo ad senten
tiam excōmunicationis ſm Ray. quantum vero quo ad penam
⁊ irregularitatem, si mors sequatur secus, cum tutius hoc sit. si
autem ex proposito, tenetur arbitrio iudicis, vt in d. c. olim. per
Bal. in c. j. de pa. in vsib. feud. diuersificandumq; est huiusmodi
moderamen attenta varia personarum qualitate, q; aliter ⁊ mi-
tius, contra patrem, q̄z contra penitus extraneum, ⁊ sic de alijs,
47 neq; in hoc certa potest regula dari, † sed possumus distinguere,
q; si vis infertur persone incōtinenti potest quis anteq̄z ꝑcutiat
percutere ad euadenduz iniuriam, vel percussionem, cum hoc non
sit inferre, sed potius repellere iniuriam, vt. s̄. dictū est, ſm Bar.
sed hoc si verisimilia precedunt inditia, ⁊ manifesti actus, ꝙ ille
48 volebat offendere, ⁊ iste aliter se defendere non poterat, † facta
vero iniuria, etiam incontinenti non est hoc licitum, q; esset vin-
dicta, non defensio, nisi vt dictum est, ſm glo. in d. §. j. Innocē. ⁊
49 Bar. percussio geminata timeretur. † sed si percussus insequitur
percussorem percutere iam nolentem, vt culpabilis, non vt dolo
sus punitur, cum inconsultus calor calumnie vitio careat. l. j. ff.
ad turpi. si autem rebus, ⁊ illatam, ⁊ inferendam licitum est re-
pellere in continenti, sed potius illatam q̄z inferendam, vt in ꝓn.
50 d. glo. ⁊ in d. c. oliz. maxime si aliter res salua esse nō posset, † ad
uertendum tamen ꝙ hoc quod dicitur in continenti, glo. in d. c.
significasti. habet ꝙ sit quam citius poterit, iuxta rei conformita
tem, dumtamen ad alia non aduertatur, ſm Jo. and. ⁊ Hostien.
alias esset vindicta ⁊ guerra, quod relinquendum est arbitrio bo
ni viri, rerum qualitate pensata, cum dictum Bart. in d. l. j. non
omnibus possit conuenire, ⁊ hoc, nisi res per viam iudicialez nō
51 possit rehaberi, secus in ipso actu rapiendi. ¶ † Ad secūdum li-
cet petendum non sit illud, ꝙ iure prestari non debet, enimuero
multa rite prestantur, que tamen iure non petuntur, bonus enim
non rite iniurie vindictam petit, quia malez pro malo redderet,
quaz tamen iudex rite infligeret, nec nisi bonum pro malo redde
ret, hinc Augu. in expositione psal. c. viij. ait sex differentie sunt,
reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis, hec bono
rum sunt, ⁊ prius melius, non reddere bona pro bonis, ⁊ redde-
re mala pro bonis, hec duo malorū sunt, sed posterius deterius
reddere bona pro bonis, ⁊ pro malis mala, hec duo mediocrum
sunt, prius propinquum bonis, quod Christus non arguit, sed
plus oportere dicit, quia ethnici hoc faciunt, posterius propin-
52 quius malis, conuenit tamen etiam bonis, † vnde ⁊ lex modum
vltionis statuit oculum pro oculo, que si dici potest iniustorū iu
stitia est, non quia iniqua est vltio, quam lex statuit, sed quia vi-
tiosa libido vlciscendi, magisq; ad iudicez pertinet hoc inter ho
mines discernere, q̄z bonum hominem sibi expetere hic eniz ma
lum pro malo redderet, iudex vero non, sed delectatione iustitie
iustum pro iusto, quod est bonum pro malo ꝙ etiā Deus iudex
53 facit, † item ab aliquo capto iniuste sua exiguntur, pro vita tamē
redimenda iuste offeruntur, item vasa sacra ab aliquo barbaro
iniuste exiguntur, pro redemptione tamen captiuorum iuste pre
54 stantur, † sic ⁊ iniurie propulsatio licet iniuste postuletur, iure ta-
men prestatur, q̄z q̄z ⁊ ipsa postulatio non vsquequaq; iniusta ꝓ-
betur, aliud enim est iniuriam repellere, vt sibi liceat voluptuose
viuere, aliud vt aliorum vtilitati libere possit vacare, sic aliud est
suffragium ab homine tanq̄z a ministro iustitie postulare, vt ma-
la voluntas aduersantium eius ministerio careat effectu, ⁊ bono
rum voluntas eius suffragio sortiatur effectum, aliud spem suaz
adeo in hominem transferre, vt aduersa, que inferuntur a Deo
ad vite correctionem humano pellantur auxilio nulla preceden
te correctione, sicut Israelite, qui per captiuitatem sibi iminentē
Egiptiorum suffragio se euadere posse putabant sine penitentia
preterite vite non reuocantes ad memoriam, da nobis auxilium
de tribulatione, quia vana salus hominis, item hi in curribus,
⁊ hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus, pe
tere ergo, vel prestare in tribulatione subsidium, vt voluptuose
quis in crimine viuat, damnabile est, petere autem, vel prestare
solatium, vt malis facultas delinquendi adimatur, vt ecclesiam
pacem adipiscatur, vt aliquis multorū vtilitati seruetur vtile est
⁊ honestum, dissimulare vero est grauissimum, hinc de Paulo le
gitur, ꝙ cum quidam iudeorum iurassent se non comesturos pa
nem, nisi eum interficerent, petijt milites a pretore, quorum presi
dio illesus seruaretur ab iniuria iudeorū, non sue voluptati, sed
omnium vtilitati victurus, hinc ⁊ in euangelio mercēnarius vo-
55 catur, qui videt lupum venientem, ⁊ dimittit oues, ⁊ † fugit hinc
ecclesia ab imperatore ad sui defensionem auxilium petere mo-
netur, vnde idem ad Bonifac. ait, Maximianus episcopus va
giensis auxilium petit ab imperatore christiano contra hostes ec
clesie, non tam sui vlciscendi causas q̄z tuende ecclesie sibi credi-
te, quod si pretermisisset non eius fuisset laudanda patientia, sed
negligentia merito culpanda, neq; enim apostolus Paulus vi-
te sue transitorie, sed ecclesie Dei consuluit, qui contra illos, qui
eum occidere conspirauerant, consilium eorum vt tribuno pro-
deretur effecit, vnde factum est vt eum ad locum quo fuerat pro
ducendus deduceret miles, armatus ne illorum pateretur insi-
dijs, idem ad emetrium. Nostri, aduersus illicitas, ⁊ priuatas
vestrorum violentias, quas ⁊ vos ibi, qui talia facitis, doletis ⁊
gemitis a potestatibus ordinatis vltionem petunt, non ꝙ hos
persequantur, sed quia se defendant, ⁊ contra Petilianum. pro
membris Christi aduersus vos seruiunt, ⁊ vobis resistunt, qui-
cunq; in ecclesia eo animo sunt, quo tunc Petrus fuit, cum fer-
rum pro Christi nomine strinxit. sed multum interest inter vestrā
persecutionem, ⁊ illorum vos similes estis seruo sacerdotis qui
seruiente principibus vestris, aduersus ecclesiam chatolicam,
idest aduersus corpus Christi armamini, isti autem tales sunt,
qualis tunc Petrus fuit, qui pro Christi corpore, idest pro eccle
56 sia etiam corporaliter pugnauit, † hinc Ambro. in lib. primo. de
offi. non inferenda sed depellanda iniuria, lex virtutis est, qui. n.
non repellit a socio iniuriā si potest, tam inest in vitio, q̄z ille qui
facit. vnde sanctus Moyses hinc prius orsus est tentamēta im
bellicis fortitudinis, nam cum vidisset hebreum ab egiptio iniu
riam accipientem defendit ita vt egiptium prosterneret atq; in
arena absconderet. Salomon quoq; ait, eripe eum, qui ducitur
57 ad mortem. Anastasius ⁊ Damasus, papa. † Qui potest ob-
uiare ⁊ perturbare peruersos, ⁊ non facit, nihil aliud est, q̄z faue
re impietati eorū. neq; caret scrupulo societatis occulte qui ma
nifesto facinori desinit obuiare. itē excon. cartha. v. Ab impera
toribus vniuersis iustum est auxilium postulandum propter afli
ctionē pauperū, quorū molestijs sine intermissione fatigat̄ eccle-
sia, vt defensores eius aduersus potētias diuitum cum Epōrū
prouissionem delegentur, Ecce ꝙ nonunq̄z iniuria sociorum ar-
mis est propulsanda, vt malis sit adempta facultas delinquēdi,
prosit ⁊ bonis optata facultas libere consulendi ⁊ ecclesie mini-
stretur, hoc qui non facit ꝯsentit vnde Augu. in psal. lxxxj. osten
dit proph. neque illos inmunes a scelere esse, qui permisserunt
Christum principibus interficere cum pro multitudine timeret̄,
⁊ possent illos a facto ⁊ se a consensu liberare. qui desinit ob-
58 uiare cum potest consentit. † neq; enim fas est omnibus homini
bus bellum publicum suscipere sine auctoritate principis supe-
riorem recognoscentis, cum hoc non pertineat ad personaz par
ticularem, qui potest ius suum prosequi in iudicio superio-
ris, nulliq; liceat violare ius principum, quod violat qui sine
iuris auctoritate manu regia ius sibi dicit, vbi habetur copia
59 ius dicentis, † soli ergo principi competit sua auctoritate cū nō
habeat superiorē pro ꝯsequenda iustitia, cuiusmodi est papa, im
perator, Rex Hispanie ⁊ ceteri huiusmodi iura habentes. vt ꝑ
60 doc. vbi supra, † hinc ⁊ Isidorus in. xx. li. ⁊ himo. iustum est bel-
lum qđ ex edicto geritur de rebus repetendis aut propulsando
rum hominum causa, vnde Imperator valen. nulli prorsus in-
scijs ac inconsultis quorumlibet armorum mouendorum copia
tribuat̄. l. j. vt armo. vsus. C. lib. xj. item August. contra manni-
cheos. quid culpatur in bello, an quia moriuntur, q̄ñq; moritu-
ri vt

ri vt dominentur in pace victuri: hoc reprehendisse timidorum est, non religiosoruz. nocẽdi cupiditas vlciscendi crudelitas, impacatus, atq; implacabilis animus feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hec sunt que in bellis iure culpant, que plerumq; vt etiam iure puniantur aduersus violentias resistentium, siue Deo, siue aliquo legitimo imperio iubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur a bonis, cum in eo rerum humanarum ordine inueniunt, vbi eos, vel iubere aliquid tale, vel in talibus obe-

61 dire iuste ipse ordo constrinxit, † vnde neq; Joãnes ab armis iubet discedere milites, & Christus tributa Cesari monet reddi, q2 propter bella necessarium militi stipendium debetur. ordo autez ille naturalis mortaliuz paci accommodatus hoc poscit, vt suscipiendi belli auctoritas atq; consilium penes principes sit, sed si humana cupiditate belluz geritur non nocet sanctis in quos nõ habet quisquam potestatem nisi desuper datam, non enim pote-

62 testas nisi adeo, siue iubente, siue sinente, † ergo vir iustus si forte etiam sub rege sacrilego militet, recte potest illo iubente bellare, si vice pacis ordinem seruans, quod sibi iubetur, vel non esse contra Dei preceptum certuz est. vel vtrum sit certum non est ita vt fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi. innocentem autez

63 militem ostendat ordo seruiẽdi, † propterea enim quadam prouidentia militantibus sunt stipendia cõstituta, ne dũ sumptus queritur predo crassef, itẽ dominus ipse reddite que sunt Dei Deo, & que sunt Cesaris Cesari, igitur quod Cesar precipit ferendũ est, quod imperator tollerandũ est, sed fit intollerabile dum predam

64 exactores accumulant. † Item interrogauerunt Joannem milites dicentes, quid faciemus, & nos? ait illis neminez cõcutiatis, aut calumniam faciatis, sed estote contenti stipendijs vestris. Hic autem cognoscere se debet omnis homo, qui militat, non eniz de his tantum militantibus scriptura loquitur, qui armata militia detinentur, sed quisquis militie sue cingulo vtitur dignitatis sue miles ascribitur. atq; ideo hec sententia potest dici verbi gratia, militibus protectoribus cunctisq; rectoribus, quicunq; sibi stipendia publice decreta consequitur, si amplius querit tanquã calumniator, & concussor, Joannis sententia condemnatur. item Grego. vniuersis militibus Neapoli. Summe militie laus inter alia bona merita hec est obedientiam reipubli. vtilitatibus exhibere quicquid sibi vtiliter imperatum fuerit obtemperare.

65 ¶ † Iustificatur ad idem & bellum ex animo, & sic ad tertium & quartum, vt non animo, nec vindicandi, sed vt bonũ promoueatur, vel malum euitetur, quod solum requiritur ad euitandaz cul-

66 pam, non autem ad licite retinenda, que capiuntur in bello, † q2 iniqua intentio non variat rerum inequalitatem, vel equalitatez, ex quibus dependet ius retentionis, & restitutionis, vnde Aug. in li. de verbis domini, tollerandi sunt quidẽ mali pro pace, neq; corporaliter ab eis recedatur, sed spiritualiter, spiritualiter exire est facere quod pertinet ad correctionem malorum quantum licet pro gradu cuiusq; salua pace, displicere est non tangere, non enim prophete qui hoc dicebant populum suuz dimiserunt, non tetigisti immunduz, redarguisti, monuisti, corripuisti, adhibuisti, etiam si res exigit congruam, & que vnitatem non violat disciplinã, clamauit Moyses ista, clamauit Esaias ista, clamauit Ezechiel, videamus si dimiserunt populuz Dei, & se ad gentes alias transtulerunt. q̃z multa, q̃z vehementer Hieremias increpauit in peccatores, & sceleratos populi, inter eos tamen erat vnuz, cum eis templum intrabat eadem, sacramenta celebrabat, & eadem sceleratorum hominum congregatione viuebat, sed clamando exibat inde, hoc est exire, inde hoc est immundum non tangere,

67 ore non parcere, & voluntati male non consentire. † item tu bonus tollera malum, nam & Christus Judaz cum sciret furem esse tollerauit, & ad predicandum misit, eiq; cuz alijs eucharistiaz dedit. item super Joã. quid ergo voluit Dominus noster Jesus Christus fratres charissimi admonere ecclesiam suam, quando vnum perditum inter duodecim habere voluit, nisi vt malos tolleremus, neq; corpus Christi diuidamus, ecce inter sanctos est Judas, ecce fur est Judas, & ne cõtẽdas, fur & sacrilegus, & nõ qualiscunq; fur sed loculorum, dominicorum scilicet sacrorum sic crimina discernuntur in fure, neq; qualiscunq; furti, sed & pe-

68 culatus, † peculatus enim furtum dicitur de re publica, &, non sic iudicatur furtum rei priuate, quomodo publice, quanto vehemẽtius est iudicandus sacrilegus fur, non vndecũq; tollere hoc est sacrilegium comittere, sed de ecclesia qui aliquid furatur Jude proditori comparatur. item ecce inquiunt dicit propheta recedite, exite inde & immundum ne tetigeritis. quomodo ergo malos pro pace tollerabimus, a quibus exire & recedere iubemur, ne tãgamus immundum? nos istam recessionem spiritualiter intelligimus, illi corporaliter, nam & ego clamo cum propheta. Equalia sumus vasa vtitur nobis Deus in dispensatione vestra, clamamus & nos dicimus vobis, recedite & exite inde, & immundum

69 ne tetigeritis, sed contactu cordis non corporis. † quid enim est tangere imundum, nisi consentire peccatis? quid est autem exire, nisi facere quod pertinet ad correptionem malorum quantũ pro vniuscuiusq; gradu, & psona salua pace fieri potest? ergo fratres mei quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore seculi pregrauantur auaros, periuros, adulteros, inspectatores nugarum, cõsultatores mathemathicorum, augurum, phanaticorum, auruspicum, & rixosos, luxuriosos, quicquid inter vos malorum esse nostis, quantuz potestis improbate, vt corde recedatis, & redarguite, vt exeatis inde, & nolite consentire, vt immundum ne tan-

70 gatis. item cõtra Parmenianum, † quisquis vel quod potest arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest saluo pacis vinculo excludit, vel saluo pacis vinculo excludit, vel quod saluo pacis vinculo excludere non potest, equitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus, & ab isto maledicto imunis, de quo scriptura dicit, ve his, qui dicunt, quod nequam est bonum, & quod bonum est nequam, omnino liber prorsus securus, penitus est alie-

71 nus. † quomodo eniz iquit Parmenianus incorruptus poteris permanere, qui corruptis sociaris, plane ita sociatur quis malis si mali aliquid cum eis committit, aut committentibus fauet. si autem neutrum facit, nullo modo sociatur. porro si addã tertiuz vt non sit in vindicando piger, sed vel corripiat iustus in misericordia, & arguat, vel etiam si eam personam gerit, & rationẽ cõseruande pacis admittit, & coraz omnibus peccantibus arguat, vt ceteri timeant, remoueatur etiam, vel ab aliquo gradu honoris vel ab ipsa communione sacramentorum. sed si hec omnia cum dilectione corrigendi, non cum odio persequendi faciat, plenissimum, officium non solum castissime innocentie, sed etiam diligentissime seueritatis, impleuit, vbi autem cetera impediuntur, illa duo semper retenta incorruptum, castumq; custodiunt, vt neq;

72 faciat malum, neq; approbet factum. † item contra donatistas, si quis a catholica ecclesia fuerit separatus, quãtumlibet laudabiliter se viuere existimet, hoc solo scelere, quod a Christi vnitate se iunctus est, nec habebit vitam, sed Dei ira manet super eum qs-quis autem in hac sancta ecclesia bene vixerit, nil ei preiudicant aliena peccata, quia in ea vnusquisq; proprium onus portabit

73 sicut ait apostolus. † ergo cõio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed confessio factorum, nam si in malis factis non eis quisq; consentiat portat malus causam suam, neque preiudicat alteri, quem in consensione mali operis socium non habet criminis. item in sermone de verbis Euangelij. A malis semper corde disiungimini, ad tempus caute corpore copulamini. duobus modis non te maculat malus. Si ei non consentias, & si redarguas. hoc est non communicare non consentire. communicatur quippe quando facto eius consortium voluntatis vel approbationis adiungit. ne ergo consentiẽtes sitis malis vt approbetis neq; negligentes vt non arguatis, neq; superbientes vt insultanter arguatis. itẽ q̃z magnũ est cri-

74 men ab istorum innocentium communione separari † nam etiaz facta nocentium, que innocentibus demonstrari vel ab innocentibus credi non possunt non coinquinant quemq̃z, si propter innocentes etiã cognita sustinentur. non enim propter malos, boni sunt deserendi, sed propter bonos mali tollerandi sunt, sicut tollerauerunt eos prophete contra quos tanta dicebant neq; cõmunionem illius populi relinquebant, sicut Jesus nocentem iudam vsq; ad condignum eius exitum tollerauit, & eum sacram cenam cum innocentibus communicare permisit. sicut tollerarunt apostoli eos, qui propter inuidiam, que ipsius diaboli est vitium Christuz annunciabant. item in lib. de vnico baptismo, forte in populo Dei stat iuxta te auarus, raptor inhians rebus alienis. quem nosti talem, & fidelis est, vel potius fidelis vocatur, nõ eum potes de ecclesia pellere, non habes aliquem actum castigãdo, & corripiendo illum corrigere. accessurus est tecum ad altare, noli timere vnusquisq; onus suũ portabit. Item qũo inquis ferrem quem noui malum, nonne melius est, vt ipsuz ferres, q̃z te foras efferres, attende apostolum dicentem, vnusquisq; onus suum portabit. liberet te ista sententia, non. n. communicaris cũ illo auaritiam, sed cõicaris Christi mensam, & quid tibi obesset si cum illo communicaris Christi mensam? apostolus dicit, qui enim manducat, & bibit indigne, iudiciuz sibi manducat & bibit.

75 sibi, non tibi † sane iudex es si iudicandi potestatem accepisti. ecclesiastica regula, si apud te accusatur, si veris documentis testibusq; conuincitur coherce, corripe, excõmunica, degrada. tres

enim personas dixit Dominus, ⁊ debemus illas inuestigare in
euangelio pastoris mercennarij, ⁊ furis, pastorem dixit animam
suam ponere pro ouibus suis, ⁊ intrare per ianuam. furem dixit
⁊ latronem ascendere per aliam partem. mercennarium dixit lu-
pum, vel etiam furem si videat fugere, q2 non est illi cura de oui-
bus mercennarius est autem non pastor. ille intrat per ianuam,
qui pastor est, ille ascendit per aliam partez, qui fur est. ille vidēs
eos, qui volunt oues tollere timet ⁊ fugit. quia mercēnarius est,
neq; illi est cura de ouibus, mercennarius eniz est si inuenerimus
tres istas psonas, iueniemus quos diligamus quos timeamus
quos caueamus. diligendus est pastor, tollerandus est mercen-
narius, cauendus est latro. item discipuli non recepti a sama-
ritanis ignem celitus super eos deducere voluerunt dicētes ma
gistro. vis dicamus, vt descendat ignis de celo, ⁊ consumat eos,
76 audierunt nescitis cuius spiritus estis. †item omnis qui gladiuz
accipit gladio peribit. hinc ⁊ Hiero. ait qui secundum carnē na
tus est, persequebatur spiritualem nunq̄ vero spiritualis carna
lem persequitur, sed ignoscit ei quasi rustico fratri, scit eum profi
cere posse per tempus, ⁊ si quando egiptie filium viderit irascē-
tez. recordabitur vnius patris, qui boues creauit, ⁊ culices, ⁊ in
magna domo non esse solum vasa aurea, sed lignea, ⁊ fictilia vo
luit. item Augu. in li. de bap. quantus arrogantie tumor est, quā
ta humilitatis, ⁊ leuitatis obliuio. ⁊ arrogantie quāta iactatio.
vt quis se posse facere credat, quod neq; apostolis concessit do-
minus vt zizaniam a frumento putet se discernere posse. itē Gre
go. hec autem vita, que inter celuz, ⁊ infernum sita est, sicut in me
dio subsistit, ita vtrarumq; partiū ciues cōmuniter recipit, quos
tamen sancta ecclesia ⁊ indiscrete suscipit, ⁊ postmodum in eg-
gressione discernit. si ergo boni estis. in hac vita q̄zdiu subsistitis
77 equanimiter tollerate malos, †nam quisq; malos nō tollerat ip
se sibi per intollerantiam testis est, quia bonus non est. Abel. n.
esse renuit, quem Caym malitia non exercet, Christus etiam in
euangelio ait, audistis quia dictum est in lege quēadmodum vl-
tionis lege statuit oculum pro oculo, dentez pro dente. ego autē
hanc vicissitudinem tollens ⁊ ad mansuetudinem, ⁊ charitatis
perfectionem vos inuitans dico vobis, nolite resistere in malo.
sed diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos,
vt sitis filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos,
⁊ malos, ⁊ pluit super iustos ⁊ iniustos. hinc Paulus ait, si esu-
78 rierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi, †omnis au-
tem iniquus bonorum est inimicus. omnis autem amicus huius
seculi etiam inimicus est Dei, inimicus autem Dei bonitatis, ⁊
iustitie est inimicus, ac per hoc amatorem iustitie, ⁊ bonitatis di
ligere non potest. cum ergo inimicos diligere, vel illis beneface-
re, cibum, ⁊ potum subministrare iubemur iniquis, persequi, ⁊ il
licite punire prohibemur in lege enim veteris testāmenti corpo-
79 ralis pena statuta est †in lege vero euangelij omni peccāti per pe
nitentiam venia promittitur, vnde illa aspere incipit dicens, ego
sum dominus Deus zelotes visitās peccata patrū in filios vsq;
in tertiam ⁊ quartam generationem. hec vero aleniate mansue-
tudinis, ⁊ misericordie ita inquiens beati pauperes spiritu, bea-
ti mites, beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam conse-
quentur, in illa dicebatur, qui fecerit hoc, vel illud, morte moria
tur. in ista dicitur gaudeo super vno peccatore penitentiam agē
te q̄z super nonaginta ⁊ nouem iustis, qui non indigent peniten-
tia. item non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam
estote misericordes, sicut ⁊ p̄r vester misericors est. initiū quoq;
predicationis Saluatoris nostri ⁊ preconis eiusdem ad peniten
tiam peccatores inuitauit. sic ⁊ vterq; exorsus est dicens peniten
tiam agite, appropinquabit enim regnum celoruz, sic ⁊ in actibus
apostolorum cum iudei compuncti de scelere mortis Christi di-
cerent Petro, quid faciemus viri fratres, legitur Petrum re-
spondisse, penitentiam agite, ⁊ baptizetur vnusquisq; vestrum, ⁊
vt vniuersaliter dicatur. in lege populus ille rudis seruili timore
penarum cogebatur. vnde ⁊ legem in pedagoguz accepit in euā
gelio autem populus gratie libere adultus filiali amore heredi-
tatis certitudinem ad cultuz diuine seruitutis inuitatur, vnde cū
quidam legem quasi cohercentem predicarent esse tenendam si
mul cum gratia. ait apostolus non enim accepistis spiritum ser-
uitutis iterum in timore. sed accepistis spiritum adoptionis filio
ruz, in quo clamamus abba pater. hinc ⁊ Grego. in expositione
euangelij. simile factum est regnum celorum homini regi, qui fa-
cit nuptias filio suo ait, cum in lege scriptum sit, diliges amicuz
tuum, ⁊ odio habebis inimicum tuum. accepta tunc licentia iu-
stis fuerat, vt Dei suosq; aduersarios quanta possent virtute cō
primerent, eosq; iure gladij ferirent. quod in nouo proculdubio
testamento compescitur, cum per semetipsam veritas predicat
dicens, diligite inimicos vestros, bene facite his, q oderunt vos
quid ergo per tauros nisi veteris testamenti patres significātur
nam dum ex permissione legis acceperāt quatenus aduersarios
suos odij retributione percuterent. vt ita dicam quid aliud quaz
tauri erant, qui inimicos suos corporis virtutis cornu feriebant
quid vero per altilia, nisi patres noui testamenti figurantur, qui
dum gratiam interne pinguedinis percipiunt eternis desiderijs
initentes quasi contemplationis pena sese ad sublimia subleuan
80 tur, †ex his omnibus colligitur q malorum vindicta Deo reser
uanda est salubri tantum admonitione corripiendi sunt non cor
poralibus flagellis animaduertendi, sed charitatis beneficio ad
correptionem, inuitandi, quando in delinquentes videlicet disci
plinaz exercere non possumus, vel quia non sunt nostri, vel quia
eorum crimina, ⁊ si nobis nota sunt, tamen manifestis indicijs p
bari non possunt. de his qui non sunt nostri iuris ait apostolus.
in prima epistola ad corinthios, quid enim mihi attinet de his q
foris sunt iudicare, de his dominus iudicabit, quod Augu. ex-
ponens ait. infideles non possumus Christo lucrari, si colloquiū
eorum vitamus, ⁊ conuiuium. vnde ⁊ dominus cum publicanis
⁊ peccatoribus manducauit ⁊ bibit. hinc etiam cum propheta,
dicit facit dn̄s iudicium omnibus iniuriarum patientibus expo
nendo addidit ab his qui non sunt sui iuris in quos nequit disci
plina exerceri, in his vero que intus sunt, idest in fidelibus pu-
tredo resecanda est modo predicto, si non sufficientibus inditijs
constat, ad quod Ambro. super eundem. Apostolum si quis po
testatem non habet quem scit reum, abijcere vel reprobare non
81 valet, immunis est, †⁊ iudicis non est damnare sine accusatore, si
cut neq; Christus Judam abiecit. si vero constat ait Augu. con
tra Parmeniani epistolam, quando cuiusq̄z crimen est notum,
⁊ omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorsus, vel non ta
les habeat defensores per quos possit scisma ꝯtingere, non dor
miat seueritas discipline, sed omnia hec vidētur innaniter dicta
cum superflua bonis damnandis hec inueniantur esse inutilia,
82 †predestinati enim ad vitā sine correctione mutantur, sicut Pe
trus, quem dominus respiciens nemine corripiente, commouit
ad lachrimas. presciti ad mortez inter flagella deteriores fiunt,
sicut Pharao. vnde Aug. Nabuchodonosor penā meruit fru
ctuosaz, nō ne post innumeras impietates flagellatus penituit, ⁊
regnū, qd perdiderat rursus accepit, pharao. aūt ipsis in flagel-
lis durior est effectus, ⁊ perijt, hic mihi reddat rōnem, qui diui-
num consilium alto sapientiq; corde diiudicat, cur medicamētuz
vnius medici manu ꝯfectum, alij ad interituz, alij valuerit ad sa
lutem. nisi q2 Christi bonus odor alijs est odor vite in vitā, alijs
est odor mortis in mortē, q̄ztum ad naturā ambo homines erāt
quantum ad dignitatem ambo reges, q̄ztum ad causam ambo
captiuum Dei populuz possidebant, quantum ad penam ambo
flagellis clementer admoniti. quid ergo fines eorum fecit esse di
uersos, nisi quod vnus dei manum sentiens recordatione ꝓprie
iniquitatis ingemuit. alter libero contra Dei misericordiossi-
mā pietatē ⁊ veritatē pugnauit arbitrio ad idē. vasis ire, nunq̄z
Deus redderet in interitum, si non spontaneuz inueniret homo
habere peccatum, quia neq; deus peccanti homini iuste inferret
83 iram. si homo ex predistinatione dei cecidisset in culpaz. † idem
predistinationem dei siue ad bonum siue ad malum in omnibus
operari ineptissime dicitur. vt ad vtrumq; hoies quedā necessi-
tas videat impellere. cū in bonis voluntas sit intelligenda, non
est sine gratia. in malis aūt voluntas sine gratia intelligenda est,
cum vero aliquos adeo aut traditos desiderijs suis, aut obdura
tos legimus, aut relictos magis peccatis suis. hoc ipsos meruis
se profitemur, quia talia eorum crimina precesserunt. vt ipsi sibi
penam meruerunt q eis etiam suplitiū verteretur in reatū. atq;
ita neq; de iudicio Dei querimur, quo deserit meritos deseri. ⁊
misericordie eius gratias agimus, qui liberat nos meritos libe
rari. vires itaq; obedientie non ideo cuiq̄z subtraxit, q2 eum non
predestinauit. sed ideo eum non predestinauit, quia recessuruz ab
84 ipsa obedientia esse preuidit † predestinatio quoq; dei semp in
bono est, que peccatum sola voluntate hominis ꝯmissum, aut re
mittendum nouit cum laude misericordie, aut plectendum cum
laude iustitie. in malis aūt operibus nostris sola pacientia Dei.
intelligenda est, quia sicut presciuit ⁊ predestinauit, que ipse fecit
⁊ vt faceremus dedit ita presciuit tantum, non etiam predestina
uit, que neq; ipse fecit, neq; vt faceremus exegit. hi aūt de qbus
dr̄ ex nobis exierunt, sed nō fuerūt ex nobis, si. n. fuissent ex no-
bis mansissent vtiq; nobiscū, cuz volūtate exierūt volūtate ceci-
derunt, ⁊ q2 presciti sunt casuri, non sunt predestinati. essent aūt

predestinati si essent reuersuri, et in sanctitate, ac veritate mansuri, ac per hoc predestinatio Dei multis est causa stadi, nemini est
85 causa labendi, † non ergo necessitatem facit correctionis, vel obdurationis diuina predestinatio, seu prescientia, cũ boni per gratiam corrigantur, et libero arbitrio mali pareant, neqꝫ enim quia predestinatio, seu prescientia Dei falli non potest, necessario veniunt, que predestinantur, vel presciunt. sicut neqꝫ necessario predestinãtur, vel presciunt, que futura sunt, sed qꝛ bona absqꝫ eius gratia mala propter eius scientiam euenire non possunt, quamuis ergo conuenienter dicatur, si hec predestinata sunt, vel prescita necessario euenient, que predestinata sunt, vel prescita, qꝛ hic necessitas refertur ad verum euentum, ibi ad intuituz diuine pre
86 scientie. † vnde Aug. due sunt inquit necessitates, simplex vna veluti necesse est omnes homines esse mortales, altera conditionis vt si aliquem ambulare, quis scit eum ambulare necesse est quod enim quisqꝫ esse nouit id, esse aliter q̃ notum est nequit, sed hec minime secum illam simplicem trahit, hanc.n. necessitatem nõ ppria facit natura, sed conditionis adiectio, nulla.n. necessitas cogit inducere voluntate gradentem q̃qꝫ eum tunc cuz gradiatur incedere necessarium sit. eodem igitur modo si quis prouidentia presens videt, id necesse est esse tamen, et si nullam nature habeat necessitatez. at quidem ea futura que ex libertate arbitrij proueniunt per scientiam continentur, hic igitur ad intuitum relata diuinũ necessaria fiunt per dispositionez diuine notionis. pro se vero considerata absolutam nature sue libertatẽ non deserunt, fiet igitur proculdubio cũcta que futura Deus esse prenoscit. sed eorum quedam de libero proficiscuntur arbitrio, que quamuis eueniant, existendo tamen naturam propriam non amittunt, quam
87 prius q̃ fuerant etiam nõ euenire potuissent, † mala ergo nostra libero ascribuntur arbitrio. cum alibi et diuine ascribantur indignationi. vnde Grego. cum superna indignatio sese vt ita dixerint medullitus monet hanc opinio. vel oppositio humana nõ remouet, nec se cuilibet vtiliter deprecanti obijcit, cuz semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. hinc est enim q̃ Moyses qui reatum totius plebis apud dñm suis precibus tersit. dumqꝫ se obijcem obtulit diuine iracundie vim placuit. et ad petram preueniens et promissionis aque exhibitione diffidens, repromissionis terram ingredi domino irascente non potuit. item Augu. de tiris vero et sinodis quid aliud possumus dicere, q̃ non esse eis datum desuper, vt crederent, quos credituros fuisse ipsa veritas docet si talia qualia apud non credẽtes facta sunt virtutũ signa vidissent, quare autem hoc eis negatum fuerit dicant si possunt, qui calumniãtur, et ostendant cur apud eos dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit, nos etenim si ratione facti profunditatem iudicij eius penetrare non possumus, manifestissime tamen scimus, et verum esse quod dixit, et iustum esse, quod fecit, et non solum tiros, et sidonios, sed etiam Corozaim, et Bethsaida potuisse conuerti, et ex infidelibus fideles fieri, si hoc in eis voluisset dominus operari, neqꝫ.n. vlli falsuz videri potest quod veritas ait, nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datuz a patre meo. et per prophetaz iudaice plebi promisit, ecce ego sepiã vias tuas spinis, et muniam eas lapidibus quadris. i. adimam tibi facultatem peccandi, et per psal. de damnandis dixit fient vie illorum tenebre, et lubricum, et angelus domini persequẽs eos, sed in his omnibus vitia nostra humane ascribunt mentis arbitrio, qđ diuina clementia in electis misericorditer vertit ad bonum in dãnandis iuste relinquit ad malum. sic ergo, quãuis certissime sciamus neminem vltra terminum adeo sibi prefixum esse victurum omnibus tamen languentibus non incongrue medemur. sic q̃
88 uis nemo saluetur, nisi predestinatus ad vitã, † omni tamẽ delinquenti est adhibenda correctio, non malorum est negligenda disciplina, vnde Grego. sicut non est ab oratione cessandũ pro eis, quos corrigi volumus, etiam si nullo hominum orãte pro Petro. dominus respexit eum, et fecit eum suum fere peccatũ, ita nõ est negligenda correctio, q̃uis Deus, quos voluerit non corre
89 ctos, sciat esse correctos, † tunc autem ex correctione proficit homo, cum miseretur Deus, atqꝫ adiuuat, qui facit quem voluerit etiam sine correctione proficere. et in dialo. obtineri nequaquaz possunt, que predestinata non fuerint, sed ea que sancti viri oran
90 do efficiunt, ita predestinata sunt, vt precibus obtineantur. † naz ipsa quoqꝫ perennis regni predestinatio ita est ab omnipotenti Deo disposita, vt ad hoc electi ex labore perueniant, quatenus postulando mereãtur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare, ad idem August. ad boni. ipsa pietas veritas et charitas nos non permittit contra Cecilianum, et eorum hominum accipere testimonium, quos in ecclesia non videmus, cui dominus perhibet testimoniuꝫ, quos enim diuina testimonia non sequuntur pondus humani testimonij perdiderunt, item molestus est medicus furenti frenetico, et pater in disciplinato filio, ille ligando. ille cedendo, sed ambo diligendo, si autem illos negligant, et perire permittant ista potius falsa mansuetudo est crudelitas. item si potestatem quam propter religionem ac fidem regum. tempore quo debuit diuino munere accepit ecclesia, hi qui inueniũtur in vijs et sepibus, idest in heresibus, et scismatibus coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant, sed quare coguntur, attendant, conuiuium domini est vnitas corporis Christi non solum in sacramento altaris, sed etiam in vinculo pacis,
91 † in eodem Theodosius impator legez generaliter in omnes hereticos promulgauit, vt quisquis eorum episcopus, vel clericus vbilibet esset inuentus episcopus, vel clericus. x. libris auri multaretur. item si duo aliqui in vna domo simul habitarent, quam certissime sciremus ruituram, nobisqꝫ id pronunciantibus nollet credere, atqꝫ in eam manere psisterent, si eos inde possumus eruere, vel inuitos quibus imminententem illam ruinam predemonstrauimus, vt vlterius redire sub eius periculo non auderent, puto nisi faceremus, crudeles iudicaremur, porro si vnus illoruz nobis diceret, quando intraueritis eruere memetipsum continuo trucidabo, alter autem neqꝫ exire quidem inde, neqꝫ erui vellet, sed neqꝫ necare se auderet, quid eligeremus vtruz ambos ruine opprimendos relinquere, an vno saltim per nostram operam liberare, altero non nostra culpa, sed sua potius interire permitteremus. nemo est tam infelix qui non quid fieri in talibus rebus, oporteat facillime iudicet. itez post pauca, q̃ si plurimi essent in tali domo ruitura, et inde vnus saltim liberari possit, atqꝫ id cum facere conaremur, alij semetipsos precipitio necarẽt. doleremur de ceteris, verum de vnius saltim salute consolaremur. non tamẽ ne se ipsos alij perderent perire vniuersos nullo liberato permitteremus. quid igitur de opere misericordie quod pro eterna vita adipiscenda, et pena eterna euitãda hominibus debemus impẽdere iudicandum est. si pro salute ista non soluz tẽporali, sed ẽt breui, et ad tempus exiguum, liberanda sic nos subuenire hominibus ratio vera et benigna compellit. item si inquiunt donatiste, oportet vt et nos extra ecclesiam, et aduersus ecclesiam fuisse peniteat, vt salui esse possimus, quõ post istam penitentiam apud vos clerici vel etiaz epi permaneremus. hoc non fieret, qm̃ re vera qđ fatenduz est. fieri non debet, vbi pauci ipsa ꝯpensatione sanentur. sed sibi hoc dicam, et multum humiliter doleant, qui in tanta morte precissionis iacent. vt isto quodaz vulnere matris ecclesie chatolice reuiuiscant. cum.n. precissus ramus inseritur fit aliud vulnus in arbore, quo possit recipi, vt viuat qui sine vita radicis perihat, sed cum receptus recipienti caluerit, ille quidez arescit, sed vita arboris permanebit, est enim et tale inserẽdi genus, vt nullo precisso ramo, qui intus est, ille, qui foris est, inseratur, non tñ vllo, sed vel nouissimo vulnere arboris, ita etiã et isti cum ad radicem catholicam veniunt, neqꝫ eis postq̃ vix erroris sui penitet honor clericatus aut episcopatus aufertur, si quidem fit aliquid tanq̃ in cortice arboris matris contra integritatem seueritatis. verumtamẽ quia neqꝫ qui plantat, est aliquid, neqꝫ qui rigat. ad Dei misericordiam precibus fusis calescente suorũ pa
92 ce romanoruz charitas coperit multitudinem peccatorum † veruz in huiusmodi causis vbi per graues dissensionum scissuras, non huius aut illius hominis est periculum sed plurimoruz strages iacet detrahendum est aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis sincera charitas subueniat, habeant ergo de preterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendatij timore animarũ dolorem, et veniant ad ecclesiam Christi veram. i. chatolicam matrem. sint in illa ecclesia sicut Episcopi vtiliter qui cõtra eam fuerunt hostiliter non inuidemus, immo amplectimur, hortamur, optamus, et quos in vijs, aut in sepibus inuenimus intrare cogimus, et sic nondum quibusdam persuademus quia nõ res eorum, sed ipsos querimus. idez, Fausto, quid faciet ecclesie medicina ad salutem materna charitate conquerens tanq̃ inter freneticos et litargicos fluans, nunquid contẽnere, nunquid desistere, vel debet, vel potest vtrisqꝫ si necesse est, vt sit molesta, que neutris est inimica, nam et frenetici nolũt ligari, et litargici nolũt excitari. sed perseuerat diligentia charitatis freneticũ ligare litargicũ stimulare ambos amare, ambo offenduntur, sed ambo diliguntur. ambo molestari, q̃diu egri sunt, indignantur, sed ambo sanari gratulantur, Ecce q̃ crimina sunt punienda quando salua pace fieri potest, in quo tamen discretio adhibenda est
93 † sed quando salua pace mala puniri nõ possunt tollerãda sunt potius q̃ violata pace punienda, ait enim et Aug. quidam cum

malorum bonorumqꝫ commixtionem in ecclesia demonstratam vel predicatam esse prospexerint, ⁊ patientie precepta didicerint que nos firmissimos reddunt, vt etiam si videatur in ecclesia Zizania, tamen non impediatur fides, aut charitas nostra, ⁊ quoniam Zizaniam in ecclesia esse cernimus, non ideo ipsi de ecclesia recedamus. destituendam putant ecclesie disciplinam quandam peruersissimam securitatẽ prepositis tribuentes, vt ad nos non pertineat, nisi dicere quid cauendum sit, quid ve faciendum sit, quomodolibet auteʒ quisque faciat non curare. nos vero ad sanam doctrinam pertinere arbitramur varijsque testimonijs vitam sententiamque moderari, vt ⁊ canes in ecclesia propter paceʒ ecclesie tolleremus, ⁊ canibus sanctum vbi est pax ecclesie tuta non demus. cum vero per negligentiaʒ prepositorum, siue per aliam inexcusabilem necessitatem, siue per occultas subreptiones inuenimus in ecclesia malos quos in ecclesiastica disciplina corrigere, aut cohercere non possumus, tunc ne ascendat in cor nostrum impia ⁊ pernitiosa presumptio, quas timemus nos ab his esse separandos, vt peccatis eorum non coinquinemur, atqꝫ ita post nos trahere conemur veluti mundos sanctosqꝫ discipulos ab vnitatis compage quasi a malorum coniunctione segregandos, veniant in mentem ille de scripturis similitudines, ⁊ diuina oracula, vel certissima exempla, quibus demonstratuʒ ⁊ pronunciatum est, 94 † malos in ecclesia bonis permixtos vsqꝫ ad finẽ seculi tempusqꝫ iudicij futuri tollerandos. nihilqꝫ bonis in vnitate ac participatione sacramentorum, qui eorum factis non consenserint obfuturos. cum vero eis per quos ecclesia regitur adest pace salua potestas discipline aduersus iprobos, aut nephorios exercende, tunc rursus neqꝫ secordia, neque seultia dormiamus, sed aculeis preceptorum, que ad seueritatem cohertionis pertinent, excitãdi sumus, vt egressus nostros in via Domini ex vtrisque testimonijs illo duce atque adiutore dirigente, neqꝫ patientie nomine torpescamus, neque obtentu diligẽtie seuiamus. ad idem contra Episcopum Parme. cum quisqꝫ fratrum ⁊ christianorum intus in ecclesie societate constitutorum in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, vt anathema dignus habeat, fiat hoc vbi periculum scismatis nullum est, item te delinquentium multitudo diu per patientiam est expectanda, 95 † vnde non est inferenda sententia quando multitudo est in culpa, vel quando ille peccat, qui sociam habet multitudinem, iuxta eundem ibi sic dicentem, non potest esse salubris multis correctio, nisi cum ille corripitur, qui non habet sociam multitudinem, cum vero idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud bonis restat, quam dolor ⁊ gemitus, vt per illud signum quod Ezechieli sancto reuelatur illesi euadere ab eorum vastatione mereantur. ⁊ infra re uera cum contagio peccandi multitudinem inuaserit diuine discipline seuera misericordia necessaria est, nam consilia separationis, ⁊ inania sunt ⁊ pernitiosa, atqꝫ sacrilega quia impia ⁊ superba sunt, ⁊ plus perturbant infirmos bonos, q̃ corrigant animosos malos. turba autem iniquoruʒ cum facultas est in populis promendi sermonem generali obiurgatione ferienda est, ⁊ maxime si occasionem atque oportunitatem prebuerit aliquod flagellum desuper domini quo eos appareant pro suis meritis vapulari, 96 † aliquãdo vero in paucis est punienda culpa, vt supra vt eorum exemplo ceteri terreantur, ⁊ ad penitentiam prouocentur. vnde Paulus dum a suo contemptu pia admonitione, ⁊ multimoda sua commendatione Corinthos reuocaret, magũ illum eliman, qui credituros a fide retrahebat cecitate percussit, vt ceteri perterriti predicationi eius non impedirẽt, sed in Christum credentes anime cecitatem effugerent, quod ⁊ Moyses exemplo docuit, qui peccatum idolatrie in paucos cultores vituli, vindicauit, morte paucorum expians peccata multorum in presens terrens in posterum disciplinam santiens, 97 † sic ⁊ ipse Christus peccata totius populi morte paucorum puniuit, dum pro fornicatione totius populi, vna die trigintatres milia perierunt, sic ⁊ pro peccato murmurationis, vel tentationis nonnulli puniti sunt, vt eoruʒ exemplo ceteri ad penitentiam cogerentur, sic ⁊ quotidie nonnullos punit Deus, vt diuina prouidentia etiã circa humana vigilare cognoscatur. ⁊ nonnullos etiam per longa tempora ad penitentiam expectat, vt patientiam sue benignitatis ostendat, sicut etiam Helyas culturam Baal vindicauit sacerdotes ⁊ prophetas eius interficiens morte paucorum expians peccata imitantium populorum. hinc cum discipuli celesti igne samaritanos vellent consumere prohibiti sunt, ⁊ samaritani ad penitentiam sunt expectati, vt Christo predicãte conuerterentur ad fideʒ. vnde Ambro. ait ꝙ Christus discipulos suos increpauit, quia ignem de celo super eos descendere gestieb ant, qui ipsum non receperunt ostendit nobis non semper in eos qui peccant vindicandum esse, quia nonnunquam amplius prodest clementia tibi ad penitentiam, quam lapso ad correctionem. deniqꝫ samaritani citius crediderunt, a quibus hoc loco ignis arcetur, neque discipuli peccãt, qui legem sequuntur, sciebant enim ⁊ fines reputatum ad iustitiam, quod sacrilegos interimerat, ⁊ preces Helie ignem descendisse de celo. potest ⁊ in hac prohibitione apostolorum aliud intelligi. Apostoli non zelo iustitie sed amaritudinis odio ob iniuriam sue expulsionis vindicandam samaritanos igne consumere voluerunt, Dominus autem volens eos iniuriam proprie persone cum patientia ⁊ gaudio tollerare, iniuriam vero seruitutis diuine non in vitam relinquere ait nescitis cuius spiritus estis. hinc etiam Petrus qui cum alijs audierat. beati eritis cuʒ maledixerint vobis homines, ⁊ dixerint omne malum aduersum vos, gaudete in illa die, ⁊ exultate, quoniaʒ merces vestra copiosa est in celis, contumelias sibi illatas cum gaudio suscipiebat, peccata vero que in Deuʒ committebantur acerrime puniebat, vnde Ananiam, ⁊ Saphiram spiritui sancto mentientes mortis sententiam protulit, sic etiam Paulus corinthum illum fornicatorem, quia in Deum peccauerat Sathane ad vexandum tradidit. hinc ⁊ Gregor. scribit Januario Episcopo reprehendens eum, quod ob iniuriam proprie persone quendam excõmunicauerat, dicens inter querelas multiplices Jsidorus vir charissimus a fraternitate tua frustra se excommunicatum anathematizatumqꝫ conquestus est. quod, quã obrem factum fuerit, dum a clerico tuo qui presens erat, voluissemus addiscere pro nulla alia causa, nisi pro eo ꝙ te iniuriauerat factum innotuit, que res nos vehementer afflixit, quod si ita est, nil te cogitare de celestibus ostendis, sed terrenam te habere conuersationeʒ significas. idem in homelijs si is qui prelatus est debitori domino ⁊ culpas impune dimittit, non mediocriter profecto, offendit qui dbita celestis regis, ⁊ domini sua presumptione resoluit, ea nam que in nobis committuntur facile possunt dimittere, ea vero que in Deum commissa sunt magna cum discretione, nec sine penitentia possumus relaxare, 98 † culpa vero semel dimissa recidiuo dolore iteruʒ ad animũ reuocari non debet. vnde Gelasius geruntie Joanni Germano ⁊ Petro Episcopis. si illic vbi hec acta sunt presentibus vtrisqꝫ cõstiterit, ⁊ satisfecisse Stephanũ ⁊ supplicatione suscepta eum, qui male tractatus est ignouisse semel in oblatione remissa punitio recidiuo dolore non oportet iterari. 99 † secundum imitationem diuine clementie que dimissa peccata in vltionem redire non patitur sin vero nihil, vel de satisfactione probabit, vel de remissione transactuʒ dilectionis vestre sermone monstret, quatenus siue nunc saltiʒ poterit competenti satisfactiõe preuenire, illud potius exerceatur vbi animum sanari possit aflicti, siue irremissibilis prestat acerbitas, ibi nihilominus vindicetur, vbi plectibilis orta est presumptio. illud vero Helie tunc intelligitur factuʒ, quãdo Acab rex Jsrael post sterilitatem illam trium annorum ⁊ sex mensium, que facta est, quando precibus Helie clausum est celũ annis tribus ⁊ mensibus sex, quo facto non cuius meriti apud Deuʒ esset voluit concedere, sed quod ille esset verus Deus, queʒ colebat, nõ ille ad cuius culturam stupro proprij corporis Jzabel nõnullos prouocabat euidentissimis inditijs mõstrare, curauit. iniuria ergo prophete non alia q̃ iniuria domini ipsius intelligitur, que in paucis vindicata est, vt ceteri terreantur, precepta vero euãgelica de dilectione inimicoꝝ, ⁊ misericordia impendenda proximis, exhortationes quoqꝫ Apostoli de cibandis, vel potãdis inimicis nõcatenus intelligẽda sunt vt peccãdi relaxet̃ ipunitas, sed vt delinquẽti correctio ⁊ nature ministret̃ subsidiũ, donec p̱ sniaʒ iudicisa dẽpta spe correctionis maloruʒ tollatur exercitiũ in hoc ergo iubemur diligere inimicos ⁊ misereri eorum, vt de eorum perditione doleamus, eorumqꝫ salutem desideremus, p̱ eorum correctione quotidie laboremus, ⁊ oremus, penitentibus solatia impendamus, alter alterius onera portantes. non vt pertinaces, ⁊ in malo persistentes impunitati donemus, sicut eniʒ erga peuitentes non seueri, sed misericordes esse monemur, iuxta illud, noli esse nimis iustus 100 † qꝛ est nimis iustus, qui perit in iustitia sua, ⁊ iterum iudicium sine misericordia erit ei, qui non fecit misericordiaʒ, ⁊ illud Apostoli in. ij. epistola ad corin. cui aliquid donatis, ⁊ ego, nam ego, si quid donaui, propter vos donaui, ac si ipse Christus donaret, vt non circũueniamur a Sathã. non enim ignoramus cogitationes eius, qui quos nequit cõsentiendo decipere, facit nimis asperos. sicut inq̃ penitentibus, vt dictũ est, misericordes esse iubemur, sic impenitentibus ⁊ obstinatis in malo misericordiam impendere prohibemur, vnde

Ambro.

Ambrosi. in lib. i. de offic. est iniusta misericordia. deniqz in lege scriptum est de quodam, non misereberis illius. ⁊ in libro regum legitur, quia Saul contraxit offensam, ꝙ miseratus est Agag hostium regem, quem prohibuerat diuina sententia seruari. itaqz si quis latronem filijs deprecantibus motus, ⁊ lachrimis coniugis eius inflexus absoluendum putat, cum adhuc latrocinandi aspiret affectus, nōne innocentes tradet exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem, certe si gladium reprimit vincula dissoluit, laxat exilium, cur latrocinandi qua potest clemētiori via non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? deinde inter duos accusatorem, ⁊ reuz pari periculo de capite certantes, alterum si non probasset, alterum ab accusatore conuictus, si non quod iustitie est, iudex exequatur, sed miseretur alterius, aut damnabit probantem, aut dum accusatori fauet, ꝙ probari non possit, adijcit ⁊ innoxium. non potest igitur hec dici iusta misericordia in ipsa ecclesia, vbi maxime quis misereri debet, tenerique maxime debet forma iustitie, ne quis a consortio communionis, vel criminationis absqz eius breui lachrymula, atqz ad tempus peracta, vel etiam vberioribus fletibus cōmunionem, q̄ plurimis debet postulare temporibus a facilitate presidentis extorqueat, nōne etiam cuz vni indulget indigno ad prolapsionis contagium prouocat vniuersos. Facilitas enim venie incentiuuz tribuit delinquendi. porro illud quo negatur ecclesiam aliquez persequi, non ita intelligendum est, vt generaliter ecclesia nullū persequatur, sed ꝙ nullum iniuste persequatur. 101 † Non enim persecutio culpabilis est, sed rationabiliter hereticos persequimur, sicut ⁊ Christus corporaliter persecutus est eos, quos de templo expulit, vnde Augusti. super Joā. quando vult Deus concitare aliquam potestatem aduersus hereticos, aduersus scismaticos, aduersus dissipatores ecclesie, aduersus exuflatores Christi, aduersus blasphematores Christi, blasphemi non mirentur, quia Deus ɔcitat. vt a Sara, verberetur Agar. cognoscat se Agar supponat ceruicem, que cum humiliata discederet ad naturam suam occurrit ei angelus, ⁊ dixit. quid tibi est Agar ancilla Sare. cum conquesta esset de domina quid audiuit ab angelo, reuertere ad dominam tuam, ad hoc ergo affligitur, vt reuertatur, atqz vtinam reuertatur, quia proles eius, sicut proles Jacob cum fratribus hereditatem tenebit. mirantur autem quia commouentur potestates christiane contra dissipatores ecclesie detestandos. si non commouerentur quomodo redderent rationem de imperio suo Deo. intendat charitas vestra quid dicam, q2 hoc pertinet ad reges seculi, scilicet christianos, vt temporibus suis pacatam velint matrem suam ecclesiā habere, vnde spiritualiter nati sunt. 102 †Et paulopost Nabuchodonosor rex decreuit, dicens quicūqz dixerint blasphemiā, in Deum Sidrach, Misach, ⁊ Abdenago in interitu erunt, ⁊ domus eoruz in dispersione. Ecce quomodo Rex alienigena seuit, ne blasphemetur Deus Jsrael, qui potuit tres pueros de igne liberari, ⁊ nolunt, vt seuiant reges christiani, quia Christus exuflatur, a quo nō tres pueri, sed totus orbis terrarum cum ipsis regibus a gehennarum igne liberantur. quomodo ergo isti reges non moueantur, qui nō tantū tres pueros attendunt liberatos de flāma, sed se ipsos de flāma gehēne, quando vident Christum, a quo liberati sunt exuflari in christianis, quando audiunt dici christiano, dic te non esse christianum, talia facere volunt, sed talia pati nolunt. nam videte qualia faciunt, ⁊ qualia patiuntur, occidunt animas, affliguntur in corpore, sempiternas mortes faciunt, ⁊ temporales se perpeti, cōqueruntur. Jtem qui peccat non peccat legis auctoritate, sed contra legis auctoritatem, quia vero interrogas que sit ratio persequendi, vicissim te interrogo, cuius sit vox in psal. dicentis detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar. quere itaqz causam, ⁊ modum persecutionis, ⁊ noli tanta imperitia malorum generaliter persecutiones reprehendere. Non enim persequimur vos, nisi quemadmodum veritas persequitur falsitatem. Jtem petilianus dixit, si apostoli persecuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus, respondit Augustin. possem quidem dicere ipsum Sathanam, omnibus malis hominibus esse peiorem. cui tamen tradidit Apostolus hominem in interitu carnis, vt spiritus saluus fiat in die domini nostri Jesu Christi, item alios, de quibus dicit, quos tradidit Sathane, vt discant non blasphemare, ⁊ dominus flagellatos expulit de templo improbos mercatores, vbi etiam ɔnexum est testimonium scripture dicentis zelus domus tue comedit me, ecce inuenimus apostolū traditorem Christum persecutorem, quare per violentissimas turbas ēt vltro improbi estis ecclesijs catholicis, vbi poteritis aduertere ꝙ inumerabilibus exemplis res ipsa indicat. sed dicitis vos loca vestra defendere, ⁊ resistitis fustibus, ⁊ cedibus quibuscunqz potestis, quare non audistis ibi vocem dñi dicentis. Ego autem dico vobis non resistere malo, aut si fieri potest, vt aliquando recte per vim corporalem resistatur violentie, nec ideo preceptum violetur, qḋ audiuimus a domino. Ego autem dico vobis nō resistere malo, cur non etiam hoc fieri potest, vt per legitimas, ⁊ ordinatas potestates de sedibus, que illicite vsurpantur, vel ad iniuriam Dei retinentur pius expellat impium, iustus iniustum. neqz enim eo modo persecutionem passi sunt pseudo prophete ab Helia, quomodo ipse Helias a rege neqssimo, aut q2 flagellatus est dñs a persecutoribus passionibus eius comparādi sunt, quos ipse de templo flagellatos eiecit. restat ergo vt nihil aliud requirendum esse fateamini, nisi vtrū iuste, an impie feceritis, non miremini, si non desunt ministri Deo, per quos flagellamini, q2 persecutionez patimini non a nobis, sed sicut scriptum est ab ipsis factis vestris de persecutione vestra querela sedabitur, si cogitetis prius, ⁊ intelligatis non omnem persecutionem esse culpabilem. alioquin vero non laudabiliter diceretur detrahentez secreto proximo suo hunc persequebar. nam quotidie videmus ⁊ filium de patre tanquaz de persecutore suo ɔqueri, ⁊ coniugem de marito, ⁊ seruum de dño, ⁊ colonum de possessore, ⁊ reum de iudice, ⁊ militem, vel prouincialem de duce, vel rege, cū illi plerunqz ordinatissima potestate homines sibi subditos per terrores leuium penarū a grauioribus malis prohibeant, atqz compescant. plerunqz autem a bona vita, ⁊ bonis factis minando, ⁊ seuiendo deterrent, sed cuz a malo, ⁊ illicito prohibēt, correctores, ⁊ consultores sunt, cū autem a bono, ⁊ licito, persecutores, ⁊ oppressores sunt, sed culpantur etiam qui prohibent a malo, si modū peccati modus coreptionis excedat. idem in epistola ad Uincē. non inuenitur exemplum in euāgelicis, ⁊ apostolicis litteris, aliquid petitum a regibus terre pro ecclesia ɔtra inimicos ecclesie, quis negat non inueniri. sed non dum implebatur illa prophetia, ⁊ nunc reges intelligite erudimini, qui iudicatis terrā. Et adhuc enim implebatur illud, qḋ in eod. psal. paulo supius dicitur, quare fremuerunt gētes, ⁊ populi meditati sunt inania, astiterunt reges terre, ⁊ p̄ncipes conuenerunt in vnum. verūtamen si facta preterita in propheticis libris figure fuerunt futuroꝝ in rege illo, qui appellabatur Nabuchodonosor tempus prefiguratum est, ⁊ ꝙ sub apostolis habuit, ⁊ ꝙ nunc habet ecclesia. temporibus itaqz apostolorum, ⁊ martirū tempore illud implebatur, qḋ figuratuz est, quando rex memoratus pios, ⁊ iustos cogebat adorare simulacrum, ⁊ recusantes mittebat in ignem, nunc illud impletur, qḋ paulopost in eodez rege prefiguratum est, cum ɔuersus ad adorandu Deum verum, decreuit in regno suo, vt quicunqz blasphemaret Deuz, Sidrach, Misach, ⁊ Abdenago, penis debitis subiaceret. prius ergo tempus illius regis significabat priora tempora infidelium regum quo patiebanť christiani pro impijs, posterius vero tempus, eiusdem regis significabat tempora regū fidelium, quo patiuntur impij pro christianis. porro si propterea persecutor non fuit Nabuchodonosor, q2 scelus in sanctum Danielem cōmissum vindicauit iustissime, quomodo vindicandum est a regibus, ꝙ Christi sacramenta exuflantur, si prohete mēbra, q2 in periculo missa sunt, sic vindicari meruerunt. sed plane in eis qui sub nomine Christi erant seducti a peruersis, ne forte oues Christi sint errantes, ⁊ ad gregem aliaruz reuocande sint, ⁊ temperata seueritas, ⁊ magis mansuetudo seruatur, vt cohertione exiliorum, atqz dānorum admoneantur ɔsiderare, quid quare patiantur, ⁊ discant preponere rumoribus, ⁊ calūnijs hominum scripturas, quas legunt. qs enim vestrum non laudat leges ab Jmperatoribus datas aduersus sacrificia paganoꝝ, ⁊ certe lōge ibi pena seuerior constituta est illius quippe impietatis capitale supplicium ɔstitutum est, de vobis autem corripiendis, atqz cohercendis habita ratio est, qua potius admonemini ab errore discedere, q̄ pro scelere puniremini. ⁊ ad Bonifacium comitem. si ecclesia vera est, ipsa est, que persecutionē patitur, nō que fecit. queratur ab apostolo, quā ecclesiam significabat Sara, qn̄ persecutionem faciebat ancille. liberam ɔppe matrem veram celestem Hierusalem, idest veram ecclesiam in illā mulierem dicit esse figuratam, que affligebat ancillam, si autem melius discutiamus, magis illa persequebatur Sarā superbiendo, q̄ Sara illam cohercendo. illa enim dñe faciebat iniuriaz, ista imponebat superbe disciplinam. deinde quero si boni, ⁊ sancti viri nemini faciunt persecutionem, sed tantūmodo patiuntur, cuius putant in psal. vocez esse, vbi legitur persequar inimicos meos, ⁊ comprehendam illos, ⁊ non conuertar, donec deficiant. ergo si verum est dicere, vel agnoscere volumus, est persecutio iniusta, quam faciunt ecclesie

Christi impij, ista nanq; beata est que persecutionem patitur propter iustitiam, illi vero miseri qui persecutionem patiuntur propter iniustitiam, proinde ista persequtur diligendo, illa seuiendo, ista vt corrigat, illa vt euertat, ista vt reuocet ab errore, illa vt precipitet in errorem, vnde pelagius non vos hominuz vaniloquia retardent dicētium, q2 persecutionem ecclesia faciat. duz vel ea que cōmittuntur reprimit, vel animarum salute requirit. errāt huiusmodi rumorꝫ fabulatores, nō persequitur, nisi qui ad malum cogit, qui vero mala, vel si facta iā punit, vel prohibet ne fiant, non persequtur iste, sed diligit. naz si, vt ille putat, nemo reprehendendus est a malo, neq; retrahēdus a malo ad bonū humanas, ꝛ diuinas leges, necesse est euacuari que, ꝛ malis penaz, ꝛ bonis premia iustitie suadente cōstituunt, item Augusti. qḋ autem dicunt qui contra suas impietates leges iustas constitui nolūt, non petisse a regibus terre apostolos talia, nō considerant aliud fuisse tunc temporis, ꝛ omnia suis ꝯuenire temporibus, quis enim tūc in Christum crediderat Imperator. qs enim pro pietate contra impietatem leges ferenda seuiret, tūc enim sicut dictū est adhuc illud propheticū implebatur, quare fremuerūt gentes, ꝛ populi meditati sunt inania, astiterūt reges terre, ꝛ principes conuenerunt in vnum, aduersus dñm, ꝛ aduersus Christum eius, non dum enim agebaṫ ꝙ paulopost in eodem psal. dicitur, ꝛ nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, seruite dño in timore, exultate ei cum tremore, quomodo ergo reges domino seruiunt in timore, nisi ea que ꝯtra domini iussa fuerint religiosa seueritate prohibendo, atq; plectendo, aliter enim seruit, q2 homo est, aliter etiam q2 rex est, quia homo est seruit viuendo fideliter, quia rex est, seruit leges iusta precipientes, ꝛ ꝯtraria prohibēres conuenienti vigore sanctiēdo, vnde Gregor. gēna. patritio, sicut excellentiam vestram ex hostilibus bellis in hac vita, dominus victoriaz fecit luce fulgere, ita oportet inimicis ecclesie eius omni viuacitate mentis, ꝛ corpis obuiare, quatenus eius ex vtroq; triumpho magis, ac magis enitescat, opinio, cum ꝛ forensibus bellis aduersarijs catholice ecclesie pro christiano populo vehementer obsistitis, ꝛ ecclesiastica prelia, sicut bellatores dñi fortiter dimicatis. notum est enim heretice religionis viros. si eis qḋ absit suppetit nocendi licentia, ꝯtra catholicam fidem vehementer insurgere, quatenus hereseos sue venena adlabi facienda si valuerint christiani corporis membra transfundāt. cognouimus enim eos ꝯtra catholicam ecclesiaz domino eis aduersante colla subrigere, ꝛ fidem velle christiani nominis inclinare, sed eminentia vestra conatus eoꝝ comprimat, ꝛ superbas eorum ceruices iugo rectitudinis premat, concilium vero catholicoruz episcoporum admonere percipite, vt primatem non ex ordine loci postpositis vite meritis faciat, qm apud Deum non gradus elegātior, sed vite melioris actio comprobatur, ipse vero primas non passim, sicut moris est, per villas. sed in vna iuxta illorum electionez ciuitate resideat, quatenus adepte dignitatis maiore. ingenio resistendi donatistis possibilitas disponatur, ex concilio vero numidie, siqui desiderant ad apostolicam sedem venire permittite, ꝛ si quilibet eoruz vie contradicere voluerint, vel putauerint obuiare. magis igitur profecto excellentia vestra apud creatorem gloria proficit, si per eam dispersarum ecclesiarum potuerit societas restaurari, cum enim largita munera ad nominis sui gloriaz conspicit reuocari, tāto largiora tribuit, quāto per ea religionis sue dignitatez viderit ampliari, per soluentes ꝑpea paterne charitatis affectuz, dñm petimus quo brachium vestrum ad cōprimendos hostes forte efficiat, ꝛ mētem eius fidei zelo, velut mucrone gladij vibrantis exacuat. si enim ex fidei merito, ꝛ christiane religionis gratia tanta excellentie vestre, bellicoꝝ actuum prosperitas eueniret, non miranda fuerat cum sciamus, hec etiam antiquis bellorum ducibus fuisse concessa, sed cum futuras Deo largiente victorias non carnali prouidētia, sed magis orationibus preuenitis, fit vt hoc in stupore veniat, ꝙ gloria vestra nō terreno consilio, sed Deo desuper largiente descēdat, vbi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit, opinio, que bella vos frequenter appetere non desiderio effundendi sanguinis, sed tātum dilatāde causa reipub. qua Deum coli prospicimus, loqtur quatenus Christi nomen per subditas gētes circumquaq; discurreret, sicut enim exteriora vos virtutum, opera eminentes in hac vita constituunt. ita ꝛ interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia in futuram vitam celestium gaudiorum participatione glorificant, plurima enim pro pascendis ouibus beati Petri apostolorum principis vtilitatibus excellentiam vestraz extitisse didicimus. ita vt non parua loca patrimonij eius proprijs nudata cultoribus largitis dacorum habitatoribus restaurasset, quecunq; igitur illic christianissima mente confertis boruz retributionem per spem in futuro iudicio sustinetis, hinc Isidorus princeps seculi nōnunquam intra ecclesiam potestatis adepte culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant, ceterum intra ecclesiam potestates necessarie non essent, nisi vt ꝙ non preualent sacerdotes efficere per doctrine sermonem, potestas hoc imperret per discipline terrorez. Sepe per regnum terrenum celeste regnum proficit, vt qui intra ecclesiam positi contra fidem, ꝛ disciplinaz agunt rigore principuz conterantur. Ipsamq; disciplinam quāz vtilitas ecclesie exercere non preualet, ceruicibus superborum potestas principalis imponat, ꝛ vt venerationem mereatur, virtutem potestatis impartitur. cognoscant principes seculi Deo se debere reddituros esse rationem propter ecclesiam, quam Christo tuendam suscipiunt, naz siue augeatur pax, ꝛ disciplina ecclesie per fideles principes, siue soluatur ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suaz ecclesiam tradidit, vnde. ex conci. turo. incestuosi, parricide, homicide, multi apud vos reperiuntur, sed aliq ex illis sacerdotuz nolunt admonitionibus aurem accōmodare, volentes in pristinis perdurare criminibus, quos oportet per secularis potentie disciplinam a tam praua cōsuetudine coherceri, qui per salutifera sacerdotum monita noluerunt reuerti. Item Leo papa res autem omnes aliter tute esse non possunt, nisi que ad diuinam pertinent confessionem, ꝛ regia, ꝛ sacerdotalis defendat auctoritas, hinc ꝛ Augusti. contra petilia. si vos ꝯtra ecclesiam Christi altaria erexisse, ꝛ a christiana vnitate, que toto orbe diffunditur, sacrilego scismate separatos esse, ꝛ corpori Christi, quod est ecclesia toto orbe diffusa rebaptizando, ꝛ blasphemando, ꝛ quantum potestis aduersarios expugnando sancta, ꝛ canonica scriptura conuincit, vos impij, atq; sacrilegi estis, illi autem, qui vos pro tāto scelere tam leuiter damnorum admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecunie priuatione deterrendos, cohercendosq; discernunt, vt cogitantes quare ista patiamini, sacrilegium vestrum cognitum fugiatis, ꝛ ab eterna damnatione liberemini.

103 Diligentissimi rectores, ꝛ pijssimi consultores deputantur, † vnde ꝛ Gelasius Papa Marse patritio, diuine, ꝛ humane leges statuerunt, vt ab ecclesie vnitate diuisi, ꝛ eius pace nequissime perturbantes facientes scisuras in sancta ecclesia non solum exilijs, sed etiam proscriptione reruz, ꝛ dura custodia a secularibus potestatibus comprimātur, neq; quisq; magis est, vnde Deo sacrificiuz possitis offerre, ꝙ si id ordinetis, vt hij, qui in suā, ꝛ aliorum perniciem debachantur competenti debeant vigore compesci. Item Gelasius papa relegantes litteras excellentie vestre de iniuria quidem quam vobis iniquorum hominuz presumptio ingessit valde doluimus, sed quia scimus occulto Dei iudicio animam vestram, ꝛ si per aliorum iniquitatem, ꝛ superbiam a contaminatione scismatis custoditam egimus omnipotenti Deo gratias, qui de malis hominuz actibus bona operari consueuit, nec enim sine illius prouidentia factum esse, credendum est, vt insensati, ꝛ peruersissimi homines, vsq; ad hoc prosilirent, vt suam diuisionem catholicam esse credentes ecclesiam a sua vos pollutione prohiberent. sic enim per misericordiam Dei, ꝛ nescientibus illis hoc factum est, vt a scismaticorum communione eruti catholice, quam diligitis, seruari vos contigisset ecclesie, quāuis igitur vestra per illorum scelus facta sit vtilitas, nolite tamen impunitam presumptionem iniquorum hominum crassari permittere. si enim hoc quod in vestram gloriam presumpserunt nō fuerit vindicta compressum, ꝙ in omnibus minoribus amplius non valeat puniri ambigi vltra non debet, exercete igitur in talibus debitam auctoritatem, ꝛ ne eis amplius talia permittendi spes crescat, vestris cohertionibus reprimantur. Ad hoc si quidem Dei nutu etiam contra vos talia presumpserunt, vt talia vobis corrigentibus ab eodem possetis scelere alios Deo propitiante munire, quales autem sunt, qui ecclesiam fuglunt. Eufrasij vos scelera, que amplius occulta Deus esse noluit euidenter informant, qui in homicidio quidem, nec hominis necessitudinem, neq; charitatem fratris, neq; sacerdotij reuerentiam cogitauit incestuoso autem adultero ipsi vindicte abstulit modum, quia si adulteriuz punias, non remanet in quo vindicetur incestus, si incestuoso ingeras penam, inultum crimen adulterij remanebit, ecce de quo collegio sunt qui quantum ad superbiam suam iniuriam nobis inferre moliti sunt, et quantum ad prouidentiam Dei impollutos vos ecclesie Dei seruauerint, aufferte tales ab ista prouincia, vtimini oblata vobis a Deo opprimēdi perfidos occasione, quod tunc plenius fieri poterit, si auctores scelerum ad clementissimum principem dirigantur. item Augu. ad Boni. quis

ni. quis enim vestrum vellet aliquem amicorum suorum non solum perire, verum etiam aliquid perdere, sed si domus David aliter non meruerit habere pacem, nisi Absalon filius eius in bello, quo gerebat contra patrem fuisset extinctus, quamuis magna cura mandauerit suis, vt eum quantum possent viuum saluumqꝫ seruarēt, ⁊ esset cui paternus affectus ignosceret, quid ei restitit nisi per dictum flere, ⁊ sui regni pace acquisita suam mestitiam consolari, si ergo iuri sancti, ⁊ publice potestate ꝫ bella gerentes non fuerint transgressores illius mandati, non occides quamuis quosqꝫ flagitiosos digna morte perimerēt similes, sue 104 potestati obediens, † nō est reus homicidij, si eius imperio quēlibet flagitiosum interemerit, si homicidas venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium, si pax ecclesie mestitiam consolatur perditorum. si illi qui zelo catholice matris accensi excommunicatos interficiunt homicide nō iudicantur, patet ꝙ malos non solum flagellari, sed etiam interfici licet. Item scismatici dicunt, cui vim Christus intulit: quem cogit: ecce habent apostolum Paulum, agnoscant in eum prius cogentem Christum, postea docentem, prius ferientem postea consolantem. mirum est autem quomodo ille, qui pena corporis ad euangelium coactus intrauit plus omnibus illis laborauit, qui solo verbo vocati sunt in Euangelio, ⁊ quem maior timor compulit ad charitatem eius perfecta charitas foras mittit timorem. cur ergo non cogeret ecclesia perditos filios, vt redirent, si perditi filij coegerunt alios, vt perirent, quamuis ⁊ illos quos non coegerunt, sed tantummodo seduxerunt, si per terribiles, ⁊ salubres leges ab eorum gremio reuocentur. blandius pia mater amplectitur, ⁊ de illis multo amplius, q̄ꝫ de illis quos nunq̄ꝫ perdiderat gratulatur, an non hoc pertinet ad diligentiam pastoralem, etiam illas oues que non violenter erepte, sed blande, leuiterqꝫ seducte a grege aberrauerant, ⁊ ab alienis possideri ceperant, inuentas ad ouile Domini, cum si resistere ei voluerint. flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare. Item a Christo coactum Apostolum ostendimus, imitatur itaqꝫ ecclesia in istis cogendis Dominum suum, qui prius, vt neminem cogeret, expectauit, vt de fide regum atqꝫ gentilium preditio prophetica compleretur, hinc ⁊ non absurde intelligitur illa apostolica sentētia, vbi beatus Paulus dixit. paratus sum vlcisci omnem inobedientiam cum completa fuerit prior vestra obedientia. vnde ⁊ ipse Dominus ad magnam cenam suam prius conuiuas adduci iubet, ⁊ postea cogit. in illis ergo, qui primo leuiter adducti sunt completa est prior obedientia, in istis autēꝫ qui coguntur inobedientia cohercetur. Item Urbanus secundus, Gotifredo, Lucano episcopo, excommunicatorūꝫ interfectoribus, prout in ordine Romane ecclesie didicistis ratione, ſm intentionem, modum congrue satisfactionis iniunge. non enīꝫ eos homicidas arbitramur quos aduersus excōmunicatos zelo catholice matris ecclesie ardentes aliquos eorum trucidasse contingerit, ne tamen eiusdem ecclesie matris disciplina deseratur, eo tenore ſm quem diximus penitentiam eis indicito congruentem, qua diuine simplicitatis oculos aduersus se cōplacare valeant, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodēꝫ flagitio incurrerint. Item Nicolaus exercitus Francorum, omnium vestrum volumus charitatem, quoniā quisquis quod non optantes dicimus, in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi celestia minime negabuntur. Item Hierony. in Naum prophetam. quid ergo ait contra Dominum cogitatis, ipse est, qui creauit mundum, ⁊ consumationem eius faciet, ꝙ si vobis videtur crudelis, ⁊ rigidus, ⁊ cruentus, ꝙ in diluuio genus deleuit humanūꝫ, ⁊ super Sodomam ⁊ Gomorram ignēꝫ, ⁊ sulphur pluit, egyptios submersit in fluctibus, Ismaelitarum cadauera prostrauit in heremo, scitote cum ideo ad presens reddidisse supplitia, ne in eternum puniret, certe aut vera sunt que prophete loquūtur, aut falsa, si vera sunt, que de seueritate eius videntur dicere, ipsi dixerunt, non iudicabit Deus bis in idipsūꝫ in tribulatione, si autem falsa sunt, ⁊ falsum est hoc, qd̄ dicitur, non consurget duplex tribulatio, falsa est ergo crudelitas, que in lege scripta est, quod si verum est, ⁊ negare non poterunt dicente propheta non iudicabit Deus bis in idipsūꝫ in tribulatione, ergo qui puniti sunt postea non punientur, si autem postea non punientur scriptura mentitur, quod nephas est dicere, receperūt ergo ⁊ qui in diluuio perierūt, ⁊ Sodomite, ⁊ Egyptij, ⁊ Israeliti in solitudine mala sua in vita sua, querat ergo hic aliquis, si fidelis qui deprehēsus fuerit in adulterio decolletur, quid de eo postea fiet. aut enim punietur, ⁊ falsum est hoc, quod dicitur non iudicabit Deus bis in idipsūꝫ in tribulatione, aut non punietur, ⁊ optandum est adulteris, vt in presentiarum, breui ⁊ cita pena crucietur, ne fruſtentur eternis, ad quod respondebimus Deum vt omnium rerum, ita ⁊ supplitiorum quoqꝫ scire mensuram, et non preueniri sententiam iudicis, nec illi in peccatorem exercende hic pene auferri potestatem, ⁊ magnum peccatum magnis diuturnisqꝫ lui cruciatibus, si quis autē punitus sit vt ille in lege q̄ Israelitis maledixerat, ⁊ q̄ in sabbato ligna colligerat, tales postea non puniri, quia culpa leuis presenti supplitio seueritatis compensata sit. Item August. ad dona. quod inquit Dominus per dictum non reuocastis, ⁊ quod perierat, non requisistis, hoc vobis ipse Deus per nos facit, ipse obsecrando, ipse minando, siue corripiendo, siue damnis, siue laboribus, siue per suas occultas admonitiones, vel visitationes, siue per potestatum temporalium leges. vnde Ambro. remittuntur peccata per Dei verbūꝫ cuius leuita inter patres, ⁊ quidēꝫ executor est, remittuntur per officium sacerdotis, sacrumqꝫ ministeriūꝫ, puniuntur quoqꝫ peccata per homines sicut per iudices. qui potestate ad tempus vtuntur, puniuntur peccata etiam per populos, sicut legimus, quia sepe ab alienigenis Dei iussu excitatis propter diuine maiestatis 105 offensam subatus est populus iudeorum, † hic notandū est, ꝙ aliquando punit Deus peccata per nescientes, aliquando per scientes, per nescientes peccata punit, sicut per Senacherib, ⁊ per Nabuchodonosor regem, ⁊ per Antiochū, ⁊ per principes Amorreorum, ⁊ per nonnullos reges Gentilium populum Israeliticum delinquentem, aliquando afflixit, aliquādo captiuauit, vnde ipse Dominus per prophetam ait. virga furoris mei Assur, ipse autem non cognouit, Assur erat virga furoris Domini, quia per eum innumeras gentes diuina iustitia flagellare disposuit ipse vero non cognouit, quia in superbiam elatus victoriam, quam assecutus fuerat, non diuine potentie, sed suis viribus attribuit, vnde contra eius superbiam Dominus loquitur dicens, nunquid gloriabitur serra contra eūꝫ, qui secat in ea, aut nunquid exaltabitur securis contra eum, qui cedit in ea, quibus similitudinibus satis perspicue ostenditur, ꝙ sicut serra, ⁊ securis, neqꝫ secare, neqꝫ cedere ligna possunt, nisi ab alio regatur, atqꝫ ideo contra regentem se superbire non debēt, sic illi per quos Deus punit absqꝫ nutu diuine dispēsationis, nil agere valent. ⁊ ideo contra regentēꝫ se superbire non licet, tales in eo qd̄ puniunt Deo seruire dicuntur. in eo autem ꝙ ignorantes se esse ministros ire Dei impia vanitate superbiunt, mercedem sue seruitutis a Deo non nisi temporalem inueniunt. penam vero sue superbie non effugiunt. vnde cum Dominus diceret ad prophetam, de Nabuchodonosor, quid dabo ei pro labore, quo seruiuit mihi apud Tirūꝫ. statim subiunxit. da hoc est datāꝫ sibi pronunciam Egyptum, ⁊ Ethiopiam. cum autem in corde suo superbiens postea diceret, non ne hec est Babilon, quam ego condidi in robore regni mei. statim, immutauit Deus rationabilem mentem eius, ⁊ induit eum ferina bestialitate, vt ab hominibus fugiens cum bestijs viueret, per Antiochum quoqꝫ cum idolatriam iudaice plebis puniret, ⁊ pacem, quam ex lege Dei abiectam, ⁊ ex sacris nationum assumptis querebant illis in perniciem vertere, quia Dei dispositionēꝫ ignorans sue facultati deuastationem illius plebis attribuit, imprecatur in eūꝫ propheta dicens. effunde iram tuam in gentes, que te non nouerunt, et in regna que non innocauerunt nomen tuūꝫ, ne forte dicant in gen 106 tibus, vbi est Deus eorum, † similiter cum per Romanos peccatum mortis Christi Deus punire decreuisset. vrbis excidiūꝫ, ⁊ iudaice plebis miseram captiuitatem suis viribus ascribere ceperunt, vnde ⁊ contra eos propheta imprecatur dicens. leua manus tuas in superbias eorum, qui te oderunt, ⁊ qui multa maligna operati sunt, monimenta sue victorie posuerūt in atrio tuo, per sciētes peccata puniunt, sicut Deus per filios Israel voluit peccata punire Amorreorum, ⁊ Chananeorum, ⁊ aliorum gentilium, quorum terram Israelitis possidendāꝫ dedit, quibus etiā precepit, vt nemini eorum parcerent, sed omnes morti traderēt, ꝙ propter peccata eorum illis contigisse, ex verbis domini apparet, qui cum diceret ad Abraam semini tuo dabo terrā hanc, veluti quereret quare non modo eam das mihi. audiuit nondūꝫ enim sunt peccata Amorreorum consumata, que tunc intelligūtur fuisse consumata, cūꝫ populus ille de egyptiaca seruitute liberatus terram eorum, sicut Abrae promissum fuerat, in hereditatem accepit, cum ergo sic diuino nutu ad puniendum peccata populi excitātur, sicut populus ille iudaicus est excitatus ad occupandāꝫ terrāꝫ promissionis, ⁊ ad delendas gentes peccatrices sine culpa noxius sanguis effunditur, ⁊ que ab eis male possidentur in ius ⁊ dominum rite transeunt bonorum, cum vero

occulto instinctu aliqui mouentur ad persequendos malos, sicut Senacherib & ceteri, qui populum delinquentem persecuti sunt. licet occulto instinctu operante illorum meritis incitentur ad persequendum, tamen quia praua intentione nō peccata delinquentium punire, sed illorum bona rapere, vel sue ditioni subijcere querunt, non sunt immunes a crimine, de quibus etiam notandum est, quod aliquando excitantur ad puniendum peccata bonorum, vt tandem per bonos correctos ipsi quoque puniantur, sicut in libro Judicum legitur de Jabim rege Cananeorum, & de Madianitis, quod propter idolatriam populi suscitauit eos Deus vt Israel affligerent, & terram eorum occuparent. cum autem populus Dei sub manibus eorum diuinitus afflictus peccatum suum recognosceret, & pro penitentia sibi Deum placaret, Dei precepto, & Barach comitatus Dealboram prophetissam vxorem Lapidoch, Jabim regem Cananeorum, & Sisaram ducē exercitus sui contriuit, & Gedeon, & Zebec, & Salmana, reges Madianitarum, & Oreb, & Zob duces eorum morti tradidit, † appa-

107 ret ergo quod aliquando per legitimam potestatem gerentes, aliquando iussu diuino per populos excitatos mali pro peccatis suis non solum flagellantur, sed etiam rite perdunt, neque est contra illud Augu. quod ad Marcellianum pro Circūcellionibus supplicans rogabat, vt verberibus eos coherceret, non morte perderet. quāuis enim supplicando spaciū vite eis reseruari possit, non inde legum seueritatem qua tales morte plectuntur non obseruandam docuit. item Augu. Vincen. Donatiste, nimium sunt inquieti, quos per ordinatas adeo potestates seculares cohiberi atque corrigi nolunt, mihi non videtur inutile, nam de multorum iam correptione gaudemus. item post pauca, si enim quisque inimicum suum periculosis febribus freneticum factum currere videret in precipitium, nonne tunc potius malum pro malo redderet, si sic eum ire permitteret, quam si corrigendum curandumque ligaret, & tamen tunc ei modestissimus, & aduersissimus videretur, quando vtilissimus & misericordiosissimus stetisset, sed plane salute reparata tanto ei vberius gratias ageret, quanto minus sibi pepercisse sensisset. & post pauca, non omnis, qui parcit,

108 amicus est, neque omnis, qui verberat inimicus, † meliora sunt vulnera amici, quam blanda oscula inimici, melius est cum seueritate diligere, quam cum lenitate decipere, vtilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quam esurienti panis frangitur, vt iniustitie seductus acquiescat. item putas neminem debere cogi ad iustitiam, cum legas patrem familias dixisse seruis quoscunque inueneritis, cogite intrare, cū legas, & ipsum primo Saulum, & postea Paulum ad veritatē cognoscendam, & tenendam magna violētia Christi cogentis esse cōpulsum, quē nō solū voce cōpescuit, sed etiam ptāte prostrauit, atque in infidelitatis tenebris seuientem ad desiderandū lumen cordis, vt surgeret prius cecitate corporis pcussit, que si pena non esset, non ab ea postmodū sanaretur, & quando apertis oculis nihil videbat, si eos saluos haberet, non ad impositionē manus Ananie, vt eorum aperiretur intuitus tanquam squāmas, quibus clausus fuerat inde cecidisse scriptura narraret, & cum noueritis furem aliquando auertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello errantia pecora reuocare. item si semper esset culpabile psecutionem facere, non scriptū esset in sanctis libris, detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar. alioquin ergo qui eam patitur, iustus est & qui eam facit, iniustus est, sed plane sepe & male psecuti sunt bonos, & boni malos, illi nocendo per iniustitiam, & isti consulendo per disciplinam, illi inaniter, isti temperanter, illi seuientes cupiditate, isti charitate. nam qui trucidat, non considerat quemadmodū laniet, qui aūt curat considerat quemadmodum secet, ille psequitur sanitatem, iste putredinem, occiderunt impij pphetas occiderūt, & pphete impios flagellauerunt iudei Christū, iudeos flagellauit & Christus, traditi sūt Apostoli ab hominibus humane potestati, tradiderunt Apostoli hoies potestati Sathane. in hijs omnibus quid attendit, nisi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi causa, quis emendandi. idem Donato presbytero displicet tibi quod traheris ad salutem Dei, cum tamen multos nostros ad perniciem traxeris. quid. n. volumus, nisi te comprehendi, & psentari, & seruari ne pereas, quod aūt in corpore lesus est, ipse tibi fecisti, qui iumento tibi mox admoto vti voluisti, & te ad terram grauiter collisisti. nā vtique alius, qui adductus est tecum collega tuus, illesus venit, quia talia ipse sibi nō fecit, sed neque hec putas tibi fieri debuisse, qui neminem existimas cogendū ad bonū. attende quid dixerit Apostolus, qui epatum desiderat bonū opus desiderat, & tamen multi vt episcopatum suscipiant, tenentur inuiti. producuntur, includūtur, patiuntur inuiti, mala que nolunt donec eis adsit voluntas suscipiendi opis boni, quantomagis vos ab errore pernicioso, in quo vobis inimici estis, trahendi estis, & pducendi ad veritatem, vel cognoscendam, vel eligendam, non solum vt honorem salubriter habeatis, sed etiam ne nequissime pereatis, dicis Dominum dedisse liberum arbitrium, ideo non debere hominem cogi ad bonū, quare ergo illi de quibus supra diximus coguntur ad bonū? attende ergo & considera, quod non ideo voluntas bona misericorditer impenditur, vt mala volūtas hominis diligatur, nam quis nesciat, nec dānari hominem, nisi ex merito male voluntatis, neque liberari nisi bonam habuerit volūtatem, non tamen ideo qui diligunt male sue volūtati impugne crudeliter sunt permittendi, sed vbi potestas datur, & a malo prohibendi, & ad bonum sunt cogendi. nam si voluntas mala semper sue permittenda est libertati, quare Israelite recusantes, & murmurantes tam duris flagellis a malo prohibentur, & ad terram pmissionis compellebantur? si vero voluntas mala semper sue permittenda est libertati, quare Paulus non est permissus vti pessima voluntate qua persequebatur ecclesiam, sed prostratus est, vt cecaretur, cecatus est, vt mutaretur, mutatus est, vt mitteretur, missus est, vt qualia fecerit in errore, talia pro veritate pateretur? si voluntas mala semper sue permittenda est libertati, quare corriguntur negligētes pastores, & dicitur eis, errantem non reuocastis perditum non quesistis? & vos oues Christi estis characterem Domini portatis in sacramento quod accepistis, sed erratis periti, non ideo vobis displiceamus quia reuocamus errantes, & querimus perditos. melius enim facimus voluntatē Domini monentis, vt vos ad ouile eius redire cogamus, quam si non consentiamus voluntati errantium, & perire vos permittamus, si volūtas mala semper sue permittēda est libertati, quare monetur pater in scripturis sanctis filium durū nō solum verbis corripere, sed etiam latera eius tundere, vt ad bonam disciplinam coactus, ac domitus dirigatur? noli ergo iam dicere quod te assidue audio dixisse, sic volo errare sic volo perire, melius hoc omnino perire nō permittimus, quantum possumus modo, quod te in puteum, quo morieris misisti, vtique libera volūtate fecisti, sed quam crudeles essent serui Dei, si huic male voluntati tue permitterent, & non te de illa morte liberarent? quis eos non merito culparet? quis impios non recte iudicaret, & tamen tu, te volēte in aquam misisti, vt morereris, illi te nolentem leuauerunt de aqua, ne moreris, tu fecisti secundum voluntatem tuam, sed in perniciem tuam, & illi contra voluntatem tuam, sed contra mortem tuam, si ergo salus illa corporalis sic custodienda est, vt etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, seruetur, quanto magis illa spiritualis in cuius desertione mors eterna metuitur, quam in ista morte, quam tibi tu ipse voluisti inferre non solum ad tempus, sed etiam in eternum moreremis, quia si non ad salutem non ad ecclesie pacem, non ad Christi corporis vnitatem, non ad sanctam, & indiuiduam charitatem, sed ad mala aliqua cogereris, neque sic tibi ipsi mortem inferre debuisti. cōsidera scripturas diuinas, & discute tibi ipsi, quantum potest, & vide vtrum hoc fecerit aliquis iustorum aliquando atque fideliū, cum ab eis tanta mala perpessi sunt, qui eos ad interitum nō ad vitam quo compelleris adigebant, & post pauca repetis sicut audio, quod in euangelio scriptum est recessisse a Domino. lxx. discipulos, & arbitrio sue male, atque impie discessionis fuisse permissos, ceterisque. xij. qui remanserant fuisse responsum nunquid & vos vultis abire, & non attendis, quia tunc primitiua ecclesia nouello germine pullulabat non adhuc completa fuerat illa prophetia, & adorabunt eum omnes reges terre, & omnes gentes seruient ei, quod vtique quanto magis amplectitur tāto maiore vtitur ecclesia potestate, vt non solum inuitet, sed etiam cogat ad bonū hoc Dominus significare volebat, quod quamuis haberet magnam potestatem, prius tamen elegit comendare humilitatem, hoc etiam in illa conuiuij similitudine satis euidenter ostenditur, vbi misit ad inuitatos, & venire noluerunt, & ait seruo exi cito in vias, & plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, cecos, & claudos, introduc huc. & ait Domino seruus factum est, vt imperasti, & adhuc locus est, & ait Dominus seruo exi in vias, & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea, vide nunc quemadmodum de eis qui prius venerant dictum est introduc eos, nunc dictum est compelle, ita significata sunt ecclesie primordia adhuc crescentis, vt essent vires etiam compellendi, idem contra Faustum crudele Moyses mandauit, aut fecit, cum commissum sibi populum zelans viuo & vnico Deo vero, & subditum cupiens postea quam cognouit ad fabricandum, & colendum Idolum defluxisse mentemque impudicam prostituisse demonibus in paucos eorum vindicans gladio, quos Deus ipse quem offenderant

offenderant alto ꝛ secreto iudicio feriendos voluisset, mox fe-
riri, ꝛ in presenti salubriter terruit, ꝛ disciplinaꝫ in posterum san-
xit, nam cum nulla crudelitate, sed magna dilectione fecisse, qđ
fecit, quis non in verbis agnoscat orantis pro peccatis eoruꝫ, ꝛ
dicentes, si dimittis illis peccatuꝫ, dimitte, sin auteꝫ delle me de
libro vite. idem super episto. Jo. non potes tuum amare seruuꝫ,
quando eum non cedis, aut tunc amare filium tuum, quando ei
non das disciplinam, aut tunc amare vicinum tuum, quando eū
nō corrigis; nō est ista charitas, sed languor, ferueat charitas ad
emendandum, ꝛ ad corrigendum, si sunt boni mores delectent si
auteꝫ mali emendentur, item ad macedo. non est iniquitatis, sed
potius humanitatis societate deuictus, qui propterea criminis
est persecutor, vt sit hominis liberator. item ad Lotha. qui vitijs
nutriendis parcit, ꝛ fauet, ne contra stet peccantium voluntateꝫ,
tam non est misericors, q̄ꝫ qui non vult cultellum rapere puero,
ne audiat plorantem, ꝛ non timet ne vulneratum, vel extinctum
109 doleat. † idem de sermone domini in monte lib. j. ea vindicta,
que valet ad correctionem, non prohibetur, que etiam ad mise-
ricordiam pertinet neqꝫ ipedit illud propositum, quo quisqꝫ pa-
ratus est ab eo quem correptuꝫ esse, vult plura perferre. sed huic
vindicte inferende nō est idoneus, nisi qui odio quo flagrare so-
lent, qui se vindicare desiderant dilectionis mansuetudine serua-
uerint, non enim metuendum est, ne odisse paruulū filium paren
tes videantur, cum ab eis vapulatur peccans, ne pecet vlterius,
ꝛ certe pfectio dilectionis ipsius dei patris imitanda nobis p-
ponitur cum in sequentibus dicitur, diligite inimicos vestros be
nefacite his, qui oderunt vos, ꝛ orate pro his, qui vos perse
110 quūtur, † ꝛ tamen de ipso dicitur per prophetaꝫ quem enim di-
ligit dominus corripit, flagellat auteꝫ omnē filium quem recipit,
dicit etiam dominus, seruus qui nescit voluntatem domini sui, ꝛ
facit non digna, vapulabit plagis paucis, seruus autē, qui scit
voluntatem domini sui, ꝛ facit non digna, plagis vapulabit mul
tis. non ergo nisi ipse vindicet, cui rerum ordine potestas da-
ta est, ꝛ ea voluntate vindicet, qua pater paruulum filium flagel
lat, quem tamen per etatem non potest odisse, hinc enim aper-
111 tissimum exemplum dicitur, † quo satis apparet posse peccatuꝫ
amore potius vindicari q̄ꝫ impunitum relinqui, vt illuꝫ queꝫ vin
dicat non pena miserum sed correctione beatum esse vellit, para
tus tamē sit, si opus stat equo animo plura tollerare ab eo illicita
quem vult esse correptum siue in eum habeat potestatē cohercen
di, siue non habeat. idem, ne amisso iudicio sis pauperi in mala
causa misericors, cuius si parcis sacello, percutis cor, ꝛ tanto ne
quiorem reddis, quanto iustum sibi fauere videt. item duo ista
nomina cum dicis homo, peccator, non vtiqꝫ frustra dicuntur,
quia peccator est, corripe, quia homo, miserere, neqꝫ omnino li-
berabis hominem, nisi eum persecutus fueris peccatorem, huic
officio nominis inuigilet disciplina, sicut cuiqꝫ regenti apta, ꝛ
accōmodata est non solum episcopo regenti plebem suam, sed
etiam pauperi regenti domū suam, diuiti regenti familiam suaꝫ,
marito regenti coniugeꝫ suam, patri regenti proleꝫ suam, iudici
regenti prouinciaꝫ suaꝫ, regi regēti genteꝫ suam, ita nulli homini
claudenda est misericordia sicut nulli peccatori ipunitas relaxā-
da est. hic itaqꝫ intelligendū est, ꝙ non sit contemnenda elemosi
na, que quibusqꝫ pauperibus iure humanitatis impēditur, quā-
do quideꝫ dominus subleuauit indigentiā pauperum, etiam his
loculis quos ex operibus implebat aliorū. ꝛ paulopost nō ergo
suscipiamus peccatores ꝑpter hoc, ꝙ sunt peccatores, sed tamē
eos ipsos, qꝛ homines sunt, humana consideratione tractemus,
persequamur in eis propriā iniquitatē, misereamur cōmunē na-
112 turaꝫ † ideꝫ, contra Cresco. quisquis christianus iniquū perse-
quitur, christi est inimicus, verū dicis si nō hoc in illo persequit̄,
quod christo est inimicū, nec enim dn̄s in seruo, pater in filio, ma
ritus in coniuge, cū sint vtriqꝫ christiani, nō debent persequi nisi
vitia cōtraria christiane veritati, an vero si nō ꝑsequant̄ non ne-
gligentie merito tenebunt̄: idē ad macedo. dꝫ homo diligere ꝓ-
ximū suū, sicut seipsuꝫ, vt quē potuerit hominē beneficētie cōso-
latione, vel informatiōe doctrine, vel discipline correctione ad-
113 ducat ad colendū deū, † sed culpant̄ etiā qui prohibēt a malo, si
modū peccati modus correctionis excedat, vt vel ab inquietu-
dine insana ad sanitatis ocio dirigant̄ legū cohertione, vel a ma
lignis operibus, alicui operi vtili deputent̄, vocat̄ quidem ꝛ ista
donatio, si qs nō itelligit magis bn̄ficiū q̄ꝫ suppliciū nūcupādū,
vbi neqꝫ seuiendi relaxatur audacia, neqꝫ penitēdi salutaris sub
trahitur medicina. vn̄ ideꝫ ad marce. imple christiane iudex pij
patris officiū sic suscēsere inigtati memineris, vt nō in peccatorū
atrocitatibus exerceas vlciscēdi libidinem, sed peccatoꝝ vulne
ribus curādi adhibeas volūtatē, noli pdere paternā diligētiam
quā in ipsa inquisitiōe seruasti, quādo tantoꝝ scelerū cōfessioneꝫ
nō extēto aculeo, nō sulcātibus vngulis, nō vrentibus flāmis, sꝫ
virgarū verberibus eruisti, qui modus cohertionis, ꝛ a magr̄is
artiū liberaliū, ꝛ ab ipsis parentibus adhibet̄, ꝛ sepe in iudicijs
solet ab epis adhiberi. noli ergo atrocius vindicare qđ leuius
inquirendi q̄ꝫ puniendi maior necessitas est, ad hoc eniꝫ ꝛ mitis-
simi hoies facinus admissum diligēter atqꝫ instanter examinare
debēt, vt quibꝰ parcant inueniūt. ꝛ post pauca, pena illoꝝ quāuis
de tantis sceleribus cōfitentiū rogo te, vt propter suppliciū mor
tis sit ꝛ propter conscientiā nostrā, ꝛ propter catholicam man-
suetudinē cōmendandā, ipse enim fructus ad nos peruenit con-
fessionis illorū quia inuenit catholica ecclesia, vbi erga atrocissi-
mos inimicos seruet atqꝫ exhibeat lenitatē in tanta quippe cru
delitate quecunqꝫ propter sanguinē vindicta processerit magna
lenitas apparebit, qđ ꝛ si modo quibusdā vestris illa atrocitate
cōmotis videtur indignum, ꝛ quasi dissolutionis, ꝛ negligentie
simile transitis tamen morbis animoꝝ qui recentioribus factis
solent turbulentius excitari, egregie luculenta bonitas appare-
bit. itē ad dona. vnuꝫ solum est quod in tua iustitia primescimus,
ne forte quoniā quicquid mali cōtra christianā societatē ab ho-
minibus ipijs ingratisqꝫ cōmittitur profecto grauius est ꝛ atro-
cius, q̄ꝫ si in alios cōmittatur, tuqꝫ pro immanitate facinorum,
ac non potius pro cōsideratione lenitatis christiane censeas co-
hercendum, quod te per Jesum Christū, ne facias obsecramus,
excussione terribilium legum ꝛ iudicū penas si luant corrigi eos
cupimus, non necari, nec disciplinaꝫ circa eos negligi nolumus,
neqꝫ supplicijs quibus digni sunt, coherceri, sic ergo eoruꝫ pec-
cata compesce, vt sint, quos peniteat peccasse. proinde si occidē
dos in his viros putatis deterrebitis nos, ne per operā miseri-
cordie iudicium tale quidē perueniat, quo comperto in nostram
pernitiem licentiori audacia crassabuntur necessitate nobis im-
parta, vt etiam occidi ab eis eligamus potius q̄ꝫ eos occidēdos
vestris iudicijs inferamus. idē ad mace. prodest seueritas vestra
cuius ministerio quies adiuuatur ꝛ nostra prodest intercessio
cuius ministerio seueritas temperatur ꝛ vestra, non vobis di-
spliceat, ꝙ rogamini a bonis, qꝛ neqꝫ nobis displicet, ꝙ timea-
mini a malis, nam hominum iniquitatē etiam apostolus Pau-
lus non tantum iudicio futuro verum etiam de presentibus ve-
stris secularibus terruit potestatibus, asserēs etiam ipsas ad di-
spensationē diuine ꝓuidētie pertinere. omnis inquit anima ptā-
tibus sublimioribus subdita sit, hec v̄ba apostoli vtilitatē vestre
seueritatis ostendunt, proinde sicut iussi sunt subiectionē terrenti
bus debere, qui timent, ita dilectionem iussi sunt timentibus de-
bere, qui terrent, nihil cupiditate nocendi fiat, sed omnia con
sulendi charitate ꝛ nil fiat inaniter, nil inhumaniter, ita for-
midetur vltio cognitionis, vt neque intercessoris religio con-
temnatur, quia ꝛ plectendo, ꝛ ignoscendo hoc solum bene agi-
tur, vt vita hominum corrigatur. ꝙ si tanta est peruersitas, ꝛ
impietas, vt in corrigendis nec discipline neque venie remedia
suffragētur, ab omni tamen intentione atqꝫ conscientia, quam
Deus cernit, siue seueritate siue lenitate nonnisi dilectionis offi
cium impleat̄. magni tamē ꝛ sancti viri q̄ꝫq̄ꝫ optime scirent mor
tem istam, que animā dissoluit a corpore formidandam non esse,
ſm tn̄ eorum animum, qui illam timent, nonnulla peccata morte
punierunt, quo vidētibus vtilis metus incuteret̄, ꝛ illis, qui mor
te puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum qđ augeri
possit, si viuerent diminueret̄. non temere illi iudicabant, quibus
tale iudiciū Deus donauerat. ꝛ ita hec que sepius dicta sunt in-
telligenda sunt de illis, quos presentia suplicia in melius commu
tant non de illis, qui obstinati sunt in malo, qui si semp viuerent,
semper peccarēt, quorum pena hic incipit, ꝛ in eternum durabit
sed nunquid ideo qꝛ quibusdam ista non prosunt negligenda est
medicina, qꝛ nonnullorum insanabilis est pestilentia: ait. n. Cali
xtus. iustum est vt qui diuina contēnunt mandata, ꝛ inobediētes
paternis existunt iussionibus, seuerioribus corrigantur vindictis
quatenus ceteri talia committere timeant, ꝛ omnes gaudeāt fra
terna concordia, ꝛ cuncti sumāt seueritatis atqꝫ bonitatis exem
plum. nam si ꝙ absit ecclesiasticam sollicitudinem, rigoremqꝫ ne
gligimus, perdit desidia disciplinam, ꝛ animabus fidelium pro
114 fecto nocebitur † vnde illud quod Dominus ait ad Moysem
maleficos viuere non patiaris, qui coierit cum iumento mor-
te moriatur, adulterij etiam blasphemie crimine notatus in
misericorditer lapidari iubetur. item, Moyses qui legem ac-
ceperat cultores idoli morte damnauit. Samuel etiam Ageg
pigrissimum regem in frusta concidit, Phinees quoqꝫ iudeum

cum madianita coeuntez gladio trãsfixit, quod est ei reputatuz ad iustitiaz, similiter nonnulli in veteri testamento inueniuntur malos trucidasse, neqz tamen transgressores legis, sed defenso-
115 res appellantur, † probibetur ergo illo precepto non occides, quisqz sua auctoritate in necem alicuius armari, non legis imperio reos morti tradere, qui eniz publica functus potestate ipsius legis imperio malos punit, nec illius precepti transgressor neqz a celesti patria alienus babetur, vnde Augu. exponens il-
116 lud euangelii, † qui gladio vsus fuerit gladio cadet in secundo lib. contra manicbe. ait, ille gladium accipit qui nulla superiori ac legitima potestate, vel iubente vel concedẽte in sanguinẽ alicuius armatur, idez ad publi. de occidẽdis bominibus ne ab eis quisqz occidatur non mibi placet consiliũ, nisi forte sit miles aut publica functiõe teneatur, vt non pro se boc faciat, sed pro alijs, vel pro ciuitate, vbi etiam ipse est accepta legitima potestate, si eius congruit psone, qui vero repelluntur aliquo terrore ne mala faciant, etiaz ipsis fortasse aliquid prestatur, binc autez dictũ est, ne resistamus malo, ne nos vindicta delectet, que alieno ma-
117 lo animũ pascit, non vt bominũ correptionẽ negligamus, † scriptuz est enim qui crimina que poterit emendare nõ corrigit ipse cõmittit, itez Inno. papa, quesitũ est etiaz super bis qui post baptismuz administrauerunt, aut tormenta sola exercuerunt, aut etiaz capitale protulere sententiaz nibil de bis legimus amatoribus definituz, meminerant eniz adeo potestates bas fuisse cõcessas, ⁊ propter noxiorũ vindictaz gladiuz fuisse permissum, ⁊ dei ministeriuz esse datuz in buiusmodi vindices, quomodo igitur reprebenderant factuz quod auctore deo videretur esse concessum: de bis ergo vt bactenus seruatum est sic babeamus ne aut disciplinã auertere, aut cõtra auctoritatez domini venire videamur ipsis autem in redenda ratione gesta sua omnia seruabunt, item ad plosan. episcopuz sciscitari voluisti, an preces dictantibus liberuz concedatur arbitriuz vtiqz post baptismi regenerationem, a principibus poscere mortez alicuius, vel sanguinez de reatu, quaz rem principes nunquã sine cognitione concedũt sed ad iudices cõmissa ipsa vel crimina semper remittunt, vt causa ipsa cognita vindicent quicunqz ituri fuerint delegata aut obsolutio aut damnatio pro negotij qualitate profertur ⁊ dũ leguz auctoritas in iprobos exercet erit dictator imunis, binc Biero. super episto. ad gala. iudex non est auctor sceleris bomines vin-
118 ciendo, † ⁊ super Biere. bomicidas sacrilegos ⁊ venenarios punire non est effusio sanguinis sed legũ ministeriũ, item Augu. de libe. arbi. si bomicidiũ est bominẽ occidere, potest tamẽ aliquãdo occidi sine peccato, nam ⁊ miles bostem, ⁊ iudex, vel minister eius nocentez, ⁊ cui forte inuito atqz iprudenti telum manu effugerit, non mibi videtur peccare, cuz bominẽ occiderint, sed neqz
119 etiaz bomicide isti appellari solent † miles cum obediens potestati sub qua legitime cõstitutus est occidit, nulla ciuitatis sue legereus est, immo nisi fecerit, reus est imperij deserti atqz contẽ-
120 pti, † ⁊ in li. de ciui. dei, quicunqz pcutit malos in eo ꝙ mali sunt ⁊ babet causam interfectionis, minister est dei, qui vero sine alia publica administratione maleficũ, sacrilegũ, ⁊ periurũ, ⁊ quẽlibet criminosum interfecerit, aut trũcauerit, vel mẽbris debilitauerit, velut bomicida iudicabitur ⁊ tanto acrius, quanto nõ sibi adeo concessam potestatẽ abusiue vsurpare nõ timuit, at idez nõ ergo frustra sunt instituta potestas regis ⁊ cognitoris ius, vngule carnificis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiã boni patris, babẽt omnia ista modos suos causas rationes vti-
121 litates, † ⁊ super epistolã ad romanos sunt quedã enormia flagitia, que potius per mundi iudices ꝗ per antistites ⁊ rectores ecclesiarũ vindicantur, sicut est, cũ quis interficit pontificez apostolicũ, episcopũ, psbyteruz, aut subdiaconũ buiusmodi reos reges, ⁊ principes mũdi dãnant, ergo non sine causa gladiuz portant qui talia scelera dijudicant, sunt enim maxime cõstituti propter bomicidas ⁊ raptores, vt etiam illos damnent, ⁊ alios suo
122 timore cõpescant, † item Ciprianus, rex debet furta cobibere, adulteria punire, ipios de terra perdere parricidas ⁊ periuros non sinere viuere filios suos non sinere impie agere, ⁊ Joan. viij. administratores piane secularium dignitatum qui ad ecclesiarũ tuitionem pupillorum ⁊ viduarum protectionez, rapatiumqz refrenationem constituti esse proculdubio debent, quotiens ab episcopis ⁊ ecclesiasticis viris conuenti fuerint eoruz querimonias attentius audiant, ⁊ secundũ ꝙ necessitas expetierit absque negligentia examinent, ⁊ diligenti corrigant studio, ꝙ si dei timorem pre oculis non babentes negligere post secundaz ⁊ tertiam admonitionem, inuenti fuerint, omni se nouerint cõmissione vsqz
123 ad dignam satisfactionem priuatos, † item Biero. super Biere. regum, officium est proprium facere iudicium, atqz iustitiam, ⁊ liberare de manu calumniantium vi oppressos, ⁊ peregrinis pupillisqz ⁊ viduis, qui facilius opprimuntur a potentatibus pbere auxilium, ⁊ vt curam eis preceptorum dei maiorem iniceret, intulit nolite contristari, vt non solum eripiatis, sed ne patiamini quidem, vt vestra conniuentia eueniat eos ab alijs contristari, sanguinem innocentem non effundatis in loco isto, bomicidas enim, ⁊ sacrilegos ⁊c. ⁊ post pauca, si inquit boc feceritis o reges tenebitis pristinam potestatem, quia bec continen-
124 tur, ⁊ mali cobercentur, ⁊ boni quieti inter malos viuunt, † idez super Esaiam, non est crudelis qui crudeles iugulat, sed crudelis ideo vocatur, quia crudelis patientibus esse videtur, nam latro suspensus in patibulo crudelem iudicem putat, item Augu. in lib. de ciuitate dei, non est innocentie parcendo sinere, vt in malum grauius incidatur, pertinet ergo ad innocentis officiuz, non solum nemini malum inferre, verũetiam cobibere a peccato, vel punire peccatum, vt aut ipse, qui prius, odio babetur corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo, ⁊ super Ezecbi. iiij. qui malos percutit in eo ꝙ mali sunt, ⁊ babet vasa interfectionis, vt occidat pessimos minister est dei, vnde Grego. brunicbilde regine Francorũ, si quos igitur violentos, si quos adulteros, si quos fures vel alijs prauis actibus studere cognoscitis deum deorum correctione placare festinate, vt super vos flagellum perfidarum gentium, quod quantum videmus ad multarũ nationum vindictam excitatum est, non inducat, ne si, quod non credimus, diuine vltionis iracundia sceleratorum fuerit actione commota, belli pestis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam, ⁊ dei precepta non reuocant, ait eniz Augu. si ea de quibus vebementer deus offenditur insequi vel vlcisci differrimus ad irascendũ vtiqz diuinitatis patientiã prouocamus nonne Acbor. filius Zare. preterijt mandatum domini, ⁊ super omnem populum Israel ira eius incubuit, ⁊ ille erat vnus, atqz vtinam in scelere suo perijsset, vnde Ciprianus, si audieris, in vna ex ciuitatibus quas dominus deus tuus dabit tibi inbabitare, illic dicentes eamus ⁊ seruiamus dijs alienis, quos deos nõ nouisti interficiens, necabis omnes, qui sunt in ciuitate cede gladij, ⁊ incedes ciuitatem igni, ⁊ erit sine babitaculo in eternum, non reedificabitur etiam nunc, vt auertatur Deus ab indignatione ire sue, ⁊ dabit misericordiam tibi, ⁊ miserebitur tui ⁊ multiplicabit te, si audieris vocẽ dñi Dei tui, ⁊ obseruaueris precepta eius, cuius precepti vigoris memor Matabatias interfecit eum, qui ad aram sacrificaturus accesserat. ꝙ si ante aduentum Cbristi circa Deũ colendũ, ⁊ idola spernenda, bec precepta seruata sunt, ꝗto magis post aduentum Cbristi seruanda sunt, qñ ille veniens non tantum verbis nos bortatus sit, sed etiã factis,
125 † binc ⁊ Biero. non est crudelitas crimina pro Deo punire sed pietas, vnde in lege etiã dr̃ si frater tuus ⁊ amicus ⁊ vxor que in sinu tuo dormit deprauare voluerit veritatem, sit manus tua sup eos effundẽs sanguinẽ impiorum binc, ⁊ Aug. cũ bomo ab boie occidit multũ distat. vtrũ id fiat nocẽdi cupiditate vel iniuste aliqd auferẽdi, sicut fit ab inimico, sicut a latrone. an vlciscẽdi, vel obediẽdi ordine, sicut a iudice sicut a carnifice, vl̃ euadẽdi, vl̃ subueniendi necessitate. sicut interimit latro a viatore, bostis a milite. ꝙ si sua sponte atqz auctoritate fecissent. in crimen effusi bumani sanguinis incidissent. itaqz vnde puniunt si fecerint iniussi. inde punientur si non fecerint iussi. item in questio. ex o. cuz minister iudicis occidit eum, quẽ iudex iussit occidi, profecto si id spõte facit bomicida est, etiam si eum occidat, quem scit a iudice debuisse occidi, nam lex eterna ita medio quodam loco posuit aliqua, vt in eis vsurpandis merito reprebendat audatia, in exequẽdis vero iure laudetur obedientia. Abraam si spontaneus in occidendo filium motus fuisset execrabilis baberet, at iubenti Deo
126 obsecundans famulatus est † ⁊ aliqñ qui cã est mortis potius in culpa est, ꝗ ille, qui occidit velut si quispiam decipiat fideiussorem suũ, atqz ille pro isto legitimũ luat suplitium. neqz tamen omnis qui causa aliene mortis est reus est. veluti si quispiam stupruz petit seseqz si non impetrauerit interimat. quid si filius timẽs patris pia verbera precipitio pereat? quid si alius bomine liberato vel ne alius liberetur sibi ipsi mortez inferat? nunqd pp istas alienarũ mortiũ causas, aut sceleri consentiendum est, aut vindicta peccati que non fit nocendi, sed corrigendi studio, aut etiam paterna verbera tolleranda, aut opera misericordie cobibende sunt, vnde neque reus est mortis aliene, qui cum sue possessionis murorum ambitu circumduxerit aliquis ex ipsorum vsus
127 percusus interijt. † neque enim reus est Cbristianus, si bos eius aliquem feriendo, vel equus calcem iaciendo aliquem

sine

sine culpa sua occidat, aut non deberent christianoꝝ boues habere cornua, aut equus vngulas, aut dentes canes: aut vero quoniam Paulus apostolus satis egit vt in tribuni notitiã deferret insidias sibi esse a quibusdam perditis preparatas, ⁊ ob hoc deductores accepit armatos, si in illos scelerati hoies incidissent Paulus in effusione sanguinis eorum, suuz crimen agnosceret, absit vt ea que propter bonum ac licitum facimus, aut habemus, si aliquid propter hoc preter nostram voluntatem cuiq͂ʒ mali acciderit nobis imputetur, alioquin neqʒ ferramenta domestica, aut agrestia sunt habenda, nequis ex eis se vel alterum interimat neqʒ arbores plantande, nequis ex eis se inde suspendat, neqʒ fenestra est facienda, ne per hanc se quisq͂ʒ precipitet, ⁊ quid plura cõmemorent: cum ea cõmemorando finire non possem: quid est in vsu hominum bonum ac licitum, vnde nõ possit pernities irrogari: hec cum accidunt demus eis humanum dolorem, ⁊ non propter illa, ne accidant, recte factorem voluntatez 128 reprimamus, † cuz seipsum perimere nulla legis auctoritate alicui permittatur, vnde Augu. in lib. j. de ciui. dei, si non licet priuata potestate alicui hominem occidere innocentẽ, cui occidendi licentiam lex nulla concedit, profecto etiam qui seipsum occidit homicida est, ⁊ tanto nocentior cum se occideret, quanto innocentior in ea causa fuit, qua se occidendum putauerit, nam si iude factum merito detestamur, eumqʒ veritas indicat cum laqueo se suspẽdit scelerate illius traditionis auxisse, potius q͂ʒ expiase cõmissum, quoniam de dei misericordia desperãdo exitiabiliter penitens nullum sibi salubris penitentie locum reliquit, quãtomagis a sua cede se abstinere debet, q̄ tali supplicio quod in se puniat non habet, iudas enim cum se occidit sceleratissimũ hominem occidit, ⁊ tamen non solum Christi verum sue mortis reus hanc vitam finiuit, quia licet propter scelus, alio tamẽ suo scelere mortuus est, cur autem homo qui nil mali fecit sibi male faciat, ⁊ seipsum interficiendo hominem interficiat innocentem, ne alium patiatur nocentem, atqʒ in se perpetret peccatum proprium, ne in eo perpetretur alienum: item in sanctis canonicisqʒ libris nobis nusquã diuinitus preceptum permissumue, reperiri potest, vt vel ipsius adipiscẽde imortalitatis vel ipsius mali cauendi curandiue causa nobis metipsis necem inferamus. nam ⁊ prohibitos nos esse intelligendũ est, vbi lex ait non occides, presertim quia non addidit proximuz tuum sicut falsum testimoniũ 129 cum vetaret, † falsum enim inquit testimonium non dices aduersus proximuz tuum, neqʒ ideo tamẽ aduersus seipsum si quisquã testimoniũ dixerit falsum ab hoc se putauerit crimine alienum, quoniaz regulaz diligendi proximuz a semetipso incipit, quoniã quidem scriptum est diliges proximũ tuum sicut te ipsum, porro si falsi testimonij non minus reus est, qui de seipso falsum fatetur, q͂ʒ si aduersus proximum hoc faceret, cum in eo ꝓcepto quo falsum testimonium prohibetur aduersus proximum prohibeatur, possitqʒ non recte intelligentibus videri non esse prohibitũ, vt aduersus seipsum quisquã falsus testis existat, quantomagis intelligendum est non licere hominem seipsum occidere, cum in eo quod scriptum est, non occides nihil deinde addito neqʒ ipse cui precipitur intelligatur exceptus, item contra Petilianuz, tu dixisti, laqueo traditor perijt, laqueuz talibus dereliquit, hoc ad nos omnino pertinet, neqʒ enim veneramur nomine martyrum eos qui sibi collum ligauerunt, item Hiero. in Jo. prophe. non est nostrum mortem arripere, sed illatam ab alijs libenter acci130 pere, † vnde etiam in persecutionibus nõ licet mihi propria perire manu absqʒ eo. i. neqʒ vbi castitas periclitatur, sed percutiẽ131 ti colla submittere, † vnde ex conci. bracha. placuit vt hi qui sibijpsis voluntarie aut per ferrum, aut per venenum, aut per precipitium, aut per suspendiũ, vel quolibet modo inferunt mortez, nulla prorsus pro illis in oblatione cõmemoratio fiat, neqʒ cum psalmis, ad sepulturam eorum cadauera deducantur, multi eniz sibi hoc per ignorantiaz vsurpant, qd̄, ⁊ illis placuit fieri qui pro suis sceleribus moriuntur impenitentes, ad quod ⁊ Augu. vbi supra hoc dicimus hoc asserimus hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneũ mortez sibi inferri debere, velut fugiendo molestias tẽporales, ne incidat in perpetuas, neminẽ ꝑpter peccata aliena, ne hoc ipso incipiat habere grauissimũ peccatum propriũ, neminem propter sua peccata preterita, que magis in hac vita, opus est, vt possint penitendo sanari, neminẽ velut desiderio melioris vite que post mortẽ speratur, qr reum sue mortis melior vita post mortem non suscipit, cum preceptum sit non occides neqʒ te neqʒ alterũ, neqʒ enim qui se occidit aliũ q͂ʒ hominẽ occidit, quasdã vero exceptiones eadem ipsa diuina facit auctoritas. s. his exceptis quos ipse deus occidi iubet, siue data lege ad personaz pro tẽpore expressa iussione, siue ipse qui occidit ministeriũ debeat iubenti, sicut adminiculũ gladius vtenti, ⁊ ideo nequaquã cõtra hoc preceptũ fecerunt, qui deo auctore bella gesserunt, aut personã gerentes publice potestatis secunduz ius legis hoc est iustissime rationis imperiũ, sceleratos mor132 te punierunt, † ⁊ Abrahã non solum non est culpatus crudelitatis crimen verũetiam laudatus est nomine pietatis, quod voluit filium nequaquã scelerate, sed obedienter occidere, ⁊ merito queritur vtrum pro iussu dei habenduz sit, ꝙ Iepte filiam, que occurrit patri occidit, cum id nouisset immolaturum, quod ei vi133 ctori redeũti de prelio primitus occurrisset, † neqʒ sanson aliter excusatus, ꝙ seipsum cũ hostibus ruina domus oppressit, nisi qr spiritus latenter hoc iusserit qui per illũ miracula faciebat, his igitur exceptis quos vel lex iusta generaliter, vł ipse fons iustitie deus specialiter iubet occidi, quisqʒ hominẽ vel seipsuz vel quẽ134 libet occiderit homicidij crimine innectitur, † ex his omnib⁹ colligitur ꝙ vindicta est inferenda non amore ipsius vindicte sed zelo iustitie, non vt odium exerceatur, sed vt prauitas corrigał, obijcitur tamen illud, quod nemo est cogendus ad id ad qd̄ inu135 tiliter cogitur, ad bonum autem quisqʒ inutiliter cogitur, † cum deus aspernetur coacta seruitia, vnde apostolus cum ad elemosinas corinthos hortaretur, ait vnus quisqʒ det, prout destinauit in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate, hilarem enim da136 torem diligit deus, † vnde datur intelligi ꝙ qui inuictus dat ꝑpter presentẽ pudorem vel honorem rem ⁊ merituz perdet, item cum redderet causam quare a sumptibus abstineret, ait si ex necessitate euãgelizauero non erit mihi gloria, item si inuictus euãgelizauero, dispensatio mihi credita est, si autez volens hoc ago, mercedem habeo apud deum, item cuz gala. scriberet ligalia nõ 137 esse tenenda ait, si spiritu dei ducemini non estis sub lege, † ex quo apparet, eum qui sub lege est. i. qui timore pene non amore iustitie seruit non duci spiritu sancto, si autem spiritu sancto non ducitur deo placere minime valet, item non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater, ex quibus verbis datur intelligi ꝙ si in veteri testamento timore pene homines cogebantur ad bonum, tamẽ in nouo testamento, sola libertate ⁊ delectatione iustitie sunt inuitandi ad fidem, vnde illi dicuntur serui ⁊ filij ancille pertinentes ad Ismael. isti dicuntur liberi ⁊ filij 138 libere pertinentes ad Isaac, † item Joan. in epistola sua, timor non est in charitate. sed perfecta charitas foras mittit timorem. qui autem cogił timore illo ducitur qui non est in charitate, qui enim animus comprimit non animum mutat, quo pena time139 tur, non bonũ diligitur, † porro sine dilectione boni nullus Deo placere vel in numero bonorum connumerari poterit. vnde cuz prophe. diceret animalia tua habitabunt in ea. scilicet hereditate ostendens quomodo ad ipsam habitationem perueniant subditi in dulcedine tua, quaz preparasti pauperi Deus. dulcedinez vocans boni operis suauitatem, qua bonum fit non timore pene, sed delectatione iustitie, cũ ergo sine hac dulcedine animalia in hereditate non habitent. patet ꝙ nemo nisi inutiliter ad bonũ cogitur. quicunqʒ. n. ad bonum cogił solo timore non amore ducił, his ita respondeł si bonum ad qd̄ mali cogunł. semper inuiti tollerarent, ⁊ nunq͂ʒ voluntarie seruirent, inutiliter cogerẽtur ad illud. sed qr humane nature est, ⁊ ea que in desuetudinez ducunł 140 abhorrere, ⁊ consueta magna custodia diligere, † flagellis tribulationum mali sunt cohibendi a malo, ⁊ prouocandi ad bonũ vt dum timore pene malum in desuetudinem ducitur abhorreał. bonuz vero ex ꝯsuetudine dulcescat, vnde Augu. in psal. cxxvij. cum per timorem gehenne ꝯtinet se homo a peccato fit consuetudo iustitie, ⁊ incipit qd̄ durum erat amari, ⁊ incipit excludi timor a charitate, ⁊ succedit timor castus, de quo hic dř, quo timemus ne trãseat spõsus, ne discedat, ne eo careamus. ille vtilis. sed non permanet in eternum vt iste. hinc. ⁊ contra petilia. ad fidem nullus est cogendus vt dicitis. sed per seueritatez imo per misericordiam Dei tribulationũ flagellis solet perfidia castigari. nunquid mores optimi quia libertate voluntatis eligunł. ideo mores pessimi nõ legis integritate puniuntur. sed tamen vltrix male viuendi disciplina prepostera est, nisi cura precedens bene viuendi doctrinam precẽdat. sic igitur que aduersus vos leges ꝯstitute sunt 141 non eis bene facere cogimini, sed male facere prohibemini † nã bene facere nemo potest nisi eligerit, nisi curauerit. qd̄ est in libera voluntate. cum aliquid aduersus vos fit, admonere vos credite vt cogitetis, quare ista patiamini si pp iustitiam. reuera illi ꝑsecutores vestri sunt, beati autem vos, qui persecutionem patimini propter iustitiam, quia possidebitis regnum celorum. si autem

propter iniquitatem vestram illi quidem correctores vestri sunt, vos autẽ sicut ceteri diuersorum scelerum rei qui penas legibus pendent profecto, infelices ꝛ in hoc ꝛ in futuro seculo, nisi peniteamini. item in epi. ad vincen. vides vt opinor non esse considerandum, ꝙ quisqꝫ cogitur, sed quale sit illud, si cogitur, vtrum bonum an maluꝫ, non ꝙ quisqꝫ bonus possit esse inuitus, sed timendo quod non vult pati, vel relinquit in pendentem animositatem, vel ignoratam compellitur agnoscere veritatem vt timẽs vel respuat falsum de quo contendebat, vel querat verum, quod nesciebat, ꝛ volens iam teneat, quod nolebat.

142 ¶ † Justificatur ad idem ꝛ bellum rõne persone, vnde ad quintum, vt si non sit persona ecclesiastica quibus vt supra, non est licitum fundere sanguinẽ, circa quod sciendum ꝙ clerici nõ possunt pugnare manu propria, quia sunt ad meliora deputati, neqꝫ in ipso actuali conflicto, neqꝫ ante possunt exhortari ad occidendum vel mutilandũ, sed solum ad liberandum fidem, vel patriã, licet tamen prelatis ecclesie ab Imperatoribus, vel quibuslibet ducibus fidelibus defensionẽ postulare, quibus ꝛ ipsis potestatibus fidem seruari oportet, quaꝫ qui non exhibuerit apud deuꝫ premia inuenire non poterit, vnde Hiero. si apud carnales dominos in minimis fideles fuerint, incipient eis apud deum premia maiora committi, ornat autem doctrinã domini, qui ea, que conditioni sue apta sunt, facit, e diuerso cõfundit eaꝫ, qui non est subiectus in omnibus, ꝛ cui conditio sua displicet, qui contradi-

143 ctor atqꝫ fraudator in nullo bonam fidem ostendit, † quomodo enim potest fidelis esse in substantia dei, qui carnali domino fidẽ exhibere non potuit: propterea sicut principibus, ꝛ potestatibus fidem exhibere cogimur, ita secularium dignitatum administratoribus defendẽdarũ ecclesiarũ necessitas incumbit, ꝙ si facere contempserint, a cõmunione vt supra sunt repellendi, licet enim ꝛ primum exemplo beati Gregorij dicentis, veloci magistro, vt pridem glorie vestre notificauimus, qꝛ milites illuc erant parati venire, sed quoniam inimicos congregatos ꝛ huc discurrere epistola vestra significauerat hoc, eos hec causa retinuit, nunc vero vtile est visum, vt aliqãuti illuc millites transmitantur, quos gloria tua admonere, ꝛ hortari vt parati sint ad iustitiaꝫ, ꝛ ad laborem studeat, ꝛ occasione inuenta, cũ gloriosis filijs nostris Mauritio ꝛ Uitalio loquere, ꝛ quecũqꝫ deo auctore pro vtilitate reipublice persuaserint, facite, ꝛ si huc vel ad Rauẽne partes, neqꝫ dicenduꝫ Arnulphum cognoueritis excurrere, vos a dorso eius ita sicut viros fortes condecet laborare, quatenus opinio vestra ex laboris vestri qualitate amplius in reipu. Deo auxiliante pficiat, illud tamẽ pre omnibus admonemus vt familiam Aloim ꝛ Adbondim. ac lugi difrusim qui cũ glorioso magistro militũ Mauritio esse noscuntur sine aliqua mora, vel excusatione relaxes, quatenus venientes illuc homines predicti viri sine aliquo impedimento cum eis debeant ambulare, item eisdem Mauritio, ꝛ Uitaliano, suppliciter glorie vestre per filiũ nostrũ Uitalianum cũ quo tractaueratis, ꝛ verbo, ꝛ scripto mãdauimus. xj. autẽ die mensis Junij. Arnulphus hanc epistolã quã vobis direximus transmisit, ꝛ ideo relegentes eaꝫ videte, si in fide suanẽses, quaꝫ reipublice promiserũt, perstiterũt, obsidesqꝫ dignos de quibus possitis confidere ab eis accipite, ꝛ insuper denuo sacramentis eos astringite, reddentes eis qͦ loco pignoris abstulistis, sermonibus vestris eos sanantes, si autem manifestissime cognoueritis eos cum Arnulpho de sua subiectione locutos esse, vel certe obsides ei dedisse, sicut nos Arnulphi epistola, quã vobis direximus, dubios reddit salubri consilio pertractantes, ne in aliquo anima vestra, vel nostra de sacramẽtis grauetur, quicquid vtile reipu. iudicaueritis peragite, sed ita faciat gloria vestra, vt neqꝫ sit aliquid vnde possimus ab aduersarijs reprehẽdi, neqꝫ vtilitas nostre reipu. qͦ dominus auertat, negligatur, preterea gloriosi filij estote solliciti, qꝛ quantuꝫ cõperi hostis multitudinem habet collectã, in Marchia dicitur residere, vt si huc rursum deo sibi irato mittere voluerit, vel loca ipsius, quantum vos dñs adiuuauerit, depredamini, aut certe scultas, quos mitetis, sollicite requirant, ne dolens factum ad vos discurrat, licet etiã, ꝛ cuꝫ beato Leone quoslibet ad sui defensioneꝫ contra aduersarios fidei adhortari atqꝫ ad vim ifideliũ procul arcendã, quosqꝫ excitari dicenti Ludo. Augu. igitur cum sepe a sarracenoꝝ partibus aduersa peruenirent, nuntia quedã in Romanũ portũ sarracenos clam furtiueqꝫ venturos esse dicebant, pro quo nostro congregari precipimus populũ, maritimumqꝫ littus descendere decreuimus, ꝛ egressi sumus Romã idẽ exercitui Francoꝝ, omni timore ac terrore deposito, cõtra inimicos sancte fidei, ꝛ om-

144 nium religionuꝫ aduersarios, agere viriliter studete, † nouit eniꝫ oĩpotẽs, si quislibet vestroꝝ moritur, ꝙ pro veritate fidei, ꝛ pñe saluatione atqꝫ defensione christianoruꝫ mortuus est, ideo ab eo premium celeste consequitur. item alcuinus hortatu ꝛ precibus Adriani Romane vrbis episcopi exhortatus est. Carolus rex bellum contra Longobardos suscepit qͦ prius quidẽ ꝛ a patre eius Pepino Papa supplicante cum magna difficultate susceptuꝫ est, his igitur exemplis ꝛ premissis auctoritatibus claret, ꝙ sacerdotes ꝛ si propria manu arma arripere non debeant tamẽ vel his quibus huiusmodi officia commissa sunt persuadere vel quibuslibet vt ea arripiant sua auctoritate in his valent iperare,

145 † hinc ꝛ hosti. dicit prelatorũ auctoritate posse fieri bellũ precipue pro fide, vel cõtra eos, qui excõmunicati pro mortali parere nolunt, ꝛ pro iniuria subditorum suorum, de qua iustitia non fit, vnde Augu. ait. Maximianus vagien. episcopus auxiliũ petit ab Imperatore christiano non tam vlciscendi causa, ꝙ tuende ecclesie sibi credite, quod si pretermisisset non eius fuisset, laudãda patiẽtia, sed negligentia culpanda, sicut legiꝭ de beato Pau-

146 lo vt supra, † licet etiam ꝛ alios quasi iniuriantes in bello capere, vt no. Inno. in. c. dilectus. de appel. ꝛ in. d. c. sicut, non tamen debent indicere bella contra iudeos, vnde Alexan. Papa, omnibus episcopis Hispanie, dispar nimirum est iudeoruꝫ ꝛ sarracenorum causa, in illos enim qui christianos sequuntur, ꝛ ex vrbibus, ꝛ proprijs sedibus pellunt iuste pugnantur, hi vero vbiqꝫ seruire, ꝛ parati sunt, itaqꝫ iuncta glo. in hoc iusta causa indigeꝭ saltim quo ad ecclesiasticos., igiꝭ cum hec pro defensione, nam ꝛ alias põt esse in ipso actuali cõflictu, vnde. Leo. scire vos opꝫ ꝙ ab aliquibus nr̃os hoies sinuimus oprimi, sed si necessitas vlla incurrerit põtiaꝭ vindicamus, quia nr̃i gregis in omnibus vltores esse debemus ꝛ precipui adiutores, neqꝫ inferiores sine eius licentia, maxime cum vocantur ad bella secularia, secus si iura sua defendant, secundũ Jo. de ligna. hinc Gelasius Papa Elipidio episcopo, quo ausu, qua temeritate rescribis ad Rauennã te parare proficisci, cum canones euidenter precipiant nullũ omnino põtificum, nisi nobis ante visis, atqꝫ consultis ad comitatũ debere concedere, quẽadmodum tibi putas licere, ꝙ non licet, nisi ꝙ officio carere festinas, quo his excessibus te ostendis indi-

147 gnum, † item ex cõ. antbio. si qs eps, vel pr̃byter, vel omnis omnino, qui est sub ecclesiastica regula constitutus preter cõsiliuꝫ, ꝛ literas eorum episcoporum, qui sunt intra prouinciam, ꝛ maxime metrapolitani ad Imperatorem perrexerit. hunc abdicari, ꝛ ejci non solum de cõmunione debere, sed etiã ppria dignitate priuari decreuimus, tanqꝫ molestũ ꝛ importunum imperialibus auribus. contra ecclesiastica instituta, reprehenduntur ergo a Nicolao ꝛ a Gelasio episcopis quoniam apostolica auctoritate cõtempta potius arma sequi eligerant ꝙ Apostolico cõspectui se representarent, ꝙꝫ pficiscentes ad comitatuꝫ possunt intelligi nõ secuti Imperatorem vt armis eũ auxiliarentur. sed vt ipsum

148 cũ exercitu suo quotidianis orationibus Deo comendent † cuꝫ effusionẽ sanguinis nulli Episcopoꝝ sua vel imperatoribus auctoritate imperare licet. in quo casu auctoritas illa sardicẽsis cõcilij loqui vr̃. vbi cusium Episcopuꝫ dixisse legiꝭ, si vobis fratres charissimi plꝫ, decernite, ne Episcopi ad comitatum accedãt, nisi forte hi, qui a religiosis iperatoribus, vel inuitati, vꝉ vocati fuerint. sed quoniam sepe contigit, vt ad misericordiã ecclesie confugiant, qui iniuriam patiunꝭ, si non eius inmunitate abutanꝭ, ꝛ qui peccantes in exilium, vel in insulas dãnantur. ant certe quamcunqꝫ sententiam suscipiunt. ideoqꝫ subueniendum est hijs, ꝛ sine dubitatione eis est petenda per eclesiaꝫ indulgentia, vnde in Toletano conci. legitur. sepe principes contra quoslibet maiestatis obnoxios sacerdotibus negocia sua ꝯmitunt. qꝛ veri sacerdotes a Christo ad ministerium salutis electi sunt ibi consentiãt fieri a regibus iudices vbi iureiuran. suplitijs indulgentia promittitur, non vbi discriminis sententia preparatur. si quis ergo sacerdotum contra hoc commune consilium discursor in alienis periculis extiterit, sit reus effussi sanguinis apud Christum. ꝛ apud

149 ecclesiam propriam perdat gradum † itaqꝫ secundum Panor. in. c. qͦ in dubijs depe. supposito ꝙ clerici sint inhabiles ad pugnandum vt. s. etiã contra sarracenos ꝛ infideles, vt in. c. ex multa deuo. ꝛ in. c. conuenior. xxiij. q. xij. qͦ intelligitur, nisi oprimerentur, ꝛ non possint aliter euadere mortem. naꝫ procedit qͦ K. dictum est de dicta cle. si furiosus. Inno. variauit in materia ca-

150 pituli † cũ primo dixit, ꝙ si prelatus interest in ipso ꝯflictu, ꝛ incitat alios, dicẽdo pugnate fortiter. ꝛ mittit voces exhortando eos ad pugnam. ꝙ forte talis incurrit iregularitatem. immo sine forte secundum Hostien. si inde sequatur mors vel membri mutilatio, sed quia predictis obuiare videntur capitu. penulti. de

homi.

homi. & de clerico percu. c. vlti. dixit postea, quod causa defensionis possunt clerici interesse. ipse tamen tenet quod si iusta causa inferendi bellum. est iurisditio temporalis non debent interesse & procedunt superius dicta. sed si causa defensionis neque erat necessitas inevitabilis si sequitur morte vel membri mutilatio ex propria percussione efficitur irregularis. secus si non ex percussione sua sed aliorum, vt in. d. iuri. tamen hoc iuxta supradicta habebunt locum in defensione persone. 151 † hinc & beatus Tho. ij. sc̃de. q. xl. dicit quod prelati & clerici possunt ex auctoritate superioris interesse bellis non quidem vt pugnent manu propria sed vt iuste pugnantibus subueniant suis exhortationibus & absolutionibus & aliis huiusmodi spiritualibus subuentionibus, sicut & in veteri lege mandabatur, quod sacerdotes sacris bucinis in bellis clangerent, & ad hoc fuit concessum quod episcopi vel clerici ad bella procederent quod autem 152 propria manu pugnent abusionis est, † vnde clericus qui iuit recte cum aliquo habente iustum bellum & inde aliquid assecutus est de bonis hostium, si datum fuit illi ab eis, quibus licuit rapere, potest illud retinere, ar. c. vt pridem. xxiij. q. viij. si vero ipse rapuit tenetur ad restitutionem damnificato quidem si scit. alioquin pauperibus, quia sicut bellandi ita rapiendi non potuit ei indicens auctoritatem dare, posset tamen retinere de consensu illius qui iuste pugnauit si consenserit dum guerra durat, quia perinde est ac si ipse dominus rem illam ei dedisset secundum monal. sed hec secus in indicentibus bella ratione temporalis iurisditionis iuxta predicta supra quo ad defensionem. ecce enim, quod Nicolaus papa prohibet episcopos seculari militia, occupari, neque etiam contra maritimos piratas permittit eos ad pugnam accedere, quomodo ergo leo aduersus sarracenos vrbem egreditur, & vt eos procul a littore arceat populum vndique conuocat, & suorum iniurias presentialiter vindicat atque cum Gregorio milites ad arma inuitat, 153 † sed vlterius notandum est quosdam episcopos leuitica tantum portione esse contentos, qui sicut in dei sorte tantum numerantur, sic ipsum deum solummodo in hereditatem accipiunt dicentes, dominus pars hereditatis mee, his nihil est commune cum principibus seculi, quia temporalia penitus abijciunt, ne eorum occasione legibus Imperatorum obnoxij teneantur, talibus nulla occasio relinquitur, occupationis secularis militie, qa cum de decimis viuunt tanquam filij summi regis, in omni regno a terrenis exactionibus liberi sunt, ita vt dicere valent venit princeps huius mundi, & in nobis non 154 habet quicquam, † porro alij sunt qui non contenti de decimis & primitijs predia, villas, & castella, & ciuitates possident, ex quibus Cesari debent tributa, nisi Imperiali benignitate immunitatem ab huiusmodi promeruerint, quibus a domino dicitur reddite que sunt Cesaris Cesari, & que sunt Dei Deo, quibus & apostolus, reddite hominibus debita cui tributum tributum, cui vectigal vectigal. hinc & docto. marie Inno. no. in. d. c. quod in dubijs, ratione huiusmodi temporalis iurisdictionis prelatos posse indicere bella, vnde Ambro. conuenior ipse a comitibus vt prime basilice fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem iure suo iussisse tradi debere, vtpote in cuius potestate essent omnia, respondi, si a me peteret, quod meum est. i. fundum meum, argentum meum, & huiusmodi meum me non refragaturum, quamquam omnia que mea sunt, sint pauperum, verum ea que diuina sunt. Imperatoria potestati non sunt subiecta, si patrimonium petit inuadite, si corpus occurram, vultis in vincula capere, vultis in mortem voluntas est mihi non ego me vallabo circumfusione populorum, neque altaria tenebo vitam obsecrans, sed pro altaribus imolabor, horrebam quippe animo cum armatos ad Basilicam ecclesie occupandam missos cognoscerem, ne dum populus Basilicam vendicat aliqua strages fieret, que in perniciem totius veniret ciuitatis, orabam ne tante vrbis, vel potius totius Italie busto supueniret, & .s. mandatur trade Basilicam, hoc est dic aliquod verbum in deum & morere, neque solum dic aduersus deum, sed etiam fac aduersus deum, mandatur trade altaria dei, cogemur igitur preceptis regalibus, sed confirmamur scripture sermonibus, que respondit tanquam vna ex insipientibus locuta est; & .i. quid ergo turbamini, volens nunquam vos deseram, coactus recusare non noui, dolere potero, flere potero, gemere potero, aduersus arma, milites gotos quoque, lachryme mee arma sunt talia enim sunt munimenta sacerdotis aliter neque debeo, neque possunt resistere, vtinam essem securus quod ecclesia hereticis minime traderetur ad palatium Imperatoris irem libenter, si hoc congrueret sacerdotis officio, vt in palatio magis certarem quam in ecclesia, sed in consistorio non solet Christus reus esse sed iudex, cum fidei agenda in ecclesia quis abnuat, si quis confidit huc veniat & .s. allegatis Imperatori licere omniaque ipsius esse vniuersa, respondeo noli grauare te Imperator, vt putes te in ea que diuina sunt Imperiale aliquod ius habere, nolite extollere si vis diutius imperare, esto deo subiectus, scriptum est que dei deo, que Cesaris Cesari, ad Imperatores palatia pertinent, ad sacerdotes ecclesie, publicorum tibi menium commissum est non sacrorum. item dicitur mihi mandasse Imperatorem debeo & ego vnam basilicam habere, respondeo non licet tibi vllam habere, quid tibi cum adultera: adultera est enim que non est legitimo Christi coniugio copulata, nabute sanctum virum possessorem vinee sue, scimus interpellatum petitione regia, vt vineam suam daret, vbi rex succissis viribus, olus vile sereret, eumque respondisse absit, vt ego patrum meorum tradam hereditatem, regem contristatum esse, quod sibi esset alienum ius relatione iusta negatum, sed muliebri consilio deceptum morte in agrum venisse, sanctus enim nabute vites suas vel proprio cruore defendit, si ille vineam non tradidit suam nos trademus vineam Christi: quid igitur a me responsum est, contumaciter dixi enim conuentus, absit a me vt tradam Christi hereditatem, non tradidit nabute suam, & ego tradam Christi hereditatem? sed hoc addidi absit, vt tradam hereditatem Dionysij, qui in exilio causa fidei defunctus est, hereditatem Eustochij confessoris, hereditatem Mirocletis, atque hereditatem omnium fidelium retro episcoporum respondi, ego, quod sacerdotis est, faciam, quod Imperatoris est faciat Imperator, prius est vt animam mihi quam fidem auferat, tributum Cesaris est, non negatur, ei. ecclesia dei est, Cesari, vtique non debetur, quia ius Cesaris esse non potest templum dei, quod cum Imperatoris honorificentia dictum, nemo potest negare, 155 † quid enim honorificentius quam quod Imperator filius ecclesie esse dicatur, quod enim dicitur sine peccato dicitur, & cum gratia dicitur. Imperator enim intra ecclesiam est, querit auxilium ab ecclesia. non refutat ecclesia. si de me aliquid compelleref aut posceretur. aut fundus. aut domus. aut aurum. aut argentum. id quod mei iuris esset libenter, offerem, templum domini nihil possum neque decerpere, neque tradere, cum illud custodiendum, non tradendum acceperim. deinde consulere etiam Imperatoris saluti oportet quia neque mihi expediret tradere, neque illam accipere. accipiat vocem liberi sacerdotis, si vult sibi esse consultum, recedat a Christi iniuria, hec plena humilitatis sunt. & vt arbitror plena effectus eius quem Imperatori debet sacerdos. item Vrba. papa. tributum in ore piscis piscante Petro inuentum est, quia de exterioribus suis que pallam cunctis apparent ecclesia tributum reddit, non autem totum piscem iussus est dare, sed tantum staterem, qui in ore eius inuentus est. quia non ecclesiam dari Imperatori non pontificalis apex, qui in ore capitis ecclesie preeminet subijci potest regibus. sed sane vt diximus quod in ore piscis inuentus pro petro & domino dari iubetur. quia de exterioribus ecclesie. quod constitutum antiquitus est pro pace & quiete, qua nos tueri & defensare debent. Imperatoribus per soluendum est. quamuis & huiusmodi non videantur Imperialibus exactionibus subijcienda. 156 † hinc & Calix. papa sub districtione anathematis prohibemus, & ecclesias a laicis incastellari, aut in seruitutem redigi auctoritate apostolica prohibemus. quod & Archi. in. c. sanctorum intelligit ad offendendum, secus ad deffensionem bonorum, & eorum qui ad eas confugiunt in casu licito, cui concordant, Inn. & Hosti. & quasi communiter vt dicit Panor. transeunt cum hoc doc. argu. c. cum ecclesia de inmu. ecclesie. vt in. ca. ij. de custodi. eucha. licet Hugo. intelligat quod incastellari non debeat etiam a clericis etiam propria deffensione, vt offendentibus resistatur. sed hoc habebit locum stante magna strage vt supra. per Ambro. sed si sint incastellate ab habentibus iniustum bellum illiciteque eius refugium habentes. si aduersarij eorum eas incendunt, vel euertant, non tenentur ad emendam, etiam si ex proposito, vel si non ex proposito sed casu. preter voluntatem licet non pp scientiam. sicut qui dux scit ecclesiam comburendam cum reliquis edificijs, tamen si posset eam vellet non comburi iuste. bellantes prestant operam rei licite incendendo hostium machinas si aliter commode capere eos non possunt. de ecclesia vero eas res rapere possunt, que regulantur cum predicta defensione vt patet ex supra dictis. 157 † & secundum Guido. & Hostien. promotio huiusmodi bellantium regulatur secundum iustitiam belli non data propria occisione, vel mutilatione in qua quo ad iuste bellantes distinguitur, prout supra in dicta clementi. si furiosus quo ad iniuste sine distinctione nam imputatur iniuste bellantibus propter culpam precedentem, & ita non possunt promoueri. xv. questione prima cap. vltimo. & de clerico percu. presentium de homici. continebatur. Rayn. cum talibus credit posse dispensare Episcopum dummodo neque mors neque mutilatio membri fuerit subsecuta, sed forsam veritas est in contrarium, immo quod tales non sint irregulares, nam

suppposito ꝙ nunꝗ͂ sit quis irregularis, nisi in casibus a iure expressis, hic nō est expressus, cū deficiat factū in quo lex ꝓmotionis consistit, ſm Archi. in. c. oēs. xvij. q. iiij. allegan. c. fi. xv. q. j. cui cōcordat Hostiē. neqꝫ pōt itelligi de facto ꝓprio vel alieno, sed pōt dici ꝙ factū qđ de p se nō sufficeret, sufficiat cū adminiculo facti alieni, iuxta q̄stio. Spe. in titu. de lega. §. iuxta propositionis. ver. sed qd. ⁊ ita in casu nr̄o possumus cōsiderare. ¶ His

158 igitur cōcurrentibus bellū dicitur iustū. † sed cū Hostien. dicat ꝙ regulariter omne bellū iniustuꝫ presumitur et dānatum. c. j. de purga. cano. l. j. C. de gladi. lib. xj. intelligendus est ſm Panor. vbi supra. si indicitur a principe recognoscente superiorem sine eius auctoritate. secus a principe summo, in quo legitimam presumitur esse causam. iuxta notata per docto. cano. in. c. que in ecclesiarū de constitu. in. l. prescriptio. ⁊. l. fi. C. si contra ius, vel vti. pu. hinc ex predictis omnibus auctoritatibus multa per docto. habentur et primo respectu dāni, ꝙ huiusmodi belli natura est.

159 † ius postliminij quod est ius amisse rei recipiende ab extraneo in statum pristinum restituende moribus legibusqꝫ constitutum, vt dicit tex. in. l. postliminium. ff. de capti. quod quidē ius quantum, ad res seruandū est, vt. s. his qui aliqua perdidit in bello iu

160 sto quantū ad eum si recapiantur integre restituantur illi. † sed quod capti efficiantur serui, quod est aliud, inter christianos hodie non seruatur, vnde nec in postliminio quo ad seruitutē, vt no

161 tat Bar. ff. eo. l. Hostes ex consuetudine, cui standuꝫ est. † sic bestie ablate ab hostibus, et recuperate a nostris stipendiarijs his quorum primo erant restitui debent. l. ab hostibus. ij. ⁊. l. sicut liberis. C. eo. que tamen propter vsum belli perdita erant, de quibus in di. l. ab hostibus. neqꝫ eis currit prescriptio vt in. c. prima

162 actione. xvj. q. iij. † de rigore tamen arma his qui vituperose amiserunt non restituuntur, quia sic amiserunt, vt in. l. ij. ff. eo. nec etiam secundū conscientiā, cum in ignauum penam lex sic statuerit, respectu vero cōmodi bona efficiuntur capientium si sunt mobilia, quia alia publicantur secundū Panor. vbi supra, ⁊. l. si captiuus. §. expulsis. ff. eo. licet ad cōmune poni ⁊ assignari debeāt capitaneo vt tribuat cuiquā secūdū merita iuxta Bar. in. l. si qd bello. ff. eo. vnde Ambro. in libro prio de patri. cum preda vtiqꝫ in potestate victoris fuerit, decet militari disciplina vt regi seruentur omnia sane his qui secum fuissent in adiumentū fortasse societati partem emolumenti tribuendam asserit tanꝗ͂ mercedem laboris, vt in. c. ius militare dist. ij. nisi consuetudo haberet, ꝙ quisqꝫ sibi retineat, quod cepit, nam tunc non tenetur assignare, cum illud intelligatur actum, quod est consuetū. l. ꝙ si nolit. §. qui assidua. ff. de edili edi. ⁊ hoc de captis post victoriā, nam ante capta efficiuntur capientium. di. l. si quid in bello. hinc mo

163 nal. hosti. Ricar. † si domino iubente subditus iustum mouet bellum capta ab hostibus nisi iuxta edictum domini sui non tenentur restituere. sed si illud nouit iniquum, ⁊ sic tenetur cū plus deum ꝗ͂ hominem timere debeat. in dubio vero non tenetur qa excusatur propter obedientiam. licet si forte dominus male precepit peccauerit. c. quid culpatur. xxiij. q. j. Rey. consentit data possibilitatis diligentie ⁊ peritorū cōsultatione quibus non. ob.

164 mansit nihilominus dubius. donec sic permanet † alioquin punietur affectator ignorantie sicut expers scientie. c. cum inhibitio de clan. despon. cum autē bellum sciuerit aut probabiliter crediderit iniustum omnia restituere tenetur etiam que sunt consumpta, si ex dubietate nunꝗ͂ fuit possessor bone fidei. quia non ex

165 cusauit obedientia a restitutione re cognita licet a peccato. † secus autem si bellum iustum probabiliter credebat nisi quantum ex hoc sit factus locupletior. l. certum. C. de rei, vendi. non tamē est idem de stipendiarijs cognatis amicis ⁊ huiusmodi cum eos non excuset obedientia neqꝫ indubio debeant se cōmittere discrimini vt in alterius preiudicium iniuste iuuent aliquem. xiiij. q. v. deniqꝫ. vnde stipendiarius paratus est militare non cogitans de iustitia vel iniustitia belli cum quocunqꝫ sed tantum de stipendio suo. est in malo statu neqꝫ debet absolui, nisi huic intētioni renun

166 tiet. † ⁊ secundū hosti. is qui pugnauit iuste ad prede restitutionem non tenetur, sed res fit capientis, si nō animo crassandi, vel malitiose intulit damnum, neqꝫ alias sibi consulere possit. c. si de

167 rebus. xxiij. q. vij. † ex quo infertur ꝙ cum debito principali nō compensantur capta in bello iusto. quod archi. moderat in. c. dominus noster. xxiij. q. ij. dicens ꝙ si vnus ab alio iniusto bello plurima occupauit, ⁊ postea ille, cuius res sunt occupate, vult satisfacere. is, qui occupauit, non tenetur restituere occupata ad reci

168 piendum satisfactionem † quia qđ quisqꝫ iure occupat, iure gentium suum efficitur insti. de iu. gen. §. ea que. c. ius gentium. j. di. ꝙ vero aduersarius damnari possit habetur in lib. feu. de inuestitura quā titius accepit a sempronio. §. fi. quod secūdū monal. potest intelligi etiam in foro penitentiali. nisi acceperit vel damnificauerit vltra ꝗ͂ aduersarius habuerit iniuste de suo ⁊ quousqꝫ secundū sanam conscientiā sit satisfactuꝫ de iniuria debito vel interesse, nisi sit talis hostis cuius ꝓpter heresiꝫ, vel aliud huiusmo

169 di essent bona publicata, vt quasi per totum. xxiij. q. vij. † cuꝫ hic habeat locum compensatio liquidi ad non liquidum. i. non constans per euidentem probationē. quando nihilominus illud nō liquidum est certum non autem si sit dubium. hinc etenim est, ꝙ iniungitur penitentia pro furto cōmisso, sed non restitutionē, nisi aduersarius ei restituerit ablata, ⁊ iniungitur penitentia ei, qui subripuit decem a petro, quia non leuiter credit vel dubitat eum sibi surripuisse tantūdeꝫ. ⁊ hec siue acceperit de rebus iniuste pugnantis, siue vassallorum, siue hominum seruientium eum in hu

170 iusmodi bellum iniustū. † qui ⁊ secundū monal. ⁊ Guilel. tenent insolidum de omni damno suo auxilio consilio vel fauore dato, argu. tex. in. c. fi. eadem causa. q. viij. ⁊. ij. q. j. notandū. xvij. q. iiij. omnes, secus si probabiliter sunt credentes, cum eis hostes non plus fecisse ꝗ͂ alias erant facturi, nam tunc dānum propriuꝫ vel familie directe vel occasionaliter obligat vt de eta. ⁊ qua. c. tuā. ⁊ de sen. ⁊ re. iu. c. j. itaqꝫ obligatio insolidum cadit in huiusmodi, quando vnus sine alio non fecisset, alias quilibet tenetur pro

171 damno qđ intulit. † habens vero iustum belluꝫ si notabiliter fuit negligens quia verisimiliter potuit prouidere, tenetur etiam suis de dānis acceptis, aliter vero non, cum se ⁊ sua exponere teneātur pro domio. tenetur similiter ⁊ omnibus quos vocauit nisi ex debito, aut causa humanitatis, vel consanguinitatis vel mercedis. vt in di. c. non est inferenda cum sequen. nisi procurauerit ꝙ eis ab aduersarijs damna reddantur. quo iuxta posse procurato absqꝫ libero consensu damnificatoruꝫ, si videt aliter se non posse habere bonum pacis aut periculis carere belloruꝫ potest cōponere de huiusmodi damnis, ar. eorum que notantur. in di. c. que in ecclesiaruꝫ ⁊ in di. l. fi. C. si cōtra ius vel vti. publi. quia vtiliter gerit negotia subditorū. ⁊ ex causa rationabile etiam contra ea que sunt de iure gentiū in apparentia licet sed in illo in existentia principis possit statuere ⁊ tollere rem vnius ⁊ alteri tradere, con

172 fiscareqꝫ bona subditorū propter delicta † ⁊ ita Imperator potest res priuatas quarū particulare dominiū nō habet disponere ex causa. vt ibi, vbi ⁊ Panor. dicit causaꝫ ad hoc legitimā eē fauorem publicum vt. l. ita vulneratus. ff. ad. l. acqui. que a fortiori hic inest, que enim maior ratio pōt esse ꝗ͂ bello carere, qđ ⁊ confirmatur ſm Hostien. ex lege conuentionum. ff. de pa. quod verū est subditis non contra dicentibus neqꝫ data potestate vin

173 cendi, aut alias pacificandi dānis non remissis † ⁊ quo ad consumpta secundum Archi. quia extantia si bellum fuit iniustum, vel si sublata sunt ab his, qui nō poterant, habet si possunt veris dominis restituere, alias tenentur pauperibus etiam in dubio. neqꝫ obtinet quo ad ecclesias prout communiter docto. cum de huiusmodi cesset disponendi potestas, neqꝫ. n. talis iuste bellans imunis est a restitutione si spoliauit personas ecclesiasticas aut peregrinos nisi habita licentia. mortaliterqꝫ peccat, si non sint victualia. ⁊ vt in. c. innouamus de tregu. ⁊ pa. rapina committitur

174 quo ad rusticos. † subditi vero domini iniuste bellantis directe vel indirecte non prestantes auxilium consilium, vel fauorem nō sunt spoliandi, neqꝫ in aliquo puniendi, vnde respectu horum iminet restitutio, ne pena excedat auctores, ex quibus ex adiuuamine dominico quantum victoria permittit licet, vnde a fortiori innocentes non subditi sunt inmunes nisi hoc fieret preter iuste bellantis intentionē, puta non valens capere ciuitatem dat eam ad saccum, vel incendit non aliter potens punire multos nocentes, nisi inuoluendo aliquos innocētes qui sine culpa licet non sine causa puniuntur, ⁊ cesset illud, melius est nocentem impunitum relinquere, ⁊ cetera. aduertendum tamen ad predicta ꝙ se

175 cundum peccatū † nomine dāni proprie ⁊ stricte venit diminutio patrimonij per alium facta. l. iij. ff. de dā. infec. ⁊ sic non expense facte propria voluntate vel etiam contra voluntatem. qđ vero habetur in proposito per domi. Anto. in. c. ꝙ super his de voto vbi secundum Hosti. nō scit quomodo principes christiani, qui hodie inter se propria temeritate bella gerunt, quod vnus ab antiquo possidet, alius nouiter vsurpet. aut confessores eoꝝ peccata, ⁊ si notoria palpitēt, ⁊ eos absoluāt, vt ab eis elemosinas aut possesiones accipiant. vnde cauendū infert ne cateruatim ruant ad inferna, ⁊ alios secum trahant cum ⁊ in talibus neget prescriptionem. c. fi. eo. tit. verum est in terminis quibus loquitur. neqꝫ

176 ex hoc damnatur iustus titu. vel sufficiens causa ⁊ legitima † si quis vero vocatus accedit in seruitium alicuius ad bellum si accedat

cedat vocatus ⁊ rogatus a domino, non autem proprio motu, sꝫ gratis mandatum suscipiens, ⁊ incidit in dāna, si bellum sit iniustum nullam hꝫ actionem, cum in re turpi nulla contrahaẗ obligatio, in isti. man. §. illud quoqꝫ. ff. eo. l. si remunerandi. §. rei tur-
177 pis † si vero iustum hꝫ, actionem mandati ꝯtra dominum, nisi appareat alia de gratuita cā hoc facere, qꝛ tūc neqꝫ ratione mercedis eaꝫ habet ſm Panoꝛ. ar. tex. in. l. nenſenius. ff. de neg. gest. ⁊ d. c. cum non est inferenda ⁊. c. si quando. vel si ex debito vt. in. c. si dominus ⁊. c. iulianus. xj. q. iij. quo ad quos omnes volunt sentire, obligatio admittere dubietatem in excusatione quo ad dam-
178 na ab eis illata, sed intellige. de vera dubitatiōe † ⁊ si oppona. ꝙ talia perduntur fortuito casu ideo dominū non teneri, dico ꝙ nō est improposito casus fortuitus, qui potuit, ⁊ debuit prouideri cū similiter ista ꝯtingant in bellis, quorū hꝫ docto. vbi supra varius
179 est euentus. † hinc Panoꝛ. ibi dicit ꝙ vocati a domino qui ire non tenebantur agere possunt cōtra vocātē actione mādati, etiā ad damna contingentia casu fortuito dū verisimiliter contingere potuisset quasi vocans a pꝛicipio hoc debuerit cogitare, secus in casu non cogitato verisimiliter, vt. l. inter causas. §. non omnia. ff. manda. qđ in stipēdiarijs non contingit sine culpa saltim leui, quia illud fit gratia vtriusqꝫ, mādatum vero gratia mandātis tā tum. qui si nolunt seruire vel per se toto tpe sue firme, cū sit offm diuisibile, taliter ꝙ aliquo omisso residuum releuat, non aūt ecōtra, vt in. l. ij. C. de lega. non perdent totum, sed solum pro futuro
180 tempore soluto interesse si est † ⁊ vbi laboꝛ non industria eligitur sufficit per substitutum secundum Inn. in. c. cum bertoldus, de regu. iu. data tamen equiualentia, qđ vt concoꝛ. fit Hosti. secunduꝫ Jo. de ligna. fiat de domini consensu que sana licet de per se. ho-
181 sti. opi. fauet tamē difficultas †, si vero aliqui accedūt animo obligandi illum cuius negotium gerunt, neqꝫ ille contradicit etiaꝫ si non iubeat, agent negotioꝛum gesto. vbi sufficit vtiliter ceptum ⁊ gestum. ille vero contradicente nihilominus obligant eū vtiliter incipiendo, ⁊ feliciter consumando, ad similitudinem eius, q extrabit aliquem inuituꝫ de domo ruitura. vt in. d. c. ipsa pietas
182 † cum inuito possit concedi beneficium vt. c. ⁊ qui emendat. xlv. distinctio. secundum glo. loquentem de medico. lxxxij. di. que in suo casu verum dicit quando absolute secus autem si electiue, ⁊ ita intelligendum est ꝙ quis non potest petere nisi pro bene ge-
183 stis ante prohibi. C. de nego. gest. l. si. † si autem accedūt vt obligati ad antidora animo disoluēde naturalis obligationis que ō duci non potest in ciuilem neqꝫ ex ea excipi in iudicio de testa. cū in officijs, agent ad amissa vt. ś. si vero animo spoliandi quis talibus dubitat nullam competere actionē cum nulla obligatio super re turpi inducatur. l. veluti. ff. de ver. signi. n. propter gloꝛiam con-
184 sequendam † non est que competat actio non mandati que non oꝛitur nisi interueniente mandato, non negotioꝛum gestoꝛum qꝛ non eius animo gerendi negotia immo propria. si eniꝫ locāt operas suas cessante pacto speciali, aut consuetudine, aut illicito vsu non tenetur conductoꝛ, ⁊ si aliquid amittatur. l. si quis domuꝫ. ff. loca. subditoꝝ autem obligatio accedendi ēt ratione feudi cessāte alia speciali causa veluti feudi pꝛouenit ex concursione cause, ⁊ voulntatis domini, que faciunt iustum vel iniustum bellum,
185 iuxta. ś. dicta argu. tex. in. c. de foꝛme. xxij. q. v. † si vero dominus inuaditur timoꝛe subitaneo ⁊ improuiso omnes apti ad pugnaꝫ ⁊ custodiam etiam clerici in subsidium tenentur, vt supra. argu. d. c. omni timoꝛe ⁊. c. peruenit de immu. eccle. ⁊ qđ ibi not. alias tenentur per dictum. c. de forma vasalli proprie dicti ⁊ milites veri, vt in. l. penul. ff. ex quibus cau. maio. qui iurant posita per gl.
186 ibi † subditi vero ratione oꝛiginis aut domicilij, tñ nil ab eo tenētes, militesqꝫ non veri sed respectu honoꝛis, qui nihil promittunt ⁊ alij dummodo dominus de per se sufficiat ex redditibus quos hꝫ a loco, cū propterea eos ⁊ gabellas habeat, vt ipsos defendat, ideo non sunt propter hoc compellendi, argu. d. c. pꝛincipes, ⁊. c. regnum dicta vero insufficientia de per se omnes tenentur, in in. d. c. si nulla ⁊. c. omni timoꝛe. lꝫ si sint vocati, ⁊ pꝛestentur sumptus, si possunt, teneātur, nisi excusati a muneribus psonalibus, si secundum Joā. de ligna. hoc fit pro conseruatione status. cum vero opem non ferat qui peccando adiuuat. xiiij. q. vj. si res
187 † milites veri ⁊ vasalli proprio iuuare non tenentur dominum comitenteꝫ in. l. iuliaꝫ maiesta. iux. l. j. eo. ti. ⁊. vj. q. j. §. vero qꝛ neqꝫ pꝛeceptum eos excusat. c. si dominus. ij. q. iij. neqꝫ sacramentum ligat cum non debeat esse vinculum iniquitatis. c. inter cetera. xx
188 ij. q. iij. † concurrentibus enim mandatis talis domini ⁊ ipsius regis cuius sunt generalis iurisdictionis ad diuersa secundum eundem Jo. de ligna. tenenẗ iuuare regem, qꝛ maius tribunal ad qđ sunt vocati est pꝛeferendus. c. si episcopus. xviij. dist. ⁊ qꝛ vocati sunt a rege pro coꝛone defensione, ⁊ sic bono communi vnde iu-
189 re gentium obediendū est. d. c. foꝛtitudo † cū ⁊ ꝓ defensione patrie, licitum sit interficere patrem. l. minime. ff. de reli. ⁊ sump. fu. lꝫ subijcianẗ tali dño ratione fidelitatis, ⁊ iurisdictionis, regi vero tantum ratione generalis iurisdictionis quod verum credo iuxta supradicta data insufficientia, alias necessitate in rege cū ma-
190 ioꝛi sit malo obuiandum † in vasallo vero duoꝛum dominoꝛum, vel duarum ciue ciuitatum ꝗcquid ipse dicat foꝛtius ⁊ antiquus sacramentum est pꝛeferendum data impossibilitate seruiendi etiā per substitutum, ⁊ hoc secundum Jnn. de illis qui pacto speciali ad personalia tenentur, vel qui ⁊ ratione fidelitatis. iuxta ca. de
191 foꝛma † qui si vocantur ad dominum ad bellandum in partibus vltramarinis tenentur iuxta antiquam consuetudinem cessante pacto exemplo libertoꝛum qui ad operas tenentur cōsuetas cuitata excessiua seuitia. l. operum. ff. eo. data tamen potestate ⁊ domini pꝛstatione sumptuum arbitrio boni viri vt. ś. ⁊ spe. in titu. ō feu. §. ipsum. ⁊ quicquid dicant gl. tam. in. d. c. de forma, ꝗ̃ in. c. quoniam. multos. xj. q. iij. quando adiuuamen est contra patrem vel filium rationi non vinculo standum est attenta pꝛius qualitate impendendi subsidium, alias enim modus conuentionis vsqꝫ ad vnguem seruandus est vt. l. j. ff. de pac. † notandum est tamen
192 ꝙ secundum Joā. an. in addi. ad spe. quo ad sui defensionē chꝛistiani iustum bellum habentes vti possunt iudeis sarracenis infidelibus pacificis non habentibus guerram actiue aut passiue nobiscum, imminēte tamen necessitate, quibus cessantibus facit. c. cum olim in sua di. ⁊ quod habetur in. d. c. ꝙ vero. ij. parali. xx. impio pꝛebes auxilium ⁊ his qui oderūt dominuꝫ amicitia iūgeris. quod ⁊ sentit Nico. de lira pꝛimo regum capi. xxviij. vbi dicit ꝙ Dauid qui habebat ius in regno Jsrael ⁊ armoꝛum virtute eum poterat acquirere ⁊ facultate oblate licite in tali bello vti poterat auxilio ⁊ consoꝛtio infidelium phlistinoꝝ, vnde posuit se ad adiuuandum lachbijs, vt postea per illum regnum obtineret regressis post victoꝛiam philistinis. ad propria, quod ⁊ sentit ar-
193 chi. † ⁊ supposito ꝙ insidie pꝛopꝛie dicuntur, que tendunt ad aliquem fallendum verbo vel facto, quod dupliciter contingit pꝛimo, si dicatur falsum, vel non attendatur pꝛomissum, quod semp est illicitum nisi in illo frangente fidē ⁊ cetera. alias autem etiam hosti fides seruanda est. ij. si aduersario nō apperiamus nostrum pꝛopositum ⁊ secretum, ⁊ sic licet. vt Josue. ix. vbi dominus man-
194 dauit iosue vt poneret insidias post ciuitatem hay. ⁊ cetera † licet vti insidijs iuste bellantibus vt in. d. c. dominus. iuncta glo. ⁊. c. noli. ⁊ glos. in. c. vtile. xxij. q. ij. qbus, ⁊ necessitate vrgente secundum eundem sanctū Tho. ⁊ diebus festiuis lꝫ bellare, qꝛ pertinētia ad hominis salutem etiam coꝛpoꝛalem festū facere non vetat a foꝛtioꝛi bono communi licet prouidere, quod fit per tale belluꝫ a quo cessare esset Deum tentare, vt in. d. c. si nulla iuncta glo. q ⁊ loquitur de quadragesima. neqꝫ pugnatoꝛi licet tempoꝛe tre-
195 gue. secus defensoꝛi, vt in. c. j. iuncta glo. de tregua. ⁊ pace † itaqꝫ si dux exercitus sub pena capitis vetet nō fieri impetuꝫ in hostes ⁊ cum sua comitiua cui pꝛeerat aliquis miles irruit, ⁊ vicit, capite nihilominus dꝫ puniri, vt in. l. desertoꝛem. §. in bello. ff. de re. mili. cum malum propter bonum quod sequitur non excusetur. c. vndecunqꝫ. lvj. distin. neqꝫ facta sint ab euentu notāda. d. c. de occidendis. licet iuxta cōcurrentia possit ab ipso duce vel pꝛinci-
196 pe pena laxari vel remitti. l. bestias. ff. de pe. † moꝛientes vero in bello pro ecclesia, aut alias iustis in bellis liciteqꝫ accedentes ad bellum, dummodo decedant sine alio moꝛtali, saluantur, ⁊ celeste regnum consequuntur, vt in. d. c. omni, decedentes vero in illicito cum illo solo moꝛtali pereunt, vnde Jnno. papa. ij. fratres nostros episcopos ⁊ pꝛesbiteros admonemus ne falsis penitentijs laicoꝛum animas decipientes in infernum protrahi patiantur falsam autem penitentiam esse constat cum spꝛetis pluribus de vno solo penitentia agitur. aut cum sic agitur de vno, vt non discedatur ab alio vnde scriptum est qui totam legē obseruauerit offendit autem in vno, factus est omnium reus, scilicet quantum ad vitam eternam. sicut enim si peccatis omnibus esset inuolutus ita si in vno tantum maneat vite eterne ianuam non intrabit falsa enim est penitentia cum penitens ab officio vel curiali negotio non recedit. quod sine peccatis agi nullatenus pꝛeualet. aut si odium in coꝛde gesserit. aut si offenso cuilibet non satisfaciat. aut si offendenti offensus non indulgeat, aut si arma quis cōtra iustitiam ferat. his sic bꝛeuiter ⁊ summarie expeditis iuxta intentum ad destinatam questionem deuenio.

¶ Jstam questio. docto. vbi supra. maxime Panoꝛmi. suis modis disputant, quicquid tamen dicā habeamus late supradictis iustitiam vel iniustitiam belli non ex qualitate papali vel impe-

197 riali prouenire, sed ex precedétiú cócurrétia† primo habeamus ꝙ iustificatur ex potestate, circa quod idem sic ait Panor. primo secundum illos, qui dicunt duas esse iurisdictiones, scʒ spiritualem, ꝛ temporalez, ꝛ sic a Deo procedere, vt vna non subsit alteri, ꝛ qꝺ nil ad ecclesiam de temporalibus. oportet iustú fateri bellum inductum ab imperatore contra papam, sed absit hoc
198 secundum Joan. and. ꝛ Hostien. a fidelium cordibus. † Imperator enim ex officio est aduocatus ecclesie vnde non debet eá impugnare, sʒ potius a malignoꝝ oppressoribus liberare. de na. ex li. ven. c. vno, ꝛ adde bonum tex. in cle. Romani. eo. tit. quinimmo tanta pertinacia secunduʒ eos vix carere potest labe hereticę prauitatis. ad hoc quod notatur. ꝭ. de hereti. excommunicamus, ꝛ in tanta iniquitate etiaʒ si papa in temporalibus esset inferior fieret superior propter peccatum ipsius ar. xl. disti. multi
199 fine† tamen certum est ꝙ papa est superior, vnde ipsum electuʒ examinat, approbat, ꝛ de elec. venerabilem, ꝛ circa hoc vide qꝺ plene dixi in. c. nouit de iudi. ꝛ finaliter in hac questio. concludút tale bellum esse iniustum, quinimmo indicendo tale bellum secúdum Joan. de lignano meretur perdere priuilegium indicédi cú eo abutatur. ꝛ ꝙ in hoc casu tenentur omnes fideles catholici ec
200 clesie adherere† quos etiam si vasalli imperij sunt potest papa ex hac causa absoluere ab obseruantia prestiti iuramenti super fidelitate, vt pꝫ. xv. quest. vj. nos sanctorum ꝛ. c. iuratos cum simili.
201 † ego amplius dico sic, ꝙ papa potest ex causa ardua priuare imperatorem, ꝛ alios reges, ꝛ contra eos bellú indicere publicum, vt in. d. c. venerabilem, de ele. ꝛ. c. nouit. de iudi. ꝛ. xvj. q. vj. alius ꝛ in. c. pro humani. de homi. lib. vj. ꝛ no. glo. iuncto text. in. c. ad apostolice de re. iudi. ꝛ docto. in. c. ex gestis, de cleri. non residen. hodieqꝫ optime facit quod habetur in extrauaganti Bonifacij
202 que incipit vnam sanctam† potest enim papa ex causa ardua iurisdictionem in temporalibus quam a Deo suscepit in habitu deducere ad actum contra quoscúqꝫ, vt plene dixi in. d. c. nouit vbi videas. C. docto. variant in hoc quesito quo ad suum intentum non tamen in vero sensu propter modicaʒ radicis speculationé.
203 si enim recte ꝛ acutius vellimus attendere notum est, ꝛ catholicum vulgataqꝫ sunt iura, ꝙ iste due potestates adeo procedunt, dateqꝫ sunt in ministerium respectu ministrantis. tamen vis est,
204 † nam imperatoris cum distributione mensuratur potestas, vnde Inno. papa. quesitum est etiam super his qui post baptismú administrauerunt, aut sola tormenta exercuerunt aut ꝛ capitale protulere sententiaʒ, nihil de his legimus a maioribus diffinitú. meminerant enim a deo potestates has fuisse concessas ꝛ propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, ꝛ dei ministerio esse datum in huiusmodi vindices. item Hiero. super Hiere. regum officium est ꝛ Joá. viij. administratores plane ꝛ. ꝭ. item hiero. super Joel. non solum homines ꝛ. ꝭ. ꝛ super Esaiam. ꝛ sup Ezechi. li. iiij. ꝛ super episto. ad Gala. li. ij. item Ciprianus si audieris ꝛ. ꝭ. item August. super episto. ad Roma. sunt quedá enormia. ꝛ. ꝭ. idem in questio. super Mathe. non frustra ꝛ cetera. que
205 re supra in fina. questio† Pape vero potestas cum distributore, vnde Anacletus. in nouo testamento post Christum dominum a petro sacerdotalis cepit ordo, qꝛ ipsi primo pontificatus in ecclesia datus est domino dicéte ad eum, tu es inquit Petrus ꝛ super hanc petram edificabo ecclesiam meam, ꝛ porte inferi non preualebunt aduersus eam, ꝛ tibi dabo claues regni celorum ꝛ
206 quoscunqꝫ. ꝛ cetera. ꝛ post pauca† prima ergo sedes est in celesti beneficio Ro. eccle. quá beatissimus petrus ꝛ paulus suo martirio consecrauerút. hinc Aug. de ancho. in suo tractatu de potestate pape dicit esse secundam inferiorum potestatem deriuatá a deo per papam, qꝛ post pauca idé anacle. ait. inter beatos apostolos quedam fuit disceptatio potestatis, ꝛ lʒ omnes essent apostoli, petro a domino tantum concessum est, ꝛ ipsi inter se voluerunt idipsum vt reliquis omnibus preesset apostolis. ꝛ cephas. i. caput ꝛ principium tenere apostolatus, qui etiam eandem formam suis successoribus ꝛ reliquis Episcopis tenendam tradiderunt, ꝛ non solum hoc in nouo fuit testamento constitutum, sed etiam in veteri fuit, vnde scriptú est Moyses ꝛ Aaron in sacerdotibus eius. i. primi inter eos fuerunt, ꝛ iterú hec vero apostolica sedes caput ꝛ cardo vt prefatum est, a domino, ꝛ non, ab alijs constituta est. ꝛ sicut cardine hostium regitur sic huius apostolice sancte sedis auctoritate omnes ecclesie domino disponente reguntur. item Nicolaus papa mediolanensibus. omnes siue patriarche in cuiuslibet apice siue metropoles primatuum autem episcopatuum cathedras, vel ecclesiarum cuiuscuqꝫ ordinis dignitatem, instituit Romana ecclesia. illá vero solus ipse fundauit ꝛ supra petram fidei mox nascentis erexit, qui beato Petro eterne vite clauigero terreni simul ꝛ celestis imperij iura cómisit hoc modo quoscunqꝫ ligaueris ꝛ cetera. non ergo quelibet terrena sententia, sed illud verbum quo constructum est celú ꝛ terra ꝛ per quod deniqꝫ omnia condita sunt elementa Romanam fundauit ecclesiam. illius certe priuilegio fungitur cuius auctoritate
207 fulcitur † distincte tamé sunt in distributione quo ad exercitium vnde Augu. in questio. exo. lex eterna ita medio quodam loco posuit aliqua, vt in eis vsurpandis merito reprehendatur audacia, in exequédis iure laudetur obediétia. hinc Ciprianus ꝛ Nicolaus papa, cum ad verum ventum est vltra sibi, neqꝫ imperator pontificatus iura arripuit, neqꝫ pontifex nomé i imperatoriú vsurpauit. quoniam idem mediator dei, ꝛ hominum homo christus Jesus actibus proprijs ꝛ dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusqꝫ decreuit propria volens medicinali humanitate nos sursum efferri, non humana superbia rursus in infernum demergi. ꝛ vt Christiani imperatores pro eterna vita pontificibus indigerent, ꝛ pontifices pro cursu tpaliú túmodo rerú imperialibus legibus vterétur, quatenus spúalis actio, a carnalibꝰ distaret incursibus, ꝛ Deo militans minime se negotijs secularibus implicaret, ac vicissim non ille rebus diuinis presidere videretur qui esset secularibus negotijs implicatus. iteʒ Leo papa res aút omnes aliter tute esse non possunt, nisi que ad diuinam cófessio
208 nem pertinét, ꝛ regia, ꝛ sacerdotalis defendat auctoritas† hinc quod secunduʒ Alexá. iij. i. c. si duobus de appella. non est appelládum a iudice seculari ad papá nisi in terris ecclesie extra quas de negotijs secularibus non se intromittit. c. lator ꝛ. c. causam. q
209 fi. fin. leg. cum simi. † ꝙ ecclesie soluunt tributuʒ imperatoribus ex temporalibus suo modo. c. si tributum, ꝛ. c. magnum. xj. qꝺ. j.
210 ꝛ. d. c. conuenior cuʒ vulga. † hinc etiam ꝛ imperator nó se intromittit de rebus ecclesiasticis. lxiij. di. quasi per totum ꝛ in. c. satis vj. dist. hinc ꝛ Grego. ad Hermanum matensem episcopum, qs dubitet sacerdotes Christi regum ꝛ principum omniumqꝫ fidelium patres ꝛ magistros censeri. non ne miserabilis insanie esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistruʒ sibi cogatur subiugare. ꝛ iniquis obligationibus illum sue potestati subijcere a quo credit non solum in terra sed ét in celis se ligari posse, ꝛ solui? ꝛ Nico. papa Ludouico iperatori. in scripturis narratur cóstantinus imperator dixisse. vere si proprijs oculis vidissem sacerdotem dei aut aliquem eorum qui in monachali habitu circumamicti sunt peccantem, clamidem meam spoliarem, ꝛ cooperiré eum, ne ab aliquo videreť. in quibus igitur desiderantissimi filij necessario cómonemini vt quemadmoduʒ fide ꝛ religione ac honoris parilitate ei adequare videmini, ita quoqꝫ humilitate ac deuotione equiparari nihilominus anheletis, ita vt in nullo inferiores eo, sed potior inueniamini. post illius exépla qui talem se exhibuit ante talia prorsus exempla, sed hoc quidem diximus cautos vos reddere cupientes, vt si de domini sacerdotibus, q iure patres animarum dicutur aliquid contigerit vos audire, qꝺ confusionem pijs mentibus ingerat. non infrunitum sed pudoratos filios noe imitantes, patriam de reliquo verecúdiam contegatis vt a fluenti quemadmodum ꝛ illi benedictione repleri moderante domino mereamini. item Gela. papa. Anas. impe. duo sunt quippe imperator Auguste quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacroꝝ pótificú, ꝛ regalis potestas. in q bus tanto grauius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus vel gregibus hominú, in diuino sunt reddituri examine rationem, ꝛ post pauca. nosti itaqꝫ inter hec. ex illoꝝ te pédere iudicio non illos ad tuam posse redigi voluntatem talibus igitur institutis talibusqꝫ fulti auctoritatibus, pleriqꝫ pontificum alij reges alij imperatores excommunicauerunt, naʒ si spe
211 ciale aliquod de principum personis requiratur exempluʒ† beatus Innocentius papa Archadium imperatoré, quia consensit vt sanctus Joannes chrysostomus a sua sede pelleretur, excómunicauit. beatus etiam Ambrosius lʒ sanctus non tamen vniuersali ecclesie episcopus pro culpa que ab alijs sacerdotibus nó adeo grauis videbatur Theodosium magnum imperatorem excommunicans ab ecclesia exclusit, qui etiam in suis scriptis osté dit ꝙ aurum non tam preciosius sit plumbo qꝫ regia potestate sit altior ordo sacerdotalis. hoc modo circa principium sui pastoralis scribens. honor fratres ꝛ sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adequari. si regum fulgori compares, ꝛ principum diademati, longe erit inferius, qꝫ si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. quippe cum videas regum colla, ꝛ principum submitti genibus sacerdotum, ꝛ osculata eorum dextra orationibus eoruʒ credant se communicari vel muniri. hinc ꝛ Jo. papa. si imperator catholicus est quod salua pace ipsius dicimus

cimus filius est non presul ecclesie, quod ad religionem competit
discere ei conuenit non docere hꝫ priuilegia sue potestatis, que
administrandis legibus publicis diuinitus ꝯsequutus est, ⁊ eius
beneficijs non ingratus contra dispositionem celestis ordinis nil
vsurpet. ad sacerdotes enim deus voluit que ecclesie disponenda
sunt pertinere non ad seculi potestates, quas si fideles sunt eccle
sie suis sacerdotibus voluit esse subiectas, non sibi vendicent alie
num ius ⁊ ministerium quod alteri deputatuꝫ est, neqꝫ contra eū
contendant abrūpi, a quo omnia constituta sunt. ⁊ contra illius
beneficia pugnare videantur, a quo propriam consecuti sunt po
testatē. non legibus publicis non a potestatibus seculi, sed a pon
tificibus ⁊ sacerdotibus omnipotens Deus christiane religiōis
clericos sacerdotes voluit ordinari, ⁊ discuti, ⁊ recipi de errore re
manentes. econuerso vt. s. non se debent intromittere ⁊ ecclesia-
stici de temporalibus que ad impe. pertinent, qꝛ nemo militans
deo dꝫ se negotijs implicare secularibus. lꝫ imperatores christia-
ni subdere debeant executiones suas ecclesiasticis prelulibus nō
preferre. vnde. Aug. de ancho. in ipso tractatu dicit ꝙ taleꝫ po
212 testatē papa instituit † qꝛ potestas pape cuiuslibꝫ ordinis dignita
tem ⁊ gradum habet instituere. d. c. sancta cum sequenti. ⁊ cōfir
213 mat si est bona ⁊ iudicat atqꝫ condēnat si non est bona, † ⁊ ita Za
charias papa deposuit Regem Francoꝝ vt in. c. alius. xv. quest.
vj. ⁊ alij fuerunt excommunicati vt. s. ⁊ ipse trāstulit imperium ō
214 oriente in occidentem. d. c. venerabilē, † hinc ⁊ potestas impera-
toris ⁊ omnium seculariuꝫ principuꝫ iurat fidelitatē pape, ⁊ obe
dientiā. non vt ipse ait recognoscens ab eo omne qꝺ hꝫ, sꝫ a deo
mediante eo vt in. s. dictis iuribus ⁊ patet per eundem, post pau
ca cum dicit neqꝫ obstat qꝺ potestas imperialis est a deo cōcessa
secundum multa iura, qꝛ est a deo mediante papa, qui eam conce
dit, non vt homo, sed vt vicarius dei. itaqꝫ lꝫ in ipso sit vtraqꝫ po
testas in habitu ratione representationis, ⁊ generalis distributio
nis. stante tamē imperatore, respectu ipsius ⁊ ministerij vtriusqꝫ
distincte sunt potestates sicut ad distincta, ⁊ ita que alias dicit
215 non procedunt ex di. iu. sentitqꝫ gl. in. c. quoniam. x. di. † hinc est
ꝙ vacante imperio ipse supplet defectum imperij vt in. c. lꝫ de fo
ro compe. vnde ipse vbi. s. in ipso Summo pōtifice est vtraqꝫ po
testas sed non eodem modo, qꝛ principaliorem. i. spiritualem hꝫ
quantum ad immediatam institutionem ⁊ executionem quantuꝫ
ad omnes ⁊ per omnia, minorem vero. i. temporalem hꝫ secundū
immediatam inistitutionem qua imperatorem, ⁊ dominum insti
216 tuit, sed non secundum immediatam executionem nisi ex cā † sic
⁊ in defectum ab omni principe, ⁊ iudice spirituali ⁊ temporali,
etiam si in temporalibus superioreꝫ non recognoscat, appellatur
ad papam, vt in. d. c. lꝫ. notaturqꝫ in. c. per venerabilem. §. ratio-
nibus, qui fi. sint legi. ⁊ in auc. vt diffe. iudi. §. si tamen continge-
rit ⁊. §. in ciuilibus. colla. ix. xj. q. v. qcūqꝫ. c. ad Romanā. ij. q. vj.
tenet Inno. ⁊ Host. in. c. inter dilectos, de fide instru. patet ⁊ per
nota maxime per Panor. in. d. c. si duobus. sed quousqꝫ quis
potest habere iustitiam per dominos temporales non debet ap-
pellare ad papam, secus si alias habere non potest, ⁊ res alicu-
217 ius est momenti † ex quibus omnibus talis est modus iuramen-
ti de quo. s. tibi domino enim papa ego enim rex promittere ⁊ iu
rare facio per patrem ⁊ filium, ⁊ spiritum sanctum, ⁊ per lignum
hoc viuice cricis, ⁊ per has reliquias sanctoruꝫ ꝙ si permittente
domino Romam venero sanctam Romanam ecclesiam ⁊ te re-
ctorem ipsius exaltabo secundum meum posse. ⁊ vitam aut mem
bra nunqꝫ neqꝫ ipsum honorem, quem habes mea voluntate, aut
meo consilio, aut consensu, aut mea exhortatione perdes. ⁊ in ro
ma nullum placitum, aut ordinationē faciaꝫ de omnibus que ad
te, aut ad romanos pertinent, sine tuo consilio, ⁊ quicqd de terra
sancti petri ad nostram potestatem peruenerit, tibi reddam, ⁊
cuicunqꝫ italicum regimen, commisero iurare faciam illuꝫ, vt ad
iutor tui sit ad defendendum terram sancti petri secundum suum
posse. igitur cum data vtraqꝫ potestate recto ordine, confundanꝫ
ex illicita ocupatione, ⁊ tunc semper sit illicitū bellum vt visuꝫ est
vel quelibet de per se est causa iniusta. c. priuilegium. xj. q. iij. cum
vult. licet alteri iuxta suam supplere mensuram ⁊ sic procedit qꝺ
supradixit Panor. ibi ego amplius ⁊ cetera, iteꝫ ibi ⁊ ipse ait di
218 co ꝙ non eo ipso ꝙ † papa vel imperator indicit bellum contra
aliquem etiam inferiorem est iustum, nam ⁊ ipsi peccare possunt.
. l. di. si papa ⁊. ix. q. iij. aliorum ⁊. d. c. ad apostolice ⁊ cle. pastora
lis de re iudi. habent enim summi principes potestatem a deo pa
scendi ⁊ recte iudicandi subditos. non autem deliquēdi seu opri
219 mēdi. l. di. c. j. ⁊. d. c. alius † oportet ergo ꝙ subsit legitima ⁊ na-
turalis causa, vt puta, qꝛ sunt cōtumaces, ⁊ rebelles ecclesie, seu
imperio. potest tamen admitti, vt in dubio legitima presumaꝫ cā
in principe, iuxta no. per legist. in. l. prescriptione ⁊ in. l. fi. C. si cō
tra ius vel vtili. pub. ⁊ per canon. in. c. que in ecclesiarum de cō-
220 stitu. † puto etiam ꝙ ex causa legitima ⁊ notabili posset impera-
tor indicere bellum contra personam pape, non dico contra ec-
clesiam, vt si papa esset hereticus, ⁊ non posset iudicari per eccle
siam. vel scismaticus, vel alias incorrigibilis, ⁊ ecclesia non ha-
beat quid faciat, de quo se remittit ad ea. que habētur in. d. c. ṗn
cipes. ⁊. c. regū. xxiij. q. v. ⁊ in. c. i nomine domini. xxiij. di. ⁊ in. c.
nec licuit. xviij. di. ⁊ in. c. cum non ab homine de iudi. ⁊ in. c. non
vos, ⁊ in. c. de ligurtbus. xxiij. q. v. ⁊ ad gl. in. c. tua de deci. quorū
omnium finis est. d. c. principes cuius verba sunt. principes secu
li nonnunqꝫ intra ecclesiam potestatis adepte culmina tenent, vt
per eandem potestatem disciplinam muniat ecclesiasticam. cete-
rum intra ecclesiam potestatis necessarie non essent. nisi vt quod
non preualent sacerdotes efficere per doctrine sermonem pote-
stas hoc imperret per discipline terrorē, sepe per regnuꝫ terrenuꝫ
celeste regnum proficit, vt qui intra ecclesiam positi contra fideꝫ
⁊ disciplinā agunt rigore principum conterantur, ipsamqꝫ disci-
plinam quam vtilitas ecclesie exercere non preualet ceruicibus
superborum potestas principalis imponat, ⁊ vt venerationē me
reantur virtutem potestatis impartiatur, cognoscant principes
seculi Deo se debere esse reddituros rationem propter ecclesiaꝫ
quam christo tuendā suscipiunt, nam siue augeatur pax, ⁊ disci-
plina ecclesie per fideles principes, siue soluatur ille ab eis ratio
nem exigit, qui eorum potestati suam ecclesiam traddidit hinc ⁊
Aug. maced. ꝓdest intercessio nostra, cuius ministerio seueritas
tēperatur ⁊ vestra. non vobis displiceat ꝙ rogamini a bonis qꝛ
neqꝫ nobis displicet, ꝙ timemini a malis, nam hominum iniqui
tatem etiam apostolus Paulus non tantum iudici futuro, veꝝ
etiam de presentibus vestris secularibus terruit potestatibus as
serens etiam ipsas ad dispensationem diuine prouidentie perti-
nere, omnis eniꝫ inquit anima potestatibus sublimioribus subdi
ta sit ⁊c. hec verba apostoli vtilitatem vestre seueritatis ostendūt
proinde sicut dilectionem iussi sunt terrentibus debere, q timent,
ita dilectionem iussi sunt timentibus debere qui terrent nihil cu
piditate nocēdi, fiat sed omnia consulendi charitate. ⁊ ita iustifi-
catur, ⁊ ex animo, ⁊ nihil fiat inaniter nihil in humaniter ⁊ iustifi
catus ex re. ita formidetur vltio cognitionis vt neqꝫ intercessoris
religio contemnatur, qꝛ plectendo ⁊ ignoscēdo. hoc solum bene
agitur, vt vita hominum corrigatur ꝙ si tanta est peruersitas, ⁊
impietas in corrigendis reis, vt neqꝫ discipline neqꝫ venire reme
dia suffragentur, ab omni tamen intentione atqꝫ conscientia, qꝫ
deus cernit siue seueritate, siue lenitate non nisi officium dilectio-
nis impleatur, sic iustificatur ex causa ⁊ ex persona. patet autem
ex. s. dictis. §. remanet ergo questio quadripartita ad vtramqꝫ
vera, ⁊ argumenta quo ad conclusionem friuola. qꝛ contra magi
stralem. veritasqꝫ elucidata. cum distincta materia. ex quibus fi-
nis huic contractui ad laudeꝫ Dei intemerateqꝫ genitricis eius
domine mee gloriose virginis Marie, beatiqꝫ Hieronymi, ⁊ glo
riose Chaterine.

FINIS

Tractatus represaliarum seu

de iniurijs ⁊ damno dato diuine gentis strenuo equiti ⁊ facundissimo grauissimoq; Philosopho domino Bernardo Justiniano Leonardi Orato.

¶ Joannes Jacobus Canis, in vtroq; iurisconsultus, ex cōmentarijs iuris interpretum dedicauit. Proemium incipit.

CUm multa ⁊ maxima in iure ciuili, ⁊ pōtificio clarissime, ⁊ luculentissime congesta, ⁊ ordinata sint, adeo vt cuiusq; plusq̄ mediocriter eruditi animo possint, ac debeāt optīe facere. Illa tñ meo iudicio eminēt, que Justiniano Augusto intercedēte cōposita, ⁊ cōsummata sunt. Seu q2 secula illa nitorē quēdā ⁊ claritatē pre se ferebāt. seu q2 Justiniane gētis tanta claritas, tāta gratia apud deos superos atq; inferos fuit, vt p se attollere atq; illustrare oēm infirmā rem labentēq; videret. Sicut enim quondā dedit natura rerum gratiā quādā Scipionibus, vt Cartaginēses, affricāq; cōterrerēt Brutis, vt dños Romane vrbi detraherēt. Decijs, vt deuotis corporibus reipu. victoriā astipularent. Sic Justiniane gēti hoc cōtulit munus maximū atq; precipuū, vt eius splendore, ac gloria collustrati iuriū codices tāq̄ viuaci quodā spiritu seruarent. Et idcirco, cū ego quidē nō iuris scientiā, sed quādā potius scientie iuris desideriū pre me ferrem inter legēdo qdē bonifacianos codices, in quādā incidi pontificiā sanctionē, que Represaliarum seu pignerationū questiones videantur attingere. In qbus qdē cū vtriusq; iuris codices accuratissime reuoluissem. Et messem prioribus qdē seculis inusitatā pertractassem, placuit eā in vnū compēdiū breue sartūq; corrigere. idq; tuo nomini clarissimo, ⁊ pene diuinū dedicare. Ut q̄ in eo rude, aut minus politū fuerit, tua prudētia deleat atq; ꝓpoliat. Et deinde si quid nō inutile fuerit, id tuo noie insignitū aliorū amicorū vsui possit accomodari. verū q2 magistralis hic stilus leniter fluere ⁊ aures molliter demulcere non potest, veniā mihi dabit tua clemens benignitas, si eius auditū incōptus obtudero. Optimarū enim ⁊ exquisitissimarum rerū lectio tū demū tue prudentie dulcior apparebit, cū hoc rudi vsculo ⁊ inconditiore stilo tanq̄ cibo viliore fuerit recreata.

¶ Sequitur textus sexti decretalium.

¶ Gregorius. x. in concilio Lugdunensi.

ET pignerationes quas vulgaris elocutio Represalias nominat, in quibus alius ꝓ alio pregrauat, tanq̄ graues legibus eqtati naturali ꝯrie ciuili sint ꝯstitutione ꝓhibite. Ut tñ earū ꝓhibitio in ꝑsonis ecclesiasticis tanto amplius timeatur, quanto specialius in illis inhibent eas ꝯcedi ꝯ ꝑsonas predictas seu bona ipsarum aut quarūcūq; generaliter pretextu cuiusuis ꝯsuetudinis, q̄ potius reputamus abusum forte concessa, ad illas extendi presenti decreto districtius inhibemus. Illi vero, q ꝯ fecerint aduersus ꝑsonas easdē pignerationes seu represalias ꝯcedēdo vel extēdēdo ad eas, nisi presumptionem huiōi reuocauerint a concessionis vel extēsionis tpe intra mēsem si ꝑsone singulares fuerint sententiam excōicationis incurrant, si vero vniuersitas ecclesiastico subiaceat interdicto.

SVMMARIVM

1 Represalie quid sint. Et an ꝓhibite, ⁊ quo iure. 28. ⁊ cur inducte. 9. 14. 15. 18. Et qñ ꝯcedēde. 20. ⁊ i quibus fallat. 21. 25.
Pigneratio quid significet.
Uocabula iuris obscura quō interpretanda ⁊ declaranda. 67.
2 Uulgaris locutio plurimum momenti habet in intepretandis legibus ⁊ statutis.
3 Jus non scriptum efficacissimū est, vbi scriptuz non disponit.
4 Consuetudo clericis aut eorum rebus onerosa est reproba.
Augmentum dotis eodem gaudet priuilegio, quo dos.
5 Casus in quo sententie excōicationis effectus suspenditur.
6 Conditio dependens a potestate implere debentis non retrotrahitur ad tempus sententie.
10 Judice inordinatim vel perperā iudicante quid disponat lex. 11.
11 Leges seruande vbi deficiunt canones.
12 Papa iustitiā suam impartitur principibus eam exercere negligentibus, ⁊ quibus.
13 Bellum inter subditos imperio vel ecclesie, qñ censendū iustuz.
14 Punitiones multe recitantur propter populi scelera.
16 Jus sibi dicere quando cuiq; liceat.
17 Jus non scriptum scripto par extimatur.
Florētie vxores tenentur pro debito maritorum.
19 Equitas iurisgentium iudiciorum ordinem precessit.
21 Dominus non faciens iustitiam potest depredari.
22 Represalie nunqd possint delegari, ⁊ p delegatū expediri.
23 Consiliū vltra mandatū reqrit in his, que sunt magni piudicij.
24 Mundus totus informiter regitur.
26 Culpa vniuersalis trāsit ad oēs ab vniuersitate inseparabiles.
27 Uerba absolute posita quid significent.
28 Ciuium appellatione qui veniant.
29 Municipes qui dicendi.
Artis priuilegia eam non exercendi deneganda.
30 Represaliarum beneficium nunqd concedendum.
31 Bannitus represalias petere an valeat.
32 Captus non relaxandus ob officialis dlictū in creditoris dānū.
33 Pugna pro debito ciuili non committenda.
34 Represalie an ⁊ qñ die feriata concedende.
35 Bartolus molliter ⁊ effeminate nonnunq̄ opinatus est.
36 Restitutio in integrum non habet locum in exiguis.
37 Represaliarum quod sit fundamentum, ⁊ radix.
38 Maleficio futuro renuntiari non potest.
39 Ciuitas originis prefertur ciuitati ex conuentione.
40 Represalie nunquid possint concedi per ciuitatem conuentionis contra ciuitatem originis.
41 Emphyteote nō soluisse canonē tertius non potest opponere.
42 Judex nūquid possit pro represalijs capi in ciuitate, cōtra quam non fecit iustitiam.
43 Scolares an gaudeant immunitate aduersus represalias, ⁊ qñ.
Bidelli sunt de appendicibus studij.
44 Legati an pro represalijs possint detineri.
Nundine a represalijs sunt exempte.
Peregrini siue pera ⁊ baculo nō gaudēt pegrinorū priuilegio.
45 Captura est citatio realis.
46 Scolaribus libri pro represalijs non auferendi.
47 Represalijs abutentes qua pena puniendi.

¶ De iniurijs ⁊ damno dato. Rubrica.

e **ET si pignerationes.** ¶ Hec decretalis diuidit in tres ptes. In pria pte ponit cām ꝓhibitiōis In scda ibi. vt aūt, ponit ipsam ꝓhibitionē. In tertia ibi illi aūt. infligit penā cū facultate reuocādi eā intra certū tps. Quelibet aūt pars posset subdiuidi p alias. Sz ista ꝑ dclaratiōe sufficiat. Sūmat aūt sic hz do. Jo. an. ⁊ sequaces. Represalie ꝯ ꝑsonas ecclesiasticas ꝯcedi vel ꝯcesse nō dñt extēdi ꝯ faciētes si intra mēsem nō reuocēt. si sunt singulares ꝑsone sunt ipso facto excōicate. si sunt vniuersitates sunt interdicte. h vult in effectu. Uel sic ⁊ breuius more nostro. Non apprehēdat ꝓ quoquā clericus insons. ¶ Forma aūt qōnis ꝓposite in ꝯcilio elicitur faciliter a quolibet mediocriter intelligēte. ¶ Sz anteq̄ discutiat difficultas huius sanctionis, primo signabo textū cuiusq; particule, put ꝯsueuit, ⁊ potest melius allegari. ¶ † Nota primo, q̄ pigneratio 1 q2 alius ꝓ alio grauat, vulgari noie dr Repsalia. pigneratio. n. p verbi extēsionē significat realē ⁊ ꝑsonalē apprehēsionē, q̄ a pugno est dictū dr deriuasse. vt. l. j. ff. de pig. actio. ⁊. l. plebs. §. pignus. ff. dē. sig. ⁊ repsalia hz quorūdā locorū vsitationē dr, qñ apprehēdit vnus ꝓ alio, ⁊ res vnius ꝓ re alterius. Ex quo ꝯcīt, q̄ qñ vocabula iuris sunt obscura, nō solū pñt declarari p pticularē demōstrationē facti, q̄ exigit in illa re, vt hic dū dt pignerationē q̄ vnus ꝓ alio grauat. Sz ēt pñt ⁊ dñt declarari p vulgarē vsum loquēdi, qñ vsus loquendi ḿ vulgus ⁊ plebem est magis notus ⁊ cōis q̄ alius. facit ad hoc. l. vulgaris. ff. de fur. Et q̄ notāt legiste in. l. j. ff. de vul. ⁊ pup. ⁊ canoniste ď peni. di. j. vulgaris ⁊ intantū dicunt doc. debere attendi vulgarē locutionē, q̄ nō solum in legibus ⁊ statutis fit ḿ ipsam vocabulorū interpretatio. vt. l. cū delanionis. §. asinā. ff. de fundo instruc. ⁊ no. bar. in. l. oēs populi.

populi.ff.de iustitia ꝛ iure,ꝛ per Petrum de ancha.in.c.j.de cō-
2 stitutionibus.†Sed etiam per talem vulgarem locutionē fit cō
mutatio ꝛ alteratio significationis ipsorum vocabulorum.l. libro
rum.§.quod tamen.ff.de leg.iij.l.iiij.ꝛ ibi not.ff.de leg.j.ꝛ insti. q
da.tut.test.pos.§.penul.ꝛ ibi gl.ꝛ.ē.de rebus eccle. non alienan.
c.hoc consultissimo.¶Nota secundo,ꝙ represalie videntur pro
hibite triplici iure.s.legibus.equitate naturali.ꝛ constitutione ci
uili.Et ista possunt intelligi multipliciter. Primo enim possunt
intelligi prohibite legibus diuinis,que semper fuerunt ab eterno
in mente diuina.Et iste intellectus satis est verisimilis, cū postea
dicat de equitate naturali,id est de iuregentium,ꝙ habuit origi-
nem simul cum humana natura.§.ꝙ vero.insti.de iure nat.gen.ꝛ
ciui.ꝛ in decretis.j.dist.c.j.Et vltimo addit de constitutione ciui-
li.i.de iure ciuili ꝛ canonico,ꝙ appellatur constitutio.vt.iij. dist.i
prin.ꝛ de constit.c.j.Item omnia ista verba possunt aliter intelli-
gi.nā cum primo dicit,quod sint prohibite legibus,potest intelli-
gi generaliter de omni iure scripto,siue sit ciuile,siue sit canonicū.
nam vocabulum legis generale est.vt.l.j.ꝛ.ij.ff.de legi. ꝛ.iij. di.c.
3 j.†Et quod postea sequitur de iure naturali,intelligit de iure non
scripto,quod etiam valde efficax est,si ei ius scriptum non aduer
setur.vt.l.placuit.C.de iudi. ꝛ clemen.quamuis rigor. de appel.
Et vltimo subdit de constitutione intelligitur de statutis, ꝛ con-
suetudinibus particularibus quorundā locorum.Quidam tamē
dicunt ipsas represalias nō eē prohibitas regulariter aliquo isto
rum iurium.Sed solum in certis casibus specialibus,de quibus
j.tangam copiosius. Et hec sufficiant annotata circa primam
partem text. ¶Nota ex secunda parte huius capituli. Pri-
mo quod Represalie siue pignerationes,de quibus est dictū, sūt
prohibite,non solum in personis clericorum, sed etiam in rebus
ipsorum.Et sic hoc priuilegium non solum conceditur personis,
sed etiam extenditur ad res ipsorum,de quo.in.c.fi. de vita ꝛ ho
4 nesta.cleri.¶†Nota secundo ex eadem parte,quod consuetudo
onerosa clericis,siue eorum rebus non solum reputatur introdu-
cta abusu ꝛ corruptela,sed etiam tanquam contra libertatem ec-
clesiasticam mandatur vtroq; iure cassari,ꝛ annullari,vt in auct.
cassa ꝛ irrita.C.de sac.san.eccl.ꝛ in corpore vnde sumitur. ꝛ in.c.
j.ē.de iureiur.eo.lib.ꝛ.c.penul.ꝛ fi.de immuni.eccle.¶Ex tertia
parte tex.not.primo,quod pari pena puniuntur extendentes re-
presalias iam concessas contra clericos,ꝛ eorum bona, sicut pu-
niuntur concedentes ipsas a principio contra eos. sicut in simili
dicimus,ꝙ eodem priuilegio gaudet augmentū dotis,quo gau
det ipsa dos.vt in auct.equalitas.C.de pac.conuen.ꝛ in auct.sed
iam necesse.C.de dona.ante nu.ꝛ in auc.de equalitate dot.§.j. ꝛ.
ij.col.vij.¶No.secundo,ꝙ delinquens concedendo vel extendē
do represalias ad personas vel bona clericorum habet terminū
mensis ad penitendum,ꝛ purgandum reatum suum. Interim au
tem an sit excommunicatus satis ambiguum est,cum textus non
aperiat.Sed potest intelligi duobus modis,primo, qd talis trās
gressor sit excommunicatus statim,sed tamen effectus ipsius ex-
communicationis differetur post mensem,intra quem ille habuit
5 facultatem penitendi.†Sicut nos dicimus,ꝙ sit venditio pura,
licet interdum eius effectus suspendatur in euentum certi tempo
ris,vel cōditionis.l.commissorie.C.de pac.inter emp.ꝛ vendito.
ꝛ.l.j.ff.de in diem addic.ꝛ erit casus specialis,in quo sententie ex
communicationis effectus suspenditur, licet regulariter senten-
tia excommunicationis suspendi non possit,vt.c.ad hec.de appel
la.ꝛ no.in.c.j.§.ꝛ hec eadem.de sen.excommu.li.vj.ꝛ elapso mē-
se intelligetur semper etiam ab initio excommunicatus.Secūdo
modo potest intelligi,quod talis transgressor non erit vllo modo
excommunicatus,neq; in habitu neq; in actu ante euentum men
sis,sed incipit esse excommunicatus,cum erit preteritus ipse mē-
sis.ꝛ veniente tempore, quoniam ista excommunicationis inter-
dicti sententia intelligetur esse conditionalis,sicut sunt etiam alie
sententie,que feruntur sub conditione intrinseca,vt.l.ij.§.biduū.
ff.quando appel.sit.ꝛ.l.cum nemo.C.de senten.ꝛ interlo.om. iu-
di.Et non trahetur retro talis sententia ad tempus commissi cri
minis,qꝛ licet alij actus conditionales trahantur retro ad tēpus
sententie.vt.l.ꝙ si pendente.ff.de peri.ꝛ commo.rei vendi. tamē
quando conditio dependet a potestate debentis ipsam implere,
6 †talis actus non retrotrahitur.vt.l.potior.in principio.ff.qui po
tio.in pigno.habe.ꝛ.l.quidā cū filiū.§.fi.ff.de verbo. obligatio.
¶Expeditus de litteralibus venio modo ad enodationem ꝛ de
clarationem dubiorum,que tanguntur principaliter in hoc text.
Et licet possent tangi sex difficultates,sicut sunt sex notabilia, ta
men non tangam nisi tres tantum,secundum quod sunt tres par
tes textus.Et in reliquis tribus leuius pertransibo. ¶Et circa
primam partem textus,vbi declaratur significatio verbi pignera
tiones per vulgare idioma. Oppono,ꝙ immo declaratio verbi
obscuri debet fieri ex precedētibus ꝛ sequentibus verbis positis
in eodem textu,ꝛ ex consuetudine patrisfamilias,qui loquit̄, vel
alia verisimilitudine,vt.l.si seruus plurimum.§.fi.ff.de lega.j.ꝛ.l.
heredes palam.§.sed si notam.ff.de testa. Item nonnunquam fit
7 declaratio per demonstrationem ad oculum tantum,†vel ad ocu
lum ꝛ intellectum simul,vt.l.si tā angusti.ff.de serui.rusti. predio.
l.hoc edicto.cum alijs similibus.ff.de ope.noui nunci.Sol. vera
est,ꝙ declaratio ꝛ interpretatio verbi obscuri potest fieri multis
modis.Quandoq; per expositionē,ꝛ interpretationem factam a
proferente expressa.ꝛ ista est vna de principalioribus,vt hic. quā
doq; per veram vocabuli significationem.vt.l.non aliter.ff.de le
gat.iij.ꝛ.l.j.§.igitur in re dubia.ff.de exercitio.Quandoq; ex mē
te coniecturata,que colligitur ex multis,vt not.in.l.si de interpre
tatione.ff.de leg.ꝛ.c.intelligentia,de verb.sig.quas quidem con-
iecuras ꝛ demonstrationes,si prosequi vellem ꝛ declarare, q̄ po-
tior alijs esset,ꝛ que probabilior,aut preferēda opus esset arduū
ꝛ difficile,qd alio tpe ꝛ alio loco congruentiore statuo reseruare.
8 ¶†Secundus articulus ꝛ principalis,qui tangitur hic,est an re
presalie sint regulariter permisse,vel prohibite.Et licet tex. sonet
ꝙ sic,tñ ad declarationem oppono quod immo represalie sint ꝑ-
misse iure diuino ꝛ humano.nam de iure diuino dicitur, ꝙ cōtra
illam gentem,que negligit nobis facere iustitiam,iusta bella geri
possunt,vt dicit Augu.in libro questionum ꝛ transumptiue in de
cre.xxiij.q.ij.c.dominus noster.sed represalie introducte sunt,qꝛ
non possumus habere iustitiam ab aliqua gente.ergo illa gens ꝛ
homines sui sunt nobis obnoxij,ꝛ res sue iuste capi pñt, ꝛ nobis
licite acquirūtur.vt.d.c.dominus noster.ꝛ.§.ea que ab hostibus
insti.de rerū diui.ꝛ.l.pro herede.§.si quid inde.ff.de acqui. here.
vbi est tex.sing.secundum Bar.ꝛ in decre.j.di.hoc iure introdu
cta.Item similiter videntur permisse iure humano, qꝛ consuetu-
do,que est ius non scriptum,non minus valet q̄ ius scriptum.vt
.l.de quibus.ff.de lega.j.ꝛ.j.di.consuetudo.premittit,istas repre
salias ꝛ obseruat.vt no.gl.in auc.ꝛ omnino.C.de actio.ꝛ oblig.
ꝛ Cy.in auct.habita.C.ne filius pro patre,ergo videtur,ꝙ hec li
tera prohibens eas regulariter non bene dicat.Timore horū cō
trariorum quidam doc.dixerent nihilominus tenendū eē ipsas
represalias omnino prohibitas.Idq; multipliciter conatur ostē-
9 dere.†Primum enim dicunt eas videri prohibitas iure diuino,
quia legitur Ezechielis.xviij.c.anima que peccauerit ipsa morie
tur.ꝛ filius non portabit iniquitatem patris. ꝛ habetur.ij.q.iiij.
inde.¶Item videntur prohibite iuregentium siue rationali na-
turali,cum legamus,ꝙ vxor non tenebitur pro marito,neq; fili⁹
pro patre vel econtra,ꝛ deniq; vnus non teneatur pro alio. vt.l.
cū te.C.de actio.ꝛ obli.ꝛ in toto tit.C.ne vxor ꝑ marito.ꝛ in to-
to tit.C.ne filius pro patre.vel econtra. ꝛ.l.ij.§.j.ff.de his qui sūt
sui vel alieni iuris.ꝛ in.c.nō debet.de reg.iur. ¶Et preterea,qꝛ
natura docet,ꝙ nemo debet cū aliena iactura locupletari, vt.l.
nam ꝛ hoc natura.ff.de condi.indebi.ꝛ in.c.locupletari.j.de reg.
iur.cum concordantijs ibi positis. Sed per represalias capiunt̄
persone,ꝛ bona non debentium pro debentibus, ꝛ sic locupleta-
tio cum aliena iactura,ꝙ non est permittendum.¶Item viden-
tur prohibite iure ciuili,quoniam ius ciuile permittit,quod libe-
re quis possit transire per agrum alienum,ꝛ multo magis per viā
publicam,vt.l.per agrum.C.de seruitutibus.l.ij.§.j.ff.ne quid in
loco publico.ff.de his qui deie.vel effuderunt.l.j.§.j.ꝛ in toto tit.
ff.de via pub.fruenda.¶Item ius ciuile vult,quod seruetur or-
10 do iuris,ꝛ adeatur iudex competens,†alioquin sententia nō va-
leat,neq; mereatur executionem,vt.§.inordinatū,in auc. de her.
ꝛ fal.l.prolatam.C.de sen.ꝛ interlocu.om.iud.ꝛ in toto tit.C.si a
non compe.iud.iudicatum sit.l.si quis ex aliena.ff.de iud.l.fin.ff.
de iurisdi.om.iud.ꝛ.l.a diuo pio.ff.de re iudi. ꝛ in toto titu.C.de
executione.de re iudicata.Et deniq; vult, ꝙ si iudex aditus non
faciat iustitiam,quod adeatur superior.vt.l.ij.ff.de appell.l.ꝛ in
maioribus.C.eo.tit.¶Et similiter vult, ꝙ supplicetur principi,
vt in toto titulo.C.qñ libellus prin.datus.ꝛ in auc.que supplica
tio.C.de precibus impe.offe.¶Et deniq; si iudex male iudica-
uit,contra ipsum agitur,qm̄ videtur fecisse litem suam.vt.l.fin.ff.
de va.ꝛ extraord.cogni.l.si filius.ff.de iud.sed si represalie essent
permisse prohiberetur transitus,ꝛ nō esset securus nedū ꝑ agrū
alienum,ꝛ per viam publicam.immo caperentur liberi homines
impune,ꝛ contra formā iuris.l.ob es.C.de actio. ꝛ obli.ꝛ.l.qui
filios.C.que res pig.oblig.possunt.confunderetur ordo iuris,qꝛ
non adiretur iudex rei debitoris vel eius superior,sed iudex acto
ris,quod est iniquissimum.vt.l.iuris ordinem.C.de iurisdi. om.

11 iudi. ¶ †Item non fieret litis contestatio, ꝛ reprobationes, ꝛ demũ sententia, ac eius executio, sed illis omissis incboaret ab executione, ꝛ sequestratione psonarũ, ꝛ bonoꝝ contra. l. nimis propere. C. de execu. rei iud. ¶ Itẽ nõ adiretur iudex superior negligẽtis, vel nõ faciẽtis iustitiã, sed par. quod est inconueniens, vt. l. ille a quo. §. tempestiuum. ff. ad tre. l. nam ꝛ magistratus. ff. de arbitris. ¶ Itẽ nõ adiretur princeps vel alius superior, neqꝫ supplicaret principi, neqꝫ ꝯueniret ipse reus iudex male iudicans, sꝫ alius innocens contra legem que vult innocentem potius absolui, q̃ nocentem ꝯdemnari. l. absentem. ff. de penis. ¶ Item videntur probibite iure canonico positiuo, qm̃ cum ius canonicuꝫ ꝑmittat similiter liberũ aditũ ꝑ agros alienos, ꝛ vias publicas, vt in decre. j. dist. oẽs leges. ꝛ de treuga ꝛ pace. c. ij. ¶ Et similiter ipꝫ ius canonicũ babeat ordinẽ iudicioꝝ, ꝛ cõpetẽtiã iudicũ, vt in. c. at si clerici. de iud. c. ad nostrã. de ꝯsuetudine. significasti. de fo. cõp. ꝛ in toto tit. vt lite nõ ꝯtesta. nõ ꝓcedẽdũ ad testiũ receptionẽ. ¶ Et similiter nõ velit bominẽ liberũ capi pro debito, vt. c. ij. ꝰ. de solutio. Et iudex male iudicans faciat litẽ suã. vt in. c. cũ eterni. de re iudi. e. lib. Et deniqꝫ mãdetur leges seruari, vbi deficiunt canones. vt. c. ij. de ope. noui. nun. ꝛ no. in. l. priuilegia.

12 C. de sacrosan. eccl. †Et facit satis aperte iste tex. ꝛ rõ ẽt p̃ptissima, qꝛ deficiẽte iustitia in principe vel regibus nõ bñtibus superiorẽ, papa suã iustitiã exercet, sicut fecit Inno. iiij. procedẽdo cõtra Fede. impera. vt in. c. ad apostolice. de re iudi. eod. lib. ꝛ Clemens. v. ꝯ Imperatorẽ Hẽricũ. vt in cle. pastoralis de re iud. ꝛ sicut fecit Inn. iij. ꝯ regẽ Frãcie. vt. c. nouit de iudi. ꝛ Alex. iij. ꝯ regẽ Anglie, q reges similiter nõ recognoscunt superiorẽ. vt. c. non est. ꝰ. de sponsal. quoniam Papa reputatur maior. vt. c. solite. ꝺ maio. ꝛ obediẽ. ꝛ. c. venerabilẽ. de elec. cle. Romani. de iureiur. ꝛ xcvj. dist. duo sunt. ꝛ regulariter iurisdictio deuoluitur ad maiorẽ, vt. c. licet ex suscepro. ꝛ. c. frequens. ꝰ. ꝺ fo. cõp. ¶ Et istã opi. tenuit Archi. bic dicens ita babuisse a do. Guil. Spe. qui sic no. bic. Et idẽ tenuit Jo. de san. in. d. c. dñs noster. ꝛ Guid. de suza. ꝛ Fran. veronen. Et forte bãc opi. babuit dñs Grego. auctor buius ꝯstitutionis. Nõ ob. c. dñs noster. xxiij. q. ij. qm̃ illud intelligitur de bello permisso ab imperatore, vel alio legitimo superiore ꝯ illã gẽtẽ negligẽtẽ facere iustitiã, qm̃ qñ põt baberi copia iudi-

13 cis vel superioris †nunquã licet bellũ gerere sine auctoritate. vt. l. ait pretor. §. si debitorẽ. ff. ꝺ bis que in frau. credi. ꝛ. l. si alius. §. bellissime. ff. qꝺ vi aut clã. l. nullus. C. de iudeis. Sꝫ imperator cẽset dñs totius mũdi. vt. l. deprecatio. ff. ad. l. rbodiã de iactu. l. bene a zenone. C. de quadri. prescri. xij. q. ij. in apibus. ꝛ ꝺficiẽte imperio est papa. vt. c. venerabilẽ. de elec. c. lꝫ ex suscepto. de fo. ꝯp. ꝛ deficiẽte papa succedit collegiũ cardinaliũ. vt cle. Ro. de elec. ¶ Et interdũ conciliũ vniuersalis ecclesie. notatur. ix. q. iij. c. cũcta ꝑ mũdũ. xl. dist. c. si papa. alias bellũ inter subditos imperio, vel ecclesie nõ cẽsebitur iustũ, vt no. Bar. in. l. bostes. ff. de cap. ꝛ Host. in ti. de treug. ꝛ pace. §. j. ver. qd sit iustũ bellũ. ꝛ Inn. in. c. olim. de restitu. spolia. Adeo ꝙ capti. nõ efficerentur serui capiẽtiũ. nec bona concedenť occupantibus. l. si qs ingenuã. ff. de cap. ꝛ. xxiij. q. j. quid culpatur. ꝛ. q. ij. c. j. ¶ Nõ ob. ij. ꝙ dicebať ꝺ cõsuetudine particulari quorũdã locorũ vł vniuersali, qm̃ illa cũ sit ꝯ ius diuinũ ꝛ bumanũ dꝫ cẽseri potius corruptela q̃ ꝯsuetudo, vt sensit textus noster in auc. babita. C. ne filius pro patre. ꝛ si ista opinio est vera, ex ea sequunť tres illationes. ¶ Prima, qꝺ statuta locorũ permittentia istas represalias non valent de iure. ¶ Scđa, quod exigẽtes, vel ꝯñtes aliquid virtute taliũ represaliarũ possent cõpelli per imperatorem, vel papam, vel eorũ delegatos ad exacta restituenda. ¶ Tertia illatio est, quod posito ꝙ tales exactores non cõpellerentur per aliquã ꝑtãtẽ secularẽ vel ecclesiasticã, tamen non possunt exacta tenere in foro ꝯscientie.

14 ¶ †Doctores tamen tam legiste quam canoniste solent cõiter tenere contrarium, ꝛ putant ipsas represalias esse omni iure ꝑmissas. Nõ solum argumento textus. in. c. dominus noster, superius allegato. ꝛ similiter argu. gl. in auc. ꝛ omnino. C. de actio. ꝛ obli. sed etiam alijs modis. Primo, qꝛ scriptum est Ezecbielis. x. in prin. ꝛ Mattbei. xxj. transumptiue autem. xxvij. q. iij. c. ij. xiij. qꝺ. iij. ipse ligãdi. de offi. ordi. c. significauit, quod regimen auferri ꝺbet potestati delinquenti, ꝛ dari genti facienti iustitiam. Sed ille iudex, qui debebat iudicare de subdito suo, presumitur negligẽs, ergo potestas ꝛ regimen ab ipso aufertur, ꝛ conceditur alteri gẽti vel iudici illius, qui est per boc offensus. ¶ Item probatur per exempla. Primo enim peccato ciuium tbesauri Hierico anatbematizati leguntur, Josue. vj. capitulo. ¶ Item peccato Amalecbitarum animalia eorum iussa sunt interfici. vt lib. j. regum. xv. cap. ¶ Item peccato Egyptiorum possessiones eorum grandini tradite, iumenta ꝛ primogenita eorum morte consumpta sunt, Exodi. ix. ꝛ. xij. c. ¶ Item peccato Israelitarum archa domini Pbilisteis tradita est, lib. j. regum. iiij. c. ¶ Item terra Israelitarum, qui suum auctorem noscere noluerunt, in salsuginem versa segetibus eorum imbres aduersi sunt, animalia eorũ sterilitate ꝛ morbo confecta sunt. iij. Regum. xvij. ꝛ. xviij. in detestatione peccati pecunia Simonis damnata est, cui dictum est, pecunia tua tecum sit in perditionem. quia existimasti donum dei pecunia possideri. actuum. v. c. ¶ Item vltimo probatur exemplis quod per sone etiam propter peccatum aliorum passe sunt. nam peccato Acbor plebs Israelitica in manibus bostium tradita est. Josue. vij. cap. ¶ Item peccato filiorum Heli, populus in manus pbylistinorum corruit. libro primo Regum. iiij. ¶ Item peccato Dauid, qui populum numerauit, gladius domini deseuit in pauperes. libro secundo Regum. xxiiij. c. ¶ Item peccato Sodomitarum celestis ignis descendit in paruulos. Genesis. xix. c. ¶ Item peccante Cban filius eius Cbanaam maledicitur. Genesi. ix. c. Giezi peccante lepra eius transiuit ad posteros. libro quarto Reguꝫ. v. c. Et iudeis clamantibus sanguis eius super nos, ꝛ filios nostros pene mortis Cbristi ad eorum reliquias descenderunt. Mattbei. xxvij. c. ꝛ Josepbus de bel. Ju. ꝛ idem in multis alijs exẽplis, de qbus trãsumptiue in decretis bř. j. q. iiij. §. item pctõ.

15 ¶ †Secundo videntur permisse iste represalie ratione naturali, que dicitur esse iusgentium. vt. §. ꝙ vero. insti. de iure natu. gen. ꝛ ciui. ꝛ. l. omnes populi. ff. de iusti. ꝛ iur. Nam si vna gens neglexit facere iustitiam equitas naturalis dictat, quod contra ipsam iustum bellum geri possit, vt. xxiij. questione. ij. c. dominus noster. In quo quidem bello licite capi possunt bomines, ꝛ bona capta detineri. vt prima distinctio. boc iure. xxiij. questione quinta, dicat. ff. de acqui. rerum domi. l. naturalem. §. item ea que. Sꝫ quãdo vnus iudex deputatus ab vna ciuitate vel gente negligit facere iustitiam, ipsa ciuitas mandans illi iurisdictionem, tenetur ex mãdato sic, vt alij mandantes tenentur ex defectu mãdatariorũ, vt. l. cum mandato. ff. mandati. c. si compromissarius. de electio. c. sane. de senten. excommuni. eo. lib. l. ciuitas. ff. si certum petatur. l. aduersus. C. de vsur. l. si preses. ꝺ transactio. Nam tales ciuitates vel gentes ex negligentia culpam alienaꝫ videntur fecisse suã propriam. vt. ij. q. vij. negligere. lxxxvj. dist. facientes. ꝛ. xlv. dist. illud. de senten. excommuni. quanto. ꝛ. ꝯ. de sentẽ. excom. dilecto. ¶ Et binc vulgariter dicitur, ꝙ non improbans videtur approbare. ff. furti aduersus nau. caupo. stabu. l. j. §. vlti. ꝛ no. l. ij. ꝛ. iij.

16 ¶ †Tertio videntur permisse iure ciuili, quia vbi copia iudicis baberi non potest, licet nobismetipsis ius dicere. l. ait pretor. §. si debitorem. ff. de bis que in frau. credi. l. nullus a contrario sensu. C. de iudeis. ꝛ licet capere debitorem fugientem proprijs manibus, vt ducatur ad iudicem, vt. l. dies festos. ꝛ ibi gl. C. de ferijs. Sed populus vel gens negligens nobis facere iustitiam dicitur esse debitor noster, vt. xxiij. questione secunda cap. dominus noster. ꝛ dixi. ꝰ. proxime. ergo ipsius populi persone vel res potuerunt capi a nobis propria auctoritate. argu. l. pro berede. ff. de acquiren. bere. Et maxime, si copia iudicis ꝛ superioris non sit. argu. l. creditores. C. de pigno. ff. de acquir. possess. l. possessio. ꝛ boc posset dilatari per. xix. casus collectos per Spe. in titu. de actore. §. primo, versiculo, item quod vult. in quibus babetur quod quis potest sibi ius dicere. ꝛ per. l. deuotum. C. de metatis, libro duodecimo, vbi dicit, quod nullus pertimescat crimen, vbi aliqd est sibi iure permissum.

¶ Quarto similiter vñr licite iure canonico, quoniã ius canonũ permittit, ꝙ ꝑꝑ delictũ administratorum, ꝛ gubernatoruꝫ puniatur tota vna prouincia, ꝛ vnũ regnũ, vel vna ciuitas, vt. c. non est. ꝰ. de sponsa. ꝛ. c. si sententia. de senten. excommu. ꝛ ideo ex culpa regẽtiũ poterit capi ꝛ detineri bomo liber inuitus pro debito pecuniario. vt. c. ex rescripto. de iureiur. ꝛ. xxij. q. viij. vt pridem.

17 ¶ †Quinto ꝛ vltimo pñt dici licite iure consuetudinum ꝛ ꝯstitutionum particularium, quandoquidem glo. in auc. ꝛ omnino. C. de actio. ꝛ obli. dicit quod ciuitates boc seruant, ꝛ consuetudo sic obseruãtia cõmunis dicitur esse ius nõ scriptuꝫ, quod iuri scripto par extimatur. vt. j. dist. c. ꝯsuetudo. ꝛ in. §. ex non scripto. insti. de iure natu. gen. ꝛ ciui. Et si boc non seruaretur de consuetudine tñ boc posset induci nouo ꝛ particulari statuto ciuitatum sicut potest probari ratione. Nã illud dꝫ posse quelibet ciuitas in suo territorio, quod potest ciuile positiuuꝫ in oẽs subditos suos, sed ius ciuile permittit in multis casibus, quod illi de villa teneantur emendare damnum datum ab alio eiusdem ville vt not. di. j. l. ne qd. ff. de incen. rui. ꝛ naufr. per illũ tex. ꝛ per. l. j. C. de omni agro deser. li. xj. vbi ordines ciuitatum compellũtur soluere ꝑ

fundis

fundis non habentibus pactiones, et facit. l. satis. C. in qui. cau. pig. taci. §. et l. fi. de primipilo. vbi pro causa primipilari filius et non heres patris tenetur, et bona vxoris similiter obligantur. Et ideo non incommode statuerunt Florentini qd pro debito mercatoris publici tenerentur vxoris et filij sicut testantur doctores in ista materia. Et istam opi. tenuit Inno. in. c. cum olim, de re. sti. spo. Ja. de bel. in auc. vt non fiant pignerationes. §. j. Ja. de ra. et Cy. in auc. habita. C. ne filius pro patre. Jo. and. in. c. non debet, in mercu. j. de reg. iur. Bar. in suo tractatu. Bal. et Sali. in auc. et omnino. C. de actio. et oblig. et do. Pe. de ancha.

28 ¶ †Ad argumenta autem contraria potest faciliter responderi, videlicet, quod secus est in represalijs quam in casibus supra generaliter allegatis. Vel potest dici, qd illi casus sunt speciales, vt infra videbimus, vel specialius dum dicitur, quod vnus nõ debet portare iniquitatem alterius. Istud est verum regulariter, sed quandoque vnus damnatur pro alio, vt supra monstratum est. ¶ Ad secundum dum dicebatur, quod vnus non pebebat locupletari cum damno alterius, respondendum est, quod vtens represalijs nõ locupletatur ex alieno, sed suum consequitur, et postea iste exactus pro represalijs habet remedium contra eum, pro quo exactus est siue iuste siue iniuste exactus sit, vt notat Bar. et doc. in. l. ij. in fi. ff. de verb. oblig. Et idem sequuntur Rapha. et Flor. per l. senatus. §. culpe. ff. quod metus causa. ¶ Ad illud vero quod dicebatur, non licere transire per agrum alterius vel per vias, dic illud verum generaliter, secus in particulari casu represaliarum, vt hic. Et cum dicitur, quod hic non seruatur ordo iuris circa re-

29 presalias, † dic qd hoc est verum, qñ in ipsis represalijs proceditur de equitate iurisgentiũ, que fuit anteque introduceretur ordo iudiciorum, vt. l. ij. §. exactis, et §. deinde. ff. de origin. iur. et l. j. C. de formu. et no. insti. de actio. §. ij. ¶ Et similiter non aditur superior, qñ licet Papa et imperator de iure sint omnibus superiores, tñ de facto non sunt superiores, et auxilium eorum de facto haberi non potest, vt in auc. vt diffe. iudi. §. j. et ij. in auc. de questo. §. si vero. Et licet Bar. et docto. in. l. hostes. ff. de cap. dicant inter ciuitates subditas vni principi nõ posse fieri iustũ bellum, nec seq captiuitates, et spolia, p. l. si qs ingenuã. ff. de cap. Illud procedit de iure ciuili, sz tñ de equitate naturali põt esse iustũ bellum cõtra omnes, vt. l. ex hoc. ff. de iusti. et iure, et. j. dist. hoc iure. ¶ Et de tali iure potiusque de iure ciui. positiuo sunt itroducte represalie, vt. d. c. dñs noster. xxiij. q. ij. Ad istũ autem tex. et cetera iura canonica respõdeo, quod sunt exose in multis casib⁹. Sz nõ regulariter, et nõ debet dici, quod iudex cõpetens extra territoriũ suũ iudicet represalias committendo, quoniam imo dicitur esse iudex cõpetens, qz ciuis illius loci, cõtra quem sunt concesse represalie, dicitur ingrediẽdo territorium istius iudicis committẽtis ipsas represalias quodãmodo delinquere, et ratiõe delicti efficit de iurisdictione cõmittẽtis ipsas repsalias, et licite capi. põt ar. l. diuus. ff. de ser. rusti. pdio. et sſuetudo sup hoc non est mala neque puersa regulariter, vt. s. dixi. Et ita dicitur tenuisse eas licitas in foro cõsciẽtie, beatus Tho. in secunda secũde. q. xl. dum modo quis nõ cõmittat, vel faciat eas animo iniquo, et crudeli, et ex affectione, et cupiditate bellãdi, potiusque sui iuris sſequẽdi.

20 † Et ista snia etiã placet mihi tanque pluribus et melioribus rationibus et auctoritatibus sſirmata. Ex qua infero bm Bar. in tractatu suo vbi ponit pulchras sſclusiones, in qbus represalie iuste sſcedi potuerũt. ¶ Prima, qñ vnus iudex nõ vult mittere executiõi sniam alterius iudicis ad se scribẽtis, vt dr in. l. a diuo pio. ff. de reg. iur. et in. c. Romana. de offi. ordi. et de fo. cõp. s. eo. lib. Scda, quod qñ non vult cõcedere arbitros, aut summatim pcedere inter pupillos et viduas, bm. l. j. C. qñ inter pupillos et viduas. Tertia, quod qñ iudex alterius non vult dare arbitros aut iudices delegatos extra locũ, vbi quis aduersarij potentiã perhorrescit, vel ipse aduersarius non vult prorogare iurisdictionem iudicis nõ suspecti, vt. c. statutũ. §. cũ vero, de rescri. eo. li. Quarta, qñ iudex alterius inique pnũtiat, et ciuitates suas nõ puidet dãdo iudicẽ appellationis, qui illam iniquitatẽ corrigat, et emẽdet, iuxta l. j. ff. de appel. Quinta, qñ ciuitas habet iniquũ statutum contra forẽses, quo subsistẽte ipsi necessario succũberent, et requisita nõ velit ipsuz corrigere, vel cãcellare. Sexta, quod quãdo nõ vult reuocare ciuitas sniam latã a suo iudice ob gratiam sui, quod tunc pñt cõcedi represalie ei, qui est lesus cõtra illam ciuitatem, que ipsuz lesit, et cõsequenter talis lesus iure belli cõtra illam ciuitatẽ põt capere psonas, et bona, et ducere ad iudicẽ suũ, vt de ipsis satisfaciat p vẽditionẽ, aut retẽtionẽ, iuxta. l. ait pretor. §. si debitorẽ. ff. de his q in frau. credi. et no. p Jo. an. in. d. c. nõ debet, in fine de reg. iur. alioquin capiẽs ppria auctoritate, et detinẽs apud se punirer, vt in toto ti. C. de pri. car. et l. illicitas, in prin. ff. de offi. psi.

21 ¶ † Fallit aũt supradicta regula in multis casibus. Primo, vbi p alia iniustitia posset haberi recursus ad supiorẽ, verbi gratia est facta iniustitia ab vna ciuitatibus regni, certe ex quo potest haberi recursus p iustitia ad regẽ, nõ potuerũt sſcedi, vel facta iniustitia ab vno ex subditis iperatoris aut Pape, certe ex quo põt haberi recursus ad ipsum Papã vel iperatorẽ nõ potuerũt fieri represalie, vt in auc. de questo. §. sup hoc, poterũt ergo fieri solũ, qñ fieret iniustitia ab aliquo tyranno vel populo erigẽtem ceruicẽ, et nõ recognoscẽtẽ aliquẽ superiorẽ saltẽ de facto in terris suis, qñ tũc nõ habetur p dño, vt no. Inno. in. c. nihil, de ele. et facit. l. decernimus. C. de sacro. eccle. Et istã fallẽtiã tenuit Jac. de beluis. p. §. sup hoc, in auc. de qsto. et auc. vt diffe. iud. §. j. Idẽ tenuit Ja. de are. per. l. ne quid. ff. de incen. rui. et naufra. Idẽ tenuit Bar. per. l. si alius. §. bellissime. ff. quod vi aut clam. et Bal. in. d. auc. et omnino qui allegat tex. quem dixi ad hoc esse meliorem de mũdo in. c. de mili. vasal. qui contumax est, colla. x. vbi si dñs nõ facit iustitiã potest depredari. quod dicit Bar. in suo tractatu nõ eẽ verũ, quãdo potest haberi copia superioris faciliter, secus aũt si posset difficulter vel cũ magna expẽsa, quoniã ista difficultas equiparatur ipossibilitati, arg. l. sſtinuus. §. j. ff. de ver. ob. et l. mediterraneos. C. de anno. et trib. lib. x. ff. de pig. actio. l. si seruus. ¶ Itẽ qz paria sunt, quod non posset adiri superior ex defectu iudicis, vel ex defectu pris, vt. l. j. ff. de diuer. et tẽp. prescri.

22 ¶ † Fallit secundo, vbi concederentur, vel fierent p iudices, vel magistratus nõ habentes merũ vel mixtũ imperiũ, vt sunt magistratus municipales, vel consules mercatorum, vel alij similes, qui nõ habent ius gladij et cataste, vt. l. si qd erit. ff. de offi. pcon. et lega. l. iubere cauere. ff. de iurif. om. iud. ¶ Ex quo infert bald. duo correlaria. Primũ, quod cum hodie ex cõsuetudine potestatis terrarũ habeãt merum et mixtum imperiuz et ius gladij, sicut habebãt olim presides prouinciarũ, vt. l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offi. presi. quod ipsi potuerũt cõcedere istas represalias. Item infert scdo, quod licet represalie possent concedi per vicarios generales ipsoꝝ potestatum, sicut etiam omnes alie cause, q non sunt sanguinis, possunt p eos expediri, vt. l. ij. et l. suggerẽte. ff. de officio eius qui vicẽ alterius ger. tñ ista concessio nõ poterit delegari, neque p delegatum expediri, sicut neque alie cause meri imperij, vt in. l. j. ff. de offi. eius cui man. est iurif. et l. j. C. ne lice. potẽ.

¶ Fallit tertio, vbi non seruaretur debita forma in ipsis concedendis, hec autem forma bm Bal. cõsistit in duobus. Primo, vt magistratus faciat hoc auctoritate populi, aut procerum, vel ancianorũ habentium libertatem a populo. ratio est, qz in cõcedendis represalijs pugna quodammodo offertur, vnde debet ibi regi, et interuenire auctoritas populi, vt. l. si legitima. ff. de pac.

23 l. hostes. ff. de cap. facit quod no. Inn. in. c. oli, de rest. spoli. ¶ † Nã in his, que sunt magni preiudicij, requiritur consilium vltra mandatum. l. nauarcorum, de nauicula. lib. xij. et no. in. l. j. §. j. ff. quod quisque iuris. Et idem putat Bar. si iudex faceret hoc auctoritate statuti vel consuetudinis illius ciuitatis, quia vbi statutũ loquitur, populus loquitur, vt. l. nam et ipsuz. ff. de iusti. et iure. Et ideo dici solet, quod frustra pcibus impetratur, quod iure cõi sſceditur vt. l. j. C. de thesau. li. x. Secũdo requiritur, vt in obseruatiõe huius forme adhibeatur cause cognitio, vt summarie cognoscatur, et denũtietur parti, quod faciat iustitiam suo ciui et cõpatriote. Cõtrarium enim vult Bald. quod lis cum eo contestetur, qñ secundum ipsum, istud, quod est iurisdictio in iudice, in parte potest appellari officiuz iudicis, maxime cum descendat ex equitate, vt. l. j. ff. de iurif. om. iud. l. plane. ff. de pet. here. ac etiam descendat ex moribus ciuitatum, sicut dicimus, in. l. qui restituere. ff. de rei vendi. et l. j. §. sed hoc necessario. ff. si mulier ven. nomi. et ideo sicut in reliquis sup officio iudicis proceditur ordinare, vt. c. ij. de offi. iudi. ita etiam

24 pceditur hic. † Et sicut alias a iudice, cuius officiũ imploratur, potest appellari, si non iuste se exercet, vt no. in. l. j. C. de bono. pos. bm tab. et l. iiij. §. hoc autẽ videndum. ff. de dam. infec. ita et hic. Bar. aũt dixit, qd imo istud neque erat actio, neque officiũ iudicis sed erat quedã potestas regia, qua totus mundus informiter regitur, vt. l. ij. §. j. ff. de ori. iuris, et si esset officiũ iudicis, vel actio, de eo esset aliqua lege cautum, quam tamẽ asserit se nunque inuenisse, ex quo sequitur quod licet in concessione ipsarum represaliarum debeat interuenire iusta causa, vt. l. cũ vero. §. subuẽtũ. ff. de fideicommissa. liberta. et l. j. §. hec verba. ff. ne vis fiat ei, et notat Jaco. de belui. in auc. ne fiat pignoratio. §. j. et sanctus Thomas, et Innocen. vbi supra, tamen non requiritur libellus de necessitate neque citatio in ipsius porrectione, et subsequẽs cause cognitio, sicut dicitur in. l. ij. §. causa. ff. quis ordo in bono. posse. ser.

¶ Fallit quarto, vbi aliquis non fuisset culpabilis de iustitia facta, verbi gratia, cum pretor vellet habere intrusionem consilij, super deneganda iustitia, in qua quidam consuluit per ballotam suam, ꝙ fieret iustitia, ⁊ non stetit per eum 25 † quoniam tunc ipse non poterit capi. ⁊ dicit Bald. ꝙ hoc casu esset bonum, ꝙ ponens ballotam suam, ꝙ fieret iustitia faceret de hoc fieri publicum instrumentum, vt. l. quoniam iudices. C. de appel. ¶ Et idē dicit Bald. si quis recessit de consilio, cum non posset loqui libere, ꝙ deberet fieri iustitia, vt. l. quinqꝫ fumantes de decu. libr. x. Ratio est, quia tales habentur pro contradicentibus, vt. l. ij. §. voluntate. ff. solu. matri. ⁊ l. si cum dotem eodem titu. Plus voluit Bald. ꝙ etiam si aliquis ciuis eius ciuitatis, contra quam sunt concesse represalie, fuisse extra terram, vel foris tempore iniustitie commisse, quoniam non potuit citari tanꝗ̄ non habens ibi habitationem, ad quam debet fieri citatio secundum iuris interpretationem, vt in clem. cum causam, de elect. facit ꝙ dicitur ignorantes non debere teneri, neqꝫ obligari, vt. l. fin. ff. de decre. ab ord. fac. ¶ Et eodem modo dixit Jaco. de belui. in alijs, qui non sunt de consilio, ⁊ non possunt consentire neqꝫ dissentire in hac iniustitia committenda, quoniam non potuerunt capi, neqꝫ ipsi, neqꝫ ipsorum bona, arg. c. romana. §. fi. de senten. excom. ⁊ l. sed si ex dolo, ⁊ ita transit Bald. ⁊ Sali. in auc. omnino. Bar. autem in duobus vltimis casibus sensit contrarium, quoniā quilibet etiam non culpabilis debet posse capi, ⁊ consequenter eius bona. ¶ Primo, qꝛ vniuersalis culpa transit ad omnes, qui nō possunt ab vniuersitate, vel corpore separari, 26 † sicut dicimus in sententia interdicti lata contra omnes, vt vnum, de postu. c. j. ⁊ c. romana, de senten. excom. ⁊ hic in fi. Sed Bar. respondet, ꝙ illud est propter impossibilem separationem culpabilium a non culpabilibus, ar. l. fructuarius. §. si in viuarijs. ff. de vsu. secus autem vbi possent discerni ⁊ separari, vt hic, vbi magistratus ⁊ decuriones tamen fuerunt in culpa, vt dixi. s. facit ad hoc. l. j. ff. de magistra. ¶ Secūdo mouetur Bar. qꝛ sicut homo liber potest capi pro iure qđ habet in eo dominus suus, vt. l. pro herede. §. si quid. ff. de acqui. here. ita etiam ciuis potest capi pro iure, ꝙ habet in eo ciuitas sua, vt. l. de iure. ff. ad muni. Sed Bald. respondet, ꝙ illud ius, qđ hꝫ ciuitas in ciue, non est in commercio, sicut ius qđ habet dominus in seruo, ar. l. quedā mulier. ff. famil. her. in eo qđ ibi dicit de diuisiōe libertatis. ¶ Tertia ratio Bar. est, qꝛ sicut furiosi ⁊ infantes obligant̄ pro collecta, vt. l. j. §. quibus. ff. ꝙ cuiusqꝫ vniuer. nomi. ita etiā alij inculpabiles. Sed Bal. respondet, ꝙ pupilli, ⁊ furiosi obligantur complexiue, vt ibi, sed particulariter non possunt obligari, neqꝫ pati aliquam sententiā vel missionem, vt. l. neqꝫ, de in ius vocan.

27 ¶ † Fallit quinto, vbi illi, qui essent capti, vel detenti non essent ciues naturales illius ciuitatis, que fecit iniustitiā, sed essent de comitatu, vel essent aduentitij, quoniam verba absolute posita significant naturalitatem, tamen de communi vsu loquendi ꝯtra, vt. l. j. ff. de tut. ⁊ cura. da. ab his, secus si referantur ad aliud, qꝛ respectiue possunt poni, vt etiam alios comprehendant, puta respectu munerū, vt. l. j. ff. ad muni. ⁊ l. sed reprobari. §. amplius. ff. de excu. tuto. Et ideo materia odiosa stricte interpretatur, vt. l. fi. C. de his qui veni. eta. imp. ⁊ l. qui ab eo. de tutel. Et ita tenuit Ray. ⁊ Bal. Bar. autem dictum videbatur verius esse, ꝙ appellatione ciuium continerentur comitatenses ⁊ incole. quoniam par est dicere homo Florentinus, ⁊ municeps Florētinus, vt. l. j. ff. ad muni. ⁊ l. sed reprobari. §. amplius. ff. de excu. tutor. Sed Bar. respondet, ꝙ illa iura intelliguntur respectiue ratione munerum, secus si absolute. Et hoc esset verum, quando esset nomē loci in specie. Si autem esset nomen loci in genere vel vniuersale, tunc bene comprehenderet etiā comitatēses, ⁊ incolas, sicut cū dicto prouincialis. l. ꝓuincialis. ff. de verb. sign. Sed opi. Ray. est verior apud Bald. ¶ Et idem dicit si esset nomen prouincie existentis sub vno preside, sicut est marchianus, 28 † nā continebitur etiam ille, qui deseruit vnam ciuitatem, ⁊ incolit aliam sub eodem presidatu, vt. l. in adoptiuis, ⁊ ibi gl. C. de adop. ⁊ eā tenet Bal. licet Bar. non placeat. Et ratio secundum Bal. est quia homo principaliter nascitur ciuitati, secūdario prouincie, sicut etiā quis nascitur patri ⁊ auo, vt. l. postliminij. §. j. ff. de cap. ⁊ l. assumptio. ff. ad muni. Et eodē modo dicit, si vna ciuitas est redacta ad presidatum, que ante sub eo non fuerat, vt est glo. in. l. fina. C. de prescrip. longi tempo.

¶ Fallit sexto, vbi ille, qui detinetur pro represalijs esset bannitus a sua ciuitate, nam aut ipse est talis bannitus, qui reputatur hostis, ⁊ tunc sine dubio non valent, cum ipse reputetur hostis, ⁊ mortuus, vt. l. tutelas. §. si libertate. ff. de tute. ⁊ l. j. §. fi. ff. de contratab. Aut ipse est bannitus cui conseruantur, ⁊ tunc similiter non potest capi, quoniam non reputatur esse de vniuersitate, cū sit bannitus, arg. l. j. C. de here. insti. Item quia ipse reputat̄ absens talis, qui citari ⁊ moneri non potest.

¶ Fallit septimo, vbi rebelles banniti, vel aliter abdicati ab aliqua ciuitate peterent ipsas represalias, quoniā iniuria siue iniustitia eis facta non videtur proprie facta ipsorum ciuitati, cum nō sint sub eius protectione. ff. ex quibus cau. maio. l. inter, transfugas, ⁊ C. de pat. pote. l. abdicatio. ⁊ l. fi. ff. de legi. facit quod no. in. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi.

29 ¶ † Fallit octauo, in aduenis petētibus ipsas represalias pro se fieri, quoniam cum non sint sub protectione ciuitatis, in qua habitant, vt. l. si non speciali. C. de test. non est equum, ꝙ ciuitas, ꝗ̄ inhabitant, debeat ꝓ ipsis pugnare, vel ipsos vindicare. ¶ Item qꝛ, qui non subijt munera, non potest proprie dici municeps, vt. l. j. ff. ad muni. ¶ Item qꝛ, qui non habet onus non debet habere commodum, sed econtra, vt. l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. C. de fur. ⁊ l. secundum naturam. ff. de reg. iu. Que ergo confirmo, quia nemo debet habere priuilegia alicuius artis, nisi qui eam exercet, vt. l. nemini. C. de consuli. lib. xij. facit. l. sed ⁊ milites. §. quoniam. ff. de excu. tutor. ꝙ ad hoc optime congruit. l. scriniarios. C. de tastamen. mili. l. sub pretextu. C. de sacrosan. eccle. ⁊ l. j. C. de incolis, li. x. facit. Ex quo infero duo. ¶ Primū qđ si aliquis aduena nō probaret se sustinere onera ⁊ factiones, ꝙ nō posset gaudere bñficio represaliarum concedendarum a ciuitate, in qua habitat. ¶ Item secundo infero, ꝙ si aliquis aduena probauerit se soluisse factiones cum alijs ciuibus, ꝙ ipse poterit vti hoc beneficio, quoniam ex ista solutione per ipsum aduenam facta videtur probari quidam quasi contractus cū alijs ciuibus, ꝙ ipse soluat, ⁊ ipsi eum defendant. 30 ¶ † Et idem, si impleuerit contractum ex parte sua, debet posse agere, vt. l. iulianus. §. offerri. ff. de actio. emp. ⁊ l. ex placito. C. de rerum permu. Plus voluit Bal. in. d. auc. ⁊ omnino, ꝙ tales aduene nō possent habere beneficium represaliaꝝ, etiam si statutum diceret, ꝙ ipsi aduene tractarentur, ⁊ reputarētur pro ciuibus, qꝛ aliud est aliquem esse ciuē, aliud eū haberi ꝓ ciue, ⁊ aliud est aliquē esse filium, vel haberi pro filio. l. j. in prin. ff. de suis ⁊ legi. l. quidam cū filium. ff. de ver. obli. Item qꝛ per tale statutum non ciues nō efficiuntur ciues. l. mētis appellatione, ⁊ ibi gl. ⁊ Ja. de arena. ff. de verb. sig. Erunt ergo ciues quo ad aliqua, sed non quo ad omnia. Quod limitatur duobus modis. Primo, vt non procedat, ꝙ dixi, quando statutum loqueretur generaliter volendo eū reputari ⁊ tractari pro ciue quo ad omnia, quoniam hoc casu haberet etiam represalias, per. l. non dubito secūdum vnum intellectum. C. de capti. ⁊ no. Bar. in suo trac. in. v. q. sue vltime questionis. ¶ Item limitatur secundo, ꝙ non procedat, quando talis aduena lederetur contemplatione ciuitatis, in qua habitat, qꝛ tunc ipsa teneretur eum vindicare, vt. l. iij. ff. de offi. presi.

31 ¶ † Fallit nono, vbi iniustitia est facta ciui, qui tempore iniustitie sibi facte non erat ciuis, sed fuit factus ciuis postea, qm̄ represalie concedūtur ciui, qui est ciuis tempore iniustitie tantum, nō postea, vt. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. l. j. §. si seruus. ff. depositi. l. quecunqꝫ. ff. de acti. ⁊ obli. ſm Bar. qui dicit ibi eē optimas cōcordantias. ¶ Et idem puto, si bannitus fuerit exēptus de banno post concessionem represaliarum, nam nō potest petere represalias concessas tempore sui banni. l. diui fratres. ff. de penis, ⁊ videtur placere Bal. in auc. ⁊ omnino. ff. de actio. et obli. idem tamē Bal. in auc. ⁊ omnino, putat sic posse distingui. aut quis patitur iniustitiam super datione pecunie, vel solutione aut alio actu momentaneo, ⁊ procedit qđ. s. dixi. aut quis patit̄ iniustitiam super aliquo actu continuo, sicut quando detinentur res, ⁊ tunc possent concedi sibi represalie inspecto presenti statu. non autem de preterito vel de futuro, argu. l. si dominū. ff. de fur. ⁊ l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiuran. ¶ Fallit decimo, vbi represalie fierent, vel concederentur contemplatione ciuis alterius ciuitatis habentis fedus vel ius sociale cum ciuitate, que debet represalias concedere, qm̄ secundum Bal. hic vnum extremum nō influit in aliud. Secus aūt esset, si vna ciuitas esset sub protectione alterius, sicut est hec ciuitas sub dominio Venetorum, quia tunc represalie concesse Patauinis possent haberi etiā a Venetis, qui habent in Patauinos ius dominationis, 32 ⁊ ita potest intelligi. l. necnō. C. de cap. ¶ † Fallit vndecimo, vbi ille, qui peteret ipsas represalias pro se fieri, esset electus minister quo ad hoc. Et in capiendis hominibus debitum modum excederet captos vulnerando, vel aliter verberando. Nā talis retentio videtur concedi sine iniuria, vt. l. miles. §. iudicati. ff. de re iud.

retētio vř ɔcedi sine iniuria, vt. l. miles. §. iudicati. ff. ō re iu. Et iō pp nimiā crudelitatē, qs excludit a dn̄o ⁊ iur̄ suo, vt. l. nō ex singul. ff. ō reg. iu. ⁊ isti. ō his q̄ s̄t sui vł alie. iur. §. i dn̄oꝝ. Si āt executio cōitereť ministris vł officialibus, vt fit cōiter, vt dic. l. is cui §. missus. ff. vt in pos. leg. pp delictū officialꝭ, nō dꝫ relaxari captꝰ ⁊ fieri dānū p̄ncipali creditori, vt. l. nō ē ꝟisile. ff. ꝙ metꝰ cā. ⁊. l. in terdū. §. q se furē. ff. ō fur. ¶ Fallit duodecimo, vbi debitū ꝓ quo peterēt eēt debitū ciuiliter tm̄, sic est ꝑmissuꝫ i chirographo ex cā mutui post biēniū, qō ꝟe nō fuit numeratū, vt. l. i ɔtribꝰ. C. de nō nu. pec. ⁊ isti. ō literaꝝ obli. i prin. vł sic est deductū i snīa ɔdēnatoria eius, q i ꝟitate nō erat debitor, vt. l. iulianus veꝝ debitorē ff. ō ɔdi. inde. sicut est debitū ex ꝟtute alicuius statuti obligantis aliquē ꝯ rōnē nālez, vt. l. oēs populi. ff. de iusti. ⁊ iur. Et notaꝭ de his ōbitis ciuilibꝰ, i. l. cū qs. C. ō iur. ⁊ fac. igno. ⁊. l. j. ff. ō ɔdi. in debi. ¶ Et rō ēt † , q2 nō lꝫ pugnā cōmittere de iuregētiū, ꝙ rōne nāli ōř introductū, nisi ꝓ debitis iurisgētiū vt. l. cū amplius. §. is nā dꝫ. ff. de reg. iu. ⁊ facit qō no. Inn. i. c. q2 pleriq3. ex. ō imu. eccl. s3 ꝓ ōbito ciuili nō dictat rō nālis, ꝙ cōmitaꝭ pugna aliq̄. Et ita ɔcludit bal. i. §. alle. auc. ⁊ oino. ¶ Fallit. xiij. vbi peterēť die feriata i honorē dei, qn̄ executio fcā tali tpe n̄ valeret, nisi eēt suspitio ō fuga, q̄ p̄sumiť ex q̄litate p̄sonaꝝ, vt. l. ait pror. §. si ōbitorē. ff. ō his q̄ in frau. credi. ⁊. l. dies festos. ⁊ ibi gl. C. ō fer. s3 Bal. ¶ Et nisi talꝭ ɔcessio facta alꝭs eēt inutilis, q2 illi ꝯ quos sunt ɔcesse sunt distātes ⁊ nō veniētes ad locū, nisi raro ⁊ diebus feriatis, qn̄ tūc die feriata poterūt ɔcedi, vt. l. j. ⁊. ij. ff. ō ferijs. ⁊. l. ij. e. ti. Qō qdē iudex habebit estimare, vt. l. ō pupillo. §. si qs riuos. ꝟ. totius. ff. de dā. infec. Et hoc t3 Bar. in suo trac. in. ix. q. art. pe. ¶ † Itez limitaꝭ s̄m Bar. vt. §. vt nō ꝓcedat supradicta fallētia, quoties eēt ɔcessuz p populū, vel h̄ñtē ptātē legis ɔdēde, ꝙ dicta captura posset fieri die feriata in honorē dei, ꝙ ipi poterūt, arg. l. p̄uin ciaꝝ. C. de ferijs. Si vero essent ferie introducte pp vtilitatē hominū, sicut sunt ferie messiū ⁊ vindemiaꝝ, ⁊ tūc possent ɔcedi, sicut ɔcediť executio rei iudicate, ⁊ aliaꝝ summariaꝝ, vt. c. fi. extra de iu. ⁊ no. in. l. j. ff. e. ti. Qō est veꝝ, nisi referaꝭ qō ō dictis rebus tanq̄ ad aliū ptinētibus, qn̄ tūc res sequestrabiť, vel satisdabiť, ⁊ sup̄sedebiť interi3. ¶ Fallit Decimoq̄rto, vbi ciuitas nō posset se vēdicare p rep̄salias, nisi ēt alicui suo ciui faceret iniuriā. ꝟbi gratia, si ɔcedēs rep̄salias Venetis ꝯ Mediolanēses nō possent facere rep̄salias, nisi de Titio ciue Mediolanēse ⁊ Veneto. naz tūc isto casu nō valet ɔcessio, ne redūdet i iniuriā, s3 Bar. arg. l. j. §. h3 itaq3. ff. si qs testa. li. eē. ius. fue. Itē q2 nemo dꝫ statuere ꝯ seipsum, vt. l. si peculiū. ff. de pecu. leg. ⁊ q2 cū par debeat eē affectio oim ciuiū, nō dꝫ statui aliq̄d ꝓ vno, qō sit ꝯ reliquū, arg. l. nō solū. §. de vno. ff. de ritu nupt. ⁊. l. assiduis. C. q pot. in pig. ha. ad hoc. ff. de pcu. l. si is q duos. ⁊. ff. de pig. l. obligatiōe generali. Et hoc placet Bar. ar. iij. §. de inof. test. ¶ † Qō tñ ipse limitat, nisi iste talis, q est captus, eēt in culpa ꝓpria ⁊ certa, q2 tūc nō est dignus exími, cū cōprehēdanꝭ noxij. arg. l. papinianus exuli. ff. ō mi no. ¶ Plus voluit Bar. ꝙ ēt talis ciuis, si esset noxius, nō includeretur in ista ɔcessiōe p rōnes supradictas, nisi sp̄aliter, ⁊ nominatim exprimereť in illa culpa, ar. c. ɔstōnē. ō sen. excō. s3 ista snīa Bar. eēt nimiū mollis ⁊ effeminata, ⁊ iō nō tenēda. nā. c. ɔstōnez loquiť in casu sp̄ali, vc3 qn̄ ferēda est excōicatio ꝯ participātes, ꝯ secus in alijs, ar. l. ius singulare. ff. ō legi. ⁊. l. j. ff. ad muni. Quidā tñ voluerūt distingueꝭ, an ille ciuis ɔuerseť magis in vno loco q̄ȝ in alio, vt iudiceꝭ de illo, in quo magis ɔuersaꝭ, ar. l. cū delanionis. §. fabinus. ff. de fun. instr. ⁊. l. q̄riť hermafroditū. ff. de sta. ho. S3 ista est nimiū seuera crudelisq3 opinio, iō teneamꝰ opi. Bal. que vř esse cōior. ¶ Fallit decimoquinto in clericis ⁊ p̄sonis ecclesiasticis, vt ꝓbaꝭ in hoc tex. ⁊ ita t3 gl. ⁊ doc. §. ea. ¶ Fallit decimosexto, † vbi eēt rōnegata iustitia sup re p̄ua seu modica, qn̄ sic remedia subsidiaria ⁊ odiosa, q̄lis est in integrū restitutio, nō cōpetūt ꝓ re modica, vt. l. scio. ff. de in integ. resti. l. si oleū. §. fi. ff. de dolo. ita rep̄salie, q̄ reputanꝭ remediū subsidiariū, vt hoc. c. nō dꝫ valere. Et p eādē respōsionē pōt dici, ꝙ si iudex rei fuerit inique interlocutus sup possessorio rei mobilis, cuius est vilis ⁊ abiecta possessio, vt. l. si rē mobilē. ff. de acq. pos. ⁊ in toto ti. C. si ō momē. pos. fue. appel. vel de alia re, cuius damnum est reparabile per appellationez a diffinitiua, vt. l. ante sentētie. C. quoꝝ appel. non reci. ⁊. l. an̄ sniam. ff. e. ti. Qō tūc nō debebūt, nec poterunt concedi rep̄salie, imo ɔcesse nō valebūt. ita t3 Bar. in. iiij. q. ij. q. prin. ¶ Fallit decimoseptimo, qn̄ represalie peterenꝭ vł ɔcederenꝭ ab aliquo principe, vel ciuitate recognoscēte supiorē, sicut sunt Barones sub rege. ⁊ vna ciuitas sub alia, qn̄ sicut ipe represalie nō ɔceduntꝭ, nec valēt, nisi ꝯ nō recognoscētē superiorē, ita nec ɔcedi p̄nt, nec ɔcesse valēt, nisi a nō h̄ñte supiorē saltē ō facto. Et est rō. q2 solū ciuitas vel princeps h̄ñs superiorē, h3 ius belli indicēdi, vt p Bar. in. l. hostes. ff. de capti. ⁊ p Inn. in. c. olim. de rest. pos. Qō limitaꝭ duobus modis. † Primo, ꝙ nō ꝓcedat, qn̄ ille baro vel princeps subditus seu ciuitas alteri supposita haberet facultatē ɔcedēdaꝝ represaliaꝝ a dn̄o vel ciuitate supiore, qn̄ tūc vice superioris ɔcederēt, vt. l. ⁊ q2. ff. de iuris. om. iud. ⁊. l. j. §. q mādata. ff. de offi. eius. Itē scdo nō ꝓcedit, quoties nō posset haberi recursus ꝓ represalijs ɔcedēdis ad supiorē ēt de facto, nisi cū difficultate, qn̄ sicut difficultas ex pte eius, ꝯ quē ɔcedunt, attēdiť, vt dixi. §. primā fallentiā, ex parte eius, pro quo conceduntꝭ, attendi dꝫ, ar. l. ait pror. §. si debitorē. ff. de his que in frau. cred. l. si alius §. bellissime. ff. qō vi aut clam. ⁊. l. nullus. C. ō iudeis. ¶ Fallit decimooctauo, qn̄ captus ꝓ represalijs esset paratus sarcire dānuz ei, qui fecit eū detineri, vt. xxiij. q. ij. c. vulgo. Nā tunc soluendo ꝓ alio etiā inuito ⁊ nolente eū liberat, vt. l. soluēdo. ff. de nego. gest. ⁊. l. solutionē. ff. de soluti. ⁊ ɔsequenter tolleť radix ⁊ fundamētū ip̄aꝝ represaliaꝝ, arg. l. adigere. §. q̄uis. ff. de iurepa. ⁊. c. cessante. de appel. ¶ Fallit decimonono, qn̄ detētus pro represalijs eēt paratus docere de iustitia partis sue, ⁊ de iustitia eius, qui impetratur ipsas represalias, qn̄ tunc prestita cautione idonea de ipsa iustitia cognosceť, an fuerit denegata petēti represalias, vel fuerit ministrata, arg. auc. ei q iurat. C. de bo. aucto. iudi. pos. ¶ Fallit vigesimo, † qn̄ ipse impetrans represalias renuntiasset in ɔtcu celebrato cū alienigena iuri petēdarū represaliaꝝ, qn̄ lꝫ nō possit rennutiari maleficio futuro, vt. l. si vnus. §. illud. ff. de pac. ⁊. l. si neminē. C. de pact. cōuen. potest tñ dici, ꝙ ista nō sit renuntiatio maleficij, q2 represalie maleficiū nō sunt. S3 vř renuntiari cuidaz q̄rele ad superiorē, qō est ꝑmissuz, sicut dicimus, qō est ꝑmissuz renūtiari appellatiōi, vel reclamatiōi future, vt. l. j. §. si qs aūt. ⁊. l. fi. C. de tēpo. appel. ¶ Fallit vigesimoprimo in his, q sunt ciues, vel h̄ñtur ꝓ ciuibus quo ad qd tm̄, ⁊ limitate, vt sunt scholares, q quo ad p̄sonā ⁊ ea, q̄ secū h̄ñt, vel ducūt cā studioꝝ h̄ñtur ꝓ ciuibꝰ, vt in. j. ɔsti. ffoꝝ. ⁊ auc. habita. C. ne fil. ꝓ pat. Itē stipēdiarij, q sunt ciues quo ad stipēdiū, ⁊ militiā suā in eo loco, vbi sunt cā militie, vt. l. municeps. §. fi. ff. ad muni. l. heres absens. §. fin. ⁊ ibi gl. ff. de iud. Itē officiales alij, q sunt in offō. nā rōne officij ⁊ in his q̄ cā officij agūt reputaꝭ ꝓ ciuibꝰ, vt. l. ciues. ⁊ ibi gl. no. C. de incol. Nā nō p̄nt peteꝭ rep̄salias ab ea ciuitate, in q̄ h̄ñt ius limitatū rōne studij militie vel officij, nisi ꝓ ipsis iniuria sibi illata est, neq3 ecōtra capi ꝓ represalijs p̄nt, nisi intulerint iniuriā occasiōe dicti studij officij, vel stipēdij, arg. l. ij. §. legatis. ff. ō iudi. ⁊ facit. l. magis. ff. de acq. re. do. ⁊ ita t3 Bal. in. v. q. sue q̄onis que p̄ncipalis. ¶ Fallit vigesimosecūdo. † qn̄ aliqui essent ciues alicuius ciuitatis ex conuentione, vel statuto, ⁊ peterent represalias contra ciuitatē originis ꝓprie, qn̄ ex quo facto mihi q̄riť ius in eodē si agaz non obligor. ¶ S3 si fieret iniuria huic ciui, acqrereť ius rep̄saliarū ciuitati sue originis, vt. l. liber homo. in p̄nc. ff. de verb. obli. ergo nō dꝫ acqri hoc ius ꝯ ipsam ciuitatem originis. ¶ Scdo, q2 fructuarius nō pōt nūciare nouū opus ꝯ dn̄m, vt. l. j. in fi. ff. de ope. no. nū. Similiter ille, qui habet publicianā, nō pt cā intētare aduersus dn̄m verū, vt. l. pe. ff. de publica. Ergo ⁊ ptās ista nō dꝫ ɔcedi huic ciui ꝯ ꝓpriā ciuitatē. ¶ Tertio, q2 sicut remediū extraordinariū nō daꭍ ꝯ p̄rem, vt. l. fi. C. q ⁊ aduersus quos. ita nec dꝫ dari ꝯ p̄riam, q̄ patri ꝓfeꝭ, vt. l. veluti. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊. l. postliminiū. §. reuersus. ff. de capti. p̄sertim cū ciuitas originis preferatur ciuitati ex cōuentione. vt. l. assumptio. §. filius. ff. ad muni. ⁊ no. C. de incolis. l. ciues. lib. x. Et † posset statuere in ciuem suum, anteqū in aliam ciuitatez ascriberetur, vt. l. fin. C. de pac. conuen. ⁊. l. si vnus. §. antequam. ff. de pac. Ista tamen fallentia non est vera. Sed communiter reprobatur, ⁊ determinatur, ꝙ ciuitas conuentionis possit represalias cōcedere contra ciuitatem originis. Quoniam facultas concedendarum represaliarum succedit in locum superioris iudicis, vt dictuz est. §. circa regulam. Sed si ciuitas originis faceret alicui iustitiaz, non est dubium ꝙ posset adiri superior ipsius ciuitatis originis pro reformatione illius iustitie, vt. l. merum. §. animaduertendum. ff. quod me. causa. ⁊. l. sed si ex dolo. §. j. ff. de dolo. ergo valebit ista concessio. Item secundo, q2 quando sunt duo, qui habent vnum subditum, quilibet potest eum defendere contra iniuriam, que ei infertur ab alio, vt patet, quia si pater infert iniuriam filio, patriam non defendit, vt in toto titulo. ff. ⁊. C. de patrici. ⁊ si patria opprimit filiū, pater ꝓ eo appellat. vt. l. nō tantū. ff. de appel. l. lucius. eo. ti. ergo idē erit i ꝓposito. Tertio ciuitas originis, vel alia ptās attēdiť, cū subditū defendit, ⁊ ei iustitiā facit, nō aūt eū spoliat, vt. l. qui fundū. §. si tutor. ff. ꝓ emptore. l. interdum. §. qui tutelam. ff. de fur. sed in ꝓposito nostro ciuitas originis fecit in

iustitiam ⁊ acquisita ex conuentione facit iustitiam, ergo attendetur secunda ⁊ non prima. Et per has rationes facilis est responsio ad argumenta in contrarium.

41 ¶ Fallit vigesimotertio, † vbi aliquis esset ciuis alicuius ciuitatis originarius, ⁊ tamen non faceret in ea factiones, ex contumatia, quia ciuitas sua, a qua peteret concedi represalias, iuste possit eas sibi denegare, si vellet, vt.ff.ex quib.cau.maio.l.sed ⁊ si per pretorem.§.sed si cum decreto. Sed si vellet concedere represalias ciui, ⁊ aliter tertius vellet opponere, ꝙ non valeret concessio, qꝛ facit factiones ex contumacia. dicit Bart.in.c.v.artic. ij. ꝙ talis oppositio tertij non attenditur, sicut tertius non potest opponere emphyteote ꝙ nõ soluit debitũ canonez domino suo, vt.no.glo.in.l.j.ff.si ager vecti.vel emphy.peta. ⁊ no.in.l.j.C.de iure emphy. Et hoc reputatur notabile, qꝛ licet ciuilitas acquisita ex priuilegio, vel alia concessione possit tolli episcopo, ꝙ quis nõ soluit factiones, vt in.l.j.ad munici.tn. ius ciuilitatis cõpetẽs ex origine iuris non tollitur, nisi ciuitas etiã velit, vt supra dixi.

¶ Fallit vigesimoquarto, vbi aliquis iudex existendo in alia ciuitate fecisset iniustitiam, ꝙ ipse debet puniri in eo loco, in quo ipse deliquit, ⁊ non in alio, vt.l.ij.C.vbi de cri.agi opoꝛ.C.vt omnes iudi.tam ciuiles ꝙ̃ milit.l.j.⁊ in auc.vt iudi.sine quoquo suffra. §.necessitatem. Et ita tenet Bar.in.j.q.vj.q.principalis. Sed Jacob.de bel.in auc.vt non fiant pigne.§.j.disputando tenuit, ꝙ immo poterit pro represalijs capi in ea ciuitate, contra quam nõ fecit iustitiam, per.l.j.ff.quod quisqꝫ iur.⁊ de senten.excom.c.ro-

42 mana.§.eo.lib. Nam † licet durante officio non possit conueniri coram superioꝛe, vt.l.pars literarum.ff.de iudi.⁊.l.nec magistratus.ff.de iniur. Sed solum post tempoꝛe sindicatus. ⁊ consequenter non videantur debere posse conueniri per populum concedẽtem represalias succedentem in locum superioꝛis, vt superius dictum est. illud procedit de rigoꝛe iuris. Sed tamen inspecta equitate naturali, qua introducte sunt represalie, videt̃ ꝙ possit quandocunqꝫ conueniri.

¶ Fallit vigesimoquinto in mulieribus, quoniam mulieres in persona capi non possunt, nec detineri, vt in auc.sed hodie.C.de offi.eius qui vicem alte. ger. ⁊ in auc. sed nouo iure.C.de custo. reo. ⁊ istud firmant doct. quia licet in bello mulieres capi possent inspecto iure naturali, ⁊ redire iure postliminij, vt.l.j.ff.de capti. tamen leges debent intelligi de captiuis ciuiliter, arg.l.is cui.ff. de seruitu.

¶ Fallit vigesimosexto in scholaribus, in quibus hoc specialiter indultum est de iure communi.auct.habita.C.ne fil.pro par.

43 Et idem exprimit illa auct.de familiaribus ⁊ nuntijs eoꝛum. † Et doct.extendunt per identitatem rationis ad scriptoꝛes ⁊ bidellos, qui sunt de appenditijs necessarijs ipsis scholaribus in studio, arg.l.j.in fi.⁊.l.scrinarios.ff.de testa mili.iuncta prima constitutione.ff.in fi. Et idem putat Bar.in patre, qui veniret ad visitandum filium existentem in studio, vt.ff.de iudi.l.ij.§.idem claudio.in glo.super verbo, venerant.ff.de iudi. Et istud est verum, dummodo isti scholares studeant in loco habente priuilegium studij, vt in prima constitutione.ff. §.hec autem tria.secus autez in alio loco. Secundo requiritur, ꝙ tales scholares vadant, aut stent gratia studendi, vt habetur in auct.habita. quod optimus iudex arbitrabitur ex qualitate personarum rerum ⁊ consuetudine eundi, ⁊ redeundi, ⁊ multis alijs coniecturis, vt.l.non omnes, §.a barbaris.ff.de re mili.⁊.l.naturalem.§.pauonuz.ff.de acqui. rerum do. Et istud placet propter id quod dicitur, ꝙ priuilegia dantur scholaribus solum in loco habente priuilegiũ studij, vt.§. hec autem tria.s.allegato.qꝛ ille tex.loquitur solum de scolaribus iuris.nam alij habent priuilegium vbicunqꝫ studeant, vt.l.si duas.§.est autem.ff.de execu.tuto ꝙ̃ꝙ̃ hodie iura etiam possint vbiqꝫ doceri propter multitudinem peritoꝛum. ⁊ sic ille text.videtur coꝛrectus ex quadam generali consuetudine, ⁊ interpretatione.

¶ Fallit vigesimoseptimo in legatis siue ambasiatoꝛibus, qui mittuntur ab aliqua ciuitate ad principem, vel alium locum insi-

44 gnem, † quoniam tales non debent neqꝫ in itinere, neqꝫ in loco destinato capi, aut detineri de iuregentium, vt.l.sanctum.ff.de re. diui.⁊.l.ij.§.legatis.ff.de iudi.⁊ ibi no.glo.in verbo, destinati. Et idem putant doct.de famulis ⁊ seruitoꝛibus suis, sicut diximus s.de scolaribus. Et illud quod in legatis dicitur, idem foꝛte erit in his, qui inuiti vel causa testimonij destinantur ad aliquem locum, vt no.in.d.l.ij.de iudi.

¶ Fallit vigesimooctauo in euntibus ad nundinas, quoniam in loco nundinarum capi aut detineri non possun, vt.l.j.C.de nundi. Sed tamen transeundo per loca pꝛohibita poterunt capi, cum non reperiatur pꝛohibitum, nec poterunt se equiparare legatis in hoc, de quibus.s.dixi, quia legati repuon tantur inuiti transire pro legatione. Sed euntes ad nundinas n̄ ex do. vadunt ex necessitate, sed ex voluntate, ⁊ idem sensit Bart.d unt Pet.de ancha.hic. Quod non placet, qꝛ scolares non vaꝛ do.ad studiuz ex necessitate, ⁊ tamen habent priuilegium eundo ⁊ stãdo, vt dixi.s.

¶ Fallit vigesimonono in euntibus ad indulgentias famosas ⁊ approbatas, vt in auct.omnes peregri.C.commu. de succes.ibi libere hospitentur. ⁊ glo.tenet hoc in.l.j §.idez claudio.ff.de iudi. Et idem putat Barto.dicendum de famulis ⁊ seruitoꝛibus istoꝛum peregrinoꝛum, ⁊ de euntibus ad tenendum ibi hospitia pro ipsis recipiendis, sicut dictum est de scolaribus, dummodo tales peregrini habeant peras ⁊ burdones ⁊ alia insignia peregrinoꝛum, quibus vti consueuerunt, sicut olim legati etiam certis insignijs vtebantur, vt dicitur in.l.sanctum.ff.de rerum diui.

45 ¶ Fallit trigesimo † in his, qui vi ventoꝛum appulerunt ad aliquem locum, in quo non destinauerant ire, quoniam in eo non possunt detineri, vt in auc.nauigia.C.de fur.que hoc expresse voluit. Ad idem.l.j.C.de nauicu.⁊ C.de naufra.⁊.l.j.lib.xj.⁊ faci. l.cesar.ff.de publi.

¶ Fallit trigesimoprimo in his, qui non possunt vocari in ius beneficio iuris communis, de quibus fit mentio in.l.ij.⁊.iij.⁊.l. neqꝫ impuberes.in prin.ff.de in ius voc.quoniam capi non possunt, quia captura dicitur esse citatio realis, que in tali prohibetur, vt in dictis iuribus. Et ideo infert Barto. ꝙ si quis duceret vxoꝛez vel funus sociaret, ꝙ non soluz posset capi in loco, in quo sunt nuptie, vel funus, sed etiam in locis per quibus ipse transit.

¶ Fallit trigesimosecundo in rebus proprijs supradictaruz personarũ, q̃ rõne sue p̃sone poꝛtarent̃ nõ possent d̃tineri, vt sunt mulieres ⁊ res similes, vt.l.satis.ff.de in ius vocan.⁊ in auct.vt nulli iud.§.necessitatem.⁊.§.si vero mulier.quoniam vestes, ac similia non possunt eis auferri.secus autez si persone nõ possent detineri ratione certe cause, non autem ratione persone, vt sunt scolares, qui gaudent priuilegio propter studium ⁊ scientiaz. ⁊ sicut sunt ambasiatoꝛes, quoniam in alijs rebus suis poterunt represalie concedi, ⁊ exerceri, vt.l.si publicanus.§.in rebus.ff.de publi.

46 ¶ Fallit trigesimotertio, † in rebus etiam alienis necessarijs suprascriptis personis pro ea causa que facit sibi indulgeri priuilegium, nam scolari non poterunt auferri libri pro represalijs etiã alieni ei accommodati pro studio, ⁊ ambasiatori non poterit auferri equus vel roncenus accõmodatus pro ambasiata, vt.l.in.l.censoꝛia.ff.de ver.signi.

¶ Fallit trigesimoquarto, quando aliquis caperet pro represalijs eum, cuius ciuitas denegauit facere iustitiam propria autoritate.nam hoc sibi non licet, qꝛ vendicatio vnicuiqꝫ est interdicta vt.l.scientiam.§.qui cum aliter.ff.ad leg.aquil.facit.l.extat.ff.q̃ me.cau.⁊.l.meminerint.⁊.l.si quis in tantam C.vnde vi.

¶ Nec obstat ꝙ licet bellum indicere etiam sine auctoꝛitate iudicis, vt.l.vt vim.ff.de iusti.⁊ iur.quia illud est verum, quãdo nõ potest haberi superioꝛ. Sed iudex iustitiaz passi succedit loco superioꝛis, vt.s.dictum est, ergo eius debet haberi licentia.

¶ Nec obstat titulus.ff.quod quisqꝫ iur.quia ille titulus non dicit, ꝙ debeo vti iure iniquo contra ius dicentem propria auctoꝛitate. Sed potius debet intelligi cum auctoꝛitate superioꝛis. Ex quibus sequitur, ꝙ si non possit haberi copia iudicis concedere debentis represalias, ⁊ aliquis fugeret, ita ꝙ non esset verisimilis spes, ꝙ facta concessione aliquis haberi posset, ꝙ licebit capere propria auctoꝛitate, ⁊ ducere ad iudicez, vt.l.dies festos.C. de ferrijs.⁊ ibi gl.

47 ¶ Item sequitur secundo, † ꝙ si aliqua ciuitas concessit inique represalias contra ciuitatem nostram, ꝙ nos eodem iure poterimus capere ciues suos. Et ita sentit Bartol.in fine commenti sui. Et ex omnibus suprascriptis sequuntur duo coꝛrelaria.

¶ Primum, ꝙ si sit aliquod statutum concedens represalias indistincte, ꝙ ipsum statutum erit iniquum ⁊ iniustum in casibus fallentiarum.s.expressis.

¶ Item secundum, quod abutentes represalijs in casibus supra prohibitis punientur in amissione iuris sui, ⁊ in quadruplo, ac damnis, ⁊ interesse, vt.l.ij.⁊ ibi per Jaco.de are.de verb.obli.l. si te.C.de iur.deli.⁊ auct.⁊ omnino.C.de actio.⁊ obli.⁊.l.nam ⁊ seruus.ff.de nego.gest.

SVMMARIVM

1 Represalie in clericis ⁊ rebus eoꝛum prohibite quomodo intelligende.

Pontifex

2 Pontifex summus ecclesiastica sine discrimine moderatur.
3 Clericorum beneficio qui gaudere debeant. 4. 5.
4 Fratres & sorores tertij ordinis habent regulam approbatam.
5 Inclusi sunt sub iudice ecclesiastico.
6 Nouitijs an & quando ecclesia succedat.
7 Statuta que sint que contra ecclesiasticam libertatem feruntur.
8 Clericus in cōdēdis testamētis iuris ciuilis solēnitas ē remissa.
9 Clericis quid consuluit romanus pontifex.
10 Statuens potest subditū cōpellere ad vendendū certis psonis.

¶Secunda pars.

Circa secundam partem huius capituli, qua dicitur, ꝙ represalie sunt prohibite in personis & rebus personarum ecclesiasticaꝝ, 1 †aduertendum, ꝙ hoc potest intelligi duobus modis. Primo modo, quando concederentur ab episcopo vnius diocesis contra clericum alterius diocesis, de quo non possit haberi iustitia per episcopum, vel iudicē suū. & isto casu non procederet iste tex. ſm Bar. in. viij. q. arti. v. quoniam sicut in laicis sunt permisse, ita etiam debent esse permisse in clericis, quādo subest eadem ratio, scʒ defectus iustitie. Nec obstat ſm ipsum iste tex. quoniam iste text. ſm eum non debet intelligi hoc primo modo sed secundo modo. s. quando propter defectum iustitie iudicis secularis caperentur clerici. Sed ista opi. Bar. non est vera. & canoniste tenent contrarium per istum tex. qui prohibet generaliter fieri represalias in personis clericorum. & ideo in nullo casu valebunt, qꝛ iste tex. voluit in hoc priuilegiare ipsos, alioquin istud capitulum nullum tribueret priuilegium clericis, cum ante ipsis esset cōcessum, qđ a secularibus potestatibus capi vel detineri non possent, vt in auc. statuimus. C. de episco. & cleri. & in. c. j. de cleri. ciu. eo. lib. & c. ij. ē. de foro compe. 2 Item †qꝛ in ecclesia habetur de facto recursus ad summum pontificem, & ei ab omnibus epis obeditur, vt videmus de facto. Secundo modo potest intelligi, quādo concederentur ab vno iudice seculari contra personas ecclesiasticas, ꝓpter defectum iustitie in alio iudice seculari, qꝛ hic determinatur, ꝙ non valeant iste represalie specialiter per istū text.

¶Sed est dubium, que dicantur persone ecclesiastice, que gaudeant hoc priuilegio clericali. Et primo de clericis secularibus sine dubio tenendum ꝙ sic incipiēdo a primo gradu, vcʒ ab ostiario vsqꝫ ad supremum. vt. xxj. distī. cleros.

¶Secundo quero, quid de templarijs. Hos. hic respondet ꝙ idem, quandoqꝫ hi, qui ad custodias templorum deputātur, licet sint laici. nihilominus gaudēt beneficio clericorum, ita etiam tenuit gl. in. c. ij. de foro compe. xij. q. ij. c. ecclesiarum seruos.

¶Tertio quero, quid de hospitalarijs. Hos. hic respondet, ꝙ idem. Sed tamen Zen. tenuit, ꝙ si hospitalarij sint laici, & viuentes in matrimonio, vel habentes filios, quod esse potest, vt in cl. quia contingit. de reli. do. quod ipsi non gaudebunt hoc priuilegio, immo erunt sub iudice seculari. Et ita tenet Card. in. d. cle. quia contingit. & Prosdo. in. c. ij. de foro compe.

3 ¶Quarto quero, †quid de conuersis. & gl. hic concludit, ꝙ idē in ipsis, quod alijs clericis per. c. parochianos. de sen. excom. qđ tamen non tenent doct. nisi sint in aliquo seruitio ecclesie, & non viuant seculariter, vt no. Prosd. in. d. c. ij. de foro compe.

¶Quinto quero, quid de famulantibus in domo clericorum. doc. tangunt in. c. cum non ab homine. ē. de iud. & concludunt ꝙ gaudent priuilegio. & idem tenet glo. in clemen. j. de deci. Et ideʒ de tota familia dicit Prosdo. in. d. c. ij. de foro compe.

¶Sexto quero, quid de terminis. zen. in clemen. per literas. de preben. videbatur sentire, ꝙ non gauderent beneficio clericali. iuxta ea que dixi cum glo. in. c. vno. in. fi. de exces. prela. Communiter tenetur contrarium. c. cum monasterium. ē. de elec. & tenet gl. xvi. quest io. j. qui vere. Et idem sensit Domi. de Jesuatis.

¶Septimo quero, quid de fratribus & sororibus tertij ordinis. quidam dicebat eos esse sub iudice seculari, & istam opi. tenuit. Guil. lauden. & Fede. de senis, consi. xlv. idem Joā. de ligna. ita asserens consuluisse in quadam causa Perusina. & ita asserens seruari Perusij. docto. in cle. ex eo. de sen. excom. & Prosdo. in 4 c. nullus. de fo. compe. tenet contrarium, †quoniam hodie tales habent ꝯ regulā approbatā per Inn. iij. & hoc sequit Bart. in. l. semp. §. ex qbusdā. ff. de iure immu. Et ita tenet Imo. in. d. cle. cū ex eo. dūmodo ille habitus nō sit assumptus in fraudeʒ, vt. c. j. de obliga. ad ratioci. & arg. c. sedes. de rescri. Et dūmodo nō sit ei rescriptū vt erat Perusij, vt. c. si de terra. & c. accidētibus. ē priuil.

¶Octauo quero, quid de clericis coniugatis. Bar. in. viij. q. artic. v. tenet ꝙ gaudeant priuilegio, quo ad criminalem causam, dummodo incedant in habito, vt in. c. vno. de cleri. coniu. lib. vi.

¶Nono quero, quid de rusticis ecclesie. glos. lxxix. dist. c. iudicatum tenet ꝙ non semper sunt sub iudice ecclesiastico. Specu. in titu. de compe. iudi. adi. §. j. ver. xxvij. ponit tres casus, in quibus conueniuntur sub iudice ecclesiastico.

¶Primo, quando hoc est concessum ecclesie ab imperatore.

¶Secundo, quando habet administrationem ab ecclesia.

¶Tertio, quando conuenitur pro re, quam tenet ab ecclesia, de quo dic vt ibi, & idem tenet Prosdo. in. c. ij. de foro compe.

5 ¶Decimo quero, †qd de societate frustatoꝝ. But. & Prosdo. in. c. ij. de foro compe. tenent, ꝙ non gaudeant priuilegio clericali, cum non reperiatur hoc cautum. & ideo conuenientur sub iudice seculari. & idem putat Domi. in fratalia disciplinatorum.

¶Undecimo quero, quid de militibus gaudentibus. Bar. in. l. semper. §. diuus. ff. de iur. immu. tenet, ꝙ gaudeant priuilegio clericali, qꝛ dicuntur deo deuoti. Et omnes deo & persone regulariter viuentes sunt sub iudice ecclesiastico, vt. xij. q. ij. duo sunt. & ita dicit consuluisse Hy. & Arch. & multos doct. de curia. ad hoc est text. glo. de elec. cap. indennitatibus. lib. vj. & de maio. & obe. ca. dilecta. & cap. penul.

¶Duodecimo quero, qd de inclusis, nūquid sub iudice ecclesiastico sint. Cōclude ꝙ sic, ꝑ gl. q̄ cōiter approbat̄. xj. q. j. ē psona.

¶Decimotertio quero, quid de vxore clerici constituti in minoribus, qui potest vxorari, vt in. c. ioannes. de cle. coniu. & quid de filijs ipsorum, quidaʒ tenent, ꝙ gaudeant priuilegio, vt. xxxij. di. eos. Sed Jo. and. in nouel. in. c. j. de cleri. coniu. lib. vj. tenet contrarium, & melius, qꝛ illa opi. communiter approbatur.

6 ¶Decimoquarto quero, † quid de nouitijs. & Domiñ. sentit qđ gaudeāt priuilegio, adeo qđ si in nouitiatu morit̄, ecclesia ei succedit, dūmodo nō hēat ꝓpinqores, vt. c. si religiosos. ē. ō sen. excō.

¶Decimoquinto quero, quid de oblatis. Et dic, ꝙ si stant in loco religioso, & non multum exeunt, ꝙ gaudent priuilegio, dummodo sint oblati perpetuo, vt. c. ex parte. & cum & plantare. de priuil. & per glo. in cle. j. de deci. De beguinis autē & bisochis aliter non disputo, qꝛ reprobatur a iure, vt in cle. j. de relig. domi. Et hec sufficiant quantum ad hunc articulum.

¶Sed circa hanc secundaʒ partē quero que statuta & que ꝯsuetudines dicantur contra libertateʒ ecclesie. & Inn. in. c. nouerint de sen. excom. dicit, qđ illa sunt contra libertatē ecclesie, que sunt contra priuilegia concessa a deo pōtificibus, aut imperatoribus ecclesie vniuersali, que multa sunt, vt ibi dicitur. Secus autem si sunt contra ecclesias particulares, qꝛ tunc bene illis derogari pt vt in auc. quas actiones. C. de sac. sanc. eccle. Et istam opi. laudat Jo. an. & Cy. in auc. cassa & irrita. C. de sac. sanc. eccle. ¶Sʒ ista sententia est nimis angusta. & non comprehendit omnes necessarios casus ipsis ecclesijs. Et ideo do. Rapha. ful. in. d. auc. 7 cassa & irrita. dicit †qđ nō soluʒ ista statuta & consuetudines possent dici contra libertatem ecclesie, que sunt contra priuilegia cōcessa a deo, & pontificibus, & imperatoribus ecclesijs, & earuʒ personis, sed etiam si sint contra ius commune loquens de ipsis ecclesijs, & earum personis, quia fortius est ius commune de ipsis loquens, quam ius spaciale. l. eius militis. §. militis missus. ff. de testa. mili. l. antiqua. C. ad velleia. ex quo ipse infert, ꝙ si statutuʒ dicat, ꝙ clericus declinans iurisdictionē potestatis sit extra ꝓtectionem ꝯmunis, & qđ potestas ei ius non reddat, ꝙ tale statutū non valebit, qꝛ est ꝯ ius commune, qđ ꝯcedit clericus facultateʒ declinandi iudices seculares, vt in. c. si diligēti. ē. de fo. compe. & auc. statuimus. C. de epis. & cle. Item secūdo infert, ꝙ si statutū dicat, ꝙ testamēta nō insinuata intra sex mēses nō valeant, ꝙ tale statutum non valebit, neqꝫ habebit locū in testamētis clericorū, qꝛ cum eis sit remissa solennitas iuris ciuilis, & permissa facultas testādi corā duobus testibus, vt. c. cū esses. & c. relatū. ē. de te 8 stamen. † vī, ꝙ ista ꝯcessio sibi infringat̄ in consequentiaʒ nō permitendo heredem habere hereditatē, arg. l. iij. §. qui habet. ff. de serui. rusti. predi. Bal. tamen sentit, ꝙ in vtroqꝫ casu valebit statutum non inquantum tollit beneficium iuris communis, qꝛ non potest tollere, neqꝫ diminuere priuilegiū ecclesie. Sed in casibus istis videtur potius non ꝯcedere priuilegiū suum, qđ sibi permissum est, quoniam potestas secularis potest dare, quod priuilegiū vult laicis, & non dare illud clericis. Et ideo statuētes possunt dare iurisdictionē ꝑtati ad iuuandum eos, qui ipsuʒ non declinant. Sed qñ aliqui eum declinant, non auferunt declināti priuilegiū suum, sed solum priuilegium iuris statutarij, scilicet nō dando iurisdictionem potestati in aliquibus casibus, ꝙ possunt.

Item licet statutum non possit disponere circa testamenta clericorum, tamen potest disponere circa laicos, qui debent illud testamentum exequi, vt no. in. c. omnes. ꝛ. c. ecclesia sancte marie. de consti. Et ideo consuluit clerico ꝙ non declinet, sed solum alleget priuilegium suum. ¶ Item † consuluit clericis, ꝙ scribant 9 heredes clericos, aut ecclesias, ꝛ non laicos, quia statutum nil poterit in ipsis. sed ista sententia est nimium captiosa. Et si esset vera per quandam viam indirectam ecclesie fraudarentur suis priuilegijs. Et ideo Bar. dixit ꝙ nō solum statuta dicuntur contra libertatem ecclesie, que sunt contra priuilegia ecclesie expressa in corpore iuris, vel extra, sed etiam illa per que clerici efficerentur timidiores, ꝛ laici contra eos efficerentur audaciores. l. j. §. que onerande. ff. quarum rerum act. non detur. Ex quo ipse infert, ꝙ si potestas secularis fecerit statutum, ꝙ occidens clericum puniatur in decem libris, ꝛ alia statuta acrius puniant homicidas, quod tale statutum videbitur esse contra libertatem ecclesie considerato potius effectu ꝙ̄ verbis, vt in. c. quanto. s. de priuile. c. fin. s. eo. lib. de immu. eccle. Et similiter infert do. Joā. and. in. d. c. fin. de immu. eccle. in nouella. ꝙ si statutum laicorum prohibet bona immobilia laicorum alienari extra iurisdictionē statuētiū, vel personis sibi nō subditis sub pena anullationis cōtractus, ꝛ confiscationis bonorum, quod licet ista statuta sint licita de iure ciuili ꝛ cōmuni, † q2 statuens potest compellere sub- 10 ditum suum ad ven. certis personis, ꝛ consequenter prohibere vendi alijs. l. dudum. C. de contrahen. emp. l. cum ita. ff. de condi. ꝛ demō. l. vna. in prin. C. nō licet. habita. metro. loca sua in extraneos transferre. lib. xj. ꝛ. C. de commer. ꝛ merca. l. mercatores. tamen non sunt licita inquantum prohibent alienari ꝛ vendi personis ecclesiasticis, q2 hoc esset per indirectum diminuere eorum priuilegia a deo pontificibus ꝛ imperatoribus concessa, vt supra dixi. Idcirco non valent. c. que in ecclesiarum. ꝛ. c. cum omnes. de consti. Sed ista sententia Bar. est nimium seuera pro laicis, ꝛ idcirco Fede. de senis consilio suo. clxxviij. dicit ꝙ in supradicta questione statutum excludens ecclesiam in totum non valebit tāquam continens odium irrationabile, vt. s. dixi. Sed si statutum augeret partem debitā filijs de iure nature, sicut est hic Padue, vbi dicit ꝙ mulier habens filios, vel filias non possit testari nisi de quarta parte bonorum suorum, tunc tale statutum valet, quia continebit odium rationabile. ¶ Et ista opinio est equa ꝛ satis placet. pro qua facit. l. cum tale. §. mulier. ff. de condi. ꝛ demon. ꝛ l. cum ita. eo. tit. ꝛ. xij. q. v. c. fi.

SUMMARIUM

1 Mensis iuridicus quot dies habere debeat.
2 Interdictum in quibus dissideat ab excommunicatione, ꝛ in quo concordet.
3 Appellatio censure quid comprehendat.
4 Communicatio cum interdicto non est prohibita.
5 Interdictum non ligat episcopos.
6 Excommunicatio non fertur pro aliena culpa.

¶ Tertia pars Tractatus.

Circa vltimam partem quero, primo † quot dies debeat habere mensis, 1 de quo fit hic mentio vtrum. xxviij. vel. xxx. an vero. xxxj. ꝛ Jo. an. in gl. j. c. quam sit. d elec. eo. lib. ꝛ Bart. in. l. cum bissextus. ff. de ver. signi. quos fere omnes doc. sequuntur dicunt, ꝙ iste mensis debet habere tot dies, quot habet ille mensis, quo incipit dilatio, ꝛ ita est tenendum.

¶ Secundo quero, in quo concordent, ꝛ in quo discordent sententia excommunicationis ꝛ interdicti de quibus hic dicitur. Et quandoqꝫ parificantur, ꝛ quandoqꝫ diuersificantur. Et ex intentione tex. ꝛ doc. in. c. ad hoc. s. de appel. ꝛ in. c. j. §. penul. J. de sent. excom. Hic ꝙ in decem concordant, ꝛ in totidem differunt.

¶ Primo enim concordant, q2 forma. c. j. de senten. excom. lib. vj. est seruanda in qualibet earum, vt in. c. j. de sen. excom.

2 ¶ Secundo, † q2 precedens appellatio tuetur appellantem, sequens non. s. de appella. §. ad hec quoniam. ꝛ. ca. pastoralis. ꝛ. J. eodem. is autem. in fine.

¶ Tertio, q2 neuter debet celebrare diuina, ex quo sunt interdicta de cleri. excom. mini. c. ij. ꝛ. c. postulasti. §. fi.

¶ Quarto, q2 vtranqꝫ sententiam debet precedere monitio. s. de appel. c. reprehensibilis.

¶ Quinto, q2 vterqꝫ iurat, priusqꝫ absoluat, vt. s. e. c. venerabili.

¶ Sexto, q2 vtraqꝫ sententia a superioribus est seruanda. s. de offi. ordi. c. cum ab ecclesiarum.

3 ¶ Septimo, † q2 durante sententia neuter eligere, vel eligi, vel testificari potest. s. de consue. c. cum dilectus. ꝛ. s. de elect. cū inter. de excep. apostolice. de testi. veniens. ij.

¶ Octauo, q2 non debet superior de ipsis aliquid disponere partibus non vocatis. s. eo. li. de ap. romana. §. fi. ꝛ J. eo. c. romana. in princi.

¶ Nono, q2 spirituales filij apostolice sedis nulla istarum penarum possunt ligari. J. eo. titu. veniens. ꝛ de priuil. soleant. in. fi.

¶ Decimo, q2 appellatio censure comprehendit ambo predicta. de verbo. signi.

Differunt autem in decem.

4 ¶ † Primo in participatione, quia cum excōicato non licet participare, vt. c. sacris. ꝙ metus causa. cum interdicto, vel suspenso sic regulariter loquēdo, vt. ff. de penis. l. mortis. ꝛ. l. cui pacto ff. de seruis expor.

¶ Secundo, q2 homo proprie excommunicat̄ vel suspenditur, sed loca proprie interdicuntur, licet quādoqꝫ abutamur his verbis. s. de spon. c. non est. s. de relig. do. cum dilectus. de cle. excō. postulasti. in fi. facit. §. oportet. in auc. de manda. prin. colla. iij.

¶ Tertio, quia effectus excommunicationis non potest suspendi, sed interdicti ꝛ suspensionis sic, de quo satis in decretali ad hec. de appellatio.

5 ¶ Quarto, † quia suspensio generalis, vel interdictum nō ligat epōs, excōmunicatio sic, vt. c. q2 periculosuꝫ. de sen. excō. lib. vj.

¶ Quinto, q2 excommunicatus potest absolui ad cautelā, vt. c. solet. ꝛ. c. venerabilibus. sed interdictus vel suspensus non, vt. c. presenti. de senten. excom. lib. vj.

¶ Sexto, quia excōicatio non debet fieri in vniuersitatem vel collegiū, ne ligentur innoxij. c. romana. §. caueant. de sent. excō. lib. vj. Sed interdictum, vel suspensio sic. c. non est. de sponsa.

¶ Septimo, q2 interdicti ꝛ suspensi admittuntur ad penitentiā ꝛ sepulturam, excōicati non, nisi peniteant in mortis articulo.

¶ Octauo, q2 interdicti admittuntur in festiuitatibus Natiuitatis dn̄i, resurrectiōis, Pētecostes, ꝛ Assumptiōis beate Marie ad diuina officia ad reuerentiam dierum, sed excommunicati non, vt. c. fi. §. dumtamen. ꝛ. §. in festiuitatibus. de sen. excō. li. vj.

6 ¶ † Nono, q2 excommunicatio nō fertur ꝓ aliena culpa. xxiij. q. iij. habes, interdicti vero ꝛ suspensio sic. c. si sentētia. §. j. de senten. excom. lib. vj. ṡm Joan. and.

¶ Decimo ṡm Jo. cal. in tractatu, de ecclesia. interdicto. in primo membro. q2 interdictum generale in locum nō potest fieri sine speciali licentia pape, vt in extrauaganti ꝓuide attendentes Bonifacij. viij. Secus in excommunicatione. vt. c. preterea requisisti. de appel. Cetera sunt facilia, ꝛ consulto pretermissa.

Explicit solennis Tractatus

Represaliarum iuris vtriusqꝫ consulti domini Joannis Jacobi de Canibus, super titulo de iniurijs ꝛ damno dato lib. vj.

Solennis, ac perutilis

Tractatus clarissimi Jurisconsulti do. Martini Laudensis, de Represalijs.

SVMMARIVM

1 Represaliarum causa productiua que fuerit.
2 Represalie non erant tempore quo Deus humanam naturam creauit.
3 Represalie quare concedantur, & j. nume. 7.
Deus per quos mundum rexit.
4 Remedio ordinario cessante ad extraordinarium recurritur.
5 Represaliarum concessio belli iusti species est.
6 Uniuersitas est corpus misticum, cui singulos de ea defendere licitum est.
8 Represalie a quo conced' possunt.
9 Bellū indici non potest, nisi per superiorem non recognoscētes.
10 Represaliarum remedium extraordinarium est.
11 Represalias concedere non potest potestas ciuitatis superiorez non recognoscentis, sed ipsa ciuitas sic.
Limita, vt ibi.
12 Represalie an iure actionis, vel officio iudicis concedantur.
Represalie quo iure prohibeantur, & quo iure concedantur.
13 Officium iudicis etiam ex equitate quadam conceditur.
14 Manus militaris iudicis officio imploratur.
15 In represalijs concedendis libellus, & litis contestatio requiritur, & j. nume. 17. vbi limitatur.
Manus regia dicitur officium iudicis.
16 Princeps licet actionem tollat iustitiam tamen non tollit.
Limitatio ad. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest.
17 Represaliarum ab iniusta concessione, an appelletur.
Appellatio licet non admittatur a sentētia prefecti pretorio, tamen superior per viam supplicationis, vel querele aditur.
18 Represaliarum causa, an delegari possit.
Represalie an concedantur per vicarium generalem.
19 Superiorem ēt de facto non recognoscens iura imperialia hʒ.
Imperator causas meri, & mixti imperij delegare potest.
20 Represalie an concedende sint.
Papam in superiorem quilibet de iure habet.
21 Spoliatus quando vim vi etiam ex interuallo auctoritate propria repellere possit, & rem suam recuperare.
22 Represalie an incolis concedende sint.
23 Ciuitas an possit p̄uilegiare incolā, vt exēptus sit a muneribus.
24 Priuilegium Perusinis concessum, an incolas comprehēdat.
25 Represaliarum beneficio, an gaudeat incola receptus ad ciuitatem, qꝛ actu non incumbunt, sed est in extimo.
26 Quid quando non est in extimo, nec potest extimuʒ fieri, qꝛ non est tempus id faciendi.
27 Represalie an possint bānitis per ciuitatem concedi.
Bannitis ea que iurisgentium sunt conceduntur.
28 Represalie in subsidium conceduntur.
Banniti priuilegijs, & beneficijs ciuitatis non gaudent.
29 Represalie an per conuentionem possint concedi per conuētionem ciuibus contra ciuitatem originariam.
30 Carceratus an post decē dies, a die carcerationis iniuste appellare possit.
31 Represalie ciuibus confederatis, an concedi possint.
Fedus quotuplex sit.
32 Confederationis effectus quis sit.
33 Represalie an concedi possint ciuibus vnius ciuitatis, si per statutum habeantur pro ciuibus alterius ciuitatis.
34 Represalie an possint concedi, si statuto caueatur, φ feneratores cum leuibus vsuris venientes ad habitandum ciuitatem habeantur pro ciuibus.
Et an valeat tale statutum.
35 Statutuʒ Senense est, φ veniens ad habitandū in ciuitate non possit pro debito ꝯueniri, nisi a ciuibus Senēsibus, si alio statuto ibi caueatur, φ catelani habeantur pro ciuibus, & contingat Florentinum debitorem catelani venire ad habitandum senis, an Florentinus ibi conueniri possit.
36 Statuta proprie intelligi debent.
37 Represalie an possint per ciuitateʒ concedi, vt capiantur res existentes in territorio ciuitatis contra quam conceduntur.
38 Ciuitas cui scribitur, an teneatur ad litteras cōcedentis represalias eas exequi.
Et quid de executione sententie.
39 Represalie, an & quando contra magistratum concedi possunt.
40 Magistratus etiam durante officio de barataria sindicari pōt.
L. senatusconsulto. ff. de offi. presid. limita.
41 Magistratus, seu officialis, an in patria sua de commissis in officio conueniri possit.
Officialis post officium debet in loco officij per. 50. dies stare, vt sindicari possit.
42 Represalie si sint contra Florentinos concesse, an intelligantur concesse contra Florentinum Senis habitantem.
43 Represalie an possint contra clericos cōcedi si Episcopus, qui est magnus tyrānus non timens superiorem nolit laicis contra clericos iustitiam facere.
44 Jura & leges, licet, nisi in locis priuilegiatis doceri debeāt medicina tamen, & philosophia, vbiqꝫ doceri possunt.
45 Represalie an contra infantem, vel furiosum concedi possint.
Represalie concedi non possunt contra eos qui in ius vocari non possunt.
46 Represalie si concedantur contra ciuitatem, vel singulares personas de ciuitate, an illius ciuitatis bāniti comprehendant.
47 Bannitus de ciuitate quo ad commoda non dicitur de vniuersitate, secus quo ad incommoda.
Delinquēs nō debet esse melioris ꝯditionis, φ̄ non delinquēs.
48 Represaliarum executio an fieri possit in diebus feriatis ob bominum necessitatem.
Quid in ferijs in honorem Dei in casu necessitatis, & j. nu. 50.
49 Actus iudiciales exercentur etiam die feriato in honorem Dei propter necessitatem.
51 Represaliarum executio si facta sit, an super ea quis audiatur.
52 Actor, & reus vbi sunt diuersarum ciuitatum ciuitas actoris ad eius instantiam potest scribere ciuitati rei, vt reum in vna tertia ciuitate litigare cogat.
53 Represalie pro debito iniusto concedi non possunt.
54 Pro represalijs qs capi non potest si trāsiens gabellā soluerit.
55 Pro represalijs illicitis quomodo quis puniatur.
56 Represalie illicite a superiore corrigi debent.
57 Represalie concedi possunt si mercatores, aut scolares per aliena territoria transeuntes derobantur, & iustitiam prede a ciuitate, vbi fuerunt derobati, obtinere non possunt.

Christi, & gloriose Uirginis Marie, omniumqꝫ celestium ciuiū, nominibus inuocatis. Incipit tractatus additionuʒ ad vniuersos tractatus, & maxime Bart. & qm̄ optima reruʒ inuentio, & si verborum lenocinijs destituta sit, ipsa tn̄ sui natura se ipsam exornat, teste Quintiliano, vt refert Joā. andr. in clemen. sepe. circa prin. in gl. de verbo. signifi. Ideo omissis preludijs oratorijs, ad rem ipsam proficiscar, & principio aggrediar additiones ad tractatum Bar. de represalijs, in quo hunc ordinem obseruabo. Quia primo faciaʒ additiones circa causam p̄ductiuam, siue efficientem. Secūdo circa causam materialeʒ. Tertio circa causam formalem. Quarto & vltimo circa causam finaleʒ. †1 Quero ergo que sit causa productiua represaliarum, idest qui sint illi, qui possint concedere represalias. Pro cuius rei clariori doctrina, altius exordiendum arbitror. Premitto itaqꝫ ex mente Innocen. & docto. in. c. licet ex suscepto. de foro competē. †2 φ Deus creauit celum, & terraʒ, mare, angelicam, humanam naturam, & reliqua, & per se ipsuʒ rexit, vt patet in Genesi, & hoc tempore non fuit opus represalijs, ratio, qꝛ Deus ministrabat iustitiam, †3 & represalie conceduntur propter neglectuʒ iustitie. xxiij. q. ij. c. dn̄s noster. cum simi. Deinde & secundo, Deus per Noe rexit populum, deinde & tertio, rexit Deus per reges, iudices, & magistratus. Deinde & quarto, superuenit Christus, vere dn̄s, & Rex. Deinde successores, Petrus, & alij pontifices. Deinde imperium. Et qꝛ isti vtebantur iustitia, non erat opus represalijs, sed postea φ̄ superuenit iniustitia ex parte eorum, qui non recognoscebant superiorem, qꝛ imperium cepit exinaniri, & nōnulli populi nolebant recognoscere, †4 & sic deficientibus remedijs iuris ordinarij, opus fuit recurrere ad remedium extraordinarium represaliarum, argu. l. in prouinciali. ff. de oper. noui nuncia. & l. in cause. ff. de min. cum simili.

5 †Nam est quedam species belli iusti concessio represaliarū, cuȝ liceat suscipere arma, ob defensionem rerum, ꝛ corporis sui. l. vt iure. ff. de iusti. ꝛ iu. c. olim. ꝛ ibi per Inn. de restitu. spolia. Quin 6 immo, ꝛ pro defensione corporis mystici, †nā vniuersitas est corpus mysticum, quod continet partes suas, idest singulos de vniuersitate. l. j. ꝛ. l. sicut. ff. ꝙ cuiusqȝ vniuersi. ꝛ ideo licitum vniuersitati defendere singulos de vniuersitate, tanqȝ partes corporis 7 mystici. †Et ex predictis concluditur ꝙ finaliter represalie conceduntur, ne pereat iustitia, occasionaliter vero, propter neglectum iustitie, insurgentem ex defectu, vel negligentia regentiuȝ, vt hec omnia, quo ad effectum, ponit Io. de ligna. in trac. repre 8 saliarum, in. j. col. †His sic premissis, respondeo ad quesitum, ꝙ potest concedere represalias, qui non recognoscit superioreȝ, ratio, qꝛ, vt dictum est. §. represalie, sunt quedam species belli iusti, 9 ne pereat iustitia. †Sed bellū nemo potest indicere, nisi qui non recognoscit superiorem, vel habeat licentiam ab eo. l. hostes. ff. 10 de capti. ꝛ nota. in. c. sicut. de iureiuran. † Item qꝛ postqȝ potest adiri superior, ꝛ sic possumus, ꝛ de iure, ꝛ de facto, vti ordinario remedio iuris, non debemus recurrere ad remedium extraordinarium represaliaruȝ. d. l. in prouinciali. Ex quibus infert Bar 11 to. in tracta. represaliarum, in. iij. q. princi. †ꝙ si sit potestas ciuitatis, que ciuitas non recognoscat superiorē, certe potestas non poterit concedere represalias, sed ciuitas, quod dictum Bart. limitatur, esse verum, qñ est mandatum potestatis limitatum, secus si omnimoda potestas ciuitatis sit translata in presidem, argu. l. procurator cui libera. ff. de procura. ẜm Joan. de ligna. in. 12 d. tracta. represaliarum. colū. ij. in. j. folio. †Item infert Bar. ꝙ represalie non conceduntur iure actionis, neqȝ officio iudicis, ratio, ẜm eum, qꝛ officium iudicis non datur, vel oritur a iure canonico, vel ciuili, sed lege canonica, vel ciuili, represalie prohibite sunt. c. j. de iniur. lib. vj. in aucten. vt non fiāt pignoratio. sed conceduntur de iure diuino, ꝛ iure gentium. d. c. dñs noster. Et ideo manu regia expediuntur, qua mundus, iure gentium, vniformiter regebatur. l. ij. circa prin. ff. de orig. iur. sed Bal. in auc. ꝛ omnino. C. ne vxor pro mari. ꝛ Joan. de ligna. in trac. in. ij. colū. tenent contra Bar. ꝙ immo officio iudicis implorantur represa 13 lie. mouentur primo, † qꝛ officium iudicis non solum conceditur a lege canonica, vel ciuili, sed etiam ex quadam equitate. l. plane. ff. de peti. hered. quam legem in terminis, in officio iudicis allegat Barto. in. l. j. ff. de iurisdi. om. iudi. sed represalie cōceduntur ex quadam equitate, ne pereat iustitia, vt dixi. §. ergo ex illa 14 equitate competit officium iudicis. † Item pro hac parte bene facit tex. in. l. qui restituere. ff. de rei ven. vbi manus militaris imploratur officio iudicis. Item qꝛ executio sentētie, prout executio represaliarum petitur officio iudicis. l. si inter. ꝛ ibi Bart. ff. 15 de re iudic. ¶ †Ex quibus infertur, ꝙ requiritur libellus, ꝛ litis contestatio. c. si. de offi. indic. ꝛ bene facit, quod not. Bal. in dicta aucten. ꝛ omnino. nam ꝛ manus regia dicitur officium iudi 16 cis. ẜm Anto. ꝛ Imo. in. c. que in ecclesiarum. de constitu. † vbi licet princeps tollat actionem, tanqȝ creaturam iuris ciuilis, tamen non tollit iustitiam, qꝛ licet caream actione, tamen implorabo manum regiam, idest officium iudicis, ita inquit Anto. in. d. l. ij. ꝛ sic erit clare casum, in quo datur remedium agendi de iure gentium, quamuis sit sublata actio, quod notabitis ad limitationem. l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. ꝛ not. in. l. edita. C. 17 de eden. ꝛ in. c. dilecti. de iudi. †Ex predictis concluditur libellum, ꝛ litis contestationem esse necessarium in represalijs concedendis, quod dictum limitabis esse verum, nisi reus fuerit contumax, ꝛ deficiant alia remedia, nam tunc etiam lite non contestata, procedetur ad diffinitiuam sententiam. l. in cause. §. causa cognita. ff. de minor. ꝛ Spec. in titu. de in integ. restitu. §. ij. ꝛ ple 18 ne scripsi post Imo. in. c. fin. de offi. iudi. ¶ †Rursus Bal. in dicta aucten. ꝛ omnino. C. ne vxo. pro mari. concludit, ꝙ appellatur ab iniusta concessione represaliarum. l. j. C. de bono. possessi. secun. tabu. Sed videtur ꝙ hoc dictum Bal. non possit sustineri, qꝛ appellatio fit ad superiorem. c. non putamus. de consuetu. lib. vj. cum similib. sed concedens represalias nō recognoscit superiorem, vt vidisti. §. ergo non poterit appellari. Sol. declarando Bal. vt intelligamus de appellatiōe impropriē, idest de querela, vel supplicatione, vt adeatur ipsemet, qui non recognoscit superiorem per viam supplicationis, vt dicitur in sententijs prefecti pretorio. l. vnica. C. de senten. prefec. preto. ꝛ facit. c. cuȝ ex litteris. de in integ. restitutio. Vel aliter, ꝛ secundo respondeo, intelligendo proprie de appellatione, quando potestas ciuitatis virtute statuti, possit cōcedere represalias, tunc ab eo ad populum ciuitatis appellabitur, tanquam ad maius tribunal.

¶ Rursus Bald. in dicta aucten. ꝛ omnino. concludit ꝙ causa represaliarum non potest delegari, qꝛ est meri, ꝛ mixti imperij. l. j. ff. de offic. eius. ꝛ per Barto. in. l. imperium. ff. de iurisdi. omn. iudi. Vicarius tamen generalis poterit concedere represalias, qꝛ vicarius omnia potest citra sanguinem. l. suggerente. C. de offic. eius qui vicem alterius gerit. Sed attendite dictum Bald. non procedi de iure canonico, ꝛ sic non haberet locum in terris ecclesie, vt in hac ciuitate Ferrariensi, ẜm docto. in. c. quo ad sedem. de offic. ordin. ꝛ Innoc. in. c. in archiepiscopatu. de rapto. ꝛ fuit dictum Ange. in. d. l. j. ꝛ in. d. l. imperium. Item non procedit dictum Bal. de iure ciuili, eo casu, quo represalie cōceduntur ab eo, qui de facto non recognoscit superiorem, vt regulari 19 ter fit, ẜm ea, que dixi in precedenti lectione, ratio, †qꝛ qui nō recognoscit superiorem, etiaȝ de facto habet iura imperialia. l. hostes. ꝛ ibi Barto. ff. de capti. ꝛ postlimi. reuer. ꝛ Anto. de butr. in. c. per venerabilem. qui fil. sint legi. sed Imperator potest delegare causas meri, ꝛ mixti imperij. l. vnica. C. qui pro sua iurisdi. Ergo ꝛ ciuitas, vel princeps, qui non recognoscit superiorem, etiam de facto, cum habeat priuilegia imperialia, vt predixi, ergo Bal. non potest saluari, nisi isto casu, vȝ quando esset aliqs, puta potestas, qui virtute statuti, potest concedere represalias, nam tunc talis preses non poterit delegare, ergo Bal. valde re 20 stringitur necessario. ¶ †Rursus ꝛ vltimo quo ad causam hāc efficientem, opponitur fortissime, ꝛ immo videtur ꝙ represalie nunquam sint concedende a ciuitate, vel principe, ꝛ arguitur sic, nam vt dixi in precedenti lectione, conceduntur represalie in subsidium ab eo, qui non recognoscit superiorem, sed quilibet habet superiorem Papam necessario, vt in extrauaganti vnaȝ sanctam ecclesiam, ẜm Joan. andre. in. c. solite. de maiori. ꝛ obediē. ꝛ facit quod pulchre not. Innocē. in. c. licet ex suscepto. de foro competen. ergo nunquam sunt concedende represalie. Sol. intelligo docto. sane, vt non recognoscat superiorem, vel de iure, vel de facto, qꝛ argumentum factuȝ supra procedit de iure, nam omnis creatura de iure subest Pape, sed de facto plerūqȝ principes, vel ciuitates non obediunt Pape, vel Imperatori, quo casu opus est represaliarum, vt in Lombardia dicit Bald. vbi autem, ꝛ omnino, ꝛ vt in Tuscia dicit Bal. in repeti. l. j. C. vnde 21 vi. in penultimo folio. vbi notabiliter dicit, †ꝙ regula, que est, vt vim vi ex interuallo repellere non possim propria auctoritate, quinimmo auctoritate iudicis debet fieri recuperatio rei spoliate, puta castri, vel ciuitatis, illa regula est limitanda. dummodo possit haberi copia superioris, vel iudicis, qui habeat potestatē imperandi, sed si sit superior, vel iudex, cui de facto non prestat obedientia, vt in Tuscia Imperatori, vel Pape, certe etiam ex interuallo, propria auctoritate, poterit spoliatus rem suam recuperare, argu. l. si alius. §. bellissime. ꝛ quod ibi scripsit Barto. ff. quod vi, aut clam. ꝛ not. in. l. nullus. C. de iude. quod dictum est notabile pro principibus, vel cōmunitatibus, qui, vel que, spoliati fuerunt vrbibus, ꝛ castris viribus armorum, vt etiam ex interuallo possint recuperare propria auctoritate, ꝛ viribus armorum, postquam deficit copia superioris, quo ad effectum, secundum Bal. in repetitio. d. l. j. intelligite tamen sane, quando deficit omne aliud remedium iuris, iuxta scripta per docto. in. c. j. de offic. ordina. Et sic sumus expediti de prima causa efficienti.

¶ Nunc progredior ad causam materialem, in qua in primis examinabitur causa materialis, in qua, idest quibus, concedende sint represalie. Secundo examinabimus causam materialeȝ circa quam, idest circa suppositum, siue res. Tertio examinabimus causam materialem contra quam, idest contra quam ciuitatem, vel vniuersitatem, vel personam conceduntur represalie. Vltimo examinabimus causam materialem ex qua conceditur facultas represaliarum. ¶ Capio ergo primam causam mate 22 rialem in qua. †Et primo circa incolas, quero vtruȝ incolis sint concedende represalie, Bart. in. d. tracta. represaliarum. in prima questio. principalis questionis, cōcludit, aut incola subit munera, ꝛ tunc sunt concedende represalie, aut non subijt onera ciuitatis, ꝛ tunc non sunt concedende represalie. Sed Bal. in dicta aucten. ꝛ omnino. aliter distinguit, aut enim incolis cōceduntur represalie pro commisso intra territoriuȝ, ꝛ tunc possunt concedi represalie de iure. l. iij. ff. de offic. presi. aut aliquid est cōmissum extra iurisdictionem, ꝛ tunc non sunt concedende represalie incolis. l. fin. ff. de iurisdict. om. iudi. Et consequenter dictum Bar. de quo. §. limitaretur a Bal. vȝ nisi quid sit cōmissum intra iurisdictionem, sed hec limitatio Bal. videtur contra rationes Bart. cum nondum sit assumptus incola in ciuem, argu. l. incola. ff. ad municip. sed Joan. de ligna. in dicto tracta. represaliarum,

saliarum, aliter distinguit, aut enim incola non subit onera, propter contumaciam, et tunc bene loquatur Bar. quod non sint concedende represalie per rationes ipsiusmet Bart. aut incola non subijt onera ciuitatis quam habitat propter priuilegium concessum a ciuitate, et tunc sunt concedende represalie, quia ciuitas potuit priuilegiare hunc incolam. l. si quis in conscribēdo. C. de pa
23 ctis. cum vulga. † Sed ego arguo contra Joan. de ligna. quod immo ciuitas non potuerit priuilegiare incolam, vt sit exemptus a muneribus. l. vacuatis. C. de decurio. lib. x. Solutio, defendendo Joan. de lignano contrarium procedit, vt ciuitas in preiudicium principis, vel fisci, non possit priuilegiare incolam, siue ciuem, secus in preiudicium ipsiusmet ciuitatis, seu fisci ipsius ciuitatis. l. epistola. §. pactum inter debitorem. et ibi Ange. ff. de pactis. et in glos. in d. l. vacuatis. Itaque in precedenti articulo sequar distinctionem Bar. per rationes, et iura ipsius Bart. que obticeo, cum hic sit tractatus additionum. quā sententiam Barto. sequutus est Ange. in repeti. l. incola. ff. ad municip. in illo ar
24 ticulo, † an priuilegium imperiale, cōcessum Perusinis, siue hominibus de Perusio, quod idem est. c. j. de spon. an comprehendat incolas Perusinos, et concludit Ange. quod sic, dummodo incola subeat onera ciuitatis Perusine, alias secus. l. j. et l. incola. ff. ad municip. et alleg. alias rationes Ang. quas posuit Barto. in d. j. questio. principalis questionis. Placet tamen limitatio Joan. de ligna. vt si incola sit priuilegiatus, dummodo sit assumptus in ciuem, gaudeat beneficio represaliarum, et ita satis clare sentit Bartol. in. ij. questio. huius principalis questionis.
25 † Sed quid si incola receptus ad ciuitatem non subit onera, quia actu non incumbunt, sed fecit inuētarium, siue estimum, certe sentit Barto. in d. tracta. et in d. questio. j. et ij. huiusce principalis
26 questio. quod gaudeat priuilegio represaliarum. † Sed quid, vltra Barto. si incola venit ad habitandum in aliquam ciuitatem, in qua actu non incumbunt onera, neque estimus potest fieri, quia forte fit de anno in annum, et sic non est tempus faciendi estimum. l. omne territorium. C. de censitorib. et perequato. an gaudeat priuilegio represaliarum? Putarem quod sic, quia non stat per eum quo minus subeat munera, et onera, argumen. l. iure ciuili. ff. de condítio. et demonstra. et dicitur receptus facto, postquam ciuitas
27 tacito consensu eum recepit, argu. l. de quibus. ff. de leg. † Sed an bannitis ciuitatis possit ciuitas concedere represalias? Bal. in dicta aucten. et omnino, concludit quod non. Sed contra Bal. est generale argumentum, quia represalie sunt de iure diuino, et gentium, vt vidistis in precedentibus, sed bannitis conceduntur ea, que sunt de iure gentium, vt plene conclusit Barto. in disputat. que incipit Lucane ciuitatis, et per eundem Bart. in. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. et per Bal. et Angel. in. l. j. C.
28 de heredi. instituen. † Sed saluando Bal. respondeo, quod licet represalie sint de iure gentium inuentione, tamen conceduntur in priuilegium ciuitati, in subsidium, remedij ordinarij, vt vidistis in precedentibus, sed bannitis priuilegia ciuitatis non conceduntur, seu beneficia, vt per Bal. Barto. et Ange. in locis preallega. simile, licet contractus sint de iure gentium. l. ex hoc iure. ff. de iusti. et in. tamen si esset concessum a ciuitate priuilegium contractibus, puta quod habeant paratam exequutionem, certe banni
29 tus ciuitatis non gaudet hoc priuilegio. ¶ † Quero an ciuibus per conuentionem possint concedi represalie contra ciuitatem originariam? Bar. in d. tracta. iij. q. huiusce prin. q. concludit, quod possint concedi. sed Jo. de lign. in d. trac. reprobat Bar. eo casu, quo aliquid iniustū esset cōmissum a ciuitate originaria contra ciuem suum antequam esset creatus ciuis conuentionalis, per. l. doli. §. si. ff. de ser. corrup. et per. l. quecūque. ff. de ac. et obl. Sed in veritate Jo. de ligna. non debuit reprobare Bar. quia ipsemet Bar. se declarās, et limitans idem dixit, prout Jo. de ligna. in seq. q̄one, videt. in. iiij. q. huiusce prin. questio. Sed attendite, quia Bal. multum singulariter limitat hoc dictum in. d. auc. et omnino, nisi iniuria, vel iniustitia, sit actu permanens, quia tunc possunt concedi represalie, etiam de iniustitia cōmissa, antequam creatus sit ciuis conuentionalis, contra ciuitatem originariam, arg. no. in. l. si dñium. ff. de furt. cui limitationi Bal. consentanea est sententia eiusdem Bal. in simili. q.
30 in. l. ij. C. de epi. audi. † vbi si tu fuisti carceratus iam elapso mēse, querit Bal. an possis appellare, et videbatur dicendum, quod non, quia lapsi sunt. x. dies a die incarcerationis iniuste, et scientie tue. In contrarium determinat Bal. propter grauamen actu permanens, quia continuo stetisti in carceribus iniuste, et sic potes appella
31 re respectu presentis grauaminis. ¶ † Quero, an ciuibus confederatis possint concedi represalie? Bart. in. d. trac. in. q. vlti. huiusce prin. q. concludit concedi posse, per. l. non dubito. ff. de capt. et postli. reuer. sed Bal. in. d. auct. et omnino, distinguit, quoddam est fedus sociale, in quo vnum extremum nō influit in reliquū, et tunc non sunt concedende represalie, quoddam est fedus, in quo vnum est in altero quo ad protectionem, et tunc sunt concedende represalie. d. l. non dubito. Vos clarius dicite, quod in primis inspicienda sunt pacta confederationis, quia possent esse ita stricta, vt non comprehendant represalias, cum a pactorum forma non sit recedēdum. l. prima. et. l. conuentionum. ff. de pac. sed circūscriptis, et in dubio factis, cōcedende sunt represalie confederatis. d. l. non dubito. et est
32 ratio, † quia confederatio in dubio facit, vt due ciuitates censeantur vnum corpus, quo ad protectionem, secundum Bal. in. l. exequuto
33 rem. in. iiij. folio. C. de executi. rei iudic. ¶ † Quero, quid si ciues vnius ciuitatis ex conuentione, vel statuto habeantur pro ciuibus alterius ciuitatis, an possint concedi represalie? Bal. in. d. q. vltima, concludit, quod non, nisi verba late pateant, secundum Bal. in. d. auc. et
34 omnino. vbi format quesitum, † pone statuto cauetur, quod feneratores cum leuibus vsuris venientes ad habitandum ciuitatem, habeantur pro ciuibus, an possint concedi represalie? Respondit Bal. tale statutum valere, vt feneretur pro leuibus vsuris, et represalias concedi non posse, quia non sequitur, habetur pro ciue, ergo est ciuis, argu. l. quidam cum filium. ff. de verbo. obliga. Sed cum reuerentia Bal. male loquitur, dum dicit valere statutum quo ad vsuras leues, quia est contra tex. et glo. in clem. vnica, de vsu. et dixi in libello conscientie, sed Jo. de ligna. in hoc tract. tenet contra Bar. quod immo possunt concedi represalie, quia standum est verbis, vt habeantur pro ciuibus. l. j. §. si is qui nauem. versic. in re dubia. ff. de exerci. In hoc articulo, adhereo sentētie Joan. de ligna. et moueor in primis auctoritate Bar. in. l. si maritus. §. j. ff. de adult. vbi habetur pro ciue quo ad omnia que possit ciuitas, non quo ad priuilegia, que sunt concessa a superiore. Et idem ipse Bar. remisit in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. et Bal. in. l. fi. C. de iure aureo. anul. et facit ratio, quia postquā habetur, vt pro tali de ciue, ergo iudicatur pro ciuibus, tex. et ibi Bal. in. l. adoptiuum. §. patronum. ff. de in ius voc. Sed Bart. in hoc tracta. posset saluari, de eo qui habetur pro ciue, secundum quid, non simplici
35 ter, vt probatur in. d. l. si is qui pro emptore. ¶ † Ex predictis consului Senis cum pluribus doctoribus in casu tali. nam ibi est statutum, quod venientes ad habitandum, nullo modo possint conueniri pro debito, nisi a ciuibus Senensibus. Deinde est ibi statutum, quod catelani contemplatione maiestatis regie, habeātur pro ciuibus Senensibus in omnibus, et per omnia. Cōtigit Florentinum debitorem catelani, venire ad habitandum ciuitatem Senarum, quem catelanus Senis conueniebat pro debito. Excipiebat Florentinus, quod non poterat conueniri virtute suprascripti statuti, quod statutum excipiens ciues Senenses, non includebat ca
36 telanos priuilegiatos, vt. s. † quia statuta debent proprie intelligi, et sic de veris ciuibus Senensibus. l. iij. §. hec verba. ff. de nego. gest. et Bar. in. l. omnes populi. ff. de iusti. et iu. Ego consului cum doctoribus ibi, quod catelanus poterat eum conuenire per nota. per Bart. in. d. l. si maritus. §. j. et per alia que dixi in superioribus. Nec ob. quod verba statuti debent intelligi proprie et c. quia respondeo secundum Bar. in. d. l. si is qui pro emptore. quod vere est ciuis Senensis catelanus postquam per omnia pro ciue. Vel aliter respondeo, quod priuilegiatus subingreditur statutum, secundum Bal. in. l. siue possidetis. C. de proba. et facit. l. j. §. lex falcidia. ff. ad. l. fal. et quod
37 no. Bald. in. l. j. C. si ser. emi se manda. ¶ † Aggrediamur materiam circa quā, in qua quero, an ciuitas concedens represalias, possit concedere, vt capiantur res, existentes in territorio ciuitatis, contra quam conceduntur represalie? Bart. in. d. trac. pen. q. viij. q. prin. concludit quod non in dubio, nisi expressim cōcedatur, argu. l. fi. ff. de iur. om. iudi. Sed Jo. de ligna. tenet contra Bart. quia postquam represalie sunt concesse propter defensionem, ergo vbicunque locorum poterit fieri, argu. l. vt iure. ff. de iusti. et iu. et clemen. pastoralis. de re iudica. Sed vos concordabitis hoc modo, aut querimus de potestate, aut de voluntate concedentis represalias. Primo casu, potest per argu. do. Joā. de ligna. Scdo casu, in dubio non presumitur concedere licentiam represaliarum, extra territo
38 ritorium, arg. d. l. fi. ¶ † Quero, an ad litteras concedentis represalias, teneatur ciuitas, cui scribitur, exequi represalias? Bart. in vlt. q. d. viij. q. prin. concludit, quod non, licet secus in exequutione sententie. Sed Jo. de lign. in. d. trac. tenet contra Bar. quia vtroque casu, siue in exequutione sententie, siue in exequutione represaliarum, non cōpellitur, cui scribitur, exequi, quia par in parem non habet imperiū. l. nam et magistratus. ff. de arbi. licet de honestate debeat exequi. Sed in veritate Barto. in hoc tracta. non dicit, quod scribens iudex compellat, cui scribit, exequi sententiam, quinimo ipsemet Bart. tenet

contrariū, videtur ꝙ iudex scribens non possit compellere, licet superior suus possit eum compellere, vt not. ipse Bart. ⁊ plene, 39 in. l. a diuo pio. §. sententia. ff. de re iudi. ¶ † Aggrediamur materiam contra quam, in qua Bar. in. j. q. vj. q. princi. ↄcludit, ꝙ contra magistratum non possunt ↄcedi represalie, nisi finito officio, vel nisi sit talis magistratus, qui durante officio possit conueniri. Qđ dictum Bar. sane intellige, qñ via ordinaria nō potest arctari magistratus, cum represalie dentur in subsidium. d. c. dominus. ⁊ dixi in precedentibus. 40 † Et notate, ꝙ quilibet magistratus de barataria, etiã durante officio, potest syndicari, tex. ⁊ ibi Ang. in. l. iubemus. C. ad. l. iul. repe. quod notabitis, ad limitationem notatoꝝ in. l. senatusconsulto. ff. de offic. presi. in. l. pars literarum. ff. de iudi. 41 ¶ † Rursus opponitur fortiter ↄtra Bar. in. d. j. q. qui ait, ꝙ de cōmissis in officio, siue magistratu, nō possit magistratus ↄueniri in patria propria. l. ij. coniuncta gl. ⁊ ibi Bar. ff. ad. l. iul. repe. vbi in patria, de cōmissis in officio, potest conueniri magistratus. Sol. ↄcordando Bar. ne videatur contrarius, aliqñ querimus, an durāte officio, de cōmissis in officio, possit conueniri in patria propria, videtur dicendum, ꝙ non regulariter, ſm plene scripta in. d. l. senatusconsulto. ⁊ in. d. l. pars literarum, aut loquimur, finito officio, ⁊ tunc, qꝛ debet stare in loco officij per ↄnquaginta dies, non poterit ↄueniri in patria propria, de cōmissis in officio. l. vnica. C. vt omnes tam ciuil. q̃ milita. ⁊ ita intelligatur Bar. in hoc tracta. sed finitis quinquaginta diebus poterit in patria propria, de cōmissis in officio, conueniri, ⁊ ita intelligatur glo. ⁊ Bar. in. d. l. ij. qđ dictum gl. ⁊ Barto. limitabitis, esse verum, nisi in loco magistratus sit lata in syndicatu sententia absolutoria, qꝛ tunc obstaret exceptio rei iudicate. l. cum queritur. ff. de excep. rei iudi. ⁊ Ange. in. d. l. iubemus. C. ad. l. iul. repe. Addite, verum esse, si est factum proclama generale in syndicatu, vt quicunqꝫ voluerit facere querelaꝫ de magistratu, compareat infra certum tempus. nam si nemo comparuerit, certe in patria non poterit ↄueniri, nisi subsit iusta causa, puta ignorantie. l. si eo tempore. C. de remissio. pigno. ⁊ no. Cardi. ⁊ Nicolaus abbas in. c. j. de iudi. Tenebitis menti hec, propter magistratus, ⁊ syndicatores. 42 ¶ † Rursus quero, nūquid si represalie sint concesse ↄtra Florentinos, intelligantur concesse contra Florentinum, qui habitat in ciuitate Senarum. Bal. sequēdo opi Raynerij, in. d. auc. ⁊ omnino, constituit differentiaꝫ inter prouinciam, quo casu non intelliguntur concesse, ⁊ ciuitatem, quo casu intelliguntur ↄcesse, sed Bar. in hoc tract. in. ij. q. vij. quest. prin. reprobat hanc differentiam, qꝛ non est ratio diuersitatis inter prouinciam, ⁊ ciuitatem, quo ad casum nostrum. Et ego plene defensaui Bar. in rub. ff. solu. matri. Nec ob. l. prouinciali. de verb. sig. qꝛ respondeo, vt dicit Bar. in. d. l. prouinciali. 43 ¶ † Rursus Bart. querit in. vj. q. vij. q. princi. an si Episcopus non velit facere iustitiam laicis contra clericos, ⁊ non possit haberi recursus ad superiorē Episcopi, qꝛ Episcopus est vnus magnus tyrānus, qui nō timet Archiepiscopuꝫ, nec Papā, vtruꝫ hoc casu possint contra clericos ↄcedi represalie. Bar. dicit, videtur ꝙ sic, qꝛ. c. j. de iniur. ⁊ dam. da. lib. vj. loquitur, qñ represalie conceduntur propter delictum laicoꝝ, relinquit hoc decidendum do. Canonistis. Sed Jo. de ligna. ↄcludit in trac. represal. ꝙ laici non possint ↄcedere hoc casu contra clericos. c. contingit. de sent. excom. c. si iudex laicus. eo. ti. lib. vj. Sed remedium erit, vt ecclesiasticus iudex imploret brachium principis secularis. c. j. de offi. ordi. ⁊ bene facit quod no in. c. qualiter. de iudic. Nec est veruꝫ qđ dicit Bar. ꝙ. d. c. j. loquatur propter delictuꝫ laicoꝝ, vt apparet in tex. d. c. j. aperte. 44 † Et notate vnum, qđ dixit Bar. in. vij. q. vij. q. prin. ꝙ licet iura non debeant doceri, nisi in locis priuilegiatis. §. hec autem. in. j. ↄstituti. ffoꝝum. Tñ alie scientie, puta medicina, philosophia, possunt vbicunqꝫ doceri. l. si duas. §. cum autem. ff. de excusa. tuto. 45 ¶ † Rursus Bal. in. d. auc. ⁊ omnino, dicit Bar. tenere, ꝙ represalie possint ↄcedi contra furiosum, vel infantem, sed in veritate Bart. dicit ↄtrarium in vlti. q. vij. q. prin. vbi ad literam dicit Bart. ꝙ qui non potest in ius vocari, ↄtra euꝫ non possunt ↄcedi represalie, ⁊ ideo neqꝫ contra furiosos, nec ↄtra infantes. qua de re Bal. male alleg. ⁊ 46 improbat Bar. ¶ † Ultimo quo ad hanc materiaꝫ quero, nunquid si concedantur represalie ↄtra ciuitatem, vel singulares personas de ciuitate, an includantur bāniti illius ciuitatis. Bal. in. d. auc. ⁊ omnino, effectu ↄcludit ꝙ non, quinimo nec contra absentes. Ex eqtate mouetur, qꝛ bāniti non sunt de vniuersitate ciuitatis. Ego putarem contrarium, ꝙ immo includantur bāniti. Moueor auctoritate Bar. in disputa. que incipit Lucane ciu47 tatis, vbi Bar. multū egregie probat, † ꝙ lꝫ bānitus non dicatur de vniuersitate, quo ad cōmoda, ⁊ honores, tñ quo ad incōmoda, vt in casu nostro, censetur de vniuersitate, ⁊ facit qđ notauit ipsemet Bal. in. l. j. C. de her. insti. ⁊ no. Jac. de arena Parmen. in. l. ex facto. §. ex facto. ff. ad treb. ne melioris ↄditionis sit delinquens bānitus, q̃ non delinquēs. l. seruius. ff. quod vi, aut clam. l. non solum. ff. de noxa. 48 ¶ † Aggredior formā exequutionis in represalijs, in qua Bar. in pe. q. ix. princ. q. ↄcludit, ꝙ die feriato ob necessitatem hominū, potest fieri exequutio represaliarum. c. fi. de iudi. Sed in ferijs in honorē Dei, hoc fieri nō potest, nisi ob necessitateꝫ, puta, qꝛ non potest fieri exequutio represaliarum, nisi fiat in die feriata in honorem Dei, fortassis qꝛ homines non vadunt ad illum locum, nisi die feriata in honorem Dei. Sed Jo. de ligna. in hoc tracta. represalia. reprobat Bar. ꝙ immo etiam si sit necessitas, non possint exerceri represalie in die feriata in honorem Dei. Mouetur, qꝛ standum est regule. l. fi. C. de fer. in qua non ponitur exceptio necessitatis. Secundo mouetur, qꝛ speciale est in ferijs ob necessitatem hominum. l. j. ⁊. l. ij. ff. de fer. ergo in ↄtrarium in ferijs in honorem, argu. l. ius singulare. ff. de legi. 49 † vos defendite Bar. qꝛ pro Bar. est casus clarus in. c. fi. de fer. in verbo necessitas. vbi propter necessitatem, actus iudiciales exercentur etiam die feriato in honorem Dei, ⁊ ↄsequenter cessat primum argu. Joan. de ligna. Non obst. secundum, qꝛ respondeo, ꝙ immo non est speciale in ferijs ob necessitatem hominum, quinimo idem in ferijs in honoreꝫ Dei, in casu necessitatis, ⁊ ita vult gl. Bernardi in. d. c. fi. dum allegat. 50 d. l. j. ⁊. ij. ff. de fer. † Ex predictis concludo contra Joā. de ligna. pro Bart. ꝙ ratione necessitatis represalie possunt exerceri die feriata in honorem Dei, ⁊ addijcite etiam Barto. dum dicit ꝙ die feriata ob necessitatem hominum, possit fieri exequutio, hoc verum in mera exequutione, secus si sit cognitiua, idest cum cause cognitione, ſm Bal. in. d. auc. ⁊ omnino. ⁊ plenius per Bar. in. l. j. §. nunciatio. ff. de ope. no. nunc. ⁊ in. l. ij. §. fi. ff. si quis in ius 51 voc. non ier. ¶ † Rursus Bar. in vlti. q. ix. q. prin. concludit ꝙ si sit facta exequutio finalis, quis non auditur, nisi per viam ordinariaꝫ. l. a diuo pio. §. si post aditum. ff. de re. iu. secus si adhuc pendeat exequutio, qꝛ tunc auditur sūmarie. d. l. a diuo pio. §. si super rebus. Sed Jo. de ligna. in hoc vltimo ↄtradicit, ꝙ immo post interpositum ſm decretum, non auditur, nisi ordinarie. l. si finita. §. sed si plures. ff. de da. infe. l. consentaneum. C. quo. ⁊ qñ iud. c. contingit. de dolo, ⁊ ↄtu. Uos defendite Bart. qꝛ Bart. non loquitur post interpositum ſm decretum, qꝛ tunc esset facta finalis exequutio, sed loqtur in primo decreto, vel pendente exe52 quutione. † Bar. in hoc trac. represal. in. ij. q. prin. ponit vnū peregrinum dictum, ꝙ vbicunqꝫ actor, ⁊ reus sunt diuersarum ciuitatum, certe ad instantiam actoris, ciuitas actoris pōt scribere ciuitati rei, siue debitoris, vt cogat reum litigare in vna tertia ciuitate. c. statutum. §. cum aūt. de rescrip. lib. vj. per quē tex. decidit Bar. talem elegantē casum, pone, ciuis Ferrarieñ. est creditor ciuis Mutineñ. nam lꝫ actor sequatur foruꝫ rei. c. cū sit generale. de fo. compe. cū simi. tñ actor ciuis Ferrarieñ. poterit impetrare rescriptuꝫ a Marchione, vt hec causa cōmittatur in vna tertia ciuitate. j. vnam dietā, puta in ciuitate Regij, per. d. §. cum aūt. ⁊ sic habetis elegantē regulam a Bar. ꝙ vbicūqꝫ actor, ⁊ reus, sunt diuersaꝝ ciuitatum, certe actor pōt impetrare rescriptuꝫ a superiore, vt reus non ↄueniatur in ciuitate sua, neqꝫ in ciuitate actoris, sed in tertia ciuitate. j. dietaꝫ, qđ perpetuo notabitis, qꝛ Bar. extēdit. d. c. statutū. ēt ad alios inferiores principes a Papa, ⁊ notabitis hoc dictū Bar. ad explanationeꝫ Bal. in 53 auc. qua in puincia. C. vbi de cri. agi opor. ¶ † Rursus adijcite, per egregiū dictū Bal. in. d. auc. ⁊ oino. vbi cōcludit ꝙ pro debito iniusto non debent ↄcedi represalie, puta si per iniustam sententiam quis obtinuisset, puta in debito chirographario post 54 bieñium, puta in debito ex statuto iniusto. † Iteꝫ adijcite, ꝙ non potest qs detineri pro represalijs, si transiens soluerit gabellam, 55 ſm Bal. in. c. j. ⁊. ij. que sint regalia. in vsi. feu. † Item adijcite, ꝙ pro illicitis represalijs qs punitur in amissione iuris sui, ⁊ in quadruplum, ſm Bal. in. d. auc. ⁊ omnino. in vlti. colum. Limitate Bal. nisi auctoritate iudicis competentis facte sint represalie il56 licite, † quo casu a superiore debent corrigi, ſm Guiel. de cun. ⁊ Bal. in. l. extat. ff. quod met. cau. vel nisi error sit qui excusat a pena legali, ſm Bal. in. d. auc. ⁊ omnino. alleg. gl. in auct. habita. C. ne fil. pro patre. Et de materia represaliarum plene scribit Andr. de iser. ⁊ ibi tangit aliquid Bal. in. c. j. de mil. vassal. qui 57 contu. fuit. in vsi. feu. † Et not. semper istū tracta. represaliarum propter iustitiaꝫ denegatā maxime, propter mercatores, ⁊ scholares trāseuntes per aliena territoria, qui depredantur, ⁊ nō obtinere

tinere possunt iustitiam prede in ciuitate, in cuius iurisdictione fuerunt derobati, certe poterunt tunc concedi represalie contra illam ciuitatem, secundum formam traditam hic a Bartolo in tractatu suo represalia.

FINIS

Tractatus egregius de duello domini Joannis de Lignano Mediolanensis Jurisconsul.

Restat vt videamus de duello. In cuius tractatu primo queram quid sit duellũ. Secũdo, quot sunt species duelli. Tertio, quo iure sit permissum, ꝛ propter quod prohibetur. Quarto, inter quos sit duellum. Quinto, quibus causis licitum sit duellum. Sexto, inter quos inhiberi possit duellũ. Septimo, qualiter fit duellũ.

SVMMARIVM

1 Duellum quid proprie dicatur.
2 Duellum quare dicatur pugna duorum.

1 **Circa primum** †Dico ꝙ duellũ sit pugna corporalis deliberata hincinde duoꝝ ad purgationẽ, vel gloriã ꝯsequendã, vel odij exagerationẽ tendẽs, dixi deliberata hincinde, hoc ponit̃ ad dr̃iam pugne, que fit ob necessariã defensã sui. de qua in. l. vt vim. ff. de iu. sti. ꝛ iu. ꝛ. l. j. C. vñ vi. ꝛ. l. j. §. vim vi. ff. de vi ꝛ vi ar. l. sciam. §. qui cũ aliter. ff. ad. l. aql. ꝛ. c. olim. extra de resti. spo. ꝛ in cle. si furiosus. de homi. nã in pugna illa non est deliberatio ex pte aggressi regulr̃, sed ex pte aggredientis tm̃, vel neutrius, vt pbatur in cle. si furiosus. extra de homi. in duello aũt est vtriusqꝫ deliberatio. Et inde duellũ nuncupat̃ adherẽdo etymologie vocabuli. insti. de dona. §. est ꝛ aliud. xvj. q. j. c. si cupio. xxvj. dist. c. cleros. †ꝛ di-
2 xi pugna duoꝝ ad dr̃iã ꝯctuũ, qui inter duos celebrant̃ ex mutuo partiũ ꝯsensu. insti. de ob. ex ꝯsensu. dixi corporalis ad differẽtiã pugne iudicioꝝ, que fit inter duos vtpote inter actorẽ, ꝛ reũ, vt. l. rẽ non nouã. §. patroni. ꝛ. l. pperan. C. de iudi. ꝛ. c. forus. de ver. sig. nã ibi non ꝯtendit̃ de viribus corpoꝝ, sed de iuribus. dixi ad purgationẽ, vel gloriã ꝯsequendã, vel odij exagerationẽ. nã per hoc tangit̃ finis, ꝛ eliciunt̃ species duelli, vt. j. sequitur. Concludit̃ igitur descriptio duelli in genere per. s. dicta.

SVMMARIVM

1 Duelli species que sunt, ꝛ quot.
2 Duellum fit ad purgationẽ delicti, aut probationem eiusdem.

Circa scdm Est aduertendũ, ꝙ duellũ vt. s. describit̃ sumitur gñaliter, vt tetigi in fi-
1 ne descriptionis. spẽs duelli eliciunt̃ per verba posita in fi. † nã tres sunt species duelli. fit enim duellũ, aut propter odij exagerationẽ, aut propter gloriã ꝯsequendã in publico ex viribus corporis, aut pp purgationẽ alicuius delicti obiecti, ꝛ fit ppter exagerationẽ odij, cũ aliq solo odio originaliter nãli, ꝛ maturitatis inter se orto inducuntur ad se inuicẽ exanimãdos, vel extermināḋos, ꝛ de hoc nõ reperio aliqd iure cautũ, sed ex principijs naturalibus hoc vr̃ tractũ, vt statim ꝓsequar. Scdm xo ꝙ fit propter gloriã, habuit ortũ a sensuali cupiditate ꝓna, vt experiẽtia pꝫ ad ꝯsequendã in publico gloriã, vt fit in publicis spectaculis, vbi vires corpis varijs modis exercent̃. Et de hoc repio iure cautũ, ꝛ ciuili, ꝛ canonico. l. ciuili pꝫ. ff. ad. l. aql. l. qua actiõe. §. si qs in collucatiõe. ꝛ. l. vnica. C. de gladi. li. xj. ꝛ. ff. de his qui no. infa. l. athletas. ꝛ. C. que res pig. obl. pos. l. spẽm. ꝛ de dona. l. donationes. no. gl. insti. de her. que ab inte. defer. interdũ. l. canonica. hr̃ extra de clerico pugnã. in duello, lꝫ ibi fiat ppter purgationẽ, ꝛ de tornea. per totũ, lꝫ non fit pprie duellũ, sed pugna publica, vt. d. l. qua actione. §. si qs in collucatione. ff. ad. l.
2 aql. propter † purgationẽ fit, cũ aliqꝺ delictum obijcit̃, ꝛ opponens ad pbationem forte carens alijs pbationibus, vel ẽt non probãs offert se pbaturũ viribus corporis duello suscepto, vel ille, cui obijcit̃, vult sic se purgare, ꝛ de inocentia sua docere. ꝛ de hoc ẽt hr̃ iure cautũ, extra de cleri. pug. in duello, vt. s. allegaui, ꝛ de purga. vulga. per to. ij. q. vj. quasi per totã illã. q. ꝛ habetur etiam in Lõbar. vt prose quar ibi, cum ad mẽbrum hoc venero.

SVMMARIVM

1 Duellum qñ iure naturali dicatur inductum, ꝛ qñ inhibitum.
2 Causa cause est causa causati.
3 Causa vniformis vniformes producit effectus.
4 Species due quandoqꝫ sunt maxime contrarie.
5 Duellum est lege diuina inhibitum.
6 Homines singuli ad vitia singula sunt inclinati.
7 Duellum propter gloriam victorie quo sit introductum iure.
8 Fornicans cum muliere causa pecunie inde trahende non mechus, sed potius auarus dicendus est.
9 Actus humani ẜm eorum fines sunt extimandi.
10 Actus omnis per ius diuinum est prohibitus, qui in charitate non est fundatus.
11 Duellum merito prohibitum, ꝙ in destructionẽ nobilissime vniuersi partis tendat.
12 Actus qui iure gentium censeantur inhibiti.
13 Actus fortitudinis qui sint, ꝛ quot.
14 Fortitudo vera quattuor concurrentibus cognoscitur.
15 Sepultura ecclesiastica denegat̃ his, q in torneamẽtis decedũt.
16 Pugna tendens ad sanguinis effusionem est inhibita.
17 Permissio triplex in iure reperitur.
18 Dolus in homicidio punitur.

Circa tertium Scꝫ quo iure sit introductũ duellũ. Expedit singulas species duelli positas explicare declarãdo circa singulas, quo iure
1 introducant̃, ꝛ quo iure prohibeant̃. ¶ † Et primo videamus duello ꝓuenienti pp odij naturalis exaggerationẽ, vnde sciendũ, ꝙ duellũ est introductum iure nãli, vt sumitur ius naturale pro instinctu nãe prouenientẽ ex sensualitate ad aliqd appetendũ, vt declarabit̃. j. ꝓsequendo, ꝛ hoc put sumitur ius naturale, sumit̃ in scdo suo significato, ẜm qꝺ no. gl. in. c. ius nãle. j. dist. ꝛ in. l. j. §. ius aũt naturale. ff. de iusti. ꝛ iu. sed ipsũ duellũ est inhibitũ iure nãli, vt sumitur pro instinctu nature ꝓueniente ex rationabili intelligentia, que nãlis equitas appellat̃, ꝛ est tertius modus iur. nãlis, ẜm gl. in. d. c. ius naturale. Est ẽt inhibitũ iure naturali ꝯtinente precepta legis diuine, put sumitur. quarto modo, vt hr̃ in. d. c. ius naturale. in. d. gl. est ẽt inhibitũ hoc duellũ iure positiuo. s. canonico, ꝛ ciuili. ¶ Expedit singula demonstrare, dixi. n. ꝙ hoc duellũ est introductũ iure naturali, vt sumitur pro instinctu nature ꝓueniente ex sensualitate ad aliqꝺ appe-
2 ten. hoc sic demonstret̃, † quicqd est introductiuũ cause alicuius effectus, per ꝯñs est introductiuum ipsius effectus, sed illud ius naturale originaliter nos inducit ad sic appetendũ, ergo est causa inductiua huius sensualitatis, ꝛ per ꝯñs duelli, qꝛ ipsa sensualitas q̃ induxit, introducit hunc duellũ. probat̃ maior. Nã imprimẽs sufficienter in cãm productiuã imprimit in eius effectũ, vt. ff. ad. l. cor. de sica. l. nihil. ꝛ. C. eo. ti. l. eũ qui. ꝛ. c. si. de homic. ꝛ. c. de cetero. ꝛ. c. presbyterũ. Probat̃ minor. nã ex nãli dispositione ꝓueniẽte ex principijs nãlibus, ꝛ superioribus, ꝛ inferioribus ꝓuenit in hoibus varia appetitus iclinatio. nã aliqs ascripto sibi quolibet merito, vel demerito nãli instictu tibi placebit, qui mihi displicebit, ꝛ ecõ, naturali dispõne qs aliquẽ aliqua de causa diliget, ꝛ aliquẽ odio habebit, ꝛ sic de similibus, put quilibet experiri hoc de se ipso põt. Sed causa huius est prõpta attentio corpibus celestibus. nã si aliqui tpe nataliũ in momẽto natalium hẽant vniformẽ correspondentiã ꝯsignificationis celestis, ꝛ principia paterna ꝯforment in cõplexionibus pculdubio sunt
3 amãtissimi nãliter. si vero ꝯ erunt inimici. † Nã ab vniformi causa dꝫ insurgere vniformis effectus, vt. ff. de fur. l. j. ꝛ. c. inter corporalia. de trãs. prela. cũ si. Et tñ est hic attendendũ, ꝙ hic indicia nãlia inter hoiẽ, ꝛ hoiem, vt predixi, veniũt ex singulari naturali dispõne. que forma specificata apud nãles nuncupat̃. nã attẽta naturali dispõne speciei humane inter hoies dꝫ esse amicitia ppter vniformitatẽ cõplexionis relate ad formã humanã, ꝛ per hoc dñt iura, ꝙ inter hoiẽ, ꝛ hoiem est officiũ humanitatis hincinde impẽdendũ, vt. l. si seruus. in fi. ff. ꝺ ser. expor. ꝛ no.

in.l.officio.C.de neg.gest.τ sic non insurgit hoc ex nāli dispōne alicuius spēi,qr nāliter non est reperire,si qs discurrat per spēs singulas aīalium.nā inter singulas spēs brutoꝝ est qōdā genus, τ fedus ꝯiunctionis,τ exhibitionis pp vniformitatē cōplexiōis relate ad formādū sibi simile.†sed inter spēm,τ spēm qñqꝫ inue nit̄ repugnātia inducta ad alterius exterminationē,vt est in aucupe,τ auibus,τ murilego,τ muribus,τ canibus,τ leporibus,τ sic de singulis.ꝓuenitqꝫ hoc ex quadā repugnantia indiuiduali ex dispōne principioꝝ superioꝝ,τ inferioꝝ effectuū,quos in se ipsa experit̄.ex illa tn̄ dispōne nō inducit̄ realiter imediate duel luꝫ,sed per medios actus,ꝑ quos ad duellū ipsuꝫ peruenit̄,sed tn̄ credo,ꝙ tāta posset esse repugnātia indiuidualis dispōnis,ꝙ cito ad id ꝓueniret.Et hoc ꝓuenit cuꝫ qs ex sola sensualitate,τ nullius rōnis vibramine mouet̄.¶Ex his appet qualiter hoc duellū itroductū est iure nāli sic sumpto,restat videre ꝙ dicebā primo circa hoc membrū,dicebā.n.ꝙ hoc duellū erat inhibituꝫ iure naturali sumpto pro nāli intelligētia,τ sic iure gentiū,τ iure nāli,ꝓut ꝯtinent̄ iura nālia.l.diuine,τ iuris cano.τ ciuilis,qd late hic clarius demōstrari poterit incipiēdo a lege diuina.nam vnū de preceptis decalogi est,nō occides,τ sic diuina lege ꝓhibitū,τ hoc est preceptū,τ si daret̄ instātia de Jepte qui occidit filiaꝫ,τ tn̄ dr̄,ꝙ nō peccauit in.l.diuina.vt hr̄ Judic.xj.τ.xxiij.q.iiij.vnusqsqꝫ.τ de Sansone qui multos occidit,τ seipm.xxiij.q.v.si non lꝫ.dico ꝙ nō obs.qr facta fuerūt spūs sancti inductiōe, vt scribit Augu.in lib.j.de ciuitate Dei.τ hr̄ trāsumptiue in.d.c.si non lꝫ.xxiij.q.v.†sic igit̄ est lege diuina inhibitū per id preceptū non occides,de quo Deuteron.v.c.est ēt inhibitū.l.canonica.de homi.volū.per to.τ.l.distin.quasi per totū.τ.xxiij.q.v.d.c.si nō lꝫ.Est ēt inhibitū iure ciuili.ff.ad.l.cor.de sica.l.j.τ.C.e.per totū.τ si dices illa iura inhibēt homicidiū volūtariū,τ sic genus duelli,ex quo illud ꝓuenit,sed homicidiū ꝓueniēs a duello introducto ex nāli dispōne,nō est volūtariū,ex quo nāliter est introductū,ergo illa iura nō astringit hūc casuꝫ. Sol.est prōpta.naꝫ lꝫ nālis dispositio corporea hoc inducat,tn̄ nālis intelligētie dictamē dispōnit in ꝯtriuꝫ,cui obtēperandū est.Nā illa nālis dispositio nō necessitat,imo manet liberꝫ arbitriū,vt.xxiij.q.iiij.de tiris.τ.c.nabuchodonosor.τ.c.si eniꝫ inqrit.ꝺ pe.dist.ij.τ Philoso.iij.ethy.idē dicit Jmo.τ astrologi hoc efficacius dmōstrantes hoc idē asserunt.vñ inquit Phs in centiloqo,dū loqtur de aia,sapiens dñabitur astris,vñ lꝫ dispositio corporea ꝓueniat a nāli principio,tn̄ naturalis intelligētia manet,τ in ꝯtriuꝫ dispōnit,τ sic dici posset in singulis gn̄ibus vitioꝝ mortaliū.†nā naturaliter singuli hoies ad singula inclinant̄ vitia,vt qdaꝫ sunt superbi,qdaꝫ luxuriosi,qdaꝫ auari,τ sic de singulis,nec tn̄ excusantur,qr ꝑcise nō necessitant̄,vt.d.c.nabuchodonosor.xxiij.q.iiij.hinc est qd dicit Philo.iij.de aia in trac.de motu,ꝙ inter appetitū sensitiuū,τ intellm̄ qñqꝫ est repugnātia.nā sensus tendit in vnū,intellꝰ vero in aliud.τ sic intellectus vēdicat sensuꝫ motus nālis,τ rōnalis,sicut si spera supior moueat inferiorē.Si aūt eꝯ fiat,est motus ꝯ nām,atqꝫ si spera inferior moueat supiorem,lꝫ enim motus sensus perueniat a nā inclinando initiuꝫ tn̄ fit ꝯ naturā,nisi obtēperet sensus intellectui,vt subditus dño suo,vt idē Phs.j.phisic.attestat̄.Et sic hoc genus duelli est inhibituꝫ iure nāli,vt sumit̄ pro naturali intelligētia,ex qua insurgit causa,τ eqtas dispōnēs in obseruatione vniuersi,τ inde habuit ortū ius positiuū,imo vt verius loquar sunt ipsamet causa,τ eqtas naturalis iuris aliquo addito,vel detracto,vt.l.ius ciuile.ff.de iusti.τ iu.Cū igitur naturalis eqtas tendat in ꝯseruatione vniuersi, ergo reprobat hois exterminationeꝫ,que est tēdens ad mūdi destructionē.nā quorūdaꝫ hoiuꝫ exterminationes tēdunt ad mundi ꝯseruationē,vt puta cū mali exterminant̄.nā tales interest rei publice,vt puniant̄,vt.ff.de publ.l.licitatio.ff.ad.l.aql.l.ita vulneratus.in fi.ff.de fideiuſ.l.si a reo.ꝺ sen.excō.c.vt fame.Ex his aperte ꝯcludit̄ qualiter hoc genus duelli est inhibitū iure diuino,iure gentiū,canonico,τ ciuili.¶†Restat videre de duello ꝙ fit pp gloriā victorie,qd fit in publico spectaculo,quo iure introductū est,τ quo inhibitū.τ dico,ꝙ hoc genus duelli est introductū iure naturali,τ sumit̄ pro suo primo significato,vcꝫ pro instinctu nature ꝓueniente ex sensualitate.sed est inhibitū iure naturali sumpto pro iure gentiū,τ iure diuino.Et est inhibitū iure canonico,τ ciuili cū modificatione,vt statim subȷ̇ciā.Declaremus singula,dixi,ꝙ erat introductū iure nāli sumpto in suo primo significato.hoc ꝓbat̄,vt dictuꝫ est.ꝯ.ꝓximo mēbro.nā sensualis inclinatio ꝓueniens a principijs nālibus inducit ad experientiā viriuꝫ corporaliū solū ad gloriaꝫ ꝯsequendaꝫ,ergo induxit hoc genus duelli inde ꝓueniēs,cū.n.producit cām,ꝓducit τ effectū,vt in iuribus statim alle.in supiori mēbro,hoc tn̄ genus duelli est minus detestabile respectu primi duelli,attēto vtriusqꝫ fine.nā primū genus duelli fit ad exterminationē finalē occasione inimicitie nālis manētis,hoc aūt non fit necesse ad exterminan.sed vincēdū qd ꝯtingere pōt sine exterminatione,ergo hoc est minus detestabile,cū actus hoiuꝫ distinguunt̄ pp finē,vt.ff.de fur.l.vnū.τ.l.que in iure.τ.ff.de fal.l.q ea mēte.xv.q.v.c.j.τ.xxiij.q.j.c.qcquid.τ de sen.excō.cū volūtate.hinc est qd inquit Philo.iiij.ethy.†qui fornicat̄ cū muliere,vt pecuniā inde trahat,nō mechus,sed auarus est,sic igit̄ sine pōderato hoc est minus detestabile illo,cōfirmat̄,nā primū genus insurgit ex odio, qd quidē in se detestabile est.τ sic ex causa detestabili,sed hoc genus duelli sine odio ꝓuenit,ergo est minus detestabile illo,τ maxime cuꝫ nāliter qs moueat̄ ad duellandū in spectaculo ad fineꝫ glorie ꝯsequende.Confirmat̄ ēt ꝙ id sit minus detestabile,qr illud dr̄ minus detestabile,ꝙ modicū distat ab eqtate naturali,sꝫ hoc scdꝫ genus duelli modicū distat ab eqtate naturali,ergo τc.maior ꝓbat̄.naꝫ detestatio,τ approbatio actuū ꝓuenit a naturali eqtate,super qua fundant̄ inhibitiones,τ permissiones iuris.l.ius ciuile.ff.de iusti.τ iu.τ.c.ius nāle.j.dist.probat̄ minor, nā hoc duellū non distat ab eqtate iuris naturalis,nisi qr ex illa ꝯsequi posset hois occisio,qui actus tēdit in destructionē vniuersi,sup qua eqtate fundat̄ inhibitio.l.noue ciuilis.vt.l.vnica.C.de glad.lib.xj.cum tn̄.l.veteri.nō est facta inhibitio,qr sic se occidētibus remittebant̄ iniurie,vel actiones,vt.l.hac actione.ꝯ.si qs in colluctatione.ff.ad.l.aql.sed primū genus distat a naturali eqtate.Primo,qr tendit ad necessariā alterius,vel vtriusqꝫ exterminationē,distat ēt in fomite odij,ꝙ nālis equitas abhorret,si sine causa insurgat,ergo hoc detestabilius illo.Confirmat̄ preterea hec opi.nā illud est detestabilius qd in totū nocet,τ in nullo ꝓdest.sed hoc scdm partim ꝓdest ergo τc.Maior est clara.†Nā actus denoiant̄ laudabiles,τ vituꝑabiles rōne laudabilitatis,τ vituꝑabilitatis ipsius finis,vt.ff.de ri.nupt.l.si qs in senatorio.ff.de iu.fis.l.non intelligit̄.ꝯ.si qs palā.ff.de iudi.l.cuꝫ furiosus.minor ꝓbat̄,naꝫ primū genus fit soluꝫ pp exterminationē mutuā.τ hoc nocet,τ in nullo ꝓdest,scdm aūt fit in publico spectaculo pp letitiā,τ recreationē populi,τ ob hoc ludi permittunt̄,τ spectacula,vt.C.de specta.scene.τ le.per totū ti.excepta.l.fi.li.xj.τ.C.de expē.pub.ludo.l.j.τ hr̄ in.l.fi.que est greca ꝯstitutio C.de reli.τ sū.fune.τ ex his infert̄ hoc genus duelli introductū iure nāli sumpto in scdo suo significato fore minus detestabile.¶Restat videre quō hoc genus duelli est inhibitū iure diuino,iure gentiū,τ iure positiuo,canonico,τ ciuili. Et ꝙ iure diuino sit inhibitū.Naꝫ cū aliqd aliquo iure inhibet̄,inhibet̄ etiaꝫ omne id,per qd peruenit̄ ad illud,sed iure diuino inhibet̄ homicidiū,ergo τ hoc genus duelli,qr per ipsum pōt ad homicidiū perueniri,probat̄ maior per.l.oratio.ff.de spons.τ.ff.de fideiuſ.l.cū lex.τ.C.de vsur.l.eos.in fi.τ.C.de vsu.rei iudi.l.vlti.in fi.τ.ff.de pe.he.l.sed si.l.ꝯ.itē veniunt.τ.ff.de mino.l.iij.ꝯ.sed vtrū.minor probat̄.Deuter.v.c.nō occides.qd ante per hoc genus duelli ꝓueniat̄ ad homicidiū clarius luce est.¶†Cōfirmatur,nā ois ille actus a iure diuino est ꝓhibitus,qui est alienus a fonte charitatis,sed hoc genus duelli est hmōi,ergo τc.ꝓbatur maior.nā charitas est fundamentū oiuꝫ virtutū,τ exclusiua vitioꝝ,de pen.dist.ij.c.charitas.τ.c.ergo.τ quasi per totā illaꝫ distinc.τ sic alienū a charitate sapit ꝯ naturā,τ sic vitiū,τ per ꝯñs sic inhibitū iure diuino.Probat̄ minor mō.nā charitas est dilectio Dei,τ ꝓximi,vt.c.charitas.statim alle.τ dilectio ꝓximi,τ sui ipsius,vt.c.ꝓximos.de pe.dist.ij.sed duellans in spectaculo duellat,vt deuincat ꝓximū,τ sic non diligit,ergo inhibet̄ iure diuino.¶Dicebaꝫ ēt ꝙ erat inhibitū iure gētiū.hoc sic ꝓbat̄,ille actus est inhibitus iure gentiū,qui est tendēs in destructionē vniuersi,sed hoc genus duelli est hmōi,ergo τc.Maior ꝓbat̄,naꝫ eqtas naturalis sup qua fundat̄ ius gētiū tēdit in ꝯseruationeꝫ,τ augmentū vniuersi.ff.de iust.τ iu.l.j.ꝯ.ius naturale.τ.l.ex hoc iure.Probat̄ minor.†nam hoc genus duellādi tēdit in destructionē,τ exterminationeꝫ hois,que est nobilissima ps vniuersi. vt.ff.de edil.edi.l.iustissime.imo est finis ꝓductoꝝ,vt.ff.de vsu.l.in pecudū.ergo inhibitū iure gentiū.Confirmat̄ vlterius τ sic, naꝫ ois actus est inhibitus iure gentiū,qui est repugnās preceptis naturalis eqtatis,que est ipsuꝫ ius gentiū,vel ipsius fundamentū,sed hoc genus duelli est hmōi,ergo τc. Probat̄ maior, nā omne illud est iure gētiū inhibitū,qd est ꝯ eius preceptū,cuꝫ ꝯtrarioꝝ eadeꝫ sit disciplina.vt.ff.de his qui sunt sui,vel ali.iur.l.j.τ insti.e.ti.in prin.τ.xxxij.di.hospiciolūꝫ.Probat̄ minor, nam hoc est vnū de preceptis iure gentiū,ꝙ qs non locupletet̄ cum

aliena

aliena iactura.vt.l.naz hoc nã.ff.de ꝯdi.ind.ꝛ regula,locupleta
ri.extra de reg.iu.li.vj.Jtē hoc est vnū de preceptis eius, vt qḋ
tibi nō vis fieri,alteri nō facias,vt in prin.decretaliū,sed hoc ge
nus duellādi repugnat vtriqꝫ pcepto,ꝛ primo ꝛ scḋo.Nā duel-
lās querit gloriā cuꝫ vituperio socij,ꝛ pximi.qḋ sibi fieri nollet,
12 ergo inhibitū est iure gentiuꝫ.†Confirmaꝛ,ille actus est inhibi-
tus iure gentiū,qui est species belli iniusti,sed hoc genus duel-
lādi est hmōi,ergo ꝛc.Probatur,nā belluꝫ iustū soluꝫ est intro-
ductū iure,qñ fiebat auctoritate principis,vel ꝓpter necessariaꝫ
defensionē,vt.l.ex hoc iure.ff.de insti.ꝛ iu.ꝛ ibi no.ꝛ.l.hostes.ff.
de capti.ꝛ postli.reuer.minor modo pꝫ. naꝫ hoc nō est introdu-
ctuꝫ auctoritate principis,nec ꝓpter necessariā defensioneꝫ, er-
go ifert ꝙ hoc genus duellādi est inhibitū iure gentiū . Sed sta
tim predictis opponereꝛ sic,hoc genus duellādi fit propter ex-
periētiā fortitudinis,que fortitudo est virtus moralis,imo ꝛ car
dinalis.Sꝫ certū est,ꝙ virtutes morales,nec eaꝝ exercitia sunt
inhibita iure gentiū,ergo non ꝓcedūt alleg.ꝙ aūt hoc sit actus
vere fortitudinis,que est moralis virtus pꝫ.naꝫ in hoc gñe duel
landi fit experitio,ꝛ aggressus.So.ad euidentiaꝫ huius ꝯrij est
sciendū,ꝙ reperiꝛ fortitudo,que est virtus moralis, ꝛ cardina-
lis,ꝛ illa,nec eius exercitiū sunt inhibita iure gentiū,sunt ēt for-
titudines similitudinarie,de qbus phs.iij.Ethi.in trac.de forti
tudine,que similitudinarie pticipant de actibus fortitudinis ve
13 re.ꝛ sunt qnqꝫ.†nā aliqui aggrediunꝛ alios ꝓpter timorē pene,
qꝛ fugientes de bello puniunꝛ.Quidā aggrediuntur ꝓpter expe
rientiā actus bellandi,vt stipendiarij.ꝛ ibi vt facile aggrediunꝛ
sic facile fugiūt,vt inquit phs,vt.s.Quidā aggrediunꝛ propter
irā non deliberantes periculū.Quidā aggrediuntur ꝓpter speꝫ
nō credentes subesse periculū,nec aliter essent aggressuri,si exti-
marēt subesse periculū.Quidaꝫ aggrediunꝛ propter gloriā mun
di,qꝛ fortes laudari solēt,ac timidi vituperari,iste sunt fortitu-
dines similitudinarie ad verā fortitudineꝫ,que est virtus mora-
14 lis,ꝛ cardinalis.†Ad hoc aūt ꝙ sit vera fortitudo, reqruntur
hec.s.ꝙ operur qs scienter.nā opus ignoratū nō est opus virtu
tis.Scḋo reqritur,ꝙ sit elegans.Tertio,ꝙ hoc ꝓpter bonita-
teꝫ,ꝛ honestatē operis in se,non aūt propter aliqḋ extrinsecum.
Quarto reqritur,ꝙ opereꝛ firmiter,ꝛ delectabiliter nō similitu
dinarie,vt in his, de qbus.s.que lꝫ inter se vna minus altera,a
vera differant,oēs tñ deficiunt in hoc,qꝛ operātes ſm illas non
operanꝛ propter se.i.ꝓpter bonitateꝫ,ꝛ honestateꝫ operis,sicut
qui faciunt ꝓpter gloriā,non aūt propter bonitatē,ꝛ honestateꝫ
actus in se,vt oia hec colliguntur ex his,que tractat phs in.iij.
Ethi.in.d.trac.de fortitudine.Ex predictis ergo inferꝛ hoc ge
nus duellādi inhibituꝫ esse iure gentiū.¶Dicebā ēt hoc genus
duelli inhibitū iure canonico,ꝛ ciuili.Jure canonico est clarum,
cū illud imiteꝛ quo ad ꝓhibitionē,ꝛ permissionē precepta legis
diuine,qua hoc duellū est inhibitū,vt.s.deductū est.probat hoc
etiā nigruꝫ,ꝛ rubrū,de clerico pugnā.in duello,ſm qḋ puniꝛ cle-
15 ricus,ꝛ ideꝫ in oibus melius ꝓbat ti.de tornea.†vbi decedenti-
bus in tornea.denegaꝛ sepultura,hoc ergo claꝝ.Sed de iure ci
uili qualiter sit inhibitū aliqualiter est insistendū, qꝛ lege veteri
ffoꝝ vꝛ permissum hoc genus duelli,vt ꝓbat tex.ff.ad.l.aquil.l.
qua actione.§.si qs in collucratione.siue in preliādo, vbi appa-
ret cessare actionē penaleꝫ ꝯ occidenteꝫ in hoc duello, vel si pu-
giles collucranꝛ.l.Do noua.C.videreꝛ inhibitū.vt ꝓbat tex.C.
de gladi.l.j.lib.xj.¶Quid ergo dōm,dicemus ne legē veterem
esse correctā per nouā,vt.l.non nouū.ff.de legi.cū ibi no.hic pu
to aduertendū,ꝙ pōt fieri pugna nō cruenta,vbi non tendit ad
sanguinis effusionē,vt cū aliq brachijs collucranꝛ,vel similibus
modis,ꝛ hoc genus collucrādi nō reperio inhibituꝫ iure ciuili,
nec veteri,nec nouo,imo iure gentiū permittunꝛ spectacula pro
pter mūdi recreationeꝫ,vt.C.de spec.scene.ꝛ leno.per to.ti.li.xj.
16 excepta.l.fi.ꝛ.C.de expen.ludo.per totuꝫ.e.li.pōt†ꝛ fieri pugna
tendēs ad sanguinis effusionē,vt in torneamētis,ꝛ de duello ad
mortē tendēte,ꝛ ista sine dubio iure nouo.C.est inhibita,vt.l.vni
cā.C.de gladi.lib.xj.ꝛ probatū est ēt inhibitū iure diuino,ꝛ iure
gentiū,sed.l.veteri.apparet permissuꝫ, vt.l.qua actione.§.si qs
in collucratione.ff.ad.l.aql.Sed fortissime instabis sic, tu dicis
hoc duellū inhibitum iure gentiū,sed iure ciuili veteri non, ꝛ tñ
equitas iuris ciuilis est ab eqtate iuris gentiū,imo ipsuꝫ ius ci-
uile est ipsamet eqtas iuris gentiū reddens specificationē,ꝛ limi
tationē ipsius,vt.l.ius ciuile.ff.de insti. ꝛ iu. ergo si est inhibituꝫ
iure gentiū,non poterit esse ꝑmissuꝫ iure ciuili,alias ius ciuile re
pugnaret iuri gentiū.Jn hoc ꝯrio dubitaui, sed pōderaui ver-
ba.§.si qs in collucratione.ꝛ mentē quaꝫ credo fuisse legislato-
17 ris.Et pro euidētia pōdero ꝙ reperiꝛ triplex ꝑmissio.† Quedā
est ꝑmissio simplex,que est remittēs,ꝛ indulgēs penā,de qua hꝛ.
xiiij.di.§.deniqꝫ.nā vt no.gl.ibi fit mētio pene nō culpe, scḋa per
missio est,que tollit impedimentū eius ꝙ permittiꝛ,vt dicit tex.
ꝙ iudeis permittiꝛ habitare inter nos.nā tollunꝛ impedimenta
impediētia vt possint ſm eoꝝ rituꝫ habitare vobiscū,vt.c.iudei.
ꝛ.c.si iudeos.ḋ iude.Reperitur ēt tertia ꝑmissio que prestat iuua
mentū actui qui permittiꝛ,sed ꝙ dicimus,ꝙ ecclesia ꝑmittit cle
ricū occidi a iudice seculari prestādo iuuamē,qꝛ ipsum ptāti se-
culari tradit,vt.c. cū non ab hoie. de iudic.ꝛ.c.ad falsarioꝝ. de
cri.fal.ꝛ.c.nouerit.ergo sic scḋa permissio addit.s.primā,qꝛ im
pedimentū tollit,ꝙ non faciebat prima, imo solum remittebat.
Tertia addit.s.scḋaꝫ,qꝛ prestat iuuamē actui permisso, ꝙ nō fa
ciebat scḋa,imo soluꝫ impedimentū tollebat.Nūc verba ada-
ptando ad propositū,si bene pōdero.s.si qs in collucratione.ibi
tex.remittit penā occidenti in collucratione.ꝛ subdiꝛ rō, qꝛ non
sit iniurie causa.Erit igiꝛ permissio prima, que est pene remissi-
ua,sed nō reperio cautū iure,ꝙ hoc duellū sit ꝑmissum scḋa, vel
tertia ꝑmissione.hec aūt non repugnāt ꝙ ius gentiū inhibeat,ꝛ
18 ciuilis lex penā remittat.†naꝫ lex ciuilis imponēs penā pro ho
micidijs imponit ꝓpter duelluꝫ.ꝛ sic qꝛ hic dolus abest lex ciui-
lis penā remittit,vt.s.inductum est.¶Ex his ergo habetur cir
ca hoc genus duelli,quo iure inhibitum sit,ꝛ quo iure ꝑmissum.

SVMMARIVM

1 Duellum est inhibitum iure diuino,canonico,ꝛ ciuili.
2 Actus ille diuino iure inhibetur,quo innocens condemnatur.
3 Actus quis dicatur a iure prohibitus.
4 Jura positiua ad quem finem per ora principum sint diuinitus promulgata.
5 Occidens hominem tempore pacis pena capitali,tanquam pa cis fractor plectitur.

Circa quartum Membrū quo querebaꝛ pro
pter qd sit permissuꝫ,ꝛ ꝓpter
quid inhibitū,est videnduꝫ de duello qḋ fit causa purgationis,
quo iure sit inhibitū,vel permissuꝫ,ꝛ hoc ꝓprie, ꝛ stricte duelluꝫ
1 apud vulgares nūcupaꝛ.†ꝛ dico ꝙ duellū est inhibitū a iure di
uino,ꝛ iure gentiū positiuo canonico indistincte,ꝛ iure ciuili re-
gulariter,sed iure Lōbardo in qbusdā casibus permittiꝛ,vt sub
daꝫ.s.¶Et ꝙ iure diuino sit inhibitū hoc duelluꝫ probaꝛ sic,il-
le actus est ꝓhibitus iure diuino, per quē fit tentatio Dei, sed
hoc duellum est hmōi,ergo ꝛc.Probaꝛ maior per illud prece-
ptū,non tentabis dñm Deū tuuꝫ.Probaꝛ minor.naꝫ tunc ten
taꝛ Deus,cuꝫ permittiꝛ aliquid ꝯ nām,qḋ non est producibile,
nisi per miraculū,sicut est videre in hoc duello purgationis.naꝫ
nāle est,ꝙ fortior,ꝛ ingeniosior vincat minus forte,ꝛ minus in-
geniosum.Nec ꝯrium fieri pōt ordine naturali,sed per miracu-
lū,vt scꝫ minus fortis,ꝛ minus ingeniosus vincat,sed per duel-
luꝫ querimus,vt victoriā obtineat talis,ꝛ vt ipsius iustitia decla
retur,ꝛ sic Deus tentaꝛ,vt miraculuꝫ faciat,ergo ꝛc.Confirma
tur preterea sic,ille actus est inhibitus iure diuino, qui est inuen
tus fabricāte diabolo,sed hoc duelluꝫ est hmōi,igiꝛ ꝛc.Proba
tur maior,nā nihil cōe inter lucem,ꝛ tenebras.minor probatur
per.c.monomachiā.ij.q.v.c.ꝯsuluisti.eadem causa, ꝛ qōne. Et
2 ꝯfirmatur hoc sic,†ille actus est inhibitus iure diuino,per queꝫ
innocens dānatur,sed hoc duellū est hmōi,ergo ꝛc. Scḋo dixi
hoc duellū purgat.inhibitū iure gentiuꝫ,hoc ēt probatur sic,ille
actus est inhibitus iure gentiū qui repugnat eqtati naturali, su
per qua fundatū est ius gentiū,sed duellū purgationi est hmōi,
ergo ꝛc.maior pꝫ.Probaꝛ minor,nā vult eqtas iure gentiū de
linquentes puniri,insontes vero absolui,sed in hoc duello ꝯtin-
git qñqꝫ eꝯ,ergo hoc inhibitū iure gentiū,qḋ probatur ēt, qꝛ re
pugnat illi precepto,qḋ tibi non vis ꝛc.qḋ est de iure gentium,
vt.s.dixi.¶Dixi hoc ipsuꝫ inhibituꝫ ēt iure canonico,ꝛ hoc cla
ruꝫ,vt extra de purg.vul.ꝛ de cleri.pugn.in duello,per totuꝫ.ꝛ.
ij.q.iiij.c.cōsuluisti.vsqꝫ in fi.ꝛ rōnes possent reddi que reddite
sunt ad probandū,qḋ fuit inhibituꝫ iure diuino.cū ius canoni-
cuꝫ imiteꝛ inhibitiones,ꝛ ꝑmissiones diuinas.¶Et per hoc ꝓ-
3 batur ēt ꝙ iure ciuili sit prohibitū.†Nā ille actus est inhibitus
a iure positiuo,per quē fit exclusio obseruationis iuris positiui,
sed hoc duellū est hmōi,ergo ꝛc.Probaꝛ maior,naꝫ si ꝓhatuꝫ
est obseruare mādato legis positiue,ergo obseruantie exclusio
est inhibita.nā sicut operaꝛ propositū in ꝓposito,sic oppositū in
opposito,vt.ff.de his qui sunt sui,vel alie.iur.l.j.insti.e.ti.in pn.
ꝛ.xxij.di.hosp.Probaꝛ modo minor,nā iure positiuo introdu-

cte sunt actiones, taz ciuiles, q̄z criminales, ⁊ tota forma iudicia ria, per quā procedit ad iuris declarationem, ⁊ executionē, vt. l. properandū. C. de iud. ⁊ auc. offerat. ⁊. l. j. C. de li. ꝯte. ⁊. l. prola taz. C. de sent. ⁊. c. qm̄ ꝯ. de proba. vt vnicuiq̄z reddat qd̄ suum est. xij. q. ij. deuotissimā. ⁊. l. iustitia. ff. de iustit. ⁊ iu. cū si. sed duel lando hec obseruātia penitus excludit, ergo hoc duellū est a iu re positiuo inhibitū. Cōfirmat, †ille actus est iure positiuo inhi bitus, per quē ꝑtibus iustitia denegat, ⁊ eisdē iniuria irrogat, sz hoc duellū est hmōi, ergo ⁊c. probat maior, q̄ꝛ ad hunc finē pro mulgata sunt iura positiua diuinitus per oꝛa principū, vt. l. vlti. ff. de lō. tēp. prescri. ix. dist. quo iure. ⁊. xvj. q. j. c. placuit. probat minor. nā per hoc duellū aliqn̄ ꝯtigit inocētez succūbere in duel lo, ⁊ sibi iniuriā irrogari. Aliqn̄ ꝯtigit nocētē obtinere, ⁊ sic non sit iustitia, ꝓut ius vult. Ex his infert ergo, ꝙ genus duelli, qd̄ infert ꝑꝑ purgationez, ⁊ criminis impetitionē foꝛe inhibitū iure positiuo canonico indistincte, ⁊ ciuili regul'r, dixi regul'r iure ciui li inhibitū hoc duellū. nā fallit in duobus casibus per. l. federici. de pa. te. ⁊ eius viola. vtputa †si qs intra tp̄a pacis hoiez occide rit, ⁊ ꝯstat d̄ homicidio punit pena capitali, vt fractoꝛ pacis, nisi per duellū ꝓbare voluerit, ꝙ hoc fecit d̄fendēdo, ⁊ est ille spālis casus, quo duellū est in optiōe rei. Alter casus est, si qs itra tp̄s pacis aliū vulnerauerit, nā punit, nisi per duellū ꝓbare volue rit, ꝙ hoc fecit se defendēdo. Hi duo casus hn̄r in lib. de feu. in ti. de pa. ten. ⁊ eius vio. c. j. Primus est. n. in. §. si qs hoiez. intra pacez. Scd̄s est in. §. si qs hoiez. in eo. c. j. In alijs pluribus casi bus ꝑmittit iure lōbar. vt. j. ꝓsequar. Ex his ꝯcludit tertiū mem brū principale huius tractatus. s. quo iure sit introductū, ⁊ quo inhibitū, distiguēdo singulas spēs duelli ꝑ ꝓdicta. Explicatis ēt quarti mēbri ꝑtibus, vcz ꝓpter quid prohibitū, propter qd per missum. Nā duellum primū omni iure est inhibitū, ⁊ nullo ꝑmis sum, ⁊ propter qd. s̄. dixi. Item ⁊ apparuit de secundo, ⁊ de ter tio, singula singulis membris ad hoc propositum reducendo.

SVMMARIVM

1 Duellum quibus casibus sit permissum.
2 Reus absoluitur actoꝛe sufficienter non probante.

Circa quintum Principale mēbrū, vcz in q bus casibus ꝑmittat duelluz, est videndū de prima specie duelli, dictū est ꝙ nullo casu. De se cunda specie duelli dictū est qualiter. †De tertia specie nunc vi dendū est, cū illud iure lōbardo pluribus casibus ꝑmittat, ⁊ so luz circa scd̄am spem insistendū, vsq̄z ad fi. tractatus, querenduz est ergo, q̄bus hoc duelluz casibus permittat, vltra. s̄. nota. qui hn̄r in. l. fede. de pa. tenē. Sol. permittit in crimine lese maiesta. cū quis aliū impetit sup̄ illo crimine, vt in lōbar. de publ. cri. l. si quis. ⁊ est vltima. Fit scd̄o cuz dr̄ vxoꝛez ꝯciliatam in moꝛte vi ri, vt in lōbar. de ꝯsilia. moꝛ. l. similiter. ⁊ est vltima. Fit tertio in iniuria cucurbitatiōis, vt in lōbar. de cucurbi. l. si qs alium. Fit quarto de homicidio cōmisso intra treugā, vt in lōbar. de homi. l. liber hō. Fit q̄nto in crimine parricidij, si dicat cōmissuz ꝑꝑ cu piditatez bonoꝝ ipsius, vt in lōbar. de pari. l. vlti. in fi. Fit sexto de furto cōmisso a seruo, si dn̄s denegaret seruū suuz fecisse fur tum, vt in lombar. de furt. l. si quis alium. Fit septimo in crimine adulterij, vt si qs accusat adulterasse vxoꝛē alterius, vt in lom bar. de adult. l. iij. Fit octauo, si qs dicat aliq̄z mulierē adulterā, ⁊ sic velit ꝓbare, vt in lōbar. de iniur. muli. l. ij. ⁊ incipit si qs puel laz. Fit nono, si dicat quē malo oꝛdine possedisse rē mobilē, siue imobilez. xxx. an. vt in lōbar. de prescri. l. si qs aliū. Fit decio, in ter ꝯrios testes, vt in lōbar. de test. l. si qs cū altero. qd̄ ꝓcedit si producant ab vtraq̄z ꝑte, alias nō fit duellū. †nā aut actoꝛ ꝓbat ⁊ reus ꝯdēnatur. Aut nihil ꝓbat, ⁊ absoluit. sz si ab vtraq̄z ꝑte producant, ⁊ cetera sint paria, fit duellū. Fit vndecimo ꝑꝑ debi tuz paternuz ꝯ filiū negantē, vt in lōbar. qualiter qs se defen. ⁊ in q̄bus casibus pugn. fieri deb. l. si qs post moꝛtē. ⁊ verus intel lectus illius legis est, ꝙ intelligat debitū ex maleficio. Fit deci mo scd̄o ꝑꝑ incendiū, si agat ꝯ malefactoꝛē, vt in lōbar. qualiter quis defendat ⁊c. l. si qs aliū. Non aūt fit, si qs agat ꝯ ꝯsiliato rē, vt in lōbar. de ꝯsil. l. vnica. in fi. Fit. xiij. ꝑꝑ adulteriū, vt si ma ritus dicat vxoꝛē suaz adulterā esse, vt in lōbar. qualiter qs de fendat. l. si qs vxoꝛez. Fit ⁊. xiiij. si maritus suspicet, ꝙ qs turpi ter se habuerit cū vxoꝛe, intellige tangēdo, vt in lōbar. qualiter quis se defen. l. si qs. Fit decimoq̄nto pro piurio, vt in lōbar. qs se d̄fen. l. de furto. Fit decimosexto pro inuestitura, vt. l. si qs di cat se primo inuestitū. ⁊ de possessione eiectū, ⁊ alius dicat idez, vt. l. de inuestitura. Fit decimoseptimo, de deposito negato, vt si depositū sit. xx. solidoꝝ, vt. l. si qs pro se. Fit decimooctauo, si di cat ꝙ aliqs vim fecit, vt. l. si qs dixit in lōbar. qualiter qs se de fen. Fit ⁊ decionono duellū ꝓ libertate petita a d̄uo, vt. l. d̄nus.

SVMMARIVM

1 Duellum quibus personis sit prohibitum.
2 Testes quando pugnare debeant per campionem.

Circa sextum Principale, † vcz inter quos inhiberi possit duellū, est viden duz, ⁊ dico ꝙ habemus regulā, ꝙ attento iure lōbardo duelluz permittit in casibus. s̄. nota. ꝙ duellū fit inter principales. Sed illa regula fallit in quattuoꝛ casibus. Prius iuuenilis etas hoc impedit. Scd̄s, si d̄crepitus in ea enim laboꝛ, ⁊ doloꝛ. Tertius, si infirmitas aliqua duellare prohibeat, ⁊ isti casus hn̄r in lom barda qualiter qs se d̄fendat. l. quacūq̄z. ⁊ in. l. lōbar. ca. de par ri. in. l. vlti. Quartus est, si seruus qui in possessione seruitutis est clamat in libertate. naz dn̄s tunc duellat per cāpionez, vt in lom bar. qua. qs se defen. l. si qs seruus ꝑꝑ appetitū. Quintus est, si ecclesiastica ꝑsona, vel ecclesiasticus, vel comes causas hn̄t adin uicē, vel cū alijs, tunc pugnat per cāpionē, vt in lōbar. qua. qs se defen. l. si. Sextus est, vbi mulier accusat de adulterio, vt in lom bar. e. ti. l. si qs vxo. †Septius est, si testes actoꝛis sunt ꝯrij testi bus rei, tūc testes actoꝛis d̄ēnt assumere vnū campionē, ⁊ testes rei assumēt aliū ex testibus meis, vt in lōbar. e. ti. l. si qs cū alte ro. Octauus est, si seruus accuset de furto, vt in lōbar. de fur. l. si seruus. hodie tn̄ de consuetudine permittitur habere cāpionez.

SVMMARIVM.

1 Duellum ad instar contentiosi iudicij est redactum.
2 Juramentum de calumnia, an debeat prestari in duello.
3 Prouocās aliū in causa sua, an debeat iurare, ⁊ an in cā aliena.
4 Prouocatus ad duellum, an teneatur prestare iuramentum.
5 Campio si alteri parti debetur, an debeat alteri etiaz concedi in casibus iure Longobardo permissis.
6 Procuratoꝛ quare non admittatur in criminalibus.
Campionis datio qualiter fiat in casibus permissis.
7 Campio quilibet, an pro alio admittatur.
Duellum in cuius sit electione positum.
8 Duellum qualiter sit oꝛdinandum.
Duellum quibus armis fieri possit.
9 Arma pugnantium si frangantur, an eis debeant alia dari.
10 Fortioꝛ quandoq̄z in duello superatur per debilioꝛem.
Prouocatoꝛ ad duellum, an debeat prioꝛ percutere.
11 Duellum prima die non absolutū potest in sequenti die iterari.
12 Prouocatoꝛ succumbens in duello, an in foꝛo contentioso pos sit de eodem crimine accusare.
13 Prouocatoꝛ desistens a duello, an incidat in turpilianum.
14 Prouocās ad duellū, an iure lōgobardo ab eod. d̄sistere possit.
15 Lis quando contestari dicatur in duellari iudicio.
16 Percussiones in duello habentur loco testium, ⁊ instr̄oꝛum.
17 Actoꝛ ante aduentum rei citati penitere potest.

Circa septimum Principale, scz qualiter fiat duellū est videndū. Et hic premitto ꝙ †duellū est redactum ad instar iudicij ꝯtentiosi. Nā sicut in iudicio ꝯtētioso sunt actoꝛ, ⁊ reus, iudex, ⁊ instr̄a in struēria, per que largo mō sumpta pro q̄buscūq̄z cām instruenti bus, vt. l. j. ff. de fi. instru. Fit veritatis declaratio, vt ferat diffini tiua snīa. Sic in duello sunt actoꝛ, ⁊ reus, puta prouocās, ⁊ pro uocatus iudex instr̄a, vtpote arma q̄bus se inuicē percutiūt. naz sicut in iudicio ꝯtētioso qs aliū ꝯuincit, testibus, scripturis, ꝯfes sionibus, vt de resti. spol. c. cū ad sedē. sic in duello qs armis coꝛ poꝛalibus vincit, vt sicut in primo qui est ꝯuictus, est in casu con dēnationis. sic a simili ꝯuictus in hoc ad similitudinē illius iudi cij ꝯtētiosi sit, ⁊ ipse in casu ꝯdēnatōis. Querēdū est igit de hoc iudicio. s. duelli. Et quero primo vtrū iur̄m in eo sit prestandū, ⁊ an per ꝓuocantez, ⁊ prouocatū, an per alteꝝ, ⁊ per quez, †vnde sciendum est, ꝙ iur̄m in hoc iudicio idem est, ꝙ iuramentū de ca lūnia in iudicio ꝯtentioso foꝛi ciuilis, vel ecclesiastici. ⁊ videt ꝙ vterq̄z iurare debeat. Nam iur̄m de calūnia in iudicio conten tioso foꝛi ciuilis, vel ecclesiastici prestat per actoꝛem, ⁊ reū, vt. l. j. ⁊. ij. C. de iur. calū. ⁊ auc. principales. co. ti. per totū. ergo ⁊ hic

a simili

a simili cum sit eadez ratio, et sit eadez iuris dispositio, vt ff. ad. l. aql. l. illud. et C. ad. l. fal. l. vlti. et extra de cstit. c. translato. cũ si. Sol. hic fuerunt varie opi. attento iure lombar. vna fuit opinio q in hoc iudicio duellari prestatur iurm̃ de hasta ab vtroqz taz ab actore, q̃z a reo, et sic fm eos corrigunt iura loquẽtia de sacro de hasta. non p̃stan. de quo hr̃ in Lõbar. qualr qs se defendat. l. mentio. sed illa lex hz quatuor intellectus, vnus q intelligat in testibus c̃rijs, vt potius fiat duellũ. q̃z periurent. Scdo, q intelligat in duobus cõtendentibus se possidere, vt potius duellent, q̃z deierent. Tertio, q intelligat in eo ctra quem iuratuz est, q furtum cõmisit, et ille vult iurare ctra. Quarto cũ duo litigãt coram iudice, et vnus iurauit delato iur̃o, et alter vult iurare ctra. sed hoꝝ snia reprobari vr̃, qr imo hoc iure Lombardo ex parte rei non prestat iurm̃, sed solus actor iurat, vt in Lõbar. qualiter qs se defendat. l. si qs alium. Fallit vbi fit duellũ pp c̃rietatem testium, vt in Lõbar. de testi. l. fi. et qualiter qs se defẽdat. l. si qs cum altero. Scda fuit opi. Ri. beneuentan. qui voluit distinguere, 3 † an qs veniat ad duellandũ in causa ipsum totaliter ctingẽte, aut prorsus aliena, vel p̃ncipaliter aliena, scdario sua. in p̃mo casu, vtputa, cum qs puocat aliquem sup furto, vel incendio sibi facto, vel adulterio vxoris sue, tũc refert an puocando ipsuz dicat, tu cõmisisti, aut dicat, suspicor q cõmiseris. Primo casu, dz iurare rem ita esse. Scdo casu, dz iurare q instaz hz suspitionem et eum puocat rõne suspitionis. vtputa q ipsuz vidit loqui cum vxore, et sic de alijs. Si aũt puocat ad duellũ causa aliena, idest non pp aliqd cõmissum ctra se, sed ctra alium, vtputa, cuz puocat sup crimine lese maiestatis. tunc accedit vt testis, et ideo dz iurare sic esse, nam et ita prestat iurm̃ testis, vt. C. de testi. l. iureiuran. cum simi. et sic dicit hec opinio in reo vt iuret rẽ nõ esse. 4 Hec opinio quo ad factũ rei reprobat, vt. s̃. px. ¶ † Tertia fuit opinio. et refert esse sapientum, vcz, q ex parte rei et puocati nullum prestari dẽat iurm̃, sed ex parte actoris, de actore. n. pbatur in lombar. qualiter quis se defendat. l. si qs hasta. de reo pbat, nam reus tenet ad aliuz duoꝝ, vel vt pugnet, vel si renuat, q cõdemnet, ergo iurm̃ pro parte rei nihil operatur, et sic esset superfluum ergo resecandum. l. ampliore. §. in refutatorijs. C. de app. l. non cogendũ. §. iulianus. ff. de pcu. ¶ Quarta fuit opinio cuiusdam Alberti, qui voluit dicere, qd actor semp iurat preterq̃z in crimine lese maiestatis, et in testibus c̃rijs, et in inuestitura predij, in reo ccordat cum alijs. Et hoc credo realiter veꝝ in actore, qd p̃stet preterq̃z in casibus de qbus. s̃. et ideo nõ compellat reus se purgare non p̃cedente aliquo iudicio ctra eum, imo volũt iura ad minus precedere infamiã, et deficiẽtibus pbationibus exponit purgationi, vt extra de purg. cano. per totũ. et ij. q. iiij. per totũ. et de accu. c. qualiter. ij. et ibi no. sit igit cclusio qd iure lombar. quo duellũ pmittit in casibus supra notatis ad minus ex pte actoris pcedit iurm̃, qd qdem dz esse cforme puocationi, vt si puocat de rei essentia, sic iuretur si de suspitione, sic iuretur, sicut est ẽt dr̃ia inter iuramentũ, qr aliud est veritatis, aliud de credulitate, vt dixit qdam do. Carolus, qui dicit ẽt ipse qd a 5 reo non iurat. ¶ † Scdo queritur, nunqd si alicui det campio in casibus permissis a iure lombar. qui sunt octo, vt. s̃. notaui. An tunc liceat alteri parti dare cãpionẽ. Sol. tunc fuerũt varie opi. aliqui dñt q sic, allegant qd habet in lombard. qualiter quis se defendat. l. qcunqz. Fallit in casu, vbi seruus ctendit ctra dñm. Scda fuit opinio, qd alteri parti non liceat, et est ratio. Naz lex tantũ in aliqbus casibus permittit, ergo denegat in alijs. ff. de legi. l. ius singulare. et ff. ad munici. l. j. et ff. solu. matri. l. si cum dotem. et C. de pcu. l. maritus. et extra de transla. prela. c. inter corporalia. cum simi. Ego credo hic ponderandũ, qd in hoc differt hic iudicium duelli a iudicio ctentioso, nã regulariter in illo qs per aliũ litigat, et pp hoc inuentus est vsus pcuratoꝝ, vt. ff. de pcu. l. j. et per totũ. sed in duello regulariter qs per se solum. Et in hoc equiparat iudicio criminali, in quo nõ interuenit pcur. vt. ff. de publi. iudi. l. pen. §. qui ad crimẽ. et l. seruuz quoqz. §. publice. 6 ff. de pcu. et c. licet. et c. veniens. de accu. † et est ratio, qr in p̃sonã pcuratoris non põt fieri cdemnatio, qr innocẽs in persona dñi non, qr absens, vt. ff. de pe. l. qui absentẽ. sic directe in duello tendunt duellantes ad psternationem p̃sonaꝝ, vt sic eliciat veritas per hoc genus pbationis, et sic regulariter non interuenit campio, preterq̃z in casibus p̃missis. Si igitur emergat casus dandi campionẽ ex parte vnius, et nõ emergat ex pte alterius. Ille solus dabit campionẽ. Si aũt vtriqz emergat vterqz dabit, nisi qs dicat qd pp qualitatem seruandã, q vbi licitum est vni dare, ita licitum sit et alteri. argu. l. in. l. terminato. C. de fruc. et lit. expen. et in regula non lz. de reg. iur. lib. vj. et hoc sapit eqtatẽ, sed prius dictuz est de rigore iuris. ¶ Tertio quero, qualiter in casibus in qbus hincinde campio ccedit fiet ipsoꝝ datio, et ccessio. Solu. hic põdero q sicut per aduocatos in foro ctẽtioso causa ponitur, sic per campiones in iudicio duellantis, et sic q sicut in foro in iudicio contentioso fieri debet equa aduocatoruz distributio per. l. puidendum. ff. de postula. q sic vbi hincinde fit campionum ccessio, q dz fieri ipsoꝝ equalis distributio. In principalibus aũt duellantibus non est põderanda equalitas vel inequalitas, cũ cãm ppriam pprijs viribus corporibus sponte ad exi- 7 tum pducant. ¶ † Quarto quero, an qlibet admittat per campionẽ. Solu. vt dictũ est, hic equiparat campio aduocato, sicut ibi qlibet admittit ad postulandũ, nisi sit iure phibituz. vt. l. j. ff. de postula. sic qlibet admittit ad officium campionatus, nisi repellat a iure, repellit aũt fur, vt in lombar. qualiter qs se defendat, vt. l. si campionẽ. et est ratio, qr infamis est. vt. ff. de fur. l. nõ põt, sic et alij criminosi grauibus criminibus irretiti rõne p̃dcã. ¶ Quinto quero, in cuius electione est duellũ. Solu. regulariter est in electione actoris, sicut dicimus in iudicio ctẽtioso. hec habent in lombar. qualiter quis se defendat. l. si quis. Fallit in crimine lese maiestatis vbi ex necessitate cogit duellare vt lom- 8 bar. de pu. cri. l. fi. et de iure mulie. l. ij. ¶ † Sexto q̃ro, qualr ordinet duellum. Sol. iure nõ est cautũ, sed csuetudine seruat, qd eligat locus amplus in ciuitate, vel extra. Qui locus circũcirca ccludit chordis itaq missio hãno nullus audeat intrare, p̃terq̃z duellantes, nec audeat tumultũ facere, qm̃ altera pars offendi posset, et iudex erit ibi in loco, ex quo videre possit vtrũqz duellãtium, et qualiter alterum recipiat, et finaliter iudicet in duello, an qs succubuerit. ¶ Septimo querit qbus armis poterit duellari, Sol. iure lombar. permittunt scuta fustes. vt in lombar. de testi. l. si qs cum altero et qualiter quis se defendat. l. mentio. et hec 9 dẽnt esse equalia, et prestari a iudice. ¶ † Octauo querit, qd si arma, vel fustes alterius duellantiũ frangant, vel cadant, an dẽant alia dari, vr̃ q sic. Nam dicit tex. q pugna dz fieri cum scutis et fustibus. vt in lombar. qualiter qs se defendat. l. mentio. de testi. l. si qs cuz altero, sed vbi alia non darent non fieret cũ fustibus. ergo et c. Cõfirmat, nam fustes in duello equiparant testibus et instrĩs in iudicio ctẽtioso, sed in foro ctentioso fit multiplicatio pductionis testium et instrumentoꝝ, etiam si aliquoꝝ dicta frangunt ante publicationem et notitiã dictoꝝ, vt in auc. de testi. §. si vero. extra de testi. c. fraternitatis. et in cle. j. d testi. co. ti. Quidã hoc tenent in frãgente, secus si decidant, qr tunc dz imputari fortune sue. Alij dñt imputari csuetudini. Saper hoc ego credo secundã esse verã. s. q non sint alia prestanda, siue cadãt, siue frangant, nisi aliud hẽat csuetudo, que opari põt effectũ, vt. l. de qbus. ff. de legi. et C. q̃ sit lõ. csue. l. ij. et xij. dis. c. csuetudines. et est 10 rõ vt dixi in p̃n. trac. † Naz in duello accidit aliqñ ctra nãm, q minus fortis et minus industriosus vincat magis fortẽ et magis industriosum, et h casu itercedẽte, ergo vterqz duellãtiũ dimittẽdus est subiectioni casuũ, qbus se libere exposuerũt, als trãsiret natura duelli ad pugnationẽ iudicij. Cõfirmat, nã si diceremus dari noua arma vbi caderent sic et simili diceremus duellantem cadentẽ subleuari, qd est absurdum. Nã pp hunc casum ctingit aliqñ potentiorẽ succũbere, et in hoc demonstrat diuinũ iudiciũ. ¶ Nono querit, qs primo in duello pcutere debeat, vr̃ q puocãs. Nam hoc iudiciũ duellare est simile iudicio ctentioso, vt. s̃. dictũ est, sed in iudicio ctentioso actor p̃mo porrigit libellũ reo, et postea rñdet, vt in auc. offerat. C. de lit. cte. et c. j. de libel. obl. ergo a simili puocans dz pcutere puocantẽ. In c̃rium vr̃, nam reus fauorabilior est, vt. l. arrianus. ff. de act. et ob. et regula fauorabiliores. ff. de reg. iur. Sol. credo p̃mam ptem verã, nec ob. allegata in c̃rium, qr illa iura loquunt in finibus iudicioꝝ, cũ non restat nisi diffinitiua snia, qr tunc fauendũ est reo, sed circa p̃muz fauendũ est actori, vt. l. si qs intẽtione ambigua. ff. de iudi. et l. inter stipulantẽ. §. j. ff. de ver. sig. vel dici posset, q hic nõ est seruan- 11 dus ordo, sz locus est p̃uẽtioni, vel ẽt ccursui. ¶ † Decimo q̃rit, an si duellũ terminari nõ possit p̃ma die possit ad sequentẽ deferri. Sol. dico q sic, hoc ideo, qr donec diffiniat instauranduz est. ¶ Undecimo q̃rit, nunqd succũbens in duello dẽat in expensis aduersario cdemnari. Sol. dico q sic, ad similitudinẽ iudicij cõtentiosi, quo victus victori cdemnat in expẽ. vt. l. pperanduz. §. sin aũt. C. de iudi. et l. terminato. C. de fruc. et lit. expen. et c. finez. de dolo et ctu. cuz si. ¶ Duodecimo q̃rit, an puocans in duello succũbens puniat pena talionis, sicut accusans succũbens. vt. l. fi. C. de accu. rñdeo q sic, cum duellat pp crimen puniendũ ad 12 publicam vindictaz. ¶ † Decimo tertio q̃ritur, an puocans ad duellum ppter casum succumbentie, et cdemnationis posset de

eodem crimine accusare in iudicio ɔtentioso. Sol. posset dici ꝙ sic, cum a iure ciuili duellum purgatiuū nō approbetur, imo penitus reprobetur. vt. l. vnica. vt toto tit. C. de gladia. lib. xj. ꝛ iure canonico, vt de cle. pugnan. in duel. ꝛ de purg. vulg. ꝛ ꝑ totū. vt. s. in prin. tracta. dixi, cum hec diffinitio pariat preiudiciū iuridice discussioni. ꝛ non ob. qđ de iudicio eiusdez sepius nō sit q̄rendū. vt. l. lȝ. in fi. ff. nau. cau. stab. qꝛ dico ꝙ illa iura loquuntur. cū prior examinatio ꝛ discutio fuit iuridica, ꝛ sic infertur, qđ absolutoria lata in duello non pariat exceptionē rei iudicate accusare volenti in iudicio ɔtentioso, hec vera, nisi ɔsuetudo regionis aliud induceret vt ius Lōbardum s̄m cuius iuris dispositionem prosequutus sum hunc passum. ꝛ sic limitande sunt questiones questionū precedentium.

13 ¶ † Quartodecimo queritur, nunquid ꝓuocans ad duellum ꝓpter crimen publicū desistens a duello incidat in penam turpilliani, videtur ꝙ sic, ad instar cause criminalis iudicij ɔtentiosi. vt. l. j. §. si quis aūt. ff. ad turpil. Sol. iure cōi nō ꝓcedit questio, cum iure cōi sit reprobatum hoc iudicium, vt. s. sed iure quo permissum est posset dici ex eadem equitate ipsum puniendum, ꝛ dico arbitrio iudicis, cum non sit a iure expressa, vt extra de officio delega. c. de causis. in fi. In penam aūt turpilliani non credo ipsum incidere, cum pene sint restringende, vt. l. cū q̄dam. ff. de lib. ꝛ posthu. ꝛ. §. pene. de pen. dist. j. regula in penis. de reg. iur. lib. vj. hoc vt dixi iure Lōbar. ꝓcedunt, nam iure cōmuni recedens a duello non punitur, imo talis legi obtemperat ꝛ per ɔñs non facit contra legem.

14 ¶ † Decimoquinto queritur, nunquid prouocans a duello iure Lombardo possit desistere cū licentia iudicis. ꝛ videtur ꝙ sic ad instar accusan. impetran. abolitionē, vt. ff. ad turpil. l. abolitio. ꝛ. l. si quis interueniente. ꝛ. l. domitianus. ꝛ. C. de aboli. ꝑ totū. Sol. iure cōi hoc clarum est, qꝛ sine abolitione hoc pōt. ꝛ bñ facit. Iure vero Lombar. credo ēt qđ iudex ex cā cōcedere pōt ad instar accusatoris. s. allegatum est.

¶ Decimosexto quero, an prouocans desistere possit sine pena ante lit. cōt. ꝛ hoc q̄ro ponēdo ꝓportionalr̄ ꝙ sic possit lis cōtestari sicut in iudicio cōtētioso. ꝛ vr̄ ꝙ possit sine pena, qꝛ ante li. conte. nō dr̄ quis agere, sed agere velle. ff. rez rat. ha. l. amplius. ergo ꝛ hic desistere poterit ante lit. ɔtest. Confirmatur, nam ante lit. ɔtest, desistenti parcitur. ff. de in ius voc. l. q̄uis. ergo ꝛc. Cōfirmatur p. l. sine metu. C. de adul. ꝛ. l. miles. §. socius. ff. eo. ti. ꝛ. l. q̄situm. ff. ad turpil. In ɔ̄riuz facit. l. in senatus. §. qui post. ff. ad turpil. vbi ꝓbat tex. ꝙ desistens ab accusatione ante lit. ɔte. incidit in turpil. idem ꝓbat. l. penul. C. de calum. Sol. hec questio supponit decisionem alterius q̄nis. s.

15 † quando lis ꝓportionabiliter dicatur ɔtestari in hoc iudicio duellari. ꝛ videtur qđ post vnaz percussionem actoris ꝛ aliaz rei, qꝛ in iudicio ɔtentioso sic fit cōtestatio per petitionem ꝛ ɔtradictionem secutam, vt. l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudi. ꝛ. l. i. C. de lit. ɔtesta. ꝛ. c. j. eo. ti. sed prima percussio habetur loco libelli. secunda percussio que fit a reo est ɔtradictio, ꝛ sic in isto duello videtur hoc modo fieri ɔtestatio. ɔ̄rium tamen credo in hoc, ꝛ dico ꝙ licet fiat litis ɔtestatio, qđ tamen non fit hoc modo, sed cū ꝓuocans, ꝛ sic actor cōparet asserendo, qđ ꝓuocatus, ꝛ sic reus cōmisit crimen qđ illi obijcit, ille vero negat, ꝙ hoc sit verum patet, nam post litis contestationem ponitur iuramentum calumnie, vt liquet per. l. ij. C. de iura. calum. sed duellantes post verbalem hanc ꝓuocationē ꝛ ɔtradictionez iurant de hasta, ergo in hoc duello tunc dicitur fieri litis ɔtestatio cum actor ꝓuocat, ꝛ reus ɔtradicit, vt. s. non

16 aūt ex percussionibus hincinde factis, † cum ille qdem habeantur in hoc duello loco ꝓbationuz, sicut habentur testes, ꝛ instrumenta in iudicio contentioso, que sane fiunt post litis ɔtestationem, vt ꝓbatur extra vt lite non ɔtest. per totum. vnde ex illis nō potest fieri litis ɔtestatio, ꝛ sic intellige verba questionis supra, qua quesiui qs primo percutere debeat. at his premissis hec questio incidit in q̄nem illaz, an pena turpilliani vendicet sibi locū ante lit. ɔtest. ꝛ glo. sunt ɔ̄rie. vna est in. l. miles. §. socius. ff. de adulte. ꝛ fuit Hugolini que tenet ꝙ non incidat. alia est in. l. i. C. ad turpil. ꝛ fuit Azo. que tenet ꝙ incidat, qđ credo veruz, per. l. in senatus. §. qui post. ff. ad turpil. ꝛ per auc. qui semel. C. q̄uo ꝛ q̄ñ

17 iud. tñ dicit Petrus, † ꝙ actor penitere potest, anteq̄ȝ reus citatus veniat, ꝛ sic intelligitur. l. quesitum. ff. ad turpil. Et simili modo habeatur solutio premisse questionis, referēdo singula singulis ꝓportionabiliter, vt. s. loquutus sum. Et hec intelligo loquēdo de iure Lombar. de iure enim cōmuni nemini dubiū, ꝙ cum hoc duellum sit inhibitum, vt. s. dixi, ꝙ ꝓuocans desistere posset sine pena, imo bene faceret, cum sic obtemperaret legi.

FINIS

Jacobi castillo alias de villa

sancte. J. V. D. in tractatum de duello ad illustris. do. Fer. Frā. Daualos acqnatē March. Piscarie, inuictissimi, ac felicissimi exercitus Cesarei magnū Ducē, ac sapiētissimū moderatorē ꝛc.

PROEMIVM.

NIhil est qđ magis ɔducat ad verā, ꝛ clarā itelligētiā alicuius subiecti, q̄ȝ ordo ꝓcedēdi, ac digerendi, q̄ in se obscura nubilaq; sunt, vel ꝑ rerum difficultates, vel qꝛ auctores ɔfuse, īdeterminate, equoceq; ea nobis tradidere, boni igitur auctoris est tales nodos enodare, ꝛ obscura d̄clarare, ꝛ non obscuriora verbis reddere, qđ nos Deo optio maxio auctore spam⁹ ī mā ꝓposita ꝑ virili facturos, igitur vobis gñosi milites, ac Marti ɔsecrati ai nobilissimi, ꝛ ex̄ aleā vilitatis positi māz duelli exacte tradere cupiētes, tū ōmū facile faciem⁹, si supflua resecauerim⁹, attinētia, ꝛ q̄ xp̄a cōi itelku hn̄r, ꝛ obseruantur, scripserimus, ꝛ si q̄ antiq̄ tetigerimus, potl⁹ ad declarationē, ꝛ vt ēt illius antiq̄tatis nihil penitus ignoretur a nobis tradentur. In q̄tuor igitur libris suis ordinatis caplis distinctis tota mā duelli claudetur. In prio, q̄ ꝑsone ꝓuocare, ꝛ ꝓuocari possint dicem⁹, nā d̄ ꝑsonarum duello scribimus, nō de bestiarum certaminib⁹, igitur nō ab re ab ipsis incipiem⁹. Scđs liber cās certaminis, seu duelli ɔtinebit. i. q̄ cāe recte mouere possint ꝓuocantē, ꝛ ꝓuocatū. In tertio, modus certaminis inseretur, ꝛ electio iudicis, ꝛ armorum, ꝛ loci xp̄itatis sic habēde. Quartus q̄nes, ꝛ casus emergētes, de qbus dubitari sepissime solet, amplectetur q totā mām hui⁹ martialis iudicij absoluet, sȝ ꝓ clariori euidētia, anteq̄ȝ ad rē veniamus, dicemus qđ sit duellū, ꝛ si aliquo iure duellū permittatur, ꝛ qui possint ipsa duella ɔcedere. Itez ꝛ in casibus, questionibusq; occurrentibus, ꝛ emergētibus in hac materia duelli, sint ne attendenda iura Romanorum.

SVMMARIVM

1 Duellum quid significet.
2 Duellum an sit duorum vel etiam plurium, ꝛ. j. nu. 8.
3 Duellum an a torneamento differat.
4 Duellum quid sit.
5 Duellum quandoq; fit ob odij exaggerationem.
6 Quandoq; virtutis gratia.
7 Añq; ad expugnādū se ab aliq̄ crīe obiecto. vid. j. nu. 38. et. 39.
9 Duellum sine principis auctoritate fieri non potest.
10 Duellum iure diuino prohibitum est.
11 Bellum quando de iure gentium sit.
12 Actus ille dr̄ diuino iure ꝓhibitus q a charitate alienus est.
Charitas est omnium virtutum fundamentum.
13 Charitas est dilectio Dei ꝛ proximi.
Duellans duellat, vt proximum vincat.
14 Duello Deus tentatur que tentatio est iure diuino prohibita.
15 Deus q̄ñ dicatur tentari, ꝛ q̄uo per duellum tentetur.
16 Duellum fabricante diabolo inuentum fuit.
17 Sāson multos ꝛ seipȝ occidit, ꝛ sil̄r dauid ꝛ golia spūscō iducti.
18 Duellum iure gentium prohibitum est, vide. j. nu. 22.
19 Dispositio nālis nō necitate, sȝ liberum arbitriū cuilibet isitū est.
Homines naturaliter ad vitia inclinantur.
20 Duellum iure naturali prohibitum est.
21 Respublice interest vt mali puniantur.
23 Fortitudo quotuplex sit, ꝛ an eius exercitium sit laudabilis.
24 Duellum iure canonico prohibitum est.
Ius canonicum quo ad ꝓbationem ius diuinum imitatur.
25 Duellum an ꝛ q̄ñ sit de iure ciuili ꝓhibitum, ꝛ nu. seq.
Opposita iuxta seposita magis elucescunt.
26 Iniuriam propulsans ciuiliter agit.
27 Spectacula cruenta in quiete domestica non placent.
28 Ois actus a iure ciuili ꝓhibetur ꝑ quez fit exclusio iuris positiui.
29 Actiones omnes iure ciuili inducte sunt.
30 Actus omnis a iure ciuili ꝓhibetur per quem iustitia denegatur.
32 Occidens aliquem punitur nisi doceat defenden do occidisse.

Pugnare

Pugnare quando licitum sit.
33 Duellum an licitum sit in crimine perduellionis.
34 Duellum causa virtutis licitum est.
35 Permissio triplex est.
36 Lex ciuilis imponit penam homicidio doloso.
37 Papa Martinus reprehenditur q indixerit bellum inter Reges Petrum de Aragonia, & Carolum pro regno Sicilie.
38 Quod duellum hodie in vsu sit.
39 L.qua actione.in.§.si quis in colluctatione.ff.ad.l.aqui.de quo duello loquatur.
Ludorum genera quot sint.
40 Lex, vel consuetudo circa duella nulla est.
41 Duellum concedens, & duellans peccat.
Torneamenta pugne, & taurorum spectacula fugienda sunt.
42 Duella an licita sint contra infideles.
43 Duella quis possit indicere.
44 Domini concedentis duellum in loco suo quale officium sit.
45 Papa duellum non concedit.
46 Militare ministerium, an regatur ſm iura ciuilia.
47 Dictum omne rationabile iudicatum mouere debet.
48 Jus ciuile omnes gentes ligat.
49 Bellum quale esse debeat.
50 Romanoꝝ imperium ex armorum exercitatione, & legum obseruatione felicissimum dictum est.
51 Armorum stilus obseruandus est.
52 Militari stilo deficiente in duellis ad leges deuenitur.
53 Statuta loci certaminis seruanda sunt.
Limita vt ibi.

2 Duellum igitur †Apud latinos bellum significat, ita.n. antiqui vocabant, q duabus partibus de victoria contendentibus dimicabatur, a quo perduelles dicti sunt hostes, vt in.l.quos nos hostes.ff.de ver.sig.& perduellio crimē lese maiestatis, itē & qui idem crimen cōmisit, & a bello Bellona, quā duellonā quoq appellabāt, que erat belli dea, ac Martis soror, hinc duello.as.ꝓ bello as.opponūt humaniores Quintiliano teste, ita & n.inter hec duo noia bellū, & duellū affinitas fuit, vt qdā ꝓ bello duellū dicere ausi sint, sicut & veteres
3 donū pro bono scriptitabāt, † nā nō tm̄ duoꝝ, vt qdā extimauerūt, sed & pluriū recte dici duellū pōt, aliogn non bene dicere tur a Plauto duellū inter Thebanos, & Theleboas, ac ab Horatio grecia Barbarie Lēto Collisa duello. ex qbus omnibus facile colligi pōt, bellū, & duellū idē significare. Uerūtm̄ apud ipsos ēt latinos duellū ꝓ singulari certamine capi solet. in quo quidē significatu apud Juristas acceptū est. vt & de hoc duello,
4 siue singulari certamine scribere nobis in voto sit, †prout ēt differt a torneamētis, vt in titu. de torneamen. vbi scribentes differentiam ponūt ab ipsis similiter, etiam ab alijs pugnis, & colluctationibus, vt ibi per eos, nā ista pugna offertur, ac recipitur probatione deficiente, stantibus tm̄ indicijs, vt infra videbimus.
4 ¶ †Duellū itaq diffinit Hosti. in sūma de clericis pugnātib. in duello, esse vẓ singularē pugnā inter aliquos ad probationem veritatis inuentā, nam qui vicit, ꝓbasse intelligitur, & si nō vicerit, in ꝓbatione defecisse non ambigit̄ istam diffinitionē refert, & sequr Jo.de ana.in rub.ti.§.alleg. Jo.vero de ligna. in tract. suo, de duello sic diffinit. Duellū ē pugna corporalis deliberata, hincinde duoꝝ ad purgationē, vel gloriam ostendendā, vel odij exaggerationē tendens. dixit hincinde deliberata, ad drīā pugne, que fit ob necessariā defensionem sui, de qua in.l. vt vim. ff. de iusti. & iu.&.l.j.C. vnde vi. cū alijs, nam in tali pugna nō est deliberatio ex pte aggressi regulariter, sed ex parte aggredientis tm̄, vel neutrius, vt ꝓbatur in cle. si furiosus. de homic. in duello aūt est vtriusq deliberatio, pugna aūt duoꝝ, ad differentiā ꝯctus, qui inter duos celebrat̄ ex mutuo partiū ꝯsensu, vt insti. de obl. ex ꝯsen. corporalis dr̄ ad drīā pugne indicioꝝ, que fit inter duos, vt pote inter actorē, & reū.l.ꝓperandū. de iudi.C.&.c. forus. de ver. sig. dicit ēt ad purgationē, vel gloriā cōmostrandā,
5 vel odij ad exaggerationē, † nā per hoc tangit̄ ſm dictū Jo. de ligna. finis, & effectus ipsius, ac ēt species eliciunt̄, vẓ q triplici de causa fiat duellū, qn̄q enim fit propter odij exaggerationē, qn̄ scẓ naturaliter, & absq alia causa qs alteri inimicatur, & tali odio naturaliter inter se orto, descendunt qdā ad se inuicē examinādos, vel exterminādos. & tale ius naturale, quo qs ita mouetur, ꝓuenit ex instinctu nature ꝓueniente ex sensualitate quadam ad aliqd appetendum, & sic sumit̄ ius naturale. in scōo suo significatu, ſm gl.in.c.ius naturale.j.dist.& in.l.j.§.ius aūt naturale.ff.de iusti.& iu.& hanc duelli cām persequitur late declarando do. Jo. de ligna. in.d.tract. suo de duello in.c. circa tertium.
6 ¶ †Aliqn̄ & scōo fit duellum, gratia virtutis ostentāde, & de his duabus speciebus pauca dicā, me remitto ad dicta p.d.do. Jo. loco prealleg. vbi nōnulla ꝯgerit, & qdem pulchra, admodum, &
7 subtilia. ¶ †Aliqn̄ & sic, tertio & vltio duellū fit ad se expurgandum de aliquo obiecto delicto, infamia, vel iniuria, & in hac causa, siue duelli specie totus erit ꝓcessus noster. Uñ vltra do. Jo. in loco predicto, ego declaro diffinitionē suam, in verbo duoꝝ, vt capiat̄ in neutra determinatione, & resoluat̄ duoꝝ, idest dua-
8 rū partiū. ¶ †Nam accidit qn̄q duellū inter plures, q̄ duos, vt apud Romanos fuerūt tergemini apud Cantalitiū de duello Hispanoꝝ, Galoꝝ, & Italoꝝ, qđ ēt frequenter his nostris tpibus accidere solet, & ſm hoc ēt intelligenda est etymologia, quā ponunt Hostiē. & alij scriben. in.d. loco. Duellum vẓ quasi duoꝝ bellū hoc est duarū partiū bellū, & hec ꝓbant̄ ex his que proxime dixi de significatione duelli apud latinos, ex qbus colligitur qd sit duellū, qsq vero teneat quā maluerit diffinitionē,
9 dūmodo habeatur notitia duelli, put.§.declaratum est. †Sciendū tm̄ est, duellū fieri nō posse absq supioris auc̄te, & cū armis debitis, vt.j.latius ōclarabit̄, ex qbus & alijs multis facile mordeni potuissent.d. diffinitiōes, attm̄ satis ex dcis hr̄ qd sit duellū. ¶ Successiue videndū est iure an aliquo permissū dicat̄ duellum, circa qđ multa dnt̄ doct. & varie loquunt̄, maxime Paris de put. in lib.j. de re mil. & duel. sub.c. an pugna, & duella singularium ꝑsonarum sint permissa de iure diuino. Utcunq articulū presentē nos perstringemus, vt & in ipso, sicut in ceteris breuitati magis, ac intelligētie competenti studuisse videamur, q̄ laboriose cumulationi, vt vtar verbis gl.in.l. in honorarijs.in gl. ma-
10 gna in fi.ff.de ac.& obl. †Duellū igitur, siue ꝓueniat ex naturali odio, siue ex ostendēde virtutis gratia, siue causa purgationis, qđ quidē strictius duellū nuncupat̄, & de quo erit totus pene sermo noster, ego ipsū dico, & de iure diuino, gentiū, canonico, & ciuili esse ꝓhibitū, & q hoc sit veꝝ de iure diuino, ostēdo sic. nam quotienscūq aliquid iure aliquo inhibet̄, inhibitum ēt censetur omne id, per qđ peruenitur ad illud, sed de iure diuino homicidium prohibet̄, ergo & genus duelli, qꝛ per ipsum pōt ad homicidium perueniri, ꝓbat̄ maior, per.l.oratio. de spōs. minor probat̄ diuino precepto, non occides. qđ aūt per duellū perueniatur ad homicidiū, nemo sane mentis negabit, & ista ratio hẓ locum in omni specie duelli suplus assignata, potissimū qn̄ prouenit ex naturali odio, hoc est, qn̄ alicui qs naturaliter inimicatur, propter qđ solum odiū proximū suū, vult, & cupit exterminare,
11 †& si obijciat̄ de bello rn̄deo esse secus, cū sit de iure gentiū, qn̄
12 fit, vt in pace viuat̄. Confirmat̄ precedens rō, †nā qlibet actus ille dr̄ a iure diuino ꝓhibitus, qui alienus est a fonte charitatis. c.nō satis.lxxxvj.dis. sed hmōi duellū est, ergo &c. maior, ꝓbatur nā charitas dꝫ esse fundamentū oīum virtutū, & exclusio quorūlibet vitioꝝ, de pen. dist.ij.c. charitas. & quasi per totā illā distin. & sic alienū a charitate est ꝯ naturā, & ppea sapit vitiū, ni-
13 mirū, si ꝯūr est prohibitū a iure diuino, ꝓbatur minor, †nā charitas est dilectio Dei, & pximi, vt.d.c. charitas. itē dilectio pximi, sicut sui ipsius.c. primos. de pen. dist.ij. Sed duellās duellat ad minus, vt vincat pximū, & sic non diligit proximū, vt tradit Alex.& Moder.in.l.si ex legati causa.ff.de ver.ob. ergo prohibetur iure diuino, & ista ratio potissima est, qn̄ duellum in spectaculis fieret propter victorie gloriam, non nego etiam quin locū habeat in duello ex alijs causis supra numeratis facto.
14 ¶ †Preterea & tertio ois ille actus de iure diuino cēset̄ prohibitus, per quē fieret tētatio Dei, sed duellū hmōi est, maxime qn̄ purgatiōis gratia fieret &c. maior pꝫ per tex. in.c.fi. de purg.
15 vulg. & per illud euangelicū non tentabis dnm̄ Deū tuum, † dr̄ enim tūc tentari Deus, cū peruenitur ad aliqđ ꝯ naturā, qđ producibile non est, nisi per miraculū fiat, vt est videre in duello purgationis. Nā naturale est q fortior, & ingeniosior minus fortē, & ingeniosū vincat, & superet, per qđ tm̄ duellū querimus, vt victoriam obtineat ille talis, & vt ipsius iustitia declaret̄, & proprerea Deus tētatur, vt miraculū faciat. xvij.q.ij.c. queritur cur pa-
16 triarcha mētiri voluit &c. ¶ †Quarto & vltimo facit, qꝛ omnis ille actus de iure diuino ꝓhibitus dicitur, qui inuentus est fabricante diabolo, duellum aūt est huiusmodi, igitur &c. maior probatur, nam nihil cōmune inter lucē, & tenebras existit, minor pa-
17 tet per.c. monomachiā.ij.q.v.&.c. ꝯsuluisti. eadē causa, &.q. †Et si detur instātia de Sansone, qui multos occidit, & seipsum.xxiij. q.v.si non licet, & qđ legitur de Dauid & Golias, qꝛ responde-

tur ista, ⁊ similia non obstare cum facta fuerint sancti spiritus in ductione ſm Augu. in lib. j. de ciui. dei. ⁊ transumptiue in. d. c. si non licet, vel responde vt per Imo. in. c. nisi cũ pridem. de renũ. ⁊ per Fely. in. c. ad audientiam. de homi.

18 ¶ † Similiter duellum ꝓhibitum est de iure gentium, nam licet aliqua species ex odio naturali ꝓueniat, vt. s. dictum est, illud tñ ius nãle nõ attendit̃ cũ ex quadã sensualitate ꝓueniat, sȝ attẽdi dȝ nãlis intelligentie dictamẽ, ꝯriũ disponens, ⁊ cui obtempe-

19 randũ est, † nã illa naturalis dispositio nõ necessitat, sed vnicuiqȝ insitum est arbitriũ liberũ, vt habet̃. xxiij. q. iiij. de tyrijs. ⁊. c. nabucodonosor, ⁊ tradit phs in. iij. ethico. sed efficacius Ptolomeus in centiloquio. Uir sapiens dominabitur astris. Unde intelligentia disponit in ꝯrium dispositioni corporali, que ꝓuenit a naturali principio sensualitatis, nam singuli homines ad singula naturaliter inclinantur vitia, quidam enim superbi sunt, qdaȝ luxuriosi, qdam auari, ⁊ sic de alijs, vt latius exordit̃ Julius maternus in astronomico, ⁊ papa Pius de quarũdam gentium ritibus, ⁊ tñ non excusantur, qꝛ precise non necessitãtur. d. c. nabucodonosor. ꝯfert huic etiam apostoli dictum sẽtio aliam, vcȝ, legem in membris meis repugnãteȝ legi mentis mee, cui legi men

20 tis standum est, vt supra conclusi. † ⁊ sic infertur genus hoc duelli esse ꝓhibitum iure naturali, ꝓut sumitur pro naturali intelligẽtia, ex qua insurgit causa, ⁊ equitas disponens in obseruatione vniuersi, que reprobat hominis exterminationem, que tendit ad mundi destructionem, nam quorũdam hominum exterminationes tendunt ad mundi ꝯseruationem, vtpote cũ mali exterminã

21 tur, † interest. n. reipu. vt tales puniant̃, vt. ff. ad. l. aqui. l. ita vulneratus. in fi. ⁊ sic probatum est illud etiaȝ genus duelli ꝓueniẽs ex odio naturali esse probibitum de iure gentium.

22 ¶ In ꝯtrarium aũt † ꝙ imo non debeat esse ꝓhibituȝ arguo sic. Nam genus duellandi quod fit ꝑpter fortitudinis experientiã, que qdem est virtus moralis, ⁊ Cardinalis non debet probiberi iure ipso gentium, nam virtutes morales earumqȝ exercitia eo iure vsquequaqȝ non sunt probibita. Et aduerte qꝛ hoc argumẽtum videtur solum ꝓcedere in duello illo, qđ gratia virtutis ostẽdende perficitur, in quo quidem fit experitio, ⁊ aggressus qđ ꝓpterea non est ꝓprie duellum, vt infra videbis; sed pronunc acci

23 piamus id perinde, ac si ꝓprie foret duellum. † Unde pro huius contrarij euidentia sciendum est qđ reperitur fortitudo, que virtus est moralis ⁊ Cardinalis, ⁊ nec illa, nec ipsius exercitium de ipso iure gentium probibetur. Sunt etiam fortitudines similitudinarie, de quibus phs. iiij. ethico. de for. ⁊ sunt quinqȝ, naȝ quidam alios aggrediuntur timore pene, qꝛ fugientes de bello puniuntur. l. j. §. is qui ad hostes. ff. de re mili. ⁊ fere per totum illuȝ titulum, quidam aggrediuntur propter experientiam actus bellandi, vt sunt stipendiarij, ⁊ isti facile aggrediuntur, ⁊ facilius fugiunt, vt inquit phs loco quo supra, qđ tamen intelligo, quando non ob aliud ꝙ̃ propter stipendium bellant̃, nam si id facerent ob honestam causam, coincidunt cum vera fortitudine, vt est videre in militibus strenuis, quos nõ terror armoꝝ, machinarũqȝ stridores vllatenus mouent, ⁊ qui malunt mori pro repubu. aut rege suo, que qdem mors non mors, sed vita potius eterna dicẽda est, multo optabilior bonis, ꝙ̃ cũ dedecore laude, ac molliter viuere, ⁊ in delitijs more sardanapali non hominis, sed pecudis ac epicureorũ eius cõsectaneorũ. Quidã aggrediunt̃ ꝑpter iraȝ non considerantes periculũ. Quidam aggrediunt̃ propter spem non credentes subesse periculũ, nec aliter aggrederent̃. Quidaȝ aggrediuntur propter mundi gloriã, qꝛ fortes laudari solent, ac timidi vituperari, ⁊ iste sunt fortitudines similitudinarie ad verã fortitudinem in qua oportet vt quispiam operetur scienter, nam opus ignoratum non est opus virtutis, secundo requiritur ꝙ sit eligens tertio ꝙ propter bonitatem ⁊ operis honestatem in se, non autem propter aliquod extrinsecũ, quarto ꝙ operet̃ firmiter, ⁊ delectabiliter, non similitudinarie, vt in hijs de quibus supra que licet inter se ita ordinate sunt vt alia, alia minus a vera differat, omnes tamen in hoc deficiunt ꝙ operantes secundum illas non operantur propter se. i. propter bonitatem, ⁊ honestatem operis, ⁊ hec colliguntur ex philosopho in loco ꝓallegato, intelligas tamen ꝙ bonitas ⁊ honestas virtutes se habent in expellendis hostibus, vt in pace viuatur propter hoc enim bella fiunt vt inquit Cice. officioꝝ primo ⁊ hoc quo ad ius gẽ.

24 ¶ † De probibitione duelli iure Can. iura sunt clara, ⁊ aperta videlicet tit. de cler. pu. in duell. iunc. nigro presertiȝ. c. fi. in principi. idem probatur de purg. vul. per totum maxime in. c. ⁊ expresse in. c. fi. eiusdem titu. in fi. Cum alijs, ⁊ rationes istorum iuriuȝ sunt ille, quas assignauimus de iure diuino, nam ius canoni. quo ad probationem ⁊ permissionem immitatur precepta legis diuine, qua hoc duellum est inhibitum, vt supra dictum est, ⁊ per hec me expedio de isto articulo tanꝙ̃ indubitato.

25 ¶ † Superest modo videre quonaȝ modo de iure ciuili duelluȝ dicatur probibitum, circa quod maior difficultas versatur ꝙ̃ in precedentibus, ⁊ propterea bene aduertendũ est pro clariori iglr intelligentia, qꝛ opposita iuxta se posita magis elucescunt ⁊ clariora redduntur, vt inquit philosophus. In primis oppono de tex. in. l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ff. ad. l. aquil. vbi videtur tex. de plano ꝙ duellum dicat̃ permissuȝ de iure illo.

26 ¶ † Secundo arguo sic nam quilibet qui propulsat iniuriam, ⁊ famam suam defendit, maxime superioris auctoritate, ciuiliter agit. Sed duellans facit huiusmodi ergo iure ciuili permittente maior probatur per tex. in. l. vt vim. ff. de iusti. ⁊ iur. cũ alijs minor vero patebit ex his que in toto hoc processu nostro dicentur nã intẽtio duellãtis nõ est ad aliud tẽdẽs nisi vt honori ꝓprio satisfiat, ⁊ sic eũ defendat ergo ⁊c. Et ꝙ tũc sit iustũ duellũ cõprobat̃, naȝ Papa Marti. cũ esset qđ de regno Scicilie inter reges Petrũ de arragonia, ⁊ Caroluȝ indixit eis bellũ vt pugnarent cũ cẽtũ militibus, ⁊ qui esset victor regnum obtineret ⁊c.

27 ¶ † In contrarium tamen facit textus de iure. C. in. l. vnica de gladi. libro. xj. vbi tex. est planus omnino probibendo, verba. n. ita se habent, cruẽta spectacula in ocio ciuili, ⁊ domestica quiete non placent, qua propter omnino gladiatores esse probibemus, sed que magis dicentur spectacula cruentaqȝ ꝙ̃ ipsa duella, ergo omnino probibenda.

28 ¶ † Idem ostenditur etiam fortissima ⁊ efficacissima ratione Joan. de ligna. in trac. suo circa quartum in. ij. col. que sic se habet in forma, omnis ille actus censetur inhibitus a iure positiuo, ꝑ quem fit exclusio iuris positiui, sed Duellum, de quo loquimur est huiusmodi ergo, probatur maior, nam si probata est obseruãtia mãdato legis positiue ergo obseruantie exclusio est inhibita naȝ sicut operatur propositum in proposito, ita oppo. in oppo. institu. de his qui sunt sui vel alie. iuris. in prin. ⁊. ff. eod. proba-

29 tur minor † nam iure positiuo introducte sunt actiones taȝ ciuiles, ꝙ̃ criminales, vt concluditur. in. l. ex hoc iure. ff. de iustitia ⁊ iure. ⁊ tota forma iudiciaria per quam proceditur ad iuris declarationem vt in. l. properandum. C. de iudi. ⁊ ad hunc finem solum introductio facta est, vt vnicuiqȝ reddatur qđ suum est. xj. q. ij. deuotissimam ⁊. l. iustitia. ff. de iustitia ⁊ iure. cum simili. sed duellando omnis hec obseruantia penitus aboletur, ⁊ excluditur ergo hoc duellum a iure ciuili est probibitum.

30 ¶ † Confirmatur quia omnis ille actus a iure positiuo est inhibitus, per quem partibus iustitia denegatur et eisdem iniuria irrogatur, duellum autem est huiusmodi ergo ⁊c. probatur maior in. §. iuris precepta institu. de iustitia ⁊ iure. ⁊ capitulo ex parte de officio delegati. ⁊ ad hunc finem solum diuinitus sunt promulgata positiua iura per ora principum vt in. l. vlti. C. de long. tempor. prescriptio. viij. distinc. quo iure probatur minor. quia per hoc duellum aliquando contingit innocentem succumbere in ipso ⁊ per consequens sibi iniuriam inferri ⁊ propterea non fit iustitia prout ius vult.

31 ¶ † Unde pro declaratione istius articuli, sciendum est ꝙ communiter doctores affirmant, duellum regulariter esse probibitũ secundum legem romanorum per. d. l. vnicam ⁊ est tex. optimus in. l. negantes. C. de actio. ⁊ obliga. cum alijs simili. ⁊ vides etiã quantum stringant rationes ꝓallegate.

¶ Limitatur tamen predicta regula in casu, puta si quis intra tempora pacis hominem occiderit, ⁊ constet de homicidio naȝ tunc capitali pena plectendus venit tanꝙ̃ pacis fractor, nisi forte per duellum probare voluerit, ꝙ hoc fecerit se defendendo.

32 ¶ † Limita etiam in alio casu, quando intra tẽpora pacis aliuȝ vulnerauerit. Nam punietur de vulnere, nisi per duellum probare voluerit. quod illud se defendendo patrauerit que duo casus ambo habentur in libro feuda. in titulo de pace tenenda. ⁊ eius viola. capitulo primo. primus est in. §. si quis hominem infra pacem. Secundus est in. §. si quis hominem in eod. capitulo primo. ⁊ est casus. in. §. si miles aduersus militem eod. c. vbi dicitur, ꝙ nõ datur facultas pugnandi militi, ẽt in casu permisso, nisi probet, ꝙ ipse ⁊ eius parentes fuerunt milites, ⁊ vr̃ ibi probari ꝙ pro qualibet causa capitali possit iniri duellum, gl. tñ ibi tenet cõtrariũ, vȝ ꝙ id regulariter fieri nõ possit, nisi in casu ꝑmisso ꝗ tres casus ad literã probant̃ absqȝ aliqua difficultate in. d. ꝯsti. Est ẽt alius casus in. c. nec est de alie. fe. pa. vbi tex. refert. l. longobardoꝝ, q̃ dictat, ꝙ de fellonia aut de infidelitate pugna fiat, ⁊ etiã consuetudinem cõtrariã Mediolani, ⁊ sic vtrunqȝ referẽdo

do videtur approbare, cum contrarium non dicat. s. consuetudi
nem vbi est, ⁊ preter locuꝫ vbi ipsa consuetudo sit, ꝙ etiã lex lon
gobardorum locum habeat in casu infidelitatis de quo ibi.

33 ¶ Aliqui etiam predictis annumerant†, ꝙ similiter duellum di
catur permissum in crimine lese maiestatis, inter quos est Bal.
in. l. qua actione. §. si quis. ad legẽ aquil. alleg. not. insti. de here.
que ab intest. defe. §. per ꝯtrarium, ⁊ sic Bald. ibi videtur sequi
opi. Pla. quam etiam dicit glo. posse defendi per plura iura ibi
allegata, que presupponunt pugnã fieri posse, tamen ideꝫ Bal.
⁊ glo. in. l. cum filius. §. fina. de lega. ij. tenent ꝯtrarium. Paris
autem de puteo trãsit cum prima opinio. in tracta. de duel. in di
cto. c. an pugne ⁊ duella singularium personarũ. Sed opi. Pla
cen. cum seq. est manifeste falsa per ea, que diximus de duello in
primo euidentiali, nam non dicitur crimen perduellionis, vt per
duellum admittatur, vt ibi ⁊ in. l. quos nos hostes. de verbo. si
gni. ⁊ ꝓpterea manifesta est equiuocatio Placen. ⁊ verior opin.
glo. in. d. l. cum filius. §. si. quidquid dixerit glo. in. d. §. per ꝯtra
rium, ⁊ sic non est annumerandus iste casus predictis.

34 ¶ † Ad ꝓpositum igitur nostrum redeũdo, dum dicebamus ha
beri pro regula duellum ipsum esse ꝓhibitum, naꝫ ꝯtra id obstat
tex. in. d. l. qua actione. §. si quis. ⁊ ratio superius assignata, sꝫ nõ
discedẽdo ab ista opi. r̃nderi potest, ꝙ speciale sit in casu. d. §. ẽm
ꝙ etiam sentit Paris de put. in loco supra allegato. Declaran
do tamen huiusmodi specialitatem in quo ꝯsistat, dicendum vi
detur, ꝙ duellum vt supra dictum est, ꝓcedat triplici de causa, ⁊
ideo. d. §. si quis in collucratione, loquitur in vna tantuꝫ specie
duelli, videlicet in illa, que ꝓcedit causa virtutis ostendende, qđ
manifeste ꝓbatur in. d. §. ibi cessat aquilia, qꝛ glorie causa, ⁊ vir
tutis non iniurie gratia videtur damnum datuꝫ, ecce qualiter lo
quitur in dicta specie. Sed cum duellum se extẽdat ad alias spe
cies, vt supra dictum est, maxime ad duelluꝫ, qđ fit gratia purga
tionis. Sequitur ꝙ regula stat firma, ⁊ casus. d. §. si quis, annu
merari debet inter casus speciales supra numeratos.

35 ¶ † Joannes aũt de ligna. multum subtiliter soluit, triplicem assi
gnando legis permissionem, quedam dicit ipse, est permissio sim
plex, que est permissiua, ⁊ indulgens pene, de qua habet. iiij. dist.
§. deniqꝫ. nam ibi glo. dicit ꝙ fit mentio pene non culpe.

¶ Scđa permissio est, que tollit impedimentum eius, qđ permit
titur vt in. c. iudei. ⁊. c. ⁊ si iudeos. de iude. vbi ꝓbatur, ꝙ iudeis
permittitur habitare inter nos, nam tolluntur impedimenta impe
dientia, vt possint ẽm eorum ritum habitare nobiscum.

¶ Reperitur etiam tertia ꝑmissio, que prestat adiumentũ actui,
qui permittitur, ẽm ꝙ dicimus ecclesiam permittere clericum a iu
dice seculari occidi prestando iuuamen, qꝛ ipsum pretori secula
ri tradit, vt. c. cum non ab hoĩe. de iudi. c. falsarioꝝ. ⁊. c. nouerit.
de crimi. fal. scđa ergo permissio addit supra primam, qꝛ impedi
mentum tollit, qđ non faciebat prima, sed solum remittebat, ter
tia vero addit supra scđam, qꝛ prestat iuuamen actui ꝑmisso, qđ
non faciebat scđa, que solum impedimentũ tollebat. Et ista co
adaptando ad ꝓpositum nostrum dicit Joã. de ligna. ꝙ si bene
ponderetur. §. si quis in collucratione, ibi tex. remittit penam occi
denti in collucratione, ⁊ subditur ratio, qꝛ non fit iniurie causa, erit
igitur permissio prima, que est pene remissiua, dicit Jo. de lig. ꝙ
non reperitur iure cautum, ꝙ duellum sit permissum scđa vel ter

36 tia permissione, † nam lex ciuilis imponens penam pro homici
diis imponit ꝓpter doluꝫ. Ut dicit Bar. in. l. quid ergo. §. pena
grauior. in. iij. col. ff. de his qui not. infa. cum sexcentis ꝯcord. vt
per Jaso. in. l. j. §. ꝙ pretor. in prin. ff. ne quis eum qui in ius voc.
⁊ sic qꝛ hic dolus abest, lex ciuilis penam remittit. s. in quam in
cidisset, si dolus affuisset. iste intellectus multum videtur applau
dere litere ⁊ menti illius tex. ⁊ ꝓpterea infertur. d. §. si qs nõ ob
stare predicte regule. Non ob. ⁊ ratio cuꝫ sua ꝯfirmatione in op
positionibus assignata, qꝛ fateor iustum esse defendere honoreꝫ,
⁊ famam superioris auctoritate, sed negatur ꝙ ꝓpter hoc dẽat
ad duellum perueniri. Sed scđm remedia iuris agendum est, vt
superius in ratione ad oppositum allegata monstratum est ⁊c.

37 ¶ Ad ꝯfirmationem vero r̃ndeo sic, † ꝙ Papa Martinus nõ
ꝯcessit duellum inter illos duos reges, sed bellum potius astrin
xit ad paucos, vel scđo dico, ⁊ audacter ꝙ perperam fecit vten
do tam fallaci ꝓbatione, vt superius dictum est, ⁊ infra etiam di
cam in dictis etiam casibus exceptuatis a dicta regula annume
rantur plures alij de iure longobardoꝝ quos oẽs infra ponemus
in lib. ij. tñ videtur circa istum articuluꝫ esse ꝯsideranda qnqꝫ iura,
vcꝫ ffoꝝ, ius codicis, ius feudoꝝ, iura longobardoꝝ, ⁊ ꝯstitutio
nes regni, seu alterius ꝓuincie. Jtem ꝯsuetudo ipsoꝝ militum.

38 ¶ † Preterea ꝯsiderandũ est, ꝙ nos tractamus de illo duello,
qđ gratia purgationis fit, ⁊ hodie est in vsu militũ nobilium, seu
martialium, qđ ꝓprie duelli est capiendo pro singulari certami
ne, ⁊ non inuenio ius aliqđ, nec ciuile, nec canonicum, qđ aliã pu
gnam vocet duellum preter hanc. Et non obstat ꝙ supradictum
sit, tres esse duelli species ex mente Jo. de ligna. qꝛ illam dist. iu
re ꝓbari nõ inuenio, lꝫ bene teneri possit, tres esse pugne species
capiendo pugnam in genere, naꝫ si in specie capiatur, plures erũt,
vt statim dicam, ex qbus patet, ꝙ superflue ponuntur illa verba
gloriam ꝯdendam, vel odij exaggerationem, in diffi. duelli Joã.

39 de ligna. superius assignata, † tunc sic r̃nde ad. l. qua actione. §. si
quis in collucratione. ꝙ non loquitur de duello, de quo nos loqui
mur, vcꝫ, qđ fit purgationis gratia, sed loquitur de pugna, que
olim fiebat exercitationis causa, ⁊ sic erant quinqꝫ species ẽm
Festum Pompeium, iactus, vcꝫ disci. Cursus, saltus, iaculatio
nes, atqꝫ luctationes, ⁊ est p̃terea aduertẽduꝫ quatuor esse ludo
rũ genera olimpia. s. Pythia, Jsthmia, ⁊ Nemea, olimpia. n.
fiebant in honorem Jouis, Pythia in honorem Apollinis,
Jsthmia Palemonis, Nemea Archemoni, Unde grecuꝫ epi
gramma, quatuor exercet certamina grecia sacra, Mortali duo
sũt ⁊ duo sacra Deo, sũt Jouis ⁊ Phebi, Palemonis Arche
moriqꝫ Pinũ, oleã, Apiũ pomaqꝫ victor habet qui oĩa vince
bat panchrãsiastes erat. Unde de tali pãchratio reor. §. si quis
intellexisse. Et sic habes ex predictis, ꝙ de iure ffoꝝ nõ dicatur
duellum ꝑmissum. Si vis tamen tenere opin. Joã. de lig. teneas
ẽt ipsius resolutionem, que etiam vult ꝙ de iure ffoꝝ duellũ non
sit permissum. Attamen ego tibi dixi qđ sentiam ex opi. mea, de
iure aũt. C. non inuenio, vsquequaqꝫ permissa, imo in rõne. l. vni
ce. de glad. inuenio ipsa ꝓhibita, de iure feudoꝝ, longobardoꝝ,
regni ꝯstitutionum, ⁊ ꝯsuetudinis nulli dubium est, ꝙ oĩo sunt
ꝓhibita, exceptis nonnullis casibus, in quibus reperiuntur con
cessa, vt supradictum est, tñ non ꝓpter hoc sequitur, ꝙ de iure ciui
li dicantur ꝑmissa, capiẽdo ius ciuile pro Romanoꝝ iure, ⁊ hoc
sentit glo. fi. in. l. cum filius. in fi. imo istud exp̃sse dicit gl. j. in. c. j.

40 de cleri. pug. in duel. ⁊ Host. in summa in. d. titu. † Ulterius etiã
dico adherendo opi. Hosti. in dicto loco, ꝙ nullo casu, aut mo
do duellum ipsum dicatur permissum, ⁊ ꝙ iura longobardoruꝫ,
seu ꝯstitutiones regni, ⁊ cuiuscunqꝫ alterius ꝓuincie, ⁊ ꝯsuetudo
militum circa duelluꝫ sunt nulla, ⁊ nullius momenti. Jtẽ ꝙ que
libet lex, que sup hoc permittendo disponeret, presupponendo,
ꝙ qñ agitur de peccato standum est iuri canonico in vtroqꝫ fo
ro, non aũt ciuili, tex. in. c. nouit. de iudi. ⁊. in. c. j. ⁊. ij. dẽ noui ope.
nun. Sed hic agitur de peccato igitur ⁊c. maior nõta est, minor autẽ
ꝓbatur per ea que supra dicta sunt loquendo de iure diuino gen
tium, ⁊ cano. ex eo quia Deus tentari videtur ꝙ fieri non debet.
ij. q. v. monomachiã, qꝛ sic pugnantes agunt, vt in pugna Deus
ostendat miraculum, nam credunt ꝙ habens iustam pugnandi
causam, victor euadet operante diuina dispositione, ⁊ talis pro
batio non est efficax, imo fallax, cum in ea vt plurimũ minus for
tis succumbat, nam non profecto de facili duo reperiuntur duel
lantes eiusdem fortitudinis, ⁊ industrie, ac inuẽta duella sũt dia
bolo suadente. ij. q. v. monomachiam, vt sic homines se trucida
rent, vt insurgeret animarum perditio, nec ꝯtraria ꝯsuetudo ex

41 cusabit. † Sicut quidaꝫ dicũt inter quos Paris est de put. mul
tas super hoc accumulando rationes in loco superius allegato,
que omnes fundantur in ratione falsa, in quo etiam ipsum iudicio
sibijpsi ꝯtrarium, ⁊ repugnanteꝫ. in fine. n. cõcludit, ꝙ ꝯcedens
duellum, ⁊ duellans in foro anime peccat, si igitur peccat, habeo
intentum ex supradictis, ex quibus infero, ꝙ non tantũ duelluꝫ,
sed torneamẽta pugne, ac tauroꝝ spectacula, ⁊ oĩa ex qbus faci
le veniri potest ad exterminationem hominis sunt valde fugien
da, nisi iuris gentiuꝫ rõne admittãtur. Sicut sunt bella, vt in pa
ce viuatur, de qbus presens nõ est sermo, ⁊ sic princeps religiose
faceret, si duella nusqꝫ ꝯcederet, ꝙ quideꝫ obseruant catholici
reges Hispanoꝝ, preterea caueant duellantes ne animas ꝑdãt

42 ꝓpter honoris fucum, † dubito tñ, ⁊ valde dubito, si predicta ad
uersus infideles procedant, vt ad. l. nostram accedant minus du
bium esset, ad resistendum eis, ne nos impediant, tamen etiã du
bium est, nã non video ꝙ Christus armis se defenderet, imo oĩo
ꝓhibuit dicendo Petre ꝯuerte gladium. Ut habetur transum
ptiue in. §. j. xxiij. q. j. ⁊. q. si. §. j. ⁊ patreꝫ ꝓ eis rogãdo dđo, pater
ignosce illis, qꝛ nesciũt qđ faciãt. Nec ob illud dẽ Sãsone, ⁊ Da
uid cũ Golias, ⁊ in similibus, qꝛ ipsi sunt casus spãles, vt. s. di
ctũ est, sunt ⁊. n. alia remedia absqꝫ eo ꝙ per duellũ fiat. s. indicẽ
do bellum in casibus ꝑmissis, ⁊ vt in pace viuatur, de qua materia
nõ ẽ speculatiõis p̃ntis tractare, ⁊ sic qđqđ dicãt alij magis ipse
inclino in hãc iustissimã sniam, ⁊ si dicas ergo nõ est opus vt vl

terius procedas, nisi q in tua religione persistas omissa materia duelli, aliis audacius discutienda, qr rñdeo me huc usq dixisse, que fieri debeant iuxta religionem, sed qr video nobiles, ac generosos milites priuz obseruare, & ille inuictus animus minime tolerare potest opprobria latrantiuz canum, qui semp inhiant detractioni honoris alterius, & licet de facto tamē dicti Martiales honestius q fieri possit, hmói purgationem querūt, que quidez honestas sub regulis duelli cōprehēdit. Ideo & nos postq aie conati sumus puidere honoriq militū q nobis semp in maxima habitus fuit veneratione satisfacere curabimus, vt ex ifra dicendis appebit, que qdem puincia etsi sit impar humeris nostris, spamus futurū vt auctore Deo ex his que veridicis ab auctoribus & inspectione ipsiusmet artis militaris ɔspeximus (multa & n. hmói in castris Cesareis vidimus) in hoc pñti opusculo vobis generosi milites tradamus, que psertim cōi in vsu ac viri di obseruantia his nostris tpibus obseruantur, & sic cum laude Dei per hec maneat expeditus iste difficillimus articulus.

43 ¶ Circa tertium vero euidētiale, qui possunt vz ipsa duella concedere, insistendum nunc venit, circa qd doctoꝝ conclu. est, q id possint Imperator, Papa, Rex, vel alius princeps nō recognoscens in suo dñio superiorem, nisi Deum, vel ensem. Similiter ēt populus, qui haberet regalia in terris suis, & in sūma glibet, qui pōt belluz indicere, seu mouere per. l. j. vt armo. vsu. C. & gl. in. l. hostes. ff. de capt. & late per Pari. de put. in. d. suo trac. in. c. qs possit. lib. j. vbi infert ex dictis q quilibet Rex, Dux, vel Baro liber, pōt hanc licentiam ɔcedere argu. c. duo guerram. Cuz ibi not. hic finitur lex corra. secus vero si talis Dux, Comes, & Baro recognosceret superiorem in suo Dñio, qr hmói officium solius est pncipis. d. l. j. vt armo. vsus, ideo pses puincie, vel alius lz habeant merum & mixtum imperium, tñ qr recognoscunt superiorem non possunt ɔcedere per rōnem supradictam, etiam dux exercitus, seu capitaneus generalis pōt in castris suis duella cōcedere, secus aūt extra metas castroꝝ, vbi nō hz iurisdōnez. Ex dictis habes qui possint ɔcedere duella, qui etiam duelli iudices competentes dicant, † tñ multum aduertant isti dñi in ɔcedendis duellis, qñ requisiti fuerint a nobili, vel milite p loco pugne in sua iurisdictione, vt prius assumant iudicium duellantium, et examinent cām, argu. eoꝝ que dicit Bar. in. l. plataz. C. de senten. qui iure belli, & ex armoꝝ vsu est, q si nobilis miles, aut paganus puocatus, vel lacessitus iniuria, vel notatus aliqua infamie labe, vbi non est pbationis copia, requirat aliquem pncipē, regē, aut locum pncipis in suo loco tenentez, q p defensione sui honoris dignitatis & fame, cum aliter puideri non potest, singulare certamen inter ipsos, & securitatem pugnandi concedere, in suo dñio, & iudicium assumat inter ipsos puocantem & puocatū qd si sibi videbit occasionibus belli indicendi examinatis & ponderatis, ac re diligentissime rimata & causis, vtpote iustis, visis, pugnam indicere iudiciumq suscipere inter ipsos, & loci securitatem ɔcedere, vt satisfaciat dignitati, honori, ac fame vtriusq, tamen in hoc decet ipsum principem se prudentissime gerere, ne partium cuiq iniuria fiat & cause sint, iusti, vel verisimilis ex eo, qr iura diuina gentium & humana huiusmodi duella prohibent, natura & enim aborret ista cruentissima spectacula, pter emersionem humani sanguinis, qr hominem homini insidiari nefas esse iuri visum est, vt in. l. vt vim. ff. de iustitia & iure. ex quibus, & perditio corporum, & animarum frequentissime sequitur.

44

45 ¶ Adde etiam predictis, † q licet nemo deberet cōcedere duella, per ea que supradicta sunt in secūdo euidentiali, tamen papa & quilibet prelatus, quantuncunq habeat iurisdictionem temporalem debet ab hac licentia omnino cauere, ne concedat, qd ecclesia manifeste phibet, vt sepe dictum est, quia cū causam ipsi mortis prestent non euitarent irregularitatem que de iure diuino videtur, per ea que Fely. dicit in. c. qualiter. el secundo. §. ad corrigendos. in. vj. colum. de accusatio. & Abb. in. c. ad audientiam. de homicid.

¶ Quartum & vltimum euidentiale est, si casus cōtentio, seu lis principalis, seu emergens in duellis acciderit sint ne obseruanda iura Imperatorum, & iurisconsultorum pro auctoritate, vel ratione, vt perinde milites, & alij exercitio armorum dediti, non possint leges & iura ciuilia spernere, nolēdo se subijcere argumētis & decisionibus legum iurisq disciplinę, aiunt eniz milites ius est in armis nos vero ensem damus pro libello, & omnia dat qui iusta negat, dixitq Ualerius libro quinto capitulo secundo inter armorum, namq strepitus verba iuris ciuilis exaudiri non possunt, † igitur pro clara intelligentia istius euidentialis est primo videndum, si ministerium, seu exercitiuz militare regatur ſm iura ciuilia, & hoc paucis probato facile habebitur resolutio articuli propositi, pbo igitur intentuz, omnium rerum diuinarum, ac humanarum notitia pertinet ad legem ciuilem, ministeriū autem rei militaris est huiusmodi, ergo pertinet ad legem ciuilem, argumentum est validum, maior probatur per text. in. l. lex. ff. de legib. & §. iuris prudentia. institu. de iure naturali. minor quoq nota est, ergo assumptum tenet.

46

47 ¶ Secundo facit, † nam omne dictum rationabile debet iudicatum mouere, omnis vero lex est dictum rationabile, ergo omnis lex debet iudicatum mouere arg. validum est, maior nāq pbat per tex. j. dist. c. ɔsuetudo. & de triē. & semis. §. ɔsideremus, minor pbatur, nam alias non esset lex, vt in. c. erit autem lex. iiij. dist.

48 ¶ † Tertio omnes gentes ligantur iure ciuili, milites autez sunt ex illis, ergo ligantur iure ciuili, argumentum tenet, & maior probat per tex. in. l. in noie dñi. ff. de offic. prefe. pto. afri. & l. cūctos populos. C. de sum. tri. l. omnes. ff. de iusti. & iure. qr facta ab Imperatore dño orbis. lxx. q. j. in apibus. & lxiij. dis. adrianus in gl. & in. l. deprecatio ad. l. rhod. de iac. & bene facit illud Hiere. ɔsti tui te super gentes & regna vt edifices destruas & plantes.

49 ¶ † Quarto auctoritate Cicero. in lib. de re pub. q inqt q bellū dz esse iustum denunciatum & indictum, ac vt propulsandoꝝ hostium causa geratur, hoc aūt attinet ad legitimū ius qd iubere solet, que viri sunt fortis, vt non deserere locuz in acie, non fugere, & ea que sunt temperantis, vt non cōmittere adulterium, non flagitium facere, & ea, que sunt mansueti, vt non pulsare, non iurgia exercere eodē modo ſm alias virtutes, & vitia hec vetare, & illas iubere, & etiam preter hec qdam belli iura, vt ineunde pugne solēnitatem seruare decreta publica federum pcussionem, religionem sacramenti, militū animaduersionē, dignitatum, ac premioꝝ, & honoꝝ gradum, qdam porro, que vt ita facere, ita pati sit nefas, vt sata exuri, dirui tecta, predas hominū, pecorūq agi & alia id genus que de singulis cauta sunt legibus, vt per totum titu. de re milita. & armis, & legibus summa tuitio reipubli. puenit. l. j. in prin. ff. de iusti. & iur. † inde imperium Romanoꝝ felicissimum dictum est ex armoꝝ exercitatione, ac legum obseruatione, sunt multi tituli, & leges que loquunt de militibus, & eoꝝ priuilegijs. d. l. in nomine dñi. & in titu. de offic. mili. & in toto titu. ff. & C. de re mili. & in titu. de testa. mili. C. & ff. & de priuile. militum, vt in. l. j. & ij. C. de veter. similiter etiam leges ɔdidit Imperator ad punienda crimina militaria. l. magisterie. & l. fi. de re mili. ex qbus plusq liquido ɔstat sacrilegos esse milites, qui leges imperatorias in eoꝝ causis despiciunt. l. j. C. de crimi. sacri. qr & ipsi legibus subijciuntur vt in iuribus supradictis, nemo eniz est qui sensum imperialem contemnere possit. l. fi. C. de legi. & in legibus spiritum sanctum fore credendum est. l. dist. si ille.

50

51 ¶ Est tñ aduertenduz qs modus habendus sit circa hoc, † naz primo seruabit stilus armoꝝ, si est approbatus ab oibus eo modo quo dr in. l. j. vbi sena. vel claris. qr est stilus armoꝝ ſm quez, aliqñ iudicatur, naz quelibet pfessio suo sensu, & suo stilo nititur, quem obseruat. c. legimus. xciij. dist. & ff. de test. l. iij. in fi. ac in rubri. de cōsue. & in. l. cunctos populos. C. de sum. trini. Sed tñ qr milites sine lege certa, & sine iure scripto versantur pauca habentes ex stilo armoꝝ, iō cum res se ingerit in ɔrias inclinant snias, vt sepius vidi, cuz essem in felicissimo exercitu Cesareo, ac Hyspanoꝝ in Lombardia qd est ab omni iudicio alienū. c. ne innitaris. de constitu. & vt plurimū exemplis, & nō rōnibus mouent, alioquin viri prudentissimi tñ circa hoc eoꝝ iudicia sunt varia, ɔria, ac perplexa, nulla equitate & ratione fundata, ideo & qr nō pñt omnia stilo armoꝝ cōprehendi oportebit tunc ad iura ciuilia ɔfugere ad eorumq argumenta & rōnes, nec dedignari debent milites & bellatores imperatorias imitari leges postq imperatorijs ligant legibus, vt dictum est, † & ista oia locum hnt in singulari certamine, & duello, vt deficiente stilo militari pueniat ad leges & iura imperialia, & ēt iura longobardoꝝ, arg. l. de quibus. ff. de legi. & si non pro auctoritate saltem pro rōne, que, lz localia sint, & ita fuere per Regē Carolū Pipini filium, qui pmo fuit Rex Francoꝝ, deinde Imperator, vt in. c. venerabilem. de elec. & ad ɔstitu. regni factas per Imperatorez Federicū de quibus idem dicas, q de iure longobardo modo dixi, intelligas tñ tum demum recurrendū ad iura ciuilia deficiente stilo armoruz, † tñ statuta alia, siue leges nō vigeāt in loco certaminis, qr illa tūc ante oia attenderent per ea, que hntur in. l. oēs populi. ff. de iust. & iur. per doc. Qd tñ sublimita, nisi duellū fieret, vbi castrametaret exercitus Cesareus, qr tūc imediate, deficiēte dicto stilo, deueniret ad iura ciuilia, vt ex superius dictis satis pbari potest, ex qbus manifeste constat confusio cuiusdaz cuius ob honorem

52

53

ipsius

ipsius subticeo nomen in suo scdo libro in prin. de singulari certamine, et si vis dicam, Petrus mortius ille vocat, qui mittendo falcem in messem alienam, satis et suam ignorantiã pre se fert, dicit. n. ille bonus vir, q non debent duella iudicari sm leges, nec per eas pfessores rationibus leuissimis et potius liuidis q veris, vt ibi per eũ, quem polliceor me amplius non visurũ, loquar enim cũ pfessoribus irime disciplinẽ, et non cum ipsius ignaris. Et per hec cũ laude Dei de euidentialibus iam sum expeditus.

LIBER PRIMVS.

Premissis euidentialibus videamus de psonis pter quas duella fiũt, et vltra scribentes sic formo theoricam. Quedaz sunt psone, que per se tantũ pñt puocare ad pugnaz, qdam per se et per aliũ qui apud aliquos vocat caput quo noie vtemur. Quedam que nullo modo pñt puocare, quedam que non possunt per se, possunt tñ per campionem eadem paratione vtarie erga personas prouocatas, que singula quo gradu procedant, videndum est ordinate procedendo.

SVMMARIVM

1 Miles parem prouocans per se tantum pugnare debet, et non per substitutum.
2 Equalitas in duellis attenditur.

Capitulum primum.

1 Quilibet nobilis† miles, vel aliquis prouocare potest, prouocando sibi parem iusto impedimẽto cessante dz pugnare per se tantũ, ratio generalis istius positionis est, q pugna hmõi debet fieri per pncipales psonas, non per substitutas, vt in titu. de pace tenen. §. si quis hoiem. in glo. et in §. si rusticus. et in §. si miles aduersus militem, et ẽt per iura longobarda, q in pugna dicimus pellem pro pelle, animam pro aia. Istud membrũ sic formatum, vt vides, solet poni per doc. loco regule, vt per Pari. de put. in prin. quinti libri dicti sui tract. s. q regulr pugna debet fieri per principales psonas, non per substitutos per rõnem superius assignataz, tñ a dicta regula excipiunt nõnulli casus, quos idem Paris psequitur in. c. q in septem casibus dicti libri quinti, tñ theorica nostra non patitur exceptionem aliquam bene zsideranti, pro eius maiore declaratione zsidero, q nullus puocator dici potest simpliciter q per se solũ hẽat pugnare nisi habeat respectus ad prouocatum, et ad impedimentũ, nam quãtũcunq illustrissimus per 2 se pugnabit, si sibi parez puocat, et ratio est, † q in pugnis equalitas attendit, vt habet late per Bal. in. l. filiusfami. de leg j. nec tali casu reperio, q duo illustrissimi vel illustres possint pugnare per campiones ex infra dicẽdis melius declarabit istud. c. et sem per aduertas, ne idem sepius dicam, in suis locis inuenies, que aliquãdo desiderabis in aliquo capitulo, et ego semper hoc obseruaui in ceteris libris non perfecte mentem auctoris degustasse, nisi fere totum corpus absoluissem, vel saltem attingentia ad aliquod illius auctoris per me dubitatum.

SVMMARIVM

1 Nobilis puocans inferiorem vel rusticum an pugnabit per se, vel per campionem rustico equalem.
2 Prouocans pugnare per se tñ non põt per cãpionez pugnare.
3 Paritas non ex conditione persone, sed ex voto metitur.
4 Prouocans superiorem per se pugnabit, nisi superior det campionem, q etiam ipse dare poterit.

Capitulum secundum.

Multum est aduertẽdum circa psonas, qui per se vel per campionẽ pñt puocare, nã inuenio aliqua dicta, minus recte ordinata, et vera, vt mihi post longã meditationẽ visum est, omissis dictis aliorum, que alijs relinquo cogitanda, accipe theoricã nouã, et veraz, ni fallor, certaturus in hmõi gñe pugne, vel puocat parem, vel inferiorẽ, vel supiorẽ, vel est illi aliqd ipedimentũ, quominus 1 pugnare p se possit, de puocãte parem dictũ est in supiore. c. † de puocante inferiorẽ dico, q talis puocans nobilis vel miles, inferiorẽ, seu rusticũ pugnabit per se, vel per campionẽ equalẽ rustico, hoc vltimũ. s. per cãpionẽ sm aliquos, quos refert, et sequit Paris de put. in. c. an miles. lib. v. pcedit, qñ miles est impeditus, tñ ista limitatio est falsa, pmo est z limitationem, que dat ab oibus doc. regule q pugna dz fieri per principales psonas. s. qñ sunt puocantes, a qua regula excipiunt aliqui casus sm legem longobardã, oẽs illi casus fere fundant pter imparitatez, q est imparitas inter psonas, et ptereа superior põt si vult, per campionem, imo de rigore non deberet pugnare per se nisi per campionem, pp priuilegium zcessium ordini militari et dignitati, seu nobilitati arg. c. si diligẽti. de foro cõpe. tñ in hoc non insisto, q generosi milites non hoc vndequaq obseruant, potius gloriaz, et honorem inhiantes, q priuilegiorũ obseruantiã, et ego vidi nõ solum puocantem, sed ẽt puocatuz, qui absq dubio sm oẽs poterat rñdere per campionem pugnare per se, et pro tali obseruantia facit. l. si miles. de testa. mil. et per not. in. l. si quis in zscribendo. de pac. et tz Albe. in. §. si miles aduersus militem. in tit. de pace tenen. tñ intelligas dicta superius qñ puocans debito modo puocabit per campionez, vel dicendo per me, vel per campionẽ, 2 † nam si puocasset per se tñ, et deinde vellet pugnare per cãpionem, mihi vr q hoc casu non posset, nam non lz a zuentione dissentire, q sicut expresse dixit se puocaturum, ita accedere dz, naz non dz recedi a psona. l. si qs arbitratu. de vbo. obli. et ad tollendam oẽm ambiguitatem solent dicere puocatores ego volo tibi pbare de psona mea ad psonã tuam, et sic zcludo, q puocãs inferiorem, ẽt iusto impedimento cessante pugnabit per se, vel per cãpionem, eo modo quo dictũ est, et ratio est pp paritatem, quaz 3 plurimi facio in hmõi Martiali iudicio, † que qdem paritas nõ ex zditione persone, sed ex voto metit, arg. l. est receptũ. ff. de iuris. om. iud. et que tradit Deci. et Fely. in. c. sane. de offi. delega. et intelligas de paritate status. s. nobilitatis, naz paritas virtutis, vel potentie, qñ pugnat inter pncipales, non vndequaq attendi 4 tur, vt in. c. monomachiam. † Si aũt puocans puocat superiorem, qd fieri non deberet, vt infra declarabimus, tunc ipse principalis per se pugnabit, si supior cum illo de psona ad psonaz pugnare voluerit. Secus si supior dabit cãpionem, qd facere põt, vt in. d. §. si miles. habet per oẽs, nam eo casu ẽt puocans poterit dare campionẽ, parem campioni supioris, nã ista est zclusio, q qñ vnus dat campionem ẽt alter põt dare in. l. quacũq in lõgobarda qualiter quis se defendere dẽat, est igit summa dñia, vt vides, an qs puocet inferiorem, an superiorem, nã pmo casu poterit per campionem, scdo aũt non, et hoc satis pbatur rõne de qua in supiori caplo. s. q ceteris paribus pugna dz fieri per pncipales personas, vt habet iure longobardorũ, tñ iura volunt, q pp imparitatem superior possit dare campionem, hoc aũt nõ militat in inferiore, sinautem adest aliqd impedimẽtum, puta infirmitatis, tunc si alias potest puocare, qd colligetur ex dictis, et dicendis poterit eo casu per campionem pugnare.

SVMMARIVM

1 Persone ecclesiastice, nec per se, nec per campionem non debent pugnare.
2 Nec consuetudo in contrarium valet.
Mulieres pugnare non debent, nec etiam per campionem.
3 Quid qñ accusatur de adulterio dic q potest per campionem.
Quid quando per antea fuerit meretrix.
4 Uxor si accusatur de morte viri potest pugnare per parẽtes, vel per campionem.
5 Infantes non tenentur pugnare, nec per campionem.
Quid de furiosis.
6 Iniuria facta rustico, vel non nobili, non ita acris iudicatur sicut facta nobili.
7 Italia est plena tyrannis.
8 Delictum omnem honorem excludit.
Verecundia honoris apud bonos viros morti comparatur.
9 Cause aliquem a duello repellentes que sint.
10 Calumniator a iudicio, officio iudicis repellitur, et efficitur infamis.
11 Victus in duello si demum ab altero prouocatus victor euadat an purgetur infamia precedens.
12 Doctor, nec philosophus, nec literarum professores ad duelluz non prouocant, nec prouocantur.

¶ Capitulum tertium.

1 Personeᵗ ecclesiastice ⁊ religiose cuiuscũq; gradus, ⁊ ꝯditionis existant, nullo modo duellare pñt, nec per se, nec per campionem, quidqd disponat̃ de iure lõgobardoꝝ, ⁊ si est ꝯsuetudo in ꝯtrariũ, esset praua, ⁊ ab omni iure aliena, vt satis plene probatum fuit supra in articulo, si duellum sit pmissum aliquo iure, nam iste tales psone expresse ꝓhibentur, vt in tit. de cleri. pugnan. in duello. c. ij. cum simi. nam arma clericoꝝ sunt lachrime, ⁊ orationes.
2 †Successiue mulieres, quas sexus a militia ꝓhibet, ⁊ per consequens a duello, ⁊ si adducat̃ exemplum de aliqbus, puta amazonibus, ⁊ de alijs, dico ꝙ illud mõstrum non dꝫ attendi, ⁊ dico, ꝙ nec etiam per campionem, nam postꝙ iste actus duellandi est odiosus, ⁊ ꝯrius potius est restringendus ꝙ̃ ampliandus, vt in
3 regula restringenda de reg. iur. lib. vj. †est bene verũ ꝙ ab ista generalitate excipi põt, quando mulier accusat̃ de adulterio, vt habetur in longobarda qualiter quis se. l. si qs vxorem, vbi habet̃ ꝙ tum eius mandualis pugnabit pro ea, ⁊ affirmando dictam limitationeꝫ dico, ꝙ si in aliquo casu dꝫ permitti pugna, vel ex aliqua causa est ex ista, ⁊ ꝓpterea extendo non solũ ad vxoratas, sꝫ ad virgines, ⁊ viduas ꝑcipue, si nobiles sunt, ⁊ ẽt qd̃ plus est ad illas, que prius fuerũt meretrices, sed modo ꝯiugate, vt est text. singu. in. l. miles. §. defuncto. ff. de adult. queꝫ celebrat Bal. in. l. si a matre. C. de suis ⁊ legi. ⁊ Deci. in. c. p tuas. de ꝑ ba. naꝫ ex tali iniuria, ⁊ infamia annihilat̃ oĩno honor mulieris, ⁊ cũ sit maximum qd ledere tñ honorẽ sexus, qui per se defendere nequit nõ ab re certe illis dãdũ est, vt per alios pudicitiã suam valeãt tue-
4 ri, †ẽt si vxor accusat̃ de ꝯsilio mortis viri tenet̃ pugnare p eius parentes, vel per campionẽ, vt in eo. tit. l. si fuerit suspitio. ⁊. l. si qs vxorẽ, vbi maritatus ꝓuocat vxorẽ ad pugnã, que non vult iurare cũ. xij. sacramentalibus, nõ tñ ecõtra, qꝛ pugna nõ dꝫ fieri nisi vbi lex ꝑcipit, vt. l. qbuscunq;. eo. tit. ⁊ tu adde, vel vbi ꝯsuetudine militũ est inductũ, tangã aliqd de mulieribus in seq. c. suc-
5 cessiue †infantes quousq; veniãt ad annos discretiõis, dicerẽ ꝙ nec ẽt per campionẽ possint pugnare, ex eo ꝙ non est dõm iniuriam fieri non hñtibus intellectum, ar. text. in. l. j. §. cum arietes si quadr. pau. fecis. dica. idem dico de furiosis, ⁊ carentibus intellectu, intelligo tñ in istis ⁊ in alijs ꝙ iste tales ꝑ se nõ possent, tñ ⁊ si esset talis iniuria que lederet famã generis, seu ꝓsapie, eo casu, lꝫ iste non posset, tertius ꝓsequens suam, vel suoꝝ iniuriam habebit iustam cãm duellandi. Rationabiliter videt̃ tã de equitate iuris, ꝙ̃ de rigore, ꝙ nullus qui nõ sit miles, vel nobilis debeat pugnare hmõi genere pugne, nec per se nec per campioneꝫ, licet ꝯtrarium aliquando seruetur, ⁊ male, ⁊ dñi qui ꝯcedunt huiusmodi duellum, deberent sup hoc multum aduertere postꝙ̃ est odiosum restringendum est, vt superius dixi. Et ista theorica poterit ex multis cõprobari. primo qꝛ iste stilus duellandi est stilus militum, ⁊ ꝓprium ius si dici dꝫ militum, vt omnes fatent̃, nam vt dictũ est circa diffinitionem duelli ⁊ eius ethymologiam, duellũ ⁊ bellũ coincidũt in ꝓpria significatione, lꝫ deinde receptũ sit duellum pro singulari certamine, tñ in hoc ꝯueniunt, ꝙ sicut bellum fit a militibus, ita ⁊ duellum fieri dꝫ, ⁊ põt etiaꝫ a nobilibus non actualiter militantibus rõne nobilitatis exerceri duelluꝫ, qꝛ
6 tanꝙ̃ milites reputant̃, †preterea nõ dꝫ iniuria in rustico, seu nõ nobile, vel nõ milite ita acris iudicari, sicut in nobili, vel milite, vt de se ꝯstat, ẽt arg. eoꝝ que dicit Bar. in. l. vt vim. de iusti. ⁊ iure. de perusino, ⁊ florentino, ⁊ ar. tex. in. c. j. de pace tenen. a ꝯrio sensu vbi miles dꝫ ꝓuocare militem ad pugnã, ⁊ non miles non ꝓuocat militem, qꝛ tractant fabrilia fabri, ꝫm Phil. j. ethic. que ratio facit ad ꝓpositũ, ista nõ obseruant̃ ⁊ male, certe si ista obseruarent̃ euitarent̃ multa cruenta spectacula, nã vt plurimũ videmus quosdã vilissimos hoĩes ꝙ̃rentes occasionẽ, vt possint in duellũ ꝓuocare nobiles, vt inde possint sibi nomen magni gladiatoris vẽdicare qui ⁊ si possint repelli a nobili, tñ aliqñ admittunt̃ absq; iure ⁊ lege, ⁊ multis alijs rõnibus, quas ꝑ nũc omitto. Deberet iste dñs, seu ꝑnceps ꝯcedens duella dicere, tu quere remedia iuris ordinaria, nã non attinet ad te dirimere tuas lites
7 stilo militũ ⁊c. †Sed hodie maxie in Italia plena tyrãnis vt dicit Bal. in. l. ex oĩbus. ff. de offi. presi. qui de facto ꝯcedũt duella nõ solũ nobilibus, sed ignobilibus ꝯtra nobiles ꝯtra omne ius ⁊ fas, nã priuilegiũ est, ꝙ nobilis non tenet̃ pugnare cũ plebeio vel rustico, vt de pace tenen. c. si miles rusticũ successiue nullo pa-
8 cto admittunt̃ ad pugnã infamia iuris, vel facti notati, †qꝛ delictũ excludit oẽm honorẽ. l. j. C. de senat. ⁊ claris. ⁊ tales non sunt integri homines, nec ascendũt ad ea ad que tales non admittuntur. l. ij. C. de digni ta. lib. xij. qꝛ illis nulla infamia est verecũdia. l. ij. C. vt intra certũ tps cri. Et talia duella fiunt ꝓpter verecundiam honoris que maxima pena est ⁊ bonis viris morti cõparatur vt dicit tex. in. l. isti quidem. ff. ꝙ met. cau. c. cuꝫ dilecti. de accusatio. cum simi. sicut etiam non admittuntur in iudicijs que dicuntur prelia, seu certamina conditionalia. l. aduocati. de aduo.
9 diuer. iud. ⁊. l. ij. eo. tit. †Ut scias que cause repellunt aliquem a duello cõpilate inuenies apud solẽnem doc. Paridem de pute. in. c. ꝙ in pugnis dignitas attenditur in versi. de qbus repulsis. lib. . septimo sui tractatus de duello. s. ꝓpter crimen lese maiestatis, ⁊ milites, qui cõmiserint crimen ꝯtra exercitum, repellunt̃, ⁊ qui deserunt exercitum sine licentia Ducis, vel fecerit reꝫ prohibitam a Duce, ⁊ ex opinione militum, ⁊ vera repellitur a pugna semel deuictus ex eo, qꝛ ante duellum iurant duellantes, vel iurare debent more militantium coraꝫ domino loci veritatis. s. ꝙ causam suam sine calũnia defendet, ⁊ ꝙ iustitiaꝫ vnde deuictus presumitur malam ⁊ iniustam fouisse querelã ex quo iudicio belli, ⁊ deo teste succubuit, argu. c. j. de vot. vbi iudicium est Dei iudicium. Et ista iudicantur ex euentu, vt tradit Liui. in. ij. de bello puni. fol. x. ⁊ Cice. in oratione pro rabirio, ⁊ est gl. aurea. in. l. sed an vltimo, in fine. ff. de nego. gest. ⁊ ista ratio procedit, attento iure militari, ⁊ ex more militum, nam alias potuisset claudicare, ex eo ꝙ ista non sit necessaria probatio, vt superius dictũ fuit
10 in articulo, an duellum sit in aliquo iure pmissum, † preterea ꝫm iura Romanoꝝ calumniator repellit̃ a iudicio officio iudicis. l. qui cum maior. §. fi. ff. de bon. liber. ⁊. l. athletas. §. calumniator. vbi calumniator dãnatus effici infamis, ⁊ sic ex dictis superius non meretur aliquem ꝓuocare, ⁊ certe ista snĩa militum est vera ex dictis, etiam, qꝛ talis victus efficitur captiuus victoris, vt habetur ex more militum, ⁊ eius seruus, qui permittit se capi manu potius ꝙ̃ interfici, ⁊ quantũcunq; liberetur a victore semper dicet̃ eius fama lesa ⁊ minuta, ita ⁊ taliter ꝙ nõ habebit̃ pro integro homine apud nobiles ⁊ milites, ⁊ per ꝯsequens poterit ab
11 ipsis repelli. † Dubiũ esset, si semel victus, deinde ꝓuocatus ab altero victor euaderet, nam videt̃ ex superueniente victoria purgasse infamiam precedentem, cogita tamen, est verum ꝙ in hoc est multum ꝯsiderandum modum victorie actiue ⁊ passiue, ⁊ supradicta ꝓcedant indistincte seclusa declaratione Paridis de put. in. c. an si aliqs in duello ⁊ succubuit, libri sexti, ea opus non est, ex eo qꝛ nos loquimur de certamine qd̃ fit purgationis causa, vt superius sepe dictum est, propterea diuersa ratio est ꝙ aliquis prosequens suam vel suoꝝ iniuriam possit accusare licet, fuerit infamis, ⁊ ꝙ possit aliquem eadem prosequendo in duellum vocare, nam duellum non exercetur, vt superius dictum est
12 ab infamibus, ⁊ nõ integris hominibus† doctor, philosophus, ⁊ generaliter ꝓfessores bonarum litterarũ, nullo modo debent prouocare, nec prouocari, nam arma doctoꝝ sunt auctoritates, ⁊ leges, ⁊ his debẽt ꝓbare ita esse, vel nõ esse, ⁊ hoc satis honestas persuadet, cum hmõi viri accedant ad quandam religionẽ, si vis videre circa hoc late. vide dominum Parideꝫ in. c. qui armiger libri sexti, cetera videas ex locis supra alleg. tamen ex dictis possunt omnia necessaria colligi.

SVMMARIVM

1 Persona impedita ob senectutem vel infirmitateꝫ per campionem prouocare potest.
Senectus duello impedimentuꝫ prestat, ⁊ de per se morbus est.
2 Maior. xiiij. ann. minor. xxv. per campionem pugnat.
3 Dominus contra seruum ad libertatem proclamanteꝫ per campionem pugnat.

Capitulum quartum.

1 Omnis persona † habilis duelli, que ꝓpter impedimentum aliquem ꝓuocare non põt per se, poterit per vicariũ, puta ꝓpter etatẽ vel infirmitatẽ, vel hmõi, nã senectus impedimentũ duello pstat, vt in. c. ex multa de voto, nã in ea labor ⁊ dolor, vt tradit Abb. in. c. magne de voto, qꝛ senectus de per se morbus est, vt ibi dicit Abb. ⁊ Maria. soci. in. c. qm̃. vt lit. non ꝯte. facit. l. ciuitatibus.
2 in fi. prin. de leg. j. vbi hoc no. moder. †ẽt si nõ est etatis sufficientis ad pugnandũ, lꝫ sit tam etatis iniuriam recipiendi, puta maior. xiiij. ann. vel minor. xxv. ꝫm Carolũ in. l. longobarda. ⁊ in. l. fi. de parici.

fi.de parici.ꝛ facit de leg.iij.l.non aliter.§.j.lꝫ gl.in titu. de pace tenen.dicat ꝙ annis decemocto, que opinio satis placet saltem qñ adest etas.xx.annorum,vel plus, vel minus secundum qd iu dicatuꝫ fuerit ex aspectu,isti casus etatis, ꝛ infirmitatis habenť in.l.longobarda,qualiter quis se defend.deb.l.quacūqꝫ, ꝛ in.l.

3 longobarda de paric.in.l.vlti.† est casus in.l. si quis seruus pp apetitum,puta qñ seruus,qui est in possessiõe seruitutis, clamat in libertate,nam tunc dñs duellat per cápionem. Quantum atti net ad ecclesiasticas personas superius diximus in prin.c.prece dē.ꝙ nullo modo possunt,lꝫ contrarium disponatur in.l.si.in lõ gobar.qualiter quis se defend.possit p campionem quod est fal sum,ꝛ generaliter ēt vt diximus mulieres nullo modo pñt ꝓuo care,fallit qñ mulier accusať de adulterio eo. tit.l. si qs vxorē,ꝛ .ff.de adulte.c.precedēti hēs istū casum , ꝛ alios optime declara tos,ſm iura lõgobar.sunt ēt aliȷ̄ casus q nõ praticanť, nec debe rent , puta si testes actoris sunt ꝯ̄iȷ̄ testibus rei debeat assumere vnū cāpionē ꝛ testes rei aliū ex testibusmet,vt in eo.tit.l.si qs cū altero,alius casus est,'si testis accusetur de furto , vt in lõbarda de fur.l.si seruus,tñ hodie vt dixi ista nõ sunt in vsu,ex' qbus ha bes que sentiam circa partitionem positam in prin. huius libri.

SVMMARIVM

1 Prouocans ad duellum potest ex aliquibus causis repelli que cessant quando est prouocatus.

2 Iudex duelli non deberet admittere prouocatum infamem.

Capitulum Quintum.

CVm contrariorum eadem sit disciplina, iuxta vulgata iura.l.j.ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.ꝛ insti.eo.cū alias facile qs mediocriter doctus cognoscere poterit,qd circa ꝓuocatos dõm sit si recte perpēde

1 rit,que dicta sunt circa prouocantes, † est tñ verum ꝙ cause pp quas potuisset prouocãs repelli,si est prouocatus cessabūt quã tum attinet ad ipsum prouocantem, postqꝫ ipsum prouocat , qꝛ sepe ex ꝑsona alterius hēmus id qd ex nostra nõ valemus habe re.ff.que res pig.l.aristo.in fi.ꝛ de pig.act.l.si pignore §.si pdo, cū aliȷ̄s vt tradūt doc.in.c.tā auguste.ff.de leg.j. ꝛ p illū tex. ꝛ in

2 .l.bene.C.de quad.prescrip.† tñ dicerē in fauorē ordinis eqstris ꝛ militaris,ꝙ si ad aures dñi seu iudicis duelli veniret, qd talis prouocatus esset infamis ꝛ nõ integra ꝑsona,ꝙ talis dñs,seu iu dex ex officio suo nõ admitteret ipsum prouocatum, quippe cuꝫ sit actus generosus,ꝛ heroicus,ꝛ per ꝯ̄ñs ab infamibus nõ exer cendus,tamen nõ consulerem,ꝙ dominus de facili moueret nisi primo legitime informatus vt solet fieri , quando proceditur in aliquo actu iudiciali solum officio iudicis.

SVMMARIVM

1 Omnis in campionem admittitur qui a postulando iure Ro mano non repellitur.

Campio non potest dare qui sit fur aut infamis.

2 Campionem offerens debet dare ipsum secundum qualitatem alicuius principalis.

3 Campio deuictus amplius non pugnabit.

Campio si vincitur vincitur ꝛ dominus.

Capitulum Sextum.

IN precedentibus capitulis at tigimus per sonas cāpionum, qua de re vř aliquid de eis dicen

1 dum.† Paris in.c.ex qbus causis cāpio repellať a pugna,dicit ꝙ ois ille admittiť in cāpionē, q nõ repelliť a postu lando iure Romano.vt in.l.j.de postulan . qꝛ cõcordant cāpio. ꝛ aduocatus. vt sicut p aduocatū cā examinať,ꝛ decidiť,ita ꝛ p cāpionē,iura longobardorū repellunt furē ab hmõi substitutiõe vt in.l.vt campionem qualiter quis se defen.deb.ꝛ lenonē , ꝛ ge

2 neraliter quēlibet infameꝫ,vt in.l.iij.ff.de infam. † ego circa hoc dicerē,ꝙ primo q offert cāpionē dꝫ ipsum dare ſm qualitatē al terius principalis,ita ꝙ nõ det inferiorē illi,vt equalitas serueť,

3 vt dictū fuit supra,ꝛ habita ista regula non errabiť.† Preterea circa campiones notanduꝫ est ꝙ si deuictus est campio vlterius non pugnabit qd intelligo vt.ff.de principalibus dictū est, ꝛ ge neraliter omnia dicta de principalibus censeantur fere repetita in vicariȷ̄s,cū sint substituti,ꝛ substitutus debeat sapere nāꝫ prin cipalis,maxime qꝛ si vincitur campio,vinciť ꝛ dñs, ꝛ si est capti uus ēt ꝛ dñs qñ campio fideliter se gessit,qꝛ in istis quasi ꝯ̄hiť.l. iȷ̄.§.idem scribit.ff.de pac.ꝛ qꝛ principalis vř per illum tanquaꝫ per procuratorem pugnare vt in regula qui per alium facit p se ipsum facere vř,ideo campione succūbente ipse dñs succumbit, in quo imperator Federicus fecit constitutionem in regno sici lie,ꝛ ꝙuis sit localis,tñ vt alias dictū est põt allegari ꝑ rõne hꝫ Bal.in.c.j.de pace tenen.vbi dictā cõstitutionem inserunt.

SVMMARIVM

1 Campiones quomodo iurent.

2 Campio iurat ꝙ supra se non habet herbas maleficas.

Capitulum Septimum.

CAmpiones,qui danť in casibus ꝑmis sis,debēt iurare sicut ꝛ ipsi principales,vt.ff.videbimus tñ iuramentū est diuer

1 sum.† qꝛ a cāpione iurabūt ꝙ iuxta eorū ꝓbabileꝫ credulitatē credūt dños ꝑ qbus pugnant, veritatē fouere.ꝛ nõ dolo,ꝛ calūniȷ̄s ꝛ ꝙ oi virtute,ꝛ potentia adiuuabūt,ꝛ ꝙ se non assidēt,ꝛ ꝙ vlter nõ offendant suū principalē, vt in consti.regni pñti.l.ꝑpea campio infideliter pugnans puniť capite.si ea pena erat puniendus principalis ꝑ quo pugnabat,ꝛ si alia pena erat, in principali amputabať illi manus,vt in.d.consti.regni summo

2 piculo,† preterea iurare dꝫ cāpio corā iudice ꝙ nõ hꝫ.ff. se her bas q ad maleficia ꝑtinēt, nec venenū aut alias siľes res nisi tm̄ arma propria,qbus duellare dꝫ,ꝛ tunc poterit certare iuxta.l.si qs aliū,ꝛ in.l.nullus cāpio in lõbar.qual.qs se def.dꝫ,que qdeꝫ fere ēt in principalibus sunt obseruanda vt.ff.

SVMMARIVM

1 Reges superiorem recognoscentes inter se contendentes iudi cantur a superiore.

2 Regia potestas non dꝫ certare nec in bello preliari.

3 Rex non coronatus, si pugnandum est cum coronato , non po test refutari.

Corona non auget dignitatem sed est signum inuestiture.

Capitulum Octauum.

1 SI † contentio sit inter duos reges de regno vel de aliq̄ alia re dubitari põt possint ne adinuiceꝫ duellare, rñdeo ꝙ si sunt reges recognoscētes supiorē puta papā vel imperatorem, rõne rei super qua contenditur iustitia cognosceť a superiore vt habemus multa iura de iure pontificio vt in.c. si apostolice de re iudi.lib.vj.ꝛ in cle. pastoralis eo.tit. si superiorē non cognoscūt prudentissime agerent reges,si eligerent iudices, qui talem causam iure deciderent, ego nullo pacto affirmare au derem,ꝙ aliquod ius potuisset acquiri ex duello,quippe cum sit omni iure prohibitū,vt dictū est supra, ꝛ si ꝯ̄iuꝫ fuerit de facto, potius qꝫ de iure fieret,ꝛ qñ non potuissent cõueniri in iudices, ille,qui credit ius habere, bello se deffendat , ꝙ licitum est fieri, vt in pace viuať,nec obstat,si quis dicat,melius esse,vt duo liteꝫ decidant,qꝫ fiat bellum, vbi magna strages hominuꝫ fieri solet, respondeo ꝙ bellū est licitum cū iure fiat, duellū illicitū ipso ve tante. Est bene verum,ꝙ non prohibetur duellū inter reges , eo ꝙ inter ipsos sit danda disparitas , ꝛ si de facto duellarent non potuisset alter alteri opponere aliqd, sicut dictū est in aliȷ̄s duel

2 lantibus † tñ regia ptās nullo pacto dꝫ certare,qꝛ in ipsa consi stit salus reipub. sicut nec ēt in bello preliari , lꝫ interesse persona liter augeat audaciā pugnatoribus vt inquit Bal. in preludȷ̄s feudorū,ex eo qꝛ eius certamen est periculū vniuersoruꝫ sicut ex perientia vidimus in captura presenti christianissimi regis Fran corum tua industria,ꝛ animi fortitudine Marchio illustrissime, quē si gētilitas vigeret alterū martē ꝛ primū locum obtinēteꝫ in celo colocassent pp tuas ingētes virtutes,prudentiā,iustitiā,tē perantiā,ꝛ fortitudinē, que in te vno tota est veluti animū tuum

3 felicissimū corpus,ꝛ regiā dextram, † optima mihi vř conclusio solēnis doc.dñi Paris de put.in.c.an Rex non coronatus pos sit pugnare cuꝫ rege coronato in dicto suo tractatu de duello li

bro. vij. q non coronatus pugnabit, si pugnandum est cum coronato nec poterit reffutari, qr corona non auget dignitatem regiam, sed est inuestitura, vel signum approbationis ad regimen, vt no. Jo. and. in data sexti. & Bal. in c. intellecto de iu. iu. Cum lapidibus pretiosis qr tot virtutes d3 habere Rex, & sic d3 virtus regis nitere & resplendere, quo ad alias vero dignitates inferiores regibus v3 Comitum, Ducum, Marchionum, & principum &c. esset etiam discurrendu3, tamen habita cognitione a precedentibus, & de precedentijs ipsoru3 & ex his que dicta sunt in principio huius libri satis colligi potest, si potest alter alteru3 prouocare, seu ab altero prouocari.

¶ Incipit liber secundus de causis duelli.

SVMMARIVM

1 Dominus duelli causa duelli examinare d3 & partes cōcordare.
2 Cause ob quas in campum quis venire debeat.

¶ Capitulum Primum.

IN superiore libro visum est de habilitate personaru3 ad duellum, successiue in hoc scdo videndū est de causis duelli. & l3 multe cause fuissent superioribus tēporibus, quas p posse numerauimus in seq. capitulis vt tractatus noster illorū tēporū ēt notitiā det, tñ multe ex illis causis hodie in vsu non habenf, & crebescente malitia hominū, & suggestione diaboli noue pululāt, adeo q hodie vix pōt aliquis loqui q in deteriorem partē verba eius non concipiantur, immo ex verbis ꝯtrijs intentioni proferentis ꝯrias snias eliciunt, vt in duellū talis prouocef, qui ne videaf veram declarationē verbis suis ex timiditate dare fateſ, qđ aduersarius comētatus est ꝯ illū, & sic qđ ante non cogitauerat. Suadente diabolo 1 asserit & affirmat, vt corpus & aiam pdat, † & ppea dñs duelli prudentissime se gereret. si ante certamen exacte causas duelli inter duellātes recte examinauerit, conando toto ingenio & industria partes concordare, & verbis mitiores interpretationes dare, enim vero si amici, & medie persone, ita facerent multotiens 2 non venireſ ad illud cruentū spectaculū, † non enim ex leuitate in cāpū venire qs d3, nisi adsit maxima cā videlicet maxime infamie, aut pp scandalū euitandū, aut vbi honor alterius ita lederef, vt quis in curia regis, vel inter milites de grauissima notatus infamia, cum honore habitare non posset, videlicet furem infamem, proditorem, & alia huiusmodi quis appellando, que singula qualia sint in specie ponemus.

SVMMARIVM

1 Duellum super falsitate instrī per Ottonem statutum.
2 Duellum non fit super rebus ecclesie.

¶ Capitulum Secundum.

1 PRoceres† italie significarūt othono imperatori, q quedā lex iniq, & dira fuerat obseruata in italia, videlicet si quis falsum instrm predij affirmaret datis sacrosanctis euāgelijs, prediū sibi deliberatione iudicij vendicabat, super quo proceres coloquium habuerunt cū othone imperatore, qui lege illa iniqua abolita statuit simul cū eis, vt is qui talem instrumentum falsum appellauerit per pugnā declarare voluisset quod esset cā legitima duelli, ita q pugna fieret, alias q declararet per iuramentū, que causa vt vides minime est in obseruantia, cum sit de-2 uia ab omni iure & rōne, † ēt tunc tēporis statutum fuit, vt fieret pugna super rebus ecclesie per aduocatos, vel cāpiones, tñ hoc est expresse correctū p ius canonicu3, vt in c. j. & ij. de cle. pug. in duello, sil'r ediderunt si esset contentio de inuestitura predij desicientibus testibus decernereſ p pugnā, & si vis videre alios casus hmōi, vide Paridem in c. q in certis casibus lib. vj., quos non op3 referre, eo q ab vsu recesserunt retuli precedentes, vt ex eorum iniquitate colligas iniustitiam eorum quos omitto.

SVMMARIVM

1 Duellum secundum constitutionem regni in crimine lese maiestatis & homicidij permittitur.

¶ Capitulum Tertium.

1 SEcundū† constitutionē regni Sicilie duellum permittiſ solum duobus casibus. s. in crimine lese maiestatis & in homicidio siue in morte absconsa in eorum penam & aliorum exemplū, vt in d. constitutione regni monomachiam, tamen secundu3 aliquos de iure ciuili duellu3 solū permittiſ in crimine lese maiestatis, de iure vero longobardorum locum h3 in casibus vt. j.

SVMMARIVM

1 Duellum de iure longobardo fit in multis casibus de qbus hic qui in vsu non sunt.

¶ Capitulum Quartum.

1 DVellu3† fit iure lōgobardo. in crimine lese maiestatis, & quādo mulier fuerit conciliata de morte viri. l. si. de consilio mortis in lōba. & quando fit iniuria viro & vxori propter matrimonium. l. j. de cōuitijs, de homicidio duellū fit, videlicet si inter treguā fiat, & in absconso, vt in lombar. de homicidio liberi hominis, & in. l. qui vero, & in. l. fi. fit etiam duellū in crimine paricidij, quādo dicitur cōmissum propter cupiditatem bonorum. l. fi. de paricid. in lombar. & de furto a seruo cōmisso, si dominus neget seruu3 qui fugit fecisse furtum. l. si quis de furt. in lombar. que lex reputaſ iniqua, vt dominus teneatur pro seruo fugitiuo, & si aliquis accusetur q cōmisit adulteriu3 vel suspicetur cum vxore alterius, vt in. l. iij. de adulte. in lombard. & si aliquis dixerit mulieri q sit fornicaria vel adultera, & fit tūc demu3 pugna si actor dicat ego sum paratus probare illud, alias si neget q per furorem dixerit illud negabit cū duodeci3 sacramentalibus, vt in longobard. de iniurijs. l. ij. & in nullo casu fit duellum de iniuria, nisi in isto secundū iura longobar. fit duellu3 de re inficiata, & tunc post sacramētum rei q non sit fur, vel collega furis, dicat actor illum deierasse, & illum furtu3 commisisse, vt in regula de rebus inficiatis. l. si reo, fit etiam duellum si quis conuenitur q malo animo re3 mobilem, vel immobilem possedit infra triginta annos poterit pugna imponi, vt in. l. lōbar. de prescrip. l. fi. fit duellum inter contrarios testes eodem iure de testib. l. si quis, &. l. fi. que. l. locū h3, si producantur testes ab vtraq3 parte, qr tunc h3 locum pugna, quando omnia sunt paria, alias si testes vnius partis dicant verisimiliora, non habet locum duellu3, qr iudex est certus quid facere debeat, q sequitur Specula. in titulo de testibus. in. §. postquam in versic. quod si testes, etiam fit duellum de debito pater no cōtra filiū vt in titulo qualiter quis se defendere debet. l. post morte3, aliqui intelligunt sicut loquitur, tali indebito, de quo pater tenebatur pugnare. s. in furto, deposito, & incendio, vt ibi que intelligentia magis placet qr equior, fit & duellū de incendio eodem titulo. l. si quis aliū, & fit si agatur principaliter ꝯ malefactorem non contra conciliatorem, vt in titu. de illicito consilio. l. j. si debitor negat debitū creditori, potest perueniri ad duellū ex isto iure longobard. fit duellu3 de adulterio si maritus dicat vxorem suam esse adulteram, vt in dicto tit. qualiter qs. l. si quis vxorem fit etiam duellū si aliquis maritus suspicaf, quod aliquis fit turpiter versatus cū vxore sua ea3 turpiter tangendo. l. si qs amor. d. tit. qualiter qs, fit & duellū de periurio scienter facto pro quacunq3 cā sit cōmissum, l3 ex ea pugna non posset imponi, vt eodē iure. l. de furto, & de infidelitate eodem titu. l. vt quibuscunq3. fit duellū de instro falso prediorū appellato vt in lombar. de pdijs, &. l. de ecclesiarū, & de inuestitura predij. fit duellu3 eodem titulo capitulo de inuestitura, Duellum fit de deposito negato a depositario eo. tit. si qs per se concurrentibus nōnullis, vt ibi, fit duellū in vi cōpulsiua, & inqetatiua vel turbatiua eo. ti. si de rapina & de furto vltra tres solidos. d. c. si de furto, fit duellū si ecclesia ꝯ ecclesiam, vel ecclesia ꝯ priuatū h3 controuersiam eo. ti. l. ad ecclesiarū, oēs istos casus inuenies cōpillatos apud Jo. de ligna. in. d. suo tract. quos ponit ēt Paris de puteo in suo in. c. in quibus causis fiat duellū, & cōuenientius visum ēt fuit mihi eos referre q & si non oēs habeanf in vsu, tñ si casus accideret dubius pōt ex istis casibus q iure probantur l3 locali, eū decidere, sed in hac

hac materia non est iudicandum de similibus ad similia quia est odiosa Andreas de Isernia. in titulo de pace tenend.§.si quis hominem.

SVMMARIVM

a Duellum hodie licitum est vbi de infamia agitur & in causa ardua quando quis in honore leditur & in proditione & fidei defectione.
2 Duellum licitum est pro deffensione iustitie circa res pro amico debite & pro omni persona indeffensa.
3 Pugna comitis Barchinonie pro quadam muliere de adulterio iniuste accusata.
4 Ad pugnam an possit procedi ratione insignorũ vel armorum.
5 Duellum licitum est qñ sunt inditia, sed probatio deest.
6 Cautela euadendi duellum.

Capitulum Quintum.

1 Hodie fit duellum ẽm consuetudinẽ militũ vbi agit̃ de infamia, & cã ardua.s. qñ aliquis ledit̃ in honore, adeo q̃ non põt in curia dominorũ & inter milites siue nobiles viuere sine decore, qḋ dñs seu iudex duelli aptime considerabit cũ consilio suorũ procerũ potius restringendo q̃ ampliando non ponendo infamiam, vbi non est, tamen si considerabit recte causas que ex predictis colligi possunt, & aliquas etiam nunc successiue ponaz non errabit puta proditionis, fidei defectionis, & si aliqs pugnare voluerit pro defensione sue vxoris vel filiorum, & ẽt pro defensione illorũ quorũ tenet̃ iniuriam propulsare, vt in.l.ij.&.iij. cum
2 seq. de liber. cau. † & tz Bal. expresse in titulo de pace teneda.§. j. põt ẽt iniri duellũ, aliquis pro defensione iustitie circa res argumen. tex. in.l.j.C.vñ vi.&.l.vt vim.ff.de iustitia & iure & pro defensione patrie argu.l.j.§.bestias de postulando, & ẽm aliquos pro defensione amici debilis & impotentis, & non tñ pro amico, sed ẽt pro quacunq̃ persona indefensa vr̃ licitum duellũ, maxime si
3 est mulier, † vt fecit comes Barchinonie habita notitia qḋ mulier quedam nobilis in Gallia ꝯ iustitiam de adulterio accusata a nemine defensa illic incognitus accessit, & ꝯ accusatores q duo erant, indixit duellum offerens innocentiã illius dñe defendere qui intrauit in lizam cũ alio milite eius sodali, q aufugit ab eo & ipse solus pugnauit cũ accusatoribus, & ambos vincit, & illã dominam liberauit, & decessit incognitus quod exẽplum est valde
4 notandũ pro opinione istorũ. † An ratione insigniorum. vel armorũ possit procedi ad pugnam, vide paridẽ in capitulo sic incipien.s. an ratione &c. libro.vj. & per totum illum sextum librum inuenies aliquos casus notabiles satis mihi videtur ostendisse quid superioribus temporibus obseruatum fuit, quid autez hodie obseruetur vt sepe dixi relinquitur iudicio domini concedentis duellum, seu iudicis, qui consideratis personarum qualitatibus loco tempore coraz quibus genere infamie seu rei, & in summa dictis superius vel partes ad concordiam reducet vel duellum concedet vel negabit quia vbi non adest iustissima causa mi
5 nime duellum debet concedi. † Est preterea aduertendum quod tunc demum est locus pugne, quando deest probatio, tamen ad sunt inditia, quia existente vera probatione superior non debet elligere viam pugne. sed secundum leges diffamatorem vel aliter inique peccantem punire, optime facit dictum Bart. in.l.j. §.huius autem, vti possidetis, & per canonistas in cap. cum sup
6 de concessione preben. † & sic potest esse cautela euadendi duellum, cuius dubius est euentus dicendo, tu me diffamas, q̃ ego dedi tibi fidez, & non obseruaui, peto q̃ tu proponas contra me iudicialiter, quia volo probare q̃ obseruaui tibi fidẽ, & casu quo non legitime probauero, sum paratus armis innocentiam meaz defendere, vtinam hoc obseruaretur, quia esset vera via confundendi malitiam illorum qui duellare querunt, tamen quia iustuz est, non obseruatur, quia malitia hominum ex vera iustitia elicit infamiam, dico quod sentio, dominus, & duellantes & medie persone faciant, quod melius sibi visum fuerit, caueãt tamen ne animas perdant, ego multos ad concordiam reduxi veritatem, & non cauillationes sequendo, multos alios casus omitto qui ex dictis iudicari poterunt, plurimos ex eis videre cupientes videant dominum Paridem per totum ferc. vj. librum dicti sui tractat. q̃ discurrere per omnes potius esset laboriosum q̃ ingeniosum, & sic ad laudem Dei & eius gloriose Virginis sum expeditus de hoc vtilissimo in hac materia secundo libro.

Incipit liber tertius de modo certaminis siue duelli.

SVMMARIVM

1 Duellum ad instar iudiciorum redactum est.

Capitulum Primum.

1 Tractaturus † modũ certaminis in presenti lib.iij. nõ ab re duxi ex mente Jo. de ligna.in.d. suo tractatu circa septimum principale exponere, qualiter duellũ sit redactuz ad instar iudiciorũ, vel esse dz, nam sicut in iudicio cõtentioso sunt actor, reus, & iudex, & instrumenta instruentia, que largo modo sumpta pro quibuscũq̃ causam instruentibus accipiuntur.l.j.ff. de fide instrumentorũ fit veritatis declaratio, vt feratur diffinitiua sentẽtia, sic in duello sunt prouocans, & prouocatus, iudex, instrũa, vt pote arma, quibus se inuicem percutiunt, quibus in duello vincitur, sicut in iudicio cõtentioso scripturis & testibus, procedendo igit̃ de similibus ad similia tractabimus, quis modus habendus in hoc Martiali iudicio, & primo de iuramento prestando.

SVMMARIVM

1 Actor & reus duellantes an vterque debeant iurare, & concludit q̃ sic.
2 Actor & reus in principio litis iurant.
3 Argumentum de re ad personas valet.
4 Juramentum prouocationi debet esse conforme.

Capitulum Secundum.

1 In duello † ante omnia prestari dz sacramentũ, & ẽm aliquos ab actore non a reo arg.l.mentio.in rub. Qualiter reus se defendere dz, in lombarda. ẽm tñ constitutiones regni Sicilie dz iurare vterq̃ de calumnia, etiam campiones, sunt ẽt circa hoc multe opiniones vt videre poteris per dñm Joã. de ligna.in loco preallegato, qui inter alias approbat opinionẽ, que fertur esse sapientũ vz, quod ex parte rei, & prouocati nullũ pstari debeat iuramentũ, sed actoris de quo probat̃ in lõbar. qualiter quis se defendere dz.l.si quis acta, de reo probatur, vt ibi p eũ. Circa istũ articulũ mihi vr̃, quod vterq̃ debeat iurare, & mo
2 ueor q̃ duellũ est redactũ ad instar iudiciorũ, † sed habeo q̃ in iudicio contentioso actor & reus in principio litis iurant p tex. in .l.& iudices.C.de iureiu. propter calũ. dando. vbi tex. sancimus, in oibus litibus, que fuerint post presentẽ legem incohoate, non aliter nec actorẽ, nec fugientem in primordio litis exercere certamina, nisi sacrm̃ legitimum prestent actor quidem iuret non calũniandi animo litem mouisse, sed existimandi bonam causam habere. reus aũt non aliter suis allegationibus vtatur, nisi prius & ipse iurauerit, sic ẽt dicemus in casu nostro suadetur hoc ratione
3 efficaci † q̃ validũ est argumentũ de re ad personas.l. si quis ex heredato.§.ergo.ff.de iniust.rup.l.si quis inquilinos.§. si ita legatũ.ff.de testa.mili.cũ similibus. Sed qñ est controuersia reruz dz prestari iuramentum per actorem & reũ.c.j.de iu.cal.lib.vj.ergo a fortiori qñ est controuersia de honore persone, q̃ vbi maius est periculũ ibi cautius est agendũ.c. vbi periculũ de elec.li. vj.argu.l.in seruorum.ff.de penis non obstat illud, q̃ dicitur vz, q̃ iuramentum nihil operaretur, quia falsum est, cum simus in casu, quando reus vult pugnare, & tunc iuramentum operatur, q̃ forsan prouocatus religione ductus concedet, q̃ prouocans dicit, & sic non erit locus pugne, & poterit condemnari secunduz iura, &.ll. imperatorias propter confessionem, que erit releuamẽ illius probationis, que alias factura erat armis, & ista videtur omnino veritas, pro quo etiam facit dicta constitutio regni, que
4 multum operatur inter opinionum varietates, † & ista mihi videtur veritas & iuramentum erit conforme prouocationi, vt si p uocatur de rei essentia, sic iuretur si de suspitiõe, sic iuretur, sicut est etiam differentia inter iuramentum, quia aliud est veritatis, aliud credulitatis, iurabũt ergo si prouocatio est de rei essentia, Rem ita se habere, & q̃ non per calumniam seu dolum, & si de credulitate, quod ita credunt, & q̃ non per calumniaz seu dolũ, & campiones iurabunt, vt supra dictum fuit in libro primo in.c. primo de iuramento campionum.

SVMMARIVM

1 Prouocatus elligit iudicem locum & arma, sed quo ad locū & iudicem hodie in Italia non obseruatur.
2 Locus ad duellādū a Principe nō pro modico beneficio daṫ.

Capitulum Tertium.

1 Non ab re meretur fauorem reus, ex quo preter omnem spē vocatur ad pugnam, & potius vt honori consulat. Quam ex voluntate pugnandi,† ideo cū reus vno graueṫ, quodammodo enim inuitus ad pugnam trahiṫ. Dz merito in alio releuari, vt ipse reus elligat condecentia, iudicē, locū & arma, qđ ad iudicem attinet nulli dubiū dz esse cū actor teneatur sequi forum rei, & idem, quo ad locum, & tempus, & ita obseruatū videtur, cū Dux andegauie contenderet de regno Sicilie cum rege aragonū, illum prouocando ad bellū, siue singulare certamē de persona ad personam, siue de exercitu ad exercitum, & lz oppositiones iuridice fuerint posite ex parte regis, tamen tandem acceptauit, & dixit q erat prouocatus, ideo sua erat electio loci, & tēporis & elegit pugnam .J. territoria, auerse & capue tali die, & venit die statuta ad locum deputatuz, & dux andegauie non venit, qz sui magnates venire noluerunt, & affirmat Paris de put. in c. q puocator elegit probationem libro .ij. sui dicti tractatus qđ audiuit a magnanimo rege q ipse erat paratus alacri aio pugnare cū illo duce, q mihi videtur impudenter consultum, quia Rex & alter dux erat ita iure militū diffinitū est, rei esse electionē iudicis armorum & loci & ita obseruatum fuit, superioribus temporibus, & satis iudicio meo rationabiliter, lz hodie contrarium obseruetur maxime in italia, quo ad iudicem & locū, & istaz consuetudinem, credo introductaz fuisse, vt reus prouocatus exoneraretur a labore inueniendi locum competentem quippe cum sit aliqualis difficultas eum inueniendi.† Nam vt ait Ulpianus iurisconsul. in .l. atlbetas in prin. ff. de infa. qđ talis locus a principe non pro modico beneficio datur, vt cunqz sit, siue eligaṫ ex parte actoris, siue rei, dz esse tutus, & absqz suspitione, ex more militū vt audio hodie obseruatur, qđ actor offert tria loca, & prouocatus tenetur acceptare vnum illorum, tamen istud est absqz ratione, satis est. q locus sit tutus prouocato.

SVMMARIVM

1 Locus duellandi qualis esse debeat.
2 Damnum fieri solitum quando pugnandum est.

Capitulum Quartum.

1 De iudice in tertio † euidētiali explanauimus, habito ergo loco tuto, qz non in tota vna ciuitate siue territorio opz pugnare, nisi in parte congruuz est vt de ordine & situ loci exponamus, & lz iure non sit vsqz quaqz expressum, locū in ciuitate amplū eligi debere optima interpres consuetudo dictat, & suadet qui qdem erit, per signatores singularis certaminis, corā principe recte designatus cū ingenio, & industria in loco plano, debentqz prospicere solē, puluerem, & ventū, que contrariari possunt duellantibus, qui locus solet aratro designari, vt in .l. qua actione. §. si qs in colluctatione. ff. ad legē aquil. & in lombar. qualiter qs se defendere dz .l. nemo † itaque misso banno, q nullus debeat intrare preterquā duellantes, & ille persone, que ex more militū solent ingredi, puta iudex, patrini, & ex more saltē hispanorū, illi q alias fuerunt victores in singulari certamine, ex quodam priuilegio militari, & nemo audeat sub pena banni tumultū facere, q sit impedimento duellātibus, & merito qz agiṫ de vita & honore eorū, & sue agnatiōis, & iudex erit ibi cū suis cōsiliarijs, qz plus duo oculi q̄ vnus, hn facit qđ habeṫ in .c. in oibus .lxxxj. distin. ibi .n. melius sciūt duo q̄ vnus, sic .n. fidelius & tutius res geriṫ vni qz si ceciderit non est q erigat eū, & vbi multa consilia ibi salus cū multis concor. q̄ adducunt mod. in .c. prudentiā in prin. de off. delega. in loco ex quo videre possit vtrūqz duellantiū, & actus, & audire voces, & sic ia quē libet existētiū ad iudicandū, qsue in duello succubuerit eorū suadētia, & nemo certantiū exire, aut transcendere vallū, nisi victor existat, poterit vel de consuetudine laudabili ambo concordes, & solent milites certaminis obseruare, & maxime capitulare, q si quis tangat lizam habeatur pro victo in hoc, & in alijs stāduz est capitulis duellātiū & plenius de loco dicā in .c. vj. libri quarti.

SVMMARIVM

1 Dies duelli est nālis .xxiiij. horarū q̄ nō sit feriata in honorē dei. Et si pugna in vna die nō expediaṫ an ad alterā prorogabiṫ.
2 Prouocans quod tempus habeat elligere ad pugnandum.

Capitulum Quintum.

1 Ex longoba. diffinit, † q dies duelli est integra dies nālis .xxiiij. horarū, Paris de put. in princ. lib. iij. dicit q est dies integra artificialis, & q si vna die non poterit diffiniri qđ restituaṫ alia, & erit dies, q̄ nō sit feriata, in honorē dei, vt in .c. j. de treug. & pace. talisqz in qua sine ipedimēto pugna pfici, & finiri possit, & dz incipi a summo mane & durare vsqz ad stellas, qñ aliter finis nō apparet, & q nō vincit in tota āplius nō audiṫ, tñ vr̄ oino dōm, q si in tali die nō poterit finiri duellū, possit alia die ad instar belli iudicialis q nō expediṫ vna die .l. pperādū. C. de iudic. facit q no. Bar. in .l. platā. C. de sentē. & est tex. no. c. cōsuluit de offi. deleg. Et isto casu nō esset incōueniens si dies accipeṫ ab ortu solis vsqz ad occasum vt in .c. si psodiēs, vbi late doc. de homic. & si in vna die expediri res nō possit, progabiṫ, vt dixi in sequentē diē, p qua opi. facit optime tex. Josue. c. x. vbi deus progauit pugnā Josue, q nō poterat in vno die nāli pficere bellū. Bal. aūt in tit. de pace ten. tz ҫriū, qz si actor q se iactauit in illa die pbare cū gladio, nisi die assignata pbet nō est vlterius audiēdus, argu. l. si viā. §. fi. qđ vi aut clā, qz in pugna in qua hz vnus alterū supare nō dabiṫ noua dilatio. l. in executiōe. §. fi. ff. de verb. ob. intellige ḃm Bal. ibi nisi ex cōsensu partium fiat progatio, vel nisi in cōuētione asseruerint pugnatores q tādiu pugnareṫ inter eos q vnus eoruz esset victus vel mortuus, qz tūc altera erit pugnādū virtute cōuentionis, & de stilo armorū, sed nō de iure lōgoba. si die illa finiri duellū nō posset dz p iudicē restitui in pristinū vt in .l. nemo qualiter qs se defen. dcb. tñ hoc intelligaṫ qñ ex cā impedimenti nō potuit diffiniri, nō aūt ex cā alterius, q se viriliter defendit, & tunc hz locū auctoritas bal. q̄ magna est, & est quasi conformis cū iure lōgobar. qđ vult q in die nāli determineṫ, & credo q in dubio si diceret a tuta vltrāza o todo trance o riesgo q virtute dictorū verborū videreṫ capitulū q q̄diu pugnareṫ q vnus eoruz esset victus vel mortuus, in his si ēt pugna nō finireṫ, multū pōt operari auctoritas iudicis laudando virilitatē vtriusqz, & sic esset modus cōcordie, casu quo non possit fieri, tunc serueṫ capitula, & qđ dictū est .s. ex mēte Bal. q̄ vr̄ esse equissima opinio. qz ista est vna maxima opinio in hac mā quā tenere debemus potius eius restitutionez, quam ampliationē vt dictū est .s. Joā. de ligna. affirmet q duellū est restaurandū donec diffiniaṫ, vt in vltimo fol. dicti sui tractatus, tñ satis finiṫ qñ pp virilitatē vnius alter in die decreta nō valuit inimicū superare.

2 † Ultimo p cōplemēto istius capituli, dico q electurus tēpus siue diē pugne, vcz tēpestate nostra puocatus p̄sertim in italia vbi plurimū frequentanṫ pp cōtinua bella supioribus tēporibus prouocans dz eligere tps decens non longissimū & consuetudine militum interpretatū est sex mensium vel minus, vt per Paridem in .c. ij. tertij libri in fine.

SVMMARIVM

1 Prouocatus dz elligere arma sibi aptiora.
Armorum genus ignoraṫ a prouocante vsqz ad punctum certandi, & quare hoc fuit inductum.
2 Principis exemplis iudicandum est.
3 Pugna dz fieri cum armis militaribus.
Duellandum non parte corporis armata, alia non.

Capitulum Sextum.

1 Prouocatus: † cui de iure ҫpetit electio armorū, vt .s. dixi mus in prin. istius libri curet ea arma eligere, q̄ sibi aptiora & ҫueniētiora sunt, & si pōt ea, i qb° puocās est minus instructus. Sz cū pugnatores ҫueniūt inter se pugnare cū certis armis, illa federa, & ҫuētiōes attēdere debent. l. vbi aūt. ff. d v. ob. vt fit in hyspania, postq̄ catholici reges phibuerunt

rũt duella pp religionẽ certe prudẽtissime, q de facto certãt lʒ nõ ipune inter se ali tps plũ, sciũt qbus armis deãt certari, τ vnũ di cã, lʒ ꝯriũ obseruet, ꝙ durũ mihi vr̃, ꝙ a puocante ignoret vsqʒ ad pũctũ certãdi genus armorũ, nã saltẽ p aliquot dies dẽret illud scire, ꝙ qdẽ seruabat antiqtus, nã qñ nõ erãt federa armorũ q qʒ tũc siue pedes, siue eqs arma p libito volũtatis deferebat, vt refert paris in li. suo. iiij. c. j. quẽ videre poteris, τ p illa opiñ. vr̃ ꝯsonare iuris cõis dispõ, q̃ hʒ ꝙ appellatiõe armorũ ꝯprehẽdunt nõ solũ fustes τ lapides, sʒ ẽt qd manumitti põt, vt in. §. itẽ lex cor. instit. de pub. iud. τ gl. in. c. iij. gl. pen. de homi. vbi alleg. alia hodierna, tñ ꝯsuetudo nõ est absqʒ rõne, vt hoies retrahantur a sili puocatiõe, ignorãtes qbus armis puocatus debeat dimicare. Multa igit sunt gña armorũ qbus duellãtes pñt duellare, q̃ satis nota sunt ipsis militibus, vt p paridẽ in. d. libro. iiij. in prin. accidit. n. casus, ꝙ duo milites nobiles in armis versati, q ab optimo principe securũ locũ certãdi obtinuerunt, sʒ ille ꝯspiciẽs ꝙ solis ensibus pugnabãt, q modus lenones potiusqʒ milites decederet mutato decreto cãpi securitatẽ aboleuit, qd pbatũ fuit a militibus, τ vr̃ ꝙ sit seruandũ p rõne. Cũ iterato casus eueniret, † qr exẽplis optimi principis iudicanduʒ est. c. j. causis de re iudi. l. qd iulianus ad fi. ff. ad treb. sicut exẽplis epozũ. xvij. q. v. c. qcũqʒ τ exẽplis doctorũ. l. j. de manu. vin. tñ tẽpestate nr̃a vt pl'imũ ensibus solis cũ manoplis certat, † τ dicit lõgob. ꝙ pugna dʒ fieri cũ armis militaribus τ tʒ gl. in tit. de alie. feu. pa. §. nõ est ꝯsuetudo vbi dicit ꝙ nõ dʒ fieri pugna fuste vel lapide, sʒ armis militaribus, τ istud vr̃ oino rõni arti militari, τ nobilitati, τ ita est ex intẽtiõe doctorũ, ex quo segtur ꝙ male faciũt q q̃rũt duellare armati certa pte corpis, τ alia pte inermi, τ nuda, qr nõ dʒ pmitti, ex quo nõ pugnãt cũ armis militaribus, τ h̃ sentit And. de Iser. in ti. de alie. feu. pa. §. nõ est ꝯsuetudo ver. cum armis militaribus, quẽ refert τ sequit Paris in dicto suo tractatu in fi. τ si istõ nõ obseruet, ad minus obseruari dẽret, ꝙ illa sint ex illis, qbus milites vti solẽt, pp quã rõnẽ semel cuidã nobili, q volebat duellare cũ dimidia dargetta ingeniose incisa, nã dixi ꝙ nõ faceret, cũ esset ex gñe armorum, quibus nõ vtebantur milites, τ sic vir nobilis fecit, quem τ si pp victoriam, τ amorem quẽ erga ipsum gero deberẽ noiare, tamen ex cã eius nomen sub silentio pertranseo.

SVMMARIVM

1. Duellans non confidet de suis viribus, sed deum ante oculos habeat.
2. Fortitudo sine iustitia laudabilis non est.
3. Prouocatus cum iustitia pugnans deum videtur habere propitium.
4. Offensus volens cũ offendente absente pugnare eius intentionem literis significat.
5. In duello quinqʒ necessaria sunt.
   Minori prouocare maiorem non lʒ.
6. Ad duellũ qñqʒ deuenitur sine literis sed per signa vt per anulum vel chirothecum missum offendenti.
7. Duellum recusans non incurrit aliquam penã nec põt pingi nec infamari, lʒ contrarium seruetur τ male.

Capitulum Septimum.

Istud capitulũ lʒ videat, ꝙ debebat poni in prin. huius libri tertij, verũtñ ex quadã spãlitate hmõi mãm tractãdi situat in calce istius libri, τ qr in pcessu opusculi subinde tetigimus, τ singularis certaminis phibitionẽ, τ ꝙ monemus illũ q ipsum assumere ꝯ maxie offerre, ẽt nũc sepe, ac sepius monemus duellatores a cruẽta pbatiõe desistere. † Nõ est igit ad duellũ pcedẽdũ, nisi ex maxima cã, τ cogitata iustitia, nõ speret qs in suis viribꝰ, sʒ deũ sp p oculis hẽat, vt dicit barb. post diuũ Hieronimũ queʒ ibi alleg. in rub. de testa. in. ij. col. imo deo polliceat, ꝙ nõ intẽdit mortem aduersarij, nisi honori suo satisfacere, τ qd li aliter fieri possit, sua oipotẽtia illuminet corda eorũ, nã dicit sapiẽs frustra sunt arma foris, nisi iustũ ꝯsiliũ domi. † nã sine iustitia nõ est laudabilis fortitudo, in auc. vt oẽs obed. iud. puin. §. j. col. vj. alex. de optio iperatore ait qd bellũ iure susceptũ deos fore, ppitios, fautoresqʒ sperãdũ est, τ plura ad hoc adducũt moder. in repe. c. rayn. fol. ccccxiij. nu. cccxvij. de testi. experientiaqʒ quodãmõ ꝯpertũ est, ꝙ q ex cã mouet illi aius crescit τ alteri eẽ decrescit, vñ dici solet ꝯ hmõi temerarios pcm̃ vetus pnia noua, Jo. and τ Host. in. c. ij. de pur. vulg. facit illud iperatoris in. l. j. de vet. iu. enucle. deo auctore bella gapimus feliciter, τ ita nostrũ aiuʒ ad dei dirigimus adiutoriũ vt nec armis cõfidamus, nec bellorum ducibus, nec nostro ingenio, sed oẽm spem ad eius solaʒ referro prouidentiã, vnde mundi totius elementa processerunt. † Igitur qui lacessitus vel prouocatus cum iustitia pugnat videt deũ habere propitium, qr iustitia de celo prospexit τ postquam hoc duellũ assumit sine diffidentia, τ timore pugnet, non existimans vires τ tela hostis, qr vt plurimũ vincit, qui iustitiã fouet, lʒ dicatur multos sub clypeo iusto perijsse in. l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ff. ad legem aquil. ergo offensus assistat, explicando offensionem, τ lesionẽ suam predicendo, ꝙ intendit famaʒ τ honorẽ suum protegere, τ cũ gladio, qui erit inter eos iudex sustinere, τ defendere, qd male, τ perperã iniusteqʒ tale quid fecit, vel procurauit, aut fidẽ fefellit τ expedit armorũ viribus, τ duello veritatẽ patefieri, deo teste τ iudice veluti interueniente ense, qui male gesta cuiuscunqʒ punit, is iudicat, occulta reuellat, iustitiã τ veritatẽ tuet τ propulsat iniurias, τ vindex malorũ existit, sintqʒ verba non prouocantia, sed iuste defensionis, ne ꝙ temere prosiliat, nec aio iracundo prorũpat ad duellũ, sed pro fama, honore, ac dignitate illesa tuenda, nõ sit voluntarius diffidator, non requisitor, sed sue iustitie protector, τ fautor, non vt actor, sed vt reus lacessitus, ad pugnã veniens, de hijs qui voluntarie prouocauerunt legit apud Liuiuʒ ab vrbe condi. Quibus inauspicate successit, similiter offensor excusando, τ defendendo innocentiã, prout suo honori, τ dignitati viderit expedire satisfaciendo, ne in lite improba verset, τ quisqʒ pro posse, se iusto iudicio tueat debent nãqʒ pugillares primuʒ iuramenta subire, vt dictũ est supra † offensori vero absenti p litteras intentio significetur, eruntqʒ manu offensi cõscripte τ sigillo munite littere aut publica alterius, τ fide digni, τ vt inde inficiari nequeat, nonnulli de more alphabeto bipartito litteras dirigũt, vt nulla in litteris valeat fraus excogitari, trãsmittant deniqʒ hinc τ inde littere p armorũ officiales, araldos regesqʒ armorũ, que littere collecte p cessuqʒ inito. Erunt iudici duello prefecto exhibende, qui consilio habito cognoscat, an sint cause iuste duello, nã vt inquit bal. in. l. filius. §. j. ff. de leg. ij. se attestat audiuisse ab imperatore, τ a dño cardi. bononien. † Quod quinqʒ forent necessaria in duello, primũ ꝙ prouocatus ad duellũ sit diffamatus, vel suspectus de delicto, pro quo ad duellũ prouocatur, τ idẽ Bal. in titu. de pace tenen. dicit ꝙ requiritur ꝙ sint inditia, τ idem habet in cõstitutione Sicilie, que incipit monomachiã que constitutio quãuis sit localis, debet seruari pro rõne, secundũ Bald. in titu. de pace tenend. secundo requirit, ꝙ id, de quo queritur, non possit per verã probationeʒ probari. secundo ꝙ prouocans sit maior, vel par, qr minori non lʒ maiorem prouocare argu. c. ij. de consue. libro. vj. τ. l. nam τ magistratus. ff. de arbi. de quo habet in titu. de pace tenend. §. si quis. Quarto, qd casus sit personalis, qr vbi tantũ de bonis contendit non recipitur duellũ, fm̃ Bal. in dicto. §. si quis τ ꝙ habet in. l. ꝯtra negantẽ. C. de actio. τ obliga. τ dixit Bal. in loco supra allegato ꝙ requirit ꝙ non sit electa via iudicialis, qr si non probet actor reus absoluitur, τ non admittitur duellũ. † Aliquando ad singulare certamen perueniuntur non p litteras sed p signa qr lesus offensori mittit annulum, cingulũ quo cingitur, τ plerunqʒ chyrothecã, si prouocatus ab araldo seu nuntio pignun acceptabit pugne iudicio erit obnoxius locũ arma τ iudicem elliget cõpetenteʒ, vel stabit consuetudini in hmõi elligendis, si acceptare recusauerit, araldus ad pedes dimittet, aut coram militibus astantibus consignabit pro pignore, vel signo duelli, quo acceptante vterqʒ pugne astringet secundũ tempora antiqua, τ hodie si prouocans destiterit esset conuictus apud nobiles, τ milites, τ non poterit discedere, nisi cum honore prouocati, ẽt econuerso prouocato sine iusta causa cessante, acceptare vel penitente sepe τ sepius prouocato, licebit prouocanti procedere ad remedia opprobriosa, ipsum prouocatũ banniendo, vel pingendo, vel aliter ad eius infamiã procedendo, vt ad pugnam tedio affectus veniat, vel labe infamie remaneat pregrauatus, inter martiales. Aduerte tamen ꝙ licebit ista facere cum licentia superioris, alias secus, immo fortius dico, ꝙ nullo modo licet de iure, cũ duellum sit iure prohibituʒ, vt dictum est, † ex quo dico ꝙ recusans duellum ẽt si ante acceptasset nullam incurrat penam, quiqʒ non põt portari pinctus in dargneta nec aliquo modo pingi nec infamari, licet contrarium seruent milites, τ nobiles, τ male τ contra ius, vide dominum Joannem de Annania in rubrica de clericis pugnanti. in duello in fine.

¶ Incipit liber quartus de q̃onibus ꝛ casibus emergẽtibus.

SVMMARIVM

1 Prouocator quis sit ꝛ quis sit prouocatus ꝛ in nu. seq. maxime nu. 5. ꝛ. 6.
2 Iniuriatus si dicat iniurianti tu mentiris fit compensatio.
3 Quid si iniuriatus excessit modum dic ꝙ tunc est locus pugne.
4 Prouocatus verbo vel facto non tenetur iniuriarum.

¶ Capitulum Primum.

Superest vt de questionibus ꝛ casibus emergentibus dicamus, † ꝛ primo se offert questio difficilis, quis dicatur prouocator, ꝛ quis prouocatus, immo vbi fere tota difficultas istius materie consistit, maxime si attenderemus tempora antiqua, quando prouocator debebat pugnare ẜm qualitatẽ prouocati, puta si prouocatus erat miles, ꝛ eques, aduersarius quãuis non fuisset eques debebat cũ eo equiter pugnare, vt seruaret equalitas, ꝛ econtrario si pedes, pedester, ꝛ si prouocatus erat lesus in aliqua parte sui corporis, vz monoculus mancus, vel debilitatus aliquo mẽbro necessario ad pugnã, is qui duellũ offerebat, se debebat coequare ꝓuocato, tñ ista hodie credo ꝙ non seruant in Italia, vbi tñ obseruarent, standũ esset consuetudini, lz melius esset his casibus, ꝛ similibus dare substitutũ, q2 vr̃ quodãmodo durũ, ꝛ existente impedimento simile, mihi videt iustissima excusatio, ꝛ admittenda apud milites, tñ circa ista considerest iudex, ꝛ arbitret, si dabit locus ipsius arbitrio, pro quo vide Jo. de an. in. c. ij. iij. col. de cle. pug. i duel. sed vtcũqz sit oẽs duellantes tẽpestate nostra conant saltem pp ele. armorũ, vt potius habeant pro ꝓuocatis q̃ pro ꝓuocantibus, huc tendunt oĩa iudicia militũ quidã hoc, illud alij asserentes, vt vix percipi possit integrũ iudiciũ pp verba ambigua duellare volentiũ. Cũ igit hmõi. q. sic difficilis, ꝛ quottidiana ergo latius attingenda iuxta. l. legaui de lib. leg. Et vt rectius procedamus distinguẽdi sunt casus, aut. n. ꝓuocatio fit per verba iniuriosa, dicta in presentia aduersarij, aut in absentia, aut pp iniuriam realẽ, in persona aduersarij, vel suorũ. Ad istã nãqz distinc. iudicio meo reduci pñt oẽs casus dubitabiles, qñ igit fit prouocatio p verba iniuriosa, nisi expresse constet de ꝓuocatore, est locus coniecturis vt statim dicã. Viso de cõpensatione verbalis ꝯtumelie, q̃ hoc mõ fieri põt, † si vnus dicat tu es proditor fidei, violator, fur, adulter, hereticus, sodomita, vel alia hmõi ꝛ iniuriatus dicat tu imo es proditor ꝛc. respondẽdo per eadẽ verba retorquendo in ipm̃ aduersariũ, vel dicat, vt magis est ex consuetudine militu3, tu mẽtiris, ꝛ tunc fit cõpensatio, q2 paria delicta mutua cõpensatione tolluntur. c. fi. de adulte. l. si vxor eo. ti. argu. l. ex plagis. §. tabernarius ad. l. aquil. in cle. j. de homi. ꝛ in. l. si duo. ff. de dol. vbi inter partes dolo hincinde cõmisso inuicem non agent, q2 fiet compensatio ꝛ facit. l. viro atqz vxor. ff. sol. matri. ꝛ ibi plene no. ꝛ in. l. si ambo de cõp. † si tñ excederetur in iniuria, vt q2 ego te vocaui proditorẽ ꝛ tu reflexa iniuria me vocasti proditorẽ, falsariũ, hereticum ꝛ infamẽ, tunc bene esset locus pugne per not. in. l. vt vim. ff. de iust. ꝛ iur. nam si quis excessit modu3 in defendendo se tenetur de excessu. vt est text. not. in. l. gracus. C. de adulte. ꝛ pro hoc solet allegari tex. singu. in. l. si adulteriũ cum incestu. §. impatores. ff. eo. tit. quem ad hoc multũ comendat Areti. in trac. male. in versi. dictus titius Alex. ꝯsi. cxl. in penul. colũ. in. ij. vol. per no. in. l. j. C. vnde vi. ꝛ per Feli. in. c. sicut dignum de homic. ꝛ lz Paris in. c. an facta hinc ꝛ inde propulsa. lib. vj. tñ istu3 vltimũ in terminis nostris non vr̃ verum, q2 vix prouocatus graui contumelia põt quibuscunqz iniurijs verbalibus, honori suo satisfacere apud nobiles, ꝛ milites, ꝛ maior satisfactio ex eorũ more, q̃ fieri põt, est dõo ꝙ mentit, † ꝛ pro ista opi. facit dictũ Specu. in titu. de accu. §. j. quid si te vocaui, ꝙ prouocatus dicto vel facto non tenet iniuriarũ, cogita tñ, si talis vero contumelia verbalis fiat in absentia, põt fieri ẽt eadẽmet cõpensatio per viam amicorũ, facit tex. in. c. dilecto de sen. excõ. in. vj. ꝛ in. c. quanto eo. tit. ꝛ in. c. nõ est ferenda. xxij. q. iiij. ꝛ in. l. si quis in seruitute. ff. de fur. ego tñ limitarem oĩa supradicta in presenti capitulo qñ persone sunt pares, na3 alias non crederẽ ꝙ fieri possit recta cõpensatio, q2 qualitas personarũ ꝛ locus ac conspectus alterãt iniurias vt tot. tit. de iniur. † Qñ igitur non est facta cõpensatio põt esse locus pugne in vtroqz casu, ꝛ tũc si ꝓuocatus contumelijs, ad ira3 prouocat, ipse ad arma ita ꝙ manifeste colligi possit, ꝙ sit duelli prouocator. Nã ista stant simul ꝙ sit contumelijs ꝓuocatus qs, ꝛ ipse sit ꝓuocator duelli, ꝛ tunc non est locus cõiecturis. vz, offerente illo pugnã vel dicente ꝙ elligat arma vel alia hmõi. Tñ qñ non habetur ista certitudo, est summe aduertendũ, ad verba prouocãtis ꝛ defendẽtis ita refert Paris in. c. qs dicat ꝓuocator lib. j. ꝙ est ex mente militum ꝛ nobiliũ neapolitanorũ qui certe ista multum animaduertunt ꝛ valent in hmõi preceteris alijs nationibus. Vidi enim inter ceteros quendam nobilissimum virum neapolitanũ. D. Jo. baptistam cognomento Castaldus capitaneũ equitum leuis armature de mã duelli optime disceptantem qui fere nihil relinquebat doctoribus cogitandũ. Igit s̃nia supradicta vr̃ aurea in hac mã ꝛ vera, in aliqua sui parte vt infra dicam prouocati enim aliqua iniuria verbali in absentia p aliu3 militem vel nobilẽ vt non substineat ex toto partes actoris, significat aduersario ꝙ dixit aliquid in iniuriam eius honoris vel fame aut dignitatis propter qd̃ vult substinere ꝛ defendere cu3 armis ꝙ male ꝛ pessime dixit, ꝛ ꝙ mẽtitus est quoties dixit vel dixerit quo casu lz sit prouocatus verbis ad propulsandam iniuriã ad iudicium duelli recurrit animo innocentiã ꝛ famam defendendi ꝛ dicit actor prouocans qui in effectu substinet partes rei prouocati attenta verborũ suorũ forma, ita cõcludit dictus. D. Paris in loco quo supra ex quibus verbis colligit iudicio meo ꝙ iste talis erit prouocator ad duellum, lz sit prouocatus respectu defensionis, honoris ꝛ fame, ꝛ amittet elec. armorum tamen ista sententia non vr̃ mihi quo ad hoc vltimum ratione fundari, q2 si ipse tantũ vtitur verbis defensiuis, dicendo ꝙ armis defendet honorẽ suũ non se astringẽdo ad aliquã probationẽ iudicio meo sensus erit, ꝙ si ille, qui ꝯ ipsum contumeliose locutus est, voluerit armis probare vera dicta sua, ꝙ ipse se etiam armis defendet, ꝛ sic non vr̃ vllo pacto prouocator ex illis verbis, sicut videmus in iudicio contentioso, ꝙ ꝓpterea, ꝙ quis instrumentis, ꝛ testibus defendere cãm suam dicat non substinet partes actoris, nisi vlterius procedat citatione prouocando aduersariũ coram iudice, sic in casu nostro videt, ꝙ requirat ꝙ verba vlterius procedant, puta ꝙ ostendet armis, vel probabit vel alijs verbis equiualentibus ex quibus cognosci põt ꝙ vult probare armis, ꝙ ea que dicta sunt ꝯ eius honorem sunt falsa, fateor tñ ꝙ in effectu semp demonstrare d3, ꝙ potius animo defendẽdi q̃ offendendi facit, ꝛ sic habita ista sententia esset optima cautella, vt iniuriatus posset habere arma vtendo verbis defensiuis dicendo, ego armis defendam, ꝙ tu mentiris, tñ si alter diceret ꝙ id qd̃ dixit est verum, ꝛ ꝙ ipse mentit dicendo ꝯrium, ꝛ ꝙ ipse est paratus defendere etiam armis dicta sua, ꝛ sic ẽt vtitur cautela, dico ꝙ in tali casu si aliud non constat nemo illorum erit prouocator ad duellum ꝛ ex hac iustissima sententia iudex non deberet duellum pronunciare, op3 igitur illum qui sentit se magis grauatum iniuria apud milites, ꝛ nobiles, ꝙ vlterius progrediatur cõtra aduersarium, vt ipsum ad pugnam conducat.

¶ Limita tñ dicta superius, nisi aliud ex intentiõe sua cõstasset, nam eo casu recederet a propria significatione verborũ p not. in. l. non aliter de lega. iij. nam verba intentioni nõ intentio verbis seruire debent vt in. c. intelligentia de verb. sig. ꝛ hinc. dicimus ꝙ actus agentiũ regulant secundu3 eius intentionem. l. nõ omnis. ff. si cer. pe. † Circa aliũ casum distinctio. qñ actu fit iniuria, lz posset vti eisdem cautellis dicendo tu fecisti tale quid male fecisti proditorie ꝛc. ꝛ quod armis defenda3; ꝛ sic essemus in priori casu tamen quando aliquis est lacessitus iniuria actuali videt ꝙ non possit nullo pacto verbis satisfacere honori suo apud milites, ꝛ nobiles, ꝛ sic quodammodo opus est, ꝙ iste talis iniuriatus, si vult honori consulere, sit prouocator duelli, ꝛ sic vr̃ duru3, ꝙ sit iniuriatus, ꝛ deinde elect. armorũ amittat, tñ aliter dici nõ potest postq̃ viam duelli eligere voluit omittendo viã iuris, alii qui dicunt ꝙ põt fieri recompensatio, si ille, qui lacessiuit iniuria aliũ, se ponit in manibus eius, vt de ipso faciat quidquid voluerit, ꝛ det sibi gladiũ, vt possit amputare caput eius aduersarij, q̃ s̃nia placet, si sano mõ fiat. Non refert ꝙ iste cautelle vel actus procedendi nuntijs vel litteris fiant, ꝛ ista mihi vr̃ summa veritas, quantũcunqz dici soleat nonnullis, ꝙ ad desinentitorem attineat elect. armorum, ꝙ tamen puto falsum, ꝛ sine ratione p supradicta, nisi aliud constet, vt dictũ est, cogita tñ ꝛ ex his breuiter me expedio de hac vtilissima. q. q̃ sola spero ꝙ laudabit hoc opusculum, ea enim mille. q. militu3 decidi poterunt ꝛ amicis cõsulitur, qualiter debeant derigere litteras, vel nũtios suis aduersarijs. Idẽ ꝙ dr̃ circa principales personas dici põt circa earu3 campiones seu substitutos in casibus, in quibus admittuntur.

Summariu3.

SVMMARIVM

1 Duellantes si sint subditi dño duelli si diuidant͂ ⁊ ꝓhibeat͂ inter eos duellũ, ꝓuocatus est liberatus, nec ãplius pugnare tenet͂.
2 Quid si non sint subditi domino duelli nisi quo ad illum actum vel non ita probibeantur.
3 Iudex si deneget iustitiam facere alius iudex adiri potest.
4 Iurisditio iudicare nolentis prorogari potest.

Capitulum Secundum.

I princeps, qui preest duello mandet vt duellantes diuidant͂ ⁊ vlterius nõ pugnent, motus aliqua cã, seu clementia possit ꝓuocans requirere prouocatũ ꝙ in alio loco debeant expedire pugnã iam inceptã, ⁊ prouocatus teneat͂ satis facere honori suo ad pugnã, iterũ cum eodẽ † circa istã.q. lʒ multa dicat Par.lib.ij.in.c.ij.⁊.iij.tñ omissis illius dictis ego dicerẽ si vterq; est subditus superioris eos diuidentis, ⁊ ita ꝓhibeat ꝙ oino ꝓhibeat sup illa re duellũ inter eos, tunc omni casu indubitãter affirmarem ꝙ ꝓuocatus sit liberatus, ⁊ ꝙ amplius non teneatur pugnare, qꝛ tale impedimentum ex mandato principis iustuʒ est.l.si pretorẽ qui. ex cau.maio.⁊.l.qui veranti de reg.iu. nam ꝙ dependet a voluntate principis in ꝯtrauʒ impossibile fieri reputat͂.l.continuus.ff.de verb.ob.§.cum quid, idem qñ simpliciter probiberet per supradicta.† Secus qñ nõ ita probibetur, vel non recognosceret ipsum principem in superiorẽ, nisi ratione illius pugne, vt frequenter accidere solet, ⁊ tali casu dicunt martiales, ꝙ prouocatus non tenet͂ amplius pugnare, qꝛ debitũ fecit, ⁊ fuit liberatus decreto iudicis, maxime qñ fuit certamẽ abolitum pugna pendente, nisi dictũ fuisset inter eos, ꝙ tm̃ pugnaretur, ꝙ vnus eorũ esset mortuus, vel victus, qꝛ qñ fit pugna causa honoris, a tutta oltranza o a todo trãze finis est mors, vel cõfessio, abhorreo dicere, tamen tenendo ista principia duelli procedendũ est ẽm eius fundamenta, ⁊ ideo dico, ꝙ si aliter non cõstet ex volũtate duellantiũ, ꝙ tenet͂ regulariter ꝓuocatus iteruʒ pugnare, ⁊ moueor, qꝛ duellũ ẽ ad instar iudicij ꝯtẽtiosi, sicuti nõ extante decreto iudicis ꝓ iustitia hñda recurrit ad aliũ iudicẽ facit dicta lex sed si ꝑ ꝑtorẽ, vbi qñ stetit ꝑ iudicẽ, dʒ restitui dies, ⁊ h̃ vr̃ sentire lõgobar. dũ dicit, ꝙ rõne impedimenti restituit͂ ⁊c.

Non obstat ꝙ duella sint odiosa ideo restringenda, vt in longobarda Bal.⁊ And.de Iser.de pace tenen.§. si quis bominẽ argu.l.ij.de lib.⁊ postbu. qꝛ cum inter ipsos fuerit, habita contẽtio de pugnando, ⁊ per pugnam finiendam eorũ rixam, lʒ ceperint pugnare, ⁊ fuerint impediti, habetur ac si non cepissent pugnam, qꝛ nihil videtur actum cuʒ aliquid superest agendũ vulg. l.fi.ad sille. ⁊ facit optime, † qꝛ si iudex deneget ministrare iustitiã actor põt alium iudiceʒ adire pro iustitia consequenda in.d. auc.offeratur per totum.C.de lit.cont. ⁊ sic cum princeps fuerit a partibus electis pro iudice cõpetente in duello, ⁊ noluerit expectare finem, ⁊ inter eos discernere, tunc põt ad alium veniri, arg.aũt si tibi de mandato princi.⁊ in auct.de sanc. episc.§.si qs aũt, ⁊ arg.in auct.vt nulli iud.§.si vero, ⁊ ꝙ habetur in.c. cuʒ sit generale de for.compe.⁊ facit optime, qꝛ iste est iudex voluntarius, † cuius iudicare nolentis iurisditio prorogari põt, iuxta gl. in.d.l.iij.ff.de offi.presi.⁊ ꝙ ibi not.⁊ ista videtur veritas in hoc articulo tamen habetur ratio seu occasio reducendi eos ad concordiam, ⁊ princeps laborare dʒ vt eorũ differentie ipsimet comittant͂, ⁊ honori vtriusq; pro viribus satisfacere, milites tñ ꝯtrariũ dicere solẽt, ꝙ ꝓuocatus in tali casu nõ teneat͂, q̃ snia est egregia, ⁊ ppea obseruanda, maxime cũ sit ex more militum, lʒ contraria opinio sit verior de rigore iuris duelli, omnia tñ predicta intelligi debent, nisi aliter constet de voluntate partium.

SVMMARIVM

1 Bannum ꝙ nemo pugilum transcendat limites ⁊ membrũ trãscendẽs amputetur ⁊ sit deuictus si pugilles ambo ceciderũt ⁊ vnus habeat caput extra limites, alius caput habeat intra reliquum corporis extra quis eorum sit deuictus.
2 Proclama non dʒ intelligi vt incidamus in absurdum.
3 Deuictus non dicat͂ si deiectus incontinenti recupat campum.
4 Verba secundum veritatem ⁊ non secundum fictionem in materia stricta capi debent.
5 Bannum si sit ꝙ nullus transcendat campum si vnus transcendit ab alio impulsus ⁊ incontinenti reintrat ⁊ percutit. ⁊ captiuum alterum reddit qui dicit ꝙ est illegitime captus quia primo eum deuicerat, quid iuris.
6 Honores per labores acquiruntur.

Capitulum Tertium.

Ex stilo † militũ est, ꝙ quicũq; duellantiũ exierit lizzam censeatur victus, tñ qualiter hoc procedat videnduʒ est sup hac re cõiter fieri solent capitula vel proclamata, ⁊ illis standuʒ est, tñ qꝛ accidere solet dubitatio, iõ volui hic inserere hmõi.q. dubito enim si extat proclama, seu cõuentio, ꝙ nemo pugilum nõ perfecto duello limites transcendat, ⁊ mẽbrũ qđ trãscenderit amputetur. ⁊ cẽseat͂ deuictus, accidit ꝙ cũ pugiles essent in limitibus loci certaminis, ambo pari impetu colapsi ceciderunt, vnus caput extra signa ⁊ limites immisit, alter vero caput ab intra, ⁊ cetera mẽbra corporis extra ipsos limites, qs eorũ censeat͂ esse deuictus, breuiter quo ad terminos istius.q. lʒ videret͂ dñm ꝙ neuter ex eoq; non voluntarie, sed vi coacti sunt exire extra, ⁊ tunc non videt͂ habere locũ bannũ ẽm Iac.de hut.⁊ Bal.in auc.iteʒ nulla cõmoditas.C.de epis.⁊ cle.tñ hodie ex stilo militũ, ẽt si vi exeat incidit in bannũ, ⁊ hẽtur pro victo, tñ quo ad terminos.q. ẽm Pari.in.c.an si pugna fac. decre.li.ij. hr̃ pro pacta ex eo ꝙ siue vi siue volũtarie vterq; exiuit cũ parte corpis extra signa argu.no.in.l.si qs ita de leg.j.in.q.qñ oẽs simul intrant, iteruʒ debeat curri ad brauiũ, multũ tñ dubito pro ista decisione ex eo ꝙ vbi caput est, videntur esse cetera mẽbra.l.cũ in diuersis.ff.de religi.⁊ sump.fune.⁊ sic vr̃ dñm de rigore, si ille cuius caput est extra signa primo cecidit, ꝙ habeat͂ ipso facto pro victo ratiõe capitis, si vero illemet secundo cecidit habet͂ ẽt pro victo, sed in secundo casu deberent alteri mẽbra abscindi, ⁊ ideʒ si ambo simul ceciderunt ⁊ ille cuius caput est ab intra haberetur pro victore, sed qꝛ ista vidẽtur dura, ⁊ preter humanitatẽ, retento primo casu, qñ primo cecidit ille, cuius caput est extra, in alijs casibus, vr̃ tenenda opi. Bo. Pari. ꝙ habeatur pro pacta ꝑter absurditatẽ, ⁊ poteris ẽt tenere, ꝙ in primo casu habeat locũ dicta opi. qꝛ cũ ficte censeat͂ totũ corpus vbi est caput, tñ vere non est, ⁊ cũ simus in mã odiosa, non debemus illã.l.que inducta est in fauorẽ religionis adducere in odium ⁊ istud satis placet maxime qa sumus in mã vbi semper equitateʒ debemus habere pre oculis omissis subtilitatibus, vt in.c.filius ⁊ ibi Abb. de testi.⁊ in.c.dilecti de iudi. † preterea proclama nec capitula debẽt intelligi vt incidamus in absurdum.argu.l.pe.ff.ad exhiben. Sed attento casu principali nostro q dicit si quis pugilũ emiserit extra signa aliquod mẽbrum, ꝙ sibi abscindat͂ ⁊ censeatur victus, ergo qui primo cecidit extra signa, vel cũ capite, vel cuʒ reliqua tm̃ parte corporis habet͂ pro victo rõne ꝓclamatis, seu conuentionis, in secundo non statim cadente non est consideranda pena postquã primoq; cecidit fuit victor, si vero vterq; simul cecidit secus, ⁊ in isto casu hʒ locũ opi. Pari. ⁊ hoc indubitanter affirmo, ⁊ teneo opi.pro vera, lʒ non reperiã hanc consideratiõe ab alijs tactã, tñ aliter iudicio meo dici non põt ⁊ ratione conuentionis ⁊ ex stilo militũ nã si ẽt non adesset conuentio ⁊ vnus ab altero extra locũ expulsus fuisset, censetur deuictus ⁊ ratio est qꝛ talis locus vtrisq; assignatur a prefecto ad pugnã perficiendaʒ argu.l. athletas.ff.de infa. qꝛ est, sicut cãpus martius gladiatorius, de quo in.l.apud Julia.in fi.de leg.j.⁊.l. itẽ si obstetrix.ff.ad.l. aq. §.si seruũ ⁊.§.cũ alij, ⁊ censet͂ assignatus ꝓ loco securo ad tenendũ ⁊ possidẽdũ, vt ibi pugnet͂, vt qui deijciat͂, sit victus, alias nõ oporteret cũ tanta solẽnitate eum vallare cordis vel lignis, † dicunt tñ aliqui ꝙ si quis vi deijcit͂, statim incontinẽti ⁊ eodẽ impetu recuperat cãpũ ꝙ nõ censet͂ deuictus, arg.l.si qs vi.ff.de acq. pos.⁊ in.l.qua actione.§.fi. in verbo victus perierit.ff.ad.l. aq. cũ alijs infinitis concordantijs ibi ꝑ doctores ⁊ aiunt consuetudinẽ ita seruari inter milites, q̃ est optima legũ interpres.l. de q bus de leg.tñ dubito de ista limi. qꝛ cũ cõuentio sit stricti iuris, lʒ dura est attẽdẽda.l.ꝓspexit.ff.q ⁊ a q. nã debemus inherere mẽti ⁊ intẽtioni vt in.l.gallus.§.⁊ qđ si tm̃ de libe. ⁊ posth.⁊ hoc ꝓcedit ẽt vbi de vita agit͂.c.cũ homo.xxiij.q.v.ꝑ rõnẽ tex.in.l.imperatores.ff.de iu.fis. vñ cũ preconiũ, seu conuẽtio sit ꝙ trãscendens signũ censeat͂ deuictus ergo statim pro deuicto dʒ haberi, nã verba stricti iuris importãt ꝙ ipse tenor verborũ significat .l.j.ij.⁊.C.si plu.vna sen.⁊.l.qđqđ.ff.de vb. ob.l. nõ aliter ó leg. iij.tradunt oẽs in.§.actionũ post gl.ibi insti.de actio. ⁊ iste talis vere fuit extra signũ, ergo veritas dʒ preualere opi. qꝛ fictio cedit veritati ⁊ nunq̃ est melior veritate.c. sane de etate ⁊ qualit.

Bal. ꝛ omnes in.l.lex cor. de testi. ꝛ.c.veritate. viij. distinc. nam ꝙ nõ censeaꝛ fuisse cũ statim recuperat est ꝑ fictionez ergo vr̃ ꝙ nõ habeat locũ predicta limitatio, † ꝯfirmaꝛ hoc qꝛ in mã stricta verba ſm veritatẽ capi debent ꝛ non ſm fictionẽ, Bar. per illuz tex. in.l.j.ff.de fonte vbi dicit ꝙ statutũ imponens pena portan ti perlas nõ habebit locũ in perlis fictis maxime in casu nostro vbi satis videꝛ, ꝙ vnus impleuerit ꝙ intendit si deiecerit alterũ a cãpo vi ꝛ virtute sua, cogita, tñ qꝛ oĩno mihi videꝛ, ꝙ isto casu non possit procedere limitatio, si tñ ꝯtrium seruatur standuz esset consuetudini, secus esset si ambo duellantes pari impetu, ꝛ equa linea, iuxta tex. in.l. ꝙ ait lex.§. ꝙ ait lex de adul. excedũt signa, ꝛ incontinenti retro cadunt ad locũ pugnatorium, nam tali casu indubitanter affirmarẽ, ꝙ neuter esset victus, ꝛ procedi deberet in pugna, qꝛ non est maior ratio, de vno ꝗ̃ de alio, qꝛ vtriq3 victi dici non possunt, vt de se p3, ergo aliter dõm esset, si loqueremur respectu alicuius pene extrinsece, puta si preconiũ esset sub pena capitis, sed iste non est casus noster videas Bo. Paridez qñ vno impetu lib.ij. nam vt protestatus sum a principio parum me dicturũ de duello ꝙ ab vsu recessit ꝛ facturũ processum, nisi de duello qõ purgationis gratia inter nobiles, ꝛ milites fieri solet, ꝛ nõ inter lenones, ꝛ ignobiles. † Ex quibus põt decidi vna alia.q.notabilis ꝛ que accidere põt, qñ ex cõuentione, vel preconio superioris decretũ est, ꝙ nullus transcendat campũ, ꝛ vnus impulsus ab alio transcendit ac incontinenti reintrat, ꝛ percutit alterum, ita ꝙ habuit illũ captiuum, qui captus allegat, ꝙ est il legitime captiuus qꝛ ipse primo deuicerat, ꝛ sic dubitatur, quis sit captiuus ex predictis colligitur, ꝙ primus, qui fuit impulsus virtute, ꝛ potentia alterius, argu.l. in executione.§.si.ff. de ver. ob. ꝛ.l.in bello.ff.de capt. in verbo in virtute bellica, ꝛ in auc. de diuer. offi. in princ. † vbi per labores acquirunꝛ honores, fortius qꝛ ꝑ tale decretũ ipso iure est sñia lata, ꝛ vbi qs condemnaꝛ sola sñia ꝯdẽnaꝛ.§.inspiciꝛ circa.l.q ad statuas.ff. de pen. tñ milites dicũt ꝙ secundus sit victus, ex quo ille se reddidit, ꝛ sua voce se captiuauit ꝛ videꝛ renunciare pristine victorie, cũ qua opi. trãs. D. Paris de put. in.c. qñ sit ind. dec. lib.ij. tñ quantum a veritate deuiet ꝛ a vera iustitia quilibet doctus consideret, nã ipsemet sibi ꝯtrius fatetur, ꝙ prima opi. sit verior de iure, si ergo est vera de rigore ꝛ equitate iuris, quare est ꝙ ipse amplectiꝛ opi. ꝯtrariam iuri ꝛ rationi, nã si ille secundus se reddidit non ꝓpea voluntate renunciauit, nisi eo qꝛ nõ poterat arma leuare ꝯ̃ victorem per.S. dicta. nec ob. allega. per ipsum, qꝛ omnia procedunt in mã belli vbi non fiunt talia pacta ꝛ preconia, sed solus finis attenditur ꝑ ea que ipsemet allegat in fi.d.c. que referre non est opus.

SVMMARIVM

1. Locus duellantibus assignatus per Regem an suspectus allegari possit.
2. Excusatio que admittatur quando alterum duellantiũ ad diẽ ꝛ locum certaminis statutum non venit.

Capitulum Quartum.

Ponamus † ꝙ prouocatus ſm tpa antiqua, vel prouocator ſm nostra mittat saluũ cõductũ seu patentem consessum a rege puta francie suo aduersario certandi in ciuitate parisius, queriꝛ, si talis locus põt allegari suspectus, omissis multis que allegari possent hinc ꝛ inde, dico, ꝙ non, ex eo qꝛ rex dedit securitatẽ, vnde non est presumendus, ꝙ rex infringat fidẽ suaz, ꝛ sacrilegiũ comittat, arg.l.j. in prin.ff.ad.l. Jul. maiest. ꝛ.l. post liminij ius.§. captiuos.ff. de captiuis, vbi de. M. Regulo cõsule Ro. exẽplar fidei obseruantie, l3 Paris de pu. in lib.ij. sui tractatus dicat ꝙ hoc procedit ex more militũ, secus ſm iuditium legistarum. Nã illi legiste, qui aliter iudicauerint nõ iure factuz erit, ꝛ nõ immerito milites obseruant, cũ hñt securitatem ducis alterius exercitus certare absq3 ꝯdictione, ꝛ videmus, ꝙ habeꝛ fides absq3 exceptiõe, ex longe inferioribus dñis, ꝗ̃ sit rex gallie vel alius rex. Hẽs ꝙ, superioribus tpibus ad ꝓuocatuz attinebat electio loci, tñ hodie secus obseruaꝛ maxime in Italia vt.S. dixi in lib.iij.c. de loco, ꝛ sicut tũc in defectũ ꝓuocati eligebat ꝓuocãs locũ ex more militũ. Ita hodie ex ꝯsuetudine ꝓp morã ꝓuocãtis locũ eligit ꝓuocatus, ꝛ ita vidi obseruari in duello duorũ nobiliũ italorũ, ꝛ ab oĩbus doctoribus teneꝛ, nisi aliter caueaꝛ pactionibus. Terminus electionis erit sex mẽsiũ ꝑ paridẽ in.c. ij. lib.iij. ꝛ qñ est aliqs Illustrissimus dñs, nõ d3 de facili in suspectũ allegari, acceptatio locus. † Si tñ ꝓp iustũ impedimentum aliquis non veniret, ad locum certaminis, statuta die, ꝛ mitteret excusationẽ, eius excusatio admittenda est, v3 ꝓp malã valetudinẽ, tẽpestatẽ, seu vim fluminis vel si cuz venire vellet, fuerit a superiore detentus, mõ sit sine dolo ipsius, si enim ipse boc affectauit vel cãm prestitit, non ꝓderet eius excusatio.l.ij.ff.si quis cau. dũmõ se non arctauerit.l.iij.§.si ad diẽ.ff.de re mili. vbi Bar. tñ talis arctatio esset imprudens, ex qbus q voluisset cautelas docere, ad euitandũ duellũ satis possent colligi. Paris in.d.loco tangit vnã qõnẽ notabilẽ vc3 qñ vnus miles ꝓuocat aliũ, si ante diẽ decretũ duelli põt pugnare cum alio antequam imponat finem prime querele. Ista est vera conclusio tam sententia iuris quam militum ꝙ debet primam finire.

SVMMARIVM

1. Prouocator data vna querela an possit eam mutare.
2. Querelarum cumulationi an locus sit.
3. Quid quando in actu preliandi alterum alteri nouaz contumeliam obiecit.
4. Littere quando dicantur iudici porrecte.

Capitulum Quintum.

Discutiamus aliqualiter qõnẽ quottidianã, vc3 si vnus miles prouocauit alterũ militẽ ad duellũ super certa querella, ꝛ fuerunt hinc ꝛ inde araldi cũ litteris prouocatorijs, aduersario destinati in conflictu litteraruz prouocator mutat querelam, ꝛ aliud crimen obiecit, super quo asseruit velle pugnare, an prouocatus audiatur dicendo velle primo satisfacere prime querelle, sñia militum est ꝙ satisfaciendum est prime q̃relle, quod probatur hac ratione, qꝛ quod a principio fuit voluntarium ex post facto effectum est necessarium.l. sicut de actio. ꝛ obli. ꝛ arg.l.iij.§.idem scribit de actio. ꝛ obli. comprobaꝛ, qꝛ nõ d3 conferri in ptãtem mei aduersarij, id quod mecũ h3 agere.l.si idem cum codẽ vbi gl. ampla.ff.de in ius vocan.l.ij. in prin.ff.de eo qõ cert. loco, ꝛ videꝛ casus in auc. q semel.C. quo ꝛ qñ iudex in ver. necessaria h3 vsq3 ad finẽ litẽ exercere iunc. glo.ij. in prin. vbi dicit ꝙ h3 necesse in veteri querella persistere, cum qua sñia transit simplr̃ Paris in.c. an ꝓuocator possit mutare querellaz lib.vj. ꝛ non inuenio repugnantẽ, tñ ego distinguerem vel littere sunt porrecte iudici indicturo duellũ inter ipsos milites, vel non p̃ casu ꝓcedit sñia militũ ꝛ Paris ꝑ dicta iura ꝛ gl. in ſo vo casu vr̃ ꝙ sit dubiũ nã eadẽ gl. rñdẽdo ad.l.j.C. vt nemo inuictus. s. distinguẽdo añ porrectionẽ libelli vel post, ſo casu ꝓcedit sñia gl. p̃ vo nõ, ꝛ sic vr̃ facẽ ꝙ possint milites mutare q̃rellã añq̃ lr̃e denꝛ iudici ꝗ̃ sñiaz sequor. qꝛ l3 lr̃e sint hinc ꝛ inde misse, non tñ adhuc cognitũ est de duello nec cognosciꝛ apud iudicẽ ista sñia vr̃ maxime ꝓcedere, qñ ꝓuocator habuit aliq̃ indicia in pria q̃rella, ita ꝙ nõ temere ꝓuocauit, quo casu iudex non d3 indicere duellũ in alio vo vr̃ ꝓuocator excusandus, ꝛ sic añq̃ vlterius ꝑcedaꝛ vr̃ esse honor vtriusq3. Secus qñ iã cã est apud iudicẽ, qꝛ tunc multa alia cõsideranꝛ vt in causis iudicialibus dicere solemus cogita tñ qꝛ ẽ noua ꝯsideratio vtrũ aũt si sit locus accumulatiõi q̃rellarũ, vide bar. in.l. libellorũ de accus. ꝛ ibi distin. doc. armigeri obseruãt ꝙ p̃ finiaꝛ vna q̃rella ꝗ̃ alia, q̃ sñia solet rep̃hẽdi, † qꝛ duella sunt odiosa, ꝛ iõ sunt restringẽda arg.l.ij.ff.de liber. ꝛ posthu. ꝛ ꝙ põt expediri, ꝛ fieri vno duello, nõ d3 in plura distribui, qꝛ frustra fit ꝑ plura, qõ põt fieri ꝑ pauciora.l. ampliorẽ.§.in refutatorijs de appe. nisi essent ꝯria vel diuersa, ꝛ nõ esset eadẽ defensio vel ꝯrietas induceꝛ in.l. edita actio, de edẽ. ꝛ in.l.j.C.de furt. Paris in dicto loco t3 opinionẽ militum ex eo qꝛ in scõa querella posset nõ fouere iustitiã ꝛ in prima sic, ꝛ iõ debebit dicere renuntia prime querelle, ꝛ fatearis te ius non hr̃e, ꝛ deinde deliberabo ꝛ rñdebo, ꝛ ita fieri poterit si in processu lr̃arũ aliqua iniuria vel dedecus partis allegareꝛ, posset offensus dicere in hoc volo tecũ pugnare, ꝛ defendere hoc esse falsuz, ꝛ renuntio prime q̃relle qñ dubia esset, ista oĩa ex mea sñia ꝓcederẽt vt.S. dixi anteq̃ lr̃e vel cãe essent corã iudice duelli, sed non postea nisi partibus volẽtibus, ꝛ iudex considerabit causas q̃relle per doctrinas.S. allegatas † ex quibus infero ꝙ qñ sunt in actu preliãdi, ꝛ alter alteri obijciat ꝯtumeliã nouã q offensus tali iniuria dicat in hoc volo tecũ pugnare ꝛ defendere esse falsum qõ altera parte nolente acceptare nõ põt super illa re duellum fieri postq̃ est inducta pugna sup prima q̃rela ẽt si dicat ꝙ renũtiat prime

prime, q2 ēt si pliandū eēt oportet φ iudex sup illa re noua cōsi-
deraret, si eēt iustū duellū ɔcedere, q2 cū ipsi duellātes nō possint
duellū inire sine ɔsensu superioris, vt pluries dictū est, ⁊ cā noua
nouū duellū creet, sequit̄, φ oportet φ adsit auctoritas iudicis,
nisi a pricipio duelli dictū fuisset a supiori, φ cōcedit duellū sup
oibus suis differētijs pncipalib⁹ ⁊ emergētibus, qđ fieri nō đz,
tūc eēt secus, ⁊ cogitādū, sup hoc, nā p renunciationē ego nihil
aliud intelligo nisi φ ɔfiteat̄, φ altera pars dicit, vel φ reddit se
aduersario sup illa cā vtcūq3 sit est pinde, ac si eēt victus, ergo p
dicta i.c.an semel deuict⁹ lib.j.nō poterit āpli⁹ pugnare hoc est
4 qđ sentio, si milites ɔriū obseruāt i noie dñi. † Sz hodie qūo di
cunt̄ littere porrecte iudici dicerē, quando prouocator narrauit
causam super qua vult contēdere alicui domino vt sibi cōcedat
saluum conductum certandi in territorio suo.

SVMMARIVM.

1 Prouocandus qñ latetat ne ꝓuocet̄ qūo citari debeat.

Capitulum sextum.

1 SI prouocādus. † Ut nō prouoce tur, latitat, dico φ prouocator narrabit causam suam superiori, quē ipse eligit, ⁊ tunc examinata causa obtenta licētia, quia sine licentia superioris fieri non poterit, ar.l.j. de gladiato ribus, ⁊ sentit Bal.i.c.j. de pace tenē. debebit primo regrere in domicilio ꝓprie sue habitatiōis arg.l.iiij.§.ptor ait.ff.đ no. op. nun. vel ad ipsa3 domū litteras affigere, vt ad ei⁹ pueniat noti tiā vt ibi dicit tex. ⁊ p not. p And. de iser. in tit. de milite vass. q ɔtumax est ⁊ in auc. q̄ in puincia. C. vbi de cri. agi. op. cū multis alijs ⁊ eo pseuerāte in sua latitatione eēt regrēdus voce pconia p no. p Cy. in.l. si accusatorib⁹. C. de acus. vel p edictū p no. in.l. si qs id qđ.ff. de iu.om.iud. si eēt curialis principis ꝓuocabit̄ in curia ipsius pricipis in q̄ deseruiret vel in q̄ ɔuersat̄ corā magna tib⁹ ⁊ nobilib⁹ illi⁹ curie ar. notato⁊ in.c. ex tua⁊ de cle. nō res. ⁊ in.c. qm̄ vt lite nō ɔtesta. hodie obseruat̄ φ in tali casu littere figant̄ in loco publico pnceps territorij catholice agendo nō de beret ɔcedere hmōi licētiā nec tenet̄ vt hr̄ in.c.j. de pace tenēda p.d. paridē de put. in.c. qñ ꝓuocādus nihil rñdit literis lib.vj. vi de ēt aliā q̄stionē si obijciat̄ iniuria ꝟba si sit locusp ugne in.c. an si iniuria eodē lib. cuius dicta non curo referre in presentia.

SVMMARIVM.

1 Miles vnius exercitus an possit duellare cū milite alterius exer citus sine licentia ducis.

2 Proditor restitutus ad honores, famā, ⁊ dignitates si appellat̄ proditor ab aliquo qui cum eo pugnare vult, ⁊ probare φ sit proditor, iniuste prouocat.

Capitulum septimum.

1 AD questionem † Propositā in hoc articulo rñdet̄ nega tiue ex eo φ milites sunt obligati quousq3 sunt ad sti pēdia ad fidelitatē ⁊ obedietiā sicuti subditi ⁊ ꝓhibē tur mittet̄ nūtiū vl' litteras hostib⁹ sine licētia.l.j.i fi.ff.ad.l.iul. maie. ⁊ tenet̄ crimine lese maiesta. q exercitū deseruit vel priua tus ad hostes ꝓfugit.l.iij.eo.ti. ⁊ de re mili.l. ꝓditores cū si.suc cessiue q̄ro, q̄ ꝟba ⁊ cause sunt qbus ipsa iustitia verificat̄, istam materiā amplissime ponit Paris in.c.si.lib.vj.tñ q2 attinet ad rē nōnulla referā pserti, q2 martiales attēdunt ad ꝟba sup qb⁹ iustitiā fundāt, in qbus, q cadit a syllaba iustitie ⁊ ꝟitatis cadit
2 a toto. vt qs nō sit ꝓuocator sed defensor † aliqs cōmisit crimē ꝓditionis ɔ dñm, ⁊ est restitutus in integrū ad honores, famā, ⁊ dignitates, ⁊ appellat̄ ꝓditor ab aliquo, q vult pugnare cū eo, ⁊ ꝓbare, φ sit ꝓditor, tūc iniuste ꝓuocat, q2 nō est āplius ꝓditor facta restitutione, sed đz dicere tu fuisti ꝓditor dño tuo, ⁊ hoc ca su iustitiā fouebit, vel si ego pcussi te ense tu vel filius tuus in cō tinēti me repercutitis baculis, ⁊ vindictā facitis, ⁊ volo tecū pu gnare, ⁊ dico φ tu me pcussisti, vel filius tuus cū baculis inique maleuole, ⁊ ꝓditorie nō bene dicā, q2 l3 me pcusserint, nō est ve rum φ inique ⁊c. q2 vim vi repellet̄ l3.l. vt vim.ff. de iust. ⁊ iu. vel si tu dicas mihi φ ego sum leno vxoris mee, q̄ se ꝓstitui pmittit ⁊ eā retineo, ⁊ ego dico φ nō sum leno, q2 nescio ꝓstitutā, tu di cis imo leno es, non bene dicis, ⁊ iniuste pugnares, q2 ignorans leno esse nō potes, ⁊ sic de alijs poteris cōsiderare, est.n. summe aduertendū, φ semp qui vult prouocare alium iuste moueatur, ⁊ fundentur verba sua in veritate, ⁊ iustitia, ⁊ propterea bene re spiciendum, ne capiatur in verbis.

SVMMARIVM.

1 Duellantiū vnus in terrā cecidit alter super eo incūbit, ⁊ fuit ab eo q erat subtus primo in vētre vulneratus, ⁊ sentiens se vul neratū eū in ore pcussit, ⁊ ambo mortui sunt, qs dicet̄ victor.

2 Occisus quis vř cū mortifere vulneratur.

Capitulum octauum.

1 ACcedat Questio quotidiana, ⁊ male deci sa p doctores, duobus pugnātib⁹ alter cecidit in terrā, alter posuit se supra illū dicēdo cū gladio in ore rendios, altero dicēte rendi os uos, oriendete tu, ⁊ iste percussit primo illū in ventre cū pugione, qui sentiens se pcussū, pcussit ēt ipse in ore aduersariū, ⁊ dimisit illū, q surrexit ⁊ ambulauit, ⁊ statim ambo mortui sunt q̄rit̄ quis fue rit victor, ⁊ istud est pp ordinē exeundi a campo pp fama3 ⁊ me moriā, ⁊ omissis argumētis hic ⁊ inde veniamus ad rē, Paris de put. in.c.ij.li.vij. distinguit, aut mortui fuerunt eodē momen to. ita φ nō potuit secerni, quis primo mortuus fuerit, ⁊ tunc di cat̄ succubuisse ille, q aliū prouocauit ad duellū, ex quo explicite nō pōt dici victor, cū dubia sit eius victoria, ⁊ dubia ꝓbatio nō releuat actorem.c. in presentia de probatio. cum si. q2 actor qui aperte non obtinet dicitur succumbere, ex quo inimicum non de uincit, vt promisit, aut vnus post alium, ⁊ victor sit q postremo morit̄, q2 tpe mortis primi reperit̄ viuus ⁊ retinet cāpū vel dicit Paris pōt distingui φ ille sit victus qui moritur intra campū, ⁊ alter victor qui extra campū, ⁊ si ambo extra moriant̄, q pmo morit̄ victus censet̄, ⁊ si ambo eodē momento erit pacta, vel erit victus prouocator, q promisit cū ense probare, ⁊ est occisus ab alio, ista distinctio licet videatur colorata, tñ non placet in omni sui parte, propterea tu melius distingue, aut enim ambo mortui fuerunt eodem momēto, ita φ nō potest secerni, quis primo fue rit mortuus, nec quis primo alium percusserit, ⁊ tunc dico, φ be ne procedit, φ dicit Paris in primo membro distinctionis per rationem per eum allegatam, si vero ambo mortui fuerunt eodē momento modo vt supra, tamen cōstat quis alterum primo per cussit, vt est in casu nostro, ⁊ tunc dico, φ victus est, qui primo p cussus qđ probo per tex. in.l. huic scripture in §. sed si manumis
2 sus ad.l.aquil. † vbi tex. dicit φ quis videtur occisus cum mor tifere vulneratur morte sequuta, vbi glo. dicit φ tunc mors re trotrahitur ad tempus percussionis per tex. eo. titu.l. item ait.§. j. ⁊ sic iste censendus erit victor, q2 prius occidit aduersarium, ⁊ eū superauit occidēdo, ⁊ licet iste prior percussor fuerit mortuus ex vulnere alterius secundi percussoris eodem momento p pre dicta, tamen mortuus fingitur post mortem primi percusso ris, nec obstat φ ille quem voco victorem, extabat subtus, nam hoc non attenditur dummodo non interficiatur, vel confiteatur in duello, de quo loquimur, ⁊ ita obseruatur apud milites, pro quo optime facit tex. in.l. qua actione.§. si quis in colluctatiōe. ff.ad.l.aquil. ⁊ in.l. in laqueu3 in ver. preterea.ff. de acquiren. re. do. ibi vt expedire se non posset, vel diu luctando expediturus se fuerit ⁊ alium superare, item aut constat quis eorum primo fue rit mortuus, ⁊ eo casu dico φ erit victor qui vltimo moritur, q2 retinet campum, vt dictum est, ⁊ tunc preualet veritas fictioni, si vero moriantur extra campum erit idem dicendum, tamen ante quam exeant ex campo solet cognosci, quis fuerit victor, tamē si accideret casus dubius, q2 non poterit cognosci, ⁊ vt curentur extrahuntur de cāpo tunc procedat φ diximus supra, ⁊ ista vř veritas ⁊ consonat iuri, ⁊ rationi quod nota quia sepe accidit.

SVMMARIVM.

1 Pugnantiu3 alter si alterum in crure vulnerauit qui cecidit in terrā ⁊ stans genuflexus cu3 ense in manu nolēs se reddere si duellum per principem diuidatur an vulneratus dicatur vi ctus, ⁊.j. nume. iiij.

2 Uis est maioris rei impetus cui resisti non potest.

3 Euenire qđ possit quando non inspiciamus.

¶ Capitulum Nonum.

Duo nobiles † Capitanei hispani singulari certamine pugnarũt in ciuitate ferrarie in ꝯspectu, illustrissimi Ducis, et illustriũ gallorũ et hispanorũ, nã ex vtroq; exercitu ibi aderant multi illustres et nobiles, vt audiui, accidit ꝙ alter pugnantiũ strenue post aliqđ spatiũ tpis vulnerauit alterũ in crure ita ꝙ cecidit in terrã, tñ stãs genuflexus cũ ense i manu forti aio ꝑsistẽs dicẽs vulnerãti, et dicẽti, ꝙ se redderet ꝓseguid vestro cõbate vel aliud simile, tandẽ illustrissimus Dux motus clemẽtia, qꝛ quodãmodo pp magnã effusionẽ sanguinis vulneratus deficiebat, diuisit duellũ taliter, ꝙ vulneratus hrẽt suũ aduersariũ ꝓ mortuo, qđ ñ fuit ex ꝯsensu vulnerati, q successiuo tpe curatus negabat se victũ, qrit qd iuris, et vr ꝙ vulneratus sit victus, et ꝑ ducẽ dãdus sit captiuus vulnerãti, deiectus fuit in terrã, et non poterat se erigere, et tũc dr superatus potẽtia vulnerãtis arg. l. ij. qđ metus cã † vbi dr ꝙ vis est maioris rei impetus, cui resisti nõ põt, facit tex. in. l. iij. in fi. cũ glo. in verbo deiecerit de vi et vi ar. cũ multis alijs q. n. tenet in via inuictus lz nõ claudat dr esse in carcere detẽtus, nã carceratus dr ille q de loco libere et tutus nõ pt recedere. l. succurrit. ff. ex q. cã. maio. ẽt dr eẽ captiu⁹ hostiũ q est in eorũ ptãte vel intra presidia hostiũ. ff. de cap. l. postliminij ius in ᵭbo ꝑsidia, et sic cũ iste nobilis nõ potuerit se leuare, sz stabat genuflexus, et sic detinebat inuictus pp potẽtiã alterius censendus erat i potestate aduersarij, ergo deuictus vr iuste ab illustrissimo duce datus fuit ꝓ mortuo nõ obstãte, qꝛ adhuc viuebat, et vixit, qꝛ pñs status dz attẽdi. l. si alius. §. idẽ. ff. qđ vi aut clã, et. l. iulia. ff. q et a qb⁹ et de ver. ob. l. si filius, et. ff. de stipul. ser. l. si vsufructũ, vbi casus aduẽtitij nõ sunt ꝯsiderãdi, † et hoc ẽ verũ ꝙ in his q̃ ꝯsistũt in facto mero, quo ad ꝓximũ nõ inspicim⁹ id qđ euenire põt. l. fm. §. q fundũ q satisd. cog. fm Bar. et bal. in. l. si id qđ. §. si vna de iuris. om. iu. qꝛ nõ debemus sperare fortunã aduersaz hominis. l. iter stipu. §. sacrã. ff. de ver. ob. maxie, qꝛ fuit iudicatũ ꝑ tm̃ principẽ, cui snie nõ vr nullo pacto refragãdũ, in ꝯriũ facit, qꝛ vulneratus poterat aduersariũ superare, et vincere, vt in simili casu aliqñ accidit, et ẽt ꝓbat in. l. qua actiõe. §. si qs in collucratione ad. l. aql. et i. l. in laqueũ. §. ꝓterea. ff. de acq. re. do. et ideo duello nũdũ expedito nõ poterit iudex ꝓnũciare si milẽ sniaz i dedecus vulnerati, q adhuc reluctabat fine victorie nõ expectato † ego in hac re dicã quodãmodo inuictus pp causas vrgẽtissimas sniaz meã, qꝛ amicus Plato amicus Socrates, magis amica ᵭitas, ista est snia militũ, et vera iudicio meo, ꝙ iudex seu dñs nõ dz derimere duellãtes fine victorie nõ clare cognito, et sic cũ ᵭitas sit, ꝙ iste adhuc viuebat, et vixit, et non se reddidit nõ est iudicãdus oino victus, ꝓserti, qꝛ nõ erat letaliter vulneratus, qꝛ vixit, Cũ igit fuerit dubia victoria, et ille vulneratus fuerit actor, seu ꝓuocator, sequit ꝙ nõ põt dici victor. c. i presentia de ꝓbatio. nec ob. illud ꝙ dici solet ꝙ poterit tũc petere vulnerãs a iudice ꝙ redigant oĩa ad pristinũ statũ ar. l. sed si ꝑ ptorẽ ꝑ totã legẽ qbus ex cau. ma. cũ si. et tũc reintegrato duello si ille, q erat deiectus ad terrã, et vulneratus vellet pugnare debebit se ponere in eo statu quo erat tpe dissolutionis duelli, et si nõ vult, iudex debebit in eius ꝯtumaciã ꝓnunciare sniaz vulnerãtẽ eẽ et fuisse victorẽ maxime, qꝛ dicere poterit iudex, seu illustrissimus Dux ꝙ illud qđ ipse fecit fuit ex clementia, et ꝙ nihil aliud fecit q̃ releuare ipsuz vulneratũ a morte vera, q̃ oium iudicio eminebat, nõ ob. ꝙ postea iterũ ijsset, ista rõ est fortissima qꝛ in certis nõ est opus coniecturis, tñ ad oĩa ista poterit rñderi ꝙ dñs duelli seu iudex ex volũtate sua ꝓter morẽ belli et duelli non vz qdq̃ agere, qꝛ esset error manifestus in sua snia, et sic nõ valida, nec eo casu tenet amplius pugnare, nec redire ad pristinum statũ, qꝛ actor nõ ꝓbauit tpe duelli, qđ intẽdebat, et ita sentio saluo saniori et meliori iudicio, tñ verũ est ꝙ ad extimationẽ hoium hr ꝓ victore, et maximã laudẽ et gloriã meret, etiam vulneratus nõ viuit cũ dedecore, qꝛ strenue se gessit, et in veritate non fuit victus, vt dictum est, rogo ꝙ lector boni consulat.

SVMMARIVM.

1. Victus non debet victori seruitia vilia prestare.
2. Victor potest victum ad tempus retinere vt pecunia pro expensis redimatur.
3. Victus in duello non efficitur seruus victoris.
4. Stilus armorum debet esse in ratione fundatus. Ratio naturalis inter milites seruatur.

¶ Capitulum Decimum.

Questio † Solet multoties iter armigeros eẽ an possit victor mãdare seruitia vilia victo et se reddẽti. ꝯclusio est, et vera ꝙ victor dz potius ꝯsuetũ obsequiũ, quã seruile ministeriũ petere, arg. l. libertas. C. de obse. et tex. in. l. locũ ver. q̃uis. ff. de vsufru. vbi hñs vsumfructũ serui, nõ põt ꝯrijs ministerijs, aut insuetis, artificiũ eius corrũpere, sic in casu nro nõ poterit vincẽs nobilẽ, vel militẽ captiuũ ad opus seruile ꝓponere, qđ cũ dedecore ledat eius existimationẽ, et in hoc sequẽda sunt exẽpla maiorũ l. ꝙ Julianus ad fi. ff. ad trebel. Videmus. n. dños, et milites capiẽtes alios in bello, illos honoribus afficere et relaxare ad fidẽ et sic etiã armigeri inferiores, quos capiũt, relaxãt ad fidẽ, vel pecunia redimunt et nõ afficiunt captiuos iniurijs, aut cõtumelijs. † Bene fateor ꝙ ipsum detinere ad tẽpus, vt pecunia redimat, et fidẽ sibi demittere saltẽ pro expẽsis factis in duello, argu. tex. in. l. liber captus et. l. is q. C. de cap. et ꝙ posset ab eo petere auxiliũ ꝑsonale puta, si ab alio opprimeret, maxime qꝛ q in duello capiunt, nõ efficiunt serui capientiũ, sicut ẽt nõ efficiunt serui capti in bellis publicis, in dictis a superiore. vt. l. hostes, vbi Bar. ff. de cap. Sz tãtũ sunt captiui victoris ad fidẽ, vt veniat, ad omnẽ ipsius reqsitionẽ, et vocant ꝑsioneros, dela se ꝯsuetudine militari, et solitũ est, vt soluãt taliã scđz qualitatẽ ꝑsonarum, et in terminis dicit Bal. in rub. de treuga et pace, † ꝙ victus in duello nõ efficit seruus victoris, qꝛ testari põt et facit, qđ habet in. c. j. et ij. de cleri. pug. in duello cũ alijs. Nã cũ ista duella fiant ad experimentũ veritatis, vt dixit Bal. in. l. j. de edil. edi. et ille reddiderit se vt captiuus, nõ licet vlterius seruire ꝑ supradicta, licet aũt aliquos armigeros aliqñ hec fecisse, dicant, processerunt ꝯ omnẽ rationẽ, et stilũ armorũ, et legũ, † stilus. n. armorũ etiã in ratione debet eẽ fundatus, et cõi militũ obseruatiõe probatus, argu. tex. in. c. cõsuetudo. l. disti. et de triente et semis. §. consideremus, Nã in bellis, et inter milites ratio naturalis obseruat, vt in titu. de re mili. ff. et. C. et cũ ista careant ratione, nõ habent consequentiam. l. ꝙ vero. ff. de. ll. cum alijs &c.

SVMMARIVM.

1. Ensis inter duellantes ẽ iudex qui sententiam profert.
2. Sententia quomodo proferatur qñ alter die statuta in campũ non venit nec excusatorem mittit.
3. Excusationes q̃ admittant, et q̃ repellant ꝑ iudicẽ duelli.
4. A sententia iudicis duelli non appellatur.

¶ Capitulum Vndecimum.

Votum Nobis ñ fuit i hmõi opusculo scribẽdo multa cõgerere, sed ea quibus milites tẽpestatis nostre vtuntur, et licet sint ꝑ alios optime discussa, maxime ꝑ dictũ Paridẽ, tñ spero auctore deo lector amãtissime ꝙ tibi nõ displicebũt scripta nostra qppe cũ tẽpora hodierna respiciant, et licet multa omiserimus, tñ ex dictis nullus casus fere erit in hac mãa, q nõ poterit decidi. † Superest vt in calce dicamus qualr sit ferenda snia in hac materia duelli, gladius certe est primus, et supremus iudex in singulari certamine, qꝛ est, q iudicat, punit, ac calũniantiũ iniquitates expellit, vt in ꝓhemio insti. et exequit suas vindictas, qꝛ neminẽ habet superiorẽ, nisi deũ et veritatẽ, et vbi ensis iudiciũ deficit, tũc his modis snia ꝓfert † ꝑmo si vnus duellãtiũ nõ cõparet i die destinata, tũc alter cõparẽs de more expectabit tota die intra cãpũ, seu lizã, et si illa die nõ cõparet, ꝑseuerat i ꝯtumacia, tũc in meridie vel in hora cõpetẽte, put visuz fuerit iudici, fiat ꝓclamatio trina, hoc modo si est talis miles, vel nũtius ad ipsum legitime excusandus qꝛ talis cõparet, ad diẽ deputatã, et est paratus ad pugnã, Sole vero declinãte, et eo nõ cõparẽte, cõparens astabit corã ꝑfecto, et dicet qualiter veniat paratus ꝓ tali re certare &c. et aduersarius sue culpe ꝯscius et de iure suo pessimo diffidens nõ cõparet, petens ad decus, et honorẽ, et vtilitatẽ ipsius cõparẽtis, et ad pugnã, ꝑsto parati, pronuntiari, iudicari, declarari, et ad dedecus, vilipendiũ et iacturã, noteq; infamiã nõ comparẽtis, decernere, qbus ꝓtestatis, cõtumax ꝑ ꝑconẽ, vel armorũ regẽ. Iterũ cõuocat, et reqritur alta, et intelligibili voce, deinde expectet vsq; ad solis occasum, et stellis cõparentibus, iudex cũ ꝯsi. procerũ, et militũ aliorũq; rei militaris experiẽtiã habentiũ, ꝓnunciabit illũ eẽ ꝯtumacẽ, et ꝑ cõfesso haberi, et dicta sue

falsa, et iniqua et iniuste voluisse pugnare, et iniustã querelã habuisse, ipsumq; apparẽtẽ fuisse paratũ, defendere honorẽ, et famã suã cũ armis &c. in die statuta, et ideo absoluet ipsũ et qd habeat pro victore, et cõtumacẽ haberi pro victo, decernẽdo ipsũ eẽ militem reprobatũ, et reprobãdũ, et de cetero diffamatũ et a militũ pugna repellẽdũ, et alia q̃ de more militantiũ fieri solent. † Si vero mittit excusationẽ, iudex cõsiderabit vtrũ sint admittẽde, vel nõ et si iuste fuerint, decernet preliũ pro alia die, si iniuste, repellẽde, et ista fient in prouocato, et prouocante cõtumacibus adaptãdo verba secundum exigentiã cause, et psonarũ, † a cuius sentẽtia, vtrũ possit appellari vel ne vide. d. Pari. in pen. col. et fi. sui solẽnis tractatus de duello, qz nõ video, que possint addi, nec detrahi in sua solemni pratica. Deo op. max. sit honor et gloria.

FINIS

Andree Alciati Jureconsulti clariss. de singulari certamine, Liber.

SVMMARIVM.

1 Monomachia apud grecos apud nos duellum dicitur.
Duellum vnde dicatur.
2 Duellum antiqui dicebant quod nos dicimus bellum.
Perduellionis crimen.

¶ Duellum vnde dictum. Primum.

1 Singulare. † Certamen veteres Greci monomachiã dixer̃, nostrates Jurisconsulti duellum, ita dictum existimantes, quasi duorũ bellum sit. † Cũ 2 apud antiquos duellũ transmutatione literarum simpliciter diceret̃, qd nunc bellum est. Unde et perduellionis crimen in lege. xij. Tabul. appellatur, cũ quicquaz hostile aduersus rempub. eius ve securitatem gestum sit. Nos tamen recentiorum consuetudinem quandoq; approbabimus, haud indignum rati, auctoritatem vsus eousque pollere, vt vocabulis significationẽ, et mutare et auferre possit.

SVMMARIVM.

1 Duelli inuentores fuere mantinei greci.
Armature veteres mantinee dicũtur.
Ephestrides supraueslis.
2 Duelli inuentor fuit stigius tirannus.
3 Duellum paridis cum Menelao, Enee cum Diomede.
Hectoris cum aiace, Turni cum Enea.
4 Romani gladiatores suos habebant, et quare.
5 Gladiatores de Republica per Theodosium eiecti fuere.

¶ Quis primus duellum inuenerit. Secundum.

1 Duelli. † Usũ a Mãtineis in Grecia repertũ eruditorũ quorundã cõsensu fere receptũ est, eo potissimũ argumẽto, qd bellicũ sagum, vel teresq; armaturas mãtineas appellant, quo noie et ephestridẽ, quã vulgo supraueslẽ vocamus, et conos, et pẽnas, et emblemata huiusmodiq; pugnãtiũ ornamẽta dici i psentia possunt. † Ego Stigij tiranni bella mũdo inuehere meditãtis rudi 2 mẽtũ, et iccirco vetustissimũ huiusce digladiationis vsũ fuisse satis, et sup scio, cum et Homerus nõ vno in loco eius meminerit. 3 † nuncq; Menelaũ cũ Paride pro Helena singulari certamine corã vtroque exercitu certamẽ inducat, nũc Aeneã cũ Diomede, Hectorẽ cũ Aiace. Uirgiliusq; maximus poetarum Aeneida suã Turni nece cõcluserit, q pro vxore Lauinia cũ Aenea Porrigio manũ cõseruerat. † Habuere et Romani gladiatores suos, 4 q venali sanguine in arena decertarent, hos magistri et instituto res, qbus Lanistarũ nomẽ ex seruorũ delectu, ac libertorũ comparabãt. Eorum genera quatuor, retiarij, secutores, mirmillones, hoplomachi. Ludis Funebribus cõmitti solebant, qd defuncti hominis anima placari Manes deos psuasum habuere. Uerum ea potissimũ causa inducti sunt, vt hoc spectaculo assuefacti Tirones, cruentũ hostẽ nõ expauescerent, accidebatq; plerunq;, vt in hoc muner̃ ẽt libere cõditionis viri nomẽ darẽt, alij vt specimẽ virtutis aio insitũ ostẽtarẽt, alij vt quas disceptãdo cõtrouersias 5 finire nõ poterant, Martis vltoris arbitrio pmitterent. † Oẽs Quiritium iure ex edicto Pretoris infamia notati, diez Theodosij Imper. constitutione, penitus de Republica eiecti sunt.

SVMMARIVM.

1 Monomachia in qua diuinum iudicium tentatur canonica, et ciuili lege prohibita est.
2 Prouocatus ad duellũ vti se deffendens certare potest.
3 Duellum permittitur cum quibus ius est belli.
4 Principes de regno cõtendentes licite certant.
5 Regũ duellũ iussu Pape Martini pro regno sicilie.
6 Duellum duorum fratrum regum vngarie.
7 Principũ consiliarij nõ consulunt principi duellum.
8 Germanie populi qñq; suos principes cõpellũt, vt certent.
Martini Pape, factum laudatur.
9 Pãcratiũ seu colluctatio quare de iure ciuili pmittitur.
10 Pancratium apud grecos inuentum fuit.
11 Ludẽs cũ lapidibus aut pugnis si sine dolo occidat non punit̃.
Armorum appellatione quid veniat.
12 Duellũ pmittit̃ in quibusdã casibus p Federicũ Imperatorem.

¶ An duellum concessum sit, et quibus casibus. Tertium.

1 Pontificum † Romanorum legibus monomachiã omnẽ prohiberi cõstat, vt̃ eni iudiciũ diuinũ tentari, et quãplurimi, et quorum causa iure, et equitate optima erat, stolidissimi Deorũ oium Martis arbitrio pugnãtes occubuere. Qua propter et iure ciuili reprobari huiusmodi certamina in confesso est. 2 ¶ † Nõ tñ ãbigo, si qsq; armis strenuus vt ferro decertet prouocet̃, honoris sui tuẽdi cã ipune eũ in sequestrẽ agrũ fide publica pdire, armisq; rẽ gerere posse, is. n. iure gẽtiũ quodãmodo se defendit. Jntra vero principis sui territoriũ iure nõ liceret, cuz alia decus suũ tueri rõne possit, et in agro populi Romani incõ 3 sulto pncipe ferro decerni lex vetet. † Jnter eos quoq;, qbuscũ ius est belli, singularis cõgressus pmittit̃, dum tñ miles nõ nisi ex indulgẽtia Jmpatoris sui pugnet. Sic Ualeriũ Coruinum, sic M. Torquatũ, cõpluresq; alios certasse apd rerum gestarum auctores legit̃. † Principes quoq; ipsos de regno ãbigẽtes cõtẽtio 4 nes suas hoc modo finire ius fasq; est. Cũ. n. bellũ nõ nisi maxima humani gñis calamitate inuehat̃, qd iustius excogitari põt, quã vt tanta noxa de medio sublata, hi potissimũ soli armis decernant, ad quos ea res ptinet, victoreq; res sequat̃? † Extant 5 apud veteres huiusce rei exẽpla, quorum Caroli Andegauẽsis, et Petri Tarraconẽsis illud potissimũ est, q cuz de insula Sicilia bellũ diu gessissent, Martini Pontif. Roma. collegijq; Cardinalis auctoritate, Burdegale in Aquitanis, armis concurrere pacti sunt, iureq; iurãdo sanxerũt vter victus eẽt, insula decedere, nec amplius de ea re cõtrouersiã facer̃. † Memorabile et duo 6 rũ fratrũ Hungarie, q̃ inferior Pãnonia est, regũ. Cũ. n. instructo exercitu iãiã cõgressuri forent, piculũq; eẽt ne in gẽtis internitionẽ certaret̃, alter solus intra fratris psidia ingressus, ad eũ se recta deduci clariore voce petijt, pgressusq;, Quid, inqt, frater opus est tot fortissimorum hominũ sanguine alterutri victoriã querí? quin nos potius cõmittimus manus? atq; hec idẽtidẽ exclamãs, hostẽ trucidauit, oibus eius audacia pterritis, et qz regis frater erat, tela inhibẽtibus, sicq; vniuersa gens in victoris ius atq; ditionẽ peruenit. Rarissima tñ sunt huiusmodi exẽpla, et q̃ vix singulis etatibus proueniant. † Nã q in principũ cõsilio sunt, alij socor 7 diã, timoreq; Dñi obtegẽtes, alij publicis malis locupletati, cõsulere solent ne in aptũ discrimẽ pceps eat, aut causaz, quã optimã mentiunt̃, fallaci armorum iudicio subijciat, nec difficilis hac in re est psuasio. † Sarmate tñ, et Germani apud quos plurimũ 8 plebs põt, plerunq; principes suos in id adigunt, vt mutuo decernãt, ipsi horum malorum securi, et aliud agẽtes. Prohibitiõis. n. rõ hoc casu cessat, cũ nõ magis monomachia iudiciũ diuinũ tẽtet̃, quã iusto exercitũ cõflictu, cũ et in bello quoq; plurimũ fortuna possit, et plerũq; cõsilio vincat, q armorum virtute inferior habitus erat. Pontificis itaq; Martini factum laudo, atq; ceteris imitandum censeo. ¶ † Probatur et iure Quiritium collu 9 ctatio seu Pãcratiũ, qm̃ is cõgressus nõ ob iniuriam, sed virtu-

tis causa fieret, vixq; accidebat vt eo in ludo occidi qsquā posset. Nō.n. armis, aut fustibus, sed pugnis, calcibus, cubitis, nudi & in ceno vel arena se volutantes, & inuicē supplātantes certabant.

10 † Vetustissimū Grecorum inuentum, & quo ab Hercule Anteus superatus fuerit. Qua de re extat elegans Diotymi epigramma sic a nobis latine redditum.

Conseruere manus valide in certamina lucte.
Neptuni soboles, stirpsq; superba Iouis.
Premia non illis lucenti ex ere lebetes,
Dicta sed alterutri vita ve mors ve fuit,
Occidit Anteus, decuit victoria Graium.
Grecia enim lucte non Lybis auctor erat.

11 † Nā sepenumero a prudētibus respōsum scio, quoties moribus ciuiū ludus aliqs in vrbe admissus eēt vt pugnorū Senis, lapidū Bononie, perticarū Laude Pōpea, si qs occisus fuerit, nullū pene locū eē, dū nō dolo malo, sed ɔsueto lusui operā dantibus id actū proponaf. Putarē tñ ad bonū principē ptinere, quoad eius fieri posset, vt corruptelā hanc potius ꝗ̄ cōsuetudinē aboleat, cū in lege Cornelia teli appellatione nō minus lapides, & ptice, ꝗ̄ enses, & gladij cōtineanf.

12 † Cōstituit & Federicus Aenobarbus Imperator, vt si qs homicidiū ppetrasset, accusatusq; se defensiōis cā id fecisse allegaret, & duello ostēderet, absolueref. Idēq; in eo, q nō homicidij, sed illati vulneris reus esset. Sed hec lex moribus nřis penitus abrogata est. Ut eniz omittā aduersus Pōtificias iussiones ita sancitū fuisse, qs putaret hanc legē obseruādā, q̄ a ratione naturali, publicaq; vtilitate penitus aliena est? Cū.n. de delicto nō ābigaf, constetq; vel occisum, vel pcussum hoiem, debet reus ipse exceptionē suā probare, si nō defensionis cā fecerit, cū aduersus eū legis sit psumptio. Finge neminē velle cū eo ɔgredi, an ius vindicte, quod ad Rempublicā ptinet, extingueť. Quā absurdū, vt qui iniuriā sibi, vel alicui suoꝝ factā iudici indicauit, prosequutus est, probauit, rei arbitratu armis decernere cōpellatur, & malū malo addere.

SVMMARIVM.

1 Duellum per longobardos concessum in.xix. casibus seruatis tamen quibusdam, quod alias permissum non erat.
2 Arma qb⁹ res i duello agebaf p legē lōgob. erāt scuta & fustes.
3 Pugiles cū cestibus pugnantes greci instituerunt.
4 Cōstitutio philippi pulchri gallorum regis non multum a lege longobarda differt.
5 Detestatō pncipū Italie ita passi cāpū gladiatorib⁹ ɔcedētes.

¶ Consuetudine duellum approbari. Quartū.

1 Quamuis Igitur iure ciuili, & Pontificio duellū prohibeaf, qbusdā tamē gentiū moribus receptū fuit. Ex qbus vetustissimi Longobardi, quoties corā iudice integra probatione defectus quisquā eēt, aliquidq; ad plenā intentionis fidē pretori faciendā deesset, duellū multis casibus cōcedebant, dū tñ q rē pugna decidi petebat iureiurādo sanxisset nō dolo malo, nec calumnie causa eo confugere, sed qz aliter quam diuino iudicio rei geste veritas erui nō posset. Sunt autem hi fere casus, Si lese maiestatis reus non quisquam delatus est. Si homicidiū qs intra induciarum tempus fecisse, vel parricidium causa hereditatis adipiscende arguatur. Si incendiarium te, vel periurum, vel depositi, quod non minus.xx. aureis censeatur, abnegatorē, vel falsi documenti confectorem, violentum ue compulsorē, vel rei a seruo tuo surrepte receptatorem dixero. Si parētis, cuius heres extitisti es alienum dissoluere nolueris. Si cucullum me, aut adulterum, aut vxoris tue attrectatorē predicaueris. In mulieres quoque huiusmodi prouocationi eo iure locus est, certamenq; pro eis propinquiores suscipiunt, aut quos ipse in hac re sibi aduocatos, honorisq; propugnatores constituunt. Si eniz maritus adulteram vxorem dixerit, pugnandum est, quod & ad quemlibet extraneum porrigitur. Idem si necem mariti eā procurasse asseueretur. Contra seruum quoque qui in libertatē se prouocauerit, assertionis iudiciū arbitratu domini per duellum definitur. Sed & si male fidei possessorem te dixero, licebit tibi si quinquennio possederis, vel sacramento tuam causam tueri, vel duello. Nō si de dominio, possessionisq; acquisitione ambigatur, & vterque priora iura pretendat, tum quoq; singulari certamini locus est. Idem cuz vtrinque testes in iudicio producti, cōtraria confusaq; asseuerant. Nec omnino barbare, irrationabilesq; huiusmodi constitutiones sunt.

2 † Cum enim Longobardorum duello scutis solum & fustibus res gereretur, raroq; accideret quenquā occidi, non multum a pancratio vel colluctatione certamē id abfuisse existimādū est.

3 † Fuerunt veteribus Grecis instituit pugiles, qui plūbo onustis cestibus inuicē lōge periculosiore conatu decertarent, nec tñ Ledeos fratres, aut Herculē, Ericē, Entellū, qui his precelluere idcirco barbaros quisquam dixit.

4 † Ceterum neque a Longobardorū legibus Gallorum consuetudo multum dissidet. Apud eos enim hec Philippi Pulchri cōstitutio etiamnū extat, Si quis occulti criminis, capitalisq; reus sit, atq; ita de eo constet, vt questioni subijci possit, condemnari non possit, is arbitratu accusatoris duello experiatur, que lex summa ratione nititur. Nam cum iure ciuili existentib. solū indicijs torqueri, equuleoq; alligari reus debeat, si accusator, cui alioquin talionis pena subeunda esset, malit etiā perduelli questionem rei veritatem patefieri, audiēdus est. Nō solet autē in Gallia aliter ius monomachie a rege vel his, qui illi a cōsilio sunt, permitti, quam ex Philippi constitutione. Nō si quis temere alium prouocauerit, eum male mulctant.

5 † Qua in re amplissimi ordinis seueritatem laudo, regulosq; quosdam Italie detestor, qui passim, & sine delectu campū securitatemq; territorij omnibus petentibus concedunt. In Italis vero cuz de controuersia aliqua verbo inter homines litigatur, qui alterū mētiri dixerit, puocari ad duellū potest. Censetur eniz atrox iniuria, quam si aliter quam ferro hi Thrasones aboleāt, de honore suo actū arbitranf, hincq; frequēs est puocatiōis exordiū.

SVMMARIVM.

1 Prouocator dicif qui primo cepit ex vi sermonis.
2 Reus si petat reuocari decretum missionis in possessio. contra eum factum actor dicitur.
3 Prouocator iniurie a duelli prouocatore differt.
4 Damnatus ob homicidium si dicat fecisse ad sui deffensionē, & duellum offerat secūdū.l.longob. prouocator dicitur.
Prouocator nō dicif qui te proditorem dixerit licet eum mentiri responderis nisi ad pugnam te inuitauerit.
Quid mentiendo dixeris te velle cum armis probare.
5 Duellum proponens actor dicitur.
6 Concilio libelli, & non sonus verborum attenditur.
7 Prouocator iniurie debet actoris partes sustinere.
8 Armillatores pessimum genus hominum.
9 Libellum generalem vel cōditionalē proponens actor est.
10 Verba ista si tetigeris armillas pugnabo actoris sunt.
Secus si dicat qsqs tetigerit duelli mihi cā astrictus, qz sunt rei.
11 Campū petens designari reus est.
12 Conditionaliter intendens vti inepte agens siue dedecor negligi potest.
13 Duellū debet ex causa iusta moueri.
14 Cautela aduersus istos gloriosos milites ostendētes se magnanimos, & ad duellum paratos.

¶ Quis prouocator. Quintū.

1 Videndum Igitur quis prouocator sit. † Et nō est dubium ex vi sermonis eum intelligi, qui primo ceperit, & vnde prior exorta est iniuria. Sed sicuti in iure quādoq; dubitatur qs actoris, & quis rei partes sustineat, ita & in monomachia plerunq; ambigitur.

2 † Nam & reus in cuius bonorum possessionem ob contumaciam itum est, si reuocari decretum pretoris postulet, actor dř. Idē in eo, qui pignoris capionē, vel aliā executionē principaliter cācellari intēdat. Is quoq; q instrumētū rescindi petit, si nō possideat, actor dř.

3 † Quibus exēplis ego arbitror nō eū, a quo prior iniuria exorta, ēst puocatorē eē, sed eū, q puscertamē indixit. Ille ergo iniurie, puocator recte dř, hic duelli, Quā sniā scio plerosq; lanistas minime pbaturos. Sed ego q a Iuriscōsultis tradita sunt, queq; a pstantissimis huiusce artis accepi, ea mauis insequēda arbitror, ꝗ̄ hoꝝ innixas nulla rōne opiniones.

4 † Qua pp ob homicidiū dānatus, si Federici lege se ob defensionem sui fecisse dixerit, duellumq; obtulerit, prouocator dicetur. Qui vero te proditorem vel capitalis criminis reum dixerit, quamuis tu mentiri respōderis, nō tamen duelli prouocator iccirco diceť, nisi recepta responsione ad pugnā te inuitauerit. Quod si tu respondendo mētiri eū, teq; singulari certamine id approbaturum professus fueris, tu ille ipse verus prouocator eo.

tores. Potuit.n.existimare,q te ꝓditionis insimulauit, alia te
5 ratiõe honoris tui causaz suscepturũ,q̃ duello. † Cumq; tu ad
specialẽ duelli probationẽ suscipiẽdã eum appellaueris, merito
actoris partes sustinebis. Sed ⁊ si te sic cõpellauero, Q̃m illud
a te in dedecus meũ dictũ factũ est vt honorẽ meũ defendã, vo-
lo tecũ armis cõcurrere, sicq; me defendere, arbitror me prouo-
catorẽ eẽ, nec.n. verboꝝ integumentũ formulã actionis variat.
6 † Et sicut in iudiciarijs libellis ꝯclusio ipsa spectãda est, nec ver
boꝝ sonus attẽdit̃, sic ⁊ hoc casu id obseruãdũ est, qđ me in bel-
lũ ꝓuocas, tametsi tu defensionẽ appelles, q̃ respectu ꝯgressus
offensio est. Idẽ respõdẽdũ cẽseo, si hac formula verba cõcepta
proponant̃. Q̃m in honorẽ meũ iniuste debacchatus es, si te af
firmes recte fecisse, paratus sum iudice gladio ostẽdere falsa te
opinione niti, ⁊ mẽtiri. Et hic.n. si sibi respõdeat̃, recte atque ve
re factũ, nihilominus actor est, ipse.n. ad pugnã vltro prouocat.
Alter igit̃ recte ꝓuocator iniurie dicet̃, alter duelli. Sed hoc in
tractatu parũ refert, qs in iniuria occuparit, solũq; inquirimus,
7 qs in duello actor sit. † Nõ putari tñ pricipẽ errare, q in dubio
eũ, quẽ iniurie ꝓuocatorẽ cõstat, partes quoq; actoris in duello
sustinere iubeat, at in claris nullus erit ꝯiecture locus. Vex per
8 quã ambiguus est articulus, † Quid in his cẽseamus, q emble-
mata, vel armillas gerunt p orbẽ terrarũ vagãtes, leges hac ꝓ-
posita, vt quisqs ea tetigerit, sibi certaminis causa addictus cẽ-
seat̃. Homines stultissimi, ⁊ viribus suis abutẽtes, nõ multũ ab
simili pene afficiendi, q̃ q scopelisinũ in Arabia faciunt. Igitur
hi, q armillas attrectãt, viderent̃ ꝓuocatores eẽ, ipsi.n. irritant
rẽ ꝯ domini prohibitionẽ tangẽtes. Nec multũ ab his differũt,
qui aduersus prefecti voluntatẽ in arcem, vel presidium audent
irrũpere, neq; dubiũ est rei sue hanc legez posse imponi, ne eam
9 quisquã attrectet. † Ecõtrario armillatũ prouocatorẽ cẽseri ex
eo videt̃, q cõminatio cõditionalis est, Si tetigeris, pugnabo.
At eueniente cõditione et si a volũtate rei pendeat, actor, qui li
bellũ generalẽ, vel ꝯditionalẽ ꝓposuit, nõ ideo minus actor est.
Censeo igit̃ in animaduersione verboꝝ ꝯtrouersiã esse. Aut.n.
10 lex sic cõcepta est. † Quisquis armillã tetigerit, is duelli cã mihi
addictus esto, ⁊ armillatus ꝓuocator est, q eũ sibi addictum, ob
ligatumq; affirmat, aut lex. Quisquis, inquit, attigerit, is me sibi
perduellẽ experiat̃, ⁊ attrectator, q attingendo hoc egit, vt expe
riret̃, videt̃ ipse ꝓuocare. Ex facto quoq; illud q̃stionis fuit hac
in specie, Accepi te duces exercitus Veneti ihelles dixisse, qđ
iudicio meo iprobe a te dictũ est, cumq; id mea paꝝ referat, ve-
lim certior ex te fieri an verũ id sit. Responsio Galli, Ducibus
Venetis nõ maledixi, nec mei moris est, verũ q tu me improbe
dixisse affirmas, mẽtiris, idq; tibi in cãpo ꝓbaturus sum, si eius
designationẽ literis ad me tuis ꝺclaraueris. Dubitatũ fuit vter
11 duelli ꝓuocator esset, ⁊ Gallũ nõ eẽ vero proprius est, † q̃m qui
sibi designari cãpũ petit, is ꝯsuetudie Cisalpine Galle reus est,
qđ infra differam. Respõsio igit̃, cui annexa est cõditio, nõ vlte
12 rius intelligẽda fuit, quãuis verboꝝ necessario inferret. † Illud
sciendũ, eũ q cõditionaliter intendit, absq; vllo dedecore tanq̃
inepte agentẽ negligi posse, vt in eo respõsum est, q ita denuntia
uerat, Si me improbũ hominẽ dixisti, aio iniuste te fecisse, eoq;
13 noie diẽ ad decernendũ armis tibi dico. † Qui.n.in id certamẽ
descendere vult, nõ nisi ex certa cã moueri debet, a quo fit vt etiã
in iudicialibus litibus disiuncti, vel sub cõditione intendens nõ
14 audiatur. † Solent aũt gloriosuli qdã eo modo verba cõcipere,
nõ q ex animo certare velint, sed vt magnanimos se ostendãt, ⁊
in vltionẽ (nisi ille detrectauisset) paratos. Quapropter eis re-
scribendũ est nõ id dictũ diffitendo, ne timore sui perculsum ad-
uersariũ sic respõdisse glorient̃, sed simpliciter, nõ recte nec more
militari eos intendisse, cũ recte intenderint, tũ responsurũ se eẽ.
Nec multum refert cõditio expressim adiecta querele fuerit, an
probabiliter propter ambiguitatẽ verborum dubitari de eo pos
sit, in re enim dubia contra scribentem interpretatio fit.

SVMMARIVM.

1 Prouocatoris conditio in aliquo est deterior q: in re dubia cõ tra eum pronuntiandum est.
2 Prouocato ex lege Federici Imperatoris datur ellectio loci, temporis, armorum, ⁊ iudicis.
3 Ellectio loci ⁊ temporis iure longob. iudici spectat.
4 Prouocator ẽm consuetudinẽ gñalẽ diem, cãpũ, ⁊ eius limites eligit prouocatus vero arma.
5 Prouocator armis ellectis a pduelle suo pugnare cogitur.
Prouocator triplicẽ cãpũ ꝓuocato assignare debet ex quibus reus vnum optabit.
6 Prouocator pmũ pmoneri debeat qbus armis sit decertãdũ.
Arma cum quibus certatur paria esse debent.
7 Patratu facinus reũ preuiso cõmodo indignũ reddit.
8 Prouocator prouocationis legibus subici debet.

¶ Prouocatoris conditio quibus casibus deterior. vi.

SEd Quorsum attinet tam scrupulose inquirere
vter prouocator sit. † Et multũ referre ar-
1 bitror, q̃m licet equalitas iter hosce pugnatores ser
uanda sit, qbusdã tñ casibus prouocatoris cõditio
deterior est. Et in primis in re dubia aduersus eũ ꝓnuntiãdum
erit, tũ q: nõ dicet̃ probasse nisi vicerit, aduersario vero satis est
se tueri, tum q: is vere delinquit, ⁊ Deũ tentat, aduersarius quo
2 dã detentionis colore obtegit̃. † Sed ⁊ Federici impatoris qua
dã cõstitutione ei, q prouocatus fuerit, electio loci, temporis, ar
moꝝ, iudicisq; pmittit̃, quoniã, vt ille inquit fauorabilior est rei
causa, qui preter spem ad pugnã cõpellitur, alioquin facile acto
ri esset pparatis dolis illũ in insidias trahere. Contra videtur
3 Longobarda lege cautum. † Nam cum duellum iudicialis pro
bationis eo iure species sit, factum est vt iudex ipse locum, ⁊ tẽ
pus decernat. Arma vero ea lege generaliter constituta sunt,
vt excepto cum de lesa maiestate agitur, clypeo, ⁊ fuste certetur.
Putauerim igitur suo quanque casu constitutionem seruan-
dam, vt si probationis iudicialis ergo dimicetur, Longobardo
rum iuri adheramus. Si vero de eo qui ad pugnam inuitus cõ
4 pellitur sit aliqua questio, Aenobarbi legem imitemur. † Alio-
quin generalem cõsuetudinem obseruemus, vt prouocator diẽ,
campum, stadijq; limites bona fide eligat, ⁊ consequenter terri-
torij iudicem, qui vero prouocatus est, ipso stadio quo genere ar
morum certandum sit, arbitratu suo decernat. Que res, vt ha-
ctenus apud nos semper obseruata est, ita etiam iure Romano
sanequam probabilis est. Nam ⁊ actor ipse locuz, iudicemq; cũ
aliqua actione experiri vult, eligit, reus vero arbitratu suo pre-
scribit, quasq; exceptiones maluerit, in cognitionem deducit.
5 † Merito igitur ꝓuocator armis a pduelle suo electis pugna-
re compellitur, ne alioqui inter eos vlla sit imparitas. Rursus
ne prouocatus suspecti iudicis aut sibi periculosi agri pretextu
diutius tergiuersetur, actor triplicem tutumq; nominatim cam
pum illi describet, liberumq; reo erit e tribus optare, vbi potissi
mum concurrere cum hoste velit, teneaturq; actor ei copiam
auctoritatis misso diplomate facere, ne frustra in agrum aliene
6 iurisdictionis venire necessuz habeat. † Sed an aliquibus, ante
quã decernãt, diebus prouocãti denuntiandũ censebimus, qua
armorum specie congredi prouocatus velit, debeatq; is illũ sue
electionis certiorẽ facere: Et moribus receptũ est satis eẽ, si ip
so in stadio certior fiat ꝓuocator, cui tñ nõ erit denegandum, si
suis se armis, quorũ plura genera in id preparauerit, vsurũ con
tẽdat, dũ eiusdẽ sint paritatis, tametsi ꝑsone sue cõueniẽtius ad
hereant. Fuere tñ q existimarent ei, q hac fiducia aliũ manifesta
iniuria affecerit, q si eo nomine ꝓuocatus fuisset, armoꝝ electio
nẽ ad se ptinere preuidebat, nõ eẽ hoc indulgẽdũ, sed ante con-
gressum in id adigẽdũ, vt tanto tẽpore prouocatorẽ premoneat,
quantũ satis illi eã possit in eo armoꝝ ludo vsum aliquẽ cõparã
7 di. Que snia ratione nõ caret. † Sicut.n. decretũ est eũ, q spe ad
edẽ sacrã cõfugiendi deliquerit, iure asili nõ adiuuari, q: patra-
tũ facinus ꝑuiso cõmodo indignũ reum reddit, ita hoc casu di-
cẽdũ vr̃, vt q manifestã iniuriã intulit, liber̃ huiusmodi optionis
fauore priuet̃. Interestq; publice id obseruari, cũ ad inferendã
ꝯtumeliã quosdã eo pretextu facillimos videamus, q si ꝓuoca
ti sint, electionẽ armoꝝ ad se pertinere sciant. Sed tamẽ vix est
8 vt a cõsuetudine discedẽdũ ego arbitrer. † q q iniuriã sibi factã
prouocatione vlcisci maluerit, omnibus prouocationis legibus
subijci debeat. Cur.n. iure potius, vel talione in eum nõ intẽdit.

SVMMARIVM.

1 Prouocator iustam causam habere debet.
2 Causam iniustam fouens ẽm comunẽ opi. vulga. succumbit.
3 Causa iusta in duello debet esse secundum ius diuinum non ca- nonicum vel ciuile.
Dei iudicio, in duello pugiles subiciuntur.
Deus nõ iudicat ẽm ius ciuile ⁊ canonicum.
4 Patruus his tpe othonis Imperatoris in duello succubuit licet de iure canonico in successione auiti regni pater esset.

5 Sabienus miles romanus occisus resurexit a dijs reuocatus vt romanis nuntiaret ne clade aliqua terrerentur.
6 Augustus pro tirannide cõtra põpeum in bello obtinuit.
7 Princeps iustus de iure diuino qui sit.
Dij improbis principibus, impunitatem dant ob subditorum peccata vt ea puniant.
8 Certãdũ nõ est nisi ex maxia cã, & a grauibus viris approbata.
9 Principes ex minima re cãpũ concedere non debent.
10 Signũ alicui⁹ ɔforme alteri⁹ signo, cũ nõ pĩudicet tollerãdũ ẽ.
11 Snia regis anglorũ locis mixtaiter duos duellãtes quos illusit.
12 Emulationes inhibere iudicis officium est.

Causa iusta in duello. vij.

1 SOlent. † Aũt solertes viri priusquã quẽq; in certamẽ prouocent, diligentissime animaduertere, nũ iustã, certãq; causam foueant.
2 † Eteni opinione humana passim receptũ est, eũ q iniuste in stadiũ descẽdit fere semp succũber. Nã, vt ingt Propertius, Frangit, & attolit vires in milite causa.
Que nisi iusta subest, excutit arma pudor.
Quoties ɤo dubia causa est, tũ quoque ꝓuocatori ɔsultius est desistere, qñ quidẽ dubiã rẽ in sui detrimẽtũ vel hoc trahere potest, ꝙ aduersus diuinã, põtificiamq; legẽ in id certamẽ prodierit.
3 † Cause aũt iustitia nõ a iure ciuili, Põtificio ve, sed diuino petenda est. Cũ.n. Dei iudicio hoc in pugne genere res subijciatur, vanũ, & irritũ esset ex Quiritiũ iure arbitrari summũ illũ rerũ humanarũ moderatorẽ iudicaturũ, vsq; qñq; videm⁹ eos, q humano iure securi sunt, hoc plio succũbere.
4 † In ɔfesso est primogeniti (vt vocant) filiũ aduersus patruũ natu maiorẽ in auiti regni successione iure Põtificũ potiorẽ nõ ẽẽ, & tñ bis in Germania, rebus Romanis, Othone quarto iperitante, hac in controuersia duello patruus succubuit.
5 † Memini (nisi fallor) apud Pliniũ legisse, bello ciuili Põpeiano inter occisorum aceruos Sabienũ militẽ Romanũ cũ totũ diem iacuisset emersisse, & nũtijs a Sex. Põpeio ad se missis dixisse, Secũ mortuus iaceret, interi inferos petysse, & a dijs rursus in vitã reuocatũ, vt illi renũtiaret, ne clade aliqua terrerer, victoriã.n. apud partes futuraz, qñ eius causa dijs iustior videref. Quibus verbis psuasi partiũ
6 duces, vsque ad interuentionẽ pro Republica certarunt. † cum tñ Augustus pro tirannide tandem diuino iudicio obtinuerit. Sed & Anneus poeta.
Victrix causa deis placuit, sed victa Catoni.
Et hec maxime principibus obseruanda sunt, q se iustissima cã belligerare arbitranf, si vel successionis Jure, vel romani pontificis, Cesaris ve ɔcessione in iperiũ adsciti sint,
7 † Cũ diuino iure is tãtũ iustus sit princeps, q volẽtibus iperat, ceteri Titannidis isamia notenf, qḋ Aristote. scripsit. Vñ maximus poetarũ.
Victorq; volentes.
Per populos dat iura, viamq; affectat Olimpo.
Quãdoque ẽt solent dij imortales improbis principibus aliquãdiu ipunitatẽ largiri, vt interi subditorũ delicta puniant, eos vero grauiore supplicio afficiant. Cauẽdũ igif ne temere quisq̃ prouocatoris partes subeat, Jure humano se tutũ arbitratus,
8 cũ diuinis legibus destituaf. † Sed & nõ nisi maxima ex causa, & seueris, grauibusq; viris approbata, id periculi quisquã subire debet. Nã si Põtificio iure ex modica re tametsi ɔtumax aliquis execrari, sacris ve propulsari nõ põt, quãto magis ab homicidio (vt demus eũ victorie certũ) abstinere qlibet mortalis
9 debet. † Naz & solent principes huiusmodi litigatoribus ius in suo agro decertandi nõ cõcedere, vel si cõcesserint, astu aliquo illusos a se dimittere. Cuius rei exẽplũ in Anglorum rege extat. Is cũ duo proceres inuicẽ de gẽtilitijs insignibus certaturi eẽnt (vtrique.n. caput Tauri in familie imaginibus erat) priusquaz manũ cõsererent ad se seorsum euocatis, Quãtũ video (inquit) hec vos cã in bellũ accẽdit, ꝙ neuter pati possit gẽtis sua signa
10 ab altero deferri. † Si igif ex cõcertatoris tui sententia diuersuz a tuo stẽma illi gerendũ cõcessero, a duello cessabis. Cũ separatim vterque annuisset, iussit p preconẽ enũtiari opera regis ɔcordes eos discessiise, diuersaq; illis insignia cõstituta, vt alteri ca-
11 put Tauri, alteri Vacce gentilitiũ esset. † Laudãda ꝑfecto regis snia, iocis, salibusq; mixta, q de re nullius momenti in arenã prodire eos vetuit. Quid.n. mea interesset, si & tu a maioribus tuis per manus tibi traditũ signum quãuis meo cõforme in armarys habeas, dũ id circa alicuius fraudẽ fit. Artificibus, mercatoribusq; huius rei aliqua forte vtilitas in animaduersione eẽ deberet, ꝙ ex signo, & operarij manu pretia rerum intendantur,
12 mercesq; vendibiliores plerunq; fiant. † Quare officio iudicis inter eos hec emulatio ibibẽda erit, inter nobiles rarũ est vt hac de re probabilius controuersia esse possit.

SVMMARIVM.

1 Prouocator cuius non interest a prouocatione repellitur, sicut etiam accusator ab accusando.
2 Duellare licet pro sui deffensione agnatorũ, familiarium, comitum vie, amicorum, clientum, non pro extraneis.
Charitas homini debetur.
3 Duellum pro extraneo quãdo licitum sit.
Et qui imbecilles dicantur.
4 Miles barcbinonesis pro muliere gallica de adulterio ipetita duellauit.
5 Prouocator potest reicere volẽtẽ pro prouocato pugnare si in casu sit in quo, non possit per procuratorem pugnare.

Reijcitur is cuius non interest. viij.

1 IS † Cõsequẽter & illud subijci põt, & si iustã causaz qs sibi fouere videaf, si tñ sua nõ intersit a ꝓuocatione repellẽdũ. Videmus.n. passim iure ciuili pecuniarie cause actorẽ, & capitalis criminis accusatorẽ a limine iudicario repelli, si sua nõ interesse reus prescri-
2 pserit. † Quapropter in singulari certamine hoc a maiorib⁹ obseruatũ fuit, vt ꝓ sui defensione ceterorumq; agnatorũ, familiariumq; suorũ certare liceret, ꝓ eo q penitus extraueus eẽt, nõ liceret. Pro amicis tñ & comitibus vie, clientibus, deditisq;, nõ est dubiũ certare nos posse, cũ nisi eos in tutelã nr̃az recepimus ex romanorũ istituto, vehemẽs ignauie suspicio i nos oriaf, & exi-
3 stimatio nr̃a apõ graues viros minuaf. † Pro extraneo quoq; arma capessere tũ demũ fas erit, cũ is pp imbecillitatẽ Longobarda lege optionẽ, quẽ cãpionẽ vulgo dicunt, substituer põt, vt si furiosus, infans ve sit, vel sacris initiatus, vel mulier adulterij rea, aut quã aduersarius strigẽ, seu lamiã, maleficam ve dixerit.
4 † Extat in Annalibus, cũ in Frãcia a duobus matrona quedã accusatoribus correpta eẽt, venisse militẽ Barchianonẽsez vna cũ comite, & ꝓ eius honore vtrũque delatorẽ ꝓuocasse. Cumq; in ipso stadio se in fugã comes dedisset, nihilominus animi constantia, & virtute solũ illũ duobus cõgressum victoriã extorsisse, incognitumq;, & dissimulato vti venerat habitu in patriã reuer-
5 sum. † Quoties igif aliquo ꝓuocato alius se ꝓ eo pugnaturum profitef, nisi ꝓuocatus in ea cã sit, vt p prouocatorẽ certare possit, liberũ ꝓuocatori erit eũ reijcere, & illud a Jureconsultis acceptũ ꝓuerbiũ referre. Quãtũ ad te ptinet, liberas edes habeo.

SVMMARIVM.

1 Iniuriã si quis dicat que sit vera, & iniuriatus iniuriãtẽ ad duellũ ꝓuocet an iniuriatus dicaf iustã fouere causam.
2 Jure diuino licitum non est alicui probrum ẽt verum obicere nisi premissa denuntiatione euangelica.
3 Spurios, & facinorosos homines reipubli. interest cognosci.
4 Accusatoribus premia ɔstituunf, vt delicta in publicũ ꝓdeant.
Oratorũ antiquorum mos in accusationibus illustriũ ꝑsonarũ.

Quid si accusatio sit vera. ix.

1 CEterum † Cõsueuit hac quoq; in re inter militares viros, eẽ nõ mediocris altercatio, si te furẽ, maleficũ, ibellẽ, spuriũ ve p cõtumeliã appellauero, idq; verũ sit, an si a te in certamẽ prouocer, iustã ego causaz fouere censendus sim. Cum enim publice intersit nocẽtiũ delicta palã fieri, legitime me fecisse plerisque videretur. Sed hanc ego questionem sic definire soleo, vt eius, qui cõuitio prouocatus est, responsionem in pmis perspiciamus. Si enim mentiri prouocãtẽ dixerit, male excepit, melioreq; actoris causaz respõsione sua fecit. Si vero simpliciter dixerit, male eũ, & iniuste facef, q sibi ɔtumeliã dixerit, idq; se ense
2 probaturũ, in duello meliorem causam obtinet, † nec enim iure diuino aliquem probri etiã veri cõpellare fas est, nisi prius Euãgelice denuntiationis obseruata sit formula, ea est. Si peccauerit in te frater tuus, eũ secreto officij admone. Si minus audiẽs dicto fuerit adhibitis duob⁹ vel tribus testibus iterũ argue. Si perstiterit,

persisterit, cōtumacē cōcioni summissa indica. Quibus verbis aperte ostendit charitatē, quā homo hoi. Christianus Christiano prestare debet, nō id exposcere, vt palā cuiusquā delicta in corona hominū diuulgent, cū nec ex vsu publico sit, vt oia vera eadē & manifesta sint. Juris tñ ciuilis iterpretes aliter distinguūt, vt si delictū alicui obijciā, qd̄ palam agnosci publice nō intersit, actione iniuriarum teneat, vt si claudū aliquē, cecū ue dixero. Qd̄ si te spuriū, vel sceleratū vere appellauero, nō teneat. † Publice enim refert spurios cognosci, vt ab honoribus arceri possint, sicut & facinorosos homines, quos lex penali gladio insequitur, caueriq; ab eis iubet. † Ut eni delicta palā innotescerent, videmus olim cōstitutū vt aliquo pmio accusatores afficerent. Solebantq; veteres oratores ex illustris alicuius viri accusatione rudimēta artis sue in senatu auspicare. Sic Cicero C. Uerrē, sic Mariū Priscū C. Plinius dānauit. Nec indignū bono viro existimabant, scelestis hominibus peculatoribusq; diē dicere, pulcherrimamq; sibi famam ex vtilitate publica comparare.

SVMMARIVM.

1. Prouocator si dicat alicui furez, vel lenonem, vel falsariuz qui non sit iniuste prouocat.
2. Prouocationis verba quomodo concipienda sunt.
3. Illegitimus non est quem princeps restituit.
   Proditor abolito crimine non dicitur proditor.
4. Penitentia in contractibus ante factū instrumētū locū habet.
5. Non omne, quod licet, honestum est.
   Prouocans generaliter puta te esse proditorē principis, si simpliciter negas, nō debeo me restringere ad specialitatem dicendo, quoniam ad hostes literas clam misisti.
6. Cartellum si sit in aliqua parte verum, in aliqua falsum, controuersia debet poni in his que sunt vera.

Quemadmodum concipienda denuntiationis verba. x.

Plurimum † Igitur refert queadmodū prouocator vba concipiat, & qbus se modis reus tueat, qd̄ varijs exēplis demōstrari pōt. Finge, Prouocator dixit te furē eq Sēpronia ni, vel lenonē proprie vxoris, vel false monete distractorē, si tu equū Sēpronij eē nescias, sed bona fide possideas, si vxorē castā arbitreris, si monetā adulterinā eē ignores, pculdubio iniuste puocatus es, cū bonorum criminū nemo nisi sciens reus sit. † Cū aliquē iactantē audissem se noctu arcē clanculū introiuisse, si eū prouoco qr ingressus fuerit, male puoco. quid eniz si falsa effutierit. Prouocādus igit est nō qr ingressus, sed qr ingressum pfessus fuerat, nō enim adeo efficax est hec cōfessio, vt veritas preualere ex iudicio psertim diuino nō debeat. Dixi te illegitimū, cū principis indulgentia natalibus restitutus esses, iniuste ago. † nō eni illegitimus nunc est, quē princeps restituit. Debui itaque illegitime natū dicere, tūc eni verba ad tēpus natiuitatis referunt. Dixi pditorē qui abolitionē criminis, restitutionemq; iā impetrarat. Sunt qui male cōceptam formulam arbitrentur, non enim amplius est proditor, qui note exemptus est. Ipse subsisto, quoniam indulgentia (vt in lege dicitur) quos liberat, notat, & vt inquit P. Naso.

Pena potest demi, culpa perennis erit.

Sed tñ in re dubia cōsultius erit puocatori, si fuisse pditorez dicat. Fuit eni quandoq;, tametsi in psentia nō sit. Cum tecū de cōtractu aliquo verba fecissez, conuenissetq; inter nos de ptio, & lege ɔ̄ctus, solūq; superesset, vt sequēti die rē documento publico pficeremus, interimq; penituisset, tu me his puocas, q tali die vti conueneramus nō venisti, testationēq; ɔ̄ctus nō pfecisti, iniuste improbeq;, a te factū est. Dixi nō sat prudēter cceptā formulā. Si eni rn̄dero me iuste & licite id fecisse, vera dixero, † qm̄ Jure ciuili, quo vtimur, añ instrumēti cfectionē pmissa est penitentia. Satius itaque fuisset si puocator me inhoneste, nec more boni viri fecisse scripsisset. † Nō eni omne qd̄ licet, honestū est. Illō quoque in animaduersione eē debet, ne q puocationis aleā generaliter subiuit, deinde se coarctet, specialēq; iniuriā adducat, cū possit qs in generali malā causaz, in speciali bonā haber. Ecce te puocaui tāquā principis tui pditorē, tu simpliciter negas, ipse replico te pditorē, qm̄ ad eius hostes clam literas miseris. Ergo (tu rursus excipis) de hoc certemus, quāuis eni maiestatē leseris, si verum sit nullas te literas hostibus dedisse, mihi cā excidendū erit. Et tu tandē finiā, hoc semp duelles fixū imotūq; habere decet, vt si in literis aliqua sint vera, quedam falsa, cōstitutionem cōtrouersie in ea solum parte collocent, que falsa nō sit

SVMMARIVM.

1. Pugnar volēs an possit veteri cā ommissa ex noua cā pugnar.
2. Prouocato licet falsuz obicere, puocāti quādo a semetipso de conuitio conuictus est.
3. Libello cōiunctiuo pluriū causarum disiunctiue respōdendum est.

An ex noua causa omissa veteri pugnari possit. xi.

Sed. † Nū qui certamē ex alia cā tibi indixit, ab ea recedere, & nouā capessere valeat. Pone dixi te adulterum, tu negas, aliudq; crimē mihi ipingis. potero ne omissa qōe adulterij, sup crimine mihi obiecto te puocare. Et frequētius receptū est me nō posse, nisi in priore querela victū me fatear, herbāq; dem. Ipse id adeo verum eē arbitror, vt nec sup obiecto crimine amplius decertari posse iuito reo existimē. † Cū.n. puocator cōuitij suomet iudicio iniuste ɔtumelie ɔuictus sit, licuit puocato illi crimē etiā falsum obijcere. Nec.n. iure nr̄o pmissum est, vt Clodius quod (ille inqt) accuset mechos, Catilina Cethegū. Sunt tñ q arbitrent ita demū id pcedere, si par pari iniuria retaliata est, alioqn pp excessum defensionis modū pugnari posse. † Exēpli causa, Dixi te adulterum, tu respondisti, Nō sum adulter, sed tu ille ipse adulter es, itēq; fur, sicarius, & peculator. Ego replico, Quin igitur armis experimur? ostēdā.n. me nec furē, nec sicariū, neque peculatorē eē, Sed hec mihi sentētia nimiū scrupulosa vr̄, nisi cum de prima iniuria adhuc durat q̄stio. Possum.n. dicere, Ergo & te adulterum, & me eorum criminū innocētē armis probabo. Fieri tñ hac in re durior actoris ɔditio forte cēseret, q cū ɔiunctim intēdat, videlicet audursariū adulterum, se vero eorum criminū innocentē, si alterum falsum sit, iniquā causaz suscipiat. Ego tractatū hūc pquā ambiguū arbitror. Cū.n. puocator in altera cā ius hēat, in altera puocatus, verisimiliter nō minus ambiget numē istorum Mauors. q̄ olim fecisse Jupiter dicit, cū cuidā lepori concessisset vt omniū canū morsus currēdo euitaret, deinde eius pmissionis imemor post aliquot ānos cani, quē Cephalus ductabat indulsisset, vt oēs, quos cerneret lepores, apprehēderet, icidissetq; forte in leporē is canis, tradunt.n. Theon, Hyginus, & Germanicus Jouē nesciū quid faceret, ne manifesto mendacio tenerer, vtrūque inter astra collocasse. Quo exēplo ego cēserē vtrunque ad inferos detrudēdū. Satius itaque fuerit si disiunctiue actor respondeat, q tum sufficiat alterum verum esse.

SVMMARIVM.

1. Denūtiatio qūo fiat circa certamē, & q subscribere dēant lr̄is.
   Et quot testes obsignent.
2. Libellus duellaris per precones vel pbate fidei nūcios mittit.
   Et an stetur relationi preconis.
3. Libellus duellaris tranimissus ex natura actus non approbar tacita volūtate illius ad quem mittitur.
4. Prouocare an quis possit ad duellum procuratorem & similiter prouocatus respondere.
   Et an prouocator admittar in crimine publici iudicij.
5. Prouocator cōstitui potest in illis casibus in quibus licituz est per campionem pugnare.

Consueuerunt † Aūt puocatores literas ad pduellē suum mittere, cū iniurie sibi facte cōmemoratione, vel expressione cause, de qua certādū sit, additurq; his testatio, vt scilicet pfecto duelli exhiberi vltro citroq; misse epistole possint, cui cū disceptatio huiusce rei ois pmittatur, testatione vti ɔsultius est, vt si qcquā neger, in prōptu fides eē possit. Qua propter ad subscribēdū nō qlibet admittendus est, sed solis rei militaris peritis, & q adesse certamini possint, id munus credendū. Sufficere aūt viderentur duo testes, nisi q si ex amicitia, vel alia causa aliquis refelli posset, Satius erit trium obsignatione vti, vt numerus, si vsus veniat, supplere possit, q ex alicuius suspitione eleuaretur. † Mittuntur sane ipse litere plerunq; cū aliquo belli signo, quale est chirotheca vel pugio, per probate fidei nuntios, vel precones exercituum, quorum relationi et fides adhiberi solet, nō solum in his, que ad relationē epistole ptinent, sed

etiam si qua huic mandato adherent, vt si dicat eum se non repperisse, vel repertum dixisse se certamen detrectare, et hec enim mandato connexa sunt. Idē si nō potuisse officio suo fungi affirmet, qz aliqua ex causa ipeditus fuerit. Putauerim tñ quotiens scūque de imodico dāno agerek, vix esse, vt vni in causa capitali credat, hacqz in re potissimū iudicis arbitrium versabitur.

3 ¶ †Sed an receptis literis debebit prouocatus aliqua testatione vti, ne videat scribenti cōsentire? Et iure nostro existimarē parū id referre, cū ex natura actus soleant he epistole ideo trāsmitti, vt eis tēpore idoneo expressim respōdeat, nō vt mox postqz in manus delate sunt tacita voluntate approbentur.

4 ¶ †Sed an p procuratorē prouocari quisquā in duellū possit, vel prouocatus respōdere? Et cū in causa publici iudicij procurator nulla ex parte admittat tum propter rei grauitatē, tuz q hu iusmodi maiore diligētia indigeant, quā maximaz vnusquisque in suis rebus, leuē in alienis adhibere solet, existimauerim procuratorē nō admitti, preterqz si de aliquo articulo agat ab ipso certamine separato. Qua ratione procuratorē iure cōstituā, qui cū perduelle agat, quo potissimū loco certādum sit. Idipsum vero pugnandum nec ne sit, quoniam in eo summa questio est, in ipsorum principalium disceptatione versabitur.

5 † Sed et quoties p optionem (quem campionem vulgo vocant) nobis pugnare permittitur, toties et procuratorē constitui posse vero proprius est.

SVMMARIVM.

1 Prouocator compelli potest a reo vt declaret libellum, generalem aut vt cesset.
2 Prouocato in eo q negat seruare formaz cōpellit offi. iudicis.

¶ Quid si quis neget se seruaturum formam. xiii.

CEterum. Interfui quādoqz aliquorum rixis, qui cum ob reuerentiā principis nō auderēt in eius agro certare, id egerūt, vt vbicunqz extra eius principis ditionē hostē reperirent, comminarent in eū se impetū facturos, et duello experturos.

1 Quid hoc casu prouocato agendū censemus. † Et crediderim posse eū literis aduersariū suum admonere, minas illas furiosi potius hominis, qz strenui equitis more dictas esse, et ideo si lecū duello experiri velit, obseruata a maioribus formula illū vti debere. Nec eni equū esse, vt ipse prouocatus ptinuo in armis ex tam generali, incertaqz prouocatione vitā ducat. Nā sicut iure Quiritiū potest reus actorē, q generaliter in iudicio quicquā intenderat, vt ab actione cesset, aut specialiter quid sibi velit, declaret, compellere, ita arbitror et hoc casu prouocato licere, in id actorē adigere, vt certa forma experiat. Quod si prouocator in sentētia permanserit, ineptamqz petitionē mutare noluerit, quoniam hic nō ex iure manu cōsertum, sed magis ferro (vt Ennianum carmen interim vsurpem) et violēter agi, poterit vi maiore cogi, et capta occasione quandocunque prouocato visum fuerit, appeti. Quis enim iuste eum nō credat superatum, q maxima temeritate legem duelli spreuit, qui summa stultitia in cōtinuo armorum terrore perduellem detinere credidit, cum ipse interiz securus, oscitansqz ageret.

2 † Poterit et prouocato aliter officio iudicis consuli. Si enim communi principi exposuerit se ea forma prouocatum, vt incertus sit quo tempore, et quo loco pugnādum sit, ad hec absque eius auctoritate id factū, vereriqz ne etiā si se defendendo prouocatorem strauerit, in legem committat, et ideo suis rebus prouideri postulet, partes principis erunt, vt si in casu legis duellice prouocator sit, euz compellat seruata legis forma negotium prosequi, si non sit, iubeat abstinere, et si probabilem metus causam subesse viderit, prouocato familiam gladiatoriam concedat, que pro eius defensione expensis prouocatoris excubet. Qua de re et infra dissertrus sum.

SVMMARIVM.

1 Duelli denūtiatio more militari vim securitatis publice habet.
2 Duellum denuntians fidē suam ex natura actus obligat.
Proditionis, et violate fidei reus est qui in perduellem impetum facit.

¶ Interim non licet se offendere. xiiij.

POst quam Inimicitias miles perduelli suo denūtiauerit, chartulāqz ad illum miserit, in confesso est interim alteri nō licere, alterz quoquomodo insequi, donec in stadio cōstituto tpe cōcurrerint.

1 † Denūtiatio enim duelli more militari securitatis publica fide cōcesse vim habet, que cōsuetudo duplici ratione videt approbari. Nā iure gentiū absque indictione denuntiationeqz nullū licituz est bellū.

2 † At qui aliquo se loco certaturū professus, extra illū locū absque noua denuntiatione pugnare non potest. Sed et qui duellum denuntiat, in id ex natura actus fidē suā obligare videt, vt eo in loco decernat, in quo conuenerit. Nā Iure ciuili pendēte lite nil innouandū est, sed legitimus finis expectādus. Soletqz vulgo dici, Viam, quā elegisti, ea tibi pateat. Si quis igit in pduellē suū interim impetū fecerit, is et pditionis, et violate fidei reus merito habebitur, et quāti omnino interierit iudicis officio damnabitur.

SVMMARIVM.

1 Remedia contra prouocatum latitantem.
2 Opinio latitantis apud milites strenuos leuior est.
3 Instantia in prouocatorijs per. vj. menses durat.
4 Prouocatus nollens literis prouocantis respondere quibus modis indignus habebitur, et in. nu. vj.
5 Prouocatus si contumax sit pro conuicto, et confesso habetur.

¶ Quid si prouocatus latitet, vel nolit respondere. xv.

SEd † Quomodo actori cōsulet quoties quis latitat ne puocet, vel prouocatus respōdere abnuat? Et si de his casibus agat, quibus duella prohibita sunt, nulla est dubitatio ei nō cōsuli, q iniuste huiusmodi telā ordiri audet. Tunc ergo pbabiliter dubitabit, cū lex duellū cōcedit. Et in latitantē hec remedia inuenta sunt, vt in eius domiciliū prouocatorie litere p nūtiū deferant, dein in comitatu, in quo versari solet, loco publico chartule ipse proscribant, vel p preconē, edictūqz aduocet, postremo eius tribuno vel iudici denūtiet, vt latitantez admoneat.

2 † Quibus sic peractis si in tenebris versari pseuerauerit, tūc tanqz contumax existimabitur, eritqz eius opinio apud strenuos milites leuior. Que infamia, si ille intra annū sui copiā fecerit, certamenqz suscipere nō abnuerit, abolebit. Idqz exēplo primi decreti dicēdū arbitror, quo in reū cōtumacē interloqui ptor solet, in possessionē bonoz actorē mittendū, et nihilominus eo copiā sui intra annū legitimū ve aliud tēpus arbitrio iudicis faciente, iusqz suum prosequēte restituit.

3 † In prouocatorijs aūt cōtrauersijs iccirco expectandus annus nō est, quoniā post denūtiationis acceptationē nō nisi semestris instātia eis more militari cōstituta sit. Si vero puocatus literas quidē recepit, sed respōdere abnuit, existimauerim et eū varijs modis cogi posse.

4 † Et in primis post cōgruā morā decernet iudex, ni respōderit, eū infamia facti notatū cēseri, quā abolere nō poterit, nisi deinde puocatoris partes ipse sustineat. Poterit et sub pena cōfessi criminis illi mādare, vt se defendat, vel culpā suā agnoscat. Poterit et comminari se militaria insignia ceu ignauo militi adēpturū.

5 † Qd si prouocatus semp litē defenderit, sed statuta die sine legitima causa in stadiū nō venerit, p cōfesso, cōuictoqz habet, causamqz sine spe restitutionis omnē amitti, nimis eni magna hec est contumacia.

6 † Qua de re infra quoque aliquid attingā. Sunt q hosce cōtumaces in tabellā pingi curent, iconicasqz coz imagines secū deferant cū aliqua exprobatione. Sunt q coz gētilitia insignia in versa deferant, vel sub equi caudā annectāt. Sunt q vexilia versa hasta p puluerē trahāt, Sed h nō nisi eo casu pcedenda sunt, quū puocator in stadio cōparuit, et reo cōtumace p iudicē obtinuit eū p cōfesso, et victo esse, nō enim ex leui cōtumacia tantum infamie quenquam subire equum est.

SVMMARIVM.

1 Excusationes negantiū prodire in certamen.
2 Omnia experiri priusqz armis sapientem decet.
3 Seditiosi a republica eiciendi sunt.
4 Eucharistia priuatur qui in stadio occumbit, et cum canibus sepulturam habet.
Homicidij reus est qui ciuem manu sua occidit.

¶ Quando

¶ Quando prouocatus detrectare possit. xvj.

VIdendum nunc est quibus se exceptionibus tueri prouocatus possit, quibusque casibus in duellum prodire non teneatur. 1 † Et generaliter potest quilibet se excusare, et se in certamen proditurum negare, preteritoque se iure ciuili, non vi bellica cum aduersario acturum. Cum.n.lege euangelica, atque pontificum, cum iterum iure ciuili prohibita sit monomachia, non est quisque cogendus aduersus legem in apertum se periculum immittere, nec ex nostratibus iurisconsultis quisque hactenus fuit, qui hanc sententiam pedibus non iret. l. quoque longobarda, qua aliqui casus excipiunt, his solum sunt obnoxii, qui ea lege se viuere profitentur, qui vero ius quiritum eligunt, tuto se excusare possunt, vetus adagium est, † omnia prius experiri, quam armis sapientem decet. Cum ergo tot magistratus, tot leges, tot pragmatici constituti publice sint, vt ius suum vnicuique reddatur, quod opus fuit barbaro hoc more, armis id petere, quod iure, et consilio peti potest? In eo se plurimum exercuerunt veteres, vt publice vtilitatis causa liberis hominibus ciuitas repleretur, at hoc more ob ciuilem discordiam facile vacuaretur, cum ex duobus strenuis alter necessario amittendus sit. Adde quod cum olim more pecudum viueretur, et imbecilliores fortioribus succumberent, deorum munere constitute sunt vrbes, et hominum conuentus, et iura inter eos promulgata, ne quisque alteri obnoxius esset, atque ex equo omnes agerent, qua concordia queuis pusille res in immensum creuere. 3 † Quapropter huiusmodi prouocatores, ceu seditiosos viros, et discordiarum in ciuitate sua auctores, putarim esse republica eiiciendos esse. Quid.n. minus honestum est, minusque bono viro conuenit, quam id certamen suscipere, 4 † in quo qui forte succubuerit, ceu sacer, et abominabilis eucharistia priuetur, coemeque canibus tumulum sortiatur: neque.n.religioso loco sepeliri, aut mystico pane alibosce pugnatores leges sinunt. 5 † qui vero bona fortuna vsus vicerit, et ciuem manu occiderit, si non annuente communi principe prelium indictum proponatur, publico iudicio homicidii reus est. Neque.n.pacta priuatorum iuri publico derogare possunt, et membrorum suorum nemo dominus est. Et sicut sibi ipsi mortem consciscere saluis legibus nemo potest, ita nec alteri id iuris concedere potest. Sed verum est quod satyricus poeta inquit.

Dixeris hec inter varicosos centuriones,
Continuo crassum ridet Vulpennius ingens,
Et centum doctos curto centusse licetur.

¶ Cum igitur huiusmodi demonum mancipia iam diu animam christiana lege perdiderint, sinamus eos etiam vitam quamprimum amittere, et interim disputemus, quibus nam aliis exceptionibus tueri se prouocatus, etiam salua eorum barbara consuetudine valeat.

SVMMARIVM

1 Exceptionum in iudicii alie dilatorie alie peremptorie.
Exceptio dilatoria oritur ex loco, tempore, vel iudice.
Fragilitati cautionis fidendum non est.
2 Fidei violate tria exempla Annibalis, Othonis, et Alphonsi theraconensis.
3 Fidem alterius sequi periculosum est.
4 Prouocatus licite recusat locum, si prouocator vult eum perducere ad thurcas, vel infideles.
Infideles apud nos infames, et canonibus abbominabiles.
5 Homini alterius legis non confidas.
6 Arbitro ad inhonestum locum citanti impune non paretur.
Antagore poete in popina deprehensi responsum Antigono Macedonum Regi.
7 Consuetudine militari pugnatur in oppidis principibus assistentibus.
Pro fama, et honore, et non odio pugnandum est.

¶ Ex tempore, ex loco, ex iudice propter suspitionem excipi posse. xvij.

ET sicut in iudiciis exceptionum alie dilatorie sunt, quas antiqui translationes vocabant, alie peremptorie, que prescriptiones dicebantur, ita in hoc trac. aliique defensiones reperire est dilatorias, que ex loco, tempore, vel iudice oriuntur, alias peremptorias, que vel ex persona prouocatoris, vel ex persona prouocati vires accipiunt. De singulis igitur quibusque breuiter agendum. Et ex tempore raro controuersia oritur, cum constet diebus festis licite duellum recusari, tum.n.sacris rebus ex lege christiana indulgendum est. Ex loco, et iudice frequens disputatio intercedere solet, cum prouocator iudicem sibi suspectum, vel locum non tutum esse asserit, reumque culpe, vel doli notat, quod bona fide non elegerit, quod reus iuste se elegisse ait, cum possit prouocator illuc fide publica accedere. Soletque militares viri huiusmodi exceptionem vix admittere, quod pugnandi audaciam retundere videatur, commemorantque plura exempla, quibus etiam in hostium castra a strenuis, et ingentis spiritus viris itum sit. Ego rem hanc ab arbitrio iudicis plurimam vim trahere arbitror, nec enim fragilitati cautionis etiam si fide publica facta sit, passim fidendum 2 est. † Promisit Annibal impunitatem militi romano, qui cum elephante se committeret, et tamen victorem cum manubiis domum redeuntem per equites intercepit. Promisit Otho Moguntiaci antistes, si Francorum comes Albertus Ludouici Cesaris hostis secum veniret, aut principi irato eum conciliare, aut sospitem in presidium sistere, et egressum cum per causam prandii rursus in arcem duxisset, quasi tum iureiurando defunctus hosti amicum, fideque suam prodi 3 dit, † adeo periculosum est fidem alterius sequi. Cum ex regni proceribus quendam Alphonsus Terraconensis odio prosequeretur, et ad se per nuncium accersitum arbitraretur non venturum aucupii pretextu, cum magno falconum, et accipitrum numero proximus arci, in qua is sedes habebat, accessit, et vt ad se veniret impunitatem illi fide publica sub iurisiurandi religione spopondit. Mox credulum, et nequicquam deos inuocantem cruci affixit, hoc cauillo, cum tu sepissime fidem mihi fefelleris, iniquo aio pati non debes, si semel, et nunc tamen, quod tecum pactus sum, nec ipse obseruem, arbitrandum itaque amplius est, et ex verisimilitudine suspitionis admittenda, vel reiicienda exceptio, nec.n.hac in re quicquam constitui 4 in vniuersum potest. † A loco quoque ea controuersie species deducitur, cum prouocator neminem ex principibus reperit, qui ius in agro suo pugnandi fide sua exhibere velit, et is hoc pretextu perduellem ad turcas, vel saracenos perducere conatur. Iusta enim est prouocati recusatio, qui ad omnes hostes iturum se negat, nec eorum fidei credere tutum arbitratur. Cum enim duelli is iudex sit, qui securitatem agri promisit, iuste quilibet christianus negat arbitro aliene secte disceptatore vti. Huiusmodi enim viri non solum apud nos infames sunt, sed etiam pontificum edictis abominabiles, vt cum eis nullum nobis possit esse commercium, nulla familiaritas, vel coniunctio, quippe lex iubet eos esse extra ecclesiam, idest congregationem. 7 Salomon quoque in parabolis homini, inquit, alterius legis ne confidas. Vt igitur ad profanos, impiosque accedere nemo cogitur, ita nec ad deserta incultaque loca, qualia sunt, Hercinio Arduenoue saltu, in his enim syluis, non iusti milites, sed insessores viarum, latronesque solent decertare, eritque prouocatus locum, ad 6 quem accedere turpissimum est, euitabit. † Nam si arbitro ad inhonestum locum aliquem citanti impune non paretur, quanto magis hoc in casu idem dominum est. Quid.n.si arbiter me in lupanari, vel popina adesse iussit: Cum Antigonus rex Macedonum Antagoram poetam in popina deprehendisse, gulamque ei exprobrasset. Homerumque haud vnquam tali loco ab Agamemnone repertum diceret, respondit Antagoras, haud quaquam, o rex, tam sordida leuisque cura Agamemnonem tangebat, vt istuc descenderet, vsuris quid coqui, et 7 eorum asseclae cantores in olla haberent. † Dum igitur quisque, vel egregiis maioribus ortus, vel suapte virtute nobilis id potissimum cauere, ne inhonestum locum adeat, quod maxime in duello obseruandum est, cum more militari receptum sit, vt frequentibus in oppidis assistentibus principibus viris sub fide publica manus conferant, quod scilicet pro fama, et honore, et vt magni eorum spiritus innotescant magis decernere videri velint, quam pro odio, et vltione, que infirmorum animorum affectus esse solent.

SVMMARIVM

1 Prouocator scelestus, et infamie refellitur.
2 Lex vlla iustior est quam artifices necis in arte sua perire.
3 Sententia an requiratur vt quis dicatur infamis opi. alicuius, si apud graues viros est onerata habetur, ac si iudicatum esset.
4 Ignominia missus, vel exauctoratus, licet sit absolutus in album non recipitur.
5 In crimine lese maiestatis quilibet accusat.
Campio debet esse par illi, cum quo certare vult.
6 Auctor legis longobarde fuit Rotharis.

¶ Que exceptiones refellant prouocatorem. xviij.

1 **E**x persona † sua refellitur prouocator, qui perduellis eum alleg. scelestum c esse, vel infamem. Qui.n.huiusmodi criminibus notatus est, aduersus eum, qui integre fame sit admitti non debet,

tum q2 impar, tum q2 tales ab armata militia repelluntur. Ad de q2 et iure nostro sicarij. peculatores, fures. Idq2 genus im probi viri ius queq2 accusandi non hñt. Quis.n. admittat quẽ quaz de iniuria sibi facta querẽtez, qui ipse alios soleat hisdez

2 malis inqetare? † Nec.n. lex iustior ulla ẽ, q2 necis artifices (vt inqt Ouid.) arte perire sua. Si qs itez crimina militaria cõmise rit, iuste (vt arbitror) ɔputabit. quid.n. si trãsfuga qs fuerit, vel se ditiosus, vel pditor, vel ignominia missus, vel desertor, vel per iurus sacramẽtiq2 militaris ɔtemptor? Itẽ qui dñm in prelio de seruerit, qui cũ cõmanipularibus in aliqd delictum ɔspirauerit, qui in exploratiõe collusit, qui lenociniũ exercuerit, vel negocia tionez militibus iure prohibitã, ꝛ si qua similia, is.n. tanq2 nõ in

3 tegre fame sit, non est admittẽdus, vt aliũ prouocet, † sed an suffi ciat eũ ita vulgo haberi, an vero reqratur snia iudicis esse ɔdẽ natum. Et videret pro scelesto queq2 non haberi, nisi post rez iu dicatã. Et iure ciuili id ita esse dubiũ non est. sed cuz ẽt is, cuius opi. apud graues viros onerata est, repellat, putarez si qs taliuz criminũ reus habeat, vulgoq2 male audiat, in eadẽ causa eẽ, ac si dãnatus esset. Idq2 iudicis arbitrio discernendũ. naz ꝛ miles, qui status sui ɔtrouersiã patit, tametsi re nõ iudicata, interiz pro

4 pagano hr. † Et qui ignominia missus, vel exauctoratus est, lz a suo iudice deinde absoluat, amplius in albũ recipiendus nõ est, existimauerunt tñ aliqui si de crimine lese maiesta. agat, hmõi ex

5 ceptioni locũ non esse, † qm̃ specialiter eo in iudicio id pditũ sit, vt ad prosequutionẽ qualiscũq2 admittat, cuz. L. Sergij Cati line ɔiurationez in remp. factã Fuluia impudica mulier detexe rit, ꝛ ɔsulez. M. Tulliũ in eius indiciũ instruxerit. Sed tñ hac in re nos aliter sentimus, cũ lege longobarda si hoc de crimine ɔtendat, qui impar est, per optionẽ (quez vulgo cãpionẽ dñt) pu gnare debeat. Vñ apparet, ꝛ hoc quoq2 in casu imparẽ repelli, nisi cũ eque digno optione armis dcernat, nã ꝛ quo grauiora de

6 licta sunt, eo lex hmõi ɔgressus magis abhorret. † qm̃ graue, ꝛ impiũ (inquit lõgobarde legis auctor Rotharis) vr̃, vt magna causa sub scuto per pugnã dirimat. Et q2uis iure Romano ab accusatione pduellionis ẽt indigni non arceant, haud tñ iõ cen sendũ est hmõi viros in monomachia admittẽdos, i qua nõ de accusatiõe, sz ẽt de criminis ipsius pbatõe, ꝛ qdẽ absurda agit.

SVMMARIVM

1 Spurius vti infamis, an in duello recusari possit.
2 Filiorum appellatione spurij non continentur.
3 Arnulphus qui primus ante Othonẽ ex galia imperiũ ad ger manos transtulit ex Caroli magni pronepote fuit spurius.
Reges a seruis, ꝛ seruos a regibus oriri platonicum est.

Quid si sit spurius. xix.

1 Sed nunquid † Spurius, ceu ifamis recusari in duello pos sit? Et videret iuste repelli, cũ hoc hoium genus de facto notet, lexq2 pontificũ eos fidei fluxe, ꝛ militie nõ idoneos existimet, vulgoq2 videamus gẽtilitia insignia nulla

2 illis, nisi cũ transuerse linee nota ɔcedi. † naz ꝛ filij appellatione non cõprehendunt, qm̃ lex non certo parẽte natos, sed sine prẽ, ꝛ ambiguis natalibus interpretat, ab honoribusq2 tanq2 viles, ꝛ dedecore operti repellunt. Sed tñ hac quoq2 in re deferẽduz ɔsuetudini est, que cũ spurij non pprio delicto, sz aliena laborãt culpa, nimirũ parentũ feditate, in militiã nomẽ dare eis pmisit. Unde nec pugna singulari equũ est eos reijci, si tñ cetera probi viri, bene educati, ingenio, manuq2 prõpti sint, iniuriãq2 suaz p sequutũ eant. Nã ꝛ nostra etate vidimus, doctoresq2 nostre pro fessionis habuimus iurecõsultos primi nois, pudendis tñ ortos

3 natalibus. † Legimusq2 in historijs Arnulfuz, qui pmus, ꝛ ante Othonẽ ex Gallia in Germaniã imperij titulũ transtulit, ex Ca roli magni pnepotibus spuriũ fuisse. Fuerũt ꝛ in Cypro Re ges, fuerunt vbiq2 ẽt approbatissimi duces nõ absimilibus orti natalibus, vt verissimũ sit illud Platonis oraculũ, seruos a re gibus, reges a seruis oriri. Et que de spurijs dicta sunt, vt a duel lo non phibeãtur, multo magis locũ in his sibi vendicabũt qui natalibus a principe restituti sunt, his.n. nulla nota impigi põt.

SVMMARIVM.

1 Prouocatus semel victus, an iterum ad certamen admittatur
Calumniator infamia notatur.
2 Superatus semel in pugna vti diuino iudicio damnatus indele bilem calumnie maculam incurrit.
Armillati semel victi in pugna, quare non repellantur.

Quid si prouocator semel victus fuerit. xx.

1 Sed quid † De his cẽsendũ, qui in duel lo semel decertarũt, ꝛ victi sũt, nuz itez poterũt admitti? Et sicut calũnie cã ɔdẽna tus itez in noua querela audit, ita ꝛ hoc casu dõm aliqbus videret, si modo suã, suoz ve iniuriã vltũ eant. Contra sentiunt oẽs, qm̃ quisq2 calũnie reus est, ex edicto pretoris infa mia notat. Superius aũt a nobis definitũ fuit quisq2 ex culpa sua famosus sit, siue iuris, siue facti nota fedet, ab hoc certami

2 ne repelli. † At qui semel hac pugna supatus est, ceu iudicio di uino dãnatus, indelebilẽ calũnie maculã sibi incurrit, Posset tñ alia snia quibusdã casibus obseruari, vt in armillatis, qui viriuz ostentandaz causa, vel amoris furore acti decertarũt, nec.n. hi iudicio diuino calũnie rei dici pñt, qui de ea re certarunt, de qua iudiciũ nullũ esse poterat. Idẽ fere arbitrarer in eo, qui pericu luz armoz non fecit, sed priori querele spõte renũciauit, hũc.n. alia in causa ẽt aduersus eundẽ hostez audiendũ arbitror, duz tñ prioris ɔtrouersie dãna illi resarciat. Quippe multuz interest in ter armis superatum, ꝛ eum, qui propria confessione inique cau se renunciauit, cum hoc enim mitius agendum.

SVMMARIVM

1 Controuersie priori fine nõ imposito nouã incipere non decet.
2 In actionibus personalibus is prefertur qui prius manum inie cit, dominiumq2 acquisiuit.

An vno prouocato alius interim prouocari possit. xxi.

1 Hinc quoq2 † Cõsequẽs est, vt si aliquẽ ad certamen puocauero, ꝛ interim anteq2 dies venerit, aliũ alia ex cã prouo cem, pugnã detrectare illi licitũ sit, qm̃ donec priori ɔtrouersie impositus sit finis, nouã incipere nõ decet. Si.n. cum posteriore succubuissem, isq2 iure belli me manu captũ haberet, posset qui prius puocatus est me vẽdicare, ꝛ quodã quasi eui ctionis iure mihi manũ inijcere, ꝛ vt secũ, qui antiquus ius hz, de certare cõpellerem, victũq2 in leges suas cogere, quo casu alte rius victoria cassa, inutilisq2 efficeret, ɔstat que preiudicij exce ptionẽ, non solũ tunc obseruãdaz eũ de eo ɔstet, sed ẽt si quo ca su ɔstare possit. Et hec qdez more militari magis itroducta cre dere par est, q2 vt legibus vllis pbari possint, cuz in pignoribus solũ id ɔstitutuz sit, vt qui tpe prior est, idez ꝛ iure potior habea

2 tur, † in actionibus vero personalibus is preferat, qui manum prius iniecit, dñiumq2 acquisiuit, tametsi alius ante cõtraxerit.

SVMMARIVM

1 Exceptio noua si superueniat, puta infamie qui non tenetur pu gne indicte.
2 Vxorem ducere promittens a promissione soluitur stupro su perueniente.

Quid si noua exceptio superueniat. xxij.

1 Nec enim † Nouũ est ex his, que interiz su perueniũt, aliter qñq2, atq2 ali ter ɔstitui. Finge aliquẽ illustrez eqtez in duellũ ho stem suũ prouocasse, deinde interim infamie nota aspersum, an puocatus sibi indictã pugnaz seruare tenebit? Et dubiũ non est teneri, qm̃ huiusmodi pmissio hanc hz conditio nem, si eodez in vite tenore permãseris. Naz ꝛ miles tametsi in

2 numeros accitus, ex nouo delicto manipulo expungit, † ꝛ qui vxorem aliquam se ducturũ iure iurando sanxit, si ea interim stu prum patiatur, promissione soluitur. Possentq2 huiusce rei in numera exempla adduci, que ociosis recensenda omitto.

SVMMARIVM

1 Prouocans ad pugnam aliquem infamem eius conflictum de trectare non potest.

Prouocati

¶ Prouocati persona semper censetur approbata. xxiij.

1 Illud † Gñaliter admittendũ est, oẽm hác in dignitatis qõnem respectu ꝓuocantis locũ sibi vendicare, cũ vero de prouocato agi𝔯, irritaʒ, ⁊ supernacaneã esse. Qui.n. famosuʒ aliquẽ, vel scelestũ inuitat, õtrectare eius ꝯgressuʒ non põt, bʒ.n. qõ sibi imputet, qui hmõi viruʒ cõpellauerit. Nã ⁊ iure nostro cautuʒ est, vt qsquis in iudiciũ intestabilem aliqueʒ vocauerit, quales sunt quos vulgo bánitos, quosqꝫ excõicatos vocamus, eoꝝ ꝑsonaʒ, ceu liti ꝓsequende ltimaʒ approbare censea𝔯. Sunt abãniti qui in annuũ exilium missi sunt cedis ꝑpetrate causa, qõ grecus sermo, vt Homeri interps Eustathius auctor est, ἀπενιαυτισμόν, quasi abãnationẽ dicas, ꝯformi latinis noĩe appellat. Sũt aũt hi exules capite diminui. Et iõ integre fame miles tales in certamine auersari licite poterit, q̃uis enim snĩa eius, a quo dãnati sunt, extra territoriũ, sueqꝫ iurisdictiõis fines ĩpune negligi possit, cuʒ tñ notã infamie ingerat, ꝑsonãqꝫ ceu intestabilẽ afficiat, satis putareʒ vbiqꝫ locoꝝ pro scelesto, ⁊ reprobo hoĩe hũc hẽri.

SVMMARIVM

1 Clerici prouocari ad duelluʒ non possunt, in terris ecclesie duellum concedi non debet.
2 Ecclesia per campionem, an pugnare possit.
3 Imperatori non licet de rebus ecclesie tractare.
Professores rei litterarie a duello excusantur.
4 Armato nullus honor est inermem prouocare.

¶ Qui prouocari non possint. xxiiij.

1 Ex persona † Rel ori𝔯 exceptio, quoties is se talẽ cẽ asserit, vt ꝓuocari nõ debeat, quales sunt initiati, quos clericos vocamus. Cũ.n. arma clericoꝝ sint lachryme, cũ iteʒ sũmus põtifex eis spãliter ꝓhibuerit ne in duello certarẽt, aut certãtibus spectatores adessent, ius fasqꝫ est eos hac ex causa non ĩngetari. Quapropter in his vrbibus, que sũmo pontifici, aut sacris Antistibus subijciun𝔯, non dʒ vnq̃ monomachia concedi.
2 † Miruʒ tñ est, ꝙ Otho Imp. lege lõgobarda, si ecclesia aliquã ꝯtrouersiaʒ hʒ, cũ aduersario per duellũ litem dirimi iussit, licereqꝫ sacerdotibus optioneʒ ꝯstituere, sanxit. quã absurdissimaʒ legẽ interpretatione pleriqꝫ restringũt, vt soluʒ eo casu locũ habeat, cũ de re ꝓphana prophani hñs ecclesia litigat. Ego hmõi
3 ꝯstitutioneʒ de albo abolendã arbitror, † qui sciã non licere Cesari quicq̃ de rebus ad sacerdotes ꝑtinẽtibus edicere. Igi𝔯 vt iusta est clerici pugnã deprecantis excusatio, ita ⁊ sapiẽtie, litterarieqꝫ cuiuslibet ꝓfessionis doctoris eadẽ rõne admittẽda est, siue multis ꝓuocantis dedecus, siue ꝓfessionis diuersitateʒ, siue
4 personaꝝ imparitateʒ respiciamus. † Nec.n. vllus armato homini honor est, si inermen ꝓuocet, sole perustus, vmbraticũ, corporeis laboribus assuetus, sedentariũ, pinguis, ⁊ bene curatus, tenuẽ, atqꝫ emaciatũ. Poteritqꝫ doctor hostili impetitioni sic rñdere. Ut tu me tuis armis in certamẽ prouocas, ita ego te in re manu ꝯsertuʒ in arenã meaʒ.i. corã magistratibus voco, quo in loco armis meis, nimiruʒ libris, ⁊ doctrinarum auctoribus, ostendam quantum artes tue nostris sint inferiores, faxoqꝫ vt, quod summus omnium oratorum dixit.
Cedant arma toge, concedat laurea lingue.
¶ Nã quantuʒ ad arma bellica attinet, cũ his nos nihil cõe habemus, qui Palladis, ⁊ musaꝝ studia, nõ furiosissimi illius dei Martis, ꝓfitemur. Qui hisce verbis perduelli doctor prescripserit, recte atqꝫ ordine dixisse censebi𝔯, nec minus Martis tela retudisse iudicabitur, q̃ Ueneris olim Plato hoc epigrãmate, Hec Uenus ad musas, me siccine temnitis? atqui.
Tela acuens faxo filius vltor erit.
Cui muse, has stolido nugas dic Cypria Marti.
In nos nanqꝫ tuus non habet arma puer.

SVMMARIVM

1 Iuris nãlis est, vt patrie, ⁊ parẽtibus, magr̃atibus pareamus.
2 Prouocatus ab hoste sine principis iussu non potest extra certamen prodire.
3 Mandata militaria non seruãs capite punitur etiam si reʒ bene gesserit.
Princeps iusta causa motus prohibet ne quis pugnet.
4 Exauctoratus a prefecto ei parere non tenetur.

¶ An inconsulto principe certari possit. xxv.

1 Videtur † Et illa ꝓbabilis excusatio, cũ ꝓuocatus se iõ nolle certare asserit, q̃m Impator hãc veniã ꝯcedere nolit. Iuris.n. naturalis est, vt patrie, ⁊ parẽtibus, magr̃atibusqꝫ pa
2 reamus, qõ ius nulla armatoꝝ ꝯsuetudine aboleri põt. † Sed ⁊ militaris disciplina hoc reqrit, ne impatoris sui iniussu liceat militi ab hoste ꝓuocato extra aciẽ in certamẽ prodire. Extãt apud veteres Papyrij, Torquatiqꝫ q̃plurima hmõi exẽpla, quoꝝ seueritas, ⁊ si lenioribus viris inexpetẽda vltione paulo acerbior videa𝔯, non tñ dubiũ est, qs publice expediat disciplinaʒ illã ser
3 uari. Quapropter, ⁊ Modestinus, † in bello, inqt, qui mandata non seruauit, capite puni𝔯, et si res bene cesserit. Et hoc maxime obseruandũ est, cũ iusta ex causa princeps id indulgere abnuit, vt qr miles is rara aliqua virtute insignis sit, vel.s. ceteros ingenti aĩo, ⁊ cuius opera sibi vsui esse possit, iccircoqꝫ in apertuʒ discrimẽ euʒ prodire non patia𝔯. Si tñ ipse dũ duellũ sine dedecore detrectare desiderat, ꝓhibitioneʒ dñi ꝓcurauerit, tũc arbitrarer haudquaquã sic excipienteʒ audiri, nec.n. eius qui probitaʒ se allegat, audiri defensio solet, si ipse hoc affectauerit, vel
4 cãm prestiterit. † Eadẽ rõ eius habẽda, qui ꝓhibenti subiectus amplius non est, vel militis, qui a ꝑfecto suo exauctoratus est, nec.n. postq̃ se ab eius dñi ꝑtãte subtraxit, illius dicto audiens amplius esse cõpelli𝔯, põtqꝫ pluris facere honorẽ suũ, q ex detrectat. õe nõ parũ ledi𝔯, q̃ extricta cliẽtele, obsoletaqꝫ nimiũ iura.

SVMMARIVM

1 Castrorum disciplina ciuibus Romanis charitate liberorum antiquior fuit.
Filius iure naturali, ⁊ diuino debet obsequi.
2 Successus infelices filiorũ qui patribus inuitis pugnã iniuere.
3 Prohibitio ꝯsanguineoꝝ, ⁊ maioꝝ natu ad duellũ qd opere𝔯.
Lex Papia inuito denunciari causa testimonij dicendi aduersus consanguineos prohibet.

¶ Quid in filiofamilias, si pr̃ prohibeat, qd si ꝯsanguinei. xxvj.

Sed quid In filiofami. dõʒ, quẽ pater congredi cũ aduersario ꝓhibet? Et solẽt hac in re cẽturiones patriã ꝑtãtem pilifacere,
1 † q̃m disciplina castroꝝ antiqor ciuibus Romanis charitate liberoꝝ fuit. Hincqꝫ institutũ, vt in castrensibus possint filijfami. separatũ a censu paterno peculiũ acqrere, nã ⁊ pater, qui filiũ debilitauit, pollicẽqꝫ precidit (hmõi murcos latini vocã𝔯) ne militie nomen daret, seuerter puniẽdus est, sʒ hec, que de ltima militia ex disciplina veterũ introducta sunt, ad reprobaʒ hanc duelli ꝯsuetudineʒ ꝑtrahenda non vñr, cũ iure nãli pa tri filius obseq debeat, qõ ⁊ lege diuina ꝯstitutũ est, cuius obser
2 uatio maxime in his certaminibus religiosa est. † Nec deficiũt veterũ exẽpla qbus apparet eos, qui aduersus parẽtũ iussa, vel eis incõsultis spontaneã pugnã iniuerũt, cesos, vel male ꝑditos fuisse. Nõ in Hectore Homerus, in parthenopeo Papinius ostenderunt, Sed ⁊ omnis doctrine parens idẽ Homerus Menelaum a Paride prouocatum sic respondentem inducit.
Fac pater ipse tui Priamus sit federis auctor,
Sacra Ioui temere violet ne federa quisquam.
Nam genitis est fluxa fides, nec pactio cure est.
3 ¶ † Quid si ꝯsanguinei, ⁊ maiores natu ꝓhibeãt? Et non putarim id sufficere, cũ tanta non sit eoꝝ auctoritas, nisi forte duo in uiceʒ ꝯsanguinei de pugna ambigãt, ad cõeo.n. eoꝝ gẽtiles pertinet, vt pres suas interponãt, in ꝯcordiãqꝫ redigãt, cũ vtercũqꝫ eoꝝ vinca𝔯 iniuria, ⁊ dedecus ad eosdẽ semp perueniat, maioreqꝫ existimatiõe is erit, qui ad certamẽ suscipere noluerit, ne co
4 gnato sanguine manus polluat. † Nã si lex iulia papia inuito denũciari causa testimonij dicẽdi aduersus ꝯiunctos ꝓhibet, q̃to magis causa duelli detestatio admittẽda non est. Scimus.n. q̃ horrẽda apud antiquos fuere hmõi certamina, quot tragediãꝝ apud grecos presertim inde argumẽta emanauerint, q̃uis nec nostra tẽpestate Etheocles, ⁊ Polinices desint, nec solũ res gerente in hispania. P. Scipione Corbis fuerint, ⁊ Orsua, cuʒ in presentia inter fres, ⁊ patrueles maxime vigeant hmõi odia, eo

ceteris detestabiliora, ꝙ non de honore, ꝛ fama, sed de auaritia, ꝛ pecunia, ferro transigitur. Sic ꝛ Catullus, socer generq́ꝫ perdidistis omnia.

SVMMARIVM.

1 Ferdinandus daualus Piscarie marchio, ꝓuocatus a Vandanesio regis Gallorum prefecto non respondit litteris.
2 Magistratus prouinciam sibi mandatam deserere non potest.
3 Dux belli magis consilio, ꝙ̃ armis debet hostes superare.
Cautus Imperator audace magis laudandus est.
Responsio Caij marij teutoni eum prouocanti.
4 Augustus recusauit duellū prouocatus a. M. Antonio dicēs multas ad interitum ei patere vias.
Prouocatus magistratu functus suam causam defendere dꝫ.

Quid si ductor exercitus. xxvij.

Uctoris Quoq́ꝫ exercitū aduersus prouocantē non iniustā esse excusatione nuper in hac specie ꝓnunciatū est, †Ferdinendus daualus Piscarie marchio comū in Insubribus exercitu a Carolo. v. Impe. Fŕacisco q́ꝫ sfortia accepto obsidebat, cū Ioānes cabaneus, quē Vandanesiū vocabāt. Francisci frācoꝝ regis prefectus ea lege vrbē tradidit, vti salua sibi, suisq́ꝫ militibus, itēq́ꝫ ciuibus sua oia essent. Nec recusauit ille, suaq́ꝫ fide ita futurū promisit, at ingressus Hispanus miles frustra obnitēte Daualo vrbē diripuit. Eā rem iniq̄ssimo aīo tulit Vandanesius, ꝓtinusq́ꝫ has lr̃as ad Daualū exarauit, ꝙ vrbem Comū aduersus pacta mihi tecū ꝯuenta diripueris, diripi ve a militibus tuis ꝑmiseris, improbe, auare, perfideq́ꝫ fecisti. has lr̃as nec rñsione quidē dignatus est Daualus. quesitū est vtrum saluo honore certamē recusare potuerit: Et oiū ꝯsensu potuisse 2 rñsum fuit, †q̄m non dꝫ quisq́ꝫ magistratus sibi demandatā prouinciā in casum dare, nec sue fidei mandatū munus deserere. ꝙ si interim hi durāte magistratu in ius vocari non pn̄t, multo minus in duellū poterunt. Idq́ꝫ maxime in duce belli obseruandū 3 est, †qui ꝯsilio magis, ꝙ̃ armoꝝ industria hostes supare dꝫ. nam, vt inqt Euripides in Phenissis, Cautus Imꝑator est audace laudādus magis. P. Scipio, cū tanq̄ paruū pugnax incusaretur, mater me imꝑatorē, inqt, non militem genuit. C. Marius Cymbrico bello Teutoni ꝓuocāti, si cupidus mortis esset, posse 4 eū laqueo vitā finire, rñdit. †Sic ꝛ diuus Augustus. M. Antonio a quo ꝓuocabaꝶ, satis multas illi ad iterītū patere vias. Cōplura sunt veterū hac de re exēpla, que sciens pretereo. Illud non omittendū, cum magistratu functus fuerit is, qui prouocatur, tum defendere causā debet, interim dies iure diffisus est.

SVMMARIVM

1 Duellū ob cām iustā superuenientē impediꝶ, ꝛ que sit cā iusta.
2 Cause sexcente sunt quibus quis excusatur ne in iudicio sistat.

Quid si alia iusta causa impediat. xxviij.

1 Ex his †Igiꝶ in eā sn̄iā adduci possumus, vt quoties iusta aliqua impedimēti causa subest, licere ꝓuocato certamē detrectare arbitremur, nō solū cū princeps, dn̄s, pater, ꝯsanguinei ꝓhibeant, sed ēt, si inde graue aliqḋ dānum exoriri posset, iustum quoq́ꝫ impedimentū extrinsecus, q̄ñq́ꝫ accipiꝶ, vt si mala valetudine, vel vi hostili, vel simili causa retineaꝶ, sed ꝛ si a magistratu suo captus fuerit, ꝛ in carceribus ius dixerit, iusta causa est, vt ei 2 succurraꝶ, †suntq́ꝫ sexcente in iure, qbus qs ne iudicio sistat excusaꝶ, vel edicto pretoris pp iustā cām restituiꝶ, nam multo magis in duello huiuscemodi excusatio recipiēda videtur, nisi tamen impedimentū ipse procurauerit, quod ꝛ supra docuimus.

SVMMARIVM

1 Imparitas personarum, seu dignitatis excusationem ad duellandum prestat.
Senex recusat certamen iuuenis.
Et veteranorum priuilegio gaudet.
2 Senes lꝫ in victoria polleant tamen ad certandum compellendi non sunt.
3 Constitutio Federici Imperatoris.
Disciplina militaris serui Tulij verior.
4 Exemplum Camulegeni Aulerci gallici.
Vertisci Remorum principis exemplum.
5 Homeri sententia circa etatem.
6 Imparitas prouocati si claudus, si oculo excecatus, si membro mancus cum integro considerari debet.
7 Corpulenti exemplum cum macro, ꝛ gracilento.
8 Prouocator captus oculo sibi imputet si alium prouocet.
9 Equalitas magis requiritur cum per aliū aliquis pugnare pōt.

Quid si iuuenis senē ꝓuocet, integer luscū, vel claudū. xxix.

1 Imparitas †Quoq́ꝫ iustā reiectionis cām prestat, aliaq́ꝫ est personе, alia dignitatis, sed de ꝑsona in primis videndū est. Et si iuuenis senē prouocauerit, iure senex recusabit certamen, cū hmōi ingrauescente etate viri soleāt militia mitti, veteranorūq́ꝫ ꝑuilegia adipiscanꝶ, vt merito arma resumē cōpellēdi nō sint. qua i sn̄ia latinoꝝ poetaꝝ pcipuus fuit.
Si mihi que quondam fuerat, quaq́ꝫ improbus iste
Exultat fidens, si nunc foret illa iuuenta. Et rursus,
O mihi preteritos referat si Iuppiter annos
Qualis eram cum primam aciem Preneste sub ipsa
2 Straui. ꝛ que sequuntur. †Quāuis, ꝛ q̄ñq́ꝫ senes plurimū in victoria polluisse pp rei militaris sciā legerimus. qḋ idem poeta in Darete, ꝛ Entello ostēdit. Sed is honor vr̄ mihi etati illi 3 adhibēdus, vt inuiti ad pugnā non cōpellanꝶ. †Federicus enim Imp. quādā ꝯstitutionē sanxit, ne maior. lx. ann. aut minor. xxv. in duellū ꝓdire coganꝶ, atq́ꝫ ita solēt Siculi, qbus hoc lege cautū est, obseruare. Mihi verior est militaris Seruij Tullij disciplina, qui a. xvij. anno, vsq́ꝫ ad. xlvj. armis exerceri Romanos 4 iussit, mox ceu emeritos sacramēto solui, †in gallia tñ tradit. C. Cesar Camulogenū Aulercū vlla excusatiōe, ꝙ̃uis ꝯfecte etatis esset vti voluisse, ꝛ ꝓ terre gallie libertate aduersus Romanos exercitū duxisse. Hirtius quoq́ꝫ cōmemorat Vertiscū Remoꝝ principē prefectū equitū, qui cū pp etatē vix equo posset vti, tñ ꝯsuetudine galloꝝ, neq́ꝫ etatis excusatione in suscipienda 5 prefectura vsus fuit, neq́ꝫ dimicari sine se patiebaꝶ. †Homerus vt a munere rei manu gerēde vacationē senibus prestat, ita a castris non esse sūmonēdos videtur arbitrari, ꝙ ceteros oratione incitare possint, ꝛ consilio iuuare, carminibus hunc in sensum.
Vcalegon Sceas simul Antenorq́ꝫ sedebant
Ad portas, consulti ambo, populisq́ꝫ verendi.
Ob senium belli immunes, sed vterq́ꝫ disertus
Eloquio, quales argute estate cicade
Per nemus insessa dant dulcia carmina quercu. Quod ꝛ idem poeta in Nestore ostendit.
6 †Et illa quoq́ꝫ imparitas in aiaduersione esse dꝫ, cū prouocatus claudus, vel oculo captus est, vel alio mācus mēbro, dꝫ enim ꝓuocans, ꝛ ipse pede claudicare, vel cocles fieri, instarq́ꝫ pduellis sui debilitari. Fuerūtq́ꝫ qui se rei militaris peritos asserētes arbitrarenꝶ, Cyclopis ꝓuocatori nō satis esse si lanā ob alterum oculum gerat, sed eruendū sibi omnino oculum, non enim eque conditionis esset cū altero amisso alter illi superesset, prouocato autē nullus. Que sententia videtur mihi sane quā ridicula, ꝛ 7 non illi absimilis, ꝙ̃ q̄ñq́ꝫ in facto vidimus reprobari. † Crassus qdā, ꝛ vētriosus vadimonio cū puniceo, ꝛ macro ꝯtendebat, seq́ꝫ illū cursu preuorsurū asseuerebat, dū equali meta, pariq́ꝫ lance oia peragerenꝶ. Deposito pignore, petebat vētriosus vt sicco tm̄ ponderis annecterēꝶ, ꝙ̃to ipse pp abdomen illo grauior esset. Cōtra siccus vētriosū inedia, ꝛ fame ita macerādum aiebat, vt subductiore aqualiculo leuior factus, equali lance secum ꝯtendere posset. Sunt. n. hec nimie subtilitatis, ꝛ in. l. xij. tabu. quatalio ꝑmittebaꝶ, ꝯsensu doctioꝝ tacito vsu abolita, vt ele8 gāter apud. A. Gelliū Cecilius iurecōsultus disputat. † Expeditius itaq́ꝫ putauerim, vt si ꝓuocator ipse captus oculo sit sibi imputet, qui integrū hoiē cōpellauerit, ꝓuidereq́ꝫ debuit posse prouocatū cassidē eligere vtro maluerit oculo obtrasā. Nec. n. prouocātis vitiū ꝓuocato obesse dꝫ, qn arbitratu suo eligat, ꝙ si ꝓuocatus ipse tali vitio laboret, habebit vnde se pp imbecillitatē excuset, cū id iuris sibi cōpetat, aliogn ꝛ ipse sibi imputet 9 qui certamē detrectare noluerit. †Cū vero per aliū aliquis pugnare pōt, tūc equalitas magis reqri solet. Et si ꝓuocatus aliū optionē, ꝙ̃ luscū non reperiat, ꝓuocans nō nisi habitu lusci pugnabit, idq́ꝫ aliqbus visum, ꝛ legi longobarde ꝯsentaneū est.

Summarium

SVMMARIVM

1. Prouocatus prouocantem gradu inferiorem recusare potest.
2. Snia Jacobi Triultij super imparitate duellare volentium.
3. Nobilitas ex militia oritur.
   Certamini Deus preest.
4. Nobilitatis gradus.

¶ Quid in imparibus propter nobilitatem. xxx.

E equalitate † Quoqз dignitatis frequẽtissima altercatio est cũ prouocatus iccirco in pugna tergiuersari se posse arbitrat̃, q̃r ꝓuocator gradu dignitatis inferior sit, q̃ excusationẽ, fuerũt pleriqз, qui nõ admitterẽt, † cuius snie vir militaris discipline prudẽtissimus Joãnes Iacobus Triuultius fuit, qui cũ magister militũ Frãcisci regis esset, exceptionẽ hanc in quodã vexillifero cataphractoꝝ reiecit, cui gregarius pedes, vt secũ armis ꝯgrederet̃, diẽ dixerat. Cũ.n.ꝛ ille in albo militũ nomẽ dedisset, nobilis existimãdus erat, † qm̃ ex militia orit̃ nobilitas. Pone in prelio manu captũ aliquẽ ab eo regẽ, nõ ne iure belli eius militis tã ꝛ si mercẽnarij rex dedititius erit? q igitur cũ rege pugnare põt, ꝛ cũ prefecto inferiore pugnabit. Adde ꝙ cũ duellũ probationis sit species, qua qs cãm suaз suorũue nitit̃ probare iustã esse, sicut a iudicio ciuili ꝑtextu huius inequalitatis nõ repelleret̃, ita nec ab hoc certamine, cui Deus presidet repellendus est, apud Deũ enim pari iure oẽs agunt. nã ꝛ si vulgo prescriptionẽ hãc admitteremus, raro singl̃ari certamini locus esset, cũ reperiant̃ pauci oino equales. † si qdẽ hoĩuз alij sunt honesti, qui honoribus, ꝛ dignitatibus a principibus collatis ꝓcellunt, alij generosi, quos patris aui, progenitorũqз suoꝝ stẽmata, ꝛ imagines insigniores faciũt, alij sunt nobiles, quos fama virtutis illustres per ora hoĩuз effecit. vnde ꝙ cognoscant̃, nobiles dicti. Apud Plautũ.n. ceterosqз antiqores ꝓ noto nobilis accipit̃. Igit̃ vix erit aliquẽ repire, qui oino triplici hac nobilitate riuali suo rñdeat, ꝙ cũ ita sit, satius est odiosaз hãc, ꝛ scrupulosaз exceptionẽ reijcere, ꝛ in armoꝝ iudicio eũ nobilissimũ ducere, qui maiores spiritus in ꝑduellẽ sumpserit. Quid.n. ad pugnatorẽ Plãcus faciet, tumẽs (vt ille inqt) alto Drusoꝝ sanguine? nã ꝛ in iudicio clypei Achillei, Vlysses, ꝛ genus (inquit) ꝛ proauos, ꝛ q̃ nõ fecimus ipsi, vix ea nostra voco. Juuenilis quoqз nobilitas vera est, atqз vnica virtus. Arbitror itaqз veram Triuultij sententiam, que tñ in quibusdam casibus temperanda sit.

SVMMARIVM

1. Prouocare ad duellum non licet hos, qbus naturali equitate honorem prestare debemus.
2. Prouocari non potest preceptor armorum a discipulo, nec priuignus victricum.
   Nepos auunculum non prouocat.
3. Certandi vacationem qui habeant.
   Imparitas magna exceptionem non duellandi tribuit.
   Hostire, ꝛ hostimentum quid significent.
4. Dux, vel Marchio prouocatus a ꝓuato generoso illũ repellit.

¶ Quid si prouocet̃, cui iure nãli, vel ciuili honor debeat̃. xxxi.

I T in primis Qui ex edicto ꝑtoris in ius sine venia vocari non põt, multominus ꝓuocari in duellũ poterit. † Quapropter hi qbus nãli eqtate honoreз ꝑstare debemus a nobis minime in stadiũ sunt trahẽdi. non soliũ igit̃ parentes, ꝛ ꝑronos nõ prouocabimus, sed nec cliẽti beneficiario, quẽ vassallum vocãt, nec subdito dñm in pugnam arcescere fas erit. † Eũ quoqз a quo qs in armis eruditus fuerit, nefas est in id periculũ trahere, cũ magistro nõ minor reuerẽtia, q̃ patri debeat̃. Priuignus quoqз vitricuз hac in causa nõ lacesset, qm̃ ꝛ is ab eo obseruari dз, nec ei fas est matris sue maritũ in necis periculuз trahere. Quapropter ne auunculũ in id discrimẽ adiget. naз ꝛ hoc veteribus grecis approbatũ est, dũ Meleagruз fabulati sunt materno titione extinctũ ꝙ auũculus trucidasset. † Vacationẽ certãdi, ꝛ hi hñt, qui ꝓꝑ magnos honores in obseruatione subditoꝝ esse dẽnt, quales sunt ꝯsul, ꝑfectus, pretor, ꝓcõsul, ꝛ ceteri magr̃atus qui imperiũ, ꝛ coertioneз hñt, ꝛ iubere in carcerẽ duci pñt. quoꝝ exẽplo nostra tẽpestate ptãtes vrbiũ nõ ꝓuocabunt̃, nec duces exercituũ, nec tribuni militũ, quos Columellas, nec cohortiũ ꝑfecti, quos capitaneos vulgo vocamus. Vexilliferi xõ, ꝛ metatores, quos Forerios dñt, id iuris nõ habẽt, cũ iurisdicẽdi auctoritas nulla eis ꝯcessa sit. nõ ita est in ꝑfecto castroꝝ, ꝛ is.n. coertionẽ hз, ꝛ a principe ꝯstituit̃, nã ꝛ codicillares hasce dignitates principes quoties designãt, honores illis ꝯsuetos, ꝛ ꝑrogatiue ius ꝯcedũt. quare nõ temere aliqua illis nota ab his inurẽda est, qui eiusdeз imperij sunt, eidẽqз regi subijciunt̃. gñaliter quoqз illud sciendũ est, cũ magna sit, ꝛ manifesta imparitas huic exceptiõi locũ esse. nã cũ hostes a verbo antiquo hostire dicti sint, ꝙ equare significat, vnde ꝛ hostimentũ equatio est, non vr̃ ferendũ vt is q aptissime ipar est, maioreз ꝓuocet. Tranqllus auctor est, cũ scortoꝝ, impudicorũqз testimonia aduersus eqteз Romanũ a Claudio impe. reciperent̃, adeo eũ indignatũ, vt in faciẽ illi pugillaria, calamariaqз thecã cũ magno stultitie opprobrio obijceret. † Quapp̃ si qsq̃, tametsi in priuata fortuna gñosus, ducẽ, vel marchionẽ lacesseret, ꝓꝑ euidẽtẽ ineq̃litatẽ arbitror, ceu maiora ꝯdõne sua audẽtẽ eẽ repellẽduз.

SVMMARIVM

1. Gradus dignitatum nostri temporis.
2. Franchi quare legibus Cesaris non subiaceant.
3. Rex Francorum inungitur oleo celitus dimisso.
4. Duces post Reges sunt.
5. Marchiones post Duces sunt.
6. Comites post Marchiones.
7. Barones post Comites.
8. Capitanei qui dicantur.
   Lex salica vnde sumpsit nomen.

¶ Dignitates nostri temporis. xxxij.

D Ignitatum Aũt nostri tp̃is varij sunt gradus, quaruз maximus est Jmꝑatoris, qui priusq̃ corona insignitus fuerit, rex Romanoꝝ simpl̃r dr̃. ¶ Eodẽ gradu Francoꝝ est rex, qui nullo tp̃e Cesari fasces suos sũmisit, nec nũc eius maiestatẽ obseruat. Cuius rei has adducũt rõnes, † naз si vetera repetamus, Frãci ipsi primũ a Sarmatis in Germaniã descenderunt, qua manu capta, Romano quoqз imꝑio a Gotthis opp̃sso in Galliã federe cũ Rom. legionib. que ꝓ Rheno adstabant percusso trãsiere, sedesqз sibi manu captas iure gentiũ ꝯstituere. Demũ post lõga tpoꝝ interualla Clotario, seu vt qdaз malunt, Theudiberto regi cũ Justiniano ꝯuẽtũ fuit (ne Gotthis, quos Jtalia pellere Cesar decreuerat Frãcoꝝ arma auxilio essent) vt equo federe alter erga alteꝝ ageret, nihilqз ꝓsus imꝑatori Roma. iuris in terra Gallia eẽt. Cuius rei Procopius est auctor, ꝙ si recẽtiora respiciamus, cũ Gregorij.v. põtificis ꝯstitutione a Frãcis in Germanos trãslatus fuit Rom. imꝑij titulus, nõ est verisimile id actũ, vt Frãcus, cui potius is honos, ceu gẽtilitius debebat̃, ipsi Germano subijceret̃. Satis.n. est, si Gregoriana illa ꝯstitutione tm̃modo ablatũ Frãco dignitatis titulũ interpretemur, cũ riuali suo eũ subijci iniquuз fuisset, nec pontificũ leges alienũ ius soleãt iminuere, maxime cũ quicqd humanis ꝯstitutiõibus sancitũ sit, diuino iure Frãcus plurimũ polleat. † Jnungit̃.n. oleo diuinitus (si xõa est fama) celo demisso. ¶ His ꝓximi sunt ceteri reges, quoꝝ aliq a põtifi. Romano inũgunt̃, vt Anglus, Siculus, Hierosolymitanus. Tũqз demũ administrationẽ adepti credunt̃, cũ aurea corona insigniti sunt, successitqз hec loco diadematis, hoc est fascie linee, q̃ caput veteres reges cingebãt. ¶ † Post his gradu sequẽti sunt duces, quoꝝ aliqui regali ptãte decorati sunt, vt Mediolanẽsis, ꝛ Pãnonie supioris, quã Austriã vocãt. itẽqз Burgũdus. Atqз iõ gẽtilitijs insignibus coronã ferre ius illis est. Aliq nõ sunt, vt quos Roma. põtifices in Vmbria, Piceno, alijsqз Jtalie locis qñqз, ꝯstituerũt. hi cũ pontifici deferre teneant̃, nec soluti legibus sint nõ coronã, sed birrũ ostentãt. † Pone hos ꝓcedũt Marchiones, nomen Germanicũ, qd̃ perinde vз, ac si magr̃uз eqtum dicas, qm̃ Marcã illi equũ dñt. vñ Marcomani, eqtatu pollẽtes populi, ꝛ Marobodunus rex, cui corpus istar eq erat, nã ꝛ triplicẽ equituз ordinẽ, trimarcisiã a Celtis, q in Brẽni exercitu erãt dictaз, Pausanias est auctor. Marcare quoqз vulgari idiomate Frãci etiãnũ.i. eqtare vsurpãt. ¶ † Sequunt̃ comites, sic dicti, ꝙ ex comitatu Cesaris ad regẽdã aliq̃ ꝓuinciã, vel eius ꝑtẽ mittebant̃, sз he dignitates Ducũ, Marchionuз, Comitũ, q̃ Carolo

magno eiusq; liberis reru3 potientibus his ↄfederabantur, qui principis ipsius noie administrabāt, mox sub Germanis Cesaribus in ꝓprij iuris titulū trāsire ceperūt. † His inferiores vulgo hñr, quos barones vocāt, sic a grauitate. Greca deriuatione dicti. In latino ſmone ea vox nulla est, nisi ꝙ in vetustis spectationibus ꝓ cognomine plerūq; accipiꝫ. nā q apud M. Cicero ne3 in epistolis ad Atticū repisse id nomē ꝓtenꝫ, docere nō poterūt eo in loco hac de dignitate qcq; agi. Baldus iter iurecon sultos nostrates ꝑmi nois, hac dignitate oēs illustrari cēsuit, qbus a principe castrū, seu oppidū aliqđ cū mero, ⁊ mixto impio ↄcessu3 est. ſ3 nobis alia est snia, q sciamus, ⁊ in Germania, ⁊ in Gallia solū barones dici, qbus sup oppidoꝝ iurisdictionē hec dignitas spāliter ↄcessa est. ¶ † Sūt ⁊ capitanei, sic Italo sermone dicti, quos Frāci, vassos, vassallos, valuassores vocāt, vt inde appeat Sarmaticā vocē esse, a Salijs ortā, q Frācoꝝ ꝓgenitores fuere. vñ ⁊ lex salica sumpsit appellationē. Sūt hi, qbus merū, ⁊ mixtū imperiū in pago aliquo ↄcessu3 est, citra maioris alicuius dignitatis idulgētiā, bñficiarij. ſ. principū cliētes. ¶ Et cū in iure nr̃o ex recentioꝝ traditiōe q̃ttuor sint dignitatu3 gradus, supillustres, illustres, spectabiles, clarissimi, in his ita distingui solet, vt Rom. pōtifex, itēq; Augustus ipse impator supillustres habeanꝫ, quo in numero, ⁊ Frācoꝝ regē collocādū cēseo, cū Imparatoris fastigiū eiq; in regno suo obseruātiā nullā ꝓstet. Ceteri vero reges illustres sint, quo in gradu, ⁊ eos duces ↄstituēdos arbitror, q regali ꝑtāte ꝑfulgēt, ⁊ legibus soluti sunt, nec ex facto Cesaris potētiā formidāt, vt Mediolanēsis, Austriacus, Burgūdus, Britānus, q ⁊ Brito est. Speciosi existimanꝫ alij duces, itēq; marchiones, ⁊ comites, ⁊ quos qdā pncipes vocāt, dū tñ ab ipso Cesare dignitatē suā accepint, nā quos iferiores loci pncipes ↄstituerūt, in ꝓximū gradū reijciēdi sunt. clarissimi comites sunt a ducibus fci, ⁊ barones, ⁊ valuassores, idq; genus pagani reguli, illō ↄstat, q sordide, ⁊ illiberaliter, ⁊ absq; armoꝝ cultu euū degūt, vel fortunis lapsi sunt, hisce dignitatu3 gradibus deiectos eē cēsent. Quapp cū in Boijs, ⁊ Liguribus pleriq; sint marchionis, vel baronis titulu3 sibi arrogātes, vite gñe, moribusq; ab agrestibus parū differētes, hos pro ignobilibus habēdos existimaueri3. ſ3 oino hac in re multū ↄsuetudini tribuēdū, que plerūq; nō eadē vbiq; est. Quapp in Gallia marchionibus ꝑferunꝫ comites, plurimū ꝟo principalis ipsa ↄcessio pollet. Si qde3 oēs dignitates ex supꝑmi ipsius principis arbitrio pēdēt, q si velit, ea dignitate baronē ornare pōt, vt comitibus anteponaꝫ, nihilq; eā vulgare3 sniā3 facere, qua tradiderūt aliq comitē esse, qui decē marchioībus, marchionē qui dece3 baronibus, baronē q decē capitaneis presit. Inspiciēdi itaq; sunt dignitatū codicilli, ⁊ ex his dijudicandū vter vtri ꝑferēdus sit.

SVMMARIVM

1 Dux an possit a comite ad duellum prouocari, ⁊ I. nu. 4.
2 Nobilitas ſm Paridem de puteo.
Inferior superiorem non prouocat.
3 Duellum loco torture inuentum est ad veritatem eruendam.

¶ Quid si maior ab inferiore prouocatur. xxxij.

Hic igitur † Videndu3 sit maior aliqs ab iferioris subsellij viro, vt si dux a comite ꝓuocatus fuerit, an iure pugnā detrectaturus sit. Qua in ↄtrouersia vñr nobis quot capita, tot esse snie. q vulgari Lemonicū sermone, rythmisq; de monomachia ↄscripsit, nō posse certamē detrectari asserit. Quā in sniā3 accessisse vr̃ Triuultius. ʒ, qui Lōgobardoꝝ ↄstitutōes interptati sunt existimauere, qm̃ ea lege eq̃litas reqriꝫ, cautūq; diserte in ea est, vt ab iferiore ꝓuocatus comes ꝓ optionē pugnare possit, qđ, qd attinebat facere, nisi lex hmōi nobilioꝝ ꝓuocatores arceret? † Paris Neapolita. distinguit, vt si qs a q̃ttuor ꝓgenitoꝝ serie, hoc est ab abauo, vsq; sit nobilis, quēcūq; etia3 ducē ꝓuocare possit, dū sibi illatā iniuriā vltū eat, qm̃ is pp ↄtumeliā iferētis delictū ab eo ꝓ ltimo pugnatore approbatus, habilisq; factus cēsenꝫ, alioqn cū eo ↄgredi nō possit. Uex hec snia iure nr̃o ꝓbabilis oino nō est, cū offensor nō magis argui possit in duello ꝓuocatū ↄtumelia approbasse, q̃3 in iudicio, ꝑsertī3 cū illustres ꝑsone iure nr̃o in criminali iniuriaꝝ iudicio ꝓ ꝓcuratores cām suscipe possint. † His accedit, ꝙ duellū ꝓ ꝟitate eruenda loco cuiusdā qōnis, ⁊ torture inuentū est. At aduersus illustres, ceterosq; ēt clarissimos, nullus qōni est locus. merito igiꝫ ego aliter ꝓnūciādū arbitror. Cū.n. inter ipsos dignitatū gradus, ēt aliqs sit ordo, eū qui in gradu eodē sit, l3 inferioris ordinis, arbitror repelli a duello nō posse. † Quapp comes a marchiōe, vel duce nō refutabiꝫ, oēs.n. spectabiles sunt. si ꝟo inferiore gradu sit, pp imparitatē putarē posse recusari. Nec.n. valuassori, vel baroni negociū magnis marchioībus facere ↄcedendu3 vr̃. Ei ꝟo qui ab vsq; abauis sit nobilis, ⁊ in armis etatem egerit, satis putarē permittendū, vt cū clarissimis cōgredi posset. Cū.n. illoꝝ vltius sit gradus, cū ⁊ modica sit ineq̃litas, hec exceptio nō oino locū sibi vēdicat, hacq; in re Paridē sequor.

SVMMARIVM

1 Imperator an a rege prouocari possit.
2 Rex non coronatus, an possit coronatum prouocare.
3 Comes qui loco supremi principi hr̃, an ducem ꝓuocare possit.
4 Prefectus pretorio magistri militum magni camerarij, an prouocent ad duellū duces.
5 Miles origine rusticus, an ꝓuocet nobilē nullā hñs dignitatē.
6 Militia hominem nobilitat.
7 Nobilitatem acquirit dans operam alicui virtuti per ann. x.

¶ An Rex Impera. prouocare possit. xxxiij.

Ex his † Que.x. attigimus, ꝑsit alique cōtrouersie finiri, q̃lis illa, an liceat Regi Impatorē in regni ambiguitate ꝓuocare? Et si hmōi sit rex, q implo Roma. nō subsit, Cesarisq; legibus sit oino solutus, licere arbitror, atq; ita pleriq; sentiūt. ¶ † S3 an rex coronatus ab eo ꝓuocari poterit, q nulla corona insignitus sit? ⁊ in fcō dubitatū hac in. q. fuit. cū Renatus Andegauēsis Alphōso ꝓuocatiōis cā sanguinea chirothecā de regno Sicilie belligerās misisset, duplexq; adducebaꝫ exceptio, altera, ꝙ Renatus corona illustratus erat, Alphōsus nō erat, altera, ꝙ Renatus possidebat, Alphōsus titulotenus regiū decus hēbat, ſ3 tñ iustā denūciatiōnē fuisse auctoritate prudētium receptū fuit, cū corona dignitatē nō augeat, ⁊ possessio ꝑ Renatu3 appꝑhēsa ius dnij, qđ ad se ꝑtinere Alphōsus affirmabat, deterius nō efficeret. ¶ † S3 an comes, q nemini prorsus obtēperat, ⁊ loco supꝑmi pncipis hr̃, possit ducē ꝓuocare? ⁊ si in lōga huiusce iuris possiōe iā fuerit, arbitrarer id iuris illi cōpetere, alioqn q de facto se exemit, ⁊ sui ipsius qđdā q̃si furtū pncipi suo fecit, nō iō melioris erit ↄditionis. ¶ † S3 qd in his cēsendū, qui in aula palatina varijs fungunꝫ muneribus? q̃les sunt prefectus pretorio, quē Frāci magnū ↄestabilē vocāt, magr̃i militū, quos marescalcos, ꝑmicerius cubiculi, quē magnū camerariū, protospatharius, quē magnū scutiferū ipsi nūcupāt? ⁊ cu3 iure nr̃o definitū sit, qbus qsq; dignitatū gradibus emineat, ex ꝑdicta distinctiōe decidēdū erit. ¶ † Quid si miles origine rusticus nobile3, q tñ nullo dignitatis gradu honestatus sit, ꝓuocet? Et si adhuc sacro solutus nō sit, nulla est nobilis certamē depcātis excusatio, q̃nquidē ꝙ ipse ex ꝓgenitoꝝ sanguine ↄsecutus est, miles ꝓpria virtute partū h3. † Militia.n. hoie3 nobilitat, ⁊ fortissimi ex rusticis milites oriunꝫ, vt Fl. Uegetius scribit. cuius rei apud veteres clarissimū exēplū in. C. Mario fuit. Ex recētioribus Catamelata, Nicolaus picininus, ⁊ pleriq; alij ab aratro ad arma feliciter trāsiere. Si ꝟo miles sacro solutus est, ⁊ honesta3 missionē habuit, idē iuris arbitror, ↄseqtur.n. veteranoꝝ priuilegia. ꝙ si missus est, q2 amplius respub. eius opa pp ↄfecta3 pacē, vel alia de causa nō indigeret, nō cerrabit, nisi saltē per decēnium militasse ꝓbetur. † Qui enim decēnio cum laude virtuti alicui operā dederit, nobilitatem acqrit. Atq; ita etiā Paridi visum est, cuius sniam nos probabilem hac in re arbitramur.

SVMMARIVM.

1 Duellare an quis per campionem possit.
2 Prouocator in pctō mortali existens, an repelli possit a duello.
3 Cāpio victus in certamine dedititiū dñm facit vincēs victorē.
4 Procurator non admittitur in causa publici criminis.

¶ Quando liceat dare campionem. xxxv.

Um superius Plures a nobis casus annotati sint, quibus licite prouocatus certamē detrectat, † dubitari verisimiliter

verisimiliter potest, nunqd per alium saltem tutelam sui procurabit, ⁊ ꝙ vulgo dĩt cãpionē dabit: ⁊ in lege lõgobarda ꝓbatur quoties ad duellũ ꝓuocatus impeditũ se iusta ex causa allegat, vel imparē sibi ꝓuocatorez vere affirmat, teneri eũ vicarij auxilio vti, ne alioq pugna differat, ⁊ delicta impune perpetrata videant. Erit autez optio is aduersario secũ colluctãti equalis, nec vlla aspersus infamia, nec qui alias in stadio victus fuerit, iurabitqꝫ se arbitrari eũ militē, cuius accensus est, iustã cãm fouere. † Fuerũt ⁊ qui ita opinarent, eũ qui ob facinus aliqđ criminis (qđ mortale vocãt) erga Deũ reus est, refelli posse, cuius opi. illud fortissimũ vr̃ arg. qđ beneficiariũ clientez, qui ob ꝯcessaz fidei causa iurisdictionē, patrono in bello suppetias ferre dꝫ, licite patronus si apostates. i. desertor fidei fuerit, iure ꝯcesso priuat, q2 merito eum in bello sociũ auersari põt, qui tanti sceleris reus est, ne ꝑpter malũ cõmilitonem quicq̃ꝫ mali, ⁊ ipse patiat. sed ego non video qũo id in aliquo vsu esse possit, cũ qui euz elegit spõte id fecerit, ⁊ a nemine coactus sit optare criminosuz. Is vero aduersus quē pugnaturus est, hoc obijcere non põt qđ sibi ꝓfuturũ est, etenim delectari dꝫ eũ potissimũ aduersus se in campuz ꝓdire, qui dijs imortalibus odio sit, ⁊ quē ipse speret superorꝫ vltionez non euitaturũ. Satis ergo esse debuit, si aliqua labe infamis apud graues viros is optio nõ sit, mortaliũ peccatorum cognitionē theologis relicta. † sane in prelio victus optio fuerit, seqꝫ ꝯdiderit, deditItiũ dñm faciet, si non se dediderit, sed intentionē perduellis verã esse armis cõpulsus dixerit, ꝓ victo, ⁊ ꝯfesso dñs habebitur. ¶ Et hec qdez lege lõgobarda, ⁊ Federici apud Siculos ꝯstitutione obseruant. Atqui his legibus soluti sunt, aliter vt arbitror ꝯstituēt. Neqꝫ. n. cui iure dilatoria exceptio cõpetit, per procuratorē litigare cogit, ⁊ iuste timebit ꝓuocatus salutē. honoremqꝫ suuz alienis manibus credere, † ꝙ si quoties de crimine publico agit, in causa procurator nõ admittitur, q2 dñs ipse diligentius rē suã tutaturus presumit, q̃to magis hac in specie idez dõm est, cũ longe grauius periculũ alterutri in duellis imineat: putarim itaqꝫ iure nostro neminē inuitum cõpelli, vt per aliũ ferro decernat. quo fit vt ope preciũ non arbitrer hic oēs eos casus enumerare, qbus lõgobardorꝫ sanctionibus per cãpionez (vt ipsi dĩt) pugnare fas est, cum eorꝫ leges translato regno abrogate, ⁊ contrario hominuz vsu sint abolite.

SVMMARIVM

1. Prouocator si vim paret exceptiõibus nõ seruatis qd agẽdũ.
2. Judicis officium est cauere ne vis cuiquam fiat.
3. Remedium vt quis caueat ne vis fiat.
4. Prouocato an liceat aduersarium interficere qui vim parauerit, ⁊ qua pena puniatur.
   Vim vi repellere licet pro sui, ⁊ rerum tutela.
5. Excedens modum in se defendendo de excessu tenetur.

¶ Quid si ꝓuocator viz paret inobseruatis exceptõib⁹. xxxvi.

AT hec Quidez hactenus de his exceptionibus dicta sunt, que ꝓuocantē a singulari certamine repellũt. † Verũ eniz vero aliq qñqꝫ reperiunt ita malis furijs acti, vt hasce exceptiões non audiãt, sed his reiectis ferrũ preparent, ⁊ vim illaturos cõminent. Qũo igitur hoc casu securitati ꝯsulet. Et. s. docuimus, quēadmodũ militari more agendũ sit. Jure aũt ciuili arbitror ꝓuocatũ recte, atqꝫ ordine facturũ si iudicez adierit, ⁊ eius officio sibi ꝓuideri postulauerit. † quoties. n. quisq̃ꝫ sibi viz fieri metuit, iudicis officio ꝯuenit vt eũ, de cuius impotentia, seuoqꝫ aio querimoniã audiuit, pignoribus, vel fideiussione ad cautionē cõpellat, ꝑ se nõ fieri directe, vel obiter, quominus actor agere vbiqꝫ tute possit, eũqꝫ se nullo modo ingetaturũ, nec hoc casu propter preiudicij grauitatē sufficere, promissionē tametsi vi ratã existimarem, nec refert cuius culpa rixe orte sint, aut vnde metus causa emanauerit, semꝑ. n. cauendũ est, ne vis cuiq̃ꝫ fiat, duz tñ concussio hec, ⁊ terror probabilē habeant dubitationē, † ꝙ si ille nullo mõ cauere velit, captisqꝫ pignoribus in ꝯtinacia ꝑsistat, familiam iudex idoneã metuenti ꝯcedet, que ꝯcussoris expensis alatur, aduersusqꝫ hosce Thrasones dñz defendat. Idē arbitrarer ꝯstituenduz, si ꝑpter imensam huius seueritatē, non esse cautionis fragilitati credẽdũ iudici sederit. † sꝫ finge ꝯcussorez hũc huiuscemodi esse vt iudiciaria actio aduersus eũ inanis sit, siue q2 adeo pauꝑ sit, vt nihil ab eo possit exigi, siue q2 adeo factiosus, vt ipsis quoqꝫ magr̃atib⁹ formidabilis eēt. Licebit ne ꝓuocato capta occasiõe eũ neci dedere. Et dubiũ nõ est nobis iure gentiũ vim vi repellere ꝯcessuz, ⁊ pro sui tutela, seruato tñ defensionis moderamine, perduellē occidere fas esse. Idqꝫ non solũ obseruari cũ de vita tuenda agit, itēqꝫ rebus, sed ēt si de fama, aut existimatione, cuius causa apud seueros hoies, haudquaquã vita ipsa leuior censet. † ꝙ si modũ excessisse quisq̃ꝫ proponat, non de homicidio, sed de modi excessu iudicis arbitratu solũ puniendus erit. Quapropter si ꝓuocatus iusto timore affectus dũ occidi timet, occupauerit, hmõiqꝫ seditiosũz hoiem legibus parere recusantē occiderit, detrectatorēqꝫ honoris sui sic vltus fuerit lege cornelia, de sicarijs. minime cohercendũ arbitrarer, solumqꝫ propter excessum vltionis moduz aliqua leuiore pena, vt temporario exilio plectendum.

SVMMARIVM

1. Diuinationum plura genera.
2. Somnium cecinne certaturi.
3. Modus qui adhibetur circa artes magicas qñ certanduz est.

¶ Diuinatio vter sit fucturus victor. xxxvij.

SVperest Nunc vt ad ea edocenda ꝓgrediamur, que vsu venire solent, cũ quis in campũ prodire deliberauerit, ⁊ manu rē gerere. † Solent aũt aliq mathematicos, aliqui onirocriticos, alij phyficos, idqꝫ genus fatidicos hoies ꝯsulere, maximusqꝫ inde questus ab hisce erulcatoribus cocionibusqꝫ ꝯficit. Et in primis genethliaci a Julio firmico, ceterisqꝫ huius ꝓfessionis auctoribus edocti, horã obseruant qua qsqꝫ in lucez prodierit, atqꝫ inde colligũt vter victor futurus sit, ꝯiectores somniorꝫ ex Artemidoro, Arnaldo, idqꝫ genus, scriptoribus, si animal aliqđ in somnis visuz fuerit, ex modo insultus, ⁊ defensione apotelesmata, ⁊ ipsi sua conficiunt, nam vt Homerus inquit.

καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

† Refert Cornelius Tacit. Cecinã aduersus Germanos certaturũ dira quiete territũ in somnis Quintiliũ varũ sanguine oblituz, ⁊ palude emersum ꝯspexisse, sed se vocãtem, manũqꝫ intendentē repulisse. Si enim obsequutus fuisset, iminentis calamitatis presagio locũ fecisset. qui naturalia ꝓfitentur, si qs Alectorium lapidē, qui ex ventriculo galli galinacei oritur ore ꝯtinuerit, eũ aiunt in duello esse insuperabilē, idqꝫ ⁊ Marsilius ficinus probat. Sũt qui putent quisqs in casside emblema habuerit, ꝙ arietis sigillũ appellant, inuictũ fore. Sunt ⁊ alij qui herbis hãc virtutem tribuant, ex qbus plurimuz Peonia põt, itemqꝫ arte missa. Herbarũ potentissimũ amuleti genus esse Hypericon existimãt, q̃ꝫ herbam alij sancti Joãnis, alij perforatã vocant, quidam, ⁊ fugã demonum, ꝙ ad carminũ vim amoliendã plurimũ ꝯferant. Habuernet ⁊ Romani carmina magica, qbus vtērqꝫ Decius se deuouit, ⁊ victoriã de hostibus est ꝯsequutus. habuerunt ⁊ Tartari Scythe, cũ vexillum deferrent, cui. x. greca littera inscripta erat, cũ teterrima imagine vnde fumus, ⁊ nebule intolerabilisqꝫ fetor exibat, sicqꝫ victores Sarmatarꝫ eorũqꝫ ducem Henricũ. xj. superarunt. P. S. anno. M. ccccxlj. habuerunt ⁊ Syri, quorꝫ rex Antiochus hac causa Soter est appellatus, ꝙ signo vexilli gallos tũ primuz in Asiã irruentes fuderit, ⁊ suos seruauerit. Sũt qui hec vt euitent, cũ stadium ingrediuntur limē saltu transiliant, ꝙ opinione multorꝫ receptum sit, magicis artibus cantamina fieri, qbus is teneatur, qui limē pede calcauerit. opinor ex. P. Marõis pharmaceutria acceptũ.

Que nunc ego limine in ipso
Terra tibi mando, debent hec pignora Daphnin.

¶ † Lege tñ longobarda aduersus hmõi magicas artes adhibitus est modus, si quidez prohibet pugnaturus suspẽsas membris herbas, aut alia venena in stadiũ deferre, debetqꝫ a iudicibus, vel aduocatis excuti, ⁊ si quid huiusmodi repertum, abijci. Insuperqꝫ iureiurãdo sancire, nihil se penitus procurasse, quod ad maleficas artes pertineat.

SVMMARIVM

1. Duellaturus debet habere artem euitandi ictus, ⁊ hostē ferire.
   Laniste qui.
   Qui chironomi.
   Et qui acrochiriste.
2. Consilia hostium scire multum ad victoriam confert.

Duellaturus debet cognoscere hominum diuersa ingenia, naturas, ⁊ nationes.

3 Arma qualia esse debeant.

¶ Quid agendum vbi in stadium descenderint. xxxviij.

1 Qui in stadium †Certaturus descendere velit, eũ oportet sciamachie peritũ esse, vt arte, ⁊ industria iminentes ictus euitare sciat, ⁊ ipse hostẽ ferire. Erãtqꝫ antiqtus laniste, qui gladiatores suos hanc artẽ docebãt. Erant chironomi, qui rõneꝫ gesticulationis manuũ tenebãt. Erant acrochiriste, quoꝝ cura fuit sũmis manibus, pedibusqꝫ agilitatẽ corporis ostentare. Dꝫ igitur hos in ꝯsilio habere pugnaturus, ⁊ armoꝝ exercitio se dedere, fidorũqꝫ hoium opera vti, ne qbus armis oblectet̃ aduersario ꝑdant, indeqꝫ ille instructior in campuꝫ descendat. 2 †Sicut.n. in re militari plurimũ ad victoriã confert hostiuꝫ ꝯsilia explorata habere, ita ⁊ in hoc singularis certaminis genere dõm est. sed ⁊ non parũ prodest naturã, genteꝫ, studia inimici sui agnoscere, ꝙ enim inde iudiciũ, ꝯiecturaqꝫ accipit̃, haud oino fallax esse solet. Qui sanguine bileqꝫ abũdant, ẽt si atriore, ꝯstantiores in prelia sunt, quales in vniuersuꝫ fere sunt Europe populi ad meridiẽ, vel occasuꝫ vergẽtes, Hispani, Vascones, Salyes, Itali, Greci, qbus pituita dñatur plerũqꝫ maiore statura, maioribusqꝫ viribus, sed inertes, nisi ira excitent̃, vt magna septẽtrionis ps, in qbus tñ egregie strenui sunt, qui montes colunt. Sed oino artis exercitationisqꝫ plurima est virtus, ⁊ ab ea plerũqꝫ nature vitia emendant̃, vt in pituitosis tarditas, ⁊ socordia, in his qui bile tẽperant̃, prefestinus impetus, qui ex atra ꝯstãt, hebetudo ingenij, rusticaqꝫ durities, in his qbus sanguis excellit, temeritas, ⁊ equo maiores spũs. 3 † Illud quoqꝫ in aiaduersione esse dꝫ, vt arma induat apta corpori, que cum non coarctẽt. vt eniꝫ nimiũ laxa quodãmõ inatant, ita artus exprimẽtia statim fatigant, ⁊ aiaꝫ ꝯtinent, certantẽqꝫ fere strãgulant. Cognoui strenuos eqtes dum nimiꝫ elegantie studẽt, in armis ꝯclusos victoriaꝫ e manibus emisisse. Ex qbus, vel maxime insignis fuit Hiacynthus simoneta Mediolanẽsis Baiardo gallo ꝯgressus, quo tpe primum Frãci in Italiaꝫ ꝓrupere, manifestuꝫ Sfortiace calamitatis, que mox subsequuta est, presagium.

¶ Is quoqꝫ ad queꝫ armoꝝ optio pertinet, ⁊ illud diligenter dꝫ obseruare, vt arma eligat suis viribus conueniẽtia, aduersario nõ eque idonea. Si.n. magnis viribus, ⁊ ꝓcera sit statura, perduellis ꝟo infirmior, sed agilior, optimũ illi erit grauiora arma eligere, vel eques cataphractus certare, vel loricatus sinistra ferrea vti, qua manũ pusillo hosti inferre facile possit, eumqꝫ manu captũ viribus ꝓsternere, ne ille lõgius ꝓgressus arte aliqua eludat. ꝯtra qui ꝑuo est corpore, poterit armis suis ferruminatos habere pugiones vtrinqꝫ ancipites in frõte.s. cassidis, vel sũma humeraliũ parte, ne sibi perduellis manũ inijciat, ⁊ si forte apprehẽsus sit, vt pugionis acumine pectus hostile, caput vibrando ꝑfodiat, nec eniꝫ ꝯsuetudine militari id armoꝝ genus reprobatũ est. Sicut nec ꝓcero homini prohibitũ est nudo capite decertare, deterioreqꝫ inimici pusilli ꝯditioneꝫ hoc mõ facere, possem hac in re plura cõmemorare, que qm̃ ad armoꝝ magr̃os potius q̃ ad iuris ꝓfessores ꝑtinent, ꝯsulto pretermittenda duxi.

SVMMARIVM

1 Duellandi arma qualia esse debeant.
2 An certandum sit cum archibus, ⁊ sagittis.
3 Ars balistariorum per canones prohibita.
4 Lapidibus certare permittitur.
5 Hosti arte hostem superare licet.
6 Inermis solo ense accintus, an pugnare possit.
Equestris militia hodie dignior est.

¶ Que arma possint eligi. xxxix.

1 De electione †Aũt armoruꝫ freqũtissima est altercatio, sed scuta ⁊ fustes ex lege lõgobarda, vt plurimum prestari debere.s̃. a nobis dictũ est. veruꝫ ea lex que ꝓbationis iudicialis causa duelluꝫ ꝯcessit, non adeo extendenda est, vt etiaꝫ cũ de honore, ⁊ vita certat̃ locuꝫ sibi vendicet. rectior itaqꝫ est cõis omnium ꝯsuetudo, vt ex omni armoꝝ genere optio fieri possit, que iustis militibus in acie vsui sunt, quo noie sunt pugiones, gladij, enses, spathe, claue ferree, rõphee, pila, lãcee, fuscine. 2 †Sed an arcus, ⁊ sagite? Et antiqssimus poetaꝝ Homerus ꝓuocatus ad singulare certamẽ ab Alexãdro paride grecos auctor est, qui pardi humeris ferret pellemqꝫ arcusqꝫ recuruos, ⁊ gladiũ. sed cuꝫ ipse ꝓuocator esset, non fuisset iusta grecorum excusatio, qui iã preuiderant quo teli gñe certaturus erat. Tametsi in ꝯriaꝫ sniam nos id vrgeat, ꝙ cũ ad manus cũ Menelao ventũ est, nullũ illi sagitaꝝ vsuꝫ, sed solius haste idẽ auctor adscribit. vñ apud nos existimarem id teli genus eligi nõ posse. 3 †Cũ.n. pontificuꝫ Romanoꝝ ꝯstitutionibus, sagittarioꝝ balistariorũqꝫ ars sub anathematis pena exerceri ꝓhibita sit, non vr̃ iusta huius teli esse electio, qꝺ multo magis in sulfurarijs hisce sclopis dõm est, fusilibusqꝫ machinis, quas mali demones in perniciẽ humani generis inuenere. Nam ⁊ ita sensisse. P. Vergilium credibile est, cũ hac vt quidaꝫ existimant de causa, penaꝫ apud inferos luere Salmoneum scripsit.

Vidi ⁊ crudeles dantem Salmonea penas,
Dum flammas Iouis ⁊ sonitus imitatur Olympi.
Demens qui nimbos ⁊ non imitabile fulmen.
Aere ⁊ cornipedum cursus simularat equorum.

4 †Lapidibus ꝟo decertare ꝑmissuꝫ est, nã in exercitu antiquoꝝ ⁊ funditores erãt, ⁊ balearici, teliqꝫ applõne ẽt lapides ꝯtineri iurecõsulti arbitrant̃. Sꝫ an Pittaci mithylenei, qui vnus ex septeꝫ sapiẽtibus fuit (ne caligatos tm̃mõ in monomachiã prodire arbitremur) exẽplũ approbabimus? Is cũ Phrynone athenienſiũ duce certaturus, cui in casside piscis imagũcula erat, rete in stadiũ detulit, ⁊ exclamãs se pisceꝫ petere, eũ reti inuoluit, sicqꝫ se extricare nescientẽ ꝯfecit. Et sane putareꝫ id ꝯcedẽduꝫ, 5 †lꝫ.n. hosti quoquo modo ẽt arte, ⁊ ingenio hostẽ supare. vocanturqꝫ hec strategemata, de qbus apud grecos diffusissime Polyenus macedo scripsit, apud nos Iulius frontinus. Extantqꝫ vtriusqꝫ opa. si tñ de hoc dubitans aduersarius aliud quoqꝫ sibi rete a principio prestari petierit, audiendũ puto, vt equalitas armoꝝ seruet̃, nec.n. dubiũ hoc casu armoꝝ applõne posse rete ipsuꝫ ꝯtineri. 6 ¶ †Quid si inermis solo ense accinctus in cãpuꝫ ꝓuocatus descẽdat, velitqꝫ hoc potissimũ mõ ferreo decernere? ⁊ iure nõ putariꝫ ꝯgressuꝫ hũc posse recusari. sed principes q campi securitatẽ promiserũt recte facturos arbitror, si eos hoc modo decertare nõ permittãt, ⁊ securitatem aboleãt. Extantqꝫ prudentiũ exẽpla, qui hũc habitũ, ceu lenonibus magis q̃ strenuis militibus ꝯuenientẽ reprobarũt, si qui tñ sciamachie peritissimi, artis emulatiõe hac forma in stadiũ descẽderint, nõ censerẽ summonẽdos, ꝙ hi potissimũ de corpis agilitate certent, peritiãqꝫ artis sic ostẽtent. Illud oiuꝫ opi. receptũ est, nobili, ⁊ generoso viro magis ꝯuenire vt eques, ⁊ qdeꝫ loricatus ꝯgrediat̃, q̃ mercẽnarioꝝ peditũ more prodeat, 7 †cũ equestris militia nostris moribus dignior sit, ⁊ in nobiliũ vsu frequẽtior. solent aũt (si aliter ꝯuentuꝫ non sit) in campum oia geminata arma prouocati deferre, vt eorum, que ipsi in procinctu elegerint paria aduersarijs per magistros, seu aduocatos dari possint.

SVMMARIVM.

1 Patrini qui dicantur, ⁊ quod sit eorum officium.
2 Patrinoꝝ munus liberuꝫ esse dꝫ, ⁊ licite duellũ repudiare psit.
3 Contentio Curtij, ⁊ Iasonis coram duce Mediolani.
4 Sortis vsus in duello antiquissimus quis primus eligere, aut quid aliud prius ordiri debeat.

¶ De magistris aduocatisue duelliũ, quos patrinos vocãt .xl.

1 Sunt †Magr̃i, seu aduocati ꝑduelliũ, hoies, qui in re militari magnã hñt opi. armorũqꝫ sciaꝫ ꝓfitent̃, vulgo pr̃inos vocamus. Eorum opa ipsis pugnatoribus admodũ necessaria est, vt si qua ꝯtrouersia, vel ambiguitas incidat absqꝫ ꝑduelliũ rixa ipsi inter se definiãt, armoꝝ equalitateꝫ ꝓspiciãt, stadiũ recte, ne cui quã fraus sit, ꝯstituãt, vltro citroqꝫ cõmeẽt, pugnatorẽ ante congressuꝫ ꝯsilio instruãt, in ipso cãpo certaturos excutiãt, ne secum qcq̃ habeãt, ꝙ per leges hr̃e minus liceat, breuiter id hoc in armoꝝ certamie agãt, ꝙ in iudicijs pragmatici, aduocatiqꝫ solẽt. 2 †⁊ iõ vidi qñqꝫ dubitari, cũ inter se hi magr̃i ob ꝑduelliũ defensionẽ v̄bis altercarent̃, ⁊ alter alteꝝ in duellũ ꝓuocasset, nũ licite detrectari certamẽ possꝫ. ⁊ placuit prudẽtibꝰ viris licite dtrectari posse, imo nec qdẽ volẽtibꝰ a bono pñcipe cãpi securitatẽ ꝯcedẽdã, tũ q: publice itersit ex lite lites nõ cẽseri, nec ex bellis bella, tum

la, tum qꝛ hoc modo aduocati munus, qđ liberꝝ, ꝛ ab omni timore penitus segregatū esse dꝫ, suspēsiore manu frigidiusqꝫ exerceref, dū alter ab altero in pugnā acciri metueret. His accedit qꝫ ꝛ iure ciuili aduersus aduocatū, pcuratorē, tutorē, nunqꝫ actio
3 iudicati daf, nec enim fas est de suo eos periclitari. † Cū coram Sfortia Mediolani Duce duo magni nois iurecōsulti Jason, ꝛ Curtius in ardua causa patrocinarenf, mirariqꝫ se Dux dixisset, cur ea in ꝯtrouersia tāti viri in diuersas irent snias, cuꝫ tñ necesse esset alterꝝ iniustam cām fouere. Rñdit Curtius. Atq optime dux, iustissimas ipse ptes tueor, sumqꝫ vel mille aureos, nisi ita sit, spōsione, vel sacro depositurus. Cui Jason, cum duoꝝ aureoꝝ honorario ꝯductus opam prestes, audeasqꝫ vel mille in iudicij euentū perdere, scireqꝫ debeas iure nr̄o in aduocatos executionem nullā fieri, qui non de suo, sed alieno litigant, satis indicas nullius te iudicij hoiem esse. Et sicut hac in re imprudentiam tuā principi notam fecisti, ita ille hinc quoqꝫ argumentum fortissimū accipere pōt te nec in principali causa, qd iuris sit discernere. Risit dux aduocatoꝝ hāc altercationē, fassusqꝫ est nul
4 lam in ipsos executionē dari. † Vetustissimū aūt hoꝝ in re militari vsum Homerus Jliados. iij. ostendit, qui cū Paridi Hectorem, Menelao Vlyssem attribuisset, eos facit,

Metiri campum in primis, ꝛ dicere fines,
Atqꝫ ere insignem in galeam dimittere sortes,
Primus vter rigidam ferro contorqueat hastam.

Mox subdit.

Auertens oculos concussit strenuus Hector
At galeam, Paridis sors protinus exijt vrna.

Quo in carmine mirū est extrahende sortis munus Vlyssi potius qui puocato aderat a poeta tributū nō fuisse, cū fauorabilior esset rei patronus, nisi gñalem belli cām respexisse euꝫ dicamus. Greci enim hoꝝ causa ipsi bellum Troianis indixerant, ꝛ ideo pruocatores erāt. Qđ ꝛ his iungendū arbitror, q̄ supra per q̄ꝫ scrupulose de prouocatore discernendo conscripsimus.

SVMMARIVM

1 Prouocato electio temporis pertinet.
Dies duelli qualis sit.
2 Prouocatus qñ sero in campū venerit quid agendum.
3 Exemplū Caroli Sicilie Regis qui die prefixa in campū venit qui accusauit ꝯtumaciā Regis Petri q supueniēs post filr eius ꝯtumaciā accusauit ꝛ quis eorum victor fuerit.

De die pugne, ꝛ qd si alter sero in campū pdierit. xli.

1 Cum more † Nostro electio tpis ad prouocatū ptineat, diem arbitratu suo designabit, qua vterqꝫ in cāpū descendat. Js est dies nālis, ab ortu. s. ad solis occasum. Et lꝫ aliqui vsqꝫ ad stellaꝝ apparitionem pmanendū existiment, tñ receptior est snia vt simpliciter occasus expectef. Et cum pruocator tali die per reum eligendo pbaturū se pmisisse censeaf, nisi aduersarium interim vicerit, qđ spoponderat, non prestitisse dicif, meritoqꝫ pro victo hñdus, nec tentanda amplius erit fortuna. Quanto ergo serius in campū pruocator descendet, tanto eius
2 ꝯditio deterior erit. † Qđ si pruocatus ipse sero venerit, ꝛ ideo pruocator pp superuenientē noctem duellū non pfecerit, putarē tantum tpis illi restituendū quantū ex facto rei subtractuꝫ fuit. Nec enim qꝛ sero reus venerit, ideo ꝯtumax existimandus, cuꝫ iure cautū sit eum qui tardius venerit. Judice tñ adhuc e tribunali non digresso, aduersus ꝯdēnationē in integꝝ restitui. Jdēqꝫ si ante terminū iudex descenderit, nec. n. factum illius parti damnosum esse dꝫ. Et ex his decidi illa antiqua ꝯtrouersia pōt, que
3 tali specie ꝯtigit. † Carolus Sicilie rex Petrū Aragonensem in duelluꝫ pruocauerat, ꝯuenerātqꝫ vt Burdegale in Aquitanie decertarent. Cōdicta die Carolus in campū descendit, ꝛ vndecima hora cū sol nōdum occidisset, desperās forte perduellum aduenturū, vna cū cāpi iudice recessit, hostēqꝫ tergiuersantem ꝯtumacie incusauit. Eo absente rex Petrus supuenit, pariqꝫ ipse modo in Carolū inuectus est, victorēqꝫ se esse asseruit. Dubitatū fuit vtrius causa esset iustior. Et si iudice adhuc sedēte aduētasset, dubiū non erat Carolum ipsum ꝯtumacie dānandum, qui occasum Solis expectare debuit, vt si interim ille venisset, paratus pugnaꝫ iniret, ꝛ dirempto successu noctis prelio, aliam sibi diem restitui curaret. Verꝝ cuꝫ iudex recessisset, vix est vt culpa Carolo imputari possit, meritoqꝫ alia dies vtriqꝫ restituenda erat, qꝛ facto iudicis impediti fuerāt. Sed in pdicto casu cū alia ꝯstituta die Petrus venire recusasset, seseqꝫ victorē pclamaret, fortunāqꝫ amplius nō periclitaturꝝ, merito a Martino Roma. pōt. dānatus, regnoqꝫ ð quo ambigebaf puat⁹ fuit.

SVMMARIVM

1 Pugnantes cāpum ingressi nō debēt se ꝯuicijs lacessere.
2 Pugnator a sole ꝛ vento sibi obnoxio cauere debet.
3 Arma si alteri pugnantium ceciderint alter non expectat vt ea reassumat.
4 Equum ferire licitum est nisi aliter conuentum sit.
5 Arma si iter bellādū sint ꝯfracta an alia itegra restituēda sint.
6 Duelli finis.

Qñ stadiū ingressi, qd agēdū, ꝛ de fortuitis casibus. xlij.

1 Vbi in campū † Perduelles venerit seqꝫ μακρὰ βιβάντες (qđ Homerus inqt) saltu intra stadij limen dederint, hoc aiaduertere dēnt ne alter alterū ꝯuitijs incessere icipiat, ne omissa priore q̄rela, sup hac se decertare velle actor asseueret, qđ q̄ꝫuis iuito hoste facere nō liceat, oneraf tñ aliquo modo fama detrectātis, qđ a nobis supra diffusius relatum est.
2 † Jllud quoqꝫ periti pugnatores cauere dēnt, ne ab ea se pte cōstituāt, qua vēto, aut soli obnoxij sint, nā sol ptinus oculos hebetat, ꝛ visuꝫ eripit, vt hallucinātibus luminib⁹ nō pspiciat miles qua mucronis aciē dirigat. Vētus xᵒ aduersus vires minuit, aiam strāgulat, hostiū ꝯ se missa tela adiuuat, sua retinet, puluerē ob oculos spargit. Vñ in militari disciplina hec maxime pui
3 denda, hi qbus cure fuit talia lr̄is mādare, preceperunt. † Si inter pugnandū alteri arma deciderint, nō tenef hostis eū expectare, donec ea resumat, imo resumentē si ferire pōt, id facere ei ꝯcessuꝫ est. Jdē in eo q eques certat. Nā si desultare de equo velit, pōt, dū sciat idē aduersario quoqꝫ licere, ꝛ si descēdendo vul
4 neratus fuerit, sibi imputandū. † Jpm xᵒ equū ferire (nisi aliud ꝯuenerit) lꝫ, ꝛ ipse. n. potissimū hostis instrm est. Arma aūt e manibus amittere flagitiuꝫ est, nisi statim virtute bellica recupenf, qđ a M. Catonis filio bello Macedonico, sūmotis vmbone
5 hostibus cū laude factū T. Liuius est auctor. † Si cui xᵒ nō manibus elapsa, sed inter bellandū ꝯfracta sint arma, an itegra illi alia restituēda sunt? Et si qcq̄ꝫ in ea re ꝯuentuꝫ est, id seruari dꝫ. Solent. n. eqtes pacisci vt tot lanceas accipere ꝯfringereqꝫ possint, idqꝫ in vmbraticis decursionibus, hastiludia vocāt, frequentissime accidit. Si nihil ꝯuentū est, alia pugnatori porrigere non lꝫ, sed diuino iudicio tribuendū, qui hūc casuꝫ subire eum voluit. Si tñ intra stadiū ab eo alia arma delata sunt, pōt ad ea ꝯtēdere, ꝛ nisi ab aduersario virtute bellica arceaf, accipe. Sed
6 interim vulneratus vel cesus, ltime cesus erit. † Huius aūt duelli is est finis, vt alter vel pereat, vel dedititiū se fateaf. Ante id factū lꝫ alter videaf superior, tñ pp belloꝝ casus quibus quandoqꝫ propiores victis sunt victores, nō dicitur alter superatus.

SVMMARIVM

1 Vict⁹ i duello cēsef iniuste dimicasse, ꝛ itētio victoris p xᵒa hr̄.
Victoria consecuta victor quid agat.
2 Victos seruos effici nefas est.
Mancipium christianum habere licitum non est.
3 Ducis Mediolani exemplū aduersus hostes superatos.
4 Pyrrhi Epyrotarum Regis snia de captiuis restituendis.
5 Captiuus in duello munifice tractari debet.
6 Emens captum in duello in. l. fabiam incidit.

Quatenus in victos seuiendum, ꝛ ad quā redemptionis mercedem iure compelli possint. xliij.

1 q Vi dedititiū † Se fatebif, iudicio diuino victus iniuste dimicasse cēsendus erit, intētioqꝫ victoris p xᵒa habebif, pmissū q̄ ē victori ei⁹ arma, vexilla, ephippia, ꝛ quos armillas sibi hr̄e. Celebre ē in Annalib⁹ Ottonis vicecomitis cū quodā saraceno in Asia certamē, quē ille manu captū, ꝯfossumqꝫ galee ornamēto puauit, idqꝫ gētilitijs insignibus suis addidit, hoc est vipera vix natū, ꝛ adhuc manātē sanguine infantē ore euomēs, ab Alexādro nimirꝝ magno acceptū emblema. Si

quidem in eius veteribus nomismatis idem sigulum reperire est, quo Joue se natū Rex ille per ambages ostendebat. Etenim serpentis forma pluribus Grecie locis Jupiter colebat, suntque in Asia genera serpentū, quos ore parere hoiem opinione recepta erat. Sic & Rex Sicilie Carolus cū Ungarie Regem strauisset, occidissetque, elephantis caput & pectus ab eo acceptū gētilitijs suis insignibus adiecit. † Hos aūt dedititios seruorū loco hrē nefas est, nā & si in custodia retineant, priuati carceris crimen non minus in his subitur q̄ in ceteris. Extat & cōis oibus pijs iuris obseruatio, ne Christianū mancipium hēant, sed statim mittant manu. Nec pactio huic ostitutioni contraria alicuius est momēti, cū aduersus phibitionē legis sit, bonisque morib⁹ aduersetur, nullusque mēbrorū suorū sit dñs. Quapp ingētis animi milites primi que nois, hmōi captiuos liberaliter hñt, & etiam muneribus donatos virtutis opinione & fama contenti ab se dimittūt. † Quo noie celeberrimus apud historicos est Philippus vicecomes Dux Mediolani, qui Alphonsum Neapolis Regem duosque eius fratres cū omni Hispana nobilitate maritimo prelio apud Caietam captos, non vt hostes, sed ceu hospites, & amicos penes se habuit, memorabili que omni euo exemplo honoratos, & muneribus ditatos in regnū dimisit. Quo facto magnā liberalitatis, & clementie famam apud posteros adeptus est, fuitque eorum amicitia ipsi deinde magno vsui, & lapsis rebus suis, seuienteque fortuna vnicum Philippus Alphonsum amicū habuit, qui sibi suppetias impigre ferret. Alterum est eorum militū genus, quos potius patres familias frugi appellaueris, q̄ magnanimos viros. Hi ab se captiuum dimittere nolunt, nisi redemptionis precio qd Greci lytron appellant, precepto. Jd hoc colore recipiunt, quasi impensas, & perpessa certaminis causa damna sibi resarciri velint. Et sicut in iudiciarijs strophis, omne qd actoris interest, restituere victus cōpellitur, ita & ipsi laudem victorie sue ad estimationem redigunt, pecuniamque pro fama paciscuntur. † Non ita apud Ennium Epirotarum Pyrrus Rex, cuius de captiuis reddendis illa est preclara sententia.

Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis,
Non cauponantes bellum, sed belligerantes
Ferro non auro vitam cernamus vtrique.
Uos ne velit an me regnare hera, quidue ferat sors
Uirtute experiantur, & hoc simul accipe dictum,
Quorum virtuti belli fortuna pepercit,
Eorundem liberati me parcere certum est,
Dono ducite, doque volentibus cum magnis dijs.

Laudata tantopere a M. tullio Cicerone carmina, vt que regalem, & Eacidarum genere dignam sniam contineat. Quāuis antiquissimus Grecorū non idem obseruatū auctor sit Homerus, cum Chrysem sacerdotem inducit apereisia apoina ad Agamenonem deferre vt filiam liberet. Sed & apud eum Priamus vt exanime Hectoris corpus luat.

Bissenos mollesque peplos, totidemque tapetas,
Et tenues totidem contextu simplice chlenas,
Bissenas tunicas, bissenasque pallia, & auri
Magna decem statuit secum deferre talenta.

Et que sequunt. Tertiū famosissimūque eorū genus est, qui cū hoc contēti nō sint, captiuū castigationibus illiberalibus male habent, vt quantā maximā pecuniā conflare possit exigant, patrimonio facultatibusque eius inhiāt, plerunque & alijs hoiem certo precio vendūt, qui ipsi maiora deinde extorquent. Que oia aduersus leges & plebiscita fieri dubiū nō est, † siquidem dum captiuus, qui iure nostro liber est, pro conditionis sue modo indulgenter & munifice haberi, & ad magistros militum ptinet eorū seuitiam, & duritiem cohercere, qui contra ius gentium captū hoiem indignis muneribus affligūt. Nam & de hoibus negocia exercere, eosque venales hrē, nō militis, sed mangonis est. † Qui do hmōi emit, si auaritie causa id faciat, nō minus q̄ flagiarius est puniēdus, arbitrarerque legis Fabie penam vtiliter in hos exercendā. Nā si iure nostro cautum est, eum cui fideicōmissaria libertas relicta est alienari non posse, ne duriori subijciatur seruituti, quanto magis idem in hisce captiuis est fatendum, qui nec libertatem amittunt, nec vlli seruitutis speciei alligare se potuerunt.

SUMMARIUM

1 Captiuus sub fide dimissus vel datis obsidibus, an reuerti debeat ad victorem.
2 Casus in qbus victus non tenet seruare promissa redeundi.
3 Juramentum quando seruandum non sit.
4 Jusiurandum contra publicam vtilitatem nullum est.
5 Sententia Cornelij taciti q̄ cassa habeantur que accipi nō possunt nec dari salua republica.
6 Bannitis fides seruanda non est, nec excōmunicatis.

¶ Quibus casibus non obseruanda promissio. xliij.

Sed finge † Sub fide vel ēt obsidibus datis dimissum captiuū, q victoris arbitratu reuersurū se spopōderat accersiri, an indistincte reuerti teneat? Et constat eum qui obsides hrē voluit nō ideo minus fidē pmissoris sequi, cū pro maiore cautione prestari soleāt. Et erunt forte qui M. Attilij Reguli exemplo adducti reuerti eū debere asseuerēt. Et pculdubio in vniuersum ita obseruandū nemo dubitat, non tñ id ppetuū est, sed aliquos casus reperire est, qbus a pmissione recedere liz. ¶ † Primus est, cū qs iniuste captus est ab his, qbuscū ius belli non est, hmōi. n. hoiem, qui contra ius & fas belligerat, nō secus ac piratā & cōem oium pestem decipere pmissum est. Quapp si qs ab his militibus capiat qui non publicis stipēdijs, sed latrocinijs, & furtis, & pauperū sanguine alant, quales olim erāt militares Agarenorū turme, iuste illi spreto iureiurando nō redire pmissum est, non. n. hi milites sunt, sed latrūculi. Jdque ex iurecōsultis, & Paris puteus pbat. Quam sniam & .iij. de officijs lib. M. Tullius eleganter defendit. Nec ad rē facit q̄ stipendia sibi a prefectis non pstari allegent, cū infructuosam potius militiā deserere debeāt q̄ rapto viuere. Milites (vt in Euangelio dr̄) neminē cōcutiatis, sed contenti estote stipendijs vestris. ¶ Scōs casus est, quum captiuus male a victore habitus est, illeque nō simplici redēptionis pcio fuit contentus, sz vlterius victi facultatibus inhiauerit, q̄ supra a nobis tractatū est. Quapp & Homerus, qm̄ iustū redemptionis premium p Chryseide Agamēnon spreuerat, indignatū Apollinē inducit, nec potuisse placari, nisi postq̄ eā deinde patri gratis restituat apriatyn anapionon, idest sine precio & munere aliquo. Cū. n. victor inique agit, & alieno patrimonio preter fas insidiat, licite fidē illi victus nō seruabit. † Nec. n. obligatoriū est qd contra bonos mores prestat iusiurandū. Quid aūt bono viro magis alienū est, q̄ hoiem liberum durā in custodia hrē, plagium cōmittere? auaritie opam dare? & id velle extorquere, qd prestare captiuus nō possit? Adde q̄ ipso iure his casibus meticulosum iusiurandū presumit, ideo tanq̄ legitimo cōsensu deficiat nullius est momenti. Poterit igitur tum prouerbiali illi versui locus esse,

Jurata lingua est, mente iuraui nihil.
η γλῶσσ᾽ ὀμώμοχ᾽ ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

¶ Cuius auctor in Hippolyto coronato tragedia grauissimus est Euripides. Nec indignū Cicero duxit quem in officijs suis a se translatū approbaret. ¶ Tertius casus est, cum publice interest ne captiuus fidē seruet. † Nā & iusiurādū aduersus publicam vtilitatē nullū est. Quid eum si tibi arcē pmisi mee tutele a patria creditā, que si in tua ptāte tradere quotidie ciuiū meorū ceruicibus iminere? Licebit arbitror impune pacta negligere, & priuata fide contempta publice securitatis curā gerere, † Apud sapientes, ingt Corn. Tacitus, cassa hñr, que neque dari, neque accipi salua respublica psit. Nā & in qōne facti cū Andegauensis Dux Burg. iurantis pmisisset, quoties ab eo requisitus foret, se bona fide in custodiā reuersurū, factusque deinde Siculorū Rex eēt, cēsuit Eugenius pont. qui illi in Florētino conci. aderāt, cogi Andegauēsem nō posse vt fidē seruaret, cum id aduersus totius Siculorū regni publicā vtilitatē fieret. Quare satis eē si id Burgūdo numeraret, qd sua itéresset, litisque simplr estimationē psoluendā. Nec hac in re M. Attilij exēplū qcq̄ obest, q & ipse patrie vtilitatē ēt pprie vite pposuit. † Quartus casus est, cū is cui pmissio facta est congregatione christiana electus a Pōtificibus q̄ abominatus ē. Jdē si exul, aut qd vulgo dñr bānit⁹ sit. Hmōi enim hoibus nec fides seruāda, nec aliqd pstandū auxiliū, atrocitas. n. delicti oi eū bñficio exuit, publiceque iterest hmōi viros offendi, & bonus dolor existimat, his pacta nō seruare. Sūt & alij casus, vt cum ex noua causa quis impeditur, vel iustam timoris excusationem hz, & si qua similia, que a doctissimis iureconsultorum locis suis tradita hic congerere consilij mei non est.

SUMMARIUM

1 Uictor solet domum cum tibicinis & cantu sociari.
Dictum Diogenis Cynici in materia duelli.

¶ Uictor

¶ Victor domum qua pompa deducatur, & Diogenis philosophi hac in re elegans admonitio. xlv.

1 **Qui hostem** † suū in stadio superauerit, is solet domū cū tibicinibus, & vario cantu, omniq; gaudij genere deduci adeoq; apud grecos is honor magni existimatus est, vt plerosq; constet hmōi nuncio de filiorum victoria habito pre letitia fato functos esse. † Non ita Diogenes Cynicus, qui cum Cicermum, e victoria Pancratij redeuntem, corona caput ornatum, palmam manu gerentem, sequente gratulantium maxima multitudine conspexisset. Que nam te causa, inquit, supra ceteros effert? Cum rñdisset se omnes in collucatione superasse, Age, inquit Diogenes, fortiores ne, an pares, an imbecilliores vicisti? non.n. te fortiores sunt, quos superasti, nec pares, cū tu maior illis iuctus sis. Sequit ergo, vt qui succubuerint inferiores sint. Atqui & ipse eos, qui me debiliores sunt facillime vincam, nullū.n. hoc operepreciū est. Mitte igit inhonoratum hoc certaminis genus, quo vires tuas experiris, q̃ vel modica egritudine, vel leui casu, vel saltem senectute quamprimū cōminuentur, & aduersus animi vitia pro virtute cōtende, atq; libidini, gule, luxurie, ambitioni, superbie, castitatem, parsimoniam, exiliū, tollerantiam, humanaꝝ reꝝ contemptū oppone, in hisq; fortitudinem animi, & industriam tuā; exerceto. Sic.n. beatus eris, & miseram hāc vitam nihili facies. Quibus auditis Cicermus palmam & coronam abiecit, fautoresq; & comites missos fecit, atq; philosophiam sequutus est.

LIBRI DE SINGVLARI CERTAMINE FINIS.

Consilium in materia

duelli excerptum ex libro quinto responsorum Alciati.

SVMMARIVM

1 Monomachia omni iuri prohibita est.
2 Viri strenui periculum vite non respiciunt.
3 Consuetudo inducens duella non valet.
4 Miles sine pmissu ipatoris sui cōmilitonē ad duellū nō ꝓuocat.
5 Exemplum aliquorum qui ad duellū non sunt progressi sine dictatoris vel consulis licentia.
6 Duellū ex cōsuetudine et magna causa puta honoris pmissū.
7 Crimen aliquod alicui obijciens, si ei respondeatur ꝙ mentitur offerre potest armis se ostensurum quod obijcit.
8 Monomachie locus non est in re clara.
Et quando res dicatur clara.
9 Probatio per duellum est extraordinaria, & subsidiaria.
Prouocātis iuſo an stet ꝙ aliter non pōt ꝓbare qḋ intendit.
10 Iniuria que verbis fit, verbis dilui potest.
Delictum regulariter non presumitur.
11 Obijciens mihi crimen verum non facit iniuriam secus si falsū & quia calumniator dicitur.
12 Accusato iniuste licitum est dicere tu mentiris.
13 Mentito non licitum est dicere tu mentiris.
14 Reconuentio reconuentionis nulla est.
Doli replicatio non admittit aduersus doli exceptionem.
15 Prouocator magis debet esse sollicitus de probatione sue intentionis q̃ de noua contumelia.
16 Cartelli hñt vim iudiciarij libelli & rñsio exceptionis vim.
17 Argumentum de iudicijs ad duella licitum est.
18 Verba tu mētiris, & si dictū sit saluo honore tuo iniuriā iferūt.
19 Iuditia priuata publicis sunt seuiora.
20 Mendacium an & quando delictum sit.
21 Crimen verbale contrarijs refellitur.
22 Crimen si obijcis mihi, & ego dico non esse verum an possis dicere velle armis experiri.
23 Actor dicitur qui aliquid dari aut adiudicari petit.
24 Actor dicitur qui instrumentum rescindi petit.
Prouocator dicitur damnatus de homicidio si ad sui defensionem monomachiam offerat.
25 Crimen maius est delictū in absentes q̃ in presentes obijcere.
Calumnia quid sit.
26 Mentito non rñdens an eam approbare videatur.
27 Libellus generalis si ei non opponatur, valet.
28 Dictionis reseruans natura que sit.
29 Cartellus conditionalis an ad pugnam arctet.
30 Conditioni non pertinet quod pro certo ponitur.
31 Prouocator est qui crimen alteri obijcit.
Cartelli forma rei substantiam non mutat.
Conclusio cartelli attenditur.
32 Prouocatores arceri publice interest.
33 Interpretatio fit vt cōsuetudo publicam vtilitatem adiuuet.
34 Damnatus cōquerēs iniuste dānatū ꝓuocatoris ptes sustinet.
35 Interpretatio fieri debet ne cui dolus suus patrocinetur.
Prouocator iniurie aliud est, & aliud ꝓuocator certaminis.
36 Conditio prouocati melior est.
37 Rñsio que facto viris militaribus magis conuenit.
38 Verba quandoq; falsa sunt facta nunquam.
39 Iniuria facti est acrior q̃ verbalis.
40 Reus intentioni obscure respondere non tenetur.
41 Factū pro debito officij non dr̃ in preiudicium alicuius fieri.
42 Duelli acceptatio loco responsionis habetur.
43 Contra scribentem cartellum in ambiguo ꝓnunciandum est.
44 Scribens alicui ꝙ honorem alterius an illi scriptum censeatur.
45 Constitutum per legem in certo casu ad aliū trahendū non est.
46 Cartellū ad hostē mittēs sponte vr̃ se legibus duelli subijcere.
47 Literarum acceptatio nisi statim contradicatur presumptionē approbationis inducit.
48 Actoris sicut est prouocare ita rei est se excusare.
49 Interpretatio facienda est vt reseruationes superflue non sint.
50 Procedendi modus duplex est.
51 Electio rei non est in remedijs agendi.
52 Electio armorum variari non potest.
Variatio vel mutatio in electione remediorum licita.
53 Armorum electio omnem tollit aliam ꝓbationem.
54 Literas alterius aperiens in crimen stellionatus incurrit.
55 Incertitudo aduersus scribentem interpretatur.
56 Libellus est ineptus quando incertitudo est talis, ꝙ reus non potest esse clarus.

DEI OPT. MAX. NOMINE IMPLORATO.

Cum contentio, Atq; discordia inter illustres, strenuos que militum prefectos Caninium, & Fulgosium orta sit, imitabor legē Solonis, cuius Au. Gellius lib. xj. cap. xij. meminit, & alteri parti adherebo, quam iustiorem causam habere existimem. Is est illustrissimus pnceps Caninius, qui ad singulare certamē per cartulaꝫ ꝓuocatus fuit, & qui iudicio meo, non ꝓuocatoris, sed rei atq; defensoris partes sustinet. ¶ † In primis itaq; sciendum est monomachiam oēm, seu singulare certamen omni iure veritaꝫ ꝓhibitamq; esse, idq; nō solum lege ciuili, sed et pontificia, itēq; exēplo sanctoꝝ viroꝝ ex qbus Dirimachus auctor fuit legis de gladiatoribus tollendis, ab Imperatore Arcadio & Honorio late, vt est apud Ottonē Frisigensē lib. historie sue. iiij. cap. xix. Extat quoq; apud Cassiodoꝝ Theodorici Gottoꝝ Italieq; Regis ad Romanos epistola, qua maxime hunc abusum detestatur, † & vt omittamus periculum vite ad qḋ nō solent strenui viri adeo respicere, qui vt in carmine est Virgiliano, cupiunt lethum pro laude pacisci, debēt saltem aīe sue rōneꝫ ducere, & iraꝫ Dei timere, nec se ei casui subijcere, quo morientes sacris ecclesie priuent, & tumulum cū canibus cōem habeant. Non potuit tñ id tam efficaciter a legūlatoribus ꝓhiberi, quin inoleuerit cōsuetudo vt qbusdam casibus saltem de facto duellū id exerceatur, † etenim de iure dubitandū non est cōsuetudinem nō valere. Cum ergo de facto id exerceri soleat, perinde hmōi corruptela disputabimus atq; si valeret, qui ea que facto fiunt qñq; ad causam iuris trahunt, qḋ plurimis exemplis ostendere possem, si arbitrarer expedire. Illud non omiserim etiam si alias valeret cōsuetudo, tñ in casu nostro subesse specialem quoq; rationeꝫ ꝓhibitionis. † Cum enim vterq; Tribunus militum sit, atq; Francoꝝ Regis stipendijs in bello essent, videt aduersus militarem disciplinam eum agere, qui iniussu imperatoris sui cōmilitonem ad singulare certamen prouocat, & ideo tanquam pacis turba-

tor vel capite puniendus est, vel saltem ꝛ lege nouissima Federici, qui capitaneus sit. xx. auri libris puniẽdus. Adeo aũt exosuz id crimen habuerunt veteres, vt nec qdem cum hoste ꝯgredi militi suo singulari certamine ꝑmiserint, nisi ꝯsulto prius duce atqꝫ exercitus impatore. 5 † Et ideo apud Titũ liuiũ lib. iij. ꝛ lib. xxiij. nec. T. Manlius torquatus, nec CL. Asellius aduersus hostẽ ad monomachiã prius ꝓgressi sunt, quam Dictatorem, aut Cõsulem ꝑcunctati essent, liceret ne extra ordinem in ꝓuocantẽ hostem pugnare. Audiuiqꝫ ego q̃nqꝫ regios ꝓceres hoc italis militibus imputantes, ꝙ seditiosi inter se, ꝛ ad iurgia ꝓni, suis monomachie cartulis militarem disciplinã puerterent. 6 † Cõnumerant̃ aũt a doctoribus pleriqꝫ casus q̄bus ꝯsuetudine admittit̃ duellum, ĝnaliterqꝫ, ait Bal. ex maxima causa ꝑmittendũ esse, inualuitqꝫ ꝯsuetudo vt pro ꝯseruatione honoris sui ꝯcedat̃ hec ꝓuocatio, tanq̃ maxima sit hec causa que ad honorem dignitatemqꝫ ptinet, etenim honor ipse vtilitati quoqꝫ preponendus videtur. Et lꝫ alia sit in Gallia ꝯsuetudo, alia in alijs ptibus, 7 † tñ in Italia id obseruat̃, vt si tu mihi aliqđ crimen obijcias, egoqꝫ r̃nderim te mentiri, possis offerre te armis in stadio id qđ obiecisti ꝓbaturum, admittiturqꝫ tunc duellum, tanq̃ ꝓbationis cuiusdam species, vt sicut in causis criminalibus q̄n adsunt indicia, deuenit̃ ad torturaz, ita ꝛ in istis causis militaribus deuenitur ad duellum, tanq̃ ad innocentie ꝛ veritatis experimentum. 8 † Et ideo in re clara non solet esse monomachie locus, qđ Baldus non semel tradidit, ꝛ ab alijs relatũ extat, ꝛ nouissime Decius r̄ndit. Intelligo autem claram, que aliter q̃ duello possit facile ꝓbari. Et ideo Principes qui securitatem territoꝝ concedunt, non dẽnt eam ꝯcedere si videãt facile rem posse iure legitimo ꝓbari, 9 † qꝛ hec ꝓbatio per duellũ est irrõnabilis ꝛ extraordinaria, in subsidium dũtaxat admittenda. Putarim tñ hac in re ipsius ꝓuocatoris iuramento standum esse. si affirmauerit aliter se qđ intendit ꝓbare non posse, ne alias semp pateat via prouocato qua saluo honore suo ꝯgressum euitet, q̃uis hac in re dissentire videat̃ Decius. Sed que nam est ꝯsuetudinis ratio, vt q aduersarium mentiri dixerit, nihil vltra querat, sed exoneratus sit, honoremqꝫ suũ saluum habeat, onusqꝫ aduersario incumbat ad arma euz ꝓuocandi? Atqui videret̃ satis esse si ꝓuocator replicaret, imo mentiris, 10 † cum oĩs iniuria que verbis fit, verbis quoqꝫ dilui ꝛ purgari posse debeat. Et sciendum est legislatorez semp pro innocentia presumere, nec quẽquam credi deliquisse, nisi quatenus aliqua rõne appareat. 11 † Qui ergo mihi crimẽ aliqđ obycit, si verum est, nullam đr facere iniuriam, si falsum, facit iniuriam mihi ꝛ ipse delinquit, qꝛ calũniator efficit̃. Si ergo ipsi me accusanti r̄ndero, tu mentiris me exonero, ꝛ crimen in auctorem reflecto, qꝛ calũniari eum affirmo. 12 † Licet autem vnicuiqꝫ iniuste accusato accusatori dicere, Tu mentiris, qꝛ non aio iniuriam illi faciendi, sed me defendendi id dici credendum est, ꝛ ẽt si iniuria aliqua inde oriat̃, cum ea cõpensanda est, quaz tu mihi crimen obijciendo feceras, vt verba cum verbis mutua vice talionez recipiant. 13 † Nã si tua replicatio admitteret̃ qua diceres, imo tu mentiris ꝛc. res ad infinitũ verboꝝ inanium modũ deueniret, exitumqꝫ non hr̄et, qđ maxime strenuo militi est indecoꝝ, vt lingua promptior q̃ armis videat̃. Satis ergo est vt semel dũtaxat permissa sit verbalis ꝯgressio, vlterius vero nõ permittat̃. Nam ꝛ videmus ꝙ q̄sqꝫ iuris iniqui in alium statuerit, eodem iure ꝛ ipsum vti necesse habere, nec vltra id extendi posse, 14 neqꝫ talioni aliam taliõnẽ obijci. † Quo argumento ꝛ Barto. ꝛ ceteri tradidere recõuentionem recõuentionis nullam esse, nec a iudice admitti. Ad rem ꝓpius facit qđ vulgo receptũ est, aduersus doli exceptionem nullam esse doli replicationez. Qui. n. r̄ndit mentiris, dolum ꝓuocantis excipiendo arguit, calũniam que allegat. At si replicaret̃, ꝛ tu mentiris, de dolo diceretur replicare, qđ non solet cuiquam ꝯcedi. 15 † Debet. n. ꝓuocator magis de ꝓbatione intentionis sue sollicitus esse, q̃ de noua cõtumelia. Nam ꝛ si hoc admitteret̃, non ne battologium quandaz ꝛ superfluitatem lex induceret? Quid enim amplius haberet replicatio q̃ qđ semel in intentione deductum est? Etenim si vera est intentio, necessarium est mentiri reum, qui idipsum actori imputauit. Ne ergo sepius reuoluat̃ eodem oratio, ꝛ pistilli more circũferat̃, non amplius verbis vtendum est, existimatũ est, lꝫ ad ꝓbationis modum deueniendũ, qui per singulare certamen fit. 16 Hecqꝫ vr̄ ꝯsuetudinis huius esse ratio. † Habet ergo prima cartula, qua quis mihi crimen obijcit iudiciarij libelli vim, at r̄nsio mea qua eũ mentiri affirmauit ꝑ exceptione est, sic que lis quodãmodo est ꝯtestata. Unde ꝯñs est, vt ad ꝓbationes deueniat, 17 que certaminis euentu inducunt̃. † Cõstat. n. argumẽtari de iudicijs ad duellum solitos esse veteres, qđ Joannes ligna. aliiqꝫ qui huius argumenti libros scripsere, vbiqꝫ faciunt, ꝛ Barto. probauit. Erunt tñ forte qui crassiore minerua hec interpretentur, ꝛ aliam rationem pro ingenij captu excogitent, 18 † nempe q̄a hec verba, Tu mentiris, iniuriam atrocem inferunt, etiã si dictũ sit, saluo honore, que nullis verbis dilui purgari que possit, lꝫ solo facto, id est, armoꝝ violentia. Ne ergo grauatus is, cui id opprobratum est, remaneat, necessarium habet ad arma per duellũ ꝓuocare, sicqꝫ vulgares aliqui existimãt. Que ratio ꝓculdubio vera non est. Falsum enim est, adeo atrocem esse talem iniuriaz, vt nullis ꝯtrarijs verbis retũdi possit. Atqui longe grauius est opprobriũz cum q̄s accusatur perditionis, parricidij, sacrilegij, 19 sicarij crimine, † Cum mentientis flagitium sui natura ad priuata iudicia pertineat, que semp publicis delictis sunt seniora. Atqui inter crimina militaria, rarum est, vt istud mendacij ꝯnumeretur, cum pleraqꝫ alia vti grauiora a legũlatoribus annotata 20 sint, † imo ꝛ q̃nqꝫ nec in speciem q̄dem delicti mendaciuz cedit, vt cum q̄s citra dolum ꝛ fraudem mentit̃, vel cum q̄s ex officio id facit dum suum, alterius sanguinem redimit. Unde ꝛ scimus plerosqꝫ casus esse, q̄bus omni humano diuinoqꝫ iure ius fasqꝫ est mentiri. Sed et si ꝯcedamus grauissimuz est id mendacij ꝓbrum, cur eiusdem ꝓbri retaliatione non diluit̃, mentiris, imo 21 tu longe fedius mentiris? debet. n. omne verbale crimen ꝯrijs retundi posse, qđ libro sexto de duello tradit Paris. Necessario igitur ad superiores rõnes est recurrenduz, alioquin semp in ma-22 nu accusati esset iudicium hoc duelli subterfugere. † Finge, obiecisti mihi scelus aliqđ. Ego respõdi humaniter, ꝛ nolui dicere te mẽtiri, sed simpliciter r̄ndi, minus vera esse que obijcias, vel existimatione tua te falli, vel me haudquaq̃ tibi ꝯsentire. tu replicas, Quin ergo armis experimur? videret̃ non posse id facere, qꝛ a me iniuria non es ꝓuocatus, sicqꝫ his verboꝝ delinimẽtis euitarem pugnã. qđ credendum non est. Neqꝫ enim orationis ciuilitas, ꝛ modestia vim denũciationis impedit, aut actoris ꝓbationes angustare potest. Jmmo laudandi vtriqꝫ sunt, qui vrbanitate hac vtunt̃, vt ꝯtumelijs parcant, alteriqꝫ nisi vltra obijciant, q̃ necessarium ei rei agende sit, quaz intendunt. Sed hec quod ad huius articuli dilucidationem attinet, satis sint. Nunc ad questionis thema deueniendum est.

Uerba cartule, seu denunciationis.

FVLGOSIVS CANINIO.

¶ Quoties quid dixisti, scripsisti, aut dici, scribi, fecisti, qđ aduersus honorem meuz sit, toties mentitus es, ꝛ si negas, rursus mentiris, nec vltra tecum conuitijs agam, reseruans si per te nõ steterit, vt armata manu te alloquar.

CANINIVS FVLGOSIO.

¶ Duo sunt cartule tue capita. Ad primum, nihil arbitror necesse esse r̄ndere. Ad scđm quo te offers mecum armata manu collocuturum, respondeo me id acceptare, contentumqꝫ esse, vt intra congruum tempus omnes cognoscant per me non stare, ꝛ an animus tuus verbis, oblationiqꝫ tue consentaneus sit.

¶ Querit̃ in ꝓposito themate vter ꝓuocatus sit? ꝛ prima fronte videret̃ non Fulgosium, sed Caniniuz esse. Cum. n. ei his Fulgosius mentientis culpam improbrarit nisi ipse eam armis diluat, videtur remanere oneratus. Ad eum ergo pertinet hãc notam diluere. Jgitur ipse ꝓuocator censendus est. Naz ꝛ Fulgosius ex parte sua id fecit, qđ voluit, qꝛ contumeliam Caninio dixit, nec ipse quicquam curare habet, ꝙ vltra procedatur. Non ergo actoris partes sustinere dicetur, sicut ꝛ in iudicijs videmus 23 † in quibus actor est, qui dici, dari, adiudicari quid petit, qui vero nihil nouari velit, reus dicitur. Unde reus in cuius possessionem propter contumaciam itum est, si reuocari decretum ꝛ illatum onus petit, actoris personam sustinet. Jdemqꝫ cum quis reuocari executionem, vel aliud sibi illatum grauamen postulat, 24 quãuis alias reus esset, efficitur tamen actor, † sicut ꝛ qui instrumentum rescindi petit, si non possideat, actor dicitur, cum aduersarius nihil nouari velit, sed delectetur rem in eo statu remanere, in quo est. Quod ꝛ ex Federici constitutione certius probatur, in qua, is, qui homicidij causa damnatus est, si ob defensionem sui se fecisse affirmet, monamachiamqꝫ offerat, prouocator dicitur, quia ipse est, qui presenti statu contentus non est, cuz aduersarius nihil vltra querat, sed inter damnatos eum relinquat.

relinquat. Idem ergo & in hoc casu videret dñm. Illa quoq; ratio non parum mouet. Nam si Caninius ipse ad Fulgosiũ scripsisset q̃cq̃, qd aduersus honorẽ illius esset, & Fulgosius rñdisset eum mentiri, pculdubio puocator Caninius eẽt. Idẽ ergo dicendum est, si non ad Fulgosiũ, sed ad alios, vt in cartula est, scripserit. Non.n. melior esse dz mea ɔditio cum absenti tibi ho-

25 nores quicq̃ detraho, q̃ cum scienti, & pñti. † Atqui aliquanto maius est crimen, & delictũ in absentes, & inscios inuehi, q̃ presenti, & scienti obijcere. Unde apud Lucianũ diffinit calumnia esse criminatio, que ignorante reo calũniari credita sit. Et in epigrãmate Greco, quo calũnia, & adulatio cõpant, hoc disticho,

Si clam probra feras, bene dicis, si bene coram
Dicis, tunc de me tristia verba refers.

Cum ergo plus peccet, & maiore sit odio dignus, qui aduersus ignorãtes inuehat, q̃ qui sciẽtẽ, & tueri se valentẽ offendat, nõ dz esse melior ɔditionis. Suadet hec sñia etiam ex responsione.

26 ¶ † Cum.n. ad primũ caput, qd duarũ mentitiorũ est, non rñderit Caninius, vñ eas approbasse, vt tanq̃ ltime mentiones effectũ in pugna hẽant. Effectus aũt est talis, vt qui eas dixerit, puocati dũtaxat ptes sustineat, & q̃uis alias ltime non essent, tñ

27 taciturnitate aduersarij vim hrẽ incipiunt. † Sicut dicimus de libello inepto, aut gñali. & si pars nõ opponat, incipit aptus fieri, & p ltimo habet. ¶ Nec obstat, qd in fine scriptum est, reseruans vt te armata manu, si per te non steterit, alloquar, qz hec clausula nihil innouat, sed ẽm pcedentes terminos intelligitur.

28 † Hec.n. est natura dictionis reseruãs, sicut & cũ dicimus saluo, & reseruato &c. Et alloquit manu armatã etiam, qui tanq̃ puocatus ɔgredit, & per Caniniũ stare dr, si ipse mentitiones illas non vlciscatur, & puocatoris partes sustineat. Nec potest videri Fulgosius ad iudiciũ armorũ primus puocasse, ideoq; actor censeri, qui ϑbo reseruandi vsus est, qd ius, si qd est, seruat, nihil aũt noui inducit. At ius Fulgosij erat, vt tanq̃ reus, & qui aduersarium suũ bis mentiri dixerat, certaret. Nec põt videri superfluo loquutus, qui reseruauerit sibi facultatem cũ armis alloquendi, cũ declarauerit aduersario se paratũ quacunq; rõne defendere, qd dixerat, nõ solũ qd in carmine Ennij est, iure manu ɔsertum, sed mage ferro. Nec tanta est causa fugiende superfluitatis, vt ideo a natura reseruationis recedamus, que vt dixi

29 est, vt nihil noui inducat, sed qd inductum est ɔseruet. ¶ † Minus ẽt obstat si diceret cartulã Fulgosij ɔditionalẽ esse, ideoq; non arctare aduersarium ad pugnã, tanq̃ illa verba quotiẽs dixisti &c. ad ɔditionem ptineant. Rñdeo, satis ex mente scribentis apparet nullam ɔditionem subesse, sed ad numerũ dũtaxat respicere, que ppria est illius dictionis significatio, a qua nõ facile recedendum est, presertim cum subiectũ sit, ꝙ si negas, rursus mentiris. Quibus ϑbis ostendit Fulgosium pro certo po-

30 suisse, qd Caninius eius honori obtrectarit, † & qd pro certo ponitur. ad ɔditionẽ pertinere non põt. Sẽsit id & ipse Caninius, q nihil huic capiti rñdit, ɔditionemq; non aduenisse minime allegauit. ¶ Ceterũ re diligentius perpensa, ɔria sñia pculdubio verior est, vt potius Caninius puocati psonam sustineat, Ful-

31 gosius ϑo puocantis. † Etenim is puocator est, qui alteri crimen obijcit, ad eumq; eius pbandi onus pertinet. Qd si facere non põt, calumniator fuisse detegitur, quictusq; ipse doli cẽset. Nec refert qbus verborũ captionibus ɔcepta sit denunciationis formula, ea enĩ substantiã rei non mutat, nisi quatenus partes ambe mutuũ ɔsensum prestauerint. Sicut & videmus in iudiciarijs strophis, atq; ambagibus nõ perpendi, qbus verborũ technis ptes vtant, sed rerũ ipsarũ vim, libelliq; ɔclusionem attendi, alias cautela verborũ rebus ipsis preualeret, potiorq; simplici, & sano sensu esset sophistica expositio, imo aduersus publicam vtilitatẽ induceret, vt in cuiuslibet manu esset ẽt absq; causa quemlibet puocare, & nihilominus cogere eũ ad actoris partes sustinendas, & preoccupatis mẽtitionibus electionẽ armorũ puocato auferre. Qd qd aliud esset q̃ incentiuũ delinquendi,

32 ansamq; ad res phibitas securius ppetrãdas inuenire? † Atq publice interest hoste, puocatores arceri, & saltẽ eo periculo cohiberi, qd videant plura cõmoda ad eũ qui puocatus erit pti-

33 nere. † Fit aũt semp interpretatio, vt ɔsuetudo publicam vtilitatem adiuuet, nõ vt tollat, aut imminuat. Fieret & hoc modo facillime fraus legi, que actori pbationis onus iniungit, si captato

34 aliquo verbo id in aduersarium tam facile transferri põt. † Verbi gratia, damnatus homicidij ɔqueritur, ꝙ iniuste damnatus sit, cum ob tutelam suam fecerit. negat accusator, qui iam obtinuit. lex iubet dãnatum puocatoris partes duello sustinere, at ille accusatori, mentiris, inquiet, qui me negas ob tutelam fecisse. sicq; vno verbo dispositionem legis euitabit, & de actore se reum

35 efficiet, † & tñ semp ea accipi dz interpretatio, ne fraus legi fiat, & ne cuiquam dolus suus patrocinetur. Accedit his, qd licet aliud sit esse puocatorem iniurie, aliud puocatorẽ certaminis, vt Paris puteus attestatur, tñ in dubio accipienda est illa interpretatio, vt qui primus cartulam misit, iniuriamq; intulit, is & certaminis puocator censeat, si qdem de iniuria ab ipso dicta apparet, qui mentientis notam ei inurit, de iniuria vero, de qua denũcians conquerit, ꝙ scilicet honori suo detraxerit, nõ appa-

36 ret. † Melior ergo interim dz esse eius, cui denũciatum est, ɔditio, vt rei ptes sustineat, qd varijs iuris nostri exemplis ostendi posset. ¶ Non obstat ergo in pmis ꝙ Caninius remaneat oneratus, qui bis mentientis opprobriũ sustineat. Rñdeo, cum iniuria incipiat a Fulgosio, potuit Caninius rñdere, ꝙ imo ipse mentiebatur, qd non fecit, magna rõne. Sed maluit factis re-

37 spondere, q̃ verbis. † Etenim talis rñsio, que fit facto, certior, ɔuenientiorq; militaribus viris est, acceptauitq; oblatã pugnandi ɔditionem, remanet aũt oneratus qui nõ rñdet. At ipse efficacissimo rñsionis modo vsus est, singulare certamẽ potius acceptando, qd tanto efficacius est, quanto facta preualent ϑbis,

38 qz, vt inquit Bal. ϑba qñq; falsa sunt, facta nunq̃. † Hinc interpellatio, que reipsa fit efficacior est ea, que ϑbis, qd & in obla-

39 tione, per quam mora dilui possit, receptum est. † Sic & iniuria que facto inferat, acrior est, q̃ que verbo. Nam & fortibus militibus ɔuenit re ipsa, nõ lingua esse pugnaces, imitariq; Aiacis Telamonij exemplum debent, qui in ɔtentione cum Ulysse.

Nam nec mihi inquit, dicere promptum est.
Nec facere est isti, quantumq; ego Marte feroci
Inq; acie valeo, tantum valet iste loquendo.

Sic Homerus. iij. Iliados Menelaum qui strenuus erat pugnaxq;, ὀ πολύμυθον, idest, pauciloquũ vocat. Sic ẽ Uirgilius Dranci, quem ignauum facit, ventosam linguam fugacesq; pedes tribuit, Merito ergo Caninius maluit ad caput prouocationis solum respondere, & illud iniuriarũ omittere, secutus exẽplum Hectoris apud Homerum Iliados lib. v. inquit.

τὸν δ᾽ ὅτι προσέφη κορυθαίολος Ἕκτωρ,
ἀλλὰ παρήϊξεν λελιημένος

Cui nihil omnino rñdit belliger Hector, sed promptus contra perrexit. Potuit etiam non rñdere Caninius, qz existimaret primum illud caput cartule obscurum esse, & ineptum, dũ dicit, & si negas, rursus mentiris. Non enim explicat, quid negando aduersarius mentiat, possunt enim illa verba intelligi, si negas dixisse, aut scripsisse. Possunt etiam habere alium sensum, nempe & si negas, ꝙ sis mentitus scribendo. Possunt & tertio modo intelligi si negas supralscriptam ɔclusionem, ꝙ si scripsisti in preiudicium honoris mei, sis mentitus, quo casu pter ɔditionem nihil poneret, sicq; Caninius negando se scripsisse nõ esset oneratus, qz ɔditio denunciationis, mentitionisq; non euenis-

40 set. Cum ergo verba non essent clara, non tenebatur ipse respõdere, † vbi enim intentio obscura est, vt qz duplicem sensum habeat, non tenet reus libello tali rñdere, sicut nec ambigue positioni rñdere quis cogitur. Maluit itaq; aliud caput eligere, qd certius ad ɔgressus discrimen suscipiendum erat. ¶ Potuit ẽt non rñdere, quia cum tribunus militum esset, existimaret nõ esse

41 ex vtilitate regis sui vltra verbis pgredi, † nec enim in preiudicium honoris cuiusquam fieri dicit qd pro debito officij sui qs fecerit, & tamen non ideo voluerit honoris sui obliuisci, quin certamen offerret, seu, vt significantius loquar, oblatum non detrectaret. Sed certe quacunq; ratione noluerit respondere (sunt enim plures relate cũ a Paride puteo, tum a me in libello quẽ inscripsi de singulari certamine) illud certum est nihil hoc refer-

42 re, † cum acceptatio certaminis pro respõsione sit, & omnem tergiuersationis maculam aboleat, nec enim potest videri non respondisse. Nec rursus obstat ꝙ videatur Fulgosius nõ esse actor, cum presenti statu ɔtentus sit. Respõdeo, cum acceptauerit Caninius oblationem decertandi non potest aduersarius presenti statu ɔtentus esse, sed ea curare tenetur, que ad pugne executionem pertinent, videlicet vt stadium perquirat, locum, diem designet, ceteraq; faciat, que ad puocatores pertinent, alias se ipse, & existimationis labem quã inferre alteri voluit, ipse patiatur. In casibus igit ɔtrarijs nihil aliud supererat agendũ actori, merito reus ipse qui innouari procurat, actoris psonã incipit sustinere. At in casu nostro cum acceptatũ sit duellũ, perinde est, ac si rñsum fuisset, ꝙ ipse denuncians mentiret. Unde nõ censet ille implesse, qd ad se ptinet. Merito nõ subest ratio, cur Caninius ipse puocator efficiat. Et si dixeris, hoc ipm dubium

43 est, an Fulgosius fecerit, quicquid ad se pertinebat. † Respondeo, in ambiguo contra ipsum pronunciandum est, qui chartulã scripsit, qui legẽ clarius dicere potuit, qui ipse prouocauit, quiescentez excitauit. Humaniorq; hec est interpretatio, vt in caput auctoris reuoluatur periculum. Etenim vt in carmine est.

Nec lex est iustior vlla,
Quam necis artifices arte perire sua.

44 ¶ † Non obstat etiam quod deinde adducitur ꝙ ad alios aduersus honorem denunciantis scriptum est, perinde hñdum, ac si ipsi scriptum esset. Rñdeo haudquaq̃ verũ id esse, subest eniz apertissima differentie ratio, ꝛ in primis si ad te scribẽs alicuius criminis incusauerim, videor prouocare, at que ad aliũ scribo, non pñt censeri tui ꝓuocandi cã scripta esse, sicut videmus in libello iudiciario, qui parti oblatus litis cum eo quedaz prelusio est, at alteri oblatus nullius momenti esset, nec enim quod cũ altero agit̃, quicq̃ ad alterum ptinet. Sed ꝛ qui tibi chartulã criminatoriaz mittit, negare non potest, qn te accusauerit. Unde si tu mentiri eum rñderis ad ꝓbationem duellarem deuenit̃. At cum tu asseueras me alteri de te id dixisse, põt id falsum esse, ꝛ a te cõmentum, vt pugne occasionem queras. merito tua ꝯditio

45 melior effici non dꝫ, vt ideo pro ꝓuocato habeare. † Que enim in casu certo a lege ꝯstituta sunt, non facile ad eũ de quo adhuc non ꝯstat, ꝑducenda sunt. qđ pluribus exemplis a nostratibus

46 doctoribus ꝑditum est. ¶ † Adde ꝙ qui ipse ad hostem chartulam mittit, subijcere se legibus duelli sponte vr̃, at qđ ad alterum missum dr̃, non põt videri eo animo factum, vt certãdi cãm querat. Ideoq; non põt inde argui ꝯsensus ꝓuocatoris partes sustinere volentis, cum ad alterũ ꝯsensus non extendat̃. Potest ꝛ illud dici, qđ tibi crimen obijcio, ꝓbabilius, veriusq; presumit̃, q̃ qđ de te alteri defero, delator enim, qui clã alterũ insimulat, se magis, q̃ hostem suum onerat. Unde suprascripto Epigrãmate dr̃, si clã ꝓbra feras, bene dicis ꝛc. At qui aliquẽ coram incusat, is veritati magis inherere credit̃, ideoq; grauius hostẽ premit, vt merito ea nota non nisi certamine possit aboleri. ¶ Uerũ nec illud me mouet ꝙ videat̃ Caninius approbasse primum ca

47 put. cũ illi non rñderit. † Dico enim ꝙ acceptatio literaꝝ nisi cõfestim ꝯdicamus, presumptionem approbationis inducit. Ceterũ quõcunq; ꝯdicamus, elidit̃ hmõi presumptio. At in casu nostro oblatione pugne apparet manifesta ꝯdictio, atq; mens eaz criminationẽ non agnoscentis, etenim vna ꝑsumptio per aliam tollit̃, ꝛ minus fortis efficaciori cedit. Nec credẽdũ est ex taciturnitate illa oriri id preiudiciũ ꝓuocato, vt ex reo fiat actor, cũ id nõ facile soleat pmitti, ꝛ solũ ob ꝯtumaciam imodicã, postq̃ translata fuerit possessio, lex in seruitutibus id ꝯcedat, vt reus actoris partez sustinere cogat̃, qui casus spãlis est, ꝛ minime ad nostruz trahendus. Nec ẽt vr̃ verũ ꝙ clã reseruationis armata manu alloquendi non noceat Fulgosio, qꝛ imo vr̃ illi esse preiudicialis, si enim restringat̃, qđ voluerit alloqui tanq̃ reus esset, non solum supflua, sed ẽt aliquatenus contra vim verboꝝ in eo prolatoꝝ induceret̃. Cum enim adiecerit se alloquuturum manu armata, si per te non steterit, illa verba, si per te non steterit,

48 videnť ipsum Caninium reum reddere non actorẽ† qꝛ vt actoris est prouocare, ita rei est per eum stare, ꝛ se excusare, merito cum partes excusantis, ei tribuat, satis se eum ꝑ reo, ꝛ defensore habere. Attendenda ergo maxime est hec qualitas, scđaz q̃ eum Fulgosius cõpellauit, maxime cũ, vt dixi illa clausula esset

49 supflua, † at ip facimus interpretationẽ, ne reseruatiões iste sint superflue, sed potius multum operentur, adeo vt capiat̃ potius illa interpretatio, per quam actus incõtinenti corrigeret̃, ꝛ illusorius efficeret̃, q̃ ꝙ talis clausula sit superflua. Qua de re plu

50 ra exempla apud nostros doctores reperiuntur. ¶ † Addo ꝙ cũ duplex sit procedendi modus, aut iudicialiter, aut ꝑ probationẽ armoꝝ, ꝛ ipse dixerit reseruans mihi, vt te armata manu alloquar, vr̃ elegisse hoc remedium armorũ, ꝛ ꝯsñr voluisse ipse

51 actoris partes sustinere. † Cum enim in remedijs agendi electio non sit rei, sed actoris ipsius, ꝛ ipse talem faciat, satis indicat se actorem esse, alioqn reseruatio non ad eũ ptinuisset, sed ad aduersariuz. Nec me mouet ꝙ vsus sit verbo reseruare, cuius nã sit ius, qđ imo est, seruare, nõ aũt aliquid noui inducere, qꝛ imo varia est huius verbi significatio. Et ex ductu sermonis, qui in chartula ꝯspicitur, satis apparet, ꝙ cũ Fulgosius prouocasset per scripturã, subiecit illam clausulam, vt ostenderet non fore se ꝯtentum tali scripture, sed preterea vi armata ẽt acturuz. Et ad hunc finẽ vsus est tali verbo, qđ significat interim se differre arma, dum mittit chartulam, vsurum tñ armis. Unde expresse apparet prouocasse eum ad arma, ꝛ ideo ꝓuocatoris partes susti

52 nere. † Et cum hmõi armoꝝ probationẽ elegerit, iam id non potest mutare, sed necessario in ea ꝑsistere dꝫ, qꝛ in electione remedioꝝ non est licita mutatio, aut variatio, vt vulgo receptum est, ꝛ ab omnibus tradit̃. Qua ratione multominus licita erit diuisio, vt scꝫ pro parte velit ꝓbare iudicialiter, pro parte vero vi armorum. Nec enim talis diuisio tolerari põt, vbi lex variationez non pmittit. Et ideo inferri põt, ꝙ si Fulgosius velit ꝓbare per epistolas Caninij, queãdmodum aduersus honorem suum ab

53 eo scriptum sit, vt deinde ad singulare certamen deueniat, non erit id tollerandum† immo via, quam elegit, sibi sola patere dꝫ vt scilicet armis vtrunq; probet, ꝙ Caninius scripserit, ꝛ ꝙ sit mentitus, sibi enim imputet Fulgosius, qui hec sua armoꝝ electione ceteras probatiuonum facultates amputauerit, ꝛ vr̃ ab omni alia probatione recessisse, ꝛ eam in causam armoꝝ transtulisse, ꝛ quodammodo nouasse. Quãuis ergo offerret se literas Caninij exhibiturum, vt inde ex ꝓuocatore efficeret se prouocatum, nõ putauerim id ei prodesse, cũ se ad probationem armoꝝ restrinxerit, ꝛ probationez, que per literas fieri posset, non reser

54 uarit. † Quãuis ẽt alia rõne non videret̃ admittendus. Si eniz tales litere ab ipso fuerunt aperte, cum ei hoc non licuerit, non dꝫ super eaꝝ disputatiõe audiri, imo aperiendo incideret in crimen stellionatus, ideo nõ potest admitti ad probandum id, qđ per crimen consecutus est, ne alias is qui propriam turpitudinẽ allegat, audiatur, sola ergo armoꝝ probatio sibi relinquẽda est. ¶ Postremum nec illud me mouet, quod supra dixi, non videri conditionalem esse Fulgosij chartulam, cum pro certo positũ in ea sit, quod Caninius aduersus eius honorem dixerit, ꝛc.

55 ¶ † Respõdeo enim ꝙ verba chartule incerta sunt, ꝛ triplicem possunt habere sensum, vt supra dixi. Merito ergo illa incertitudo aduersus scribentem est interpetanda qui legez potuit clarius dicere, quod maxime verum est, cum incertitudo resultet, quia multiplex subsit causa, que in intentione proposita videri possit. Tunc enim eius declaratio non ad scribentem, sed ad reũ ptinet. Unde potest Caninius declarare illa verba, ꝛ si negas rursus mentiris, si negaς suprascriptam conclusionem ꝙ si scripsisti tu mentitus, quo casu sine dubio chartula cõditionalis est ꝛ incerta, hecq; interpretatio debet esse potior, quia alias reus ex generalitate illorum verborum dubius esset, ꝛ ex ambiguitate posset captari, merito chartula est existimanda inepte conce

56 pta, que reum certum non facit. † Quotiens eniz incertitudo talis est, vt reus clarus esse nequeat, libellus dicitur ineptus, ꝛ reijciendus. Et debent iudices qui prudẽtia, ꝛ iudicio naturali polleant in hanc partem inclinare, quam ꝛ ego libentius sequutus sum, ꝙ viderem huius quoq; sententie fuisse cum Illustrissimuz Ducem Urbini virum omnis rei militaris scientissimum Imperatoremq; celeberrimum, tum etiam tot prestantissimos iurecõsultos, qui hac in causa scripserunt, quorum vestigijs ego insistens post optimorum messorum terga spicas hasce collegi.

FINIS

¶ Sequuntur Consilia duo in eadez materia Duelli, excerpta ex secundo volumine consiliorum Clarissimi ꝛ acutissimi iuriscõsulti Mariani Socini iunioris, aliter Socini nepotis Patritij Senensis. ¶ Punctus.

Illustrissimus dominus Cesar Fregosius literas quasdã, seu (vt dicitur) chartellũ scripsit ad Illustris. dñm Cagninum Gonzaghham sub infrascriptis verbis.

¶ Signor Cagnino, quãte volte hauete detto, fatto dire, scritto, o fatto scriuere in preiudicio de lhonor mio. Altretante hauete mentito per la gola, e denegando similmente mentite. Ne diro villanie in littere, parendomi che tal vfficio conuenga piu ad huomo maligno, inuidioso, e vile, che a Caualliere, riseruandomi, se da voi non manchera, parlar con le arme in mano, ꝛ in fede di cio ꝛc. Adi. x. de Genaro. 1537.

¶ Illustrissimus dominus Cagninus die. xxv. eiusdem mensis respondit predicto chartello per infrascripta verba quibusdam nunc omissis.

¶ Signor Cesare al primo capo del vostro cartello non intendo per hora far risposta, giudicando non mi essere necessario. Ma

Ma per offerirmi voi nel secõdo capo parlar meco cõ le arme in mano. Jo molto volẽtieri da voi inuitato accetto parlar con le arme in mano, ⁊ fra tempo conueniente chiariro non sol voi, ma tutto il mondo, se da voi non manchera, e certificherommi se il desiderio vostro sara conforme a la offerta. Prout hec ⁊ alia in hoc cartello responsiuo ꝯtinent. Cuius copia trãsmittit.

¶ Ex post nihil fuit dictum, aut scriptũ inter predictos illustrissimos dños, sed res oĩno tacuit vsq; ad vltimum diem Aprilis pñtis anni. 1539. Quo die illustris. d. Cesar publicauit quasdã scripturas, quas manifestũ appellauit. Et cũ eis quãdaz patentẽ in qua ꝯtinet, q̃dã declaratio christianissimi regis Frãcoꝝ in fauorẽ prefati dñi Cesaris, ⁊ ad ipsius instantiã facta nullo modo citato, sz penitus inscio dño Cagnino. Et cũ eis ẽt publicauit quasdam lr̃as illustrissimi Marchionis del Vasto, directas ꝑdicto dño Cesari. Et datas. xiij. Julij. 1538. ꝯtinẽtes in effcũ.

¶ Che al predetto Signor Marchese pare che il Signor Cesare predetto habbia giuridicamente mentito il Signor Cagnino hauendo scrittura autentica, che esso parli in dishonor suo.

¶ Prout hec omnia latius continentur in predictis scripturis publicatis, quarum copia ad verbum transmittitur.

Stantibus modo predictis dubitatur de pluribus.

¶ Et p̃mo vtꝝ stãtib⁹ duob⁹ cartellis hincide missis, alio nõ sequuto. illust. d. Cagnin⁹ remaneat absq; lesiõe aliq̃ sui honoris?

¶ Scdõ, ad quẽ predictoꝝ illustris. dñoꝝ spectet armorum electio. Si ꝯtingat eos venire in duellum occasione predictorum.

¶ Tertio, vtrum illustris. domino Cagnino in aliquo preiudicent declaratio christianissimi Regis, ⁊ alia contenta in manifesto nouiter per illustrissimum dominum Cesarem publicato.

¶ Et presupponit circa duas p̃mas dubitationes fuisse ꝯsultos plurimos illustrissimos Principes, ⁊ armoꝝ duces excellentissimos, qui oẽs rñderunt in fauorẽ predicti illustris. dñi Cagnini. quoꝝ responsoꝝ, aut aliquoꝝ ex eis copia transmittitur.

¶ Et queritur ab excellentia vestra, vt quid de iure circa predicta etiam omnia sentiat, respondere velit?

SVMMARIVM

1 Duellum est ꝓhibitum de iure diuino, canoni. ⁊ ciuili.
2 Duellum an sit licitum in crimine lese maiestatis.
3 Consuetudo nec statutum duellandi valet.
4 Fideiussor lz de iure non cogat soluere vsuras si tñ soluit de fcõ perinde a debitore ꝑncipali eas repetit ac si de iure soluisset.
5 Consuetudo duellandi vel nutritiua peccati restringi ⁊ stricte interpretari debet.
6 Duellum non est concedendum nisi ex magna causa.
7 Duellum quid sit.
8 Duellum dicitur legibus valde odiosum.
9 Duellum est licitum quando quatuor concurrunt ẽm rescriptũ Philippi regis Francie.
10 Ad duellum quinq; concurrere debent.
11 Verba ista, tu mentiris, in aliquem prolata dicuntur iniuriosa, etiam si dicatur saluo honore tuo, ⁊ .J. nu. 14.
12 Verba ista, tu mentiris, quando sunt dicta per aliquem ꝓuocatum, qr ei dictum fuit, ꝙ erat latro, vel homicida iste non dicitur inferre iniuriam, sed propulsare.
Iniuriam retorquere licet.
13 Retorquutio retorquutionis non permittitur.
15 Iniuria verbalis põt per eam recipientem verbis propulsari.
16 Verba illa, tu mentiris, ꝯditionaliter ꝓlata si tale verbum scriptum aut ꝓlatum fuerit, tunc talis mentita pendet a veritate conditionis, alias est nulla.
17 Dispositio conditionalis, vt sortiatur effectum requirit conditionis implementum.
Conditio tacita requirit veritatem conditionis.
18 Mentita alicui data sub ꝯditione illa non verificata nulla est.
19 Conditio vim forme habet in actu requisite.
Forma deficiente actus nullus est.
20 Gerundiũ qñ respicit futurum tempus ꝯditionem importat.
21 Verba ista morendo la mia donna important conditionez, ⁊ resoluuntur. i. si moriatur.
22 Inter fateri ⁊ negare an detur medium.
23 Libellus generalis non procedit, sed res petita particulariter exprimi debet.
Libellus generalis non procedit etiam in criminalibus parte non opponente.
24 In duellis vnus dicitur prouocator, ⁊ alter prouocatus.
25 Prouocator, seu actor ille dicitur qui primo querelam dedit, vel cartellum.
26 Prouocare quem ad duellum est in arbitrio prouocantis.
27 Armorum electio debet esse impetiti.
28 Quid de electione loci.
29 Verba contra eum interpretantur qui apertius loqui poterat.
30 Non contradicens literis alicuius per se intellectis censet que in eis continentur acceptare.
31 Recipiens literas ꝯtinentes aliquod in eius preiudicium, ne videatur ꝯsentire expresse protestari debet ꝙ eis non ꝯsentit.
32 Consensus duplicatus multum operatur.
33 Sententia absq; citatione lata nulla est.
Citatio est fundamentum iudicij.
34 Citatio quare dicatur de substantia iudicij.
35 Citatio quorum interest debet fieri in qualibet causa.
36 Citationem denegans dicitur defensionem denegare que est de iure naturali.
Deus non prius Adam damnauit, ꝙ citasset dicens, Adam vbi es?
37 Citatio adeo potens est ꝙ annullat sententiam, etiam in fauorẽ absentis latam.
38 Sententia sine citatione etiam a principe lata nulla est.
39 Asserenti paratum probare suam intentionem per testes credi non debet, sed oportet testes producere.
40 Producenti literas vti meas credi non debet, sed debet fieri comparatio.
41 Sententie verba sunt stricte intelligenda.
42 Judex suum officium non impartitur nisi petenti.
43 Jura nostra absq; nostra voluntate a nobis auferri nõ possunt.
44 In necessitatibus nemo liberalis existit.

DIrigat dominus verba mea in viam veritatis. ⁊ iustitie. Nolebam ꝑfecto scribere circa presentem duellarem ꝯtrouersiaz inter illustrissimos dños, ⁊ strenuissimos armoꝝ duces vertentem pluribus, ⁊ q̇dem honestissimis causis. Et illa precipue ꝙ alienum a nostris studijs videret. Ne mihi inquam illud obijceret. Noli vltra crepidam iudicare. Memor ẽt apud veteruz monumenta legisse Eudamidam Laconez Archidami filium, cũ audisset Philosophũ de optimo belli Jmperatore differentez dixisse, oratio q̇dem mirabilis est. Sed qui dicit minime credendus. Non enim tuba circa eum aliq̃ñ obstrepuit. Verebar enĩ de me hanc militarẽ ꝯtrouersiaz discutiente idem dici posse, qui nec tubam, aut classicum vnquã audiui, ⁊ ita presentis ꝯtrouersie resolutionẽ in arte militari peritioribus relinquendam iudicabã, cuz in qualibet arte peritis in ea standũ sit, vt. l. j. post principium. ff. de ventre inspi. l. semel. C. de re mili. lib. xij. ⁊. c. significasti, el scdõ. de homici. cuz similibus. ¶ Verum tamen illustrissimi domini Cagnini Gonzaghe quorundamq; alioꝝ dñorum meoꝝ preces sepius mihi exhibitas ꝯtemnere nephas duxi, decreui tandem illis annuere. Et quid de iure sentiam his scriptis rñdere, iuxta petitionem illustris. dñi Cagnini. Etenim cuz summa modestia id solum a me petijt, vt quid de iure mihi videt, respõdere velim. Qđ eo fidentius liberiusq; faciam, ꝙ a pluribus excellentissimis p̃ncipibus, ⁊ strenuissimis armoꝝ ducibus iam mihi viam apertam inuenio, quoꝝ vestigia libenter in re hac sequar, maxime cum eoꝝ opiniones iuribus, ac iuriuz rationibus ꝯsentaneas cognouerim. Tam et si etiã si in aliquo refragaret oĩno eis standũ esset, veluti in re militari ⁊ in causa, de qua agit peritissimis per supradicta iura, ⁊ vt veꝝ fatear. Non parũ sum admiratus ꝙ illustris. dñs Cagninus nõ quieuerit in s̃nia, ⁊ opinione tot ⁊ tam illustris. Principuz, eiusq; honori satis superq; ꝯsultum non putauerit absq; eo ꝙ iurisconsultoꝝ opinionẽ requireret. Et prelertim cum inter alios excellentissimos Principes, qui vt mihi asserit ita rñderunt, habeat s̃niam mihi exhibitam illustrissimi Vice Regis Napolitani, cuius intelligentia, ⁊ auctoritas quanta in eiusmodi rebus sit, neminem latet. Jtez ⁊ illustrissimi Ducis Urbini felicis memorie, qui in militaribus ⁊ duellaribus controuersijs tanse fuit auctoritatis, vt ad eum veluti ad Apollinis oraculuz vndiq; confluerent omnes. Et eius opinioni, vti responso diuino acquiescerent, sed totuz hoc ipsius domini Cagnini modestie, ac summo desiderio proprij honoris tribuendum censeo, vt scilicet cum opinione etiaz iurisconsultorũ quietiori animo viuat. Attento maxime ꝙ predictoꝝ Principum opiniones videntur super legibus, vt plurimuz ⁊ earum

rationibus fundare, ⁊ forsitan illud etiam est in causa ꝙ supuenit illa declaratio christianissimi Regis, de qua per predictos illustrissimos principes, ⁊ armoꝝ duces excellentissimos nulla fit mētio, quantū ego viderim. Etenī ꝑprie vr̄ ad iuriscōsultos ꝑtinere cognitio ista, vtꝝ ipsa dclaratio eidē illustrissimo dn̄o Cagnino preiudiciū inferat. ¶ Uiso itaq; pūcto cū oibus scripturis ad me trāsmissis. Anteq̄ ad resolutionē q̄onum, de q̄bus in pūcto deueniā, q̄ duellares q̄ones videnť. Presuppono in primis ꝙ duellū inter christianos dr̄ ꝓhibitum omni iure. 1 † Et primo iure diuino. Nam precepit nobis Deus, ne tentemus dn̄m Deum nostrū, vt legiť Deuterono. cap. vj. ⁊ Matthe. cap. iiij. cū simi. Sed in duello dr̄ tentari Deus. c. monomachia. ij. q. v. ergo ⁊c. ꝓbať hoc ēt alijs medijs, vt plene scribit Jas. i ꝯs. cxliij. Facti ꝯtingentia. in. ij. dubio. in. v. col. versi. sed premissis oibus non obstantibus. ij. volu. Qui etiam subdit ꝙ diciť probibitum duellum ēt iure gentium, iure canonico, ⁊ demū iure ciuili. Allegat. d. c. monomachiam. totum tit. de cleri. pugnan. in duel. ⁊ de purga. vulg. ac etiam. l. vnicā. C. de gladia. lib. xj. ⁊. l. negantes. C. de actio. ⁊ obli. ⁊ alia plura vt per eum. Et inter alia fundamenta pro ista ḡnali ꝯclusione illa ratio dr̄ satis ꝯcludens, q̄ ex duello causanť homicidia, ⁊ membroꝝ mutilationes, vt est notū. Hec aūt sunt omni iure ꝓhibita, iuxta totum tit. extra de homici. ⁊. ff. ⁊. C. ad. l. corne. d sicca. Et est de hoc illud p̄ceptū Dei non occides, vt legiť Exo. cap. xx. Deutero. cap. v. ⁊ Matthei cap. v. Allegat ēt Jas. ibi. ꝓ ista sua ꝯclusione q̄plurimos doc. in vtroq; iure, ⁊ in sacra Theologia cōiter ita tenentes. Et inter alios vberrimum Barba. in ꝯsi. lxij. Illud in medium referam. col. xij. cum. iij. seq. incipiendo in vsi. capio nunc aliā dubitationem. j. vol. qui copiose ⁊ iuridice hāc opi. defendit. Et vltra allegatos per Jas. vbi. s. Ita ēt firmat Matth. de afflict. in. c. j. §. si q̄s hoiē. iij. col. post alios per eū relatos. de pace tenē. Et ita ēt de iure veꝝ esse asserit Deci. in ꝯsi. cccclxxxvij. In q̄one ꝓposita. in p̄n. ⁊ in ꝯsi. dclxxxvj. Magnificus Pyrrus. in p̄nc. ⁊ Curt. iun. in ꝯsi. clxxij. Habita diligenti ꝯsideratione similr̄ in p̄n. Et ista ꝯclusio apud moder. doct. regulr̄ loquendo semp fuit, ⁊ nūc est indubitata. 2 ¶ † Tam et si reperianť qui in certis casibus, vt in crimine lese maiestatis, de quo nō agiť in presenti casu, quibusdam ēt alijs ꝯcurrentibus velint duellum ꝑmitti, vt egregie firmat Calcan. in ꝯsi. xx. Quidā nobilis ⁊ strenuus vir. in. vij. col. cū multis seq. lʒ in indiuiduo in casu illo inter easdem personas. ꝯriū firmauerit Barba. in. d. ꝯsi. lxij. Sed q̄cq̄d sit in eo casu. In alijs casibus vba, ⁊ ḡnalis est ꝯclusio supra posita duellū simpliciter esse omni iure ꝓhibitū. 3 ¶ † Qd adeo veꝝ est, vt nec valeat, aut seruari dēat ꝯsuetudo in ꝯriū, q̄ cū iura ꝓhibeāt duella, ⁊ cruēta spectacula rōne peccati, q̄. s. tentať Deus, ⁊ sequuntur inde homicidia, ⁊ membroꝝ debilitationes, ac ēt adest aiaꝝ periculū, nō dʒ ꝯria ꝯsuetudo valere, que potius abusio, ⁊ corruptela dici pōt. Et maxime cū talis ꝯsuetudo expresse in iure reprobeť, vt in. c. ij. de cleri. pug. in duel. ⁊ in toto titu. de purg. vulga. iuncto. c. j. de tornea. Ex tali enim ꝓhibitione sequiť superuenientem ꝯriam ꝯsuetudinē nō valere, iuxta auc. nauigia. ⁊ que ibi tradūt doc. C. de fur. ⁊ iuxta tradita per Bal. ⁊ alios in. l. nō dubium. C. de legi. Et ita in terminis ꝙ non valeat consuetudo duellandi, nec ēt statutum. firmat Barba. in. d. ꝯsi. lxij. col. xiiij. Jas. in. d. ꝯsi. cxliij. col. pen. Et affli. in. d. §. si q̄s hoiem. iij. ⁊. iiij. col. ⁊ isti alios allegant ⁊ dʒ cōiter teneri. Qd etiam fateť Deci. ⁊ Curti. iunior in preallegatis eoꝝ ꝯsilijs. ¶ Et q̄uis predicta verissima sint de iure. Tn̄ videmus ꝙ de facto ꝯriū obseruať, ⁊ strenui milites arbitrarenť eoꝝ honori detrahi, nisi ad duelluʒ in certis casibus ꝓuocarent, aut ꝓuocati non acceptarēt. Et sic quotidie videmus milites, ⁊ nobiles viros se inuicem ꝓuocare ad duelluʒ, ⁊ re ipsa de facto exerceť, vnde perinde haberi dʒ, ac si de iure permitteretur. 4 † Queadmoduʒ videmus, ꝙ lʒ de iure fideiussor ad soluendas vsuras cogi non possit, si tn̄ de facto cogitur ex p̄ncipis, aut statuti ordinatione, perinde a principali debitore eas repetet, ac si de iure soluere coactus fuisset, vt tradit Alex. post plurimos, quos allegat in ꝯsi. cvij. Pro inuestigatione predictoꝝ. v. col. versi. vnde hoc casu. cū versi. seq. ij. volu. Et ita in terminis nostris dn̄i Deci. ⁊ Curti. iunior in eoꝝ ꝯsilijs supra allegatis. 5 ¶ † Ista tn̄ obseruātia, ⁊ ꝯsuetudo vt duella exerceanť cum sit manifeste ꝯtra oia iura. Et sit nutritiua peccati, dʒ inq̄ntū pōt restringi, ⁊ stricte interpretari, vt minus iura ledanť q̄ fieri possit, sicut dicimus de statutis correctorijs iuris cōis, ⁊ ab eo exorbitātibus, vt. s. stricte interpretenť, vt minus q̄ fieri possit ius cōe ledať. iuxta tradita per doc. in. c. cum dilectus. de consuetu. ⁊ in. l. si serui vestri. C. de noxa. cum ꝯcor. vt per Barba. in ꝯsi. l. Clementissimū Deum. ij. col. iiij. volu. per Corne. in cōsil. cxv. In hac ꝯsultatione. ij. col. ij. volu. per Curti. senio. in cōsil. lxxvij. Dn̄a Franceschina. vi. col. per patruum ⁊ dn̄m meū Soci. in ꝯsi. lxxxi. Non est dubiū. iij. col. iij. vol. Et per Decl. in ꝯsil. lij. Uiso eleganti ꝯsilio. ij. col. Et fortius est dōm hoc in casu nostro, cum ꝯsuetudo ⁊ obseruantia duelli sit iniqua, ⁊ de iure inualida, vbi statuta licet correctoria sunt de iure valida.

6 ¶ † His sic stantibus dico, ꝙ duellum non est ꝯcedendum nisi ex magna imo maxima causa. Et ad ꝓbationeʒ veritatis eius, qd q̄s asserit ꝯtra aliquem q̄n. s. alio modo id ꝓbari non potest. vnde Bal. in. c. j. in prin. mihi. vj. col. versi. porro duellum proprie, 7 † dicit ꝙ duellum est pugna singularis inter aliquos ad ꝓbationem veritatis, intelligo quam. s. veritatem quis asserit dicere alicui delictum aliq̄d imputādo. Et hoc q̄n ipsa veritas aliter ꝓbari non pōt. ſm eundem Bal. in. l. j. C. de libe. tol. Duellum diciť experimentum innocentie finitur soluʒ in defectū aliarum ꝓbationuʒ. Et non possim in quolibet casu, sed in certis casibus per nostros doctores enumeratis, vt per Joā. de ligna. in tracta. de duel. in. viij. cap. ⁊ per Paridem de put. in simili tracta. de duel. in. vj. lib. sub rub. in q̄bus causis fiat duellum. Et sic 8 ꝯsuetudo, ⁊ vsus duellandi restringēda est, † q̄m vt inquit Bal. in. d. l. j. duellum dr̄ legibus valde odiosum, cuʒ videamus in eo multos sub iusto clypeo perire, vt in Longobarda legiť. Quia tn̄ moribus militum approbať ex ꝯsuetudine nō ꝓhibeť restringi tn̄ dʒ quantum pōt, vt solum ⁊ maxima, ⁊ vrgenti causa ſm predicta toleretur, qd etiam dixit Bal. in. l. ex hoc iure. iij. colū. 9 in. viij. q. ff. de iusti. ⁊ iure. † Et inuenio ꝙ alias christianissimus Rex Philippus tpe suo in materia duelli in Gallia, tunc multum frequentati. Edidit q̄dam regium rescriptuʒ, in quo talis ꝯsuetudo restringebať ad casum, q̄n quatuor simul iuncta ꝯcurrerent. ¶ Primo, ꝙ delictum ꝯtra aliquem ꝓpositum penam mortis req̄rat. ¶ Scdo, ꝙ ꝓditionaliter, ⁊ in occulto id factuʒ ꝓponatur. ⁊ taliter ꝙ per testes, vel alias legitime ⁊ sufficienter ꝓbari non possit. ¶ Tertio, ꝙ qui sic accusatur, ⁊ ad duelluʒ ea de causa ꝓuocatur per presumptiones, vel indicia vero similis de tali delicto suspectus habeať. ¶ Quarto, ꝙ euidenter appareat delictum de quo ille accusať, ⁊ ꝑ qd ad duellum ꝓuocatur vere ꝯtigisse, ⁊ cōmissum fuisse. Ita hoc rescriptū refert, declarat, ⁊ ꝓsequitur Guido pap. in. q. dcxvij. Dixi plene. ij. colū. Et illud in effectu ponit etiam Calcan. in dicto ꝯsil. ij. colum. xj. Hoc aūt in ꝓposito arbitroꝛ non parum ꝯsiderandū. Attento ꝙ a principio tpe cartelloꝝ hincinde emissoꝝ. Ambo isti illustres Dn̄i ꝯtendentes seruiebant christianissimo Regi. Immo vr̄ ꝙ predicta sint cōiter, ⁊ vbiq; seruanda vti iuri cōi ꝯsona. Nam primū fundať in eo qd dr̄ duellum solū ex maxima cā cōcedi, vt per Bal. in. d. l. ex hoc iure. Scdm dixit Bald. in. d. l. j. C. de dedi. liber. tol. Tertiuʒ posuit idē Bal. in. d. c. j. vj. col. de pace tenen. Quartū vo iustificať per. l. j. §. item illud. ff. ad senatuscō. sille. Qd ēt dicit Guid. pap. in. d. q. dcxvij. Ad qd facit. l. 10 diuus. ⁊ qd ibi Bar. ⁊ Bal. no. ff. de mil. testa. † Et pro p̄dictis oibus facit doctri. Bal. in. l. cum filius. §. fi. ff. de leg. ij. duʒ dicit se audiuisse ab Imperatore, ꝙ ad duellū nunq; ꝯcurrere dēnt, inter q̄ sunt in effectu tria principalia ꝯtēta in p̄dicto rescripto regio, ⁊ alia duo que ꝓ nūc nō expedit referre, sed per eū videanť.

¶ Predictis itaq; sic presuppositis. Deueniēdo ad resolutionē ꝓpositaꝝ q̄onuʒ circa primā ꝯcludenter loquendo arbitroꝛ, ꝙ illustrissimo dn̄o Cagnino, eiusq; honori, plenissime ꝯsultum, ⁊ satisfactum fuit, per cartellū suum, seu r̄nsionem quā fecit illustrissimo do. Cesari. Nec ad dn̄m Cagninuʒ ꝑtinebat ꝓuocare dn̄m Cesarem ad duellū, aut ꝯcquā aliud facere. Non obstante ꝙ ei per dn̄m Cesarē in cartello suo fuerit dictuʒ, ꝙ mentiebať, 11 vt in eo ꝯtineť. Et ita iniuriosa vba ei scripserit. † Nam ista verba, tu mētiris, in aliquē plata dñr iniuriosa. Etiā si dicanť, cum istis vbis saluo honore tuo, vt per Bar. ⁊ Albe. de rosa. in. l. si q̄s extraneus. in prin. ff. de acq. her. ⁊ tradit Alex. in. l. fi. ij. col. ff. qd q̄sq; iur. vbi ēt idem dicit insignis mode:. Jaco. de sancto Georgio, ⁊ Paris de put. in trac. de duel. in. vj. lib. c. xv. Et dixit ēt Deci. in preal. ꝯsi. dclxxxvj. ij. col. Et in. d. ꝯsi. cccclxxxvij. ij. col. Multo magis ergo fuerunt in casu nostro iniuriosa, cum 12 talia vba adiecta non fuerint. † Dico enim ꝓ resolutione difficultatis. (Et puto diligenter ad hoc aduertendum) ꝙ q̄n vnus versus alterum vtiť talibus verbis, tu mentiris. Aliq̄n ⁊ primo illud fecit ad id ꝓuocatus, vt. s. a se remoueat notam, ⁊ iniuriaʒ ei per alteruʒ illatā. Et sic illud dicat ad defensionē sui honoris. Verbi gr̄a Sempronius dixit Petro ꝙ erat latro, ꝓditor, vel homicida. Que vba (vt notum est) sunt valde iniuriosa, cuʒ faciant, seu

ciant, seu importent Petrum criminosum esse. Et tunc si Petrus volens suo honori consulere dixerit Sempronio, tu mentiris, dr̃ proprie non inferre, sed propulsare iniuriam. Et ei licuit impune sic dicere. Et sic iniuriã retorquere. argu. l. qui cũ maior §. si libertus. ff. de bon. libert. Et. l. que oĩa. §. j. Et ibi hoc tradit Bar. ff. de procurat. Ubi ẽt hoc idẽ notant Ange. & Paul. de cast. Nec veniet puniẽdus de verbo iniurioso, vt per predictos, quod ẽt dixit Alberi. in. d. §. j. Et tradũt Pau. de cast. Alex. & Jaco. de sancto Georgio, in. d. l. si. ff. quod quisq; iur. Et Deci. in. d. consi. cccclxxxvij. ij. col. post prin. cũ cõcordan. adductis ꝑ Alex. in. l. iij. in prin. ij. col. versi. Sed quid si dixero. ff. de liber. & post. & per Fely. in. c. dilecti filij. j. col. versi. tribus tñ modis, extra de except. Nec tunc licebit Sẽpronio impune replicare ꝙ immo ille mentiatur, † qr retorcutio retorcutionis, non permittitur, vt. d. l. si. prout Ange. & alij plures illã sumant. Et ita in specie, dicunt ibi Paul. de cast. Alex. & Jaco. de sancto Georgio. Et in tali casu qr Sempronius in eo, quod specifice, & expresse asseruit, puta, Petrũ esse proditorez, remanet mentitus, dz vt mentitam illam (vt ita eloquar) a se remoueat, & honorem suũ tueatur probare, verũ esse quod asseruit. Et vbi aliquo alio modo legitime probare non possit ex cõsuetudine, & vsu militũ ad sui honoris conseruationẽ, dz eligere iudiciũ armorũ, & aduersariũ prouocare ad duellũ, in quo dicet se probaturũ esse ꝓditorem, prout specifice asseruerat. Sed si alio mõ suam assertionẽ probaret, satis suo honori consuleret. Nec ad duellũ teneret aduersariũ prouocare, cũ ad illud sit perueniendũ, tñ in subsidiũ, & sic in defectũ aliarũ probationum, ꝑ supradicta. Ex probatione. n. per eũ facta constaret eũ non fuisse mentitum, sed veritatẽ dixisse. Et ita eum in suo honore permanere. ¶ Iste non est casus noster, qr non reperitur ꝙ Illust. D. Cagninus, aliqd dixerit, siue specificauerit, qđ sit in notã, & in iniuriã. D. Cesaris, ei aliqđ crimen obijciendo, ob quaz cãm iuridice & impune potuerit per D. Cesarẽ iniuriã propulsantem, ei dici, tu mentiris. Ita ꝙ D. Cagninus pro sui honoris conseruatione teneat aliquid probare, vel legitimis probationibus, vel in earũ defectum per duellũ. † Aliqñ & secundo quis alicui dicit. Tu mentiris. Non ab illo iniuriã passus, sed ab recto aliquo verbo interloquendũ casualiter prolato, qđ nullo mõ diminuit famam, aut honorẽ ipsius. Et tunc verba illa, tu mentiris, non sunt prolata ad propulsandã siue retorquendã iniuriam. Cum nulla precesserit, sed ipsa per se principaliter iniuriam inferunt. Et vti iniuriosa venirent punienda, per tradita ꝑ Docto. in. d. l. si quis extraneus, de acquir. here. & in. d. l. si. ff. quod quisq; iur. Et supradictũ fuit. † Et talis iniuria cũ sit verbalis, põt per eam recipientem, verbis propulsari, iuxta doctrinã insignis Docto. Paridis de put. in suo eleganti tractatu de duello, in. vj. lib. sub Rubrica. An facta hinc inde propulsatione &c. Et ita ꝓpulsando, & talẽ iniuriã retorquendo verbis, dr̃ honori suo satisfecisse. Et ita opinio de eo apud graues viros nõ erit grauata. Quẽadmodũ si ei fuisset obiectum ꝙ esset fur, aut proditor, ex quo fama & honor eius ledebat, dr̃ suo honori consuluisse, si iniuriam illam verbalẽ retorquendo, & verbis propulsando dicat tu mentiris, vt ꝑ Doct. in locis palle. Si. n. istud dicimus respectu illate iniurie furti vel proditionis, q̃ sunt grauissima delicta, fortius dici dz respectu simplicis mendacij, qđ absq; dubio leuius est delictũ. Auct. multomagis. C. de sacrosanc. ecc. c. per venerabilem, post prin. q filij sint legitimi, & l. j. post prin. vbi Bart. not. C. de rei vxo. act. cũ similibus. ¶ Sed nec iste est proprius casus noster, qr lz D. Cesar scripserit, vt in suo Cartello. Et sic videatur dixisse D. Cagnino. Tu mẽtiris absq; eo ꝙ appareat eidẽ D. Cesari obiectũ aliqđ crimen, aut aliqua particularis iniuria illata, vt sic nõ possit dici id factũ ad propulsandã certã iniuriã. Tñ nõ dixit talia verba respectu alicuius asserti verbi, & certi ꝑ D. Cagninũ interloquendũ ꝓlati, sicut ꝓsupponit in hoc secũdo casu, sed ꝯdõnaliter loquutus fuit, vt. j. dicaz. Et vbi essemus in hõ casu satis suo honori diceret ꝯsuluisse. Illustriss. D. Cagninus simpl'r rñdẽdo D. Cesari, immo tu mẽtiris, in eo qđ asseris me mẽtiri, & tunc ad D. Cesarẽ spectaret ne calũniator remaneret, ꝓbare mẽdaciũ obiectũ D. Cagnino. Et si aliter ꝓbare nõ posset, deberet vti iudicio armorũ, veluti actor prouocando D. Cagninũ ad duellũ. † Aliqñ, & tertio, & vltimo quis dicit alicui verba illa, tu mẽtiris. Non simpl'r & absolute respectu alicuius certi ꝓlati verbi, aut scripti, sed ꝯdõnal'r, si tale verbũ scriptum aut ꝓlatũ fuerit. Et tũc talis (vt ita dicã) mẽtita pẽdet a veritate condõnis, & alias nulla est, & nullius effectus. Juxta. l. cedere diẽ. versiculo vbi sub ꝯdõne. ff. de vb. si. Et est tex. in. l. hec vẽditio, in prin. ff. de ꝯhẽ. empt. † Cõditionalis. n. dispõ, vt sortiatur effectũ, reqrit implemẽtũ, seu veritatẽ ꝯdõnis. l. q hr̃di §. plautius, vbi Bar. & Patruus & Dñs meus Soci. tradũt. ff. de cõdi. & de. Et adeo veruz est hoc vt ꝓcedat ẽt si tacita fuerit ꝯdõ, vt tradit gl. cõiter approbata in. l. itẽ qr in princ. in gl. magna. ff. de pact. cũ ꝯcord. vt ꝑ Deci. in ꝯsi. ij. & ꝑ tenui. iij. col. in prin. Et in specie in mã nr̃a. Ita firmat Deci. in. d. ꝯsi. cccclxxxvij. ij. col. † Dicẽs ꝙ mentita alicui data sub ꝯdõne, ꝯdõne illa nõ verificata nulla est, & perinde est, ac si data nõ fuisset. Et iste vr̃ casus nr̃. Nã illa verba, Quãte volte hauete detto, o scritto, in ꝓiudicio dl honor mio, altretãte hauete mẽtito. ¶ Ultra ꝙ sunt multũ gñalia. Nec in aliquo particulari se firmãt. Sũt ẽt in effectu ꝯditionalia, ꝑinde ac si dictũ fuisset, si & quotiẽs ꝯ honorẽ meuz loquutus fuisti, aut scripsisti mẽtiris, prout de sil'ibus. Et in mã ista signãter declarat Deci. in. d. ꝯsi. cccclxxxvij. ij. col. vsic. Sz tñ his nõ obstãtibus. Et ibi allegat. l. vxorẽ. §. Testõ quo. ff. de leg. iij. Et alia plura iura hoc ꝓbantia, vt ꝑ eũ. ¶ Quo stante sequit, ꝙ nisi appareat. Illustri. D. Cagninũ vere loquutũ fuisse, aut scripsisse, ꝯ honorẽ D. Cesaris. Et sic nisi ipleta ꝯdõ illius mentite ostẽdat. Mẽtita remanet nullius effectus. Et ꝑinde ac si data nõ fuisset. † Facit, qr ꝯdõ solet hr̃e vim forme in actu requisite, ſm Bal. in auc. Mr̃i & auie. j. col. C. qñ mulier tute. of. fun. po. Refert, & sequit Deci. in Rubrica, extra de ꝓba. col. xviij. ꝓpe fi. Et est hoc dictũ Bal. cõiter approbatũ, vt ꝑ Jaso. in. l. ij. §. prius. ij. col. ff. de vulg. & pup. Uñ sicut actus deficiẽte forma, nullus est. l. Julia. §. si qs in fi. ff. ad exhibẽ. Et. l. j. C. de ꝑdi. curial. lib. x. Tradit Jas. in. l. cum hi §. si pretor colũ. xj. ff. de transf. Et plene Fely. in. c. cũ dilecta. col. xj. versicu. Gesta contra formã de rescript. Ita & dispõ ꝯdõnalis deficiente ꝯdõne, veluti ex defectu forme dr̃ nullius momẽti. Merito ergo ꝯcludit in ꝓposito, ꝙ mẽtita ꝓdicta sic ꝯdõnaliter data, hẽtur ꝑinde ac si data non fuisset. Si nõ ꝯstet eius ꝯdõnẽ verificatã fuisse. Et sic ꝙ Illustrissimus D. Cagninus dixerit, aut scripserit in dedecus, & ꝯ honorẽ D. Cesaris. Illud aũt non ꝯstat ergo &c. ¶ Et si qs dicat, ꝙ negari nõ põt qn D. Cesar dixerit, aut scripserit D. Cagnino, ꝙ mentiebat, aio ꝓpulsandi iniuriã, quã se ferebat recepisse ex dicto, vel scripto ꝯ honorẽ suũ, ꝑ D. Cagninũ, vt sic videamur esse in primo casu. ¶ Respondet, & de plano, ꝙ argumentũ procederet qñ illud constaret. Et D. Cagninus specifice asseruisset, vel nunc confiteret se dixisse aliqua verba iniuriosa, ꝯ D. Cesarẽ, vt ẽt in primo casu dixi. Quod certe in casu nr̃o non contingit. Nihil. n. asserit Illustrissimus D. Cagninus dixisse, aut scripsisse. Sed circa illud vidẽs verba Cartelli. Illustris. D. Cesaris ꝯdõnalia, & multũ gñalia, nõ cognoscens qd particulariter voluerit dicere D. Cesar prudẽter, & ꝯsultissime noluit gc quã respõdere, sed tacuit. Nec poterat meo iudicio melius facere, cũ fateamur, aut negemus, cognita tñ & intellecta, vt de se notũ est. Incognita aũt nec fateri, nec negare possumus. ¶ Et qđ est dictũ de prima mẽtita. Idẽ est ẽt de scđa, dum in Cartello D. Cesaris dr̃. Et denegando similmẽte mẽtite. Quorũ verborũ (lz nimis gñaliter sint ꝓlata) sensus vr̃, ꝙ Illustrissimus D. Cagninus mentiat, ẽt si neget se dixisse, aut scripsisse ꝯ honorez D. Cesaris. Dico. n. ꝙ sicut prima illa mentita dr̃ ꝯdõnalis hz ꝙ dictũ fuit. Ita ẽt ista secũda, dr̃ ꝯdõnalis vz si D. Cagninus negabit, & ista est ꝓprie ꝯdõ, cum sit de futuro. Juxta. l. Itaq;. & tradita ibi ꝑ Doct. ff. si cer. pet. Et ꝙ talia verba ꝯdõnẽ importent, probat, † qr qñ gerundiũ respicit futurũ tps, importat ꝯditionẽ, ꝓut dicit Bar. ꝑ illũ tex. iuncta gl. in. l. si tu ex parte, in fi. ff. de acq. hr̃d. Qđ ẽt voluit in. l. j. in pen. q. ff. de ꝯdi. & demõ. remittens se ad dicta ꝑ eũ in. d. l. si tu ex parte, cũ concordan. vt ꝑ Deci. in ꝯsi. ccccxxxiij. Uisa copia. ij col. versic. nõ ob. ꝙ secundo. † Et ꝑ hoc ibi concludit, ꝙ ista verba. E morendo la detta mia donna, important ꝯdõnẽ, & resoluunt. i. si moriat vt ꝑ eum sic ergo in casu nr̃o, ista verba. E denegando resolui dz. i. si denegabis. Cũ ergo ꝯdõnẽ importent, opz ꝯdõnẽ talẽ ꝓprie & specifice impleri. Alias mentita sic ꝯdõnaliter data, nullius momenti; dr̃ ꝑ supradicta. Sed ꝙ Illustrissimus D. Cagninus negauerit, aut hodie neget, non constat, ergo &c. ¶ Et si dicatur, si non negat, ergo fatetur, qđ verificaret ꝯdõnẽ prime mentite. Respõdetur, ꝙ non sequitur, † qr datur medium. s. subsistere, & tacere. l. qui tacet. ff. de reg. iur. Et. c. is qui tacet, eo. tit. lib. vj. Ubi gl dicit, ꝙ tacere dr̃ medium inter ꝯdictionẽ, & expressam voluntatẽ, siue assertionẽ. Et sic in proposito nostro inter confiteri & negare, vt ẽt declarat Deci. in. d. l. qui tacet. Sic itaq; Illustrissimus D. Cagninus tacẽdo, & subsistendo non negauit, neq; etiã confessus fuit. Et hoc vt dixi consultissime fecit, cũ certũ qd sibi

non ppõneref, ꝛ nesciret veritatẽ. Et iõ non poterat nec confi-
teri, nec ẽt negare. Sicut in simili dicimus, in iudiciali controuer
23 sia.† Nam si quis gñalẽ libellũ proponat, ꝯ me non valebit, vt
ex eo cõdẽnari possim, qꝛ dꝫ particulariter exprimere rẽ petitaꝫ,
ꝛ cãm, ob quã petit vt sic liceat mihi deliberare, an velim cede-
re, vel contẽdere, vt.l.j.in prin.ff.de eden. Et tradunt Doc.in.l.
edita.C.de eden. Et maxime hoc pcedit in criminalibus, vbi ẽt
parte nõ opponẽte, libellus gñalis non pcedit, vt p Bal.in.l.j.
col.x.versi.iuxta hoc pone.C.de confes.cũ cõcordan. vt p Dec.
in.d.l.edita in secundo not. qd multũ seruit in pposito, cũ videa
mur agere de criminibus. Ex quo D. Cesar vr̃ asserere ꝙ D.
Cagninus ꝯ eius honorẽ loquutus fuerit. Et ita crimen detra-
ctionis cõmiserit. Et cũ istud gñaliter videaf ppõnere, talis as-
sertio, nihil dꝫ operari, sed pp eius gñalitatẽ remanet nulla vltra
nullitatẽ sumptã ex ꝯdõnis eius defectu, vt.s.dictũ fuit. ¶ Cuꝫ
itaqꝫ, vt ex pdictis ꝯstat, ex cõtẽtis in pdictis Cartellis. Nõ ap
pareat inter pdictos Illustris. Dños, aliqua ꝯdictio, aut cõtro-
uersia, hoc est ꝙ vnus qd asserat, ꝛ alter neget. Nõ video in quo
possit fundari duellũ, qd dr̃ tolerari ad pbãdũ id, qd qs asserit,
ꝛ p alterũ negaf p pdicta. Et ita in simili ꝯcludit Deci.in.d.ꝯsi.
cccclxxxvij.iij.col.in prin. Et maxime istud dico respectu duelli,
in quo actor, ꝛ puocãs debeat esse Illustril. D. Cagninus. Nã
cũ ille nihil asserat, qd ei sit pbandũ. Ad eũ nullo mõ spectat ad
duellũ puocare D. Cesarẽ p pdicta. Ex qbus ꝯcludatur absqꝫ
alia dubitatiõe, ꝙ Illustris. D. Cagninus plenissime honori suo
ꝯsuluit in suo chartello respõsiuo. Nec in aliquo remanet lesus
in honore, lꝫ post pdictũ chartelluꝫ responsiuum semp tacuerit.
Hec de prima questione.

¶ Capio mõ secundã qõnẽ, ꝛ in ea breuiter ꝛ conclusiue loquen
do, arbitror, ꝙ electio armorũ si cõtingat predictos Illustrissi.
Dños venire ad duellũ, occasione lr̃arũ, seu chartellorũ de qui-
bus in puncto oino pertinebit ad Illustris. D. Cagninũ. Et ad
hoc ostendendũ psuppono, ꝙ ex cõi consuetudine, ꝛ obseruãtia
in istis duellis, vnus dr̃ prouocator, alter prouocatus. Sicut ẽt
24 in bello iudiciali, vnus dr̃ actor, alter reus.† Et actor dr̃ qui pri
mo litẽ mouit, ꝛ aliquẽ vocat in iudiciũ, vt tradunt Bar. Bal.
ꝛ alij per illũ tex.in.l.libertus a patrono.ff. de in ius vocan. Re
fert ꝛ sequif Deci.plura ad hoc congerẽs in.d.ꝯsil.cccclxxxvij.
iij.col.versi.sed dato ꝙ de iure. ꝛ in.d.ꝯsi.dclxxxvj.in fi.versi.cir
25 ca fin. ꝛ in vtroqꝫ loco cõcludit in pposito nostro, † ꝙ ille dicif
actor, seu puocator, qui primo querelã dedit, ꝛ vt ita dicam p li
bello primũ chartellũ ad alterũ misit, ꝛ ꝯsequenter in pposito se
quif, ꝙ Illustrissi. D. Cesar iuridice põt in ista controuersia dici
actor, ꝛ puocator. Ex quo ipse primũ chartellũ, ꝛ primã queri-
moniã dedit. Et ita post multa concludit Paris de put. in suo
tractatu de duello. sub Rubri. quis dicaf puocator in li.j. Quo
stante sequif ꝙ armorũ electio spectare dꝫ ad Illustris. D. Ca-
gninũ vti reũ, ꝛ puocatũ. Sic.n.extat cõis obseruantia, ꝛ cõsue
26 tudo plusqꝫ notissima ꝛ satis rõnabilis.† Nã cũ puocare quem
ad duellũ, ꝛ sic ad iudiciũ armorũ sit in arbitrio, ꝛ voluntate pro
uocantis, ꝛ ad id compelli nemo põt, sicut ẽt in iudicio ciuili, vel
criminali nemo cogif agere, vel accusare, vt.l.j.C.vt nemo inui-
tus ꝛc. conueniens visum fuit, ꝙ ille qui puocaf, ꝛ reus in armo
rũ iudicio constituif, attento ꝙ pro tutela sui honoris cogif ad
duellũ, ꝛ ad arma venire, conuenit, vt in eo releuef, vt.s.electio
armorũ sibi ꝯcedaf, argumẽto illius regule, qua dicimus, qui in
vno grauaf, in altero releuef.l.eũ q in prin.ff.de iureiu. ꝛ.l.in ser
uorũ.§.fi.ff.de pen.cũ similibus. Et istud vr̃ fuisse ordinatũ a Fe
derico impatore, in ꝯstõne quadã relata, ꝛ declarata p Bal.in
27 c.j.in prin.col.fi.de pace tenen.† Nã inqt ibi Bal.in versi. ꝛ no
ta tex. ꝙ ex ordine pdicte ꝯstõnis dꝫ esse electio impetiti, quali-
ter melius se defendere valeat, qd certe erit data sibi electio ar-
morũ. Et ita in pposito firmat Deci. in duobus cõsilijs pallega
tis. Et Curti.iuni.in.d.ꝯsi.clxxiij.j.col.in fi. Idẽ ẽt firmat Mat
the.de affli.post Bald.ibi.in.d.c.j.§. si qs hoiem.col.fi. ppe fi.
28 versi.subsequenter.qrebat hic Bal.de pace tenẽ.† Qui ẽt plus
dicit, ꝙ immo ẽt electio loci, si volet ptinebit ad puocatũ, vt per
eũ, qd tñ ad pñs nõ discutio, qꝛ sup eo non sum consultus. ¶ Et
ꝙ Illustris. D. Cesar. debeat dici actor, ꝛ puocator. Et Illustr.
D. Cagninus reus, ꝛ puocatus vltra rõnẽ pdictã.s. ꝙ fuerit pri
mus in qrimonia porrigẽda ostẽdif ex duobus, ꝛ primo ex qua
litate, ꝛ nã eius qd in chartellis cõtinef. Naꝫ. D. Cesar obijcit.
D. Cagnino crimen mẽdacij, absqꝫ eo ꝙ constet ei fuisse obiectũ
aliqd crimen. Et sic primus vr̃, qui iniuriã inferat. Et Illust. D.
Cagnino ex eo non imponif onus puocandi in duellũ, cuꝫ nihil
ab eo asseraf, qd postea pbare teneaf p conseruatione sui hono
ris. Sed satis suo honori consuluit circa ea tacendo, vt.s.dictũ
fuit. Et si D. Cesar vult persistere in hoc ꝙ D. Cagninus men
titus fuerit pro suo honore deberet ipse ad duellum prouocare.
Si alio mõ id probare non posset, fm ea que.s.dicta fuerũt. Et
sic Illustris. D. Cagninus puocatus, ꝛ reus ꝯstitutus hẽbit ele
ctionẽ armorũ fm predicta. ¶ Secundo, posito millies ꝙ qua-
litas negotij non ita postularet (quacunqꝫ rõne id contingeret.)
Et sic ꝙ alicui aliquo mõ videref, ꝙ ad D. Cagninũ spectasset
puocare ꝛ facere se actorẽ. Quod tñ stantibus rebus, put stãt,
est oino falsum. ¶ Adhuc tñ dõm est, ꝙ in occurrenti casu Illu
stris. D. Cesar sit actor, ꝛ puocator, ꝛ ꝯñter ꝙ armorũ electio p
tineat ad Illustris. D. Cagninũ. Nã cũ. D. Cesar obtulerit. D.
Cagnino iudiciũ armorũ, vbi p eũ non staret dicẽdo illa verba.
Riseruandomi se da voi non manchera parlar cũ larme in ma-
no, dr̃ in effectu elegisse viã armorũ p decidẽdis eorũ qõnibus.
Et virtualiter dr̃ renũtiasse oibus alijs suis iuribus, vñ via, quã
elegit, sibi pateat.l.si mulier.§.si.ff.qd met.cã. Et cũ in via armo
rũ ipse. D. Cesar inciter, ꝛ inuitet. D. Cagninũ. Non est dubiuꝫ
ꝙ p talẽ oblationẽ fecit se actorẽ. Et si alias fuisset futurus reꝰ.
Puta ꝙ recte ꝛ iuridice dixisset D. Cagnino ꝙ mentiebaf. Et
maxime hoc dõm est, qꝛ duꝫ dixit. Che voleua parlar con larme
in mano, attentis verbis pcedentibus vr̃ asserere, ꝙ cum armis
vult dicere iniurias, ꝛ improperia. Nã ita sonãt illa verba. Ne
diro villania in lettere, riseruandomi parlar con larme in mano,
quasi dicat, tunc dicã iniurias, ꝛ improperia. Ex quo satis clare
sequif, ꝙ ad eũ spectabit tales iniurias, ꝛ improperia pbare. Et
in facto asserere vr̃ se pbaturũ cũ armis. Merito ergo Illustri.
D. Cagninus tunc vti reus, ꝛ puocatus hẽbit electionẽ armo-
rũ. ¶ Et qñ ẽt talia verba nõ sic intelligerenf, ꝛ sic. D. Cesar di
ceret, ꝙ non intellexit velle cũ armis improperia, ꝛ iniurias di-
29 cere († vltra ꝙ eꝯ eũ verba sua sunt interpretanda, cũ in eius ar
bitrio esset apertius loq. iuxta.l.veteribus.ff.de pac. ꝛ.l.stipula-
tio ista.§.in stipulationibus.ff.de vb.oblig.) ¶ Adhuc tñ puto
ꝙ sibi oino piudicauerit in electione armorũ. Si ex alio ad eum
potuisset prius ptinere. Nã si obijcio alicui aliqd delictũ. Et ip-
se mihi dicat, tu mentiris, dicens ꝙ cuꝫ armis in manibus mihi
vult illud pbare, ꝛ ego illud acceptẽ, absqꝫ dubio tenẽduꝫ puto,
qd ego ero reus, ꝛ puocatus. Et sic hẽbo electionẽ armorũ, lꝫ si
solũ ille dixisset, tu mentiris, ꝛ armorũ iudiciũ mihi non obtulis-
set ad me spectasset illũ ad duellũ puocare. Si aliter obiectũ de
lictũ pbare non potuissem p ea q dicta fuerunt.s.in.j. qõne in p
casu. Ille.n.non curauit de reo fieri actor, vt sepe faciũt viri ani-
mosi, ꝛ magni cordis. Ita ergo ꝛ de Illustris. D. Cesare dõꝫ est.
Nã posito, non tñ ꝯcesso, ꝙ si tm̃ in suo Chartello dixisset Do.
Cagnino, tu mentiris, ꝛ de armis nihil dixisset. Posset dici ꝙ
ad duellũ fuisset puocandus, ꝛ sic fuisset futurus reus. ¶ Tñ ex
quo subdit ẽt che voleua parlar seco con larme in mano, dr̃ vir-
tualiter se fecisse puocatorẽ actorẽ, ꝛ sir Illustris. D. Cagninus
ex eo fuit effectus reus, ꝛ puocatus. Et consequenter adeptus
fuit tunc electionẽ armorũ, vbi alias ad eũ non spectasset, ꝛ etiã
vbi p suo honore coactus fuisset aliqd pbare, vel ad duellũ pro
uocare. qd tñ oino fuit.s.denegatũ alio non apparente ex eo, qꝛ
mentite date per D. Cesarẽ fuerunt gñales. ꝛ non specificantes
cãm particulareꝫ, quã Dñs Cagninus fassurus, aut negaturus
fuisset. Ac ẽt qꝛ fuerunt ꝯdõnales, ꝛ ipsarum ꝯdões non verifi
canf fm ea, que.s.deducta fuerunt. ¶ Et preterea vr̃ ꝙ conclu
sio predicta, vt.s.electio armorũ sit Illustris. D. Cagnini confir
mef ex eo, ꝙ ipse in suo chartello acceptauit vti puocatus loq
cum armis cũ ipso Dño Cesare, offerens se paratum qñcunqꝫ
requireref.j.debitum tps ostendere, ꝙ p euꝫ nunqꝫ stabit venire
ad arma. Et ita multũ clare mentẽ suam declarauit, ꝙ.s.intelli-
gebat per chartellum. D. Cesaris virtualiter se reum constitui
in iudicio armorũ, ꝛ ꝙ libenter acceptabat. Et huic sue declara
tioni vr̃ acquieuisse, ꝛ ita cũ ea permansisse Illustris. Do. Cesar.
¶ Attento ꝙ visis, ꝛ intellectis lr̃is, seu chartello D. Cagnini
eiusqꝫ tenore, ꝛ importantia intellectis p duos annos, ꝛ vltra ta
30 cuit. Et nihil ꝯ talẽ declarationẽ dixit aut scripsit. † Nã qñ quis
literis alicuius p se intellectis, continuo non ꝯdicit, censetur af-
firmare, ꝛ acceptare q in eis continenf, vt.l. si filiusfamil. patre
absente.ff.ad sena.consul. Macedon. Et ita dicunt ibi Barto.
Ange. Pau.de cast. ꝛ alij. ꝛ Ang. in specie valde notando di-
cit esse ibi casum singularẽ, ꝙ eo ipso ꝙ scio actum factum, ꝛ nõ
31 reprobo, videor ipium approbare, ẽt in mei preiudicium. † Et
iõ infert ibi Paul.de cast. ꝙ si recepisti literas continentes ali-
quid in tui preiudicium, ne videaris consentire, requirif ꝙ ex-
presse profitearis, seu protesteris, ꝙ nõ consentis alias recipiẽ-
do, ꝛ

do, & tacendo, videberis consentire, quod dicit esse perpetuo mẽti tenẽdũ. Et Bal. ibi notat istud pro mercatoribus, q quotidie invicem scribant literas. Nam q illas recipit eis non ɔ̃dicendo, vr̃ eas ɔ̃fiteri, & acceptare. Sic igitur in pposito dñm vr̃ de Illustris. D. Cesare, vt. s. videatur acceptasse literas, aut chartellũ D. Cagnini, ex quo vltra duos annos tacuit, & nunq̃ ɔ̃dixit, secundũ q. s. dictũ fuit. Et tanto magis hoc dñm est, q Illustris. D. Cesar postq̃ p pdictũ tps tacuerat, publicauit illud iuũ manifestũ cũ illa Regia declaratione, & cũ lr̃is Illustrissimi Marchiõis del Vasto. Et nec ipse in suo pdicto manifesto, nec Christianissimus Rex in sua declaratiõe, nec ẽt Illustrissimus Marchio in suis lr̃is faciunt aliquã mentionẽ de acceptatione oblati duelli, & declaratione mentis sue, facta p dictũ D. Cagninuz. Nã ex hoc demonstrat, q Illustr. D. Cesar, adhuc illi dr̃ ɔ̃sentire. Et q Christianissimus Rex, & Illus. D. Marchio ei in aliquo non ɔ̃dicunt. Et iste consensus Do. Cesaris inde sumptus fortius sibi dr̃ piudicare, cũ sit longior, & cũ pseuerantia maiori.

31 argu. l. si mulier. & eorũ q̃ ibi dicunt Doct. C. ad velleia. † Est. n. consensus D. Cesaris in effectu duplicatus. Primo. n. adfuit nõ ɔ̃dicendo, vt dictũ est, Secundo tacendo nedũ longo tpe, sz ẽt in suo manifesto. Merito dz magis opari. Et ita eis magis preiudicare, q maiori deliberatione dr̃ consensisse. arg. l. balista ff. ad trebellia. Ex eorũ q̃ dicit Bar. in. l. cũ scimus. C. de agricol. & censi. lib. xj. Tradit Roma. in ɔ̃si. ccxc. In casu. Et Deci. in ɔ̃si. cccxv. supioribus diebus. ij. col. cũ concordantijs multis, q allegari possent. Et q̃ dixi, & conclusi in his duabus, qbus tametsi ẽm iuris rõnes pcedere arbiter, audacius tñ, & prõptiori aio firmaui, cũ viderĩ ita sentire pdictos duos excellẽtissimos, & Illustrissimos Principes. Et audiuerim ẽt plures alios idez respõdisse, qbus veluti in re hac peritioribus oino standũ esset p iura vulgaria. ¶ Capio nunc tertiã, & vltimã qõnẽ, p cuius resolutione aduertendũ est, q tria sunt considerãda, de qbus loqtur manifestũ Illust. D. Cesaris. Primũ est ptensa, & asserta declaratione Christianissimi Regis. Secundũ est iudiciũ, seu opinio Illustrissimi, & excellentissimi Marchionis del Vasto. Tertiũ est qd̃ in suo manifesto dicit Do. Cesar. Et ego oibus bene consideratis breuiter, & conclusiue loquẽdo arbitror, p predicta non esse piudicatũ in aliquo Illust. D. Cagnino. Et sic concludo, q his tribus non obstãtibus, verissima est conclo facta. s. in duabus pcedentibus qõnibus. Et sic q adhuc Illust. Do. Cagninus remanet absq̃ aliqua lesione sui honoris. Et q in duello, si contingat inter eos fieri, occasione eoruz, q̃ pcesserunt, ipse vti reus, & puocatus, hẽbit electionẽ armorũ, sz q. s. dictũ fuit, vt statim apertissime ostendã. ¶ Et capiẽdo primũ, & sic illaz declarationẽ Christianissimi Regis puto aduertendũ, q aut & p volumus, q Rex ipse veluti inter illos iudex voluerit snialiter talẽ cõtrouersiã terminasse, & tunc talis snia dz dici nullius valoris in piudiciũ Illust. D. Cagnini, Et pluribus omissis, ex qbus

33 talis nullitas manifeste arguerel. † Que si opus esset deducerentur illud vnũ sufficiat allegare. s. q talis declaratio, & snia fuit lata absq̃ citatione, aut aliqua monitione D. Cagnini. Sed ipso penitus inscio, & multũ secrete, pp qd̃ ipse non potuit fundamẽta, iura, & rõnes suas ostendere, & allegare sue Regie Maiestati. Et sic non potuit seipsum defendere. Merito ergo talis snia Illust. D. Cagnino non dz aliquo mõ preiudicare. Sed dz dici nulla, cũ citatio sit fundamentũ iudicij, vt inqt Spec. in tit. de citatione in prin. & ita p illũ textũ Tradunt Abb. & alij in. c. qm̃ ɔ̃ falsam. in versi. citationes. extra de probatio. Et ibi hoc tradit

34 Decius col. x. versi. in gl. in ver. citationes. † Et dicit Bar. in. l. platã. C. de sent. & interlocu. oium iudi. post antiquos p eũ relatos, q citatio dr̃ de substantia iudicij. Saltem eo respectu, q ea omissa snia, ɔ̃ absentẽ non citatũ, erit nullius momẽti, nec in ali-

35 quo sibi preiudicabit. Et cũ Bar. ibi transeunt oẽs Doct. † Et idõ p regula dicimus, q in qualibet cã, dz interuenire citatio omniũ psonarũ, de quarũ preiudicio agil. Alioquin iudiciuz parti absenti, & non citate nullũ infert piudiciũ. l. nam ita diuus. ff. de adop. l. de vno quoq;. & ibi dicunt Doct. maxime nouissimi Bonon. ff. de re iudi. l. ea que. C. qũo, & qñ iudex. Tradit Barto. in suo tractatu de citat. in princi. Probal ẽt in. c. inter quatuor de maio. & obedi. & in clemen. pastoralis, de re iudi. cum similibus. Et pro regula, ita docet Auus meus Do. Mari. Soci. in suo tractatu, de citationibus in septimo articulo principali in prin. Et illud rõne nãli inductum est, q citatio operatur, q quis se

36 defendere possit. † Et negans citationez vr̃ denegare defensionem. Que cum nãlis sit, siue iure nãli concedatur. l. vt vim. ff. de iust. & iur. auferri nemini dz, vt. d. clem. pastoralis. Et plus dicimus, q immo dr̃ de iure diuino. Nam ẽt Deus oipotens, cui omnia secreta sunt manifesta, non prius Adam dãnauit, q̃ citasset. Qñ dixit Adam vbi es, vt legitur Gene. c. iij. Et ita dixit Bar. in extrauagan. ad reprimendũ, in versi. & figura, in versic. quero igil vtrũ sit necesse. Tradit Abb. in. c. cũ olim col. pe. de re iudi. Auus meus D. Mari. Soci. in. d. tractatu, de citationibus in secundo articulo. Et Curt. Seni. in ɔ̃sil. xlix. Memorie recolende col. vij. vbi alios allegat, & plures allegari possent, qui gratia breuitatis omittunl. Vñ cũ proposito agerel, de maximo preiudicio D. Cagnini debebat citari, qd̃ cuz factum non fuerit. Sequil predictã sniam, si talis est, in aliquo Illustrissimo D. Cagnino non preiudicare. Defectus ergo citationis reddit

37 predictam sniam nullã. † Qui adeo potens est, q annullat ẽt, qñ snia lata esset in fauorẽ absentis, nullo mõ citati, prout signãter post gl. ibi concludit Saly. in. d. l. ea que. C. qũo & qñ iud. in. j. q. Et procederet hoc in casu isto, ẽt si Christianissimus Rex eẽt Dñs, siue superior vtriusq;. ¶ Quod tñ tpe talis snie denega-

38 tur. † Nam snia sine citatione, ẽt a principe lata, dr̃ nulla, vt. l. fi. in prin. cuz gl. ij. C. de legi. ẽm quod Bal. ibi not. & tradit Alex. in ɔ̃s. xj. alias consului. j. col. lib. vij. Et Auus meus in. d. tractatu de citat. in septimo articulo prin. in prin. versic. Et hec procedunt ẽt in processu principis. ¶ Non omitto ẽt q in pdicta declaratione, siue snia, si pro tali habeamus, vr̃ Christianissimus Rex fundare intentionẽ suã in verbis, & assertione Do. Cesaris ei omnino fidẽ adhibendo, in eo q D. Cesar asseruit hic p sua intentione idoneos testes, p quos sue Maiestati offerebat pbare quod ipse affirmabat. Et q litere quedã, quas eidẽ ostendit, erant scripte manu D. Cagnini, & eius sigillo signate. Qd̃ certe

39 est preter iuris regulas, & ordinẽ iudiciariũ. † Non enim credi dz dicenti se paratũ probare intentionẽ suam p idoneos testes. Sed opz testes producere. Eosq; cũ iuramento examinari facere. Et qdẽ p euz qui iudicaturus est, vt sic ipse magis intelligat, vtrum eoruz dictis sit fides prestanda. Iuxta. l. iij. §. j. ff. de testi. debent & alia quedã in testiũ productione, & examinatione interuenire. Et circa psonas, & dicta eorũ plura cõsiderari, vt Bar. in suo tractatu de testibus, & in tractatu de reprobat. test. Et p oẽs vbiq; mãm testiũ tractantes. Et nouissime p Jo. Crotuz in suo tractatu de testibus. Alioquin si asserenti se probaturũ per testes crederel, facile esset, quodcunq; peteretis in iudicio, obtinere, cum ita asserere cuilibet facillimum esset.

Quod q̃ sit absurdum, & alienum a mente iuris neminẽ latet.

40 ¶ † Similiter ẽt literas aliquas producenti vti meas, non facile credi dz. Sed opz rẽ bene discuti p cõparationem literarum, iuxta plene tradita p Bald. & Salyc. in. l. cõparationes. C. de fide instru. Quod certe non interuenit in casu isto, ergo super illis pretensis literis non põt fieri fundamentum. Et plus ẽt dici posset, q talibus literis ẽt si p D. Cagninũ scripte fuissent. Nõ posset D. Cesar vti incõpetenti iudicio ad probationẽ sue intentionis, attento q illas intercepit. Et sic dolo suo sunt apud euz, nã ex quo in hoc non parũ deliquit. Et pena veniret plectendus arg. l. si qs aliqd. §. qui viui. ff. de pen. Et eorum que dicit Bar. in. l. titio, in prin. in versi. venio ad secundã qõnẽ. ff. ad municip. Et. l. si quis in graui. §. si quis aũt. ff. ad senat. consul. sillanianũ. Non conueniret vt ex eo meliorẽ suam conditionem faceret. l. non fraudanl §. nemo. ff. de regu. iur. Non. n. toleratur, vt quis ex delicto suo, & sic ex eo pp penaz mereretur, aliquid vtilitatis capiat, & ita rem suã in meliori statu ponat. l. si ab hostibus. §. j. ff. solu. matri. Et ibi notant Bal. Imol. Alex. Jas. & alij. l. transactione, & ibi gl. & Doct. tradunt. C. de transac. Et. l. siue hr̃ditaria. ff. de nego. gesto. cum multis concor. de quibus ibi per glo. ¶ Aut & secundo volumus, q predicta declaratio Christianissimi Regis non sit snia, sed potius quedaz expressio sue opinionis. Quod fortasse tutius est tenere, cũ non sit verosimile taz excellentissimũ, & tam sapientissimũ Regẽ. Ita ɔ̃ iuris formam ad sniam processisse, & in nõ iuridicis fundamẽtis illã fundasse, nec ẽt verosimile sit suã Maiestatẽ alioqn predecessoruz in bene gestis imitatricẽ aliquid iudicasse ɔ̃ rescriptum illud Regis Philippi predecessoris sui in mã duelli promulgatũ, de quo. s. in prima qõne mentionez feci. Cum. n. in casu nostro non concurrant illa quatuor, que ad duellũ requirunl, ẽm rescriptum predictuz, immo fortasse nullum, non põt dici fore locum duello, quod tñ Regia illa declaratio, vr̃ velle habere locum, dũ in ea dr̃, che al Signor Cagnino tocca di risentirsi &c. Et hoc eo maxime, q tẽpore predicte declarationis, vterq; erat Eques ordinis Christianissimi Regis. Ut sic videatur iudicandi, ẽm iura & consuetudines Francorum. Et illius Christianis. Regalis sedis. Et

adhuc φ talis Regia opinio, non preiudicat Illustris. Do. Cagnino. Tū qr ipse pro se hȝ pluriū excellentissimorū Principuȝ opiniones, vt. s. dictū fuit. Qui lȝ regali dignitate non fulgeant. Sunt tñ in re militari peritissimi. Et maxime auctoritatis, ꝛ cū illorū opiniones fundenť super certis Chartellis inter istos Illustris. D. propositis. Et super tota eorū querela bene considerata, dicunť prosternere opinionē ṗdictaȝ Christianissimi Regis, cū illa fundeť sup incertis literis, ꝛ testibus, nedū vero examinatis, sed ēt non noiatis, vt ēt. s. ostensum fuit. Tum ꝛ maxime, qr talis sua opinio, dr̃ esse conditionalis. Vcȝ si Illustris. D. Cesar vera ostendat, q̃ asseruit, vt. s. legitimis testibus intentionē suā pbet, ꝛ iustificet lr̃as illas fuisse scriptas propria manu Illustrissimi D. Cagnini. Que ꝯdōnes nō sunt verificate. Merito remanet Regis opinio nullius valoris p ea que supra dicta fuerunt.

¶ Sed vlterius ēt aduertendū puto. Naȝ posito millies absqȝ tñ preiudicio veritatis, φ talis Regia declaratio, quocūqȝ mō accipiať suo marte procedat, ꝛ debeat attendi. Puta φ probētur q̃ in ea presupponūtur, vel quacunqȝ alia rōne. Tñ adhuc dico, φ Illustris. D. Cagnino nō infert preiudiciū circa duellum. Si illud iniri contingat, quin. s. ipse in eo veluti reus, ꝛ prouocatus babeat electionē armorū, ꝭm ea, que. s. deducta fuerunt. Et precipue p illud fundamentū, qr Illustrissimus D. Cesar offerēdo ei iudiciū armorū. Et ad arma prius prouocando, dr̃ circa hoc fecisse se actorē, ꝛ ita oibus suis iuribus, si q̃ habebat in ꝯriū, renunciasse, ꝛ in eis sibi preiudicasse, vt dictuȝ fuit. De hoc enim in ṗdicta Regia declaratione, nullum fit verbum. Et ideo

41 absqȝ dubio circa istud nihil pōt operari. † Nam declaratio talis, siue snīa dr̃ stricti iuris, sicut ꝛ ꝯctus, ꝛ ppea dȝ intelligi tātū in eo quod in ea exprimitur, qr verba sentētie stricte, semper sunt interpretanda, vt egregie per illuȝ tex. tradit Abb. in. c. dilectus in. ij. no. de offi. ordina. cū concordan. vt plene p Alex. in consil. xlviij. Visis ꝛ accurate ponderatis. iij. col. lib. vj. Et credēdū est tm̃, ꝛ tam sapientissimū Regē consulto pretermisisse loqui de armis in futuro duello eligendis. Et quis debeat dici ꝓuocator, ꝛ quis ꝓuocatus. Qm̃ circa illud vti optimus, ꝛ prudentissimus non potuisset aliter dicere, q̃ φ Illustrissimus D. Cagninus tāquā prouocatus sit, habiturus electionē armorū p ea, que. s. deducta sunt. Quod tūc sua Maiestas, vt arbitror, facere noluit, quippe q solū intellexit Illustris. D. Cesari supplicanti, in eo qd sibi iustū videreť facere. Et adeo φ in hoc. ēt fines supplicationis fuerit egressus, vt recte intuenti patebit. Que vero ꝯ illuȝ cognoscebat, tacere voluit, cū non esset tunc q pro Illustris. D. Cagnino instaret, ꝛ supplicaret, vt ēt sibi fauorabilia exprimeretur.

42 † Argumento eius qd dr̃, φ iudex non impartitur offm̃ suū, nisi petenti. l. iiij. §. hoc aūt. Et ibi Bar. Imo. ꝛ Alex. tradunt. ff. de dam. infec. cū similibus, remanet itaqȝ ex predictis firma, ꝛ verissima ꝯclusio, φ ex predicta Regia declaratione, siue velimus esse snīam, a iudice latam, siue simplicem opinionem Regis non inferri aliquod preiudicium Illustrissimo Domino Cagnino.

¶ Et idē absqȝ dubio secundo loco dōm est, de lr̃is excellentissimi, ꝛ Illustris. D. Marchionis del Vasto, nā opinio eius in dictis lr̃is contenta. Hȝ multorū similiū Principū opiniones repugnantes, vt mihi asseritur. Et ego aliquas vidi, quarū. s. mentionē feci. s. Illustris. Ducis Vrbini, ꝛ vice Regis Neapolitani. Et dr̃ ꝯdōnalis, nā dum in dictis lr̃is dr̃. Hauendo scrittura autentica del Signor Cagnino, che parli in disbonor suo. Illa verba important manifestā ꝯdōneȝ. Et resoluunť. i. si hēs auctēticā scripturā, ꝛc. p ea, que. s. dicta fuerūt in prima questione de illis verbis. Et denegando similmente mentite. Vñ donec appareat verificatam conditionem predictam, talis opinio, dr̃ nullius roboris, vt. s. etiam ad aliud propositum dictum fuit.

¶ Preterea. Et secundo dico, φ Illustris. D. Marchio nullū verbū facit de electione armorū, facienda in futuro duello, si illud fieri contingat. Merito in eo nullo mō preiudicat Illustris. D. Cagnino, quin ei, vt prouocato talis electio cōpetat, ꝭm ea que dicta sunt. Et queādmodū ēt dixi nunc de illa Regia declaratione. ¶ Et maxime, hoc dōm est, attentis opinionibus predictorū duorum Illustrissimorū Principum de quibus. s. memini. Et aliorum plurium, qui vt audio, pro ipso Domino Cagnino responderunt, eis etenim vti in arte militari peritissimis oino standum est, per ea, que in prin. dicta fuerunt. Attento maxime φ eorum opiniones, vt dictū est, sunt fundate sup certis chartellis, ꝛ tota q̃rela. Et nō ꝯdōnaliter, sȝ pure, ꝛ resolute loquunť.

¶ Quantum vero pertinet ad tertium. Videlicet ad manifestū Illustris. D. Cesaris. Vanū est verba facere cum enim totum sit fundatum in Regia declaratione, ꝛ in predictis literis Illustris. Marchionis. Non dȝ quicquam per se operari, sed solum quātum predicta operantur. Unde cum predicta preiudicium non inferant Illustris. D. Cagnino, prout supra plene ostensum fuit. Sequitur φ nec tale manifestum, in aliquo pōt ei preiudicare. Nec enim per seipsum ꝛ publicationē suarū scripturaruȝ cuiuscunqȝ tenoris essent. Que ab eo emanarent, posset iuri Illustris.

43 D. Cagnini quicq̃ detrahere, † cuȝ iura nostra absqȝ nostra voluntate, vel facto auferri non possint. l. id qd nostrum. ff. de reg. iur. Alioquin licitū cuiqȝ esset mittere falcem in messem alienā, quod aperto iure reprobať. c. venerabilem, in prin. de elect. ꝛ. c. scriptum. vj. q. j. cum similibus. Et tradunt docto. per illū tex. in . l. sicut. §. aristo. ff. si serui. vendi. ¶ Et dum Illustrissi. D. Cesar quasi magna vtens liberalitate vr̃ renunciare electioni armorū. Certe cum ad eū non pertineret, ꝛ necessario, eā non sit habitu-

44 rus, nō pōt in eo dici liberalis, † qr vt vulgo dr̃, in necessitatibus nemo liberalis existit. l. rē legatā. ff. de adim. lega. l. ꝓxime. ff. de ritu nupt. Et. l. donari. cum simi. ff. de reg. iur. Laus Deo.

Secundum Consilium Excellentissimi, ꝛ Clarissimi Iureconsulti Domini Mariani Socini, in eadeȝ materia Duelli.

SVMMARIVM

1 Duellum si iure prohibitum est ꝛ. s. nu. 3.
2 Ius ciuile in materia peccati iuri canonico cedit.
4 Consuetudo duellandi non vȝ.
5 Duellum a iure reprobatum non potest per consuetudinem fieri licitum.
6 Duellum sine aliqua infamia per quemlibet christianum recusari potest.
7 Duellum diabolica suggestione fuit inuentum.
8 Principes duellum concedentes peccant.
9 Princeps secularis si de facto duellum concedat per prelatum loci ratione peccati prohiberi potest.
10 Duellum in Crimine lese maiestatis permittendum est.
11 Ad duellum concedendum quinqȝ concurrere debent.
12 Duellum si concedendum est, solum ex magna causa concedendum est.
13 Duellum ꝛ duelli consuetudo est contra leges.
14 Duellum iure longobardorum permittitur.
15 Duellum in casibus in quibus conceditur multa cum principali concurrere debent.
16 Duellum dicitur innocentie experimentum ꝛ in defectum aliarum probationum initur.
17 Rei sue quilibet est moderator ꝛ arbiter.
18 Animus ex hominis loquela iudicatur.
19 Animus vbi aliter probari non potest iurate assertioni statur.
20 Verba illa tu mentiris dicuntur iniuriosa etiam si dicatur saluo honore tuo.
21 Iniuriam propulsando licituȝ est dicere tu mentiris quando alicui dicitur φ est latro.
22 Mentiri quis non dicitur licet falsuȝ proferat nisi sciens id esse falsum affirmet ꝛ. s. nu. 27.
23 Mendatium quid sit.
24 Mendatium non punitur nisi fuerit a sciente prolatum.
25 Delictum nullum est nisi voluntarium.
Falsum iurans periurus proprie non dr̃ nisi sciat iurare falsum.
28 Fama ꝛ honor conseruari dicitur cuȝ quis offerat se armis causa ostensurum.
29 Verba generalia ꝛ incerta reijcienda sunt.
30 Duellaris pugna ad similitudinem contentionis iudiciarie procedit.
31 Verba conditionalia pendent a veritate conditionis, ꝛ conditione verificata nullius sunt momenti.
32 Mentita data sub conditione ea non verificata nulla est.
33 Diffidatio que in tempore precessit prius terminari dȝ.

Dirigat Dominus verba mea in viam veritatis, ꝛ iustitie. Licet duellaris materia, de qua ad presens agitur potius ad strenuos militum Ductores, ꝛ excellentissimos Principes in ea peritissimos pertineat, q̃ ad iuriscōsultos. Et ob eam causaȝ libenter in proposito casu consulendo abstinuissem, qr

sem, q̄ tamen aliquando ēt nostri maiores eam pertractarunt. Et ego precibus eorum, qui in me plurimum possunt, deuictus sum. Non dubitaui iuxta animi mei sniam, quid de iure sentiaz, inter istos Illustris. Principes scribere, prout cū summa modestia requisitus sum. ¶ Viso itaq; primo loco chartello (vt sic eloquar, vti cōiter dicunt) Illustris. D. Vguccione Rangone directo Illustris. Do. Galeotto Pico Mirādule Domino, in quo inter cetera dicitur.

¶ Signor Galeotto, Nicolo Losco mi ha risposto in nome vostro, che voi dite, che il bando per me mādato, che alcuni de mei soldati nō ardisca pigliar danari cō alcū Principe senza espressa mia licenza, e stato fatto per questa sola cagione, a cioche voi non possiate hauere huomini p difesa de la Mirandola, & a cio ne riceuiate dispiacere. Circa di che vi dico, che quāte volte hauete detto, dite, o direte, che per le dette cagioni mi sia mosso a far detto diuieto, tante volte hauete mentito, mentite, & mentirete. Et tanto di questo, quanto de ognialtra cosa, che haueste detto, diceste, o fuste p dire in preiudicio de lhonor mio. Et per che ancho voi dite, che hauete cognosciuto il mio mal animo contra di voi, in hauer fatto tal diuieto, pero di nouo vi dico, che mentite. E mandandomi voi campi franchi, mi offero sostentarlo con larme in mano &c.

¶ Viso insuper alio chartello per Illustr. D. Galeottū directo Illust. D. Vguccione, pro respōsione in quo alia verba legunt.

¶ Signor Vguccione, Ali primi capi del vostro chartello. Questo solo rispondo, che qñ io cōmessi limbasciata a Nicolo Losco, tal, quale io gli cōmessi, non mentij. Et altra risposta per hora non intendo fare, giudicando nō mi essere necessario. Ma offerendomi voi ne lultimo capo sostenere quanto dite, con larme in mano, vi dico, che volentieri da voi cosi inuitato, e prouocato, accetto lo inuito, e benche come prouocato anchora li cāpi io (volendo) potesse elegere, si come voi me li domandate, nōdimeno voglio, che questo vfficio resti a voi, come a prouocāte. Et pero qñ me li mandarete franchi, e sicuri, a lhora fra tempo conueniente con larme in mano difendero in cōmettere quella imbasciata non hauer mentito. Dichiarando pero non prima volere far tale effetto, che voi habbiate sodisfatto a le querele, che auanti questa vostra di voi sono fuori &c.

¶ Visis inquam predictis duobus chartellis, plura veniunt in dubitationem.

¶ Primo vtruz stantibus predictis sit locus duellari pugne in genere, & posito q̄ aliqñ sit tolerandum duellum.

¶ Secundo, vtrum nunc simus in casu, in quo debeat tolerari.

¶ Tertio vtruz Illustrissimus Dominus Galeottus, si nihil vltra sequatur remaneat absque aliqua lesione sui honoris apud Principes, & graues homines.

1 ¶ † Circa primam questionem quantum pertinet ad iuris determinationem, facilis est resolutio, quoniam duellum apud Christi fideles dicitur omni iure prohibitum.

¶ Nam primo dicitur prohibitum iure diuino, ex pluribus, & precipue duplici ratione.

¶ Prima est, q̄ ex duello oriunt homicidia, & mēbrorū mutilationes, ꝯ legē diuinā, cū pcipiat Deus, ne qs quēquā occidat, vt legitur Exodi. c. xx. Deutrono. c. v. & Matthei. v.

¶ Secūda rō est, q̄ in duello tentat Deus, vt habet in c. Monomachiā. ij. q. v. & in c. fi. de purga. vulga. cuz similibus. Quod similiter dr̄ in iure diuino prohibitū. Iuxta illud, Non tentabis Dñm Deū tuū. vt habet Matthei. c. iiij. Et originaliter legitur Deutrono. c. vj. & in c. q̄rit. xxij. q. ij. cū similibus. ita hanc rōnez inter alias adducebat Joan. de lignano in tractatu de duello in vij. c. Et vtranq; rōnem cū quibusdam alijs ita concludendo, adducit Jas. ꝯsi. cxliiij. facti contingentia in secundo dubio. in ver. In primis enim duellum est prohibitum iure diuino. ij. volu.

¶ Item dr̄ prohibituz iure gentiū, cū ex duello aliqñ contingat innocentē dānari, seu mori. Nocentē vero vincere, & absolui, vt experiētia docet (q̄ dr̄ efficax rerū magistra. c. quā sit. de elec. lib. vj.) Et habet in. c. ij. de purga. vulga. Q̄d certe repugnat eq̄tati nāli, in qua ius gentiū dr̄ fundatuz, & ita arguunt, & concludunt Jo. de lignano & Jason in locis predictis.

¶ Qui ēt subdunt, q̄ dr̄ duellū prohiberi ēt iure canonico, iuxta totū titulū de purg. vulg. cū similibus p eos allegatis. Et maxime hoc ōndit, q̄ ius canonicū inhibet pctā, vt est notissimum. In duello autem multa committuntur, & inter cetera tentatur Deus, & homicidium fiunt vt dixi. ergo &c.

¶ Quinimo dr̄ ꝓhibitū ēt iure ciuili, vt habet in. l. negātes. C. de actio. & obli. & in. l. vnica. C. de gladiatori. lib. xj. Et ita ēt hr̄-

2 mant Jas. & Jo. de lignano vbi. s. † Facit q̄ in mā, in qua cadit pctm̄. Jus ciuile ēt si esset ꝯriū, cedit iuri canonico, iuxta tradita p doct. in. c. possessor malefidei. de reg. iu. lib. vj. Et in. c. fi. de prescrip. cū similibus. Sed in duello cadunt peccata. ergo &c.

3 ¶ † Sic ergo ex p̄dictis sequit ꝯcl'o, q̄ duellū gñaliter dr̄ oi iure ꝓhibitum. Q̄d ēt firmat Andreas barba. in ꝯsi. lxij. Illud in mediū afferam. col. xij. cū tribus sequentibus in. j. volumi.

¶ Qui copiose, & iuridice hanc gñalē ꝯclōnē defendit, cum multis concordātijs de qbus p Jas. & alios in locis p̄dictis, & p eundē Jasonē in. l. ex hoc iure. iiij. & v. col. ff. de iusti. & iure. & vltra allegatos in locis p̄dictis. ¶ Hanc gñalē ꝯclōnē firmat Matth. de affli. in. c. j. §. si qs hoiem. iij. col. post plurimos p euz citatos. de pace tenē. vbi multa dicit ad ꝓpositū, & ita ēt de iure verū asserit Paris de put. in trac. de duello lib. j. in ꝯsi. c. Idē ēt dicit Deci. in ꝯsi. clxxij. in qōne ꝓposita, in prin. & in ꝯsi. dclxxxvj. Magnificus Pyrrus, in prin. & Curti. iunior in cōsi. clxxij. Habita diligenti in principio.

¶ Et ista ꝯcl'o, vt. s. duellū dicat oi iure ꝓhibitū regulariter loquēdo sp fuit, & nūc est apud modernos doctores indubitata.

¶ Et istud adeo verū est, q̄ consuetudo in ꝯrium nō valeat, nec seruari debeat. Attento q̄ duella, & cruenta spectacula, dicunt probibita rōne peccati. Et sic abusus, & corruptela potius dici debet, quam consuetudo.

¶ Et presertim ita est dōm, q̄ talis consuetudo expresse in iure reperitur. c. ij. de cleri. pugnan. in duello, vbi no. Abb. & toto tit. de purga. vulga. iuncto. c. j. de torneamen. † Etenim ex tali ꝓhibitione, Sequitur superuenientē consuetudinem ꝯriam non valere, iuxta auctenti. nauigia. cū his, q̄ ibi doctores scribunt. C. de furtis. & iuxta tradita p Bal. & alios in. l. non dubiū. C. de legi. Et in terminis q̄ non valeat, nec seruari debeat ꝯsuetudo duellandi, nec ēt ꝯstō si fieret. Dicit Paris de put. in dicto tractatu de duello in. d. c. ix. lib. j. Et audacter ꝯcludunt Andreas barba. in. d. ꝯsi. lxij. col. xiij. Jason in. d. ꝯsi. cxliiij. col. pe. Et Affli. in. d. §. si qs hoiem. iij. & iiij. colū. & p istos plures alij allegantur. Q̄d ēt fatent Deci. & Curti. Juni. in pallegatis eorum consilijs.

4

5 † Non. n. ꝯsuetudine pōt duellū a iure reprobatū rōne pcti fieri licitū, vt p illū tex. dicunt Pet. de Ancha. & alij in. d. c. ij. de cle. pug. in duello. † Et ex p̄dicta cōclusione, sic generaliter posita infertur, q̄ cuiq; christicole absq; aliqua infamia, & vera lesiōe honoris licitum est recusare duellum. Nam cū ex eo sepe perdatur honor, vita, & anima, tentat Deus, nec vera, & iusta oriat probatio. Cū sepe viderimus multos sub iusto clypeo perire, vt inquit Bal. in. l. j. C. de deditic. liber. tol. non dz quoquo mō permitti. Et q̄ licite possit recusari duellū, & absq; infamia. cōsuluit alias Ang. de perusio. prout refert & sequit Jmol. in. l. is q reus nihil in. x. col. super glo. in ver. purgetur. ff. de pub. iudi. Et dixit etiaz Jas. p̄dictos referendo in. d. l. ex hoc iure, & in. d. ꝯsilio. cxliiij. & Barba. in. d. ꝯsi. lxij. cuz pluribus alijs. qui ad hoc allegari possent. Et idē de iure firmat, & qbusdā exēplis comprobat Paris de puteo in predicto tractatu lib. vj. in. c. xviij. lz aliter dicat seruari apud milites. Et iō male faciunt, & grauiter peccant Principes, q eiusmodi duella in suo territorio pmittūt, dando duellātibus cāpū franchū. Q̄d nihil aliud est, q̄ʒ homicidia impune pmittere, & alia ēt mala, q̄ ex duello sequunt, & qd aliud q̄ʒ maluz ex eo seq pōt? † cū fuerit inuentū diabolica suggestione, vt inqt Paris de puteo in. d. c. ix. Et tradit Abb. in. c. ij. in fi. de cleri. pugnā. in duel. Vbi ēt dixit ex eo non sumi efficacē ꝓbationem. Et q̄ tentat Deus declarando qūo. Et cōcludēdo duellū oino esse prohibitū, † & q̄ Principes duellū ꝯcedētes peccēt. Dixit Paris de put. in palleg. c. ix. & Jason in dicto consilio. cxliiij.

6

7

8

¶ Et ex his fit resoluta prima dubitatio, in qua de iure stat firma ꝯcl'o, non esse in proposito locum duellari pugne, cuz illa sit oi iure prohibita p predicta. Que oia cum predicta generali cōclusione firmat egregie post antiquos per eum relatos. Henri. Boic in. c. j. de cleri. pugnan. in duello. allegādo septē pulchras rōnes, vt p eum. Ita ēt post eū egregie longe prosequēdo firmat Jo. lecirier in tractatu de iure p̄ geniture in. xxv. q. ad fi. dum in illa qōne reprobat opi. Othonis impatoris, & vltra plures. s. allegatos. allegat ēt Jo. de anania, & Oldra. vt p eum. † Et adeo vera sunt p̄dicta, q̄ si de facto secularis Princeps duellū concedat, pōt tñ p platū loci rōne peccati ꝓhiberi, vt inqt Paris de puteo in predicto tractatu lib. j. c. xv.

9

¶ Et lz que dicta sunt, de iure verissima sint. Nihilominus videmus de facto ꝯrium seruari, non obstante q̄ talis obseruantia, & consuetudo sit praua, & dānanda, vt dicit Abb. in. d. c. ij. in primo nota. de cleric. pugnan. in duello.

¶ Quinimmo sunt qui dicunt in certis casibus duellum debere permitti, vt Lauren. calca. in consi. ij. Quidã nobilis. col. vij. cũ aliquibus sequentibus vt p eũ. Et quicqd de iure sit, cũ de facto seruet, & pleriq; scribentiũ concedant in certis casibus hanc consuetudinẽ inter milites, & nobiles seruandam esse.

¶ Uidendũ nunc est de secunda dubitatione. s. proposita, vtrũ scz predicti Illustrissimi Dñi, sint in casu, quo eis liceat saltẽ de consuetudine venire ad duellarem pugnam.

10 ¶ † Pro cuius dubitationis resolutione aduertendum est, q Calcan. in d. ɔsi. ij. dicit duellũ permittendum esse in crimine lese maiestatis, de quo quis accusatus intendit se purgare, & alius armis illud probare intendit, cum alijs probationibus careat. Sed ex lege Feder. in titu. de pace tenen. datur duellũ. Si quis intra tẽpora pacis alium occiderit, vel ẽt vulnerauerit, vt ibi in §. si quis hominem. & §. si quis alium. Et tradit Joan. de ligna no in dicto tractatu in. vij. capi.

¶ Alij dicunt q conceditur duellũ rõne cuiuscunq; delicti, de quo pena mortis quis esset puniendus, & ita inter cetera voluit requiri Serenissimus Rex Philippus Christianissimus Rex Gallorũ in suo regio rescripto, relato, & declarato p Guid. pap. in q. dcxvij. Dixi plene. ij. col. Quod ẽt in effectu ponit Calcan. in d. ɔsi. ij. col. xj. Idem ẽt auctoritate imperatoris ponit Bal.

11 in. l. cum filius. §. fi. ff. de leg. j. † Qũ refert se audiuisse ab impatore, q ad duellũ concedendũ quinq; concurrere debent. Inter que quarto loco dz requiri, q delictũ de quo agitur sit psonale. Non sic esset, si de pecuniaria condẽnatione ageretur, vt p euz.

12 ¶ † Et hinc est, q idẽ Bal. in. d. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. in viij. q. Dicit q duellũ si concedendũ est, solum ex maxima causa

13 concedi dz. prout ẽt ibi refert, & sequit Jas. in. iiij. col. † Cuz eniz duellũ, & duellandi consuetudo sit ɔ leges, & illis valde sit odiosa, vt inquit Bal. in. l. j. C. de dediti. liber. tol. dz inquantum põt restringi, & stricte interpretari, vt sic p eam iura minus ledantur, sicut dr̃ de statutis iuri cõi ɔrijs, & ab eo exorbitantibus. Juxta tradita per docto. in. c. cum dilectus. de consuetu. & in. l. si serui vestri. C. de noxali. Tradit Barba. in ɔsi. l. clemẽtissimũ Deũ. ij. col. iiij. volu. Corn. in ɔsi. cxv. In hac consultatione. iij. col. ij. volumi. Patruus, & Do. meus Socinus in ɔsil. lxxxj. non est dubiũ. iij. col. iij. volu. Curtius senior in ɔsi. lxxviij. Domina Franceschina. vj. col. & Deci. in ɔsi. lij. Uiso eleganti. ij. colũ. Si enim talia statuta sunt restringẽda, lz valida sint. qz sunt iuri ɔria. Fortius ita dõm est de predicta consuetudine, cum sit inualida, & a iure reprobata, vt dictum est. Et hec de iure communi.

14 ¶ † Fateor tñ q de iure Longobardo duellum permittitur ex pluribus causis, que sunt circa. xx. que enumerant. per Paridẽ de puteo in tractatu de duello. in. vj. lib. c. vj. & per Jo. de ligna no in simili suo tractatu in. viij. c. quas gratia breuitatis non refero, qz apud eos videri possunt.

15 ¶ † In quibuscunq; tñ casibus concedatur multa cum principali causa concurrere debent, & inter cetera, q qui delictum aduersario imputat, non habeat aliã probationẽ, & ad veritatis ostensum ad duellarẽ pugnã decurrat. Et hinc est q duellum solet describi, vt sit pugna singularis inter aliquos ad probationẽ veritatis &c. vt inquit Bal. in. c. j. in prin. col. xvj. ver. Porro duellum proprie. de pace tenen. Et tradunt Joã. de ligna. & Paris de puteo in predictis tractatibus. Primus in. c. j. in fi. Secundus in lib. j. c. vj. in prin. & Henri. boic in. c. j. in prin. de cleri. pugnan. in duel. Et hoc ex parte imputantis delictum. Ex parte vero imputati reqrit, q sit de tali delicto aliquo mõ suspectus, vt per Bal. in. d. l. cũ filius. §. fi. de lega. ij. Et p Guid. pa. in. d.

16 q. dcxvij. Et suã innocentiã alio mõ ostẽdere non valent. † Et iõ Bal. in. d. l. j. de deditic. liber. tol. dicit q duellũ dr̃ experimentũ innocentie, & initur in defectum aliarum personarum.

¶ His mõ sic declaratis. Uenio ad resolutionẽ huius secunde dubitationis, q̃ ni fallor, clarissima est, vt. s. isti Illust. D. Galeottus & Uguccionus, non sint in casu aliquo ex his, qbus duellũ p mittat, nedũ iure cõi inspecto. Sz nec ẽt iure Longobardo. Nõ eniz dr̃ aliquẽ eorũ ɔmisisse crimen lese maiestatis, nec homicidiũ p aliquẽ eorũ factuz, aut illatum vulnus dr̃ intra tpa pacis. Nec ẽt aliquod aliud delictum, quod penã psonalem mereatur, quibus casibus, ex consuetudine inspecto iure cõi duellum solet concedi, vt. s. dictum fuit.

¶ Similiter ẽt nõ video, q sint in aliquo ex illis. xx. casibus, vel circa in qbus iure Longobardo pmittit duellũ, vt ex eorũ enumeratione, seu lectura oibus notũ erit, quos ego aliter non enumerabo, gratia breuitatis, & qz publice omnibus patet.

¶ Immo dico, q inter istos Illust. D. cã dr̃ leuissima, & fere nullius ɔsiderationis. Etenim Illustris. Do. Uguccionus rõne sue iurisdictionis potuit facere illam phibitionem. Absq; eo q haberet aium dãnificandi, aut iniuriandi Illustris. D. Galeottum,

17 aut aliũ quẽpiã. Nec cur illã fecerit qrendũ vr̃, † cũ quilibz rei sue sit moderator, & arbiter vulgata. l. in re mandata. C. mãdati cũ si. ẽt abutendo, vt. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petitio. he. Et quotidie videmus p Principes, & Dños terrarũ fieri eiusmodi bãna, & puisiones. Que debẽt presumi fieri pro cõmodo, & bene esse Principis, aut Reipublice, talia facientis. Et ita facile dici põt de predicto Illustrissimo Domino Uguccione.

¶ Nemo tñ negabit possibile esse eũ motũ fuisse particulariter, ɔ Illustrissimũ D. Galeottum, vt est plusquam notissimum.

¶ Et cũ istud, qua. s. mente id fecerit, pendeat ex aio eius, certo p aliquẽ sciri non poterat, nisi cui ipse, vel Deus, (qui est pscrutator cordiũ) voluerint reuelare. Potuisset tñ ex coniecturis psumi, puta ex ipsius loquela, iuxta doctrinã Bal. in. l. Sed & re-

18 probari, in prin. per illũ tex. ff. de excusa. tuto. † dũ inquit q ex loquela hois aius indicat, vel ẽt ex his, q̃ precesserunt, vel postea sequuta sunt, cũ sepe, ex sequentibus colligat, qualis aius fuerit in precedentibus, vel per ɔriũ. l. sed Julianus. §. pinde. ff. ad macedon. Et. l. post ɔctũ. vbi Bar. & alij. ff. de donat. Et. l. si seruus plurium. §. fi. ff. de lega. j. cum similibus.

19 ¶ † Et vbi aliter eius aius probari non posset, staret eius assertioni iurate, iuxta tradita p gl. maiorem, & ibi Docto. in. §. Sed iste. insti. de actio. Et in. c. significasti, extra de homicid. cum multis, que ad hoc allegari possent.

¶ Et anteq̃ predicti D. Uguccioni aius in predicta phibitione apparere dicat, facile potuit Illustris. D. Galeottus ex aliqbus indicijs, vel causis, aium eius mouentibus induci ad credendũ, & ita credere q ad eius damnum, & iniuriaz talis prohibitio facta fuisset, prout vere credidit. Tametsi falli potuerit, & in sua opinione decipi, & ita in tali credulitate, & opinione existens aliquantisper pturbatus Nicolaum Luscũ eius nuntium Illustri. D. Uguccione misit cum cõmissione, quã ipse retulit, in qua cõmissione, lz decipi potuerit D. Galeottus in coniecturando animum D. Uguccioni, non tñ põt dici, q in eo mentitus fuerit, vt ĩ. dicam. Dñs aũt Uguccionus. qui de suo aio certus erat, volens ostendere, q non habuit aium iniuriandi, aut damnificãdi Illustrissimũ D. Galeottum, in suo chartello, dixit ei q mentiebatur asserendo prohibitionẽ predictam ad dãnum, & iniuriam eius factam fuisse, fundando, ni fallor, hanc, vt ita dixerim, mentitã in eo q ipse tanq̃ de aio suo certus scit, nõ talẽ aiuz habuisse, nec ea de cã motũ fuisse ad prohibitionem, quam fecit.

¶ Sed ex aduerso Illustrissimus D. Galeottus in suo chartello responsiuo, negauit in cõmissione, quam Nicolao Lusco dedit se fuisse mentitũ, non tñ exprimendo, aut asserendo se in tali commissione, verũ dixisse, sed voluit dicere. Quod ita veruz credebat. Et sic recte considerando inter istos Illustrissimos Dominos questio, & controuersia est tm̃. Utrum Do. Galeottus in predicta commissione fuerit mentitus, cũ de hoc a Dño Uguccione imputetur, & ipse neget, que controuersia certe non est idonea ad duellum, ẽt iure Longobardo, cum inter alias in locis supra relatis non connumeret. Et certe mihi vr̃, q sit leuissima cõtrouersia. Et q̃facillime ɔponẽda, saluo semp honore vtriusq;. Et ita auctoritate, ac ingenij dexteritate aliquorũ prudẽtissimorum Principũ, vtriusq; amicorum, futurum confido.

¶ Et ex his sit expedita secunda dubitatio, in qua remanet clara, & apertissima conclusio. Istos Illustrissimos Dominos nullo modo esse in casu, in quo sit locus duello, ẽt de iure Longobardo, posito millies q velimus attendere militarem duellandi consuetudinem, que de facto seruatur, lz sit praua, & damnanda per predicta.

¶ Uenio nunc ad tertiam dubitationẽ in qua dicet fortasse aliquis ad pauca aduertens, q Illustrissimus Dominus Galeottus non dicatur honori suo consuluisse in suo responsiuo chartello, sed debebat Dominum Uguccionum diffidare, & ad duelluz prouocare. Nam ei per Dominũ Uguccionum in suo chartello fuit dictum q mentiebatur. Et sic ei fuerunt scripta verba in-

20 iuriosa, † qz illa verba tu mentiris, dicuntur iniuriosa. Etiam si cum eis dicatur saluo honore tuo, vt tradunt Barto. & Alberi. de rosa. Roma. & alij in. l. si quis extraneus, in princi. ff. de acquiren. heredi. Alex. & Jacob. de sancto Georg. in. l. fi. ij. col. ff. qõ quisq; iur. Et Paris de puteo. in dicto suo tractatu de duel. in sexto lib. c. xv. Quod etiam dixit Deci. in preallegatis consilio. cccclxxxvij. & dclxxxvj. ij. col. Fortius ergo in casu nostro videtur iniuriosa, cum nihil dictũ fuerit de conseruatione honoris.

¶ Et lz

¶ Et licet talia verba in se iniuriam ꝯtineant, tamẽ per Dominum Vguccionũ videntur potius dicta, seu scripta gratia propulsandi iniuriã receptam, quam gratia iniurie inferende principaliter, quasi ea dixerit, vel scripserit, ꝓ tuendo honore eius. Attento ꝙ ei per Nicolaũ Luscum, ex parte illustrissimi Domini Galeotti fuerat dictũ, ꝙ prohibitionẽ de qua supra, fecerat animo damnificandi, & iniuriãdi eũ. Et ꝙ malũ eius animũ erga se cognouerat &c. Quod sibi iniuriosum reputans Dominus Vguccionus, vt talẽ iniuriã propulsaret, scripsit ad illũ, ꝙ mentiebatur, qḋ videtur sibi licuisse. [21] † Queadmodũ si cui per aliquẽ dicatur, ꝙ est latro, vel homicida. Licitũ erit ei talẽ iniuriã propulsando dicere, tu mentiris, iuxta. l. que oia. §. j. vbi hoc dicunt Bar. Ange. & Pan. de cast. ff. de ꝓcurat. Et tradit Deci. in dicto cõsilio. cccclxxxvij. secunda col. cũ ꝯcordan. vt p Alex. in. l. iij. in principio secunda col. ff. de libe. & postu. Et per Felyn. in. c. dilecti filij septima col. versi. tribus tamẽ modis, de excep. Et tũc ille, qui latronẽ, aut homicidã aliquẽ dixit, nisi illud probet, remanet mẽtitus, & vbi aliter probare nõ potest pro suo honore tuendo. Ex cõsuetudine, & vsu militũ, debet eligere iudiciũ armorũ, & ita aduersarium prouocare ad duellum. Sic igitur in casu isto dicendũ de illustrissimo Domino Galeotto, ꝙ nisi probet, Quod suo nomine retulit, Nicolaus Luscus remanet mentitus, & non dicatur honori suo satisfecisse.

¶ Sed tamen his non obstantibus veritas est in contrarium in casu proposito. Et sic concludo ꝙ immo illustrissimus Dominus Galeottus stantibus predictis duobus chartellis. Etiam ꝙ vltra nihil faciat, dicitur honori suo prospexisse.

¶ Et in primis dico, ꝙ quantum ad mentitam, vt ita dicam, ei datam, iuridice dicitur exgrauatus, cum in suo responsiuo chartello asserat se non fuisse mentitum, pro vt vere, vt ipse affirmat, non fuit mentitus. Nã quod dixit illustrissimo Domino Vguccíono, seu dicendum cõmisit Nicolao Lusco, verũ omnino credebat, & ita non potest dici, ꝙ mentiretur, [21] † qꝛ non dicitur quis mentiri, licet falsum proferat, nisi sciens esse falsum, illud affirmet. l. de etate. §. si cum esset. Et ibi not. ff. de interroga. act. Et prosequitur. xxij. q. ij. c. animaduertendum, etiam. c. is autem, & fere per totam illam questionem. Non enim dicitur mendaciũ vere nisi quod fallendi gratia profertur. Et sic a sciente, siue putante se falsum asserere. [23] † Hinc Augusti. dicebat, ꝙ mendaciũ dicitur falsa significatio vocis, cum voluntate fallendi, vt refert glo. in. d. §. si cum esset. Et est tex. in. c. beatus Paulus. xxij. q. ij. Capiendo tamen stricte, vt ibi dicit glo. Et de tali mendacio intelligitur illud Psalmiste. c. v. Et perdes omnes qui loquuntur mendacium, vt declaratur in. d. c. animaduertendum. Et in capi. in ipsarum, ea causa, & q.

[24] ¶ † Nec in iure punitur mẽdacium, nisi a sciente fuerit prolatũ, cum aliter proprie & stricte non sit mendaciũ, vt tradit Matte. de afflict. in. c. j. §. iniuria, in. iiij. not. de lege corra. Et in. c. j. §. vasallus. in primo not. si de feud. fuerit contro. [25] † Et hoc etiam solet dici generaliter de quolibet delicto, iuxta illud, nullum delictum nisi voluntarium. Et tradit Ange. de Aretio in tractatu malefi. post alios per eum relatos, in glo. super versicu. Et appensate prima columna.

[26] ¶ Et hinc est, ꝙ iurans falsum, non dr̃ proprie periurus, Et vt talis puniẽdus, nisi sciat se falsum iurare, vt. d. c. beatus, & in pluribus alijs, eadẽ causa eadẽ questione, & in. c. innocẽs credit post prin. Ea causa, q̃stione quarta, cũ multis q̃ ad hoc allegari possent, [27] † & in specie in materia nr̃a, ꝙ mentiri quis nõ dicatur, nisi q scienter falsum dicere voluit, Paris de puteo, in dicto tractatu in sexto lib. c. xv. post prin. allegãdo Ang. in. l. q interrogatus. ff. de peti. here. q in p̃n. hoc dicit. Idẽ ẽt dixit Ro. in. l. si quis extraneus, in prin. in versi. & adde ꝙ ille mẽtiri dr̃. ff. de acq. here.

¶ Hoc aũt ꝙ illustrissimus Dñs Galeottus ita crediderit, pro vt referri cõmisit. Et sic ꝙ nõ fuerit mẽtitus. Nõ ab eo probandũ videbatur, pro suo honore cõseruando. Dico ꝙ p eum satis dicitur probatum, cũ ita expresse asserat in suo chartello respõsiuo. Et si erit opus, ẽt iurabit. Nã cũ illud pẽdeat ex animo eius, ipsius assertioni, de eo standũ est maxime cũ iuramẽto, vt supra dictũ fuit. Quo stãte nõ eẽt deueniẽdũ ad iudiciũ armoꝝ, cũ ad illud veniatur in subsidiũ deficiẽtib⁹ alijs ꝓbatiõib⁹, vt. s̃. diximus.

¶ Veruntñ hoc nõ obstante illustrissimus Dñs Galeottus vti strenuus Capitaneus, & magni cordis acceptãdo duellarem pugnã sibi oblatã offert se paratũ cũ ense hoc suũ dictũ ꝺfensare. s. ꝙ mẽtius nõ fuerit, vt clare dicitur in suo chartello respõsiuo. Et cũ sup hoc tãtũ remanet ꝯtrouersia inter istos illustrissimos Dominos, vt ẽt. s̃. dixi. Et Dñs Galeottus iã suã intẽtionẽ ꝓbasse [28] videatur. † Et vltra ẽt cũ armis eã se defensurũ offerat, nõ video in quo possit remanere grauatus, etiã si nihil vltra sequatur, cõcludo ergo, ꝙ dr̃ omnino exgrauatus, & famã, & honorẽ suũ cõseruasse. Iuxta tradita p Pari. de put. in tracta. in. vj. libr. c. xviij. Et ea que supra diximus in secunda dubitatione.

¶ Et si dicatur, immo videtur remanere prima cõtrouersia, vtrũ. s. illustris. d. Vguccionus prohibitionẽ de qua in suo chartello fecerit animo iniuriandi, & dãnificandi domi. Galeottum, respondetur ꝙ immo ista questio videtur sopita, eo ꝙ domi. Galeottus cum nõ sit ꝑscrutator cordiũ. Illud nõ absolute affirmat, cũ pẽdeat ex solo animo. d. Vguccioni. Sed bene dicit ꝙ ita credidit. Quando Nicolo Lusco verba domi. Vgucciono referenda cõmisit, secũdũ ea, que supra dicta fuerunt. Ex quibus remanet clarissime resoluta oia in cõtrarium allegata. Et hoc solum sufficeret ad demonstraudũ, ꝙ illustris. domi. Galeottus dicitur honori suo plene satisfecisse.

¶ Cui etiã illud addatur, ꝙ vbi qs male cõsiderans vellet, ꝙ ad eũ spectaret prouocatio ad pugnã (quod tñ absolute negatur.) Adhuc tñ dico, ꝙ honori suo satisfecit, oblatã pugnã acceptando, & postquã sibi oblata fuit, dicitur releuatus ab onere illã sponte petendi, seu offerendi. Et ꝯtraria cogitatio posset forte procedere, si domi. Vguccionus solũ dixisset domi. Galeotto ꝙ mentiebatur, & iudiciũ armoꝝ nõ elegisset. Sed postquã illḋ elegit, qñ dixit, Mi offero sostenerlo cõ larmi in mano, aperuit viã domi. Galeotto, vt in iudicio armoꝝ eẽ possit absq; eo, ꝙ ipse domi. Vguccionũ prouocet, & ei sufficit, iuxta tradita p Paridem de puteo in dicto tractatu in libro primo. c. xij. Et per Deci. in preallegatis consil. cccclxxxvij. & dclxxxvj.

¶ Et vltra ẽt dici posset, ꝙ ꝯsiderata in ꝯtriũ possent ꝓcedere, qñ causa, de qua agitur eẽt de illis, ex qbus duellũ de cõsuetudine ꝑmittitur, qḋ est falsum, vt cõstat ex dictis supra in secũda questione loquẽdo maxie de eo ꝙ asseritur imputatũ do. Vgucciono.

¶ Hec tñ dicta sint ex abũdanti, qꝛ veritas est, ꝙ illa talis qualis erat, dicitur sopita. Et solũ remanet cã in eo, qḋ do. Galeotto imputatur p do. Vguccionũ, videlicet ꝙ mentiatur, seu mẽtitus fuerit in cõmissione sermonis p Nicolaũ Luscũ, relati do. Vgucciono. Nã hoc absolute negat illustris. d. Galeottus, ſm ꝙ supra deductũ fuit. Et suã intentionẽ nedũ ꝓbat p suã assertionẽ, quã ẽt iuramẽto firmabit, si opus fuerit. Sed etiam armis (postquã ad duellũ prouocatur) dicit se eam sustentaturum.

¶ Et predicta procedant respectu eius quod domi. Vguccionus super certo asserit domi. Galeottum mentiri.

¶ Super eo vero qḋ sup incerto asserit eũ mentiri, dum in suo chartello dr̃. Et tãto di questo, quãto de ognaltra cosa, che haueste detto, diceste, o fuste p dire in p̃iudicio de lhonor mio &c. [29] Nõ est iudicio meo faciẽda difficultas † qꝛ sunt verba nimis generalia, & incerta. Et propterea reijciẽda, & nõ attendenda sicut dicimus de libello iudiciario. iuxta. l. j. §. j. ff. si mess. fal. mod. dixe. & l. j. vbi glo. Bar. & alij maxime Mod. ff. de offi. asse. & tradunt Bald. & alij in. l. edita. C. de eden.

[30] ¶ † Eteni pugna duellaris procedit ad similitudinẽ ꝯtentionis iudiciarie, arg. c. j. in prin. qbus mod. feu. amit. cũ concordan. vt p Paridẽ de puteo in. d. tracta. in. vj. lib. c. xvj. in fin. Et tradit Ioan. de ligna. in. d. tract. in. x. c. Et dixit Signorol. in ꝯsi. xcvj. questio disputanda. ij. col. in versi. respondeo ad secundum, vbi allegat. c. j. §. similes, de pace tenen. & alia vt per eum.

¶ Preterea ẽt dico, ꝙ. d. ꝟba in effectu sunt ꝯditionalia, & importãt ꝑinde ac si dictũ fuisset. Si & quotiens ꝯ honorẽ meũ loquutus fueris, seu si qd ꝯ honorẽ meũ dixeris &c. vt recte intuẽti, ꝓbatur in. l. vxorẽ. §. testõ quo. ff. de leg. iij. put p illũ text. & alia plura in hac duellari materia de similibus ꝟbis declarat Deci. in. d. cõsi. cccclxxxvij. ij. col. versi. Sed tñ his nõ obstãtibus, quo stãte apte sequitur, ꝙ nisi appareat illustris. d. Galeottũ loquutuz fuisse ꝯ honorẽ do. Vguccioni, & sic nisi ostendatur, impleta cõditio illi⁹, vt ita dixeri, mẽtire, remanet mẽtita illa nulla, & sine effectu, [31] & ꝑinde ac si data nõ fuisset † Cũ ea, q̃ ꝯditionalia sunt, pẽdeãt a veritate ꝯditionis. Et ꝯditione nõ ꝟificata sint nullius momẽti. l. hec vẽditio in prin. ff. de ꝯhen. emp. & l. cedere diẽ. versi. vbi sub ꝯditione. ff. de ver. sig. Facit. l. q here. §. plaucius, vbi Bar. [32] & Patruus meus Soc. tradũt. ff. de ꝯdi. & dem. † Et ita in mẽtita data sub ꝯditiõe, ꝙ nõ ꝟificata ꝯditiõe sit nulla, dicit Dec. in. d. ꝯsi. cccclxxxvij. ij. col. Cũq; ita in ꝓposito mẽtita ista sup incerto, & ꝯditionalr̃ data sit nulla, ꝯsultissime fecit illustri. d. Galeottus nihil quo ad eã rñdẽdo. Et sic in oibus honori suo prospexisse, ita vt apḋ illust. d. Milites, & graues viros, (ẽt si nihil vltra sequatur.) remaneat absq; aliqua lesione sui honoris.

¶ Demum animaduerto in chartello illustris. D. Galeotti posita esse illa vltima verba videlicet, Dichiarandoui pero nõ prima voler far tale effetto, che voi habiate satisfatto a le querele, che auanti questa vostra di voi sono fuori. Que verba ni fallor, vti etiam cetera consultissime posuit. 33 † Nam de iure quando quis reperitur habere plures diffidationes, siue per se factas contra aliquos, siue per alios factas contra se, siue etiam mixtim. Prius debet terminare illas diffidationes, & querelas, que in tẽpore precesserunt, argu. l. qui prior. ff. de iudi. & l. in operibus, iuncta glo. ff. loca. Ita per ista iura, & pulcherrimas rationes concludit Paris de puteo in predicto tracta. in. iij. lib. c. fi. Dicẽs, quod etiã milites in re ista peritissimi ita censuerunt, & idem videt velle in lib. de ipresijs, & disdicta q est post nona. lib. in. c. ix. ¶ Posito ergo, q persona illustris. D. Vguccioni sit in aliqua querela actiue, vel passiue proposita ante istam, quã ipse posuit de illustri. D. Galeotto (de quo tamen in facto nihil scio.) Ante omnia debet illi satisfacere tanquam in tempore precedenti. Et cum hoc sit apud omnes exploratissimum super eo vlterius non instabo. Laus Deo.

FINIS.

Tractatus de Brauio Domini Antonij Corseti Siculi vtriusque Juris Doctoris perspicacissimi.

¶ Antonius Corsetus Siculus Juris Vtriusq; Doctor Patauij primam sedem in iure pontificio legendo tenens magnifico domino Ludo. Bragadino, patritio Veneto, & Patauine vrbis prefecto tam dignissimo q̃ equissimo. S. P. D.

QUum hominem tandiu viuere cogitarẽ quo ad aliquid, qd posteris relinquat emolumẽtũ pareret, suiq; intellectus aciẽ desidiã obcecare mente & cogitatione lustrarẽ, quod mihi otiũ Carnis priuij vacantie pstiterunt inane esse, nõ passus sum. sed animum legẽdo explere visum mihi fuit, nam otioso mihi & in gaudijs optimo intẽto negotio semp est animus. Perlegẽs itaq; multa nulla res expeditior eo mihi tẽpore occurrit, q̃ brauij tractatulum in vnũ redigere corpus, & eo iucundius hic opus faciendũ suscepi, quo id tue magnificentie dicarẽ alacrius. Naz eiusmodi officio prees, quẽ stipẽdia, honores, coronas, dignitates, aliaq; huiusmodi bene merentibus virtutũ premia tribuere cõstat. Et qz oẽs vt brauiũ comprehendant in certamina. vti illa. xij. tab. lex dicit, q corona parit, ipse pecuniam ve eius, descendunt, alijq; pares alijq; dispares metam ingrediunt, quod dijudicare nõ facile est, q̃ pro hoc quidẽ discrimine soluendo sparsa additaq; reperi in vnum volumẽ reponere decreui, vt Magnificentiã tuã in discernẽdo onere leuarẽ, alijsq; curã & laborẽ preriperẽ. Afferas igit te cuz multis milibus Heros in mediũ cõsessuq; instructo resede, meq; equos turmati currere fingentẽ audias. Si quid vero boni hoc in opusculo iuenies nõ mihi, sed deo supremo maximoq; a quo cuncta eueniunt, Laudem & gloriã condona. Vale Magnificẽtissime domine, & me solito amore dilige.

SVMMARIVM.

1 Brauium quid proprie dicatur.
2 Brauium an sit dandũ duobus simul ad ipsum peruenientibus.
3 Factum inutiliter non impedit vtiliter fieri.
4 Plures simul ad brauium venientes non habebunt ipsum, sed iterum current.
5 Statuto stante quod qui primus ascenderit muros habeat premium an duo simul ascendentes illud sint habituri.
6 Premium vni promissum quando duobus dari possit.
7 Ordo quandoq; causam dirimit ab eo pendentem.

QUero itaq; primo pro curiosis iuuenibus quid sit brauiuz, 1 † Est autẽ brauium remuneratio, premiũ, palma, victoria secũdũ Papiã, vel vt inquit Catolicon brauiuz est laurea palma, munus, premiũ, cursus quasi pro auiũ. i. paratũ vel quesitũ vi & virtute, vel quasi habitauium. i. habitũ per virtutem, quod quidẽ vocabulũ, licet non sit in vsu apud doctos viros, reperio tñ qd grece brauium dicit latine significat dispenso dijudico. Fertur enim q Hercules certamen Joui olympio constituit qd olimpiũ appellauit, continebat autẽ quinq; certamina, pugilatũ, cursum, saltum, discũ, & palestrã; singulis etiã sua pmia proposuit teste Plinio, ludos gymnicos in archadia lycaon instituit funebres acastus in ioatcuo post eum Theseus in isthmo. qua vocabuli declaratione prehabita pro prouectis, pone q statuto seu cõsuetudine caueatur q qui primo puenerit ad brauiũ habeat brauiũ, ex decẽ currẽtib' duo simul ante alios peruenerunt, 2 † querit quid iuris, an ambo debeant haber brauiũ vel nullus, & p parte affirmatiua, q ambo habere debeant, facit tex. in ar. ff. de lega. j. l. qui filiabus. §. si quis ita, vbi p do. Alberi. de rosate p gl. & alios & nouissime ibi p Ale. Et pro hoc etiã in. j. consti. digestor. §. discipuli, primus est. n. quẽ nemo pcedit, vt ibi. & ff. de vulg. & pupil. l. ex duobus in prin. & in. j. responso. ff. de suis & legi. here. l. ij. §. hereditas. ff. de re. du. l. qui duos in prin. & ff. de verb. sig. l. proximus, & facit ff. de leg. ij. l. si quis titio. §. fi. & l. cũ quidã ita. §. idẽ ait. ff. eo. tit. Et. l. si seruus legatus. §. huiusmodi. ff. de lega. j. Et. C. de edi. diui adri. tol. l. fi. ¶ Pro parte negatiua qd nullus debeat habere, facit. d. l. si seruus legatus. §. huiusmodi, & maxime pp incertitudinẽ. ff. de re. du. §. si fuerit. Et. ff. de testa. tute. l. duo sunt titij. in hac. q. doc. variarunt, nã quidã dixerunt q iteruz fiat cursus, 3 † qz inutiliter factũ nõ impedit vtiliter fieri. ff. de iureiu. l. q per salutẽ. & ar. ff. de conditio. & demon. l. hec cõditio in prin. & ff. de opti. lega. l. ij. §. data, & §. fi. Et de elec. c. cũ vinctoniensis, de reg. iur. c. nõ prestat. Quidã tamẽ dixerũt nõ eẽ iter currendum quasi de primo cursu iã peracto fuerit cogitatũ, arg. ff. de verbo. signi. l. boues. §. hoc sermone, & ff. de re iudi. l. iudex, nisi ex noua volũtate eor, q ordinauerunt cursum braui, ar. d. l. si fuerit. ff. de re. du. & ff. q & a qui. l. matrimonij. Et hãc opi. de stricto iure verã credit Alber. pergame. in. j. parte statu. q. cvij. incip. predicta etiã faciũt ad similẽ antiquã questionẽ &c. licet de cõsuetudine seruari videat q iter currant, adde bal. in libro suo statutorũ, fol. xvij. in versi. brauium, vbi circa hoc distinguit, vt. s. ¶ Sed dubiuz est, nunquid illi soli duo currunt an omnes, aliqui tenent, q omnes, qz nullus fuit victor. ergo nullus victus. ff. ex qbus cau. maio. l. nec vtile. qz ex psona alterius admittitur, qui ex sua non admittaret. ff. de libe. & posthu. l. fi. ff. vnde libe. l. j. §. fi. ff. de contrata. l. filiũ, & ff. quẽadmo. serui. amit. l. si cõmunẽ. Et hãc opin. tz Ange. de perusi. in. l. cũ qui nouissimus. ff. ad trebel. vbi cõcludit 4 † q si plures simul veniãt pariter, nullus habebit brauiũ, sz iterũ current, & ita dicit seruari, qz intẽtio statuti fuit, q vnus solus haberet, vbi aũt aliqua intẽtione cõstaret, facerent sibi partes cõcursuz, si premiũ nõ est multiplicabile, sed si cõstaret in genere multiplicabili, vt qz statutũ dicit, q primo venit ad brauiuz habeat. x. si plures simul veniant, vnusquisq; habeat. x. per. l. q filiabus. §. j. ff. de lega. j. & per Bar. in hoc articulo. ff. de heredi. insti. si bene respiciunt vba Bar. ipse aliter cõcludit, nã dicit debere distingui, aut statutũ loquit p dictionẽ qsqs, vel quicunq; prio venerit, vel p dictionẽ si qs, & tũc res põt insolidũ dari pluribus qlibet hz insolidũ, p. d. l. q filiab'. §. j. aut nõ põt insolidũ dari, & faciũt sibi ptes p cõcursuz, ar. l. si finita. §. cũ aũt. ff. de dã. infec. aut statutũ loquit p dictionẽ qui. & tũc de pprio significato vbi neuter admittit. Quñ plures simul veniũt, p. d. l. si fuerit. Sz ex mẽte statuti qlibet admittit attẽto cõmuni periculo & industria. ar. l. semp. §. negotiatores. ff. de iure immunita. Hãc candẽ sniam tenent Pe. de ancha. & Jo. de imo. in. c. iudicante, de testa. vbi cõcludũt, q nullus dz habere, nisi aliud habeat cõsuetudo. arg. l. minime. ff. de legi. Aliqñ tñ seruat, q oẽs simul currant. Aliqñ, q illi duo tm aliquãdo diuidit inter illos duos, sz de iure nullus eor dz, p. l. si fuerit, & allegãt Jaco. de are. i. j. cõstitu. digestor. §. nos aũt, & ita resident ibi dñs meus do. Andr. barba. in. d. c. iudicãte, in. viij. col. dicit q ista qstio nõ cadit ibi & remittit se ad Bal. in. d. §. nos aũt, & ad Bar. & Bal. i. d. l. hoc articulo, & ad But. & alios in cle. & si pncipalis, õ reñ. & ad Cy. d. l. q filiabus. §. j. refert fan. accur. disputasse istã qstionẽ. Et adducit Bar. in. l. j. §. itẽ acquirimus. ff. de acquirend pos. & refert Bald. in. l. si duobus. ff. quemadmo. testa. aper. dominus meus dominus Alexan. in dicta. l. eum qui nouissimus, in tertia colũ. bi & ita inducuntur per Ange. hic, & in dicta. l. qui filiabus. §. si quis ita in fi. ibi quid si statuto dicente. allegat Bald. & Jmo. in dicta. l. ex duobus, & Jaco. de are. & Bald. in. d. §. nos vacq;, & Jmo. in. d. l. hoc articulo. & eundem post Ange. in. d. l. cum

qui

qui nouissimus. Et Tacredum de corne. in opere suo in rub. xi. q. xiij. ꝛ concludit ꝙ veritas videtur, ꝙ nullus admittatur, sed iterato currendum sit per. d. l. si fuerit. Et sic de facto seruatur secundum eum, nec dicendum ꝙ locus sit gratificationi de necessitate, qꝛ esset contra tex. coniuncta glo. ꝙ ibi doct. in. l. si qs seruum. §. si inter duos. ff. de leg. ij. ꝛ ibi per Ang. Et an omnes debeant iterū currere, vel illi duo tm̄, remittit se ad Ang. in. d. l. eum qui nouissimus, ꝛ ad Bald. ꝛ ad Ange. in. d. §. nos itaqꝫ. Tu vide Bald. in suo opere statutorum. fol. xxxvij. in versicu. brauium, vbi refert Jaco. de are. credere ꝙ cursus sit repetendus per omnes, tamen concludit, ꝙ consuetudo seruat contrarium, qꝛ alij videntur exclusi, nam preuenientes videntur preoccupasse, sicut in re que habetur pro derelicta, vt in. l. ꝙ seruus. ff. de stipu. seruo. Addit tamen ꝙ licet iterato curratur, tamen equus non est retardandus nec etiam persona, qꝛ si aliud adderetur, vel mutaretur iste non diceretur cursus iteratus, sed cursus nouus semel factus argu. ff. de iusti. ꝛ iure. l. ius ciuile. hanc opi. tenet etiam Pe. de anch. in. c. duobus in. ij. col. in versi. ꝛ faciunt ista ad questionem de pluribus currentibus ad brauium, istud idem voluit Ang. in. j. constit. digestorum. in. iiij. colū. post Cy. Odof. Jac. de are. ꝛ Jac. de belui. ꝛ Jac. bu. communiter tenent opi. Ang. in. d. l. eum qui nouissimus ꝙ neutri debeatur, ꝛ ꝙ omnes debent currere, qꝛ ex quo nemo illorū vicit, nemo aliorum victus est, secundum Alexan. in. d. l. eum qui nouissimus, ꝛ moderniores videlicet do. Felin. in. c. capitulum sancte crucis, in. xxix. colum. ibi de duobus ad brauium pariter peruenientibus, de rescri. in hanc sententiam concurrunt Richar. Oldr. et And. de pisis, ꝛ Alb. de rosa. in. j. q̄sti. ff. in. §. discipuli. ꝛ Pau. de cast. in. d. l. cum qui. ibi, ꝛ inducuntur predicta ad questionē, ꝛ subdit Ang. ibi velle ꝙ ad nouum cursum admittuntur omnes illi, qui primo cucurrerunt, ex quo primus cursus habetur pro non facto. Sed alij de nouo non admittuntur, qꝛ non venerunt in termino. Nec obstat secundum eum qd̄ voluit Bart. in 8 d. l. hoc articulo. in. q. illa, † si facta est ordinatio, ꝙ qui primo ceperit banderiam inimicorum, vel primo ascenderit muros, habeat tantum, ꝛ duo simul ceperunt, vel ascenderunt, vterqꝫ habebit integram summam. Et si esset species danda daretur vtriqꝫ, ꝛ esset communis, qꝛ potest dici aliud esse in dictis terminis, qꝛ statutum non intendit excludere pluralitatem, qꝛ intendit inducere ad actum, qui est vtilis reipu. secus in. q. brauij, que potius intendit excludere pluralitatem, qꝛ nō est actus tendens ad vtilitatem, sed potius ad honorem, ꝛ honorabilius est, ꝙ vnus habeat, ꝛ vide Ange. are. insti. de agna. succes. in. §. proxi. ibi qd̄ facit duobus equis post Jo. de pla. facit etiam ad predicta qd̄ voluit Jo. de imo. in cle. ꝛ si prin. in. j. col. ibi ꝛ hoc potest inferri ad q. de rescri. Relati sunt scribentes circa istum passum. Et communis opi. fuit ꝙ neutri debetur brauium. Et qd̄ omnes debēt admitti ad iterandum brauium, remanet modo disputandi gratia ista faba cudenda sub humeros nostros. ¶ Et videt̄ primo, ꝙ omnes debeant habere, per dictā. l. si fuerit. econtra ꝙ nullus per. d. l. qui filiabus. §. primo. econtra ꝙ pro parte. ff. de le. secū do. l. si a titio. Alij dicunt, ꝙ aut res est diuisibilis, ꝛ quilibet ꝑ parte admittitur, aut non, ꝛ non admittitur quilibet. Alij ꝙ est gratificationi locus. ff. de reli. ꝛ sump. fune. l. fina. mihi videtur, ꝙ communis opi. sit vera, ꝙ nulli debeatur, quia statutum seu consuetudo disponit de primo. Et primus dicitur ille, quem nemo antecedit dicto. §. discipuli. Sed quando duo pariter currunt alter eorum non potest dici primo, sed se inuicem impediūt per concursum. Et pro hac opin. bene facit text. in. l. cum hic status in. §. si ambo. ff. de don. inter vir. ꝛ vxor. quia videtur fuisse mens ordinantium cursum, ꝙ vnus solus admittatur, ar. dicte. l. si fuerit. ff. de reb. du. in princi. vbi per Albe. Et pro hac opin. bene facit. ff. de here. institu. l. qui soluendo ꝛ de elect. capitu. cuꝫ vinctoniensis cir. fi. Quia ex quo ambo pariter venerunt ad brauium, neutri propter incertitudinem debetur, alter eorum nō potest dici primus, sicut institutio per incertitudineꝫ vitiatur. l. duo sunt titij. ff. de testa. tutel. facit ꝙ voluit Ang. in auten. de eccle. ti. §. si quis autem colum. ix. ¶ Ex predictis infero ad questionem statuti dictantis, ꝙ quicunqꝫ primo intrauerit castrum debellatum debeat habere centum, modo plures simul intrauerūt castrum, queritur vtrum eis debeatur, de qua. q. ꝑ Bar. ꝛ imo. in. l. hoc articulo. ff. de here. insti. ꝛ Bald. in proe. ff. §. sed cum nos, ꝛ Imo. post By. in. l. qui filiabus. §. j. ff. de leg. j. ꝛ ibi Alex. ꝛ per. Albe. de rosa. in. j. parte statutorum. q. cvj. incipien. quero etiam, ꝛ Imo. post Bu. in cle. ꝛ si prin. in. ij. colum. de rescrip. ꝛ Roma. late in. l. eum qui nouissimus. ff. ad trebel. ꝛ Bu. in suo reper. iuris ciuilis in ver. prior. ꝛ licet Alexan. putet indistincte ꝙ neuter admittatur ad premium, siue preconiū dicat quicūqꝫ, siue dicat quilibet, aliqui in hoc fecerunt differentiam secunduꝫ. d. Felin. contentum in hac sola quotatione in. c. capitulum. in. xxix. col. ibi de duobus castrum ingredientibus, de rescrip. tu tamen arguens ad partes dicas, ꝙ videtur primo ꝙ non, per. d. l. si fuerit. In contrarium videtur, ꝙ omnibus adhibeatur, per. d. l. qui filiabus, ꝛ hanc partem tenent Cyn. ꝛ Jac. de are. Dicunt tamen ꝙ istud premium non debetur cuilibet insolidum, sed faciunt sibi partes per concursum. 6 † Si autem esset tale premium, qd̄ non posset dari congruenter pluribus, vt quia rex pollicetur filiam suam in vxorem primo occupanti castruꝫ, tunc nemini debetur, arg. est ad hoc. ff. de duobus reis. l. si quod ego. ꝛ. ff. de condi. insti. l. vter ex fratribus, ꝛ hec quando premium apponitur actui non reiterabili. Secus quando premium adijcit actui reiterabili, puta qn̄ dicit statutum, ꝙ qui primo occurrit ad brauium, debeat ipsum lucrari. Unde circa materiam ꝯclude, qn̄qꝫ est dubium de prioritate, ꝛ tunc propter dubiuꝫ probationis nemo potest agere, quia nemo probat se prius occupasse. d. l. si fuerit. ff. de re. du. Quandoqꝫ est certum de prioritate, ꝛ tunc refert aut premium propositum admittit partes per concursum, aut non, primo casu considerari debeant verba vtrum concernunt vnum tantum, an vero sint apta simul ad plures, si concernunt vnum tantum, nemini debetur premium. d. l. si id fuerit, sed hoc verum in actu non reiterabili. Sed si actus esset reiterabilis, tūc deberet reiterari, secundum Jaco. de are. Si autem verba sunt apta ad plures, ꝛ possunt facere partes per concursuꝫ, tunc omnibus debetur pro virili portione, nisi essent verba distributiua apposita, qꝛ tunc deberetur cuilibet insolidum, vt. ff. de leg. j. l. q filiabus secundum Jac. de are. ꝛ Cyn. 7 † Qn̄ vero est certum de ordine, ordo dirimit causam, que pendet ex ordine. ff. de statu hominum. l. aretusa secundum Bald. in proemio digestoruꝫ, ꝛ de hac vlti. q. vide Are. insti. de agna. success. in. §. si plures, versic. quod facit si dux belli. ꝛ in. §. proximus eodem titu. in principio ibi, ꝛ primo in illa questione.

QUero secundo. Quid si plures simul veniūt ad brauium pariter ꝛ aliquibus ex ragatijs prestitū est impedimentū, vel qn̄ pronūtiatū fuit, ꝙ motus nō fuit iustus, ꝛ sit iterū currendum. An omnes alij qui non fuerunt impediti, qui fuerunt posteriores iterum possint currere, ꝛ Ange. in. d. l. eum qui nouissimus. ff. ad treb. tenet ꝙ sic, qꝛ non est ius quesitum alicui ex currentibus, ex quo legitime non est cursum, cum non dicatur cucurrisse qui legitime non currit. l. quoties. ff. qui satisda. cog. Sed non debent admitti ad currendum illi, qui primo non cucurrerunt. arg. l. mancipiorꝫ. ff. de opti. lega. Sed Jo. de imo. in. d. l. eum q nouissimus, in hoc vltimo dicit forsasse posse dici cōtrarium, ꝙ immo illi, qui nō cucurrerunt primo, debent admitti per rōnem ipsiusmet Ang. s. qꝛ nō est acquisitum ius alicui. Nec obstat, ꝙ lapsus sit terminus, qꝛ respōdet, ꝙ adhuc re existente integra postq̄ nulli acquisitū est ius, ideo nō debuerint alij de nouo venientes admitti, per. d. l. mācipiorum, et per notata ꝑ glo. in cle. sepe in ver. defensiones legitime de verborum signi. vbi etiam post lapsum termini prefixi ad producēdum instru. possunt instrumenta produci, si ius aduersarij nō est effectum deterius, ꝛ sic res non desierit esse integra, nisi secundū eum velles dicere, ꝙ interest eorꝫ, qui primo cōcurrunt alios de nouo veniētes nō admitti, qꝛ ipsi sunt magis fessi, q̄ alij q nō cucurrerūt, que respōsio videt̄ satis bona ſm Alex. in. d. l. euꝫ qui nouissimus, ꝛ mihi satis placet, argu. no. in. d. l. mancipiorum.

SUMMARIUM.

1 Currens ad brauium an habebat ipsum, si legitime impeditus non potuit esse primus.

QUero tertio. 1 † Pone ꝙ currens ad brauiū fuit legitime impeditus ꝛ nō potuit esse primus an habebit brauiū. Bal. in. l. ij. C. ꝺ dona. ante dicit ꝙ nō, ex quo in cursu nō est adeptus brauij victoriam potuit habere regressum contra impedientē, vel debet sibi succurri. arg. l. fin. §. plane. ff. de eo per quem factum erit, facit gl. in. l. inde neratius. §. primo. ff. ad. l. aquil. ego dicerem istud esse verum quando casu fuit prestituꝫ impedimētū, sed si data opa ꝛ in fraudē quis ꝑstiterit ipedimē-

tum ei, qui primo peruenisset ad brauiū, ꝛ ille, qui obtinuit brauium, hoc procurasset, vt impediens primum currentem, ꝙ tūc brauium non debebitur isti procuranti tale impedimētum, arg. eius qd voluit Bart. in. l. si seruus communis. §. qd vero. ff. de fur. ꝛ in. l. intra causas. §. non omnia. ff. manda. ꝛ in. l. ꝛ qui. l. data opera. ff. ex qui. cau. ma. ꝛ in. l. j. §. cuꝫ quis. ff. de. q. ꝛ in. l. post legatum. §. his vero. ff. de his quibus vt indig. ꝛ in. l. vxori. §. j. ff. de fal. ꝛ per id qd voluit Ro. in. l. si vero. §. de viro in. xxxvj. fallen. ff. solu. mat. vbi dicit ꝙ ratione affectate commoditatis, quis priuatur commodo illius commoditatis, quem refert ꝛ sequitur do. Felin. in capi. irrefragabili in fi. prin. de offi. ordi.

SVMMARIVM.

1 Equus p̄mus sessore deiecto veniēs ad brauiū an obtineat illō.
2 Brauiū nō daꝛ equo primo venienti cuius sessor in via cecidit.
3 Premium a principe constitutum brauium occupanti censetur propter equi cursum.

1 Quero quarto. † An in equis currētibus ad brauiuꝫ primus equus veniens ad terminū debeat habere brauium, licet equi sessor, seu ragatius prius ceciderit, ꝛ videtur dicendū ꝙ sic, per. l. j. §. quesituꝫ. ff. de aqua quoti. ꝛ est. ꝛ. l. qui fundū. ff. quemad. serui. amit. vbi dicit, ꝙ retineꝛ possessio seruitus aque ducende etiā per fundū, cuius dn̄s fundi ignoret, ꝛ nihil faciat, scilicet p funduꝫ ad cuius vtilitatē aqua fluit, sic equus ille potest acquirere brauium, licet ibi nō sit sessor seu persona. Pro parte negatiua moueꝛ Cy. p. l. j. §. itē acqrimus in ver. ceterum. ff. de acqui. pos. qꝛ equus animo caret. ideo non potest acquirere, sicut seruus furiosus ibi non potest acquirere. Nec ob. d. §. quesitum. ꝛ. d. l. qui fundum, quia ibi tractatur de retinenda quasi possessione seruitutis non de acquirenda, vbi requiritur animus, ꝛ corpus. l. ij. in princi. ff. de acquiren. poss. Et in. d. §. item acquirimus. Cy. ꝛ Bart. concludunt ꝛ dicunt esse cogitandum qualiter proferanꝛ verba statuti, qꝛ aut dicit, ꝙ illi debeatur, cuius equus primo peruenerit ad brauium. Et tunc habebit brauium dominus eq. Sed dicunt verba statuti illi qui 2 primo venerit ad brauium, cū equo, deꝛ brauiū. † Si cecidit sessor, ꝛ equus venerit primo sine sessore, nō dabitur brauiū equo, quid in dubio, vt si statuti verba sint dubia, ꝛ qꝛ dicit primo venienti. Cy. in. l. gallus. §. si eius. ff. de libe. ꝛ post. format hanc. q. ꝛ distinguit vt Cy. ꝛ Bar. vcꝫ esse attendenda verba statuti, ꝛ subdit in dubio esse attendendā mentē statuētiū que vꝛ esse virtus equi, ꝛ pp virtutē equi datur brauium. Et sic deseruiendum esse statuti intentioni. c. intelligentia ꝛ. c. in his de ver. signi. pro hoc facit, qꝛ satis est, ꝙ pricipalior pars peruenerit ar. l. domū. ff. de ɔtrahen. emp. inspecta mente statuti, qꝛ equus attendiꝛ ex mente statuentium, qꝛ de eius virtute discernēda agitur. Et ista est cōmunis opi. de qua. q. habetur per Bar. in. d. l. j. §. quesitū per do. Ang. ꝛ Jo. de imo. in. l. cum seruus. ff. de ver. ob. p Cy. in. d. l. gallus. §. si eius, per Cy. ꝛ Jmo. in. l. ij. ff. de ɔdi. ꝛ demū. per Bal. in. l. qui fundum. ff. quemad. ser. amit. p Ang. ꝛ Moder. in. l. cum qui nouissimus. ff. ad trebe. ꝛ per Albe. de rosa. in. j. consti. ff. §. quibus in primis quidem primo loco. Per Jmo. i. l. duo socij. ff. de here. insti. ꝛ in. l. si in duobus. §. j. ff. quem. test. aper. Et per Saly. in. l. nō dubium, in. iij. colum. in ver. si. item faciunt C. de legi. ꝛ ibi approbaui illā conclusionem, vt sit verba sunt dubia, qꝛ dicant, debeꝛ primo venienti ad brauiuꝫ, debet in dubio dari equo venienti sine sessore. Et hoc tenuit Bal. in. d. l. si in duobus, ꝛ Jo. de imo. in. d. l. ij. ꝛ in. d. l. j. §. item acquirimus post Bar. ꝛ ibi etiam per Alex. ꝛ de bac. q. vide Are. in. sti. de agna. succes. in. §. proximus in. ij. col. ibi. Sed in hoc dubiū occurrit quid si equus sine ragatio. Et ibi Francisc. aret. in fine. in ver. querit etiā hic Bar. tene ergo ꝙ statuto aliter nō disponente in dubio premium debetur, etiam si equus solus perue3 niret ad brauium, † quia hoc premium ɔstituitur a principe propter cursum equi. facit in simili quod voluit Bart. ꝛ moder. in. l. hoc arti. ff. de here. instit.

SVMMARIVM.

1 Brauiorum datio alicui ciuitati per aliam an arguat subiectionem dantis ad eam cui sit datio.
2 Actus ad diuersa equiuocus non necessario alterum arguit.
3 Procurator cōstitui cēsetur ad ea que dn̄s facere solitus erat.

1 Quero quinto. † An datio istorum brauiorum alicui ciuitati per aliā, sicut fit in Tuscia arguat subiectionem dantis ad eam cui datur. Anto. de but. in Repe. c. fi. de cau. poss. ꝛ proprieta. in. xv. colū. ibi ꝛ per hoc apparet determinat. Quod cū cōmuniter ista dictio brauiorum ꝛ cereorū sit destinata in signum subiectionis arguat subiectionem sed nō determinatam qꝛ vaga est cum prestetur aliquando ratione recommendationis ꝛ protectionis, quādoqꝫ ratione totalis subiectionis, vt praticatur in Tuscia, argu. c. accepimus, de priuile. ꝛ. c. quanto, de censibus, nisi aliud in traditione appareat deter2 minata, ꝛ sic concludit † ꝙ ex quo actus est equiuocus ad diuersa alterum necessario non arguit. l. non hoc. C. vnde cog. tamen, qꝛ communiter ista datio arguit subiectionem in partibus Tuscis importat subiectionem, ꝛ hoc mihi placet, quia validum est arg. a solitis ꝛ ab his que communiter fieri consueuerunt, vt notat glo. ꝛ doc. in. l. neqꝫ natales. C. de probationibus. c. j. de cler. non resi. l. certi condi. §. si minimos. ff. si cer. peta. l. certe §. fi. ibi, quotidie eni precario. ff. d̄ preca. Bar. in. l. quis sit fugitiuus. §. apud labeonem. ff. de edil. edic. c. cum. M. Ferrariēsis, ibi sicut cōsueuit fieri, de cōstitu. l. qui similes. ff. de vsur. ꝛ. l. vniuersorū. ff. de pignoratitia actione, quos duos vltimos text. allegauit ad 3 hoc Roma. sing. xj. † qd procurator intelligitur constitutus ad ea que solitus erat dominus facere, facit bon. tex. iuncta glo. in. c. de siracusane. xxviij. dist. ꝛ tex. in. l. i fideicom. ꝛ ibi Ang. ff. de vsuris. Secus si ipsa prestatio declaretur, qꝛ prestatio eatenus concluditur, quatenus concludiꝛ ex modulo prestationis. l. j. §. hoc interdictum. ff. de iti. actuqꝫ priua. ꝛ de aqua quoti. ꝛ esti. l. si diuturnarum, ꝛ. l. j. §. quesitum.

SVMMARIVM.

1 Brauium an sit dandum ei qui solus ad illud venit.

1 Quero sexto. † Datur brauium primo venienti ad talem locuꝫ, nemo venit nisi vnus, nunquid ille debeat habere, ꝛ dicendum est ꝙ sic. Sicut dicitur pimogenitus non solum ille quem alij fratres sequuntur, sed etiam ille qui primo natus, ꝛ nemo sequitur. Jta dicitur primo venisse ille, quem nemo secutus est, ita pulchre determinat abbas consiculus meus in. c. Joseph. de verbo. significatione. per illum textum.

SVMMARIVM.

1 Actus incertus vt plurimum ratione incertitudinis vitiatur.

Quero septimo. Statuto cauetur primus equus veniens ad brauium habeat ipsum brauium, modo duo equi veniunt simul, adeo qd non apparet de ordine preuentionis, certe videtur ꝙ nullus debet habere argu1 men. l. cum duo. ff. de in diem addicti. vbi † ratione incertitudinis non valet, quod agitur, facit. ff. de statu hominum. l. aretbusa. ꝛ hoc quando est dubium in facto. Quando autem est dubiū in iure, dic vt. ff. de legi. l. in ambiguo. Jta pulchre dixit Bald. in suo opere statutorum, in folio decimooctauo. in versicu. statutum quod primus. Ego allego ad hoc quod legitur, ꝛ nota. in. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tute. ꝛ quod nota. in capitu. quoniaꝫ Abb. de offic. delega. Et predicta faciunt ad questio. si bannitur clusium per se ꝛ bānitur quidam alius redditus per se ꝛ ego promisi in clusio. x. ꝛ in alio reddidu promisi decem, ꝛ postea cōparet alius ad bannimenta, ꝛ in vtroqꝫ simul promittit viginti, ꝙ ille non dicatur me superasse, quia non apparet ꝙ promittat distincte ꝛ clare in quolibet per se. Casus est nota. in dicta. l. cuꝫ duo. secundum Baldum, ibi ꝛ in dicto opere statutorum. folio. xviij. ver. statutum ꝙ primus.

SVMMARIVM.

1 Statuto dictante premium dandum primo accipienti vexillum inimicorum, si plures simul acceperint, an simul habebunt premium.

1 q **Vero octavo.** † Quid ĝ plurib⁹ pariter accipiẽtibus vexillum inimicorum, si dicatur quicunq; primo acceperit vexillum habeat centum, si plures simul accipiant, & Bartholus in dicta.l.hoc articulo.circa finem.in ver.sed iuxta hoc quero.ff.de here.insti.cõcludit q licet verba ita se habeant. Quicunq; primo acceperit vexillum. Si plures simul accipiunt, non quilibet habebit centum, sed simul omnes, & ratio est in hoc casu, qr actus primi verbi non attribuitur cuilibet in solidum sed simul, nam quilibet non dicitur accipere pro se, sed simul cum alio, sicut quando simul plures ferunt trabem, vt in.l. item mela.§.si plures.ff.ad.l.aquiliam.refert & sequitur Angelus aret.institu.de agna.succes.in.§.proximus.circa finẽ, in ver. item facit iste tex, qd̃ dicit not.dignum, qr subtile.tu vide de hac questione Ioan.de imo.in.l.qui filiabus, in.§.j.ff.de leg.j.

SVMMARIVM.

1 Mulier separatim duos maritos accipiens sub conditione si centem dederint, cuius erit vxor, ambobus conditionem implentibus.

1 q **Vero nono.** † De simili.q.pone quod berta accepit maritũ sub conditione, si dabit centum, & deinde sub eadem cõditione accipit Titium, & ambo pariter dent centũ, cuius erit vxor. Vide doc.scilicet Gaspa.cal.qui ipsam disputauit, & etiam Iacobum zoccum disputantem in capi.primo.de condi.ap.in versiculo, vltimo pono hic, & ibidem Prepo§.in ver.infert quoq;. Qui post disputationem cõcludunt q nullius propter incertitudinem, que habet vitiare, pro qua recurras ad modernos ibi, qr hic non est locus accommodatus, & aliquid p dominum Feli.in.c.capitulum.in.xxxiij.col.de rescrip.& ibi plene per eundem de concursu duorum simul impetrantiũ, de duabus collationibus factis eodem die per papam de eodem beneficio, & de duobus natis eodem tempore, quis eorũ dicatur primogenitus, & de pluribus vulnerantibus vnũ, qui mortuus est, & nescitur, quis ex vulnerãtibus fuerit causa mortis, de quibus omnibus ad eundem te remitto.

FINIS

TOMVS SEXTVS.
Tractatuum, de publicis fiscalibus, pace, & bello. Explicit.

VENETIIS.

Diligenti cura, ac summo studio elaboratus.

Registrum.

a b c d e f g h i k l m
n o p q r s t.

p t Terni, Ceteri sunt Quaterni.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm